Aringa

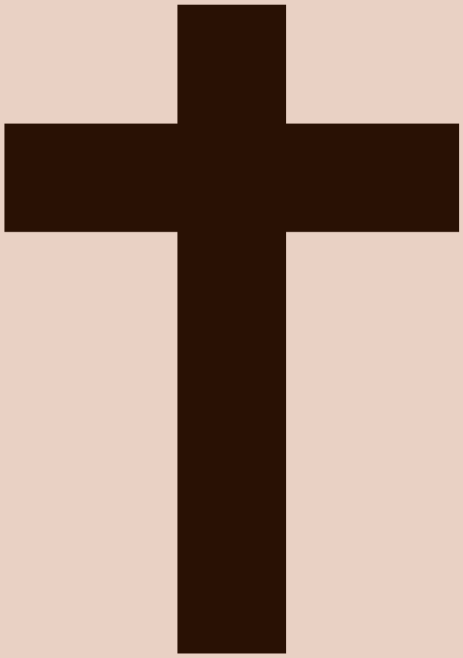

The Holy Bible in the Aringa language of Uganda

Aringa
The Holy Bible in the Aringa language of Uganda

copyright © 2018 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Aringa)

Contributor: SIL International (in Africa)

All rights reserved.

2025-05-10

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 10 May 2025 from source files dated 10 May 2025
695104cf-f1e1-5cdd-8e7e-1df2480da505

Contents

Í'dóŋá 1
Ãfũŋá 73
Ãzḭ́táŋá Amviŋá 132
Rṵ́tṹ 186
Ḭjọ́ Ù'béŋá 192
Mãtáyõ 235
Mãrákõ 290
Lṵ́kã 325
Yõhánã 383
'Etáŋá 427
Rṵ́mḭ̃ 479
1 Kõr̃ḭ́nḭ́tõ 503
2 Kõr̃ḭ́nḭ́tõ 525
Gãlãtḭ́yã 539
Ẽfésõ 548
Fḭ̃lḭ́pḭ̃ 556
Kõlõsáyĩ 562
1 Tẽsãlõ̃ḭ́kḭ̃ 568
2 Tẽsãlõ̃ḭ́kḭ̃ 574
1 Tḭ̃mḭ̃tḭ́yõ 577
2 Tḭ̃mḭ̃tḭ́yõ 583
Tḭ́tõ 588
Fḭ̃lḭ̃mọ́nã 591
Ĩbũrãníyã 593
Yãkó'bõ 610
1 Pétẽrõ 616
2 Pétẽrõ 623
1 Yõhánã 627
2 Yõhánã 633
3 Yõhánã 634
Yṵ́dã 635
Ícétáŋá 637

Bṹkṹ Í'dóŋá drı̃

Bṹkṹ í'dóŋá drı̃ jọ ı́jọ́ ãko pírí 'bã kí i'dójó rĩ drı̃ gá. Lũ vâ ãmaní ı́jọ́ Ãdróŋá 'bã ṹnọ́kṹ ãzíla ãko pírí ala gá rĩ kí ãzíla 'bá ĩ'di 'bã 'bãlé ãko ĩ'di 'bã ũ'bãlé rĩ kí drı̃lẹ́ gá rĩ 'bã drı̃ gá. Bṹkṹ 'dĩ jọ vâ ãmaní ı́jọ́ ı́jọ́ ũnzí ãzíla ũcõgõ ãzíla drã i'dó kí íngoní ru rĩ drı̃ gá. 'Dã 'bã ũngúkú gá i'da vâ ãmaní Sṹrṹ ndú-ndú ãzíla tı̨ ndú-ndú 'dĩ kí abe i'dó kí íngoní ru ãzíla Ãdróŋá pẽ 'bá ãlu Ibṵrahı́mṹ 'i ãzíla drı̃lẹ́ ĩ'didrı̃ tı̨lé drı̃lẹ́ gâlé Yãhṹdı̃ rú 'dĩ kí ndú sĩ ĩ'diní sĩ ru i'dajó ãzíla 'bã ndre kí sĩ ũkpõ ĩ'didrı̃ ãzíla ı́jọ́ mgbã rĩ i'dajó ĩ'baní íngoní ru yã rĩ drı̃ gá.

Cápítã i'dójó mṵdrı̃ drı̃ ı̃rı̃ kpere kãlı̃ tõwú gá rĩ nze kí ãmaní ãwí lı́cọ́ Ibṵrahı́mṹ drı̃ drı̃ gá, ngọ́pı̃ Ĩsákã drı̃ gá, Ĩsákã ngọ́pı̨ Yãkó'bõ drı̃ gá ãzíla anzı̨ Yãkó'bõ drı̃ mṵdrı̃ drı̃ ı̃rı̃ 'dĩ kí drı̃ gá, ambamba la Yṹsṹfṹ 'i. Bṹkṹ 'dĩ i'da ãmaní Ãdróŋá ri 'bá ĩ'di ãni wereŋá ĩ'diní pẽlé ndú 'dĩ kí tãmbalé íngoní ru yã rĩ drı̃ gá táni 'bá kí andre gâsĩ rĩ 'bã kí táni adru agá 'bá ãdroŋa ĩnzõ rú rĩ kí ı̃nzı̃lépi la kî rá tí. Bṹkṹ 'dĩ i'da vâ ãmaní Ãdróŋá lẽ 'bá ĩ'didrı̃ 'bã ũbĩ kí ı́jọ́ ĩ'didrı̃ kí vú ãzíla 'ba u'á kí gẽrı̃ dı̃zã fẽlépi Ãdróŋá ní rĩ kí sĩ.

Bṹkṹ Í'dóŋá drı̃, Ãfũŋá drı̃, Lẹ́vı̃ drı̃, Kãlãfe drı̃ ãzíla Ãzı̃táŋá Amviŋá drı̃ be 'bá Yãhṹdı̃ drı̃ kí ándrá kí umve “Bṹkṹ Ãzı̃táŋá drı̃” jõku “Ãzı̃táŋá Mṹsã drı̃ 'i.”

Ĩjọ́ Ãdróŋá 'bã 'bṹ kí 'bãjó ṹnọ́kṹ be rĩ

1 Í'dóŋá gá Ãdróŋá 'bã 'bṹ kí ṹnọ́kṹ be.

2 Ṹnọ́kṹ ándrá ı̃sáli ãzíla ãko ãzî kóru, ãngũ nı̨ ı̃yı̃ kı̃rı̃ rĩ drı̃ gá ãzíla úríndí Ãdróŋá drı̃ ri u'álé ı̃yı̃ drı̃ gá ṵrṵgá 'dãá.

3 'Dã 'bã ũngúkú gá Ãdróŋá jọ, “Dı̃zã 'bã adru cí,” ãzíla dı̃zã i'dá dó cí.

4 Ãdróŋá ndre dı̃zã ĩ'di múké ãzíla awa dó sĩ dı̃zã kí ãngũ ı̨nı̨ rĩ be ndú-ndú.

5 Ãdróŋá 'da dó sĩ dı̃zã ní rṹ “ı̃tṹ 'i” ãzíla 'da dó ãngũ ı̨nı̨ rĩ rṹ “ı̃nı̃ 'i.” Ĩtṹ kí Ĩnı̃ be 'dĩ ṹ'dṹ ãlu rĩ 'i.

6 'Dã 'bã ũngúkú gá Ãdróŋá jọ, “Ãko ãzí 'bã adru cí sĩ ı̃yı̃ kí drĩdríŋĩ cejó ı̃yı̃ be.”

7 Ĩjọ́ 'dĩ sĩ Ãdróŋá idé dó ãko ãzí ı̃yı̃ ṵrṵ gá ri kí drĩdríŋĩ cejó ı̃yı̃ vṹrṹ rĩ abe, idé dó ru cécé 'dĩ 'bã áni.

8 Ãdróŋá umve dó ãngũ ṵrṵ gá rĩ “'bṹ 'i.” Ĩtṹ kí Ĩnı̃ be 'dĩ ṹ'dṹ ı̃rı̃ rĩ 'i.

9 'Dã 'bã ũngúkú gá Ãdróŋá jọ, “Ĩyı̃ 'bṹ ı̃ndṹ gá rĩ 'bã tra kí ru ãngũ ãlu gá, ãngũ ã'í rĩ 'bã i'dá dó sĩ.” Wó idé ru rá.

10 Ãdróŋá 'da ãngũ ã'í rĩ rṹ vũ 'i ãzíla ı̃yı̃ ru tralépi ãngũ ãlu gá rĩ rṹ mĩrĩ 'i. Ãdróŋá ndre ãko 'dĩ kí múké.

11 'Dã 'bã ũngúkú gá Ãdróŋá jọ, “Ásé 'bã dṵ vũ drı̃ gá, ife ífí kalépi ndú-ndú 'dĩ kî trũ.” Idé ru rá.

12 Ásé ũví ndú-ndú 'dĩ dṵ kí vũ drı̃ gá 'dãá ife ũví ndú-ndú ífí kalépi rĩ kí abe. Ãdróŋá ndre ãko 'dĩ kí múké.

13 Ĩtṹ kí Ĩnı̃ be ṹ'dṹ na rĩ 'i.

14 'Dã 'bã ũngúkú gá Ãdróŋá jọ, “Dı̃zã 'bã adru kí 'bṹ gá 'dãá cí sĩ ı̃tṹ kí drĩdríŋĩ cejó ı̨nı̨ be, 'bã adru kí ícétáŋá ru cí sĩ áyi, ṹ'dṹ ãzíla ílí kí nı̃jó.

15 Lẽ dı̃zã 'bã adru 'bṹ gá 'dãá cí sĩ ãngũ jijó ṹnọ́kṹ drı̃ gá.” Idé ru 'dã 'bã áni rá.

16 Ĩjọ́ 'dĩ sĩ Ãdróŋá idé dó dı̃zã ãmbógó la kí ı̃rı̃ ãmbógó ãndânĩ rĩ 'bã ji dó sĩ ãngũ ı̃tṹ sĩ ãzíla wereŋá rĩ 'bã ji dó sĩ ãngũ ı̨nı̨ sĩ, 'bã adru kí dó úpí ru ı̨nı̨ kí drı̃lẹ́ gá ı̃tṹ be. Ũ'bã vâ lẽlẽgó kí ĩndĩ.

17 Ãdróŋá ũtị̃ dị̃zã kí 'bụ̃ gá 'dãá ãngũ jijó vũ drị̃ gá,
18 adrujó úpí ru ị̃tụ́ kí drị̃ gá ị̃nị́ be, awa dô sĩ dị̃zã kí drĩdríŋĩ ị̃nị́ be. Ãdróŋá ndre
ãko 'dĩ kí múké.
19 Ị̃tụ́ kí Ị̃nị́ be 'dĩ ụ́'dụ́ sụ rĩ 'i.
20 'Dã 'bã ũngúkú gá Ãdróŋá jọ, “Mĩrĩ 'bã ga tré ãko ídri trũ 'dĩ kî sĩ, ãriŋa 'bã unga
kí vâ ụrụ gá 'bụ̃ agá 'dãá.”
21 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ Ãdróŋá ũ'bã dó ãnãkpá ãmbogo u'álépi mĩrĩ agá rĩ kí, ãko pírí ídri trũ
acị̃lépi acị̃ ị̃yị̃ 'bã sĩ gajó tré ũví ĩ'badrị̃ kí sĩ rĩ kí ãriŋa ũví ndú-ndú 'dĩ kí abe. Ãdróŋá
ndre ãko 'dĩ kí dó múké.
22 Ãdróŋá wi ĩ'baní sụ̃sụ́ jọ, “Ị̃tị̃ ãzíla ĩmi ị̃jãlã ĩmi wẽwẽ rú mĩrĩ 'bã ga dó sĩ tré
ãzíla ãriŋa 'bã ị̃jãlã kí vâ ru vũ drị̃ gá 'dâ.”
23 Ị̃tụ́ kí Ị̃nị́ be, 'dĩ ụ́'dụ́ tõwú rĩ 'i.
24 'Dã 'bã ũngúkú gá Ãdróŋá jọ, “Vũ 'bã fẽ Ãnãkpá pírí ídri trũ rĩ 'bã kpẹ̃ kí sụ́rụ́
tị̃ ĩ'badrị̃ kí vú sĩ, ãnãkpá lị̃cọ́ gá rĩ kí, ãnãkpá ãgãlépi vũ rụ̃ sĩ rĩ abe, ásé agá rĩ kí,
ãnãkpá ãmbogo rĩ kí, ãnãkpá nírí rĩ kí abe.” Idé ru 'dã 'bã áni rá.
25 Ãdróŋá ũ'bã ãnãkpá ásé agá rĩ kí sụ́rụ́ tị̃ ĩ'badrị̃ kí vú sĩ, lị̃cọ́ gá rĩ kí sụ́rụ́ tị̃
ĩ'badrị̃ kí vú sĩ, ãnãkpá ãgãlépi vũ rụ̃ sĩ rĩ kí ũví ĩ'badrị̃ kí vú sĩ. Ãdróŋá ndre ãko 'dĩ
kí dó múké.
26 'Dã 'bã ũngúkú gá Ãdróŋá jọ, “Lẽ ãma idé 'bá gbíyã ãmadrị̃ sĩ, 'ba ají ru ãma
abe, 'bã adru kí úpí ru ị̃'bị̃ mĩrĩ agá rĩ kí drị̃lẹ́ gá, ãriŋa 'bụ̃ gá rĩ kî trũ, ãnãkpá lị̃cọ́
gá rĩ kî trũ, ãko pírí ũ'bãlé ũ̃ŋ̣ọ́kụ́ drị̃ gá rĩ kî trũ ãzíla ãnãkpá ãgãlépi vũ rụ̃ sĩ rĩ kí
abe pírí.”
27 Ãdróŋá 'bã dó 'bá gbíyã ĩ'didrị̃ sĩ, gbíyã ĩ'didrị̃ sĩ 'bã dó ágọ́bị̃ kí ũkú be.
28 'Dã 'bã ũngúkú gá Ãdróŋá wi dó sụ̃sụ́ ĩ'banî, jọ, “Ị̃tị̃ ãzíla ĩkpẹ̃ wẽwẽ rú, ĩga tré
ũ̃ŋ̣ọ́kụ́ drị̃ gá 'dâ. Ĩmi adru úpí ru ị̃'bị̃ mĩrĩ agá rĩ kí drị̃ gá, ãriŋa 'bụ̃ gá rĩ kî trũ ãzíla
ãko pírí ídri trũ acị̃lépi ũ̃ŋ̣ọ́kụ́ drị̃ gá 'dâ rĩ kî trũ.”
29 'Dã 'bã ũngúkú gá Ãdróŋá jọ, “Ĩndre áfẽ ĩminí ũri ãko pírí ãni ífí kalépi ũ̃ŋ̣ọ́kụ́
drị̃ gá 'dâ rĩ kí ife pírí ífí kalépi 'dĩ kí abe kí adru ĩminí ãkónã rú.
30 Áfẽ vâ ásé ĩrí ru ãnãkpá pírí 'baní, ãriŋa 'bụ̃ gá rĩ kî trũ ãzíla ãko acị̃lépi ídri trũ
ũ̃ŋ̣ọ́kụ́ drị̃ gá rĩ 'baní ãkónã rú.” Idé dó ru 'dã 'bã áni.
31 Ãdróŋá ndre dó ãko pírí ĩ'di 'bã idélé rĩ kí ũniyambamba rú. Ị̃tụ́ kí Ị̃nị́ be, 'dĩ
ụ́'dụ́ ázíyá rĩ 'i.

2

Ãdróŋá avị̃ ụ́'dụ́ ázị̃rị̃ rĩ sĩ

1 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ Ãdróŋá de dó 'bụ̃ kí ũ'bã agá ũ̃ŋ̣ọ́kụ́ be ãzíla ãko pírí ala gá rĩ kí abe rá.
2 Ãdróŋá avị̃ dó ụ́'dụ́ ázị̃rị̃ rĩ sĩ ãzị̃ ĩ'di 'bã ngalé vâ delé 'bo rĩ kí ũngúkú gá.
3 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ Ãdróŋá wi dó sụ̃sụ́ ụ́'dụ́ ázị̃rị̃ rĩ drị̃ gá ãzíla 'bã dó sĩ ĩ'di ãlá ru ã'dusĩku
ụ́'dụ́ ázị̃rị̃ 'dã ándrá ụ́'dụ́ Ãdróŋá 'bã sĩ avị̃jó ãzị̃ pírí ĩ'di 'bã ngalé sĩ ãko kí ũ'bãjó rĩ
'bã vúlé gá rĩ 'i.

Ádãmũ 'bã kí adrujó Ị̃vã be ámvụ́ Ídẽnĩ gá rĩ

4 'Dĩ ãwí Úpí Ãdróŋá 'bã 'bụ̃ kí 'bãjó ũ̃ŋ̣ọ́kụ́ be rĩ. Úpí Ãdróŋá la dó mụ ũ̃ŋ̣ọ́kụ́ 'bãlé
'bụ̃ be 'bo,
5 ãko ãzí dụlépi ĩrí ru la ũ̃ŋ̣ọ́kụ́ drị̃ gá 'dáyụ ãzíla ũri ãzí angálépi rá la 'dáyụ
ã'dusĩku Úpí Ãdróŋá 'bã drĩ fẽjó la uzogó 'bã 'dijó ku rĩ sĩ ãzíla 'bá ámvụ́ sõlépi la
'bã adrujó yụ rĩ sĩ,
6 wó ị̃yị̃ ri agbẹ́lé vụ̃rụ̃lé ãzíla ị̃mvụ̃ dó sĩ ũ̃ŋ̣ọ́kụ́ drị̃ pírí.

7 Úpí Ãdróŋá idé 'bá ũdrí ṹnǫ́kṹ gá rĩ sĩ, vu ãvȩ̃vị̃ sĩ adrujó ídri rĩ ũmvu la gâsĩ.
'Bá acá dó sĩ ãko ídri trũ la rú.
8 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí Ãdróŋá idé ámvṹ ị̃tṹ 'bã ãfũ agâlé ru 'dĩ Ídẽnĩ gá, ãzíla 'bã
dó sĩ 'bá ĩ'di 'bã idélé rĩ ala gá.
9 Úpí Ãdróŋá fẽ ife ũví ndú-ndú ũniyambamba rĩ 'baní zolé ámvṹ agá 'dãá ãzíla fẽ
ĩ'baní ífí ũniyambamba nalé nãnã rĩ kí kalé. Ámvṹ 'bã ágágá 'dãá ife ídri fẽlépi rĩ
ãzíla ife ị́jọ́ múké rĩ kí nị̃jó ị́jọ́ ũnzí be cé rĩ cí.
10 Ị̃yị́ dị̃lépi ámvṹ Ídẽnĩ ị̃mvṹlépi rĩ awa ru sụ.
11 Ị̃yị́ drị̃drị̃ rĩ 'bã rṹ Písõnĩ 'i; dị̃ ãngũ umvelé Hãvị̃lã rĩ agâ sĩ pírí, 'dĩ ãngũ sĩ gólũdĩ
ị̃sṹjó rĩ 'i.
12 Gólũdĩ ãngũ 'dã agá rĩ ãlá ru usa ru ku, ãdu ãjị̃ ngṹlépi vĩrĩ rĩ ãzíla írã ãjȩ̃ rú
únĩ̃kĩ̃sĩ̃ rṹ rĩ kí vâ 'dãá cí.
13 Ị̃yị́ ị̃rị̃ rĩ 'bã rṹ Gị̃hõ̧nị̃ 'i. Dị̃ ãngũ Kṹsị̃ drị̃ agâ sĩ pírí.
14 Ị̃yị́ na rĩ 'bã rṹ Tị̃gị̃rị́sị̃ 'i; dị̃ Ãsṹrị̃yã 'bã wókõ ị̃tṹ 'bã ãfũ agâlé ru rĩ gâsĩ. Ị̃yị́ sụ
rĩ 'bã rṹ Ũfũrátĩ 'i.
15 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí Ãdróŋá 'bã 'bá ámvṹ Ídẽnĩ agá sĩ ãzị̃ la ngajó vâ sĩ tã la
mbajó.
16 Úpí Ãdróŋá azị ĩ'diní, “Mí icó ife ífí ámvṹ agá 'dâ rĩ kí nalé pírí rá,
17 wó lẽ ína ife ífí ị́jọ́ múké rĩ kí nị̃jó ị́jọ́ ũnzí rĩ be rĩ ku. Ídrĩ na la rá, mi drã rá
ãndá-ãndá ru.”
18 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí Ãdróŋá jọ, “Ágǫ́bị̃ ní adrujó á'dṹsĩ rĩ adru múké ku, ma
ĩ'diní 'bá ĩ'di ãzã kolépi icólépi ĩ'di sĩ rá rĩ 'bã rá.”
19 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Úpí Ãdróŋá ũ'bã ãnãkpá ãzíla ãriŋa kí pírí ṹnǫ́kṹ sĩ, ají kí i'dalé Ádãmũ
ní sĩ kí rṹ 'dajó. Rṹ pírí ĩ'di 'bã 'dalé ãko ãlu-ãlu ídri trũ rĩ 'banî rĩ ace dó ĩ'baní rṹ
ru nĩ̃.
20 Ádãmũ 'da dó ãnãkpá lị́cǫ́ agá rĩ kí rṹ, ãnãkpá ásé agá rĩ kí abe ãzíla ãriŋa kî
trũ, wó tí ị̃sṹ 'bá ĩ'di ãzã kolépi icólépi ĩ'di sĩ rá la ku.
21 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Úpí Ãdróŋá fẽ dó Ádãmũ 'be ṹ'dṹ káyĩ rá. Anzé dó sĩ ĩ'di 'bã lúmã ãlu
ãzíla ũ̃pị̃ dó ãngũ la 'dã ĩzánáká sĩ cí.
22 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí Ãdróŋá idé dó ũkú lúmã ĩ'di 'bã anzélé ágǫ́'bị̃ rṹ rĩ sĩ,
ãzíla ají dó ĩ'di ágǫ́bị̃ rú 'dõlé.
23 Ádãmũ jọ dó, “'dĩ ĩfãkã mádrị̃ 'bã ãzí ãzíla ĩzá mádrị̃ 'bã ãzí, ála dó sĩ ĩ'di umve
ũkú 'i 'bání ĩ'di anzéjó ágǫ́bị̃ ụrụ'bá gá rĩ sĩ.”
24 Ị́jọ́ 'dĩ bã sĩ 'bá 'bã sĩ átẹ̃pị̃ kí a'bejó ãndrẽ be, sĩ ru icíjó ũkú ĩ'didrị̃ be ãzíla kí dó
sĩ acá ụrụ'bá ãlu rú 'dĩ.
25 Ágǫ́bị̃ kí ándrá ũkû be ị̃rị̃trá pílílí ru wó kí ándrá drị̃nzâ kóru.

3

'Bá kí Ãdróŋâ tị gãjó rĩ

1 Ị̃nị̃ ĩ'di ándrá ãnãkpá úlétáŋá ambamba la ndẽ ãnãkpá Úpí Ãdróŋá 'bã ũ'bãlé ásé
agá rĩ kí pírí rá. Ị̃nị̃ zị ũkú 'i, “Ãdróŋá jọ ãndá-ãndá ru, ‘Ĩna ife ífí ámvṹ agá 'dĩ 'bã
ãzí kí ku yã’?”
2 Ũkû umvi ị̃nị̃ ní, “Ãma icó ife ífí ámvṹ agá 'dĩ kí nalé pírí rá.
3 Wó Ãdróŋá jọ lẽ ãna jõ ife ámvṹ agá ágágá rĩ 'bã ífí ku, ãma aló jõ vâ ụrụ'bá la
ku, ãdrĩ na la rá, ãma ũdrã rá.”
4 Ị̃nị̃ jọ, “Ĩmi ũdrã ku fô.
5 Ã'dusĩku Ãdróŋá nị̃ rá ĩdrĩ na la rá ĩmi mị́fị̃ la ru nzị̃ rá ãzíla ĩmi adru cécé Ãdróŋâ
áni sĩ ị́jọ́ ũnzí rĩ kí nị̃jó ị́jọ́ múké rĩ abe cé.”

6 Ũkû la mụ ndrelé la ife ífĩ ũniyambamba rú ãzíla múké najó la ãzíla ĩ'di 'bã lẽjó
acájó ũndũwã rú rĩ sĩ, ãtĩ ífí la nalé rá ãzíla fẽ vâ ágô ní nalé ĩndĩ.
7 'Dã 'bã ũngúkú gá mịfị la nzị kí dó ru rá ãzíla ịsụ́ kí dó ru pílílí ru. Uce kí dó
úlúgó bị sĩ ru ụrụ'bá atrịjó cí.
8 Ỵtọ́lọŋá sĩ Ágọ́bị̂ are kí ũkû be Úpí Ãdróŋá 'bã acị agá ámvụ́ agá, ỹzỹ kí dó ru ámvụ́
agá 'dãá ife agá.
9 Wó Úpí Ãdróŋá umve ágọ́bị̂ 'i, “Mi íngõlé yã?”
10 Ágọ́bị̂ umvi, “Má are ụ́'dụ́kọ́ míní sĩ acịjó ámvụ́ agá 'dãá rĩ rá, má acá dó sĩ ỹrỹ
sĩ mání adrujó pílílí ru rĩ sĩ, ịjọ́ 'dĩ sĩ, ázỹ dó sĩ ma cí.”
11 Ãdróŋá zị ĩ'di, “Ã'di jọ míní mi pílílí ru rĩ gá nĩ yã? Ína ife ífí mání jọlé úna ĩ'di
ku rĩ rá yã?”
12 Ágọ́bị̂ jọ, “Ũkú míní fẽlé mání rĩ fẽ mání ife 'bã ífĩ 'i ána dó ĩ'di rá.”
13 Úpí Ãdróŋá zị dó ũkû 'i, “Ỵjọ́ míní idélé íni rĩ ã'du yã?” Ũkú umvi, “Mání jõ najó
la ỹnỹ ulé ma nĩ.”
14 Úpí Ãdróŋá jọ ỹnỹ ní, “Míní ỵjọ́ 'dĩ idéjó íni rĩ sĩ áwãtáŋá mídrỹ ndẽ ãnãkpá lịcọ́
gá rĩ 'badrỵ ásé agá rĩ abe rĩ pírí rá. Mi ími use kỹbỹdrỹ sĩ ãzíla mi pụ́trụ́ mvũ ídri
mídrỹ agá pírí.
15 Ma mũkẽrẽ 'bã ĩmi drĩdríŋĩ gá ũkû be, ũri mídrỹ kí drĩdríŋĩ gá ũri ũkú drỹ kí abe,
ũri ũkú drỹ la rú ími drỹkã gbã ãzíla ũri mídrỹ la rú ĩ'di ĩníŋâ ga rá.”
16 Ãdróŋá jọ ũkû ní, “Ma ãzá mídrỹ ỹjãlã drỹ gá míní adru agá 'a trũ ãzíla míní ngọ́tị
tĩ agá, ịjọ́ míní lẽlé rĩ 'bã ũkpó la adru ágọ́bị drị, ĩ'di dó sĩ adru úpí ru ími drỹlẹ́ gá.”
17 Ãdróŋá jọ Ádãmũ ní, “Míní ũkú mídrỹ tị arejó rĩ sĩ ãzíla míní ife mání ándrá jọlé
ína jõ ífí la ku rĩ najó rá rĩ sĩ, áwã ỹnọ́kỹ ími ịjọ́ sĩ rá, mi ãzị nga ũkpõ sĩ sĩ ãkónã
ịsụ́jó ụ́'dụ́ míní adrujó ídri rú rĩ kí agá pírí.
18 Ỵcịkị la dụ míní ãvúkí trũ ãzíla mi dó ũri ãfũlépi ámvụ́ agá rĩ na áyụ.
19 Mi íná na ụ́rỵ ãfũlépi ími mẹ́lẹ́tị gá rĩ sĩ kpere míní fi agá 'bụ́ gá. Ími idéjó ũdrí
sĩ rĩ sĩ, mi ũdrí ãzíla mi vâ gõ vúlé ũdrí gâlé.”
20 Ádãmũ 'da ũkú ĩ'didrỹ rụ́ Ỵvã 'i ĩ'di 'bã adrujó 'bá pírí ídri trũ rĩ 'bã andre rĩ sĩ.
21 Úpí Ãdróŋá idé ínírikó bõngó ru sĩ Ádãmũ kí ỹsỹjó ũkû Ỵvã be.
22 Úpí Ãdróŋá jọ, “'Bá acá kí dó ãma áni, ịjọ́ múké rĩ kí nỹjó ịjọ́ ũnzí rĩ be 'bo, lẽ
ú'dî'da 'ba aló kí dó ife ídri drỹ drỵ sĩ ku ãzíla 'bã na kí ĩ'di ku, kí sĩ mụ u'álé ídri rú
jã 'dâ ku rá.”
23 Ỵjọ́ 'dĩ sĩ, Úpí Ãdróŋá dro ĩ'di ámvụ́ Ídẽnĩ agá rĩ sĩ ãmvé. Fẽ dó ĩ'diní vũ ándrá
ĩ'di idéjó ala gá rĩ sõlé.
24 Ỹ'di mụ Ádãmũ drolé 'bo, ámvụ́ Ídẽnĩ 'bã wókõ ỹtụ́ 'bã agá agâlé ru rĩ gá, ũ'bã
kẹ̃rụ́bỹ ãngũ andre tẽlépi rĩ kí ménéŋá dỹlépi ãcí ru bẹ̃kỹbẹ̃kỹ la trũ sĩ ife ídri drỹ
andre tẽjó.

4

Ỵjọ́ Kãyỹnỹ 'badrỹ Hãbỹlỹ be rĩ

1 'Dã 'bã ũngúkú gá Ádãmũ icí kí ru ũkû Ỵvã be, ũkû ịsụ́ dó sĩ 'a, tị dó sĩ Kãyỹnỹ 'i,
jọ, “Átị dó 'bá 'bo, Úpí 'bã áma ãzã kojó rĩ sĩ.”
2 'Dã 'bã ũngúkú gá tị vâ Hãbỹlỹ 'i, ĩ'di 'bá kãbĩlõ ucélépi rĩ 'i, Kãyỹnỹ ĩ'di 'bá ámvụ́
sõlépi rĩ 'i.
3 Ỵ'dụ́ ãlu Kãyỹnỹ ají ũri ãzí kalépi ĩ'didrỹ ámvụ́ agá rĩ kí 'bã ãzí Úpí ní ãwã'dĩfô rú,
4 Hãbỹlỹ ají ĩzá úsã trũ kãbĩlõ ĩ'didrỹ tịlé drỹdrỹ rĩ kí agá rĩ 'bã ãzí fẽlé ídétáŋá ru
Úpí nî, Úpí ã'ỹ ĩ'di ídétáŋá ĩ'didrỹ kí abe rá.

5 Wó Ãdróŋá gã Kãyı́nı̃ kí ãwã'dĩfô ĩ'didrı̃ be úmgbé. Kãyı́nı̃ ásı̨ acá dó sĩ ãzá-ãzá
ãzíla mı̨fı̨ la nı̨ dó sĩ ádrı́pı̃ ní kpákpá.
6 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí zı̨ Kãyı́nı̃ 'i, “Ími mı̨fı̨ nı̨ kpákpá íni ã'du sĩ yã?
7 Ídrĩ ı̨jọ́ múké rĩ idé má icó ími ã'ı̨lé ku yã? Wó ídri ı̨jọ́ múké rĩ idé ku, ı̨jọ́ ũnzí la
uvá ími agá 'dĩ, lẽ ími izalé rá wó lẽ mí arụ́ ĩ'di drı̃ sĩ adrujó ĩ'diní úpí ru.”
8 Kãyı́nı̃ jọ ádrı́pı̃ Hãbı́lı̃ ní, “Ãmụ 'bání acı̃ trũ ámvụ́ agâlé.” Ĩ'bã kí adru agá ámvụ́
agâlé 'dĩ gá 'dâ, Kãyı́nı̃ zõ ádrı́pı̃ drı̃ gá ãzíla 'dı̨ dó sĩ ĩ'di rá.
9 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí zı̨ Kãyı́nı̃ 'i, “Mí ádrı́pı̨ Hãbı́lı̃ dó íngõlé yã?” Kãyı́nı̃ umvi
ĩ'diní, “Ánı̃ ku, wó ma 'bá mâ ádrı́pı̨ tãmbalépi rĩ 'i yã?”
10 Úpí jọ, “Mí idé ı̨jọ́ ũnzíkãnã íni 'dĩ ã'du ı̨jọ́ sĩ? Mí ádrı́pı̨ 'bã ãrí la ími tõ áma bı̨lẹ́
gá angájó vũrų̃lé 'dã.
11 Mi dó ú'dî'da 'bá wãlé rá ãzíla drolé ãngũ drı̃ gá 'dâ rá ı̨jọ́ vũ 'bã tı̨ afujó mmgbọ
mî ádrı́pı̨ 'bã ãrí mvụjó ími drı̃ gá rĩ sĩ la.
12 Ídrĩ ámvụ́ sõ, icó dó míní ãkónã kalé ku, mi dó adru lı̨cọ́ kóru 'bá acı̨lépi ngara
ũnọ́kụ́ drı̃ gá 'dâ la rú.”
13 Kãyı́nı̃ jọ Úpí ní, “Drı̃rı̨ma míní fẽlé mání 'dĩ ambamba ndẽ dó ma 'dụ agá rá.
14 Ãndrũ ídro dó ma ãngũ drı̃ gá 'dâ rá, má icó dó ími mẹ́lẹ́tı̨ ndrelé ı̃dı̨ ku, ma
dó mụ adrulé 'bá lı̨cọ́ kóru acı̨lépi ngara ávı̨ŋâ kóru ũnọ́kụ́ drı̃ gá 'dâ la, 'bá cí áma
ı̨sụ́lépi rĩ la dó áma 'dı̨ rá.”
15 Úpí jọ ĩ'diní, “Adru íni ku! 'Bá ãzí drĩ Kãyı́nı̃ ími 'dı̨ rá ma ãrígó la ũfẽ pâlé ázı̃rı̃.”
Ãdróŋá 'bã ícétáŋá Kãyı́nı̃ ụrụ'bá gá 'bá ãzí drĩ sĩ ĩ'di ı̨sụ́ rá 'bã 'dı̨ rû sĩ ĩ'di ku.
16 Įjọ́ 'dĩ sĩ, Kãyı́nı̃ ĩdã dó ru Úpí mẹ́lẹ́tı̨ gá 'dãá rá, mụ dó sĩ u'álé ãngũ Nọ́dı̃ gá 'dĩ
Ídẽnĩ 'bã wókõ ı̃tụ́ 'bã ãfũ agâlé ru.
17 Kãyı́nı̃ icí kí ru ũkû be, ũkû ı̨sụ́ 'a tı̨ dó sĩ ngọ́tı̨ ágọ́bı̨ ãzíla 'da dó rụ́ la Ínõkã 'i.
Sı̨ dó sĩ táwų̃nı̃ ãzí ãzíla 'da dó sĩ rụ́ la Ínõkã ngọ́pı̃ 'bã rụ́ sĩ.
18 Útı̨ Įrádı̃ Ínõkã nî, Įrádı̃ tı̨ Mẽhũyáyẽlĩ 'i, Mẽhũyáyẽlĩ 'bã ngọ́pı̨ Mẹ̃tũ̃sãyẹ́lı̃ 'i,
Mẹ̃tũ̃sãyẹ́lı̃ tı̨ Lãmékĩ 'i.
19 Lãmékĩ ĩgbã ũkú kí ı̃rı̃. Kãyú rĩ 'bã rụ́ Ádã 'i ãzí rĩ 'bã rụ́ Zílã 'i.
20 Ádã tı̨ ngọ́tı̨ ágọ́bı̨, rụ́ la Yãbálĩ 'i, ĩ'di 'bá ãnãkpá ucélépi hémã agá rĩ 'bã áyı́pı̨
drı̃drı̃ rĩ 'i.
21 Yãbálĩ 'bã ádrı́pı̨ rụ́ Yũbálĩ 'i, ĩ'di 'bá drı̃drı̃ i'dólépi úngó ngolépi jaligó sĩ ãzíla
ũ'dı̨ sĩ rĩ kí 'bã Áyı́pı̨.
22 Zílã tı̨ Tũbálĩ Kãyı́nı̃ 'i Lãmékĩ nî. Ĩ'di á'bı̨ 'bá ãlı́gọ́ ru úká dı̨lépi ãko pírí sı̨ cilépi
idélé aya ũkpó bũrônzĩ rú la sĩ rĩ 'badrı̃ 'i. Tũbálĩ Kãyı́nı̃ 'bã ámvọ́pı̨ Námã 'i.
23 Lãmékĩ jọ ũkúka Ádã 'baní Zílã be, “Ĩmi are áma ụ́'dụ́kọ́ mâ ũkúka, á'dı̨ 'bá ĩ'di
'bã áma ĩpẽŋãjó rĩ sĩ.
24 Údrĩ Kãyı́nı̃ 'bã ãvũ ãrí ũfẽ pâlé ázı̃rı̃, Lãmékĩ drı̃ ála ũfẽ la pâlé kãlı̨ ázı̃rı̃ drı̃ la
ázı̃rı̃.”
25 Ádãmũ icí kí vâ ru ũkû be, tı̨ kí ngọ́tı̨ ágọ́bı̨ ãzíla 'da kí rụ́ la Sẹ́tı̃ 'i. Ífí la Ãdróŋá
fẽ mání ngọ́tı̨ Hãbı́lı̃ ándrá Kãyı́nı̃ 'bã 'dı̨lé rá rĩ 'bã kẽjı̨ gá 'bo.
26 Sẹ́tı̃ tı̨ ngọ́tı̨ ágọ́bı̨ ãzíla 'da rụ́ la Ínõsĩ 'i. I'dójó ụ́'dụ́ 'dã sĩ 'bá i'dó kí Úpí rulé rũ
rũ.

5

Ãwí Ádãmũ drı̃

1 'Dĩ ãwí sĩlé Ádãmũ drį̃ gá anzi̧ ĩ'didrį̃ mụlé tį̣lé drį̃lę̣ gâlé rĩ kí abe rĩ drį̃ 'i. Ãdróŋá
la mụ 'bá 'bãlé 'bo, 'bã ĩ'di gbíyã ĩ'didrį̃ sĩ.
2 'Bã ágọ́bį̣ kí ũkú be, wi sų̃sụ́ ĩ'banî ãzíla umve dó kí "'Bá."
3 Ádãmũ ílí la mụ calé 130 'bo, tį̣ ngọ́tį̃ ágọ́bį̣ gbíyã ĩ'didrį̃ sĩ 'da rụ́ la Sẹ́tį̃ 'i.
4 Ádãmũ la dó mụ Sẹ́tį̃ tį̣lé 'bo, u'á dó ílí 800 ãzíla tį̣ dó sĩ anzi̧ ãgọbį̣ ãzí kí izonzi
kí abe.
5 Ádãmũ u'á ãngũ drį̃ gá 'dâ ídri rú pírí rĩ gá ílí 930, ãzíla drã dó rá.
6 Sẹ́tį̃ ílí la mụ calé 105 'bo, tį̣ dó Ínõsĩ 'i.
7 Sẹ́tį̃ la dó mụ Ínõsĩ tį̣lé 'bo, u'á dó ílí 807 ãzíla tį̣ dó sĩ anzi̧ ãgọbį̣ ãzí kí izonzi kí
abe.
8 Sẹ́tį̃ u'á ãngũ drį̃ gá ídri rú ílí 912 ãzíla drã dó rá.
9 Ínõsĩ ílí la mụ calé kãlį̃ úrômĩ 'bo, tį̣ dó Kénãnĩ 'i.
10 Ínõsĩ la dó mụ Kénãnĩ tį̣lé 'bo, u'á dó ílí 815 ãzíla tį̣ dó sĩ anzi̧ ãgọbį̣ ãzí kí izonzi
kí abe.
11 Ínõsĩ u'á ãngũ drį̃ gá ídri rú ílí 905 ãzíla drã dó rá.
12 Kénãnĩ ílí la mụ calé kãlį̃ ázį̃rį̃ 'bo, tį̣ dó Mãhãlãlę̣lį̃ 'i.
13 Kénãnĩ la dó mụ Mãhãlãlę̣lį̃ tį̣lé 'bo, u'á dó ílí 840 ãzíla tį̣ dó sĩ anzi̧ ãgọbį̣ ãzí kí
izonzi kí abe.
14 Kénãnĩ u'á ãngũ drį̃ gá ídri rú ílí 910 ãzíla drã dó rá.
15 Mãhãlãlę̣lį̃ ílí la mụ calé kãlį̃ ázíyá drį̃ tõwú 'bo, tį̣ dó Yãrę̣d̃į̃ 'i.
16 Mãhãlãlę̣lį̃ la dó mụ Yãrę̣d̃į̃ tį̣lé 'bo, u'á dó ílí 830 ãzíla tį̣ dó sĩ anzi̧ ãgọbį̣ ãzí kí
izonzi kí abe.
17 Mãhãlãlę̣lį̃ u'á dó ãngũ drį̃ gá ídri rú ílí 895 ãzíla drã dó rá.
18 Yãrę̣d̃į̃ ílí la mụ calé 162 'bo, tį̣ dó Ínõkã 'i.
19 Yãrę̣d̃į̃ la dó mụ Ínõkã tį̣lé 'bo, u'á dó ílí 800 ãzíla tį̣ dó sĩ anzi̧ ãgọbį̣ ãzí kí izonzi
kí abe.
20 Yãrę̣d̃į̃ u'á dó ãngũ drį̃ gá ídri rú ílí 962 ãzíla drã dó rá.
21 Ínõkã la dó mụ calé ílí trũ kãlį̃ ázíyá drį̃ tõwú 'bo, tį̣ dó Mẽtũsélã 'i.
22 Mẽtũsélã átę̣pį̣ Ínõkã ri tį̣ icílé Ãdróŋá be ãrútáŋá sĩ ílí 300, tį̣ dó sĩ anzi̧ ãgọbį̣
ãzí kí izonzi kí abe.
23 Ínõkã u'á ílí trũ 365.
24 Ínõkã ri tį̣ icílé Ãdróŋá be ãzíla Ãdróŋá 'dụ dó sĩ ĩ'di 'bų̃ gâlé ídri rú, į̣jọ́ 'dĩ sĩ ãvĩ
dó rá.
25 Mẽtũsélã ílí la mụ calé 187 'bo, tį̣ dó Lãmékĩ 'i.
26 Mẽtũsélã la dó mụ Lãmékĩ tį̣lé 'bo, u'á dó ílí 782 ãzíla tį̣ dó sĩ anzi̧ ãgọbį̣ ãzí kí
izonzi kí abe.
27 Mẽtũsélã u'á dó ãngũ drį̃ gá ídri rú ílí 969 ãzíla drã dó rá.
28 Lãmékĩ la dó mụ calé ílí trũ 182 'bo, tį̣ dó ngọ́tį̃ ágọ́bį̣.
29 'Da rụ́ la Núwã* 'i ífí la ĩ'di rú ãma ásį̣ ũŋmĩ ãzi̧ ngalé ũkpó sĩ ũ̃ŋọ́kụ́ Úpí 'bã
wãlé rá 'dĩ drį̃ gá 'dâ.
30 Lãmékĩ u'á ídri rú ílí 595 ĩ'di 'bã Núwã tį̣jó 'bo rĩ 'bã vúlé gá ãzíla tį̣ dó anzi̧ ãgọbį̣
ãzí kí izonzi kí abe.
31 Lãmékĩ u'á ídri rú ílí 777 ãzíla drã dó rá.
32 Núwã 'bã ílí la dó mụ calé 500 'bo, tį̣ dó anzi̧ ãgọbį̣ kí na Sẹ́mį̃ 'i, Hámũ 'i ãzíla
Yáfẽtĩ 'i.

6

Į̣jọ́ ũnzĩ 'bá 'badrį̃

1 'Bá kí dó mụ kpę̃lé ãngũ drį̃ gá 'dâ wẽwẽ rú 'bo, tį̣ kí dó izonzi kî.

---

* **5:29** *Núwã* 'bã ifí "ásį̣ ũŋmĩŋá 'i."

2 Anzị Ãdróŋá drị̃ ndre kí izonzi 'bá drị̃ kí ũniyambamba rú ụ'dụ kí dó kí ĩ'baní ũkú ru.
3 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ, “Úríndí mádrị̃ icó u'álé 'bá kí abe jã 'dâ ku, ĩ'bã kí adrujó 'bá ụrụ'bá ãrí trũ rĩ kí rĩ sĩ. I'dójó ú'dî'da kpere drị̃lẹ́ gâlé, icó kí u'álé ílí 120 drị̃lẹ́ gá ku.”
4 'Bá Néfĩlĩmũ rú rĩ kí ándrá ṵ'dṵ́ 'dã sĩ ṵ̃nọ́kṵ́ drị̃ gá 'dâ cí, ãzíla 'dã 'bã ũngúkú gá anzị Ãdróŋá drị̃ ụ'dụ kí izonzi 'bá 'badrị̃ kí sĩ anzị ụtịjó. 'Bá 'dã kí ándrá 'bá ũkpó ru rṵ́ kụlépi kṵ̃kṵ̃ ãzíla kẹ́jẹ́ŋị́ la kî.
5 Úpí ndre 'bá acá kí dó ṵ̃nọ́kṵ́ drị̃ gá 'dâ 'bá ũnzí la rú ãzíla ũrãtáŋá ĩ'badrị̃ kí ásị́ gá rĩ kí vâ sáwã pírí sĩ ũnzí-ũnzí.
6 Úpí ásị́ nũ dó rá ãzíla jọ, “'Bá rĩ á'bã ájẹ mání 'bá kí ṵ̃nọ́kṵ́ drị̃ gá 'dâ ku yã áni!” Ũcõgõ fi dó ásị́ la gá.
7 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Úpí jọ, “Ma ãko mání ũ'bãlé 'bá, ãnãkpá, ãriŋa ãzíla ãnãkpá ãgãlépi vũ rṵ̃ sĩ rĩ kí ị̃lị̃kị̃ pírí ṵ̃nọ́kṵ́ drị̃ gá 'dâ rá, ã'dusĩku ma cãndí sĩ mání kí ũ'bãjó rĩ sĩ.”
8 Wó Úpí u'á 'bãngá lú ãyĩkõ sĩ la Núwã 'bã ị́jọ́ sĩ.

Ãwí Núwã drị̃

9 'Dĩ ãwí Núwã drị̃ 'i. Núwã ándrá 'bá mgbã la, 'bã ándrá ásị́ ị́jọ́ Ãdróŋá drị̃ 'bã drị̃ gá ãzíla ri ị́jọ́ Ãdróŋá drị̃ kí vú ũbĩlé rá.
10 Núwã 'bã anzị kí ándrá na: Sẹ́mị̃ 'i, Hámũ 'i ãzíla Yáfẽtĩ 'i.
11 'Bá ṵ̃nọ́kṵ́ gá rĩ iza kí ándrá ru Ãdróŋâ mẹ́lẹ́tị gá ũnzíríkãnã rú ãzíla ga kí dó tré ãlí sĩ.
12 Ãdróŋá ndre 'bá ru izalépi ṵ̃nọ́kṵ́ drị̃ gá 'dâ 'dĩ kí ũmbã rú ãzíla gbíyã ĩ'bã kí sĩ 'bá kí ũnzãjó rĩ wókõ pírí agá.
13 Ãdróŋá jọ Núwã ní, “Má umbé áma ásị́ 'bo, ma 'bá ṵ̃nọ́kṵ́ drị̃ gá 'dĩ kí ị̃lị̃kị̃ pírí, ṵ̃nọ́kṵ́ 'bã gajó tré ãlí ãzíla unununŋá ĩ'badrị̃ sĩ rĩ sĩ, ma ṵ̃nọ́kṵ̃ ị̃lị̃kị̃ 'bá ụrụ'bá ãrí trũ rĩ abe rá, ṵ'dṵ́ ĩ'badrị̃ ãsị̃jó rĩ acá dó 'bo.
14 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, mí idé í'bó ãmbógó la báwũ múké ị̃yị́ 'bã fijó ala gá ku la sĩ, mí ụlị́ ala ndú-ndú, mí ĩbĩ ụrụ'bá la 'a la trũ ísékísé sĩ.
15 Mí idé í'bô 'dĩ áni, ãzo la 'bã adru mítã 133, mmgbọ la 'bã adru mítã kãlị́ ị̃rị̃ drị̃ ị̃rị̃, ãzo la lótré gâlé rĩ 'bã adru mítã mụdrị̃ drị̃ na.
16 Ísị ãngũ mmgbọ ãni rú nṵ́sṵ̃ mítã la lótré drị̃ gá 'dâ ḍ̃ízã ní sĩ ãngũ jijó í'bó agâlé, mí idé ĩ'di gõrófã na, ílũ kẹ̃jị́ la bṵ́lṵ́ la gá 'dãá.
17 Índre ma ãni rú mụ uzogó ãngũ nzelépi ị̃ndṵ́ trũ rĩ fẽlé 'dịlé gajó mĩlĩ-mĩlĩ ãko ídri trũ rĩ kí ị̃lị̃kị̃jó ṵ̃nọ́kṵ́ drị̃ gá 'dâ pírí.
18 Wó ma mụ tị icíma icílé mí be, ĩmi fi í'bó agâlé ũkú mídrị̃ be, anzị mídrị̃ kî trũ ãzíla ũkúka ĩ'badrị̃ kí abe.
19 Mí a'dṵ́ ãnãkpá ũví pírí ị̃rị̃-ị̃rị̃ ágó rĩ kí ãrónĩ rĩ kí abe í'bó ãmbógó 'dĩ agá 'dõlé sĩ kí tã mbajó ídri rú ị̃yị́ ãmbógó ãngũ nzelépi ị̃ndṵ̃ trũ 'dĩ sĩ.
20 Ãriŋa ũví ndú-ndú 'dĩ kí pírí ị̃rị̃-ị̃rị̃ ágó rĩ kí ãrónĩ rĩ be, ãzíla ãnãkpá ũví ndú-ndú 'dĩ kí pírí ãmbogo ãzíla nírí rĩ kî trũ 'dĩ 'bã áni, kí amṵ́ mí rṵ́ 'dõlé sĩ adrujó ídri.
21 Lẽ í'dụ ãkónã ũví ndú-ndú rĩ kí míní 'bá mí drị̃ko gá rĩ kí abe ãzíla í'dụ vâ ãnãkpá pírí 'banî ĩndĩ.”
22 Núwã idé dó ị́jọ́ kí cécé Ãdróŋá 'bã azịlé ĩ'diní rĩ áni.

7

Ị̃yị́ ṵ̃nọ́kṵ́ drị̃ akulépi rĩ

1 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Núwã ní, “Ífi í'bó ãmbógó rĩ agâlé 'bá mí drḭko gá rĩ kî abe, ã'dusĩku má ịsṵ mi 'bá mgbã la 'bá áyi ú'dî'da 'dĩ agá rĩ kí drĩdríŋĩ gá.
2 Í'dụ ãnãkpá ũví ndú ndú ágó ãzíla ãrónĩ ãlá nalé nãnã rĩ kí ázḭ̃rḭ̃-ázḭ̃rḭ̃. Í'dụ vâ ãnãkpá ũví ndú ndú ágó ãzíla ãrónĩ ãlã kóru rĩ kí ḭ̃rḭ̃-ḭ̃rḭ̃,
3 ãzíla ãriŋa ũví ndú-ndú ágó ãzíla ãrónĩ rĩ kí ázḭ̃rḭ̃-ázḭ̃rḭ̃ sĩ kí tãmbajó ídri rú ṵ̃nọ́kṵ́ drḭ̃ gá 'dâ sĩ amṵ́jó kí ũri ḭ̃drḭ̃jó.
4 Ace ṵ́'dṵ́ ázḭ̃rḭ̃ mání sĩ uzogó fẽjó 'dịjó ṵ́'dṵ́ kãlḭ́ sụ ḭ́nḭ́ kí ḭ̃tṵ́ be, ma sĩ ãko ṵ̃nọ́kṵ́ drḭ̃ gá 'dâ ídri trũ mání ũ'bãlé rĩ kí ḭ̃lḭ̃kḭ̃ pírí.”
5 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ Núwã idé ḭjọ́ Úpí 'bã jọlé ĩ'diní rĩ kí pírí.
6 Sáwã uzogó 'bã 'dịjó 'dã sĩ Núwã 'bã ílí dó 'dĩ sĩ 600.
7 Núwã fi kí dó í'bó agá ũkû be, anzḭ kí abe, ãzíla anzḭ 'bã ũkúka kí abe sĩ ru pajó uzogó ãmbógó rĩ sĩ.
8 Ãnãkpá ãzíla ãriŋa ãlá rĩ kí ãlá ru ku rĩ kí abe amṵ́ kí dó ĩ'di rṵ́ í'bó agá 'dõlé ḭ̃rḭ̃-ḭ̃rḭ̃ ágó rĩ kí ãrónĩ rĩ be, ãnãkpá ãgãlépi vũ rṵ̃ sĩ rĩ kí abe pírí.
9 Afí kí dó Núwã rṵ́ í'bó agá 'dõlé ágó rĩ kí ãrónĩ rĩ abe Ãdróŋá 'bã jọlé rĩ áni.
10 Ṵ́'dṵ́ ázḭ̃rḭ̃ 'bã ũngúkú gá uzogó i'dó dó 'dịlé ṵ̃nọ́kṵ́ drḭ̃ gá.
11 Núwã 'bã ílí la dó mụ calé 600 'bo, ĩmbá ṵ́'dṵ́ mụdrḭ́ drḭ̃ ázḭ̃rḭ̃ ĩmbá ḭ̃rḭ̃ drḭ̃ sĩ ḭ̃yḭ́ ãkpẽ dó vũ ḭ̃ndṵ́ gâlé ãzíla únzḭ̃ dó dẽ̃rḭ́sã uzogó drḭ́ 'bṵ̃ gâlé rĩ kí tị mmgbọ.
12 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, uzogó 'dị dó sĩ ṵ́'dṵ́ kãlḭ́ sụ ãzíla ḭ́nḭ́ kãlḭ́ sụ.
13 Ṵ́'dṵ́ ãlu uzogó 'bã i'dójó 'dịjó 'dã 'bã vúŋá sĩ, Núwã fi kí dó í'bó 'dã agâlé ũkû be ãzíla ngọ́pịka na Sẹ́mḭ̃, Hámũ, ãzíla Yáfẽtĩ 'i ãzíla ngọ́pịka 'bã ũkúka kí abe.
14 Ãko filépi ĩ'ba abe ĩndĩ rĩ kí ãnãkpá ũví ndú-ndú tãmbalé lḭ́cọ́ gá ãzíla ásé agá rĩ kî, ãko ru uselépi kṵ̃bṵ̃drḭ̃ sĩ vũ rṵ̃ sĩ rĩ kí ũví ĩ'badrḭ̃ sĩ ãzíla ãriŋa pírí ũví ndú-ndú 'dĩ kí ãko pírí ṵ́pṵ́pḭ́ trũ 'dĩ kí abe.
15 Ãko ágó ãzíla ãrónĩ ídri trũ 'dĩ fi kí dó í'bó agâlé Núwã trũ.
16 Ãnãkpá pírí ídri trũ ũví ndú-ndú ágó rĩ kí ãrónĩ rĩ abe fi kí dó í'bó agâlé cécé Ãdróŋá 'bã ãzḭ́táŋá la fẽjó Núwã ní rĩ áni. 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí ṵ̃pḭ̃ dó í'bô tị cí.

Ãdróŋá ḭ̃lḭ̃kḭ̃ dó ãko kí ḭ̃yḭ̃ sĩ

17 Uzogó 'dị ṵ́'dṵ́ kãlḭ́ sụ pá tuŋâ kóru, ḭ̃yḭ́ tḭ́ dó ãzíla iti dó ṵ̃nọ́kṵ́ drḭ̃ rá inga dó í'bô 'i, í'bô atṵ́ dó ḭ̃yḭ́ drḭ̃ gá.
18 Ḭ̃yḭ́ 'bã tụ agá ụrụgá ụrụgá 'dĩ gá 'dâ í'bô atṵ́ dó ḭ̃yḭ́ drḭ̃ gá.
19 Uzogó 'bã ãmbõgõ sĩ ḭ̃yḭ́ iti 'bé ãmbogo ãzombílíkoko rĩ kí drḭ̃ mĩlĩ-mĩlĩ.
20 Iti 'bé kí drḭ̃ kpere ĩ'bã kí 'de agá mgbi mítã ázḭ̃rḭ̃.
21 Ãko pírí ídri trũ ãngũ drḭ̃ gá 'dâ rĩ ũdrã kí dó pírí rá; ãnãkpá kí, ãriŋa kí, ãzíla 'bá kí abe ịmvṵ́ kí dó sĩ ḭ̃yḭ́ sĩ rá.
22 Ãko pírí u'álépi ídri ãngũ ã'í drḭ̃ gá ũlí sĩ rĩ ḭ̃lḭ̃kḭ̃ kí pírí.
23 Úpí ḭ̃lḭ̃kḭ̃ dó ãko ṵ̃nọ́kṵ́ drḭ̃ gá rĩ kí pírí; 'bá kí, ãnãkpá kí, ãnãkpá ãgãlépi vũ rṵ̃ sĩ ãzíla ãriŋa kí abe pírí. Núwã pa kí lú ru 'bá ãzíla ãnãkpá ĩ'di abe í'bó agá rĩ kî trũ nĩ á'dṵ̃sĩ.
24 Ḭ̃yḭ́ tḭ̃lépi 'dã u'á ṵ́'dṵ́ 150.

8

Ḭ̃yḭ̃ 'bá kí ḭ̃lḭ̃kḭ̃lépi rĩ 'bã nzụjó rĩ

1 Ãdróŋá ũrã dó ḭjọ́ Núwã drḭ̃ gá ãzíla ãnãkpá ásé agá ãzíla lḭ́cọ́ agá u'álépi ĩ'di be í'bó ãmbógó rĩ agá rĩ kí drḭ̃ gá, ãpẽ dô sĩ ãlṵ́kṵ́kṵ̃ tị ḭ̃yḭ́ ãmbógó tḭ̃lépi rĩ ní sĩ ru umvijó.

2 Ãdróŋá ũpĩ dó ĩyị agbẹ́lépi vũrụ̃lé ãzíla a'délépi 'bũ gâlé rĩ kí tị ãzíla uzogó tu dó
pá 'dịŋá gá cí.
3 Ĩyị tĩ̃lépi vũ drĩ gá rĩ nzụ dó jãjãŋá ru vũrụ̃lé ụ́'dụ́ 150.
4 Ĩmbá ázĩ̀rĩ̀ rĩ 'bã ụ́'dụ́ mụdrị́ drĩ ázĩ̀rĩ̀ rĩ sĩ í'bô amụ́ dó rilé 'bé Ãrãrátĩ drĩ gá.
5 Ĩyị ri nzụlé íni kpere ĩmbá mụdrị́ sĩ ãzíla ĩmbá mụdrị́ 'bã ụ́'dụ́ ãlu sĩ 'bé ãzí ri kí
drĩ i'dó kí dó indrélé rá.
6 Ụ́'dụ́ kãlị́ sụ vúlé gá Núwã nzĩ dó dẹ̃rị́sã í'bó ĩ'di 'bã idélé rĩ drĩ,
7 ãzíla pẽ dó kúrúke tị ãmvêlé ala gâsĩ ãzíla kúrúke ri ungalé ándrá ụ́rụ́ kpere ĩyị
'bã nzụ agá ũnọ́kụ́ drĩ gá 'dãá.
8 'Dã 'bã ũngúkú gá pẽ vâ ãlĩ'bõ tị amájó la ĩyị nzụ vũ drĩ gá 'dãá rá yã rĩ.
9 Wó ãlĩ'bõ ịsụ́ ãngũ sĩ rijó la ku ĩyị 'bã ũnọ́kụ̂ drĩ 'bejó cí rĩ sĩ, angá dó vúlé Núwã
rụ́ í'bó agá 'dõlé, Núwã ĩjũ dó sĩ ru drị́ ĩ'di a'ĩjó í'bó agâlé.
10 Tẽ vâ ụ́'dụ́ ãzí kí ázĩ̀rĩ̀ ĩdị́ ãzíla pẽ ãlĩ'bõ tị ãmvé angájó í'bó agâlé.
11 Ãlĩ'bõ ãgõ dó ĩndróloŋá sĩ ĩ'di rụ́ 'dõlé ãzíla ãtĩ dó mĩ̀zẹ̃yị́tũ̀ bị́ ãráŋá la ajílé ĩndĩ.
Núwã nĩ dó ĩyị nzụ dó vũ drĩ gâlé 'bo rĩ gá rá.
12 Tẽ ụ́'dụ́ ãzí kí ázĩ̀rĩ̀ ãzíla pẽ vâ ãlĩ'bõ tị ãmvêlé ĩdị́, wó ãlĩ'bõ gõ dó vúlé ku.
13 Núwã 'bã ílí la dó mụ calé 601 'bo, ĩmbá ãlu 'bã ụ́'dụ́ ãlu sĩ Núwã nzĩ dó í'bô 'bã
dẹ̃rị́sã, ndre dó ãngũ drĩ 'i rá ãzíla ĩyị nzụ dó rá.
14 Ĩmbá ĩrĩ rĩ 'bã ụ́'dụ́ kãlị́ ĩrĩ drĩ ázĩ̀rĩ̀ sĩ, ũnọ́kụ̂ drĩ 'i dó ã'í ru.
15 Ãdróŋá jọ dó Núwã nî,
16 “Mí ãfũ dó í'bó agâlé rĩ sĩ ãmvé, mi ũkú mídrĩ be ãzíla anzị kí ũkúka ĩ'badrĩ kí
abe.
17 Mí iyá ãko filépi mí be ídri rĩ kí pírí ãmvé, ãnãkpá kí, ãriŋa kí ãzíla ãnãkpá
ãgãlépi vũ rụ̃ sĩ rĩ kí, 'ba amụ́ kî sĩ tịlé ãzíla 'bã kpẽ kí sĩ wẽwẽ rú ũnọ́kụ́ drĩ gá 'dâ
pírí.”
18 Ĩjọ́ 'dĩ sĩ Núwã ãfũ kí dó ũkû be, ngọ́pịka kî trũ, ãzíla ngọ́pịka kí 'bã ũkúka kî trũ
ãmvé.
19 Ãnãkpá pírí kí, ãnãkpá ãgãlépi vũ rụ̃ sĩ rĩ kí pírí, ãriŋa pírí kí ãzíla ãko pírí
acị́lépi vũ drĩ gá 'dâ rĩ kí abe ãfũ kí dó í'bó agâlé ũví ĩ'badrĩ kí vú sĩ.
20 Núwã sị dó sĩ ãlĩtárĩ ídétáŋá idéjó rĩ Úpí nî, a'dụ́ dó ãnãkpá pírí ũví ndú-ndú ãlá
rĩ kí ãzí ãzíla ãriŋa ãlá rĩ kí abe, sĩ ídétáŋá ivélé ivê rĩ idéjó.
21 Úpí u'á dó ãyĩkõ sĩ ídétáŋá idélé 'dã sĩ ãzíla ũrã dó ĩ'di ásị́ gâlé cénĩ-cénĩ rú jọ,
“Má icó dó ũnọ́kụ̂ wãlé 'bá 'bá ru rĩ 'bã ĩjọ́ sĩ ĩdị́ ku, 'bá 'bá ru 'dĩ 'bã ásị́ drĩ táni adru
ũnzí i'dójó ãnzĩ̀rĩ̀ŋã sĩ má icó dó ãko ídri trũ 'dĩ kí ĩĩ̀ĩ̀kĩ̀lé cécé mání idélé 'dĩ áni ku.
22 “Ũnọ́kụ́ 'bã adrujó cí rĩ áni,
áyi ãná kpẽjó rĩ kí ãná lãjó rĩ be,
ĩgbẽ kí ãngũ ãcí be,
ílí kí áyi be,
ĩtụ́ kí ĩnị́ be,
icó kí ukólé ku.”

9

Tị icíma Ãdróŋá 'bã icílé Núwã be rĩ

1 'Dã 'bã ũngúkú gá Ãdróŋá wi sũsụ́ Núwã 'baní ngọ́pịka abe ãzíla jọ, “Ĩtị ãzíla
ĩkpẽ wẽwẽ rú, ĩga ũnọ́kụ́ drĩ gá 'dâ tré.
2 Ãnãkpá pírí ũnọ́kụ́ drĩ gá 'dâ ãmbogo ãzíla nírí rĩ kí ãriŋa 'bũ gá rĩ kî, ĩ'bị ĩyị
agá rĩ kî trũ ãzíla ãko pírí acị́lépi vũ drĩ gâsĩ rĩ kí abe kí idé ĩmi sĩ ũrĩ sĩ ã'dusĩku áfẽ
ũkpõ ĩ'badrĩ kí ĩmi drị́lẹ agá.

3 Áfẽ ĩminí ãko pírí ídri trũ acḭlépi acḭ̃ rĩ kí ãkónã rú cécé mání ĩminí ãko dụlépi vũ drḭ̃ gá 'dĩ kí fẽlé ãkónã rú rĩ áni.
4 Wó lẽ ĩna ĩzá ãrí trũ mũtú ku, ídri 'bã adrujó 'a la gá rĩ sĩ.
5 Má uga 'bá 'dịŋá úmgbé, 'bá drĩ 'bá 'dị ála ĩ'di 'dị kẹ̃jḭ la gá. Ãnãkpá 'bá 'dịlépi rĩ lẽ ú'dị ĩ'di rá.
6 'Bá ãzí drĩ 'bá ãzí ãrí asu rá, lẽ âsu vâ ãrí ĩ'didrḭ̃ rá ã'dusĩku Ãdróŋá idé 'bá gbíyã ĩ'didrḭ̃ sĩ.
7 Lẽ ĩtị anzị kí ũ'bí ru, ĩmi ĩjãlã sĩ ĩmi wẽwẽ rú ãzíla ĩmi iré sĩ ãngũ drḭ̃ gá 'dâ pírí."
8 Ãdróŋá jọ Núwã ní anzị ĩ'didrḭ̃ kí abe,
9 "Ma tị icíma icí mí be ãzíla anzị mídrḭ mụlé tịlé drḭ̃lẹ́ gâlé rĩ kí abe,
10 ãzíla ãko ándrá ídri filépi mí be í'bó agá rĩ kí: ãriŋa kí, ãnãkpá lḭcọ́ gá rĩ kí ãzíla ásé agá rĩ kí ãko ídri vũ drḭ̃ gá 'dâ rĩ kí abe pírí.
11 Ma tị icíma icí mi be: má icó ãko ídri trũ rĩ kí ḭ̃lḭ̃kḭ̃lé ḭ̃yḭ́ tḭ̃lépi rĩ sĩ ḭ̃dḭ́ ku, ḭ̃yḭ́ icó dó sĩ ṵ̃nọ́kṵ̃ izalé ḭ̃dḭ́ ku."
12 'Dã 'bã ũngúkú gá Ãdróŋá jọ, "Ḭjọ́ i'dalépi la ícétáŋá ru tị icíma ãma drĩdríŋĩ gá 'dâ mí be ãzíla ãko ídri trũ adrulépi ĩmi abe mání 'bãlé ĩmi abe pírí rĩ 'bã ícétáŋá jã 'dâ rĩ gápi 'dĩ,
13 á'bã gẹ́rḭ́ ṵ̃rṵ́'bṵ̃ agá. Ĩ'di ícétáŋá mání tị icíma drḭ́ ukólépi ku rĩ azḭjó míní ãko ídri trũ rĩ kí abe pírí ṵ̃nọ́kṵ́ drḭ̃ gá 'dâ rĩ.
14 Ádrĩ ṵ̃rṵ́'bṵ̃ tị ãpẽ ṵ̃nọ́kṵ́ drḭ̃ gá 'dâ gẹ́rḭ́ drĩ ru ala ṵ̃rṵ́'bṵ̃ gá cí,
15 ma tị icíma ãmadrḭ́ mí be ãzíla ãko pírí ídri trũ rĩ abe rĩ 'bã ḭjọ́ ũrã rá. Tánĩ-tánĩ ãko pírí ídri trũ la ãzí icô dó ḭ̃lḭ̃kḭ̃lé ḭ̃yḭ́ tḭ̃lépi 'dã 'bã áni rĩ sĩ ḭ̃dḭ́ ku.
16 Ádrĩ dó gẹ́rḭ́ ndre ṵ̃rṵ́'bṵ̃ gá 'dãá, ma tị icíma ãmadrḭ́ mí be ãzíla ãko pírí ídri trũ rĩ abe jã 'dâ rĩ 'bã ḭjọ́ ũrã."
17 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ Ãdróŋá jọ Núwã ní, "'dĩ ícétáŋá tị icíma ãni mání 'bãlé ãma drĩdríŋĩ gá ãko pírí ídri trũ ṵ̃nọ́kṵ́ drḭ̃ gá 'dâ rĩ kí abe rĩ 'i."

Ãnzị Núwã drḭ̃ kî

18 Anzị Núwã drḭ́ ãfũlépi í'bó agâlé rĩ kí: Sẹ́mḭ̃ 'i, Hámũ 'i ãzíla Yáfẽtĩ 'i. ('Bá Kãnánĩ rú rĩ 'bã átẹ́pị gápi umvelé Hámũ 'i 'dĩ.)
19 Anzị Núwã drḭ́ na 'dĩ kí dó bãsĩ á'bḭ́ 'bá pírí irélépi ṵ̃nọ́kṵ́ drḭ̃ gá 'dâ rĩ 'badrḭ̃ kí.
20 Núwã ándrá 'bá ámvṵ́ sõlépi la, ãzíla ĩ'di vâ 'bá ámvṵ́ zãbíbũ drḭ̃ salépi drḭ̃drḭ̃ rĩ 'i.
21 Ĩ'di mụ sṵ́ la mvụlé 'bo, ĩmẽrã dó rá, ãzíla la dó ru pílílí ru ĩ'didrḭ́ jó agâlé.
22 Hámũ Kãnánĩ átẹ́pị la mụ átẹ́pḭ̃ Núwã 'bã pílílí ndrelé 'bo, fũ ãmvêlé sĩ vú la nzejó ádrḭ́pịka ḭ̃rḭ̃ 'dã 'banî.
23 Wó Sẹ́mḭ̃ kí Yáfẽtĩ be a'dṵ́ kí bõngó, 'be kí ĩ'di kí kọ́trọ́ gá ãzíla fi kí dó ũngúkú-ũngúkú ru jó agâlé. Ajá kí tị ãmvé 'dõlé ru ĩ'baní sĩ átẹ́pḭ̃ 'bã pílílí ndrejó ku, 'be kí dó sĩ pílílí la drḭ̃ cí.
24 Núwã la mụ angálé ṵ́'dṵ́ ĩ'di 'bã ĩmẽrãjó wáyĩnĩ sĩ rĩ gâlé 'bo, nḭ̃ dó ḭjọ́ ngọ́pḭ̃ wereŋá rĩ 'bã idélé ĩ'di rṵ́ rĩ rá.
25 Jọ dó, "Áwã Kãnánĩ rá, 'bã adru dó ãtí'bó ru ádrḭ́pịka kí pálé gá."
26 Jọ vâ, "Ḭcṵ́ Úpí Ãdróŋá Sẹ́mḭ̃ drḭ̃ ịcṵ́-ịcṵ̃, lẽ Kãnánĩ 'bã adru ãtí'bó ru Sẹ́mḭ̃ pálé gá.
27 Lẽ Ãdróŋá 'bã fẽ ãngũ Yáfẽtĩ drḭ̃ 'bã adru mmgbọ rú, 'ba u'á kí Sẹ́mḭ̃ be ádrḭ́pị ãzí ru, Kãnánĩ 'bã adru ĩ'bã ãtí'bó ru".
28 Núwã u'á dó ílí 350 ḭ̃yḭ́ tḭ̃lépi ãmbógó 'dã 'bã ũngúkú gá.
29 Núwã u'á dó sĩ pírí rĩ gá ílí 950 drã dó sĩ ĩndõ.

10

Anzị Núwã drị̃ drĩlẹ́ gâlé rĩ kî

1 'Dĩ ãwí anzị Núwã drị́ Sẹ́mĩ̃, Hámũ ãzíla Yáfẽtĩ̃ 'bã kí tịlé ĩ̃yị́ tĩ̃lépi 'bá kí ĩ̃lĩ̃kĩ̃lépi
rĩ 'bã vúlé gá rĩ 'badrĩ̃ 'i.
2 Anzị Yáfẽtĩ̃ drĩ̃ kí:
Gómã 'i, Mãgọ́gĩ̃ 'i, Mãdáyĩ 'i, Yãvánĩ 'i, Tũbálĩ 'i, Mẽsẹ́kĩ̃ 'i ãzíla Tĩ̃rásĩ̃ 'i.
3 Anzị Gómã drĩ̃ kí:
Ãsĩ̃kẽnázĩ̃ 'i, Rĩ̃fátĩ̃ 'i ãzíla Tõgõrámã 'i.
4 Anzị Yãvánĩ drĩ̃ kí:
Ĩ̃lísã 'i, Tãrãsị́sĩ̃ 'i, Kĩ̃tímũ 'i ãzíla Rõdõmínĩ̃ 'i.
5 'Dĩ kí 'bá u'álépi ĩ̃yị́ tị gá ãzíla ãngũ ru ụlĩ́lépi ĩ̃yị́ agá rĩ agá rĩ kî, awa kí ru sụ́rụ́
ĩ'badrĩ̃ kí vú sĩ ãzíla kí vâ pírí tị ndú-ndú jọ.
6 Anzị Hámũ drĩ̃ kí:
Kụ́sĩ̃ 'i, Mĩ̃zĩ̃rãyị́mũ̃ 'i, Pụ́tĩ̃ 'i ãzíla Kãnánĩ̃ 'i.
7 Anzị Kụ́sĩ̃ drĩ̃ kí:
Sébã 'i, Hãvị́lã 'i, Sãbị́tã 'i, Rãmáhã 'i ãzíla Sãbĩ̃tẹ́kã 'i.
Anzị Rãmáhã drĩ̃ kí:
Sébã kí Dẽdánĩ be.
8 Kụ́sĩ̃ tị Nĩ̃mũ̃rọ́dĩ̃ 'i, ndẽ ándrá ãgõbĩ̃ sĩ ũ̃nọ́kụ́ drĩ̃ gá 'dâ nĩ.
9 Ĩ'di ándrá ágọ́bị́ dora gbẹlépi la Úpí drĩlẹ́ gá, ị́jọ́ 'dĩ bãsĩ 'bá 'bã kí ándrá sĩ jọjó la,
“Úpí 'bã idé tá míní mi ágọ́bị́ Nĩ̃mũ̃rọ́dĩ̃ ụ́sụ gbẹlépi ambamba rĩ áni la ĩ'di tá adru
agá múké 'dĩ.”
10 Ãngũ ĩ'didrị́ ũpĩ najó rĩ ándrá Bãbũ̃lọ́nĩ̃ gá, táwũ̃nĩ̃ la ala gá rĩ kí ándrá Ĩ̃rẹ́kĩ̃ 'i,
Ãkádĩ 'i ãzíla Kãlĩ̃néhĩ 'i. 'Dĩ kí ãngũ Sínã gá.
11 Angájó ãngũ 'dã gá mụ dó kpere Ãsụ́rĩ̃yã gá, sị dó sĩ Nĩ̃nẹ́vẽ̃ 'i Rẽ̃hõ̃bọ́tĩ̃ 'i, Ị̃rĩ̃ 'i,
Kálã 'i,
12 ãzíla Rẽ̃sẹ́nĩ̃ 'i drĩ̃drínĩ̃ Nĩ̃nẹ́vẽ̃ 'badrị́ Kálã be rĩ gá, ĩ'di ándrá táwũ̃nĩ̃ ãmbógó la.
13 Mĩ̃zĩ̃rãyị́mũ̃ 'bã anzị kí:
'Bá Lũ̃dị́mũ̃ rú 'dĩ kí, Ãnãmímũ rú 'dĩ kí, Lẽhãbímũ rú 'dĩ kí, Nãfũ̃tũ̃hị́mũ̃ rú 'dĩ
kí,
14 Pãtũ̃rũ̃sị́mũ̃ rú 'dĩ kí, Kãsũ̃lũ̃hị́mũ̃ rú 'dĩ kí ('bá Fĩ̃lĩ̃sĩ̃tĩ́nĩ̃ rú) rĩ 'bã kí ãfũjó ala
gá 'bá Kãfũ̃tõ̃rị́mũ̃ rú rĩ kí abe rĩ 'i.
15 Kãnánĩ̃ 'bã anzị kí:
Sĩ̃dọ́nĩ̃ ngọ́tĩ̃ ĩ'didrị́ kãjãní rĩ 'i, ãzíla ũri ãzí rĩ kí gápi 'bá Hị́tĩ̃ rú,
16 Yẽ̃bụ́sĩ̃ rú, Ãmọ́rĩ̃ rú, Gĩ̃rĩ̃gásĩ̃ rú,
17 Hị́vĩ̃ rú, Ãrị́kĩ̃ rú, Sínã rú,
18 Ãrĩvádĩ rú, Zẽmárĩ rú, ãzíla Hãmátĩ rú 'dĩ.
Vúlé vúlé ru sụ́rụ́ Kãnánĩ drĩ̃ 'bã 'bá iré kí ru ndú-ndú
19 lõkókõrí Kãnánĩ drĩ̃ ándrá angájó Sĩ̃dọ́nĩ̃ gá cajó Gérã gâlé ru kpere Gázã gá. Mụ
vâ íni Sõdómũ gâlé ru Gõmórã gá, Ãdímã gá ãzíla Zẽ̃bũ̃yị́mũ̃ gá cajó kpere Lásã gá.
20 'Dĩ kí anzị Hámũ drĩ̃ kí sụ́rụ́, tị ãzíla ãngũ ĩ'badrĩ̃ kí vú sĩ.

Anzị Sẹ́mĩ̃ drĩ̃ drĩlẹ́ gâlé rĩ kî

21 Sẹ́mĩ̃ Yáfẽtĩ̃ 'bã ádrị́pị kãjãní rĩ ĩ'di áyị́pị 'bá pírí Ĩ̃bẹ́rĩ̃ rú rĩ 'badrĩ̃ 'i.
22 Anzị Sẹ́mĩ̃ drĩ̃ kí:
Ĩ̃lámũ 'i, Ãsụ́rĩ̃ 'i, Ãrĩfãsádĩ 'i, Lụ́dĩ̃ 'i ãzíla Ãrámũ 'i.
23 Anzị Ãrámũ drĩ̃ kí:
Ụ́zĩ̃ 'i, Hálĩ 'i, Gẽ̃dẹ́rĩ̃ 'i ãzíla Másĩ 'i.
24 Ãrĩfãsádĩ Sélã átẹ́pị 'i,

Sélã ĩ'di Ị̃bẹ́rę̃ 'bã átẹ́pị 'i.
25 Anzị Ị̃bẹ́rę̃ drę̃ kí ĩrę̃:
Ãlu rĩ rụ́ Pẽlégĩ 'i ã'dusĩku ụ́'dụ́ 'dã sĩ 'bá ũ̃nṍkụ́ gá rĩ awa kí ándrá ru rá ãzíla ú'da ándrá ádrị́pę̃ 'bã rụ́ Yõkĩtánĩ 'i.
26 Yõkĩtánĩ 'bã anzị kí:
Ãlĩmõdádĩ 'i, Sę̃lẹ́fę̃ 'i, Hãzãrãmãvẹ́tę̃ 'i, Yẹ́rã 'i,
27 Hãdõrámũ 'i, Ũzálĩ 'i, Dĩkĩláyĩ 'i,
28 Ũbálĩ 'i, Ãbę̃mãyẹ́lę̃ 'i, Sébã 'i,
29 Ũfírĩ 'i, Hãvẹ́lã 'i ãzíla Yõbábũ 'i. 'Dĩ kí pírí anzị Yõkĩtánĩ drę̃ kî.
30 Ãngũ ĩ'bã kí sĩ u'ájó rĩ ĩjũ ru i'dójó Mésã gá Sẽfárĩ gâlé ru ãngũ 'bé 'a rú wókõ ę̃tụ́ 'bã ãfũ agâlé ru rĩ gá.
31 'Dĩ kí ínátị anzị Sẹ́mę̃ drę̃ gá rĩ drę̃ kí, tị ãzíla ãngũ ĩ'badrę̃ kí vú sĩ.
32 'Bá 'dĩ ãfũ kí pírí ũri Núwã drę̃ agá, sụ́rụ́ ĩ'badrę̃ kí trũ, ãwí ĩ'bã kí sĩ ãfũjó rĩ trũ, ãzíla ãngũ ĩ'badrę̃ abe. Sụ́rụ́ pírí ãfũ kí irélé ũ̃nṍkụ́ drę̃ gá 'dâ 'bá 'dĩ kí agá ę̃yẹ́ ándrá tę̃lépi rĩ 'bã vúlé gá.

11

Tị 'bã ru awajó rĩ

1 Ándrá údu rĩ sĩ 'bá ãngũ drę̃ gá 'dâ rĩ kí ẹ́jọ́ jọ tị ãlu sĩ.
2 'Bá 'bã kí mvi agá ę̃tụ́ 'bã ãfũ agâlé ru 'dĩ gá 'dĩ, ẹ̀sụ́ kí ãngũ gbayi rú la Sínã gá ãzíla ri kí dó u'álé ala gá 'dãá.
3 Jọ kí kí drĩdríŋĩ gá, “Ãma amụ́ kí bę̃rẹ́kę̃ 'belé, ãma ivé ĩ'di 'bã mba kí dó sĩ ũkpó ru.” Ayú kí dó ísékísé ũkpó la ũdrí kẹ̃jẹ́ gá.
4 'Dã 'bã ũngúkú gá jọ kí, “Lẽ ãma amụ́ kí ãmaní táwũ̃nę̃ sị̀lé jó gõrófã rú la trũ drę̃ la 'bã ca wẹ̀lẹ́wẹ̀lẹ́ 'bũ̃ gâlé, ãma rụ́ 'bã kụ rú dó sĩ, ãma dó sĩ u'á ãngũ ãlu gá ãzíla ãma iré rú dó sĩ ũ̃nṍkụ́ drę̃ gá 'dâ pírí ku.”
5 Wó Úpí asẹ́ vũ̃rụ́ 'dõlé táwũ̃nę̃ 'bá 'dĩ 'bã kí i'dólé sị̀lé rĩ ndrelé gõrófã ãzo ĩ'bã kí i'dólé sị̀lé rĩ be.
6 Úpí jọ, “'Bá 'dĩ kí 'bá ãlu ãzíla kí pírí tị ãlu jọ, 'dĩ dó drĩ í'dóŋá 'bá 'dĩ 'bã kí ẹ́jọ́ drụ́zẹ́ ĩ'bã kí lẽlé idélé rĩ kí i'dójó rĩ. Ẹ́jọ́ 'dĩ sĩ, kí dó ãko ĩ'bã kí lẽlé idélé rĩ kí idé rá, icó kí sĩ kí ndẽlé ku!
7 Ĩmi amụ́, lẽ ãmụ kí vũ̃rũ̀lé tị ĩ'badrę̃ usalé, 'ba are kí rú sĩ ru kí drĩdríŋĩ gá ku.”
8 Ẹ́jọ́ 'dĩ sĩ Úpí iré dó sĩ kí ãngũ drę̃ gá 'dâ pírí ãzíla ãzẹ́ ĩ'badrę̃ táwũ̃nę̃ sịjó 'dã tu dó sĩ pá cí.
9 Táwũ̃nę̃ ãmbógó 'dã rụ́ la Bãbélę̃ 'i ífí la Úpí usa ándrá 'bá kí tị 'dãá. Iré dó sĩ kí kpékpé ãngũ drę̃ gá 'dãá pírí.

I'dójó Sẹ́mę̃ rụ́ cajó Ịbụrámũ̃ rụ́

10 'Dĩ ãwí Sẹ́mę̃ drę̃ 'i. Ílí ę̃rę̃ ę̃yẹ́ ándrá tę̃lépi 'bá kí ę̃lę̃kę̃lépi rĩ 'bã vúlé gá, Sẹ́mę̃ ílí ca dó 100 ãzíla tị dó sĩ Ãrĩfãsádĩ 'i.
11 Sẹ́mę̃ la dó mụ Ãrĩfãsádĩ tị̀lé 'bo, u'á dó ílí 500 ãzíla tị dó sĩ anzị ãgọbị ãzí kí izonzi kí abe.
12 Ãrĩfãsádĩ ílí la mụ calé kãlẹ́ na drę̃ tõwú 'bo, tị dó Sélã 'i.
13 Ãrĩfãsádĩ la dó mụ Sélã tị̀lé 'bo, u'á dó ílí 403 ãzíla tị dó sĩ anzị ãgọbị ãzí kí izonzi kí abe.
14 Sélã ílí la mụ calé kãlẹ́ na 'bo, tị dó Ị̃bẹ́rę̃ 'i.
15 Sélã la dó mụ Ị̃bẹ́rę̃ tị̀lé 'bo, u'á dó ílí 403 ãzíla tị dó sĩ anzị ãgọbị ãzí kí izonzi kí abe.
16 Ị̃bẹ́rę̃ ílí la mụ calé kãlẹ́ na drę̃ sụ 'bo, tị dó Pẽlégĩ 'i.

17 Ĩbẹ́rį̃ la dó mụ Pẽlégĩ tį̣lé 'bo, u'á dó ílí 430 ãzíla tị dó sĩ anzị ãgọbị ãzí kí izonzi
kí abe.
18 Pẽlégĩ ílí la mụ calé kãlị́ na 'bo, tị dó Rẹ́wų̃ 'i.
19 Pẽlégĩ la dó mụ Rẹ́wų̃ tį̣lé 'bo, u'á dó ílí 209 ãzíla tị dó sĩ anzị ãgọbị ãzí kí izonzi
kí abe.
20 Rẹ́wų̃ ílí la mụ calé kãlị́ na drį̃ į̃rį̃ 'bo tị Sę̃rṹgį̃ 'i.
21 Rẹ́wų̃ la dó mụ Sę̃rṹgį̃ tį̣lé 'bo, u'á dó ílí 207 ãzíla tị dó sĩ anzị ãgọbị ãzí kí izonzi
kí abe.
22 Sę̃rṹgį̃ ílí la mụ calé kãlị́ na 'bo, tị dó Nãhọ́rį̃ 'i.
23 Sę̃rṹgį̃ la dó mụ Nãhọ́rį̃ tį̣lé 'bo, u'á dó ílí 200 ãzíla tị dó sĩ anzị ãgọbị ãzí kí izonzi
kí abe.
24 Nãhọ́rį̃ ílí la dó mụ calé kãlị́ į̃rį̃ drį̃ úrômĩ 'bo, tị dó Térã 'i.
25 Nãhọ́rį̃ la dó mụ Térã tį̣lé 'bo, u'á dó ílí 119 ãzíla tị dó sĩ anzị ãgọbị ãzí kí izonzi
kí abe.
26 Térã ílí la mụ calé kãlị́ ázį̃rį̃ 'bo, tị dó Ịbụrámų̃ 'i, Nãhọ́rį̃ 'i ãzíla Hãránĩ 'i.

Ãwí Térã drį̃

27 'Dĩ dó ãwí Térã drį̃ 'i. Térã tị dó Ịbụrámų̃ 'i, Nãhọ́rį̃ 'i ãzíla Hãránĩ 'i. Hãránĩ tị
dó ĩ'didrį̃ gá Lọ́tį̃ 'i.
28 Térã 'bã drĩ adrujó ídri rĩ sĩ ngọ́pį̃ Hãránĩ drã Ụ́rį̃ Kãlį̃dĩ́yã gá 'dĩ ãngũ sĩ ĩ'di tį̣jó
rĩ gá.
29 Ịbụrámų̃ kí Nãhọ́rį̃ be ĩgbã kí ũkú į̃rį̃ trá rá. Ũkú Ịbụrámų̃ drį̃ rụ́ la Sãráyĩ 'i,
Nãhọ́rį̃ drį̃ rụ́ Mílĩkã 'i, ĩ'di ádrĩ́pį̃ Hãránĩ į̃zẹ́pị 'i. Mílĩkã 'bã ámvọ́pị ãzí rĩ rụ́ la Į̃sĩ́kã
'i.
30 Sãráyĩ ĩ'di ándrá úndó anzị kóru.
31 Térã 'dụ ngọ́pį̃ Ịbụrámų̃ kí ũkû Sãráyĩ be, Hãránĩ ngọ́pị Lọ́tį̃ ĩ'di umvelépi áyĩ́pị
rĩ trũ ãzíla a'be kí dó ãngũ Ụ́rį̃ Kãlį̃dĩ́yã gá rĩ sĩ mụjó Kãnánĩ gá. Wó kí mụ acálé
Hãránĩ gá 'bo 'be kí dó lį̃cọ́ sĩ rijó 'dãá.
32 Térã u'á ílí 205, drã dó sĩ Hãránĩ gá 'dãá.

12

Ịbụrámų̃ Umvejó rĩ

1 Úpí jọ ándrá Ịbụrámų̃ ní, “Mí a'be ãngũ 'dĩ 'i, 'bá mídrį̃ kí ãzíla 'bá mî átẹ́pị drĩ́ko
gá 'dĩ kí abe ãzíla ímụ ãngũ mání mụlé i'dalé míní rĩ gá.
2 “Ma ími 'bã á'bį̃ sụ́rụ́ ãmbógó la ãni la rú,
ãzíla ma míní sų̃sụ́ wi;
ma ími rụ́ 'bã ãmbógó ru,
'bá kí dó vâ sĩ sų̃sụ́ ãlá rĩ į̣sụ́ mí rų̃ sĩ.
3 Ma sų̃sụ́ wi 'bá sų̃sụ́ wilépi míní rĩ ní,
wó ma 'bá ími wãlépi rĩ wã rá,
ãzíla 'bá pírí ãngũ drį̃ gá rĩ kí
sų̃sụ́ ãlá rĩ į̣sụ́ mí rų̃ sĩ.”
4 Į̃jọ́ 'dĩ sĩ, Ịbụrámų̃ a'be dó ãngũ 'dã rá cécé ándrá Úpí 'bã jọlé ĩ'diní rĩ áni; ãzíla
Lọ́tį̃ mụ dó ĩ'di be ĩndĩ. Ịbụrámų̃ ílí ca dó 'dĩ sĩ kãlị́ ázį̃rį̃ drį̃ tõwú ĩ'di 'bã drį̃ kojó
Hãránĩ gá 'dãá rĩ sĩ.
5 'Dụ ĩ'di 'bã ũkû Sãráyĩ 'i, ádrĩ́pį̃ 'bã ngọ́pị Lọ́tį̃ 'i, ãko ĩ'didrį̃ kí ãzíla 'bá ãtí'bó ru
ĩ'bã kí ándrá į̣sụ́lé Hãránĩ gá 'dãá rĩ kí abe pírí sĩ kí trũ mụjó ãngũ Kãnánĩ gá ãzíla
ca kí dó sĩ Kãnánĩ gâlé rá.
6 Ịbụrámų̃ alị ãngũ 'dã agâ sĩ kpere ĩ'di 'bã ca agá ife ãmbógó Mõréyã rú Sę̃kẹ́mų̃
gá rĩ gá. Į̣sụ́ ụ́'dụ́ 'dã sĩ 'bá Kãnánĩ rú rĩ kí u'á agá ãngũ 'dã gá 'dãá.

7 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí i'da ru Ịbụrámụ̃ ní ãzíla jọ, “Ma ãngũ 'dĩ fẽ anzị mídrị̃
mụlé tịlé drị̃lẹ̃ gâlé rĩ 'banî.” Sị dó sĩ ãlĩtárĩ Úpí ru i'dalépi ĩ'diní rĩ ní ãngũ 'dã gá
'dãá.
8 Ko dó sĩ drị̃ 'dãá rĩ sĩ mụjó 'bé agâlé ru Bẽtẹ̃lị̃ 'bã wókõ ị̃tụ̃ 'bã ãfũ agâlé ru rĩ gá.
Sị dó sĩ hémã ĩ'didrị̃ Bẽtẹ̃lị̃ kí drĩdríŋĩ̃ gá Áyĩ be. Áyĩ ĩ'di wókõ ị̃tụ̃ 'bã ãfũ agâlé ru rĩ
gá ãzíla Bẽtẹ̃lị̃ 'bã wókõ ị̃tụ̃ 'bã 'de agâlé ru rĩ gá; 'dãá sị dó sĩ ãlĩtárĩ Úpí nî ãzíla ị̃nzị̃
dô sĩ Úpí 'bã rụ́.
9 'Dã 'bã ũngúkú gá, Ịbụrámụ̃ mụ dó ácị̃ trũ drị̃ gá ãngũ umvelé Nẽgẹ̃vụ̃ 'i rĩ gâlé
ru.

Ịbụrámụ̃ 'bã dó adrujó Mị̃sị̃rị̃ gá rĩ

10 'Dã 'bã ũngúkú gá rílẽ a'dé dó ãngũ Kãnánĩ drị̃ gá, Ịbụrámụ̃ mụ dó sĩ ándrá
Mị̃sị̃rị̃ gâlé sĩ u'ájó sáwã were rílẽ 'dã tẽjó ã'dusĩku rílẽ 'dã mị la 'bãngá ika.
11 Ĩ'di dó mụ calé ãni rú sĩ fijó Mị̃sị̃rị̃ gá, jọ ũkû Sãráyĩ ní, “Ánị̃ mi ũkú ũniyambamba
la rĩ gá rá.
12 'Bá Mị̃sị̃rị̃ gá 'dĩ drĩ kí ími ndre, kí jọ la 'dĩ bãsĩ ũkû 'i. Kí dó áma 'dị rá, wó kí
ími a'be ídri.
13 Íjọ ĩ'baní mi má ámvọ́pị 'i, kí dó sĩ áma tãmba ími ị́jọ́ sĩ, áma ídri la dó sĩ ru pa
ími ị́jọ́ sĩ rá.”
14 Ịbụrámụ̃ la mụ calé Mị̃sị̃rị̃ gá, ndre kí Sãráyĩ 'i ũkú ũniyambamba la.
15 Ãzíla 'bá ãmbogo Fãráwũ drị̃ ndre kí ĩ'di, ịcụ́ kí ĩ'di Fãráwũ ní, ú'dụ dó sĩ ĩ'di
agụlé úpí drị̃ko gâlé.
16 Sãráyĩ 'bã ị́jọ́ sĩ úpí Fãráwũ mba dó Ịbụrámụ̃ 'bã tã múké, ãzíla fẽ dó ĩ'diní fẽtáŋá
ru kãbĩlõ, tị́, kãyĩnõ ágó rĩ kí ãrónĩ rĩ kí abe, ngãmíyã ágó rĩ kí ãrónĩ rĩ kí abe, ãtí'bó
ãgọbị rú ãzíla ũkú ru rĩ kî trũ.
17 Wó Sãráyĩ Ịbụrámụ̃ ũkû 'bã ị́jọ́ sĩ Úpí ĩcãndĩ Fãráwũ jụ́wẹ̃ ũkpó la sĩ 'bá ĩ'di drị̃ko
gá rĩ kí abe.
18 Fãráwũ umve Ịbụrámụ̃ 'i ãzíla zị ĩ'di, “Mí idé dó ma íni ã'du ị́jọ́ sĩ yã? Ílũ mání
ĩ'di ũkú mídrị̃ 'i ku la ã'du ị́jọ́ sĩ?
19 Íjọ mání ĩ'di mî ámvọ́pị 'i mání sĩ ĩ'di 'dụjó mání ũkú ru íni la ã'du ị́jọ́ sĩ? Ú'dî'da
íni, mî ũkû dó 'dĩ. Í'dụ ĩ'di ímụ dó ĩ'di trũ!”
20 'Dã 'bã ũngúkú gá Fãráwũ fẽ dó ãzị̃táŋá 'bá ĩ'didrị̃ 'baní Ịbụrámụ̃ drị̃ gá, pẽ kí
dó sĩ ĩ'di tị ũkû be ãko pírí ĩ'di 'bã ịsụ́lé rĩ kî trũ 'dãá rá.

13

Ịbụrámụ̃ 'bã kí ru awajó Lọ́tị̃ be rĩ

1 Ịbụrámụ̃ ãfũ dó Mị̃sị̃rị̃ gâlé ũkú ĩ'didrị̃ be, ãko ĩ'didrị̃ kî trũ pírí ãzíla Lọ́tị̃ mụ ĩ'di
be ĩndĩ, fi dô sĩ Kãnánĩ gá ãngũ umvelé Nẽgẹ̃vụ̃ rĩ gá.
2 Ịbụrámụ̃ ándrá málĩ kí trũ; tị́, kãbĩlõ, ị̃ndrị́, gólũdĩ ãzíla sílĩvã trũ wẽwẽ rú.
3 Angájó Nẽgẹ̃vụ̃ gá rĩ sĩ, Ịbụrámụ̃ co dó wãyá ãngũ pírí gá cajó kpere Bẽtẹ̃lị̃ gá;
ãngũ 'dã drĩdríŋĩ̃ Bẽtẹ̃lị̃ 'bãni Áyĩ be rĩ gá ãngũ ándrá ĩ'di 'bã sĩ hémã drị̃drị̃
4 ãzíla ãlĩtárĩ ídétáŋá idéjó rĩ sị́jó rĩ gá. Ịbụrámụ̃ ị̃nzị̃ dó Úpí rụ́ 'dãá.
5 Sáwã 'dã sĩ Lọ́tị̃ ándrá acị̃lépi Ịbụrámụ̃ be ĩndĩ rĩ 'bã málĩ kí ándrá vâ wẽwẽ rú
ãzíla hémã kî trũ.
6 Wó ãngũ 'dã ca dó Ịbụrámụ̃ 'baní Lọ́tị̃ be sĩ u'ájó ãlu ku, ã'dusĩku málĩ ĩ'badrị̃ 'bã
kí ándrá adrujó ambamba rĩ sĩ, icó kí dó sĩ u'álé ãngũ ãlu gá ku.
7 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ ãwãŋá 'de dó 'bá málĩ Ịbụrámụ̃ drị̃ kí ucélépi rĩ kí drĩdríŋĩ̃ gá 'bá málĩ
Lọ́tị̃ drị̃ kí ucélépi rĩ abe. Ụ'dụ́ 'dã sĩ 'bá Kãnánĩ rú ãzíla Pẽrẹ́zị̃ drị̃ kí abe ri kí ándrá
vâ u'álé ãngũ 'dã gá 'dãá.

8 'Dã 'bã ũngúkú gá Ịbụrámṹ jọ dó Lọ́tḩ ní, “Lẽ tátí ãma ãwã mí be ku, ã'dusĩku
ãma mí be kãká. 'Bá málĩ mídrḩ kí ucélépi rĩ kí 'bá málĩ mádrḩ kí ucélépi rĩ abe 'bã
ãwã kí vâ sĩ ku.
9 Ãngũ 'dĩ dó pírí ími drḩlẹ́ gá 'dĩ ku yã? Lẽ ãma iré ãma rá. Ímụ wókõ ãzí rĩ gâlé
ru ma vâ mụ wókõ ãzí rĩ gâlé ru.”
10 Lọ́tḩ undré ãngũ, ndre ãngũ gbayi Yõrĩdánĩ tị gá rĩ ḩyḩ trũ ãzíla ĩrí la rũ kpãcĩ
cécé ámvṹ úpí drḩ áni, cécé ãngũ Mḩsḩrḩ gá rĩ áni, mụ agá Zówã gâlé ru. 'Dĩ sĩ Ãdróŋá
ḩlḩkḩ drĩ 'bá Sõdómũ gá rĩ kí Gõmórã gá rĩ kí abe ku.
11 Lọ́tḩ pẽ dó ãngũ gbayi Yõrĩdánĩ tị gá rĩ 'i ãzíla mụ dó sĩ ḩtṹ 'bã ãfũ agâlé ru. 'Bá
'dĩ awa kí dó sĩ ru rá.
12 Ịbụrámṹ ace dó ru u'álé ãngũ Kãnánĩ drḩ gá, wó Lọ́tḩ rĩ dó tọ̃rọ́mẹ́ ḩyḩ tị gá 'dã kí
agá, 'be lḩcọ́ ĩ'didrḩ ãni rú ãngũ Sõdómũ drḩ gá.
13 Wó 'bá Sõdómũ gá rĩ kí ándrá 'bá ũnzí la, ãzíla ri kí ándrá ḩjọ́ izalé Úpí rṹ.
14 Lọ́tḩ 'bã mụjó 'bo rĩ sĩ, Úpí jọ Ịbụrámṹ ní, “Mí undré drĩ ãngũ 'dĩ ándrá ãzíla
ṹrṹ, ḩtṹ 'bã ãfũ agá ãzíla ḩtṹ 'bã 'de agá.
15 Ma mụ ãngũ míní ndrelé 'dĩ fẽlé míní anzḩ mídrḩ mụlé tḩlé drḩlẹ́ gâlé rĩ kí abe
adrujó mî ãni la rú jã 'dâ.
16 Ma anzḩ mídrḩ mụlé tḩlé drḩlẹ́ gâlé rĩ kí fẽ kpẹ̃lé cínákí vũ gá rĩ áni, 'bá ãzí drĩ
cínákí vũ drḩ gá rĩ 'bã kãlãfe la rá, ĩ'di rú anzḩ mídrḩ mụlé tḩlé drḩlẹ́ gâlé rĩ kí 'bã
kãlãfe la rá.
17 Ímụ ú'dî'da mí acḩ ãngũ máni mụlé fẽlé míní 'dĩ 'bã mmgbọ la kí undrélé ãzo la
be.”
18 Ḩjọ́ 'dĩ sĩ Ịbụrámṹ mụ dó hémã ĩ'didrḩ kî trũ u'álé ãni rú kọmọrọ́ ife Mãmírẽ drḩ
Hẹ̃bṹrọ́nḩ gá rĩ gá, sị dó sĩ ãlĩtárĩ ídétáŋá idéjó rĩ Úpí ní ãngũ 'dã gá 'dãá.

14

Ịbụrámṹ 'bã Lọ́tḩ pajó rĩ

1 Ṹ'dṹ 'dã sĩ Ãmãrãfẹ́lḩ úpí Sínã drḩ, Ãrḩyọ́kḩ úpí Ĩlásã drḩ, Kẹ̃dọ̃rḩlãwọ̃mẹ́rḩ úpí Ĩlámũ
drḩ, ãzíla úpí Tídãlĩ úpí Gọ̃yḩmṹ drḩ abe,
2 'bá 'dĩ mụ kí dó ã'dḩ gá ũpi; Bérã úpí Sõdómũ gá rĩ 'ba rú, Bḩrḩsã úpí Gõmórã drḩ,
Sĩnábũ úpí Ãdímã drḩ, Sẹ̃mẹ̃bẹ́rḩ úpí Zẹ̃bṹyḩmṹ drḩ ãzíla úpí Bélã (umvelé Zówã 'i rĩ)
drḩ 'ba rṹ.
3 Ũpi tõwú vúlé 'dĩ icí kí ru ãlu á'bụ Sḩdḩmṹ gá (mĩrĩ umvelé Mĩrĩ Ã'ḩ ru rĩ gá).
4 Ũpi tõwú 'dĩ ri kí ándrá ãzḩ ngalé Kẹ̃dọ̃rḩlãwọ̃mẹ́rḩ 'bã pálé gá ílí mụdrḩ drḩ ḩrḩ, ílí
mụdrḩ drḩ na rĩ sĩ ají kí ḩjọ́ sĩ mvujó ĩ'di rṹ 'dãá rĩ sĩ ãmvé.
5 Ílí mụdrḩ drḩ sụ rĩ sĩ úpí Kẹ̃dọ̃rḩlãwọ̃mẹ́rḩ ãzíla ũpi ãzí 'dĩ kí abe icí kí ru ãlu sĩ
mụjó ã'dḩ gá. Mụ kí Ãsḩtẹ̃rọ́tḩ-Kãrḩnámṹ gá ndẽ kí 'bá Rẹ̃fãyḩmṹ drḩ kî, Hámũ gá ndẽ
kí 'bá Zṹzḩmṹ drḩ kî, Sávẽ Kḩrḩyãtãnãyḩmṹ gá ndẽ kí 'bá Ḩmḩmṹ drḩ kî
6 ãzíla ndẽ kí 'bá Họ́rḩ drḩ kí ãngũ 'bé 'a rú Sẽyírĩ gá ãzíla kpere Ĩlĩ-Pãránĩ ãngũ
kõtórõ rú rĩ tị gá ãni rú.
7 Uja kí ru vúlé, mụ kí dó Ĩnĩ-Mĩsĩpátĩ gá (ãngũ umvelé Kãdẹ́sḩ 'i rĩ). 'Dụ kí dó ãngũ
'bá Ãmãlẹ́kḩ rú ãzíla 'bá Ãmọ́rḩ rú rĩ 'badrḩ pírí kpere cajó ãngũ Hãzázõ Tãmárĩ gá rĩ
gá.
8 'Dã 'bã ũngúkú gá úpí Sõdómũ drḩ, úpí Gõmórã drḩ, úpí Ãdímã drḩ, úpí Zẹ̃bṹyḩmṹ
drḩ ãzíla úpí Bélã drḩ trũ (ãngũ 'dĩ Zówã 'i) mụ kí ru ṹtḩlé á'bụ Sḩdḩmṹ drḩ gá ('dĩ mĩrĩ
ã'ḩ ru rĩ 'i) sĩ ã'dḩ 'dḩjó,
9 Kẹ̃dọ̃rḩlãwọ̃mẹ́rḩ úpí Ĩlámũ drḩ, Tídãlĩ úpí Gọ̃yḩmṹ drḩ, Ãmãrãfẹ́lḩ úpí Sínã drḩ ãzíla
Ãrḩyọ́kḩ úpí Ĩlásã gá rĩ drḩ abe; ũpi sụ 'dĩ 'dḩ kí ã'dḩ ũpi tõwú abe.

10 Ịsụ́ íni 'dĩ á'bụ Sĩḍḭmṹ drḩ ga tré 'bṹ kócõ rú rĩ sĩ, ũpi Sõdómũ ãzíla Gõmórã gá
rĩ kí mụ apálé, 'bá ĩ'badrḩ u'de kí 'bṹ 'dĩ kí agá ụrụka la apá kî dó 'bé agá.
11 Ũpi sụ Ãmãrãfẹ́lḩ, Ãrḩyọ́kḩ, Kẹ̃dõ̃rḩlãwõ̃mẹ́rḩ ãzíla Tídãlĩ ra kí ãko Sõdómũ ãzíla
Gõmórã gá rĩ kí pírí ãzíla mụ kí kîtrũ rá.
12 'Dụ kí vâ ala gá Lọ́tḩ Ịbụrámṹ ádrḩpḩ 'bã ngọ́pḩ ĩndĩ, málĩ ĩ'didrḩ kí abe pírí ĩ'di
'bã u'ájó Sõdómũ gá rĩ sĩ.
13 'Bá ãzí ãlu apálépi la amṹ ḭjọ́ 'dĩ lũlé Ịbụrámṹ Ĩbũrãníyã rú rĩ nî. Ịsụ́ 'dĩ sĩ
Ịbụrámṹ la u'á agá kọmọrọ́ ife ãmbogo Mãmírẽ drḩ kí andre gá, Ãmọ́rḩ ĩ'di ádrḩpḩ
Ịsḩkọ́lḩ 'badrḩ Ãnẹ́rḩ be rĩ. 'Bá 'dĩ kí ándrá Ịbụrámṹ kî trũ wõ̃rḩ ru kí vâ ru ale ãlu.
14 Ịbụrámṹ la mụ arelé la ṹ'dụ ádrḩpḩ 'bã ngọ́pḩ ĩndĩ 'bo, tra 'bá 318 ĩ'didrḩ kogá
icólépi ã'dḩ 'dịlépi rá 'dĩ kí dro dô sĩ ũpi sụ 'dĩ kí vú kpere Dánĩ gá.
15 'Dãá awa dó 'bá kí tḩ ĩrĩ, ụ'dḩ kî dó mẹ́rọ́'bá kí ḭnḩ sĩ ndẽ kí dó sĩ kí rá, dro kí dó
kí vú kpere Hõbáhã gá, 'dĩ Dãmãsḩkḩyã 'bã drḩlẹ́ gâlé ru,
16 ãzíla apá kí dó ãko tá ralé 'da kî. Ají dó ádrḩpḩ ngọ́pḩ Lọ́tḩ 'i málĩ ĩ'didrḩ kí abe
ĩndĩ, ũkú kî trũ ãzíla 'bá 'dụlé ĩ'di abe rĩ kî trũ.

Mẹ̃lẹ̃kḩzẹ̃dẹ́kḩ 'bã sṹsṹ wijó Ịbụrámṹ ní rĩ

17 Ịbụrámṹ la mụ ãgõlé ã'dḩ ĩ'di 'bã sĩ úpí Kẹ̃dõ̃rḩlãwõ̃mẹ́rḩ ndẽjó ũpi ãzí 'dĩ kí abe
rĩ gâlé 'bo, úpí Sõdómũ drḩ amṹ dó drḩ ụfụlé ĩ'di be á'bụ 'a Sávẽ drḩ agá ('dĩ á'bụ 'a
úpí drḩ 'i).
18 'Dã 'bã ũngúkú gá Mẹ̃lẹ̃kḩzẹ̃dẹ́kḩ úpí Sãlẹ́mṹ drḩ ãzíla 'bá ídétáŋá idélépi Ãdróŋá
Ụrụgá Ãndânĩ rĩ ní rĩ ají ãkónã ãzíla wáyĩnĩ abe Ịbụrámṹ nî,
19 wi sṹsṹ ĩ'diní jọ, "Ãdróŋá Ụrụgá Ãndânĩ 'bṹ kí ũ'bãlépi ṹnọ́kṹ be rĩ 'bã wi
Ịbụrámṹ míní sṹsṹ!
20 Ãdróŋá Ụrụgá Ãndânĩ míní fẽlépi la índẽ mẹ́rọ́'bá mídrḩ kí rá rĩ lẽ ḭcṹ rṹ la ḭcṹ-
ḭcṹ!" Wó Ịbụrámṹ fẽ dó Mẹ̃lẹ̃kḩzẹ̃dẹ́kḩ ní ãlu mụdrḩ ãko pírí ándrá ralé ĩ'di 'bã apálé
rá rĩ 'badrḩ kî.
21 Úpí Sõdómũ drḩ jọ Ịbụrámṹ ní, "Mí a'be ãko mî arálé ri kí, be la mí ãfẽ mâ 'bá
kí pírí áyụ."
22 Ịbụrámṹ umvi úpí Sõdómũ drḩ ní, "Ána ũyõ Ãdróŋá Ụrụgá Ãndânĩ, 'bṹ kí
ũ'bãlépi ṹnọ́kṹ be rĩ drḩlẹ́ gá,
23 má icó ãko ãzí mí ãni la tãmbalé ku drĩ táni adru wḩzḩ jõku ŋĩlâ ĩbáká. Míní sĩ
vúlé-vúlé ru amṹjó jọjó la Ịbụrámṹ acá kṹrẹ́nḩ ru la ãko mádrḩ kí sĩ la ku.
24 Má icó ãko ãzí 'dụlé mání ãluŋá la ku, ma rá la ãko 'bá mádrḩ 'bã kí nalé 'bo rĩ
kí ã'ḩ áyụ. Be la lẽ mâ wõ̃rḩka, Ãnẹ́rḩ, Ịsḩkọ́lḩ ãzíla Mãmírẽ 'bã 'dụ kí ãko ĩ'badrḩ wókõ
gá rĩ kî."

15

Ãdróŋá icí kí tḩ Ịbụrámṹ be

1 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ ḭjọ́ Ịbụrámṹ ní urobí agâ sĩ jọ, "Mí idé ṹrḩ sĩ ku Ịbụrámṹ,
ã'dusĩku ma ími tãmba ãzíla ma míní ṹrõ̃drḩ ãzí ãmbógó la fẽ rá."
2 Wó Ịbụrámṹ umvi jọ, "Úpí Ũkpó 'Dḭpḩ, mâ ngọ́tḩŋá 'dáyụ, sṹsṹ míní wilé 'dĩ 'bã
ṹrõ̃drḩ la dó adru mání ã'du yã? Mání adrujó ngọ́tḩŋâ kóru rĩ sĩ Ḭlĩyãzẹ́rḩ Dãmãsḩkḩyã
gá ãtí'bó ru ãzḩ ngalépi mádrḩ rĩ la dó mụ ãko mádrḩ málĩ rú rĩ kí 'dụlé pírí nĩ yã?
3 Ífẽ dó mání anzḩ kí ku, ḭjọ́ 'dĩ sĩ ãtí'bó mádrḩ 'bã ãzí ãlu la dó mụ ãko mádrḩ kí
'dụlé nĩ."
4 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ ḭjọ́ Ịbụrámṹ ní ĩdḩ jọ, "Ḭlĩyãzẹ́rḩ ãtí'bó ru 'dĩ icó ãko mídrḩ
kí 'dụlé nĩ ku; wó ngọ́tḩŋá ãfũlépi mí rṹ rĩ la ãko mídrḩ 'dĩ kí 'dụ nĩ."

5 Ãdróŋá fẽ Ịbụrámṹ ní fũlé ãmvêlé ãzíla jọ ĩ'diní, “Índre ãngũ ụrụgâlé, ílã lẽlẽgó ụrụgá 'dĩ kí kãlãfe. Anzị mídrị̃ mụlé tịlé drị̃lẹ̃ gâlé rĩ kí mụ adrulé cécé 'dã 'bã áni, ícó kí lãlé ku.”
6 Ịbụrámṹ ã'ị̃ Úpí 'i rá, ã'ị̃táŋá ĩ'didrị̃ 'bã ị́jọ́ sĩ Úpí 'bã dó ĩ'di 'bá mgbã la rú.
7 Ãdróŋá jọ vâ ĩ'diní, “Ma Úpí ími ajílépi angájó ãngũ Ụ́rị̃ 'dĩ 'bá Kãl̃ịdíyã gá rĩ 'badrị̃ agâlé sĩ ãngũ 'dĩ fẽjó mî ãni la rú rĩ 'i.”
8 Wó Ịbụrámṹ zị, “Úpí Ũkpó 'Dị́pị, má icó nị̃lé la ãngũ 'dĩ la adru má ani rĩ gá íngoní ru?”
9 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Úpí jọ ĩ'diní, “Mí ají mání tị ãlu, ị̃ndrị ãlu ãzíla kãbĩlõ ãlu pírí calépi ílí trũ na la kí ãlĩ'bõ ãlu ãzíla ãmámũ ãlu be.”
10 Ịbụrámṹ ají dó ãnãkpá 'dĩ kí Ãdróŋá rụ́ 'dõlé, ụlị kí rá asi kí 'a trũ-trũ ãzíla ṹtị̃ kí láyĩnĩ sĩ ndre kí ru ndrẽndrẽ; wó asi ãriŋa rú rĩ kí 'a gẹ̃rị̃ sĩ ku.
11 'Dã 'bã ũngúkú gá Núgúnúke i'dó kí tí urilé ĩzá kí drị̃ gá sĩ kí tijó wó Ịbụrámṹ adro kí rá.
12 Ị̃tụ́ 'bã 'de agá, ụ́'dụ́ 'be Ịbụrámṹ álị, ṹrị̃ ãmbógó la rụ ĩ'di cí.
13 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ ĩ'diní, “Lẽ ínị̃ rá anzị mídrị mụlé tịlé drị̃lẹ̃ gâlé rĩ kí mụ adrulé ãmị́yọ́ŋá ru ãngũ 'bá ãzí ãni la gá; kí adru ãtí'bó ru ãngũ 'dã gá ãzíla ála ĩ'baní ũcõgõ fẽ ãzị́ ngaŋá sĩ ílí 400.
14 Wó sụ́rụ́ ĩ'baní ũcõgõ fẽlépi ãzị́ ngaŋá sĩ rĩ ní ma drị̃rịma fẽ rá. Drĩ kí ãfũ ãngũ 'dã agâlé 'bo, kí amụ́ ãko trũ wẽwẽ rú.
15 Mî rú rĩ gá, mi u'á ílí wẽwẽ rú, mi drã ãzíla ála ími ị̃sị̃ ásị ị̃gbẹ̃ sĩ.
16 Anzị mídrị mụlé tịlé drị̃lẹ̃ gâlé á'bị anzị námbã sụ sĩ rĩ kí mụ ãgõlé vúlé 'dõlé nĩ, ã'dusĩku má icó 'bá Ãmọ́rị̃ rú 'dĩ kí drolé ãmvé ku kpere ĩ'baní amụ́ agá ĩ'baní drị̃rịma fẽ agá ị́jọ́ ũnzĩ ĩ'badrị̃ kí sĩ.”
17 Ị̃tụ́ la mụ 'delé ãzíla ãngũ la mụ nịlé 'bo, Ịbụrámṹ ndre ãcí dị̃lépi dị̃-dị̃ imvesílílí la alị agá ãnãkpá ĩzá tá ĩ'di 'bã ụlị́lé ũ'bãlé ndú-ndú láyĩnĩ sĩ ị̃rị̃ 'dĩ kí agâ sĩ.
18 Ụ́'dụ́ 'dã sĩ Úpí icí kí dó tị Ịbụrámṹ be. Jọ ĩ'diní, “Ma anzị mídrị mụlé tịlé drị̃lẹ̃ gâlé rĩ 'baní ãngũ angálépi Mị̃sị́rị̃ gá kpere mĩrĩ Ũfũrátĩ gá rĩ fẽ,
19 ãngũ 'bá Kénĩ gá rĩ 'badrị, 'bá Kẹ̃ńízị̃ gá rĩ 'badrị, 'bá Kãdị̃mọ́nị̃ gá rĩ 'badrị,
20 'bá Hị́tị̃ gá rĩ 'badrị, 'bá Pẹ̃rẹ́zị̃ gá rĩ 'badrị, 'bá Rẹ̃fãyị́mṹ gá rĩ 'badrị,
21 'bá Ãmọ́rị̃ gá rĩ 'badrị, 'bá Kãnánĩ gá rĩ 'badrị, 'bá Gị̃rị̃gásị̃ gá rĩ 'badrị, ãzíla 'bá Yẹ̃bụ́sị̃ gá rĩ 'badrị̃ kîtrũ pírí ĩ'banî.”

16

Hãgárĩ kí Ịsụmayị̃lị̃ be

1 Ịbụrámṹ 'bã ũkû Sãráyĩ tị ĩ'diní anzị kí ku. Wó ĩ'di 'bã ãtí'bó Mị̃sị́rị̃ ízó ru Hãgárĩ 'i cí.
2 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Sãráyĩ jọ Ịbụrámṹ ní, “Úpí atrị ma anzị tịŋá gá míní cí. Ímụ kolé ĩzóŋá mádrị ãtí'bó ru rĩ be. Ma nõ vâ sĩ ngọ́tị ịsụ́ agá lịcọ́ 'bãjó ĩ'di rṹ sĩ rá be.” Ịbụrámṹ ã'ị̃ ị́jọ́ Sãráyĩ 'bã jọlé rĩ rá.
3 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Sãráyĩ fẽ dó ĩ'di 'bã ĩzóŋá ãtí'bó ru Hãgárĩ Mị̃sị́rị̃ ízó ru rĩ Ịbụrámṹ ní ũkú ru, ịsụ́ 'dĩ sĩ u'á kí dó Kãnánĩ gá 'dãá ílí mụdrị 'bo.
4 Ịbụrámṹ u'á kí Hãgárĩ be rá, Hãgárĩ ịsụ́ 'a, ĩ'di mụ nị̃lé la 'i ngúlú ru 'bo, i'dó dó Sãráyĩ idelé idê.
5 Sãráyĩ jọ dó Ịbụrámṹ ní, “Ífẽ ị́jọ́ mání sĩ drị̃ cịjó 'dĩ mi 'i. Áfẽ ãtí'bó mádrị̃ míní ãzíla nị̃ dó 'i 'a trũ rĩ gá cé, ĩ'di dó áma ide-ĩdẽ. Lẽ Úpí 'bã awa ị́jọ́ ãma drĩdríŋĩ gá mí be rĩ nĩ.”

6 Ịbụrámṹ jọ, “Ãtí'bó mídrị̃ 'dĩ ĩ'di ími drị̃ alé gá. Mí icó ịjọ́ míní ũrãlé ĩ'di míní múké rĩ idélé ĩ'di ụrụ'bá gá rá.” 'Dã 'bã ũngúkú gá Sãráyĩ uja dó ru Hãgárĩ ĩcãndĩlé ãzíla Hãgárĩ apá dó sĩ ĩ'di rụ́ 'dãá rá.
7 Mãlãyíkã Úpí drị̃ ịsụ́ dó Hãgárĩ kõtórõ agá ãni rú kídí andre gá, ĩ'di kídí gẹ̃rị̃ mụlépi wókõ Sụ́rị̃ gá rĩ tị gá.
8 Mãlãyíkã zị ĩ'di, “Hãgárĩ ãtí'bó Sãráyĩ drị̃, mí angá íngõlé ãzíla mi mụ íngõlé yã?”
Hãgárĩ Umvi, “Ma apá ãmbógó mádrị́ Sãráyĩ sĩ.”
9 Mãlãyíkã Úpí drị̃ jọ ĩ'diní, “Ígõ ãmbógó mídrị̃ rụ̃lé vúlé ãzíla ífẽ mi pírí ĩ'didrị̃ alé gá.”
10 Mãlãyíkã Úpí drị̃ ũ'bã ĩ'diní jọ, “Ma anzị mídrị́ mụlé tịlé drị̃lẹ́ gâlé rĩ kí ĩjãlã ũ'bí ru ála kí la tí.”
11 Mãlãyíkã Úpí drị̃ jọ vâ ĩ'diní:
“Mi dó ú'dî'da 'a trũ
ãzíla mi mụ ngọ́tị́ ágọ́bị̃ tịlé.
Mi dó rụ́ la 'da Ịsụmayị́lĩ̃ 'i
ífí la Úpí andré dó ími ũcõgõ rá 'i.
12 Ĩ'di rú adru kãyĩnõ ásé agá rĩ áni 'bá kí drĩdríŋĩ gá,
drị̃ la la adru 'bá pírí kí ụrụ'bá gá,
'bá pírí kí drị̃ la adru ĩ'di ụrụ'bá gá.
Ĩ'di rú adru ũmbã rú ádrị́pịka 'ba rụ́,
ĩ'di dó sĩ u'á kãká ĩ'didrị̃ kí abe ndú-ndú.”
13 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'da dó Úpí ịjọ́ jọlépi ĩ'di be rĩ ní rụ́, “Ãdróŋá áma ndrelépi cé rĩ 'i.” Jọ vâ, “Ándre dó ú'dî'da Ãdróŋá áma ndrelépi rĩ rá.”
14 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ú'da dó sĩ kídí 'dã 'bã rụ́ Bẹ̃rị̃ Lãháyĩ-Rọ́yị̃ 'i.* Ála drĩ ĩ'di ịsụ́ drĩdríŋĩ Kãdẹ́sị̃ 'badrị́ Bẹ̃rẹ́dị̃ be rĩ gá cí.
15 Hãgárĩ tị ngọ́tị́ ágọ́bị́ Ịbụrámṹ nî, ãzíla Ịbụrámṹ 'da dó sĩ ngọ́tị̃ rụ́ Ịsụmayị́lĩ̃ 'i.
16 Ịbụrámṹ ílí ca dó sáwã 'dã sĩ kãlị́ ãrõ drị̃ ázíyá Hãgárĩ 'bã ĩ'diní Ịsụmayị́lĩ̃ tịjó rĩ sĩ.

17

Ịbụrámṹ rụ́ 'dajó Ịbụrahị̃mṹ 'i rĩ

1 Ịbụrámṹ la dó mụ calé ílí trũ kãlị́ úrômĩ drị̃ úrômĩ 'bo, Úpí i'da ru ĩ'diní ãzíla jọ, “Ma Ãdróŋá Ũkpó 'Dị́pị 'i; mí are jõ áma tị ụ́'dụ́ pírí sĩ, mí idé ịjọ́ múké rĩ kí áma drị̃lẹ́ gá áyụ.
2 Ma tị icíma ãma drĩdríŋĩ gá mí be rĩ 'bã ịjọ́ azị ãzíla ma anzị mídrị́ mụlé tịlé drị̃lẹ́ gâlé rĩ kí fẽ kpẹ̃lé ũ'bí ru.”
3 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Ịbụrámṹ tị̃ dó ãja ãzíla su tị vụ̃rụ́ ãrútáŋá ru, Ãdróŋá jọ ĩ'diní,
4 “Tị icíma ãmadrị́ mí be rĩ 'dĩ: Á'bã mi adrujó sụ́rụ́ wẽwẽ rú kí 'bã á'bị́ ru.
5 Ícó dó ími umvelé Ịbụrámṹ 'i ĩ̃dị́ ku, ála dó ími umve Ịbụrahị̃mṹ 'i ã'dusĩku ma dó ími 'bã á'bị́ sụ́rụ́ ũ'bí 'bã ãni la rú.
6 Ma fẽ anzị mídrị́ mụlé tịlé drị̃lẹ́ gâlé rĩ 'baní kpẹ̃lé ũ'bí ru, sụ́rụ́ kí ãfũ ími agá 'dâ wẽwẽ rú ãzíla anzị mídrị́ mụlé tịlé drị̃lẹ́ gâlé rĩ 'bã ãzí rĩ kí adru ũpi rú.
7 Ma ịjọ́ mání azị̃lé míní 'dĩ tãmba ãzíla anzị mídrị́ mụlé tịlé drị̃lẹ́ gâlé rĩ 'bã anzịŋá 'baní tị icíma ukólépi ku la rú. Ma adru Ãdróŋá mídrị́ gá rĩ 'i ãzíla anzị mídrị́ mụlé tịlé drị̃lẹ́ gâlé rĩ 'bãni.

---

* **16:14** *Bẹ̃rị̃ Lãháyĩ-Rọ́yị̃* 'bã ífí “Mi Ãdróŋá áma ndrelépi cé rĩ 'i.”

8 Ma ãngũ míní sĩ adrujó ala gá 'dâ ãmḭyǫ́ŋá ru 'dĩ fẽ míní ãzíla anzḭ mídrḭ́ mụlé tḭlé drḭ̃lḭ́ gâlé rĩ abe. Ãngũ Kãnánĩ gá 'dĩ la adru pírí mí ãni ãzíla anzḭ mídrḭ́ mụlé tḭlé drḭ̃lḭ́ gâlé rĩ 'baní jã 'dâ, ma dó sĩ adru Ãdróŋá ĩ'badrḭ̃ 'i.”
9 'Dã 'bã ũngúkú gá Ãdróŋá jọ Ịbụrahḭ́mṹ ní, “Lẽ mí ã'ḭ̃ tḭ icíma 'dĩ tãmbalé má be rá, mi 'i ãzíla anzḭ mídrḭ́ mụlé tḭlé drḭ̃lḭ́ gâlé rĩ kí abe.
10 'Dĩ tḭ icíma ãmadrḭ́ mí be ãzíla anzḭ mídrḭ́ mụlé tḭlé drḭ̃lḭ́ gâlé rĩ kí abe rĩ: Lẽ ãgọbḭ tḭlé mí drḭ́ko gá 'dâ rĩ kí mí ĩtãrã kí pírí rá.
11 Lẽ mí ĩtãrã mi rá ãzíla ĩtãrãŋá 'dĩ la adru ícétáŋá tḭ icíma ãma drĩdríŋĩ gá mí be rĩ drḭ̃ 'i.
12 Anzḭ ãgọbḭ mídrḭ́ mụlé tḭlé drḭ̃lḭ́ gâlé rĩ drĩ kí ca ụ́'dụ́ ãrõ 'bo lẽ ĩtãrã kí rá, mí ĩtãrã vâ 'bá ãtí'bó ru tḭlé mídrḭ́ko gá 'dâ jõku míní ĩgbãlé séndẽ sĩ ãmḭyǫ́ŋá ru rĩ 'badrḭ̃ kí pírí ĩndĩ.
13 Lẽ mí ĩtãrã 'bá ãlu-ãlu mídrḭ́ko gá 'dâ ãgọbḭ rú rĩ kí pírí rá, údrĩ táni ĩ'di tḭ mídrḭ́ lḭ́cọ́ gá 'dâ jõku ídrĩ ĩ'di ĩgbã séndẽ sĩ tí, 'dĩ la dó i'da la tḭ icíma ãmadrḭ́ mí be rĩ ĩ'di tḭ icíma ukólépi ku la.
14 'Bá ágọ́bḭ́ ru ĩtãrãlé ku rĩ adru dó mâ 'bá ũri ku, ã'dusĩku mba tḭ icíma ãmadrḭ́ 'dĩ tã ku.”
15 Ãdróŋá jọ Ịbụrahḭ́mṹ ní, “Lẽ mí umve dó mî ũkû Sãráyĩ 'i ku, ĩ'di rụ́ dó adru Sárã 'i.
16 Ma ĩ'diní sṹsṹ wi rá, mi ngọ́tḭ́ ágọ́bḭ́ tḭ ĩ'di be, ĩ'di adru andre sụ́rụ́ ũ'bí 'bãni la, ũpi kí vâ ãfũ anzḭ ĩ'diní mụlé tḭlé drḭ̃lḭ́ gâlé rĩ kí agá.”
17 Ịbụrahḭ́mṹ tḭ̃ dó ãja ãzíla su tḭ vṹrụ́ wó i'dó gụlé gṹgṹ ũrã ḭjọ́ ásḭ́sḭ́ŋá sĩ jọ, “'Bá la icó tḭlé ílí la drĩ ca 100 'bo rĩ gá rá yã? Sárã icó ngọ́tḭ́ tḭlé 'dĩ sĩ ĩ'di ílí trũ kãlḭ́ úrômĩ rĩ gá rá yã?”
18 Wó Ịbụrahḭ́mṹ jọ Ãdróŋá ní, “Ịsụmayḭ́lḭ̃ icó dó adrulé ngọ́tḭ́ mání sĩ ḭjọ́ azḭjó ĩ'diní rĩ rú ku yã?”
19 Wó Ãdróŋá jọ Ịbụrahḭ́mṹ ní, “Yụ. Ũkú mídrḭ́ Sárã la ngọ́tḭ́ ágọ́bḭ́ tḭ mi rụ́ la 'da Ĩsákã 'i. Ma tḭ icíma mádrḭ̃ tãmba ĩ'di be, ãzíla anzḭ ĩ'didrḭ́ mụlé tḭlé drḭ̃lḭ́ gâlé rĩ kí abe jã 'dâ. 'Dĩ tḭ icíma ukólépi ku rĩ 'i.
20 Má are ḭjọ́ míní zḭlé Ịsụmayḭ́lḭ̃ 'bã ḭjọ́ sĩ rĩ rá ma mụ ĩ'diní sṹsṹ wilé rá, ãzíla ma ĩ'diní anzḭ kí fẽ wẽwẽ rú, anzḭ ĩ'didrḭ́ mụlé tḭlé drḭ̃lḭ́ gâlé rĩ kí vâ adru ũ'bí ru. Ĩ'di adru ũpi anzḭ ãmbogo mụdrḭ́ drḭ̃ ḭ̃rḭ̃ 'dĩ kí 'bã átḛ́pḭ rú ãzíla ma ĩ'di 'bã adrulé sụ́rụ́ ãmbógó la rú.
21 Wó ma tḭ icíma mádrḭ́ mî ngọ́pḭ Ĩsákã Sárã 'bã mụlé tḭlé ílí drṹsḭ̃ rĩ sĩ ụ́'dụ́ ãndrũ 'dĩ áni rĩ sĩ rĩ be rĩ tãmba rá.”
22 Ãdróŋá la mụ ḭjọ́ jọlé Ịbụrahḭ́mṹ be 'bo, a'be dó ĩ'di rá.
23 Ụ́'dụ́ ãlu 'dã sĩ Ịbụrahḭ́mṹ 'dụ ngọ́pḭ̃ Ịsụmayḭ́lḭ̃ ãzíla 'bá pírí ãgọbḭ rú ĩ'didrḭ́ko gá rĩ kí, 'bá ĩ'di 'bã ĩgbãlé ĩgbã séndẽ sĩ rĩ abe ĩtãrã dó kí rá Ãdróŋá 'bã jọlé ĩ'diní rĩ áni.
24 Ịbụrahḭ́mṹ ĩtãrã ru 'dĩ sĩ ílí la ca dó kãlḭ́ úrômĩ drḭ̃ úrômĩ,
25 ãzíla ngọ́pḭ̃ Ịsụmayḭ́lḭ̃ ílí ca dó 'dĩ sĩ mụdrḭ́ drḭ̃ na,
26 ĩtãrã dó Ịbụrahḭ́mṹ kí ngọ́pḭ̃ Ịsụmayḭ́lḭ̃ be ḭ̃rḭ̃ trá ụ́'dụ́ ãlu 'dã sĩ.
27 'Bá pírí ãgọbḭ rú Ịbụrahḭ́mṹ drḭ́ko gá rĩ kí, 'bá ãmḭyǫ́ŋá ru ĩ'di 'bã ĩgbãlé ĩgbã séndẽ sĩ rĩ kí abe ĩtãrã dó kí pírí ĩ'di abe.

18

Ãdróŋá 'bã ngọ́tḭ̃ ḭjọ́ azḭjó Ịbụrahḭ́mṹ ní rĩ

1 Úpí i'da ru Ịbụrahḭ́mṹ ní kọmọrọ́ ife Mãmírẽ drḭ̃ ḭ̃ndụ́ gá ĩ'diní rĩ agá hémã ĩ'didrḭ̃ 'bã tḭ gá 'dãá ḭ̃tṹkã íríkírí sĩ.

2 Ndre ãngũ ụrụgá ãzíla ndre dó ãgọbị kí na pá tu agá ụrụgâ sĩ. Ĩ'di mụ kí ndrelé
'bo, cọtị cẹ̃ mụlé drị̃ ụfụlé ĩ'ba abe. Ãvṹ vṹrṹ ị̃nzị̃táŋá sĩ kpere drị̃ la 'bã vũ aló agá.
3 Jọ, "Úpí mádrị̃, Áma ị́jọ́ drĩ fi ĩmi ásị́ gá rá, ĩmi alị ãtí'bó ĩmidrị̃ drị́ko gâsĩ alị-alị
ku.
4 Ma dó ãzị́ nga ĩminî. Ĩmi ají ásũ ĩminí ị̃yị́ sĩ pá ũjĩjó. Ĩmi dó sĩ avị́ ife 'dĩ ị̃ndṹ gá
'dâ.
5 Ma ĩminí ãkónã ají wereŋá ru sĩ ĩminí ũkpõ fẽjó, ĩmi dó sĩ mụ ãcị̃ ĩmidrị̃ 'dĩ gá
múké. Ĩminí amṹjó mádrị́ko gá 'dõlé rĩ ĩ'di mání ị̃nzị̃táŋá ru, lẽ áfẽ ĩminí ãko ãzí nalé
rá." Umvi kí, "Múké, ãma ã'ị̃ rá."
6 Ịbụrahị́mṹ afụ ru hémã agâlé, jọ Sárã ní, "Mí a'dṹ ãnáfóró mĩnãmĩnã la sĩ íná
avujó gbõrú."
7 'Dã 'bã ũngúkú gá cẹ̃ dó tị́ kí agâlé ãzíla a'dṹ dó kãjóŋá mũlũkũdũ la, fẽ ĩ'di ãtí'bó
drị̃ idélé kpĩcá gbõ rú.
8 Ãkónã la dó mụ a'dílé 'bo, Ịbụrahị́mṹ ají dó ãdu, lẹ́sṹ ãzíla kãjóŋá ĩzá tá idélé 'da
kí 'bãlé kí drị̃lẹ́ gá. Ĩ'baní íná na agá 'dãá, Ịbụrahị́mṹ tu dó pá ãni rú ife ị̃ndṹ gá 'dãá
sĩ íyóŋá íyó jó.
9 Ãgọbị na 'dã zị kí Ịbụrahị́mṹ 'i, "Ũkú mídrị̃ gá Sárã dó íngõlé yã?" Ịbụrahị́mṹ
umvi kí jọ, "Ĩ'di hémã agâlé 'dã."
10 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ, "Ãndá-ãndá ru ílí drṹsị̃ rĩ sĩ sáwã 'dĩ áni rĩ gá ma ãgõ
mí rṹ 'dõlé rá, ãzíla ũkú mídrị̃ Sárã la ngọ́tị́ ágọ́bị́ ịsṹ rá."
Ịsṹ íni 'dĩ Sárã la dị̃ ị́jọ́ ĩ'bã kí jọlé 'dĩ kí are sĩ hémã agâlé.
11 Ịbụrahị́mṹ kí dó Sárã be ĩdranigo rú ãzíla Sárã 'bã áyi sĩ ĩmbá ndrejó rĩ alí dó
rá.
12 Sárã gụ dó gṹgṹ. Jọ, "Ma dó ĩdránígó ru ãzíla áma ũkpõ ukó dó 'bo, mâ ágô vâ
ĩdránígó ru, má icó dó ãyĩkõ ịsṹlé sĩ áma icíjó ágọ́bị́ be rá yã?"
13 Úpí zị Ịbụrahị́mṹ 'i, "Sárã gụgṹ ãzíla jọ 'Má icó ngọ́tị́ŋá ịsṹlé 'dĩ sĩ ma dó ĩdránígó
ru la íngoní ru ã'du ị́jọ́ sĩ?'
14 Ị́jọ́ ãzí Úpí ní ũkpó-ũkpó la cí yã? Ílí drṹsị̃ rĩ sĩ sáwã pẽlé rĩ agá, ma ãgõ rá ãzíla
Sárã la ngọ́tị́ ágọ́bị́ tị rá."
15 Sárã idé ṹrị̃ sĩ, ga ãgátã rá jọ, "Ágụ gẹ̃rị̃ sĩ ku."
Úpí jọ, "Ãndá, ígụ rá."

Ịbụrahị́mṹ 'bã mãmálá Sõdómũ sĩ

16 'Dã 'bã ũngúkú gá ãgọbị̃ angá kí dó ụrụgá sĩ drị̃ kojó mụjó, ndre kí dó ãngũ
ándrá Sõdómũ gâlé ru. Ịbụrahị́mṹ agụ dó kí pá 'bãlé gẹ̃rị̃ gá.
17 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí zị ru 'a, "Má icó ị́jọ́ mání lẽlé idélé rĩ kí ucílé Ịbụrahị́mṹ
ní cá rá yã? Yụ má icó kí ucílé ĩ'diní ku.
18 Ãndá-ãndá ru Ịbụrahị́mṹ la mụ acálé sṹrṹ ãmbógó ũkpó íni la, ĩ'di rṹ sĩ ma mụ
sṹsṹ wilé sṹrṹ ṹnọ́kṹ drị̃ gá 'dâ rĩ 'baní pírí.
19 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ ápẽ ĩ'di íni la sĩ ímbátáŋá fẽjó anzị ĩ'didrị̃ 'baní ãzíla anzị ĩ'didrị̃ mụlé
tị́lé drị̃lẹ́ gâlé rĩ kí dó sĩ Úpí tị are sĩ ị́jọ́ pịrị rĩ idéjó ãzíla ị́jọ́ lịŋá pịrị rĩ be, Úpí la dó
sĩ ị́jọ́ ĩ'di 'bã azị́lé 'i idé la Ịbụrahị́mṹ ní rĩ kí idé rá."
20 Úpí jọ Ịbụrahị́mṹ ní, "Ị́jọ́ ũnzí jọlé 'bá Sõdómũ gá ãzíla Gõmórã gá rĩ kí drị̃ gá rĩ
acá kpere áma bị́lẹ́ gá rá.
21 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, álẽ sị́lé vṹrṹlé sĩ ị́jọ́ ũnzíkãnã ĩ'badrị̃ ĩ'bã kí idélé acálépi kpere áma
bị́lẹ́ gá 'dĩ kí ãndá yã rĩ ndrelé. Drĩ kí dó adru ãndá ku ma dô sĩ nị̃ la rá."
22 Ãgọbị ị̃rị̃ 'dĩ mụ kí dó Sõdómũ gâlé ru, wó Úpí ace drĩ ru Ịbụrahị́mṹ be.

23 'Dã 'bã ũngúkú gá Ịbụrahịmṹ asé ru Ãdróŋá andre gá, zị ĩ'di, “Mi mụ 'bá ịjọ́
kóru rĩ kí ụ'dịlé 'bá ịjọ́ ũnzí rĩ kí abe yã?
24 'Bá ịjọ́ kóru rĩ drĩ kí adru 'bá kãlị tõwú táwṹnị̃ 'dã agá 'dãá cí mí kí ụ'dị 'bá ũnzí
rĩ kí abe pírí yã? Mí icó táwṹnị̃ 'dã a'belé kí ịjọ́ sĩ ku yã?
25 Ãndá-ãndá ru mí icó 'bá ịjọ́ kóru rĩ kí ụ'dịlé 'bá ịjọ́ trũ rĩ abe pírí ku. Mí icó ku!
'Bá ịjọ́ ṹnọ́kṹ drị̃ gá rĩ lịlẹ́pi pírí nĩ rĩ icó ịjọ́ pịrị rĩ idélé ku yã?”
26 Úpí jọ, “Ádrĩ 'bá ịjọ́ kóru rĩ kí ịsṹ kãlị tõwú rá ma táwṹnị̃ Sõdómũ drị 'dã a'be
kí ịjọ́ sĩ rá.”
27 'Dã 'bã ũngúkú gá Ịbụrahịmṹ 'bã vâ mãmálá Ãdróŋá drị̃lẹ́ gá ị̃dị jọ, “Áma ũkpó
sĩ ịjọ́ jọjó mí be la yụ, ã'dusĩku ma 'bá míní 'bãlé mi 'i la.
28 'Bá ịjọ́ kóru rĩ drĩ kí adru 'bá kãlị sụ drị̃ tõwú drĩ kí ca kãlị tõwú ku mi drĩ vâ
táwṹnị̃ 'dã ị̃lị̃kị̃ 'bá tõwú 'dã kí ịjọ́ sĩ rá yã?”
Úpí umvi, “Ádrĩ 'bá ịjọ́ kóru rĩ kí ịsṹ 'dãá kãlị sụ drị̃ tõwú rá, má icó tõwú 'dã ị̃lị̃kị̃
lé ku.”
29 Ịbụrahịmṹ zị vâ ị̃dị, “'Bá drĩ kí adru 'dãá kãlị sụ mi ãngũ 'dã ị̃lị̃kị̃ rá yã?”
Ãdróŋá umvi, “'Bá kãlị sụ 'da kí ịjọ́ sĩ, má icó ãngũ 'dã ị̃lị̃kị̃ lé ku.”
30 Ịbụrahịmṹ jọ Úpí ní, “Ími ásị 'bã azá mání ku mí a'be ájọ ịjọ́; 'bá múké rĩ drĩ kí
adru kãlị na mi ãngũ 'dã ị̃lị̃kị̃ rá yã?”
Úpí umvi, “Má icó ku.”
31 Ịbụrahịmṹ jọ, “Ítrũ ma ịjọ́ mání jọlé ásị ũkpó sĩ 'dĩ sĩ rá. 'Bá drĩ kí adru kãlị ị̃rị̃
mi ãngũ 'dã ị̃lị̃kị̃ rá yã?”
Úpí umvi, “'Bá kãlị ị̃rị̃ 'dã kí ịjọ́ sĩ má icó ku.”
32 Ịbụrahịmṹ jọ, “Úpí mí idé mání ũmbã sĩ ku fô! Wó 'bá drĩ kí adru mụdrị?”
Úpí umvi, “'Bá mụdrị 'dã kí ịjọ́ sĩ má ị̃lị̃kị̃ ãngũ 'dã ku.”
33 Úpí la mụ Ịbụrahịmṹ be ịjọ́ jọŋá delé 'bo, mụ dó rá, ãzíla Ịbụrahịmṹ gõ dó lịcọ́
gá.

19

Ịjọ́ Ũnzí 'bá Sõdómũ gá rĩ 'badrị̃

1 Mãlãyíkã tá ị̃rị̃ 'dã ca kí dó Sõdómũ gâlé ĩndró sĩ, ịsṹ kí 'dĩ sĩ Lọ́tị̃ ri kẹ̃jịtị táwṹnị̃
drị̃ gá. Ĩ'di mụ kí ndrelé 'bo, gbõgbõ nga ụrụgá, cẹ̃ mụlé kí a'ịlé ãzíla ãvṹ dó ị̃nzị̃táŋá
sĩ vũ gá,
2 jọ, “Ũpi mádrị 'dĩ, má a'ị ĩmi amṹjó mádrị jó agá 'dõlé, ĩmi ũjĩ ĩmi pá kî ãzíla ĩko
ịnị 'dĩ sĩ 'dâ, ĩmi dô sĩ fũ údukanana mụlé gẹ̃rị̃ ĩminí lẽjó mụjó rĩ gâlé.”
Umvi kí, “Yụ, ãma ụ́'dụ́ ko ãmvé 'dâ.”
3 Fu kí kpere ĩ'bã kí ã'ị agá mụ agá ĩ'di drịko gâlé. Lọ́tị̃ idé dó ĩ'baní mũkátĩ ãkṹkị
kóru rĩ ãkónã rú ãzíla na kí dó ĩ'di.
4 Ãmṹ 'dã mụ kí drĩ ru lalé vṹrṹ ku rú, 'bá táwṹnị̃ Sõdómũ drị̃ gá ĩdranigo rú ãzíla
kãrịlẹ̃ rú 'dã ce kí jó Lọ́tị̃ drị 'dã andre rị.
5 Umve kí Lọ́tị̃ 'i, zị kí ĩ'di, “Ãgọbị tá amṹlépi ụ́'dụ́ gá mí drị 'dõlé ịnị 'dĩ sĩ rĩ kí dó
íngõlé, mí ají kí ãma rụ́ 'dõlé, ãlẽ lalé kí sĩ ũkú ru.”
6 Lọ́tị̃ ãfũ ãmvé 'bá ru tralépi rĩ 'ba rụ́ 'dõlé ãzíla ṹpị̃ dó kẹ̃jịtị cí
7 ãzíla jọ, “Íni ku, mâ wọ̃rịkâ má ã'ị̃ ĩminí ịjọ́ ũnzí 'dĩ áni la idéjó ku.
8 Ĩndre mâ izonzi ị̃rị̃ drĩ ágó ãjị̃ 'bị̃lépi ku la kí cí, ma kí ají ĩminî ãzíla ĩmi icó ịjọ́ cí
ĩminí lẽlé idélé rĩ kí idélé kí ụrụ'bá gá rá, 'bo álẽ ĩmi idé ịjọ́ ãzí 'bá mâni 'dĩ kí ụrụ'bá
gá ku. Kí ãmṹ mâni la, lẽ ámba kí tã rá.”

9 Jọ kí, “Mí ĩdã mi 'dâ rá, mi ãmḭyọ́ŋá. Mi ã'di 'i ãma ḭjọ́ lḭjó, mí ĩdã mi ãma andre
gá 'dâ jõ íni ku ãma ími idé ũnzíríkãnã rú ĩ'baní ãndânĩ.” Ze kí dó Lọ́tḭ̃ tẽndẽrẽ vúlé
vúlé ru tí sĩ kę̃jḭ̃tḭ̃ nũjó íni.
10 Wó 'bá ḭ̃rḭ̃ tá jó agâlé 'dã asú kí drḭ̃ kę̃jḭ̃tḭ̃ gâsĩ ãmvé 'dõlé, se kí dó sĩ Lọ́tḭ̃ jó agâlé
ãzíla ṹpḭ̃ kí dó kę̃jḭ̃tḭ̃ cí.
11 'Dã 'bã ũngúkú gá ãgọbḭ̃ ḭ̃rḭ̃ jó agâlé 'dã ãzṹ kí dó 'bá kę̃jḭ̃tḭ̃ gá 'dã kí mḭfḭ̃ cí 'bã
ndre kí dó sĩ kę̃jḭ̃tḭ̃ ku.

Lọ́tḭ̃ 'bã Sõdómũ a'bejó rĩ

12 'Bá ḭ̃rḭ̃ 'dã jọ kí Lọ́tḭ̃ ní, “Mî kãká ãzí: ḭ̃zḭgọ rú, izonzi rú, anzḭ ãgọbḭ ãzíla mî
ḭ̃zẹ́pḭka ru la drĩ kí adru 'dâ cí yã áni, mí iyá kí 'dâ rá,
13 ã'dusĩku ãma mụ ãngũ 'dĩ ḭ̃lḭ̃kḭ̃lé rá. Ḭjọ́ ũnzíkákãnã 'bá Sõdómũ gá ãzíla Gõmórã
gá rĩ 'badrḭ̃ ca dó kpere Úpí bḭ̃lẹ́ gá rá, ḭjọ́ 'dĩ sĩ ãpẽ dó sĩ ãma tḭ sĩ amṹjó ãngũ 'dĩ
ḭ̃lḭ̃kḭ̃jó ãcí sĩ rá.”
14 Lọ́tḭ̃ mụ 'bá ḭ̃zẹ́pḭka kí lẽlépi ĩgbãlépi rĩ 'ba rṹ ãzíla jọ ĩ'baní, “Ĩmi idé gbõrú, ĩmi
a'be táwṹnḭ̃ 'dĩ 'i ã'dusĩku Úpí la mụ ãngũ 'dĩ ḭ̃lḭ̃kḭ̃lé ãcí sĩ rá.” Wó ḭ̃zḭgọ ĩ'didrḭ̃ ũrã
kí Lọ́tḭ̃ la 'bãngá ĩrẽ idé íni.
15 Ãngũsãrã sĩ mãlãyíkã ĩrũgbũ kí dó Lọ́tḭ̃ 'i ãzíla jọ kí ĩ'diní, “Gbõrú, gbõrú! Í'dụ
ũkú mídrḭ̃ 'i ãzíla izonzi mídrḭ ḭ̃rḭ̃ 'dĩ kí abe trũ apájó, ḭjọ́ 'dĩ sĩ ĩmi ḭ̃lḭ̃kḭ̃ rû sĩ ṹ'dṹ sĩ
táwṹnḭ̃ 'dĩ ní drḭ̃rḭma fẽjó rĩ sĩ ku.”
16 Lọ́tḭ̃ ụrụ'bá la mụ filé fĩfĩ 'bo, ãgọbḭ ḭ̃rḭ̃ 'dĩ rụ kí ĩ'didrḭ ũkû be ãzíla ḭ̃zẹ́pḭka ḭ̃rḭ̃ 'dã
kí abe sĩ kí agụjó táwṹnḭ̃ agá 'dãá rĩ sĩ ãmvé ã'dusĩku Úpí Ãdróŋâ ásḭ ĩ'baní ḭ̃gbẹ́ ru.
17 Mãlãyíkã kí mụ kí ajílé ãmvé 'dõlé 'bo, ãlu rĩ jọ, “Ĩcẹ̃cẹ̃ sĩ ĩmi ídri pajó! Ĩmi andré
ãngũ vúlé ku ãzíla ĩtu pá á'bụ agá 'dãá ku! Ĩcẹ̃ 'bé kí agâlé ru ĩmi ũdrã rû sĩ ku fô!”
18 Wó Lọ́tḭ̃ jọ, “Yụ! Ũpi mádrḭ̃! Ĩfẽ ãma idé 'dĩ áni ku fô!
19 Ãtí'bó mídrḭ̃ ḭsṹ ãyĩkõ ími drḭ̃lẹ́ gá, ãzíla mí i'da mání ásḭ ḭ̃gbẹ̃ ãmbógó 'dĩ 'i míní
áma ídri pajó rĩ sĩ. Wó 'bé 'dã ĩ'di álḭ-álḭ, táwṹnḭ̃ 'dĩ 'bã ivéŋá la ãma ḭsṹ gẹ̃rḭ̃ gá ãma
ũdrã ḭsṹ 'dĩ sĩ ãca drĩ lé ku rú.
20 Índre, táwṹnḭ̃ ãzí ãníyágágá la 'dã mání sĩ cẹ̃jó alagá la, ãzíla ĩ'di ĩmbíráŋá ru.
Lẽ má apá ala gâlé, ma dó sĩ áma ídri pa rá.”
21 Jọ ĩ'diní, “Má ã'ḭ rá, ma ḭjọ́ míní jọlé 'dĩ idé rá, má icó táwṹnḭ̃ míní jọlé 'dĩ ḭ̃lḭ̃kḭ̃lé
ku.
22 Wó mí apá gbõrú, ã'dusĩku má icó ḭjọ́ ãzí idélé ku kpere míní ca agâlé rá ká.”
('Dĩ bã sĩ ḭjọ́ táwṹnḭ̃ 'dĩ umvejó Zówã 'i rĩ 'i.)

Gõmórã kí ḭ̃lḭ̃kḭ̃jó Sõdómũ be rĩ

23 Lọ́tḭ̃ ca Zówã gá ḭ̃tṹ 'bã agâ gá.
24 Ḭjọ́ tḭ gá 'dĩ ambamba Úpí su Gõmórã kí ãcí Sõdómũ be bãrṹtḭ̃ sĩ.
25 Ivé ãko táwṹnḭ̃ agá rĩ kí angájó á'bụ agâlé, 'bá kí trũ, ife ãzíla ásé kí abe pírí.
26 Wó ũkú Lọ́tḭ̃ drḭ̃ uja tḭ ãngũ ndrelé vúlê lé ru, cọtḭ ũkû umba dó ã'ḭ ru ḭ́dḭ́ŋâ áni.
27 Ãngũsãrã sĩ Ḭbụrahḭ́mṹ mụ ãngũ ĩ'di 'bã sĩ ándrá pá tujó Úpí be rĩ gâlé.
28 Ndre ãngũ Gõmórã kí agâlé ru Sõdómũ be ãzíla ãngũ á'bụ agâlé ru rĩ gá. Ndre
ãcíkã angálépi alagâlé rĩ ḭnḭbḭrḭcḭcḭ rú mẽnú ãcíkã áni.
29 Wó Ãdróŋá la mụ táwṹnḭ̃ ãngũ 'dã agá rĩ kí ḭ̃lḭ̃kḭ̃lé 'bo, ũrã ḭjọ́ Ḭbụrahḭ́mṹ drḭ̃ gá,
ãzíla anzé Lọ́tḭ̃ 'i lḭ́kḭ̃ ándrá ĩ'di 'bã sĩ táwṹnḭ̃ ándrá ĩ'di 'bã sĩ u'ájó rĩ ḭ̃lḭ̃kḭ̃jó rĩ agâlé
rá.

Ãmọ́nḭ̃ 'bã kí i'dójó Mṹwábṹ be rĩ

30 Lọ́tḭ̃ kí ĩ'di 'bã ḭ̃zẹ́pḭka ḭ̃rḭ̃ 'dã kí abe a'be kí dó Zówã rá ãzíla mụ kí dó u'álé 'bé
agâlé, ã'dusĩku Lọ́tḭ̃ idé ṹrḭ̃ sĩ u'ájó Zówã gá 'dãá. Tụ kí dó u'álé ṹjḭ̃gọ́ agá 'bé agâlé.

31 Ṷ'dṷ́ ãlu Lǫ́tḭ̃ 'bã ĩzóŋá kãjãní rĩ jọ ámvǫ́pḭ̃ vúlé rĩ nî, “Ãma átẹ́pḭ la úgólé adrulé
ĩdránígó ru, wó ãgọbḭ ãzí ãni rú ãma ĩgbãlépi la kí 'dáyṵ sĩ ãmaní ngǫ́tḭ́ŋá ḭsṷ́jó cécé
lã'bĩ 'bã lẽlé ṹnǫ́kṷ́ drḭ̃ gá 'dâ rĩ áni.
32 Mí amṷ́, lẽ ãfẽ ãma átẹ́pḭ ní wáyĩnĩ mvṵlé ĩ'di dô sĩ ṷ́'dṷ́ ko ãma abe ãzíla lḭ́cǫ́
ãmadrḭ̃ 'ba anṷ́ rû sĩ ku be nĩ.”
33 Ḭnḭ́ 'dã sĩ fẽ kí dó ĩ'diní wáyĩnĩ mvṵlé, ĩzóŋá kãjãní rĩ la kí ru ĩ'di be. Wó átẹ́pḭ̃
mvṵ wáyĩnĩ ambamba nḭ̃ dô sĩ ã'du ḭjọ́ idé ru nĩ yã rĩ gá ku.
34 Ṷ'dṷ́ ãzí rĩ sĩ ĩzóŋá kãjãní rĩ jọ ámvǫ́pḭ̃ nî, “Ḭnḭ́ ájẹ̃ rĩ sĩ ãko ṷ́'dṷ́ ĩ'di be rá, ú'dî'da
ãma ḭ̃jõtõ rú ĩ'di wáyĩnĩ sĩ, mi sĩ ími la ĩ'di be, 'dĩ gá 'dâ mi dô sĩ ngǫ́tḭ́ ḭsṷ́ ĩ'di be.”
35 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ḭ́nḭ́ 'dã sĩ ḭ̃jõtõ kí dó ĩ'di wáyĩnĩ sĩ, átẹ́pḭ̃ ĩmẽrã dó rá, la kí dó sĩ ru ĩzóŋá
vúlé rĩ be. Mérã sĩ nḭ̃ vâ ã'du ḭjọ́ idé ru nĩ yã rĩ gá ku.
36 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, izonzi ḭ̃rḭ̃ 'dĩ ḭsṷ́ kí dó 'a átẹ́pḭ̃ Lǫ́tḭ̃ drḭ́.
37 Ĩzóŋá drḭ̃drḭ̃ rĩ ḭsṷ́ ngǫ́tḭ́ ágǫ́bḭ́ 'da rṷ́ la Mṹwábṹ 'i. Ĩ'di áyḭ́pḭ 'bá ú'dî'da umvelé
Mṹwábṹ rĩ 'badrḭ̃ 'i.
38 Ĩzóŋá vúlé rĩ ḭsṷ́ vâ ngǫ́tḭ́ ágǫ́bḭ́ 'da rṷ́ la Bénãmĩ 'i, 'dĩ áyḭ́pḭ 'bá ú'dî'da umvelé
Ãmǫ́nḭ̃ rĩ 'badrḭ̃ 'i.

20

Ḭbṵrahḭ́mṹ kí Ãbḭ̃mẹ́lẽ̃kḭ̃ be

1 'Dã 'bã ũngúkú gá Ḭbṵrahḭ́mṹ mṵ dó Hẽ̃bṹrǫ́nḭ̃ gá 'dãá rĩ sĩ Nẽ̃gẹ́vṹ gá, ri dó Gérã
gá drĩdríŋĩ Kãdẹ́sḭ̃ 'badrḭ́ Sṹrḭ̃ be rĩ gá. Ĩ'di ní u'á agá 'dãá sáwã were sĩ,
2 Ḭbṵrahḭ́mṹ jọ 'bá 'dãá rĩ 'baní, “Sárã ĩ'di má ámvǫ́pḭ 'i.” 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí
Ãbḭ̃mẹ́lẽ̃kḭ̃ Gérã drḭ̃ pẽ 'bá tḭ sĩ Sárã ajíjó ĩ'di rṷ́ 'dõlé ãzíla 'dṵ dó ĩ'di rá.
3 Wó Ãdróŋá amṷ́ Ãbḭ̃mẹ́lẽ̃kḭ̃ rṷ́ ḭ́nḭ́ sĩ urobí agâ sĩ ãzíla jọ ĩ'diní, “Mi mṵ drãlé rá
míní ũkú 'dĩ 'dṵjó rĩ sĩ ã'dusĩ̃ku ĩ'di ágó trũ.”
4 Wó íni 'dĩ Ãbḭ̃mẹ́lẽ̃kḭ̃ icí kí ru ĩ'di be ku. Jọ, “Úpí, ma ḭjọ́ kóru! Mi dó mṵ ãma
ḭ̃lḭ̃kḭ̃lé 'bá mádrḭ̃ kí abe pírí yã?
5 Adru Ḭbṵrahḭ́mṹ jọ mání, ‘'Dĩ má ámvǫ́pḭ 'i rĩ gá ku yã’ ãzíla Sárã 'bã mgbã jọ
mání, ‘'Dĩ mâ ádrḭ́pḭ 'i rĩ gá ku yã’? Má idé ḭjọ́ 'dĩ mání nḭ̃jó la ku rĩ sĩ, áma ũnzĩ
'dáyṵ.”
6 Ãdróŋá umvi ĩ'diní urobí agâ sĩ, “Ãndá, mí idé ḭjọ́ 'dĩ íni la míní nḭ̃jó la ku rĩ sĩ.
Má atrḭ mi ḭjọ́ ũnzí idéjó áma ṵrṵ'bá gá rĩ sĩ rá, ãzíla má ã'ḭ míní ĩ'di alójó ãluŋá la
ku.
7 Wó ú'dî'da ífẽ ũkú 'dĩ ágô drḭ̃lé vúlé. Ĩ'di nábḭ̃, ĩ'di míní Ãdróŋá ã'ḭ mi dô sĩ adru
ídri, wó ídrĩ ĩ'di uja ágô drḭ̃lé ku, mi 'i ãzíla 'bá mídrḭ̃ abe ĩmi ũdrã rá.”
8 Ãngũsãrã sĩ Ãbḭ̃mẹ́lẽ̃kḭ̃ umve ãmbogo ĩ'di pálé gá rĩ kí sĩ ḭjọ́ ru idélépi ĩ'di rṷ́ rĩ
kí ũlũjó ĩ'baní. Ĩ'di mṵ kí ũlũlé 'bo, uja kí dó idélé ṹrḭ̃ sĩ.
9 'Dã 'bã ũngúkú gá Ãbḭ̃mẹ́lẽ̃kḭ̃ umve Ḭbṵrahḭ́mṹ 'i ãzíla zḭ ĩ'di, “Mí idé dó ãma íni
ã'du sĩ? Ḭjọ́ ũnzí mání idélé ími ṵrṵ'bá gá rĩ ã'du míní sĩ lẽjó drḭ̃lẹ́ ũnzĩ ajíjó áma drḭ̃
gá sṷ́rṷ́ mádrḭ̃ abe? Ḭjọ́ 'dĩ tátí míní icólé idélé mání ku la.”
10 Ãbḭ̃mẹ́lẽ̃kḭ̃ zḭ Ḭbṵrahḭ́mṹ 'i, “Ásḭ́sḭ́ŋá míní ḭjọ́ 'dĩ áni rĩ idéjó rĩ ã'du?”
11 Ḭbṵrahḭ́mṹ umvi, “Má ũrã, ‘'Bá ãzí ãngũ 'dĩ gá 'dâ Ãdróŋá ṹrḭ̃lépi rá la ãluŋá la
yṵ, ḭjọ́ 'dĩ sĩ kí áma 'dḭ agá rá sĩ mâ ũkû 'dṵjó rá.’
12 Ĩ'di ábḭ́ ngá má ámvǫ́pḭ mgbã la, má átẹ́pḭ 'bã ĩzóŋá má ṷ́kṷ́pḭ 'bã ḭ̃zẹ́pḭ rú rĩ 'i,
wó adru mâ ãndrẽ 'bã ḭ̃zẹ́pḭ mgbã rĩ 'i ku, má ĩgbã dô sĩ ĩ'di mání ũkú ru rá.

13 Ãdróŋá la dó mụ áma anzélé má átẹ́pị drḭko gâlé sĩ mụjó ãmḭyọ́ŋá 'bã ãngũ gá
'bo, ájọ dó Sárã ní, ‘Mi dó ílẽ ma rá rĩ i'da míní jọjó la 'bá pírí 'baní, “Ĩ'di má ádrḭpị
'i rĩ sĩ.” ’ ”
14 'Dã 'bã ũngúkú gá Ãbḭ̃mẹ́lẹ̃kḭ̃ fẽ dó Ịbụrahḭmṵ̃ 'bã ũkû Sárã ĩ'didrḭ̃lé vúlé, ãzíla
fẽ vâ ĩ'diní kãbĩlõ, tḭ, ãzíla ãti'bo ãgọbị rú rĩ kí ũkú ru rĩ kí abe.
15 Ãbḭ̃mẹ́lẹ̃kḭ̃ jọ Ịbụrahḭmṵ̃ ní, “Ãngũ 'dĩ pírí mádrḭ̃ 'i, mí u'á wókõ la cí ími ásḭ 'bã
lẽlé rĩ agá.”
16 Jọ Sárã ní, “Ma mí ádrḭpị ní sĩlíngĩ ífí-ífí la kí fẽ álĩfũ ãlu i'dajó la 'bá mídrḭ̃ 'baní
ãndá-ãndá ru mi ḭjọ́ kóru, 'bá pírí kí dô sĩ nḭ la mí idé ḭjọ́ ũnzí ku.”
17 'Dã 'bã ũngúkú gá Ịbụrahḭmṵ̃ zị dó Ãdróŋá 'i úpí Ãbḭ̃mẹ́lẹ̃kḭ̃ nî, Ãdróŋá adrí dó
sĩ ĩ'di ũkú ĩ'didrḭ̃ be ãzíla ãti'bo ĩ'didrḭ izonzi rú rĩ kí abe, 'ba tị kí dó vâ sĩ anzị kí ḭ̃dḭ
be nĩ,
18 ã'dusĩku Úpí fẽ ũkú Ãbḭ̃mẹ́lẹ̃kḭ̃ drḭko gá rĩ acá kí úndó ru Ịbụrahḭmṵ̃ 'bã ũkû Sárã
'bã ḭjọ́ sĩ.

21

Ĩsákã tịjó rĩ

1 Úpí wi sṵ̃sṵ́ Sárã ní cécé ĩ'di 'bã ándrá jọlé rĩ áni.
2 Sárã ịsṵ́ 'a, tị dó Ịbụrahḭmṵ̃ ní ngọ́tḭ ágọ́bḭ ílí ĩ'di 'bã adrujó ĩdránígó ru rĩ sĩ. Útị
mgbâ cé ṵ́'dṵ́ Ãdróŋá 'bã jọlé ála sĩ ĩ'di tị rĩ gá.
3 Ịbụrahḭmṵ̃ 'da dó ngọ́tḭ̃ rṵ́ Ĩsákã 'i,
4 Ĩsákã ṵ́'dṵ́ la mụ calé ãrõ 'bo, Ịbụrahḭmṵ̃ ĩtãrã ĩ'di rá cécé ándrá Ãdróŋá 'bã azḭlé
ĩ'diní rĩ áni.
5 Ịbụrahḭmṵ̃ ílí dó 'dĩ sĩ 100 sáwã Ĩsákã tịjó ĩ'diní rĩ sĩ.
6 Sárã jọ, “Ãdróŋá ají mání ãyĩkõ 'bo! 'Bá pírí ḭjọ́ 'dĩ arelépi rá rĩ kí dó gụ má be.”
7 Jọ vâ, “Ã'di icó tátí jọlé la ma Sárã 'i má icó tá ngọ́tḭ tḭlé Ịbụrahḭmṵ̃ ní rá rĩ gá nĩ
yã? Wó átị ĩ'diní ngọ́tḭ ágọ́bḭ sáwã ĩ'di 'bã dejó 'bo rĩ agá 'dâ rá.”

Hãgárĩ kí drojó Ịsụmayḭ̃lḭ be rĩ

8 Ngọ́tḭ zo dó ãzíla únze tị la ĩbã gá rá, ṵ́'dṵ́ Ĩsákã tị nzejó ĩbã gá rĩ sĩ, Ịbụrahḭmṵ̃
'bã ṵ̃mṵ̃ ãmbógó tẽté la.
9 Ṵ́'dṵ́ ãlu Sárã ndre Ịsụmayḭ̃lḭ Hãgárĩ Mḭ̃sḭ̃rḭ rú rĩ 'bã tḭlé Ịbụrahḭmṵ̃ nî rĩ la avá
agá ngọ́pḭ̃ Ĩsákã sĩ,
10 ãzíla Sárã jọ Ịbụrahḭmṵ̃ ní, “Ípẽ ĩzóŋá ãtí'bó ru 'dĩ kí tị ngọ́pḭ̃ be 'dâ rá. Lẽ ũkú
'dĩ 'bã ngọ́pị 'ba ịsṵ́ ãko mídrḭ mâ ngọ́pị Ĩsákã 'bã amṵ́lé 'dụlé rĩ kí agá 'dâ ku.”
11 Ḭjọ́ 'dĩ fẽ Ịbụrahḭmṵ̃ ásḭ gá ũcõgõ ãmbógó la ã'dusĩku Ịsụmayḭ̃lḭ 'bã vâ adrujó ĩ'di
'bã ngọ́tḭ̃ŋá rĩ sĩ.
12 Wó Ãdróŋá jọ Ịbụrahḭmṵ̃ ní, “Mí adru mgbá 'dĩ sĩ ãzíla ĩzóŋá ãtí'bó ru Hãgárĩ
'bã ḭjọ́ sĩ ũcõgõ sĩ ku. Mí idé ḭjọ́ Sárã 'bã jọlé míní rĩ, ã'dusĩku ũyõ mání nalé rĩ sĩ
anzị mídrḭ mụlé tḭlé drḭ̃lẹ́ gâlé rĩ kí ãfũ Ĩsákã rṵ̃ sĩ.
13 Ma vâ Hãgárĩ ngọ́pị fẽ acálé sṵ́rṵ́ trũ ã'dusĩku ãfũ vâ mí rṵ́.”
14 Ịbụrahḭmṵ̃ angá ṵ́'dṵ́ ãzí rĩ sĩ ãngũsãrã sĩ, fẽ Hãgárĩ ní íná ãzíla ḭ̃yḭ ínírikó* sĩ
ḭ̃yḭ tõjó rĩ agá tré. Nị ngọ́tḭ̃ŋâ ũngúkú la gá ãzíla pẽ dó ĩ'di tị mụlé. Hãgárĩ mụ rá
ãzíla rĩ dó sĩ wãyá colé kõtórõ 'a Bẹ̃rḭ̃sẹ́bã drḭ agá.
15 Ḭyḭ la mụ ukólé pírí 'bo, a'be ngọ́tḭ̃ŋâ mḭ̃rḭ ãzí agá
16 ãzíla ngọ́pḭ̃ rṵ́ 'dãá rĩ sĩ ri rá-rá ru ãni rú mítã 100. Jọ ĩ'diní cénĩ-cénĩ rú, “Má
icó mâ ngọ́tḭ ndrelé drã agá áma mḭfḭ sĩ ku.” Ĩ'di 'bã ri agá 'dãá i'dó dó awálé.

* **21:14** 'Bá ándrá ídu rĩ kí ínírikõ ayú ãkójó ru sĩ ḭ̃yḭ tõ jó.

17 Ãdróŋá are mgbâ awá agá ãzíla mãlãyíkã Ãdróŋá drı̃ ajọ́ ịjọ́ angájó 'bṹ gâlé
Hãgárĩ nî, ãzíla jọ, “Hãgárĩ! Ã'du ịjọ́ fẽ míní ũcõgõ nĩ? Mí idé ṹrı̃ sĩ ku. Má are
mgbâ 'bã áwáŋá rá.
18 Mí angá ụrụgá, ímụ mgbâ a'dṹlé ími drı̃ gá ãzíla mí ũmŋĩ ásı̃ la. Ma ĩ'di fẽ acálé
sṹrṹ ãmbógó la rú anzı̃ ĩ'didrı̃ mụlé tı̣lé drı̃lẹ́ gâlé rĩ 'ba rṹ sĩ.”
19 'Dã 'bã ũngúkú gá Ãdróŋá fẽ mı̣fı̃ la nzı̃ dó ru rá ãzíla ndre dô sĩ kídí ãzí. Mụ ı̃yı̃
ãtõlé ínírikó ı̃yı̃ drı̃ agá ãzíla fẽ ĩ'di mvụlé mgbâ nî.
20 Mgbâ 'bã zo agá 'dĩ gá 'dâ, Ãdróŋá rĩ adrulé ĩ'di be; rĩ u'álé ãngũ kõtórõ rú Pãránĩ
drı̃ gá ãzíla acá ãlı̃gọ́ dora gbę̣lépi la rú.
21 Ĩ'diní u'á agá ãngũ kõtórõ rú Pãránĩ drı̃ gá, ãndrẽ ĩgbã ĩ'diní ũkú Mı̣sı̣rı̃ ízó ru
la.

Tı̣ icíma Ịbụrahı̣́mṹ kí drĩdríŋĩ gá Ãbı̃mẹ́lẹ̃kı̃ be rĩ

22 Ṹ'dṹ ãlu Ãbı̃mẹ́lẹ̃kı̃ mụ kí ãmbógó ĩ'didrı̃ ãsĩkárĩ drı̃ Fĩkólĩ be ãzíla jọ Ịbụrahı̣́mṹ
ní, “Ãdróŋá ĩ'di ãko pírí míní idélé rĩ kí agá cí.
23 Ú'dî'da lẽ ína ũyõ Ãdróŋá drı̃lẹ́ gá mí icó áma ulélé ku, jõku anzı̣ŋá mádrı̃ kí
ãzíla anzı̃ mádrı̃ mụlé tı̣lé drı̃lẹ́ gâlé rĩ kí ulé lé ku. Mí i'da mání sṹrṹ míní sĩ mụjó
u'ájó ala gá ãmı̣́yọ́ŋá ru rĩ, mí icé mání ásı̣-ı̃gbẹ̃ cécé mání icélé míní rĩ áni.”
24 Ịbụrahı̣́mṹ jọ, “Ána ũyõ, ma idé la rá.”
25 Ịbụrahı̣́mṹ unu Ãbı̃mẹ́lẹ̃kı̃ drı̃lẹ́ gá ṹpı̣́gọ́ŋá ĩ'didrı̃ 'bã kí kídî pajó rá rĩ sĩ.
26 Wó Ãbı̃mẹ́lẹ̃kı̃ jọ, “Ánı̃ ã'di idé ịjọ́ 'dĩ nĩ yã rĩ gá ku. Ílũ vâ mání ịjọ́ 'dĩ ku, drĩ
gápi mâ arelé ími tı̣ gá ãndrũ 'dĩ.”
27 Ịjọ́ 'dĩ sĩ Ịbụrahı̣́mṹ ají dó kãbĩlõ kí tı̣́ be ãzíla fẽ dó kí Ãbı̃mẹ́lẹ̃kı̃ drı̃. 'Bá ı̃rı̃ 'dĩ
icí kí dó tı̣ rá.
28 Ịbụrahı̣́mṹ uya kãbĩlõ ĩ'didrı̃ ũ'bí rĩ kí agá kãbĩlõ mvá ãrónĩ la kí ázı̃rı̃.
29 Ãbı̃mẹ́lẹ̃kı̃ zı̣ Ịbụrahı̣́mṹ 'i, “Ịjọ́ míní kãbĩlõ mvá ázı̃rı̃ 'dĩ kí uyajó rĩ 'bã ífí íngoní
yã?”
30 Ịbụrahı̣́mṹ umvi ĩ'diní, “Mí a'ı̣́ kãbĩlõ ázı̃rı̃ 'dĩ kí áma drı̃ gá 'dâ icéjó la ága kídí
'dĩ ma 'i.”
31 Ãngũ 'dã ála dô sĩ ĩ'di umve Bẹ̃rı̃sẹ́bã 'i ã'dusĩku ãgọbı̣ ı̃rı̃ 'dĩ icí kí tı̣ ala gá 'dãá.
32 Tı̣ icíma Bẹ̃rı̃sẹ́bã gá 'dã vúlé gá, Ãbı̃mẹ́lẹ̃kı̃ kí ãsĩkárĩ ãmbógó ĩ'didrı̃ Fĩkólĩ be
uja kí ru mụlé ãngũ Fı̣lı̃sı̣tı̣́nı̃ drı̃ gá.
33 Ịbụrahı̣́mṹ sa ı̣́tı̣́ Bẹ̃rı̃sẹ́bã gá 'dãá, ãzíla ịcṹ dó sĩ Úpí Ãdróŋá jã 'dâ rĩ rṹ ãngũ
'dã gá 'dãá.
34 Ịbụrahı̣́mṹ u'á dó ãngũ Fı̣lı̃sı̣tı̣́nı̃ drı̃ gá ṹ'dṹ ãzo rú.

22

Ãdróŋá 'bã Ịbụrahı̣́mṹ ṹ'bı̃jó rĩ

1 Ṹ'dṹ ãzí vúlé gá Ãdróŋá ṹ'bı̃ Ịbụrahı̣́mṹ 'i; umve ĩ'di, “Ịbụrahı̣́mṹ!” Ịbụrahı̣́mṹ
ã'ı̣́ dó, “Ma 'dõ!”
2 'Dã 'bã ũngúkú gá Ãdróŋá jọ, “Í'dụ mî ngọ́pı̣ kílímgbí Ĩsákã míní lẽlé ambamba
rĩ 'i, ímụ ĩ'di trũ ãngũ Mõrı̣́yã gá. Ífẽ ĩ'di mání ídétáŋá ru 'bé mání mụlé lũlé míní rĩ
'bã drı̃ gá.”
3 Ịbụrahı̣́mṹ angá dó ãngũsãrã ṹ'dṹ ãzí rĩ drı̃ sĩ, asi ijijá sĩ ídétáŋá idéjó rĩ kí, 'bã
dó kí kãyĩnõ ĩ'didrı̃ drı̃ gá, ãzíla 'dụ dó ngọ́pı̃ Ĩsákã kí ãtí'bó ı̃rı̃ la kí abe. Ko kí dó drı̃
mụlé ãngũ ándrá Ãdróŋá 'bã lũlé ĩ'dinî rĩ gá.
4 Ṹ'dṹ na ãcı̃ 'dã drı̃ sĩ Ịbụrahı̣́mṹ ndre dó ãngũ 'dã rá-rá ru.

5 Jọ dó ãtí'bó ĩ'didrı̨̃ 'baní, “Ĩmi adru kãyĩnõ 'dĩ trũ 'dâ. Ãma drĩ mụ mgbâ be
Ãdróŋâ ı̨̃nzı̨̃lé lé, 'dã 'bã ũngúkú gá ãma dó ãgõ ĩmi rụ́ 'dõlé ĩndõ.”
6 Ịbụrahı́mų̃ fẽ ngọ́pı̨̃ Ĩsákã 'dụ ijijá ídétáŋá drı̨̃ kí nĩ ãzíla 'dụ dó ĩ'didrı̨ gá ménéŋá
kí ãcí be. Ĩ'baní mụ agá ı̨̃rı̨̃trá ãngũ ãlu gá 'dĩ gá 'dâ,
7 Ĩsákã jọ átẹ́pı̨̃ Ịbụrahı́mų̃ ní, “Má átẹ́pı̨!” Ịbụrahı́mų̃ ã'ı̨̃ dó, “Ma 'dõ, mâ ngọ́pı̨!”
Ĩsákã zı̨ ĩ'di, “Ándre í'dụ ijijá kí ãcí be rá, wó kãbĩlõ mvá ídétáŋá idéjó rĩ dó íngãá
yã?”
8 Ịbụrahı́mų̃ umvi ĩ'diní, “Ãdróŋá 'bã ãmgbã rĩ la kãbĩlõ mvâ fẽ rá.” Ị́jọ́ 'dĩ sĩ mụ
kí dó ı̨̃rı̨̃trá ãngũ ãlu gá.
9 Kí dó mụ calé ãngũ Ãdróŋá 'bã lũlé ĩ'diní rĩ gá 'bo, Ịbụrahı́mų̃ sı̨ dó ãlĩtárĩ ãzíla
ũ'bã dó ijijá kí drı̨̃ la gá. Umbé dó ngọ́pı̨̃ Ĩsákã 'i, 'bã dó ĩ'di ãlĩtárĩ drı̨̃ gá ijijá kí drı̨̃
gá.
10 'Dã 'bã ũngúkú gá Ịbụrahı́mų̃ anzé dó ménéŋá rãwũ tí sĩ ngọ́pı̨̃ Ĩsákã lijó.
11 Wó mãlãyíkã Úpí drı̨̃ umve ĩ'di angájó 'bų̃ gâlé, “Ịbụrahı́mų̃! Ịbụrahı́mų̃!”
Ịbụrahı́mų̃ ã'ı̨̃ dó, “Ma 'dõ.”
12 Mãlãyíkã jọ, “Ísu drı̨̃ mgbâ ụrụ'bá gá ku ãzíla mí idé ãko ãzí ĩ'di ụrụ'bá gá ku.
Ánı̨̃ dó ãndrũ íru Ãdróŋá mídrı̨̃ rá rĩ gá rá ã'dusĩku mí uga mî ngọ́pı̨ ãlu kílímgbí 'dĩ
ĩ'diní ku.”
13 Ịbụrahı́mų̃ undré ãngũ ĩ'di andre gá 'dãá ndre kãbĩlógó újé la gĩ mı̨̃rı̨̃ agá. Mụ
ĩ'di a'dụ́lé ãzíla fẽ ĩ'di ídétáŋá ivélé ivê rĩ rú ngọ́pı̨ 'bã kẹ̃jı̨ gá. 14 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Ịbụrahı́mų̃
'da dó ãngũ 'dã rụ́, Úpí la fẽ la rá 'i, kpere ãndrũ 'bá kí jọ la, “'Bé Úpí drı̨̃ drı̨̃ gá ĩ'di
fẽ la rá.”
15 Mãlãyíkã Úpí drı̨̃ umve Ịbụrahı́mų̃ angájó 'bų̃ gâlé pâlékó ı̨̃rı̨̃ la sĩ,
16 ãzíla Úpí jọ, “Ána ũyõ áma mgbã rĩ 'bã rụ́ sĩ 'dĩ áni, ma rú míní sų̃sụ́ wi ãmbógó
ru ã'dusĩku míní ı́jọ́ 'dĩ idéjó rĩ sĩ ãzíla míní mî ngọ́pı̨ kílímgbí 'dĩ ugajó mání ku rĩ
sĩ.
17 Ma míní sų̃sụ́ wi ãzíla ma anzı̨ mídrı̨̃ mụlé tı̨lé drı̨̃lẹ́ gâlé rĩ kí fẽ adrulé wẽwẽ rú
cécé lẽlẽgó ụrụgá rĩ kî áni ãzíla cínákí mĩrĩ tı̨ gá rĩ áni. Anzı̨ mídrı̨̃ mụlé tı̨lé drı̨̃lẹ́
gâlé rĩ kí rú mụ mẹ́rọ́'bá ĩ'badrı̨̃ kí ndẽlé rá, ãzíla kí ãngũ ĩ'bãdrı̨̃ 'dụ rá.
18 Anzı̨ mídrı̨̃ mụlé tı̨lé drı̨̃lẹ́ gâlé rĩ 'ba rų̃ sĩ ma sų̃sụ́ wi Sụ́rụ́ pírí 'baní ã'dusĩku
míní áma tı̨ arejó rá rĩ sĩ.”
19 'Dã 'bã ũngúkú gá Ịbụrahı́mų̃ uja dó ru vúlé ãtí'bô 'ba rų̃lé ãzíla mụ kí dó ãngũ
ãlu gá Bẹ̃rı̨̃sẹ́bã gâlé. Ịbụrahı́mų̃ ri dó u'álé Bẹ̃rı̨̃sẹ́bã gá 'dãá.

Anzı̨ Nãhọ́rı̨̃ drı̨̃ kî

20 Sáwã ãzí vúlé gá Ịbụrahı́mų̃ are Mílĩkã tı̨ anzı̨ kí ádrı́pı̨̃ Nãhọ́rı̨̃ ní ãrõ:
21 Ụ́zı̨̃ ĩ'di ngọ́tı̨ kãjãní rĩ, 'Bụ́zı̨̃ 'i Ụ́zı̨̃ 'bã ádrı́pı̨̃, Kẹ̃mų̃wẹ́lı̨̃ 'i Ãrámũ 'bã átẹ́pı̨ 'i,
22 Kẹ̃sẹ́dı̨̃ 'i, Házõ 'i, Pĩlĩdásĩ 'i, Yĩdĩláfũ 'i, ãzíla Bẹ̃tụ́wẹ́lı̨̃ 'i
23 Bẹ̃tụ́wẹ́lı̨̃ tı̨ Rẽbékã 'i. Mílĩkã tı̨ anzı̨ ãgọbı̨ ãrõ 'dĩ kí Ịbụrahı́mų̃ 'bã ádrı́pı̨ Nãhọ́rı̨̃
nî.
24 Ũkú ĩ'didrı̨̃ ãtí'bó ru umvelé Rẹ̃wụ́mã 'i rĩ tı̨ ĩ'diní: Tébã 'i, Gãhámų̃ 'i, Tãhásĩ 'i
ãzíla Mákã 'i.

23

Sárã 'bã drãjó rĩ

1 Sárã u'á ũ̃nọ́kụ́ drı̨̃ gá 'dâ ílí 127.
2 Sárã drã dó Hẹ̃bũ̃rọ́nı̨̃ gá 'dĩ ãngũ Kãnánĩ drı̨̃ gá ãzíla Ịbụrahı́mų̃ awá ĩ'di 'bã drã
'dãá.

3 'Dã 'bã ũngúkú gá Ịbụrahịmṹ a'be ãvũ ũkû drị̃ vṹrṹ 'dãá, mụ 'bá Hịtị̃ rú rĩ 'ba rṹ
jọ,
4 “Ma ĩmi drĩdríŋĩ gá 'dâ ãmíyọ́ŋá; ĩmi uzị mání ãngũ ãzí mání sĩ icójó mâ ũkû 'bã
ãvũ ị̃sị̃jó rá la.”
5 'Bá Hịtị̃ rú rĩ umvi kí Ịbụrahịmṹ ní,
6 “Ãmbógó, mí are ịjọ́ ãma tị gá rĩ. Mi úpímvá ãmbógó la ãma drĩdríŋĩ gá 'dâ; ípẽ
ṹjịgọ́ ãzí ũniyambamba la sĩ mî ũkû 'bã ãvũ ị̃sị̃jó ãngũ ãmadrị 'dĩ agá 'dâ. 'Bá ãzí
ãma drĩdríŋĩ gá 'dâ icólépi míní 'bṹ ugalépi míní sĩ ãvũ ị̃sị̃jó la 'dá yụ.”
7 'Dã 'bã ũngúkú gá Ịbụrahịmṹ ilú drị̃ vṹrṹ 'bá Hịtị̃ rú rĩ kí drị̃lẹ́ gá,
8 jọ, “Ĩdrĩ ã'ị̃ ásị́ pírí sĩ mání sĩ mâ ũkû 'bã ãvũ ị̃sị̃jó 'dâ rá yã áni, ĩzị mání Zõhárĩ
ngọ́pị Ífĩrõnĩ 'i áma kẹ̃jị́ gá sĩ
9 mání ṹjịgọ́ Mãkĩpélã gá adrulépi ĩ'didrị́ ámvṹ tị gá rĩ ụzịjó. Ĩzị mání ĩ'di ãngũ 'dĩ
ụzịjó ãjẹ̃ ãngũ 'dĩ drị́ pírí rĩ sĩ ĩminí adru agá 'dâ cí 'dĩ gá 'dĩ, ĩ'di dô sĩ adru ãngũ
mání 'bá mádrị̃ kí ị̃sị̃jó rĩ rú.”
10 Ífĩrõnĩ 'bã ãmgbã rĩ ri vâ kẹ̃jị́tị táwṹnị̃ 'bá Hịtị̃ rú rĩ 'baní ru trajó rĩ gá 'dãá ĩndĩ;
ãzíla umvi ịjọ́ Ịbụrahịmṹ ní 'bá pírí Hịtị̃ rú 'dãá rĩ kí drị̃ gâsĩ;
11 “Yụ ãmbógó mádrị̃ mí are drĩ ma; ma míní ãngũ ámvṹ ru 'dã fẽ pírí ṹjịgọ́ ala gá
rĩ trũ ị̃sálị, 'bá mádrị́ 'dĩ kí drị̃ gâsĩ ma ãngũ 'dĩ fẽ míní rá, mi dô sĩ mî ũkû 'bã ãvũ
ị̃sị̃.”
12 'Dã 'bã ũngúkú gá Ịbụrahịmṹ ilú drị̃ vṹrṹ 'bá Hịtị̃ rú rĩ kí drị̃lẹ́ gá ị̃dị́
13 ãzíla jọ Ífĩrõnĩ ní 'bá pírí 'dãá rĩ kí drị̃ gâsĩ, “Mí are drĩ ma ídrĩ icó rá rĩ gá. Ma
ámvṹ 'dĩ 'bã ãjẹ̃ ũfẽ pírí rá. Mí ã'ị̃ ũfẽŋá mání lẽlé ũfẽlé 'dĩ 'i, ma dô sĩ ũkú mádrị̃
'bã ãvũ ị̃sị̃ 'dãá.”
14 Ífĩrõnĩ umvi Ịbụrahịmṹ ní jọ,
15 “Ãmbógó mádrị̃ mí are drĩ ma, ãngũ 'dĩ 'bã ãjẹ̃ lú Sẹ̃kẹ́lị̃ sílĩvã rú 400, wó 'dĩ la
ãmaní mí be ã'du idé? Mí ị̃sị̃ mî ũkû 'bã ãvũ 'i.”
16 Ịbụrahịmṹ ã'ị̃ ãjẹ̃ Ífĩrõnĩ 'bã lịlẹ́ rĩ rá ãzíla ṹ'bị̃ dó séndẽ tá ĩ'diní lẽlé 'dã 'i 'bá
Hịtị̃ rú rĩ kí drị̃ gâsĩ: Sẹ̃kẹ́lị̃ sílĩvã rú 400 'dĩ ãko séndẽ ṹ'bị̃jó 'bá bĩsírã idélépi sáwã
'dã sĩ rĩ 'badrị̃ sĩ.
17 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, ãngũ Ífĩrõnĩ drị́ Mãkĩpélã gá Mãmírẽ andre gá rĩ ámvṹ la kí ṹjịgọ́ la ala
gá rĩ be ãzíla ife pírí ala gá 'dãá rĩ abe acá kî dó Ịbụrahịmṹ 'bã ãko rú.
18 'Bá pírí Hịtị̃ rú ru tralépi 'dãá rĩ nị̃ kí dó tọndọlọ rá ãngũ 'dã dó Ịbụrahịmṹ ãni.
19 'Dã 'bã vúlé gá Ịbụrahịmṹ ị̃sị̃ dó ũkû Sárã 'i ṹjịgọ́ ãngũ Mãkĩpélã 'dĩ Mãmírẽ
(umvelé Hẹ̃bṹrọ́nị̃ 'i rĩ) 'bã wókõ ị̃tṹ 'bã ãfũ agâlé ru rĩ gá 'dĩ Kãnánĩ gá.
20 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, ámvṹ ándrá 'bá Hịtị̃ rú rĩ 'badrị́ ãzíla ṹjịgọ́ la ala gá rĩ be rĩ acá kí dó
sĩ ãko Ịbụrahịmṹ ãni la rú sĩ 'bá ị̃sị̃jó.

24

Ĩsákã 'bã Rẽbékã ĩgbãjó rĩ

1 Ịbụrahịmṹ acá dó ãmbá ru ãzíla ílí trũ ũ'bí ru ãzíla Úpí wi dó ĩ'diní sṹsṹ ãko pírí
ĩ'di 'bã idélé rĩ kí drị̃ gá.
2 Ịbụrahịmṹ jọ dó ãtí'bó ãmbógó ãko ĩ'didrị̃ kí drị̃lẹ́ gá pírí rĩ ní, “Ísu ími drị́ áma
pálé gá.*
3 Álẽ ína ũyõ Úpí Ãdróŋá 'bṹ kí 'bãlépi ṹnọ́kṹ be rĩ 'bã rṹ sĩ, mí icó fẽlé la mâ ngọ́pị
ní ũkú Kãnánĩ ízó ru la ĩgbãlé ku.

* **24:2** *Ísu ími drị́ áma pálé gá* drị sujó 'bá ãmbógó 'bã pálé gá rĩ 'bã ífí ũyõ najó sĩ alịjó ịjọ́ azịlé rĩ drị̃ gâsĩ ku.

4 Lẽ ímụ ãngũ ándrá mání sĩ ãfũjó rĩ gá mâ kãká 'ba rụ̃lé, mí ịsụ́ dó sĩ ũkú mâ
ngọ́pị̃ Ĩsákã ní ala gá 'dãá.”
5 Ãtí'bô zị ĩ'di, “Wó ĩzóŋâ drĩ dó lẽ lịcọ́ ĩ'badrị̃ a'belé sĩ amụ́jó má be ãngũ 'dĩ gá
'dõlé ku rĩ gá? Ma dó mî ngọ́pị agụ vúlé ãngũ míní sĩ angájó rĩ gâlé yã?”
6 Ịbụrahịmụ̃ umvi ĩ'diní, “Índre múké-múké álẽ mí uja mâ ngọ́pị vúlê lé ku!
7 Úpí Ãdróŋá 'bụ̃ kí 'bãlépi ụ̃nọ́kụ́ be, ándrá áma anzélépi angájó má átẹ́pị drị̃
lịcọ́ gâlé rĩ na ándrá ũyõ ãngũ 'dĩ fẽjó anzị mádrị̃ mụlé tịlé drị̃lẹ́ gâlé rĩ 'banî. Ĩ'di
mãlãyíkã tị pẽ mụlé ími drị̃lẹ́ gá, mi dô sĩ ũkú ịsụ́ mâ ngọ́pị ní ãngũ 'dã gá 'dãá.
8 Ĩzóŋâ drĩ lẽ amụ́lé mí be ku, átrũ mi ũyõ míní nalé rĩ agá rá, wó álẽ mí uja mâ
ngọ́pị vúlê lé ku.”
9 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ ãtí'bó Ịbụrahịmụ̃ drị̃ su dó drị úpí ĩ'didrị̃ pálé gá, na dô sĩ ũyõ ã'ị̃ dó ị̃jọ́
Ịbụrahịmụ̃ 'bã jọlé ĩ'diní rĩ ngalé rá.
10 Ãtí'bó Ịbụrahịmụ̃ drị̃ ãmbógó rĩ ũdrõ dó ãko ãlá-ãlá la kí ngãmíyã mụdrị̃ ãmbógó
ĩ'didrị̃ drị̃ kí drị̃ gá ãzíla mụ dô sĩ Mẽsõpõtámĩyã gá táwụ̃nị̃ Nãhọ́rị̃ 'bã sĩ u'ájó rĩ gá.
11 Ĩ'di dó mụ calé 'bo, fẽ dó ngãmíyã ula kí ru ĩndróloŋá sĩ vụ̃rụ́ kídí tị gá ãmvé-
ãmvélé ru 'dĩ sĩ úfi drĩ táwụ̃nị̃ agâlé ku rú sáwã ũkú 'baní amụ́jó ị̃yị́ kojó rĩ gá.
12 'Dã 'bã ũngúkú gá zị Ãdróŋá 'i, “Úpí Ãdróŋá ãmbógó mádrị̃ Ịbụrahịmụ̃ drị̃, ífẽ
mání ãndrũ drị̃lẹ́ba ãzíla mí i'da ásị̃ ị̃gbẹ̃ ãmbógó mádrị̃ Ịbụrahịmụ̃ nî.
13 Índre, átu pá kídí tị gá izonzi ãmụrụgọ rú 'bá táwụ̃nị̃ 'dĩ agá rĩ 'badrị̃ 'bã kí ị̃yị́
kojó rĩ gá 'dõ.
14 Ádrĩ jọ la ãlu la ní, ‘Mí ilú mání kére ị̃yị́ drị̃ gá 'dĩ 'i, 'bárĩ ífẽ mání ị̃yị́ ala gá 'dĩ
mvụlé fô.’ Drĩ jọ la, ‘Ímvụ, ãzíla ma ị̃yị́ ãbĩ ngãmíyã mídrị̃ 'baní ĩndĩ,’ 'dĩ la dó 'bã
sĩ adru ĩzóŋá míní pẽlé ãtí'bó mídrị̃ Ĩsákã ní ũkú ru rĩ 'i. Drĩ dó ru idé 'dĩ 'bã áni rá,
ma dó nị̃ la ímba ị̃jọ́ míní azịlé ãmbógó mádrị̃ ní rĩ 'bã tã rá rĩ gá rá.”
15 De drĩ Ãdróŋá zị agá ku rú, Rẽbékã acá kére ị̃yị́ drị̃ trũ kọ́trọ́ gá. Ĩ'di Bẹ̃tụ́wẹ́lị̃
ị̃zẹ́pị Ịbụrahịmụ̃ ádrị̃pị Nãhọ́rị̃ ngọ́pị Mílĩkã 'bã tịlé rĩ 'i.
16 Ĩ'di ĩzóŋá ãráŋá bíkĩrã rú ũniyambamba la. Fi dó kídí agâlé, tõ dó ị̃yị́ kére gá
tré, ãfũ dô trũ ãmvé 'dõlé.
17 Ãtí'bô afụ dó ru ĩ'di rụ̃lé jọ, “'Bárĩ ífẽ mání mî ị̃yị́ kére agá 'dĩ mvụlé wereŋá ru
fô.”
18 Ĩzóŋâ jọ, “Ãmbógó ímvụ.” Gbõgbõ ĩzóŋâ inga dó kére ĩ'di kọ́trọ́ gá rĩ vụ̃rụ́ ãzíla
fẽ dó sĩ ĩ'diní ị̃yị́ mvụlé.
19 Ĩ'di dó mụ ị̃yị́ fẽlé mvụlé ĩ'diní 'bo jọ dó, “Ma vâ mụ ị̃yị́ ãbĩlé ngãmíyã mídrị̃ 'dĩ
'baní mvụlé kpere ĩ'baní aga agá.”
20 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ ũsũ ị̃yị́ ịmbị̃ mbẽlẽŋá ru ãkójó ngãmíyã 'baní ị̃yị́ mvụjó rĩ agá, cẹ̃ dó kídí
gâlé ị̃yị́ ukolé kpere ngãmíyã 'bã kí ị̃yị́ mvụ agá pírí.
21 Ãtí'bô rĩ dó ĩzóŋá 'dĩ nị̃lé kíríkírí ru, ndrejó la Úpí fẽ dó íní drị̃lẹ́ba 'bo yã rĩ.
22 Ngãmíyã kí mụ ị̃yị́ delé mvụ agá 'bo, ágọ́bị̃ a'dụ́ fõrĩfõrĩŋá ãzíla su ĩ'di ũmvu la
gá, a'dụ́ vâ ríŋĩ̃ gólũdĩ rú pãrã-pãrã la kí ị̃rị̃ sulé drị̃ ũte la gá.
23 Uja dó ĩ'di zịlé, “Mi ã'di ị̃zẹ́pị 'i yã? 'Bárĩ ílũ mánî fô; ãngũ ãzí mání sĩ kojó mâ
'bá 'dĩ kí abe ãzíla ãko má ãni 'dĩ kí abe la ĩmi drịko gâlé cí yã?”
24 Ĩzóŋâ umvi ĩ'diní, “Ma ngọ́tịŋá Mílĩkã 'bã tịlé Nãhọ́rị̃ ní Bẹ̃tụ́wẹ́lị̃ 'bã ị̃zẹ́pị 'i.”
25 Jọ vâ, “Ãma drịko gá 'dãá ãná céke ãnãkpá 'baní sĩ ru ulajó drị̃ la gá ãzíla ãkónã
ãnãkpá 'baní nalé rĩ cí, ãngũ ĩminí sĩ u'ájó ãzíla ụ́'dụ́ kojó rĩ vâ cí.”
26 Ágọ́bị̃ tị̃ ãja, ilú drị̃ vụ̃rụ́ sĩ Úpí ị̃nzị̃jó ãrútáŋá sĩ.

27 Jọ, “Má ịcṵ Úpí Ãdróŋá ãmbógó mádrị̃ Ịbụrahịmṵ̃ drị̃ 'bã rṵ́. Ĩ'di 'bã ịjọ́ ĩ'diní
aẓilé rĩ tãmbajó ã'ĩtáŋá sĩ ãmbógó mádrị̃ ní rĩ sĩ. Úpí a'dé áma drị̃ gẹ̃rị̃ gâsĩ pịrị kãká
ãmbógó mádrị̃ drị̃ 'ba rṵ́.”

28 Ĩzóŋâ cẹ̃ dó ụ́ngṵ́ sĩ mụlé ịjọ́ ru idélépi rĩ kí vú nzelé 'bá ĩ'badrịko gá rĩ 'banî.
29 Rẽbékã 'bã ádrịpị Lábãnĩ afụ dó ru cẹ̃lé ãtí'bó Ịbụrahịmṵ̃ drị̃ rṵ́ kídí tị gâlé.
30 Idé ịjọ́ 'dĩ íni la ĩ'di 'bã fõrĩfõrĩŋá ámvọ́pị̃ 'bã ũmvu gá ãzíla ríŋĩ pãrã-pãrã drị̃
ũte la gá rĩ kí ndrejó ãzíla ịjọ́ ágọ́bị̃ 'bã jọlé ámvọ́pị̃ Rẽbékã 'bã lũlé rĩ kí arejó rĩ sĩ.
Lábãnĩ mụ dó sĩ ágọ́bị̃ rṵ̃lé ãzíla ịsṵ́ dó tu pá ngãmíyã kí andre gá kídí tị gá 'dãá.
31 Lábãnĩ jọ ĩ'diní, “Mí amṵ́ lịcọ́ gá, mi 'bá Úpí 'bã sĩ sṵ̃sṵ́ wijó drị̃ la gá 'bo la. Ítu
pá ãmvélé 'dõlé íni la ã'du ịjọ́ sĩ yã? Má idé míní jó sĩ ṵ́'dṵ́ kojó ãzíla ãngũ ngãmíyã
kí sĩ ṵ́'dṵ́ kojó rĩ kí bábá 'bo.”

32 Ịjọ́ 'dĩ sĩ ágọ́bị̃ fi dó lịcọ́ agâlé, Lábãnĩ ayụ dó tẹ́rị̃ ngãmíyã kí ũngúkú gá rĩ kí rá.
Fẽ dó ĩ'baní ãkónã nalé ãzíla fẽ dó ỹịỵ́ ãtí'bó Ịbụrahịmṵ̃ drị̃ ní 'bá ĩ'didrị̃ abe sĩ pá
ũjĩjó.
33 Ála mụ íná ajílé ĩ'baní 'bo, ágọ́bị̃ jọ, “Ána drĩ íná ku kpere mání ịjọ́ tá mání
amṵ́jó rĩ jọ agá ráká.” Lábãnĩ jọ, “Múké, ínze ãmaní ịjọ́ míní amṵ́jó rĩ vú.”

34 Ágọ́bị̃ jọ, “Ma ãtí'bó Ịbụrahịmṵ̃ drị̃ 'i.
35 Úpí wi sṵ̃sṵ́ ãmbógó mádrị̃ ní ỹõ rú ĩ'di dô sĩ málĩ trũ. Fẽ ĩ'diní málĩ kí kãbĩlõ,
ỹndrị́, tị ãzíla málĩ gólũdĩ, sílĩvã, ãtí'bó ãgọbị rú ãzíla ũkú ru rĩ kí, ngãmíyã ãzíla
kãyĩnõ kî trũ.
36 Ãmbógó mádrị̃ Ịbụrahịmṵ̃ 'bã ũkû Sárã tị ĩ'diní ngọ́tị́ 'dĩ sĩ ĩ'di dó ãmbá ru, ãzíla
fẽ dó ãko ĩ'didrị̃ kí pírí ngọ́pị̃ nî.
37 Ãmbógó mádrị̃ fẽ mání ũyõ nalé jọ, ‘Lẽ ífẽ mâ ngọ́pị ní ũkú ĩgbãlé ãngũ Kãnánĩ
drị́ mání sĩ u'ájó ala gá 'dĩ gá 'dâ ku.
38 Wó ímụ rá la 'bá mâ átẹ́pị drị̃ 'ba rṵ́ ãzíla mí ịsṵ́ mâ ngọ́pị ní ũkú angájó kãká
mádrị̃ kí agá.’

39 “Má uja dó ãmbógó mádrị̃ ẓilé, ‘Wó ĩzóŋâ drĩ dó gã amṵ́lé má be úmgbé rĩ gá?’

40 “Umvi mání, ‘Úpí mání tị arelé ṵ́'dṵ́ pírí rĩ la Mãlãyíkã ĩ'didrị̃ tị pẽ mí be, mi
adru drị̃lẹ́ba rú. Mi ũkú ĩgbã mâ ngọ́pị ní kãká mádrị̃ kí agá, angájó jó má átẹ́pị drị̃
agá.
41 'Dã 'bã ũngúkú gá ídrĩ dó mụ 'bá mâ kãká ru rĩ 'ba rṵ́, drĩ kí ĩzóŋâ fẽ amṵ́lé ku
la nĩ yã áni, átrũ mi ũyõ míní nalé rĩ agá rá.’

42 “Ma tá ãndrũ mụ acálé kídí tị gá 'dãá 'bo, ázị ịjọ́ ájọ, ‘Úpí Ãdróŋá ãmbógó mádrị̃
Ịbụrahịmṵ̃ drị̃ drĩ tá icó rá 'bá rĩ ífẽ mání drị̃lẹ́ba ịjọ́ mání amṵ́jó 'dĩ gá.
43 Índre átu pá kídí 'dĩ tị gá 'dõ, ĩzóŋá ãzí bíkĩrã rú la drĩ amṵ́ ỹịỵ́ kolé, ádrĩ jọ la
'bã ãfẽ mání ỹịỵ́ mvụlé kére ĩ'didrị̃ 'dĩ agá,
44 drĩ jọ la 'ẽ ímvụ, 'i vâ fẽ la ngãmíyã mádrị̃ 'baní ĩndĩ, lẽ 'bã adru dó ĩzóŋá Úpí
'bã pẽlé ãmbógó mádrị̃ Ịbụrahịmṵ̃ 'bã ngọ́pị ní rĩ 'i.’

45 “Áde drĩ Ãdróŋá ã'ị agá áma ásị gâlé ku rú, gbõgbõ Rẽbékã acá cí kére trũ ĩ'di
kọ́trọ́ gá, fi dó kídí agâlé ỹịỵ́ ãbĩlé, ájọ ĩ'diní, ‘'Bárĩ mí ãfẽ mání ỹịỵ́ mvụlé fô.’
46 Gbõgbõ ĩzóŋâ ilú dó kére ĩ'di kọ́trọ́ gâlé jọ, ‘Ímvụ, ma vâ uko la ngãmíyã mídrị̃
'baní ĩndĩ,’ ámvụ dó ỹịỵ́ rá ãzíla ĩzóŋâ fẽ dó vâ ỹịỵ́ mvụlé ngãmíyã 'baní ĩndĩ.
47 Ázị dó ĩ'di, ‘Mi ã'di ỹẓẹ́pị 'i yã?’ Umvi, ‘Ma ngọ́tị́ŋá Mílĩkã 'bã tịlé Nãhọ́rị̃ ní
Bẹ̃tṵ́wẹ́lị̃ 'bã ỹẓẹ́pị 'i.’ 'Dã 'bã ũngúkú gá ágĩ dó fõrĩfõrĩŋá ũmvu la gá ãzíla ásu dó
ríŋĩ kí drị̃ ũte la gá.

48 'Dã 'bã ũngúkú gá átį̃ dó ãja ãzíla má ilú drį̃ vų̃rụ́ sĩ Úpí į̃nzį̃jó ãrútáŋá sĩ. Má į̣cụ́
Úpí Ãdróŋá ãmbógó mádrį̣ Į̣bụrahį̣́mų̃ drį̃ 'i ĩ'di 'bã áma drį̃ a'déjó pį̣rį̣ 'bá ãmbógó
mádrį̃ drį̃ 'ba rụ́ ádrį̣́pį̃ 'bã ĩzóŋá ĩgbãjó ngọ́pį̃ nî rĩ sĩ.
49 Ú'dî'da ílũ mání ã̃į̃táŋá sĩ ãzíla ásį̣́ į̃gbę̃ sĩ ị́jọ́ ãmbógó mádrį̃ 'bã áma tį̣ ãpẽjó 'dĩ
icó rá yã jõku yụ, ma dó sĩ nį̃ la ma ã'du idé yã rĩ gá ĩndõ.”
50 Lábãnĩ kí Bę̃tụ́wę̃́lį̃ be umvi kí ĩ'diní, “'dĩ ị́jọ́ angálépi Úpí drį̣ rĩ 'i ãma icó ị́jọ́
ujalé ala gá ãluŋá la ku.
51 Rẽbékã ĩ'di 'dĩ, í'dụ ĩ'di ímụ trũ, mí agụ ĩ'di, 'ba acá ãmbógó mídrį̃ 'bã ngọ́pį̣ 'bã
ũkú ru cécé Úpí 'bã jọlé rĩ áni.”
52 Ãtí'bó Į̣bụrahį̣́mų̃ drį̃ la mụ ị́jọ́ 'dĩ arelé 'bo, tį̃ ãja ãzíla su tį̣ vų̃rụ́ sĩ Úpí į̃nzį̃jó.
53 Ãtí'bó Į̣bụrahį̣́mų̃ drį̃ fẽ dó gólũdĩ, ŋálí ãzíla bõngó ãję̃ rú 'dĩ kí Rẽbékã nî. Fẽ vâ
fẽtáŋá ãję̃ rú la kí ádrį̣́pį̃ 'baní ãndrẽ be ĩndĩ.
54 Ãtí'bó Į̣bụrahį̣́mų̃ drį̃ kí 'bá ĩ'didrį̃ abe na kí dó íná, mvụ kí dó wáyĩnĩ, į̣nį̣́ 'dã sĩ
ko kí dó 'dãá. Kí mụ angálé ũ̃'bụ́tį̣ sĩ ãtí'bô jọ, “Álẽ dó mụlé ãmbógó mádrį̃ drį̃́lé.”
55 Wó Rẽbékã 'bã ádrį̣́pį̣ kí ãndrẽ be jọ kí, “Lẽ ĩzóŋâ 'bã u'á drĩ ụ́'dụ́ ázį̃́rį̃ jõku
mụdrį̣ 'dĩpí ráká ĩ'di dô sĩ mụ ĩndõ.”
56 Wó ãtí'bô jọ ĩ'baní, “Ĩmi į̣rį̣ ma 'dâ ku, ã'dusĩku ú'dî'da Úpí fẽ mání drį̃lẹ́ba ácį̃
mádrį̃ gá rá, ĩfẽ ámụ ãmbógó mádrį̃ rų̃lé.”
57 Jọ kí, “Ãma drĩ ĩzóŋâ umve 'ba amụ́ drĩ ị́jọ́ ĩ'di tį̣ gá rĩ jọlé nĩ.”
58 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ umve kí dó Rẽbékã 'i ãzíla zį̣ kí ĩ'di, “Ílẽ mụlé ágọ́bį̣́ 'dĩ be rá yã?” Umvi
dó, “'Ẽ, ma mụ rá.”
59 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ 'bá 'dĩ pẽ kí dó Rẽbékã kí tį̣ ũkú ándrá ĩ'di tã mbalépi ãnzį̃rį̃ŋã sĩ rĩ be,
mụ kí dó ãtí'bó Į̣bụrahį̣́mų̃ drį̃ trũ 'bá ĩ'didrį̃ abe.
60 Wi kí dó sų̃sụ́ Rẽbékã ní jọ kí, “Ãmã ámvọ́pį̣ ítį̣ álĩfũ álĩfũ; anzį̣ mídrį̣́ tį̣lé drį̃lẹ́
gâlé rĩ 'bã ndẽ kí mẹ́rọ́'bá ĩ'badrį̃ kí rá.”
61 'Dã 'bã ũngúkú gá Rẽbékã kí izonzi ĩ'didrį̣ ãtí'bó ru rĩ kí abe tụ kí dó ngãmíyã kí
sį̣ gá ãzíla ãtí'bó Į̣bụrahį̣́mų̃ drį̃ 'dụ dó Rẽbékã 'i trũ mụjó.
62 Ĩsákã amụ́ kídí Bę̃rį̃ Lãháyĩ-Rọ́yį̃ gâsĩ Kãnánĩ 'bã wókõ ándrá Nę̃gẹ́vų̃ ãngũ ĩ'di
'bã sĩ u'ájó rĩ gá.
63 Ụ́'dụ́ ãlu ĩndróloŋá sĩ Ĩsákã mụ ámvụ́ agâlé ị́jọ́ ũrã trũ Ãdróŋá drį̃ gá, inga mį̣fį̃
ụrụgá ndre ngãmíyã kí amụ́ agá.
64 Rẽbékã ndre vâ ãngũ ụrụgá, ndre Ĩsákã 'i, asį̣ ngãmíyã sį̣ gâlé rĩ sĩ vų̃rụ́
65 ãzíla zį̣ ãtí'bô 'i, “Ágọ́bį̣ amụ́lépi ámvụ́ agâ sĩ ãma drį̃ alį̣lépi 'dã ã'di 'i?” Ãtí'bô
umvi ĩ'diní, “'Dã ãmbógó mádrį̃ 'i.” Rẽbékã aku dó ru drį̃ bõngó sĩ cí.
66 'Dã 'bã ũngúkú gá ãtí'bô nze dó Ĩsákã ní ị́jọ́ 'dĩ kí vú pírí.
67 Ĩsákã ajî dó Rẽbékã 'i ãndrẽ Sárã drį̣ jó agá ãzíla acâ dó ĩ'di 'bã ũkú ru. Lẽ ĩ'di
ambamba, ãzíla acâ dó 'bá Ĩsákã 'bã ásį̣ ũŋmĩlépi rĩ rú ãndrẽ 'bã drãjó 'bo rĩ 'bã vúlé
gá.

25

Anzį̣ Kę̃tụ́rã 'bã tį̣lé Į̣bụrahį̣́mų̃ ní rĩ kî

1 Į̣bụrahį̣́mų̃ ĩgbã vâ ũkú ãzí rĩ rụ́ la Kę̃tụ́rã 'i.
2 Tį̣ ĩ'diní anzį̣ 'dĩ kî: Zĩmũránĩ 'i, Yõkĩsánĩ 'i, Mẽdánĩ 'i, Mį̃dį̣yánį̃ 'i, Ĩsãbákĩ 'i, ãzíla
Sụ́wã 'i.
3 Yõkĩsánĩ tį̣ Sébã kí Dẽdánĩ be, Dẽdánĩ tį̣ Ãsũrímũ 'i, Lę̃tũ̃sį̣́mų̃ 'i ãzíla 'bá
Lę̃wũ̃mį̣́mų̃ drį̃ kí abe.
4 Anzį̣ Mį̃dį̣yánį̃ drį̃ kí:

Ífã 'i, Ĩférũ 'i, Hãnókĩ 'i, Ãbídã 'i ãzíla Ĩlídã 'i. 'Dĩ kí ándrá pírí anzị Kẽtụ́rã drị̃ kî.
5 Ịbụrahịmụ̃ fẽ dó ãko ĩ'didrị̃ kí pírí Ĩsákã drị.
6 Wó Ịbụrahịmụ̃ drã drĩ ku rú, fẽ ãko wókõ anzị ũkú ĩ'didrị ãtí'bó ru rĩ 'badrị̃ kí ãzíla pẽ dó sĩ kí tị ãngũ ĩ̃tụ̃ 'bã ãfũ agâlé ru ngọ́pĩ̃ Ĩsákã rụ́ 'dãá rĩ sĩ álị.

Drã ãzíla ĩ̃sĩ̃ŋá Ịbụrahịmụ̃ drị̃

7 Ịbụrahịmụ̃ u'á dó ídri rú ílí 175 drã dó ĩndõ.
8 Drã dó 'dĩ sĩ ĩ'di dó ĩdránígó ru, mụ dô sĩ áyĩ́pịka ũdrãlépi rá rĩ 'ba rụ̃lé.
9 Ngọ́pĩ̃ Ĩsákã kí Ịsụmayị́lĩ̃ị be ĩ̃sĩ̃ị kí dó ĩ'di ũ̃jígọ́ Mãkĩpélã gá, ámvụ́ Mãmírẽ 'bã wókõ ĩ̃tụ̃ 'bã agá gâlé ru Ífĩrõnĩ Zõhárĩ ngọ́pị 'bá Hị́tĩ̃ị rú rĩ drị̃ agá.
10 'Dĩ ámvụ́ ándrá Ịbụrahịmụ̃ 'bã ĩgbãlé 'bá Hị́tĩ̃ị rú rĩ 'badrị̃ rĩ 'i ĩ̃sĩ̃ị dó Ịbụrahịmụ̃ kí ũkû Sárã 'be ĩ̃rĩ̃ị trá ãngũ 'dã gá 'dãá.
11 Drã Ịbụrahịmụ̃ drị̃ 'bã ũngúkú gá, Ãdróŋá wi sũ̃sụ́ ngọ́pĩ̃ Ĩsákã nî, ĩ'di 'bã u'á agá ãni rú kídí Bẽ̃rĩ̃ị Lãháyĩ-Rọ́yĩ̃ị drị̃ tị gá.

Anzị Ịsụmayị́lĩ̃ị drị̃ kî

12 'Dĩ ãwí Ịsụmayị́lĩ̃ị ũkú Ịbụrahịmụ̃ drị Sárã 'bã ãtí'bó ru Hãgárĩ Mĩ̃sị́rĩ̃ị ízó ru rĩ 'bã tịlé rĩ drị̃ 'i.
13 Anzị Ịsụmayị́lĩ̃ị drị̃ kí gápi 'dĩ tịŋá ĩ'badrị̃ kí vú sĩ; ngọ́tị̃ kãjãní rĩ rụ́ Nẽbãyọ́tị̃ 'i, ũngúkú la gá rĩ kí Kẽdárĩ 'i, Ãdĩ̃ịbẹ́lĩ̃ị 'i, Mĩbũsámũ 'i,
14 Mísíma 'i, Dúmã 'i, Másã 'i,
15 Hãdádĩ 'i, Témã 'i, Yẽ̃tụ́rĩ̃ị 'i, Náfĩsĩ 'i ãzíla Kẽdémã 'i.
16 'Dĩ kí anzị Ịsụmayị́lĩ̃ị drị mụdrị́ drĩ̃ ĩ̃rĩ̃ rụ́ ũsĩ̃lé sụ́rụ́ ãzíla tõ̃rọ̃mẹ́ ĩ'badrị̃ kí vú sĩ ãzíla ãngũ ĩ'bã kí sĩ urijó rĩ abe rĩ kî.
17 Ịsụmayị́lĩ̃ị u'á ídri rú ílí 137 drã dó ĩndõ.
18 Anzị Ịsụmayị́lĩ̃ị 'bã drĩ̃lẹ́ ru rĩ ri kí u'álé drĩdríŋĩ̃ ãngũ Hãvị́lã 'badrị Sụ́rĩ̃ị be rĩ gá Mĩ̃sị́rĩ̃ị 'bã wókõ ĩ̃tụ̃ 'bã agá gâlé ru mụ agá Ãsụ́rĩ̃yã gâlé ru. Anzị 'dĩ ngũ̃ kí ru ĩ'bã ádrị́pịka Ịbụrahịmụ̃ 'bã drĩ̃lẹ́ ru rĩ kí abe ũnzí.

Ị̃sãwũ̃ kí tĩ̃jó Yãkó'bõ be rĩ

19 'Dĩ ãwí Ĩsákã Ịbụrahịmụ̃ ngọ́pị drị̃ 'i.
20 Ĩsákã 'bã ílí la dó mụ calé kãlị sụ 'bo, ĩgbã dó Rẽbékã Bẽ̃tụ́wẹ́lĩ̃ị Ãrãménĩyã rú rĩ 'bã ĩ̃zẹ́pị Lábãnĩ 'bã ámvọ́pị 'i angájó Pãdãnĩ Ãrámũ gá.
21 Rẽbékã 'bã tịjó ku rĩ sĩ Ĩsákã zị Úpí ĩ'dinî. Úpí umvi ĩ'di 'bã zịtáŋá rá, Rẽbékã ịsụ́ dó sĩ 'a.
22 Anzị ã'bã kí dó sĩ ru ĩ̃rĩ̃ị, ri kí dó ru colé ĩ'di agâlé útĩ drĩ kí ku rú. Rẽbékã zị, “Ã'du la ru idé áma ụrụ'bá gá íni nĩ?” Mụ dó sĩ Úpí zịlé ị́jọ́ la sĩ.
23 Úpí jọ ĩ'diní, “Sụ́rụ́ ĩ̃rĩ̃ị kí ími 'a gá nĩ, mi rú 'bá kí ãwũ̃ ĩ̃rĩ̃ị, kí ru awa ndú-ndú angájó ími agá 'dâ. Sụ́rụ́ ãlu rĩ la adru ũkpó trũ ĩ'di ãzí rĩ ndẽ rá. Ngọ́tị̃ kãjãní rĩ la mụ adrulé vúlé rĩ pálé gá.”
24 Sáwã ĩ'di 'bã tĩ̃jó rĩ la mụ calé 'bo, ísụ́ anzị ãgọbị kí ĩ'di 'a gá ĩ̃rĩ̃ị.
25 Kãyó rĩ íní la ika rú 'bíko trũ jĩnã, ị́jọ́ 'dĩ sĩ ú'da dó rụ́ la Ị̃sãwũ̃ 'i.
26 Vúlé rĩ ãfũ ãzíla rụ ádrị́pĩ̃ Ị̃sãwũ̃ 'bã ĩníŋá ĩ'didrị sĩ cí, ị́jọ́ 'dĩ sĩ ú'da dó rụ́ la Yãkó'bõ 'i. Ĩsákã 'bã ílí ca dó 'dĩ sĩ kãlị ázíyá ũkû 'bã anzị 'dĩ kí tĩ̃jó rĩ sĩ.
27 Anzị 'dĩ zo kí dó rá, Ị̃sãwũ̃ acá dó ãlị́gọ́ dora gbẹ̃lépi rĩ rú 'bá ásé 'a ãni la rú, wó Yãkó'bõ 'bãngá 'bá ĩ̃gbẹ́ u'álépi lị́cọ́ gá la.
28 Ĩsákã lẽ 'bãngá Ị̃sãwũ̃ 'i ĩzá ásé agá rĩ 'bã ãjị sĩ, wó Rẽbékã lẽ 'bãngá Yãkó'bõ 'i.

Ị̃sãwũ̃ 'bã hákĩ ĩ'didrị̃ kãjãnĩ drị̃ ụzijó rĩ

29 Ụ'dụ́ ãlu Yãkó'bõ la lõpérẽté a'dí agá, Ịsãwụ̃ angá dora gá ãzíla ãbị́rị̃ ndẽ dó ĩ'di káyĩ.
30 Jọ Yãkó'bõ ní, “Mí ãfẽ mání lõpérẽté ika 'dĩ 'i gbõrú! Má ukó rá.” ('Dĩ bãsĩ ĩ'di umvejó Ídõmũ 'i 'dĩ.)
31 Yãkó'bõ umvi, “Ma míní fẽ la rá, ídrĩ hákĩ míní adrujó mání kãjãní rĩ fẽ mání rá rĩ gá.”
32 Ịsãwụ̃ jọ, “Múké ma úgólé drãlé drã, mání adrujó kãjãní rĩ la mání mũkẽ íngõ idé yã?”
33 Yãkó'bõ jọ, “Ína ũyõ ị́jọ́ míní adrujó kãjãní rĩ mi fẽ la mání ráká.” Ịsãwụ̃ na dó sĩ ũyõ fẽ dó sĩ hákĩ ĩ'di sĩ adrujó kãjãní rĩ Yãkó'bõ drị̃.
34 'Dã 'bã ũngúkú gá Yãkó'bõ fẽ dó ĩ'diní íná lõpérẽté sĩ nalé, mvu dó ãzíla inga dó ru mụlé rá. 'Dĩ dó bãsĩ ị́jọ́ Ịsãwụ̃ 'bã hákĩ ĩ'didrị̃ kãjãnĩ drị̃ 'bãjó áváŋá ru rĩ 'i.

26

Ĩsákã 'bã u'ájó Gérã gá rĩ

1 Rílẽ ãzí a'dé ãngũ drị̃ gá ị̃dị́ cécé ụ́'dụ́ ándrá Ịbụrahị́mụ̃ ngá rĩ sĩ rĩ áni. Ĩsákã mụ Ãbị̃mẹ́lẹ̃kị̃ úpí Fị̃lị̃sị̃tị́nị̃ gá rĩ rụ́ Gérã gá.
2 Úpí i'da ru Ĩsákã ní jọ, “Ímụ ándrá Mị̃sị́rị̃ gâlé ku, mí adru ãngũ mání lũlé míní mí adru ala gá rĩ gá.
3 Mí u'á drĩ ãngũ 'dĩ gá 'dâ cêkõ, ma adru mí be ãzíla ma míní sụ̃sụ́ wi rá. Ma ãngũ 'dĩ fẽ míní anzị́ mídrị́ mụlé tị̃lé drị̃lẹ́ gâlé rĩ abe ũyõ ándrá mání nalé mí átẹ̃pị Ịbụrahị́mụ̃ ní rĩ tãmbajó.
4 Ma anzị́ mídrị́ mụlé tị̃lé drị̃lẹ́ gâlé rĩ 'baní fẽ kpẹ̃lé cécé lẽlẽgó 'bụ̃ gá rĩ kî áni, ma vâ ãngũ 'dĩ kí fẽ pírí ĩ'banî. Ma rú sụ̃sụ́ wi 'bá ũ̃nọ̃kụ́ drị̃ gá 'dĩ 'baní anzị́ mídrị́ mụlé tị̃lé drị̃lẹ́ gâlé rĩ 'ba rụ̃ sĩ,
5 ã'dusĩku Ịbụrahị́mụ̃ are ma rá ãzíla mba vâ ãzị́táŋá mádrị̃ kí tã ị́jọ́ mání azị̃lé rĩ kí abe rá.”
6 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Ĩsákã u'á dó sĩ Gérã gá 'dãá.
7 Ãngũ 'dị́pịka kí mụ ĩ'di zị̃lé ũkû ị́jọ́ sĩ 'bo, umvi, “Ĩ'di mâ ámvọ́pị 'i,” ã'dusĩku idé ũrị̃ sĩ sĩ jọjó la, “'Dĩ mâ ũkû 'i” ũrã “'Bá ãngũ 'dĩ gá rĩ icó kí áma 'dị̃lé rá mâ ũkû Rẽbékã la adrujó ũniyambamba rú rĩ sĩ.”
8 Ĩsákã la mụ u'álé ụ́'dụ́ ãzo rú 'dãá 'bo, Ãbị̃mẹ́lẹ̃kị̃ úpí 'bá Fị̃lị̃sị̃tị́nị̃ gá rĩ 'badrị̃ andré ãngũ dẹ̃rị́sã gâsĩ vụ̃rụ́ 'dõlé, ndre Ĩsákã la avá agá ũkû Rẽbékã be, amvu ĩ'di lẽtáŋá sĩ cí.
9 Ãbị̃mẹ́lẹ̃kị̃ umve Ĩsákã 'i jọ, “Ị́jọ́ mgbã sĩ 'dĩ mî ũkû 'i! Ị́jọ ĩ'di mî ámvọ́pị 'i íni la ã'du ị́jọ́ sĩ yã?” Ĩsákã umvi ĩ'diní, “Má ũrã ádrĩ jọ la ĩ'di mâ ũkû 'i ála áma 'dị rá.”
10 Ãbị̃mẹ́lẹ̃kị̃ jọ, “Mí idé dó ãma íni ã'du ị́jọ́ sĩ? 'Bá má ãni ãzí ãlu la drĩ tá ru la agá ũkú mí drị́ 'dĩ sĩ rá, mí ají tá drị̃lẹ́ ũnzĩ ãma drị̃ gá 'bo.”
11 Ãbị̃mẹ́lẹ̃kị̃ azị́ ị́jọ́ 'bá pírí 'baní, “'Bá ãzí drĩ ágọ́bị́ 'dĩ ĩcãndĩ jõku drĩ ru la ũkú 'dĩ sĩ rá, ála ĩ'di 'dị rá.”

Ãwãŋá kídí drị̃ gá rĩ

12 Ĩsákã sa ũri ãngũ 'dã agá 'dãá, ílí 'dã 'bã vúŋá sĩ tra ãkónã alị́ údu rĩ pâlé 100 ã'dusĩku Úpí wi ĩ'diní sụ̃sụ́ rá.
13 Málĩ ĩ'didrị̃ ri kí kpẹ̃lé kpẹ̃kpẹ̃ ãzíla acá dô sĩ 'bá kụ́rẹ́nị́ la.
14 Ĩ'di 'bã kãbĩlõ, tị́ ãzíla 'bá ãti'bo rú 'dĩ kí ũ'bí rú, ị́jọ́ 'dĩ sĩ 'bá Fị̃lị̃sị̃tị́nị̃ gá rĩ kí acá kí dó ĩ'diní ãjã sĩ.

15 Kṹ kí dó sĩ kídí ándrá ãtí'bó átẹ́pḩ̃ Ịbụrahḭ́mṹ drḩ̃ 'bã kí galé ịsṹ ĩ'di drĩ 'dĩ sĩ ídri
rú rĩ kí tị pírí cí.
16 'Dã 'bã ũngúkú gá Ãbḩ̃mẹ́lẽ̃kḩ̃ jọ Ĩsákã ní, “Mí a'be ãmã ãngũ. Ũkpó mídrḩ̃ iti dó
ãmadrḩ̃ rá.”
17 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ Ĩsákã ĩdã dó ru 'bá kãbĩlõ ucélépi Fḩ̃ḭ̃ḭ̃sḩ̃ṭḩ̃ṇḩ̃ rú rĩ kí andre gá 'dãá rá, mụ
dó sĩ lḭ́cọ́ 'belé á'bụ 'a Gérã drḩ̃ gá.
18 Ĩsákã uvá kídí ándrá átẹ́pḩ̃ Ịbụrahḭ́mṹ 'bã galé 'bá Fḩ̃ḭ̃ḭ̃sḩ̃ṭḩ̃ṇḩ̃ gá rĩ 'bã kí ãzṹlé átẹ́pḩ̃
Ịbụrahḭ́mṹ 'bã drãjó 'bo rĩ sĩ 'dĩ kí ãzíla 'da vâ ĩ'baní rṹ ándrá átẹ́pḩ̃ 'bã 'dalé rĩ kí
vúŋá.
19 Ãti'bo Ĩsákã drḩ̃ ga kí kídí á'bụ agâlé ịsṹ kí ĩyḩ́ ãlá la ala gá 'dãá.
20 'Bá Gérã gá kãbĩlõ ucélépi rĩ ãwã kí 'bá kãbĩlõ Ĩsákã drḩ̃ kí ucélépi rĩ kí abe ãzíla
jọ kí, “Ḭyḩ́ 'dĩ ãma ãni!” Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, Ĩsákã 'da dó sĩ ĩyḩ̃ rṹ Ĩsékĩ* 'i, ĩ'bã kí ãwãjó drḩ̃ la
gá rĩ sĩ.
21 'Dã 'bã ũngúkú gá ãtí'bó Ĩsákã drḩ̃ ga kí kídí ãzî, ãwã kí vâ drḩ̃ la gá, ḭjọ́ 'dĩ sĩ
Ĩsákã 'da dó sĩ rṹ la Sítĩnã† 'i.
22 Isé vâ ru drḩ̃lẹ́ gá, ga vâ kídí ãzí rĩ i ãzíla ãwã kî dó drḩ̃ la gá ku, ḭjọ́ 'dĩ sĩ 'da dó
sĩ rṹ la Rẹ̃hõ̃bọ́tḩ̃‡ 'i, jọ dó, “Ú'dî'da Úpí 'be dó ãmaní ḭrḭ́rḩ̃ 'bo, ãma dó sĩ zo drḩ̃ gá drḩ̃
gá ṹnọ́kṹ 'dĩ gá 'dâ.”
23 'Dãá rĩ sĩ Ĩsákã mụ dó kpere Bẹ̃rḩ̃sẹ́bã gá.
24 Ḭnḩ́ 'dã sĩ Úpí i'da ru ĩ'diní jọ, “Ma Ãdróŋá mí átẹ́pḩ̃ Ịbụrahḭ́mṹ drḩ̃ 'i. Mí idé ṹrḩ̃
sĩ ku, ã'dusĩku ma mí be cí; ma míní sṹsṹ wi rá, ma vâ anzḩ̃ mídrḩ̃ mụlé tḩ̃lé drḩ̃lẹ́ gâlé
rĩ kí fẽ kpẹ̃lé wẽwẽ rú ãtí'bó mádrḩ̃ Ịbụrahḭ́mṹ 'bã ḭjọ́ sĩ.”
25 Ĩsákã sḩ̃ ãlĩtárĩ 'dãá ãzíla ĩ̃nzḩ̃ dó sĩ Úpí 'i. Sḩ̃ dó hémã ĩ'didrḩ̃ 'dãá ãzíla ãtí'bó
ĩ'didrḩ̃ ga kí vâ kídí ãzí ãngũ 'dã gá 'dãá.

Ḭjọ́ utúŋá Ĩsákã kí drĩdríŋĩ gá Ãbḩ̃mẹ́lẽ̃kḩ̃ be rĩ

26 Ṷ'dṹ ãlu úpí Ãbḩ̃mẹ́lẽ̃kḩ̃ ãmṹ kí angájó Gérã gá Ãhṹzátḩ̃ 'bá ĩ'didrḩ̃ ḭjọ́ itulépi rĩ
ãzíla Fĩkólĩ ãmbógó ãsĩkárĩ ĩ'didrḩ̃ kí drḩ̃lẹ́ gá rĩ trũ Ĩsákã rṹ.
27 Ĩsákã zḩ̃ kí, “Wó ĩlẽ jõ dó 'dâ 'bã ngá áma ãjḩ́ ku yã, ĩmi adró ándrá vâ 'dâ ma
ĩmidrḩ̃lé rá yã, ĩmi amṹ dó má rṹ 'dõlé ã'du gá?”
28 Umvi kí ĩ'diní, “Ãndre ábḩ́ 'bãngá lọ́lọ́ Úpí ĩ'di mí be cí rĩ gá rá, ḭjọ́ 'dĩ sĩ ãjọ lẽ dó
ãma icí kí tị mî trũ, ãna kí dó sĩ ũyõ ãma drĩdríŋĩ gá cí,
29 ã'dusĩku mí icó dô sĩ ãma idélé ũnzí ku, cécé ãmaní ándrá ími idéjó ũnzí ku
ãmaní sĩ ími tị ãpẽjó ásḩ̃ ĩ̃gbẹ̃ sĩ rĩ áni. Mi dó 'bá Úpí 'bã sĩ sṹsṹ wijó drḩ̃ la gá rá la.”
30 Ĩsákã 'bã dó 'bá 'dĩ 'baní ṹmṹ, na kí dó íná ãzíla mvụ kí dó ãko mvụlé mvụ-mvṹ
rĩ kî.
31 Ṷ'búṭḩ̃ṇḩ́ṇḩ́ ãgọbḩ̃ 'dĩ na kí dó ũyõ kí drĩdríŋĩ gá Ĩsákã trũ, Ĩsákã 'bã dó kí pá ãzíla
a'be kí dó Ĩsákã 'i ásḩ̃ ĩ̃gbẹ̃ sĩ.
32 Ṷ'dṹ 'dã sĩ ãti'bo Ĩsákã drḩ̃ amṹ kí ĩ'diní ḭjọ́ kídí ĩ'baní galé rĩ drḩ̃ lũlé jọ kí, “Ãma
ịsṹ dó ĩyḩ́ 'bo!”
33 'Da dó rṹ la Síbã§ 'i kpere ãndrũ tọ̃rọ́mẹ́ 'dã 'bã rṹ dó sĩ Bẹ̃rḩ̃sẹ́bã 'i.
34 Ḭsãwṹ la dó mụ calé ílí trũ kãlḩ́ sụ 'bo, ĩgbã dó Bẹ́rḩ̃ Hḭ́tḩ̃ rú rĩ 'bã ĩ̃zẹ́pḩ̃ Yṹdḭ́tḩ̃ 'i
ũkú ru ãzíla ĩgbã vâ Bãsĩmátĩ Ḭ̃lọ́ṇḩ̃ Hḭ́tḩ̃ rú rĩ 'bã ĩ̃zẹ́pḩ̃ 'i.
35 Ũkú 'dĩ fẽ kí dó Ĩsákã 'baní Rẽbékã be ũcõgõ ásḩ̃ gá trẹ̃yḩ́.

---

* **26:20** *Ĩsékĩ* 'bã ífí “ãlí'berú 'i.” † **26:21** *Sítĩnã* 'bã ífí “ũmbã gá 'i.” ‡ **26:22** *Rẹ̃hõ̃bọ́tḩ̃* 'bã ífí “drḩ̃lẹ́mmgbọ 'i.” § **26:33** *Síbã* 'bã ífí “ũyõ rú 'i.”

27

Ĩsákã wi sũsṵ Yãkó'bõ nî

1 Ĩsákã la mụ delé 'bo, mịfị la ãzũ dó cí. Umve ngọ́pị̃ Ịsãwũ ngọ́tị̃ kãjãní rĩ jọ ĩ'diní,
“Mâ ngọ́pị!” Ã'ị̃ dó, “Ma cí!”
2 Ĩsákã jọ, “Índre ma dó ĩdránígó ãzíla má icó dó u'álé ṵ'dṵ́ ãzo rú ku.
3 Í'dụ mî ṵsụ kí bõlộ be ãzíla ífũ mụlé mání ãnãkpá ásé agá rĩ 'bã ĩzá ajílé.
4 Mí a'dí mání ĩzá mání lẽlé ãjị́ ambamba rĩ 'i, mí ají ĩ'di má rṵ́ 'dõlé. Ádrĩ dó na
la 'bo, ma dó sĩ míní sũsṵ́ mádrị́ ãsĩjó rĩ wi 'dĩ sĩ ádrã drĩ ku rú.”
5 Ĩsákã 'bã ịjọ́ jọ agá ngọ́pị̃ Ịsãwũ be 'dĩ gá 'dâ, Rẽbékã ri ịjọ́ 'dĩ kí arelé. Ịsãwũ la
mụ drị́ kolé mụle ĩzá ásé agá rĩ ndrũ trũ 'bo,
6 Rẽbékã jọ ngọ́pị̃ Yãkó'bõ ní, “Má are ú'dî'da mí átẹ́pị 'bã ịjọ́ jọ agá Ịsãwũ ní,
7 ‘Mí ají mání ãnãkpá ásé agá rĩ 'bã ĩzá, mí a'dí ĩ'di mánî. Ádrĩ dó ĩ'di na 'bo, ma
míní sũsṵ́ mádrị́ wi Úpí Ãdróŋâ mẹ́lẹ́tị gá ịsṵ́ 'dĩ sĩ ádrã drĩ ku.’
8 Mâ ngọ́pị! Mí are ịjọ́ mání jọlé míní rĩ múké-múké ãzíla ínga ịjọ́ mání jọlé míní
rĩ 'i.
9 Ímụ ĩndrị́ kí agâlé, mí a'dṵ́ ĩndrị́ mũlũkũdũ ãlá la kí ĩrĩ̃, ma ãkónã ãjị́-ambamba
la a'dí mî átẹ́pị ní cécé ĩ'di 'bã lẽlé rĩ áni.
10 Mi ĩ'di agụ mí átẹ́pị ní nalé ãzíla ĩ'di dó sĩ míní sũsṵ́ wi ịsṵ́ 'dĩ sĩ drã drĩ ku rú
benĩ.”
11 Wó Yãkó'bõ jọ ãndrẽ Rẽbékã ní, “Índre má ádrị́pị Ịsãwũ 'bã ụrụ'bá dụ pírí 'bíko
rú, wó áma ụrụ'bá gá 'bíko dụ ku.
12 Wó má átẹ́pị drĩ dó lẽ áma ụrụ'bá ụmvị́lé rĩ gâ? Má icó dó i'dálé 'bá 'bá ulélépi
la rú ku yã? Ịjọ́ 'dĩ sĩ má icó áma ụrụ'bá gá áwãtáŋá ajílé sũsṵ́ wiŋá kẽjị́ gá ku yã?”
13 Ãndrẽ Rẽbékã umvi ĩ'diní, “Áwãtáŋâ 'bã adru áma drĩ̃ gá, mâ ngọ́pị; mí idé lú
ịjọ́ mání jọlé míní 'dĩ 'i, ímụ ãzíla mí a'dṵ́ mání ĩndrị́ kî.”
14 Ịjọ́ 'dĩ sĩ mụ dó ĩndrị́ kí a'dṵ́lé ajílé ãndrẽ rṵ́ 'dõlé, a'dí dó ĩzâ ãjị́ ambamba rú
átẹ́pị̃ 'bã lẽlé rĩ áni.
15 'Dã 'bã ũngúkú gá Rẽbékã a'dṵ́ dó bõngó ĩ'di 'bã ngọ́pị̃ drĩ̃drĩ̃ Ịsãwũ drị́ ũnĩ sĩ
ndẽlépi rá ĩ'diní tãmbalé ĩ'didrị́ jó agá 'dãá rĩ kí fẽlé sũlé Yãkó'bõ nî.
16 Aku ĩndrị́ ínírikó ĩ'didrị́ kí gá ãzíla ãngũ imbe gá 'bíko kó ru rĩ kí abe.
17 'Dã 'bã ũngúkú gá fẽ dó íná ĩ'di 'bã a'dílé ãjị́ ambamba 'dã ngọ́pị̃ Yãkó'bõ drị́.
18 Yãkó'bõ mụ dó átẹ́pị̃ rụ̃lé ãzíla jọ, “Mâ átẹ́pị!” Ã'ị̃, “Ma cí,” zị ĩ'di, “Mi dó mâ
ngọ́pị íngõ 'i?”
19 Yãkó'bõ umvi ĩ'diní, “Ma mî ngọ́pị kãjãní Ịsãwũ 'i; ánga ãzị̃ cécé tá míní lũlé
mání rĩ áni. Mí angá rilé ụrụgá ãzíla ína ĩzá mání ajílé míní 'dĩ 'i, mi dô sĩ mání sũsṵ́
wi.”
20 Ĩsákã zị ngọ́pị̃ 'i, “Mí ịsṵ́ ĩzâ gbõŋáŋá ru íngoní ru?” Yãkó'bõ umvi ĩ'di, “Úpí
Ãdróŋá mídrị́ ko áma ãzã ĩzâ ịsṵjó nĩ.”
21 Ĩsákã jọ Yãkó'bõ ní, “Mâ ngọ́pị, mí asé drĩ mi ãni rú má rṵ́ 'dõlé, ma dó sĩ ími
ụrụ'bá ụmvị́ nĩjó la ãndá-ãndá ru mi Ịsãwũ 'i yã jõku yụ.”
22 Yãkó'bõ asé dó ru ãni rú átẹ́pị̃ Ĩsákã rṵ́ 'dõlé. Ĩtrĩkã ĩ'di jọ, “Ími ṵ'dṵ́kọ la 'ụ cécé
Yãkó'bõ drị́ áni, wó ími drị́ kí cécé Ịsãwũ drị́ kî áni.”
23 Ĩtrĩkã dó Yãkó'bõ ku ã'dusĩku ĩ'di 'bã drị́ kí 'bíko rú cécé Ịsãwũ drị́ kî áni. Ĩsákã
dó ãni rú lẽ agá ĩ'diní sũsṵ́ wi agá,
24 wó zị ĩ'di ĩdị́, “Ãndá-ãndá ru mi ma ngọ́pị Ịsãwũ 'i yã?” Umvi ĩ'di, “'Ẽ, ma Ịsãwũ
'i.”
25 Ĩsákã jọ, “Mâ ngọ́pị, mí ají mání ĩzâ 'i. Ádrĩ dó na la 'bo, ma dó míní sũsṵ́ mádrị́
wi.” Yãkó'bõ ajî dó ĩzâ ĩ'di rṵ́ 'dõlé ãzíla fẽ vâ ĩ'diní wáyĩnĩ mvụlé ĩndĩ.

26 'Dã 'bã vúlé gá átẹ́pḩ̃ Ĩsákã jọ ĩ'diní, “Mí asé mi ãni rú má rṵ́ 'dõlé, mâ ngọ́pḩ.”
27 Ĩ'di dó mṵ ru asélé Ĩsákã amvulé 'bo, ngṵ̃ ĩ'di 'bã bõngó kî, wi dó ĩ'diní sṵ̃sṵ́
ĩ'didrḩ̃ 'i ãzíla jọ,
“Mâ ngọ́pḩ 'bã ãjḩ́ la ngṵ̃ cécé ámvṵ́ Úpí 'bã sĩ sṵ̃sṵ́ wijó drḩ̃ la gá rá rĩ drḩ̃ áni.
28 Ãdróŋá 'bã fẽ míní uzogó 'bṵ̃ gá rĩ
ãzíla 'bã fẽ ámvṵ́ mídrḩ̃ 'bã adru kí ãkónã kalépi ambamba rĩ kî rú!
Ãdróŋá 'bã fẽ míní ãná 'bã kakã ãzíla wáyĩnĩ 'bã adru míní wẽwẽ rú.
29 Sṵ́rṵ́ 'bã adru kí míní ãzḩ́ ngalé ãtí'bó ru,
'bá pírí 'bã tḩ̃ kí ãja vṵ̃rṵ́ ími drḩ̃lẹ́ gá.
Mi adru úpí ru sĩ mí ádrḩ́pḩ́ka kí drḩ̃ cejó,
anzḩ mî ãndrẽ 'bã tḩ́lé rĩ 'bã tḩ̃ kí ãja vṵ̃rṵ́ ími drḩ̃lẹ́ gá.
Áwãtáŋá 'bã adru 'bá ími wãlépi rĩ kí drḩ̃ gá
ãzíla drḩ̃lẹ́ba 'bã adru 'bá míní sṵ̃sṵ́ wilépi rĩ kí drḩ̃ gá.”

Ḩsãwṵ̃ a'ḩ sṵ̃sṵ́ Ĩsákã drḩ̃

30 Ĩsákã la mṵ sṵ̃sṵ́ wiŋá Yãkó'bõ ní rĩ delé ãzíla Yãkó'bõ la mṵ fũlé 'bo, cọtḩ ádrḩ́pḩ̃
Ḩsãwṵ̃ acá vâ ásé agâlé rĩ sĩ.
31 A'dí vâ ĩzâ ãjḩ́ ambamba rú, agṵ ĩ'di átẹ́pḩ̃ rṵ̂lé. Jọ, “Mâ átẹ́pḩ, mí angá rilé ṵrṵgá
ãzíla ína ĩzá mání ajílé míní ásé agâlé rĩ 'i mi dó sĩ mání sṵ̃sṵ́ mí drḩ́ gá rĩ wi benĩ.”
32 Ĩsákã zḩ ĩ'di, “Mi ã'di 'i?” Umvi, “Ma mî ngọ́pḩ kãjãní Ḩsãwṵ̃ 'i.”
33 Ĩsákã aru gbãdrí-gbãdrí ãzíla ṵrṵ'bá la i'dó yãlé yã-yã, zḩ dó, “'Bá tá ãnãkpá ĩzá
a'dílépi ajílépi la mání rĩ ã'di 'i? Ána ĩ'di ú'dî'da ḩsṵ́ mí afí drĩ ku rú. Áwi dó ĩ'diní
sṵ̃sṵ́ mádrḩ̃ ãsḩ̃jó rĩ 'bo ãzíla ãndá-ãndá ru 'dṵ dó sṵ̃sṵ́ tá tí mání wilé míní rĩ rá.”
34 Ḩsãwṵ̃ la mṵ ḩjọ́ átẹ́pḩ̃ Ĩsákã 'bã jọlé 'dĩ arelé 'bo kpẽ dó áwáŋá gá ṵ́'dṵ́kọ́ ṵrṵgá
sĩ ásḩ la lẽ dó kpẽ̃lé kpẽ̃kpẽ ãzíla jọ, “Má átẹ́pḩ íwi mání sṵ̃sṵ́ mídrḩ̃ ĩndĩ fô!”
35 Ĩsákã jọ ĩ'diní, “Mí ádrḩ́pḩ amṵ́ áma ulélé. 'Dṵ dó sĩ sṵ̃sṵ́ mídrḩ̃ 'bo.”
36 Ḩsãwṵ̃ jọ, “'dĩ dó pâlé ĩrḩ̃ la Yãkó'bõ 'bã áma ṵ̃gṵ̃jó úléŋá sĩ rĩ. Rṵ́ la vâ Yãkó'bõ
'i. 'Dṵ ándrá vâ mání adrujó kãjãní rĩ rá, ú'dî'da 'dṵ vâ sṵ̃sṵ́ mádrḩ̃ rá. Ímba tâ dó
sṵ̃sṵ́ ãzí tã mání ku yã?”
37 Ĩsákã umvi Ḩsãwṵ̃ ní, “Á'bã dó ĩ'di úpí ru ími drḩ̃lẹ́ gá 'bo, ãzíla á'bã ĩ'di 'bã kãká
kí adrujó ĩ'di 'bã ãtí'bó ru 'bo. Áfẽ ĩ'diní ãná kí wáyĩnĩ trũ 'bo. Mâ ngọ́pḩ, ãko ãzí
mání icólé idélé míní rá la dó 'dáyṵ.”
38 Ḩsãwṵ̃ rĩ mãmálá 'bãlé átẹ́pḩ̃ drḩ́ jọ, “Mi lú sṵ̃sṵ́ wiŋâ trũ ãlu yã, má átẹ́pḩ? Íwi
mání sṵ̃sṵ́ ĩndĩ fô!” I'dó dó awálé ṵ́'dṵ́kọ́ sĩ rere ãzíla mḩ̃ndrẹ̃ trũ rũrũ.
39 Ĩsákã jọ ĩ'diní,
“Uzogó 'bṵ̃ gá la dó míní 'dáyṵ,
ãngũ ãzí ãkónã ũfũlépi múké la la adru míní 'dáyṵ.
40 Mi adru ídri rú la míní 'bá ṵ'dḩ́jó ménéŋá sĩ rĩ sĩ
ãzíla mi ãzḩ́ nga mí ádrḩ́pḩ drḩ́ ãtí'bó ru.
Wó mi ími ãtrũ mí ádrḩ́pḩ drḩ́lẹ́ agá míní drḩ̃-ũnzĩ ajíjó rĩ sĩ.”
41 Ḩsãwṵ̃ ngṵ̃ dó Yãkó'bõ ãjḩ́ ũnzí átẹ́pḩ̃ 'bã ĩ'diní sṵ̃sṵ́ wijó rĩ sĩ. Ũrã ĩ'di ásḩ gâlé,
“Ṵ́'dṵ́ mâ átẹ́pḩ ĩsḩ̃jó rĩ ace kí dó ru wereŋá rú, ma dó sĩ mṵ má ádrḩ́pḩ Yãkó'bõ 'dḩlé
rá.”
42 Rẽbékã la mṵ ḩjọ́ Ḩsãwṵ̃ 'bã itúlé Yãkó'bõ 'dḩjó rĩ nḩ̃lé 'bo, umve Yãkó'bõ 'i jọ ĩ'diní,
“Mí ádrḩ́pḩ Ḩsãwṵ̃ itú ḩjọ́ lẽjó ími 'dḩjó rá.
43 Mâ ngọ́pḩ mí idé ḩjọ́ mání jọlé míní 'dĩ 'i. Mí apá má ádrḩ́pḩ Lábãnĩ rṵ́ Hãránĩ
gâlé.
44 Mí u'á ĩ'di be kpere mí ádrḩ́pḩ 'bã ásḩ 'bã ḩgbẹ agá rá ká,

45 ãzíla drĩ dó íjọ́ míní idélé ĩ'di ụrụ'bá gá 'dĩ ãvĩ rá, ma dó amụ́ 'bá ãzí tị pẽlé mụlé
ími ajílé vúlé 'dõlé ĩndõ. Ma dó mâ anzị kí ãvĩ ĩrĩ trá ụ́'dụ́ ãlu agá la ã'du íjọ́ sĩ?”
46 Rẽbékã jọ Ĩsákã ní, “Ma ãyánĩ rú ãzíla má ãndẽ Ịsãwũ 'bã ũkúka Hịtị rú 'dĩ kí
'bã íjọ́ sĩ rá. Yãkó'bõ drĩ dó sĩ kí ãzí ĩgbã ĩ'diní ũkú ru yã áni dũbã la mání drãjó rá
rĩ 'i.”

28

Ĩsákã pẽ Yãkó'bõ tị Lábãnĩ rụ́

1 'Dã 'bã ũngúkú gá Ĩsákã umve Yãkó'bõ 'i ãzíla wi ĩ'diní sũsụ́ ãzíla jọ, “Lẽ mí ĩgbã
jõ ũkú Kãnánĩ ízó ru la ku.
2 Ímụ rá la Pãdãnĩ Ãrámũ gá lịcọ́ mî ãndrẽ 'bã átẹ́pị Bẹ̃tụ́wẹ́lĩ drĩ gá. Mí ịsụ́ ũkú
mî ádrọ́pị Lábãnĩ 'bã izonzi kí agá 'dãá.
3 Ãdróŋá Ũkpó 'Dịpị 'bã wi míní sũsụ́ ãzíla 'bã fẽ vâ míní ũri mídrĩ 'bã kpẹ̃ kí wẽwẽ
rú, mi dó sĩ acá sụ́rụ́ ũ'bí kí 'bã áyịpị ru.
4 Ãdróŋá 'bã fẽ míní anzị mídrị mụlé tịlé drĩlẹ́ gâlé rĩ abe drĩlẹ́ba ándrá ĩ'di 'bã sĩ
sũsụ́ wijó Ịbụrahịmũ nî rĩ 'i, mi dó sĩ ãngũ míní u'ájó ala gá 'dâ ãmịyọ́ŋá ru ándrá
ĩ'di 'bã fẽlé Ịbụrahịmũ nî rĩ 'dụ mî ãni la rú.”
5 'Dã 'bã ũngúkú gá Ĩsákã pẽ dó Yãkó'bõ tị mụjó Pãdãnĩ Ãrámũ gá, ãngũ ádrọ́pĩ
Lábãnĩ Bẹ̃tụ́wẹ́lĩ ngọ́pị Ãrãménĩyã rú Rẽbékã 'bã ádrịpị andre Yãkó'bõ 'badrị Ịsãwũ
be rĩ drịko gá.
6 Ú'dî'da Ịsãwũ nĩ dó rá Ĩsákã wi dó sũsụ́ Yãkó'bõ ní ãzíla pẽ dó ĩ'di tị sĩ mụjó ũkú
ịsụ́jó Pãdãnĩ Ãrámũ gá. Ịsãwũ nĩ vâ rá Ĩsákã la mụ Yãkó'bõ ní sũsụ́ wilé 'bo, fẽ vâ
ĩ'diní ãzịtáŋá sĩ Kãnánĩ ízó ĩgbãjó ũkú ru ku.
7 Yãkó'bõ are dó átẹ́pĩ kí tị ãndrẽ be rá, mụ dô sĩ Pãdãnĩ Ãrámũ gá.
8 Ịsãwũ nĩ vâ ũkú Kãnánĩ ízó ru 'dĩ kí 'í átẹ́pĩ Ĩsákã lẽ kí ku rĩ gá rá;
9 mụ dó sĩ átịdrĩ Ịsụmayịlĩ Ịbụrahịmũ ngọ́pị drị, ĩgbã dó ĩzẹ́pĩ Mãhãlátĩ Nẽbãyọ́tị
'bã ámvọ́pị rú rĩ 'i ũkú ru.

Urobí 'bã Yãkó'bõ ũbĩjó Bẹ̃tẹ́lĩ gá rĩ

10 Yãkó'bõ a'be dó Bẹ̃rĩsẹ́bã rá ko dó sĩ drĩ mụjó Hãránĩ gá.
11 Ĩtụ́ 'bã 'dejó 'dẽ rĩ sĩ, ịsụ́ ãngũ ãzí sĩ ụ́'dụ́ kojó. A'dụ́ írã ãzí ãlu sĩ drĩ ãtĩjó, ãzíla
la dó ru vũrụ́ ụ́'dụ́ kolé.
12 Ĩ'diní ụ́'dụ́ ko agá 'dĩ gá 'dâ urobí ũbĩ ĩ'di, urobî agá 'dãá, ndre ãpịkẹ ãzí 'bãlé pá
la 'bã sĩ adrujó vũrụ́ ãzíla drị la 'bã sĩ cajó kpere 'bũ gá la ãzíla mãlãyíkã Ãdróŋá drĩ
kí asị agá ãzíla tụ agá drĩ la gâsĩ.
13 Úpí tu pá drĩlẹ́ la gá ụrụgá 'dãá jọ, “Ma Úpí Ãdróŋá mí áyịpị Ịbụrahịmũ drĩ 'i,
ma Ãdróŋá Ĩsákã drĩ 'i, ma rú ãngũ míní sĩ ími lajó ala gá 'dĩ fẽ míní ãzíla anzị mídrị
mụlé tịlé drĩlẹ́ gâlé rĩ kí abe.
14 Anzị mídrị mụlé tịlé drĩlẹ́ gâlé rĩ kí adru wẽwẽ rú cécé cínákí ũnọ́kụ́ drĩ gá rĩ
áni, kí ru iré ĩtũ 'bã 'de agâlé ru ãzíla ĩtũ 'bã ãfũ agâlé ru, ándrâlé ru ãzíla ụ́rũlé ru.
Ma rú sũsụ́ wi sụ́rụ́ pírí 'baní mí rũ sĩ ãzíla anzị mídrị mụlé tịlé drĩlẹ́ gâlé rĩ 'ba rũ
sĩ.
15 Ímba íjọ́ 'dĩ kí tã ími ásị gá, ma adru mí be ãzíla ma ími tãmba ãngũ míní mụjó
rĩ kí agá, ma rú vâ ími ají vúlé ãngũ 'dĩ gá 'dõlé; má icó ími a'belé ku kpere mání íjọ́
mání jọlé míní 'dĩ idé agá.”
16 Yãkó'bõ la mụ angálé ụ́'dụ́ gá rĩ sĩ 'bo, jọ, “Ãndá-ãndá ru Úpí ãngũ 'dĩ gá 'dâ cí,
wó ánĩ tá íjọ́ 'dĩ ku.”

17 Idé dó ũrĩ sĩ ãzíla jọ, “Ãngũ 'dĩ la 'bá rụ ũrĩ rú 'dõ áni yã! 'Dĩ dó jó Ãdróŋá drĩ
'i; ĩ'di vâ kẽjị́ tị 'bũ drĩ 'i.”
18 Yãkó'bõ angá ũ'bụ́tịnị́nị ụ́'dụ́ ãzí rĩ sĩ, a'dụ́ írã tá ĩ'di 'bã sĩ ru drĩ ãtĩjó rĩ 'i, ị'dị ĩ'di
ụrụ gá pịrị-pịrị sĩ ãngũ 'dã ị́jọ́ ũrãjó ãzíla ũsũ ãdu drĩ la gá sĩ ãwã'dĩfô fẽjó Ãdróŋá
nî.
19 'Da dó ãngũ 'dã rụ́ Bẽtẹ́lĩ 'i. Ála ándrá táwũ̃nĩ 'dã umve Lụ́zĩ 'i.
20 'Dã 'bã ũngúkú gá Yãkó'bõ na ũyõ jọ, “Ãdróŋá drĩ adru má be ãzíla drĩ áma tã
mba ãcĩ mádrị 'dĩ agá, drĩ vâ mání íná fẽ nalé bõngó sũlé sũsũ rĩ kí abe,
21 ádrĩ vâ sĩ ãgõ vúlé mâ átẹ́pị drịko gá 'dõ lé ásị ĩgbẽ sĩ rá, Úpí la dó adru Ãdróŋá
mádrĩ 'i.
22 Írã mání ị'dịlé pịrị-pịrị 'dĩ la adru ãngũ sĩ Ãdróŋá ĩnzĩjó rĩ ãzíla ãko pírí mání
ịsụ́lé rĩ 'bã wókõ ãlu mụdrị drị gá rĩ ma fẽ la Ãdróŋá nî.”

29

Yãkó'bõ 'bã acájó Pãdãnĩ Ãrámũ gá rĩ

1 'Dã 'bã ũngúkú gá Yãkó'bõ mụ dó ãcĩ trũ drĩ gá wókõ ĩtũ 'bã ãfũ agâlé ru rĩ gá.
2 Ĩ'di 'bã mụ agá 'dĩ gá 'dâ ndre kídí rị ãzí agá ãzíla tị la gá 'dãá kãbĩlõ ula kí ru
ngúlú ru ngúlú ru, ã'dusĩku kídí 'dã Kãbĩlõ 'bã kí jõ sĩ ĩyị mvụjó rĩ 'i. Ála jõ kídí 'dã
tị ũpĩ írã kpakụ la sĩ.
3 Kãbĩlõ drĩ kí dó sáwã pírí sĩ ru atrá ãngũ ãlu gá 'bo, 'bá kãbĩlõ kí ucélépi rĩ kí dó
írã 'dã gũ bụ́lụ́ gá kí dó sĩ kãbĩlõ 'baní ĩyị fẽ mvụlé ãzíla kí dó vâ írã gũ vúlé sĩ kídí
tị ũpĩjó cí.
4 Yãkó'bõ zị 'bá kãbĩlõ kí ucélépi 'dĩ kí, “Mâ wõrịkâ ĩmi angá íngõlé yã?” Umvi kí,
“Ãma angá Hãránĩ gá.”
5 Zị kí, “Ĩnĩ Lábãnĩ Nãhọ́rĩ umvelépi áyị́pị rĩ rá yã?” Umvi kí, “'ẽ, ãnĩ ĩ'di cé.”
6 Yãkó'bõ zị kí, “Ĩ'di múké yã?” Umvi kí, “'ẽ, Lábãnĩ múké, índre ĩzẹ́pĩ Rãkẹ́lĩ la
amụ́ kãbĩlõ ĩ'didrĩ kî trũ 'dã.”
7 Yãkó'bõ jọ ĩ'baní, “Ĩtũ drĩ ụrụgá 'dĩ; sáwã kãbĩlõ 'bã kí sĩ ru trajó ãngũ ãlu gá rĩ
ca drĩ ku, ĩfẽ ĩ'baní ĩyị mvụlé 'bã mụ kí rú dó sĩ ĩrí nalé.”
8 Umvi kí, “Ãma icó ku kpere kãbĩlõ 'bã kí ru atrá agá pírí ráká, ála írã kídí tị gá rĩ
gũ bụ́lụ́ gá, ála dó sĩ kãbĩlõ 'baní ĩyị fẽ mvụlé ĩndõ.”
9 Yãkó'bõ 'bã kí drĩ ị́jọ́ jọ agá 'dĩ gá 'dâ, Rãkẹ́lĩ iyá kãbĩlõ átẹ́pĩ drĩ kí trũ ã'dusĩku
ĩ'di ándrá 'bá kãbĩlõ ucélépi la.
10 Yãkó'bõ la mụ ádrọ́pĩ Lábãnĩ ĩzẹ́pị Rãkẹ́lĩ ndrelé kãbĩlõ ĩ'didrĩ kî trũ 'bo, mụ kídí
tị gâlé, gũ dó írã bụ́lụ́ gá sĩ kãbĩlõ 'baní ĩyị fẽjó mvụjó.
11 Yãkó'bõ amvu kí ru Rãkẹ́lĩ be kpãrã ãzíla i'dó dó awálé mịndrẹ trũ ãyĩkõ sĩ.
12 Nze dó ru vú Rãkẹ́lĩ ní, “Ma mí átẹ́pị 'bã kãká, Rẽbékã 'bã ngọ́pị 'i.” Ị́jọ́ 'dĩ sĩ
Rãkẹ́lĩ cẽ dó ị́jọ́ 'dĩ lũlé átẹ́pĩ nî.
13 Lábãnĩ la mụ ị́jọ́ ãdrõmvâ Yãkó'bõ drĩ gá rĩ arelé 'bo, gbõgbõ afụ ru mụlé ĩ'di
a'ị́lé, amvu kí ru Yãkó'bõ be kpãrã ají dó ĩ'di ĩ'didrị lịcọ́ gá 'dõlé, ãzíla Yãkó'bõ nze
dó sĩ ĩ'diní ị́jọ́ ĩ'di ụrụ'bá gá rĩ kí vú pírí.
14 Lábãnĩ jọ Yãkó'bõ ní, “Mi ĩfãkã ãzíla ãrí mádrĩ 'i.” Yãkó'bõ u'á dó sĩ ĩ'di be 'dãá
ĩmbá ãlu.

Yãkó'bõ ĩgbã Léyã kí Rãkẹ́lĩ be

15 'Dã 'bã ũngúkú gá Lábãnĩ jọ Yãkó'bõ ní “Míní adrujó mání kãká rĩ sĩ adru mi dó
sĩ ãzị nga mání ĩsá ru la ku. Ílũ mání ílẽ má ũfẽ mi íngõpí yã rĩ 'i.”
16 Lábãnĩ 'bã ĩzẹ́pịka kí ándrá ĩrĩ, kãjãní rĩ 'bã rụ́ Léyã 'i, ãzíla vúlé rĩ 'bã rụ́ Rãkẹ́lĩ
'i.

17 Léyã 'bã mịfị̃ kí ándrá ũniyambamba rú, wó Rãkẹ́lị̃ ụrụ'bá 'bãngá túlí-túlí ãzíla
ũniyambamba rú.
18 Yãkó'bõ ásị́ lẽ Rãkẹ́lị̃ 'i ãzíla jọ, “Ma ãzị́ nga míní ílí ázị̃rị̃, mi dó sĩ mání mî ĩzẹ́pị
vúlé Rãkẹ́lị̃ fẽ ũkú ru.”
19 Lábãnĩ jọ, “Má ã'ị̃ rá, ma dũbã la ĩ'di fẽ míní ndẽ mání ĩ'di fẽjó 'bá ãzí ní rĩ rá.
Mí u'á áma andre gá 'dâ.”
20 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ Yãkó'bõ nga dó ãzị́ ílí ázị̃rị̃ Rãkẹ́lị̃ ĩgbãjó, wó ílí 'dĩ indré kí ĩ'diní wereŋá
ru ĩ'di 'bã Rãkẹ́lị̃ lẽjó ambamba rĩ sĩ.
21 'Dã 'bã ũngúkú gá Yãkó'bõ jọ dó Lábãnĩ ní, “Sáwã mádrị̃ ãzị́ ngajó rĩ ukó dó rá,
mí ãfẽ dó mâ ũkû 'i.”
22 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ Lábãnĩ umve dó 'bá ãngũ 'dã gá 'dãá rĩ kí pírí idé dó sĩ ĩ'baní yãmãrĩ.
23 Wó ḭnḭ́ 'dã sĩ Rãkẹ́lị̃ fẽjó rĩ kẹ̃jḭ́ gá Lábãnĩ fẽ Léyã 'i áyụ, ãzíla Yãkó'bõ icí kî dó sĩ
ru ĩ'di be.
24 Lábãnĩ fẽ dó ĩzẹ́pị̃ Léyã ní Zḭ̃lḭ́pã 'i ãtí'bó ru.
25 Yãkó'bõ la mụ angálé ṹ'bṹtị sĩ 'bo, ịsṹ 'bâ Léyã 'i adru Rãkẹ́lị̃ 'i ku. Mụ Lábãnĩ
rṹlé, jọ “Mí idé dó ma íni ã'du sĩ? Ánga ãzị́ sĩ Rãkẹ́lị̃ ĩgbãjó áyụ ku yã? Mí ule dó
áma drị̃ íni ã'du ḭjọ́ sĩ yã?”
26 Lábãnĩ umvi jọ, “Lã'bĩ ãmadrị̃ sĩ îgbã ĩzóŋá vúlé rĩ kãjãní rĩ ní drị̃drị̃ ku.
27 Ítẽ kpere ṹ'dṹ ázị̃rị̃ ṹ'dṹ ĩzḭ̃nãkã drị̃ 'ba ukó kí ráká, ma míní Rãkẹ́lị̃ fẽ ídrĩ ãzị́
nga ílí ázị̃rị̃ ĩdḭ́ rĩ gá.”
28 Yãkó'bõ ã'ị̃ rá ãzíla ṹ'dṹ ázị̃rị̃ ĩzḭ̃nãkã drị̃ kí mụ ukólé 'bo, Lábãnĩ fẽ ĩzẹ́pị̃ Rãkẹ́lị̃
'i ĩ'diní ũkú ru.
29 Lábãnĩ fẽ Bílĩhã 'i Rãkẹ́lị̃ ní ãtí'bó ru.
30 Yãkó'bõ fi dó Rãkẹ́lị̃ drị́ jó agá ko dó sĩ ĩ'di be, ãzíla lẽ Rãkẹ́lị̃ 'i Léyã ní ãndânĩ.
Nga dó sĩ ãzị́ Lábãnĩ ní ílí ázị̃rị̃ ĩdḭ́.

Anzị Yãkó'bõ drị̃ kî

31 Úpí la dó mụ ndrelé la úlẽ Léyã ku, nzḭ̃ ĩ'di 'bã mvájólé rá, wó Rãkẹ́lị̃ ace úndó
ru.
32 Léyã ịsṹ dó 'a, tị dó ngọ́tḭ́ ágọ́bḭ́ ãzíla 'dâ dó sĩ rṹ la Rṹbẹ̃ḭ̃ 'i. Rṹbẹ̃ḭ̃ 'bã ífí,
“Úpí andré dó áma ũcõgõ rá 'i. Ãndá-ãndá ru má ágô dó áma lẽ rá.”
33 Ịsṹ vâ 'a ãzí rĩ, tị ngọ́tḭ́ ágọ́bḭ́, jọ, “Úpí are dó úlẽ ma ku rĩ 'bo, fẽ dó mání 'dõ 'i.”
'Da dó sĩ rṹ la Sḭ̃mọ́ḭ̃ 'i.
34 Ịsṹ vâ 'a ãzí rĩ 'i, tị ngọ́tḭ́ ágọ́bḭ́, jọ, “Mâ ágô dó ru ĩbĩ má be rá, ã'dusĩku átị dó
ĩ'diní anzị ãgọbị kí na 'bo.” 'Da dó sĩ rṹ la Lẹ́vḭ̃ 'i.
35 Ịsṹ vâ 'a ãzí rĩ 'i, tị ngọ́tḭ́ ágọ́bḭ́, jọ, “Ú'dî'da ma dó Úpí ịcṹ rá.” 'Da dó sĩ rṹ la
Yṹdã 'i. Lị dó ru ngọ́tḭ́ ịsṹŋá gá rá.

30

1 Rãkẹ́lị̃ la mụ ndrelé la ítị anzị Yãkó'bõ ní ku, uja acálé ámvọ́pḭ̃ ní ãjã sĩ. Jọ,
“Yãkó'bõ, ífẽ mání anzị, jõ íni ku ma mụ drãlé rá.”
2 Yãkó'bõ acá dó Rãkẹ́lị̃ be ũmbã sĩ ãzíla jọ, “Mí ũrã ma Ãdróŋá ími atrịlépi tịŋá gá
cí rĩ 'i yã?”
3 Rãkẹ́lị̃ jọ Yãkó'bõ ní, “Ãtí'bó mádrị̃ Bílĩhã 'i 'dĩ, ĩmi icí ĩmi ĩ'di be, ítị ĩ'di be anzị
kí lḭcọ́ mádrị̃ 'bã adru rû sĩ cí.”
4 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ Rãkẹ́lị̃ fẽ dó ĩzóŋá ĩ'didrị̃ ãtí'bó ru Bílĩhã 'i Yãkó'bõ ní ũkú ru. Yãkó'bõ
ící kí dó ru ĩ'di be
5 ãzíla ịsṹ dó 'a, tị dó sĩ ĩ'diní ngọ́tḭ́ ágọ́bḭ́.
6 Rãkẹ́lị̃ jọ dó, “Ãdróŋá lị dó ḭjọ́ áma drị̃ gá múké 'bo; are dó áma áwáŋá rá ãzíla
fẽ dó mání ngọ́tḭ́ ágọ́bḭ́.” 'Da dó sĩ ngọ́tḭ̃ rṹ Dání 'i.

7 Rãkẹ́lị̃ 'bã ĩzóŋá ãtí'bó ru Bílĩhã ịsṹ vâ 'a ãzí, tị dó sĩ Yãkó'bõ ní ngọ́tị́ ágọ́bị́ ị̃rị̃ jó rĩ 'i,
8 Rãkẹ́lị̃ jọ, “Ãtrị dó ãma ị̃fṹ ãjã sĩ mâ ámvọ́pị be wó ándẽ dó 'bo.” Ị́jọ́ 'dĩ sĩ 'da dó sĩ rṹ la Nãfũtálĩ 'i.
9 Léyã la mụ ndrelé la ítu pá tịŋá gá cí 'bo, fẽ ĩzóŋá ĩ'didrị́ ãtí'bó ru Zị̃lĩ́pã 'i Yãkó'bõ ní ũkú ru.
10 Léyã 'bã ãtí'bó Zị̃lĩ́pã tị dó ngọ́tị́ ágọ́bị́ Yãkó'bõ nî.
11 Léyã jọ, “Áma andre dó múké.” 'Da dó ngọ́tị̂ rṹ Gádĩ 'i.
12 Ãtí'bó Léyã drị́ Zị̃lĩ́pã tị Yãkó'bõ ní ngọ́tị́ ágọ́bị́ ãzí rĩ 'i.
13 Léyã jọ, “Ãyĩkõ fụ ma 'dóni yã! Ũkú kí dó áma umve ãyĩkõ rú 'i.” 'Da dó ngọ́tị̂ rṹ Ásẹ̃rị̃ 'i.
14 Áyi ãná lãjó rĩ sĩ Rṹbẹ̃ṇ̃ angá ámvṹ agâlé ife umvelé ágófũku rĩ trũ, ĩ'di kí ají agá ãndrẽ Léyã nî. Ṹkṹpị̃ Rãkẹ́lị̃ jọ Léyã ní, “Mí ãfẽ mání mi ngọ́pị 'bã ágófũku kí be.”
15 Léyã umvi Rãkẹ́lị̃ ní, “Míní mâ ágô pajó rá rĩ ca míní ku yã? 'Dĩ 'bã drị̃ gâsĩ ílẽ vâ mâ ngọ́pị 'bã ife ágófũku rú rĩ palé ĩndĩ yã?” Rãkẹ́lị̃ umvi dó ĩ'diní jọ, “Ị́nị́ ãndrũ rĩ sĩ ĩ'di dó mụ ru icílé mí be.”
16 Léyã tẽ dó ágô Yãkó'bõ amṹ agá ĩndróloŋá sĩ ámvṹ agâlé, lị dó drị̃ la jọ, “Ãndrũ rĩ gá má ĩgbã mi rá, mâ ngọ́pị 'bã ife ágófũku rú rĩ sĩ. Mi ãndrũ rĩ gá ko má be.” Yãkó'bõ mụ dô sĩ kolé Léyã be.
17 Ãdróŋá are Léyã 'bã áwáŋá rá, ịsṹ dó sĩ 'a rá, tị dó sĩ ngọ́tị́ ágọ́bị́ Yãkó'bõ ní námbã tõwú sĩ rĩ 'i.
18 Léyã jọ, “Ãdróŋá ũfẽ dó mání ṹrõdrị́ rá ã'dusĩku ĩzóŋá mádrị́ ãtí'bó ru rĩ áfẽ ándrá ĩ'di Yãkó'bõ nî.” Uja dó sĩ ngọ́tị̂ rṹ 'dalé Ĩsãkárĩ 'i.
19 Léyã ịsṹ vâ 'a ãzí, tị dó sĩ Yãkó'bõ ní ngọ́tị́ ágọ́bị́ námbã ázíyá sĩ rĩ.
20 Jọ, “Ãdróŋá fẽ mání drị̃lẹ́ba ndẽlépi rá rĩ 'bo. Ãma dó ãma icí mâ ágô Yãkó'bõ be rá, ĩ'di dó vâ áma lẽ rá, ĩ'di vâ mání ãrútáŋá fẽ ĩndĩ ã'dusĩku átị dó ĩ'diní anzị ãgọbị kí ázíyá.” 'Da dó sĩ ngọ́tị̂ rṹ Zãbṹlọ́ṇ̃ 'i.
21 Sáwã ãzí vúlé gá, Léyã tị ĩzóŋá, 'da rṹ la Dị̃nã 'i.
22 'Dã 'bã ũngúkú gá Ãdróŋá ũrã Rãkẹ́lị̃ 'bã ị́jọ́, are ĩ'di 'bã áwáŋá rá ãzíla nzị̃ dó sĩ ĩ'di 'bã mvájólé rá.
23 Ịsṹ 'a, tị dó sĩ ngọ́tị́ ágọ́bị́ ãzí jọ, “Ãdróŋá wṹ dó drị̃nzá áma drị̃ gá rĩ rá.”
24 'Da dó sĩ rṹ la Yṹsṹfṹ* 'i, ãzíla jọ, “Úpí 'bã fẽ mání ngọ́tị́ ágọ́bị́ ãzí ị̃dị́.”

Yãkó'bõ 'bã kãbĩlõ 'bã kí kpẹ̃jó rĩ

25 Rãkẹ́lị̃ la mụ Yṹsṹfṹ tịlé 'bo 'dã 'bã vúlé gá, Yãkó'bõ jọ Lábãnĩ ní, “Ípẽ dó áma tị ma dó sĩ gõ ãmadrị̂lé.
26 Ífẽ á'dụ mâ ũkú kí anzị kí abe ã'dusĩku ánga míní ãzị́ kí ị́jọ́ sĩ rá ãzíla ífẽ ámụ dó sĩ rá. Ínị̃ dó ánga míní ãzị́ íngõpí yã rĩ gá rá.”
27 Wó Lábãnĩ umvi ĩ'diní, “Áma ị́jọ́ drĩ fi ími drị̃ gá rá ímụ ku ã'dusĩku má andré újógó gá, Úpí wi mání sṹsṹ míní adrujó 'dâ cí rĩ sĩ.
28 Ílũ mání ãjẹ̃ míní lẽlé rĩ kî ãzíla ma kí ũfẽ rá.”
29 Yãkó'bõ umvi ĩ'diní, “Ínị̃ ánga míní ãzị́ ílí ũ'bí 'dĩ kí agá ásị́ ãlu sĩ rĩ rá ãzíla kãbĩlõ mídrị́ kpẹ̃ kí ũ'bí ru la mání kí tãmbajó rĩ sĩ.
30 Kãbĩlõ mídrị́ ándrá wereŋá mání drĩ amṹjó ku rĩ sĩ rĩ kpẹ̃ kí wẽwẽ rú mání kí tãmbajó rĩ sĩ ãzíla Úpí wi vâ míní sṹsṹ ãngũ pírí mání acị́jó ri kí agá. Wó ú'dî'da ma dó ãzị́ mádrị̂ kí nga sáwã íngõ gá?”

---

* **30:24** *Yṹsṹfṹ* 'bã ífí “ma tá ãzí la ịsṹ ị̃dị́ 'i.”

31 Lábãnĩ zị ĩ'di ĩdị́, “Ílẽ má ũfẽ mi íngõpí?” Yãkó'bõ umvi ĩ'diní, “Álẽ ũfẽŋá ãzí ĩdị́ ku, wó ídrĩ mání ịjọ́ ãlu 'dĩ idé rá, ma mụ kãbĩlõ mídrị́ kí tãmbaŋâ trũ drị́ gá.
32 Ífẽ ãndrũ má acị́ kãbĩlõ ãzíla ĩndrị́ mídrị́ ũ'bí 'dĩ kí agâ sĩ, kãbĩlõ ãzíla ĩndrị́ ru u'bélépi kpĩcíkpĩcí rĩ kí ịnị rĩ kí abe pírí, kãbĩlõ mvaka ãzíla ĩndrịmvaŋa ịnị rĩ kí abe pírí ma mụ kí uyalé ãzíla kí 'dụlé mání. 'Dĩ dó adru ũyá mání lẽlé ífẽ mání rĩ 'i.
33 Ídrĩ dó drụ́zị́ kãbĩlõ ãzíla ĩndrị́ ru u'bélépi kpĩcíkpĩcí ku la kí ịsụ́ míní fẽlé mání ũyá ru rĩ kí agá 'dâ ku, mi dó nį̃ la tọndọlọ ánga ịjọ́ pịrị rĩ 'i. Ídrĩ dó kãbĩlõ ãzíla ĩndrị́ ru u'bélépi ku rĩ kí ịsụ́ mádrị́ kí agá 'dãá rá, mi dó nį̃ la rá má ũgũ dó kí angájó ãnãkpá mídrị́ kí agá.”
34 Lábãnĩ umvi, “Má ã'ĩ ịjọ́ 'dĩ rá. Ãma dó idé la cécé míní jọlé 'dĩ áni.”
35 Wó ụ́'dụ́ 'dã sĩ Lábãnĩ uya dó ĩndrọgọ ru u'bélépi kpĩcíkpĩcí ãzíla ĩndrị́ ãrónĩ ru u'bélépi kpĩcíkpĩcí rĩ kí kãbĩlõ ịnị rĩ abe fẽlé anzị ĩ'didrị́ kí drị́ gá.
36 Lábãnĩ ngọ́pịka ụ'dụ kí dó ãnãkpá kpĩcíkpĩcí rĩ kí, mụ kí dó álị́ Yãkó'bõ rụ́ 'dãá rĩ sĩ kãbĩlõ kî trũ ãcį̃ ãzo ụ́'dụ́ 'dụlépi na la gá. Yãkó'bõ mba dó sĩ kãbĩlõ Lábãnĩ drị́ acelépi rĩ kí tã.
37 'Dã 'bã ũngúkú gá Yãkó'bõ agá ife ĩbị́ umvelé Pápũlũ, Ãlĩmóndĩ ãzíla Sãkãmórẽ rĩ kí 'bã kénĩ, upí dó ú'bó la kí rá ãzíla a'be dó sĩ kénĩ 'dã kí ụrụ'bá imve rú.
38 Ũ'bã dó ifê 'bã kénĩ 'dĩ kí ãkójó ãnãkpá 'bã kí sĩ ĩyị́ mvụjó rĩ kí agâ sĩ pírí ã'dusĩku ãnãkpá 'dĩ kí jõ ĩlũwã ĩyị́ mvụŋá gá 'dãá.
39 Ịjọ́ 'dĩ sĩ ãnãkpá drĩ kí dó ĩlũwã ife 'bã kénĩ kí drį̃lẹ́ gá 'dãá ĩyị́ mvụŋá gá, mvaka la kí ru u'bé lúbékẽ rú ãzíla kpĩcíkpĩcí ru.
40 Yãkó'bõ awa kãbĩlõ kí ĩndrị́ abe ndú-ndú, fẽ ja kí tị kãbĩlõ lúbékẽ ãzíla ịnị Lábãnĩ drị́ 'ba rụ́ lé ru. Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ịsụ́ ãngũ sĩ kãbĩlõ ĩ'didrị́ kí tãmbajó rĩ Lábãnĩ drị́ 'ba rụ́ 'dãá ndú.
41 Ãnãkpá ãrónĩ ụrụ'bá trũ ãlá rĩ drĩ kí dó idé ágó sĩ, Yãkó'bõ la ife 'dã 'bã kénĩ kí a'dụ́ 'bãlé ãngũ ĩ'bã kí sĩ ĩyị́ mvụjó rĩ gá, kî dó sĩ ĩlũwã kẹ̃lị́ká 'dĩ kí drĩdríŋĩ gá.
42 Wó 'bã ife 'bã kénĩ kí ãnãkpá ũkpó kóru rĩ kí drį̃lẹ́ gá ku. Ãnãkpá Lábãnĩ drị́ kí ũkpô kóru, wó Yãkó'bõ drị́ kí dó sĩ pírí ũkpô trũ rĩ kî.
43 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, Yãkó'bõ acá dó sĩ 'bá kụ́rẹ́nị́ la rú. Ĩ'di 'bã kãbĩlõ kí, 'bá ãti'bo rú rĩ kí, ngãmíyã kí ãzíla kãyĩnõ kí abe kí wẽwẽ rú.

31

Yãkó'bõ 'bã apájó Lábãnĩ sĩ rá rĩ

1 Yãkó'bõ are ịjọ́ anzị Lábãnĩ drị́ 'bã kí unujó ĩ'bã kí jọjó la, “Yãkó'bõ 'dụ ãko ãmã átẹ́pị drị́ kí pírí ãzíla ịsụ́ dó sĩ málĩ ĩ'didrị́ kí angájó ãko ãmã átẹ́pị drị́ kí agá rĩ rá.”
2 Ndre vâ Lábãnĩ lẽ 'i cécé ándrá ídu rĩ áni ku rĩ gá rá.
3 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Yãkó'bõ ní, “Ígõ vúlé ãngũ mí átẹ́pị drị́ gá, kãká mídrị́ 'barų̃lé ãzíla ma adru mí be cí.”
4 Ịjọ́ 'dĩ sĩ Yãkó'bõ ĩdrị́ ụ́'dụ́kọ́ tị Léyã 'baní Rãkẹ́lį̃ be amụ́jó ĩ'di drị́ tẽjó ãngũ kãbĩlõ 'bã kí adrujó rĩ gá.
5 Jọ ĩ'baní, “Ándre ú'dî'da ĩmĩ átẹ́pị lẽ ma cécé ándrá ídu rĩ áni ku, wó Ãdróŋá mâ átẹ́pị drị́ Ĩ'di má be cí.
6 Ĩmi ĩrį̃trá ĩnį̃ ánga ãzị́ ĩmĩ átẹ́pị ní ásị́ pírí sĩ rĩ gá rá.
7 Ĩ'diní táni áma ũnzã agá ũyá mádrị́ kí sĩ pâlé mụdrị́ rá tí, wó Ãdróŋá fẽ idé ma ũnzí ku.
8 Lábãnĩ drĩ táni jọ la, ‘Ĩndrị́ ru u'bélépi lúbékẽ rĩ kí adru mâ ũyá ru,’ ĩndrị́ kí mvaka kí tị lúbékẽ rú. Drĩ táni jọ la, ‘Ĩndrị́ kpĩcíkpĩcí rĩ kí adru mâ ũyá ru,’ ĩndrị́ kí pírí mvaka tị kpĩcíkpĩcí ru.

9 Ãdróŋá a'dụ̃ ĩndrị̃ kí pírí ĩmĩ átẹ̃pị rụ̃lé rá ãzíla fẽ dó kí mánî.
10 “Sáwã ĩ'baní ĩlũwãjó rĩ gá urobí ũbĩ ma ándre ala gá ĩndrọgọ kí ĩlũwãlépi rĩ kí kpĩcíkpĩcí ru ãzíla u'bé kí ru lúbékẽ rú.
11 Mãlãyíkã Ãdróŋá drị̃ jọ máni urobí agá 'dãá, ‘Yãkó'bõ!’ Má ã'ị̃, ‘Ma cí.’
12 ‘Índre ĩndrọgọ ĩndrị̃ kí ĩlũwãlépi rĩ kí kpĩcíkpĩcí ru ãzíla lúbékẽ rú. Áfẽ ị́jọ́ 'dĩ 'bã idé kí ru íni la ã'dusĩku ándre ị́jọ́ Lábãnĩ 'bã idélé mí rụ́ 'dĩ kí rá.
13 Ma Ãdróŋá ándrá míní ru i'dalépi Bẹ̃tẹ̃lị̃ gá, míní sĩ ãdu ũsũjó írã míní ị'dị̃lé rĩ drị̃ gá ãzíla míní sĩ ũyõ najó ĩ'diní rĩ 'i. Mí itú dó sĩ mi bábá sĩ gõjó ãngũ ándrá ími tị́jó rĩ gâlé.’ ”
14 Rãkẹ̃lị̃ umvi kí Léyã be Yãkó'bõ ní, “Ãko ãzí acelépi ãmã átẹ̃pị drị̃ gá 'dâ ãmaní ãwítã rú la 'dáyụ.
15 Ĩ'di ãma ndre ãmị́yọ́ŋá ru. Ụzị ãma rá ãzíla iza séndẽ fẽlé ãma agá ĩ'diní rĩ kí pírí rá.
16 Málĩ Ãdróŋá 'bã a'dụ́lé ãmã átẹ̃pị drị̃lé 'dĩ kí pírí ãma ãni anzị ãmadrị̃ kí abe. Mí idé ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã jọlé míní rĩ 'i.”
17 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Yãkó'bõ itú ru, ũ'bã anzị kí ũkúka abe ngãmíyã kí drị̃ gá.
18 Dro dó sĩ ĩ'di 'bã ãnãkpá kí ãko pírí ĩ'di 'bã ịsụ́lé Pãdãnĩ Ãrámũ gá rĩ kí abe ĩ'di drị̃lẹ́ gá trũ mụjó átẹ̃pị̃ Ĩsákã rụ́ ãngũ Kãnánĩ drị̃ gá.
19 Ị́jọ́ 'dĩ idé ru Lábãnĩ 'bã vúlé gá ịsụ́ 'dĩ sĩ mụ ĩ'di 'bã kãbĩlõ kí 'bíko lịlẹ́, wó ĩzẹ̃pị̃ Rãkẹ̃lị̃ ũgũ̃ ĩ'di 'bã ãdroŋa ĩnzõ rú jó agá rĩ kí ĩndĩ.
20 Yãkó'bõ ulé Lábãnĩ Ãrãménĩyã rú rĩ, apá dó sĩ ĩ'diní vúlé gá azịŋá kóru.
21 A'dụ́ ãko ĩ'didrị̃ kí pírí trũ apájó gbõŋáŋá ru. Za ĩyị́ Ũfũrátĩ 'i ãzíla ja dó sĩ drị̃ mụlé ãngũ 'bé 'a rú Gĩ̃lẹ̃dị̃ drị̃ gâlé ru.

Lábãnĩ 'bã Yãkó'bõ vú drojó rĩ

22 Lábãnĩ are Yãkó'bõ apá rá rĩ ụ́'dụ́ na vúlé gá.
23 'Dụ dó sĩ ãgọbị ĩ'didrị̃ kí ĩndĩ sĩ Yãkó'bõ vú drojó ụ́'dụ́ ázĩ̃rị̃ kpere ĩ'diní ĩ'di arụ́ agá ãngũ 'bé 'a rú Gĩ̃lẹ̃dị̃ gá.
24 Wó Ãdróŋá amụ́ ru i'dalé Lábãnĩ Ãrãménĩyã rú rĩ ní urobí agâ sĩ ị́nị́ 'dã sĩ, jọ ĩ'diní, “Lẽ mí adru mị́fị́ trũ íjọ Yãkó'bõ ní ị́jọ́ ãzí múké jõ ku ũnzí la ku.”
25 Yãkó'bõ sõ hémã ĩ'didrị̃ ãngũ 'bé 'a rú Gĩ̃lẹ̃dị̃ gá ãzíla Lábãnĩ ãsõ vâ hémã ĩ'badrị̃ kãká ĩ'didrị̃ abe rĩ kí 'dãá ĩndĩ.
26 Lábãnĩ jọ Yãkó'bõ ní, “Mí ulé dó ma ãzíla mí a'dụ́ mâ izonzị kí bãdã-tị́ áni la ã'du ị́jọ́ sĩ?
27 Mí ulé ma sĩ apájó máni ũní ã'du sĩ yã? Ídrĩ ájẹ́ máni lũ la rá la, ma ájẹ́ ími tị ãpẽ ãyĩkõ sĩ úngó tuŋá ũ̃'dị̃ sĩ, árị̃ sĩ ãzíla kõyõ trũ rĩ sĩ.
28 Ífẽ vâ máni sáwã azịjó mâ ĩzẹ̃pịka ãzíla mâ ngọ́pịka kí abe ku. 'Dã ị́jọ́ ãzí ífí kóru la.
29 Áma ũkpó cí sĩ ími idéjó ũnzí, wó Ãdróŋá mí átẹ̃pị drị̃ i'da ru máni ị́nị́ áje rĩ sĩ jọ, ‘Lẽ mí adru mị́fị́ trũ íjọ Yãkó'bõ ní ị́jọ́ ãzí múké jõ ku ũnzí la ku.’
30 Ánị̃ rá mi apá íni la ílẽ ásị́ pírí sĩ calé ĩmi drị̃ko gâlé rá, wó mí ũ̃gũ̃ dó mâ 'bawụga jó agá 'dãá rĩ kí ĩndĩ la ã'du ị́jọ́ sĩ yã?”
31 Yãkó'bõ umvi ĩ'diní, “Má idé ũ̃rị̃ sĩ, ã'dusĩku má ũrã mí icó mî ĩzẹ̃pịka kí 'dụlé mádrị̃ 'dâ rá.
32 Wó ídrĩ ịsụ́ la mî 'bawụga kí 'bá ãzí 'dâ la drị̃ cí yã áni ála 'bá la 'dã 'dị rá, kãká ãmadrị̃ mí be 'dĩ kí dó adru ãmã sãdínĩ, mí undré drĩ ãko mídrị̃ kí mádrị̃ kí agá 'dâ ãzíla mí uya mídrị̃ kí 'dụlé.” Yãkó'bõ nị̃ Rãkẹ̃lị̃ ũ̃gũ̃ Lábãnĩ 'bã 'bawụga jó agá rĩ kí nĩ rĩ gá ku.

33 Lábãnĩ mụ hémã Yãkó'bõ drḩ kí 'a undrê trũ, fi Léyã drḩ agá ãzíla ũkú į̃rį̃ ãti'bo
rú rĩ 'badrḩ kí agá wó ịsụ́ ĩ'di 'bã 'bawụga kí ku. 'Dã 'bã ũngúkú gá fi dó Rãkẹ́lḩ drḩ
hémã agá.
34 Rãkẹ́lḩ a'dụ́ 'bawụga jó agá rĩ kí, 'bã kí íníríkó rijó ngãmíyã drḩ gá jũrúwã rú rĩ
agá, rĩ dó kí drḩ gá cí. Lábãnĩ undré ãngũ hémã agá 'dãá pírí ịsụ́ dó ãko 'dĩ kí ku.
35 Rãkẹ́lḩ jọ átẹ́pḩ ní, "Mí idé mání ũmbã sĩ ku má átẹ́pḩ, má icó pá tulé ụrụgá ími
drḩlẹ́ gá ku ã'dusĩku ándre ĩmbá." Lábãnĩ ndrṹ dó 'bawụga jó agá rĩ kí tí ịsụ́ dó kí
ku.
36 Yãkó'bõ ásḩ iza dó ru rá zḩ dó Lábãnĩ ũmbã rú, "Ḩjọ́ ũnzí mání izalé mí rụ́ míní
sĩ ãma vú adrojó rĩ ã'du?
37 Índrṹ dó ú'dĩ'da ãko mádrḩ kí 'a pírí ãko míní ịsụ́lé mî ní la rú rĩ dó ã'du? Í'bã ĩ'di
ãmvé 'dâ sãdínĩ mádrḩ 'bã ndre kî sĩ cé 'bá mídrḩ kí abe. 'Bã lḩ kí sĩ ḩjọ́ ãma drĩdríŋĩ
gá mí be ã'di múké la nĩ yã rĩ 'i.
38 "Ári u'álé mí be ílí kãlḩ į̃rį̃; ãnãkpá mídrḩ ĩcẽ kí tḩŋá gá ku, wó ána vâ mî kãbĩlogo
kí ku.
39 Ṹbǫ̃gṹ ci jõ mî kãbĩlõ yã áni, ma ũfẽ la ma 'i. Má agụ vâ i'dalé la míní sĩ jǫ̣jó la
'dã ḩjọ́ mâni ku la ku. Ãko mí ãni ũgṹlé ḩnḩ sĩ jõku į̃tṹ sĩ rĩ kí, ífẽ ándrá má ũfẽ kí ma
'i.
40 Ári velé į̃tṹkã gá ãzíla į̃gbę̃ ri áma fụlé ḩnḩ sĩ ṹ'dụ́ kóŋâ kóru.
41 Idé ru 'dĩ áni ílí kãlḩ į̃rį̃ mání sĩ u'ájó mí be 'dĩ kí agá 'dâ. Ánga ãzḩ ílí mụdrḩ drḩ
sụ sĩ mî į̃zẹ́pḩka į̃rį̃ 'dĩ kí ĩgbãjó, ílí ázíyá sĩ ãnãkpá kí ịsụ́jó ãzíla mí uja áma ũfẽŋá
pâlé mụdrḩ.
42 Wó Ãdróŋá má áyḩpḩ Ḩbụrahḩmṹ drḩ ãzíla má átẹ́pḩ Ĩsákã drḩ drḩ tá adru agá má
be ku la, mí tá áma tḩ ãpẽ agá drḩdrḩ ru. Wó Ãdróŋá ndre ãzḩ mání ngalé rĩ rá, ãzíla
ḩnḩ áje̱ rĩ sĩ lḩ ḩjọ́ ãma drĩdríŋĩ gá mí be."
43 Lábãnĩ umvi Yãkó'bõ ní, "Ũkú 'dĩ kí mâ į̃zẹ́pḩka kî; anzḩ ĩ'badrḩ 'dĩ kí má ãni,
ãnãkpá 'dĩ kí má ãni ãzíla mí icó kî trũ mụlé rá. Ḩjọ́ mgbã sĩ ãko pírí míní ndrelé 'dĩ
kí má ãni. Ma icó ḩjọ́ ũnzí idélé mâ į̃zẹ́pḩka kí ụrụ'bá gá mâ ngọ́pḩka kí abe íngoní
ru?
44 Ma bábá tḩ icíjó mí be. Ãtra írã ãma igájó tḩ icíma ãmadrḩ 'dĩ agá."
45 Ḩjọ́ 'dĩ sĩ Yãkó'bõ a'dụ́ írã ḩ'dḩ ĩ'di ụrụgá pḩrḩ-pḩrḩ sãdínĩ ru.
46 Jọ ãgọbḩ ĩ'didrḩ 'dĩ 'baní, "Ĩtra írã ãzí kî." Ḩjọ́ 'dĩ sĩ ĩmi ũ'bã kí ngúlú ru ãngũ ãlu
gá. 'Dã 'bã ũngúkú gá na kí dó íná írã drõlé ngúlú ru 'dĩ kí andre gá 'dãá.
47 Lábãnĩ 'da dó rụ́ la Yégã Sãhãdṹtã* 'i, Yãkó'bõ 'da rụ́ la Gãlḩdḩ† 'i.
48 Lábãnĩ jọ Yãkó'bõ ní, "Írã drõlé 'dĩ kí sĩ ãma igájó." Ḩjọ́ 'dĩ bãsĩ ãngũ 'dã rụ́ 'dajó
Gãlḩdḩ 'i 'dĩ.
49 Lábãnĩ jọ vâ, "Úpí 'bã andré ãngũ ãmaní ãma iré agá 'dĩ gá 'dâ." Cọtḩ ú'da vâ
ãngũ 'dã rụ́ Mḩsḩpã‡ 'i.
50 Lábãnĩ mụ vâ ḩjọ́ jọŋâ trũ drḩ gá jọ, "Ídrĩ mâ į̃zẹ́pḩka kí ĩcãndĩ rá, ídrĩ vâ ũkú ãzí
ndú la kí a'dụ́ ádrĩ táni ḩjọ́ nḩ drḩ la gá ku tí, lẽ ínḩ rá Ãdróŋá la ãma andré 'dĩ."
51 Lábãnĩ jọ vâ Yãkó'bõ ní, "Írã mání drõlé ãzíla írã mání i'dḩlé ãma drĩdríŋĩ gá mí
be 'dĩ kí sãdínĩ ru.
52 Írã drõlé ãzíla ḩ'dḩlé 'dĩ kí pírí sãdínĩ. Má icó alḩlé írã drõlé 'dĩ drḩ gâsĩ ã'dḩ 'dḩjó
mí be ku, lẽ mí alḩ vâ ĩ'di drḩ gâsĩ ã'dḩ 'dḩjó má be ku.
53 Ãdróŋá Ḩbụrahḩmṹ drḩ ãzíla Nãhọ́rḩ drḩ ãzíla Ãdróŋá ĩ'bã átẹ́pḩ drḩ la ḩjọ́ awa ãma
drĩdríŋĩ gá nĩ."

---

* **31:47** *Yégã Sãhãdṹtã* ífí la "sãdínĩ 'i." † **31:47** *Gãlḩdḩ* 'bã ífí "sãdínĩ 'i." ‡ **31:49** *Mḩsḩpã* 'bã ífí "Ãdróŋá ndre ãma cé 'i."

Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Yãkó'bõ na dó ũyõ Ãdróŋá átẹ́pị Ĩsákã drị̃ 'bã rụ́ sĩ, sĩ ị́jọ́ azịlé rĩ kí tãmbajó.
54 Lị ãnãkpá, idé dô sĩ ĩ'di ídétáŋá ru 'bé sị́ gá 'dãá. Umve kãká ĩ'didrị̃ kí ínâ nalé. Kí mụ ínâ nalé 'bo, ko kí dó sĩ ụ́'dụ́ 'bé sị́ gá 'dãá ũgũgõ.
55 Ṵ'bụ́tị ụ́'dụ́ ãzí rĩ drị̃ sĩ Lábãnĩ azị dó ĩ'di 'bã ngọ́pịka 'baní ĩzẹ́pịka abe ãzíla wi dó ĩ'baní sṵ́sṵ́. 'Dã 'bã ũngúkú gá gõ dó vúlé ĩ'didrị́ko gâlé.

32

Yãkó'bõ itú ru drĩ̃ ụfụjó Ịsãwṵ̃ be

1 Yãkó'bõ 'bã mụ agá gẹ̃rĩ̃ gá 'dâ, mãlãyíkã Ãdróŋá drị̃ amụ́ kí drĩ̃ ụfụlé ĩ'di be.
2 Yãkó'bõ la mụ kí ndrelé 'bo, jọ, "'dĩ kámbĩ Ãdróŋá drị̃ 'i," 'da dó sĩ ãngũ 'dã 'bã rụ́ Mãhãnãyị́mṵ̃ 'i.
3 'Dã 'bã ũngúkú gá Yãkó'bõ pẽ 'bá ị́jọ́ ujílépi rĩ kí tị ĩ'di drĩ̃lẹ́ gá mụjó ádrị́pĩ̃ Ịsãwṵ̃ rụ́ ãngũ umvelé Sẽyírĩ rĩ gá 'dĩ sṵ́rṵ́ Ídõmũ 'i rĩ gá.
4 Jọ ĩ'baní; "Ị́jọ́ ĩminí mụlé jọlé ãmbógó mádrị́ Ịsãwṵ̃ ní rĩ 'dĩ: 'Ãtí'bó mí drị́ Yãkó'bõ jọ, ma jõ u'á agá Lábãnĩ be acájó kpere ãndrũ.
5 Ma tị́, kãyĩnõ, kãbĩlõ ãzíla ĩ̃ndrị́ kî trũ ãzíla ãti'bo ãgọbị rú ãzíla ũkú ru rĩ kî abe. Ápẽ ṵ̃pịgọŋa 'dĩ kí tị ãmbógó mádrị̃ mí rụ̃lé sĩ nĩ̃jó la áma ị́jọ́ fi nõ ími drĩ̃ gá rá yã áni.' "
6 'Bá ṵ̃pịgọŋa rú 'dĩ kí mụ ãgõlé Yãkó'bõ rụ́ 'dõlé 'bo jọ kí ĩ'diní, "Ãmụ kpere mî ádrị́pị Ịsãwṵ̃ rụ̃lé, ãzíla ĩ'di amụ́ drĩ̃ ụfụlé mí be 'bá túrú sụ kí abe."
7 Yãkó'bõ idé ṵ̃rĩ̃ sĩ ãzíla ásị́ la mvu rá, awa dó 'bá ĩ'didrị̃ kí tị ĩ̃rĩ̃ ãzíla awa vâ tị́ kí, ĩ̃ndrị́ kí, Kãbĩlõ kí ãzíla ngãmíyã kí abe tị ĩ̃rĩ̃-ĩ̃rĩ̃.
8 Ũrã ĩ'di ásị́ gâlé, "Ịsãwṵ̃ drĩ amụ́ ãlí gá wókõ ãlu rĩ gâsĩ, 'bá wókõ ãzí rĩ gá acelépi rĩ kí sĩ ru pa rá."
9 'Dã 'bã ũngúkú gá Yãkó'bõ zị Ãdróŋá 'i, "Ãdróŋá má áyị́pị Ịbụrahị́mṵ̃ drĩ̃ ãzíla Ãdróŋá má átẹ́pị Ĩsákã drĩ̃, Úpí ándrá jọlépi la mání, 'Ígõ vúlé sṵ́rṵ́ mídrĩ̃ agá kãká mídrĩ̃ 'ba rụ̃lé, ãzíla ma fẽ mi adru múké rĩ 'i.'
10 Má icó ásị́ ĩ̃gbẹ̃ ãzíla ã'ĩ̃táŋá míní i'dalé ãtí'bó mídrĩ̃ ní rĩ sĩ ku. Áza ándrá Yõrĩdánĩ 'i túré áma drị́ gá rĩ sĩ ãko wereŋá kí abe, ú'dî'da má acá dó 'bá trũ ũ'bí ru tị trũ ĩ̃rĩ̃.
11 Ázị ími tị gá, ípa ma, má ádrị́pị Ịsãwṵ̃ drị́ gá, ã'dusĩku ma idé ĩ'di sĩ ṵ̃rĩ̃ sĩ drĩ amụ́ ã'dị́ gá má rụ́ ãzíla anzịŋá 'dĩ kí 'bã andre abe rĩ gá.
12 Wó íjọ ándrá mání, 'Ma ãndá-ãndá ru fẽ míní adrulé múké, mi kpẹ̃ ãzíla anzị mídrị́ mụlé tịlé drĩ̃lẹ́ gâlé rĩ kí adru cécé cínákí mĩrĩ̃ tị gá rĩ áni, ícó kí lãlé ku.' "
13 Yãkó'bõ la dó mụ ụ́'dụ́ kolé ị́nị́ 'dã sĩ 'dãá 'bo, uya ãko ãzí kí fẽlé ádrị́pĩ̃ Ịsãwṵ̃ ní ãwã'dĩfô rú,
14 ĩ̃ndrị́ ãrónĩ rĩ kí túrú ĩ̃rĩ̃, ĩ̃ndrọgọ kí kãlị́ ĩ̃rĩ̃, kãbĩlõ ãrónĩ rĩ kí túrú ĩ̃rĩ̃ ãzíla kãbĩlogo kí kãlị́ ĩ̃rĩ̃,
15 ngãmíyã ãrónĩ rĩ kí kãlị́ na mvaka abe, tị́ ãrónĩ rĩ kí kãlị́ sụ, mọ́nĩ̃gọ́ kí mụdrị́, kãyĩnõ ãrónĩ rĩ kí kãlị́ ĩ̃rĩ̃, ágó rĩ kí mụdrị́.
16 Fẽ dó kí ãti'bo ĩ'didrĩ̃ kí drị́ gá tãmbalé kúmú ãlu-ãlu ĩ'di sĩ ĩ'di sĩ; jọ ãti'bo 'dĩ 'baní, "Ĩmụ drĩ̃lẹ́ gá wó ĩmi a'be jõ ãngũ ãma drĩdríŋĩ̃ gá ãnãkpá 'dĩ kí abe rĩ mmgbọ."
17 Imbá ãtí'bó ãti'bo kí drĩ̃ 'delépi rĩ jọ, "Má ádrị́pị Ịsãwṵ̃ drĩ dó drĩ̃ ụfụ ĩmi trũ ãzíla zị jõ dó, 'Ĩmi ã'di ãni, ãzíla ĩmi mụ íngõlé, ãnãkpá ĩmi drĩ̃lẹ́ gá 'dĩ kí 'bã 'dị́pị ã'di 'i?'
18 Ĩ̃jọ dó íni, 'Kí ãtí'bó mídrị́ Yãkó'bõ ãni. Ãfẽ kí ãwã'dĩfô rú úpí mádrị́ Ịsãwṵ̃ ní ãzíla ĩ'di amụ́ ãma vúlé gá 'dĩ.' "
19 Imbá vâ námbã ĩ̃rĩ̃ sĩ rĩ, námbã na sĩ rĩ ãzíla 'bá pírí kí vú ãbĩlépi ãnãkpá abe 'dĩ kí: "Ĩ̃jọ ị́jọ́ ãlu 'dĩ 'bã vúŋá Ịsãwṵ̃ ní ĩ̃drĩ drĩ̃ ụfụ ĩ'di be rĩ gá.

20 Lẽ ĩjọ ĩ'diní, ‘Ãtí'bó mídrị̃ Yãkó'bõ la amụ̃ ãma vúlé gá 'dĩ.’ ” Yãkó'bõ ũrã ásị̃ sĩ,
“Ãko mání fẽlé ãwã'dĩfô rú drị̃lẹ́ gâlé 'dĩ kí sĩ, ádrĩ dó drị̃ ụfụ Ịsãwụ̃ be, ĩ'di dó áma
a'ị́ ádrị́pị rú rá.”
21 Ịjọ́ 'dĩ sĩ ãko Yãkó'bõ 'bã fẽlé ãwã'dĩfô rú rĩ kí údro kí ĩ'di 'bã drị̃lẹ́ gá, wó ace ru
ụ́'dụ́ kolé ịní 'dã sĩ hémã ĩ'didrị̃ agá 'dãá.

Yãkó'bõ u'bé kí ru Ãdróŋá be

22 Ịní 'dã sĩ Yãkó'bõ angá, 'dụ ĩ'di 'bã ũkú ĩ̃rị̃ Léyã kí Rãkẹ́lĩ̃ be, ũkú ĩ'didrị́ ĩ̃rị̃ ãti'bo
rú rĩ kí ãzíla anzị mụdrị́ drị̃ ãlu 'dĩ kí abe za dó sĩ ĩ̃yị́ Yãbọ́kĩ̃ 'i.
23 Ĩ̃'di mụ 'bá ĩ'didrị̃ kí izálé 'á 'dã sĩ pírí 'bo, izá dó vâ ãko ĩ'didrị̃ kí pírí ĩndĩ.
24 Ịjọ́ 'dĩ sĩ Yãkó'bõ ace dó ru á'dụ̃sĩ vúlé 'dãá. 'Dã 'bã ũngúkú gá ágọ́bị̃ ãzí ãlu la
amụ́, u'bé kí ru kópé sĩ ĩ'di be kpere ãngũ 'bã ụwị́ agá.
25 Ágọ́bị̃ la mụ ndrelé la 'í icó Yãkó'bõ ũkpó ndẽlé ku, tị̃ drị́ Yãkó'bõ 'bã ĩfã úrósị́
gá rĩ gá, Yãkó'bõ úrósị́ anzé dó sĩ rá ĩ'bã kí ru u'bé agá 'dãá.
26 'Dã ũngúkú gá Ágọ́bị̃ jọ ĩ'diní, “Mí ají ámụ ã'dusĩku ãngũ ụwị́ 'bo.”
Yãkó'bõ jọ, “Má icó ími a'belé ku kpere míní mání sụ̃sụ́ wi agá.”
27 Ágọ́bị̃ zị ĩ'di 'i, “Ími rụ́ ã'di?” Umvi, “Yãkó'bõ 'i.”
28 'Dã ũngúkú gá Ágọ́bị̃ jọ ĩ'diní, “Ími rụ́ icó dó adrulé Yãkó'bõ 'i ĩ̃dị́ ku, wó Ịsịrayị́lĩ̃
'i, ã'dusĩku ĩmi u'bé ĩmi Ãdróŋá be ãzíla 'bá kí abe ãzíla índẽ dó sĩ rá.”
29 Yãkó'bõ jọ ĩ'diní, “'Bárĩ ílũ mání ími rụ́ fô.”
Wó jọ ĩ'diní, “Mi áma rụ́ zị ã'du ịjọ́ sĩ?” Wi dó ĩ'diní sụ̃sụ́ 'dãá.
30 Ịjọ́ 'dĩ sĩ Yãkó'bõ 'da dó ãngũ 'dã rụ́ Pẹ̃ńịyẹ́lĩ̃ 'i jọ, “Ĩ̃'di íni la ã'dusĩku ãndre ãma
Ãdróŋá be mịfị̃ gá mịfị̃ gá, wó tí mba drĩ vâ áma tá ídri rú.”
31 Ị̃tụ́ agá ĩ'di drị̃ gá ĩ'diní dó alị agá Pẹ̃ńịyẹ́lĩ̃ gá 'dãá, ĩ'di dó pá 'be agá 'bẽ-'bẽ úrósị́
la 'bã anzéjó rá rĩ sĩ.
32 'Dĩ bã sĩ ịjọ́ kpere ãndrũ 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ drị̃ 'bã kí sĩ ịsụ́ úrósị́ icílépi rĩ najó ku 'dĩ,
ã'dusĩku áló ándrá Yãkó'bõ 'bã ĩfã úrósị́ gá rĩ ãni rú ịsụ́ 'dã gá 'dãá.

33

Yãkó'bõ ụfụ kí drị̃ Ịsãwụ̃ be

1 Yãkó'bõ ndre ádrị́pị Ịsãwụ̃ 'bã amụ́ agá ãgọbị ĩ'didrị́ túrú sụ rĩ kî trũ, ịjọ́ 'dĩ sĩ
awa anzị kí íni: Léyã drị̃ kí Léyã drị́, Rãkẹ́lĩ̃ drị̃ kí Rãkẹ́lĩ̃ drị́ ãzíla izonzi ĩ̃rị̃ ãti'bo rú
Bílĩhã ãzíla Zị̃lị́pã 'badrị̃ kí ĩ'badrị́.
2 'Bã izonzi ĩ̃rị̃ ãti'bo rú rĩ kí anzị ĩ'badrị̃ abe drị̃ gá, Léyã anzị ĩ'didrị́ rĩ kí abe kí
ũngúkú gá, Rãkẹ́lĩ̃ kí ngọ́pị̃ Yụ̃sụ́fụ̃ be ãsĩ̃jó.
3 Yãkó'bõ mụ kí drị̃lẹ́ gá, ĩ'diní lẽ agá ca agá ádrị́pị̃ rụ̃lé, tị̃ ãja vụ̃rụ́ pâlé ázị̃rị̃.
4 Wó Ịsãwụ̃ cẹ̃ ĩ'di rụ̃lé drị̃ ụfụjó ĩ'di be, amvu ĩ'di kpãrã. Ri kí ĩ̃rị̃trá awálé awâwâ
ãyĩkõ sĩ.
5 'Dã 'bã ũngúkú gá Ịsãwụ̃ undré ãngũ pírí, ãzíla ndre ũkú kí anzị kí abe zị, “'Bá
mí be 'dĩ kí ã'di kî?”
Yãkó'bõ umvi ĩ'diní, “Ãmbógó, 'dĩ kí anzị Ãdróŋá 'bã fẽlé mání ásị̃ ĩ̃gbẹ̃ ĩ'didrị̃ sĩ rĩ
kî.”
6 'Dã 'bã ũngúkú gá izonzi ĩ̃rị̃ ãti'bo rú 'dĩ amụ́ kí anzị ĩ'badrị̃ kí abe ũ̃tị̃ kí ãja vụ̃rụ́,
7 Léyã amụ́ kí anzị ĩ'didrị̃ abe. Rãkẹ́lĩ̃ amụ́ kí ngọ́pị̃ Yụ̃sụ́fụ̃ be ãsĩ̃jó, ãzíla ũ̃tị̃ kí pírí
ãja vụ̃rụ́ ĩ'dĩ drị̃lẹ́ gá.
8 Ịsãwụ̃ zị ĩ'di jọ, “Ãnãkpá tá mání drị̃ ụfụjó ĩ'ba abe 'da kí ípẽ kí bụ́lụ́ gá ã'du ịjọ́
sĩ?” Yãkó'bõ umvi jọ, “Mání sĩ ásị̃ ĩ̃gbẹ̃ ịsụ́jó mídrị́ ãmbógó mádrị̃.”
9 Wó Ịsãwụ̃ jọ, “Má ádrị́pị ãko mádrị̃ kí wẽwẽ rú, ímba ãko míní trũ adrujó rĩ kí
tã mínî.”

10 Yãkó'bõ jọ, “Yụ, ími ásị̃ drĩ adru mání ĩ̃gbẽ̃ ru, mí á'ị̃ ãko mání fẽlé míní 'dĩ kî. Mání ími mẹ́lẹ́tị̃ ndrejó rĩ ĩ'di cécé mání Ãdróŋá 'bã mẹ́lẹ́tị̃ ndrejó rĩ áni, míní adrujó mání wõ̃rị̃ ru ú'dî'da rĩ sĩ.
11 Má ádrị̃pị̃, mí a'ị̃ ãko mání ajílé míní fẽtáŋá ru 'dĩ kî, ã'dusĩku Ãdróŋá wi mání sũ̃sụ̃ ãko 'dĩ kî sĩ.” Yãkó'bõ ũŋmĩ̃ ĩ'di siri-siri kpere Ịsãwũ̃ bã ã'ị̃ agá.
12 'Dã 'bã ũngúkú gá Ịsãwũ̃ jọ, “Lẽ ãma itú kí ãma mụjó, wó ma dó drĩ̃ 'de ma 'i.”
13 Wó Yãkó'bõ umvi jọ, “Ãmbógó ínĩ̃ vâ rá anzị acá kî dó ãvẽ̃vĩ̃ kóru, lẽ má ũrã ị́jọ́ kãbĩ̃lõ kí drĩ̃ gá tị́ kî trũ ãzíla ĩ'bã mvaka kí abe. Údrĩ kí dro ũkpó sĩ ụ́'dụ́ ãlu ĩ̃dị́ yã áni, icó kí ũdrãlé pírí rá.
14 Úpí mádrĩ̃ ímụ ãma drĩ̃lẹ́ gá ma dó 'de ími ũngúkú gá ãnãkpá mádrị́ 'dĩ kî trũ anzị kí abe jãjã rú kpere mání mụ agá ími arụ́ agá Ídõmũ gâlé.”
15 Ịsãwũ̃ jọ ĩ'diní, “Lẽ má a'be ãgọbị mádrị́ 'dĩ kí 'bã ãzí kí 'dâ.”

Wó Yãkó'bõ umvi ĩ'diní, jọ, “Mi kí a'be 'dâ ã'du ị́jọ́ sĩ? Álẽ tá lú ásị̃ ĩ̃gbẽ̃ ịsụ́lé mídrị́ ãmbógó mádrĩ̃.”
16 Ịjọ́ 'dĩ sĩ Ịsãwũ̃ i'dó dó ãcĩ̃ ĩ'didrị́ mụjó Ídõmũ gá rĩ ụ́'dụ́ 'dã sĩ.
17 Wó Yãkó'bõ uja mụlé Sũ̃kọ́tĩ̃ gá, sị jó sĩ ĩ'diní ụ́'dụ́ kojó rĩ 'i ãzíla drõ bụ́rụ́jọ́ ãnãkpá 'banî. 'Dĩ bãsĩ ị́jọ́ sĩ ãngũ 'dã 'bã rụ́ umvejó Sũ̃kọ́tĩ̃* 'i 'dĩ.
18 Yãkó'bõ 'bã angájó Pãdãnĩ Ãrámũ gá rĩ sĩ acá dó Sẽ̃kẹ́mũ̃ gá 'dĩ Kãnánĩ gá ãzíla sõ hémã ĩ'didrĩ̃ ãni rú táwũ̃nĩ̃ andre la gá rĩ gá 'dãá.
19 Ĩ̃gbã ãngũ ĩ'diní hémã sõjó rĩ Sẽ̃kẹ́mũ̃ 'bã átẹ́pị Hãmọ́rĩ̃ 'bã ngọ́pịka 'badrị́ sílĩvã 100 sĩ.
20 Uja dó ãlĩtárĩ sịlé 'dãá ãzíla 'da dó sĩ rụ́ la Ị̃lĩ̃-Ị̃lọ́hẽ̃-Ịsịrayị́lĩ̃† 'i.

34

Dị̃nã ụrụjó rĩ

1 Ụ́'dụ́ ãlu Yãkó'bõ ĩ̃zẹ́pị Dị̃nã Léyã 'bã tịlé rĩ mụ ãmụ́ ru ũkú Kãnánĩ rú la 'ba rụ́.
2 Hãmọ́rĩ̃ úpí Hị̃vĩ̃ rú ãngũ 'dã gá rĩ 'bã ngọ́pị Sẽ̃kẹ́mũ̃ la mụ Dị̃nã ndrelé 'bo, 'dụ ĩ'di ãzíla uja ĩ'di ụrụlé rá.
3 Ásị̃ la 'de Dị̃nã Yãkó'bõ ĩ̃zẹ́pị drĩ̃ gá, ãzíla lẽ ĩ'di jọ dó sĩ ĩ'diní ị́jọ́ sĩ ĩ'di ũcĩ̃jó 'bã lẽ rũ̃ sĩ 'i.
4 Ịjọ́ 'dĩ sĩ Sẽ̃kẹ́mũ̃ jọ átẹ́pĩ̃ Hãmọ́rĩ̃ ní, “Álẽ mí ĩ̃gbã mání ĩ̃zóŋá 'dĩ 'i ũkú ru.”
5 Yãkó'bõ la mụ arelé la úfẽ ĩ̃zẹ́pĩ̃ ní drĩ̃nzá ĩ'di ụrụjó rĩ sĩ 'bo, wó ngọ́pịka 'bã kí drĩ adrujó ãnãkpá kí abe ásé agâlé rĩ sĩ, idé ị́jọ́ ãzí ku kpere anzị 'bã kí ãgõ agá.
6 'Dã 'bã ũngúkú gá Sẽ̃kẹ́mũ̃ 'bã átẹ́pị Hãmọ́rĩ̃ mụ ị́jọ́ jọlé Yãkó'bõ be.
7 Anzị Yãkó'bõ drĩ̃ ãgõ kí dó ásé agâlé rĩ sĩ ãnãkpá kí abe. Kí mụ ị́jọ́ 'dĩ arelé 'bo, acá kí ũmbájírílí ị́jọ́ Sẽ̃kẹ́mũ̃ 'bã idélé 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ gá 'dĩ kí u'dájó ĩ'di 'bã Yãkó'bõ ĩ̃zẹ́pị ụrụjó rĩ sĩ.
8 Hãmọ́rĩ̃ jọ Yãkó'bõ ní, “Mâ ngọ́pị Sẽ̃kẹ́mũ̃ lẽ ĩzóŋá mídrị́ 'dĩ 'i; ífẽ má ĩ̃gbã ĩ'di ĩ'diní ũkú ru fô.
9 Lẽ ãma itú ị́jọ́ la mí be ãmaní sĩ icójó ãma ĩ̃gbãjó ãma drĩ̃drínĩ̃ gá 'bá mídrĩ̃ kí abe.
10 Mí icó rilé ãma drĩ̃drínĩ̃ gá 'dâ rá ãngũ ãmadrĩ̃ mmgbọ rú. Mí u'á alagá 'dâ ãzíla ínga bĩ̃sírã sĩ málĩ̃ ịsụ́jó alagá 'dâ.”
11 'Dã 'bã ũngúkú gá Sẽ̃kẹ́mũ̃ jọ Dị̃nã 'bã átẹ́pị 'baní ádrị̃pịka kí abe, “Ĩ̃mi ásị̃ 'bã adru mání ĩ̃gbẽ̃ ru, ãzíla ma ãko ĩ̃miní lẽlé rĩ kí fẽ pírí rá.

---

* **33:17** *Sũ̃kọ́tĩ̃* 'bã ífí “bụ́rụ́jọ́ 'i.” † **33:20** *Ị̃lĩ̃-Ị̃lọ́hẽ̃-Ịsịrayị́lĩ̃* ífí la “Ãdróŋá, Ãdróŋá Ịsịrayị́lĩ̃ drĩ̃ 'i.”

12 Ĩlũ mání ãko ĩminí lẽlé rĩ kí ã'du, ĩ'bã ãję̃ ũkú ĩgbãjó rĩ ãmbógó ru cécé ĩmĩ ũrãlé
rĩ áni; ĩdrĩ mání ã'ị̃ ĩzóŋá 'dĩ ĩgbãlé ũkú ru rá, ma ãko ĩminí lịlę̣ rĩ kí ũfẽ pírí.”
13 Anzị Yãkó'bõ drị̃ umvi kí Sę̃kę̣́mų̃ kí átę̣́pị̃ Hãmọ́rị̃ be úlétáŋá sĩ, ã'dusĩku Sę̃kę̣́mų̃
'bã ĩ'bã ámvọ́pị Dịnã ní drịnzá fẽjó rá rĩ sĩ.
14 Jọ kí ĩ'baní, “Ãma icó ãma ámvọ́pị fẽlé ĩgbãlé 'bá ru ĩtãrãlépi ku rĩ ní ku; 'dã la
adru ãmaní drịnzá ru.
15 Ãma ịjọ́ 'dĩ ã'ị̃ rá la ĩdrĩ ãgọbị ĩmidrị̃ kí ĩtãrã pírí rá drĩ kí acá ãmã áni 'bo rĩ gá.
16 'Dã 'bã ũngúkú gá ãma dó ã'ị̃ ãmaní ãma ĩgbãjó ĩmi abe rá ãma dó sĩ uri ĩmi
drĩdríŋĩ gá ãzíla ãma dó sĩ acá 'bá ãlu rú ĩndõ.
17 Wó ĩdrĩ ịjọ́ ãmaní jọlé ĩminí rĩ ã'ị̃ ku ãzíla ĩmi ĩtãrã jõ ĩmi ku, ãma ãmã ámvọ́pị
'dụ rá ãzíla ãma ãngũ ĩmidrị̃ 'dĩ a'be rá.”
18 Ịjọ́ jọlé 'dĩ indré kí Hãmọ́rị̃ 'baní ngọ́pị̃ Sę̃kę̣́mų̃ be ịjọ́ múké la rú.
19 Sę̃kę̣́mų̃ ĩ'di 'bá ĩ'di 'bã átę̣́pị drịko gá 'dãá rulé ãndânĩ rĩ, iza sáwã ịjọ́ jọlé 'dĩ
idéŋá gá ku ã'dusĩku ĩ'di 'bã Yãkó'bõ ĩzẹ́pị Dịnã lẽjó ambamba rĩ sĩ.
20 Ịjọ́ 'dĩ sĩ Hãmọ́rị̃ mụ kí ngọ́pị̃ Sę̃kę̣́mų̃ be kę̃jịtị táwų̃nị̃ ĩ'badrị̃ drị̃ gá sĩ ịjọ́ jọjó
drị̃lę̣ ĩ'badrị táwų̃nị̃ 'dã gá 'dãá rĩ kí abe.
21 Jọ kí ĩ'baní, “Ãgọbị 'dĩ kí ãmã wǫ̃rịka kî, lẽ 'ba u'á kí ãngũ ãmadrị̃ gá 'dâ ãzíla
'bã idé kí bĩsírã; ãngũ 'dĩ mmgbọ rú ĩ'baní sĩ rijó. Ãma icó izonzi ĩ'badrị̃ kí ĩgbãlé
ãmaní ũkú ru rá ãzíla icó kí vâ ãmadrị̃ kí ĩgbãlé ĩ'baní ũkú ru rá.
22 Wó ãgọbị 'dĩ kí ã'ị̃ u'álé ãma abe ãzíla adrujó ãma abe 'bá ãlu rú rá la ãdrĩ kí
ãgọbị ãmadrị̃ kí ĩtãrã pírí rá cécé kí ru ĩtãrãjó rá rĩ áni rĩ gá.
23 Ãdrĩ kí ịjọ́ 'dĩ nga 'dĩ áni rá, ãnãkpá ĩ'badrị̃ kí ãko ĩ'badrị̃ kí abe pírí kí mụ adrulé
ãma ãni. Ịjọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ãmã ã'ị̃ kí ịjọ́ ĩ'baní lẽlé rĩ kí, ãma dó sĩ u'á ĩ'ba abe.”
24 'Bá pírí táwų̃nị̃ 'dã agá 'dãá rĩ ã'ị̃ kí ịjọ́ Hãmọ́rị̃ 'bã kí jọlé Sę̃kę̣́mų̃ be rĩ kí pírí rá,
ãzíla ĩtãrã dó sĩ ãgọbị fũlépi kę̃jịtị táwų̃nị̃ 'dã drị̃ agâ sĩ rĩ kí pírí.
25 Ụ'dụ́ na ĩ'bã ãkõzá 'bã kí drĩ jajó ku rĩ gá, anzị Yãkó'bõ drị̃ ĩrĩ̃, Sĩmọ́nị̃ kí Lẹ́vị̃ be
Dịnã 'bã ádrịpịka rú rĩ 'dụ kí ménéŋá séfũ rú rĩ kí trũ mụjó táwų̃nị̃ 'dã agâlé 'bá 'dã
'baní nĩ̃ŋâ kó ru, ụ'dị̃ kí dó sĩ ãgọbị 'dãá rĩ kí pírí.
26 'Bá u'dị̃lé 'da kí agá ĩndĩ rĩ kí Hãmọ́rị̃ kí ngọ́pị̃ Sę̃kę̣́mų̃ be ãzíla a'dụ́ kí dó ĩ'bã
ámvọ́pị̃ Dịnã 'i Sę̃kę̣́mų̃ drị̃ jó agá rĩ sĩ ãzíla mụ kí dó rá.
27 Anzị Yãkó'bõ drị̃ ra kí dó ãko 'bá ũdrãlépi rá 'dã 'badrị̃ kí sĩ ãrígọ́tị ũfẽjó ã'dusĩku
ála ĩ'bã ámvọ́pị̃ Dịnã ụrụjó ãngũ 'dã gá 'dãá rĩ sĩ.
28 Ra kí tị̃, ĩndrị̃, kãbĩlõ, kãyĩnõ, ãko pírí táwų̃nị̃ 'dã gá 'dãá rĩ kí ãzíla ãkónã amvụ́
agá rĩ kí trũ.
29 'Dụ kí ãko pírí málĩ rú rĩ kí ãzíla ĩ'bã ũkúka kí anzịŋá kí abe bãdã-tị̃ ru ãzíla ra
kí ãko jó agá rĩ kí pírí.
30 Yãkó'bõ jọ dó Sĩmọ́nị̃ 'baní Lẹ́vị̃ be, “Ĩmi ají dó ịjọ́ áma drị̃ gá 'bo, 'bá Kãnánĩ rú,
Pę̃rę̣́zĩ̃ rú ãzíla 'bá u'álépi ãngũ 'dĩ agá rĩ kí dó mụ áma ngų̃lé ũnzí. Ãma kãlãfe lú
were rú, ãzíla 'bá 'dĩ drĩ kí dó ru icí ã'dị̃ 'dịlé ãma abe kí ãma ĩlĩ̃kĩ̃ 'bá mádrị̃ lịcọ́ agá
rĩ kí abe pírí.”
31 Wó Sĩmọ́nị̃ kí Lẹ́vị̃ be jọ kí Yãkó'bõ ní, “Ãma icó ãma ámvọ́pị a'belé drị̃ izalé
ĩzóŋá ãwụ́ rĩ áni ku.”

35

Ãdróŋá 'bã sų̃sụ́ wijó Yãkó'bõ ní Bę̃tę̣́lĩ̃ gá rĩ

1 'Dã 'bã ũngúkú gá Ãdróŋá jọ Yãkó'bõ ní, “Ímụ u'álé Bę̃tę̣́lĩ̃ gá 'dãá. Ísị ãlĩtárĩ
sĩ ídétáŋá idéjó rĩ Ãdróŋá ándrá ru i'dalépi míní sáwã ándrá míní apájó mí ádrịpị
Ịsãwų̃ sĩ rĩ nî.”

2 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ Yãkó'bõ jọ 'bá ĩ'didrị́ jó agá rĩ 'baní, 'bá pírí u'álépi ĩ'didrị́ko gá rĩ kí abe,
"Ĩmi idé ĩmi ásị́ kí ãlá ru, ĩmi a'be ãdroŋa ĩminí ajílé 'bá ãzí 'bã ãngũ gá 'dĩ kí cã
ãzíla ĩsṵ̃ bõngó ãla la kí áyụ.
3 Ãma kí mụ mụlé ãngũ 'dĩ a'belé sĩ mụjó Bẽtẹ́lĩ̃ gá, ma sĩ mụ ãlĩtárĩ̃ sịlé Ãdróŋá
áma ãzã kolépi ũcõgõ mádrị̃ kí agá ãzíla adrulépi má be ãngũ pírí mání acịjó rĩ agá
rĩ nî."
4 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ fẽ kî dó Yãkó'bõ drị́ ãdroŋa ĩ'bã kí ajílé 'bá ãzí 'bã ãngũ gá rĩ kí ngílíngílí
ĩ'bã kí ándrá ũgĩlé bị́lẹ́ gá rĩ kí abe. Yãkó'bõ ĩ̃sĩ̃ dó sĩ kí kọmọrọ́ ife ĩndṵ́ gá ãni rú
Sẽkẹ́mṵ̃ andre gá 'dãá.
5 Yãkó'bõ kí mụ drĩ̃ kolé ngọ́pịka kí abe 'bo, Ãdróŋá ají ṵ̃rĩ̃ ãmbógó la 'bá táwṵ̃nĩ̃
ãníyágágá 'dãá rĩ kí ásị́ gá ịjọ́ 'dĩ sĩ 'bá ãzí dó kí vú drolépi la 'dáyụ.
6 Ṵ'dṵ́ were vúlé gá Yãkó'bõ acá kí 'bá ĩ'didrị́ko gá rĩ kí abe pírí Lṵ́zĩ̃ ú'da umvelé
Bẽtẹ́lĩ̃ 'i rĩ gá 'dĩ ãngũ Kãnánĩ̃ gá rĩ gá.
7 Sị dó ãlĩtárĩ̃ sĩ ídétáŋá idéjó rĩ 'dãá, 'da dó sĩ ãngũ 'dã rṵ́ Ĩ̃lĩ̃-Bẽtẹ́lĩ̃ 'i ã'dusĩku 'dĩ
ãngũ ándrá Ãdróŋá 'bã sĩ ru i'dajó ĩ'diní ĩ'di 'bã ándrá apájó ádrị̃pĩ̃ sĩ rĩ 'i.
8 Násĩ̃ Rẽbékã ĩtẽtẽnãlépi Dẽ'bórã drã dó rá, ĩ̃sĩ̃ dó ĩ'di kọmọrọ́ ĩndṵ́ gá Bẽtẹ́lĩ̃ 'bã
wókõ ándrá rĩ gá. Ú'da dó sĩ kọmọrọ̃ 'bã rṵ́ kọmọrọ́ sĩ awájó rĩ 'i.
9 Yãkó'bõ la dó mụ ãgõlé Pãdãnĩ Ãrámũ gâlé 'bo, Ãdróŋá i'da ru ĩ'diní ĩ̃dĩ́ ãzíla wi
vâ ĩ'diní sṵ̃sṵ́.
10 Ãdróŋá jọ ĩ'diní, "Ími rṵ́ Yãkó'bõ 'i, wó ûmve dó mi Yãkó'bõ 'i ĩ̃dĩ́ ku; ími rṵ́ la
dó adru Ịsịrayị́lĩ̃ 'i." 'Da dô sĩ rṵ́ la Ịsịrayị́lĩ̃ 'i.
11 Ãdróŋá jọ ĩ'diní, "Ma Ãdróŋá Ũkpó 'Dịpị 'i; anzị mídrị́ mụlé tịlé drĩ̃lẹ́ gâlé rĩ 'bã
kpẽ kí wẽwẽ rú, sṵ́rṵ́ kî sĩ ãfũ ími agá 'dâ, mi dó sĩ adru á'bị́ ũpi 'bã ãni la.
12 Ma ãngũ ándrá mání fẽlé Ịbụrahị́mṵ̃ 'baní Ĩ̃sákã be rĩ fẽ mínî ãzíla ma vâ ĩ'di fẽ
anzị mídrị́ mụlé tịlé drĩ̃lẹ́ gâlé rĩ 'baní ími vúlé gá 'dâ."
13 'Dã 'bã ũngúkú gá Ãdróŋá a'be dó Yãkó'bõ rá.
14 Yãkó'bõ ị'dị dó írã pịrị-pịrị rú ãngũ Ãdróŋá 'bã ándrá sĩ ịjọ́ jọjó ĩ'di be rĩ gá 'dãá,
ãzíla ũsũ wáyĩnĩ ídétáŋá ru rĩ kí ãdu be drĩ̃ la gá.
15 Yãkó'bõ 'da dó sĩ ãngũ ándrá Ãdróŋá 'bã sĩ ịjọ́ jọjó ĩ'di be 'dã 'bã rṵ́ Bẽtẹ́lĩ̃ 'i.

Rãkẹ́lĩ̃ 'bã kí ũdrãjó Ĩ̃sákã be rĩ

16 'Dã 'bã ũngúkú gá acá kí drĩ Ĩ̃fũrátã gá angájó Bẽtẹ́lĩ̃ gá rĩ sĩ ku rú ãzíla ĩ'bã kí
drĩ adru agá rá-rá ru 'dĩ gá 'dâ, sáwã Rãkẹ́lĩ̃ 'bã sĩ ngọ́tị́ tĩ̃jó rĩ acá dó rá ãzíla ngọ́tị̃
tĩ̃ŋá acá dó ũkpó-ũkpó.
17 Ngọ́tị̃ tĩ̃ŋá la mụ acálé ũkpó-ũkpó trẽyị́, ũkú ngọ́tị́ tĩ̃lépi rĩ jọ ĩ'diní, "Mí ide ṵ̃rĩ̃ sĩ
ku Rãkẹ́lĩ̃; 'dĩ ngọ́tị́ ágọ́bị́ ãzí rĩ 'i."
18 Rãkẹ́lĩ̃ ní lẽ agá drã agá drã-drã 'dĩ gá 'dâ, 'da dó ngọ́tị̃ rṵ́ Bénõnĩ 'i wó átẹ́pĩ̃ 'da
rṵ́ la Bénzãmĩnĩ 'i.
19 Rãkẹ́lĩ̃ la dó mụ drãlé 'bo, ĩ̃sĩ̃ dó ĩ'di gẽ̃rĩ̃ sĩ mụjó Ĩ̃fũrátã gá ú'da umvelé
Bẽtẽ̃lẽ̃hẹ́mṵ̃ 'i rĩ gá.
20 Yãkó'bõ su írã sĩ Rãkẹ́lĩ̃ 'bã ịjọ́ agájó rĩ ĩ̃nádrĩ̃ Rãkẹ́lĩ̃ drĩ̃ gá 'dãá ãzíla írã 'dã drĩ
kpere sáwã 'dĩ sĩ 'dãá cí sĩ ĩ̃nádrĩ̃ 'dã i'dajó.
21 Ịsịrayị́lĩ̃ mụ dó drĩ̃lẹ́ gá sĩ hémã ĩ'didrĩ̃ sịlé ãngũ Mĩ̃gĩdálĩ̃ Ị̃dẹ́rĩ̃ drĩ̃ 'bã drĩ̃lẹ́ gá.

Anzị Ịsịrayị́lĩ̃ drĩ̃ kî

22 Ịsịrayị́lĩ̃ ní u'á agá ãngũ 'dã gá 'dãá, ngọ́pĩ̃ Rṵ́bẽ̃nĩ̃ fi ũkú Rãkẹ́lĩ̃ drị́ ãtí'bó ru
Bílĩhã drị́ jó agá, Ịsịrayị́lĩ̃ la mụ ịjọ́ 'dĩ arelé 'bo, ala i'dó velé ũnzí. Yãkó'bõ 'bã anzị
kí ándrá mụdrị́ drĩ̃ ĩ̃rĩ̃.
23 Anzị Léyã drĩ̃ kí:

Rụ̃bẽ̃ŋ̃ Yãkó'bõ 'bã ngǫ́tị́ ágǫ́bị́ kãjãní rĩ 'i, Sĩ̃mǫ́ŋ̃ 'i, Lẹ́vĩ̃ 'i, Yụ́dã 'i, Ĩsãkárĩ 'i, ãzíla Zãbũ̃lǫ́ŋ̃ 'i.
24 Anzị Rãkẹ́lĩ̃ drĩ̃ kí:
Yũ̃sụ́fũ̃ kí Bénzãmĩnĩ be.
25 Anzị ĩzóŋá Rãkẹ́lĩ̃ drĩ̃ ãtí'bó ru Bílĩhã drĩ̃ kí:
Dánĩ kí Nãfũtálĩ be.
26 Anzị ĩzóŋá Léyã drĩ̃ ãtí'bó ru Zĩ̃lĩ̃pã drĩ̃ kí:
Gádĩ kí Ásẽ̃rĩ̃ be.
Anzị Yãkó'bõ drĩ̃ 'dĩ kí útị kí pírí Mẽsõpõtámĩyã gá.

Drã Ĩsákã drĩ̃

27 Yãkó'bõ mụ átẹ́pĩ̃ Ĩsákã rụ́ Mãmírẽ gá ãni la Hẹ̃bũ̃rǫ́ŋ̃ gá 'dĩ ãngũ ándrá Ịbụrahĩ́mũ̃ 'baní u'ájó Ĩsákã be rĩ gá.
28 Ĩsákã u'á ílí 180,
29 drã dó 'dĩ sĩ ĩ'di dó 'bá ãmbá ru. Ngǫ́pịka Ịsãwũ̃ kí Yãkó'bõ be ĩ̃sĩ̃ kí dó sĩ ĩ'di nĩ.

36

Ãwí Ịsãwũ̃ drĩ̃

1 'Dĩ ãwí Ịsãwũ̃ vâ umvelé Ídõmũ 'i rĩ drĩ̃ 'i.
2 Ịsãwũ̃ ĩgbã ũkú kí na angájó izonzi Kãnánĩ rú rĩ kí agá. Ũkú kãyó rĩ 'bã rụ́ Ádã 'i, ĩ'di Ỉlǫ́ŋ̃ Hị́tĩ̃ rú rĩ 'bã ĩ̃zẹ́pị 'i, ũkú ĩ̃rĩ̃ rĩ 'bã rụ́ Ụ̃hõ̃lĩ̃ịbámã Ánã ĩ̃zẹ́pị Zĩ̃ịbĩ̃yǫ́ŋ̃ Hị́vĩ̃ rú rĩ umvelépi ĩ̃dẹ́pị rĩ 'i,
3 ũkú na rĩ ĩ'di Bãsĩmátĩ Ịsụmayílĩ̃ ĩ̃zẹ́pị Nẽbãyǫ́tị́ ámvǫ́pị 'i.
4 Ádã tị Ịsãwũ̃ ní Ỉlĩ̃ịfázĩ̃ 'i. Bãsĩmátĩ tị Rũ̃wẹ́lĩ̃ 'i,
5 ãzíla Ụ̃hõ̃lĩ̃ịbámã tị Yẽ̃wụ́sĩ̃ 'i, Yãlámũ 'i ãzíla Kórã 'i. 'Dĩ kí anzị tịlé Ịsãwũ̃ ní Kãnánĩ gá rĩ kî.
6 'Dã 'bã ũngúkú gá Ịsãwũ̃ 'dụ ũkúka kí ãnzị kí abe, 'bá ĩ'didrĩ́ko gá rĩ kí, ãnãkpá ĩ'didrĩ̃ kí ãko pírí ĩ'di 'bã ịsụ́lé ãngũ Kãnánĩ gá rĩ kî trũ trũ mụjó ãngũ álị́ gá ádrĩ́pĩ̃ Yãkó'bõ 'bã andre gá 'dãá rĩ sĩ rá.
7 'Dĩ idé ru íni la ã'dusĩku ãko ĩ'bã kí ịsụ́lé málĩ rú rĩ kí ambamba, ãngũ ca dó sĩ ĩ'baní sĩ icójó u'ájó ĩ̃rĩ̃ trá ãngũ ãlu gá ku.
8 Ỉjọ́ 'dĩ sĩ, Ịsãwũ̃ vâ umvelé Ídõmũ 'i rĩ ri dó u'álé ãngũ 'bé 'a rú Sẽyírĩ gá.
9 'Dĩ ãwí Ịsãwũ̃ adrulépi 'bá Ídõmũ rú rĩ kí 'bã áyĩ́pị rú u'álépi ãngũ 'bé 'a rú Sẽyírĩ gá rĩ drĩ̃ 'i.
10 'Dĩ kí rụ́ anzị Ịsãwũ̃ drĩ̃ 'badrĩ̃ kî:
Ũkú ĩ'didrĩ́ Ádã tị lú ĩ'diní Ỉlĩ̃ịfázĩ̃ 'i. Bãsĩmátĩ tị ĩ'diní Rũ̃wẹ́lĩ̃ 'i.
11 Anzị Ỉlĩ̃ịfázĩ̃ drĩ̃ kí rụ́:
Tẽmánĩ 'i, Úmãrĩ 'i, Zéfõ 'i, Gãtámũ 'i ãzíla Kénãzĩ 'i.
12 Ũkú Ỉlĩ̃ịfázĩ̃ drĩ̃ ãtí'bó ru Tímũnã tị ĩ'diní Ãmãlẹ́kĩ̃ 'i. 'Dĩ kí anzị Ịsãwũ̃ 'bã ũkú umvelé Ádã 'i rĩ drĩ̃ kî.
13 Anzị Rũ̃wẹ́lĩ̃ drĩ̃ kí:
Nãhátĩ 'i, Zérã 'i, Sámã 'i ãzíla Mízã 'i. 'Dĩ kí anzị Ịsãwũ̃ 'bã ũkú umvelé Bãsĩmátĩ drĩ̃ kî.
14 Anzị Ịsãwũ̃ 'bã ũkú umvelé Ụ̃hõ̃lĩ̃ịbámã Zĩ̃ịbĩ̃yǫ́ŋ̃ ĩ̃zẹ́pị Ánã 'bã tịlé rĩ kí rụ́:
Yẽ̃wụ́sĩ̃ 'i, Yãlámũ 'i ãzíla Kórã 'i.
15 'Dĩ kí ũpi angálépi Ịsãwũ̃ ngǫ́pịka kí agá rĩ kî.
Anzị Ỉlĩ̃ịfázĩ̃ Ịsãwũ̃ 'bã ngǫ́pị kãjãní rĩ drĩ̃ kí:
úpí Tẽmánĩ 'i, Úmãrĩ 'i, Zéfõ 'i, Kénãzĩ 'i,

16 Kórã 'i, Gãtámũ 'i ãzíla Ãmãlẹ́kĩ 'i 'dĩ kí úpí anzị ĨĨị́fázĩ drị́ ãngũ Ídõmũ gá rĩ kî. Anzị 'dĩ umve kí ũkú Ịsãwṹ drị́ umvelé Ádã rĩ ĩdẹ́pị.
17 Anzị Ịsãwṹ ngọ́pị Rṹwẹ́lĩ drị́ kí:
úpí Nãhátĩ 'i, Zérã 'i, Sámã 'i ãzíla Mízã 'i. Anzị 'dĩ kí 'bã ĩdẹ́pị ĩ'di ũkú Ịsãwṹ drị́ umvelé Bãsĩmátĩ 'i rĩ.
18 Anzị angálépi ũkú Ịsãwṹ drị́ umvelé Ṹhõlĩ́ịbámã Ánã 'bã tịlé rĩ drị́ kí:
úpí Yẽwṹsĩ 'i, Yãlámũ 'i ãzíla Kórã 'i.
19 'Dĩ kí anzị Ịsãwṹ vâ umvelé Ídõmũ rĩ drị́ kî ãzíla 'dĩ kí ũpi ĩ'bãdrị́ kî.

Ãwí Sérã drị́

20 'Dĩ kí anzị Sẽyírĩ Họ́rĩ́ rú ándrá u'álépi ãngũ Ídõmũ gá rĩ drị́ kî:
Lõtánĩ 'i, Sõbálĩ 'i, Zĩ́bĩ́ịọ́nĩ́ 'i, Ánã 'i,
21 Dĩ́ịsõ̃nĩ́ 'i, Ĩ́zẹ́rĩ́ 'i ãzíla Dĩsánĩ 'i. Anzị Sẽyírĩ Họ́rĩ́ rú rĩ drị́ 'dĩ kí ándrá ũpi rú Ídõmũ gá.
22 Anzị Lõtánĩ drị́ kí:
Họ́rĩ́ 'i ãzíla Hẽmámũ 'i. Lõtánĩ 'bã ámvọ́pị ĩ'di Tímũnã 'i.
23 Anzị Sõbálĩ drị́ kí:
Ãlĩvánĩ 'i, Mãnãbátĩ 'i, Ĩbálĩ 'i, Séfõ 'i ãzíla Ũnámũ 'i.
24 Anzị Zĩ́bĩ́ịọ́nĩ́ drị́ kí:
Ãyíyã 'i ãzíla Ánã 'i. (Ánã 'dĩ ándrá ĩ́ịị́ kídí ru ãcí agbẹ́lépi tũlãtũlã rĩ ịsṹlépi ãngũ kõtórõ rú rĩ agá sáwã ĩ'di 'bã kãyĩnõ átẹ́pĩ́ drị́ kí ucéjó rĩ sĩ rĩ 'i).
25 Anzị Ánã drị́ kí:
Dĩ́ịsõ̃nĩ́ kí Ánã ĩ́zẹ́pị Ṹhõlĩ́ịbámã be.
26 Anzị Dĩ́ịsõ̃nĩ́ drị́ kí:
Hẽmãdánĩ 'i, Ĩsãbánĩ 'i, Ĩtĩránĩ 'i ãzíla Kérãnĩ 'i.
27 Anzị Ĩ́zẹ́rĩ́ drị́ kí:
Bĩlĩhánĩ 'i, Zãvánĩ 'i ãzíla Ãkánĩ 'i.
28 Anzị Dĩsánĩ drị́ kí:
Ṹzĩ́ kí Ãránĩ be.
29 'Bá ũpi rú Họ́rĩ́ gá rĩ kí 'dĩ:
Lõtánĩ 'i, Sõbálĩ 'i, Zĩ́bĩ́ịọ́nĩ́ 'i, Ánã 'i,
30 Dĩ́ịsõ̃nĩ́ 'i, Ĩ́zẹ́rĩ́ 'i ãzíla Dĩsánĩ 'i. 'Dĩ kí ándrá ũpi 'bá Họ́rĩ́ gá rĩ 'badrị́ kî ãngũ Sẽyírĩ drị́ 'bã awaŋá vú sĩ.

Ũpi Ídõmũ drị́ kî

31 'Dĩ kí ándrá ũpi ãngũ nalépi Ídõmũ gá 'dĩ sĩ anzị Ịsịrayị́lĩ́ drị́ i'dó kí drĩ ũpĩ nalé ãngũ 'dã gá ku rĩ kî:
32 Bélã Bẽyọ́rĩ́ ngọ́pị acá úpí ru Ídõmũ gá ãzíla 'da táwṹnĩ́ ĩ'didrị́ ãmbógó rĩ rṹ Dĩnĩhábã 'i.
33 Bélã la mụ drãlé 'bo, Yõbábũ Zérã ngọ́pị angálépi Bõzírã gá rĩ acá úpí ru ĩ'di kẽjị́ gá nĩ.
34 Yõbábũ la mụ drãlé 'bo, Hũsámũ angálépi Tẽmánĩ gá rĩ acá úpí ru ĩ'di kẽjị́ gá nĩ.
35 Hũsámũ la mụ drãlé 'bo, Hãdádĩ Bẽdádĩ ngọ́pị angálépi Mĩ́dĩ́yánĩ́ gá rĩ acá úpí ru Mṹwábṹ gá ĩ'di kẽjị́ gá nĩ. 'Da táwṹnĩ́ ĩ'didrị́ ãmbógó rĩ rṹ Ãvị́tĩ́ 'i.
36 Hãdádĩ la mụ drãlé 'bo, Sámũlã angálépi Mãsĩrékã gá rĩ acá úpí ru ĩ'di kẽjị́ gá nĩ.
37 Sámũlã la mụ drãlé 'bo, Sáwṹlṹ angálépi táwṹnĩ́ Rẽhõ̃bọ́tĩ́ ĩ́ịị́ tị gá rĩ acá úpí ru ĩ'di kẽjị́ gá nĩ.
38 Sáwṹlṹ la mụ drãlé 'bo, Bãálĩ-Hãnánĩ Ãkĩ́bọ́rĩ́ ngọ́pị acá úpí ru ĩ'di kẽjị́ gá nĩ.

39 Bãálĩ-Hãnánĩ Ãkį̃bǫ́rį̃ 'bã ngǫ́pị la mụ drãlé rá, Hãdádĩ acá úpí ru ĩ'di kẽjị́ gá nĩ,
táwų̃nį̃ ĩ'didrị́ ãmbógó rĩ ála umve la Páwũ 'i ãzíla ũkú ĩ'didrį̃ 'bã rụ́ Mẽhẽtãbélĩ
'i, ĩ'di Mátrẽdĩ į̃zẹ́pị 'bã į̃zẹ́pị Mẽzãhábũ drį̃ 'i.

40 'Dĩ kí ũpi ándrá ãfũlépi ũri Ị́sãwų̃ drị́ ínátị ãlu-ãlu gá rĩ kî:
Tímũnã 'i, Álĩvã 'i, Yẽtétĩ 'i,
41 Ų̰hǫ̃l̃ị́bámã 'i, Ílã 'i, Pĩnónĩ 'i,
42 Kénãzĩ 'i, Tẽmánĩ 'i, Mĩbĩzárĩ 'i,
43 Mãgãdẹ́l̃ị 'i ãzíla Ĩrámũ 'i.
'Dĩ kí ínátị 'bá Ídõmũ rú rĩ ('dĩ Ị́sãwų̃ 'bã adrujó ĩ'bã átẹ́pị rú rĩ) 'badrį̃ kî sụ́rụ́ tị
ĩ'badrị́ ũpĩ drį̃ kí sĩ ãzíla ãngũ ĩ'baní rijó rĩ kí vú sĩ.

37

Urobí Yų̃sụ́fų̃ drį̃ kî

1 Yãkó'bõ ri u'álé Kãnánĩ gá ãngũ ándrá átẹ́pį̃ 'bã sĩ u'ájó rĩ gá.
2 'Dĩ dó ãwí Yãkó'bõ drį̃: Yų̃sụ́fų̃ ri kí ándrá kãbĩlõ kí ucélé ádrị́pịka ụ́kụ́pį̃ Bílĩhã
ãzíla Zį̃l̃ị́pã Yãkó'bõ 'bã ũkúka rú rĩ kí abe ịsụ́ íni 'dĩ ílí la mụdrị́ drį̃ ázį̃rį̃. Wó Yų̃sụ́fų̃
ri ị́jọ́ ádrị́pịka 'bã kí idélé ũnzí rĩ kí ũlũlé átẹ́pį̃ nî.
3 Yãkó'bõ lẽ Yų̃sụ́fų̃ ãndânĩ ndẽ anzị ĩ'didrị́ ãzí rĩ kí rá, ã'dusĩku útị Yų̃sụ́fų̃ 'i ịsụ́
'dĩ sĩ Yãkó'bõ dó ãmbá ru. Yãkó'bõ fẽ dó sĩ Yų̃sụ́fų̃ ní kánzũ u'bélé ũniyambamba la.
4 Wó Yų̃sụ́fų̃ ádrị́pịka kí dó mụ ndrelé la átẹ́pį̃ lẽ ĩ'di ãndânĩ 'bo, ngų̃ kí dó ĩ'di ãjị́
ũnzí, ãzíla jọ kí ĩ'diní ị́jọ́ ásị́ į̃gbẹ̃ sĩ ku.
5 Ị́nị́ ãlu, urobí ũbĩ Yų̃sụ́fų̃ 'i, ĩ'di dó mụ vú la nzelé ádrị́pịka 'baní 'bo, ngų̃ kí dó sĩ
ĩ'di į̃dị́-į̃dị́.
6 Jọ ĩ'baní, "Ĩmi are drĩ urobí áma ũbĩlépi 'dĩ 'i:
7 Ãma ní ngánũ lị́lẹ́ ámvụ́ agá rĩ kí umbé agâ 'dĩ gá 'dâ gbõgbõ mádrị́ tị ngúlú rĩ
inga ru pâ tulé ụrụgá, ĩmidrį̃ atrá kí ru mádrį̃ andre gá, ilú kí ru ĩ'diní vų̃rụ́."
8 Ádrị́pịka jọ kí, "Mi dó sĩ mụ adrulé ãma drį̃l̃ẹ́ gá ãmbógó ru yã? Mi ãma drį̃ ce
úpí ru ãndá-ãndá ru yã?" Ngų̃ kí dó sĩ ĩ'di į̃dị́-į̃dị́ urobí ĩ'didrị́ 'dã kí sĩ ãzíla ị́jọ́ ĩ'di
'bã jọlé rĩ sĩ.
9 'Dã 'bã ũngúkú gá, urobí ãzí rĩ ũbĩ vâ Yų̃sụ́fų̃ 'i, nze vú la ádrị́pịka 'baní jọ, "Ĩmi
are drĩ urobí 'dĩ 'i, į̃tụ́ kí ĩmbá be ãzíla lẽlẽgó mụdrị́ drį̃ ãlu la kí abe ãvų̃ kí vų̃rụ́ áma
į̃nzį̃jó."
10 Ĩ'di mụ urobí 'dĩ vú nzelé átẹ́pį̃ 'baní ádrị́pịka kí abe 'bo, átẹ́pį̃ angá drį̃ la gá trụ,
"Urobí ími ũbĩlépi 'dĩ ífí la íngoní? Mî ãndrẽ kí mî ádrị́pịka abe ãzíla mâ trũ kí rú
amụ́ ãvų̃lé vų̃rụ́ ími drį̃l̃ẹ́ gá rá yã?"
11 Ádrị́pịka idé kí ĩ'diní ãjã sĩ, wó átẹ́pį̃ mba ị́jọ́ 'dĩ kí tã ĩ'di ásị́ gá cí.

Yų̃sụ́fų̃ ádrį̃pịka 'bã kí ĩ'di ụzịjó rĩ

12 Ṵ'dụ́ ãlu, Yų̃sụ́fų̃ 'bã ádrị́pịka mụ kí kãbĩlõ átẹ́pį̃ drį̃ kí ucé trũ Sẹ̃kẹ́mų̃ gá.
13 Yãkó'bõ jọ Yų̃sụ́fų̃ ní, "Ínį̃ rá mî ádrị́pịka mụ kí kãbĩlõ kí ucé trũ ãni rú Sẹ̃kẹ́mų̃
gâlé 'dã, álẽ ími tị pẽlé ĩ'ba rų̃lé." Yų̃sụ́fų̃ umvi, "Múké ma bábá mụjó."
14 Jọ ĩ'diní, "Ímụ mî ádrị́pịka kí andrélé ãnãkpá kí abe kí nõ múké yã áni, mí ají
mání ụ́'dụ́kọ́ la." Yų̃sụ́fų̃ mụ dó angájó wọ́rǫ̃ŋá Hẹ̃bų̃rọ́ŋį̃ drį̃ gá rĩ sĩ Sẹ̃kẹ́mų̃ gâlé.
15 Ĩ'di mụ calé 'dãá 'bo, ágọ́bị́ ãzí ndre ĩ'di wãyá co agá ãzíla zị ĩ'di, "Mi ã'du ndrų̃
yã?"
16 Umvi ĩ'diní, "Ma mâ ádrị́pịka kí ndrų̃, mí icó mání lũlé la kí kãbĩlõ kí ucé íngõlé
rĩ gá rá yã?"

17 Ágǫ́bḭ̃ jọ ĩ'diní, “Mî ádrḭ́pḭka a'be kí ãngũ 'dĩ rá, má are kí jọ agá la ‘Ãmụ kí
Dõtánĩ gâlé.’ ” Yṵ̃sṵ́fṵ̃ bĩ dó kí vú Dõtánĩ gâlé ãzíla ḭsṵ́ kí rá.
18 Yṵ̃sṵ́fṵ̃ 'bã ádrḭ́pḭka ndre kí ĩ'di amṵ́ agá rá-rá ru acá drĩ ku rú, utú kí ḭ́jǫ́ sĩ ĩ'di
'dijó rá.
19 Jọ kí ḭ́jǫ́ kí drĩdríŋĩ gá, “Urobí 'dḭ́pḭ la amṵ́ 'dã.
20 Ĩmi amṵ́, lẽ ã'dḭ kí ĩ'di rá, ã'be kí dó sĩ ãvũ la kídí nzṵlépi rá la 'bã 'bṵ́ ãzí agá,
ãjọ kí ṵ̃bõ̃gṵ̃ ãzí na ĩ'di rá. Ãma kí dó drĩ sĩ ndre la ã'du la nõ ru idé urobí ĩ'di ãni 'dĩ
kí agá nĩ yã áni.”
21 Rṵ́bẽ̃ḿ̃ la mụ ḭ́jǫ́ 'dĩ arelé 'bo, ṵ̃'bḭ̃ Yṵ̃sṵ́fṵ̃ palé kí drḭ́ gá rĩ sĩ rá jọ, “Ã'dḭ kí ĩ'di
ku.”
22 Jọ ĩ'baní, “Ĩmi asu ãrí la ku; ú'be ĩ'di kõtórõ agá 'bṵ́ 'dĩ agá 'dâ wó lẽ 'bá ãzí 'bã
su drḭ́ ĩ'di rṵ́ ku.” Rṵ́bẽ̃ḿ̃ idé ḭ́jǫ́ 'dĩ íni la sĩ ĩ'di pajó ãzíla sĩ ĩ'di agụjó átẹ́pḭ̃ drḭ̃́lé ídri.
23 Yṵ̃sṵ́fṵ̃ la mụ acálé ádrḭ́pḭka 'ba rṵ́ 'dõlé 'bo, trũ kí kánzũ ĩ'di ụrụ'bá gá u'bélé
ũniyambamba rĩ rá.
24 'Dã 'bã ũngúkú gá rụ kí ĩ'di ãzíla 'dụ kí ĩ'di 'belé 'bṵ́ ã'í la agá.
25 Ĩ'baní rĩ agá íná na agá, inga kí drĩ ụrụgá ãzíla ndre kí 'bá Ḭsụmayḭ́l̃ḭ̃ rú rĩ kí ũ'bí
ru angá kí G̃ḭ̃lẹ́d̃ḭ̃ gá ãzíla kî mụ agá Mḭ̃sḭ́r̃ḭ̃ gá. Ngãmíyã ĩ'badrḭ̃ kí drḭ̃ gá 'dụ kí tẹ́rḭ́
ãko ãj̃ḭ̃ trũ vĩrĩ rĩ ãni la kí ãdu ifílé ifí-ifì rĩ abe.
26 'Dã 'bã ũngúkú gá Yṵ́dã jọ ádrḭ́pḭka 'baní, “Ãma kí ã'du ḭsṵ́ ãdrĩ kí ãmã ádrḭ́pḭ
'dḭ rá ãzíla ãdrĩ kí drã ĩ'didrḭ̃ 'bã ḭ́jǫ́ zḭ̃ cí rĩ gá?
27 Ãma uzḭ kí ĩ'di 'bá Ḭsụmayḭ́l̃ḭ̃ rú 'dĩ 'banî, ãma asu kí ĩ'di 'bã ãrí ãmadrḭ́ sĩ ãma 'i
ku ĩ'di 'bã adrujó ãmã ádrḭ́pḭ ãrí ãlu ãzíla ĩzá ãlu rĩ sĩ.” Ádrḭ́pḭka ã'ḭ̃ kí rá.
28 'Bá bĩsírã idélépi Mḭ̃dḭ́yánḭ̃ rú rĩ 'bã kí alḭ agá, Yṵ̃sṵ́fṵ̃ 'bã ádrḭ́pḭka anzé kí ĩ'di
'bṵ́ agâlé rá ãzíla uzḭ kí ĩ'di 'bá Ḭsụmayḭ́l̃ḭ̃ rú rĩ 'baní sĩlíngĩ sílĩvã rú kãlḭ́ ḭ̃rḭ̃ sĩ, 'dụ kí
ĩ'di Mḭ̃sḭ́r̃ḭ̃ gâlé ĩndĩ.
29 Rṵ́bẽ̃ḿ̃ la mụ gõlé 'bṵ́ tḭ gâlé 'bo, ḭsṵ́ Yṵ̃sṵ́fṵ̃ 'dãá yụ ãzíla asi ĩ'di 'bã bõngó kí
ũcõgõ sĩ rá.
30 Atrḭ drḭ̃ ádrḭ́pḭka 'ba rṵ̃lé jọ, “Mgbâ dó 'dãá yụ, ma dó mání áma idé ã'durú yã?”
31 'Dã 'bã ũngúkú gá, a'dṵ́ kí dó ḭ̃ndrḭ́, lḭ kí ĩ'di rá ãzíla su kî dó Yṵ̃sṵ́fṵ̃ 'bã kánzũ
ãrí la gá.
32 Agụ kí dó ĩ'di 'bã bõngó u'bélé ũniyambamba rĩ átẹ́pḭ̃ rṵ̃lé, jọ kí ĩ'diní, “Ãma ḭsṵ́
bõngó 'dĩ 'i, mí amá drĩ ĩ'di, icó nõ adrulé mî ngǫ́pḭ Yṵ̃sṵ́fṵ̃ drḭ̃ 'i ku yã áni.”
33 Átẹ́pḭ̃ nḭ̃ ĩ'di cọtḭ cé jọ, “'dĩ mâ ngǫ́pḭ 'bã bõngô 'i! Ãndá-ãndá ru ṵ̃bõ̃gṵ̃ na kí dó
mání ĩ'di rá 'dộ! Ãndá-ãndá ru ândi dó Yṵ̃sṵ́fṵ̃ kpékpé!”
34 Yãkó'bõ asi dó bõngó ĩ'di ụrụ'bá gá rĩ kí ũcõgõ sĩ rá, sṵ̃ dó kõlĩbá ĩ'di ụrụ'bá gá
ãzíla awâ dó ngǫ́pḭ̃ 'i ṵ́'dṵ́ wẽwẽ rú.
35 Anzḭ ĩ'didrḭ̃ amṵ́ kí pírí ĩ'di ásḭ́ ũŋmĩlé, wó gã ru ásḭ́ ũŋmĩlé úmgbé jọ yụ, “Ma
awá mâ ngǫ́tḭ̃ sĩ kpere mání fi agá 'bṵ́ gá.” Ḭ́jǫ́ 'dĩ sĩ, átẹ́pḭ̃ awá dó ngǫ́pḭ̃ Yṵ̃sṵ́fṵ̃ sĩ.
36 Wó íni 'dĩ 'bá Mḭ̃dḭ́yánḭ̃ rú rĩ ĩtṵ̃ndã kí Yṵ̃sṵ́fṵ̃ 'i Mḭ̃sḭ́r̃ḭ̃ gâlé Põ̃tḭ̃fárõ̃ ãsĩ̃kárĩ
ãmbógó úpí Fãráwũ andre tẽlépi rĩ drḭ̃ nî.

38

Yṵ́dã kí Tãmárã be

1 Sáwã Yṵ̃sṵ́fṵ̃ ụzḭjó 'bo rĩ 'bã vúlé gá, Yṵ́dã a'be ádrḭ́pḭka kí rá ãzíla mụ u'álé ágǫ́bḭ̃
Ãdũlámũ rú umvelé Hḭ́rã 'i rĩ be.
2 Yṵ́dã ḭsṵ́ ágǫ́bḭ̃ Kãnánĩ rú rĩ 'bã ḭ̃zẹ́pḭ umvelé Sṵ́wã rĩ 'i, ĩgbã ĩ'di rá ãzíla acá dó
ĩ'di 'bã ũkú ru.
3 Ḭsṵ́ dó 'a tḭ dó sĩ ngǫ́tḭ́ ágǫ́bḭ̃ ãzíla 'da dó rṵ́ la Ḭ́rḭ̃ 'i.

4 Ịsụ́ vâ 'a ãzí rĩ 'i tị ngọ́tị́ ágọ́bị́ ãzíla 'da rụ́ la Ũnánĩ 'i.
5 Tị vâ ngọ́tị́ ágọ́bị́ ãzí rĩ 'i, 'da rụ́ la Sélã 'i. Sáwã ngọ́tị́ 'dã tĩjó rĩ sĩ, ịsụ́ Yụ́dã 'dĩ sĩ
Kẹ̃zị́bụ̃ gá.
6 Yụ́dã ĩgbã ũkú ngọ́tị́ ĩ'didrị́ kãjãní Ịrị̃ nî, ũkû rụ́ Tãmárã 'i.
7 Wó Ịrị̃ Yụ́dã ngọ́pị kãjãní rĩ idé ịjọ́ ũnzíkãnã la Úpí drị̃lẹ́ gá, ịjọ́ 'dĩ sĩ Úpí fẽ drã
rá.
8 'Dã 'bã ũngúkú gá Yụ́dã jọ Ũnánĩ ní, "Ífi mí ádrị́pị 'bã ũkû lã'bĩ ãmadrị̃ 'bã ã"ịjó
la ítị ĩ'diní anzị kí sĩ ĩ'di rụ́ ajíjó rĩ sĩ."
9 Wó Ũnánĩ nị̃ rá anzị 'dã icó kí adrulé ĩ'di ãni ku, drĩ fi ru lalé ũkú 'dã be 'bo, ĩ'di
ũri sĩ 'bá tịjó rĩ kí ũsũ vụ̃rụ́, ịjọ́ 'dĩ sĩ lẽ dó sĩ anzị ịsụ́lé ũkú 'dã be ádrị́pị̃ rụ́ ajíjó ku.
10 Ịjọ́ ĩ'di 'bã idélé rĩ ĩ'di ũnzí Úpí Ãdróŋâ drị̃lẹ́ gá ịjọ́ 'dĩ sĩ, Úpí fẽ dó vâ sĩ ĩ'diní
drãlé rá.
11 Yụ́dã jọ dó ngọ́pị̃ 'bã ũkû Tãmárã ní, "Ímụ tẽlé ãwụ́zị́ ru mí átẹ́pị drị́ko gá 'dãá
kpere mâ ngọ́pị Sélã 'bã zo agá sĩ icójó ími fijó rá." Yụ́dã jọ ịjọ́ 'dĩ íni la idé ũ̃rị̃ sĩ 'î
ngọ́pị la vâ mụ drãlé ádrị́pịka ị̃rị̃ 'dã kî áni rá rĩ sĩ. Ịjọ́ 'dĩ sĩ Tãmárã gõ dó sĩ vúlé
ĩ'badrị́ko gâlé.
12 Sáwã ãzo vúlé gá Yụ́dã 'bã ũkû Sụ́wã 'bã ị̃zẹ́pị rú rĩ drã rá. Ụ́'dụ́ Yụ́dã 'bã ũkû
awájó rĩ kí mụ ukólé 'bo, mụ Tímũnã gá 'bá ĩ'di 'bã kãbĩlõ 'bíko lịlẹ́pi rĩ kí andrélé
ãzíla ĩ'di 'bã wõ̃rị̃ Hị́rã Ãdũlámũ rú rĩ mụ ĩ'di be ĩndĩ.
13 'Bá ãzí mụ lũlé la Tãmárã ní, "Mí ándrị́pị la mụ Tímũnã gá ĩ'di 'bã kãbĩlõ 'bíko
lịlẹ́,"
14 trũ bõngó ĩ'didrị́ ãwũ̃zị̃ drị̃ kí rá, ali ru ụrụ'bá kũrũbábã sĩ, 'be ru drị̃ bõngó sĩ
cí, mụ dó rilé kẹ̃jị́tị sĩ fijó Ĩnãyímũ gá rĩ gá gẹ̃rị̃ mụlépi Tímũnã gá rĩ gá, Tãmárã 'bã
nị̃jó la Sélã zo rá úfẽ ĩ'di ĩ'diní ágó ru ku rĩ sĩ.
15 Yụ́dã la mụ ĩ'di ndrelé 'bo, ũrã 'bãngá ĩ'di ũkú ãwụ́'bá ru la ĩ'di 'bã ru mẹ́lẹ́tị
'bejó cí rĩ sĩ.
16 Ĩ'diní nị̃jó la Tãmárã ĩ'di ngọ́pị̃ Ịrị̃ drãlépi rá rĩ 'bã ũkû 'i ku rĩ sĩ, mụ ĩ'di rụ́ gẹ̃rị̃
tị gâlé jọ, "Ífẽ ámụ kolé mí be."
Tãmárã zị ĩ'di, "Mi dó mání ã'du fẽ ãdrĩ dó ko mí be rĩ gá?"
17 "Ma mụ míní ị̃ndrị́ mũlũkũdũ la ãfẽlé angájó ị̃ndrị́ mádrị̃ kí agâlé."
Tãmárã zị, "Ãko ãzí míní fẽlé mání gúrã rú cêkõ rĩ ã'du?"
18 Yụ́dã jọ, "Ma dó míní gúrã rú ã'du fẽ cêkõ yã?"
Umvi ĩ'diní, "Drõ̃nọ́ mídrị́ ími rụ́ trũ 'dĩ 'i ãzíla túré ími drị́ gá 'dĩ 'i." Ịjọ́ 'dĩ sĩ Yụ́dã
fẽ dó kí ĩ'didrị̃lé rá, ko dó sĩ ụ́'dụ́ ĩ'di be, Tãmárã ịsụ́ dô sĩ 'a.
19 'Dã 'bã ũngúkú gá Tãmárã gõ dó vúlé ĩ'badrị́ko gâlé, trũ dó kũrũbábã kí bõngó
drị̃ 'bejó rĩ be rá, ãzíla sũ̃ dó bõngó ĩ'didrị́ ãwũ̃zị̃ drị̃ kí áyụ.
20 Yụ́dã la mụ wõ̃rị̃ Hị́rã Ãdũlámũ rú rĩ tị ãpẽlé ị̃ndrị́ mváŋâ trũ Tãmárã rụ́ 'dõlé,
sĩ ãko ándrá ĩ'di 'bã a'belé gúrã rú rĩ kí unzejó 'bo, Hị́rã ịsụ́ Tãmárã gẹ̃rị̃ sĩ ku.
21 Zị ãgọbị Ĩnãyímũ gá rĩ kí, "Ũkú jõ ãwụ́'bá ru gẹ̃rị̃ tị gá 'dâ rĩ íngõlé yã?" 'Bá
ãngũ 'dã gá rĩ umvi kí ĩ'diní, "'Bá ãzí ãwụ́'bá ru la 'dọ̃ 'dáyụ."
22 Ịjọ́ 'dĩ sĩ Hị́rã gõ dó Yụ́dã rụ̃lé jọ ĩ'diní, "Ándrũ̃ mâ ngá ũkú 'dã tí. Ãgọbị ãngũ
'dã gá 'dãá rĩ jọ kí mání 'bá ãzí ãwụ́'bá ru la 'bãngá ĩ'badrị́ 'dãá yụ."
23 'Dã 'bã ũngúkú gá Yụ́dã jọ, "Lẽ ũkú 'dã 'ba mba dó ãko 'dã kí tã ĩ'diní la rú, álẽ
'bá 'bã gụ kí ãma ku. Má ũ̃'bị̃ tá tí ĩ'di ũfẽlé rá wó mí ịsụ́ dó ĩ'di ku."
24 Ãni rú ĩmbá na vúlé gá 'bá ãzí jọ Yụ́dã ní, "Mî ngọ́pị 'bã ũkû Tãmárã idé mị-ãcí
ịjọ́ 'dĩ sĩ ĩ'di dó sĩ 'a trũ."
Ịjọ́ 'dĩ sĩ, Yụ́dã jọ, "Ĩmi iyá ĩ'di ivélé ãzíla 'bã drã dó sĩ rá."

25 Ála dó mụ ĩ'di iyálé ãmvêlé 'bo, pẽ dó 'bá ãzí tị ándrịpị̃ rụ̂lé ãko ándrá ĩ'di 'bã
fẽlé gúrã rú rĩ kí trũ, jọ, “Má ịsụ́ 'a ágọ́bị́ ríŋĩ ãzíla túré 'dĩ 'bã 'dịpị rú rĩ drị́. Índre
drĩ ãko 'dĩ kí nõ ã'di ãni yã áni.”
26 Yụ́dã nị̃ dó kí rá jọ, “Tãmárã idé ịjọ́ kpị la ndẽ ma rá mání mâ ngọ́pị Sélã fẽjó
ĩ'diní ágó ru ku rĩ sĩ.” Yụ́dã la dó ru ĩ'di be ỉdị́ ku.
27 Sáwã ĩ'di 'bã tĩjó rĩ la mụ calé 'bo, ísụ́ anzị ãgọbị kí ĩ'di 'a gá ỉrị̃.
28 Ĩ'diní kí tĩ agá 'dãá, ngọ́tị́ ãzí rĩ asú ru drị́ ãmvé, ũkú ngọ́tị́ tĩlépi rĩ rụ drị́ la icí
kéyĩ ika la drị́ la gá cí jọ, “'dĩ ngọ́tị́ kãjãní rĩ.”
29 Wó uja ru drị́ nzelé vúlé, ádrịpị̃ uja dó sĩ ãfũlé drị̃drị̃ ãzíla ũkú ngọ́tị́ tĩlépi rĩ jọ,
“'Dĩ dó gẽrị̃ mídrị́ míní sĩ ãfũjó ãmvé 'dõlé ũkpó sĩ rĩ 'i 'bo,” 'da dó sĩ rụ́ la Pẽrẹ́zị̃ 'i.
30 'Dã 'bã ũngúkú gá ádrịpị̃ sĩ drị́ la gá kéyĩ ika icíjó rĩ, útĩ dó ĩ'di vúlé vúlé ru ãzíla
ú'da dó sĩ rụ́ la Zérã 'i.

39

Ịjọ́ Yũsụ́fũ̃ 'badrị́ Pọ̃tĩfárọ̃ ũkû be rĩ

1 'Bá Ịsụmayịlị̃ rú 'dĩ kí dó mụ Yũsụ́fũ̃ agụlé Mị̃sịrị̃ gâlé 'bo, ágọ́bị́ ãzí Mị̃sịrị̃ rú
umvelé Pọ̃tĩfárọ̃ ãsĩkárĩ ãmbógó úpí Fãráwũ andre tẽlépi rĩ ĩgbã dó ĩ'di kí drị́ gá nĩ.
2 Úpí ko Yũsụ́fũ̃ ãzã ịjọ́ pírí kí agá, ĩ'di dó sĩ drị̃lẹ́ba rú, rĩ dó u'álé ãmbógó ĩ'di
ĩgbãlépi Mị̃sịrị̃ ru rĩ drị̃ko gá.
3 Ãmbógó ĩ'didrị̃ la mụ ndrelé la Úpí 'i Yũsụ́fũ̃ be cí ãzíla Úpí fẽ ĩ'diní drị̃lẹ́ba ĩ'di
'bã drị́ gá ãko pírí ĩ'di 'bã idélé rĩ kí agá rá,
4 Pọ̃tĩfárọ̃ u'á dó ãyĩkõ sĩ, 'bã dó ĩ'di ãtí'bó ãzị́ ngalépi ĩ'diní rĩ rú ãzíla azị dó ãko
pírí kí ĩ'didrị́ alé gá.
5 I'dójó sáwã ĩ'diní Yũsụ́fũ̃ 'bãjó ãmbógó ru lịcọ́ agá ãzíla ãko ĩ'didrị̃ kí drị̃lẹ́ gá rĩ
sĩ, Úpí wi sũsụ́ lịcọ́ ágọ́bị́ Mị̃sịrị̃ ru rĩ drị́ drị̃ gá Yũsụ́fũ̃ ịjọ́ sĩ. Úpí wi sũsụ́ Pọ̃tĩfárọ̃ ní
ãko pírí ĩ'didrị́ jó agá ãzíla ámvụ́ agá rĩ kí drị̃ gá.
6 Ịjọ́ 'dĩ sĩ a'be dó ãko pírí kí Yũsụ́fũ̃ drị́lẹ́ gá, 'bã ásị́ mâ ãko ãzí kí lẹ́'dị̃ cí yã rĩ drị̃
gá ku, wó lú ãkónã ĩ'di 'bã nalé rĩ á'dụ̂sĩ.
Yũsụ́fũ̃ zo dó úmgbô trũ ãzíla ụrụ'bá trũ túlí-túlí.
7 Ụ́'dụ́ were vúlé gá ãmbógó ĩ'didrị̃ 'bã ũkû ásị́ 'de ĩ'di drị̃ gá jọ ĩ'diní, “Mí amụ́ ími
lalé mâ sĩ.”
8 Wó gã úmgbé ãzíla jọ ĩ'diní, “Ãmbógó mádrị̃ a'be ãko ĩ'didrị́ jó agá rĩ kí pírí áma
drị́lẹ́ gá.
9 'Bá ãzí áma drị̃lẹ́ gá jó 'dĩ agá 'dâ la yụ, ãko ãzí ĩ'di 'bã fẽlé tãmbalé mádrị́ ku la
ĩ'di 'dáyụ, pẽ lú mi 'i. Má icó dó ịjọ́ ũnzíkãnã 'dĩ idélé sĩ ịjọ́ izajó Ãdróŋâ mẹ́lẹ́tị gá
íngoní ru?”
10 Ĩ'diní ịjọ́ 'dĩ jọ agá Yũsụ́fũ̃ ní íla mi mâ sĩ ụ́'dụ́ pírí rá tí, Yũsụ́fũ̃ gã ru lalé ĩ'di sĩ
úmgbé.
11 Ụ́'dụ́ ãlu Yũsụ́fũ̃ mụ jó agâlé ĩ'di 'bã ãzị́ kí ngalé, 'bá ãzí ãtí'bó ru jó agá 'dãá cí
la yụ.
12 Pọ̃tĩfárọ̃ ũkû rụ Yũsụ́fũ̃ 'bã bõngó jọ ĩ'diní, “Mí amụ́ ími lalé mâ sĩ.” Wó Yũsụ́fũ̃
a'be dó bõngô drị́ la gá 'dãá, apá dó ụ́ngụ́lẹ́ sĩ ãmvêlé.
13 Pọ̃tĩfárọ̃ ũkû la dó mụ ndrelé la Yũsụ́fũ̃ a'be dó bõngô ĩ'didrị́ gá 'dãá ãzíla apá
ụ́ngụ́lẹ́ sĩ ãmvé,
14 umve ãti'bo ãzị́ ngalépi jó agá 'dãá rĩ kí jọ ĩ'baní “Ĩndre drĩ mgbá Ĩbũrãníyã rú
'dĩ ájí ĩ'di amụ́jó avájó ãma sĩ! Amụ́ tí jó agá 'dõlé áma ụrụlé gbõgbõ á'be ũ̃lụ́lụ́.
15 Ĩ'di mụ áma ũ̃lụ́lụ́ arelé 'bá 'baní áma itójó, apá ãmvêlé ụ́ngụ́lẹ́ sĩ a'be ĩ'di 'bã
bõngô áma drị́ gá 'dĩ.”

16 Mba dó bõngô tã 'dãá kpere ágô 'bã iyá agá.
17 Uja dó ĩ'diní ị́jọ́ 'dĩ kí vú nzelé jọ, “Ãtí'bó míní ajílé Ĩbũrãníyã rú 'dĩ afí mádrị́ jó agá 'dõlé áma ụrụlé.
18 Wó ma mụ ũlụ́lụ́ 'belé sĩ ãzãkoma ịsụ́jó 'bo, mvu apálé rá ãzíla a'be ĩ'di 'bã bõngô áma andre gá 'dâ.”
19 Yũsụ́fũ 'bã ãmbógô la mụ ị́jọ́ ũkû 'bã jọlé, “'Dĩ bã sĩ gbíyã ãtí'bó mídrị́ 'bã ị́jọ́ idéjó má rụ́ rĩ 'i,” 'dĩ arelé 'bo, acá dó ũmbájírílí.
20 'Dụ dó sĩ Yũsụ́fũ 'i sulé jó sĩ 'bá úpí drị́ mãbụ́sũ rú rĩ kí sujó rĩ gá.
Wó Yũsụ́fũ 'bã adrujó mãbụ́sũ gá 'dãá rĩ sĩ,
21 Úpí a'be ĩ'di ku, i'da ĩ'diní ásị́ ị̃gbẹ̃ ãzíla fẽ dó sĩ ãsĩkárĩ mãbụ́sũ kí andre tẽlépi rĩ ní ĩ'di lẽjó.
22 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ fẽ dó 'bá mãbụ́sũ gá rĩ kí pírí ĩ'di 'bã drị́lẹ́ gá ãzíla acá dó ãko pírí idélé mãbụ́sũ gá 'dãá rĩ kí drị̃lẹ́ gá.
23 'Bá mãbụ́sũ kí tãmbalépi rĩ 'bã ásị́ ãko a'belé Yũsụ́fũ drị́lẹ́ gá rĩ kí drị̃ gá ku ã'dusĩku ãko pírí ĩ'di 'bã idélé rĩ kí ãfũ drị̃lẹ́ba rú rá Úpí 'bã adrujó ĩ'di be cí rĩ sĩ.

40

Yũsụ́fũ icé 'bá ị̃rị̃ mãbụ́sũ rú rĩ kí 'bã urobí ífí

1 Sáwã ãzí vúlé gá 'bá wáyĩnĩ fẽlépi ãzíla 'bá ãkónã a'dílépi úpí Mị̃sị́rị̃ gá rĩ ní rĩ iza kí ĩ'di ásị́.
2 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Fãráwũ 'a ve ũmbã sĩ ãmbogo ĩ'didrị́ ị̃rị̃ wáyĩnĩ fẽlépi, ãzíla ãkónã a'dílépi rĩ 'banî,
3 ãzíla 'be dó sĩ kí mãbụ́sũ gá ãmbógó ĩ'di andre tẽlépi rĩ drị́ jó agá ãngũ ãlu ála vâ sĩ Yũsụ́fũ 'bãjó rĩ gá.
4 Ãmbógó úpí Fãráwũ andre tẽlépi rĩ 'dụ dó 'bá ị̃rị̃ 'dĩ kí fẽlé Yũsụ́fũ drị́ ãzíla mba dó sĩ kí tã.
Ĩ'baní u'á agá mãbụ́sũ gá 'dãá,
5 ị́nị́ ãlu urobí ũbĩ ágọ́bị́ wáyĩnĩ fẽlépi Fãráwũ ní ri kí ãkónã a'dílépi ĩ'diní rĩ be mãbụ́sũ gá 'dãá, wó urobí 'dĩ kí 'bã ífí ndú-ndú.
6 Yũsụ́fũ la mụ filé ĩ'ba rụ́ jó agâlé ũ'bụ́tị sĩ 'bo, ndre kí mẹ́lẹ́tị ízákĩzã rú.
7 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ zị dó ãmbogo Fãráwũ drị̃ kí, “Ĩmi indré ãndrũ ízákĩzã rú íni la ã'du ị́jọ́ sĩ yã?”
8 Umvi kí ĩ'diní, “Urobí ũbĩ ãma ị̃rị̃ trá, 'bá ãzí ãmaní ífí la icélépi la 'dáyụ.”
'Dã 'bã ũngúkú gá Yũsụ́fũ jọ dó ĩ'baní, “Ị̃nị̃ urobí ífí icéŋá la angá Ãdróŋá drị́ rĩ gá ku yã? Ĩnze mání urobí ĩmidrị̃ kí vú.”
9 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ 'bá ãmbógó ní wáyĩnĩ fẽlépi rĩ nze dó sĩ urobí ĩ'didrị̃ vú Yũsụ́fũ nî ãzíla jọ, “Ándre zãbíbũ ife áma drị̃lẹ́ gá,
10 ãzíla kénĩ la kí na. Bị́ la kí dó mụ i'dólé dụlé 'bo, ci dó ũfũ ãzíla ka dó rá, zãbíbũ ãka ru ãgũlépi kũcũ rĩ nị́ kí dó rá.
11 Kópõ úpí Fãráwũ 'bã sĩ zãbíbũ sụ́ mvụjó rĩ áma drị́ gá, ãzíla á'dụ kópõ 'i ánzi zãbíbũ nị́lépi rá rĩ ĩ'diní ala gá, áfẽ dó sĩ kópõ ĩ'didrị́ gá.”
12 Yũsụ́fũ jọ ĩ'diní, “Urobí 'dĩ 'bã ífí ĩ'di íni; ife 'bã kénĩ na 'da kí ụ́'dụ́ na.
13 Ụ́'dụ́ na alị ku rú, Fãráwũ la ími trũ rá ãzíla ĩ'di ími uja ãzị́ jõ míní ngalé rĩ gá vúlé. Mi ĩ'di 'bã kópõ wáyĩnĩ mvụjó rĩ fẽ ĩ'didrị́ gá, mi dó sĩ ĩ'diní wáyĩnĩ fẽ cécé jõ údu rĩ áni.
14 Wó ị́jọ́ 'dĩ drĩ kí ru idé míní múké rá, mí ũrã jõ áma ị́jọ́ ãzíla mí i'da jõ mání ásị́ ị̃gbẹ̃ sĩ áma vú nzejó Fãráwũ ní ĩndĩ 'bã nze rû sĩ ma mãbụ́sũ gá 'dâ rá.
15 Ãndá-ãndá ru árụ́ ándrá ma angájó ãngũ 'bá Ĩbũrãníyã rú rĩ 'badrị̃ gá ũkpó sĩ. Wó Mị̃sị́rị̃ gá 'dâ ị́jọ́ ãzí mání idélé ũnzíkãnã sĩ áma 'bãjó mãbụ́sũ gá la 'dáyụ.”

16 Ãmbógó ãkónã a'dílépi rĩ la mụ arelé la Yũsứfũ icé urobî 'bã ífí ũniyambamba
rú 'bo, jọ ĩ'diní, “Urobí ũbĩ vâ ma ĩndĩ. Urobí mádrị̃ agá ũvú mũkátĩ trũ rĩ kí áma
drị̃ gá 'dâ na.
17 Ũvú ụrụgá drị̃drị̃ rĩ agá ãkónã ũví ndú-ndú a'dílé Fãráwũ nî rĩ kí cí, wó ãriŋa ri
kí kî tilé ũvú agá 'dãá.”
18 Yũsứfũ jọ, “Urobí 'dĩ 'bã ífí íni; Ũvú na 'dã kí ứ'dứ na.
19 Ứ'dứ na alị ku rú Fãráwũ la ími drị̃kã lị rá ãzíla ĩ'di ími ãvũ gĩ ife sị gá. Ãriŋa kí
dó sĩ ími ĩzá ti nĩ.”
20 Ứ'dứ na 'dã 'de dó cé ĩmbá ứ'dứ sĩ Fãráwũ tĩjó rĩ gá ãzíla Fãráwũ 'bã dó ũ̃mũ̃
ãmbógó la 'bá ãmbogo ĩ'didrị̃ 'baní, 'bá ãzị́ ngalépi ĩ'didrị̃ko gá rĩ kí abe. Pẽ dó sĩ 'bá
tị 'bá ãmbógó ĩ'diní wáyĩnĩ fẽlépi rĩ kí ajílé 'bá ãmbógó ĩ'diní ãkónã a'dílépi rĩ be 'bá
ãmbogo ũ̃mũ̃ gá ũ'bí 'dã kí drị̃lẹ́ gá.
21 Fãráwũ uja dó ãmbógó ĩ'diní wáyĩnĩ fẽlépi rĩ ãzị́ gá vúlé sĩ wáyĩnĩ fẽjó ĩ'diní ídu
rĩ áni.
22 Wó nzi ãmbógó ĩ'diní ãkónã a'dílépi rĩ rá cécé Yũsứfũ 'bã ándrá vú la nzejó ĩ'baní
rĩ áni.
23 Ãmbógó wáyĩnĩ fẽlépi úpí Fãráwũ ní rĩ ãvĩ ị́jọ́ ándrá Yũsứfũ 'bã jọlé ĩ'diní 'bã
ũrã jõ ị́jọ́ îdrị̃ gá be rĩ rá.

41

Yũsứfũ 'bã Fãráwũ 'bã Urobí kí ífí icéjó rĩ

1 Ílí ĩ̃rị̃ ãmbógó wáyĩnĩ fẽlépi úpí Fãráwũ ní rĩ ujajó 'bo rĩ 'bã vúlé gá, urobí ũbĩ
Fãráwũ 'i, tu pá mĩrĩ umvelé Náyĩlĩ 'i rĩ tị gá.
2 Ndre tị́ ázị̃rị̃ use-mgbứrụtụtụ ãlá la ãfũ kí mĩrĩ agâlé i'dó kí ũzú nalé.
3 'Dã 'bã ũngúkú gá, ndre vâ tị́ ãzí ũnzíkãnã nzụlépi goromoto la kí ázị̃rị̃ ãfũ kí vâ
Mĩrĩ Náyĩlĩ agâlé. Utu kí pá tị́ use ãlá 'dã kí andre gá mĩrĩ tị gá 'dãá.
4 Tị́ tá ũnzíkãnã nzụlépi goromoto 'dã na kí tị́ use-mgbứrụtụtụ ãlá 'dã kí pírí rá.
'Dã 'bã ũngúkú gá Fãráwũ angá rá.
5 Wó ứ'dứ 'be ĩ'di ĩ̃dị́ ãzíla urobí ĩ̃rị̃ rĩ ũbĩ vâ ĩ'di; urobí ĩ̃rị̃ 'dĩ gá ndre ãná céke ãlu
gá ãná ãgũ kí use-use rú ãzíla ũniyambamba rú ázị̃rị̃.
6 'Dã 'bã vúlé gá ndre vâ ãná céke ãlu gá ãná nụlépi ĩ̃tứkã sĩ diri-diri la kí ázị̃rị̃.
7 Ãná nụlépi ĩ̃tứkã sĩ diri-diri 'dã uti kí ãná use-use 'dã kí pírí. Fãráwũ angá dó rá
ịsứ́ íni 'dĩ urobí la ĩ'di ũbĩ agá nĩ.
8 Ãngũ la mụ ụwị́lé 'bo, ũ̃'bứtị sĩ Úpí Fãráwũ ásị́ ri umvúlé umvû; ị́jọ́ 'dĩ sĩ pẽ dó 'bá
tị ũjogo kí umvelé 'bá ũndũwã trũ Mị̃sị̃rị̃ gá rĩ abe. Fãráwũ nze dó urobí ĩ'di ũbĩlépi
rĩ kí vú 'bá 'dĩ 'banî, wó 'bá ãzí icólépi urobí 'dĩ kí ífí icélépi ĩ'diní rá la yụ.
9 'Dã 'bã ũngúkú gá ãmbógó wáyĩnĩ fẽlépi rĩ jọ Fãráwũ ní, “Má agá ị́jọ́ mání izalé
rĩ ãndrũ rá.
10 Fãráwũ u'á ándrá ũmbã sĩ ãti'bo ĩ'didrị́ gá rĩ 'banî ãzíla 'bã ma mãbứsũ̃ gá
ãmbógó 'bá ãkónã a'dílépi rĩ kí drị̃lẹ́ gá rĩ be jó ãsĩkárĩ ãmbógó úpí andre tẽlépi rĩ
drị̃ gá.
11 Urobí ũbĩ ãma ị́nị́ ãlu agá ãzíla urobí ãma ũbĩlépi 'da kí ífí ndú-ndú.
12 Ịsứ́ íni 'dĩ kãrị́lẹ̃ Ĩbũrãníyã rú ãmbógó ãsĩkárĩ úpí andre tẽlépi rĩ kí drị̃lẹ́ gá rĩ 'bã
ãtí'bó ru rĩ ándrá 'dãá cí. Ãnze urobí ãma ũbĩlépi rĩ kí vú ĩ'dinî, ãzíla icé 'bá ãlu-ãlu
'bã urobí ífí 'bá ãlu-ãlu ní rá.
13 Urobí ífí ĩ'di 'bã icélé rĩ idé kí ru cécé ĩ'di 'bã jọlé rĩ áni; mâ rú rĩ ûja ma ãzị́ gá
rá, ágọ́bị́ ãzí rĩ ú'dị ĩ'di rá.”
14 Fãráwũ pẽ dó 'bá tị Yũsứfũ umvelé, gbõgbõ íyá dó Yũsứfũ mãbứsũ̃ gâlé rá. Ĩ'di
mụ ru drị̃'bị́ falé 'bo uja dó bõngó ãzíla mụ dó sĩ Fãráwũ drị̃lẹ́ gá.

15 Fãráwũ jọ Yṹsṹfṹ ní, “Urobí ũbĩ ma, wó 'bá ãzí icólépi mání ífí la icélépi rá la
yụ wó újọ mání mi urobí ífí icé rá údrĩ míní vú la nze rá rĩ gá.”
16 Yṹsṹfṹ umvi Fãráwũ ní, “Má icé urobí ífí má 'i ku, wó rá la Ãdróŋá la míní urobí
múké rĩ 'bã ífí icé nĩ.”
17 'Dã 'bã ũngúkú gá Fãráwũ jọ Yṹsṹfṹ ní, “Urobí áma ũbĩlépi rĩ agá átu pá Mĩrĩ
Náyĩlĩ tị gá,
18 ãzíla ándre tị ázị̂rị̂ use-mgbṹrụtụtụ ãlá la ãfũ kí Mĩrĩ Náyĩlĩ agâlé i'dó kí ũzú
nalé.
19 'Dã 'bã vúlé gá, ándre tị ãzí ũnzíkãnã nzụlépi goromoto la kí ázị̂rị̂ ãfũ kí vâ Mĩrĩ
Náyĩlĩ agâlé. Ándre jõ drĩ tị ãzí ũnzíkãnã nzụlépi goromoto 'dã áni la kí ãngũ Mị̂sị̂rị̂
drị̂ gá 'dâ ãluŋá la ku.
20 Tị ũnzíkãnã nzụlépi goromoto 'dã uti kí tị use mgbụrụtụtụ ãlá 'da kí pírí rá.
21 Wó ĩ'baní táni tị use mgbụrụtụtụ ãlá 'da kí uti agá rá tí, mí icó nị̂lé la uti kí kí rá
rĩ gá ku ã'dusĩku ace kí goromoto rú ũgũgõ. 'Dã 'bã ũngúkú gá ma angá dó rá.
22 “Urobí áma ũbĩlépi ị̂rị̂ rĩ gá ándre ãná céke ãlu gá ãná ãgũ kí use-use rú ãzíla
ũniyambamba rú ázị̂rị̂.
23 'Dã 'bã vúlé gá ándre vâ ãná céke ãlu la gá ãná nụlépi ị̂tṹkã sĩ diri-diri la kí ázị̂rị̂.
24 Ãná nụlépi ị̂tṹkã sĩ diri-diri 'dã uti kí ãná tá use-use ãzíla ũniyambamba rú 'dĩ kí
pírí rá. Ánze dó urobí ị̂rị̂ 'dĩ kí vú 'bá mádrị̂ ũjogo rú 'dĩ 'banî, wó 'bá ãzí ãlu icólépi
mání ífí la kí icélépi rá la 'dáyụ.”
25 'Dã 'bã ũngúkú gá Yṹsṹfṹ jọ Fãráwũ ní, “Urobí ị̂rị̂ ími ũbĩlépi 'dĩ kí 'bã ífí 'bã
ngá ãlu. Ãdróŋá i'da míní ị́jọ́ ĩ'di 'bã lẽlé mụlé ngalé rĩ kî.
26 Tị ázị̂rị̂ use mgbụrụtụtụ 'da kí ãzíla ãná céke ãlu gá ãgũlépi use-use rú ãzíla
ũniyambamba rú ázị̂rị̂ 'dã kí ílí ázị̂rị̂; wó kí pírí urobí ífí ãlu la.
27 Tị ázị̂rị̂ ũnzíkãnã nzụlépi goromoto 'dã kí Ãná nụlépi ị̂tṹkã sĩ diri-diri ázị̂rị̂ 'da
kí abe kí ílí ázị̂rị̂ ãbị́rị́ 'bã sĩ 'dejó nĩ rĩ kî.
28 “Ĩ'di cécé tá mání jọlé Fãráwũ ní rĩ áni, Ãdróŋá la míní ị́jọ́ ĩ'di 'bã lẽlé mụlé idélé
rĩ kí i'da.
29 Ílí ázị̂rị̂ 'da kí agá ãkónã la mụ kalé rõnzõ-rõnzõ ãngũ Mị̂sị̂rị̂ drị̂ agá.
30 Wó ílí ázị̂rị̂ ãkónã 'bã sĩ kajó rõnzõ-rõnzõ 'dã kí ũngúkú gá rílẽ la mụ 'delé ílí
ázị̂rị̂. 'Dã 'bã ũngúkú gá ãkónã kalépi ãngũ Mị̂sị̂rị̂ drị̂ gá rõnzõ-rõnzõ 'da kí ukó rá
ãzíla rílẽ 'dã la ãngũ iza ũnzíkãnã rú.
31 Rílẽ 'dã 'bã ũnzĩkãnã sĩ ị́jọ́ ãkónã ka ándrá ãngũ Mị̂sị̂rị̂ drị̂ gá rõnzõ-rõnzõ rá rĩ
la ãvĩ rá.
32 Ásị̂sị̂ŋá Ãdróŋá 'bã urobí ị̂rị̂ 'dĩ kí i'dajó Fãráwũ míní rĩ Ãdróŋá 'bã ị́jọ́ la ũkpó
ru, ãzíla ĩ'di mụ ị́jọ́ 'dĩ idélé gbõŋáŋá ru.
33 “Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, lẽ Fãráwũ 'bã ndrṹ 'bá ãzí ị́jọ́ nị̂lépi cé ãzíla ũndũwã rú la 'bãlé ãmbógó
ru ãngũ Mị̂sị̂rị̂ drị̂ drị̂ gá.
34 Lẽ Fãráwũ 'bã ũpẽ vâ 'bá ãzí drị̂lẹ́ ru la kí ãkónã kalépi ílí ázị̂rị̂ 'dĩ agá rĩ kí 'bã
ĩsélé ãlu tõwú drị̂ trajó.
35 Ị́jọ́ Fãráwũ 'bã azịlé rĩ sĩ 'bã tra kí ãkónã ílí amṹlépi ázị̂rị̂ ũniyambamba 'dĩ kí
agá, 'bã mba kí dó sĩ ãkónã 'dĩ kí tã ĩrá gá táwṹnị̂ ãlu-ãlu agá.
36 Lẽ úmba ãkónã 'dĩ kí tã lómúre gá múké-múké sĩ ãbị́rị́ amṹlépi ãngũ Mị̂sị̂rị̂ drị̂
drị̂ gá ílí ázị̂rị̂ 'dã kí agá 'dã drị̂ tẽjó rílẽ 'bã ị̂lị̂kị̂ rû sĩ 'bá Mị̂sị̂rị̂ drị̂ kí ku.”
37 Ị́jọ́ Yṹsṹfṹ 'bã itúlé 'dĩ fẽ ãyĩkõ Fãráwũ ní ãmbogo ĩ'didrị̂ kí abe.
38 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Fãráwũ zị ãmbogo ĩ'di pálé gá rĩ kî, “Ãma icó 'bá ãzí úríndí Ãdróŋá drị̂
trũ ị́jọ́ ngalépi cécé Yṹsṹfṹ áni la ịsṹlé rá yã?”

Yṹsṹfṹ 'bãjó úpí ru Mị̂sị̂rị̂ gá rĩ

39 'Dã 'bã ũngúkú gá Fãráwũ jọ Yũsụ́fũ ní, “Ãdróŋá 'bã ịjọ́ 'dĩ kí ífí icéjó míní rĩ sĩ,
'bá ãzí calépi mí rụ́ ịjọ́ vãŋá sĩ ãzíla ũndũwã sĩ ími ndẽlépi Mịsịrị̃ gá 'dâ rá la yụ.
40 Ma mụ ími 'bãlé ãzị 'dĩ 'bã drị̃lẹ́ ru, mi dó adru ãmbógó ãko mádrị lịcọ agá rĩ kí
drị̃lẹ́ gá pírí ãzíla 'bá mádrị kí pírí mụ ịjọ́ arelé ími tị gá, ma dó adru ãmbógó ru ími
drị̃lẹ́ gá la lú úmvúke mádrị ũpĩ drị sĩ.
41 Á'bã dó mi ãmbógó ru ãngũ Mịsịrị̃ drị drị̃lẹ́ gá pírí.”
42 'Dã 'bã ũngúkú gá Fãráwũ ãtrũ kátĩ ĩ'di drịmváŋá gá rĩ sulé Yũsụ́fũ drị gá ãzíla
ũsũ dó ĩ'di kánzũ ãmbõgõ drị kî sĩ, gĩ ĩ'di imbe gá nõrórõ gólũdĩ rú ũpĩ drị 'i.
43 Fãráwũ fẽ dó gárĩ ãmbógó ũpĩ gá námbã ĩrị̃ sĩ rĩ drị Yũsụ́fũ ní sĩ cẽjó ãzíla 'bá kí
dó dị uzâ sĩ, “Ĩmi a'be gẽrị̃ ãmbógó nî,” Yũsụ́fũ acá dó sĩ ãmbógó Fãráwũ 'bã ũngúkú
gá námbã ãlu sĩ rĩ rú. Fãráwũ 'bã dó ĩ'di ãmbógó ru ãngũ Mịsịrị̃ drị drị̃lẹ́ gá pírí.
44 Fãráwũ jọ Yũsụ́fũ ní, “Ma úpí ru ma 'i, 'bá ãzí icó ãzị ngalé Mịsịrị̃ gá 'da ími tị
kóru ku.”
45 Fãráwũ uja dó Yũsụ́fũ rụ́ 'dalé Zãfẽnátĩ Pãnéyã 'i. Fẽ dó Ãsĩnátã Pọ̃tị̃fẹ́rã átáló
úrí uwilépi Ụ́nị̃ gá rĩ 'bã ĩzẹ́pị ĩ'diní ũkú ru. Yũsụ́fũ acị dó ãngũ Mịsịrị̃ drị agâ sĩ pírí.
46 Yũsụ́fũ ílí dó mụ calé kãlị na 'bo i'dó dó ãzị ngalé úpí Fãráwũ pálé gá, fũ dó
Fãráwũ drị̃lẹ́ gá rĩ sĩ ãzíla acị ãngũ Mịsịrị̃ drị undré trũ pírí.
47 Ílí ázị̃rị̃ ãkónã 'bã sĩ kajó rĩ sĩ, ãngũ ka dó ãkónã kpẽté-kpẽté.
48 Yũsụ́fũ tra dó ãkónã kalépi kpẽté-kpẽté ílí ázị̃rị̃ Mịsịrị̃ gá 'dãá rĩ kí, 'bã dó sĩ kí
pírí ĩrá gá. Tra ãkónã ámvụ́ táwũ̃nị̃ ãlu-ãlu andre gá rĩ, mba dó kí tã táwũ̃nị̃ ãlu-ãlu
gá 'dãá cí.
49 Yũsụ́fũ mba dó ãkónã tã ĩrá gá tré-tré ũ'bĩ̃ŋá la ndẽ ĩ'di rá ãkónã 'bã adrujó cécé
cínákí mĩrĩ gá rĩ áni rĩ sĩ.
50 Ílí rílẽ 'bã a'déjó rĩ acá drĩ ku rú, Ãsĩnátã Pọ̃tị̃fẹ́rã átáló úrí uwilépi Ụ́nị̃ gá rĩ 'bã
ĩzẹ́pị tị Yũsụ́fũ ní anzị kí ĩrị̃.
51 Yũsụ́fũ 'da dó sĩ ngọ́tị́ kãjãní rĩ rụ́ Mãnásẽ 'i jọ, “Ã'dusĩku Ãdróŋá fẽ má ãvĩ ịjọ́
ũcõgõ mádrị kí drị gá ãzíla 'bá má átẹ́pị drị jó agá rĩ kí abe pírí rá.”
52 'Da ngọ́tị́ŋá vúlé rĩ 'bã rụ́ Ịfụrayịmũ̃ 'i jọ, “Ã'dusĩku Ãdróŋá wi mání sũsụ́ ma dô
sĩ drị̃lẹ́ trũ ãngũ mání sĩ ũcõgõ najó rĩ gá.”
53 Ílí ázị̃rị̃ ãkónã 'bã kajó rõnzõ-rõnzõ Mịsịrị̃ gá rĩ ukó kí dó rá,
54 ãzíla ílí ázị̃rị̃ rílẽ drị i'dó kí dó cécé Yũsụ́fũ 'bã ándrá jọlé rĩ áni. Rílẽ 'de dó ãngũ
drị̃ gá pírí, wó ãkónã 'bã ngá ãngũ Mịsịrị̃ drị agá pírí cí.
55 'Bá pírí Mịsịrị̃ gá rĩ kí mụ rílẽ 'dã ĩtrĩkãlé 'bo, 'bã kí mãmálá Fãráwũ drị̃lẹ́ gá
ãkónã ịjọ́ sĩ. Fãráwũ jọ 'bá Mịsịrị̃ gá 'dãá rĩ 'banî, “Ĩmụ Yũsụ́fũ rụ́, ãzíla ĩmi idé ịjọ́
ĩ'di 'bã jọlé ĩminî rĩ kî.”
56 Rílẽ 'dã iré dó ãngũ Mịsịrị̃ drị agá sĩ pírí, Yũsụ́fũ nzị̃ ĩrá lómúre rú rĩ kí tị sĩ
ãkónã ụzijó 'bá Mịsịrị̃ gá rĩ 'baní ãbịrị́ 'bã adrujó ambamba rĩ sĩ.
57 Sụ́rụ́ pírí amụ́ kí dó ãkónã ĩgbãlé Yũsụ́fũ drị Mịsịrị̃ gá ã'dusĩku rílẽ 'dã 'bã mịfị
ka ũnọ́kụ́ drị gá 'dâ pírí.

42

Yũsụ́fũ ádrị̃pịka mụ kí ãkónã ĩgbãlé Mịsịrị̃ gá

1 Yãkó'bõ la mụ arelé la ãkónã ãngũ Mịsịrị̃ drị gá cí, jọ anzị ĩ'didrị 'baní, “Ĩmi ídé
ịjọ́ ãzí ku ã'du sĩ yã?
2 Má are Mịsịrị̃ gâlé ãkónã cí, ĩmụ 'bání ĩgbãlé la sĩ u'ájó ídri ãbịrị́ ika 'dĩ agá 'dâ
ãma icó dó sĩ ũdrãlé ku.”
3 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, Yũsụ́fũ 'bã ádrị̃pịka mụdrị rĩ mụ kí dó ãkónã ĩgbãlé Mịsịrị̃ gâlé nĩ.

4 Wó Yãkó'bõ uga Yũsúfũ 'bã ádrı́pı̨ Bénzãmĩnĩ mụlé ĩ'ba abe úmgbé ã'dusĩku idé ũrı̃ sĩ, ũrã ı́jọ́ ãzí ũnzí la icó mụlé ru idélé ĩ'di ụrụ'bá gá rá.
5 Anzı̨ Yãkó'bõ drı̨ 'dĩ mụ kí 'bá ãzí mụlépi ãkónã ĩgbãlépi Mı̃sı́rı̃ gâlé rĩ kí abe ã'dusĩku rílẽ 'de ándrá vâ ãngũ Kãnánĩ drı̨ agá ĩndĩ.
6 Yũsúfũ 'bã ándrá adrujó ãmbógó ru ãngũ Mı̃sı́rı̃ drı̨ gá rĩ sĩ, ri ãkónã ụzı̨lé 'bá ũnọ́kụ́ drı̃ gá 'dâ rĩ 'baní pírí nĩ. Yũsúfũ 'bã ádrı́pı̨ka kí mụ acálé 'bo tı̃ kí ãja ãzíla su kí drı̨ vũrụ́ ĩ'di drı̨lẹ́ gá. 7 Yũsúfũ la mụ ádrı́pı̨ka kí ndrelé 'bo, cọtı̨ nı̃ kí cé, wó 'bã ru ínı̃ kí ku. Zı̨ kí ũmbájírílí, "Ĩmi angá íngõlé yã?"
Umvi kí ĩ'diní, "Ãma angá ãngũ Kãnánĩ drı̨ gá, ãma amụ́ ãkónã ĩgbãlé."
8 Yũsúfũ ní táni ádrı́pı̨ka kí nı̃ agá rá tí, wó nı̃ kí ĩ'di ku.
9 'Dã 'bã ũngúkú gá ı́jọ́ ándrá urobí 'bã ĩ'di ũbĩjó rĩ agá kí dó ĩ'dinî, ãzíla jọ ĩ'baní, "Ĩmi 'bá ũní-ũníŋá gá la kî; ĩmi amụ́ lú sĩ lẽjó ãngũ ãmadrı̨ 'dĩ ı̃ndụ́ ndrũjó sĩ nı̃jó la ĩ'di ũkpó kóru la wókõ íngõ gá yã rĩ."
10 Umvi kí, "Yụ, úpí ãmadrı̨ ãti'bo mídrı̨ amụ́ kí ãkónã ĩgbãlé.
11 Ãma pírí anzı̨ átẹ́pı̨ ãlu ãni la. Ãma adru 'bá ũní-ũníŋá gá la kî ku, ãma 'bá ı́jọ́ mgbã idélépi la kî."
12 Yũsúfũ jọ ĩ'baní, "Yụ! Ĩmi amụ́ lú sĩ lẽjó ãngũ ãmadrı̨ 'dĩ ı̃ndụ́ ndrũjó sĩ nı̃jó la ĩ'di ũkpó kóru la wókõ íngõ gá yã rĩ."
13 Wó jọ kí, "Ãti'bo mídrı̨ kí ándrá ádrı́pı̨ka rú pírí rĩ gá 'bá mụdrı̨ drı̃ ı̃rı̃, ãma anzı̨ 'bá ãlu ãni la kí angájó ãngũ Kãnánĩ drı̨ gá. Ãmã ádrı́pı̨ ãlu rĩ drã rá, ãzí vúléŋá rĩ ace ru ãmã átẹ́pı̨ be."
14 Yũsúfũ jọ ĩ'baní, "Ĩ'di tá mání jọlé ĩminí rĩ áni, ĩmi 'bá ũní-ũníŋá gá la kî.
15 Ma ĩmi ũ'bı̃ 'dĩ áni: Ána ũyõ úpí Fãráwũ 'bã rụ́ sĩ ĩmi icó gõlé ku kpere ĩmi ádrı́pı̨ vúléŋá 'dã 'bã acâ gá 'dâ.
16 Ĩmi ãzí ãlu la 'bã mụ ĩmĩ ádrı́pı̨ ajílé. Ála ĩmi ãzí rĩ kí 'bã mãbụ́sũ gá, ma sĩ nı̃ la ı́jọ́ ĩminí jọlé 'dĩ ĩ'di jõ nõ ı́jọ́ mgbã la yã áni. Ĩdrĩ ĩmĩ ádrı́pı̨ vúléŋá 'dã ají ku, ı́jọ́ mání jọlé rĩ, ána ũyõ úpí Fãráwũ 'bã rụ́ sĩ ĩmi 'bá ũní-ũníŋá gá la kî!"
17 'Dã 'bã vúlé gá Yũsúfũ 'bã dó kí mãbụ́sũ gá ụ́'dụ́ na.
18 Ụ́'dụ́ na la sĩ Yũsúfũ jọ ĩ'baní, "Ma 'bá Ãdróŋâ ũrı̃lépi rá la, ma ĩmi a'be ídri rá ĩdrĩ ı́jọ́ 'dĩ nga rá rĩ gá.
19 Ĩmi 'bá mgbã la yã rĩ nı̃jó, ĩmĩ ãzí ãlu rĩ 'bã ace mãbụ́sũ gá 'dâ; ĩmi ãzí rĩ icó kí gõlé vúlêlé íná ĩ'bã kí ĩgbãlé rĩ trũ 'bá ĩ'badrı̨ ãbı́rı̨ trũ 'dã 'ba rụ̃lé rá.
20 Wó ĩminí ãgõ agá ĩmi ají ĩmĩ ádrı́pı̨ vúléŋá rĩ má rụ́ 'dõlé ĩndĩ. 'Dĩ la i'da la mání ĩmi ı́jọ́ mgbã rĩ jọ ãzíla má icó dó sĩ ĩmi ụ'dı̨lé ku." Ã'ı̨ kí ı́jọ́ 'dĩ idéjó rá.
21 I'dó dó kí ı́jọ́ jọlé kí drĩdríŋĩ gá, jọ kí ãndá-ãndá ru "Íjọ́ 'dĩ kí ru idé ãma ụrụ'bá gá íni la ãmaní ándrá ãmã ádrı́pı̨ Yũsúfũ idéjó ũnzí rĩ sĩ. Ãndre kí ándrá ũcõgõ ĩ'di 'bã adrujó ala gá rĩ ãzíla drı̨ ĩ'di 'bã ã'bãlé ãzãkoma a'ı́jó ãmadrı̨ rĩ rá, wó ãma are kí ándrá ĩ'di ku. Ũcõgõ ãmadrı̨ 'dĩ acá ãma drı̃ gá ı́jọ́ ándrá ãmaní idélé rĩ sĩ."
22 Rụ́bẹ̃nı̃ jọ, "Ájọ ándrá ĩmi idé mgbâ ũnzí ku rĩ gá ku yã? Wó ĩmi are ándrá áma tı̨ ku. Ãma kí dó mụ ũdrãlé ãvũ ãrí ũfẽjó ãmã kí ándrá ĩ'di 'dijó rá rĩ sĩ."
23 Yũsúfũ are ı́jọ́ ĩ'bã kí jọlé rĩ cé, wó ũrã kí 'bã ngá are ku íni ã'dusĩku Yũsúfũ rĩ ı́jọ́ jọlé ĩ'ba abe 'dĩ sĩ 'bá ãzí la tı̨ uja agá ĩ'baní nĩ.
24 Yũsúfũ ĩdã ru kí andre gá 'dãá rĩ sĩ mbẽlẽŋá ru, fũ mụlé awálé bụ́lụ́ gá. Ĩ'di mụ ĩyãŋãlé 'bo, ãgõ vúlé ĩ'ba rụ́ 'dõlé, fẽ Sı̃mọ́nı̃ arụ́lé ãzíla úmbé ĩ'di mgbemgbe ádrı́pı̨ka kí drı̃ gâsĩ.
25 Yũsúfũ azı̨ ı́jọ́ ũkpó ru ãti'bo ĩ'didrı̨ 'dĩ 'baní sĩ ãkónã tõjó ádrı́pı̨ka kí 'bã gũtı́yã kí agá, 'bá ãlu-ãlu 'bã séndẽ sujó gũtı́yã agá ãzíla ĩ'baní ãkónã gẹ̃rı̃ ãni la fẽjó ĩndĩ.

26 Ũ'bã kí dó ãkónã ĩ'baní ĩgbãlé rĩ kí kãyĩnõ kí drị̃ gá ãzíla ko kí dó drị̃ gõlé vúlé.
27 Ãngũ ĩ'bã kí ụ́'dụ́ kojó rĩ gá ĩ'bã ãzí ãlu la nzị̃ gụ̃t́ỵã ĩ'didrị̃ tị sĩ ãkónã ãndĩjó kãyĩnõ nî, ịsụ́ ú'bã séndẽ ĩ'didrị̃ ãkónã drị̃ gá gụ̃t́ỵã agá 'dãá ũgũgõ.
28 Umve ádrı̣́pịka kí jọ, “Séndẽ mádrị̃ ûja ĩ'di mádrı̣́ vúlé. Ĩndre ĩ'di gápi gụ̃t́ỵã agá 'dĩ!” Kí ásı̣́ mvu rụ̃, ãzíla acá kí ụ̃rị̃ sĩ jọ kí, “Ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã idélé ãma rụ́ íni 'dĩ dó ã'du ị́jọ́?”
29 Kí dó mụ acálé átẹ́pị̃ Yãkó'bõ rụ́ Kãnánĩ gá 'dõlé 'bo, nze kí ị́jọ́ ru idélépi ĩ'ba abe rĩ kí vú pírí jọ kí,
30 “Ãmbógó Mı̃ịsı̣́rị̃ drị̃ ri ị́jọ́ jọlé ãma abe ũkpómgboroto rú ãzíla alı̣́ ĩnzõ ãma ụrụ'bá gá jọ, ãma amụ́ íni la ãngũ ĩ'didrị̃ ị̃ndụ́ ndrụ̃ trũ.
31 Ãjọ ĩ'diní, ‘Ãma adru 'bá ũní-ũníŋá gá la kî ku, ãma 'bá mgbã la kî.
32 Ãma pírí rĩ gá ádrı̣́pịka rú 'bá mụdrị̃ drị̃ ị̃rị̃, anzị 'bá ãlu ãni. Ãmã ádrı̣́pị ãlu rĩ drã rá, ãzí vúléŋá rĩ ace ru ãmã átẹ́pị be Kãnánĩ gâlé 'dã.’
33 “'Dã 'bã ũngúkú gá ágọ́bı̣́ úpí ru ãngũ 'dã gá rĩ jọ ãmaní, ‘Ma mụ nı̣̃lé la ĩmi 'bá mgbã la rĩ gá ị́jọ́ 'dĩ sĩ: Ĩmi a'be ĩmi ádrı̣́pị ãzí ãlu rĩ má be 'dâ; ãzíla ĩ'dụ ãkónã agụlé 'bá ĩmi drı̣́ko gá ãbı̣́rı̣́ ru 'dã 'ba nî.
34 Wó ĩmi ají ĩmi ádrı̣́pị vúléŋá rĩ má rụ́ 'dõlé ĩndĩ ma dó sĩ nı̣̃ la lọ́lọ́ ĩmi adru 'bá ũní-ũníŋá gá la kí ku, wó 'bá mgbã la kî; ma dó sĩ ĩmi ádrı̣́pị fẽ vúlé ĩmidrı̣́, ĩmi dó sĩ bĩsírã nga ãma be ãngũ 'dĩ gá 'dâ.’ ”
35 Ĩ'baní ĩ'bã ãkónã kí ũsũ agá, 'bá ãlu-ãlu ndre ĩ'di 'bã bẹ́gı̣̃ séndẽ drị̃ séndẽ kî trũ gụ̃t́ỵã agá 'dãá ũgũgõ, kí mụ átẹ́pị̃ trũ séndẽ kí ndrelé bẹ́gı̣̃ agá 'dãá 'bo, ụ̃rị̃ rụ kí átẹ́pị̃ Yãkó'bõ trũ cí.
36 Átẹ́pị̃ jọ ĩ'baní, “Ĩlẽ mâ ãvĩ mâ anzị kí pírí yã? Yụ̃sụ́fụ̃ 'dáyụ; Sı̃ịmọ́nị̃ dó vâ 'dáyụ; ãzíla ĩlẽ vâ Bénzãmĩnĩ 'dụlé rá. 'Bá ũcõgõ la nalépi rĩ ĩ'di dó ma 'i.”
37 Rụ́bẹ̃nị̃ jọ átẹ́pị̃ nî, “Ádrĩ Bénzãmĩnĩ ají vúlé mí rụ́ 'dõlé ku, mi anzị mádrı̣́ ị̃rị̃ 'dĩ kí ụ'dı̣́ tị la gá. Ífẽ ĩ'di áma drı̣́lẹ́ gá ãzíla ma rú ĩ'di ají vúlé mı̣́rụ́ 'dõlé rá.”
38 Wó Yãkó'bõ jọ, “Mâ ngọ́pị icó mụlé mí be ku; ã'dusĩku ádrı̣́pị̃ Yụ̃sụ́fụ̃ drã rá, ĩ'di dó lú ngọ́t́ỵŋá acelépi ãndrẽ agá 'dâ rĩ 'i. Ị́jọ́ ãzí drĩ dó mụ ru idélé ĩ'di ụrụ'bá gá gẹ̃rị̃ agâlé, ị́jọ́ ĩminí ajílé áma drị̃ gá 'dĩ la áma ĩdrãnĩgõ fẽ filé 'bụ́ gâlé ũcõgõ trũ.”

43

Bénzãmĩnĩ agụjó Mı̃ịsı̣́rị̃ gá rĩ

1 Kãnánĩ gá 'dãá rílẽ acá ũnzí trẹ̃yı̣́.
2 'Bá Yãkó'bõ drı̣́ko gá rĩ kí mụ ãkónã ándrá ajílé Mı̃ịsı̣́rị̃ gâlé rĩ nalé pírí 'bo, Yãkó'bõ jọ ngọ́pịka 'banî, “Ĩgõ 'bání ãkónã ãzí kí ĩgbãlé Mı̃ịsı̣́rị̃ gâlé.”
3 Wó Yụ́dã jọ átẹ́pị̃ ní, “Ágọ́bı̣́ 'dã li ándrá ãma bı̣́lẹ́ ị̃ndụ́ ũkpómgboroto rú jọ, ‘Má icó ĩminí ã'ị̃lé amụ́lé áma drı̣́lẹ́ gá ku ĩdrĩ amụ́ ĩmi ádrı̣́pị vúléŋá rĩ kó ru rĩ gá.’
4 Ídrĩ ã'ị̃ Bénzãmĩnĩ fẽlé mụjó ãma abe rá, ãma mụ ãkónã ĩgbãlé míní rá.
5 Ídrĩ ã'ị̃ ku yã áni, ãma icó mụlé ku, ã'dusĩku ágọ́bı̣́ 'dã jọ ándrá ãmaní, ‘Má icó ĩminí ã'ị̃lé amụ́lé áma drı̣́lẹ́ gá ku ĩdrĩ amụ́ ĩmi ádrı̣́pị vúléŋá rĩ kó ru rĩ gá.’ ”
6 Yãkó'bõ zị kí, “Ĩlũ ágọ́bı̣́ 'dã ní ĩmĩ ádrı̣́pị ãzí cí mání sĩ ũcõgõ ịsụ́jó ásı̣́ gá íni ã'du ị́jọ́ sĩ?”
7 Umvi kí, “Ágọ́bı̣́ 'dã ri ị́jọ́ ụzı̣́lé ãma tị gá ãzíla 'bá ãmadrı̣́ lı̣́cọ́ agá rĩ kí drị̃ gá jọjó la, ‘Ĩmi átẹ́pị drĩ kpere ídri yã? Ĩmĩ ádrı̣́pị ãzí cí yã?’ Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãma ũlũ dó sĩ ĩ'diní kí rá. Ãma icó tâ dó nı̣̃lé la ĩ'di 'bã jọ la, ‘Ĩmi ají ĩmi ádrı̣́pị vúléŋá rĩ ĩndĩ rĩ gá íngoní ru’?”

8 'Dã 'bã ũngúkú gá Yụ́dã jọ átẹ́pị̃ Yãkó'bõ nî, “Ípẽ mgbâ tị má be ãma dó sĩ drị̃ ko mụlé cọtị. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ 'bá ãzí ãlu la 'bã drã rú dó sĩ ãbị́rị́ sĩ ku.

9 Ma pa tu ĩ'di ị́jọ́ gá ma 'i, mi dó sĩ amụ́ ĩ'di ịsụ́lé áma drị́ gá. Ádrĩ ĩ'di ají mí rụ́ 'dõlé ku, lẽ áwá dó ĩ'di ị́jọ́ áma ụrụ'bá gá jã 'dâ.

10 Ãdrĩ tá sáwã iza gá biri 'dĩ áni ku, ãma acị́ tánõ lé pâlé ỹrỹ̃ 'dĩpí 'bo.”

11 'Dã 'bã ũngúkú gá ĩ'bã átẹ́pị Ịsịrayị́lỹ̃ jọ ĩ'baní, “Drĩ dó adru 'dĩ áni yã áni, lẽ ĩ'dụ ĩmidrị́ bẹ́gỹ̃ rĩ kí agá ãko ũniyambamba ãngũ 'dĩ drỹ̃ kí ãmbógó ní ĩndĩ; ãdu ngỹ̃lépi vĩrĩ rĩ, ãnụ́ úsã, lũbánĩ ngỹ̃lépi vĩrĩ rĩ, ife ífí kí ãzíla ife umvelé ãlĩmóndĩ rú rĩ 'bã ífí kí abe.

12 Ỹ'dụ vâ séndẽ ĩmi drị́ gá pâlékó ỹrỹ̃ sĩ ĩndĩ ã'dusĩku lẽ ĩmi uja séndẽ ándrá ũ'bãlé ĩmidrị́ gỹ̃tị́yã kí agá rĩ kí vúlé.

13 Ỹ'dụ ĩmi ádrị́pị 'i, ĩgõ dó sĩ ĩ'di trũ vúlé ágọ́bỹ̃ rỹ̃lé.

14 Ãdróŋá Ũkpó 'Dị́pị 'bã fẽ ásỹ̃ ỹ̃gbẹ̃ ágọ́bỹ̃ 'dã 'bã ásỹ̃ gá ĩ'diní sĩ Bénzãmĩnĩ kí ãfẽjó ĩmidrị́ ĩmi ádrị́pỹ̃ ãzí lé 'dã be ĩndĩ. Wó drĩ dó vâ adru mání sĩ anzị́ mádrỹ̃ kí ãvĩjó pírí yã áni, lẽ 'bã adru dó 'dã 'bã áni.”

15 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá 'dĩ 'dụ kí dó ãko ãzí fẽtáŋá ru la kí kí drị́ gá ĩndĩ ãzíla séndẽ pâlékó ỹrỹ̃ sĩ rĩ abe trũ mụjó Mỹ̃sỹ́rỹ̃ gâlé Bénzãmĩnĩ trũ, ãzíla i'da kí dó sĩ ru Yỹ̃sụ́fỹ̃ drỹ̃lẹ́ gá.

16 Yỹ̃sụ́fỹ̃ la mụ Bénzãmĩnĩ ndrelé ĩ'ba abe 'bo, jọ ãtí'bó ĩ'didrị́ jó agá 'dãá ãmbógó ru rĩ ní, “Mí agụ 'bá 'dĩ kí mádrị́ jó agâlé, ílị ãnãkpá ãzí ãzíla mí a'dí ĩ'di ãma dó sĩ mụ íná sáwã ázíyá drỹ̃ nalé ĩ'ba abe.”

17 Ãtí'bó 'dã idé cécé tá Yỹ̃sụ́fỹ̃ 'bã lũlé ĩ'diní rĩ áni, 'dụ dó 'bá 'dĩ kí agụlé ĩ'didrị́ jó agâlé.

18 Yỹ̃sụ́fỹ̃ 'bã ádrị́pịka ri kí idélé ỹ̃rỹ̃ sĩ ála kí agụjó jó agâlé 'dĩ gá 'dâ. Ũrã kí, “Âjí ãma 'dõlé la séndẽ ándrá ujalé ãmadrị́ gỹ̃tị́yã kí agá ĩndĩ ụ́'dụ́ drỹ̃drỹ̃ 'dã drỹ̃ sĩ rĩ kí ị́jọ́ sĩ. Kí dó ú'dî'da ãma tị ce, kí ãma kãyĩnõ kí upa rá ãzíla kí ãma 'bã acálé ĩ'bã ãti'bo rú.”

19 Yỹ̃sụ́fỹ̃ 'bã ádrị́pịka kí mụ calé ĩ'di drị́ko gâlé 'bo, jọ kí ãtí'bó ãmbógó ru rĩ ní jó tị gá 'dãá,

20 “Ãmbógó, ụ́'dụ́ drỹ̃drỹ̃ 'dã sĩ ãma amụ́ ãkónã ĩgbãlé Mỹ̃sỹ́rỹ̃ gá 'dâ.

21 Ãma mụ calé ãngũ ãmaní sĩ ụ́'dụ́ kojó gẹ̃rỹ̃ gá rĩ gá, ãnzỹ̃ dó gỹ̃tị́yã ãmadrỹ̃ kí tị wó 'bá ãlu-ãlu ịsụ́ ĩ'di 'bã séndẽ gỹ̃tị́yã agá 'dãá ũgũgõ ãnỹ̃ ã'di ũ'bã séndẽ 'dĩ kí ãmadrị́ gỹ̃tị́yã kí agâlé nĩ yã rĩ gá ku. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ ãma uja kí vúlé 'dõlé ĩndĩ.

22 Ãma ají vâ séndẽ ãzí kí sĩ ãkónã ĩgbãjó ĩndĩ. Ãnỹ̃ ã'di ũ'bã séndẽ 'dĩ kí ãmadrị́ gỹ̃tị́yã kí agâlé vúlé nĩ yã rĩ gá ku.”

23 Ãtí'bô jọ, “Ásỹ̃ ỹ̃gbẹ̃ 'bã adru ĩmi abe. Ỹ̃mi idé ỹ̃rỹ̃ sĩ ku. Ãdróŋá ĩmidrị́ ĩmi átẹ́pị drỹ̃ 'bã séndẽ 'dĩ kí ĩminí gỹ̃tị́yã agâlé nĩ. Má ịsụ́ ándrá séndẽ ĩmidrị́ ĩminí sĩ ãkónã ĩgbãjó rĩ kí rá.” 'Dã 'bã ũngúkú gá âjí dó Sỹ̃mọ́nỹ̃ ĩ'ba rụ́ 'dõlé.

24 Ãtí'bó 'dĩ agụ dó 'bá 'dĩ kí Yỹ̃sụ́fỹ̃ drị́ jó agâlé, fẽ ĩ'baní ỹ̃yỹ̃ sĩ pá ũjĩjó ãzíla fẽ ĩrí kãyĩnõ ĩ'badrỹ̃ 'banî.

25 Itú kí ĩ'bã fẽtáŋá kí bábá fẽlé Yỹ̃sụ́fỹ̃ ní sáwã ĩ'diní acájó rĩ sĩ, ã'dusĩku úlũ ĩ'baní kí amụ́ íná sáwã ázíyá drỹ̃ nalé ĩ'di trũ ãngũ ãlu gá rĩ gá rá.

26 Yỹ̃sụ́fỹ̃ la mụ acálé lị́cọ́ gá 'bo, 'dụ kí dó ĩ'bã fẽtáŋá kí kí drị́ gá ĩndĩ trũ mụjó ĩ'di rụ́ jó agâlé ãzíla ãvỹ̃ kí dó vỹ̃rụ́ ĩ'di drỹ̃lẹ́ gá.

27 Yỹ̃sụ́fỹ̃ zị kí sĩ ị́jọ́ kí lé íngoní yã rĩ ñỹ̃jó ãzíla jọ, “Ỹ̃mi átẹ́pị ãmbá ru ándrá ĩminí mání ị́jọ́ jọjó drỹ̃ la gá rĩ múké yã? Ỹ'di drỹ̃ kị́rị́ ídri yã?”

28 Umvi kí, “Ãtí'bó mídrị́ ãma átẹ́pị drĩ ídri ãzíla ĩ'di múké.” Ãvỹ̃ kí Yỹ̃sụ́fỹ̃ drỹ̃lẹ́ gá vỹ̃rụ́ sĩ ĩ'diní ỹ̃nzỹ̃táŋá fẽjó.

29 Yũsúfũ undré ãngũ ãzíla ndre ádrípĩ Bénzãmĩnĩ kí sĩ adrujó ĩ'di be andre gá ãlu rĩ 'i zị, "'dĩ dó ĩmi ádrípị vúléŋá ándrá ĩminí jọlé mání rĩ 'i yã?" Jọ, "Mâ ngọ́tị, ásị ĩgbẽ Ãdróŋá drị 'bã ri ími drĩ gá."
30 Yũsúfũ la mụ ádrípĩ Bénzãmĩnĩ ndrelé 'bo, ásị la lẽ dó kpẽlé kpẽkpẽ, afụ dó ru fũlé ãmvé ãzíla mụ dó ãngũ ndrũ trũ sĩ awájó. Fi rụ́mũ ãzí agá ãzíla awá dó mịndrẹ sĩ.
31 Ĩ'di mụ ru mẹ́lẹ́tị mịndrẹ rú rĩ ũjĩlé 'bo, ãfũ ãmvé ĩ'ba rụ́ 'dõlé, ãzíla imbá ru ásị ũkpó ru, jọ ãtí'bô ní, "Mí ají dó ãmaní íná nalé."
32 Úfẽ Yũsúfũ ní íná méjã ĩ'didrị drĩ gá ãzíla ádrípịka 'baní méjã ãzí rĩ drĩ gá. 'Bá Mĩsírĩ rú íná 'dã nalépi ĩndĩ rĩ 'baní úfẽ íná nalé á'dũsĩ ã'dusĩku ĩ'di ịjọ́ ãzí ũnzí la 'bá Mĩsírĩ rú rĩ 'baní íná najó 'bá Ĩbũrãníyã rú rĩ abe ãngũ ãlu gá.
33 Îri Yũsúfũ 'bã ádrípịka kí méjã ĩ'badrị tị gá ílí ĩ'badrị kí vú sĩ ãzíla ja kí tị ĩ'di rũlé ru i'dójó kãjãní rĩ sĩ kpere vúléŋá rĩ rụ́. Kí mụ ndrelé la îri kí 'dĩ 'bã áni, ũsũ kí ũsũ-ũsũ ãzíla undré kí dó ru mịfị gá mịfị gá.
34 Úfẽ Bénzãmĩnĩ ní íná ãmbógó ru ãndânĩ ndẽ ádrípịka 'badrị kí pâlé tõwú sĩ. Na kí dó ãkónã ãzíla mvụ kí wáyĩnĩ kpere ĩ'bã kí aga agá.

44

Kópõ 'bã ãvĩjó rĩ

1 Yũsúfũ fẽ ãzítáŋá ãtí'bó ãmbógó ru ĩ'didrị jó agá rĩ ní jọ, "Ítõ ãkónã gũtíyã 'bá 'dĩ 'badrị kí agá tré-tré úmgbó ĩ'bã kí icólé 'dụlé rá rĩ sĩ, ãzíla í'bã séndẽ 'bá ãlu-ãlu drị gũtíyã ĩ'didrị agâlé vúlé.
2 Í'bã kópõ mádrị sílĩvã rú rĩ ĩ'bã ádrípị vúléŋá rĩ drị gũtíyã agá séndẽ ĩ'didrị kí abe." Ãtí'bô idé ịjọ́ cécé Yũsúfũ 'bã jọlé ĩ'diní rĩ áni.
3 Ũ'bútịníní úpẽ dó Yũsúfũ 'bã ádrípịka kí tị mụlé kãyĩnõ ĩ'badrị kí abe.
4 Mụ kí drĩ táwũnĩ agá 'dãá rĩ sĩ álị ku rú, Yũsúfũ jọ ãtí'bó ĩ'didrị ãmbógó ru rĩ ní, "Ídro 'bá 'dĩ kí vú mbẽlẽ-mbẽlẽ. Ídrĩ kí arụ́ 'bo, ízị kí, 'Ĩmi ũfẽ ịjọ́ múké rĩ ịjọ́ ũnzí sĩ la ã'du ịjọ́ sĩ yã?
5 Ĩmi ũgũ ãmbógó mádrị 'bã kópõ rá ã'du ịjọ́ sĩ? Ĩ'di jõ sĩ ãko mvụ, ãzíla ĩ'di jõ vâ sĩ íngá ndrị. Ĩmi idé ịjọ́ ũnzíkãnã la 'bo.' "
6 Ãtí'bô la mụ kí arụ́lé 'bo, amvi ịjọ́ 'dĩ kí vúŋá ĩ'banî.
7 Umvi kí ĩ'diní, "Ãmbógó ịjọ́ míní jọlé 'dĩ 'bã ífí íngoní? Ãna ũyõ rú ịjọ́ ãzí ãmaní idélé 'dĩ áni la 'dáyụ.
8 Índre drĩ ãma ají séndẽ ãmaní ịsụ́lé ãmadrị gũtíyã kí agá rĩ kí angájó Kãnánĩ gâlé vúlé ĩndĩ. Ãma icó dó sílĩvã jõku gólũdĩ ũgũlé ãmbógó mídrị drị jó agâlé íngoní ru?
9 Údrĩ ãma ãzí ịsụ́ kópõ 'dĩ trũ lẽ 'bã drã rá ãzíla ãma ịmbị acelépi rĩ kí acá úpí ãmadrị 'bã ãti'bo rú."
10 Jọ, "Má ã'ị ịjọ́ 'dĩ rá; wó 'bá kópõ lékõ ịsụ́jó ĩ'didrị rĩ la lú acá mâ ãtí'bó ru nĩ, ĩmi ịmbị acelépi rĩ kí adru ịjọ́ kóru."
11 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ayụ kí tẹ́rị ĩ'badrị kí mbẽlẽŋá ru vũrụ́, ãzíla 'bá ãlu-ãlu nzị gũtíyã ĩ'didrị 'bã tị.
12 Ãtí'bó Yũsúfũ drị i'dó kópõ ndrũlé jãjã rú i'dójó 'bá kãjãní rĩ drị sĩ ãsĩjó 'bá vúléŋá rĩ drị gá, ịsụ́ kópõ gũtíyã Bénzãmĩnĩ drị agá.
13 'Bá 'dĩ asi kí dó bõngó kí ụrụ'bá gá rĩ kí ũcõgõ sĩ rá, umbé kí ĩ'bã tẹ́rị kí vúlé kãyĩnõ kí drĩ gá ãzíla uja kí ru vúlé táwũnĩ ãmbógó rĩ gâlé.
14 Yụ́dã kí mụ acálé ádrípịka abe Yũsúfũ drị jó agá 'dãá 'bo, ịsụ́ 'dĩ sĩ ĩ'di drĩ jó agá 'dãá cí. 'Be kí ru vũrụ́ ĩ'di drĩlẹ́ gá.

15 Yũsúfũ jọ, “Ị́jọ́ ĩminí idélé íni rĩ ã'du? Ị̃nĩ̃ drĩ 'bá cécé má áni 'dĩ icó ũkpó Ãdróŋá
drį̃ sĩ ị́jọ́ ĩminí idélé ũní rĩ kí nį̃lé cé rĩ gá ku yã?”
16 Yụ́dã umvi, “Úpí, ãma dó míní ã'du ị́jọ́ jọ? Ãma dó ãgátã ga íngoní ru? Ãma icó
dó ãma trũlé íngoní ru? Ãdróŋá i'da ị́jọ́ ũnzĩ ãti'bo mídrį̃ 'badrį̃ 'bo, ãma pírí dó mî
ãti'bo adru lú 'bá tá sĩ kópõ lékõ ịsụ́jó ĩ'didrị́ rĩ 'i á'dụ̂sĩ ku.”
17 Wó Yũsúfũ jọ, “Adru 'dĩ áni ku! Má icó ị́jọ́ 'dĩ áni la idélé ku! 'Bá tá kópõ ịsụ́jó
ĩ'didrị́ rĩ la lú adru mâ ãtí'bó ru nĩ. Ĩmi ãzí acelépi rĩ icó kí gõlé ĩmĩ átẹ́pị rụ̂lé ásị́
ị̃gbẹ̃ sĩ rá.”

Yụ́dã 'bã mãmálá 'bãjó Bénzãmĩnĩ sĩ rĩ

18 Yụ́dã mụ kpere Yũsúfũ rụ jọ, “'Bárĩ úpí, mí ã'ị̃ mání ị́jọ́ jọjó mí be fô, Mí idé mání
ũmbã sĩ ku, mi cécé Fãráwũ áni.
19 Úpí mádrį̃, ízị ándrá ãma, ‘Ĩmĩ átẹ́pị cí yã jõku ĩmĩ ádrị́pị ãzí cí yã?’
20 Ãma umvi ándrá ãmbógó mádrį̃ míní, ‘Ãmã átẹ́pị cí wó ĩ'di dó ĩdránígó ru ãzíla
ãmã ádrị́pị vúléŋá ĩ'diní tį̣lé ịsụ́ 'dĩ sĩ ĩ'di dó 'bá ãmbá ru rĩ vâ cí. Mgbâ 'bã ádrị́pị
drã rá, ĩ'di dó lú ngọ́tị́ŋá ãndrẽ agá 'dâ acelépi ídri rĩ 'i, átẹ́pį̃ lẽ dó sĩ ĩ'di ambamba.’
21 “Ãmbógó, íjọ ándrá ãmaní ãma ají ĩ'di mí rụ́ 'dõlé ĩndĩ mi sĩ amụ́ ĩ'di ndrelé.
22 Wó ãma umvi ándrá ãmbógó mádrį̃ míní mgbâ icó átẹ́pį̃ a'belé ku; drĩ ĩ'di a'be
rá, átẹ́pį̃ la drã rá.
23 'Dã 'bã vúlé gá íjọ ándrá ãmaní mí icó ãmaní ã'ị̃lé amụ́lé ími drį̃lẹ́ gá ị̃dị́ ku ãdrĩ
amụ́ ãmã ádrị́pị vúléŋá rĩ kó ru rĩ gá.
24 “Ụ́'dụ́ ãmaní gõjó ãmã átẹ́pị rụ̂lé rĩ sĩ, ãnze ĩ'diní ị́jọ́ míní jọlé ãmaní rĩ kí vú rá.
25 “'Dã 'bã ũngúkú gá ãma átẹ́pị jọ ãmaní, ‘Lẽ ĩgõ vúlêlé ãkónã ãzí ĩgbãlé were
ị̃dị́.’
26 Ãjọ ĩ'diní, ‘Ãma icó mụlé ku; ãma lú mụ rá la ãma ádrị́pị vúléŋá rĩ drĩ mụ ãma
abe ĩndĩ rĩ gá. Ãma icó mụlé ĩ'di drį̃lẹ́ gá ku ãma ádrị́pị vúléŋá rĩ drĩ adru ãma abe
yụ rĩ gá.’
27 Ãmã átẹ́pị jọ ãmaní, ‘Ị̃nĩ̃ ị́jọ́ 'dĩ lọ́lọ́ ũkú mádrị́ Rãkẹ́lį̃ tị mání anzị ãgọbị kí lú ị̃rį̃.
28 Ĩ'bã ãzí ãlu rĩ drã rá. Ãndá-ãndá ru ũbõ̃gũ uce kí ĩ'di kpékpé rá ã'dusĩku ĩ'diní
ándrá mụ agá kpere ãndrũ ándre dó ĩ'di ị̃dị́ ku.
29 Ĩdrĩ vâ ú'dí'da mgbá 'dĩ 'dụ má rụ́ 'dâ rá ãzíla ị́jọ́ ãzí drĩ mụ ru idélé ĩ'di ụrụ'bá
gá rá, ị́jọ́ ĩminí ajílé áma drį̃ gá 'dĩ la áma ĩdrãnĩgõ fẽ filé 'bụ́ gâlé ũcõgõ trũ.’
30 “Ãmbógó, má icó gõlé má átẹ́pị rụ̂lé mgbâ kóru ku, má átẹ́pị ídri rú la mgbá 'dĩ
sĩ.
31 Drĩ ndre la ãma amụ́ mgbâ kóru, ĩ'di drã rá. Ị́jọ́ ãmaní ajílé ĩ'di drį̃ gá 'dĩ la fẽ
ĩ'diní filé 'bụ́ gâlé ũcõgõ trũ.
32 Ájọ ándrá mâ átẹ́pị ní ma mgbâ tãmba rá, ájọ vâ ĩ'diní ádrĩ mgbâ ají ĩ'di rụ́ 'dõlé
ku, lẽ áwá dó ĩ'di ị́jọ́ áma ụrụ'bá gá jã 'dâ.
33 Ãmbógó, ị́jọ́ 'dĩ sĩ ma dó ace 'dâ míní ãtí'bó ru mgbâ 'bã kẹ̃jị́ gá; ífẽ dó sĩ 'bã gõ
vúlé ádrị́pịka kí abe.
34 Má icó dó gõlé má átẹ́pị rụ̂lé mgbâ kóru íngoní ru? Yụ! Má icó ũcõgõ mụlépi
a'délépi má átẹ́pị drį̃ gá rĩ ndrelé ku.”

45

Yũsúfũ 'bã ru vú nzejó ádrị̂pịka 'baní rĩ

1 'Dã 'bã ũngúkú gá Yũsúfũ icó dó ị́jọ́ ĩ'di ásị́ nũlépi rĩ talé ãti'bo ĩ'didrį̃ kí drį̃ gâsĩ
ku, ãzíla pẽ dó sĩ kí tị pírí fũlé ãmvé. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ ace dó ru ádrị́pịka kí abe ádụ̂sĩ sáwã
ĩ'diní ru vú nzejó ĩ'baní 'dã sĩ.

2 Rĩ awálé ṵ'dṵ́kọ́ sĩ rere, ịjọ́ 'dĩ sĩ 'bá Mḭ̃sḭ́rḭ̃ rú 'dĩ are kí ĩ'di 'bã áwáŋá rá, ãzíla
ṵ'dṵ́kọ́ 'dĩ ca úpí Fãráwũ drḭ́ko gâlé rá.
3 Yṵ̃sṵ́fṵ̃ jọ ádrḭ́pḭka 'baní, “Ma Yṵ̃sṵ́fṵ̃ 'i! Má átẹ́pḭ drĩ ídri yã?” Wó ádrḭ́pḭka icó
kí ĩ'di umvilé ku, acá kí dó ṵ̃rḭ̃ sĩ ĩ'baní adrujó Yṵ̃sṵ́fṵ̃ 'bã drḭ̃lẹ́ gá rĩ sĩ.
4 'Dã 'bã ũngúkú gá Yṵ̃sṵ́fṵ̃ jọ ádrḭ́pḭka 'baní, “Ĩmi asé drĩ ĩmi má rṵ́ 'dõlé ãni rú.”
Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, asé kí dó ru ãni rú ĩ'di rṵ́ 'dõlé. Jọ ĩ'baní, “Ma ĩmi ádrḭ́pḭ Yṵ̃sṵ́fṵ̃ ándrá ĩminí
ụzḭlé 'bá Mḭ̃sḭ́rḭ̃ gá la 'baní rĩ 'i.
5 Lẽ ĩmi ásḭ́ 'bã umvú jõku ĩmi adru ũmbã sĩ ĩminí áma ụzḭjó rá rĩ sĩ ku ã'dusĩku
Ãdróŋá ãpẽ áma tḭ drḭ̃lẹ́ gá 'dõlé sĩ amṵ́jó 'bá kí ídri upajó.
6 Rílẽ i'dólépi 'dĩ 'dụ drĩ lú ílí kí ḭ̃rḭ̃; ílí ãzí ace kí drĩ ĩ'diní drḭ̃lẹ́ gâlé tõwú cí, ala gá
'bá icó kí ámvṵ́ sõlé jõku ãkónã ũkũnãlé ku.
7 Wó Ãdróŋá ãpẽ áma tḭ ĩmi drḭ̃lẹ́ gá 'dõlé sĩ ĩmi ḭ́mbḭ́ pajó anzḭ ĩmidrḭ̃ kí abe ṵ̃nọ́kṵ́
drḭ̃ gá 'dâ gẹ̃rḭ̃ ṵ̃sṵ̃táŋá ru 'dĩ sĩ.
8 “Ḭjọ́ 'dĩ sĩ adru ĩmi ãpẽ áma tḭ 'dõlé ĩmi 'i la ku wó Ãdróŋá 'i. Fẽ má acá úpí
Fãráwũ ní 'bá ímbátáŋá fẽlépi rĩ rú. Ma ãmbógó ru ĩ'didrḭ́ ãngũ rĩ drḭ̃ gá 'dâ pírí;
ma ãngũ Mḭ̃sḭ́rḭ̃ drḭ̃ drḭ̃ ce pírí ma 'i.
9 Ú'dî'da ĩgõ mâ átẹ́pḭ rṵ̃lé mbẽlẽ rú, ĩjọ ĩ'diní, ‘'Dĩ ḭ́jọ́ mî ngọ́pḭ Yṵ̃sṵ́fṵ̃ 'bã jọlé rĩ 'i:
Ãdróŋá 'bã ma úpí ru ãngũ Mḭ̃sḭ́rḭ̃ drḭ̃ agá pírí. Mí amṵ́ má rṵ́ 'dõlé; mí iza sáwã ku.
10 Mĩ mụ u'álé Gõsénĩ gá ãni rú áma andre gá, anzḭ mídrḭ̃ kí, anzḭ́ŋá anzḭ mídrḭ̃ 'bã
kí tḭlé rĩ kí, kãbĩlõ mídrḭ̃ kí ḭ̃ndrḭ́ kí abe, tḭ́ kí ãzíla ãko pírí míní trũ adrujó rĩ kí abe.
11 Ídrĩ u'á ãngũ Gõsénĩ gá, ma ími tãmba rá. Ílí rílẽ drḭ̃ ace kí drĩ tõwú cí; álẽ mi
'i, 'bá mídrḭ̃ kí, ãzíla ãnãkpá mídrḭ̃ kí abe 'bã ũdrã kí sĩ ãbḭ́rḭ́ sĩ ku.’ ”
12 Yṵ̃sṵ́fṵ̃ mụ ḭjọ́ jọŋá trũ drḭ́ gá jọ, “Ĩmi pírí Bénzãmĩnĩ trũ, ĩndre dó ĩmi mḭfḭ́ sĩ
tọndọlọ 'dõ ma 'i Yṵ̃sṵ́fṵ̃ 'i ḭjọ́ jọlépi ĩmi abe rĩ 'i.
13 Ĩlũ má átẹ́pḭ ní úfẽ mání ḭ̃nzḭ̃táŋá Mḭ̃sḭ́rḭ̃ gá 'dõlé íngõpí yã rĩ 'i ãzíla ĩmi ũlũ ĩ'diní
ãko pírí ĩminí ndrelé 'dĩ kî. Ĩmụ, ĩmi ají ĩ'di má rṵ́ 'dõlé mbẽlẽ rú.”
14 'Dã 'bã ũngúkú gá Yṵ̃sṵ́fṵ̃ amvu dó ádrḭ́pḭ̃ Bénzãmĩnĩ kpãrã ãzíla i'dó dó awálé;
Bénzãmĩnĩ 'be vâ ru áwáŋá gá ĩndĩ ĩ'baní ru amvu agá 'dâ.
15 Ĩ'diní awá agá 'dĩ gá 'dâ, ri ádrḭ́pḭka kí amvulé ãlu-ãlu ãzíla kí mḭ́ndrẹ la dḭ̃ ra sĩ.
'Dã 'bã vúlé gá, ádrḭ́pḭka i'dó kí dó ḭ́jọ́ jọlé ĩ'di be.
16 Ṵ'dṵ́kọ́ 'dĩ la mụ calé úpí Fãráwũ drḭ́ lḭ́cọ́ gâlé Yṵ̃sṵ́fṵ̃ 'bã ádrḭ́pḭka amṵ́ kí nĩ,
Fãráwũ kí ãmbogo ĩ'didrḭ́ ãzí 'dĩ abe u'á kí pírí ãyĩkõ sĩ.
17 Fãráwũ jọ Yṵ̃sṵ́fṵ̃ ní, “Ḭ́jọ mí ádrḭ́pḭka 'baní, ‘Ĩmi ũ'bã tẹ́rḭ́ kí kãyĩnõ kí drḭ̃ gá, ĩgõ
trũ Kãnánĩ gá,
18 ãzíla ĩmi ají ĩmi átẹ́pḭ̃ 'i 'bá ĩmi drḭ́ko gá rĩ kí abe vúlé má rṵ́ 'dõlé. Ma ĩminí
ãngũ Mḭ̃sḭ́rḭ̃ gá 'dâ ũniyambamba ãndânĩ rĩ fẽ, ãzíla ĩmi dó sĩ ãyĩkõ ãngũ 'dĩ drḭ̃ ḭsṵ́.’
19 Jọ vâ Yṵ̃sṵ́fṵ̃ ní ílũ ĩ'baní, ‘Ĩ'dụ gãlĩgãlĩ kí Mḭ̃sḭ́rḭ̃ gá 'dâ sĩ mụjó ĩmi ũkúka kí ajíjó
anzḭ kí abe ãzíla ĩmi ají ĩmi átẹ́pḭ ĩndĩ.
20 Ĩmi idé ṵ̃rḭ̃ sĩ ãko ĩmidrḭ̃ kí a'bejó vúlé rĩ sĩ ku; ãko ũniyambamba ãngũ Mḭ̃sḭ́rḭ̃
gá 'dâ 'dĩ kí adru pírí ĩmĩ ãni.’ ”
21 Anzḭ Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ idé kí cécé jọlé ĩ'baní rĩ áni. Yṵ̃sṵ́fṵ̃ fẽ ĩ'baní gãlĩgãlĩ kí tá úpí
Fãráwũ 'bã jọlé ĩ'diní rĩ áni, fẽ vâ ĩ'baní ãkónã gẹ̃rḭ̃ drḭ̃ kí ĩndĩ.
22 Fẽ vâ 'bá ãlu-ãlu ní bõngó sĩ bõngó ujajó gẹ̃rḭ̃ gá 'dâ ĩndĩ, wó fẽ Bénzãmĩnĩ ní
sĩlíngĩ 300 ãzíla bõngó sĩ bõngó ujajó gẹ̃rḭ́ gá la kí tõwú.
23 Ũdrõ átẹ́pḭ̃ ní ãko ũniyambamba Mḭ̃sḭ́rḭ̃ gá rĩ kí kãyĩnõ mụdrḭ́ kí drḭ̃ gá ãzíla
kãyĩnõ ãrónĩ mụdrḭ́ rĩ kí drḭ̃ gá ũdrõ ãná, mũkátĩ ãzíla ãko ãkónã rú Yãkó'bõ ní nalé
ãcḭ́ gá rĩ kí trũ.

24 Pẽ dó ádrı̨́pı̨ka kí tı̨ sĩ mụjó, ĩ'baní drı̨̃ ko agá 'dâ jọ, “Ĩmi ãwã jõ gę̃rı̨̃ gá 'dâ ku.”
25 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ a'be kí Mı̨̃sı̨́rı̨̃ 'i ãzíla gõ kí dó vúlé lı̨́cọ́ gá átę̃́pı̨̃ Yãkó'bõ rụ́ Kãnánĩ gâlé.
26 Jọ kí ĩ'diní, “Yų̃sụ́fų̃ drĩ kpere ídri! Ĩ'di ú'dî'da ãmbógó Mı̨̃sı̨́rı̨̃ drı̨̃lę̃ gá rĩ 'i.” Yãkó'bõ 'bã ásı̨́ mvu rá ãzíla ã'ı̨̃ ı̨́jọ́ ĩ'ba kí jọlé rĩ ku.
27 Wó kí mụ ı́jọ́ Yų̃sụ́fų̃ 'bã jọlé ĩ'diní 'dĩ kí vú nzelé pírí 'bo, ãzíla ĩ'di mụ gãlĩgãlĩ Yų̃sụ́fų̃ 'bã ãfẽlé sĩ ĩ'di 'dụjó agụjó Mı̨̃sı̨́rı̨̃ gá rĩ kí ndrelé 'bo, ásı̨́ la ãgõ ĩ'di rụ́ 'dõlé rõ vúlé.
28 Ị̃sı̨rayı̨́lı̨̃ jọ, “Má ã'ı̨̃ rá, mâ ngọ́pı̨ Yų̃sụ́fų̃ drĩ ídri! Lẽ ámụ ĩ'di ndrelé 'dĩ sĩ ádrã drĩ ku rú.”

46

Yãkó'bõ mụ dó Mı̨̃sı̨́rı̨̃ gá

1 Yãkó'bõ ko dó drı̨̃ mụlé Mı̨̃sı̨́rı̨̃ gá ãko ĩ'didrı̨̃ kí abe pírí. Ĩ'di mụ calé Bę̃rı̨̃sę̃bã gá 'bo, idé ídétáŋá Ãdróŋá ĩ'di 'bã átę̃́pı̨̃ Ĩsákã drı̨̃ nî.
2 Ị̃nı̨́ ágágá Ãdróŋá jọ ı́jọ́ ĩ'diní urobí agâ sĩ umve ĩ'di, “Yãkó'bõ, Yãkó'bõ!” Yãkó'bõ ã'ı̨̃, “Ma cí.”
3 Ãdróŋá jọ ĩ'diní, “Ma Ãdróŋá mí átę̃́pı̨ Ĩsákã drı̨̃ 'i. Mí idé ų̃rı̨̃ sĩ mụjó ándrá Mı̨̃sı̨́rı̨̃ gâlé ku, ã'dusĩ̃ku ma ími fẽ acálé sụ́rụ́ ãmbógó la rú.
4 Ma mụ Mı̨̃sı̨́rı̨̃ gâlé mi be, ãzíla ma ãndá-ãndá ru anzı̨ mídrı̨́ mụlé tı̨lé drı̨̃lę̃ gâlé rĩ kí uja vúlé 'dõlé rá, ãzíla sáwã míní drãjó rĩ sĩ Yų̃sụ́fų̃ la drụ́zı̨́ ími mı̨́fı̨̃ kí ų̃pı̨̃ nĩ.”
5 'Dã 'bã ũngúkú gá Yãkó'bõ a'be dó Bę̃rı̨̃sę̃bã 'i ãzíla anzı̨ ĩ'didrı̨̃ agụ kí dó ĩ'di, 'dụ kí dó anzı̨ ĩ'badrı̨̃ kí ũkúka kí abe gãlĩgãlĩ Fãráwũ 'bã ãfẽlé sĩ kí agụjó rĩ kî sĩ.
6 Yãkó'bõ kí anzı̨ ĩ'didrı̨̃ kí abe pírí 'dụ kí ĩ'bã ãnãkpá kí ãko ĩ'bã kí ı̨sụ́lé ãngũ Kãnánĩ drı̨̃ gá 'dãá rĩ kî trũ sĩ mụjó Mı̨̃sı̨́rı̨̃ gá.
7 Yãkó'bõ 'dụ anzı̨ ĩ'didrı̨̃ kí, anzı̨ ĩ'didrı̨̃ 'bã izonziŋá kí ngọ́pı̨ka ĩ'di umvelépi áyı̨́pı̨ rĩ kí abe mụ dô sĩ 'bá ĩ'didrı̨̃ kí trũ pírí Mı̨̃sı̨́rı̨̃ gâlé.
8 'Dĩ kî dó rụ́ anzı̨ Yãkó'bõ drı̨́ Ị̃sı̨rayı̨́lı̨̃ 'bã ũri rú mụlépi ĩ'di be Mı̨̃sı̨́rı̨̃ gá rĩ kî:

Ngọ́tı̨́ŋá ĩ'didrı̨́ kãjãní rĩ ĩ'di Rụ́bę̃ñı̨̃ 'i.
9 Anzı̨ Rụ́bę̃ñı̨̃ drı̨̃ kí rụ́:
Hãnókĩ 'i, Pálų̃ 'i, Hẽzĩrónĩ 'i ãzíla Kãrı̨́mı̨̃ 'i.
10 Anzı̨ Sı̨̃mọ́ñı̨̃ drı̨̃ kí rụ́:
Yę̃mų̃wẽ́lı̨̃ 'i, Yãmínĩ 'i, Ũhádĩ 'i, Yãkínĩ 'i, Zõhárĩ 'i ãzíla Sáwų̃lų̃ andre la 'bã sĩ adrujó Kãnánĩ ízó rú rĩ 'i.
11 Anzı̨ Lẽ́vı̨̃ drı̨̃ kí rụ́:
Gı́rı̨sǫ̃ñı̨̃ 'i, Kõhátĩ 'i ãzíla Mẽrárĩ 'i.
12 Anzı̨ Yụ́dã drı̨̃ kí rụ́:
Ị́rı̨̃ 'i, Ũnánĩ 'i, Sélã 'i, Pę̃rẽ́zı̨̃ 'i ãzíla Zérã 'i, (wó Ị́rı̨̃ kí Ũnánĩ be ũdrã kí Kãnánĩ gâlé).
Anzı̨ Pę̃rẽ́zı̨̃ drı̨̃ kí:
Hẽzĩrónĩ kí Hãmụ́lı̨̃ be.
13 Anzı̨ Ĩsãkárĩ drı̨̃ kí rụ́:
Tólã 'i, Pụ́vã 'i, Yãsụ́bų̃ 'i ãzíla Sı̨̃mı̨̃rọ́ñı̨̃ 'i.
14 Anzı̨ Zãbų̃lọ́ñı̨̃ drı̨̃ kí rụ́:
Sę̃rẽ́dı̨̃ 'i, Ị̃lọ́ñı̨̃ 'i ãzíla Yãlẽ́lı̨̃ 'i.
15 'Dĩ kí anzı̨ Léyã 'bã tı̨lé Yãkó'bõ ní Mẽsõpõtámĩyã gá rĩ kî; ĩzóŋá la ala gá rĩ Dı̨́nã 'i, kí pírí rĩ gá kãlı̨́ na drı̨̃ na.

16 Anzı̨ Gádĩ drı̨̃ kí rụ́:

Zĩfũyǫ́nį̃ 'i, Hágĩ 'i, Sụ́nį̃ 'i, Į̣zį̃bǫ́nį̃ 'i, Į̣rį̃ 'i, Hãrǫ́dį̃ 'i ãzíla Ãrẹ́lį̃ 'i.
17 Anzị Ásę̃rį̃ drį̃ kí rụ́:
Ímũnã 'i, Į̣sį̣vã 'i, Į̣sį̣vį̃ 'i, Bẽríyã 'i ãzíla ámvǫ́pị ĩ'badrį̃ Sérã 'i.
Anzị Bẽríyã drį̃ kí:
Hę̃bẹ́rį̃ kí Mãlį̃kẹ́lį̃ be.
18 'Dĩ kí anzị Zį̃lį̃pã ándrá Lábãnĩ 'bã fẽlé Léyã be rĩ 'bã tį̣lé Yãkó'bõ ní rĩ kî. Anzị ĩ'didrį̃ kí pírí rĩ gá mụdrį̃ drį̃ la ázíyá.

19 Anzị Yãkó'bõ 'bã ũkú Rãkẹ́lį̃ drį̃ kí:
Yų̃sụ́fų̃ kí Bénzãmĩnĩ be.
20 Mį̃sį̣rį̃ gâlé Ãsĩnátã Pǫ̃tį̃fẹ́rã átáló uwiŋá uwilépi Hę̃lį̃pǫ́lį̃ gá rĩ 'bã į̃zẹ́pị tị Yų̃sụ́fų̃ ní Mãnásẽ kí Į̣fụrayį̃mų̃ be.
21 Anzị Bénzãmĩnĩ drį̃ kí rụ́:
Bélã 'i, Bẽkérĩ 'i, Ãsį̃bẹ́lį̃ 'i, Gérã 'i, Nãmánĩ 'i, Íhĩ 'i, Rǫ́sį̃ 'i, Mũpímũ 'i, Hų̃pį̃mų̃ 'i ãzíla Árį̃dį̃ 'i.
22 Anzị Rãkẹ́lį̃ 'bã tį̣lé Yãkó'bõ ní rĩ kí pírí rĩ gá mụdrį̃ drį̃ la sụ.

23 Ngǫ́tį̃ŋá Dánĩ drį̃ rụ́:
Hũsímũ 'i.
24 Anzị Nãfũtálĩ drį̃ kí rụ́:
Yãzẹ́lį̃ 'i, Gụ́nį̃ 'i, Yę̃zẹ́rį̃ 'i ãzíla Sĩlémũ 'i.
25 Bílĩhã ãtí'bó Lábãnĩ 'bã fẽlé į̃zẹ́pį̃ Rãkẹ́lį̃ ní rĩ tị Yãkó'bõ ní anzị kí pírí rĩ gá ázį̃rį̃.

26 Anzị mụlépi Mį̃sį̣rį̃ gá ãfũlépi Yãkó'bõ 'bã ụrụ'bá gá rĩ kí pírí rĩ gá kãlį̃ ázíyá drį̃ la ázíyá. Úlã ngǫ́pịka 'bã ũkúka kí gę̃rį̃ sĩ ku.
27 Yų̃sụ́fų̃ tị vâ anzị kí Mį̃sį̣rį̃ gâlé į̃rį̃; 'bá Yãkó'bõ drį̃ko gá Mį̃sį̣rį̃ gâlé rĩ kí pírí rĩ gá kãlį̃ ázį̃rį̃.
28 Yãkó'bõ pẽ dó ngǫ́pį̃ Yụ́dã tị Yų̃sụ́fų̃ rụ́ drį̃ gâlé sĩ mụjó gę̃rį̃ mụlépi Gõsénĩ gá rĩ zį̃jó. Kí dó mụ calé Gõsénĩ gâlé pírí 'bo,
29 Yų̃sụ́fų̃ itú gãlĩgãlĩ ĩ'didrį̃ kí bábá mụ dó sĩ drį̃ ụfụlé átẹ́pį̃ be Gõsénĩ gá. Yų̃sụ́fų̃ la mụ ru i'dalé ĩ'di drį̃lẹ́ gá 'bo, amvu dó átẹ́pį̃ gbũrúkã gá kpãrã ãzíla awá dó sĩ ãyĩkõ sĩ sáwã ãzo rú.
30 Yãkó'bõ jọ dó ngǫ́pį̃ Yų̃sụ́fų̃ ní, “Ma dó bábá drãjó ã'dusĩku ándre dó mi drĩ ídri rĩ gá 'bo.”
31 'Dã 'bã ũngúkú gá Yų̃sụ́fų̃ jọ dó ádrį̃pịka 'baní 'bá átẹ́pį̃ drį̃ko gá rĩ abe, “Ma dó mụ jọlé la Fãráwũ ní, ‘Má ádrį̃pịka kí 'bá má átẹ́pị drį̃ko gá rĩ kí abe, ãzíla ãko pírí ĩ'badrį̃ kî trũ iyá kí má rụ́ 'dõlé 'bo angájó Kãnánĩ gâlé.
32 'Bá mádrį̃ 'da kí 'bá ãnãkpá tãmbalépi la, ají kí ãnãkpá ĩ'badrį̃ kí ãzíla ãko pírí ĩ'badrį̃ kí ĩndĩ.’
33 Fãráwũ drĩ ĩmi umve jó agâlé, drĩ zị la, ‘Ãzį̃ ĩmidrį̃ ã'du yã?’
34 Ĩmi umvi ĩ'diní, ‘Ãma 'bá ãnãkpá tãmbalépi la i'dójó ãnzį̃rį̃ŋã sĩ ándrá ãmã átẹ́pịka 'badrį̃ áni.’ Ĩdrĩ jọ la íni, ĩ'di ã'į̃ ĩminí u'ájó ãngũ Gõsénĩ gá rá, ã'dusĩku 'bá Mį̃sį̣rį̃ gá rĩ 'bã kí 'bá ãnãkpá tãmbalépi rĩ kí ngų̃jó ũnzí rĩ sĩ.”

47

Fãráwũ 'bã Gõsénĩ fẽjó Yãkó'bõ ní rĩ

1 Yų̃sụ́fų̃ mụ dó Fãráwũ rų̃lé jọ ĩ'diní, “Má átẹ́pị amụ́ kí mâ ádrį̃pịka kí abe ãzíla ãnãkpá ĩ'badrį̃ tį̃, kãbĩlõ, į̃ndrį̃ ãzíla ãko ĩ'badrį̃ kí trũ pírí angájó Kãnánĩ gâlé rĩ sĩ ãzíla kí dó ú'dî'da íni Gõsénĩ gá 'dã.”

2 Ũpẽ dó ádrı́pıka kí tõwú ãzíla i'da dó kí Fãráwũ nî.
3 Fãráwũ zı ádrı́pıka kí, “Ĩmi ã'du ãzı́ nga yã?”
Ádrı́pıka umvi kí, “Ãti'bo mídrı̃ kí 'bá kãbĩlõ ucélépi la, ãmã áyı́pıka kî áni.”
4 Jo kí vâ Fãráwũ ní, “Ãma amı́ u'álé Mı̃sı́rı̃ gá 'dõlé íni la ĩrí 'bã cajó ãnãkpá ãmadrı̃ 'baní ku rĩ sĩ, ãzíla rílẽ 'dĩ mıfı ká dó ãngũ Kãnánĩ drı̃ gâlé ũnzí; ı́jó 'dĩ sĩ ãma mãmálá 'bã ími drı̃lé gá, ífẽ ãma u'á ãmaní Gõsénĩ gá 'dãá fô.”
5 Fãráwũ jo Yũsı́fũ ní, “Mí átépı kí mí ádrı́pıka abe amı́ kí mí rı́,
6 ãzíla ãngũ Mı̃sı́rı̃ drı 'dĩ pírí ĩmi drı́lé agá. Ífẽ mí ádrı́pıka 'bã ri kí ãngũ ũniyambamba Gõsénĩ drı 'dã gá 'dãá ãzíla 'bá ãzí kí agá 'dãá ãlıgo rú la drĩ kí adru cí, í'bã kí drı̃lé ru ãnãkpá mádrı̃ kí tã mbajó.”
7 'Dã 'bã ũngúkú gá Yũsı́fũ ají dó átépı̃ Yãkó'bõ 'i i'dalé Fãráwũ nî ãzíla Yãkó'bõ wi Fãráwũ ní sũsı́.
8 Fãráwũ zı Yãkó'bõ 'i, “Ími ílí dó sı yã?”
9 Yãkó'bõ umvi ĩ'diní, “Áma ílí mání sĩ wãyá cojó ãmı́yóŋá ru ũnókı́ gá 'dâ rĩ ca dó 130. Ílí 'dĩ kí ãlı́ŋá ru ãzíla ri kí adrulé ũcõgõ rú, ají kí ru ándrá má átépıka 'badrı̃ abe ku.”
10 Yãkó'bõ wi dó sũsı́ Fãráwũ ní ı̃dı ãzíla a'be dó ĩ'di rá.
11 'Dã 'bã ũngúkú gá Yũsı́fũ fẽ ádrı́pıka 'baní rilé átépı̃ trũ ãngũ ũniyambamba Mı̃sı́rı̃ drı̃ gá 'dĩ Rãmãsésı̃ gá cécé Fãráwũ 'bã lũlé rĩ áni.
12 Yũsı́fũ fẽ dó ãkónã átépı̃ 'baní ádrı́pıka kí abe ãzíla 'bá pírí átépı̃ drı́ko gá rĩ 'baní icólépi calépi kãlãfe ĩ'badrı̃ sĩ rá rĩ sĩ.
13 Rílẽ 'dã 'bã mıfı 'bãngá ika, ãkónã dó sĩ ãngũ pírí kí agá 'dáyı, Mı̃sı́rı̃ kí Kãnánĩ be ı̃rı̃ trá iza kí ru rílẽ 'dã ı́jó sĩ rá.
14 Yũsı́fũ tra dó séndẽ 'bá Mı̃sı́rı̃ gá ãzíla Kãnánĩ gá rĩ 'bã kí sĩ ãkónã ĩgbãjó rĩ kí pírí, agı dó kí tã mbalé Fãráwũ drı 'lómúre agá.
15 Séndẽ 'bá Mı̃sı́rı̃ gá ãzíla Kãnánĩ gá rĩ 'badrı̃ kí mı ukólé kpírĩ-kpírĩ 'bo, amı́ kí áwáŋâ trũ Yũsı́fũ rı́, jo kí, “Séndẽ ãmadrı̃ ukó kí rá, ãma icó dó ũdrãlé ími drı̃ gâsĩ íngoní ru yã? Ífẽ ãmaní ãkónã.”
16 Yũsı́fũ umvi ĩ'baní, “Ú'dî'da séndẽ ĩmidrı̃ ukó kí dó rá 'bo, ĩmi ají dó ãnãkpá ĩmidrı̃ kí, ma dó sĩ kí ufu ĩminí ãkónã sĩ.”
17 Íjó 'dĩ sĩ ají kí dó ãnãkpá ĩ'badrı̃ kí fãrásĩ, kãbĩlõ, ı̃ndrı, tı ãzíla kãyĩnõ kî trũ Yũsı́fũ drı sĩ ãkónã ufujó. Ri kí ãnãkpá kí ufulé ãkónã sĩ ílí 'dã agá pírí.
18 Ílí 'dã la mı ukólé 'bo, amı́ kí vâ ĩ'di rı́ 'dõlé jo kí, “Ãma icó ı́jó ãzí zı̃lé úpí ãmadrı̃ ní ku, mgbã rĩ gá séndẽ ãmadrı̃ ukó kí dó rá ãzíla ãma ãnãkpá ãmadrı̃ kí abe pírí mî ãni, ãko ãzí dó ru acelépi ãluŋá la dó 'dáyı dó lú ãma ırı'bá kí ãngũ ãmadrı̃ abe.
19 Ãma dó ũdrã ími drı̃ gâsĩ mıfı trũ tẽrẽ íngoní ru yã? Mí ĩgbã ãma ãngũ ãmadrı̃ kí abe pírí ãma dó sĩ ãmaní ãkónã ısı́ ãzíla ãma dó sĩ acá ãti'bo Fãráwũ ãni la rú. Ífẽ ãmaní ãkónã sĩ ãma ídri pajó ãzíla ũri kí salé ámvı́ ãmadrı̃ kí agá ãngũ 'bã acá rû sĩ ándrú ru ku.”
20 Íjó 'dĩ sĩ Yũsı́fũ ĩgbã dó ãngũ Mı̃sı́rı̃ gá rĩ pírí Fãráwũ nî. 'Bá Mı̃sı́rı̃ gá rĩ uzı kí ãngũ ĩ'badrı̃ kí pírí ã'dusĩku rílẽ 'dã 'bã mıfı la 'bã kajó ika rĩ sĩ. Ãngũ Mı̃sı́rı̃ gá rĩ acá dó sĩ pírí Fãráwũ ãni.
21 Yũsı́fũ isé dó 'bá kí pírí ãtí'bó Fãráwũ ãni la rú, i'dójó Mı̃sı́rı̃ 'bã wókõ ãzí rĩ gá kpere ãzí rĩ gá.
22 Ãngũ ĩ'di 'bã ĩgbãlé ku rĩ 'bãngá lú ãtalo 'badrı̃ kî ã'dusĩku ri kí ãkónã ısı́lé Fãráwũ rı̃ sĩ ãzíla ãkónã fẽlé ĩ'baní rĩ ca vâ sĩ rá. Íjó 'dĩ dó bã sĩ ĩ'baní ãngũ ĩ'badrı̃ kí uzı jó ku 'dĩ.

23 Yũsúfũ jọ 'bá 'baní, “Ú'dî'da má ĩgbã dó ĩmi ãngũ ĩmidrị̃ kí trũ pírí Fãráwũ ní 'bo, ũri kî dó 'dĩ, ĩkpẽ dó sĩ ámvụ́ kî.
24 Wó ũri drĩ kí ka rá, lãŋá la gá wókõ ãlu tõwú agá rĩ lẽ úfẽ ĩ'di Fãráwũ drị̃. Ĩmi icó dó ḭmbḭ la acelépi rĩ kí tã mbalé ũri rú ãzíla nalé ãkónã rú 'bá ĩmidrị̃ lḭcọ́ gá rĩ kí abe rá.”
25 Jọ kí dó ĩ'diní, “Ípa ãma ídri 'bo, ími ásḭ 'bã adru ãmaní ḭ̃gbẹ́ ru fô ãmbógó ãmadrị̃, ãma adru Fãráwũ 'bã pálé gá ãtí'bó ru rá.”
26 Yũsúfũ 'bã dó ḭjọ́ 'dĩ ãzḭtáŋá ru ãngũ Mḭ̃sḭ́rḭ̃ drị̃ agá kpere ãndrũ, ãko ãlu tõwú agá rĩ Fãráwũ ãni, pẽ lú ãngũ ãtalo 'badrị̃ adru kí Fãráwũ ãni ku rĩ gá nĩ.
27 'Bá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drị̃ ri kí Mḭ̃sḭ́rḭ̃ gá ãngũ Gõsénĩ rĩ gá. Ḭsṵ́ kí málĩ ãzíla tḭ kí vâ wẽwẽ rú.
28 Yãkó'bõ u'á dó Mḭ̃sḭ́rḭ̃ gá ílí mụdrị̃ drị̃ ázḭ̃rḭ̃, ílí ĩ'didrị̃ ĩ'di 'bã adrujó ídri rú rĩ 147.
29 Sáwã Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ 'bã drãjó rĩ la dó mụ acálé ãni rú, umve dó ngọ́pḭ̃ Yũsúfũ 'i ãzíla jọ ĩ'diní, “Áma ḭjọ́ drĩ fi ími ásḭ gá rá, ísu ími drị̃ áma pálé gá 'dâ ãzíla ína ũyõ ãzíla mi mụ ḭjọ́ kí idélé má rṵ́ ásḭ ḭ̃gbẹ̃ sĩ ãzíla ḭjọ́ mgbã sĩ mí icó dó sĩ áma ḭ̃sḭ̃lé Mḭ̃sḭ́rḭ̃ gá 'dâ ku.
30 Ádrĩ dó drã rá álẽ ĩsḭ̃ ma ãngũ má átẹ́pḭka kí ḭ̃sḭ̃jó rĩ gá. Í'dụ ma Mḭ̃sḭ́rḭ̃ gá 'dâ rĩ sĩ mụlé ḭ̃sḭ̃lé ãngũ sĩ mâ átẹ́pḭka kí ḭ̃sḭ̃jó rĩ gá.” Yũsúfũ jọ ĩ'diní, “Ma ḭjọ́ míní jọlé 'dĩ idé rá.”
31 Yãkó'bõ jọ, “Ína ũyõ ru.” Yũsúfũ na dó ũyõ rá, ãzíla Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ ãvṵ́ dó mgbọ́lọ́ drị̃ gá 'dãá sĩ ãwã'dĩfô fẽjó ḭ̃nzḭ̃táŋá be.

48

Yãkó'bõ 'bã sṵ̃sṵ́ wijó Mãnásẽ 'baní Ḭfụrayḭ̃mṵ̃ be rĩ

1 Sáwã ãzí vúlé gá ṵ́'dṵ́kọ́ acá Yũsúfũ ní, “Mî átẹ́pḭ ãyánĩ rú trẹ̃yḭ́.” Ḭjọ́ 'dĩ sĩ Yũsúfũ 'dụ ngọ́pḭka ḭ̃rḭ̃ Mãnásẽ kí Ḭfụrayḭ́mṵ̃ be ĩndĩ trũ mụjó Yãkó'bõ ndrejó.
2 Yãkó'bõ la mụ arelé la ngọ́pḭ̃ Yũsúfũ acá 'bo, imbá ru rijó ḭ̃ndṵ́ sĩ mgbọ́lọ́ drị̃ gá 'dãá.
3 Yãkó'bõ jọ ngọ́pḭ̃ Yũsúfũ ní, “Ãdróŋá Ũkpó 'Dḭ́pḭ i'da ándrá ru mání Lṵ́zḭ̃ gá 'dĩ ãngũ Kãnánĩ gá, ãzíla wi mání sṵ̃sṵ́ 'dãá.
4 Ãdróŋá jọ, ‘Ma ũri mídrḭ̃ kí fẽ kpẹ̃lé wẽwẽ rú ãzíla mi dó sĩ acá sṵ́rṵ́ ũ'bí kí 'bã áyḭ́pḭ rú. Ma dó sĩ ãngũ 'dĩ fẽ acájó anzḭ mídrḭ́ mụlé tḭlé drḭ̃lẹ́ gâlé rĩ 'bã ãni la rú jã 'dâ.’
5 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, mî ngọ́pḭka ḭ̃rḭ̃ tḭlé Mḭ̃sḭ́rḭ̃ gá 'dâ ḭsṵ́ 'dĩ sĩ má amṵ́ drĩ Mḭ̃sḭ́rḭ̃ gá 'dâ ku rú 'dĩ kí anzḭ mâ ãni la kí; Ḭfụrayḭ́mṵ̃ kí Mãnásẽ be kí mâ anzḭ cécé Rṵ́bẹ̃ḭ̃ kí adrujó Sḭ̃mọ́ḭ̃ be má ãni rĩ áni.
6 Anzḭŋá míní tḭlé kí vúlé gá rĩ kí dó adru mí ãni, ãngũ ĩ'bã kí mụlé ḭsṵ́lé ĩ'ba ãni la rú rĩ la adru Ḭfụrayḭ́mṵ̃ 'barṵ̃ sĩ Mãnásẽ be.
7 Ma ḭjọ́ 'dĩ idé íni la mî ãndrẽ Rãkẹ́lḭ̃ 'bã ḭjọ́ sĩ, ĩ'di mání ũcõgõ rú mání ãgõjó angájó Pãdánĩ gá rĩ sĩ, mî ãndrẽ drã gẹ̃rḭ̃ gá Kãnánĩ gá ḭsṵ́ 'dĩ sĩ áca drĩ Ĩfũrátã gá ku rú. Má ḭ̃sḭ̃ dó sĩ ĩ'di 'dãá.” (Ĩfũrátã ĩ'di ãngũ ú'dî'da umvelé Bẹ̃tẹ̃lẹ̃hẹ́mṵ̃ rĩ 'i.)
8 Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ la mụ anzḭ Yũsúfũ drị̃ kí ndrelé 'bo, zḭ Yũsúfũ 'i, “Anzḭ 'dĩ kí dó íngõ kî yã?”
9 Yũsúfũ umvi, “'Di kí anzḭ Ãdróŋá 'bã fẽlé mání Mḭ̃sḭ́rḭ̃ gá 'dâ rĩ kî.”
Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ jọ, “Mí ají kí má rṵ́ 'dõlé, ma dó sĩ ĩ'baní sṵ̃sṵ́ wi.”
10 Ĩdrãnĩgõ sĩ Yãkó'bõ 'bã mḭfḭ ndre kí dó ãngũ múké-múké ku. Ḭjọ́ 'dĩ sĩ Yũsúfũ ají dó anzḭ kí ĩ'di rṵ́ 'dõlé, Yãkó'bõ amvu dó kí, ãzíla wi dó sṵ̃sṵ́ ĩ'banî.
11 'Dã 'bã ũngúkú gá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ jọ Yũsúfũ ní, “Á'bã ándrá áma ásḭ gá ma ími ndre ḭ̃dḭ rá la ku, wó Ãdróŋá fẽ dó vâ ándre mî anzḭ kí ĩndĩ.”

12 Yũsúfũ 'dụ dó anzị 'dĩ kí ĩ'bã áyịpị 'bã ĩlị gá rĩ sĩ rá ãzíla su drį̃ vũrụ́ ĩnzĩtáŋá ru
ĩ'di drį̃lẹ́ gá.
13 Yũsúfũ 'bã Ịfụrayịmũ 'i Yãkó'bõ 'bã drị ĩjị rĩ gá, Mãnásẽ 'i Yãkó'bõ 'bã drị ãndá
rĩ gá.
14 Wó Yãkó'bõ aca ru drị kí ãzíla 'bã drị ãndá rĩ Ịfụrayịmũ drį̃ gá ĩ'di 'bã táni adrujó
ngọ́tịŋá vúlé rĩ 'i tí, 'bã drị ĩjị rĩ Mãnásẽ drį̃ gá ĩ'di 'bã táni adrujó ngọ́tị kãjãní rĩ 'i rá
tí.
15 'Dã 'bã ũngúkú gá wi dó sũsụ́ Yũsúfũ ní jọ,
“Lẽ Ãdróŋá má áyịpị
Ịbụrahịmũ ãzíla má átẹ́pị Ĩsákã drį̃,
Ãdróŋá áma ídri tã mbalépi kpere ãndrũ rĩ
'bã wi sũsụ́ ĩ'banî.
16 Mãlãyíkã áma apálépi ịjọ́ ũnzí rĩ kí agá pírí rĩ,
'bã wi anzị 'dĩ 'baní sũsụ́!
Rụ́ mâ áyịpị Ịbụrahịmũ drį̃, mâ átẹ́pị Ĩsákã drį̃,
ãzíla rụ́ mádrị Yãkó'bõ drį̃ 'bã ãvĩ kí rû sĩ ku.”
17 Yũsúfũ la dó mụ ndrelé la átẹ́pị 'bã drị ãndá rĩ Ịfụrayịmũ drį̃ gá, u'á dó cãndí sĩ
ãzíla 'dụ dó drị la ãndá rĩ Ịfụrayịmũ drį̃ gá rĩ sĩ 'bãlé Mãnásẽ drį̃ gá.
18 Uja dó jọlé la, “Má átẹ́pị adru 'dĩ 'bã áni ku ngọ́tịŋá kãjãní rĩ ĩ'di Mãnásẽ 'i, í'bã
ími drị ãndá rĩ ĩ'di drį̃ gá.”
19 Wó Átẹ́pį̃ gã úmgbé jọ, “Mâ ngọ́pị ánį̃ ịjọ́ 'dĩ rá, anzị Mãnásẽ drị mụlé tịlé drį̃lẹ́
gâlé ri kí acá ũ'bí ru, wó ĩ'di adru sụ́rụ́ ãmbógó la. 'Bo ádrịpį̃ wereŋá Ịfụrayịmũ 'bã
anzị mụlé tịlé drį̃lẹ́ gâlé ri kí adru wẽwẽ rú ĩ'didrį̃ 'baní ãndânĩ ãzíla anzị ĩ'didrị mụlé
tịlé drį̃lẹ́ gâlé ri kí adru sụ́rụ́ ãzí ãmbógó la.”
20 Wi ĩ'baní sũsụ́ jọ,
“'Bá Ịsịrayịį̃ gá rĩ kí rú ĩ'di rụ́ umve sĩ sũsụ́ ãlá rĩ ịsụ́jó.
Kí rú jọ la, ‘Ãdróŋá 'bã 'bã mi cécé Ịfụrayịmũ áni ãzíla Mãnásẽ áni.’ ”
Ịjọ́ 'dĩ sĩ, Yãkó'bõ 'bã dó Ịfụrayịmũ 'i Mãnásẽ drį̃lẹ́ gá.
21 Yãkó'bõ jọ Yũsúfũ ní, “Ma úgólé drãlé drã-drã, wó Ãdróŋá 'bã mba ími tã 'bã uja
vâ mi vúlé ãngũ mî áyịpịka 'badrị Kãnánĩ gá rĩ gá.
22 Áfẽ míní ãngũ 'bã wókõ mání apálé 'bá Ãmọ́rį̃ rú rĩ kí drị alé agá ménéŋá sĩ ãzíla
ụ́sụ sĩ rĩ míní adrujó mî ádrịpịka kí drį̃lẹ́ gá rĩ sĩ.”

49

Yãkó'bõ wi sũsụ́ anzị ĩ'didrį̃ 'banî

1 Yãkó'bõ umve ngọ́pịka kí pírí jó ĩ'baní, “Ĩmi atrá ĩmi áma andre gá, ma dó sĩ ĩminí
ịjọ́ drụ́zị drį̃lẹ́ gâlé mụlépi ru idélépi ĩmi ụrụ'bá gá rĩ kí i'da.
2 “Ĩmi atrá ĩmi áma andre gá mâ ngọ́pịka
ãzíla ĩmi are ịjọ́ ĩmĩ átẹ́pị Ịsịrayịį̃ 'bã jọlé rĩ 'i.

3 “Rụ́bẹ̃į̃ mi ngọ́tị mádrị kãjãní mání sĩ bõdõ ũnį̃jó rĩ 'i,
mi ũkpõ mádrị kãrį̃lę̃ drį̃ i'dalépi rĩ 'i,
mí alị 'bá ãzí 'dĩ kí ũkpõ sĩ ãzíla ãrútáŋá sĩ rá.
4 Mi cécé ĩyị galépi tré drį̃ ụtrị́lé ku rĩ áni, mí icó ãrútáŋá kãjãnĩ drį̃ ịsụ́lé ku,
míní ándrá tụjó mí átẹ́pị drị mgbọ́lọ́ sị gá,
sĩ mî ụ́kụ́pị drį̃ izajó rĩ sĩ.

5 “Sį̃mọ́nį̃ kí ádrịpį̃ Lẹ́vį̃ be ají kí ru ịjọ́ ngaŋá sĩ ãlu;

kí ménéŋá ĩ'badrı̨̃ kí ayú sĩ ãlí idéjó sĩ ã'dı̨́ 'dı̨jó.
6 Lẽ áfi ı́jọ́ amáŋá ĩ'badrı̨̃ agá ku,
lẽ má icí tı̨ ĩ'ba abe ãlu sĩ ı́jọ́ itújó ku,
ã'dusĩ̃ku ụ'dı̨́ kí 'bá ũmbã ĩ'badrı̨̃ sĩ rá
ãzíla ụlı̨́ kí vâ tı̨́ 'bã ı́sụ́ pá gá use rĩ kí sĩ avájó.
7 Áwã ũmbã ĩ'badrı̨ ãcí 'dĩ rá
ãzíla ũmbã ĩ'badrı̨̃ ũnzí-ũnzí,
ma kí iré Yãkó'bõ agá 'dâ
ãzíla kí awa ndú-ndú Ịsịrayı́lĩ agá 'dâ.

8 "Yụ́dã, mî ádrı́pịka kí rú ími ịcụ́-ịcụ̃;
ími drı̨ la adru mẹ́rọ́'bá mídrı̨̃ kí imbe gá;
mí ádrı́pịka kí rú drı̨ su míní vụ̃rụ́.
9 Yụ́dã! Mi kẹ̃mı̨̃mvá;
mi ãgõ angájó ĩzá ciŋá gâlé mâ ngọ́tı̨.
Mi ãngũ va sĩ ími lajó vụ̃rụ́ cécé kẹ̃mı̨̃ áni,
mi kẹ̃mı̨̃ andre rĩ áni, ã'di la ími aló nĩ yã?
10 'Bá ãzí icó gbéréke ũpĩ drı̨ palé ími drı̨́ gá ku,
túré ũpĩ drı̨́ ími pálé gá rĩ be,
kpere úpí gbéréke 'dı́pı̨ 'bã acá agá,
ãzíla sụ́rụ́ pírí 'baní ãrútáŋá fẽ agá ĩ'dinî.
11 Ĩ'di kãyĩnõ ĩ'didrı̨̃ gĩ zãbíbũ ife gá,
ĩ'di mváŋá la gĩ zãbíbũ ife ũniyambamba rĩ gá,
ãzíla ĩ'di bõngó ĩ'didrı̨̃ kí ũjĩ
zãbíbũ sụ́ ika ãrí áni rĩ sĩ.
12 Mı̨fı̨ la kí ka ndẽ wáyĩnĩ rá,
ãzíla sı̨ la kí mve ndẽ lẹ́sụ́ rá.

13 "Zãbũ̃lọ́nı̨̃ la ri ĩyı́tı̨ gá
ãzíla ĩ'di ĩyı́tı̨ í'bó 'bã kí sĩ pá tujó rĩ 'i.
Ãngũ ĩ'didrı̨̃ la ca kpere Sı̨́dọ́nı̨̃ gá.

14 "Ĩsãkárĩ 'i ĩ'di kãyĩnõ ũkpó
ru lalépi tẹ́rı́ ĩ'di 'bã 'dụlé rĩ kí drĩdríŋĩ gá rĩ.
15 Drĩ ãngũ avı́jó rĩ ndre ãlá ru
ãzíla ãngũ lékõ drĩ ĩ'diní ãyĩ̃kõ fẽ rá,
ĩ'di ru ũngúkú 'bã sĩ tẹ́rı́ ujíjó
ãzíla ĩ'di ãzı́ ĩ'di ũŋmĩjó ũkpó sĩ rĩ nga rá.

16 "Dánĩ la rú ı́jọ́ lịŋá pịrị rĩ fẽ 'bá ĩ'didrı̨̃ 'baní
cécé sụ́rụ́ ãlu Ịsịrayı́lĩ drı̨ 'bã ãzí áni.
17 Dánĩ la ru co ĩ̃nı̨̃ rú gẹ̃rı̨ tı̨ gá,
gala'bá gẹ̃rı̨̃ agá
kãyĩnõ kí ĩníŋá agalépi rĩ rú,
ı́jọ́ 'dĩ sĩ 'bá cẹ̃lépi kãyĩnõ drı̨ gá rĩ 'ba a'dé rû sĩ ụ̃lı̨̃-ụ̃lı̨ rú."

18 'Dã 'bã ũngúkú gá Yãkó'bõ zı̨ Ãdróŋá 'i,
"Úpí! Ma patáŋá mídrı̨̃ tẽ."

19 'Dã 'bã ũngúkú gá Yãkó'bõ jọ ngọ́pịka 'baní,
“'Bá 'bá ralépi rĩ kí amụ́ ũ'bí ru Gádĩ tị celé sĩ ĩ'di rajó,
wó ĩ'di 'de kí ĩníŋá gá sĩ kí ndẽjó rá.

20 “Ásę̃rį̃ 'bã ãngũ la adru ãkónã ní úsã rú,
ĩ'di rú ãkónã ãjị́ ambamba úpí ní icólé nalé rá rĩ kí ũfũ nĩ.

21 “Nãfũtálĩ ĩ'di lẽza trũlé rá
mvaka tịlépi ũniyambamba rĩ 'i.

22 “Yų̃sụ́fų̃ ĩ'di zãbíbũ ífí
kalépi kũlũ kídí tị gá rĩ 'i,
kénĩ la kí dị Bõrõ drį̃ gâsĩ.
23 Mẹ́rọ́'bá ĩ'didrį̃ atrá kí ru ĩ'di celé ụ́sụ sĩ;
kí ĩ'di gbẹ ásị́ į̃gbę̃ kóru.
24 Wó ụ́sụ ĩ'didrį̃ bábá
ãzíla ú'bã drị́ ĩfã ĩ'didrį̃ kí ũkpó ru
ãzãkoma Ãdróŋá Ũkpó 'Dị́pị Yãkó'bõ drį̃ drį̃ sĩ,
ã'dusĩku ĩ'di 'bá 'bá ucélépi rĩ ãzíla ũkpõ Ịsịrayị́lį̃ drį̃ 'i.
25 Ĩ'di Ãdróŋá mí átẹ́pị 'badrị́ ími ãzã kolépi rĩ 'i,
Ũkpó 'Dị́pị míní sų̃sụ́ wilépi
rĩ 'bã wi míní sų̃sụ́ uzogó, į̃tụ́ ãlá 'bų̃ gá rĩ drį̃ trũ,
'bã wi míní sų̃sụ́ ãko ų̃nọ́kụ́ į̃ndụ́ gá mgbi rĩ 'badrį̃
ãzíla 'bã wi míní sų̃sụ́ ĩbã sụ́ ãzíla mvájólé drį̃ kî abe.
26 Lẽ sų̃sụ́ mí átẹ́pịka 'badrį̃ 'bã adru cécé 'bê áni,
'bã ndẽ 'bé údu rĩ kí rá, sų̃sụ́ wilé 'dĩ 'bã tra kí ru pírí Yų̃sụ́fų̃ drį̃ gá.
Ími androko 'bã indré mí ádrị́pịka kí agá
'dâ ndú míní adrujó úpí mvá rĩ sĩ.

27 “Bénzãmĩnĩ ĩ'di ų̃bǫ̃gų̃ ãko ucílépi ŋmãrų̃-ŋmãrų̃ rĩ 'i,
ų̃'bụ́tị sĩ ĩ'di ĩzá ĩ'diní ucílé rĩ kí na,
ĩndró sĩ ĩ'di ĩzá ĩ'diní ralé rĩ kí awa.”
28 'Dĩ kí sụ́rụ́ mụdrị́ drį̃ į̃rį̃ Ịsịrayị́lį̃ drį̃ kí, ị́jọ́ 'dĩ dó átẹ́pį̃ 'bã sĩ azị́jó ãzíla sų̃sụ́ wijó ĩ'banî rĩ 'i, ngọ́tị́ŋá ãlu-ãlu ní úfẽ sų̃sụ́ icólépi ĩ'di sĩ rá rĩ sĩ.

Yãkó'bõ 'bã drãjó rĩ

29 'Dã 'bã ũngúkú gá Yãkó'bõ azị ĩ'baní, “Ma dó ãni rú mụjó mâ átẹ́pịka 'ba rụ́ mâ áyị́pịka abe, ĩmi į̃sį̃ ma mâ átẹ́pịka kí abe ų̃jị́gọ́ gá ámvụ́ Ífĩrõnĩ 'bá Hị́tį̃ rú rĩ drį̃ agá.
30 'Dĩ ų̃jị́gọ́ ámvụ́ Mãkĩpélã drį̃ agá ãni rú Mãmírẽ Kãnánĩ gá rĩ gá ándrá Ịbụrahị́mų̃ 'bã ĩgbãlé Ífĩrõnĩ Hị́tį̃ rú rĩ drị́ ámvụ̂ trũ ãngũ sĩ 'bá į̃sį̃jó rĩ rú rĩ 'i.
31 Į̃sį̃ ándrá Ịbụrahị́mų̃ kí ũkû Sárã be, Ĩsákã kí ũkû Rẽbékã be ãzíla į̃sį̃ vâ Léyã 'i alagá 'dãá.
32 Ámvụ̂ kí ų̃jị́gọ́ ala gá rĩ kí abe îgbã ándrá kí angájó 'bá Hị́tį̃ rú rĩ 'badrị́.”
33 Yãkó'bõ la mụ ị́jọ́ ĩ'didrį̃ kí delé azị́lé ngọ́pịka abe 'bo, la dó ru vúlé mgbọ́lọ́ sị́ gâlé ãzíla drã dó rá.

50

1 Yų̃sụ́fų̃ 'be dó ru átẹ́pį̃ drį̃ gâlé áwáŋâ trũ.
2 'Dã 'bã ũngúkú gá Yų̃sụ́fų̃ fẽ ãzị́táŋá 'bá írúwá idélépi rĩ 'baní sĩ átẹ́pį̃ ụrụ'bá iníjó írúwá sĩ icójó ŋmajó ku rĩ sĩ.

3 Yãkó'bõ ụrụ'bá iníjó írúwá sĩ rĩ 'dụ ụ́'dụ́ kãlị́ sụ ãzíla sụ́rụ́ ndụlụ Mĩsị́rị̃ drị̃ awá
kí ĩ'di ụ́'dụ́ kãlị́ ázị̃rị̃.
4 Ụ́'dụ́ áwáŋá drị̃ kí dó mụ ukólé 'bo, Yũsụ́fũ jọ dó 'bá ĩyõ Fãráwũ drị̃ 'baní, "Áma
ị́jọ́ drĩ fi ĩmi ásị́ gá rá, 'bá rĩ ĩjọ Fãráwũ ní ị́jọ́ áma kẽjị́ gá.
5 'Má átẹ́pị fẽ ándrá ma ũyõ nalé jọ, "Ma úgólé drãlé drã-drã. Ádrĩ drã 'bo, mí ĩsị̃
ma 'bụ́ mání galé ãngũ Kãnánĩ gá rĩ agá." Mí ají ámụ dó má átẹ́pị ĩsị̃lé, ádrĩ dó ĩ'di
ĩsị̃ 'bo, 'dã 'bã ũngúkú gá ma dó ãgõ vúlé 'dõlé gbõŋáŋá ru.' "
6 Fãráwũ jọ Yũsụ́fũ ní, "Ímụ mí átẹ́pị ĩsị̃lé míní ándrá ũyõ najó mi idé la rá rĩ áni."
7 Yũsụ́fũ mụ dó átẹ́pị̃ ĩsị̃lé. 'Bá ĩyõ Fãráwũ drị̃ 'de kí ĩ'di vú gâsĩ, 'bá ãmbogo pírí
Mĩsị́rị̃ gá rĩ kí abe.
8 'Bá Yũsụ́fũ drị́ko gá rĩ kí, ádrị́pịka kí abe, ãzíla 'bá átẹ́pị̃ drị́ko gá rĩ kí trũ mụ kí
pírí rá. 'Bá acelépi Gõsénĩ gá 'dãá rĩ kí lú anzịŋá kí ãnãkpá kí abe.
9 'Bá ũ'bí mụ kí ĩ'di ĩsị̃lé nĩ, 'bá cẹ̃lépi gárĩ ã'dị́drị̃ sĩ rĩ kí 'bá cẹ̃lépi fãrásĩ sĩ rĩ kí
abe mụ kí vâ ĩ'di trũ ĩndĩ.
10 'Bá kí mụ calé ãngũ Ãtádị̃ sĩ ãná cojó rĩ gá, ãni rú Ĩyị́ Yõrĩdánĩ gá 'bo, rĩ kí dó
awálé ụ́'dụ́kọ́ ụrụ gá sĩ ãzákírílí ru ãzíla Yũsụ́fũ u'á kí 'dãá sĩ átẹ́pị̃ awájó ụ́'dụ́ ázị̃rị̃.
11 'Bá Kãnánĩ rú u'álépi 'dãá rĩ kí mụ 'bá 'dã kí ndrelé awá-agá ãngũ Ãtádị̃ sĩ ãná
cojó rĩ gá 'dãá 'bo, jọ kí, "'Bá Mĩsị́rị̃ rú rĩ kí drã ãmbógó la awá." ('Dĩ dó bãsĩ ị́jọ́ sĩ
ãngũ Yõrĩdánĩ andre gá 'dã umvejó Ãbẹ̃lị̃-Mĩzị̃rãyị́mụ̃* 'i 'dĩ.)
12 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Yãkó'bõ 'bã ngọ́pịka idé kí dó ị́jọ́ cécé ĩ'di 'bã azịlé ĩ'baní rĩ ãni.
13 Agụ kí dó ĩ'di ĩsị̃lé Kãnánĩ gá ũ̃jị́gọ́ ámvụ́ Mãkĩpélã gá rĩ gá ãni rú Mãmírẽ gá,
'dĩ ãngũ ándrá Ịbụrahị́mụ̃ 'bã ĩgbãlé Ífĩrõnĩ Hị́tị̃ rú rĩ drị̃ ámvụ́ trũ ãzíla ãngũ sĩ 'bá
ĩsị̃jó ri be rĩ 'i.
14 Yũsụ́fũ la mụ átẹ́pị̃ Yãkó'bõ ĩsị̃lé 'bo, uja kí ru vúlé Mĩsị́rị̃ gá 'dõlé ádrị́pịka kí abe
ãzíla 'bá mụlépi átẹ́pị̃ 'bã ĩsị̃ŋá gá rĩ kî trũ.

Yũsụ́fũ 'bã ádrị́pịka kí trũjó rĩ

15 Yũsụ́fũ 'bã ádrị́pịka kí dó mụ ndrelé la ĩ'bã átẹ́pị drã dó rá, jọ kí, "Ãzî sĩ Yũsụ́fũ
la mụ acálé ãma abe ũnzí ị́jọ́ ándrá ãmaní idélé ĩ'di ụrụ'bá gá ũnzí rĩ kî sĩ."
16 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ ị̃drị̃ kí dó ụ́'dụ́kọ́ Yũsụ́fũ ní jọ kí, "Ãmã átẹ́pị azị ándrá ãmaní ị́jọ́ 'dĩ kí
ịsụ́ 'dĩ sĩ drã drĩ ku rú.
17 'Dĩ ị́jọ́ ĩminí mụlé jọlé Yũsụ́fũ nî rĩ 'i: 'Má a'ị́ mi mî ádrị́pịka kí trũjó rá ũnzĩkãnã
ándrá ĩ'bã kí idélé mí rụ́ rĩ kî sĩ.' " 'Bárĩ ú'dî'da ãma ãti'bo Ãdróŋá mí átẹ́pị drị̃ kî,
ãma a'ị́ mi ũnzĩkãnã ãmadrị̃ kî trũjó rá fô. Ụ́'dụ́kọ́ 'dĩ la mụ calé ĩ'di rụ̃lé 'bo, Yũsụ́fũ
awá mị́ndrẹ sĩ.
18 Ádrị́pịka amụ́ kí ãzíla ũ̃tị̃ kí ãja vũ̃rụ́ ĩ'di drị̃lẹ́ gá jọ kí, "Ãma ãti'bo mî ãni."
19 Wó Yũsụ́fũ jọ ĩ'baní, "Ĩmi idé mâ sĩ ũ̃rị̃ sĩ ku. Ma Ãdróŋá 'i sĩ 'bá ị́jọ́ lịjó yã?
20 Ĩmi ũrã ándrá ĩmi áma idé agá ũnzí, wó Ãdróŋá ãpẽ áma tị ĩmi drị̃lẹ́ gá 'dõlé sĩ
amụ́jó 'bá ũ'bí kí ídri upajó.
21 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Yũsụ́fũ jọ ĩ'baní ị́jọ́ ásị́-ị̃gbẹ̃ sĩ ị̃dị́ jọ, Ĩmi idé mâ sĩ ũ̃rị̃ sĩ ku, ma mụ ĩminí
ãkónã fẽlé ãzíla ma vâ ĩmi tãmba anzị ĩmidrị̃ kí abe rá."

Drã Yũsụ́fũ drị̃

22 Yũsụ́fũ u'á Mĩsị́rị̃ gá 'bá ĩ'di 'bã átẹ́pị drị́ko gá rĩ kí abe. U'á ílí 110 drã dó ĩndõ.
23 Yũsụ́fũ ndre anzị tịlé Ịfụrayị́mụ̃ ní drị̃lẹ́ gâlé rĩ kí kpere á'bị́ anzị na rĩ gá. Úlã
vâ anzị Mãkírĩ Mãnásẽ 'bã ngọ́pị drị̃ kí anzị Yũsụ́fũ ãni la kî rú.

---

* **50:11** *Ãbẹ̃lị̃-Mĩzị̃rãyị́mụ̃* ífí la "'bá Mĩsị́rị̃ drị̃ 'bã kí drã awájó rĩ 'i."

24 'Dã 'bã ũngúkú gá Yṷ̃sṷ́fṷ̃ jọ ádrị́pịka 'baní, “Ma ãni rú drãjó, wó ãndá-ãndá ru
Ãdróŋá la mụ ĩmi ãzã kolé rá, ãzíla ĩ'di drṷ́zị́ ĩmi ũfũ ãngũ Mị̃sị́rị̃ agá 'dâ rĩ sĩ agụlé
ãngũ ándrá ĩ'di 'bã ũyõ najó 'i fẽ la Ịbụrahị́mṷ̃ ní, Ĩsákã ãzíla Yãkó'bõ 'baní rĩ gá.”
25 Yṷ̃sṷ́fṷ̃ fẽ anzị Ịsịrayị́lị̃ drị̃ 'baní ũyõ nalé jọ, “Ãndá-ãndá ru Ãdróŋá la mụ ĩmi
agụlé Kãnánĩ gâlé rá, ĩ'dụ jõ áma ĩfãkã kí ĩndĩ.”
26 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Yṷ̃sṷ́fṷ̃ drã dó Mị̃sị́rị̃ gá 'dĩ sĩ ílí la dó 110. Úní dó ãvũ la írúwá sĩ, ãzíla
úmba dó sĩ tã la Sãndṷ́kṷ̃ sĩ ãvũ tãmbajó rĩ agá Mị̃sị́rị̃ gá 'dãá.

Bṵ́kṵ̃ Ãfũŋá drı̨̃

Bṵ́kṵ̃ Ãfũŋá drı̨ 'dĩ jọ ı́jọ́ ãwí 'bá Ãdróŋá drı̨ ĩ'di 'bã pẽlé ndú Yãhṵ́dı̨̃ rú sáwã bṵ́kṵ̃ Í'dóŋá drı̨̃ 'bã ãsı̨̃ŋá gá rĩ 'bã drı̨̃ gá. Bṵ́kṵ̃ Ãfũŋá drı̨̃ 'bã i'dóŋá gá 'bá Yãhṵ́dı̨̃ rú 'dĩ kí ándrá pírí ãtí'bó ru Mı̨̃sı̨́rı̨̃ gá, wó Ãdróŋá are mãmálá ĩ'bã kí 'bãlé sĩ ãzãkoma a'ı́jó ĩ'di drı̨̃lẹ́ gá rĩ rá. Íjọ́ 'dĩ sĩ Ãdróŋá pẽ dó sĩ Mṵ́sã 'i adrujó ĩ'bã drı̨̃lẹ́ ru sĩ kí anzéjó Mı̨̃sı̨́rı̨̃ gâlé rá. Wó táni ĩ'baní drı̨̃lẹ́mmgbọ fẽ agá rá tí, 'bá 'dĩ ụfụ kí drı̨̃ ũcõgõ tré la kí abe ĩ'baní wãyá co agá kõtórõ agá 'dãá ĩ'baní mụ agá Kãnánĩ gá ãngũ ándrá Ãdróŋá 'bã sĩ ũyõ najó ĩ'di fẽ la ĩ'baní rĩ gá. Ĩ'baní wãyá co agá 'dãá gã kí Ãdróŋá tı̨ úmgbé, wó kí mụ calé 'Bé Sĩnáyĩ gá 'bo Ãdróŋá i'da Mṵ́sã ní ãzı̨́táŋá lẽlé 'bá 'dĩ 'bã mba kí kí tã sĩ u'ájó ídri rú ĩ'bã kí lẽlé rĩ kí. Ãdróŋá fẽ vâ ĩ'baní ãzı̨́táŋá kí sĩ Ãdróŋá ı̨̃nzı̨̃jó rĩ kí ãzíla ãngũ ãtalo ĩ'badrı̨̃ 'bã kí sĩ ídétáŋá ãzíla fẽtáŋá ãwã'dĩfô rú rĩ kí ajíjó ĩ'diní rĩ kî. Ãngũ ĩ'bã kí sı̨lé 'dĩ ála umve la Hémã Ãdróŋá ı̨̃nzı̨̃jó rĩ 'i ãzíla Hémã tı̨ icíma drı̨̃ 'i.

Anzı̨ Ísırayı̨́lı̨̃ drı̨̃ kí ĩkpãjó Mı̨̃sı̨́rı̨̃ gá rĩ

1 Anzı̨ Yãkó'bõ* drı̨ mụlépi ĩ'di trũ Mı̨̃sı̨́rı̨̃ gâlé lı̨cọ́ ĩ'badrı̨̃ abe rĩ kí rụ́ 'dĩ 'bã áni:
2 Rṵ́bę̃ı̨̃ 'i, Sı̨̃mọ́ı̨̃ 'i, Lẹ́vı̨̃ 'i ãzíla Yṵ́dã 'i,
3 Ĩsãkárĩ 'i, Zãbṵ̃lọ́ı̨̃ 'i ãzíla Bénzãmĩnĩ 'i,
4 Dánĩ 'i, Nãfũtálĩ 'i, Gádĩ 'i ãzíla Ásę̃́rı̨̃ 'i.
5 Anzı̨ Yãkó'bõ drı̨̃ kí ándrá anzı̨ ĩ'didrı̨̃ 'bã anzı̨ kí abe pírí rĩ gá kãlı̨́ ázı̨̃rı̨̃,† ı̨sụ́ 'dĩ sĩ Yṵ̃sṵ́fṵ̃ dó Mı̨̃sı̨́rı̨̃ gá.
6 Ílí ũ'bí vúlé gá Yṵ̃sṵ́fṵ̃ kí ádrı̨́pı̨ka abe ãzíla 'bá ílí ĩ'badrı̨̃ 'dã agá rĩ abe ũdrã kí dó 'dĩ sĩ pírí 'bo,
7 wó 'bá Ísırayı̨́lı̨̃ drı̨̃ ri kí drı̨̃lẹ́ba rú tı̨lé gbõrú-gbõrú ãzíla kãlãfe ĩ'badrı̨̃ tụ dó ũ'bí ru alı̨ dó rá, ı́jọ́ 'dĩ sĩ ga kí dó ãngũ Mı̨̃sı̨́rı̨̃ drı̨̃ agá pírí.
8 'Dã 'bã vúlé gá úpí ãzí ú'dí ı́jọ́ nı̨̃lépi Yṵ̃sṵ́fṵ̃ drı̨̃ gá ku la ri dó ũpĩ gá Mı̨̃sı̨́rı̨̃ gá nĩ.
9 Jọ 'bá ĩ'didrı̨̃ 'baní, "Ĩndre, 'bá Ísırayı̨́lı̨̃ drı̨̃ acá kí dó ũ'bí ru ãzíla ũkpó ru ãma ní ãndânĩ.
10 Lẽ ãma idé kí ı́jọ́ ãmaní lẽlé rĩ kí kí ụrụ'bá gá ũndũwã sĩ, jõ íni ku kí mụ tı̨lé ũ'bí ru drı̨̃ gá drı̨̃ gá ãzíla, sṵ́rṵ́ ãzí drĩ kí amṵ́ ãma rṵ́ ã'dı̨́ gá, kí ru icí mẹ́rọ́'bá amṵ́lépi ãma rṵ́ ã'dı̨́ gá rĩ abe kí ãma ndẽ rá."
11 Íjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá drı̨̃lẹ́ ru Mı̨̃sı̨́rı̨̃ drı̨̃ ũ'bã kí dó 'bá ãmbogo rú Mı̨̃sı̨́rı̨̃ rú la kí 'bá Ísırayı̨́lı̨̃ drı̨ ãti'bo rú rĩ kí drı̨̃lẹ́ gá. Ri kí dó sĩ kí ĩkpãlé ãzı̨ ngaŋá ũkpó la sĩ, ãzíla sı̨ kí dó táwṵ̃nı̨̃ Pĩtómũ kí Rãmãsẹ́sı̨̃ be sĩ ãkónã tãmbajó úpí Mı̨̃sı̨́rı̨̃ drı̨̃ ní.
12 Wó ĩ'baní táni kí ĩkpã agá drı̨̃ gá drı̨ gá rá tí, kãlãfe ĩ'badrı̨̃ ri tụlé tı̨ŋá sĩ ãzíla iréŋá sĩ drı̨̃ gá; 'dãá 'bá Mı̨̃sı̨́rı̨̃ gá rĩ i'dó kí dó idélé ṵ̃rı̨̃ sĩ 'bá Ísırayı̨́lı̨̃ rú rĩ kí ı́jọ́ sĩ,
13 ı́jọ́ 'dĩ sĩ 'bá Mı̨̃sı̨́rı̨̃ drı̨̃ ĩkpã kí dó kí ãzákírílí ru.
14 Fẽ kí ĩ'baní ãzı̨ ũkpó la kí sĩ kí ĩkpãjó ídri ĩ'badrı̨̃ agá ũdrí tujó sĩ bı̨̃rı̨́kı̨̃ 'bejó ãzíla ãzı̨ ũví ndú ndú ámvṵ́ drı̨̃ kí abe; ãzı̨ pírí ĩ'bã kí ngalé rĩ kí agá 'bá Mı̨̃sı̨́rı̨̃ gá rĩ kí ásı̨ ĩ'baní ãcí-ãcí.
15 Íjọ́ 'dĩ sĩ úpí Mı̨̃sı̨́rı̨̃ drı̨̃ jọ ũkú ũkú Ĩbũrãníyã rú rĩ kí ãzã kolépi tĩŋá gá Sĩfúrã 'baní Púwã be:
16 "Ĩminí ũkú Ĩbũrãníyã 'badrı̨̃ kí ãzã ko agá ngọ́tı̨ tĩŋá gá 'dãá ĩdrĩ ndre la ĩ'di ngọ́tı̨ ágọ́bı̨, ĩ'dı̨ ĩ'di rá, drĩ adru ĩzóŋá ĩmi a'be ĩ'di ídri."

---

* **1:1** *Yãkó'bõ* ĩ'di Ísırayı̨́lı̨̃ 'i. † **1:5** Bṵ́kṵ̃ ãzí rĩ jọ kí anzı̨ kí kãlãfe kãlı̨́ ázı̨̃rı̨̃ drı̨̃ tõwú.

17 Ũkú ũkú kí ãzã kolépi tĩŋá gá rĩ ru kí Ãdróŋâ rá ãzíla nga kí ãzị́ úpí Mị̃sị́rị̃ drị̃
'bã lũlé ĩ'baní rĩ ku, a'be kí dó sĩ anzị ãgọbị rĩ kí ídri.
18 'Dã 'bã ũngúkú gá úpí Mị̃sị́rị̃ drị̃ umve ũkú ũkú kí ãzã kolépi tĩŋá gá rĩ kí ãzíla
zị kí: "Ĩmĩ idé ị́jọ́ anzị ãgọbị rú 'dĩ kí a'bejó ídri la ã'du sĩ yã?"
19 Ũkú ũkú kí ãzã kolépi tĩŋá sĩ rĩ umvi kí Fãráwũ nî, "Ũkú Ĩbũrãníyã rú rĩ adru kí
ũkú Mị̃sị́rị̃ rú rĩ kí áni ku, kí tĩ gbõŋá ru, ũkú ũkú kí ãzã kolépi rĩ kí jõ mụ acá trũ 'dĩ
kí ịsụ́ la ũkú Ĩbũrãníyã rú 'dĩ tĩ kí 'bo."
20 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá 'bã ásị́ dó sĩ ĩ̃gbẹ́ ru ũkú 'dĩ 'banî ãzíla 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ drị̃ kí kãlãfe
tụ dó drĩ̃ gá ĩ̃dị́-ĩ̃dị́.
21 Wó Ãdróŋá 'bã dó ásị́ ĩ̃gbẽ̃ lị́cọ́ ũkú ũkú kí ãzã kolépi tĩŋá sĩ rĩ 'badrị̃ kí drĩ̃ gá rá,
ã'dusĩ̃ku ru kí Ãdróŋâ rá.
22 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Fãráwũ úpí Mị̃sị́rị̃ drị̃ fẽ dó ãzị́táŋá 'dĩ 'bá pírí ĩ'didrị̃ 'baní: "Anzị pírí
ãgọbị ũkú Ĩbũrãníyã rú rĩ 'bã kí tị̃lé rĩ kí ú'bé kí Mĩrĩ Náyĩ̃lĩ̃ agá, anzị izonzi rú rĩ kí
â'be kí ídri."

2

Tịŋá Mụ́sã drị̃ rĩ

1 Sáwã 'bá Mị̃sị́rị̃ gá rĩ 'baní 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ rú rĩ kí ĩ̃kpãjó 'dã sĩ, ágọ́bị́ sụ́rụ́ Lẹ́vĩ̃ drị̃
agá la ĩ̃gbã vâ ĩ̃zóŋá sụ́rụ́ Lẹ́vĩ̃ drị̃ agá la ũkú ru.
2 Ũkú 'dã ịsụ́ 'a ãzíla tị dó ngọ́tị̃ŋá ágọ́bị́. Ĩ'di dó mụ ndrelé la ngọ́tị̃ŋâ ĩ'dĩ ãlá ru
'bo, uja dó sĩ ĩ'di ũ̃zĩ̃lé ĩ̃mbá na.
3 Wó ĩ'di 'bã icójó ngọ́tị̃ŋâ ũ̃zĩ̃jó ĩ̃dị́ ku rĩ sĩ; a'dụ́ gụ́fá idélé ũzú sĩ la ãzíla ĩ̃bĩ̃ ụrụ'bá
la ísékísé sĩ cí ĩ̃yị́ 'bã fi rû sĩ gụ́fá agâlé ku. 'Bã dó ngọ́tị̃ŋâ 'i 'a la gá ãzíla zĩ̃ dó ĩ'di
ũzú agá ĩ̃yị́ Mĩrĩ umvelé Náyĩ̃lĩ̃ rĩ tị gá.
4 Ámvọ́pĩ̃ tu pá rá-rá ru sĩ ndrejó la ã'du ị́jọ́ la nõ mụ ru idélé ĩ'di rụ́ nĩ yã áni.
5 'Dã 'bã ũngúkú gá Fãráwũ 'bã ĩ̃zẹ́pị mụ Mĩrĩ Náyĩ̃lĩ̃ gâlé mụlé ru ũjĩ̃lé, ãzíla izonzi
ĩ'di ãzãkolépi rĩ ri kí ĩ̃yị́ tị pilé. Úpí ĩ̃zẹ́pị ndre gụ́fá ũzú agá 'dãá ãzíla pẽ dó ãtí'bó
ĩ'didrị̃ ĩ̃zóŋá ru rĩ tị mụlé gụ́fâ a'dụ́lé.
6 Úpí ĩ̃zẹ́pị nzĩ̃ tị la ãzíla ndre urekeŋâ 'i. Urekeŋâ la awá agá awá-awâ, ãzíla Fãráwũ
ĩ̃zẹ́pị u'á dó cãndí sĩ ĩ'di ị́jọ́ sĩ. Jọ "Lẽ ũrekeŋá 'dĩ 'bã adru 'bá Ĩbũrãníyã rú 'dĩ 'bã
ãzí áni la."
7 'Dã 'bã vúlé gá urekeŋâ 'bã ámvọ́pĩ̃ zị Fãráwũ ĩ̃zẹ́pị 'i, "Má icó mụlé míní ũkú ãzí
Ĩbũrãníyã rú la umvelé sĩ ngọ́tị̃ŋâ undrujó rá yã?"
8 Fãráwũ 'bã ĩ̃zẹ́pị umvi, "Wõyí, ímụ." Ĩ̃zóŋâ mụ dó rá ãzíla ají dó urekeŋâ 'bã
ãndrẽ mgbãrĩ 'i.
9 Fãráwũ 'bã ĩ̃zẹ́pị jọ urekeŋâ 'bã ãndrẽ nî, "Í'dụ mání ũrekeŋá 'dĩ undrulé, ma ími
ũfẽ rá." Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ũkú 'dĩ 'dụ dó urekeŋâ tã mbalé rá.
10 Ngọ́tị̃ŋâ la dó mụ zolé 'bo, 'dụ dó ĩ'di agụlé Fãráwũ 'bã ĩ̃zẹ́pị drị̃lé ãzíla acá dó sĩ
ĩ'di 'bã ngọ́pị rú. 'Da dó sĩ rụ́ la Mụ́sã 'i, ífí la, "Má a'dụ́ ĩ'di ĩ̃yị́ agá."

Mụ́sã 'bã apájó Mị̃dĩ̃yáŋĩ̃ gá rĩ

11 Ụ́'dụ́ ãlu Mụ́sã 'bã zojó 'bo rĩ sĩ, mụ 'bá Ĩbũrãníyã rú ĩ'di 'bã sụ́rụ́ ru rĩ kí andrélé
ãzíla ndre kí ũŋmĩ agá ãzị́ ũkpómgboroto rĩ nga agá. Ndre ágọ́bị́ Mị̃sị́rị̃ rú la 'bá
Ĩbũrãníyã rú ĩ'di 'bã sụ́rụ́ ru la co agá.
12 Mụ́sã undré ãngũ trọ̃kị́lịrị, ndre 'bá ãzí ĩ'di ndrelépi la 'dáyụ, 'dị dó ágọ́bị́ Mị̃sị́rị̃
rú 'dã rá ãzíla zĩ̃ dó ĩ'di cínákí agá.

13 Drũsĩ́ íni Mṹsã 'bã mụjó 'bá ĩ'didrĩ́ kí andréjó rĩ gá, ịsṹ ãgọbị ị̃rĩ́ Ĩbũrãníyã rú la
kí ru co agá. Mṹsã zị ágọ́bị́ ãzí rĩ idélépi ũnzí rĩ 'i, “Mi 'bá mî ádrị́pị rú rĩ co íni ã'du
ị́jọ́ sĩ yã?”
14 Ágọ́bĩ́ umvi, “Ã'di 'bã mi ãmaní úpí ru ãzíla 'bá ị́jọ́ lị́lẹ́pi rĩ rú nĩ yã? Ílẽ áma
'dị́lé cécé míní ágọ́bị́ Mị̃sị́rị̃ rú 'dã 'dị́lé rĩ áni yã?” Mṹsã acá dó ụ̃rị̃ sĩ ãzíla ũrã dó,
“'Bá pírí nị̃ kí dó ị́jọ́ mání idélé rĩ 'bo.”
15 Fãráwũ la mụ ị́jọ́ 'dĩ arelé 'bo, ụ̃'bị̃ tí Mṹsã ndrụ̃lé sĩ ĩ'di 'dị́jó rá, wó Mṹsã apá
Fãráwũ rṹ 'dãá rĩ sĩ rá sĩ mụjó u'ájó Mị̃dị́yánị̃ gá. Mṹsã la mụ calé Mị̃dị́yánị̃ gá 'bo,
ri vũ gá kídí tị gá.
16 Ṹ'dṹ ãlu, átáló Mị̃dị́yánị̃ gá rĩ 'bã izonzi ázị̃rị̃ 'dĩ amṹ kí ị̃yị́ ukolé ãkójó ãnãkpá
'baní ị̃yị́ fẽjó rĩ kí agá sĩ ị̃yị́ fẽjó ãnãkpá átẹ́pị̃ drị̃ 'banî.
17 'Bá ãzí ãnãkpá tãmbalépi la amṹ kí átáló Mị̃dị́yánị̃ gá rĩ 'bã izonzi kí drolé rá,
wó Mṹsã angá ụrụgá sĩ kí pajó 'bá 'da kí drị́ gá, ãzíla ko kí ãzã ị̃yị́ fẽjó ãnãkpá 'banî.
18 Izonzị 'dĩ kí mụ gõlé lị́cọ́ gá ĩ'bã átẹ́pị Rụ̃wẹ́lị̃ rụ̃lé 'bo, Átẹ́pị̃ zị kí, “Ĩmi ãgõ ãndrũ
lị́cọ́ gá údu ã'du ị́jọ́ sĩ yã?”
19 Umvi kí, “'Bá ãzí Mị̃sị́rị̃ rú la pa ãma 'bá ãnãkpá ucélépi rĩ kí drị́ gá rá. Átã uko
vâ ãmaní ị̃yị́ fẽlé ãnãkpá 'baní nĩ.”
20 Rụ̃wẹ́lị̃ zị kí, “Ágọ́bĩ́ dó íngãá yã? Ĩmi a'be dó ĩ'di lé ã'du ị́jọ́ sĩ? Ĩmi umve ĩ'di
ãkónã nalé ãma abe.”
21 Mṹsã ã'ị̃ u'álé Rụ̃wẹ́lị̃ be rá ãzíla Rụ̃wẹ́lị̃ fẽ dó ĩ'di 'bã ị̃zẹ́pị Zĩpórã 'i Mṹsã ní ũkú
ru.
22 Zĩpórã tị ĩ'diní ngọ́tị́ ágọ́bị́, ãzíla Mṹsã 'da dó rṹ la Gị́rị́sị̃mụ̃ 'i, jọ “Má acá dó
ãmị́yọ́ŋá ru 'bá ãzí 'bã ãngũ gá.”
23 Sáwã ãzo vúlé gá, úpí Mị̃sị́rị̃ gá rĩ drã dó rá. 'Bá Ị̣sị̣rayị́lị̃ rú rĩ ri kí drị̃cị̣lé ĩ'bã kí
adrujó ãtí'bó rĩ sĩ. Awá kí sĩ ãzãkoma a'ị́jó ãzíla áwáŋá ĩ'badrị̃ ca kpere Ãdróŋá rṹ
rá.
24 Ãdróŋá are ĩ'bã ãzá taŋá rá ãzíla ũrã ị́jọ́ tị icítáŋá ándrá ĩ'didrị́ Ị̣bụrahị́mụ̃ be,
Ĩsákã ãzíla Yãkó'bõ be rĩ 'bã ị́jọ́ rá.
25 Ãdróŋá ndre dó ãngũ 'bá Ị̣sị̣rayị́lị̃ rú rĩ 'ba rṹ ãzíla así dó sĩ kí ị́jọ́ sĩ rá.

3

Úpí 'bã Mṹsã umvejó rĩ

1 Ṹ'dṹ ãlu Mṹsã dro ándrị́pị̃ Yétẽrõ átáló ru Mị̃dị́yánị̃ gá rĩ 'bã kãbĩlõ kí ị̃ndrị́ abe
mụlé ucé trũ ãngũ álị́ kõtórõ 'bã wókõ ãzí 'bé Hõrébũ Ãdróŋá drị̃ gâlé.
2 'Dã gá 'dãá mãlãyíkã Úpí drị̃ i'da ru ĩ'diní ãcí velépi mị̃rị́ agá rĩ gá. Mṹsã ndre
mị̃rị́ la ve agá wó ãcî ivé mị̃rị̃ ku.
3 Ị̣jọ́ 'dĩ sĩ Mṹsã ũrã ị́jọ́ jọ, “Ma drĩ áma uja sĩ mụjó ãko i'dálépi ndú mị̃rị̃ 'bã sĩ vejó
ku 'dã ndrelé.”
4 Úpí la mụ ndrelé la Mṹsã asé ru ãni rú 'bo, Ãdróŋá umve ĩ'di angájó mị̃rị́ ãcí trũ
rĩ agâlé, “Mṹsã! Mṹsã!”
Mṹsã umvi, “Ma 'dõ.”
5 Ãdróŋá jọ, “Mí amṹ ãni rú ku. Ítrũ ŋĩlâ kí rá, ã'dusĩ̃ku ãngũ mí ní sĩ pá tụjó 'dĩ
ĩ'di ãngũ ãlá la.”
6 Jọ vâ ĩ'diní, “Ma Ãdróŋá mî áyị́pịka 'badrị̃ 'i, Ãdróŋá Ị̣bụrahị́mụ̃ drị̃ 'i, Ãdróŋá
Ĩsákã drị̃ 'i ãzíla Ãdróŋá Yãkó'bõ drị̃ 'i.” 'Dĩ sĩ rĩ gá Mṹsã zị̃ ru mị́fị́ cí, ã'dusĩ̃ku idé
ụ̃rị̃ sĩ sĩ Ãdróŋá ndrejó.

7 Úpí jọ, “Ãndá ándre ũcõgõ 'bá mádrị̃ 'bã kí ịsṵ́lé Mị̃sị́rị̃ gá rĩ rá, má are áwáŋá ĩ'badrị 'bá ãmbogo rú ãti'bo kí drị̃lẹ́ gá 'dĩ 'bã kí sĩ kí ĩkpãjó rĩ rá, ánị̃ drị̃cị́rị̃ ĩ'badrị̃ rá ãzíla á'bã ásị kí drị̃ gá rá.
8 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ ma asị vṵ̃rṵ́ sĩ amṵ́jó kí pajó 'bá Mị̃sị́rị̃ gá 'dĩ kí drị́ gá ãzíla ma kí anzé agụlé ãmvé ãngũ málĩ trũ ãlá mṵ̃'dṵ̃-mṵ̃'dṵ̃ lé 'bã sĩ rajó ala gá ãnṵ́ úsã be rĩ gá, 'dĩ ãngũ Kãnánĩ, Hị́tị̃, Ãmọ́rị̃, Pẽrẹ́zị̃, Hị́vị̃, ãzíla Yẽbṵ́sị̃ 'badrị̃ 'i.
9 Ú'dî'da rĩ gá má are áwáŋá 'bá mádrị́ Ịsịrayị́lị̃ 'badrị̃ rá, ãzíla ándre gẽrị̃ 'bá Mị̃sị́rị̃ gá rĩ 'baní kí ĩkpãjó rĩ rá.
10 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ ú'dî'da ímụ, ma ími tị pẽ Fãráwũ úpí Mị̃sị́rị̃ gá rĩ rṵ́ mi dó sĩ 'bá mádrị́ Ịsịrayị́lị̃ drị̃ kí anzé sṵ́rṵ́ ĩ'didrị̃ agá 'dãá rĩ sĩ rá.”
11 Wó Mṵ́sã jọ Ãdróŋá ní, “Ma dó ã'di 'i, máni sĩ mụjó Fãráwũ rṵ́ ãzíla sĩ 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ kí ajíjó Mị̃sị́rị̃ gâlé rá?”
12 Ãdróŋá umvi, “Ma adru mí be. Ãzíla ícétáŋá 'dĩ la adru mí be i'dajó la míní ápẽ ími tị ma 'i: ídrĩ 'bá 'dĩ kí ají ãmvé Mị̃sị́rị̃ gâlé rĩ sĩ rá, ĩmi dó áma ị̃nzị̃ 'bé 'dĩ drị̃ gá 'dâ.”
13 Mṵ́sã jọ Ãdróŋá ní, “Ádrĩ dó mụ 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ 'ba rṵ̃lé ãzíla ádrĩ jọ la ĩ'baní, ‘Ãdróŋá ĩmĩ áyị́pịka 'badrị̃ ãpẽ áma tị nĩ,’ ãzíla drĩ kí áma zị, ‘Rṵ́ la dó ã'di 'i?’ Ma dó ĩ'baní ã'du lũ yã?”
14 Ãdróŋá jọ Mṵ́sã ní, “MA MÂ NGÁ MA 'I. 'Dĩ bãsĩ ị́jọ́ míní mụlé jọlé 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ ' 'baní rĩ 'i: ‘MA MA 'I ãpẽ áma tị ĩmi rṵ́ 'dõlé nĩ.’ ”
15 Ãdróŋá jọ vâ Mṵ́sã ní, “Íjọ 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ 'banî, ‘Úpí Ãdróŋá ĩmĩ áyị́pịka, Ãdróŋá Ịbụrahị́mṵ̃ drị̃, Ãdróŋá Ĩsákã drị̃ ãzíla Ãdróŋá Yãkó'bõ drị̃ ãpẽ áma tị nĩ.’ 'Dĩ áma rṵ́ jã 'dâ rĩ 'i, 'dĩ rṵ́ Mádrị́ anzị pírí drị̃lẹ́ gâlé rĩ 'bã kí sĩ áma umvejó jã 'dâ rĩ 'i.
16 “Ímụ, ítra 'bá ĩyõ Ịsịrayị́lị̃ drị̃ kí ãzíla íjọ ĩ'baní, ‘Úpí Ãdróŋá ĩmĩ áyị́pịka 'badrị̃, Ãdróŋá Ịbụrahị́mṵ̃ drị̃, Ĩsákã drị̃ ãzíla Yãkó'bõ drị̃ i'da ru máni ãzíla jọ: Má amṵ́ ĩ'ba rú 'dõlé 'bo ãzíla ándre ị́jọ́ 'bá Mị̃sị́rị̃ drị̃ 'ba kí idélé ĩ'ba rú rĩ kí rá.
17 Á'bã áma ásị gá ĩmi anzéjó ãmvé angájó Mị̃sị́rị̃ gâlé, ãngũ 'bá 'bã kí ĩminí ũcõgõ fẽjó rĩ gâlé rá, ãzíla ma ĩmi agụ ãngũ málĩ trũ mṵ̃'dṵ̃-mṵ̃'dṵ̃ lé 'bã sĩ rajó ala gá ãnṵ́ úsã be rĩ gá, 'bá Kãnánĩ, Hị́tị̃, Ãmọ́rị̃, Pẽrẹ́zị̃, Hị́vị̃, ãzíla Yẽbṵ́sị̃ rú rĩ 'badrị̃ agá.’
18 “'Bá drị̃lẹ́ ru Ịsịrayị́lị̃ drị̃ kí ị́jọ́ míní jọlé ĩ'baní rĩ are rá. Ĩmi dó mụ 'bá ĩyõ 'dĩ abe úpí Mị̃sị́rị̃ gá rĩ rṵ́ ãzíla ĩmi jọ la, ‘Úpí Ãdróŋá 'bá Ĩbũrãníyã rú rĩ 'badrị̃ i'da ru ãmaní. Ífẽ ãmụ ṵ́'dṵ́ na, ãma dó sĩ mụ ídétáŋá idélé Úpí Ãdróŋá ãmadrị̃ nî.’
19 Wó ánị̃ rá úpí Mị̃sị́rị̃ drị̃ icó ĩminí ã'ị̃lé mụlé ku kpere ála ĩ'di ũŋmĩ agá drị́ ũkpó sĩ rá ká.
20 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ ma áma drị́ tị̃ Mị̃sị́rị̃ ụrụ'bá gá ãzíla ma 'bá Mị̃sị́rị̃ drị̃ 'baní drị̃rịma fẽ ị́jọ́ ṵ̃sṵ̃táŋá ru máni mụlé idélé kí drĩdríŋĩ gá rĩ sĩ. 'Dã 'bã ũngúkú gá ĩ'di dó ĩmi a'be mụlé rá.
21 “Ma 'bá Mị̃sị́rị̃ gá 'dĩ kí ásị gá lẽtáŋá fẽ, drĩ kí dó sĩ ĩmi ndre, kí dó sĩ ĩminí ãko kí fẽ, ị́jọ́ 'dĩ sĩ ĩmụ dó sĩ drị́drị́ ru ku.
22 Ũkú ãlu-ãlu Ịsịrayị́lị̃ rú rĩ la mụ jĩránĩ ĩ'didrị̃ Mị̃sị́rị̃ rú rĩ drị̃lé ãzíla ũkú cí Mị̃sị́rị̃ rú u'álépi ĩ'didrị́ jó agá rĩ drị́ ãko 'dĩ kí a'ị̃lé: Sílĩvã, gólũdĩ ãzíla bõngó kí abe. Ũkú Ịsịrayị́lị̃ drị̃ kí dó sĩ kí sṵ̃ anzị ãgọbị rú rĩ kí ụrụ'bá gá izonzi kí abe. Ĩmi dó sĩ málĩ 'bá Mị̃sị́rị̃ rú rĩ 'badrị̃ kí upa rá.”

4

Ãdróŋá fẽ ũkpó Mṵ́sã ní tálí idéjó

1 Mṹsã umvi Ãdróŋá ní, “Wó 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ drĩ kí ị́jọ́ máni jọlé rĩ ã'ị̃ ku jõku drĩ
kí ị́jọ́ áma tị gá rĩ gã arelé úmgbé, drĩ kí jọ la, ‘Úpí i'da ru míni ku rĩ gá’?”
2 Úpí zị ĩ'di, “Ãko ími drị́ gá 'dĩ ã'du?” Mṹsã umvi “Ãko áma drị́ gá 'dõ túré,”
3 Úpí jọ ĩ'diní, “Í'be ĩ'di vũ gá.” Mṹsã 'be túrê vũ gá ãzíla túrê uja ru ị̃nị̃ rú! Mṹsã
mvu apálé rá.
4 Úpí uja jọlé la ĩ'diní, “Ísu ími drị́ ãzíla írụ ĩ'di kótẽ gá.” Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Mṹsã su ru drị́
a'dṹ ị̃nị̃ 'i, ãzíla ị̃nị̃ uja dó ru ĩ'didrị́ gá 'dâ túré rú.
5 Úpí jọ ĩ'diní, “Mí idé tálí 'dĩ 'i, kí dó sĩ ã'ị̃ la Úpí Ãdróŋá ĩ'bã áyị́pịka 'badrị̃, 'dĩ
Ãdróŋá Ịbụrahị́mṹ drị̃, Ĩsákã drị̃ ãzíla Yãkó'bõ drị̃ i'da ru míni nĩ.”
6 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ, “Ísu ími drị́ bõngó agâlé.” Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Mṹsã su dó ru drị́
bõngó agâlé, ĩ'di dó mụ anzélé la ãmvé 'bo, ãrí na drị́ la rá, íní la acá imve rú cécé
sí áni.
7 Ãdróŋá jọ vâ, “Ísu ími drị́ vúlé bõngó agâlé.” Mṹsã su vâ ru drị́ vúlé bõngó agâlé,
ĩ'di mụ anzélé la 'bo, drị́ la acá ãlápítí ru cécé ĩ'di 'bã ụrụ'bá 'bã úkõ ãzí gá rĩ kí áni.
8 'Dã 'bã ũngúkú gá Ãdróŋá jọ, “Drĩ kí ị́jọ́ mídrị̃ ã'ị̃ ku jõku drĩ kí gã ásị́ 'bãlé ícétáŋá
drị̃drị̃ rĩ drị̃ gá úmgbé, kí icó ícétáŋá ú'dî'da 'dĩ ã'ị̃lé rá.
9 Wó drĩ kí ícétáŋá ú'dî'da 'dĩ ã'ị̃ ku jõku drĩ kí gã ị́jọ́ arelé ími tị gá úmgbé, mí ãbĩ
ị̃yị́ Mĩrĩ Náyĩlĩ drị̃ 'i ãzíla ísũ ĩ'di vũ gá. Ị̃yị́ míní ãbĩlé Mĩrĩ Náyĩlĩ gá rĩ la ru uja vũ
gá 'dãá ãrí ru.”
10 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Mṹsã jọ Úpí nî, “Úpí, ma mâ ngá 'bá ị́jọ́ ulílépi túlí-túlí ku la, ándrá ídu
ãzíla sáwã míní i'dójó ị́jọ́ jọjó ãtí'bó mídrị̃ be 'dĩ agá 'dâ. Áma ĩdra nị̃ 'bãngá ị́jọ́ ulí
sĩ ku, ma ị́jọ́ jọ jã-jã rú.”
11 Úpí jọ ĩ'diní, “Ã'di la 'bá 'bá ru rĩ ní tị ị́jọ́ jọjó rĩ fẽ nĩ yã? Ã'di la ĩ'di fẽ adrulé bị́lẹ́
kóru jõku ị́jọ́ jọjó ku la nĩ yã? Ã'di la ĩ'diní mị́fị̃ fẽ sĩ ãngũ ndrejó jõku ĩ'di fẽ adrulé
mị́fị̃ kóru ãngũ ndrejó ku la nĩ yã? Adru ma 'I, Úpí 'i ku yã?
12 Ú'dî'da ímụ dô, ma mụ ími ãzã kolé ãzíla ími imbálé ị́jọ́ míní mụlé jọlé rĩ kî sĩ
rá.”
13 Wó Mṹsã jọ, “Úpí, ípẽ rá la 'bá ãzí ndú la tị áyụ.”
14 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Úpí acá dó Mṹsã ní ũmbã sĩ ãzíla jọ dó, “Mí ádrị́pị Ãrọ́nị̃ Lẹ́vị̃ rú rĩ ã'du
rú yã? Ánị̃ rá icó ị́jọ́ jọlé múké-múké rá. Ĩ'di dó ú'dî'da ãni rú gẹ̃rị̃ gá sĩ drị̃ ụfụjó mí
be, Ãrọ́nị̃ la adru ãyĩkõ sĩ ĩ'di 'bã ími ndrejó rĩ sĩ.
15 Mĩ mụ ị́jọ́ jọlé ĩ'diní ãzíla ĩ'diní lũlé la 'bã jọ ã'du ị́jọ́ yã rĩ; Ma mụ ĩmi ãzã kolé
ị̃rị̃trá sĩ ị́jọ́ jọjó ãzíla ĩmi imbálé ị́jọ́ ĩminí mụlé ngalé rĩ kí sĩ.
16 Ĩ'di mụ ị́jọ́ jọlé ũ'bí 'baní ími kẹ̃jị́ gá ãzíla ĩ'di adru cécé ĩ'di 'bã rĩ ími tị ãzíla mi
'bã rĩ ĩ'diní Ãdróŋá rĩ áni.
17 Wó í'dụ túré 'dĩ ími drị́ gá ĩndĩ, mi dó sĩ mụ ícétáŋá tálí ru rĩ kí idélé.”

Mṹsã 'bã gõjó Mị̃sị̂rị̃ gá rĩ

18 'Dã 'bã ũngúkú gá Mṹsã gõ dó vúlé ĩ'di 'bã ándrị́pị Yétẽrõ rṹ ãzíla jọ ĩ'diní, “Ífẽ
ágõ vúlé 'bá mádrị́ Mị̃sị́rị̃ gá rĩ 'ba rṹ sĩ ndrejó la ĩ'bã ãzí ace kí nõ ídri rú rá yã áni.”
Yétẽrõ jọ, “Ímụ, ãzíla mí acị́ múké.”
19 Sáwã Mṹsã 'bã adrujó Mị̃dị́yánị̃ gá rĩ sĩ, Úpí jọ ĩ'diní, “Ígõ vúlé Mị̃sị́rị̃ gâlé,
ã'dusĩku 'bá ándrá ími ndrṹlépi sĩ ími 'dịjó rĩ ũdrã kí dó ú'dî'da rá.”
20 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Mṹsã 'dụ ĩ'di 'bã ũkû 'i anzị kí abe, 'bã dó kí kãyĩnõ sị́ gá ãzíla ko dó
drị̃ gõlé Mị̃sị́rị̃ gá. 'Dụ dó túré Ãdróŋá 'bã lũlé ĩ'diní rĩ ĩ'didrị́ gá ĩndĩ.

21 Úpí jọ Mụ́sã ní, “Ídrĩ gõ vúlé Mĩsị́rį̃ gâlé 'bo, lẽ mí idé Fãráwũ drį̃lẹ́ gá tálí mání
sĩ ũkpõ fẽjó míní mí idé kí rĩ kí pírí. Wó ma mụ ĩ'di ásị́ fẽlé mbalé ũkpómgboroto
rú ãzíla icó 'bá 'dĩ kí a'belé mụlé ku.
22 'Dã 'bã ũngúkú gá ílũ Fãráwũ ní, ‘Úpí jọ: Ịsịrayị́lį̃ ĩ'di ngọ́tį̣ŋá má drị́ kãjãní rĩ 'i
23 mání jọlé míní 'bo rĩ áni, “Ífẽ ngọ́tį̣ŋá mádrį̃ 'bã mụ, ĩ'di dó sĩ áma į̃nzį̃ be nĩ.”
Wó ígã ĩ'di a'belé úmgbé, ị́jọ́ 'dĩ sĩ ma mî ngọ́tį̣ŋá kãjãní rĩ 'dị rá!’ ”
24 Mụ́sã 'bã mụ agá gę̃rį̃ gá 'dâ, ca ãngũ sĩ ụ́'dụ́ kojó la gá, ụfụ kí drį̃ Úpí be ãzíla
Ãdróŋá apá ĩ'di 'dị sĩ.
25 Wó Zĩpórã Mụ́sã 'bã ũkû a'dụ́ ị́lį̣ŋá sį̣ ãcí la, ĩtãrã dó sĩ ngọ́pį̃ 'i ãzíla aló ínírikó
la sĩ Mụ́sã 'bã pá. Jọ, “Ãndá-ãndá ru mi ágó mádrị́ ãrí sĩ rĩ 'i.”
26 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Úpí a'be dó Mụ́sã rá. (Ị́jọ́ Zĩpórã 'bã jọlé “Mi ágó mádrị́ ãrí sĩ rĩ 'i,” rĩ
'bã ífí 'bá ĩtãrãjó rĩ.)
27 Wó íni 'dĩ Úpí jọ Ãrọ́nį̃ ní, “Ímụ kõtórõ agâlé sĩ drį̃ ụfụjó Mụ́sã be.” Ị́jọ́ 'dĩ sĩ,
Ãrọ́nį̃ ụfụ kí dó drį̃ Mụ́sã be 'bé Ãdróŋá drį̃ drį̃ gá ãzíla amvu kí dó ru ãyĩkõ sĩ.
28 'Dã 'bã ũngúkú gá Mụ́sã nze Ãrọ́nį̃ ní ị́jọ́ pírí Úpí 'bã ĩ'di tị pẽjó 'bã mụ kí jọlé rĩ
kí vú ãzíla ícétáŋá tálí ru pírí Úpí 'bã azị́lé 'bã mụ kí idélé rĩ kí abe.
29 Mụ́sã atrá kí Ãrọ́nį̃ be 'bá ĩyõ Ịsịrayị́lį̃ drį̃ kí pírí,
30 ãzíla Ãrọ́nį̃ nze ĩ'baní ị́jọ́ Úpí 'bã jọlé Mụ́sã ní ri kí vú pírí. Idé vâ 'bá kí drį̃lẹ́ gá
ícétáŋá tálí ru rĩ kí ĩndĩ,
31 ị́jọ́ 'dĩ sĩ 'bá Ịsịrayị́lį̃ drį̃ ã'į̃ kí dó rá. Kí dó mụ arelé la Úpí así dó kí ị́jọ́ sĩ rá ãzíla
ndre dó ũcõgõ ĩ'badrį̃ 'bo íni, su kí dó drį̃ vũ gá sĩ į̃nzį̃táŋá fẽjó Úpí nî.

5

Mụ́sã 'bã kí mụjó Ãrọ́nį̃ be Fãráwũ 'bã drį̃lẹ́ gá rĩ

1 Mụ́sã 'bã kí Ãrọ́nį̃ be ị́jọ́ jọjó 'bá ĩyõ drį̃lẹ́ ru Ịsịrayị́lį̃ drį̃ kí abe 'bo rĩ 'bã vúlé gá,
mụ kí dó úpí Mĩsị́rį̃ drį̃ rụ́ ãzíla jọ kí ĩ'diní, “Úpí Ãdróŋá Ịsịrayị́lį̃ drį̃ jọ, ‘Mí a'be 'bá
mádrį̃ 'bã mụ kí, kí dó sĩ mụ ũ̃mũ̃ 'bãlé sĩ áma į̃nzį̃jó ãngũ kõtórõ rú rĩ agâlé.’ ”
2 Fãráwũ jọ, “Úpí la 'dĩ dó ã'di 'i, mání ĩ'diní į̃nzį̃táŋá fẽjó ãzíla 'bá Ịsịrayị́lį̃ drį̃ kí
a'bejó mụjó rĩ? Ánį̃ Úpí la ĩmi ãni 'dĩ ku ãzíla má icó 'bá Ịsịrayị́lį̃ drį̃ kí a'belé mụlé
ku.”
3 'Dãá jọ kí, “Ãdróŋá Ĩbũrãníyã drį̃ i'da ru ãmaní ú'dî'da íni, lẽ ã'dụ ãcį̃ ãzí ụ́'dụ́ na
ãni la sĩ mụjó ãngũ kõtórõ rú rĩ agâlé sĩ mụjó ídétáŋá idéjó Úpí Ãdróŋá ãmadrį̃ ní,
jõ íni ku ĩ'di ãma į̃lį̃kį̃ jụ́wę̃ sĩ jõku ã'dị́ sĩ rá.”
4 Wó úpí Mĩsị́rį̃ drį̃ jọ, Mụ́sã 'baní Ãrọ́nį̃ be, “Ĩmi 'bá kí 'dụ ãzị́ ĩ'badrį̃ kí tị gá 'dâ rá
la ã'du sĩ? Ĩgõ vúlé ãzị́ ĩmidrį̃ kí tị gâlé!”
5 Fãráwũ jọ vâ, “Ĩndre drĩ 'bá Ịsịrayị́lį̃ drį̃ kí dó ãngũ drį̃ gá 'dâ ũ'bí ru, ãzíla ĩlẽ vâ
kí atrị́lé ãzị́ ngaŋá gá cí.”
6 Ụ́'dụ́ 'dã sĩ Fãráwũ 'bã ãzį̃táŋá 'bá ãmbogo rú ãti'bo kí drį̃lẹ́ gá ãzíla 'bá Ịsịrayị́lį̃
rú ãzị́ pámvú undrélépi rĩ abe:
7 “Ĩfẽ 'bá 'dĩ 'baní ásé sĩ bį̃rị́kį̃ 'bejó la į̃dị́ ku, 'bã ndrų̃ kí ásé cénĩ.
8 Wó ĩfẽ 'bã 'be kí kãlãfe bį̃rị́kį̃ drị́ jõ lị́lẹ́ kí drį̃ gá ídu rĩ 'i; ĩmi isé bį̃rị́kį̃ 'bã kãlãfe
vúlé ku. Ũvũ la kí fẽ awálé sĩ jọjó la ãma tá mụ ídétáŋá idélé Ãdróŋá ãmadrį̃ ní rĩ gá
nĩ.
9 Ĩ'bã ãzị́ ãgọbị kí drį̃ gá ũkpó ru, kí dó sĩ ị́jọ́ ãvĩ ĩnzõ drį̃ gá rá, be la kí dó sĩ ásị́ 'bã
ãzị́ ngalé áyụ.”

10 'Dã 'bã vúlé gá 'bá ãmbogo rú ãti'bo kí drį̃lẹ́ gá ãzíla 'bá Į̣sį̣rayị́lį̃ rú ãzį̣ pámvú
undrélépi rĩ kí abe mụ kí dó 'bá 'ba rụ́ ãzį̣ ãngũ gâlé ị́jọ́ 'dĩ lũjó 'bá 'banî. Jọ kí, "'Dĩ
ị́jọ́ Fãráwũ 'bã jọlé rĩ 'i: 'Má icó ĩminí ásé sĩ bį̃rị́kį̃ 'bejó rĩ fẽlé ĩdį̣ ku.
11 Ĩmụ ásé ĩmidrį̣ sĩ bį̃rị́kį̃ 'bejó rĩ kí ndrų̃ trũ, ĩmụ ãngũ ĩminí sĩ icójó į̣sụ́jó la rá rĩ
gâlé wó ãzį̣ ĩminí ngalé rĩ ûmvi úmgbó la vúlé ãluŋá la ku.' "
12 Į̣jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá iré kí dó ru ãngũ Mį̃sį̣rį̃ drį̃ agâsĩ pírí mụjó ásé ndrų̃ trũ.
13 'Bá ãmbogo rú ãti'bo kí drį̃lẹ́ gá rĩ ri kí 'bá 'dĩ 'baní ũcõgõ fẽlé, jọjó la, "Lẽ ĩde
bį̃rị́kį̃ lẽlé ĩmidrį̣ ụ́'dụ́ ãlu-ãlu sĩ rĩ cécé jõ ĩminí ásé bį̃rị́kį̃ 'bejó rĩ fẽjó bábá rĩ áni."
14 'Bá ãmbogo rú ãti'bo kí drį̃lẹ́ gá Į̣sį̣rayị́lį̃ rú Fãráwũ 'bã ũ'bãlé rĩ kí úco kí ãzíla
úzį̣ kí, "Ĩde bį̃rị́kį̃ lį̣lẹ́ ĩmi drį̃ gá áje̱ ãzíla ãndrũ rĩ kí 'belé ku ã'du sĩ?"
15 Į̣jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá Į̣sį̣rayị́lį̃ rú ãzį̣ pámvú undrélépi 'dĩ mụ kí ãzíla 'bã kí mãmálá
Fãráwũ rụ́: "Mí idé dó ị́jọ́ ãti'bo mídrį̃ 'ba rụ́ 'dĩ 'bã áni ã'du ị́jọ́ sĩ yã?
16 Újọ ãmaní, lẽ úfẽ ãti'bo mídrį̃ 'baní ásé sĩ bį̃rị́kį̃ 'bejó rĩ ku, ã'be vâ bį̃rị́kį̃, ála dį̃
ãma co sĩ, 'dĩ adru izatáŋá ãti'bo mídrį̃ 'baní la ku wó 'bá mídrį̃ 'bã ni la."
17 Fãráwũ jọ, "'Dĩ ũvũ, ĩmi ũvú'bá! 'Dĩ bã sĩ ị́jọ́ ĩminí sĩ jọjó la, lẽ ãmụ kí ídétáŋá
idélé Úpí nî 'dĩ.
18 Į̣jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmụ ãzį̣ gá. Ícó ĩminí ásé bį̃rị́kį̃ 'bejó rĩ fẽlé ku, wó lẽ ĩde kãlãfe bį̃rị́kį̃
ãni lį̣lẹ́ ĩmi drį̃ gá rĩ kí 'belé pírí lẽlé rĩ áni."
19 'Bá Į̣sį̣rayị́lį̃ rú ãzį̣ pámvú undrélépi 'dĩ kí dó mụ ị́jọ́ jọlé ĩ'baní, "Lẽ ísé kãlãfe
bį̃rị́kį̃ drį̃ ĩ'baní 'belé ụ́'dụ́ ãlu-ãlu sĩ rĩ ku 'dĩ arelé 'bo, nį̃ kí dó rá kí dó ũcõgõ ãmbógó
la agá."
20 Kí mụ Fãráwũ a'belé 'bo, į̣sụ́ kí Mụ́sã kí Ãrọ́nį̃ be kí kí drį̃ tẽ agá sĩ ị́jọ́ jọjó ĩ'ba
abe,
21 jọ kí ĩ'baní, "Lẽ Úpí 'bã ndre ị́jọ́ ĩmidrį̃ nĩ ãzíla 'bã lį̣ ị́jọ́ ĩmi drį̃ gá nĩ! Ĩfẽ Fãráwũ
ní ãti'bo ĩ'didrį̃ kí abe ãma ãjį̣ ngų̃lé ãzíla ménéŋá ĩ'didrį̣ ã'dį̣ drį̃ sĩ ãma ụ'dį̣jó ĩmi
'i."

Ãdróŋá Azį̣ ị̂jọ́ 'bá Į̣sį̣rayị́lį̃ drį̃ kí pajó

22 Mụ́sã uja ru Úpí rų̃lé jọ ĩ'diní, "Wáwǫ̃ Úpí mí ají dó ũcõgõ 'bá 'dĩ kí drį̃ gá íni
ã'du sĩ? 'Dĩ dó ị́jọ́ míní sĩ áma tį̣ pẽjó ala gá rĩ 'i yã?
23 I'dójó máni mụ agá Fãráwũ drį̃lẹ́ gá ị́jọ́ jọjó ími rụ́ sĩ rĩ sĩ, Fãráwũ ají ũcõgõ 'bá
Į̣sį̣rayị́lį̃ drį̃ 'dĩ 'baní, wó ípa drĩ vâ 'bá mídrį̃ 'dĩ kí ku."

6

1 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ vâ Mụ́sã ní, "Ú'dî'da mi mụ ị́jọ́ máni mụlé idélé Fãráwũ
rụ́ rĩ ndrelé: Ã'dusĩku ma mụ ĩ'di ũŋmĩlé drį̃ ũkpó sĩ sĩ 'bá 'dĩ kí tį̣ pẽjó ãzíla kí drojó
ãmvé ĩ'didrį̃ sụ́rụ́ agá 'dâ rá."
2 Ãdróŋá jọ vâ Mụ́sã ní, "Ma Úpí 'i.
3 Má i'da ma Į̣bụrahį̃mų̃ ní, Ĩsákã ní, ãzíla Yãkó'bõ ní Ãdróŋá Ũkpó 'Dį̃pį̣ 'i, wó áma
rụ́ Úpí 'dĩ má i'da ándrá ĩ'baní sĩ áma nijó ku.
4 'Dĩ 'bã drį̃ gâsĩ má itú ị́jọ́ tį̣ icítáŋá icíjó ĩ'ba abe ãngũ Kãnánĩ drį̃ fẽjó ĩ'baní, 'dĩ
ĩ'bã kí u'ájó ãla gá ãmį̃yọ́ŋá ru rĩ 'i.
5 'Dĩ 'bã drį̃ gâsĩ, má are ị́jọ́ ãzá taŋá 'bá Į̣sį̣rayị́lį̃ 'badrį̣ gá rĩ drį̃ rá, 'bá Mį̃sį̣rį̃ gá rĩ
'baní kí 'bãjó ãtí'bó ru rĩ, ãzíla má ũrã tį̣ icítáŋá mádrį̣ ĩ'ba abe rĩ 'bã ị́jọ́ 'bo.
6 "Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, íjọ 'bá Į̣sį̣rayị́lį̃ drį̃ 'baní: Ma Úpí 'i. Ma ĩmi anzé ị́jọ́ ĩminí adrujó ãtí'bó
ru 'bá Mį̃sį̣rį̃ gá 'dĩ 'baní rĩ agá rá. Ma ũkpõ mádrį̣ ãmbógó rĩ ayú sĩ 'bá Mį̃sį̣rį̃ gá rĩ
'baní drį̃rį̣ma ũnzí la fẽjó. Ma ĩmi anzé ĩminí adrujó ãtí'bó ru rĩ agá rá.

7 Ma ĩmi 'bã 'bá mgbã mádrị̃ kî rú, ma adru Ãdróŋá ĩmidrị̃ 'i, ĩmi adru 'bá mádrị̃
kî. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ ĩmi dó sĩ nị̃ la rá ma Úpí Ãdróŋá ĩmidrị́ ĩmi anzélépi ị́jọ́ ĩminí adrujó
ãtí'bó ru 'bá Mị̃sị́rị̃ gá 'dĩ 'baní rĩ agá rĩ sĩ rĩ 'i.
8 Ma ĩmi ají ãngũ ándrá máni ũyõ najó ma fẽ la, Ịbụrahị́mụ̃ ní, Ĩsákã ní, ãzíla
Yãkó'bõ ní rĩ gá; ãzíla ĩ'di adru ãko ĩminí la rú jã 'dâ. Ma Úpí 'i."
9 Mụ́sã jọ ị́jọ́ 'dĩ 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ 'baní, wó 'bá 'dã are kí tị la ku, ã'dusĩ́ku ásị́ lã nũ
kí rá ĩ'baní adrujó ãtí'bó ru ãzíla 'bání ãzị́ ãnzị ũdrõjó kí drị̃ gá rĩ sĩ.
10 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ vâ Mụ́sã nî,
11 "Ímụ, íjọ úpí Mị̃sị́rị̃ drị̃ nî, 'bã a'be 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ 'bã a'be kí sụ́rụ́ ĩ'didrị̃ rá."
12 Wó Mụ́sã jọ Úpí ní, "'Bá Ịsịrayị́lị̃ rú rĩ drĩ kí áma tị are ku, Fãráwũ icó dó áma tị
arelé íngoní ru, íni 'dĩ ị́jọ́ máni jọlé rĩ kí ũkpõ kọ́lị.."

Ãwí Lị́cọ́ Mụ́sã 'badrị̃ Ãrọ́nị̃ be rĩ drị̃

13 Úpí jọ ị́jọ́ Mụ́sã 'baní Ãrọ́nị̃ be 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ kí drị̃ gá ãzíla Fãráwũ úpí Mị̃sị́rị̃
drị̃ ní. Úpí fẽ ãzị́táŋá Mụ́sã 'baní Ãrọ́nị̃ 'be sĩ 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ kí a'be jó sĩ fũjó Mị̃sị́rị̃
gá rĩ sĩ rá.

14 'Dĩ kí drị̃lẹ́ lị́cọ́ 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ 'badrị̃ kî:

Ngọ́tị́ kãyú Ịsịrayị́lị̃ drị́ Rụ́bẹ̃nị̃ 'bã anzị kí: Hãnókĩ 'i, Pálũ̃ 'i, Hẽzĩrónĩ 'i, ãzíla
Kãrị̃mị̃ 'i. 'Dĩ kí ínátị Rụ́bẹ̃nị̃ drị̃ kî.
15 Anzị ãgọbị Sị̃mọ́nị̃ drị̃ kí: Yẹ̃mũ̃wẹ́lị̃ 'i, Yãmínĩ 'i, Ũhádĩ 'i, Yãkínĩ 'i, Zõhárĩ 'i
ãzíla Sáwũ̃lũ̃ ũkú Kãnánĩ rú rĩ 'bã ngọ́pị 'i. 'Dĩ kí ínátị Sị̃mọ́nị̃ drị̃ kî.
16 'Dĩ kí anzị ãgọbị Lẹ́vị̃ drị̃ kí 'bã rụ́: Gị́rị́sọ̃nị̃ 'i, Kõhátĩ 'i, ãzíla Mẽrárĩ 'i. Lẹ́vị̃
u'á ílí 137.
17 Anzị ãgọbị Gị́rị́sọ̃nị̃ drị̃ kí, ínátị la abe Lị̃bị́nị̃ kí Sị̃mẹ́yị̃ be.
18 Anzị ãgọbị Kõhátĩ drị̃ kí Ãmũrámũ 'i, Ĩzíhã 'i, Hẹ̃bũ̃rọ́nị̃ 'i ãzíla Ụ̃zị̃yẹ́lị̃ 'i. Kõhátĩ
u'á ílí 133.
19 Anzị ãgọbị Mẽrárĩ drị̃ kí Máhĩlĩ kí Mụ́sị̃ be.
'Dĩ kí ínátị Lẹ́vị̃ drị̃ kí ị́jọ́ sĩlé kí drị̃ gá rĩ sĩ.
20 Ãmũrámũ ĩgbã átẹ́pị̃ 'bã ámvọ́pị Yãkọ̃bẹ́dị̃ 'i, tị dó sĩ ĩ'diní Ãrọ́nị̃ kí Mụ́sã be.
Ãmũrámũ u'á ílí 137.
21 Anzị ãgọbị Ĩzíhã drị̃ kí rụ́: Kórã 'i, Néfẽgĩ 'i, ãzíla Zị́kị̃rị̃ 'i.
22 Anzị ãgọbị Ụ̃zị̃yẹ́lị̃ drị̃ kí: Mị̃sị̃yẹ́lị̃ 'i, Ị̃lị̃záfãnị̃ 'i ãzíla Sítĩrĩ 'i.
23 Ãrọ́nị̃ ĩgbã Ĩlĩsébã Ãmĩnãdábũ ĩzẹ́pị 'dĩ Násõnĩ 'bã ámvọ́pị 'i, tị dó sĩ ĩ'diní
Nãdábũ 'i, Ãbị́hũ̃ 'i, Ị̃lị̃yázã 'i ãzíla Ĩtãmárĩ 'i.
24 Anzị ãgọbị Kórã drị̃ kí: Ãsírĩ 'i, Ĩlĩkánã 'i, ãzíla Ãbĩyãsáfũ 'i. 'Dĩ kí anzị ínátị
Kórã drị̃ kî.
25 Ị̃lị̃yázã Ãrọ́nị̃ ngọ́pị ĩgbã Pũtũ̃wẹ́lị̃ 'bã ĩzẹ́pị 'i, tị dó sĩ ĩ'diní Fĩnẽhásĩ 'i.

'Dĩ kí drị̃lẹ́ sụ́rụ́ Lẹ́vị̃ drị̃ kí ínátị ĩ'badrị̃ kí vú sĩ.

26 Ãrọ́nị̃ kí Mụ́sã be 'bá ãlu 'dĩ kí vúŋá Úpí 'bã jọjó la, "Ĩmi ají 'bá mádrị́ Ịsịrayị́lị̃
drị̃ kí ãmvé angájó Mị̃sị́rị̃ gâlé ínátị ĩ'badrị̃ kí vú sĩ rĩ kî."
27 Mụ́sã kí Ãrọ́nị̃ be bãsĩ 'bá ándrá ị́jọ́ jọlépi úpí Mị̃sị́rị̃ gá rĩ ní Mị̃sị́rị̃ gâlé, ífẽ 'bá
Ịsịrayị́lị̃ drị̃ 'bã ãfũ kí Mị̃sị́rị̃ gâlé rá rĩ kî.

Ãrọ́nị̃ 'bã mụjó ị̃jọ́ jọjó Mụ́sã 'bã kẹ̃jị̃ gá rĩ

28 Úpí la dó mụ ị́jọ́ jọlé Mụ́sã ní Mị̃sị́rị̃ gá 'dãá 'bo,

29 jọ Mṹsã ní, “Ma Úpí 'i. Ílũ úpí Mĩsı̨rį̃ drį̃ ní ı̨jọ́ mání jọlé míní rĩ kí pírí.”
30 Mṹsã jọ Úpí ní, “Ḭjọ́ mání jọlé rĩ kí ũkpõ kọ́lı̨, Fãráwũ la dó áma tı̨ are íngoní ru?”

7

1 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mṹsã ní, “Índre drĩ, á'bã mi acájó Fãráwũ ní cécé Ãdróŋá áni, ãzíla mî ádrı̨́pı̨ Ãrọ́nį̃ la adru nábį̃ mídrı̨ gá rĩ 'i.
2 Lẽ ı̨jọ ı̨jọ́ mání azı̨lé míní rĩ kí pírí ãzíla mí ádrı̨́pı̨ Ãrọ́nį̃ 'bã lũ Fãráwũ ní 'bã fẽ 'bá Ḭsı̨rayı̨́lį̃ drį̃ 'bã a'be kí sṹrṹ ĩ'didrį̃ 'i.
3 Wó ma Fãráwũ ásı̨ 'bã mbajó mba-mbã, ãzíla ádrĩ táni ícétáŋá tálí ru rĩ kí kãlãfe itṹ Mĩsı̨rį̃ gá rá tí,
4 icó ı̨jọ́ míní jọlé rĩ kí arelé ku. Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ma dó mụ drı̨ mádrį̃ tį̃lé Mĩsı̨rį̃ ụrụ'bá gá ãzíla ı̨jọ́ mání lı̨lẹ́ ũkpómgboroto rĩ sĩ ma 'bá sṹrṹ Ḭsı̨rayı̨́lį̃ drį̃ kí anzé ãmvé ãngũ 'dĩ agâlé rá.
5 Sáwã mání áma drı̨ ĩjũjó sĩ drį̃rı̨ma fẽjó 'bá Mĩsı̨rį̃ drį̃ 'baní sĩ 'bá Ḭsı̨rayı̨́lį̃ drį̃ kí anzéjó rĩ sĩ, 'bá Mĩsı̨rį̃ gá rĩ kí dó nį̃ la rá ma Úpí 'i.”
6 Mṹsã kí Ãrọ́nį̃ be nga kí ı̨jọ́ 'dĩ kí cécé Úpí 'bã azı̨lé ĩ'baní rĩ áni.
7 Sáwã Mṹsã 'bã kí Ãrọ́nį̃ be ı̨jọ́ 'dĩ kí jọjó Fãráwũ ní rĩ sĩ, Mṹsã 'bã ílí dó 'dĩ sĩ kãlı̨ ãrõ ãzíla Ãrọ́nį̃ 'bã ílí dó 'dĩ sĩ kãlı̨ ãrõ drį̃ na.

Túré Ãrọ́nį̃ drį̃ 'bã ru ujajó į̃nį̃ rú rĩ

8 Úpí jọ Mṹsã 'baní Ãrọ́nį̃ be,
9 “Fãráwũ drĩ jọ la ĩminí, ‘Ĩmi idé tálí ãzí,’ ı̨jọ Ãrọ́nį̃ ní, ‘Mí a'dṹ túré mídrį̃ í'be ĩ'di vũ gá Fãráwũ drį̃lẹ́ gá 'dâ,’ ãzíla ĩ'di ru uja į̃nį̃ rú.”
10 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, Mṹsã mụ kí Ãrọ́nį̃ be Fãráwũ rṹ ãzíla nga kí ı̨jọ́ kí cécé Úpí 'ba azı̨lé ĩ'ba ní rĩ áni. Ãrọ́nį̃ 'be dó túré ĩ'didrı̨ gá rĩ Fãráwũ drį̃lẹ́ gá 'bá ĩ'didrı̨ ãti'bo rú rĩ kí abe, túrê uja dó sĩ ru į̃nį̃ rú.
11 Fãráwũ umve 'bá ĩ'didrı̨ ũndũwá ru Mĩsı̨rį̃ gá rĩ kí ãzíla 'bá ãzı̨ ngalépi ũjogo kí pálé gá rĩ kí abe, idé kí vâ tálí ãlu 'dĩ kí vúŋá ũkpõ ĩ'badrı̨ ndrelé ku rĩ sĩ.
12 Kí ãlu-ãlu pírí u'bé kí túré ĩ'badrį̃ kí vũ gá ãzíla uja kí ru į̃nį̃ rú. Wó túré Ãrọ́nį̃ drį̃ uti dó túré ĩ'badrį̃ kí pírí.
13 Ḭjọ́ 'dĩ kí agâ sĩ pírí tí Fãráwũ 'bã ásı̨ mba ũkpómgboroto rú ãzíla are ı̨jọ́ 'bá 'dĩ 'badrį̃ kí ku, cécé Úpí 'bã jọlé rĩ áni.

Jṹwẹ̃ į̃yı̨ 'bã sĩ ru ujajó ãrí ru rĩ

14 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mṹsã ní, “Fãráwũ 'bã ásı̨ mba ũkpómgboroto rú; uga 'bá 'dĩ kí mụlé úmgbé.
15 Ímụ drį̃ ụfụlé ũ̃'bṹtı̨ sĩ Fãráwũ be ĩ'di 'bã mụ agá Mĩrĩ Náyĩlĩ tı̨ gâlé rĩ gá 'dĩ. Í'dụ ími drı̨ gá túré ándrá ru ujalépi į̃nį̃ rú rĩ ĩndĩ.
16 'Dã 'bã ũngúkú gá íjọ ĩ'diní, ‘Úpí Ãdróŋá 'bá Ĩbũrãníyã rú rĩ 'badrį̃ ãpẽ áma tı̨ sĩ jọjó la míní: “Mí a'be 'bá mádrį̃ 'bã mụ kî, ı̨jọ́ 'dĩ sĩ kí dó sĩ mụ áma į̃nzį̃lé kõtórõ agâlé.” Wó kpere ú'dî'da mí are drĩ ı̨jọ́ 'dĩ ku.
17 'Dĩ ı̨jọ́ Úpí 'bã jọlé rĩ: “Ḭjọ́ 'dĩ sĩ mi dó nį̃ la rá ma Úpí 'i: Túré áma drı̨ gá 'dĩ sĩ ma Mĩrĩ Náyĩlĩ 'a gbã, ãzíla ĩ'di ru uja ãrí ru.
18 Ḭ'bı̨ Mĩrĩ Náyĩlĩ agá ri kí ũdrã rá, ãzíla į̃yı̨ la mụ ngṹlé; 'bá Mĩsı̨rį̃ gá rĩ icó kí į̃yı̨ 'dĩ mvụlẹ́ ku.” ’ ”
19 Úpí jọ Mṹsã ní, “Ílũ Ãrọ́nį̃ ní, ‘Í'dụ túré mídrį̃ 'i mí inga trũ ími drı̨ į̃yı̨ Mĩsı̨rį̃ drį̃ kí drį̃ gá wọ́rǫ̃ŋá kí, lǫ̃rọ́ kí, kę̃bę̃lṹ kí drį̃ gá ãzíla ãngũ į̃yı̨ tã mbajó rĩ kí agá pírí, ı̨jọ́

'dĩ sĩ kí sĩ ru uja ãrí ru. Ãrí la mụ adrulé ãngũ Mĩsị́rĩ drĩ agá pírí, kpere ãkójó idélé ife sĩ rĩ kí agá ãzíla írã sĩ rĩ kí abe.’ ”

20 Mụ́sã idé kí Ãrọ́nĩ be cécé Úpí 'bã azịlé ĩ'ba ní rĩ áni. Ãrọ́nĩ inga túré ĩ'didrĩ Fãráwũ drĩ gâsĩ ãmbogo ĩ'didrĩ abe ãzíla gbã dó sĩ Mĩrĩ Náyĩlĩ drĩ 'a, ĩyị́ pírí uja kí dó ru ãrí ru.

21 Ĩ'bị Mĩrĩ Náyĩlĩ gá rĩ ũdrã kí rá, ãzíla ĩyị́ 'bã ĩmŋã ngṹlépi rĩ sĩ 'bá Mĩsị́rĩ gá rĩ icó kí ĩyị́ mvụlé ku. Ãrí ri adrulé ãngũ Mĩsị́rĩ drĩ agá pírí rá ru.

22 Wó 'bá Mĩsị́rĩ gá ũjogo rú ãzíla 'bá ãzị́ ngalépi ũjogo kí pálé gá rĩ kí abe idé kí vâ tálí ãlu 'dĩ kí vúŋá ũkpõ ĩ'badrị́ ndrelé ku rĩ sĩ, ãzíla Fãráwũ 'bã ásị́ mba ũkpómgboroto rú; icó dó sĩ Mụ́sã kí tị arelé Ãrọ́nĩ be ku, cécé Úpí 'bã ándrá jọlé rĩ áni.

23 Rá la Fãráwũ uja ru filé lịcọ́ ĩ'didrị́ ãmbõgõ drĩ agá, ãzíla 'bã ásị́ ịjọ́ 'dĩ kí drĩ gá ku.

24 'Bá pírí Mĩsị́rĩ gá rĩ ga kí 'bụ́ Mĩrĩ Náyĩlĩ tị gâsĩ ĩyị́ mvụlé mvụ-mvũ rĩ ịsụ́jó, ã'dusĩku ĩ'bã kí icójó ĩyị́ Mĩrĩ Náyĩlĩ drĩ mvụjó ku rĩ sĩ.

Jụ́wẽ ụ́drụ́gọ́ 'bã kí sĩ ãfũjó ãngũ drĩ gá rĩ

25 Ụ́'dụ́ alị kí ázĩ́rĩ sáwã Úpí 'bã Mĩrĩ Náyĩlĩ 'a gbãjó 'bo rĩ 'bã vúlé gá.

8

1 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mụ́sã ní, “Ímụ Fãráwũ rụ́lé íjọ ĩ'diní, ‘'Dĩ ịjọ́ Úpí 'bã jọlé rĩ 'i: Mí a'be 'bá mádrĩ 'bã mụ kî, ịjọ́ 'dĩ sĩ, kí dó sĩ mụ áma ĩnzĩ́lé.

2 Ídrĩ kí uga mụlé úmgbé, Ma jụ́wẽ ají ãngũ mídrị́ agá, ụ́drụ́gọ́ kí ãfũ ãngũ mídrĩ agâ sĩ pírí.

3 Mĩrĩ Náyĩlĩ 'a la ga pírí ụ́drụ́gọ́ kî sĩ. Kí amvú ru tõlé lịcọ́ mídrị́ ãmbõgõ drĩ agá, ãngũ míní sĩ kojó rĩ gá, mgbọ́lọ́ mídrĩ sị́ gá, jó ãti'bo mídrĩ 'badrĩ kí agâ sĩ, 'bá mídrĩ kí ụrụ'bá gâsĩ, kí ụtụ ãngũ sĩ mũkátĩ u'béjó rĩ agâ sĩ ãzíla ãkójó sĩ ngánũ anzájó rĩ kí agâ sĩ.

4 Ụ́drụ́gọ́ 'dĩ kí ụtụ ími ụrụ'bá gâsĩ, 'bá mídrĩ kí ụrụ'bá gâsĩ ãzíla ãti'bo mídrĩ kí ụrụ'bá gâsĩ.’ ”

5 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí umvi Mụ́sã ní jọ, “Íjọ Ãrọ́nĩ nî, mí inga túré ími drị́ gá 'dĩ ílũ sĩ ãngũ wọ́rǫ̃ŋá, lǫ̃rọ́, ãzíla kę̃bę̃lụ́ kí agâlé fẽjó la ụ́drụ́gọ́ 'baní ãfũjó ĩyị́ agâlé ãngũ Mĩsị́rĩ drĩ drĩ gá 'dâ.”

6 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, Ãrọ́nĩ inga dó ru drị́, lũ dó sĩ ãngũ ĩyị́ Mĩsị́rĩ gá rĩ kí drĩ gá, ụ́drụ́gọ́ ãfũ kí dó ãzíla íré kí dó ru ãngũ drĩ gâsĩ pírí.

7 Wó 'bá Mĩsị́rĩ gá újógó ru ãzíla 'bá ãzị́ ngalépi ũjogo kí pálé gá rĩ kí abe idé kí vâ tálí ãlu 'dĩ kí vúŋá ũkpõ ĩ'badrị́ ndrelé ku rĩ sĩ, fẽ kí vâ ụ́drụ́gọ́ ãfũ kí ãngũ Mĩsị́rĩ drĩ agâ sĩ ãlu rĩ áni.

8 Fãráwũ umve Mụ́sã kí Ãrọ́nĩ be ịjọ́ jọjó ĩ'baní, “Ĩzị Úpí 'i ụ́drụ́gọ́ 'dĩ kí ĩdãjó má rụ́ 'dâ 'bá mádrĩ abe rá ãzí la ma dó sĩ 'bá ĩmidrĩ kí a'be mụlé ídétáŋá idélé Úpí nî.”

9 Mụ́sã jọ Fãráwũ ní, “Ma adru ãyĩkõ sĩ míní Ãdróŋá zịjó, ípẽ sáwã mání sĩ ĩ'di zịjó míní ãmbogo mídrĩ abe rĩ 'i. Lẽ ụ́drụ́gọ́ 'dĩ 'bã fũ kí rú sĩ ĩmidrị́ jó agá rĩ sĩ rá, be la rá la Mĩrĩ Náyĩlĩ agá rĩ 'ba ace kí nĩ.”

10 Fãráwũ jọ, “Ízị drũ̃sị́ mání Ãdróŋá 'i.”

Mụ́sã umvi, “'Bã adru míní jọlé rĩ áni, ịjọ́ 'dĩ sĩ, mi dó sĩ nĩ̃ la rá ãdróŋá ãzí ndú Úpí ãmadrị́ 'dĩ áni la 'dá yụ.

11 Ụ́drụ́gọ́ kí ími a'be 'bá mídrị́ jó agá rĩ kí abe, ãmbogo mídrĩ kí ãzíla 'bá mídrĩ kí abe, kí dó sĩ lú ace Mĩrĩ Náyĩlĩ agá á'dụ̃sĩ.”

12 Mụ́sã kí Ãrọ́nḩ be ĩ'bã kí Fãráwũ a'bejó 'bo rĩ 'bã vúlé gá, Mụ́sã 'bã mãmálá Úpí
drḩlẹ́ gá ịjọ́ ụ́drụ́gọ́ ĩ'di 'bã ajílé Fãráwũ kí drḩ gá 'bá ĩ'didrḩ kí abe 'dĩ kí sĩ
13 Úpí idé ịjọ́ Mụ́sã 'bã zịlé rĩ rá. Ụ́drụ́gọ́ jó agá, lịcọ́ agá ãzíla ámvụ́ agâ sĩ rĩ ũdrã
kí dó rá.
14 Útra dó kí ngúlú ru ngúlú ru, ĩ'bã ĩŋmã sĩ ãngũ pírí ri dó ngṹlé ĩŋmákí'dí'dí.
15 Wó Fãráwũ dó mụ ndrelé la ãngũ ịgbẹ 'bo, ásḩ la mba vâ ú'dí ru gã dó Mụ́sã kí
tị arelé Ãrọ́nḩ be úmgbé cécé Úpí 'bã jọlé rĩ áni.

Jụ́wẹ̃ Lúgbákí'dí 'bã sĩ cijó rĩ

16 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mụ́sã ní, "Íjọ Ãrọ́nḩ ní, 'Mí inga túré ími drḩ gá 'dĩ 'i,
ígbã dó sĩ pụ́trụ́ ãngũ drḩ gá 'dĩ 'i, ãzíla pụ́trụ́ ãngũ Mḩsḩrḩ drḩ agá rĩ la dó sĩ ru uja
pírí lúgbákí'dí ru.' "
17 Idé kí ịjọ́ 'dĩ rá, Ãrọ́nḩ inga ru drḩ túré trũ ãzíla gbã pụ́trụ́ ãngũ drḩ gá rĩ 'i,
lúgbákí'dí ci dó sĩ 'bá 'ba rụ́ ãnãkpá abe pírí. Ãngũ Mḩsḩrḩ drḩ uja dó sĩ ru pírí
Lúgbákí'dí ru.
18 Wó 'bá Mḩsḩrḩ gá újógó ru ãzíla 'bá ãzḩ ngalépi ũjogo kí pálé gá rĩ kí abe idé kí tí
vâ tálí ãlu 'dĩ kí vúŋá ũkpõ ĩ'badrḩ ndrelé ku rĩ sĩ, icó ru ku. Lúgbákí'dí ũgĩ ru 'bá kí
ụrụ'bá gá ãnãkpá kí abe kũlũ.
19 'Bá ũjogo rú 'dĩ jọ kí Fãráwũ ní, "'dĩ ũkpõ Ãdróŋá ãni la." Wó Fãráwũ ásḩ mba
vâ ũkpó ru ḩdḩ-ḩdḩ, ãzíla acá bḩlẹ́ kóru cécé Úpí 'bã jọlé rĩ áni.

Jụ́wẹ̃ ụ́nụ́ sĩ rĩ

20 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mụ́sã nî, "Mí ãfũ ṹ'bụ́tịnḩní ímụ drḩ ụfụlé Fãráwũ be
ĩ'di 'bã mụ agá ḩyḩ gâlé 'dĩ gá 'dĩ. Íjọ ĩ'diní, ''Dĩ ịjọ́ Úpí 'bã jọlé rĩ i, "Lẽ mí a'be 'bá
mádrḩ 'bã mụ kî, ịjọ́ 'dĩ sĩ kí dó sĩ mụ áma ḩnzḩlé kõtórõ agâlé.
21 Ídrĩ 'bá mádrḩ kí a'be mụlé ku, ma mụ ụ́nụ́ ũ'bí drụdrụ la kí tị ãpẽlé mí rụ́
ãmbogo mídrḩ kí abe. Jó 'bá Mḩsḩrḩ gá rĩ 'badrḩ kí pírí ga tré ụ́nụ́ sĩ ãzíla ụ́nụ́ la vũ
drḩ aku pírí cí.
22 Wó ụ́'dụ́ 'dã sĩ ịjọ́ mání mụlé idélé ãngũ Gõsénĩ gá rĩ la adru ndú 'dĩ ãngũ 'bá
mádrḩ 'bã kí sĩ u'ájó rĩ i, ụ́nụ́ ũ'bí drụdrụ 'dĩ ca kí calé ala gâlé ku, ịjọ́ 'dĩ sĩ ĩmi dó sĩ
nḩ la Úpí 'i ãngũ 'dĩ gá 'dâ cí.
23 Ma 'bá mádrḩ kí drĩdríŋĩ awa 'bá mídrḩ abe. Tálí 'dĩ la ru idé drṹsḩ." ' "
24 Úpí idé ịjọ́ 'dĩ rá, ụ́nụ́ ũ'bí drụdrụ rĩ íré kí ru tõlé lịcọ́ ĩ'didrḩ ãmbõgõ drḩ agá, jó
ãmbogo Fãráwũ drḩ 'badrḩ kí agâ sĩ, ãzíla ãngũ Mḩsḩrḩ drḩ ụ́nụ́ iza kí dó ĩ'di pírí.
25 'Dã 'bã vúlé gá Fãráwũ umve Mụ́sã kí Ãrọ́nḩ be ĩ'di rụ́ 'dõlé jọ ĩ'baní, "Ĩmụ ídétáŋá
idélé Ãdróŋá ní ãngũ 'dĩ gá 'dâ."
26 Wó Mụ́sã jọ Fãráwũ ní, "'Dã icó adrulé múké ku. Ídétáŋá ãmaní mụlé idélé Úpí
Ãdróŋá ãmadrḩ ní rĩ la adru ídétáŋá 'bá Mḩsḩrḩ gá rĩ 'baní ngṹlé ũnzí rĩ 'i. Ãma ní
ídétáŋá 'dĩ kí idé agá kí drḩ gâsĩ 'dâ, icó kí ãma u'bélé írã sĩ káyĩ ku yã?
27 Lẽ ã'dụ ãcḩ ụ́'dụ́ na la mụjó ídétáŋá idéjó Úpí Ãdróŋá ãmadrḩ ní kõtórõ gá ásé
agâlé, ĩ'di 'bã ãmaní ãzḩtáŋá la fẽjó rĩ áni."
28 Fãráwũ jọ, "Ma ĩminí ã'ḩ mụlé Úpí Ãdróŋá ĩmidrḩ ní ídétáŋá idélé ãngũ kõtórõ
rú rĩ gá ásé agâlé rá, wó adru rá-rá ru la ku: Wó ĩzḩ mání ĩ'di ĩndĩ."
29 Mụ́sã umvi Fãráwũ ní, "Cọtḩ ádrĩ dó fũ ími drḩlẹ́ gá 'dâ 'bo, ma mụ Úpí zḩlé rá,
ụ́nụ́ ũ'bí drụdrụ 'dĩ kí mụ ími a'belé ãmbogo ãzíla 'bá mídrḩ kí abe drṹsḩ rá. Wó lẽ
mí ulé ãma ḩdḩ ãzíla ãma atrḩjó sĩ mụjó ídétáŋá idéjó Úpí ãmadrḩ ní ku."
30 'Dã 'bã vúlé gá Mụ́sã a'be dó Fãráwũ rá, mụ dó Úpí zḩlé,

31 ãzíla Úpí idé ị́jọ́ Mṹsã 'bã zị̃lé rĩ rá: Ṹnṹ a'be kí Fãráwũ 'i, ãmbogo ĩ'didrị̃ kí ãzíla
'bá ĩ'didrị̃ kí abe rá. Ṹnṹ ũ'bí drụdrụ 'dã kí ãzí ífí ãlu la ace dó 'dãá ku.
32 Wó sáwã 'dã sĩ Fãráwũ 'bã ásị̃ mba ũkpó ru ãzíla ã'ị̃ 'bá 'baní mụjó ku.

9

Jṹwẽ ãnãkpá 'bã kí sĩ ũdrãjó rĩ

1 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mṹsã ní, “Ímụ Fãráwũ rṹlé íjọ ĩ'diní, ‘Úpí Ãdróŋá 'bá
Ĩbũrãníyã rú rĩ 'badrị̃ jọ, “Lẽ mí a'be 'bá mádrị̃ 'bã mụ kî, kí dó sĩ mụ áma ị̃nzị̃lé.”
2 Ídrĩ kí uga mụlé úmgbé ãzíla ídrĩ vâ kí rụ cí,
3 Úpí la jṹwẽ ũnzí la ají ãnãkpá mídrị̃ kí drị̃ gá ámvṹ agâlé, fãrásĩ kí, kãyĩnõ kí,
ngãmíyã kí, tị́ kí, kãbĩlõ kí, ãzíla ị̃ndrị̃ kí abe.
4 Wó Úpí la ãnãkpá 'bá Ịsịrayị́lị̃ 'badrị̃ kí drĩdríŋĩ awa ãnãkpá 'bá Mị̃sị́rị̃ gá rĩ 'badrị̃
abe, ị́jọ́ 'dĩ sĩ ãnãkpá 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ 'badrị̃ 'bã ũdrã kí rú sĩ ku.’ ”
5 Úpí 'bã ṹ'dṹ ãzí jọ, “Drṹsị̃ Úpí la ị́jọ́ 'dĩ idé ãngũ 'dĩ gá 'dâ.”
6 Drṹsị̃ íni Úpí idé ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ rá. Ãnãpká 'bá Mị̃sị́rị̃ gá rĩ 'badrị̃ ũdrã kí pírí,
wó ãnãkpá 'bá Ịsịrayị́lị̃ rú rĩ 'badrị̃ 'bã ãzí drã ífí ãlu ku.
7 Fãráwũ pẽ 'bá ãzí kí tị ị́jọ́ ru idélépi 'dĩ kí undrélé, wó újọ ĩ'diní ãnãpká 'bá
Ịsịrayị́lị̃ rú rĩ 'badrị̃ 'bã ãzí drã ífí ãlu ku. Wó Fãráwũ ásị̃ mba ũkpómgboroto rú,
a'be 'bá 'dĩ kí mụlé ku.

Jṹwẽ kṹrṹtẹ́ drị̃

8 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mṹsã 'baní Ãrọ́nị̃ be, “Ĩmi ãndĩ úfóró ãti agâlé rĩ drị̃ gá
tré ãzíla Mṹsã 'bã yĩ ĩ'di ãlṹkṹkṹ agá Fãráwũ drị̃ gâsĩ.
9 Ĩ'di acá pṹtrṹ ru ru irélé ãngũ Mị̃sị́rị̃ drị̃ agâ sĩ pírí, ãzíla kṹrṹtẹ́ la 'bá kí ãvõ
ãnãkpá abe ãngũ Mị̃sị́rị̃ drị̃ agâ sĩ pírí.”
10 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ ãndĩ kí úfóró angájó ãti agâlé ãzíla tu kí pá Fãráwũ 'bã drị̃lẹ́ gá. Mṹsã
yĩ dó úfórô ũlí agâlé ãzíla kṹrṹtẹ́ 'bá kí ãvõlépi ãnãkpá kí abe rĩ ṹkpẽ kí ãzíla ce kí
dó ãkõzá ru kí ụrụ'bá gâsĩ pírí.
11 'Bá ũjogo rú 'dĩ icó kí pá tulé Mṹsã drị̃lẹ́ gá ku ã'dusĩku kṹrṹtẹ́ ãvõ kí ụrụ'bá 'bá
Mị̃sị́rị̃ gá rĩ kí abe pírí.
12 Wó Úpí fẽ Fãráwũ ásị̃ mba ũkpómgboroto rú ãzíla 'bã are rú sĩ Mṹsã kí tị Ãrọ́nị̃
be ku, cécé Úpí 'bã jọlé Mṹsã ní rĩ áni.

Jṹwẽ Sí drị̃

13 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mṹsã ní, “Mí angá drṹsị̃ ṹ'bṹtịnị́nị̃, mí ụfụ drị̃ Fãráwũ
be ãzíla ị́jọ ĩ'diní, ‘Úpí Ãdróŋá 'bá Ĩbũrãníyã rú rĩ 'badrị̃ jọ íni, “Lẽ mí a'be 'bá mádrị̃
'bã mụ kî, ị́jọ́ 'dĩ sĩ kí dó sĩ mụ áma ị̃nzị̃lé,
14 sáwã 'dĩ sĩ adru ma drị̃rịma fẽ ãtí'bó mídrị̃ 'baní jõku 'bá mídrị̃ 'baní á'dṹsĩ la
ku, ma vâ míní drị̃rịma fẽ ĩndĩ. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ mi dó sĩ nị̃ la rá 'bá ãzí mâ áni la ãngũ drị̃
gá 'dâ 'dáyụ.
15 Ã'dusĩku ádrĩ tá áma drị̃ inga ími cojó 'bá mídrị̃ kí abe ãyánĩ sĩ, ĩmi ị̃lị̃kị̃ tá nõ
ṹnọ́kṹ drị̃ gá 'dâ 'bo.
16 Má a'be mi ídri rú la ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ma sĩ ũkpõ mádrị̃ i'da míní ãzíla ála sĩ áma rṹ
ịkṹ ãngũ drị̃ gá 'dâ pírí.
17 Í'bã mi 'bá mádrị̃ kí drị̃lẹ́ gá ãfó ru, mí a'be sĩ 'bá mádrị̃ kí mụlé ku.
18 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, drṹsị̃ ị̃tṹ 'dõpí ma sí fẽ zõlé ũkpó ru jõdrĩ ídu ru idélépi ãngũ Mị̃sị́rị̃ drị̃
agá 'dâ ĩ'di 'bã i'dóŋá gá ku la kpere ãndrũ.

19 Mí azị ị́jọ́ ú'dî'da, 'bá kí tị pẽjó mụjó ãnãkpá ãzíla ãko pírí ámvụ́ gá ásé agâlé rĩ kí ajíjó lịcọ́ gá ãngũ sĩ kí tãmbajó rĩ gá, ã'dusĩku sí la zõ 'bá, ãzíla ãnãkpá pírí ajílé tãmbalé ku ásé agâlé rĩ kí drị̃ gá, ãzíla kí ũdrã rá." ' "

20 'Bá Fãráwũ drị̃ ãmbogo ru ị́jọ́ Úpí drị̃ ũ̃rị̃lépi rĩ fẽ kí ãtí'bó ĩ'badrị̃ kí ãnãkpá kí abe ajílé tã mbalé jó agá rá.

21 Wó 'bá ị́jọ́ Úpí drị̃ idelépi rá rĩ a'be kí ãti'bo ĩ'badrị̃ kí ãnãkpá kí abe ámvụ́ agá ásé agâlé.

22 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ vâ Mụ́sã ní, "Mí ĩjũ ími drị̃ 'bũ̃ gâlé ru, ị́jọ́ 'dĩ sĩ sí 'bã zõ ãngũ Mị̃sị́rị̃ drị̃ agá pírí 'bá kí drị̃ gá ãnãkpá kí abe ãzíla ãko zolépi ámvụ́ 'bá Mị̃sị́rị̃ rú rĩ 'badrị̃ kí agá rĩ kí abe."

23 Mụ́sã la mụ túré ĩjũlé 'bũ̃ gâlé 'bo, Úpí fẽ ãvi ní ũnĩjó ãzíla ũ̃kpẽ̃jó ãzíla sí ní zõjó ãngũ drị̃ gá. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Úpí fẽ sí ní zõjó ãngũ Mị̃sị́rị̃ drị̃ agá pírí;

24 sí zõ ãzíla ãvi ují ãngũ nẽmẽ-nẽmẽ. Sí 'dã ándrá jõdrĩ ídu zõlépi 'dã 'bã áni sụ́rụ́ Mị̃sị́rị̃ drị̃ agá ãwí ĩ'didrị̃ gá ku la.

25 Mị̃sị́rị̃ 'bã ãngũ gá pírí, sí co ãko ámvụ́ agá ásé agâlé rĩ kí, 'bá kí ãnãkpá abe; co vâ ãko pírí zolépi ámvụ́ agá ásé agâlé rĩ kí ãzíla ife kí bị̃ zõ pírí.

26 Ãngũ sí 'bã sĩ zõjó ku rĩ ĩ'di lú ãngũ Gõsénĩ gá 'bá Ịsịrayị́lị̃ rú rĩ 'badrị̃ 'i.

27 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Fãráwũ umve dó Mụ́sã kí Ãrọ́ñ̃ be ãzíla jọ ĩ'baní, "Sáwã 'dĩ sĩ má iza rá. Úpí 'bã ị́jọ́ 'bãngá pịrị, ãzíla ãma idé 'bãngá ũnzí 'bá mádrị̃ abe.

28 Mí a'ị́ mání Úpí 'i, ã'dusĩku ãvi 'dĩ kí sí 'dĩ abe ca kí ãmaní rá. Ma ĩmi a'be mụlé rá; ĩmi u'á dó sĩ ụ́'dụ́ ãzo rú 'dâ ku."

29 Mụ́sã umvi, "Ádrĩ fũ táwũ̃ñ̃ 'dĩ agá 'dâ ãmvé 'bo, ma áma drị̃ aja Úpí drị̃lẹ́ gá ĩ'di a'ị́jó. Ãvi 'dĩ la pá tu rá ãzíla sí la adru 'dá yụ, mi dó ị́jọ́ 'dĩ sĩ ñ̃ la ũ̃nọ́kụ́ 'dĩ Úpí ãni.

30 Wó áñ̃ rá mi 'i ãzíla ãmbogo mídrị̃ 'dĩ kí abe ĩmi idé Úpí Ãdróŋá sĩ ũ̃rị̃ sĩ ku."

31 Wãrũ kí ãná abe sí co kí rá, ãná 'bã ayijó rá ãzíla wãrũ 'bã ũfũ ci jó 'bo rĩ sĩ.

32 Ãná ngánũ rú rĩ kí bũrúsú kí abe co kí ku ĩ'bã kí drĩ angájó ku rĩ sĩ.

33 Mụ́sã a'be dó Fãráwũ rá ãzíla fũ táwũ̃ñ̃ 'a gá rĩ sĩ ãmvé. Aja ru drị̃ kí Úpí rụ́; ãvi ãzíla sí tu kí dó pá rá; uzogó asu dó ãngũ drị̃ gá ku.

34 Fãráwũ la dó mụ ndrelé la uzogó, sí ãzíla ãvi tu kí pá 'bo, ĩ'di 'i ãzíla 'bá ãmbogo ĩ'didrị̃ kí abe iza kí ị́jọ́ ĩ̃dị́ ãzíla ásị̃ la mba kí ũkpó ru.

35 Fãráwũ 'bã ásị̃ mba vâ ũkpómgboroto rú ĩ̃dị́-ĩ̃dị́ ãzíla icó 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ kí a'belé mụlé ku, cécé tá Úpí 'bã jọlé Mụ́sã ní rĩ áni.

10

Jụ́wẹ̃ úmbí sĩ rĩ

1 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mụ́sã ní, "Ímụ Fãráwũ rụ̃lé ã'dusĩku á'bã ĩ'di 'bã ásị̃ mbalé ũkpómgboroto rú 'bá ãmbogo rú ĩ'didrị̃ kí abe, ma dó sĩ ị́jọ́ mádrị̃ tálí ru rĩ kí idé kí drĩdríŋĩ̃ gá 'dâ benĩ,

2 mi dó sĩ vú la nze mî anzị 'baní ãzíla mî anzị 'bã anzị 'baní, ị́jọ́ ándrá ũmbã 'bã sĩ áma najó 'bá Mị̃sị́rị̃ rú 'dĩ 'baní ãzíla mání dó sĩ ị́jọ́ mádrị̃ tálí ru rĩ kí idéjó kí drĩdríŋĩ̃ gá rĩ abe ãzíla ĩmi dó sĩ ñ̃ la rá ma Úpí ru ma 'i."

3 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Mụ́sã kí Ãrọ́ñ̃ be mụ kí dó Fãráwũ rụ̃lé ãzíla jọ kí ĩ'diní, "Úpí Ãdróŋá 'bá Ĩbũrãníyã rú rĩ 'badrị̃ jọ: 'Mi gã áma tị arelé úmgbé ụ́'dụ́ íngõpí yã? Lẽ mí a'be 'bá mádrị̃ 'bã mụ kî, ị́jọ́ 'dĩ sĩ kí dó sĩ mụ áma ĩ̃nzĩ̃lé kõtórõ agâlé.

4 Ídrĩ kí uga mụlé úmgbé, drũ̃sị̃ ma úmbí fẽ 'delé ãngũ mídrị̃ agá.

5 Kí ãngũ aku cí ícó dó sĩ ãngũ ndrelé ku. Ĩ'di ãko mídrı̨ were sí 'bã colé ku 'dĩ kí
iza rá, ife zolépi mídrı̨ ámvụ́ agá 'dĩ kí abe pírí.
6 Kí ru tõ jó mídrı̨ kí agá, jó 'bá mídrı̨ ãmbogo rú 'dĩ 'badrı̨ abe ãzíla jó 'bá Mı̃sı̨rı̃
gá rĩ 'badrı̨ kí agá sĩ pírí. 'Dĩ la adru ı̨jọ́ ãzí jõ drĩ údu ru ngalépi mí átẹ́pı̨ jõku mí
áyı̨́pı̨ka kí ụrụ'bá gá ku la i'dójó ụ́'dụ́ ĩ'bã kí rijó ãngũ 'dĩ gá 'dâ rĩ sĩ kpere ãndrũ.' "
Cọtı̨ Mụ́sã uja ru a'be dó Fãráwũ rá.
7 Ãmbogo Fãráwũ drı̨ jọ kí ĩ'diní, "Ágọ́bı̨ 'dĩ la ãmaní ũcõgõ fẽ ụ́'dụ́ íngõpí yã? Mí
amá drĩ Mı̃sı̨rı̃ ı̃lı̃kı̃ rá rĩ ku yã? Įjọ́ 'dĩ sĩ â'be 'bá 'dĩ 'bã mụ kí dó sĩ Úpí Ãdróŋá ĩ'badrı̨
ı̃nzı̃lé kõtórõ agâlé."
8 'Dãá Mụ́sã kí Ãrọ́nı̃ be ájí dó kí vúlé Fãráwũ rú 'dõlé. Fãráwũ jọ, "Ĩmụ Úpí Ãdróŋá
ĩmidrı̨ ı̃nzı̃lé. Wó mgbãrĩ gá ã'di kí mụ nĩ?"
9 Mụ́sã umvi, "Ãma mụ anzı̨ ãzíla 'bá ĩyõ ãmadrı̨ kí abe, ãmã anzı̨ ãgọbı̨ rú ãzíla
izonzi rú rĩ abe, kãbĩlõ ãzíla tı̨ kí abe, ã'dusĩku ãma mụ ũmũ 'bãlé sĩ Úpí ı̃nzı̃jó."
10 Fãráwũ jọ, "Ásõ ũyõ Úpí 'bã rụ́ sĩ, má icó ĩmi a'belé mụlé ũkú ĩmidrı̨ kí trũ anzı̨
abe ku. Įjọ́ 'dĩ i'da ru mání pı̨rı̨-pı̨rı̨ ı̨jọ́ ũnzí ãzí ĩmi agá ĩminí itúlé la cí.
11 Yụ! Ãgọbı̨ 'bã mụ kí Úpí ı̃nzı̃lé nĩ á'dụ̃sĩ; 'dĩ 'bã adrujó ı̨jọ́ míní lẽlé rĩ 'i rĩ sĩ."
'Dãá cọtı̨ ádró dó Mụ́sã kí Ãrọ́nı̃ be Fãráwũ drı̃lẹ́ gâlé rá.
12 Wó Úpí jọ Mụ́sã ní, "Mí ĩjũ ími drı̨ ãngũ Mı̃sı̨rı̃ drı̨ drı̃ gá úmbí ũ'bí 'bã 'de kí dó
sĩ ãngũ Mı̃sı̨rı̃ drı̨ drı̃ gá ãzíla 'bã mụ kí ãkónã kalépi ámvụ́ agá sí 'bã izalé ku rĩ 'bã
ı̨mbı̨ acelépi rĩ kí nalé pírí."
13 Įjọ́ 'dĩ sĩ Mụ́sã inga dó túré ĩ'didrı̨ gá rĩ 'i, ãzíla Úpí fẽ ãlụ́kụ́kũ i'dó dó alílé ı̃tụ́
'bã ãfũ agâlé ru lijó ãngũ Mı̃sı̨rı̃ drı̨ drı̃ gá ı̃tụ̃ rụ̃ ãzíla ı̨nı̨ ãrã. Ĩ'di mụ calé ũ'bụ́tı̨ sĩ
ãlụ́kụ́kũ adró úmbí kî;
14 Úmbí 'dĩ amụ́ kí ũ'bí ru ãzíla pa kí dó ãngũ Mı̃sı̨rı̃ drı̨ pírí. Jụ́wẹ̃ ãzí jõ drĩ úmbí
ãni 'dĩ 'bã áni la 'dá yụ jõku icó vâ mụlé 'delé 'dĩ 'bã áni ı̃dı̨ ku.
15 Ri kí dó ãngũ pírí agá, ı̨jọ́ 'dĩ sĩ aku kí dó ũnọ́kụ̃ drı̨ cí ãzí la ũnọ́kụ̃ i'dá dó ĩ'badrı̨
ı̨nı̨ rú. Na kí dó ãkónã 'bã ı̨mbı̨ sí 'bã colé ku rĩ kí pírí, ãko ife rú pírí ífí kalépi kãkã
rĩ kí trũ. Ãko ãzí acelépi ĩrí ru ãngũ Mı̃sı̨rı̃ drı̨ agá la 'dá yụ.
16 Cọtı̨ Fãráwũ umve Mụ́sã kí Ãrọ́nı̃ be jọ ĩ'baní, "Má iza ı̨jọ́ Úpí Ãdróŋá ĩmidrı̨ rụ́
ãzíla ĩmi rụ́ rá.
17 Įjọ́ 'dĩ sĩ má a'ı̨ trũtáŋá ĩmidrı̨ ı̨jọ́ ũnzí mádrı̨ sĩ pálé ãlu ı̃dı̨ ãzíla ĩzı̨ mání Úpí
Ãdróŋá ĩmidrı̨ sĩ drã ũnzíkákãnã 'dĩ nzejó rá."
18 Mụ́sã ãfũ dó Fãráwũ drı̨lé rĩ sĩ rá ãzíla zı̨ dó Úpí 'i.
19 'Dã 'bã vúlé gá Úpí uja dó ãlụ́kụ́kũ tı̨ lijó ı̃tụ́ 'bã 'de agâlé ru sĩ úmbí kí drojó Mĩrĩ
Ika rĩ agâlé. Úmbí ãzí ãlu acelépi ãngũ Mı̃sı̨rı̃ drı̨ agá la 'dá yụ.
20 Wó Úpí fẽ Fãráwũ ásı̨ mba ũkpómgboroto rú sĩ 'bá Įsı̨rayı̨́lı̃ drı̨ kí a'bejó mụjó
ku.

Jụ́wẹ̃ ãngũ 'bã sĩ nijó rĩ

21 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mụ́sã nî, "Mí ĩjũ ími drı̨ 'bũ̃ gâlé ãngũ 'bã nı̨ dó sĩ Mı̃sı̨rı̃
drı̃ gá kpákpá, ãngũ nı̨lépi 'bá 'bã kí icólé ĩtrĩkãlé rá la."
22 Įjọ́ 'dĩ sĩ Mụ́sã inga dó ru drı̨ 'bũ̃ gâlé, ãngũ nı̨ dó Mı̃sı̨rı̃ drı̃ gá pírí kpákpá ụ́'dụ́
na.
23 'Bá Mı̃sı̨rı̃ rú rĩ icó kí ru ndrelé ku jõku a'be kí ãngũ ĩ'bã kí sĩ adrujó rĩ kí ku cajó
ụ́'dụ́ na 'dĩpí. Wó íni 'dĩ Įsı̨rayı̨́lı̃ kí ngá u'á dı̃zã agá.
24 'Dã 'bã ũngúkú gá Fãráwũ umve Mụ́sã 'i jọ ĩ'diní, "Ĩmụ Úpí ı̃nzı̃lé. Ĩmi ũkú kí
'dụ anzı̨ ĩmidrı̨ kí abe trũ mụjó rá; wó ĩmi a'be kãbĩlõ kí tı̨ abe vúlé 'dâ."

25 Wó Mụ́sã jọ, “Lẽ mí a'be ãma mụlé ídétáŋá ivélé ivê rĩ idélé Úpí Ãdróŋá ãmadrı̨̃ nî.
26 Ãnãkpá ãmadrı̨̃ kí mụ ãma abe pírí ĩndĩ; ãnãkpá ãzí ãlu la ace vúlé ku. Ãma mụ ãzí rĩ kí ayúlé sĩ Úpí Ãdróŋá ãmadrı̨̃ ı̨̃nzı̨̃jó, wó ãdrĩ ca lé 'bo ãnı̨̃ ãma mụ ãdu ayúlé sĩ Úpí ı̨̃nzı̨̃jó yã rĩ gá ku.”
27 Wó Úpí fẽ Fãráwũ ásı̨ mba ũkpómgboroto rú, ãzíla lẽ 'bá 'dĩ 'bã mụ kí ku.
28 Fãráwũ jọ Mụ́sã ní, “Mí ĩdã mi áma drı̨̃lẹ́ gá 'dâ rá! Lẽ mí i'da mi áma drı̨̃lẹ́ gá ı̨̃dı̨ ku! Ụ'dụ́ míní áma mẹ́lẹ́tı̨ ndrejó rĩ sĩ mi mụ drãlé rá.”
29 Mụ́sã umvi Fãráwũ nî, “Cécé míní jọlé rĩ áni, mí icó áma mẹ́lẹ́tı̨ ndrelé ı̨̃dı̨ ku.”

11

Jụ́wẹ̃ anzı̨ kãjãní rĩ 'bã kí sĩ ũdrãjó rĩ

1 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mụ́sã nî, “Ma jụ́wẹ̃ ãzí ají ãlu úpí Fãráwũ drı̨̃ gá 'bá ĩ'didrı̨ Mı̨̃sı̨́rı̨̃ gá rĩ abe. 'Dã 'bã vúlé gá ĩ'di ĩmi a'be mụlé, ĩ'di mgbãrĩ gá ĩmi dro 'dâ rĩ gá ãmvé.
2 Íjọ ı́jọ́ 'bá Ịsı̨rayı́lı̨̃ drı̨̃ 'baní ãzíla ílũ ĩ'baní 'bã a'ı̨ kí ãko gólũdĩ, ãzíla sílĩvã ãko ũnĩ drı̨̃ kí 'bá ĩ'bã jĩránĩ rú rĩ 'badrı̨.”
3 Úpí fẽ 'bá Mı̨̃sı̨́rı̨̃ drı̨̃ i'da kí 'bá Ịsı̨rayı́lı̨̃ drı̨̃ 'ba ní ásı̨ ı̨̃gbẹ̃ rá. Mgbãrĩ gá, Fãráwũ 'i ãmbogo ĩ'didrı̨̃ kí ãzíla 'bá ĩ'didrı̨̃ abe pírí ã'ı̨ kí Mụ́sã ĩ'di 'bá ãzí ãmbógó la rĩ gá rá.
4 Į́jọ́ 'dĩ sĩ, Mụ́sã jọ dó Fãráwũ nî, “'dĩ ı́jọ́ Úpí 'bã jọlé rĩ, ‘Ãni rú sáwã ázíyá ı̨́nı̨ drı̨̃ sĩ ma acı̨ Mı̨̃sı̨́rı̨̃ agâ sĩ pírí.
5 Anzı̨ kãjãní 'bá Mı̨̃sı̨́rı̨̃ rú rĩ 'badrı̨̃ kí ũdrã pírí rá, i'dójó ngọ́tı̨ kãjãní Fãráwũ drı̨ drụ́zı̨ rilépi úmvúke ũpĩ drı̨̃ drı̨̃ gá rĩ sĩ, cajó ngọ́tı̨ kãjãní ãtí'bó ũkú ru ãná 'ı̨lépi drı̨ sĩ rĩ drı̨̃ gá, ãzíla kãjoŋa kãjãní tı̨ 'badrı̨ gá rĩ kí vâ ũdrã ĩndĩ.
6 Ãngũ Mı̨̃sı̨́rı̨̃ drı̨̃ agá pírí ụ̃lụ́lụ́ la angá ụrụ gá ũnzĩkãnã sĩ jõdrĩ ídu ru idélépi ku la, jõku icó vâ ru idélé ı̨̃dı̨ ku.
7 Wó ãngũ Ịsı̨rayı́lı̨̃ drı̨̃ gá ũcógó ífí ãlu la icó ãmgbọ̃lé 'bá sĩ jõku ãnãkpá sĩ ku. Į́jọ́ 'dĩ sĩ ĩmi dó nı̨̃ la Úpí awa 'bá Ịsı̨rayı́lı̨̃ drı̨̃ kí drĩdríŋĩ̃ 'bá Mı̨̃sı̨́rı̨̃ drı̨̃ abe ndú ndú rĩ gá rá.
8 'Bá ãmbogo mídrı̨ 'dĩ kí pírí amụ́ má rụ́ kí ãvụ̃ vụ̃rụ́ áma drı̨̃lẹ́ gá ãzíla kí jọ la, “Ímụ 'bá mídrı̨ ími vú bĩlépi rĩ kí abe pírí!” 'Dã 'bã vúlé gá ma ãngũ 'dĩ a'be rá.’ ” Mụ́sã acá ũmbã rú ãzíla a'be dó Fãráwũ rá.
9 Úpí jọ Mụ́sã nî, “Fãráwũ la gã ími tı̨ arelé úmgbé, ı́jọ́ 'dĩ sĩ ma rú sĩ ı́jọ́ mádrı̨ ụ̃sụ̃táŋá ru 'dĩ kí idé ãngũ Mı̨̃sı̨́rı̨̃ drı̨̃ gá 'dâ wẽwẽ rú benĩ.”
10 Mụ́sã kí Ãrọ́nı̨̃ be idé kí ı́jọ́ ụ̃sụ̃táŋá ru 'dĩ kí Fãráwũ drı̨̃lẹ́ gá, wó Úpí fẽ Fãráwũ ásı̨ mba ũkpómgboroto rú, ãzíla ã'ı̨ 'bá Ịsı̨rayı́lı̨̃ drı̨̃ kí a'belé mụlé sụ́rụ́ ĩ'didrı̨̃ agá 'dãá rá la ku.

12

Ụ̃mụ̃ alijó 'bá drı̨̃ gâsĩ rĩ

1 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mụ́sã 'baní Ãrọ́nı̨̃ be Mı̨̃sı̨́rı̨̃ gá 'dãá,
2 “Ĩmbá 'dĩ 'bã adru ĩminí ĩmbá drı̨̃drı̨̃ ílí 'bã sĩ i'dójó rĩ 'i.
3 Ĩlũ 'bá ũ'bí Ịsı̨rayı́lı̨̃ drı̨ 'dĩ 'baní pírí ĩmbá 'dĩ 'bã ụ'dụ́ mụdrı̨ sĩ ágọ́bı̨ ãlu-ãlu 'bã a'dụ́ lı́cọ́ ĩ'didrı̨̃ agá 'dãá kãbĩlõ mvá mũlũkũdũ la.
4 'Bá lı́cọ́ 'dã agá rĩ drĩ kí adru were rú sĩ icójó kãbĩlõ mvá mũlũkũdũ rĩ najó pírí ku 'bã icí kí ru 'bá ĩ'dĩ 'bã jĩránĩ Ịsı̨rayı́lı̨̃ rú rĩ be, sĩ icójó najó la pírí rá. Lẽ ĩnı̨̃ rá 'bá

mụlépi kãbĩlõ mvá mũlũkũdũ lẽlé 'dã 'bã ĩzá nalépi rĩ 'bã na kí ĩ'di pírí ḭmbḭ la 'bã ace ku.
5 Ãnãkpá ĩminí pẽlé rĩ 'bã adru kí kãbĩlõ ágó jõku ḯndrḭ ágó bḭ́lẹ́mḭ kóru calépi ílí ãlu rá la.
6 Ĩmba kí tã cajó ĩmbá 'bã ṵ'dṵ́ mụdrḭ́ drḭ̃ sụ rĩ gá, 'bá ũ'bí Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ 'bã ụlḭ́ kí dó ãnãkpá 'dĩ kí ĩndró sĩ.
7 'Dã 'bã ũngúkú gá 'bã a'ḭ́ kí ãnãkpá ụlḭ́lé 'dĩ kí 'bã ãrí ãzíla 'bã trḭ kí ĩ'di kẽjḭ́tḭ 'bã fũrẹ́mũ̃ bṵ́lṵ́ gá, ãzíla ụrụgá rĩ gá jó ĩ'bã kí sĩ ãnãkpá 'dĩ kí ĩzá najó rĩ gá. 8 Ḭ́nḭ́ 'dã 'bã vúŋá sĩ 'bã na kí ĩzá 'dĩ ãcí drḭ̃ gá 'dâ ḭbḭbḭ́ ũjḭ́ la sĩ ãzíla mũkátĩ ãkṵ́kḭ́ kóru rĩ sĩ.
9 Ĩna ĩzá la ḯbḭ rú ku jõku ĩmi a'dí ĩ'di a'dí a'dî ku, ú'bã ĩ'di ũ'bĩlé ãcí drḭ̃ gá táni drḭ̃kã, kícũ, ífí ĩmi ũ'bĩ kí ũ'bĩ-ũ'bĩ.
10 Ĩmi a'be ḭmbḭ la cajó ṵ̃'bṵ́tḭ gá ku, ãzíla drĩ kí ru a'be rá, ĩmi ivé kí rá.
11 Ĩna ĩ'di mbẽlẽ-mbẽlẽ, ḭ̃sṵ̃ ĩmi bábá ãcḭ̃ ní ãko pá gá trũ, túré trũ drḭ gá 'dĩ ṵ̃mṵ̃ alḭjó 'bá drḭ̃ gâsĩ Úpí drḭ gá rĩ 'i.
12 "Ḭ́nḭ́ ãlu 'dã sĩ ma mụ alḭlé ãngũ Mḭ̃sḭ́rḭ̃ drḭ̃ agâ sĩ, ma mụ anzḭ kãjãní 'bá 'badrḭ̃ kí ụ'dḭ́lé ãnãkpá 'badrḭ̃ kí abe pírí, ma vâ mụ ḭ́jọ́ lḭlẹ́ ãdroŋa Mḭ̃sḭ́rḭ̃ gá rĩ kí drḭ̃ gá pírí. Ma Úpí ru ma 'i.
13 Ãrí 'dĩ la dó adru ícétáŋá ru jó ĩminí adrujó ala gá rĩ kí i'dajó; ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ ádrĩ dó ãrí ndre 'bo ma alḭ ĩmĩ drḭ̃ gâsĩ alḭ-alḭ. Jṵ́wẹ̃ 'dĩ aló ĩmi ku mání 'bá Mḭ̃sḭ́rḭ̃ drḭ̃ kí aco agá.
14 "Ĩmi ḯnzḭ̃ ṵ'dṵ́ ṵ̃mṵ̃ alḭjó 'bá drḭ̃ gâsĩ rĩ 'i sĩ ḭ́jọ́ Úpí 'bã ándrá idélé ĩminí rĩ igájó anzḭ ĩmidrḭ́ mụlé tḭlé drḭ̃lẹ́ gâlé rĩ 'baní pírí.
15 Ṵ'dṵ́ ázḭ̃rḭ̃ 'dĩ kí agá lẽ ĩna mũkátĩ ãkṵ́kḭ́ kóru rĩ áyụ, ṵ'dṵ́ drḭ̃drḭ̃ rĩ sĩ ĩmi iyá ãkṵ̃kḭ́ kí ĩmidrḭ́ jó agâlé ãmvé 'bá ãzí ãko ãkṵ́kḭ́ trũ rĩ nalépi ṵ'dṵ́ drḭ̃drḭ̃ ázḭ̃rḭ̃ 'dã agá rĩ sĩ rĩ lẽ údro ĩ'di Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ kí agá rá.
16 Ṵ'dṵ́ drḭ̃drḭ̃ rĩ kí ṵ'dṵ́ ázḭ̃rḭ̃ rĩ be 'bã adru kí ĩminí ṵ'dṵ́ ãlá sĩ ru trajó ḯnzḭ̃táŋá idéjó rĩ kî, ĩnga ãzḭ ãluŋá la kí agá ku, be la rá la ĩmi icó íná a'dílé ĩminí nalé rá.
17 "Ĩ'bã ṵ'dṵ́ ṵ̃mṵ̃ Mũkátĩ Ãkṵ́kḭ́ kóru rĩ drḭ gá rĩ ãmbógó ru ḯnzḭ̃táŋá ru, ã'dusĩku 'dĩ ṵ'dṵ́ ándrá mání sĩ ĩmi drĩdríŋĩ cojó 'bá Mḭ̃sḭ́rḭ̃ gá rĩ kí abe rĩ 'i. Ĩmi dó sĩ ṵ'dṵ́ 'dĩ tã mba ãzḭ́táŋá ru anzḭ ĩmidrḭ́ mụlé tḭlé drḭ̃lẹ́ gâlé rĩ 'banî.
18 Ĩmbá drḭ̃drḭ̃ rĩ sĩ ĩna mũkátĩ ãkṵ́kḭ́ kóru rĩ áyụ, i'dójó ĩndró ṵ'dṵ́ mụdrḭ́ drḭ̃ sụ rĩ drḭ̃ sĩ cajó kpere ṵ'dṵ́ kãlḭ́ ḭ̃rḭ̃ drḭ̃ ãlu rĩ drḭ̃ 'bã ĩndró sĩ.
19 Lẽ ísṵ́ ãkṵ́kḭ́ jó mídrḭ̃ agá 'dãá ku cajó ṵ'dṵ́ ázḭ̃rḭ̃ 'dĩpí. 'Bá ḭsṵ́lé ãko ãkṵ̃kḭ́ trũ rĩ nalépi rĩ lẽ únze ĩ'di 'bá ũ'bí Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ kí agá 'dãá rá, jõ táni 'bá ãmḭyọ́ŋá ru la jõku ãngũ 'dḭ́pḭ ru la.
20 Ĩna ãko idélé ãkṵ̃kḭ́ sĩ la kí ku. Táni ãngũ ĩminí sĩ u'ájó rĩ gá, lẽ ĩna mũkátĩ ãkṵ́kḭ́ kóru rĩ áyụ."
21 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ Mṵ́sã umve dó 'bá ĩyõ Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ kí ĩ'di rṵ́ 'dõlé jọ dó ĩ'baní, "Ĩmụ cọtḭ́ ĩmi ũpẽ ãnãkpá lḭ́cọ́ ĩmidrḭ́ kí vú sĩ ĩmi ụlḭ́ dó kãbĩlõmvá ṵ̃mṵ̃ alḭjó 'bá drḭ̃ gâsĩ rĩ drḭ̃ kî.
22 Ĩmi ãnũ ũdúgó bḭ́ kí, ĩsu kí ãrí bãkṵ́lẹ̃ gá rĩ agá ĩmi ũyã ãzí rĩ kí kẽjḭ́tḭ gá ụrụ gá 'dãá ãzí rĩ kẽjḭ́tḭ 'bã fũrẹ́mũ̃ kí gá. 'Bá ãzí 'bã ãfũ jó agâlé ãmvé ku cajó kpere ṵ̃'bṵ́tḭ sĩ.
23 Úpí drĩ alḭ ãngũ Mḭ̃sḭ́rḭ̃ drḭ̃ agâ sĩ anzḭ Mḭ̃sḭ́rḭ̃ gá rĩ kí ụ'dḭjó, ĩ'di ãrí 'dĩ ndre kẽjḭ́tḭ gá ụrụ gá ãzíla kẽjḭ́tḭ 'bã fũrẹ́mũ̃ kí agá, ĩ'di dó alḭ jó 'dĩ drḭ̃ gâsĩ mãlãyíkã 'bá ụ'dḭ́lépi rĩ fi dó sĩ jó agâlé 'bá 'dḭlé ku.
24 "Ĩmi ũbĩ ḭ́jọ́ ãzḭ́táŋá ru 'dĩ kí vú anzḭ ĩmidrḭ́ mụlé tḭlé drḭ̃lẹ́ gâlé rĩ kí abe ãzíla drḭ̃lẹ́ ĩmidrḭ́ gá rĩ kí trũ sĩ kí tã mbajó jã 'dâ.

25 Ĩdrĩ fi ãngũ Úpí 'bã azịlé ĩ'di mụ fẽlé la ĩminí rĩ agâlé 'bo, lẽ ĩmba jõ ịjọ́ ũmų̃ 'dĩ drị̃ tã.
26 Anzị ĩmidrị̃ mụlé tịlé drị̃lẹ́ gâlé rĩ drĩ kí ĩmi zị, 'Ịjọ́ ũmų̃ 'dĩ drị̃ 'bã ífí íngoní yã?'
27 Ĩjọ ĩ'baní, ''Dĩ ũmų̃ alịjó 'bá drị̃ gâsĩ idélé ídétáŋá ru Úpí ní sĩ ĩ'di ĩ̃nzĩ̃jó rĩ 'i, ã'dusĩku ĩ'di 'bã ándrá alịjó jó 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ 'badrị̃ kí drị̃ gâsĩ ãngũ Mĩ̃sị́rĩ̃ drị̃ agâ sĩ rĩ sĩ, pa ándrá 'bá ãmadrị̃ kí ãzíla ụ'dị́ ándrá 'bá Mĩ̃sị́rĩ̃ drị̃ kí 'bã anzị kãjãní rĩ kí rá.' " 'Bá ĩyõ Ịsịrayị́lĩ̃ drị̃ tĩ̃ kí dó ãja vũ̃rụ́ ĩ̃nzĩ̃ kí dó sĩ Úpí 'i rá.
28 'Bá Ịsịrayị́lĩ̃ drị̃ idé kí ịjọ́ Úpí 'bã ãzị́táŋá fẽjó Mṹsã 'badrị́ Ãrọ́nĩ̃ be rĩ rá.
29 Ĩ'di mụ calé ịnị́ ágágá Úpí ụ'dị́ anzị kãjãní 'bá Mĩ̃sị́rĩ̃ gá rĩ 'badrị̃ kí pírí, i'dójó Fãráwũ 'bã ngọ́tị̃ kãjãní rilépi úmvúke ĩ'didrị̃ drị̃ gá rĩ sĩ, 'bá 'bãlé mãbṹsũ̃ gá ãngũ ịnị rĩ gá rĩ 'bã anzị kãjãní rĩ kí, ãzíla ãnãkpá 'bã mvaka kãjãní rĩ kí pírí ĩndĩ.
30 Fãráwũ kí 'bá ãmbogo ĩ'didrị̃ kí abe ãzíla 'bá Mĩ̃sị́rĩ̃ drị̃ kí abe ángá kí pírí ụrụgá ịnị́ 'dã sĩ, áwáŋá ãmbógó la angá dó ãngũ Mĩ̃sị́rĩ̃ drị̃ agá nĩ, lị́cọ́ ãzí ãlu 'bá ãzí 'bãsĩ drãjó ala gá ku la 'dáyụ.

'Bá Ịsịrayị̂lĩ̃ drị̂ 'bã kí ãfũjó Mĩ̃sị̂rĩ̃ gâlé rĩ

31 Fãráwũ umve Mṹsã kí Ãrọ́nĩ̃ be ịnị́ 'dã sĩ jọ ĩ'baní, "Ĩmi ĩdã ĩmi! Ĩmi a'be 'bá mádrị̃ kî, ãzíla ĩ'dụ 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ drị́ ịmbị́ acelépi rĩ kí ĩmi abe! Ĩmụ, Úpí ĩmidrị̃ ĩ̃nzĩ̃lé ĩminí a'ị́lé rĩ áni.
32 Ĩ'dụ ĩmi kãbĩlõ kí tị̃ kí abe, ĩmụ ĩminí jọlé rĩ áni, má a'ị́ ĩmi mání ásị́ ĩ̃gbẽ̃ a'bejó."
33 'Bá Mĩ̃sị́rĩ̃ drị̃ ũŋmĩ kí 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ drị́ 'dĩ kí ũkpó sĩ sĩ ãngũ ĩ'ba drị̃ a'bejó. Ã'dusĩku jọ kí, 'bá 'dĩ drĩ kí mụ ku, "Ãma mụ ũdrãlé pírí!"
34 Ịjọ́ 'dĩ kí vúlé gá 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ drị̃ tra kí dó ãnáfóró ãkụ́kị́ kóru rĩ kí, ãko sĩ mũkátĩ u'béjó rĩ kí abe umbé kí dó kí bõngó sĩ ãngũ ãlu gá sĩ kí gĩ̃jó kọ́trọ́ gá.
35 'Bá Ịsịrayị́lĩ̃ drị̃ idé kí cécé Mṹsã 'bã lũlé ĩ'baní rĩ áni, a'ị́ kí ãko idélé sílĩvã sĩ, gólũdĩ sĩ ãzíla bõngó sũ̃lé sũ̃sũ̃ rĩ kí 'bá Mĩ̃sị́rĩ̃ gá rĩ 'badrị́.
36 Úpí fẽ ásị́ ĩ̃gbẽ̃ 'bá Mĩ̃sị́rĩ̃ gá rĩ 'baní ndre kí dó sĩ 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ drị̃ kí múké ãzíla 'bá Mĩ̃sị́rĩ̃ drị̃ fẽ kí dó sĩ ĩ'baní ãko ĩ'bã kí a'ị́lé rĩ kí rá; upa kí dó sĩ 'bá Mĩ̃sị́rĩ̃ drị̃ kí 'bã málĩ kí rá.
37 'Bá Ịsịrayị́lĩ̃ drị̃ i'dó kí dó ãcĩ̃ angájó táwũ̃nĩ̃ Rãmãsẹ́sĩ̃ gá trũ mụjó táwũ̃nĩ̃ Sũ̃kọ́tĩ̃ gá. 'Bá ãgọbị́ rú mụlépi pá sĩ rĩ kí ãni rú 600,000 ala gá ũkú kí anzị́ŋá kí abe úlã kí ku.
38 'Bá ũ'bí ãzí mụ kí ĩ'ba abe ĩndĩ, dro kí ãnãkpá ũ'bí, ĩ̃ndrị́, kãbĩlõ ãzíla tị̃ kí abe.
39 Ãnáfóró ĩ'bã kí ajílé Mĩ̃sị́rĩ̃ gâlé rĩ sĩ idé kí mũkátĩ ãkụ́kị́ kóru rĩ kî, ã'dusĩku ádró kí angájó Mĩ̃sị́rĩ̃ gâlé rĩ sĩ ũkpó sĩ ãnáfóró ãkụ́kị́ kóru rĩ trũ, ịsụ́ kí dó sáwã sĩ ĩ'baní ãkónã a'díjó ku.
40 Ílí 'Bá Ịsịrayị́lĩ̃ drị̃ 'bã kí u'ájó Mĩ̃sị́rĩ̃ gá rĩ pírí ílí 430.
41 Ílí 430 'bã ukóŋá gá, kpere ụ́'dụ́ 'dã sĩ, sụ́rụ́ Úpí drị̃ 'bã 'bá a'be kí ãngũ Mĩ̃sị́rĩ̃ drị́ gá rĩ rá.
42 Ãngũ 'bã adrujó ịnị́ rĩ sĩ Úpí mba 'bá kí tã nĩ ĩ'diní 'bá kí anzéjó Mĩ̃sị́rĩ̃ gâlé 'bo rĩ sĩ, lẽ 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ drị̃ 'bã mba kí ịnị́ ãlu 'dĩ tã Úpí ní ĩ̃nzĩ̃táŋá ru anzị ĩ'badrị́ mụlé tịlé drị̃lẹ́ gâ lé rĩ kí abe pírí ílí vú sĩ.

Ãzị̃táŋá ũmų̃ alịjó 'bá drị̃ gâsĩ rĩ drị̃ gá rĩ

43 Úpí jọ Mṹsã 'baní Ãrọ́nĩ̃ be, "'dĩ kí ãzị̃táŋá ũmų̃ alịjó 'bá drị̃ gâsĩ rĩ drị̃ kî: 'Bá ãmị́yọ́ŋá ru rĩ 'bã na kí ku.
44 'Bá ĩminí ĩ̃gbãlé ãtí'bó ru séndẽ sĩ rĩ kí ĩmi ĩtãrã kí rá ká 'bã na kí ĩndõ,
45 wó 'bá ãmụ́ ru rĩ kí 'bá iyólé iyô rĩ abe 'bã na kí ku.

46 “Ĩzá idélé ṵ̃mṵ̃ alịjó 'bá drḩ̃ gâsĩ rĩ drḩ rĩ úna ĩ'di jó la sĩ ĩ'di idéjó rĩ agá ũgũgõ,
âfũ ḭ̃mbḭ la trũ ãmvé ku, ãzíla ânu ĩfãkã ãnãkpá la 'dã drḩ ku.
47 'Bá ũ'bí Ịsịrayḭ́lḩ̃ drḩ̃ kí pírí 'bã nga kí ṵ̃mṵ̃ ḩ̃nzḩ̃táŋá ru 'dĩ idélé rá.
48 “'Bá ãmḭ́yọ́ŋá ru lẽlépi ṵ̃mṵ̃ alịjó 'bá drḩ̃ gâsĩ Úpí drḩ gá 'dĩ ḩ̃nzḩ̃lépi ĩndĩ rĩ lẽ 'bã
ĩtãrã 'bá ãgọbḭ rú ĩ'di drḩko gá rĩ kí pírí rá; ĩ'di dó sĩ adru ãngũ 'dḭ́pḭ rú ĩndõ. Bá
ãgọbḭ rú ĩtãrãlé ku rĩ 'bã na kí ṵ̃mṵ̃ 'dĩ ku.
49 Ãzḩ̃táŋá ãlu 'dĩ 'bã vúŋá la ãzḩ nga 'bá ãngũ 'dḭ́pḭ rú tḭlé rĩ ní, ãzíla 'bá ãmḭ́yọ́ŋá
ru rĩ ní ĩndĩ.”
50 'Bá Ịsịrayḭ́lḩ̃ drḩ̃ kí pírí idé kí ḭjọ́ kí Úpí 'bã jọlé Mṵ́sã kí tḭ gá Ãrọ́ñḩ̃ be rĩ áni.
51 I'dójó ṵ́'dṵ́ 'dã sĩ cọtḭ́ Úpí anzé 'bá Ịsịrayḭ́lḩ̃ drḩ̃ kí sṵ́rṵ́ tḭ vú sĩ ãngũ Mḩ̃sḩ̃rḩ̃ drḩ̃
agâlé rá.

13

Anzḭ Kãjãní rĩ kí pẽjó ndú rĩ

1 Úpí jọ Mṵ́sã nî,
2 “Mí ũpẽ mání anzḭ kãjãní rĩ kí ndú, ã'dusĩku anzḭ ãgọbḭ kãjãní 'bá Ịsịrayḭ́lḩ̃ drḩ̃
ãzíla ãnãkpá pírí kãjãní ágó rĩ kí mâni.”
3 Mṵ́sã jọ 'bá 'banî, “Ĩmi ũrã jõ ṵ́'dṵ́ 'dĩ 'bã ḭjọ́, 'dĩ ṵ́'dṵ́ ándrá ĩminí ãfũjó Mḩ̃sḩ̃rḩ̃ gâlé
rĩ 'i, ãzíla ãngũ ĩminí ándrá sĩ adrujó alagá ãtí'bó ru rĩ 'i, ã'dusĩku Úpí anzé ándrá
ĩmi Mḩ̃sḩ̃rḩ̃ gâlé ãmvé drḩ ũkpó ĩ'didrḩ̃ sĩ. Lẽ ĩna mũkátĩ ãkṵ́kḩ trũ la ku.
4 Ãndrũ ĩmbá Ãbíbũ drḩ 'dĩ ĩminí sĩ fũjó Mḩ̃sḩ̃rḩ̃ gá 'dâ rĩ 'i.
5 Úpí drĩ ĩmi ufí ãngũ 'bá kãnánĩ rú, Hḭ́tḩ̃ rú, Ãmọ́rḩ̃ rú, Hḭ́vḩ̃ rú, ãzíla Yẽ̃bṵ́sḩ̃ rú rĩ
'badrḩ̃ kí agá ĩ'diní ũyõ nalé 'i fẽ la ĩmĩ áyḭ́pḭka 'baní, ãngũ málĩ trũ mṵ̃'dṵ̃-mṵ̃'dṵ̃ lé
'bã sĩ rajó ala gá ãnṵ́ úsã be rĩ gá 'bo, ĩmi ḩ̃nzḩ̃ ṵ̃mṵ̃ alịjó 'bá drḩ̃ gâsĩ rĩ ĩmbá Ãbíbũ
drḩ 'dĩ sĩ.
6 Ṵ́'dṵ́ ázḩ̃rḩ̃ 'dĩ kí agá lẽ ĩna mũkátĩ ãkṵ́kḩ kóru rĩ áyụ, ãzíla ṵ́'dṵ́ ázḩ̃rḩ̃ rĩ sĩ ĩmi idé
dó ṵ̃mṵ̃ Úpí nî sĩ ĩ'di ḩ̃nzḩ̃jó.
7 Ĩna mũkátĩ ãkṵ́kḩ kóru rĩ ṵ́'dṵ́ ázḩ̃rḩ̃ 'dã kí agá, ãko ãzí ãkṵ́kḩ trũ la 'bã indré ĩmi
drĩdríŋĩ gá ku, jõ ku ãkṵ́kḩ ndrejó ãngũ ãzí agá lõkókõrí ĩmidrḩ̃ gá la 'bã adru yụ.
8 Ṵ́'dṵ́ 'dã sĩ míní ṵ̃mṵ̃ 'dĩ na agá, ínze vú la anzḭ mídrḩ̃ 'banî, ‘Ma ḭjọ́ 'dĩ idé íni la
ḭjọ́ Úpí 'bã idélé sĩ áma ũfũjó Mḩ̃sḩ̃rḩ̃ gâlé rá rĩ sĩ.’
9 Ṵ̃mṵ̃ 'dĩ naŋá 'bã igá mi ḭjọ́ Úpí 'bã idélé míní rĩ ũrãjó ĩ'di 'bã ími anzéjó drḩ
ũkpó ĩ'didrḩ̃ sĩ Mḩ̃sḩ̃rḩ̃ gâlé rĩ sĩ. Lẽ 'bã adru míní ãko sṵ̃lé ícétáŋá ru drḩ gá ãzíla ími
androko gá rĩ rú, ḭjọ́ 'dĩ sĩ lẽ ãzḩ̃táŋá Úpí drḩ̃ 'bã ãvĩ ími tḭ gá ku, íngo ĩ'di ãzíla mí ṵ̃nḩ̃
ĩ'di.
10 Ĩmi ḩ̃nzḩ̃ ṵ̃mṵ̃ alịjó 'bá drḩ̃ gâsĩ 'dĩ ãzḩ̃táŋá ru ṵ́'dṵ́ pẽlé rĩ sĩ ílí ãlu-ãlu vú sĩ.
11 “Úpí drĩ ĩmi ají ãngũ 'bá Kãnánĩ rú rĩ 'badrḩ̃ gá, ĩ'diní ũyõ la najó ĩminí ãzíla ĩmĩ
áyḭ́pḭka 'baní rĩ gá 'bo, ãzíla drĩ dó fẽ la ĩminí rá,
12 ĩmi anzḭ ãgọbḭ ĩmidrḩ̃ kãjãní rĩ kí fẽ ãnãkpá ágó kãjãní rĩ abe pírí Úpí nî.
13 Kãyĩnõ mváŋá kãjãní rĩ mi unze la kãbĩlõ fẽjó kẽḭ́ḭ la gá rĩ sĩ, ídrĩ lẽ unzelé la ku
mi imbe la nũ rá. Lẽ mí unze anzḭ ãgọbḭ kãjãní rĩ kí rá.
14 “Ṵ́'dṵ́ drḩ̃lḕ gá rĩ sĩ, ngọ́tḭ́ mídrḩ̃ drĩ ími zḭ ‘Ṵ̃mṵ̃ 'dĩ 'bã ífí íngoní yã?’ Mi umvi la,
‘Úpí ayú drḩ ũkpó ĩ'didrḩ̃ 'i sĩ ãma ũfũjó Mḩ̃sḩ̃rḩ̃ gâlé, ãngũ ãmaní ándrá adrujó ãtí'bó
ru rĩ gá.
15 Fãráwũ drḩ̃ ũnzĩ sĩ uga ándrá ãmaní ãfũlé úmgbé, Úpí ụ'dḩ ándrá anzḭ ãgọbḭ
ãzíla ãnãkpá ágó kãjãní Mḩ̃sḩ̃rḩ̃ gá rĩ kí pírí. Ḭjọ́ 'dĩ bãsĩ ãma ní ãnãkpá ágó kãjãní rĩ
kí fẽjó Úpí ní 'dĩ, ãzíla ãma anzḭ ãgọbḭ kãjãní ãmadrḩ̃ kí unze ãḭ̃ḕ sĩ.’

16 Lẽ ũmṵ̃ 'dĩ 'bã adru ĩminí ãko sṵ̃lé ícétáŋá ru drı̨ gá ãzíla ĩmi androko gá rĩ áni
sĩ ĩmi igájó Úpí unze ándrá ĩmi Mı̃sı́rı̃ gâlé drı̨ ũkpó ĩ'didrı̨ sĩ.”

Ṵrṵ́'bṵ̃ ãnzı̨ rĩ kí Ãcí be

17 Fãráwũ la mụ 'bá kí a'belé mụlé 'bo, Ãdróŋá 'de kí drı̨ ãngũ 'bá Fı̨lı̃sı̃tı̨nı̨ rú rĩ
'badrı̨ gâsĩ ku, táni ĩ'diní adrujó ãni rú rá tí, ã'dusĩku Ãdróŋá jọ, “Ã'dı́ drĩ mụ 'delé
'bo, 'bá 'dĩ kí ru ũrãtáŋá uja sĩ gõjó vúlé Mı̃sı́rı̃ gâlé.

18 Įjọ́ 'dĩ sĩ Ãdróŋá 'de kí drı̨ nĩ, pi kí dó sĩ ru gẽrı̨ sĩ mụjó kõtórõ gâsĩ drı̨ jajó sĩ
mụjó Mĩrĩ Ika rĩ gâlé. 'Bá Įsı̨rayı́lı̨ drı̨ fũ kí Mı̃sı́rı̃ gá 'dâ bábá ãko ĩ'badrı̨ ã'dı́ 'dı̨jó rĩ
kí trũ.”

19 Mṵ́sã 'dụ ĩfãkã Yṵ̃sṵ́fṵ̃ drı̨ kí ĩ'di be ĩndĩ, ã'dusĩku Yṵ̃sṵ́fṵ̃ fẽ ándrá anzı̨ Įsı̨rayı́lı̨
drı̨ 'baní ũyõ nalé, Yṵ̃sṵ́fṵ̃ jọ, “Ãdróŋá drĩ ĩmi ãzã ko rá ĩ'dụ jõ áma ĩfãkã kí ĩmi abe
ĩndĩ.”

20 'Bá Įsı̨rayı́lı̨ drı̨ a'be kí Sṵ̃kọ́tı̨ mụ kí rĩlé Ĩtámũ gá, 'dĩ ãngũ kõtórõ rú rĩ 'bã i'dóŋá
gá.

21 Jõ ı̨̃tṵ́ sĩ Úpí la mụ kí drı̨̃lẹ́ gá ṵ̃rṵ́'bṵ̃ i'dálépi ı̨dı̨́ŋâ áni rĩ sĩ, jõ ı̨ní sĩ ĩ'di mụ ãcí
i'dálépi ı̨dı̨́ŋâ áni rĩ sĩ ĩ'baní ãngũ jı̨jó kí dó sĩ acı̨ ı̨̃tṵ́ sĩ ãzíla ı̨ní sĩ.

22 Ṵrṵ́'bṵ̃ ı̨dı̨́ŋâ áni ãnzı̨ ı̨̃tṵ́ sĩ rĩ ãzíla ãcí ı̨dı̨́ŋá ru ãmbógó ı̨ní sĩ rĩ ĩdã kí ru 'bá 'dĩ
kí drı̨̃lẹ́ gá 'dãá ku.

14

1 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mṵ́sã nî,

2 “Ílũ 'bá Įsı̨rayı́lı̨ drı̨ 'baní ru ujajó vúlé ãzíla sĩ ru trajó ãni rú Pĩ Hãhı̃rọ́tı̨ gá 'dĩ
drĩdríŋĩ Mĩgĩdọ́lı̨ 'bã ãni Mĩrĩ Ika rĩ be rĩ gá. 'Bã tra kí ru ãni rú Mĩrĩ tı̨ gá, pı̨rı̨-pı̨rı̨
wókõ Bãálĩ Zẽfónĩ drı̨ gá.

3 Fãráwũ la dó ũrã la, ‘Bá Įsı̨rayı́lı̨ drı̨ kí dó wãyá co ásé agá ãngũ kõtórõ rú rĩ agá
'dĩ.’

4 Ma Fãráwũ ásı̨ 'bã mbalé mba-mbã, ĩ'di dó sĩ kí vú dro. Ma dó dı̨̃zã ı̨sṵ́ Fãráwũ
rṵ̃ sĩ ãsĩkárĩ pírí ĩ'didrı̨ kí abe, 'bá Mı̃sı́rı̃ drı̨ kí dó sĩ nı̨̃ la ma Úpí 'i.” Įjọ́ 'dĩ sĩ 'bá
Įsı̨rayı́lı̨ drı̨ idé kí dó ı̨jọ́ kí cécé lũlé ĩ'baní rĩ áni.

5 Ála mụ lũlé la úpí Mı̃sı́rı̃ drı̨ ní 'bá Įsı̨rayı́lı̨ drı̨ mụ kí 'bo, Fãráwũ kí 'bá ĩ'didrı̨
ãmbogo rú rĩ abe uja kí ĩ'bã ũrãtáŋá 'bá 'dĩ kí drı̨ gá rĩ rá jọ kí, “Įjọ́ ãmaní idélé íni
rĩ ã'du? Ãma a'be 'bá Įsı̨rayı́lı̨ drı̨ kí mụlé rá ãzíla ãma ãvĩ kí vâ ãzı̨ jõ ĩ'bã kí ngalé
ãmaní rĩ kí rá!”

6 Įjọ́ 'dĩ sĩ itú dó gárĩ ã'dı́ drı̨ kí bábá ãzíla 'dụ dó ãsĩkárĩ ĩ'didrı̨ kí trũ mụjó.

7 'Dụ dó fãrásĩ gárĩ ã'dı́ drı̨ selépi múké ãndânĩ rĩ kí 600 ãzíla fãrásĩ pírí Mı̃sı́rı̃ gá
'dãá rĩ kí trũ, ãmbogo la kí drı̨ celépi rĩ abe.

8 Úpí 'bã Fãráwũ úpí Mı̃sı́rı̃ drı̨ 'bã ásı̨ mbalé ũkpómgboroto rú, inga dó sĩ ásı̨ la
'bá Įsı̨rayı́lı̨ drı̨ kí vú bı̃jó, ĩ'bã kí fũjó drı̨ ũkpõ sĩ rĩ sĩ.

9 Ãsĩkárĩ Mı̃sı́rı̃ drı̨ bĩ kí 'bá Įsı̨rayı́lı̨ drı̨ kí vú, Fãráwũ 'bã fãrásĩ kí, gárĩ ã'dı́ drı̨ kí,
ãzíla 'bá cẽlépi la rĩ kí, ãsĩkárĩ kí abe pírí, ı̨sṵ́ kí 'bá 'dĩ tra kí ru ı̨̃yı̨ tı̨ gá ãni rú Pĩ
Hãhı̃rọ́tı̨ 'bã wókõ ãzí Bãálĩ Zẽfónĩ rĩ gá.

10 Fãráwũ la mụ kí ũŋmĩlé 'bo, 'bá Įsı̨rayı́lı̨ drı̨ ndre kí ãngũ kí ũngúkú gâlé, ndre
kí 'bá Mı̃sı́rı̃ gá rĩ kí kí vú ãbĩ agá. Acá kí ṵ̃rı̨ sĩ ãzíla awá kí dó sĩ Úpí rṵ́.

11 Jọ kí Mṵ́sã nî, “Mí ají ãma ũdrãlé kõtórõ agá 'dõlé ãngũ 'bã adrujó yụ sĩ 'bá kí
ı̨̃sı̨jó Mı̃sı́rı̃ gâlé rĩ sĩ yã? Míní idélé íni 'dĩ dó ã'du míní sĩ ãma anzéjó Mı̃sı́rı̃ gâlé rá?

12 Ãjọ ándrá míní Mı̃sı́rı̃ gá 'dãá, ‘Mí a'be ãma, lẽ ãnga ãzı̨ 'bá Mı̃sı́rı̃ gá rĩ 'banî
rĩ gá ku yã?’ Ĩ'di ãmaní múké ãndânĩ sĩ ãzı̨ ngajó 'bá Mı̃sı́rı̃ gárĩ 'banî ndẽ ãmaní
ũdrãjó ãngũ kõtórõ rú 'dĩ agá 'dâ rĩ rá!”

13 Mṵsã umvi 'bá 'baní, “Ĩmi idé ṹrḩ sĩ ku. Ĩtu pá ũkpó ru ĩmi mụ ú'dî'da patáŋá
Úpí 'bã mụlé i'dalé ĩminí ãndrũ rĩ ndrelé rá. 'Bá Mḩsḩrḩ drḩ ĩminí ndrelé ãndrũ 'dĩ kí
ĩmi icó kí ndrelé ḩdḩ ku.
14 Úpí la mụ ã'dḩ 'dḩlé ĩminí nĩ, lẽ ĩmi adru dríŋá.”
15 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mṵsã nî, “Mi awá sĩ ãzãkoma ndrṹjó má rṵ ã'du ḩjọ́ sĩ?
Íjọ 'bá Ḩsḩrayḩlḩ drḩ 'baní 'bã mụ kí drḩ gá.
16 Mí ĩjũ ími drḩ Mĩrĩ drĩ gá ḩjọ́ 'dĩ sĩ ḩyḩ la dó sĩ ru awa 'bá Ḩsḩrayḩlḩ drḩ 'bã za kí rú
sĩ ãngũ ã'í gâsĩ.
17 Ma 'bá Mḩsḩrḩ drḩ kí ásḩ 'bã mbalé mba-mbã ḩjọ́ 'dĩ sĩ kí dó sĩ fi kí vú gâsĩ. 'Dãá
ma dó sĩ dḩzã ḩsṵ́ Fãráwũ drḩ, ãsĩkárĩ ĩ'didrḩ kí pírí, gárĩ ã'dḩ drḩ kí ãzíla ãgọbḩ cḩ̃lépi
fãrásĩ sĩ rĩ kí abe pírí.
18 'Bá Mḩsḩrḩ drḩ kí dó sĩ nḩ la ma Úpí 'i, ádrĩ dó dḩzã ḩsṵ́ Fãráwũ rṵ̃ sĩ, gárĩ ĩ'didrḩ
ã'dḩ drḩ kí, ãzíla ãgọbḩ cḩ̃lépi fãrásĩ sĩ rĩ 'badrḩ 'bo rĩ gá.”
19 Cọtḩ mãlãyíkã Ãdróŋá drḩ tá ãsĩkárĩ Ḩsḩrayḩlḩ drḩ kí drḩ celépi nĩ rĩ uja dó ru kí
ũngúkú gâlé ru. Ṹrṵ́'bṹ ãnzḩ ḩdḩŋá áni rĩ ajá ru kí drḩlḩ gâlé rĩ sĩ kí ũngúkú gá,
20 ãzíla amṵ́ dó pá tulé ãsĩkárĩ Mḩsḩrḩ 'badrḩ kí drĩdríŋĩ gá 'bá Ḩsḩrayḩlḩ 'badrḩ abe.
Ḩnḩ-ãrã ṹrṵ́'bṹ ájí ḩnḩ wókõ ãzí rĩ nî ãzíla ãngũ ule wókõ ãzí rĩ nî, 'bá ãzí rĩ ca kí 'bá
ãzí rĩ 'ba rṵ ãni rú ku ḩnḩ 'dã sĩ pírí.
21 'Dã 'bã vúlé gá Mṵsã ĩjũ ru drḩ ḩyḩ drḩ gá, ḩnḩ 'dã agá 'dãá pírí Úpí dro ḩyḩ gõjó
vúlé ãlṵ́kṵ́kṹ ũkpó angálépi ĩtṵ́ 'bã ãfũ agâlé la sĩ, ãngũ acá dó sĩ ã'í ru, ḩyḩ awa dó
ru,
22 ãzíla 'bá Ḩsḩrayḩlḩ drḩ za kí mĩrĩ agâ sĩ ãngũ ã'í gâsĩ, ḩyḩ tu pá cí Bõrõ áni drḩ ḩjḩ gá
ãzíla ãndá gá.
23 Ãsĩkárĩ Mḩsḩrḩ drḩ bĩ kí 'bá Ḩsḩrayḩlḩ drḩ kí vú, Fãráwũ 'bã fãrásĩ kí, gárĩ ã'dḩ drḩ
kí, 'bá cḩ̃lépi la rĩ kí abe fi kí ḩyḩ agâlé ĩndĩ.
24 Ãngũsãrã sĩ Úpí andré ãngũ vṹrṵ́ 'dõlé ṹrṵ́'bṹ ãnzḩ ḩdḩŋá áni ãzíla ãcí ḩdḩŋá áni
ãmbógó rĩ agâ sĩ ãsĩkárĩ Mḩsḩrḩ drḩ 'ba rṵ ãzíla drḩ la 'be kí dó ru rá.
25 Úpí unze gárĩ ã'dḩ drḩ fãrásĩ 'bã kí selé rĩ 'bã pá kí rá, 'bã cḩ̃ kí rú sĩ tí be nĩ. 'Bá
Mḩsḩrḩ drḩ jọ kí, “Úpí la ã'dḩ 'dḩ 'bá Ḩsḩrayḩlḩ drḩ 'baní nĩ! Lẽ ãma ĩdã kí ãma ĩ'ba rṵ
'dâ rá.”
26 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mṵsã nî, “Mí ĩjũ ími drḩ Mĩrĩ drḩ gá, ḩjọ́ 'dĩ sĩ ḩyḩ la dó
sĩ ãgõ vúlé 'dõlé 'bá Mḩsḩrḩ drḩ kí ḩmvṵ́jó fãrásĩ ãzíla 'bá cḩ̃lépi fãrásĩ sĩ rĩ kí abe.”
27 Mṵsã ĩjũ dó drḩ Mĩrĩ drḩ gá, ãzíla ãngũ 'bã ṵwḩ agá 'dĩ Mĩrĩ ãgõ dó ũkpó ĩ'diní
údu rĩ trũ vúlé. 'Bá Mḩsḩrḩ drḩ 'bã kí apá agá, Úpí iti kí ḩyḩ agá lé.
28 Ḩyḩ icí dó ru vúlé aku dó gárĩ ã'di drḩ kí, 'bá fãrásĩ cḩ̃lépi rĩ kí trũ, mgbã rĩ gá
aku ãsĩkárĩ Fãráwũ drḩ 'bá Ḩsḩrayḩlḩ drḩ kí vú bĩlépi Mĩrĩ agâlé 'dĩ kí pírí. Ãzí ãlu ru
palépi rá la 'dá yụ.
29 Wó 'bá Ḩsḩrayḩlḩ drḩ za kí ḩyḩ agâ sĩ ãngũ ã'í gâsĩ, ḩyḩ tu pá cí Bõrõ áni drḩ ḩjḩ gá
ãzíla drḩ ãndá gá.
30 Ṹ'dṵ́ 'dã sĩ Úpí pa 'bá Ḩsḩrayḩlḩ drḩ kí 'bá Mḩsḩrḩ drḩ kí drḩ gá nĩ ãzíla 'bá Ḩsḩrayḩlḩ
drḩ ndre kí ãvũ 'bá Mḩsḩrḩ drḩ 'badrḩ kí 'bárá cínákí drḩ gá ḩyḩ tḩ gá 'dãá.
31 'Bá Ḩsḩrayḩlḩ drḩ kí mụ ũkpõ ãmbógó Ãdróŋá drḩ 'bá Mḩsḩrḩ gá rĩ 'ba rṵ 'dĩ ndrelé,
ṹrḩ rụ 'bá Ḩsḩrayḩlḩ drḩ kí ḩjọ́ Úpí 'bã idélé 'dĩ kí sĩ ãzíla 'bã kí dó ã'ḩtáŋá ĩ'badrḩ Úpí kí
drḩ gá ãtí'bó ĩ'didrḩ Mṵsã be.

15

Úngó Mṵsã 'bã ngolé rĩ

1 Mụ́sã kí 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ kí abe ngo kí úngó 'dĩ Úpí nî:
“Ma úngó ngo Úpí ní, ã'dusĩku ndẽ ã'dị́ rá înga rú la ụrụgá.
Fãrásĩ kí 'bá cẹ̃lépi drị̃ la gá rĩ abe u'bé kí ị̃yị́ agá.
2 Úpí ĩ'di ũkpõ mádrị̃ 'i ãzíla ma úngó ngo ĩ'dinî;
Ĩ'di 'bá áma palépi rĩ 'i.
Ĩ'di Ãdróŋá mádrị̃ 'i, ma ĩ'di ịcụ́ jã 'dâ,
Úpí má átẹ́pị drị̃, ãzíla ma ãmbõgõ ĩ'didrị̃ ungo.
3 Úpí ĩ'di 'bá ã'dị́ 'dịlépi rĩ;
rụ́ la Úpí 'i.
4 Fãráwũ 'bã gárĩ ã'dị́ drị̃ kí ãsĩkárĩ abe
u'bé kí ị̃yị́ agá.
Ãsĩkárĩ ãmbogo Fãráwũ drị́ múké ãndânĩ rĩ kí
ịmvụ́ kí Mĩrĩ Ika rĩ agá.
5 Ị̃yị́ kị́rị́ rĩ aku kí drị̃ cí;
'De kí ị̃yị́ ị̃ndụ́ gâlé cécé írã áni.
6 Úpí, ími drị́ ãndá rĩ,
i'da ũkpõ mídrị́ ãmbógó rĩ 'i.
7 Ũkpõ mídrị́ ãmbógó rĩ sĩ
mí u'bé 'bá ími lẽlépi ku rĩ kí vụ̃rụ́.
Ínzị̃ ũmbã mídrị́ ãcí ru rĩ kí drị̃ gá;
Ivé kí rúmú-rúmú ásé áni.
8 Ũlí míní vúlé ũmvu sĩ rĩ
tra ị̃yị́ ụrụ gá.
Ị̃yị́ umvúlépi tũlãtũlã rĩ tra ru ãzíla tu pá Bõrõ áni;
ị̃yị́ ị̃yị́ 'bã ágádrị̃ gá kị́rị́ rĩ tra ru ulílé ũkpó ru.
9 Mẹ́rọ́'bá ịpị́ kí ru,
‘Ma kí vú bĩ, ma kí arụ́ rá.
Ma ãko ĩ'badrị́ mání arálé rĩ kí awa;
Áma 'a la aga kî sĩ.
Ma ménéŋá mádrị̃ anzé,
ma kí ị̃lị̃kị̃ ĩ'di sĩ.’
10 Wó ívu kí ũlí ími ũmvu gá rĩ sĩ,
ãzíla ị̃yị́ aku kí drị̃ rá.
'De kí ị̃yị́ ị̃ndụ́ gâlé
cécé írã 'bã 'delé ị̃yị́ ũkpó agá rĩ áni.
11 Úpí, ã'di 'i ãdroŋa kí agá mî áni la nĩ yã?
Ã'di 'i mî áni rĩ gá nĩ?
Dị̃zã rú ãzíla ãlá ru,
Ãzị́ míní ngalé rĩ ụ̃sụ̃táŋá ru
12 Mí ĩjũ ími drị́ ãndá rĩ
Vũ uti mẹ́rọ́'bá kí rá.
13 Lẽtáŋá mídrị́ a'délépi ku rĩ sĩ,
í'de 'bá míní anzélé rĩ kí drị̃.
Ũkpõ mídrị̃ sĩ mi kí andre tẽ,
ãngũ ãlá míní sĩ u'ájó rĩ gá.
14 Sụ́rụ́ drĩ kí are la ãzíla kí yã-yã;
ũcõgõ la 'bá Fị̃lị̃sị̃tị́nị̃ gá rĩ kí rụ cí.
15 Drị̃lẹ́ Ídõmũ gá rĩ kí idé ụ̃rị̃ sĩ,

Drĩlẹ́ Mũwábũ gá rĩ kí ũrĩ la kí rụ yãŋá trũ,
'bá Kãnánĩ drị kí aká ralé sụ́sụ́ ru;
16 ũrĩ ãmbógó la fi kí ásị gá nĩ.
Drĩ kí drị ũkpó mídrị ndre
kí pá tu ãvẽvĩ kóru ũrĩ sĩ
kpere 'bá mídrị 'bã kí alị agá, Úpí,
kpere 'bá míní apálé rĩ 'bã kí alị agá.
17 Mi kí ají ãzíla mi kí iri
'bé mídrị drĩ gá,
ãngũ míní idélé míní sĩ u'ájó rĩ gá Úpí,
ãngũ ãlápítí, Úpí míní idélé drị mídrị sĩ rĩ 'i.
18 Úpí mi adru Úpí ru jã 'dâ.”

Úngó Mịrịyãmũ 'bã ngolé rĩ

19 'Bá Ịsịrayịlĩ drị 'bã kí alịjó ĩyị agá ãngũ ã'í rĩ drĩ gâsĩ rĩ sĩ, Fãráwũ 'bã fãrásĩ kí, gárĩ ã'dị drị kí, 'bá cẽlépi la rĩ kí abe fi kí ĩyị agâlé, Úpí ají ĩyị kí drĩ akulé mũ'dũ.
20 Nábĩ ũkú ru Mịrịyãmũ Ãrọ́nĩ 'bã ámvọ́pị a'dụ́ kụ́lịmvá drị gá, ãzíla ũkú pírí bĩ kí ĩ'di vú, ãko ĩ'badrị úngó drị trũ ãzíla úngó tuŋá trũ.
21 Mịrịyãmũ ngo úngó ĩ'banî
“Ma úngó ngo Úpí ní, ã'dusĩku ndẽ ã'dị rá înga rụ́ la ụrụgá.
Fãrásĩ kí 'bá cẽlépi drĩ la gá rĩ kí abe u'bé kí ĩyị agá.”

Ĩyị ũjị rĩ

22 Ĩjọ 'dã 'bã vúlé gá Mụ́sã 'de dó 'bá Ịsịrayịlĩ drị kí drĩ Mĩrĩ Ika rĩ gá rĩ sĩ, mụ kí dó ãngũ kõtórõ ru Sụ́rĩ gá. Acị kí ãngũ kõtórõ rú rĩ agá ụ́'dụ́ na ịsụ́ kí ĩyị ku.
23 Kí mụ acálé Márã gá 'bo, icó kí ĩyị 'dãá rĩ mvụlé ku ã'dusĩku ĩyị ũjị-ũjị. (Ĩjọ 'dĩ bãsĩ ĩ'baní ãngũ 'dã 'bã rụ́ 'dajó Márã 'i 'dĩ.)
24 'Bá unu kí Mụ́sã ụrụ'bá gá, jọ kí, “Ãma dó mụ ã'du mvụlé?”
25 Mụ́sã 'bã mãmálá Úpí drĩlẹ́ gá, ãzíla Úpí i'da ĩ'diní ife dụ́lụ́. 'Be ife ĩyị agá, ãzíla ĩyị uja dó sĩ ru ãjị-ambamba rú mvụlé mvụ-mvũ.
Ãngũ 'dã gá 'dãá Úpí azị ãzịtáŋá ĩ'baní, ãzíla ũ'bĩ sĩ kî.
26 Jọ ĩ'baní, “Ĩdrĩ Úpí Ãdróŋá ĩmidrị tị are múké-múké, ãzíla ĩdrĩ ịjọ́ áma mịfị gá múké rĩ kí idé áyụ, ĩdrĩ ásị 'bã ãzịtáŋá mání azịlé rĩ kí tãmbajó rá, Má icó ãyánĩ ándrá mání ajílé 'bá Mịsịrĩ gá rĩ kí drĩ gá rĩ ajílé ĩmi drĩ gá ku, ã'dusĩku ma Úpí ĩmi adrílépi rĩ 'i.”
27 'Bá 'dĩ mụ kí dó Ĩlịmũ gá, 'dãá ĩyị kídí ru rĩ kí mụdrị drĩ ĩrĩ, ãzíla káci kí kãlị ázĩrĩ, ãzíla ri kí dó ĩyị tị gá 'dãá ãni rú.

16

'Bá 'bã kí unujó ãkónã ãkõ sĩ rĩ

1 'Bá ũ'bí Ịsịrayịlĩ drị ko kí dó pírí drĩ mụlé angájó Ĩlịmũ gá rĩ sĩ ãzíla ca kí dó kõtórõ umvelé Sínĩ rĩ gá, 'dĩ drĩdríŋĩ Ĩlịmũ 'badrị Sĩnáyĩ be rĩ gá ĩmbá ĩrĩ rĩ 'bã ụ́'dụ́ mụdrị drĩ tõwú rĩ sĩ 'dĩ ĩ'baní ãfũjó Mịsịrĩ gâlé rĩ sĩ.
2 Kõtórõ agâlé ũ'bí Ịsịrayịlĩ drị unu kí Mụ́sã kí ụrụ'bá gá Ãrọ́nĩ be.
3 'Bá Ịsịrayịlĩ drị jọ kí ĩ'baní, “Ãdrĩ ándrá ũdrã agá Úpí drị gá Mịsịrĩ gâlé la ándrá múké. Ãma ándrá ĩzá na ĩyõ rú ĩ'di ca ãmaní rá ãzíla ãma ándrá ãkónã na agá ãmaní lẽlé rĩ áni, wó ĩmi ají ãma lú kõtórõ 'dĩ agá 'dõlé sĩ ãma ụ'dịjó pírí ãbịrị sĩ.”

4 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ vâ Mụ́sã nî, “Índre ma mụ ãkónã fẽlé angájó 'bũ̃ gâlé ĩminî, ụ́'dụ́ ãlu-ãlu sĩ 'bá 'bã mụ kí ãkónã calépi ĩ'baní ụ́'dụ́ 'dã sĩ rá rĩ atrálé. Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ ma kí ũ̃'bĩ̃ kí nõ sĩ icó ãzị́táŋá mádrị̃ kí vú ũbĩ̃lé rá yã jõku yụ yã rĩ.
5 Ụ́'dụ́ ázíyá Sãbị́tĩ̃ ãlu-ãlu drị̃ sĩ, drĩ kí ãko ĩ'baní tralé rĩ kí idé ajílé jó agá, 'bã adru dó ĩyõ rú pâlé ĩ̃rĩ̃ sĩ, 'bã ndẽ jõ tralé ụ́'dụ́ ãzí 'dã 'badrị̃ gá rĩ kí rá.”
6 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, Mụ́sã kí Ãrọ́nĩ̃ be jọ kí 'bá pírí Ịsịrayị́lĩ̃ drị̃ 'baní, “Ĩndró 'dĩ sĩ ĩmi dó nĩ̃ la rá ĩ'di Úpí ĩmi ajílépi angájó Mĩ̃sị́rĩ̃ gâlé rĩ 'i,
7 ãzíla ũ̃'bụ́tị sĩ ĩmi dĩ̃zã Úpí drị̃ ndre, ã'dusĩ̃ku are ununuŋá ĩminí unujó ĩ'di ụrụ'bá gá rĩ rá. Ãma dó ã'di 'i ĩminí sĩ unujó ãma ụrụ'bá gá?”
8 Mụ́sã jọ vâ, “Ĩmi nĩ̃ la 'dĩ Úpí 'i ĩ'diní ĩminí ĩzá fẽjó najó ĩndró sĩ ãzíla ãkónã ĩminí lẽlé rĩ fẽjó ũ̃'bụ́tị sĩ rĩ sĩ, ã'dusĩ̃ku are ununuŋá ĩmidrị̃ ĩ'di ụrụ'bá gá rĩ rá. Wó ãma ã'di kî? Adru ĩmi 'dĩ unu ãma ụrụ'bá gá la ku, wó ĩmi 'dĩ unu Úpí ụrụ'bá gá.”
9 Mụ́sã jọ Ãrọ́nĩ̃ ní, “Ị́jọ 'bá ũ'bí Ịsịrayị́lĩ̃ drị̃ 'baní pírí, 'bã amụ́ kí Úpí drĩ̃lẹ́ gá, ã'dusĩ̃ku are ununuŋá ĩ'badrị̃ rá.”
10 Ãrọ́nĩ̃ 'bã drĩ ị́jọ́ jọ agá ũ'bí pírí Ịsịrayị́lĩ̃ drị̃ kí abe 'dĩ gá 'dâ, ndre kí ãngũ kõtórõ agâlé, ãzíla dĩ̃zã Úpí drị̃ i'da ru ũ̃rụ́'bũ̃ agá.

Ãdróŋá 'bã Mãnã kí fẽjó Ãlí'boŋá trũ rĩ

11 Úpí jọ Mụ́sã ní,
12 “Má are ununuŋá 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ drị̃ 'badrị̃ 'bo. Ị́jọ ĩ'baní, ‘Ị̃tọ́lọŋá sĩ ĩmi ĩzá na, ãzíla ũ̃'bụ́tị sĩ ĩmi aga ãkónã sĩ rá. Ĩmi dó sĩ nĩ̃ la ma Úpí Ãdróŋá ĩmidrị̃ 'i.’ ”
13 Ĩndró 'dã sĩ ãlí'boŋá amụ́ kí ãzíla uri kí ãngũ 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ drị̃ 'bã kí bụ́rụ́jọ́ kí drõjó rĩ gá pírí, ãzíla ũ̃'bụ́tị sĩ andrẹlị́ká ka ãngũ drĩ̃ gá fumgbu.
14 Andrẹlị́ká la mụ ụngụ́lé 'bo, ãko ãzí 'be ãngũ drĩ̃ cí.
15 'Bá Ịsịrayị́lĩ̃ drị̃ kí mụ ndrelé la 'bo, nĩ̃ kí ãkõ ã'du yã rĩ gá ku i'dó kí ru ụzị́lé cénĩ̃-cénĩ̃ rú, “Ãko 'dĩ ã'du?”
Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Mụ́sã jọ ĩ'baní, “'dĩ bã sĩ ãkónã Úpí 'bã fẽlé ĩminí nalé rĩ 'i.
16 Úpí fẽ ãzị́táŋá, ‘Lẽ 'bá ãlu-ãlu 'bã tra ãkónã ĩ'diní lẽlé rĩ áni. Í'dụ 'bá ãlu-ãlu mídrị̃ lịcọ́ gá rĩ 'baní ĩ'di bãkụ́lẹ̃ ĩ̃rĩ̃-ĩ̃rĩ̃ calépi ĩ'baní rá rĩ sĩ.’ ”
17 'Bá Ịsịrayị́lĩ̃ drị̃ idé kí cécé lũlé ĩ'baní 'dã áni, 'bá ãzí rĩ tra kí ãkónã ĩyõ rú ãzí rĩ tra kí were rú.
18 'Bá 'dĩ kí mụ ãkónã ĩ'baní tralé rĩ kí ũ̃'bĩ̃lé 'bo, 'bá tralépi la ĩyõ rĩ 'baní adru ambamba ku, ãzíla tralépi la were rĩ 'badrị̃ adru kí dọ́dọ́ ku. 'Bá pírí tra kí ãkónã calépi ĩ'baní lẽlé rĩ vú sĩ.
19 Mụ́sã jọ ĩ'baní, “'Bá ãzí 'bã mba jõ tã la cajó kpere ũ̃'bụ́tị gá ku.”
20 Wó 'bá ãzí rĩ are kí Mụ́sã 'bã tị ku mba kí tã la kpere ũ̃'bụ́tị gá. Ĩ'di mụ calé ũ̃'bụ́tị sĩ ãkónã ci kí dó ũ̃'bụ rú i'dó kí dó ngũ̃lé ngũ̃ngũ̃. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Mụ́sã u'á ĩ'baní ũmbã sĩ.
21 Ũ̃'bụ́tị ãlu-ãlu sĩ 'bá ãlu-ãlu ri tralé la ĩ'diní lẽlé rĩ áni; ĩ̃tụ́ drĩ aká ãcí ru 'bo, tá acelépi rĩ kí aká rá.
22 Ụ́'dụ́ ázíyá rĩ sĩ, tra kí ãkónã ĩyõ rú bãkụ́lẹ̃ sụ 'bá ãlu-ãlu sĩ pâlé ĩ̃rĩ̃. 'Bá drĩ̃lẹ́ ru ũ'bí 'badrị̃ amụ́ kí pírí ãzíla lũ kí ị́jọ́ la Mụ́sã ní.
23 Mụ́sã jọ ĩ'baní, “Ị́jọ́ 'dĩ bãsĩ̃ Úpí 'bã azịlé rĩ: Drũ̃sĩ̃ ĩ'di Sãbátũ ụ́'dụ́ ãlá avị́jó Úpí 'bã 'bãlé ndú sĩ ĩ'di ĩ̃nzĩ̃jó rĩ 'i. Ĩmi u'bé ãko ĩminí lẽlé u'bélé rĩ kî, ãzíla ĩmi a'dí ãko ĩminí a'dílé rĩ kî. Ĩmba ị́mbị̃ la kí tã 'bãlé bụ́lụ́ gá ụ́'dụ́ drũ̃sĩ̃ rĩ nî.”
24 Mba kí tã la kpere ũ̃'bụ́tị gá cécé Mụ́sã 'bã azịlé ĩ'baní rĩ áni, ãzíla ci ũ̃'bụ rú ku jõku ngũ̃ ku.
25 Mụ́sã jọ, “Ĩna ãndrũ ĩ'di, ã'dusĩ̃ku ãndrũ ĩ'di Sãbátũ ụ́'dụ́ ãlá avị́jó Úpí 'bã 'bãlé ndú sĩ ĩ'di ĩ̃nzĩ̃jó rĩ 'i ãzíla ĩmi icó ãkónã ịsụ́lé ãngũ drĩ̃ gá ãmvêlé ku.

26 Ụ'dụ́ ázíyá rĩ kí agá, ĩtra ãkónã ĩmidrị̃ kî, wó ụ'dụ́ ázị̃rị̃ rĩ la adru Sãbátũ, ãko
ãzí ãkónã rú la 'bã adru ala gá 'dáyụ.”
27 Wó ụ'dụ́ ãlu Sãbátũ drị̃ 'dã sĩ, 'bá ãzí rĩ fũ kí tí mụlé ãkónã tralé, wó ịsụ́ kí ku.
28 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mụ́sã nî 'bã jọ, “'Bá Ịsịrayị́lĩ̃ drị̃ 'dĩ ĩmi ãzị́táŋá mádrị̃
kí gã tã mbalé úmgbé ụ'dụ́ íngõpí yã?
29 Ĩndre drĩ ma Úpí 'i, áfẽ ĩminí Sãbátũ sĩ avị́jó ụ'dụ́ ázíyá sãbị́tĩ̃ ãlu-ãlu drị̃ sĩ, ĩmi
ãkónã tra ụ'dụ́ ĩ̃rĩ̃ ãni. 'Bá pírí 'ba u'á kí ãngũ ãlu gá ụ'dụ́ sãbátũ drị̃ sĩ; 'bá ãzí 'bã
fũ ãmvé ku.”
30 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá avị́ kí dó ụ'dụ́ ázị̃rị̃ rĩ sĩ.
31 'Bá Ịsịrayị́lĩ̃ drị̃ umve kí ãkónã 'bã rụ́ mãnã. I'dá ándrá cécé ũri ãzí ífí imve la
áni ãzíla ãjị́ la ándrá cécé mũkátĩ idélé ãnụ́ sĩ rĩ drị̃ áni.
32 Mụ́sã jọ ĩ'baní, “Ãzị́táŋá Úpí 'bã fẽlé rĩ íni: Ĩ'dụ mãnã bãkụ́lẹ̃ ãlu ãzíla ĩmba tã la
anzị ĩmidrị́ drĩ̃lẹ́ gâlé rĩ 'banî, kí dó sĩ ãkónã ándrá mání fẽlé ĩminí nalé kõtórõ agá
'dãá mání ĩmi anzéjó Mĩ̃sị́rĩ̃ gâlé rĩ ndre.”
33 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Mụ́sã jọ Ãrọ́nĩ̃ ní, “Í'dụ úmvú lụ́rụ́lũ̃rũ̃ rú la í'bã mãnã bãkụ́lẹ̃ ãlu ala
gá. Í'bã ĩ'di Úpí drĩ̃lẹ́ gá tã la mbajó anzị ĩmidrị́ drĩ̃lẹ́ gâlé rĩ 'banî.”
34 Ãrọ́nĩ̃ are ị́jọ́ Úpí 'bã azịlé Mụ́sã ní 'dã rá, idé cécé lũlé ĩ'diní mãnã ị́jọ́ vú nzejó
rĩ 'bãjó sĩ tã la mbajó rá.
35 'Bá Ịsịrayị́lĩ̃ drị̃ na kí dó mãnã ílí kãlị́ sụ, kpere ĩ'baní acá agá ãngũ ĩ'bã kí sĩ ri
jó rĩ gá; na kí dó mãnã kpere ĩ'baní ca agá lõkókõrí Kãnánĩ drị̃ gá.
36 (Ãko ã'í rĩ 'bã ũ'bĩ̃ŋá ífã rĩ ají kí ru lítã kãlị́ ĩ̃rĩ̃ rĩ be.)

17

Ĩ̃yị̃ ãfũlépi írã agá rĩ

1 'Bá ũ'bí Ịsịrayị́lĩ̃ drị̃ ko kí dó drĩ̃ pírí mụlé kõtórõ umvelé Sínĩ gâlé wãyá co trũ
Úpí 'bã ãzị́táŋá la fẽjó rĩ áni. Mụ kí dó rilé Rĩ̃fĩ̃dĩ̃mũ̃ gá, wó ĩ̃yị̃ 'bá 'baní icólé mvụlé
la 'dá yụ.
2 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ 'bá i'dó kí dó ãwãlé Mụ́sã ụrụ'bá gá ãzíla jọ kí, “Ífẽ ãmaní ĩ̃yị̃ mvụlé.”
Mụ́sã umvi ĩ'baní, “Ĩmi ãwã má be ã'du ị́jọ́ sĩ yã? Ĩmi Úpí ũ'bĩ̃ ã'du ị́jọ́ sĩ yã?”
3 Wó ĩ̃yị̃ vị́ ndẽ dó 'bá kí rá, i'dó kí dó ị́jọ́ jọlé Mụ́sã ụrụ'bá gá. Jọ kí ĩ'diní, “Mí ají
ãma angájó Mĩ̃sị́rĩ̃ gâlé ãmaní sĩ drĩ̃ cịjó ãmã anzị abe ãzíla ãnãkpá kí trũ ĩ̃yị̃ ãkõ sĩ
sĩ ũdrãjó ã'du ị́jọ́ sĩ yã?”
4 'Dã 'bã ũngúkú gá Mụ́sã 'bã dó mãmálá Úpí drĩ̃lẹ́ gá, “Ma dó rá la 'bá 'dĩ 'baní
ã'du idé? Kí bábá lẽjó áma u'béjó írã sĩ sĩ áma 'dịjó.”
5 Úpí umvi Mụ́sã ní, “Ímụ 'bá kí drĩ̃lẹ́ gâlé. Í'dụ 'bá ĩyõ Ịsịrayị́lĩ̃ drị̃ kí 'bã ãzí kí
ãzíla í'dụ vâ ími drị̃ gá túré ándrá míní sĩ mĩrĩ umvelé Náyĩ̃lĩ̃ 'i rĩ 'a gbãjó rĩ 'i ãzíla
ímụ dô.
6 Ma mụ pá tulé ími drĩ̃lẹ́ gá 'Bé Hõrébũ gá 'dãá. Ígbã írã 'i, ĩ̃yị̃ la dó sĩ ãfũ alagâlé
'bá 'baní mvụlé.” Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Mụ́sã idé dó ị́jọ́ 'dĩ 'dĩ 'bã áni 'bá ĩyõ Ịsịrayị́lĩ̃ drị̃ kí drĩ̃
gâsĩ.
7 'Da dó sĩ ãngũ 'dã 'bã rụ́ Másã 'i ãzíla Mẽ̃rị́bã 'i, ã'dusĩku 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ rú rĩ 'bã kí
ãwãjó ãzíla Úpí ũ'bĩ̃jó rĩ sĩ, “Úpí ãma agá 'dâ cí yã jõku 'dáyụ?”

'Bá Ãmãlẹ́kĩ̃ drị̃ kí ndẽjó rĩ

8 'Bá Ãmãlẹ́kĩ̃ drị̃ amụ́ kí ã'dị́ 'dịlé 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ drị̃ kí abe Rĩ̃fĩ̃dĩ̃mũ̃ gá.
9 Mụ́sã jọ Yósũwã nî, “Mí ũpẽ ãgọbị ãzí kí ãgọbị ãmadrị̃ kí agá 'dâ mụjó ã'dị́ 'dịjó
'bá Ãmãlẹ́kĩ̃ drị̃ abe, drũ̃sĩ̃ ma mụ pá tulé 'bé drĩ̃ gá túré Ãdróŋá drị̃ trũ áma drị́ gá.”

10 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Yósũwã 'dị dó ã'dị́ 'bá Ãmãlẹ́kẽ̃ drẽ̃ kí abe Mṵ́sã 'bã jọlé ĩ'diní rĩ áni, Mṵ́sã 'i, Ãrọ́ñẽ̃ 'i ãzíla Hṵ́rẽ̃ 'i tụ kí ụrụgá 'bé sị gâlé.
11 Mṵ́sã drĩ drẽ̃ inga ụrụgá, 'bá Ịsịrayị́lẽ̃ drẽ̃ kí ã'dị́ ndẽ nĩ, wó drẽ̃ la drĩ ũrõ asị́jó vṵ̃rṵ́, 'bá Ãmãlẹ́kẽ̃ drẽ̃ kí ã'dị́ ndẽ nĩ.
12 Mṵ́sã 'bã drẽ̃ la dó mụ ũrõlé 'bo, Ãrọ́ñẽ̃ kí Hṵ́rẽ̃ be a'dṵ́ kí írã 'bãlé Mṵ́sã ní sĩ rijó drẽ̃ la gá. Ãrọ́ñẽ̃ kí Hṵ́rẽ̃ be tu kí pá, inga kí drẽ̃ la kí ụrụgá, 'bá ãlu rĩ wókõ ãlu rĩ gá, ãzí rĩ wókõ ãzí rĩ gá. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Mṵ́sã 'bã drẽ̃ ace kí dó ũkpó ru ụrụgâ sĩ kpere ẽ̃tṵ́ 'bã 'de agá.
13 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Yósũwã ụ'dị́ dó 'bá Ãmãlẹ́kẽ̃ drẽ̃ kí ménéŋá sĩ.
14 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mṵ́sã ní, "Ísĩ ị́jọ́ 'dĩ kí bṵ́kṵ̃ gá sĩ ị́jọ́ ũrãjó drẽ̃ la gá. Lẽ ífẽ Yósũwã 'bã are ĩ'di 'bã bị́lẹ́ sĩ cé, ã'dusĩku ma mụ 'bá Ãmãlẹ́kẽ̃ drẽ̃ 'dĩ kí ụ'dị́lé ṹnọ́kṵ́ drẽ̃ gá 'dâ pírí rá."
15 Mṵ́sã sị dó ãlĩtárĩ sĩ ídétáŋá idéjó rĩ, 'da dó sĩ rṵ́ la "Úpí fẽ mání ã'dị́ ndẽlé rá 'i."
16 Mṵ́sã jọ, "Ị́jọ́ 'dĩ sĩ drẽ̃ sulé ụrụgâlé rĩ la ca kpere úmvúke Úpí drẽ̃ rṵ́. Úpí la mụ ã'dị́ 'dịlé 'bá Ãmãlẹ́kẽ̃ drẽ̃ kí abe jã 'dâ!"

18

Yétẽrõ amṵ́ Mṵ́sã ndrelé

1 Ṵ'dṵ́ ãlu Mṵ́sã 'bã ándrẽ̃pị Yétẽrõ átáló ru Mẽ̃dẽ̃yánẽ̃ gá rĩ are ị́jọ́ pírí Ãdróŋá 'bã idélé Mṵ́sã ní 'bá Ịsịrayị́lẽ̃ drẽ̃ kí abe rĩ kí, ãzíla Úpí 'bã 'bá kí anzéjó Mẽ̃sẽ̃rẽ̃ gâlé ãmvé rĩ kí rá.
2 Mṵ́sã 'bã ándrẽ̃pị Yétẽrõ amṵ́ ĩ'di rṵ́ 'dõlé, ají ũkû Zĩpórã ándrá Mṵ́sã 'bã tị pẽlé vúlé ĩ'di rṵ̃lé rĩ 'i,
3 ãzíla ĩ'di 'bã anzị ẽ̃rẽ̃ rĩ kí ĩndĩ. Ngọ́pẽ̃ ãlu rĩ rṵ́ la Gẽ̃rẽ̃sẽ̃mṵ̃ 'i ãzí rĩ rṵ́ la Ẽ̃lẽ̃yázã 'i Mṵ́sã jọ, "Ári u'álé 'bá ãzí 'bã ãngũ gá ãmẽ̃yọ́ŋá ru," 'da dó sĩ ngọ́pẽ̃ rṵ́ Gẽ̃rẽ̃sẽ̃mṵ̃ 'i.*
4 Jọ vâ, "Ãdróŋá má átẹ́pị drẽ̃ ko áma ãzã ãzíla apá ma úpí Mẽ̃sẽ̃rẽ̃ drẽ̃ 'bã lẽjó áma 'dijó rĩ sĩ," ị́jọ́ 'dĩ sĩ 'da dó ngọ́pẽ̃ rṵ́ Ẽ̃lẽ̃yázã 'i.†
5 Yétẽrõ amṵ́ kí ẽ̃zẹ́pẽ̃ Mṵ́sã 'bã ũkû trũ ãzíla anzẽ̃ŋá kí abe kõtórõ agá 'bé Ãdróŋá drẽ̃ Mṵ́sã 'bã kí rijó rĩ 'bã pá gá.
6 Pẽ dó ṵ'dṵ́kọ́ tị Mṵ́sã ní lũjó la kí amṵ́ gẽ̃rẽ̃ gá 'dĩ,
7 ị́jọ́ 'dĩ sĩ Mṵ́sã mụ kí a'ị́lé, kí mụ drẽ̃ ụfụlé 'bo, Mṵ́sã ãvṵ̃ vṵ̃rṵ́, ãzíla inga dó ru ĩ'di amvulé jṵ́jṵ́ sĩ. Zị kí ru vẹ́ sĩ, ãzíla mụ kí filé Hémã agâlé.
8 Mṵ́sã nze Yétẽrõ ní ị́jọ́ Úpí 'bã idélé úpí Mẽ̃sẽ̃rẽ̃ drẽ̃ rṵ́ ãzíla 'bá Mẽ̃sẽ̃rẽ̃ drẽ̃ kí ụrụ'bá gá, ĩ'di 'bã sĩ 'bá Ịsịrayị́lẽ̃ drẽ̃ kí pajó rĩ kí pírí. Nze vâ ĩ'diní ị́jọ́ 'bá Ịsịrayị́lẽ̃ drẽ̃ 'bã kí cãndí ịsṵ́jó gẽ̃rẽ̃ gá ãzíla Úpí 'bã kí pajó rĩ.
9 Yétẽrõ la mụ ị́jọ́ Úpí 'bã idélé múké sĩ 'bá Ịsịrayị́lẽ̃ drẽ̃ kí pajó 'bá Mẽ̃sẽ̃rẽ̃ drẽ̃ kí drẽ̃ gá rĩ arelé 'bo, ãyĩkõ fụ ĩ'di rá,
10 Yétẽrõ jọ, "Ícṵ Úpí 'i, ĩ'di 'bã ĩmi apájó angájó úpí Mẽ̃sẽ̃rẽ̃ drẽ̃ ãzíla 'bá Mẽ̃sẽ̃rẽ̃ drẽ̃ kí drẽ̃ gá rĩ sĩ! Ícṵ Úpí 'i, ĩ'di 'bã 'bá ĩ'didrẽ̃ kí apájó ĩ'baní adrujó ãtí'bó ru rĩ gá rĩ sĩ.
11 Ánẽ̃ dó ú'dî'da Úpí ndẽ ãmbõgõ sĩ ãdroŋa ãzí 'bá 'bã kí ẽ̃nzẽ̃lé ãzí rĩ kí pírí rá, ã'dusĩku idé ị́jọ́ 'dĩ kí 'bá Mẽ̃sẽ̃rẽ̃ rú 'dĩ 'ba rṵ́ 'dĩ sĩ kí 'bá Ịsịrayị́lẽ̃ drẽ̃ kí u'é agá ũnzí."
12 Yétẽrõ Mṵ́sã 'bã ándrẽ̃pị ají dó ãko fẽlé ídétáŋá ivélé ivê rĩ rú rĩ kí, ãko ãwã'dĩfô rú fẽlé Ãdróŋá ní rĩ kí abe; ãzíla Ãrọ́ñẽ̃ amṵ́ kí 'bá ĩyõ Ịsịrayị́lẽ̃ drẽ̃ kí abe pírí ãkónã idélé ndú ãrútáŋá ru 'dĩ nalé Ãdróŋâ drẽ̃lẹ́ gá.

'Bá ĩ̃jọ́ lị̃lẹ́pi ri kí ũpẽjó rĩ

---

* **18:3** *Gẽ̃rẽ̃sẽ̃mṵ̃* ífí la Ĩbũrãníyã tị sĩ "ãmẽ̃yọ́ŋá 'i." † **18:4** Ãdróŋá pa ma drã sị gá.

13 Drũsĩ́ íni Mṵ́sã ri úmvúke ĩ'didrĩ́ drĩ́ gá sĩ 'bá kí ị́jọ́ lịlẹ́. 'Bá fẽ kí ĩ'diní sáwã sĩ
avị́jó ku i'dójó ũ'bṵ́tị sĩ kpere ĩndró sĩ.
14 Yétẽrõ lã mụ ị́jọ́ Mṵ́sã 'bã idélé 'dĩ kí ndrelé pírí 'bo, zị Mṵ́sã 'i, "Ị́jọ́ míní idélé sĩ
'bá pírí kí 'bã ị́jọ́ lịjó mi 'i 'dĩ ã'du? Mi kí nga pírí mi 'i la ã'du sĩ, 'bá pírí 'baní sĩ pá
tujó ími andre gá i'dójó ũ'bṵ́tị sĩ kpere ĩndró sĩ?"
15 Mṵ́sã umvi Yétẽrõ ní, "Ã'dusĩku 'bá kí amṵ́ má rṵ́ ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ nĩ̃lé.
16 'Bá drĩ́ kí ị́jọ́ ịsṵ́ kí drĩdríŋĩ gá, ála ají la mádrị́, ãzíla ma dó sĩ ị́jọ́ ĩ'badrĩ́ awa ã'di
pịrị la nĩ jõku ã'di pịrị ku la nĩ ãzíla ma ĩ'baní ãzị́táŋá Ãdróŋá drĩ́ kí lũ rá."
17 Yétẽrõ jọ dó Mṵ́sã ní, "Ị́jọ́ míní idélé 'dĩ adru múké ku.
18 Mi mụ ãndẽlé 'bá amṵ́lépi mí rṵ́ 'dĩ kí abe rá. Ãzị́ 'dĩ míní ngalé á'dṵ̃sĩ rĩ gá
ambamba.
19 Mí are drĩ́ ị́jọ́ áma tị gá rĩ, ãzíla Ãdróŋá la ími ãzã ko rá. Ĩ'di múké la míní pá
tujó 'bá kí kẽjị́ gá Ãdróŋâ drĩ̃lẹ́ gá ãzíla ị́jọ́ ĩ'bã kí ãwãjó rĩ kí lũjó ĩ'dinî.
20 Mí imbá kí ãzị́táŋá Ãdróŋá drĩ́ kí sĩ ãzíla gbíyã múké rĩ kí sĩ 'bã nĩ́ kí rû sĩ kí ã'du
idé yã rĩ gá cé.
21 Ũ'bãjó la 'dĩ drĩ́ gá, lẽ mí ũpẽ 'bá icólépi rá rĩ kí, lẽ 'ba adru kí 'bá idélépi ũrĩ́
sĩ Ãdróŋá sĩ rĩ kî, icójó ásị́ tịjó kí drĩ́ gá rá ãzíla 'bá séndẽ sĩ 'ba mịfĩ́ sajó rĩ ngũ̃lépi
ũnzí rĩ kî. Í'bã kí ãmbogo rú ị́jọ́ lịlẹ́ 'bá álĩfũ drĩ́ kí, 'bá túrú drĩ́ kí, 'bá kãlị́ tõwú drĩ́
kí, ãzíla 'bá mụdrị́ drĩ́ kí drĩ̃lẹ́ gá.
22 Ífẽ 'bã nga kí ãzị́ 'bá kí ị́jọ́ lịjó ṵ́'dṵ́ pírí. 'Bã lị kí ị́jọ́ were rĩ kí, ị́jọ́ ãnzị rĩ kí 'ba
ají kí kí mídrị́. Ãzị́ la sĩ adru míní ĩpé ru drĩ kí ãzị́ 'bã ãnzị ale mí be rĩ gá.
23 Ídrĩ idé la 'dĩ áni, ãzị́táŋá Ãdróŋá 'bã fẽlé mídrị́ rĩ sĩ mí icó ãndẽlé ãzị́ sĩ ku, 'bá
'dĩ kí pírí mụ lịcọ́ gâlé ásị́ ĩ̃gbẽ̃ sĩ ãzíla kí ịsṵ́ la ị́jọ́ ĩ'badrĩ́ kí úde kí rá."
24 Mṵ́sã are ị́jọ́ Yétẽrõ 'bã jọlé ĩ'diní rĩ kí rá ãzíla idé ị́jọ́ pírí ĩ'di 'bã jọlé rĩ kí rá.
25 Mṵ́sã ũpẽ 'bá icólépi rá rĩ kí 'bá Ịsịrayị́lĩ́ drĩ́ kí drĩdríŋĩ gá. Ũpẽ 'bá ãmbogo rú
ị́jọ́ lịlẹ́pi 'bá álĩfũ, 'bá túrú, 'bá kãlị́ tõwú, ãzíla 'bá mụdrị́ kí drĩ̃lẹ́ gá rĩ kî.
26 Nga kí ãzị́ 'bá kí ị́jọ́ lịjó rĩ ãsĩ̃ŋá kóru, kí ị́jọ́ ãnzị rĩ kí ájí Mṵ́sã drị́, kí ĩpé rĩ kí ị́jọ́
de lịlẹ́ nĩ.
27 Mṵ́sã azị dó ándrị́pĩ́ Yétẽrõ be, 'bã dó pá la ãzíla mụ dó sĩ ĩ'didrĩ́ sṵ́rṵ́ gâlé.

19

'Bá Ịsịrayị́lĩ́ drĩ́ 'bã kí adrujó 'bé Sĩnáyĩ gá rĩ

1 'Bá Ịsịrayị́lĩ́ drĩ́ 'bã kí ãfũjó Mĩ̃sị́rĩ́ gâlé 'bo rĩ sĩ, acị́ kí ĩmbá ĩ̃rĩ́ ãzíla ĩmbá na rĩ
'bã ṵ́'dṵ́ ãlu rĩ sĩ ãzíla acá kí dó 'bé Sĩnáyĩ gá.
2 'Dĩ ĩ'bã kí ãngũ Rĩ̃fĩ́dĩ́mṵ̃* drĩ́ a'bejó 'bo rĩ gá, fi kí dó ãngũ kõtórõ rú Sĩnáyĩ drĩ́
agá, 'bá Ịsịrayị́lĩ́ drĩ́ ri kí dó 'dãá ãngũ kõtórõ rú 'bé Sĩnáyĩ drĩ́ 'bã mẹ́lẹ́tị gâlé ru.
3 'Dã 'bã ũngúkú gá Mṵ́sã mụ dó Ãdróŋá rṵ́ 'bé sị́ gâlé, ãzíla Úpí umve dó ĩ'di 'bé
agâlé ãzíla jọ ĩ'diní, "'Dĩ ị́jọ́ míní mụlé jọlé 'bá Yãkó'bõ drĩ́ lịcọ́ gá ãzíla 'bá Ịsịrayị́lĩ́
drĩ́ 'baní rĩ:
4 'Ĩmĩ ãmgbã rĩ ndre kí ị́jọ́ mání idélé 'bá Mĩ̃sị́rĩ́ gá rĩ 'ba rṵ́ 'dĩ kí ĩmi mịfĩ́ sĩ cé,
ãzíla mání ĩmi ụ'dụjó ṵ́pṵ́pị́ sĩ cécé yṵ́kṵ́ 'bã mvaka kí ụ'dụjó rĩ áni sĩ ĩmi ajíjó má
rṵ́ 'dõlé.
5 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ ĩdrĩ áma ru ásị́ pírí sĩ ãzíla tị icíma mádrị́ ĩmi abe rĩ tãmba rá, sṵ́rṵ́ pírí
ũ̃nọ́kṵ́ drĩ́ gá 'dĩ kí agá 'dâ ĩmi adru 'bá mání áma ásị́ 'bãjó rĩ kí. Ũ̃nọ́kũ̂ táni adru
agá má ãni tí,

* **19:2** Ãfũŋá 17:1; 17:8

6 ĩmi ãtalo Úpí drı̃ kî ãzíla sụ́rụ́ ãlá rĩ kî.’ 'Dĩ kí ı́jọ́ míní mụlé jọlé anzı Ịsırayı́lı̃ drı̃
'baní ri kî.”
7 'Dã 'bã vúlé gá Mụ́sã mụ dó 'bá ĩyõ Ịsırayı́lı̃ drı̃ kí tralé sĩ amụ́jó ı́jọ́ tá Úpí 'bã jọlé
ĩ'diní rĩ kí vú nzejó kí drı̃lẹ́ gá ĩ'dĩ 'bã ãzı̃táŋá la fẽjó ĩ'diní 'bã jọ rĩ áni.
8 'Bá pírí ã'ı̃ kí dó tı ãlu sĩ, “Ãma ı́jọ́ pírí Úpí 'bã jọlé rĩ kí idé rá.” 'Dã 'bã vúlé gá
Mụ́sã agụ dó umvitáŋá la vúlé Úpí rụ̃lé.
9 Úpí jọ Mụ́sã ní, “Ma mụ amụ́lé mí rụ́ 'dõlé ũ̃rụ́'bũ̃ ãnzı la agâ sĩ, 'bá kí dó ãma
are ı́jọ́ jọ agá mí be kí dó sĩ ásı̃ 'bã ími drı̃ gá jã 'dâ.” 'Dã 'bã ũngúkú gá Mụ́sã i'da dó
ı́jọ́ tá 'bá 'bã kí jọlé rĩ kí Úpí nî.
10 Úpí jọ Mụ́sã ní, “Ímụ 'bá 'ba rụ̃lé mí itú kí adrujó ãlá ru ãndrũ cajó kpere drũ̃sı̃.
'Bã ũjĩ kí ĩ'bã bõngó kí ãlá ru,
11 ãzíla ụ́'dụ́ na la sĩ 'bã adru kí bábá ã'dusĩku ụ́'dụ́ 'dã sĩ Úpí la ası̃ vũ̃rụ́ 'bá 'ba rụ́
'dõlé 'bé Sĩnáyĩ drı̃ gá 'dãá 'bá pírí kí dı̃ ĩ'di ndre sĩ.
12 Í'bã lõkókõrí 'bé pá gâsĩ trõ̃kı̃lırı ãzíla ílũ 'bá 'baní, 'bã mba kí ru tã 'bã alı kí
jõ lõkókõrí 'dĩ drı̃ gâsĩ sĩ tụjó 'bé sı̃ gâlé ku ãzíla 'bã ca kí jõ 'bé pá gâlé ku. 'Bá 'bé
ụrụ'bá alólépi rĩ lẽ ú'dı ĩ'di rá.
13 Lẽ ú'bé ĩ'di írã sĩ jõku úcã ĩ'di 'é sĩ, 'bá ãzí 'bã aló ụrụ'bá la drı̃ sĩ ku drĩ táni
adru 'bá jõku ãnãkpá, â'ı̃ ĩ'diní adrulé ídri ku. Údrĩ dó jaligó vu sáwã ãzo rú 'bo, 'bá
kí dó tụ 'bé sı̃ gâlé ĩndõ.”
14 Mụ́sã la mụ ası̃lé 'bé sı̃ gâlé rĩ sĩ 'bá 'ba rú 'dõlé 'bo, itú dó 'bá kí sĩ kí 'bãjó ãlá
ru ãzíla ũjĩ kí dó ĩ'bã bõngó kí.
15 'Dã 'bã vúlé gá Mụ́sã jọ dó 'bá 'banî, “Ĩmi itú ĩmi ụ́'dụ́ na la sĩ bábá. Ĩmi icí ĩmi
ũkû ĩmidrı̃ kí abe ku.”
16 Ụ̃'bụ́tı ụ́'dụ́ na rĩ drı̃ gá rĩ sĩ ãvi 'bã ũ̃kpẽ̃ŋá ãzíla ũnĩ̃ŋá i'dó dó nĩ, ũ̃rụ́'bũ̃ ãnzı la
aku dó 'bé 'bã drĩ cí, ãzíla ụ́'dụ́kọ́ gũká ãni kụlépi re la akụ́ dó nĩ. 'Bá pírí bụ́rụ́jọ́ gá
rĩ i'dó kí dó yãlé yã-yã.
17 'Dã 'bã ũngúkú gá Mụ́sã 'de dó 'bá kí drı̃ trũ fũjó bụ́rụ́jọ́ kí agá 'dãá trũ mụjó
Ãdróŋá rụ̃lé, utu kí dó pá 'bé pá gá 'dãá.
18 Ãcíkã ĩmũlũ dó 'bé Sĩnáyĩ pírí, ã'dusĩku Úpí ası̃ dó rilé 'bé drı̃ gá 'dãá ãcí agâ sĩ.
Ãcíkã la tụ dó 'bũ̃ gâlé cécé ãcíkã úká drı̃ áni, 'bê i'dó ru ayalé ũkpó sĩ,
19 gũká 'bã ụ́'dụ́kọ́ i'dó dó 'ụlé rere ũkpó sĩ drı̃ gá drı̃ gá. 'Dã 'bã vúlé gá Mụ́sã la
dó ı́jọ́ jọ, Ãdróŋá dó umvi la ĩ'diní ụ́'dụ́kọ́ sĩ.
20 Úpí ası̃ dó 'bé Sĩnáyĩ 'bã drı̃ gá umve dó Mụ́sã ĩ'di rụ́ 'bé 'bã drı̃kã gâlé. Íjọ́ 'dĩ sĩ
Mụ́sã tụ dó rá,
21 Úpí jọ dó Mụ́sã nî, “Ísı̃ vũ̃rụ́ 'bá 'ba rụ̃lé mí itré kí 'bã alı kí jõ lõkókõrí ũkpõ sĩ
amụ́jó Úpí ndrejó ku, 'bá ũ'bí kí mụ ũdrãlé ku.
22 Táni ãtalo amụ́lépi ãni rú Úpí rụ́ rĩ kî, 'bã itú kí ru 'bãjó ãlá ru cénĩ, jõ íni ku ma
drı̃rıma fẽ ĩ'baní rá.”
23 Mụ́sã jọ Úpí ní, “'Bá icó kí tụlé mí rụ́ 'bé Sĩnáyĩ drı̃ gâlé ku ã'dusĩku ími ãmgbã
rĩ itré ãma 'bo, ‘Lõkókõrí míní 'bãlé trõ̃kı̃lırı sĩ 'bê 'bãjó ãlá ru rĩ sĩ.’ ”
24 Úpí umvi, “Ísı̃ vũ̃rụ̃lé mí ají Ãrọ́nı̃ ụrụgá 'dõlé ĩndĩ. Wó ãtalo kí 'bá ãzí 'dĩ kí abe
'bã amụ́ kí Úpí rụ́ ụrụgá 'dõlé ku, drı̃ kí amụ́ rá kí ũdrã rá.”
25 'Dã 'bã vúlé gá Mụ́sã sı dó 'bá 'ba rụ̃lé ãzíla nze ı́jọ́ 'dĩ kí vú ĩ'baní.

20

Ãzı̃táŋá Ãdróŋá drı̃ mụdrı̃ rĩ kî
(Ãzı̃táŋá Amviŋá 5:1-21)

1 Ãdróŋá jọ ịjọ́ 'dĩ kî:

2 “Ma Úpí Ãdróŋá mídrị́ ími anzélépi Mĩsị́rị̃ gâlé, míní ándrá adrujó ãtí'bó ru rĩ sĩ
rĩ 'i.
3 “Lẽ mí ị̃nzị̃ ãdróŋá ãzí ku wó lú Ma 'i á'dụ̃sĩ.
4 “Lẽ mí idé míní í'dá ãko ãzí ãni 'bụ̃ gá jõku ụ̃nọ́kụ́ drị̃ gá jõku ị̃yị́ ụ̃nọ́kụ́ ị̃ndụ́ gá
la ãni ku.
5 Lẽ ítị̃ ími ãja vụ̃rụ́ ãdroŋa ĩnzõ rú 'dĩ 'baní jõku mí ị̃nzị̃ kí ku, ã'dusĩku ma Úpí
Ãdróŋá mídrị́ 'i ma Úpí ãjã rú rĩ 'i. Ma drị̃rị̣ma fẽ 'bá áma ngụ̃lépi ũnzí rĩ 'baní anzị
ĩ'badrị́ abe cajó kpere á'bị́ anzị na ãzíla sụ rĩ 'ba rụ́.
6 Wó ma lẽtáŋá mádrị́ i'da 'bá áma lẽlépi ãzíla ãzị́táŋá mádrị́ tãmbalépi rĩ 'bã anzị
mụlé tịlé drị̃lẹ́ gâlé álĩfũ álĩfũ rĩ 'baní.
7 “Mí ayú Úpí mídrị́ 'bã rụ́ ịjọ́ ũnzí gá ku, ã'dusĩku ma Úpí Ãdróŋá mídrị́ 'i, ma
drị̃rị̣ma fẽ 'bá áma rụ́ ayúlépi yã 'dâ rĩ ní rá.
8 “Mí ũrã ụ́'dụ́ Sãbátũ drị́ ãzíla ímba tã la ãlá ru.
9 Ínga ãzị́ mídrị́ kí ụ́'dụ́ ázíyá,
10 Wó ụ́'dụ́ ázị̃rị̃ rĩ ĩ'di Sãbátũ ụ́'dụ́ sĩ avị́jó pẽlé ndú Úpí Ãdróŋá mídrị́ ní rĩ. Ụ́'dụ́
'dã sĩ, táni mi 'i, anzị mídrị́ kí, ãtí'bó mídrị́ kî, ãnãpká mídrị́ kî, táni ãmị́yọ́ŋá u'álépi
mídrị́ sụ́rụ́ gá 'dâ rĩ kí abe pírí ãzị́ ngaŋá 'dá yụ.
11 Ụ́'dụ́ ázíyá rĩ sĩ, Úpí 'bã 'bụ̃ kí ụ̃nọ́kụ́ be, ị̃yị́, ãzíla ãko pírí ala gá rĩ kí abe, wó
ụ́'dụ́ ázị̃rị̃ rĩ sĩ avị́ dô sĩ. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Úpí wi sụ̃sụ́ Sãbátũ drị́ gá ãzíla 'bã ĩ'di ãlá ru.
12 “Íru mí átẹ́pị kí mí ãndrẽ be, ịjọ́ 'dĩ sĩ mi dó sĩ u'á ílí ãzo rú ãngũ Úpí Ãdróŋá
mídrị́ 'bã mụlé fẽlé míní rĩ gá.
13 “Lẽ í'dị 'bá ku.
14 “Lẽ ínga ãwụ̃ ku.
15 “Lẽ mí ụ̃gụ̃ ãko ku.
16 “Lẽ mí alị́ ĩnzõ mî jĩránĩ rụ́ ku.
17 “Lẽ ími ũlẽ 'bã ãngã mî jĩránĩ 'bã jó sĩ ku. Lẽ ími ũlẽ 'bã ãngã ĩ'di 'bã ũkú sĩ ku,
ãtí'bó ĩ'didrị́ ágọ́bị́ ru jõku ũkú ru rĩ sĩ ku, tị́ kí sĩ ku, kãyĩnõ kî sĩ ku, jõku ãko
ãzí pírí ĩ'di 'bã trũ adrujó 'dĩ kî sĩ ku.”

'Bá idé kí ụ̃rị̃ sĩ

18 'Bá kí mụ ãvi ãzíla gũká 'bã ụ́'dụ́kọ́ arelé, 'bé 'bã ãcíkã gbụ́gbụ́ 'dĩ ndrelé 'bo, yã
kí ụ̃rị̃ sĩ yã-yã ãzíla tu kí sĩ pá rá-rá ru.
19 Jọ kí Mụ́sã nî, “Íjọ ãmaní ịjọ́ mi 'i, ãma are la rá, wó Ãdróŋá drĩ ịjọ́ jọ ãmaní nĩ
ãma ũdrã rá.”
20 Mụ́sã umvi ĩ'baní, “Ĩmi idé ụ̃rị̃ sĩ ku; Ãdróŋá amụ́ lú ĩmi ụ̃'bị̃lé, ãzíla ĩmi sĩ ĩ'di
ụ̃rị̃, ĩmi sĩ ásị́ 'bã sĩ tị la arejó, ịjọ́ 'dĩ sĩ ĩmi idé rú dó sĩ ịjọ́ ũnzí ku.”
21 Wó 'bá ri kí pá tulé rá-rá ru, Mụ́sã mụ ãni rú ụ̃rụ́'bụ̃ ãnzị Ãdróŋá 'bã adrujó 'dã
gâlé nĩ á'dụ̃sĩ.

Ãzị́táŋá Ãlĩtárĩ drị́ gá rĩ

22 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mụ́sã nî 'bã jọ 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị́ 'baní, “Ĩndre áma mgbãrĩ
'bã ịjọ́ ájọ agá ĩminí angájó 'bụ̃ agâlé íngoní yã rĩ gá rá.
23 Ĩmi ũ'bã ãdroŋa ãzí ĩminí idélé sílĩvã sĩ jõku gólũdĩ sĩ la kí ị̃nzị̃lé má be ku.
24 Ĩsị́ mání ãlĩtárĩ ũdrí sĩ, ãzíla ĩmi idé ídétáŋá ĩmidrị́ kãbĩlõ sĩ ãzíla tị́ sĩ ídétáŋá
ivélé pírí ãzíla ídétáŋá ásị́ ị̃gbẹ̃ drị́ kí drị́ la gá. Ãngũ pírí mání pẽlé ndú áma ị̃nzị̃jó
rĩ kí agá, ma amụ́, ma dó sĩ ĩminí sụ̃sụ́ wi.

25 Ĩdrĩ mání ãlĩtárĩ sị írã sĩ, ĩmi idé ĩ'di írã upalé upâ rĩ sĩ ku, ã'dusĩku írã upalé upâ rĩ adru múké ãzị́ mádrị̃ kí ngajó ku.
26 Ĩsị ãlĩtárĩ ãpị́kẹ trũ sĩ tụjó drị̃ la gâlé ku, ã'dusĩku ĩ'di ĩmi pílípílí i'da ĩminí tụ agá ụrụgâlé ãpị́kẹ gâsĩ 'dĩ gá 'dâ rá.

21

'Bá Ĩbũrãníyã rú ãti'bo rú rĩ kî

1 "Ãzị́táŋá 'dĩ kí míní mụlé lũlé 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ 'baní rĩ kî:
2 "Ídrĩ 'bá mî sụ́rụ́ ru Ĩbũrãníyã rú la ĩgbã ãtí'bó ru, lẽ 'bã nga ãzị́ míní ílí ázíyá, ílí ázị̃rị̃ rĩ sĩ ítrũ ĩ'di rá ími ũfẽŋâ kóru.
3 Drĩ ándrá amụ́ á'dụ̃sĩ lẽ 'bã mụ drị̃lẹ́ mmgbọ sĩ á'dụ̃sĩ, wó drĩ ándrá adru ũkû trũ lẽ 'bã mụ kí ũkû be.
4 Ĩ'di 'bã ãmbógô drĩ ĩ'diní ũkú fẽ nĩ drĩ ãtí'bô ní anzị kí tị rá, ála ágọ́bị̃ trũ rá, wó ũkû kí anzị abe ace ãmbógó ĩ'didrị̃ ãni.
5 "Wó ãtí'bô drĩ jọ la, 'Álẽ mâ ãmbógô 'i, mâ ũkû kí anzị abe rá ị́jọ́ 'dĩ sĩ álẽ áma trũlé ku.'
6 'Dã 'bã ũngúkú gá ãmbógó ĩ'didrị̃ la dó ĩ'di agụ ãngũ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ gá. Ála dó ĩ'di agụ kẽjị́tị jó Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ drị̃ gá jõku ị́dị́ŋá kẽjị́tị drị̃ gá, sĩ bị́lẹ́ la lũjó ũ'bí kí drị̃lẹ́ gá. 'Dã 'bã ũngúkú gá ãtí'bô la dó ace ãmbógô 'bã pálé gá jã 'dâ.
7 "Ágọ́bị̃ ãzí drĩ ĩ'di 'bã ĩ̃zẹ́pĩ̃ ĩ̃tũ̃ndã ãtí'bó ru, útrũ ĩ'di cécé ágọ́bị̃ ãtí'bó ru rĩ drị̃ áni ku.
8 Ãmbógó ĩzóŋá 'dĩ ĩgbãlépi ãtí'bó ru rĩ drĩ ĩ'di lẽ ĩ'diní ũkú ru, wó ĩzóŋá 'dĩ drĩ ãyĩkõ fẽ ĩ'diní ku, 'bã ĩ̃tũ̃ndã ĩ'di átẹ́pĩ̃ ní vúlé. Lẽ 'bã ĩ̃tũ̃ndã ĩ'di drĩ̃ gá 'bá ãzí ãmị́yọ́ŋá ru la ní ku ã'dusĩku drĩ ĩ'di ĩ̃tũ̃ndã rá ífí la mba ị́jọ́ ĩ'baní itúlé rĩ tã ku.
9 Wó ãmbógó ĩzóŋá ãtí'bó ru rĩ drị̃ drĩ kí ị́jọ́ itú ĩzóŋâ be sĩ ĩ'di ĩgbãjó ngọ́pĩ̃ nî, lẽ 'bã 'bã dó ĩ'di ãtí'bó ru ku be la rá la ĩ'di 'bã ĩ̃zẹ́pị rú.
10 "Ágọ́bị̃ ũkú ãtí'bó ru rĩ ĩgbãlépi rĩ drĩ ĩ'di 'bã ũkú ãzí a'dụ́, lẽ 'bã nde ĩ'di ãko ĩ'didrị̃ ãkónã rú, bõngó ru, ãzíla adrujó ágọ́bị̃ kí ũkú be rĩ kî sĩ ku.
11 Drĩ ĩcẽ ị́jọ́ na 'dĩ kí idéŋá sĩ ĩ'diní rá, útrũ ũkú 'dĩ rá, 'bá ãzí 'bã ũfẽ séndẽ sĩ ĩ'di unzejó ku.

Ị́jọ́ 'bá adrájó rĩ

12 "'Bá 'bá ãzí colépi ãzíla ĩ'di 'dịlépi káyĩ rĩ lẽ ú'dị ĩ'di rá.
13 Wó drĩ adru drị̃lẹ́ ũnzĩ Ãdróŋá 'bã ajílé sĩ ĩ'di fẽjó drãjó ĩ'didrị̃ gá nĩ la yã áni, ma ãngũ ĩ'diní sĩ apájó ru zĩ̃jó rĩ i'da rá.
14 Wó 'bá ãzí drĩ 'bá 'dị círí ru, drĩ sĩ apá ru zĩ̃lé ãlĩtárĩ mádrị̃ gá, lẽ ásé ĩ'di dịlé rá.
15 "'Bá átẹ́pĩ̃ kí colépi ãndrẽ be rĩ, lẽ ú'dị ĩ'di rá.
16 "'Bá 'bá kí ụrụlépi ũkpõ sĩ sĩ kí ĩ̃tũ̃ndãjó jõku kí tãmbajó ĩ'diní ãtí'bó ru rĩ lẽ ú'dị ĩ'di rá.
17 "'Bá átẹ́pĩ̃ kí u'dálépi ãndrẽ be rĩ, lẽ ú'dị ĩ'di rá.
18 "'Bá ãzí drĩ kí ru co kí drĩdríŋĩ̃ gá údrĩ dó sĩ ãzí rĩ dị írã sĩ jõku bụ́nị́yã sĩ wó drĩ drã ku ãzíla drĩ ru la vũ̃rụ́ mgbọ́lọ́ sị,
19 'bá dịlé rĩ drĩ ru imbá acị́lé túré sĩ ĩ'di 'bã pá sĩ, 'bá ĩ'di dịlépi rĩ ní úfẽ drị̃rịma ku be la rá la ĩ'di ágọ́bị̃ dịlé 'dã tãmba kpere ĩ'di 'bã adrí agá múké-múké rá ká. 'Bã ũfẽ ụ́'dụ́ ágọ́bị̃ dịlé rĩ 'bã izalé sĩ u'ájó vũ gâsĩ rĩ kí rá.
20 "Bá ãzí drĩ ĩ'di 'bã ãtí'bó ágọ́bị̃ ru jõku ũkú ru rĩ gbã ĩ'didrị̃ sĩ káyĩ rá, lẽ 'bã ịsụ́ drị̃rịma rá,
21 wó ãtí'bô drĩ drã ku drĩ ru imbá ụ́'dụ́ ãlu jõku ụ́'dụ́ ĩ̃rị̃ vúlé gá rá, ĩ'di 'bã adrujó ãmbógô 'bã ãko rĩ sĩ úca dó sĩ ãmbógô ní drị̃rịma fẽlé ku.

22 “Ãgọbị ãzí drĩ kí ru co, drĩ kí ũkú 'a trũ la sị̃ sĩ ngọ́tị̃ ní ãfũjó rá, wó ãko ãzí drĩ
ũkû idé ũnzí ku, 'bá ị́jọ́ 'dĩ idélépi rĩ 'bã ũfẽ kí ãko ágô jõku kẹ́sị̃ 'bã lịlẹ́ kí drị̃ gá rĩ
rá.
23 Wó údrĩ ĩ'di ĩpẽŋã trẽyị́ drĩ sĩ drã rá, ídri 'bã ụfụ kí drị̃ ídri be,
24 mịfị̃ 'bã ụfụ kí drị̃ mịfị̃ be, sị́ 'bã ụfụ kí drị̃ sị́ be, drị́ 'bã ụfụ kí drị̃ drị́ be, pá 'bã
ụfụ kí drị̃ pá be,
25 ívéŋá 'bã ụfụ kí drị̃ ívéŋá be, ãkõzá 'bã ụfụ kí drị̃ ãkõzá be, kũ̃ŋá 'bã ụfụ kí drị̃
kũ̃ŋá be.
26 “'Bá ãzí drĩ ĩ'di 'bã ãtí'bó ágọ́bị́ ru jõku ũkú ru rĩ 'bã mịfị̃ gbã rá mịfị̃ la drĩ sĩ ru
iza rá, lẽ 'bã a'be ĩ'di mụlé drị̃lẹ́ mmgbọ rú sĩ ãtí'bó 'dã 'bã mịfị̃ ũfẽjó.
27 Drĩ sị́ ãtí'bó ágọ́bị́ ru jõku ũkú ru rĩ drị̃ adị́ rá, lẽ 'bã a'be ĩ'di mụlé drị̃lẹ́ mmgbọ
rú sĩ ãtí'bó 'dã 'bã sị́ ũfẽjó.
28 “Mọ́ñ̃ọ́ drĩ ágọ́bị́ jõku ũkú ãzí fụ káyĩ, lẽ ú'bé ĩ'di írã sĩ káyĩ 'bá ãzí 'bã na ĩzá
la ku. Wó ícó tị́ 'dịpị̃ rụlé ị́jọ́ 'bá drãlépi rĩ drị̃ sĩ ku.
29 Drĩ adru tị́ ũmbá 'bá fụlépi fũ̃fũ̃ la, újọ jõ ị́jọ́ la 'dịpị̃ ní tí gĩ jõ ĩ'di ku wó drĩ ágọ́bị́
jõku ũkú ãzí fụ káyĩ rá, ú'bé ĩ'di írã sĩ ãzíla lẽ ú'dị́ vâ 'dịpị̃ rá.
30 Wó údrĩ ãko ãzí ũfẽ rú la lị ĩ'di drị̃ gá sĩ ru unzejó, 'bã ũfẽ ãko lịlẹ́ ĩ'di drị̃ gá rĩ
rá.
31 Mọ́ñ̃ọ́ drĩ vâ 'dịpị̃ 'bã ngọ́pị́ jõku ĩzẹ́pị̃ fụ, ála vâ ãzị́táŋá ãlu 'dã 'bã vúŋá 'bã kí
drị̃ gá.
32 Mọ́ñ̃ọ́ drĩ ãtí'bó ágọ́bị́ ru jõku ũkú ru ãmbógó ãzí ãni la fụ, tị́ 'dịpị̃ 'bã ũfẽ
ãmbógó ãtí'bó 'dã drị̃ séndẽ ífí-fí sílĩvã kãlị́ na sĩ ãzíla ú'bé mọ́ñ̃ọ́ 'dã írã sĩ rá.
33 “'Bá ãzí drĩ 'bụ́ ga drĩ tị la u'bé ku jõku drĩ 'bụ́ 'bá ãzí 'bã galé la tị nzị̃ mmgbọ
ãnãkpá ãzí drĩ a'dé ala gá,
34 'bụ́ 'dịpị̃ 'bã ũfẽ ãnãkpá drãlépi rĩ 'bã 'dịpị̃ 'i séndẽ sĩ ãzíla ãnãkpá drãlépi rĩ la
dó ace 'bụ́ 'dịpị̃ ãni.
35 “'Bá ãzí 'bã mọ́ñ̃ọ́ drĩ 'bá ãzí ãni la fụ káyĩ, lẽ ĩtũ̃ndã mọ́ñ̃ọ́ ídri rĩ rá 'bã awa
kí séndẽ la kí trũ-trũ ãzíla 'bã awa kí vâ ĩzá mọ́ñ̃ọ́ drãlépi rá rĩ drị̃ trũ-trũ.
36 Wó údrĩ ándrá nị̃ la mọ́ñ̃ọ́ 'dĩ ũmbá ru ĩ'di mọ́ñ̃ọ́ kí fụfũ̃, wó 'dịpị̃ drĩ ĩ'di gĩ
ku, lẽ 'bã ũfẽ mọ́ñ̃ọ́ drãlépi rá rĩ mọ́ñ̃ọ́ sĩ. Mọ́ñ̃ọ́ drãlépi rá rĩ dó ace mọ́ñ̃ọ́ tá
ĩ'di fụlépi rĩ 'bã 'dịpị̃ ãni.

22

Ãzị̃táŋá ãko kí drị̃ gá rĩ

1 “'Bá ãzí drĩ tị́ jõku kãbĩlõ ũ̃gũ̃ ãzíla drĩ ĩ'di lị jõku ĩtũ̃ndã rá, lẽ ũ̃gụ́'bá 'dã 'bã ũfẽ
tị́ ĩ'di 'bã ũ̃gũ̃lé ãlu rĩ tị gá tị́ kí tõwú, ãzíla kãbĩlõ ãlu ĩ'di 'bã ũ̃gũ̃lé rĩ tị gá kãbĩlõ kí
sụ.
2 Údrĩ ũ̃gụ́'bá rụ jó tị nũ agá ị́nị́ sĩ ãzíla údrĩ ĩ'di gbã káyĩ rá, ị́jọ́ ãzí lịlẹ́ 'bá ũ̃gụ́'bá
'dã 'bã ãrí asulépi la drị̃ gá la 'dá yụ.
3 Wó ị́jọ́ 'dĩ drĩ ru nga ị́sụ́ 'dĩ sĩ ãngũ ụwị́ rá ká, 'bá ũ̃gụ́'bá 'dã 'bã ãrí asulépi rĩ idé
ị́jọ́ ũnzí la.
“Lẽ ũ̃gụ́'bâ 'bã ũfẽ ãko ĩ'di 'bã ũ̃gũ̃lé rĩ tị rá, wó ãko ãzí drĩ adru ĩ'didrị́ ũfẽjó la yụ,
lẽ ĩtũ̃ndã ĩ'di ãtí'bó ru sĩ ãko 'dã tị ũfẽjó.
4 “Údrĩ ãnãkpá ĩ'di 'bã ũ̃gũ̃lé rĩ ị́sụ́ ĩ'didrị́ 'dãá ídri, jõ nõ mọ́ñ̃ọ́ yã, kãyĩnõ yã jõku
kãbĩlõ yã lẽ 'bã ũfẽ tị la pâlékó ĩrị̃ sĩ.
5 “'Bá drĩ ĩ'di 'bã ãnãkpá kí ucé ámvụ́ agá jõku ámvụ́ zãbíbũ drị̃ agá ãzíla drĩ kí
a'be ĩsálị filé 'bá ãzí 'bã ámvụ́ agá, lẽ 'bã ũfẽ tị la ãkónã kalépi múké ĩ'didrị́ ámvụ́
agá rĩ sĩ.

6 “'Bá ãzí drĩ ãcí su velé drĩ ru iré ãngũ ásé ru rĩ agá pírí sĩ 'bá ãzí 'bã ãkónã tralé ámvṵ agá jõku zolépi zozõ jõku ãko ámvṵ agá rĩ kí ivéjó pírí rá, lẽ 'bá ãcí sulépi rĩ 'bã ũfẽ ãkónã velépi rĩ kí tị rá.
7 “'Bá ãzí drĩ ĩ'di 'bã séndẽ jõku ãko ãzí kí fẽ tãmbalé jĩránĩ drı̨ ãzíla údrĩ kí ũgṵ̃ ĩ'di 'bã jĩránĩ drı̨ jó agâlé rá, údrĩ ũgṵ'bá la rụ rá, lẽ ũgṵ'bá 'dã 'bã ũfẽ ãko ĩ'di 'bã ũgṵ̃lé rĩ kí tị pâlékó ı̃rı̃.
8 Wó údrĩ ũgṵ'bá la rụ ku, lẽ 'bá ãko kí fẽjó ĩ'didrı̨ rĩ 'bã amṵ́ pá tulé ãngũ Ãdróŋá ı̃nzı̃jó rĩ gá sĩ amájó la 'dụ nõ ãko ĩ'di 'bã jĩránĩ drı̨ kí nĩ yã áni.
9 Ãgátã drĩ ãfũ 'bá ı̃rı̃ kí drĩdríŋĩ gá jõ nõ mọ́nı̃gọ́ yã, kãyĩnõ yã, kãbĩlõ yã, bõngó yã, jõku ãko ãzí cí ãvĩlépi ãvĩ-ãvĩ la drı̨ gá, 'bá ãlu-ãlu drĩ jọ la, ‘Ãko 'dĩ mâni,’ 'bá ı̃rı̃ 'dã 'bã ají kí ı́jọ́ 'dĩ amálé ãngũ Ãdróŋá ı̃nzı̃jó rĩ gá. Lẽ 'bá ı́jọ́ 'bã ndẽlé rá rĩ 'bã ũfẽ ãko ĩ'di 'bã jĩránĩ drı̨ pâlékó ı̃rı̃ sĩ.
10 “'Bá ãzí drĩ nõ mọ́nı̃gọ́ yã, kãyĩnõ yã, kãbĩlõ yã, jõku ãnãkpá ãzí fẽ tã mbalé ĩ'di 'bã jĩránĩ drı̨ wó drĩ drã rá, adrá rá jõku ãvĩ rá 'bá ãzí 'bã nı̃ŋá kóru,
11 lẽ 'bá 'dĩ 'bã mụ ãngũ sĩ Úpí ı̃nzı̃jó rĩ gá ũyõ nalé sĩ jọjó la má ũgṵ̃ 'bá 'dã 'bã ãnãkpá ku. Lẽ 'dı̨́pı̨ 'bã ã'ı̃ dó ãvĩ rá rĩ gá rá ãzíla 'bá 'dã 'bã ũfẽ dó sĩ ãrígó tị lã ku.
12 Wó údrĩ ãnãkpá 'dã ũgṵ̃ jĩránĩ drı̨ rá, lẽ 'bã ũfẽ tị la 'dı̨́pı̃ drı̨ rá.
13 Ãnãkpá ásé agá la drĩ ĩ'di ci nalé rá, lẽ 'bá tã lã mbalépi rĩ 'ba ají ı̨́mbı̨́ la acelépi rĩ sãdínĩ rú i'dalé 'dı̨́pı̃ ní rá ãzíla icó dó sĩ tị la ũfẽlé ku.
14 “'Bá ãzí drĩ ãnãkpá a'ı̨́ ĩ'dĩ 'bã jĩránĩ drı̨ 'bo ãnãkpâ drĩ adrá rá jõku drã rá ı̣sṵ́ 'dĩ sĩ 'dı̨́pı̃ 'dáyụ, lẽ 'bá a'ı̨́lépi la rĩ 'bã ũfẽ tị la rá.
15 Wó 'dı̨́pı̨ la drĩ adru sáwã ĩ'di 'bã drãjó rĩ sĩ cí, ûfẽ tị la ku. Wó údrĩ ãnãkpâ 'dụ pãngísã rú, ûfẽ tị la ku ã'dusĩku séndẽ sĩ ĩ'di ĩpãngĩsãjó rĩ ca tị la ũfẽjó rá.

Ãzı̨́táŋá sĩ ũ'bí kí tã mbajó rĩ

16 “Ágọ́bı̨́ ãzí drĩ ĩzóŋá bíkĩrã rú drĩ ũyõ sõlépi ágọ́bı̨́ ãzí 'dụjó ĩ'di 'bã ágó ru ku la ulé sĩ ru lajó ĩ'di sĩ, lẽ 'bã ũfẽ ãjẹ̃ ĩzóŋá 'dã drı̨ 'bã 'dụ dó ĩ'di ĩ'diní ũkú ru.
17 Wó ĩzóŋâ 'bã átẹ́pı̃ drĩ ĩ'di uga fẽlé ágọ́bı̨́ 'dã ní úmgbé, lẽ 'bã ũfẽ ãjẹ̃ sĩ izonzi bíkĩrã rú rĩ kí ĩgbãjó rĩ ĩzóŋâ 'bã átẹ́pı̃ drı̨ rá.
18 “Ũkú ũjõgõ ãzı̨ ngalépi rĩ, lẽ ú'dı̨ ĩ'di rá.
19 “'Bá ru lalépi ãnãkpá sĩ rĩ, lẽ ú'dı̨ ĩ'di rá.
20 “'Bá ídétáŋá idélépi ãdroŋa ndú ndú 'dĩ 'banî adru Úpí ní ku rĩ, lẽ ú'dı̨ ĩ'di rá.
21 “Ĩfẽ jõ ũcõgõ 'bá ãmı̨́yọ́ŋá ru rĩ 'baní jõku kí ĩkpãjó ku ã'dusĩku ĩmi ándrá vâ Mı̃sı̨́rı̃ gâlé ãmı̨́yọ́ŋá.
22 “Ĩfẽ jõ ãwụzı̨ 'baní ĩmvú kí abe mı̨́ndrẹ mvụlé ku.
23 Ĩdrĩ kí fẽ mı̨́ndrẹ mvụlé rá, wó drĩ kí awá má rṵ́, ma ĩ'bã áwáŋá are rá.
24 Ũmbã la áma na ĩminí ãzíla ma ĩmi ụ'dı̨ ménéŋá sĩ; ũkú ĩmidrı̨ kí acá ãwṵ́zı̨ ru ãzíla anzı̨ŋá ĩmidrı̨ kí adru átẹ́pı̨ kóru.
25 “Ĩdrĩ séndẽ fẽ mọ̃rı̨ ru 'bá mâni ĩmi drĩdríŋĩ gá 'dâ lẽmẽrí ru ãlu la nî, ĩmi adru jõ 'bá lẽlépi ũrọ̃drı̨ ı̣sṵ́lépi séndẽ ãzí lı̨ŋá sĩ drı̨ la gá rĩ kí áni ku. Ĩmi ũ'bã séndẽ ãzí ũrọ̃drı̨ ru la drı̨ la gá ku.
26 Ĩdrĩ ĩmĩ jĩránĩ 'bã bõngó 'dụ gúrã rú, ĩmi uja ĩ'di ngâ 'i 'dĩ sĩ ı̃tṵ̃ 'de drĩ ku.
27 Ãzî sĩ bõngó 'dĩ 'i ĩ'di 'bã ãko cí rá ĩ'di 'bã sĩ icójó ru drı̨ 'bejó rĩ 'i. 'Bá icó kolé drı̨ mmgbọ rú íngoní ru? Ĩdrĩ bõngó 'dĩ uja ku, wó ĩmĩ jĩránĩ drĩ dó awá áma drı̨́lẹ́ gá ãzãkoma ı̣sṵ́jó, ma ĩ'di tị are rá ã'dusĩku ma Ãdróŋá 'bá 'bã ízákĩzã ndrelépi ĩndĩ rĩ 'i.
28 “Ĩjọ ı́jọ́ ũnzí Ãdróŋá rṵ́ ku jõku ĩwã 'bá ĩmidrı̨ drı̨́lẹ́ ru rĩ kí ku.
29 “Ĩminí ãwã'dĩfô fẽ agá mání, ĩfẽ ũndú, wáyĩnĩ ãzíla ãdu drĩ kí adru bábá rĩ gá.

“Ĩfẽ anzị ĩmidrị̃ ãgọbị kãjãní rĩ kí mánî.
30 “Lẽ ĩfẽ ãnãkpá mvaka kãjãní ru tị̃ 'badrị̃, ãzíla kãbĩlõ 'badrị̃ kí mání. Be la rá la
'bã u'á kí ĩ'bã andreka kí abe ụ́'dụ́ ázị̃rị̃ ráká; ĩmi ají dó kí fẽlé ụ́'dụ́ ãrõ la sĩ.
31 “Ĩmi 'bá mâni ãlá rĩ kî. Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ĩna jõ ĩzá ãnãkpá ásé agá rĩ 'bã kí cilé nalé nĩ
rĩ 'bã ḭmbḭ̃ ku. Ĩ'be ĩ'di ũcogo 'baní.

23

Ãzị̃táŋá sĩ ḭjọ́ lḭjó pḭrị-pḭrị ásị̃ ḭ̃gbẽ̃ sĩ rĩ kî

1 “Ĩmi ují ụ́'dụ́kọ́ ĩnzõ rú la ku. Ĩmi ãtḭ̃ 'bá ḭjọ́ ũnzí ngalépi rĩ 'bã ũngúkú sĩ pá tujó
ĩ'diní sãdínĩ rú ku.
2 “Ĩbĩ ũ'bí ḭjọ́ ũnzí idélépi rĩ kí vú ku. Údrĩ ĩmi umve ḭjọ́ ḭ̃ndụ́ nzelé sãdínĩ rú dũwánĩ
drḭ̃lẹ́ gá, ĩfi jõ ũ'bí 'baní ḭjọ́ pḭrị rĩ ífí ujajó ĩnzõ rú ku,
3 ãzíla ĩfi jõ 'bá lẽmẽrí rĩ ní dũwánĩ gá ĩ'di 'bã adrujó ãko ãzí kóru rĩ sĩ la ku.
4 “Ĩdrĩ ĩmĩ mẹ́rọ́'bá 'bã mọ́ñḭ̃gọ́ jõku kãyĩnõ ḭsụ́ abá agá, ĩmi agụ ĩ'di vúlé ĩ'didrḭ̃lé.
5 Ĩdrĩ kãyĩnõ 'bá ĩmi ngṹlépi ũnzí rĩ 'baní la ḭsụ́ a'dé vũ gá tẹ́rḭ̃ ĩ'di 'bã selé rĩ trũ,
ĩmi a'be jõ ĩ'di vũ gá 'dãá ku. Ĩtu pá sĩ mẹ́rọ́'bâ 'bã ãzã kojó sĩ ĩ'diní kãyĩnõ ingajó.
6 “Mí ụtrḭ́ ḭjọ́ lḭŋá pḭrị rĩ 'bá lẽmẽrí rĩ ní dũwánĩ gá ku.
7 “Ĩtõ 'bá ĩnzõ sĩ ku ãzíla ĩfẽ 'bá ḭjọ́ kóru rĩ ní drãlé ku ã'dusĩku ma 'bá pírí ḭjọ́ ũnzí
'dĩ áni rĩ kí idélépi rĩ kí ḭjọ́ lị rá.
8 “Ĩfẽ 'bá ãzí 'bã sa ĩmi mḭfḭ̃ ãko ãzí sĩ ku, ã'dusĩku 'bá mḭfḭ sajó ãko ãzí sĩ rĩ la 'bá
mḭfḭ̃ ãzṹ sĩ ḭjọ́ pḭrị rĩ ndrejó cí. 'Bá mḭfḭ sajó ãko ãzí sĩ rĩ la 'bá ḭjọ́ pḭrị rĩ ngalépi rĩ fẽ
ḭjọ́ pḭrị rĩ 'bã ífí ujajó ndú.
9 “Ĩmi ĩkpã jõ 'bá ãmḭ́yọ́ŋá ru rĩ ku; ã'dusĩku ĩ'bḭ̃ ándrá adrujó ãmḭ́yọ́ŋá ru rĩ 'bã
sḭ́mvụ́ Mḭ̃sḭ́rḭ̃ gâlé rá.

Ãzị̃táŋá sãbátũ drḭ̃ kî

10 “Ĩsõ ámvụ́ ĩmidrḭ́ gá rĩ kí ílí ázíyá sĩ ãkónã sajó ãzíla kí atrájó.
11 Wó ílí ázị̃rḭ̃ la sĩ ĩmi a'be ámvụ́ ĩmidrḭ̃ kí avḭ́lé, ĩsõ kí ku. Ḭjọ́ 'dĩ sĩ 'bá lẽmẽrí ĩmi
drĩdríŋĩ̃ gá rĩ 'bã ḭsụ́ kí sĩ ãkónã ámvụ́ 'dã kí agá, ãzíla ãnãkpá ásé agá rĩ 'bã na kí
acelépi rĩ kî. Ĩmi idé vâ 'dĩ 'bã áni ámvụ́ zãbíbũ drḭ̃ 'baní ámvụ́ mḭ̃zẽ̃yḭ́tṹ drḭ̃ be.
12 “Ĩnga ãzḭ́ ụ́'dụ́ ázíyá, wó ụ́'dụ́ ázị̃rḭ̃ rĩ sĩ ĩnga ãzḭ́ ku, ḭjọ́ 'dĩ sĩ mọ́ñḭ̃gọ́ ĩmidrḭ̃ kí
kãyĩnõ kí abe, ãtí'bó tḭlé ĩmidrḭ́ lḭcọ́ gá rĩ kí ãzíla 'bá ãmḭ́yọ́ŋá ru rĩ kí abe kí dó sĩ
sáwã ḭsụ́ sĩ avḭjó.
13 “Ĩmi adru múké-múké sĩ ndrejó la ĩmba ḭjọ́ mání azḭlé ĩminí 'dĩ kí tã rá. Ĩzḭ ḭjọ́
ãdroŋa ãzí ndú 'dĩ kí tḭ gá ku, ĩmi umve kí rụ́ ĩmi tḭ sĩ ku.

Ṹmṹ na ílí ãlu-ãlu sĩ rĩ kî

14 “Lẽ ĩ'bã ṹmṹ kí na ílí ãlu-ãlu agá sĩ áma ḭ̃nzḭ̃jó sĩ ãrútáŋá fẽjó mánî.
15 Ĩmi ḭ̃nzḭ̃ Ṹmṹ mũkátĩ ãkṹḳḭ́ kóru rĩ drḭ̃ 'i, ĩna mũkátĩ ãkṹḳḭ́ kóru rĩ ụ́'dụ́ ázị̃rḭ̃,
cécé mání azḭlé ĩminí rĩ áni. Ĩmi ḭ̃nzḭ̃ ụ́'dụ́ 'dĩ sáwã pḭrị rĩ agá ĩmbá na 'bã ni sụ be,
ã'dusĩku 'dĩ sáwã ándrá ĩminí sĩ Mḭ̃sḭ́rḭ̃ a'bejó rĩ 'i. 'Bá ãzí 'bã amụ́ jõ áma drḭ̃lẹ́ gá
drḭ́drḭ́ ru ku.
16 “Ĩ'bã Ṹmṹ ãkónã ãfũlépi drḭ̃drḭ̃ ĩmidrḭ́ ámvụ́ agá rĩ drḭ̃ 'i.
“Ĩ'bã Ṹmṹ ãkónã ámvụ́ agá rĩ kí Atrájó pírí 'bo rĩ drḭ̃ 'i ílí 'bã ukóŋá gá.
17 “Ãgọbị 'ba amụ́ kí Ũkpó 'Dḭpị Úpí Ãdróŋá drḭ̃lẹ́ gá ĩ'di ḭ̃nzḭ̃jó ílí ãlu-ãlu agá pâlékó
na.
18 “Sáwã ṹmṹ 'dĩ drḭ̃ sĩ lẽ ĩmi ají mání ãrí ãnãkpá ídétáŋá ru rĩ drḭ̃ ãngũ ãlu gá
mũkátĩ idélé ãkṹḳḭ́ trũ rĩ be ku, ĩmi a'be jõ úsã ĩzá lḭlẹ́ mání ídétáŋá ru la ãni la u'álé
kpere ṹ'bṹtḭ sĩ ku.

19 “Ílí ãlu-ãlu sĩ ĩmi ají ãkónã ãfũlépi ĩmidrı̨ ámvụ́ agá drı̨̃drı̨̃ múké ãndânĩ rĩ kí jó
Úpí Ãdróŋá ĩmidrı̨ gá rĩ drı̨ agá.
“Lẽ ĩmi a'dí ı̨̃ndrı̨ mváŋá ĩzá ãndrẽ 'bã lẹ́sụ́ sĩ ku.

Ãzı̨ Mãlãyíkã Ãdróŋá drı̨ 'bã ngalé rĩ

20 “Ĩndre drĩ, ma mãlãyíkã ãzí tı̨ pẽ ĩmi drı̨̃lẹ́ gá ĩmi tãmbajó gẹ̃rı̨̃ gá 'dâ vâ sĩ ĩmi
agụjó ãngũ mání itúlé ĩminí rĩ gá.
21 Ĩfẽ ĩ'diní ãrútáŋá ãzíla ĩmi are ı̨jọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ kî. Ĩgã jõ ĩ'di tı̨ ku, ã'dusĩku icó
ĩmi trũlé ı̨jọ́ ĩminí ĩ'di tı̨ gãjó rĩ gá ku áma rụ́ 'bã adrujó ĩ'di agá rĩ sĩ.
22 Wó ĩdrĩ ı̨jọ́ ĩ'di tı̨ gá rĩ are múké-múké ãzíla ĩdrĩ ı̨jọ́ mání jọlé ĩminí rĩ kí nga rá,
ma mụ adrulé mẹ́rọ́'bá ru 'bá ĩmi lẽlépi ku rĩ 'ba ní ãzíla ma ã'dı̨́ 'dı̨ bá ĩmi ngũ̃lépi
ũnzí rĩ kí abe.
23 Mãlãyíkã mádrı̨ gá rĩ lã mụ ĩmi drı̨̃ 'delé ãzíla ĩmi agụlé ãngũ 'bá Ãmọ́rı̨̃ rú, Hı̨́tı̨̃
rú, Pẹ̃rẹ́zı̨̃ rú, Kãnánĩ rú, Hı̨vı̨̃ rú ãzíla Yẹ̃bụ́sı̨̃ rú rĩ 'badrı̨̃ agá ãzíla ma 'bá 'dĩ kí ı̨̃lı̨̃kı̨̃
pírí.
24 Ĩmi ũtı̨̃ ãja ãdroŋa ĩ'badrı̨̃ kí drı̨̃lẹ́ gá jõku kí ı̨̃nzı̨̃jó jõku ı̨jọ́ ĩ'bã kí ngalé rĩ kí
ngajó ku. Ĩmi andi ãdroŋa ĩ'badrı̨ gá rĩ kí ãzíla ĩmi aco írã ĩ'bã ãni ı̨̃nzı̨̃lé ı̨̃nzı̨̃-ı̨̃nzı̨̃ 'dĩ
kí vũ̃rụ́.
25 Ĩmi ı̨̃nzı̨̃ Úpí Ãdróŋá ĩmidrı̨ gá rĩ 'i, ı̨jọ́ 'dĩ sĩ, ásı̨ ı̨̃gbẹ̃ ĩ'didrı̨̃ la dó sĩ adru ãkónã
ĩmidrı̨ gá rĩ kí drı̨ gá ı̨̃yı̨ abe. Ma ãyánĩ kí nze ĩmi drĩdríŋĩ gá 'dâ pírí rá
26 Ũkú ãzí 'bã ngọ́tı̨́ŋá icó ãfũlé ku jõku 'bá ãzí icó adrulé úndó ru ãngũ ĩmidrı̨̃ agá
'dâ ku. Ma ĩmi fẽ u'álé ụ́'dụ́ ãzo rú.
27 “Ma 'bá ı̨jọ́ ĩmidrı̨̃ kí gãlépi úmgbé rĩ kí fẽ acájó ũ̃rı̨̃ sĩ ãzíla ãbãŋá ají sụ́rụ́ ãlu-ãlu
ĩminí drı̨̃ ụfụjó ĩ'ba abe rĩ 'banî. Ma mẹ́rọ́'bá ĩmidrı̨̃ kí fẽ pírí ru ũngúkú ujajó sĩ apájó
ĩmi sĩ apá-apâ.
28 Ma mẹ́rọ́'bá ĩmidrı̨̃ kí ụrụ'bá fẽ ãcí colé kpĩrí-kpĩrí ãzíla ma sụ́rụ́ Hı̨vı̨̃ drı̨, Kãnánĩ
drı̨ ãzíla Hı̨́tı̨̃ drı̨ 'dĩ kí dro gẹ̃rı̨̃ ĩminí mụjó rĩ agá rĩ sĩ rá.
29 Wó má icó kí drolé ílí ãlu agá ku, ã'dusĩku ádrĩ kí dro rá, ãngũ lã mụ acálé bá
kóru ãzíla ãnãkpá ásé agá rĩ kí kãlãfe la acá ũ'bíkãná rú ĩminí ãndânĩ.
30 Ma mụ kí drolé ĩmi drı̨̃lẹ́ gá 'dãá were-were, kpere kãlãfe ĩmidrı̨̃ 'bã ca agá sĩ
ãngũ 'dã 'dụjó ĩmi ãni la rú.
31 “Ma lõkókõrí ĩmidrı̨̃ 'bã angájó Mĩrĩ Ika rĩ gá kpere ı̨̃yı̨ 'bá Fı̨̃lı̨̃sı̨̃tı̨́nı̨̃ rú rĩ 'badrı̨̃
agá, ãzíla i'dójó kõtórõ agá rĩ sĩ kpere ı̨̃yı̨ Ũfũrátĩ gá. Ma 'bá u'álépi ãngũ 'dĩ agá rĩ
kí fẽ ĩmi drı̨ alé gá ãzíla ĩmi kí dro ĩmi drı̨̃lẹ́ gá rĩ sĩ rá.
32 Ĩmi icí tı̨ ĩ'ba abe jõku ãdroŋa ĩ'badrı̨̃ abe ku.
33 Ĩfẽ ĩ'baní u'ájó ãngũ ĩmidrı̨̃ drı̨̃ gá ku, jõ íni ku, kí ĩmi fẽ ı̨jọ́ ũnzí idélé áma ụrụ'bá
gá, ã'dusĩku ĩ'ba ní ãdroŋa ĩ'badrı̨̃ kí ı̨̃nzı̨̃jó rĩ la adru ĩminí ãko ĩmi isílépi la rú.”

24

Tı̨ icíma ãtı̨̃jó rĩ

1 Úpí jọ Mụ́sã ní, “Ĩmi amụ́ Ãrọ́nı̨̃ be má rụ́ 'dõlé, Nãdábũ kí Ãbı̨́hũ̃ be ãzíla 'bá ĩyõ
kãlı̨ ázı̨̃rı̨̃ Įsı̨rayílı̨̃ drı̨ kí abe. Ĩmi ı̨̃nzı̨̃ ma ĩminí adru agá rá-rá ru,
2 wó Mụ́sã 'bã amụ́ kpere má rụ́ 'dõlé á'dụ̂sĩ, 'bá ãzí 'bã asé kí ru ãni rú ku ãzíla
'bá ãzí 'bã amụ́ Mụ́sã be ĩndĩ ku.”
3 Mụ́sã la mụ ı̨jọ́ Úpí drı̨ kí vú nzelé ãzı̨́táŋá ĩ'didrı̨̃ kí abe 'bá 'dĩ 'baní 'bo, umvi kí
pírí ı̨jọ́ tı̨ ãlu sĩ, “Įjọ́ pírí Úpí 'bã jọlé rĩ kí ãma kí nga rá.”
4 'Dã 'bã ũngúkú gá Mụ́sã sĩ dó ı̨jọ́ Úpí 'bã jọlé rĩ kí pírí vũ gá.

Mṵ́sã angá ṹ'bṵ́tị ńịńị ãzíla sị ãlĩtárĩ 'bé pá gá 'dãá ãzíla ṹtị̃ írã kí mụdrị́ drị̃ ỉrĩ, írã ãlu-ãlu tu pá sṵ́rṵ́ 'bá Ịsịrayị́lị̃ rú rĩ 'badrị̃ kí kẽjị́ gá.

5 'Dã 'bã ũngúkú gá pẽ dó kãrị́lẹ̃ Ịsịrayị́lị̃ drị̃ kí tị ídétáŋá ivélé ivê rĩ idélé ãzíla fẽ kí ídétáŋá ru mọ́ńĩgọ́ mũlũkũdũ la kí ídétáŋá ásị́ ỉgbẹ̃ drị̃ rú Úpí nî.

6 Mṵ́sã 'dụ ãrí nṵ́sṹ ãnãkpá lịlẹ́ ídétáŋá idéjó 'dã 'badrị̃ 'i ãzíla sũ dó ĩ'di bãkṵ́lẹ̃ kí agá ãzíla ũyã nṵ́sṹ la ãlĩtárĩ drị̃ gá.

7 'Dã 'bã ũngúkú gá, Mṵ́sã 'dụ Bṵ́kṹ tị Icíma drị̃ 'i ãzíla lã dó ĩ'di 'bá 'banî. 'Bá umvi kí, "Ãma ỉjọ́ Úpí 'bã jọlé ãmaní 'dĩ kí nga pírí rá; ãma kí vú ũbĩ rá."

8 'Dãá Mṵ́sã 'dụ ãrî 'i, ũyã dó ĩ'di 'bá kí drị̃ gá ãzíla jọ, "'Dĩ ãrí tị icíma ãni Úpí 'bã tị icíjó ĩmi abe ĩ'di 'bã ãzị́táŋá 'dĩ kí fẽjó rĩ sĩ rĩ 'i."

9 Mṵ́sã 'i, Ãrọ́ńị̃ 'i, Nãdábũ 'i Ãbị́hṹ 'i ãzíla 'bá ĩyõ kãlị́ ázị̂rị̃ Ịsịrayị́lị̃ drị̃ kí abe tụ kí 'bé drị̃ gá ụrụgâlé

10 ãzíla ndre kí dó sĩ Ãdróŋá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ rá. Ãko ĩ'di sĩ pá 'bãjó drị̃ la gá rĩ cécé jó 'a idélé írã pãrã-pãrã sãfírẽ sĩ rĩ áni, ãlápítítí ru 'bṹ áni.

11 Wó Ãdróŋá idé drị̃lẹ́ Ịsịrayị́lị̃ drị̃ kí ũnzí ku; táni ĩ'bã kí Ãdróŋá ndre agá rá tí, na kí ãkónã ãzíla mvụ kí ãko mvụlé mvụ-mvṹ rĩ kí ĩ'di andre gâsĩ ãngũ ãlu gá.

12 Úpí jọ Mṵ́sã nî, "Mí atṵ́ má rṵ́ 'bé sị́ gá 'dõlé ãzíla mí u'á 'dâ, ma míní írã 'bara-'bara mání sĩ ãzị́táŋá sĩjó drị̃ la gá rĩ kí fẽ, míní sĩ 'bá kí imbájó."

13 Mṵ́sã ko kí dó drị̃ mụlé Yósũwã 'bá ĩ'di ãzãkolépi rĩ be, ãzíla Mṵ́sã tụ dó 'bé Ãdróŋá drị̃ drị̃ gâlé.

14 Jọ 'bá ĩyõ rĩ 'baní, "Ĩtẽ ãma 'dâ kpere ãma ní ãgõ agá ĩmi rṵ́ 'dõlé. Ãrọ́ńị̃ kí Hṵ́rị̃ be kí adru ĩmi abe cí. 'Bá ãzí drĩ kí ỉjọ́ ịsṵ́ kí drĩdríŋĩ gá, 'bã mụ kí ĩ'ba rṵ́ sĩ ỉjọ́ la itújó."

15 Mṵ́sã la dó mụ tụlé 'bé sị́ gâlé 'bo, ṹrṵ́'bṹ aku dó 'bê cí.

16 Dĩ̀zã Úpí drị̃ ri dó 'bé Sĩnáyĩ drị̃ gá. Ṹrṵ́'bṹ aku 'bê drị̃ ṵ́'dṵ́ ázíyá, wó ṵ́'dṵ́ ázị̂rị̃ rĩ sĩ Úpí umve Mṵ́sã 'i angájó ṹrṵ́'bṹ agâlé.

17 Dĩ̀zã Úpí drị̃ indré 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ 'baní 'bé drị̃ gá 'dãá cécé ãcí ãko kí ivélépi rĩ áni.

18 'Dã 'bã ũngúkú gá Mṵ́sã 'bã mụ agá 'bé sị́ gâlé, fi dó ṹrṵ́'bṹ agá. Ãzíla u'á dó 'bé drị̃ gá 'dãá ṵ́'dṵ́ kãlị́ sụ ãzíla ỉńị́ kãlị́ sụ.

25

Ãko fẽjó Hémã Ãdróŋá Ỉnzĩjó rĩ sijó rĩ

1 Úpí jọ Mṵ́sã ní,

2 "Ílũ 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ 'baní 'bã ají kí mání ãwã'dĩfô fẽlé. Mí a'ỉ́ mání ãko 'bá ãlu-ãlu lẽlépi ãwã'dĩfô fẽlépi ĩ'di ásị́ agâlé mání rá rĩ drị́.

3 'Dĩ kí ãko míní mụlé a'ỉ́lé rĩ kî: gólũdĩ, sílĩvã ãzíla aya bũrônzĩ rú rĩ;

4 wị́zị̃ la 'bã gbẽtí 'bã adru kí bṹlṹ, pápũlũ ãzíla ika; bõngó ãjẹ̃ rú mịfị́ níríŋá, idélé ỉndrị́ 'bíko sĩ rĩ;

5 kãbĩlõ íní vúlé rángi sĩ ika rĩ kí, ãnãkpá ínírikó ãlá la sĩ, báwũ 'bọ́kọ́lọ̃ ife drị̃ sĩ,

6 tárã ãdu; ãdu ãjị́ ngṹlépi vĩrĩ ũsũlé 'bá drị̃ gá rĩ 'i ãzíla lũbánĩ ivélé ivê rĩ be;

7 ãzíla írã únĩkĩsĩ rú rĩ kí írã ãzí ãjẹ̃ rú icólé ịgbẹlé átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ 'bã bõngó ĩfódĩ rú rĩ gá ãzíla bõngó jṵ́jṵ́ gá rĩ gá rĩ 'i.

8 "'Dã 'bã ũngúkú gá 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ 'dĩ 'bã sị kí mání ãngũ ãlápítí la, ma dó sĩ u'á ĩ'ba abe.

9 Ísị Hémã sĩ áma ỉnzĩjó rĩ ãko ũ'bãlé ala gá 'dĩ kí abe cécé mání mụlé i'dalé míní rĩ áni."

Sãndụ́kṹ Tị icíma drḩ

10 Úpí jọ Mụ́sã nî, “'Bá Ịsịrayị́lḩ drḩ 'bã idé kí Sãndụ́kṹ tị icíma drḩ báwũ 'bọ́kọ́lọ̃ drḩ sĩ, 'bã zo mítã ãlu nụ́sṹ, mmgbọ la 'bã adru ãni rú mítã ãlu nụ́sṹ, ãzíla ãzo la ụrụgâlé ru rĩ 'bã adru ãni rú mítã ãlu nụ́sṹ.

11 Í'bu ụrụ'bá la agâ sĩ ãzíla ãmvê sĩ rĩ gólũdĩ ãlá rĩ sĩ. Ãzíla mí ulí láyĩnĩ ũnĩ ãni la gólũdĩ sĩ ụrụ'bá la gâsĩ pírí cí.

12 Mí idé Sãndụ́kṹ tị icíma drḩ ní ímve gólũdĩ sĩ la kí sụ sĩ ĩ'di ujíjó, mí icí kí pá la sụ rĩ kí agá, ímve 'bã adru kí Sãndụ́kṹ 'bã wókõ ãlu rĩ gá ḩrḩ ãzí rĩ gá vâ ḩrḩ.

13 'Dã 'bã ũngúkú gá, mí idé ife sĩ ĩ'di ujíjó la kí báwũ 'bọ́kọ́lọ̃ drḩ sĩ ãzíla í'bu ụrụ'bá la kí gólũdĩ sĩ cí

14 ãzíla ísu ife sĩ ĩ'di ujíjó la kí ímve 'dã kí agâ sĩ Sãndụ́kṹ tị icíma drḩ 'bã bụ́lụ́ gâsĩ sĩ ĩ'di ujíjó.

15 Ife sĩ Sãndụ́kṹ tị icíma drḩ ujíjó rĩ 'bã ace kí ímve kí agá 'dãá ũgũgõ; lẽ únze kí ku.

16 'Dã 'bã ũngúkú gá í'bã dó ãzḩtáŋá mání sĩlé írã 'bara-'bara ḩrḩ 'dã kí drḩ gá mání mụlé fẽlé mídrḩ rĩ kí ala gá.

17 “Mí idé Sãndụ́kṹ tị icíma drḩ ní úmvúke ásḩ ḩgbẹ̃ drḩ sĩ ĩ'di tị ṹpḩjó rĩ gólũdĩ ãlá rĩ sĩ, ãzo la 'bã adru ãni rú mítã ãlu nụ́sṹ, mmgbọ la 'bã adru ãni rú mítã ãlu.

18 Mí idé kẹ̃rụ́bḩ ụ́pụ́pḩ trũ la kí ḩrḩ gólũdĩ u'dilé u'dî rĩ sĩ úmvúke ásḩ ḩgbẹ̃ drḩ 'bã tị ãsḩjó rĩ kí gá.

19 Mí idé kẹ̃rụ́bḩ ụ́pụ́pḩ trũ ãlu rĩ wókõ ãlu rĩ gá, ãzí ãlu rĩ vâ ãzí rĩ gá; mí icí kẹ̃rụ́bḩ ụ́pụ́pḩ trũ rĩ kí Sãndụ́kṹ 'bã tị be ãlu tị la ḩrḩ rĩ kí gá.

20 Kẹ̃rụ́bḩ ụ́pụ́pḩ trũ rĩ 'bã inga kí ru ụ́pụ́pḩ ụrụgâlé ru 'bã aku kí dó sĩ úmvúke ásḩ ḩgbẹ̃ drḩ sĩ Sãndụ́kṹ tị ṹpḩjó rĩ cí. 'Bã ndre kí ru ndre-ndrẽ ãzíla 'bã ndre kí ãngũ ãko sĩ Sãndụ́kṹ 'bã tị ṹpḩjó rĩ gâlé ru.

21 Í'bã írã 'bara-'bara ḩrḩ 'dĩ kí Sãndụ́kṹ tị icíma drḩ agá ãzíla mí ṹpḩ dó Sãndụ́kṹ tị cí.

22 Ma dó mụ drḩ ụfụlé mí be úmvúke ásḩ ḩgbẹ̃ drḩ sĩ Sãndụ́kṹ tị icíma drḩ tị ṹpḩjó rĩ 'bã drḩlẹ́ gá, kẹ̃rụ́bḩ ụ́pụ́pḩ trũ ḩrḩ ipalé Sãndụ́kṹ ịjọ́ vú nzejó rĩ kí drĩdríŋĩ gá 'dãá. Ma mụ drḩ ụfụlé mí be ãzíla ma míní ãzḩtáŋá mádrḩ bá Ịsịrayị́lḩ drḩ 'baní rĩ kí fẽ.

Méjã Mũkátĩ ãlá rĩ 'bãjó rĩ

23 “Mí idé méjã báwũ 'bọ́kọ́lọ̃ drḩ sĩ, ãzo la 'bã adru ãni rú mítã ãlu, mmgbọ la 'bã adru ãni rú nṹsṹ mítã ãzíla ãzo la ụrụgâlé ru rĩ 'bã adru ãni rú mítã ãlu.

24 Í'bu ụrụ'bá la gólũdĩ ãlá rĩ sĩ ãzíla íli tị la pírí gólũdĩ sĩ trộ̃kḩlịrḩ cí.

25 Íli tị la trộ̃kḩlịrḩ 'bã adru ãni rú ḩnzḩ na ãzíla í'bu ĩ'di gólũdĩ sĩ cí.

26 Mí idé ímve gólũdĩ sĩ la kí sụ méjã 'dĩ ní sĩ ĩ'di ujíjó, ãzíla mí icí kí kónã la sụ 'dĩ kí agá ãngũ ĩ'di 'bã pá 'bã adrujó rĩ kí agá.

27 Ímve 'dĩ 'bã adru kí méjã 'bã bụ́lụ́ gâsĩ ãni rú sĩ ife usúlé ĩ'di ujíjó rĩ kí rụjó.

28 Mí idé ife 'dĩ kí báwũ 'bọ́kọ́lọ̃ drḩ sĩ, í'bu kí ụrụ'bá gólũdĩ sĩ cí ãzíla í'dụ dó méjã 'i ife 'dĩ kî sĩ.

29 Mí idé sãánĩ, kópõ, jágĩ ãzíla bãkụ́lẹ̃ kí gólũdĩ ãlá rĩ sĩ, sĩ wáyĩnĩ ãwã'dĩfô ru rĩ kí ũsũjó.

30 Mũkátĩ ãlá rĩ 'bã adru méjã 'dĩ drḩ gá sáwã pírí sĩ cí.

Tárã céke

31 “Mí idé tárã céke gólũdĩ ãlá u'dilé u'dî rĩ sĩ, ḩndụ́ la kí mgbọ́ŋḩ la be; kópõ la cécé mãwụ́wã áni rĩ kí abe, mãwụ́wã drĩ drḩkã nzḩlépi ku rĩ abe ãzíla 'bã icí kí ru mãwụ́wã la abe pírí ãlu.

32 Tárã céke 'bã mgbǫ́ŋị gá mí idé kénĩ kí ázíyá, na rĩ kí wókõ ãlu rĩ gá ãzí na rĩ kí wókõ ãzí rĩ gá.
33 Kénĩ ãlu-ãlu ụrụ'bá gá mí idé mãwụ́wã í'dá cécé ãlĩmóndĩ drị̃ agbẹ́lépi ãzíla ayilépi rĩ kí áni, 'bã adru kí na-na. Mí idé ĩ'di pírí 'dĩ 'bã áni kénĩ ázíyá ãfũlépi tárã céke kí ụrụ'bá gâlé 'dã 'ba rụ́.
34 Tárã céke ágágá rĩ drị̃ gá mãwụ́wã idélé cécé mãwụ́wã ãlĩmóndĩ drị̃ áni agbẹ́lépi ngúlú ãzíla ayilépi rĩ 'bã í'dá 'bã adru kí sụ.
35 Mãwụ́wã drị̃kã agbẹ́lépi ngúlú rĩ 'bã adru kí kénĩ ãfũlépi tárã céke kí ụrụ'bá gâlé ru ị̃rị̃-ị̃rị̃ sĩ na 'dĩ kí ị̃ndụ́lé gá ãlu-ãlu cí.
36 Tárã céke, kénĩ la kí ãzíla mãwụ́wã drị̃ ngúlú rĩ kí abe, mí idé kí gólũdĩ ãlá 'bara ãlu la sĩ.
37 “Mí idé dó tárã la ázị̃rị̃ rĩ kí ãzíla mí usú dó kí ụrụ gá, 'bã ji kí dó sĩ ãngũ benĩ.
38 Mí idé aya kpákuŋá ru sĩ ãko kí rụjó jõku a'dụ́jó rĩ ãzíla trũ̃wẹ́yị̃ idélé gólũdĩ ãlá rĩ sĩ la kí.
39 Mí ayú gólũdĩ ãlá rĩ kị́lõ̃ kãlị́ na drị̃ tõwú sĩ tárã céke idéjó ãzíla ãko ndú-ndú ala gá rĩ kí abe pírí.
40 Mí adru múké-múké, mí idé jõ ãko 'dĩ kí pírí gbíyã i'dalé míní 'bé drị̃ gâlé rĩ kí vú sĩ.”

26

Hémã Ãdróŋá Ị̃nzĩjó rĩ

1 Úpí jọ Mụ́sã ní, “Ísị Hémã sĩ áma ị̃nzĩjó rĩ. Mí ayú bõngó mụdrị́ mị́fị́ níríŋá u'bélé wị́zĩ̃ gbẽtí bũ̃lũ̃, pápũlũ ãzíla ika sĩ la kí, 'bá ãlĩ̃gõ̃ ãko idélé drị́ sĩ rĩ drị̃ trũ la 'bã idé kí í'dá kẹ̃rụ́bĩ̃ ãni la kí ụrụ'bá la kí gá cí.
2 Bõngó ayúlé rĩ 'bã adru kí trũ-trũ, ãzo la 'bã adru mítã mụdrị́ drị̃ ị̃rị̃, mmgbọ la 'bã adru mítã ị̃rị̃.
3 Mí icí bõngó tõwú rĩ kí ãlu, mí idé vâ ãzí tõwú rĩ kí abe 'dã áni.
4 Mí ịgbẹ 'bụ́ bõngó bũ̃lũ̃ sĩ la kí bõngó tõwú icílé ãlu rĩ 'bã tị gâsĩ, mí idé vâ bõngó ãzí tõwú icílé ãlu rĩ kí abe 'dĩ 'bã áni.
5 Mí ịgbẹ 'bụ́ 'dĩ kí bõngó tõwú icílé ãlu rĩ 'bã tị gá kãlị́ tõwú ãzíla 'bụ́ kãlị́ tõwú bõngó ãzí tõwú icílé ãlu rĩ 'bã tị gá, 'bụ́ 'dĩ 'bã ndre kí ru ndre-ndrẽ.
6 'Dã 'bã ũngúkú gá mí idé gõlĩ idélé gólũdĩ sĩ rĩ kí kãlị́ tõwú ãzíla mí ayú kí sĩ bõngó 'dĩ kí ũgĩjó ãlu, ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Hémã sĩ áma ị̃nzĩjó rĩ 'bã icí rû sĩ ru ãlu benĩ.
7 “Mí idé bõngó ãzí kí mụdrị́ drị̃ ãlu ị̃ndrị́ 'bíko sĩ, sĩ Hémã sĩ áma ị̃nzĩjó rĩ drị̃ akujó.
8 Bõngó mụdrị́ drị̃ ãlu 'dĩ 'bã adru kí pírí trũ-trũ, ãzo la 'bã adru kí mítã mụdrị́ drị̃ na ãzíla mmgbọ la 'bã adru mítã ị̃rị̃.
9 Mí icí bõngó tõwú rĩ kí ãngũ ãlu gá, mí icí vâ ãzí ázíyá rĩ kí ãngũ ãlu gá. Bõngó námbã ázíyá sĩ Hémã 'bã drị̃lẹ́ gá rĩ mí aca ĩ'di ị̃rị̃.
10 Mí ịgbẹ 'bụ́ 'dĩ kí bõngó tõwú icílé ãlu rĩ 'bã tị gá kãlị́ tõwú ãzíla 'bụ́ kãlị́ tõwú bõngó ãzí tõwú icílé ãlu rĩ 'bã tị gá.
11 Mí idé gõlĩ bũrônzĩ sĩ rĩ kí kãlị́ tõwú ãzíla mí ũgĩ kí 'bụ́ míní ịgbẹlé bõngó tị gá rĩ kí agá sĩ Hémã 'dĩ umbéjó ãko ãlu rú.
12 Ígĩ bõngó tị ãfũlépi nụ́sũ̃ rú rĩ Hémã sĩ áma ị̃nzĩjó rĩ 'bã ũngúkú gá.
13 Bõngó tị acelépi rĩ 'bã adru nũ̃sũ̃ mítã wókõ ị̃rị̃ rĩ kí agá; tị la acelépi rĩ ála ũgĩ la Hémã sĩ áma ị̃nzĩjó rĩ 'bã bụ́lụ́ gâsĩ, sĩ ĩ'di akujó.
14 Mí idé Hémã 'dĩ ní ãko ĩ'di akujó la kãbĩlógó 'bã ínírikõ u'bélé rángi ika la sĩ la sĩ, ãzíla mí aku ĩ'di drị̃ ãnãkpá ínírikó ãlá la sĩ.
15 “Mí idé báwũ ị́dị́ŋá ru kpị la kí báwũ 'bǫ́kǫ́lõ̃ drị̃ sĩ sĩ Hémã sĩ áma ị̃nzĩjó rĩ sịjó.

16 Báwũ ḭdḭŋá ru rĩ kí pírí 'bã zo kí mítã sụ-sụ ãzíla mmgbọ la kí drĩdríŋĩ gá rĩ 'bã
adru sẽndḭmĩtã 66,
17 sḭ la 'bã ãfũ kí ḭ̃rḭ̃ sĩ ĩ'di icíjó ãzí rĩ be. Mí idé báwũ ḭdḭŋá ru Hémã sĩ áma ḭ̃nzḭ̃jó
rĩ drḭ̃ kí pírí 'dĩ 'bã áni.
18 Mí idé báwũ ḭdḭŋá ru ri kí kãlḭ ḭ̃rḭ̃ Hémã sĩ áma ḭ̃nzḭ̃jó rĩ 'bã wókõ ándrá rĩ gá
19 ãzíla mí idé ãko báwũ ḭdḭŋá ru rĩ kí ḭ̃ndṵ́ usújó sílĩvã rú la kí ĩ'baní cí, mí idé
báwũ ḭdḭŋá ãlu-ãlu ní ãko ḭ̃ndṵ́ la sujó rĩ kí ḭ̃rḭ̃-ḭ̃rḭ̃, ísu ḭ̃ndṵ́ la idélé sílĩvã sĩ rĩ ḭdḭŋá
ãlu-ãlu 'bã tḭ ãfũlépi rĩ gá.
20 Hémã sĩ áma ḭ̃nzḭ̃jó rĩ 'bã wókõ ṵ́rṵ́lé rĩ gá, mí idé báwũ ḭdḭŋá ru la kí kãlḭ ḭ̃rḭ̃
21 ãzíla ḭ̃ndṵ́ la idélé sílĩvã sĩ rĩ 'bã adru kí kãlḭ sụ, ḭdḭŋá ãlu-ãlu ḭ̃ndṵ́ gá 'bã adru
kí ḭ̃rḭ̃-ḭ̃rḭ̃.
22 Mí idé Hémã sĩ áma ḭ̃nzḭ̃jó rĩ ní báwũ ḭdḭŋá ru rĩ kí ázíyá, wókõ la ḭ̃tṵ̃ 'bã 'de
agâlé ru rĩ gá,
23 mí idé vâ báwũ ḭdḭŋá ru rĩ kí ḭ̃rḭ̃ kónã Hémã sĩ áma ḭ̃nzḭ̃jó rĩ drḭ̃ 'bã tḭ ní ãsḭ̃jó rĩ
gá.
24 Kónã ḭ̃rḭ̃ 'dĩ kí agá lẽ úsu ḭdḭŋá kí ímve ãlu agá ḭ̃rḭ̃ i'dójó ḭ̃ndṵ́ la gá kpere drḭ̃ la
gá; ĩmi idé ḭdḭŋá 'dĩ kí ḭ̃rḭ̃trá ũví ãlu sĩ.
25 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, báwũ ḭdḭŋá ru rĩ kí dó sĩ adru ãrõ ãzíla ḭ̃ndṵ́ la sílĩvã rú rĩ kí adru mụdrḭ̃
drḭ̃ ázíyá, ḭdḭŋá ãlu-ãlu ḭ̃ndṵ́ gá ḭ̃rḭ̃-ḭ̃rḭ̃.
26 “Mí idé báwũ 'bọ́kọ́lọ̃ drḭ̃ sĩ, báwũ alalé alâ la kî: tõwú rĩ 'bã adru kí báwũ ḭdḭŋá
ru Hémã sĩ áma ḭ̃nzḭ̃jó rĩ 'bã bṵ́lṵ́ ãlu rĩ gá,
27 ãzí tõwú rĩ 'bã adru kí vâ bṵ́lṵ́ la ãzí rĩ gá, ãzíla báwũ ḭdḭŋá ru tõwú rĩ 'ba adru
kí wókõ la ḭ̃tṵ̃ 'bã 'de agâlé ru rĩ gá ãngũ Hémã sĩ áma ḭ̃nzḭ̃jó rĩ 'bã tḭ 'bã sĩ ãsḭ̃jó rĩ
gá.
28 Báwũ jó ife rú 'bãlé ágágá alalé alâ rĩ 'bã adru i'dóŋá gá kpere ãsḭ̃ŋá gá báwũ
ḭdḭŋá ru ágágá rĩ kí drḭ̃ gâsĩ.
29 Í'bu báwũ ḭdḭŋá ru 'dĩ kí ụrụ'bá gólũdĩ sĩ cí ãzíla mí idé ímve gólũdĩ sĩ la kí sĩ
báwũ alalé alâ jó ife rú ḭ̃jũlé 'dĩ kí rụjó cí.
30 “Mí idé Hémã sĩ áma ḭ̃nzḭ̃jó rĩ ũví la i'dajó la míní 'bé drḭ̃ gâlé rĩ 'bã vúŋá sĩ.
31 “Mí idé kátẽnĩ u'bélé wḭ́zḭ̃ gbẽtí bṵ̃lṵ̃, pápũlũ ãzíla ika sĩ la kí, 'bá ãḭ̃gọ̃ ãko idélé
drḭ̃ sĩ rĩ drḭ̃ trũ la 'bã idé kí í'dá kẹ̃rṵ́bḭ̃ ãni la ụrụ'bá la gá cí.
32 Ígĩ kátẽnĩ 'dĩ gõlĩ idélé gólũdĩ sĩ usúlé ḭdḭŋá sụ idélé báwũ 'bọ́kọ́lọ̃ drḭ̃ sĩ ụrụ'bá
'bulé gólũdĩ sĩ ãzíla usúlé ḭ̃ndṵ́ la idélé sílĩvã sĩ rĩ kí drḭ̃ gá rĩ gá.
33 Ígĩ dó kátẽnĩ 'dĩ láyĩnĩ gõlĩ 'badrḭ̃ ụrụ'bá gá Hémã 'bã drḭ̃ gá ãzíla í'bã dó Sãndṵ́kṵ̃
tḭ icíma drḭ̃ kátẽnĩ ḭ̃ndṵ́lé gá. Kátẽnĩ 'dĩ la dó Ãngũ Ãlá rĩ kí awa Ãngũ Ãlá Ãndânĩ rĩ
be.
34 Mí ṵ̃pḭ̃ dó Sãndṵ́kṵ̃ tḭ icíma drḭ̃ tḭ úmvúke ásḭ ḭ̃gbẹ̃ drḭ̃ sĩ cí Ãngũ Ãlá Ãndânĩ rĩ
gá 'dãá.
35 Í'bã dó méjã ãmvélé ãmvélé ru 'bã adru sĩ kátẽnĩ agá ku. Í'bã ĩ'di Hémã sĩ áma
ḭ̃nzḭ̃jó rĩ 'bã wókõ ṵ́rṵ́lé rĩ gá ãzíla í'bã tárã céke 'bã ndre kí ru wókõ la ándrá rĩ be.
36 “Kẹ̃jḭ sĩ fijó Hémã 'dĩ agâlé rĩ gá, mí idé kátẽnĩ u'bélé wḭ́zḭ̃ gbẽtí bṵ̃lṵ̃, pápũlũ
ãzíla ika sĩ la kí 'bá bõngó cãlépi rĩ 'bã cã kí ĩ'di ãḭ̃gọ̃ sĩ.
37 Mí idé gõlĩ gólũdĩ sĩ rĩ kí kátẽnĩ 'dĩ nî ãzíla ḭdḭŋá báwũ 'bọ́kọ́lọ̃ drḭ̃ sĩ 'bulé gólũdĩ
sĩ cí la kí tõwú. Mí idé ãko ḭ̃ndṵ́ la 'bãjó vũ gá rĩ kí tõwú bũrônzĩ sĩ.”

27

Ãlĩtárĩ sĩ ídétáŋá ivélé ivê rĩ kí ivéjó rĩ

1 Úpí jọ Mṹsã ní, “Ípa ãlĩtárĩ báwũ 'bọ́kọ́lọ̃ drı̃ sĩ, 'bã adru trũ-trũ ãzo la 'bã adru
mítã ı̃rı̃, mmgbọ la mítã ı̃rı̃, ãzo la ụrụgâlé ru rĩ mítã ãlu.
2 Mí upa újéke la kí kónã la sụ 'dĩ kí gâsĩ pírí, ãlĩtárĩ kí újéke la abe mí upa kí ife
ãlu la ụrụ'bá gá, ãzíla í'bu ụrụ'bá la bũrônzĩ sĩ.
3 Mí idé úmvú sĩ úfóró iyájó, ãko sĩ ãko ũpẽjó, bãkṹlẹ̃ sĩ ãko ũyãjó, fókĩ ãmbógó sĩ
ĩzá ũsõjó ãzíla sũfũríyã sĩ ãko ụsịjó ãcí drı̃ gá rĩ abe pírí bũrônzĩ sĩ.
4 Mí idé ĩ'diní kẽyĩkéyĩ aya bũrônzĩ rú rĩ sĩ, mí idé ímve kí sụ bũrônzĩ sĩ, sĩ pá la kí
icíjó kónã la sụ 'dĩ kí gâsĩ.
5 Í'bã kẽyĩkéyĩ ãlĩtárĩ drı̃ gá ĩ'di dó sĩ adru 'bṹ ágágá ãlĩtárĩ agá 'dã agá 'dãá.
6 Mí idé Ãlĩtárĩ 'bã ife sĩ ĩ'di 'dụjó rĩ kí báwũ 'bọ́kọ́lọ̃ drı̃ sĩ, í'bu ụrụ'bá la kí aya
bũrônzĩ rú rĩ sĩ.
7 Mí usú ife sĩ ĩ'di ujíjó 'dĩ kí ímve kí agâ sĩ ãlĩtárĩ 'bã wókõ ı̃rı̃ rĩ kí agá sĩ ĩ'di ụ'dụjó.
8 Mí idé ãlĩtárĩ 'a Sãndṹkṹ áni mmgbọ rú 'bã lũ i'dójó drı̃ la gá kpere ı̃ndṹ la gá.
Mí idé ĩ'di cécé mání i'dalé míní 'bé sı̃ gâlé rĩ áni.

Lı̃cọ́ 'a

9 “Íce Hémã sĩ áma ı̃nzı̃jó rĩ 'bã lı̃cọ́ 'a andre bõngó ãjẹ̃ rú mı̃fı̃ níríŋá rĩ sĩ. Wókõ
la ándrá rĩ 'bã zo mítã kãlı̃ sụ drı̃ sụ.
10 Mí ũgĩ bõngó 'dĩ kí gõlĩ sílĩvã rú rĩ sĩ ı̃dı̃ŋá bũrônzĩ rú kãlı̃ ı̃rı̃ usúlé ı̃ndṹ la
bũrônzĩ rú kãlı̃ ı̃rı̃ rĩ kí ụrụ'bá gá.
11 Wókõ la ṹrṹ rĩ 'bã ãzo 'bã adru mítã kãlı̃sụ drı̃ sụ. Mí ũgĩ bõngó 'dĩ kí gõlĩ sílĩvã
rú rĩ sĩ ı̃dı̃ŋá bũrônzĩ rú kãlı̃ ı̃rı̃ usúlé ı̃ndṹ la bũrônzĩ rú kãlı̃ ı̃rı̃ rĩ kí ụrụ'bá gá gõlĩ
sílĩvã rú ãzíla ríŋĩ kí sĩ.
12 “Lı̃cọ́ 'a 'bã wókõ ı̃tṹ 'bã 'de agâlé ru rĩ gá, mí ũgĩ bõngó mítã kãlı̃ ı̃rı̃ drı̃ ı̃rı̃ rĩ
kí, ı̃dı̃ŋá mụdrı̃ usúlé ı̃ndṹ la mụdrı̃ rĩ kí ụrụ'bá gá rĩ gá.
13 Lı̃cọ́ 'a 'bã wókõ ı̃tṹ 'bã ãfũ agâlé ru rĩ cejó ãzo la 'bã adru mítã kãlı̃ ı̃rı̃ drı̃ ı̃rı̃.
14 Ãngũ la sĩ fijó rĩ 'bã wókõ ãlu rĩ gá, bõngó gĩlé rĩ 'bã ãzo 'bã adru ãni rú mítã
ázı̃rı̃, ı̃dı̃ŋá la 'bã adru kí na ãzíla ãko idélé sĩ ı̃dı̃ŋá kí ı̃ndṹ usújó rĩ 'bã adru kí na.
15 Bõngó gĩlé ãngũ sĩ fijó rĩ 'bã wókõ ãzí rĩ gá rĩ 'bã ãzo 'bã adru kí ãni rú mítã
ázı̃rı̃, ı̃dı̃ŋá la 'bã adru kí na ãzíla ãko idélé sĩ ı̃dı̃ŋá kí ı̃ndṹ usújó rĩ 'bã adru kí na.
16 “Kẽjı̃ sĩ fijó lı̃cọ́ 'a gâlé rĩ gá ígĩ bõngó mı̃fı̃ níríŋá mítã úrômĩ 'bá bõngó cãlépi
rĩ 'bã kí cãlé ãlı̃gọ̃ sĩ, u'bélé wı̃zı̃ gbẽtí bṹlṹ, pápũlũ ãzíla ika sĩ kátẽnĩ rú rĩ kí ı̃dı̃ŋá
sụ usúlé ãko sĩ kí ı̃ndṹ usújó sụ rĩ kí agá rĩ kí ụrụ'bá gá.
17 Ḭdı̃ŋá pírí usúlé sĩ lı̃cọ́ 'a andre cejó rĩ kí ící kí aya ĩzíŋá sílĩvã rú rĩ kí sĩ ãzíla gõlĩ
sĩ bõngó kí ũgĩjó rĩ kí idé kí sílĩvã sĩ, ãko sĩ ı̃dı̃ŋá kí ı̃ndṹ usújó rĩ kí ídé kí bũrônzĩ sĩ.
18 Ãko Lı̃cọ́ 'a andre cejó rĩ 'bã ãzo la 'bã adru mítã kãlı̃ sụ drı̃ sụ, mmgbọ la 'bã
adru mítã kãlı̃ ı̃rı̃ drı̃ ı̃rı̃ ãzíla ãzo la ụrụgâlé ru rĩ 'bã adru mítã ı̃rı̃ dũ ı̃rı̃, bõngó ãjẹ̃
rú mı̃fı̃ níríŋá rĩ sĩ. Ãko sĩ ı̃dı̃ŋá kí ı̃ndṹ usújó rĩ kí ídé kí bũrônzĩ sĩ.
19 Ãko pírí ayúlé Hémã sĩ áma ı̃nzı̃jó rĩ agá rĩ kí, áló ĩ'di drı̃ kí lı̃cọ́ 'a drı̃ kí abe ídé
kí bũrônzĩ sĩ.”

Tárã Ãdu

20 Úpí jọ Mṹsã nî, “Mí azı̃ anzı̃ Ḭsı̃rayı́lı̃ drı̃ 'baní 'ba ají kí ãdu ãlá mı̃zẽyı̃tṹ drı̃ ĩ'baní
nzilé rĩ 'bã ãzí kí tõlé tárã agá 'dãá 'bã ve sĩ jã 'dâ.
21 Ãrọ́ŋı̃ kí anzı̃ ĩ'di drı̃ abe 'bã 'bã kí tárã tı̃ Hémã tı̃ icíma* drı̃ agá ãmvé ãmvélé
ru kátẽnĩ Sãndṹkṹ tı̃ icíma drı̃ 'bã drı̃lẹ́ gá rĩ gá. Tárã 'bã ve Sãndṹkṹ tı̃ icíma drı̃
'bã drı̃lẹ́ gá i'dójó ĩndró sĩ kpere ṹ'bṹtı̃ gá Úpí drı̃lẹ́ gá. Ḭjọ́ 'dĩ la adru ãzı̃táŋá ru 'bá
Ḭsı̃rayı́lı̃ drı̃ 'baní anzı̃ ĩ'badrı̃ drı̃lẹ́ gâlé rĩ abe jã 'dâ.”

---

* **27:21** *Hémã tı̃ icíma drı̃* 'bá Yãhṹdı̃ rú rĩ kí vâ umve la *Hémã sĩ Ãdróŋá ı̃nzı̃jó rĩ.*

28

Bõngó Ãtalo 'badrı̨̃ kî

1 Úpí jọ Mṵsã nî, “Mí anzé mí ádrı̨́pı̨ Ãrọ́ŋ̃ı̨ kí anzı̨ ĩ'didrı̨ Nãdábũ 'i, Ãbı̨́hṵ̃ 'i, Ĩĩ̃ı̨yázã 'i ãzíla Ĩtãmárĩ abe 'bá Ịsı̨rayı̨́ĩ̃ı̨ drı̨̃ kí agâlé rá. Ḭjọ́ 'dĩ sĩ kí dó sĩ ãzı̨́ nga mání ãtalo rú.

2 Mí ı̨gbẹ mí ádrı̨́pı̨ Ãrọ́ŋ̃ı̨ ní bõngó ãlá ĩ'di 'bãlépi ndú 'bá kí agá 'dâ la kí, ála dó sĩ ĩ'diní ĩ̃ınzı̨̃táŋá fẽ ãrútáŋá be.

3 Ílũ 'bá ãlı̨gọ rú mání ĩ'baní úríndí ũndũwã drı̨̃ fẽjó 'dĩ 'baní pírí 'bã ı̨gbẹ kí Ãrọ́ŋ̃ı̨ ní bõngó sṵ̃lé sṵ̃sṵ̃ rĩ kí cí. Ḭjọ́ 'dĩ sĩ ála dó sĩ ĩ'di 'bã ndú adrujó átáló ru ãzı̨́ mádrı̨̃ agá.

4 Bõngó ĩ'baní mụlé ı̨gbẹlé rĩ kí: bõngó jṵ́jṵ́ gá rĩ 'i, ĩfódĩ,* kọ́tı̨̃ ãzo rĩ, kánzũ, bõngó sĩ drı̨̃ umbéjó rĩ 'i, ãzíla sẹ́rı̨̃ ı̨gbẹlé ũniyambamba rĩ. 'Bã ı̨gbẹ kí mí ádrı̨́pı̨ Ãrọ́ŋ̃ı̨ ní anzı̨ ĩ'didrı̨̃ kí abe bõngó ãlá 'dĩ kí, ḭjọ́ 'dĩ sĩ kí dó sĩ ãzı̨́ nga mání átáló rú.

5 'Bá ãlı̨gọ rú 'dĩ 'bã ayú kí gólũdĩ, wı̨́zı̨̃ gbẽtí bṵ̃lṵ̃, pápũlũ ãzíla ika ãzíla bõngó mı̨fı̨ níríŋá rĩ kî.

6 “'Bá ãlı̨gọ rú 'dĩ 'bã ayú kí wı̨́zı̨̃ gólũdĩ rú, wı̨́zı̨̃ gbẽtí bṵ̃lṵ̃, pápũlũ ika ãzíla bõngó mı̨fı̨ níríŋá rĩ kí sĩ ĩfódĩ ı̨gbẹjó, 'bã u'bé kí ĩ'di ãĩ̃ı̨gọ̃ sĩ ũniyambamba rú.

7 Mí idé ĩfódĩ 'bã kọ́trọ́ drı̨̃ gá bõngó ĩbá 'bã adru kí ĩ̃rı̨̃ sĩ ĩ'di icíjó.

8 'Bá ãlı̨gọ rú rĩ 'bã ayú kí wı̨́zı̨̃ gólũdĩ rú, wı̨́zı̨̃ gbẽtí bṵ̃lṵ̃, pápũlũ, ika ãzíla bõngó mı̨fı̨ níríŋá rĩ kí sĩ sẹ́rı̨̃ cãjó, sẹ́rı̨̃ kí ĩfódĩ be 'bã adru kí ãlu.

9 “Mí a'dṵ́ írã únĩkĩsĩ rú la kí ĩ̃rı̨̃, ísĩ anzı̨ Ịsı̨rayı̨́ĩ̃ı̨ drı̨̃ kí rṵ́ drı̨̃ la gá.

10 Ísĩ rṵ́ ázíyá rĩ kí írã ãlu rĩ drı̨̃ gá ãzíla ázíyá acelépi rĩ kí írã ãzí rĩ drı̨̃ gá tı̨ŋá ĩ'badrı̨̃ kí vú sĩ.

11 'Bã sĩ rṵ́ anzı̨ Ịsı̨rayı̨́ĩ̃ı̨ drı̨̃ 'badrı̨̃ kí ãĩ̃ı̨gọ̃ sĩ írã ĩ̃rı̨̃ ãjẹ̃ rú rĩ kí drı̨̃ gá ãzíla 'bã usú írã 'dĩ kí gólũdĩ kí rụlépi cí rĩ agá.

12 Mí ı̨gbẹ kí bõngó ĩbá ĩfódĩ 'bã kọ́trọ́ gá rĩ drı̨̃ gá. Gẹ̃rı̨̃ 'dĩ sĩ Ãrọ́ŋ̃ı̨ la dó sĩ rṵ́ 'dĩ kí 'dụ ĩ'di 'bã kọ́trọ́ gá. Ḭjọ́ 'dĩ sĩ ma, Úpí 'i ma dó sĩ anzı̨ Ịsı̨rayı̨́ĩ̃ı̨ drı̨̃ kí ḭjọ́ igá.

13 Ícã ĩbáká gólũdĩ rú la kí ru ĩkpãlépi

14 ãzíla ru icílépi nõrórõ idélé gólũdĩ ãlá la sĩ ĩ̃rı̨̃ ĩbáká áni la, ãngũ ĩ'bã kí ru icójó ĩkpãjó rĩ gá.”

Bõngó jṵ́jṵ́ gá rĩ

15 Úpí jọ Mṵsã ní, “Mí ı̨gbẹ átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ ní bõngó jṵ́jṵ́ gá dı̨̃lépi lẽrẽlẽrẽ cécé ĩfódĩ áni rĩ sĩ ḭjọ́ amájó Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ áni. Mí ayú wı̨́zı̨̃ gólũdĩ rú, wı̨́zı̨̃ gbẽtí bṵ̃lṵ̃, pápũlũ, ika ãzíla bõngó mı̨fı̨ níríŋá rĩ kí sĩ ĩ'di ı̨gbẹjó drı̨́mvṵ́ ãĩ̃ı̨gọ́ drı̨̃ sĩ.

16 Ãzo la kí mmgbọ la abe 'bã adru kí trũ-trũ ámgbọ́ ĩ'di ĩ̃rı̨̃.

17 'Dã 'bã vúlé gá mí ũ'bã ụrụ'bá la gá írã pãrã-pãrã la kí láyĩnĩ sĩ sụ. Láyĩnĩ la i'dójó rĩ 'bã adru írã rṵ́bĩ̃ı̨, tõpázĩ, ãzíla ĩmẽrálĩdĩ ru rĩ kî;

18 láyĩnĩ ĩ̃rı̨̃ rĩ gá írã tãkṵ́sẹ̃ rú, sãfírẽ rú, ãzíla dáyímõndĩ rú rĩ kî;

19 láyĩnĩ na rĩ gá írã jãsı̨̃ı̨́tọ̃ rú, írã ágãtẽ rú, ãzíla írã ãmẹ̃tẹ̃sı̨́tọ̃ rú rĩ kî;

20 láyĩnĩ sụ rĩ gá írã kṵ̃rı̨̃sı̨̃ı̨́tọ̃ rú, írã únĩkĩsĩ rú ãzíla írã yãsípẽ rú rĩ kî. Írã 'dĩ kí ûtı̨̃ kí gólũdĩ sĩ.

21 Írã 'bã adru kí mụdrı̨ drı̨̃ ĩ̃rı̨̃, írã ãlu-ãlu drı̨̃ gá úsĩ anzı̨ Ịsı̨rayı̨́ĩ̃ı̨ drı̨̃ kí rṵ́, úsĩ rṵ́ 'dã kí pá tujó ínátı̨ mụdrı̨ drı̨̃ ĩ̃rı̨̃ 'dĩ kí kẹ̃jı̨ gá.

22 “Bõngó jṵ́jṵ́ gá rĩ ní mí idé nõrórõ cécé ĩbáká áni la gólũdĩ ãlá rĩ sĩ.

23 Mí idé ríŋĩ̃ gólũdĩ sĩ la kí ĩ̃rı̨̃ ãzíla ígĩ kí bõngó jṵ́jṵ́ gá rĩ 'bã kónã ĩ̃rı̨̃ la kí gá.

---

* **28:4** *Ĩfódĩ* ĩ'di bõngó sṵ̃lé kọ́tı̨̃ drı̨̃ gá rĩ 'i.

24 Mí ũgĩ ĩbáká nõrórõ gólũdĩ rú į̃rį̃ 'dĩ kí ríŋĩ kí agá bõngó jụ́jụ́ gá rĩ 'bã kónã kí gá.
25 Ĩbáká nõrórõ gólũdĩ rú 'dĩ 'bã tị kí gá ígĩ ĩfódĩ 'bã ĩbáká kọ́trọ́ gá rĩ kí drį̃lẹ́ gâlé ru.
26 Mí idé ríŋĩ gólũdĩ sĩ la kí į̃rį̃ ãzíla mí ũgĩ kí bõngó jụ́jụ́ gá rĩ 'bã kónã la į̃rį̃ rĩ kí tị gá agâlé ru ĩfódĩ rụ̃ sĩ.
27 Mí idé vâ ríŋĩ gólũdĩ sĩ la kí ãzí į̃rį̃ mí icí kí bõngó ĩbá ĩfódĩ 'bã kọ́trọ́ gá rĩ 'bã į̃ndụ́lé gá mẹ́lẹ́tị gá 'dõlé ru, ãni rú ãngũ ĩ'bã kí sĩ ru į̣sụ́jó rĩ gá.
28 Mí icí ríŋĩ ĩfódĩ drį̃ kí ríŋĩ bõngó jụ́jụ́ gá rĩ 'bã ĩbáká bų̃lų̃ rĩ sĩ, ãzíla ící kí sẹ́rį̃ ụ́pị́cẹ́ gá rĩ gá, 'bã adru rû sĩ mgbemgbe.
29 “Sáwã Ãrọ́nį̃ 'bã fijó Ãngũ Ãlá rĩ agâlé rĩ sĩ, lẽ 'bã sų̃ bõngó jụ́jụ́ gá sĩ rụ́ sụ́rụ́ Į̣sį̣rayị́lį̃ drị́ mụdrị́ drį̃ į̃rį̃ 'dĩ kí sĩjó drį̃ la gá rĩ cí. Į̣jọ́ 'dĩ sĩ ma Úpí 'i, ma dó sĩ anzị Į̣sį̣rayị́lį̃ drį̃ kí ị́jọ́ igá.
30 Lẽ 'bã sų̃ vâ Ų̣rį̣mų̃ ãzíla Tãmímũ bõngó jụ́jụ́ gá rĩ drį̃ gá, ị́jọ́ 'dĩ kí sĩ adru Ãrọ́nį̃ ásį̣ drį̃ gá cí ĩ'diní fi agá Úpí drį̃lẹ́ gâlé. Į̣jọ́ 'dĩ sĩ ĩ'di dó sĩ ị́jọ́ mâ lẽlé rĩ pẽ 'bá mádrị́ Į̣sį̣rayị́lį̃ drị́ rĩ 'banî.

Bõngó ãzí Ãtalo 'badrį̃ rĩ kî

31 “Mí idé kọ́tį̃ ãzo sĩ ĩfódĩ sų̃jó drį̃ la gá rĩ pírí bõngó bų̃lų̃ rĩ sĩ,
32 'bã adru 'bụ́ trũ ágágá drį̃kã ní sĩ fijó. Tị la 'bụ́ ru imbe gá ãzíla drị́ gá 'dĩ kí úci kí cĩcĩ kálã gá rĩ áni, 'bã uce kí rú sĩ ku.
33 Mí u'bé tị la gâsĩ ife põmũgũránãtĩ rú rĩ 'bã í'dá; gbẽtí bų̃lų̃, pápũlũ ãzíla ika rú trǫ̣́kį̣lį̣rį̣, ũlángí gólũdĩ rú la trũ kí drĩdríŋĩ gá cí.
34 Í'dá ũlángí idélé gólũdĩ sĩ rĩ drį̃ kí ãzíla ife põmũgũránãtĩ drį̃ kí mí ũ'bã kí kọ́tį̃ 'bã imbe tị gâsĩ trǫ̣́kį̣lį̣rį̣.
35 Ãrọ́nį̃ 'bã sų̃ bõngó 'dĩ 'i ĩ'di 'bã 'bá kí drį̃ ce agá. Ĩ'di 'bã fi agá Ãngũ Ãlá rĩ gá Úpí drį̃lẹ́ gâlé ãzíla ãfũ agá ãmvé 'dõlé, Į̣jọ́ 'dĩ sĩ, icó dó sĩ drãlé ku.
36 “Ídị gólũdĩ ãlá rĩ 'bara rú ãzíla ísĩ drį̃ la gá: ÃLÁ RU Úpí NÎ.
37 Mí úmbé ĩ'di bõngó ĩbáká bų̃lų̃ la sĩ, bõngó sĩ drį̃ umbéjó rĩ 'bã mẹ́lẹ́tị gâlé ru.
38 Ãrọ́nį̃ 'bã sų̃ ĩ'di ĩ'di 'bã androko gá, ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Úpí la dó sĩ ãko pírí 'bá Į̣sį̣rayị́lį̃ drį̃ 'bã kí idélé ídétáŋá ru rĩ kí ã'į̃ rá, drĩ kí táni ị́jọ́ iza.
39 “Ícã bõngó Ãrọ́nį̃ drị́ kánzũ rú rĩ bõngó ãję̃ rú mį̣fį̃ níríŋá rĩ sĩ, bõngó sĩ drį̃ umbéjó rĩ bõngó ãję̃ rú mį̣fį̃ níríŋá rĩ sĩ ãzíla mí u'bé Sẹ́rį̃ la ũniyambamba rú.
40 Anzị Ãrọ́nį̃ drį̃ 'baní, mí į̣gbẹ kánzũ, bõngó sĩ drį̃ umbéjó rĩ 'i, ãzíla sẹ́rį̃, ála sĩ ĩ'baní į̃nzį̃táŋá fẽ ãrútáŋá be.
41 Mí ų̃sų̃ dó Ãrọ́nį̃ kí anzị ĩ'didrį̃ abe bõngó 'dĩ kí sĩ, mí ũsũ kí ãdu sĩ drị́ tį̃jó kí drį̃ gá ãzíla kí 'bãjó ndú. Ítį̃ dó drị́ kí drį̃ gá, ị́jọ́ 'dĩ sĩ kí dó sĩ adru ãtalo rú ãzị́ ngalé mánî.
42 “Mí į̣gbẹ pájãmã 'bá 'dĩ 'baní sĩ ĩ'bã pílípílí atrį̣jó, ãzo la 'bã adru ụ́pị́cẹ́ gá kpere į̃lị́ gá.
43 Ãrọ́nį̃ kí anzị ĩ'di drį̃ abe 'bã sų̃ kí bõngó 'dĩ kí ĩ'bã kí fi agá Hémã tị icíma drį̃ agâlé jõku ãngũ ãlĩtárĩ drį̃ gâlé ãzị́ ngajó Ãngũ Ãlá rĩ gá, ị́jọ́ 'dĩ 'bã adru rú sĩ ĩ'baní ị́jọ́ ũnzí ru ãzíla drã rú ku.
“'Dĩ la adru ãzį̣táŋá ru Ãrọ́nį̃ ní anzị ĩ'didrį̃ drį̃lẹ́ gâlé rĩ abe jã 'dâ.”

29

Ãrọ́nį̃ kí 'bãjó ndú anzị abe ãtalo rú rĩ

1 Úpí jọ Mṹsã nî, “'Dĩ kí ị́jọ́ míní mụlé idélé sĩ Ãrọ́nę̃ kí 'bãjó ndú anzị abe ãtalo rú rĩ kî: Mí a'dṹ mọ́nę̃gọ́ ãlu mũlũkũdũ la kãbĩlógó ę̃rę̃ bị́lẹ́mị kóru la kí abe.
2 Mí idé mũkátĩ ãnáfóró ngánũ drę̃ mĩnãmĩnã ãkṹkę̃ kóru rĩ sĩ, mũkátĩ mvụtụ rĩ, kékĩ usalé ãdu sĩ rĩ, mũkátĩ níríŋá aselé ãdu sĩ rĩ.
3 Í'bã kí gṹfá agá, mí ají kí mọ́nę̃gọ́ ãzíla kãbĩlõ ę̃rę̃ 'dã abe ídétáŋá ru mánî.
4 'Dã 'bã ũngúkú gá mí ají dó Ãrọ́nę̃ kí anzị ĩ'didrę̃ kí abe kę̃jị́tị sĩ fijó Hémã tị icíma drę̃ agá rĩ gá ãzíla mí ũjĩ dó kí ę̃yę̃ sĩ.
5 Mí ũ̃sũ̃ dó bõngó 'dĩ kí Ãrọ́nę̃ ụrụ'bá gá, kánzũ, kọ́tę̃, ĩfódĩ, bõngó jṹjṹ gá rĩ ãzíla sẹ́rę̃. Mí icí ĩ'di ĩfódĩ ụrụ'bá gá sẹ́rę̃ cãlé ãlę̃gõ̃ sĩ rĩ sĩ.
6 Mí umbé drę̃kã la bõngó sĩ drę̃ umbéjó rĩ sĩ, mí icí gólũdĩ ãlá dịlé 'bara sĩ drę̃ la gá sĩjó la ÃLÁ RU ÃDRÓŊÁ NÎ rĩ.
7 Mí ũsũ ãdu drę̃ tę̃jó 'bá drę̃ gá rĩ sĩ ĩ'diní ũkpõ fẽjó.
8 Mí ũ̃sũ̃ ngọ́pịka kí kánzũ ĩ'badrę̃ ãtalo 'badrę̃ kí sĩ
9 ãzíla mí umbé kí drę̃ gá bõngó sĩ drę̃ umbéjó rĩ cí. 'Dã 'bã ũngúkú gá mí úmbé dó Ãrọ́nę̃ kí ụ́pị́cẹ́ ngọ́pịka kí abe sẹ́rę̃ sĩ. Ị́jọ́ ĩ'baní adrujó ãtalo rú rĩ ú'bã ĩ'di ãzị́táŋá ru jã 'dâ. Gę̃́rę̃ 'dĩ sĩ mi dó Ãrọ́nę̃ kí 'bã ndú ngọ́pịka abe.
10 “Mí ají mọ́nę̃gọ́ Hémã tị icíma drę̃ 'bã drę̃lẹ́ gá, ãzíla Ãrọ́nę̃ kí ngọ́pịka abe 'bã ũ̃tę̃ kí drę̃ drę̃ la gá.
11 Íli ĩ'di Úpí drę̃lẹ́ gá kę̃jị́tị sĩ fijó Hémã tị icíma drę̃ gá 'dãá.
12 Mí ãbĩ mọ́nę̃gõ̃ 'bã ãrí ãzí, mí ũ'bã ĩ'di ãlĩtárĩ 'bã újé sụ rĩ kí agá tĩndrímváŋá sĩ ãzíla ị́mbę̃ la acelépi rĩ mí ũsũ ĩ'di ãlĩtárĩ ę̃ndṹ gá 'dãá.
13 'Dã 'bã ũngúkú gá úsã ãko agá rĩ kí akulépi rĩ kí mí anzé kí rá, úgú gá rĩ abe, rókójí úsã ala gá rĩ abe, mí ivé kí ãlĩtárĩ drę̃ gá 'dãá.
14 Wó mí ivé mọ́nę̃gọ́ 'bã ĩzá íníríkõ la abe ífí la kí abe ãngũ 'bá 'bã kí sĩ u'ájó rĩ gá ãmvé-ãmvélé ru. 'Dĩ ídétáŋá sĩ ị́jọ́ ũnzí ãtalo 'badrę̃ kí idéjó rĩ.
15 “Mí a'dṹ kãbĩlógó ãzí ãlu rĩ, Ãrọ́nę̃ kí ngọ́pịka abe 'bã ũ̃tę̃ kí drę̃ drę̃ la gá.
16 Íli ĩ'di ãzíla mí ũyã ãrí la ãngũ ãlĩtárĩ drę̃ 'bã wókõ kí agâ sĩ pírí.
17 Mí ụlę̃ ĩzá kãbĩlógô drę̃ ndú-ndú ãzíla mí ũjĩ ífí la kí ĩzá la pá gá rĩ kí abe, í'bã kí drę̃kã abe ĩzá ị́mbę̃ acelépi 'dĩ abe ãlĩtárĩ gá 'dãá.
18 'Dã 'bã ũngúkú gá mí ivé dó ĩzá kãbĩlógô drę̃ pírí ãlĩtárĩ drę̃ gá 'dãá. Ĩ'di ídétáŋá ivélé ivê Úpí ní ngũ̃lépi vĩrĩ rĩ 'i.
19 “Mí a'dṹ kãbĩlógó ãzí rĩ 'i, Ãrọ́nę̃ 'bã tę̃ kí drę̃ drę̃ la gá ngọ́pịka abe.
20 Íli ĩ'dĩ ãzíla mí ãbĩ ãrí la 'bã ãzí, í'bã ĩ'di Ãrọ́nę̃ 'bã bị́lẹ́ drę̃lẹ́ ãndá gá rĩ gá ãzíla ngọ́pịka kí 'bã bị́lẹ́ drę̃lẹ́ ãndá gá rĩ kí gá, drę̃ ágó ãndá gá rĩ kí gá, ĩ'bã pá ágó ãndá gá rĩ kí gá. 'Dã 'bã ũngúkú gá mí ũyã dó ãrí la 'bã ãzí rĩ ãlĩtárĩ 'bã wókõ kí agâ sĩ pírí.
21 Í'dụ ãrí ãlĩtárĩ gá 'dãá rĩ 'bã ãzí ãdu drę̃ tę̃jó 'bá drę̃ gá rĩ abe ãzíla mí ũyã ĩ'di Ãrọ́nę̃ ụrụ'bá gá bõngó ĩ'didrę̃ kí abe ãzíla ngọ́pịka kí ụrụ'bá gá bõngó ĩ'badrę̃ kí abe. Ãrọ́nę̃ kí ngọ́pịka abe ãzíla bõngó ĩ'badrę̃ kí abe ála dó sĩ kí 'bã ndú mánî.
22 “Kãbĩlógó 'dĩ rụ́ 'dâ mí alę̃ úsã ãko agá rĩ kí akulépi rĩ kí, úsã kótẽ gá rĩ, úsã la úgú drę̃ gá rĩ abe, rókójí kí úsã ala gá rĩ abe, ãzíla ę̃lę̃ la pá ãndá gá rĩ abe. 'Dĩ kãbĩlógó sĩ drę̃ tę̃jó kí drę̃ gá rĩ.
23 Angájó gṹfá mũkátĩ ãkṹkę̃ kóru 'bãlé Úpí drę̃lẹ́ gá rĩ kí agá, mí a'dṹ mũkátĩ ãkṹkę̃ kóru mvụtụ rĩ ãlu, kékĩ idélé ãdu sĩ rĩ ãzíla mũkátĩ níríŋá aselé ãdu sĩ rĩ kí abe.
24 Í'bã ãko 'dĩ kí pírí Ãrọ́nę̃ kí drę̃ gá ngọ́pịka abe ãzíla ílũ ĩ'baní 'bã inga kí ãko 'dĩ kí fẽlé Úpí ní ídétáŋá ru.

25 'Dã 'bã ũngúkú gá mí a'dụ́ ãkónã ídétáŋá ru 'dĩ kí 'bá 'dĩ kí drị́ gá 'dâ rá, mí ivé
kí ãlĩtárĩ drị̃ gá 'dãá, ídétáŋá ivélé ivê ãjị́ ngụ̃́lépi vĩrĩ rĩ 'bã drị̃ gá sĩ ãyĩkõ fẽjó Úpí
nî.
26 Í'dụ kãbĩlógó sĩ drị́ tị̃jó Ãrọ́nị̃ drị̃ gá rĩ 'bã jụ́jụ́tị ãzíla mí inga ĩ'di Úpí ní ídétáŋá
ru. 'Dĩ wókõ mídrị́ gá rĩ 'i.
27 "Ĩzá drị́ tị̃jó Ãrọ́nị̃ kí drị̃ gá ngọ́pịka abe rĩ í'bã kí ndú: jụ́jụ́tị ãzíla pá ãndá gá rĩ
abe ingalé ídétáŋá ru mání rĩ kí ála kí 'bã ndú ãtalo 'banî.
28 Ị́jọ́ 'dĩ kí mání lẽlé anzị Ịsịrayị́lị̃ drị̃ 'bã nga kí kí sáwã drị́ tị̃jó ãtalo kí drị̃ gá rĩ sĩ
rĩ kî: Ĩzá jụ́jụ́tị gá ãzíla pá ãndá gá rĩ kí wókõ fẽtáŋá ru Ãrọ́nị̃ 'baní anzị ĩ'didrị̃ abe
jã 'dâ rĩ kî. 'Dĩ kí ídétáŋá anzị Ịsịrayị́lị̃ drị̃ 'bã kí fẽlé Úpí ní rĩ kî.
29 "Ãrọ́nị̃ drĩ drã rá bõngó ãlá ĩ'didrị́ átáló drị̃ kí ála kí 'dụ fẽlé anzị ĩ'didrị̃ 'banî,
ị́jọ́ 'dĩ sĩ ála dó sĩ ãdu ũsũ kí drị̃ gá ãzíla drị́ tị̃ kí drị̃ gá.
30 Ngọ́tị̃ŋá acálépi átáló ru ĩ'di kẽjị́ gá rĩ ní úsụ̃ bõngó 'dĩ kí ụ́'dụ́ ázị̃rị̃ ĩ'di dó sĩ mụ
Hémã tị icíma drị̃ agâlé sĩ mụjó ãzị́ ngajó Ãngũ Ãlá rĩ gâlé nĩ.
31 "Í'dụ kãbĩlógó sĩ drị́ tị̃jó 'bã drị̃ gá rĩ 'bã ĩzá ãzíla mí a'dí ĩ'di ãngũ ãlá rĩ agá.
32 Ãrọ́nị̃ kí ngọ́pịka abe 'bã na kí kãbĩlógô ĩzá ãzíla mũkátĩ gụ́fá agá rĩ abe kẽjị́tị sĩ
fijó Hémã tị icíma drị̃ 'bã tị gá 'dãá.
33 'Bã na kí ídétáŋá sĩ ị́jọ́ ũnzí ĩ'badrị̃ kí idéjó ayúlé sáwã 'bání drị́ tị̃jó kí drị̃ gá rĩ
nĩ. Wó 'bá ãzí ndú la 'bã na ku, ã'dusĩku kí dó ãlá ru.
34 Ĩzá kãbĩlógô drị́ sĩ drị́ tị̃jó rĩ 'bã ị́mbị́ jõku mũkátĩ cí rĩ drị̃ ace kpere ụ̃'bụ́tị gá cí,
mí ivé ĩ'di rá. Lẽ úna ĩ'di ku, ã'dusĩku ĩ'di ãlá ru.
35 "Mí idé Ãrọ́nị̃ 'baní ngọ́pịka abe ị́jọ́ pírí mání azị́lé 'dĩ kí 'bã 'dụ kí ụ́'dụ́ ázị̃rị̃ ála
dó sĩ drị́ tị̃ kí drị̃ gá ĩndõ.
36 Ụ́'dụ́ ãlu-ãlu sĩ, íli̧ mọ́nị̃gọ́ ãlu ídétáŋá sĩ ị́jọ́ ũnzí idéjó rĩ idéjó, mí ũsũ ãdu
Mị̃zẹ̃yị́tụ̃ drị̃ ãlĩtárĩ drị̃ gá sĩ ĩ'di 'bãjó ndú ãlá ru.
37 Mí idé ídétáŋá ãlĩtárĩ 'bãjó ãlá ru rĩ ụ́'dụ́ ázị̃rị̃ sĩ ĩ'di 'bãjó ndú. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ ãlĩtárĩ
dó sĩ ndẽ ãlãpĩtĩ sĩ rá, ãzíla ãko ĩ'di ụrụ'bá alólépi rĩ la adru ãlá ru.

Ídétáŋá Ụ́'dụ́ ãlu-ãlu sĩ rĩ

38 "Ụ́'dụ́ ãlu-ãlu sĩ mi mụ kãbĩlõ mũlũkũdũ calépi ílí ãlu 'bo la kí fẽlé ị̃rị̃ ídétáŋá ru
ãlĩtárĩ drị̃ gá 'dãá.
39 Mí idé kãbĩlõ ãlu rĩ ídétáŋá ru ụ̃'bụ́tị sĩ ãzí ãlu rĩ ĩndró sĩ.
40 Míní Kãbĩlõ mũlũkũdũ drị̃drị̃ rĩ fẽ agá ídétáŋá ru, mí ayú ãnáfóró kị́lọ̃ ãlu usalé
ãdu Mị̃zẹ̃yị́tụ̃ drị̃ sĩ rĩ ãni rú lítã ị̃rị̃. Ísũ wáyĩnĩ lítã ãlu rĩ fẽtáŋá ãko mvụlé mvụ-mvụ̃
rĩ rú.
41 Kãbĩlõ ãzí rĩ míní ĩ'di fẽ agá ídétáŋá ru ĩndró sĩ, mí ayú vâ ãnáfóró kị́lọ̃ ãlu usalé
ãdu Mị̃zẹ̃yị́tụ̃ drị̃ sĩ rĩ ãni rú lítã ị̃rị̃. Ísũ wáyĩnĩ lítã ãlu rĩ fẽtáŋá ãko mvụlé mvụ-mvụ̃
rĩ rú. 'Dĩ kí ãkónã fẽlé Úpí ní ídétáŋá ãjị́ ngụ̃́lépi vĩrĩ ĩ'diní sĩ u'ájó ãyĩkõ sĩ rĩ kî.
42 "Ĩmi idé ídétáŋá ivélé ivê 'dĩ ãzị́táŋá ru anzị ĩmidrị́ drị̃lẹ́ gâlé rĩ 'baní ụ́'dụ́ pírí sĩ
Hémã tị icíma drị̃ 'bã tị gá Úpí drị̃lẹ́ gá 'dãá. 'Dã ãngũ mání sĩ drị̃ ụfụjó mí be ãzíla
ị́jọ́ jọjó míní rĩ 'i,
43 ma drị̃ ụfụ anzị Ịsịrayị́lị̃ drị̃ abe 'dãá, ãzíla ma ãngũ 'dã 'bã ãlá ru dị̃zã mádrị́
dị̃lépi rĩ sĩ.
44 "Ị́jọ́ 'dĩ sĩ ma dó sĩ Hémã tị icíma drị̃ kí 'bã ãlĩtárĩ be ndú, Ãrọ́nị̃ kí ngọ́pịka abe
ma kí 'bã ndú adrujó ãtalo rú ãzị́ mádrị̃ ngajó.
45 'Dã 'bã ũngúkú gá ma u'á anzị Ịsịrayị́lị̃ drị̃ kí drĩdríŋĩ gá ãzíla ma adru Ãdróŋá
ĩ'badrị̃ rú.

46 Kí dó sĩ nį̃ la rá ma Úpí Ãdróŋá ĩ'badrı̨́ kí anzélépi angájó Mį̃sı̨́rį̃ gâlé rĩ 'i, ma dó
mụ u'álé kí drĩdríŋĩ gá. Ma dó sĩ adru Úpí ĩ'badrı̨́ 'i.”

30

Ãlĩtárĩ sĩ lũbánĩ ivéjó rĩ

1 Úpí jọ Mụ́sã nî, “Mí idé ãlĩtárĩ sĩ lũbánĩ ãjı̨́ ngų̃́lépi vĩrĩ rĩ ivéjó rĩ drı̨́ báwũ 'bọ́kọ́lǫ̃
drı̨́ sĩ.
2 Ãzo la kí mmgbọ la be 'bã adru kí trũ-trũ ãni rú nų̃sų̃ mítã ãzíla ãzo la ụrụgâlé
ru rĩ 'bã adru ãni rú mítã ãlu. Újé la kónã sụ 'dĩ kí gá rĩ 'bã icí kí ru ĩ'di be ãko ãlu
rú.
3 Í'bu drı̨́ la, bụ́lụ́ la, ãzíla újé la kí abe pírí gólũdĩ ãlá la sĩ, íli tı̨ la gólũdĩ sĩ trǫ̣́kı̨́lı̨rı̨
cí.
4 Mí idé ímve gólũdĩ sĩ la kí į̃rı̨́ láyĩnĩ ũnĩ ãni ulílé gólũdĩ sĩ trǫ̣́kı̨́lı̨rı̨ rĩ 'bã į̃ndụ́lę̣
gâlé ru 'bã ndre kí ru ãzí rĩ kí abe. Ímve į̃rı̨́ rĩ 'bã adru kí bụ́lụ́ ãzí rĩ gá, ãzí į̃rı̨́ rĩ 'bã
adru kí bụ́lụ́ ãzí rĩ gá sĩ ife sĩ ãlĩtárĩ ujíjó rĩ rụjó.
5 Mí idé ife sĩ ĩ'di ujíjó rĩ kí báwũ 'bọ́kọ́lǫ̃ drı̨́ sĩ ãzíla í'bu ụrụ'bá la kí gólũdĩ sĩ.
6 Í'bã ãlĩtárĩ 'dĩ ãmvé-ãmvélé ru kátẽnĩ Sãndụ́kų̃ tı̨ icíma drı̨́ a'bólépi rĩ be úmvúke
ásı̨́ į̃gbę̃ drı̨́ drį̃lẹ́ gá. 'Dĩ dó ãngũ mání sĩ drı̨́ ụfụjó mí be rĩ.
7 “Ãrọ́nį̃ 'bã ivé lũbánĩ ãjı̨́ ngų̃́lépi vĩrĩ rĩ ãngũ ãlĩtárĩ drı̨́ gá ų̃'bụ́tı̨ ãlu-ãlu sĩ ĩ'di 'bã
tárã kí tı̨ ũ'bã agá.
8 Lẽ 'bã ivé ãko ãjı̨́ ngų̃́lépi vĩrĩ rĩ į̃dı̨́ drĩ dó tárã kí tı̨ ũ'bã ĩndró sĩ 'bo rĩ gá. Į́jọ́ 'dĩ
sĩ, lũbánĩ ãjı̨́ ngų̃́lépi vĩrĩ velépi rĩ kí dó sĩ ve ụ́'dụ́ pírí Úpí drį̃lẹ́ gá anzı̨ ĩmidrı̨́ drį̃lẹ́
gâlé rĩ abe jã 'dâ.
9 Ãlĩtárĩ 'dĩ drı̨́ gá mí ivé lũbánĩ ãzí lẽlé ku la ku jõku ãnãkpá ídétáŋá ru, jõku
ãnáfóró ídétáŋá ru ãzíla mí ũsũ wáyĩnĩ ídétáŋá ru rĩ drı̨́ la gá ku.
10 Ílí ãlu agá Ãrọ́nį̃ 'bã idé ídétáŋá sĩ ãlĩtárĩ 'bãjó ãlá ru rĩ pâlé ãlu. 'Bã 'bã újé la sụ
'dã kí agá ãnãkpá lı̨lẹ́ sĩ ídétáŋá ı̨́jọ́ ũnzí idé jó rĩ 'bã ãrí. Lẽ 'bã idé ı̨́jọ́ 'dĩ ílí ãlu-ãlu
sĩ anzı̨ ĩmidrı̨́ mụlé tı̨lé drį̃lẹ́ gâlé rĩ 'banî. Ãlĩtárĩ 'dĩ ãlá ãndânĩ Úpí nî rĩ 'i.”

Séndẽ sĩ 'bá unzejó rĩ

11 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mụ́sã nî,
12 “Míní anzı̨ Ịsı̨rayı̨́lį̃ drı̨́ kí lã agá, 'bá ãlu-ãlu 'bã fẽ Úpí ní ãko lı̨lẹ́ ĩ'di drı̨́ gá sĩ
ídri ĩ'didrı̨́ gá rĩ unzejó rĩ sáwã ĩ'di lãjó rĩ sĩ. Į́jọ́ 'dĩ sĩ jụ́wę̣ icó dó sĩ kí rụlé ku.
13 'Bá ãlu-ãlu lãlé rá rĩ lẽ 'bã fẽ séndẽ a'ı̨́lé rĩ fẽtáŋá ãlá rĩ ru Úpí nî. Séndẽ 'dĩ ĩ'di
nụ́sų̃ sę̣́kẹ́lį̃ drı̨́ ãko jó Ãdróŋá drı̨́ agá rĩ kí ų̃'bį̃jó rĩ sĩ.
14 'Bá pírí rụ́ sĩlé rá ílí trũ kãlı̨́ į̃rı̨́ jõku 'dĩ drį̃lẹ́ gá rĩ 'bã fẽ kí séndẽ 'dĩ fẽtáŋá ru
Úpí ní rá.
15 'Bá málĩ trũ rĩ 'bã fẽ kí 'bã alı̨ séndẽ a'ı̨́lé 'dã ku, 'bá lẽmẽrí rĩ 'bã fẽ kí vâ vúlé
dọ́dọ́ ku ĩ'baní fẽtáŋá 'dĩ fẽ agá Úpí ní ídétáŋá ru sĩ ídri ĩ'badrı̨́ unzejó rĩ gá.
16 Mí atrá séndẽ sĩ ídétáŋá idéjó 'dĩ anzı̨ Ịsı̨rayı̨́lį̃ drı̨́ 'badrı̨́ sĩ ãzı̨ Hémã tı̨ icíma drı̨́
kí ngajó. Ĩ'di adru anzı̨ Ịsı̨rayı̨́lį̃ drı̨́ 'baní sĩ ı̨́jọ́ ũrãjó Úpí drı̨́ gá, sĩ kí ídri tã mbajó.”

Báfũ sĩ drı̨́ ãzíla pá ũjĩjó rĩ

17 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mụ́sã nî,
18 “Mí idé báfũ sĩ ru drı̨́ kí ũjĩjó pá abe la bũrônzĩ sĩ ãzíla pá la sĩ ĩ'di 'bãjó drı̨́ la gá
rĩ 'bã adru kí vâ bũrônzĩ sĩ. Í'bã ĩ'di į̃yı̨́ trũ drĩdríŋĩ Hémã tı̨ icíma drı̨́ 'badrı̨́ ãlĩtárĩ
be rĩ gá.
19 Į̃yı̨́ ala gá rĩ Ãrọ́nį̃ 'bã ayú kí ĩ'di ngọ́pı̨ka abe sĩ ĩ'bã pá kí ũjĩjó drı̨́ abe.

20 Ĩ'baní fi agá Hémã tị icíma drị̃ agâlé rĩ gá, 'bã ũjĩ kí ru pá kí drị́ abe ĩyị́ sĩ ráká,
ị́jọ́ 'dĩ sĩ icó kí dó sĩ drãlé ku. Ĩ'baní mụ agá fẽtáŋá fẽlé Úpí ní ídétáŋá ru ivélé ãcí sĩ
rĩ kí fẽ agá ãlĩtárĩ gâlé,
21 lẽ 'bã ũjĩ kí ru drị́ kí pá abe ráká ị́jọ́ 'dĩ sĩ 'bã drã kî sĩ ku. 'Dĩ la adru Ãrọ́nị̃ 'baní
ãzị́táŋá ru anzị ĩ'badrị́ drĩ̃lẹ́ gâlé rĩ abe jã 'dâ.”

Ãdu sĩ drị̃ tĩjó 'bá drị̃ gá rĩ

22 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mụ́sã nî,
23 “Í'dụ ãdu ãjị́ ngũ̃lépi vĩrĩ mírã rú ũsũlé 'bá drị̃ gá rĩ kị́lõ̃ ázíyá, ãdu sụ́sụ́ ru ãjị́
ngũ̃lépi vĩrĩ rĩ 'bã nụ́sũ̃ cajó kị́lõ̃ na, 'dĩ páwũ̃dã sínãmõnĩ rú rĩ 'i, ãdu kọ́rọ́kọ́rọ́ gá rĩ
kí kị́lõ̃ na.
24 Kị́lõ̃ ázíyá kásĩyã drị̃ kí û'bĩ̃ kí ãko úmgbó ũ'bĩ̃jó 'bání ã'ị̃lé rá rĩ sĩ. Í'bã ãdu
mĩ̃zẽ̃yị́tũ̃ drị̃ drị̃ la gá lítã sụ.
25 Mí idé ãdu ãlá 'bãlé ndú sĩ drị́ tĩjó 'bá drị̃ gá ãjị́ ngũ̃lépi vĩrĩ rĩ.
26 Mí ayú ãdu sĩ 'bá 'bã jó ndú 'dĩ 'i sĩ Hémã tị icíma drị̃ 'bãjó ãlá ru, Sãndụ́kũ̃ tị
icíma drị̃,
27 méjã ãzíla ãko ayúlé drị̃ la gá rĩ kí abe, tárã céke ãzíla ãko la ĩ'didrị̃ kí abe ãzíla
ãlĩtárĩ sĩ lũbánĩ ivéjó rĩ,
28 ãlĩtárĩ sĩ ídétáŋá ivélé ivê rĩ kí ivéjó rĩ ãzíla ãkójó ala gá rĩ kí abe ãzíla báfũ pá
la kí abe.
29 Mi kí 'bã ndú ị́jọ́ 'dĩ sĩ, kí dó sĩ adru ãlá ru ãndânĩ, ãko kí ụrụ'bá alólépi rĩ kí dó
sĩ adru ãlá ru.
30 “Mí ũsũ ãdu Ãrọ́nị̃ kí drị̃ gá ngọ́pịka abe sĩ kí 'bãjó ndú, ítị̃ drị́ kí drị̃ gá kí dó sĩ
ãzị́ nga mání ãtalo ru.
31 Ị́jọ 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ 'baní, 'dĩ la mụ adrulé ãdu mání sĩ ĩmi 'bãjó ãlá ru anzị ĩmidrị́
drĩ̃lẹ́ gâlé rĩ abe jã 'dâ rĩ.
32 Mí ũsũ ãdu 'dĩ 'bá kí drị̃ gá mị́rị̃ rú ku ãzíla mí idé vâ ãdu ãzí gẽ̃rị̃ míní sĩ ãdu
'dĩ idéjó rĩ sĩ ku. Ĩ'di ãdu ãzí 'bãlé ndú la, lẽ ínị̃ rá ĩ'di ãlá ru ndú á'dụ̃sĩ.
33 'Bá ãzí drĩ vâ ãdu ãzí idé gẽ̃rị̃ míní sĩ ãdu 'dĩ idéjó rĩ sĩ ãzíla drĩ ũsũ la 'bá ãzí
nị̃lé ku la drị̃ gá rá ịsụ́ 'dĩ sĩ 'bá la 'dã adru átáló ku yã áni, ma ĩ'di nze 'bá mádrị̃ kí
agá 'dâ rá.”

Lũbánĩ ãjị́ ngũ̃lépi vĩrĩ rĩ kî

34 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mụ́sã nî, “Mí a'dụ́ ãko ngũ̃lépi vĩrĩ 'dĩ kí trũ-trũ: ísékísé
ife 'bã ũgórókó'bõ gá rĩ, átíríkó 'bã ú'bó, ãzíla gãlũbãnámũ.
35 Mí ayú ãko 'dĩ kí sĩ lũbánĩ ãjị́ ngũ̃lépi vĩrĩ rĩ kí usajó, mí usa kí acájó ãdu ngũ̃lépi
vĩrĩ rĩ rú. Í'bã ã'ị́ ala gá cí 'bã iza kí sĩ ru ku ãzíla 'bã adru kí vâ sĩ ndú ãzíla ãlá ru.
36 Mí amvi ãzí rĩ kí fúfú ru, mí agụ kí 'bãlé Hémã tị icíma drị̃ agá Sãndụ́kũ̃ tị icíma
drị̃ drĩ̃lẹ́ gá, 'dĩ ãngũ mání sĩ mụjó drị̃ ụfụjó mí be rĩ gá. Ĩ'di adru míní ãlá ru ãndânĩ.
37 Mí idé lũbánĩ ãzí gẽ̃rị̃ míní sĩ lũbánĩ ãjị́ ngũ̃lépi vĩrĩ rĩ idéjó rĩ sĩ ku. Ĩ'di lũbánĩ
'bãlé ãlá ru ndú á'dụ̃sĩ Úpí nî la.
38 'Bá ãzí drĩ vâ lũbánĩ ãzí idé gẽ̃rị̃ míní sĩ lũbánĩ ãjị́ ngũ̃lépi vĩrĩ rĩ idéjó rĩ sĩ sĩ
ãyĩkõ ịsụ́jó ãjị́ la sĩ, ma 'bá 'dĩ áni rĩ nze 'bá mádrị̃ kí agá 'dâ rá.”

31

Bẽ̃zãlẹ́lị̃ kí pẽjó Ũhõlĩyábũ be Hémã Ãdróŋá drị̃ sijó rĩ

1 Úpí jọ Mụ́sã nî,
2 “Ápẽ̃ Bẽ̃zãlẹ́lị̃ Ụ́rị̃ ngọ́pị, Hụ́rị̃ umvelépi áyị́pị rĩ angájó sụ́rụ́ Yụ́dã drị̃ gá,

3 ãzíla áfẽ ĩ'diní úríndí mádrị̃ 'i. Áfẽ ĩ'diní nị̃táŋá, ãlĩ̃gõ̃ sĩ icójó ãko pírí kí idéjó,
4 ĩ'di sĩ í'dá gbã ãlĩ̃gõ̃ sĩ, ãzị́ nga gólũdĩ sĩ, sílĩvã sĩ, ãzíla aya bũrônzĩ rú rĩ sĩ;
5 ĩ'di ũnĩ ãko ŋálí kî áni 'dĩ kí idé, ife kí upa ãzíla agọ́ ũví ndú-ndú sĩ ãzíla ãzị́ pírí ngalé ãlĩ̃gõ̃ sĩ rĩ kí abe.
6 Ápẽ vâ Ũhõlĩyábũ Ãhĩsãmákĩ ngọ́pị 'i angájó sụ́rụ́ Dánĩ drị̃ agá, kí sĩ ãzị́ nga ĩ'di be. Áfẽ vâ ãlĩ̃gõ̃ ãmbógó la 'bá ãlịgọ rú rĩ 'baní, icó kí sĩ ãko mání azịlé míní ídé kî 'dĩ kí idélé rá:
7 Hémã tị icíma drị̃, Sãndụ́kũ̃ tị icíma drị̃ kí úmvúke ásị́ ĩ̃gbẽ̃ drị̃ be, ãko pírí Hémã ũ̃sũ̃jó rĩ kí abe,
8 méjã ãzíla ãko ĩ'didrị̃ kí abe, tárã céke idélé gólũdĩ ãlá rĩ sĩ ãzíla ãko ĩ'didrị̃ kí abe pírí, ãlĩtárĩ sĩ lũbánĩ ivéjó rĩ,
9 ãlĩtárĩ sĩ ídétáŋá ivélé ivê rĩ kí ivéjó rĩ ãzíla ãkójó ala gá rĩ kí abe, báfũ drị́ ũjĩ̃jó rĩ kí ãko ĩ̃ndụ́ la 'bãjó rĩ abe,
10 bõngó ũniyambamba ãlá átáló Ãrọ́nĩ̃ ní ãzíla anzị ĩ'didrị̃ abe ĩ'baní sũ̃lé ãzị́ átáló drị̃ ngajó rĩ kí,
11 ãdu sĩ drị́ tĩ̃jó 'bá drĩ̃ gá rĩ, ãzíla lũbánĩ ngũ̃lépi vĩrĩ Ãngũ Ãlá rĩ drị̃ gá rĩ trũ. Ãko 'dĩ kí idéjó pírí, lẽ 'bã idé kí kí cécé mání ãzị̃táŋá la fẽjó míní rĩ áni.”

Ãzị̃táŋá Sãbátũ drị̃

12 Úpí jọ Mụ́sã nî,
13 “Íjọ 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ drị̃ 'baní, ‘Ĩmba ụ́'dụ́ mádrị́ avị́jó Sãbátũ drị̃ tã, ã'dusĩku ĩ'di ícétáŋá ãma drĩdríŋĩ̃ gá ĩmi abe ãzíla anzị ĩmidrị́ drĩ̃lẹ́ gâlé rĩ 'baní pírí rĩ, i'dajó la ma Úpí 'i, á'bã ĩmi 'bá mgbã mádrị̃ kî rú.
14 Lẽ ĩmba ụ́'dụ́ Sãbátũ drị́ avị́jó 'dĩ tã, ã'dusĩku ĩ'di ãlá ru. 'Bá ãzí drĩ tã la mba ku, wó drĩ ãzị́ nga ụ́'dụ́ 'dã sĩ, lẽ ú'dị ĩ'di rá.
15 Ụ́'dụ́ ázíyá 'dĩ kí míní sĩ ãzị́ ngajó, wó ụ́'dụ́ ázĩ̃rĩ̃ rĩ ĩ'di Sãbátũ ụ́'dụ́ míní sĩ avị́jó rĩ 'i, ímba tã la ãlá ru Úpí nî. 'Bá ãzí drĩ ãzị́ ãzí nga ala gá rá, lẽ ú'dị ĩ'di rá.
16 'Bá Ịsịrayị́lĩ̃ drị̃ 'bã mba kí ụ́'dụ́ Sãbátũ drị̃ tã ícétáŋá tị icíma drị̃ rú jã 'dâ.
17 Ụ́'dụ́ 'dĩ ĩ'di ícétáŋá ukólépi ku rĩ rú 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ drị̃ kí drĩdríŋĩ̃ gá má be, ã'dusĩku ma Úpí 'i, má idé 'bũ̃ kí ũ̃nọ́kụ́ be ụ́'dụ́ ázíyá ãzíla ụ́'dụ́ ázĩ̃rĩ̃ rĩ sĩ má a'be ãzị́ ngaŋá dríŋá ãzíla má avị́ dó sĩ áyụ.’ ”
18 Ãdróŋá la dó mụ ị́jọ́ delé jọ agá Mụ́sã be 'bé Sĩnáyĩ drĩ̃ gâlé 'bo, fẽ dó írã 'bara-'bara ĩ̃rĩ̃ Ãdróŋá 'bã ãzị̃táŋá kí sĩ̃jó drĩ̃ la gá drị́ ĩ'didrị̃ sĩ rĩ kí Mụ́sã drị́.

32

Kãjóŋá idélé Gólũdĩ sĩ rĩ

1 'Bá Ịsịrayị́lĩ̃ drị̃ kí mụ ndrelé la Mụ́sã u'á 'bé sị́ gâlé sáwã ãzo rú asị́ vũ̃rụ́ 'dõlé ku, atrá kí ru Ãrọ́nĩ̃ andre gá ãzíla jọ kí, “Ãnĩ̃ ã'du ị́jọ́ idé ru ágọ́bị́ Mụ́sã ándrá ãma anzélépi Mĩ̃sị́rĩ̃ gâlé 'dĩ ụrụ'bá gá nĩ yã rĩ gá ku, mí idé ãmaní ãdróŋá* ãzí 'bã ce dó sĩ ãma drị́.”
2 Ãrọ́nĩ̃ jọ ĩ'banî, “Ĩmi ũtrũ ngílíngílí gólũdĩ rú ũku ĩmidrị́, anzị, ãzíla izonzi ĩmidrị̃ 'bã kí sũ̃lé bị̃lẹ́ gá 'dĩ kí, ĩmi ajị́ kí mádrị́ 'dõlé.”
3 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ 'bá pírí ũtrũ kí ngílíngílí gólũdĩ rú kí bị̃lẹ́ gá rĩ kí ãzíla ajị́ kí kí Ãrọ́nĩ̃ rụ́ 'dõlé.
4 'Dụ dó ngílíngílí gólũdĩ rú 'dĩ kí, aká kí ãcí sĩ, ãzíla ũsũ ĩ'di umbalé, idé dó ĩ'di kãjóŋá 'bã í'dá rú.

---

* **32:1** Bụ́kũ̃ ãzí rĩ kí jọ la ãdroŋa.

'Dã 'bã ũngúkú gá 'bá jọ kí dó, “Ịsịrayḭlḭ̃, 'dĩ ãdróŋá ĩmidrḭ ándrá ĩmi anzélépi Mḭ̃sḭ́rḭ̃ gâlé rĩ 'i!”
5 'Dã 'bã ũngúkú gá Ãrọ́nḭ̃ sị dó ãlĩtárĩ kãjóŋá ãdróŋá ru idélé gólũdĩ sĩ rĩ drḭ̃lḕ gá ãzíla uyú dó ḭjọ́ la 'bá 'baní, “Drũsḭ̃ ũmũ la adru ḭ̃nzḭ̃táŋá fẽjó Úpí ní cí.”
6 Ụ'dụ́ ãzí rĩ sĩ ũ'bụ́tịnḭ́nḭ, 'bá ajḭ kí ãnãkpá ãzí kí ídétáŋá ivélé ivê rĩ rú ãzíla na kí ãzí rĩ kí ídétáŋá ásḭ ḭ̃gbḕ drḭ rú. 'Bá ri kí vũrụ́ ũmũ nalé, ũmũ uja dó ru íwá mvụjó ãzíla ãwũ ngajó.

Ũmbã na Ãdróŋá 'i

7 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mụ́sã nî, “Ígõ vúlê lé gbõrú, ã'dusĩku 'bá mídrḭ Ịsịrayḭlḭ̃ rú míní ándrá anzélé Mḭ̃sḭ́rḭ̃ gâlé rĩ iza kí ḭjọ́ 'bo ãzíla gã kí ma úmgbé.
8 A'be kí gḕrḭ̃ mání azḭlé 'bã bĩ kí vú la rĩ rá; idé kí kãjóŋá ãdróŋá ru la gólũdĩ akálé ãcí sĩ rĩ sĩ, ãzíla i'dó kí ĩ'di ḭ̃nzḭ̃lé sĩ ídétáŋá idéjó ĩ'di nî. Jọ kí, ‘'Dĩ ãdróŋá ĩ'badrḭ kí anzélépi Mḭ̃sḭ́rḭ̃ gâlé rĩ 'i.’ ”
9 Úpí jọ Mụ́sã ní, “Ánḭ̃ 'bá 'dĩ kí 'bá drḭ̃ ũnzí la rĩ gá rá.
10 Álẽ ú'dî'da mí útrḭ ma ku, ũmbã na dó ma ĩ'baní rá, ma mụ kí ḭ̃lḭ̃kḭ̃lé rá. Ma ḭjọ́ 'dĩ sĩ ími 'bã ãzíla drḭ̃lḕ mídrḭ̃ abe sụ́rụ́ ãmbógó la rú.”
11 Wó Mụ́sã 'bã mãmálá Úpí Ãdróŋá ĩ'didrḭ̃ rụ́ jọ, “Úpí ũmbã na dó mĩ 'bá mídrḭ̃ 'baní trḕyḭ íni ã'du ḭjọ́ sĩ yã? Ịsụ́ 'dĩ sĩ mí anzé kí Mḭ̃sḭ́rḭ̃ gâlé drḭ ũkpó ãzíla ãvḕvḭ̃ mídrḭ ãmbógó rĩ sĩ mi 'i.
12 'Bá Mḭ̃sḭ́rḭ̃ gá rĩ 'bã jọ kí rú vâ sĩ mí anzé 'bá 'dĩ kí rá, sĩ amụ́jó kí ụ'dḭjó 'bé agá ãzíla kí ḭ̃lḭ̃kḭ̃jó pírí rá yã? Mí a'be drĩ ũmbã 'dĩ cã; mí uja drĩ ími ásḭ ãzíla mí ají drĩ lḭ́kḭ̃ 'bá mídrḭ̃ kí drḭ gá ku fô.
13 Mí ũrã drĩ ãtí'bó mídrḭ Ịbụrahḭ́mũ, Ĩsákã, ãzíla Yãkó'bõ kí 'bã ḭjọ́. Mí ũrã drĩ ḭjọ́ ándrá míní ũyõ najó mi drḭ̃lḕ kí fẽ ĩ'baní ũ'bíkãnã rú cécé lẽlẽgó 'bṵ̃ gá 'dĩ kí áni, ãzíla anzḭ ĩ'badrḭ drḭ̃lḕ gâlé rĩ 'baní ãngũ ándrá míní azḭlé rĩ fẽ ãwítã rú jã 'dâ rĩ 'bã ḭjọ́ fô.”
14 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ Úpí uja dó ru ásḭ ãzíla ají dó lḭ́kḭ̃ ĩ'di 'bã lẽlé ajílé 'bá ĩ'didrḭ̃ 'baní rĩ ku.
15 Mụ́sã asḭ dó 'bé sḭ gâlé rĩ sĩ vũrụ́ 'dõlé, a'dụ́ dó sĩ írã 'bara-'bara ḭ̃rḭ̃ ãzḭ́táŋá kí sĩjó drḭ̃ la gá wókõ la sụ rĩ kí agá pírí rĩ ĩ'didrḭ gá ĩndĩ.
16 Ãdróŋá 'bã mgbãrĩ idé írã 'bara-'bara 'dã kí nĩ ãzíla sĩ ãzḭ́táŋá drḭ̃ la gá rĩ kí ĩ'di 'bã drḭ sĩ.
17 Yósũwã lã mụ 'bá kí 'bã úzáŋá arelé 'bo, jọ dó sĩ Mụ́sã ní, “Ma ụ́'dụ́kọ́ ã'dḭ ãni la are kámbĩ agâlé 'dĩ.”
18 Mụ́sã umvi, “Ụ'dụ́kọ́ 'dã adru ã'dḭ ndẽjó jõku áwáŋá 'bá kí ndẽjó rá rĩ ní a'ụ́jó rĩ áni ku; ĩ'di a'ụ́ ụ́'dụ́kọ́ úngó ngoŋá ãni la rú.”
19 Mụ́sã la dó mụ acálé ãni rú kámbĩ gá sĩ kãjóŋá ãdróŋá ru 'dã ndrejó, ãzíla 'bá kí 'bã úngó tuŋá ndrelé 'bo, ũmbã na ĩ'di ũnzí. 'Bé pá gá 'dãá Mụ́sã 'be dó írã 'bara-'bara tá ĩ'di 'bã a'dụ́lé ĩ'didrḭ gá ĩndĩ 'dã kí ãzíla andi kí dó sĩ kpékpé rá. 20 'Dụ kãjóŋá ãdróŋá ru ĩ'baní idélé rĩ 'i, aká ĩ'di ãcí sĩ, 'ị ĩ'di fúfú ru, usa ĩ'di ḭ̃yḭ sĩ. 'Dã 'bã ũngúkú gá fẽ dó ĩ'di 'bá Ịsịrayḭlḭ̃ drḭ̃ 'baní mvụlé.
21 Mụ́sã zị Ãrọ́nḭ̃ 'i, “'Bá 'dĩ idé kí míní ã'du míní sĩ fẽjó la ĩ'baní ḭjọ́ ũnzíkãnã 'dĩ idéjó?”
22 Ãrọ́nḭ̃ umvi ĩ'diní, “Ãmbógó mádrḭ̃, ũmbã 'bã na mi mání ku; ínḭ̃ cé 'bá 'dĩ kí bábá ḭjọ́ ũnzí idéjó.
23 'Bá 'dĩ jọ kí mání, ‘Ãnḭ̃ ã'du ḭjọ́ idé ru ágọ́bḭ Mụ́sã ándrá ãma anzélépi Mḭ̃sḭ́rḭ̃ gâlé 'dĩ ụrụ'bá gá nĩ yã rĩ gá ku, mí idé ãmaní ãdróŋá† ãzí 'bã ce dó sĩ ãma drḭ̃.’

† **32:23** Bụ́kṵ̃ ãzí rĩ kí jọ la ãdroŋa.

24 Má a'ị ĩ'badrị, ngílíngílí gólũdĩ rú rĩ kî ãzíla 'bá cí ngílíngílí gólũdĩ rú rĩ trũ rĩ
ũtrũ kí dó kí ãfẽlé mádrị. Á'be dó ngílíngílí 'dĩ kí ãcí gá ãzíla ũfũ kí dó kãjóŋá ãdróŋá
ru 'dĩ rú 'dĩ.”
25 Mụ́sã ndre ịjọ́ Ãrọ́nį̃ 'bã 'bá kí a'bejó ụtrịŋá kóru, ãzíla ĩ'baní aza ĩ'badrị i'dajó
mẹ́rọ́'bá ĩ'badrị kí drį̃lẹ́ gá rĩ 'i.
26 Ịjọ́ 'dĩ sĩ Mụ́sã tu dó pá kẽjịtị kámbĩ drị gá ãzíla za, “'Bá pírí wókõ Úpí drị gá rĩ
'ba amụ́ kí má rụ́ 'dõlé!” Ịjọ́ 'dĩ sĩ 'bá Lẹ́vį̃ drị atrá kí ru ĩ'di andre gá.
27 'Dã 'bã ũngúkú gá Mụ́sã jọ 'bá Lẹ́vį̃ drị 'banî, “Úpí Ãdróŋá Ịsịrayịį̃ drị fẽ ãzịtáŋá,
‘Ĩmi ãlu-ãlu 'bã a'dụ́ ménéŋá ĩ'didrị 'i 'bã su ĩ'di nákũrá agá 'bã mụ kámbĩ agâ sĩ kẽjịtị
'dĩ gá 'dâ kpere 'dã gá sĩ ĩmĩ ádrịpịka kí ãzíla ĩmĩ wọ̃rịka kí ụ'dịjó jĩránĩ ĩmidrị kí
abe.’ ”
28 'Bá Lẹ́vį̃ drị are kí Mụ́sã tị rá, ãzíla ụ'dị kí 'bá 3,000 ụ́'dụ́ 'dã sĩ.
29 Mụ́sã jọ 'bá Lẹ́vį̃ drị 'banî, “Ãndrũ ú'bã ĩmi ndú ãtalo rú ãzị Úpí drị ngajó ĩminí
anzị ĩmidrị kí ãzíla ĩmi ádrịpịka kí ụ'dịjó rĩ sĩ, ịjọ́ 'dĩ sĩ wi ĩminí sụ̃sụ́ ĩ'didrị gá rĩ rá.”
30 Ụ̃'bụ́tị ãzí rĩ sĩ Mụ́sã jọ 'bá 'baní, “Ĩmi iza ịjọ́ ũnzíkãnã la. Wó ma drĩ mụ tụlé
ụrụgá Úpí rụ́ 'bé sị gâlé į̃dị; Ĩ'di jõnõ ã'į̃ ịjọ́ ũnzí ĩmidrị kí trũlé rá yã áni.”
31 Mụ́sã gõ dó ịjọ́ 'dĩ sĩ Úpí rụ̂lé ãzíla jọ, “'Bá 'dĩ idé kí ịjọ́ ũnzíkãnã la. Idé kí ãdróŋá
gólũdĩ sĩ la ãzíla į̃nzį̃ kí ĩ'di 'i.
32 'Bá rĩ ítrũ mání ịjọ́ ũnzí ĩ'badrị kí rá fô; wó ídrĩ lẽ la ku yã áni íli̧ ãma rụ́ bụ́kų̃
míní sĩ 'bá mídrị gá rĩ kí rụ́ sĩ̃jó rĩ gá rá.”
33 Wó Úpí umvi Mụ́sã nî, “'Bá mání rụ́ lį̣lẹ́ bụ́kų̃ mádrị agá rá rĩ kí adru 'bá ịjọ́ ũnzí
izalépi má rụ́ rĩ kî.
34 Ú'dî'da ímụ, íce 'bá 'dĩ kí drį̃ ãngũ mání ịjọ́ la jọjó míní 'bo rĩ gá. Lẽ ínį̃ rá
Mãlãyíkã mádrị la ími drį̃ ce nĩ, wó sáwã ãzí la acá rá ma mụ 'bá 'dĩ 'baní drį̃rį̣ma
fẽlé ịjọ́ ũnzí ĩ'bã kí idélé 'dĩ sĩ rá.”
35 Úpí ãpẽ dó ãyánĩ tị 'bá Ịsịrayịį̃ drị kí drį̃ gá, ã'dusĩku ĩ'bã kí fẽjó la Ãrọ́nį̃ idé
kãjóŋá ãdróŋá ru gólũdĩ sĩ la rĩ sĩ.

33

'Bá Ịsịrayịį̃ drị kí 'bé Sĩnáyĩ a'bejó rĩ

1 Úpí jọ Mụ́sã nî, “Mí a'be ãngũ 'dĩ 'i, mi 'i ãzíla 'bá mídrị míní ajílé Mį̃sịrį̃ gâlé rĩ
abe. Ímụ ãngũ mání ũyõ najó ma fẽ la Ịbụrahịmụ̃, Ĩsákã, ãzíla Yãkó'bõ 'baní anzị
ĩ'badrị drį̃lẹ́ gâlé rĩ abe rĩ gá.
2 Ma mãlãyíkã tị pẽ ĩmi drį̃ cejó, ãzíla ma 'bá Kãnánĩ rú, Ãmọ́rį̃ rú, Hịtį̃ rú, Pẹ̃rẹ́zį̃
rú, Hịvį̃ rú ãzíla Yẹ̃bụ́sį̃ rú 'dĩ kí dro ĩmi drį̃lẹ́ gá 'dãá rá.
3 Ĩmụ ãngũ málĩ trũ mụ̃'dụ̃-mụ̃'dụ̃ lé 'bã sĩ rajó ala gá ãnụ́ úsã be rĩ gá, wó má icó
mụlé ĩmi drĩdríŋĩ gá ku, ã'dusĩku ĩmi 'bá drį̃ ũnzí la kî, ma mụ ĩmi į̃lį̃kį̃lé ku rá.”
4 'Bá 'dĩ kí mụ ịjọ́ jọlé ũnzíríkãnã 'dĩ kí arelé 'bo, 'be kí ru áwáŋá gá, 'bá ãzí ãlu la
sụ̃ ãko ũnĩ ãni la kí ku.
5 Úpí jọ Mụ́sã nî, “Íjọ 'bá Ịsịrayịį̃ drị 'baní, ‘Ĩmi 'bá drį̃ ũnzí la kî, ádrĩ mụ pâlé ãlu
ĩmi drĩdríŋĩ gá, ma ĩmi į̃lį̃kį̃ rá. Ịjọ́ 'dĩ sĩ ĩmi ũtrũ ũnĩ ãko ĩminí sụ̃lé 'dĩ kí rá ãzíla ma
ịjọ́ míní lẽlé idélé ĩmi abe rĩ pẽ ma 'i.’ ”
6 Ịjọ́ 'dĩ sĩ 'bá Ịsịrayịį̃ drị ũtrũ kí dó ãko ĩ'badrị ũnĩ drị kí pírí 'Bé Hõrébũ gá 'dãá
rá sụ̃ kí dó sĩ kí į̃dị ku.

Hémã tị icíma drị 'i

7 'Bá Ịsịrayịĩ̃ị drị̃ drĩ kí dó kámbĩ sị 'bo, Mụ́sã la Hémã ãzí idé kámbĩ agá 'dãá rĩ sĩ
ãmvé-ãmvélé ru, ála ĩ'di umve Hémã tị icíma drị̃ 'i. 'Bá ãzí drị̃ sĩ lẽ tị icílé Úpí be ĩ'di
dó sĩ mụ ãmvé ala gâlé.
8 Mụ́sã drĩ dó fũ mụlé Hémã tị icíma drị̃ gá ãmvêlé 'bo, 'bá pírí kí dó pá utu hémã
ĩ'badrị̃ kí tị gá, ãzíla kí Mụ́sã ndre kpere ĩ'diní fi agá ala gâlé.
9 'Dã 'bã ũngúkú gá Mụ́sã drĩ dó fi ala gâlé 'bo, ụ̃rụ́'bṹ ị́dị̃ŋá áni rĩ la asị̃ vụ̃rụ́ ãzíla
ĩ'di pá tu Hémã tị icíma drị̃ 'bã kẹ̃jị̃tị gá, Úpí la ị́jọ́ jọ Mụ́sã be angájó ụ̃rụ́'bṹ ãnzị̃ rĩ
agâlé.
10 'Bá pírí drĩ kí ụ̃rụ́'bṹ ị́dị̃ŋá áni ãnzị rĩ ndre pá tu agá kẹ̃jị̃tị Hémã tị icíma drị̃ drị̃
tị gá 'dãá 'bo, 'bá pírí kí ãvụ̃ vụ̃rụ́ hémã ĩ'badrị̃ kí tị gá 'dãá Úpí ị̃nzị̃jó.
11 Úpí la ị́jọ́ jọ Mụ́sã be mịfị̃ gá mịfị̃ gá, cécé 'bá 'bã kí ị́jọ́ jọ́jó wọ̃rị́ka abe rĩ áni.
Mụ́sã drĩ dó gõ vúlé kámbĩ gâlé, wó kãrị́lẹ̃ Yósũwã Nụ́nị̃ ngọ́pị rú ĩ'di ãzã kolépi rĩ la
ace Hémã tị icíma drị̃ agá 'dãá ũgũgõ.

Mụ́sã 'bã dị̃zã Úpí drị̃ ndrejó rĩ

12 Mụ́sã jọ Úpí ní, "Índre drĩ, ị́jọ mání, 'Áce 'bá 'dĩ kí drị̃,' wó ífẽ mání 'bá míní
mụlé tị pẽlé má be rĩ ã'di 'i yã rĩ nị̃lé ku, drị̃ la gâsĩ ị́jọ vâ, 'Ínị̃ ma rụ́ sĩ cé, ãzíla má
ịsụ́ vâ lẽtáŋá ĩmi drị̃lẹ́ gá 'bo.'
13 Ídrĩ áma lẽ rá, mí imbá mání gẹ̃rị̃ mídrị̃ kî, ị́jọ́ 'dĩ sĩ ma dó sĩ ími nị̃ cé ãzíla ma
dó sĩ ri ásị̃ ị̃gbẹ̃ mídrị̃ ịsụ́lé. Lẽ mí igá ị́jọ́ míní sụ́rụ́ 'dĩ pẽjó mî ãni la rú rĩ rá."
14 Úpí jọ Mụ́sã nî, "Ma mụ mí be ĩndĩ, ãzíla ma míní fẽ avị́lé rá."
15 Mụ́sã jọ Úpí ní, "Ídrĩ mụ ãma abe ĩndĩ ku, ífẽ ãma a'be ãngũ 'dĩ ku.
16 'Bá icó kí nị̃lé la ími ásị̃ mání ị̃gbẹ́ ru rĩ gá íngoní ru, ídrĩ mụ ãma abe ĩndĩ ku
rĩ gá? Ãma 'bá mí ãni la rú 'dĩ, ã'du la icó ãma ĩsélé colé 'bá ãzí ụ̃nọ́kụ́ drị̃ gá 'dĩ kí
abe nĩ yã?"
17 Úpí jọ Mụ́sã ní, "Ma ị́jọ́ míní zịlé 'dĩ kí idé pírí rá, ã'dusĩ̃ku ánị̃ mi rụ́ sĩ cé, ãzíla
má u'á mî sĩ ãyĩ̃kõ sĩ."
18 Mụ́sã jọ Úpí nî, "Álẽ dị̃zã mídrị̃ ndrelé rá mí i'da ĩ'di mánî."
19 Úpí jọ, "Ma alị ími drị̃lẹ́ gâsĩ mi sĩ dị̃zã mádrị̃ 'bã ũnĩ ndre pírí, mũkẽ mádrị̃ be.
Ma áma rụ́ umve Úpí 'i, ma 'bá mání pẽlé rĩ 'baní lẽtáŋá uyaŋá kóru rĩ fẽ ãzíla kí
ízákĩzã ndre.
20 Mí icó áma mẹ́lẹ́tị ndrelé ku, 'bá drĩ áma mẹ́lẹ́tị ndre rá icó adrulé ídri ku."
21 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mụ́sã nî, "Ãngũ ãzí áma bụ́lụ́ gá 'dĩ mi sĩ pá tu írã drị̃
gá.
22 Dị̃zã mádrị̃ drĩ dó alị yã áni, ma ími 'bã írã ru nzị̃lépi mmgbọ la agá ãzíla ma
ími aku áma drị́ sĩ kpere mání alị agá.
23 'Dã 'bã ũngúkú gá ma dó áma drị́ 'dụ rá ãzíla mi dó áma ũngúkú ndre áyụ wó
adru áma mẹ́lẹ́tị ku."

34

Írã 'bara ị̃rị̃ ú'dí ãzị̃táŋá drị̃ kî

1 Úpí jọ Mụ́sã ní, "Mí upa írã 'bara-'bara la ãzí kí ị̃rị̃ cécé ándrá drị̃drị̃ 'dã kí áni,
ãzíla ma ị́jọ́ ándrá mání sĩ̃lé írã drị̃drị̃ míní ándrá andilé 'dã kí drị̃ gá rĩ sĩ kí drị̃ gá.
2 Drụ̃sị̃ ụ̃'bụ́tị sĩ mí adru bábá mi dó sĩ atụ́ 'bé Sĩ̃náyĩ drị̃ gá 'dọ̃ sĩ drị̃ ụfụjó má be.
3 'Bá ãzí 'ba atụ́ mí be ụrụgá 'bé drị̃ gá 'dõlé ĩndĩ ku, jõku ãko ãzí 'ba indré 'bé drị̃
gá 'dãá ku, drĩ táni adru agá kãbĩlõ jõku ãnãkpá ĩrí nalépi 'bé drị̃ gá 'dãá la kí yã 'ba
indré kí 'bé 'bã pá gá 'dãá ku."

4 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Mṵ́sã upa írã 'bara-'bara la kí ĩ̀rĩ̀ cécé ándrá drĩ̀drĩ̀ 'dã kí áni, ãzíla tụ 'bé Sĩ̃náyĩ drĩ̀ gá ụrụ gâlé ũ̀'bṵ́tịnị́nị́, cécé Úpí 'bã jọlé ĩ'diní rĩ áni, 'dụ írã ĩ̀rĩ̀ 'dã kí drị́ gá ĩndĩ.

5 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí asị́ vũ̀rṵ́ 'dõlé ũ̀rṵ́'bũ̀ agâ sĩ ãzíla tu pá Mṵ́sã be 'dãá, umve ru rṵ́ Úpí 'i.

6 Úpí alị Mṵ́sã drĩ̀lẹ́ gâsĩ, ãzíla umve ru rṵ́, “Ma, Úpí 'i, ma Ãdróŋá galépi tré ásị́ ĩ̀gbẽ̀ sĩ ãzíla 'bá kí ízákĩzã ndrelépi rĩ 'i, ũmbã rụ ma gbõrú ku, ma lẽtáŋá ãmbógó la i'da ãzíla 'bá kí sĩ ásị́ tĩ̀ áma drĩ̀ gá rá.

7 Ma lẽtáŋá mádrị́ ukólépi ku rĩ tã mba anzị álĩfũ álĩfũ ĩ'badrị́ drĩ̀lẹ́ gâlé rĩ 'ba ní, ãzíla ma ị́jọ́ ũnzí ĩ'badrĩ̀ kí trũ ũnzĩkãnã ĩ'badrĩ̀ abe rá. Wó má icó ĩcẽlé drĩ̀rịma fẽjó 'bá ị́jọ́ ũnzí idélépi rĩ 'baní ku. 'Bá drĩ kí ị́jọ́ ũnzí idé ma rṵ́, ma anzị ĩ'badrị́ mụlé tị̀lé drĩ̀lẹ́ gâlé á'bị́ anzị na jõku sụ rĩ 'baní drĩ̀rịma fẽ, ị́jọ́ ũnzí ĩ'bã átẹ́pịka 'badrĩ̀ kí sĩ.”

8 Mṵ́sã ãvũ̀ vũ̀rṵ́ gbõrú sĩ ĩ̀nzĩ̀táŋá fẽjó.

9 Jọ, “Úpí ídrĩ u'á mání ãyĩkõ sĩ, má a'ị́ mi ímụ dó ãma abe ĩndĩ. 'Bá 'dĩ drĩ kí táni adru drĩ̀ ũnzí ru, ítrũ ị́jọ́ ũnzí ãmadrĩ̀ kí ũnzĩkãnã ãmaní idélé rĩ kí abe, ãzíla í'dụ ãma 'bá mídrị́ mgbã rĩ kî rú.”

10 Úpí jọ Mṵ́sã ní, “Ma mụ ú'dî'da tị icíma idélé 'bá Ịsịrayị́lĩ̀ drĩ̀ abe. Ma mụ ị́jọ́ ãmbógó la kí idélé kí mẹ́lẹ́tị gá ị́jọ́ jõ drĩ ídu idélé sṵ́rṵ́ ãzí agá ãngũ drĩ̀ gá 'dâ ku la kî. 'Bá pírí kí mụ ị́jọ́ ãmbógó mání icólé idélé 'dĩ kí ndrelé, ã'dusĩku ma Úpí 'i, ma mụ ị́jọ́ ũ̀sũ̀táŋá ru 'dĩ kí idélé ĩminî.

11 Ĩmba ãzị́táŋá mání fẽlé ĩminí ãndrũ 'dĩ kí tã. Mã mụ sṵ́rṵ́ 'dĩ kí drolé ãmvé Ãmọ́rĩ̀ kí, Kãnánĩ kí, Hị́tĩ̀ kí, Pẽ̀rẹ́zĩ̀ kí, Hị́vĩ̀ kí, ãzíla Yẽ̀bṵ́sĩ̀ kí trũ, ĩminí mụ agá 'dĩ gá 'dâ.

12 Lẽ ĩmi adru mị́fị́ trũ ĩmi idé ị́jọ́ ãzí sĩ tị icíma icíjó sṵ́rṵ́ ĩminí fijó ala gá 'dĩ kí abe ku, ã'dusĩku kí mụ adrulé ĩminí mãtégõ ũnzí la.

13 Kẽ̀jị́ la gá ĩmi andi ãlĩtárĩ ĩ'badrĩ̀ kí, írã ĩ'bã ãni ĩ̀nzĩ̀lé ĩ̀nzĩ̀-ĩ̀nzĩ̀ 'dĩ kî, ãzíla ĩmi aga ị́dị́ŋá ãdróŋá ũkú ru Ãsérã drị́ 'dĩ kí vũ̀rṵ́.

14 “Mí ĩ̀nzĩ̀ ãdróŋá ãzí ku, ã'dusĩku Ma, Úpí 'i, ma ãjã rú ãdróŋá ãzí ĩ̀nzĩ̀jó rĩ sĩ.

15 Mí adru mị́fị́ trũ mí icí tị 'bá u'álépi sṵ́rṵ́ 'dĩ agá rĩ abe ku, ã'dusĩku drĩ kí ãdroŋa ĩ'badrĩ̀ kí ĩ̀nzĩ̀ ãzíla ídétáŋá idé ĩ'banî, kí ími umve sĩ ru umújó ĩ'ba abe, ãzíla kí ími drĩ̀ se sĩ íná ĩ'baní fẽlé ídétáŋá ru ãdroŋa ĩ'badrĩ̀ 'baní rĩ kí nalé ku rá.

16 Anzị ĩmidrĩ̀ drĩ kí izonzi ãmị́yọ́ŋá ru 'dã kí ĩgbã ũkú ru, kí dó sĩ kí drĩ̀ se sĩ áma ã'ĩ̀jó ku ãzíla ãdroŋa ĩ'bã ãni 'dã kí ĩ̀nzĩ̀jó.

17 “Mí idé aya ãdroŋa rú la kí míní ĩ̀nzĩ̀lé ku.

18 “Ímba Ṵ̀mũ̀ Mũkátĩ Ãkṵ́kị́ kóru rĩ najó rĩ tã. Mání ị́jọ́ la azị́jó míní rĩ áni, ína Mũkátĩ Ãkṵ́kị́ kóru 'dĩ ṵ́'dṵ́ ázĩ̀rĩ̀ ĩmbá ãbíbũ drị́ 'dĩ sĩ, ã'dusĩku ĩmbá 'dĩ ándrá míní sĩ Mĩ̀sị́rĩ̀ a'bejó rĩ 'i.

19 “Ngọ́tị́ ágọ́bị́ kãjãní rĩ kí ãnãkpá lị́cọ́ gá ágó kãjãní rĩ abe kí pírí má ãni.

20 Kãyĩnõ mváŋá kãjãní rĩ mi unze la kãbĩlõ fẽjó kẽ̀jị́ la gá rĩ sĩ, ídrĩ lẽ unzelé la ku mi imbe la nũ rá. Lẽ mí unze anzị ãgọbị kãjãní rĩ kí rá.

“Lẽ 'bá ãzí 'bã amṵ́ áma drĩ̀lẹ́ gá drị́drị́ ru ãwã'dĩfô kóru ku.

21 “Ínga ãzị́ mídrị́ sĩ ámvṵ́ sõjó ãzíla ãkónã ũkũnãjó rĩ kí ṵ́'dṵ́ ázíyá, wó ṵ́'dṵ́ ázĩ̀rĩ̀ rĩ sĩ mí avị́.

22 “Í'bã Ṵ̀mũ̀ Ãkónã Ãfũlépi drĩ̀drĩ̀ mídrị́ ámvṵ́ agá rĩ 'badrĩ̀ 'i ãzíla í'bã Ṵ̀mũ̀ ãkónã ámvṵ́ agá rĩ kí Atrájó pírí 'bo rĩ drĩ̀ ílí 'bã ukó agá.

23 Ãgọbị mídrĩ̀ 'bã amṵ́ kí Ũkpó 'Dị́pị Úpí Ãdróŋá Ịsịrayị́lĩ̀ drĩ̀ drĩ̀lẹ́ gá ĩ'di ĩ̀nzĩ̀jó ílí ãlu-ãlu agá pâlé na.

24 Ma mụ sụ́rụ́ 'dĩ kí drḭ̃lẹ́ gâsĩ rá ãzíla ma sụ́rụ́ mídrḭ̃ nzḭ̃ mmgbọ rú 'bá
ãzí icó amụ́lé ími ndẽlé sáwã míní adrujó Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ drḭ̃lẹ́ gá ũ̃mũ̃ na 'dĩ naŋá
gá ílí ãlu-ãlu sĩ ku.
25 “Ĩmi ají máni ãrí ãnãkpá lḭlẹ́ ídétáŋá ru la ãni la idélé ãkónã ãkụ́kḭ́ trũ la be ku.
Ĩmba ãko ídétáŋá ru ũ̃mũ̃ alḭjó 'bá drḭ̃ gâsĩ rĩ drḭ̃ 'bã ḭmbḭ́ tã kpere ũ̃'bụ́tḭ gá ku.
26 “Ílí ãlu-ãlu sĩ mí ají jó Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ drḭ̃ agá ãkónã mídrḭ́ ãfũlépi drḭ̃drḭ̃ rĩ kî.
“Lẽ mí a'dí ḭ̃ndrḭ́ mváŋá ĩzá ãndrẽ 'bã lẹ́sụ́ sĩ ku.”
27 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mụ́sã nî, “Ísĩ ḭjọ́ 'dĩ kí vũ̃rụ́, ã'dusĩku ḭjọ́ 'dĩ kí bã sĩ
fẽlépi la máni tḭ icíma icíjó mí be ãzíla 'bá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ abe 'dĩ.”
28 Mụ́sã u'á Úpí be 'bé sḭ́ gâlé ụ́'dụ́ kãlḭ́ sụ ãzíla ḭ́nḭ́ kãlḭ́ sụ, mũkátĩ naŋá ãzíla ḭ̃yḭ́
mvụŋá kóru. Sĩ dó írã 'bara-'bara 'dã kí drḭ̃ gá ḭjọ́ tḭ icíma drḭ̃ kí ãzḭ́táŋá mụdrḭ́ rĩ kí
abe.

Mụ́sã 'bã mẹ́lẹ́tḭ la dḭ̃jó dḭ́-dḭ́ rĩ

29 Mụ́sã la mụ asḭ́lé 'bé Sĩnáyĩ sḭ́ gâlé vũ̃rụ́ 'dõlé írã 'bara-'bara ḭ̃rḭ̃ ãzḭ́táŋá mụdrḭ́ rĩ
kí sĩjó drḭ̃ la gá rĩ abe ĩ'didrḭ́ gá 'bo, mẹ́lẹ́tḭ la ri dḭ̃lé pãrã-pãrã rú, ã'dusĩku angá ḭjọ́
jọ agá Úpí be; wó nḭ̃ 'î mẹ́lẹ́tḭ la dḭ́-dḭ́ la ku.
30 Ãrọ́nḭ̃ kí 'bá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ kí abe pírí ndre kí dó Mụ́sã 'bã mẹ́lẹ́tḭ la dḭ́-dḭ́, idé kí dó
ũ̃rḭ̃ sĩ sĩ mụjó ãni rú ĩ'di andre gâlé.
31 Wó Mụ́sã umve Ãrọ́nḭ̃ kí drḭ̃lẹ́ ũ'bí 'badrḭ̃ abe ãzíla mụ kí dó ĩ'di rụ̃lé, Mụ́sã jọ ḭjọ́
ĩ'banî.
32 'Dã 'bã vúlé gá 'bá pírí Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ tra kí ru Mụ́sã andre gá, ãzíla fẽ dó ĩ'baní
ãzḭ́táŋá pírí Úpí 'bã fẽlé ĩ'didrḭ́ 'bé Sĩnáyĩ drḭ̃ gâlé rĩ kî.
33 Mụ́sã la mụ ḭjọ́ ĩ'diní jọlé ĩ'baní rĩ delé 'bo, aku ru mẹ́lẹ́tḭ bõngó sĩ cí.
34 Wó Mụ́sã drĩ mụ Úpí drḭ̃lẹ́ gá sĩ ḭjọ́ jọjó ĩ'di be, ĩ'di bõngó ĩ'di sĩ ru mẹ́lẹ́tḭ akujó
rĩ wḭ rá. Drĩ dó ãfũ ãmvé ĩ'di ḭjọ́ Úpí 'bã azḭlé ĩ'diní rĩ kí vú nze 'bá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ 'baní
pírí,
35 ãzíla 'bá kí mẹ́lẹ́tḭ la dḭ̃lépi dḭ́-dḭ́ 'dã ndre. 'Dã 'bã ũngúkú gá Mụ́sã la ru mẹ́lẹ́tḭ
aku bõngô sĩ cí kpere sáwã ĩ'di 'bã mụjó ḭjọ́ jọjó Úpí be rĩ gá.

35

Ãzḭ́táŋá Sãbátũ drḭ̃ kî

1 'Dã 'bã ũngúkú gá Mụ́sã tra ũ'bí Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ kí pírí ãzíla jọ, “Ḭjọ́ 'dĩ kí ãzḭ́táŋá Úpí
'bã azḭlé ĩmi idé kí rĩ kî:
2 Ụ́'dụ́ ázíyá rĩ kí ĩminí sĩ ãzḭ́ ngajó, wó ụ́'dụ́ ázḭ̃rḭ̃ rĩ ĩ'di ụ́'dụ́ Sãbátũ drḭ́ ĩminí sĩ
avḭjó rĩ 'i, ĩmba tã la ãlá ru Úpí nî. 'Bá ãzí drĩ ãzḭ́ ãzí nga ala gá rá, lẽ ú'dḭ ĩ'di rá.
3 Lẽ 'bá ãzí 'bã ũdũ ãcí ãngũ ĩ'diní u'ájó rĩ gá Sãbátũ sĩ ku.”

Ãko ayúlé sĩ Hémã Ãdróŋá Ḭ̃nzḭ̃jó rĩ sijó rĩ kî

4 Mụ́sã jọ vâ ũ'bí Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ 'baní pírí, “'dĩ ḭjọ́ Úpí 'bã azḭlé rĩ:
5 Ĩmi a'dụ́ ãko ĩmidrḭ̃ kí agụlé ãwã'dĩfô rú Úpí nî. 'Bá pírí lẽlépi ãwã'dĩfô ajílépi
Úpí ní ásḭ́ ãlu sĩ rĩ 'ba ají ãwã'dĩfô rú gólũdĩ, sílĩvã, ãzíla bũrônzĩ;
6 wḭ́zḭ̃ la 'bã adru kí gbẽtí bũ̃lũ̃, pápũlũ ãzíla ika; bõngó ãjẽ̃ rú mḭfḭ́ níríŋá, idélé
ḭ̃ndrḭ́ 'bíko sĩ rĩ;
7 kãbĩlõ íní vúlé rángi sĩ ika rĩ kí; ãnãkpá ínírikó ãlá la kí; báwũ 'bọ́kọ́lọ̃ drḭ̃ kí;
8 tárã ãdu; ãdu ãjḭ́ ngũ̃lépi vĩrĩ ũsũlé 'bá drḭ̃ gá rĩ 'i ãzíla lũbánĩ ãjḭ́ ngũ̃lépi vĩrĩ rĩ
be;

9 ãzíla írã únĩkĩsĩ rú rĩ kí írã ãzí ãję̃ rú icólé ịgbẹlé átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ 'bã
bõngó ĩfódĩ rú rĩ gá ãzíla bõngó jụ́jụ́ gá rĩ gá rĩ 'i.

Ãko 'bãlé Hémã Ãdróŋá Ị̃nzĩ̃jó rĩ agá rĩ kî

10 “'Bá ĩmi agá ãlịgọ rú ãzị ãni 'dĩ 'ba amụ́ kí ãzíla 'bã idé kí ãko pírí Úpí 'bã azịlé
'dĩ kí:
11 Hémã sĩ Ãdróŋá ị̃nzĩ̃jó rĩ 'i; ãko sĩ ĩ'di atrịjó rĩ kî; gõlĩ la kí ãzíla báwũ ị́dị́ŋá ru
rĩ abe; jó ife báwũ alalé alâ rĩ kí; ị́dị́ŋá la kí; ãzíla ãko sĩ ị̃ndụ́ la kí sujó rĩ.
12 Sãndụ́kụ̃ tị icíma drị̃ kí ife sĩ ĩ'di ujíjó rĩ kí abe; úmvúke ásị́ ị̃gbę̃ drị̃ ãzíla kátẽnĩ
ĩ'di atrịlépi rĩ;
13 méjã kí ife sĩ ĩ'di ujíjó rĩ abe ãzíla ãko drị̃ la gá rĩ kí abe; mũkátĩ ídétáŋá ru 'bãlé
ndú Ãdróŋá nî rĩ;
14 tárã céke ãcí drị̃ ãdu la abe;
15 ãlĩtárĩ sĩ lũbánĩ ãjị́ ngụ̃lépi vĩrĩ rĩ ivéjó rĩ ãzíla ife la kî abe; ãdu sĩ drị́ tị̃jó 'bá drị̃
gá rĩ, lũbánĩ ãjị́ ngụ̃lépi vĩrĩ rĩ, kátẽnĩ kę̃jị̃tị sĩ fijó Hémã sĩ Ãdróŋá ị̃nzĩ̃jó rĩ agâlé rĩ;
16 ãzíla ãlĩtárĩ ãko ídétáŋá ru ivélé ivê rĩ drị̃ kí, kẽyĩkéyĩ idélé aya bũrônzĩ rú rĩ sĩ
rĩ; ife sĩ ĩ'di ujíjó rĩ kí ãzíla ãkójó la kî; báfũ bũrônzĩ rú rĩ pá la abe;
17 bõngó sĩ lịcọ́ 'a atrịjó rĩ, ị́dị́ŋá ãzíla ãko sĩ ị̃ndụ́ la sujó rĩ; ãzíla kátẽnĩ kę̃jị̃tị sĩ
fijó lịcọ́ 'a gâlé rĩ atrịjó rĩ;
18 áló Hémã sĩ Ãdróŋá ị̃nzĩ̃jó rĩ drị̃ kí ĩbáká la abe ãzíla ãko sĩ lịcọ́ 'a atrịjó rĩ;
19 ãzíla bõngó cãlé ũniyambamba ãlá ãtalo 'baní sụ̃lé sĩ ãzị́ ngajó Ãngũ Ãlá rĩ gá,
átáló Ãrọ́ñ̃ị 'baní anzị ĩ'didrị̃ abe rĩ.”
20 'Dã 'bã ũngúkú gá ũ'bí Ịsịrayị́lĩ̃ị drị̃ ĩdã kí ru pírí Mụ́sã drĩ̃lẹ́ gá 'dãá rá,
21 ãzíla 'bá pírí ásị́ gâlé lẽlépi ãko fẽlépi rá rĩ ají kí ãko fẽtáŋá ru ãlá rĩ kí Úpí ní sĩ
Hémã tị icíma drị̃ idéjó. Ají kí ãko lẽlé ị̃nzĩ̃táŋá drị́ ãzíla ãko sĩ bõngó ãtalo 'badrị̃ kí
idéjó rĩ kî.
22 'Bá pírí ãgọbị rú ãzíla ũkú ru ásị́ gâlé lẽlépi ãko fẽlépi 'dĩ amụ́ kí ãzíla ají kí ãko
ũnĩ drị́ gólũdĩ rú ũví ndú ndú 'dĩ kí ingalé ídétáŋá ru Úpí nî:
23 'Bá pírí ají kí náyị́lõ̃ñ̃ị ãla; bụ̃lụ̃ rú, pápũlũ, jõku kãbĩlõ 'bíko ika; bõngó ãję̃ rú
mịfị́ níríŋá idélé ị̃ndrị́ 'bíko sĩ rĩ, kãbĩlõ íní vúlé rángi sĩ ika rĩ kí, jõku ãnãkpá ínírikó
ãlá la.
24 'Bá fẽtáŋá fẽlépi sílĩvã sĩ jõku bũrônzĩ sĩ rĩ ají kí kí fẽlé Úpí nî, ãzíla 'bá báwũ
'bọ́kọ́lọ̃ drị̃ trũ rĩ ají kí sĩ ãzị́ kí lẽlépi rĩ kí ngajó.
25 Ũkú pírí ãlịgọ rú ãko cãlépi drị́ sĩ 'dĩ ají kí bõngó mịfị́ níríŋá ĩ'baní cãlé rĩ kí,
wị́zĩ̃ị gbẽtí bụ̃lụ̃, pápũlũ ãzíla ika rĩ kí abe.
26 Ũkú pírí ãlịgọ rú rĩ idé kí vâ wị́zĩ̃ ị̃ndrị́ 'bíko sĩ ĩ'bã ásị́ sĩ cénĩ.
27 'Bá drĩ̃lẹ́ ru rĩ ají kí írã únĩkĩsĩ rú rĩ kí írã ãzí ãję̃ rú icólé ịgbẹlé átáló ãmbógó
ãndânĩ rĩ 'bã bõngó ĩfódĩ rú rĩ gá ãzíla bõngó jụ́jụ́ gá rĩ gá rĩ 'i.
28 Ají kí lũbánĩ ãjị́ ngụ̃lépi vĩrĩ rĩ kí tárã ãdu Mĩ̃zę̃yị́tụ̃ drị̃ abe, ãdu ũsũlé sĩ drị́ tị̃jó
'bá drị̃ gá rĩ ãzíla ãko ãjị́ ngụ̃lépi vĩrĩ rĩ abe.
29 'Bá pírí Ịsịrayị́lĩ̃ị drị́ ãgọbị rú ãzíla ũkú ru ásị́ gâlé lẽlépi ãko fẽlépi cénĩ ãwã'dĩfô
rú rĩ ají kí Úpí ní ãko sĩ ãzị́ ngajó ĩ'di 'bã azịlé Mụ́sã ní rĩ kî.

Bę̃zãlẹ́lĩ̃ị kí Ũhõlĩyábũ be

30 'Dã 'bã ũngúkú gá Mụ́sã jọ 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ị drị̃ 'baní, “Ĩndre, Úpí pẽ Bę̃zãlẹ́lĩ̃ị Ụ́rĩ̃ị
ngọ́pị Hụ́rĩ̃ị umvelépi áyị́pị rĩ angájó sụ́rụ́ Yụ́dã drị̃ agá.
31 Ãdróŋá fẽ ga tré úríndí ĩ'didrị̃ sĩ, ãlĩ̃gọ̃ sĩ, nĩ̃táŋá sĩ ãzíla icó ãzị́ pírí idélé ãlĩ̃gọ̃ sĩ
rĩ kí ngalé rá.
32 Ĩ'di sĩ í'dá gbã ãlĩ̃gọ̃ sĩ, ãzị́ nga gólũdĩ sĩ, sílĩvã sĩ, ãzíla bũrônzĩ sĩ.

33 Ĩ'di ũnĩ ãko ŋálí kí áni 'dĩ kí idé, ife kí upa ãzíla agọ́ ũví ndú-ndú sĩ ãzíla ãzị́ pírí
ngalé ãlį̃gọ̃ sĩ rĩ abe.
34 Úpí fẽ Bẹ̃zãlẹ́lį̃ ãzíla Ũhõlĩyábũ Ãhĩsãmákĩ ngọ́pị, sụ́rụ́ Dánĩ drį̃ gá rĩ kí ásị́ gá
ũndũwã sĩ 'bá kí imbájó ãlį̃gọ̃ sĩ rĩ.
35 Úpí fẽ ga kí tré ãlį̃gọ̃ sĩ ãko ndú-ndú kí idéjó ãzíla ãzị́ pírí kí ngajó rĩ kí sĩ. Ãko
idélé drį̃ sĩ 'dĩ kí, báwũ kí upajó, ãko kí u'béjó gbẽtí bų̃lų̃, pápũlũ, kãbĩlõ 'bíko ika,
ãzíla bõngó ãjẹ̃ rú mịfį̃ níríŋá rĩ kí abe. Kí icó ãzị́ pírí kí ngalé rá, ãzíla kí ãlį̃gọ̃ ãko
pírí kí idéjó rĩ trũ.

36

1 "Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Bẹ̃zãlẹ́lį̃ 'i, Ũhõlĩyábũ 'i ãzíla 'bá ãzí ãlị́gọ rú Úpí 'bã sĩ ĩ'baní ũndũwã,
ãlį̃gọ̃ ãzíla nį̃táŋá fẽjó rĩ 'bã sị kí Hémã Ãdróŋá Ị̃nzį̃jó rĩ cécé Úpí 'bã azị́lé rĩ áni."
2 'Dã 'bã ũngúkú gá Mụ́sã umve dó Bẹ̃zãlẹ́lį̃ kí Ũhõlĩyábũ be ãzíla 'bá pírí ãlị́gọ rú
Úpí 'bã sĩ ĩ'baní ãlį̃gọ̃ ãzíla ũndũwã fẽjó ã'į̃lépi amụ́lépi ãzị́ ngalépi cénĩ 'dĩ kí amụ́lé
sĩ i'dólé ãzị́ ngalé.
3 Mụ́sã fẽ dó ĩ'badrį̃lé ãko ãwã'dĩfô rú 'bá Ịsị́rayị́lį̃ drį̃ 'bã kí fẽlé sĩ ãzị́ ãngũ ãlá rĩ
drį̃ sị́jó rĩ kî. 'Bá 'dĩ ri kí ų̃'bụ́tị ãlu-ãlu sĩ ãko ãwã'dĩfô ru rĩ kí ajílé fẽlé cénĩ.
4 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ 'bá pírí ãlị́gọ rú ãzị́ ngalépi ãngũ ãlá rĩ 'bã sị́ŋá gá 'dĩ a'be kí ãzị́ ĩ'badrį̃
kí rá
5 ãzíla jọ kí Mụ́sã ní, "'Bá kí ãko ají sĩ ãzị́ ngajó ndẽ Úpí 'bã azị́lé rĩ rá."
6 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Mụ́sã fẽ dó ãzị́táŋá sĩ ị́jọ́ 'dĩ azijó kámbĩ agâ sĩ pírí: "'Bá ãzí ágọ́bị́ ru jõku
ũkú ru la 'bã ají kí dó ãko ãzí fẽtáŋá ru la kí fẽlé ãngũ ãlá rĩ ní į̃dị́ ku." Ị́jọ́ 'dĩ sĩ âtrị
dó 'bá kí ãko fẽtáŋá ru rĩ kí ajíŋá gá cí,
7 ã'dusĩku ãko tralé sĩ Hémã sĩ Ãdróŋá Ị̃nzį̃jó rĩ sị́jó ãzíla dejó rĩ tra kí ru ambamba.

Hémã Ãdróŋá Ị̃nzį̃jó rĩ

8 'Bá pírí ãlị́gọ rú 'dĩ sị kí Hémã sĩ Ãdróŋá į̃nzį̃jó rĩ drį̃ bõngó mụdrị́ mịfį̃ níríŋá
u'bélé gbẽtí bų̃lų̃, pápũlũ ãzíla ika la kî sĩ, ãzíla 'bá ãlį̃gọ̃ ãko idéjó drị́ sĩ rĩ drį̃ trũ rĩ
idé kí í'dá kẹ̃rụ́bį̃ ãni la kí ụrụ'bá la kí gá cí.
9 Bõngó 'dĩ 'bã adru kí pírí trũ-trũ, ãzo la 'bã adru kí mítã mụdrị́ drį̃ į̃rį̃, mmgbọ la
'bã adru mítã į̃rį̃.
10 Icí kí bõngó tõwú rĩ kí ãlu, idé kí vâ ãzí tõwú 'dã kí cécé 'dã áni.
11 'Dã 'bã ũngúkú gá ị́gbẹ kí bõngó bų̃lų̃ la kí bõngó ãlu rĩ 'bã tị gâsĩ, idé kí vâ
bõngó ãzí rĩ kí abe 'dã áni.
12 Idé kí dó 'bụ́ bõngó tõwú icílé ãlu rĩ 'bã tị gá kãlị́ tõwú ãzíla 'bụ́ kãlị́ tõwú bõngó
ãzí tõwú icílé ãlu rĩ 'bã tị gá, 'bụ́ 'dĩ ndre kí ru ndre-ndrẽ.
13 'Dã 'bã ũngúkú gá idé kí gõlĩ gólũdĩ sĩ rĩ kí kãlị́ tõwú ãzíla ayú kí dó kí sĩ bõngó
'dĩ kí ũgį̃jó ãlu, ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Hémã sĩ Ãdróŋá į̃nzį̃jó rĩ drį̃ 'bã icí kí rú sĩ ru ãlu benĩ.
14 Idé bõngó ãzí kí mụdrị́ drį̃ ãlu į̃ndrị́ 'bíko sĩ sĩ Hémã sĩ Ãdróŋá į̃nzį̃jó rĩ drį̃ akujó.
15 Bõngó mụdrị́ drį̃ ãlu 'dĩ kí pírí trũ-trũ, ãzo la kí mítã mụdrị́ drį̃ na ãzíla mmgbọ
la kí mítã į̃rį̃.
16 Usé kí kátẽnĩ tõwú rĩ kí ĩbáká ãlu gá ãzí ázíyá rĩ kí ĩbáká ãlu gá.
17 'Dã 'bã ũngúkú gá ị́gbẹ kí 'bụ́ kí kãlị́ tõwú bõngó tõwú usélé ãngũ ãlu gá ãsį̃jó
rĩ 'bã tị gâsĩ, ị́gbẹ kí vâ 'bụ́ kí kãlị́ tõwú kátẽnĩ ázíyá usélé ãngũ ãlu gá ãsį̃jó rĩ 'bã tị
gâsĩ.
18 Idé kí gõlĩ bũrônzĩ sĩ rĩ kí kãlị́ tõwú sĩ Hémã kí icíjó ãko ãlu rú.
19 'Dã 'bã ũngúkú gá idé kí Hémã ní ãko sĩ ĩ'di drį̃ akujó la kãbĩlógó 'bã ínírikõ vulé
rángi ika la sĩ rĩ sĩ, ãzíla aku kí ĩ'di drį̃ ãnãkpá ínírikó ãlá la sĩ.
20 Idé kí ị́dị́ŋá kpị la kí báwũ 'bọ́kọ́lọ̃ drį̃ sĩ Hémã sĩ Ãdróŋá į̃nzį̃jó rĩ nî.

21 Báwũ ḭdḭŋá ru ãlu-ãlu rĩ 'bã ãzo 'bã adru mítã sụ-sụ ãzíla mmgbọ la kí drĩdríŋĩ
gá rĩ 'bã adru sẽndḭmĩtã 66.
22 Báwũ 'bã tḭ ĩrị̃ rĩ 'bã ãfũ kí ãzíla 'bã ndre kí ru ãzí rĩ abe sĩ kí icíjó ãlu. Idé kí
báwũ ḭdḭŋá ru Hémã sĩ Ãdróŋá ĩnzĩjó rĩ drị̃ kí pírí 'dĩ áni.
23 Idé kí báwũ ḭdḭŋá ru rĩ kí kãlḭ̃ ĩrị̃ Hémã sĩ Ãdróŋá ĩnzĩjó rĩ 'bã wókõ ándrá rĩ gá
24 ãzíla idé kí ãko sĩ báwũ ḭdḭŋá ru rĩ kí ĩndṵ́ usújó sílĩvã rú rĩ kí kãlḭ̃ sụ, ḭdḭŋá
ãlu-ãlu ĩndṵ́ gá kí ĩrị̃-ĩrị̃.
25 Hémã sĩ Ãdróŋá ĩnzĩjó rĩ 'bã wókõ ṵ́rṵ́lé rĩ gá, idé kí báwũ ḭdḭŋá ru rĩ kí kãlḭ̃ ĩrị̃
26 ãzíla ĩndṵ́ la idélé sílĩvã sĩ rĩ kí kãlḭ̃ sụ, ḭdḭŋá ãlu-ãlu ĩndṵ́ gá kí ĩrị̃-ĩrị̃.
27 Idé kí Hémã sĩ Ãdróŋá ĩnzĩjó rĩ ní báwũ ḭdḭŋá ru rĩ kí ázíyá, wókõ la ĩtṵ̃ 'bã 'de
agâlé ru rĩ gá,
28 ãzíla idé kí vâ báwũ ḭdḭŋá ru rĩ kí ĩrị̃ kónã Hémã sĩ Ãdróŋá ĩnzĩjó rĩ 'bã ãsĩjó rĩ
gá.
29 Kónã ĩrị̃ 'dĩ kí agá usú kí ḭdḭŋá kí ímve ãlu agá ĩrị̃-ĩrị̃ i'dójó ĩndṵ́ gá kpere drị̃ gá.
Idé kí kí ĩrị̃trá ũví ãlu sĩ.
30 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, báwũ ḭdḭŋá ru rĩ kí dó sĩ ãrõ ãzíla ĩndṵ́ la sílĩvã rú rĩ kí mụdrḭ̃ drị̃ ázíyá,
kí ḭdḭŋá ãlu-ãlu ĩndṵ́ gá ĩrị̃-ĩrị̃.
31 Idé kí jó ife báwũ alalé alâ la kí báwũ 'bọ́kọ́lọ̃ drị̃ sĩ: tõwú rĩ kí ḭdḭŋá Hémã sĩ
Ãdróŋá ĩnzĩjó rĩ 'bã bṵ́lṵ́ ãlu rĩ gá,
32 ãzí tõwú rĩ kí bṵ́lṵ́ la ãzí rĩ gá, ãzíla báwũ ḭdḭŋá ru tõwú rĩ kí wókõ ĩtṵ̃ 'bã 'de
agâlé ru rĩ gá ãngũ Hémã sĩ Ãdróŋá ĩnzĩjó rĩ 'bã tḭ 'bã ãsĩjó rĩ gá.
33 Idé kí báwũ alalé alâ 'bãlé ḭdḭŋá ágágá rĩ kí drị̃ gâsĩ rĩ kí i'dóŋá gá kpere ãsị̃ŋá
gá.
34 Ase kí ḭdḭŋá 'dĩ kí ụrụ'bá gólũdĩ sĩ cí ãzíla idé kí ímve gólũdĩ sĩ la kí sĩ báwũ alalé
alâ 'dĩ kí rụjó. Ase kí vâ báwũ alalé ala-lã lã 'dĩ kí ụrụ'bá gólũdĩ sĩ cí.
35 Idé kí kátẽnĩ kí bõngó mḭfḭ̃ níríŋá la sĩ ãzíla u'bé kí ĩ'di wḭzị̃ gbẽtí bṵ̃lṵ̃, pápũlũ,
ika ãzíla 'bá ãlị̃gọ̃ ãko idélé drḭ̃ sĩ rĩ drị̃ trũ rĩ idé kí kẹ̃rṵ́bḭ̃ ṵ́pṵ́pḭ̃ trũ la kî.
36 Idé kí ĩ'diní ḭdḭŋá kí sụ báwũ 'bọ́kọ́lọ̃ drị̃ sĩ ãzíla ase kí ụrụ'bá la kí gólũdĩ sĩ. Idé
kí gõlĩ kí gólũdĩ sĩ ãzíla idé kí ãko sĩ ḭdḭŋá kí ĩndṵ́ sujó sụ rĩ kí sílĩvã sĩ.
37 Kẹ̃jḭ̃tḭ sĩ fijó Hémã Ãdróŋá Ĩnzĩjó rĩ agâlé rĩ gá, cã kí kátẽnĩ u'bélé wḭzị̃ gbẽtí bṵ̃lṵ̃,
pápũlũ ãzíla ika sĩ la kí wḭzị̃ sĩ ãzíla bõngó mḭfḭ̃ níríŋá cãlé ãlị̃gọ̃ sĩ la sĩ.
38 Idé kí ḭdḭŋá kí tõwú gõlĩ trũ bõngó 'dĩ 'baní. Ase kí ḭdḭŋá 'dĩ kí drị̃ ãzíla aya usúlé
kí ụrụ'bá gá rĩ kí abe gólũdĩ sĩ. Idé kí ĩndṵ́ la tõwú rĩ kí bũrônzĩ sĩ.

37

Sãndṵ́kṵ̃ tḭ icíma drị̃ idéjó rĩ

1 Bẹ̃zãlẹ́lị̃ idé Sãndṵ́kṵ̃ tḭ icíma drị̃ báwũ 'bọ́kọ́lọ̃ drị̃ sĩ, ãzo la mítã ãlu nṵ́sṵ̃, mmgbọ
la mítã ãlu nṵ́sṵ̃, ãzíla ãzo la ụrụgâlé ru rĩ mítã ãlu nṵ́sṵ̃.
2 Ase ụrụ'bá la agâ sĩ ãzíla ãmvê sĩ rĩ gólũdĩ ãlá rĩ sĩ. Ãzíla ulí láyĩnĩ ũnĩ ãni la
gólũdĩ sĩ ụrụ'bá la gâsĩ pírí cí.
3 Bẹ̃zãlẹ́lị̃ idé Sãndṵ́kṵ̃ tḭ icíma drị̃ ní ímve gólũdĩ sĩ la kí sụ sĩ ĩ'di ujíjó, icí pá la sụ
'dĩ kí agá ímve ãlu-ãlu. Sãndṵ́kṵ̃ 'bã wókõ ãlu rĩ gá ĩrị̃ ãzí rĩ gá vâ ĩrị̃.
4 'Dã 'bã ũngúkú gá, idé ife sĩ ĩ'di ujíjó la kí báwũ 'bọ́kọ́lọ̃ drị̃ sĩ ãzíla ase ụrụ'bá la
kí gólũdĩ sĩ cí,
5 ãzíla su ife 'dã kí ímve kí agâ sĩ Sãndṵ́kṵ̃ tḭ icíma drị̃ 'bã bṵ́lṵ́ gá sĩ ĩ'di ujíjó.
6 Bẹ̃zãlẹ́lị̃ idé Sãndṵ́kṵ̃ tḭ icíma drị̃ ní úmvúke ásḭ̃ ĩgbẹ̃ drị̃ sĩ ĩ'di tḭ ṵ̃pĩjó gólũdĩ ãlá
rĩ sĩ, ãzo la ãni rú mítã ãlu nṵ́sṵ̃ ãzíla mmgbọ la ãni rú mítã ãlu.

7 Idé kẹ̃rṹbḩ̃ ṹpṹpḩ trũ u'dilé gólũdĩ sĩ la kí ḩ̃rḩ̃, ũ'bã kí úmvúke ásḩ ḩ̃gbẹ̃ drḩ̃ 'bã tḩ ãsḩ̃jó rĩ kí gá.
8 Idé kẹ̃rṹbḩ̃ ṹpṹpḩ trũ ãlu rĩ wókõ ãlu rĩ gá, ãzí ãlu rĩ vâ ãzí rĩ gá; icí kí úmvúke ásḩ ḩ̃gbẹ̃ drḩ̃ be ãlu tḩ la ḩ̃rḩ̃ rĩ kí gá.
9 Kẹ̃rṹbḩ̃ inga kí ru ṹpṹpḩ ṵrṵgâlé ru ãzíla aku kí dó sĩ úmvúke ásḩ ḩ̃gbẹ̃ drḩ̃ cí, ndre kí ru ndre-ndrẽ ãzíla ndre kí ãngũ úmvúke ásḩ ḩ̃gbẹ̃ drḩ̃ rṹlé ru.

Méjã idélé rĩ

10 Bẹ̃zãlẹ̃ḩ̃ idé méjã báwũ 'bọ̃kọ̃lọ̃ drḩ̃ sĩ, ãzo la ãni rú mítã ãlu, mmgbọ la ãni rú nṹsṹ mítã ãzíla ãzo la ṵrṵgâlé ru rĩ ãni rú mítã ãlu.
11 'Dã 'bã ũngúkú gá Bẹ̃zãlẹ̃ḩ̃ ase ṵrṵ'bá la gólũdĩ ãlá rĩ sĩ ãzíla li tḩ la pírí gólũdĩ sĩ trọ̃kḩ̃lḩrḩ cí.
12 Li tḩ la trọ̃kḩ̃lḩrḩ, ãnzḩ la ãni rú ḩ̃nzḩ̃ na ãzíla ase kí ĩ'di gólũdĩ sĩ cí.
13 Idé ímve gólũdĩ sĩ la kí sṵ méjã 'dĩ ní sĩ ĩ'di ujíjó, ãzíla icí ímve 'dĩ kí kónã la sṵ 'dĩ kí agá ãngũ ĩ'di 'bã pá 'bã sĩ adrujó rĩ kí gá.
14 Bẹ̃zãlẹ̃ḩ̃ umbé ímve kí méjã 'bã bṹlṹ gâsĩ ãni rú sĩ ife usúlé ĩ'di ṵ'dṵjó rĩ kí rṵjó.
15 Idé kí ife sĩ méjã 'dĩ ṵ'dṵjó rĩ kí báwũ 'bọ̃kọ̃lọ̃ drḩ̃ sĩ ãzíla ase kí ṵrṵ'bá la kí gólũdĩ sĩ cí.
16 Idé kí dó ãkójó ndú-ndú méjã 'dĩ drḩ̃ sãánĩ, kópõ, jágĩ ãzíla bãkṹlẹ̃ sĩ icójó ãko mvṵlé mvṵ-mvṹ rĩ kí ũsũjó rĩ kí gólũdĩ ãlá la sĩ.

Tárã céke

17 Bẹ̃zãlẹ̃ḩ̃ idé kí tárã céke gólũdĩ ãlá u'dilé u'dî rĩ sĩ, ḩ̃ndṹ la kí mgbọ̃ŋḩ la be; kópõ la cécé mãwṹwã áni rĩ kí abe, mãwṹwã drĩ drḩ̃kã nzḩ̃lépi ku rĩ abe ãzíla icí kí ru mãwṹwã la abe pírí ãlu.
18 Tárã céke 'bã mgbọ̃ŋḩ gá idé kí kénĩ kí ázíyá, na rĩ kí wókõ ãlu rĩ gá ãzíla na rĩ kí wókõ ãzí rĩ gá.
19 Idé kí kénĩ ãlu-ãlu ázíyá 'dĩ kí ṵrṵ'bá gá mãwṹwã í'dá cécé ãlĩmóndĩ drḩ̃ ãfũlépi tárã céke kí ṵrṵ'bá gâlé rĩ 'ba nî.
20 Idé kí tárã céke ágágá rĩ drḩ̃ gá mãwṹwã idélé cécé mãwṹwã ãlĩmóndĩ drḩ̃ áni agbẹ̃lépi ngúlú ãzíla ayilépi rĩ kí sṵ cí.
21 Idé kí mãwṹwã drḩ̃kã agbẹ̃lépi ngúlú rĩ kí kénĩ ãkpãlé ḩ̃rḩ̃-ḩ̃rḩ̃ na 'dĩ kí ḩ̃ndṹlé gá ãlu-ãlu.
22 Tárã céke, kénĩ la kí ãzíla mãwṹwã drḩ̃ ngúlú rĩ kí abe ídé kí gólũdĩ ãlá 'bara ãlu la sĩ.
23 Idé kí dó tárã la ázḩ̃rḩ̃ rĩ kî, ãzíla kpákuŋá sĩ ãko kí rṵjó jõku a'dṹjó rĩ abe gólũdĩ ãlá la sĩ.
24 Ayú gólũdĩ ãlá rĩ kḩ̃lọ̃ kãlḩ na drḩ̃ tõwú sĩ tárã céke idéjó ãzíla ãko ndú-ndú ala gá rĩ kí abe pírí.

Ãlĩtárĩ sĩ lũbánĩ ivéjó rĩ

25 Bẹ̃zãlẹ̃ḩ̃ idé ãlĩtárĩ sĩ lũbánĩ ãjḩ ngṹlépi vĩrĩ rĩ ivéjó rĩ báwũ 'bọ̃kọ̃lọ̃ drḩ̃ sĩ. Idé ĩ'di trũ-trũ ãzo la kí mmgbọ la be ãni rú nṹsṹ mítã ãzíla ãzo la ṵrṵgâlé ru rĩ ãni rú mítã ãlu. Újé la kónã la sṵ 'dĩ kí gá rĩ icí kí ru ãko ãlu rú.
26 Ase drḩ̃ la, bṹlṹ la kí, ãzíla újé la kónã gá rĩ kí abe pírí gólũdĩ ãlá rĩ sĩ, ãzíla li kí tḩ gólũdĩ sĩ trọ̃kḩ̃lḩrḩ cí.
27 Idé kí ímve gólũdĩ sĩ la kí ḩ̃rḩ̃ láyĩnĩ ũnĩ ãni ulílé gólũdĩ sĩ trọ̃kḩ̃lḩrḩ rĩ 'bã ḩ̃ndṹlẹ̃ gâlé ru ndre kí ru ãzí rĩ be, ḩ̃rḩ̃ rĩ kí bṹlṹ ãzí rĩ gá ãzíla ḩ̃rḩ̃ rĩ kí bṹlṹ ãzí rĩ gá sĩ ife kí usújó sĩ ãlĩtárĩ ujíjó.
28 Idé ife sĩ ĩ'di ujíjó rĩ báwũ 'bọ̃kọ̃lọ̃ drḩ̃ sĩ ãzíla ase kí ṵrṵ'bá la kí gólũdĩ ãlá rĩ sĩ cí.
29 Idé kí ãdu 'bãlé ndú sĩ drḩ̃ tḩjó 'bá drḩ̃ gá rĩ ãzíla lũbánĩ ãlá ãjḩ ngṹlépi vĩrĩ rĩ be.

38

Ãlĩtárĩ sĩ ídétáŋá ivélé ivê rĩ kí ivéjó rĩ

1 Bẹ̃zãlẹ́lị̃ pa kí ãlĩtárĩ ídétáŋá ivélé ivê rĩ drị̃ báwũ 'bọ́kọ́lọ̃ drị̃ sĩ, ãzo la kí mmgbọ la be kí trũ-trũ mítã ĩrị̃-ĩrị̃, ãzo la ụrụgâlé ru rĩ mítã ãlu.
2 Upa újéke kí ãlĩtárĩ 'bã kónã sụ 'dĩ kí agâ sĩ pírí, ãlĩtárĩ i'dá dó sĩ ãko ãlu rú ãzíla 'bu ãlĩtárĩ ụrụ'bá bũrônzĩ sĩ.
3 Idé ãlĩtárĩ ní úmvú sĩ úfóró iyájó, ãko sĩ ãko ũpẽjó, bãkụ́lẹ̃ sĩ ãko ũyãjó, fókĩ ãmbógó sĩ ĩzá ũsõjó ãzíla sũfũríyã sĩ ãko ụsịjó ãcí drị̃ gá rĩ abe pírí bũrônzĩ sĩ.
4 Idé ãlĩtárĩ ní kẽyĩkéyĩ bũrônzĩ sĩ, ãzíla ímve kí sụ sĩ pá la kí icíjó kónã la sụ 'dĩ kí agá.
5 Idé ímve kí sụ kónã kẽyĩkéyĩ idélé bũrônzĩ sĩ rĩ drị̃ kí agá sĩ ife sĩ ĩ'di ujíjó rĩ kí sujó.
6 Idé báwũ 'bọ́kọ́lọ̃ drị̃ sĩ ĩ'di ujíjó rĩ kí ãzíla ase báwũ kí ụrụ'bá aya bũrônzĩ rú rĩ sĩ,
7 ãzíla usú kí ife sĩ ĩ'di ujíjó rĩ kí ímve ãlĩtárĩ 'bã kónã ãlu-ãlu gá rĩ kí agá. Idé kí ãlĩtárĩ báwũ 'bọ́kọ́lọ̃ drị̃ sĩ ãzíla 'a la lũ mmgbọ.

Báfũ sĩ drị̃ ãzíla pá ũjĩjó rĩ

8 Bẹ̃zãlẹ́lị̃ idé báfũ sĩ drị̃ kí ũjĩjó pá abe rĩ kí pá lã be mãráyã bũrônzĩ rú ũkú ãzị́ ngalépi kẹ̃jị́tị sĩ fijó Hémã tị icíma drị̃ agá rĩ 'bã kí fẽlé rĩ kí sĩ.

Lị̃cọ́ 'a

9 'Dã 'bã ũngúkú gá Bẹ̃zãlẹ́lị̃ idé lị̃cọ́ 'a Hémã andre gá 'dãá cí. Wókõ la ándrá rĩ zo mítã kãlị́ sụ drị̃ sụ ãzíla bõngó mịfị́ níríŋá rĩ ala gá cí.
10 Ũgĩ bõngó 'dĩ kí gõlĩ sílĩvã rú rĩ sĩ ị́dị́ŋá bũrônzĩ rú kãlị́ ĩrị̃ usúlé ĩndụ́ la bũrônzĩ rú kãlị́ ĩrị̃ rĩ kí ụrụ'bá gá rĩ gá.
11 Wókõ la ụ́rụ́ rĩ gá ị́dị́ŋá kãlị́ ĩrị̃ idélé bũrônzĩ sĩ rĩ kí ãko ĩndụ́ la kí usújó ala gá kãlị́ ĩrị̃ idélé bũrônzĩ sĩ rĩ kí, gõlĩ ãzíla ãko sĩ kí icíjó sílĩvã sĩ rĩ abe.
12 Bẹ̃zãlẹ́lị̃ ũgĩ bõngó mítã kãlị́ ĩrị̃ drị̃ ĩrị̃ rĩ kí gõlĩ sílĩvã rú rĩ sĩ ị́dị́ŋá mụdrị́ usúlé ĩndụ́ la mụdrị́ rĩ kí agá rĩ kí ụrụ'bá gá, Lị̃cọ́ 'a 'bã wókõ ĩtụ́ 'bã 'de agâlé ru rĩ gá.
13 Lị̃cọ́ 'a 'bã wókõ sĩ fijó ĩtụ́ 'bã ãfũ agâlé ru rĩ 'bã mmgbọ mítã kãlị́ ĩrị̃ drị̃ ĩrị̃.
14 Kẹ̃jị́tị sĩ fijó rĩ 'bã wókõ ĩjị́ gá rĩ gá, bõngó gĩlé rĩ kí 'bã ãzo ãni rú mítã ázị̃rị̃, ị́dị́ŋá la kí na ãzíla ãko idélé sĩ ị́dị́ŋá kí ĩndụ́ sujó rĩ kí na.
15 Bõngó gĩlé kẹ̃jị́tị sĩ fijó lị̃cọ́ 'a gâlé rĩ 'bã wókõ ãndá gá rĩ gá rĩ kí 'bã ãzo ãni rú mítã ázị̃rị̃, ị́dị́ŋá la kí na ãzíla ãko idélé sĩ ị́dị́ŋá kí ĩndụ́ sujó rĩ kí na.
16 Bõngó ũgĩlé lị̃cọ́ 'a andre gá trọ̃kị́lịrị rĩ kí ídé kí bõngó mịfị́ níríŋá cãlé ãlá la sĩ.
17 Ãko sĩ ị́dị́ŋá kí ĩndụ́ usújó rĩ kí ídé kí bũrônzĩ sĩ, gõlĩ sĩ bõngó kí ũgĩjó rĩ kí ídé kí sílĩvã sĩ, ị́dị́ŋá pírí kí drị̃ âse kí sílĩvã sĩ, ị́jọ́ 'dĩ sĩ ị́dị́ŋá lị̃cọ́ 'a drị̃ kí icí kí kí aya sílĩvã rú rĩ kí sĩ.
18 Kẹ̃jị́tị sĩ fijó lị̃cọ́ 'a gâlé rĩ gá, gĩ bõngó mịfị́ níríŋá u'bélé wị́zị̃ gbẽtí bũlụ̃, pápũlũ ãzíla ika sĩ la kí kátẽnĩ rú mítã úrômĩ 'bá bõngó cãlépi rĩ 'bã kí cãlé ãlị̃gọ̃ sĩ la kí cí,
19 ị́dị́ŋá sụ ãzíla ãko ị́dị́ŋá ĩndụ́ usújó sụ idélé bũrônzĩ sĩ rĩ kí abe. Gõlĩ ãzíla ãko sĩ kí icíjó rĩ kí aya ipalé kí ụrụ'bá gá rĩ kí, ãzíla drị̃kã la abe ase kí sílĩvã sĩ.
20 Ídé áló Hémã sĩ Ãdróŋá ĩnzĩjó rĩ gĩjó rĩ drị̃ kí lị̃cọ́ 'a drị̃ kí abe pírí bũrônzĩ sĩ.

Ãko ayúlé rĩ kî

21 'Dĩ kí ãko ayúlé Hémã sĩ Ãdróŋá ĩnzĩjó rĩ agá Sãndụ́kũ̃ tị icíma drị́ írã 'bara-'bara ĩrị̃ sĩ ãzị́táŋá mụdrị́ 'dĩ kí tã mbajó ala gá rĩ gá rĩ kî. Mụ́sã fẽ ándrá ãzị́táŋá la 'bá Lẹ́vị̃ rú ãzị́ ngalépi Ĩtãmárĩ Ãrọ́nị̃ ngọ́pị átáló ru rĩ drị́.

22 Bẹ̃zãlẹ́lį̃ Ụ́rį̃ ngọ́pį̣ Hụ́rį̃ umvelépi áyị́pį̣ angálépi sụ́rụ́ Yụ́dã drį̃ agá rĩ idé ãko 'dĩ
kí pírí Úpí 'bã azį̣lé Mụ́sã ní rĩ áni.
23 'Bá Bẹ̃zãlẹ́lį̃ ãzã kolépi ãzị́ 'dĩ kí ngajó rĩ ĩ'di Ũhõlĩyábũ Ãhĩsãmákĩ ngọ́pį̣ sụ́rụ́
Dánĩ drį̃ gá, báwũ kí upalépi, ãko kí u'bélépi gbẽtí bų̃lų̃, pápũlũ, kãbĩlõ 'bíko ika,
ãzíla bõngó ãjẹ̃ rú mį̣fį̃ níríŋá rĩ kí abe ãzíla ãlį̃gǫ̃ sĩ ãko pírí kí idéjó rĩ trũ rĩ 'i.
24 Gólũdĩ fẽlé Ãdróŋá ní ídétáŋá ru ãngũ ãlá Ãdróŋá drį̃ gá rĩ ãnzį̣ la kį̣lǫ̃ 1,000. 'Dĩ
ãko ãnzį̣ ų̃'bį̃jó 'bá pírí 'bã kí ã'į̃lé rá rĩ 'i.
25 Mų̃sọ́rǫ̃ sílĩvã rú tralé ũ'bí Į̣sį̣rayị́lį̃ drį̃ kí lãjó rĩ sĩ rĩ tra ru kį̣lǫ̃ 3,430. 'Dĩ ãko
ãnzį̣ ų̃'bį̃jó 'bá pírí 'bã kí ã'į̃lé ãngũ ãlápítí rĩ gá rá rĩ 'i.
26 Sílĩvã 'dĩ tra ru 'dĩ áni la kãlãfe 'bá lãlé rá rĩ 'badrį̃ 603,550. 'Bá ílí trũ kãlį̣ į̃rį̃
'bã drį̃lẹ́ gá rĩ 'be kí sẹ̃kẹ́lį̃ ãlu 'bã nụ́sų̃. 'Dĩ ãko ãnzį̣ ų̃'bį̃jó 'bá pírí 'bã kí ã'į̃lé ãngũ
ãlápítí Ãdróŋá drį̃ gá rá rĩ 'i.
27 Bẹ̃zãlẹ́lį̃ ayú sílĩvã kį̣lǫ̃ 3,400 sĩ ãko ị́dị́ŋá į̃ndụ́ usújó 100 ãngũ ãlápítí Ãdróŋá drį̃
ní ãzíla ayú kį̣lǫ̃ kãlį̣ na drį̃ sụ sĩ ãko ãlu-ãlu ị́dị́ŋá kátẽnĩ gį̃jó rĩ kí į̃ndụ́ usújó rĩ kí
idéjó.
28 Bẹ̃zãlẹ́lį̃ ayú sílĩvã 'bã ị́mbị́ acelépi kį̣lǫ̃ kãlį̣ na rĩ kí sĩ aya ipalé ife ụrụ'bá gá rĩ
kí, gõlĩ ị́dị́ŋá kí ụrụ'bá gá rĩ kí ãzíla ãko kí drį̃ akujó rĩ abe rĩ kí idéjó.
29 Bũrônzĩ fẽlé Úpí ní ídétáŋá ru rĩ 'bã kãlãfe ũ'bã kí ru kį̣lǫ̃ 2,425.
30 Bẹ̃zãlẹ́lį̃ idé ãko ị́dị́ŋá kí į̃ndụ́ usújó rĩ kí kẹ̃jị́tį̣ sĩ fijó Hémã tį̣ icíma drį̃ agâlé rĩ
ní, ãlĩtárĩ bũrônzĩ sĩ rĩ, kẽyĩkéyĩ la bũrônzĩ sĩ rĩ abe ãzíla ãkójó ala gá rĩ kí abe pírí,
31 ãko sĩ ị́dị́ŋá lị́cọ́ 'a andre cejó rĩ kí į̃ndụ́ usújó rĩ kí ãzíla kẹ̃jị́tį̣ fijó lị́cọ́ agâlé rĩ
'badrį̃ kí abe, áló pírí Hémã sĩ Ãdróŋá į̃nzį̃jó rĩ drį̃ ãzíla ãngũ andre la celépi rĩ drį̃ kí
idé kí bũrônzĩ sĩ.

39

Bõngó Ãtalo 'badrį̃ kî

1 Bẹ̃zãlẹ́lį̃, Ũhõlĩyábũ ãzíla 'bá ãlį̣gọ rú rĩ į̣gbẹ kí bõngó gbẽtí bų̃lų̃, pápũlũ, ika,
ãzíla bõngó mį̣fį̃ cãlé níríŋá rĩ abe sĩ ãzị́ ngajó Ãngũ Ãlá rĩ gá rĩ kî. Idé kí vâ Ãrọ́ŋ̃ní
ní bõngó sĩ ĩ'di 'bãjó ndú rĩ kí cécé Úpí 'bã azį̣lé Mụ́sã ní rĩ áni.
2 Bẹ̃zãlẹ́lį̃ į̣gbẹ kí ĩfódĩ bõngó mį̣fį̃ níríŋá rĩ sĩ, u'bé kí ĩ'di wị́zį̃ gólũdĩ rú d̃į̣lépi
lẽrẽlẽrẽ, wị́zį̃ gbẽtí bų̃lų̃, pápũlũ ãzíla ika rĩ kí sĩ.
3 Dį̣ kí gólũdĩ 'bara rú, ũsĩ kí ĩ'di wị́zį̃ rú ĩzíŋá-ĩzíŋá ru idé kí dó sĩ bõngó ãjẹ̃ rú
mį̣fį̃ níríŋá rĩ wị́zį̃ bų̃lų̃, pápũlũ, ika rĩ kí sĩ ũniyambamba rú ãlį̃gǫ̃ sĩ.
4 Idé kí ĩfódĩ 'bã kọ̃trọ̃ drį̃ gá bõngó ĩbáká kí į̃rį̃, icí kí dó kí kónã la kí agá sĩ ĩ'di
icíjó.
5 'Bá ãlį̣gọ rú rĩ ayú kí wị́zį̃ gólũdĩ rú, wị́zį̃ gbẽtí bų̃lų̃, pápũlũ, ika ãzíla bõngó mį̣fį̃
níríŋá rĩ kí sĩ sẹ́rį̃ cãjó, ící sẹ́rį̃ kí ĩfódĩ be ãlu cécé Úpí 'bã azį̣lé Mụ́sã ní rĩ áni.
6 Ũdrõ kí ãlį̃gǫ̃ sĩ írã únĩkĩsĩ rú d̃į̣lépi g̃į̃lį̃g̃į̃lį̃ ãjẹ̃ rú rĩ kí gólũdĩ 'bele-'bele rĩ kí sĩ
ãzíla ũsĩ kí anzį̣ Į̣sį̣rayị́lį̃ drį̃ kí rụ́ kí drį̃ gá.
7 'Dã 'bã ũngúkú gá į̣gbẹ kí dó kí ĩfódĩ 'bã kọ̃trọ̃ gá anzį̣ Į̣sį̣rayị́lį̃ drį̃ kí igájó cécé
Úpí 'bã azį̣lé Mụ́sã ní rĩ áni.

Bõngó jụ́jụ́ gá rĩ į̣gbẹjó rĩ

8 Į̣gbẹ kí bõngó jụ́jụ́ gá rĩ ãlį̃gǫ̃ sĩ cécé ĩfódĩ į̣gbẹjó rĩ áni. Ayú kí wị́zį̃ gólũdĩ rú,
wị́zį̃ gbẽtí bų̃lų̃, pápũlũ, ika ãzíla bõngó mį̣fį̃ níríŋá rĩ 'i.
9 Bõngó jụ́jụ́ gá rĩ 'bã ãzo la kí mmgbọ la abe trũ-trũ, amgbọ́ kí ĩ'di į̃rį̃.
10 Ũ'bã kí ụrụ'bá la gá írã pãrã-pãrã la kí láyĩnĩ sĩ sụ. Láyĩnĩ i'dójó rĩ gá ũ'bã kí írã
rụ́bį̃, tõpázĩ, ãzíla ĩmẽrálĩdĩ rú rĩ kî;

11 láyĩnĩ ĩrị̃ rĩ gá írã tãkụ́sẹ̃, sãfírẽ, ãzíla dáyímõndĩ rú rĩ kî;
12 láyĩnĩ na rĩ gá írã jãsị̃ńı́tọ̃, ágãtẽ, ãzíla írã ãmẹ̃tẹ̃sı́tọ̃ rú rĩ kî;
13 láyĩnĩ sụ rĩ gá írã kụ̃rị̃sị̃lı́tọ̃, únĩkĩsĩ ãzíla yãsípẽ rú rĩ kî. Ũtị̃ kí írã 'dĩ kí gólũdĩ sĩ.
14 Írã kí mụdrı́ drị̃ ĩrị̃, írã ãlu-ãlu drị̃ gá ũsĩ kí anzı̨ Ịsịrayı́lị̃ drị̃ kí rụ́; rụ́ 'dĩ tu kí pá ínátı̨ mụdrı́ drị̃ ĩrị̃ 'dĩ kí kẹ̃jı́ gá.
15 Idé kí bõngó jụ́jụ́ gá rĩ ní nõrórõ cécé ĩbáká áni la gólũdĩ ãlá rĩ sĩ.
16 Idé kí ãko sĩ kí icíjó la kí gólũdĩ ãlá rĩ sĩ ĩrị̃, ríŋĩ kí ĩrị̃ ãzíla gĩ kí dó kí bõngó jụ́jụ́ gá rĩ 'bã kónã ĩrị̃ rĩ kí agá.
17 Ũgĩ kí nõrórõ gólũdĩ rú ĩrị̃ 'dĩ kí ríŋĩ 'ba rú bõngó jụ́jụ́ gá rĩ 'bã kónã kí gá,
18 ãzíla nõrórõ gólũdĩ rú rĩ 'bã tı̨ ãsĩjó rĩ kí icí kí ĩfódĩ 'bã ĩbáká kọ́trọ́ drị̃ gá u'bélé gólũdĩ sĩ rĩ kí gá.
19 Idé kí ríŋĩ gólũdĩ sĩ la kí ĩrị̃ ãzíla ũgĩ kí dó kí bõngó jụ́jụ́ gá rĩ 'bã kónã ĩrị̃ rĩ kí tı̨ gá agâlé ru ĩfódĩ rụ̂ sĩ.
20 Idé kí ríŋĩ gólũdĩ sĩ la 'bã ãzí kí ĩrị̃, icí kí dó kí bõngó kọ́trọ́ gá rĩ 'bã ĩndụ́lé gá ĩfódĩ 'bã mẹ́lẹ́tı̨ gá 'dõlé ru, ãni rú ãngũ ĩ'bã kí sĩ ru ịsụ́jó rĩ gá sẹ́rị̃ cãlé mı̨fı̨ níríŋá rĩ gá.
21 Umbé kí ríŋĩ bõngó jụ́jụ́ gá rĩ drị̃ kí ríŋĩ ĩfódĩ drị̃ kí gá ĩbáká bụ̃lụ̃ ĩ'di icílépi sẹ́rị̃ be bõngó jụ́jụ́ gá rĩ 'bã aya dó sĩ ru ĩfódĩ rụ́ 'dâ ku cécé Úpí 'bã azı̨lé Mụ́sã ní rĩ áni.

Bõngó Ãtalo 'badrị̃ 'bã ãzí kî

22 Ịgbẹ kí kọ́tị̃ ãzí ĩfódĩ sụ̃jó drị̃ la gá rĩ ãndá la bõngó bụ̃lụ̃ rĩ sĩ,
23 'bụ́ trũ ágágá drị̃kã ní sĩ fijó. Tı̨ la 'bụ́ ru imbe gá ãzíla drı̨ gá 'dĩ kí ci kí dó kí cĩcĩ kálã gá rĩ áni, 'bã uce kí rú sĩ ku.
24 Ũ'bã kí ife põmũgũránãtĩ drị̃ 'bã í'dá wı̨zị̃ gbẽtí bụ̃lụ̃, pápũlũ ãzíla ika ãzíla bõngó mı̨fı̨ níríŋá cãlé ãlá rĩ kọ́tị̃ tı̨ gâsĩ trọ̃kı̨́lı̨rı̨ ũlángí gólũdĩ rú la trũ kí drĩdríŋĩ gá cí.
25 U'bé kí kọ́tị̃ 'bã imbe tı̨ ife põmũgũránãtĩ drị̃ 'bã í'dá sĩ ãzíla ũ'bã kí dó í'dá ũlángí idélé gólũdĩ ãlá rĩ sĩ rĩ drị̃ kí ife põmũgũránãtĩ drị̃ kí drĩdríŋĩ gâsĩ trọ̃kı̨́lı̨rı̨.
26 Ci kí ũlángí í'dá kí ife põmũgũránãtĩ drị̃ 'bã í'dá trũ kọ́tị̃ Ãrọ́ńị̃ 'bã sụ̃lé sáwã ĩ'diní ãzı̨ ngajó rĩ sĩ rĩ tı̨ gâsĩ trọ̃kı̨́lı̨rı̨ cécé Úpí 'bã azı̨lé Mụ́sã ní rĩ áni.
27 'Bá ãlı̨gọ rú rĩ ịgbẹ kí Ãrọ́ńị̃ 'baní ngọ́pı̨ka abe kánzũ,
28 kõfíyã drị̃ gá rĩ, bõngó sĩ drị̃ umbéjó rĩ abe ãzíla bõngó ãlı̨ sụ̃lé pájãmã drị̃ gá rĩ kí trũ.
29 Idé kí sẹ́rị̃ umbélé ụ́pı̨́cẹ́ gá rĩ ãlị̃gọ̃ sĩ wı̨zị̃ gbẽtí bụ̃lụ̃, pápũlũ ãzíla ika ãzíla bõngó mı̨fı̨ níríŋá rĩ sĩ. Ịgbẹ kí dó kí lı̨bị̃rã sĩ cécé Úpí 'bã azı̨lé Mụ́sã ní rĩ áni.
30 Idé kí sãánĩ gólũdĩ ãlá rĩ sĩ ãzíla sĩ kí drị̃ la gá: Ãlá ru Úpí Nî.
31 'Dã 'bã ũngúkú gá umbé kí gólũdĩ ãlá dı̨lé 'bara rĩ bõngó ĩbáká sĩ drị̃ umbéjó bụ̃lụ̃ rĩ sĩ kõfíyã Ãrọ́ńị̃ drị̃ 'bã mẹ́lẹ́tı̨ gá cécé Úpí 'bã azı̨lé Mụ́sã ní rĩ áni.

Mụ́sã 'bã Hémã Ãdróŋá Ĩnzĩjó rĩ undréjó rĩ

32 Ĩjọ́ 'dĩ sĩ anzı̨ Ịsịrayı́lị̃ drị̃ de kí dó ãzı̨ Hémã sĩ Ãdróŋá ĩnzĩjó rĩ drị̃ rá. Idé kí dó cécé Úpí 'bã azı̨lé Mụ́sã ní rĩ áni.
33 'Dã 'bã ũngúkú gá ají kí dó Hémã sĩ Ãdróŋá ĩnzĩjó rĩ ãko ala gá rĩ kí abe pírí Mụ́sã drị̃lẹ́ gá: Hémã 'i, gõlĩ la kí, báwũ la kí, báwũ alalé alâ rĩ kí, ĩdı̨́ŋá la kí; ãzíla ãko sĩ ĩdı̨́ŋá kí ĩndụ́ sujó rĩ kí abe.
34 Ãko sĩ drị̃ la akujó rĩ kãbĩlõ ágó íní vúlé rángi ika rĩ sĩ, ãnãkpá ínírikõ ãlá la, kátẽnĩ;
35 ife sĩ Sãndụ́kụ̃ tı̨ icíma drị̃ ujíjó rĩ kí úmvúke ásı̨́ ĩgbẹ̃ drị̃ be.
36 Méjã 'i ãko pírí ĩ'didrị̃ kí abe ãzíla mũkátĩ ndú fẽlé Ãdróŋá ní rĩ abe.

37 Tárã céke idélé gólũdĩ ãlá sĩ rĩ, tárã kí ãdu la abe ãzíla ãko pírí ĩ'di drĩ kí abe.
38 Ãlĩtárĩ idélé gólũdĩ sĩ rĩ, ãdu sĩ drĩ tĩjó 'bá drĩ gá rĩ, lũbánĩ ãjĩ ngũlépi vĩrĩ rĩ ãzíla
kátẽnĩ kẽjĩtĩ sĩ fijó Hémã Ãdróŋá Ĩnzĩjó rĩ drĩ gá rĩ;
39 Ãlĩtárĩ idélé bũrônzĩ sĩ rĩ, kẽyĩkéyĩ idélé aya bũrônzĩ rú rĩ sĩ rĩ; ife sĩ ĩ'di ujíjó rĩ
kí ãkójó la kí abe; báfũ bũrônzĩ rú rĩ pá la kí abe;
40 kátẽnĩ sĩ Bõrõ lĩcọ́ 'a atrĩjó rĩ kí, báwũ ĩdĩŋá rú rĩ kí, ãko la sĩ ĩndũ la kí usújó rĩ
kí abe, kátẽnĩ gĩlé kẽjĩtĩ sĩ fijó lĩcọ́ agá rĩ drĩ kí; ĩbáká hémã drĩ kí áló la kí abe, ãzíla
ãko pírí ayúlé sĩ ĩnzĩtáŋá idéjó Hémã sĩ Ãdróŋá ĩnzĩjó rĩ agá rĩ kí abe.
41 Bõngó cãlé ãlá ãtalo 'baní sũlé sĩ ãzĩ ngajó Ãngũ Ãlá rĩ gá, átáló Ãrọ́nĩ 'baní anzĩ
ĩ'didrĩ abe rĩ.
42 'Bá Ĩsĩrayĩlĩ drĩ nga kí ãzĩ 'dĩ kí pírí cécé Úpí 'bã azĩlé Mũsã nî rĩ áni.
43 Mũsã undré ãko 'dĩ kí pírí ãzíla ĩsũ dó ãko 'dĩ idé kí dó ru cécé Úpí 'bã azĩlé
ĩ'diní rĩ áni. Ĩjọ́ 'dĩ sĩ, wi dó sĩ ĩ'baní sũsũ.

40

Hémã Ãdróŋá ĩnzĩjó rĩ sĩŋá dejó rĩ

1 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mũsã ní,
2 "Ĩmbá ãlu 'bã ũ'dũ ãlu sĩ, mí ĩdrẽ Hémã sĩ áma ĩnzĩjó rĩ ụrụgá.
3 Í'bã Sãndũkũ tĩ icíma drĩ sĩ ãzĩtáŋá mụdrĩ rĩ kí 'bãjó ala gá rĩ ala gá, ãzíla mí atrĩ
ĩ'di kátẽnĩ sĩ cí.
4 Mí ají méjã jó agá ãzíla mí ũ'bã ãko drĩ la gá rĩ kî. Mí ají vâ tárã céke kí ãzíla mí
ũ'bã tárã kí drĩ la gá.
5 Í'bã ãlĩtárĩ gólũdĩ rú sĩ lũbánĩ ivéjó rĩ Sãndũkũ tĩ icíma drĩ drĩlẹ́ gá ãzíla ígĩ kátẽnĩ
kẽjĩtĩ sĩ fijó Hémã sĩ áma ĩnzĩjó rĩ drĩ gá.
6 "Í'bã ãlĩtárĩ sĩ ídétáŋá ivélé ivê rĩ kí ivéjó rĩ kẽjĩtĩ sĩ fijó Hémã sĩ áma ĩnzĩjó rĩ drĩ
'bã drĩlẹ́ gá;
7 í'bã báfũ sĩ ãko ũjĩjó rĩ Hémã sĩ áma ĩnzĩjó rĩ kí drĩdríŋĩ gá ãlĩtárĩ be ãzíla ísũ ĩyĩ
ala gá cí.
8 Mí idé lĩcọ́ 'a andre la gá trọ̃kĩlĩrĩ ãzíla ígĩ kátẽnĩ kẽjĩtĩ la sĩ fijó lĩcọ́ agá rĩ gá.
9 "Í'dụ ãdu sĩ drĩ tĩjó 'bá drĩ gá rĩ ãzíla mí ũsũ ĩ'di Hémã sĩ áma ĩnzĩjó rĩ drĩ gá, ãko
ala gá rĩ kí abe pírí; í'bã Hémã 'dĩ ãko ala gá rĩ kí abe pírí ndú ãzíla ĩ'di dó sĩ adru
ãlá ru.
10 'Dã 'bã ũngúkú gá, í'bã ãlĩtárĩ ídétáŋá ivélé ivê rĩ drĩ ndú ãzíla mí ũsũ ãdu drĩ
la gá, 'bã adru sĩ pírí ãlá ru ãndânĩ.
11 Mí ũsũ ãdu báfũ drĩ gá ãzíla pá la sĩ ĩ'di 'bãjó rĩ abe sĩ kí 'bãjó ndú.
12 "Mí ají Ãrọ́nĩ kí ngọ́pĩka abe kẽjĩtĩ sĩ fijó Hémã tĩ icíma drĩ agá rĩ gá ãzíla mí ũjĩ
kí ĩyĩ sĩ.
13 Mí ũsũ Ãrọ́nĩ bõngó ĩ'didrĩ átáló drĩ kí agá, mí ũsũ ãdu drĩ la gá ãzíla gẽrĩ 'dĩ sĩ
mi ĩ'di 'bã ãlá ru ndú, ĩjọ́ 'dĩ sĩ ĩ'di dó sĩ ãzĩ nga mání átáló ru.
14 Mí ají ngọ́pĩka kí, ãzíla mí ũsũ kí kánzũ sĩ.
15 Mí ũsũ vâ ãdu kí drĩ gá míní tá idélé átẹ̃pĩ ụrụ'bá gá rĩ áni, ĩjọ́ 'dĩ sĩ kí dó sĩ ãzĩ
nga mání átáló ru. Ãdu ũsũlé kí drĩ gá 'dĩ la kí 'bã adrujó átáló ru anzĩ ĩ'badrĩ mụlé
tĩlé drĩlẹ́ gâlé rĩ kí abe jã 'dâ."
16 Mũsã idé ĩjọ́ Úpí 'bã azĩlé ĩ'diní rĩ kí pírí rá.
17 Ĩjọ́ 'dĩ sĩ úde dó Hémã sĩ Ãdróŋá ĩnzĩjó rĩ sĩ agá ĩmbá ãlu 'bã ĩmbá ũ'dũ ãlu sĩ 'dĩ
ílí ĩrĩ ĩ'baní Mĩsĩrĩ a'bejó 'bo rĩ 'bã vúlé gá.

18 Mụ́sã la mụ Hémã sĩ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ 'bã sịŋá delé 'bo, ũ'bã ãko ị́dị́ŋá kí ĩ̃ndụ́ usújó rĩ kí ĩ'badrị̃ ãngũ gá, umbé báwũ alalé alâ rĩ kî, ãzíla usú dó ị́dị́ŋá la kî.
19 Aja bõngó idélé ĩ̃ndrị̃ 'bíko sĩ sĩ Hémã sĩ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ drị̃ akujó ãzíla 'be Hémã drị̃ ãmvé-ãmvélé ru rĩ bõngó Hémã drị̃ akujó rĩ sĩ cí cécé Úpí 'bã azịlé Mụ́sã ní rĩ áni.
20 'Dã 'bã ũngúkú gá 'dụ írã tị icíma drị̃ kí, 'bã kí Sãndụ́kũ̃ tị icíma drị̃ agá. Usú ife sĩ ĩ'di ujíjó rĩ kí ímve Sãndụ́kũ̃ 'bã bụ́lụ́ gá rĩ kí gá ãzíla ũ̃pĩ̃ dó tị la úmvúke ásị́ ĩ̃gbẽ̃ drị̃ sĩ cí.
21 Ají dó Sãndụ́kũ̃ Hémã sĩ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ drị̃ agá, ãzíla ũgĩ dó kátẽnĩ sĩ Sãndụ́kũ̃ tị icíma drị̃ atrijó rĩ, atrị dó sĩ ĩ'di cí cécé Úpí 'bã azịlé Mụ́sã ní rĩ áni.
22 Mụ́sã 'bã dó méjã Hémã sĩ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ Ãngũ Ãlá rĩ 'bã wókõ ụ́rụ́ rĩ gá kátẽnĩ gĩ̃lé 'a gâsĩ rĩ 'bã wókõ ãmvélé ãmvélé ru rĩ gá,
23 ãzíla 'bã drị̃ la gá mũkátĩ fẽlé Úpí ní rĩ, cécé Úpí 'bã azịlé Mụ́sã ní rĩ áni.
24 'Dã 'bã ũngúkú gá Mụ́sã 'bã dó tárã céke kí Hémã sĩ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ agá Ãngũ Ãlá rĩ 'bã wókõ ándrá rĩ gá, ndre kí ru méjã be.
25 'Bã tárã kí tị Úpí drĩ̃lẹ́ gá, cécé Úpí 'bã azịlé Mụ́sã ní rĩ áni.
26 'Bã dó ãlĩtárĩ gólũdĩ rú rĩ Hémã tị icíma drị̃ rĩ agâlé, kátẽnĩ drĩ̃lẹ́ gá
27 ãzíla ivé lũbánĩ ãjị́ ngũ̃lépi vĩrĩ rĩ drị̃ la gá Úpí 'bã azịlé Mụ́sã ní rĩ áni.
28 Mụ́sã gĩ dó kátẽnĩ kẽ̃jị́tị sĩ fijó Hémã sĩ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ agá rĩ gá,
29 ãzíla kẽ̃jị́tị sĩ fijó Hémã sĩ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ agâlé rĩ 'bã drĩ̃lẹ́ gá 'dãá 'bã dó ãlĩtárĩ ídétáŋá ivéjó rĩ. Idé dó ídétáŋá ivélé ivê rĩ drị̃ la gá ãzíla ídétáŋá ãnáfóró sĩ rĩ abe cécé Úpí 'bã azịlé ĩ'diní rĩ áni.
30 'Dã 'bã ũngúkú gá Mụ́sã 'bã báfũ ãko ũjĩ̃jó rĩ Hémã tị icíma drị̃ rĩ kí drĩ̃drínŋĩ̃ gá ãlĩtárĩ be, sũ dó ĩ̃yị́ ala gá tré sĩ ãko kí ũjĩ̃jó.
31 Mụ́sã kí Ãrọ́nĩ̃ be ãzíla anzị Ãrọ́nĩ̃ drị̃ kí trũ kí ru drị́ kí ũjĩ pá abe 'dãá.
32 Kí drị́ kí ũjĩ pá abe drĩ kí lẽ filé Hémã tị icíma drị̃ rĩ agâlé jõku acájó ãni rú ãlĩtárĩ andre gá, Úpí 'bã azịlé Mụ́sã ní rĩ áni.
33 Mụ́sã ce dó Hémã sĩ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ 'i, ãlĩtárĩ ãzíla lị́cọ́ 'a 'bã andre bõngó ãjẽ̃ rú mị́fĩ́ níríŋá rĩ sĩ trõ̃kị́lị́rị ãzíla gĩ kátẽnĩ kẽ̃jị́tị sĩ fijó lị́cọ́ 'a gâlé rĩ gá cí. De dó ãzị́ kí pírí rá.

Dĩ̃zã Úpí drị̃

34 'Dã 'bã ũngúkú gá ũ̃rụ́'bũ̃ ãnzị la aku dó Hémã sĩ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ drị̃ cí, ãzíla dĩ̃zã Úpí drị̃ ga dó 'a lã gá tré.
35 Ĩ̃jọ́ 'dĩ sĩ Mụ́sã icó dó filé Hémã sĩ Ãdróŋá Ĩ̃nzĩ̃jó rĩ agâlé ku, ã'dusĩ̃ku ũ̃rụ́'bũ̃ aku Hémã drị̃ cí ãzíla dĩ̃zã Úpí drị̃ ga 'a lã gá tré.
36 Ãcĩ̃ 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ drị̃ 'badrị̃ kí agá pírí, ũ̃rụ́'bũ̃ drĩ ru inga Hémã sĩ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ drị̃ gá 'dãá rĩ sĩ mụlé ãngũ ãzí gá rá, kí ĩ'di vú bĩ ĩndĩ;
37 wó ũ̃rụ́'bũ̃ drĩ ru inga ku icó kí drị̃ kolé ku kpere ụ́'dụ́ ĩ'di 'bã ru ingajó mụjó rĩ gá.
38 Ãcĩ̃ 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ drị̃ 'badrị̃ kí agá pírí, kí ĩ̃tụ́ sĩ ũ̃rụ́'bũ̃ Úpí drị̃ ndre, ãzíla ịnị́ sĩ kí ãcí ndre dĩ̃ agá ũ̃rụ́'bũ̃ agá Hémã sĩ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ drị̃ drị̃ gá.

Bṵ́kṵ̃ Ãzị́táŋá Amviŋá drị̃

Bṵ́kṵ̃ Ãzị́táŋá Amviŋá drị́ 'dĩ ĩ'di ãzị́táŋá ịsṵ́lé sĩlé bṵ́kṵ̃ tõwú rĩ kí agá sĩ ị́jọ́ údu rĩ kí amvijó ĩdí rĩ i. (Ála umve la mũndú tị sĩ Pẹ́ñ̃ịtãtṵ̃kị̃, 'dĩ kí bṵ́kṵ̃ tõwú ãzị́táŋá drị̃ kî.) Rṵ́ bṵ́kṵ̃ 'dĩ 'badrị̃ ífí Ĩbũrãníyã Tị sĩ "Ị́jọ́ kî." 'Bá pírí ãtị̃ kí rá Bṵ́kṵ̃ Ãzị́táŋá amviŋá drị́ 'dĩ Mṵ́sã sĩ ĩ'di nĩ ị́jọ́ 'dĩ sĩ ãsĩŋá gâlé ru ála dó ĩ'di 'bã drãŋá 'bã ị́jọ́ ísú. Bṵ́kṵ̃ 'dĩ i'dó ru ị́jọ́ jọlé, "'Dĩ kí ị́jọ́ Mṵ́sã 'bã jọlé 'bá pírí Ịsịrayị́lị̃ drị̃ 'baní rĩ kî." Ígátáŋá jọlé bṵ́kṵ̃ Ãzị́táŋá Amviŋá drị́ 'dĩ Mṵ́sã sĩ nĩ rĩ âtĩ vâ ĩ'di pálé ũ'bíru Ị́jọ́ Ú'dí rĩ agá rá. Ícétáŋá ãlu rĩ ála ísú la bṵ́kṵ̃ 'Etáŋá 3:22-23 'dĩ Pétẽrõ 'bã a'dṵ́lé angájó bṵ́kṵ̃ Ãzị́táŋá Amvijó 18:15-18 rĩ agá ãzíla ĩ'di bã sĩ jọjóla 'dĩ kí ị́jọ́ Mṵ́sã drị́ rĩ kî. Mṵ́sã sĩ ándrá bṵ́kṵ̃ Í'dóŋá, Ãfũŋá, 'Bá Lẹ́vị̃ drị̃ kî, Kãlãfe ãzíla Ãzị́táŋá Amvijó 'dĩ kí nĩ ãnirú ílí 1300 jõku 1400 'dĩ sĩ útị drĩ Kúrísĩtõ ku.

Bṵ́kṵ̃ Ãzị́táŋá Amvijó rĩ drị́ sĩlé 'dĩ úsĩ ĩ'di azizã úpí kí drĩdríŋĩ gá ãzíla sṵ́rṵ́ ãzí ũkpó la kí sĩ adrujó ĩ'didrị́ alé gá rĩ 'baní, cécé ándrá ru idélépi sáwã údu rĩ kí agá rĩ áni. Ĩ'di tị icíma Ãdróŋá kí drĩdríŋĩ gá 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ abe rĩ i. Ãdróŋá ã'ị̃ sũsú wijó 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ 'ba nî drĩ kí ãzị́táŋá ĩ'di drị̃ kí vú ũbĩ rá rĩ gá. Ịsịrayị́lị̃ drĩ adru drĩ ũnzĩ rú ãzị́táŋá Ãdróŋá drị̃ kí sĩ, ala ĩ'baní drĩ̃rịma fẽ rá. 'Dĩ kí ị́jọ́ drĩ bṵ́kṵ̃ 'dĩ agá sĩ pírí rĩ kî, wó cápũtã 27 ãzíla 28 be jọ kí ị́jọ́ ambamba la sũsú wiŋá ãzíla áwãtáŋá mụlé ndrelé Ịsịrayị́lị̃ ĩ'di 'bá ãrútáŋá ru la yã jõku drĩ ũnzĩ rú yã rĩ gâ sĩ. Ínátị ndúndú 'dĩ utu kí pá 'bé ĩ̃rĩ̃ kí drĩ gá 'dĩ sĩ ála sũsú wiŋá ãzila áwãtáŋá 'dĩ kí jọ agá ĩ'baní ṵ́'dṵ́kọ́ re sĩ ãtĩ kí tị icíma 'dĩ rá yã rĩ i'dajó.

Ãzị̃táŋá fẽlé sĩ 'Bé Hõrébũ a'bejó rĩ

1 'Dĩ kí ị́jọ́ Mṵ́sã 'bã jọlé 'bá pírí Ịsịrayị́lị̃ drị̃ 'baní ãngũ kõtórõ rú Ị̃yị́ Yõrĩdánĩ drị̃ 'bã wókõ ĩ̃tṵ́ 'bã ãfũ agâlé ru rĩ gá rĩ kî, 'dĩ ãngũ Ãrábã 'i ru ndrelépi Sṵ́fṵ̃ be Pãránĩ kí drĩdríŋĩ gá Tọ́fẽ̃lị̃ be Lãbánĩ, Hãzẽ̃rọ́tị̃ ãzíla Dĩzãhábũ gá rĩ 'i.

2 (Ãcị̃ 'dĩ 'dụ ṵ́'dṵ́ mụdrị́ drị̃ ãlu 'dĩ i'dójó Hõrébũ gá sĩ cajó Kãdẹ́sị̃ Bãrĩnéyã gá 'dĩ gẽ̃rị̃ mụlépi 'Bé Sẽyírĩ gâ sĩ rĩ 'i.)

3 Ílí kãlị́ sụ 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ bã kí ãngũ Mĩ̃sị́rĩ̃ drị̃ a'bejó 'bo rĩ 'bã vúlé gá ĩmbá mụdrị́ drị̃ ãlu 'bã ĩmbá ṵ́'dṵ́ ãlu rĩ sĩ, Mṵ́sã ũlũ ị́jọ́ Úpí 'bã ãzị́táŋá la kí fẽjó ĩ'diní 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ kí ị́jọ́ sĩ rĩ kí pírí rá.

4 Ị́jọ́ 'dĩ idé kí ru Mṵ́sã 'bã úpí Sĩ̃họ́ñ̃ị sṵ́rṵ́ Ãmọ́rĩ̃ drị́ ũpĩ nalépi Hẽ̃zĩ̃bọ́ñ̃ị gá rĩ ndẽjó 'bo ãzíla ĩ'di 'bã úpí Ṵ́gĩ̃ Básãnĩ drị́ ũpĩ nalépi táwṵ̃ñ̃ị Ãsĩ̃tãrọ́tĩ̃ 'badrị́ Ị̃drẹ́yĩ̃ be rĩ kí ndẽjó 'bo rĩ 'bã vúlé gá.

5 Yõrĩdánĩ 'bã wókõ ĩ̃tṵ́ 'bã ãfũ agâlé ru 'dĩ sṵ́rṵ́ Mṵ̃wábṵ̃ drị̃ agá, Mṵ́sã i'dó ándrá dó ị́jọ́ jọlé ãzị́táŋá 'dĩ kí drị̃ gá.

6 "Úpí Ãdróŋá ãmadrị̃ jọ ãmaní 'Bé Hõrébũ gá 'dãá, 'Ĩmi u'á dó 'bé 'dĩ gá 'dâ sáwã ãzo rú 'bo.

7 Ĩmi a'be kámbĩ 'dĩ 'i ãzíla ĩko drị̃ mụlé ãngũ 'bé 'a rú Ãmọ́rĩ̃ 'badrị̃ agâlé, ĩmụ 'bá pírí jĩránĩ rú Ãrábã gá rĩ 'ba rṵ́ 'bé agâlé, 'bé 'bã pá ĩ̃tṵ́ 'bã 'de agâlé ru rĩ gá, 'dĩ Nẹ̃gẹ́vṵ̃ gá ĩ̃yị́ tị gá ãngũ 'bá Kãnánĩ gá rĩ 'badrị̃ gá ãzíla Lébãnõnĩ gá cajó kpere ĩ̃yị́ ãmbógó Ũfũrátĩ drị̃ gá.

8 Ĩndre, áfẽ ãngũ 'dĩ pírí ĩminî. Ĩfi ala gâlé, ĩ'dụ ãngũ Úpí 'bã ũyõ la najó 'i fẽ la ãmã áyị́pịka Ịbụrahị́mṵ̃, Ĩsákã ãzíla Yãkó'bõ 'baní anzị ĩ'badrị́ drĩ̃lẹ́ gâlé rĩ abe rĩ gá.' "

'Bá drĩlẹ́ ru rĩ kí ũpẽjó rĩ

9 Mṹsã jọ 'bá Ịsịrayị́lį̃ drį̃ 'baní, “Sáwã ãmaní ándrá drĩ adrujó 'bé Sĩnáyĩ gá rĩ sĩ,
ájọ ándrá ĩminí, ‘Ãzị́ adrujó drį̃lẹ́ ru sĩ 'bá kí drį̃ cejó rĩ mání ambamba. Má icó ĩ'di
ngalé á'dṹsĩ ku.
10 Úpí Ãdróŋá ĩmidrį̃ fẽ ĩtị dó wẽwẽ rú cécé lẽlẽgó 'bṹ gá rĩ kî áni.
11 Lẽ Úpí Ãdróŋá ãmã áyị́pịka 'badrį̃ 'bã fẽ ĩminí tịjó pâlé álĩfũ ãlu sĩ ãzíla 'bã wi
ĩminí sṹsṹ ĩ'di 'bã ándrá azị́lé rĩ áni.
12 Wó má icó ị́jọ́ ĩmi rụlépi, ị́jọ́ ĩmi nũlépi ãzíla ĩmi ịsṹlépi rĩ kí ãzã kolé ma 'i á'dṹsĩ
íngoní-íngoní ru?
13 Ĩmi ũpẽ ãgọbị kí agá 'bá ũndũwã rú ị́jọ́ vãlépi rá ãzíla rulé rũrũ la kí ínátị ãlu-ãlu
agá ãzíla ma dó sĩ kí 'bã adrulé ĩmi drį̃lẹ́ gá.’
14 “'Dã 'bã ũngúkú gá ĩmi umvi ándrá ma, ‘Ị́jọ́ míní jọlé ãmaní 'dĩ ĩ'di ị́jọ́ múké la.’
15 “Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, á'dụ dó 'bá ũndũwã rú ĩminí ũpẽlé ínátị kí agâlé 'bá drį̃lẹ́ ru rulé rũrũ
'dĩ kí, á'bã dó sĩ kí ĩminí drį̃lẹ́ ru. Á'bã ãzí rĩ kí drį̃lẹ́ ru 'bá álĩfũ kí drį̃lẹ́ gá, ãzí rĩ kí
'bá túrú ãlu kí drį̃lẹ́ gá, ãzí rĩ kí 'bá kãlị́ tõwú kí drį̃lẹ́ gá, 'bá mụdrị́ kí drį̃lẹ́ gá. Á'bã
ãzí rĩ kí ãmbogo rú ínátị kí drį̃lẹ́ gá.
16 Ṵ'dṹ 'dã sĩ á'bã ĩmi kí drį̃lẹ́ gá 'bá ị́jọ́ amálépi rĩ kî rú ãzíla ájọ, ‘Ĩmi itú ị́jọ́ ĩmĩ
ádrị́pịka ãzíla ámvọ́pịka kí drĩdríŋĩ gá rĩ kí ãzíla ĩlị ị́jọ́ la kí ásị́ į̃gbę̃ sĩ, drĩ táni adru
ị́jọ́ la rụ mî ádrị́pị Ịsịrayị́lį̃ rú rĩ 'i jõku 'bá ãzí ndú ãmị́yọ́ŋá ru la.
17 Ílị ị́jọ́ mũlũmbẽ sĩ ku, í'dụ 'bá pírí kí trũ-trũ uyaŋá kóru. Mí idé 'bá ãzí sĩ ṹrį̃ sĩ
ku, ã'dusĩku 'bá ị́jọ́ lịlépi rĩ ĩ'di Ãdróŋá 'i. Ị́jọ́ ũkpó ĩmi ndẽlépi rá rĩ kí ĩmi ajị́ kí áma
drį̃lẹ́ gá, ma mụ kí ukólé ma 'i.’
18 Sáwã 'dã sĩ álũ ándrá ĩminí ị́jọ́ pírí ĩminí mụlé idélé rĩ kí rá.

'Bá ũní-ũníŋá gá rĩ kí tị pẽjó rĩ

19 “Ị́jọ́ 'dã kí ũngúkú gá, Úpí Ãdróŋá ãmadrį̃ fẽ ãmaní ãzị́táŋá, ãko dó sĩ drį̃ Hõrébũ
gá 'dãá rĩ sĩ mụlé ãngũ 'bé 'a rú sṹrṹ 'bá Ãmọ́rį̃ 'badrį̃ agâ sĩ 'dĩ ãngũ 'bâ kóru ãzíla
ãngũ sĩ icójó idéjó ṹrį̃ sĩ kõtórõ rú ĩminí ndrelé ĩmi mị́fị́ sĩ cé rĩ áni, ãzíla 'dãá rĩ sĩ
ãca dó Kãdẹ́sį̃ Bãrĩnéyã gá.
20 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ájọ ĩminí, ‘Ĩmi acá dó ãngũ 'bé ru sṹrṹ 'bá Ãmọ́rį̃ rú rĩ 'badrị́ Úpí Ãdróŋá
ãmadrį̃ 'bã mụlé fẽlé ãmaní rĩ gá 'bo.
21 Índre, Úpí Ãdróŋá mídrį̃ fẽ míní ãngũ 'dĩ 'bo. Ímụ ãzíla í'dụ ĩ'di mî ãni la rú,
cécé Úpí Ãdróŋá mî áyị́pịka 'badrį̃ 'bã jọlé rĩ áni. Mí idé ṹrį̃ sĩ ku jõku mí ịsṹ ũkpõ
ãkõ ku.’
22 “Wó ĩmi amṹ má rṹ 'dõlé ãzíla ĩjọ mání, ‘Lẽ ãpẽ kí 'bá ũní-ũníŋá gá la kí tị drį̃lẹ́
gâlé ị́jọ́ ãngũ 'dã gá rĩ kí į̃ndṹ ndrų̃lé sĩ ãmaní ị́jọ́ la ajíjó vúlé ãma rṹ 'dõlé gę̃rį̃ ãmaní
mụlé 'dụlé rĩ ãzíla táwų̃nį̃ ãmaní sĩ mụjó ala gá rĩ kí abe.’
23 “Ígátáŋá 'dĩ i'dá mání rĩ gá múké, ị́jọ́ 'dĩ sĩ, má ũpẽ dó sĩ ĩmi agá 'bá kí mụdrị́
drį̃ ĩrį̃, 'bá ãlu-ãlu angájó ínátị ĩ'didrį̃ agá.
24 A'be kí dó ãngũ 'dã rá ãzíla mụ kí dó ãngũ 'bé ru rĩ agâlé, ca kí dó á'bụ Ị̃sį̃kọ́lį̃ rĩ
gá ãzíla acị́ kí dó 'a la 'i.
25 Ají kí ife ífí nalé nãnã ãngũ 'dã agá rĩ kí kí drį̃ gá ĩndĩ, ají kí kí ãma rṹ 'dõlé ĩ'bã
kí ṹ'dṹkọ́ ãngũ 'dã gâlé rĩ kí ajíjó ãmaní rĩ sĩ, ‘Ãngũ Úpí Ãdróŋá ãmadrį̃ 'bã fẽlé 'dã
ĩ'di ãngũ mṹ'dṹ-mṹ'dṹ ãlá la.’

Úpí Ãdróŋâ tị gãjó úmgbé rĩ

26 “Wó ĩlẽ ándrá mụlé ku ĩminí ãzị́táŋá Úpí Ãdróŋá ĩmidrį̃ drį̃ kí gãjó úmgbé rĩ sĩ.

27 Ĩmi unu ándrá hémã ĩmidrị̃ kí agâlé ãzíla ĩjọ, ‘Úpí lẽ ãma ku; ịjọ́ 'dĩ sĩ anzé dó sĩ
ãma angájó Mĩsịrị̃ gâlé ãma fẽjó 'bá Ãmọ́rị̃ drị̃ kí drị́ alé agá sĩ ãma u'dịjó.
28 Ãma dó mụ íngõlé? Ãmã ádrịpịka fẽ kí ãma ásị́ ní umvúlé rá. Jọ kí, “'Bá 'dã
kí ũkpó ru ãzíla zo kí ãmaní ãndânĩ, táwṵ̃nị̃ ĩ'badrị̃ kí ãmbógó ru ãzíla Bõrõ la kí
ụrụgá wịlịwịlị kpere 'bṵ̃ gâlé. Ãndre vâ 'bá Ãnákĩ drị̃ kí 'dãá rá.” ’
29 “Wó ájọ ĩminí, ‘Ĩmi ụrụ'bá 'bã yã ku, ĩmi idé kí sĩ ṵ̃rị̃ sĩ ku.
30 Úpí Ãdróŋá ĩmidrị̃ la mụ ĩmi drị̃lẹ́ gá, ĩ'di mụ ã'dị́ 'dịlé ĩminí cécé ĩ'di 'bã ándrá
idélé ĩmi drị̃ gâ sĩ Mĩsịrị̃ gá
31 ãzíla ãngũ kõtórõ rú rĩ gâlé rĩ áni. 'Dãá índre ándrá Úpí Ãdróŋá mídrị̃ mba ími
tã íngoní yã rĩ gá rá, cécé átẹ́pị 'bã ngọ́tị̃ŋá ĩ'didrị̃ tã mbajó gẹ̃rị̃ agá 'dâ rĩ áni, mba
ími tã kpere míní acá agá ãngũ 'dĩ gá 'dâ.’
32 “Wó ịjọ́ 'dĩ kí agâ sĩ pírí, ĩ'bã ándrá ásị́ ịjọ́ Úpí Ãdróŋá ĩmidrị́,
33 ándrá mụlépi ĩmi drị̃lẹ́ gá ácị̃ ĩmidrị̃ gá, ĩmi drị̃ 'delépi ịnị́ sĩ ãcí sĩ ãzíla ĩtṵ́ sĩ
ṵ̃rṵ́'bṵ̃ sĩ, ĩminí ãngũ ịsṵ́lépi sĩ rijó ãzíla vâ gẹ̃rị̃ i'dalépi ĩminí sĩ mụjó rĩ drị̃ gá ku.
34 “Úpí la mụ ịjọ́ ĩminí jọlé rĩ kí arelé 'bo, ũmbã na ĩ'di ãzíla na dó sĩ ũyõ,
35 ‘'Bá ãzí áyi ĩmidrị́ ũnzí 'dĩ agá 'dâ icólépi ãngũ mṵ̃'dṵ̃-mṵ̃'dṵ̃ ãlá mání ũyõ nalé
ma fẽ la ĩmĩ áyịpịka 'baní 'dã ndrelépi la la adru 'dáyụ,
36 Kãlẹ́bṵ̃ Yẹ̃fṵ́nẹ̃ ngọ́pị la lú mụ ndrelé la nĩ. Ma mụ ãngũ ĩ'di 'bãsĩ pá tị̃jó ala gá
'bo rĩ fẽlé ĩ'dinî ãzíla anzị ĩ'didrị́ mụlé tịlé drị̃lẹ́ gâlé rĩ abe, ã'dusĩku ũbĩ ịjọ́ Úpí drị̃
kí vú ásị́ pírí sĩ.’
37 “Úpí rụ mání ũmbã ĩmi ịjọ́ sĩ rá ãzíla jọ mání, ‘Mí icó filé ãngũ 'dã agâlé ku,
38 be la rá la 'bá ími ãzã kolépi, Yósũwã Nṵ́nị̃ 'bã ngọ́pị la fi nĩ. Mí ímbá ásị́ la,
ã'dusĩku ĩ'di mụ 'bá Ịsịrayịlị̃ drị̃ kí drị̃ 'delé ãngũ 'dã 'dụjó nĩ.
39 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ ãmaní pírí anzị nírí ĩmidrị́ icólépi ịjọ́ múké rĩ kí drĩdríŋĩ
awalépi ịjọ́ ũnzí rĩ abe ku rĩ kí fi ãngũ 'dã gá nĩ. 'Dĩ kí anzị nírí ĩminí jọlé mẹ́rọ́'bá
ĩmidrị̃ kí kí ụrụ mãbṵ́sṵ̃ rú rĩ kî. Ma ãngũ 'dĩ fẽ ĩ'baní ãzíla kí dó sĩ ri ala gá.
40 Wó 'bá 'dĩ ĩmi rú rĩ gá, ĩmi uja ĩmi mụlé ãngũ kõtórõ rú rĩ gâlé gẹ̃rị̃ sĩ mụjó Mĩrĩ
Ika rĩ gâlé ru.’
41 “'Dã 'bã ũngúkú gá ĩmi umvi, ‘Ãma iza ịjọ́ Úpí rṵ́ rá. Wó ãma mụ ã'dị́ 'dịlé rá,
cécé Úpí Ãdróŋá ãmadrị̃ 'bã azịlé ãmaní rĩ áni.’ Ịjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ãlu-ãlu 'dụ dó ãko
ĩ'didrị́ ã'dị́ drị̃ kí trũ mụjó ĩ'diní ũrãjó la ĩ'di adru ĩpé ru ãngũ 'bé 'a rú rĩ 'dụjó rĩ sĩ
rĩ áni.
42 “Wó Úpí jọ mánî, ‘Ílũ ĩ'baní lẽ 'bã mụ kí ã'dị́ gâlé ku, ã'dusĩku mẹ́rọ́'bá ĩ'badrị̃ kí
mụ kí ndẽlé rá.’
43 Ájọ ándrá ĩminí rá, wó ĩmi are ándrá áma tị ku. Ĩgã ándrá ãzịtáŋá Úpí drị̃ kí
úmgbé ãzíla ĩko dó drị̃ ãfó sĩ mụlé ãngũ 'bé ru rĩ gâlé.
44 'Bá Ãmọ́rị̃ drị́ u'álépi ãngũ 'bé agá rĩ angá kí ĩmi drị̃ gá, ndẽ kí ĩmi, adró kí ĩmi
cécé ãnṵ́kṵ́fị̃ áni ãzíla mụ kí ĩmi ụ'dị́ trũ angájó Sẽyírĩ gá kpere cajó Họ́rị̃mã gá.
45 Ịjọ́ 'dĩ sĩ ĩmi ãgõ vúlé áwáŋá trũ Úpí rṵ́ 'dõlé, wó 'bã ásị́ áwáŋá ĩmidrị̃ drị̃ gá ku
ãzíla 'bã bịlẹ́ áwáŋá ĩmidrị̃ kí arejó ku.
46 Ịjọ́ 'dĩ sĩ ĩmi u'á ándrá dó Kãdẹ́sị̃ gá 'dãá ṵ́'dṵ́ wẽwẽ rú, ĩmi iza sáwã ãndânĩ rĩ
kí 'dãá.”

2

Wãyá cojó ãngũ kõtórõ rú rĩ agá rĩ

1 Ị́jọ́ 'dã kí ũngúkú gá Mṵ́sã jọ 'bá Ịsịrayị́lį̃ drį̃ 'baní, “Ãma uja ãma vúlé ãzíla ãko
drį̃ mụlé gę̃rį̃ mụlépi Mĩrĩ Ika rĩ gâlé ru, cécé Úpí 'bã azį̣lé mání rĩ áni. Ãma acį̣ ãngũ
'bé ru Sẽyírĩ drį̃ agá ṵ́'dṵ́ ãzo rú.
2 “'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ mánî,
3 ‘Ĩmi api dó 'bé 'dĩ 'a ṵ́'dṵ́ ãzo rú 'bo, ĩtụ dó ṵ́rṵ̂lé ru.
4 Ífẽ 'bá 'dĩ 'baní ãzị́táŋá 'dĩ kî, “Ĩmi dó ãni rú alijó ĩmi ádrị́pịka Ịsãwṵ̃ 'bã drį̃lẹ́ ru
rĩ 'badrị́ ãngũ agâ sĩ, 'dĩ kí 'bá u'álépi ãngũ Sẽyírĩ gá rĩ kî. Kí dó mụ idélé ĩmi sĩ ṵ̃rį̃
sĩ, wó ĩmi adru mịf̃ị trũ.
5 Ĩmi inga ũmbã kí agâlé ã'dị́ sĩ ku, ã'dusĩku má icó ãngũ ĩ'badrį̃ 'bã wókõ fẽlé ĩminí
ku, ca ĩminí sĩ icójó pá sujó ala gá ku. Áfẽ ãngũ 'bé ru Sẽyírĩ drį̃ 'bá Ịsãwṵ̃ drį̃ 'baní
'bo.
6 Lẽ ĩmi ĩgbã ãko ĩminí mụlé nalé ãzíla į̃yị́ ĩminí mụlé mvụlé rĩ kí ĩ'badrị́ séndẽ sĩ.
7 Úpí Ãdróŋá mídrį̃ wi míní sṵ̃sṵ́ ãzị́ pírí míní ngalé ími drị́ sĩ rĩ kí drį̃ gá 'bo. Ílí
kãlị́ sụ míní u'ájó Úpí Ãdróŋá be 'dĩ gá 'dâ, mba ími tã ácį̃ míní wãyá cojó kõtórõ
ãmbógó 'dĩ agá rĩ gá ãzíla mí ĩcẽ ãko ãzí sĩ ku.” ’
8 “Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãma alị dó ãmã ádrị́pịka anzị Ịsãwṵ̃ drį̃ 'bã drį̃lẹ́ 'ba rṵ̃ sĩ Sẽyírĩ gá
ãngũ ĩ'baní u'ájó rĩ gâ sĩ. Ãma uja ãma gę̃rį̃ Ãrábã drị́ angálépi Ĩlátĩ gá Į̣zį̃yọ́ñ̨-gébã
gá ãzíla ãmụ dó ãngũ kõtórõ rú rĩ agâ sĩ, 'dĩ gę̃rį̃ mụlépi Mṵ̃wábṵ̃ gâlé ru rĩ gá.
9 “'Dã 'bã ũngúkú gá, Úpí jọ mání, ‘Mí inga ũmbã 'bá Mṵ̃wábṵ̃ gá rĩ kí asị́ gá ku,
jõku mí i'dó ã'dị́ ĩ'ba abe ku, ã'dusĩku má icó ãngũ ĩ'badrį̃ 'bã wókõ fẽlé ĩminí ku.
Áfẽ táwṵ̃ñ̨ Árį̃ drį̃ anzị Lọ́tį̃ drị́ mụlé tį̣lé drį̃lẹ́ gâlé rĩ 'baní ĩ'bã ãko rú 'bo.’ ”
10 ('Bá Į̣mị́mṵ̃ 'badrį̃ ri kí ándrá u'álé 'dãá, kí ũkpó ru ãzíla ũ'bí ru, zo kí ãzo rú
cécé 'bá Ãnákĩ drį̃ kí áni.
11 Cécé 'bá Ãnákĩ drį̃ kí áni, úlã ándrá vâ kí 'bá Rẹ̃fãyị́mṵ̃ drį̃ kî rú, wó 'bá Mṵ̃wábṵ̃
gá rĩ ri kí ándrá kí umvelé 'bá Į̣mị́mṵ̃ drį̃ kí.
12 'Bá Họ́rį̃ drį̃ ri kí ándrá u'álé ãngũ Sẽyírĩ drį̃ gá, wó anzị Ịsãwṵ̃ 'bã drį̃lẹ́ ru rĩ dro
kí ándrá kí 'dãá rá. Ụ'dị́ kí 'bá Họ̃rị́tį̃ drį̃ kí kí drį̃lẹ́ gá 'dãá rá ãzíla ri kí ándrá ãngũ
ĩ'badrį̃ agá cí, cécé 'bá Ịsịrayị́lį̃ drį̃ 'bã kí idélé ãngũ Úpí 'bã ándrá fẽlé ĩ'bã ãko rú rĩ
agá rĩ áni.)
13 Mṵ́sã mụ ị́jọ́ jọŋá trũ drį̃ gá jọ, “Úpí Ãdróŋá jọ ãmaní, ‘Ĩnga dó ú'dî'da ụrụgá
ãzíla ĩmi alị á'bụ Zę̃rẹ́đį̃ drị́ 'dĩ 'i.’ Ị́jọ́ 'dĩ sĩ ãma alị dó sĩ á'bṵ̃ rá.
14 “Ílí alị kí dó 'dĩ sĩ kãlị́ na drį̃ ãrõ 'bo angájó sáwã ãmaní Kãdẹ́sį̃ Bãrĩnéyã a'bejó
rĩ sĩ kpere ãmaní Zę̃rẹ́đį̃ alị agá. Ịsṵ́ 'dĩ sĩ 'bá áyi 'dã agá icólépi ã'dị́ 'dį̣lépi rá kámbĩ
agá rĩ ũdrã kí dó 'dĩ sĩ pírí 'bo, ándrá Úpí 'bã ũyõ najó ĩ'baní rĩ áni.
15 Úpí ri ĩ'baní drį̃rį̣ma fẽlé kámbĩ agá 'dãá kpere ĩ'diní kí į̃lį̃kį̃ agá pírí drị́ ĩ'didrį̃
sĩ.
16 “'Bá ãgọbị rú ã'dị́ drị́ ãsį̃jó rĩ kí dó mụ ũdrãlé 'bá kí agá 'dãá pírí 'bo,
17 Úpí jọ mánî,
18 ‘Ãndrũ lẽ mí alị dó mụlé táwṵ̃ñ̨ Mṵ̃wábṵ̃ drị́ Árį̃ gâ sĩ.
19 Ĩdrĩ dó acá 'bá Ãmọ́ñ̨ drį̃ 'ba rú 'bo, ĩmi inga ũmbã kí agâlé ã'dị́ 'dį̣jó ku ã'dusĩku
má icó ãngũ bá Ãmọ́ñ̨ rú rĩ 'badrį̃ 'bã wókõ ãzí fẽlé ĩminí ku. Áfẽ ĩ'di anzị Lọ́tį̃ drị́
mụlé tį̣lé drį̃lẹ́ gâlé rĩ 'baní 'bo.’ ”
20 (Ãngũ 'dã úlã ándrá ĩ'di ãngũ 'bá Rẹ̃fãyị́mṵ̃ 'badrį̃ 'bãni la rú, 'dĩ kí 'bá u'álépi
'dãá rĩ kî, wó 'bá Ãmọ́ñ̨ drį̃ kí ándrá 'bá 'dĩ kí umve Zãmũzúmĩ.
21 'Bá 'dĩ kí ándrá 'bá ũkpó, ũ'bí ãzíla ãzo rú cécé 'bá Ãnákĩ drį̃ kî áni la kî. Úpí
į̃lį̃kį̃ 'bá 'dĩ kí 'bá Ãmọ́ñ̨ drį̃ kí drį̃lẹ́ gá 'dãá, 'bá Ãmọ́ñ̨ drį̃ dro kí dó kí 'dãá rá, 'dụ
kí dó ãngũ ĩ'badrį̃ rá ãzíla ri kí dó ala gá cí.

22 Úpí idé ịjọ ãlu 'dĩ 'bã vúŋá anzị Ịsãwṹ 'bã drị̃lẹ ru rĩ 'baní, ĩ'bã kí u'ájó Sẽyírĩ
gá rĩ sĩ, 'bá Họ́rị̃ gá rĩ ũdrã kí kí drị̃lẹ gâ sĩ. Dro kí dó sĩ kí 'dãá rá ãzíla ri kí dó ĩ'bã
ãngũ gá cí kpere ãndrũ.
23 Ịjọ 'dĩ sĩ, cécé 'bá Ávị̃tị̃ drị̃ 'bã kí ándrá u'ájó tọ̃rọ́mẹ 'dã agá kpere cajó ãngũ
Gázã gá rĩ áni, 'bá Kãfṹtọ̃rḭmṹ rú angálépi ãngũ Kãfṹtọ́rị̃ gá rĩ angá kí, ĩlḭkḭ̃ kí 'bá
Ávị̃tị̃ drị̃ kí rá ãzíla rĩ kí dó ĩ'bã ãngũ gá cí.)

Úpí Sḭ̃họ́ñḭ̃ ndẽjó rĩ

24 Mṹsã jọ 'bá Ịsịrayḭ́lḭ̃ drị̃ 'baní, "Ãma dó mụ alịlé ãngũ Mṹwábṹ drị̃ agâ sĩ 'bo,
Úpí jọ ãmaní, 'Ĩmi i'dó dó ãcḭ̃ ãzíla ĩza dó á'bụ Ãrḭ̃nọ́ñḭ̃ drị̃ 'i. Áfẽ úpí Sḭ̃họ́ñḭ̃ Hẽzḭ̃bọ́ñḭ̃
Ãmọ́rị̃ rú rĩ ãngũ ĩ'didrị̃ abe ími drḭ́lẹ gá 'bo. Í'dị ã'dḭ́ ĩ'di be, mi dó sĩ ãngũ ĩ'didrị̃ kí
'dụ ãzíla mĩ dó sĩ ri ala gá.
25 I'dójó ãndrũ mụjó drị̃ gâlé ru, ma 'bá vũ drị̃ gá 'dâ rĩ kí fẽ idélé ĩmi sĩ pírí ṹrị̃ sĩ.
'Bá pírí drĩ kí ịjọ́ are ĩmi drị̃ gá, kí ụrụ'bá la yã ṹrị̃ sĩ yã-yã.' "

'Bá Ịsịrayḭ́lḭ̃ drị̃ 'bã kí úpí Sḭ̃họ́ñḭ̃ ndẽjó rĩ

26 Mṹsã mụ ịjọ́ jọŋá trũ drị̃ gá jọ, "Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ápẽ dó 'bá ịjọ́ ujílépi rĩ kí tị angájó ãngũ
kõtórõ rú Kẽdẽmọ́tḭ̃ drị̃ agá úpí Sḭ̃họ́ñḭ̃ ãngũ Hẽzḭ̃bọ́ñḭ̃ gá rĩ rṹ ịjọ́ ásḭ́ ḭ̃gbẽ drị̃ trũ:

27 'Mí a'be ãmaní alijó ãngũ mídrị̃ agâ sĩ, ãma dó sĩ mụ gẽrḭ̃ 'bã ífí-fí agâ sĩ, ãma
uja ma drḭ́ ãndá gá jõku drḭ́ ḭ̃jḭ́ gá ku.
28 Ídrĩ tá ãmaní ãkónã ãmaní mụlé nalé ãzíla ḭ̃yḭ́ ãmaní mụlé mvụlé rĩ kí fẽ ĩgbãlé
séndẽ sĩ, ãma tá kí ĩgbã rá. Ịjọ́ ãmaní lẽlé rĩ lú sĩ alijó ãngũ mídrị̃ agâ sĩ
29 cécé anzị ándrá Ịsãwṹ 'bã drị̃lẹ ru u'álépi Sẽyírĩ gá, 'bá Mṹwábṹ rú u'álépi Árḭ̃
gá rĩ 'bã kí idélé ãmaní rĩ áni kpere ãmaní Yõrĩdánĩ za agá ãngũ Úpí Ãdróŋá ãmadrị̃
'bã fẽlé ãmaní rĩ gá.'

30 "Wó úpí Sḭ̃họ́ñḭ̃ Hẽzḭ̃bọ́ñḭ̃ drị̃ ã'ḭ̃ ãmaní alijó dã sĩ ku ã'dusĩku Úpí Ãdróŋá mídrị̃
fẽ ĩ'diní acájó drḭ̃ ũnzí ru ãzíla 'bã ásḭ́ la adrujó ũkpó ru ĩ'di dó sĩ amṹ a'délé ími drḭ́
alé gá cécé ĩ'di 'bã ru idéjó ãndrũ 'dĩ áni.
31 "Úpí jọ mánî, 'Índre, má i'dó Sḭ̃họ́ñḭ̃ kí fẽlé sṹrṹ ĩ'didrị̃ abe mídrḭ́ 'bo. Ú'dî'da,
mí i'dó dó 'bá 'dĩ kí ndẽlé sĩ ãngũ ĩ'badrḭ́ kí 'dụjó mínî.'
32 "'Dã 'bã ũngúkú gá úpí Sḭ̃họ́ñḭ̃ gá rĩ kí ãsĩkárĩ ĩ'didrị̃ abe kí mụ amṹlé ã'dḭ́ gá
ãma rṹ Jãházĩ gá 'dãá 'bo,
33 Úpí Ãdróŋá ãmadrị̃ fẽ dó ĩ'di ãma drḭ́lẹ gá, ãma ụ'dḭ́ kí ngọ́pịka kí abe ãzíla
ãsĩkárĩ ĩ'didrị̃ kî trũ pírí.
34 Sáwã 'dã agá ãma upa táwṹñḭ̃ ĩ'didrị̃ kí pírí ãzíla ãma ḭ̃lḭkḭ̃ ãgọbị, ũkú ãzíla anzị
ĩ'didrị̃ kí abe pírí. Ãma a'be 'bá ãzí ídri la ku.
35 Wó ãnãkpá ãzíla ãko ãmaní upalé táwṹñḭ̃ agâlé rĩ kí ãma awa kí ãma drĩdríŋĩ
gá rá.
36 "I'dójó táwṹñḭ̃ Ãrówã tị gá cajó á'bụ Ãrḭ̃nọ́ñḭ̃ rĩ gá, 'dĩ táwṹñḭ̃ á'bụ tị gá rĩ gá cajó
kpere Gḭ̃lẹ́dḭ̃ gá, táwṹñḭ̃ ãzí ãlu ãma ndẽlépi ũkpõ sĩ rá la 'dá yụ. Úpí Ãdróŋá ãmadrị̃
fẽ táwṹñḭ̃ 'da kí pírí ãma drḭ́lẹ gá.
37 Wó ãzịtáŋá Úpí Ãdróŋá ãmadrị̃ drị̃ sĩ, ĩfi ándrá ãngũ Ãmọ́ñḭ̃ drị̃ agá ku, ḭ̃yḭ́ tị
Yãbọ́kḭ̃ drị̃ agá ku ãzíla táwṹñḭ̃ 'bé andre gá rĩ kí agá ku.

3

Úpí Básãnĩ drị̃ Ṹgḭ̃ ndẽjó rĩ

1 “'Dã 'bã ũngúkú gá ãma uja dó tị sĩ mụjó ụ́rụ́ tõrṍmẹ́ Básãnĩ gá, ãzíla úpí Ụ́gị̃
amụ́ ãsĩ̃kárĩ ĩ'didrị́ ã'dị́ drị̃ kí abe ãma rụ́ ã'dị́ gá ãni la táwũ̃nị̃ Ị̃drẹ́ỹị̃ drị̃ gá.
2 Úpí jọ mánî, ‘Mí idé ĩ'di sĩ ũ̃rị̃ sĩ ku, áfẽ Ụ́gị̃ kí ãsĩ̃kárĩ ĩ'didrị́ abe sụ́rụ́ ĩ'didrị́ kí
trũ pírí ími drị́lẹ́ gá 'bo. Mí idé ị́jọ́ 'dĩ kí vúŋ́á ĩ'di rụ́ cécé míní idélé úpí Ãmṍrị̃ drị́
Sị̃hṍnị̃ u'álépi Hẽ̃zị̃bṍnị̃ gá rĩ ụ́rụ'bá gá rĩ áni.’
3 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ Úpí Ãdróŋ́á ãmadrị́ fẽ úpí Ụ́gị̃ Básãnĩ drị̃ ãsĩ̃kárĩ ĩ'didrị́ kí abe ãma drị́lẹ́
gá ãzíla ãma ụlị́ dó kí pírí.
4 Sáwã 'dã agá, ã'dụ dó táwũ̃nị̃ ĩ'didrị́ kí pírí. Táwũ̃nị̃ kãlị́-ázíyá 'dã kí agá ãmaní
'dụlé ku la 'dáyụ, ãrụ ãngũ Ãrĩ̃góbũ drị̃ pírí 'dĩ ãngũ úpí Ụ́gị̃ Básãnĩ drị̃ 'bã nalé rĩ.
5 Táwũ̃nị̃ 'dĩ kí úce kí pírí Bõrõ mére rú sị́lé ãzo la kî sĩ cí ãzíla kẽ̃jị̃tị́ idélé báwũ sĩ
kí ũ̃pĩ̃jó rĩ kí cí ãzíla tõrṍmẹ́ ãzí ũ'bí andre celé Bõrõ sĩ ku la kí vâ cí.
6 Ãma ĩ̃lĩ̃kĩ̃ 'bá ala gá rĩ kí pírí, cécé ãmaní ngalé úpí Sị̃hṍnị̃ Hẽ̃zị̃bṍnị̃ drị̃ rụ́ rĩ áni.
Ãma ụ'dị́ Ãgọbị kí, ũkú kí ãzíla anzị́ nírí kí abe pírí táwũ̃nị̃ ĩ'badrị́ agá 'dãá rá.
7 Wó ã'dụ ãnãkpá lị́cọ́ gá rĩ kí pírí ãmaní ãzíla ãra vâ ãko táwũ̃nị̃ agá 'dãá rĩ kí
ĩndĩ.
8 Sáwã 'dã sĩ ã'dụ ũpi ĩ̃rị̃ Ãmṍrị̃ 'badrị́ ãngũ Ị̃yị́ Yõrĩdánĩ gá wókõ ĩ̃tṹ 'bã ãfũ agâlé
ru rĩ gá rĩ kí angájó á'bụ Ãrĩ̃ṇṍnị̃ drị̃ gá kpere 'Bé Hámõ̃nị̃ gá.
9 ('Bá Sị̃dṍnị̃ gá rĩ kí 'Bé Hámõ̃nị̃ umve Sị́rị̃yõ̃ 'i, 'bá Ãmṍrị̃ gá rĩ kí ĩ'di umve Sẹ́nị̃
'i.)
10 Ã'dụ úpí Ụ́gị̃ 'bã ãngũ Básãnĩ gá rĩ kí pírí, Táwũ̃nị̃ túpũ drị̃ gá rĩ kí abe, ãngũ
Gị̃lẹ́dị̃ drị́ ãzíla Básãnĩ drị̃ kí trũ, angájó ĩ̃tṹ 'bã ãfũ agá cajó Táwũ̃nị̃ Sãlékã gá ãzíla
Ị̃drẹ́ỹị̃ gá.
11 (Úpí Ụ́gị̃ Básãnĩ drị̃ ĩ'di 'bá drãlépi 'bá Rẽ̃fãyị́mũ drị̃ kí agá vúvúlé ru rĩ 'i, ídé
Sãndụ́kũ sĩ ĩ'di ĩ̃sĩ̃jó rĩ aya sĩ, ãzo la mítã sụ ãzíla mmgbọ la mítã ĩ̃rị̃. Ála drĩ ĩ'di ị̃sụ́
Kpere ãndrũ táwũ̃nị̃ Rábã anzị́ Ãmṍnị̃ rú rĩ 'badrị́ gá 'dãá cí.)

Ãngũ awajó rĩ

12 “Ãma dó mụ ãngũ 'dã 'dụlé sáwã 'dã sĩ 'bo, áfẽ dó ínátị́ Rụ́bẽ̃nị̃ drị̃ 'baní Gádĩ drị̃
be ãngũ ụ́rụ́ táwũ̃nị̃ Ãrówã gá ãni la á'bụ Ãrĩ̃ṇṍnị̃ gá rĩ 'i ãzíla ãngũ Gị̃lẹ́dị̃ drị́ túpũ
rú rĩ 'bã nụ́sṹ táwũ̃nị̃ la kí abe.
13 Gị̃lẹ́dị̃ 'bã ị́mbị́ ãzíla ãngũ úpí Ụ́gị̃ Básãnĩ gá rĩ drị̃ abe * áfẽ kí ínátị́ Mãnásẽ drị̃
'bã nụ́sṹ nî. (Ãngũ Ãrĩ̃góbũ Básãnĩ drị̃ pírí únị̃ ándrá ĩ'di ãngũ 'bá Rẽ̃fãyị́mũ 'bã ãni
la rú.
14 Jãyírĩ angájó anzị́ Mãnásẽ drị̃ kí agá rĩ, 'dụ ãngũ Ãrĩ̃góbũ drị́ Básãnĩ gá rĩ pírí
angájó Gẽ̃sũ̃rụ́tị̃ gá kpere Mãkátĩ gá. 'Da dó tõrṍmẹ́ 'dã kí rụ́ ĩ'di 'bã rụ́ sĩ ãzíla kpere
ãndrũ ála ãngũ 'dã umve Hãvṍtị̃ Jãyírĩ 'i.)
15 Áfẽ ándrá ãngũ Gị̃lẹ́dị̃ drị̃ 'i sụ́rụ́ Mãkírĩ drị̃ ní.
16 Wó anzị́ Rụ́bẽ̃nị̃ drị̃ 'baní Gádĩ drị̃ abe áfẽ ãngũ angájó Gị̃lẹ́dị̃ gá rĩ kpere ándrá
á'bụ Ãrĩ̃ṇṍnị̃ gá. Lõkókõrí ĩ'badrị́ ándrá rĩ ĩ̃yị́ 'bã ágágá ãzíla lõkókõrí ĩ'badrị́ ụ́rụ́ rĩ
ĩ̃yị́ Yãbṍkĩ̃ gá, 'dĩ lõkókõrí ĩ'bã ãni Ãmṍnị̃ be rĩ.
17 Lõkókõrí ĩ'badrị́ ĩ̃tṹ 'bã 'de agâlé ru rĩ Ị̃yị́ Yõrĩdánĩ 'i, 'dĩ Ãrábã gá, angájó Kị̃nẽ̃rẹ́tị̃
gá kpere ĩ̃yị́ Ãrábã drị́ ('dĩ mĩrĩ umvelé Mĩrĩ Ã'ị́ ru rĩ), kpere 'Bé Pị́sị̃gã 'bã pá gá wókõ
ĩ̃tṹ 'bã ãfũ agâlé ru.
18 “Áfẽ ándrá ĩminí ãzị́táŋ́á sáwã 'dã sĩ ájọ, ‘Úpí Ãdróŋ́á ĩmidrị́ fẽ ĩminí ãngũ 'dã
'dụjó ĩmĩ ãni la rú. Wó ãgọbị ĩmidrị́ ũkpó trũ rĩ 'bã za kí ãko ĩ'badrị́ ã'dị́ drị̃ kî trũ

* **3:13** Sụ́rụ́ Mãnásẽ drị̃ 'bã nụ́sṹ ri ãngũ wókõ ĩ̃tṹ 'bã ãfũ agâlé ru Ị̃yị́ Yõrĩdánĩ drị̃ gá.

pírí Ḭyḭ Yõrĩdánĩ 'bã âlé sĩ ĩmi ádrḭ́pḭka Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ rú ãzí acelépi rĩ kí ãzã kojó sĩ ãngũ ĩ'badrḭ̃ 'dụjó.
19 Wó ũkú ĩmidrḭ̃ kí anzḭ kí abe ãzíla ãnãkpá kí trũ (ánḭ̃ cé ãnãkpá ĩmidrḭ̃ kí ũ'bí ru) icó kí acelé vúlé táwṵ̃nḭ̃ mání fẽlé ĩminí rĩ kí agá 'dãá,
20 kpere Úpí 'bã fẽ agá la ĩmĩ ádrḭ́pḭka 'baní ã'dḭ́ ndẽ agá cécé ĩ'diní fẽlé ĩminí rĩ ãni. Ĩko kí ãzã vâ sĩ ãngũ Úpí Ãdróŋá ĩmidrḭ̃ 'bã fẽlé ĩ'baní Ḭyḭ Yõrĩdánĩ 'bã 'á 'dã sĩ rĩ 'dụjó, 'dã 'bã ũngúkú gá ĩmi dó sĩ gõ vúlé ãngũ mání fẽlé ĩminí rĩ gá ĩndõ.'
21 "Ṵ'dṵ́ 'dã sĩ má azḭ Yósũwã ní, 'Índre ími mḭfḭ sĩ ḭ́jọ́ pírí Úpí Ãdróŋá ĩmidrḭ̃ 'bã ngalé ũpi ḭ̃rḭ̃ Sḭ̃họ́nḭ̃ 'ba rṵ́ Ṵgḭ̃ be rĩ kí rá. Úpí la mụ ḭ́jọ́ ãlu 'dĩ 'bã vúŋá ngalé ãngũ sṵ́rṵ́ pírí ĩminí sĩ fijó ala gá rĩ kí ụrụ'bá gá rá.
22 Ĩmi idé kí sĩ ṵ̃rḭ̃ sĩ kụ, Úpí Ãdróŋá ĩmidrḭ̃ la ã'dḭ́ 'dḭ ĩminí nĩ.'

Mṵ́sã atrḭjó 'bã za Yõrĩdánĩ ku rĩ

23 "Sáwã 'dã sĩ á'bã mãmálá ásḭ́ pírí sĩ Úpí rṵ́, má a'ḭ́ ĩ'di,
24 'Úpí Ãdróŋá Ũkpó 'Dḭ́pḭ, mí i'dó dó ãmbõgõ ãzíla drḭ́ mídrḭ́ ũkpó trũ rĩ i'dalé ãtí'bó mídrḭ́ ní 'bo, ã'dusĩku ãdróŋá ãzí 'bṵ̃ gá jõku ṵ̃nọ́kṵ́ drḭ̃ gá 'dâ icólépi ãzḭ́ míní ngalé 'dĩ kí ngalépi la 'dáyụ.
25 Ífẽ áza mání Yõrĩdánĩ 'bã 'á 'dã sĩ, ma dó sĩ mání ãngũ mṵ̃'dṵ̃-mṵ̃'dṵ̃ 'dã kí ndre ãzíla ãngũ ãlá 'bé 'a rú Lébãnõnĩ drḭ̃ kí abe.'
26 "Wó 'bá 'dĩ ĩmi ḭ́jọ́ sĩ, Úpí u'á ándrá mání ũmbã sĩ, icó ándrá dó sĩ áma ḭ́jọ́ arelé ku. Kẽjḭ́ la gá jọ ándrá mání, ''Dĩ ca rá! Álẽ mí agá mání ḭ́jọ́ 'dĩ ḭ̃dḭ́ ku!
27 Ítụ ụrụgá 'Bé Pḭ́sḭ̃gã drḭ̃ gâlé, índre ãngũ ṵ́rṵ́ ãzíla ándrá, ĩtṵ́ 'bã ãfũ agá ãzíla ḭ̃tṵ́ 'bã 'de agá, mí undré ãko pírí kí múké-múké wó mí icó zalé Ḭyḭ Yõrĩdánĩ 'bã 'á 'dã sĩ ku.
28 Wó ífẽ ímbátáŋá Yósũwã nî, mí imbá ĩ'di asḭ́ ãzíla ífẽ ĩ'diní ũkpõ ã'dusĩku ĩ'di mụ 'bá kí drḭ̃ 'delé sĩ zajó ãngũ míní ndrelé 'dã agá sĩ rijó nĩ.'
29 "Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ ãma ace dó á'bụ 'a Bẽṭḭ̃pẽ́yọ́rḭ̃ gá."

4

Mṵ́sã azḭ 'bá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ 'ba are kí ḭ̂jọ́

1 "Ú'dî'da Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ ĩmi are drĩ ḭ́jọ́ mání azḭlé ãzíla ãzḭ́táŋá mání imbálé ĩminí 'dĩ kí, ĩmi ũbĩ kí vú ãzíla ĩmi dó vâ sĩ u'á ãngũ Úpí Ãdróŋá ĩmĩ áyḭ́pḭka 'badrḭ̃ 'bã fẽlé ĩminí 'dã gá, ĩmi dó sĩ 'dụ la ĩmi ãni la rú.
2 Ĩmi ũ'bã jõ ãzḭ́táŋá ãzí ãzíla ĩnze jõ ãzḭ́táŋá mání imbálé ĩminí 'dĩ kí 'bã ãzí ku, wó ĩmba jõ ãzḭ́táŋá Úpí Ãdróŋá ĩmidrḭ̃ 'bã fẽlé ĩminí 'dĩ kí tã.
3 Ĩndre ĩmi mḭfḭ sĩ ḭ́jọ́ Úpí 'bã idélé 'Bé Pẽyọ́rḭ̃ drḭ̃ gâlé rĩ kí cé. Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ ḭ̃lḭ̃kḭ̃ 'bá 'dĩ kî ĩmi drĩdríŋĩ gá 'dãá ãdróŋá umvelé Bãálĩ 'Bé Pẽyọ́rḭ̃ gá rĩ kí ḭ̃nzḭ̃lépi rĩ kí pírí rá.
4 Wó ĩmi 'bá ã'ḭ́táŋá trũ Úpí Ãdróŋá ĩmidrḭ̃ tḭ arelépi rá 'dĩ, ĩmi drĩ kpere ãndrũ ídri.
5 "Ĩndre, má imbá ĩminí ãzḭ́táŋá Úpí Ãdróŋá mádrḭ̃ 'bã azḭlé mání rĩ kí 'bo. Ĩmi ũbĩ kí vú ãngũ ĩminí sĩ fijó ĩminí 'dụ lé ĩmĩni la rú rĩ gá 'dãá.
6 Ĩmi ũbĩ ãzḭ́táŋá 'dĩ kí vú múké-múké, ãzíla ḭ́jọ́ 'dĩ kí i'da la 'bá sṵ́rṵ́ ãzí gá rĩ 'banî, ĩmi ũndũwá ru ãzíla 'bá ḭ́jọ́ vãlépi rá la kî. Ãndá-ãndá ru drĩ kí ãzḭ́táŋá 'dĩ kí are ḭ́jọ́ azḭlé 'dĩ kí abe, kí jọ la, 'Sṵ́rṵ́ ãmbógó 'dĩ ũndũwá ru ãzíla 'bá ala gá 'dĩ kí nḭ̃táŋá trũ.'
7 "Sṵ́rṵ́ ãzí ãmbógó ĩ'di 'bã ãdróŋá ní adrujó ãníŋá drĩ kí ĩ'di lẽ Úpí Ãdróŋá ãmadrḭ̃ áni la 'dáyụ. Ãdrĩ ĩ'di zḭ ĩ'di ãma umvi rá.

8 Sṵ́rṵ́ ãzí ãmbógó ãzı̨́tãŋá pı̨rı̨ mání imbálé ĩminí 'dĩ kî trũ ri íngõ 'i?
9 Ĩmi adru mı̨fı̨ trũ ãzíla ĩmba ĩmi tã, ı̨́jọ́ ĩminí ndrelé ĩmĩ mı̨fı̨ sĩ 'dĩ 'bã ãvĩ kí jõ sĩ ĩminí ku, ĩminí adru agá ídri rú 'dĩ gá 'dĩ. Ĩmi imbá ãzı̨́tãŋá 'dĩ kí anzı̨ ĩmidrı̨̃ 'baní ãzíla anzı̨ ĩmidrı̨̃ 'bã anzı̨ 'baní ĩndĩ.
10 Ṵ'dṵ́ ándrá míní sĩ pá tujó Úpí Ãdróŋá mídrı̨̃ drı̨̃lẹ́ gá 'Bé Hõrébũ gá 'dãá rĩ 'bã agá jõ mínî, ṵ́'dṵ́ ĩ'di 'bã jọ́jó la mání, ‘Mí ajį́ 'bá 'dĩ kí áma drı̨̃lẹ́ gá rĩ. Álẽ 'bã are kí ı̨́jọ́ mání jọ́lé rĩ kî, ı̨́jọ́ 'dĩ sĩ kî dó sĩ ála áma ı̨̃nzı̨̃ íngoní ru yã rĩ ṹnı̨̃ ĩ'baní u'á agá 'dĩ gá 'dâ ãzíla kí dó sĩ anzı̨ ĩ'badrı̨̃ kí imbá idéjó la 'dĩ 'bã áni.’
11 “Ĩlũ anzı̨ ĩmidrı̨̃ 'baní ĩmụ ándrá ãzíla ĩtu ándrá pá 'bé pá gá 'dãá 'dĩ sĩ ṹrṵ́'bṹ ãnzı̨ ãzíla ãcíkã ı̨nı̨bı̨rı̨cı̨cı̨ rĩ aku ĩ'di cí ãzíla ãcí velépi kpere 'bṹ gâlé rĩ be íngoní ru yã rĩ drı̨̃ gá.
12 Ĩlũ ĩ'baní, Úpí ajọ́ ándrá ı̨́jọ́ ĩmi abe ãcí agâlé íngoní ru yã rĩ drı̨̃ gá, ĩmi are ĩ'di 'bã ı̨́jọ́ jọ agá rá, wó ĩndre ĩ'di 'bã mgbã rĩ ku.
13 Jọ ĩminí ı̨́jọ́ tı̨ icíma drı̨́, 'dĩ kí ãzı̨́tãŋá mụdrı̨ ĩ'di 'bã azı̨lé ĩminí 'dĩ kí vú ũbĩjó ãzíla sĩ kí írã 'bara-'bara ı̨̃rı̨̃ la kí drı̨̃ gá.
14 Ṵ'dṵ́ 'dã sĩ Úpí jọ mání lẽ má imbá ĩminí ãzı̨́tãŋá 'dĩ kí, ĩmi sĩ mụ kí tã mbalé ãngũ ĩminí sĩ mụjó rijó rĩ gâlé.”

Mṵ́sã li Įsı̨rayı̨́lı̨̃ kí bı̨́lẹ́ ı̨̃ndṵ́ ãdroŋa ĩnzõ rú rĩ kî sĩ

15 Mṵ́sã jọ anzı̨ Įsı̨rayı̨́lı̨̃ drı̨̃ 'baní, “Ṵ'dṵ́ Úpí 'bã ı̨́jọ́ ajọ́jó ĩmi abe ãcí agâlé 'Bé Hõrébũ gá 'dãá rĩ sĩ, ĩndre ĩ'di mgbã rĩ ku. Į́jọ́ 'dĩ sĩ lẽ ĩmba ĩmi tã múké-múké,
16 lẽ ĩmi idé ı̨́jọ́ ũnzí ĩmi izalépi la sĩ ãdroŋa ĩnzõ rú i'dálépi gbíyã ágọ́bı̨́ drı̨̃ sĩ jõku ũkú drı̨̃ sĩ la kí idéjó ku,
17 jõku ãnãkpá ṹnọ́kṵ́ drı̨̃ gá jõku ãriŋa ungalépi 'bṹ gâ sĩ 'dĩ kí,
18 jõku ãko ídri trũ acı̨́lépi vũ rṹ sĩ jõku ı̨̃'bı̨ ı̨̃yı̨́ agá rĩ kî trũ.
19 Ídrĩ ı̨̃tṵ́, ĩmbá ãzíla lẽlẽgó 'bṹ gá 'dĩ kí ndre, ãko ãzí 'bã ulé jõ mi kí ı̨̃nzı̨̃jó jõku ãzı̨ ngajó ĩ'baní ku, ãko 'dĩ kí Úpí Ãdróŋá mídrı̨̃ 'bã 'bãlé 'bá pírí ṹnọ́kṵ́ drı̨̃ gá 'dĩ 'baní rĩ kî.
20 Į́jọ́ ándrá Úpí 'bã ĩmi anzéjó Mı̨̃sı̨́rı̨̃ ĩminí sĩ drı̨̃cı̨jó ala gâlé cécé ĩmi 'bã rĩ adru agá ãcí úká drı̨̃ ika rĩ agá rĩ áni rĩ 'bã agá jõ ĩminî, ají ĩmi sĩ ĩmi 'bãjó ĩ'di 'bã 'bá ru, ĩminí ãndrũ sĩ adrujó 'dĩ 'bã áni 'dĩ.
21 “Wó ími ı̨́jọ́ sĩ, Úpí Ãdróŋá mídrı̨̃ u'á ándrá mání ũmbã sĩ, ãzíla na ũyõ jọ mání, má icó Įyı̨́ Yõrĩdánĩ zalé sĩ fijó ãngũ mṹ'dṹ-mṹ'dṹ ãlá ĩ'diní mụlé fẽlé míní rĩ gâlé ku.
22 Į́jọ́ 'dĩ sĩ ma mụ drãlé ãngũ 'dĩ gá 'dâ, má icó Įyı̨́ Yõrĩdánĩ zalé ku, wó ĩmi ãni rú mụ zalé sĩ ãngũ mṹ'dṹ-mṹ'dṹ ãlá 'dã 'dụjó sĩ rijó ĩmi ãni la rú.
23 Ĩmi adru mı̨fı̨ trũ, ĩmi drı̨̃ 'bã ãvĩjõ tı̨ icíma Úpí Ãdróŋá ĩmidrı̨̃ 'bã icílé ĩmi abe rĩ 'bã ı̨́jọ́ sĩ ku, ĩmi idé jõ ãdroŋa ĩnzõ rú la kí anzı̨ ĩmidrı̨̃ 'baní ı̨̃nzı̨̃lé ku, 'dĩ ı̨́jọ́ Úpí Ãdróŋá mídrı̨̃ 'bã gãlé úmgbé rĩ 'i.
24 Úpí Ãdróŋá mídrı̨̃ ĩ'di cécé ãcí ãko pírí kí ivélépi rĩ áni, ĩ'di ãjã rú.
25 “Ĩdrĩ táni u'á ãngũ 'dĩ gá 'dâ ílí ãzo rú ãzíla ídrĩ anzı̨ kí tı̨ rá ãzíla anzı̨ ĩmidrı̨̃ 'bã anzı̨ drı̨̃lẹ́ gâlé rĩ kí abe, ĩmi idé jõ ı̨́jọ́ ũnzí ãzí sĩ ĩminí ãdroŋa ĩnzõ rú la kí idé jõ ku. Ĩ'di ı̨́jọ́ ũnzí la Úpí ÃdróŋÁ Mídrı̨̃ 'bã drı̨̃lẹ́ gá ãzíla ĩ'di fẽ ĩ'diní u'ájó ũmbã sĩ.
26 Ṵ'dṵ́ ãndrũ 'dõ sĩ má umve ĩminí 'bṹ kí ṹnọ́kṵ́ be sãdínĩ rú, ĩmi mụ ũdrãlé mbẽlẽŋá ru ṹnọ́kṵ́ ĩminí Yõrĩdánĩ zajó 'á 'dã sĩ ĩminí mụlé 'dụlé ĩmi ãko rú rĩ gá. Ĩmi ı̨̃lı̨̃kı̨̃ pírí rá ĩdrĩ ĩ'di tı̨ are ku rĩ gá.
27 Úpí la ĩmi iré sṵ́rṵ́ ãzí kí drĩdríŋĩ gâ sĩ ãzíla 'bá were kí rũ pa sṵ́rṵ́ 'dã kí agâlé nĩ.

28 'Dãá ĩmi mụ ãzḭ ngalé ãdroŋa ãzí ĩnzõ rú ãngũ ndrelépi ku jõku ḭjọ́ arelépi ku vâ
ãkónã nalépi ku jõku ãko ãzí 'bã ãjḭ ngṹlépi ku báwũ rú ãzíla írã rú 'bá 'bã kí idélé
drḭ sĩ rĩ 'ba nî.
29 Wó ídrĩ Úpí Ãdróŋá mídrḭ ndrṹ, mi ĩ'di ḭsṹ rá, ídrĩ ĩ'di ndrṹ ími ásḭ pírí sĩ ãzíla
ími ídri pírí sĩ rĩ gá.
30 Ídrĩ adru ũcõgõ agá ãzíla ḭjọ́ 'dĩ drĩ kí ru idé ími ụrụ'bá gá, ṹ'dṹ vúlé rĩ sĩ mi ãgõ
Úpí Ãdróŋá mídrḭ rṹ sĩ ĩ'di tḭ arejó.
31 Úpí Ãdróŋá mídrḭ ĩ'di Ãdróŋá ásḭ ḭ̃gbḛ̃ trũ la, icó ími a'belé jõku ími ḭ̃lḭ̃kḭ̃lé ku
ãzíla icó tḭ icíma ándrá ĩ'di 'bã sĩ ũyõ najó mí áyḭ́pḭka abe rĩ 'bã ḭjọ́ ãvĩlé ku.”

Úpí Ãdróŋá ĩ'di Ãdróŋá ru nĩ

32 Mṹsã mụ ḭjọ́ jọŋá trũ drḭ gá 'bá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ 'baní jọ, “Ĩmi ũrã drĩ ṹ'dṹ ídu ándrá
drĩ ĩmi tḭjó ku 'dã kí 'bã ḭjọ́, i'dójó ṹ'dṹ Ãdróŋá 'bã 'bá 'bãjó ṹnọ́kṹ gá 'dã sĩ. Ĩzḭ drĩ
angájó 'bṹ 'bã wókõ ãzí rĩ gá cajó ãzí rĩ gá, ḭjọ́ ãzí ru ngalépi ãmbógó ru 'dĩ 'bã áni
la cí yã? 'Bá ãzí ãlu ḭjọ́ arelépi ḭjọ́ ãzí 'dĩ áni la drḭ gá la cí yã?
33 'Bá ãzí ĩminí arelé ãdróŋá ĩ'badrḭ jọ ḭjọ́ ĩ'ba abe angájó ãcí agâlé acelépi ídri cécé
Ãdróŋá ĩmidrḭ 'bã jọlé ĩminí ãcí agâ sĩ rĩ áni la cí yã?
34 Jõku ãdróŋá ãzí sṹrṹ ãzí ãlu la 'dụlépi sṹrṹ kí agá, ãzíla ĩ'di 'bãlépi ĩ'di ãni la rú
ĩ'di 'bã sĩ ḭjọ́ ṹ'bḭ̃táŋá ru, ícétáŋá, ḭjọ́ ṹsṹtáŋá ru, ã'dḭ ru, drḭ ũkpó ĩ'di drḭ i'daŋá trũ,
drḭ ḭ̃jũŋá trũ, ḭjọ́ ãmbogo ãmbogo ṹrḭ fẽlépi 'báni rĩ kí trũ ri kí idélépi ĩminí cécé Úpí
Ãdróŋá ĩmidrḭ 'bã idélé ĩminí Mḭ̃sḭ́rḭ̃ gá rĩ áni la cí yã?
35 “I'da ĩminí ãko 'dĩ kí íni la sĩ ĩminí nḭ̃jó la Úpí ĩ'di Ãdróŋá ru nĩ, ĩ'di bṹlṹ gá
ãdróŋá ãzí ndú la yụ.
36 Fẽ ĩminí ĩ'di 'bã ṹ'dṹkọ́ arejó angájó 'bṹ gâlé sĩ ímbátáŋá fẽjó ĩminî. I'da ĩminí
ṹnọ́kṹ drḭ gá 'dâ ãcí ãmbógó rĩ ãzíla ĩmi are ḭjọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ angájó ãcí ãmbógó rĩ
agâlé.
37 Ĩ'di 'bã ĩmi áyḭ́pḭka kí lẽjó rá rĩ sĩ ũpẽ ĩmi anzḭ ĩmidrḭ drḭ̃lḭ́ gâlé rĩ abe, ũkpõ
ĩ'didrḭ ãmbógó rĩ sĩ ĩ'di ãmgbã anzé ĩmi Mḭ̃sḭ́rḭ̃ gâlé nĩ.
38 Ĩminí mụ agá, Ãdróŋá adro sṹrṹ ĩmi ndẽlépi ãmbõgõ sĩ ãzíla ũkpõ sĩ rá 'dĩ kí
ĩmi drḭ̃lḭ́ gá rĩ sĩ rá, fẽjó la ãngũ ĩ'badrḭ 'bã kí adrujó ĩmi ãni la rú.
39 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ lẽ ḭ̃nḭ̃ dó sĩ ãndrũ rá ãzíla ĩmba ḭjọ́ 'dĩ kí tã ĩmi ásḭ gá cí Úpí ĩ'di Ãdróŋá
'bṹ gá ãzíla ṹnọ́kṹ gá rĩ 'i, Ãdróŋá ãzí ndú la yụ.
40 Ímba ḭjọ́ mání azḭlé rĩ kí tã ãzḭ́táŋá ĩ'didrḭ mání fẽlé míní ãndrũ 'dĩ kí abe, ḭjọ́ 'dĩ
sĩ ma dó mụ adrulé mí be ãzíla anzḭ mídrḭ mụlé tḭlé drḭ̃lḭ́ gâlé rĩ abe. Mi dó sĩ mụ
u'álé ãngũ Úpí Ãdróŋá mídrḭ 'bã fẽlé míní rĩ gá jã 'dâ.”

Táwṹnḭ̃ sĩ apájó ru zḭ̃jó rĩ kî

41 'Dã 'bã ũngúkú gá Mṹsã ũpẽ dó táwṹnḭ̃ ãzí kí na ndú Yõrĩdánĩ 'bã wókõ ḭ̃tṹ 'bã
ãfũ agâlé ru rĩ gá,
42 sĩ 'bá 'bá adrulépi ĩ'di 'bã mḛ́rọ́'bá rú ku rĩ 'dḭlépi drḭ̃lḭ́ ũnzĩ sĩ rĩ 'ba apá sĩ ru
ídri pajó táwṹnḭ̃ 'dĩ kí 'bã ãzí ãlu la gá.
43 Ínátḭ Rṹbḛ̃nḭ̃ drḭ ní úfẽ táwṹnḭ̃ Bḛ̃zárḭ̃ 'i 'dĩ ãngũ túpũ rú kõtórõ rú rĩ 'i, ínátḭ Gádĩ
drḭ ní úfẽ Rãmọ́tḭ̃ 'i, 'dĩ ãngũ Gḭ̃lḭ́dḭ̃ drḭ agá, ãzíla ínátḭ Mãnásẽ drḭ ní úfẽ Gõlánĩ 'i 'dĩ
ãngũ Básãnĩ drḭ agá.

Ãzḭ̂táŋá Mṹsã 'bã imbálé 'bá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ 'baní rĩ kî

44 'Dĩ kí ãzḭ́táŋá Mṹsã 'bã 'bãlé anzḭ Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ kí drḭ̃lḭ́ gá rĩ kî.
45 Mṹsã azḭ ḭjọ́ ũkpó 'dĩ kí ãzḭ́táŋá kí abe anzḭ Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ 'baní ĩ'bã kí ãfũjó Mḭ̃sḭ́rḭ̃
gâlé 'bo rĩ sĩ.

46 'Bá 'dĩ kí 'dĩ sĩ ãni rú á'bụ Bẽt̃ĩpẽyọ́rį̃ drį̃ gá 'dĩ Į̃yį̃ Yõrĩdánĩ̃ 'bã wókõ į̃tų̃ 'bã ãfũ agâlé ru rĩ gá, ãngũ úpí Sį̃họ́nį̃ 'bá Ãmọ́rį̃ rú rĩ 'badrį̃ ũpĩ̃ nalépi Hẽz̃į̃bọ́nį̃ gá ándrá Mṹsã 'bã kí ndẽlé anzi̱ Į̣sį̣rayĩ́lį̃ drį̃ abe ĩ'bã kí ãfũjó Mį̃sĩ́rį̃ gâlé rĩ sĩ rĩ 'i.

47 'Dụ kí ãngũ úpí Sį̃họ́nį̃ drį̃ ãzíla ãngũ úpí Ụ́gį̃ Básãnĩ̃ 'badrį̃ kí rá, 'dĩ kí ũpi į̃rį̃ 'bá Ãmọ́rį̃ 'badrį̃ Į̃yį̃ Yõrĩdánĩ̃ 'bã wókõ į̃tų̃ 'bã ãfũ agâlé ru rĩ 'badrį̃ kî.

48 Ãngũ 'dĩ se ru angájó táwų̃nį̃ Ãrówã gá, á'bụ tị Ãrį̃nọ́nį̃ drį̃ gá kpere 'Bé Sį̃yọ́nį̃ ('dĩ 'Bé Hámǫ̃nį̃) gá.

49 Umú kí ãngũ Ãrábã drį̃ Yõrĩdánĩ̃ 'bã wókõ į̃tų̃ 'bã ãfũ agâlé ru rĩ pírí cajó Į̃yį̃ umvelé Mĩrĩ ã'į̣ ru rĩ 'bã wókõ ándrá rĩ gá, kpere 'Bé Pį̣sį̃gã 'bã pá gá.

5

Ãzi̱tãŋá Úpí drį̃ mụdrį̃ rĩ kî
(Ãfũŋá 20:1-17)

1 Mṹsã umve 'bá Į̣sį̣rayĩ́lį̃ drį̃ kí pírí ãngũ ãlu gá ãzíla jọ ĩ'banî, “Ĩmi 'bá Į̣sį̣rayĩ́lį̃ drį̃ 'dĩ, ĩmi are drĩ ãzi̱tãŋá pírí ãzíla i̱jọ́ mání azi̱lé ĩminí ụ́'dụ́ ãndrũ 'dõ sĩ rĩ kî. Ĩmi ų̃nį̃ kí ãzíla ĩmi ũbĩ kí vú.

2 'Bé Hõrébũ sį̣ gá 'dãá, Úpí Ãdróŋá ãmadrį̃ idé tị icíma ãma abe,

3 Úpí idé tị icíma 'dĩ ãma átę̣pi̱ka kí abe ãzíla ãma ú'dî'da ídri rú ãndrũ 'dĩ kí abe ĩndĩ.

4 'Bé sį̣ gá 'dãá, Úpí jọ i̱jọ́ ĩmi abe mį̣fį̃ gá mį̣fį̃ gá angájó ãcí agâlé.

5 Sáwã 'dã sĩ, átu pá ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá Úpí be sĩ i̱jọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ kí vú nzejó ĩminî, ã'dusĩku ĩmi ándrá idé agá ãcí sĩ ų̃rį̃ sĩ sĩ tụjó 'bé sį̣ gâlé. 'Dĩ kí i̱jọ́ Úpí 'bã jọlé rĩ kî:

6 “Ma Úpí Ãdróŋá mídrį̃ ími anzélépi Mį̃sĩ́rį̃ gâlé, míní ándrá adrujó ãtí'bó ru rĩ sĩ rĩ 'i.

7 “Lẽ ĩmi į̃nzį̃ ãdroŋa ãzí kí ku wó lú ma 'i á'dų̃sĩ.

8 “Lẽ ĩmi idé ĩminí í'dá ãko ãzí 'bų̃ gá jõku ų̃nọ́kụ́ drį̃ gá jõku į̃yį̃ ų̃nọ́kụ́ į̃ndụ́ gá rĩ agá rĩ ãni la ku.

9 Lẽ ítį̃ ími ãja vų̃rụ́ ãdroŋa ĩnzõ rú 'dĩ 'baní kí į̃nzį̃jó ãzíla ãzi̱ ngajó ĩ'baní ku, ã'dusĩku ma Úpí Ãdróŋá mídrį̃ 'i, ma Úpí Ãdróŋá ãjã rú rĩ 'i. Ma drį̃rį̣ma fẽ 'bá áma ngų̃lépi ũnzí ãzíla i̱jọ́ ũnzí ngalépi rĩ 'baní anzi̱ ĩ'badrį̃ kí abe cajó kpere á'bi̱ anzi̱ na ãzíla sụ rĩ 'ba rụ́.

10 Wó ma lẽtáŋá mádrį̃ i'da 'bá áma lẽlépi rá ãzíla ãzi̱tãŋá mádrį̃ ã'į̃lépi rá rĩ 'bã anzi̱ drį̃lę̣ gâlé álĩfũ álĩfũ rĩ 'baní.

11 “Mí ayú Úpí Ãdróŋá mídrį̃ 'bã rụ́ i̱jọ́ ũnzí gá ku, ã'dusĩku ma Úpí Ãdróŋá mídrį̃ 'i, ma drį̃rį̣ma fẽ 'bá áma rụ́ ayúlépi yã 'dâ rĩ ní rá.

12 “Ímba Sãbátũ tã ãzíla í'bã ĩ'di ndú ãlá ru cécé Úpí Ãdróŋá mídrį̃ 'bã azi̱lé míní rĩ áni.

13 Ínga ãzi̱ mídrį̃ kí ụ́'dụ́ ázíyá,

14 wó ụ́'dụ́ ázį̃rį̃ rĩ ĩ'di ụ́'dụ́ sãbátũ drį̃ sĩ avi̱jó pẽlé ndú Úpí Ãdróŋá mídrį̃ ní rĩ 'i. Ụ́'dụ́ 'dã sĩ, táni mi 'i, anzi̱ mídrį̃ kí, ãtí'bó mídrį̃ kí, ãnãpká mídrį̃ kí, táni ãmi̱yọ́ŋá u'álépi mídrį̣ko gá 'dâ rĩ kí abe pírí 'bã nga kí ãzi̱ ku, ãtí'bó mídrį̃ 'bã avi̱ kí cécé míní avi̱lé rĩ áni.

15 Mí ũrã drĩ i̱jọ́ míní ándrá adrujó Mį̃sĩ́rį̃ gâlé ãtí'bó ru rĩ, wó ma Úpí Ãdróŋá mídrį̃ 'i, má anzé mi drį̃ ũkpõ má drį̃ ãmbógó calépi rá rĩ sĩ. Į̣jọ́ 'dĩ bãsĩ mání lẽjó la mí į̃nzį̃ ụ́'dụ́ sãbátũ drį̃ 'i ĩ'di 'bãjó ãlá ru 'dĩ.

16 “Íru mî átę̣pḭ kí mî ãndrẽ be, cécé Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ 'bã azḭlé míní rĩ áni, ḭjọ́ 'dĩ
sĩ mi adru drḭ̃lę̣́ba rú, mi dó sĩ u'á ílí ãzo rú ãngũ Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ 'bã mụlé fẽlé
míní rĩ gá.
17 “Lẽ í'dḭ 'bá ku.
18 “Lẽ ínga ãwṵ̃ ku.
19 “Lẽ mí ṵ̃gṵ̃ ãko ku.
20 “Lẽ mí alḭ̃ ĩnzõ 'bá ãzí rṵ́ ku.
21 “Lẽ ími ũlẽ 'bã ãngã 'bá ãzí 'bã ũkú sĩ ku, jó sĩ ku, ãtí'bó ĩ'didrḭ̃ sĩ ku, tḭ̃ kí sĩ ku,
kãyĩnõ kî sĩ ku, jõku ãko ãzí ĩ'di 'bã trũ adrujó rĩ kí abe pírí.”

22 “'Dĩ kí ãzḭ́táŋá Úpí 'bã azḭlé ĩmi 'bá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ rú 'dĩ 'baní ṵ́'dṵ́kọ́ re sĩ ĩminí ĩmi
trajó 'bé sḭ́ gá rĩ sĩ rĩ kî. Ĩ'di 'bã ḭjọ́ nzejó ṵ́'dṵ́kọ́ ũkpó la sĩ ãcí agâlé ãzíla ṵ̃rṵ́'bṵ̃ ãnzḭ
rĩ agâlé rĩ sĩ, fẽ ĩminí ãzḭ́táŋá 'dĩ kí, ũ'bã ãzí la kí kí drḭ̃ gá ku. 'Dã 'bã ũngúkú gá
Ãdróŋá sĩ ãzḭ́táŋá 'dĩ kí írã 'bara-'bara ḭ̃rḭ̃ la kí drḭ̃ gá ãzíla fẽ dó kí ma 'i Mṵ́sã drḭ.”

Mṵ́sã jọ ḭjọ́ Ãdróŋá kẹ̃jḭ̃ gá

23 “'Dã 'bã ũngúkú gá, Mṵ́sã mụ ḭjọ́ jọŋá trũ drḭ̃ gá jọ, 'bê lã mụ ãcí akólé velé ãzíla
ĩmi mụ ṵ́'dṵ́kọ́ arelé ãngũ ḭnḭ rĩ gâlé 'bo, drḭ̃lę̣́ ĩmidrḭ̃ kí 'bá ĩyõ ínátḭ drḭ̃ kí abe amṵ́ kí
má rṵ́ 'dõlé
24 ãzíla jọ kí, ‘Úpí Ãdróŋá ãmadrḭ̃ i'da ándrá ĩ'di 'bã d̃ḭzã ãzíla ãmbõgõ ãmaní ĩ'di
are agá ḭjọ́ jọ agâ ãcí agâlé rĩ sĩ. Ãndrũ ãndre dó rá 'bá 'bá ru rĩ icó adrulé ídri rú rá
Ãdróŋá drĩ táni ḭjọ́ jọ agá ĩ'di be rá tí.
25 Wó ãma icó dó ãma fẽlé ũdrãlé ḭ̃dḭ ã'du ḭjọ́ sĩ? Ãcí ãmbógó 'dã la ãma ḭ̃lḭ̃kḭ̃ rá.
Ãma ũdrã rá ãndá-ãndá ru ãdrĩ Úpí Ãdróŋá ãmadrḭ̃ 'bã ṵ́'dṵ́kọ́ are ḭjọ́ jọ agá ḭ̃dḭ rĩ
gá.
26 'Bá ãzí acelépi ídri rú ĩ'di 'bã Ãdróŋá ídri rĩ 'bã ṵ́'dṵ́kọ́ arejó ãcí agâlé rĩ 'bã vúlé
gá la cí yã?
27 Mṵ́sã, ígõ vúlé mụlé ḭjọ́ pírí Úpí Ãdróŋá ãmadrḭ̃ 'bã jọlé ãmaní rĩ kí arelé. 'Dã
'bã ũngúkú gá, mí ãgõ dó vúlé ãmaní ḭjọ́ ĩ'di 'bã jọlé míní rĩ kí vú nzelé. Ãma kí are
ãzíla kí vú ũbĩ rá.’
28 “Úpí la mụ ḭjọ́ 'dĩ arelé 'bo, jọ mání, ‘Má are ḭjọ́ 'bá 'dĩ 'bã kí jọlé rĩ rá, ãzíla ḭjọ́
ĩ'bã kí jọlé rĩ kí múké.
29 Wọ́gọ̃! Ṵ̃rḭ̃ drḭ̃ tá adru 'bá 'dĩ kí ásḭ́ gá sáwã pírí sĩ, sĩ ãzḭ́táŋá mádrḭ̃ kí tã mbajó
la, ḭjọ́ 'dĩ sĩ kí tá adru drḭ̃lę̣́ba rú anzḭ ĩ'badrḭ̃ kí abe jã 'dâ!
30 Ímụ, ílũ ĩ'baní 'bã gõ kí vúlé hémã ĩ'badrḭ̃ kí agâlé.
31 Wó Mṵ́sã mi 'i rĩ gá, mí adru má be 'dâ, ma dó sĩ míní ãzḭ́táŋá mádrḭ̃ kí fẽ ḭjọ́
mání azḭlé rĩ abe pírí, mi dó sĩ kí imbá sĩ ãzḭ́táŋá 'dĩ kí vú ũbĩjó ãngũ mání mụlé fẽlé
ĩ'baní rĩ gá.’ ”
32 Mṵ́sã jọ ḭjọ́ 'bá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ kí abe ḭ̃dḭ jọ, “Ĩmi 'bá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ 'dĩ, lẽ ĩmi adru mḭfḭ
trũ sĩ ndrejó la ĩnga ḭjọ́ pírí Úpí Ãdróŋá ĩmidrḭ̃ 'bã azḭlé ĩminí 'dĩ kí rá. Ĩmi a'be jõ
ãzíla ãmvé tãmbaŋá kóru ku.
33 Ĩmba jõ ãzḭ́táŋá Úpí Ãdróŋá ĩmidrḭ̃ drḭ̃ kí tã pírí, ḭjọ́ 'dĩ sĩ ḭjọ́ ĩmidrḭ̃ kí dó sĩ adru
pírí drḭ̃lę̣́ba rú ãzíla ĩmi dó sĩ u'á sáwã ãzo rú ãngũ mání fẽlé ĩminí rĩ gá.”

6

Ílẽ Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ 'i

1 Mṹsã mụ ị́jọ́ jọŋá trũ drị̃ gá jọ, “'Dĩ kí ãzị́tãŋá Úpí Ãdróŋá ĩmidrị̃ 'bã azį̣lé lẽ má imbá kí ĩminí rĩ kî. Ĩmi ũbĩ kí vú ĩminí Mĩrĩ Yõrĩdánĩ zajó sĩ fijó ãngũ mání azį̣lé ĩmi 'dụ la ãko ĩmĩni la rú rĩ gâlé rĩ gá.

2 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, anzị mídrị̃ kí anzị ĩ'badrị̃ mụlé tį̣lé drị̃lẹ́ gâlé rĩ abe, kí Úpí Ãdróŋá mídrị̃ ṹrị̃ ṹ'dṹ míní adrujó ídri rú rĩ kî sĩ pírí, ãzị́tãŋá ĩ'didrị̃ mání fẽlé mídrị̃ rĩ kí tã mbajó pírí, ị́jọ́ 'dĩ sĩ, mi dó sĩ u'á ãngũ 'dã gá 'dãá sáwã ãzo rú.

3 Ĩmi are ãzị́tãŋá 'dĩ kí, ĩmi 'bá Ị́sị́rayị́lị̃ drị̃ 'dĩ, ãzíla ĩmi adru mị́fị̃ trũ sĩ kí tã mbajó, ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ị́jọ́ ĩmidrị̃ kí dó sĩ pírí adru múké ãzíla ĩmi mụ kpẹ̃lé ũ'bí ru ãngũ málĩ trũ mṹ'dṹ-mṹ'dṹ ãnṹ 'bã sĩ rajó ala gá lé trũ rĩ gá, cécé Úpí Ãdróŋá ĩmĩ áyị́pị́ka 'badrị̃ 'bã azį̣lé ĩminí rĩ áni.”

4 Mṹsã mụ drị̃ gá jọ, “Mí are drĩ, Ị́sị́rayị́lị̃: Úpí Ãdróŋá ãmadrị̃ 'bãngá lú Úpí ãlu á'dṹsĩ.

5 Ílẽ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ ími ásị́ pírí sĩ, ími ídri pírí sĩ, ími ũkpó pírí sĩ ãzíla ími ũndũwã pírí sĩ.

6 Ãzị́tãŋá mání fẽlé míní ãndrũ 'dĩ kí ímba kí tã ími asị́ gá.

7 Mí imbá kí anzị mídrị̃ 'banî. Mí amvi ãzị́tãŋá 'dĩ kí ĩ'baní míní ri agá vṹrṹ lị́cọ́ gá, míní acị́ agá gẹ̃rị̃ gâ sĩ, míní ími la agá vṹrṹ ãzíla míní ãzị́ nga agá.

8 Mí úmbé kí ícétãŋá ru ími drị̃ gá ãzíla ísṹ kí ími androko gá sĩ ími igájó.

9 Ísĩ kí báwũ kẹ̃jị́tị gá jó mídrị̃ drị̃ ụrụ'bá gá ãzíla kẹ̃jị́tị sĩ afíjó lị́cọ́ gá rĩ ụrụ'bá gá.

'Bá kí bį̣lẹ́ ĩndṹ lijó bį̣lẹ́ ãkõ sĩ rĩ

10 “Úpí Ãdróŋá mídrị̃ na ándrá ũyõ mî áyị́pị́ka Ị́bụrahị́mṹ, Ĩsákã ãzíla Yãkó'bõ 'baní 'i mụ ãngũ ãlá ãmbógó la fẽlé ĩ'baní táwṹnị̃ wẽwẽ rú ãzíla málĩ trũ míní sį̣lé mi 'i ku rĩ abe.

11 Jó 'dĩ kí 'a lã ga ãko ũniyambamba ĩminí 'bãlé ĩmi 'i ku la kí sĩ ãzíla ị̃yị́ kídí ru ĩminí 'dį̣lé ĩmi 'i ku la kî sĩ, zãbíbũ ãzíla mị̃zẹ̃yị́tṹ ife ĩminí salé ĩmi 'i ku la kí abe.

12 Ĩmi adru mị́fị̃ trũ sĩ ndrejó la ĩmi ãvĩ ị́jọ́ Úpí ándrá ĩmi anzélépi Mị̃sị́rị̃ gâlé ĩmĩ adrujó ãtí'bó ru rĩ sĩ rĩ drị̃ gá ku.

13 “Mí ị̃nzị̃ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'i, ínga ãzị́ ĩ'diní á'dṹsĩ ãzíla ína ũyõ mídrị̃ kí lú ĩ'di 'bã rṹ sĩ.

14 “Ĩmi ị̃nzị̃ ãdroŋa ãzí ndú la kí ku, ãdroŋa ãzí 'bá ĩmĩ jĩránĩ rú rĩ 'badrị̃ kî.

15 Ídrĩ ãdroŋa ndú 'dĩ kí ị̃nzị̃, ãjã Úpí Ãdróŋá mídrị̃ drị̃ la asị́ ími drị̃ gá cécé ãcí áni ãzíla ĩ'di ími ivé rúmú-rúmú, ã'dusĩku Úpí Ãdróŋá mídrị́ adrulépi mi be cí rĩ ta 'bãngá 'bá ãzí ṹ'bị̃drị̃ŋá idélépi ĩ'di be la ku.

16 “Ĩ'bã jõ Úpí Ãdróŋá ĩmidrị̃ ṹ'bị̃tãŋá agá cécé ĩminí ándrá idélé Másã gá rĩ áni ku.

17 Ĩmi adru múké-múké sĩ ndrejó la ĩmba ãzị́tãŋá Úpí Ãdróŋá ĩmidrị̃ drị̃ kí tã ãzíla ị́jọ́ ĩ'di 'bã azį̣lé rĩ kí abe pírí.

18 Ĩnga ị́jọ́ pį̣rį̣ ãzíla múké rĩ kí Úpí 'bã mẹ́lẹ́tị gá áyụ, ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ị́jọ́ ĩmidrị̃ kî dó sĩ adru pírí drị̃lẹ́ba rú. Ĩmi sĩ icó ãngũ ãlá mṹ'dṹ-mṹ'dṹ Úpí 'bã ándrá ũyõ najó ĩmĩ áyị́pị́ka 'baní rĩ 'dụjó ĩmĩ ãko rú,

19 ãzíla ĩmi mụ mẹ́rọ́'bá ĩmidrị̃ kí drolé Úpí 'bã azį̣lé rĩ áni.

20 “Ṹ'dṹ ãzí sĩ anzị ĩmidrị̃ kí ími zị, ‘Úpí Ãdróŋá ãmadrị̃ fẽ ãmaní ãzị́tãŋá 'dĩ kí ị́jọ́ azį̣lé rĩ abe tã mbalé pírí íni ã'du ị́jọ́ sĩ?’

21 'Dã 'bã ũngúkú gá, ĩjọ anzị ĩmidrị̃ 'baní, ‘Ãma ándrá ãtí'bó ru úpí Mị̃sị́rị̃ drị̃ pálé gá, wó Úpí anzé ãma drị́ ũkpõ ĩ'didrị́ gá ãmbógó rĩ sĩ.

22 Ãndre tálí Úpí 'bã idélé rĩ kí ãma mị́fị̃ sĩ ãzíla idé ị́jọ́ ṹrị̃ fẽlépi la kí 'bá Mị̃sị́rị̃ rú rĩ 'ba rṹ, Fãráwũ rṹ ãzíla drị̃lẹ́ka ĩ'didrị̃ 'ba rṹ pírí.

23 Wó anzé ãma angájó Mḭ̃sḭ́rḭ̃ gâlé sĩ ãma ajíjó 'dâ ãzíla sĩ ãmaní ãngũ 'dĩ fẽjó
ándrá ĩ'di 'bã ũyõ la najó ãmã áyḭ́pḭka 'baní 'i fẽ la rá rĩ áni.
24 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí Ãdróŋá ãmadrḭ̃ azḭ ãmaní ḭ́jọ́ sĩ ãzḭ́táŋá ĩ'didrḭ̃ kí tãmbajó
pírí ãzíla sĩ ĩ'di ḭ̃nzḭ̃jó. Ãdrĩ idé la 'dĩ 'bã áni rá, ĩ'di mụ sáwã pírí sĩ sṵ́rṵ́ ãmadrḭ̃ tã
mbalé ãzíla ĩ'di fẽ la 'ba adru ãlá ru málĩ trũ.
25 Ãdrĩ ḭ́jọ́ pírí ãzḭ́táŋá ru Úpí Ãdróŋá ãmadrḭ̃ 'bã lẽlé rĩ kí tã mba rá, Ãdróŋá la
ãma lã 'bá mgbã rú.' ”

7

'Bá Úpí drḭ̃ kî

1 Mṵ́sã jọ 'bá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ 'baní, “Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ la ími agụ ãngũ ĩ'di 'bã mụlé
fẽlé míní 'dụlé rĩ gâlé ãzíla ĩ'di 'bá Hḭ́tḭ̃ drḭ́, Gḭ̃rḭ̃gásḭ̃ drḭ́, Ãmọ́rḭ̃ drḭ́, Kãnánĩ drḭ́, Pẽ̗rẽ́zḭ̃
drḭ́, Hḭ́vḭ̃ drḭ́ ãzíla Yẽ̗bṵ́sḭ̃ drḭ́ sṵ́rṵ́ ázḭ̃rḭ̃ kãlãfe ĩ'badrḭ̃ 'bã sĩ adrujó ũ'bí ru ãzíla ũkpõ
trũ 'dĩ kí dro rá.
2 Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ drĩ dó 'bá 'dĩ kí fẽ ími drḭ́ alé gá sĩ kí ndẽjó rá, lẽ mí ḭ̃lḭ̃kḭ̃ kí pírí.
Mí icí tḭ ĩ'ba abe ku jõku mí i'da ĩ'baní ásḭ̃ ḭ̃gbẽ̗ ku.
3 Ĩmi ĩgbã kí ĩminí ũkú ru ku. Lẽ anzḭ ĩmidrḭ̃ kí izonzi abe 'bã ĩgbã kí ru ĩ'ba abe
ãluŋá la ku,
4 ã'dusĩku icó kí anzḭ ĩmidrḭ̃ kí fẽlé áma gãlé ḭ̃nzḭ̃lé úmgbé sĩ ãdroŋa ndú 'dĩ kí
ḭ̃nzḭ̃jó ãzíla ãzḭ́ ngajó ĩ'banî. Ḭ́jọ́ 'dĩ 'bã áni rĩ drĩ ru idé rá, Úpí la acá ĩminí ũmbã sĩ
ãzíla ĩ'di cọtḭ ĩmi ḭ̃lḭ̃kḭ̃ rá.
5 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi andi ãlĩtárĩ ĩ'bã kí sḭlé rĩ kí rá, írã ĩ'bã kí 'bãlé ndú ḭ̃nzḭ̃lé ḭ̃nzḭ̃ 'dĩ kí
ĩmi aco kí kpékpé. Ĩmi aga ḭ́dḭ́ŋá ãdróŋá ũkú ru umvelé Ãsérã rĩ drḭ̃ kí vṵ̃rṵ́ ãzíla ĩmi
ivé ãdroŋa ĩnzõ rú rĩ kí rá.
6 Mí idé ḭ́jọ́ 'dĩ kí 'dĩ 'bã ãni la ã'dusĩku mi 'bá Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ ãni. Pẽ mi adrujó
ndú ĩ'di 'bã 'bá ru angájó sṵ́rṵ́ pírí ṵ̃nọ́kṵ́ drḭ̃ gá 'dâ rĩ kí agá.
7 “Úpí lẽ ãzíla pẽ ĩmi íni la adru ĩndẽ sṵ́rṵ́ ãzí 'dĩ kí kãlãfe sĩ rá rĩ sĩ la ku, pẽ ĩmi
ĩ'di 'bã ĩmi lẽjó rá rĩ sĩ, ĩmi 'bá ṵ̃nọ́kṵ́ drḭ̃ gá rĩ kí agá 'dâ wereŋá ru ãndânĩ.
8 Wó Úpí lẽ ĩmi rá ãzíla mba ũyõ ĩ'di 'bã ándrá nalé ĩmĩ áyḭ́pḭka 'baní rĩ tã rá. 'Dĩ
bãsĩ ḭ́jọ́ ĩ'di 'bã sĩ ĩmi apájó drḭ̃ ũkpõ ĩ'didrḭ̃ sĩ ãzíla ĩ'di 'bã sĩ ĩmi anzéjó úpí Mḭ̃sḭ́rḭ̃
drḭ̃ drḭ́ alé gá sáwã ándrá ĩminí adrujó ãtí'bó ru úpí Fãráwũ drḭ́ Mḭ̃sḭ́rḭ̃ gâlé rĩ sĩ rĩ 'i.
9 Lẽ mí ãvĩ jõ ḭ́jọ́ Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ ĩ'di Ãdróŋá 'i ãzíla ĩ'di ã'ḭ̃táŋá trũ rĩ ku. Ĩ'di tḭ
icíma ándrá ĩ'di 'bã icílé mí be rĩ tã mba ãzíla lẽtáŋá ĩ'didrḭ̃ ukólépi ku rĩ i'da anzḭ
drḭ̃lẹ́ gâlé álĩfũ álĩfũ ĩ'di lẽlépi ãzíla ãzḭ́táŋá ĩ'didrḭ̃ kí tã mbalépi rĩ 'banî.
10 Wó ĩ'di 'bá ĩ'di ngṵ̃lépi ũnzí rĩ 'baní drḭ̃rḭma fẽ rá.
11 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ ĩmba ãzḭ́táŋá mání azḭlé míní 'dĩ kí tã múké-múké.”

12 Mṵ́sã mụ ḭ́jọ́ jọŋá trũ drḭ̃ gá jọ, 'bá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ 'baní, “Ídrĩ ãzḭ́táŋá 'dĩ kí are ãzíla
tã mba ásḭ̃ mgbã sĩ rá Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ la tḭ icíma ĩ'didrḭ́ mí be rĩ tã mba jã 'dâ ãzíla
ĩ'di míní lẽtáŋá ĩ'didrḭ́ ukólépi ku rĩ i'da ándrá ĩ'di 'bã ũyõ la najó mî áyḭ́pḭka 'baní
rĩ áni.
13 Ĩ'di ĩmi lẽ ãzíla ĩminí sṵ̃sṵ́ wi, ĩmi dó sĩ kpẽ̗ ãzíla ĩmi adru anzḭ trũ ũ'bí ru, ĩ'di
ĩminí sṵ̃sṵ́ wi ámvṵ́ ĩmidrḭ̃ kí drḭ̃ gá, ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ ãná, wáyĩnĩ ú'dí rĩ ãzíla ãdu kí dó sĩ
adru ĩminí cí ãzíla ĩ'di ĩminí sṵ̃sṵ́ wi ãnãkpá ĩmidrḭ́ tḭ́, kãbĩlõ, ḭ̃ndrḭ́ 'dĩ kí drḭ̃ gá, ãngũ
ándrá ĩ'di 'bã ũyõ najó ĩmĩ áyḭ́pḭka 'baní rĩ ĩ'di dó sĩ mụ fẽlé la ĩminî.
14 'Bá ãzí ṵ̃nọ́kṵ́ drḭ̃ gá 'dâ sĩ ĩ'baní sṵ̃sṵ́ wijó icólépi adrulépi málĩ trũ ĩminí ãndânĩ
la kí adru 'dá yụ. Ãgọbḭ, ũkú ãzíla ãnãkpá ĩmidrḭ̃ kí abe icó kí adrulé úndó ru ku.

15 Úpí la ĩmi tã mba ãyánĩ ũnzíkákãnã ándrá ĩminí ndrelé Mị̃sị̃rị̃ gâlé rĩ kí sĩ, wó
rá la ĩ'di kí fẽ mẹ̃rọ̃'bá ĩmidrị̃ kí rụlé áyụ.
16 Lẽ mí ị̃lị̃kị̃ 'bá Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'bã fẽlé ị̃lị̃kị̃lé ími drị̃ alé gá rĩ kí pírí rá; ĩ'bã
ízákĩzã 'bã agá míní ku. Mî ị̃nzị̃ ãdroŋa ĩ'bã kí ị̃nzị̃lé rĩ kí ku ãzíla ínga ãzị̃ ĩ'baní ku,
ídrĩ ãdroŋa ĩ'badrị̃ kí ị̃nzị̃ rá, kí adru míní ímbá ru.
17 "Lẽ ĩjọ jõ 'bá 'dĩ kí 'bã kãlãfe ũ'bí ru ĩminí ãndânĩ ãzíla ĩmi icó dó sĩ sụ́rụ́ 'dĩ kí
ndẽlé ku íni la ku.
18 Mí idé ụ̃rị̃ sĩ kí sĩ ku, lẽ mí ũrã jõ drĩ ị́jọ́ ándrá Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'bã ngalé Fãráwũ
ụrụ'bá gá 'bá ĩ'didrị̃ Mị̃sị̃rị̃ gá rĩ abe rĩ kí pírí ãzíla mí ãvĩ jõ kí ku.
19 Mí ũrã jõ drĩ ị́jọ́ jụ́wẹ̃ ũnzíkãnã ándrá Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'bã ajílé 'bá Mị̃sị̃rị̃ gá
rĩ kí drị̃ gá míní ndrelé ími mị̃fị̃ sĩ cé rĩ kí 'bã ị́jọ́. Ị́jọ́ ícétãŋá ru, tálí ru, ụ̃sụ̃tãŋá ru,
ụ̃'bị̃tãŋá ãmbogo ãmbogo ãzíla drị̃ ũkpó ĩ'didrị̃ ĩ'di 'bã sĩ ími anzéjó rĩ kí abe. Gẽ̃rị̃
ãlu ĩ'di 'bã sĩ 'bá Mị̃sị̃rị̃ drị̃ kí ị̃lị̃kị̃jó rĩ sĩ, ĩ'di mụ 'bá míní idéjó kî sĩ ụ̃rị̃ sĩ 'dĩ kí ị̃lị̃kị̃lé
pírí rá.
20 Úpí Ãdróŋá mídrị̃ la kí ụrụ'bá fẽ ãcí colé kpĩrí-kpĩrí kí drĩdríŋĩ gá ãzíla ĩ'di 'bá
apálépi ru zị̃lépi ĩnzõ rĩ kí ị̃lị̃kị̃ rá.
21 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ mí idé ụ̃rị̃ sĩ 'bá 'dĩ kí sĩ ku. Úpí Ãdróŋá mídrị̃ ĩ'di mi be cí; ĩ'di Ãdróŋá
ãmbógó 'bání rulé rũrũ la.
22 Úpí Ãdróŋá mídrị̃ la mụ sụ́rụ́ 'dĩ kí drolé ími drị̃lẹ́ gá 'dâ jãjã rú rá. Mí icó kí
ị̃lị̃kị̃lé pâlé ãlu cọtị̃ la ku, ã'dusĩku ĩdrĩ kí ị̃lị̃kị̃ pâlé ãlu cọtị̃ ãnãkpá ásé agá rĩ kí kpẹ̃
wẽwẽ rú ãzíla ãnãkpá 'dĩ kí mụ acálé ĩmi abe ũnzí ku rá.
23 Úpí Ãdróŋá mídrị̃ la mẹ̃rọ̃'bá mídrị̃ kí fẽ a'délé ími drị̃ alé gá ãzíla kí idé ụ̃rị̃ sĩ
kpere míní kí ị̃lị̃kị̃ agá.
24 Ĩ'di ũpi ĩ'badrị̃ kí fẽ ími drị̃ alé gá, mi kí ị̃lị̃kị̃ rá ãzíla kí ị́jọ́ la ãvĩ rá. 'Bá ãzí icó
ími drị̃ tẽlé ã'dị̃ sĩ ku, mi kí ị̃lị̃kị̃ ụ̃nọ́kụ́ drị̃ gá 'dâ pírí rá.
25 Mí ivé í'dá ĩ'bã kí ị̃nzị̃lé ị̃nzị̃ rĩ kí rá. Ími ũlẽ 'bã ãngãjõ sílĩvã ãzíla gólũdĩ sĩ kí
idéjó rĩ kí sĩ, sĩ kí 'dụjó míní ku. Ídrĩ kí 'dụ míní rá ĩ'di adru ị́jọ́ ãzí ũnzíkákãnã rú
Ãdróŋá drị̃lẹ́ gá la ã'dusĩku Úpí Ãdróŋá mídrị̃ ngụ̃ í'dá ị̃nzị̃jó ĩ'di kẹ̃jị̃ gá rĩ ũnzí.
26 Mí ají ãdroŋa idélé drị̃ sĩ 'dĩ kí 'bã ãzí mídrị̃ lị́cọ́ gá ku, ídrĩ kí ají rá áwãtãŋá kí
wãjó rĩ la ru uja ími drị̃ gá. Lẽ íngụ̃ ãko 'dĩ kí ũnzí ã'dusĩku Ãdróŋá wã kí rá."

8

Ĩmi ãvĩ jõ ị̃jọ́ Úpí drị̃ gá ku

1 Mụ́sã jọ 'bá Ị̃sị̃rayị́lị̃ drị̃ 'baní, "Ĩmi adru mị̃fị̃ trũ sĩ ãzị̃tãŋá mání fẽlé ĩminí 'dĩ kí
tã mbajó ásị̃ pírí sĩ ĩmi dó sĩ u'á ídri, ĩmi dó sĩ kpẹ̃ ũ'bí ru ãzíla ĩmi dó sĩ ãngũ ándrá
Úpí 'bã ũyõ la najó 'i fẽ la ĩmi áyị́pịka 'baní rĩ 'dụ ĩminí la rú.
2 Mí ũrã jõ ị́jọ́ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'bã ándrá ími drị̃ a'déjó ãcị̃ ãzo ãngũ kõtórõ rú rĩ
gâ sĩ ílí kãlị́ sụ alị̃lépi 'dĩ kí agá, ĩ'diní sĩ ãfó ími 'a gá rĩ nzejó ãzíla ími ụ̃'bị̃jó sĩ lẽjó
nị̃jó la ãko míní lẽlé idélé rĩ kí ã'du ãzíla mí icó ãzị̃tãŋá ĩ'didrị̃ kí tã mbalé rá yã jõku
yụ yã rĩ.
3 Úpí fẽ míní adrujó ãbị̃rị̃ sĩ sĩ ãfó ími agá rĩ nzejó ãzíla fẽ míní mãnã nalé, íná míní
jõ drĩ nalé mî áyị́pịka kí abe ku la. Idé ị́jọ́ 'dĩ íni la sĩ ími imbájó sĩ nị̃jó la 'bá icó lú
adrulé ídri rú ãkónã sĩ á'dụ̃sĩ ku, wó ị́jọ́ pírí ãfũlépi Úpí tị̃ gá rĩ sĩ.
4 Ílí kãlị́ sụ 'dĩ kí agá bõngó de ími ụrụ'bá gá ku ãzíla ími pá ãvõ kí ku.
5 Lẽ ínị̃ rá Úpí Ãdróŋá mídrị̃ la ími co ãzíla míní drị̃rịma fẽ cécé átẹ̃pị̃ ní ĩ'di 'bã
anzị̃ kí ị̃ndụ́ cojó ímbátãŋá ru rĩ áni.

6 “Ḭjọ́ 'dĩ sĩ lẽ ímba ãzḭtáŋá Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ drḭ̃ kí tã, mí u'á gẽ̃rḭ̃ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ sĩ
ãzíla ífẽ ĩ'diní ãrútáŋá.
7 Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ la ími agụ ãngũ ãlá mṹ'dṹ-mṹ'dṹ, ãngũ ḭ̃yḭ̃ dḭlépi dḭ̃-dḭ̃ rĩ trũ,
kídí ãzíla ḭ̃yḭ̃ agbẹ́lépi vũ gâlé dḭlépi á'bụ agâ sĩ,
8 ãngũ ãná ngánũ rú ãzíla ãná bálẽ rú, zãbíbũ, úlúgó ife, põmũgũránãtĩ ife ãzíla
mḭ̃zẽ̃yḭ̃tṹ ife ãdu ũfũlépi rĩ 'bã kí adrujó ala gá ãnṹ trũ rĩ gá.
9 Ĩ'di ãngũ ãkónã 'bã sĩ adrujó ala gá wẽwẽ rú ãzíla ãko ãzí 'bã sĩ ĩcẽjó ala gá ku
la. Ĩ'di ãngũ aya 'bã sĩ abájó ala gá cécé írã áni ãzíla kópã 'bã sĩ adrujó túpũ la kí gá
wẽwẽ rú rĩ 'i.
10 Ídrĩ dó ãkónã na sĩ agajó 'bo, mí ịcṹ dó Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ 'i ãngũ ãlá mṹ'dṹ-
mṹ'dṹ ĩ'diní fẽlé míní rĩ sĩ.
11 “Mí adru mḭfḭ̃ trũ, lẽ mí ãvĩ ḭjọ́ Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ drḭ̃ gá ku, mí ũbĩ ãzḭtáŋá ĩ'didrḭ̃
mání fẽlé míní ãndrũ 'dĩ kí vú múké-múké mí ãvĩ kí ḭjọ́ ku.
12 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ ãkónã míní lẽlé nalé rĩ drĩ kí dó adru míní pírí cí, ídrĩ dó jó ãlá la kí sḭ
sĩ u'ájó ala gá,
13 ãnãkpá mídrḭ̃ tḭ ru ãzíla kãbĩlõ rú rĩ drĩ kí tḭ wẽwẽ rú rá, gólũdĩ, sílĩvã ãzíla ãko
ãzí míní trũ adrujó ndú-ndú 'dĩ kí abe drĩ kí kpẹ̃ rá,
14 lẽ mí adru jõ ãfó ru sĩ ḭjọ́ ãvĩjó Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ ándrá ími apálépi 'bá Mḭ̃sḭ̃rḭ̃
drḭ̃ kí drḭ̃ alé gá míní adrujó ãtí'bó ru rĩ sĩ rĩ drḭ̃ gá sĩ ĩ'di gãjó úmgbé ku.
15 A'dé ími drḭ̃ ãngũ kõtórõ rú wada ṹrḭ̃ ní sĩ 'bá rụjó cí, ḭ̃nḭ̃ ũjũ trũ rĩ 'bã kí adrujó
ala gá ítóniŋá trũ rĩ gâ sĩ. Ãngũ ã'í ḭ̃yḭ̃ kóru rĩ gá fẽ ḭ̃yḭ̃ ní ãfũjó írã ụrụ'bá gá mínî.
16 Kõtórõ agâlé Ãdróŋá fẽ míní mãnã nalé, ãkónã mî áyḭ́pḭka 'bã kí nalé kí ídri gá
ku la sĩ ãfó ími 'a gá rĩ nzejó ãzíla ími ṹ'bḭ̃jó sĩ lẽjó nḭ̃jó la ãko míní lẽlé idélé rĩ kí
ã'du ími sĩ ãsḭ̃ŋá gá ãko ũniyambamba Ãdróŋá 'bã sĩ míní sṹsṹ ãlá rĩ wijó kí drḭ̃ gá
rĩ kí ịsṹ benĩ.
17 Mí ũrã jõ ḭjọ́ ími ásḭ gâlé jọjó la mi ũndũwã rú ãzíla ãzḭ míní ngalé ũkpó ru ími
drḭ sĩ rĩ fẽ míní adrujó málĩ trũ nĩ íni la ku.
18 Lẽ mí ũrã jõ ḭjọ́ Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ la míní ũkpõ fẽ sĩ adrujó málĩ trũ rĩ gá nĩ rĩ
'i. Idé ḭjọ́ 'dĩ íni la ĩ'diní tḭ icíma ándrá ĩ'di 'bã ũyõ la najó mí áyḭ́pḭka abe rĩ tã mbajó
kpere ãndrũ rĩ sĩ.
19 Ma ãndrũ ĩmi bḭ́lẹ́-ḭ̃ndṹ li, ĩdrĩ Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ drḭ̃ gá ḭjọ́ ãvĩ rá jõku ĩdrĩ tḭ uja
sĩ ãdroŋa ãzí 'dĩ kí ḭ̃nzḭ̃jó ãzíla sĩ ãzḭ ngajó ĩ'banî, ĩmi ḭ̃lḭ̃kḭ̃ rá ãndá-ãndá ru.
20 Ĩdrĩ Úpí Ãdróŋá ĩmidrḭ̃ 'bã tḭ are ku, ĩ'di mụ ĩmi ḭ̃lḭ̃kḭ̃lé cécé ĩ'di 'bã mụjó sṹrṹ ãzí
'dĩ kí ḭ̃lḭ̃kḭ̃jó rĩ áni.”

9

Ịsịrayḭ̃lḭ̃ bḭ́lẹ́ ḭ̃ndṹ lijó Úpí tḭ gãŋá sĩ rĩ

1 Mṹsã jọ Ịsịrayḭ́lḭ̃ ní, “Mí are drĩ mi Ịsịrayḭ́lḭ̃. Ãndrũ mi dó ãni rú sĩ ḭ̃yḭ̃ Yõrĩdánĩ
zajó sĩ fijó sṹrṹ ãmbógó ãzíla ũkpó sĩ ími ndẽlépi rá rĩ kí drojó sĩ ãngũ ĩ'badrḭ̃ 'dụjó
rá. Táwṹnḭ̃ la kí mmgbọ rú ãzíla Bõrõ sĩ kí andre cejó rĩ zo kí wḭ́lḭ́wḭ́lḭ́ kpere 'bṹ gâlé.
2 'Bá ala gá Ãnákĩ rú rĩ kí ãzo rú ãzíla ũkpó ru, ínḭ̃ ḭjọ́ kí drḭ̃ gá cé ãzíla mí are ḭjọ́
jọlé 'dĩ rá, ‘Ã'di la pá tu anzḭ Ãnákĩ drḭ̃ kí drḭ̃lẹ́ gá nĩ yã?’
3 Wó ãndrũ lẽ ínḭ̃ rá Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ la mụ ími drḭ̃lẹ́ gâlé cécé ãcí ãngũ ivélépi
ũkpó sĩ rĩ áni. Ĩ'di mụ kí ndẽlé ãzíla kí ḭ̃lḭ̃kḭ̃lé ími drḭ̃lẹ́ gá 'dãá rá, ḭjọ́ 'dĩ sĩ mi dó sĩ kí
dro ãzíla kí ḭ̃lḭ̃kḭ̃ gbõrú cécé ĩ'di 'bã ḭjọ́ la azḭjó rĩ áni.
4 “'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ drĩ sṹrṹ 'dĩ kí dro ími drḭ̃lẹ́ gá 'dâ ãmvé rá,
lẽ íjọ míní cénĩ-cénĩ rú, ‘Úpí ají ma ãngũ 'dĩ 'dụjó mâ ãni la rú mání adrujó ãlá ru rĩ

sĩ la ku.’ Adru íni ku, Úpí Ãdróŋ́á mídrị̃ la mụ sụ́rụ́ 'dĩ kí drolé ími drị̃lẹ́ gá ãmvé la ã'dusĩku ĩ'bã kí ũnzĩkãnã idéjó rĩ sĩ.

5 Ị́jọ́ 'dĩ adru kí mi ãlá ru rĩ sĩ la ku jõku mũkẽ mídrị̃ sĩ míní dó sĩ mụjó ãngũ ĩ'badrị̃ 'dụjó 'dĩ la ku, wó ị́jọ́ sụ́rụ́ 'dĩ 'bã kí idélé ũnzíkãnã rĩ sĩ, Úpí Ãdróŋ́á mídrị̃ la kí dro ãmvé ími drị̃lẹ́ gá rá la ã'dusĩku lẽ tị icíma ándrá ĩ'diní ũyõ najó Ịbụrahị́mụ̃ be, Ĩsákã, ãzíla Yãkó'bõ kí abe rĩ 'bã ãzị́ ngalé.

6 Lẽ ínị̃ cé Úpí Ãdróŋ́á mídrị̃ fẽ míní ãngũ mụ̃'dụ̃-mụ̃'dụ̃ 'dĩ míní adrujó ãlá ru rĩ sĩ la ku. Adru íni ku, mi 'bá drị̃ ũnzí la.”

Kãjóŋ́á idélé gólũdĩ sĩ rĩ

7 Mụ́sã jọ Ịsịrayị́lị̃ ní, “Lẽ mí ũrã drĩ ị́jọ́ ándrá míní fẽjó la Úpí Ãdróŋ́á mídrị̃ 'bã u'ájó míní ũmbã sĩ kõtórõ agâlé rĩ. Ị́jọ́ 'dĩ 'bã ãvĩ jõ míní ku. I'dójó ụ́'dụ́ míní Mị̃sị́rị̃ a'bejó rĩ sĩ kpere ãndrũ míní acá agá 'dâ, íri Úpí tị gãlé úmgbé mvujó ĩ'di rụ́ 'dâ rĩ sĩ rá.

8 'Bé Hõrébũ sị́ gá 'dãá ífẽ Úpí 'bã ũmbã ní angájó ãzíla ũmbã ĩ'didrị̃ calépi rá rĩ sĩ tí sĩ ími ị̃lị̃kị̃jó rá.

9 Ị́jọ́ 'dĩ idé kí ru sáwã mání mụjó 'bé sị́ gâlé írã 'bara-'bara ị̃rị̃ sĩ ị́jọ́ tị icíma drị̃ sĩjó kí drị̃ gá Úpí 'bã sĩ tị icíjó mí be rĩ kí a'ị́jó rĩ sĩ, má u'á 'bé sị́ gâlé ụ́'dụ́ kãlị́ sụ ãzíla ị́nị́ kãlị́ sụ, ána jõku ámvụ ãko ãzí ku.

10 Úpí ãfẽ mádrị́ írã 'bara-'bara ị̃rị̃ ĩ'di 'bã sĩ ị́jọ́ sĩjó kí drị̃ gá tĩndrímváŋ́á ĩ'didrị̃ sĩ nĩ rĩ kî. Drị̃ la gá ãzị́táŋ́á pírí Úpí 'bã jọlé míní 'bé sị́ gá ãcí agâ sĩ, ụ́'dụ́ 'bá 'bã kí ru trajó 'bé pá gá 'dãá rĩ sĩ rĩ 'i.

11 “Ụ́'dụ́ kãlị́ sụ ãzíla ị́nị́ kãlị́ sụ 'dã 'bã kí ukójó 'bo rĩ ũngúkú gá, Úpí fẽ írã 'bara-'bara ị̃rị̃ tị icíma drị́ 'dã kí mádrị́.

12 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ mání, ‘Ísị vụ̃rụ̃lé gbõrú, ã'dusĩku 'bá mídrị̃ míní ajílé Mị̃sị́rị̃ gâlé 'dã iza kí ru rá ãzíla idé kí ị́jọ́ ũnzí 'bo. Uja kí ru ãzị́táŋ́á mání fẽlé rĩ kí agá 'dâ rá, ãzíla idé kí ĩ'baní ãdróŋ́á kãjóŋ́á ru la aya akálépi aká-akâ rĩ sĩ.’

13 “Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Úpí jọ vâ mání, ‘Ánị̃ 'bá 'dĩ kí drị̃ ũnzí ãzíla are kí 'bá tị ku rĩ gá rá!

14 Mí a'be drĩ áma ụtrị́ŋ́á cã, ma drĩ sĩ 'bá 'dĩ kí ị̃lị̃kị̃ ãzíla kí rụ́ ịnị́ ụ̃nọ́kụ́ drị̃ gá 'dâ rá. Ma ími 'bã sụ́rụ́ ũkpó ãzíla ũ'bĩkãnã sĩ kí ndẽlépi rá la rú.’

15 “Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, má asị́ dó 'bé sị́ gâlé rĩ sĩ vụ̃rụ́ írã 'bara-'bara ị̃rị̃ Úpí 'bã sĩ ị́jọ́ tị icíma drị̃ sĩjó kí drị̃ gá rĩ kí trũ áma drị́ gá, íni 'dĩ 'bê la vâ 'dĩ ve sĩ ãcí sĩ.

16 Ma mụ ãngũ andrélé, ándre ĩmi idé ị́jọ́ ũnzí la Úpí Ãdróŋ́á ĩmidrị̃ tị gãjó úmgbé; ĩmi idé ĩminí ãdróŋ́á ĩnzõ rú kãjóŋ́á í'dá ru la. Ĩmi uja ĩmi bụ́lụ́ gá gbõrú gẹ̃rị̃ Úpí Ãdróŋ́á ĩmidrị̃ 'bã azị́lé ĩminí rĩ a'bejó rá.

17 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, á'be írã 'bara-'bara áma drị́ gá rĩ kí ĩmi drị̃lẹ́ gá ãzíla andi kí dó sĩ kícíkící rá.

18 “'Dã 'bã ũngúkú gá, ála ma Úpí drị̃lẹ́ gá kpụ́kụ-kpụ́kụ rú, ụ́'dụ́ kãlị́ sụ ãzíla ị́nị́ kãlị́ sụ ána jõku ámvụ ãko ãzí ku. Má idé íni la ĩminí ị́jọ́ ũnzí idéjó Úpí rụ́ ãzíla fẽjó la ũmbã 'bã na ĩ'di rĩ sĩ.

19 Má idé ũmbã Úpí drị̃ sĩ ụ̃rị̃ sĩ, ã'dusĩku ũmbã 'dã ca ĩ'diní sĩ ĩmi ị̃lị̃kị̃jó rá. Wó Úpí are drĩ vâ ma ị̃dị́ rá.

20 Ũmbã na Úpí 'i calépi rĩ sĩ tí sĩ ĩ'diní Ãrọ́nị̃ ị̃lị̃kị̃jó rá, wó má á'ị́ vâ Úpí 'i ĩ'diní sáwã ãlu 'dã agá 'dãá.

21 Ĩmi idé ị́jọ́ ũnzí la ĩminí kãjóŋ́á idéjó Ãdróŋ́á ru rĩ sĩ, má a'dụ́ kãjóŋ́á ĩminí idélé rĩ ivélé ãcí sĩ. Má aco ĩ'di ãzíla á'ị́ ĩ'di fúfú ru cécé pụ́trụ́ áni, ãzíla ásũ ĩ'di ị̃yị́ adị́lépi vụ̃rụ́ 'bé agâlé rĩ agá.

22 “Ĩfẽ ándrá vâ Úpí idé ĩminí ũmbã sĩ Tãbérã gá, Másã gá ãzíla Kị̃bõ̰rõ̰tị̃ Hãtávã kí agá 'dãá.
23 “Úpí 'bã ándrá ĩmi tị ãpẽjó angájó Kãdẹ́sị̃ Bãrĩnéyã gá rĩ sĩ jọ, ‘Ĩmĩ mụ ãngũ mání fẽlé ĩminí 'dã 'dụlé ĩmi ãni la rú.’ Drị̃ ũnzĩ sĩ ĩgã ãzị́táŋá Úpí Ãdróŋá ĩmidrị̃ drị̃ úmgbé, ĩ'bã ásị́ ĩ'di drị̃ gá sĩ tị la arejó ku.
24 I'dójó mání ĩmi nị̃ agá, ĩmi 'bá drị̃ ũnzí Úpí 'bã tị galépi úmgbé la kî.
25 “Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ála ma Úpí drị̃lẹ́ gá kpṹkụ-kpṹkụ rú, ṹ'dṹ kãlị́ sụ ãzíla ị́nị́ kãlị́ sụ, ã'dusĩku lẽ ándrá mgbãrĩ gá ĩmi ĩ̃lị̃kị̃lé rá.
26 Má a'ị́ Úpí 'i ãzíla ájọ ĩ'dinî, ‘Úpí Ãdróŋá ũkpó pírí 'dị́pị, mí ĩ̃lị̃kị̃ 'bá mídrị́ míní unzelé drị́ ũkpõ mídrị́ ãmbógó rĩ sĩ Mị̃sị́rị̃ gâlé ãzíla míní ajílé ũkpõ mídrị̃ sĩ 'dĩ kí ku fô!
27 Mí ũrã drĩ ãtí'bó mídrị́ Ịbụrahị́mṹ, Ĩsákã ãzíla Yãkó'bõ kí ị́jọ́. Í'bã drĩ ásị́ drị̃ ũnzĩ 'bá 'dĩ 'badrị́, ũnzĩkãnã ãzíla ị́jọ́ ũnzí ĩ'badrị̃ drị̃ gá ku.
28 Ị́jọ́ 'dĩ la fẽ la 'bá Mị̃sị́rị̃ drị̃ kí sĩ amṹ jọlé la, “Úpí icó ándrá 'bá 'dĩ kí agụlé ãngũ ĩ'diní azịlé ĩ'baní rĩ gá ku, agụ kí ụ'dị́lé kõtórõ agâlé la ĩ'di 'bã kí ngṹjó ũnzí rĩ sĩ.”
29 Wó ị́jọ́ mgbã sĩ 'bá 'dĩ kí 'bá mídrị́ kî, míní ũpẽlé adrujó mí ãni la rú, ãzíla míní unzelé ũkpõ mídrị́ ãmbógó rĩ sĩ Mị̃sị́rị̃ gâlé, ãzíla míní ajílé drị́ mídrị̃ 'bã ũkpó sĩ rĩ kî.’

10

Mṹsã a'ị́ ãzị́táŋá kí ú'dí ru

1 “'Dã 'bã ũngúkú gá, Úpí jọ mání, ‘Mí upa írã 'bara-'bara ĩ̃rị̃ ándrá drị̃drị̃ 'dã kî áni, ãzíla mí atṹ má rṹ 'bé sị́ gá 'dõlé. Mí idé vâ Sãndṹkṹ̃ tị icíma drị̃ báwũ sĩ sĩ kí 'bãjó.
2 Ma mụ ị́jọ́ ándrá mání sĩlé drị̃drị̃ írã 'bara-'bara ĩ̃rị̃ míní andilé rá 'dã kí drị̃ gá rĩ kí vúŋá sĩlé írã 'bara-'bara ĩ̃rị̃ míní upalé 'dĩ kí drị̃ gá. Mi dó sĩ kí 'bã Sãndṹkṹ̃ tị icíma drị̃ agá.’
3 “Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Má idé Sãndṹkṹ̃ tị icíma drị̃ báwũ 'bọ̃kọ̃lọ̃ drị̃ sĩ ãzíla má upa írã 'bara-'bara ĩ̃rị̃ cécé ándrá drị̃drị̃ 'dã kî áni, ãzíla á'dụ kí áma drị́ gá trũ tụjó kî trũ 'bé sị́ gâlé.
4 Úpí sĩ írã 'bara-'bara ĩ̃rị̃ 'dã kí drị̃ gá ị́jọ́ ándrá sĩlé drị̃drị̃ 'dã kí vúŋá, ãzị́táŋá mụdrị́ ĩ'diní azịlé ĩminí angájó ãcí agâlé ṹ'dṹ ándrá ĩminí ĩmi trajó 'bé pá gá 'dãá rĩ sĩ rĩ kî. Úpí fẽ írã 'bara-'bara ĩ̃rị̃ 'dã kí mádrị́.
5 'Dã 'bã ũngúkú gá má uja dó sĩ ma asị́lé vṹrṹ 'bé sị́ gâlé, á'bã írã 'bara-'bara ĩ̃rị̃ 'da kí Sãndṹkṹ̃ tị icíma drị́ mání idélé rĩ agá cécé Úpí 'bã ãzị́táŋá la fẽjó mání rĩ áni ãzíla írã 'bara-'bara ĩ̃rị̃ 'da kí drĩ ãndrũ kpere ala gá 'dã.”
6 ('Bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ angá kí kídí 'bá Jãkánĩ drị̃ 'badrị̃ gâ sĩ mụjó Mõsérã gá. Ãrọ̃nị̃ drã dó Mõsérã gá, 'bá ĩ̃sị̃ kí dó ĩ'di 'dãá ãzíla ngọ̃pị̃ Ị̃lị̃yázã acá dó ĩ'di kẽjị́ gá átáló ru nĩ.
7 Angájó 'dãá, mụ kí dó Gũdĩgódã gá, ãzíla mụ kí drị̃ gá Yõtĩbátĩyã gá ãngũ wọ́rõ̰ŋá ru ĩ̃yị́ trũ la kí agá.
8 Sáwã 'dã sĩ Úpí pẽ sṹrṹ Lẹ́vị̃ drị̃ kí ndú sĩ Sãndṹkṹ̃ Úpí Ãdróŋá drị́ tị icíma drị̃ ujíjó, sĩ ãzị́ ngajó ĩ'diní ãtalo rú ãzíla sṹsṹ wijó 'bá 'baní ĩ'di rṹ sĩ. 'Dĩ ãzị́ ĩ'ba kí ngalé kpere ãndrũ rĩ 'i.
9 Ị́jọ́ 'dĩ bã sĩ sṹrṹ Lẹ́vị̃ drị̃ 'baní ãngũ fẽjó ádrị́pịka kí agá 'dâ ku 'dĩ. Kí ãzãkoma ĩ'badrị̃ kí ịsṹ ãzị́ átáló drị́ ĩ'bã kí ngalé Úpí ní rĩ tị gá cécé Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'bã azịlé rĩ áni.)

10 Mṹsã mụ ị́jọ́ jọŋá trũ drị̃ gá jọ, “Mání u'ájó 'bé sị́ gâlé ṹ'dṹ kãlị́ sụ ãzíla ị́nị́ kãlị́
sụ mání ándrá idélé drị̃drị̃ rĩ áni 'dã sĩ, Úpí are ándrá ma pá alé ãlu rá ãzíla ã'ị̃ vâ sĩ
ĩmi ị̃lị̃kị̃jó ku.
11 'Dã 'bã ũngúkú gá, Úpí jọ mání, ‘Ímụ ãzíla íce 'bá 'dĩ kí drị̃ sĩ mụjó fijó ãngũ
mání ũyõ najó ma fẽ la ĩmĩ áyị́pịka 'baní rĩ 'dụjó ĩ'bã ãni la rú.’ ”

Ãdróŋá lẽjó ãzíla ĩ'di tị arejó

12 Mṹsã jọ Ịsịrayị́lị̃ ní, “'dĩ ú'dî'da ị́jọ́ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'bã lẽlé mídrị̃ rĩ 'i, mí ị̃nzị̃
Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'i ãzíla mí ũbĩ ãzị́táŋá ĩ'didrị̃ kí vú pírí, ílẽ ĩ'di, ínga ãzị́ ĩ'diní ásị́
pírí sĩ,
13 ãzíla ímba ãzị́táŋá Úpí drị́ mání fẽlé míní ãndrũ 'dĩ kí tã, ị́jọ́ kí dó sĩ adru míní
múké.
14 “Ãko pírí kí Úpí Ãdróŋá mídrị̃ ãni, ãko pírí 'bṹ agá táni 'bṹ wị́lị́wị́lị́ 'dã agá rĩ kí,
ãzíla ṹnọ́kṹ vâ ĩ'di ãni ãko ala gá rĩ kí abe pírí.
15 Wó lẽtáŋá Úpí drị́ mí áyị́pịka 'baní rĩ ándrá ũkpó ru, ị́jọ́ 'dĩ sĩ pẽ dó mi sṹrṹ pírí
kí drị̃lẹ́ gá ãzíla mi drĩ kpere ãndrũ 'bá ĩ'di 'bã pẽlé rĩ 'i.
16 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, lẽ mí ĩtãrã ími ásị́ i'dójó ú'dî'da lẽ mí are Úpí tị ãzíla mí a'be drị̃ ũnzĩ
cã.
17 Úpí Ãdróŋá ĩmidrị̃ ĩ'di Ãdróŋá ãdroŋa kí drị̃lẹ́ gá rĩ 'i, Úpí ũpi kí drị̃lẹ́ gá rĩ 'i,
Ãdróŋá ãmbógó ũkpó 'dị́pị 'i, ãzíla Ãdróŋá ṹrị̃lé ṹrị̃ ṹrị̃ rĩ 'i. Uya 'bá ku ãzíla ã'ị̃ ru
mị́fị́ salé málĩ sĩ ku.
18 Ĩ'di ị́jọ́ ĩmvú 'badrị̃ ãwṹzị́ kí abe rĩ lị pịrị-pịrị, lẽ vâ ãmị́yọ́ŋá kí rá ãzíla ĩ'di vâ
ĩ'baní ãkónã fẽ bõngó kí abe rá.
19 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ lẽ ĩlẽ ãmị́yọ́ŋá kí lẽlẽ, ã'dusĩku ĩmi ándrá vã ãmị́yọ́ŋá rũ Mị̃sị́rị̃ gâlé.
20 Mí ị̃nzị̃ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'i, mí are tị la ãzíla ínga ãzị́ ĩ'dinî. Írụ ị́jọ́ ĩ'didrị̃ kí
mgbemgbe ãzíla ína ũyõ ĩ'di rṹ sĩ á'dṹsĩ.
21 Mí ịcṹ ĩ'di rṹ ã'dusĩku ĩ'di Ãdróŋá mídrị̃ 'i, índre ị́jọ́ ándrá ĩ'di 'bã idélé ãmbógó
ṹsṹtáŋá ru míní 'dã kí ími mị́fị́ sĩ rá.
22 Mî áyị́pịka mụ kí ándrá Mị̃sị́rị̃ gâlé, kí ándrá lú 'bá kãlị́ ázị̃rị̃. Wó ú'dî'da Úpí
Ãdróŋá mídrị̃ fẽ dó míní kpẽlé ũ'bí ru cécé lẽlẽgó 'bṹ gá rĩ kî áni.”

11

Ãmbõgõ Úpí drị̃

1 Mṹsã jọ Ịsịrayị́lị̃ ní, “Ílẽ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'i, mí ũbĩ ị́jọ́ ĩ'diní azị́lé rĩ kí vú, ãzị́táŋá
ĩ'didrị̃ kí abe pírí sáwã pírí sĩ.
2 Ãndrũ ĩmi igá drĩ ị́jọ́ ĩminí ndrelé ãzíla amálé Úpí 'bã drị̃ gá ị́jọ́ ĩ'di 'bã ĩmi cojó
ímbátáŋá ru rĩ drị̃ 'i. Anzị ĩmidrị̃ ndre kí ándrá ị́jọ́ 'dĩ kí ku, ĩ'di ándrá ĩmi ãmgbã rĩ
'i. Ĩndre ãmbõgõ Úpí Ãdróŋá ĩmidrị̃ drị̃ rá, ũkpõ ãmbógó ĩ'didrị̃,
3 ãzíla tálí ĩ'didrị̃ kî abe. Ĩndre ị́jọ́ ĩ'di 'bã idélé úpí Mị̃sị́rị̃ gá rĩ rṹ rĩ kí rá ãzíla sṹrṹ
ĩ'didrị̃ agá pírí.
4 Índre ándrá ũkpõ Úpí 'bã sĩ ãsĩkárĩ Mị̃sị́rị̃ drị̃ kí ị̃lị̃kị̃jó pírí rĩ rá, fãrásĩ ĩ'didrị̃ ã'dị́
drị̃ kí ãzíla gárĩ ã'dị́ drị̃ kí abe, ịmvṹ kí Mĩrĩ Ika rĩ agá ĩ'baní 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ kí vú bĩ
agá.
5 Anzị mídrị̃ ndre kí ándrá ị́jọ́ Úpí 'bã idélé míní ãngũ kõtórõ rú rĩ agá 'dĩ sĩ mí afí
drĩ ãngũ 'dĩ agá 'dâ ku rú rĩ kí ku,
6 ãzíla mí igá drĩ ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã ándrá idélé Dãtánĩ rṹ ãzíla Ãbị̃rámṹ rṹ, Ị̃lị̃yábṹ
ínátị Rṹbẹ̃ṇ̃ drị̃ agá rĩ 'bã anzị kí abe rĩ drị̃ gá. Vũ nzị̃ ándrá ru tị mmgbọ 'bá kí mị́fị́

gâ sĩ ãzíla uti 'bá kí, lḭcọ́, hémã, ãti'bo ãzíla ãko pírí ĩ'badrḭ́ ídri rĩ kí abe 'bá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ́ kí drĩdríŋĩ gá 'dãá pírí.

7 Wó ími ãmgbã rĩ ndre ándrá ḭjọ́ pírí ãmbogo-ãmbogo rú Úpí 'bã idélé ími drḭ́ gâ sĩ rĩ kí rá.”

Sṵ̃sṵ́ wijó ãngũ azḭlé rĩ drḭ́ gá rĩ

8 Mṵ́sã jọ anzḭ Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ́ 'baní, “Ĩmi ũbĩ ãzḭ́táŋá mání fẽlé ĩminí ãndrũ 'dĩ kí vú pírí. 'Dã 'bã ũngúkú gá, ĩmi dó sĩ icó Ḭ̃yḭ́ Yõrĩdánĩ zalé sĩ fijó ãngũ ĩminí mṵjó ala gá 'dĩ 'dṵjó ĩmĩni la rú.

9 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ ĩmi dó sĩ u'á ãngũ málĩ trũ mṵ̃'dṵ̃-mṵ̃'dṵ̃ ándrá Úpí 'bã ũyõ la najó 'i fẽ la ĩmi áyḭ́pḭka 'baní anzḭ ĩmidrḭ́ mṵlé tḭlé drḭ̃lḭ́ gâlé rĩ abe rĩ gá ílí ãzo rú.

10 Ãngũ ĩminí mṵlé 'dṵlé 'dĩ adru cécé ãngũ Mḭ̃sḭ́rḭ́ gá ándrá ĩminí sĩ u'ájó ala gá drḭ̃drḭ́ rĩ áni ku. Ĩmi ándrá ala gá 'dãá ũri kpẽ, ĩmi ãzḭ́ ũkpó la nga agá sĩ ḭ̃yḭ́ ũsũjó ãkónã ĩmidrḭ́ kí drḭ́ gá.

11 Wó ãngũ ĩminí Ḭ̃yḭ́ Yõrĩdánĩ zajó sĩ fijó ala gâlé 'dĩ ĩ'di ãngũ 'bé ru ãzíla á'bṵ 'a rú la, ãngũ 'dã ĩ'di uzogó 'bṵ̃ gá rĩ 'bã sĩ 'dḭjó drḭ́ la gá nĩ la.

12 Ãngũ 'dĩ Úpí Ãdróŋá mídrḭ́ 'bã tã mbalé ãzíla andre tẽlé ílí 'bã i'dóŋá gá kpere ílí 'bã ãsḭ̃ŋá gá nĩ rĩ.

13 “Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ĩdrĩ ãzḭ́táŋá ãndrũ mání fẽlé ĩminí 'dĩ kí tã mba ã'ḭ̃táŋá sĩ vâ sĩ Úpí Ãdróŋá ĩmidrḭ́ lẽjó ãzíla ãzḭ́ ngajó ĩ'diní ĩmi ásḭ́ pírí sĩ ãzíla ĩmi ídri pírí sĩ,

14 'dã 'bã ũngúkú gá ma uzogó fẽ 'dḭlé áyi 'bã i'dóŋá gá ãzíla áyi 'bã ukóŋá gá, ḭjọ́ 'dĩ sĩ ãná, wáyĩnĩ ãzíla ãdu kí dó sĩ adru ĩminí cí.

15 Ma dó ásé kí fẽ dṵlé ãnãkpá ĩmidrḭ́ 'baní ĩrí ru ãzíla ĩmi adru ãkónã pírí ĩminí lẽlé rĩ kî trũ.

16 “Ĩmi adru mḭfḭ́ trũ, jõ íni ku ála ĩmi ulé sĩ ĩmi sejó ãmvé sĩ mṵjó ãdroŋa ĩnzõ rú 'dĩ kí ḭ̃nzḭ̃jó sĩ ãzḭ́ ngajó ĩ'banî.

17 Ĩdrĩ idé la 'dĩ 'bã áni rá, Úpí la u'á ĩminí ũmbã sĩ. Ĩ'di dó sĩ uzogó tḭ umbé 'bṵ̃ gâlé cí, ãngũ la adru ã'í ru ãzíla ũri icó kí dó sĩ zolé ku. 'Dã 'bã ũngúkú gá, ĩmi dó ũdrã 'dãá rá, drĩ táni adru ãngũ múké ĩ'di 'bã fẽlé ĩminí rĩ 'i tí.

18 “Ĩmba ḭjọ́ mádrḭ́ 'dĩ kí tã ĩmi asḭ́ gá ãzíla ĩmi úŋmĩ gá; ĩmi úmbé kí ícétáŋá ru ĩmi drḭ́ gá ãzíla ĩsṵ́ kí ĩmi androko gá sĩ ĩmi igájó.

19 Ĩmi imbá kí anzḭ ĩmidrḭ́ 'banî, ĩnze ḭjọ́ ĩ'baní kí drḭ́ gá sáwã ĩminí rijó ĩmidrḭ́ lḭcọ́ agá rĩ gá ãzíla ĩminí mṵ agá gẽ̃rḭ́ gâ sĩ 'dĩ gá 'dâ, ĩminí ĩmi la agá mgbọ́lọ́ drḭ́ gá ãzíla ĩminí angá agá ṵrṵgá.

20 Ísĩ kí báwũ kẽ̃jḭ́tḭ gá jó mídrḭ́ drḭ́ ṵrṵ'bá gá ãzíla kẽ̃jḭ́tḭ sĩ afíjó lḭcọ́ gá rĩ ṵrṵ'bá gá.

21 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi anzḭ ĩmidrḭ́ abe ĩmi dó sĩ u'á ṵ̃nọ́kṵ́ drḭ́ gá 'dâ ílí ãzo rú, Úpí 'bã ándrá ũyõ la najó 'i fẽ la ĩmi áyḭ́pḭka 'baní rĩ áni. Ĩmi mṵ u'álé ãngũ drḭ́ gá 'dâ jã 'dâ.

22 “Ĩmi adru mḭfḭ́ trũ sĩ ãzḭ́táŋá mání fẽlé ĩminí 'dĩ kí tãmbajó pírí, ĩmi dó sĩ Úpí Ãdróŋá ĩmidrḭ́ lẽ sĩ acḭ́jó gẽ̃rḭ́ ĩ'didrḭ́ kí agá pírí ãzíla sĩ ḭjọ́ ĩ'didrḭ́ kí rṵjó mgbe-mgbe.

23 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí la dó sṵ́rṵ́ pírí ĩmi drḭ̃lḭ́ gá 'dĩ kí dro rá, ãzíla ĩmi dó sṵ́rṵ́ ãmbõgõ sĩ ãzíla ũkpõ sĩ ĩmi ndẽlépi rá 'dĩ kí 'bã ãngũ kí 'dṵ ĩmi ãni la rú.

24 Ãngũ pírí ĩminí sĩ pá tḭjó ala gá 'bo rĩ kí adru ĩmĩni. Ãngũ ĩmidrḭ́ la ru ḭ̃drḭ́ angájó ãngũ kõtórõ rú rĩ gá kpere Lébãnõnĩ gá, ãzíla angájó ḭ̃yḭ́ Ũfũrátĩ gá kpere Mĩrĩ Mẽdĩtẽránĩyãnĩ 'bã wókõ ḭ̃tṵ́ 'bã 'de agâlé ru rĩ gá.

25 Ãngũ ĩminí sĩ mṵjó rĩ gá, Úpí Ãdróŋá ĩmidrḭ́ la fẽ la 'bá ĩmi drḭ̃lḭ́ gá 'dĩ kí idé ĩmi sĩ ṵ̃rḭ́ sĩ, cécé ĩ'di 'bã azḭlé rĩ áni, ãzíla 'bá ãzí icólépi ĩmi drḭ́ atrḭlépi la la adru 'dá yṵ.

26 “Ĩndre drĩ, ãndrũ áfẽ ĩminí ḭjọ́ pẽjó drḭ̃lḭ́ba kí drĩdríŋĩ gá áwãtáŋá be.

27 Ãndrũ ĩdrĩ ãzḭ́táŋ́á Úpí Ãdróŋ́á ĩmidrḭ̃ 'bã fẽlé ĩminí rĩ kí tã mba rá, ĩmi adru drḭ̃lẹ́ba rú.
28 Wó ĩdrĩ ãzḭ́táŋ́á Úpí Ãdróŋ́á ĩmidrḭ̃ drḭ̃ kí gã úmgbé sĩ ru ujajó ãdroŋa ĩminí nḭ̃lé ku la kí ḭ̃nzḭ̃jó, ĩ'di adru ĩminí áwãtáŋ́á ru.
29 Úpí Ãdróŋ́á mídrḭ̃ drĩ ími agụ ãngũ míní mụjó fijó ala gá míní mụlé 'dụlé mî ãni la rú rĩ gá 'bo, lẽ mí ũlũ ḭ́jọ́ drḭ̃lẹ́ba drḭ̃ 'Bé Gẽ̃rḭ̃zḭ́mũ̃ drḭ̃ gá ãzíla ḭ́jọ́ áwãtáŋ́á drḭ̃ 'Bé Ĩbálĩ drḭ̃ gá.
30 Ĩminí nḭ̃lé 'bo rĩ áni, 'bé ḭ̃rḭ̃ 'dĩ kí Mĩrĩ Yõrĩdánĩ 'bã wókõ 'á 'dã sĩ rĩ gá gẽ̃rḭ̃ mụjó ãngũ ḭ̃tṵ̃ 'bã 'de agâlé ru rĩ gá, ãni rú ãngũ mḭ̃rḭ́ ru Mõréyã drḭ̃ gá, 'dĩ ãngũ 'bá Kãnánĩ gá rĩ 'bã kí sĩ u'ájó Ãrábã gá ãni rú Gḭ̃lḭ̃gálḭ̃ gá rĩ 'i.
31 Ĩmi dó ãni rú mụ Mĩrĩ Yõrĩdánĩ zalé sĩ fijó ãngũ Úpí Ãdróŋ́á ĩmidrḭ̃ 'bã fẽlé ĩminí, ĩminí mụlé 'dụlé ĩmi ãni la rú rĩ gá. Ĩdrĩ 'dụ la sĩ rijó ala gá 'bo,
32 ĩmi adru mḭfḭ̃ trũ sĩ ndrejó la ḭ́jọ́ ãzḭ́táŋ́á ru mání 'bãlé ãndrũ ĩmi drḭ̃lẹ́ gá 'dĩ kí ĩmĩ ũbĩ kí vú rá."

12

Ãngũ sĩ Úpí ḭ̃nzḭ̃jó rĩ ãlu

1 Mṵ́sã jọ anzḭ Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ 'baní, "'dĩ kí ḭ́jọ́ azḭlé ãzḭ́táŋ́á ru rĩ kî; ĩmi adru mḭfḭ̃ trũ sĩ kí vú ũbḭ̃jó ṵ́'dṵ́ ĩminí u'ájó ãngũ Úpí Ãdróŋ́á mí átẹ́pḭka 'badrḭ̃ 'bã fẽlé mî ãni la rú rĩ agá 'dãá rĩ kí gá pírí.
2 Ãngũ ĩminí mụlé 'dụlé rĩ gá, ĩmi andi ãngũ 'bá 'dã 'bã kí sĩ ãzḭ́ ngajó ãdroŋa ĩ'badrḭ̃ 'baní ãzíla sĩ kí ḭ̃nzḭ̃jó 'bé ãzo ãzíla 'bé were rĩ kí drḭ̃ gâ sĩ ãzíla ife kḭ̃dḭ̃ rĩ kí ḭ̃ndṵ́ gâ sĩ rĩ kí pírí.
3 Ĩmi andi ãlĩtárĩ ĩ'bã kí sḭlé 'dĩ kí rá, írã ĩ'bã kí 'bãlé ndú ḭ̃nzḭ̃lé ḭ̃nzḭ̃ 'dĩ kí ĩmi aco kí kpékpé, ĩmi aga ḭ́dḭ́ŋ́á ãdróŋ́á ũkú ru umvelé Ãsérã rĩ drḭ̃ kí vṵ̃rṵ́, ĩmi ivé kí ãcí sĩ, ĩmi aga í'dá ãdroŋa ĩ'badrḭ̃ 'badrḭ̃ kí rá ãzíla ĩmi ḭnḭ́ ãdroŋa ĩ'badrḭ̃ kí rṵ́ ãngũ 'dĩ kí agá 'dâ rá.
4 "Ĩmi ḭ̃nzḭ̃ Úpí Ãdróŋ́á ĩmidrḭ̃ 'i gẽ̃rḭ̃ ĩ'badrḭ́ ĩ'baní ãdroŋa ĩ'badrḭ̃ kí ḭ̃nzḭ̃jó rĩ kí sĩ ku.
5 Wó ĩndrṵ̃ ãngũ Úpí Ãdróŋ́á ĩmidrḭ̃ 'bã mụlé pẽlé ãlu ínátḭ pírí ĩmidrḭ̃ kí agá 'dâ sĩ ĩ'di ḭ̃nzḭ̃jó ala gá rĩ 'i. Ãngũ 'dã gâlé lẽ ĩmụ rá;
6 'dãá ĩmi ají ídétáŋ́á ĩmidrḭ́ ivélé ivê rĩ kí ídétáŋ́á ãzí 'dĩ kí abe, fẽtáŋ́á ãlu mụdrḭ́ drḭ́ rĩ ãzíla fẽtáŋ́á ndú-ndú angálépi ĩmi asḭ́ gá rĩ kí, ãko ĩminí azḭlé ĩmi kí fẽ fẽtáŋ́á ru cénĩ rĩ abe, ãzíla ãnãkpá mvaka kãjãní ĩmidrḭ̃ kí abe.
7 Úpí Ãdróŋ́á ĩmidrḭ̃ 'bã drḭ̃lẹ́ gá 'dãá ĩmi ĩzá ĩminí ụlḭ́lé rĩ kí na 'bá ĩmidrḭ́ lḭ́cọ́ gá rĩ kí abe, ĩmi ãko ĩminí ãzḭ́ ngalé ĩmi drḭ́ sĩ rĩ kí na ãzíla ĩmi dó sĩ u'á ãyĩkõ sĩ ãko pírí ĩminí nalé rĩ kí sĩ, ã'dusĩku Úpí Ãdróŋ́á mídrḭ̃ wi míní sṵ̃sṵ́ 'bo.
8 "Lẽ ĩmi idé ḭ́jọ́ kí ãndrũ cécé ĩminí idélé 'bá ãlu-ãlu ní ũrãjó la ḭ́jọ́ ĩ'diní idélé rĩ ĩ'di múké ĩ'diní rĩ áni la ku.
9 Ã'dusĩku ĩfi drĩ ãngũ Úpí Ãdróŋ́á ĩmidrḭ̃ 'bã mụlé fẽlé ĩminí ãwítã rú, ĩminí sĩ mụjó u'ájó ala gá rĩ gá ku.
10 Wó ĩmi mụ Mĩrĩ Yõrĩdánĩ zalé sĩ rijó ãngũ Úpí Ãdróŋ́á ĩmidrḭ̃ 'bã fẽlé ĩminí ãwítã rú rĩ gá, ĩ'di fẽ ĩmi mụ avḭ́lé mẹ́rọ́'bá pírí ĩmi andre gá rĩ 'badrḭ́ rá, ĩmi dó sĩ adru ásḭ́ ḭ̃gbẽ̃ sĩ.
11 Úpí Ãdróŋ́á ĩmidrḭ̃ la mụ ãngũ pẽlé ãlu sĩ ĩ'di ḭ̃nzḭ̃jó, ãzíla 'dãá lẽ ĩmi ají ãko pírí mání jọlé ĩminí ĩmi ají kí rĩ kî: ídétáŋ́á ivélé ivê rĩ kí, ãkõ ãzí ídétáŋ́á ru rĩ kí abe, ãzíla fẽtáŋ́á ãlu mụdrḭ́ drḭ̃ ãzíla fẽtáŋ́á ndú ndú angálépi ĩmi ásḭ́ gá rĩ, ãko ĩminí ajílé

fẽlé ĩmi ásị̃ sĩ rĩ, fẽtãŋá cénĩ̃ rĩ, ãzíla ãko pírí ĩminí ũyõ najó ĩmi kí fẽ Ãdróŋá ní rĩ kí abe.
12 Ĩmi u'á ãyĩkõ sĩ Úpí Ãdróŋá ĩmidrị̃ drị̃lẹ́ gá, anzị ĩmidrị̃ kí abe, ãti'bo ĩmidrị̃ ãgọbị rú ãzíla ũkú ru rĩ kí, 'bá Lẹ́vị̃ drị̃ u'álépi táwụ̃nị̃ ĩmidrị̃ kí agá 'dĩ kî, lẽ ĩmi ũrã jõ ị́jọ́ 'bá Lẹ́vị̃ drị̃ 'baní ãngũ 'dáyụ rĩ 'bã ị́jọ́ ĩndĩ.
13 Ĩmi adru mịf̃ị trũ, adru ĩmi dó sĩ ãko ĩmidrị̃ ídétãŋá ru rĩ kí fẽ ãngũ ĩmi ásị̃ 'bã lẽlé rĩ gá la ku.
14 Ĩfẽ kí ãngũ Úpí 'bã pẽlé sụ́rụ́ ãzí ãlu la agá rĩ gá 'dãá, lẽ ị́jọ́ ãzị̃tãŋá ru rĩ kí ĩmba kí tã múké-múké.
15 “Wó míní drị̃lẹ́mmgbọ cí sĩ ãnãkpá míní lẽlé lịlẹ́ rĩ lịjó ãngũ míní sĩ u'ájó rĩ gá. Mí icó nalé la ĩyõ rú cécé Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'bã sụ̃sụ́ la wijó míní rĩ áni rá. Drĩ táni adru ị́jọ́ lã'bĩ drị̃ sĩ ãlá ru jõku ãlá ru ku tí, mí icó nalé la cécé mi 'bã rĩ lẽza ãzíla yéré 'bã ĩzá na rĩ áni rá.
16 Wó lẽ ĩna ãrí ku; ĩmi asu ĩ'di vũ gá cécé ĩyị́ áni.
17 “Ãko ĩminí fẽlé Ãdróŋá ní ídétãŋá ru 'bo rĩ lẽ ĩna ĩ'di ãngũ ĩminí sĩ u'ájó rĩ kí agá ku: drĩ táni adru ãko ãkónã rú la, wáyĩnĩ, jõku ãdu Mịzẽ̃yị́tũ̃ drị̃, jõku ãnãkpá ĩmidrị̃ lịcọ́ gá rĩ 'bã mvaka kãjãní rĩ kî, fẽtãŋá ĩminí ị́jọ́ la azịjó Úpí ní rĩ, fẽtãŋá ị́jọ́ la sĩ angájó ĩmi ásị̃ gá cénĩ̃ rĩ ãzíla fẽtãŋá ãzí rĩ kí abe.
18 Lẽ ína fẽtãŋá 'dĩ kí Úpí Ãdróŋá mídrị̃ drị̃lẹ́ gá ãngũ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'bã pẽlé rĩ gá anzị mídrị̃ kí abe, ãti'bo mídrị̃ ãgọbị rú ãzíla ũkú ru rĩ kí abe, 'bá Lẹ́vị̃ rú u'álépi táwụ̃nị̃ mídrị̃ agá 'dĩ kí abe. Lẽ mí u'á 'dãá ãyĩkõ sĩ ị́jọ́ míní idélé rĩ kí sĩ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'bã drị̃lẹ́ gá.
19 Ụ́'dụ́ míní u'ájó ãngũ mídrị̃ agá 'dãá rĩ kí agá pírí, mí adru mịf̃ị trũ, mí a'be jõ 'bá Lẹ́vị̃ rú la kí yã ku.
20 “Úpí Ãdróŋá mídrị̃ drĩ dó sụ́rụ́ mídrị̃ nzĩ̃ ãmbógó ru cécé ĩ'di 'bã ándrá azịjó la míní rĩ áni 'bo, mi icó ĩzá nalé ími ásị̃ 'bã lẽlé rĩ áni rá.
21 Ãngũ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'bã pẽlé Rụ́ ĩ'didrị̃ 'bã adru sĩ ala gá rĩ drĩ adru álị́ mí rụ́ 'dâ, mí icó ãnãkpá Úpí 'bã fẽlé míní mídrị̃ lịcọ́ agá rĩ kí 'bã ãzí ãlu la lịlẹ́ rá, mání ũkpó la fẽjó míní rĩ áni, ãzíla mí icó dó sĩ ĩzá la nalé ími ásị̃ 'bã lẽlé rĩ áni táwụ̃nị̃ mídrị̃ agá rá.
22 Mí icó ãnãkpá ásé agá lẽza ãzíla mũcé 'dĩ kí nalé míní lẽlé rĩ áni rá. Drĩ táni adru ị́jọ́ lã'bĩ drị̃ sĩ ãlá ru jõku ãndị́ ru tí.
23 Wó lẽ ĩna ãrí ku, ã'dusĩku ãrí ĩ'di ídri, lẽ ĩna ĩzá ídri la trũ ku.
24 Lẽ ĩna ãrí ku; ĩmi asu ĩ'di vũ gá cécé ĩyị́ áni.
25 Lẽ ĩna ãrí ku, ị́jọ́ 'dĩ sĩ ĩmi dó sĩ u'á múké Úpí drị̃lẹ́ gá anzị ĩmidrị̃ mụlé tịlé drị̃lẹ́ gâlé rĩ kí abe, ã'dusĩku ĩminí mụjó ị́jọ́ pịrị Úpí mịf̃ị gá rĩ idéjó rĩ sĩ.
26 Wó ĩmi agụ ãwã'dĩfô ĩmidrị̃ kí ãko ĩminí azịlé Úpí ní fẽtãŋá ru rĩ kí abe ãngũ ãlu ĩ'di 'bã pẽlé sĩ ĩ'di ĩnzĩ̃jó rĩ gá.
27 Ãko ídétãŋá ru rĩ kí ivé kí pírí ãlĩtárĩ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ drị̃ drị̃ gá ĩzá la kí ãrí la abe. Ãrí ãko mídrị̃ ídétãŋá ru rĩ drị̃ kí, lẽ úsũ ĩ'di ãlĩtárĩ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ drị̃ 'bã bụ́lụ́ gá, wó mí icó ĩzá la nalé rá.
28 Mí adru mịf̃ị trũ sĩ ãzị̃tãŋá mání fẽlé míní 'dĩ kí vú ũbĩjó pírí, ị́jọ́ 'dĩ sĩ ãko pírí kí dó sĩ adru míní múké anzị mídrị̃ mụlé tịlé drị̃lẹ́ gâlé rĩ 'baní jã 'dâ, ã'dusĩku mi mụ ị́jọ́ múké ãzíla pịrị rĩ kí ngalé Úpí Ãdróŋá mídrị̃ drị̃lẹ́ gá.”

Bị̃lẹ́ ĩndụ́ liŋá Ãdroŋa ndú la kí ĩnzĩ̃jó rĩ sĩ rĩ

29 Mụ́sã mụ ị́jọ́ joŋá trũ drị̃ gá jọ, “Úpí Ãdróŋá mídrị̃ la mụ sụ́rụ́ míní sĩ ãngũ ĩ'badrị̃ 'dụjó mí ãni la rú 'dĩ 'bã 'bá kí ĩlị̃kị̃lé ãzíla mi dô sĩ ri ãngũ ĩ'badrị̃ gá cí.

30 Ãdróŋá drĩ dó 'bá 'dã kí ĩlĩkĩ 'bo, mí adru mịfị trũ, mí ũbĩ jõ ãdroŋa ĩ'badrị kí vú ku, ã'dusĩku 'dĩ la adru ịjọ ũnzí la. Lẽ índrụ̃ 'bá 'dã kí ándrá ãdroŋa ĩ'badrị 'baní ãzị nga íngoní ru yã rĩ gá ku, ịjọ 'dĩ la ími fẽ ãdroŋa ĩ'badrị kí ĩnzĩlé.

31 Mí ĩnzĩ Úpí Ãdróŋá mídrị cécé ĩ'bã kí ãdroŋa ĩ'badrị kí ĩnzĩlé rĩ áni ku, ã'dusĩku ĩ'bã kí ãdroŋa ĩ'badrị kí ĩnzĩ agá, kí ịjọ ũnzí Úpí Ãdróŋá mídrị 'bã ngụ̃lé ũnzí 'dĩ kí idé. Kí vâ anzị ĩ'badrị kí ivé ãcí sĩ ídétáŋá ru ãlĩtárĩ ĩ'badrị kí drị gá ãdroŋa ĩ'badrị 'banî.

32 “Ĩmi idé ịjọ mání jọlé ĩminí 'dĩ kí pírí; ĩmi ũ'bã ãzí la kí drị la gá ku jõku ĩnze ãzíla kí ala gá 'dâ ãmvé ku.”

13

Mí ĩnzĩ ãdroŋa ĩnzõ rú rĩ kí ku

1 Mụ́sã jọ Ịsịrayịlĩ ní, “'Bá ãzí nábĩ rú la jõku bá ãzí urobí ífí icélépi la drĩ ãfũ ími agá 'dâ ịjọ ícétáŋá ru jõku ụ̃sụ̃táŋá ru la kí icéjó,

2 ịjọ ícétáŋá ru jõku ụ̃sụ̃táŋá ru ĩ'diní ịjọ icéjó drị la gá rĩ drĩ kí táni ru idé rá, ãzíla drĩ jọ la, ãbĩ kí ãdroŋa ãzí ĩnzõ rú 'dĩ kí vú ãdroŋa míní nĩlé ku 'dĩ kî ãzíla ãma ĩnzị kí kî ãzíla ãnga kí ãzị ĩ'baní,

3 lẽ mí are nábĩ jõku 'bá urobí ífí icélépi 'dã 'bã ịjọ ku. Úpí Ãdróŋá ĩmidrị la ĩmi ụ̃'bĩ sĩ nĩjó la ĩlẽ 'i ĩmi ásị pírí sĩ yã jõku ĩmi ídri pírí sĩ yã rĩ.

4 Ĩ'di Úpí Ãdróŋá ĩmidrị 'i, lẽ ĩmi ũbĩ ĩ'di vú ãzíla ĩmi ĩnzĩ ĩ'di áyụ; ĩmi ũbĩ ãzíla ĩmba ãzịtáŋá ĩ'didrị kí tã; ĩnga ãzị ĩ'diní ãzíla ĩmi ĩbĩ ĩmi ĩ'di rụ́.

5 Wó lẽ ú'dị Nábĩ ĩnzõ rú jõku 'bá urobí ífí icélépi ĩnzõ rú rĩ rá, ã'dusĩku ĩ'di 'bã lẽjó ĩmi ujajó sĩ mvujó Úpí Ãdróŋá ĩmidrị ándrá ĩmi ajílépi angájó Mĩsịrĩ gâlé ãzíla ĩmi anzélépi ãngũ ándrá ĩminí sĩ adrujó ãtí'bó ru rĩ rụ́ rá rĩ sĩ. 'Bá 'dĩ áni 'dĩ ĩ'di 'bá ũnzí la, lẽ ími drị selé bụ́lụ́ gá sĩ ãzịtáŋá Úpí Ãdróŋá mídrị drị kí gãjó úmgbé, lẽ ú'dị ĩ'di rá, gẹ̃rị 'dĩ áni rĩ sĩ, ĩmi dó sĩ ịjọ ũnzí atrị ĩmi drĩdríŋĩ gá 'dâ rá.

6 “Ícétáŋá sĩ mí ádrịpị jõku mî ngọ́pị jõku mî ĩzẹ́pị, jõku ũkú mídrị míní lẽlé rĩ, jõku mî wọ̃rị ãníyágágá la drĩ ími ũcĩ ũní-ũní ru, drĩ jọ la, ‘Lẽ ãmụ kí ãdroŋa ãzí ĩnzõ rú la kí ĩnzĩlé sĩ ãzị ngajó ĩ'baní’ (ãdroŋa ĩmi jõku ĩmĩ áyịpịka 'bã kí jõ drĩ nĩlé ku la.

7 Icó kí ĩminí ígátáŋá fẽlé jọjó la ĩmi ĩnzĩ ãdroŋa 'bá u'álépi ĩmi andre gá ãni rú jõku 'bá angálépi álị ãngũ tị 'bã ãsĩ agá rĩ 'badrị kî).

8 Wó ĩmi ã'ĩ jõ ịjọ ĩ'baní jọlé rĩ kí ku jõku ĩmi are kí tị ku, ĩmi i'da ĩ'baní ásị ĩgbẹ̃ ku ãzíla ĩmba kí tã ku.

9 Ĩmi ụ'dị kí rá, ĩmi adru 'bá drĩdrị kí u'bélépi írã sĩ rĩ, ãzíla 'bá pírí 'bã nga kí kí u'bélé.

10 Ĩmi u'bé ĩ'di írã sĩ káyĩ rá, ã'dusĩku ĩ'di 'bã lẽjó ĩmi drị sejó bụ́lụ́ gá Úpí Ãdróŋá mídrị rụ́ 'dâ ãmvé rĩ sĩ, 'dĩ Ãdróŋá ĩmi ajílépi angájó Mĩsịrĩ gâlé ãngũ ándrá ĩminí sĩ adrujó ala gá ãtí'bó ru rĩ gá rĩ 'i.

11 'Dã 'bã ũngúkú gá 'bá pírí Ịsịrayịlĩ drị kí dó sĩ are la ãzíla kí dó sĩ idé ụ̃rị sĩ, ãzíla 'bá ãzí ãlu ĩmi drĩdríŋĩ gá la icó dó sĩ ịjọ ũnzí idélé ku.

12 “Sáwã míní u'ájó táwụ̃nị Úpí Ãdróŋá mídrị 'bã fẽlé míní rĩ kí agá rĩ sĩ, mí icó arelé la,

13 'bá ãzí ũnzĩkãnã idélépi la ãfũ kí ĩmĩ drĩdríŋĩ gá anzị Bĩlĩyálĩ drị kí agá 'dĩ ãzíla ce kí 'bá ĩmidrị kí drị ũnzí, ĩ'baní jọjó la, ‘Lẽ ãmụ kí ãdroŋa ãzí kí ĩnzĩlé’ ãzíla ãzị ngalé ãdroŋa ãzí ĩnzõ rú ĩminí jõ drĩ nĩlé ku la 'baní rĩ sĩ.

14 Ídrĩ kõyõkõyõ ãzí are rá, mí ifí ịjọ la ĩndụ́ múké-múké, ãzíla ídrĩ ịsụ́ la ịjọ ũnzí 'dĩ nga kí ru rá ãndá-ãndá ru yã áni,

15 lẽ mí ĩlĩkĩ 'bá táwụ̃nị 'dã agá 'dãá rĩ kí pírí rá málĩ ĩ'badrị ãnãkpá ru rĩ kí abe.

16 Mí atrá ãko ĩ'badrị̃ 'bã ị̃mbị̃ ãzí acelépi rĩ kí pírí ũdrõlé ãngũ ãlu gá táwṵ̃nị̃ 'bã ágágá. Mí ivé dó táwṵ̃nị̃ 'dã 'i ãko la ala gá rĩ kí abe pírí ídétãŋá ru Úpí Ãdróŋá mídrị̃ nî. Â'be ĩ'di ĩsá ru, ãngũ 'bã fi ndrú jã 'dâ ãzíla úsị̃ jõ ĩ'di ị̃dị̃ ku.

17 Ímba jõ ãko ãzí lẽlé ívé kí rá 'dĩ kí tã ãluŋá la míní ku, ãzíla Úpí la dó sĩ ru ásị̃ uja adrã ĩ'didrị̃ agá, ĩ'di dó sĩ míní ásị̃ ị̃gbẹ̃ ĩ'didrị̃ i'da, ãzíla ĩ'di dó sĩ fẽ la mi kpẹ̃ wẽwẽ rú ándrá ĩ'dĩ 'bã ũyõ la najó mî áyị̃pịka 'baní rĩ áni,

18 ídrĩ ãzị̃tãŋá ĩ'didrị̃ máni fẽlé míní ãndrũ 'dĩ kí vú ũbĩ pírí rá ãzíla ídrĩ ị̃jọ́ múké rĩ kí idé Úpí Ãdróŋá mídrị̃ drị̃lẹ́ gá rá, ífí la mí are Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'bã tị rá."

14

Gbíyã drã awájó rĩ

1 Mṵ́sã jọ 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ 'baní, "Ĩdrĩ awá 'bá drãlépi 'bo rĩ sĩ, ĩmi ụlị́ jõ ĩmi ku jõku ĩfa jõ ĩmi drị̃'bị̃ tandala rú cécé 'bá ãzí 'bã kí falé rĩ áni ku ã'dusĩku ĩmi anzị̃ Úpí Ãdróŋá ĩmidrị̃ ãni.

2 Mi 'bá ãlá Úpí Ãdróŋá mídrị̃ ãni ĩ'di 'bã pẽlé ndú ĩ'dĩ 'bã 'bá ru angájó 'bá ãzí ṇ̃ọ́kṵ́ drị̃ gá 'dâ 'dĩ kí agá rĩ 'i."

Ãnãkpá icólé nalé rá rĩ kí

3 Mṵ́sã jọ 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ 'baní, "Lẽ ĩna jõ ãko ãzí Ãdróŋá 'bã ugalé úmgbé 'dĩ kí ku.

4 Ĩmi icó rá la ãnãkpá ãzí 'dĩ kí 'bã ĩsélé ãzí nalé áyụ: tị̃, kãbĩlõ, ị̃ndrị̃ kí abe,

5 Yéré, ṵ̃drṵ́, Ãbṵ́rị̃, Lẽza, Ká'bó ãzíla ị̃ndẹ́rẹŋá kí abe.

6 Ãnãkpá ĩsélé kṵ́rṵ̃bẹ́ la 'bã kí sĩ ru awajó ị̃rị̃ ị̃rị̃ ãzíla vâ ĩrí 'a amvilépi amvi-amvĩ rĩ kî.

7 Wó ãnãkpá ĩrí amvilépi ku kṵ́rṵ̃bẹ́ la kí sĩ ru awajó ku 'dĩ kí ĩna kí ku: Ngãmíyã, Ĩtógóŋá ãzíla kílẽ. Lẽ ĩlã kí ãko ãlã kóru la rú, drĩ kí táni ĩrí 'a amvi rá tí kṵ́rṵ̃bẹ́ la 'bã kí ru awajó ị̃rị̃ ku rĩ sĩ, kí ãlã kóru.

8 Lẽ ĩna ĩzõgó ĩzá ku jõku ĩmi aló ĩzá la ku. Kí ãlã kóru kí táni kṵ́rṵ̃bẹ́ trũ ị̃rị̃ ị̃rị̃ rá tí, amvi kí ĩrí 'a ku.

9 "Ãko ídri trũ ị̃yị̃ agá 'dĩ kí agá, ĩminí icólé nalé rá rĩ kí ị̃'bị ṵ́pṵ́pị̃ abe vâ 'bíko falé fã-fã rĩ kí.

10 Wó ãko ị̃yị̃ agá ṵ́pṵ́pị̃ kóru ãzíla 'bíko kóru 'dĩ kí úna kí ku, kí ãlã kóru.

11 "Ĩmi icó ãriŋa ãlá rĩ kí nalé rá.

12-18 Wó ãriŋa nalé ku rĩ kí ũví la kí 'dĩ: yṵ́kṵ́, lṵ́ŋṵ́'dṵ̃, íŋmáŋá, kõtṵ́rõ, kôŋá, ṵ̃gbṵ́lṵ́kṵ, ṵ̃wọ́lọ, Núgúnúke, kúrúke, kálṵ́wẹ, mórõkõkõ, ṵ̃kõndõ, yṵ̃gṵ̃, ã'banaka ãzíla 'bị̃'bị̃ŋá kí abe.

19 "Ãko ṵ́pṵ́pị̃ trũ ungalépi nzénzéŋá kí áni 'dĩ kí, úna kí ku, kí ãlã kóru.

20 Wó ãko ungalépi ṵ́pṵ́pị̃ trũ cécé úna, íse ãzíla úmbí kí áni 'dĩ kí ãko ãlá la kî, ĩmi icó kí nalé rá.

21 "Lẽ ína ãnãkpá drãlépi cénĩ rĩ ku. Mí icó ĩ'di fẽlé 'bá ãmị́yọ́ŋá ru ími andre gá rĩ 'baní nalé rá, jõku mí icó ĩ'di ị̃tṵ̃ndãlé ĩ'baní rá. Wó mi 'bá ãlá Úpí Ãdróŋá mídrị̃ ãni la.

"Lẽ mí a'dí ị̃ndrị̃ mváŋá ĩzá ãndrẽ 'bã lé sĩ ku."

Ãzị̃tãŋá ãko 'bã wókõ ãlu mụdrị̃ drị̃ fẽjó rĩ

22 Mṵ́sã jọ 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ 'baní, "Ĩmba ãko ĩmidrị̃ ámvṵ́ agá ãfũlépi rĩ kí 'bã ĩsélé ãlu mụdrị̃ drị̃ rĩ kí tã bṵ́lṵ́ gá ílí ãlu-ãlu sĩ.

23 'Dã 'bã ũngúkú gá ímụ ãngũ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'bã pẽlé míní sĩ ĩ'di ị̃nzị̃jó rĩ gá ãngũ ãlu gá sĩ ãkónã ĩsélé ãlu mụdrị̃ drị̃ kí najó ĩ'di drị̃lẹ́ gá 'dãá, ãná, wáyĩnĩ ú'dí rĩ,

ãdu Mĩzẽ̃yị̃tũ̃ drị̃, ãnãkpá kãjãní rĩ kí ãzíla tị̃ kí kãbĩ̃lõ abe, mí idé ị̃jọ́ 'dĩ 'i ãrútãŋá ru Úpí Ãdróŋá mídrị̃ ní sáwã pírí sĩ.

24 Úpí Ãdróŋá mídrị̃ drĩ míní sũ̃sụ́ wi ãko mídrị̃ kí drị̃ gá rá, ãngũ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ ní pẽ̃lé sĩ ĩ'di ĩ̃nzĩ̃jó rĩ drĩ adru lị̃cọ́ mídrị̃ be álị̃-álị̃ ru sĩ míní ãlu mụdrị̃ mídrị̃ kí agụ̃jó ku yã áni,

25 lẽ mí ĩ̃tũ̃ndã kí rá ãzíla í'dụ séndẽ la kí ími drị̃ gá agụ̃lé ãngũ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'bã pẽ̃lé sĩ ĩ'di ĩ̃nzĩ̃jó rĩ gâlé.

26 Mí ayú séndẽ la sĩ ãko ími ásị̃ 'bã lẽ̃lé rĩ kí ĩgbãjó jõnõ tị̃ yã, kãbĩ̃lõ yã, wáyĩ̃nĩ̃ yã, ãko mvụ̃lé mvụ-mvũ̃ ũká la yã, jõku ãko cí ími ásị̃ 'bã lẽ̃lé rĩ kî. Ína ãko 'dĩ kí 'bá mídrị̃ lị̃cọ́ gá rĩ kí abe Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'bã drị̃lẹ́ gá ãzíla mí u'á dó sĩ ãyĩ̃kõ sĩ.

27 Ĩnde jõ 'Bá Lẹ̃vị̃ rú u'álépi ĩmidrị̃ táwũ̃nị̃ agá rĩ kí ĩ'bã kí adrujó kápa kóru rĩ sĩ ku.

28 “Drĩ ca ílí na 'bã ukóŋá gá, ĩmi ájí ãkónã ĩmidrị̃ ãlu mụdrị̃ drị̃ kí pírí tã mbalé táwũ̃nị̃ ĩmidrị̃ kí agá.

29 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ 'bá Lẹ̃vị̃ rú u'álépi táwũ̃nị̃ mídrị̃ agá kápa kóru, 'bá ãmị̃yọ́ŋá ru, ĩmvú ru, ãzíla ãwụzị̃ kí abe, kí dó sĩ amụ́ ãko 'dĩ kí nalé sĩ agajó ãzíla ị̃jọ́ 'dĩ sĩ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ la dó sĩ míní sũ̃sụ́ wi ãzị̃ pírí míní ngalé drị̃ sĩ rĩ kí drị̃ gá.”

15

Ílí Dẹ̃nọ̃ kí ulị̃jó rĩ

1 Mụ́sã jọ 'bá Ị̃sị̃rayị̃lị̃ drị̃ 'baní, “Ílí ázị̃rị̃ 'bã ukóŋá gá ĩlị̃ dẹ̃nọ̃ 'bá ãzí 'bã nalé ĩmidrị̃ rĩ kí rá.

2 Gẽ̃rị̃ la idéjó la rĩ gápi 'dĩ. 'Bá séndẽ fẽ̃lépi dẹ̃nọ̃ rú ádrị̃pị̃ Ị̃sị̃rayị̃lị̃ rú rĩ nî rĩ lẽ 'bã lị̃ dẹ̃nọ̃ 'dã rá, lẽ 'bã a'ị̃ dẹ̃nọ̃ 'dã ĩ̃dị̃ ku, ã'dusĩ̃ku Úpí fẽ ãzị̃tãŋá dẹ̃nọ̃ 'dã kí lị̃jó rĩ nĩ̃.

3 Mí icó dẹ̃nọ̃ mídrị̃ a'ị̃lé 'bá ãmị̃yọ́ŋá ru rĩ drị̃ rá, wó adru 'bá mídrị̃ Ị̃sị̃rayị̃lị̃ ru rĩ drị̃ ku.

4 “'Bá ãzí icó adrulé lẽmẽrí ru ĩmi agá 'dâ ku ã'dusĩ̃ku Úpí Ãdróŋá mídrị̃ la mụ míní sũ̃sụ́ wilé ãngũ ĩ'di 'bã mụlé fẽ̃lé míní ãwítã rú rĩ gá.

5 Ídrĩ ãzị̃tãŋá Úpí Ãdróŋá mídrị̃ drị̃ mání fẽ̃lé míní ãndrũ 'dĩ kí tã mba ãzíla ĩ'di tị̃ are rá rĩ gá.

6 Úpí Ãdróŋá mídrị̃ la míní sũ̃sụ́ wi cécé ĩ'di 'bã ị̃jọ́ la azị̃jó míní 'bo rĩ áni. Mi séndẽ fẽ sụ́rụ́ ũ'bí 'baní dẹ̃nọ̃ rú, wó mí icó séndẽ a'ị̃lé sụ́rụ́ ãzí drị̃ ku, mi adru úpí ru 'bá kí drị̃lẹ́ gá, wó sụ́rụ́ ãzí icó kí adrulé úpí ru ími drị̃lẹ́ gá ku.

7 “Mí ádrị̃pịka Ị̃sị̃rayị̃lị̃ rú la drĩ kí adru lẽmẽrí ru táwũ̃nị̃ ãngũ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'bã mụlé fẽ̃lé míní rĩ kí agá, ími ásị̃ 'bã mbajõ jõku íbĩ jõ ími mị̃fị̃ 'bá mídrị̃ Ị̃sị̃rayị̃lị̃ rú lẽmẽrí rĩ kí ãzã kojó cí ku.

8 Kẽ̃jị̃ la gá ĩ̃nzĩ̃ ĩmidrị̃ mmgbọ rú sĩ kí ãzã kojó ĩsá ru ãko ĩ'baní lẽ̃lé rĩ kí fẽ̃jó.

9 Ĩmi adru mị̃fị̃ trũ, lẽ ĩgã jõ 'bá 'dĩ 'baní dẹ̃nọ̃ fẽ̃lé ku, ĩminí nĩ̃jó la ála mụ dẹ̃nọ̃ kí lị̃lẹ́ ãni rú ílí ázị̃rị̃ rĩ agá rá rĩ sĩ. Lẽ ũrãtãŋá ũnzí 'dĩ 'bã áni rĩ 'ba fi ími ásị̃ gá ku. Ídrĩ gã dẹ̃nọ̃ fẽ̃lé ĩ'baní úmgbé, kí awá Úpí rụ́ ĩmi rụ́ sĩ, ãzíla ála ími ị̃sụ́ mi adru ị̃jọ́ ũnzí trũ.

10 Ífẽ ĩ'baní ãko ásị̃ pírí sĩ ãzíla ĩndrã kóru, ãzíla Úpí Ãdróŋá mídrị̃ la míní sũ̃sụ́ wi ãko míní idélé rĩ kí gá ãzíla ãko míní sĩ ími drị̃ tị̃jó kí drị̃ gá rĩ kí abe pírí.

11 'Bá ãzí lẽmẽrí la kí adru ụ́'dụ́ pírí sĩ ãngũ Ị̃sị̃rayị̃lị̃ drị̃ agá cí ãzíla kí ãzãkoma lẽ rá. Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ á'bã ãzị̃tãŋá ru ĩ̃nzĩ̃ ĩmi drị̃ mmgbọ rú sĩ ĩmi ádrị̃pịka lẽmẽrí ru ãzãkoma lẽ̃lépi rĩ kí ãzã kojó ãngũ ĩmidrị̃ agá 'dâ.”

'Bá Ãti'bo rú rĩ kí trũjó rĩ

12 Mṵ́sã jọ 'bá Ịsịrayị́lĩ́ drĩ́ 'baní, “'Bá ũkú ru jõku ágọ́bị́ ru Ĩbũrãníyã rú la 'bã ãzí
ru ĩ̃tũ̃ndãlépi míní ãzĩ́ ngalépi ílí ázíyá 'bo rĩ, lẽ ĩtrũ kí ílí ázĩ̃rĩ́ rĩ sĩ rá.
13 Ĩdrĩ kí trũ mụjó rá, ĩ'baní mụ agá, lẽ ĩmi a'be kí mụlé drị́drị́ ru ku.
14 Ífẽ ĩ'baní kãbĩlõ, ĩ̃ndrị́, ãná ífí ãzíla wáyĩnĩ angájó ãko mídrĩ́ kí agá ásị́ pírí sĩ,
cécé Úpí Ãdróŋ́á mídrĩ́ 'bã míní sũ̃sṵ́ la wijó rĩ áni.
15 Mí ũrã drĩ ị́jọ́ míní ándrá adrujó ãtí'bó rú Mĩ̃sị́rĩ́ gâlé Úpí Ãdróŋ́á mídrĩ́ 'bã sĩ ími
anzéjó drị́ ũkpó ĩ'didrĩ́ sĩ rĩ 'bã ị́jọ́, 'dĩ bãsĩ ị́jọ́ mání míní ãzị́táŋ́á 'dĩ kí fẽjó ãndrũ 'dĩ.
16 “Wó ãtí'bó mídrĩ́ drĩ jọ la míní, ‘Álẽ ími a'belé ku,’ ã'dusĩku lẽ mi 'i 'bá mídrị́
lị́cọ́ gá rĩ kí abe ịsṵ́ vâ u'áŋ́á mí be rĩ múké,
17 'dã 'bã ũngúkú gá í'dụ ĩ'di agụlé kẽj̃ị́tị jó mídrĩ́ drĩ́ agá, ísõ bị́lẹ́ la gũ̃trṵ́ sĩ ãzíla
ĩ'di dó sĩ adru ãtí'bó mî ãni la ru jã 'dâ. Mí idé vâ ãtí'bó mídrị́ ũkú ru rĩ ní ãlu 'dĩ 'bã
áni.
18 “Ími ásị́ 'bã azá ku míní ãtí'bó mídrĩ́ kí trũjó rĩ sĩ, ã'dusĩku ãzĩ́ ĩ'baní ngalé míní
ílí ázíyá 'dã ca ãzĩ́ tá 'bá 'bãlé séndẽ sĩ rĩ 'bã ngalé pâlé ĩ̃rĩ́ rĩ 'bã ãjẽ̃ tị gá rá. Ị́jọ́ pírí
míní ngalé rĩ kí agá Úpí Ãdróŋ́á mídrĩ́ la sũ̃sṵ́ wi kí drĩ́ gá rá ídrĩ idé la 'dĩ 'bã áni rĩ
gá.”

Ãnãkpá Kãjãní rĩ kî

19 Mṵ́sã jọ 'bá Ịsịrayị́lĩ́ drĩ́ 'baní, “Lẽ í'bã ãnãkpá mvaka kãjãní tị́, kãbĩlõ ãzíla ĩ̃ndrị́
'badrĩ́ kí Úpí Ãdróŋ́á mídrĩ́ ní angájó kõróŋ́á mídrĩ́ agá. Lẽ í'bã mọ́ñ̃gọ́ kãjãní tị́ mídrĩ́
kí agá la ãzĩ́ ngalé ku, ãzíla lẽ úlị́ kãbĩlõ kãjãní rĩ 'bã 'bíko ku.
20 Ílí ãlu-ãlu sĩ, mi 'bá mídrị́ lị́cọ́ gá rĩ kí abe lẽ ĩna ĩzá la kí Úpí Ãdróŋ́á mídrĩ́ drĩ̃lẹ́
gá ãngũ ĩ'di 'bã pẽlé sĩ ĩ'di ĩ̃nzĩ̃jó rĩ gá.
21 Ãnãkpá 'dĩ drĩ kí adru acá trũ, mị́fị́ kọ́lị́, jõku ị́lṵ́wẹ́ trũ yã áni, mí idé kí ídétáŋ́á
ru Úpí Ãdróŋ́á mídrĩ́ ní ku.
22 Lẽ ĩna ãnãkpá 'dĩ 'bã áni rĩ kí 'bá ĩmidrĩ́ kí abe lị́cọ́ gá, ãnãkpá la drĩ táni adru
ãlá ru jõku ãlã kóru yã áni, ĩna kí cécé ĩminí mũcé kí nalé ló'bá abe rĩ áni.
23 Wó lẽ ĩna ãrí ku, be la rá la ĩmi asu ĩ'di vũ̃rṵ́ cécé ĩ̃yị́ áni.”

16

Ṵ̃mṵ̃ alị̃jó 'bá drĩ́ gâ sĩ rĩ

1 Mṵ́sã jọ Ịsịrayị́lĩ́ ní, “Mí ĩ̃nzĩ́ Úpí Ãdróŋ́á mídrĩ́ 'i ĩ̃nzĩ̃táŋ́á Ṵ̃mṵ̃ alị̃jó 'bá drĩ́ gâ sĩ
rĩ drĩ́ sĩ ĩmbá Ãbíbũ drĩ́ agá, ã'dusĩku anzé mi angájó Mĩ̃sị́rĩ́ gâlé ị́nị́ ĩmbá 'dĩ drĩ́ sĩ.
2 Ímụ ãngũ ãlu ĩ̃nzĩ̃táŋ́á drĩ́ Úpí Ãdróŋ́á mídrĩ́ 'bã pẽlé sĩ ĩ'di rṵ́ ĩ̃nzĩ̃jó rĩ gá, mí ụlị́
ãnãkpá kí angájó kõróŋ́á mídrĩ́ agá sĩ Ṵ̃mṵ̃ alị̃jó 'bá drĩ́ gâ sĩ rĩ najó.
3 Míní ãkónã 'dĩ na agá, ína ĩ'di mũkátĩ u'bélé ãkṵ́kị́ kóru rĩ sĩ. Ína mũkátĩ u'bélé
ãkṵ́kị́ kóru rĩ ṵ́'dṵ́ ázĩ̃rĩ́, míní ándrá idélé míní ãfũjó Mĩ̃sị́rĩ́ gâlé mbẽlẽ rĩ sĩ rĩ áni.
Ína mũkátĩ 'dĩ 'i, ála ĩ'di umve mũkátĩ drĩ̃cị́rĩ́ drĩ́, ị́jọ́ 'dĩ sĩ mi dó sĩ ị́jọ́ ándrá míní
adrujó Mĩ̃sị́rĩ́ gâlé drĩ̃cị́rĩ́ gá rĩ 'bã ị́jọ́ ũrã ṵ́'dṵ́ míní u'ájó ídri rĩ agá pírí.
4 Lẽ ísṵ́ mídrĩ́ ãngũ gá ãzíla lị́cọ́ gá ãkṵ́kị́ ṵ́'dṵ́ ázĩ̃rĩ́ ũ̃mṵ̃ drĩ́ 'dĩ kí agá ku. Ãnãkpá
lị́lẹ́ ṵ́'dṵ́ drĩ̃drĩ́ rĩ 'bã ĩndró sĩ rĩ úna ĩ'di ṵ́'dṵ́ 'dã 'bã ị́nị́ sĩ, lẽ ĩzá la 'bã ca ũ̃'bṵ̃tị gá
ku.
5 “Mí idé ídétáŋ́á ũ̃mṵ̃ alị̃jó 'bá drĩ́ gâ sĩ rĩ drĩ́ táwṵ̃ñ̃ Úpí Ãdróŋ́á mídrĩ́ 'bã fẽlé
míní rĩ 'bã ãzí agá ku,

6 be la rá la ãngũ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'bã mụlé pẽlé sĩ ĩ'di rụ́ ĩ̃nzĩ̃jó rĩ gá. Mí idé ídétáŋá ũ̃mũ̃ alĩjó 'bá drĩ̃ gâ sĩ rĩ drị̃ 'i ĩndró la 'dã sĩ, ĩ̃tụ́ 'bã 'de agá 'dĩ, sáwã ándrá ụ́'dụ́ míní Mĩ̃sĩ̃rĩ̃ a'bejó rĩ sĩ rĩ drị̃ áni.

7 Mí ũ'bĩ ĩzá la ãzíla ína ĩ'di ãngũ ãlu Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'bã pẽlé sĩ ĩ'di ĩ̃nzĩ̃jó rĩ gá. Ụ̃'bụ́tị̃ sĩ ígõ dó sĩ vúlé mídrị́ hémã 'a gâlé.

8 Ína mũkátĩ ãkụ́kị́ kóru rĩ ụ́'dụ́ ázíyá, ụ́'dụ́ ázĩ̃rĩ̃ rĩ sĩ ĩtra ĩmi Úpí Ãdróŋá mídrị̃ ĩ̃nzĩ̃lé ãzíla ĩnga ãzĩ́ ụ́'dụ́ 'dã sĩ ku."

Ụ̃mũ̃ ãkónã ãfũlépi drĩ̃drĩ̃ rĩ drị̃ 'i

9 Mụ́sã jọ Ịsĩrayĩ̃lĩ̃ ní, "Ílã sãbĩ̃tĩ̃ kí ázĩ̃rĩ̃ i'dójó sáwã míní ũndú lĩjó rĩ sĩ.

10 'Dã 'bã ũngúkú gá mí idé dó Ụ̃mũ̃ ãkónã ãfũlépi drĩ̃drĩ̃ mídrị́ ámvụ́ agá rĩ drị̃ 'i Úpí Ãdróŋá mídrị̃ ní, mí ají ĩ'diní ídétáŋá míní fẽlé cénĩ rĩ kí angájó ãko ĩ'diní sũ̃sụ́ wijó míní ĩ'di 'bã fẽlé rĩ kí agá ãko ĩ'diní fẽlé míní rĩ kí úmgbó vú sĩ.

11 Mí u'á ãyĩ̃kõ sĩ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ drĩ̃lẹ́ gá ãngũ ĩ'diní pẽlé sĩ ĩ'di ĩ̃nzĩ̃jó rĩ gá, mi anzị mídrị̃ kí abe, ãti'bo mídrị́ ũkú ru ãzíla ãgọbị rú rĩ kí, 'bá Lẹ́vĩ̃ rú mídrị́ táwũ̃nĩ̃ agá rĩ kí, ãzíla 'bá ãmĩ́yọ́ŋá ru rĩ kí, ĩmvú kí ãzíla ãwụzị u'álépi ĩmi drĩ̃drĩ́ŋĩ̃ gá rĩ kí abe.

12 Ị́jọ́ ándrá míní adrujó ãtí'bó ru Mĩ̃sĩ̃rĩ̃ gâlé rĩ 'ba agá jõ drĩ míní, ị́jọ́ 'dĩ sĩ ímba ãzĩ́táŋá 'dĩ kí tá ásĩ́ pírí sĩ."

Ụ̃mũ̃ nalé bõrõkõ agá rĩ

13 Mụ́sã jọ Ịsĩrayĩ̃lĩ̃ ní, "Míní ũndú kí ndrĩjó 'bo ãzíla zãbíbũ nzijó wáyĩnĩ rú 'bo rĩ 'bã vúlé gá, mí idé dó Ụ̃mũ̃ nalé bõrõkõ agá rĩ ụ́'dụ́ ázĩ̃rĩ̃.

14 Mí u'á ãyĩ̃kõ sĩ ũ̃mũ̃ 'dĩ sĩ anzị mídrị̃ kí abe, ãtí'bó mídrị́ ũkú ru ãzíla ágọ́bị́ rú rĩ kí, 'bá Lẹ́vĩ̃ rú mídrị́ táwũ̃nĩ̃ agá rĩ kí, ãzíla 'bá ãmĩ́yọ́ŋá ru rĩ kí, ĩmvú kí ãzíla ãwụzị u'álépi táwũ̃nĩ̃ mídrị̃ agá rĩ kí abe.

15 Mí ĩ̃nzĩ̃ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'i ãyĩ̃kõ sĩ ụ́'dụ́ ázĩ̃rĩ̃ ãngũ ãlu ĩ'di 'bã pẽlé sĩ ĩ'di ĩ̃nzĩ̃jó rĩ gá. Mí u'á ãyĩ̃kõ sĩ ã'dusĩ̃ku Úpí Ãdróŋá mídrị̃ wi sũ̃sụ́ ãkónã míní ũkũnãlé ãzíla ãzị míní ngalé ími drị́ sĩ rĩ kí drị̃ gá rá.

16 "Ãgọbị mídrị́ sụ́rụ́ agá rĩ 'bã amụ́ kí pírí Úpí Ãdróŋá mídrị̃ ĩ̃nzĩ̃lé pâlé na ílí ãlu-ãlu sĩ ãngũ ĩ'di 'bã pẽlé sĩ ĩ'di ĩ̃nzĩ̃jó rĩ gá: Ụ̃mũ̃ mũkátĩ ãkụ́kị́ kóru rĩ drị̃ 'i, Ụ̃mũ̃ ãkónã ãfũlépi drĩ̃drĩ̃ mídrị́ ámvụ́ agá rĩ drị̃ 'i ãzíla Ụ̃mũ̃ nalé bõrõkõ agá rĩ trũ. 'Bá ãzí 'ba amụ́ drị́drị́ ru Úpí drĩ̃lẹ́ gá ku.

17 'Bá ãlu-ãlu 'bã ají ãwã'dĩfô úmgbó Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'bã sũ̃sụ́ la wijó ĩ'diní rĩ 'bã vú sĩ."

'Bá ĩ̃jọ́ lịlẹ́pi rĩ kî

18 Mụ́sã jọ Ịsĩrayĩ̃lĩ̃ ní, "Mí ũpẽ ínátị̃ ãlu-ãlu agá 'bá ĩ̃jọ́ lịlẹ́pi rĩ kí ãzíla 'bá ãmbogo rú táwũ̃nĩ̃ pírí Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'bã fẽlé míní rĩ kí agá. 'Bá 'dĩ 'bã lị kí 'bá kí ĩ̃jọ́ múké-múké uyaŋá kọ́lị.

19 'Bá ĩ̃jọ́ lịlẹ́pi rĩ 'bã atrị ĩ̃jọ́ lịlẹ́ mgbã rĩ ku, jõku 'ba uya 'bá kí ku. Mí a'ĩ́ séndẽ sĩ 'bá mĩ̃fĩ́ sajó rĩ ku, ã'dusĩ̃ku ĩ'di 'bá ũndũwã rú rĩ 'bã mĩ̃fĩ́ ãsã cí ãzíla 'bá ĩ̃jọ́ mgbãrĩ idélépi rĩ fẽ ĩ̃jọ́ pịrị rĩ ujalé ĩ̃jọ́ ũnzí ru.

20 Ụ̃'dụ́ pírí sĩ mí awa ĩ̃jọ́ pịrị rĩ, ĩ̃jọ́ 'dĩ sĩ mi dó sĩ u'á ãngũ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'bã fẽlé míní rĩ gá."

Ãdroŋa ãzí kí ĩ̃nzĩ̃jó rĩ

21 Mụ́sã jọ, "Míní ãlĩtárĩ idé agá Úpí Ãdróŋá mídrị̃ ní, mí ị'dị ĩ̃dĩ̃ŋá ife rú bụ́lụ́ la gá 'dâ ãdróŋá ũkú ru Ãsérã ní la ku.

22 Mí ị'dị írã ãzí kí ị́dị́ŋ́á ru ãdroŋa ĩnzõ rú la kí ĩ̃nzĩ̃jó ku, ã'dusĩ̃ku Úpí Ãdróŋ́á mídrị̃ ngṹ kí ũnzí.”

17

1 Mụ́sã jọ, “Mí idé jõ ídétáŋ́á ru tị́ jõku kãbĩ̃lõ ãcá trũ jõku ãyánĩ̃ rú la kí Úpí Ãdróŋ́á mídrị̃ ní ku, 'dĩ kí ãko Úpí Ãdróŋ́á mídrị̃ 'bã ngṹlé ũnzí rĩ̃ kî.

2 “Ídrĩ̃ are la ágọ́bị́ ãzí jõku ũkú ãzí u'álépi táwũ̃ñ̃ ĩ̃midrị́ 'dĩ kí agá la iza ị́jọ́ Úpí Ãdróŋ́á mídrị̃ drị̃lẹ́ gá sĩ̃ tị icíma 'dĩ kí nũjó rá,

3 sĩ̃ ãdroŋa ĩnzõ rú 'dĩ kí ĩ̃nzĩ̃jó ãzíla ãzị́ ngajó ĩ'badrị́ jõku ĩ̃tụ́ ĩ̃nzĩ̃jó jõku ĩ̃mbá ĩ̃nzĩ̃jó jõku lẽlẽgó 'bṹ gá 'dĩ kí ĩ̃nzĩ̃jó, ãzị́táŋ́á Úpí drị̃ kí bụ́lụ́ gâ sĩ̃,

4 ídrĩ̃ ị́jọ́ 'dĩ áni la are rá, lẽ mí ifí ĩ̃ndụ́ la múké-múké. Ị́jọ́ ũnzí 'dĩ áni rĩ̃ drĩ̃ ru idé Ịsịrayị́lĩ̃ị gá 'dâ rá ãndá-ãndá ru yã áni,

5 mí ájí ágọ́bị́ jõku ũkú ị́jọ́ ũnzí 'dĩ áni 'dĩ idélépi rĩ̃ kẽjị́tị sĩ̃ fijó táwũ̃ñ̃ agâlé rĩ̃ gá, lẽ ú'bé ĩ'di írã sĩ̃ 'bã drã dó sĩ̃ káyĩ̃ rá.

6 'Bá ĩ̃rị̃ jõku 'bá na drĩ̃ kí ị́jọ́ vû nze drị̃ la gá ãzíla drĩ̃ kí ru ájí pírí ãlu, lẽ ú'dị ĩ'di rá, wó 'bá ãlu drĩ̃ ị́jọ́ vû nze drị̃ la gá nĩ̃ lẽ ú'dị ĩ'di ku.

7 'Bá sãdínĩ̃ rú rĩ̃ 'bã i'dó kí ĩ'di u'bélé kí drị́ sĩ̃ drị̃drị̃ sĩ̃ ĩ'di 'dịjó, ãzíla ũ'bí 'bã i'dó kí dó ĩ'di u'bélé sãdínĩ̃ kí vú gâ sĩ̃, gẽ̃rị̃ 'dĩ áni rĩ̃ sĩ̃, ĩ̃mi dó sĩ̃ ị́jọ́ ũnzí drị̃ atrị ĩ̃mi drĩ̃drí̧ŋ̃ gá.

8 “Údrĩ̃ Ununuŋ́á ãzí ají ími drị̃lẹ́ gá wó drĩ̃ mba rá sĩ̃ ị́jọ́ la lịjó, drĩ̃ adru ãrí asuŋ́á ãni yã, jõku ãcóŋ́á ãni yã, jõku 'bá 'dịŋ́á ãni yã, ĩ̃mi agụ ĩ'di ãngũ Úpí Ãdróŋ́á mídrị̃ 'bã pẽlé sĩ̃ ĩ'di ĩ̃nzĩ̃jó rĩ̃ gá.

9 Mí agụ ununuŋ́á 'dĩ áni 'dĩ kí ãtalo Lẹ́vị̃ rú la kí drị̃lẹ́ gá, ãzíla 'bá ị́jọ́ lịlẹ́pi dũwánĩ̃ gá sáwã 'dã sĩ̃ rĩ̃ drị̃lẹ́ gá, ífẽ 'bã amá kí ị́jọ́ drị̃ la gá rĩ̃ 'i.

10 Lẽ mí idé ị́jọ́ ĩ'bã kí amálé rĩ̃ 'bã vúŋ́á ãngũ Úpí 'bã mụlé pẽlé rĩ̃ gá 'dãá. Mí adru mịfị́ trũ sĩ̃ ị́jọ́ 'dĩ kí ngajó cécé ĩ'bã kí lũlé míní rĩ̃ áni.

11 Ínga ị́jọ́ ãzị́táŋ́á drị́ ĩ'bã kí imbálé míní rĩ̃ kí ãzíla ị́jọ́ ĩ'baní amálé mí idé kí rĩ̃ kí vúŋ́á. Mí uja mi bụ́lụ́ gá sĩ̃ ị́jọ́ ĩ'baní lũlé míní rĩ̃ kí a'bejó ku.

12 'Bá 'bá ị́jọ́ lịlẹ́pi rĩ̃ jõku átáló ãzị́ tị gá pá tulépi Úpí Ãdróŋ́á mídrị̃ 'bã kẽjị́ gá rĩ̃ idelépi rĩ̃ lẽ ú'dị ĩ'di rá, gẽ̃rị̃ 'dĩ 'bã áni rĩ̃ sĩ̃, mi dó sĩ̃ ị́jọ́ ũnzí atrị 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ị drị̃ kí drĩ̃drí̧ŋ̃ gá.

13 'Bá ãzí drĩ̃ dó sĩ̃ are la, ĩ'di dó sĩ̃ idé ũ̃rị̃ sĩ̃, ãzíla 'bá ãzí icó dó sĩ̃ idemará 'dã 'bã áni la idélé ĩ̃dị́ ku.”

Ádrízã Úpí drị̃ kî

14 Mụ́sã jọ, “Ídrĩ̃ fi ãngũ Úpí Ãdróŋ́á mídrị̃ 'bã fẽlé míní í'dụ ĩ'di mî ãni la rú rĩ̃ gá sĩ̃ rijó 'bo, ãzíla mí icó jọlé la, ‘Lẽ ãpẽ kí 'bá ãzí ãmaní úpí ru cécé sụ́rụ́ ãzí ãma andre gá 'dĩ 'badrị̃ áni.’

15 Lẽ ínị̃ rá 'bá míní pẽlé úpí ru rĩ̃ 'ba adru 'bá Úpí Ãdróŋ́á mídrị̃ 'bã pẽlé nị̃ la. 'Ba adru 'bá mí ádrị́pịka rú la kí 'bã ãzí, í'bã jõ ãmị́yọ́ŋ́á míní úpí ru ku.

16 Úpí 'dã 'bã adru jõ fãrásĩ̃ trũ ũ'bí ru ãsĩ̃kárĩ̃ ĩ'didrị̃ 'baní ku, 'bã pẽ jõ 'bá kí tị vúlé Mị̃sị́rị̃ gâlé sĩ̃ mụjó fãrásĩ̃ ãzí kí ĩ̃gbãjó ku, ã'dusĩ̃ku Úpí jọ 'bá ĩ'didrị̃ bã gõ kí jõ vúlé lé ĩ̃dị́ ku.

17 Lẽ 'bã 'dụ ũkú wẽwẽ rú ku, ã'dusĩ̃ku ũkú 'dĩ kí mụ ásị́ la ujalé Ãdróŋ́á rụ́ 'dâ ku rá, 'ba adru kụ́rẹ́ŋ́ị sílĩ̃vã trũ ãzíla gólũdĩ trũ ambamba ku.

18 “Drĩ̃ acá úpí ru 'bo, lẽ 'bã adru bụ́kũ̃ ãzị́táŋ́á 'dĩ 'badrị̃ trũ cí, ímbátáŋ́á la ala gá rĩ̃ 'ba adru kí bụ́kũ̃ ãzị́táŋ́á drị́ ãtalo Lẹ́vị̃ rú rĩ̃ 'bã kí imbálé rĩ̃ 'bã vúŋ́á. 19 Lẽ 'bã mba bụ́kũ̃ 'dĩ tã ĩ'di andre gá ãni rú ãzíla 'bã lã ĩ'di ụ́'dụ́ pírí sĩ̃. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ̃ ĩ'di dó sĩ̃ ũ̃ñ̃

ãrútáŋá fẽlé Úpí Ãdróŋá ĩ'didrị̃ ní, tị la arejó ãzíla ãzịtáŋá fẽlé ĩ'diní rĩ kí vú ũbĩjó pírí.
20 Ịjọ́ 'dĩ la ĩ'di tãmba ũrãtáŋá índẽ dó 'î ádrịpịka Ịsịrayịlị̃ rú rĩ kí rá rĩ gá, ãzíla ĩ'di ĩ'di atrị icójó ãzịtáŋá Úpí drị̃ kí gãjó gẹ̃rị̃ ndú ndú sĩ rĩ gá. 'Dã 'bã ũngúkú gá ĩ'di dó sĩ ũpĩ na ílí ãzo rú ãzíla anzị ĩ'didrị drị̃lẹ gâlé rĩ kí vâ ũpĩ na ílí ãzo rú ãngũ Ịsịrayịlị̃ drị̃ gá.”

18

Ãko fẽjó ãtalo 'baní 'bá Lẹ́vị̃ drị̃ abe rĩ

1 Mụ́sã jọ 'bá Ịsịrayịlị̃ drị̃ 'banî, “Ãtalo ãfũlépi sụ́rụ́ Lẹ́vị̃ drị̃ kí agá rĩ kí 'bá Lẹ́vị̃ rú rĩ kí abe pírí, úfẽ ĩ'baní wókõ ãngũ ãni la ãngũ Ịsịrayịlị̃ drị̃ gá 'dãá ku; be la rá la kí u'á ãko fẽlé ãwã'dĩfô rú ãzíla ãko ãzí fẽlé Úpí ní ídétáŋá ru rĩ kí sĩ.
2 Úfẽ ĩ'baní ãngũ sụ́rụ́ ãzí rĩ 'badrị̃ áni ku, wókõ ĩ'badrị̃ gápi Úpí ní fẽlé adrujó ãtalo rú 'dã cécé Úpí 'bã azịlé rĩ áni.
3 “Sáwã tị́ kí jõku kãbĩlõ kí idéjó ídétáŋá ru rĩ sĩ, ĩ̃wụ́, sị́sọ̃ ãzíla ífí la kí abe úfẽ kí ãtalo 'banî.
4 Ĩfẽ ĩ'baní ãko ĩsélé ĩmidrị̃ ãfũlépi drị̃drị̃ ãná, wáyĩnĩ, ãdu nalé nãnã rĩ ãzíla wị́zị̃ idélé kãbĩlõ 'bíko sĩ rĩ abe.
5 Mi ịjọ́ 'dĩ nga íni la ã'dusĩku Úpí Ãdróŋá mídrị̃ pẽ sụ́rụ́ Lẹ́vị̃ 'badrị̃ sụ́rụ́ ĩmidrị̃ kí agá 'dâ pírí sĩ ãzị́ átáló drị̃ ngajó anzị ĩ'didrị̃ mụlé tịlé drị̃lẹ gâlé rĩ abe jã 'dâ.
6 “'Bá Lẹ́vị̃ rú la drĩ ãfũ táwũ̃nị̃ ĩmi drị̃ Ịsịrayịlị̃ drị̃ kí 'bã ãzí gá ãngũ ĩ'di 'bã sĩ u'ájó rĩ gá sĩ amụ́jó ãngũ Úpí 'bã pẽlé sĩ ĩ'di ĩ̃nzĩ̃jó rĩ gá,
7 icó ãzị́ ngalé Úpí Ãdróŋá ĩ'didrị̃ ní átáló ru cécé ãtalo Lẹ́vị̃ ru 'dĩ kí 'bã ãzí 'bã kí ngalé rĩ áni rá.
8 'Ba ịsụ́ ãkónã úmgbó fẽlé 'bá 'dã 'baní rĩ vúŋá cécé ãtalo ãzí rĩ 'bã kí ịsụ́lé rĩ áni, átã 'bá ĩ'didrị̃ drĩ kí táni ĩ'diní ãko ãzí ãjị́ angájó lịcọ́ ĩ'didrị̃ gâlé rá tí.”

U'ájó ídri ãlá sĩ rĩ

9 Mụ́sã jọ, “Ídrĩ fi ãngũ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'bã fẽlé míní rĩ gá 'bo, mí ũ̃nị̃ jõ gẹ̃rị̃ sụ́rụ́ 'dãá rĩ 'bã kí sĩ ịjọ́ ũnzí idéjó rĩ kí ku.
10 Lẽ 'bá ãzí ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá la 'bã fẽ ídétáŋá ru ĩ'di 'bã ngọ́tị́ ágọ́bị́ jõku ĩzóŋá ídétáŋá ivélé ivê rĩ rú ku ãzíla 'bá ãzí 'bã ndrị ãndrịkẹ ku, 'bã nga ũlẽgõ ãzị́ ku,
11 lẽ 'bá ãzí 'bã uwi úrí ku, 'bã nga ũjõgõ ãzị́ ku ãzíla 'bã zị ịjọ́ 'bá ũdrãlépi rá rĩ kí 'bã úríndí tị gá ku.
12 Úpí Ãdróŋá mídrị̃ lẽ 'bá ịjọ́ ũnzíkãnã 'dĩ áni 'dĩ kí idélépi rĩ kí ku, ãzíla ịjọ́ 'dĩ bãsĩ gápi fẽlépi la ĩ'diní sụ́rụ́ ãzí 'dĩ kí drojó ãmvé ãngũ ĩminí sĩ mụjó rijó 'dã gá 'dãá rá 'dĩ.
13 Mí adru Úpí Ãdróŋá mídrị̃ drị̃lẹ gá ịjọ́ kóru.”

Nábị̃ pịrị rĩ kí ĩnzõ rú rĩ abe

14 Mụ́sã jọ, “Sụ́rụ́ míní sĩ lẽjó mụjó rijó ãngũ ĩ'badrị̃ agá 'dĩ kí 'bá ãndrịkẹ ndrịlépi ãzíla ũjõgõ ãzị́ ngalépi la kî. Wó Úpí Ãdróŋá mídrị̃ uga míní ịjọ́ 'dĩ kí ngalé úgmbé.
15 Úpí Ãdróŋá mídrị̃ la míní nábị̃ mâ áni la inga ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá angájó mí ádrịpịka kí agá 'dâ ãzíla lẽ ĩmi are ĩ'di tị rá.
16 'Dĩ ịjọ́ ándrá míní zịlé Úpí Ãdróŋá mídrị̃ tị gá sáwã ándrá ĩminí ĩmi trajó 'Bé Hõrébũ gá 'dãá rĩ sĩ rĩ 'i, míní jọjó la, ‘Lẽ má are ụ́'dụ́kọ́ Úpí Ãdróŋá mádrị̃ ãni la jõku ándre ãcí ãmbógó 'dĩ ĩ̃dị́ ku, ã'dusĩku mã mụ drãlé ku rá rĩ 'i.’
17 “Ịjọ́ 'dĩ sĩ Úpí jọ mání, ‘Ịjọ́ ĩ'bã kí jọlé 'dĩ ĩ'di múké.

18 Ma mụ ĩ'baní nábḭ̃ ãzí mí áni la ingalé kí drĩdríŋĩ gá 'dâ; ma mụ ĩ'diní ḭ́jọ́ ĩ'di 'bã
mụlé jọlé rĩ lũlé ãzíla ĩ'di mụ ḭ́jọ́ pírí mání azḭlé rĩ kí lũlé 'bá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ 'baní nĩ.
19 Ĩ'di mụ ḭ́jọ́ jọlé áma rṵ́ sĩ, mã mụ drḭ̃rḭma fẽlé 'bá ĩ'di tḭ gãlépi úmgbé rĩ ní rá.
20 Wó nábḭ̃ ãzí drĩ angá ḭ́jọ́ jọlé áma rṵ́ sĩ ḭsṵ́ 'dĩ sĩ áfẽ ĩ'diní ãzḭtáŋá la ma 'i ku,
jõku nábḭ̃ ḭ́jọ́ jọlépi rṵ́ ãdroŋa ãzí ĩnzõ rú 'dĩ 'badrḭ̃ sĩ rĩ lẽ ú'dḭ ĩ'di rá.'
21 Mí icó ími zḭlé, 'Ãma icó dó nḭ̃lé la ṵ́'dṵ́kọ́ 'dĩ angá Úpí drḭ́ ku rĩ gá íngoní ru yã?'
22 Ḭ́jọ́ Nábḭ̃ ãzí 'bã jọlé Úpí rṵ́ sĩ rĩ drĩ ru idé ku jõku drĩ adru mgbã ku, 'dã adru ḭ́jọ́
ãfũlépi Úpí tḭ gá la ku. Nábḭ̃ 'dã la ḭ́jọ́ ĩ'di ãni 'bá 'bá la jọ. Ĩmi idé ṵ̃rḭ̃ ĩ'di sĩ ku."

19

Táwṵ̃nḭ̃ sĩ ru zḭ̃jó rĩ

1 Mṵ́sã jọ, "Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ drĩ dó sṵ́rṵ́ ĩ'di 'bã sĩ mụjó ãngũ la fẽjó míní rĩ 'bã
'bá kí ḭ̃lḭ̃kḭ̃ rá, ídrĩ dó kí ndẽ sĩ rijó táwṵ̃nḭ̃ ĩ'badrḭ̃ kí agá ãzíla lḭ́cọ́ ĩ'badrḭ̃ kí agá 'bo,
2 ípẽ dó míní táwṵ̃nḭ̃ ãzí kí na ágágá ãngũ Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ 'bã fẽlé míní sĩ u'ájó
rĩ gá.
3 Mí awa ãngũ Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ 'bã fẽlé míní 'dã wókõ na sĩ, ãngũ ãlu-ãlu 'bã
adru táwṵ̃nḭ̃ sĩ icójó cajó ala gá gbõrú rĩ trũ. Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ãzí drĩ 'bá 'dḭ, ĩ'di dó sĩ apá
ru zḭ̃lé ala gá sĩ ru tãmbajó.
4 "'Bá ãzí drḭ́ drĩ ru pa 'bá 'dḭjó drḭ̃lḛ́ ũnzĩ sĩ drĩ adru ḭ́jọ́ ásḭ́ gá la sĩ ku yã áni, ĩ'di
dó sĩ icó apálé ru zḭ̃lé sĩ ru tãmbajó táwṵ̃nḭ̃ 'dã kí ãzí agá rá, ĩ'di dó sĩ u'á ḭ́jọ́ kóru.
5 Ícétáŋá sĩ, ãgọbḭ ḭ̃rḭ̃ drĩ kí mụ ãngũ ãlu gá ife galé ásé agâlé, ãlu rĩ 'bã ife ga
agá, nekeŋá drĩ nze ãzí ãlu rĩ drḭ́ gá sĩ ãzí rĩ drḭ̃ gajó káyĩ, ĩ'di icó apálé ru zḭ̃lé sĩ ru
tãmbajó táwṵ̃nḭ̃ 'dĩ kí ãzí agá rá, ĩ'di dó sĩ u'á ḭ́jọ́ kóru.
6 Táwṵ̃nḭ̃ sĩ apájó ru zḭ̃jó rĩ drĩ tá adru ãlu, drĩdríŋĩ cajó alagá rĩ icó adrulé rá-rá ru,
wó ágọ́bḭ́ 'dḭlé rĩ 'bã kãká ãvũ ãrí ũfẽlépi rĩ drĩ ĩ'di dro arṵ́lé 'dḭlé gḛ̃rḭ̃ gá sĩ ãrígọ́tḭ la
ũfẽjó, ágọ́bḭ́ 'bá 'dḭlépi andre-ũnzĩ sĩ rĩ ú'dḭ 'bãngá ĩ'di ḭ́jọ́ kó ru ã'dusĩku ḭ́jọ́ ãzí ĩ'bã
ãni ásḭ́ gá la 'bã adrujó ĩ'di 'bã jĩránĩ be 'dáyụ rĩ sĩ.
7 Ḭ́jọ́ 'dĩ bãsĩ mání ãzḭtáŋá fẽjó ĩminí sĩ táwṵ̃nḭ̃ ãzí kí pẽjó na bṵ́lṵ́ gá 'dĩ.
8 "Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ drĩ dó sṵ́rṵ́ mídrḭ̃ nzã mmgbọ rú ándrá ĩ'di 'bã ũyõ la najó 'i
mụ idélé la rá rĩ áni, ãzíla ĩ'di 'bã ãngũ ĩ'di 'bã ḭ́jọ́ azḭjó mí áyḭ́pḭka 'baní 'i fẽ la rĩ áni,
9 'dã 'bã ũngúkú gá mí ũpẽ táwṵ̃nḭ̃ ãzí kí na ḭ̃dḭ́. (Ĩ'di mụ ãngũ 'dĩ fẽlé mídrḭ́ ídrĩ
ãzḭtáŋá pírí ãndrũ mání fẽlé míní 'dĩ kí idé rá ãzíla ídrĩ Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ lẽ sĩ u'ájó
ímbátáŋá ĩ'didrḭ̃ kí sĩ rĩ gá.)
10 Gḛ̃rḭ̃ 'dĩ sĩ mi dó sĩ 'bá 'dḭŋá ḭ́jọ́ kóru rĩ atrḭ ãngũ Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ 'bã mụlé fẽlé
míní ãwítã rú rĩ gá. Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ ḭ́jọ́ 'bá 'dḭjó ḭ́jọ́ kóru rĩ rụ dó sĩ mi ku.
11 "Wó 'bá ãzí drĩ ĩ'di 'bã jĩránĩ ngṵ̃ ũnzí, drĩ ru zḭ̃ ĩ'di tẽlé gḛ̃rḭ̃ tḭ gá, ĩ'di cojó ãzíla
drĩ ĩ'di 'dḭ rá, drĩ apá ru zḭ̃lé táwṵ̃nḭ̃ 'dĩ kí 'bã ãzí ãlu la gá,
12 'bá ĩyõ drḭ̃lḛ́ ru táwṵ̃nḭ̃ ĩ'didrḭ̃ agá rĩ 'bã pẽ kí 'bá ãzí kí tḭ sĩ ĩ'di ajíjó vúlé angájó
táwṵ̃nḭ̃ 'dã agâlé ãzíla 'bã fẽ kí dó sĩ ĩ'di 'bá 'dḭlé rá rĩ 'bã ãrígọ́tḭ ũfẽjó, ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ lẽ
ú'dḭ dó sĩ ĩ'di rá.
13 Ĩmi i'da ĩ'diní ásḭ́ ḭ̃gbḛ̃ ku. Lẽ ĩ'dḭ 'bá 'bá ḭ́jọ́ kóru rĩ 'dḭlépi rĩ ãngũ Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃
agá 'dâ rá, ḭ́jọ́ pírí kí dó sĩ adru ĩminí múké benĩ.
14 "Mí unze jõ írã ándrá mí áyḭ́pḭka 'bã kí usúlé lõkókõrí mídrḭ́ mî jĩránĩ kí abe
ãngũ Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ 'bã fẽlé míní rĩ gá rĩ kí ku."

'Bá sãdínĩ rú rĩ

15 Mṵ́sã jọ 'bá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ 'baní, "Lẽ úlḭ 'bá ḭ́jọ́ ũnzí idélépi rĩ 'bã ḭ́jọ́ sãdínĩ ãlu sĩ
ku, ḭ́jọ́ lḭjó pḭrḭ-pḭrḭ rá, lẽ sãdínĩ 'bã adru kí ḭ̃rḭ̃ jõku na.

16 “Sãdínĩ ãzí drĩ lẽ 'bá ãzí ní ũcõgõ fẽlé sĩ ĩ'di tõjó ĩnzõ sĩ,
17 'bá ĩrĩ ịjọ́ 'dĩ gá rĩ 'bã tu kí pá 'bá ãtalo rú ãzíla 'bá ịjọ́ lịlẹ́pi sáwã 'dã sĩ rĩ kí drĩlẹ́ gá ãngũ sĩ Úpí ĩnzĩjó rĩ gá.
18 Lẽ 'bá ịjọ́ lịlẹ́pi rĩ 'bã ndrṹ kí ịjọ́ la 'bã ĩndṵ́ múké-múké, wó údrĩ 'bá sãdínĩ rú rĩ ịsṵ́ jọ ĩnzõ, ịjọ́ ĩnzõ rú ĩ'di 'bã jọlé ĩ'di 'bã ádrịpĩ ụrụ'bá gá rĩ sĩ,
19 'bá 'dĩ 'bã áni rĩ 'bã ịsṵ́ drĩrịma 'bá tá 'bá tõlépi rĩ 'bã tá tí mụlé ịsṵ́lé rĩ. Gẹ̃rĩ 'dĩ áni rĩ sĩ, ĩmi dó sĩ ịjọ́ ũnzí atrị ĩmi drĩdríŋĩ gá.
20 'Bá 'bã ịmbịlịkọ́ acelépi rĩ kí dó sĩ ịjọ́ 'dĩ are ãzíla kí dó sĩ idé ũrĩ sĩ, ãzíla ịjọ́ ũnzí 'dĩ 'bã áni rĩ icó dó sĩ ru idélé ĩmi drĩdríŋĩ gá 'dâ ĩdị́ ku.
21 Ịjọ́ 'dĩ 'bã áni rĩ kí agá ĩmi i'da ásị́ ĩgbẽ ku: ídri 'bã ụfụ kí drĩ ídri be, mịfị́ 'bã ụfụ kí drĩ mịfị́ be, sị́ 'bã ụfụ kí drĩ sị́ be, drị́ 'bã ụfụ kí drĩ drị́ be ãzíla pá 'bã ụfụ kí drĩ pá be.”

20

Gbíyã sĩ ã'dị́ 'dịjó rĩ

1 Mṵ́sã jọ Ịsịrayịlĩ ní, “Ídrĩ mụ ã'dị́ gá mẹ́rọ́'bá mídrĩ 'ba rṵ́, ídrĩ ndre la fãrásĩ kí, gárĩ ã'dị́ drĩ kí ãzíla ãsĩkárĩ ĩ'badrĩ kí abe ndẽ kí ũ'bĩkãnã sĩ mídrĩ kí rá, mí idé kí sĩ ũrĩ sĩ ku, ã'dusĩku Úpí Ãdróŋá mídrị́ ími anzélépi ãngũ Mĩsị́rĩ drĩ agâlé rĩ la adru mí be cí.
2 Mi jõ dó ãni rú lẽjó ã'dị́ i'dójó, átáló 'bã amṵ́ pá tulé ãsĩkárĩ kí drĩlẹ́ gá sĩ ịjọ́ jọjó ĩ'baní.
3 'Bã jọ, ‘Mí are drĩ Ịsịrayịlĩ, ãndrũ mi dó mụ ã'dị́ 'dịlé mẹ́rọ́'bá mídrĩ kí abe 'dĩ, ími ásị́ 'bã umvú ku jõku mí idé ũrĩ sĩ ku, ími ụrụ'bá 'bã yã mẹ́rọ́'bá mídrĩ kí drĩlẹ́ gá ku,
4 ã'dusĩku Úpí Ãdróŋá ĩmidrĩ la mụ ĩmi abe ĩndĩ, ãzíla ĩ'di ĩmi fẽ ã'dị́ ndẽlé rá.’
5 “'Bá ãmbogo rú ãsĩkárĩ kí drĩlẹ́ gá rĩ kí jọ la ãsĩkárĩ 'baní, ‘'Bá ãzí jó ú'dí la sịlépi sĩ Ãdróŋá zịjó drĩ la gá ku la cí yã? Ịjọ́ 'dĩ sĩ, lẽ 'bã gõ lịcọ́ gá, jõ íni ku ĩ'di icó mụlé drãlé ã'dị́ gâlé rá ãzíla 'bá ãzí ndú la la dó sĩ mụ Ãdróŋá zịlé jó 'dã drĩ gá nĩ ku rá.
6 'Bá ãzí 'dâ zãbíbũ ámvṵ́ trũ wó ífí la ãjị́ 'bĩlépi ku la cí yã? Lẽ 'bã gõ lịcọ́ gá, jõ íni ku ĩ'di icó drãlé ã'dị́ gâlé rá ãzíla 'bá ãzí ndú la la dó sĩ mụ ãyĩkõ idélé ífí la sĩ nĩ ku rá.
7 'Bá ãzí lẽlépi ũkú ĩgbãlépi wó ají drĩ ũkú lê ku la cí yã? Lẽ 'bã gõ lịcọ́ gá, jõ íni ku ĩ'di icó drãlé ã'dị́ gâlé rá ãzíla 'bá ãzí ndú la lã mụ ũkú 'dã ĩgbãlé nĩ ku rá.’
8 'Dã 'bã ũngúkú gá 'bá ãmbogo rú ãsĩkárĩ kí drĩlẹ́ gá rĩ kí dó vâ jọ la ĩ'baní, ‘'Bá ãzí ũrị́ ãzíla ásị́ umvúlépi umvú-umvû la cí yã? Lẽ 'bã gõ vúlé lịcọ́ gá ã'dusĩku ĩ'di mụ ũkpó ãkõ fẽlé ádrịpịka ãzí 'dĩ 'baní ku rá.’
9 'Bá ãsĩkárĩ 'bã ãmbogo rú rĩ drĩ kí dó ịjọ́ jọŋá de ãsĩkárĩ kí abe 'bo, kí dó drĩlẹ́ ãsĩkárĩ 'badrĩ kí ũpẽ ãsĩkárĩ kí drĩdríŋĩ gá 'dãá.
10 “Míní mụ agá táwũ̃nĩ̃ ãzí ce agá sĩ ã'dị́ 'dịjó, drĩdrĩ rĩ sĩ ífẽ ĩ'baní drĩlẹ́mmgbọ sĩ ásị́ ĩgbẽ ịsṵ́jó ráká.
11 Drĩ kí ã'ĩ kẹ̃jị́ tị ĩ'badrị́ táwũ̃nĩ̃ drĩ kí nzĩlé ásị́ ĩgbẽ sĩ rá, 'bá pírí táwũ̃nĩ̃ 'dã agá rĩ kí dó sĩ adru mî ãtí'bó ru, mi dó sĩ kí ũŋmĩ ãzị́ ngalé míní ũkpó sĩ.
12 'Bá táwũ̃nĩ̃ 'dã agá rĩ drĩ kí gã ásị́ ĩgbẽ idélé mí be úmgbé ãzíla drĩ kí mí be ã'dị́ ã'ĩ, ãsĩkárĩ 'bã ce kí táwũ̃nĩ̃ 'dã trộ̃kịlịrị.
13 'Dã 'bã ũngúkú gá, Úpí Ãdróŋá mídrĩ drĩ dó fẽ la ípa táwũ̃nĩ̃ 'dã rá, mí ụ'dị́ ãgọbị ala gá rĩ kí pírí rá.
14 Wó ũkú kí, anzị kí abe, ãnãkpá kí trũ ãzíla ãko ãzí táwũ̃nĩ̃ 'dã agá rĩ kí abe pírí, kí dó adru ũrõdrị́ mí ãni la rú, ãzíla mi dó sĩ icó ũrõdrị́ Úpí Ãdróŋá mídrĩ 'bã fẽlé míní angájó mẹ́rọ́'bá mídrĩ 'ba rṵ̃lé rĩ kí ayúlé mí ãni la rú rá.

15 Ínga ịjọ́ 'dĩ kí 'bá táwṹnṹ mí rṵ́ 'dâ rá-rá ru ãngũ míní sĩ mụjó rijó ala gá rĩ gá
'dã kí ụrụ'bá gá cécé 'dĩ 'bã áni, adru sṵ́rṵ́ mí rṵ́ 'dâ ãni rú rĩ 'ba rṵ́ ku.
16 “Wó sṵ́rṵ́ Úpí Ãdróŋá mídrḭ́ 'bã mụlé fẽlé ãwítã rú míní rĩ 'bã táwṹnṹ kí agá, mí
ụ'dḭ́ ãko ídri trũ ala gá 'dãá rĩ kí pírí.
17 Mí ĩḭ̃ḭ̃kḭ̃ 'bá sṵ́rṵ́ 'dã kí agá rĩ kí pírí: 'Bá Hḭ́tḭ́ drḭ́ kí, 'bá Ãmọ́rḭ́ drḭ́ kí, 'bá Kãnánĩ
drḭ́ kí, 'bá Pẽrẹ́zḭ́ drḭ́ kí, 'bá Hḭ́vḭ́ drḭ́ kí ãzíla 'bá Yẽbṵ́sḭ́ drḭ́ kí abe cécé Úpí Ãdróŋá
mídrḭ́ 'bã míní ũkpó la fẽjó rĩ áni.
18 Ĩdrĩ kí ĩḭ̃ḭ̃kḭ̃ pírí ku, kí ĩmi fẽ ịjọ́ ũnzí idélé Úpí Ãdróŋá ĩmidrḭ́ rṵ́, ịjọ́ 'dĩ sĩ kí dó sĩ
ĩmi imbá ịjọ́ drḭ̃nzá ru ĩ'bã kí jõ sĩ ãdroŋa ĩ'badrḭ́ kí ḭ̃nzḭ̃jó rĩ kî sĩ.
19 “Míní lẽ agá táwṹnṹ 'dã pa agâ, íga ife ífí la kí najó nãnã rĩ kí vṹrṵ́ ku, ã'dḭ́ 'dã
drĩ táni ṵ́'dṵ́ 'dụ agá ãzo rú rá tí. Mí icó ife 'dã kí ífí nalé rá, wó ĩga jõ kí vṹrṵ́ ku,
ã'dusĩku ife 'dã adru kí mẹ́rọ́'bá mídrḭ́ kí ku.
20 Mí icó ife ãzí ífí nalé ku 'dĩ kí izalé ãzíla galé vṹrṵ́ sĩ ãko ími ãzãkolépi sĩ táwṹnṹ
'dã 'dụjó rĩ kí idéjó rá kpere míní táwṹnṹ 'dã 'dụ agâ.”

21

'Bá 'dịlé ũní rĩ

1 Mṵ́sã jọ, “Údrĩ 'bá ãzí ịsṵ́ ú'dị ĩ'di ũní ásé agâlé ãngũ Úpí Ãdróŋá mídrḭ́ 'bã mụlé
fẽlé míní rĩ gá, wó údrĩ nḭ̃la ã'di 'dị ĩ'di nĩ yã rĩ gá ku,
2 'bá ĩyõ ĩmidrḭ́ drḭ̃lẹ́ ru rĩ kí ãzíla 'bá ịjọ́ lịlẹ́pi rĩ kí abe 'bã mụ kí ãngũ 'dã 'bã ãzo
ãvũ rṵ́ 'dãá rĩ ṹ'bḭ̃lé táwṹnṹ ãníyágágá 'dãá ĩ'di ịsṵ́jó rĩ kí abe.
3 'Dã 'bã ũngúkú gá 'bá ĩyõ drḭ̃lẹ́ ru táwṹnṹ ãníŋá ãvũ 'dã andre gá rĩ 'bã a'dṵ́ kí tḭ́
kẽrḭ́ drĩ ãzḭ́ ngalépi ku la.
4 'Bá ĩyõ 'dã 'ba agụ kí ĩ'di á'bụ ḭ̃yḭ́ trũ nzụlépi ku, drĩ sõlé ku ãzíla ũri sajó ala gá
ku la agá, 'bã nũ kí imbe la rá.
5 Anzḭ́ Lẹ́vḭ́ drḭ́ ãtalo rú 'dĩ 'bã mụ kí 'dãá ĩndĩ, ã'dusĩku kí mụ kẹ́sḭ́ ru bĩlépi ãlí be
'dĩ lịlẹ́ nĩ. Úpí Ãdróŋá mídrḭ́ pẽ kí ãzḭ́ ngalé ĩ'dinî ãzíla kí sĩ ịjọ́ sṵ̃sṵ́ wijó rĩ jọ nĩ.
6 'Dã 'bã ũngúkú gá 'bá ĩyõ pírí drḭ̃lẹ́ ru táwṹnṹ ãni ágágá ãvũ 'dã andre gá rĩ 'bã
ũjĩ kí ru drḭ́ tḭ́ kẽrḭ́ imbe nũlé 'dã drḭ́ gá,
7 ãzíla 'bã jọ kí, ‘Ãma asu ãrí 'dĩ drḭ́ ãmadrḭ́ sĩ ku ãzíla ãnḭ́ ã'du ídé ĩ'di nĩ yã rĩ gá
ku.
8 'Bá drḭ̃lẹ́ ru 'dĩ kí dó Úpí a'ḭ́ jọjó la ítrũ 'bá mídrḭ́ Ịsịrayḭ́lḭ́ drḭ́ míní apálé Mḭ̃sḭ́rḭ́
gâlé 'dĩ kî. Úpí ítrũ ãma ãzíla í'bã ịjọ́ 'bá 'dịlé ịjọ́ kọ́lị 'dĩ drḭ́ ãma drḭ́ gá ku fô!’
9 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ịjọ́ ĩminí idélé Úpí 'bã lẽlé rá 'dĩ la fẽ, ãrí 'bá 'dã drḭ́ ú'bã dó sĩ ĩ'di ĩmi
drḭ́ gá ku.”

Ũkú rụlé mãbṵ́sṵ́ rú rĩ

10 Mṵ́sã jọ, “Ídrĩ mụ ã'dḭ́ 'dịlé mẹ́rọ́'bá mídrḭ́ kí abe ãzíla Úpí Ãdróŋá mídrḭ́ drĩ dó
kí fẽ ĩmidrḭ́ gá rá, ĩdrĩ dó sĩ kí rụ ã'dḭ́ gá 'dãá mãbṵ́sṵ́ rú,
11 ĩmi ãzí drĩ ũkú ãzí ndre kí agá 'dãá ãla ru, drĩ lẽ ĩ'di 'dụlé ĩ'diní ũkú ru yã áni,
12 'ba agụ ĩ'di lịcọ́ ĩ'didrḭ́ gá, 'bã ufá ĩ'di drḭ̃'bḭ́ rá ãzíla 'bã ụlḭ́ únúká la kí rá,
13 ãzíla 'bã ũtrũ bõngó ándrá sĩ ĩ'di rụjó rĩ kí rá. 'Ba u'á dó ĩ'didrḭ́ ko gá 'dãá átẹ́pḭ́
kí awájó ãndrẽ be ĩmbá ãlu, 'dã 'bã ũngúkú gá icó dó ĩ'di 'dụlé ĩ'diní ũkú ru rá.
14 Vúlé vúlé ru drĩ u'á ĩ'diní ãyĩkõ sĩ ku, lẽ 'ba a'be ĩ'di mụlé drḭ̃lẹ́ mmgbọrú. Ĩ'diní
ĩ'di 'dụjó ũkú ru rá rĩ sĩ icó dó ĩ'di 'bãlé ãtí'bó ru ku, ãzíla ĩ'di ḭ̃tṹndãlé séndẽ sĩ ku.”

Hákĩ ngọ́tḭ́ kãjãní rĩ drḭ́

15 Mṵ́sã jọ 'bá Ịsịrayḭ́lḭ́ drḭ́ 'baní, “'Bá ãzí drĩ adru ũkú kí trũ ḭ̃rḭ́ drĩ ãzí rĩ lẽ ãndânĩ,
wó ngọ́tḭ́ kãjãní rĩ drĩ adru ũkú ĩ'di 'bã ngṹlé ũnzí rĩ drḭ́ 'i,

16 ágọ́bị̃ drĩ dó lẽ ãko ĩ'didrị̃ kí awalé anzị ĩ'didrị̃ 'baní, lẽ 'bã fẽ hákĩ ngọ́tị́ kãjãní
rĩ drị̃ kí mũlũmbẽ kóru adru ũkú vúlé ĩ'di 'bã lẽlé ambamba rĩ 'bã ngọ́tị́ drị́ la ku.
17 Lẽ 'bã fẽ ãko úmgbó pâlé ĩ̃rĩ̃ rĩ kí ngọ́tị́ kãjãní rĩ nî, drĩ̃ táni adru agá ngọ́tị́ ũkú
ngũ̃lé ũnzí rĩ drị̃ 'i rá tí. Ngọ́tị́ 'dĩ bãsĩ ĩ'diní bõdõ ũ̃nĩ̃jó rĩ. Hákĩ kãjãní drị̃ kí ĩ'di ãni.”

Ngọ́tị́ ĩ̃jọ́ arelépi ku rĩ

18 Mṹsã jọ Ịsịrayị́lĩ̃ ní, “'Bá ãzí drĩ adru ngọ́tị́ drĩ̃ ũnzí ãzíla átẹ́pĩ̃ kí tị arelépi ãndrẽ
be ku la trũ, drĩ kí táni ĩ'diní drĩ̃rịma fẽ rá, drĩ gã kí tị arelé úmgbé,
19 átẹ́pĩ̃ 'bã rụ kí ĩ'di ãndrẽ be, 'bã agụ kí ĩ'di 'bá ĩyõ drĩ̃lẹ́ ru táwũ̃nĩ̃ 'dã agá rĩ kí
drĩ̃lẹ́ gá pá tujó kẹ́sĩ̃ drĩ̃lẹ́ gá.
20 'Bã jọ kí 'bá ĩyõ drĩ̃lẹ́ ru rĩ 'baní, ‘Ngọ́tị́ ãmadrị́ 'dĩ drĩ̃ la ũnzí, gã ãma tị arelé
úmgbé, ĩ'di séndẽ iza ãzíla ĩ'di 'bá ĩmẽrãlépi íwá sĩ la.’
21 'Dã 'bã ũngúkú gá 'bá pírí Ịsịrayị́lĩ̃ drĩ̃ kí dó sĩ ĩ'di u'bé írã sĩ káyĩ. Gẹ̃rĩ̃ 'dĩ áni rĩ
sĩ, ĩmi dó sĩ ị́jọ́ ũnzí atrị ĩmi drĩdríŋĩ gá rá. 'Bá pírí Ịsịrayị́lĩ̃ drĩ̃ kí dó sĩ are la ãzíla
kí dó sĩ idé ũ̃rĩ̃ sĩ.”

Ãzịtáŋá ãzí rĩ kî

22 Mṹsã jọ 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ drĩ̃ 'baní, “Údrĩ 'bá ãzí 'dị ị́jọ́ ũnzí ĩ'di 'bã idélé rĩ sĩ ãzíla
údrĩ dó sĩ ãvũ la gĩ ife sị́ gá,
23 lẽ â'be ãvũ la ife sị́ gá 'dãá kpere ị́nị́ gá ku. Îsĩ̃ ĩ'di ụ́'dụ́ ãlu 'dã 'bã vúŋá sĩ rá,
ã'dusĩku ãvũ 'bádrị́ ife sí gá rĩ la áwãtáŋá Ãdróŋá drĩ̃ ají ãngũ drĩ̃ gá. Mí andị́ ãngũ
Úpí Ãdróŋá mídrĩ̃ 'bã fẽlé ĩminí 'dĩ ãvũ ĩ̃sĩ̃lé ku rĩ sĩ ku.”

22

1 Mṹsã jọ Ịsịrayị́lĩ̃ ní, “Ídrĩ 'bá ãzí 'bã tị́ jõku kãbĩlõ ndre lẽ ãvĩlé ãvĩ-ãvĩ, mí a'be
ĩ'di ku, írụ ĩ'di agụlé vúlé 'dị́pĩ̃ drĩ̃lé.
2 'Bá 'dã 'bã lịcọ́ drĩ adru ãni rú ku, jõku ídrĩ 'dị́pĩ̃ la ã'di 'i yã rĩ nĩ̃ ku yã áni, í'dụ
tị́ 'i jõku kãbĩlõ 'i trũ mụjó lịcọ́ gâlé mí be ĩndĩ kpere 'dị́pĩ̃ 'bã ru a'dị́ agá. Mi dó sĩ fẽ
la ĩ'di drĩ̃lé ĩndõ.
3 Mí idé ị́jọ́ ãlu 'dĩ áni rĩ ídrĩ 'bá ãzí 'bã kãyĩnõ, bõngó jõku ãko ãzí 'bá ãzí ãni lẽlépi
ãvĩlépi ãvĩ-ãvĩ la ịsụ́ rĩ gá, lẽ mí a'be ĩ'di ku.
4 “Ídrĩ 'bá ãzí 'bã kãyĩnõ jõku tị́ ndre a'dé vũ̃rụ́, mí a'be ĩ'di ku. Íko 'bá 'dã 'bã ãzã
ãnãkpá ĩ'didrĩ̃ ingajó ụrụ gá pá drĩ̃ gá.
5 “Lẽ ũkú 'bã sũ̃ kí ãgọbị 'bã bõngó ku, ãzíla ãgọbị 'bã sũ̃ kí ũku kí 'bã bõngó ku,
ã'dusĩku Úpí Ãdróŋá mídrĩ̃ ngũ̃ 'bá ị́jọ́ 'dĩ 'bã áni rĩ kí idélépi rĩ kí ũnzí.
6 “Ídrĩ ãríŋá ãzí 'bã jõrõvũ ịsụ́ ife sị́ gá jõku vũ̃rụ́ gẹ̃rĩ̃ tị gá ãzíla ãndrẽ vũ mvaka
kí drĩ̃ gá jõku gbẹ́ kí drĩ̃ gá, lẽ í'dụ ãríŋâ 'bã ãndrẽ ĩndĩ ku.
7 Mí icó ãríŋâ 'bã mvaka kí 'dụlé rá, wó lẽ mí a'be ãríŋâ 'bã ãndrẽ mụlé rá, ị́jọ́ 'dĩ
sĩ mí dó sĩ u'á ụ́'dụ́ ãzo ru ãzíla adru málĩ trũ.
8 “Ídrĩ jó ú'dí sị, lẽ ísị Bõrõ ãzí dẽrẽ la jó 'dã 'bã drĩ̃ 'bã bụ́lụ́ gâ sĩ cí sĩ 'bá kí atrị jó
á'déŋá gá. 'Bá ãzí drĩ̃ dó sĩ a'dé drãjó rá, ị́jọ́ la adru dó sĩ mî ãni ku.
9 “Lẽ mí umú ũri ĩ̃rĩ̃ kí salé amvụ́ mídrị́ zãbíbũ drĩ̃ agá ku; ídrĩ idé la 'dĩ 'bã áni rá,
ũri míní salé 'dã kí zãbíbũ drĩ̃ be kí ru iza ĩ̃rĩ̃trá rá.
10 “Lẽ mí icí mọ́nĩ̃gọ́ kí kãyĩnõ be ãngũ ãlu gá sĩ ámvụ́ sõjó ku.
11 “Lẽ ísũ̃ bõngó cãlé kãbĩlõ 'bíko sĩ usalé bõngó mịfị̃ níríŋá rĩ be ãngũ ãlu gá rĩ kí
ku.
12 “Mí ịgbẹ bõngó tãyã-tãyã la bõngó míní sũ̃lé rĩ 'bã kónã sụ rĩ kí tị gâ sĩ cí.”

Ãzịtáŋá ũkú 'baní ru sũ̃jó ágọ́bị̃ be rĩ

13 Mụ́sã jọ 'bá Ịsịrayịlĩ drị̃ 'baní, “Ágọ́bị̃ ãzí drĩ ũkú a'dụ́, ĩ'baní ru lajó ĩ'di be 'bo
rĩ 'bã vúlé drĩ dó ĩ'di ngũ̃ ũnzí,
14 ãzíla drĩ dó sĩ ĩnzõ alị̃ ĩ'di rụ́ sĩ rụ́ la izajó jọjó la, ‘Má a'dụ́ ándrá ĩ'di ũkú ru, wó
ma mụ áma lalé ĩ'di be 'bo, má ịsụ́ adru bíkĩrã ku.’
15 “Ị̃jọ́ 'dĩ drĩ ru idé 'dĩ áni rá, ĩzóŋâ 'bã átẹ́pị̃ kí ãndrẽ be 'bã a'dụ́ kí sókã ándrá
ãrí trũ ĩ̃zẹ́pị̃ 'bã kí sĩ ru lajó ágô be drị̃ la gá ụ́'dụ́ drị̃drị̃ 'dã sĩ rĩ 'i, i'dajó la 'bá ĩyõ kí
drị̃lẹ́ gá 'bị̃ jõ drĩ ágó ãjị́ ku.
16 Ĩzóŋâ 'bã átẹ́pị 'bã jọ dó 'bá ĩyõ drị̃lẹ́ ru rĩ 'baní, ‘Áfẽ ándrá mâ ĩ̃zẹ́pị ágọ́bị̃ 'dĩ ní
ũkú ru, wó ú'dî'da gã dó ĩ'di úmgbé.
17 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ ú'dî'da alị̃ dó ĩnzõ ĩzóŋá mádrị̃ ụrụ'bá gá ãzíla jọ ísụ́ mâ ĩ̃zẹ́pị adru
bíkĩrã ku. Wó 'bá ĩyõ 'dĩ, ãko i'dalépi la mâ ĩ̃zẹ́pị ĩ'di bíkĩrã rĩ ĩ'di sókã ãrí trũ ándrá
ĩ'baní sĩ ru lajó drị̃ la gá ụ́'dụ́ drị̃drị̃ 'dã sĩ rĩ gápi 'dĩ.’
18 Ị̃jọ́ 'dĩ 'bã ũngúkú gá 'bá ĩyõ drị̃lẹ́ ru táwũ̃nị̃ drị̃ kî dó ágô 'dụ sĩ ĩ'di ĩ̃ndụ́ cojó.
19 'Bã lị kí drị̃ la gá séndẽ sílĩvã rú rĩ 100 fẽlé fáyĩnĩ rú átẹ́pị̃ ní, ã'dusĩku ágọ́bị̃ 'dĩ
iza ĩzóŋá bíkĩrã rú Ịsịrayịlĩ rú 'dĩ 'bã rụ́. Ĩzóŋâ 'bã adru dó ĩ'di 'bã ũkú ru ãzíla lẽ
ágô 'bã dro ĩ'di ku kpere ĩ'diní drã agâ.
20 “Wó ị́jọ́ ĩ'di tõjó rĩ drĩ adru ãndá ãzíla ãko ãzí i'dalépi la ĩzóŋá 'dĩ bíkĩrã la drĩ
adru 'dáyụ,
21 lẽ 'ba agụ ĩ'di átẹ́pị̃ drị́ kẹ̃jị́tị gá, 'bá táwũ̃nị̃ 'dã gá 'dãá rĩ 'bã u'bé kí ĩ'di írã sĩ
káyĩ rá, ã'dusĩku ĩ'diní ị́jọ́ drị̃nzá ru la idéjó ãngũ Ịsịrayịlĩ drị̃ gá ĩ'diní mị-ãcí idéjó
átẹ́pị̃ drị́ kogâlé 'dĩ sĩ rụ drĩ ágó ku rú rĩ sĩ. Gẹ̃rị̃ 'dĩ áni rĩ sĩ, ĩmi dó sĩ ị́jọ́ ũnzí drị̃
atrị ĩmi drĩdríŋĩ gá rá.
22 “Údrĩ ágọ́bị̃ ãzí ịsụ́ 'bá ãzí 'bã ũkú drị̃ iza agá, ágọ́bị̃ ĩ'di 'bã ũkû drị̃ izalépi 'dã
kí ũku 'dã be lẽ ụ́'dị́ kí ĩ̃rị̃trá rá. Gẹ̃rị̃ 'dĩ áni rĩ sĩ, ĩmi dó sĩ ị́jọ́ ũnzí atrị ĩmi drĩdríŋĩ
gá Ịsịrayịlĩ gá 'dâ.
23 “Ágọ́bị̃ ãzí drĩ kí ru ịsụ́ ĩzóŋá bíkĩrã rú drị̃ 'bãlé ĩgbãlé ũkú ru la be drĩ drị̃ la iza
sĩ ru lajó rá,
24 ĩmi kí 'dụ ĩ̃rị̃trá kẹ̃jị́tị táwũ̃nị̃ 'dã drị̃ gá ãzíla ĩmi ú'bé kí írã sĩ káyĩ rá, ã'dusĩku
ĩzóŋâ 'be ũlụ́lụ́ ãzãkoma ịsụ́jó ku, ágọ́bị̃ iza 'bá ãzí 'bã ũkú drị̃. Gẹ̃rị̃ 'dĩ 'bã áni rĩ sĩ,
ĩmi dó sĩ ị́jọ́ ũnzí drị̃ atrị ĩmi drĩdríŋĩ gá rá.
25 “Wó 'bá ãzí drĩ ĩzóŋá drị̃ 'bãlé ĩgbãlé 'bá ãzí ní ũkú ru la ụrụ rá, lẽ ágọ́bị̃ 'dã 'bã
drã lú ị́jọ́ 'dã sĩ nĩ.
26 Lẽ ídé ị́jọ́ ãzí ũnzí la ĩzóŋá 'dã 'bã ụrụ'bá gá ku, ã'dusĩku idé drĩ ị́jọ́ ũnzí sĩ ĩ'diní
drãjó rá la ku. Kẹ́sị̃ 'dĩ ĩ'di cécé 'bá ãzí ní 'bá ãzí cojó ãzíla sĩ ĩ'di 'dijó rĩ áni, ã'dusĩku
27 ágọ́bị̃ ụrụ ĩzóŋá drị̃ 'bãlé ĩgbãlé ũkú ru 'dĩ ásé agâlé, ĩzóŋâ ní táni uzájó sĩ
ãzãkoma ịsụ́jó rá tí, 'bá ãzí a'dị́ ru sĩ ĩ'di ãzã kojó ku.
28 “Ágọ́bị̃ ãzí drĩ ĩzóŋá bíkĩrã rú drị̃ 'bãlé ĩgbãlé ku la ãzí ụrụ rá, údrĩ kí rụ rá,
29 ĩ'di ĩzóŋâ 'bã átẹ́pị drị́ ãjẹ̃ ũfẽ séndẽ sílĩvã rú kãlị́ tõwú sĩ. Lẽ 'bã 'dụ ĩ'di ĩ'di 'bã
ũkú ru ã'dusĩku ụrụ ĩ'di ũkpõ sĩ. Icó ĩ'di drolé ku kpere ĩ'diní drã agá.
30 “'Bá ãzí 'bã la ru átẹ́pị̃ 'bã ũkú sĩ ku, lẽ 'bã fẽ drị̃nzá átẹ́pị̃ ní ĩ'diní ru lajó átẹ́pị̃
drị́ mgbọ́lọ́ sị́ gá rĩ sĩ ku.”

23

Ị̃jọ́ adrujó Úpí 'bã 'bá ru ku rĩ

1 Mụ́sã jọ Ịsịrayịlĩ ní, “Ágọ́bị̃ acolé pálé gâlé rá jõku pálé la lịjó rá rĩ 'bã fi 'bá Úpí
drị̃ kí agá ku.
2 “'Bá tịlé ũmgbọ́ ru rĩ jõku 'bá 'dĩ áni rĩ 'bã anzị mụlé tịlé drị̃lẹ́ gâlé rĩ kí, cajó kpere
á'bị́ anzị mụdrị̃ rĩ 'ba rụ́, 'bã fi kí 'bá Úpí drị̃ kí agá ku.

3 “'Bá Ãmǫ́ŋ̃ị drị̃ kí jõku 'bá Mũ̃wábũ̃ drị̃ kí jõku anzị ĩ'badrị́ mụlé tịlé drị̃lẹ́ gâlé rĩ
kí abe, kpere á'bị́ anzị mụdrị́ rĩ 'ba rụ́, 'bã fi kí 'bá Úpí drị̃ kí agá ku jã 'dâ.
4 Ĩ'bã kí ándrá gãjó ĩminí íná ãzíla ĩ̃yị́ fẽjó úmgbé gẽ̃rị̃ gá 'dãá sáwã ĩmini ãfũjó
Mĩ̃sị́rĩ̃ gâlé rĩ sĩ rĩ sĩ, ãzíla ĩ'baní ándrá Bẽ̃yǫ́rĩ̃ ngǫ́pị Bãlámũ angálépi táwũ̃ŋ̃ị Pẽtórĩ
Mẽsõpõtámĩyã gá rĩ ayújó ĩmi wãjó rĩ sĩ.
5 Wó Úpí Ãdróŋ́á mídrị̃ gã Bãlámũ tị arelé úmgbé, kẽ̃jị́ la gá uja áwãtáŋ́á 'dĩ míní
drị̃lẹ́ba rú, ã'dusĩku ĩ'di 'bã ími lẽjó rá rĩ sĩ.
6 Lẽ índrũ̃ u'ájó ĩ'ba abe ásị́ ĩ̃gbẽ̃ sĩ ku jõku índrũ̃ málĩ ĩ'badrị̃ kí sáwã pírí míní
adrujó ídri rú rĩ kí agá ku.
7 “Mí ide 'bá Ídõmũ drị̃ kí ku ã'dusĩku kí mî ádrị́pịka kí. Mí ide vâ 'bá Mĩ̃sị́rĩ̃ drị̃ kí
ku ã'dusĩku mí u'á ándrá vâ ãmị́yǫ́ŋ́á ru ĩ'badrị̃ ãngũ gá rá.
8 Á'bị́ anzị ĩ'badrị́ mụlé tịlé drị̃lẹ́ gâlé námbã na sĩ rĩ kí dó mụ filé 'bá Úpí drị̃ ru
tralépi rĩ kí agá nĩ.”

Kámbĩ ãsĩkárĩ 'badrị̃ 'bã adru ãlá ru

9 Mṹsã jọ Ịsịrayị́lĩ̃ ní, “Ĩminí ĩmi tra agá kámbĩ sĩ ã'dị́ 'dịjó mẹ́rọ́'bá ĩmidrị̃ kí abe rĩ
gá, ĩmi idé ị́jọ́ ũnzí ku.
10 Ágọ́bị́ ãzí drĩ ru ũnzõ ị́nị́ sĩ údré sĩ yã áni, 'bã fũ kámbĩ agá 'dãá rĩ sĩ ãmvé
ã'dusĩku ĩ'di ãndị́ ru ãzíla 'ba u'á á'dụ̃sĩ.
11 Drĩ ca ĩndró sĩ 'bã ũjĩ ru rá, ĩ̃tụ̃ 'bã 'de agá 'dâ icó dó afílé 'bá kí agá kámbĩ agá
'dõlé rá.
12 “Lẽ ãngũ ĩminí sĩ mụjó ĩzẽ gá ãzíla údré gá rĩ 'bã adru kí kámbĩ agá rĩ sĩ ãmvé.
13 Ĩminí acị́ agá, ĩmi acị́ ãko ãzí sĩ 'bụ́ gajó la trũ, ị́jọ́ 'dĩ sĩ ĩdrĩ dô sĩ lẽ mụlé ĩzẽ gá,
ĩmi dó sĩ 'bụ́ ga ãzíla ĩmi dó sĩ ĩzẽ drị̃ kụ̃ cí.
14 Ímba kámbĩ míní sĩ rijó ala gá rĩ tã ãlá ru ĩminí ĩmĩ tra agá ãngũ ãlu gá, ã'dusĩku
Úpí Ãdróŋ́á mídrị̃ ĩ'di ĩmi drĩdríŋ̃ĩ gá 'dâ cí sĩ ĩmi tã mbajó ãzíla ĩminí ã'dị́ ndẽ̃jó, ị́jọ́
'dĩ sĩ lẽ ĩmi idé cãkã ku, Úpí Ãdróŋ́á ĩmidrị̃ la mụ ru ũgõró ujalé ĩminí ku rá.”

Ãzị̃táŋ́á ãzí rĩ kî

15 Mṹsã jọ bá Ịsịrayị́lĩ̃ drị̃ 'baní, “Ãtí'bó ágọ́bị́ ru jõku ũkú ru rĩ drĩ kí apá ágọ́bị́
ĩ'bã ãmbógó ru rĩ rụ́ 'dãá rĩ sĩ rá, drĩ kí apá mị́rĩ̃ rú sĩ ru pajó, lẽ ípẽ kí tị vúlêlé ĩ̃dị́
ku.
16 Icó u'álé ĩmi drĩdríŋ̃ĩ gá 'dâ ãngũ ĩ'di 'bã pẽlé táwũ̃ŋ̃ị ĩmidrị̃ kí 'bã ãzí ãlu ĩ'diní
múké la agá rá.
17 “Ãgọbị jõku ũku Ịsịrayị́lĩ̃ gá rĩ 'bã nga kí ãwũ̃ ãngũ sĩ Ãdróŋ́á ĩ̃nzĩ̃jó rĩ gá ku.
18 Séndẽ ịsụ́lé ãwũ̃ sĩ rĩ lẽ ájí ĩ'di jó Ãdróŋ́á drị̃ agá sĩ ũyõ najó drị̃ la gá ku. Úpí
Ãdróŋ́á mídrị̃ gã séndẽ sĩ ụrụ'bá ụzịjó 'dĩ áni rĩ kí úmgbé.
19 “Ídrĩ séndẽ jõku ãkónã jõku ãko cí la fẽ 'bá mí ãni Ịsịrayị́lĩ̃ rú la nî, lẽ í'bã ũ̃rõ̃drị̃
drị̃ la gá ku.
20 Mí icó ũ̃rõ̃drị̃ 'bãlé ãko 'dĩ áni 'dĩ drị̃ gá rá la ãmị́yǫ́ŋ́á 'banî, wó ku la 'bá mí ãni
Ịsịrayị́lĩ̃ rú rĩ nî, mí ũbĩ ãzị̃táŋ́á 'dĩ kí vú ãzíla Úpí Ãdróŋ́á mídrị̃ la dô sĩ míní sũ̃sụ́
wi ãko pírí míní mụlé 'dụlé rĩ kí agá ãngũ míní sĩ mụjó rijó rĩ gá.
21 “Ídrĩ ũyõ na Úpí Ãdróŋ́á mídrị̃ drị̃lẹ́ gá, lẽ í'be ị́jọ́ míní azịlé sĩ ũyõ najó 'dã vũ̃rụ́
ku, Úpí Ãdróŋ́á mídrị̃ la ími rụ ũyõ ĩnzõ rụ́ 'dĩ sĩ rá, ãzíla ĩ'di ị́jọ́ ũnzí la ídrĩ ũyõ nalé
rĩ tã mba ku rĩ gá.
22 Wó ídrĩ ũyõ na ku adru ími drị̃ gá ị́jọ́ ũnzí la rú ku.
23 Wó ídrĩ ũyõ na ími tị sĩ cénĩ 'bo, ími vúŋ́á 'bã mba ũyõ míní nalé Úpí Ãdróŋ́á
mídrị̃ drị̃lẹ́ gá rĩ tã múké-múké.

24 “Ídrĩ mụ mî jĩránĩ 'bã ámvụ́ zãbíbũ drị̃ tị gâ sĩ, mí icó zãbíbũ ala gá rĩ kí nalé rá, wó lẽ í'dụ ãzíla ãkójó sĩ ĩndĩ ku.
25 Ídrĩ mụ mî jĩránĩ 'bã ámvụ́ ãná drị̃ tị gâ sĩ, mí icó ãnâ ucelé anilé ími drị́ gá nalé rá, be la rá la, ílã ị̃lị́ŋá sĩ ku.”

24

Íréŋá ũkú 'bã ãni ágọ́bị̃ be rĩ

1 Mụ́sã jọ Ịsịrayị́lĩ ní, “Ícétáŋá sĩ ágọ́bị̃ ãzí drĩ ũkú ĩgbã rá ãzíla drĩ vúlé vúlé ru lẽ ĩ'di gãlé úmgbé, ã'dusĩku ĩ'diní ị́jọ́ ãzí ãyĩkõ fẽlépi ĩ'diní ku la ịsụ́jó ĩ'di ụrụ'bá gá rĩ sĩ, lẽ 'bã sĩ wárãgã sĩ ũkú 'dã gãjó rĩ drị́ la gá ãzíla 'bã pẽ dó sĩ tị la ĩ'di drị́ko gá 'dãá rá.
2 Ũkú 'dã drĩ lị́cọ́ ágọ́bị̃ 'dã drị̃ a'be 'bo, drĩ dó mụ ágó ãzí gá,
3 ãzíla ũkû 'bã ágó námbã ĩ̃rĩ̃ sĩ rĩ drĩ vâ ĩ'di ngũ̃ ũnzí, ágô 'bã sĩ wárãgã ĩ'di 'bã sĩ ũkú 'dã gãjó rĩ fẽlé drị́ la gá ĩndĩ, 'bã pẽ dó sĩ ĩ'di tị ĩ'di drị́ko gá 'dãá rĩ sĩ rá, jõku ágô drĩ drã rá,
4 ágó kãyú ándrá ĩ'di gãlépi 'dã lẽ 'bã ĩgbã ũkú 'dã ĩ̃dị́ ku, lẽ 'bã nĩ̃ rá ũkú 'dã dó ãndị́ ru, drĩ ĩ'di ĩgbã ĩ'diní ũkú ru ĩ̃dị́, ĩ'di adru Úpí Ãdróŋá mídrị̃ drĩ̃lẹ́ gá 'bá ngũ̃lé ũnzí la rú, lẽ mí idé ũnzĩkãnã ãzí ãmbógó 'dĩ áni la ãngũ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'bã fẽlé míní rĩ gá 'dâ ku.
5 “Ágọ́bị̃ ãzí drĩ ũkú ĩgbã ú'dí, lẽ úpẽ tị la ã'dị́ gá ku jõku úfẽ ĩ'diní ãzị́ ngalé ũ'bí kí agá ku, lẽ 'ba u'á drĩ̃lẹ́mmgbọ rú ílí ãlu lị́cọ́ gâ sĩ ãzíla 'bã fẽ sĩ ãyĩkõ ũkú ĩ'di 'bã ĩgbãlé rĩ ní rá ká.
6 “Ídrĩ 'bá ãzí ní dẹ́nọ̃ fẽ, lẽ í'dụ ĩ'di 'bã írã sĩ ãná 'ịjó rĩ tị la gá gúrã rú ku, 'dĩ la fẽ la mi 'bá lị́cọ́ 'dã agá 'dãá rĩ kí 'bã ãko kí sĩ u'ájó ídri rĩ 'dụ rá.
7 “Údrĩ 'bá ãzí ịsụ́ 'bá Ịsịrayị́lĩ rú ágọ́bị̃ jõku ũkú ru la uzị agá ãtí'bó ru séndẽ sĩ, lẽ 'bá 'bá kí ụzị́lépi 'dĩ 'bã áni rĩ ú'dị ĩ'di rá, gẹ̃rĩ̃ 'dĩ áni rĩ sĩ, ĩmi dó sĩ ị́jọ́ ũnzí atrị ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá.
8 “'Bá ãrí 'bã nalé rá rĩ kí lẽ 'bã nga kí ị́jọ́ ãzị́táŋá ru ãtalo Lẹ́vĩ̃ rú 'dĩ 'bã kí fẽlé rĩ kî, lẽ 'bã ũbĩ kí ãzị́táŋá mání azịlé 'dĩ kí vú múké-múké.
9 Lẽ mí ũrã ị́jọ́ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'bã ándrá idélé Mị́rị́yãmũ rụ́ gẹ̃rĩ̃ gá 'dãá sáwã míní ándrá ãfũjó Mĩ̃sị́rĩ̃ gâlé rĩ sĩ rĩ 'i.
10 “Ídrĩ jĩránĩ mídrị̃ ní ãko ãzí fẽ dẹ́nọ̃ rú, lẽ ífi ĩ'didrị́ jó agâlé ũkpó sĩ sĩ ãko ĩ'di 'bã 'bãlé gúrã rú rĩ a'dụ́lé mi 'i la ku.
11 Ítẽ ãmvé 'dãá ãzíla ífẽ 'ba a'dụ́ ãko 'dã ajílé mí rụ́ 'dõlé nĩ.
12 'Bá 'dã drĩ adru lẽmẽrí yã áni, ímba ĩ'di 'bã bõngó ĩ'diní sĩ drị̃ 'bejó rĩ tã ị̃nị̃-ãrã ku.
13 Mí uja ĩ'di 'bã bõngô ĩ'didrị̃lé vúlé 'dĩ sĩ ĩ̃tụ́ 'de drĩ ku rú, ị́jọ́ 'dĩ sĩ ĩ'di dó sĩ ru drị̃ 'be, ĩ'di dó sĩ míní sũsụ́ wi, ãzíla ị́jọ́ 'dĩ la dó sĩ adru ị́jọ́ ãlá la Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'bã drĩ̃lẹ́ gá.
14 “Mí ũnzã 'bá lẽmẽrí ãzíla 'bá ãzãkoma lẽlépi ãzị́ ngalépi mídrị́ séndẽ sĩ 'dĩ kí ku, drĩ táni adru 'bá mî ádrị́pịka Ịsịrayị́lĩ rú la 'bã ãzí jõku 'bá ãmị́yọ́ŋá ru u'álépi táwũ̃nĩ̃ ĩmidrị́ 'dĩ kí 'bã ãzí ãlu la agá la.
15 Mí ũfẽ ĩ'di 'bã ũyá ĩ'di 'bã sĩ ãzị́ ngajó rĩ ịsụ́ 'dĩ sĩ ĩ̃tụ́ 'de drĩ ku rú, ã'dusĩku tĩ̃ ásị́ ũyá 'dã drĩ̃ gá. Ídrĩ ũfẽ la ku ĩ'di mụ awálé míní Úpí drĩ̃lẹ́ gá rá ãzíla 'dĩ la adru ími ụrụ'bá gá ị́jọ́ ũnzí la.
16 “Ú'dị́ átẹ́pị́ kí ãndrẽ be ị́jọ́ ũnzí anzị 'badrị̃ sĩ ku, jõku ú'dị́ anzị kí ị́jọ́ ũnzí átẹ́pị́ 'badrị́ ãndrẽ be rĩ sĩ ku, be la rá la 'bá ãlu-ãlu 'bã drã ị́jọ́ ũnzí ĩ'didrị̃ 'bã tị gá.

17 “Mí ĩkpã ãmị́yọ́ŋá kí ĩmvú kí abe ĩ'bã hákĩ drị̃ gá ku, ãzíla í'dụ ãwụ́zị́ 'bã bõngó
sĩ drị̃ 'bejó la mõrị́ tị gá ku.
18 Lẽ mí ũrã ị́jọ́ ándrá míní adrujó ãtí'bó ru Mị̃sị́rị̃ gá rĩ ãzíla Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'bã
sĩ ími anzéjó 'dã 'i, 'dĩ ị́jọ́ máni sĩ míní ãzị́táŋá 'dĩ kí fẽjó ngajó 'dĩ.
19 “Sáwã míní ãná lãjó ámvụ́ mídrị̃ agá rĩ sĩ, ími drị̃ drĩ ãvĩ sĩ ãná ãzí kí lãjó ku,
ãná ãzí drĩ kí ace ími vúlé gâlé cí, ígõ kí lãlé ku. 'Dã kí dó ãko ru a'belépi ãmị́yọ́ŋá,
ĩmvú ãzíla ãwụ́zị́ 'baní rĩ kî, ị́jọ́ 'dĩ sĩ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ la dó sĩ míní sụ̃sụ́ wi ãzị́ pírí
míní ngalé rĩ kí drị̃ gá.
20 Sáwã míní mị̃zẹ̃yị́tụ̃ ífí ũtĩjó ámvụ́ mídrị̃ agá rĩ sĩ, ígõ álólóke ru acelépi rĩ kí
ũtĩlé ị̃dị́ ku, ị́mbị́ la acelépi álólóke rú 'dã 'ba ace kí dó ãmị́yọ́ŋá 'baní ĩmvú kí abe
ãzíla ãwụ́zị́ kí trũ.
21 Míní zãbíbũ ãka ũtĩ agá ámvụ́ mídrị̃ agá rĩ gá, ígõ álólóke ru acelépi rĩ kí ũtĩlé
ị̃dị́ ku, ị́mbị́ la acelépi álólóke rú 'dã 'ba ace kí dó ãmị́yọ́ŋá 'baní, ĩmvú kí abe ãzíla
ãwụ́zị́ kí trũ.
22 Lẽ mí ũrã ị́jọ́ ándrá míní adrujó ãtí'bó ru Mị̃sị́rị̃ gá rĩ. Ị́jọ́ 'dĩ bã sĩ máni sĩ míní
ãzị́táŋá 'dĩ kí fẽjó ngajó 'dĩ.”

25

Drị̃rị̣ma fẽ jó kẹ̃lị́ká sĩ rĩ

1 Mụ́sã jọ Ịsị̣rayị́lị̃ ní, “'Bá ị̃rị̃ drĩ kí ị́jọ́ ị̣sụ́ kí drĩdríŋĩ gá, 'bã agụ kí ị́jọ́ la amálé 'bá
'bá ị́jọ́ lị̣lẹ́pi rĩ 'badrị́, ãzíla 'bá 'bá ị́jọ́ lị̣lẹ́pi rĩ drĩ kí ị́jọ́ 'dĩ amá 'bo, 'bã a'be kí 'bá ị́jọ́
pị̣rị̣ rĩ ngalépi rĩ rá ãzíla 'bã lị kí ị́jọ́ 'bá ị́jọ́ ũnzí idélépi rĩ drị̃ gá.
2 Drĩ sĩ adru ágọ́bị́ ị́jọ́ idélépi ũnzí rĩ ị̃ndụ́ cojó, lẽ 'bá 'bá ị́jọ́ lị̣lẹ́pi rĩ 'bã fẽ kí 'bã la
ru vũ gá ãzíla úco dó sĩ ị̃ndụ́ la 'bá ị́jọ́ lị̣lẹ́pi rĩ drị̃lẹ́ gá. Kãlãfe kẹ̃lị́ká drị́ sĩ ĩ'di ị̃ndụ́
cojó rĩ la adru ị́jọ́ ĩ'di 'bã izalé rĩ 'bã úmgbó sĩ.
3 Ícó drị̃ la gá kẹ̃lị́ká 'bã kãlãfe lị̣lẹ́ ũ'bí ru rá, wó rá la 'bã alị kãlị́sụ ku ã'dusĩku,
drĩ alị rá, ĩ'di drị̃nzá ají 'bá ị́jọ́ izalépi rĩ ní ũ'bí kí drị̃lẹ́ gá rá.
4 “Mí úmbé jõ mọ́ñị̃gọ́ ãná tulépi rĩ 'bã tị cí sĩ ĩ'di atrijó ãná naŋá gá ku.

Únere fiŋá

5 “'Bá ádrị́pị rú ị̃rị̃ la drĩ kí u'á ãngũ ãlu gá wó ãzí ãlu rĩ drĩ drã rá drĩ ngọ́tị́ŋá a'be
ku, 'bá ãzí lị́cọ́ ndú gá la 'bã fi ũkú ĩ'di 'bã a'belé rĩ nĩ ku; ĩ'di ãzị́ ágọ́bị́ drãlépi rá rĩ
'bã ádrị́pị̃ ãni sĩ ãwụ́zị́ 'dĩ fijó sĩ anzị tị́jó ádrị́pị̃ drãlépi rá rĩ nî.
6 Ngọ́tị́ ágọ́bị́ ĩ'bã kí tị̣lé drị̃drị̃ rĩ ála ĩ'di lã 'bá drãlépi rá rĩ 'bã ngọ́tị́ ru, ị́jọ́ 'dĩ sĩ,
lị́cọ́ ĩ'didrị̃ 'bã anụ́ rú dó sĩ sụ́rụ́ Ịsị̣rayị́lị̃ drị̃ agá 'dâ ku be nĩ.
7 “Wó ágọ́bị́ drãlépi rá rĩ 'bã ádrị́pị drĩ gã ũkú ãwụ́zị́ ru 'dã filé úmgbé, ãwụ́zị́ 'bã
mụ 'bá ĩyõ táwũ̃ṇ̃ tị gá rĩ 'ba rụ́ ãzíla 'bã jọ ĩ'baní, ‘Mâ únere gã áma filé sĩ anzị tị́jó
sĩ ĩ'di 'bã ádrị́pị̃ drãlépi rá rĩ rụ́ ajíjó Ịsị̣rayị́lị̃ gá 'dâ úmgbé.’
8 'Dã 'bã ũngúkú gá 'bá ĩyõ táwũ̃ṇ̃ tị gá rĩ 'bã umve kí ágọ́bị́ drãlépi rá 'dã 'bã
ádrị́pị̃ 'i sĩ ị́jọ́ jọjó ĩ'di be. Drĩ gã kpere ãwụ́zị́ 'dã filé úmgbé,
9 ãwụ́zị́ ádrị́pị̃ 'bã a'belé rĩ 'bã mụ ĩ'di rụ́ 'bá ĩyõ táwũ̃ṇ̃ tị gá rĩ kí drị̃ gâ sĩ, 'bã ãtrũ
ŋĩlâ únẽrê 'bã pá ãlu rĩ gá rĩ rá, 'bã wi sụ̃sụ́ ĩ'di mẹ́lẹ́tị gá ãzíla 'bã jọ, ‘'Dĩ ị́jọ́ ngalé
'bá gãlépi ádrị́pị̃ drãlépi rá rĩ ní anzị tị́jó úmgbé sĩ ĩ'di 'bã rụ́ ajíjó rĩ ụrụ'bá gá rĩ 'i.’
10 Ála mụ lị́cọ́ ĩ'didrị̃ nị̃lé Ịsị̣rayị́lị̃ gá 'dâ lị́cọ́ sĩ ágọ́bị́ ala gá rĩ 'bã pá gá ŋĩlâ trũjó
rá rĩ rú.

Ãzị̂táŋá ãzí ndú-ndú rĩ kî

11 “Ãgọbị ị̃rị̃ drĩ kí rũ co ãzíla ũkú ágọ́bị́ ãlu rĩ drị̃ drĩ amụ́ ĩ'di 'bã ágô apálé ágọ́bị́
ĩ'bã kí rũ cojó rĩ drị́ gá drĩ ágọ́bị́ ãzí 'dã rụ́ pálé gá ũkpó sĩ,

12 ĩ'bã ásị̃ ĩ̃gbẽ̃ ũkú 'dã drĩ̃ gá ku, ĩlị̃ drị̃ la rá.
13 “Lẽ mí adru ãko sĩ ãko kí ãnzị̃ ũ̃'bĩ̃jó rĩ kî trũ mídrị̃ bẽ̃gĩ̃ agá ĩ̃rĩ̃ ãzí rĩ la adru
ãnzị̃ rú ãzí rĩ ĩ̃pé ru la ku.
14 Lẽ mí adru ãko sĩ ãko kí ãnzị̃ ũ̃'bĩ̃jó rĩ kí abe ĩ̃rĩ̃ mídrị̃ jó agá, ãzí rĩ la adru
mmgbọ̃rú ãzí rĩ la dó sĩ adru ĩ̃mbíráŋá ru íni la ku.
15 Mí ayú ãko sĩ ãko ũ̃'bĩ̃jó múké 'bá najó ku íni rĩ, ị́jọ́ 'dĩ sĩ mi dó sĩ u'á ílí ãzo rú
ãngũ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'bã fẽlé míní rĩ gá.
16 Úpí Ãdróŋá mídrị̃ ngũ̃ 'bá 'bá kí ũnzãlépi rĩ ũnzí.

Ãzị̃tãŋá fẽlé 'bá Ãmãlẹ̃kĩ̃ rú rĩ kí ụ'dĩ̃jó rá rĩ

17 “Ĩ̃mi ũrã drĩ ị́jọ́ 'bá Ãmãlẹ̃kĩ̃ rú rĩ 'bã kí idélé ĩ̃mi rụ́ gẽ̃rĩ̃ gá 'dãá sáwã ĩ̃mĩ ãgõjó
Mĩ̃sị̃rĩ̃ gâlé rĩ sĩ rĩ.
18 Idé kí ándrá ũ̃rĩ̃ Ãdróŋâ sĩ ku ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ụ'dị̃ kí ándrá 'bá ãndẽlépi rá amụ́lépi jãjã
rú vúlêlé rĩ kí pírí rá.
19 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Úpí Ãdróŋá mídrị̃ drĩ míní ãngũ fẽ ãzíla drĩ fẽ la ãngũ 'ba adru ĩ̃gbẹ́
ru mẹ́rọ́'bá mídrị̃ ími andre gá rĩ kí drị̃ gá rĩ sĩ 'bo, lẽ mí ụ'dị̃ 'bá Ãmãlẹ̃kĩ̃ rú 'dĩ kí
ũ̃nọ̃kụ́ drĩ̃ gá 'dâ pírí rá, ị́jọ́ 'dĩ sĩ 'bá ãzí agá dó sĩ ị́jọ́ kí drĩ̃ gá ĩ̃dị̃ ku be nĩ. Mí ãvĩ jõ
ị́jọ́ 'dĩ ku!

26

Ãkónã ãfũlépi drĩ̃drĩ̃ rĩ kí ãlu mụdrĩ̃ drĩ̃ be

1 “Ídrĩ ãngũ Úpí Ãdróŋá mídrĩ̃ 'bã fẽlé míní rĩ 'dụ mî ãko rú sĩ rijó ala gá 'bo,
2 lẽ mí ají ãkónã ãfũlépi drĩ̃drĩ̃ míní atrálé ámvụ́ agâlé ãkónã ãlu-ãlu míní salé rĩ
'badrĩ̃ kí pírí gụ́fá sĩ. Ímụ kî trũ ãngũ Úpí Ãdróŋá mídrĩ̃ 'bã pẽlé sĩ ĩ'di rụ́ ĩ̃nzĩ̃jó rĩ gá.
3 Ímụ átáló drĩ̃lẹ́ ru sáwã 'dã sĩ rĩ rụ́ ãzíla íjọ ĩ'diní, ‘Má ají fẽtáŋá 'dĩ ãndrũ Úpí
Ãdróŋá mídrĩ̃ ní sĩ i'dajó má afí dó ãngũ ándrá ĩ'di 'bã ũyõ la najó ãmã áyị́pịka 'baní
'i fẽ la ãmaní rĩ gá 'bo.’
4 Átáló la dó gụ́fâ 'dụ ími drị̃ gá rĩ sĩ ãzíla ĩ'di dó ĩ'di 'bã ãlĩtárĩ Úpí Ãdróŋá mídrĩ̃
drĩ̃ drĩ̃ gá.
5 “'Dã 'bã ũngúkú gá mi dó ị́jọ́ 'dĩ jọ Úpí Ãdróŋá mídrĩ̃ drĩ̃lẹ́ gá: ‘Mâ áyị́pị 'i ándrá
'bá Ãrãménĩyã rú ãngũ pilépi la, 'dụ 'bá ĩ'didrị̃ lị́cọ́ gá rĩ kí trũ mụjó Mĩ̃sị̃rĩ̃ gá. Sáwã
ĩ'bã kí mụjó Mĩ̃sị̃rĩ̃ gá rĩ sĩ kí kãlãfe ándrá were rú, wó acá kí dó sụ́rụ́ ãmbógó ãzíla
ũkpó la rú.
6 Wó 'bá Mĩ̃sị̃rĩ̃ rú rĩ fẽ kí ãmaní ũcõgõ ãzíla 'bã kí ãma ãzị̃ ngalé ãtí'bó ru.
7 'Dã 'bã ũngúkú gá ãma awá Úpí Ãdróŋá ãmã áyị́pịka 'badrĩ̃ rụ́. Are áwáŋá ãmadrĩ̃
rá ãzíla ndre drĩ̃cịŋá, ũcõgõ, ãzíla ĩ̃kpãŋá sĩ ãma ĩ̃kpãjó rĩ rá.
8 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Úpí fẽ 'bá Mĩ̃sị̃rĩ̃ gá rĩ kí acálé ũ̃rĩ̃ ãmbógó la sĩ tálí ĩ'didrị̃ ũkpó rĩ kí sĩ,
ãzíla Mĩ̃sị̃rĩ̃ gâlé rĩ sĩ, anzé dó sĩ ãma drị̃ ũkpó ĩ'didrĩ̃ sĩ rá.
9 Ají ãma 'dâ ãzíla fẽ ãmaní ãngũ málĩ trũ mũ̃'dũ̃-mũ̃'dũ̃ ãnụ́ 'bã sĩ rajó lé be 'dĩ 'i.
10 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, má ají dó ú'dî'da Úpí ní ãkónã drĩ̃drĩ̃ ãfũlépi ĩ'di 'bã fẽlé mání rĩ 'i.’ 'Dã
'bã ũngúkú gá í'bã dó gụ́fâ 'i Úpí Ãdróŋá mídrĩ̃ bã drĩ̃lẹ́ gá ãzíla ísu dó drĩ̃ vũ gá sĩ
ĩ'di ĩ̃nzĩ̃jó.
11 Ífẽ Úpí Ãdróŋá mídrĩ̃ ní ãwãdĩ̃fô ãko ũniyambamba rú ĩ'di 'bã fẽlé míní ãzíla
lị́cọ́ mídrĩ̃ ní rĩ kí sĩ; 'bá Lẹ́vĩ̃ rú ãzíla 'bá ãmị́yọ́ŋá ru u'álépi ĩ̃mi drĩ̃dríŋĩ̃ gá rĩ 'bã
amụ́ kí ãyĩ̃kõ idélé ĩndĩ̃.

12 “Ílí na ãlu-ãlu sĩ, lẽ ífẽ ãlu mụdrị̃ ãkónã mídrị̃ ãfũlépi rĩ drị̃ kí 'bá Lẹ́vị̃ rú, 'bá
ãmị́yọ́ŋá ru, 'bá ĩmvú ru ãzíla 'bá ãwụ́zị̃ ru rĩ 'baní, ị́jọ́ 'dĩ sĩ táwụ̃ñ̃ị cí ĩ'bã kí adrujó
rĩ gá, kí dó sĩ ãko cí ĩ'bã kí lẽlé nalé rĩ ịsụ́ rá. 'Dã 'bã ũngúkú gá,
13 ị́jọ dó, Úpí Ãdróŋá mídrị̃ ní, ‘Áfẽ dó ú'dî'da ãlu mụdrị̃ drị̃ mádrị̃ ãlápítí rĩ 'bá
Lẹ́vị̃ rú, ãmị́yọ́ŋá ru, ĩmvú ru ãzíla ãwụ́zị̃ ru rĩ 'baní cécé míní azị̃lé mání rĩ áni. Má
ãvĩ ị́jọ́ kí ãzí ãlu la drị̃ gá ku.
14 Ána ị́mbị́ la ãlá rĩ sáwã mání 'bá mádrị̃ drãlépi rá rĩ awájó rĩ sĩ ku; á'dụ wókõ la
ãzí sáwã mání adrujó ãndị́ ru rĩ sĩ ku ãzíla áfẽ wókõ la ãzí ídétãŋá ru 'bá drãlépi rá
rĩ ní ku. Áfẽ ãrútãŋá Úpí Ãdróŋá mádrị̃ ní rá; ánga ị́jọ́ pírí míní azị̃lé mání rĩ kí rá.
15 Mí andré drĩ ãngũ angájó 'bũ gá, ãngũ míní u'ájó ãlápítí 'dã gâlé, ãzíla íwi sũsụ́
'bá mídrị̃ Ịsịrayị́lĩ̃ rú rĩ 'baní ãzíla ãngũ míní fẽlé ãma ní rĩ drị̃ gá cécé míní ándrá
ũyõ la najó ãmã áyị́pịka 'baní rĩ áni, ãngũ málĩ trũ mũ̃'dũ̃-mũ̃'dũ̃ lé 'bã sĩ rajó ala gá
ãnụ́ úsã be rĩ gá.’

Ĩmi ũbĩ ãzị́tãŋá Ãdróŋá drị̃ kí vú

16 “Ụ'dụ́ ãndrũ 'dĩ sĩ, Úpí Ãdróŋá mídrị̃ azị̃ míní sĩ ãzị́tãŋá ĩ'didrị̃ kí tã mbajó pírí;
ị́jọ́ 'dĩ sĩ ímba dó sĩ kí tã ími ásị́ pírí sĩ ãzíla ími ídri pírí sĩ.
17 Ãndrũ ĩmi ã'ĩ̃ dó Úpí 'i Ãdróŋá ĩmidrị̃ rú 'bo; ĩna vâ ũyõ sĩ jọjó la ĩmi mụ ĩ'di
ĩ̃nzĩ̃lé rĩ gá rá, sĩ ãzị́tãŋá ĩ'didrị̃ kí tã mbajó pírí, ãzíla ãzị́tãŋá pírí ĩ'di 'bã fẽlé rĩ kí
ngajó.
18 Ãndrũ Úpí lã dó mi ĩ'di 'bã 'bá ũrõ̃drị̃ ru la rú 'bo cécé ándrá ĩ'di 'bã azị̃lé míní
rĩ áni; ãzíla fẽ míní ãzị́tãŋá sĩ ãzị́tãŋá ĩ'didrị̃ kí tãmbajó pírí.
19 Ĩ'di ími 'bã ãmbógó ru sụ́rụ́ ãzí ĩ'di 'bã ũ'bãlé 'dĩ 'baní ãndânĩ, ãzíla mi dó rụ́
kụma ají ĩ̃nzĩ̃tãŋá be ĩ'diní. Mi dó sĩ adru 'bá Úpí Ãdróŋá mídrị̃ ãni ãlá rĩ rú cécé ĩ'di
'bã azị̃lé rĩ áni.”

27

Ãzị́tãŋá Ãdróŋá drị̃ kí sĩjó Írã drị̃ gá rĩ

1 Mụ́sã kí 'bá ĩyõ Ịsịrayị́lĩ̃ drị̃ kí abe jọ kí 'bá 'baní, “Ĩmba ãzị́tãŋá mání fẽlé ĩminí
ãndrũ 'dĩ kí tã pírí.
2 Ụ'dụ́ míní Mĩrĩ Yõrĩdánĩ zajó ãzíla fijó ãngũ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'bã fẽlé míní rĩ agá
rĩ sĩ, mí ị'dị írã 'bara la kí ãzíla mí ase kí ụrụ'bá cí.
3 Írã 'dĩ kí ụrụ'bá gá mí ũsĩ ãzị́tãŋá ãzíla ímbátãŋá 'dĩ kí pírí. Sáwã míní fijó ãngũ
málĩ trũ mũ̃'dũ̃-mũ̃'dũ̃ lé 'bã sĩ rajó ala gá ãnụ́ be Úpí Ãdróŋá mí áyị́pịka 'badrị̃ 'bã
azị̃lé míní rĩ áni rĩ gá,
4 ídrĩ Ĩ̃yị̃ Yõrĩdánĩ za 'bo, mí ị'dị írã 'dĩ kí 'Bé Ĩ̃bálĩ drị̃ gá, cécé mání ãndrũ azị̃lé
míní 'dĩ áni ãzíla mí ase írã 'dĩ kí ụrụ'bá cí.
5 'Dãá ísị ãlĩtárĩ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ ní írã upalé aya sĩ ku rĩ kí sĩ,
6 ãlĩtárĩ míní sị̃lé Úpí Ãdróŋá mídrị̃ ní rĩ lẽ 'ba adru írã upalé ku rĩ sĩ. Ãlĩtárĩ míní
sị̃lé rĩ gá 'dãá mi dó sĩ mání ídétãŋá ivélé ivê rĩ kí ivé,
7 ãzíla mí idé ídétãŋá ásị́ ĩ̃gbẽ̃ drị̃ 'dãá, ína ĩ'di 'bá kí abe ãzíla mí adru ãyĩkõ
ãmbógó la sĩ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ drĩ̃lẹ́ gá.
8 Ísĩ ị́jọ́ ãzị́tãŋá 'dĩ drị̃ kí pírí tọndọlọ írã míní mụlé sị̃lé rĩ kí drị̃ gá múké-múké 'bá
'bã lã kí rû sĩ kí ị́jọ́ ãzí kóru benĩ.”
9 'Dã 'bã ũngúkú gá Mụ́sã kí ãtalo Lẹ́vị̃ rú rĩ kí abe jọ kí Ịsịrayị́lĩ̃, “Mí are drĩ ãma!
Ãndrũ mí acá 'bá Úpí Ãdróŋá mídrị̃ ãni la rú 'bo;

10 ị́jọ́ 'dĩ sĩ mí are Úpí Ãdróŋá mídrị̃ tị ãzíla ímba ãzị́táŋá ĩ'didrị́ mání mụlé fẽlé míní ãndrũ 'dĩ kí tã pírí.”

Ãdróŋá la 'bá ĩ'di tị gãlépi úmgbé rĩ ní drị̃rịma fẽ rá

11 Ụ́'dụ́ 'dã 'bã vúŋá sĩ Mụ́sã jọ 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ drị̃ 'banî,
12 “Ĩdrĩ Ĩyị́ Yõrĩdánĩ za 'bo, ínátị Sĩ̃mọ́nĩ̃ drị́, Lẹ́vĩ̃ drị́, Yụ́dã drị́, Ĩsãkárĩ drị́, Yũ̃sụ́fũ̃ drị́ ãzíla Bénzãmĩnĩ drị̃ 'bã tu kí pá 'Bé Gẽ̃rĩ̃zị́mũ̃ drĩ̃ gá sĩ sũ̃sụ́ ãlá rĩ wijó 'bá kí drĩ̃ gá.
13 Ínátị Rụ́bẽ̃nĩ̃ drị́, Gádĩ drị́, Ásẽ̃rĩ̃ drị́, Zãbũ̃lọ́nĩ̃ drị́, Dánĩ drị́ ãzíla Nãfũtálĩ drị̃ 'bã tu kí pá 'Bé Ĩbálĩ drị̃ drĩ̃ gá sĩ áwãtáŋá wãjó.
14 “'Bá Lẹ́vĩ̃ rú rĩ kí ị́jọ́ 'dĩ kí jọ ụ́'dụ́kọ́ ụrụgá sĩ 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ drị̃ 'baní pírí:

15 ‘'Bá ãlị́gọ́ ru í'dá ĩ̃nzĩ̃lé ĩ̃nzĩ̃-ĩ̃nzĩ̃ rĩ idélépi írã sĩ, báwũ sĩ jõku aya sĩ ãzíla í'dá ĩ'di 'bã idélé ĩ'didrị́ sĩ rĩ ĩ̃nzĩ̃lépi ũní-ũní ru rĩ Ãdróŋá la ĩ'di wã rá; Úpí ngũ̃ í'dá ĩ̃nzĩ̃jó ĩ'di kẽ̃jị́ gá rĩ ũnzí.’
'Bá pírí 'bã jọ kí ‘Ámĩnã!’

16 ‘'Bá átẹ́pĩ̃ kí tị arelépi ãndrẽ be ku rĩ Ãdróŋá la ĩ'di wã rá.’
'Bá pírí 'bã jọ kí ‘Ámĩnã!’

17 ‘'Bá ĩ'di 'bã jĩránĩ 'bã írã lõkókõrí i'dalépi rĩ nzelépi rá rĩ Ãdróŋá la ĩ'di wã rá.’
'Bá pírí 'bã jọ kí ‘Ámĩnã!’

18 ‘'Bá 'bá mị́fị́ kóru rĩ drị̃ 'delépi gẽ̃rĩ̃ ndú gâ sĩ rĩ Ãdróŋá la ĩ'di wã rá.’
'Bá pírí 'bã jọ kí ‘Ámĩnã!’

19 ‘'Bá ãmị́yọ́ŋá, ĩmvú ãzíla ãwụ́zị́ kí ị́jọ́ lị́lẹ́pi pịrị ku rĩ Ãdróŋá la ĩ'di wã rá.’
'Bá pírí 'bã jọ kí ‘Ámĩnã!’

20 ‘'Bá drị̃nzá fẽlépi átẹ́pĩ̃ ní ĩ'di 'bã rũ lajó ụ́kụ́pĩ̃ sĩ rĩ Ãdróŋá la ĩ'di wã rá.’
'Bá pírí 'bã jọ kí ‘Ámĩnã!’

21 ‘'Bá ru lalépi ãnãkpá sĩ rĩ Ãdróŋá la ĩ'di wã rá.’
'Bá pírí 'bã jọ kí ‘Ámĩnã!’

22 ‘'Bá ru lalépi ámvọ́pĩ̃ sĩ rĩ Ãdróŋá la ĩ'di wã rá.’
'Bá pírí 'bã jọ kí ‘Ámĩnã!’

23 ‘'Bá ru lalépi ĩdrâ sĩ rĩ Ãdróŋá la ĩ'di wã rá.’
'Bá pírí 'bã jọ kí ‘Ámĩnã!’

24 ‘'Bá ĩ'di 'bã jĩránĩ 'dị́lépi ũní rĩ Ãdróŋá la ĩ'di wã rá.’
'Bá pírí jọ kí ‘Ámĩnã!’

25 ‘'Bá séndẽ sĩ 'bá mị́fị́ sajó rĩ 'dụ́lépi sĩ 'bá ị́jọ́ kóru rĩ 'dịjó rá rĩ Ãdróŋá la ĩ'di wã rá.’
'Bá pírí 'bã jọ kí ‘Ámĩnã!’

26 ‘'Bá Ãdróŋá tḭ arelépi ku ãzḭtáŋá ãzíla ímbátáŋá ĩ'didrḭ̃ kí tã mbalépi ku rĩ Ãdróŋá
la ĩ'di wã rá.’
'Bá pírí 'bã jọ kí ‘Ámĩnã!’ ”

28

Ãdróŋá la ĩminí Ásḭ̃ ḭ̃gbẽ̃ fẽ rá ĩdrĩ̃ tḭ la are rá rĩ gá

1 Mṹsã jọ Ịsịrayḭ́lḭ̃ ní, “Ídrĩ Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ tḭ are ã'ḭ̃táŋá sĩ ãzíla ãzḭtáŋá ĩ'didrḭ̃
máni fẽlé míní ãndrũ 'dĩ kí tã mba rá, Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ la ími 'bã adrulé sṹrṹ ãzí
ṹnọ́kṹ drḭ̃ gá 'dâ rĩ 'baní pírí ãmbógó ru ãndânĩ.
2 Mí are Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ 'bã tḭ, ĩ'di dó sĩ míní sṹsṹ wi ãzíla ãko 'dĩ kí dó sĩ acá
mí ãni la rú:

3 Úpí mídrḭ̃ la sṹsṹ wi míní táwṹnḭ̃ ĩmidrḭ̃ kí drḭ̃ gá ámvṹ ĩmidrḭ̃ kí abe.

4 Úpí la ĩminí sṹsṹ wi sĩ anzḭ kí tḭjó ũ'bí ru, ĩ'di ĩminí ãkónã kí fẽ kalé ĩyõ rú, ĩ'di tḭ
ãzíla kãbĩlõ ĩmidrḭ̃ 'baní fẽ kpẽ̃lé wẽwẽ rú.

5 Úpí la ĩminí sṹsṹ wi ãzíla ãkónã ĩminí nalé rĩ kí adru ĩyõ rú ĩminí calépi rĩ sĩ.

6 Mi adru drḭ̃lẹ́ba rú míní afí agá ãzíla mi adru drḭ̃lẹ́ba rú míní fũ agá.

7 “Úpí la fẽ mi mẹ́rọ́'bá amṹlépi mí rṹ ã'dḭ gá rĩ kí ndẽ rá. Mẹ́rọ́'bá kí amṹ mí rṹ
ã'dḭ gá gẹ̃rḭ̃ ãlu gâ sĩ, wó kí apá mídrḭ gẹ̃rḭ̃ ndú-ndú gâ sĩ.
8 “Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ la míní sṹsṹ wi ãngũ ĩ'di 'bã fẽlé míní rĩ gá ãzíla ãkónã kí sĩ
ka múké. Jó jõku ĩrá míní ãkónã 'bãjó rĩ kí ga ãkónã sĩ tré-tré sṹsṹ ĩ'di 'bã wilé rĩ sĩ.
9 “Ídrĩ Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ tḭ are ãzíla ãzḭtáŋá ĩ'didrḭ̃ kí tã mba rá, ĩ'di ími 'bã adrujó
'bá ĩ'di ãni ãlá rĩ rú cécé ĩ'di 'bã ándrá ũyõ la najó rĩ áni.
10 'Dã 'bã ũngúkú gá 'bá pírí ṹnọ́kṹ gá 'dâ rĩ kí dó sĩ ndre la rá Úpí pẽ mi ĩ'di 'bã
'bá ru ãzíla kí dó acá ṹrḭ̃ sĩ.
11 Úpí la míní anzḭ kí fẽ wẽwẽ rú, tḭ́ kí fẽ tḭlé ũ'bí ru ãzíla ãkónã fẽ kpẽté-kpẽté
ãngũ ándrá ĩ'di 'bã ũyõ najó mî áyḭ́pḭka 'baní 'i mṵ fẽlé la míní rĩ gá.
12 Úpí la míní uzogó 'bṹ gá rĩ tḭ nzḭ̃ 'dḭlé áyi múké rĩ gá ãzíla ĩ'di ásḭ́ ḭ̃gbẽ̃ 'bã ãzḭ́
pírí míní ngalé rĩ kí drḭ̃ gá. Mi mõ̃rḭ fẽ sṹrṹ ũ'bí 'baní, wó mí icó mõ̃rḭ a'ḭ́lé sṹrṹ ãzí
drḭ ku.
13 Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ la ími 'bã sṹrṹ kí agá 'dâ adrulé drḭ̃lẹ́ gá ḭ́jọ́ pírí kî sĩ, mí icó
adrulé 'bá kí vúlé gá ku. Mi 'bé adru ãko trũ ãzíla ḭ́jọ́ ãzí icó ími ndẽlé ku ídrĩ ãzḭtáŋá
máni fẽlé míní ãndrũ 'dĩ kí vú ũbĩ ásḭ́ pírí sĩ rá rĩ gá.
14 Wó lẽ ígã jõ ãzḭtáŋá máni mṵlé fẽlé míní ãndrũ 'dĩ kí 'bã ãzí ãlu la gẹ̃rḭ̃ ãzí sĩ
jõku míní ḭ̃nzḭ̃táŋá fẽjó ãzíla ãzḭ ngajó ãdroŋa ãzí 'dĩ 'ba ní rĩ sĩ ku.”

Áwãtáŋá ịsṹlé Ãdróŋá tḭ gãŋá sĩ rĩ

15 Mṹsã jọ Ịsịrayḭ́lḭ̃ ní, “Ídrĩ Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ tḭ gã úmgbé ãzíla ídrĩ ãzḭtáŋá máni
fẽlé míní ãndrũ 'dĩ kí ã'ḭ ku, áwãtáŋá ndú-ndú 'dĩ kí pírí ími rṵ rá:

16 Úpí la ãngũ míní ãzḭ ngajó táwṹnḭ̃ rú ãzíla ámvṹ ru rĩ kí wã pírí rá, málĩ icó kí
míní ãfũlé kí agá ku.

17 Úpí la ími wã rá, ãná ãzíla ãkónã míní nalé rĩ icó kí adrulé míní calépi rĩ sĩ ku.

18 Úpí la anzḭ mídrḭ̃ kí wã ãkónã kí trũ rá. Ĩ'di Ãnãkpá tḭ ru ãzíla kãbĩlõ rú 'dĩ kí wã rá.

19 Ĩ'di ími wã míní afí agá ãzíla míní fũ agá.

20 “Ĩdrĩ ḭjọ́ ũnzí kí nga ãzíla Úpí gã úmgbé, ĩ'di áwãtáŋá, ũcõgõ ãzíla drḭ̃nama ají ãzḭ pírí ĩminí ngalé ĩmi drḭ sĩ rĩ kí agá kpere ĩminí ḭĩḭ̃kḭ agá pírí gbõŋáŋá ru.

21 Úpí la ĩyéngã tḭ ãpẽ ĩyéngã vúlé gá ĩmi rụlé ḭ̃ndụ́ ceŋá kóru kpere ĩ'di 'bã ĩmi ḭĩḭ̃kḭ agá pírí ãngũ ĩminí mụlé 'dụlé ĩminí la rú rĩ gá.

22 Úpí la ĩmi co ĩyéngã sĩ, ĩmi ụrụ'bá kí ãvõ-ãvõ ãzíla ĩmi ụrụ'bá la ko tḭ̃rḭ̃-tḭ̃rḭ̃. Ĩ'di ḭ̃tụ́kã ãzíla ãlụ́kụ́kṹ ãcí'bíríto rĩ kí tḭ ãpẽ ãkónã ĩmidrḭ̃ kí izalé. Ãko 'dĩ kí ru idé ĩmi abe íni kpere ĩminí ũdrã agá pírí.

23 'Bṹ ĩmi drḭ̃ gá rĩ la adru cécé bũrônzĩ áni ãzíla vũ ĩmidrḭ̃ la umba ũkpómgboroto rú aya áni.

24 Uzogó kẽjḭ gá Úpí la ĩminí pụ́trụ́ ãzíla cínákí fẽ 'dḭlé angájó 'bṹ agâlé kpere ĩminí ḭĩḭ̃kḭ agá.

25 “Úpí la fẽ mẹ́rọ́'bá ĩmidrḭ̃ amụ́lépi ĩmi rụ́ ã'dḭ gá rĩ kí ĩmi ndẽ rá. Ĩmi mẹ́rọ́'bá kí gbẹ gẽ̃rḭ̃ ãlu rĩ gâ sĩ, wó ĩmi apá ĩ'badrḭ gẽ̃rḭ̃ ndú-ndú gâ sĩ, ãzíla 'bá pírí ṹnọ́kụ́ drḭ̃ gá 'dâ ḭjọ́ 'dĩ kí ndrelépi rá rĩ kí ṹrḭ̃ ãmbógó la kí rụ ḭjọ́ ru ngalépi ĩmi ụrụ'bá gá 'dĩ kî sĩ.

26 Ĩdrĩ ũdrã 'bo, núgúnúke 'bṹ gá rĩ kí ṹbõ̃gṹ abe kí amụ́ ĩmi ĩzá ucelé nĩ ãzíla 'bá ãzí amụ́lépi núgúnúke kí adrolépi ĩmĩ ãvũ drḭ̃ gá 'dãá rá la kí adru 'dá yụ.

27 Úpí la kṹrụ́tẹ́ tḭ ãpẽ ĩmi ụrụ'bá gá ándrá ĩ'di 'bã idélé 'bá Mḭ̃sḭ́rḭ̃ rú rĩ kí ụrụ'bá gá rĩ áni. Ĩ'di fẽ ĩmi ụrụ'bá la ṹkpẽ ãkõzá ru. Ĩmi ụrụ'bá la ura ḭ̃vḭ̃ rú ãzíla ĩmi ĩmi ũvĩ ãrí trũ wó jụ́wẽ 'dĩ icó walé ku.

28 Úpí la fẽ la aza la fi ĩmi drḭ̃ gá cí, ĩ'di ĩmi mḭfḭ kí ãzṹ cí ãzíla ĩmi drḭ̃ la ru iza kpékpé.

29 Drĩ táni adru ḭ̃tụ́ sĩ mi mụ ãngũ ụmvḭ trũ 'bá mḭfḭ kóru rĩ áni ãzíla mí icó gẽ̃rḭ̃ tá míní lẽjó mụjó rĩ ḭsụ́lé ku. Ĩmi icó drḭ̃lẹ́ba málĩ drḭ̃ ḭsụ́lé ãzḭ pírí ĩminí ngalé rĩ kí agá ku. Ála ĩmi ĩ̃kpã ãsḭ̃ŋá kóru, ãko ĩmidrḭ̃ kí ála kí ra rá ãzíla 'bá ãzí ãlu icólépi ĩmi ãzã kolépi rá la la adru 'dá yụ.

30 “Mi tátí dó lẽ ĩzóŋá ãzí 'dụlé míní ũkú ru rá wó 'bá ãzí ndú la la uja ĩ'di 'dụlé ĩ'diní ũkú ru nĩ. Mi jó sḭ rá wó mí icó u'álé ala gá ku. Mi ámvụ́ zãbíbũ drḭ̃ agá zãbíbũ kí sa rá wó mí icó ãka la kí nalé ãluŋá la ku.

31 Tḭ ĩmidrḭ̃ kí ála kí ụlḭ ĩmi drḭ̃ gâ sĩ wó ĩmi icó kí ãzí ãlu la 'bã ĩzá nalé ku. Kãyĩnõ ĩmidrḭ̃ kí ála kí 'dụ ĩmi dḭ̃ kí ndre sĩ ãzíla ícó kí umvilé ĩmidrḭ vúlé ku. Kãbĩlõ ĩmidrḭ̃ kí ála kí fẽ mẹ́rọ́'bá 'baní ãzíla 'bá ãzí icólépi ĩmi ãzã kolépi rá la kí adru yụ

32 Anzḭ ãgọbḭ ĩmidrḭ̃ kí izonzi ĩmidrḭ̃ kí abe ála kí fẽ ãtí'bó ru sụ́rụ́ ãzí gá ĩmi dḭ̃ kí ndre sĩ. Ṵ'dụ́ pírí ĩmi mḭfḭ la adru gẽ̃rḭ̃ gá ĩ'bã ãgõŋá drḭ̃ tẽjó ĩmi ĩ'bã ãgõŋá ũtẽ tí.

33 Sụ́rụ́ ãzí ĩminí nḭ̃lé ku la kí amụ́ ãzíla kí ãkónã ĩminí ãzḭ la kí ngajó ũkpó sĩ sĩ kí sajó rĩ kí palé rá, kí ĩmi ĩ̃kpã ásḭ ũnzí sĩ ãzíla kí ĩmi rụ drḭ̃ ũkpó sĩ.

34 Ḭjọ́ ĩminí ũcõgõ ndrejó ĩmi mḭfḭ sĩ 'dĩ la fẽ ĩminí azalé rá.

35 Úpí la kṹrụ́tẹ́ tḭ ãpẽ ĩmi ụrụ'bá gá. Ĩ'di fẽ ĩmi ụrụ'bá la ṹkpẽ ãkõzá ru i'dójó ĩmi pá alé gá kpere drḭ̃kã gá wó jụ́wẽ 'dĩ icó walé ku.

36 “Úpí la ĩmi dro ũpi ĩmidrḭ̃ ĩminí ũ'bãlé rĩ kí abe sụ́rụ́ ĩminí nḭ̃lé ĩmi áyḭ́pḭka kí abe ku rĩ kí agá ĩmi dó sĩ acá ãtí'bó ru. Ĩmi mụ ãdroŋa ãzí idélé báwũ sĩ ãzíla írã sĩ rĩ kí ḭ̃nzḭ̃lé ãzíla ãzḭ ngalé ĩ'baní 'dãá.

37 'Bá Úpí 'bã sĩ ĩmi drojó ãngũ ĩ'badrị̃ agá rĩ kí idé drị̃nzá ãmbógó la sĩ ịjọ́ ru idélépi ĩmi ụrụ'bá 'dĩ kí sĩ; kí ĩmĩ gụgụ̃ ãzíla kí ĩmi ide-ĩdẽ.

38 “Ĩmi ũri kpẹ̃ ámvụ́ kí agá wẽwẽ rú wó ĩmi ãkónã la kí atrá wereŋá ru ã'dusĩku úmbí 'bã kí najó rá rĩ sĩ.

39 Ĩmi ámvụ́ ãzị́ nga sĩ zãbíbũ sajó rá ãzíla ĩmi kí tã mba múké rá wó ĩmi icó kí sụ́ mvụlé wáyĩnĩ rú jõku ãka la nalé ku ã'dusĩku ụ̃'bụ la kí ũsõ rá.

40 Mị̃zẽ̃yịtụ̃ la zo ãngũ ĩmidrị̃ agá pírí, wó ĩmi icó ãdu la nalé ku ã'dusĩku mị̃zẽ̃yịtụ̃ 'bã ãka la kí zõ nị kí drĩ ku rú.

41 Ĩmi anzị kí tị rá, wó mẹ́rọ́'bá kí amụ́ kí 'dụlé rá, kí dó sĩ acá mãbụ́sụ̃ arụ́lé ã'dị́ gá rĩ kí rú.

42 Ife ãzíla ãkónã ĩmidrị́ ámvụ́ agá rĩ kí Úmbí la kí na pírí.

43 “'Bá ãmị́yọ́ŋá ru u'álépi ãngũ ĩmidrị̃ agá rĩ kí acá kụ́rẹ́ŋị́ ru ãzíla ma kí 'bã ĩmi drị̃lẹ́ gá wó ĩmi adru kí pálé gá.

44 Kí ĩminí séndẽ fẽ dẹ́ŋọ̃ rú rá wó ĩmi icó ĩ'baní dẹ́ŋọ̃ fẽlé ku. Ãsị̃jó kí adru 'bá ĩmi drị̃ celépi rĩ kî rú, wó ĩmi dó acá kótẽ rú.

45 “Áwãtáŋá ndú-ndú 'dĩ kí pírí amụ́ ími drị̃ gá, kpere ĩ'bã kí ími rụ agá ãzíla kí ími ĩl̃ị̃kị̃ rá ã'dusĩku mí are Úpí Ãdróŋá mídrị̃ tị ãzíla ímba ãzị́táŋá ĩ'didrị́ ĩ'di 'bã fẽlé míní rĩ kí tã ku.

46 Áwãtáŋá 'dĩ kí amụ́ pírí ícétáŋá ru ãzíla bị́lẹ́ ĩndụ́lima rú ĩmi drị̃ gá anzị ĩmidrị́ mụlé tịlé drị̃lẹ́ gâlé rĩ kí abe jã 'dâ.

47 Míní ãzị́ ngajó Úpí Ãdróŋá mídrị̃ ní ásị́ ãyĩkõ rú sĩ ãzíla ãyĩkõ sĩ sáwã míní adrujó málĩ trũ rĩ sĩ ku rĩ sĩ.

48 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Úpí la ĩminí mẹ́rọ́'bá kí tị ãpẽ ĩmi 'dụlé ĩmi dó sĩ mụ ãzị́ ngalé ĩ'baní, ãbị́rị́ agá, ĩyị́vị́ trũ ãzíla ĩdrĩ átã adru pílílí ru ãzíla ãko ãzí kóru. Úpí la fẽ la mẹ́rọ́'bá ĩmidrị̃ kí ĩminí cãndí fẽ ãzíla kí ĩminí ũcõgõ fẽ kpere ĩminí ũdrã agá.

49 “Úpí la sụ́rụ́ ĩminí adrujó ĩ'ba abe rá-rá rú la kí ají angájó ụ̃ŋọ́kụ́ 'bã ãsị̃ agá, kí zõ ĩmi drị̃ gá yụ́kụ́ 'bã 'dejó ã'ụ́ drị̃ gá rĩ áni, sụ́rụ́ ĩminí tị ĩ'bã kí jọlé rĩ vãjó ku la,

50 Sụ́rụ́ ãzí ĩminí icólé drị̃ tẽlé ku ãzíla icólépi 'bá ĩyõ kí rulépi ku jõku ásị́ ĩ̃gbẹ̃ 'bãlépi anzị kí drị̃ gá ku la kî.

51 Kí ãnãkpá ĩmidrị̃ kí na ãzíla kí ãkónã ĩmidrị́ ámvụ́ agá rĩ kí upa rá kpere ĩminí ĩl̃ị̃kị̃ agá. Icó kí ĩminí ãko ãzí ífí ãlu la a'belé ku; ãná, wáyĩnĩ ú'dí, ãdu Mị̃zẽ̃yịtụ̃ drị̃ jõku kãjóŋá kí kãbĩlõmvaka kí abe kpere ĩminí ĩl̃ị̃kị̃ agá.

52 Sụ́rụ́ 'dĩ kí táwụ̃ŋị̃ mídrị̃ kí andre ce trộ̃kị́lịrị cí kpere mére Bõrõ rú míní sịlé trộ̃kị́lịrị cí ími ásị́ 'bã sĩ mbajó ũkpó ru 'dĩ kí andi agá. Kí táwụ̃ŋị̃ mídrị̃ kí andre ce ãngũ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'bã fẽlé míní rĩ kí abe trộ̃kị́lịrị cí.

53 “Mẹ́rọ́'bá mídrị̃ kí ími drị̃ gá ũcõgõ ajíjó ĩ'bã kí ími andre cejó trộ̃kị́lịrị cí rĩ sĩ, mi dó ũri ãfũlépi ími ụrụ'bá gá rĩ kí na, mi anzị ãzíla izonzi mídrị́ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'bã fẽlé míní rĩ kí 'bã ĩzá na.

54 Ágọ́bị́ ásị́ ĩ̃gbẹ̃ trũ ĩmi agá 'dâ ãndânĩ rĩ ásị́ la icó adrulé ĩ̃gbẹ́ ru ádrị́pị ní, ũkû ní jõku anzị ĩ'didrị́ acelépi ídri rĩ 'baní ku.

55 Ágọ́bị̃ la gã ĩzá ngọ́tị́ŋá ĩ'didrị́ ĩ'di 'bã nalé rĩ drị̃ fẽlé ĩ'ba ãzí ãlu la ní úmgbé ã'dusĩku ãko ãzí ndú la 'bã acejó ĩ'diní ku mẹ́rọ́'bá 'bã kí ĩ'di ĩcãndĩjó ãzíla cejó trộ̃kị́lịrị rĩ sĩ.

56 Ũkú ásị́ ĩ̃gbẹ̃ trũ ĩmi agá 'dâ ãndânĩ, ru pá alé sĩ vũ tulépi ku rĩ ásị́ icó adrulé ĩ̃gbẹ́ ru ĩ'di 'bã ágô ĩ'diní lẽlé ambamba rĩ ní jõku ĩ'di 'bã ngọ́pị ãzíla ĩ̃zẹ́pị ní ku.

57 Ĩ'di anzị 'bã ũtu ãzíla ũrekeŋá ĩ'diní tịlé rĩ kí na ũní-ũní ru ã'dusĩku mẹ́rọ́'bá ĩmidrị̃ 'bã kí ĩmi cejó trộ̃kị́lịrị cí rĩ sĩ.

58 “Ídrĩ ímbátáŋá Ãdróŋá drị ĩ'di 'bã sĩlé bụ́kṹ ãzịtáŋá drị agá rĩ kí vú ũbĩ ásị pírí
sĩ ãzíla ídrĩ Úpí Ãdróŋá mídrị 'bã rụ́ ũniyambamba rĩ ỉnzị ku,
59 Úpí la míní ãyánĩ ãzíla jụ́wẹ̃ ãzí icólé ĩdãwãlé ku rĩ kí tị ãpẽ ími drị gá anzị mídrị
mụlé tịlé drị̃lẹ́ gâlé rĩ kí abe.
60 Ĩ'di ími drị gá ĩyéngã ũnzí ándrá míní nị̃lé Mị̃sị́rị̃ gâlé rĩ kí ají ãzíla ãyánĩ 'dĩ icó
kí wạlé ku.
61 Úpí la míní ãyánĩ ũví ndú-ndú ãzíla jụ́wẹ̃ ãzí 'bání rụ́ ũlũlé bụ́kṹ sĩ ãzịtáŋá ãzíla
ímbátáŋá Ãdróŋá drị kí sĩjó rĩ agá ku 'dĩ kí tị ape ími ỉ̃lị̃kị̃lé rá.
62 Ídrĩ táni kpẹ̃ lẽlẽgó 'bṹ gá 'dĩ kí áni, ími agá 'dâ 'bá were la kí mụ acelé ídri rú
nĩ ã'dusĩku mí are Úpí Ãdróŋá mídrị tị ku.
63 Cécé Úpí 'bã adrujó ãyĩkõ sĩ ími fẽjó adrujó málĩ trũ ãzíla kãlãfe mídrị 'bã kpẹ̃jó
rĩ áni, gẹ̃rị̃ ãlu 'dĩ sĩ ĩ'di adru ãyĩkõ sĩ ími andijó ãzíla ími ỉ̃lị̃kị̃jó. Ĩ'di ími unze ízókí
trũ ãngũ míní mụlé 'dụlé mí ãni la rú rĩ gá.
64 “'Dã 'bã ũngúkú gá, Úpí la ĩmi iré sụ́rụ́ pírí kí agá, i'dójó wókõ ãlu rĩ gá cajó ãzí
rĩ gá. Ãngũ ĩ'di sĩ ĩmi drojó rĩ gá, ĩmi mụ ãzị ngalé ãdroŋa idélé ife sĩ ãzíla írã sĩ,
ãdroŋa ĩmi jõku ĩmi áyị́pịka 'bã kí ỉnzị̃lé ku rĩ 'banî.
65 Ĩmi icó ásị ỉ̃gbẹ̃ ịsụ́lé ãngũ ãzí gá ku, ãngũ ãzí ĩminí umvelé ĩminí la la adru yụ;
Úpí la ĩmi fẽ adrujó ũrãtáŋá sĩ, ĩmi adru ásị tị̃ŋá kóru ãzíla ĩmi ásị la dó umvú-umvû.
66 Ídri ĩmidrị̃ agá ĩmi drị̃ la ru iza ỉndụ́ ceŋá kóru, ỉ̃tụ́ kí ịnị́ be ĩmi u'á ṹrị̃ drãdrị̃
agá ásị 'bãŋá ko ru.
67 Ĩmi ásị la umvú ṹrị̃ sĩ ãko pírí ĩminí ndrelé rĩ kî sĩ. Ṹ'bụ́tị ãlu-ãlu sĩ ĩmi tátí lẽ la
ĩndró 'bã acá nĩ, wó ĩndró ãlu-ãlu sĩ ĩmi tátí lẽ la ṹ'bụ́tị 'bã acá nĩ.
68 Úpí la ĩmi tị pẽ mẹ́lị̃ sĩ Mị̃sị́rị̃ gá vúlé, drĩ táni ándrá jọ la ĩmi icó gõlé Mị̃sị́rị̃ gâlé
ku rá tí. 'Dã gâlé ĩmi tí lẽ ĩmi ụzịlé mẹ́rọ́'bá ĩmidrị̃ 'baní ãtí'bó ru, wó kí ãzí ãlu la icó
ĩmi ĩgbãlé ku.”

29

Tị icíma Úpí ãni 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ kí abe ãngũ Mṹwábṹ drị̃ agá rĩ

1 'Dĩ kí ãzịtáŋá Úpí 'bã fẽlé Mụ́sã ní sĩ tị icíma idéjó 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ kí abe ãngũ
Mṹwábṹ drị̃ gá rĩ kî; tị icíma 'dĩ ĩ'di Úpí 'bã ándrá idélé ĩ'ba abe 'Bé Hõrébũ gá rĩ 'i.
2 Mụ́sã umve 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ kí pírí ãngũ ãlu gá ãzíla jọ ĩ'baní, “Ỉndre ĩmi mịfị̃ sĩ
ị́jọ́ Úpí 'bã idélé úpí Mị̃sị́rị̃ drị̃ rụ́ ãmbogo ĩ'didrị̃ kí abe ãzíla sụ́rụ́ ĩ'didrị̃ ụrụ'bá gá rĩ
kí rá.
3 Ỉndre vâ ĩmi mịfị̃ sĩ ṹ'bỉ̃táŋá ũkpó ru, tálí ãzíla ị́jọ́ ṹsṹtáŋá ru Úpí 'bã idélé rĩ kí
rá.
4 Wó Úpí nzị̃ ĩmi mịfị̃ sĩ ị́jọ́ 'dĩ kí ndrejó jõku úŋmĩ sĩ ị́jọ́ 'dĩ kí vãjó ãzíla bị́lẹ́ sĩ ị́jọ́
'dĩ kí arejó ku.
5 Ílí kãlị́ sụ 'dĩ kí agá Úpí ri ĩmi drị̃ u'delé ãngũ kõtórõ rú rĩ agâ sĩ, 'dãá bõngó
ĩmidrị̃ kí jõku ãko ĩminí sṹlé ĩmi pá gá rĩ kí abe de kí ku.
6 Ỉna ándrá mũkátĩ ku, ĩmvụ ándrá wáyĩnĩ jõku ãko ũká mvụlé mvụ-mvṹ 'dĩ kí ku.
Wó Úpí Ãdróŋá ĩmidrị̃ fẽ ĩminí ãko 'dĩ kí sĩ ĩmi imbájó 'i Ãdróŋá ĩmidrị̃ 'i.
7 “'Dã 'bã ũngúkú gá ãma dó mụ acálé ãngũ 'dĩ gá 'bo, úpí Sị̃họ́nị̃ Hẹ̃zị̃bọ́nị̃ drị̃ kí
úpí Ṹgị̃ Básãnĩ drị̃ be ãfũ kí amụ́lé ã'dị́ gá ãma rụ́, wó ãndẽ kí rá.
8 Ãpa ãngũ ĩ'badrị̃ rá ãzíla ãfẽ ĩ'di ínátị Rụ́bẹ̃nị̃ drị, Gádĩ drị ãzíla ínátị Mãnásẽ drị̃
'bã nụ́sṹ 'baní ãwítã rú.
9 “Ĩmi ṹ'bỉ̃ ásị pírí sĩ ị́jọ́ tị icíma 'dĩ drị̃ kí vú ũbĩjó, ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi dó sĩ adru drị̃lẹ́ba
rú ị́jọ́ pírí ĩminí idélé rĩ kí agá.

10 Ãndrũ ĩmi utu pá pírí Úpí Ãdróŋá ĩmidrị̃ drị̃lẹ́ gá 'bá ĩmidrị́ ínátị gá drị̃lẹ́ ru, 'bá úpí ru, 'bá ĩyõ, 'bá ãmbogo rú ãzíla 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ kí abe,
11 anzị ĩmidrị̃ kí, ũkú ĩmidrị̃ kí ãzíla ãmị́yọ́ŋá ĩminí ijijá galépi rĩ kí, ĩminí ĩyị́ kolépi u'álépi ĩmidrị́ lịcọ́ gá rĩ kí abe.
12 Ítu pá 'dâ la sĩ fijó tị icíma agá Úpí Ãdróŋá mídrị̃ be, tị icíma 'dĩ ĩ'di tị icíma Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'bã mụlé icílé mí be ụ́'dụ́ ãndrũ 'dĩ sĩ rĩ ãzíla ála umbé la ũyõ naŋá sĩ.
13 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Úpí la dó sĩ ĩmi lã ĩ'di 'bã 'bá ru ãzíla ĩ'di dó sĩ adru Ãdróŋá ĩmidrị̃ rú cécé ĩ'di 'bã ándrá azịlé ãzíla ũyõ la najó ĩmĩ áyị́pịka Ịbụrahị́mụ̃, Ĩsákã ãzíla Yãkó'bõ 'baní rĩ áni.
14 Ma tị icíma 'dĩ idé, ũyõ la naŋá be, adru lú ĩmi abe á'dụ̃sĩ la ku.
15 Ma ĩ'di idé 'bá pírí pá utulépi áma drị̃lẹ́ gá, Úpí Ãdróŋá ãmadrị̃ drị̃lẹ́ gá ãndrũ ãzíla vâ anzị ĩmidrị́ mụlé tịlé drị̃lẹ́ gâlé rĩ 'baní ĩndĩ.
16 “Ĩmĩ ãmgbã rĩ nị̃ kí ãma u'á ándrá Mị̃sị́rị̃ gâlé íngoní yã rĩ drị̃ gá ị́jọ́ rá ãzíla ãma alị kí sụ́rụ́ ãzí 'dĩ kí agâ sĩ íngoní ru yã rĩ gá rá.
17 Ĩndre ãdroŋa ĩ'badrị́ ĩ'bã kí idélé ũnzíkãnã báwũ sĩ, írã sĩ, sílĩvã sĩ ãzíla gólũdĩ sĩ icólépi ru alólépi ku 'dĩ kí rá.
18 Lẽ ĩndre múké-múké ágọ́bị́, ũkú, 'bá lịcọ́ agá jõku sụ́rụ́ ãndrũ pá tulépi 'dâ Úpí Ãdróŋá ãmadrị̃ drị̃lẹ́ gá ru ujalépi ãdroŋa sụ́rụ́ ãzí ndú 'dĩ 'badrị̃ kí ĩ̃nzĩ̃lépi ãzíla ãzị́ ngalépi ĩ'baní rĩ la ũmbã Úpí Ãdróŋá ãmadrị̃ drị̃ umve ĩ'di ụrụ'bá gá. Ị́jọ́ 'dĩ la adru cécé ife ízókí ũjị́ ãdrákĩ rú rĩ áni.
19 “Lẽ ĩndre múké-múké 'bá ãzí 'dâ ãndrũ ị́jọ́ ũyõ 'dĩ drị̃ arelépi rá wó sũ̃sụ́ wilépi ĩ'diní cénĩ-cénĩ rú sĩ ũrãjó la, ‘Ị́jọ́ kí mụ adrulé múké ĩ'diní rĩ drĩ táni mụ drị̃ ũnzĩ sĩ gẽ̃rị̃ ĩ'didrị̃ gá.’ Ị́jọ́ 'dĩ la 'bá múké rĩ kí ĩ̃lĩ̃kĩ̃ pírí 'bá ũnzí rĩ abe trũ-trũ.
20 Úpí icó 'bá 'dĩ 'bã áni rĩ trũlé ku. Be la rá la, ĩ'di 'bã ũmbã velépi ãcí áni rĩ la 'de 'bá ũnzĩkãnã ngalépi rĩ drị̃ gá ãzíla áwãtáŋá pírí sĩlé bụ́kũ̃ 'dĩ agá 'dâ rĩ kí 'de ĩ'di drị̃ gá ãzíla Úpí la dó sĩ ĩ'di ĩ̃lĩ̃kĩ̃ ũ̃nọ́kụ́ drị̃ gá 'dâ rá.
21 Úpí la ĩ'di ãpẽ á'dụ̃sĩ sụ́rụ́ Ịsịrayị́lị̃ drị̃ kí agá 'dãá sĩ ũcõgõ ịsụ́jó, ị́jọ́ jọlé ãzíla sĩlé tị icíma drị́ bụ́kũ̃ Ãdróŋá drị́ ãzịtáŋá drị̃ agá rĩ áni.
22 “Ílí drị̃lẹ́ gá amụ́lépi rĩ kí agá anzị ĩmidrị́ mụlé tịlé drị̃lẹ́ gâlé rĩ kí ãzíla 'bá ãmị́yọ́ŋá ru amụ́lépi ãngũ rá-rá ru 'dã kí agá rĩ kí amụ́ ũcõgõ ãzíla ãyánĩ Úpí 'bã ajílé ãngũ ĩmidrị̃ drị̃ gá 'dĩ kí ndrelé.
23 Ũ̃nọ́kụ́ ala gá rĩ la adru ãngũ ru izalépi rá velépi bãrụ́tị̃ sĩ ãzíla ã'ị́ sĩ rĩ áni, ãngũ sĩ icójó ãkónã sajó ku, ãko ãzí 'bã sĩ icójó angájó ala gá ku, ife ãzíla ásé 'bã kí sĩ icójó angájó ala gá ku cécé Sõdómũ 'badrị́ Gõmórã be, Ãdímã, ãzíla Zẽ̃bũ̃yị́mụ̃ gá ándrá Úpí 'bã ivélé ãcí sĩ ũmbã 'bã ĩ'di najó rĩ sĩ rĩ áni.
24 Sụ́rụ́ pírí ũ̃nọ́kụ́ drị̃ gá 'dâ rĩ kí zị la, ‘Úpí idé dó ị́jọ́ 'dĩ ãngũ 'dĩ rụ́ íni ã'du ị́jọ́ sĩ yã fô? Ásị́sị́ŋá ũmbã 'bã Ãdróŋá najó ambamba rĩ dó ã'du?’
25 Umvitáŋá lã la adru, ‘Ị́jọ́ 'dĩ idé ru íni la 'bá 'dĩ gã kí tị icíma ándrá Úpí Ãdróŋá 'bã icílé ĩ'bã átẹ̃pịka abe sáwã ĩ'di 'bã kí anzéjó ãmvé Mị̃sị́rị̃ gâlé rĩ sĩ rĩ úmgbé.
26 Ri kí ãdroŋa ndú la kí ĩ̃nzĩ̃lé ãzíla ãzị́ ngajó ĩ'baní áyụ, ãvũ̃ kí kí drị̃lẹ́ gá, 'dĩ kí ãdroŋa ãzí ndú ĩ'bã kí jõ drĩ ĩ̃nzĩ̃lé ku la kî ãzíla ãdroŋa Úpí 'bã fẽlé ĩ'baní nĩ ku la kî.
27 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ũmbã na Úpí 'i 'bá ĩ'didrị̃ 'baní rá ãzíla ají dó ãngũ ĩ'badrị̃ drị̃ gá áwãtáŋá pírí sĩlé bụ́kũ̃ 'dĩ agá rĩ kî.
28 Úpí 'a ve dó ĩ'baní ãcí ru ãzíla 'a la dra ĩ'baní ũmbájírílí ru ãzíla unze dó sĩ kí ízókí ãngũ ĩ'badrị̃ kí agá 'dãá rĩ sĩ rá, dro dó sĩ kí ãmị́yọ́ŋá 'bã ãngũ gá 'dĩ ãngũ ĩ'bã kí sĩ ú'da u'ájó ala gá kpere ãndrũ rĩ gá.’

29 “Ị́jọ́ ru zį̃lépi cí 'dĩ kí Úpí Ãdróŋá ãmadrị̃ ãni, wó ị́jọ́ ru i'dalépi rá 'dĩ kí ãmaní anzị ãmadrị̃ kí abe jã 'dâ, ị́jọ́ 'dĩ sĩ ãma dó sĩ ãzị́táŋá 'dĩ kí vú ũbĩ.

30

Drį̃lẹ́ba ịsṵ́lé ru ujajó Ãdróŋá rṵ́ rĩ sĩ rĩ

1 “Ú'dî'da áfẽ míní drį̃lẹ́mmgbọ sĩ ị́jọ́ pẽjó drį̃lẹ́ba kí drĩdríŋĩ gá áwãtáŋá be. Ị́jọ́ 'dĩ drĩ kí dó ru idé pírí mí rṵ́ ãzíla ídrĩ u'á sṵ́rṵ́ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'bãsĩ ĩmi iréjó rĩ kí drĩdríŋĩ gá, mi dó mụ ị́jọ́ mání pẽlé míní rĩ 'bã ị́jọ́ agálé.

2 Ídrĩ ími uja anzị mídrị́ drį̃lẹ́ gâlé rĩ kí abe Úpí Ãdróŋá mídrị̃ rṵ́ ími ásị́ pírí sĩ ãzị́táŋá ĩ'didrị́ mání fẽlé míní ãndrũ 'dĩ kí tã mbajó,

3 'dã 'bã ũngúkú gá Úpí Ãdróŋá mídrị̃ la dó drį̃lẹ́ba mídrị̃ kí fẽ adrulé ídu rĩ 'bã áni. Ãdróŋá 'bã ásị́ į̃gbę̃ la dó adru ími drį̃ gá ãzíla ĩ'di dó ími uja vúlé ãngũ ĩ'di 'bã ándrá sĩ ĩmi iréjó ala gá rĩ kí agâlé rá.

4 Údrĩ táni ĩmi iré agá ãngũ álị́ ãndânĩ ų̃nọ́kṵ́ drį̃ gá 'dâ rĩ kí agá, Úpí Ãdróŋá mídrị̃ la ĩmi atrá ãngũ ãlu gá ãzíla ĩ'di ími ají vúlé,

5 ị́jọ́ 'dĩ sĩ mi dó sĩ mí uja vúlé ãngũ ándrá ími áyị́pịka 'bã kí sĩ u'ájó ala gá rĩ gá. Úpí Ãdróŋá mídrị̃ la fẽ la mi adru drį̃lẹ́ba ru ãzíla mi ũ'bĩkãnã sĩ adru ĩ'baní ãndânĩ.

6 Úpí Ãdróŋá mídrị̃ la ími ásị́ ĩtãrã ãzíla ásị́ anzị mídrị́ mụlé tį̣lé drį̃lẹ́ gâlé rĩ 'badrị̃ abe, ị́jọ́ 'dĩ sĩ mi dó sĩ ĩ'di lẽ ími ásị́ pírí sĩ, ími úríndí sĩ ãzíla mi dó sĩ u'á ãngũ 'dã gá 'dãá.

7 Úpí Ãdróŋá mídrị̃ la áwãtáŋá 'dĩ kí 'bã pírí mẹ́rọ́'bá ími ngũ̃lépi ũnzí ãzíla mi ĩcõcõŋãlépi rĩ 'ba rṵ́.

8 Ídrĩ Úpí tị are ãzíla ídrĩ ãzị́táŋá ĩ'didrị́ mání mụlé fẽlé míní ãndrũ 'dĩ kí tã mba ásị́ pírí sĩ rá,

9 'dã 'bã ũngúkú gá Úpí Ãdróŋá mídrị̃ la ãzị́ pírí ími drị́ 'bã ngalé rĩ kí fẽ adrulé drį̃lẹ́ba ãmbógó la trũ, anzị míní tį̣lé rĩ kí, ãnãkpá mídrị̃ 'bã mvaka kí ãzíla ũri mídrị́ ámvṵ́ agá rĩ kí abe. Úpí Ãdróŋá mídrị̃ la u'á mí sĩ ãyĩkõ sĩ ãzíla ĩ'di ími fẽ adrulé drį̃lẹ́ba ãmbógó la trũ, cécé ãyĩkõ 'bã ándrá ĩ'di fụjó mí áyị́pịka kí sĩ rĩ áni.

10 Ídrĩ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ tị are ãzíla ídrĩ ị́jọ́ ĩ'didrị́ azį̣lé sĩlé Bṵ́kṵ̃ ãzị́táŋá drị́ 'dĩ agá 'dĩ kí vú ũbĩ rá, lẽ mí uja dó mi vúlé ĩ'di rṵ́ 'dõlé ími ásị́ pírí sĩ.”

Ídri jõku Drã pẽjó

11 Mṵ́sã jọ, “Ãzị́táŋá ãndrũ mání fẽlé ĩminí 'dĩ adru kí ũkpómgboroto rú jõku ĩminí sĩ icójó cajó ala gá ku íni la ku.

12 Adru kí ụrụgá 'bṵ̃ gâlé, ĩminí dó sĩ zį̣jó la, ‘Ã'di la tụ ãmaní 'bṵ̃ gâlé nĩ sĩ kí ajíjó ãma rṵ́ 'dõlé ãzíla ị́jọ́ la ũlũjó ãmaní ãma dó sĩ ã'ị̃ la rĩ gá nĩ yã la ku.’

13 Jõku ĩ'di į̃yị́ 'bã 'á 'dã sĩ ĩminí dó sĩ zį̣jó la, ‘Ã'di la dó ãmaní za į̃yị́ 'bã 'á 'dã sĩ sĩ mụjó ajíjó la ãzíla sĩ amṵ́jó ũlũjó la ãmaní, ãma dó sĩ are la ãzíla sĩ ã'ị̃ la benĩ yã?’

14 Yụ, ị́jọ́ Ãdróŋá drị̃ ĩ'di ãni rú ími andre gá 'dĩ, ĩ'di ími tị gá 'dĩ ãzíla ími ásị́ gá 'dĩ, mí ã'ị̃ ĩ'di.

15 “Índre, ãndrũ áfẽ míní drį̃lẹ́mmgbọ sĩ ị́jọ́ pẽjó mũkẽ kí drĩdríŋĩ gá ũnzĩkãnã be, ídri kí drĩdríŋĩ gá drã be.

16 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ ãndrũ áfẽ míní ãzị́táŋá sĩ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ lẽjó, acị́jó gẹ̃rị̃ ĩ'didrị̃ kí agá, ãzị́táŋá ĩ'didrị̃ kí tã mbajó ị́jọ́ azį̣lé rĩ kí abe; mi dó sĩ adru drį̃lẹ́ba rú ãzíla sṵ́rṵ́ 'bá trũ ũ'bí la rú. Úpí Ãdróŋá mídrị̃ la míní ásị́ į̃gbę̃ fẽ ãngũ míní mụlé 'dụ lé sĩ rijó ala gá rĩ gá.

17 “Wó ĩmi ásị̃ drĩ ru uja má rụ́ 'dâ rá ãzíla ĩdrĩ áma tị gã arelé úmgbé ĩminí sĩ
ãvũ̃jó sĩ ãdroŋa ãzí kí ̃ịnzĩjó ãzíla ãzí ngajó ĩ'baní,
18 ájọ ĩminí ụ́'dụ́ ãndrũ 'dĩ sĩ ĩmi ̃ịĩ̃ịkĩ̃ị rá, ĩmi icó u'álé ãzo rú ãngũ ĩminí sĩ zajó 'á
Mĩrĩ Yõrĩdánĩ gá ĩminí mụlé 'dụlé ĩmi ãni la rú rĩ gá ku.
19 “Ụ́'dụ́ ãndrũ 'dõ sĩ ma 'bũ̃ kí umve ̃ụ́ọ́kụ́ be adrujó sãdínĩ rú i'dajó la ĩminí á'bã
ĩmi drĩ̃ịlẹ́ gá ídri kí drã be, drĩ̃ịlẹ́ba kí áwãtãŋá be. Lẽ ĩpẽ ídri, ị́jọ́ 'dĩ sĩ ĩmi dó sĩ u'á
anzị ĩmidrĩ̃ị kí abe ídri rú,
20 ãzíla mi dó sĩ Úpí Ãdróŋá mídrĩ̃ị lẽ, ị́jọ́ ĩ'didrĩ̃ị are, ãzíla ru ĩkpãjó ĩ'di rụ́. Ị́jọ́ 'dĩ
sĩ Úpí Ãdróŋá mídrĩ̃ị ĩ'di ídri mídrĩ̃ị 'i, ĩ'di míní ílí kí fẽ ãzo rú sĩ ãngũ ĩ'di 'bã ándrá
ũyõ najó sĩ fẽjó la mí átẹ́pịka Ịbụrahịmụ̃, Ĩsákã, ãzíla Yãkó'bõ 'baní rĩ gá.”

31

Yósũwã 'bã ãzị̃ i'dójó Mụ́sã 'bã ũngúkú gá rĩ

1 'Dã 'bã ũngúkú gá Mụ́sã mụ drĩ̃ị gá ị́jọ́ jọŋâ trũ 'bá Ịsịrayị́ĩ̃ị drĩ̃ị 'baní,
2 ãzíla jọ, “Áma ílí dó ú'dî'da 120 ãzíla má icó dó adrulé ĩminí drĩ̃ịlẹ́ ru sĩ fũjó ãmvé
ãzíla afíjó ĩmi abe ̃ịdị́ ku. Úpí jọ mání ‘Má icó Ỹyị́ Yõrĩdánĩ zalé ku.’*
3 Úpí Ãdróŋá mídrĩ̃ị lã mụ drĩ̃ị 'delé ími drĩ̃ịlẹ́ gá ãzíla ĩ'di mụ sụ́rụ́ u'álépi 'dãá rĩ kí
̃ịĩ̃ịkĩ̃ịlé, ị́jọ́ 'dĩ sĩ, mi dó sĩ ãngũ ĩ'badrĩ̃ị kí 'dụ mínî. Yósũwã la mụ mụlé ími drĩ̃ịlẹ́ gá sĩ
ími drĩ̃ị 'dejó sĩ zajó nĩ, cécé Úpí Ãdróŋá mídrĩ̃ị 'bã jọlé rĩ áni.
4 Úpí la mụ 'bá 'dã kí ̃ịĩ̃ịkĩ̃ịlé, cécé ĩ'di 'bã ándrá úpí Ãmọ́rĩ̃ị drị́ Sĩ̃ịhọ́nĩ̃ị kí ̃ịĩ̃ịkĩ̃ịjó Ụgĩ̃ị
be ãzíla sụ́rụ́ ĩ'badrĩ̃ị kí ãngũ ĩ'badrĩ̃ị kí abe rĩ áni.
5 Úpí la fẽ la ĩmi kí ndẽ rá ãzíla lẽ ĩnga ị́jọ́ ĩ'ba rụ́ cécé mání azịlé ĩminí rĩ áni.
6 Mí adru jõ ũkpó ru ãzíla ̃ụ́rĩ̃ị kóru. Mí ídé ̃ụ́rĩ̃ị sĩ ku, jõku ími ụrụ'bá 'bã co ãcí kî
sĩ ku. Úpí Ãdróŋá mídrĩ̃ị lã mụ mí be; má icó ími a'belé jõku ími ãzãkolé ku la ku.”
7 'Dã 'bã ũngúkú gá Mụ́sã umve dó Yósũwã 'i ãzíla jọ ĩ'diní 'bá Ịsịrayị́ĩ̃ị drĩ̃ị kí drĩ̃ị
gâ sĩ pírí, “Mí adru ũkpó ru ãzíla ̃ụ́rĩ̃ị kóru, lẽ ímụ 'bá Ịsịrayị́ĩ̃ị drĩ̃ị 'dĩ abe ãngũ Úpí
'bã ándrá ũyõ nalé ĩ'bã áyị́pịka 'baní ĩ'di mụ fẽlé la ĩ'baní rĩ gá ãzíla lẽ mí awa ãngũ
'dĩ ĩ'baní ãko ĩ'bã ni la rú.
8 Úpí ãmgbã rĩ la mụ drĩ̃ị 'delé ĩmi drĩ̃ịlẹ́ gá ãzíla ĩ'di mụ adrulé ĩmi abe. Icó ĩmi
a'belé ku jõku ĩmi ãzãkolé ku la ku. Ĩmi idé ̃ụ́rĩ̃ị sĩ ku; ĩmi ịsụ́ ũkpõ ãkõ ku.”

Ãzị̃ítãŋá lãjó rĩ

9 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Mụ́sã sĩ ãzị́tãŋá 'dĩ kí pírí bụ́kụ̃ gá ị́jọ́ 'bá imbájó rĩ kí abe ãzíla fẽ dó kí
ãtalo Lẹ́vĩ̃ị rú rĩ 'badrị́, 'bá ĩyõ Ịsịrayị́ĩ̃ị drĩ̃ị kí abe pírí kí, 'dĩ kí 'bá ándrá Sãndụ́kụ̃ Úpí
drị́ tị icíma drĩ̃ị ụ'dụlépi rĩ kî
10 'Dã 'bã ũngúkú gá Mụ́sã fẽ ãzị́tãŋá ãtalo 'dĩ 'baní 'bá ĩyõ Ịsịrayị́ĩ̃ị drĩ̃ị kí abe jọ,
“Ílí ázĩ̃rĩ̃ị ãlu-ãlu 'bã ukóŋá gá, ílí sĩ 'bá trũjó mõ̃rị́ sĩ rĩ drĩ̃ị gá, sáwã ̃ụ́mụ̃ nalé bõrõkõ
agá rĩ drĩ̃ị sĩ,
11 ílã dó bụ́kụ̃ ãzị́tãŋá drĩ̃ị 'bá Ịsịrayị́ĩ̃ị drĩ̃ị kí drĩ̃ịlẹ́ gá ĩ'bã kí ru atrá agá Úpí Ãdróŋá
mídrĩ̃ị 'bã drĩ̃ịlẹ́ gá ãngũ ĩ'di 'bã pẽlé rĩ gá.
12 Ĩmi atrá ãgọbị, ũkú, ãzíla anzị nírí kî, ãzíla 'bá ãmị́yọ́ŋá ru ĩmidrị́ táwũ̃ụ́nĩ̃ị gá rĩ
kí abe ãngũ ãlu gá, ị́jọ́ 'dĩ sĩ kí dó sĩ ị́jọ́ are ãzíla ị́jọ́ ̃ụ́nĩ̃ị sĩ Úpí Ãdróŋá ĩmidrĩ̃ị ̃ụ́rĩ̃jó
ãzíla kí sĩ adru múké-múké sĩ ị́jọ́ ãlu-ãlu sĩlé ãzị́tãŋá 'dĩ agá rĩ kí tã mbajó.
13 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, anzị ĩ'badrị́ mụlé tịlé drĩ̃ịlẹ́ gâlé ãzị́tãŋá 'dĩ nĩ̃ịlépi ku rĩ kí dó sĩ are la
ãzíla kí sĩ ị́jọ́ ̃ụ́nĩ̃ị sĩ Úpí Ãdróŋá ĩmidrĩ̃ị rujó ílí ĩminí u'ájó ãngũ ĩminí mụlé 'dụlé ĩmi
ãni la rú rĩ gá ĩdrĩ Ỹyị́ Yõrĩdánĩ za 'bo rĩ gá.”

---

* **31:2** Ãzị́tãŋá Amviŋá 1:37; Kãlãfe 20:12

Ũkpõ fẽjó Yósũwã ní sĩ 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ kí drị̃ cejó rĩ

14 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mụ́sã ní, “Índre drĩ, ụ́'dụ́ mídrị́ míní drãjó rĩ acá dó ãni rú. Mí umve Yósũwã 'i ãzíla ĩmi amụ́ ĩmi i'dalé ĩ'di be Hémã Ãdróŋá ị̃nzị̃jó rĩ agá, ị́jọ́ 'dĩ sĩ ma dó sĩ ĩ'diní ũkpõ fẽ.” 'Dã 'bã ũngúkú gá Mụ́sã mụ kí dó Yósũwã be ru i'dalé Hémã Ãdróŋá ị̃nzị̃jó rĩ agâlé.

15 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí i'da ru Hémã Ãdróŋá ị̃nzị̃jó rĩ agá ãzíla ị́dị́ŋá ũ̃rụ́'bụ̃ rú rĩ tupá kẽjị́tị sĩ fijó Hémã Ãdróŋá ị̃nzị̃jó rĩ drị̃ gá.

16 Úpí jọ Mụ́sã ní, “Ace were mĩ mụ drãlé rá, ãzíla ídrĩ drã 'bo 'bá 'dĩ kí dó i'dó ãdroŋa ndú ãngũ ĩminí mụjó fijó ala gâlé 'dĩ 'badrị̃ kí ị̃nzị̃lé ãzíla kí áma gã úmgbé, kí tị icíma mání icílé ĩ'ba abe rĩ anu rá.

17 Ụ́'dụ́ 'dã sĩ ma acá ĩ'baní ũmbã sĩ, ma kí gã mâ 'bá ru úmgbé ãzíla ma áma ũgõró uja ĩ'baní áyụ ãzíla ma kí ị̃lị̃kị̃ rá. Ị́jọ́ ũnzí ãzíla ũcõgõ ndú-ndú kí a'dé kí drị̃ gá, ị́jọ́ 'dĩ sĩ kí mụ jọlé la ụ́'dụ́ 'dã sĩ, ‘Ị́jọ́ 'dĩ nga kí ru ãma abe 'dĩ 'bã áni la adru Ãdróŋá 'bã adrujó ãma abe yụ rĩ sĩ la ku yã?’

18 Ụ́'dụ́ 'dã sĩ ma áma ũgõró uja ĩ'baní áyụ ị́jọ́ ũnzí pírí ĩ'bã kí ngalé rĩ kî sĩ, ã'dusĩku uja kí ru ãdroŋa ndú la kí ị̃nzị̃lé.

19 “Ú'dî'da ísĩ úngó 'dĩ 'i ãzíla mí imbá ĩ'di anzị Ịsịrayị́lị̃ drị̃ 'baní, 'bã ngo kí ĩ'di, ị́jọ́ 'dĩ sĩ úngó 'dĩ la adru mání sãdínĩ rú 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ kí ị́jọ́ lịjó.

20 Ádrĩ kí ajị́ ãngũ málĩ trũ mũ̃'dũ̃-mũ̃'dũ̃ lé 'bã sĩ rajó ãnụ́ úsã be rĩ gá ãngũ mání ándrá ũyõ najó ma fẽ la ĩ'bã átẹ̃pịka 'baní rĩ gá 'bo, ãzíla drĩ kí ãkónã na sĩ agajó tré ãzíla usejó ãmbógó ru 'bo, kí ru uja ãdroŋa ãzí ndú la 'ba rụ́ sĩ kí ị̃nzị̃jó ãzíla ãzị́ ngajó ĩ'baní áma idejó ide-idê ãzíla kí tị icíma mádrị́ ĩ'ba abe rĩ a'be rá.

21 Wó lị́kị̃ ũnzí la drĩ a'dé kí drị̃ gá drị̃cị́rị̃ abe 'bo, úngó 'dĩ la adru sãdínĩ rú sĩ kí ị́jọ́ lịjó ã'dusĩku anzị ĩ'badrị́ mụlé tịlé drị̃lẹ́ gâlé rĩ icó kí ĩ'di ãvĩlé ku. Ánị̃ ị́jọ́ ĩ'bã kí ũrãlé ngalé 'dĩ sĩ má agụ drĩ kí ãngũ mání ũyõ nalé ma kí agụ ala gá rĩ gâlé ku rú rĩ kí rá.”

22 'Dã 'bã ũngúkú gá Mụ́sã sĩ dó úngó 'dĩ cí ụ́'dụ́ ãlu 'dã sĩ ãzíla imbá dó ĩ'di anzị Ịsịrayị́lị̃ drị̃ 'banî.

23 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí fẽ dó ũkpõ Yósũwã Nụ́nị̃ ngọ́pị ní ãzíla jọ, “Mí adru jõ ũkpó ru ãzíla ũ̃rị̃ kóru ã'dusĩku mĩ mụ 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ kí drị̃ 'delé agụlé ãngũ mání ándrá ũyõ la najó mã mụ fẽlé la ĩ'baní rĩ gá. Ma mụ adrulé ĩmi abe.”

24 Mụ́sã lã mụ ãzị́tãŋá Úpí drị́ 'dĩ kí delé sĩlé bụ́kũ̃ gá idóŋá gá kpere ãsị̃ŋá gá 'bo,

25 fẽ dó ãzị́tãŋá 'bá Lẹ́vị̃ rú ándrá Sãndụ́kũ̃ Úpí drị́ tị icíma drị̃ ujílépi rĩ 'baní,

26 “Ĩ'dụ bụ́kũ̃ ãzị́tãŋá drị́ 'dĩ ãzíla ĩ'bã ĩ'di Sãndụ́kũ̃ Úpí Ãdróŋá ĩmidrị̃ drị́ tị icíma drị̃ 'bã bụ́lụ́ gá, ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩ'di dó sĩ ace 'dãá sãdínĩ rú ị́jọ́ lịjó 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ kí drị̃ gá.

27 Ánị̃ ĩmi drị̃ ũnzĩkãnã íngõpí ãzíla ĩmi are 'bá tị ku íngõpí yã rĩ gá rá. Ĩdrĩ dó ị́jọ́ Úpí drị̃ gã sĩ ịsụ́ 'dĩ sĩ ma drĩ ídri, ĩmi dó ĩ'di gã íngõpí ádrĩ dó drã rá rĩ gá!

28 Ĩmi atrá mání 'bá ĩyõ ĩmidrị́ ínátị gá rĩ kí drị̃lẹ́ka kí abe áma drị̃lẹ́ gá 'dâ pírí, ị́jọ́ 'dĩ sĩ ma dó sĩ ị́jọ́ 'dĩ kí jọ kí drị̃ gá ãzíla ma 'bụ̃ kí umve ũ̃nọ́kụ́ be sãdínĩ rú ị́jọ́ lịjó kí drị̃ gá.

29 Ánị̃ rá drã mádrị̃ 'bã vúlé gá, ĩmi mụ ãndá-ãndá ru ị́jọ́ ũnzí ĩmi izalépi rá rĩ kí ngalé ãzíla ĩmi ĩmi uja gẽrị̃ pịrị mání azịlé ĩminí rĩ a'bejó rá. Ụ́'dụ́ drụ́zị́ amụ́lépi drị̃lẹ́ gá 'dĩ kí agá, lị́kị̃ lã mụ a'délé ĩmi drị̃ gá ã'dusĩku ĩmi mụ ị́jọ́ ũnzí idélé Úpí drị̃lẹ́ gá sĩ ĩ'diní ũmbã fẽjó ãko ĩminí idélé drị́ ĩmidrị̃ kí sĩ rĩ sĩ.”

Úngó Mụ́sã 'bã ngolé rĩ

30 'Dã 'bã ũngúkú gá Mụ́sã lã dó úngó 'dĩ 'i drị̃kã sĩ i'dóŋá gá kpere ãsị̃ŋá gá 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị́ ru atrálépi rĩ kí bị́lẹ́ gá:

32

1 “Ĩmi are, ĩmi 'bá 'bũ gá 'dĩ! Ma mụ ịjọ́ jọlé ĩminí 'dĩ;
Ĩmi are ịjọ́ áma tị gá rĩ 'bá ũnọ́kụ́ gá 'dĩ.
2 Ímbátãŋá mádrị̃ la 'dị ĩmi drị̃ gá uzogó áni;
ãzíla ịjọ́ mádrị̃ la ka ĩmi drị̃ gá cécé andrẹlị́ 'bã kalé rĩ áni,
cécé uzogó 'bã 'dịjó ãko dụlépi ú'dí rĩ kí drị̃ gá rĩ áni,
cécé uzogó 'bã 'dịjó ĩrí ãrãŋá rĩ drị̃ gá rĩ áni.
3 Ma Úpí rụ́ ịcụ́,
'bá ĩ'didrị̃ 'bã ũlũ kí ãmbõgõ Ãdróŋá drị̃ 'bã ịjọ́.
4 Ãdróŋá ĩ'di cécé Írã ũkpó ãma tã mbalépi rĩ áni,
ãzị́ ĩ'di 'bã ngalé rĩ kí pírí ãlá ru ãzíla gẽrị̃ ĩ'didrị̃ kí pịrị.
Ĩ'di Ãdróŋá ã'ĩtãŋá trũ ịjọ́ unzí idélépi ku rĩ 'i, ĩ'di ịjọ́ pịrị ãzíla ũniyamba rĩ kí nga.

5 “Wó ĩmi ã'ĩtãŋá kóru, ĩsị adrujó ĩ'di 'bã anzị ru ku,
ĩmi 'bá ru izalépi rá ãzíla sụ́rụ́ úlétãŋá ru la.
6 'Dĩ gẽrị̃ ĩmi sĩ Úpí ũfẽjó rĩ 'i yã,
ĩmi 'bá azalépi aza-azâ ãzíla ũndũwã kóru 'dĩ?
Adru 'bá ĩmi átẹ́pị rú, ĩmi ũ'bãlépi nĩ,
ĩmi 'bãlépi sụ́rụ́ ru rĩ 'i ku yã?

7 “Ĩmi ũrã drĩ ílí alịlépi 'bo 'dã kí ịjọ́;
ĩzị drĩ 'bá ĩyõ ĩmi tịlépi rĩ kí ã'du ịjọ́ idé kí ándrá ru nĩ yã rĩ sĩ,
ĩzị 'bá ándrá ídu rĩ kí sĩ ĩminí ịjọ́ ídu rĩ kí ũlũjó.
8 Ãdróŋá Ụrụgá ãndânĩ rĩ fẽ ãngũ sụ́rụ́ 'baní ãwítã rú rĩ kí nĩ;
ĩ'di mụ 'bá pírí 'baní ãngũ sĩ rijó rĩ kí awalé 'bo, sĩ ĩ'baní
lõkókõrí kãlãfe sụ́rụ́ anzị Ịsịrayị́lị̃ drị̃ kí vú sĩ.
9 Wó Úpí pẽ anzị Yãkó'bõ drị̃ mụlé tịlé drị̃lẹ́ gâlé rĩ kí adrujó ĩ'di 'bã 'bá ru.

10 “Úpí ịsụ́ kí wãyá co agá ãngũ kõtórõ rú,
'bá kóru, ãlụ́kụ́kụ̃ 'bã sĩ lijó nĩ rĩ agá.
Ũtẽ kí andre ãzíla mba kí tã
cécé ĩ'di 'bã ru mịfị́ ífí tã mbalé rĩ áni.
11 Cécé yụ́kụ́ 'bã ĩ'di 'bã mvaka kí imbájó sĩ ngajó;
ãzíla ĩ'di 'bã ru ụ́pụ́pị́ kí iréjó sĩ kí rụjó múké-múké rĩ áni,
Úpí la Ịsịrayị́lị̃ tãmba sĩ a'déjó ku rĩ gá nĩ.
12 Úpí 'de 'bá ĩ'didrị̃ kí drị̃ nĩ
á'dụ̃sĩ ãdroŋa ĩnzõ rú rĩ kí kọ́lị.

13 “Fẽ ĩ'diní cẽjó ãngũ túpũ rú rĩ kí drị̃ gâ sĩ nĩ,
ãzíla fẽ ĩ'diní ife ífí ámvụ́ agá rĩ kí nalé.
Ịsụ́ kí ãnụ́ ásé agá rĩ írã kí agá;
ife ĩ'badrị̃ Mĩzẽyị́tụ̃ drị̃ nga kí ãngũ írã rú rĩ gá.
14 Tị́, ĩndrị̃ ãzíla kãbĩlõ Básãnĩ gá rĩ kí lé fẽ ĩyõ rú;
kãbĩlógó, ĩndrị̃ ãzíla tị́ ĩ'didrị̃ kí ũniyambamba rú,
ngánũ ĩ'didrị̃ ndẽ ãlãpĩtĩ sĩ rá ãzíla 'bá alagá rĩ ri kí ándrá zãbíbũ idélé ãjị́ ambamba rĩ mvụlé.

15 “'Bá Úpí drị̃* zo kí, acájó kí dó kụ́rẹ́nị́, wó drị̃ ũnzĩ rú;
use kí ãzíla aga kí dó ãkónã sĩ.
A'be kí Ãdróŋá kí 'bãlépi rĩ rá
ãzíla gã kí Írã ũkpó trũ kí palépi rĩ úmgbé.
16 Úpí acá ãjã sĩ ĩ'baní ãdroŋa ĩnzõ rú rĩ kí ị̃nzị̃jó rĩ sĩ;
ãzíla ị́jọ́ ũnzí ĩ'bã kí idélé rĩ sĩ ũmbã na dó sĩ Ãdróŋá ĩ'baní rá.
17 Idé kí ídétáŋá ãdroŋa ĩnzõ rú rĩ 'banî,
ãdroŋa ú'dí ĩ'bã áyị́pịka 'bã kí ị́jọ́ nị̃jó kí drị̃ gá ku la kî,
ãdroŋa 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ 'bã kí ị́jọ́ ị̃nzị̃lé ku íni la kî.
18 Ĩmi ãvĩ ị́jọ́ Írã ándrá ĩmi tịlépi rĩ drị̃ gá rá,
ãzíla Ãdróŋá ũkpó trũ ĩmi palépi rĩ drị̃ gá rá.

19 “Úpí la mụ ị́jọ́ 'dĩ ndrelé 'bo acá ũmbã sĩ
ãzíla gã anzị Ịsịrayị́lị̃ drị̃ kí úmgbé.
20 Úpí jọ, ‘Má icó kí ãzã kolé ị̃dị́ ku,
'dã 'bã ũngúkú gá ma dó ã'du ị́jọ́ la drụ́zị́ ru idé ĩ'ba rụ́ nĩ yã rĩ ndre,
'dĩ kí anzị drị̃ ũnzí, 'bá ãzí ã'ị̃táŋá kóru íni la kî.
21 Fẽ kí mání u'álé ãjã sĩ ãdroŋa 'dá yụ la kí sĩ,
ãzíla fẽ kí ũmbã na ma ãdroŋa ĩ'bã ãni ĩnzõ rú ãzị́ kọ́lị 'dĩ kí sĩ.
Ma sụ́rụ́ pịrị kóru la kí ayú sĩ ĩ'baní ũmbã fẽjó,
ma fẽ la ũmbã 'bã ga kí ásị́ gá sụ́rụ́ ị́jọ́ nị̃lépi ku 'dĩ kî sĩ.
22 Ũmbã mádrị̃ la akó ãcí áni
ãzíla ĩ'di ụ̃nọ́kụ̂ ivé ãko drị̃ la gá 'dĩ kí abe pírí.
Ĩ'di ca ụ̃nọ́kụ́ ị̃ndụ́ gá vụ̃rụ̂lé
ãzíla ma 'bé kí ivé ị̃ndụ́ trũ.
23 Ma lị́kị̃ ãzí ají lị́kị̃ ãzí rĩ drị̃ gá
ãzíla ma 'é mádrị̃ kí ayú pírí kí ụrụ'bá gá.
24 Kí mụ ũdrãlé ãbị́rị́ sĩ, ãyánĩ sĩ
ãzíla jụ́wẹ̃ sĩ.
Ma ãnãkpá ásé agá rĩ kí tị ãpẽ kí u'dị́lé
ãzíla ị̃nị̃ ũjũ trũ rĩ kí tị ãpẽ kí agalé.
25 Ã'dị́ la fẽ 'bá kí mụ ũdrãlé gẹ̃rị̃ agâ sĩ,
ụ̃rị̃ la fi lị́cọ́ kí agá nĩ.
Kãrị́lẹ̃ kí izonzi kí abe kí mụ ũdrãlé,
ũrekeŋá kí ĩdranigo kí abe â'be kí ku.
26 Má icó ándrá kí ị̃lị̃kị̃lé pírí
ị́jọ́ 'dĩ sĩ 'bã ãzí icó ándrá dó sĩ ị́jọ́ agálé kí drị̃ gá ku rĩ gá rá.
27 Wó má icó mẹ́rọ́'bá ĩ'badrị̃ kí a'belé sĩ ru ịpị́jó jọjó la
ĩndẽ 'bá mádrị́ Ịsịrayị́lị̃ drị̃ kí rá la ku,
ịsụ́ 'dĩ sĩ ma Úpí 'i má ụ'dị́ 'bá 'dĩ kí ma 'i.’

28 “Ịsịrayị́lị̃ ĩ'di sụ́rụ́ ị́jọ́ nị̃lépi ku la,
kí ũndũwá kó ru.
29 Icó kí nị̃lé la úndẽ kí ã'du ị́jọ́ sĩ yã rĩ gá ku;
icó kí vâ drụ́zị́ nị̃lé la ã'du idé ru nĩ yã rĩ gá ku.
30 'Bá ãlu la 'bá 1,000 kí ndẽ ã'du ị́jọ́ sĩ
jõku 'bá ị̃rị̃ kí 'bá 10,000 kí dro íngoní ru?

---

* **32:15** *'Bá Úpí drị̃* tị Ĩbũrãníyã drị̃ sĩ *Yẹ́sụ̃rụ̃nị̃ 'i.*

Úpí Ãdróŋá ĩ'badrḭ̃ a'be kí rá;
ĩ'di cécé Írã ũkpó trũ rĩ 'bã ru nzejó ĩ'ba rṵ́ 'dâ rá rĩ áni.
31 Mẹ́rọ́'bá ĩ'badrḭ̃ nḭ̃ kí cé ãdroŋa ĩ'badrḭ̃ kí ũkpõ kóru,
adru kí ũkpõ trũ cécé Ãdróŋá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ áni ku.
32 Mẹ́rọ́'bá ĩ'badrḭ̃ kí cécé zãbíbũ ife salé ámvṵ́ Sõdómũ 'badrḭ̃ Gõmórã be rĩ gá rĩ kî áni.
Ífí ĩ'bã kí kalé rĩ kí ṵ̃jḭ́-ṵ̃jḭ́ ãzíla ãdrákĩ rú;
33 cécé wáyĩnĩ idélé ḭ̃nḭ̃ 'bã ũjũ sĩ rĩ áni.

34 “Úpí ũrã ḭ́jọ́ mẹ́rọ́'bá ĩ'badrḭ̃ 'bã kí idélé rĩ kî;
ãzíla ĩ'di sáwã pḭrḭ ĩ'diní sĩ ĩ'baní drḭ̃rḭma fẽjó rĩ tẽ.
35 Úpí la ãrígọ́tḭ ũfẽ drḭ̃rḭma be nĩ.
Sáwã la acá ĩ'baní sĩ u'dejó rá;
ṵ́'dṵ́ ĩ'badrḭ́ sĩ ḭ̃lḭ̃kḭ̃jó rĩ dó ãni rú ãzíla ṵ́'dṵ́ kí ḭ́jọ́ lḭjó rĩ dó ãni rú.
36 Úpí la 'bá ĩ'didrḭ̃ kí ḭ́jọ́ lḭ
ãzíla ĩ'di ásḭ́ ḭ̃gbḭ̃ fẽ ãti'bo ĩ'didrḭ̃ 'baní nĩ,
drĩ dó ndre la ũkpó ĩ'badrḭ̃ ukó dó rá
ãzíla 'bá ãzí ãtí'bó ru jõku drḭ̃lḭ̃mmgbọ la ace dó ru ku rĩ gá.
37 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí la dó 'bá ĩ'didrḭ̃ kí zḭ,
‘Ãdroŋa la ĩmi ãni ũkpó trũ ĩminí jõ sĩ ásḭ́ 'bãjó kí drḭ́ gá rĩ kí dó íngõlé yã?
38 Ĩfẽ ándrá ãdroŋa 'dĩ 'baní úsã ídétáŋá ĩminí idélé rĩ 'badrḭ̃ nalé
ãzíla ĩfẽ ĩ'baní wáyĩnĩ mvṵlé.
Lẽ ãdroŋa 'dĩ 'bã amṵ́ kí dó ĩmi ãzã kolé!
Ãzíla 'bã angá kí dó ĩmi palé!
39 Ĩndre ma Ãdróŋá ru ma 'i;
ãdróŋá ãzí ndú la yṵ.
Ma 'bá 'dḭ ma 'i ãzíla ma ídri fẽ ma 'i. Ma bḭ́lḭ́mḭ 'bã ma 'i, ma ĩ'diní fẽ jalé ma 'i,
ãzíla 'bá ãzí áma drḭ́ ṵtrḭ́lépi ḭ́jọ́ mání lẽlé rĩ gá la yṵ!
40 Ma áma drḭ́ inga 'bṵ̃ gá sĩ ũyõ najó;
Ãndá ma Ãdróŋá ídri jã 'dâ rĩ i,
41 ádrĩ dó ménéŋá má drḭ́ dḭ̃lépi dḭ̃-dḭ̃ rĩ sḭ́ jĩ 'bo,
áma drḭ́ la ḭ́jọ́ lḭŋá pḭrḭ rĩ idé ra.
Ma ãrígọ́tḭ ũfẽ mẹ́rọ́'bá mádrḭ̃ kí ṵrṵ'bá gá
ãzíla ma drḭ̃rḭma fẽ 'bá áma ngṵ̃lépi ũnzí rĩ 'banî.
42 'É mádrḭ̃ kí mẹ́rọ́'bá mádrḭ̃ kí 'bã ãrí mvṵ;
ménéŋá mádrḭ̃ la 'bá áma drḭ̃ ṵtrḭ́lépi rĩ kí ṵ'dḭ́ rá.
Má icó 'bá ã'dḭ́ 'dḭlépi ma be rĩ kí a'belé ku;
kí jõ táni bḭ́lḭ́mḭ trũ jõku mãbṵ́sṵ́ rú, kí ũdrã rá.’

43 “Ãyĩkõ 'bã fṵ ĩmi ĩmi sṵ́rṵ́ ṵ̃nọ́kṵ́ gá 'dĩ 'bá Ãdróŋá drḭ̃ kí abe,
ã'dusĩku ĩ'di mṵ 'bá ãtí'bó ru 'bá ĩ'didrḭ̃ kí ṵ'dḭ́lépi rĩ 'baní drḭ̃rḭma fẽlé rá.
Ĩ'di ãrígọ́tḭ ũfẽ mẹ́rọ́'bá ĩ'didrḭ̃ 'ba rṵ́ rá;
ãzíla ĩ'di ḭ́jọ́ ũnzí 'bá ĩ'didrḭ̃ 'badrḭ̃ kí trũ rá.”

44 Mṵ́sã amṵ́ kí Yósũwã Nṵ́nḭ̃ ngọ́pḭ be 'bá kí drḭ̃lḭ́ gá úngó 'dĩ ngolé, 'bá kí dḭ̃ are sĩ la.
45 Mṵ́sã la mṵ úngó 'dĩ delé ngo agá pírí 'bá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ 'baní 'bo,

46 jọ ĩ'baní, “Ṵ'dṵ́ pírí sĩ ĩmi ũrã ị́jọ́ ímbátấŋá ãndrũ mání imbálé ĩminí 'dĩ drį̃ gá.
Ị́jọ́ 'dĩ 'bã adru ĩminí bị́lę̣ ĩndṵ́ lima rú, lẽ ĩmi ímbá sĩ anzị ĩmidrį̃ kí, sĩ ãzị́tấŋá sĩ̃lé
'dĩ kí vú ũbĩ̃jó.
47 Ímbátấŋá 'dĩ 'bã adru kí ĩminí ị́jọ́ ãzí ífí kóru la rú ku, 'dĩ kí ị́jọ́ ĩminí sĩ adrujó
ídri rĩ kî. Ị́jọ́ 'dĩ kí ĩminí sĩ u'ájó ídri rú rĩ kî. Ĩmba kí tã ãzíla ĩmi sĩ u'á ílí ãzo rú
ãngũ ĩminí mụlé 'dụlé ĩmi ãni la rú ĩminí Ĩyị́ Yõrĩdánĩ zajó 'bo rĩ gá.”

Mṵ́sã 'bã mụjó drãjó 'Bé Nébõ drį̃ gá rĩ

48 Ṵ'dṵ́ 'dã 'bã vúŋá sĩ Úpí jọ Mṵ́sã ní,
49 “Ímụ 'bé Ãbãrị́mṵ̃ ãngũ Mṵ̃wábṵ̃ drị́ ru ndrelépi táwṵ̃nį̃ Yẽrị́kǫ̃ be rĩ gá, ítụ 'Bé
Nébõ sị́ gâlé, mí undré ãngũ Kãnánĩ drị́ mání mụlé fẽlé anzị Ịsịrayị́lį̃ drį̃ 'baní rĩ 'i.
50 Mi mụ drãlé 'bé 'dã drį̃ gá cécé mí ádrị́pị Ãrọ́nį̃ 'bã drãjó 'Bé Họ́rį̃ drį̃ gá rĩ áni,
51 ã'dusĩku ĩmi ándrá mí ádrị́pị Ãrọ́nį̃ be ĩrį̃trá má rṵ́ ã'į̃tấŋá kóru 'bá Ịsịrayị́lį̃ drį̃
kí drį̃lę̣ gá. 'Dĩ ĩminí ándrá adrujó ĩyị́ Mẽrị́bã drį̃ tị gá, ãni rú táwṵ̃nį̃ Kãdẹ́sį̃ drį̃ gá
'dĩ ãngũ kõtórõ rú Zínĩ drį̃ gá rĩ sĩ. Ĩmi į̃nzį̃ ándrá ãlã mádrį̃ 'bá Ịsịrayị́lį̃ drį̃ kí drį̃lę̣
gá ku.
52 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ mi dó ãngũ 'dã ndre rá-rá ru, wó mí icó dó filé ãngũ mání mụlé fẽlé
anzị Ịsịrayị́lį̃ drį̃ 'baní rĩ gá ku.”

33

Mṵ́sã 'bã sṵ̃sṵ́ wijó sṵ́rṵ́ Ịsịrayị́lį̃ drį̃ 'baní rĩ

1 'Dĩ sṵ̃sṵ́ nábį̃ Ãdróŋá drị́ Mṵ́sã 'bã wilé anzị Ịsịrayị́lį̃ drį̃ 'baní 'dĩ sĩ drã drĩ ku rú rĩ:
2 “Úpí amṵ́ angájó 'Bé Sĩnáyĩ gâlé
ãzíla agá cécé į̃tṵ́ áni Ídõmũ drį̃ gâ sĩ;
ãzíla fẽ dį̃zã ĩ'didrį̃ ní dį̃jó 'bá ĩ'didrį̃ kí drį̃ gá angájó 'Bé Pãránĩ gá.
Amṵ́ mãlãyíkã álĩfũ-álĩfũ abe,
ãcí velépi la trũ ĩ'di 'bã drị́ ãndá rĩ gá.
3 Úpí lẽ 'bá ĩ'didrị́ ãlá rĩ kí rá;
ãzíla ĩ'di 'bá ĩ'didrį̃ kí tã mba nĩ.
Ị́jọ́ 'dĩ sĩ ãma ãvṵ̃ kí ĩ'di 'bã pálé gá
ãzíla ãma ũbĩ kí ãzị́tấŋá ĩ'didrį̃ kí vú.
4 Ãma ũbĩ kí ãzị́tấŋá ándrá Mṵ́sã 'bã fẽlé ãmaní rĩ kí vú,
'dĩ málĩ ãmbógó tã mbalé 'bá Yãkó'bõ drį̃ 'baní rĩ 'i.
5 Úpí acá úpí ru 'bá ĩ'didrị́ Ịsịrayị́lį̃* kí drį̃lę̣ gá,
sáwã drį̃lę̣ 'bá 'badrį̃ 'bã kí ru trajó,
sṵ́rṵ́ Ịsịrayị́lį̃ drį̃ kí abe rĩ sĩ.”
6 Mṵ́sã jọ ị́jọ́ sṵ́rṵ́ Rṵ́bę̃nį̃ drį̃ drį̃ gá,
“Lẽ 'bá sṵ́rṵ́ Rṵ́bę̃nį̃ drį̃ 'bã ũdrã kí ku,
jõku kí kãlãfe 'bã adru were rú ku.”
7 Mṵ́sã jọ ị́jọ́ sṵ́rṵ́ Yṵ́dã drį̃ drį̃ gá,
“Úpí, mí are Yṵ́dã 'bã áwáŋá ĩ'diní ãzãkoma a'ị́ agá mídrị́.
Mí icí kí sṵ́rṵ́ Ịsịrayị́lį̃ drį̃ kí abe 'bá ãlu rṵ́ į̃dị́,
ífẽ ĩ'diní ũkpó sĩ mẹ́rọ́'bá kí ndẽjó.”
8 Mṵ́sã jọ ị́jọ́ sṵ́rṵ́ Lẹ́vį̃ drį̃ drį̃ gá,
“Tãmímũ mídrį̃ kí Ṵ̃rị́mṵ̃ mídrį̃ abe kí 'bá mídrị́ lẽlé lẽlẽ rĩ 'bãni,
mí ṵ̃'bį̃ ándrá kí Másã gá
ãzíla mí ãwã ándrá ĩ'ba abe ĩyị́ Mẽrị́bã gá 'dãá.

---

* **33:5** Bṵ́kṵ̃ ãzí rĩ kí rṵ́ Ịsịrayị́lį̃ 'dĩ umve Yẹ́sṵ̃rṵ̃nį̃ 'i.

9 'Bá Lẹ́vḭ̃ drḭ̃ ã'ḭ̃ kí ándrá ḭjọ́ mídrḭ̃ rá
ãzíla mba kí ándrá tḭ icíma mídrḭ ĩ'ba abe rĩ tã rá.
Kí ándrá ãrútáŋá ru ími ụrụ'bá gá
ndẽ ĩ'baní i'dalé ĩ'bã átẹ́pḭka 'baní ádrḭ́pḭka abe,
jõku anzḭŋá ĩ'badrḭ̃ 'baní rĩ rá.
Ũbĩ kí ãzḭ́táŋá mídrḭ̃ kí vú ã'ḭ̃táŋá sĩ.
10 Kí Yãkó'bõ imbá ḭjọ́ lḭŋá mídrḭ̃ sĩ;
ãzíla Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ imbá ãzḭ́táŋá mídrḭ̃ kí sĩ.
Kí lũbánĩ ivélé ivé-ívẽ rĩ 'bã ími drḭ̃lẹ́ gá
ãzíla ídétáŋá ivélé ivé-ívẽ rĩ abe ãlĩtárĩ mídrḭ̃ drḭ̃ gá.
11 Úpí, íwi sṵ̃sṵ́ sṵ́rṵ́ Lẹ́vḭ̃ drḭ̃ 'baní sĩ zojó ũkpó ru;
mí adru ãyĩkõ sĩ ḭjọ́ ĩ'baní idelé ĩ'bã drḭ sĩ rĩ kî sĩ.
Mí ḭ'ḭ́ mẹ́rọ́'bá ĩ'badrḭ̃ kí,
ífẽ 'ba angá kí ḭ̃dḭ́ ku.”
12 Mṵ́sã jọ ḭjọ́ sṵ́rṵ́ Bénzãmĩnĩ drḭ̃ drḭ̃ gá,
“'Dĩ sṵ́rṵ́ Úpí ní lẽlé
ãzíla tã mbalé nĩ rĩ 'i;
ĩ'di kí ãzã ko ṵ́'dṵ́ pírí sĩ
ãzíla ĩ'di adru kí drĩdríŋĩ gá cí.”
13 Mṵ́sã jọ ḭjọ́ sṵ́rṵ́ Yṵ̃sṵ́fṵ̃ drḭ̃ drḭ̃ gá,
“Úpí 'bã wi sṵ̃sṵ́ ṵ̃nọ́kṵ́ ĩ'didrḭ̃ drḭ̃ gá
uzogó ũnĩ ambamba 'bṵ̃ gá
ãzíla ḭ̃yḭ́ ṵ̃nọ́kṵ́ ḭ̃ndṵ́ gá vṵ̃rṵ̃lé rĩ sĩ;
14 'Bã wi sṵ̃sṵ́ ḭ̃tṵ́kã ãlá rĩ sĩ
ãkónã 'baní sĩ kajó áyi ãlu-ãlu sĩ;
15 'Bã wi sṵ̃sṵ́ 'bé áyḭ́pḭka 'badrḭ̃ kí drḭ̃ gá
ãzíla ãkónã 'bã ka kí sĩ ĩ'baní nĩ jã 'dâ;
16 Lẽ ṵ̃nọ́kṵ́ ĩ'badrḭ̃ 'bã ga pírí ḭjọ́ múké sĩ,
Úpí 'bã sṵ̃sṵ́ mũkẽ ĩ'didrḭ̃ wijó ĩ'diní ḭjọ́ jọjó angájó mḭ̃rḭ̃ velépi ãcí sĩ rĩ agâlé rĩ áni,
sṵ̃sṵ́ 'dĩ 'ba amṵ́ rilé sṵ́rṵ́ Yṵ̃sṵ́fṵ̃ drḭ̃ drḭ̃ gá,
ã'dusĩku ĩ'di drḭ̃lẹ́ ádrḭ́pḭka 'badrḭ̃ 'i.
17 Ãmbõgõ sĩ Yṵ̃sṵ́fṵ̃ ĩ'di cécé mọ́nḭ̃gọ́ kãjãní rĩ áni;
újéke ĩ'didrḭ̃ kí cécé Ṵdrṵ́ ásé agá rĩ drḭ̃ áni,
újéke ĩ'didrḭ̃ kí ãsĩkárĩ álĩfũ-álĩfũ Mãnásẽ drḭ
ãzíla Ḭfṵrayḭ́mṵ̃ drḭ́ álĩfũ mṵdrḭ̃ rĩ áni.
Kí 'bá ĩ'bã jĩránĩ rú rĩ kí iré
ãzíla dro kpere ṵ̃nọ́kṵ́ ḭ̃ndṵ́ 'bã ãsḭ̃ agá.”
18 Mṵ́sã jọ ḭjọ́ sṵ́rṵ́ Zãbṵ̃lọ́nḭ̃ drḭ̃ kí drḭ̃ gá sṵ́rṵ́ Ĩsãkárĩ drḭ̃ be,
“Zãbṵ̃lọ́nḭ̃ ĩmi adru drḭ̃lẹ́ba rú bĩsírã sĩ ĩminí acḭ́ agá ḭ̃yḭ́ drḭ̃ gá 'dâ
ãzíla Ĩsãkárĩ 'baní málĩ 'bã ga ĩmidrḭ́ lḭcọ́ agá tré.
19 Kí 'bá kí umve ĩ'ba rṵ́ 'bé agâlé
ãzíla kí fẽtáŋá ídétáŋá ru múké rĩ kí fẽ;
kí málĩ ḭsṵ́ angájó ḭ̃yḭ́ agá
ãzíla cínákí agá ḭ̃yḭ́ tḭ gâ sĩ.”
20 Mṵ́sã jọ ḭjọ́ sṵ́rṵ́ Gádĩ drḭ̃ drḭ̃ gá,
“Ĩmi ḭcṵ́ Ãdróŋá 'i, ĩ'di 'bá ãngũ ĩmidrḭ̃ nzḭ̃lépi ãmbógó ru rĩ 'i!
Gádĩ mi adru cécé kẹ̃mḭ̃ áni
'bá kí drḭ jõku drḭ̃kã ucíjó.

21 'Dụ ũnọ́kụ́ ãlá ãndânĩ rĩ ĩ'dinî;
sáwã drį̃lẹ́ka Ịsịrayị́lį̃ drį̣ 'bã kí ru trajó ãngũ ãlu gá rĩ gá,
úfẽ ĩsélé ãngũ drį̃lẹ́ drį̣ ĩ'badrį̣
ĩ'di ị́jọ́ lịŋá pịrị Úpí drį̣ nga
ãzíla ĩ'di ãzį̣táŋá fẽlé Ịsịrayị́lį̃ ní rĩ kí tã mba.”
22 Mụ́sã jọ ị́jọ́ sụ́rụ́ Dánĩ drį̣ drį̃ gá,
“Dánĩ ĩ'di cécé kẽmį̃ mváŋá áni;
ĩ'di amvú ãmvé angájó Básãnĩ gá rĩ sĩ.”
23 Mụ́sã jọ ị́jọ́ sụ́rụ́ Nãfũtálĩ drį̣ drį̃ gá,
“Úpí 'bã ásį̣ į̃gbę̃ ĩ'di sụ́rụ́ Nãfũtálĩ drį̣ drį̃ gá,
fẽ ĩ'baní drį̃lẹ́ba sĩ;
ãngũ angájó ándrá kpere į̃yị́ Gãlị́lį̃ gá rĩ 'dụjó.”
24 Mụ́sã jọ ị́jọ́ sụ́rụ́ Ásę̃rį̃ drį̣ drį̃ gá,
“Drį̃lẹ́ba ãndânĩ rĩ Ãdróŋá 'bã fẽ 'ba adru anzị Ásę̃rį̃ drį̣ 'banî,
ádrị́pịka 'bã lẽ kí ĩ'di pírí lẽlẽ,
lẽ úsu ĩ'di ãdu Mį̃zę̃ỵ́tų̃ drį̣ agá.
25 Táwų̃nį̃ mídrį̣ 'bã kę̃jị́tị 'bã adru ũkpó ru aya sĩ ãzíla bũrônzĩ sĩ,
mi dó sĩ ími andre ũtẽ ũkpó ru ụ́'dụ́ pírí sĩ.”

26 “Ĩmi 'bá Ịsịrayị́lį̃ drį̣ 'dĩ, ãdróŋá ãzí cécé Ãdróŋá ĩmidrį̣ áni,
cę̃lépi 'bų̃ gâ sĩ ĩmi ãzã kolépi ũkpó ĩ'didrį̣ sĩ,
ų̃rụ́'bų̃ agâ sĩ rĩ áni la 'dáyụ.
27 Ãdróŋá ĩ'di 'bá ĩminí sĩ apájó ĩmi zį̃jó ĩ'di rụ́ rĩ 'i,
ãzíla aja ĩ'di 'bã drį̣ ĩmi drį̃ gá sĩ ĩmi tã mbajó jã 'dâ.
Ĩ'di mẹ́rọ́'bá kí adro ĩmi drį̃lẹ́ gá rĩ sĩ rá jọjó la,
‘Ĩmi ụ'dị́ kî!’
28 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Yãkó'bõ la dó sĩ u'á ásį̣ į̃gbẹ́ agá ị́jọ́ kóru,
kídí Yãkó'bõ drį̣ lú ĩ'di ãni á'dų̃sĩ
ãngũ múké ãná trũ ãzíla wáyĩnĩ trũ,
'bų̃ 'bã sĩ andrẹlị́ ũsũjó drį̃ la gá rĩ gá.
29 Drį̃lẹ́ba ĩminî, ĩmi 'bá Ịsịrayị́lį̃ drį̣ 'dĩ, 'bá ãzí ĩmi áni la cí yã?
'Bá ãzí cécé ĩmi áni Úpí 'bã tã mbalé nĩ la 'dáyụ.
Úpí ĩ'di gọ́bẹ́rẹ́ ãzíla ménéŋá ĩmidrį̣ 'i
ĩ'di ĩmi tãmba ãzíla ĩmi fẽ ã'dị́ ndẽlé.
Mẹ́rọ́'bá ĩmidrį̣ kí amụ́ mãmálá 'bãlé ĩmi rụ́ sĩ ásį̣ į̃gbę̃ ịsụ́jó
ãzíla ĩmi kí ndẽ rá.”

34

Mụ́sã 'bã drãjó rĩ

1 'Dã 'bã ũngúkú gá Mụ́sã angá ãngũ gbayi Mų̃wábų̃ drį̣ gá sĩ tụjó 'Bé Nébõ sį̣ gá.
Mụ 'Bé Pị́sį̃gã 'bã drį̃ mbílí rĩ gá 'dĩ Yę̃rị́kǫ̃ 'bã wókõ į̃tụ́ 'bã ãfũ agâlé ru rĩ gá. 'Dãá
Úpí i'da ĩ'diní ãngũ 'dã 'i pírí angájó Gį̃lẹ́dį̃ gá kpere Dánĩ gá,
2 ãngũ Nãfũtálĩ drį̣ gá pírí, ãngũ Ịfụrayị́mų̃ 'badrį̣ Mãnásẽ be rĩ kí, ãngũ Yụ́dã drį̣
pírí kpere į̃yị́ į̃tụ́ 'bã 'de agâlé ru rĩ gá.
3 Úpí i'da Mụ́sã ní ãngũ umvelé Nę̃gẹ́vų̃ 'i rĩ ãzíla á'bụ Yę̃rị́kǫ̃ drį̣ táwų̃nį̃ káci drį̣ 'i
kpere ãngũ Zówã drį̣ gá.
4 'Dã 'bã ũngúkú gá, Úpí jọ Mụ́sã ní, “'dĩ ãngũ mání ándrá azịlé mání sĩ ũyõ najó
mã mụ fẽlé la Ịbụrahị́mų̃ ní, Ĩsákã ní ãzíla Yãkó'bõ ní mání jọjó la, ‘Ma mụ ĩ'di fẽlé

anzị ĩmidrị̃ mụlé tịlé drị̃lẹ́ gâlé rĩ 'baní rĩ 'i.’ Áfẽ ĩ'di ndrelé míní mịfị̃ sĩ, wó mí icó calé ala gâlé ku.”

5 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ ãtí'bó Úpí drị̃ Mụ́sã uja dó drãlé Mũ̃wábũ̃ gá 'dãá cécé ándrá Úpí 'bã jọlé rĩ áni.

6 Úpí ĩ̃sĩ̃ dó ĩ'di Mũ̃wábũ̃ gá 'dãá, á'bụ gá ãngũ Mũ̃wábũ̃ 'badrị̃ tị ru ndrelépi Bẽ̃tĩ̃pẹ́yọ́rĩ̃ be rĩ gá, wó kpere ãndrũ 'bá ãzí ndre ĩ'di 'bã ĩnádrĩ̃ ku.

7 Sáwã Mụ́sã 'bã ándrá drãjó rĩ sĩ, ílí la 120, ịsụ́ 'dĩ sĩ mịfị̃ la ace kí ru ídri ãzíla ụrụ'bá la ũkpó ru.

8 Anzị Ịsịrayị́lĩ̃ drị̃ awá kí Mụ́sã 'i ãngũ gbayi Mũ̃wábũ̃ drị̃ gá ụ́'dụ́ kãlị́ na kpere ụ́'dụ́ áwáŋá drị̃ 'bã kí ukó agá.

9 'Dã 'bã ũngúkú gá úríndí ũndũwã drị̃ tõ dó ru Yósũwã Nụ́nĩ̃ ngọ́pị agá ã'dusĩku Mụ́sã tĩ̃ ándrá drị̃ ĩ'di drĩ̃ gá rá. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ drị̃ ĩ̃nzĩ̃ kí ĩ'di rá ãzíla nga kí ị́jọ́ kí cécé Úpí 'bã ándrá azịlé Mụ́sã ní rĩ áni.

10 I'dójó ụ́'dụ́ 'dã sĩ, nábĩ̃ ãzí ãfũlépi Ịsịrayị́lĩ̃ gá Úpí 'bã sĩ ị́jọ́ jọjó ĩ'di be mịfị̃ gá-mịfị̃ gá Mụ́sã áni la 'dáyụ.

11 Nábĩ̃ ãzí ndú Úpí 'bã tị pẽlé tálí kí idéjó ị́jọ́ ũ̃sũ̃táŋá ru rĩ kí abe Mĩ̃sĩ́rĩ̃ gá Fãráwũ drĩ̃lẹ́ gá ãmbogo ĩ'didrĩ̃ kí abe, ãzíla sụ́rụ́ ĩ'didrĩ̃ drĩ̃ gá pírí cécé Mụ́sã áni la 'dáyụ.

12 Nábĩ̃ ãzí ndú ị́jọ́ ũkpó ãzíla ícétáŋá ũ̃rĩ̃ fẽlépi rĩ kí ngalépi Mụ́sã drĩ̃ áni 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ drĩ̃ kí drĩ̃ gâ sĩ la 'dáyụ.

Bụ́kṹ̃
Rụ́tṹ̃
drı̨̃

Bụ́kṹ̃ Rụ́tṹ̃ drı̨̃ 'dĩ jọ ı́jọ́ Ũkú Mṹwábṹ̃ ízó ru umvelé Rụ́tṹ̃ 'i rĩ drı̨̃ gá. Mṹwábṹ̃ kí Yãhụ́dı̨̃ kí 'bã mẹ́rọ́'bá. 'Bá ãzí Yãhụ́dı̨̃ rú ãlu Bẹ̃tẹ̃lẹ̃hẹ́mṹ̃ gá la mvi kí ũkú ĩ'didrı̨̃ be ãzíla anzı̨ kí trũ rílẽ 'bã ı́jọ́ sĩ Mṹwábṹ̃ gá ãzíla ĩ'di 'bã ngọ́pı̨ ãlu rĩ dụ ũkú ru la Rụ́tṹ̃ 'i. Ágọ́bı̨́ 'dĩ ũdrã kí ngọ́pı̨ka kí abe rá wó a'be ĩ'di 'bã ũkû Nãwṹmı̨̃ kí ngọ́pı̨ka 'bã ũkúka kí abe ãwṹzı̨́ ru. Nãwṹmı̨̃ la mụ jọlé la ĩ'di ãgõ Bẹ̃tẹ̃lẹ̃hẹ́mṹ̃ gá 'bo, ngọ́pı̨ 'bã ũkú ãwṹzı̨́ ru Rụ́tṹ̃ ĩbĩ ru ĩdrâ rṹ ãzíla ã'ı̨ Ãdróŋá 'i Ãdróŋá ĩ'didrı̨̃ rú. Táni Nãwṹmı̨̃ 'bã kí ãgõ agá Bẹ̃tẹ̃lẹ̃hẹ́mṹ̃ gâlé drı̨́-drı̨́ ru rá tí, Ãdróŋá 'de Bõwázĩ ádrízã múké ãzíla málĩ trũ rĩ 'bã drı̨̃ sĩ Rụ́tṹ̃ 'dụjó ĩ'diní ũkú ru ãzíla ri dó vâ sĩ Nãwṹmı̨̃ tãmbalé. Ũri ãfũlépi Bõwázĩ 'ba rú Rụ́tṹ̃ be rĩ 'bã ãzí ĩ'di úpí Dãwṹdı̨̃ 'i.

Á'dígó Rụ́tṹ̃ drı̨̃ gá 'dĩ icé ãmaní Ãdróŋá la ásı̨́ ı̨̃gbẹ̃ i'da 'bá sṹrṹ cí rĩ gá ĩ'di ã'ı̨̃lépi ãzíla acálépi 'bá ĩ'didrı̨̃ kí 'bã ãzí ru rĩ ní rá.

Ḭ̃ḭ̃mẹ́lẹ̃kı̨̃ 'baní mụjó rílẽ sĩ Mṹwábṹ̃ gá rĩ

1 Ándrá ídu 'bá Ịsịrayı́ḭ̃ drı̨̃ 'bã kí adrujó úpí kóru rĩ sĩ,* rílẽ a'dé ãngũ Ịsịrayı́ḭ̃ drı̨̃ gá. Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ágọ́bı̨́ ãzí u'álépi Bẹ̃tẹ̃lẹ̃hẹ́mṹ̃ gá Yụ́dã gá rĩ 'dụ ĩ'di 'bã ũkû 'i, ĩ'di 'bã ngọ́pı̨ka ı̨̃rı̨̃ rĩ kí trũ sĩ mụjó u'ájó ãngũ Mṹwábṹ̃ drı̨̃ gá ṹ'dṹ were ãni.

2 Ágọ́bı̨̃ 'bã rṹ Ḭ̃ḭ̃mẹ́lẹ̃kı̨̃ 'i ãzíla ũkû 'bã rṹ Nãwṹmı̨̃ 'i. Anzı̨ ĩ'didrı̨̃ kí Málọ̃nı̨̃ kí Kḭ̃ḭ̃yọ́nı̨̃ be. 'Bá 'dĩ kí 'bá Ĩfũrátã gá sṹrṹ Bẹ̃tẹ̃lẹ̃hẹ́mṹ̃ Yụ́dã gá rĩ gá la kî. 'Bá 'dĩ mụ kí dó Mṹwábṹ̃ gá ãzíla ri kí dó u'álé 'dãá.

3 'Dã 'bã vúlé gá, Ḭ̃ḭ̃mẹ́lẹ̃kı̨̃ drã rá á'be dó Nãwṹmı̨̃ 'i ĩ'di 'bã anzı̨ ı̨̃rı̨̃ 'dĩ kí abe.

4 Ngọ́pı̨ka ı̨̃rı̨̃ 'dĩ a'dṹ kí ũkú ru Mṹwábṹ̃ ízó Ṹrı̨́pã kí Rụ́tṹ̃ be. 'Dĩ sĩ u'á kí dó 'dãá ílí mụdrı̨́ 'bo.

5 Málọ̃nı̨̃ ũdrã kí vâ Kḭ̃ḭ̃yọ́nı̨̃ be rá, Nãwṹmı̨̃ ace dó ru ágó kóru ãzíla ngọ́pı̨ka ı̨̃rı̨̃ 'da kí kóru.

Nãwṹmı̨̃ 'baní ãgõjó Rụ́tṹ̃ be Bẹ̃tẹ̃lẹ̃hẹ́mṹ̃ gá rĩ

6 Ṹ'dṹ ãzí vúlé gá Nãwṹmı̨̃ la mụ arelé la Mṹwábṹ̃ gâlé Úpí wi sṹsṹ 'bá Ịsịrayı́ḭ̃ drı̨̃ 'baní ãkónã fẽŋá sĩ 'bo íni, itú kí ru ũkúka kí abe sĩ gõjó vúlé ĩ'badrı̨́ Ịsịrayı́ḭ̃ gâlé.

7 Nãwṹmı̨̃ mụ dó ũkúka ı̨̃rı̨̃ 'dĩ abe a'be kí ãngũ ĩ'bã kí sĩ u'ájó 'dã 'i, ko kí drı̨̃ mụjó vúlé ãngũ Yụ́dã drı̨̃ gá.

8 Wó ĩ'baní mụ agá gẽrı̨̃ gá 'dâ Nãwṹmı̨̃ jọ ũkúka 'banî, "Ĩminí mụjó má be rĩ kẽjı̨́ gá ĩgõ vúlé ĩmĩ andreka 'badrı̨́ lı̨́cọ́ gâlé, ãzíla Úpí 'bã ũfẽ ĩmi ũyá sĩ ĩminí ásı̨́ ı̨̃gbẹ̃ idéjó ĩmĩ ágóka ũdrãlépi rá rĩ 'baní ãzíla mání rĩ sĩ.

9 Lẽ Úpí 'bã wi ĩminí sṹsṹ ĩmi tãmbajó ásı̨́ ı̨̃gbẹ̃ sĩ ágó ãzí kí rụjó."

Nãwṹmı̨̃ amvu kí jṹjṹ sĩ ãzíla jọ ĩ'baní ĩmụ dô, ı́jọ́ 'dĩ sĩ, i'dó kí dó sĩ awálé,

10 ãzíla jọ kí ĩ'dinî, "Yụ ãlẽ mụlé mí be 'bá mídrı̨̃ 'ba rṹlé ĩndĩ."

11 Wó Nãwṹmı̨̃ jọ, "Mâ ı̨̃zẹ́pı̨kâ, ĩgõ vúlé. Ĩlẽ mụlé má be ĩndĩ ã'du ı́jọ́ sĩ yã? Má icó anzı̨ ãzí kí tı̨lé ı̨̃dı̨́, kí dó sĩ zo ĩminí ágó ru rá yã?

12 Yụ mâ ı̨̃zẹ́pı̨kâ ĩgõ vúlé 'bá ĩmi tı̨lépi rĩ 'badrı̨́ kogâlé, ã'dusĩku áde kpánĩ-kpánĩ 'bo sĩ ágó rụjó. Ádrĩ táni 'bã la áma ásı̨́ gá icó tátí rá, ãzíla ádrĩ tá icó u'álé ágó be ı̨́nı̨́ ãndrũ 'dĩ sĩ anzı̨ kí tı̨jó rá,

---

* **1:1** *Adrujó úpí kóru rĩ sĩ.* Bĩbĩlíyã ãzí rĩ jọ kí *'bá ı̨́jọ́ lı̨́lẹ́pi rĩ rụ kí ándrá 'dĩ sĩ ãngũ nĩ.*

13 ĩmi icó tá anzị la 'da kí ũtẽlé zo agá sĩ kí rụjó ágó ru rá yã? Ĩmi icó sĩ ágó ãzí
ndú la kí rụlé ku yã? Yụ ĩmi idé 'dĩ áni ku mâ ĩzẹ́pịkâ! Ị́jọ́ uja kí ru mání ũjị́-ũjị́ ndẽ
ĩmidrị̃ kí rá, ã'dusĩku Úpí uja ru drị́ áma ụrụ'bá gá ũnzí."
14 I'dó kí vâ awálé ĩdị́, 'dã 'bã ũngúkú gá Ụ̃rị́pã amvu dó ĩdrâ 'i, azị dó sĩ ĩ'diní ãzíla
gõ dó rá. Wó Rựtự̃ ĩbĩ ru ãsítáŋá sĩ u'álé Nãwụ́mị̃ be. 15 Nãwụ́mị̃ jọ ĩ'diní, "Índre, mî
ãjágô gõ vúlé 'bá ĩ'didrị̃ 'ba rụ́ ãzíla ãdroŋa ĩ'didrị̃ 'ba rụ̃lé 'bo. Lẽ ígõ vâ vúlé 'bá
mídrị̃ 'ba rụ́ ĩ'di be."
16 Rựtự̃ umvi ĩ'diní, "Lẽ ị́jọ mání má a'be mi sĩ gõjó vúlé la ku, ãma mụ mí be, ãngũ
míní sĩ mụjó rĩ gá ãzíla ãngũ míní sĩ u'ájó rĩ gá. 'Bá mídrị̃ kí adru 'bá mádrị̃ kî, ãzíla
Ãdróŋá mídrị̃ la vâ adru Ãdróŋá mádrị̃ 'i.
17 Ãngũ míní drãjó rĩ gá ma vâ drã 'dãá, ãzíla ãngũ ími ĩs̃ĩjó rĩ gá ála vâ áma ĩs̃ĩ
'dãá. Lẽ Úpí 'bã fẽ mání drĩ̃rịma ũnzí la ádrĩ ị́jọ́ ãzí idé ími a'bejó rá rĩ gá, wó drã la
rá la ãma awa mí be nĩ̃."
18 Nãwụ́mị̃ la mụ ndrelé la Rựtự̃ umbé dó ru ásị́ mụjó ĩ'di be rĩ gá rá, a'be jọjó la
ĩ'diní 'bã gõ vúlé rĩ rá.
19 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ ũkú ĩrĩ̃ 'dĩ amụ́ kí dó kpere ĩ'baní acá agá Bẹ̃tẹ̃lẹ̃hẹ́mụ̃ gá. Kí mụ acálé
'bo, ũkú táwụ̃nị̃ agá 'dãá rĩ amụ́ kí ĩ'di a'ị́lé ãyĩkõ sĩ ãzíla zị kí dó sĩ, "'Dĩ ãndá-ãndá
ru Nãwụ́mị̃ 'i yã?"
20 Nãwụ́mị̃ umvi ĩ'ba ní, "Ĩmi umve ma Nãwụ́mị̃ 'i ku rá la Márã† 'i ã'dusĩku Ãdróŋá
Ũkpó 'Dị́pị fẽ mání ũcõgõ.
21 Mání ándrá mụjó rĩ sĩ, ámụ ándrá 'bá trũ ũ'bí ru, wó Úpí ají ma lị́cọ́ gá 'dõlé
drị́drị́ ru 'bá kóru. Ĩmi dó áma umve Nãwụ́mị̃‡ la ã'du ị́jọ́ sĩ, ịsụ́ Úpí Ũkpó 'Dị́pị lị
áma ị́jọ́ ãzíla ají mání ũcõgõ?"
22 'Dĩ dó bãsĩ ũví Nãwụ́mị̃ 'bã ándrá ãgõjó Mũ̃wábũ̃ gâlé ũkû Rựtự̃ Mũ̃wábũ̃ ízó ru
rĩ be rĩ 'i. Ịsụ́ sáwã 'dĩ dó bãsĩ ãná umvelé bálẽ§ rĩ lãjó rĩ 'bã i'dójó Bẹ̃tẹ̃lẹ̃hẹ́mụ̃ gá rĩ.

2

Rựtự̃ 'bã ãzị̃ ngajó Bõwázĩ drị́ ámvụ́ agá rĩ

1 Nãwụ́mị̃ 'bã ágô Ị̃lị̃mẹ́lẹ̃kị̃ 'bã kãká ãzí ĩ'badrị́ ínátị gá kụ́rẹ́nị́ ru rụ́ kụlépi kũ̃kũ̃
rĩ 'bã rụ́ Bõwázĩ 'i.
2 Ụ'dụ́ ãlu Rựtự̃ Mũ̃wábũ̃ ízó ru rĩ jọ Nãwụ́mị̃ ní, "Má icó tá mụlé ãná ródóvúlé ndrũ̃
trũ 'bá cí icólépi áma ízákĩzã ndrelépi rá rĩ drị́ ámvụ́ agá rá yã?" Nãwụ́mị̃ umvi, "Ímụ
'bánî, mâ ũkû."
3 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Rựtự̃ mụ dó rá i'dó dó ãná ródóvúlé ndrũ̃lé 'bá ãná lãlépi rĩ kí vúlé gá.
'Dãá ịsụ́ dó ru ãná ndrũ̃ agá Ị̃lị̃mẹ́lẹ̃kị̃ 'bã kãká Bõwázĩ drị́ ámvụ́ agá.
4 Sáwã were vúlé gá Bõwázĩ acá angájó Bẹ̃tẹ̃lẹ̃hẹ́mụ̃ gâlé rĩ sĩ ãzíla zị 'bá ãná lãlépi
rĩ kí jọ ĩ'baní, "Ásị́ ĩgbẹ̃ Úpí drị̃ 'ba adru ĩmi abe!"
Umvi kí ĩ'diní, "Ásị́ ĩgbẹ̃ Úpí drị̃ 'ba adru vâ mí be ĩndĩ!"
5 Bõwázĩ zị ãmbógó 'bá ãná lãlépi rĩ 'badrị̃ 'i, "Ũkú ú'dí 'dã ã'di ãni?"
6 Ãmbógô umvi, "'Dã Rựtự̃ Mũ̃wábũ̃-ízó ru amụ́lépi Nãwụ́mị̃ be angájó Mũ̃wábũ̃
gâlé rĩ 'i.
7 Zị tá ma sĩ ãná ródóvúlé ndrũ̃jó 'bá ãná lãlépi rĩ kí vúlé gá 'dâ. I'dó tá ãzị̃ ngalé
ũkpó ru ũ̃'bụ́tị sĩ, rá la avị́ lú índríkã gá 'dãá sáwã were sĩ."
8 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Bõwázĩ mụ dó Rựtự̃ rụ̃lé ãzíla jọ dó ĩ'diní, "Mí are ma, mâ ĩzẹ́pị, ímụ jõ
ãná ródóvúlé ndrũ̃lé ámvụ́ ãzí ndú la agá ku ãzíla mí a'be jõ ãngũ 'dĩ ku. Índrũ̃ ãná
ródóvúlé izonzi mádrị̃ ãti'bo rú 'dĩ kí vúlé gá 'dâ ãni rú.

---

† **1:20** *Márã* 'bã ífí "ũcõgõ rú 'i." ‡ **1:21** *Nãwụ́mị̃* 'bã ífí "ãyĩkõ rụ́ 'i." § **1:22** Ãná ngánũ rú 'dĩ ála umve la mũndú tị sĩ *"bálẽ."*

9 Ími mịfị̃ 'bã adru ámvṹ 'bá 'bã kí sĩ ãná lãjó rĩ gá, í'de izonzi kí vú gâ sĩ. Ájọ 'bá
ãgọbị rú 'dĩ 'baní 'bã fẽ kí jõ míní ũcõgõ ku. Ỵyị́ vị́ drĩ ími ndẽ rá, ímụ ỵyị́ mvụ́lé
ãkójó sĩ ỵyị́ tõjó rĩ gá ĩ'ba rṹ 'dãá."
10 Ỵjọ́ 'dĩ sĩ Rụ́tṹ tị̃ dó ãja, ilú dó drỹ̃ vṹrṹ ãrútáŋá ru. Jọ, "Ma ãmỵ́yọ́ŋá, mí i'da
mání ásị́ ỵ̃gbẽ́ íni ã'du ỵjọ́ sĩ yã?"
11 Bõwázĩ umvi, "Má are ỵjọ́ ãzị́ míní ngalé mî ĩdrâ ní mî ágô 'bã drãjó 'bo rĩ sĩ rĩ
kí drỹ̃ gá pírí rá. Únze vâ mání ỵjọ́ míní mî átẹ́pị kí a'bejó mî ãndrẽ be, sṹrṹ mídrỹ̃ kí
abe ãzíla míní amṹjó u'ájó 'bá míní nỹ̃lé ku 'dĩ kí abe rĩ rá.
12 Úpí 'bã ũfẽ mi calépi rĩ sĩ ỵjọ́ míní idélé 'dĩ kí sĩ 'dĩ Ãdróŋá Ịsịrayỵ́lỹ̃ drỵ́ míní sĩ
amṹjó ĩ'di rṹ sĩ ími tãmbajó rĩ 'i."
13 Rụ́tṹ jọ, "Ãmbógó míní áma ásị́ ũŋmỹ̃jó rĩ sĩ ãzíla míní ỵjọ́ jọjó mání ásị́ ỵ̃gbẽ́ sĩ
rĩ sĩ, ífẽ má ịsṹ ásị́ ỵ̃gbẽ́ jã 'dâ mání adrujó izonzi mídrỵ̃ ãzị́ gá 'dĩ kí abe trũ trũ ku rá
tí."
14 Sáwã ãkónã najó rĩ la mụ calé 'bo, Bõwázĩ jọ Rụ́tṹ ní, "Mí amṹ, ãma amṹ kí íná
nalé. Ídũ íná tẹ́bị́ agâlé." Rụ́tṹ la dó mụ rilé 'bá ãná lãlépi rĩ kí andre gá 'dãá 'bo,
Bõwázĩ fẽ dó ĩ'diní ãkónã nalé. Na dó ãkónã 'i, aga dó sĩ rá ãzíla a'be dó ḿbị́ la kí
cí.
15 Rụ́tṹ la mụ i'dólé ãná ródóvúlé ndrỹ̃lé ỵ̃dỵ́ 'bo, Bõwázĩ fẽ ãzỵ́táŋá 'bá ĩ'didrỵ̃ ãzị́
ngalépi rĩ 'baní, jọ, "Ỹmi ĩcõcõŋã jõ ĩ'di ku drĩ táni ãná bálẽ rú u'delépi ũdĩbá kí
drĩdríŋĩ gá rĩ kí ṵ'dụ rĩ gá.
16 Be la rá la ĩmi a'be ĩ'diní ãná ãzí kí angájó ũdĩbá gá ãzíla 'bã ṵ'dụ sĩ kí ĩ'didrỹ̃ kí
ỵ̃jãlãjó, ĩmi uzá jõ ĩ'di drỹ̃ gá ku."
17 Ỵjọ́ 'dĩ sĩ, Rụ́tṹ ndrṹ dó ãná bálẽ rú rĩ 'bã ródóvúlé kpere ĩndró gá. 'Dã 'bã vúlé
gá co dó ífí-fí lã ãni rú kỵ́lọ̃ mụdrỵ́ 'dĩpí.
18 'Dụ dó ãná trũ mṹjó ĩdrâ rṹ táwṹnỹ̃ gâlé. I'da dó ĩdrâ ní ndrṹ ãná íngõpí yã rĩ 'i.
Rụ́tṹ anzé dó vâ ãkónã tá ĩ'di 'bã nalé ãná ndrṹŋá gâlé tí rĩ kí fẽ kí nalé Nãwṹmỹ̃ nî.
19 Nãwṹmỹ̃ zị Rụ́tṹ 'i, "Ímụ tá ãná ndrỹ̃lé íngõlé yã? Ínga tá ãzỵ́ ã'di drỵ́ ámvṹ agá
yã? Ãdróŋá 'bã wi sṹsṹ 'bá ásị́ ỵ̃gbẽ́ i'dalépi míní rĩ nî!"
Rụ́tṹ lũ ĩdrâ ní angá ãzỵ́ ágọ́bỵ́ umvelé Bõwázĩ rĩ drỵ́ ámvṹ agá.
20 Nãwṹmỹ̃ jọ Rụ́tṹ ní, "Úpí 'bã wi sṹsṹ Bõwázĩ nî, ĩ'di mî ágô 'bã kãká lỵ́cọ́ agá 'dâ
icólépi ãma tãmbalépi mí be rá rĩ 'bã ãzí. Úpí la ṹ'dṹ pírí sĩ 'bá ídri rĩ kí ỵjọ́ ũrã 'bá
ũdrãlépi rá rĩ abe rá."
21 'Dã 'bã ũngúkú gá Rụ́tṹ Mṹwábṹ ízó ru rĩ jọ, "Bõwázĩ jọ vâ mání ándrṹ ãná bálẽ
rú rĩ kpere 'bá ĩ'didrỵ̃ bálẽ lãlépi rĩ 'bã kí de agá lã agá."
22 Nãwṹmỹ̃ jọ Rụ́tṹ ní, "Mâ ũkû, ĩ'di ỵjọ́ múké la míní acỵ́jó izonzi ãzỵ́ ngalépi Bõwázĩ
drỵ́ ámvṹ agá 'dĩ kí abe, ã'dusĩku ídrĩ mụ 'bá ãzí drỵ́ ámvṹ agá mí icó ũcõgõ ịsṹlé rá."
23 Ỵjọ́ 'dĩ sĩ, Rụ́tṹ ri dó ãná bálẽ rú rĩ 'bã ródóvúlé ndrỹ̃lé izonzi Bõwázĩ drỵ́ amvṹ
agá rĩ kí vúlé gá 'dãá kpere ãnâ 'bã ukó agá ãzíla Rụ́tṹ ri dó u'álé ĩdrâ be.

3

Rụ́tṹ 'bã ágó ịsṹjó ỵ̃dỵ́ rĩ

1 Ṹ'dṹ ãzí sĩ Rụ́tṹ 'bã ĩdrâ Nãwṹmỹ̃ jọ ĩ'diní, "Mâ ỵ̃zẹ́pị, lẽ má ịsṹ míní ágó icólépi
ími tãmbalépi múké rá la, ĩmi dó sĩ lỵ́cọ́ sị ĩ'di be.
2 Lẽ ínỹ̃ rá Bõwázĩ míní ãzỵ́ ngajó izonzi la kí abe rĩ ĩ'di ãmã kãká. Mí are drĩ, ãndrũ
ĩndró sĩ Bõwázĩ la mụ ãná ndrịlé ãngũ sĩ ãná cojó rĩ gá.
3 Ỵjọ́ 'dĩ sĩ, lẽ mí ũjĩ mi, mí uní mi ãdu ãjỵ́ ngṹlépi vĩrĩ rĩ sĩ ãzíla ísṹ bõngó mídrỵ̃
ãlá rĩ kí áyụ. 'Dã 'bã ũngúkú gá, ímụ dó ãngũ ĩ'di 'bã sĩ ãná ndrịjó rĩ gá, wó lẽ ífẽ
'bã nỹ̃ mi 'dãá cí rĩ gá ku kpere ĩ'di 'bã íná naŋá ãzíla wáyĩnĩ mvụŋá de agá.

4 Ĩ'di 'bã ru la agá ự'dự gá, índre ãngũ ĩ'di 'bã sĩ rũ lajó rĩ múké-múké. 'Bo ímụ dó
bõngó ĩ'di 'bã pá gá rĩ wịlé* ãzíla íla dó sĩ mi vũ gá. Ĩ'di dó mụ míní mí idé ã'du yã
rĩ lũlé nĩ.”
5 Rựtự̃ umvi Nãwự́mị̃ ní, “Ma ịjọ́ míní jọlé 'dĩ kí nga pírí rá.”
6 Ịjọ́ 'dĩ sĩ Rựtự̃ mụ dó ãngũ sĩ ãná ndrijó rĩ gâlé ãzíla idé ịjọ́ kí pírí ĩ'dĩ 'bã ĩdrâ 'bã
jọlé rĩ áni.
7 Bõwázĩ la dó mụ íná naŋá ãzíla wáyĩnĩ mvụŋá delé 'bo, ásị́ la acá dó ãyĩkõ rú.
Mụ dó sĩ ru lalé vự̃rự́ ãngũ ãná drõjó rĩ 'bã tị 'bã ãsị̃ agá. Rựtự̃ mụ dó jã-jã rú, wị dó
sókã Bõwázĩ pá gá rĩ ãzíla la dó ru vũ gá.
8 Ịnị́ ágágá Bõwázĩ angá, uja ru tị ãzíla aru-arû. Acá dó ự̃sự̃táŋá sĩ ĩ'di 'bã ịsự́jó la
ũkú ãzí la ru ĩ'di pá gá 'dãá cí rĩ sĩ.
9 Zị dó, “Mi ã'di 'i?”
Rựtự̃ umvi, “Ma ãtí'bó mídrị́ Rựtự̃ 'i. Má a'ị́ mídrị́ ífi ma míní adrujó mâ ágô 'bã
kãká icólépi áma tãmbalépi rá rĩ 'i rĩ sĩ.”
10 Bõwázĩ umvi ĩ'diní, “Úpí 'bã wi míní sự̃sự́ mâ ĩzẹ́pị, lẽtáŋá míní i'dalé ú'dî'da 'dĩ
ndẽ míní i'dalé Nãwự́mị̃ ní rĩ rá. Míní ásị́ 'bãjó anzị kãrị́lẹ̃ rú, kự́rẹ́nị́ ru jõku lẽmẽrí
ru rĩ kí drị̃ gá ku rĩ sĩ.
11 Ự̃rị̃ 'bã rụ mi ku mâ ĩzẹ́pị, ma ịjọ́ míní lẽlé rĩ kí idé rá. 'Bá pírí ãmadrị́ táwự̃nị̃
agá 'dãá rĩ nị̃ kí mi ũkú gbíyã múké la rĩ gá rá.
12 Ádrĩ táni adru agá mí ágô 'bã kãká tí, 'bá ãzí ãni rú kãká ru icólépi ími tãmbalépi
la cí.
13 Íde ịnị́ 'dĩ 'dâ, drự̃sị̃ ự̃'bự́tị sĩ ãma dó sĩ ĩ'di icó ími tãmbalé rá yã rĩ ịsự́. Wó drĩ
lẽ la ku, Úpí 'bã adrujó ídri rú rĩ áni ma ími tãmba rá, íla mi 'dâ kpere ự̃'bự́tị gá.”
14 Ịjọ́ 'dĩ sĩ Rựtự̃ la ru Bõwázĩ 'bã pá gá ándrá 'dãá kpere ự̃'bự́tị gá, wó angá sáwã
sĩ icójó 'bá nĩ̃jó ku la gá. Bõwázĩ jọ ĩ'diní, “Ífẽ 'bá ãzí 'bã nị̃ jõ ũkú ãzí amự́ ãngũ sĩ
ãná ndrịjó rĩ gá 'dõlé rá la ku.”
15 Bõwázĩ jọ vâ Rựtự̃ ní, “Mí ajị́ bõngó míní sĩ ími ụrụ'bá 'bejó rĩ ãzíla mí aja ĩ'di
vũ gá 'dâ.” Ĩ'di mụ bõngô ajalé 'bo, Bõwázĩ sũ ãná ala gá ãni rú kị́lõ̃ kãlị́na 'dĩpí ãzíla
'bã dó ĩ'di Rựtự̃ drị̃ gá. Uja dó ru táwự̃nị̃ gâlé.
16 Rựtự̃ la mụ ãgõlé ĩ'di 'bã ĩdrâ rự́ 'dõlé 'bo, Nãwự́mị̃ zị dó, “Mâ ĩzẹ́pị, ịjọ́ acị́ kí
íngoní?”
'Dãá nze dó ịjọ́ Bõwázĩ 'bã ngalé ĩ'diní rĩ kî,
17 ãzíla jọ vâ, “Fẽ mání ãná 'dĩ kí pírí nĩ, ãzíla jọ, má ãgõ jõ mí rự́ 'dõlé drị́drị́ ru
ku.”
18 Ịjọ́ 'dĩ sĩ Nãwự́mị̃ jọ, “Mâ ĩzẹ́pị ími ásị́ 'bã adru ũkpó ru kpere míní nị̃ agá la ã'du
ịjọ́ la ru idé nĩ yã rĩ gá, ã'dusĩku Bõwázĩ ásị́ icó pá tulé ku kpere ịjọ́ 'dĩ 'bã ru ãzã ko
agá ãndrũ ráká.”

4

Bõwázĩ 'bã Rựtự̃ 'dụjó ũkú ru rĩ

1 Bõwázĩ mụ rilé kẽjịtị sĩ fijó táwự̃nị̃ agâlé rĩ tị gá 'dãá. Kãká tá icólépi Rựtự̃
tãmbalépi nĩ ĩ'di 'bã sĩ ịjọ́ jọjó drị̃ la gá rĩ la mụ acálé 'bo, jọ dó, “Mâ wõ̃rị̃, mí amự́
drĩ rilé áma andre gá 'dộ.” Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ágọ́bị̃ mụ dó rilé vũ gá.
2 Bõwázĩ umve 'bá ĩyõ táwự̃nị̃ drị̃ 'bã ãzí kí mụdrị́ ãzíla a'ị́ kí rilé vũ gá. Idé kí dó
'dã 'bã áni.
3 Jọ dó kãká icólépi Rựtự̃ tãmbalépi rá 'dã ní, “Nãwự́mị̃ ãgõlépi Mự̃wábự̃ gá rĩ la
ãngũ ãmã ádrị́pị Ị̃lị̃mẹ́lẹ̃kị̃ drị̃ ĩtự̃ndã.

* **3:4** Bõngó Bõwázĩ pá gá rĩ wịjó rĩ ífí la ĩ'di zịjó 'bã mba sĩ ĩ'di tã.

4 Má ũrã ḭjọ́ la lũjó míní ãzíla vâ sĩ ími a'ḭjó ĩgbãjó la 'bá urilépi 'dĩ kí drḭ̃ gâ sĩ ãzíla
'bá ĩyõ mádrḭ 'dĩ kí drḭ̃ gâ sĩ. Ídrĩ ãngũ 'dĩ lẽ rá, mí ĩgbã ĩ'di 'bá urilépi 'dĩ kí drḭ̃
gâ sĩ, wó ídrĩ lẽ ĩgbãlé la ku, ílũ mání, ma dó sĩ nḭ̃ la cé ã'dusĩku 'bá ãzí ndú icólépi
ĩgbãlépi la yụ pẽ lú mi 'i ãzíla ma 'i ími ũngúkú gá ãni rú rĩ."
Ágọ́bḭ̃ jọ, "Ma ĩgbã la rá."
5 'Dã 'bã ũngúkú gá Bõwázĩ jọ, "Ṵ'dṹ míní ãngũ 'dã ĩgbãjó Nãwṹmḭ̃ drḭ rĩ sĩ, mi vâ
Rụ́tṹ Mṹwábṹ ízó ru rĩ tãmba ĩndĩ, sĩ ágó ĩ'didrḭ drãlépi rá Málọ̃nḭ̃ 'bã rṹ ĩdrḭ̃jó ãko
ĩ'didrḭ kí abe."*
6 'Dã 'bã ũngúkú gá, kãká tá tí icólépi Rụ́tṹ tãmbalépi rá rĩ jọ, "Má icó dó ãngũ 'dĩ
ĩgbãlé ku ã'dusĩku anzḭ mádrḭ̃ icó kí ãngũ 'dã 'dụlé ĩ'bã ãni la rú ku. Mí ĩgbã dó bãsĩ
ĩ'di míní. Má icó ku."
7 Ándrá ídu rĩ sĩ, lã'bĩ 'bá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ 'badrḭ̃ agá 'bá ãzí ní acájó ãko ãzí 'bã 'dḭ́pḭ
rú, 'bá ãlu rĩ la ŋĩlâ ĩ'di 'bã pá gá rĩ ãtrũ fẽlé 'bá ãzí rĩ drḭ. 'Dĩ ándrá gẽrḭ̃ pḭrḭ 'bá ãzí
'bã sĩ acájó ãko ãzí 'bã 'dḭ́pḭ rú Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ gá rĩ.
8 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ágọ́bḭ̃ 'dĩ jọ Bõwázĩ ní, "Mí ĩgbã ĩ'di mi 'i." 'Bo ãtrũ dó ŋĩlâ ĩ'di pá gá rĩ
fẽlé Bõwázĩ drḭ.
9 'Dã 'bã ũngúkú gá Bõwázĩ jọ 'bá ĩyõ ãzíla 'bá pírí 'dãá cí rĩ 'baní, "Ãndrũ ĩmi mâ
sãdínĩ rú ndrejó la má ĩgbã Nãwṹmḭ̃ drḭ ãko Ḭlḭ̃mẹ́lẹ̃kḭ̃, Kḭ̃lḭ̃yọ́nḭ̃ ãzíla Málọ̃nḭ̃ 'badrḭ̃ kí
pírí.
10 Á'dụ vâ Rụ́tṹ Mṹwábṹ ízó ru ãwṹzḭ Málọ̃nḭ̃ 'bã a'belé rĩ mání ũkú ru ĩndĩ sĩ ĩ'di
'bã rṹ ḭ̃drḭ̃jó ãzí la ãko ĩ'didrḭ̃ kí abe. Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ĩ'di 'bã rṹ 'bã ãvĩ rú sĩ lḭ́cọ́ ãmadrḭ
ãzíla táwṹnḭ̃ ãmadrḭ̃ agá ku benĩ. Ĩmi dó sĩ ãndrũ mâ sãdínĩ!"
11 'Dã 'bã vúlé gá 'bá ĩyõ rĩ kí 'bá ũ'bí 'dãá rĩ kí abe jọ kí, "Ãma pírí sãdínĩ. Ḭjọ́ 'dĩ
sĩ, Úpí 'bã fẽ ũkú afílépi mídrḭ lḭ́cọ́ gá 'dõlé 'dĩ 'bã adru cécé Rãkẹ́lḭ̃ 'bã kí ándrá Léyã†
be lḭ́cọ́ Yãkó'bõ drḭ̃ ḭ̃ndṹ i'dójó ãngũ ãlu gá nĩ rĩ áni. Mí adru kẹ́jẹ́nḭ́ málĩ trũ íná tḭ
Ĩfũrátã gá ãzíla ími rṹ 'bã kụ-kṹ sṹrṹ Bẹ̃tẹ̃lẹ̃hẹ́mṹ gá.
12 Úpí 'bã fẽ anzḭ ãfũlépi ĩmi rṹ Rụ́tṹ be rĩ 'ba adru kí cécé Pẹ̃rẹ́zḭ̃ drḭ̃ kî áni 'dĩ ngọ́tḭ
Yṹdã 'badrḭ Tãmárã be rĩ."

Ãwí Dãwṹdḭ drḭ

13 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, Bõwázĩ 'dụ dó Rụ́tṹ 'i ĩ'di 'bã ũkú ru ãzíla ko kí dó ĩ'di be. Úpí wi ĩ'baní
sṹsṹ rá, ḭsṹ dó sĩ 'a, ãzíla tḭ dó ngọ́tḭ ágọ́bḭ.
14 Ũkú táwṹnḭ̃ Bẹ̃tẹ̃lẹ̃hẹ́mṹ gá rĩ jọ kí Nãwṹmḭ ní, "Lẽ ãma ḭcṹ kí Úpí 'i ãndrũ ĩ'di
'bã míní ngọ́tḭ ágọ́bḭ ími tãmbalépi la fẽjó rĩ sĩ. Lẽ rṹ la 'bã kụ-kṹ ãngũ Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃
agá.
15 Mí ũkû lẽ mi ambamba, ndẽ míní adrujó anzḭ ãgọbḭ trũ ázḭ̃rḭ̃ rĩ rá, ngọ́tḭ ĩ'di 'bã
tḭlé míní 'dĩ la drṹzḭ ími ásḭ imbá, ãzíla ĩ'di ími tãmba ĩdrãnĩgõ gá nĩ!"
16 Nãwṹmḭ 'dụ dó ngọ́tḭ̃ ĩ'didrḭ gá ãzíla mba dó tã la.
17 Ũkú u'álépi jĩránĩ rú 'dãá rĩ jọ kí 'bá 'banî, "Nãwṹmḭ̃ 'bã ngọ́tḭ ágọ́bḭ dó cí!" 'Da
kí ĩ'di rṹ Ṹbẹ́dḭ̃ 'i. Ṹbẹ́dḭ̃ tḭ dó Yésẽ 'i, 'dĩ Dãwṹdḭ̃ 'bã átẹ́pḭ 'i.
18 'Dĩ ãwí Pẹ̃rẹ́zḭ̃ drḭ̃ 'i:
Hẽzĩrónĩ 'bã átẹ́pḭ Pẹ̃rẹ́zḭ̃ 'i
19 Rámũ 'bã átẹ́pḭ Hẽzĩrónĩ 'i,
Ãmĩnãdábũ 'bã átẹ́pḭ Rámũ 'i,
20 Násõnĩ 'bã átẹ́pḭ Ãmĩnãdábũ 'i,
Sãlĩmónĩ 'bã átẹ́pḭ Násõnĩ 'i

---

* **4:5** Lã'bĩ Yãhṹdḭ̃ drḭ̃ sĩ ídrĩ mí ádrḭpḭ 'bã ũkú fi mi anzḭ kí tḭ sĩ ĩ'di rṹ ajíjó. † **4:11** Ũkú ḭ̃rḭ̃ 'dĩ tḭ kí anzḭ ũ'bí ru Yãkó'bõ nî.

21 Bõwázĩ 'bã átẹ́pị Sãlĩmónĩ 'i,
Ṹbẹ́dị̃ 'bã átẹ́pị Bõwázĩ 'i,
22 Yésẽ 'bã átẹ́pị Ṹbẹ́dị̃ 'i,
Ãzíla Dãwụ́dị̃ 'bã átẹ́pị Yésẽ 'i.

Bṵ́kṹ
Ị́jọ́ U'béŋá
drị̃

Úpí Sũlũmánĩ sĩ ị́jọ́ u'bélé u'bé u'bê bṵ́kṹ 'dĩ agá ri kí ãndála nĩ. Icó kí sĩlé ílí 1000 BC sĩ. 'Bá ũndũwá ru Úpí Hẽzẽkíyã 'bã adrujó ĩ'bã ãzí ru ĩndĩ rĩ sĩ kí Ị́jọ́ u'bélé u'bé u'bê 'dĩ 'bã ãzí kí nĩ. Bṵ́kṹ 'dĩ agá ímbátáŋá fẽlé rĩ úsĩ ĩ'di gẽ̃rị̃ sĩ ị́jọ́ sĩ̃jó ãlị́ŋá-ãlị́ŋá rĩ sĩ. Bṵ́kṹ ãzí ũndũwã drị̃ Báyíbũlũ agá 'dĩ kí abe, bṵ́kṹ Ị́jọ́ U'béŋá drị̃ ĩ'di ị́jọ́ ãzí ũ'bãlé bṵ́kṹ ãwí drị̃ ãzíla ị́jọ́ nãbịya 'ba kí ũlũlé rĩ kí ụrụ'bá gá rĩ 'i. Jọ ị́jọ́ ị́jọ́ sĩ icójó ásị̃ ṭ̃jó ũndũwã angálépi Ãdróŋá drị̃ rĩ drị̃ gá ãzíla ũrãtáŋá 'bá 'bã kí ayúlé sĩ ị́jọ́ pírí ídri ĩ'badrị̃ agá rĩ kí ãzã kojó rĩ drị̃ gá.

Ásị̃sị̃ŋá ãmbógó drị̃drị̃ bṵ́kṹ 'dĩ drị̃ 'i sĩ 'bá kãrị́lẹ̃ rú 'dĩ kí izójó adrujó 'bá Ãdróŋá ṹrị̃lépi ídri ĩ'badrị̃ agá rá la rú (índre cápĩtã 1:4 ãzíla 4:20 mụjó drị̃ gá). Ála ãyĩkõ ịsṹ rá la Ãdróŋá ṹrị̃ŋá sĩ ãzíla ru irijó vṹrṹlé rĩ sĩ (Ị́jọ́ U'béŋá 1:7). Ị́jọ́ 'dĩ sĩ ị́jọ́ ãzãkolé bṵ́kṹ 'dĩ agá 'dâ rĩ kí dó sĩ wẽwẽ rú cécé: kãkã Ãdróŋá be rĩ 'i, kãkã jĩránĩ be rĩ 'i ãzíla tõrọ́mẹ́ gá rĩ 'i, anzị kí izóŋá, ũkú ĩgbãŋá ãzíla ị́jọ́ ru bĩlépi málĩ trũ rĩ kí abe.

Ṹrõdrị̃ ị̃jọ́ U'béŋá drị̃ kî

1 'Dĩ kí ị́jọ́ Sũlũmánĩ Dãwṹdị̃ ngọ́pị úpí Ịsịrayị́lị̃ drị̃ 'bã u'bélé rĩ kî:

2 Ásị̃sị̃ŋá ĩ'badrị̃ sĩ ũndũwá ãzíla ímbátáŋá fẽjó,
ị́jọ́ vãjó ãzíla sĩ ífí la nị̃jó múké-múké.
3 Kí 'bá imbá sĩ u'ájó ũndũwá ru ãzíla adrujó 'bá ị́jọ́ mgbã, pịrị̃ rĩ idélépi rĩ rú,
ásị̃ ãlá ãzíla 'bá múké la ru.
4 Kí 'bá ũndũwã kọ́lị rĩ fẽ acálé ũndũwã trũ
ãzíla kãrị́lẹ̃ kí imbá sĩ adrujó vãtáŋá trũ ãzíla sĩ ị́jọ́ kí ṹṭ̃jó múké-múké.
5 Lẽ 'bá ũndũwá ru rĩ 'bã are ị́jọ́ 'dĩ kí ãzíla 'bã ũ'bã kí ị́jọ́ ĩ'di 'bã ṹnị̃lé 'bo rĩ kí drị̃ gá,
ĩ'di 'bá ṹnị̃táŋá trũ rĩ drị̃ ce ị́jọ́ pịrị̃ rĩ ngajó,
6 ị́jọ́ 'dĩ sĩ kí dó sĩ ị́jọ́ u'bélé u'bé u'bê rĩ 'bã ífí vã rá
ị́jọ́ ũkpó 'bá ũndũwã rú rĩ 'bã kí jọlé rĩ kí ãzíla kõyị̃-kõyị̃ ĩ'bã kí zãlé rĩ abe.

7 Úpí ṹrị̃jó rĩ ĩ'di ũndũwã 'bã i'dóŋá,
wó 'bá azalépi aza-azâ rĩ gã kí ũndũwá ãzíla ímbátáŋá sĩ ũndũwá ịsṹjó rĩ úmgbé.

Ị́jọ́ jọlé sĩ ásị̃ 'bãjó ũkpó ru ũndũwã drị̃ gá rĩ

8 Mâ ngọ́pị, mí are ímbátáŋá mí átẹ́pị 'bã sĩ ími imbájó rĩ 'i
ãzíla ígã jõ mí ãndrẽ 'bã ímbátáŋá kí ku.
9 Ímbátáŋá ĩ'badrị̃ kí ími gbíyã itú ũniyambamba rú cécé bõngó sĩ drị̃kã umbéjó rĩ áni,
jõku ãko ũnĩ ãni gĩlé ími imbe gá rĩ 'bã ími itújó rĩ áni.
10 Mâ ngọ́pị, 'bá ũnzí rĩ drĩ kí ími bị́lẹ́ iwí,
mí ã'ị̃ jõ ku.
11 Drĩ kí jọ la míní, “Mí amṹ ãma abe; ãmụ kí ãma zị̃lé gẽ̃rị̃ gá sĩ 'bá ãzí 'bã ãrí asujó,
lẽ ãmụ kí 'bá ị́jọ́ kóru rĩ kí drị̃ tẽlé gẽ̃rị̃ gá sĩ kí ụ'dịjó!
12 Lẽ ãma uti kí kí mịfị̃ trũ cécé ãngũ 'bá drãlépi rá rĩ 'badrị̃ 'bã 'bá kí utijó rĩ áni,
lẽ ãma uti kí kí pírí cécé 'bá 'bã kí atijó 'bṹ gá rĩ áni;

13 ãma dó sĩ málĩ pírí múké ũví ndú-ndú rĩ kí ịsṵ́
ãzíla ãma dó sĩ lịcọ́ ãmadrḭ́ kí 'a tõ málĩ ãmaní arálé rĩ kí sĩ;
14 mí amṵ́, ãma amṵ́ kí tị icílé mî trũ
ãzíla ãma kí dó sĩ ãko pírí ãma ní ṵ̃gṵ̃lé rĩ kí awa ãma drĩdríŋĩ gá.”
15 Mâ ngọ́pị, mí acḭ́ jõ 'bá 'dĩ 'bã áni rĩ kí abe ku,
mí icí mi ĩ'ba abe ku;
16 ã'dusĩku kí cẽ ḭ́jọ́ ũnzí gâlé ṵ́ngṵ́lẹ́ sĩ,
kí bábá sĩ 'bá ãrí asujó.
17 Ĩ'di ṵ̃rọ̃drḭ́ kóru míní ímbá 'bejó
ãriŋa kí dḭ́ ndre sĩ la!
18 Wó 'bá 'dĩ áni rĩ kí ímbá 'be ĩ'bã vúŋá nî,
kí vúŋá la drã ímbá ĩ'bã kí 'belé rĩ sĩ nĩ!
19 Málĩ ịsṵ́lé gẽrḭ́ ũnzí sĩ rĩ la sáwã pírí sĩ drã ajḭ́ 'bá rọ̃mmgbọ́ ru rĩ drḭ́ gá,
ḭ́jọ́ 'dĩ áni rĩ la ru idé 'bá rọ̃mmgbọ́ ru rĩ ụrụ'bá gá rá.

'Bá ũndũwã gãlépi sĩ rĩ bḭ́lẹ́ ḭ̃ndṵ́ lijó rĩ

20 Ũndũwá la uzá rere gẽrḭ́ táwṵ̃nḭ́ drḭ́ agâ sĩ,
ĩ'di ru ṵ́'dṵ́kọ́ inga sṵ̂ agâ sĩ;
21 Ãngũ 'bá 'bã kí sĩ nujó wũ rĩ gá ĩ'di 'bá umve ṵ́'dṵ́kọ́ sĩ rere
kẽjḭ́tị táwṵ̃nḭ́ drḭ́ gá, ĩ'dĩ jọ la:
22 “Ĩmi 'bá idemará ru 'dĩ! Ĩlẽ adrulé ḭ́jọ́ nḭ̃ŋá kóru ṵ́'dṵ́ íngõpí yã?
Ĩmi mụ u'álé ãyĩkõ sĩ nḭ̃táŋá ãkõ sĩ sáwã ãzo rú íngõpí yã? Ĩmi 'bá azalépi aza-azâ 'dĩ ĩmi icó dó ḭ́jọ́ ṵ̃nḭ̃lé ku yã?
23 Ĩdrĩ ándrá úzáŋá máni uzájó ĩmi drḭ́ gá rĩ ã'ḭ́ agá rá la,
ma ándrá ḭ́jọ́ áma ásḭ́ gá rĩ kí iyá agá ĩminí rá ãzíla ũrãtáŋá mádrḭ́ kí fẽ agá nḭ́ agá ĩminí rá.
24 Sáwã máni ándrá ĩmi umvejó rĩ sĩ, ĩgã ándrá áma tị arelé úmgbé,
ãzíla máni ándrá áma drḭ́ ĩjũjó ĩmi rṵ́lé rĩ sĩ, ĩ'bã ándrá ásḭ́ áma drḭ́ gá ku.
25 Ĩminí ímbátáŋá mádrḭ́ kí gãjó pírí úmgbé
ãzíla ḭ́jọ́ máni uzájó ĩmi drḭ́ gá rĩ ã'ḭ́jó ku rĩ sĩ,
26 ḭ́jọ́ drĩ dó sĩ amṵ́ ĩmi ḭ̃ndṵ́ ịsṵ́lé 'bo, ma dó áma ace ĩmi gṵlé gṵ̃gṵ̃,
ṵ́'dṵ́ ũcõgõ 'bã amṵ́jó a'déjó ĩmi drḭ́ gá rĩ sĩ ma uja ĩmi idelé ide ĩdẽ;
27 lḭ́kḭ́ ãmbógó la drĩ a'dé ĩmi drḭ́ gá ĩmi wṵ̃jó ãlṵ́kṵ́kṵ̃ áni,
ũcõgõ drĩ ĩmi li cécé Lọ̃bḭ́yọŋá áni,
ṵ́'dṵ́ ṵ̃rḭ́ ãzíla ũcõgõ 'bã ĩmi rụjó rĩ sĩ,
28 'dã 'bã ũngúkú gá ĩmi dó amṵ́ áma umvelé wó má icó dó ĩmi umvilé ku,
ĩmi dó áma ndrṵ̃ ásḭ́ pírí sĩ, wó ĩmi icó dó áma ịsṵ́lé ku.
29 Ĩminí ándrá nḭ̃táŋá gãjó úmgbé
ãzíla ĩminí Úpí ṵ̃rḭ́jó ku,
30 ĩminí ímbátáŋá mádrḭ́ kí gãjó úmgbé
ãzíla ḭ́jọ́ máni uzájó ĩmi drḭ́ gá rĩ ã'ḭ́jó ku rĩ sĩ,
31 ĩmi dó mụ gẽrḭ́ ĩminí acḭ́jó ḭ́jọ́ ũnzĩ agá rĩ 'bã sḭ́mvṵ́ 'bḭ́lé rá
ãzíla ḭ́jọ́ ũnzí ĩminí ngalé rĩ kí fi ĩmi mḭfḭ́ gá trotro.
32 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ 'bá azalépi aza-azâ rĩ kí ũdrã ĩ'bã kí ũndũwã gãjó úmgbé rĩ sĩ
ãzíla ḭ́jọ́ ĩ'bã kí ũndũwã gãjó úmgbé rĩ la kí fẽ ḭ̃lḭ́kḭ́lé nĩ;
33 wó 'bá áma tị arelépi rá rĩ la u'á ásḭ́-ḭ̃gbẽ sĩ;
ḭ́jọ́ ãzí ĩ'di 'bã sĩ u'ájó ṵ̃rḭ́ sĩ la la adru 'dáyụ.”

2

Ụ̃rọ̃drị̃ ịsụ́lé ũndũwá sĩ rĩ

1 Mâ ngọ́pị, ídrĩ ị́jọ́ mádrị̃ kí ã'ị̃ rá
ãzíla ídrĩ ãzị́táŋá mádrị̃ kí tã mba ími ásị́ gá rá,
2 bị́lẹ́ 'bãjó sĩ ị́jọ́ ũndũwã drị̃ arejó,
ãzíla míní ásị́ fẽjó sĩ ị́jọ́ vãjó,
3 ídrĩ ị́jọ́ ífí vãjó múké-múké rĩ a'ị́ rá
ãzíla ídrĩ ími ụ́'dụ́kọ́ inga sĩ ị́jọ́ vãŋá a'ị́jó,
4 ídrĩ ĩ'di ndrụ̃ cécé míní sílĩvã ndrụ̃jó rĩ áni
ãzíla ídrĩ ĩ'di ndrụ̃ cécé málĩ zị̃lé zị̃zị̃ rĩ ndrụ̃jó rĩ áni,
5 'dã 'bã ũngúkú gá mi dó nị̃la ála Úpí Ãdróŋá ụ̃rị̃ íngoní ru yã rĩ gá rá,
ãzíla mi nị̃táŋá sĩ Úpí nị̃jó rĩ ịsụ́ rá.
6 Ã'dusĩku Úpí la ũndũwá fẽ nĩ
ãzíla tị la gá ũndũwã ãzíla vãtáŋá la ãfũ nĩ.
7 Ãdróŋá la 'bá ị́jọ́ pịrị rĩ ngalépi rĩ fẽ alịlé ị́jọ́ ũkpó rĩ kí agâ sĩ,
ĩ'di gọ́bẹ́rẹ́ 'bá ị́jọ́ pịrị rĩ ngalépi rĩ 'badrị̃ rú nĩ,
8 ã'dusĩku ĩ'di 'bá 'bá kí ị́jọ́ lịlẹ́pi pịrị-pịrị rĩ kí tã mba,
ãzíla ĩ'di 'bá ã'ị̃táŋá trũ rĩ kí tã mba nĩ.
9 'Dã 'bã ũngúkú gá mi dó ị́jọ́ pịrị rĩ vã ãzíla ị́jọ́ liŋá pịrị rĩ nị̃ rá,
mi dó sĩ nị̃ ị́jọ́ múké rĩ nga sĩ cé.
10 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ mi dó sĩ acá ũndũwã rú
ãzíla nị̃táŋá la dó sĩ míní ãyĩkõ fẽ.
11 Ị́jọ́ amálé pịrị rĩ la ími tãmba
ãzíla ị́jọ́ vãŋá la ími drị̃ ce nĩ.
12 Ũndũwã la ími pa 'bá ũnzí rĩ kí drị́ gá
ãzíla 'bá ị́jọ́ jọlépi mũlũmbẽ sĩ rĩ kí drị́ gá.
13 Ĩ'di ími pa 'bá gẹ̃rị̃ pịrị rĩ a'belépi rá
acị́lépi ị́nị́ agá 'dĩ kí drị́ gá.
14 Ĩ'di ími pa 'bá u'álépi ãyĩkõ sĩ ị́jọ́ ũnzí idéŋá sĩ
ãzíla u'álépi ãyĩkõ sĩ ị́jọ́ ũnzí 'bá 'bã kí idélé rĩ kí sĩ rĩ kí drị́ gá.
15 Ĩ'di ími pa 'bá gẹ̃rị̃ ĩ'badrị̃ kí sĩ adrujó gọ́'dọ́ ru rĩ kí drị́ gá,
ãzíla 'bá úlétáŋá ru rĩ kí drị́ gá.

16 Ũndũwã la vâ ími pa ũkú ãwụ́'bá ru
mịfị́ ãcí ị́jọ́ jọlépi tị ũré sĩ 'dĩ kí sĩ,
17 ágó ĩ'didrị́ ĩzõnzĩ sĩ rĩ a'belépi rá
ãzíla tị icíma ándrá ĩ'di 'bã icílé Ãdróŋá drị̃lẹ́ gá rĩ gãlépi úmgbé rĩ drị́ agá.
18 Ã'dusĩku ídrĩ fi jó ĩ'didrị̃ agá mi acị́ gẹ̃rị̃ ĩmi agụlépi drã gá rĩ agâ sĩ.
Míní mụjó gẹ̃rị̃ ĩ'didrị̃ agâ sĩ rĩ la ími agụ ãngũ 'bá drãlépi rá rĩ 'badrị̃ gá.
19 'Bá ãzí mụlépi ĩ'di rụ̂lé ãgõlépi rá
ãzíla ídri 'bã gẹ̃rị̃ ịsụ́lépi rá la 'dá yụ.

20 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ lẽ íbĩ ícétáŋá 'bá ídri múké 'dĩ 'badrị̃ kí vú
ãzíla mí u'á ídri 'bá ị́jọ́ mgbã rĩ idélépi rĩ drị̃ sĩ,
21 ã'dusĩku 'bá mgbã 'dĩ kí mụ u'álé ãngũ drị̃ gá 'dâ
ãzíla 'bá ị́jọ́ kóru rĩ kí mụ acelé ala gá nĩ.
22 Wó 'bá ũnzí 'dĩ kí ála mụ kí drolé ãngũ drị̃ gá 'dâ rá
ãzíla ála 'bá ũnzí rĩ kí unze ị̃ndụ́ trũ gbụ́.

3

Ímbátáŋá fẽlé Kãrị̃lẹ̃ 'baní rĩ

1 Mâ ngọ́pị, ími drị̃ 'bã ãvĩ jõ ímbátáŋá mádrị̃ kí sĩ ku,
wó ímba ãzị́táŋá mádrị̃ kí tã ími ásị́ gá,
2 ã'dusĩku kí ími fẽ u'álé ídri rú ílí ãzo rú
ãzíla mi dó sĩ drị̃lẹ́ba ịsṵ́.
3 Lẽ mí a'be 'bá lẽŋá kí ị́jọ́ mgbã rĩ be ku;
mí umbé ị́jọ́ 'dĩ kí ími imbe gá,
ímba ị́jọ́ 'dĩ kí tã ími ásị́ gá.
4 'Dã 'bã ũngúkú gá mi lẽtáŋá ãzíla rṵ́ múké ịsṵ́
Ãdróŋâ drị̃lẹ́ gá 'bá kí abe.
5 Í'bã ásị́ Úpí drị̃ gá ími ásị́ pírí sĩ
ãzíla mí ãtị̃ jõ mi ũndũwã mídrị̃ drị̃ gá ku;
6 mí ũrã Úpí 'bã ị́jọ́ ãzị́ pírí míní ngalé rĩ kí agá
ãzíla ĩ'di dó sĩ gẽrị̃ mídrị̃ kí 'bã adrujó ãlá ru.
7 Í'bã jõ ími ũndũwã ambamba rĩ gá ku,
íru Úpí 'i ãzíla mí idé jõ ị́jọ́ ũnzí ku.
8 'Dã 'bã ũngúkú gá ími ụrụ'bá la dó adru ĩvị́ ru
ãzíla ími ĩfãkã kí dó sĩ adru ũkpó ru.

9 Ífẽ Úpí ní málĩ mídrị̃ kí 'bã ãzí kí,
ãkónã pírí mídrị́ ãfũlépi drị̃drị̃ rĩ kí abe ãrútáŋá ru;
10 'dã 'bã ũngúkú gá ĩrá mídrị̃ kí dó sĩ ga tré drị̃ la kí dó sĩ ayi vũ rṵ́ sĩ,
ãzíla kére mídrị̃ kí dó sĩ ga wáyĩnĩ sĩ tré.

11 Mâ ngọ́pị, ígã jõ drị̃rịma Úpí 'bã fẽlé míní ímbátáŋá ru rĩ ku,
ígã jõ úzáŋá ĩ'di 'bã uzájó ími drị̃ gá ímbátáŋá ru rĩ ku,
12 ã'dusĩku Úpí la 'bá ĩ'di 'bã lẽlé rá rĩ co ímbátáŋá ru,
cécé átẹ́pị 'bã ngọ́tị́ ĩ'di 'bã lẽlé rá rĩ ĩndṵ́ cojó ímbátáŋá ru rĩ áni.
13 Drị̃lẹ́ba 'bá ũndũwã ịsṵ́lépi rá
ãzíla 'bá ị́jọ́ vãŋá ịsṵ́lépi rá rĩ nî,
14 ã'dusĩku ũndũwã 'bã ũrõdrị́ ãmbógó ru ãndânĩ ndẽ sílĩvã rá
ãzíla ífí ĩ'di 'bã kalé rĩ ndẽ gólũdĩ rá.
15 Ũndũwã ĩ'di ũrõdrị́ ru ãndânĩ ndẽ írã ãjẹ̃ rú rĩ kí rá;
mí icó ĩ'di ũ'bị̃lé ãko ãzí míní lẽlé la be ku.
16 Ũndũwã la fẽ la mi u'á ídri rú ílí ãzo rú,
ĩ'di ími 'bã adrulé málĩ trũ ãzíla mi ãrútáŋá ịsṵ́ rá.
17 Gẽrị̃ ĩ'didrị̃ kí 'bání ãyĩkõ
ãzíla ásị́-ị̃gbẹ̃ fẽ.
18 Ũndũwã ĩ'di ife ídri fẽlépi 'bá ĩ'di ịsṵ́lépi rá rĩ 'ba ní rĩ 'i;
'bá ĩ'di amvulépi mgbemgbe rĩ kí dó drị̃lẹ́ba ịsṵ́ rá.

19 Ũndũwã sĩ Úpí 'bã ũnọ́kṵ́ ĩndṵ́ ũkpó ru,
ị́jọ́ vãŋá sĩ 'bã 'bṵ̃ kí ãngũ ĩ'bã kí adrujó rĩ gá;
20 ũndũwã ĩ'didrị̃ sĩ fẽ ĩyị́ kị́rị́ rĩ 'baní agbẹ́lé angájó vũ gâlé
ãzíla fẽ uzogó ní 'dịjó angájó ũrṵ́'bṵ̃ gá 'bṵ̃ gâlé.

21 Mâ ngọ́pị, ímba ị́jọ́ lịŋá pịrị rĩ tã ãzíla ị́jọ́ amáŋá mgbã rĩ be;

lẽ ịjọ́ 'dĩ 'bã ãvĩ kí ími drḭ gá ku;
22 kí ími fẽ adrujó ídri rú,
ãzíla adrujó ãyĩkõ sĩ ídri mídrḭ agá ílí ãzo rú.
23 'Dã 'bã ũngúkú gá mi dó acḭ gẽ̃rḭ mídrḭ kí gâsĩ ũ̃rḭ kóru,
ãzíla ịjọ́ ũnzí icó dó sĩ ími pá sḭlé ku;
24 míní ími la agá vũ̃rṵ́, mí icó idélé ũ̃rḭ sĩ ku;
ãzíla ṵ́'dṵ́ míní kolé rĩ la adru ãjḭ́ ambamba rú.
25 Mí idé ũ̃rḭ sĩ ũcõgõ ími ịsṵ́lépi rũ̃gbṵ́
cécé lḭ́kḭ a'délépi 'bá ũnzĩkãnã ngalépi rĩ drḭ gá rĩ áni rĩ sĩ ku,
26 ã'dusĩku Úpí la dó adru 'bá ími tãmbalépi rĩ 'i
ãzíla ĩ'di dó sĩ ími pá tã mba icó dó sĩ ru sḭlé ku.
27 Lẽ mí uga mũkẽ 'bá ãzí ní ku,
ịjọ́ la 'bã ũkpó drĩ adru ími drḭ gá rĩ gá.
28 Lẽ íjọ mî jĩránĩ ní, “Mí amṵ́ drṵ̃sḭ ma míní fẽ la ĩndõ íni la ku,”
ãko 'dã drĩ adru mí be cí rĩ gá.
29 Mí itú ịjọ́ ũnzí ãzí mî jĩránĩ
u'álépi mí be ãzíla ásḭ tḭ̃lépi ími drḭ gá rĩ ụrụ'bá gá ku.
30 Lẽ ítõ 'bá ịjọ́ kóru
'dĩ sĩ idé ịjọ́ ũnzí ãzí ími ụrụ'bá gá ku rú ku.
31 Mí idé ãjã 'bá ãgõ̃bḭ ambamba rĩ sĩ ku
jõku mí ũbĩ ĩ'di pámvú ku,
32 ã'dusĩku Úpí ngũ̃ 'bá ịjọ́ ũnzí ngalépi rĩ ũnzí,
wó ĩ'di tḭ icí 'bá ịjọ́ pḭrḭ rĩ ngalépi rĩ be.
33 Úpí la lḭcọ́ 'bá ịjọ́ ũnzí idélépi rĩ drḭ wã rá,
wó ĩ'di sũ̃sṵ́ wi lḭcọ́ 'bá ịjọ́ pḭrḭ rĩ idélépi rĩ drḭ ní rá.
34 Úpí la 'bá idemará ru rĩ kí ide ĩdẽ
wó ĩ'di ásḭ ḭ̃gbẽ̃ fẽ 'bá ru irilépi vũ̃rṵ́lẹ́ rĩ nî.
35 Bá ũndũwá ru rĩ la ãrútáŋá ịsṵ́,
wó 'bá azalépi aza-azâ rĩ ní ĩ'di drḭ̃nzá fẽ.

4

Ụ̃rõ̃drḭ Ũndũwã drḭ gá rĩ kî

1 Mâ ngọ́pḭkâ, ĩmi are ímbátáŋá ĩmi átẹ́pḭ 'bã sĩ ĩmi imbájó rĩ kî;
ĩ'bã ĩmi bḭ́lẹ́ ala gá ĩmi dó sĩ ịjọ́ vã ãzíla ífí la nḭ́ múké-múké.
2 Ímbátáŋá mání imbálé míní 'dĩ kí múké,
ịjọ́ 'dĩ sĩ íja jõ mi bṵ́lṵ́ gá ímbátáŋá 'dĩ agá rĩ sĩ ku.
3 Sáwã ándrá mání adrujó ĩmbíráŋá ru mâ átẹ́pḭ be rĩ sĩ,
mání adrujó mâ ãndrẽ 'bã ngọ́tḭ́ŋá kílímgbí rĩ 'i rĩ sĩ,
4 má átẹ́pḭ la ándrá mání ímbátáŋá fẽ agá nĩ, ri ándrá mání jọlé la, “Ímba ịjọ́ mání jọlé míní 'dĩ kí tã pírí ími ásḭ gá;
ímba ãzḭ́táŋá mádrḭ kí tã ãzíla mi dó sĩ adru ídri.
5 Índrṵ̃ ũndũwã, índrṵ̃ míní ịjọ́ vãŋá;
ími drḭ 'bã ãvĩ jõ ịjọ́ mádrḭ kí sĩ ku jõku mí uja tḭ ịjọ́ la sĩ bṵ́lṵ́ gá ku.
6 Lẽ mí a'be jõ ũndũwã ku, ã'dusĩku ĩ'di mụ ími tã mbalé nĩ;
ílẽ ĩ'di ãzíla ĩ'di ími tã mba rá.
7 Ũndũwá ĩ'di ũ̃rõ̃drḭ ru, ịjọ́ 'dĩ sĩ lẽ mí ịsṵ́ míní ĩ'di rá.
Ãjẹ̃ la drĩ táni ãko míní trũ adrujó rĩ kí 'dụ pírí rá tí, lẽ mí ịsṵ́ míní ịjọ́ vãŋá rá.
8 Ílẽ ũndũwá ãzíla ĩ'di ími inga ụrụgá rá,

ídrĩ ími ĩbĩ ĩ'di rṵ́ mgbemgbe, ĩ'di míní ãrútáŋá ají rá.
9 Ũndũwã la ími drị̃ aku bõngó ũniyambamba sĩ drị̃kã umbéjó rĩ sĩ,
ãzíla ĩ'di ími ṵ̃sṵ̃ mãwṵ́wã ũnĩ drị̃ kí sĩ.”

10 Mâ ngọ́pị, mí are drĩ, mí ã'ĩ́ ị́jọ́ mání jọlé míní rĩ 'i
ãzíla ílí míní adrujó ídri rĩ kí dó sĩ adru ãzo rú.
11 Má imbá mi ũndũwá sĩ
ãzíla gẽ̃rị̃ pịrị sĩ u'ájó rĩ sĩ 'bo.
12 Míní acị́ agá ãko ãzí icó ími pá sị̃lé ku;
ãzíla míní cẽ agá ṵ́ngṵ́lẹ́ sĩ mí icó a'délé ku.
13 Ímba ímbátáŋá 'dĩ kí tã, mí a'be kí ku;
ímba tã la múké-múké, ã'dusĩku ĩ'di ídri mídrị̃ 'i.
14 Mí acị́ gẽ̃rị̃ 'bá ũnzí rĩ 'badrị̃ gâ sĩ ku
jõku ítị̃ pá gẽ̃rị̃ 'bá ị́jọ́ ũnzí ngalépi rĩ drị̃ gá ku.
15 Mí idé ị́jọ́ ũnzí ku, mí ika mi ĩ'di rṵ́ ku;
ígã ị́jọ́ ũnzí ngalé sĩ ãzíla mí apá ị́jọ́ ũnzí sĩ apá-apâ,
16 ã'dusĩku 'bá ũnzí rĩ icó kí ṵ́'dṵ́ kolé ku kpere ĩ'bã kí ị́jọ́ ũnzí idé agá rá ká;
icó kí ṵ́'dṵ́ 'belé ku kpere ĩ'bã kí 'bá adrá agá rá ká.
17 Ị́jọ́ ũnzí idéŋá ĩ'di ĩ'baní cécé íná najó rĩ áni
ãzíla ãgõ̃bị̃ ĩ'di cécé ĩ'baní wáyĩnĩ mvujó rĩ áni.
18 Gẽ̃rị̃ 'bá ãlá rĩ 'badrị̃ ĩ'di cécé ị̃tṵ́ 'bã dị̃zã ãngũ jilépi ṵ̃'bṵ́tị sĩ rĩ áni,
ĩ'di ãngũ ji jã 'dâ kpere ị̃tṵ́ 'bã sị́ 'bã ko agá ãcí'bírítoto.
19 Wó gẽ̃rị̃ 'bá ũnzí rĩ 'badrị̃ ĩ'di cécé mṵ́dẹ́ ịnịbịrịcịcị rĩ áni;
nị̃ kí ãko fẽlépi la kí a'dé vũ gá rĩ ã'du yã rĩ gá ku.

20 Mâ ngọ́tị̃, í'bã ásị́ ị́jọ́ mání jọlé rĩ kí drị̃ gá;
mí are ị́jọ́ mání jọlé rĩ kí múké-múké.
21 Ífẽ jõ ị́jọ́ 'dĩ 'bã ãvĩ kí míní ku,
ímba kí tã ími ásị́ gá;
22 ã'dusĩku kí ídri fẽ 'bá kí ịsṵ́lépi rĩ 'banî
ãzíla kí 'bá ụrụ'bá adrí rá.
23 Ị́jọ́ 'dĩ kí agâ sĩ pírí, ímba ími ásị́ tã,
ã'dusĩku ĩ'di kídí ídri drị̃ 'i.
24 Mí a'be ĩnzõ jọŋá cã;
íjọ ị́jọ́ mũlũmbẽ sĩ ku.
25 Índre ãngũ ími drị̃lẹ́ gá pịrị-pịrị,
mí uja ími tị bṵ́lṵ́ gá ku.
26 Gẽ̃rị̃ míní acịjó rĩ 'bã adru ị́jọ́ pịrị drị̃ 'i
ãzíla ị́jọ́ míní ngalé rĩ kí dó sĩ adru pịrị.
27 Lẽ mí uja mi ị́jọ́ sĩ drị́ ãndá gá jõku ị̃jị́ gá ku;
mí anzé ími pá ị́jọ́ ũnzí agá rĩ sĩ rá.

5

'Bá bị̃lẹ́ ị̃ndṵ́ lijó ãwṵ̃ sĩrĩ

1 Mâ ngọ́pị, í'bã ásị́ ũndũwã mádrị̃ drị̃ gá,
mí are drĩ ị́jọ́ mádrị́ ũndũwã drị́ 'dĩ kí sĩ ífí la vãjó múké-múké,
2 ị́jọ́ 'dĩ sĩ mi dó sĩ nị̃ ími tãmba sĩ cé,
ãzíla ị́jọ́ pịrị míní jọlé ími tị sĩ rĩ la dó sĩ ị́jọ́ nị̃ŋá mídrị̃ i'da.
3 Ị́jọ́ ũkú ãwṵ́'bá ru mịfị̃ ãcí rĩ 'bã jọlé rĩ ị̃lị́kị̃lị́ ru cécé ãnṵ́ áni

ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ ũré ru ndẽ ãdu rá;
4 wó ị̃ndụ́lẹ́ la ụ̃jị́kị́rị́lị́lị́ ru cécé ị́lị́jị́ áni,
sị́ la ci ãcí'bírítoto cécé ménéŋá sị́ ị̃rị̃lé-ị̃rị̃lé rĩ drị̃ áni.
5 Ídrĩ acị́ ĩ'di vú gâ sĩ ĩ'di ími agụ drã gá;
ãzíla ĩ'di ími drị̃ se ị̃nádrị̃ gá.
6 Ũrã ị́jọ́ gẹ̃rị̃ ídri drị̃ drị̃ gá ku;
ĩ'di abá gẹ̃rị̃ agá 'dâ, wó nị̃ 'í ãvĩ 'bo rĩ gá ku.

7 Ú'dî'da ĩmi are drĩ anzị mádrị̃,
ĩmi uja jõ tị bụ́lụ́ gá ị́jọ́ mání jọlé ĩminí rĩ kí agá ku.
8 Ĩse ĩmi ũkú 'dĩ áni rĩ 'bã andre gá ku,
ĩmụ kẹ̃jị́tị ĩ'didrị̃ gá ãni rú ku,
9 drĩ adru íni ku ĩmi ĩmi rụ́ kụlépi kụ̃kụ̃ rĩ kí ãvĩ rá
ãzíla ĩmi drã 'bá ũnzí rĩ kí drị́lẹ́ gá ngọ́tị́ŋá ru,
10 'bá ãmị́yọ́ŋá ru rĩ kí dó mụ málĩ ĩmidrị̃ kí nalé nĩ,
ãzíla 'bá ãzí la dó sĩ mụ ãko ĩminí ịsụ́lé rĩ kí 'dụlé ĩ'di ãni la rú.
11 Sáwã ĩminí drãjó rĩ sĩ ĩmi dó nu
ãzíla ĩmi ụrụ'bá kí ị́sụ́ abe ukó rá.
12 Mi dó amụ́ ími zịlé, “'Bá rĩ, ágã ándrá mání ímbátáŋá sĩ áma imbájó rĩ úmgbé ãjó yã!
Ágã ándrá áma itújó rĩ úmgbé ãjó yã!
13 Má are ándrá ímbá'bá mádrị̃ kí tị ku,
jõku 'bá mání ímbátáŋá imbálépi rĩ kí tị ku.
14 Má iza dó ma ãni rú kpékpé rá,
'bá ru tralépi ũ'bí rĩ kí drĩdríŋĩ gá.”

15 Lẽ ũkú mídrị̃ 'bã ca míní rá,
ífẽ lẽtáŋá mídrị̃ cúcú ĩ'dinî.
16 Lẽ mí adru cécé ị̃yị́ dịlépi gẹ̃rị̃ agâ sĩ
ũkú pírí 'bã kí sĩ ị̃yị́ mvụjó ala gá rĩ rú ku.
17 Lẽ 'bã adru míní á'dụ̂sĩ,
mí ale ĩ'di 'bá ãzí be ku.
18 Lẽ ũkú mídrị̃ 'bã adru míní kídí drị̃lẹ́ba drị̃ rú,
mí u'á ãyĩkõ sĩ ũkú míní ĩgbãlé 'dĩ sĩ mi drĩ kãrị́lẹ̃ rú rĩ sĩ.
19 Ĩ'di ũniyamba rú mũcé áni, lẽtáŋá uyaŋâ kóru rĩ trũ cécé ị̃ndẹ́rẹŋâ áni,
lẽ ĩbã ĩ'didrị̃ 'bã fẽ míní ãyĩkõ sáwã pírí sĩ, lẽtáŋá ĩ'didrị̃ 'bã rụ mi cí.
20 Mâ ngọ́pị, ũkú ãwụ́'bá ru mịfị́ ãcí rĩ la ími rụ ã'du ị́jọ́ sĩ yã?
Mi ími ĩbĩ 'bá ãzí 'bã ũkú rụ́ ã'du ị́jọ́ sĩ yã?
21 Ã'dusĩku Úpí la ị́jọ́ 'bá 'bã ngalé rĩ kí undré,
ãzíla mịfị́ ĩ'didrị̃ la ãngũ ĩ'di 'bã sĩ mụjó rĩ kí undré pírí.
22 Ị́jọ́ ũnzí 'bá ũnzí rĩ 'bã idélé rĩ la adru ĩ'diní ímbá ru;
ĩbáká ị́jọ́ ũnzí ĩ'didrị̃ drị̃ la ĩ'di vúŋá rụ.
23 Ĩ'di mụ drãlé ĩ'di 'bã ru tã mbajó ku rĩ sĩ,
Ĩ'di ãvĩ rá, ã'dusĩku aza ĩ'didrị̃ trẹ̃yị́.

6

Bị̃lẹ́ ị̃ndụ́ liŋá

1 Mâ ngọ́pị ídrĩ ãko ãzí fẽ mî jĩránĩ ní gúrã rú,
ídrĩ vâ drị́ tị̃ sĩ ĩ'diní bánzá a'dụ́jó;

2 údrĩ dó sĩ lẽ ími rụlé ị́jọ́ míní jọlé rĩ sĩ,
údrĩ ími rụ ị́jọ́ ãfũlépi ími tị gá rĩ sĩ rá,
3 'dã 'bã ũngúkú gá mâ ngọ́pị, mí idé ị́jọ́ 'dĩ 'i, míní sĩ ími trũjó,
ã'dusĩku míní ị́jọ́ ịsụ́jó mî jĩránĩ be rĩ sĩ:
Ímụ ími irilé jĩránĩ 'bã pálé gá
í'bã mãmálá mî jĩránĩ drị̃lẹ́ gá ị́jọ́ la sĩ!
4 Lẽ íko ụ́'dụ́ ku,
ífẽ ími mịfị̃ 'bã ũpị̃ kí ru ku.
5 Ípa mi cécé mũcé 'bã ru palé 'bá mụlépi dora gá rĩ drị̃ gá rĩ áni,
cécé ãríŋá 'bã ru pajó 'bá ãriŋa kí ụrụlépi ísékísé sĩ rĩ 'bã drị̃ gá rĩ áni.

6 Índre drĩ ĩyé kî, mi 'bá ũvú'bá ru rĩ;
ĩndre drĩ gbíyã ĩ'bã kí ãzị̃ ngajó rĩ kî ãzíla mí adru ũndũwã rú kî áni!
7 Ĩ'bã ãzí ãmbógó ru,
drị̃lẹ́ ru jõku úpí ru la 'dá yụ,
8 wó kí ãkónã tãmba ĩ'baní lómúre rú áyi sĩ rá
ãzíla kí ãkónã ĩ'badrị̃ tra ílí sĩ áyi drị̃ tẽjó.
9 Mi 'bá ũvú'bá ru 'dĩ, 'í lẽ ụ́'dụ́ kolé íngõpí yã?
Mi angá ụ́'dụ́ gâlé rĩ sĩ ã'dụ tụ́ yã?
10 Ụ́'dụ́ kojó were, u'dejó ụ́'dụ́ sĩ,
drị̃ trajó were sĩ avị́jó rĩ sĩ,
11 lẽmẽrĩ la amụ́ ími drị̃ gá cécé ũgụ́'bá áni,
ãzíla ãko ãkõ la ími ra cécé ũgụ́'bá ụ́sụ trũ rĩ áni.

12 'Bá ãzị́ kọ́lị ãzíla ũnzí rĩ kí
acị́ ngara ị́jọ́ ĩnzõ rú rĩ iréŋá trũ,
13 kí 'bá bĩ mịfị̃ sĩ, kí ị́jọ́ ũlũ pá sĩ
ãzíla tĩndrímváŋá sĩ,
14 kí ị́jọ́ ũnzí itú kí ásị́ gá;
sáwã pírí sĩ kí ị́jọ́ fẽ bá drĩdríŋĩ gá.
15 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ lị́kị̃ la a'dé kí drị̃ gá rũgbụ́ nị̃ŋá kóru;
ála kí ị̃lị̃kị̃ rá ãzíla ícó ásị́ 'bãlé kí drị̃ gá ku.

16 Ãko ãzị́ kí ázíyá mgbã rĩ gá
ázị̃rị̃ Úpí 'bã ngũlé ũnzí rĩ kí:
17 'bá ãfó ru rĩ kí,
'bá ĩnzõ jọlépi rĩ kí,
'bá 'bá ị́jọ́ kóru rĩ kí ụ'dị́lépi rĩ kí,
18 'bá ị́jọ́ ũnzí itúlépi kí ásị́ gá rĩ kí,
'bá cẹ̃lépi ị́jọ́ ũnzí gá mbẽlẽ rú rĩ kí,
19 bá sãdínĩ rú ị́jọ́ vú nzelépi ĩnzõ rú rĩ kí,
ãzíla 'bá 'bá kí usúlépi rĩ kî.

Bị̃lẹ́-ị̃ndụ́ liŋá ãwũ ị̃jọ́ sĩ rĩ

20 Mâ ngọ́pị, ímba ãzị́táŋá mí átẹ́pị 'bã fẽlé míní rĩ kí tã
ãzíla mí a'be jõ ímbátáŋá mí ãndrẽ drị̃ kí ku.
21 Ímba kí tã ími ásị́ gá jã 'dâ;
ígĩ kí ími imbe gá.
22 Míní acị́ agá 'dâ, kí ími tãmba;

míní ụ́'dụ́ ko agá kí ími andre tẽ;
míní angá agá ụ́'dụ́ gá, kí ími imbá,
23 ã'dusĩku ãzị́táŋá 'dĩ kí míní cécé tálã áni,
ímbátáŋá 'dĩ kí míní dị̃zã rú
ítútáŋá ãzíla ímbátáŋá ru
gẹ̃rị̃ ídri drị̃ nî,
24 ị́jọ́ 'dĩ kí ími tãmba ũkú ũnzí
ãwụ́'bá ru ĩdra ũré rĩ sĩ.
25 Ími ũlẽ 'bã ãngã ĩ'di 'bã ũnĩ sĩ ku
jõku mẹ́lẹ́tị ĩ'didrị́ 'bá ịcụ́lépi ịcụ̂ rĩ sĩ ku,
26 ã'dusĩku ũkú mịfị́ ãcí rĩ 'bã ãjẹ̃ lú mũkátĩ ífí ãlu rĩ áni,
wó kojó 'bá ãzí 'bã ũkú be rĩ la ími fẽ drãlé rá.
27 'Bá ãzí icólépi ãcí umvúlépi ĩ'di 'bã jụ́jụ́ gá
bõngó la 'bã sĩ icójó vejó ku la cí yã?
28 'Bá ãzí icólépi acị́lépi ãcíkúlú drị̃ gâsĩ
pá wọ́wọ́ ru pá la 'bã sĩ icójó vejó ku la cí yã?
29 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Ágọ́bị́ ru lalépi 'bá ãzí 'bã ũkú sĩ rĩ la adru 'dĩ 'bã áni;
'bá ãzí ũkú 'dĩ áni rĩ alólépi rá drị̃rịma ịsụ́lépi ku la 'dá yụ.
30 'Bá icó kí 'bá ãko ụ̃gụ̃lépi rĩ 'bã ị́jọ́ 'bãlé ĩrẽ rú ku
drĩ táni ụ̃gụ̃ agá la ãbị́rị́ sĩ sĩ agajó tí.
31 Wó údrĩ ĩ'di rụ rá, lẽ 'bã ũfẽ ãko ĩ'di 'bã ụ̃gụ̃lé rĩ 'bã ãrígó tị pâlé ázị̃rị̃,
drĩ táni adru sĩ málĩ ĩ'di drị́ko gá rĩ kí 'dụjó tị la gá pírí yã áni ị́jọ́ ãzí 'dáyụ.
32 Wó ágọ́bị́ ãwụ̃ ngalépi 'bá ãzí 'bã ũkú be rĩ 'bã ũndũwá 'dá yụ;
'bá ị́jọ́ 'dĩ áni rĩ idélépi rĩ ĩ'di ru vúŋá 'dị.
33 Ála ĩ'di co ãzíla drị̃nzá fẽ ĩ'diní rá,
drị̃nzá fẽlé ĩ'diní rĩ icó walé ku,
34 ã'dusĩku ãjã la 'bá fẽ acálé ũmbã rú,
ãzíla ĩ'diní ãrígó tị ũfẽ agá, icó ásị́-ị̃gbẹ̃ i'dalé ĩ'diní ku.
35 Ĩ'di ũfẽŋá gã úmgbé; ũmbã ĩ'didrị̃ sĩ
ãzíla icó ãko fẽlé sĩ ĩ'di mịfị́ sajó rĩ ã'ị̃lé ku ãmbõgõ la drĩ táni adru íngõpí tí.

7

Bị̃lẹ́-ị̃ndụ́ liŋá ũkú ãwụ́'bá ru mịfị́ ãcí rĩ 'bã ị́jọ́ sĩ rĩ

1 Mâ ngọ́pị, ímba ị́jọ́ mádrị̃ kí tã
ãzíla ímba ãzị́táŋá 'dĩ kí tã ími ásị́ gá.
2 Ímba ãzị́táŋá mádrị̃ kí tã, mi dó sĩ adru ídri;
ímba ímbátáŋá mádrị̃ kí tã cécé ími mịfị́ ífí áni.
3 Mí umbé kí ími tĩndrímváŋá kí agá;
ísĩ kí ími ásị́ gá.
4 Ị́jọ ũndũwã ní, “Mi mâ ámvọ́pị 'i,”
ãzíla ị́jọ́ vãŋá ní mi mâ kãká mgbã rĩ.
5 Ũndũwã la ími tã mba ũkú ãwụ́'bá ru mịfị́ ãcí rĩ sĩ;
angájó ũkú mịfị́ ãcí rĩ 'bã tị ũré sĩ 'bá uléjó rĩ gá.

6 Ụ́'dụ́ ãlu mání ãngũ andré agâ
dẹ̃rị́sã mádrị́ jó agá rĩ 'bã ílé gâ sĩ,
7 ándre kãrị́lẹ̃ ãzí ị́jọ́ nị̃lépi ku la kî,
kí agá 'dãá ándre kãrị́lẹ̃ ãzí ũndũwã kóru la.

8 Kãrị́lẹ̃ 'dĩ la ilú agá gẹ̃rị̃ kónã rú ũkú ãwụ́'bá ru mịfị̃ ãcí rĩ 'bã sĩ u'ájó rĩ gâ sĩ,
ri mụlé gẹ̃rị̃ ãni rú ũkú mịfị̃ ãcí 'dã drị́ jó andre gá rĩ gâ sĩ
9 ĩndró sĩ ị̃tụ̂ 'bã 'de agá ãngũ 'bã mọ̃nị̃mọ̃nị̃ gá 'dĩ,
10 ũkú ãwụ́'bá ru 'dĩ amụ́ drị̃ ụfụlé ĩ'di be,
sụ̃ ru ũkú mịfị̃ ãcí rĩ áni wó ásị́ la agá mũlũmbẽ ga tré.
11 Ĩ'di ị́jọ́ jọ rere drị̃ ũnzĩ sĩ
ị̃ndụ́ la ri ĩ'didrị́ lị́cọ́ gá ku;
12 Sáwã ãzí rĩ kí sĩ ĩ'di adru gẹ̃rị̃ 'bã kónã cí rĩ gá
ãzí rĩ sĩ ĩ'di adru sụ̂ agá sĩ 'bá kí ũmbãjó.
13 Amvu kãrị́lẹ̃ 'dĩ kpãrã
ãzíla drị̃nzá kóru jọ ĩ'diní:
14 “Ãndrũ ámba ũyõ mání nalé rĩ 'bã tã rá,
má idé ídétáŋá ãzíla mádrị́ lị́cọ́ gâlé ĩzá cí.
15 Ị́jọ́ 'dĩ bã sĩ mání ãfũjó sĩ drị̃ ụfụjó mí be 'dĩ; ándrụ̃ mi rá ãzíla má ịsụ́ dó mi 'bo!
16 Má idé mgbọ́lọ́ mádrị̂ drị̃
sókã mịfị̃ níríŋá u'bélé gbẽtí ndú-ndú sĩ angálépi Mị̃sị́rị̃ gá rĩ sĩ.
17 Má ũyã mgbọ́lọ́ mádrị̂ ãdu ãjị́ ngụ̃lépi vĩrĩ
umvelé mírã, álọ̃yị̃ ãzíla sínãmõnĩ rú rĩ sĩ 'bo.
18 Mí amụ́, ãma dó sĩ mí be ãyĩkõ lẽtáŋá drị̂ idé sĩ agajó kpere ụ̃'bụ́tị gá;
ãma dó sĩ ãma amvu mí be ãyĩkõ lẽtáŋá drị̂ sĩ
19 ã'dusĩku mâ ágô ĩ'di lị́cọ́ gá 'dãá 'dá yụ;
mụ ãcị̃ ãzo la gá.
20 'Dụ sĩlíngĩ bẹ́gị̃ gá tré
ãzíla ĩ'di 'bã ãgõŋá la ụ́'dụ́ 'dụ ãzo rú.”

21 Ũkú 'dĩ ulé dó ĩ'di tị ũré sĩ
se dó kãrị́lẹ̃ 'dĩ drị̃ ị́jọ́ ãfũlépi ĩ'di tị gá ũré 'dĩ kí sĩ.
22 'De dó vú la gâ sĩ cọtị́
cécé mọ́nị̃gọ́ 'bã mụjó ãngũ sĩ ĩ'di lịjó rĩ gá rĩ áni
cécé mũcé 'bã 'dejó ímbá agá rĩ áni
23 kpere 'é 'bã úgú la sõ agá,
cécé ãríŋá 'bã ru afụjó ímbá gá
nị̃ŋá kóru rĩ áni, ĩ'di ĩ'di 'bã ídri ãvĩ rá.

24 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ mâ anzị, ĩmi are ma;
ĩ'bã bị́lẹ́ ị́jọ́ mání jọlé rĩ arejó múké-múké.
25 Lẽ ĩmi ásị́ 'bã ja ru gẹ̃rị̃ ũkú 'dĩ áni rĩ drị̂ kí agá ku
jõku ĩmụ ụ̃cẹ̃ trũ ĩ'di vú gâ sĩ ku.
26 Fẽ ãgọbị ũ'bí ị̃lị̃kị̃ kí rá
ãzíla 'bá ũ'bí kãlãfe lalé ku la ũdrã kí rá.
27 Jó ĩ'didrị̂ ĩ'di gẹ̃rị̃ 'bá agụlépi drã gá rĩ 'i
ãzíla ĩ'di 'bá agụ ãngũ 'bá drãlépi rá rĩ 'badrị̂ gá.

8

Ũndũwã la 'bá kí umve

1 Mí are drĩ ũndũwã la umveŋá umve!
Mí are drĩ nị̃táŋá inga vâ ru ụ́'dụ́kọ́!
2 Ũndũwã tu pá ãngũ ụrụgá gẹ̃rị̃ tị gá rĩ gá,
gẹ̃rị̃ 'bã kí ru icí agá tu dó sĩ pá 'dãá.

3 Tu pá kẽjɨ́tɨ 'bá pírí 'bã kí sĩ fijó táwũ̃nɨ̃ agá rĩ gá,
ri uzálé ṵ'dṵ́kǫ́ ụrụ gá sĩ:
4 'Bá 'dĩ, “Ma bãsĩ ĩmi umve fô;
Má inga áma ṵ'dṵ́kǫ́ sĩ 'bá pírí kí umvejó.
5 Ĩmi 'bá ũrãtáŋá were 'dĩ, ĩmi ũ̃nɨ̃ ɨ́jǫ́ lɨlẹ́ pɨrɨ rĩ 'i.
Ĩmi 'bá azalépi aza-azâ 'dĩ lẽ ĩmi adru ásɨ́sɨ̃ŋá sĩ ɨ́jǫ́ vãjó rĩ trũ.
6 Ĩmi are! Ma ĩminí ɨ́jǫ́ ũkpó la kí jọ;
Ma áma tɨ nzɨ̃ sĩ ɨ́jǫ́ pɨrɨ rĩ jọjó.
7 Ma ɨ́jǫ́ mgbã rĩ jọ,
ɨ́jǫ́ 'dĩ sĩ ángũ̃ ɨ́jǫ́ ũnzí jọŋá áma tɨ sĩ rĩ ũnzí.
8 Ɨ́jǫ́ pírí máni jọlé rĩ kí pɨrɨ,
ɨ́jǫ́ ãzí ãlu ĩnzõ rú jõku úlétáŋá ru la ala gá yụ.
9 Ɨ́jǫ́ mádrɨ̃ kí tọndọlọ 'bá ɨ́jǫ́ mádrɨ̃ kí vãlépi rá rĩ nî,
'Bá nɨ̃táŋá trũ rĩ ní, kí pɨrɨ.
10 Ípẽ ímbátáŋá mádrɨ̃ 'i sílĩvã kẽjɨ́ gá,
ípẽ nɨ̃táŋá gólũdĩ ãlá ãję̃ rú rĩ kẽjɨ́ gá,
11 ã'dusĩku ũndũwã ndẽ ãję̃ sĩ ŋálí ãję̃ rú rĩ rá,
ãzíla ãko ãzí ṵ̃'bɨ̃lé ĩ'di be la yụ.

12 “Ma, ũndũwã 'i, ma u'á ãngũ ãlu gá ɨ́jǫ́ lɨŋá múké rĩ be.
Ánɨ̃ ma nɨ̃táŋá kí ɨsṵ́ ɨ́jǫ́ vãŋá be íngõlé yã rĩ gá rá.
13 Úpí ṵ̃rɨ̃jó rĩ ĩ'di ɨ́jǫ́ ũnzí ngṵ̃jó rĩ 'i.
Ángũ̃ ãfó kí ɨ́pɨ́pɨ̃ŋá be ũnzí,
ãzíla ádrízã ũnzí kí ɨ́jǫ́ jọlé ĩnzõ rú rĩ be ũnzí.
14 Ɨ́jǫ́ amáŋá pɨrɨ rĩ ãzíla ɨ́jǫ́ lɨŋá múké rĩ kí má ãni;
Ɨ́jǫ́ vãŋá ãzíla ũkpõ kí má ãni.
15 'Bá kí ũpĩ na mâ sĩ,
ãzíla 'bá drɨ̃lẹ́ ru rĩ kí ãzɨ́táŋá pɨrɨ rĩ kí 'bã mâ sĩ.
16 'Bá ũpi anzɨ ru rĩ kí 'bá kí drɨ̃ ce múké la ãzãkoma mádrɨ̃ sĩ,
ãzíla 'bá ãmbogo rú rĩ kí ɨ́jǫ́ lɨ múké la mâ sĩ.
17 Álẽ 'bá pírí áma lẽlépi rĩ kí rá,
ãzíla 'bá áma ndrṵ̃lépi rĩ kí áma ɨsṵ́ rá.
18 Ma málĩ trũ ãzíla ãrútáŋá trũ,
ma ími 'bã ũkpó ru ãzíla drɨ̃lẹ́ba rú.
19 Fẽtáŋá mádrɨ̃ ndẽ kí ũnĩ sĩ gólũdĩ ãlá ãję̃ rú rĩ rá,
ũyá mádrɨ̃ ndẽ sílĩvã ãlá rĩ rá.
20 Ma acɨ́ gę̃rɨ̃ ɨ́jǫ́ pɨrɨ ãlá rĩ drɨ̃ agâ sĩ,
gę̃rɨ̃ ɨ́jǫ́ lɨjó pɨrɨ rĩ drɨ̃ agâ sĩ.
21 Ma málĩ fẽ 'bá áma lẽlépi rĩ 'banî
ãzíla jó ĩ'badrɨ̃ málĩ tãmbajó rĩ kí ga tré.

22 “Úpí 'bã ándrá ma ídu i'dóŋá gá,
'dĩ sĩ 'bã drĩ ãko ãzí kí ku.
23 Ú'bã ándrá ma ídu ụrụgá, angájó i'dóŋá gá 'dã sĩ,
angájó i'dóŋá gá 'dĩ sĩ ũ̃nǫ́kṵ́ i'dó drĩ ku.
24 Útɨ ándrá má, 'dĩ sĩ mĩrĩ kí drĩ 'dá yụ,
'dĩ sĩ kídí kí drɨ̃ yụ;
25 útɨ ma 'dĩ sĩ 'bé ãmbogo rĩ tu kí drĩ pá ãngũ ĩ'badrɨ̃ kí gá,

'bé wereŋá rĩ kí abe ku,
26 útị ma 'dĩ sĩ Ãdróŋá 'bã drĩ ũ̃nṍkṵ́ jõku ámvṵ́ ala gá rĩ kí ku rú,
ãzíla 'dĩ sĩ pṵ́trṵ́ drĩ ãngũ drį̃ gá 'dáyṵ.
27 Ma ándrá 'dãá cí ĩ'diní 'bũ̃ 'bãjó rĩ sĩ,
ĩ'diní lõkókõrí kí 'bã agá į̃yį́ kį́rį́ rĩ kí drį̃ gá.
28 Ma ándrá 'dãá cí ĩ'diní ũ̃rṵ́'bũ̃ kí 'bãjó ṵrṵgá,
ãzíla ĩ'diní į̃yį́ kį́rį́ rĩ kí į̃ndṵ́ ũ̃tį̃ agá ũkpó ru.
29 Ĩ'diní lõkókõrí 'bã agá mĩrĩ ní,
į́jọ́ 'dĩ sĩ į̃yį́ alị dó sĩ lõkókõrí 'bãlé ĩ'diní rĩ ku,
ãzíla ĩ'diní ũ̃nṍkṵ́ į̃ndṵ́ 'bãjó rĩ si.
30 Ma ándrá 'bá ĩ'di bṵ́lṵ́ gá ãlį́gọ́ ru rĩ 'i.
Má ándrá 'bá ãyĩkõ fẽlépi ĩ'diní ṵ́'dṵ́ pírí rĩ 'i,
ma ṵ́'dṵ́ pírí sĩ ãyĩkõ sĩ ĩ'di drį̃lẹ́ gá,
31 Ma ándrá ãyĩkõ sĩ ũ̃nṍkṵ́ ĩ'diní 'bãlé rĩ sĩ,
ãzíla ma vâ ãyĩkõ sĩ 'bá 'bã ũri sĩ.

32 "Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, mâ anzį̃, ĩmi are drĩ ma,
'bá gẽ̃rį̃ mádrį̃ kí tãmbalépi rĩ kí adru drį̃lẹ́ba ru.
33 Ĩmi are ímbátáŋá mádrį̃ 'i ãzíla ĩmi adru sĩ ũndũwã rú,
lẽ ĩgã jõ ĩ'di ku fô.
34 'Bá áma tị arelépi rĩ,
'bá áma mị́fį̃ agálépi mádrį̃ kẽ̃jį́tị gá ṵ́'dṵ́ pírí rĩ,
áma tẽlépi mádrį̃ kẽ̃jį́tị gá rĩ ĩ'di drį̃lẹ́ba rú.
35 'Bá áma ị́sṵ́lépi rĩ ĩ'di ídri ị́sṵ́,
ãzíla Úpí la u'á ĩ'diní ãyĩkõ sĩ.
36 Wó 'bá áma ị́sṵ́lépi ku rĩ adrá ru cénĩ;
'Bá pírí áma ngũ̃lépi ũnzí rĩ lẽ kí drã."

9

Ũndũwã kí ãnį̃ ãkõ be

1 Ũndũwã sị ĩ'di 'bã jó 'bo,
usú jó 'bã į́dį́ŋá kí ázį̃rį̃.
2 Lị ĩzá ãzíla usa ĩ'di 'bã wáyĩnĩ rá;
idé ãkónã ũ̃mũ̃ drį̃ kí méjã drį̃ gá 'bo.
3 Pẽ izonzi ĩ'didrį̃ ãzį́ gá rĩ kí tị, ãzíla umve 'bá kí
angájó ãngũ ṵrṵgá ãndânĩ táwũ̃nį̃ drį̃ kí agá.
4 "'Bá pírí į́jọ́ nį̃lépi uya sĩ ku rĩ 'bã amṵ́ kí 'dộ!"
Ĩ'di jọ la 'bá nį̃lépi į́jọ́ uya sĩ ku rĩ 'baní,
5 "Ĩmi amṵ́ ãkónã mádrį̃ nalé,
ãzíla ĩmvṵ wáyĩnĩ mání usalé 'bo 'dĩ 'i.
6 Ĩmi a'be gẽ̃rį̃ ĩmi ãni ãnį́ ãkõ drį́ 'dĩ kí ãzíla ĩmi dó sĩ adru ídri;
ĩmi acį́ gẽ̃rį̃ į́jọ́ vãŋá drį̃ 'a gâ sĩ."

7 'Bá 'bá idemará ru rĩ itúlépi rĩ la ú'dáŋá umve ĩ'di ṵrṵ'bá gá,
'Bá uzálépi 'bá ũnzí rĩ drį̃ gá rĩ la adráŋá ndrũ̃.
8 Mí uzá 'bá idemará ru rĩ drį̃ gá ku, jõ íni ku ĩ'di ími ngũ̃ ũnzí;
mí uzá 'bá ũndũwã rú rĩ drį̃ gá ãzíla ĩ'di ími lẽ rá.
9 Mí imbá 'bá ũndũwã rú rĩ ãzíla ũndũwã ĩ'didrį̃ la zo drį̃ gá,

mí imbá 'bá ãlá rĩ, ĩ'di ị́jọ́ nį̃ rá ãzíla ĩ'di trũ mụ drį̃ gá.
10 Úpí ų̃rį̃jó rĩ ĩ'di ũndũwã 'bã i'dóŋá;
ãzíla nį̃táŋá Ãdróŋá Ãlá rĩ nį̃jó rĩ ĩ'di ị́jọ́ vãŋá.
11 Má rų̃ sĩ ṵ́'dṵ́ mídrį̃ kí adru ũ'bí ru,
ãzíla ílí mídrį̃ míní adrujó ídri rĩ kí ru į̃drį̃ drį̃ gá.
12 Ídrĩ adru ũndũwã rú ũndũwã mídrį̃ la ími ũfẽ rá;
ídrĩ adru idemará ru ími vúŋá la drį̃ cị nĩ.
13 Ũkú ũndũwã kóru rĩ la uzá rere;
ĩ'di į̃nzį̃́táŋá kóru ãzíla nį̃ ị́jọ́ ku.
14 Ĩ'di ri jó ĩ'didrį̃ 'bã kę̃ị́tị gá,
jõku ĩ'di ri úmvúke ãngũ ụrụgá ãndânĩ táwų̃́nį̃ drį̃ gá,
15 'bá alị́lépi gę̃rį̃ gâ sĩ rĩ kí umve jó,
'bá mụlépi ãzį̃ ĩ'badrį̃ kí ngaŋá gá rĩ kî trũ.
16 "'Bá pírí ị́jọ́ nį̃lépi ku rĩ 'bã amṵ́ kí 'dọ̃!"
Ĩ'di jọ la 'bá nį̃lépi ị́jọ́ uya sĩ ku rĩ 'baní,
17 "Į̃yį̃ ų̃gų̃lé ų̃gų̃ rĩ į̃lį̃́kį̃lį̃ ru,
ãzíla íná nalé ũní-ũní ru rĩ ĩ'di ãjį̃-ambamba rú!"
18 Wó nį̃ kí ị́jọ́ ãzí 'bá drãlépi rá rĩ kí 'dã gá 'dãá cí rĩ gá ku,
'bá ĩ'di 'bã umveŋá ã'į̃lépi rá rĩ fi kí mgbi ĩnádrį̃ agá 'bo.

10

Ị́jọ́ U'béŋá Sũlũmánĩ drį̃ kî

1 'Dĩ kí ị́jọ́ Sũlũmánĩ 'bã u'bélé rĩ kî:
Ngọ́tį̃́ŋá ũndũwã rú rĩ la átẹ̃pį̃ ní ãyĩkõ fẽ,
wó ngọ́tį̃́ŋá azalépi aza-azâ rĩ la ãndrẽ ní ũcõgõ fẽ.
2 Málĩ ị́sṵ́lé gę̃rį̃ ũnzí sĩ rĩ 'bã ų̃rǫ̃drį̃ 'dá yụ,
wó ị́jọ́ mgbã rĩ la 'bá pa drã agá nĩ.
3 Úpí a'be 'bá ãlá rĩ fụlé ãbį̃́rį̃ ní ku,
wó ĩ'di 'bá ũnzí rĩ 'baní ị́jọ́ kí lẽlé rĩ kí uga úmgbé.
4 'Bá drį̃ alólépi ku rĩ la acá lẽmẽrí,
wó 'bá ru drį̃ alólépi aló-álõ rĩ la adru málĩ trũ.
5 Ngọ́tį̃́ŋá ũndũwã rú rĩ la ãkónã ũkũnã ílí sĩ,
wó ngọ́tį̃́ŋá ṵ́'dṵ́ kolépi sáwã ãkónã ũkũnãjó rĩ sĩ rĩ ĩ'di ngọ́tį̃́ŋá drį̃́nzá ajílépi rĩ.
6 'Bá múké rĩ kí drį̃lẹ̃ba ị́sṵ́ rá,
wó 'bá ũnzí rĩ la ũmbã zį̃ ĩ'di 'bã ásį̃ gá.
7 'Bá múké rĩ ị́jọ́ igájó rĩ ĩ'di drį̃lẹ̃ba rú,
wó 'bá ũnzí rĩ kí ị́jọ́ la ãvĩ gbõ rú.
8 'Bá ũndũwã rú rĩ la ãzį̃́táŋá ã'į̃ ĩ'di 'bã ásį̃́sį̃́ŋá gá rá,
wó 'bá azalépi aza-azâ rĩ la lį̃́kį̃ drį̃ lị.
9 'Bá ị́jọ́ pị́rị rĩ ngalépi rĩ la acį̃ ų̃rį̃ kóru,
wó 'bá ị́jọ́ pị́rị rĩ ngalépi ku rĩ ị́jọ́ la ĩ'di ị́sṵ́ rá.
10 'Bá 'bá bĩlépi ị́jọ́ ũnzí sĩ mị́fį̃ sĩ rĩ la cãndí ají,
wó 'bá ị́jọ́ ũnzí a'dálépi rĩ la ásį̃-į̃gbę̃ ají.
11 'Bá múké rĩ tị gá ị́jọ́ ídri fẽlépi rĩ la ãfũ nĩ,
wó 'bá ũnzí rĩ 'bã tị la ũmbã a'bó cí.
12 'Bá ngų̃jó rĩ la ãwãŋá ají,
wó lẽtáŋá la ũnzĩkãnã pírí kí drį̃ kų̃ cí.
13 'Bá ị́jọ́ nį̃lépi cé rĩ tị gá ála ũndũwã ị́sṵ́,

wó 'bá ị́jọ́ nị̃lépi ku rĩ ála ị̃ndụ́ la co rá.
14 'Bá ũndũwã rú rĩ la ị́jọ́ nị̃ŋá tã mba rá,
wó 'bá azalépi aza-azâ rĩ la lị́kị̃ umve ĩ'di 'bã tị sĩ.
15 'Bá kápa trũ rĩ la ru ũgõró ãtị̃ ĩ'di 'bã málĩ kî sĩ,
wó 'bá lẽmẽrí rĩ la drã lẽmẽrĩ sĩ.
16 Ũyá 'bá ãlá rĩ 'badrị̂ la ĩ'baní ídri ají,
wó ũyá 'bá ũnzí rĩ 'badrị̂ la ĩ'baní drị̃rịma ají.
17 'Bá ímbátáŋá ã'ị̃lépi rĩ la mụ gẹ̃rị̃ ídri drị̂ gá,
wó 'bá ímbátáŋá lẽlépi ku rĩ la 'bá kí drị̃ 'de bụ́lụ́ gá.
18 'Bá ngụ̃táŋá zị̃lépi ĩ'di tị sĩ cí rĩ ĩ'di ĩnzó'bá,
ãzíla 'bá káláŋá ujílépi rĩ ĩ'di 'bá azalépi aza-azâ la.
19 Ị́jọ́ jọlé ambamba rĩ agá ị́jọ́ ũnzí ĩcẽ ku,
wó 'bá ũndũwã rú rĩ la ĩyãŋã tú.
20 'Bá ũndũwã rú rĩ 'bã ị́jọ́ jọŋá sílĩvã ãlá rĩ áni,
wó 'bá ũnzí rĩ 'bã ásị́ gá ị́jọ́ kí ífí kóru.
21 'Bá ãlá rĩ 'bã ị́jọ́ la 'bá ũ'bí kí ásị́ imbá,
wó 'bá azalépi aza-azâ rĩ la ru 'dị ĩ'di 'bã ãnị́ ãkõ sĩ.
22 Sụ̃sụ́ Úpí 'bã wilé rĩ la míní málĩ ají,
ãzíla ũ'bã cãndí drị̃ la gá ku.
23 'Bá azalépi aza-azâ rĩ la u'á ãyĩkõ sĩ ị́jọ́ ũnzí rĩ ngaŋá sĩ,
wó ũndũwã la ãyĩkõ fẽ 'bá ị́jọ́ vãlépi rá rĩ nî.
24 Ị́jọ́ bá ãlá rĩ 'bã lẽlé rĩ ála fẽ la ĩ'diní rá,
wó ị́jọ́ 'bá ũnzí rĩ 'bã sĩ idéjó ụ̃rị̃ sĩ rĩ la ĩ'di rụ rá.
25 Ãlụ́kụ́kụ̃ drĩ li, ĩ'di 'bá ũnzí rĩ kí we ĩndĩ,
wó 'bá ãlá rĩ kí pá tu ũkpó ru jã 'dâ.
26 Í'bã 'bá ũvú rĩ míní ãzị́ ngalé ku,
ĩ'di cécé wáyĩnĩ ũká rĩ 'bã 'bá sị́ anụ́jó jõku ãcíkã 'bã 'bá fụjó rĩ áni.
27 Úpí ụ̃rị̃jó rĩ la 'bá 'bã adrujó ídri rú ílí ãzo rú,
wó 'bá ũnzí rĩ kí ála kí ílí lị ãlị́ŋá ru.
28 Ásị́ tị̃ŋá 'bá múké rĩ drị̂ la ãyĩkõ ají,
wó ásị́ tị̃ŋá 'bá ũnzí rĩ drị̂ la adru ãzị́ kóru.
29 Úpí la 'bá ãlá rĩ kí tã mba nĩ,
wó ĩ'di 'bá ị́jọ́ ũnzí idelépi rĩ kí ị̃lị̃kị̃ rá.
30 Ícó 'bá ãlá rĩ kí drolé ãngũ ĩ'badrị̂ agá rĩ sĩ ku,
wó 'bá ũnzí rĩ icó kí acelé ãngũ drị̃ gá 'dâ ku.
31 'Bá ãlá rĩ kí ị́jọ́ jọ ũndũwã sĩ,
wó ĩdra ị́jọ́ ũnzí jọlépi rĩ ála drị̃ la atrị cí.
32 'Bá ãlá rĩ kí ị́jọ́ múké rĩ kí jọ,
wó 'bá ũnzí rĩ kí tị la ĩnzõ jọ.

11

1 Úpí ngụ̃ kị́lọ̃ ĩnzõ rú sĩ ãko kí ụ̃'bị̃jó rĩ ũnzí,
wó ĩ'di u'á ãyĩkõ sĩ la kị́lọ̃ múké sĩ ãko kí ụ̃'bị̃jó rĩ sĩ.
2 Ãfó la 'bá drị̃ gá drị̃nzá ají,
wó 'bá ru irilépi vụ̃rụ́lé rĩ ũndũwã rú.
3 Ị́jọ́ pịrị rĩ la 'bá múké rĩ tã mba rá,
wó 'bá ũnzí rĩ kí ị̃lị̃kị̃ ị́jọ́ ũnzí ĩ'bã kí ngalé rĩ kí sĩ rá.
4 Málĩ ko 'bá ãzã ụ́'dụ́ ũmbã drị̂ sĩ ku,
wó ị́jọ́ ãlá rĩ la 'bá pa drã sị́ gá rá.

5 Ɨjọ́ mgbã rĩ la 'bá ãlá rĩ kí drɨ̃ 'de pịrị nĩ,
wó 'bá ũnzí rĩ kí, ɨjọ́ ũnzí ĩ'badrɨ̃ la kí ịsị vṹrṵ.
6 Ɨjọ́ mgbã rĩ la 'bá ãlá rĩ kí pa nĩ,
wó ɨjọ́ ũnzí 'bá ũnzí rĩ 'bã kí lẽlé rĩ la kí rụ nĩ.
7 'Bá ũnzí rĩ drɨ̃ drã 'bo, ɨjọ́ ĩ'di 'bã ásɨ́ 'bãjó rĩ la drã ĩndĩ,
ásɨ́ ĩ'diní tɨ̃lé ũkpõ ĩ'didrɨ̃ drɨ̃ gá rĩ la adru ãzɨ́ kóru.
8 'Bá ãlá rĩ ála ĩ'di pa ɨjọ́ ĩ'di ịsṹlépi rĩ agá rá,
ãzíla ɨjọ́ ĩ'di ịsṹlépi rĩ la uja a'délé 'bá ũnzí rĩ drɨ̃ gá.
9 'Bá Ãdróŋá 'bã ɨjọ́ ã'ɨ̃lépi ku rĩ kí jĩránĩ ĩ'badrɨ̃ kí iza ɨjọ́ ãfũlépi kí tị gá rĩ sĩ,
wó nɨ̃táŋá sĩ 'bá ãlá rĩ kí ru pá rá.
10 'Bá ãlá rĩ 'bã málĩ drɨ̃ kí tụtṹ táwṹnɨ̃ agá ãyĩkõ la adru cí,
'bá ũnzí rĩ drɨ̃ kí ɨ̃lɨ̃kɨ̃; 'bá kí uzá ãyĩkõ sĩ.
11 Sṹsṹ 'bá ãlá rĩ 'baní wilé ɨjọ́ pịrị sĩ rĩ sĩ táwṹnɨ̃ rṹ la ru inga ụrụgá,
wó ɨjọ́ 'bá ũnzí rĩ 'bã kí jọlé rĩ sĩ táwṹnɨ̃ la andi rá.
12 'Bá ĩ'di 'bã jĩránĩ idélépi rĩ la aza-ãzã,
wó 'bá ɨjọ́ vãlépi rá rĩ la ĩyãŋã tú.
13 'Bá 'bá rṹ jọlépi rĩ la ɨjọ́ jọlé ũní rĩ kí lũ rá,
wó 'bá ɨjọ́ mgbã trũ rĩ la ɨjọ́ ũní rĩ tã mba rá.
14 Drɨ̃lẹ́ 'bá drɨ̃ celépi pịrị rĩ kí kóru sṹrṹ la a'dé a'dê,
wó 'bá ɨjọ́ amálépi rĩ drɨ̃ kí adru ũ'bí ru, patáŋá cí.
15 'Bá pá tulépi sãdínĩ rú ãmɨ́yọ́ŋá ní sĩ dẹ́nọ̃ a'dṹjó rĩ la drɨ̃cị rá,
wó 'bá gãlépi la úmgbé rĩ la adru múké.
16 Ũkú ásɨ́ ɨ̃gbẹ́ rĩ la ɨ̃nzɨ̃táŋá ịsṹ,
wó 'bá ãzɨ́ ngalépi ũkpó sĩ rĩ la málĩ ịsṹ áyụ.
17 'Bá ásɨ́ ɨ̃gbẹ́ rĩ la mũkẽ idé ĩ'di 'bã mgbã rĩ nî,
wó 'bá ásɨ́ ãcí rĩ la cãndí ají ĩ'di drɨ̃ gá.
18 'Bá ũnzí rĩ la ũyá ĩnzõ drɨ̃ ịsṹ,
wó 'bá ɨjọ́ mgbã rĩ idélépi rĩ la ũyá ɨjọ́ mgbã drɨ̃ ịsṹ.
19 'Bá pá tulépi ɨjọ́ mgbã rĩ drɨ̃ gá rĩ la ídri ịsṹ,
wó 'bá ɨjọ́ ũnzí ngalépi rĩ la drã rá.
20 Úpí ngṹ 'bá ásɨ́ ũnzí rĩ kí ũnzí,
wó ĩ'di u'á ãyĩkõ sĩ la 'bá acɨ́lépi ɨjọ́ múké agá rĩ kî sĩ.
21 'Bá ɨjọ́ ũnzí idélépi rĩ 'baní ála drɨ̃rịma fẽ ãndá-ãndá ru,
wó 'bá ãlá rĩ kí acɨ́ drɨ̃lẹ́mmgbọ sĩ.
22 Ũkú ũniyambamba ɨjọ́ nɨ̃lépi ku rĩ,
ĩ'di cécé fõrĩfõrĩŋá gólũdĩ rú gĩlé ĩzõgó ũmvu gá rĩ áni.
23 Ɨjọ́ 'bá ãlá rĩ 'bã kí lẽlé rĩ la ukó mũkẽ sĩ,
wó ɨjọ́ 'bá ũnzí rĩ 'bã kí sĩ ásɨ́ tɨ̃jó rĩ ĩ'di lú ũmbã á'dṹsĩ.
24 'Bá ãzí kí ãko fẽ ɨ̃sálɨ ĩndrã kọ́lɨ ãzíla málĩ ĩ'badrɨ̃ kí tụtṹ,
wó 'bá ãzí rĩ kí ĩndrã rú, kí dó sĩ acá lẽmẽrí.
25 'Bá ãko fẽlépi ĩndrã kọ́lɨ rĩ 'bã málĩ kí tụtṹ,
'bá 'bá kí ãzã kolépi rĩ ála vâ ĩ'di ãzã ko rá.
26 'Bá kí 'bá ãná tãmbalépi sĩ ãjẹ̃ ụrụgá rĩ tẽjó rĩ wã rá,
wó kí sṹsṹ wi 'bá ụzɨ́lépi la sáwã ĩ'baní lẽjó la rĩ sĩ rĩ nî.
27 Ídrĩ mũkẽ ndrṹ mi ịsṹ la rá,
wó ídrĩ ɨjọ́ ũnzí ndrṹ, mi ĩ'di ịsṹ rá.
28 'Bá ásɨ́ 'bãlépi málĩ drɨ̃ gá rĩ la a'dé rá,
wó 'bá ãlá rĩ kí zo cécé ịbịbɨ́ dụlépi kpãcĩ áyi sĩ rĩ áni.
29 'Bá cãndí ajílépi 'bá ĩ'didrɨ̃ kogá rĩ 'baní rĩ ịsṹ ãko ãzí ãwítã ru la ku,

'bá azalépi aza-azâ rĩ la adru ãtí'bó 'bá ũndũwá trũ rĩ ãni.
30 Ị́jọ́ 'bá ãlá rĩ 'bã ngalé rĩ la 'bá kí ídri uja
ãzíla 'bá 'bá kí ídri palépi rĩ ĩ'di ũndũwã rú.
31 Údrĩ 'bá ãlá rĩ kí ũfẽ ụ̃nọ́kụ́ drị̃ ga 'dâ rá,
ã'du la dó ru idé 'bá ũnzí rĩ 'ba rụ́ nĩ yã?

12

1 'Bá ímbátáŋá lẽlépi rĩ lẽ nị̃táŋá rá,
wó 'bá ru lẽlépi itúlépi ku rĩ la aza-ãzã.
2 'Bá múké rĩ la ásị́ ị̃gbẹ̃ ịsụ́ Úpí drị́,
wó ĩ'di ị́jọ́ lị 'bá ũnzí rĩ drị̃ gá rá.
3 Ị́jọ́ ũnzí fẽ 'bání pá tuŋá pịrị la ku,
wó 'bá ãlá rĩ la pá tu ũkpó ru.
4 Ũkú ádrízã múké rĩ la ágô ní ãrútáŋá ají,
wó ũkú drị̃nzá fẽlépi ágô ní rĩ ĩ'di cécé ãyánĩ ágô 'bã ĩfã 'bã sĩ asụ́jó rĩ áni.
5 Ị́jọ́ 'bá ãlá rĩ 'bã itúlé rĩ kí pịrị,
wó ị́jọ́ 'bá ũnzí rĩ 'bã kí amálé rĩ kí ị́jọ́ 'bá uléjó rĩ kî.
6 Ị́jọ́ 'bá ũnzí rĩ drị̃ ĩ'di 'bá 'dịjó,
wó 'bá pịrị rĩ 'bã ị́jọ́ la 'bá ídri pa rá.
7 'Bá ũnzí rĩ kí drã rá ãzíla kí ãvĩ rá,
wó 'bá ãlá rĩ kí pá tu ũkpó ru.
8 Ála 'bá ịcụ́ ũndũwã ĩ'didrị̃ sĩ,
wó 'bá azalépi aza-azâ rĩ ála ĩ'di ide ĩdẽ.
9 'Bá ị̃nzị̃lé ku ãzị́ ĩ'didrị̃ kí ngalépi cénĩ rĩ múké,
ndẽ 'bá ru 'bãlépi ãmbógó ru íná kóru rĩ rá.
10 'Bá múké rĩ kí ãnãkpá ĩ'badrị̃ kí tãmbalépi mbã mbã rĩ kî,
wó 'bá ũnzí rĩ kí ásị́ la adru ĩ'baní ãcí-ãcí.
11 'Bá ãzị́ ngalépi ĩ'didrị́ ámvụ́ agá ásị́ pírí sĩ rĩ la adru ãkónã trũ wẽwẽ rú,
wó 'bá ãzị́ ífí kóru rĩ ngalépi rĩ la aza ãzã.
12 'Bá ũnzí rĩ kí ãko 'bá ụ̃gụ́'bá ru rĩ 'bã kí ụ̃gụ̃lé rĩ kí vị́ ta,
wó 'bá ãlá rĩ kí pá tu ũkpó ru.
13 'Bá ũnzí rĩ kí gbã mãtégõ gá ị́jọ́ ũnzí ĩ'baní jọlé rĩ kí sĩ,
wó 'bá ãlá rĩ kí ru pa ị́jọ́ ũnzí agá rá.
14 Ị́jọ́ ãfũlépi ími tị gá múké rĩ la míní ụ̃rọ̃drị́ ají,
ãzíla ãzị́ ngalé ũkpó sĩ rĩ la ụ̃rọ̃drị́ ají rá.
15 Ị́jọ́ 'bá azalépi aza-azâ rĩ drị̃ kí adru ĩ'di mịfị́ gá pịrị,
wó 'bá ũndũwã rú rĩ la ị́jọ́ jọlé ĩ'diní ímbátáŋá rũ rĩ are rá.
16 'Bá azalépi aza-azâ rĩ la ũmbã ĩ'didrị̃ i'da cọtị́,
wó 'bá ũndũwá rú rĩ la ĩyãŋã tútú údrĩ táni ĩ'di u'dá rĩ gá.
17 Sãdínĩ pịrị rĩ la ị́jọ́ mgbã rĩ jọ,
wó sãdínĩ pịrị ku rĩ la ĩnzõ jọ.
18 Ị́jọ́ 'a ũrãlé ku rĩ la 'bá sõ kãrụ̃ cécé ménéŋá áni,
wó ị́jọ́ 'bá ũndũwã rú rĩ 'bã jọlé rĩ la 'bá adrí rá.
19 Ị́jọ́ mgbã rĩ la u'á jã 'dâ,
wó ĩnzõ la ãsị̃ ụ̃trụ́ ru.
20 'Bá ị́jọ́ ũnzí itúlépi rĩ 'bã ásị́ gá mũlũmbẽ cí,
wó 'bá ásị́ ị̃gbẹ̃ ajílépi rĩ 'baní ãyĩkõ cí.
21 Ị́jọ́ ũnzí icó a'délé 'bá ãlá rĩ kí drị̃ gá ku,
wó ị́jọ́ 'bá ũnzí rĩ 'badrị̃ 'bã ngá lú ũcõgõ.

22 Úpí ngṹ 'bá ĩnzõ jọlépi rĩ ũnzí,
wó ĩ'di u'á ãyĩkõ sĩ la 'bá ɨjọ́ mgbã jọlépi rĩ sĩ.
23 'Bá ũndũwá rú rĩ icé kí ru ũndũwã ĩ'badrɨ̨ sĩ ku,
wó 'bá azalépi aza-azâ rĩ kí aza ĩ'badrɨ̨ i'da tọndọlọ.
24 'Bá ãzɨ́ ngalépi ũkpó sĩ rĩ la adru drɨ̨̃lẹ́ ru,
wó 'bá ũvú rĩ la adru ãtí'bó ru.
25 Ásɨ́ umvúŋá la fẽ ãyĩkõ la adru 'bá ásɨ́ gá 'dáyụ,
wó ɨjọ́ jọŋá ásɨ́ ɨ̃gbẹ̃ sĩ rĩ la 'bá ásɨ́ gá ãyĩkõ ají rá.
26 'Bá ãlá rĩ la ĩ'di 'bã wõ̃rɨ̨ tã mba rá,
wó gẽ̃rɨ̨ 'bá ũnzí rĩ drɨ̨ la kí agụ wõ̃rɨ̨ be bṹlṹ gá.
27 'Bá ũvú rĩ icó ĩzá ĩ'di 'bã rụlé rĩ a'dílé ku,
wó 'bá ũndũwã rú ãzɨ́ ngalépi ũkpõ sĩ rĩ la adru málĩ trũ.
28 Gẽ̃rɨ̨ 'bá ãlá rĩ 'badrɨ̨ gá ídri cí,
ãzíla gẽ̃rɨ̨ 'dã agá drã 'dá yụ.

13

1 Ngọ́tɨ̨́ŋá ũndũwã trũ rĩ la átẹ́pɨ̨ 'bã ímbátáŋá are rá.
Wó ngọ́tɨ̨́ŋá drɨ̨ ũnzí rĩ are ɨjọ́ sĩ uzájó ĩ'di drɨ̨ gá rĩ ku.
2 'Bá la ãko múké rĩ ịsṹ nalé ɨjọ́ múké ãfũlépi ĩ'di 'bã tị gá rĩ sĩ,
wó 'bá mũlũmbẽ rú rĩ kí ásɨ́ gá ɨjọ́ ũmbã rú rĩ la uvá gbũlá-gbũlá nĩ.
3 'Bá ru tị tãmbalépi rá rĩ la ru ídri tãmba,
wó 'bá ɨjọ́ jọlépi pépé rĩ la ru drɨ̨ gá lɨ̨́kɨ̨ ají.
4 Ũvú'bá drĩ táni ásɨ́ 'bã sĩ ãko ịsṹjó íngõpí rá tí icó ku,
wó 'bá ãzɨ́ ngalépi ũkpó sĩ rĩ la ãko pírí ĩ'di 'bã lẽlé rĩ kí ịsṹ rá.
5 'Bá ãlá rĩ ngṹ kí ĩnzõ ũnzí,
wó 'bá ũnzí rĩ kí drɨ̨nzá ají.
6 Ɨjọ́ mgbã rĩ la 'bá múké rĩ 'bã tãmba nĩ,
wó ũnzĩkãnã la 'bá ɨjọ́ ũnzí ngalépi rĩ gũ mgbũ vũ gá.
7 'Bá ãzí kí ru 'bã kí málĩ trũ wó íni 'dĩ kí lẽmẽrí kpǫ̃wọ́-kpǫ̃wọ́,
Ãzí rĩ kí ru 'bã ĩyi lẽmẽrí, wó íni 'dĩ kí kṹrẹ́ńɨ̨.
8 'Bá málĩ trũ rĩ kí séndẽ ayú sĩ ru ídri pajó,
wó 'bá ãzí ịgbẹ́ 'bá lẽmẽrí rĩ 'bã ásɨ́ ku.
9 'Bá ãlá rĩ la dɨ̨ cécé dɨ̨zã ãngũ imvépi tárá-tárá rĩ áni,
wó 'bá ũnzí rĩ kí cécé tárã anṹlépi rá rĩ 'bã áni.
10 Ãfó la ãlí ají,
wó 'bá ímbátáŋá ã'ɨ̨lépi rá rĩ kí adru ũndũwã rú.
11 Málĩ ịsṹlé gẽ̃rɨ̨ ũnzí sĩ rĩ la ãvĩ gbõrú,
wó 'bá málĩ ĩ'didrɨ̨ kí ṹtɨ̨lépi were-were rĩ 'bã málĩ kí zo zõ.
12 Ɨjọ́ míní ásɨ́ tɨ̃jó rĩ drĩ ru idé ku ĩ'di ími ásɨ́ fẽ acálé ãyánĩ rú,
wó ɨjọ́ míní ásɨ́ tɨ̃jó rĩ drĩ ru idé rá ĩ'di ími ásɨ́ fẽ acálé ãyĩkõ sĩ.
13 Ídrĩ ímbátáŋá ide idê mi ɨjọ́ ndrṹ,
wó 'bá ãzɨ́táŋá tãmbalépi rĩ la ṹrǫ̃drɨ̨ la ịsṹ rá.
14 Ímbátáŋá 'bá ũndũwã rú rĩ 'bã fẽlé rĩ ĩ'di kídí ídri drɨ̨ 'i,
ĩ'di 'bá pa ímbá drã drɨ̨ agá.
15 'Bá ũndũwã rú rĩ la ɨ̃nzɨ́táŋá ịsṹ rá,
wó 'bá ũndũwã kóru rĩ la ɨ̃lɨ̨́kɨ̨ rá.
16 'Bá ũndũwá rú rĩ la ɨjọ́ 'a ũrã ráká ĩ'di idé la ĩndõ,
wó 'bá azalépi aza-azâ rĩ la ĩ'di 'bã aza i'da.
17 'Bá ɨjọ́ ũnzí ujílépi rĩ la a'dé ɨjọ́ ũcõgõ rú rĩ agá rá,

wó 'bá ị́jọ́ pịrị rĩ ujílépi rĩ la 'bá adrí.
18 'Bá ímbátáŋá lẽlépi ku rĩ la adru lẽmẽrí ãzíla ĩ'di drĩ̃nzá ịsṹ,
wó 'bá ímbátáŋá sĩ ĩ'di itújó rĩ ã'ĩ̃lépi rá rĩ la ãrútáŋá ịsṹ rá.
19 Ị́jọ́ ími ásị́ 'bã lẽlé rĩ ịsṹjó rá rĩ la ãyĩ̃kõ fẽ ími úríndí ní,
wó 'bá azalépi aza-azâ rĩ lẽ kí ị́jọ́ ũnzí a'belé ku.
20 'Bá acílépi 'bá ũndũwã rú rĩ be rĩ la adru ũndũwã rú,
wó 'bá wõ̃rĩ̃ rụlépi 'bá azalépi aza-azâ rĩ be rĩ la ị́jọ́ ũnzí ají ĩ'di drĩ̃ gá rá.
21 Drĩ̃lẹ́ ũnzĩ la 'bá ũnzí rĩ vú adro,
wó 'bá ãlá rĩ la ũ̃rõ̃drĩ́ ru málĩ̃ ịsṹ.
22 'Bá múké rĩ la anzị ĩ'didrĩ̃ 'bã anzị 'baní ãwítã a'be,
wó 'bá ũnzí rĩ 'bã málĩ̃ kí ála kí tãmba 'bá ãlá rĩ 'banî.
23 'Bá lẽmẽrí rĩ drĩ́ ámvṹ gá ãkónã la ka rõnzõ,
wó ị́jọ́ lịlẹ́ pịrị ku rĩ sĩ 'bá ũnzí rĩ la ãkónã 'dĩ kí 'dụ rá.
24 'Bá ngọ́tị́ŋá ĩ'didrĩ̃ ĩ̃ndṹ colépi kẽ̃lĩ́ká sĩ ku rĩ lẽ ĩ'di ku,
wó 'bá ngọ́tị́ŋá ĩ'didrĩ̃ lẽlépi rá rĩ la ĩ'di co ímbátáŋá ru rá.
25 'Bá ãlá rĩ 'baní ãkónã la ca rá,
wó 'bá ũnzí rĩ 'bã 'a la adru ãbị́rĩ́ ru.

14

1 Ũkú ũndũwá ru rĩ la ĩ'di 'bã lĩ́cọ́ sị rá,
wó ũkú azalépi aza-azâ rĩ la lĩ́cọ́ ĩ'didrĩ̃ andi ĩ'di 'bã drĩ́ sĩ.
2 'Bá ị́jọ́ pịrị rĩ ngalépi rĩ la Úpí ũ̃rĩ̃ rá,
wó 'bá ũnzĩ̃kãnã ngalépi rĩ la Úpí Ãdróŋâ 'bã ápãrákã rú.
3 'Bá azalépi aza-azâ ị́jọ́ jọlépi tị pépé sĩ ãfó sĩ rĩ la kẽ̃lĩ́ká umve ĩ'di ũngúkú gá,
wó 'bá ũndũwã rú rĩ 'bã ĩdra la ĩ'di tãmba rá.
4 Lĩ́cọ́ mọ́ñ̃gọ́ ámvṹ sõlépi rĩ kóru rĩ gá ãkónã la adru ĩrá gá yụ,
wó 'bá mọ́ñ̃gọ́ ámvṹ sõlépi rĩ trũ rĩ drĩ́ ãkónã la ãfũ ŋãnã.
5 Sãdínĩ̃ pịrị rĩ álĩ́ ĩnzõ ku,
wó sãdínĩ̃ ĩnzó'bá rĩ la ĩnzõ jọ kpẽté kpẽté.
6 'Bá ãfó trũ rĩ la ũndũwá ndrũ̃ rá ãzíla icó ịsṹlé la ku,
wó 'bá vãtáŋá trũ rĩ la ị́jọ́ ũ̃ñ̃ mbẽlẽŋá ru.
7 Mí u'á 'bá azalépi aza-azâ rĩ be ku,
ã'dusĩ̃ku mí icó ị́jọ́ ãzí ũ̃ñ̃lé tị la gá ku.
8 'Bá ũndũwá rú rĩ nĩ̃ 'i ã'du ị́jọ́ idé yã rĩ gá rá,
wó aza 'bá azalépi aza-azâ rĩ 'badrĩ̃ la kí ulé nĩ.
9 'Bá azalépi aza-azâ rĩ así kí ị́jọ́ ũnzí ĩ'ba kí ngalé rĩ sĩ ku,
wó 'bá ị́jọ́ mgbã rĩ ngalépi rĩ lẽ trũtáŋá ịsṹlé rá.
10 Ãyĩ̃kõ mídrĩ̃ 'bãngá mí ãni; ũcõgõ mídrĩ̃ 'bãngá mí ãni,
mí icó kí alelé 'bá ãzí be ku.
11 Ála 'bá ị́jọ́ ũnzí idélépi rĩ 'bã lĩ́cọ́ andi rá,
wó lĩ́cọ́ 'bá mũkẽ ngalépi rĩ drĩ̃ la pá tu jã 'dâ.
12 Gẽ̃rĩ̃ ãzí la i'dá ími drĩ̃lẹ́ gá ãlá ru,
wó ãsĩ̃ŋá gá ĩ'di ími agụ drã gá.
13 Ãgṹŋá la ũcõgõ ásị́ gá rĩ zĩ̃ wó sáwã ãyĩ̃kõ 'bã ukójó 'bo rĩ sĩ,
ũcõgõ la ãsĩ̃ nĩ.
14 Ála 'bá ã'ĩ̃táŋá kóru rĩ kí ũfẽ ị́jọ́ ũnzí ĩ'badrĩ̃ kî sĩ,
ãzíla ála 'bá ãlá rĩ kí ũfẽ ị́jọ́ múké ĩ'bã kí ngalé rĩ kî sĩ.
15 'Bá azalépi aza-azâ rĩ la ị́jọ́ cí jọlé ĩ'diní rĩ ã'ĩ̃-ã'ĩ̃,
wó 'bá ũndũwá ru rĩ la ị́jọ́ 'a ũrã ráká ĩ'di nga la ĩndõ.
16 'Bá ũndũwá ru rĩ la idé ũ̃rĩ̃ sĩ ãzíla ĩ'di ru uná ị́jọ́ ũnzí sĩ uná-unâ,

wó 'bá azalépi aza-azâ rĩ la ɨjọ́ cí rĩ nga kpí gbõ rú ũrã 'a la ku rú.
17 'Bá ásɨ̨ ãcí rĩ la ɨjọ́ azajó aza-azâ rĩ kí nga,
ála 'bá ɨjọ́ ũnzí itúlépi 'bá ãzí rụ́ rĩ ngṹ ũnzí.
18 'Bá azalépi aza-azâ rĩ la ũndũwá ãkõ ɨsụ́ ãwítã rú,
wó 'bá ũndũwá ru rĩ la nɨ̃táŋá ɨsụ́.
19 'Bá ũnzí rĩ kí mụ ãja tɨ̃lé 'bá múké rĩ kí drɨ̃lẹ́ gá,
ãzíla 'bá ɨjọ́ ũnzí ngalépi rĩ kí ãja tɨ̃ kẽjɨ́tɨ̀ 'bá ãlá rĩ 'badrɨ̀ gá.
20 'Bá pírí kí 'bá lẽmẽrí rĩ ngṹ ũnzí, átã ĩ'di 'bã jĩránĩ kí ĩ'di ngṹ ĩndĩ,
wó 'bá kụ́rẹ́ɲɨ̀ rĩ 'bã wõ̀rɨ́ka kí adru ũ'bí ru.
21 'Bá ĩ'di 'bã jĩránĩ idelépi idê rĩ idé ɨjọ́ ũnzí la,
wó 'bá u'álépi 'bá lẽmẽrí rĩ be ásɨ̨ ɨ̃gbẽ̀ sĩ rĩ ĩ'di drɨ̃lẹ́ba rú.
22 'Bá ɨjọ́ ũnzí ṹtɨ̃lépi kí ásɨ̨ gâlé rĩ ãvĩ kí ku yã?
Wó 'bá ɨjọ́ mgbã rĩ ṹtɨ̃lépi rĩ la lẽtáŋá ukólépi ku rĩ ɨsụ́ ásɨ̨ ɨ̃gbẽ̀ be rá.
23 Ãzɨ̨ pírí ngalé ũkpó sĩ rĩ 'bã ṹrõ̀drɨ́ cí,
wó 'bá lú ɨjọ́ jọlépi tɨ̀ sĩ ãzɨ́ la ngalépi ku rĩ la acá lẽmẽrí.
24 'Bá ũndũwá ru rĩ la ṹrõ̀drɨ́ ru málĩ ɨsụ́,
wó 'bá azalépi aza-azâ rĩ ála ĩ'di nɨ̃ ĩ'di 'bã aza sĩ.
25 Sãdínĩ pɨrɨ̀ rĩ la 'bá ídri pa,
wó sãdínĩ ĩnzó'bá ru rĩ la 'bá mẹ́lẹ́ mbe.
26 'Bá Úpí ṹrɨ̃lépi rá rĩ 'bã ãngũ múké sĩ ru zɨ̃jó ala gá la cí,
ãzíla ĩ'di adru ãngũ anzɨ̀ ĩ'didrɨ̀ 'baní sĩ apájó ru zɨ̃jó ala gá rĩ 'i.
27 Úpí ṹrɨ̃jó rĩ ĩ'di kídí ídri drɨ̀ 'i,
ĩ'di 'bá pa ímbá drã drɨ̀ agá.
28 Úpí 'bã dɨ̃zã la ru i'da 'bá ũ'bí ĩ'diní tãmbalé rĩ kí sĩ,
wó 'bá ũ'bí kí kóru úpí ngọ́pɨ̀ 'bã ãzɨ́ 'dáyụ.
29 'Bá ũmbã rụlépi mbẽlẽ ku rĩ ĩ'di vãtáŋá trũ,
wó 'bá ásɨ̨ ãcí rĩ la ru aza i'da tọndọlọ.
30 Ásɨ̨ ɨ̃gbẽ̀ ĩ'di ídri ụrụ'bá drɨ̀ 'i,
wó ãjã sĩ 'bá ĩfãkã la asụ́-asṹ.
31 'Bá 'bá lẽmẽrí rĩ kí ĩkpãlépi rĩ la Ãdróŋá kí ũ'bãlépi rĩ u'dá,
wó 'bá ásɨ̨ ɨ̃gbẽ̀ i'dalépi 'bá ãzãkoma lẽlépi rĩ 'bání rĩ ɨ̃nzɨ̃ Ãdróŋá 'i rá.
32 Lɨ́kɨ̃ drĩ a'dé nĩ, ĩ'di 'bá ũnzí rĩ kí ɨsɨ̨ vṹrụ́,
wó 'bá ãlá rĩ drĩ táni drã rá tí ĩ'di 'bã ãngũ sĩ ru zɨ̃jó la cí.
33 Ũndũwá la u'á 'bá ɨjọ́ vãlépi rá rĩ 'bã ásɨ̨ agá,
ãzíla 'bá azalépi aza-azâ rĩ nɨ̃ ɨjọ́ ũndũwã drɨ̀ gá ku.
34 Ɨjọ́ mgbã rĩ la sụ́rụ́ inga ụrụ gá nĩ,
wó ɨjọ́ ũnzĩ la sụ́rụ́ ní drɨ̃nzá ajɨ́.
35 Úpí la u'á ãtí'bó ũndũwá ru rĩ ní ãyĩkõ sĩ,
wó ĩ'di drɨ̃rɨ̀ma fẽ ãtí'bó ĩ'diní drɨ̃nzá fẽlépi rĩ ní rá.

15

1 Ɨjọ́ umvijó jãjã rú rĩ la ũmbã sɨ̨ ɨgbẹ rá,
wó ɨjọ́ umvijó ásɨ̨ ãcĩ sĩ rĩ la ũmbã inga-ingã.
2 'Bá ũndũwá ru rĩ drĩ ɨjọ́ jọ, ĩ'di fẽ nɨ̃táŋá la adru ãjɨ́ ambamba rú,
wó 'bá azalépi aza-azâ rĩ tɨ̀ gá ɨjọ́ ífí kóru rĩ la ãfũ nĩ.
3 Úpí 'bã mɨfɨ̀ la ãngũ ndre ãngũ pírí gá,
ĩ'di 'bá ũnzĩkãnã ngalépi rĩ kí undré 'bá mũkẽ ngalépi rĩ kí abe.
4 Ĩdra 'bá adrílépi rĩ ĩ'di ife ídri fẽlépi rĩ 'i,

wó ĩdra úlétáŋá ulélépi rĩ la úríndí ịgbẹ́-ịgbę̣̃.
5 'Bá azalépi aza-azâ rĩ la átẹ́pị 'bã ímbátáŋá gã úmgbé,
wó 'bá ũndũwá ru rĩ la ímbátáŋá lẽ rá.
6 Jó 'bá ãlá rĩ drı̨̃ agá málĩ la ga tré,
wó 'bá ũnzí rĩ 'bã málĩ kí ĩ'di drı̨̃ gá ḭjọ́ asé.
7 Tị 'bá ũndũwá ru rĩ drı̨̃ la nı̨̃táŋá iré,
wó 'bá azalépi aza-azâ rĩ 'bã ásḭ adru 'dĩ 'bã áni ku.
8 Úpí ngṹ ídétáŋá 'bá ũnzí rĩ 'bã kí idélé rĩ ũnzí,
wó ĩ'di adru ãyĩkõ sĩ la 'bá múké rĩ drĩ kí ḭjọ́ zị ĩ'di tị gá rĩ gá.
9 Úpí ngṹ gẽr̃ı̨ 'bá ũnzí rĩ drı̨̃ ũnzí,
wó lẽ 'bá ḭjọ́ mgbã rĩ idélépi rĩ áyụ.
10 'Bá gẽr̃ı̨ pịrị rĩ a'belépi rá rĩ la drı̨̃rịma ũkpó la ịsṹ rá,
'bá ítútáŋá ngṹlépi ũnzí rĩ la drã rá.
11 Ãngũ 'bá drãlépi rá rĩ 'badrı̨̃ kí Ãbãdónĩ * be drĩ kí dó i'dá Úpí drı̨̃lẹ́ gá tọndọlọ,
icó dó ḭjọ́ 'bá ásḭ gá rĩ nı̨̃lé ku íngoní ru.
12 'Bá 'bá idelépi ide idê rĩ lẽ ítútáŋá ku,
icó ḭjọ́ zı̨lé 'bá ũndũwá ru rĩ 'bã tị gá ku.
13 Ásḭ ãyĩkõ rú rĩ la 'bá 'bã mẹ́lẹ́tị fẽ dı̨̃lé dı̨̃-dı̨̃,
wó ũcõgõ ásḭ gá rĩ la úríndí ịgbẹ́ cĩrĩ.
14 'Bá ũndũwã rú rĩ 'bã ásḭ la ṹnı̨̃táŋá ndrṹ,
wó 'bá azalépi aza-azâ rĩ la aza na ãkónã rú.
15 Ídri 'bá ĩkpãlé ĩkpã-ĩkpã rĩ 'badrı̨̃ la adru sáwã pírí sĩ ũcõgõ rú,
wó 'bá ásḭ agá ãyĩkõ rú rĩ la u'á sáwã pírí sĩ ãyĩkõ sĩ.
16 Adrujó ãko trũ wereŋá ru Úpí ṹr̃ı̨jó rĩ,
ndẽ adrujó málĩ trũ ũcõgõ agá rĩ rá.
17 Tẹ́bḭ ịnị najó sĩ u'ájó 'bá mídrı̨́ko gá rĩ kí abe lẽtáŋá sĩ rĩ ndẽ,
ĩzá úsã trũ kpãcĩ rĩ najó adrujó ngṹtáŋá sĩ rĩ rá.
18 'Bá ásḭ ãcí rĩ la ãgátã ají,
wó 'bá ḭjọ́ talépi rĩ la ãwãŋá atrị rá.
19 'Bá ũvú'bá rĩ ní ḭjọ́ pírí kí mba mbã,
wó 'bá pịrị rĩ ní ḭjọ́ kí adru múké.
20 Ngọ́tı̨́ŋá ũndũwã rú rĩ la átẹ́pı̨̃ ní ãyĩkõ fẽ,
wó ngọ́tı̨́ŋá azalépi aza-azâ rĩ la ãndrẽ 'bã ḭjọ́ kí ide-idê.
21 Adrujó ũndũwã kóru rĩ ĩ'di ãyĩkõ rú 'bá ḭjọ́ vãlépi ku rĩ ní,
wó 'bá ũndũwã rú rĩ la ḭjọ́ mgbã rĩ idé.
22 Ḭjọ́ amáŋá ãkõ sĩ, ḭjọ́ ṹt̃ı̨lé rĩ kí asu rá,
wó 'bá ḭjọ́ amálépi rĩ drĩ kí adru ũ'bí ru, ḭjọ́ ṹt̃ı̨lé rĩ kí į̃kṹlẽn̄ı̨ rá.
23 'Bá la adru ãyĩkõ sĩ umvitáŋá múké ãfũlépi ĩ'di tị gá rĩ sĩ,
ḭjọ́ umvilé sáwã pịrị rĩ agá rĩ 'bã ũnĩ dó ni yã!
24 Gẽr̃ı̨ 'bá ũndũwã rú rĩ 'bã kí u'ájó rĩ la kí agụ ídri gá,
ḭjọ́ 'dĩ sĩ kí dó sĩ ru uná gẽr̃ı̨ 'bá agụlépi drã gá rĩ sĩ.
25 Úpí la 'bá ãfó ru rĩ 'bã jó andi rá,
wó ĩ'di ãko ãwṹzḭ 'badrı̨̃ kí tãmba nĩ.
26 Úpí ngṹ ígátáŋá 'bá ũnzí rĩ 'badrı̨̃ ũnzí,
wó ḭjọ́ jọlé ásḭ į̃gbẹ̃ sĩ rĩ la ĩ'diní ãyĩkõ fẽ nĩ.
27 'Bá rọ̃mmgbọ́ ru rĩ la ũcõgõ ají lı̨́cọ́ ĩ'didrı̨̃ nî,
wó 'bá ḭjọ́ sĩ 'bá mịf̃ı̨ sajó ãko ãzí sĩ rĩ gãlépi úmgbé rĩ la u'á ílí ãzo rú.

* **15:11** *Ãbãdónĩ* 'bã ífí tị Ĩbũrãníyã drı̨̃ sĩ "lı̨́kı̨̃."

28 'Bá múké rĩ kí ɨ́jọ́ 'a ũrã ráká kí umvi la ĩndõ,
wó tɨ 'bá ũnzí rĩ 'badrɨ̨ la 'bá ũdũ ãcí áni.
29 Úpí 'i 'bá ũnzí rĩ kí abe rá-rá ru,
wó ĩ'di zɨtáŋá 'bá múké rĩ 'badrɨ̨ are rá.
30 Mɛ́lɛ́tɨ ãlá rĩ la 'bá ásɨ́ ní ãyĩkõ fẽ,
wó ɨ́jọ́ mgbã rĩ la ụrụ'bá ãlá rĩ fẽ nĩ.
31 Ídrĩ bɨ́lɛ́ 'bã ɨ́jọ́ sĩ uzájó ími drɨ̨ gá rĩ kí drɨ̨ gá rá,
mi u'á 'bá ũndũwã rú rĩ kí drĩdríŋĩ gá rá.
32 'Bá ímbátáŋá gãlépi úmgbé rĩ lẽ ru ku,
wó 'bá ítútáŋá ã'ɨ̃lépi rá rĩ la ɨ́jọ́ vãŋá ɨsụ́ rá.
33 Úpí ũ̃rɨ̃jó ri la 'bá imbá adrujó ũndũwá ru,
ãzíla mi ãrútáŋá ɨsụ́ rá la ídrĩ ími iri vũ̃rụ́ rĩ gá.

16

1 'Bá la ɨ́jọ́ ũ̃tɨ̃ ĩ'di ásɨ́ gâlé,
wó Úpí la fẽ la 'bã idé ru rá rĩ gá nĩ.
2 'Bá la icó ũrãlé la ɨ́jọ́ ĩ'didrɨ̨ kí pírí múké,
wó Úpí la 'bá 'bã ásɨ́sɨ́ŋá ũ̃'bɨ̃ nĩ.
3 Ífẽ ãzɨ́ míní lẽlé ngalé rĩ kí Úpí drɨ́,
ãzíla kɨ́ ru idé rá.
4 Ãko pírí Úpí 'bã ũ'bãlé rĩ kí 'bã ãzɨ́ cí,
átã 'bã 'bá ũnzí rĩ kí sĩ ụ́'dụ́ lɨ́kɨ̃ drɨ̨ drɨ̨ tẽjó.
5 Úpí ngũ̃ 'bá pírí ãfó ru ásɨ́ gá rĩ kí ũnzí,
icó kí a'belé drɨ̃rɨ̣ma kóru ku.
6 Lẽtáŋá kí ã'ɨ̣táŋá be kí 'bá trũ ɨ́jọ́ ũnzí agá,
Úpí ũ̃rɨ̃jó rĩ la 'bá fẽ ɨ́jọ́ ũnzí a'bejó nĩ.
7 Gɛ̃̃rɨ̃ 'bá drɨ̨ drĩ kí Úpí ní ãyĩkõ fẽ rá,
ĩ'di átã mɛ́rọ́'bá ĩ'didrɨ̨ kí fẽ u'álé ĩ'di be ásɨ́ ɨ̃gbɛ̃̃ sĩ.
8 Ãko were ɨsụ́lé gɛ̃̃rɨ̃ pɨrɨ̣ rĩ sĩ rĩ ĩ'di múké,
ndẽ málĩ ɨsụ́lé ŋãnã gɛ̃̃rɨ̃ ũnzí sĩ rĩ rá.
9 'Bá la ɨ́jọ́ ũ̃tɨ̃ ĩ'di ásɨ́ gâlé rá,
wó Úpí la gɛ̃̃rɨ̃ ĩ'diní ru idéjó rĩ drɨ̨ ce nĩ.
10 Ɨjọ́ ãfũlépi úpí tɨ gá rĩ ĩ'di ũkpó trũ,
lẽ tɨ la 'bã lɨ ɨ́jọ́ mũlũmbẽ sĩ ku.
11 Úpí lẽ kɨ́lɔ̃ sĩ ãko kí ũ̃'bɨ̃jó rĩ 'bã adru kí múké-múké;
ãko pírí kí 'bã ãnzɨ 'ba adru kí ĩ'di 'bã 'bãlé rĩ áni.
12 Ũpi ta kí ɨ́jọ́ ũnzí ku,
ã'dusĩku ũpĩ ĩ'badrɨ̨ la acá ũkpó ru la ɨ́jọ́ pɨrɨ̣ rĩ sĩ.
13 Úpí la u'á ãyĩkõ sĩ la 'bá ɨ́jọ́ pɨrɨ̣ rĩ jọlépi rĩ sĩ,
ĩ'di 'bá ɨ́jọ́ pɨrɨ̣ rĩ jọlépi rĩ 'bã ɨ́jọ́ 'bã ãmbógó ru.
14 Adrã úpí drɨ̨ la drã ají,
wó 'bá ũndũwá ru rĩ la ĩ'di ásɨ́ ɨgbẹ rá.
15 Ãyĩkõ úpí mɛ́lɛ́tɨ gá rĩ la ídri fẽ,
ĩ'di 'bã mũkẽ ĩ'di cécé ũ̃rụ́'bũ̃ uzogó fẽlépi áyi sĩ rĩ ani.
16 Ĩ'di múké ãndânĩ adrujó ũndũwá ru ãzíla vãtáŋá trũ,
ndẽ adrujó gólũdĩ ãzíla sílĩvã trũ rĩ rá.
17 'Bá ãlá rĩ kí acɨ́ gɛ̃̃rɨ̃ kí agụlépi ɨ́jọ́ ũnzí gá ku rĩ kí agâ sĩ,
'bá ĩ'di 'bã gɛ̃̃rɨ̃ tãmbalépi rá rĩ la ru ídri tãmba rá.

18 Ãfó la 'bá agụ lịkĩ gá,
úríndí ịpịpịŋá drĩ la 'bá fẽ a'délé rá.
19 Ĩ'di múké ru irijó vũrụ́ 'bá lẽmẽrí rĩ kí agá,
ndẽ ãko arálé ará-arâ rĩ kí awajó 'bá ãfó trũ rĩ kí abe rĩ rá.
20 'Bá ímbátáŋá arelépi rá rĩ la adru málĩ trũ,
'bá ásị 'bãlépi Úpí drĩ gá rá rĩ la adru drĩlẹ́ba rú.
21 'Bá ũndũwá ru rĩ ála ĩ'di nĩ ịjọ́ ĩ'diní lịlẹ́ pịrị rĩ sĩ,
ịjọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ la 'bá kí imbá rá.
22 Ũndũwã ĩ'di kídí ídri drĩ rú 'bá ũndũwá trũ rĩ 'banî,
wó 'bá azalépi aza-azâ rĩ kí imbájó rĩ ĩ'di sáwã izaŋá.
23 'Bá ũndũwá trũ rĩ 'bã ásị la ĩ'di imbá sĩ ru tị tã mbajó,
ịjọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ la 'bá kí imbá rá.
24 Ịjọ́ jọlé ásị ĩ̃gbę̃ sĩ rĩ ĩ'di cécé ãnụ́ áni,
ĩ'di ĩ̃lị-ĩ̃lị ru 'bá 'bã úríndí ní ãzíla ĩ'di 'bá ụrụ'bá 'bã ãlá ru.
25 Gę̃rĩ̃ ãzí la i'dá ími drĩ̃lẹ́ gá 'dâ ãlá ru,
wó ãsĩ̃ŋá gá ĩ'di ími agụ drã gá.
26 Ãkónã 'bã vị la 'bá fẽ ãzị ngalé nĩ,
ã'dusĩ̃ku 'bá 'bã tị 'bã lẽjó ãkónã najó rá rĩ sĩ.
27 'Bá ãzị kóru rĩ ĩ'di ịjọ́ ũnzí itú nĩ,
ĩ'di tị ko cécé ãcí kolépi bę̃kũ̃bę̃kũ̃ rĩ áni.
28 'Bá ũnzí rĩ la fẽ ãcóŋá ní kpę̃lé nĩ,
káláŋá la fẽ la wǫ̃rĩ̃ mgbã rĩ la iré rá.
29 'Bá ãgǫ̃bĩ̃ rú rĩ la ĩ'di 'bã jĩránĩ̃ ulé,
ãzíla ĩ'di drĩ̃ la ce gę̃rĩ̃ ũnzí rĩ gá.
30 'Bá 'bá ũbĩ̃lépi mịfị sĩ kámị́-kámị rĩ la ịjọ́ ũnzí itú,
'bá ru tị mũlépi mgbe-mgbe cí rĩ la fẽ ịjọ́ ũnzí rĩ la ru idé rá.
31 Drĩ̃'bị imve ĩ'di kõfíyã dĩ̃zã i'dalépi rĩ,
ála ĩ'di ịsụ́ ídri ãlá rĩ sĩ.
32 'Bá ũmbã rụlépi gbõrú ku rĩ ndẽ 'bá ũkpó trũ rĩ rá,
ãzíla 'bá ru ũmbã ụtrị́lépi rá rĩ ndẽ 'bá táwũ̃nĩ̃ ãmbógó rĩ 'dụlépi rĩ rá.
33 'Bá kí jẽgê 'be rá sĩ ịjọ́ Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ nĩ̃jó,
wó Úpí la ịjọ́ múké rĩ umvi nĩ.

17

1 Ĩ'di múké íná ĩsá ĩ̃gbẹ́ rĩ najó ásị ĩ̃gbę̃ sĩ ãzíla ịjọjọŋá kóru
ndẽ lịcọ́ ũmũ najó ãzíla sĩ ãwãjó ala gá ãwã-ãwã rĩ rá.
2 Ãtí'bó ũndũwã trũ rĩ la adru úpí ru úpí ngọ́pị drĩ̃nzá ajílépi rĩ drĩ̃lẹ́ gá;
ãzíla ĩ'di ãko úpí 'bã ngọ́pịka 'badrị ãwítã rú rĩ kí awa ĩ'ba abe.
3 Ála gólũdĩ kí ũ'bĩ̃ sílĩ̃vã be ãcí sĩ,
wó Úpí la ásị 'bádrĩ̃ ũ'bĩ̃ nĩ.
4 'Bá ịjọ́ ũnzí idélépi rĩ kí ịjọ́ are 'bá ũnzí rĩ kí tị gá;
ĩ̃nzó'bá la ĩ̃nzõ are ĩ̃nzó'bá ãzí tị gá.
5 'Bá 'bá lẽmẽrí rĩ kí gụlépi rĩ la Ãdróŋá kí ũ'bãlépi rĩ u'dá,
'bá u'álépi ãyĩ̃kõ sĩ 'bá drĩ̃lẹ́ ũnzĩ ịsụ́lépi rĩ sĩ rĩ ĩ̃cẽ drĩ̃ịịma ịsụ́ŋá gá ku.
6 Anzị 'bã áyị́pịka kí ru ũnũ anzị ĩ'badrị́ kí 'bã anzị kî sĩ,
ãzíla anzị kí ru ũnũ ĩ'bã átẹ́pịka kí sĩ.
7 'Bá azalépi aza-azâ rĩ tị gá ịjọ́ ãlá rĩ ãfũ ku,
ãzíla ĩ̃nzõ jọjó rĩ sị úpí ngọ́pị 'i ku.
8 'Bá mịfị sajó séndẽ sĩ rĩ ĩ'di 'bá ãzí rĩ 'baní cécé írúwá áni,

'bá ãzí rĩ ã'ɨ̃ kí rá ĩ'di drɨ̃lɛ́ba ají.
9 'Bá 'bá ãzí 'bã ɨjǫ́ ũnzí trũlépi rĩ la lẽtáŋá ndrɨ̃,
wó 'bá ɨjǫ́ ũnzí sɨ́ nalépi ɨ̃dɨ́-ɨ̃dɨ́ rĩ la wɔ̃rɨ̃ ãníyágágá rĩ iré rá.
10 Uzájó 'bá ɨjǫ́ vãlépi rá rĩ drɨ̃ gá rĩ la ĩ'di ãzã ko múké,
ndẽ 'bá azalépi aza-azâ rĩ ɨ̃ndɨ́ cojó kɛ̃lɨ́ká 100 wó ĩ'di ãzãkolépi ku rĩ rá.
11 'Bá ũnzí rĩ la mvu drɨ̃lɛ́ ĩ'didrɨ̃ rɨ́ rĩ sĩ rá,
wó ála ãmbógó ásɨ́ ɨ̃gbɛ̃ kóru rĩ tɨ pẽ sĩ mɨjó ĩ'diní drɨ̃rɨma fẽjó.
12 Drɨ̃ ɨfɨjó ɨ̃bɔ̃gɨ̃ mváŋá la 'dɨjó rá rĩ be rĩ,
ndẽ drɨ̃ ɨfɨjó 'bá azalépi aza-azâ ĩ'di 'bã aza ngalépi rĩ be rĩ rá.
13 'Bá ɨjǫ́ múké rĩ ãrígó tɨ ũfẽlépi ɨjǫ́ ũnzí sĩ rĩ,
ɨjǫ́ ũnzí icó ĩ'di 'bã lɨ́cǫ́ a'belé ku.
14 Ãwãŋá i'dóŋá ĩ'di cécé ɨ̃yɨ́ tɨ̃lépi ãngũ ãlu gá ãmbógó rĩ 'bã tɨ nzɨ̃jó rĩ áni.
Ɨjǫ́ 'dĩ sĩ lẽ mí atrɨ ãwãŋá 'dĩ sĩ ĩmi andi drĩ ĩmi ku rú.
15 'Bá ɨjǫ́ ũnzí idélépi rĩ a'bejó rĩ ãzíla 'bá múké rĩ drɨ̃ gá ɨjǫ́ ũnzí lɨjó rĩ be
Úpí ngɨ̃ kí ɨ̃rɨ̃trá ũnzí.
16 Ála séndẽ fẽ 'bá azalépi aza-azâ rĩ drɨ́ gá sĩ ɨjǫ́ ɨ̃nɨ̃jó íngoní ru,
ɨsɨ́ 'dĩ sĩ ásɨ́sɨ́ŋá la gã ɨjǫ́ ɨ̃nɨ̃lé úmgbé?
17 Wɔ̃rɨ̃ la 'bá lẽ ɨ́'dɨ́ pírí sĩ lẽlẽ,
wó útɨ ádrɨ́pɨ sĩ 'bá ãzã kojó sáwã ɨjǫ́ 'bã 'bá ɨsɨ́jó rĩ sĩ.
18 'Bá ɨjǫ́ nɨ̃lépi ku rĩ la drɨ́ tɨ̃ ĩ'di 'bã jĩránĩ ní sĩ dɛ̃́nɔ̃ a'dɨ́jó ãzíla ĩ'di pá tu gúrã rú.
19 'Bá ãwãŋá lẽlépi rĩ lẽ ɨjǫ́ ũnzí,
ãzíla 'bá ɨjǫ́ jǫlépi ãfó sĩ rĩ la lɨ́kɨ̃ ndrɨ̃.
20 'Bá ásɨ́ mũlũmbẽ rú rĩ icó ɨjǫ́ múké rĩ kí ɨsɨ́lé ku;
'bá ĩnzõ jǫlépi rĩ la fi ɨjǫ́ ũnzí agá.
21 Ngɔ́tɨ́ŋá ũndũwá kóru rĩ la átɛ̃́pɨ̃ ní ũcõgõ ají;
átɛ̃́pɨ ngɔ́tɨ́ŋá azalépi aza-azâ rĩ drɨ̃ ɨsɨ́ ãyĩkõ ku.
22 Ásɨ́ ãyĩkõ rú rĩ ĩ'di írúwá múké rĩ;
wó ásɨ́ ũcõgõ rú rĩ la ími fẽ drãlé jãjã rú.
23 'Bá ũnzí rĩ la ãko sĩ 'bá mɨfɨ́ sajó rĩ ã'ɨ̃ ũní-ũní ru;
sĩ ɨjǫ́ lɨŋá pɨrɨ rĩ ujajó.
24 'Bá ɨjǫ́ vãlépi rá rĩ la ũndũwã 'bã drɨ̃lɛ́ gá;
wó 'bá azalépi aza-azâ rĩ 'bã mɨfɨ́ ndre ãngũ ãngũ ãlu gá ku.
25 Ngɔ́tɨ́ŋá azalépi aza-azâ rĩ la ũcõgõ fẽ átɛ̃́pɨ̃ ní nĩ;
ãzíla ĩ'di ãndrẽ ĩ'di tɨlépi rĩ ní ásɨ́ ãzá fẽ.
26 'Bá ɨjǫ́ kóru rĩ ní drɨ̃rɨma fẽjó rĩ adru múké ku;
jõku 'bá ɨjǫ́ kpɨ rĩ ngalépi rĩ cojó rĩ adru múké ku.
27 'Bá ɨjǫ́ nɨ̃lépi rá rĩ jǫ ɨjǫ́ mɨ́rɨ̃ rú ku;
'bá ɨjǫ́ vãlépi rá rĩ la u'á jã íni.
28 'Bá azalépi aza-azâ rĩ drĩ ĩyãŋã tú, ála ũrã la ĩ'di ũndũwã trũ;
ãzíla drĩ táni ĩyãŋã tú, ála ũrã la ĩ'di vãtáŋá trũ.

18

1 'Bá ru icílépi 'bá abe ku ɨjǫ́ ũrãlépi ru drɨ̃ gá á'dɨ̃sĩ rĩ la;
ɨjǫ́ 'bá pírí 'bã kí nɨ̃lé cé ĩ'di pɨrɨ rĩ gã úmgbé.
2 'Bá azalépi aza-azâ rĩ 'bã ásɨ́ ɨjǫ́ vãŋá drɨ̃ gá ku;
wó ɨjǫ́ ĩ'diní lẽlé idélé rĩ sĩ i'dajó la ínɨ̃ ɨjǫ́ cé.
3 Ɨjǫ́ ũnzí kí drɨ̃nzá be acɨ́ ãngũ ãlu gá,
ãzíla drɨ̃nzá la ãrútáŋá ãkõ fẽ.
4 Ɨjǫ́ jǫlé ũndũwã sĩ rĩ ĩ'di cécé ɨ̃yɨ́ mgbi rĩ áni;

ãzíla ũndũwã ĩ'di cécé į̃yị́ kídí ru dį̣lépi dį̃-dį̃ rĩ áni.
5 Fijó 'bá ũnzí rĩ ní rĩ adru múké ku;
ãzíla ị́jọ́ lį̣jó 'bá ị́jọ́ kóru rĩ drį̃ gá mũlũmbẽ sĩ rĩ adru múké ku.
6 Ị́jọ́ 'bá azalépi aza-azâ rĩ 'bã jọlé rĩ la ãwãŋá ají;
ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ la ãcóŋá umve ĩ'di ụrụ 'bá gá.
7 Ị́jọ́ 'bá azalépi aza-azâ rĩ 'bã jọlé rĩ la ĩ'diní lị́kį̃ ají;
ãzíla ị́jọ́ ãfũlépi ĩ'di tị gá rĩ ímbá ĩ'didrį̃ 'i.
8 Ị́jọ́ jọlé káláŋá ru rĩ la fi íná ãjị́-ambamba rĩ áni;
ĩ'di fi 'bá ãrí gá.
9 Ũvú'bá ají kí ru
'bá ãko izalépi rĩ be.
10 Rụ́ Úpí drį̃ ĩ'di cécé Bõrõ ũkpó rĩ áni,
'bá ãlá rĩ kí sĩ apá ru pajó ala gá.
11 'Bá kápa trũ rĩ la ru ũgõró ãtį̃ ĩ'di 'bã málĩ kî sĩ;
ĩ'di ũrã la kápa ĩ'didrį̃ kí ĩ'di andre tẽ cécé táwų̃ñ̨ andre celé Bõrõ sĩ trǫ̣̂kị́lịrị cí rĩ áni.
12 Ásị́ ãfó ru rĩ la 'bá agụ lị́kį̃ gá;
wó míní ími irijó vų̃rụ́ rĩ la ãrútáŋá ají.
13 Mí are ị́jọ́ 'bã ífí ráká mí umvi ị́jọ́ ĩndõ, jõ íni ku;
ĩ'di míní drį̃nzá ají ãzíla ĩ'di ími aza i'da.
14 'Bá 'bã ásị́ la icó ãyánĩ ụrụ'bá gá rĩ tị talé rá;
wó 'bá ãzí ásị́ drĩ nũ rá ĩ'di dó icó ãyánĩ tị talé íngoní ru?
15 'Bá ũndũwã trũ rĩ kí sáwã pírí sĩ bábá ị́jọ́ ų̃ñ̨jó;
kí bị́lẹ́ mmgbọ rú sĩ ị́jọ́ lẽlé ų̃ñ̨lé rĩ arejó.
16 Fẽtáŋá la 'bá ãko fẽlépi rĩ ní gę̃rį̃ nzį̃ rá;
ãzíla ĩ'di ĩ'di agụ 'bá ãmbogo rĩ kí drį̃lẹ́ gá.
17 'Bá ị́jọ́ į̃ndụ́ nzelépi kẹ́sį̃ gá drį̃drį̃ rĩ la i'dá jọ 'bãrĩ ị́jọ́ pį̣rį̣ rĩ áni;
kpere 'bá ị́jọ́ į̃ndụ́ nzelépi námbã į̃rį̃ sĩ rĩ 'bã amụ́ agá ĩ'di ụzị agá zį̣táŋá sĩ.
18 Ála jẽgê 'be sĩ ị́jọ́ 'bá į̃rį̃ kí drĩdríŋĩ gá rĩ awajó;
ĩ'di ị́jọ́ lị 'bá ũkpó ãwãlépi rĩ kí drĩdríŋĩ gá.
19 Ádrị́pį̣ sĩ ị́jọ́ izajó ụrụ'bá la gá rá rĩ la ru ásị́ 'bã ũkpó ru ndẽ táwų̃ñ̨ andre celé Bõrõ ũkpó sĩ rĩ rá
ãzíla ídrĩ ãwã ĩ'di be, ĩ'di míní ĩ'di 'bã kę̃jị́ tị ų̃pį̃ cí.
20 'Bá la ãko múké rĩ į̣sụ́ nalé ị́jọ́ múké ãfũlépi ĩ'di 'bã tị gá rĩ sĩ,
ị́jọ́ míní jọlé pį̣rį̣ rĩ la ími ídri uja rá.
21 Drã kí ídri be ũkpó la kí ĩdra drị́;
wó 'bá ị́jọ́ jọlépi ambamba rĩ la ũyá la į̣sụ́ rá.
22 'Bá ũkú múké rĩ į̣sụ́lépi rĩ į̣sụ́ ãko mgbã la;
ãzíla ĩ'di ásị́ į̃gbę̃ į̣sụ́ Úpí drị́ rá.
23 'Bá lẽmẽrí rĩ la mãmálá 'bã sĩ ásị́ į̃gbę̃ į̣sụ́jó;
wó 'bá kụ́rẹ́ṇ̨ rĩ la ị́jọ́ umvi drį̃ ũnzĩ sĩ.
24 'Bá wǫ̃rị́ trũ ũ'bí rĩ la icó į̃lį̃kį̃lé rá;
wó wǫ̃rị́ mgbã rĩ la ru ĩbĩ 'bá ụrụ'bá gá ndẽ ádrị́pį̣ rá.

19

1 'Bá lẽmẽrí ị́jọ́ pį̣rį̣ rĩ ngalépi rĩ ndẽ;
'bá azalépi aza-azâ ị́jọ́ pį̣rį̣ rĩ jọlépi ku rĩ rá.
2 Adrujó ãvá trũ ị́jọ́ ñ̨jó ku rĩ adru múké ku;
yãjó ị́jọ́ sĩ yã-yã rĩ la fẽ mi gę̃rį̃ pį̣rį̣ rĩ a'be rá.

3 'Bá la lı̨́kı̨̃ ají ĩ'di drı̨̃ gá aza ĩ'didrı̨̃ sĩ;
'dã 'bã ũngúkú gá ĩ'di dó unu Úpí ụrụ'bá gá.
4 Málĩ la fẽ la mi adru wọ̃rı̨ trũ ũ'bí ru;
wó 'bá lẽmẽrí rĩ 'bã wọ̃rı̨́ka kí ĩ'di a'be pírí rá.
5 Sãdínĩ ĩnzó rĩ kí
'bá ĩnzõ jọlépi ambamba rĩ be icó kí ĩcẽlé drı̨̃rı̨ma ịsụ́ŋá gá ku.
6 'Bá ũ'bí kí mũkẽ ndrụ̃ 'bá ãko fẽlépi fẽ-fẽ rĩ 'ba rụ̃ sĩ;
ãzíla 'bá pírí kí adru wọ̃rı̨ 'bá ãko fẽlépi fẽfẽ rĩ ãni.
7 'Bá lẽmẽrí rĩ 'bã kãká drĩ kí dó ĩ'di ngụ̃ ũnzí;
'bá ĩ'di 'bã wọ̃rı̨́ka rú rĩ kí dó apá ĩ'di sĩ íngõpí!
Drĩ táni u'de kí vú gâ sĩ mãmálá 'bãŋá trũ tí,
icó kí ịsụ́lé ku.
8 'Bá ũndũwã ịsụ́lépi rĩ lẽ ídri ĩ'didrı̨̃ rá;
'bá vãtáŋá trũ rĩ la drı̨̃lẹ́ba ịsụ́ rá.
9 Sãdínĩ ĩnzó rĩ icó ĩcẽlé drı̨̃rı̨ma ịsụ́ŋá sĩ ku;
ãzíla 'bá ĩnzõ jọlépi ambamba rĩ icó ĩcẽlé drı̨̃rı̨ma ịsụ́ŋá gá ku.
10 'Bá azalépi aza-azâ rĩ ní u'ájó 'bá kụ́rẹ́nı̨ ru rĩ áni rĩ drĩ dó adru ũnzí;
ãtí'bó ní adrujó úpí ru úpí 'bã ngọ́pı̨ ní rĩ 'bã ũnzĩkãnã lã dó adru íngõpí!
11 'Bá ũndũwá ru rĩ la ũmbã ĩ'didrı̨̃ drı̨̃ ụtrı̨ rá;
ĩ'di ãrútáŋá ịsụ́ ĩ'di 'bã ị́jọ́ ũnzí 'bã ãrígó tị ũfẽjó ku rĩ sĩ.
12 Úpí 'bã ũmbã ĩ'di cécé kẹ̃mı̨̃ ní awájó rĩ áni;
wó ĩ'di 'bã ásı̨ ı̨̃gbẹ̃ ĩ'di cécé andrẹlı̨́ká kalépi ásé drı̨̃ gá rĩ áni.
13 Ngọ́tı̨́ŋá azalépi aza-azâ rĩ la átẹ́pı̨̃ ní lı̨́kı̨̃ ají;
ũkú ru lẽlépi ãwãŋá sĩ rĩ ĩ'di cécé uzogó ralépi jó agá sáwã pírí sĩ rĩ áni.
14 Átẹ́pı̨ la jó kí a'be málĩ be ãwítã rú anzı̨ ĩ'didrı̨̃ 'baní;
wó Úpí la ũkú ị́jọ́ ífí vãlépi rá rĩ fẽ nĩ.
15 Ũvũ la 'bá fẽ ụ́'dụ́ kolé káyĩ rá;
ãzíla ru drı̨ alójó ku rĩ la 'bání ãbı̨́rı̨ ají.
16 'Bá ãzı̨́táŋá tãmbalépi rĩ mba ru ídri tã rá;
wó 'bá ãzı̨́táŋá tãmbalépi ku rĩ la drã rá.
17 'Bá ãko fẽlépi 'bá lẽmẽrí rĩ nî rĩ fẽ ãko 'dã Úpí nî;
ãzíla Úpí la ĩ'di ũfẽ rá.
18 Íco mî ngọ́tı̨́ŋá ı̨̃ndụ́ ímbátáŋá ru 'dĩ sĩ iza drĩ ru ku rú;
ídrĩ ĩ'di ı̨̃ndụ́ co ku, ĩ'di mụ drãlé rá.
19 Lẽ 'bá ásı̨ ãcí rĩ 'bã ũfẽ ị́jọ́ ĩ'di 'bã izalé rĩ rá;
ídrĩ ĩ'di ãzã ko rá, lẽ íko ĩ'di ãzã vúlé rĩ sĩ ı̨̃dı̨́.
20 Mí are ị́jọ́ sĩ ími bũrọ̃ jọjó rĩ ãzíla mí ã'ı̨ ímbátáŋá rá;
ị́jọ́ 'dĩ sĩ mi dó sĩ drụ́zı̨ drı̨̃lẹ́ gâlé adru ũndũwá ru.
21 'Bá la ị́jọ́ kí ụ̃tı̨̃ ĩ'di ásı̨ gâlé ũ'bí ru;
wó ị́jọ́ Úpí 'bã lẽlé rĩ la ru idé nĩ.
22 Ãko 'bá 'bã lẽlé rĩ ĩ'di lẽtáŋá ukólépi ku rĩ 'i;
adrujó lẽmẽrí rĩ ĩ'di múké ndẽ adrujó ĩnzó'bá rĩ rá
23 Úpí ụ̃rı̨̃jó rĩ la 'bá agụ ídri gá;
'bá ụ̃rı̨̃ 'dĩ trũ rĩ ásı̨ la la adru ı̨̃gbẹ́ ru,
ị́jọ́ ũnzí aló ĩ'di ku.
24 Ũvú'bá la ru drı̨ su mgbi íná ãtı̨̃jó rá;
ãzíla icó íná sulé ru tị gâlé ku.
25 Íco 'bá idemará ru rĩ 'bã ı̨̃ndụ́, 'bá ũndũwá kóru rĩ kí dó sĩ ímbátáŋá ụ̃nı̨̃;

mí uzá 'bá ị́jọ́ vãlépi rá rĩ drị̃ gá, ĩ'di dó sĩ ímbátáŋá 'bã ị́jọ́ vã.
26 'Bá átẹ́pị̃ ní ũcõgõ fẽlépi ãzíla ãndrẽ drolépi lị́cọ́ agá rá rĩ;
ĩ'di ngọ́tị́ŋá drị̃nzá ãzíla ásị́ ị̃gbẹ̃ ãkõ ajílépi la.
27 Mâ ngọ́tị̃, ídrĩ gã ímbátáŋá arelé úmgbé;
ígã 'dã ị́jọ́ nị̃ŋá.
28 Sãdínĩ ũnzí rĩ la ị́jọ́ liŋá pịrị rĩ 'bã idemará ru;
ãzíla ĩ'di u'á ị́jọ́ ũnzí sĩ ãyĩkõ sĩ cécé íná ãjị̃-ambamba rĩ sĩ rĩ áni.
29 Ídé drị̃rịma bábá 'bá idemará ru rĩ 'ba nî;
ãzíla 'bá azalépi aza-azâ rĩ kí ála kí ũngúkú co rá.

20

1 Íwá mvụŋá la 'bá fẽ idemará idelé, ĩ'di 'bá fẽ uzálé
ãzíla ĩmẽrãjó íwá sĩ rĩ la fẽ mi adru ũndũwã kóru.
2 Úpí 'bã ũmbã ĩ'di cécé kẹ̃mị̃ 'bã awájó rĩ áni,
'bá ĩ'diní adrã fẽlépi rĩ la drã ndrụ̃.
3 Ĩ'di ị̃nzị̃táŋá ru 'bá ãwãŋá gãlépi úmgbé rĩ nî,
wó 'bá azalépi aza-azâ rĩ la ãwãŋá i'dó gbõrú-gbõrú.
4 Ũvú'bá sõ ámvụ́ áyi múké rĩ sĩ ku;
ị́jọ́ 'dĩ sĩ sáwã ãkónã ũkũnãjó rĩ gá icó ãkónã ịsụ́lé ku.
5 Ị́jọ́ 'bá 'bã ásị́ gá rĩ ĩ'di ị̃yị́ kị́rị́ rĩ áni,
wó 'bá vãtáŋá trũ rĩ la ị́jọ́ la uvá rá rĩ gá nĩ.
6 'Bá ũ'bí kí jọ la kí lẽtáŋá ukólépi ku rĩ trũ,
wó ã'di la 'bá ã'ị̃táŋá trũ rĩ ịsụ́ nĩ yã?
7 'Bá ãlá acị́lépi ị́jọ́ pịrị rĩ agá rĩ;
'bã anzị kí adru drị̃lẹ́ba rú ĩ'di vúlé gá 'dâ!
8 Úpí drĩ ri úmvúke ĩ'didrị̃ drị̃ gá ị́jọ́ lị́lẹ́,
ĩ'di ị́jọ́ ũnzí 'a uya mị́fị́ ĩ'didrị̃ sĩ.
9 Ã'di icó jọlé la, “Ámba áma ásị́ tã ãlá ru;
ma dó 'bãngá sĩ ãlá ru ị́jọ́ ũnzí kóru rĩ gá nĩ yã”?
10 Kị́lõ sĩ ãko ũ'bị̃jó úmgbó ndú ndú ãzíla ãkójó sĩ ãko ũ'bị̃jó úmgbó ndú ndú ĩnzõ rú 'dĩ kí,
Úpí ngụ̃ kí ị̃rị̃ trá ũnzí.
11 Átã ála ngọ́tị́ŋá nị̃ ị́jọ́ ĩ'di 'bã idélé rĩ kí sĩ,
ị́jọ́ ĩ'di 'bã idélé rĩ kí pịrị ãzíla múké yã rĩ kí sĩ.
12 Bị́lẹ́ sĩ ị́jọ́ arejó rĩ kí mị́fị́ sĩ ãngũ ndrejó rĩ abe;
Úpí ũ'bã kí pírí nĩ.
13 Ídrĩ ụ́'dụ́ koŋá lẽ ambamba mi acá lẽmẽrí;
mí ángá ụ́'dụ́ gá rĩ sĩ sĩ ãzị́ ngajó ãzíla mi dó sĩ adru ãkónã trũ wẽwẽ rú.
14 'Bá ãko ĩgbãlépi rĩ la jọ la, “Ãjẹ̃ adru múké ku! Má icó ũrọ̃drị́ ịsụ́lé ku!”
'Dã 'bã ũngúkú gá drĩ dó trũ mụ 'bo, ĩ'di dó ãfó ají ãko ĩ'di 'bã ĩgbãlé 'dã sĩ.
15 Ị́jọ́ jọlé nị̃táŋá sĩ rĩ ãjẹ̃ rú ndẽ
gólũdĩ ãzíla ŋálí ãjẹ̃ rú rĩ kí rá.
16 Lẽ í'dụ bõngó 'bá pá tulépi sãdínĩ rú 'bá ĩ'di 'bã nị̃lé ku rĩ ní gúrã rú rĩ rá;
írụ ĩ'di dẹ́nọ̃ tị gá drĩ idé la ũkú acị́lépi mị́rị̃ rú rĩ ní rĩ gá.*
17 Ína ulélé ulê 'bá ãzí drị́ rĩ la ru na ãjị̃-ambamba rú,
wó vúvúlé ru ĩ'di ru uja ími tị gâlé cụ̃rụ̃mụ̃ áni.
18 Mí itú ị́jọ́ kí ị́jọ́ amáŋá sĩ,

* **20:16** Bĩbĩlíyã ãzí rĩ jọ kí, *“ũkú acị́lépi mị́rị̃ ru rĩ.”*

mí ịsṵ́ ímbátáŋá pịrị rĩ rá ka ímụ ã'dḭ́ gá ĩndõ.
19 'Bá káláŋá ujílépi rĩ la ɨ́jǫ́ sírĩ rú ri kí iyá ãmvé
ɨ́jǫ́ 'dĩ sĩ mí u'á 'bá tị ãcí rĩ be ku.
20 'Bá ãzí drĩ átẹ́pḭ̃ kí wã ãndrẽ be,
ídri ĩ'didrḭ̃ la ãsḭ̃ ṵ̃trṵ́ ru cécé tárã 'bã anṵ́jó ɨ́nḭ́ sĩ rĩ áni.
21 'Bá ãwítã ịsṵ́lépi mbẽlẽ i'dóŋá gá rĩ,
icó adrulé drḭ̃lẹ́ba rú ãsḭ̃ŋá gá ku.
22 Lẽ íjọ, “Ma ɨ́jǫ́ ũnzí míní idélé 'dĩ 'bã ãrígó tị ũfẽ rá la ku!”
Ítẽ Úpí 'i ãzíla ĩ'di ími pa rá.
23 Úpí ngṵ̃ kḭ́lọ̃ sĩ ãko ṵ̃'bḭ̃jó ĩnzõ rú rĩ kí ũnzí
ãzíla u'á ãyĩkõ sĩ ãko ṵ̃'bḭ̃lé ĩnzõ rú rĩ kí sĩ ku.
24 Acḭ́ŋá 'bádrḭ́ Úpí la drḭ̃ la ce nĩ,
'bá la dó icó gẹ̃rḭ̃ ĩ'diní acḭ́jó rĩ nḭ̃lé íngoní ru?
25 Míní ũyõ najó Ãdróŋá ní ĩnzõ rú rĩ ĩ'di cécé ãnãkpá ní 'dejó ímbá gá rĩ áni,
ídrĩ dó ũyõ 'dã na 'bo, ĩ'di dó adru míní ũkpó-ũkpó sĩ ɨ́jǫ́ la ru idélépi rĩ ũrãjó.
26 Úpí ũndũwá ru rĩ la 'bá ũnzí rĩ kí uya ãmvé;
ĩ'di kí ụ'dḭ́ ásḭ́ ḭ̃gbẹ̃ kóru.
27 Dḭ̃zã Úpí drḭ́ la úríndí 'bádrḭ́ 'a ndrṵ̃ nĩ,
ĩ'di ɨ́jǫ́ ími ásḭ́ agá rĩ kí ndrṵ̃ iyálé pírí ãmvé.
28 Lẽtáŋá kí ã'ḭ̃táŋá be úpî tã mba nĩ;
lẽtáŋá sĩ ũpĩ ĩ'didrḭ́ la pá tu rá.
29 Kãrḭ́lẹ̃ kí 'bã dḭ̃zã ĩ'di ũkpõ ĩ'badrḭ́,
Drḭ̃'bḭ́ imve ĩ'di ũnĩ 'bá ãmbá rĩ 'badrḭ́.
30 'Bá ḭ̃ndṵ́ cojó põcõ ãkõzá trũ rĩ la ɨ́jǫ́ ũnzí dro rá
ãzíla 'bá ḭ̃ndṵ́ cojó rĩ la ɨ́jǫ́ 'bá ásḭ́ agá rĩ kí anzé ãmvé.

21

1 Úpí 'bã ásḭ́ ĩ'di Úpí 'bã drḭ́lẹ́ gá,
Úpí la ĩ'di tị ují ãngũ ĩ'diní lẽlé rĩ gá cécé ĩ'diní ḭ̃yḭ́ tị ujílé rĩ áni.
2 Gẹ̃rḭ̃ pírí 'bá 'bá ru rĩ drḭ́ kí indré ĩ'di mḭfḭ́ gá múké,
wó Úpí la ɨ́jǫ́ 'bá ásḭ́ gá rĩ amá nĩ.
3 Ɨ́jǫ́ mgbã rĩ ngajó ãzíla ɨ́jǫ́ lịjó pịrị rĩ;
ĩ'di ɨ́jǫ́ Úpí 'bã ã'ḭ́lé ídétáŋá ní ãndânĩ rĩ 'i.
4 Ãfó kí ɨ́pḭ́pḭ́ŋá be kí 'bá ũnzí rĩ drḭ̃ ují nĩ,
wó 'dĩ ɨ́jǫ́ ũnzí la.
5 Ṵ̃tḭ́táŋá múké rĩ ãzíla ãzḭ́ ngaŋá ũkpó sĩ rĩ la fẽ míní acálé kṵ́rẹ́ńḭ́;
wó 'bá kápa ịsṵ́lépi gẹ̃rḭ̃ ũnzí sĩ rĩ la acá lẽmẽrí.
6 Málĩ ịsṵ́lé ĩnzõ sĩ rĩ la nga ũfú áni háwu;
ãzíla ĩ'di mãtégõ drã ãni la.
7 Adrã 'bá ũnzí rĩ 'badrḭ́ la kí drḭ̃ ce ãmvé
ã'dusĩku gã kí ɨ́jǫ́ mgbã rĩ idélé úmgbé.
8 Gẹ̃rḭ̃ 'bá ɨ́jǫ́ 'bã ndẽlé rá rĩ 'bã sĩ acḭ́jó rĩ góní-góní ru;
wó 'bá ɨ́jǫ́ kóru rĩ la acḭ́ gẹ̃rḭ̃ kpị rĩ gâ sĩ.
9 Míní u'ájó jó 'bã kónã gá lótré gá 'dãá rĩ ĩ'di múké;
ndẽ míní u'ájó ũkú ãwãlépi unzí rĩ be jó ãlu gá rĩ rá.
10 'Bá ũnzí rĩ 'bã ásḭ́ la lú ɨ́jǫ́ ũnzí rĩ lẽ áyụ;
ĩ'di 'bã jĩránĩ ịsṵ́ kí ĩ'didrḭ́ ásḭ́ ḭ̃gbẹ̃ ku.
11 Údrĩ 'bá 'bá kí idelépi rĩ ní drḭ̃rịma fẽ, 'bá ũndũwã kóru rĩ la ũndũwá ịsṵ́ rá;

údrĩ 'bá ũndũwã trũ rĩ ímbá ĩ'di ímbátáŋá ã'ị́ rá.
12 Ãdróŋá ĩ'di ãlá ru, nị́ ị́jọ́ ru idélépi 'bá ũnzí rĩ 'badrị́ jó agá rĩ kí cé,
ãzíla ĩ'di 'bá ũnzí rĩ kí ị̃lị̃kị̃ rá.
13 'Bá 'bá lẽmẽrí rĩ 'bã áwáŋá arelépi ku rĩ;
ĩ'di 'bã ãmgbã rĩ drĩ áwá rá, ícó ĩ'di 'bã áwáŋá arelé ku.
14 Fẽtáŋá fẽlé ũní-ũní ru rĩ la ũmbã ịgbẹ;
'bá mịfị́ sajó ãko ãzí sĩ rĩ la adrã sị́ ịgbẹ.
15 Údrĩ ị́jọ́ lị pịrị ĩ'di ãyĩkõ fẽ 'bá múké rĩ nî;
wó ĩ'di ũcõgõ ají 'bá ũnzí rĩ ásị́ gá.
16 'Bá fũlépi ãmvé vãtáŋá agá 'dâ rá rĩ la
fũ mụlé u'álé 'bá drãlépi rá rĩ kí abe.
17 'Bá ãyĩkõ ũ̃nọ́kụ́ drị̃ lẽlépi rĩ la acá lẽmẽrí;
'bá íwá kí mvụlépi ãdu be rĩ icó acálé kụ́rẹ́nị́ ru ku.
18 Ála 'bá ũnzí rĩ 'baní drị̃rịma fẽ 'bá Ãdróŋá rulépi rĩ kí kẽjị́ gá,
'bá múké rĩ kí kẽjị́ gá ála drị̃rịma fẽ 'bá ị́jọ́ usúlépi rĩ 'banî.
19 U'ájó ãngũ kõtórõ rú rĩ agá rĩ múké ãndânĩ
ndẽ u'ájó ũkú ãwãlépi, ãzíla unulépi ambamba rĩ be rĩ rá.
20 'Bá ũndũwã trũ rĩ drị́ jó gá málĩ ãzíla ãdu kí adru nĩ,
wó 'bá azalépi aza-azâ rĩ la ãko ĩ'didrị̃ kí iza pírí.
21 'Bá ị́jọ́ mgbã rĩ ndrũ̃lépi lẽtáŋá ukólépi ku rĩ be rĩ
la ídri ịsụ́ ị́jọ́ mgbã rĩ be ãzíla ála ĩ'diní ãrútáŋá fẽ rá.
22 'Bá ũndũwá ru rĩ la táwũ̃nị̃ ãmbógó 'bá ũkpõ trũ rĩ 'badrị̃ kí 'dụ rá,
ãzíla ĩ'di Bõrõ ũkpó ĩ'bã kí sĩ ásị́ 'bãjó rĩ kí andi rá.
23 'Bá ru tị tãmbalépi ĩdra be rá rĩ
mba ru tã ị́jọ́ ũnzí gá rá.
24 'Bá ãfó trũ ru u'élépi ũnzí rĩ, “Rụ́ la idemará 'i,”
ĩ'di ị́jọ́ kí idé ãfó ru ãzíla ãmbõgõ sĩ.
25 'Bá ũvú rĩ la drã ãbị́rị́ sĩ la
ĩ'di 'bã ãzị́ ngajó ĩ'di 'bã drị́ sĩ ku rĩ sĩ.
26 Ụ'dụ́ pírí sĩ ĩ'di adru rõ̃mmgbọ́ ru ãko ca kí ĩ'diní ku,
wó 'bá múké rĩ la ãko fẽ 'bá 'baní ãzíla a'be ĩ'diní ku.
27 Ídétáŋá 'bá ũnzí rĩ ní idélé rĩ Ãdróŋá drĩ dó ngũ̃ la ũnzí,
ĩ'di dó ídétáŋá idélé ásị́sị́ŋá ũnzí sĩ rĩ ngũ̃ íngõpí!
28 Sãdínĩ ĩnzó rú rĩ la ị̃lị̃kị̃ rá,
wó ála Sãdínĩ ị́jọ́ pịrị rĩ jọlépi rĩ a'be ị́jọ́ vú nzelé rá.
29 'Bá ũnzí rĩ idé drị̃nzá sĩ ku,
wó 'bá múké rĩ la ị́jọ́ ũrã ị́jọ́ ĩ'di 'bã lẽlé idélé rĩ drị̃ gá ãnzé ká.
30 Ũndũwá, ị́jọ́ vãŋá jõku ị́jọ́ amáŋá 'bá 'badrị̃
icó Úpí ndẽlé ku.
31 Fãrásĩ ã'dị́ drị̃ kí ála kí itú bábá ã'dị́ drị̃ tẽjó,
wó ã'dị́ ndẽjó rá rĩ ũkpõ la la angá Úpí drị́.

22

1 Rụ́ múké rĩ ndẽ málĩ wẽwẽ rú rĩ rá
ãrútáŋá ịsụ́jó rĩ ndẽ adrujó sílĩvã jõku gólũdĩ trũ rĩ rá.
2 'Bá málĩ trũ ãzíla lẽmẽrí rĩ kí ãko ãlu la icí kí nĩ;
Úpí ũ'bã kí pírí nĩ.
3 'Bá ị́jọ́ 'a uyalépi ũndũwá sĩ rĩ la ị́jọ́ ũnzí amụ́lépi rĩ ndre údu rú ãzíla ĩ'di ru zị̃ rá,
wó 'bá ũndũwá kóru rĩ la mụ drị̃ gá ãzíla ĩ'di fi drị̃lẹ́ ũnzĩ amụ́lépi rĩ agá nĩ.

4 'Bá ru irilépi vũrṵlé ãzíla Úpí ũrĩlépi rĩ
la málĩ, ãrútáŋá ãzíla ídri ịsṵ́ rá.
5 Gẽrĩ 'bá ũnzí rĩ 'badrĩ kí agá ũcịkị kí mãtégõ be cí,
wó 'bá ru tãmbalépi mba-mbã rĩ acị gẽrĩ ĩ'bãdrĩ kí agâ sĩ ku.
6 Mí imbá anzị mídrĩ kí gẽrĩ múké rĩ sĩ,
drĩ kí dó sĩ mba 'bo icó kí gẽrĩ múké rĩ a'belé ku.
7 'Bá málĩ trũ rĩ kí adru úpí ru 'bá lẽmẽrí rĩ kí drĩgá,
ãzíla 'bá séndẽ a'ị́lépi rĩ ĩ'di ãtí'bó 'bá ĩ'diní séndẽ fẽlépi rĩ ãni.
8 'Bá ásị ũnzĩ ngalépi rĩ la drĩlẹ́ ũnzĩ tra áyụ,
ɨjǫ́ ũnzí ĩ'di 'bã ngalé rĩ la ãsĩ rá.
9 'Bá ãko fẽlépi ásị pírí sĩ rĩ ĩ'di drĩlẹ́ba rú,
ã'dusĩku ĩ'di ãkónã ĩ'didrĩ kí ale 'bá lẽmẽrí rĩ kí abe.
10 Ídrĩ 'bá idemará ru rĩ dro ãmvé, ãgátã gaŋá la fũ rá,
ãwãŋá ãzíla ú'dáŋá la ukó rá.
11 'Bá ɨjǫ́ múké rĩ lẽlépi ãzíla ɨjǫ́ jọlépi ásị ĩgbẽ sĩ rĩ,
Úpí la adru ĩ'di 'bã wõrĩ.
12 Úpí la ɨjǫ́ mgbã rĩ tã mba rá,
wó ĩ'di 'bá ũnzí rĩ kí 'bã ũtĩtáŋá kí fẽ ãsĩlé ũtrṵ́ ru.
13 Ũvú'bá la jọ la, “Kẽmĩ ãmvé 'dãá cí!
Ádrĩ fũ ãmvêlé, ĩ'di áma ci rá!”
14 Ũkú ãwṵ́'bá ru mịfị ãcí rĩ 'bã tị ĩ'di 'bṵ́ mgbi rĩ áni;
'bá Úpí 'bã ũmbã 'bã sĩ angájó ĩ'baní rá rĩ kí u'de ala gá nĩ.
15 Aza la ru tõ ngǫ́tĩŋá were rĩ ásị gá nĩ,
wó ĩndṵ́ la cojó kẽlĩká sĩ ímbátáŋá ru rĩ la aza ĩ'di agá rĩ dro álị.
16 'Bá 'bá lẽmẽrí rĩ kí ũnzãlépi sĩ málĩ ĩ'didrĩ kí ĩjãlãjó rĩ,
jõku 'bá fẽtáŋá fẽlépi 'bá málĩ trũ rĩ ní rĩ kí acá ĩrĩtrá lẽmẽrí.

Ɨjǫ́ 'bá ũndũwã rú rĩ 'bã jọlé rĩ kî

17 Ínzĩ ími bị́lẹ́ mmgbọ rú ãzíla mí are ɨjǫ́ 'bá ũndũwã rú rĩ 'bã jọlé rĩ kî;
Í'bã ími ásị sĩ kí nĩjó,
18 ã'dusĩku ĩ'di múké míní ímbátáŋá 'dĩ kí tã mbajó ími ásị gá,
'ba adru kí dó sĩ pírí ími tị gá 'dâ bábá.
19 Má imbá míní kí ãndrũ 'dĩ, ãndá mi dó sĩ
ɨjǫ́ 'dĩ sĩ ásị 'bã Úpí Ãdróŋâ drĩ gá.
20 Ásĩ ándrá ĩminí ɨjǫ́ kãlị na,
ímbátáŋá ru ãzíla nĩtáŋá drĩ kí,
21 sĩ ĩminí ɨjǫ́ mgbã ãzíla ãndá rĩ kí nĩjó
ãzíla ĩminí sĩ ɨjǫ́ pịrị rĩ umvijó 'bá ĩmi tị pẽlépi rĩ 'baní ku yã?

22 Íra jõ 'bá lẽmẽrí rĩ kí 'bã ãko kí ĩ'baní adrujó lẽmẽrí rĩ sĩ ku;
ãzíla mí uní 'bá ãzãkoma lẽlépi rĩ kí 'bã ɨjǫ́ dũwánĩ gá ku,
23 ã'dusĩku Úpí la kẹ́sĩ ĩ'badrĩ lị nĩ
ãzíla ĩ'di málĩ 'bá kí ralépi rĩ 'badrĩ kí 'dụ rá.
24 Írụ wõrĩ 'bá ásị ãcí rĩ be ku,
mí u'á 'bá ũmbã rụlépi mbẽlẽ rĩ be ku,
25 jõ íni ku mi gẽrĩ ĩ'didrĩ kí ũnĩ rá
ãzíla mi gbã mãtégõ gá rá.
26 Ítu pá 'bá ãzí ní dẹ́nõ 'dụŋá gá ku

jõku ífẽ mî ãko ãzí 'bá ãzí ní gúrã rú sĩ dẹ́nọ̃ 'dụjó ku.
27 Ãko ãzí drĩ adru mídrị́ 'dá yụ sĩ dẹ́nọ̃ 'dã tị ũfẽjó,
ála uja mgbọ́lọ́ mídrị̃ 'dụlé tị la gá áyụ.
28 Mí uja lõkókõrí ándrá mí áyị́pịka 'bã kí 'bãlé údu
sĩ ãngũ awajó rĩ 'bã mịfị́ ku.
29 Índre 'bá ãzí ãzị́ ngalépi ãlĩgọ̃ sĩ la rá yã?
Ĩ'di drụ́zị́ ãzị́ nga ũpi 'banî
icó ãzị́ ngalé 'bá ãzị́ŋá kóru rĩ 'baní ku.

23

1 Ídrĩ ri ãkónã nalé 'bá ãmbógó be
lẽ ína ãkónã ajílé ími drị̃lẹ́ gá rĩ ádrízã mgbã rĩ sĩ,
2 ãzíla ídrĩ adru 'bá rọ̃mmgbọ́ ru la,
mí ụtrị́ ími ũcógóŋá idélépi kólókóló rọ̃mmgbọ́ sĩ 'dã drị̃,
3 mí idé ũlẽ ãkónã ãjị́ ambamba 'bãlé ãmbógó ní rĩ kí sĩ ku;
icó adrulé ãkónã sĩ ími isíjó la rá.
4 Mí iza ími ũkpó pírí sĩ málĩ ndrụ̃jó ku,
mí adru ũndũwã rú sĩ ị́jọ́ 'dĩ drị̃ atrịjó,
5 ã'dusĩku málĩ la ãvĩ 'bá drị́ gá 'dâ mịfị́ 'bã ru bĩjó kámị́ rĩ áni,
ụ́pị́pị́ la drĩ kí ãrũ 'bo,
ĩ'di nga ũlí gá cécé yụ́kụ̂ 'bã ngajó rĩ áni.
6 Ína íná 'bá ĩndrá rĩ drị́ ku,
ími ũlẽ 'bã ãngã íná ĩ'di ãni ãjị́ ambamba rĩ sĩ ku,
7 ã'dusĩku ĩ'di ị́jọ́ ũrã ínâ 'bã ãjẹ̃ sị́ yã rĩ drị̃ gá.
Tị gá 'dâ ĩ'di jọ la míní, "Ína, íná ãzíla ímvụ ãko mvụlé mvụ-mvụ̃ rĩ kî,"
wó ásị́ agâlé ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ adru ãfũlépi ĩ'di tị gâlé rĩ áni ku.
8 Mi uja íná were tá míní nalé ĩ'didrị̃lé rĩ kí gbẹlé rá
ãzíla mi ãwã'dĩfô míní fẽlé ĩ'diní rĩ kí iza rá.
9 Íjọ ị́jọ́ 'bá azalépi aza-azâ rĩ ní ku,
ã'dusĩku ĩ'di ímbátáŋá míní fẽlé ĩ'diní rĩ kí ide-ĩdẽ.
10 Mí uja jõ lõkókõrí 'bãlé ándrá údu sĩ ãngũ awajó rĩ 'bã mịfị́ ku
jõku ífi ĩmvú 'badrị́ ámvụ́ agá ku,
11 ã'dusĩku 'bá kí tãmbalépi rĩ ũkpõ trũ;
ĩ'di ími drị̃ gá ị́jọ́ lị rá.
12 Í'bã ími ásị́ ímbátáŋá drị̃ gá;
ãzíla ínzị̃ ími bị́lẹ́ mmgbọ rú sĩ ị́jọ́ ũndũwá ru rĩ kí arejó.
13 Mí ĩcẽ jõ ngọ́tị́ŋá mídrị̃ ị̃ndụ́ co agá ímbátáŋá ru rĩ gá ku,
ídrĩ ngọ́tị́ŋá ị̃ndụ́ co kẹ̃lị́ká sĩ ímbátáŋá ru, icó sĩ drãlé ku.
14 Ídrĩ ngọ́tị́ŋá ị̃ndụ́ co kẹ̃lị́ká sĩ ímbátáŋá ru rá;
mi ĩ'di ídri pa drã agá rĩ sĩ rá.
15 Mâ ngọ́tị́, ími ásị́ drĩ adru ũndũwá ru,
áma ásị́ dó adru ãyĩkõ sĩ;
16 áma ásị́ vâ adru ãyĩkõ sĩ,
ími tị drĩ ị́jọ́ pịrị rĩ jọ rĩ gá.
17 Mí adru ãjã sĩ 'bá ị́jọ́ ũnzí ngalépi rĩ kí sĩ ku,
wó rá la ụ́'dụ́ pírí sĩ ími ásị́ 'bã ve ị́jọ́ Úpí ũrị̃jó rĩ sĩ.
18 Ị́jọ́ míní sĩ ásị́ tị̃jó drị̃ la gá drị̃lẹ́ gâlé rĩ kí mi kí ịsụ́ rá
ãzíla ị́jọ́ míní ásị́ tị̃jó drị̃ la gá rĩ icó dó sĩ adrulé úyé ku.

19 Mâ ngọ́tị̃, mí are ịjọ́, mí dó sĩ adru ũndũwá ru,
í'bã ími ásị̃ sĩ acịjó gẽ̃rị̃ pịrị rĩ gâ sĩ.
20 Mí icí mi 'bá íwá mvụlépi ambamba rĩ kí abe ku
jõku 'bá ĩzá nalépi rõ̃mmgbọ́ ru rĩ kí abe ku,
21 ã'dusĩku 'bá íwá mvụlépi ambamba rĩ kí 'bá rõ̃mmgbọ́ ru rĩ kí abe kí acá lẽmẽrí,
ãzíla ụ́'dụ́ kojó rĩ la ími fẽ bõngó ũyóró sũ̃lé.

22 Mí are mí átẹ̃pị ími tịlépi rĩ tị
ãzíla mí ide mí ãndrẽ ku drĩ táni adru ĩdránígó ru.
23 Mí ĩgbã míní ịjọ́ mgbã rĩ 'i ãzíla mí ĩtũ̃ndã ĩ'di ku;
índrũ̃ míní ũndũwã, ãrútáŋá ãzíla ịjọ́ vãŋá.
24 Átẹ̃pị ngọ́tị̃ŋá ịjọ́ mgbã rĩ ngalépi rĩ drị̃ la ãyĩkõ ãmbógó la ịsụ́ rá;
'bá ngọ́pĩ̃ 'bã sĩ adrujó ũndũwá ru rĩ la u'á ĩ'di sĩ ãyĩkõ sĩ.
25 Lẽ mí átẹ̃pị kí mí ãndrẽ be 'bã adru kí ãyĩkõ sĩ;
lẽ ũkú ími tịlépi rĩ 'ba adru ãyĩkõ sĩ!

26 Mâ ngọ́tị̃, ífẽ mání ími ásị̃ fô
ãzíla ími mịfị̃ 'bã ndre ãngũ gẽ̃rị̃ mádrị̃ kí gá,
27 ã'dusĩku ãwụ́'bá ĩ'di cécé 'bụ́ mgbi rĩ áni
ãzíla ũkú mịfị̃ ãcí trũ rĩ ĩ'di cécé kídí lụ́rụ́ rĩ áni.
28 Ĩ'di ru la gẽ̃rị̃ tị gá 'bá ũtẽlé cécé 'bá 'bá ralépi rĩ áni,
ãzíla ĩ'di fẽ ãgọbị ũ'bí 'baní acájó 'bá Ãdróŋá nũ̃lépi ku la kî rú.

29 Ã'di 'i cãndí ru nĩ yã? 'Bá ũcõgõ rú rĩ ã'di 'i yã?
Ã'di la ãwã nĩ yã? Ã'di la unu nĩ yã?
Ã'di ụrụ'bá ũkũ̃ ãkõzá ru ịjọ́ ãzí kóru rĩ gá nĩ yã? Ã'di mịfị̃ ka ika rú rĩ gá nĩ yã?
30 'Dĩ kí 'bá íwá mvụlépi sáwã ãzo rú rĩ kî,
'bá íwá usalé usâ rĩ mvụlépi rĩ kî.
31 Ími ũlẽ 'bã ãngã jõ íwá 'bã mịfị̃ kalépi ika rĩ sĩ ku,
drĩ dĩ̃ kópõ agá 'dãá pãrã-pãrã,
drĩ sị vũ gâlé ũré ru!
32 Ãsĩ̃ŋá gá ĩ'di 'bá ga cécé ĩ̃nĩ̃ áni
ãzíla ũjũ la cécé gala'bá drị̃ áni.
33 Ími mịfị̃ la ịjọ́ ũrĩ̃ fẽlépi rĩ kí ndre,
ãzíla mi ími ịpị́ ãfó sĩ ĩnzõ rú.
34 Mi adru cécé 'bá ru lalépi ụ́'dụ́ gá mgbọ́lọ́ sị́ gá mgbọ́lọ́ 'bã sĩ ru ịcịjó ĩ'di trũ ịcị-ĩcĩ̃
rĩ áni,
cécé 'bá ru lalépi mgbọ́lọ́ sị́ gá mgbọ́lọ́ 'bã sĩ ru ịcịjó wĩ̃rĩ̃gĩ̃lĩ̃ úkõ ãzí rĩ gá wĩ̃rĩ̃gĩ̃lĩ̃
ãzí rĩ gá rĩ áni.
35 Mi jọ la, “Gbã kí ma rá, wó îpẽŋã ma ku!
Co kí ma rá, wó má amá ãcóŋá 'dã ku!
Ãngũ la ụwị̃ ã'dụtụ́
mání sĩ mụjó íwá ãzí rĩ mvụjó?”

24

1 Mí idé ãjã sĩ 'bá ịjọ́ ũnzí ngalépi rĩ kí sĩ ku,
lẽ írụ wõ̃rị̃ 'bá ũnzí rĩ abe ku,
2 ã'dusĩku kí ásị̃ gâlé kí ịjọ́ 'bá ĩcõcõŋãjó rĩ kí itú
ãzíla kí tị gá ịjọ́ ãgõ̃bị̃ rú rĩ kí ãfũ nĩ.

3 Ũndũwã sĩ ála jó sị,
vãtáŋá sĩ jó la pá tu ũkpó ru.
4 Nĩ̃táŋá sĩ jó sĩ̃lé ãzíla 'a alị́lé rĩ kí ga tré
málĩ ãjẽ̃ rú ũniyambamba rĩ kí sĩ.
5 'Bá ũndũwã rú rĩ ĩ'di ũkpó trũ
ãzíla nĩ̃táŋá ĩ'didrĩ̃ la ĩ'diní ũkpõ fẽ drĩ̃ gá drĩ̃ gá,
6 ị́jọ́ 'dĩ sĩ mi ã'dị́ drĩ̃ ce ũndũwã sĩ
ãzíla 'bá 'bá ásị́ imbálépi rĩ 'bã kí adrujó ũ'bí ru rĩ sĩ.
7 'Bá azalépi aza-azâ rĩ ní, ũndũwá la adru wĩ̃lị́wĩ̃lị́;
icó tị nzĩ̃lé sĩ ị́jọ́ jọ́jó kẽ̃jị́tị 'bá ãmbogo 'bã kí sĩ ru trajó rĩ gá ku.

8 'Bá ị́jọ́ ũnzí itúlépi rĩ
ála ĩ'di umve 'bá 'bá 'a usalépi rĩ 'i.
9 'Bá azalépi aza-azâ rĩ la ị́jọ́ ũnzí ũrã idélé áyụ,
'bá ngũ̃ kí 'bá idemará ru rĩ 'bã ãjị́ ũnzí.

10 Ídrĩ adru ũkpó kóru sáwã ị́jọ́ 'bã kí ími ĩgbũgbũŋũjó rĩ sĩ,
ífí la ími ũkpó gã!
11 Mí apá 'bá drĩ̃ celé drã gá ị́jọ́ kóru rĩ kî,
lẽ mí atrị 'bá bábá lẽlé mụlé ụ'dĩ̃lé ụ'dĩ̃-ụ'dĩ̃ rĩ kî.
12 Ídrĩ jọ la, “Wó ãnĩ̃ ị́jọ́ 'dĩ kí drĩ̃ gá ị́jọ́ ãzí ku.”
Ãdróŋá ị́jọ́ 'bá ásị́ gá rĩ ndrelépi cé,
ãzíla ími ídri tãmbalépi nĩ rĩ nĩ̃ ị́jọ́ drĩ̃ la gá ku yã?
Icó 'bá ãlu-ãlu ũfẽlé ị́jọ́ ĩ'di 'bã ngalé rĩ kí sĩ ku yã?

13 Mâ ngọ́tĩ̃, ímbe ãnṹ-úsã áyụ ã'dusĩ̃ku ĩ'di múké,
ãnṹ-úsã la adru ími tị gá 'dâ ĩ̃lĩ̃kĩ̃lĩ̃ rú.
14 Lẽ ínĩ̃ rá ũndũwã vâ ĩ̃lĩ̃-ĩ̃lĩ̃ rú ími úríndí nî;
ídrĩ ĩ'di ịsṹ rá, mi adru ásị́ 'bãŋá ṹ'dṹ drĩ̃lẹ́ gâlé rĩ 'badrĩ̃ trũ,
ãzíla ásị́ 'bãŋá mídrĩ̃ icó dó ĩ̃ndṹ celé ku.

15 Íla mi 'bá ũnzí rĩ áni 'bá ãlá rĩ drĩ̃ tẽlé sĩ ĩ'di 'dịjó ĩ'didrĩ́ jó pá gá ku,
ãzíla íra ãko ãngũ ĩ'diní sĩ u'ájó rĩ gá rĩ kí ku
16 ã'dusĩ̃ku 'bá ãlá rĩ drĩ táni a'dé vũ gá pâlé ázĩ̃rĩ̃ ĩ'di angá ụrụgá ĩ̃dĩ́ rá,
wó ũcõgõ la 'bá ũnzí rĩ ni fúrũ-fúrũ.

17 Mí adru jõ ãyĩ̃kõ sĩ mẹ́rọ́'bá mídrĩ̃ 'bã a'déjó vũ̃rṹ rĩ sĩ ku,
ãyĩ̃kõ 'bã rụ mi ĩ'diní a'déjó vũ gá rĩ sĩ ku,
18 jõ íni ku Úpí la ĩ'di ndre rá ãzíla icó u'álé míní ãyĩ̃kõ sĩ ku
ãzíla icó dó sĩ mẹ́rọ́'bá mídrĩ̃ ní drĩ̃rịma fẽlé ku.

19 Ími ásị́ 'bã umvú 'bá ũnzí rĩ kí sĩ ku;
jõku mí idé kí sĩ ãjã sĩ ku,
20 ã'dusĩ̃ku 'bá ũnzí rĩ 'bã ásị́ tĩ̃ŋá ị́jọ́ ãzí drĩ̃lẹ́ gâlé rĩ gá la yụ,
ãzíla dĩ̃zã 'bá ũnzí rĩ drĩ̃ ála anṹ la rá.

21 Mâ ngọ́tĩ̃, ífẽ ãrútáŋá Úpí ní ãzíla úpí nî,
mí icí mi 'bá ũnzí rĩ kí abe ku
22 ã'dusĩ̃ku lĩ̃kĩ̃ 'bã mụjó a'déjó kí drĩ̃ gá rũ̃gbṹ rĩ sĩ

ãzíla ã'di nḩ́ dó sĩ drḩ́lẹ́-ũnzĩ ĩ'bã kí mụlé ajílé kí drḩ́ gá rĩ nĩ yã?

Ị́jọ́ 'bá ũndũwã rú rĩ 'bã kí jọlé rĩ 'bã ãzí kî

23 'Dĩ kí vâ ị́jọ́ 'bá ũndũwã rú rĩ 'bã kí jọlé rĩ 'bã ãzí kî:
Míní ị́jọ́ lịjó 'bá kí drḩ́ gá mũlũmbẽ sĩ rĩ ũnzí.
24 'Bá jọlépi la 'bá ị́jọ́ ũnzí ngalépi rĩ ní, “Mí iza ị́jọ́ ãzí ku rĩ,”
'bá kí mụ ĩ'di wãlé rá ãzíla sụ́rụ́ kí ĩ'di gã úmgbé.
25 Wó ị́jọ́ kí adru múké 'bá ị́jọ́ lịlẹ́pi 'bá ũnzí rĩ drḩ́ gá tọndọlọ rĩ nî,
ãzíla drḩ́lẹ́ba la adru ĩ'diní ãmbógó rú.
26 Míní ị́jọ́ pịrị umvijó rĩ,
ĩ'di cécé 'bá amvujó rĩ áni.
27 Mí idé ámvụ́ mídrḩ́ kí bábá
ãzíla ísa ṹrḩ́ mídrḩ́ kí ráká
mí i'dó dó jó sịlé ĩndõ.
28 Ínze ị́jọ́ ḩ̃ndụ́ mî jĩránĩ ụrụ'bá gá ị́jọ́ ãzí kóru ku,
jõku mí ayú ími tị sĩ ĩ'di ulějó ku.
29 Lẽ íjọ jõ, “Ma mụ ị́jọ́ idélé ĩ'di rụ́ cécé ĩ'diní idélé má rụ́ rĩ áni la ku,
má ãrígọ́tị ũfẽ ị́jọ́ ĩ'di 'bã idélé rĩ sĩ la ku.”
30 Má alị ũvú'bá drḩ́ ámvụ́ tị gâ sĩ
ãzíla zãbíbũ ámvụ́ 'bá ũndũwá kóru rĩ drḩ́ tị gâ sĩ,
31 ṹćḩ́ḱḩ́ dụ ĩ'didrḩ́ ámvụ́ agá pírí,
ãvúkí ãzṹ ámvụ́ agá nĩ ãzíla Bõrõ sịlé írã sĩ sĩ zãbíbũ ámvụ́ andre cejó rĩ andi rá.
32 Ị́jọ́ mání ndrelé ĩ'didrḩ́ amvụ́ agá rĩ fi áma ásḩ́ gá álḩ́
ãzíla má ị́sụ́ ímbátáŋá ị́jọ́ mání ndrelé rĩ kí agá jọjó la:
33 Ṵ'dụ́ kojó were ãzíla ṵ́'dụ́ 'bejó álḩ́,
ru drḩ́ trajó cí ãzíla sĩ u'ájó jã áyụ rĩ la fẽ
34 lẽmẽrĩ la amụ́ ími drḩ́ gá cécé ṹgụ́'bá áni,
ãko ãkõ la ími ra cécé ṹgụ́'bá ụ́sụ trũ rĩ 'bã amṹjó ími rajó rĩ áni.

25

Ị́jọ́ Sũlũmánĩ 'bã jọlé ũndũwá sĩ rĩ 'bã ãzí kî

1 'Dĩ kí ị́jọ́ u'bélé u'bé u'bê 'bá úpí Hẽzẽkíyã Yụ́dã gá rĩ drḩ́ 'bã kí andrélé sĩlé angájó
ị́jọ́ u'béŋá Sũlũmánĩ 'bã jọlé rĩ kí agá rĩ kî:

2 Ãdróŋá zḩ́ ị́jọ́ ãzí rĩ cí la; sĩ dḩ́zã ĩ'didrḩ́ i'dajó,
wó ị́jọ́ kí ḩ̃ndụ́ ndrṹjó rĩ ĩ'di dḩ́zã ũpi 'badrḩ́ i'da.
3 Cécé 'bṹ 'bã adrujó wḩ́lḩ́wḩ́lḩ́ ãzíla ṹnọ́kụ́ 'bã adrujó mgbi rĩ áni,
ị́jọ́ 'dĩ sĩ 'bá ãzí icó dó sĩ ị́jọ́ ũpi kí ásḩ́ gá rĩ nḩ́lé ku.
4 Ívu sílĩvã 'bã ĩzẽkí kí úká sĩ rá ká,
ãzíla 'bá úká dịlépi rĩ la dó sĩ sílĩvã kí dị ãkójó ru ĩndõ;
5 mí unze 'bá ũnzí rĩ kí úpî drḩ́lẹ́ gá rĩ sĩ rá ká
ãzíla ũpĩ ĩ'didrḩ́ la dó sĩ pá tu ũkpó ru ị́jọ́ pịrị rĩ sĩ.
6 Í'bã mi ụrụgá úpî drḩ́lẹ́ gá ími drḩ́ sĩ ku
ãzíla í'bã mi 'bá ãmbogo rú rĩ kí 'bã ãzí ru ku;
7 ĩ'di adru míní múké ãndânĩ úpí drĩ jọ la míní, “Mí atụ́ ụrụgá 'dộ,”
ndẽ míní drḩ́nzá ịsụ́jó 'bá kí drḩ́lẹ́ gá rĩ rá.

Ị́jọ́ míní ndrelé ími mịfḩ́ sĩ rĩ sĩ,
8 lẽ mí agụ 'bá tõlé kẹ́sḩ́ gá mbẽlẽ rú ku,

ãsį̃ŋá gá mi dó mụ ã'du idélé
mî jĩránĩ drĩ míní drį̃nzá fẽ rá rĩ gá?
9 Ĩdrĩ ị́jọ́ ĩminí ãwãjó ĩmi drĩdríŋĩ gá jĩránĩ be rĩ itú,
lẽ ị́jọ́ ĩminí itúlé ĩmi drĩdríŋĩ gá rĩ 'bã fũ jõ ãmvé ku,
10 jõ ku 'bá ị́jọ́ 'dã arelépi rá rĩ la míní drį̃nzá fẽ rá
ãzíla ị́jọ́ jọlé ími drį̃ gá ũnzí rĩ icó dó ãvĩlé ku.

11 Ị́jọ́ jọlé múké sáwã múké rĩ agá rĩ ĩ'di
cécé gólũdĩ ãlá 'bãlé ãkójó sílĩvã rú rĩ agá rĩ áni.
12 'Bá ũndũwá ru rĩ 'bã zajó 'bá bị́lẹ́ trũ rĩ drį̃ gárĩ ĩ'di
cécé ngílíngílí jõku ãko ũnĩ ani idélé ũniyambamba gólũdĩ sĩ rĩ áni.
13 'Bá ị́jọ́ ujílépi múké rĩ la 'bá ĩ'di tị pẽlépi rĩ ásị́ ị́gbẹ
cécé į̃yị́ į̃gbẹ́ rĩ 'bã į̃tụ́kã sị ị́gbẹ́jó sáwã ãkónã ũkũnãjó rĩ sĩ rĩ áni.
14 'Bá ru ị́pị́lépi ĩnzõ sĩ ãfó ru rĩ
ĩ'di cécé ũ̃rụ́'bũ̃ anị́lépi ãzíla ãlụ́kụ́kũ̃ lị́lẹ́pi uzogó kóru rĩ áni.

15 Ídrĩ ị́jọ́ tẽ jã íni, mi icó úpî ásị́ ujalé mí rụ́ rá,
ãzíla ĩdra ị́jọ́ ulílépi túlí-túlí rĩ la 'bá ĩfãkã anu rá.
16 Ídrĩ ãnụ́ ị́sụ́ rá, ímbe calépi míní rá rĩ áyụ,
ídrĩ mbe la ambamba, mi gbẹ rá.
17 Mí acị́ jĩránĩ mídrį̃ drị́ko gâlé ụ́'dụ́ pírí sĩ ku,
jõku ĩ'di ími ãjị́ ngũ̃ ũnzí.
18 'Bá ị́jọ́ į̃ndụ́ nzelépi ĩ'di 'bã jĩránĩ drį̃ gá ĩnzõ rú rĩ,
ĩ'di 'bá adrá cécé túré jõku ménéŋá jõku 'é sị́ ãcí rĩ áni.
19 Míní ími ásị́ 'bãjó 'bá ị́jọ́ pị́rị́ kóru rĩ drį̃ gá sáwã ũcõgõ drį̃ agá rĩ sĩ rĩ,
ĩ'di cécé míní ãko cijó sị́ kõlõ-kõlõ jõku acị́jó pá acá trũ rĩ sĩ rĩ áni.
20 Úngó ãyĩkõ ãni la ngojó 'bá ásị́ kpę̃lépi ị́jọ́ ãzí sĩ rá rĩ ní rĩ,
ĩ'di cécé míní bõngó trũjó 'bá į̃gbẹ̃ 'bã fụlé fũ̃fũ̃ rĩ ụrụ'bá gá rá rĩ áni jõku ã'ị́ trị́jó ãkõzá mị́fị́ gá rĩ áni.
21 Mẹ́rọ́'bá mídrį̃ drĩ adru ãbị́rị́ sĩ, lẽ ífẽ ĩ'diní ãkónã nalé;
į̃yị́ vị́ ndẽ jõ ĩ'di rá, lẽ ífẽ ĩ'diní į̃yị́ mvụlé.
22 Ị́jọ́ míní idélé ĩ'diní 'dĩ 'bã áni rĩ sĩ mi drį̃nzá fẽ ĩ'diní,
ãzíla Úpí la ími ũfẽ ị́jọ́ míní idélé múké rĩ sĩ rá.
23 Cécé ãlụ́kụ́kũ̃ ụ́rụ̃lé ru rĩ 'bã uzogó ajíjó rĩ áni,
ĩdra ị́jọ́ jọlépi 'bání vúlé gá rĩ la mị́fị́ ị́nị́ ají.
24 Míní u'ájó jó 'bã kónã gá lótré gá 'dãá rĩ ĩ'di múké;
ndẽ míní u'ájó ũkú ãwãlépi unzí rĩ be jó ãlu gá rĩ rá.
25 Ị́jọ́ mgbã angálépi ãngũ álị́ gá rĩ arejó rĩ,
ĩ'di cécé 'bá į̃yị́ vị́ 'bã ndẽlé rá rĩ 'bã į̃yị́ į̃gbẹ́ mvụjó rĩ áni.
26 'Bá múké rĩ drĩ ru fẽ drį̃ celé 'bá ũnzí rĩ 'badrị́,
ĩ'di cécé į̃yị́ ãlá rĩ agá kórõná usújó rĩ áni.
27 Ãnụ́ najó ambamba rĩ adru múké ku
ãzíla míní rụ́ kụma ndrũ̃jó míní cénĩ-cénĩ rú rĩ adru múké ku.
28 'Bá ru ũmbã ụtrị́lépi ku rĩ
ĩ'di cécé táwũ̃nį̃ Bõrõ ĩ'di andre cejó rĩ 'bã sĩ a'déjó rá rĩ áni.

26

1 Adru múké ku sĩ į̃nzį̃táŋá fẽjó 'bá azalépi aza-azâ rĩ ní cécé sí 'bã zõŋá ãzíla uzogó 'bã 'dịŋá sáwã ãkónã trajó rĩ sĩ rĩ 'bã adrujó múké ku rĩ áni.

2 Áwãtáŋá icó ími idélé ũnzí ku ídrĩ ɨjọ́ ãzí ũnzí la idé ku rĩ gá.
Ĩ'di adru cécé ãríŋá ungalépi ungâ ãzíla aliɨlépi alɨ-alɨ̃ rilépi ku rĩ áni.
3 Íco fãrásĩ kẽlɨ́ká ínírikó ru rĩ sĩ, mí umbé kãyĩnõ tɨ aya sĩ cí
ãzíla íco 'bá azalépi aza-azâ rĩ 'bã ũngúkú kẽlɨ́ká sĩ.
4 Mí umvi zɨtáŋá 'bá azalépi aza-azâ rĩ 'bã zɨlé rĩ ku,
jõ íni ku mi aza cécé ĩ'di áni.
5 Mí umvi 'bá azalépi aza-azâ rĩ aza ĩ'didrɨ̂ 'bã vúŋá sĩ,
jõ ku ĩ'di ũrã la 'i ũndũwã trũ.
6 Míní wárãgã fẽjó 'bá azalépi aza-azâ rĩ drɨ́ gá rĩ ĩ'di cécé míní ími pá kí lɨjó rá,
ãzíla míní ãdrákĩ mvụjó rĩ áni.
7 Ɨjọ́ 'bá azalépi aza-azâ rĩ 'bã u'bélé rĩ ĩ'di ãzɨ́ kóru
cécé 'bá acálépi rá rĩ 'bã pá 'bã adrujó ãzɨ́ kóru rĩ áni.
8 Ɨ̃nzɨ̃táŋá fẽjó 'bá azalépi aza-azâ rĩ ní rĩ ĩ'di
cécé írã umbéjó rõgbógbõ gá cí ĩ'di 'bã sĩ icójó ru vujó ku rĩ áni.
9 Ɨjọ́ 'bá azalépi aza-azâ rĩ 'bã u'bélé rĩ,
ĩ'di cécé 'bá ĩmẽrãlépi íwá sĩ rĩ 'bã ũcɨ́kɨ́ ĩ'didrɨ́ sõlépi rĩ anzéjó rĩ áni.
10 'Bá ãzɨ́ fẽlépi 'bá azalépi aza-azâ jõku 'bá aliɨlépi alɨ-alɨ̃ rĩ ní rĩ
ĩ'di cécé 'bá ụ́sụ trũ rĩ 'bã 'bá kí 'a tõjó 'é sĩ mɨ́rɨ̃ rú rĩ áni.
11 'Bá azalépi aza-azâ rĩ la ɨ́jọ́ aza rú rĩ nga ɨ̃dɨ́
cécé ũcógó 'bã gõjó ụ́gbẹ́ ĩ'di 'bã gbẹlé rĩ mbejó ɨ̃dɨ́ rĩ áni.
12 Índre 'bá ru 'bãlépi ũndũwá ru cénĩ la rá yã?
Ásɨ́ tɨ̃ŋá 'bá azalépi aza-azâ rĩ drɨ̃ ndẽ 'bá 'dã áni rĩ rá.
13 Ũvú'bá la jọ la, “Kẽmɨ̃ gẽrɨ̃ gá 'dãá cí,
kẽmɨ̃ ũmbá la mgbõ̃kõ̃ gâlé cí.”
14 'Bá ũvú rĩ la ru uja ĩ'didrɨ́ mgbṍlṍ sɨ́ gâlé
cécé kẽjɨ́tɨ 'bã ru ujajó pátã gá rĩ áni.
15 Ũvú'bá la ru drɨ́ su mgbi íná ãtĩjó rá,
wó ũvũ ambamba rĩ sĩ icó íná sulé tɨ gá ku.
16 'Bá ũvú rĩ ní rĩ gá índẽ ũndũwã sĩ 'bá ázɨ̃rɨ̃ ɨjọ́ umvilépi múké rĩ kí rá.
17 Míní fijó ɨjọ́ mî ãni ku rĩ agá rĩ ĩ'di cécé
'bá ũcógó rụlépi bɨ́lẹ́ gá rĩ áni.
18 'Bá azalépi aza-azâ 'é sɨ́ ãcí rĩ gbẹlépi
ãzíla aválépi ãko sɨ́ ãcí rĩ sĩ rĩ
19 ĩ'di cécé 'bã ĩ'di 'bã jĩránĩ ulélépi jọlépi la,
“Ma tí mâ ngá avá agá avá avâ rĩ áni.”
20 Ijijá kóru ãcí la anụ́ rá;
ãndróndróŋá kóru ãwãŋá la adru yụ.
21 'Bá ãwãŋá lẽlépi ambamba rĩ la ãcóŋá fẽ i'dólé mbẽlẽŋá ru
cécé ãcíkúlú 'bã ãcɨ́pẽ̃lẽ̃ngụ́ akójó jõku ãcí 'bã ijijá akójó rĩ áni.
22 Ɨjọ́ jọlé káláŋá ru rĩ la fi íná ãjɨ́-ambamba rĩ áni;
ĩ'di fi 'bá ãrí gá.
23 Ɨjọ́ jọlé tɨ gá 'dâ ãlápítí ru wó ásɨ́ gâlé ɨjọ́ ndú la 'bã sĩ adrujó nĩ rĩ
ĩ'di cécé úmvú sɨlé ũdrí sĩ sĩ ụrụ'bá la asejó sílĩvã ĩzẽkí sĩ cí rĩ áni.
24 'Bá ásɨ́ ũnzí rĩ la ásɨ́ ũnzĩ ĩ'didrɨ̃ a'bó ɨjọ́ jọŋá múké rĩ sĩ;
wó ásɨ́ la ga tré úlétáŋá sĩ,
25 icó ru 'bãlé 'i ɨjọ́ múké rĩ jọ,
wó lẽ mí ã'ɨ̃ ɨjọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ ku ã'dusĩku ásɨ́ la ga tré ɨjọ́ ũnzí sĩ.
26 Drĩ táni ásɨ́ ũnzĩ ĩ'didrɨ̃ zɨ̃ ĩnzõ sĩ rá tí,
ɨjọ́ ũnzĩ ĩ'didrɨ̃ la amụ́ ru i'dalé ũ'bí kí agá rá.

27 'Bá 'bṵ́ 'dịlépi sĩ 'bá ãzí isíjó rĩ 'bã vúŋá la uja a'délé ala gá nĩ;
'bá írã lịlẹ́pi rĩ írã ĩ'di 'bã lĩlé rĩ la ãgõ ĩ'di vúŋá i'bélé.
28 Ĩdra ĩnzõ alḭ́lépi rĩ ngṹ 'bá ĩ'di 'bã sĩ ãzá fẽjó ĩ'baní rĩ kí ũnzí,
ãzíla tị 'bá ịpḭ́lépi ĩnzõ rú rĩ la 'bá ĩḭ̃ḭ̃kḭ̃ rá.

27

1 Mí ịpḭ́ mi ṵ́'dṵ́ drṹsḭ̃ rĩ sĩ ku,
ã'dusĩ̃ku míní nḭ̃jọ́ la ã'du la mụ ru idélé ṵ́'dṵ́ drṹsḭ̃ rĩ gá nĩ yã ku rĩ sĩ.
2 Mí ịpḭ́ mi ími tị sĩ cénĩ̃ ku, 'bá ãzí ndú la 'bã ịpḭ́ mi nĩ,
mí ịpḭ́ mi cénĩ̃-cénĩ̃ rú ku.
3 Írã kí cínákí be pírí ãnzị rú,
wó 'bá azalépi aza-azâ rĩ la ásḭ́ ãzá fẽ ndẽ ãko ḭ̃rḭ̃ 'dĩ kí ãnzị sĩ pírí rá.
4 Ũmbã ĩ'di ũnzí ãzíla ásḭ́ ãcĩ ĩ'di lḭ́kḭ̃,
wó ãjã ndẽ ãko 'dĩ kí ũnzĩ̃kãnã sĩ pírí rá.
5 'Bá ãzí 'bã ḭ́jọ́ ũnzí a'dájó tọndọlọ rĩ ĩ'di múké
ndẽ lẽtáŋá zḭ̃jó ĩ'diní cí rĩ rá.
6 'Ébí mî wọ̃rḭ̃ 'bã 'bãlé ími ụrụ'bá gá rĩ ĩ'di múké ndẽ
mẹ́rọ́'bá 'bã ími amvujó nĩ rĩ rá.
7 'Bá agalépi ãkónã sĩ tré rĩ la gã ãkónã ãjḭ́-ambamba ãnṵ́ áni rĩ nalé úmgbé,
wó 'bá ãbḭ́rḭ̃ 'bã ndẽlé rá rĩ ní ãkónã ṹjḭ́kḭ́rḭ́lḭ́ rĩ la ru 'bḭ̃ ḭ̃lḭ́-ḭ̃lḭ́ ru.
8 'Bá fũlépi lḭ́cọ́ ĩ'didrḭ̃ agá 'dâ sĩ mụjó abá trũ mḭ́rḭ̃ rú rĩ ĩ'di cécé
ãríŋá ĩ'di 'bã jõrõvũ a'belépi rá mụlépi abá trũ rĩ áni.
9 Ãdu ngṹlépi ãjḭ́ trũ vĩrĩ rĩ kí lũbánĩ be ãyĩkõ fẽ ásḭ́ ní,
wọ̃rḭ́ ígátáŋá pịrị rĩ fẽlépi rĩ la ãyĩkõ fẽ gẹ̃rḭ̃ ãlu 'dĩ sĩ.
10 Mí a'be jõ mî wọ̃rḭ̃ jõku mí átẹ́pị 'bã wọ̃rḭ̃ ku,
ḭ́jọ́ ũnzí drĩ sĩ ími ịsṹ ímụ rû sĩ mî ádrḭ́pị zịlé ãzãkoma ịsṹjó ku.
Ĩ'di múké mụjó ãzãkoma gá mî jĩránĩ rṹ ndẽ míní mụjó mî ádrḭ́pị u'álépi mḭ́rṹ
'dãá álḭ́ rĩ rṹ rĩ rá.
11 Mâ ngọ́pị, mí adru jõ ũndũwã rú, áma ásḭ́ la dó sĩ u'á ãyĩkõ sĩ,
ma dó sĩ 'bá ḭ́jọ́ jọlépi áma ụrụ'bá gá rĩ kí umvi múké.
12 'Bá ũndũwá ru rĩ la ḭ́jọ́ ũnzí ndre ãzíla ĩ'di sĩ apá rá,
wó 'bá ḭ́jọ́ ũrãlépi ku rĩ lã fi alagá ãzíla ĩ'di ĩ'di drḭ̃ gá ũcõgõ ají.
13 Lẽ í'dụ bõngó 'bá sãdínĩ rú gúrã 'bãlépi 'bá ĩ'di 'bã nḭ̃lé ku rĩ ní rĩ rá,
írụ ĩ'di dẹ́nọ̃ tị gá drĩ idé la ũkú acḭ́lépi mḭ́rḭ̃ rú rĩ ní rĩ gá.
14 'Bá ĩ'di 'bã jĩránĩ zịlépi ṹ'bṹtị nḭ́nḭ́ ṵ́'dṵ́kọ́ re sĩ rĩ ála ĩ'di lã 'bá 'bá wãlépi la rú.
15 Ũkú ãwãlépi ambamba rĩ ĩ'di cécé uzogó ralépi jó gá sáwã pírí sĩ rĩ áni,
16 ĩ'di drḭ̃ ụtrḭ́jó rĩ ĩ'di cécé ãlṵ́kṵ́kṹ atrḭ́jó rĩ áni jõku ãdu rụjó drḭ́ ãndá sĩ rĩ áni.
17 'Bá la ḭ́jọ́ ṹnḭ̃ 'bá drḭ́,
cécé aya 'bã aya sḭ́ jĩjó rĩ áni.
18 'Bá úlúgó ife tãmbalépi rĩ la ãka la na rá,
ãzíla ãtí'bó ãmbógó ĩ'didrḭ̃ tãmbalépi rĩ la ãrútáŋá ịsṹ rá.
19 'Bá 'bã ásḭ́ la ĩ'di ã'di 'i yã rĩ i'da
cécé ḭ̃yḭ́ 'bã 'bá mẹ́lẹ́tị i'dajó rĩ áni.
20 Ãngũ 'bá drãlépi rá rĩ 'badrḭ̃ kí Ãbãdónĩ be aga kí ku
cécé ãko 'bã cajó 'bá 'bá ru rĩ mḭ́fḭ́ gá ku rĩ áni.
21 Ála gólũdĩ kí ṹ'bḭ̃ sílĩvã be ãcí sĩ
wó ála 'bá ṹ'bḭ̃ ịcṹŋá sĩ ĩ'di ịcṹjó rĩ sĩ.
22 Ídrĩ táni 'bá azalépi aza-azâ rĩ sḭ́ jḭ́kḭ̃ ife sĩ

jị́kị̃ agá cécé ãná sị̃lé rĩ áni,
mí icó aza drị̃ la gá rĩ ũfũlé ku.

23 Ímba ãnãkpá mídrị̃ kí tã múké-múké,
ífẽ ími ásị́ pírí sĩ kí tãmbajó,
24 ã'dusĩku málĩ adru kí jã 'dâ ku ãzíla sụ́rụ́ adru kí vâ jã 'dâ ku.
25 Ídrĩ ásé lị 'bo 'dã 'bã ũngúkú gá
ásé ú'dí 'bé pá gá rĩ la dó ãrũ zolé nĩ,
26 mí icó kãbĩlõ 'bíko sĩ bõngó idélé rá,
ãzíla ị̃ndrị́ sĩ mí icó ámvụ́ ĩgbãlé rá.
27 Mi dó sĩ adru lẹ́sụ́ ị̃ndrị́ drị̃ trũ ĩyõ rú
sĩ ími izójó 'bá mídrị́ lị́cọ́ gá
ãzíla izonzi mídrị́ ãtí'bó ru rĩ kí abe.

28

1 'Bá ị́jọ́ ũnzí ngalépi rĩ kí rũ ce ụ́ngụ́lẹ́ gá 'bá ãzí drĩ táni kí dro ku tí,
wó 'bá ị́jọ́ pịrị rĩ ngalépi rĩ kí ásị́ la adru ũkpó ru cécé kẹ̃mị̃ drị̃ áni.
2 Sụ́rụ́ Ãdróŋâ gãlépi sĩ rĩ 'bã drị̃lẹ́ kí adru wẽwẽ rú,
wó sụ́rụ́ drị̃lẹ́ la 'bã kí sĩ adrujó ũndũwã rú ãzíla ị́jọ́ vãŋá trũ rĩ la pá tu ũkpó ru.
3 Drị̃lẹ́ 'bá lẽmẽrí rĩ kí ĩkpãlépi ĩkpã-ĩkpã rĩ
ĩ'di cécé uzogó ũkpó trũ ãkónã ámvụ́ agá rĩ kí wụ̃lépi tị gá rĩ áni.
4 'Bá ãzị́táŋá gãlépi úmgbé rĩ ĩ'di 'bá 'bá ị́jọ́ ũnzí ngalépi rĩ kí ũngúkú ãtị̃lépi rĩ,
wó 'bá ãzị́táŋá tãmbalépi rá rĩ ĩ'di 'bá 'bá ị́jọ́ ũnzí ngalépi rĩ kí ũngúkú ãtị̃lépi ku rĩ 'i.
5 'Bá ị́jọ́ ũnzí ngalépi rĩ ĩ'di 'bá ị́jọ́ lịlẹ́ pịrị rĩ ífí vãlépi ku rĩ 'i,
wó 'bá Úpí Ãdróŋâ ndrụ̃lépi rá rĩ vã ị́jọ́ lịlẹ́ pịrị rĩ lọ́lọ́.
6 'Bá lẽmẽrí ị́jọ́ pịrị rĩ ngalépi rĩ ĩ'di múké ãndânĩ
ndẽ kụ́rẹ́ńị́ ị́jọ́ pịrị rĩ ngalépi ku rĩ rá.
7 Ngọ́tị́ŋá ãzị́táŋá tãmbalépi rá rĩ ĩ'di ngọ́tị́ŋá ũndũwã rú rĩ 'i,
wó ngọ́tị́ŋá wọ̃rị̃ 'bãlépi anzị rọ̃mmgbọ́ ru rĩ kí abe rĩ la drị̃nzá ají átẹ́pị̃ nî.
8 'Bá málĩ ịsụ́lépi ãko ĩ'di 'bã lịlẹ́ 'bá kí drị̃ gá ambamba rĩ sĩ rĩ
la málĩ trá 'bá 'bá lẽmẽrí rĩ kí ízákĩzã ndrelépi ĩndĩ rĩ nî.
9 Ãdróŋá ngụ̃ 'bá ãzị́táŋá tãmbalépi ku rĩ ũnzí ãzíla are zịtáŋá 'bá 'dã ní zịlé ĩ'di tị gá rĩ ku.
10 'Bá 'bá ị́jọ́ pịrị rĩ ngalépi rĩ drị̃ celépi gẹ̃rị̃ ũnzí gâ sĩ rĩ
la gbã mãtégõ ĩ'di 'bã 'bãlé rĩ gá nĩ,
wó 'bá ị́jọ́ pịrị rĩ ngalépi rĩ la ũyá múké la ịsụ́ rá.
11 'Bá málĩ trũ rĩ la ũrã la ĩ'di ũndũwã rú,
wó 'bá lẽmẽrí vãtáŋá trũ rĩ nị̃ ị́jọ́ ĩ'baní ãndânĩ.
12 'Bá ãlá rĩ drĩ kí adru drị̃lẹ́ ru nĩ, 'bá pírí kí u'á ãyĩkõ sĩ,
wó 'bá ị́jọ́ ũnzí rĩ drĩ kí adru ũpĩ gá nĩ, 'bá kí ru ụ̃zị̃-ụ̃zị̃.
13 'Bá ị́jọ́ ũnzí ĩ'didrị̃ kí ụ̃zị̃lépi ụ̃zị̃-ụ̃zị̃ rĩ icó drị̃lẹ́ba ịsụ́lé ku,
wó 'bá ị́jọ́ ũnzĩ ĩ'didrị̃ kí i'dalépi rá ãzíla kí a'belépi rá rĩ la ásị́ ị̃gbẹ̃ ịsụ́ Ãdróŋá drị́ rá.
14 'Bá idélépi ị́jọ́ ũnzí sĩ ụ̃rị̃ sĩ rĩ la drị̃lẹ́ba ịsụ́ rá,
wó 'bá drị̃ ũnzí rĩ la fi ũcõgõ ãmbógó la agá.
15 'Bá lẽmẽrí ri kí adru ũkpõ kóru drị̃lẹ́ ũnzí rĩ drị́,
ĩ'di cécé kẹ̃mị̃ awálépi jõku ụ̃bọ̃gụ̃ ru afụlépi 'bá rụ́ rĩ áni.
16 Drị̃lẹ́ ị́jọ́ vãlépi ku rĩ ĩ'di 'bá kí ĩkpã-ĩkpã,

wó 'bá ãko ịsṹlé gẽrị̃ pịrị rĩ sĩ ku rĩ ngũ̃lépi ũnzí rĩ la u'á ídri rú ṹ'dṹ ãzo rú.
17 'Bá 'bá 'dịlépi rĩ
'dị 'bṹ sĩ ru ị̃sị̃jó cé nĩ,
'bá ãzí 'bã ãtị̃ jõ ũngúkú la ku.
18 Ãko ãzí aló 'bá ḭjọ́ pịrị rĩ ngalépi rĩ ku,
wó 'bá ḭjọ́ ũnzí rĩ la ị̃lị̃kị̃ sáwã cí rĩ sĩ.
19 'Bá ãzḭ ngalépi ĩ'didrḭ ámvṹ agá ásḭ pírí sĩ rĩ la adru ãkónã trũ wẽwẽ rú,
wó 'bá sáwã izalépi ḭjọ́ ífĩ kóru rĩ kí agá rĩ la adru lẽmẽrí ru trẹ̃yḭ.
20 'Bá ḭjọ́ mgbã rĩ ngalépi rĩ la drị̃lẹ́ba ãmbógó la ịsṹ rá,
wó 'bá lẽlépi málĩ ịsṹlépi gbõrú rĩ icó ĩcẽlé drị̃rịma ịsṹ̃ná gá ku.
21 'Bá uyajó uyâ rĩ ĩ'di ũnzí,
wó kḭ̣rḭ̣tḭ̣ 'bá ãzí rĩ kí ã'ị̃ ru mịfḭ sajó ãko ĩmbíráŋá la sĩ.
22 'Bá ĩndrá rĩ la lẽ ásḭ pírí sĩ málĩ ịsṹlé
wó nị̃ lẽmẽrĩ la ĩ'di tẽ rĩ gá ku.
23 'Bá uzálépi 'bá drị̃ gá sĩ ĩ'di itújó rĩ la vúlé-vúlé ru ásḭ ị̃gbẹ̃ ịsṹ
ndẽ 'bá 'bá ịpḭ́lépi ĩnzõ sĩ rĩ rá.
24 'Bá ĩ'di 'bã átẹ́pị jõku ãndrẽ
ralépi jọlẹ́pi la, "'Dĩ adru ḭjọ́ ũnzí ku rĩ,"
ají kí ru 'bá 'bá 'dịlépi rĩ be.
25 'Bá rõ̃mmgbọ́ trũ rĩ la ãcóŋá ají 'bá kí drĩdríŋĩ gá,
wó ásḭ 'bãjó Úpí drị̃ gá rĩ la drị̃lẹ́ba fẽ.
26 'Bá ásḭ 'bãlépi ũndũwã ĩ'didrị̃ drị̃ gá rĩ la aza-azâ,
wó 'bá ḭjọ́ kí ngalépi ũndũwã sĩ rĩ la ru pa rá.
27 'Bá ãko fẽlépi 'bá lẽmẽrí rĩ 'baní rĩ la adru sáwã pírí sĩ ãko trũ,
wó 'bá ru mịfḭ ãzũ̃lépi 'bá lẽmẽrí rĩ kí sĩ cí rĩ la áwãtáŋá ãmbógó la ịsṹ.
28 'Bá ḭjọ́ ũnzí rĩ drĩ kí adru drị̃lẹ́ ru nĩ, 'bá kí ru ũzị̃-ũzị̃,
wó 'bá ũnzí rĩ drĩ kí úmvúke a'be 'bo, 'bá ãlá rĩ kí acá drị̃lẹ́ ru ú'dí ru.

29

1 'Bá imbe ũkpó uzájó drị̃ la gá tí rĩ la ị̃lị̃kị̃ ṹ'dṹ ãlu agá,
icó ru drị̃ ingalé ị̃dḭ ku.
2 'Bá ãlá rĩ drĩ kí adru drị̃lẹ́ ru nĩ, 'bá pírí kí u'á ãyĩkõ sĩ,
wó drị̃lẹ́ ũnzí rĩ sĩ 'bá kí acá ũcõgõ sĩ.
3 'Bá ũndũwã lẽlépi rá rĩ la átẹ́pị̃ ní ãyĩkõ fẽ rá,
wó 'bá u'álépi ãwṹ'bá kí abe rĩ la málĩ ĩ'didrị̃ kí iza-izã.
4 Úpí ḭjọ́ lịlẹ́pi pịrị rĩ la fẽ sṹrṹ ĩ'didrị̃ la pá tu ũkpó ru,
wó drĩ ru lẽ mịfḭ saŋá sĩ, sṹrṹ ĩ'didrị̃ la andi rá.
5 'Bá ĩ'di 'bã jĩránĩ ịpḭ́lépi ĩnzõ sĩ rĩ la
ímbá 'be ĩ'di 'bã vúŋá nî.
6 'Bá ḭjọ́ ũnzí ngalépi rĩ la gbã ḭjọ́ ũnzĩ ĩ'didrị̃ gá nĩ,
wó 'bá ḭjọ́ pịrị rĩ ngalépi rĩ la úngó ngo ãzíla ĩ'di adru ãyĩkõ sĩ.
7 'Bá ãlá rĩ kí así 'bá lẽmẽrí rĩ kî sĩ rá,
wó 'bá ũnzí rĩ vã 'bãngá ḭjọ́ 'dĩ ku.
8 'Bá idemará ru rĩ kí táwũ̃nị̃ 'a usa ũmbã sĩ,
wó 'bá ũndũwã rú ri kí ũmbã ịgbẹ rá.
9 'Bá ũndũwã rú rĩ drĩ 'bá azalépi aza-azâ rĩ tõ dũwánĩ gá,
'bá azalépi aza-azâ rĩ la gụ ĩ'di sĩ gụgũ ãzíla ásḭ ị̃gbẹ̃ la adru 'dá yụ.
10 'Bá 'bá ụ'dḭ́lépi rĩ kí 'bá ḭjọ́ pịrị rĩ ngalépi rĩ kí ngũ ũnzí,
wó kí gẽrị̃ ndrũ sĩ lẽjó 'bá ḭjọ́ pịrị rĩ ngalépi rĩ kí 'dịjó rá.

11 'Bá azalépi aza-azâ rĩ la ũmbã ĩ'didrị̃ i'da tọndọlọ,
wó 'bá ũndũwá trũ rĩ la ị́jọ́ kî 'dụ ásị́ jã sĩ.
12 'Bá drị̃lẹ́ ru rĩ drĩ ĩnzõ are áyụ,
'bá ĩ'didrị́ ãmbogo rú rĩ kí pírí acá 'bá ũnzí la kî.
13 'Bá lẽmẽrí ri kí 'bá ĩ'di ĩkpãlépi rĩ be ají kí ru ãlu,
Úpí fẽ ĩ'baní mịf̃ị sĩ ãngũ ndrejó ĩ̃rĩ̃trá rá.
14 Úpí drĩ 'bá lẽmẽrí rĩ kí drị̃ gá ị́jọ́ lị pịrị,
ĩ'di ũpĩ na jã 'dâ.
15 Ídrĩ anzị mídrị̃ kí ĩ̃ndụ́ co sĩ kí itújó rá, kí adru ũndũwã rú,
wó ngọ́tị́ŋá a'belé ĩ̃ndụ́ colé ku rĩ la drị̃nzá ají ãndrẽ nî.
16 Drị̃lẹ́ ũnzí rĩ kí kãlãfe drĩ tụtụ̃, ị́jọ́ ũnzí la vâ tụtụ̃,
wó 'bá ãlá rĩ kí 'bá ũnzí rĩ kí 'bã a'déŋá ndre cé.
17 Ídrĩ ngọ́tị́ŋá mídrị̃ ĩ̃ndụ́ co ímbátáŋá ru rá, ĩ'di míní ásị́ ĩ̃gbẽ̃ fẽ rá,
ĩ'di ãyĩkõ fẽ ími ásị́ ní rá.
18 Sụ́rụ́ Ãdróŋá 'bã drị̃ celé nĩ ku rĩ la ị́jọ́ kí nga ãzị́táŋá kóru.
Wó 'bá ãzị́táŋá Ãdróŋá drị̃ kí tãmbalépi rá rĩ ĩ'di drị̃lẹ́ba rú.
19 Mí icó ãtí'bó imbálé ị́jọ́ jọŋá tị sĩ rĩ sĩ á'dụ̃sĩ ku.
Drĩ kí táni ị́jọ́ míní jọlé rĩ vã rá tí wó icó kí ãzị́ la ngalé ku.
20 Ásị́ tĩ̃jó 'bá azalépi aza-azâ rĩ drị̃ gá rĩ ĩ'di múké ãndânĩ
ndẽ ásị́ tĩ̃jó 'bá ị́jọ́ jọlépi ũrã 'a la ku rú rĩ drị̃ gá rĩ rá.
21 Ídrĩ ãtí'bó mídrị̃ iwí sĩ ãko pírí kí fẽjó ĩ'diní vũ̃rụ́-vũ̃rụ́ ru,
ĩ'di drụ́zị́ amụ́ ãko mídrị̃ kí palé nĩ.
22 'Bá ũmbá rĩ la ãcóŋá ají
ãzíla 'bá ásị́ ãcí rĩ la ị́jọ́ ũnzí idé wẽwẽ rú.
23 Ãfó la 'bá ịsị́ vũ̃rụ́,
wó 'bá ru irilépi vũ̃rụ́lé rĩ la ãrútáŋá ịsụ́ rá.
24 'Bá ãko ũ̃gụ́'bá 'bã ũ̃gũ̃lé rĩ kí nalépi ĩ'di be rĩ ĩ'di ĩ'di 'bã mẹ́rọ́'bá ru cénĩ.
Drĩ táni ũyõ na icó ị́jọ́ pịrị rĩ jọlé ku.
25 Ụ̃rị̃ idéjó 'bá 'bá ru rĩ sĩ rĩ ĩ'di ũnzí-ũnzí cécé ímbá áni,
wó ásị́ tĩ̃jó Úpí drị̃ gá rĩ la 'bá tãmba rá.
26 'Bá ũ'bí kí lẽ ásị́ ĩ̃gbẽ̃ úpí drị̃ ịsụ́lé,
wó Úpí la ị́jọ́ pịrị rĩ lị nĩ.
27 'Bá múké rĩ ngũ̃ kí 'bá ũnzí rĩ kí ũnzí
ãzíla 'bá ũnzí rĩ ngũ̃ kí 'bá múké rĩ kí ũnzí.

30

Ị́jọ́ Ágũ̃rị̃ 'bã jọlé rĩ kî

1 'Dĩ kí ị́jọ́ Ágũ̃rị̃ Yãkẹ́hĩ̃ ngọ́pị 'bã jọlé rĩ kî; jọ ị́jọ́ 'dĩ kí Ị̃tụ́wẹ́lĩ̃ 'baní Ụ̃kálĩ̃ be:
2 “Ma 'bá 'bá kí agá 'dâ azalépi ãndânĩ rĩ 'i;
ma 'bá kí agá 'dâ vãtáŋá kóru.
3 Ma ũndũwã kóru,
jõku ánĩ̃ ị́jọ́ 'Bá Ãlá rĩ drị̃ gá ku rĩ.
4 'Bá tụlépi 'bũ̃ gâlé ãzíla asị́lépi vũ̃rụ́ 'dõlé rá rĩ ã'di 'i?
'Bá ũlí amvulépi ĩ'didrị́ alé gá rá rĩ ã'di 'i?
'Bá ĩ̃yị́ umbélépi bõngó sĩ rá rĩ ĩ'di ã'di 'i?
'Bá vũ 'bã ãsĩ̃ŋá ũ̃'bĩ̃lépi pírí rá rĩ ĩ'di ã'di 'i?
Rụ́ lã ã'di 'i,
ãzíla ngọ́pĩ̃ 'bã rụ́ ã'di 'i?

Ílũ mání ídrĩ nḭ la rá rĩ gá.

5 “Ị́jọ́ pírí Ãdróŋá drḭ kí pịrị;
ĩ'di gọ́bẹ́rẹ́ 'bá apálépi ru zḭlépi ĩ'di rụ́ rĩ 'badrḭ 'i.
6 Lẽ mí ũ'bã ị́jọ́ ãzí ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ drḭ gá ku,
jõ íni ku ĩ'di uzá ími drḭ gá ãzíla ĩ'di i'da la mi ĩnzó'bá rĩ gá rá.

7 “Úpí; ị́jọ́ mání a'ḭ́lé mídrḭ́ rĩ kí ḭ̃rḭ̃,
mí uga mání kí ku 'dĩ sĩ ádrã drĩ ku rú fô:
8 Mí ĩdã ĩnzõ alḭ́jó ãzíla adrujó ĩnzó'bá rĩ kí má rụ́ 'dâ rá-rá ru,
ífẽ jõ má adru mání lẽmẽrí ru ku jõku málĩ trũ ambamba ku fô,
wó ífẽ mání íná ṵ'dṵ́ ãlu-ãlu sĩ rĩ 'bã adru cí.
9 Ádrĩ adru málĩ trũ ambamba, má icó jọlé la ími ãzḭ́ mání 'dáyụ,
ãzíla ma jọ la, ‘Úpí la 'dĩ dó ã'di 'i?’
jõku ádrĩ adru lẽmẽrí má icó ãko ṹgṹlé sĩ drḭ̃nzá ajíjó Ãdróŋá mádrḭ ní rá.

10 “Lẽ mí ũsõ ị́jọ́ ãtí'bó ụrụ'bá gá ãmbógó ĩ'didrḭ ní ku,
jõ íni ku ãtí'bô la ími wã rá ãzíla mi ị́jọ́ ịsṵ́ rá.

11 “'Bá ãzí rĩ kí átẹ́pịka kí wãwã,
ãzíla fẽ kí ãwã'dĩfô ãndreka 'baní ku.
12 'Bá ãzí kí ru 'bã 'bá ãlá ru kí drḭ sĩ cénĩ,
wó íni 'dĩ ũnzõ kí ru ị́jọ́ ũnzí sĩ.
13 'Bá ãzí ri kí ũrã la kí 'bá múké la,
ãzíla kí 'bá ãzí rĩ kí ndre ãzḭ́ kóru;
14 'bá ãzí kí sḭ́ ci cécé ménéŋá áni,
kálé ĩ'badrḭ kí cécé ḭ́lḭ́ŋá áni,
kí sĩ 'bá ṹnọ́kṵ́ drḭ gá 'dâ lẽmẽrí ãzíla
'bá 'bá kí drĩdríŋĩ gá 'dâ ãko kóru rĩ kí na.

15 “Drídríwú 'bã izonzi kí ḭ̃rḭ̃,
kí ḭ̃rḭ̃trá jọ la, ‘Ífẽ mání, ífẽ mání!’

“Ãko ãzí kí na mgbãrĩ gá sụ icó kí agalé ku:
16 ĩnádrḭ̃, mvájólé úndó rĩ,
ãngũ ḭ̃yḭ́ mvụlépi ḭ̃yḭ́ 'bã sĩ cajó ĩ'diní ku rĩ 'i,
ãzíla ãcí velépi ụtrḭ́lé tí rĩ kí abe.

17 “'Bá ápãrákã idélépi átẹ́pị sĩ
jõku ãndrẽ idelépi rĩ,
kúrúke kí mịfḭ́ la kí unze tilé rá
ãzíla Núgúnúke kí ĩ'di ĩzá ti rá.

18 “Ị́jọ́ ãzí kí na kí mání ṹsṹtáŋá ru,
mgbã rĩ gá sụ mání ífí vãlé ku la kî:
19 gẹ̃rḭ̃ yṹkṵ́ ní ungajó 'bṹ gâlé rĩ 'i,
gẹ̃rḭ̃ ḭ̃nḭ̃ ní acḭ́jó írã drḭ gâ sĩ rĩ 'i,
gẹ̃rḭ̃ mẹ́lḭ̃ 'bã acḭ́jó ḭ̃yḭ́ drḭ gâ sĩ rĩ 'i
ãzíla gẹ̃rḭ̃ ágọ́bḭ́ 'bã sĩ ũkú lẽjó rĩ 'i.

20 "'Dĩ gẽrɨ̃ ũkú ãwụ́ rĩ 'bã ɨ́jǫ́ ngajó rĩ 'i:
ĩ'di ãngũ na rá, ĩ'di ru tɨ li ã'í ru
ãzíla ĩ'di jọ la, 'Ánga ɨ́jǫ́ ãzí ũnzí la ku.'

21 "Ʊ̃nǫ́kụ́ la ru aya ɨ́jǫ́ na kî sĩ,
mgbã rĩ gá ɨ́jǫ́ ĩ'di 'bã icólé tɨ talé ku rĩ kí sụ:
22 ãtí'bó 'bã acájó úpí ru rĩ 'i,
'bá azalépi aza-azâ rĩ ní adrujó íná trũ ĩyõ rú rĩ 'i,
23 ũkú lẽlé ku rĩ 'bã ágó rụjó rá rĩ 'i,
ãzíla ĩzóŋá ãtí'bó ru rĩ 'bã ãmbógó ĩ'didrɨ́ ũkú ru rĩ 'bã ágó pajó rĩ 'i.

24 "Ʊ̃nǫ́kụ́ drɨ̃ gá 'dâ, ãko ãzí ĩmbíráŋá la kí sụ
wó ĩgãnã kí ũndũwã sĩ cí:
25 ĩyé kí ũkpó trũ were rú,
wó kí ãkónã tãmba ílí sĩ;
26 kílẽ kí ũkpó gã
wó ɨsụ́ kí ãngũ ĩ'bã kí sĩ u'ájó rĩ idé 'bé agá;
27 úmbí kí úpí kóru
wó kí unga amụtɨ sĩ cécé ãsĩkárĩ kí áni,
28 mí icó lõbõdrɨ̃ 'dụlé drɨ́ gá rá,
wó ĩ'di u'á ãngũ ũpi 'bã kí sĩ u'ájó rĩ kí agá.

29 "Ãko ãzí kí na ĩ'bã kí acɨ́ agá, kí acɨ́ ãfó sĩ ũniyambamba rú,
mgbã rĩ gá kí sụ kí acɨ́ ãfó sĩ:
30 kẽmɨ̃ ndẽ ãnãkpá pírí kí ũkpõ sĩ rá
ãzíla idé ãnãkpá ãzí sĩ ũrɨ̃ sĩ ku;
31 ã'ụ́gǫ́ ãfó ru rĩ, ɨ̃ndrǫ́gǫ́
ãzíla úpí ãsĩkárĩ ĩ'didrɨ̃ kí adrujó ĩ'di andre trõkɨ́lɨrɨ rĩ 'i.

32 "Ídrĩ ándrá adru 'bá azalépi aza-azâ ru ɨpɨ́lépi ãfó sĩ la,
jõku ídrĩ ándrá ɨ́jǫ́ ũnzí itú,
mí ũpɨ̃ ími tɨ ími drɨ́ sĩ cí!
33 Ídrĩ lẹ́sụ́ 'a usa, ĩ'di ãdu ũfũ rá,
ídrĩ 'bá ãzí 'bã ũmvu dɨ, ãrí la la ra rá,
ídrĩ ɨ́jǫ́ kí usa ũmbã sĩ, ĩ'di ãwãŋá ajɨ́."

31

Ímbátáŋá fẽlé úpí Lãmụ́wẹ́lɨ̃ ní ri kî

1 'Dĩ kí ɨ́jǫ́ úpí Lãmụ́wẹ́lɨ̃ ní jọlé ãndrẽ 'bã sĩ ĩ'di imbájó rĩ kî:
2 "'Bárĩ mâ ngǫ́tɨ̃, mâ ngǫ́tɨ́ ãfũlépi áma 'a gá rĩ,
mi umvitáŋá Ãdróŋá mání zɨlé rĩ drɨ̃ 'i,
3 mí iza jõ ũkpó mídrɨ̃ sĩ ru ulajó ũkú kí abe ku,
ɨ̃lɨ̃kɨ̃ kí ũpi ũ'bí kí 'bo-'bo.

4 "Mí are drĩ Lãmụ́wẹ́lɨ̃,
lẽ ũpi 'bã mvụ kí wáyĩnĩ ku,
lẽ íwá vɨ́ 'bã ndẽ kí ku.
5 Drĩ kí íwá mvụ 'bo ɨ́jǫ́ 'dĩ sĩ kí ɨ́jǫ́ ãvĩ ãzɨ́táŋá kí drɨ̃ gá rá,
ãzíla icó kí dó sĩ 'bá ĩkpãlé ĩkpã-ĩkpã rĩ kí ãzã kolé ku.

6 Íwá ĩ'di múké la 'bá ị̃lị̃kị̃lépi rĩ 'banî,
ãzíla wáyĩnĩ ĩ'di múké la 'bá ásị́ umvúlépi umvû rĩ 'banî.
7 Lẽ 'bã mvụ kí ĩ'di ãzíla 'bã ãvĩ kî dó sĩ ị́jọ́ lẽmẽrĩ ĩ'badrị̂ drị̃ gá,
'bã ũrã kî dó sĩ ị́jọ́ ũcõgõ ĩ'badrị̂ kí drị̃ gá ku.

8 “Ítu pá ị́jọ́ jọjó 'bá icólépi ị́jọ́ jọlépi kî sĩ ku rĩ kí kẹ̃jị́ gá,
ímba hákĩ ĩ'badrị̂ kí tã.
9 Íjọ ị́jọ́ kí kẹ̃jị́ gá ãzíla mí adru 'bá ị́jọ́ ĩ'badrị̂ kí lịlẹ́pi múké-múké rĩ rú,
í'dị ã'dị́ hákĩ 'bá lẽmẽrí ãzíla 'bá ãzãkoma lẽlépi rĩ 'badrị̂ kí sĩ.”

Ũkú ádrízã múké rĩ ịcụ́jó rĩ

10 Ã'di icó ũkú ádrízã múké rĩ ịsụ́lé rá la nĩ yã?
Ãjẹ̃ ĩ'didrị̂ ndẽ írã ãjẹ̃ rú gụlépi pãrã-pãrã rĩ rá.
11 Ágô la ásị́ tị̃ ĩ'di drị̃ gá,
ãzíla icó adrulé lẽmẽrí ku.
12 Ídri ĩ'didrị̂ agá pírí ĩ'di ágô ní mũkẽ nga,
ãzíla fẽ ĩ'diní ásị́ ãzá ku.
13 Ĩ'di kãbĩlõ 'bíko kí ndrụ̃ wãrũ be,
sĩ bõngó idéjó ĩ'di 'bã drị́ sĩ cénĩ.
14 Cécé mẹ́lị̃ 'bã ãko ajíjó rĩ áni,
ĩ'di ãkónã ají angájó álị́.
15 Ũkú 'dĩ la angá ãngũsãrã sĩ,
ụ̃'bụ́tị sĩ ĩ'di ãkónã idé 'bá ĩ'didrị́ lị́cọ́ gá rĩ 'banî,
ãzíla ĩ'di ãzị́ awa izonzi ĩ'didrị́ ãti'bo ru rĩ 'banî.
16 Ĩ'di ãngũ ãzí ịsụ́ ãzíla ĩ'di ĩgbã la,
ãzị́ ĩ'di 'bã ngalé rĩ 'bã ũyá sĩ ĩ'di zãbíbũ sa ámvụ́ zãbíbũ drị̂ agá.
17 Ĩ'di ru itú bábá ãzị́ ní,
sĩ ãzị́ ngajó ũkpó sĩ.
18 Ĩ'di lẽ ndrelé la bĩsírã ĩ'diní ngalé rĩ la ĩ'diní ụ̃rọ̃drị́ ají rá,
ãzíla ĩ'di ãzị́ nga kpere ị́nị́ ágágá.
19 Ĩ'di ife sĩ kãbĩlõ 'bíko cãjó rĩ rụ drị́ gá,
ãzíla ĩ'di bõngó ĩ'didrị̂ kí cã drị́ ĩ'didrị̂ sĩ cénĩ.
20 Ĩ'di ãko fẽ 'bá lẽmẽrí rĩ 'baní,
ãzíla drị́ la mmgbọ rú sĩ ãko fẽjó 'bá ãzãkoma lẽlépi rĩ 'banî.
21 Idé kí ụ̃rị̃ sĩ 'bá ĩ'di drị́ko gá rĩ abe ãngũ ị̃gbẹ́ sĩ ku,
ã'dusĩku 'bá ĩ'di drị́ko gá rĩ 'baní bõngó sụ̃lé ị̃gbẹ̃ sĩ rĩ kí cí.
22 Ĩ'di sókã ĩ'didrị́ sĩ mgbọ́lọ́drị̃ 'bejó rĩ kí cã cénĩ,
ãzíla ĩ'di bõngó mịfị́ níríŋá pápũlũ rú rĩ kí sụ̃.
23 Ágô 'bá ãzí ị̃nzị̃lé ị̃nzị̃-ị̃nzị̃,
ũ'bí kí drĩdríŋĩ gá táwụ̃nị̃ agá 'dãá la.
24 Ĩ'di bõngó mịfị́ níríŋá ri kí cã, ĩ'di sẹ́rị̃ kí idé,
ãzíla ĩ'di kí ụzị 'bá bĩsírã gá rĩ 'banî.
25 Ũkú 'dĩ ĩ'di 'bá ãzí ũkpó ị̃nzị̃lé ị̃nzị̃-ị̃nzị̃ la,
ãzíla ụ̃rị̃ rụ ĩ'di ị́jọ́ drị̃lẹ́ gâlé rĩ kí sĩ ku.
26 Ĩ'di ị́jọ́ jọ ũndũwã sĩ,
ãzíla ĩ'di ímbátáŋá fẽ ásị́ ị̃gbẹ́ sĩ.
27 Ĩ'di 'bá ĩ'didrị́ lị́cọ́ gá rĩ kí tãmba múké-múké,
ãzíla adru ũvú ku.
28 Anzị ĩ'didrị̂ kí pá tu sĩ ĩ'diní ãwã'dĩfô fẽjó,

ãzíla ágô la ĩ'di ịcṵ́-ịcṵ̂.
29 Ĩ'di jọ la, “Ũkú múké rĩ kí wẽwẽ rú,
wó índẽ kí pírí rá.”
30 Ụrụ'bá idélé ãlá ru rĩ agá mũlũmbẽ cí ãzíla ũnĩ ụrụ'bá drı̨̂ ãzı̨̂ kóru,
wó ũkú Úpí rulépi rá rĩ la ı̨̃nzı̨̃táŋá ịsṵ́ rá.
31 Ífẽ ĩ'diní ũyá calépi ĩ'di sĩ rá rĩ rá,
ãzíla lẽ ịcṵ́ ĩ'di ãzı̨́ pírí ĩ'di 'bã ngalé ĩ'di 'bã drı̨́ sĩ rĩ kí sĩ ũ'bí kí agá.

Ḭjọ́ Mgbã
Mãtáyõ
'bã sĩlé rĩ

Ãwí Yẹ́sṹ drḭ gá rĩ
(Mãtáyõ 19:9; Mãrákõ 10:11-12; Lṹkã 16:18)

1 Ãwí 'dĩ Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ úpí Dãwṹdḭ̃ 'bã ũri rú drḭ̃lẹ́ Ịbụrahḭ́mṹ drḭ́ gá rĩ drḭ̃,
2 Ĩsákã 'bã átẹ́pị Ịbụrahḭ́mṹ 'i,
Yãkó'bõ 'bã átẹ́pị Ĩsákã 'i,
Yṹdã kí ádrḭ́pịka abe ĩ'bã átẹ́pị Yãkó'bõ 'i,
3 Pẽrẹ́zḭ̃ kí Zérã be ĩ'bã átẹ́pị Yṹdã 'i, ĩ'bã ãndrẽ Tãmárã 'i,
Hẽzĩrónĩ 'bã átẹ́pị Pẽrẹ́zḭ̃ 'i,
Rámũ 'bã átẹ́pị Hẽzĩrónĩ 'i.
4 Ãmĩnãdábũ 'bã átẹ́pị Rámũ 'i,
Násõnĩ 'bã átẹ́pị Ãmĩnãdábũ 'i,
Sãlĩmónĩ 'bã átẹ́pị Násõnĩ 'i.
5 Bõwázĩ 'bã átẹ́pị Sãlĩmónĩ 'i, ãndrẽ Rãhábṹ 'i,
Ṹbẹ́dḭ̃ 'bã átẹ́pị Bõwázĩ 'i, ãndrẽ Rṹtṹ 'i,
Yésẽ 'bã átẹ́pị Ṹbẹ́dḭ̃ 'i.
6 Úpí Dãwṹdḭ̃ 'bã átẹ́pị Yésẽ 'i.
Sũlũmánĩ 'bã átẹ́pị Dãwṹdḭ̃ 'i, ãndrẽ Ṹrḭ́yã 'bã ũkû 'i.
7 Rẽhõbũwámũ 'bã átẹ́pị Sũlũmánĩ 'i,
Ãbíyã 'bã átẹ́pị Rẽhõbũwámũ 'i,
Ásã 'bã átẹ́pị Ãbíyã 'i.
8 Yẽhõsãfátĩ 'bã átẹ́pị Ásã 'i,
Yẽhõrámũ 'bã átẹ́pị Yẽhõsãfátĩ 'i,
Ṹzḭ́yã 'bã átẹ́pị Yẽhõrámũ 'i,
9 Yõtámũ 'bã átẹ́pị Ṹzḭ́yã 'i,
Ãházḭ̃ 'bã átẹ́pị Yõtámũ 'i,
Hẽzẽkíyã 'bã átẹ́pị Ãházḭ̃ 'i
10 Mãnásẽ 'bã átẹ́pị Hẽzẽkíyã 'i,
Ãmọ́nḭ̃ 'bã átẹ́pị Mãnásẽ 'i,
Yõsíyã 'bã átẹ́pị Ãmọ́nḭ̃ 'i.
11 Yẽkõníyã kí ádrḭ́pịka abe sáwã ĩ'bã kí adrujó ãmḭ́yọ́ŋá ru Bãbṹlọ́nḭ̃ gá rĩ sĩ, ĩ'bã átẹ́pị Yõsíyã 'i.
12 Ĩ'bã kí adrujó Bãbṹlọ́nḭ̃ gá ãmḭ́yọ́ŋá ru rĩ 'bã vúlé gá:
Sḭyãlḭ̃tḭyẹ́lḭ̃ dó Yẽkõníyã ngọ́pị 'i,
Zẽrṹbãbẹ́lḭ̃ 'bã átẹ́pị Sḭyãlḭ̃tḭyẹ́lḭ̃ 'i.
13 Ãbḭ̃yṹdã 'bã átẹ́pị rṹ Zẽrṹbãbẹ́lḭ̃ 'i,
Ĩlĩyãkímũ 'bã átẹ́pị Ãbḭ̃yṹdã 'i,
Ãzọ́rḭ̃ 'bã átẹ́pị Ĩlĩyãkímũ 'i,
14 Zãdókĩ 'bã átẹ́pị Ãzọ́rḭ̃ 'i,
Ãkímũ 'bã átẹ́pị Zãdókĩ 'i.
Ḭlḭ̃yṹdã 'bã átẹ́pị Ãkímũ 'i.

15 Ĩlĩyãzãrĩ 'bã átẹ́pị rụ́ Ỵlĩ́yụ́dã 'i,
Mãtánĩ 'bã átẹ́pị Ĩlĩyãzãrĩ 'i,
Yãkó'bõ 'bã átẹ́pị Mãtánĩ 'i.
16 Yãkó'bõ ĩ'di Yụ̃sụ́fụ̃ Mãríyámũ 'bã ágọ́bị́ ru rĩ 'bã átẹ́pị 'i. Mãríyámũ ĩ'di Yẹ́sụ̃
umvelé Kúrísĩtõ 'i rĩ 'bã ãndrẽ 'i.
17 Ỵịọ́ 'dĩ sĩ, i'dójó Ỵbụrahỵ́mụ̃ rụ́ cajó Dãwụ́dỵ́ rụ́, áyỵ́pịka mụdrỵ́ drỵ́ sụ, i'dójó Dãwụ́dỵ́
rụ́ cajó ĩ'bã kí adrujó ãmỵ́yọ́ną ru ãngũ Bãbụ̃lọ́nỵ́ gá rĩ sĩ áyỵ́pịka mụdrỵ́ drỵ́ sụ, ãzíla
kí ãgõjó ãngũ Bãbụ̃lọ́nỵ́ gá rĩ 'bã vúlé gá kpere cajó Kúrísĩtõ * rụ́, áyỵ́pịka mụdrỵ́ drỵ́
sụ.

Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ 'bã tịną́
(Lụ́kã 2:1-7)
18 Ỵịọ́ Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ 'bã tịną́ 'bã i'dóną́ drỵ́ ĩ'di íni: Mãríyámũ Yẹ́sụ̃ 'bã ãndrẽ rú,
Yụ̃sụ́fụ̃ 'bã i'dólé ĩgbãlé 'bo rĩ, wó ịsụ́ ĩ'di 'a trũ ũkpó Úríndí Ãlá rĩ drỵ́ gá rĩ sĩ 'dĩ sĩ
icí kí drĩ ru ku rú.
19 Wó Yụ̃sụ́fụ̃ 'bã ásỵ́ gá rĩ ílẽ ĩ'di gãlé ũní-ũní ru, ílẽ ĩ'diní drỵ̃nzá fẽlé ũ'bí agá ku
ã'dusĩku ĩ'di 'bã adrujó ágọ́bị́ ãzí ásỵ́ ãlá la rĩ sĩ.
20 Wó ĩ'di mụ ỵịọ́ 'dĩ ũrãlé ĩ'di agâlé 'dĩ 'bã áni 'bo, mãlãyíkã Úpí drỵ́ i'da ru ĩ'diní
urobí agâ sĩ ãzíla jọ ĩ'diní, "Yụ̃sụ́fụ̃ Dãwụ́dỵ́ 'bã ngọ́pị mí idé ụ̃rỵ́ sĩ Mãríyámũ agụjó
mídrỵ́ lỵ́cọ́ gâlé mî ũkú ru ku, ã'dusĩku ãko ĩ'di agá 'dĩ angá Úríndí Ãlá rĩ drỵ́.
21 Mãríyámũ la mụ ngọ́tỵ́ ágọ́bị́ tĩlé, ãzíla mi mụ ĩ'di rụ́ 'dalé Yẹ́sụ̃ 'i, † ã'dusĩku ĩ'di
mụ 'bá kí palé ỵịọ́ ũnzí ĩ'badrỵ́ kí agá nĩ."
22 Ỵịọ́ 'dĩ idé kí ru íni la ỵịọ́ Úpí 'bã jọlé nábỵ́ kí tị gá rĩ sĩ rĩ 'bã adru rú sĩ ãndá-ãndá
ru.
23 "Ĩzóną́ bíkĩrã rú rĩ la adru 'a trũ ĩ'di ngọ́tỵ́ ágọ́bị́ tị, ála mụ ĩ'di rụ́ umvelé
Ỵmánụ̃wẹ̃ỵ́ 'i" ífí la "Ãdróną́ ãma abe."
24 Yụ̃sụ́fụ̃ la mụ angálé 'bo, idé ỵịọ́ tá mãlãyíkã Úpí drỵ́ bã jọlé ĩ'diní rĩ áni, ãzíla 'dụ
dó Mãríyámũ agụlé ĩ'didrỵ́ lỵ́cọ́ gâlé ĩ'di 'bã ũkú ru rá.
25 Wó Yụ̃sụ́fụ̃ icí kí ru ĩ'di be ku kpere ĩ'di 'bã ngọ́tỵ́ ágọ́bị́ tĩ agá ráká ãzíla 'da dó
rụ́ la Yẹ́sụ̃ 'i.

2

'Bá ũndũwã ru rĩ 'bã kí amụ́jó Yẹ́sụ̃ 'bã ũrekeną́ ndrejó rĩ
1 Yẹ́sụ̃ tịjó Bẽtẹ̃lẹ̃hẹ́mụ̃ gá ãngũ Yụ̃dỵ́yã gá 'bo rĩ sĩ, 'dĩ sáwã Hẽródẽ 'bã adrujó úpí
ru rĩ sĩ, 'bá ũndũwã rú angálépi ỵ̃tụ́ 'bã ãfũ agâlé rĩ acá kí Yẹ̃rụ́sãlẹ́mụ̃ gá,
2 ãzíla zị kí, "Ũrekeną́ tịlé mụlépi adrulépi úpí 'bá Yãhụ́dỵ́ rú rĩ 'badrỵ́ rĩ íngõlé yã?
Ãndre lẽlẽgó i'dalépi útị ĩ'di 'bo rĩ ỵ̃tụ́ 'bã ãfũ agâlé ru, ãzíla ãma amụ́ ĩ'di ỵ̃nzỵ̃lé."
3 Úpí Hẽródẽ la mụ ỵịọ́ 'dĩ arelé, drỵ́ la iza ru rá, 'bá pírí Yẹ̃rụ́sãlẹ́mụ̃ gá rĩ kí abe.
4 Hẽródẽ la mụ ãtalo ãmbogo rĩ kí atrálé, imba'ba ãzỵ́táną́ Mụ́sã drỵ́ kí imbálépi rĩ
abe 'bo, zị kí, "Ãngũ sĩ Kúrísĩtõ tịjó rĩ íngõlé yã?"
5 Umvi kí ĩ'diní, "Bẽtẹ̃lẹ̃hẹ́mụ̃ gá ãngũ Yụ̃dỵ́yã drỵ́ gá. Ã'dusĩku nábỵ́ sĩ ĩ'di 'dĩ 'bã
áni:
6 " 'Wó ĩmi 'bá táwụ̃nỵ́ Bẽtẹ̃lẹ̃hẹ́mụ̃ gá 'dĩ ãngũ Yụ́dã drỵ́ agá 'dĩ,
ĩmi adru ĩmbíráną́ ru 'bá 'bá kí drỵ́ celépi Yụ́dã gá rĩ kí agá ku,
ã'dusĩku ĩmi agá 'dâ 'bá drỵ̃lẹ́ ru
mụlépi adrulépi 'bá mádrỵ́ Ịsịrayỵ́lỵ́ drỵ́ kí ucélépi rĩ la rú ãfũ nĩ.' †"

---

* **1:17** Jõku *Mãsíyã 'i. Kúrísĩtõ 'i* (Gỵ̃rỵ́kỵ̃ tị sĩ) ãzíla *Mãsíyã 'i* (Ĩbũrãníyã tị sĩ) ỵ̃rỵ̃trá ífí la "'Bá ãdu ũsũjó drỵ́ la gá rĩ." † **1:21** *Yẹ́sụ̃* ĩ'di Gỵ̃rỵ́kỵ̃ tị sĩ *Yósũwã 'i,* ífí la "Úpí la 'bá upa nĩ." † **2:6** Míkã 5:2

7 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Hẽródẽ 'dụ dó 'bá ũndũwã rú 'dĩ kí ụzị́lé yõkõlé sĩ ãzíla ịsụ́ dó sáwã pịrị
lẽlẽgó 'bã sĩ i'dájó rĩ kí tị gá rá.
8 Pẽ dó kí tị mụjó Bẹ̃tẹ̃lẹ̃hẹ́mụ̃ gâlé, ãzíla jọ ĩ'baní, “Ĩmụ ãngũ ngọ́tị̃ŋâ drị̃ ụzị trũ
jãjã rú, cọtị ĩdrĩ ĩ'di 'bã ãngũ ịsụ́ rá, ĩmi amụ́ mání vú la nze trũ, ị́jọ́ 'dĩ sĩ álẽ mụlé
ĩ'di ị̃nzị̃lé ĩndĩ.”
9 Kí mụ ị́jọ́ úpí tị gá rĩ arelé 'bo, ko kí drị̃ mụlé gẹ̃rị̃ ĩ'badrị́ gá rĩ gá ãzíla lẽlẽgó tá
ĩ'bã kí ndrelé ị̃tụ́ 'bã ãfũ agâlé rĩ 'de kí drị̃ nĩ kpere ĩ'di 'bã pá tu agá ãngũ ũrekeŋá
'bã sĩ adrujó rĩ gá.
10 Kí mụ lẽlẽgó tá rĩ ndrelé 'bo ãyĩkõ ãmbógó la ga dó kí agá tré.
11 Kí mụ filé jó agâlé 'bo, ndre kí ũrekeŋá kí ãndrẽ Mãríyámũ be, ãvụ̃ kí dó pírí vú
gâ sĩ ĩ'di ị̃nzị̃jó. Nzị̃ kí málĩ ĩ'badrị̃ kí tị, fẽ kí ĩ'diní fẽtáŋá ru gólũdĩ, ãdu ãjị́ ngụ̃lépi
vĩrĩ rĩ trũ ãzíla ãdu ãzí umvelé mírã rĩ trũ.
12 Ála mụ kí bị́lẹ́ ị̃ndụ́ lilé urobí agâ sĩ 'bã gõ kí vúlêlé Hẽródẽ rụ̃ sĩ ku 'bo, gõ kí dó
ãngũ ĩ'bã kí sĩ u'ájó rĩ gâlé gẹ̃rị̃ ãzị̃ gâ sĩ.

Apájó Mị̃sị̃rị̃ gá rĩ

13 'Bá ũndũwã rú 'dĩ kí mụ gõlé 'bo, mãlãyíkã Úpí drị̃ i'da ru Yụ̃sụ́fụ̃ ní urobí agâ sĩ,
jọ ĩ'diní, “Mí angá ụrụgá, í'dụ ũrekeŋâ kí ãndrẽ be, mí apá Mị̃sị́rị̃ gá. Ítẽ 'dãá kpere
mání ĩmi umve agá, Hẽródẽ 'bã lẽjó ũrekeŋá ndrụ̃jó 'dịjó rá rĩ sĩ.”
14 Cọtị Yụ̃sụ́fụ̃ angá ụrụgá, 'dụ dó ũrekeŋá kí ãndrẽ be trũ apájó ị́nị́ sĩ trũ mụjó
Mị̃sị́rị̃ gá.
15 U'á kí dó 'dãá kpere Hẽródẽ 'bã drã agá. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ị́jọ́ Úpí 'bã jọlé nábị̃ tị gâ sĩ rĩ
idé dó ru 'dĩ 'bã áni, “Má umve dó mâ ngọ́tị̃ angájó Mị̃sị́rị̃ gâlé rá.”†
16 Hẽródẽ la mụ ndrelé la 'bá ũndũwã rú rĩ ulé kí ĩ'di 'bo, ala dra dó ũmbã sĩ, fẽ
dó ãzị́táŋá sĩ anzị níríŋá ãgọbị rú i'dójó ílí ị̃rị̃ ãzíla ílí ị̃rị̃ vúlé gá Bẹ̃tẹ̃lẹ̃hẹ́mụ̃ gá ãzíla
ãngũ andre la gá 'dĩ kí ụ'dịjó pírí rá cécé ĩ'di 'bã ị́jọ́ la ịsụ́jó 'bá ũndũwã rú rĩ kí tị gá
rĩ áni.
17 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ị́jọ́ nábị̃ Yẽrẽmíyã 'bã jọlé rĩ idé dó ru ãndá ĩ'di 'bã kẹ̃jị́ gá.
18 “Ụ'dụ́kọ́ akụ́ angájó Rámã gâlé,
áwáŋá, ãzíla ụ̃lụ́lụ́ u'béŋá ãmbógó la trũ.
Rãkẹ́lị̃ la awá ĩ'di 'bã anzị kí sĩ,
gã ru ásị́ ũŋmĩlé úmgbé,
ã'dusĩku anzị 'bã kí ũdrãjó rá rĩ sĩ.” †

Yụ̃sụ́fụ̃ 'bã kí gõjó vúlé Nãzẹ̃rẹ́tị̃ gá rĩ

19 Hẽródẽ la mụ drãlé 'bo, mãlãyíkã Úpí drị̃ i'da ru urobí agâ sĩ Yụ̃sụ́fụ̃ ní Mị̃sị́rị̃ gá
'dãá,
20 ãzíla jọ ĩ'diní, “Mí angá ụrụgá, mí a'dụ́ ngọ́tị̃ kí ĩ'di 'bã ãndrẽ be ãzíla ígõ kî trũ
ãngũ Ịsịrayị́lị̃ drị̃ gâlé, ã'dusĩku 'bá ándrá lẽlépi ngọ́tị̃ 'bã ídri ãvĩlépi rĩ ũdrã kí 'bo.”
21 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Yụ̃sụ́fụ̃ angá dó, ají dó ngọ́tị̃ kí ãndrẽ be ãngũ Ịsịrayị́lị̃ drị̃ agá 'dõlé.
22 Wó ĩ'di mụ arelé la ú'bã Ãrị̃kị̃láwụ̃ úpí ru ãngũ Yụ̃dị́yã drị̃ gá átẹ́pị̃ Hẽródẽ kẹ̃jị́
gá 'bo, ụ̃rị̃ fi ásị́ la gá gõjó vúlé ála mụ ĩ'di bị́lẹ́ ị̃ndụ́ lilé urobí agâ sĩ 'bo, uja ĩ'di 'bã
ígátáŋá sĩ gõjó ãngũ Gãlị́lị̃ drị̃ gá.
23 Ãzíla mụ dó u'álé táwụ̃nị̃ umvelé Nãzẹ̃rẹ́tị̃ rĩ gá. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ị́jọ́ nãbịya 'bã kí jọlé
rĩ idé dó ru ĩ'di 'bã kẹ̃jị́ gá, “Ála ĩ'di umve 'bá Nãzẹ̃rẹ́tị̃ gá la.”

† **2:15** Hõséyã 11:1 † **2:18** Yẽrẽmíyã 31:15

3

Ịjọ́ Yõhánã Bãbṹṭịzị̃ fẽlépi rĩ 'bã ũlũlé rĩ
(Mãrákõ 1:1-8; Lṹkã 3:1-18; Yõhánã 1:19-28)

1 Ṹ'dṹ ãzí vúlé gá, Yõhánã Bãbṹṭịzị̃ fẽlépi rĩ amṹ rá ịjọ́ ũlũjó ãngũ kõtórõ rú Yṹdịyã drị̃ agá,
2 ãzíla jọ, “Ĩmi uja ásị, ã'dusĩku Sṹrṹ 'Bṹ gá rĩ dó ãni rú.”
3 Ã'dusĩku 'dĩ 'bá ịjọ́ la jọjó nábị̃ Ĩsáyã tị gâ sĩ rĩ:
“Ṹ'dṹkọ́ 'bá ãzí uzálépi ãngũ kõtórõ rú rĩ agá rĩ jọ,
‘Ĩmi itú gẽrị̃ Úpí ní,
ĩmi idé ĩ'di kpịmgbịlịkị ĩ'diní sĩ acịjó.’ ” †
4 Bõngó Yõhánã 'bã sṹlé rĩ kí ídé ándrá kí ngãmíyã 'bã 'bíko sĩ, ãzíla icí ru ṹpịcẹ́ sẹ́rị̃ ínírikó ru la sĩ cí. Ãkónã ĩ'didrị̃ kí ándrá úmbí kí ãnṹ ásé agá rĩ be.
5 'Bá mụ kí ĩ'di rṹlé angájó Yẽrṹsãlẹ́mṹ gá, ãngũ Yṹdịyã drị̃ agâ sĩ pírí ãzíla ãngũ Yõrĩdánĩ agâ sĩ pírí.
6 I'da kí ịjọ́ ũnzí ĩ'badrị̃ kí, Yõhánã fẽ dó ĩ'baní bãbṹṭịzị̃ ỉyị̃ Yõrĩdánĩ gá.
7 Wó ĩ'di mụ 'bá wẽwẽ rú Fãrĩsáyĩ rú ãzíla Sãdũkáyõ drị̃ kí ndrelé amṹ agá ĩ'di rṹ ãngũ ĩ'di 'bã sĩ bãbṹṭịzị̃ fẽjó rĩ gá, jọ ĩ'baní, “Ĩmi ỉnị̃ gala'bá ru 'dĩ! Ã'di lũ ĩminí apájó ũmbã Ãdróŋá ãni amṹlépi rĩ sĩ nĩ yã?
8 Ĩka ífí ru ajílépi ásị ujaŋá ũnzĩ a'bejó rá rĩ.
9 Ĩmi ũrã ĩmi ásị gâlé jọjó la, ‘Ãma anzịŋá Ịbụrahịmṹ ãni Ãdróŋá icó dó sĩ ãmaní drị̃-árṹma fẽlé ku,’ íni la ĩmi ásị gá ku. Ájọ ĩminí Ãdróŋá icó írãmvá 'dĩ kí ujalé Ịbụrahịmṹ ní anzịŋá ru rá.
10 Nekeŋâ ĩ'di bábá ife 'bã ỉndṹ gá, ãzíla ife pírí ífí mgbã rĩ kalépi ku rĩ kí ála mụ kí galé vṹrṹ ãzíla ála kí u'bé ãcí gá.
11 “Ma bãbṹṭịzị̃ fẽ ĩminí ỉyị̃ sĩ sĩ ásị ujajó, wó 'bá ãzí áma ndẽlépi ũkpõ sĩ rá rĩ la amṹ 'dĩ, ãzíla má icó átã adrulé ĩ'di 'bã ãtí'bó vúlé gá ãsĩjó la rú ku. Ĩ'di bãbṹṭịzị̃ fẽ ĩminí Úríndí Ãlá rĩ sĩ vâ ãcí sĩ.
12 Ĩ'di bábá 'bá múké rĩ kí drĩdríŋĩ cojó 'bá ũnzí rĩ abe cécé 'bá ãná ṹyṹrṹ'bị̃ kí drĩdríŋĩ colépi ãná mgbã rĩ be rĩ áni. Ĩ'di 'bá múké rĩ kí 'bã ãngũ múké rĩ agá cécé 'bá 'bã ãná mgbã rĩ 'bãlé ĩrá agá rĩ áni. Wó ĩ'di 'bá ũnzí rĩ kí ivé ãcí sĩ cécé 'bání ãná ṹyṹrṹ'bị̃ ivélé ãcí 'bá ãzí 'bã icólé anṹlé ku rĩ sĩ rĩ áni.”

Yẹ́sṹ 'bã bãbṹṭịzị̃ bĩjó rĩ
(Mãrákõ 1:9-11; Lṹkã 3:21-22)

13 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, Yẹ́sṹ amṹ angájó Gãlịlị̃ gâlé Yõhánã rṹ amṹlé bãbṹṭịzị̃ bĩlé ỉyị̃ Yõrĩdánĩ gá.
14 Wó Yõhánã lẽ tí ĩ'diní gãlé úmgbé, jọ ĩ'diní, “Mi tá bãsĩ mání bãbṹṭịzị̃ fẽ agá mi 'i, wó mi bãsĩ vâ amṹ má rṹ yã?”
15 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, “'Bã adru ú'dî'da rĩ gá 'dĩ ãni. Ĩ'di ịjọ́ mgbã la ãmaní ịjọ́ mgbã rĩ idéjó áyụ, ịjọ́ ãlá rĩ 'bã idé rú sĩ ru ãndá benĩ.” Ịjọ́ 'dĩ sĩ, Yõhánã ã'ị̃ dó ĩ'diní rá.
16 Yẹ́sṹ la mụ bãbṹṭịzị̃ bĩlé 'bo, ãfũ dó ỉyị̃ agâlé ãmvé 'dõlé, 'bṹ nzị̃ ru mmgbọ ãzíla ndre Úríndí Ãdróŋá drị̃ 'bã asị agá ãlĩ'bõ áni ri agá ĩ'di drị̃ gá.
17 Ṹ'dṹkọ́ angá 'bṹ gâlé jọ, “'Dĩ má Ngọ́pị mâ lẽlé ambamba mání u'ájó ãyĩkõ sĩ ĩ'di ịjọ́ sĩ rĩ 'i.”

---

† **3:3** Ĩsáyã 40:3

4

Yẹ́sṹ ṹ'bĩjó rĩ
(Mãrákõ 1:12-13; Lṹkã 4:1-13)

1 Ị́jọ́ 'dã 'bã vúlé gá, Úríndí agụ Yẹ́sṹ 'i ãngũ kõtórõ rú rĩ agâlé Sĩtánĩ ní ĩ'di ṹ'bį̃jó.†
2 Ĩ'di mụ u'álé ãkónã naŋâ kóru ṹ'dṹ kãlḭ́ sụ ḭ́nḭ́ kí ḭ̃tṹ be 'bo, ĩtrĩkã dó ãbḭ́rḭ́.
3 Sĩtánĩ amṹ dó ĩ'di rṹ jọ ĩ'diní, "Ídrĩ adru Ãdróŋá Ngọ́pḭ 'i, íjọ́ írã 'dĩ 'baní, 'bã uja kí ru mũkátĩ rú."
4 Yẹ́sṹ umvi, "Úsĩ bṹkṹ Ãdróŋá drḭ́ agá rá, ''Bá icó lú adrulé ídri rú ãkónã sĩ á'dṹsĩ ku, wó ḭ́jọ́ pírí ãfũlépi Ãdróŋá tḭ gá rĩ sĩ.'†"
5 'Dĩ 'bã vúlé gá, Sĩtánĩ 'dụ ĩ'di, 'bã ĩ'di Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ táwṹnḭ̃ ãlá rĩ gá, 'bã ĩ'di pá tulé ãbi lḭ́cọ́ Ãdróŋá drḭ́ 'bã drḭ́ wḭ́lḭ́wḭ́lḭ́ rĩ gá, 6 jọ ĩ'diní, "Ídrĩ adru Ãdróŋá Ngọ́pḭ 'i, í'be mi vṹrṹlé, ã'dusĩku sĩ ru bṹkṹ Ãdróŋá drḭ́ agá rá,
" 'Ãdróŋá la mãlãyíkã ĩ'didrḭ́ kí azḭ́ ími ḭ́jọ́ sĩ,'
ãzíla
'kí ími rụ ụrụgá 'dãá drḭ́ ĩ'badrḭ́ kí sĩ,
ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ mí icó dó ími pá sḭ̃lé írã gá ku.'†"
7 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, "Ḭ́jọ́ sĩlé rĩ jọ vâ, 'Mí ṹ'bḭ̃ Úpí Ãdróŋá mídrḭ́ ku.'†"
8 Sĩtánĩ agụ vâ ĩ'di 'bãlé 'bé ãzo rĩ 'bã sḭ́ mbílí rĩ drḭ́ gá, i'da ĩ'diní sṹrṹ pírí ṹnọ́kṹ drḭ́ gá 'dâ 'dĩ kî ãzíla ũnĩ ala gá rĩ kí abe.
9 Jọ dó ĩ'diní, "Ma mụ 'dĩ kí fẽlé pírí mídrḭ́ ídrĩ ãvṹ vṹrṹ áma drḭ̃lẹ́ gá áma ḭ̃nzḭ̃jó rá rĩ gá."
10 Yẹ́sṹ jọ ĩ'diní, "Sĩtánĩ, mí ĩdã mi má rṹ 'dâ rá! Ã'dusĩku ḭ́jọ́ sĩlé rĩ jọ, 'Mí ḭ̃nzḭ̃ Úpí Ãdróŋá mídrḭ́ 'i ãzíla ínga ãzḭ́ ĩ'diní á'dṹsĩ.'†"
11 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, Sĩtánĩ a'be dó Yẹ́sṹ rá ãzíla mãlãyíkã amṹ kí dó ĩ'di rṹ 'dõlé ĩ'di ãzã kolé nĩ.
12 'Dã 'bã vúlé gá Yẹ́sṹ la mụ arelé la úsu Yõhánã 'i mãbṹsṹ gá, uja dó ru vúlé Gãlḭ́lḭ̃ gâlé.
13 A'be dó Nãzẹ̃rẹ́tḭ̃ rá, mụ dó u'álé Kãpẹ̃rẹ̃nãwṹmḭ̃ gá 'dĩ ãngũ ãzí mĩrĩ tḭ gá ãngũ Zãbṹlọ́nḭ̃ 'badrḭ́ Nãfũtálĩ be rĩ 'i.
14 Ḭ́jọ́ 'dĩ idé ru íni la sĩ fẽjó la ḭ́jọ́ ándrá nábḭ̃ Ĩsáyã 'bã jọlé rĩ 'bã acá ĩ'di kẹ̃jḭ́ gá jọ:
15 "Ãngũ Zãbṹlọ́nḭ̃ 'badrḭ́ Nãfũtálĩ be,
gẹ̃rḭ̃ mụjó mĩrĩ Gãlḭ́lḭ̃ gâlé, ḭ̃yḭ́ Yõrĩdánĩ drḭ́ 'bã wókõ ḭ̃tṹ 'bã 'de agâlé ru rĩ,
ĩ'di ãngũ Gãlḭ́lḭ̃ drḭ́ 'bá Yãhṹdḭ̃ rú ku rĩ 'bã kí sĩ u'ájó rĩ.
16 'Bá u'álépi ãngũ ḭnḭ agá
rĩ ndre kí dḭ̃zã ãmbógó la,
'bá u'álépi ãngũ drã 'bã índréléndri gá rĩ 'baní
dḭ̃zã dḭ̃ rá." †
17 I'dójó ṹ'dṹ 'dã sĩ Yẹ́sṹ i'dó dó ḭ́jọ́ ũlũlé, "Ĩmi uja ásḭ́ Sṹrṹ 'Bṹ gá rĩ dó ãni rú."

Yẹ́sṹ ũpẽ 'bá ĩ'di 'bã imbálé drḭ̃drḭ́ rĩ kî
(Mãrákõ 1:16-20; Lṹkã 5:1-11)

18 Yẹ́sṹ 'bã acḭ́ agá mĩrĩ Gãlḭ́lḭ̃ drḭ́ 'bã tḭ gâ sĩ, ndre 'bá ãzí ádrḭ́pḭ rú la 'bã ãzí kí ḭ̃rḭ́, Sḭ̃mọ́nḭ̃ umvelé Pétẽrõ rĩ kí ádrḭ́pḭ Ãndẽríyã be ḭ̃'bḭ 'be agá bóyí sĩ, ã'dusĩku ĩ'ba kí adrujó 'bá ḭ̃'bḭ 'belépi la rĩ sĩ.
19 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, "Ĩmi amṹ, ĩmi ãbĩ áma vú, ma mụ ĩmi imbálé adrujó 'bá 'bá kí tralépi la rú."
20 Cọtḭ a'be kí bóyí ĩ'badrḭ́ kí rá, bĩ kí dó ĩ'di vú.

---

† **4:1** Ẽbũrãníyã 2:18; 4:15 † **4:4** Ãzḭ́tãŋá Amviŋá 8:3 † **4:6** Zãbṹrḭ̃ 91:11-12 † **4:7** Ãzḭ́tãŋá Amviŋá 6:16
† **4:10** Ãzḭ́tãŋá Amviŋá 6:13 † **4:16** Ĩsáyã 9:1-2

21 Yẹ́sṹ la mụ mụlé drį̃ gá angájó 'dãá, ndre vâ 'bá į̃rį̃ ádrı̨́pı̨ rú la kí, Yãkó'bõ
Zĩbĩdáyõ ngọ́pı̨ kí ádrı̨́pı̨ Yõhánã be, kí í'bó agá 'dãá ĩ'bã átẹ́pį̃ trũ ĩ'bã bóyí kí idé agá.
Yẹ́sṹ umve kî,
22 cọtı̨ a'be kí í'bó kí átẹ́pį̃ trũ rá bĩ kí dó ĩ'di vú.

Yẹ́sṹ adrí 'bá ãyánĩ rú la
(Lṹkã 6:17-19)

23 Yẹ́sṹ acı̨ ãngũ Gãlı̨́lį̃ drį̃ agâ sĩ pírí, 'bá kí imbá trũ ãngũ Ãdróŋá į̃nzį̃jó rĩ kí agâ
sĩ, ı̨́jọ́ mgbã Sṹrṹ Ãdróŋá drį̃ ũlũ trũ, adrí 'bá ãyánĩ rú rĩ kí drã ũví ndú-ndú kí abe
'bá kí drĩdrı̨́ŋĩ gá.
24 Ḭjọ́ ĩ'di drį̃ gá rĩ iré ãngũ Sı̨́rį̃yã drį̃ agá pírí, ãzíla 'bá ají kí ĩ'di rṹ 'dõlé 'bá pírí
ãyánĩ rú rĩ kí ãyánĩ ũví ndú-ndú abe, 'bá ãzá talépi ambamba rĩ kî, úríndí ũnzí rĩ kî,
ãyánĩ 'bá u'bélépi u'bé-u'bé rĩ trũ, 'bá ãcá trũ rĩ kí abe Yẹ́sṹ adrí kí pírí.
25 'Bá wẽwẽ rú ãngũ Gãlı̨́lį̃ gá, Dẹ̃kãpọ́lį̃ gá, Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ gá, Yṹdı̨́yã gá ãzíla ãngũ
Yõrĩdánĩ gá 'á 'dã sĩ rĩ bĩ kí ĩ'di vú.

5

Ḭjọ́ Yẹ́sṹ 'bã ũlũlé drį̃lẹ́ba drį̃ gá 'bé sı̨ gá rĩ

1 Yẹ́sṹ la mụ 'bá wẽwẽ rú 'dĩ kí ndrelé, tụ dó rilé vṹrṹ 'bé drį̃ gá. 'Bá ĩ'di 'bã imbálé
rĩ mụ kí dó ĩ'di rṹlé,
2 ãzíla i'dó dó kí imbálé jọ,
3 “Drį̃lẹ́ba 'bá lẽmẽrí úríndí agá Ãdróŋâ ndrṹlépi 'dĩ 'banî,
ã'dusĩku Sṹrṹ 'Bṹ gá rĩ ĩ'ba ãni.
4 Drį̃lẹ́ba 'bá u'álépi ũcõgõ sĩ ı̨́jọ́ ũnzí sĩ 'dĩ 'banî,
ã'dusĩku Ãdróŋá la mụ kí ásı̨ ũŋmĩlé rá.
5 Drį̃lẹ́ba 'bá ásı̨ į̃gbẹ́ rĩ 'banî,
ã'dusĩku ṹnọ́kṹ la mụ adrulé kí drį̃ alé gá.
6 Drį̃lẹ́ba 'bá ásı̨ 'bãlépi ı̨́jọ́ mgbã Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ idélépi rĩ 'banî,
ã'dusĩku kí mụ agalé rá.
7 Drį̃lẹ́ba 'bá 'bá ãzí 'bã ízákĩzã ndrelépi rĩ 'banî,
ã'dusĩku ála kí ízákĩzã ndre rá.
8 Drį̃lẹ́ba 'bá ásı̨ ãlá rĩ 'banî,
ã'dusĩku kí mụ Ãdróŋá ndrelé nĩ.
9 Drį̃lẹ́ba 'bá ásı̨ į̃gbẹ̃ ajílépi rĩ 'banî,
ã'dusĩku ála mụ kí umvelé anzı̨ Ãdróŋá ãni.
10 Drį̃lẹ́ba 'bá ĩcãndĩlé ı̨́jọ́ mgbã ãlá rĩ ı̨́jọ́ sĩ 'dĩ 'banî,
ã'dusĩku Sṹrṹ 'Bṹ gá rĩ ĩ'ba ãni.
11 “Ĩmi drį̃lẹ́ba rú 'bá drĩ kí ĩmi u'dá, ĩmi ĩcãndĩ, ãzíla ı̨́jọ́ pírí ũnzí 'dĩ kí jọ ĩmi
ụrụ'bá gá, áma ı̨́jọ́ sĩ.
12 Ĩmi u'á ãyĩkõ sĩ ãzíla ãyĩkõ 'bã fụ ĩmi, ũyá ãmbógó ru la ĩminí 'bṹ gâlé cí, ã'dusĩku
gẹ̃rį̃ ãlu 'dĩ sĩ 'bá 'dĩ fẽ kí ándrá nãbı̨ya ĩmi drį̃lẹ́ gá rĩ 'baní ũcõgõ 'dĩ 'bã áni rá.

Ã'ı̨ kí dı̨zã be
(Mãrákõ 9:50; Lṹkã 14:34-35)

13 “Ĩmi ã'ı̨ ṹnọ́kṹ ãni, wó ã'ı̨ 'bã sı̨ drĩ anṹ rá, ĩ'di icó vâ acálé sı̨ trũ į̃dı̨ íngoní-íngoní
ru? Ĩ'di 'bã ãjı̨ ãzí į̃dı̨ ãko ãzí be la 'dáyụ, lú sũjó la ásé gá atujó la pá sĩ.
14 “Ĩmi dı̨zã ṹnọ́kṹ drį̃ gá rĩ 'i. Táwṹnį̃ sı̨lé 'bé drį̃ gá rĩ icó ru zį̃lé ku.
15 'Bá ãzí tárã ĩ'didrį̃ tı̨ 'bãlépi ĩ'di aku la ãkójó agá la 'dáyụ, be la rá la ĩ'di 'bã la
ãngũ ĩ'di 'bã sĩ ãngũ pírí jijó rĩ agá, ĩ'di dó sĩ ãngũ ji 'bá pírí 'baní jó agá 'dâ.

16 Gẹ̃rę̃ ãlu 'dĩ sĩ dĩzã ĩmidrẹ́ gá rĩ 'bã ji ãngũ 'bá kí agá 'dâ, 'bá 'bã ndre kí rú sĩ ịjọ́
múké ĩmi idélé rĩ kí, ãzíla 'bã ĩnzĩ kí rú sĩ ĩmĩ Átẹ́pẹ 'bũ gá rĩ benĩ.

Ãzĩtáŋá Mụ́sã drę̃ 'bã ífí i'dajó rĩ

17 "Ĩmi ũrã má amụ́ ãzĩtáŋá Mụ́sã drę̃ kí atrẹlé ịjọ́ nábę̃ drę̃ abe íni la ku. Má amụ́ kí
atrẹlé la ku, wó 'bã idé kí ru benĩ.
18 Ma ĩminí ịjọ́ mgbã la jọ, 'bũ kí ũnọ́kụ́ be kí ukó rá, ịjọ́ kãlámũ sẹ 'bã sĩlé nĩ rĩ átã
icó ru ịnỉlé ãzĩtáŋá agá 'dãá ku kpere ãko pírí 'bã kí tẹ ãsẽ agá.
19 'Bá ãzí drĩ ãzĩtáŋá 'dĩ 'bã ãzí wereŋá rĩ 'bã ãzí nũ, ãzíla imbá vâ 'bá ãzí kí ãzĩtáŋá
kí ũnũjó 'dĩ 'bã áni, ála 'bá 'dĩ 'bã 'bá wereŋá ru Sụ́rụ́ 'Bũ gá rĩ agá, wó 'bá ịjọ́ 'dĩ kí
tãmbalépi ãzíla kí imbálépi rĩ ála ĩ'di umve 'bá ãmbógó Sụ́rụ́ 'Bũ gá rĩ agá.
20 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, álẽ jọlé la ĩminí, ịjọ́ múké ĩmidrẹ́ ãlá rĩ drĩ kí 'bá Fãrĩsáyĩ rú ãzíla
imba'ba ãzĩtáŋá Mụ́sã drę̃ kí imbálépi rĩ kí alẹ ku, ĩmi icó filé Sụ́rụ́ 'Bũ gá rĩ agá ku.

Ímbátáŋá ũmbã drę̃ gá rĩ
(Lụ́kã 12:57-59)

21 "Ĩmi are ịjọ́ ãzĩtáŋá Mụ́sã drę̃ 'bã jọlé 'bá ándrá ídu rĩ 'baní rĩ rá, í'dẹ 'bá ku, †
ãzíla 'bá ãzí drĩ 'bá 'dẹ rá ála ịjọ́ lẹ drę̃ la gá rá.
22 Wó ájọ ĩminí, 'bá ãzí drĩ idé ũmbã sĩ ádrẹ́pę̃ nî, ála ịjọ́ lẹ drę̃ la gá rá. Ãzíla 'bá ãzí
drĩ jọ la ádrẹ́pę̃ ní ĩ'di aza-azâ, ĩ'di pá tu 'bá ịjọ́ lẹlépi rĩ drę̃lẹ́ gá rá. Wó 'bá ãzí drĩ jọ
la ádrẹ́pę̃ ní, 'Mi aza-azâ,' ála mụ ĩ'di 'belé ãcí ukólépi ku rĩ agá rá.
23 "Ịjọ́ 'dĩ sĩ, míní lẽ agá ãko mídrẹ́ ãwã'dĩfô rú rĩ fẽ agá ãlĩtárĩ drę̃ gâlé, 'dãá ídri
amá la ĩmi ịjọ́ trũ mí ádrẹ́pẹ be,
24 mí a'bó ãko mí ãni ãwã'dĩfô rú rĩ ãlĩtárĩ gá 'dãá. Ígõ vúlé mî ádrẹ́pẹ rụ̃lé tẹ icílé
ĩ'di be, mi ãgõ dó amụ́lé mî ãwã'dĩfô míní lẽlé fẽlé rĩ fẽlé ĩndõ.
25 "Ĩmi idé ịjọ́ 'bá ími tõlépi kẹ́sę̃ gá rĩ be gbõrú. Ĩmi idé ịjọ́ 'dĩ kí ĩminí drĩ mụ agá
gẹ̃rę̃ gá 'dâ 'dĩ, wó jõ íni ku ĩ'di ími fẽ 'bá ịjọ́ lẹlépi rĩ drẹ́, ãzíla 'bá ịjọ́ lẹlépi rĩ la ími
agụ fẽlé ãmbógó drẹ́, ãzíla ĩ'di ími 'dụ 'bãlé mãbụ́sũ gá.
26 Ájọ ĩminí ịjọ́ mgbã, mí icó ãfũlé mãbụ́sũ gâlé ku kpere míní séndẽ ãsę̃lépi rĩ de
agá ũfẽ agá.

Ímbátáŋá ãwũ drę̃ gá rĩ

27 "Ĩmi are ịjọ́ ãzĩtáŋá Mụ́sã drę̃ 'bã jọlé rĩ rá, 'Ínga ãwũ ku.' †
28 Wó ájọ ĩminí, 'bá ãzí drĩ ũkú ndre ũlẽ drĩ angá ásẹ la gâlé rá, nga ãwũ 'bo.
29 Ími mẹfẹ̃ drẹ́ ãndá gá rĩ drę̃ ími fẽ ịjọ́ ũnzí idélé nĩ, mí anzé ĩ'di 'belé ásé gá. Ĩ'di
múké míní ími ụrụ'bá 'bã wókõ ãlu rĩ ãvĩjó rá ndẽ ími 'bejó pírí ãcí ukólépi ku rĩ agá
rĩ rá,
30 Ími drẹ́ drẹ́ ãndá gá rĩ drĩ fẽ míní ịjọ́ ũnzí idélé nĩ, ílẹ ĩ'di rá, í'be ĩ'di ásé gá. Ĩ'di
múké míní ími ụrụ'bá 'bã wókõ ãlu rĩ ãvĩjó rá ndẽ ími 'bejó pírí ãcí ukólépi ku rĩ agá
rĩ rá.

Ímbátáŋá íréŋá drę̃ gá rĩ
(Mãtáyõ 19:9; Mãrákõ 10:11-12; Lụ́kã 16:18)

31 "Ĩmi are ãzĩtáŋá Mụ́sã drę̃ jọ, 'bá ãzí drĩ ĩ'di 'bã ũkú dro, lẽ 'bã fẽ wárágã ĩ'di
drojó rĩ ĩ'didrẹ́ ĩndĩ. †
32 Wó ájọ ĩminí, 'bá ãzí drĩ ĩ'di 'bã ũkú dro adru ịjọ́ ãwũ ãni sĩ ku, fẽ ũkú 'dĩ ní
acálé ãwụ́ nĩ. Ãzíla 'bá ũkú drolé rá rĩ 'dụlépi ĩ'di 'bã ũkú ru rĩ ĩ'di ãwũ idé.

Ímbátáŋá ũyõ sõŋá drę̃ gá rĩ

† **5:21** Ãfũŋá 20:13 † **5:27** Ãfũŋá 20:14 † **5:31** Ãzĩtáŋá Amviŋá 24:1

33 “Ĩmi are vâ ị́jọ́ ãzị́táŋá Mṵ́sã drị̃ 'bã jọlé 'bá ídu rĩ 'baní rĩ rá, ‘Ísõ ũyõ ĩnzõ sĩ ku.
Wó ị́jọ́ míní ũyõ sõjó Úpí nî rĩ kí ímba kí tã.’
34 Wó ị́jọ́ máni jọlé ĩminí rĩ, lẽ ĩsõ ũyõ 'bṵ̃ sĩ ku, ã'dusĩku ĩ'di úmvúke Ãdróŋá drị́
gá rĩ 'i,
35 jõku ṵ̃nọ́kṵ́ sĩ ku ã'dusĩku ĩ'di ãngũ Ãdróŋá 'bã sĩ pá 'bãjó rĩ 'i, jõku Yẽ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃
sĩ ku ã'dusĩku ĩ'di táwṵ̃nṵ̃ ãmbógó Úpí Ãmbógó rĩ drị́ gá rĩ 'i.
36 Ãzíla ĩsõ ũyõ ĩmi drị̃kã sĩ ku, ã'dusĩku mí icó drị̃'bị́ ífí ãlu ími drị̃ gá rĩ ujalé imve
rú jõku ịnị́ rú la ku.
37 Ị́jọ́ ĩmi jọlé 'ẽ rĩ 'bã adru 'ẽ, jõku míní jọlé yụ rĩ 'bã adru yụ, ị́jọ́ jọlé 'dĩ drị̃ gâ sĩ
rĩ angá kí Sĩtánĩ drị́.

Ímbátáŋá ãrígọ́tị ũfẽŋá drị̃ gá rĩ
(Lṵ́kã 6:29-30)

38 “Ĩmi are ị́jọ́ ãzị́táŋá Mṵ́sã drị̃ 'bã jọlé rĩ rá, mị́fị́ 'bã fụ kí drị̃ mị́fị́ be, ãzíla sị́ kí sị́
be.” †
39 Wó ájọ ĩminí, 'bá ãzí drĩ ị́jọ́ ũnzí idé ĩmi rṵ́, ĩmi umvi ãrígọ́tị la ku. 'Bá ãzí drĩ
ími nábí ãndá gá rĩ sa, mí uja vâ ĩ'diní wókõ ãzí rĩ 'i.
40 Ãzíla 'bá ãzí drĩ lẽ ími tõlé sĩ mî sátĩ pajó, lẽ ífẽ 'bã 'dụ kọ́tị̃ ĩndĩ.
41 'Bá ãsĩkárĩ rú la drĩ ími ũŋmĩ mụjó ĩ'di be máỹĩlị̃ ãlu, ímụ ĩ'di be máỹĩlị̃ ĩrị̃. *
42 Ífẽ ãko 'bá ãko a'ị́lépi mídrị́ rĩ nî, ãzíla mí uja ũngúkú 'bá ãko a'ị́lépi mídrị́ rĩ ní
ku.

Ĩlẽ mẹ́rọ́'bá ĩmidrị̃ kî
(Lṵ́kã 6:27-28, 32-36)

43 “Ĩmi are ị́jọ́ ãzị́táŋá Mṵ́sã drị̃ 'bã jọlé rĩ rá, ílẽ mî jĩránĩ, † íngṵ̃ mẹ́rọ́'bá mídrị́ gá
rĩ 'i.
44 Wó ájọ ĩminí, ĩlẽ mẹ́rọ́'bá ĩmidrị̃ kí lẽlẽ, ãzíla ĩmi ã'í Ãdróŋá 'i 'bá ĩminí ũcõgõ
fẽlépi 'dĩ 'banî.
45 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi dó sĩ adru anzị ĩmi Átẹ́pị 'bṵ̃ gá rĩ drị̃ kî. Ĩ'di 'bã fẽjó ị̃tṵ́ 'bã agájó
'bá ũnzí rĩ 'baní 'bá múké 'dĩ abe rĩ sĩ, ãzíla ĩ'di 'bã uzogó fẽjó 'bá múké 'dĩ 'baní 'bá
ị́jọ́ ũnzí idélépi 'dĩ abe trũtrũ rĩ sĩ.
46 Ĩdrĩ 'bá ĩmi lẽlépi 'dĩ kí lẽ á'dụ̃sĩ, ṵ̃rọ̃drị́ ĩminí ịsṵ́lé ala gá rĩ ã'du? 'Bá mṵ̃sọ́rọ̃
tralépi 'dĩ idé kí vâ 'dĩ 'bã áni ku yã?
47 Ãzíla ĩdrĩ 'bá ĩmĩ ádrị́pịka rú rĩ kí zị á'dụ̃sĩ, ị́jọ́ ĩmi idélé ndú ru ajílépi ĩ'badrị̃
abe ku rĩ íngõ 'i? Átã 'bá Ãdróŋá nṵ̃lépi ku rĩ kí vâ idé la 'dĩ 'bã áni ĩndĩ.
48 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi adru ãlá ru, cécé ĩmĩ Átẹ́pị Ãdróŋá 'bṵ̃ gá rĩ 'bã adrulé ãlá ru rĩ 'bã
áni.”

6

Ãko fẽŋá 'bá ãzí nî rĩ 'bã ị̃jọ́

1 “Ĩmi adru mị́fị́ trũ, ĩminí ị́jọ́ mgbã ĩmi 'bãlépi ãlá ru rĩ kí idé agá 'bã adru 'bá kí
drị̃ gâ sĩ 'bá 'bã ndre kí ru sĩ ĩmi benĩ la ku. Wó ĩdrĩ idé la 'dĩ 'bã áni yã áni, ĩmi icó
ũyá ịsṵ́lé ĩmi Átẹ́pị 'bṵ̃ gá rĩ drị̃lé ku.
2 “Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, mî ãko fẽtáŋá ru la fẽ agá 'bá ãzí ị́jọ́ 'bã ndẽlé rá rĩ nî, lẽ mí iwá ị́jọ́ la
'bá ãzí ní ṵ́'dṵ́kọ́ sĩ ku, cécé 'bá ru 'bãlépi ĩnṵ̃ ị́jọ́ cé ãngũ Ãdróŋá ị̃nzṵ̃jó rĩ kí agâ sĩ
ãzíla gẽ̃rṵ̃ tị gâ sĩ 'bá 'bã ndre kí rú sĩ kí ị̃nzṵ̃táŋâ trũ 'dĩ kí áni ku. Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã
jọ, ũyá ĩ'badrị̃ bãsĩ gápi ĩ'bã kí ịsṵ́lé pírí 'bo 'dĩ.

---

† **5:38** Ãfũŋá 21:24; Lẹ́vṵ̃ 24:20 * **5:41** *Ãsĩkárĩ* 'bá Rṵ́mṵ̃ gá rĩ 'badrị̃ kí ándrá jõ 'bá kí ũŋmĩ ãko ĩ'badrị̃ kí agụlé *máỹĩlị̃ ãlu* jõku ị̃rị̃ ũkpõ sĩ. † **5:43** Lẹ́vṵ̃ 19:18

3 Wó mi ãko ãzí fẽ agá 'bá ãzí nî, lẽ ími drı̨ ĩjı̨ rĩ 'bã nı̨̃ ı̨jọ́ ími drı̨ ãndá gá rĩ 'bã
idélé rĩ ku.
4 Įjọ́ 'dĩ sĩ, ãko mî fẽlé rĩ 'bã idé ru 'bá ãzí 'bã nı̨̃ŋâ kóru. Wó ı̨jọ́ 'dĩ sĩ, mî Átẹ́pı̨ ími
ndrelépi ãngũ sĩ ı̨jọ́ idéjó 'bá ãzí 'bã nı̨̃ŋâ kóru rĩ gá rĩ dó sĩ ími ũfẽ nĩ.

Yẹ́sũ imbá 'bá kí Ãdróŋá zı̨ŋá sĩ
(Lụ́kã 11:2-4)

5 “Ĩminí Ãdróŋá zı̨ agá, ĩmi adru cécé 'bá ru 'bãlépi ĩnı̨̃ ı̨jọ́ cé rĩ kí áni ku, ã'dusĩku
lẽ kí Ãdróŋá zı̨ŋá pá tujó ụrụgá ãngũ Ãdróŋá ı̨̃nzı̨̃jó rĩ kí agá ãzíla gẹ̃rı̨̃ 'bã tı̨ gá úndre
rú sĩ kí benĩ rĩ sĩ. Ma ĩminí ı̨jọ́ mgbã jọ 'bá 'dĩ ı̨sụ́ kí ũyá ĩ'badrı̨ gá rĩ 'bo.
6 Wó míní mụ agá Ãdróŋá zı̨ agá, ífi jó mídrı̨ alı̨lé alı̨-alı̨̃ rĩ agâlé, mí ũpı̨̃ kẹ̃jı̨tı̨ cí
ãzíla ízı̨ mî Átẹ́pı̨ ndrelé ku rĩ 'i. Įjọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá ĩmĩ Átẹ́pı̨ rú 'bá ndrelépi ı̨jọ́ idélépi
'bá ãzí 'bã nı̨̃ŋâ kóru rĩ la ími ũfẽ rá.
7 Ĩminí Ãdróŋá zı̨ agá, ĩjọ ı̨jọ́ ũ'bíkãná ífí kóru cécé 'bá Ãdróŋá nı̨̃lépi ku rĩ kí áni
ku, ã'dusĩku ĩ'bã kí ũrãjó la ála kí are ı̨jọ́ ĩ'baní jọlé ũ'bíkãná 'dĩ kí sĩ rĩ sĩ.
8 Ĩmi adru cécé kí áni ku, ã'dusĩku ĩmĩ Átẹ́pı̨ nı̨̃ ãko ĩminí lẽlé rĩ kí ídu rú 'dĩ sĩ ĩzı̨
drĩ ĩ'di ku.
9 “Įjọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ĩzı̨ íni:
“ ‘Ãmã Átẹ́pı̨ 'bũ gá rĩ,
ími rụ́ 'bã adru ı̨̃nzı̨̃táŋá ru,
10 sụ́rụ́ mídrı̨̃ 'bã amụ́, *
ı̨jọ́ mî lẽlé rĩ 'bã idé ru
ũnọ́kụ́ gá 'dâ cécé 'bũ gâlé rĩ áni.
11 Mí ãfẽ ãmaní íná ụ́'dụ́ ãndrũ 'dĩ sĩ rĩ 'i.
12 Mí a'be ı̨jọ́ ũnzí ãmaní idélé rĩ kî,
cécé ãma vâ 'bá ãzí ãma idélépi ũnzí rĩ 'badrı̨̃ kí a'belé rĩ áni.
13 Ífẽ ãfi ũ'bı̨̃táŋá agá ku,
wó mí apá ãma Sĩtánĩ drı̨ gá rá.’ †
14 Ĩdrĩ 'bá ı̨jọ́ ũnzí idélépi ĩmi rụ́ rĩ 'bã ı̨jọ́ ũnzí kí a'be rá, ĩmĩ Átẹ́pı̨ 'bũ gá rĩ la vâ ı̨jọ́
ũnzí ĩmidrı̨̃ kí a'be rá.
15 Wó ĩdrĩ ı̨jọ́ ũnzí 'bá 'bã rĩ kí a'be ku, ĩmĩ Átẹ́pı̨ 'bũ gá rĩ a'be vâ ı̨jọ́ ũnzí ĩmidrı̨̃ kí
ku.”

Ímbátáŋá Yẹ́sũ 'bã fẽlé íná gãjó najó úmgbé rĩ drı̨̃ gá rĩ

16 “Ĩminí íná gã agá na agá úmgbé, ĩ'bã ĩmi i'dájó ũcõgõ-ũcõgõ rú cécé 'bá ru
'bãlépi ĩnı̨̃ ı̨jọ́ cé 'dĩ 'bã kí idélé rĩ 'bã áni ku, kí ru 'bã 'bá kí drĩdríŋĩ̃ gá 'bá ũcõgõ
ı̨sụ́lépi ambamba la rú 'bá kí drı̨ gâ sĩ i'dajó 'bá íná gãlépi najó úmgbé rĩ áni. Ma
ĩminí ı̨jọ́ mgbã jọ, 'bá 'dĩ 'bã áni rĩ a'ı̨ kí ũyá ĩ'badrı̨ gá rĩ 'bo.
17 Wó ĩminí ãkónã gã agá na agá úmgbé, ĩmi ifí ĩmi drı̨̃ ãdu sĩ ãzíla ĩmi ũjĩ ĩmi
mẹ́lẹ́tı̨ rá ĩminí sĩ i'dájó ãlá ru.
18 'Bá ãzí icó dó sĩ nı̨̃lé la ĩmi umbé ĩmi íná na agá cí la ku wó lú ĩmĩ Átẹ́pı̨ ndrelé
ku rĩ 'i, ãzíla ĩmĩ Átẹ́pı̨ ı̨jọ́ idélé ũní-ũní ru rĩ kí ndrelépi rĩ la ĩmi ũfẽ nĩ.

Málĩ tãmbajó 'bũ gá rĩ
(Lụ́kã 12:33-34)

19 “Ĩmba málĩ ĩmidrı̨̃ gá rĩ kí tã ũnọ́kụ́ gá 'dâ ku, ãngũ ũdũdũ̃ 'bã sĩ kí mbejó ãzíla
ĩ'bã kí sĩ ukajó kí sĩ ru iza rá rĩ gá ãzíla ãngũ ũgụ́'bá 'bã sĩ kí ũgũjó rá rĩ gá ku.

---

* **6:10** Ãdrĩ kí Ãdróŋá ã'ı̨ *Sụ́rụ́ mídrı̨̃ 'bã amụ́,* ãma ĩ'di a'ı̨ amụ́lé ũpĩ nalé cécé ĩ'di ũpĩ najó 'bũ gâlé rĩ áni.
† **6:13** Bụ́kũ Ãdróŋá drı̨ ãzí rĩ kí agá û'bã *sụ́rụ́ kí, ũkpõ abe, ãzíla dı̨̃zã abe mí ãni ãsı̨̃ŋá kóru. Ámĩnã.*

20 Wó rá la ĩmba málĩ ĩmidrı̨ gá rĩ kí tã 'bũ gá, ãngũ ũdũdũ sĩ kí mbejó ku, ãzíla ĩ'bã kí sĩ ukajó sĩ ru izajó ku rĩ gá ãzíla ãngũ ũgũ'bá 'bã sĩ fijó kí ũgũjó ku rĩ gá.
21 Ã'dusĩku ãngũ málĩ mídrı̨ 'bã kí sĩ adrujó rĩ gá, 'dãá ími ásı̨ la mụ adrulé ala gá.

Tárã ụrụ'bá drı̨ gá rĩ 'i
(Lũkã 11:34-36)

22 "Mıfı̨ ĩ'di tárã ụrụ'bá drı̨ gá rĩ 'i, ími mıfı̨ drĩ kí ãngũ ndre ãlá ru, ími ụrụ'bá la adru pírí ule rú.
23 Wó ími mıfı̨ drĩ kí ãngũ ndre múké ku, ími ụrụ'bá la adru pírí ãngũ ını̨ agá, ı́jọ́ 'dĩ sĩ, ãngũ ule ími ụrụ'bá gá rĩ drĩ dó adru ı́nı́ ru, ı́nı́ ími ụrụ'bá gá rĩ 'bã ãmbõgõ la dó adru íngoní!
24 "'Bá ãzí icólépi ãzı̨ ngalépi ãmbogo ĩrı̨ kí pálé gá la 'dáyụ. Ĩ'di ãlu rĩ ngũ ũnzí ĩ'di ãzí rĩ lẽ áyụ, jõku ĩ'di ãzí rĩ ru rá ĩ'di ãzí rĩ ide-idê. Ĩmi icó ãzı̨ ngalé Ãdróŋá nî ãzíla séndẽ ní ku.

Ĩmi ásı̨ 'bã umvú ku

25 "Įjọ́ 'dĩ sĩ, ájọ ĩminî, ĩmi ásı̨ 'bã umvú ídri ĩmi agá rĩ sĩ ku, ĩmi ã'du na, ã'du mvụ, jõku ĩmi ụrụ'bá 'bã ı́jọ́ sĩ, ĩmi dó ã'du sũ yã rĩ sĩ ku. Ídri 'bã ı́jọ́ adru ãmbógó ru ndẽ ãkónã rá ãzíla ụrụ'bá 'bã ı́jọ́ ãmbógó ru ndẽ bõngó rá rĩ gá ku yã?
26 Ĩndre drĩ ãriŋa 'bũ gá 'dĩ kî, kpẽ kí ũri ku, ũkũnã kí vâ ku, tra kí ãkónã ĩrá gá ku, wó ĩmĩ Átẹ́pı̨ 'bũ gá rĩ la kí izó nĩ. Ĩmi ũrõdrı̨ ãmbógó ru ndẽ kí rá ku yã?
27 Ã'di ĩmi ĩsélé gá icó sáwã ı̨drı̨́lé ãlu ídri ĩ'didrı̨ agâ sĩ u'ájó ãzo rú ũrãtáŋá sĩ rá la nĩ yã?
28 "Ĩmi ı́jọ́ ũrã bõngó sũŋá drı̨ gá ã'du ı́jọ́ sĩ yã? Ĩndre drĩ ũjó ásé agá 'dĩ 'bã zoŋá kî. Nga kí ãzı̨ ku, jõku idé kí bõngó ĩ'baní ku.
29 Wó ájọ ĩminî úpí Sũlũmánĩ málĩ ĩ'didrı̨ wẽwẽ rú 'dĩ kí sĩ bõngó ĩ'di ãni ũniyambamba rĩ ca kí ũnĩ sĩ mãwụ́wã ũjó 'dĩ 'badrı̨ kí agá ku.
30 Ãdróŋá drĩ dó ãko ásé agá rĩ kí ũsũ bõngó sĩ 'dĩ 'bã áni, 'dĩ kí ãko adrulépi ãndrũ cí wó drũsı̨ ála kí 'be ãcí gá rĩ kî, Ãdróŋá icó ĩmi ũsũlé bõngó sĩ ndẽ kí rá rĩ gá ku yã, ĩmi 'bá ã'ı̨́táŋá were 'dĩ?
31 Įjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi ásı̨ 'bã umvú jọjó la, 'Ãma ã'du na yã?' Jõku 'Ãma ãndrũ ã'du mvụ yã?' Jõku 'Ãma ã'du sũ yã?' rĩ gá ku.
32 Wó 'bá Ãdróŋá nı̨́lépi ku 'dĩ kí ı́jọ́ ũrã ãko 'dĩ kí drı̨ gá nĩ, ã'dusĩku ĩmĩ Átẹ́pı̨ 'bũ gá rĩ nı̨ ĩlẽ ãko 'dĩ kí rá rĩ gá rá.
33 Wó drı̨́drı̨ rĩ sĩ, ĩndrũ Súrụ́ Ãdróŋá drı̨ 'i ‡ ı́jọ́ mgbã ĩ'didrı̨ rĩ kí abe, ãzíla ãko ãzí ĩminí lẽlé 'dĩ kí pírí ála kí fẽ ĩminí ĩndĩ.
34 Įjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi ásı̨ 'bã umvú ı́jọ́ drũsı̨ rĩ kí sĩ ku, drũsı̨ 'bã ásı̨ la mvu ĩ'di sĩ cénĩ. Ụ'dụ́ ãlu-ãlu 'bã ı́jọ́ ũnzí ca ĩ'di sĩ rá."

7

Ílı̨ 'bá ãzí 'bã ı̨jọ́ ku
(Lũkã 6:37-38, 41-42)

1 "Ĩlı̨ ı́jọ́ 'bá ãzí drı̨ gá ku, Ãdróŋá 'bã lı̨ rú vâ sĩ ı́jọ́ ĩmi drı̨ gá ku benĩ.
2 Ĩdrĩ ı́jọ́ 'bá ãzí drı̨ lı̨ ála vâ ı́jọ́ ĩmidrı̨ gá rĩ lı̨ ı́jọ́ ĩminí lı̨lé rĩ 'bã vú sĩ, ãzíla ãko ĩminí ũ'bı̨́lé 'bá ãzí ní rĩ ála vâ ũ'bı̨ la ĩminí ãkójó ãlu 'dã sĩ.
3 "Mi ife fú mí ádrı̨́pı̨ mıfı̨ gá rĩ ndre rá, wó mí icó ásı̨ 'bãlé ũgórókó'bõ ími mgbã rĩ mıfı̨ gá rĩ drı̨ gá ku ã'du sĩ?

‡ **6:33** *Súrụ́ Ãdróŋá drı̨* ĩ'di ũkpõ Ãdróŋá drı̨ ĩ'di 'bã sĩ 'bá pajó rĩ 'i.

4 Mí icó jọlé la mí ádrı̣́pı̣ ní, ‘Mí ají má ãpẽ míní ãko 'delépi ími mı̣fı̣ gá 'dĩ 'i,’ ı̣sụ́ 'dĩ sĩ ũgórókó'bõ ãzí ími mı̣fı̣ gá 'dãá cí íngoní-íngoní ru?
5 Ĩmi 'bá ru 'bãlépi ĩnı̣̃ ı́jọ́ cé 'dĩ! Drı̣̃drı̣̃ la mí ãpẽ ũgórókó'bõ ími mgbã rĩ mı̣fı̣ gá rĩ ráká ı́jọ́ 'dĩ sĩ, mi dó sĩ ãngũ ndre ãlá ru ife fú mí ádrı̣́pı̣ mı̣fı̣ gá rĩ ãpẽjó ĩndõ.
6 “Ĩfẽ ãko ídétáŋá ru Ãdróŋá nî rĩ kí ũcogo 'baní ku, ĩmi u'bé ŋálí ĩmidrı̣́ ãję̃ rú rĩ kí ĩzõgó 'baní ku. Ĩdrĩ idé la 'dĩ 'bã áni yã áni, kí kí atu pá sĩ rá, ãzíla kí ru uja ími ucílé. *

Zı̣táŋá zijó, ãko ndrũ̃jó, kę̃j̃tı̣ pãjó
(Lụ́kã 11:9-13)

7 “Ĩzı̣, ála ĩminí fẽ la rá, ĩndrũ̃ ĩmi ı̣sụ́ la rá, ãzíla ĩpã kę̃j̃tı̣ ála ĩminí nzı̣̃ la rá.
8 Ã'dusĩku 'bá pírí zı̣lépi la rĩ ní ála fẽ la rá, 'bá ãko ndrũ̃lépi rĩ la ı̣sụ́ la rá, ãzíla ála kę̃j̃tı̣ nzı̣̃ 'bá pãlépi la rĩ ní rá.
9 “'Bá ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá ngọ́tı̣́ ĩ'didrı̣̃ drĩ íná a'ı̣́, ĩ'di ĩ'diní írã fẽ rĩ ã'di 'i?
10 Jõku drĩ ı̣̃'bı̣ a'ı̣́, ĩ'di ĩ'diní ı̣̃nı̣̃ fẽ rĩ ã'di 'i?
11 Wó ĩmi gápi 'bá ũnzí 'dĩ, ĩdrĩ nı̣̃ anzı̣ ĩmidrı̣́ gá rĩ 'baní ãko múké rĩ kí fẽ sĩ cé, ĩmĩ Átẹ́pı̣ 'bũ̃ gá rĩ icó ĩminí ãko múké rĩ kí fẽlé 'bá ĩ'di zı̣lépi rĩ 'baní ndẽ rá ku yã!
12 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ı́jọ́ pírí ĩminí lẽlé 'bá 'bã idé vâ kí ĩminí rĩ kí, lẽ ĩmi idé kí 'bá 'baní 'dĩ 'bã áni, 'dĩ ı́jọ́ ãzı̣́táŋá 'bã jọlé ãzíla nábı̣̃ abe rĩ.

Kę̃j̃tı̣ síríŋá rĩ ãzíla mgbọ rĩ
(Lụ́kã 13:24)

13 “Ĩfi kę̃j̃tı̣ síríŋá rĩ gâ sĩ, ã'dusĩku kę̃j̃tı̣ mmgbọ ãzíla gę̃rı̣̃ wọdọ 'dĩ ĩ'di gę̃rı̣̃ mụjó ı̣̃lı̣̃kı̣̃ŋá gá rĩ ãzíla 'bá mụlépi ala gâ sĩ rĩ kí ũ'bí ru.
14 Wó kę̃j̃tı̣ síríŋá ãzíla gę̃rı̣̃ ĩzíŋá rĩ ĩ'di gę̃rı̣̃ sĩ mụjó ídri gá rĩ 'i, 'bá wereŋá kí ı̣sụ́ la nĩ.
15 “Ĩmi adru mı̣fı̣ trũ nábı̣̃ ĩnzõ rú 'dĩ kî sĩ. Kí amụ́ ĩmi rụ́ 'dõlé ãmvé ãmvélé ru kãbĩlõ áni, wó agâlé kí ũ̃bõ̃gũ̃ ũmbá la kî.
16 Ĩmi kí nı̣̃ ífí ĩ'bã kí kalé rĩ sĩ. 'Bá ãzí wọ̃mbę̃ ãtĩlépi ĩlá ụrụ'bá gá jõku úlúgó ãka ãtĩlépi ụ́cı̣kı̣́ ụrụ'bá gá la cí yã?
17 Cécé ãlu 'dĩ 'bã áni, ife múké rĩ la ífí múké rĩ ka, wó ife ũnzí rĩ la ífí ũnzí rĩ ka áyụ.
18 Ife múké rĩ ka ífí ũnzí la ku, ãzíla ife ũnzí rĩ ka ífí múké la ku.
19 Ife pírí ífí múké rĩ kalépi ku rĩ ála ga la vũ gá, ála 'be la ãcí gá.
20 Ĩmi kí nı̣̃ ífí ĩ'bã kí kalé rĩ sĩ.
21 “Adru 'bá pírí áma umvelépi Úpí, Úpí 'dĩ kí nga filé Sụ́rụ́ Ãdróŋá drı̣̃ agá la ku, wó rá la 'bá ı́jọ́ má Átẹ́pı̣ 'bũ̃ gá rĩ 'bã lẽlé rĩ kí idélépi rĩ 'i.
22 'Bá wẽwẽ rú kí amụ́ má rụ́ 'dõlé, ụ́'dụ́ ı́jọ́ lı̣jó 'dã sĩ kí jọ la mání, ‘Úpí, Úpí! Ími rụ́ sĩ ãma ũlũ ándrá ı́jọ́ Ãdróŋá drı̣ gá rĩ, ími rụ́ sĩ ãma adro ándrá úríndí ũnzí kî ãzíla ãma idé ándrá tálí wẽwẽ rú kî.’
23 'Dã vúlé gá ma dó jọ la ĩ'baní tọndọlọ, ‘Ánı̣̃ ĩmi ku. Ĩmi ĩdã ĩmi áma aga gá 'dâ rá, ĩmi 'bá ı́jọ́ ũnzí idélépi 'dĩ.’

'Bá ũndũwã rú ãzíla ũndũwã rú ku jó sı̣lépi rĩ kî
(Lụ́kã 6:47-49)

24 “Íjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá pírí ı́jọ́ mádrı̣́ rĩ kí arelépi ãzíla 'bãlépi ídétáŋá agá rĩ ĩ'di cécé 'bá ũndũwã rú jó ĩ'didrı̣̃ sı̣lépi írã drı̣̃ gá rĩ áni.

---

* **7:6** Ífẽ ı́jọ́ mgbã úríndí drı̣ gá rĩ 'bá míní nı̣̃lé rá icó kí ũ̃rõ̃drı̣ la nı̣̃lé ku vúlé vúlé ru kí vâ sĩ míní ũcõgõ fẽ rĩ 'baní ku.

25 Uzogó 'dị rá ĩyị gá kí rá, ãlụ́kụ́kụ̃ li rá, uzogó co jó 'dã rá, jó 'dã a'dé ku, ã'dusĩku
jó 'dã 'bã bõrõ ĩndụ́ sịjó írã drĩ gá rĩ sĩ.
26 Wó 'bá pírí ịjọ́ mádrị̃ kí arelépi rá ãzíla kí 'bãlépi ídétáŋá agá ku rĩ ají kí ru 'bá
ũndũwã kóru jó sịlépi cínákí drị̃ gá rĩ be.
27 Uzogó 'dĩ rá, ĩyị gá kí rá, ãzíla ãlụ́kụ́kụ̃ li rá, ãzíla uzogó co jó 'dã rá ãzíla jó 'dã
a'dé rá á'déŋá la ĩ'di ịjọ́ ãzí ãmbógó la."
28 Yẹ́sụ̃ la mụ ịjọ́ 'dĩ kí delé jọ agá 'bo, 'bá ũ'bí ụ̃sụ̃ kí ụ̃sụ̃-ụ̃sụ̃ ímbátáŋá ĩ'didrị̃ kí sĩ,
29 ã'dusĩku ímbátáŋá ĩ'didrị̃ kí ũkpó trũ adru kí imba'ba ãzị́táŋá Mụ́sã drị̃ kí
imbálépi rĩ kí áni ku.

8

Yẹ́sụ̃ adrí 'bá ãrí 'bã nalé rá rĩ
(Mãrákõ 1:40-45; Lụ́kã 5:12-16)

1 Yẹ́sụ̃ la mụ asị́lé 'bé drị̃ gâlé vụ̃rụ́ 'dõlé 'bo, 'bá wẽwẽ rú a'dé kí vú la gâ sĩ.
2 Ágọ́bị̃ ãzí ãrí 'bã nalé rá la amụ́ ĩ'di rụ́, tị̃ ãja ĩ'di drị̃lẹ́ gá ãzíla jọ ĩ'diní, "Ãmbógó,
ídrĩ lẽ la rá, mí icó áma adrílé rá."
3 Yẹ́sụ̃ su drị̃ ĩ'di rụ̃lé ãzíla aló dó sĩ ágọ́bị̃ jọ ĩ'diní, "Álẽ rá. Mí adru ãlá ru." Cọtị
ãrí ukó rá.
4 'Dãá Yẹ́sụ̃ jọ ĩ'diní, índre lẽ ílũ ịjọ́ 'dĩ 'bá ãzí ní ku. Wó ímụ ími ụrụ'bá i'dalé átáló
ídétáŋá idélépi rĩ 'banî, ãzíla ífẽ ãko ándrá fẽtáŋá ru Mụ́sã 'bã azị̃lé 'bá ãrí 'bã nalé
adrílépi rá rĩ 'baní sĩ ịjọ́ vú nzejó rĩ ĩ'badrị̃.

Ã'ĩtáŋá ãmbógó ãsĩkárĩ túrú ãlu 'bá Rụ́mị̃ gá rĩ drị̃
(Lụ́kã 7:1-10)

5 Yẹ́sụ̃ la mụ filé Kãpẹ̃rẹ̃nãwụ́mị̃ gâlé 'bo, ágọ́bị̃ ãzí ãsĩkárĩ túrú ãlu drị̃lẹ́ gá rĩ amụ́
ãzãkoma zị̃lé ĩ'didrị̃.
6 Jọ ĩ'diní, "Úpí, mâ ãtí'bó ãyánĩ rú, la ru vụ̃rụ́ mgbọ́lọ́ sị̃ gâlé 'dã, ĩ'di ãzá ãmbógó
la ta."
7 Yẹ́sụ̃ jọ ĩ'diní, "Ma mụ ĩ'di adrílé rá."
8 Ágọ́bị̃ ãsĩkárĩ túrú ãlu 'bã ãmbógó ru rĩ umvi, "Ãmbógó, ífẽ míní ũcõgõ íni ku,
icó míní afíjó mádrị̃ jó agá 'dõlé ku. Wó ịjọ lú ịjọ́ tị sĩ ãtí'bó mádrị̃ dó sĩ adrí rá.
9 Wó ma mâ ngá 'bá ãzị́táŋá pálé gá la, ãsĩkárĩ áma pálé gá la kí vâ cí. Ádrĩ jọ la
'dĩ ní, ímụ ĩ'di mụ rá, ãzíla ãzí 'dã ní, mí amụ́, ĩ'di amụ́ rá. Ádrĩ jọ la ãtí'bó mádrị̃
ní, 'ba idé íni ĩ'di idé la rá."
10 Yẹ́sụ̃ la mụ ịjọ́ jọlé 'dĩ arelé, ụ̃sụ̃-ụ̃sụ̃ ãzíla jọ 'bá ĩ'di vú ãbĩlépi 'dĩ 'baní, "Ma
ĩminí ịjọ́ mgbã jọ, má ịsụ́ drĩ 'bá ãzí ã'ĩtáŋá ãmbógó trũ 'dĩ 'bã áni la ãngũ Ịsịrayị́lị̃
drị̃ agá 'dâ ku.
11 Ájọ ĩminí 'bá wẽwẽ rú kí amụ́ angájó ĩ̃tụ́ 'bã agá agâlé ru, ãzíla ĩ̃tụ́ 'bã 'de agâlé
ru kí dó ri vụ̃rụ́ ụ̃mụ̃ nalé Ịbụrahịmụ̃ trũ, Ĩsákã trũ, ãzíla Yãkó'bõ abe Sụ́rụ́ 'Bụ̃ gá rĩ
agá.
12 Wó 'bá Sụ́rụ́ Ãdróŋá drị̃ 'bã 'dịpịka rú rĩ kí ála kí u'bé ãmvé ãngũ ịnị rĩ agá, ãngũ
'dã gá 'dãá áwáŋá ãzíla sị̃ naŋá la adru nĩ."
13 Yẹ́sụ̃ jọ dó ãmbógó ãsĩkárĩ drị̃lẹ́ gá rĩ nî, "Ímụ vúlêlé, ịjọ́ míní ã'ĩ̃lé rĩ la ru idé tá
míní lẽlé rĩ 'bã áni." Cọtị ãmbógó 'bã ãtí'bô adrí dó sáwã 'dã sĩ rá.

Yẹ́sụ̃ adrí 'bá wẽwẽ rú kî
(Mãrákõ 1:29-34; Lụ́kã 4:38-41)

14 Yẹ́sụ̃ la mụ afílé Pétẽrõ drịko gá 'dõlé 'bo, ịsụ́ Pétẽrõ 'bã ĩdrâ la drị̃ cị agá ãyánĩ
sĩ ụrụ'bá la ko sĩ tị̃rị̃-tị̃rị̃.

15 Yẹ́sų̃ arụ́ ĩ'didrı̨́ gá 'dâ ãzíla ãyánĩ a'be ĩ'di rá, imbá ru ụrụgá i'dó íyóŋ́á iyólé
ĩ'dinı̨̂.
16 Ĩndró la mụ acálé 'bo, 'bá ají kí Yẹ́sų̃ rụ́ 'dõlé 'bá ĩ'bã ãni ãyánĩ rú ũví ndú-ndú
úríndí ũnzí trũ rĩ kí wẽwẽ rú. Yẹ́sų̃ jọ lú ı̨́jọ́ tı̨ sĩ á'dụ̃sĩ úríndí ũnzí 'bá kí agá rĩ fũ kí
rá ãzíla adrí 'bá ãyánĩ rú rĩ kí pírí.
17 Į́jọ́ 'dĩ idé ru íni la ı̨́jọ́ nábı̨̃ Ĩsáyã 'bã sĩlé rĩ 'bã idé ru ĩ'di 'bã kẹ̃jı̨́ gá ãndá benĩ.
"'Dụ ũcõgõ ãmadrı̨́ rĩ kí rá
ãzíla 'dụ ãyánĩ ãmadrı̨̃ kí rá." †

Ãjẹ̃ sĩ Yẹ́sų̃ vú bĩjó rĩ
(Lụ́kã 9:57-62)

18 Yẹ́sų̃ la mụ 'bá ũ'bí ru tralépi ĩ'di andre gá 'dĩ kí ndrelé, fẽ ãzı̨́táŋ́á 'bá ĩ'di 'bã
imbálé 'dĩ 'baní sĩ zajó mĩrĩ 'bã 'á 'dã sĩ.
19 Cọtı̨ ímbápı̨ ãzı̨́táŋ́á imbálépi rĩ amụ́ ĩ'di rụ́ 'dõlé jọ ĩ'diní, "Ímbápı̨, ma ími vú bĩ
kpere ãngũ mî sĩ mụjó rĩ gá."
20 Yẹ́sų̃ umvi ĩ'diní, "Ũbálígó kí 'bã 'bụ́ kí cí, ãzíla ãríŋ́á 'bų̃ gá 'dĩ 'bã jõrõvũ kí cí,
wó Ngọ́tı̨ 'Bádrı̨̃ 'bã ãngũ sĩ ru lajó sĩ drı̨̃kã ãtı̨̃jó la 'dáyụ."
21 'Bá Yẹ́sų̃ 'bã imbálé la ãzí jọ ĩ'diní, "Ãmbógó, mí ají ágõ vúlé mụlé má átẹ́pı̨ ı̨̃sı̨̃lé
ráká."
22 Wó Yẹ́sų̃ umvi ĩ'diní, "Mí ãbĩ áma vú, mí a'be 'bá drãlépi úríndí agá rá rĩ 'bã ı̨̃sı̨̃
kí 'bá ĩ'ba ãni drãlépi rá rĩ kí nĩ."
23 Yẹ́sų̃ tụ dó filé í'bó agá ãzíla 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'de kí dó ĩ'di vú gâ sĩ.
24 Gbõgbõ ãlụ́kụ́kų̃ ũkpó la i'dó lilé, mĩrĩ agá 'dãá ı̨̃yı̨́ i'dó ru gbãlé í'bó agá, i'dó dó
sĩ 'delé ı̨̃yı̨́ ı̨̃ndụ́, wó Yẹ́sų̃ 'dĩ sĩ ụ́'dụ́ gá.
25 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ ko kí dó drı̨̃ mụlé ĩ'di rụ̃lé ĩ'di ingalé, jọ kí ĩ'diní, "Úpí, ípa
ãma 'i. Ãma úgólé ı̨mvụ́lé 'dõ fô!"
26 Yẹ́sų̃ umvi ĩ'baní, "Ĩmi 'bá ã'ı̨́táŋ̂á trũ wereŋ́á 'dĩ, ĩmi u'á ų̃rı̨̃ sĩ ã'du ı̨́jọ́ sĩ yã?"
Angá dó ụrụgá, za ãlụ́kụ́kų̃ drı̨̃ gá ı̨̃yı̨́ ungalépi tũlãtũlã rĩ be sĩ kí atrı̨jó. Cọtı̨ ãngũ
ı̨gbẹ dó ndrú.
27 'Bá pírí u'á kí ų̃sų̃táŋ́á sĩ, ụzı̨ kí ru kí drĩdríŋ̃ĩ gá, "'Bá 'dĩ ãmgbã rĩ gá ã'di 'i?
Ãlụ́kụ́kų̃ 'bã tı̨ la arejó ı̨̃yı̨́ ungalépi 'dĩ abe rá 'dĩ!"

Yẹ́sų̃ adró úríndí ũnzí 'bá ı̨̃rı̨̃ kí agá
(Mãrákõ 5:1-20; Lụ́kã 8:26-39)

28 Yẹ́sų̃ la mụ zalé mĩrĩ gá 'á ãngũ umvelé Gãdárã rĩ gá, ãgọbı̨ ı̨̃rı̨̃ u'álépi ı̨̃nádrı̨̃ kí
drĩdríŋ̃ĩ gá la ãfũ kí amụ́lé ĩ'di rụ́ 'dõlé. Ãgọbı̨ 'dĩ kí úríndí ũnzí kí agá cí, kí ũmbã
rú, ã'ı̨ kí 'bá ãzí ní alijó gẹ̃rı̨̃ 'dã gâ sĩ ku.
29 Za kí ụ́'dụ́kọ́ ụrụgá sĩ, "Ãdróŋ́á Ngọ́pı̨, ílẽ ãma rụ́ ã'du yã? Mí amụ́ ãmaní cãndí
fẽlé 'dĩ sĩ ụ́'dụ́ la acá drĩ ku rú yã?"
30 Kí drĩdríŋ̃ĩ gá ĩzõgó ũ'bí la kí ĩrí na agá ãni rú kí andre gá 'dãá.
31 Úríndí ũnzí 'bã kí mãmálá Yẹ́sų̃ rụ́, "Ídrĩ ãma adró ãmvé rá, ípẽ ãma tı̨ ĩzõgó
ũ'bí 'dã kí agá."
32 Yẹ́sų̃ jọ ĩ'baní, "Ĩmụ." Ãfũ kí dó mụlé filé ĩzõgó kí agâlé. Ĩzõgó ũ'bí 'dĩ kpę̃ kí rı̨̃
cẹ̃lé 'bé 'bã ãngũ cı̨́kı̨́cı̨́kı̨́ 'dã gâ sĩ u'delé ı̨mvụ́lé mĩrĩ agâlé ũdrãlé rá.
33 Ãgọbı̨ ĩzõgó kí ucélépi rĩ apá kí rá cẹ̃lé táwų̃ı̨̃ agâlé mụlé ı̨́jọ́ pírí ru idélépi rĩ kí
vú nzelé, ı̨́jọ́ ru idélépi ãgọbı̨ úríndí ũnzí trũ rĩ 'ba rụ́ rĩ abe.
34 Į́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá pírí táwų̃ı̨̃ agá rĩ fũ kí dó mụlé Yẹ́sų̃ rụ̃lé, ãzíla kí dó mụ ĩ'di ndrelé
'bo, 'bã kí mãmálá Yẹ́sų̃ rụ́ sĩ ãngũ ĩ'badrı̨́ gá rĩ a'bejó rá.

---

† **8:17** Ĩsáyã 53:4

9

Yẹ́sṹ adrí 'bá ãcá trũ rĩ rá
(Mãrákõ 2:1-12; Lṹkã 5:17-26)

1 Yẹ́sṹ tụ dó filé í'bó agâ sĩ zajó táwṹnḭ̃ ĩ'di 'bã sĩ u'ájó rĩ gá.
2 'Bá ãzí ají kí ágọ́bḭ ãzí ãcá trũ la ĩ'di rṹ 'dõlé, la ru bḭ́rḭ̃sḭ̃ drḭ gá. Yẹ́sṹ la mụ ã'ḭ̃táŋá
'bá 'dĩ 'badrḭ ndrelé 'bo, jọ 'bá ãcá trũ rĩ nî, "Mâ ngọ́tḭ, ími ásḭ 'bã adru ũkpó ru, ḭ́jọ́
ũnzí mídrḭ kí útrũ kí rá."
3 Ímbá'bá ãzḭ́táŋá Mṹsã drḭ kí imbálépi rĩ 'bã ãzí jọ kí, "Ágọ́bḭ 'dĩ la Ãdróŋá u'dá."
4 Yẹ́sṹ nḭ̃ ḭ́jọ́ ĩ'bã kí ũrãlé kí agâlé rĩ kí rá, ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, jọ ĩ'baní, "Ĩmi ḭ́jọ́ ũnzí 'dĩ kí ũrã
ĩmi ásḭ gâlé ã'du sĩ yã?
5 Ḭ́jọ́ íngõ áŋmátrẽ rú la nĩ yã, jọ́jó la, 'Ḭ́jọ́ ũnzí mídrḭ kí útrũ kí rá rĩ 'i' jõku jọ́jó la,
'Mí angá ụrụgá ãzíla ímụ rĩ 'i yã?'
6 Wó ḭ́jọ́ 'dĩ dó fẽ ĩmi dó sĩ nḭ̃ la Ngọ́tḭ 'Bádrḭ 'bã ũkpõ cí ṹnọ́kṹ drḭ gá 'dâ sĩ ḭ́jọ́ ũnzí
trũjó." Yẹ́sṹ jọ dó 'bá ãcá trũ rĩ ní, "Mí angá ụrụgá, í'dụ mî bḭ́rḭ̃sḭ̃ ãzíla ímụ lḭ́cọ́ gá."
7 Ágọ́bḭ angá dó ãzíla mụ dó lḭ́cọ́ gá.
8 'Bá wẽwẽ rú 'dĩ kí mụ ḭ́jọ́ ru idélépi 'dĩ kí ndrelé, u'á kí ṹrḭ sĩ, ãzíla ịcṹ kí dó
Ãdróŋá ũkpó 'dĩ 'bã áni rĩ fẽlépi 'bání rĩ 'i.

Yẹ́sṹ 'bã Mãtáyõ umvejó rĩ
(Mãrákõ 2:13-17; Lṹkã 5:27-32)

9 Yẹ́sṹ a'be dó ãngũ 'dã rá, ĩ'di 'bã mụ agá acḭ trũ, ndre 'bá ãzí mṹsọ́rọ̃ tralépi la
umvelé Mãtáyõ 'i ri angá ãngũ sĩ mṹsọ́rọ̃ 'bejó rĩ gá 'dãá. Yẹ́sṹ jọ ĩ'diní, "Mí ãbĩ áma
vú." Mãtáyõ angá ụrụgá ãzíla 'de dó vú la gâ sĩ.
10 Ḭ́jọ́ 'dã kí ũngúkú gá, Yẹ́sṹ kí ãkónã na agá Mãtáyõ drḭ jó agá. 'Bá wẽwẽ rú
mṹsọ́rọ̃ tralépi 'dĩ kí 'bá ḭ́jọ́ ũnzí idélépi 'dĩ abe amṹ kí ãkónã nalé Yẹ́sṹ trũ ãzíla 'bá
ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ kí abe.
11 'Bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ kí mụ ḭ́jọ́ ru idélépi 'dĩ kí ndrelé, zḭ kí 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ kî,
"Ímbápḭ ĩmidrḭ gá rĩ la ãkónã na 'bá mṹsọ́rọ̃ tralépi ãzíla 'bá ũnzí 'dĩ kí abe ã'du ḭ́jọ́
sĩ yã?"
12 Yẹ́sṹ la mụ ḭ́jọ́ 'dĩ arelé 'bo, umvi ĩ'baní, "'Bá ãyánĩ kóru rĩ lẽ dãkĩtárĩ ku, wó rá
la 'bá ãyánĩ rú rĩ 'i.
13 Wó ĩmụ ḭ́jọ́ mání jọlé 'dĩ 'bã ífí ndrṹlé, 'Álẽ ásḭ ḭ̃gbẹ̃ adru ídétáŋá ku.' † Ã'dusĩku
má amṹ 'bá ãlá rĩ kí umvelé ku, wó 'bá ũnzí rĩ kî."

Ãkónã naŋá gãjó sĩ Ãdróŋá zḭjó rĩ
(Mãrákõ 2:18-22; Lṹkã 5:33-39)

14 'Bá Yõhánã 'bã imbálé 'dĩ amṹ kí Yẹ́sṹ rṹ 'dõlé ãzíla zḭ kí ĩ'di, "Ãma 'bá Fãrĩsáyĩ
rú rĩ abe ãgã íná nalé úmgbé sĩ Ãdróŋá ã'ḭ̃jó, wó 'bá míní imbálé 'dĩ gã kí 'bãngá íná
naŋá sĩ Ãdróŋá ã'ḭ̃jó rĩ ku íngoní ru?"
15 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, "Ãmṹ ḭ́zḭ́gọ́ drḭ 'bã kí drĩ adru agá ĩ'di andre gá 'dĩ, a'be ãmṹ
kí u'álé ãko ãzí naŋâ kóru ku, ḭ́zḭ́gọ́ 'bã adru agá ĩ'ba abe cí rĩ sĩ kí awá rá yã? Wó
ṹ'dṹ ãzí la amṹ lé 'dĩ, ála mụ ḭ́zḭ́gọ́ 'dụlé ĩ'ba rṹ 'dâ rá, ãzíla 'dã dó ĩ'bã kí íná gãjó
najó rĩ 'i.
16 "'Bá ãzí icó bõngó ú'dí rĩ ụrụ'bá gá úkõ la ãsĩlé sĩ ṹkụ rĩ ịgbẹjó la ku. Drĩ kí idé
la 'dĩ 'bã áni, údrĩ bõngó ũjĩ 'bo ĩ'di ru isé ĩzí ru, ṹkụ 'dã la asi ú'dí 'dã 'bã iséŋá sĩ
rá, ĩ'di fẽ ãngũ lũlépi mmgbọ rĩ la ru nzḭ̃ ḭ̃dḭ.

† **9:13** Hõséyã 6:6

17 'Bá ãzí icó wáyĩnĩ ú'dí rĩ tõlé wáyĩnĩ 'bã íníríkó ũ̃kụ rĩ agá ku, wáyĩnĩ la dra ala
gâlé ĩ'di íníríkó asi rá ã'dusĩku icó ru nzãlé ị̃dị́ ku. Wáyĩnĩ la asu rá ãzíla íníríkô la
kpẽ̃ rá. Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, wáyĩnĩ ú'dí rĩ lẽ útõ ĩ'di íníríkó ú'dí rĩ agá kí sĩ ru tãmba ị̃rị̃ trá.”

Ãmbógó Yáỹĩrõ̃ ị̃zẹ́pị kí ũkú Yẹ́sũ̃ 'bã bõngó tị alólépi rĩ be
(Mãrákõ 5:21-43; Lṹkã 8:40-56)

18 Yẹ́sũ̃ 'bã drĩ ị́jọ́ 'dĩ kí jọ agá 'dâ, 'bá 'bá drị̃ celépi Yãhṹdị̃ 'bã ãni la amṹ ĩ'di rṹ
'dõlé, tị̃ ãja vũ̃rṹ drị̃lẹ́ la gá, ãzíla jọ ĩ'diní, “Mâ ị̃zẹ́pị drã rá ú'dî'da, mí amṹ mụlé ími
drị́ 'bãlé drị̃ la gá ĩ'di dó sĩ adrí benĩ.”

19 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, Yẹ́sũ̃ angá dó mụlé ágọ́bị́ 'dĩ be ãzíla 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ bĩ kí dó vú
la.

20 Wó íni 'dĩ ũkú ãzí ãrí 'bã rajó ĩ'di ụrụ'bá gá ílí mụdrị́ drị̃ ị̃rị̃ la apí ru Yẹ́sũ̃ 'bã
ũngúkú gâ sĩ ãzíla aló Yẹ́sũ̃ 'bã bõngó tị.

21 Ũkú 'dĩ 'bã ĩ'di ásị́ gâlé, “Ádrĩ lú bõngó la aló á'dũ̃sĩ, ma adrí rá.”

22 Yẹ́sũ̃ uja ru ãzíla ndre ũkú 'dĩ 'i, jọ ĩ'diní, “Mâ ị̃zẹ́pị, ími ásị́ 'bã umvú ku ã'ị̃táŋá
mídrị̃ fẽ míní adrílé nĩ.” Cọtị ũkû adrí sáwã 'dã agá rá.

23 Yẹ́sũ̃ la mụ calé ãmbógó 'bá drị̃ celépi rĩ drị́ lị́cọ́ gâlé ndre 'bá úngó ngolépi drã
tị gá ãzíla 'bá ru usalépi 'dĩ kí abe,

24 Yẹ́sũ̃ jọ ĩ'baní, “'Bá pírí 'bã fũ kí ãmvé, ĩzóŋá ĩmbíráŋá 'dĩ drã ku, ĩ'di íni ṹ'dṹ
ko.” 'Bá pírí gụ kí dó Yẹ́sũ̃ gũ̃gũ̃.

25 'Bá pírí kí dó mụ ãfũ̃lé ãmvé 'dõlé 'bo, fi dó jó agâlé, arṹ dó ĩzóŋâ drị́ gá 'dâ,
ãzíla ĩzóŋâ angá dó ụrụgá.

26 Ị̃jọ́ 'dĩ iré ru ãngũ̃ 'dã agá pírí.

Yẹ́sũ̃ adrí 'bá ị̃rị̃ mịfị́ kóru rĩ 'bã mịfị́ kí rá

27 Yẹ́sũ̃ la mụ ãngũ̃ 'dã a'belé 'bo, ãzíla ĩ'di 'bã mụ agá acị́ trũ, 'bá ị̃rị̃ mịfị́ kóru la
ãbĩ kí ĩ'di vú úzáŋâ trũ, “Dãwṹdị̃ ngọ́pị, mí andré ãma ízákĩzã.”

28 Yẹ́sũ̃ la mụ filé jó agâlé 'bo, 'bá ị̃rị̃ mịfị́ kóru 'dã amṹ kí kpere ĩ'di rṹ 'dõlé, zị kî,
“Ĩmi ã'ị́ má icó ĩmi mịfị́ kí nzị̃lé rá yã?”

Umvi kí, “'Dĩ 'bã áni, Úpí.”

29 Yẹ́sũ̃ aló ĩ'bã mịfị́ kî, ãzíla jọ ĩ'baní, “'Bã idé ru ĩmi rṹ cécé tá ĩminí ã'ị̃lé rĩ 'bã
áni,”

30 ãzíla mịfị́ la nzị̃ kí dó ru rá. Yẹ́sũ̃ itré kí ũkpó ru jọ, “Ĩndre 'bá ãzí 'bã nị̃ jõ ị́jọ́
'dĩ ku.”

31 Wó 'bá 'dĩ 'bã kí fũ agá ãmvêlé mụ kí ị́jọ́ 'dĩ iré trũ drị̃ gá drị̃ gá ãngũ̃ 'dã agâ sĩ
pírí.

Yẹ́sũ̃ adrí 'bá ị̃jọ́ jọlépi ku rĩ

32 'Bá 'dĩ 'bã kí fũ agá ãmvêlé, ájí Yẹ́sũ̃ rṹ ágọ́bị́ ãzí úríndí ũnzí trũ mịfị́ kóru ãzíla
ị́jọ́ jọlépi ku la.

33 Yẹ́sũ̃ la mụ úríndí ũnzí ala gá rĩ adrólé ãmvé 'bo, 'bá ị́jọ́ jọlépi ku rĩ i'dó dó ị́jọ́
jọlé. 'Bá ũ'bí 'dã pírí ũ̃sũ̃ kí ị́jọ́ Yẹ́sũ̃ 'bã idélé 'dĩ sĩ ũ̃sũ̃-ũ̃sũ̃ zị kî, “Ị̃jọ́ 'dĩ 'bã áni la ídu
idé jõ drĩ ru ãngũ̃ Ịsịrayị́lị̃ drị̃ agá ku.”

34 Wó 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ jọ kí, “Ĩ'di úríndí ũnzí kí adro ũkpó úpí úríndí ũnzí 'badrị̃
sĩ.”

Yẹ́sũ̃ ndre 'bá 'bã ízákĩzã

35 Yẹ́sũ̃ mụ ácị́ trũ táwũ̃nị̃ ãzíla tõ̃rṍmẹ́ pírí kí agâ sĩ, 'bá kí imbá trũ ãngũ̃ Ãdróŋá
ị̃nzị̃jó rĩ kí agâ sĩ, ị́jọ́ mgbã Sṹrṹ Ãdróŋá drị̃ ũlũ trũ ãzíla 'bá kí adrí trũ ãyánĩ ndú-ndú
kí abe.

36 Yẹ́sṹ la mụ 'bá ũ'bí 'dĩ kí ndrelé 'bo, ị́jọ́ 'dĩ fi ásị́ la gá ãzá-ãzá, ã'dusĩku ãndẽ kí
rá ãzíla kí ũkpó kóru, ĩ'bã kí adrujó cécé kãbĩlõ ru irélépi 'bá kí ucélépi rĩ kóru rĩ
áni rĩ sĩ.
37 Yẹ́sṹ jọ dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní, “Ãkónã ka rá wó 'bá kí ũkũnãlépi rĩ kí
were rú.
38 Ĩzị Úpí ãkónã fẽlépi kalépi rĩ tị gá, sĩ 'bá ãzị́ ngalépi rĩ kí tị pẽjó ãkónã ũkũnãjó
ámvṹ agâlé.”

10

Yẹ́sṹ 'bã ũ̃pị́gọ̃ŋa ĩ'didrị̃ mụdrị̃ 'dĩ kí tị pẽjó rĩ
(Mãrákõ 3:13-19; Lṹkã 6:12-16)

1 Yẹ́sṹ umve 'bá ĩ'di 'bã imbálé mụdrị́ drị̃ ĩrị̃ 'dĩ kí ĩ'di rṹ 'dõlé ãngũ ãlu gá ãzíla fẽ
ĩ'baní ũkpó sĩ úríndí ũnzí kí adrojó ãzíla ãyánĩ ũví ndú-ndú kí adríjó ĩndĩ.
2 'Dĩ kí ũ̃pị́gọ̃ŋa ĩ'didrị́ mụdrị́ drị̃ ĩrị̃ 'dĩ 'bã rṹ kí: drị̃drị̃ rĩ Sĩ̃mọ́nị̃ (Yẹ́sṹ 'bã umvelé
Pétẽrõ 'i rĩ) kí ádrị́pị̃ Ãndẽríyã be, Yãkó'bõ Zĩbĩdáyõ 'bã ngọ́pị kí ádrị́pị̃ Yõhánã be,
3 Fị́lị́pọ̃ 'i, ãzíla Bãrĩtõlõmáyõ 'i, Tómãsĩ 'i, ãzíla Mãtáyõ mṹsọ́rọ̃ tralépi rĩ 'i, Yãkó'bõ
Ãlĩfáyõ ngọ́pị 'i, ãzíla Tãdáyõ 'i
4 Sĩ̃mọ́nị̃ angálépi amụtị 'bá ã'dị́ 'dị́lépi lẽjó adrujó 'bá Rṹmị̃ rú rĩ kí pálé gá ku rĩ 'i
ãzíla Yṹdãsị̃ Ị̃sĩ̃kãrị́yọ́tị̃ ĩ'di 'bã mẹ́lẹ́ mbelépi rĩ 'i.
5 'Bá mụdrị́ drị̃ ĩrị̃ 'dĩ kí Yẹ́sṹ pẽ kí tị ãmvêlé jọ ĩ'baní, “Lẽ ĩmụ 'bá Yãhṹdị̃ rú ku 'dĩ
kí drĩdríŋ̃ĩ gâ sĩ jõku táwṹnị̃ 'bá Sãmãríyã rú 'dĩ 'badrị́ kí agâ sĩ ku.
6 Rá la ĩmụ kãbĩlõ Ị̃sị̃rayị́lị̃ rú ãvĩlépi rá 'dĩ 'bã rṹ.
7 Ĩminí mụ agá, ĩmụ ị́jọ́ 'dĩ ũlũ trũ, ‘Sṹrṹ Ãdróŋ̃á drị́ gá rĩ dó ãni rú.’
8 Ĩmi adrí 'bá ãyánĩ rú rĩ kî, ĩmi inga 'bá drãlépi rá rĩ kí ídri. Ĩmi adrí 'bá ãrí 'bã
nalé rá 'dĩ kî, ĩmi adro úríndí ũnzí 'bá kí agá rĩ kî. Úfẽ ĩminí ị̃sálị̃ ĩfẽ vâ 'bá 'baní ị̃sálị̃.
9 Ĩ'dụ gólũdĩ, sílĩvã, jõku sĩlíngĩ ífí-ífí ru la kí ĩmi jábã gá ĩndĩ ku,
10 ĩ'dụ jũrúwã ãcị̃ ãni la ku, ĩmi ãdrõ bõngó ku, jõku ŋ̃ĩlâ ãzíla túré ku. 'Bá ãzị́
ngalépi rĩ lẽ úfẽ ĩ'diní ãkónã nalé rá.
11 “Táwṹnị̃ ãmbógó jõku ãngũ ĩmi sĩ fijó rĩ agá, ĩmi ị̃sṹ jõ 'bá icólépi ĩmi a'ị́lépi
u'ájó ĩ'didrị́ko gá la, ĩmi u'á ĩ'didrị́ko gá 'dãá kpere ĩmi drị̃ ko agá.
12 Ĩminí fi agá lị́cọ́ agâlé, ĩjọ 'bá ala gá 'dãá rĩ 'baní ásị́ ị̃gbẹ̃ 'bã adru ĩmi abe.
13 'Bá lị́cọ́ 'dã agá rĩ drĩ kí ĩmi a'ị́ rá, ásị́ ị̃gbẹ̃ ĩmidrị́ gá rĩ 'bã ace 'dãá, wó drĩ kí ĩmi
a'ị́ ku, ásị́ ị̃gbẹ̃ ĩmidrị́ gá rĩ la ru uja vúlé ĩmi rṹ 'dõlé.
14 'Bá ãzí drĩ kí ĩmi a'ị́ ku jõku drĩ kí ị́jọ́ ĩminí jọlé rĩ ã'ị́ ku, ĩmi ụtṹ pṹtrṹ ĩmi pá gá
rĩ ĩminí lị́cọ́ jõku táwṹnị̃ 'dã a'be agá.
15 Ájọ ĩminí ị́jọ́ mgbã, ṹ'dṹ Ãdróŋ̃á 'bã drṹzị́ ị́jọ́ lijó rĩ ũcõgõ ãngũ 'dã drị́ gá rĩ la
ũcõgõ 'bá ándrá Sõdómũ gá Gõmórã be rĩ 'badrị́ kí ndẽ rá.

Cõcóŋ̃á drṹzị̃ amṹlépi rĩ
(Mãrákõ 13:9-13; Lṹkã 21:12-17)

16 “Ĩndre drĩ ma ĩmi tị pẽ cécé kãbĩlõ kí áni u'ájó ũ̃bõ̃gũ̃ kí drĩdríŋ̃ĩ gá. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ,
ĩmi adru ũndũwã rú ĩ̃nị̃ áni ãzíla ị́jọ̃ kóru ãmámũ áni.
17 “Ĩmi adru mị́fị́ trũ, 'bá 'bã ị́jọ́ sĩ, kí ĩmi agụ ãngũ sĩ kẹ́sị̃ jọjó rĩ gá kí ĩmi co ĩ'bã
ãngũ Ãdróŋ̃á ĩ̃nzị̃jó rĩ kí agá.
18 Áma ị́jọ́ sĩ ála mụ ĩmi agụlé ũ̃'bĩ̃lé 'bá 'bá drị̃ celépi 'dĩ kí drị̃lẹ́ gá ũpi kí abe, sĩ
ị́jọ́ mgbã rĩ vú nzejó ĩ'banî ãzíla 'bá Yãhṹdị̃ rú ku 'dĩ abe.
19 Drĩ kí ĩmi rụ rá, ĩmi ásị́ 'bã umvú ĩmi ĩ'baní ã'du 'bã ị́jọ́ jọ yã rĩ sĩ ku, jõku ĩmi
ị́jọ́ jọ ĩ'baní íngoní yã rĩ sĩ ku. Ãdróŋ̃á la ĩmi ã'du ị́jọ́ jọ yã rĩ fẽ sáwã 'dã sĩ nĩ,

20 ã'dusĩku adru ĩmi ị́jọ́ jọ ĩmi 'i la ku, wó Úríndí ĩmĩ Átẹ́pị drị́ gá rĩ la mụ ị́jọ́ jọlé ĩmi agâ sĩ nĩ.
21 “Ádrị́pị la ádrị́pị mẹ́lẹ́ mbe ĩ'di 'dịjó káyĩ, átẹ́pị kí ngọ́pĩ be, anzị kí angá trụ 'bá kí tịlépi rĩ kí drĩ gá, ãzíla kí kí fẽ 'dịlé káyĩ.
22 'Bá pírí kí ĩmi ngũ ũnzí ã'dusĩku áma ị́jọ́ sĩ, wó 'bá pá tulépi ũkpó ru kpere ãsį̃ŋá gá rĩ ála ĩ'di pa rá.
23 Údrĩ ĩmi ĩcõcõŋã táwũ̃nĩ̃ ãzí rĩ gá, ĩmi apá ãzí rĩ gá. Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã jọ ĩmi icó táwũ̃nĩ̃ Ịsịrayị́lĩ̃ gá 'dĩ kí delé acị́jó ala gâ sĩ pírí ku, kpere ụ́'dụ́ Ngọ́tị́ 'Bádrĩ̃ 'bã acá agá.
24 “'Bá imbálé imbâ rĩ ndẽ ímbápị ĩ'didrĩ̃ ku, ãtí'bó adru ãmbógó ru ãndânĩ úpí ĩ'didrĩ̃ drĩ̃lẹ́ gá ku.
25 Ĩ'di múké 'bá imbálé imbâ rĩ ní acájó cécé 'bá ĩ'di imbálépi rĩ áni, ãzíla ãtí'bó ní acájó cécé úpí ĩ'didrĩ̃ áni. Údrĩ 'bá lịcọ́ 'bã drĩ̃lẹ́ ru rĩ umve Bẹ̃ĩ̃zẹ̃bụ́lũ̃, 'bá lịcọ́ 'dã agá rĩ kí úmve dó kí ndẽ 'dĩ rá rĩ gá ku yã?
26 “Lẽ ĩmi idé kí sĩ ũ̃rĩ̃ sĩ ku. Ãko ãzí ru zĩ̃lépi zĩ̃-zĩ̃ 'baní mụlé i'dalé ku la 'dáyụ, jõku ãko a'bólé a'bô rĩ kí ála kí drĩ̃ gá ị́jọ́ nĩ̃ rá.
27 Ị́jọ́ mání jọlé ĩminí ãngũ ịnị agá rĩ ĩnze vú la ãngũ ule agá, ị́jọ́ ĩminí arelé yõkõlé sĩ rĩ, ĩmi iwá la jó drĩ̃ gá.
28 Ĩmi idé ũ̃rĩ̃ sĩ 'bá ụrụ'bá 'dĩ 'dịlépi áyụ wó icólépi úríndí 'dịlépi ku 'dĩ kî sĩ ku. Be la rá la ĩmi idé ũ̃rĩ̃ sĩ Ãdróŋá ụrụ'bá kí 'dịlépi úríndí be ãcí ukólépi ku rĩ agá rĩ sĩ.
29 Ícó ãriŋa nírí į̃rĩ̃ kí į̃tũ̃ndãlé ãjẹ̃ were sĩ ku yã? Wó ãlu la 'bã ãzí icó a'délé vũ̃rụ́ Ãdróŋá 'bã lẽtáŋâ kóru ku.
30 Ãzíla drĩ̃'bị́ ífí ĩmi drĩ̃ gá 'dĩ kí nĩ̃ kí kãlãfe rá.
31 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi idé ũ̃rĩ̃ sĩ ku, ĩmi ãjẹ̃ ãmbógó ru ndẽ ãriŋa ũ'bí 'dĩ kí rá.
32 “'Bá áma i'dalépi 'bá kí drĩ̃lẹ́ gá rĩ, ma vâ mụ ĩ'di i'dalé mâ Átẹ́pị 'bũ̃ gá rĩ drĩ̃lẹ́ gá rá.
33 Wó 'bá áma gãlépi ũ'bí kí drĩ̃lẹ́ gá rĩ, ma vâ mụ ĩ'di gãlé mâ Átẹ́pị 'bũ̃ gá rĩ 'bã drĩ̃lẹ́ gá úmgbé.
34 “Ĩmi ũrã ĩmi ásị́ gá má ají ĩminí ũ̃nọ́kụ́ gá ásị́ į̃gbẹ̃ la ku, má amụ́ ĩminí ásị́ į̃gbẹ̃ ajílé ku, wó ị́lị́ŋá.
35 Má amụ́,
“ ‘ngọ́tị́ ágọ́bị́ kí awalé átẹ́pĩ̃ be,
ĩzóŋá kí awalé ãndrẽ be,
ũkú kí ĩdrâ be.
36 Mẹ́rọ́'bá mídrĩ̃ kí 'bá mídrị́ lịcọ́ gá 'dĩ kî 'bã ãzí.’ †
37 “'Bá átẹ́pĩ̃ kí lẽlépi ãndrẽ be ãndânĩ ndẽ ma rá rĩ ĩ'di 'bã ũ̃rõ̃drị́ mání 'dáyụ, 'bá vâ į̃zẹ́pĩ̃ kí lẽlépi ngọ́pĩ̃ be ndẽ ma rá rĩ 'bã ũ̃rõ̃drị́ mání 'dáyụ,
38 ãzíla 'bá mũsãlá'bã mádrĩ̃ 'dụlépi ãzíla áma vú ãbĩlépi ku rĩ 'bã ũ̃rõ̃drị́ mání 'dáyụ.
39 'Bá ídri ĩ'didrị́ gá rĩ tãmbalépi rĩ la ĩ'di ãvĩ rá, ãzíla 'bá ídri ĩ'didrị́ gá rĩ ãvĩlépi áma ị́jọ́ sĩ rĩ la ịsụ́ la rá.
40 “'Bá ĩmi a'ị́lépi rĩ a'ị́ ma 'i ãzíla 'bá áma a'ị́lépi rĩ a'ị́ 'bá áma tị ãpẽlépi rĩ 'i.
41 'Bá nábĩ̃ a'ị́lépi ĩ'di 'bã adrujó nábĩ̃ rĩ sĩ rĩ, ĩ'di ũyá nábĩ̃ drị́ gá rĩ ịsụ́, ãzíla 'bá 'bá ãlá Ãdróŋá drĩ̃ kí a'ị́lépi rĩ ĩ'di 'bá ãlá rĩ 'bã ũyá ịsụ́.
42 Ãzíla 'bá į̃yị́ į̃gbẹ́ fẽlépi kópõ sĩ mvụlé 'bá nírí 'dĩ 'banî ã'dusĩku ĩ'di 'bã adrujó 'bá mání imbálé la rĩ sĩ rĩ, ájọ ĩminí ị́jọ́ mgbã ícó ĩ'di 'bã ũyá ị́jọ́ ãvĩlé ku.”

† **10:36** Míkã 7:6

11

Yẹ́sṹ kí Yõhánã Bãbṹtḭzḭ̃ fẽlépi rĩ be
(Lṹkã 7:18-35)

1 Yẹ́sṹ la mụ 'bá ĩ'di 'bã imbálé mụdrḭ drḭ̃ ḭ̃rḭ̃ 'dĩ kí delé imbá agá 'bo, mụ drḭ̃ gá
'dãá rĩ sĩ 'bá kí imbá trũ ãzíla ḭjọ́ ũlũ trũ táwṹnḭ̃ Gãlḭ́lḭ̃ drḭ̃ kí agâ sĩ.
2 Yõhánã mãbṹsṹ gâlé rĩ ĩ'di mụ ḭjọ́ Kúrísĩtõ 'bã idélé rĩ kí arelé 'bo, pẽ 'bá ĩ'di 'bã
imbálé rĩ kí tḭ,
3 Yẹ́sṹ zḭjó, “Mi 'bá jọlé ĩ'di amṹ rĩ 'i yã, jõku ãtẽ 'bá ãzí ndú la yã?”
4 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ĩgõ vúlé ãzíla ĩlũ Yõhánã ní ḭjọ́ ĩminí arelé ãzíla ĩminí ndrelé
rĩ kî.
5 'Bá mḭfḭ́ kóru rĩ kí dó ãngũ ndre rá, 'bá ãcâ trũ rĩ kí acḭ́ rá, 'bá ãrí 'bã nalé rá rĩ
adrí kí rá, 'bá bḭ́lẹ́ kóru rĩ kí ḭjọ́ are rá, 'bá drãlépi rá rĩ angá kí ídri rá, ãzíla úlũ ḭjọ́
mgbã rĩ 'bá lẽmẽrí rĩ 'banî rá.
6 Drḭ̃lẹ́ba 'bá a'délépi áma ḭjọ́ sĩ ku rĩ 'banî.”
7 'Bá Yõhánã 'bã imbálé rĩ kí dó mụ drḭ̃ kolé mụlé, Yẹ́sṹ i'dó dó ḭjọ́ jọlé ũ'bí 'baní
Yõhánã drḭ̃ gá. “Ĩfũ ándrá mụlé Yõhánã rṹ ãngũ kõtórõ rú rĩ gâlé ã'du ndrelé? 'Bá
ḭjọ́ ĩ'didrḭ̃ kí ru ujajó ujâ cécé ũzú ãlṹkṹkṹ 'bã ayalé rĩ áni rĩ ndrelé yã?
8 Drĩ adru 'dĩ 'bã áni ku, ĩfũ dó ãmvêlé ã'du ndrelé yã? 'Bá bõngó ũniyambamba
ãjẹ̃ rú rĩ sṹlépi rĩ ndrelé yã? Yụ, 'bá bõngó ũniyambamba ãjẹ̃ rú rĩ sṹlépi rĩ kí u'á
ãngũ ũpi 'badrḭ́ko gá rĩ kí agá.
9 Wó ĩfũ ándrá ãmvêlé mụlé ã'du ndrelé yã? Nábḭ̃ ndrelé yã? Ãndá, ájọ ĩminí ndẽ
nábḭ̃ rá.
10 'Dĩ bãsĩ 'bá ḭjọ́ sĩjó drḭ̃ la gá bṹkṹ Ãdróŋá drḭ̃ agá jọlépi la:
“ ‘Índre drĩ! Ma mụ mâ 'bá ḭjọ́ ujílépi la tḭ pẽlé ími drḭ̃lẹ́ gâlé 'dĩ,
ĩ'di mụ gẹ̃rḭ̃ idélé míní ími drḭ̃lẹ́ gâlé.’ †
11 Ma ĩminí ḭjọ́ mgbã jọ, 'bá ũkú 'bã tḭlé 'dĩ kí drĩdríŋĩ gá angálépi Yõhánã Bãbṹtḭzḭ̃
fẽlépi rĩ ndẽlépi rá la 'dáyụ. Wó 'bá ĩmbíráŋá ru Sṹrṹ 'Bṹ gá rĩ agá rĩ ndẽ ĩ'di rá.
12 I'dójó ṹ'dṹ Yõhánã Bãbṹtḭzḭ̃ fẽlépi rĩ drḭ̃ 'dã sĩ kpere ãndrũ, Sṹrṹ 'Bṹ gá rĩ la ru iré
ũkpõ sĩ ãzíla 'bá kí afụ la ũkpõ sĩ.
13 Ã'dusĩku nãbḭya kí ãzíla ãzḭ́táŋá Mṹsã drḭ̃ abe ri kí ḭjọ́ mụlépi amṹlépi rĩ kí jọlé
kpere acájó sáwã Yõhánã drḭ̃ agá,
14 ãzíla ĩdrĩ lẽ ḭjọ́ 'dĩ ã'ḭ́lé vḭ sĩ rá, 'dĩ bãsĩ Ĩlíyã ngalépi amṹlépi rĩ 'i.
15 'Bá bḭ́lẹ̃ trũ rĩ, 'bã are ḭjọ́ 'dĩ 'i.
16 “Ma 'bá ṹ'dṹ 'dĩ agá rĩ kí ṹ'bḭ̃ ã'du sĩ. Kí cécé anzḭ rilépi ãngũ sṹ gá ĩ'bã ãzí kí
umvelépi áváŋá gá rĩ áni.
17 “ ‘Ãvu ĩminí gũká rá,
wó ĩgã úngó la tulé úmgbé,
ãngo ãwú úngó kí rá,
wó 'bá ãzí ũcõgõ sĩ la kí 'dáyụ.’
18 Ã'dusĩku Yõhánã amṹ mvụ wáyĩnĩ ku, na vâ íná ku, ãzíla 'bá jọ kí, ĩ'di úríndí ũnzî
trũ.
19 Wó Ngọ́tḭ 'Bádrḭ̃ amṹ ãkónã naŋâ trũ ãzíla wáyĩnĩ mvụŋâ trũ wó jọ kí, ‘Ĩndre ĩ'di!
Ĩ'di 'bá ãkónã nalépi rọ̃mmgbọ́ ru la, ãzíla ĩmẽrãlépi wáyĩnĩ sĩ la, ĩ'di wọ̃rḭ̃ 'bá mṹsọ́rọ̃
tralépi rĩ 'bã ãni 'bá ũnzí 'dĩ abe la.’ Wó ũndũwã la ru i'da ḭjọ́ pḭrḭ ĩ'di 'bã idélé rĩ sĩ.”

Ũcõgõ táwṹnḭ̃ ḭjọ́ ã'ḭ́lépi ku 'dĩ kí drḭ̃ gá
(Lṹkã 10:13-15)

---

† **11:10** Mãlákĩ 3:1

20 Ị́jọ́ 'dã 'bã ũngúkú gá, Yẹ́sṹ i'dó dó ị́jọ́ jọlé ũkpó ru táwṹnḭ̃ ĩ'di 'bã sĩ tálí ĩ'didrḭ́
kí idéjó ambamba 'dĩ kí drḭ́ gá, ã'dusĩku 'bá ala gá rĩ 'bã kí lẽ jó ásḭ́ ujajó ku ị́jọ́ ũnzí
ĩ'badrḭ́ kí agá ãzíla ru ujajó Ãdróŋá rṹ ku rĩ sĩ.
21 "Ũcõgõ ĩmidrḭ́ ĩmi 'bá Kõrãzínĩ gá 'dĩ! Ũcõgõ ĩmidrḭ́ ĩmi 'bá Bẽtẽsãyídã gá 'dĩ!
Tálí idélé ĩmi agá 'dĩ kí údrĩ ándrá kí idé agá Tṹrọ̃ gá ãzíla Sḭ́dọ́nḭ́ gá, uja kí tánõ ásḭ́
sĩ kõlĩ-ĩbá sṹjó ãzíla ru fujó úfóró sĩ 'bo.
22 Wó ájọ ĩminî, cãndí ĩmidrḭ́ ṹ'dṹ ị́jọ́ lịjó rĩ sĩ rĩ la cãndí Tṹrọ̃ 'badrḭ́ Sḭ́dọ́nḭ́ be ṹ'dṹ
ị́jọ́ lịjó kí drḭ́ gá rĩ sĩ rĩ ndẽ rá.
23 Ãzíla mi 'i Kãpẽ̃rẽ̃nãwṹmḭ̃, ála mụ ími ingalé ụrụgá yã? Yụ, mi rú jõ fi vṹrṹ
kpere ãngũ 'bá drãlépi rá rĩ 'badrḭ́ agá, údrĩ ándrá tálí idélé ími agá 'dĩ kí idé agá
Sõdómũ agá, ĩ'di tánõ acá kpere ṹ'dṹ ãndrũ 'dõ agá rá.
24 Wó ájọ míní, ṹ'dṹ ị́jọ́ lịjó rĩ sĩ cãndí mídrḭ́ la ãngũ Sõdómũ drḭ́ ndẽ rá."

Ĩmi amṹ má rṹ avḭ́lé
(Lṹkã 10:21-22)

25 Ṹ'dṹ 'dã sĩ Yẹ́sṹ jọ, "Má Átẹ́pị, ma ími ịcṹ, mi Úpí 'bṹ 'badrḭ́ ṹnọ́kṹ be rĩ 'i,
ã'dusĩku ị́jọ́ 'dĩ kí ízḭ́ kí 'bá ũndũwã rú rĩ 'baní ãzíla 'bá ṹnḭ̃táŋâ trũ rĩ abe cí ãzíla mí
i'da kí anzḭ́ nírí 'banî.
26 Ãndá-ãndá ru, mâ Átẹ́pị, ã'dusĩku 'dĩ ị́jọ́ múké míní lẽlé rĩ 'i.
27 "Mâ Átẹ́pị fẽ ãko pírí kí mádrḭ́ 'bo, 'bá ãzí ãlu Ngọ́pḭ̃ nḭ̃lépi cé la yụ pẽ lú Átẹ́pḭ̃
'i, ãzíla 'bá ãzí Átẹ́pḭ̃ nḭ̃lépi cé la yụ pẽ lú Ngọ́pḭ̃ 'i ãzíla 'bá Ngọ́pḭ̃ 'bã ũpẽlé sĩ Átẹ́pḭ̃
i'dajó ĩ'banî rĩ 'i.
28 "Ĩmi amṹ má rṹ ĩmi 'bá pírí ãndẽlépi ãzíla tẹ́rḭ́ ãnzḭ trũ 'dĩ ãzíla ma fẽ ĩminí avḭ́lé
rá.
29 Ĩmi amṹ ị́jọ́ ṹnḭ̃lé mádrḭ́, ĩ'dụ kḭ̃lḭ̃mmgbọ̃rọ̃ mádrḭ́ gá rĩ 'i, ã'dusĩku ma ásḭ́ rãlḭ̃ trũ
ãzíla áma ásḭ́ ḭ̃gbẹ́ ru ãzíla mi dó sĩ avḭ́ úríndí agá rá.
30 Ã'dusĩku kḭ̃lḭ̃mmgbọ̃rọ̃ mádrḭ́ gá rĩ adru ãnzḭ rú ku, tẹ́rḭ́ mádrḭ́ gá rĩ perepere rú."

12

Zḭ́táŋá Sãbátũ 'bã ḭ̃jọ́ sĩ rĩ
(Mãrákõ 2:23-28; Lṹkã 6:1-5)

1 Sãbátũ * ãzí sĩ Yẹ́sṹ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ abe mụ kí ámvṹ ãná drḭ́ kí agâ sĩ.
Ãbḭ́rḭ́ ndẽ 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ kí rá ãzíla i'dó kí ãná kí drḭ́ ãnũlé nalé.
2 'Bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ kí mụ ị́jọ́ 'dĩ ndrelé 'bo, jọ kí Yẹ́sṹ ní, "Índre! 'Bá mídrḭ́ míní
imbálé 'dĩ kí ị́jọ́ ãzḭ́táŋá 'bã ã'ḭ́lé idé Sãbátũ sĩ ku la kí idé."
3 Yẹ́sṹ umvi, "Ĩlã ị́jọ́ úpí Dãwṹdḭ̃ 'bã idélé 'bá ĩ'didrḭ́ abe sáwã ĩ'bã kí adrujó ãbḭ́rḭ́
sĩ rĩ sĩ ku yã?
4 Fi jó Ãdróŋá drḭ́ agâlé, 'bá ĩ'didrḭ́ 'dĩ kí abe úfẽ ĩ'baní mũkátĩ fẽlé Ãdróŋá ní 'bo
'dã nalé rá, ãko ãzḭ́táŋá 'bã ã'ḭ́lé ku rĩ, wó lú ãtalo ídétáŋá idélépi rĩ kî na la nĩ á'dṹsĩ.
†
5 Jõku ĩlã drĩ ị́jọ́ ãzḭ́táŋá Mṹsã drḭ́ agá 'dâ jọlépi la Sãbátũ vú sĩ ãtalo ídétáŋá idélépi
lḭ́cọ́ Ãdróŋá drḭ́ agá 'dĩ kí ṹ'dṹ Sãbátũ drḭ́ iza ãzíla adru kí ị́jọ̃ trũ ku.
6 Ájọ ĩminí 'bá ãmbógó ru ãndânĩ lḭ́cọ́ Ãdróŋá drḭ́ gá rĩ cí.
7 Ĩdrĩ tá ị́jọ́ sĩlé 'Álẽ ásḭ́ ḭ̃gbẹ̃ adru ídétáŋá ku,' † 'dĩ 'bã ífí nĩ cé la, ĩmi icó ị́jọ́ lịlé 'bá
ị́jọ̃ kóru 'dĩ kí drḭ́ gá ku.

---

* **12:1** Ṹdṹ 'bá Yãhṹdḭ̃ rú rĩ 'bã kí Ãdróŋá ḭ̃nzḭ̃jó rĩ ĩ'di ṹ'dṹ ázíyá 'i kí umve la *Sãbátũ.* 'Dĩ vâ ṹ'dṹ 'bá Yãhṹdḭ̃ rú rĩ 'badrḭ́ sĩ avḭ́jó rĩ. 'Bá Yãhṹdḭ̃ rú rĩ ã'ḭ́ kí únga ãzḭ́ Sãbátũ sĩ ku. Ṹ'dṹ 'dĩ ají kí ru Sãbátũ ãmadrḭ́ ãmã kí sĩ Ãdróŋá ḭ̃nzḭ̃jó rĩ be ku. † **12:4** 1 Sámṹwẹ̃ḭ̃ 21:1-6 † **12:7** Hõséyã 6:6

8 Ã'dusĩku Ngǫ́tị̃ 'Bádrị̃ ĩ'di Úpí Sãbátũ drị̃ gá rĩ 'i.”

Ágǫ́bị̃ drị̃ ãcá trũ rĩ
(Mãrákõ 3:1-6; Lụ́kã 6:6-11)

9 Yẹ́sụ̃ a'be dó ãngũ 'dã rá, ãzíla mụ filé ãngũ Ãdróŋá ĩ̃nzĩjó rĩ gá.
10 'Dãá ágǫ́bị̃ ãzí drị̃ ãcá trũ la cí. 'Bá ãzí kí 'dãá cí lẽlépi ị́jǫ́ ndrũ̃lépi Yẹ́sụ̃ ụrụ'bá gâ sĩ ĩ'di tõjó la kî, zị kí ĩ'di, “Ãzị̃táŋá ã'ị̃ 'bání 'bá adríjó Sãbátũ sĩ rá yã?”
11 Yẹ́sụ̃ jọ ĩ'baní, “Ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá 'bá ãzí jọlépi la ĩ'di 'bã kãbĩlõ drĩ 'de 'bụ́ gá ụ́'dụ́ Sãbátũ drị̃ sĩ, icó ásị̃ 'bãlé sĩ ĩ'di anzéjó Sãbátũ sĩ ãmvé ku rĩ ã'di 'i yã?
12 Ãko ũrõdrị̃ ru ãndânĩ rĩ ã'du, 'bá jõku kãbĩlõ! Ị́jǫ́ 'dĩ sĩ, ãzị̃táŋá ã'ị̃ 'bání ị́jǫ́ múké idéjó Sãbátũ sĩ rá.”
13 Jọ dó ágǫ́bị̃ ní, “Mí ĩjũ ími drị̃ 'dĩ 'i.” Ágǫ́bị̃ ĩjũ dó ru drị̃ rá ãzíla drị̃ itú ru ãlápítí ru cécé drị̃ ãzí ídri rĩ áni.
14 Wó 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ fũ kí ãmvé ị́jǫ́ kí Yẹ́sụ̃ 'dị̃ íngoní-íngoní ru yã rĩ itúlé.

Ãtí'bó Ãdróŋá ní pẽlé rĩ

15 Yẹ́sụ̃ la mụ ị́jǫ́ ála ị́jǫ́ itú ĩ'di drị̃ gâ sĩ ĩ'di 'dị̃jó rĩ nĩ̃lé 'bo, ko drị̃ mụlé ãngũ 'dã agá 'dãá rá, ãzíla 'bá ũ'bí 'de kí vú la gâ sĩ. Adrí 'bá ãyánĩ rú ĩ'badrị̃ kí pírí rá,
16 wó li 'bá kí bị̃lẹ̃ ĩ̃ndụ́ lẽ 'bã i'da kí 'i ã'di 'i yã rĩ gá ku.
17 Idé ị́jǫ́ 'dĩ íni la fẽjó la ị́jǫ́ Ãdróŋá 'bã jọlé nábĩ̃ Ĩsáyã tị gâ sĩ rĩ 'bã idé ru benĩ.
18 'Dĩ ãtí'bó mádrị̃ mání pẽlé rĩ 'i,
'bá mání lẽlé rĩ 'i ãzíla ma u'á ãyĩkõ sĩ ĩ'di sĩ,
ma Úríndí mádrị̃ tị pẽ ĩ'di drị̃ gá,
ãzíla ĩ'di mụ ị́jǫ́ mání lị̃lé sụ́rụ́ kí drị̃ gá rĩ ũlũlé nĩ.
19 Icó ãgátã galé jõku uzálé,
jõku ị́jǫ́ jọlé ụ́'dụ́kǫ́ ụrụgá sĩ gẽrị̃ agâ sĩ ku.
20 Icó ũzú acálépi rá rĩ anulé ku,
jõku ĩbáká tárã drị̃ nĩ̃lépi nĩ-nĩ rĩ icó anụ́lé la ku.
Ĩ'di pá tu ũkpó ru kpere ĩ'di 'bã ị́jǫ́ lị̃ŋá tị pẽ agá 'bá kí ndẽjó.
21 “Rụ́ ĩ'didrị̃ gá rĩ sĩ 'bá pírí ũ̃nǫ́kụ́ drị̃ gá 'dĩ kí mụ ásị̃ 'bãlé ĩ'di drị̃ gá.” †

Yẹ́sụ̃ kí Bẽĩ̃zẽbụ́lũ̃ be
(Mãrákõ 3:20-30; Lụ́kã 11:14-23)

22 Ị́jǫ́ 'dã 'bã ũngúkú gá, ájí Yẹ́sụ̃ rụ́ ágǫ́bị̃ ãzí úríndí ũnzí trũ mị̃fị̃ kóru ãzíla ị́jǫ́ jọlépi ku la, ãzíla Yẹ́sụ̃ adrí ĩ'di, ị́jǫ́ 'dĩ sĩ, icó dó sĩ ị́jǫ́ jọlé rá ãzíla ãngũ ndrelé rá.
23 'Bá ũ'bí 'dã pírí ũ̃sụ̃ kí ị́jǫ́ Yẹ́sụ̃ 'bã idélé 'dĩ sĩ ũ̃sụ̃-ũ̃sụ̃ zị kî, “'Dĩ adru ũri Dãwụ́dị̃ drị̃ 'i ku yã?”
24 Wó 'bá Fãrĩsáyĩ drị̃ kí mụ ị́jǫ́ 'dĩ arelé 'bo, jọ kí, “Ágǫ́bị̃ 'dĩ la lú úríndí ũnzí kí adro ũkpó Bẽĩ̃zẽbụ́lũ̃ 'dĩ úpí úríndí ũnzí 'badrị̃ 'bã fẽlé rĩ sĩ.”
25 Yẹ́sụ̃ nĩ̃ 'bá 'dĩ kí ã'du ị́jǫ́ ũrã kí agâlé yã rĩ gá rá, ị́jǫ́ 'dĩ sĩ jọ ĩ'baní, “Sụ́rụ́ ru awalépi ã'dị̃ 'dị̃lépi kí drĩdríŋĩ̃ gá ãyá-ãyá rĩ icó pá tulé ku. Ãzíla táwũ̃nĩ̃ ãlu-ãlu jõku lị̃cǫ ãlu-ãlu ru awalépi kí drĩdríŋĩ̃ gá ndú-ndú rĩ kí mụ irélé rá.
26 Ị́jǫ́ 'dĩ sĩ, Sĩtánĩ drị̃ Sĩtánĩ adró, ị́jǫ́ 'dĩ 'bã ífí awa ru amụtị sĩ amụtị sĩ. Sụ́rụ́ ĩ'didrị̃ 'dã la pá tu íngoní-íngoní ru yã?
27 Ú'dî'da ádrĩ dó úríndí ũnzí kí adro ũkpó Bẽĩ̃zẽbụ́lũ̃ drị̃ sĩ, 'bá ĩmidrị̃ kí dó adro la ũkpó íngõ sĩ? Ị́jǫ́ 'bá ĩmidrị̃ 'bã kí idélé rĩ lị ị́jǫ́ ĩmi drị̃ gá nĩ.
28 Wó ádrĩ úríndí ũnzí kí adro ũkpó Úríndí Ãdróŋá drị̃ sĩ, ị́jǫ́ 'dĩ 'bã ífí Sụ́rụ́ Ãdróŋá drị̃ acá ĩmi rụ́ 'bo.

† **12:21** Ĩsáyã 42:1-4

29 “Jõku, 'bá ãzí icó filé ágǫ́bị̃ ũkpó la drị̃ jó agâlé sĩ ãko ĩ'didrị̃ jó agá rĩ kí rajó ku íngoní ru? Kí ágǫ́bị̃ ũkpó 'dã umbé ráká, kí dó sĩ ãko ĩ'didrị̃ jó agá rĩ kí ra ĩndõ.
30 “'Bá adrulépi má be ku rĩ bãsĩ mẹ́rǫ́'bá mádrị̃ 'i, 'bá ãko tralépi má be ku rĩ ĩ'di 'bá ãko mádrị̃ kí irélépi irê la.
31 Ị́jǫ́ 'dĩ sĩ, ájọ ĩminí, ála ĩmi trũ ị́jǫ́ ũnzí ĩmidrị̃ kí agá rá, ãzíla ị́jǫ́ ũnzí 'bá ãzí 'dĩ 'badrị̃ kí abe, wó 'bá ị́jǫ́ ũnzí jọlépi Úríndí Ãlá rĩ ụrụ'bá gá rĩ ícó ĩ'di trũlé ku.
32 'Bá ãzí drĩ ị́jǫ́ ũnzí jọ Ngǫ́tị̃ 'Bádrị̃ ụrụ'bá gá, Ãdróŋá la ĩ'di trũ rá, wó 'bá ị́jǫ́ ũnzí jọlépi Úríndí Ãlá rĩ ụrụ'bá gá rĩ Ãdróŋá icó ĩ'di trũlé ú'dî'da ku jõku drụ́zị̃ ku.

Ife ãzíla ĩ'di 'bã ífí
(Lụ́kã 6:43-45)

33 “Ife múké rĩ la ífí múké rĩ ka, ife ũnzí rĩ la ífí ũnzí rĩ ka áyụ. Ála ife nị̃ ífí ĩ'di 'bã kalé rĩ sĩ.
34 Ĩmi cécé ĩnị̃ ị́rị́gǫ́ ru rĩ áni, ĩmi icó ị́jǫ́ múké jọlé íngoní ru, ịsụ́ 'dĩ sĩ ĩmi 'bá ị́jǫ́ ũnzí idélépi la? Ã'dusĩku tị la ị́jǫ́ galépi ásị́ gâlé tré rĩ jọ.
35 'Bá múké rĩ la málĩ ĩ'didrị̃ sĩ ãko múké rĩ kí ají, 'bá ũnzí rĩ la ãko ũnzí rĩ kí ají angájó málĩ ĩ'didrị̃ ũnzí rĩ kí agá.
36 Ájọ ĩminî, ụ́'dụ́ ị́jǫ́ lịjó rĩ sĩ, ị́jǫ́ ífí kóru 'bá 'bã kí jọlé rĩ kí ála mụ ị́jǫ́ lịlé kí drị̃ gá rá.
37 Ã'dusĩku ála mụ ị́jǫ́ lịlé ími drị̃ gá ị́jǫ́ ãfũlépi ími tị gá rĩ sĩ ími trũjó jõku umbéjó.”
38 Ụ́'dụ́ ãzí ãlu, 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ kí imba'ba ãzị̃táŋá Mụ́sã drị̃ kí imbálépi 'dĩ kí abe, jọ kí Yẹ́sṹ ní, “Ímbápị, ãlẽ mí idé ãmaní tálí.”
39 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Á'bị́ anzị ũnzí ãzíla ị́jǫ́ Ãdróŋá drị̃ ã'ị̃lépi ku 'dĩ kí ícétáŋá tálí ru la zị! Ícó ĩ'baní ícétáŋá tálí ru la idélé ku, wó ícétáŋá idélé ĩ'baní rĩ la adru ícétáŋá ándrá nábị̃ Yónã drị́ rĩ 'i.
40 Gẹ̃rị̃ ãlu 'dĩ sĩ Yónã u'á ándrá ụ́'dụ́ na ĩ̃tụ́ kí ị́nị́ be ĩ̃'bị ãmbógó rĩ agâlé, ị́jǫ́ 'dĩ sĩ, Ngǫ́tị̃ 'Bádrị̃ la mụ adrulé ụ́'dụ́ na ĩ̃tụ́ kí ị́nị́ be ũ̃nǫ́kụ́ agâlé.
41 'Bá Nĩ̃nẹ́vẹ̃ gá 'dĩ kí drụ́zị̃ pâ tu ụ́'dụ́ Ãdróŋá 'bã ị́jǫ́ lịjó 'dã sĩ ĩmi tõlé ĩmi á'bị́ anzị ú'dî'da 'dĩ, ã'dusĩku uja kí ándrá ásị́ ị́jǫ́ ũnzí a'bejó rá ị́jǫ́ Yónã 'bã ũlũlé ĩ'banî rĩ sĩ, ájọ ĩminí 'bá ãzí ãmbógó sĩ Yónã ndẽlépi rá la 'dã cí.
42 Ụ́'dụ́ Ãdróŋá 'bã drụ́zị̃ ị́jǫ́ lịjó 'dã sĩ ũkú úpí ru Sébã † gá rĩ la mụ pá tulé ụrụgá ãzíla ĩ'di mụ ĩmi tõlé, ã'dusĩku akó drị̃ angájó sụ́rụ́ ĩ'didrị̃ agâlé amụ́jó ímbátáŋá ũndũwã rú úpí Sũlũmánĩ 'bã imbálé rĩ kî arejó rĩ sĩ. Ãzíla ú'dî'da, 'bá ãzí ãmbõgõ sĩ Sũlũmánĩ ndẽlépi rá la 'dâ cí”

Úríndí ũnzí 'bã ãgõjó rĩ
(Lụ́kã 11:24-26)

43 “Úríndí ũnzí drĩ dó fũ 'bá agá 'dâ ãmvé 'bo, ĩ'di mụ acị́ trũ ãngũ ĩ̃yị́ kóru rĩ kí agâ sĩ ãngũ ndrũ̃jó sĩ avị́jó drĩ dó ịsụ́ la ku,
44 ĩ'di dó jọ la ĩ'diní cénĩ-cénĩ rú, ‘Ma gõ vúlé mâ jó ídu rĩ agâlé.’ Ị́jǫ́ 'dĩ sĩ, ĩ'di dó ãgõ vúlé jó agá 'dõlé ĩ'di jô ịsụ́ úwe bábá ãlá ru ãko ãzí kóru.
45 Ĩ'di dó mụ úríndí ũnzí ázị̃rị̃ ĩ'di ndẽlépi ũnzĩkãnã sĩ rá rĩ kí atrálé ĩ'di rụ́ 'dõlé kî dó amụ́ u'álé 'bá 'dã agá ĩ'di be. Ị́jǫ́ 'dĩ sĩ, kî dó u'á 'dãá 'bá 'dã 'bã gbíyã vúlé rĩ dó ũnzĩkãnã sĩ ándrá drị̃drị̃ rĩ ndẽ rá. 'Dĩ dó bãsĩ ị́jǫ́ ru idélépi 'bá ú'dî'da 'dĩ abe rĩ 'i.”

Yẹ́sṹ 'bã ãndrẽ kí ádrị̃pịka abe
(Mãrákõ 3:31-35; Lụ́kã 8:19-21)

† **12:42** *Sébã* ĩ'di ándrá sụ́rụ́ ándrâlé ru ãngũ Ịsịrayị́lị̃ drị̃ gá la.

46 Yẹ́sṹ 'bã drĩ ị́jọ́ jọ agá 'bá ũ'bí 'baní 'dĩ gá 'dĩ, ĩ'di 'bã ãndrẽ utu kí pá ádrı̨́pı̨ka
abe ãmvé 'dãá, lẽ kí ị́jọ́ jọlé Yẹ́sṹ be.
47 'Bá ãzí jọ ĩ'diní, “Índre, mî ãndrẽ kí mí ádrı̨́pı̨ka abe utu kí pá ãmvé 'dã, ãzíla lẽ
kí ị́jọ́ jọlé mí be.”
48 Yẹ́sṹ umvi, “'Bá mâ ãndrẽ rú rĩ ã'di 'i? Ãzíla 'bá mâ ádrı̨́pı̨ka rú rĩ kí ã'di kî?”
49 Lũ dó ãngũ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'ba rṹlé ãzíla jọ, “Ĩndre, mâ andreka ãzíla mâ
ádrı̨́pı̨ka kí gápi 'dĩ.
50 'Bá ị́jọ́ mâ Átẹ́pı̨ 'bṹ gá rĩ 'bã lẽlé rĩ idélépi rĩ, ĩ'di mâ ádrı̨́pı̨, mâ ámvọ́pı̨ ãzíla
mâ ãndrẽ.”

13

Ị́jọ́ u'bélé 'bá ũri kpę̃lépi rĩ drı̨́ gá rĩ
(Mãrákõ 4:1-9; Lṹkã 8:4-8)

1 Ṹ'dṹ ãlu 'dã 'bã vúŋá sĩ, Yẹ́sṹ fũ jó agá 'dãá ãmvé ãzíla mụ dó rilé mĩrĩ tı̨ gá.
2 'Bá ũ'bí atrá kí ru ĩ'di andre gá, tụ dó filé rilé vṹrṹ í'bó agá, 'bá pírí utu kí dó pá
mĩrĩ tı̨ gá 'dãá.
3 I'dó dó ĩ'baní ị́jọ́ ũ'bí ũlũlé ị́jọ́ u'béŋá sĩ. Jọ dó, “Ágọ́bı̨́ ãzí fũ mụlé ũri kpę̃lé ĩ'didrı̨́
ámvṹ agá.
4 Ĩ'di 'bã ũri kpę̃ agá 'dâ, ũri ãzí rĩ u'de kí gę̃rı̨́ tı̨ gá, ãriŋa angá kí tı̨ kí kí rá.
5 Ãzí rĩ u'de kí ãngũ írãkí ru vũ ĩzâ kóru rĩ agá, angá kí mbẽlẽŋá ru rá, ã'dusĩku
ṹnọ́kṹ 'bã adrujó cene rú rĩ sĩ.
6 Wó į̃tṹkã la mụ kalé ri 'bo, į̃tṹkã ivé kí, 'i kí rá ízókí la 'bã kí adrujó cene rú rĩ sĩ.
7 Ũri ãzí rĩ u'de kí ãvúkí ṹcı̨́kı̨́ trũ rĩ agá, zo kí ãvúkí ṹcı̨́kı̨́ trũ rĩ abe ãlu, ãvúkí ṹcı̨́kı̨́
trũ rĩ vu kí rá.
8 Wó ãzí rĩ u'de kí ṹnọ́kṹ vũ ĩzá trũ rĩ agá, zo kí ka kí ífí rá, ãzí rĩ kí túrú ãlu, ãzí
rĩ kí kãlı̨́ ázíyá ãzíla ãzí rĩ kí kãlı̨́ na.
9 'Bá bı̨́lẹ́ trũ ị́jọ́ arelépi rĩ 'bã are ị́jọ́ 'dĩ 'i.”

Ị́jọ́ u'bélé 'dĩ kí 'bã ífí icéjó rĩ
(Mãrákõ 4:10-12; Lṹkã 8:9-10)

10 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé 'dĩ amṹ kí ĩ'di rṹ 'dõlé ãzíla zı̨ kí ĩ'di, “Mí ị́jọ́ jọ 'bá 'banî ị́jọ́
u'béŋá sĩ la ã'du ị́jọ́ sĩ yã?”
11 Yẹ́sṹ umvi, “Ị́jọ́ zı̨́lé zı̨́-zı̨́ Sṹrṹ 'Bṹ gá rĩ drı̨́ gá rĩ úfẽ ĩ'di nı̨́lé ĩminî, wó adru ĩ'banî
ku.
12 Ã'dusĩku 'bá ãko trũ rĩ ála ãzíla ũ'bã drı̨́ la gá, ĩ'di dó adru ãko trũ ĩyõ rú. Wó
'bá ãko kóru rĩ drı̨́ ĩ'di táni trũ adrujó ĩmbíráŋá rĩ ála 'dụ la ĩ'didrı̨́ 'dâ rá.
13 Ma ị́jọ́ jọ ĩ'baní ị́jọ́ u'béŋá sĩ la,
“Drĩ kí táni ãngũ ndre rá, ndre kí mgbã la ku,
ãzíla kí ị́jọ́ are rá ícó kí arelé la pı̨rı̨ ku, jõku ícó kí ífí la vãlé ku.”
14 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ị́jọ́ ándrá nábı̨́ Ĩsáyã 'bã jọlé rĩ acá dó ĩ'di 'bã kę̃jı̨́ gá,
“ ‘Ĩmi ị́jọ́ are rá,
wó ĩmi icó ífí la vãlé ku,
ĩmi ãko 'dĩ kí ãlṹ rá,
wó ĩmi icó kí ndrelé ku.
15 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá 'dĩ kí ásı̨́ mba ũkpómgboroto rú cécé írã áni,
ãzṹ kí ru bı̨́lẹ́ ị́jọ́ arejó cí,
ṹpı̨́ kí ru mı̨́fı̨́ kí cí.
Drĩ tá adru íni ku, kí tá ãngũ ndre kí mı̨́fı̨́ sĩ rá,
ị́jọ́ are kí bı̨́lẹ́ sĩ rá,

kí ịjọ́ vã kí ásị̃ sĩ,
sĩ ru ásị̃ ujajó mání sĩ kí adríjó rá.’ †
16 Wó ĩmi mịfị̃ kí drĩ̃ịẹ́ba rú, ĩ'bã kí ãngũ ndrejó rĩ sĩ ãzíla bị́ẹ́ 'bã kí ịjọ́ arejó rĩ sĩ.
17 Ã'dusĩ̃ku ma ĩminí ịjọ́ mgbã rĩ jọ, nãbịya ãzíla 'bá ãlá wẽwẽ rú 'dĩ lẽ kí ãko ĩmi ndrelé 'dĩ kí ndrelé vị̃ sĩ wó ndre kí kí ku, ãzíla lẽ kí arelé la rá wó are kí kí ku.

Yẹ́sũ̃ icé ịjọ́ ịjọ́ u'béŋá ũri kpẽ̃ŋá drĩ̃ 'bã ífí
(Mãrákõ 4:13-20; Lụ́kã 8:11-15)

18 “Ĩmi are ịjọ́ jọlé ịjọ́ u'béŋá sĩ 'bá ũri kpẽ̃lépi rĩ drĩ̃ gá rĩ 'bã ífí.
19 'Bá ịjọ́ Sụ́rụ́ 'Bũ̃ gá rĩ drĩ̃ arelépi rá, wó ífí la vãlépi ku rĩ kí cécé ũri u'delépi gẽ̃rĩ̃ tị gá rĩ áni. Sĩtánĩ la amụ́ ịjọ́ Sụ́rụ́ 'Bũ̃ gá rĩ drĩ̃ ũlũlé rĩ palé kí ásị̃ gá 'dâ rá.
20 Ũri u'delépi ãngũ írãkí ru rĩ agá rĩ kí 'bá ịjọ́ Ãdróŋá drĩ̃ ã'ĩ̃lépi ãyĩ̃kõ sĩ ĩ'bã kí arejó la rĩ sĩ rĩ kî.
21 Wó ịjọ́ Ãdróŋá drị̃ rĩ fi kí agâlé álị̃ ku. Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, ũcõgõ drĩ a'dé kí drĩ̃ gá jõku cõcóŋá abe, ịjọ́ mgbã rĩ sĩ, kí a'dé mbẽlẽ rú rá.
22 Ũri u'delépi ãngũ ife ũcị́kị̃ trũ rĩ kí ĩ̃ndụ́ gá rĩ kí 'bá ịjọ́ Ãdróŋá drị̃ gá rĩ arelépi rá, wó ũcõgõ ídri 'dõ drĩ̃ sĩ ãzíla lẽtáŋá málĩ lẽjó rĩ abe kí kí ịjọ́ ala gá rĩ inzí rá, icó kí dó sĩ ífí kalé ku.
23 Ãzíla ũri kpẽ̃lé u'delépi ũ̃nọ́kụ́ múké rĩ agá 'dĩ kí 'bá ịjọ́ Ãdróŋá drĩ̃ arelépi rá ãzíla ífí la vãlépi rá, kí ífí ka, ãzí rĩ kí ka la túrú ãlu, ãzí rĩ kí kãlị̃ ázíyá ãzíla ãzí rĩ kí kãlị̃ na.”
24 Yẹ́sũ̃ jọ vâ ĩ'baní ịjọ́ u'béŋá ãzí, “Sụ́rụ́ 'Bũ̃ gá rĩ ĩ'di cécé ágọ́bị̃ ãzí kpẽ̃ ũri múké la ĩ'didrị̃ ámvụ́ agá.
25 Ị̃nị̃ ãzí ãlu 'bá 'bã kí ụ́'dụ́ ko agá 'dĩ, mẹ́rọ́'bá amụ́ ãvúkí rĩ̃lé ãná agá ãzíla ko drĩ̃ mụlé rá.
26 Ũri 'bã kí zo agá kpere ĩ'bã kí ífí ka agá, ãvúkî i'da dó ru rá.
27 “Ãtí'bó ágọ́bị̃ 'dã drĩ̃ amụ́ kí ĩ'di rụ́ 'dõlé ãzíla jọ kí ĩ'diní, ‘Ãmbógó, ũri ándrá míní kpẽ̃lé mídrị̃ ámvụ́ agá rĩ adru ándrá múké rĩ 'i ku yã? Ãvúkí ala gá 'dã ãfũ dó íngõlé yã?’
28 “Ãmbógó umvi, ‘Mẹ́rọ́'bá idé ịjọ́ 'dĩ nĩ.’
“Ãtí'bó zị kí ĩ'di, ‘Ãmbógó, ílẽ ãmụ kí unzelé rá yã?’
29 “Ãmbógó umvi ‘Yụ. Ĩmi mụ ãná 'bã mgbã kí nzelé ĩndĩ ku.
30 Ĩmi a'be ãná 'bã zo kí pírí ãlu kpere sáwã lãjó la rĩ sĩ. Ma mụ jọlé la 'bá ãná lãlépi rĩ 'baní drĩ̃drĩ̃ rĩ sĩ 'bã ũkũnã kí drĩ ãvúkî ráká, ãzíla 'bã amụ́ kí dó ãná ũkũnãlé 'bãlé ĩrá gá ĩndõ.’ ”

Ị̃jọ́ u'bélé ũri umvelé hãrãdálị̃ sĩ rĩ
(Mãrákõ 4:30-32; Lụ́kã 13:18-19)

31 Yẹ́sũ̃ jọ vâ ịjọ́ u'béŋá ãzí rĩ 'i: “Sụ́rụ́ 'Bũ̃ gá rĩ ĩ'di cécé ũri umvelé hãrãdálị̃* rĩ 'bã ífí áni, ágọ́bị̃ ãzí 'dụ ĩ'di salé ĩ'didrị̃ ámvụ́ agá.
32 Ĩ'di 'bã ndẽjó ĩmbĩrãŋã sĩ ũri kí agá pírí nĩ rĩ sĩ, wó ĩ'di zo ãmbõgõ sĩ ife ámvụ́ agá 'dĩ 'baní pírí ãndânĩ, ĩ'di acá adrujó ife ãmbógó ru, ãriŋa 'bũ̃ gá rĩ kí dó amụ́ jõrõvũ sị̃lé kénĩ la kí agá.”
33 Yẹ́sũ̃ jọ vâ ĩ'baní ịjọ́ u'béŋá ãzí la ĩ̃dị̃, “Sụ́rụ́ 'Bũ̃ gá rĩ ĩ'di cécé 'dĩ áni: ãkụ́kị̃ ũkú 'bã 'dụlé usalé ãnáfóró agá rĩ áni 'dĩ sĩ ũ̃pĩ̃ drĩ ku rú kpere ĩ'di 'bã ũ̃pĩ̃ agá rĩ áni.”
34 Yẹ́sũ̃ jọ ịjọ́ 'dĩ kí 'bá ũ'bí 'dĩ 'baní ịjọ́ u'béŋá sĩ, jọ ĩ'baní ịjọ́ ãzí ịjọ́ u'béŋâ kóru la ku.

---

† **13:15** Ĩsáyã 6:9-10 * **13:31** *Hãrãdálị̃* ĩ'di ándrá ũri salé cécé sẽ̃bị́ká áni ãngũ Ịsịrayị́lị̃ gá la, ífí la ndẽ ĩmbĩrãŋã sĩ ũri ãzí 'dĩ kí pírí rá. Ĩ'di 'bã zo ambamba rĩ mítã 7½.

35 Idé ịjọ́ 'dĩ ịjọ́ ándrá nábḩ̃ 'bã jọlé rĩ 'bã idé rú sĩ ru ĩ'di 'bã kẽjḩ́ gá,
“Ma ĩminí ịjọ́ jọ ịjọ́ u'béŋá sĩ,
ma mụ ịjọ́ ándrá zḩ̃lé ídu i'dójó ụ́'dụ́ ũnọ́kụ́ 'bãjó 'dã sĩ 'dĩ kí ũlũlé.” †

Yẹ́sũ icé ḩjọ́ u'béŋá ãná ãzíla ãvúkí drḩ̃

36 Yẹ́sũ la mụ 'bá ũ'bí 'dã kí a'belé 'bo ãzíla fi dó jó agâlé ru, 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ amụ́ kí ĩ'di rụ́ 'dõlé jọ kí, “Mí i'da ãmaní ịjọ́ u'béŋá ãvúkí drḩ̃ 'bã ífí.”

37 Yẹ́sũ umvi, “Ágọ́bḩ̃ ũri múké rĩ kpẽ̃lépi rĩ ĩ'di Ngọ́tḩ̃ 'Bádrḩ̃,

38 ámvụ́ ĩ'di ũnọ́kụ́ 'i, ũri múké rĩ ĩ'di anzḩ̃ Sụ́rụ́ Ãdróŋá drḩ̃ agá rĩ kî, ãvúkí ĩ'di 'bá ũnzí rĩ 'i.

39 Ãzíla 'bá ãvúkí rĩlépi rĩ ĩ'di Sĩtánĩ̃ 'i. Ũri ũkũnãŋá ĩ'di ũnọ́kụ́ 'bã ãsḩ̃ŋá, ãzíla 'bá ũri ũkũnãlépi rĩ mãlãyíkã kî.

40 “Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, cécé mụjó ãvúkí tralé rĩ ivéjó ãcí sĩ rĩ áni, ĩ'di vâ adru ụ́'dụ́ ãsḩ̃ŋá drḩ̃ 'dã sĩ 'dĩ 'bã áni.

41 Ngọ́tḩ̃ 'Bádrḩ̃ la mụ mãlãyíkã ĩ'didrḩ̃ kí tḩ̃ ũpẽlé, kí mụ ãko ũnzĩkãnã fẽlépi sụ́rụ́ ĩ'didrḩ̃ agá 'dĩ kí iyálé ãzíla 'bá pírí ũnzíkãnã idélépi 'dĩ kî abe ãmvé.

42 Kí mụ kí tralé u'bélé ãcí agá, ãngũ 'dã gá 'dãá áwáŋá kí sḩ̃ naŋâ trũ.

43 'Bá Ãdróŋá drḩ̃ ãlá 'dĩ kí dó mụ dḩ̃lé ḩ̃tụ́ áni sụ́rụ́ Átẹ́pḩ̃ ĩ'badrḩ̃ drḩ̃ agá. Mí are ịjọ́ 'dĩ mi 'bá bḩ̃lẹ́ trũ rĩ.

Ḩjọ́ u'bélé málĩ zḩ̃lé zḩ̃-zḩ̃ rĩ sĩ rĩ

44 “Sụ́rụ́ 'Bũ gá rĩ ĩ'di cécé málĩ zḩ̃lé ámvụ́ agá rĩ áni. 'Bá ịsụ́lépi la rĩ ĩ'di ĩ'di zḩ̃ drḩ̃ gá ãzíla ãyĩkõ ĩ'di agá rĩ sĩ mụ rá ãzíla ĩ'di ãko ĩ'di trũ adrujó rĩ kí ḩ̃tũndã rá ãzíla ĩ'di dó sĩ mụ ámvụ́ 'dã ĩgbãlé.

45 “Ũ'bãjó la 'dã drḩ̃ gá, Sụ́rụ́ 'Bũ gá rĩ ĩ'di cécé ágọ́bḩ̃ dũkánĩ trũ gólũdĩ ndrũ̃lépi rĩ áni,

46 ãzíla drĩ dó ãjẽ̃ trũ ãmbógó rĩ ịsụ́ 'bo, ĩ'di dó mụ ãko pírí ĩ'di trũ adrujó rĩ kí ḩ̃tũndãlé rá ĩ'di dó mụ ĩgbãlé la áyụ.

47 “Ũ'bãjó la 'dã drḩ̃ gá, Sụ́rụ́ 'Bũ gá rĩ ĩ'di cécé ímbá 'belé mĩrĩ agá rĩ áni, ãzíla ĩ'di ḩ̃'bḩ̃ ũvítá ndú-ndú kí atrá.

48 Drĩ dó ga 'bo, ála dó ĩ'di asé ãmvé ḩ̃yḩ́tḩ̃ gá cínákí drḩ̃ gá, ála dó ḩ̃'bḩ̃ mgbã rĩ kí ụ'dụ u'bélé gụ́fá agá, ãzí ãzḩ̃ kóru rĩ kí ála kí 'be ásé gá. 49 Ĩ'di mụ adrulé 'dĩ 'bã áni ụ́'dụ́ ãsḩ̃jó 'dã sĩ. Mãlãyíkã kí drụ́zḩ̃ amụ́ ãzíla kí dó 'bá ũnzí rĩ kí drĩdríŋĩ̃ co 'bá ãlá rĩ abe,

50 ãzíla ála dó kí 'be ãcí ukólépi ku rĩ agá, 'dãá áwáŋá ãzíla sḩ̃ naŋâ trũ.”

51 Yẹ́sũ zḩ̃ kí, “Ĩvã ịjọ́ 'dĩ kí rá yã?”
Umvi kí, “'Ẽ.”

52 Yẹ́sũ jọ ĩ'baní, “'Bá ãzḩ́táŋá Mụ́sã drḩ̃ kí nḩ̃lépi rá ãzíla vâ Sụ́rụ́ Ãdróŋá drḩ̃ vãlépi rá rĩ ĩ'di cécé 'bá jó sĩ ãko tãmbajó rĩ trũ rĩ áni. Ĩ'di ãko ĩ'didrḩ̃ ũrõdrḩ̃ ru 'dĩ kí i'da angájó jó ĩ'didrḩ̃ ãko tãmbajó rĩ agâlé, 'dĩ kí ãko ú'dí ãzíla ũkụ 'dĩ kí abe.”

Yẹ́sũ gãjó Nãzẽ̃rẹ́tẽ̃ gá rĩ
(Mãrákõ 6:1-6; Lụ́kã 4:16-30)

53 Yẹ́sũ la mụ ịjọ́ jọlé ịjọ́ u'béŋá sĩ 'dĩ kí delé jọ agá 'bo, nga dó 'dãá rĩ sĩ mụlé rá.

54 Yẹ́sũ la mụ acálé ãngũ ĩ'didrḩ̃ gá, i'dó 'bá kí imbálé ãngũ Ãdróŋá ḩ̃nzḩ̃jó rĩ gâ sĩ, ãzíla 'bá acá kí ũsũ̃táŋá sĩ. Zḩ̃ kî, “Ágọ́bḩ̃ 'dĩ ịsụ́ ũndũwã ãzíla ũkpó sĩ tálí kí idéjó 'dĩ kí íngõlé?”

55 'Dĩ adru ágọ́bḩ̃ báwũ falépi rĩ 'bã ngọ́pḩ̃ 'i ku yã? Ãndrẽ rụ́ adru Mãríyámũ 'i ku yã? Ádrḩ́pḩ̃ka adru kí Yãkó'bõ kí Yũsụ́fũ trũ Sḩ̃mọ́nḩ̃ ãzíla Yụ́dãsḩ̃ trũ ku yã?

† **13:35** Zãbụ́rḩ̃ 78:2

56 Ámvǫ́pịka adru kí pírí ãma abe 'dĩ kí ku yã? Ágǫ́bị́ 'dĩ ịsụ́ ãko 'dĩ kí pírí íngõlé yã?
57 Ị́jǫ́ 'dĩ sĩ, 'bá u'á kí ãyĩkõ sĩ ị́jǫ́ ĩ'di 'bã idélé rĩ kî sĩ ku.

Wó Yẹ́sụ̃ umvi jọ ĩ'baní, "Úfẽ ị̃nzị̃táŋá nábị̃ ní ku la táwụ̃nị̃ ĩ'didrị́ agá ãzíla 'bá ĩ'didrị́ lịcǫ́ gá rĩ ị̃nzị̃ kí ĩ'di ku."
58 Ãzíla Yẹ́sụ̃ idé tálí kí ũ'bí ru ku ã'dusĩku ã'ị̃táŋá ãkõ ĩ'badrị̃ sĩ.

14

Drã Yõhánã Bãbụ̃tị̃zị̃ fẽlépi rĩ drị̃ gá rĩ
(Mãrákõ 6:14-29; Lụ́kã 9:7-9)

1 Ụ'dụ́ 'dã sĩ úpí Hẽródẽ Ãnị̃tị́pã la mụ ị́jǫ́ Yẹ́sụ̃ drị̃ gá rĩ arelé 'bo,
2 ãzíla jọ 'bá ĩ'di pálé gá rĩ 'baní, "'Dĩ Yõhánã Bãbụ̃tị̃zị̃ fẽlépi rĩ angá ídri rú nĩ! Gápi ũkpó tálí idéjó rĩ 'bã kí sĩ ru idéjó ĩ'di rụ̃ sĩ 'dĩ."
3 Hẽródẽ 'dĩ rụ ándrá Yõhánã 'i, umbé ĩ'di cí, ãzíla 'bã ĩ'di mãbụ́sụ̃ gá. Idé ị́jǫ́ 'dĩ íni la ã'dusĩku ĩ'di 'bã ádrị́pị Fị́lị́põ̰ 'bã ũkû Hẽrõdíyãsĩ 'dụjó ũkú ru rĩ sĩ.
4 Ã'dusĩku sáwã ãzí sĩ Yõhánã jọ ándrá Hẽródẽ ní, ãzị́táŋá ã'ị̃ ĩ'diní Hẽrõdíyãsĩ 'dụjó ku.
5 Hẽródẽ lẽ ándrá Yõhánã 'dịlé rá, idé ándrá ụ̃rị̃ sĩ 'bá kî sĩ, ã'dusĩku 'bá ã'ị̃ kí ĩ'di nábị̃ rĩ gá rá.
6 Wó ụ́'dụ́ Hẽródẽ tịjó rĩ la mụ acálé 'bo, Hẽrõdíyãsĩ ị̃zẹ́pị tu úngó ũ'bí ru tralépi ụ̃mụ̃ gá rĩ kí drị̃lẹ́ gá ãzíla fẽ ãyĩkõ Hẽródẽ ní rá.
7 Ị́jǫ́ 'dĩ sĩ, Hẽródẽ na dó ũyõ sĩ ĩ'diní ãko cí ĩzóŋâ 'bã lẽlé rĩ fẽjó.
8 Wó ĩzóŋâ 'bã ãndrẽ jọ ị̃zẹ́pị̃ 'bã jọ, "Ífẽ mání Yõhánã Bãbụ̃tị̃zị̃ fẽlépi rĩ 'bã drị̃kã sẽníyã agá 'dâ!"
9 Úpí u'á cãndí sĩ, ã'dusĩku ị́jǫ́ ĩ'di 'bã azịlé 'bá ĩ'didrị́ ụ̃mụ̃ gá rĩ kí drị̃lẹ́ gá rĩ ị́jǫ́ sĩ, fẽ dó ũkpó ị́jǫ́ ĩzóŋâ 'bã lẽlé rĩ fẽjó rá.
10 Fẽ dó ũkpó sĩ Yõhánã 'bã drị̃kã lịjó mãbụ́sụ̃ jó gâlé rá.
11 Ájí dó Yõhánã 'bã drị̃kã sẽníyã agá ãzíla úfẽ dó ĩ'di ĩzóŋâ drị̃lé, 'dụ dó ĩ'di agụlé ãndrẽ rụ̃lé.
12 'Bá Yõhánã 'bã imbálé rĩ amụ́ kí dó Yõhánã 'bã ãvũ 'dụlé ị̃sị̃lé rá. Mụ kí dó ị́jǫ́ ru idélépi 'dĩ kí vú nzelé Yẹ́sụ̃ nî.

Yẹ́sụ̃ fẽ ãkónã 'bá álĩfũ tõwú nî
(Mãrákõ 6:30-44; Lụ́kã 9:10-17; Yõhánã 6:1-14)

13 Yẹ́sụ̃ la mụ ị́jǫ́ ru idélépi 'dĩ kí arelé 'bo, tụ dó filé í'bó agâ sĩ zajó ãngũ 'dã a'bejó ãzíla mụ dó ãngũ 'bâ kóru la gá ĩ'di sĩ á'dụ̃sĩ. 'Bá ũ'bí kí mụ ị́jǫ́ la arelé 'bo, a'be kí táwụ̃nị̃ ĩ'badrị̃ kí rá ãzíla bĩ kí ĩ'di vú pá sĩ.
14 Yẹ́sụ̃ la mụ acálé 'bo, ndre ũ'bí ru tralépi rĩ kí 'bã ízákĩzã, ị́jǫ́ 'dĩ fi ásị́ la gá ãzá-ãzá, ã'dusĩku ĩ'bã kí adrujó cécé kãbĩlõ ru irélépi 'bá kí ucélépi rĩ kóru rĩ áni rĩ sĩ, ãzíla adrí ĩ'bã 'bá ãyánĩ rú rĩ kí rá.
15 Ĩndró la mụ acálé 'bo, 'bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé rĩ amụ́ kí ĩ'di rụ́ 'dõlé ãzíla jọ kí, "Ãngũ 'dĩ 'bâ kóru ãzíla ị̃tụ́ 'de 'bo. Ípẽ 'bá kí tị mụlé tǫ̃rǫ́mẹ́ kí agâlé sĩ mụjó íná ndrụ̃ trũ ĩgbãlé ĩ'baní nalé."
16 Yẹ́sụ̃ jọ ĩ'baní, "Lẽ 'bá 'dĩ 'bã mụ kí ãngũ ãzí gá ku. Ĩfẽ bãsĩ ĩ'baní ãkónã nalé."
17 'Bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé 'dĩ jọ kí ĩ'diní, "Ãko ãmadrị́ 'dâ cí rĩ mũkátĩ tõwú ãzíla ị̃'bị ị̃rị̃ abe."
18 Yẹ́sụ̃ jọ, "Ĩmi ají kí má rụ́ 'dõlé."

19 Ãzíla jọ dó 'bá 'baní 'bã ri kí vũ̃rụ́ ásé drı̃ gá. 'Dụ mũkátĩ tõwú 'dĩ kí ãzíla ı̃'bı̣ ı̃rı̃
'dĩ kî abe, ndre ãngũ ụrụgá 'bũ̃ gâlé, fẽ dó ãwã'dĩfô Ãdróŋá ní ãzíla anu dó mũkátĩ
kí rá. 'Dã 'bã vúlé gá fẽ dó kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ 'badrı́ ãzíla awa kí dó kí 'bá 'banî.
20 Nga kí pírí nalé la 'bá aga kí dó sĩ rá, ãzíla 'bá Yẹ́sũ̃ 'bã imbálé rĩ tra kí dó ı̣́mbı̣́
la acelépi 'dĩ kí gṹfá tré-tré mụdrı́ drı̃ ı̃rı̃.
21 'Bá kãlãfe mũkátĩ ãzíla ı̃'bı̣ nalépi ãgọbı̣ rú rĩ kí álĩfũ tõwú, úlã ũkú kí anzı̣ abe
gẽ̃rı̃ sĩ ku.

Yẹ́sũ̃ 'bã acı̣́jó ı̃yı̣́ drı̃ gâ sĩ rĩ
(Mãrákõ 6:45-52; Yõhánã 6:15-21)

22 'Dã 'bã vúlé gá cọtı̣ Yẹ́sũ̃ fẽ dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ 'baní tụlé í'bó agá, pẽ dó kí
tı̣ sĩ zajó ı̃yı́ 'bã 'á 'dã sĩ ĩ'di drı̃lẹ́ gâlé, ĩ'di dó dı̃ 'bá kí irê sĩ.
23 Ĩ'di 'bã 'bá kí dejó iréjó 'bo rĩ 'bã vúlé gá, tụ dó 'bé drı̃ gâlé á'dũ̃sĩ mụjó Ãdróŋá
ã'ı̃jó. Ĩndró la mụ acálé 'bo, ı̣sṹ ĩ'di á'dũ̃sĩ,
24 wó í'bó dó ı̃yı́ 'bã ágá gâlé angájó ãngũ ã'í rĩ gá, ĩ'di agba ı̃yı́ drı̃ gá 'dãá ãlṹkṹkũ̃
'bã adrujó ambamba rĩ sĩ.
25 Ãngũsãrã sĩ ('dĩ drĩdríŋĩ sáwã úrômĩ 'bã ãni sáwã mụdrı́ drı̃ ı̃rı̃ be ı́nı́ sĩ 'dĩ gá
'dĩ), Yẹ́sũ̃ ko dó drı̃ mụlé pá sĩ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'ba rũ̃lé ı̃yı́ drı̃ gâ sĩ.
26 'Bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ kí mụ ĩ'di ndrelé amṹ agá ĩ'ba rṹ 'dõlé mĩrĩ drı̃ gâ sĩ, ũ̃rı̃
rụ kí cí. Jọ kí, "Ãkô úríndí ãzí," ãzíla 'be kí ũ̃lṹlṹ ũ̃rı̃ drı́.
27 Wó cọtı̣ Yẹ́sũ̃ jọ ĩ'baní, "Ĩmi ásı́ 'bã mvu ku. 'Dõ ma 'i. Ĩmi idé ũ̃rı̃ sĩ ku."
28 Pétẽrõ jọ, "Úpí, 'bâ drĩ adru mi 'i ãndá-ãndá ru, ífẽ ámụ mí rũ̃lé ı̃yı́ drı̃ gâ sĩ."
29 Yẹ́sũ̃ jọ, "Mí amṹ."
Pétẽrõ ãfũ dó í'bó agâlé, i'dó dó amṹlé ı̃yı́ drı̃ gâ sĩ Yẹ́sũ̃ rṹ 'dõlé.
30 Wó ĩ'di mụ ãlṹkṹkũ̃ ũkpó 'dã ndrelé, idé ũ̃rı̃ sĩ ãzíla i'dó dó 'delé ı̃yı́ ı̃ndũ̃lé, za
re, "Úpí ípa ma 'i!"
31 Cọtı̣ Yẹ́sũ̃ su drı́ ĩ'di rũ̃lé sĩ ĩ'di arṹjó drı́ gá 'dãá jọ, "Mi gápi ã'ı̃táŋâ trũ wereŋá
'dĩ, mi ãbã ã'du sĩ yã?"
32 Yẹ́sũ̃ kí Pétẽrõ be kí dó mụ tụlé filé í'bó agâlé 'bo, ãlṹkṹkũ̃ ı̣gbẹ dó rá.
33 'Bá tá í'bó agá 'dãá 'dĩ kí ı̃nzı̃ kí ĩ'di, jọjó la, "Ãndá-ãndá ru, mi Ãdróŋá Ngọ́pı̣ 'i."
34 Yẹ́sũ̃ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ abe za kí mĩrĩ agá 'dã sĩ, mụ kí dó ãfũlé táwũ̃nı̃ ı̃yı́tı̣
ãngũ Gẽ̃nẽ̃sãrẹ́tı̃ drı̃ gá.
35 Ãzíla 'bá ãngũ 'dã gá rĩ kí mụ Yẹ́sũ̃ amálé 'bo, iré kí ı́jọ́ 'dĩ 'i ãngũ 'dã gá 'dãá
pírí. 'Bá ají kí ĩ'bã 'bá ãyánĩ rú rĩ kí ĩ'di rṹ 'dõlé,
36 ãzíla 'bã kí mãmálá ĩ'di rṹ, 'bá ãyánĩ rú rĩ 'bã aló kí lú ĩ'di 'bã bõngó 'bã tı̣ áyụ,
wó 'bá bõngó la tı̣ alólépi rá 'dĩ adrí kí rá.

15

Yẹ́sũ̃ imbá 'bá kí lã'bĩ á'bı̣ drı̃ gá rĩ drı̃ gá
(Mãrákõ 7:1-13)

1 Ũ'dṹ 'dã sĩ, 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ kí ãzíla imba'ba ãzı̣́táŋá Mṹsã drı̃ kí imbálépi rĩ abe
amṹ kí Yẹ́sũ̃ rṹ angájó Yẽ̃rṹsãlẹ́mũ̃ gá zı̣ kí ĩ'di,
2 "'Bá míní imbálé rĩ ũbĩ kí lã'bĩ ãmã áyı́pı̣ka 'bã kí azı̣lé ãmaní rĩ kí vú ku la ã'du
ı́jọ́ sĩ yã? Ũ̃jĩ kí ru drı̃ lã'bĩ ãmadrı̃ 'bã lẽlé rĩ áni ráká sĩ ãkónã najó ĩndõ ku la ã'du
ı́jọ́ sĩ yã?" *
3 Yẹ́sũ̃ umvi ĩ'baní, "Ĩmi ãzı̣́táŋá Ãdróŋá drı̃ kí anu lã'bĩ ĩmidrı̃ 'bã ímbátáŋá arejó
ã'du ı́jọ́ sĩ yã?

* **15:2** Drı̃ ũ̃jĩ̃ŋá 'dĩ 'bá Yãhṹdı̃ rú rĩ 'bã ãni kũkâ rú lã'bĩ ĩ'badrı́ gá rĩ drı̃ 'i.

4 Ã'dusĩku Ãdróŋá jọ, ‘Mí ĩnzĩ mí átẹ́pị kí mí ãndrẽ be,’ † ãzíla ‘’Bá átẹ́pĩ jõku ãndrẽ
wãlépi rĩ lẽ ú'dị ĩ'di rá.’ †
5 Wó ĩmi jọ la 'bá ãzí drĩ jọ la átẹ́pĩ ní jõku ãndrẽ ní ãko ĩmĩ tá icólé ịsụ́lé mádrị̃ rĩ
áfẽ ĩ'di Ãdróŋá ní ãwã'dĩfô rú,
6 ịjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi icó dó sĩ ĩnzĩtáŋá fẽlé 'bá ĩmi tịlépi rĩ 'baní ku. Wó ịjọ́ ĩmi ãni lã'bĩ
drị̃ sĩ ĩmi ịjọ́ Ãdróŋá drị́ gá rĩ uga ãzị́ ngalé úmgbé.
7 Ĩmi 'bá mũlũmbẽ rú 'dĩ! Ịjọ́ Ĩsáyã 'bã sĩlé ĩmi drị̃ gá rĩ ĩ'di ãndá:
8 “ ‘’Bá 'dĩ kí mání ãrútáŋá fẽ tị sĩ,
wó ásị́ la kí má rú 'dâ rá-rá ru.
9 'Bá 'dĩ kí mání ĩnzĩtáŋá ífí kóru rĩ fẽ,
ímbátáŋá ĩ'badrị̃ kí ãzĩtáŋá 'bá 'bã kí 'bãlé vâ imbálé nĩ rĩ kî.’†”

Ãko 'bá 'bãlépi ãndị́ ru rĩ
(Mãrákõ 7:14-23)

10 Yẹ́sụ̃ umve 'bá ũ'bí 'dĩ kí ĩ'di rụ́ 'dõlé, ãzíla jọ ĩ'baní, “Ĩmi are ãzíla ĩvã ịjọ́ 'dĩ 'i!
11 Ãko filépi 'bá tị gâ sĩ rĩ icó 'bá 'bãlé ãndị́ ru nĩ la ku, wó ãko ãfũlépi 'bá tị gâ sĩ
rĩ la 'bá 'bã ãndị́ ru la nĩ.”
12 Wó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ amụ́ kí dó Yẹ́sụ̃ rú 'dõlé jọ kí ĩ'dinî, “Ínị̃ 'bá Fãrĩsáyĩ rú
'dĩ kí mụ ịjọ́ 'dĩ arelé 'bo, ịjọ́ 'dĩ 'de kí agá ũnzíkãnã rú rĩ gá rá yã?”
13 Yẹ́sụ̃ umvi, “Ife ãlu-ãlu má Átẹ́pị 'bụ̃ gá rĩ 'bã salé nĩ ku rĩ ála mụ nzelé la ízókî
trũ gbụ́.
14 Ĩmi así ịjọ́ ĩ'badrị̃ kí sĩ ku; kí drĩlẹ́ mịfị́ kóru la kî, wó 'bá mịfị́ kóru rĩ drĩ 'bá mịfị́
kóru rĩ drị̃ 'de kí ĩrị̃ trá mụ u'delé 'bụ́ gá.”
15 Pétẽrõ jọ, “Mí i'da ãmaní ịjọ́ u'bélé 'dĩ 'bã ífí.”
16 Yẹ́sụ̃ zị kí, “Ĩmi drĩ vâ kpere ũndũwã kóru yã?
17 Ĩnị̃ drĩ ãko filépi 'bá tị gâ sĩ rĩ la fi kụ̃bụ̃ gá ãzíla ĩ'di fũ ụrụ'bá gâ sĩ ãmvé rĩ gá
ku yã?
18 Wó ãko ãfũlépi 'bá tị ga sĩ rĩ la angá 'bá ásị́ gâlé ãzíla kí 'bá 'bã ãndị́ ru nĩ.
19 Ã'dusĩku 'bá ásị́ agâlé ũrãtáŋá ũnzí 'dĩ kí ãfũ nĩ, 'bá 'dịŋá, ãwụ̃, ũlẽ ũkú sĩ ri,
ụ̃gụ̃, ĩnzõ jọjó, ãzíla 'bá rụ́ ịjọ́ ũnzí jọjó rĩ abe.
20 Ãko 'dĩ kí 'bá 'bã adrulé ãndị́ ru nĩ, wó ãko najó drị́ ũjĩŋâ kóru rĩ 'bã 'bá adrulé
ãndị́ ru nĩ ku.”

Ã'ĩtáŋá ũkú 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku rĩ drị̃ rĩ
(Mãrákõ 7:24-30)

21 Ịjọ́ 'dã 'bã vúlé gá Yẹ́sụ̃ a'be ãngũ 'dã rá, mụ dó ãngũ Tụ́rọ̃ 'badrị́ Sĩdọ́nĩ be rĩ gá.
22 Ũkú ãzí Kãnánĩ ízó ru u'álépi ãngũ 'dã agá rĩ amụ́ Yẹ́sụ̃ rụ́ 'dõlé áwáŋâ trũ jọ,
“Úpí Dãwụ́dị̃ ngọ́pị, mí andré drĩ áma ízákĩzã fô! Ãmbógó! Má ĩzẹ́pị ĩ'di úríndí ũnzí
trũ ãzíla ĩ'di ĩ'di idé ũnzí-ũnzí.”
23 Yẹ́sụ̃ umvi ịjọ́ ũkú 'dã ní ku, 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ amụ́ kí mãmálá 'bãlé ĩ'di rụ́,
“Ípẽ ũkú 'dĩ tị rá, ã'dusĩku ĩ'di u'de ãma vú gâ sĩ áwáŋâ trũ.”
24 Yẹ́sụ̃ umvi, “Âpẽ áma tị kãbĩlõ ãvĩlépi rá Ịsịrayịlị̃ drị̃ 'ba rụ́ á'dụ̃sĩ.”
25 Ũkû amụ́ ãja tị̃lé Yẹ́sụ̃ drĩlẹ́ gá jọ, “Úpí íko áma ãzã.”
26 Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'diní, “Adru múké ku íná anzịŋá 'badrị̃ 'bejó ũcógó nî.”
27 Ũkû umvi Yẹ́sụ̃ ní, “Ãndá Úpí, wó ũcogo kí vâ íná nírí u'delépi vụ̃rụ́ ãmbógó
ĩ'didrị̃ 'bã méjã pá gá rĩ kí ụ'dụ nalé rá.”

† **15:4** Ãfũŋá 20:12; Ãzĩtáŋá Amviŋá 5:16 † **15:4** Ãfũŋá 21:17; Lẹ́vị̃ 20:9 † **15:9** Ĩsáyã 29:13

28 Yẹ́sṹ umvi ũkû ní, “Ũkû, ã'ḭtáŋ́á mídrḭ́ gá rĩ ĩ'di ãmbógó ru! Ḭjọ́ mî lẽlé rĩ 'bã idé
ru míní lẽlé rĩ áni.” Ãzíla sáwã 'dã agá 'dãá ũkû 'bã ḭ̃zẹ́pḭ adrí rá.

Yẹ́sṹ fẽ íná 'bá álĩfũ sụ nî

29 Yẹ́sṹ a'be ãngũ ãzíla mụ dó mĩrĩ Gãlḭ́lḭ̃ tḭ gâ sĩ. Tụ dó 'bé 'bã wókõ ãzí gá ụrụgá
ri dó vṹrṹ.
30 'Bá wẽwẽ rú atrá kí ru ĩ'di rṹ ají kí 'bá ãcá trũ, mḭfḭ́ kóru, 'bá ãyánĩ rú, 'bá bḭ́lẹ̃
kóru, ãzíla 'bá ãyánĩ ũví ndú-ndú 'dĩ kí abe ũ'bãlé Yẹ́sṹ pálé gá 'dâ ãzíla adrí kí rá.
31 'Bá u'á kí ṹsṹtáŋ́á sĩ kí mụ 'bá jõ ḭjọ́ jọlépi ku 'dĩ kí ndrelé ḭjọ́ jọ agá, 'bá acálépi
rá 'dĩ acá kí múké, 'bá ãcá trũ rĩ kí acḭ́ pḭrḭ-pḭrḭ, ãzíla 'bá jõ mḭfḭ́ kóru rĩ kí ãngũ ndre
agá rá! Ḭjọ́ 'dĩ fẽ dó ĩ'baní Ãdróŋ́á Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ ḭcṹjó.
32 Yẹ́sṹ umve dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí ĩ'di rṹ 'dõlé ãzíla jọ ĩ'baní, “'Bá 'dĩ kí ízákĩzã
la agá mání rá, ã'dusĩku ĩ'bã kí ãndrũ u'ájó má be ṹ'dṹ na rĩ sĩ, ãzíla ãkónã ãzí kí
icólé nalé la 'dáyụ. Álẽ kí tḭ pẽlé ãbḭ́rḭ́ sĩ ku, ã'dusĩku kí mụ u'delé gẹ̃rḭ̃ gá ku.”
33 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ umvi kí ĩ'di jọ kí, “Ãma icó ãkónã 'bá wẽwẽ rú 'dĩ 'baní nalé
rĩ ḭsṹlé íngõlé ãngũ kõtórõ rú 'dĩ agá 'dâ?”
34 Yẹ́sṹ zḭ kí, “Mũkátĩ kí ĩmidrḭ́ 'dâ sḭ́ yã?”
Umvi kí, “Ázḭ̃rḭ̃ ãzíla ḭ̃'bḭ nírí were la kí abe.”
35 Jọ 'bá ũ'bí 'dĩ 'baní 'bã ri kí vṹrṹ vũ gá 'dãá.
36 Wó 'dụ dó mũkátĩ ázḭ̃rḭ̃ 'dĩ kí ãzíla ḭ̃'bḭ abe, ĩ'di mụ kí drḭ̃ gá ãwã'dĩfô fẽlé Ãdróŋ́á
ní 'bo, anu kí 'a rá, fẽ dó kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'badrḭ́. Mụ kí dó kí awa trũ 'bá 'banî.
37 'Bá pírí na kí kí rá ãzíla aga kí rá. 'Dã 'bã vúlé gá, 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ tra kí
ḭ̃mbḭ́ la acelépi ũnũlépi nírí rĩ kí gṹfá tré-tré ázḭ̃rḭ̃.
38 'Bá ãgọbḭ rú nalépi la rĩ kí 'bã kãlãfe álĩfũ sụ, úlã ũkú kí anzḭ nírí abe gẹ̃rḭ̃ sĩ ku.
39 Yẹ́sṹ 'bã 'bá wẽwẽ rú 'dĩ kí tḭ pẽjó 'bo rĩ 'bã vúlé gá, tụ dó filé í'bó agá, ãzíla mụ
dó ãngũ Mãgãdánĩ gá.

16

'Bá lẽ kí tálí ndrelé
(Mãrákõ 8:11-13; Lṹkã 12:54-56)

1 Ṹ'dṹ ãzí ãlu, 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ 'bã ãzí kí 'bá Sãdũkáyõ rú rĩ abe amṹ kí Yẹ́sṹ rṹ
'dõlé ĩ'di ṹ'bḭ̃jó zḭ kí ĩ'di 'bã idé tálí angálépi 'bṹ gá la sĩ i'dajó la Ãdróŋ́á ãpẽ ĩ'di tḭ nĩ.
2 Wó Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ĩnḭ̃ ḭjọ́ jọlé 'dĩ 'bã ífí cé, ãngũ mḭfḭ́ drĩ adru ḭ̃tṹ 'bã 'de agá
ika rú ífí la drṹsḭ̃ ãngũ la ka ḭ̃tṹkã rú.
3 Ãzíla ṹ'bṹtḭ sĩ ĩmi jọ la uzogó la 'dḭ rá, ã'dusĩku ãngũ mḭfḭ́ ika rú, mṹgṹ ru ãlṹkṹ̃
trũ. Ĩnḭ̃ ãngũ amá sĩ ĩminí ṹrṹ'bṹ̃ ndrejó rĩ sĩ rá, ĩmi icó ícétáŋ́á sáwã drḭ̃ kí amálé
ku. *
4 'Bá ũnzí ãzíla Ãdróŋ́á ã'ḭ̃lépi ku ṹ'dṹ 'dĩ agá tálí ndrṹ̃lépi áyụ 'dĩ! Tálí ãzí fẽlé
ĩminí ḭ̃dḭ́ la yụ, rá la tálí ándrá nábḭ̃ Yónã drḭ́ rĩ.” Yẹ́sṹ a'be kí ãzíla mụ dó rá.

Ãkṹkḭ́ 'bá Fãrĩsáyĩ 'badrḭ́ 'bá Sãdũkáyõ drḭ̃ abe rĩ
(Mãrákõ 8:14-21)

5 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ kí mụ zalé mĩrĩ 'bã wókõ ãzí rĩ gâlé 'bo, drḭ̃ la ãvĩ kí mũkátĩ
'dụjó ĩndĩ rĩ gá rá.
6 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, “Ḭnzḭ̃ mḭfḭ́, ĩmba ĩmi tã ãkṹkḭ́ 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ 'badrḭ́ kî sĩ 'bá
Sãdũkáyõ rú rĩ 'badrḭ̃ abe.”
7 I'dó kí ḭjọ́ jọlé kí drĩdríŋ̃ĩ gá jọ kî, “Jọ ḭjọ́ 'dĩ íni la ãmaní mũkátĩ ajíjó ku rĩ sĩ.”

---

* **16:3** Bṹkṹ̃ Ãdróŋ́á drḭ ãzí rĩ jọ kí, *ícétáŋ́á sáwã ú'dĩ'da 'dĩ drḭ̃ kí amálé ku.*

8 Yẹ́sṹ nḩ̃ 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ kí ḭjọ́ jọ ã'du drḩ̃ gá yã rĩ cé zḭ kî, “Ĩmi 'bá ã'ḭtáŋá were 'dĩ, ĩmi ḭjọ́ jọ ĩmi drĩdríŋĩ gá ĩminí adrujó mũkátĩ kóru rĩ sĩ yã?
9 Ĩnḩ̃ drĩ vâ ḭjọ́ mâ jọlé 'dĩ ku yã? Ḭjọ́ ándrá mâ mũkátĩ tõwú fẽjó ḩ̃'bḭ ḩ̃rḩ̃ be 'bá álĩfũ tõwú 'baní ãzíla útra ḭ́mbḭ́ la gṹfá ũ'bí ru rĩ agá ĩminí ku yã?
10 Jõku mũkátĩ ázḩ̃rḩ̃ 'bá álĩfũ sụ 'baní rĩ wó ĩtra ándrá ḭ́mbḭ́ la gṹfá sḭ́ yã?
11 Ĩmi icó ḭjọ́ mâ jọlé ĩminí rĩ adru mũkátĩ drḩ̃ gá ku rĩ vãlé ku íngoní-íngoní ru? Wó ájọ ĩminí ĩmi adru mḭfḩ̃ trũ ãkṹḳḩ̃ 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ 'badrḩ̃ 'bá Sãdũkáyõ rú 'dĩ 'badrḩ̃ abe rĩ kí sĩ.”
12 Ḭjọ́ 'dĩ kí vúlé gá, 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ nḩ̃ kí ḭjọ́ Yẹ́sṹ 'bã jọlé mũkátĩ drḩ̃ gá rĩ adru sĩ ru tãmbajó ãkṹḳḩ̃ mũkátĩ a'díjó rĩ sĩ la ku, wó rá la ímbátáŋá 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ 'badrḩ̃ 'bá Sãdũkáyõ rú rĩ abe rĩ kî sĩ.

Pétẽrõ lũ Yẹ́sṹ 'i ã'di 'i yã rĩ
(Mãrákõ 8:27-30; Lṹkã 9:18-21)

13 Yẹ́sṹ la mụ mụlé ãngũ Kãyĩsárĩyã Fḩ̃ḷḭpḩ̃ drḩ̃ agá, zḭ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí, “'Bá 'bá 'bã kí jọlé, Ngọ́tḩ̃ 'Bádrḩ̃ ĩ'di ã'di 'i?”
14 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí umvi kí, “Yõhánã Bãbṹtḭ́zḩ̃ fẽlépi rĩ 'i, ãzí rĩ jọ kí Ĩlíyã 'i, ãzí rĩ jọ kí Yẽrẽmíyã 'i jõku nábḩ̃ ãlu la 'bã ãzí.”
15 Zḭ kî, “Wó ĩmi rú rĩ gá ĩmi jọ la ma ã'di 'i yã?”
16 Sḩ̃mọ́ŋḩ̃ Pétẽrõ umvi, “Mi Kúrísĩtõ 'i, Ãdróŋá ídri rĩ 'bã Ngọ́pḭ 'i.”
17 Yẹ́sṹ umvi, “Mi drḩ̃ḷẹ́ba rú Sḩ̃mọ́ŋḩ̃ Yónã ngọ́pḭ, ã'dusĩku 'bá i'da míní ḭjọ́ 'dĩ nĩ ku, wó má Átẹ́pḭ 'bṹ gá rĩ 'i.
18 Ãzíla ájọ míní, Pétẽrõ mi írã, ma mụ kãṇḭsã mádrḩ̃ sḭlé írã 'dĩ drḩ̃ gá, ãzíla drã 'bã ũkpó icó ĩ'di ndẽlé ku.
19 Ma kḩ̃fṹngṹwã Sṹrṹ 'Bṹ gá rĩ drḩ̃ kí fẽ mídrḩ̃, ãko míní umbélé ṹnọ́kṹ gá 'dâ cí rĩ ála vâ umbé la 'bṹ gâlé cí, ãzíla ãko míní ayụlé ṹnọ́kṹ gá 'dâ rá rĩ ála ayụ la 'bṹ gâlé rá.”
20 Ḭjọ́ 'dĩ agá Yẹ́sṹ itré 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí 'bã lũ kí 'bá ãzí ní 'i Kúrísĩtõ 'i rĩ gá ku.

Yẹ́sṹ i'da drã ĩ'didrḩ̃ 'bã ḭjọ́
(Mãrákõ 8:31—9:1; Lṹkã 9:22-27)

21 I'dójó ṹ'dṹ 'dã sĩ mụjó drḩ̃ḷẹ́ gâlé ru Yẹ́sṹ i'dó ḭjọ́ jọlé 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní, “Ma mụ Yẽ̃rṹsãlẹ́mṹ gâlé drḩ̃ cḭlé ḭjọ́ wẽwẽ rú kî sĩ 'bá ĩyõ kí drḩ̃ gá, ãtalo ãmbogo, ãzíla imba'ba ãzḭ́táŋá Mṹsã drḩ̃ kí imbálépi rĩ 'badrḩ̃. Ãzíla kí áma 'dḭ rá ãzíla ṹ'dṹ na rĩ sĩ ála áma inga ídri rú.”
22 Pétẽrõ rụ ĩ'di selé bṹlṹ gá, ãzíla i'dó uzálé drḩ̃ la gá jọ ĩ'diní, “Úpí lẽ 'bã adru 'dĩ 'bã áni ku, ḭjọ́ 'dĩ 'bã idé ru mí rṹ ku.”
23 Yẹ́sṹ uja ru jọ Pétẽrõ ní, “Mí ĩdã mi áma ũngúkú gâlé Sĩtánĩ! Mi írã kúmũ rĩ rú mání, ími ásḭ́ gá ḭjọ́ Ãdróŋá drḩ̃ 'dáyụ, wó rá la mi ḭjọ́ ũrã 'bá 'bá.”
24 Yẹ́sṹ jọ dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní, “'Bá ãzí drĩ lẽ áma vú bĩlé rá lẽ 'bã gã ru úmgbé, 'bã 'dụ mũsãlá'bã ĩ'didrḩ̃ gá rĩ 'i, ãzíla 'bã ãbĩ áma vú.
25 Ã'dusĩku 'bá drĩ lẽ ídri ĩ'didrḩ̃ gá rĩ palé nĩ, ĩ'di ãvi la rá, wó 'bá ídri ĩ'didrḩ̃ gá rĩ ãvĩlépi áma ḭjọ́ sĩ rĩ la ḭsṹ la rá.
26 'Bá la ũyá íngõ ḭsṹ ĩ'dinî drĩ ṹnọ́kṹ 'dụ pírí ãko ĩ'di ãni la rú, drḩ̃ la gâ sĩ ãvĩ ĩ'di 'bã ídri rá? Jõku 'bá la ã'du idé sĩ ídri ĩ'didrḩ̃ ufujó vúlé?
27 Ã'dusĩku Ngọ́tḩ̃ 'Bádrḩ̃ la mụ amṹlé dḩ̃zã Átẹ́pḩ̃ drḩ̃ trũ, mãlãyíkã ĩ'didrḩ̃ abe, ãzíla ĩ'di mụ 'bá ãlu-ãlu ũfẽlé ḭjọ́ ĩ'di 'bã idélé rĩ kí vú sĩ.

28 Ájọ ĩminí ḭjọ́ mgbã, ĩmi ãzí pá tulépi ú'dî'da 'dâ 'dĩ icó kí drã ãjḭ́ 'bḭ̃lé 'dĩ sĩ ndre
kí Ngọ́tḭ 'Bádrḭ 'bã amṵ́ŋá sṵ́rṵ ĩ'didrḭ agá ku la ku.”

17

Yẹ́sṵ̃ 'bã gbíyã uja ru ndú
(Mãrákõ 9:2-13; Lṵ́kã 9:28-36)

1 Ṵ'dṵ́ ázíyá 'bã vúlé gá Yẹ́sṵ̃ 'dụ Pétẽrõ, Yãkó'bõ, ãzíla Yõhánã Yãkó'bõ 'bã ádrḭ́pḭ
ĩ'di be, agụ kí 'bé ãzo la sḭ gá, kí dó sĩ 'dãá á'dṵ̃sĩ.
2 'Bé sḭ gá 'dãá Yẹ́sṵ̃ gbíyã uja ru kí drḭ̃lẹ́ gá 'dãá ndú. Mẹ́lẹ́tḭ la dḭ̃ cécé ḭ̃tṵ́ áni, ãzíla
ĩ'di 'bã bõngó uja kí ru imve rú dḭ̃zã áni.
3 Cọtḭ 'dãá Mṵ́sã kí Ĩlíyã be * i'dá kí drḭ̃lẹ́ gá, kí ḭjọ́ jọ agá Yẹ́sṵ̃ be.
4 Pétẽrõ jọ Yẹ́sṵ̃ ní, “Úpí, ĩ'di múké ãmaní u'ájó 'dâ. Ídrĩ lẽ la rá, ma ĩminí bṵ́rṵ́jọ́
kí sḭ na, ãlu rĩ míní, ãzí rĩ Mṵ́sã ní, ãzí ãlu rĩ Ĩlíyã nî.”
5 Pétẽrõ 'bã drĩ ḭjọ́ jọ agá 'dĩ gá 'dâ, ṵ̃rṵ́'bṵ̃ imve dḭ̃lépi dḭ̃-dḭ rĩ aku kí cí, ãzíla ṵ́'dṵ́kọ́
ãfũ ala gâlé jọ, “'Dĩ mâ Ngọ́pḭ mání lẽlé ambamba rĩ, má u'á ãyĩkõ sĩ ĩ'di ḭjọ́ sĩ. Ĩmi
are ĩ'di tḭ.”
6 'Bá Yẹ́sṵ̃ 'bã imbálé rĩ kí mụ ṵ́'dṵ́kọ́ angálépi 'bṵ̃ gâlé 'dĩ arelé 'bo, idé kí ṵ̃rḭ̃ sĩ,
'be kí ru vṵ̃rṵ́ ãzíla su kí tḭ vṵ̃rṵ́.
7 Yẹ́sṵ̃ amṵ́ ĩ'ba rṵ́ 'dõlé aló kí ãzíla jọ, ĩ'baní “Ĩmi angá ụrụgá ĩmi idé ṵ̃rḭ̃ sĩ ku.”
8 Kí mụ ãngũ ndrelé ụrụgâlé, ndre kí 'bá ãzí ku Yẹ́sṵ̃ ace ĩ'ba abe á'dṵ̃sĩ.
9 Ĩ'baní asḭ agá 'bé sḭ gâlé, Yẹ́sṵ̃ itré kí jọ, “Ĩlũ jõ ḭjọ́ ĩmĩ ndrelé 'dĩ kí 'bá ãzí ní ku
kpere Ngọ́tḭ 'Bádrḭ 'bã angá agá drã agâlé ráká.”
10 'Bá Yẹ́sṵ̃ 'bã imbálé rĩ zḭ kí ĩ'di, “Ímbá'bá ãzḭ́táŋá Mṵ́sã drḭ kí imbálépi rĩ jọ kí
Ĩlíyã 'bã amṵ́ drḭ̃drḭ ráká la ã'du ḭjọ́ sĩ yã?”
11 Yẹ́sṵ̃ umvi ĩ'baní, “Ḭjọ́ mgbã sĩ Ĩlíyã la amṵ́ drḭ̃drḭ ãzíla ĩ'di ãko pírí kí itú bábá
ráká.
12 Wó ájọ ĩminí, Ĩlíyã amṵ́ bãsĩ 'bo, ãzíla nḭ̃ kí ĩ'di ku, wó idé kí ĩ'di rṵ́ ḭjọ́ cécé ĩ'baní
lẽlé rĩ áni. Gẹ̃rḭ̃ ãlu 'dĩ sĩ Ngọ́tḭ 'Bádrḭ la vâ mụ drḭ̃ cḭlé kí drḭ gá.”
13 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ vã kí ĩ'di ḭjọ́ jọ Yõhánã Bãbṵ̃tḭzḭ̃ fẽlépi rĩ drḭ gá íni.

Yẹ́sṵ̃ adrí ngọ́tḭ úríndí ũnzí trũ rĩ
(Mãrákõ 9:14-29; Lṵ́kã 9:37-43a)

14 Yẹ́sṵ̃ kí mụ ãgõlé 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe ũ'bí 'ba rṵ́ 'dõlé 'bo, ágọ́bḭ ãzí amṵ́
ãja tḭ́lé ãvṵ̃jó Yẹ́sṵ̃ pálé gá ãzíla jọ,
15 “Úpí, índre drĩ mâ ngọ́pḭ 'bã ízákĩzã, ĩ'di ãyánĩ 'bá u'bélépi ãzíla nzilépi ũnzí rĩ
trũ. Ãyánĩ la ãzí rĩ sĩ ĩ'di 'be ḭ̃yḭ agá jõku ãcí agá.
16 Má ají ĩ'di 'bá míní imbálé rĩ 'badrḭ, wó icó kí ĩ'di adrílé ku”
17 Yẹ́sṵ̃ umvi ĩ'baní, “Ĩmi 'bá ã'ḭ̃táŋâ kóru 'dĩ! Ĩlẽ má u'á ĩmi abe ṵ́'dṵ́ íngõpí. Ĩlẽ
áta ĩmi ṵ́'dṵ́ sḭ yã? Mí ají ngọ́tḭ má rṵ́ 'dõlé.”
18 Yẹ́sṵ̃ za drḭ̃ la gá ũkpó sĩ, ãzíla úríndí ũnzí ãfũ dó ngọ́tḭ agâlé rá, adrí dó sĩ cọtḭ
sáwã 'dã sĩ.
19 Vúlé vúlé ru 'bá Yẹ́sṵ̃ 'bã imbálé 'dĩ amṵ́ kí ĩ'di rṵ́ 'dõlé 'dĩ sĩ ĩ'di á'dṵ̃sĩ, ãzíla zḭ
kí ĩ'di, “Ãma icó úríndí ũnzí drolé ãmvé ku la ã'du sĩ yã?”
20 Yẹ́sṵ̃ umvi ĩ'baní, “Ã'dusĩku ĩmĩ ã'ḭ̃táŋá were, ma ĩminí ḭjọ́ mgbã jọ, ĩdrĩ tá adru
ã'ḭ̃táŋâ trũ wereŋá ru hãrãdálḭ̃ ífí áni, ĩmi tá jọ la 'bé 'dĩ ní, ‘Ímụ ãngũ 'dĩ gá 'dâ, 'dã
gâlé ãzíla ĩ'di mụ ãngũ 'dã gâlé rá.’ Ãko ãzí icólépi ĩmi ndẽlépi idé agá rá la 'dáyụ. [

* **17:3** *Mṵ́sã kí Ĩlíyã be* ándrá kí drḭ̃lẹ́ 'bá Yãhṵ́dḭ 'badrḭ ĩ'bã kí ḭjọ́ 'bãlé ãmbógó ru rĩ kî. Úfẽ ándrá ãzḭ́táŋá kí Mṵ́sã drḭ, ãzíla Ĩlíyã ĩ'di nábḭ̃ ãzí ãmbógó la.

21 Úríndí ũnzí 'dĩ 'bã áni rĩ la fũ rá la Ãdróŋá zịŋá sĩ ãzíla íná gãjó najó úmgbé rĩ sĩ.”] †

Yẹ́sṹ nze ị̃jọ́ drã ĩ'didrḩ̃ drḩ̃ gá ḩ̃dḩ̃
(Mãrákõ 9:30-32; Lụ́kã 9:43b-45)

22 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ kí mụ amụ́lé ãngũ ãlu gá Gãlḭ́lḩ̃ gá 'bo, Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, “Ála mụ Ngọ́tḩ́ 'Bádrḩ̃ fẽlé mẹ́lẹ́ mbelé 'bá 'badrḩ́.
23 'Bá kí mụ ĩ'di 'dịlé rá, ụ́'dụ́ na vúlé gá, ála mụ ĩ'di ingalé ídri 'bá drãlépi rá rĩ kí drĩdríŋĩ gá.” 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ acá kí ũcõgõ rú.

Mũsọ́rọ̃ 'belé lḩ́cọ́ Ãdróŋá drḩ̃ gá rĩ

24 Yẹ́sṹ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí abe kí mụ acálé Kãpẽrẽ̃nãwụ́mḩ̃ gá 'bo, 'bá mũsọ́rọ̃ lḩ́cọ́ Ãdróŋá drḩ̃ gá rĩ tralépi rĩ amụ́ kí Pétẽrõ rụ́ zḩ kí ĩ'di, “Ímbápḩ ĩmidrḩ̃ la mũsọ́rọ̃ lḩ́cọ́ Ãdróŋá drḩ̃ gá rĩ 'be rá yã?”
25 Pétẽrõ umvi, “'Ẽ, ĩ'di 'be la rá.”
Pétẽrõ lã mụ filé jó Yẹ́sṹ 'bã adrujó rĩ agâlé 'bo, Yẹ́sṹ jọ ḩ́jọ́ drḩ̃drḩ̃ zḩ ĩ'di, “Mí ũrã íngoní, Sḩ̃mọ́ñḩ̃? 'Bá ũpi rú ũ̃nọ́kụ́ drḩ̃ gá 'dĩ kí mũsọ́rọ̃ tra 'bá ĩ'badrḩ̃ 'badrḩ́ yã jõku 'bá ãmḩ́yọ́ŋá ru rĩ 'badrḩ́ yã?” ‡
26 Pétẽrõ umvi, “'Bá ãmḩ́yọ́ŋá ru rĩ 'badrḩ́.” Yẹ́sṹ jọ ĩ'diní ḩ́jọ́ 'dĩ sĩ, “'Bá sụ́rụ́ drḩ̃ kí ũnze kí rá.
27 Wó lẽ ãfẽ 'bá 'dĩ 'baní ásḩ́ ãzá ku, ímụ mĩrĩ Gãlḭ́lḩ̃ gâlé í'be gõ̃lḩ̃ŋá ḩ̃yḩ́ agâlé. Ḩ̃'bḩ mî a'bélé drḩ̃drḩ̃ rĩ ínzḩ̃ tḩ la, mi séndẽ sílĩvã rú la ḩsụ́ tḩ la gá. Í'dụ séndẽ 'dã 'i ãzíla ífẽ ĩ'badrḩ̃lé mũsọ́rọ̃ ãmadrḩ́ mí be rĩ kî rú.”

18

'Bá ãmbógó ndẽlépi Sụ́rụ́ 'Bṹ gá rĩ agá rá rĩ
(Mãrákõ 9:33-37; Lụ́kã 9:46-48)

1 Ḩ̃tụ́ 'dã sĩ 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ amụ́ kí ĩ'di rụ́ 'dõlé zḩ kî, “'Bá ãmbógó ru Sụ́rụ́ 'Bṹ gá rĩ agá rĩ ã'di 'i?”
2 Yẹ́sṹ umve ngọ́tḩ́ŋá ĩmbíráŋá la, 'bã ĩ'di pá tulé kí drĩdríŋĩ gá.
3 Yẹ́sṹ jọ, “Ma ĩminí ḩ́jọ́ mgbã jọ, lẽ ĩmi uja ĩmi anzḩ́ níríŋá kí áni ráká ĩmi fi Sụ́rụ́ 'Bṹ gá rĩ gá ĩndõ. Jõ íni ku, ĩmi icó filé Sụ́rụ́ 'Bṹ gá rĩ agâlé ku.
4 Ḩ̃jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ru irilépi vũ̃rụ́ cécé ngọ́tḩ́ŋá ĩmbíráŋá 'dĩ áni rĩ ãmbógó ru Sụ́rụ́ 'Bṹ gá rĩ agá nĩ.
5 “Ãzíla 'bá ngọ́tḩ́ŋá 'dĩ áni rĩ 'bã ãzí ãlu la ã'ḩ̃lépi áma rụ́ sĩ rĩ, ã'ḩ̃ ma 'i.
6 Wó 'bá ãzí drĩ ngọ́tḩ́ŋá ĩmbíráŋá áma ã'ḩ̃lépi rĩ fẽ ḩ́jọ́ ũnzí idélé, ĩ'di múké la írã ãná 'ḩ̃jọ́ ãmbógó kpakụ rĩ umbéjó imbe la gá ĩ'di 'bejó ḩ̃mvụ́jó mĩrĩ kḩ́rḩ́ rĩ agá.
7 “Cãndí ũ̃nọ́kụ́ ní ãko fẽlépi la 'bá 'bã idé kí ḩ́jọ́ ũnzí sĩ! Ãko 'dĩ kí bãsĩ amụ́ rá, wó cãndí 'bá fẽlépi la ḩ́jọ́ 'dĩ 'bã idé kí ru rĩ nî.
8 Ími drḩ̃ jõku ími pá drĩ ími fẽ ḩ́jọ́ ũnzí idélé nĩ, íga ĩ'di rá í'be ĩ'di mí rụ́ 'dâ rá. Ĩ'di múké míní fijó ídri gá drḩ̃ jõku pá trũ ãlu sĩ, ndẽ ími 'bejó ãcí ukólépi ku rĩ agá drḩ̃ ḩ̃rḩ̃ trũ jõku pá ḩ̃rḩ̃ trũ rĩ rá.
9 Ãzíla ími mḩ́fḩ̃ drĩ ími fẽ ḩ́jọ́ ũnzí idélé nĩ, ínze ĩ'di 'belé mí rụ́ 'dâ rá. Ĩ'di múké míní fijó ídri gá mḩ́fḩ̃ ãlu sĩ ndẽ míní adrujó mḩ́fḩ̃ trũ ḩ̃rḩ̃ sĩ ími 'bejó ãcí ukólépi ku rĩ agá rĩ rá.

---

† **17:21** Vásĩ 21 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tḩ sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí ĩ'di “fụ́tḩ̃-nôtĩ” rú, ã'dusĩku ĩ'di ándrá bụ́kũ̃ Ãdróŋá drḩ̃ Gḩ̃rḩ́kḩ̃ tḩ sĩ ídu drḩ̃drḩ̃ rĩ kí agá 'dáyụ. ‡ **17:25** *Mũsọ́rọ̃* 'dĩ 'bá amụ́lépi amụ̃ rĩ kí 'be la nĩ adru 'bá ãngũ 'dḩ́pḩ́ka rú rĩ kí ku.

Ị́jọ́ u'bélé kãbĩlõ ãvĩlépi rĩ sĩ rĩ
(Lṵ́kã 15:3-7)

10 “Ĩndre drĩ, lẽ ĩmi ide anzị́ nírí 'dĩ 'bã ãzí kí ku. Ã'dusĩku ájọ ĩminî mãlãyíkã anzị́
'dĩ 'badrị́ 'bṵ̃ gâlé rĩ kí pá tu má Átẹ́pị́ drį̃ḷẹ́ gá ṵ́'dṵ́ pírí kí ị́jọ́ sĩ. [
11 Ã'dusĩku Ngọ́tị́ 'Bádrį̃ amṵ́ 'bá ãvĩlépi rá rĩ kí ndrṵ̃lé palé.] *
12 “Mí ũrã íngoní? Ágọ́bị́ ãzí kãbĩlõ trũ túrú ãlu la 'bã kãbĩlõ ãlu rĩ drĩ ãvĩ rá, ĩ'di
kãlị́ úrômĩ drį̃ úrômĩ rĩ kí a'be ĩrí na agá 'bé pá gá 'dâ, ĩ'di mụ ãlu ãvĩlépi rá 'dã ndrṵ̃
trũ ku yã?
13 Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã jọ drĩ ĩ'di ịsṵ́ rá, ĩ'di u'á ãyĩkõ sĩ ambamba ĩ'di 'bã kãbĩlõ ãlu
'dã sĩ ndẽ kãlị́ úrômĩ drį̃ úrômĩ ãvĩlépi ku 'dĩ kí rá.
14 Gẹ̃rį̃ ãlu 'dĩ sĩ, ĩmi Átẹ́pị́ 'bṵ̃ gá rĩ ã'į̃ anzị́ nírí 'dĩ kí 'bã ãzí ãlu la ní ãvĩjó ku.

Mí ádrį̃pị́ į̃jọ́ ũnzí idélépi mí rṵ́ rĩ

15 “Mí ádrį̃pị́ drĩ ị́jọ́ ũnzí idé mí rṵ́, ímụ ĩ'di rų̰̃lé ị́jọ́ ũnzí ĩ'didrị́ gá rĩ i'dajó. Wó ĩmi
itú ị́jọ́ la ĩmi drĩdríŋĩ gá ĩmi sĩ cénĩ. Drĩ ã'į̃ la rá, mí apá mî ádrį̃pị́ vúlé 'bo.
16 Wó drĩ ị́jọ́ mî jọlé rĩ gã úmgbé, í'dụ 'bá ãzí ãlu jõku į̃rį̃ mí be ĩndĩ. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ị́jọ́
átõŋá drį̃ 'bã tu pá sãdínĩ į̃rį̃ jõku 'bá na 'bã kí vú nzelé rĩ sĩ. †
17 Drĩ 'bá 'dĩ kí tị gã arelé úmgbé, mí i'da ị́jọ́ la kãnį̃sã nî ãzíla drĩ ị́jọ́ kãnį̃sã drį̃ gã
arelé úmgbé, 'bã adru míní 'bá Ãdróŋá nį̃lépi ku rĩ rú jõku 'bá mṵ̃sọ́rǫ̃ tralépi rĩ áni.
18 “Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã jọ, ãko ĩminí umbélé ṵ̃nọ́kṵ́ gá 'dâ cí rĩ, ála umbé la 'bṵ̃ gâlé
cí, ãzíla ãko ĩminí trũlé ṵ̃nọ́kṵ́ gá 'dâ rĩ ála trũ la 'bṵ̃ gâlé rá.
19 “Ma vâ jọ la ĩminí į̃dị́, 'bá į̃rį̃ drĩ kí tị icí ãko ãzí zį̣jó ṵ̃nọ́kṵ́ gá 'dâ, má Átẹ́pị́ 'bṵ̃
gá rĩ la idé la rá.
20 Ã'dusĩku 'bá į̃rį̃ jõku 'bá na drĩ kí ru tra ãngũ ãlu gá áma rṵ́ sĩ, 'dãá ma adru ĩ'ba
abe cí.”

Ị́jọ́ u'bélé ãtí'bó 'bá ãzí 'bã ízákĩzã ndrelépi ku rĩ sĩ rĩ

21 'Dã 'bã vúlé gá, Pétẽrõ amṵ́ Yẹ́sṵ̃ rṵ́ 'dõlé zị ĩ'di, “Úpí, ma má ádrį̃pị́ ị́jọ́ izalépi
má rṵ́ rĩ trũ pâlé sị́ yã?”
22 Yẹ́sṵ̃ umvi, “Ájọ míní, adru pâlé ázį̃rį̃ ku, wó kãlị́ ázį̃rį̃ pâlé ázį̃rį̃! †
23 “Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá drị́ gá rĩ ĩ'di cécé úpí rilépi ãtí'bó ĩ'didrį̃ be sĩ málĩ ĩ'di
'bã ịsṵ́lé rĩ kí íngõpí yã rĩ ñjó rĩ áni.
24 Ĩ'diní i'dó agá ĩ'didrį̃ kí lã agá ájí ĩ'di drį̃ḷẹ́ gá ágọ́bị́ ãzí ĩ'di 'bã dẹ́nǫ̃ nalépi tãlãnị́tǫ̃
‡ 10,000 la.
25 Málĩ 'dị́pị́ fẽ ãzị́táŋá sĩ ágọ́bį̃ 'bã mgbã 'i, ũkû 'i, anzị́ kí ãzíla ãko ĩ'di trũ adrujó
cí rĩ kí abe ụzị́lé rá, ĩ'di icójó dẹ́nǫ̃ 'dã kí ũfẽjó ku rĩ sĩ.
26 “Ãtí'bô tį̃ ãja úpî drį̃ḷẹ́ gá, 'bã mãmálá úpî drį̃ḷẹ́ gá, jọ, ‘Mí adru drĩ má be ásị́
į̃gbẹ̃ sĩ, ãzíla ma mî dẹ́nǫ̃ kí ũfẽ vúlé pírí rá.’
27 Úpí ndre ãtí'bó 'dĩ 'bã ízákĩzã, lị dẹ́nǫ̃ 'dĩ kí rá ãzíla a'be dó ĩ'di mụlé rá.
28 “Wó ãtí'bó la mụ fũlé mụlé ãmvélé 'bo, ịsṵ́ ãtí'bó ĩ'di 'bã ãzí ru ĩ'di 'bã dẹ́nǫ̃
nalépi dį̃nárį̃ § túrú ãlu rĩ. Amvu ĩ'di ãzíla i'dó ĩ'di nzilé. Jọ, ‘Mí ũfẽ mâ dẹ́nǫ̃ mî nalé
rĩ 'i.’
29 “Ĩ'di 'bã ãtí'bó ãzí ĩ'di áni rĩ, tį̃ ãja vṵ̃rṵ́ ãzíla 'bã mãmálá ĩ'didrị́, ‘Mí adru ásị́
į̃gbẹ̃ sĩ má rṵ́, ma mî dẹ́nǫ̃ 'dĩ ũfẽ rá.’

---

* **18:11** Vásĩ 11 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tị sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí ĩ'di “fṵ́tį̃-nôtĩ” rú, ã'dusĩku ĩ'di
ándrá bṵ́kṵ̃ Ãdróŋá drị́ Gį̃rį̃́kį̃ tị sĩ ídu drį̃drį̃ rĩ kí agá 'dáyụ. † **18:16** Ãzị́táŋá Amviŋá 19:15 † **18:22** *Kãlị́
ázį̃rį̃ pâlé ázį̃rį̃!* jõku *pâlé kãlị́ ázį̃rį̃ drį̃ ázį̃rį̃!* ‡ **18:24** *Tãlãnị́tǫ̃* ãlu rĩ ĩ'di tãlãnị́tǫ̃ 'bá ãlu ãzị́ ngalépi la 'bã ũyá
ru ũgũgõ ílí mụdrị́ la. § **18:28** *Dį̃nárį̃* ãlu 'dĩ ĩ'di sĩlíngĩ 'bá ãlu 'bã ũyá ũfẽjó ṵ́'dṵ́ ãlu la.

30 “Wó ãtí'bó 'dĩ gã úmgbé, ko drį̃ mụlé ãzíla agụ ágǫ́bį̃ 'belé mãbụ́sų̃ gá kpere
ágǫ́bį̃ la ĩ'di 'bã dẹ́nǫ̃ kí ũfẽ agá.
31 Ãti'bo ãzí rĩ kí mụ ị́jǫ́ 'dã ndrelé 'bo, u'á kí ų̃sų̃táŋá ãmbógó la sĩ, ãzíla mụ kí ị́jǫ́
pírí ru idélépi 'dĩ kí ũlũ̃lé ĩ'bã ãmbógó nî.
32 “Úpí ĩ'didrį̃ gá rĩ umve ĩ'di ĩ'di rụ̃lé, jọ, ‘Mi ãtí'bó ũnzí la, áli̧ dẹ́nǫ̃ mídrį̃ gá rĩ kí
rá ã'dusĩku mî mãmálá 'bãjó má rụ́ rĩ sĩ.
33 Mí icó tá ãtí'bó mî ãzí ru rĩ 'bã ízákĩzã ndrelé ku yã?’
34 Úpí 'bã 'a ve ĩ'diní rá fẽ ĩ'di 'bãlé mãbụ́sų̃ gâ sĩ ĩ'diní cãndí fẽjó kpere ĩ'di 'bã úpí
'bã dẹ́nǫ̃ ĩ'di be rĩ kí ũfẽ agá pírí.
35 “Má Átẹ́pị 'bų̃ gâlé rĩ la mụ ĩmi ãlu-ãlu 'baní ũcõgõ fẽlé 'dĩ 'bã áni ĩmi ãlu-ãlu
drĩ ĩ'di 'bã ádrị́pị trũ ĩ'di ásị gâlé ku rĩ gá.”

19

Ímbátáŋá Yẹ́sų̃ 'bã fẽlé ũkú droŋá drį̃ gá rĩ
(Mãrákõ 10:1-12)

1 Yẹ́sų̃ la mụ ị́jǫ́ 'dĩ kí delé jọ agá 'bo, a'be Gãlị́lį̃ rá, za Yõrĩdánĩ gá 'á ãngũ Yų̃dị́yã
drį̃ agá.
2 'Bá ũ'bí bĩ kí vú la ãzíla adrí dó ĩ'bã 'bá ãyánĩ rú rĩ kí 'dãá.
3 'Bá Fãrĩsáyĩ drį̃ 'bã ãzí amụ́ kí Yẹ́sų̃ ų̃'bį̃lé, zị kí ĩ'di, “Ãzị́táŋá Mụ́sã drį̃ ã'į̃ ágǫ́bį̃
ní ĩ'di 'bã ũkú drojó ị́jǫ́ pịrị sĩ rá yã?”
4 Yẹ́sų̃ umvi ĩ'baní, “Ĩlã ị́jǫ́ ị́jǫ́ sĩlé rĩ agá jọlépi la ándrá i'dóŋá gâlé Ãdróŋá 'bã
ándrá 'bá ágǫ́bį̃ kí ũkú be rĩ ku yã? †
5 Ãdróŋá jọ vâ, ‘Ị́jǫ́ 'dĩ sĩ, ágǫ́bį̃ la mụ ĩ'di 'bã átẹ́pị kí a'belé ãndrẽ be ãzíla kí dó
ru icí ũkú ĩ'didrį̃ be, kí į̃rį̃ trá ru icí acájó ụrụ'bá ãlu rú.’ †
6 Ị́jǫ́ 'dĩ sĩ, adru kí dó 'bá į̃rį̃ ku, wó 'bá ãlu rú. 'Bá ãzí 'bã awa ãko Ãdróŋá 'bã icílé
rĩ kí drĩdríŋĩ̃ nĩ ku.”
7 'Bá Fãrĩsáyĩ drį̃ zị kí Yẹ́sų̃ 'i, “Mụ́sã fẽ ándrá ãzị́táŋá ágǫ́bį̃ ní sĩ wárágã sĩjó ũkû
drojó la ã'du ị́jǫ́ sĩ yã?” †
8 Yẹ́sų̃ umvi ĩ'baní, “Mụ́sã ã'į̃ ándrá ĩminí wárágã sĩjó sĩ ũkú ĩmidrį̃ kí drojó rá la
ásị mbaŋá ĩmidrį̃ gá rĩ sĩ. Wó adru ándrá i'dóŋá gâlé 'dĩ 'bã áni ku.
9 Ájọ ĩminí, 'bá ãzí drĩ ĩ'di 'bã ũkû dro adru ị́jǫ́ ãwų̃ ãni sĩ ku, ãzíla ĩgbã jõ ũkú ãzí
ndú la, ífí la ĩ'di ãwų̃ nga ũkú 'dã be.”
10 'Bá Yẹ́sų̃ 'bã imbálé rĩ jọ kí ĩ'diní, “Ị́jǫ́ ágǫ́bį̃ 'bã ãni ũkú be rĩ drĩ dó adru 'dĩ 'bã
áni, ĩ'di múké ũkú ĩgbãjó ku.”
11 Yẹ́sų̃ umvi, “Adru 'bá pírí kí nga ị́jǫ́ 'dĩ ã'į̃lé la ku, wó lú 'bá ị́jǫ́ 'dĩ fẽjó 'dĩ 'baní
rĩ 'banî.
12 Ã'dusĩku ị́jǫ́ ndú-ndú icó kí fẽlé la 'baní ru ĩgbãjó ku rĩ gá nĩ: ãgọbị ãzí rĩ kí útị
kí ũkpó kóru 'dĩ 'bã áni, ãzí ri kí âco kí acálé ũkpó kóru 'dĩ 'bã áni, ãzí rĩ gã kí ũkú
ĩgbãlé úmgbé Sụ́rụ́ 'Bų̃ gá rĩ 'bã ị́jǫ́ sĩ. 'Bá ị́jǫ́ 'dĩ lẽlépi rá rĩ 'bã idé ĩ'diní lẽlé rĩ áni.”

Yẹ́sų̃ wi sų̃sụ́ anzị 'banî
(Mãrákõ 10:13-16; Lụ́kã 18:15-17)

13 Ụ'dụ́ ãzí sĩ 'bá ají kí ĩ'bã anzị kí Yẹ́sų̃ rụ́ 'dõlé sĩ drį̃ ų̃tį̃jó kí drį̃ gá, ãzíla Ãdróŋá
zịjó ĩ'banî. Wó 'bá Yẹ́sų̃ 'bã imbálé rĩ uzá kí 'bá anzị kí ajílépi rĩ kí drį̃ gá.
14 Yẹ́sų̃ jọ, “Ĩmi a'be anzị nírí 'bã amụ́ kí má rụ́ 'dõlé, ĩmi atrị kí amụ́ŋá gá ku,
ã'dusĩku Sụ́rụ́ 'bų̃ drį̃ 'bá 'dĩ 'bã ãni.”
15 Yẹ́sų̃ la mụ drį̃ ų̃tį̃lé kí drį̃ gá 'bo, 'dãá rĩ sĩ mụ dó drį̃ gá.

† **19:4** Í'dóŋá 1:27; 5:2 † **19:5** Í'dóŋá 2:24 † **19:7** Ãzị́táŋá Amviŋá 24:1-4; Mãtáyõ 5:31

Kãrı̨lẽ kụ́rẹ́nı̨ ru rĩ
(Mãrákõ 10:17-31; Lụ́kã 18:18-30)

16 Ụ'dụ́ ãzí sĩ, ágọ́bı̨ ãzí amụ́ Yẹ́sũ rụ́ 'dõlé zı̨ ĩ'di, “Ímbápı̨, ãko múké mání idélé sĩ ídri ukólépi ku rĩ ı̨sụ́jó rĩ ã'du?”
17 Yẹ́sũ umvi ĩ'diní, “Mi áma zı̨ ãko múké rĩ sĩ la ã'du ı́jọ́ sĩ yã? 'Bá múké cí rĩ lú ãlu. Ídrĩ lẽ filé ídri ukólépi ku rĩ agá rá, ímba ãzı̨́tãŋá kí tã.”
18 Ágọ́bı̨ zı̨, “Ãzı̨́tãŋá íngõ kî?”
Yẹ́sũ umvi, “ ‘Í'dı̨ 'bá ku, ínga ãwũ ku, mí ũgũ ũgũ ku, mí alı̨́ ĩnzõ 'bá ãzí ụrụ'bá gá ku,
19 mí į̃nzı̨́ mí átẹ́pı̨ kí mí ãndrẽ be,’ † ãzíla ‘ílẽ mî jĩránĩ cécé míní ími lẽlé rĩ áni.’ †”
20 Kãrı̨́lẹ̃ jọ ĩ'diní, “Ámba ı́jọ́ 'dĩ kí tã pírí rá. Ãko acelépi mání rĩ ã'du?”
21 Yẹ́sũ umvi ĩ'diní, “Ídrĩ lẽ adrulé ãlá ru, ímụ, mí į̃tų̃ndã ãko mí trũ adrujó rĩ kí pírí ãzíla ífẽ séndẽ la kí 'bá lẽmẽrí rĩ 'banî, mi dó sĩ mụ adrulé málĩ trũ 'bų̃ gâlé. 'Dã 'bã ũngúkú gá, mí amụ́ dó áma vú ãbĩlé.”
22 Kãrı̨́lẹ̃ 'dĩ la mụ ı́jọ́ 'dĩ arelé, ko drı̨́ mụlé cãndí-cãndí ru, ã'dusĩku ĩ'di 'bã adrujó kụ́rẹ́nı̨́ rĩ sĩ.
23 Yẹ́sũ jọ dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ 'baní, “Ma ĩminí ı́jọ́ mgbã jọ, ĩ'di adru ı́jọ́ ũkpó la 'bá málĩ trũ rĩ 'baní fijó Sụ́rụ́ 'Bų̃ gá rĩ agá.
24 Ájọ ĩminí į̃dı̨́, ngãmíyã ní fijó sĩndánĩ į̃ndụ́ gâ sĩ rĩ ĩ'di gbõŋá ru ndẽ 'bá málĩ trũ rĩ ní fijó Sụ́rụ́ Ãdróŋá drı̨́ agá rĩ rá.”
25 'Bá Yẹ́sũ 'bã imbálé 'dĩ kí mụ ı́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé 'dĩ arelé 'bo, u'á kí pírí ũsų̃táŋá ãmbógó la sĩ, zı̨ kî, “Ã'di la ru pa rá rĩ gá nĩ?”
26 Wó Yẹ́sũ ndre dó ãngũ ĩ'ba rų̃lé, jọ ĩ'baní, “'Bá 'bã ũrãtáŋá sĩ rĩ gá ĩ'di ũkpó-ũkpó, wó Ãdróŋâ sĩ rĩ gá ãko ãzí ĩ'di ndẽlépi rá la 'dáyụ.”
27 Pétẽrõ umvi ĩ'diní, “Ãma a'be ãko ãmadrı̨́ kí pírí rá sĩ u'dejó ími vú gâ sĩ. Ãko ãmaní mụlé ı̨sụ́lé ũrǫ̃drı̨́ ru rĩ la mụ adrulé ã'du?”
28 Yẹ́sũ jọ ĩ'baní, “Ma ĩminí ı́jọ́ mgbã jọ, ụ́'dụ́ ãko pírí kí 'bãjó ú'dí rĩ sĩ, 'dĩ ụ́'dụ́ Ngọ́tı̨́ 'Bádrı̨́ 'bã rijó úmvúke ĩ'didrı̨́ dı̨̃zã rú rĩ drı̨́ gá rĩ sĩ, ĩmi áma vú ãbĩlépi 'dĩ, ĩmi vâ mụ rilé úmvúke mụdrı̨́ drı̨́ į̃rı̨́ kí drı̨́ gá, sĩ sụ́rụ́ mụdrı̨́ drı̨́ į̃rı̨́ Įsı̨rayı̨́lı̨́ drı̨́ kí ı́jọ́ lı̨jó.
29 'Bá pírí lı̨́cọ́, jõku ádrı̨́pı̨ka ãzíla ámvọ́pı̨ka, jõku átẹ́pı̨ ãzíla andre, jõku anzı̨ jõku ãngũ a'belépi áma ı́jọ́ sĩ rĩ ála mụ ĩ'baní ãko fẽlé pâlékó túrú. Ála vâ mụ ĩ'baní ídri ukólépi ku rĩ fẽlé.
30 Wó 'bá wẽwẽ rú drı̨̃drı̨́ rĩ kí drụ́zı̨́ acá 'bá vúlé rĩ kî rú, ãzíla 'bá vúlé rĩ kí acá 'bá drı̨̃drı̨́ rĩ kî rú.

20

Íjọ́ u'bélé 'bá ãzı̨́ ngalépi zãbíbũ ámvụ́ agá rĩ kí sĩ rĩ

1 “Sụ́rụ́ 'Bų̃ gá rĩ ĩ'di cécé 'dĩ 'bã áni, ágọ́bı̨́ ãzí cí fũ ų̃'bụ́tı̨nı̨́nı̨́ ãgọbı̨ ãzí kí iyólé ãzı̨́ ngajó ĩ'didrı̨́ zãbíbũ ámvụ́ agá.
2 Ã'ı̨ kí ũfẽjó dı̨̃nárı̨́ ãlu ãzı̨́ ngajó ụ́'dụ́ 'dã sĩ, ãzíla pẽ dó kí tı̨ ãzı̨́ ngalé ĩ'didrı̨́ zãbíbũ ámvụ́ gâlé.
3 “Ãni rú sáwã na gá 'dĩ, fũ mụlé ãmvêlé, ndre 'bá ãzí kí pá utu agá sụ̃ tı̨ gá 'dãá ãzı̨́ kóru.
4 Jọ ĩ'baní, ‘Ĩmụ vâ ãzı̨́ ngalé mádrı̨́ zãbíbũ ámvụ́ gâlé, ãzíla ma mụ ĩmi ũfẽlé ãjẹ̃ múké sĩ rá.’
5 Íjọ́ 'dĩ sĩ, mụ kí dó rá.

† **19:19** Ãfũŋá 20:12-16; Ãzı̨́tãŋá Amviŋá 5:16-20 † **19:19** Lẹ́vı̨́ 19:18

“Sáwã ázíyá gá, ãzíla sáwã úrômĩ gá 'dâ, mụ vâ 'bá kí umve trũ į̃dı̨́ mụlé ãzı̨́ ngalé ĩ'didrı̨́ ámvụ́ agâlé tá drı̨̃drı̨̃ rĩ áni.

6 Ãni rú sáwã mụdrı̨́ drı̨̃ ãlu gá 'dĩ, fũ vâ mụlé ãmvêlé ãzíla ịsụ́ vâ 'bá ãzí kí pá utu agá ãzı̨̂ kóru 'dãá. Zı̨ kí, ‘Ĩmi utu pá 'dâ į̃tụ̂rụ̃ ãzı̨̂ kóru ã'du ı̨́jọ́ sĩ yã?’

7 “Umvi kí, ‘Ã'dusĩku 'bá ãzí ãma iyólépi la yụ.’

“Jọ ĩ'baní, ‘Ĩmụ vâ ãzı̨́ ngalé mádrı̨́ zãbíbũ ámvụ́ agâlé.’

8 “Ĩndró la mụ acálé 'bo, zãbíbũ ámvụ́ 'dı̨́pı̨ jọ 'bá ãmbógó ru ĩ'di 'bã 'bãlé 'bá kí drı̨̃lẹ́ gá rĩ nî, ‘Mí umve 'bá ãzı̨́ ngalépi rĩ kî, ãzíla mí ũfẽ ũyá ĩ'badrı̨̃ kí, i'dójó 'bá tá iyólé vúlé-vúlé 'dĩ kí sĩ cajó kpere 'bá tá drı̨̃drı̨̃ 'dã 'bá rụ́.’

9 “'Bá tá iyólé sáwã mụdrı̨́ drı̨̃ ãlu gá rĩ amụ́ kí ãzíla úfẽ ĩ'baní ũyá pírí dı̨̃nárı̨̃ ãlu-ãlu.

10 'Bá tá iyólé drı̨̃drı̨̃ rĩ kí mụ acálé, ũrã kí ála mụ kí ũfẽlé ãndânĩ íni. Wó ĩ'ba ãlu-ãlu ní úfẽ vâ ũyá dı̨̃nárı̨̃ ãlu-ãlu.

11 Kí mụ ịsụ́lé la 'bo, i'dó kí unulé ámvụ́ 'dı̨́pı̨ bı̨́lẹ́ gá.

12 Jọ kí, ‘'Bá tá iyólé vúlé-vúlé ru 'dĩ nga kí ãzı̨́ lú sáwã ãlu, wó í'bã ãma 'bá tá į̃tụ́ 'bã zãlé, ãnũ ãzı̨́ drı̨̃ 'bã sĩ fijó ãma rụ́ į̃tụ̂rụ̃ rá 'dĩ ĩ'ba abe trũtrũ.’

13 “Wó umvi ĩ'ba ãzí ãlu rĩ ní, ‘Mâ wọ̃rı̨̃, má idé 'bá ãzí ũnzí ku. Mí idé tá ı̨́jọ́ má be ãzı̨́ ngajó dı̨̃nárı̨̃ ãlu sĩ ku yã?

14 Í'dụ mî séndẽ, íko drı̨̃ mụlé. Álẽ 'bá amụ́lépi ãzı̨́ vúlé-vúlé 'dĩ kí ũfẽlé cécé mání ími ũfẽjó rĩ áni.

15 Má icó ı̨́jọ́ mání lẽlé rĩ idélé séndẽ mádrı̨̃ kí sĩ ku yã? Jõku mi mı̨fı̨́ ịnı̨ 'bã má rụ́ mání ãko fẽjó 'bá 'baní rĩ sĩ yã?’ ”

16 Yẹ́sụ̃ de ı̨́jọ́ 'bá 'dĩ abe rĩ ı̨́jọ́ 'dĩ sĩ, “Į̣jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá vúlé rĩ kí mụ adrulé 'bá drı̨̃drı̨̃ rĩ kî, ãzíla 'bá drı̨̃drı̨̃ rĩ kí mụ adrulé 'bá vúlé rĩ kî.”

'Dĩ pâlé na Yẹ́sụ̃ 'bã drã ĩ'didrı̨́ gá rĩ 'bã į̃jọ́ jọjó rĩ
(Mãrákõ 10:32-34; Lụ́kã 18:31-34)

17 Yẹ́sụ̃ 'bã mụ agá Yẹ̃rụ́sãlẹ́mụ̃ gâlé ru 'dĩ gá 'dâ, 'dụ 'bá ĩ'di 'bã imbálé mụdrı̨́ drı̨̃ į̃rı̨̃ 'dĩ kí bụ́lụ́ gá ãzíla jọ ĩ'baní,

18 “Ãma mụ kpere Yẹ̃rụ́sãlẹ́mụ̃ gá, ála mụ Ngọ́tı̨́ 'Bádrı̨̃ fẽlé ũcõgõ ịsụ́lé ãtalo ãmbogo rĩ 'badrı̨́ ãzíla imba'ba ãzı̨́táŋá Mụ́sã drı̨̃ kí imbálépi rĩ kí abe, kí ı̨́jọ́ lı̨ drı̨̃ la gá ĩ'di 'dijó káyĩ rá,

19 ãzíla kí ĩ'di 'dụ fẽlé 'bá Yãhụ́dı̨̃ rú ku rĩ 'badrı̨́ kí ĩ'di ide, kí ĩ'di co, ãzíla kí ĩ'di ipa mũsãlá'bã sı̨ gá. Wó ụ́'dụ́ na vúlé gá ála mụ ĩ'di ingalé ídri!”

Į̣jọ́ Yãkó'bõ ãzíla Yõhánã 'bã ãndrẽ 'bã zı̨lé rĩ
(Mãrákõ 10:35-45)

20 Į̣jọ́ 'dã 'bã ũngúkú gá, Zĩbĩdáyõ 'bã ũkû amụ́ Yẹ́sụ̃ rụ́ 'dõlé, ĩ'di 'bã ngọ́pı̨ka į̃rı̨̃ 'dĩ kí abe, tı̨̃ ãja vụ̃rụ́ Yẹ́sụ̃ drı̨̃lẹ́ gá, zı̨ ı̨́jọ́ ĩ'di tı̨ gâ sĩ mũkẽ ĩ'didrı̨́ gá rĩ ịsụ́jó.

21 Yẹ́sụ̃ zı̨ ĩ'di, “Ílẽ ã'du?”

Umvi Yẹ́sụ̃ ní, “Mí azı̨ mání anzı̨ mádrı̨́ į̃rı̨̃ 'dĩ 'bã ãzí ãlu rĩ ní rijó ími drı̨́ ãndá rĩ gá, ãzíla ãzí rĩ ní rijó ími drı̨́ į̃ı̨́ rĩ gá míní adru agá Úpí ru Sụ́rụ́ mídrı̨̃ agá.”

22 Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'baní, “Ĩnı̨̃ ı̨́jọ́ ĩminí zı̨lé rĩ ã'du yã rĩ ku! Ĩmi icó kópõ ũcõgõ ãni mání mụlé mvụlé rĩ mvụlé ĩndĩ rá yã?”

Umvi kí Yẹ́sụ̃ ní, “'Ẽ, ãma mvụ la rá.”

23 Yẹ́sụ̃ jọ ĩ'baní, “Ãndá, ĩmi mụ kópõ mání mụjó ãko mvụjó ala gá rĩ sĩ ãko mvụlé rá, wó ĩminí rijó áma drı̨́ ãndá rĩ gá ãzíla drı̨́ į̃ı̨́ rĩ gá rĩ adru ũkpó má ãni la ku. Ãngũ 'dĩ áni 'dĩ kí 'bá mâ Átẹ́pı̨ 'bã idélé ĩ'baní 'dĩ 'bã ãni.”

24 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí mụdrḭ̃ 'dĩ kí mụ ḭjọ́ 'dĩ arelé, ũmbã 'de kí agá 'bá ḭ̃rḭ̃ 'dĩ 'banî.
25 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, Yẹ́sṹ umve kí ãngũ ãlu gá, ãzíla jọ, "Ĩnḭ̃ rá 'bá 'bá Yãhṹdḭ̃ rú ku 'dĩ kí drḭ̃ celépi 'dĩ kí úpí ru kí drḭ̃lẹ́ gá ãzíla ĩ'bã drḭ̃lẹ́ ãmbogo rú 'dĩ 'bã ũkpó cí kí drḭ̃ gá.
26 'Dĩ adru ḭjọ́ ĩmi sĩ adrujó ala gá rĩ 'i ku. 'Bá ãzí drĩ lẽ adrulé ãmbógó ru ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá, lẽ 'bã adru ãtí'bó ĩmi ãni,
27 ãzíla 'bá lẽlépi adrulépi drḭ̃drḭ̃ ĩmi agá 'dâ rĩ 'bã adru 'bá ĩmĩ ãtí'bó rú,
28 ḭjọ́ 'dĩ sĩ, Ngọ́tḭ 'Bádrḭ̃ amṹ sĩ ãzḭ̃ ngajó ĩ'diní la ku be la amṹ ãzḭ̃ ngalé 'bá 'banî ãzíla ru ídri fẽjó 'bá ũ'bí kí unzejó."

Yẹ́sṹ adrí 'bá ḭ̃rḭ̃ mḭfḭ̃ kóru la kî
(Mãrákõ 10:46-52; Lṹkã 18:35-43)

29 Yẹ́sṹ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí abe ĩ'bã kí Yẽrḭ́kọ̃ a'be agá 'bá ũ'bí 'de kí ĩ'di vú gâ sĩ.
30 Ḭsṹ 'bá ḭ̃rḭ̃ mḭfḭ̃ kóru la ri kí gẽrḭ̃ tḭ gá 'dãá, kí mụ arelé la Yẹ́sṹ la alḭ nĩ, i'dó kí uzálé, "Dãwṹdḭ̃ ngọ́pḭ! Mí andré ãma ízákĩzã ĩndĩ fô ãmbógó!"
31 'Bá ũ'bí angá kí kí drḭ̃ gá ãzíla jọ kí ĩ'baní 'bã ĩyãŋã kí tú. Wó ri kí dó bãsĩ uzálé rere ũkpó sĩ, "Dãwṹdḭ̃ ngọ́pḭ! Mí andré ãma ízákĩzã ĩndĩ fô ãmbógó!"
32 Yẹ́sṹ tu pá ãzíla umve kî, "Ĩlẽ má idé ĩminí ã'du?"
33 Umvi kí, "Úpí, ãlẽ ífẽ ãmaní ãngũ ndrelé."
34 Yẹ́sṹ ndre ĩ'bã ízákĩzã rá ãzíla aló ĩ'bã mḭfḭ̃ kî, nzḭ̃ kí dó ru rá. Cọtḭ ndre kí dó ãngũ rá ãzíla 'de kí dó vú la gâ sĩ.

21

Yẹ́sṹ fi Yẽrṹsãlẹ́mṹ gá ũkpó trũ
(Mãrákõ 11:1-11; Lṹkã 19:28-40; Yõhánã 12:12-19)

1 Yẹ́sṹ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ abe kí dó mụ calé ãni rú Yẽrṹsãlẹ́mṹ gá ãzíla acá kí tõrọ́mẹ́ Bẽtẽfágĩ gá 'dĩ 'Bé Mḭ̃zẽ̃yḭ̃tṹ 'i rĩ drḭ̃ gá, Yẹ́sṹ pẽ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí tḭ ḭ̃rḭ̃ drḭ̃lẹ́ gâlé.
2 Jọ ĩ'baní, "Ĩmụ tõrọ́mẹ́ ĩmi drḭ̃lẹ́ gá 'dĩ agâlé, cọtḭ ĩmi kãyĩnõ gĩlé cí la ḭsṹ 'dãá mvá be ĩ'di andre gá 'dãá. Ĩmi ãtrũ kí ĩmi ají kí má rṹ 'dõlé.
3 'Bá ãzí drĩ ĩmi zḭ, 'Ĩmi íni ã'du idé yã?' Ĩjọ lú ĩ'diní, 'Úpí lẽ kí nĩ.' Cọtḭ kí ĩmi a'be rá."
4 Ḭjọ́ 'dĩ idé kí ru ḭjọ́ nábḭ̃ Zãkãríyã 'bã jọlé rĩ 'bã acá rú sĩ ĩ'di 'bã kẽjḭ́ gá:
5 "Ĩlũ ḭjọ́ 'bá táwṹnḭ̃ Zḭyọ́nḭ̃ * gá 'dĩ 'baní,
'Ĩndre drĩ! Úpí ĩmidrḭ̃ la amṹ mí rṹ 'dõlé.
Ĩ'di ásḭ̃ ḭ̃gbẹ́ ru,
ãzíla ĩ'di amṹ kãyĩnõmvá sĩ.' " †
6 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé ḭ̃rḭ̃ 'dĩ mụ kí rá ãzíla idé kí cécé tá Yẹ́sṹ 'bã jọlé ĩ'baní rĩ áni.
7 Ají kí kãyĩnõ kí mvâ be, aja kí bõngó ĩ'badrḭ̃ kí ũngúkú la kí gá, 'bã kí Yẹ́sṹ rilé drḭ̃ la gá.
8 'Bá wẽwẽ rú aja kí bõngó ĩ'badrḭ̃ kí gẽrḭ̃ agá, 'bá ãzí 'dĩ tụ kí ife 'bã kénĩ kí agálé ajalé gẽrḭ̃ agá 'dãá.
9 'Bá wẽwẽ rú mụlépi Yẹ́sṹ drḭ̃lẹ́ gá ãzíla ĩ'di vúlé gá 'dĩ kí abe i'dó kí uzálé,
"Hõsánã † Dãwṹdḭ̃ Ngọ́pḭ nî!"
"Ḭcṹ 'bá amṹlépi Úpí 'bã rṹ sĩ rĩ ḭcṹ-ḭcṹ!" †

---

* **21:5** *Zḭyọ́nḭ̃* ĩ'di Yẽrṹsãlẹ́mṹ 'bã rṹ ãzí rĩ 'i. † **21:5** Zãkãríyã 9:9 † **21:9** Ḭjọ́ jọlé *Hõsánã* 'dĩ ĩ'di tḭ Ĩbũrãníyã drḭ̃ sĩ ífí la "Ípa ãma!" Acá dó vâ ḭcṹŋá ḭ̃nzḭ̃táŋá ími rṹ 'bã kụ nĩ rĩ fẽjó rĩ rú; ála vâ ḭsṹ la vásĩ 15 gá. † **21:9** Zãbṹrḭ̃ 118:26

“Hõsánã 'bã adru ụrụgá!”
10 Yẹ́sṹ la mụ filé Yẽrṹsãlẹ́mṹ gâlé 'bo, táwṹnḭ̃ ãmbógó 'dĩ ga tré 'bá 'bã úzáŋá sĩ.
'Bá zḭ kí, “'Bá 'dĩ ã'di 'i?”
11 'Bá ũ'bí 'dĩ umvi kí, “'Dĩ nábḭ̃ Yẹ́sṹ angálépi Nãzẽrẹ́tḭ̃ ãngũ Gãlḭ́lḭ̃ gá rĩ 'i.”

Yẹ́sṹ 'bã adrujó lḭcọ́ Ãdróŋá drḭ̃ gá rĩ
(Mãrákõ 11:15-19; Lṹkã 19:45-48; Yõhánã 2:13-22)

12 Yẹ́sṹ fi lḭcọ́ Ãdróŋá drḭ̃ agá adro 'bá ãko ĩgbãlépi, ãzíla ḭ̃tṹndãlépi 'dãá 'dĩ kí pírí
ãmvé. Uze méjã 'bá séndẽ ufulépi 'dĩ 'badrḭ̃ kí ãzíla kpọ́kpọŋá 'bá ãmámũ ḭ̃tṹndãlépi
rĩ 'badrḭ̃ kí abe vṹrṹ,
13 ãzíla jọ ĩ'baní, “Ḭ́jọ́ Ãdróŋá drḭ sĩlé rĩ jọ, ‘Jó mádrḭ̃ ála ĩ'di umve jó 'baní áma ã'ḭ́jó
rĩ,’ † wó ĩmi idé dó ĩ'di ‘ṹjḭ́gọ́ ṹgụ'ba 'bã kí sĩ ru ṹzḭ́jó rĩ rú.’ †”
14 'Bá mḭfḭ́ kóru ãzíla 'bá ãcá trũ 'dĩ abe amṹ kí ĩ'di rṹ lḭcọ́ Ãdróŋá drḭ̃ gá 'dõlé, Yẹ́sṹ
adrí kí rá.
15 Wó ãtalo ãmbogo 'dĩ kí imba'ba ãzḭ́táŋá Mṹsã drḭ̃ kí imbálépi 'dĩ abe kí mụ ḭ́jọ́
Yẹ́sṹ 'bã idélé ũniyambamba 'dĩ kí ndrelé ãzíla ḭ́jọ́ anzḭ 'bã kí uzájó lḭcọ́ Ãdróŋá drḭ̃
andre gá, “Hõsánã Dãwṹdḭ̃ Ngọ́pḭ nî!” 'dĩ kí arelé 'bo, acá kí ũmbã rú Yẹ́sṹ nî.
16 Zḭ kí ĩ'di, “Mí are ḭ́jọ́ anzḭ 'dĩ 'bã kí jọlé 'dĩ kí rá yã?”
Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “'Ẽ, ĩlã drĩ,
“ ‘Angájó anzḭ kí tḭ gá ãzíla ũrekeŋá kí tḭ gá,
í'bã ḭcṹŋá ũniyambamba rĩ gá ku yã?’†”
17 Yẹ́sṹ a'be dó kí rá, fũ dó táwṹnḭ̃ ãmbógó rĩ agá rĩ sĩ mụlé Bẽtánĩ gá, ko dó ḭ́nḭ́ 'dã
sĩ 'dãá.

Úlúgó ife 'bã 'ijó rĩ
(Mãrákõ 11:12-14, 20-24)

18 Ṹ'bṹtḭnḭ́nḭ́ ĩ'diní gõ agá vúlé táwṹnḭ̃ ãmbógó rĩ agâlé, ãbḭ́rḭ́ fụ Yẹ́sṹ rá.
19 Gẽrḭ́ gá 'dãá, Yẹ́sṹ 'bã mụ agá ndre úlúgó ife gẽrḭ́ 'bã wókõ ãzí rĩ gá 'dãá, mụ
kpere ala gâlé, wó ḭsṹ ãko ãzí ala gá 'dãá ku lú bḭ́ la á'dṹsĩ. Yẹ́sṹ jọ úlúgó 'dĩ ní, “Lẽ
tá íka ífí ãzí ḭ̃dḭ́ ku.” Cọtḭ úlúgô 'i rá.
20 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé 'dĩ kí mụ ḭ́jọ́ 'dĩ ndrelé, acá kí ṹsṹtáŋá sĩ. Jọ kí úlúgô 'i gbõrú
ã'du sĩ?
21 Yẹ́sṹ umvi, “Ma ĩminí ḭ́jọ́ mgbã jọ, ĩdrĩ adru ã'ḭ̃táŋâ trũ, ĩdrĩ ãbã ku, ĩmi icó lú
ḭ́jọ́ idélé úlúgó ife ụrụ'bá gá 'dĩ idélé á'dṹsĩ ku, wó ĩmi icó jọlé la 'bé 'dĩ ní, ‘Ínze mi,
ímụ ími 'belé mĩrĩ agá,’ wó ĩ'di ru idé rá.
22 Ĩdrĩ ã'ḭ́ la rá, ĩmi ãko ĩminí zḭlé Ãdróŋá drḭ̃lé ĩ'di ã'ḭ̃ŋá sĩ rĩ ḭsṹ rá.”

Ũkpó Yẹ́sṹ drḭ̃ sĩ ãzḭ́ ngajó rĩ zḭjó ĩ'di tḭ gá rĩ
(Mãrákõ 11:27-33; Lṹkã 20:1-8)

23 Yẹ́sṹ la mụ filé lḭcọ́ Ãdróŋá drḭ̃ agâlé, ĩ'di drĩ ímbátáŋá imbá agá 'dĩ agá 'dĩ, ãtalo
ãmbogo rĩ kí 'bá ĩyõ 'bá Yãhṹdḭ̃ rú 'dĩ 'badrḭ̃ kí abe amṹ kí ĩ'di rṹ 'dõlé ĩ'di zḭlé, “Mi
ḭ́jọ́ 'dĩ kí idé ũkpõ íngõ sĩ, ãzíla ã'di fẽ míní ũkpõ 'dĩ nĩ?”
24 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ma vâ mụ ĩmi zḭlé zḭtáŋá ãlu sĩ. Ĩdrĩ áma umvi rá, ma ĩminí
ma ḭ́jọ́ 'dĩ kí idé ũkpõ íngõ sĩ yã rĩ gá rĩ lũ rá.
25 Ĩlũ mání: ũkpõ Yõhánã 'bã bãbṹtḭ́zḭ̃ fẽjó rĩ angá íngõlé? Angá Ãdróŋá drḭ̃ 'bṹ gá
yã jõku 'bádrḭ́?”
'Bá 'dĩ i'dó kí ḭ́jọ́ jọlé kí drĩdríŋĩ gá jọ kí, “Ãma dó umvi la ĩ'diní íngoní, ‘Ãdrĩ jọ la
angá Ãdróŋá drḭ́,’ ĩ'di jọ la, ‘Ĩmi ã'ḭ́ dó Yõhánã ku la ã'du ḭ́jọ́ sĩ yã?’

† **21:13** Ĩsáyã 56:7 † **21:13** Yẽrẽmíyã 7:11 † **21:16** Zãbṹrḭ̃ 8:2

26 Wó ãdrĩ jọ la, ‘Angá 'bá drị’ ãma ũ'bí 'dĩ kí sĩ idé ụ̃rị̃ sĩ, ã'dusĩku kí pírí ã'ị̃ kí
Yõhánã 'i nábị̃ rĩ gá rá.”
27 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, umvi kí dó Yẹ́sụ̃ ní, “Ãnị̃ ku.”
Ịjọ́ 'dĩ 'bã ũngúkú gá, Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'baní, “Má icó vâ ĩminí ũkpõ mání sĩ ịjọ́ 'dĩ kí
idéjó rĩ lũlé ku.”

Ịjọ́ u'bélé anzị ỉrị̃ kí drị̃ gá rĩ

28 Yẹ́sụ̃ jọ, “Ĩmi ũrã íngoní? Ágọ́bị̃ ãzí ãlu ĩ'di 'bã anzị kí ỉrị̃. Mụ drị̃drị̃ rĩ rụ̃lé ãzíla
jọ, ‘Mâ ngọ́pị, ímụ ãzị́ ngalé ámvụ́ zãbíbũ drị̃ agâlé.’
29 “Umvi, ‘Ámụ ku,’ wó vúlé-vúlé ru uja ru ígátáŋá rá ãzíla mụ ámvụ́ gâlé rá.
30 “Ágọ́bị̃ 'dĩ mụ vâ ngọ́pị̃ námbã ỉrị̃ sĩ rĩ rụ́ ãzíla jọ ịjọ́ ãlu 'dã 'bã vúŋá. Ngọ́pị̃
umvi ĩ'diní, ‘Bãbá, ma mụ rá,’ wó mụ ku.
31 “Anzị ỉrị̃ 'dĩ kí agá 'bá ịjọ́ átẹ́pị̃ 'bã jọlé rĩ idélépi rá rĩ íngõ 'i?”
Umvi kí, “Kãyú rĩ 'i.”
Yẹ́sụ̃ jọ ĩ'baní, “Ma ĩminí ịjọ́ mgbã jọ, 'bá mụ̃sọ́rọ̃ tralépi 'dĩ kí ũkú ãwụ́ 'dĩ kí abe
mụ filé Sụ́rụ́ Ãdróŋá drị̃ agá ĩmi drị̃lẹ́ gá ĩminí drị̃drị̃.
32 Ã'dusĩku Yõhánã amụ́ ĩmi rụ́ 'dõlé ĩminí gẹ̃rị̃ ãlá rĩ i'dalé ãzíla ĩmi ã'ị̃ ĩ'di ku, wó
be la rá la 'bá mụ̃sọ́rọ̃ tralépi rĩ kí ũkú ãwụ́ 'dĩ abe ã'ị̃ kí nĩ. Ĩminí táni ịjọ́ 'dĩ kí ndrejó
rá tí, ĩmi uja ásị́ ku ãzíla ĩmi ã'ị̃ vâ ĩ'di ku.

Ịjọ́ u'bélé 'bá ámvụ́ zãbíbũ drị̃ ĩpãngĩsãlépi rĩ kí drị̃ gá rĩ (Mãrákõ 12:1-12; Lụ́kã 20:9-19)

33 “Ĩmi are drị̃ ịjọ́ u'béŋá 'dĩ 'i. Ágọ́bị̃ ãzí sa ándrá ĩ'didrị́ ámvụ́ agá zãbíbũ. Sị bõrõ
aga la gá trộ̃kị̃lịrị, ga 'bụ́ sĩ sụ́ la nzijó la ala gá 'dãá cí, ãzíla sị jó gõrófã rú 'bá ãga la
tẽlépi rĩ ní sĩ ãngũ undréjó cí. Fẽ dó ámvụ̃ 'bá ámvụ́ ĩpãngĩsãlépi rĩ 'badrị́ ãzíla mụ
dó ãcị̃ gá.
34 Áyi zãbíbũ ũtĩjó rĩ la mụ acálé 'bo, pẽ ãti'bo ĩ'didrị̃ kí tị 'bá ámvụ́ ĩpãngĩsãlépi rĩ
'ba rụ̃lé mụjó zãbíbũ 'bã ãka tá ĩ'di ãni rú rĩ kí a'ị̃lé.
35 “'Bá ámvụ́ ĩpãngĩsãlépi rĩ ru kí kí cí, co kí ãlu rĩ cõ-cõ, 'dị kí ãzí rĩ káyĩ, u'bé kí
na la írã sĩ.
36 Pẽ vâ ãti'bo ãzí la kí tị ĩ'ba rụ̃lé, ũ'bí ru ndẽ drị̃drị̃ 'dã kí rá, ãzíla 'bá ámvụ́
ĩpãngĩsãlépi 'dã fẽ kí ĩ'baní ũcõgõ tá drị̃drị̃ 'dã 'baní rĩ áni.
37 Ãsĩjó, pẽ dó ĩ'di 'bã ngọ́pị mgbã rĩ 'bã tị ĩ'ba rụ̃lé, jọ ‘Kí dó mụ mâ ngọ́pị ỉnzị̃lé
rá.’
38 “Wó 'bá ámvụ́ ĩpãngĩsãlépi 'dã kí mụ ngọ́pị ndrelé, jọ kí ịjọ́ kí drĩdríŋĩ gá, ‘'Dĩ
bãsĩ ámvụ́ 'dị́pị 'i. Ĩmi amụ́ lẽ ã'dị kí ĩ'di rá ãzíla ãma dó sĩ ámvụ́ 'dĩ 'dụ ãma ãni la
rú.’
39 'Dụ kí ĩ'di ámvụ́ agá 'dãá 'be kí ĩ'di ãmvé ãzíla 'dị kí ĩ'di rá.
40 “Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ámvụ́ zãbíbũ drị́ gá rĩ 'bã 'dị́pị, drĩ dó amụ́ 'bo, ĩ'di 'bá ámvụ́
ĩpãngĩsãlépi 'dĩ 'baní ã'du idé?
41 “Ãtalo ãmbogo 'dĩ kí 'bá ĩyõ Yãhụ́dị̃ 'badrị́ kí abe, umvi kí, ‘Ĩ'di mụ 'bá ũnzí 'dã
kí ụ'dị́lé rá. Ĩ'di dó ámvụ́ 'dã fẽ 'bá ámvụ́ zãbíbũ drị̃ ĩpãngĩsãlépi icólépi úkõ la ĩ'di
ãni rú rĩ fẽlépi ĩ'diní rá rĩ 'badrị́.’ ”
42 Yẹ́sụ̃ jọ ĩ'baní, “Ĩlã ịjọ́ sĩlé bụ́kụ̃ Ãdróŋá drị̃ agá rĩ ku yã?
“ ‘Írã 'bá jó sịlépi rĩ 'bã kí gãlé úmgbé rĩ
acá adrujó írã ũkpó ụ̃rọ̃drị́ ru sĩ jó 'bã kónã sịjó rĩ rú;
Úpí Ãdróŋá idé ịjọ́ 'dĩ nĩ,
ãzíla ĩ'di ãma mịfị́ gá ịjọ́ ãzí ụ̃sụ̃táŋá ru la.’ †

† **21:42** Zãbụ́rị̃ 118:22-23

43 “Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, álũ ĩminí ála mụ Sụ́rụ́ Ãdróŋá drị̃ 'dụlé ĩmidrị́ 'dâ rá ãzíla ála mụ ĩ'di
fẽlé 'bá ífí mgbã kalépi rĩ 'badrị́. [
44 'Bá a'délépi írã 'dĩ drị̃ gá rĩ la anu nírí-nírí, wó 'bá írã 'dĩ 'bã sĩ a'déjó drị̃ la gá
rĩ la andi kpékpé.”] ‡
45 'Bá ãtalo ãmbogo 'dĩ kí 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ abe are kí ị́jọ́ Yẹ́sụ̃ 'bã u'bélé 'dĩ rá, nị̃
kí cé ála ị́jọ́ jọ kí drị̃ gá.
46 I'dó kí gẽrị̃ ndrũ̃lé sĩ Yẹ́sụ̃ rụjó, wó idé kí ũrị̃ sĩ 'bá ũ'bí kî sĩ, ã'dusĩku ĩ'bã kí ã'ị̃jó
la ĩ'di nábị̃ rĩ sĩ.

22

Ụ̃mụ̃ ãmbógó ũkú bĩŋá drị̃ rĩ
(Lụ́kã 14:15-24)

1 Yẹ́sụ̃ jọ ĩ'baní ị́jọ́ ị́jọ́ u'béŋá sĩ kí imbájó ị̃dị́.
2 “Sụ́rụ́ 'Bụ̃ gá rĩ ĩ'di cécé Úpí ãzí 'bã ru itújó ngọ́pị̃ ní ụ̃mụ̃ ãmbógó ũkú bĩŋá drị̃
'bãjó rĩ áni.
3 Úpí pẽ ãtí'bó ĩ'didrị̃ kí tị mụlé 'bá tá umvelé ụ̃mụ̃ gá rĩ 'baní lũlé la 'ba amụ́ kí dó
ụ̃mụ̃ gá 'dõlé, wó gã kí amụ́lé úmgbé.
4 “Pẽ vâ ãtí'bó ãzí rĩ kí tị ị̃dị́ ãzíla jọ, ‘Ĩlũ 'bá tá umvelé 'dã 'baní má idé dó ãkónã
bábá 'bo. Má ụlị́ mánị̃gọ́ kí tị use-use rĩ kí abe ãko pírí kí dó bábá. Ĩmi amụ́ dó ụ̃mụ̃
gá 'dõlé.’
5 “'Bá umvelé 'dã 'bã kí ásị́ ị́jọ́ kí umvejó 'dã drị̃ gá ku ãzíla mụ kí ĩ'bã ãzị́ gá ãzí rĩ
mụ ĩ'di 'bã ámvụ́ gá ãzí rĩ ĩ'di 'bã ãko kí ị̃tụ̃ndã trũ
6 'Bá ãzí rĩ rụ kí ãtí'bó kí colé cõ-cõ ãzíla ụ'dị́ kí ãzí rĩ kí rá.
7 Ị́jọ́ 'dĩ fẽ Úpí ásị́ ve ũnzí, pẽ ãsĩkárĩ ĩ'didrị̃ kí tị 'bá 'bá ụ'dị́lépi 'dã kí ụ'dị́lé rá ãzíla
ivé táwụ̃nị̃ ĩ'badrị́ 'dã ãcí sĩ.
8 “Úpí umve dó ãtí'bó ĩ'didrị̃ ãzí rĩ kí ãzíla jọ ĩ'baní, ‘Ụ̃mụ̃ mádrị́ ũkú bĩjó rĩ dó
bábá, wó 'bá tá mâ umvelé rĩ kí ásị́ 'bãjó ku rĩ sĩ ụ̃mụ̃ icó dó ĩ'baní ku.
9 Ú'dî'da ĩmụ dó gẽrị̃ agâ sĩ ãzíla ĩmi umve 'bá pírí ĩminí ịsụ́lé rĩ kí ũ'bí ru ụ̃mụ̃ gá
'dõlé.’
10 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãtí'bó mụ kí dó gẽrị̃ kí agá ãmvêlé ãzíla atrá kí 'bá pírí ĩ'baní icólé ịsụ́lé
rĩ kí, 'bá múké rĩ kí 'bá ũnzí rĩ abe; ãzíla jó ụ̃mụ̃ drị̃ ga tré 'bá sĩ.
11 “Úpí fi dó mụlé ãmụ́ kí undrélé ãzíla ndre ágọ́bị́ ãzí ãlu bõngó ụ̃mụ̃ ũkú bĩŋá drị̃
sụ̃lépi ku la
12 Zị ĩ'di, ‘Wọ̃rị́’ mí afí 'dõlé bõngó ụ̃mụ̃ drị̃ kóru íngoní ru? Ágọ́bị̃ umvi ị́jọ́ ãzí ku.
13 “Úpí jọ dó ãtí'bó ĩ'didrị̃ 'baní, ‘Ĩmi umbé drị́ la kí pá abe, ãzíla ĩ'be ĩ'di ãmvé
ãngũ ịnị agá.’ Ãngũ 'dã gâlé ĩ'di ụ̃lụ́lụ́ u'béŋá ãzíla sĩ naŋâ trũ.”
14 Yẹ́sụ̃ de ị́jọ́ jọ, “Ála 'bá ũ'bí kí umve, wó ála 'bá were kí ũpẽ áyụ.”

Zịtáŋá mụ̃sọ́rọ̃ 'beŋá drị̃ gá rĩ
(Mãrákõ 12:13-17; Lụ́kã 20:20-26)

15 'Dã 'bã vúlé gá 'bá Fãrĩsáyĩ drị̃ mụ kí rá ãzíla mụ kí ị́jọ́ itúlé sĩ Yẹ́sụ̃ tị gá ị́jọ́ mbãjó
zịtáŋá sĩ.
16 Ãpẽ kí dó 'bá ĩ'baní imbálé rĩ kí tị ãzíla 'bá Hẽródẽ ãtị̃lépi ũpĩ ĩ'didrị̃ agá rĩ kí
abe jọ kí, “Ímbápị, ãnị̃ cé mi ị́jọ́ mgbã rĩ jọ. Mi ị́jọ́ mgbã Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ drị̃ gá ị́jọ́
imbá 'bá 'banî áyụ, mí así ị́jọ́ 'bá 'ba kí ũrãlé drị̃ la gá rĩ sĩ ku, ã'dusĩku í'bã ásị́ 'bá
'bã úmgbó drị̃ gá ku.
17 Ílũ drĩ ãmaní, mí ũrã íngoní? Ãzị́táŋá ãmadrị̃ ã'ị̃ ãmaní mụ̃sọ́rọ̃ 'bejó Kãyĩ̃sárĩ̃*

‡ **21:44** Bụ́kụ̃ Ãdróŋá drị́ ídu rĩ 'bã ãzí kí agá vásĩ 44 ĩ'di yụ.
* **22:17** *Kãyĩ̃sárĩ̃* ĩ'di rụ́ fẽlé úpí Rụ́mị̃ gá rĩ 'banî rĩ 'i.

ní rá yã jõku yụ?”
18 Yẹ́sṹ 'bã ị́jọ́ ũnzí ĩ'baní itúlé rĩ nj̃jó cé rĩ sĩ, jọ, “Ĩmi 'bá mũlũmbẽ rú 'dĩ! Ĩmi áma
tị ũmbã ã'du ị́jọ́ sĩ yã?
19 Ĩmi i'da drĩ mání dj̃nárj̃ ayúlé sĩ mṹsọ́rọ̃ 'bejó 'dĩ 'i!”
Ají kí ĩ'diní dj̃nárj̃
20 ãzíla zị kî, “Í'dá 'dĩ kí ãko sĩ lé drj̃ la gá 'dĩ abe kí ã'di ãni yã?”
21 Umvi kí, “Úpí Kãyj̃sárj̃ ãni,” Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, “Wó ĩfẽ ãko Úpí Kãyj̃sárj̃ drj̃ Úpí
Kãyj̃sárj̃ drj̃ Ãdróŋá drj̃ Ãdróŋá drj̃.”
22 'Bá 'dĩ kí mụ ị́jọ́ 'dĩ arelé u'á kí ṹsṹtáŋá sĩ ãzíla abe kí Ĩ'di mụ kí rá.

Zị́táŋá 'bá drãlépi rá rĩ la angá ídri rá yã rĩ

23 Ṹ'dṹ ãlu 'dã sĩ 'bá Sãdũkáyõ rú jọlépi la 'bá angá ídri rú ku rĩ 'bã ãzí amṹ kí
zị́táŋâ trũ Yẹ́sṹ rú.
24 Jọ kí Ímbápị, “Mṹsã jọ ándrá, 'bá ãzí drĩ drã anzị kóru, lẽ ádrj̃pj̃ 'bã fi ãwṹzj̃ 'dã
sĩ anzị tị́jó ádrj̃pj̃ drãlépi rá 'dã nî.
25 “'Bá ãzí kí ándrá ádrj̃pị gá ázj̃rj̃ kí u'á agá ãma agá 'dâ. Kãyú rĩ ĩgbã ũkú ãzíla
uja drãlé anzị kóru, a'be ãwṹzj̃ ádrj̃pj̃ nî.
26 Ị́jọ́ ãlu 'dĩ idé vâ ru ádrj̃pj̃ j̃rj̃ rĩ rṹ, na rĩ rṹ, ãzíla ãsj̃jó 'bá ázj̃rj̃ 'dĩ kí ụrụ'bá gá
pírí.
27 Ãsj̃jó rĩ gá ũkû drã dó.
28 Ú'dî'da rĩ gá, ṹ'dṹ 'bá drãlépi rá rĩ 'bã kí mụjó angájó ídri rĩ sĩ, ũkû la adru ã'di
ãni? Ã'dusĩku 'dụ kí pírí ĩ'di ũkú ru rá 'dĩ.”
29 Yẹ́sṹ umvi kí, “Ĩmi ãvĩ rá. Ĩnj̃ ị́jọ́ sĩlé bṹkṹ Ãdróŋá drj̃ agá rĩ ku, ãzíla ĩnj̃ vâ ũkpõ
Ãdróŋá drj̃ ku.
30 Ã'dusĩku drṹzj̃ 'bá drãlépi rĩ drĩ kí angá ídri, kí adru cécé mãlãyíkã 'bṹ gá rĩ kí
áni 'bá ĩgbã kí ru ku.
31 Wó 'bá drãlépi rá rĩ 'bã angájó ídri rĩ drj̃ gá ĩlã drĩ ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã jọlé ĩminí rĩ ku
yã? Jọ,
32 ‘Ma Ãdróŋá Ịbụrahịmṹ drj̃ 'i, Ĩsákã drj̃ 'i, ãzíla Yãkó'bõ drj̃ 'i.’ † Ĩ'di Ãdróŋá 'bá
ídri rĩ 'badrj̃ adru 'bá drãlépi rá rĩ 'badrj̃ 'i ku.”
33 'Bá ũ'bí kí mụ ị́jọ́ 'dĩ arelé u'á kí ímbátáŋá ĩ'didrj̃ sĩ ṹsṹtáŋá sĩ.

Ãzj̃táŋá ãmbógó rĩ
(Mãrákõ 12:28-34; Lṹkã 10:25-28)

34 'Bá Fãrĩsáyĩ drj̃ kí mụ arelé la Yẹ́sṹ umbé 'bá Sãdũkáyõ drj̃ kí tị cí, atrá kí ru ãlu.
35 Ĩ'ba ãzí ãlu 'bá ãzj̃táŋá imbálépi la amṹ Yẹ́sṹ ṹ'bj̃lé zị́táŋá sĩ.
36 Zị ĩ'di, “Ímbápị ãzj̃táŋá ãmbógó ãndânĩ rĩ íngõ 'i?”
37 Yẹ́sṹ umvi, “ ‘Ílẽ Úpí Ãdróŋá mídrj̃ ími ásj̃ pírí sĩ, ími ídri pírí sĩ ãzíla ími ásj̃sj̃ŋá
pírí sĩ.’ †
38 'Dĩ ãzj̃táŋá ãmbógó ãndânĩ ãzíla ị́jọ́ ũkpó rĩ.
39 Ị́jọ́ j̃rj̃ ũkpó cécé 'dĩ áni rĩ: ‘Ílẽ mî jĩránĩ cécé míní ími lẽlé rĩ áni.’ †
40 Ãzj̃táŋá Mṹsã drj̃ kí ãzíla ímbátáŋá nábj̃ 'badrj̃ tu kí pá ãzj̃táŋá j̃rj̃ 'dĩ kí drj̃ gá.”

Yẹ́sṹ zị Fãrĩsáyĩ kí Kúrísĩtõ 'i ĩ'di ã'di 'i
(Mãrákõ 12:35-37; Lṹkã 20:41-44)

41 'Bá Fãrĩsáyĩ drj̃ 'bã kí drĩ ru tra agá ãlu 'dĩ gá 'dâ, Yẹ́sṹ zị kî,
42 “Ĩmi ị́jọ́ ũrã Kúrísĩtõ drj̃ gá íngoní? Ĩ'di drj̃lẹ́ ã'di drj̃ 'i yã?”

† **22:32** Ãfũŋá 3:6 † **22:37** Ãzj̃táŋá Amviŋá 6:5 † **22:39** Lẹ́vj̃ 19:18

Umvi kí, “Ĩ'di drĩlẹ́ Dãwụ́dĩ drĩ 'i.”
43 Zị kî, “Drĩ dó adru 'dĩ 'bã áni, Úríndí Ãlá rĩ fẽ dó Dãwụ́dĩ ní ĩ'di umvelé ‘Úpí’ 'i
la ã'du ịjọ́ sĩ?
44 “ ‘Úpí Ãdróŋá jọ Úpí mádrĩ nî:
“Íri áma drị ãndá gá 'dâ,
kpere máni mẹ́rọ́'bá mídrĩ kí
'bã agá ími pálé gá.” ’ †
45 Dãwụ́dĩ drĩ dó Kúrísĩtõ umve ‘Úpí 'i,’ icó adrulé drĩlẹ́ Dãwụ́dĩ ãni íngoní ru?”
46 'Bá ãzí ãlu icólépi Yẹ́sũ umvilépi rá la 'dáyụ, ãzíla i'dójó ụ́'dụ́ 'dã sĩ kpere drĩ gá
'bá ãzí lẽlépi ĩ'di zĩlépi zịtáŋá ãzí sĩ la yụ.

23

Yẹ́sũ li Fãrĩsáyĩ kí bĩlẹ́ ĩndụ́ 'bá ãzĩtáŋá imbálépi rĩ abe
(Mãrákõ 12:38-39; Lụ́kã 11:43, 46; 20:45-46)

1 Ịjọ́ 'dã kí ũngúkú gá, Yẹ́sũ jọ ịjọ́ ũ'bí ru tralépi 'dĩ 'baní 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe:
2 “Ímbá'bá ãzĩtáŋá Mụ́sã drĩ kí imbálépi rĩ kí 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ abe 'dụ kí ũkpõ sĩ
ãzĩtáŋá Mụ́sã drĩ imbájó.
3 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ịjọ́ pírí ĩ'baní jọlé rĩ kí ĩmi idé kî, ĩbĩ vâ kí vú. Wó ĩmi idé jõ ịjọ́ ĩ'baní
idélé rĩ kí ku, ã'dusĩku idé kí ịjọ́ ĩ'baní ũlũlé rĩ kí ku.
4 'Bá 'dĩ kí ãzĩtáŋá ãnzị icólé vú ũbĩlé ku la kí ũ'bã 'bá kí drĩ gá, wó icó kí ãzĩtáŋá
'dĩ kí vú ũbĩlé ãluŋá la ku.
5 “Ãko pírí ĩ'baní idélé rĩ kí kí kí idé úndre rú sĩ kî: kí ịjọ́ sĩlé rĩ 'bã vásĩ kí umbé
mmgbọ rú kí drị gá, ãzíla kí andreko gá kí vâ bõngó sũ ãzo rú ãndânĩ,
6 lẽ kí rilé ũmũ gá ãngũ 'bá ĩnzĩlé ĩnzĩ rĩ 'bã kí rijó ãngũ Ãdróŋá ĩnzĩjó rĩ gá rĩ kí
agá:
7 lẽ kí úzị kí ĩnzĩtáŋá sĩ ãngũ sụ̃ drĩ agá, ãzíla úmve kí ‘Rábĩ 'i.’ *
8 “Wó lẽ úmve ĩmi ‘Rábĩ,’ 'i ku ã'dusĩku ãmbógó ĩmidrĩ ãlu ãzíla ĩmi pírí cécé ádrịpị
ãni.
9 Lẽ ĩmi umve 'bá ãzí ‘Átẹ́pị’ rú ũnọ́kụ́ drĩ gá 'dâ ku, ã'dusĩku Átẹ́pị ĩmidrĩ ãlu ãzíla
ĩ'di 'bũ gá.
10 Ãzíla lẽ ûmve ĩmi ‘ímbápị’ 'i ku ã'dusĩku Ímbápị ĩmidrĩ ãlu 'dĩ Kúrísĩtõ 'i.
11 'Bá ãmbõgõ sĩ ĩmi agá ãndânĩ rĩ la adru ãtí'bó ĩmidrĩ.
12 'Bá pírí ru 'bãlépi ãmbógó ru kí drĩ sĩ 'dĩ kí ála kí isé vũrụ́, wó 'bá ru malépi fụ́
'dĩ kí ála kí 'bã ãmbógó ru.”

Yẹ́sũ lị ịjọ́ mũlũmbẽ ĩ'badrĩ drĩ gá
(Mãrákõ 12:40; Lụ́kã 11:39-42, 44, 52; 20:47)

13 “Ũcõgõ ĩmidrị ĩmi imba'ba ãzĩtáŋá Mụ́sã drĩ kí imbálépi ãzíla 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ,
ĩmi 'bá mũlũmbẽ rú la! Ĩmi Súrụ́ 'Bũ gá rĩ tị ũpĩ 'bá kí mẹ́lẹ́tị gá 'dĩ. Ĩmi ãmgbã rĩ fi
kí ku, ãzíla ĩmi ã'ị 'bá lẽlépi filépi rĩ 'baní filé ku. [
14 Ũcõgõ ĩmidrị ĩmi imba'ba ãzĩtáŋá Mụ́sã drĩ kí imbálépi ãzíla 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ,
ĩmi 'bá mũlũmbẽ rú la! Ĩmi lịcọ́ ãwụ́zị 'badrĩ kî ra ãzíla ĩmi ĩmi icé Ãdróŋá ã'ĩŋá ãzo
rĩ sĩ. Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ála ĩminí pángá ũkpó la fẽ.] †
15 “Ũcõgõ ĩmidrị ĩmi imba'ba ãzĩtáŋá Mụ́sã drĩ kí imbálépi ãzíla 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ,
ĩmi 'bá mũlũmbẽ rú la! Ĩmi acị ãngũ pírí gâ sĩ 'bá ãlu ujajó ĩmi rụ́, drĩ dó acá ĩmi áni
Yãhụ́dĩ rú 'bo, ĩmi ĩ'di uja 'bá ãcí ukólépi ku rĩ ãni la rú pâlé ĩrĩ.

---

† **22:44** Zãbụ́rĩ 110:1 * **23:7** *Rábĩ* 'dĩ 'bã ífí “Ímbápị.” † **23:14** Vásĩ 14 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tị sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí ĩ'di “fụ́tĩ-nôtĩ” rú, ã'dusĩku ĩ'di ándrá bụ́kũ Ãdróŋá drị Gĩrị́kĩ tị sĩ ídu drĩdrĩ rĩ kí agá 'dáyụ.

16 “Ũcõgõ ĩmidrı̨, ĩmi drı̨̃lę̣ mı̨fı̨ kóru 'dĩ! Ĩmi jọ la, ‘'Bá drĩ ũyõ na jó Ãdróŋá drı̨ sĩ,
ı́jọ́ ãzí 'dáyụ; wó 'bá drĩ ũyõ na gólũdĩ jó Ãdróŋá drı̨ agá rĩ sĩ, ũyõ ĩ'didrı̨ 'dã umbé
ĩ'di cí.’
17 Ĩmi 'bá mı̨fı̨ ãsãlépi cí ũndũwã kóru 'dĩ! Ã'du ãmbógó ru nĩ: gólũdĩ 'i jõku jó
Ãdróŋá drı̨ gólũdĩ 'bãlépi ãlá ru rĩ?
18 ‘Ĩmi vâ jọ la, 'bá drĩ ũyõ na ãlĩtárĩ sĩ, ı́jọ́ ãzí 'dáyụ; wó 'bá ãzí drĩ ũyõ na ãwã'dĩfô
'bãlé drı̨ la gá rĩ sĩ, ũyõ ĩ'didrı̨ 'dã umbé ĩ'di cí.’
19 Ĩmi 'bá mı̨fı̨ ãsãlépi cí ũndũwã kóru 'dĩ! Ã'du ãmbógó ru nĩ: ãwã'dĩfô 'i jõku
ãlĩtárĩ ãwã'dĩfô 'bãlépi ãlá ru rĩ 'i?
20 Įjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ũyõ nalépi ãlĩtárĩ sĩ rĩ na ũyõ ĩ'di sĩ ãzíla ãko pírí drı̨ la gá rĩ kí sĩ.
21 Ãzíla 'bá vâ ũyõ nalépi jó Ãdróŋá drı̨ sĩ rĩ na ũyõ ĩ'di sĩ ãzíla 'bá u'álépi ala gá rĩ
sĩ.
22 'Bá ũyõ nalépi 'bṵ̃ sĩ rĩ na ũyõ úmvúke Ãdróŋá drı̨ sĩ ãzíla 'bá rilépi drı̨ la gá rĩ
sĩ.
23 “Ũcõgõ ĩmidrı̨ ĩmi imba'ba ãzı̨táŋá Mṵ́sã drı̨ kí imbálépi ãzíla 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ,
ĩmi 'bá mũlũmbẽ rú la! Ĩmi ãko ãlu mụdrı̨ drı̨ tẹ́bı̨ 'bã sĩ ngṵ̃jó vĩrĩ, tẹ́bı̨ ı̨nı̨ 'dĩ abe.
Wó ĩmi ı́jọ́ mgbã use ãzı̨táŋá drı̨ 'dĩ kí gã ngalé úmgbé, ı́jọ́ lı̨jó pı̨rı̨-pı̨rı̨, ásı̨ ı̨̃gbẹ̃, ãzíla
ã'ı̨táŋá abe, múké la lẽ ĩmi idé ı́jọ́ 'dĩ kí pírí rá, lẽ ĩmi a'be ãzí la idéŋâ kóru ku.
24 Ĩmi drı̨̃lę̣ mı̨fı̨ kóru 'dĩ! Ĩmi cécé 'bá údrániŋá urélépi ãko ĩmĩ mvụlé rĩ agá rá,
wó ĩmi ãnãkpá use ngãmíyã áni rĩ mvụlépi tilépi la pírí agá rĩ áni.
25 “Ũcõgõ ĩmidrı̨ ĩmi imba'ba ãzı̨táŋá Mṵ́sã drı̨ kí imbálépi ãzíla 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ,
ĩmi 'bá mũlũmbẽ rú la! Ĩmi cécé 'bá kópõ ãzíla sãánĩ 'bã ụrụ'bá ãmvélé ru rĩ ũjĩlépi
ãlá ru, wó agâlé ru ĩga tré rọ̃mmgbọ́ sĩ ãzíla ĩndrã sĩ.
26 Ĩmi 'bá Fãrĩsáyĩ rú mı̨fı̨ ãsãlépi cí 'dĩ! Ĩmi adru 'bá kópõ kí 'a ũjĩlépi sãánĩ abe
ráká, ũngúkú la kí ũjĩlépi ãlá ru ĩndõ rĩ kí áni.
27 “Ũcõgõ ĩmidrı̨ ĩmi imba'ba ãzı̨táŋá Mṵ́sã drı̨ kí imbálépi ãzíla 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ,
ĩmi 'bá mũlũmbẽ rú la! Ĩmi ají ĩmi ı̨̃nádrı̨̃ gbãlé ı̨́mvı̨ sĩ 'dĩ kí áni, ãmvélé-ãmvélé ru
kí i'dá ũniamba rú, wó agâlé ru ga kí tré 'bá ãvũ 'bã ĩfãkã kí sĩ ãko ŋmalépi rá 'dĩ kí
abe.
28 Ĩmi vâ cécé 'dĩ 'bã áni ĩndĩ: ãmvélé-ãmvélé ru ĩmi i'dá 'bá 'baní 'bá mgbã rú, wó
agâlé ru ĩga tré mũlũmbẽ sĩ ãzíla izatáŋá abe.
29 “Ũcõgõ ĩmidrı̨ ĩmi imba'ba ãzı̨táŋá Mṵ́sã drı̨ kí imbálépi ãzíla 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ,
ĩmi 'bá mũlũmbẽ rú la! Ĩmi ı̨̃nádrı̨̃ kí sı̨ nãbı̨ya 'baní, ãzíla ı̨̃nádrı̨̃ 'bá ãlá rĩ 'badrı̨ kí
idé ũniyambamba rú ĩndĩ.
30 Ãzíla ĩmi jọ la, Ãdrĩ ándrá u'á agá ṵ́'dṵ́ ãmã áyı̨́pı̨ka 'badrı̨ 'dã sĩ, ãma icó ándrá
filé ãma icílé ĩ'ba abe sĩ nãbı̨ya kí ãrí asujó ku.
31 Įjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi i'da dó ĩmi cénĩ ĩmi 'bá nãbı̨ya kí ụ'dı̨́lépi rĩ 'bã anzı̨ kî.
32 Ĩmụ drı̨ gá ãzı̨-ũnzí ĩmĩ áyı̨́pı̨ka 'bã kí i'dólé rĩ kí dejó.
33 “Ĩmi ı̨̃nı̨̃, ĩmi ı̨̃nı̨̃ gala'bá ru rĩ 'bã anzı̨ rú 'dĩ! Ĩmi icó apálé ı̨jọ́ lı̨lé ãcí ukólépi ku
rĩ drı̨ sĩ ku.
34 Įjọ́ 'dĩ sĩ, ma ĩminí nãbı̨ya kí tı̨ pẽ ãzíla 'bá ũndũwã rú ãzíla ímbá'bá kí abe. Ĩmi
ãzí rĩ kí ụ'dı̨́ ãzíla kí ipa mũsãlá'bã sı̨ gá, ãzí rĩ kí ĩmi kí co kũrũbáyĩ sĩ ãngũ Ãdróŋá
ı̨̃nzı̨̃jó rĩ kí agá, ãzíla ĩmi ãzí rĩ kí vú adro táwṵ̃nı̨̃ kí agâ sĩ.
35 Įjọ́ 'dĩ íni la 'bá pírí ı̨jô kóru 'dĩ 'bã ãrí asulé ṵ̃nọ́kṵ́ drı̨ gá 'dá rĩ 'bã adru sĩ ĩmi drı̨
gá, i'dójó ãrí 'bá pírí Hãbı̨́lı̨̃ drı̨ sĩ kpere ãrí Zãkãríyã Bãrãkíyã ngọ́pı̨ drı̨ ĩminí 'dı̨lé jó
Ãdróŋá drı̨ kí drĩdríŋĩ gá ãlĩtárĩ be rĩ gá rĩ sĩ.
36 Ájọ ĩminí ı̨jọ́ mgbã drı̨̃lę̣ ú'dî'da 'dĩ kí ı̨jọ́ ru idélépi 'dĩ la kí rụ rá.

37 “Mi Yẽrṹsãlẹ́mṹ Ĩmi 'bá Yẽrṹsãlẹ́mṹ gá 'dĩ! Ĩmi ụ'dị̃ nãbịya kí ãzíla ĩmi u'bé 'bá
Ãdróŋá 'bã tị pẽlé ịjọ́ ũlũlépi ĩminí rĩ kí írã sĩ. Pâlé wẽwẽ rú álẽ tí anzị ĩmidrị̃ kí
atrálé ãngũ ãlu gá, ã'ṹ andre 'bã ã'ṹmváŋá kí tralé ĩ'di 'bã ṹpṹpị́ gá rĩ áni, wó ĩlẽ
mání ĩmi tralé gẽrị̃ ãlu 'dĩ sĩ ku.
38 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá la mụ jó ĩmidrị̃ a'belé rá, jô dó adru ãko ãzí kóru.
39 Ájọ ĩminí, i'dójó ãndrũ kpere drị̃ gá, ĩmi icó áma ndrelé ĩdị́ ku kpere ĩmĩ jọ agá
la: ‘Ịcṹ 'bá amṹlépi Úpí 'bã rṹ sĩ rĩ ịcṹ-ịcṹ!’ †”

24

Ícétáŋá ṹ'dṹ ãsĩjó rĩ 'badrị̃
(Mãrákõ 13:1-2; Lṹkã 21:5-6)

1 Yẹ́sṹ 'bã lịcọ́ Ãdróŋá drị̃ a'be agâ sĩ mụjó 'dĩ gá 'dâ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ amṹ kí
ĩ'di drị̃ ujalé ịjọ́ jó Ãdróŋá drị̃ 'bã sịŋá drị̃ gá.
2 Umvi ĩ'baní, “Ĩmi icó ãko 'dĩ kí ndrelé rá, ájọ ĩminí ịjọ́ mgbã írã 'dĩ 'bã ãzí ãlu icó
adrulé ãngũ ĩ'di 'bã sĩ adrujó rĩ gá ku, kí ãlu-ãlu la u'de vũ rṹ.”
3 Yẹ́sṹ 'bã drĩ ri agá 'Bé Mĩzẽyịtṹ drị̃ gá 'dãá 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ amṹ kí ĩ'di rṹ
'dõlé á'dṹsĩ ãzíla jọ kí, “Ílũ ãmaní ịjọ́ 'dĩ kí pírí ru idé ã'dungá rĩ, ãzíla ícétáŋá mî
amṹjó rĩ la adru ã'du ãzíla ṹ'dṹ ãsĩjó rĩ.”
4 Yẹ́sṹ umvi, “Ĩmi adru mịfị̃ trũ 'bá ãzí 'bã ulé ĩmi ku.
5 'Bá ũ'bí kí drṹzị́ amṹ áma rṹ sĩ, jọjó la, ‘Ma bãsĩ Kúrísĩtõ 'i,’ ãzíla kí mụ 'bá ũ'bí
kí ulélé.
6 Ĩmi mụ ã'dị̃ arelé ãzíla ịjọ́ arelé ã'dị̃ drị̃ gá ĩmi idé jõ ṹrị̃ sĩ ku. Ịjọ́ 'dĩ 'bã áni rĩ 'bã
idé kí ru rá, wó 'dĩ adru drĩ ṹ'dṹ ãsĩjó rĩ 'bã acáŋá ku.
7 Sṹrṹ kí ru 'dị sṹrṹ ãzí rĩ be, ãzíla ũpĩ la angá ũpĩ ãzí rĩ 'dịlé. Rílẽ la 'de ãngũ gá
ãzíla ũyãkĩyã la adru ãngũ ũ'bí gá vũ drị̃ gá 'dâ.
8 Ịjọ́ ru idélépi 'dĩ kí pírí cécé ngọ́tị̃ tĩŋá 'bã ãzá 'bã i'dójó rĩ áni.
9 “'Bá kí ĩmi rụ fẽlé ũcõgõ ịsṹlé, ãzíla kí ãzí rĩ kí ụ'dị̃ rá, ã'dusĩku áma ịjọ́ sĩ sṹrṹ
pírí kí ĩmi ngṹ ũnzí.
10 Ṹ'dṹ 'dã sĩ 'bá ũ'bí kí ã'ĩtáŋá a'be rá, ãzíla kí ru mẹ́lẹ́ mbe ãzíla kí ru ngṹ kí
drĩdríŋĩ gá cénĩ-cénĩ rú.
11 Ãzíla nãbịya ĩnzõ rú 'dĩ kí ãfũ wẽwẽ rú 'bã wẽwẽ rú kí uléjó.
12 Ịjọ́ ũnzí 'bã gajó ãngũ drị̃ gá tré rĩ sĩ, 'bá wẽwẽ rú 'bã lẽtáŋá kí ịgbẹ rá.
13 Wó 'bá pá tulépi ũkpó ru kpere ãsĩŋá gá rĩ la ru pa rá.
14 Ịjọ́ mgbã Sṹrṹ 'Bṹ gá rĩ drị́ 'dĩ ála ũlũ la ṹnọ́kṹ drị̃ gá 'dâ ịjọ́ vú nzejó sṹrṹ pírí
'banî, ãzíla 'dã 'bã vúlé gá ṹ'dṹ ãsĩjó rĩ la dó acá ĩndõ.
15 “Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ĩdrĩ ‘ãko lịkĩ̃ ajílépi 'bá 'baní sĩ drị̃ cịjó’ † ándrá nábĩ̃ Dãníyẹ́lĩ̃ 'bã jọlé,
ndre pá tu agá ãngũ ãlá jó Ãdróŋá drị̃ agá ('bá ịjọ́ lãlépi rĩ 'bã vã ịjọ́ 'dĩ 'bã ífí),
16 'bá u'álépi Yṹdịyã gá rĩ lẽ 'ba apá kí 'bé sị́ gá.
17 Lẽ 'bá jó ĩ'didrị̃ sị́ gá rĩ 'bã asị́ vṹrṹ fijó jó agâlé sĩ ãko ãzí a'dṹjó ĩ'diní jó ĩ'didrị̃
agâlé ku. 18 'Bá ámvṹ agâlé rĩ lẽ 'bã gõ vúlé mụlé bõngó a'dṹlé ku.
19 Ṹ'dṹ 'dã sĩ ũkú 'a trũ ãzíla ũrekeŋá undrulépi rĩ 'bã ũcõgõ la adru íngoní yã!
20 Ĩmi ã'ị̃ Ãdróŋá 'i lẽ ṹ'dṹ apájó rĩ 'bá adru áyi uzogó drị̃ ãngũ ĩ̃gbẽ̃ jõku Sãbátũ sĩ
ku. †
21 Ã'dusĩku ũcõgõ ãmbógó la mụ adrulé jõ drĩ ídu ṹnọ́kṹ 'bã i'dóŋá gâlé kpere
ãndrũ yụ la, ãzíla icó adrulé 'dĩ 'bã áni ãmbógó ru ĩdị́ ku.

† **23:39** Zãbṹrị̃ 118:26 † **24:15** Dániyẹ́lĩ 9:27; 11:31; 12:11 † **24:20** Mãrákõ 13:18

22 Úpí Ãdróŋá drĩ tá ụ́'dụ́ 'dã kí isé agá ãlı̨́ŋá ru ku, 'bá ãzí icó tá ru palé ku. Wó ı̨́jọ́
'bá ũpẽlé rĩ 'badrı̨̃ sĩ Ãdróŋá la mụ ụ́'dụ́ 'dã kí isélé ãlı̨́ŋá ru.
23 “Ụ́'dụ́ 'dã sĩ 'bá ãzí drĩ jọ la, ‘Índre Kúrísĩtõ ĩ'di 'dõ gá 'dõ.’ Jõku, ‘Ĩ'di gápi 'dã,’
Ĩmi ã'ı̨̃ ı̨́jọ́ 'dã ku.
24 Ã'dusĩku Kúrísĩtõ ĩnzõ rú ãzíla nãbı̨ya ĩnzõ rú rĩ kí ãfũ ãzíla kí ícétáŋá ãmbógó
la kí idé ãzíla tálí kí abe sĩ 'bá ũpẽlé rá 'dĩ kí uléjó drĩ tá icó rá rĩ gá.
25 Ĩndre álũ ĩminí ı̨́jọ́ 'dĩ ídu rú 'dĩ sĩ ı̨̃tụ́ la acá drĩ ku.
26 “Jõku, 'bá ãzí drĩ lũ la míní, ‘Índre, ĩ'di ãmvé kõtórõ agá ásé agâlé 'dã’ ímụ lé
ku, jõku drĩ kí jọ la, ‘Índre, zı̨̃ ru jó agá 'dõ!’ Mí ã'ı̨̃ ku.
27 Ã'dusĩku Ngọ́tı̨ 'Bádrı̨̃ cécé ãvi 'bã nĩjó ndrí 'bũ agá 'dâ i'dójó ı̨̃tụ́ 'bã ãfũ agá kpere
ı̨̃tụ́ 'bã 'de agá rĩ áni.
28 “Ãngũ 'bá ãvũ 'bã adrujó rĩ gá, 'dãá núgúnúke kí ru tra nĩ.

Ngọ́tı̨ 'Bádrı̨̃ 'bã amụ́ŋá
(Mãrákõ 13:24-27; Lụ́kã 21:25-28)

29 “Cọtı̨ ũcõgõ ụ́'dụ́ 'dã agá rĩ kí vúlé gá, Ãdróŋá la fẽ
“ ‘Į̃tụ́ la ru uja ı̨nı̨ ru,
ĩmbá icó dı̨̃lé ku,
ãzíla lẽlẽgó kí zõ angájó 'bũ gâlé,
ãzíla ũkpó 'bũ agá ũlí agá rĩ kí ála kí aya-ayâ.’ †
30 “Ụ́'dụ́ 'dã sĩ ícétáŋá Ngọ́tı̨ 'Bádrı̨̃ la i'dá 'bũ agá 'dãá, sụ́rụ́ pírí ũnọ́kụ́ drı̨̃ gá rĩ
kí ũlụ́lụ́ u'bé áwáŋâ trũ ũrı̨̃ sĩ. Kí dó Ngọ́tı̨ 'Bádrı̨̃ ndre amụ́ agá ũrụ́'bũ drı̨̃ gá 'bũ gá
'dãá, ũkpõ trũ ãzíla dı̨̃zã ãmbógó la trũ.
31 Ãzíla ĩ'di mãlãyíkã ĩ'didrı̨̃ kí tı̨ pẽ gũká ụ́'dụ́kọ́ mmgbọ la trũ 'bá kí umvejó, ãzíla
kí 'bá ĩ'dĩ ãni ũpẽlé rĩ kí tra angájó ũlí sụ rĩ kí agá, angájó 'bũ 'bã wókõ ãlu ãsı̨̃jó rĩ
gá cajó wókõ ãzí rĩ gá.
32 “Ú'dî'da ĩmi ũnı̨̃ drĩ ı̨́jọ́ angájó úlúgó ife drı̨̃, bı̨́ la drĩ kí i'dó rũlé 'bo, ĩmi dó ní la
rá áyi dó ãni rú.
33 Gẽrı̨̃ ãlu 'dĩ sĩ ĩdrĩ ı̨́jọ́ 'dĩ kí ndre pírí ru idé agá, ĩmi dó nı̨̃ la ĩ'di 'bã ãgõŋá dó ãni
rú bábá kẽjı̨́tı̨ gá 'dĩ.
34 Ma ĩminí ı̨́jọ́ mgbã jọ, 'bá ú'dî'da ídri 'dĩ ukó kí drĩ ku rú ãko 'dĩ kí ru idé kpere
pírí ráká.
35 'Bũ kí ũnọ́kụ́ be kí ukó rá, wó ı̨́jọ́ mádrı̨́ mâ jọlé rĩ icó ukólé ku.

'Bá ãzí ụ́'dụ́ kí nĩlépi sáwã be la yụ
(Mãrákõ 13:32-37; Lụ́kã 17:26-30, 34-36)

36 “'Bá ãzí ãlu ı̨́jọ́ nı̨̃lépi ụ́'dụ́ jõku sáwã 'dĩ la acá ã'du ngá rĩ la yụ, átã mãlãyíkã
'bũ gá rĩ kî jõku Ngọ́pı̨̃ 'i, wó Ãdróŋá Átẹ́pı̨̃ rú rĩ nĩ-nĩ á'dụ̃sĩ.
37 Ngọ́tı̨ 'Bádrı̨̃ 'bã amụ́ŋá gá ı̨́jọ́ kí ru idé cécé ándrá ru idélépi ụ́'dụ́ Núwã ngá rĩ
sĩ rĩ áni.
38 Ã'dusĩku ụ́'dụ́ 'dã sĩ ı̨sụ́ ı̨̃yı̨́ ãmbógó 'bá kí ı̨mvụ́lépi rĩ tı̨́ drĩ ku rú, 'bá ri kí ãko
nalé ãzíla ãko mvụlé, ũkú ĩgbãlé ãzíla ũkú rĩ kí ágó rụlé ídu rĩ áni, kpere ụ́'dụ́ Núwã
'bã fijó mẹ́lı̨̃ agâlé rĩ sĩ;
39 wó nı̨̃ kí ã'du ı̨́jọ́ la ru idé nĩ yã rĩ gá ku, kpere ı̨̃yı̨́ ãmbógó rĩ 'bã amụ́ agá ãzíla
ĩ'diní kí ı̨mvụ́ agá pírí. Į́jọ́ 'dĩ bãsĩ mụ adrulé ụ́'dụ́ Ngọ́tı̨ 'Bádrı̨̃ 'bã amụ́ŋá sĩ 'dĩ 'bã
áni.
40 Ãgọbı̨ ı̨̃rı̨̃ kí adru ámvụ́ agá; ãlu rĩ ála 'dụ la rá ãzíla ála ãzí rĩ a'be.
41 Ũkú ı̨̃rı̨̃ kí adru ãná 'ı̨ agá írã sı̨́ gá drı̨́ sĩ; ála ãlu rĩ 'dụ rá ála ãzí rĩ a'be.

† **24:29** Ĩsáyã 13:10; 34:4

42 “Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi adru mịf́ị trũ ã'dusĩku ĩnĩ ṵ'dṵ úpí 'bã amṵ́jó rĩ ku.
43 Ĩnĩ ị́jọ́ 'dĩ múké-múké, lịcọ́ 'dịpị drĩ tá sáwã ṵ̃gṵ́'bá 'bã amṵ́jó ịnị́ sĩ ĩ'di 'bã jó nũjó rĩ nị agá cé la, ĩ'di tá tẽ la mịf́ị mmgbọ sĩ, ícó tá ĩ'di 'bã jô nũlé ku.
44 Ị́jọ́ 'dĩ lẽ ĩmi adru bábá, ã'dusĩku Ngọ́tị́ 'Bádrị̃ la amṵ́ sáwã íngõ sĩ yã rĩ ĩminí ĩ'di nĩjó la ku rĩ sĩ.
45 “Ãtí'bó ũndũwã rú ãzíla ã'ĩ̃táŋâ trũ ãmbógó ĩ'didrị̃ 'bã 'bãlé ãtí'bó ĩ'didrị́ko gá rĩ kí drĩ̃lẹ́ gá, 'bá ĩ'didrị́ko gá rĩ 'baní íná fẽlépi sáwã mgbã rĩ agá rĩ ã'di 'i?
46 Ĩ'di adru ĩ'diní drĩ̃lẹ́ba rú ãmbógó ĩ'didrị̃ drĩ ĩ'di ịsṵ́ ị́jọ́ ĩ'di a'bejó rĩ nga agá.
47 Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã jọ, ĩ'di mụ ĩ'di 'bãlé ãko pírí ĩ'didrị̃ kí drĩ̃lẹ́ gá.
48 Wó ãtí'bó 'dã drĩ adru ũnzí drĩ jọ la ĩ'diní cénĩ-cénĩ rú, ‘Ãmbógó mádrị̃ la u'á sáwã ãzo rú ãngũ 'dã gâlé,’
49 ãzíla i'dó dó ãtí'bó ĩ'di 'bã ãzí ru 'dĩ kí colé cõ-cõ ãzíla i'dó u'álé ãkónã nalé ãzíla ãko mvụlé 'ba íwá mvụlépi ambamba 'dĩ abe.
50 Ãmbógó ãtí'bó 'dã drị̃ la amṵ́ ṵ'dṵ́ ĩ'di 'bã icójó 'bãjó la amṵ́ ku rĩ agá, ãzíla sáwã ĩ'di 'bã adrujó bábá ku rĩ agá.
51 Ãmbógó la ãtí'bó 'dĩ ụlị́ nírí ãzíla ĩ'di ĩ'di 'bã ãngũ 'bá mũlũmbẽ rú rĩ 'badrị̃ agá, 'dã ãngũ sĩ awájó ãzíla sĩ sị́ najó rĩ.

25

Ị́jọ́ u'bélé izonzi mụdrị̃ kí drĩ̃ gá rĩ

1 “Ĩ̃tṵ́ Ngọ́tị́ 'Bádrị̃ 'bã amṵ́jó 'dã sĩ, Sṵ́rṵ́ 'Bṵ̃ gá rĩ la adru ị́jọ́ u'bélé 'dĩ 'bã áni. Izonzi bíkĩrã rú mụdrị́ itú kí ru 'bá ãlu-ãlu tárã trũ sĩ mụjó ị́zị́gọ̃ drị̃ tẽjó.
2 Izonzi tõwú rĩ kí ũndũwã kóru ãzí tõwú rĩ kí ũndũwã rú.
3 Tá ũndũwã kóru 'dĩ 'dụ kí tárã ĩ'badrị̃ kí rá wó tõ kí ãdu ãzí bṵ́lṵ́ gá ku.
4 Tá ũndũwã rú 'dĩ tõ kí tárã ãdu ãzí kí cṵ́pã agá bṵ́lṵ́ gá trũ mụjó ĩndĩ tárã ĩ'badrị̃ abe.
5 Ị́zị́gọ́ 'bã sáwã izajó amṵ́ŋá gá rá rĩ sĩ, izonzi i'dó kí u'delé ṵ'dṵ́ sĩ ãzíla 'be kí ṵ'dṵ́ rá.
6 “Ĩ'di dó mụ calé ịnị́ ágágá, 'bá ãzí i'dó uzálé ṵ'dṵ́kọ́ ụrụgá sĩ, ‘Ĩndre drĩ ị́zị́gọ́ acá 'bo! Ĩfũ mụlé ĩ'di a'ị́lé!’
7 “Izonzi tá mụdrị́ 'dã angá kí dó pírí ụrụgá ĩ'bã tárã kí ãcí idélé.
8 Izonzi tá ũndũwã kóru tõwú 'dã jọ kí ũndũwã rú tõwú 'dã 'baní, ‘Ĩko ãma ãzã tárã ãdu ĩmidrị̃ 'bã ãzí kí sĩ, ã'dusĩku tárã ãmadrị̃ kí dó anṵ́-anṵ̃.’
9 “Umvi kí, ‘Yụ, icó calé ãmaní ĩmi abe pírí ku, rá la ĩmụ ãdu ĩmidrị̃ kí ĩgbãlé ãngũ sĩ ĩ̃tṵ̃ndãjó la rĩ gá.’
10 Wó ĩ'bã kí drĩ mụ agá ãdu ĩgbã agâlé, vúlé 'dõlé ị́zị́gọ́ acá rá. Bíkĩrã tá bábá 'dã fi kí ị́zị́gọ́ trũ ṵ̃mṵ̃ jó ũkú bĩjó rĩ agâlé, ãzíla ṵ̃pị̃ kí dó kẽjị́tị cí.
11 “'Dã 'bã vúlé gá izonzi ãzí rĩ ãgõ kí vúlé 'dõlé jọ kí, ‘Ãmbógó, ãmbógó! Ínzị̃ ãmaní kẽjị́tị fô!’
12 “Wó ãmbógó umvi ĩ'baní, ‘Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã jọ ánị̃ ĩmi ku.’ ”
13 Ị́jọ́ 'dĩ 'bã ũngúkú gá Yẹ́sṵ̃ jọ, “Ĩmi adru mịf́ị trũ ã'dusĩku ĩminí ṵ'dṵ́ jõku sáwã nĩjó ku rĩ sĩ.

Ị́jọ́ u'bélé tãlãnị̃tọ̃ drĩ̃ gá rĩ
(Lṵ́kã 19:11-27)

14 “Gẹ̃rĩ̃ ãlu 'dĩ sĩ, ĩ̃tṵ́ Ngọ́tị́ 'Bádrị̃ 'bã amṵ́jó 'dã sĩ, Sṵ́rṵ́ 'Bṵ̃ gá rĩ la adru ị́jọ́ u'bélé 'dĩ 'bã áni. Ágọ́bị́ ãzí lẽlépi mụlépi ãcĩ̃ gá la umve ĩ'di 'bã ãti'bo kí, fẽ ĩ'di 'bã málĩ kí ĩ'badrị̃.

15 Fẽ ãtí'bó drĩdrĩ rĩ drị tãlãnịtõ * kí tõwú, ãzí rĩ drị fẽ tãlãnịtõ ĩrĩ, ãzíla ãzí rĩ drị
tãlãnịtõ ãlu; úfẽ ĩ'baní ĩ'di ũkpõ 'bá ãlu-ãlu drĩ 'bã vú sĩ. Ágọ́bĩ mụ dó ĩ'di 'bã ãcĩ
gâlé.
16 Ágọ́bị drĩdrĩ tãlãnịtõ fẽjó ĩ'didrị tõwú rĩ mụ cọtị tãlãnịtõ ĩ'didrĩ 'bãlé ãzị ngajó,
ịsụ́ drĩ la gá ũrõdrị ru la kí tõwú.
17 Ágọ́bị tãlãnịtõ fẽjó ĩ'didrị ĩrĩ rĩ, idé vâ ãzí tá drĩdrĩ 'dã drĩ áni, ịsụ́ ũrõdrị drĩ la
gá ĩrĩ.
18 Wó ágọ́bị tãlãnịtõ fẽjó ĩ'didrị ãlu rĩ, mụ tãlãnịtõ úpí ĩ'didrị rĩ drĩ zĩlé vũrụ́ 'bụ́
gá.
19 "Ụ'dụ́ wẽwẽ rú 'bã vúlé gá, úpí ãti'bo 'dã 'badrĩ ãgõ dó vúlé 'dõlé rá, ãzíla umve
dó ãti'bo kí sĩ málĩ ĩ'didrĩ kí kãlãfe lãjó.
20 Ágọ́bị tãlãnịtõ tõwú fẽjó ĩ'didrị rĩ amụ́, ají tãlãnịtõ drĩ la gá tõwú fẽlé ĩ'didrị rĩ
drĩ gá jọ, 'Úpí ífẽ ándrá mádrị tãlãnịtõ tõwú, má ịsụ́ ãzíla kí drĩ la gá tõwú 'dĩ.'
21 "Úpí umvi ĩ'diní, 'Ínga ãzị rá, mi ãtí'bó múké ãzíla ã'ĩtáŋâ trũ la. Mi ã'ĩtáŋâ trũ
ãko wereŋá tãmbajó, ma ími 'bã ãko wẽwẽ rú kí drĩlẹ́ gá, mí afí ãyĩkõ idélé má be!'
22 "Ágọ́bị tãlãnịtõ fẽjó ĩ'didrị ĩrĩ rĩ amụ́ vâ jọ, 'Úpí ífẽ ándrá mádrị tãlãnịtõ ĩrĩ, índre
má ịsụ́ vâ ãzíla kí drĩ la gá ĩrĩ 'dĩ.'
23 "Úpí umvi ĩ'diní, 'Ínga ãzị rá, mi ãtí'bó múké ãzíla ã'ĩtáŋâ trũ la. Mi ã'ĩtáŋâ trũ
ãko wereŋá tãmbajó, ma ími 'bã ãko wẽwẽ rú kí drĩlẹ́ gá, mí afí ãyĩkõ idélé má be.'
24 "Wó ágọ́bị tãlãnịtõ fẽjó ĩ'didrị ãlu rĩ amụ́ vâ jọ, 'Úpí ánĩ rá ími ịjọ́ ũkpó-ũkpó, mi
ãko mî salé ku rĩ lã rá, ãzíla mí ãko ũkũnã ãngũ mî ũri kpẽjó ala gá mi 'i ku rĩ gá.
25 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, má idé mî sĩ ũrĩ sĩ, ámụ tãlãnịtõ mídrị ãlu 'dĩ ĩsĩlé vũrụ́ 'bụ́ gá. Índre
mî ngâ 'dĩ.'
26 "Úpí umvi ĩ'diní jọ, 'Mi ãtí'bó ũnzí la ãzíla ũvú íni la, ínĩ ma ãko mâ salé ku rĩ
kí tra rá, ãzíla ma ũri mâ kpẽlé ma 'i ku rĩ ũkũnã rá rĩ gá ku yã?'
27 Mi ándrá ịjọ́ mgbã sĩ mâ tãlãnịtõ 'bã agá bénge gá, mâ ãgõjó rĩ sĩ ma tá amụ́ agá
anzé agá la ũrõdrĩ trũ.
28 "Úpí jọ ãtí'bó ĩ'didrị ãzí rĩ ní, 'Í'dụ tãlãnịtõ ĩ'didrị 'dãá rá, ífẽ ĩ'di ágọ́bị tãlãnịtõ
mụdrị rĩ drị.
29 Ã'dusĩku 'bá ãko trũ rĩ ní ála ãzíla ũ'bã drĩ la gá ĩdị, ĩ'di dó adru ãko trũ ĩyõ rú.
Wó 'bá ãko ãzí kóru rĩ, ĩ'didrị wereŋá 'dã ála pa la drị la gá 'dâ rá.
30 Ĩ'be ãtí'bó ũrõdrị kóru 'dĩ ãmvé ãngũ ịnị rĩ agá, 'dĩ ãngũ áwáŋá kí adrujó sị naŋâ
trũ rĩ 'i.'

Ịjọ́ lịŋá ãsĩjó rĩ

31 "Ngọ́tị 'Bádrĩ drĩ dó amụ́ dĩzã ĩ'didrĩ agá mãlãyíkã ĩ'didrĩ abe pírí 'bo, ĩ'di dó ri
úmvúke ĩ'didrị dĩzã rú 'bũ gá rĩ drĩ gá 'bá kí ịjọ́ lịlé.
32 'Bá sụ́rụ́ pírí gá rĩ kî tra ĩ'di drĩlẹ́ gá, ãzíla ĩ'di 'bá kí drĩdríŋĩ awa 'bá ãzí rĩ abe,
cécé 'bá kãbĩlõ ucélépi rĩ 'bã ĩndrị kí drĩdríŋĩ awalé kãbĩlõ abe rĩ áni.
33 Ĩ'di kãbĩlõ kí 'bã ĩ'di 'bã drị ãndá rĩ gá, ĩndrị kí 'bã ĩ'di 'bã drị ĩjị rĩ gá.
34 "Ụ'dụ́ 'dã sĩ, Úpí la jọ la 'bá ĩ'di 'bã drị ãndá gá rĩ 'baní, 'Ĩmi amụ́ ĩmi 'bá mâ
Átẹ́pị 'bã sũsụ́ wijó ĩ'baní 'dĩ, ĩmi amụ́ Sụ́rụ́ idélé ĩminí ándrá ídu ũnọ́kụ́ ĩndụ́ 'bãjó
rĩ sĩ rĩ 'dụlé ĩmi ãni la rú.
35 Ã'dusĩku ma ándrá ãbịrị sĩ ĩfẽ mání íná nalé rá, ĩyịvị ndẽ ándrá ma rá ĩfẽ mání
ĩyị mvụlé rá, ma ándrá ãmịyọ́ŋá ru, ãzíla ĩmi a'ị ma tãmbalé rá.
36 Ma ándrá pílílí ru ĩmi ũsũ áma ụrụ'bá bõngó sĩ rá, ma ándrá ãyánĩ rú ĩmi amụ́
ándrá áma ndrelé rá, ma ándrá mãbụ́sũ gá ãzíla ĩmi amụ́ ándrá áma ndrelé rá.'

---

* **25:15** *Tãlãnịtõ* ãlu rĩ ĩ'di tãlãnịtõ 'bá ãlu ãzị ngalépi la 'bã ũyá ru ũgũgõ ílí mụdrị la.

37 “'Bá ãlá rĩ kí dó umvi la ĩ'diní, ‘Úpí, ãndre ándrá mi ãbḭ́rḭ́ sĩ, ãfẽ míní ãkónã
nalé, jõku į̃yḭ́vḭ́ sĩ ãfẽ míní į̃yḭ́ mvụlé íngõlé yã?
38 Ãndre mi ãmḭ́yǫ́ŋá ru ãma a'ḭ́ dó sĩ mi lḭ́cǫ́ gá tãmbalé jõku pílílí ru ãma ų̃sų̃ dó
mi bõngó sĩ ã'dungá rĩ yã?
39 Ãndre ándrá mi ãyánĩ ru jõku mãbṵ́sų̃ gá ãmụ dó sĩ ími andrélé ã'dungá rĩ yã?’
40 “Úpí la dó umvi la ĩ'baní, ‘Ma ĩminí ḭ́jǫ́ mgbã jọ, ãko ĩminí idélé má ádrḭ́pḭ́ka
ãzíla má ámvǫ́pḭ́ka níríŋá 'dĩ 'ba rṵ́ rĩ ĩmi idé kí mání.’
41 “Úpí la dó tḭ uja 'bá drḭ́ į̃jḭ́ gá rĩ 'ba rú ãzíla ĩ'di jọ la, ‘Ĩmi ĩdã ĩmi má rṵ́ 'dâ rá,
ĩmi 'bá wãlé rá 'dĩ ĩfi ãcí ukólépi ku idélé Sĩtánĩ ní mãlãyíkã ĩ'didrḭ́ abe rĩ agá.
42 Ã'dusĩku ma ándrá ãbḭ́rḭ́ sĩ ĩfẽ mání ãko ãzí nalé ku, į̃yḭ́vḭ́ fụ ándrá ma rá ĩfẽ
mání ãko ãzí mvụlé ku.
43 Ma ándrá ãmḭ́yǫ́ŋá ru ĩmi a'ḭ́ ma ĩmidrḭ́ lḭ́cǫ́ gá ku, ma ándrá pílílí ru ĩsu ándrá
áma ụrụ'bá gá bõngó ku, ma ándrá ãyánĩ rú ãzíla mãbṵ́sų̃ gá ĩmụ ándrá áma ndrelé
ku.’
44 “'Bá 'dĩ kí dó umvi la, ‘Úpí ãndre ándrá mi ãbḭ́rḭ́ sĩ, jõku į̃yḭ́vḭ́ sĩ, jõku ãmḭ́yǫ́ŋá
ru, jõku ãyánĩ rú, jõku pílílí ru jõku mãbṵ́sų̃ gâ sĩ ími ãzã kojó ku la íngõlé yã?’
45 “Úpí la umvi la ĩ'baní, ‘Ma ĩminí ḭ́jǫ́ mgbã jọ, ãko ĩminí idélé 'bá níríŋá 'dĩ 'bã
ãzí ãlu ní ku rĩ ĩmi idé bãsĩ ku la mání.’
46 “'Bá 'dĩ kí dó drḭ́ ko filé drḭ́rḭ́ma ukólépi ku rĩ gá, wó 'bá ãlá rĩ kí dó drḭ́ ko filé
ídri ukólépi ku rĩ gá.”

26

Ḭ́jǫ́ itúlé Yḛ́sų̃ ụrụ'bá gâ sĩ lẽjó ĩ'di 'dijó rá rĩ
(Mãrákõ 14:1-2; Lṵ́kã 22:1-2; Yõhánã 11:45-53)

1 Yḛ́sų̃ la mụ ḭ́jǫ́ 'dĩ kí delé jọ agá pírí 'bo, jọ dó 'bá ĩ'didrḭ́ ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní,
2 “Ĩmĩ nḭ̃lé 'bo rĩ áni ace ṵ́'dṵ́ į̃rḭ́ ų̃mų̃ alį̰jó 'bá drḭ́ gâ sĩ rĩ ní acájó, ãzíla ála mụ
Ngǫ́tḭ́ 'Bádrḭ́ fẽlé ipalé mũsãlá'bã sḭ́ gá.”
3 Ãtalo ãmbogo 'dĩ kí 'bá ĩyõ abe tra kí ru ḭ́jǫ́ itúlé átáló ãmbógó ãndânĩ umvelé
Kãyḭ́fã rĩ drḭ́ lḭ́cǫ́ gá,
4 ãzíla itú kí ḭ́jǫ́ sĩ Yḛ́sų̃ rụjó 'bá ãzí 'bã nḭ̃ŋâ kóru ãzíla sĩ ĩ'di 'dį̰jó rá.
5 Jọ kí, “Wó lẽ 'bã adru ṵ́'dṵ́ ų̃mų̃ drḭ́ sĩ ku ã'dusĩku ũmbã la mụ ãfũlé 'bá kí drĩdríŋĩ
gá rá.”

Ãdu ũsũjó Yḛ́sų̃ drḭ́ gá Bẽtánĩ gá rĩ
(Mãrákõ 14:3-9; Yõhánã 12:1-8)

6 Yḛ́sų̃ 'bã adru agá Bẽtánĩ gá lḭ́cǫ́ ágǫ́bḭ́ umvelé Sḭ̃mǫ́nḭ́ ãrí 'bã nalé rá rĩ drḭ́ rĩ sĩ,
7 ũkú ãzí amṵ́ ĩ'di rṵ́ 'dõlé ãdu ãjḛ̃ rú ãjḭ́ ngṵ̃lépi vĩrĩ la trũ cṵ́pã gá tré, nzḭ̃ tḭ la ũsũ
ĩ'di drḭ́ la gá ĩ'di 'bã ru ãtḭ́ agá méjã tḭ gá 'dãá.
8 'Bá Yḛ́sų̃ 'bã imbálé rĩ kí mụ ḭ́jǫ́ 'dĩ ndrelé 'bo, i'dó kí unulé ãzíla jọ kí “Îza dó ãdu
'dĩ íni ã'du ḭ́jǫ́ sĩ?
9 Ála ájḛ́ ãdu 'dĩ į̃tų̃ndã agá ãjḛ̃ ĩyõ la sĩ ãzíla séndẽ la fẽ agá 'bá lẽmẽrí rĩ 'banî.”
10 Wó Yḛ́sų̃ umvi ĩ'banî, “Ĩmi ũkú 'dĩ ĩcãndĩ ã'du ḭ́jǫ́ sĩ? Idé mání ḭ́jǫ́ múké
ũniyambamba la.
11 'Bá lẽmẽrí rĩ kí ṵ́'dṵ́ pírí sĩ ĩmi abe wó má icó mụlé u'álé ĩmi abe ṵ́'dṵ́ pírí ku.
12 Ĩ'di 'bã ãdu 'dĩ ũsũjó áma ụrụ'bá gá rĩ sĩ, ĩ'di áma idé bábá sĩ áma į̃sḭ̃jó.
13 Ma ĩminí ḭ́jǫ́ mgbã jọ, ãngũ pírí ų̃nǫ́kṵ́ gá 'dâ sĩ ḭ́jǫ́ mgbã rĩ ũlũjó rĩ agá ála ḭ́jǫ́
ũkú 'dĩ 'bã idélé rĩ ũlũ ĩndĩ sĩ ĩ'di 'bã ḭ́jǫ́ ũrãjó.”

Yụ́dãsį̃ ã'ị̃ Yẹ́sų̃ 'bã mẹ́lẹ́ mbelé
(Mãrákõ 14:10-11; Lụ́kã 22:3-6)

14 'Bá Yẹ́sų̃ 'bã imbálé mụdrị̃ drį̃ į̃rį̃ 'dĩ 'bã ãzí umvelé Yụ́dãsį̃ Į̃sį̃kãrĩ́yọ́tį̃ 'i rĩ mụ
ãtalo ãmbogo rĩ 'ba rų̃lé,
15 ãzíla zị kí, "Ãko ĩminí lẽlé fẽlé mání rĩ ã'du ádrĩ ĩ'di 'dụ fẽlé ĩmidrį̃lé 'bo rĩ gá?"
Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, lã kí dó ĩ'diní séndẽ sílĩvã rú ífí-ífí la kí kãlị́ na.
16 'Dãá Yụ́dãsį̃ i'dó dó sáwã múké sĩ Yẹ́sų̃ rụjó rĩ ndrų̃lé sĩ ĩ'di 'dụjó fẽjó ĩ'badrị̃.

Yẹ́sų̃ 'bã ũ̃mų̃ alijó 'bá drį̃ gâ sĩ rĩ najó 'bá
ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe ãsį̃jó rĩ
(Mãrákõ 14:12-21; Lụ́kã 22:7-13, 21-23; Yõhánã 13:21-30)

17 Ṵ'dụ́ drį̃drį̃ ũ̃mų̃ mũkátĩ ãkụ́kị́ kóru rĩ najó rĩ sĩ, 'bá Yẹ́sų̃ 'bã imbálé rĩ amụ́ kí
ĩ'di rụ́ 'dõlé, zị kí ĩ'di, "Ílẽ ãmụ ũ̃mų̃ alijó 'bá drį̃ gâ sĩ rĩ idélé míní íngõlé?"
18 Yẹ́sų̃ umvi, "Ĩmụ táwų̃nį̃ ãmbógó rĩ agá ágọ́bị̃ ãzí drị̃ko gá, ĩlũ ĩ'diní, 'Ímbápị jọ:
Sáwã Ãdróŋá 'bã fẽlé mání rĩ acá 'bo! Álẽ ũ̃mų̃ alijó 'bá drį̃ gâ sĩ rĩ nalé 'bá mání
imbálé 'dĩ abe mídrị̃ lị̃cọ́ gá 'dâ.' "
19 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá Yẹ́sų̃ 'bã imbálé 'dĩ idé kí cécé Yẹ́sų̃ 'bã jọlé rĩ áni ãzíla Idé kí dó
ãkónã ũ̃mų̃ alijó 'bá drį̃ gâ sĩ rĩ drį̃ 'dãá.
20 Ĩ'di mụ calé ĩndró sĩ, Yẹ́sų̃ ri kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé mụdrị̃ drį̃ į̃rį̃ 'dĩ abe méjã tị gá
ãkónã nalé,
21 ãzíla ĩ'baní ãkónã na agá 'dâ, Yẹ́sų̃ jọ, "Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã jọ, 'bá ãzí ãlu ĩmi agá
'dâ la mụ áma mẹ́lẹ́ mbelé nĩ."
22 Ãzíla kí ásị́ acá dó ũcõgõ rú, i'dó kí dó ĩ'di ụzị̃lé ãlu-ãlu, "Úpí ma 'i yã?"
23 Yẹ́sų̃ umvi, "'Bá mání sĩ drị̃ usújó ĩ'di be bãkụ́lę̃ ãlu agá rĩ la mụ áma mẹ́lẹ́ mbelé
nĩ.
24 Ngọ́tị̃ 'Bádrį̃ la mụ drãlé rá cécé ị́jọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ áni. Wó ĩ'di mụ adrulé andre
ũnzĩ ãmbógó la rú 'bá Ngọ́tị̃ 'Bádrį̃ 'bã mẹ́lẹ́ mbelépi rĩ nî! Údrĩ ándrá 'bá íni rĩ tị
agá ku la ándrá múké."
25 Yụ́dãsį̃ 'bá ãlu mụlépi ĩ'di mẹ́lẹ́ mbelépi rĩ, jọ, "Rábį̃, ãndá-ãndá ru adru ma 'i
ku yã?"
Yẹ́sų̃ umvi, "'Bá bãsĩ mi 'i." *
26 Ĩ'baní ãkónã na agá, Yẹ́sų̃ 'dụ mũkátĩ, fẽ ãwã'dĩfô drį̃ la gá anu 'a la rá, ãzíla fẽ
dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní jọ, "Ĩ'dụ ãzíla ĩna, 'dĩ ụrụ'bá mádrį̃ 'i."
27 'Dã 'bã ũngúkú gá Yẹ́sų̃ 'dụ kópõ, fẽ ãwã'dĩfô drį̃ la gá ãzíla fẽ dó ĩ'badrį̃lé, jọ,
"Kópõ 'dĩ ãrí mádrị̃ mụlépi asulépi 'bá wẽwẽ rú kí sĩ rĩ, ãzíla ĩ'di tị icíma Ãdróŋá ní
'bá ĩ'didrį̃ abe rĩ 'i,
28 ã'dusĩku 'dĩ ãrí mádrị̃ mụlépi asulépi tị icíma drị̃, ãzíla sĩ 'bá wẽwẽ rú kí ị́jọ́ ũnzí
trũjó rĩ 'i.
29 Ájọ ĩminí, má icó zãbíbũ ífí sụ́ 'dĩ mvụlé ku kpere mání mụ agá ú'dí rĩ mvụ agá
ĩmi abe Sụ́rụ́ má Átẹ́pị drį̃ agá."
30 Kí dó mụ úngó ngolé sĩ Ãdróŋá ịcụ́jó 'bo, ko kí dó drį̃ mụlé 'Bé Mį̃zę̃yị̃tų̃ gá.

Yẹ́sų̃ i'da į̃jọ́ Pétẽrõ 'bã mụjó ĩ'di gãjó úmgbé rĩ 'i
(Mãrákõ 14:27-31; Lụ́kã 22:31-34; Yõhánã 13:36-38)

31 Yẹ́sų̃ jọ ĩ'banî, "Ị̃nị́ 'dõ sĩ ĩmi pírí kí mụ apálé má rụ́ 'dâ rá, ã'dusĩku ị́jọ́ sĩlé rĩ jọ:
" 'Ma 'bá kãbĩlõ ucélépi rĩ 'dị rá,
ãzíla kãbĩlõ ũ'bí kí mụ irélé ndú-ndú rá!' †
32 Wó ádrĩ dó angá ídri 'bo, ma dó mụ ĩmi drį̃lẹ́ gá Gãlị́lį̃ gâlé."

---

* **26:25** Jõku *"Ími ãmgbã rĩ jọ ĩ'di tị sĩ."* † **26:31** Zãkãríyã 13:7

33 Pétẽrõ umvi ị́jọ́ Yẹ́sṹ ní, “'Bá pírí drĩ kí táni mụ apálé mí rṹ 'dâ rá tí, má icó ími
a'belé ku.”
34 Yẹ́sṹ jọ, “Pétẽrõ, ájọ míní ãndá-ãndá ru, ị́nị́ 'dĩ sĩ ịsṹ ã'ṹgọ́ 'be drĩ cẽrẹ́ ku, mi
áma gã úmgbé pâlékó na!”
35 Pétẽrõ jọ Yẹ́sṹ ní, “Jõ táni mání drãjó mí be, má icó ími gãlé ku.” Ãzíla 'bá Yẹ́sṹ
'bã imbálé 'dĩ kí pírí jọ kí vâ 'dĩ 'bã áni.

Yẹ́sṹ mụ Ãdróŋá zịlé ãngũ Gẽtẽsẽmánĩ gá
(Mãrákõ 14:32-42; Lṹkã 22:39-46)

36 'Dãá Yẹ́sṹ mụ dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ abe ãngũ umvelé Gẽtẽsẽmánĩ rĩ gá ãzíla
jọ ĩ'baní, “Ĩri áma tẽlé 'dâ ma drĩ mụ Ãdróŋá zịlé.”
37 Yẹ́sṹ 'dụ Pétẽrõ 'i ãzíla anzị ị̃rị̃ Zĩbĩdáyõ drị́ 'dĩ kî trũ mụjó ĩ'ba abe, ãzíla i'dó dó
u'álé cãndí sĩ ãzíla ũcõgõ rú.
38 Jọ ĩ'baní, “Cãndí afí áma ásị́ gá ĩ'di áma ásị́ lị ambamba ãni rú drã tị gá. Ĩmi u'á
'dâ ãzíla ĩtẽ mịfị́ trũ.”
39 Yẹ́sṹ mụ drị̃lẹ́ gá were, tị́ dó ãja vṹrṹ ilú drị̃ vṹrṹ sĩ Ãdróŋá zịjó, “Má Átẹ́pị, drĩ
tá icó rá rĩ sĩ í'dụ kópõ ãzá tajó rĩ má rṹ 'dâ rá adru mâ lẽlé rĩ áni ku, wó mî lẽlé rĩ
áni.”
40 Wó Yẹ́sṹ uja ru 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'ba rṹlé ãzíla ịsṹ kí ṹ'dṹ ko agá, zị Pétẽrõ
'i, “Ĩmi icó tẽlé má be mịfị́ trũ mmgbọ sáwã ãlu ku yã?
41 Ĩmi adru mịfị́ trũ mmgbọ, ãzíla ĩzị Ãdróŋá 'i, ĩmi mụ filé ṹ'bị̃táŋá agá ku. Úríndí
lẽ rá, wó ụrụ'bá ũkpó kóru.”
42 Yẹ́sṹ gõ vúlêlé pâlé ị̃rị̃ rĩ sĩ Ãdróŋá zịlé ị̃dị́ jọ, “Má Átẹ́pị, gẽrị̃ ãzí ndú la drĩ adru
kópõ ãzá tajó 'dĩ 'dụjó 'dáyụ kpere lẽ ána cãndí rá, ị́jọ́ mî lẽlé rĩ 'bã idé ru nĩ.”
43 Yẹ́sṹ la mụ ru ujalé ĩ'ba rṹlé, ịsṹ vâ kí ṹ'dṹ ko agá, ã'dusĩku mịfị́ la kí ãnzị ru
ṹ'dṹ sĩ.
44 Yẹ́sṹ a'be kí rá mụ vâ Ãdróŋá zịlé ị̃dị́ ãzíla pâlé na rĩ sĩ jọ vâ ị́jọ́ tá ãlu 'dã kí
vúŋá.
45 Vúlé la gá Yẹ́sṹ ãgõ vúlé 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'ba rṹ 'dõlé, jọ, “Ĩmi drĩ kpere ṹ'dṹ
ko ãzíla avị́ yã? Sáwã sĩ Ngọ́tị́ 'Bádrị̃ mẹ́lẹ́ mbejó ĩ'di fẽjó 'bá ũnzí 'badrị́ rĩ acá 'bo.
46 Ĩmi angá ãmụ kî! Ĩndre, 'bá áma mẹ́lẹ́ mbelépi rĩ la amṹ 'dĩ.”

Yẹ́sṹ rụjó rĩ
(Mãrákõ 14:43-50; Lṹkã 22:47-53; Yõhánã 18:3-12)

47 Yẹ́sṹ 'bã drĩ ị́jọ́ jọ agá 'dâ, Yṹdãsị̃ 'bá ĩ'di imbálé mụdrị́ drị̃ ị̃rị̃ rĩ 'bã ãzí ãlu rĩ
acá. 'Bá ũ'bí amṹlépi ĩ'di trũ rĩ kí túré trũ ãzíla ménéŋá abe kí drị́ gá. 'Dĩ kí 'bá ãtalo
ãmbogo, 'bá ãzị́táŋá Mṹsã drị̃ kí imbálépi, ãzíla 'bá ĩyõ rĩ 'bã kí tị ãpẽlé nĩ rĩ kî.
48 Yṹdãsị̃ i'da tá ĩ'baní ị́jọ́ ícétáŋá ru la 'bá 'dĩ abe ídu rú: “Ágọ́bị́ mání mụlé zịlé
amvuŋá sĩ rĩ bãsĩ ĩ'di 'i, ĩrụ ĩ'di.”
49 Yṹdãsị̃ mụ dó cọtị pịrị Yẹ́sṹ rṹlé jọ, “Ázị mi cí, Rábị̃!” ãzíla zị dó ĩ'di amvuŋá sĩ.
50 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, “Mâ wọ̃rị̃, mí idé ị́jọ́ míní tá sĩ amṹjó rĩ 'i.” †
Cọtị ãgọbị amvú kí drị̃lẹ́ gá, amvu kí Yẹ́sṹ 'i ãzíla rụ kí dó ĩ'di.
51 'Bá ãzí ãlu 'delépi Yẹ́sṹ vú gâ sĩ la anzé ménéŋá ãmvé, ga sĩ ãtí'bó átáló ãmbógó
ãndânĩ rĩ drị̃ 'bã bị́lẹ́ wẹ́ vṹrṹ.
52 Yẹ́sṹ jọ ĩ'diní, “Ísu mî ménéŋâ vúlé ĩ'di 'bã ãngũ gâlé ã'dusĩku 'bá pírí ménéŋá
ayúlépi rĩ kí mụ ũdrãlé ménéŋá sĩ.
53 Ĩmi ũrãjó la rĩ sĩ, má icó tá má Átẹ́pị umvelé icójó mãlãyíkã ĩ'didrị́ álĩfũ-álĩfũ 'dĩ
kí tị ãpẽjó ãma tãmbajó ku yã?

† **26:50** Jõku *“Mâ wọ̃rị̃, mí amṹ tá ã'du gá?”*

54 Wó drĩ adru íni ku, ị́jọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé 'bã idé ru 'dĩ 'bã áni rĩ la acá ru idéjó 'dĩ
'bã áni íngoní-íngoní ru?”
55 Yẹ́sṹ jọ 'bá ũ'bí amṹ́lépi rĩ 'banî, “Ĩmi amṹ́ áma rụlé túré, ãzíla ménéŋá ã'dị́ drị̃
trũ má iza 'bã rĩ ị́jọ́ ũnzí la rĩ áni ã'du sĩ yã? Ṹ'dṹ́ pírí sĩ, ári 'bá kí imbálé lị́cọ́ Ãdróŋá
drị̃ agá 'dãá ĩrụ jõ ma ku.
56 Wó ị́jọ́ 'dĩ idé kí ru pírí ã'dusĩku ị́jọ́ ándrá nãbịya 'bã kí sĩlé rĩ 'bã acá kí rú ị́jọ́
mgbã rú benĩ.” 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ a'be kí ĩ'di á'dṹsĩ apá kí pírí.

Yẹ́sṹ 'bã adrujó 'bá Yãhṹdị̃ 'badrị̃ ị̃jọ́ amálépi rĩ kí drị̃lẹ́ gá rĩ
(Mãrákõ 14:53-65; Lṹ́kã 22:54-55, 63-71; Yõhánã 18:13-14, 19-24)

57 'Bá tá Yẹ́sṹ rụlépi 'dĩ agụ kí dó ĩ'di Kãyị́fã átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ drị̃ 'dĩ ãngũ
imba'ba ãzị́táŋá Mṹ́sã drị̃ kí imbálépi rĩ 'bã kí ru trajó 'bá ĩyõ rĩ abe rĩ gá.
58 Pétẽrõ bĩ Yẹ́sṹ vú rá-rá ru kpere lị́cọ́ 'a átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ drị̃ 'dã agâlé.
Pétẽrõ fi jó agâlé ãzíla ri vṹ̃rṹ́ 'bá ãngũ andre tẽlépi rĩ abe, ị́jọ́ mụlépi ru idélépi Yẹ́sṹ
ụrụ'bá gá rĩ kí ndrejó.
59 Ãtalo ãmbogo rĩ kí 'bá ị́jọ́ amálépi rĩ kí abe pírí, ri kí ị́jọ́ ãzí ĩnzõ rú la ndrṹ̃lé
Yẹ́sṹ ụrụ'bá gâ sĩ ĩ'di 'dịjó rá.
60 Wó ịsṹ́ kí ị́jọ́ ãzí ku, táni 'bá wẽwẽ rú sãdínĩ rú rĩ 'bã kí amṹ́ agá drị̃lẹ́ gá rá tí.
Ãsị̃jó 'bá ị̃rị̃ amṹ́ kí dó nĩ.
61 Ãzíla jọ kí, “Ágọ́bị́ 'dĩ jọ ‘Má icó jó Ãdróŋá drị́ 'dĩ andilé rá ãzíla ṹ'dṹ́ na vúlé gá
ma sị la ị̃dị́ rá.’ ”
62 Átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ nga dó pá tulé ụrụgá ãzíla jọ Yẹ́sṹ ní, “'Dâ mí icó ị́jọ́
umvilé ku yã? Ị́jọ́ ãgọbị 'dĩ 'bã kí vú nze lé mí rṹ́ 'dĩ kí ã'du?”
63 Wó Yẹ́sṹ ĩyãŋã tútú ape tị ku.
Átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ jọ ĩ'diní, “Ma ũyõ na Ãdróŋá ídri rĩ 'bã rṹ́ sĩ. Ílũ ãmaní,
ídrĩ adru Kúrísĩtõ Ãdróŋá Ngọ́pị 'i rĩ gá.”
64 Yẹ́sṹ umvi, “'Ẽ, ĩ'di bãsĩ mî jọlé 'dĩ 'bã áni. Wó ma jọ la ĩminí, drṹ́zị́ ĩmi Ngọ́tị́
'Bádrị̃ ndre ri agá Ãdróŋá Ũkpó 'Dị́pị 'bã drị́ ãndá rĩ gá, ãzíla amṹ́ agá ṹ̃rṹ́'bṹ̃ drị̃ gá
'bṹ̃ gá 'dãá.”
65 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ asi dó bõngó ĩ'di ụrụ'bá gá ri kí ũmbã sĩ rá
ãzíla jọ, “'Da Ãdróŋâ 'bo, sãdínĩ ãmaní ndrṹ̃lé ĩ'diní ị̃dị́ rĩ íngõ 'i.
66 Ĩmĩ ũrã ị́jọ́ íngoní?”
Umvi kí, “Lẽ 'bã drã rá.”
67 Uwí kí dó sṹ̃sṹ ĩ'di mẹ́lẹ́tị gâ sĩ ĩ'di idejó ãzíla adị kí dó ĩ'di drị́ sĩ. Ãzí rĩ asa kí dó
ĩ'di 'i
68 ãzíla jọ kí, “Kúrísĩtõ, ílũ ãmaní, mí ũrã ã'di dị mi nĩ yã?”

Pétẽrõ 'bã Yẹ́sṹ gãjó rĩ
(Mãrákõ 14:66-72; Lṹ́kã 22:56-62; Yõhánã 18:15-18, 25-27)

69 Pétẽrõ 'bã ri agá ãmvélé-ãmvélé ru lị́cọ́ agá 'dãá, ĩzóŋá ãtí'bó ru la amṹ́ ĩ'di rṹ́
'dõlé jọ ĩ'diní, “Mi vâ 'bá Yẹ́sṹ 'bá Gãlị́lị̃ gá rĩ drị̃ 'bã ãzí.”
70 Wó Pétẽrõ tu kí drị̃lẹ́ gá 'dãá pírí rá jọ ĩ'banî, “Ánị̃ ĩmi ị́jọ́ jọ ã'du drị̃ gá yã rĩ gá
ku.”
71 'Dã 'bã ũngúkú gá, Pétẽrõ mụ kẽjị́tị gâlé, ĩzóŋá ãzí ndre ĩ'di jọ 'bá ãzí 'dãá rĩ
'baní, “Ágọ́bị́ 'dĩ jõ bãsĩ acị́ Yẹ́sṹ Nãzẽ̃rẹ́tị̃ gá rĩ be.”
72 Pétẽrõ tu vâ ị̃dị́ ru alṹ́ŋâ trũ jọ, “Ánị̃ mâ ngá ágọ́bị́ 'dĩ ku.”
73 Sáwã were vúlé gá 'bá pá utulépi 'dãá rĩ mụ kí Pétẽrõ rṹ̃lé ãzíla jọ kí, “Ãndá mi
ĩ'bã ãzí ã'dusĩku ũví míní ị́jọ́ jọjó rĩ i'da kí ĩ'diní.”
74 'Dãá Pétẽrõ alṹ́ ru ãzíla na ũyõ 'bá 'dĩ kí drị̃lẹ́ gá jọ, “Ánị̃ ágọ́bị́ 'dĩ ku.”

Cọtị ã'ụ́gọ́ 'be dó cẽ̱rẹ́.
75 'Dãá Pétẽrõ ũrã dó ị́jọ́ ándrá Yẹ́sũ̱ 'bã jọlé ĩ'diní, “Mi áma gã úmgbé pâlé na 'dĩ
sĩ ã'ụ́gọ́ 'be drĩ cẽ̱rẹ́ ku,” rĩ 'i. Ãzíla ị́jọ́ 'dĩ fi dó ĩ'di ásị́ gá, ãzíla fũ dó mụlé awá trũ
ãzákírílílí ru ãmvêlé.

27

Yụ́dãsĩ̱ nzi ru rá
(Mãrákõ 15:1; Lụ́kã 23:1-2; Yõhánã 18:28-32)

1 Ṵ'bụ́tịnị́nị̃ ãtalo ãmbogo rĩ kí pírí 'bá ĩyõ drĩ̱lẹ́ ru 'dĩ kí abe ã'ĩ̱ kí Yẹ́sũ̱ 'dịjó rá.
2 Umbé kí Yẹ́sũ̱ agụlé Pĩlátõ drị́ 'dĩ gávũnã 'bá Rụ́mĩ̱ gá rĩ 'badrị́ rĩ 'i.
3 Yụ́dãsĩ̱ Yẹ́sũ̱ 'bã mẹ́lẹ́ mbelépi rĩ la mụ ndrelé la úlị ị́jọ́ Yẹ́sũ̱ drĩ̱ gâ sĩ ĩ'di 'dịjó rá
'bo, ị́jọ́ 'dĩ fi ásị́ la gá ãzá ru, uja ásị́ ãzíla uja sĩlíngĩ sílĩvã rú ífí-ífí kãlị́ na 'dã kí vúlé
ãtalo ãmbogo rĩ 'badrị́ 'bá ĩyõ rĩ abe.
4 Yụ́dãsĩ̱ jọ, “Má iza rá mâ 'bá ị́jộ kóru rĩ fẽjó 'dịjó ãrí asujó rĩ sĩ.”
Ãtalo ãmbogo rĩ kí 'bá ĩyõ rĩ abe jọ kí, “'Dĩ ị́jọ́ ãma ãni yã? ‘'Dĩ ị́jọ́ mí ãni.’ ”
5 Yụ́dãsĩ̱ 'be sĩlíngĩ ífí-ífí 'dĩ kí vũ̱rụ́ jó Ãdróŋá drị̂ agá 'dãá, ãzíla fũ dó 'dãá rĩ sĩ mụ
dó ru nzilé rá.
6 Ãtalo ãmbogo 'dĩ a'dụ́ kí sĩlíngĩ 'dã kí rá jọ kí, “Sĩlíngĩ 'dĩ kí 'bá ãrí asujó la,
ãzị́táŋá ãmadrị̂ ã'ĩ̱ ãmaní sĩlíngĩ 'bá 'dịjó 'dĩ 'bã áni rĩ kí tãmbajó ãngũ sĩ sĩlíngĩ jó
Ãdróŋá drị̂ gá rĩ kí tãmbajó rĩ gá ku.”
7 Ãtalo ãmbogo 'dĩ kí dó mụ ị́jọ́ sĩlíngĩ 'dĩ kí drĩ̱ gá rĩ delé itú agá 'bo, 'dụ kí sĩlíngĩ
'dĩ kí sĩ ãngũ ĩgbãjó 'bá úmvú sịlépi rĩ drị́ sĩ 'bá ãmị́yọ́ŋá ru rĩ kí ĩ̱sĩ̱jó.
8 Ị́jọ́ 'dĩ bãsĩ ãngũ 'dã umvejó, “Ámvụ́ ãrí drị̂ 'i” kpere ãndrũ 'dĩ.
9 Ị́jọ́ nábĩ̱ Yẽrẽmíyã 'bã jọlé rĩ 'bã acá rú ru idélé ĩ'di 'bã kẹ̃jị́ gá, “'Dụ kí sĩlíngĩ kãlị́
na ãjẹ̃ 'bá Ịsịrayị́lĩ̱ 'badrị̂ 'bã kí ã'ĩ̱lé rĩ ĩ'di ị́jọ́ sĩ rĩ ũfẽjó,
10 ãzíla ayú kí sĩlíngĩ 'dĩ kí sĩ ámvụ́ 'bá úmvú sịlépi rĩ drị̂ ĩgbãjó, cécé Úpí Ãdróŋá
'bã ãzị́táŋá la fẽlé rĩ áni.” †

Âgụ Yẹ́sũ̱ 'i Pĩlátõ drĩ̱lẹ́ gá
(Mãrákõ 15:2-5; Lụ́kã 23:3-5; Yõhánã 18:33-38)

11 Yẹ́sũ̱ 'bã pá tu agá gávũnã drĩ̱lẹ́ gá 'dâ, gávũnã zị ĩ'di, “Mi Úpí 'bá Yãhụ́dĩ̱ rú rĩ
'badrị̂ 'i yã?”
Yẹ́sũ̱ umvi ĩ'di “Míní jọlé rĩ áni.”
12 Ãtalo ãmbogo 'dĩ kí 'bá ĩyõ rĩ abe kí mụ Yẹ́sũ̱ tõlé 'bo, umvi ĩ'baní ị́jọ́ ku.
13 Pĩlátõ zị Yẹ́sũ̱ 'i, “Mí are ị́jọ́ 'bá 'dĩ 'bã kí sĩ ími tõjó 'dĩ kí ku yã?”
14 Wó Yẹ́sũ̱ umvi ị́jọ́ Pĩlátõ tị gá ãluŋá la ku. Ị́jọ́ 'dĩ fẽ gávũnã u'á dó ũ̱sũ̱táŋá ãmbógó
la sĩ.

Úlị ị́jọ́ Yẹ́sũ̱ drĩ̱ gá ĩ'di 'dịjó rá
(Mãrákõ 15:6-15; Lụ́kã 23:13-25; Yõhánã 18:39—19:16)

15 Ṵ'dụ́ ãlu-ãlu ũ̱mũ̱ alịjó 'bá drĩ̱ gâ sĩ rĩ drị̂ sĩ, lã'bĩ gávũnã * drị́ gá rĩ sĩ, ĩ'di 'bá 'bá
'bã kí lẽlé rĩ anzé mãbụ́sũ̱ gâlé rá.
16 Ị̃tụ́ 'dã sĩ ágọ́bị̃ ãzí rụ́ kụlépi ị́jọ́ ũnzí sĩ mãbụ́sũ̱ gâlé la cí rụ́ la Bãrábã 'i.
17 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ũ'bí kí dó mụ ru atrálé 'bo, Pĩlátõ zị dó ũ'bí kí, “'Bá ĩminí lẽlé má
anzé ĩminí ĩ'di rá rĩ ã'di 'i yã: Bãrábã 'i jõku, Yẹ́sũ̱ umvelé Kúrísĩtõ 'i rĩ 'i yã?”
18 Ã'dusĩku Pĩlátõ nị̃ rá 'bá Yãhụ́dĩ̱ 'bã ãmbogo rú 'dĩ fẽ kí Yẹ́sũ̱ ĩ'di drị̂lé la ĩ'baní
idéjó ãjã sĩ rĩ sĩ.

---

† **27:10** Zãkãríyã 11:12, 13; Yẽrẽmíyã 19:1-13; 32:6-9 * **27:15** *Gávũnã* 'dĩ ĩ'di 'bá Rụ́mĩ̱ gá rĩ 'badrị̂ 'i.

19 Pĩlátõ 'bã drĩ ri agá úmvúke ĩ'didrı̨ ı́jọ́ lijó rĩ drı̨̃ gá 'dãá ũkû ı̃drı̨̃ ĩ'diní ṵ'dṵ́kọ́ jọ,
"Ífi jõ ı́jọ́ 'bá ı́jộ kóru 'dĩ drı̨ agâlé ku, ã'dusĩku ácı̨ tá drı̨̃ urobí drı̨ ambamba ágọ́bı̨ 'dĩ 'bã ı́jọ́ sĩ."
20 Wó ãtalo ãmbogo 'dĩ kí 'bá ĩyõ 'dĩ abe usú kí 'bá kí bı̨́lẹ́ Bãrábã a'bejó ãzíla Yẹ́sṵ̃
'dı̨jó rá.
21 Gávũnã zı̨ 'bá kí, "'Bá ı̃rı̨̃ 'dĩ kí agá ĩminí lẽlé má a'be ĩminí rĩ ã'di 'i?"
Umvi kí, "Bãrábã 'i."
22 Pĩlátõ zı̨ ũ'bí kí, "Ĩlẽ má idé Yẹ́sṵ̃ umvelé Kúrísĩtõ 'i rĩ ã'du rú yã?"
Umvi kí, "Mí ipa ĩ'di mũsãlá'bã sı̨ gá."
23 Pĩlátõ zı̨ kí, "Ã'du ı́jọ́ sĩ? Ḭjọ́ ũnzí ĩ'di 'bã idélé rĩ ã'du?" Wó 'bá pírí umvi kî, "Mí
ipa ĩ'di mũsãlá'bã sı̨ gá."
24 Pĩlátõ la mụ ndrelé la 'î icó ãko ãzí idélé ku, wó ãgọ̃bı̨̃ lẽ dó i'dólé kpẹ̃lé nĩ, a'dṵ́
ı̃yı̨ ũjĩ ru drı̨ ũ'bí kí drı̨̃lẹ́ gá 'dãá jọ, "Ma ı́jộ kóru, ágọ́bı̨ 'dĩ 'bã ãrí ĩmi drı̨̃ gá, 'dĩ ı́jọ́
ĩmi ãni."
25 Ũ'bí pírí nga kí umvilé la, "Ãrí la 'bã adru ãma drı̨̃ gá, ãzíla anzı̨ ãmadrı̨̃ kí drı̨̃
gá."
26 Pĩlátõ a'be dó Bãrábã ĩ'baní rá. Wó ĩ'di mụ Yẹ́sṵ̃ fẽlé colé 'bo, fẽ dó ĩ'di ĩ'badrı̨
mụlé ipalé mũsãlá'bã sı̨ gá.

Ãsĩkárĩ ide kí Yẹ́sṵ̃ 'i
(Mãrákõ 15:16-20; Yõhánã 19:2-3)

27 Ãsĩkárĩ 'dụ kí dó Yẹ́sṵ̃ agụlé lı̨́cọ́ ãzíla ãngũ gávũnã 'bã sĩ ı́jọ́ lijó rĩ gá, ãzíla
ãsĩkárĩ ãzí 'dãá rĩ kí pírí tra kí ru ãga la gá.
28 Ãsĩkárĩ ũtrũ kí dó ĩ'di 'bã bõngó kí rá, ãzíla su kí dó ĩ'diní bõngó ãzo ika la,
29 ãzíla idé kí ĩ'diní kẹ́rı̨ńá ũcı̨́kı̨́ sĩ sulé drı̨̃kã gá tãgíyã ũpĩ drı̨̃ rú. Fẽ kí ĩ'diní túré
ũzú ru la rụlé drı̨ ãndá gá, † ãzíla tı̨ kí ãja ĩ'di drı̨̃lẹ́ gá vṵ̃rṵ́ ĩ'di idejó jọ kí, "Háyẹ̃, Úpí
'bá Yãhṵ́dı̨̃ rú rĩ 'badrı̨̃ 'dĩ."
30 Uwí kí sṵ̃sṵ́ ĩ'di ụrụ'bá gá ãzíla 'dụ kí túré drı̨ la gá 'dâ rá ũgbã kí drı̨̃ la ı̃dı̨́-ı̃dı̨́.
31 Ĩ'baní Yẹ́sṵ̃ idejó 'bo rĩ 'bã vúlé gá, trũ kí bõngó ãzo rĩ rá, su kí dó bõngó ĩ'didrı̨
ídu rĩ kí ĩ'di ụrụ'bá gâlé. Agụ kí dó ĩ'di ipalé mũsãlá'bã sı̨ gá.

Yẹ́sṵ̃ ipajó mũsãlá'bã sı̨ gá rĩ
(Mãrákõ 15:21-32; Lṵ́kã 23:26-43; Yõhánã 19:17-27)

32 Ĩ'baní dó mụ agá ãmvê 'dĩ gá 'dâ, ụfụ kí drı̨̃ ágọ́bı̨ ãzí angálépi Kṵ̃rẹ́ńı̨̃ gá umvelé
Sı̨̃mọ́ńı̨ rĩ be, ãzíla ũŋmĩ kí ĩ'di ũkpó sĩ mũsãlá'bã mụjó Yẹ́sṵ̃ ipajó rĩ 'dụjó.
33 Acá kí dó ãngũ umvelé Gõlõgótã 'i (ífí la ãngũ drı̨̃kã ṵ́rṵ́kṵ́ 'i) rĩ gá.
34 'Dãá fẽ kí dó Yẹ́sṵ̃ ní wáyĩnĩ usalé írúwá ṵ̃jı̨́ ‡ la trũ la mvụlé, wó Yẹ́sṵ̃ la mụ 'bı̨́lé
la 'bo, gã mvụlé la úmgbé.
35 Ála mụ ĩ'di ipalé mũsãlá'bã sı̨ gá 'bo, awa kí ĩ'di 'bã bõngó kí jẽgê 'beŋá sĩ. §†
36 'Dã 'bã vúlé gá ri kî dó vṵ̃rṵ́ sĩ ĩ'di ndrejó.
37 Yẹ́sṵ̃ 'bã drı̨̃lẹ́ gá 'dãá sĩ kí ı́jọ́ sĩ ĩ'di tõjó rĩ, "'DĨ YẹSṴ̃, ÚPÍ 'BÁ YÃHṴ́DĨ̦ RÚ RĨ 'BADRĨ̦
'I."
38 Îpa ṵ̃gụ'ba ãzí kí ı̃rı̨̃ ĩ'di be ĩndĩ mũsãlá'bã sı̨ gá, ãlu rĩ drı̨ ãndá gá ãzí rĩ drı̨ ı̃jı̨
gá.
39 'Bá alı̨lépi gẹ̃rı̨̃ 'dã gâ sĩ rĩ ide kí Yẹ́sṵ̃ 'i ãzíla drı̨̃kã ayaŋâ trũ

---

† **27:29** *Tãgíyã sulé* drı̨̃kã gá rĩ kí *túré* be kí ũkpõ ũpi 'badrı̨ kí i'da. Wó tãgíyã sulé Yẹ́sṵ̃ drı̨̃kã gá ãzíla túré fẽlé ĩ'didrı̨ gá 'dĩ kí lú ĩ'di idejó. ‡ **27:34** Írúwá ṵ̃jı̨́ fẽlé mvụlé 'bá 'dı̨lé mũsãlá'bã sı̨ gá rĩ 'banî rĩ la ãzá ĩ'baní icólé amálé rĩ ı̨sı̨ vṵ̃rṵ́. Icó kí dó sĩ ãzá amálé ku. § **27:35** Bṵ́kṵ̃ Ãdróŋá drı̨ ãzí were la kí agá, úsĩ *jẽgê ándrá nábı̨̃ 'bã sĩ ı̃jọ́ jọjó drı̨̃ la gá rĩ 'bã idé rú sĩ ru ĩ'di 'bã kẹ̃jı̨ gá: "Awa kí mâ bõngó kí kí drĩdríŋĩ gá jẽgê 'beŋá sĩ."* † **27:35** Zãbṵ́rı̨̃ 22:18

40 jọ kí, “Ịjọ́ ándrá mi jó Ãdróŋá drị̃ 'dĩ andi rá, mi sị la ụ́'dụ́ na agá rá! Ípa ími
ãmgbã rĩ! Mí asị vũ̃rụ́ mũsãlá'bã sị gâlé, ídrĩ adru Ãdróŋá Ngọ́pị 'i rĩ gá.”
41 Ãtalo ãmbogo rĩ kí, imba'ba ãzị́táŋá Mụ́sã drị̃ kí imbálépi rĩ kí ãzíla 'bá ĩyõ rĩ
abe ide kí vâ Yẹ́sũ̃ gẹ̃rị̃ ãlu 'dĩ sĩ,
42 jọ kí vâ, “Pa ándrá 'bá ãzí kí rá, wó pa ru ku la ã'du ịjọ́ sĩ! Ĩ'di Úpí Ịsịrayị́lĩ̃ drị
gá rĩ, lẽ 'ba asị mũsãlá'bã sị gâlé vũ̃rụ́ 'dõlé ãma dó sĩ ĩ'di ã'ị rá.
43 'Bã jõ 'dâ ásị Ãdróŋâ drị gá. Lẽ Ãdróŋá 'bã pa dó ĩ'di 'i ú'dî'da, Ãdróŋá drĩ ĩ'di
lẽ rá rĩ gá ã'dusĩku jọ 'i Ãdróŋá Ngọ́pị 'i.”
44 Ụ̃gụ'ba ipalé Yẹ́sũ be 'dĩ ide kí vâ ĩ'di gẹ̃rị̃ ãlu 'dĩ sĩ ĩndĩ.

Yẹ́sũ 'bã drãjó rĩ
(Mãrákõ 15:33-41; Lụ́kã 23:44-49; Yõhánã 19:28-30)

45 Ị̃tụ́ la mụ calé sáwã ázíyá gá 'bo, ãngũ nị kpákpá kpere sáwã úrômĩ.
46 Sáwã la dó mụ calé úrômĩ 'bo, Yẹ́sũ̃ za ụ́'dụ́kọ́ ụrụgá sĩ ũkpó sĩ, “Ẽlóyĩ, Ẽlóyĩ, *
lama sãbãkĩtánĩ?” Ífí la, “Ãdróŋá mádrị̃, Ãdróŋá mádrị̃, mí a'be ma rá ã'du sĩ yã?” †
47 'Bá ãzí pá utulépi 'dãá rĩ are kí ịjọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ jọ kí, “Ĩ'di Ĩlíyã umve.”
48 Cọtị ĩ'bã ãzí ãlu ãcẹ̃ ãko ãzí vónõ áni la trũ. Su ĩ'di wáyĩnĩ ũká † la agá, umbé
ĩ'di ũzú sị gá ãzíla su ĩ'di Yẹ́sũ̃ tị gá ĩ'diní mvụlé.
49 'Bá acelépi rĩ 'bã ãzí jọ kí, “Ĩmi a'be drĩ ĩ'di 'i, úndre drĩ Ĩlíyã la nõ amụ́ ĩ'di palé
rá yã áni.”
50 Yẹ́sũ̃ la mụ zalé ụ́'dụ́kọ́ sĩ re ị̃dị́, drã dó rá.
51 Sáwã 'dã agá 'dãá bõngó jó Ãdróŋá drị̃ 'a alịjó rĩ asi ru ị̃rị̃ i'dójó ụrụgá kpere
vũ̃rụ́. Vũ aya ru írã asi kí ru rá.
52 Ị̃nádrị̃ asi kí nzị̃ kí ru mmgbọ, ãzíla 'bá ãlá ũ'bí Ãdróŋá drị́ ũdrãlépi rá 'dĩ angá
kí ídri rú.
53 Yẹ́sũ̃ 'bã angájó ídri rĩ 'bã vúlé gá, 'bá 'dĩ ãfũ kí ị̃nádrị̃ agá rĩ sĩ mụlé filé táwũ̃nị̃
ãlá ãmbógó rĩ agâlé, ãzíla i'da kí ru 'bá wẽwẽ rú 'banî.
54 Ãmbógó ãsĩkárĩ̃ Rụ́mị̃ gá rĩ drị̃ kí 'bá ĩ'didrị́ Yẹ́sũ̃ aga tẽlépi 'dĩ abe amá kí ũyãkĩyã
'dã rá, ãzíla ndre kí ịjọ́ pírí ru idélépi 'dĩ kí rá. 'Bá 'dĩ u'á kí ũ̃rị̃ sĩ jọ kí, “'Dĩ ãndá-ãndá
ru Ãdróŋá 'bã Ngọ́pị 'i.”
55 Ũkú wẽwẽ rú ándrá ịjọ́ 'dĩ kí ndrelépi rá-rá ru 'dãá la kí cí, ãbĩ kí Yẹ́sũ̃ vú angájó
Gãlị́lĩ̃ gâlé sĩ ĩ'di ãzã kojó ãzị sĩ.
56 Ũkú 'dĩ kí agá 'dãá ĩndĩ rĩ kí Mãríyámũ Mãgãdẽlénã 'i, Mãríyámũ andre Yãkó'bõ
'badrị Yũ̃sụ́fũ̃ be rĩ, ãzíla anzị Zĩbĩdáyõ drị̃ 'bã ãndrẽ.

Yẹ́sũ̃ 'bã ãvũ ị̃sị̃ŋá
(Mãrákõ 15:42-47; Lụ́kã 23:50-56; Yõhánã 19:38-42)

57 Ĩndró la mụ acálé 'bo, ágọ́bị́ ãzí málĩ trũ angálépi táwũ̃nị̃ Ãrĩmãtéyã gá la mụ
Pĩlátõ rụ́. Ágọ́bị́ 'dĩ rụ́ Yũ̃sụ́fũ̃ 'i, ĩ'di ándrá 'bá Yẹ́sũ̃ ã'ị̃lépi rá la.
58 Mụ Pĩlátõ drị̃lẹ́ gá a'ị́ Yẹ́sũ̃ 'bã ãvũ, Pĩlátõ fẽ ũkpó sĩ Yẹ́sũ̃ 'bã ãvũ fẽjó Yũ̃sụ́fũ̃ drị.
59 Yũ̃sụ́fũ̃ a'dụ́ Yẹ́sũ̃ 'bã ãvũ rá ãzíla umbé ĩ'di bõngó ú'dí ãlá la sĩ.
60 Agụ ãvũ 'bãlé 'bụ́ ĩ'didrị́ ú'dí ĩ'di 'bã galé írã agá ĩ'diní rĩ agá. Gũ írã ãmbógó
kpakụ la 'bũ̂ tị gá cí, ãzíla ko dó drị mụlé rá. 61 Mãríyámũ Mãgãdẽlénã kí Mãríyámũ
ãzí rĩ be, ri kí ị̃nádrị̃ 'bã wókõ ãzí rĩ gâlé rá-rá ru.

Ãsĩkárĩ̃ 'bã kí Yẹ́sũ̃ 'bã ị̃nádrị̃ andre tẽjó rĩ

---

* **27:46** Bụ́kũ̃ Ãdróŋá drị ãzí rĩ kí agá, ịjọ́ sĩlé *“Ẽlóyĩ, Ẽlóyĩ”* 'dĩ sĩ kí *“Eli, Eli.”* † **27:46** Zãbụ́rị̃ 22:1 † **27:48** Wáyĩnĩ 'dĩ adru 'bání ayúlé ụ́'dụ́ pírí rĩ 'i ku. Índre Mãrákõ 15:36 kí Lụ́kã 23:36 be.

62 Drũsį̃ íni Sãbátũ sĩ 'dĩ ṵ'dṵ́ 'bá Yãhṵ́dį̃ 'badrį̃ Ãdróŋá į̃nzį̃jó rĩ sĩ, ãtalo ãmbogo
rĩ kí 'bá Fãrĩsáyĩ drį̃ kí abe mụ kí Pĩlátõ rṵ́.
63 Jọ kí, “Ãmbógó ãma ũrã į̃jọ́ ándrá ágọ́bį̃ ĩnzó'bá ru 'dĩ 'bã jọlé ĩ'di 'bã drĩ adrujó
ídri rú rĩ sĩ rĩ, jọ ándrá, ‘Ma mụ angálé ídri rú ṵ'dṵ́ na vúlé gá į̃dį̃!’
64 Į̃jọ́ 'dĩ sĩ, ífẽ ãzį̃táŋá sĩ į̃nádrį̃ andre tẽjó ũkpó ru kpere ṵ'dṵ́ na 'dã kí alị agá, 'bá
Yẹ́sṵ̃ 'bã imbálé rĩ kí mụ ãvũ la ų̃gṵ̃lé, ãzíla kí sĩ mụ jọlé la 'bá 'baní angá 'bã ídri drã
agá la ku. Úlétáŋá vúlé rĩ la dó ũnzį̃kãnã sĩ ándrá drį̃drį̃ rĩ ndẽ rá.”
65 Pĩlátõ jọ ĩ'baní, “Ĩ'dụ ãsį̃kárĩ kí 'bã mụ kí 'bṵ̃ andre tẽlé múké-múké ĩminí icólé
rá rĩ áni.”
66 Į̃jọ́ 'dĩ sĩ, mụ kí dó rá, 'bã kí ãlámã írã drį̃ gá cí, ‡ ãzíla 'bã kí dó ãsį̃kárĩ į̃nádrį̃
andre tẽlé múké-múké.

28

Yẹ́sṵ̃ angá ídri drã agá
(Mãrákõ 16:1-10; Lṵ́kã 24:1-12; Yõhánã 20:1-10)

1 Ṵ'dṵ́ Sãbátũ 'bá Yãhṵ́dį̃ rú rĩ 'badrį̃ Ãdróŋá į̃nzį̃jó rĩ 'bã vúlé gá, Mãríyámũ
Mãgãdẽlénã kí Mãríyámũ ãzí rĩ be mụ kí į̃nádrį̃ andrélé ṵ̃'bṵ́tį̃nį̃́nį̃.
2 'Dãá ũyãkĩyã ũkpó la aya ãngũ. Mãlãyíkã Úpí Ãdróŋá drį̃ asį̃ angájó 'bṵ̃ gâlé mụ
į̃nádrį̃ gâlé, gũ írã 'bṵ́ tį̃ gá rĩ rá, ãzíla ri írã drį̃ gá cí.
3 Mãlãyíkã i'dá cécé ãvi 'bã dį̃zã áni ãzíla ĩ'di 'bã bõngó mve kí cécé sí áni.
4 Ṵ̃rį̃ sĩ ãsį̃kárĩ kí ụrụ'bá yã-yã, acá kí cécé 'bá drãlépi rá rĩ áni.
5 Mãlãyíkã jọ ũkú 'dĩ 'banî, “Ĩmi idé ṵ̃rį̃ sĩ ku ã'dusį̃ku ánį̃ rá ĩmi Yẹ́sṵ̃ ándrá ipalé
mũsãlá'bã sį̃ gá rĩ ndrṵ̃.
6 Ĩ'di 'dọ̃ 'dáyụ, angá rá cécé ándrá ĩ'di 'bã jọlé ĩminí rĩ áni, ĩmi amṵ́ ãngũ ándrá
sĩ ĩ'di 'bãjó rĩ ndrelé.
7 Ĩmụ mbẽlẽ ãzíla ĩmụ lũlé la 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní, ‘Yẹ́sṵ̃ angá drã agá rá ãzíla
ĩ'di mụ ĩmi drį̃lẹ́ gá Gãlį̃lį̃ gâlé 'dã. Ĩmi dó mụ ĩ'di ndrelé lé.’ Álũ ĩminí 'bo.”
8 Į̃jọ́ 'dĩ sĩ, ũkú 'dĩ afụ kí dó ru angájó į̃nádrį̃ agâlé ũkpõ sĩ ṵ̃rį̃ trũ ãzíla ãyĩkõ ga vâ
kí ásį̃ gá tré, cẹ̃ kí dó mụlé į̃jọ́ 'dĩ lũlé 'bá Yẹ́sṵ̃ 'bã imbálé 'dĩ 'banî.
9 Cọtĩ mbẽlẽŋáŋá ru Yẹ́sṵ̃ ụfụ drį̃ ũkú 'dĩ abe ãzíla jọ ĩ'banî, “Ásį̃ į̃gbẹ̃ 'bã adru ĩmi
abe.” Amṵ́ kí dó kpere ĩ'di rṵ́ 'dõlé amvu kí dó ĩ'di pá sĩ ĩ'di į̃nzį̃jó.
10 Yẹ́sṵ̃ jọ ĩ'baní, “Ĩmi idé ṵ̃rį̃ sĩ ku. Ĩmụ į̃jọ́ 'dĩ lũlé mâ ádrį̃pį̃ka * 'banî 'bã mụ kí
Gãlį̃lį̃ gá, kí mụ áma ndrelé 'dãá.”

Ṵ'dṵ́kọ́ ãsį̃kárĩ 'bã kí ajílé rĩ

11 Ũkú 'dĩ 'bã kí drĩ mụ agá gẹ̃rį̃ gá 'dâ, ãsį̃kárĩ į̃nádrį̃ andre tẽlépi rĩ 'bã ãzí mụ kí
táwṵ̃nį̃ ãmbógó rĩ agâlé, nze kí į̃jọ́ ru idélépi rĩ kí vú ãtalo ãmbogo rĩ 'baní pírí.
12 Ãtalo ãmbogo 'dĩ kí mụ ru į̃sṵ́lé 'bá ĩyõ 'dĩ abe 'bo, ãzíla itú kí tį̃, fẽ kí ãsį̃kárĩ
'dã 'baní sĩlíngĩ ãzí ĩyõ la,
13 ãzíla jọ kí ĩ'baní, “Lẽ ĩlũ 'bá 'baní, ‘'Bá Yẹ́sṵ̃ 'bã imbálé rĩ amṵ́ kí į̃nį̃ sĩ ĩ'di 'bã
ãvũ ų̃gṵ̃lé 'dĩ sĩ ãma ṵ'dṵ́ ko agá!’
14 Į̃jọ́ 'dĩ drĩ 'de gávũnã bį̃lẹ́ gâlé rá, ãma ĩ'diní ímbátáŋá fẽ, ĩ'di dó sĩ ĩmi pa ũcõgõ
'dĩ agá rá.”
15 Ãsį̃kárĩ 'dụ kí dó sĩlíngĩ 'dã rá, ide kí cécé tá jọlé ĩ'baní rĩ áni, ãzíla 'dĩ dó ṵ'dṵ́kọ́
irélépi 'bá Yãhṵ́dį̃ rú rĩ 'baní kpere ãndrũ rĩ 'i.

---

‡ **27:66** *Ãlámã* 'bãlé *írã drį̃ gá cí* 'dã sĩ lẽjó nį̃jó la 'bá ãzí gũ nõ írã 'bṵ́ tį̃ gá 'dã rá yã áni. * **28:10** 'Bá Yẹ́sṵ̃ 'bã umvelé *mâ ádrį̃pį̃ka* rú 'dĩ kí 'bá ándrá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí, adru kí ádrį̃pį̃ka ãndrẽ 'bã tį̃lé rĩ kí ku.

Yẹ́sụ̃ azị dó 'bá mụdrị̂ drị̃ ãlu rĩ abe
(Mãrákõ 16:14-18; Lụ́kã 24:36-49; Yõhánã 20:19-23; 'Etáŋá 1:6-8)

16 'Bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé mụdrị́ drị̃ ãlu 'dĩ mụ kí dó Gãlị́lị̃ gá, 'dĩ 'bé ándrá Yẹ́sụ̃ 'bã
jọlé ĩ'baní 'bã mụ kí ala gâlé rĩ gá.
17 Kí mụ ĩ'di ndrelé 'bo ị̃nzị̃ kí ĩ'di, wó 'bá ãzí rĩ ãbã kí ĩ'di sĩ ãbã-ãbã.
18 Yẹ́sụ̃ amụ́ ĩ'ba rụ́ 'dõlé jọ ĩ'banî, “Ũkpõ 'bụ̃ gá ãzíla ụ̃nọ́kụ́ gá rĩ kí úfẽ kí pírí
mádrị́.
19 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmụ ĩmi uja sụ́rụ́ pírí kí 'bá áma vú bĩlépi rĩ kí rú, ĩfẽ ĩ'baní bãbụ̃tị́zị̃ rụ́
† Átẹ́pị drị̂ sĩ, Ngọ́pị drị̂ sĩ ãzíla Úríndí Ãlá rĩ drị̂ sĩ,
20 ãzíla ĩmi imbá kí ị́jọ́ mání azịlé ĩminí rĩ kí vú ũbĩjó, ãzíla ma adru ĩmi abe kpere
ụ̃nọ́kụ́ tị 'bã ãsị̃ agá.”

† **28:19** 'Etáŋá 8:16; 19:5; Rụ́mị̃ 6:3; 1 Kọ̃rị̃nị́tọ̃ 1:13; 10:2; Gãlãtị́yã 3:27

Ị́jọ́ Mgbã
Mãrákõ
'bã sĩlé rĩ

Ị́jọ́ Yõhánã Bãbṹṭ́ízṵ̃ fẽlépi rĩ 'bã ũlũlé rĩ
(Mãtáyõ 3:1-12; Lṹkã 3:1-18; Yõhánã 1:19-28)

1 'Dĩ ị́jọ́ mgbã Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ Ãdróŋá Ngọ́pị drị́ gá rĩ 'bã i'dóŋá.
2 I'dó ru ị́jọ́ ándrá Ãdróŋá 'bã jọlé nábṹ̃ Ĩsáyã 'bã sĩlé bṹkṹ̃ ĩ'didrṹ̃ rĩ agá rĩ sĩ, Ãdróŋá jọ,
"Índre drĩ! Ma mụ mâ 'bá ị́jọ́ ujílépi la tị pẽlé ími drṹ̃lẹ́ gâlé 'dĩ,
ĩ'di mụ gẹ̃rṹ̃ idélé míní ími drṹ̃lẹ́ gâlé." †
3 "Ṹ'dṹkọ́ 'bá ãzí uzálépi ãngũ kõtórõ rú rĩ agá rĩ jọ,
'Ĩmi itú gẹ̃rṹ̃ Úpí ní,
ĩmi idé ĩ'di kpịmgbịlịkị ĩ'diní sĩ acị́jó.' " †
4 Ṹpị́gọ́ŋá 'dĩ ándrá Yõhánã Bãbṹṭ́ízṵ̃ fẽlépi rĩ 'i. Ri u'álé ãngũ kõtórõ rú rĩ gá, ãzíla ũlũ ị́jọ́ 'bá pírí 'banî sĩ ásị́ ujajó bãbṹṭ́ízṵ̃ bĩjó sĩ ị́jọ́ ũnzí ĩ'badrṹ̃ kí a'bejó.
5 'Bá ũ'bí ãkpẽ kí ãngũ Yṹdị́yã drṹ̃ agâlé táwṹ̃ṇṹ̃ ãmbógó Yẹ̃rṹ́sãlẹ́mṹ̃ gá, ri kí mụlé Yõhánã rṹ̃lé ị́jọ́ ĩ'di 'bã ũlũlé rĩ arelé. I'da kí ị́jọ́ ũnzí ĩ'badrṹ̃ kí, ãzíla fẽ dó ĩ'baní bãbṹṭ́ízṵ̃ ĩyị́ Yõrĩdánĩ gá.
6 Bõngó ándrá Yõhánã 'bã sṹlé rĩ kí ídé ándrá kí ngãmíyã 'bã 'bíko sĩ, icí ru ṹpị́cẹ́ sẹ́rṹ̃ ínírikó ru la sĩ cí. Ãkónã ĩ'didrṹ̃ kí ándrá úmbí kí ãnṹ ásé agá rĩ be. *†
7 Yõhánã lũ vâ 'bá 'baní, "'Bá ãzí áma ndẽlépi ũkpõ sĩ rá rĩ la amṹ 'dĩ, ãzíla má icó átã adrulé ĩ'di 'bã ãtí'bó vúlé gá ãsĩjó la rú ku.
8 Ma bãbṹṭ́ízṵ̃ fẽ ĩminí ĩyị́ sĩ, wó ĩ'di bãbṹṭ́ízṵ̃ fẽ ĩminí Úríndí Ãlá rĩ sĩ."

Yẹ́sṹ 'bã bãbṹṭ́ízṵ̃ bĩjó ãzíla Sĩtánĩ 'bã ĩ'di ṹ'bĩjó rĩ
(Mãtáyõ 3:13—4:11; Lṹkã 3:21-22; 4:1-13)

9 Ị̃tú 'dã sĩ, Yẹ́sṹ amṹ angájó táwṹ̃ṇṹ̃ Nãzẹ̃rẹ́tṹ̃ gá 'dĩ ãngũ Gãlị́lĩ̃ gá rĩ gá, ãzíla Yõhánã fẽ ĩ'diní bãbṹṭ́ízṵ̃ ĩyị́ Yõrĩdánĩ agá.
10 Yẹ́sṹ la mụ ãfũlé ĩyị́ agâlé rĩ sĩ 'bo, ndre 'bṹ̃ nzṹ̃ ru tị mmgbọ ãzíla ndre Úríndí Ãdróŋá drṹ̃ cécé ãlĩ'bõ áni asị́ agá 'bṹ̃ gâlé ri agá ĩ'di drṹ̃ gá. 11 Ṹ'dṹkọ́ angá 'bṹ̃ gâlé jọ, "Mi mâ Ngọ́pị mâ lẽlé ambamba rĩ 'i, ma ãyĩkõ sĩ ími ị́jọ́ sĩ."
12 Ị́jọ́ 'dĩ kí vúlé gá cọtị Úríndí ũŋmĩ Yẹ́sṹ agụlé u'álé ãngũ kõtórõ rú rĩ agá ásé agâlé.
13 Sĩtánĩ 'bã ĩ'di ṹ'bṹ̃ agá, ṹ'dṹ kãlị́ sụ ri u'álé ãngũ kõtórõ rú rĩ gâlé ãnãkpá ásé agá rĩ kí abe, wó mãlãyíkã ri kí ĩ'di ãzã kolé nĩ.

Yẹ́sṹ 'bã ãzṹ̃ ĩ'didrṹ̃ i'dójó
(Mãtáyõ 3:13—4:11; Lṹkã 3:21-22; 4:1-13)

14 Úpí Hẽródẽ 'bã Yõhánã rụjó sujó mãbṹsṹ̃ gá 'bo rĩ 'bã vúlé gá, Yẹ́sṹ mụ dó Gãlị́lĩ̃ gá mụjó ị́jọ́ mgbã Ãdróŋá drṹ̃ ũlũ trũ.
15 Jọ 'bá 'baní, "Sáwã múké rĩ acá 'bo. Sṹrṹ Ãdróŋá drṹ̃† acá ãni rú. Ĩmi uja ásị́, ãzíla ĩmi ã'ṹ̃ ị́jọ́ mgbã 'dĩ 'i."

---

† **1:2** Mãlákĩ 3:1 † **1:3** Ĩsáyã 40:3 * **1:6** Yõhánã ĩ'di ándrá cécé Ĩlíyã áni. † **1:6** 2 Ũpĩ 1:8 † **1:15** *Sṹrṹ Ãdróŋá drṹ̃* ĩ'di ũkpõ Ãdróŋá drṹ̃ ĩ'di 'bã sĩ 'bá pajó rĩ 'i.

16 Ụ'dụ́ ãzí ãlu Yẹ́sũ̃ 'bã acị agá mĩrĩ Gãlị́lĩ̃ drĩ̃ tị gâ sĩ, ndre Sĩ̃mọ́nĩ̃ kí ádrị́pĩ̃ Ãndẽríyã
be ĩ̃'bị 'be agá bóyí sĩ, ã'dusĩ̃ku ĩ'ba kí adrujó 'bá ĩ̃'bị 'belépi la rĩ sĩ.
17 Yẹ́sũ̃ jọ ĩ'baní, "Ĩ̃mi amụ́, ĩmi ãbĩ áma vú, ma mụ ĩmi imbálé adrujó 'bá 'bá kí
tralépi la rú."
18 Cọtị a'be kí bóyí ĩ'badrĩ̃ kí rá, bĩ kí dó ĩ'di vú.
19 Yẹ́sũ̃ la mụ mụlé drĩ̃ gá were, ndre anzị Zĩbĩdáyõ drĩ̃ kí ĩ̃rĩ̃, 'dĩ kí Yãkó'bõ kí ádrị́pĩ̃
Yõhánã be í'bó agá ĩ'bã bóyí kí idé agá.
20 Cọtị umve kí, a'be kí átẹ́pĩ̃ Zĩbĩdáyõ kí 'bá ãzị́ ngalépi rĩ kí abe í'bó agá 'dãá, bĩ
kí dó ĩ'di vú.

Yẹ́sũ̃ 'bã úríndí ũnzí drojó ágọ́bĩ̃ ãzí agá rĩ
(Lụ́kã 4:31-37)

21 Ị́jọ́ 'dĩ kí vúlé gá, Yẹ́sũ̃ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe mụ kí táwũ̃nĩ̃ Kãpẽ̃rẽ̃nãwụ́mĩ̃
gá. Sãbátũ ‡ sĩ fi ãngũ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ gá, i'dó 'bá ru tralépi rĩ kí imbálé.
22 'Bá ri kí ũ̃sũ̃lé ũ̃sũ̃-ũ̃sũ̃ ímbátáŋá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí sĩ, ã'dusĩ̃ku ri 'bá kí imbálé
ũkpó trũ 'bá ãzị́táŋá drĩ̃lẹ́ gá rĩ áni, adru imba'ba ãzị́táŋá Mụ́sã drĩ̃ kí imbálépi rĩ
'badrĩ̃ áni ku.
23 Ágọ́bĩ̃ ãzí úríndí ũnzí trũ la ãngũ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ gá 'dãá cí,
24 ãzíla cọtị i'dó uzálé, "Yẹ́sũ̃ Nãzẽ̃rẹ́tĩ̃ gá rĩ, ãmã ị́jọ́ mí abe cí yã? Mí amụ́ ãma
ụ'dị́lé ã'du ị́jọ́ sĩ yã? Ílẽ ãma rụ́ ã'du? Ãnĩ̃ mi ã'di 'i yã rĩ gá cé. Mi 'bá Ãlápítí angálépi
Ãdróŋá drĩ̃lé rĩ 'i."
25 Yẹ́sũ̃ angá drĩ̃ la gá trụ jọ, "Mí ĩyãŋã tú. Mí ãfũ ĩ'di agá 'dâ ãmvé."
26 Úríndí ũnzí aya dó ágọ́bĩ̃ ũkpó sĩ, ãfũ dó ĩ'di agâlé úzáŋâ trũ rá.
27 'Bá pírí acá kí ũ̃sũ̃táŋá sĩ ụzị kí ru kí drĩdríŋĩ̃ gá, "Ị́jọ́ 'dĩ ã'du? 'Dĩ ímbátáŋá ú'dí
la ãzíla ũkpó trũ! Úríndí ũnzí are kí vâ ĩ'di tị rá."
28 Ị́jọ́ ĩ'di drị́ gá rĩ kụ ãngũ Gãlị́lĩ̃ drĩ̃ agâ sĩ kpí gbõrú.

Yẹ́sũ̃ adrí 'bá ũ'bí

29 Cọtị Yẹ́sũ̃ kí, Yãkó'bõ trũ, Yõhánã trũ, Sĩ̃mọ́nĩ̃ trũ ãzíla Ãndẽríyã abe kí mụ ãngũ
Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ a'belé 'bo, ko kí drĩ̃ mụlé lị́cọ́ Sĩ̃mọ́nĩ̃ 'badrĩ̃ Ãndẽríyã be rĩ gá.
30 Kí mụ acálé 'bo, úlũ Yẹ́sũ̃ ní Sĩ̃mọ́nĩ̃ 'bã ĩdrâ la drĩ̃ cị agá ãyánĩ sĩ ụrụ'bá la ko sĩ
tĩ̃rĩ̃-tĩ̃rĩ̃, la ru mgbọ́lọ́ sị́ gá.
31 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Yẹ́sũ̃ mụ ĩ'di rũ̂lé, arụ́ ĩ'didrĩ̃ ĩ'di ingajó rijó ụrụgá. Ãyánĩ a'be gbõgbõ
ĩ'di rá, imbá ru ụrụgá i'dó íyóŋá iyólé ĩ'banî.
32 Ĩndró sĩ ĩ̃tụ́ 'bã 'de agá 'bo, 'bá ují kí 'bá wẽwẽ rú ãyánĩ rú ãzíla úríndí ũnzí trũ
'dĩ kí Yẹ́sũ̃ rụ́ 'dõlé.
33 'Bá ũ'bí táwũ̃nĩ̃ agá rĩ kí tra kí ru ãmvé kẽ̃jị́tị gá 'dãá.
34 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Yẹ́sũ̃ adrí 'bá ũ'bí ãyánĩ ũvítáŋá ndú-ndú 'dĩ kí ãzíla adro vâ úríndí ũnzí
kí ĩndĩ. Úríndí ũnzí nĩ̃ kí ĩ'di ã'di 'i yã rĩ gá cé, wó ã'ĩ̃ ĩ'baní ị́jọ́ jọjó ku.

Yẹ́sũ̃ mụ Ãdróŋá ã'ĩ̃lé ãngũ 'bá kóru la gá

35 Yẹ́sũ̃ angá ũ̃'bụ́tịnĩ́nĩ́ ãngũ 'bã drĩ adru agá ịnị rú 'dĩ gá 'dĩ, fũ jó agá 'dãá rĩ sĩ
mụlé Ãdróŋá zịlé ãngũ 'bá kóru rĩ gá.
36 Wó Sĩ̃mọ́nĩ̃ kí 'bá Yẹ́sũ̃ 'bã imbálé ãzí rĩ kí abe i'dó kí dó ĩ'di ndrũ̃lé.
37 Kí dó mụ ĩ'di ịsụ́lé 'bo, jọ kí ĩ'diní, "'Bá kí ími ndrũ̃."
38 Yẹ́sũ̃ umvi ĩ'baní, "Ãmụ kí acị trũ tõ̃rṍmẹ́ ãníŋá 'dĩ kí agâ sĩ ma sĩ mụ ị́jọ́ mgbã
Ãdróŋá drĩ̃ ũlũ trũ 'bá 'baní, 'dĩ bãsĩ ị́jọ́ mâ sĩ amụ́jó ĩmi rụ́ 'dõlé rĩ 'i."

‡ **1:21** Ụ́dụ́ 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú rĩ 'bã kí Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ ĩ'di ụ́'dụ́ ázíyá 'i kí umve la *Sãbátũ.* 'Dĩ vâ ụ́'dụ́ 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú rĩ 'badrị́ sĩ avị́jó rĩ.

39 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Yẹ́sṹ acị̃ ãngũ Gãlị́lị̃ drị̃ agâ sĩ pírí ãngũ Ãdróŋá ị̃nzị̃jó rĩ kí agâ sĩ, sĩ ị́jọ́
Ãdróŋá drị̃ ũlũ trũ ãzíla adro vâ úríndí ũnzí 'bá kí agâ sĩ ĩndĩ.

Yẹ́sṹ adrí 'ba ãrí 'bã nalé rá rĩ
(Mãtáyõ 8:1-4; Lṹkã 5:12-16)

40 Ágọ́bị̃ ãzí ãrí 'bã nalé rá la amṹ ãja tị̃lé Yẹ́sṹ drị̃lẹ́ gá mãmálá 'bãjó ĩ'di rṹ sĩ ĩ'di
adríjó jọ, “Ídrĩ lẽ la rá, mí icó áma adrílé rá.”
41 Ágọ́bị̃ 'bã ízákĩzã fi ĩ'dinî ní, Yẹ́sṹ su drị̃ ĩ'di rṹlé ãzíla aló dó sĩ ágọ́bị̃ jọ ĩ'diní,
“Álẽ rá, mí adru ãlá ru.” †
42 Cọtị̃ ãrî wa rá, ágọ́bị̃ adrí dó rá.
43-44 Yẹ́sṹ pẽ ĩ'di tị itré ĩ'di ũkpó ru jọ, “Índre, lẽ ílũ ị́jọ́ 'dĩ 'bá ãzí ní ku. Wó ímụ
ími ụrụ'bá i'dalé átáló ídétáŋá idélépi rĩ 'banî, ãzíla ífẽ ãko ándrá fẽtáŋá ru Mṹsã
'bã azị̃lé 'bá ãrí 'bã nalé adrílépi rá rĩ 'baní sĩ ị́jọ́ vú nzejó rĩ ĩ'badrị̃.”
45 Wó ágọ́bị̃ 'dĩ mụ tị trũ mmgbọ 'bá 'ba rṹlé ị́jọ́ 'dĩ uyúŋâ trũ ãngũ pírí gá, ị́jọ́ 'dĩ
sĩ Yẹ́sṹ fi dó táwṹnị̃ ãzí agá tọndọlọ ku. Ri u'álé ãmvé sĩ, wó tí 'bá mụ kí ĩ'di rṹlé
angájó ãngũ pírí agá.

2

Yẹ́sṹ adrí 'bá ãcá trũ la
(Mãtáyõ 9:1-8; Lṹkã 5:17-26)

1 Ṹ'dṹ were vúlé gá Yẹ́sṹ gõ vúlé Kãpẽ̃rẽ̃nãwṹmị̃ gâlé, ãzíla 'bá are kí afí 'bo.
2 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ũ'bí amṹ kí jó ĩ'di 'bã sĩ u'ájó rĩ gá, 'dãá 'bá ga kí jó agâlé tré kpere
ãmvé sĩ. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãngũ ãzí mmgbọ jó tị gá 'bá ãzí ní sĩ pá tujó la yụ. Yẹ́sṹ ri ĩ'baní
ị́jọ́ Ãdróŋá drị̃ rĩ ũlũlé.
3 Ĩ'diní drĩ ị́jọ́ ũlũ agá 'dãá, 'bá ãzí amṹ kí, sụ rĩ ají kí ágọ́bị̃ ãzí ãcá trũ rĩ Yẹ́sṹ rṹ
'dõlé.
4 'Bá ũ'bí 'bã kí ãngũ atrịjó mgbemgbe rĩ sĩ icó kí filé ágọ́bị̃ 'dã trũ ku. Uja kí tụlé
jó sị̃, lũ kí jódrị̃ mmgbọ cé ãngũ Yẹ́sṹ drị̃ gá rĩ gá. Su kí 'bá ãyánĩ rú 'dĩ 'i ĩ'di 'bã
bị́rị̃sị̃ sĩ ị̣sị́lé ĩ'di trũ irilé Yẹ́sṹ drị̃lẹ́ gá. 5 Yẹ́sṹ la mụ ã'ị̃táŋá 'bá 'dĩ 'badrị̃ 'bã ãmbõgõ
ndrelé 'bo, jọ 'bá ãcá trũ rĩ nî, “Mâ ngọ́tị̃ ị́jọ́ ũnzí mídrị̃ kí útrũ kí rá.”
6 Sáwã 'dã sĩ imba'ba ãzị̃táŋá Mṹsã drị̃ kí imbálépi rĩ 'bã ãzí rĩ ri kí 'dãá cí, ũrã kí
ị́jọ́ kí agâlé cénĩ-cénĩ rú jọ kí,
7 “Ágọ́bị̃ 'dĩ icó ị́jọ́ 'dĩ 'bã áni rĩ jọlé íngoní ru? Ĩ'dĩ Ãdróŋá u'dá! Ãdróŋá la lú ị́jọ́
ũnzí trũ nĩ á'dṹsĩ.”
8 'Dãá cọtị̃ Yẹ́sṹ nị̃ úríndí sĩ ị́jọ́ 'bá 'bã kí ũrãlé kí ásị̃ agálé ri kí cé, jọ ĩ'baní, “Ĩmi
ị́jọ́ 'dĩ kí ũrã íni ã'du sĩ yã?
9 Ị́jọ́ íngõ áŋmátrẽ rú la nĩ yã, jọjó la 'bá ãcá trũ rĩ 'bã Ị́jọ́ ũnzí mídrị̃ kí útrũ kí rá
rĩ 'i, jõku ínga í'dụ mî mgbọ́lọ́ mî sĩ ími lajó rĩ ímụ?
10 Wó ị́jọ́ 'dĩ dó fẽ ĩmi dó sĩ nị̃ la Ngọ́tị̃ 'Bádrị̃ 'bã ũkpõ cí ṹnọ́kṹ drị̃ gá 'dâ sĩ ị́jọ́ ũnzí
trũjó.” Yẹ́sṹ jọ dó 'bá ãcá trũ rĩ ní,
11 “Mí angá ụrụgá, í'dụ mî bị́rị̃sị̃ ãzíla ímụ lị́cọ́ gá.”
12 Ágọ́bị̃ angá ụrụgá 'dõlé, a'dṹ ĩ'di 'bã ãko sĩ rú lajó rĩ 'i, ko drị̃ mụlé 'bá kí drị̃ gâ
sĩ. 'Bá pírí u'á kí ṹsṹtáŋá sĩ ị̣cṹ kí dó Ãdróŋá 'i jọ kí, “Ãndre jõdrĩ ídu ị́jọ́ ãzí 'dĩ 'bã
áni la ku.”

Yẹ́sṹ 'bã Lẹ́vị̃ umvejó rĩ
(Mãtáyõ 9:9-13; Lṹkã 5:27-32)

13 Yẹ́sṹ gõ vúlé mĩrĩ Gãlị́lị̃ tị gâlé ị̃dị̃, 'bá ũ'bí tra kí ru ĩ'di rṹ 'dãá ãzíla imbá dó kî.

† **1:41** Lẹ́vị̃ 13:45

14 Ĩ'diní acị agá ĩyịtị gá 'dãá, ndre Lẹ́vĩ Ãlĩfáyõ ngọ́pị ri agá ãngũ sĩ mũsọ́rõ 'bejó rĩ
gá, Yẹ́sũ jọ ĩ'diní, "Mí ãbĩ áma vú." Cọtị Lẹ́vĩ angá bĩ vú la.
15 Sáwã ãzí vúlé gá Yẹ́sũ ri kí íná nalé Lẹ́vĩ drịko gá 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe, 'bá
wẽwẽ rú mũsọ́rõ tralépi ãzíla 'bá 'bá 'bã kí umvelé 'bá ũnzí idélépi ĩ'di vú bĩlépi 'dĩ
ri kí íná nalé ĩ'di trũ ãngũ ãlu gá, ã'dusĩku 'bá ĩ'di vú bĩlépi ịjọ 'dĩ 'bã áni rĩ kí agá rĩ
kí wẽwẽ rú.
16 Ímbá'bá ãzịtáŋá Mụ́sã drị̃ kí imbálépi rĩ kí 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ kí abe kí mụ ndrelé
la Yẹ́sũ la ãkónã na 'bá umvelé 'bá ũnzí idélépi rĩ kí abe ãzíla 'bá mũsọ́rõ tralépi rĩ
kí abe, zị kí 'bá Yẹ́sũ 'bã imbálé rĩ kí, "Ĩ'di ãkónã na 'bá ũnzí idélépi rĩ kí abe ãzíla
'bá mũsọ́rõ tralépi rĩ kí abe ã'du ịjọ́ sĩ?"
17 Yẹ́sũ la mụ ịjọ́ ĩ'bã kí zịlé 'dĩ arelé 'bo, umvi ĩ'baní, "'Bá ãyánĩ kóru rĩ mụ kí 'bá
írúwá fẽlépi rĩ rụ́ ku, bela 'bá ãyánĩ trũ rĩ kí mụ ĩ'di rụ́ nĩ. Má amụ́ 'bá ũnzí idélépi
rĩ 'ba rụ́ adru 'bá jọlépi la kí ãlá ru rĩ 'ba rụ́ ku."

Yẹ́sũ zịjó íná naŋá ku ri 'bã ịjọ́ sĩ rĩ
(Mãtáyõ 9:14-17; Lụ́kã 5:33-39)

18 Ụ́'dụ́ ãzí sĩ 'bá Yõhánã 'bã imbálé rĩ kí 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ 'bã ãzí kí abe kí íná gã
nalé úmgbé sĩ Ãdróŋá a'ịjó. 'Bá ãzí mụ kí Yẹ́sũ rụ̃lé zị kí ĩ'di, "'Bá Yõhánã 'bã imbálé
rĩ kí 'bá 'bá ãzí Fãrĩsáyĩ rú rĩ kí imbálé rĩ kí abe na kí íná ku, wó 'bá mídrị gá rĩ idé
kí íni ku la ã'du ịjọ́ sĩ?"
19 Yẹ́sũ umvi ĩ'baní, "Ãmụ́ ịzịgọ́ drị̃ 'bã kí drĩ adru agá ĩ'di andre gá 'dĩ, a'be ãmụ́
kí u'álé ãko ãzí naŋâ kóru ku, ịzịgọ́ 'bã adru agá ĩ'ba abe cí rĩ sĩ ku yã? Icó ru ku ĩ'di
'bã adrujó ĩ'ba abe cí rĩ sĩ.
20 Wó ụ́'dụ́ ãzí la amụ́ lé 'dĩ, ála mụ ịzịgọ́ 'dụlé ĩ'ba rụ́ 'dâ rá. Ụ́'dụ́ 'dã dó bãsĩ ĩ'di
'bã wọ̃rịka 'bã kí íná gãjó najó rĩ 'i."
21 Yẹ́sũ jọ vâ ĩ'baní, "'Bá ãzí icó bõngó ú'dí rĩ ụrụ'bá gá wókõ la ãsĩlé sĩ ũ̃kụ rĩ
ịgbẹjó ku. Drĩ idé la 'dĩ 'bã áni rá yã áni, ú'dí rĩ la anzú ũ̃kụ rĩ ụrụ'bá gâlé rá, ĩ'di fẽ
ãngũ lũlépi mmgbọ rĩ la ru nzị̃ ĩdị.
22 'Bá icó kí vâ wáyĩnĩ ú'dí rĩ ũsũlé ínírikó ũ̃kụ agá ku, drĩ kí ũsũ la rá yã áni,
wáyĩnĩ 'dã la ínírikó ũ̃kụ icólépi ru 'a selépi ku 'dã asi rá. Wáyĩnĩ la dó sĩ uja asulé
vũ̃rụ́ ãzíla ínírikô dó ru iza rá."

Yẹ́sũ ĩ'di Úpí Sãbátũ drị̃ gá rĩ
(Mãtáyõ 12:1-8; Lụ́kã 6:1-5)

23 Ụ́'dụ́ ãzí Sãbátũ ãni la sĩ Yẹ́sũ kí alị agá ámvụ́ ãná * ãni la agâ sĩ, 'bá Yẹ́sũ 'bã
imbálé rĩ kí dị̃ ãná kí drị̃ ãnũ sĩ nalé.
24 'Bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ jọ kí ĩ'diní, "Índre, 'bá mídrị rĩ kí ịjọ́ ãzịtáŋá 'bã ã'ị̃lé ku rĩ idé
Sãbátũ sĩ ã'du ịjọ́ sĩ?" †
25 Yẹ́sũ umvi ĩ'baní, "Ĩlã ịjọ́ sĩlé rĩ agá ịjọ́ úpí Dãwụ́dị̃ 'bã idélé ĩ'bã kí ãko lẽjó ãzíla
kí adrujó ãbịrị̃ sĩ 'bá ĩ'di 'bã sĩ ãzị̃ ngajó ĩ'ba abe rĩ ku yã?
26 Sáwã Ãbĩyátã átáló ãmbógó ãndânĩ ídétáŋá idélépi jó Ãdróŋá drị̃ agá rĩ drị̃ sĩ, fi
jó Ãdróŋá drị̃ agâlé mũkátĩ jó Ãdróŋá drị̃ agá ãzịtáŋá 'bã ã'ị̃lé 'bá ãtalo rú rĩ 'bã na
kí nĩ rĩ nalé 'bá ĩ'di 'bã sĩ ãzị̃ ngajó kî trũ rĩ kí abe rá."
27 Yẹ́sũ umvi ĩ'baní, "Ú'bã Sãbátũ 'bá nî adru ú'bã 'bá Sãbátũ nî la ku.
28 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, Ngọ́tị 'Bádrị̃ ĩ'di Úpí Sãbátũ drị̃ gá rĩ 'i."

---

* **2:23** Gĩrịkị̃ tị sĩ ãzíla Mũndú tị sĩ ála *ãná* 'dĩ umve ngánũ. † **2:24** 'Bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ ã'ị kí únga ãzị *Sãbátũ sĩ* ku.

3

Yẹ́sũ̃ 'bã ágọ́bị̃ drị̃ ãcá trũ rĩ adríjó Sãbátũ sĩ rĩ
(Mãtáyõ 12:9-14; Lụ́kã 6:6-11)

1 Sãbátũ ãzí rĩ sĩ, Yẹ́sũ̃ mụ filé ãngũ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ gá. 'Dãá ágọ́bị̃ ãzí drị̃ ãcá trũ la cí.
2 'Bá ãzí 'dãá rĩ ri kí Yẹ́sũ̃ mbãlé sĩ ĩ́jọ́ ũnzí ĩ'di 'bã mụlé idélé la ịsụ́lé, vâ lẽjó nĩ̃jó la ĩ'di ágọ́bị̃ adrí Sãbátũ sĩ rĩ yã rĩ ndrejó sĩ ĩ'di tõjó.
3 Yẹ́sũ̃ jọ ágọ́bị̃ drị̃ ãcá trũ rĩ ní, "Mí angá pá tulé 'bá pírí kí drĩ̃lẹ́ gá 'dâ."
4 Yẹ́sũ̃ zị 'bá kí, "Ĩ́jọ́ ãzĩ́táŋá 'bã ã'ĩ̃lé ídé Sãbátũ sĩ rá rĩ íngõ 'i; ĩ́jọ́ múké rĩ idéjó rĩ 'i yã jõku ĩ́jọ́ ũnzí rĩ idéjó rĩ 'i yã; 'bá ídri pajó yã jõku 'bá 'dijó yã?" Wó 'bá ãzí ape tị ku.
5 Yẹ́sũ̃ ndre ãngũ 'bá 'ba rụ̃lé ũmbã rú ãzíla ũcõgõ trũ ásị́ gá, ásị́ mbaŋá ĩ'badrị́ gá rĩ sĩ, jọ ágọ́bị̃ ní, "Mí ĩjũ ími drị̃ 'dĩ 'i." Ágọ́bị̃ ĩjũ dó ru drị̃ rá ãzíla drị̃ itú ru ãlápítí ru.
6 Cọtị 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ fũ kí ãmvé mụlé ĩ́jọ́ itúlé 'bá Hẽródẽ ãtĩ̃lépi rĩ kí abe kí Yẹ́sũ̃ 'dị íngoní-íngoní ru yã rĩ itúlé.

'Bá ũ'bí ru tralépi Yẹ́sũ̃ rụ́ mĩrĩ tị gá rĩ kî

7 Ĩ́jọ́ 'dĩ kí ũngúkú gá, Yẹ́sũ̃ ko dó drị̃ mụlé 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe mĩrĩ tị gâlé, 'bá ũ'bíkãná angálépi Gãlị́lĩ̃ gá, Yụ̃dị́yã gá,
8 Yẽrụ́sãlẹ́mũ̃ gá, ãngũ Ĩdũméyã gá, ãngũ mĩrĩ Yõrĩdánĩ gá 'á 'dã sĩ rĩ gá, angájó táwũ̃nĩ̃ Tụ́rõ̃ gá ãzíla táwũ̃nĩ̃ Sĩ̃dọ́nĩ̃ gá rĩ abe. 'Bá ũ'bí 'dĩ tra kí ru Yẹ́sũ̃ rụ́ ĩ́jọ́ ĩ'bã kí arelé ĩ'di 'bã idélé rĩ kí sĩ.
9 'Bá ũ'bíkãnã 'dĩ kí 'bã ũŋmĩ̃ŋá ĩ́jọ́ sĩ, Yẹ́sũ̃ jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'bã ají kí í'bó ãzí bábá ãni rú ĩ'dinî.
10 Ĩ'di 'bã 'bá wẽwẽ rú kí adríjó rĩ sĩ, 'bá ãyánĩ rú rĩ ãŋmĩ kí ru ĩ'di rụ́ 'dõlé sĩ ĩ'di ụrụ'bá alójó.
11 'Bá úríndí ũnzí trũ rĩ drĩ kí ĩ'di ndre 'bo, kí mụ a'délé pálé la gá áwáŋâ trũ kí jọ la, "Mi Ãdróŋá Ngọ́pị 'i!"
12 Wó Yẹ́sũ̃ li úríndí ũnzí 'dã kí bĩ̃lẹ́ ĩ̃ndụ́ lẽ 'bã i'da kí 'i ã'di 'i yã rĩ gá ku.

Yẹ́sũ̃ 'bã 'bá imbálé mụdrị̃ drị̃ ĩ̃rĩ̃ kí ũpẽjó ũ̃pĩ̃gọ́ŋá ru rĩ
(Mãtáyõ 10:1-4; Lụ́kã 6:12-16)

13 Ĩ́jọ́ 'dĩ kí ugoró gá, Yẹ́sũ̃ tụ dó 'bé sị́, umve dó 'bá ĩ'di 'bã lẽlé rĩ kí tụjó ĩ'di rụ́ 'bé sị́ gâlé.
14 Ũpẽ dó 'bá kí mụdrị̃ drị̃ ĩ̃rĩ̃ adrujó ĩ'di 'bã ũ̃pĩ̃gọŋa kî rú adrujó ĩ'di trũ, pẽ dó kí tị mụlé ĩ́jọ́ ũlũlé,
15 ãzíla fẽ ĩ'baní ũkpõ sĩ úríndí ũnzí kí adrojó.
16 'Dĩ kí ímbá'bá ĩ'didrị̃ mụdrị̃ drị̃ ĩ̃rĩ̃ 'dĩ kí rụ́; Sĩ̃mọ́nĩ̃ (Yẹ́sũ̃ 'bã rụ́ 'dalé Pétẽrõ 'i rĩ),
17 Yãkó'bõ kí ádrĩ̃pĩ̃ Yõhánã be 'dĩ kí anzị Zĩbĩdáyõ drị̃ ĩ'di 'bã rụ́ 'dalé, Bõwãnãrégẽ (ífí la "Anzị Ãvi drị̃ kî"),
18 Ãndẽríyã 'i, Fĩ̃lĩ̃põ̃ 'i, Bãrĩtõlõmáyõ 'i, Mãtáyõ 'i, Tómãsĩ 'i, Yãkó'bõ Ãlĩfáyõ ngọ́pị 'i, Tãdáyõ 'i, Sĩ̃mọ́nĩ̃ angálépi amụ́tị 'bá ã'dị́ 'dị̃lépi lẽjó adrujó 'bá Rụ́mĩ̃ rú rĩ kí pálé gá ku rĩ 'i,
19 ãzíla Yụ́dãsĩ̃ Ĩ̃sĩ̃kãrĩ́yọ́tĩ̃ ĩ'di 'bã mẹ́lẹ́ mbelépi rĩ 'i.

Yẹ́sũ̃ tõjó ĩnzõ sĩ rĩ
(Mãtáyõ 12:22-32; Lụ́kã 11:14-23; 12:10)

20 Yẹ́sũ̃ la mụ ãgõlé lĩ́cọ́ gá ãngũ ĩ'di 'bã sĩ u'ájó rĩ gá 'bo, 'bá ũ'bí ru tralépi rĩ kî sĩ ịsụ́ kí sáwã ãkónã najó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe ku.

21 'Bá ĩ'didrı̨̃ kí mụ ı̨́jọ́ ru idélépi rĩ kí arelé, mụ kí lẽjó ĩ'di atrı̨jó, ũrã kí drı̨̃ la 'be
dó ru rá íni.
22 Wó imba'ba ãzı̨́táŋ́á Mṵ́sã drı̨̃ kí imbálépi rĩ kí 'bã ãzí angálépi Yę̃rṵ́sãlę̃́mṵ̃ gá rĩ
abe jọ kí, “Ĩ'di úríndí ũnzí kí adro ũkpó Bę̃l̃ı̨zę̃́bṵ́lṵ̃ úpí úríndí ũnzí 'badrı̨̃ 'bã fẽlé rĩ
sĩ.”
23 Yẹ́sṵ̃ umve 'bá kí sĩ ru aséjó ãni rú ãzíla jọ ı̨́jọ́ ĩ'baní ı̨́jọ́ u'béŋ́á sĩ, “Sĩtánĩ la ru
adro cénĩ-cénĩ rú íngoní ru?
24 Sṵ́rṵ́ drĩ ru awa ndú-ndú kí drĩdríŋ̃ĩ gá cénĩ-cénĩ sĩ ã'dı̨́ 'dı̨jó kí drĩdríŋ̃ĩ gá, sṵ́rṵ́
'dã icó pá tulé ku.
25 Ãzíla lı̨́cọ́ drĩ ru awa kí drĩdríŋ̃ĩ gá ndú-ndú, lı̨́cọ́ 'dã icó pá tulé ku.
26 Į́jọ́ 'dĩ sĩ, sṵ́rṵ́ Sĩtánĩ drı̨̃ drĩ ru awa amụtı̨ sĩ amụtı̨ sĩ, icó pá tulé ku, wó ĩ'di amṵ́
ãsı̨̃ŋ́á gá.
27 Ájọ ĩminî, 'bá ãzí icó filé ágọ́bı̨́ ũkpó la drı̨́ jó agâlé sĩ ãko ĩ'didrı̨́ jó agá rĩ kí wṵ̃jó
rá ku. Ĩ'di ágọ́bı̨́ ũkpó 'dã umbé ráká, ĩ'di dó sĩ ãko ĩ'didrı̨́ jó agá rĩ kí ra ĩndõ.
28 “Ma ĩminí ı̨́jọ́ mgbã jọ, ı̨́jọ́ ũnzí pírí 'bá 'bã idélé ãzíla ú'dáŋ́á 'bá u'dájó rĩ abe,
ála kí trũ rá.
29 Wó 'bá Úríndí Ãlá rĩ u'dálépi rĩ útrũ ĩ'di ku, ála ı̨́jọ́ ũnzí 'dĩ kí lã ĩ'di drı̨̃ gá jã
'dâ.”
30 Yẹ́sṵ̃ jọ ı̨́jọ́ 'dĩ 'i ĩ'bã kí jọjó la úríndí ũnzí ĩ'di agá cí rĩ sĩ.

Yẹ́sṵ̃ 'bã ãndrẽ kí ádrı̨̃pı̨ka abe
(Mãtáyõ 12:46-50; Lṵ́kã 8:19-21)

31 Į́jọ́ 'dã 'bã vúlé gá, Yẹ́sṵ̃ 'bã ãndrẽ amṵ́ kí ádrı̨́pı̨ka abe ãngũ ĩ'di 'bã sĩ 'bá kí
imbájó rĩ gá, utu kí pá ãmvé 'dãá. Pẽ kí 'bá ãzí tı̨ ĩ'di rṵ̃lé mụlé ĩ'di umvelé lẽjó ı̨́jọ́
jọjó ĩ'di be.
32 'Bá ũ'bí rilépi ĩ'di andre gá rĩ 'bã ãzí jọ kí ĩ'diní, “Índre mî ãndrẽ utu kí pá mí
ádrı̨́pı̨ka abe ãmvé 'dã lẽ kí ı̨́jọ́ jọlé mí be.”
33 Yẹ́sṵ̃ umvi ĩ'baní, “Mâ ãndrẽ ãzíla mâ ádrı̨́pı̨ka kí ã'di kî?”
34 'Dã 'bã vúlé gá, undré 'bá rilépi ĩ'di andre gá gbụrụ 'dã kí pírí ãzíla jọ, “Ĩndre!
Mâ ãndrẽ ãzíla mâ ádrı̨́pı̨ka kí gápi 'dĩ!
35 'Bá ı̨́jọ́ Ãdróŋ́á 'bã lẽlé rĩ idélépi rĩ, ĩ'di mâ ádrı̨́pı̨, mâ ámvọ́pı̨ ãzíla mâ ãndrẽ.”

4

Į́jọ́ u'bélé 'bá ũri kpę̃lépi rĩ drı̨̃ rĩ
(Mãtáyõ 13:1-9; Lṵ́kã 8:4-8)

1 Į́jọ́ 'dã kí ũngúkú gá, Yẹ́sṵ̃ mụ vâ 'bá kí imbálé ı̨̃yı̨́tı̨ Gãlı̨́lı̨̃ drı̨̃ gâlé ı̨̃dı̨́. 'Bá ũ'bí atrá
kí ru ĩ'di andre gá tụ dó filé rilé í'bó drı̨̃ gá se kí ru ı̨̃yı̨́ agâlé, 'bá pírí kí dó ãngũ ã'í rĩ
gá ãmvé lé.
2 Yẹ́sṵ̃ imbá 'bá kí ı̨́jọ́ ũ'bí sĩ ı̨́jọ́ u'béŋ́á sĩ, ãzíla ímbátáŋ́á ĩ'di 'bã imbálé rĩ agá jọ,
3 “Ĩmi are drĩ! Ágọ́bı̨́ ãzí fũ mụlé ũri kpę̃lé ĩ'didrı̨́ ámvṵ́ agá.
4 Ĩ'di 'bã ũri kpę̃ agá 'dâ ũri ãzí rĩ u'de kí gę̃rı̨̃ tı̨ gá ãriŋa angá kí, tı̨ kí kí rá.
5 Ãzí rĩ u'de kí ãngũ írãkí ru vũ ĩzá kóru rĩ agá, angá kí mbẽlẽŋ́á ru rá, ã'dusĩku
ṹnọ́kṵ́ 'bã adrujó cene rĩ sĩ.
6 Wó ı̨̃tṵ́kã la mụ kalé ri 'bo, ı̨̃tṵ́kã ivé kí, 'i kí rá ízókí la 'bã kí adrujó cene rú rĩ sĩ.
7 Ũri ãzí rĩ u'de kí ãvúkí ṹcı̨́kı̨́ trũ rĩ agá, zo kí ãvúkí ṹcı̨́kı̨́ trũ rĩ abe ãlu, ãvúkí ṹcı̨́kı̨́
trũ rĩ vu kí rá, ka kí dó sĩ ku.
8 Wó ũri ãzí rĩ u'de kí ṹnọ́kṵ́ vũ ĩzá trũ rĩ agá, angá kí rá, zo kí rá, ãzí rĩ ka kí ífí
kãlı̨́ na, kãlı̨́ ázíyá, jõku túrú ãlu.”
9 Yẹ́sṵ̃ jọ ĩ'baní, “'Bá bı̨́lẹ́ trũ ı̨́jọ́ arelépi rĩ 'bã are ı̨́jọ́ 'dĩ 'i.”

Ị́jọ́ u'bélé 'dĩ kí 'bã ĩjọ́
(Mãtáyõ 13:10-17; Lṵ́kã 8:9-10)

10 Yẹ́sṵ̃ la mụ adrulé á'dṵ̃sĩ, 'bá ĩ'di 'bã imbálé mụdrḭ́ drḭ̃ ĩ̃rḭ̃ rĩ kí ãzíla 'bá ãzí kî trũ zḭ kí ĩ'di, ĩ'di ḭjọ́ u'béŋ́á 'bã ífí drḭ̃ gá.
11 Umvi ĩ'baní, "Ị́jọ́ zḭ̃lé zḭ̃-zḭ̃ Sṵ́rṵ́ Ãdróŋ́á drḭ́ 'bṵ̃ gá rĩ drḭ́ gá rĩ úfẽ ĩ'di nḭ̃lé ĩminî. Wó 'bá ãzí ãmvé 'dã 'baní ála i'da la ḭjọ́ u'béŋ́á sĩ.
12 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ,
" 'kí ãko 'dĩ kí ãlṵ̃ rá, wó icó kí kí ndrelé ku,
kí ḭjọ́ are rá, wó icó kí ífí la vãlé ku,
jõ íni ku, kí ru ásḭ́ uja sĩ Ãdróŋ́á ã'ḭ̃jó,
ĩ'di sĩ ḭjọ́ ũnzí ĩ'badrḭ̃ kí trũ rá.'†"

Yẹ́sṵ̃ icé ĩjọ́ u'bélé 'bá ũrĩ kpẽ̃lépi rĩ sĩ 'bã ífí
(Mãtáyõ 13:18-23; Lṵ́kã 8:11-15)

13 Yẹ́sṵ̃ la mụ ḭjọ́ 'dĩ jọlé 'bo, zḭ kí, "Ĩnḭ̃ vâ ḭjọ́ mání jọlé ḭjọ́ u'béŋ́á sĩ 'dĩ 'bã ífí ku yã? Ĩmi dó mụ ḭjọ́ mání jọlé rĩ kí nḭ̃lé íngoní ru?
14 'Bá ũri kpẽ̃lépi rĩ ĩ'di cécé 'bá ḭjọ́ Ãdróŋ́á drḭ̃ ũlũlépi rĩ áni.
15 'Bá ãzí rĩ kí cécé ũri 'delépi gẽ̃rḭ̃ tḭ gá rĩ kî áni rĩ kí 'bá ḭjọ́ Ãdróŋ́á drḭ̃ arelépi rá wó sáwã were vúlé gá Sĩtánĩ la mụ ḭjọ́ 'dĩ kí 'dụlé kí ásḭ́ gá 'dâ rá rĩ kî.
16 Ũri 'delépi ãngũ írãkí ru rĩ agá rĩ kí cécé 'bá ḭjọ́ Ãdróŋ́á drḭ̃ arelépi ãyĩkõ sĩ ãzíla kí ã'ḭ̃ la ásḭ́ ãlu sĩ rĩ kî.
17 Wó ḭjọ́ Ãdróŋ́á drḭ́ rĩ fi kí agâlé álḭ́ ku, ḭjọ́ ĩ'didrḭ́ gá rĩ icó adrulé kí agá sáwã ãzo rú ku. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ḭjọ́ ũcõgõ rú la drĩ kí acá kí ụrụ'bá gá, kí a'dé mbẽlẽ rú rá.
18 Ũri u'delépi ṵ̃cḭ́kḭ́ agá rĩ kí 'bá ḭjọ́ arelépi rĩ kî,
19 wó ũrãtáŋ́á ídri ṵ̃nọ́kṵ́ 'dõ drḭ́ gá kí ulélépi kí tá sĩ lẽ acálé kṵ́rẹ́nḭ́ ru rĩ 'bã ḭjọ́ sĩ, ḭjọ́ Ãdróŋ́á drḭ́ rĩ la iré kí ásḭ́ gá 'dãá rá, icó kí dó sĩ ífí kalé ku.
20 Ũri u'delépi ṵ̃nọ́kṵ́ múké rĩ agá 'dĩ kí cécé 'bá ḭjọ́ Ãdróŋ́á drḭ̃ arelépi ãzíla ã'ḭ̃lépi la ásḭ́ pírí sĩ rĩ kî. Kí ífí ka kãlḭ́ na, kãlḭ́ ázíyá jõku túrú ãlu."

Tárã akulé ãkójó sĩ rĩ
(Lṵ́kã 8:16-18)

21 Yẹ́sṵ̃ mụ ḭjọ́ jọŋ̂á trũ drḭ̃ gá jọ, "'Bá tárã tḭ 'bãlépi jó agâlé tḭ la akulépi jõku 'bãlépi la mgbọ́lọ́ ḭ̃ndṵ́ rĩ ã'di 'i yã? Adru ĩ'di 'bã la ãngũ sĩ tárã 'bãjó rĩ gá ku yã?
22 Ãko ãzí zḭ̃lé zḭ̃-zḭ̃ la yụ pẽ lú drṵ́zḭ́ ĩ'di i'dá tọndọlọ jõku ãko a'bólé a'bô rĩ ĩ'di drṵ́zḭ́ adru ãngũ ule gá.
23 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá bḭ́lẹ́ trũ ḭjọ́ arejó rĩ 'bã are ḭjọ́ jọlé 'dĩ 'i."
24 Jọ vâ, "Ĩmi are vâ ḭjọ́ jọlé 'dĩ múké-múké, ãzíla ãko ĩminí ṵ̃'bḭ̃lé 'bá ãzí nĩ rĩ ála vâ vúŋ́á la ṵ̃'bḭ̃ ĩminí, ála vâ idé la ĩmi ụrụ'bá gá ndẽ dó rá.
25 'Bá ãko trũ rĩ ála ãzíla ũ'bã drḭ̃ la gá, wó 'bá ãko kóru rĩ drḭ́ ĩ'di táni trũ adrujó ĩmbíráŋ́á rĩ ála 'dụ la ĩ'di drḭ́ 'dâ rá."

Yẹ́sṵ̃ u'bé ĩjọ́ ũri 'bã zoŋ́á sĩ

26 Yẹ́sṵ̃ mụ ḭjọ́ jọŋ̂á trũ drḭ̃ gá jọ, "Sṵ́rṵ́ Ãdróŋ́á drḭ́ gá rĩ cécé 'dĩ 'bã áni, ágọ́bḭ́ ãzí fũ mụlé ũri kpẽ̃lé ĩ'didrḭ́ ámvṵ́ agá.
27 Ị́nḭ́ kí ḭ̃tṵ́ be ri ĩ'di 'bã ãzḭ́ ãzí rĩ kí ngalé, ũri i'dó kí angálé zojó ĩ'di 'bã nḭ̃ŋ̂á kóru,
28 ã'dusĩku ũri kí ka 'bá 'bã nḭ̃ŋ̂á kóru. Drḭ̃drḭ̃ rĩ sĩ kí bḭ́ asú, vúlé la gá drḭ̃ la ĩ'di sĩ zojó rĩ 'i, 'dã vúlé gá kénĩ jõku bḭ́ ífí la 'bã sĩ kajó rĩ 'i.
29 Ũri drĩ dó mba 'bo, ála dó ḭ̃lḭ̃ŋ́á 'dụ sĩ mụjó lajó la ã'dusĩku ĩ'di 'bã wajó 'bo rĩ sĩ."

† **4:12** Ĩsáyã 6:9-10

Ị́jọ́ u'bélé ũri umvelé hãrãdáį̃ sĩ rĩ
(Mãtáyõ 13:31-32, 34; Lụ́kã 13:18-19)

30 Yẹ́sụ̃ zị 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí, “Ma Sụ́rụ́ Ãdróŋá drį̃ ũ'bį̃ ã'du be yã? Ma ị́jọ́ u'béŋá íngõ ayú sĩ ífí la i'dajó yã?
31 Ĩ'di cécé ũri umvelé hãrãdáį̃ rĩ 'bã ífí ĩmbĩrãŋã sĩ ndẽlépi ũri pírí kí agá salé vụ̃rụ́ rĩ áni.
32 Údrĩ ĩ'di sa vụ̃rụ̃lé 'bo, ĩ'di angá zolé ife ãmbógó la rú ãzíla kénĩ trũ ãriŋa 'bụ̃ gá rĩ kí dó sĩ amụ́ urilé avị́lé índríkã la gá.”
33 Yẹ́sụ̃ ayú ị́jọ́ u'béŋá 'dĩ 'bã áni rĩ kí wẽwẽ rú sĩ kí imbájó, lẽ ásị́ pírí sĩ 'bã vã kí rú sĩ ị́jọ́ 'dĩ kí rá.
34 Ĩ'di ní ũ'bí kí imbá agá, jọ ĩ'baní ị́jọ́ ãzí ị́jọ́ u'béŋâ kóru la ku. Wó drĩ dó adru 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí abe á'dụ̃sĩ ĩ'di ĩ'baní ị́jọ́ 'dĩ kí ífí i'da tọndọlọ.

Yẹ́sụ̃ atrị ãlụ́kụ́kụ̃ cí
(Mãtáyõ 8:23-27; Lụ́kã 8:22-25)

35 Ụ'dụ́ 'dã 'bã ĩndró sĩ, Yẹ́sụ̃ jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní, “Ãza kí mĩrĩ 'bã 'á 'dã sĩ.”
36 A'be kí dó 'bá ũ'bí kí vúlé 'dãá, 'dụ kí Yẹ́sụ̃ 'i ĩ'ba abe ĩndĩ za kí ĩ'di trũ í'bó sĩ 'âlé, í'bó ãzí mụ kí ĩ'di trũ ĩndĩ.
37 Ĩ'bã kí mụ agá, gbõgbõ ãlụ́kụ́kụ̃ acé ũkpó ru, i'dó į̃yị́ gbãlé í'bó agá í'bó ní sĩ lẽjó 'dejó į̃yị́ į̃ndụ́.
38 Wó 'dĩ sĩ Yẹ́sụ̃ la ụ́'dụ́ ko agá í'bó į̃ndụ́lẹ́ gá ándrâlé, ãtį̃ ru drį̃ cí. Ímbá'bá inga kí dó ĩ'di, jọ kí ĩ'diní, “Ímbápị mí así ku ãdrĩ į̣mvụ́ rá míní múké yã?”
39 Yẹ́sụ̃ angá dó ụ́'dụ́ gâlé rá jọ ãlụ́kụ́kụ̃ ní, “Mí adru drį́ŋá.” Gbõgbõ ãlụ́kụ́kụ̃ į̣gbẹ dó ndrú.
40 Uja dó tị ímbá'bá 'ba rụ́ jọ ĩ'baní, “Ĩmi idé ũrį̃ sĩ ã'du sĩ yã? Kpere ĩmi drį̃ ã'į̃táŋâ kóru yã?”
41 Ụ́rį̃ ãmbógó la fi kí agá ãzíla i'dó kí ị́jọ́ jọlé kí drĩdrį́ŋĩ gá, “'Bá 'dĩ ãmgbã rĩ gá ã'di 'i, ãlụ́kụ́kụ̃ ãzíla į̃yị́ ungalépi tũlãtũlã 'dĩ 'bã kí tị la arejó cé 'dĩ?”

5

Yẹ́sụ̃ dro úríndí ũnzí ágọ́bį̃ ãzí agá
(Mãtáyõ 8:28-34; Lụ́kã 8:26-39)

1 Ị́jọ́ 'dã kí vúlé gá Yẹ́sụ̃ za kí dó mĩrĩ 'bã 'á 'dã sĩ wókõ į̃yị́tị gá ãngũ umvelé Gẽrãsénĩ gá.
2 Yẹ́sụ̃ 'bã drĩ ãfũ agá í'bó agâlé 'dĩ gá 'dâ, ágọ́bį̃ ãzí úríndí ũnzí trũ la i'dó ãcę̃lé angájó ãngũ į̃nádrį̃ drį̃ agâlé drį̃ ụfụjó ĩ'di be.
3 Ágọ́bį̃ 'dĩ 'bãngá u'á į̃nádrį̃ 'bã drĩdrį́ŋĩ gá, ãzíla ícó ĩ'di drį̃ ụtrị́lé ku táni ĩ'di icíjó ímve sĩ rá tí.
4 Úri ĩ'di pá kí icílé drị́ abe ímve sĩ ãzíla nõrórõ sĩ, wó ĩ'di ímve pá gá 'dĩ kí anu kící-kící, nõrórõ kí uce rũwã-rũwã rá. 'Bá ãzí ũkpó trũ icólépi ĩ'di drį̃ arụ́lépi rá la 'dáyụ.
5 Ĩ'di acị́ ngara į̃nádrį̃ kí drĩdrį́ŋĩ gâ sĩ, 'bé sị́ gâ sĩ, ụ́'dụ́ pírí į̃tụ̃rụ̃, į̣nị́-ãrã úzáŋâ trũ ãzíla ĩ'di ru ụrụ'bá ụlị́ írã sĩ.
6 Ágọ́bį̃ la mụ Yẹ́sụ̃ ndrelé rá-rá ru 'dáni, mvu cę̃lé ụ́ngụ́lẹ́ sĩ, ĩ'di mụ calé 'bo, tį̃ ãja drį̃lẹ́ la gá 'dãá vụ̃rụ́.
7 Za ụ́'dụ́kọ́ ụrụgá sĩ re, “Yẹ́sụ̃ Ãdróŋá ụrụgá ãndânĩ rĩ 'bã Ngọ́pị! Ílẽ má rụ́ ã'du? Ísõ ũyõ Ãdróŋá rụ́ sĩ mí icó mání cãndí fẽlé ku!”
8 Ágọ́bį̃ 'dĩ jọ ị́jọ́ 'dĩ íni la ã'dusĩku Yẹ́sụ̃ jọ tá úríndí ũnzí 'dã ní 'bã ãfũ ĩ'di agâlé rá.

9 Yẹ́sṹ zị dó úríndí ũnzí 'i, “Ímị rṹ ã'di 'i?” Umvi ĩ'diní, “Áma rṹ Ũ'bígá 'i ã'dusĩku
ãma ágọ́bị́ 'dĩ agá 'dâ ũ'bí ru.”
10 Úríndí ũnzí a'ị́ kí Yẹ́sṹ į̃dị́-į̃dị́ 'bã dro jõ kí ãngũ drį̃ gá 'dâ ãmvé ku.
11 Ãngũ 'dã gá 'dãá, ĩzõgó ũ'bí kí na agá 'bé pá gá ãni rú 'dãá.
12 Úríndí ũnzí a'ị́ kí Yẹ́sṹ 'i, “Ífẽ ãmụ ãmaní filé ĩzõgó 'dã kí agá.”
13 Ã'į̃ ĩ'baní rá, úríndí ũnzí ãfũ kí ágọ́bį̃ agâlé, mụ kí filé ĩzõgó kí agâlé. Ĩzõgó ũ'bí
'dã kí kãlãfe ãni rú álĩfũ į̃rį̃ 'dĩpí, kpę̃ kí rį̃ cę̃lé 'bé 'bã ãngũ cị́kị́cị́kị́ 'dã gâ sĩ u'delé
ịmvṹlé mĩrĩ agâlé.
14 'Bá ĩzõgó kí ucélépi rĩ kí mụ ị́jọ́ 'dĩ ndrelé 'bo, mvu kí cę̃lé táwṹnį̃ ãníŋá 'dã gâlé,
tǫ̃rọ́mẹ́ 'dãá rĩ kí agá ị́jọ́ 'dĩ vú nzelé. 'Bá pírí afụ kí ru mụlé ị́jọ́ ru idélépi 'dã ndrelé
kí mị́fị́ sĩ.
15 Kí mụ ru tralé Yẹ́sṹ andre gá ṹrį̃ rụ kí cí, ĩ'baní ágọ́bị́ jõ úríndí ũnzí trũ 'dĩ ndrejó
ri agá Yẹ́sṹ pálé gá bõngó trũ ãzíla úŋmĩ ị́jọ́ ũrãlépi múké rĩ agá.
16 'Bá ị́jọ́ ru idélépi ágọ́bị́ úríndí ũnzí trũ 'dã ụrụ'bá gá ãzíla ĩzõgó 'dã kí ụrụ'bá gá
rĩ ndrelépi cé rĩ nze kí vú la 'bá 'dã 'banî.
17 Ị́jọ́ 'dã sĩ 'bã kí mãmálá Yẹ́sṹ 'bã ĩdã ru ĩ'ba rṹ 'dãá rá, ãzíla 'ba a'be kí ãngũ
ĩ'badrị́ 'dã 'i rá.
18 Yẹ́sṹ la mụ filé í'bó agâlé vúlé, ágọ́bị́ úríndí ũnzí drojó ala gá 'dã a'ị́ Yẹ́sṹ 'i ílẽ
mụlé ĩ'di be ĩndĩ.
19 Yẹ́sṹ jọ ĩ'diní, “Ímụ má be ku, ígõ vúlé lị́cọ́ gá mî kãká 'ba rṹlé, ínze ĩ'baní ị́jọ́
ũniamba Úpí Ãdróŋá 'bã idélé míní 'dĩ kí vú, ãzíla ĩ'di 'bã ásị́ į̃gbę̃ ími ụrụ'bá gá rĩ.”
20 Ágọ́bị́ mụ dó rá, i'dó dó acị́lé Dę̃kãpọ́lį̃ * gá 'dãá sĩ 'bá 'baní ị́jọ́ Yẹ́sṹ 'bã idélé ĩ'di
ụrụ'bá gá rĩ kí vú nzejó. 'Bá pírí ị́jọ́ ĩ'di 'bã vú nzelé 'dĩ arelépi rĩ u'á kí ṹsṹtáŋá sĩ.

Yẹ́sṹ inga ĩzóŋá drãlépi rá rĩ ãzíla ũkú ãrí
'bã rajó ĩ'di rṹ rĩ be
(Mãtáyõ 9:18-26; Lṹkã 8:40-56)

21 Yẹ́sṹ la mụ zalé í'bó sĩ į̃dị́ wókõ mĩrĩ drị́ ãzí 'dã gâlé 'bo, 'bá ũ'bíkãná tra kí ru
ĩ'di andre gá į̃yị́tị gá 'dãá.
22 'Bá ãmbogo drį̃lẹ́ ru ãngũ Ãdróŋá į̃nzį̃jó rĩ ãni rĩ 'bã ãzí umvelé Yáyį̃rǫ̃ 'i rĩ mụ
'dãá. Ĩ'di mụ Yẹ́sṹ ndrelé 'bo, a'dé ĩ'di pálé gá,
23 'bã mãmálá Yẹ́sṹ rṹ ĩ'di 'bã ĩzóŋá ĩmbíráŋá rĩ adríjó jọ, “Mâ ĩzóŋá la úgólé drãlé
drã-drã, mí amṹ drị́ tį̃lé ụrụ'bá la gá 'ba adrí rú sĩ mání ídri fô!”
24 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Yẹ́sṹ mụ ĩ'di be, 'bá ũ'bíkãná 'de kí ĩ'di vú gâ sĩ ãzíla mụ kí ĩ'di ũŋmĩ
trũ kũtrú-kũtrú.
25 Ũkú ãzí ãrí 'bã rajó ĩ'di ụrụ'bá gá drį̃ cị́lépi ílí mụdrị́ drį̃ į̃rį̃ la 'dãá cí.
26 Cị drį̃ dãkĩtárĩ ũ'bí kí drị́ gá ĩ'diní lẽ agá ru adrí agá 'dãá, iza dó sĩ ãko ĩ'didrị́ gá
'dãá rĩ kí pírí. Wó ãrí ní ukójó rĩ kę̃jị́ gá ĩ'di tụ drį̃ gá drį̃ gá.
27 Ĩ'diní ị́jọ́ arejó Yẹ́sṹ drį̃ gá 'bo rĩ sĩ, nze ru ũ'bí kí agâ sĩ ũní ũngúkú la gâ sĩ aló
ĩ'di 'bã bõngó tị, † 28 ã'dusĩku 'bã ru ásị́ gá, “Ádrĩ táni ĩ'di 'bã bõngó tị aló agá áyụ,
ma adrí rá.”
29 Cọtị, ãrí ralépi 'dã tu pá cí, ãzíla ĩtrĩkã ĩ'di ụrụ'bá gâlé 'í adrí 'bo rĩ gá rá.
30 Ị́jọ́ 'dĩ 'baní ru idé agá 'dãá, gbõgbõ Yẹ́sṹ ĩtrĩkã ũkpó 'bá adríjó ĩ'di ụrụ'bá gá rĩ
fũ 'bá ãzí adrílé rá. Uja ru kị́lịrị ũ'bí kí agá 'dãá zị, “Ã'di aló mâ bõngó nĩ yã?”
31 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ jọ kí, “Índre ũ'bí ími ũŋmĩlépi kũtrú-kũtrú 'dĩ kí rá, mi dó
zị la, ‘Ã'di aló mâ bõngó nĩ yã,’ rĩ gá íngoní ru?”
32 Yẹ́sṹ ri kę̃jị́ la gá ãngũ undrélé sĩ ndrejó la ã'di aló ĩ'di 'bã bõngó nĩ.

* **5:20** *Dę̃kãpọ́lį̃* ĩ'di rṹ táwṹnį̃ mụdrị́ 'badrị́ 'i. † **5:27** Lã'bĩ 'bá Yãhṹdį̃ 'badrị́ gâ sĩ, ũkú (ĩmbá ndrelépi) 'dĩ áni rĩ â'į̃ ĩ'diní fijó 'bá kí agá ku.

33 Ũkû la mụ ịjọ́ ru idélépi ĩ'di rụ́ 'dĩ ndrelé 'dĩ 'bã áni, mụ ãja ṭ̃ịlé vũ̃rụ́ ãzíla ĩ'di dị̃ yã sĩ ũ̃rị̃ sĩ yã-yã Yẹ́sũ̃ pálé gá 'dãá. Lũ dó ịjọ́ mgbã rĩ pírí.
34 Yẹ́sũ̃ jọ ĩ'diní, “Mâ ị̃zẹ́pị̣, ã'ị̃tấŋá mídrị̃ adrí mi rá. Ímụ ásị̣ ị̃gbẹ́ sĩ, ãzíla útrũ mi drị̃cị́rị̃ 'dĩ agá rá.”
35 Yẹ́sũ̃ 'bã drĩ ịjọ́ jọ agá 'dãá, 'bá ãzí amụ́ kí angájó Yáyị̃rọ̃ ãmbógó ãngũ Ãdróŋá ị̃nzị̃jó rĩ 'bã drị̃lẹ́ ru rĩ drị̃ kogâlé jọ kí, “Mî ị̃zẹ́pị̣ drã rá. Mí ĩcãndĩ dó ímbápị̣ ị̃dị̃ ku.”
36 Yẹ́sũ̃ 'bã ásị̣ ịjọ́ 'bá 'dã kí jọlé rĩ drị̃ gá ku, jọ ĩ'diní, “Ími ásị̣ 'bã mvu ku, mí ã'ị̃ ma áyụ.”
37 Yẹ́sũ̃ uga ũ'bí kí 'dejó ĩ'di vú gâ sĩ úmgbé, bela 'dụ Pétẽrõ kí Yãkó'bõ trũ ãzíla Yõhánã Yãkó'bõ 'bã ádrị̣pị̣ trũ.
38 Kí mụ calé lị́cọ́ Yáyị̃rọ̃ ãmbógó ãngũ Ãdróŋá ị̃nzị̃jó rĩ 'bã drị̃lẹ́ ru rĩ drị̃ gâlé 'bo, ndre úzáŋá 'bá 'bã kí awájó ãzíla ũ̃lụ́lụ́ u'béjó 'dã 'i.
39 Ĩ'di mụ filé jó agâlé jọ 'bá 'banî, “Ĩmi uzá ãzíla, ũ̃lụ́lụ́ u'bé íni la ã'du ịjọ́ sĩ? Ngọ́tị̣ŋâ drã ku wó rá la ĩ'di ụ́'dụ́ ko.”
40 Ũ'bí ri kí ĩ'di gụlé gũ̃gũ̃. Jọ ĩ'baní 'bã fũ kí pírí ãmvé. 'Dụ dó ãndrẽ kí átẹ́pị̃ be, ãzíla 'bá tá ĩ'di 'bã imbálé ĩ'di 'bã trũ mụjó 'dã kî trũ fijó ãngũ ngọ́tị̣ŋâ 'bã sĩ adrujó rĩ gâlé.
41 Rụ ĩ'didrị̃ jọ ĩ'diní, “Tãlị̣tã kụ́mị̃!” Ífí la “Ĩzóŋá wereŋá 'dĩ, mí angá ụrụgá.”
42 Cọtị̣ ĩzóŋá wereŋá 'dĩ angá ụrụgá, i'dó acị́lé (ĩzóŋá 'dĩ 'bã ílí mụdrị̃ drị̃ ị̃rị̃). 'Bá 'dã u'á kí ũ̃sũ̃tấŋá ãmbógó la sĩ.
43 Yẹ́sũ̃ jọ ĩ'baní ịjọ́ ru idélépi 'dĩ 'bã lũ kí jõ 'bá ãzí ní ku-ku. Jọ dó 'bã fẽ kí ĩ'diní ãko ãzí nalé.

6

Yẹ́sũ̃ gãjó úmgbé Nãzẽ̃rẹ́tị̃ gá rĩ
(Mãtáyõ 13:53-58; Lụ́kã 4:16-30)

1 Yẹ́sũ̃ a'be kí dó ãngũ 'dã 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe rá, mụ kí dó táwũ̃nị̃ ĩ'didrị̃ lị́cọ́ gá rĩ gá.
2 Sãbátũ la mụ acálé 'bo, mụ dó 'bá kí imbálé ãngũ Ãdróŋá ị̃nzị̃jó rĩ gá, 'bá wẽwẽ rú ịjọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ arelépi rĩ u'á kí ũ̃sũ̃tấŋá sĩ jọ kí, “Ágọ́bị̣ 'dĩ ịsụ́ ũkpõ ĩ'di 'bã sĩ ịjọ́ 'dĩ kí idéjó rĩ íngõlé yã? Ũndũwã fẽlé ágọ́bị̣ 'dĩ nî rĩ íngõ 'i ĩ'di 'bã sĩ icójó tálí 'dĩ 'bã áni 'dĩ kí idéjó 'dĩ!
3 'Dĩ adru ágọ́bị̣ báwũ falépi ũkû sĩ adrujó Mãríyámũ 'i rĩ 'bã ngọ́pị̣ 'i, ádrị̣pị̣ka kí sĩ adrujó Yãkó'bõ 'i, Yũ̃sụ́fũ̃ 'i * Yụ́dãsị̃ 'i ãzíla Sĩ̃mọ́nị̃ 'i rĩ 'i ku yã? Ámvọ́pị̣ka adru kí ãma abe 'dĩ kí ku yã? Acá kí ĩ'di 'bã ịjọ́ sĩ ũnzí.”
4 Yẹ́sũ̃ umvi ĩ'baní, “'Bá ãzí nábị̃ ní ị̃nzị̃tấŋá fẽlépi ãngũ ĩ'didrị̃ gá, ãzíla kãká kí agá la 'dáyụ.
5 Icó tálí idélé ãngũ ĩ'didrị̃ agá ku, pẽ lú ũ̃tị̃ drị̃ 'bá ãyánĩ rú were la kí drị̃ gâ sĩ kí adríjó.
6 Yẹ́sũ̃ u'á ũ̃sũ̃tấŋá sĩ ã'ị̃tấŋá ãkõ ĩ'badrị̃ gá rĩ sĩ.
“Ko dó drị̃ mụlé 'bá kí imbá trũ tõ̃rọ̃mẹ́ kí agâ sĩ pírí.”

Yẹ́sũ̃ pẽ ímbá'bá mụdrị̃ drị̃ ị̃rị̃ kí tị ãzị̃ gá
(Mãtáyõ 10:5-15; Lụ́kã 9:1-6)

7 Yẹ́sũ̃ umve 'bá ĩ'di 'bã imbálé mụdrị̃ drị̃ ị̃rị̃ 'dĩ kí ĩ'di rụ́ 'dõlé ãngũ ãlu gá pẽ kí tị ãmvêlé ị̃rị̃ ị̃rị̃ ãzíla ũkpó fẽjó sĩ úríndí ũnzí pírí kí adrojó.

* **6:3** Gị̃rị́kị̃ tị sĩ ála ĩ'di umve *Yõsésĩ 'i.*

8 Jọ ĩ'baní, “Ĩ'dụ ãko ãzí ãcį̃ ãni cécé íná, jũrúwã, jõku sĩlíngĩ ĩmi jábã agá la áni la
kí ku, wó rá la túré ĩmidrı̨́ gá rĩ 'i á'dụ̃sĩ.
9 Ĩsụ̃ ŋ̃ĩlâ pá gá rĩ kí, wó ĩmi ãdrõ bõngó ku.
10 Údrĩ ĩmi a'ı̨́ lı̨́cọ́ ãzí agá rá, ĩmi u'á ala gá 'dãá kpere ĩminí ãngũ 'dã a'be agá.
11 Údrĩ ĩmi a'ı̨́ lı̨́cọ́ ĩmi sĩ fijó rĩ gá 'dãá ku, jõku gã kí ı̨́jọ́ ĩminí ũlũlé rĩ arelé úmgbé
yã áni, ĩmi ụtụ́ pụ́trụ́ ĩmi pá gá rĩ ı̨́jọ́ vú nzejó kí ụrụ'bá gá.”
12 Ímbá'bá ko kí dó drı̨̃ mụlé ı̨́jọ́ Ãdróŋá drı̨̃ ũlũ trũ, jọ kí 'bá 'bã uja kí ásı̨́.
13 Ri kí úríndí ũnzí adrolé 'bá wẽwẽ rú kí agá, ãzíla uní kí 'bá ãyánĩ rú rĩ kí ụrụ'bá
ãdu sĩ adrí kí dó rá.

Yõhánã Bãbụ̃tı̨́zı̨̃ fẽlépi rĩ 'bã drı̨̃ lijó rĩ
(Mãtáyõ 14:1-12; Lụ́kã 9:7-9)

14 Úpí Hẽródẽ are ı̨́jọ́ Yẹ́sụ̃ 'bã rụ́ 'bã kụjó 'dĩ kí pírí rá. 'Bá ãzí rĩ jọ kí, “Yõhánã
Bãbụ̃tı̨́zı̨̃ fẽlépi rĩ angá ídri rú ı̨̃dı̨́ nĩ gápi ĩ'di 'bã sĩ tálí kí idéjó ũkpó ĩ'didrı̨̃ sĩ 'dĩ.”
15 'Bá ãzí rĩ jọ kí, “Nábı̨̃ Ĩlíyã angá nĩ,” 'bá ãzí rĩ 'bã kí kí ásı̨́ gá, “Ĩ'di nábı̨̃ cécé nábı̨̃
ãzí ídu rĩ kí áni.”
16 Wó Hẽródẽ la mụ ı̨́jọ́ 'dĩ kí arelé jọ, “Yõhánã, 'bá ándrá mâ drı̨̃ lı̨́lé rá rĩ, angá dó
ídri rú nĩ!”
17 Ã'dusĩku Hẽródẽ 'bã mgbã fẽ ándrá ũkpó sĩ Yõhánã arụ́jó umbéjó ãzíla ĩ'di 'bãjó
mãbụ́sụ̃ gá nĩ. Idé ı̨́jọ́ 'dĩ íni la ĩ'di 'bã Hẽrõdíyãsĩ ádrı̨́pı̨ Fı̨́lı̨́pọ̃ 'bã ũkú fijó ídri-ídri
rú ĩ'di 'dụjó ũkú ru rĩ 'bã ı̨́jọ́ a'dájó rĩ sĩ.
18 Wó Yõhánã jọ Hẽródẽ, “Ãzı̨́táŋá ã'ı̨́ míní mî ádrı̨́pı̨ 'bã ũkú fijó ídri-ídri rú ku.”
19 Į́jọ́ 'dĩ sĩ, Hẽrõdíyãsĩ 'bã ı̨́jọ́ ásı̨́ gá Yõhánã ní, ndrụ̃ gẹ̃rı̨̃ lẽjó ĩ'di 'dı̨jó rá wó icó
ku.
20 Ã'dusĩku Hẽródẽ 'bã mgbã rĩ ándrá idé agá Yõhánã sĩ ụ̃rı̨̃ sĩ, ãzíla ri ĩ'di tãmbalé
ĩ'di 'bã nı̨jó la rá ĩ'di 'bá ãlá Ãdróŋá ãni ı̨́jọ̃ kóru la rĩ sĩ.
Hẽródẽ la mụ ı̨́jọ́ Yõhánã 'bã jọlé rĩ kí arelé, ásı̨́ la mvu rá, wó lẽ vâ ı̨́jọ́ ĩ'didrı̨́ rĩ kí
arelé rá.
21 Ụ'dụ́ múké mgbã rĩ Hẽrõdíyãsĩ ní rĩ acá dô, 'dĩ ụ'dụ́ Hẽródẽ tı̨jó rĩ ı̨̃nzı̨̃jó rĩ, umve
dó ãmbogo ĩ'didrı̨́ ũpĩ gá rĩ kí ãmbogo ãsĩkárĩ drı̨̃ kí abe, ãzíla 'bá ãmbogo rú Gãlı̨́lı̨̃
gá rĩ kî trũ amụ́jó ụ̃mụ̃ 'dã najó.
22 Hẽrõdíyãsĩ ı̨̃zẹ́pı̨ afí úngó tulé Hẽródẽ drı̨̃lẹ́ gá 'bá umvelé ụ̃mụ̃ gá rĩ kí abe. Úngó
ĩ'di 'bã tulé rĩ sĩ u'á kí ãyĩkõ sĩ. Úpí jọ ĩzóŋâ ní, “Mí a'ı̨́ ãko míní lẽlé rĩ 'i, ma fẽ la
míní rá.”
23 Sõ ũyõ ala gá cí jọjó la, “Ãko míní lẽlé rĩ ma fẽ la rá drĩ táni adru Sụ́rụ́ mádrı̨́ gá
rĩ 'bã wókõ ãzí rĩ 'i tí.”
24 Ĩzóŋâ fũ dó mụlé ãndrẽ rụ̃lé zı̨ dó ĩ'di, “Ma dó ã'du a'ı̨́?” Ãndrẽ umvi ĩ'diní,
“Yõhánã Bãbụ̃tı̨́zı̨̃ fẽlépi rĩ 'bã drı̨̃kã.”
25 Cọtı̨ ĩzóŋâ afụ dó ru mụjó úpí rụ̃lé ãko ĩ'di 'bã lẽlé rĩ a'ı̨́jó, jọ úpí ní, “Álẽ ífẽ mání
ú'dî'da Yõhánã Bãbụ̃tı̨́zı̨̃ fẽlépi rĩ 'bã drı̨̃kã sẽníyã agá.”
26 Úpí acá dó ũcõgõ rú, wó ũyõ ĩ'di 'bã sõlé 'bo rĩ sĩ, amụ́ kí drı̨̃lẹ́ gá 'bá ãmụ́ ru
ãkónã nalépi rĩ kí drı̨̃lẹ́ gâ sĩ rĩ sĩ, lẽ vâ ĩzóŋâ 'bã tı̨ gãlé ku.
27 'Dã 'bã vúlé gá, pẽ dó ãsĩkárĩ tı̨ Yõhánã 'bã drı̨̃kã ajíjó ĩ'di rụ́ 'dõlé kọ́bı̨ŋá agá.
Ágọ́bı̨̃ mụ dó mãbụ́sụ̃ jó agâlé lı̨ dó Yõhánã 'bã drı̨̃kã rá,
28 ají dó ĩ'di ãkójó agá. Úpí 'dụ dó ĩ'di fẽlé ĩzóŋâ drı̨́, ĩzóŋâ agụ dó Yõhánã 'bã drı̨̃kã
fẽlé ãndrẽ drı̨́.
29 'Bá Yõhánã 'bã imbálé rĩ kí dó mụ ı̨́jọ́ 'dĩ arelé 'bo, amụ́ kí dó ĩ'di 'bã ãvũ 'dụlé
agụlé ı̨̃sı̨̃lé rá.

Yẹ́sṹ fẽ ãkónã 'bá álĩfũ tõwú 'banî
(Mãtáyõ 14:13-21; Lṹkã 9:10-17; Yõhánã 6:1-14)

30 Ṹpịgọnạ atrá kí ru ngúlú ru ĩ'di aga gá, nze kí ĩ'diní ị́jọ́ ĩ'bã kí idélé ãzíla imbálé
'bá 'banî rĩ kí vú.
31 'Bá ũ'bí 'bã kí fũ agá ãzíla afíjó rĩ sĩ, ímbá'bá ịsṹ kí sáwã ãzí sĩ ãkónã najó ku, jọ
ĩ'baní, "Ĩmi amṹ á'dṹsĩ, ãma amṹ kí mụlé avị́lé ãngũ ãzí gá."
32 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, tụ kí dó pírí í'bó agá mụjó ãngũ 'bá kóru la gá.
33 Wó 'bá ũ'bí kí ndrelépi mụ agá cé rĩ nị̃ kí kí cé, 'bá táwṹnị̃ kí agá rĩ sĩ kí pírí i'dó
kí cẹ̃lé pá sĩ, ca kí ĩ'baní drị̃lẹ́ gâlé drị̃drị̃.
34 Yẹ́sṹ la mụ acálé 'bo, ndre ũ'bí ru tralépi rĩ kí 'bã ízákĩzã, ị́jọ́ 'dĩ fi ásị̃ la gá ãzá-
ãzá, ã'dusĩku ĩ'bã kí adrujó cécé kãbĩlõ ru irélépi 'bá kí ucélépi rĩ kóru rĩ áni rĩ sĩ.
Ãzíla i'dó kí imbálé ị́jọ́ wẽwẽ rú kí sĩ.
35 Ị̃tṹ la mụ i'dólé 'delé 'bo, 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ mụ kí ĩ'di rṹlé, jọ kí ĩ'diní, "Ãngũ
'dĩ 'bá kóru, ãngũ i'dó nịlé 'bo.
36 Ípẽ 'bá kí tị mụlé ãngũ ãma andre gá ãzíla tọ̃rọ́mẹ́ kí agâlé sĩ mụjó íná ndrṹ trũ
ĩgbãlé ĩ'baní nalé."
37 Wó Yẹ́sṹ umvi ímbá'bá 'baní, "Ĩfẽ bãsĩ ĩ'baní ãkónã nalé." Umvi kí ĩ'dinî, "Ĩ'di
ũyá 'bá ãlu ãni ĩmbá ãrõ drị̃ 'dụ pírí." † Zị kî, "Ílẽ ãmụ séndẽ 'dĩpí 'dĩ ịsṹlé sĩ ãkónã
ĩgbãjó fẽjó ĩ'baní nalé yã?"
38 Yẹ́sṹ zị kí, "Mũkátĩ ĩmidrị́ 'dâ cí rĩ kí sị yã? Ĩmụ kí ndrelé."
Kí mụ kí sị́ yã rĩ ịsṹlé 'bo, jọ kí, "Mũkátĩ tõwú kí ị̃'bị ị̃rị̃ abe."
39 Yẹ́sṹ jọ dó ímbá'bá 'baní 'ba iri kí 'bá kí vṹrṹ ngúlú ru ngúlú ru ásé drị̃ gá 'dãá.
40 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ri kí dó vṹrṹ amụtị gá ngúlú ru túrú ãlu túrú ãlu ãzí rĩ kí kãlị̃ tõwú
kãlị̃ tõwú.
41 Yẹ́sṹ 'dụ mũkátĩ tõwú 'dĩ kí ãzíla ị̃'bị ị̃rị̃ 'dĩ kí abe, ndre ãngũ ụrụgá 'bṹ gâlé, fẽ
ãwã'dĩfô Ãdróṇá ní ãzíla anu dó mũkátĩ kí rá. Fẽ dó kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'badrị́ kí
'bãjó 'bá kí drị̃lẹ́ gá. Awa vâ ị̃'bị ị̃rị̃ 'dĩ kí ĩ'baní pírí.
42 Nga kí pírí nalé la 'bá aga kí dó sĩ rá.
43 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ tra kí dó mũkátĩ ãzíla ị̃'bị 'bã ị́mbị́ acelépi ũnũlépi 'dĩ kí
gṹfá tré-tré mụdrị́ drị̃ ị̃rị̃.
44 'Bá ãgọbị rú mũkátĩ ãzíla ị̃'bị nalépi rĩ kí álĩfũ tõwú.

Yẹ́sṹ 'bã acĩjó ĩ̃yị́ drị̃ gâ sĩ rĩ
(Mãtáyõ 14:22-33; Yõhánã 6:15-21)

45 'Dãá cọtị Yẹ́sṹ jọ dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní 'bã tụ kí í'bó agá mụjó drị̃ gá
Bẽtẽsãyídã gâlé, ri dó 'bá kí irélé mụjó ĩ'badrị́ kogâlé.
46 Ĩ'di mụ 'bá kí a'belé iré agá ko drị̃ mụlé 'bé agâlé ru mụjó Ãdróṇá ã'ị̃jó.
47 Ĩ'di mụ calé ãngũ 'bã mọ̃ñ̃ịmọ̃ñ̃ gá 'dĩ sĩ í'bô ca dó mĩrĩ 'bã ágá gâlé 'bo, 'dĩ sĩ
ĩ'di dó ãngũ ã'í rĩ gâlé á'dṹsĩ.
48 Yẹ́sṹ la mụ ímbá'bá kí ndrelé drị̃ cị agá ãlṹkṹkṹ̃ 'bã kí ze agá mĩrĩ agá 'dãá vúlé
vúlé, ko dó drị̃ mụlé ĩ'ba rṹlé pá sĩ ĩ̃yị́ drị̃ gâ sĩ. Ĩ'di mụ calé ãni rú tí lẽjó alị̃jó rĩ áni,
49 wó kí mụ ĩ'di ndrelé amṹ agá pá sĩ ĩ'ba rṹ 'dõlé, ũrã kí ndre kí úríndí ãzí, za kí
ṹ'dṹkọ́ sĩ ṹrị̃ sĩ.
50 Ã'dusĩku ĩ'di ndreṇá sĩ, ṹrị̃ ãmbógó la rụ dó kí nĩ. Cọtị jọ dó ĩ'baní, "Ĩmi ásị̃ 'bã
adru ũkpó ru, 'dõ ma 'i. Ĩmi idé ṹrị̃ sĩ ku."
51 'Dãá tụ dó ĩ'ba rṹ í'bó agâlé, ãlṹkṹkṹ̃ ịgbẹ dó rá. Ásị̃ la ãgõ kí dó ĩ'ba rṹ 'dõlé
rá, u'á kí dó ṹsṹtáṇá sĩ.

† **6:37** Bĩbĩlíyã Gị̃rị́kị̃ tị sĩ rĩ jọ *dị̃nárị̃ 200.*

52 Vã kí ũkpõ ĩ'didrı̨ ĩ'di 'bã sĩ tálí mũkátĩ were fẽjó najó 'bá ũ'bí 'baní rĩ ku, ã'dusĩku ásı̨ la mba kí mbã-mbã.

Yẹ́sũ adrí 'bá ãyánĩ rú rĩ kí Gẹ̃nẹ̃sãrẹ́tı̨̃ gá
(Mãtáyõ 14:34-36)

53 Kí mụ zalé 'âlé 'bo, ãfũ kí dó ãmvé, anzé kí í'bó ı̨yı́tı̨ gá ãmvé ãngũ Gẹ̃nẹ̃sãrẹ́tı̨̃ gá rĩ gá.
54 'Dã 'bã vúlé gá cọtı̨, ãfũ kí dó í'bó agâlé ãmvé 'dõlé cọtı̨ 'bá amá kí dó Yẹ́sų̃ 'dãá cí rĩ gá rá.
55 'Bá ũ̃cẽ̃ kí dó ı̨jọ́ 'dĩ trũ tõrọ́mẹ́ 'dã agâ sĩ pírí. 'Bá ají kí dó 'bá ãyánĩ rú rĩ kí mgbọ́lọ́ sĩ ãngũ ĩ'bã kí arejó la Yẹ́sų̃ ala gá rĩ gá.
56 Ãngũ pírí Yẹ́sų̃ 'bã mụjó rĩ kí agá, tõrọ́mẹ́ agâ sĩ, ínátı̨ kí agâ sĩ sṹrṹ 'bá wókõ ãzí 'dĩ kí agâ sĩ, 'bá mụ kí 'bá ãyánĩ rú rĩ kí ũ'bã trũ sų̃ tı̨ gâ sĩ, 'bã kí mãmálá ĩ'di rṹ 'bá ãyánĩ rú rĩ 'ba aló kí rû sĩ ĩ'di 'bã bõngó 'bã tı̨ sĩ adríjó benĩ. 'Bá pírí ĩ'di 'bã bõngó tı̨ alólépi rĩ adrí kí rá.

7

Yẹ́sũ imbá 'bá kí ãlã ãzíla ãndı̨́ ásı̨ gá rĩ drı̨ gá
(Mãtáyõ 15:1-9)

1 Ṵ'dṵ́ ãlu 'bá Fãrĩsáyĩ rú ãzíla imba'ba ãzı̨́táŋá Mṵ́sã drı̨ kí imbálépi angálépi Yẹ̃rṵ́sãlẹ́mų̃ gâlé rĩ abe mụ kí Yẹ́sų̃ rṵ́.
2 'Bá 'dĩ ndre kí 'bá Yẹ́sų̃ 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí kí ãkónã na agá ãndı̨́ trũ drı̨ ũjĩŋá ĩ'ba ãni lã'bĩ drı̨ rĩ kóru.
3 ('Bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ kí 'bá Yãhṵ́dı̨ rú 'dĩ abe kí drı̨ ĩ'ba ãni lã'bĩ rú ũjĩ ı̨yı́ sĩ ráká kí ãkónã na ĩndõ, rụ kí ı̨jọ́ áyı̨́pı̨ka 'badrı̨ kí.
4 Drĩ kí ãfũ sų̃ gá, icó kí ãkónã nalé ku kpere ĩ'baní drı̨ ũjĩ agá ı̨yı́ sĩ ráká. 'Dĩ lã'bĩ ãlu ĩ'ba ãni wẽwẽ rú 'dĩ 'bã ãzí, ala gá 'dãá ãzí rĩ kí sĩ ãkójó ĩ'ba ãni kópõ, bãkṵ́lẹ̃ ãzíla bı̨̃nı̨́kã rú rĩ kí 'bã ũjĩŋá.)
5 Įjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ kí imba'ba ãzı̨́táŋá Mṵ́sã drı̨ kí imbálépi rĩ kí abe zı̨ kí Yẹ́sų̃ 'i, "'Bá míní imbálé rĩ ũbĩ kí ãzı̨́táŋá lã'bĩ ãmã áyı̨́pı̨ka 'badrı̨ údu 'dĩ kí vú ku ã'du sĩ yã? Kí íná na ãndı̨́ trũ drı̨ ũjĩŋá lã'bĩ rú rĩ kóru."
6 Yẹ́sų̃ umvi ĩ'baní, "Ĩmi 'bá mũlũmbẽ rú 'dĩ! Įjọ́ nábı̨̃ Ĩsáyã 'bã jọlé ĩmi drı̨ gá rĩ ĩ'di ãndá.
" '''Bá 'dĩ kí mání ãrútáŋá fẽ tı̨ sĩ, wó ásı̨ la kí má rú 'dâ rá-rá ru.
7 'Bá 'dĩ kí mání ı̨̃nzı̨̃táŋá ífí kóru rĩ fẽ,
ímbátáŋá ĩ'badrı̨ kí ãzı̨́táŋá 'bá 'bã kí 'bãlé vâ imbálé nĩ rĩ kî.' †
8 Ĩmi ãzı̨́táŋá Ãdróŋá drı̨ mgbã rĩ kí uja lã'bĩ ĩmidrı̨ gá 'bá ãrí sĩ."
9 Jọ vâ ĩ'baní, "Ĩmi ãzı̨́táŋá Ãdróŋá drı̨ mgbã rĩ kí gã úmgbé, ĩmi dó sĩ lã'bĩ ĩmi ãni 'dĩ kí rụ áyụ.
10 Ícétáŋá sĩ Mṵ́sã 'bã ãzı̨́táŋá angálépi Ãdróŋá drı̨ rĩ azı̨lé ĩminí rĩ áni: 'Mí ı̨̃nzı̨̃ mí átẹ́pı̨ kí mí ãndrẽ be,' † ãzíla ''Bá átẹ́pı̨̃ jõku ãndrẽ wãlépi rĩ lẽ ú'dı̨ ĩ'di rá.' †
11 Wó 'bá drĩ jọ la átẹ́pı̨̃ 'baní ãndrẽ be, 'Má u'á cãndí sĩ. Má icó ími ãzã kolé ku, ã'dusĩku ãko tá mání sĩ ími ãzã kojó rĩ ásõ ũyõ fẽjó la Ãdróŋá ní.' Ĩmi jọ la ı̨jọ́ 'bá 'dã 'bã jọlé 'dĩ 'bã áni rĩ múké.
12 Ĩmi dó sĩ fẽ la anzı̨ icó kí ásı̨ 'bãlé 'bá kí tı̨lépi rĩ kí ãzã kolé ãko ĩ'baní lẽlé rĩ kí sĩ ku.

† **7:7** Ĩsáyã 29:13 † **7:10** Ãfũŋá 20:12; Ãzı̨́táŋá Amviŋá 5:16 † **7:10** Ãfũŋá 21:17; Lẹ́vı̨ 20:9

13 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi ị́jọ́ mgbã Ãdróŋá drị̃ kí anu sĩ lã'bĩ ĩmi ãni 'bá ãni 'dĩ kí andre tẽjó
ị̃drị̃jó la ĩmi drị̃lẹ́ 'badrị́. 'Dĩ drĩ ícétáŋá ãlu, ãzị́ ĩmi idélé 'dĩ 'bã áni wẽwẽ rú la kí
cí."

Ãko 'bá 'bãlépi ãndị̃ ru rĩ
(Mãtáyõ 15:10-20)

14 Yẹ́sũ̃ umve ũ'bí kí ị̃dị́ jọ ĩ'baní 'ba mụ kí ị́jọ́ arelé, jọ "Ájọ ĩminí, 'bá pírí 'ba are
kí ị́jọ́ mání jọlé 'dĩ 'i, ĩvã dó sĩ ífí la.
15 Ãko filépi ími agá rĩ iza mi ku, be la rá la ãko ãfũlépi ími agâlé rĩ la ími iza nĩ." [
16 'Bá bị̃lẹ̃ trũ rĩ 'ba are ị́jọ́ jọlé 'dĩ 'i.] *
17 Yẹ́sũ̃ la mụ ũ'bí kí a'belé ãzíla filé jó agâlé 'bo, 'bá ĩ'diní imbálé rĩ zị kí ĩ'di, ị́jọ́
u'béŋá ĩ'di 'bã jọlé 'dĩ 'bã ífí íngoní.
18 Zị kí, "Ĩnị̃ vâ ku yã? Ãko 'bá 'ba nalé rĩ iza ĩ'di ku rĩ ĩnị̃ vâ ku yã?
19 Ãkónã fi ĩ'di ásị́ izalé ku, be la rá la ĩ'di fi kũ̃bũ̃ la gâ sĩ ífí agâlé fũlé ĩ'di ụrụ'bá
gá rĩ sĩ ãmvé." (Jọ ị́jọ́ 'dĩ íni lã ãkónã pírí kí 'bãjó múké.)
20 Yẹ́sũ̃ mụ ị́jọ́ jọŋâ trũ drị̃ gá jọ, "Ị́jọ́ míní ũrãlé rĩ la ími iza nĩ.
21 Ã'dusĩku 'bá ásị́ agâlé ũrãtáŋá ũnzíkãnã 'dĩ kí ãfũ nĩ, mị-ãcí, ũ̃gũ̃, 'bá 'dịŋá, ãwũ̃,
22 rõ̃mmgbọ́, ị́jọ́ ũnzí, ĩnzõ, ãfó, kọ́lọ́, ãjã, ú'dáŋá ãzíla ị́jọ́ aza rú idéjó rĩ kí abe.
23 Ị́jọ́ ũnzí 'dĩ kí pírí ãfũ 'bá agâlé, kí 'bá iza, Ãdróŋá icó dó sĩ ãma ã'ị̃lé ku."

Ã'ị̃táŋá ũkú 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku rĩ drị̃ rĩ
(Mãtáyõ 15:21-28)

24 Yẹ́sũ̃ a'be ãngũ Gãlị́lị̃ gá 'dã 'i, mụ dó ụ́rụ́ ãngũ Tụ́rõ̃ rĩ gâlé. Fi jó agá, ãzíla lẽ
'bá ãzí 'bã nị̃ ị́jọ́ 'î drị̃ gá ku, wó icó ru zị̃lé ku.
25 Wó ũkú ị̃zẹ́pị̃ úríndí ũnzí 'bã rụlé rĩ la mụ arelé la Yẹ́sũ̃ 'dãá cí, mụ kũ̃mụ́tị ũ̃sị̃lé
ĩ'di pálé la gá.
26 Ũkû 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku la, útị ĩ'di Fõyĩníkĩ ãngũ Sị́rị̃yã drị̃ agá. Mụ mãmálá 'bãlé
Yẹ́sũ̃ a'ị́jó sĩ úríndí ũnzí ị̃zẹ́pị̃ agá rĩ drojó rá.
27 Yẹ́sũ̃ umvi ĩ'diní, "Lẽ drị̃drị̃ la áko 'bá mádrị́ Yãhụ́dị̃ rú rĩ kí ãzã ráká. Ã'dusĩku
adru múké ku mání ími ãzã kojó, 'dĩ cécé 'bání ãkónã 'dụjó anzị kí drị́ gá rá, ãzíla
'bejó la ũcogo 'banî rĩ áni."
28 Ũkû umvi ĩ'diní, "Ị́jọ́ 'dĩ ãndá, Úpí, wó ũcogo kí vâ ayilépi sãánĩ anzịŋá 'badrị̃
agâlé méjã ị̃ndụ́ gá 'dãá rĩ kí ụ'dụ nalé rá."
29 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Yẹ́sũ̃ jọ ĩ'diní, "Ị́jọ́ míní umvilé múké 'dĩ sĩ, ímụ mî ị̃zẹ́pị̃ acá múké,
úríndí ũnzî fũ rá."
30 Ũkû la mụ calé ĩ'didrị́ko gâlé 'bo, ịsụ́ ị̃zẹ́pị̃ la ru dríŋá mgbọ́lọ́ sị́ gá, úríndí ũnzî
fũ rá.

Yẹ́sũ̃ adrí 'bá bị̃lẹ́ kóru ị̃jọ́ jọlépi ku rĩ

31 Yẹ́sũ̃ a'be ãngũ Tụ́rõ̃ gá 'dã 'i, mụ dó Sị̃dọ́nị̃ agâ sĩ ándrá mĩrĩ Gãlị́lị̃ gá, ãzíla
Dẽ̃kãpọ́lị̃ gâlé.
32 'Bá ãzí bị̃lẹ́ kóru ị́jọ́ jọlépi ku la, 'bá ají kí ĩ'di Yẹ́sũ̃ rụ́ 'dõlé. 'Bá a'ị́ kí Yẹ́sũ̃ 'bã tị
drị́ ĩ'di drị̃ gâ sĩ ĩ'di adríjó.
33 Yẹ́sũ̃ 'dụ ĩ'di agụlé bụ́lụ́ gá á'dũ̃sĩ ũ'bí 'ba rụ́ 'dãá rá. Su ru tĩndrímváŋá kí ágọ́bị̃
bị̃lẹ́ gá. Wi vâ sũ̃sụ́ ĩ'didrị́ gá, aló dó sĩ ágọ́bị̃ 'dĩ 'bã ĩdra.
34 Ndre ãngũ ụrụgá 'bũ̃ gâlé, se ává ãmbógó jọ ágọ́bị̃ ní "Ĩfĩfátã" (ífí la ị̃nzị̃ ĩmi
mmgbọ).
35 Cọtị ágọ́bị̃ bị̃lẹ́ nzị̃ ru rá, ĩdra la ayụ ru, i'dó ị́jọ́ arelé, ãzíla jọlé tọndọlọ.

---

* **7:16** Vásĩ 16 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tị sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí ĩ'di "fụ́tị̃-nôtĩ" rú, ã'dusĩku ĩ'di ándrá bụ́kũ̃ Ãdróŋá drị́ Gị̃rị́kị̃ tị sĩ ídu drị̃drị̃ rĩ kí agá 'dáyụ.

36 Yẹ́sṹ azị ĩ'baní 'bã lũ kí ịjọ́ 'dĩ 'bá ãzí ní ku. Wó ịjọ́ ĩ'di 'bã jọlé 'dĩ 'bã áni rĩ sĩ,
'bá kí ịjọ́ ru idélépi 'dĩ kí iré drị̃ gá drị̃ gá.
37 'Bá pírí u'á kí ṹsṹtáŋá sĩ, jọ kí, "Ãko pírí ĩ'diní idélé rĩ kí múké, ĩ'di 'bá bḭ́lẹ́ kóru
rĩ kí adrí 'bá ịjọ́ jọlépi ku rĩ kí abe rá."

8

Yẹ́sṹ fẽ ãkónã 'bá álĩfũ sụ 'banî
(Mãtáyõ 15:32-39)

1 Ṹ'dṹ 'dã kí agá 'dãá 'bá ũ'bí ãzí tra kí vâ ru ị̃dḭ. Ãko ãzí ĩ'baní nalé la 'bã adrujó
yụ rĩ sĩ, Yẹ́sṹ umve dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí amṹjó ĩ'di rṹ 'dõlé ãzíla jọ ĩ'banî,
2 "'Bá 'dĩ kí ízákĩzã ágá mání rá, ĩ'bã kí u'ájó má be ṹ'dṹ na ãko ãzí naŋâ kóru rĩ
sĩ.
3 Ádrĩ kí tị pẽ ãkónã naŋâ kóru, kí mụ a'délé gẹ̃rị̃ gá rá ã'dusĩku ãzí rĩ angá kí ãngũ
álḭ gá."
4 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ umvi kí ĩ'diní, "Wó ãngũ 'bá kóru álḭ 'dõ gá 'dộ, ála mụ
ãkónã icólépi calépi 'bá 'dĩ 'baní rá rĩ ịsṹlé íngõlé yã?"
5 Yẹ́sṹ zị kí, "Mũkátĩ ĩmidrḭ 'dâ cí rĩ kí sḭ yã?"
Umvi kí, "Ázị̃rị̃."
6 Jọ ũ'bí 'baní 'bã ri kí vũrṹ. Ĩ'di mụ mũkátĩ ázị̃rị̃ 'dã kí 'dụlé sĩ ãwã'dĩfô fẽjó kí
drị̃ gá 'bo, anu dó kí 'a, fẽ dó kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'badrḭ kí 'bãjó 'bá kí pálé gá.
Ímbá'bá idé kí dó cécé ĩ'di 'bã jọlé ĩ'baní rĩ áni.
7 Ḭ'bị ãzí were la kí ala gá cí, fẽ ãwã'dĩfô drị̃ la gá ĩndĩ, fẽ kí awalé ímbá'bá 'badrḭ.
8 'Bá na kí dó kí rá, aga kí dó sĩ mgbemgbe, 'dã 'bã vúlé gá ímbá'bá tra kí dó ḭmbḭ
la gṹfá gá tré-tré ázị̃rị̃ 'dĩ ḭmbḭ la ũnũlépi nírí-nírí ru a'belépi rĩ 'i.
9 'Bá ãgọbị rú 'dãá rĩ kí ãni rú álĩfũ sụ 'dĩpí. Ĩ'di mụ kí tị pẽlé 'bo,
10 fi dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí abe í'bó agá ãzíla za kí dó sĩ ãngũ Dãlãmãnṹtã gá.

'Bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ lẽ kí tálí

11 'Bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ kí mụ arelé la Yẹ́sṹ acá 'bo, mụ kí ĩ'di ụzḭlé zḭtáŋá sĩ sĩ ĩ'di
ṹ'bị̃jó. Zị kí ĩ'di tálí 'bṹ gâlé rĩ kí ịjọ́ sĩ.
12 Se ává ãzo rú, jọ ĩ'baní, "'Bá ú'dî'da 'dĩ kí tálí ndrṹ sĩ ã'du idéjó? Ma ĩminí ịjọ́
mgbã jọ, icó ĩ'baní tálí idélé ku."
13 A'be dó kí rá, tụ dó í'bó agâ sĩ zajó ị̃yḭ 'bã wókõ ãzí rĩ gá.

Ãkṹḳḭ 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ 'badrḭ kí Hẽródẽ drị̃ trũ
(Mãtáyõ 16:5-12)

14 Ímbá'bá kí drị̃ ãvĩ mũkátĩ ãzí kí ĩgbãjó 'dụjó ĩndĩ rĩ sĩ rĩ gá rá, pẽ lú mũkátĩ tá
acelépi ãlu í'bó agá 'dãá rĩ.
15 Yẹ́sṹ li kí bḭ́lẹ́-ḭndṹ jọ ĩ'baní, "Ĩmi adru mịfḭ trũ ãkṹḳḭ 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ 'badrḭ sĩ
ãzíla Hẽródẽ drị̃ sĩ." *
16 Ímbá'bá 'dĩ jọ kí ịjọ́ kí drĩdríŋĩ gá, jọ kí, "Jọ ịjọ́ 'dĩ íni la ã'dusĩku ãkónã 'bã adrujó
ãmadrḭ 'dâ 'dáyụ rĩ sĩ."
17 Yẹ́sṹ 'bã ịjọ́ ĩ'bã kí ũrãlé rĩ nĩjó cé rĩ sĩ, jọ, "Ĩmi ásḭ ũrãtáŋá ru, ĩmi adrujó ãkónã
kóru rĩ 'bã ịjọ́ sĩ ã'du ịjọ́ sĩ? Ĩmi drĩ kpere íni mịfḭ kóru sĩ ãngũ ndrejó ãzíla úŋmĩ
kóru sĩ ịjọ́ ũrãjó yã? Ĩmi ásḭ mba ã'du ịjọ́ sĩ?
18 Ĩmi mịfḭ kí cí icó kí ãngũ ndrelé ku wó ĩmi bḭ́lẹ́ kí cí, icó kí ịjọ́ arelé ku ã'du ịjọ́
sĩ? Ḭjọ́ icó kí ĩminí agálé ku yã?

* **8:15** *Ãkṹḳḭ 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ 'badrḭ* ãzíla *Hẽródẽ drị̃* ĩ'di ịjọ́ 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ 'bã ãni ũnzí ru irélépi 'bá pírí kí drĩdríŋĩ gá rĩ 'i.

19 Ma mụ mũkátĩ tõwú 'dĩ kí andilé fẽlé 'bá álĩfũ tõwú 'baní 'bo, ĩtra ḭmbḭ la kí gṵfá
tré-tré sḭ yã?”
Umvi kí, “Mụdrḭ drḭ ĩrḭ.”
20 “Ma mụ mũkátĩ ázḭrḭ rĩ kí fẽlé 'bá álĩfũ sụ 'baní nalé ĩmi ũkũnã ándrá ḭmbḭ la
acelépi nírí-nírí rĩ kí gṵfá sḭ yã?”
Umvi kí, “Ázḭrḭ.”
21 Yẹ́sṵ jọ ĩ'baní, “Ĩnḭ drĩ kpere ḭjọ́ mâ jọlé 'dĩ 'bã ífí ku yã?”

'Bá mḭfḭ kóru rĩ adríjó rĩ

22 Yẹ́sṵ kí mụ calé tọ̃rọ́mẹ́ umvelé Bẽtẽsãyídã gá, 'bá ãzí agụ kí 'bá ãzí mḭfḭ kóru la
ĩ'di rṵ̂lé, 'bã kí mãmálá 'ba aló ĩ'di sĩ ĩ'di 'bã mḭfḭ kí adríjó.
23 Yẹ́sṵ rụ ágọ́bḭ̂ drḭ gá trũ fũjó ãmvé tọ̃rọ́mẹ́ agá 'dãá. Ĩ'di mụ sṵ̃sṵ́ wilé ágọ́bḭ̂ 'bã
mḭfḭ gá 'bo, 'bã drḭ ĩ'di 'bã mḭfḭ gá, zḭ ĩ'di, “Mi ãko ãzí ndre rá yã?”
24 Ágọ́bḭ̂ ndre ãngũ ụrụgâlé ãzíla jọ, “Ma 'bá kí ndre rá, kí i'dá mání cécé ife kí 'bã
rĩ acḭ nĩ rĩ áni.”
25 Yẹ́sṵ 'bã vâ ĩ'di 'bã drḭ kí ágọ́bḭ̂ 'bã mḭfḭ gâlé ḭ̃dḭ. Mḭfḭ la nzḭ̃ kí dó ru, i'dó dó ãngũ
ndrelé, ãko i'dá kí dó ĩ'diní tọndọlọ.
26 Yẹ́sṵ pẽ tḭ la lḭcọ́ gá, jọ ĩ'diní, “Mî gõ agá mídrḭ kogâlé, ímụ tọ̃rọ́mẹ́ agâ sĩ ku.”

Pétẽrõ 'bã Yẹ́sṵ i'dajó Kúrísĩtõ 'i rĩ
(Mãtáyõ 16:13-20; Lṵ́kã 9:18-21)

27 Yẹ́sṵ mụ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe tọ̃rọ́mẹ́ ãni rú Kãyĩsárĩyã Fḭlḭpḭ̃ gá rĩ gá, ĩ'bã
kí mụ agá gẽ̃rḭ̃ gá 'dãá, Yẹ́sṵ zḭ kí, “'Bá jọ kí mgbã rĩ gá ma ã'di 'i?”
28 Umvi kí ĩ'diní, “'Bá ãzí rĩ jọ kí mi Yõhánã Bãbṵ̃tḭzḭ̃ fẽlépi rĩ 'i, ãzí rĩ jọ kí mi Ĩlíyã
'i, ãzíla ãzí rĩ ũrã kí mi nábḭ̃ 'bã ãzí.”
29 Yẹ́sṵ zḭ kí, “Wó ĩmi rú rĩ gá ĩmi jọ la ma ã'di 'i yã?” Pétẽrõ umvi ĩ'diní, “Mi
Kúrísĩtõ 'i.”
30 Yẹ́sṵ itré kí 'bã lũ kí ḭjọ́ 'dĩ 'bá ãzí ní ku.

Yẹ́sṵ i'da ḭjọ́ drã ĩ'didrḭ gá rĩ drḭ gá
(Mãtáyõ 16:21-28; Lṵ́kã 9:22-27)

31 Yẹ́sṵ i'dó dó 'bá 'dĩ kí imbálé jọ ĩ'baní, “Ngọ́tḭ 'Bádrḭ la mụ ũcõgõ ḭsṵ́lé ḭjọ́ wẽwẽ
rú kí sĩ, ãzíla 'bá ĩyõ drḭ̃lẹ́ ru rĩ kí, ãtalo ãmbogo, ãzíla imba'ba ãzḭ́táŋá Mṵ́sã drḭ kí
imbálépi rĩ kí ĩ'di gã úmgbé, ãzíla kí ĩ'di 'dḭ rá, wó ṵ́'dṵ́ na vúlé gá, ĩ'di mụ angálé
ídri.”
32 Jọ ḭjọ́ 'dĩ kí ĩ'baní tọndọlọ, ãzíla Pétẽrõ rụ ĩ'di selé bṵ́lṵ́ gá, ãzíla i'dó uzálé drḭ̃ la
gá.
33 Wó Yẹ́sṵ uja ru ndre ãngũ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'ba rṵ̂lé uzá Pétẽrõ drḭ̃ gá jọ, “Mí
ĩdã mi áma ũngúkú gâlé Sĩtánĩ. Ími ásḭ gá ḭjọ́ Ãdróŋá drḭ̃ 'dáyụ, wó rá la mi ḭjọ́ ũrã
'bá 'bá.”
34 Ḭjọ́ 'dĩ 'bã vúlé gá umve dó 'bá ũ'bí 'dĩ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí abe, jọ ĩ'baní,
“'Bá ãzí drĩ lẽ áma vú bĩlé rá lẽ 'bã gã ru úmgbé, 'bã 'dụ mũsãlá'bã ĩ'didrḭ gá rĩ 'i,
ãzíla 'bã ãbĩ áma vú.
35 Ã'dusĩku 'bá drĩ lẽ ídri ĩ'didrḭ gá rĩ palé nĩ, ĩ'di ãvi la rá, wó 'bá ídri ĩ'didrḭ gá rĩ
ãvĩlépi áma ḭjọ́ sĩ ãzíla ḭjọ́ mgbã rĩ sĩ rĩ, ĩ'di ídri ĩ'didrḭ rĩ pa rá.
36 'Bá la ũyá íngõ rĩ ḭsṵ́ drĩ ṵ̃nọ́kṵ́ 'dụ pírí ĩ'di 'bã ãko rú, drĩ ídri ĩ'didrḭ gá rĩ ãvĩ
rá rĩ gâ?
37 'Bá icó ã'du fẽlé sĩ ru ídri pajó yã?
38 'Bá u'álépi drḭ̃nzá sĩ mâ sĩ ãzíla ḭjọ́ mádrḭ sĩ ílí ḭjọ́ ũnzí ãwṵ̃ ãni ãzíla ũnzĩkãnã
ṵ́'dṵ́ 'dĩ drḭ agá rĩ sĩ rĩ, Ngọ́tḭ 'Bádrḭ vâ drṵ́zḭ u'á drḭ̃nzá sĩ ĩ'di sĩ ṵ́'dṵ́ ĩ'di 'bã ãgõjó
dḭ̃zã ĩ'didrḭ Átẹ́pḭ drḭ agá mãlãyíkã ãlá rĩ kí abe rĩ sĩ.”

9

1 Yẹ́sų̃ mụ ı̨́jọ́ jǫ̣ŋâ trũ drı̨̃ gá jọ, “Ájọ ĩminí ı̨́jọ́ mgbã, ĩmi ãzí pá tulépi ú'dî'da 'dâ 'dĩ
icó kí drã ãjı̨́ 'bı̨̃lé ku, kí Sụ́rụ́ Ãdróŋá drı̨̃ ndre amụ́ agá ũkpõ ãmbógó la trũ ráká.”

Yẹ́sų̃ 'bã ru ujajó ndú rĩ
(Mãtáyõ 17:1-13; Lụ́kã 9:28-36)

2 Ụ́'dụ́ ázíyá 'bã vúlé gá, Yẹ́sų̃ 'dụ Pétẽrõ, Yãkó'bõ, ãzíla Yõhánã ĩ'di be, agụ kí 'bé
ãzo la sı̨ gá, kí dó sĩ 'dãá á'dụ̃sĩ. 'Bé sı̨ gá 'dãá Yẹ́sų̃ gbíyã uja ru kí drı̨̃lẹ́ gá 'dãá ndú.
3 Bõngó ĩ'di 'bã sų̃lé rĩ uja kí ru imvesílílí, ãko ãzí ų̃nọ́kụ́ drı̨̃ gá 'dâ calépi imve sĩ
ų̃'bı̨̃lé ĩ'di be rá la 'dáyụ.
4 'Bá 'dĩ kí drı̨̃lẹ́ gá 'dãá nábı̨̃ Ĩlíyã i'da kí Mụ́sã be, kí ı̨́jọ́ jọ agá Yẹ́sų̃ trũ.
5 Pétẽrõ jọ Yẹ́sų̃ ní, “Rábı̨̃, ĩ'di múké ãmaní u'ájó 'dâ. Lẽ ãsı̨ bụ́rụ́jọ́ ãzí kí na, ãlu rĩ
míní, ãzí ãlu rĩ Mụ́sã ní, ãzíla ãzí ãlu rĩ Ĩlíyã nî.”
6 (Ã'dusĩku nı̨̃ ı̨́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ ku, ų̃rı̨̃ rụ kí ambamba.)
7 Į́jọ́ 'dĩ 'bã ũngúkú gá, ų̃rụ́'bų̃ ası̨ kí drı̨̃ gá, aku kí cí, ụ́'dụ́kọ́ ãfũ ų̃rụ́'bų̃ agâlé, “'Dĩ
mâ Ngọ́pı̨ mání lẽlé ambamba rĩ, ĩmi are ĩ'di tı̨!”
8 Gbõŋáŋá ru undré kí ru aga rẽrẽ, ı̨sụ́ kí ru 'bá ãzí ku ace kí ru Yẹ́sų̃ abe á'dụ̃sĩ.
9 Ĩ'baní ası̨ agá 'bé sı̨ gâlé vų̃rụ́ 'dõlé, Yẹ́sų̃ jọ ĩ'baní, lẽ 'bã lũ kí jõ ı̨́jọ́ 'dĩ 'bá ãzí ní
ãluŋá la ku kpere Ngọ́tı̨ 'Bádrı̨̃ 'bã angá agá drã gâlé.
10 Mba kí ı̨́jọ́ 'dã tã ĩ'baní á'dụ̃sĩ, wó ri kí vâ ru ụzı̨lé, “Angáŋá drã agá rĩ ífí la
íngoní?”
11 I'dó kí vâ ĩ'di ụzı̨lé, “Ímbá'bá ãzı̨́táŋá Mụ́sã drı̨̃ kí imbálépi rĩ kí jọ la Ĩlíyã 'bã
amụ́ drı̨̃drı̨̃ ráká la ã'du ı̨́jọ́ sĩ yã?”
12 Yẹ́sų̃ umvi ĩ'baní, “Ĩlíyã la amụ́ drı̨̃drı̨̃ ráká rĩ ĩ'di ãndá, ĩ'di sĩ amụ́ ı̨́jọ́ pírí kí itú
bábá ráká. Úsĩ ı̨́jọ́ Ngọ́tı̨ 'Bádrı̨̃ 'bã ı̨sụ́ ũcõgõ ãmbógó ru ãzíla ála ĩ'di gã úmgbé íni
la ã'du ı̨́jọ́ sĩ yã?
13 Wó ájọ ĩminí, Ĩlíyã amụ́ bãsĩ 'bo, ãzíla ĩcõcõŋã kí ĩ'di ĩ'baní lẽlé rĩ áni cécé ándrá
ı̨́jọ́ sĩlé ĩ'di drı̨̃ gá rĩ 'bã jọlé rĩ 'bã áni.”

Yẹ́sų̃ adrí ngọ́tı̨́ŋá úríndí ũnzí 'bã rụlé rĩ
(Mãtáyõ 17:14-21; Lụ́kã 9:37-43a)

14 Yẹ́sų̃ kí mụ calé 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí 'ba rụ́ 'bo, ı̨sụ́ kí ũ'bí ce kí kí aga rı̨̃,
ãzíla imba'ba ãzı̨́táŋá Mụ́sã drı̨̃ kí imbálépi rĩ kí ãgátã ga agá ĩ'ba abe.
15 Cọtı̨ 'bá pírí kí mụ Yẹ́sų̃ ndrelé 'bo, ų̃sų̃ kí ų̃sų̃, cę̃ kí ĩ'di rų̃lé sĩ ĩ'di zı̨jó.
16 Yẹ́sų̃ zı̨ kí, “Ĩmi ãgátã gá ĩ'ba abe íni ã'du drı̨̃ gá yã?”
17 'Bá ãzí ãlu ũ'bí kí agá 'dãá la umvi, “Ímbápı̨, má ají mâ ngọ́pı̨ mí rụ́, úríndí ũnzí
ĩ'di rụlépi rĩ uga ĩ'diní ı̨́jọ́ jọlé úmgbé.
18 Drĩ ĩ'di i'dó 'bo, ĩ'di ĩ'di 'be vų̃rụ́ ũkpó sĩ. Ĩ'di ngọ́tı̨ nzi kọ̃bụ́tọ̃ trũ tı̨ gá ãzíla ĩ'di
sı̨ na, ĩ'di umba ũkpó ru. Má a'ı̨ dó 'bá míní imbálé 'dĩ kí úríndí ũnzí 'dĩ drolé rá, wó
icó kí ku.”
19 Yẹ́sų̃ umvi ĩ'baní, “Ĩmi 'bá ã'ı̨́táŋâ kóru 'dĩ! Ĩlẽ má u'á ĩmi abe ụ́'dụ́ íngõpí, ĩlẽ
áta ĩmi ụ́'dụ́ íngõpí? Ĩlẽ áta ĩmi ụ́'dụ́ sı̨ yã? Mí ají ngọ́tı̨ má rụ́ 'dõlé.”
20 Ají kí mgbâ ĩ'di rụ́ 'dõlé. Úríndí ũnzí la mụ Yẹ́sų̃ ndrelé 'bo, 'be cọtı̨ mgbâ vų̃rụ́
ĩ'di seŋâ trũ, ĩ'di ũlĩŋâ trũ ãzíla kọ̃bụ́tọ̃ ãŋmĩŋâ trũ ĩ'di tı̨ gá.
21 Yẹ́sų̃ zı̨ mgbâ 'bã átẹ́pı̨ 'i, “Ãko 'dĩ idé dó ĩ'di íni ụ́'dụ́ íngõpí yã?”
Umvi ĩ'diní, “I'dójó ãnzı̨̃rı̨̃ŋã sĩ.
22 Úríndí ũnzí la ĩ'di u'bé ụ́'dụ́ pírí sĩ ãcí agá jõku ı̨̃yı̨́ agá, tí sĩ ĩ'di 'dı̨jó. Wó ídrĩ icó
ãko ãzí idélé rá, índre ãma ízákĩzã ãzíla íko ãma ãzã”

23 Yẹ́sṹ zị ĩ'di, “Ị́jọ́ mî jọlé ádrĩ icó rá 'dĩ ífí la íngoní? 'Bá drĩ adru ã'ḭ́táŋâ trũ ị́jọ́
pírí icó kí rá?”
24 Ngọ́tị́ 'bã átẹ́pị gbõgbõ ã'ḭ́ dó rá jọ, “Má ã'ḭ́ rá íko áma ãzã ã'ḭ́táŋá ãkõ mádrḭ́ drḭ́
arṹjó.”
25 Yẹ́sṹ la mụ ndrelé la 'bá 'bã ũ'bĩkãnã amṹlépi ị́jọ́ 'dĩ ndrelépi rĩ la ṹpḭ́-ṹpḭ́, za
úríndí ũnzí drḭ́ gá ũkpó sĩ, “Mi úríndí ũnzí ĩyãŋãlépi tútú ị́jọ́ arelépi ku rĩ, ũkpõ
mádrḭ́ sĩ ájọ míní mí ãfũ mgbá 'dĩ agâlé rá, ãzíla írụ ĩ'di ḭ́dḭ́ ku.”
26 Úríndí ũnzî 'be ṹlṹlṹ ãzíla 'be mgbâ vṹrṹ ĩ'di seŋâ trũ ũkpó sĩ, úríndí ũnzî fũ dó
rá. Mgbâ la ru vṹrṹ 'dãá cécé 'bã drãlépi rá rĩ áni, 'bá ũ'bí ri kí jọlé la, “Mgbâ drã
rá.”
27 Wó Yẹ́sṹ rụ ĩ'didrḭ́ gá 'dâ ingalé, angá dó sĩ pá tulé ụrụgá pá ĩ'didrḭ́ sĩ.
28 Yẹ́sṹ la dó mụ adrulé jó agâlé 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe á'dṹsĩ, zị kí ĩ'di, “Ãma icó
úríndí ũnzí drolé ãmvé ku la ã'du sĩ yã?”
29 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Úríndí ũnzí 'dĩ 'bã áni 'dĩ 'i ála ĩ'di dro rá la Ãdróŋá zịŋá sĩ
á'dṹsĩ.”

Yẹ́sṹ 'bã drã ĩ'didrḭ́ 'bã ị̂jọ́ i'dajó pâlé ḭ̃rḭ́ rĩ
(Mãtáyõ 17:22-23; Lṹkã 9:43b-45)

30 Kí mụ ãngũ 'dã a'belé 'bo, mụ kí alḭlé ãngũ Gãlḭ́lḭ́ agâ sĩ. Yẹ́sṹ lẽ ru i'dalé mmgbọ
rú 'bá 'baní ku,
31 ã'dusĩku lẽ u'álé 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí abe á'dṹsĩ ãzíla vâ sĩ kí imbájó. Jọ ĩ'baní,
“Ála mụ Ngọ́tị́ 'Bádrḭ́ fẽlé mẹ́lẹ́ mbelé 'bá 'badrḭ́. 'Bá kí ĩ'di 'dị rá, wó ṹ'dṹ na 'bã vúlé
gá ĩ'di angá ídri rú.”
32 Wó 'bá 'dĩ nḭ́ kí ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ 'bã ífí ku, ãzíla idé kí ṹrḭ́ sĩ ĩ'di zį̣jó ị́jǫ̣́ 'bã ífí sĩ.

Ã'di ãmbógó ru ãndânĩ la nĩ yã
(Mãtáyõ 18:1-5; Lṹkã 9:46-48)

33 Kí mụ acálé Kãpẽrẽ̃nãwṹmḭ́ gá 'bo, Yẹ́sṹ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe fi kí dó jó
ĩ'baní rĩ agá. Zị 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí, “Ị́jọ́ tá ĩmi jọlé ĩmi drĩdríŋĩ gá gẽrḭ́ agá 'dãá
rĩ kí íngoní yã?”
34 'Bá 'dĩ ĩyãŋã kí tú, ã'dusĩku ri kí tá ị́jọ́ jọlé ã'di ãmbógó ru kí drĩdríŋĩ gá 'dãá nĩ
yã rĩ drḭ́ gá.
35 Ĩ'di mụ rilé vṹrṹ 'bo umve 'bá ĩ'di 'bã imbálé mụdrḭ́ drḭ́ ḭ̃rḭ́ 'dĩ kí ĩ'di rṹlé. Jọ
ĩ'baní, “'Bá lẽlépi adrulépi drḭ́drḭ́ rĩ lẽ 'bã 'bã ru 'bá pírí 'bã vúlé ru, ãzíla 'bã adru
ãtí'bó íyóŋá iyólépi 'bá pírí nî rĩ.”
36 A'dṹ dó ngọ́tḭ́ŋá ĩmbíráŋá la 'bãlé pá tulé kí drĩdríŋĩ gá, ĩ'di mụ ĩ'di rụlé kọ́trọ́
gá jọ ĩ'baní,
37 “'Bá ngọ́tḭ́ŋá 'dĩ áni rĩ 'bã ãzí ãlu la ã'ḭ́lépi áma rṹ sĩ rĩ, ã'ḭ́ ma 'i, 'bá áma ã'ḭ́lépi
rĩ ã'ḭ́ lú ma 'i ku wó má Átẹ́pị áma tị ãpẽlépi rĩ 'i.”

'Bá ãmaní mẹ́rọ́'bá ru ku rĩ ĩ'di bãsĩ 'bá ãmadrḭ́
(Lṹkã 9:49-50)

38 Yõhánã jọ Yẹ́sṹ ní, “Ímbápị, ãndre 'bá ãzí 'bã úríndí ũnzí adro agá ími rṹ sĩ, wó
ájọ ĩ'diní 'ba a'be cã, ã'dusĩku adru ãmã ãzí ku.”
39 Yẹ́sṹ jọ, “Ĩmi ụtrḭ́ kí drḭ́ ku, 'bá tálí idélépi áma rṹ sĩ rĩ icó ru ujalé áma ụrụ'bá
gá ị́jọ́ ũnzí jọlé mbẽlẽŋá ru ku.
40 Ã'dusĩku 'bá ãma idélépi ũnzí ku rĩ bãsĩ 'bá ãmadrḭ́ rĩ 'i.
41 'Bá ĩminí ḭ̃yḭ́ fẽlépi kópõ sĩ mvụlépi ĩminí adrujó 'bá Kúrísĩtõ ãni rĩ sĩ rĩ, ájọ ĩminí
ị́jọ́ mgbã ícó ĩ'di 'bã ũyá ị́jọ́ ãvĩlé ku.

Ãko fẽlépi la ũnzí idéjó rĩ
(Mãtáyõ 18:6-9; Lṵkã 17:1-2)

42 “'Bá ãzí drĩ fẽ la anzị nírí áma ã'ỉlépi ásị 'bãlépi ịjọ́ mgbã mádrị́ drị́ gá 'dĩ 'baní
ã'ỉtáŋá a'bejó sĩ ịjọ́ izajó rá, ĩ'di adru múké la údrĩ írã ãná 'ịjó ãmbógó kpakụ rĩ
umbéjó imbe la gá, trũ ĩ'di 'bejó mĩrĩ agâlé.
43 Ími drị́ drĩ fẽ la míní ịjọ́ ũnzí idélé nĩ, ílị ĩ'di rá. Ĩ'di múké míní fijó ídri ukólépi
ku rĩ agá drị́ dṵ́lṵ́ ãlu sĩ ndẽ míní fijó ãcí ukólépi ku 'dã agâlé drị́ trũ ỉrị́ trá rĩ rá, [
44 ãngũ ṵ̃'bụ la kí sĩ drãjó ku ãzíla ãcí la 'bã kí sĩ anṵ́jó ku rĩ.] *
45 Ími pá drĩ fẽ la míní ịjọ́ ũnzí idélé nĩ, ílị ĩ'di rá. Míní fijó ídri ukólépi ku rĩ agá
ãcá trũ rĩ ndẽ ími 'bejó ãcí ukólépi ku rĩ agá pá trũ ỉrị́ trá rĩ rá, [
46 ãngũ ṵ̃'bụ la kí sĩ drãjó ku ãzíla ãcí la 'bã kí sĩ anṵ́jó ku rĩ.] †
47 Ãzíla ími mịfị́ drĩ fẽ la míní ịjọ́ izalé nĩ, mí ãpẽ ĩ'di rá, míní fijó ídri ukólépi ku
rĩ agá mịfị́ ãlu sĩ ndẽ ími 'bejó ãcí ukólépi ku rĩ agá mịfị́ trũ ỉrị́ rĩ rá,
48 'dĩ ãngũ
“ ‘Ṵ̃'bụ kí ĩzá nalépi rĩ 'bã kí icójó ũdrãjo ku,
ãzíla ãcí kí ivéjó rĩ ícó anṵ́lé la ku rĩ gá.’ †
49 “Ála mụ 'bá pírí kí 'bãlé ãlá ru ãcí sĩ cécé 'bání ídétáŋá kí 'bãlé ãlá ru ã'ị́ sĩ rĩ
áni.
50 Ã'ị́ ĩ'di ãko múké ãjị́ fẽlépi la wó ã'ị́ 'bã sị́ drĩ anṵ́ rá, mí icó ĩ'di 'bã sị́ ujalé ã'ị́ ru
ỉdị́ íngoní ru? Lẽ ĩmi adru ã'ị́ trũ ĩmi agá, ãzíla lẽ ĩmi u'á ĩmi drĩdríŋĩ gá ásị́ ỉgbẹ̃ sĩ.”

10

Ímbátáŋá Yẹ́sṵ̃ 'bã fẽlé ũkú droŋá 'bã ỉjọ́ sĩ rĩ

1 Yẹ́sṵ̃ a'be kí dó Kãpẽrẽnãwṵ́mỉ rá, mụ kí dó ãngũ Yṵ̃díyã drị́ agâ sĩ ỉyị́ Yõrĩdánĩ
zajó. 'Bá ũ'bí tra kí ru ĩ'di andre gá ỉdị́, ri kí imbálé jõ ídu rĩ áni.
2 'Bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ 'bã ãzí amṵ́ kí ĩ'di ṵ̃'bỉ̃lé, zị kí ĩ'di, “Ãzị́táŋá ã'ị́ ágọ́bị́ ní ũkú
ĩ'didrị́ drojó rá yã?”
3 Yẹ́sṵ̃ uja vâ kí zịlé, “Mṵ́sã sĩ ándrá ĩminí ịjọ́ íngoní ũkú droŋá 'bã ịjọ́ sĩ yã?”
4 Umvi kí ĩ'diní, “Mṵ́sã ã'ị́ ándrá ãmaní ũkú drojó rá lẽ úsĩ vâ wárágã drị́ la gá
ĩndĩ.”
5 Yẹ́sṵ̃ umvi ĩ'baní, “Mṵ́sã ã'ị́ ándrá ãzị́táŋá ũkú drojó rĩ sĩlé ĩminí rá la ásị́ mbaŋá
ĩmidrị́ gá rĩ sĩ.
6 Wó sáwã ãko pírí 'bã kí i'dójó 'dã sĩ, Ãdróŋá ‘'bã ándrá ágọ́bị́ kí ũkú be.’ †
7 ‘Ỉjọ́ 'dĩ sĩ, ágọ́bị́ la mụ ĩ'di 'bã átẹ́pị kí a'belé ãndrẽ be ãzíla kí dó ru icí ũkú ĩ'didrị́
be,
8 kí ỉrị́ trá ru icí acájó ụrụ'bá ãlu rú.’ † Ỉjọ́ 'dĩ sĩ adru kí dó 'bá ỉrị́ ku, wó 'bá ãlu.
9 Ỉjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá Ãdróŋá 'bã icílé ãko ãlu rú 'bo rĩ 'bá ãzí 'bã awa jõ kí ku.”
10 Yẹ́sṵ̃ la mụ adrulé 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe jó agâlé á'dṵ̃sĩ, ímbá'bá zị kí ĩ'di ịjọ́
ĩ'di 'bã jọlé 'dĩ kí sĩ.
11 Yẹ́sṵ̃ umvi ĩ'baní, “'Bá ãzí drĩ ĩ'di 'bã ũkú dro, ĩgbã ndú la, ĩ'di ãwṵ̃ nga ũkú 'dã
be.
12 Ũkú irélépi ágô gá rĩ drĩ mụ ágó ãzí gá ĩ'di ãwṵ̃ nga.”

Yẹ́sṵ̃ 'bã sṵ̃sṵ́ wijó anzị 'baní rĩ
(Mãtáyõ 19:13-15; Lṵkã 18:15-17)

---

* **9:44** Vásĩ 44 'i, ãzíla 46 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tị sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí kí “fṵ́tị̃-nôtĩ” rú, ã'dusĩku kí ándrá bṵ́kṵ̃ Ãdróŋá drị́ Gĩrị́kị̃ tị sĩ ídu drị̃drị́ rĩ kí agá 'dáyụ. Índre vâ vásĩ 46 'i vṵ̃rṵ́lẹ́ 'dĩ. † **9:46** Índre ịjọ́ sĩlé vásĩ 44 drị́ gá rĩ ụrụgá 'dĩ. † **9:48** Ĩsáyã 66:24 † **10:6** Í'dóŋá 1:27 † **10:8** Í'dóŋá 2:24

13 Ụ'dụ́ ãzí sĩ 'bá ãzí agụ kí ĩ'bã anzị kí Yẹ́sũ̃ rų̃lé sĩ mụjó sũ̃sụ́ wijó ĩ'baní, sĩ drị̃
ũ̃tĩjó kí drĩ̃ gá, wó 'bá Yẹ́sũ̃ 'bã imbálé rĩ angá kí kí drĩ̃ gá trụ.
14 Yẹ́sũ̃ la mụ ĩjọ́ 'dĩ kí arelé 'bo, ũmbã na ĩ'di 'i, jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní, "Ĩmi
a'be anzị nírí 'bã amụ́ kí má rụ́ 'dõlé, ĩmi atrị kí amụ́ŋá gá ku, ã'dusĩ̃ku Sụ́rụ́ Ãdróŋá
drĩ̃ 'bá 'dĩ 'bã ãni.
15 Ájọ ĩminí ĩjọ́ mgbã, 'bá ãzí drĩ adru ã'ĩ̃táŋâ trũ anzị níríŋá rĩ kí áni ku, icó filé
Sụ́rụ́ Ãdróŋá drĩ̃ agá ku."
16 Yẹ́sũ̃ 'dụ dó anzị nírí rĩ kí ĩ'di 'bã drị́ gá, ũ̃tĩ̃ dó drị́ kí drĩ̃ gá ãzíla wi dó ĩ'baní
sũ̃sụ́.

Kãrĩ̃lẽ kụ́rẹ́nĩ̃ ru rĩ
(Mãtáyõ 19:16-30; Lụ́kã 18:18-30)

17 Yẹ́sũ̃ 'bã drĩ̃ ko agá gẽrĩ̃ agá 'dãá, ágọ́bĩ̃ ãzí cẽ ụ́ngụ́lẹ́ sĩ ĩ'di rų̃lé, tĩ̃ ãja vũ̃rụ́ Yẹ́sũ̃
drĩ̃lẹ́ gá, ĩ'di zijó jọ, "Ímbápị mgbã rĩ, ma ã'du idé mání sĩ ídri ukólépi ku rĩ ịsụ́jó?"
18 Yẹ́sũ̃ umvi ĩ'diní, "Mi áma umve 'bá mgbã rĩ la ã'du ĩjọ́ sĩ? 'Bá mgbã la 'dáyụ pẽ
lú Ãdróŋá 'i á'dų̃sĩ.
19 Ínĩ̃ ãzĩ́táŋá kí rá: 'Í'dị 'bá ku, ínga ãwũ̃ ku, mí ũ̃gũ̃ ũ̃gũ̃ ku, mí alĩ́ ĩnzõ 'bá ãzí
ụrụ'bá gá ku, mí ũnzã 'bá kí ku, íru mî átẹ́pị kí mî ãndrẽ be.'†"
20 Ágọ́bĩ̃ umvi ĩ'diní, "Ímbápị, ĩjọ́ 'dĩ kí bãsĩ mání ngalé i'dójó ãnzĩ̃rĩ̃ŋã sĩ rĩ kî."
21 Yẹ́sũ̃ ndre ãngũ ĩ'di rų̃lé, lẽ ĩ'di rá jọ ĩ'diní, "Ãko ãzí ace míní ãlu. Ímụ ãko mî
trũ adrujó rĩ kí ĩ̃tũ̃ndãlé rá, mí awa séndẽ la kí 'bá lẽmẽrí rĩ 'baní, mí dó mụ málĩ
mídrị́ rĩ kí ịsụ́lé 'bũ̃ gá, 'dã 'bã ũngúkú gá mí amụ́ dó áma vú ãbĩ̃lé."
22 Ágọ́bĩ̃ 'dĩ la mụ ĩjọ́ Yẹ́sũ̃ 'bã jọlé 'dĩ arelé, drĩ̃ la a'dé dó kũsũ, ko drĩ̃ mụlé cãndí-
cãndí ru, ĩ'di 'bã adrujó kụ́rẹ́nĩ̃ rĩ sĩ.
23 Yẹ́sũ̃ undré ãngũ ĩ'di andre gá 'dãá rĩ, jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní, "'Bá málĩ trũ
rĩ ní fijó Sụ́rụ́ Ãdróŋá drĩ̃ agá rĩ ũkpõ la 'dõ áni yã."
24 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí drĩ̃ iza ru rá ĩjọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ sĩ wó Yẹ́sũ̃ uja vâ jọlé la ĩ̃dị́,
"Anzĩ̃, fijó Sụ́rụ́ Ãdróŋá drĩ̃ agá rĩ ũkpõ la 'dõ áni yã!" *
25 Yẹ́sũ̃ jọ, "Ngãmíyã ní fijó sĩndánĩ ĩ̃ndụ́ gâ sĩ rĩ ĩ'di gbõŋá ru ndẽ 'bá málĩ trũ rĩ ní
fijó Sụ́rụ́ Ãdróŋá drĩ̃ agá rĩ rá."
26 Ímbá'bá kí mụ ĩjọ́ 'dĩ kí arelé, u'á kí pírí ũ̃sũ̃táŋá ãmbógó la sĩ, jọ kí ĩjọ́ kí drĩdríŋĩ
gá ãyá-ãyá rú, "Ã'di la ru pa rá rĩ gá nĩ?"
27 Yẹ́sũ̃ ndre dó ãngũ ĩ'ba rų̃lé, jọ ĩ'baní, "'Bá 'bã ũrãtáŋá sĩ rĩ gá ĩ'di ũkpó-ũkpó,
wó Ãdróŋá sĩ rĩ gá ãko ãzí ĩ'di ndẽlépi rá la 'dáyụ."
28 Pétẽrõ jọ ĩ'diní, "Ãma a'be ãko ãmadrĩ̃ kí pírí rá sĩ u'dejó ími vú gâ sĩ."
29 Yẹ́sũ̃ umvi ĩ'baní, "Ma ĩminí ĩjọ́ mgbã jọ, 'bá ãzí drĩ lĩ́cọ́, ádrĩ̃ṗika kí, ámvọ́ṗika
abe, ãndrẽ trũ, átẹ́ṗĩ̃ trũ, anzị kî trũ jõku ãngũ a'be áma ĩjọ́ sĩ ãzíla ĩjọ́ mgbã mádrị́
gá rĩ sĩ,
30 ĩ'di mụ ãko ịsụ́lé mádrị́ pâlé túrú sáwã 'dã sĩ. Ĩ'di mụ lĩ́cọ́, ádrĩ̃ṗika, ámvọ́ṗika,
andreka, átẹ́ṗika, anzị, ãngũ kí abe ịsụ́lé pâlé túrú ãzíla ũcõgõ ịsụ́ŋâ trũ. Sáwã drụ́zị́
amụ́lépi rĩ sĩ ĩ'di ídri ukólépi ku rĩ ịsụ́.
31 Wó 'bá wẽwẽ rú drĩ̃drĩ̃ rĩ kí drụ́zị́ acá 'bá vúlé rĩ kî rú, ãzíla 'bá vúlé rĩ kí 'bá
drĩ̃drĩ̃ rĩ kî rú."

'Dĩ pâlé na Yẹ́sũ̃ 'bã drã ĩ'didrĩ̃ gá rĩ i'dajó rĩ
(Mãtáyõ 20:17-19; Lụ́kã 18:31-34)

---

† **10:19** Ãfũ̃ŋá 20:12; Ãzĩ́táŋá Amviŋá 5:16-20 * **10:24** Bụ́kũ̃ Ãdróŋá drị́ ãzí rĩ ũ'bã *'bá ásị́ 'bãlépi málĩ drĩ̃ gá rĩ 'banî.*

32 Ị́jọ́ 'dã 'bã vúlé gá, Yẹ́sṹ mụ kí Yẽ̗rṹsãlẹ́mṹ gâlé, 'de 'bá kí drḩ̃ nĩ. Ị́jọ́ 'dĩ fẽ 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ kí drḩ̃ iza ru rá, ãzíla ũ'bí ĩ'di vú bĩlépi 'dĩ idé kí ṹrḩ̃ sĩ. Yẹ́sṹ 'dụ ímbá'bá ĩ'di ãni mụdrḩ̃ drḩ̃ ḩ̃rḩ̃ 'dĩ kí bṹlṹ gâ sĩ ị́jọ́ mụlépi ru idélépi ĩ'di ụrụ'bá gá rĩ kí i'dajó ĩ'banî.

33 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, "Ĩmi are, ãma kí mụ Yẽ̗rṹsãlẹ́mṹ gâlé 'dĩ, ála mụ Ngọ́tḩ̃ 'Bádrḩ̃ fẽlé ũcõgõ ịsṹlé ãtalo ãmbogo rĩ 'badrḩ̃ ãzíla imba'ba ãzḩ̃táŋá Mṹsã drḩ̃ kí imbálépi rĩ abe, kí ị́jọ́ lị drḩ̃ la gá ĩ'di 'dịjó káyĩ rá, ãzíla kí ĩ'di 'dụ fẽlé 'bá Yãhṹdḩ̃ rú ku rĩ 'badrḩ̃.

34 Kí ĩ'di ide sṹsṹ wijó ụrụ'bá la gá, kí vâ ĩ'di co kũrũbáyĩ sĩ ãzíla kí ĩ'di 'dị rá, wó ṹ'dṹ na 'bã vúlé gá, ĩ'di angá ídri rú."

Yãkó'bõ kí Yõhánã be zị kí ị̃jọ́ Yẹ́sṹ tị gá (Mãtáyõ 20:20-28)

35 Ị́jọ́ 'dã 'bã ũngúkú gá, anzị Zĩbĩdáyõ drḩ̃ Yãkó'bõ kí Yõhánã be amṹ kí Yẹ́sṹ drḩ̃lẹ́ gá jọ kí, "Ímbápị, ãlẽ mí idé ãmaní ị́jọ́ ãma zịlé ími drḩ̃lẹ́ gá rĩ 'i."

36 Yẹ́sṹ uja kí zịlé, "Ãko ĩminí lẽlé má idé ĩminí rĩ ã'du?"

37 Umvi kí ĩ'diní, "Úpí míní ri agá úmvúke mídrḩ̃ ũpĩ drĩ gá, lẽ ãmã ãzí ãlu rĩ 'bã ri ími drḩ̃ ãndá rĩ gá, ãzí rĩ 'bã ri ími drḩ̃ ḩ̃jḩ̃ rĩ gá."

38 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, "Ĩnḩ̃ ị́jọ́ ĩminí zịlé rĩ ã'du yã rĩ ku! Ĩmi icó kópõ ũcõgõ ãni mání mụlé mvụlé rĩ mvụlé ĩndĩ rá yã? Ĩmi icó bãbṹtḩ̃zḩ̃ mání mụlé bĩlé rĩ bĩlé ĩndĩ rá yã?"

39 Umvi kí Yẹ́sṹ ní, "'Ẽ, ãma mvụ la rá." Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, "Ĩ'di 'dĩ áni ãndá, ĩmi mụ kópõ ũcõgõ ãni mání mụlé mvụlé rĩ mvụlé ãzíla bãbṹtḩ̃zḩ̃ mání mụlé bĩlé ũcõgõ drḩ̃ rĩ bĩlé ĩndĩ rá!

40 Wó áma ũkpó sĩ jọjó la 'bá ãlu rĩ 'ba ri áma drḩ̃ ãndá gá jõku drḩ̃ ḩ̃jḩ̃ gá la 'dáyụ. Ĩ'di ị́jọ́ Ãdróŋá ãni ãngũ 'dĩ kí awajó 'bá ĩ'di 'bã idéjó la ĩ'baní rĩ 'banî."

41 Ímbá'bá mụdrḩ̃ ãzí 'dĩ kí mụ ị́jọ́ Yãkó'bõ 'bã kí zịlé Yõhánã be 'dĩ arelé, ũmbã 'de kí agá 'bá ḩ̃rḩ̃ 'dĩ 'banî.

42 Yẹ́sṹ umve kí ãngũ ãlu gá, ãzíla jọ, "Ĩnḩ̃ cé 'bá drḩ̃lẹ́ ru 'bá Yãhṹdḩ̃ rú ku 'dĩ kí ị́jọ́ kí ũdrõ 'bá ĩ'badrḩ̃ kí drḩ̃ gá, ãzíla ãmbogo ĩ'badrḩ̃ kí kí drḩ̃ ce ũkpó sĩ.

43 Wó ị́jọ́ ĩmi drĩdríŋĩ gá rĩ ca ní mụlé adrulé 'dĩ 'baní ku. 'Bá ãzí drĩ lẽ adrulé ãmbógó ru ĩmi drĩdríŋĩ gá, lẽ 'bã adru ãtí'bó 'bá ãzí 'dĩ 'bã ãni.

44 'Bá lẽlépi adrulépi drḩ̃drḩ̃ ĩmi agá 'dâ rĩ 'bã adru ãtí'bó 'bá pírí 'bã ãni.

45 Ã'dusĩku, Ngọ́tḩ̃ 'Bádrḩ̃ amṹ sĩ ãzḩ̃ ngajó ĩ'diní la ku be la amṹ ãzḩ̃ ngalé 'bá 'banî ãzíla ru ídri fẽjó 'bá ũ'bí kí unzejó."

Yẹ́sṹ adrí Bãrĩtĩmáyõ mịfḩ̃ kóru rĩ 'bã mịfḩ̃ (Mãtáyõ 20:29-34; Lṹkã 18:35-43)

46 Yẹ́sṹ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe ca kí táwṹnḩ̃ Yẽ̗rḩ̃kọ̃ gá. Ĩ'baní lẽ agá Yẽ̗rḩ̃kọ̃ a'be agá 'bá ũ'bí kí vú bĩlépi rĩ abe, ndre kí ágọ́bḩ̃ ãzí mịfḩ̃ kóru ãko a'ḩ̃lépi umvelé Bãrĩtĩmáyõ 'dĩ Tĩmáyõ ngọ́pị 'i ri gẽ̗rḩ̃ tị gá 'dãá ãko a'ḩ̃lé.

47 Ĩ'di mụ arelé la Yẹ́sṹ Nãzẽ̗rẹ́tḩ̃ gá rĩ la alị nĩ, i'dó uzálé ũkpó sĩ jọ, "Yẹ́sṹ Dãwṹdḩ̃ ngọ́pị, mí andré áma ízákĩzã fô!"

48 'Bá ũ'bí i'dó kí uzálé drḩ̃ la gá jọjó la ĩ'diní 'bã ĩyãŋã tú. Wó mụ dó úzáŋâ trũ drḩ̃ gá ḩ̃dḩ̃-ḩ̃dḩ̃ zajó re jọ, "Dãwṹdḩ̃ 'bã ngọ́pị, mí andré áma ízákĩzã be fô!"

49 Yẹ́sṹ tu pá jọ, "Ĩmi umve ĩ'di, 'ba amṹ má rṹ 'dõlé." 'Bá umve kí dó ágọ́bḩ̃ mịfḩ̃ kóru 'dĩ 'i jọ kí ĩ'diní, "Mí idé ṹrḩ̃ sĩ ku, ĩ'di ími umve."

50 Ágọ́bḩ̃ 'be ĩ'di 'bã bõngó vṹrṹlé mvu ụrụgá pá sĩ mụjó Yẹ́sṹ rṹlé.

51 Yẹ́sṹ zị ĩ'di, "Ílẽ má idé míní ã'du?" Ágọ́bḩ̃ mịfḩ̃ kóru 'dĩ umvi, "Ímbápị, álẽ ãngũ ndrelé!"

52 Yẹ́sų̃ jọ ĩ'diní, “Ímụ, ã'į̃táŋ́á mídrį̃ gá rĩ adrí mi 'bo.” Cọtị ágọ́bį̃ 'bã mį̣fį̃ nzį̃ kí dó ru rá 'de dó mụlé Yẹ́sų̃ vú gâ sĩ.

11

Yẹ́sų̃ fi Yę̃rụ́sãlẹ́mų̃ gá dį̃zã rú
(Mãtáyõ 21:1-11; Lụ́kã 19:28-40; Yõhánã 12:12-19)

1 Yẹ́sų̃ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe kí dó mụ Yę̃rụ́sãlẹ́mų̃ ũŋmĩlé 'bo, acá kí táwų̃ñ̨ Bẽtẽfágĩ gá ãzíla Bẽtánĩ gá 'dĩ 'Bé Mį̃zę̃ỵ́tų̃ sị́ gá. Yẹ́sų̃ pẽ 'bá ĩ'di 'bã imbálé į̃rį̃ la kí tị drį̃ gâlé,
2 jọ ĩ'baní, “Ĩmụ tǫ̃rọ́mẹ́ ĩmi drį̃lẹ́ gá 'dã agâlé, ĩminí fi agá ala gâlé, ĩmi kãyĩnõmvá 'bá ãzí ní drĩ tujó drį̃ la gá ku la į̣sụ́ úgĩ ĩ'di cí. Ĩmi ãtrũ ĩ'di ajílé má rụ́ 'dõlé.
3 'Bá ãzí drĩ ĩmi zị, ‘Ĩmi ị́jọ́ 'dĩ idé íni ã'du sĩ?’ Ĩjọ ĩ'diní, ‘Úpí ãmadrį̃ lẽ ĩ'di nĩ, ála ĩ'di uja vúlé 'dõlé gbõrú.’ ”
4 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ mụ kí, į̣sụ́ kí kãyĩnõmvâ pá tu agá gę̃rį̃tị gá 'dãá, úgĩ ĩ'di lį̣cọ́ tị gá 'dãá cí.
5 'Bá 'dĩ kí mụ i'dólé ĩ'di ãtrũlé, 'bá ãzí pá tulépi 'dãá la zị kí, “Ĩmi kãyĩnõmvâ trũ sĩ ã'du idéjó?”
6 Umvi kí ị́jọ́ tá Yẹ́sų̃ 'bã jọlé ĩ'baní rĩ vúŋ́á, a'be kí dó kí mụlé rá.
7 Agụ kí kãyĩnõmvâ Yẹ́sų̃ rų̃lé ãzíla u'bé kí bõngó ĩ'badrį̃ kí drį̃ la gá. Yẹ́sų̃ ri dó sĩ drį̃ la gá.
8 'Bá ũ'bí aja kí bõngó ĩ'badrį̃ kí gę̃rį̃ agá Yẹ́sų̃ drį̃lẹ́ gá, 'bá ãzí rĩ agá kí ife 'bã kénĩ bị́ trũ kį̃dį̃ ámvụ́ agá la kí u'bélé ajálé gę̃rį̃ agá.
9 'Bá ũ'bí ĩ'di 'bã sĩ adrujó ágágá mụlépi ĩ'di be rĩ mụ kí uzá trũ,
“Hõsánã!
Į̣cụ́ 'bá amụ́lépi Úpí 'bã rụ́ sĩ rĩ į̣cụ́-į̣cų̃! †
10 Ãdróŋ́á 'bã wi sų̃sụ́ Sụ́rụ́ ãmã áyị́pị Dãwụ́dį̃ drį̃ amụ́lépi rĩ drį̃ gá.
Hõsánã 'bã adru ụrụgá.”
11 Yẹ́sų̃ fi dó Yę̃rụ́sãlẹ́mų̃ gâlé ãzíla mụ dó filé lį̣cọ́ Ãdróŋ́á drį̃ agá. Undré ãko pírí 'dãá rĩ kí múké-múké, wó ãngũ 'bã dó lẽjó nį̣jó nį̃ñ̨ rĩ sĩ, a'be dó ãngũ 'dã rá fũ dó mụlé ãmvé Bẽtánĩ gâlé 'bá ĩ'di 'bã imbálé mụdrį̃ drį̃ į̃rį̃ rĩ kí abe.

Yẹ́sų̃ 'bã úlúgó wãjó rĩ
(Mãtáyõ 21:18-19)

12 Ụ'dụ́ ãzí rĩ sĩ, Yẹ́sų̃ 'baní angá agá Bẽtánĩ gâlé, ãbị́rį̃ fụ Yẹ́sų̃ rá.
13 Mį̣fį̃ la 'de úlúgó bị́ trũ kį̃dį̃ la drį̃ gá rá-rá ru, mụ ndrelé la ĩ'di nõ sĩ ãka la į̣sụ́ rá íni. Ĩ'di mụ calé ala gâlé 'bo, į̣sụ́ ãka la ku wó rá la bị́ la dụlépi kį̃dį̃ 'dã 'i, ã'dusĩku áyi ĩ'di 'bã sĩ kajó rĩ acá drĩ ku.
14 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Yẹ́sų̃ jọ úlúgô ní, “Lẽ 'bá ãzí 'bã na ími ãka į̃dį̃ ku.” 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ are kí ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ cé.

Yẹ́sų̃ adro 'bá kí jó Ãdróŋ́á drį̃ agá
(Mãtáyõ 21:12-17; Lụ́kã 19:45-48; Yõhánã 2:13-22)

15 Yẹ́sų̃ kí mụ acálé Yę̃rụ́sãlẹ́mų̃ gá 'bo, fi lį̣cọ́ Ãdróŋ́á drį̃ agá adro 'bá ãko ĩgbãlépi, ãzíla į̃tų̃ndãlépi 'dãá 'dĩ kí. Uze méjã 'bá séndẽ ufulépi 'dĩ 'badrį̃ kí ãzíla kpọ́kpọŋ́á 'bá ãmámũ į̃tų̃ndãlépi rĩ 'badrį̃ kí abe vų̃rụ́. 16 Uga 'bá kí ãko tũjárĩ drį̃ kĩ trũ filé ãngũ ãmvé ãmvélé ru jó Ãdróŋ́á drį̃ agâ sĩ úmgbé.
17 Ĩ'diní kí imbá agá 'dĩ gá 'dâ jọ ĩ'baní, “Ị́jọ́ Ãdróŋ́á drį̃ sĩlé rĩ jọ,
“ ‘Jó mádrį̃ ála ĩ'di umve jó sụ́rụ́ pírí 'baní áma ã'į̃jó rĩ.’ †

† **11:9** Zãbụ́rį̃ 118:25-26 † **11:17** Ĩsáyã 56:7

Wó ĩmi uja dó ĩ'di ‘ũjĩgọ́ ũgụ'ba 'bã kí sĩ ru ũzĩjó rĩ rú.’†”

18 Ãtalo ãmbogo rĩ kí imba'ba ãzị́táŋá Mụ́sã drị̃ kí imbálépi rĩ abe kí mụ ị́jọ́ Yẹ́sũ̃ 'bã idélé 'dĩ arelé 'bo, i'dó kí gẽrị̃ ndrũ̃lé sĩ Yẹ́sũ̃ 'dijó rá. Idé kí ĩ'di sĩ ũrị̃ sĩ ã'dusĩku ũ'bí ũsũ̃ kí ímbátáŋá ĩ'didrị̃ sĩ ũsũ̃-ũsũ̃.

19 Ĩ'di mụ calé ĩndró sĩ, Yẹ́sũ̃ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe fũ kí táwũ̃nị̃ agá 'dãá rá.

Ímbátáŋá ịsụ́lé úlúgó 'bã 'iŋá sĩ rĩ
(Mãtáyõ 21:20-22)

20 Ũ'bụ́tị ụ́'dụ́ ãzí rĩ drị̃ sĩ, Yẹ́sũ̃ 'baní gõ agá vúlé Yẽrụ́sãlẹ́mũ̃ gâlé gẽrị̃ ãlu 'dã gâ sĩ, ndre kí úlúgó ife Yẹ́sũ̃ 'bã wãlé rĩ 'i rá i'dójó drị̃ gá kpere ízókí gá.

21 Pétẽrõ agá dó ị́jọ́ ru idélépi rĩ, ãzíla jọ Yẹ́sũ̃ ní, “Rábĩ̃, índre drĩ! Úlúgó mî wãlé ájẹ̃ rĩ 'i rá!”

22 Yẹ́sũ̃ umvi ĩ'baní, “Ĩ'bã ã'ị̃táŋá ĩmidrị̃ Ãdróŋâ drị̃ gá.

23 Ájọ ĩminí ị́jọ́ mgbã, 'bá ãzí drĩ jọ la 'bé 'dĩ 'bã nze ru 'belé mĩrĩ agá, drĩ ãbã ku ãzíla ã'ị̃ ĩ'di ásị̃ gâlé rá, ĩ'di ru idé ĩ'diní cécé ĩ'di 'bã jọlé rĩ 'bã áni.

24 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ájọ ĩminî, ĩminí Ãdróŋá ã'ị̃ agá ãzíla ãko ãzí zị agá ĩ'didrị̃, lẽ ĩmi ã'ị̃ rá ĩmi ĩ'di ịsụ́ rá ãzíla Ãdróŋá la dó sĩ ãko ĩminí a'ị́lé rĩ fẽ rá.

25 Ĩdrĩ i'dó Ãdróŋá ã'ị̃lé ịsụ́ ị́jọ́ ãzí ĩmi ásị̃ gá 'bá ãzí ní cí, ĩtrũ 'bá 'dã ráká. Ĩmĩ átẹ́pị 'bũ̃ gá rĩ la vâ sĩ ị́jọ́ ũnzí ĩminí idélé rĩ kî trũ rá.” [

26 “Ídrĩ 'bá ãzí kî trũ ị́jọ́ ũnzí ĩ'bã kí idélé ími ụrụ'bá gá rĩ sĩ ku, mí Átẹ́pị 'bũ̃ gá rĩ icó vâ ị́jọ́ ũnzí míní idélé rĩ kí sĩ ími trũlé ku.”] *

Ũkpõ Yẹ́sũ̃ 'bã ãzị̃ ŋgajó rĩ zijó
(Mãtáyõ 21:23-27; Lụ́kã 20:1-8)

27 Yẹ́sũ̃ ca kí dó Yẽrụ́sãlẹ́mũ̃ gá ị̃dị́, ĩ'diní mụ agá lịcọ́ Ãdróŋá drị̃ agâ sĩ, ãtalo ãmbogo, imba'ba ãzị́táŋá Mụ́sã drị̃ kí imbálépi rĩ kí ãzíla 'bá ĩyõ 'bá Yãhụ́dị̃ rú 'dĩ 'bã drị̃lẹ́ ru rĩ kí abe, mụ kí ĩ'di rụ̃lé, zị kí ĩ'di,

28 “Mi ãzị́ 'dĩ kí nga ũkpó ã'di drị̃ sĩ yã? Ãzíla ã'di fẽ míní ũkpó 'dĩ nĩ yã?”

29 Yẹ́sũ̃ umvi ĩ'baní, “Ma ĩmi zị zị́táŋá ãlu sĩ. Ĩdrĩ áma umvi rá, ma ĩminí ũkpõ mání sĩ ị́jọ́ 'dĩ kí idéjó rĩ lũ rá.

30 Ĩlũ mání ũkpõ Yõhánã 'bã bãbũ̃tị́zị̃ fẽjó rĩ: angá 'bũ̃ gá Ãdróŋá drị̃ yã jõku 'badrị̃?”

31 'Bá 'dĩ i'dó kí ị́jọ́ jọlé kí drĩdríŋĩ̃ gá jọ kí, “Ãma dó umvi la ĩ'diní íngoní, ‘Ãdrĩ jọ la angá 'bũ̃ gá’ ĩ'di jọ la, ‘Ĩmi ã'ị̃ dó Yõhánã ku la ã'du ị́jọ́ sĩ yã?’

32 Wó ãdrĩ jọ la, ‘Angá 'bádrị̃.’ ” ('Bá 'dĩ idé kí ũrị̃ sĩ ũ'bí kí sĩ ũrã kí 'bá kí mụ angálé kí drị̃ gá trụ rá, ã'dusĩku 'bá pírí 'bã kí ã'ị̃jó la Yõhánã mgbã ĩ'di ándrá nábị̃ rĩ sĩ.)

33 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, umvi kí Yẹ́sũ̃ ní, “Ãnị̃ ku.”

Yẹ́sũ̃ umvi vâ ĩ'baní, “Má icó vâ ĩminí ũkpó má sĩ ãko mání idélé 'dĩ kí idéjó rĩ lũlé ku.”

12

Ị́jọ́ u'bélé 'bá ãzị̃ ngalépi zãbíbũ ámvụ́ agá rĩ kí drị̃ gá rĩ
(Mãtáyõ 21:33-46; Lụ́kã 20:9-19)

1 Yẹ́sũ̃ i'dó dó ị́jọ́ jọlé 'bá tá mụlépi ĩ'di rụ̃lé rĩ 'baní ị́jọ́ u'béŋá sĩ jọ, “Ágọ́bị̃ ãzí ándrá ãlu ámvụ́ ãzị̃ ngalépi la sa ĩ'didrị̃ ámvụ́ agá zãbíbũ. Sị bõrõ areke rú la ãga la gá cí, ga 'bụ́ ámvụ́ agá 'dãá cí sĩ zãbíbũ sụ́ nzijó, sị jó gõrófã rú la 'bá aga la tẽlépi rĩ

† **11:17** Yẽrẽmíyã 7:11 * **11:26** Vásĩ 26 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tị sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí ĩ'di “fụ́tị̃-nôtĩ” rú, ã'dusĩku ĩ'di ándrá bụ́kũ̃ Ãdróŋá drị Gĩrị́kĩ̃ tị sĩ ídu drị̃drị̃ rĩ kí agá 'dáyụ.

ní sĩ ãngũ undréjó. Ágǫ́bḭ̃ ĩpãngĩsã dó zãbíbũ 'bá ãzí ámvṵ́ ãzḭ́ ngalépi la 'badrḭ́, ko dó drḭ̃ mụlé ãcḭ̃ gá.
2 Sáwã zãbíbũ ũtĩjó rĩ la mụ calé 'bo, pẽ ãtí'bó ãlu tḭ mụlé ãka la ajílé 'bá ĩ'di 'bã sĩ ámvṵ̃ ĩpãngĩsãjó 'dã 'badrḭ̃lé ĩ'dinî.
3 'Bá 'dã co kí ĩ'di, ãpẽ kí ĩ'di tḭ drḭ́ drḭ́ ru ãko ãzí kóru.
4 Ámvṵ́ 'dḭ́pḭ pẽ vâ ãtí'bó ãzí tḭ ḭ̃dḭ́ ĩ'ba rṵ̃lé, wó gbã kí drḭ̃ la kpãwṵ́, u'dá kí ĩ'di fẽ kí dó sĩ ĩ'diní drḭ̃nzá.
5 Ámvṵ́ 'dḭ́pḭ así ku pẽ vâ ãtí'bó ãzí la tḭ ḭ̃dḭ́. 'Dḭ kí ãtí'bó 'dã rá. Pẽ vâ ũ'bí la kí tḭ ḭ̃dḭ́, co kí ãzí rĩ kí cõ-cõ, ụ'dḭ́ kí ãzí rĩ kí rá.
6 “Ace dó 'bá trũ ãlu tḭ pẽlé, 'dĩ ngǫ́pḭ̃ mgbã ĩ'di 'bã lẽlé ambamba rĩ 'i. Ãsḭ̃jó pẽ dó tḭ la jọ, kí dó idé ĩ'di sĩ ṹrḭ̃ sĩ rá.
7 Wó 'bá ámvṵ́ ĩpãngĩsãlépi 'dã jọ kí ḭ́jǫ́ kí drĩdríŋḭ̃ gá, ‘'Dĩ dó bãsĩ 'bá ámvṵ́ 'dĩ 'bã 'dḭ́pḭ rú rĩ 'i. Ĩmi amṵ́, lẽ ã'dḭ kí ĩ'di rá ãko 'dĩ 'ba ace kí rú ãma ãni la rú.’
8 Ḭ́jǫ́ 'dĩ sĩ, rụ kí ĩ'di 'dḭlé rá a'dṵ́ kí ãvũ la a'bélé ámvṵ́ agâlé ãmvé.”
9 Yẹ́sṵ̃ zḭ kî, “Ĩminí ũrãjó la rĩ sĩ ámvṵ́ zãbíbũ drḭ́ gá rĩ 'bã 'dḭ́pḭ la mụ ã'du idélé yã?”
Ĩ'di mụ 'bá ámvṵ́ zãbíbũ drḭ́ gá rĩ ĩpãngĩsãjó ĩ'baní rĩ kí ụ'dḭ́lé pírí, ãzíla ĩ'di zãbíbũ 'bã ámvṵ́ 'dụ fẽlé 'bá ãzí 'badrḭ́.
10 Ĩlã drĩ ḭ́jǫ́ sĩlé 'dĩ ku yã:
“ ‘Írã 'bá jó sḭlépi rĩ 'bã kí gãlé úmgbé rĩ
acá adrujó írã ũkpó ṹrõ̃drḭ́ ru sĩ jó 'bã kónã sḭ́jó rĩ rú.
11 Úpí Ãdróŋá idé ḭ́jǫ́ 'dĩ nĩ,
ãzíla ĩ'di ãma mḭfḭ́ gá ḭ́jǫ́ ãzí ṹsṹtáŋá ru la.’[†]”
12 'Bá Yãhṵ́dḭ̃ 'bã drḭ̃lḭ́ ru 'dĩ lẽ kí tí ĩ'di rụlé ã'dusĩku nḭ̃ kí rá Yẹ́sṵ̃ la ḭ́jǫ́ u'bé kí drḭ̃ gá rĩ cé. Wó idé kí ṹrḭ̃ sĩ 'bá ũ'bí kí ḭ́jǫ́ sĩ, ḭ́jǫ́ 'dĩ sĩ a'be kí dó ĩ'di rá, ĩdã kí dó ru ĩ'di andre gá 'dãá mụjó rá.

Mṵ̃sǫ́rõ̃ 'belé Kãyḭ̃sárḭ̃ ní rĩ
(Mãtáyõ 22:15-22; Lṵ́kã 20:20-26)

13 'Dã 'bã ũngúkú gá, 'bá 'dĩ pẽ kí 'bá Fãrĩsáyĩ rú la ãzí kí tḭ 'bá Hẽródẽ drḭ́ 'dĩ kí abe Yẹ́sṵ̃ rṵ̃lé ĩ'di mbãjó, ãzíla rụjó ḭ́jǫ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ kí agá.
14 Amṵ́ kí ĩ'di rṵ́ 'dõlé jọ kí ĩ'diní, “Ímbápḭ, ãnḭ̃ rá mi ḭ́jǫ́ mgbã rĩ kí jọ. Mí así vâ 'bá ãzí 'bã ḭ́jǫ́ sĩ ku, ãzíla í'bã ásḭ́ 'bá ãzí 'bã úmgbó drḭ̃ gá ku, wó mi ḭ́jǫ́ mgbã Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ imbá 'bá 'banî áyụ. Ílũ drĩ ãmaní, ãzḭ́táŋá ã'ḭ́ 'bá ní mṵ̃sǫ́rõ̃ 'bejó Kãyḭ̃sárḭ̃ ní rá yã jõku yụ?
15 Ãma icó 'belé la rá yã jõku yụ?”
Wó Yẹ́sṵ̃ nḭ̃ ḭ́jǫ́ mũlũmbẽ rú ĩ'bã kí lẽjó ĩ'di mbãjó rĩ kí drḭ̃drḭ̃, zḭ dó kí, “Ĩlẽ áma mbãlé ã'du ḭ́jǫ́ sĩ yã?” Ĩmi ají mání dḭ̃nárḭ̃.
16 Ají kí ĩ'diní dḭ̃nárḭ̃ ãlu ndrelé, uja dó kí zḭlé, “Í'dá dḭ̃nárḭ̃ drḭ̃ gá 'dĩ kí ã'di ãni yã? Wó ḭ́jǫ́ sĩlé drḭ̃ la gá 'dĩ kí ã'di ãni yã?”
Umvi kí ĩ'diní, “Úpí Kãyḭ̃sárḭ̃ ãni.”
17 Yẹ́sṵ̃ jọ ĩ'baní, “Ãko Úpí Kãyḭ̃sárḭ̃ drḭ̃ kí Úpí Kãyḭ̃sárḭ̃ drḭ́ ãzíla ãko Ãdróŋá drḭ̃ kí Ãdróŋá drḭ́.”
'Bá 'dĩ kí drḭ̃ iza ru ḭ́jǫ́ Yẹ́sṵ̃ 'bã umvilé ĩ'baní 'dĩ sĩ rá.

Ḭ́jǫ́ angáŋá ídri rĩ drḭ̃ gá rĩ
(Mãtáyõ 22:23-33; Lṵ́kã 20:27-40)

---

† **12:11** Zãbṵ́rḭ̃ 118:22-23

18 Ị́jọ́ 'dĩ 'bã ũngúkú gá, 'bá Sãdũkáyõ rú jọlépi la 'bá angá ídri rú ku rĩ 'bã ãzí amṵ́
kí Yẹ́sṵ̃ rú zịtáŋâ trũ, jọ kí,
19 “Ímbápị, Mṵ́sã sĩ ándrá ãmanî, 'bá ãzí 'bã ádrı́pị drĩ drã rá drĩ ũkú a'be anzị
kóru, lẽ ádrı́pı̃ 'bã fi ãwṵ́zı́ 'dã sĩ anzị tịjó ádrı́pı̃ drãlépi rá 'dã nî.
20 Ãgọbị ãzí kí ándrá ádrı́pịka rú 'bá ázı̂rı̃. Kãyú rĩ ĩgbã ũkú, wó drã anzị kóru.
21 Ádrı́pı̃ ĩrı̃ rĩ fi vâ ãwṵ́zı́ 'dĩ 'i drã vâ rá, a'be ĩ'di anzị kóru. Idé vâ ru ádrı́pı̃ na rĩ
be 'dĩ 'bã áni.
22 'Bá ázı̂rı̃ 'dĩ ũdrã kí pírí anzị kóru. Ãsĩjó ũkû drã dó vâ rá.
23 Ṵ'dṵ́ 'bá drãlépi rá rĩ 'bã kí angájó ídri 'dã sĩ, ũkú 'dĩ dó mụ adrulé ã'di 'bã ũkú
yã? Anzị ázı̂rı̃ ádrı́pịka gá 'dĩ 'bã kí ĩ'di alejó pírí ũkú ru rá rĩ gá?”
24 Yẹ́sṵ̃ umvi kí, “Ĩmi ãvĩ íni ngá ku yã? Ĩnı̃ ı́jọ́ sĩlé bṵ́kṵ̃ Ãdróŋá drı̂ agá rĩ ku, ãzíla
ĩnı̃ vâ ũkpõ Ãdróŋá drı̂ ku.
25 Ṵ'dṵ́ 'bá drãlépi rá rĩ 'bã kí angájó ídri rú rĩ sĩ, icó kí ru ĩgbãlé ku, kí adru cécé
mãlãyíkã 'bṵ̃ gá rĩ kí áni.
26 'Bá drãlépi rá rĩ 'bã angáŋá 'bã ı́jọ́ sĩ, ĩlã bṵ́kṵ̃ Mṵ́sã 'bã sĩlé rĩ agá Ãdróŋá 'bã
ru i'dajó ĩ'diní mı̃rı́ velépi vẽvẽ rĩ agá rĩ 'bã ı́jọ́ ku yã? Ãdróŋá jọ ĩ'diní, ‘Ma Ãdróŋá
Ịbụrahı́mṵ̃ drı̂ 'i, Ĩsákã drı̂ 'i, ãzíla Yãkó'bõ drı̂ 'i.’ †
27 Adru Ãdróŋá 'bá drãlépi rá rĩ 'bã ãni la ku, wó 'bá ídri rĩ 'baní. Ị́jọ́ ĩmi nı̃lé ku
'dĩ sĩ ĩmi iza dó ĩmi trẹ̃yı́.”

Ãzı̂táŋá ãmbógó ãndânĩ rĩ
(Mãtáyõ 22:34-40; Lṵ́kã 10:25-28)

28 Ímbá'bá ãzı̂táŋá Mṵ́sã drı̂ kí imbálépi rĩ 'bã ãzí ãlu mụ ãzíla are ı́jọ́ 'bá 'dĩ 'bã kí
jọlé 'dĩ kí rá, ĩ'di mụ ndrelé la Yẹ́sṵ̃ umvi ĩ'baní ı́jọ́ kí ndẽjó rá zị ĩ'di, “Ãzı̂táŋá ndẽlépi
ãmbõgõ sĩ ãzı̂táŋá kí agá 'dâ rá rĩ íngõ 'i?”
29 Yẹ́sṵ̃ umvi, “Ãzı̂táŋá ãmbógó ãndânĩ rĩ ĩ'di 'dĩ: ‘Mí are mi 'bá Ịsịrayı́lı̃ rú rĩ, Úpí
Ãdróŋá ãmadrı̂ gá rĩ lú Úpí ãlu.
30 Ílẽ Úpí Ãdróŋá mídrı̂ gá rĩ ími ásı̂ pírí sĩ, ími ídri pírí sĩ, ími ásı̂sı̂ŋá pírí sĩ ãzíla
ími ũkpó pírí rĩ sĩ, 'dĩ ãzı̂táŋá drı̂drı̂ rĩ 'i.’ †
31 Ãzı̂táŋá námbã ĩrı̂ sĩ rĩ ĩ'di íni: ‘Ílẽ mî jĩránĩ cécé míní ími lẽlé rĩ áni.’ † Ãzı̂táŋá
ãzí ãmbõgõ sĩ ãzı̂táŋá ĩrı̂ 'dĩ kí ndẽlépi rá la 'dáyụ.”
32 'Bá ãzı̂táŋá imbálépi rĩ jọ, “Ímbápị, ı́jọ́ míní jọlé Ãdróŋá ĩ'di lú ãlu ãzí ndú la
'dáyụ 'dĩ ĩ'di ı́jọ́ ãndá la.
33 Ị́jọ́ vâ míní jọlé ílẽ Úpí Ãdróŋá mídrı̂ ími ásı̂ pírí sĩ, ími ídri pírí sĩ, ími ásı̂sı̂ŋá
pírí sĩ ãzíla ími ũkpó pírí sĩ ãzíla ílẽ mî jĩránĩ cécé míní ími lẽlé rĩ áni 'dĩ kí ãndá.
Ãzı̂táŋá 'dĩ kí ãmbógó ru ãndânĩ, ndẽ kí ãnãkpá 'bá 'bã kí fẽlé Ãdróŋá ní ídétáŋá
ivélé ivê rĩ rú, ãzíla ídétáŋá ãzí ĩ'bã kí fẽlé rĩ kí rá.”
34 Yẹ́sṵ̃ la mụ ndrelé la ágọ́bı̂ umvi ı́jọ́ 'dĩ kí ũndũwã sĩ, jọ ĩ'diní, “Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, mí adru
dó Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá drı̂ rĩ be rá-rá ru ku.” I'dójó ṵ́'dṵ́ 'dã sĩ, 'bá ãzí zị dó ĩ'di zịtáŋá sĩ ĩdı̂
ku.

Kúrísĩtõ 'i ĩ'di ã'di 'bã Ngọ́pị 'i
(Mãtáyõ 22:41-46; Lṵ́kã 20:41-44)

35 Yẹ́sṵ̃ 'bã mụ agá drı̃ gá 'bá kí imbáŋâ trũ lı́cọ́ Ãdróŋá drı̂ agá 'dãá, zị 'bá kí,
“Ímbá'bá ãzı̂táŋá Mṵ́sã drı̂ kí imbálépi rĩ jọ kí Kúrísĩtõ ĩ'di Dãwṵ́dı̃ ngọ́pị 'i íngoní-
íngoní ru yã?
36 Wó Úríndí Ãlá rĩ fẽ Dãwṵ́dı̃ ní jọjó la:

† **12:26** Ãfũŋá 3:6 † **12:30** Ãzı̂táŋá Amviŋá 6:4-5 † **12:31** Lẹ́vı̃ 19:18

“ ‘Úpí Ãdróŋá jọ Úpí mádrı̨̃ nî:
“Íri áma drı̨̃ ãndá gá 'dâ,
kpere máni mẹ́rọ́'bá mídrı̨̃ kí
'bã agá ími pálé gá.” ’ †
37 Dãwṵdı̃ 'bã mgbã rĩ umve vâ Kúrísĩtõ ‘Úpí 'i,’ wó icó adrulé drı̃lẹ́ Dãwṵdı̃ ãni íngoní
ru?” 'Bá wẽwẽ rú ĩ'di 'bã ı́jọ́ arelépi rĩ u'á kí pírí ãyĩkõ sĩ ı́jọ́ ĩ'di 'bã imbálé rĩ sĩ.

Yẹ́sṵ̃ li 'bá kí bı̨̃lẹ́-ı̃ndṵ́ 'bá ãzı̨̃táŋá imbálépi 'dĩ kí ı̃jọ́ sĩ
(Mãtáyõ 23:1-36; Lṵ́kã 20:45-47)

38 Yẹ́sṵ̃ 'bã mụ agá 'bá kí imbáŋâ trũ drı̨̃ gá, jọ 'bá 'baní, “Ĩmi adru mı̨fı̨̃ trũ imba'ba
ãzı̨̃táŋá Mṵ́sã drı̨̃ kí imbálépi 'dĩ kí sĩ. Lẽ kí acı̨́lé ambamba la bõngó ãzo 'dĩ kí sĩ ãzíla
lẽ kí úzı̨ kí ı̃nzı̨̃táŋá ru sṵ̃ tı̨ gâ sĩ.
39 Lẽ kí vâ ambamba la rilé kṵ́rṵ̃sı̨̃ drı̨̃lẹ́ gá rĩ kí drı̨̃ gá, 'dĩ ãngũ Ãdróŋá ı̃nzı̃jó rĩ kí
agá ãzíla ãngũ ṵ̃mṵ̃ drı̨̃ kí agâ sĩ.
40 Kí ãwụzı̨ 'bã ãko kí na íni ĩsá ru, kí Ãdróŋá zı̨ sáwã ãzo rú sĩ ru icéjó. 'Bá 'dĩ 'bã
áni 'dĩ kí ála drṵ́zı̨́ ı̨jọ́ lı̨ kí drı̨̃ gá mgbã ásı̨ ãcí sĩ.”

Ãko ãwṵ́zı̨̃ 'bã fẽlé rĩ
(Lṵ́kã 21:1-4)

41 Yẹ́sṵ̃ ri vṵ̃rṵ́ ṵ̃tı̨̃ kí ru ãngũ sĩ ãwã'dĩfô fẽjó rĩ be, ri séndẽ 'bá ũ'bí 'bã kí 'belé rĩ
kí ndrelé jó Ãdróŋá drı̨̃ agá ãngũ sĩ ãwã'dĩfô kí tãmbajó rĩ gá. 'Bá ũ'bí kṵ́rẹ́ńı̨ ru rĩ
yĩ kí séndẽ ĩ'badrı̨̃ ambamba 'dĩ kí ala gâlé.
42 Wó ũkú ãzí ãwṵ́zı̨́ ru lẽmẽrí la amṵ́, 'be séndẽ ífí-ífí ru níríŋá la kí ı̃rı̨̃ pírí nṵ́sṵ̃
séndẽ ãlu drı̨̃.
43 Umve dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí pírí ãngũ ãlu gá, jọ ĩ'baní, “Ma ĩminí ı́jọ́ mgbã
jọ, ũkú lẽmẽrí ãwṵ́zı̨́ ru 'dĩ fẽ ãko ãwã'dĩfô rú rĩ ãndânĩ sãndṵ́kṵ̃ ãwã'dĩfô tãmbajó
'dã agá 'dãá ndẽ 'bá tá ãwã'dĩfô fẽlépi 'dĩ kí pírí.
44 'Bá ãzí 'dĩ fẽ kí ãko ĩ'badrı̨̃ ambamba rĩ 'bã ı̨́mbı̨́ la kî. Wó ũkú lẽmẽrí ãwṵ́zı̨́ ru
'dĩ 'be ãko ĩ'di drı̨̃ kí pírí ãndá-ãndá ru ũkú 'dĩ fẽ ãko ĩ'di ídri tãmbalé rĩ kí pírí.”

13

Yẹ́sṵ̃ jọ ı̃jọ́ ṵ́'dṵ́ ãsı̃jó rĩ drı̨̃ gá
(Mãtáyõ 24:1-2; Lṵ́kã 21:5-6)

1 Yẹ́sṵ̃ 'bã kí ãfũjó lı̨́cọ́ Ãdróŋá drı̨̃ agâlé 'bo rĩ 'bã vúlé gá, 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ ãzí
ãlu jọ ĩ'diní, “Ímbápı̨, índre drĩ jó ũniyambamba ãzíla írã ũniyambamba sĩ jó 'dĩ kí
sijó 'dĩ kî.”
2 Yẹ́sṵ̃ umvi jó, “Mi jó sı̨lé ãmbogo-ãmbogo 'dĩ kí jọ yã? 'Dĩ kí drṵ́zı̨́ u'de pírí, írã
ala gá 'dĩ kí asu pírí vṵ̃rṵ́.”
3 Yẹ́sṵ̃ 'bã ri agá 'Bé Mı̃zẹ̃yı̨́tṵ̃ drı̨̃ gá wókõ la lı̨́cọ́ Ãdróŋá drı̨̃ rṵ̃lé ru rĩ gá. Pétẽrõ
'i, Yãkó'bõ 'i, Yõhánã 'i ãzíla Ãndẽríyã amṵ́ kí ĩ'di zı̨lé á'dṵ̃sĩ.
4 “Ílũ ãmaní ṵ́'dṵ́ ı̨jọ́ 'dĩ kí ru idéjó rĩ la adru ã'du tṵ́ rĩ? Ícétáŋá ı̨jọ́ 'dĩ 'bã kí ru
idéjó rĩ la adru íngoní?”
5 Yẹ́sṵ̃ umvi ĩ'baní, “Ĩmi adru mı̨fı̨̃ trũ 'bá ãzí 'bã ulé jõ ĩmi ku.
6 'Bá wẽwẽ rú kí amṵ́ 'bá kí ulélé áma rṵ́ 'bã ũkpõ ayúŋá sĩ, kí jọ la, ‘Ma bãsĩ ĩ'di
'i,’ kí sĩ 'bá wẽwẽ rú kí ulé.
7 Ĩdrĩ ã'dı̨́ are, ṵ́'dṵ́kọ́ akṵ́lépi ã'dı̨́ drı̨̃ gá rá-rá ru rĩ kî trũ, ĩmi idé ṵ̃rı̨̃ sĩ ku, ı̨jọ́ 'dĩ
kí ru idé drı̨̃drı̨̃ ráká, wó 'dĩ adru drĩ ṵ́'dṵ́ ãsı̃jó rĩ 'i ku.

† **12:36** Zãbṵ́rı̨̃ 110:1

8 Sṹrṹ ãzí rĩ la angá ru 'dịlé sṹrṹ ãzí rĩ be, úpí ãzí rĩ la angá ũmbã gá úpí ãzí rĩ be,
ũyãkĩyã ãmbógó la mụ ãngũ ayalé ãngũ pírí kí agá ãzíla rílẽ la a'dé nĩ. 'Dĩ ị́jọ́ pírí
ũcõgõ rú rĩ 'bã kí i'dójó rĩ.
9 "Ĩmi adru mịfị̃ trũ, ála mụ ĩmi rụlé agụlé kẹ́sị̃ gá, ála ĩmi co ãngũ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó
rĩ kí agá, ĩmi pá tu ũpi kí drĩ̃lẹ́ gá, jãgo abe ị́jọ́ mádrị̃ gá mgbã rĩ vú nzejó sãdínĩ rú
ĩ'banî.
10 Wó ṹ'dṹ ãsĩ̃jó rĩ acá drĩ ku rú, ála drĩ ị́jọ́ mgbã rĩ ũlũ 'bá sṹrṹ pírí gá rĩ 'baní
ráká.
11 Údrĩ ĩmi rụ agụlé ãngũ sĩ ị́jọ́ lijó rĩ gá, ĩmi ásị̃ 'bã umvú ị́jọ́ ĩminí mụlé jọlé rĩ sĩ
ku. Ma ĩminí ũndũwã fẽ sĩ ị́jọ́ mgbã rĩ jọjó ma 'i sáwã la drĩ acá 'bo rĩ gá, ã'dusĩku
ị́jọ́ ĩminí jọlé rĩ adru ĩmi jọ la ĩmi 'i la ku, wó Úríndí Ãlá rĩ la jọ la nĩ.
12 "Ádrị̃pị la ádrị̃pị mẹ́lẹ́ mbe kí fẽjó 'dijó rá, átẹ́pị la ngọ́pĩ̃ fẽ 'dịlé rá, anzị kí angá
'bá kí tịlépi rĩ kí drĩ̃ gá ũmbã rú ãzíla kí vâ fẽ kí 'dịlé rá.
13 'Bá pírí kí ĩmi ngũ̃ ũnzí áma ị́jọ́ sĩ. Wó 'bá pá tulépi ũkpó ru ásị̃ tẽŋá sĩ cajó ṹ'dṹ
ãsĩ̃jó rĩ gá rĩ la ru pa rá.

Ị́jọ́ 'bá 'baní ũcõgõ ajílépi rĩ
(Mãtáyõ 24:15-28; Lṹkã 21:20-24)

14 "Ĩdrĩ 'ãko lị́kĩ̃ ajílépi 'bá 'baní sĩ drĩ̃ cịjó' *† rĩ ndre pá tu agá ãngũ jõ ĩ'bã kí adrujó
ala gá ku rĩ agá ('bá ị́jọ́ lãlépi rĩ 'bã vã ị́jọ́ 'dĩ 'bã ífí), 'bá u'álépi Yũ̃dị̃yã gá rĩ 'ba apá
kí 'bé agâlé ru.
15 'Bá drĩ adru jó sị̃ gá ụrụgá, 'ba asị̃ mụlé ãko ãzí a'dṹlé ĩ'didrị̃ jó agâlé ku.
16 'Bá ámvṹ agá rĩ 'bã gõ vúlé ĩ'didrị̃ jó agâlé ĩ'di 'bã bõngó a'dṹlé ku.
17 Ṹ'dṹ 'dã la adru ũcõgõ rú ũkú 'a trũ ãzíla ũrekeŋá undrulépi rĩ 'banî.
18 Ĩmi ã'ị̃ Ãdróŋá 'i ṹ'dṹ 'dã 'bã adru sáwã uzogó drị̃ gá ĩ̃gbẽ̃ trũ rĩ sĩ ku.
19 Ã'dusĩku ṹ'dṹ 'dã la adru ṹ'dṹ ũcõgõ ãni jõ drĩ ru idélépi údu ku la, ándrá i'dójó
Ãdróŋá 'bã ũ̃nọ́kṹ 'bã agâlé kpere ãndrũ ãzíla ca vâ adrulé 'dĩ 'bã áni ĩ̃dị̃ ku,
20 Úpí drĩ̃ ándrá ṹ'dṹ 'dã lị agá ãlị́ŋá ru ku, 'bá ãzí icó tá ru palé ídri ku. Wó 'bá
ĩ'di 'bã ũpẽlé rĩ kí ị́jọ́ sĩ, ĩ'di dó sĩ ṹ'dṹ 'dã iséjó ãlị́ŋá ru 'dĩ.
21 "Sáwã 'dã sĩ 'bá ãzí drĩ jọ la míní, 'Índre Kúrísĩtõ ĩ'di gápi 'dõ,' jõku 'Índre ĩ'di
gápi 'dã' mí ã'ị̃ ị́jọ́ ĩ'didrị̃ ku.
22 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Kúrísĩtõ ĩnzõ rú rĩ kí ãzíla nábĩ̃ ĩnzõ rú kí abe kí ãfũ ícétáŋá kí idélé ị́jọ́
ũ̃sṹtáŋá ru, tálí kí abe sĩ 'bá ũpẽlé rĩ kí uléjó drĩ tá icó rá rĩ gá.
23 Má i'da ĩminí ị́jọ́ 'dĩ kí údu rú 'dĩ ĩmi sĩ adru mịfị̃ trũ."

'Bá angálépi Ãdróŋá drị̃ gá rĩ 'bã ãgõŋá ĩ̃dị̃ rĩ
(Mãtáyõ 24:29-31; Lṹkã 21:25-28)

24 "Ṹ'dṹ 'dã sĩ ũcõgõ drĩ kí dó ukó 'bo,
" 'cọtị ĩ̃tṹ la acá ịnị rú,
ĩmbá icó dĩ̃lé ku.
25 Lẽlẽgó kí i'dó zõlé vũ̃rṹ 'dõlé,
ãzíla ũkpó 'bũ̃ gá rĩ kí i'dó ru ayalé.' †
26 "Sáwã 'dã agá 'dãá 'bá kí Ngọ́tị̃ 'Bádrị̃ ndre amṹ agá ũ̃rṹ'bũ̃ trũ, ũkpõ ãmbógó
la trũ ãzíla dĩ̃zã abe.
27 Wó ĩ'di mụ mãlãyíkã ĩ'didrị̃ gá rĩ kí tị pẽlé 'bá ĩ'di 'bã ũpẽlé ũpẽ-ũpẽ rĩ kí atrájó
ũ̃nọ́kṹ drĩ̃ gá 'dãá pírí.
28 "Ĩmi ũ̃nĩ̃ ị́jọ́ 'dĩ 'i úlúgó ife sĩ, kénĩ la drĩ dó i'dó rũlé, bị̃ la drĩ̃ kí i'dó ru asúlé
dụlé 'bo, ĩmi dó nĩ̃ la rá áyi acá 'bo.

---

* **13:14** Bĩbĩlíyã ãzí rĩ ũ'bã kí, *ándrá Dãnĩyẹ́lị̃ 'bã ị́jọ́ jọjó drĩ̃ la gá rĩ.* † **13:14** Dánĩyẹ̃lị̃ 9:27; 11:31; 12:11
† **13:25** Ĩsáyã 13:10; 34:4

29 Gẽrị̃ ãlu 'dĩ sĩ, ĩdrĩ dó ị́jọ́ 'dĩ kí ndre ru idé agá, ĩmi dó nị̃ la rá sáwã ị́jọ́ 'dĩ 'bá kí
ru idéjó rĩ dó ãni rú.
30 Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã jọ, ị́jọ́ 'dĩ kí mụ ru idélé 'dĩ sĩ 'bá ãzí ú'dî'da cí 'dĩ 'bã ãzí ũdrã
kí drĩ ku rú.
31 'Bũ̃ kí ũ̃nọ́kụ́ be kí ãsị̃ rá, wó Ị́jọ́ mádrị́ gá rĩ uja ru ku.

'Bá ãzí nị̃ ụ́'dụ́ kí sáwã la abe ku
(Mãtáyõ 24:32-35; Lụ́kã 21:29-33)

32 "'Bá ãzí nị̃ ụ́'dụ́ 'dã 'i, jõku sáwã la ku, táni mãlãyíkã 'bũ̃ gá rĩ kí, jõku Ãdróŋá
Ngọ́pị̃ 'i. Wó Átẹ́pị̃ nị̃ lú cé la nĩ.
33 Ĩmi adru mị́fị́ trũ bábá Ãdróŋá zịŋá trũ, † ĩmĩ sáwã ị́jọ́ 'dĩ 'bã kí ru idéjó rĩ nị̃jó
ku rị̃ sĩ.
34 Ĩ'di adru cécé ágọ́bị́ mụlépi ãcị̃ gá rĩ drị́ gá rĩ áni, ĩ'di lị́cọ́ azị́ ãti'bo ĩ'didrị́ gá rĩ
'badrị́, 'bá ãlu-ãlu ãzị́ ĩ'didrị́ gá rĩ be, ãzíla ĩ'di jọ la 'bá kẽjị́tị́ agá tẽlépi rĩ ní, 'bã adru
mị́fị́ trũ.
35 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi adru bábá, ã'dusĩku ĩmi nị̃jó la jó 'dị́pị́ la ãgõ vúlé 'dõlé ã'du tụ́ rĩ
yã rĩ gá ku rĩ sĩ, ĩndró sĩ jõku ị́nị́ ágágá, ã'ụ́gọ́ 'bã cẽrẹ́ 'be agá jõku ãngũ 'bã ụwị́ agá.
36 Drĩ acá rũ̃gbụ́gbụ́ nị̃ŋâ kóru, lẽ 'bã ịsụ́ ĩmi ụ́'dụ́ ko agá ku.
37 Ị́jọ́ mâ jọlé ĩminí rĩ ájọ 'bá pírí 'baní, 'Ĩmi adru mị́fị́ trũ.' "

14

Ãdu ũsũjó Yẹ́sũ̃ drị̃ gá
(Mãtáyõ 26:1-5; Lụ́kã 22:1-2; Yõhánã 11:45-53)

1 Ace drĩ ụ́'dụ́ ĩrị̃ sĩ lẽjó ũ̃mũ̃ alịjó 'bá drị̃ gâ sĩ rĩ * ãzíla mũkátĩ ãkụ́kị́ kóru rĩ najó.
Ãtalo ãmbogo 'dĩ kí imba'ba ãzị́táŋá Mụ́sã drị̃ kí imbálépi rĩ kí abe ri kí gẽrị̃ ndrũ̃lé
ũní-ũní ru sĩ Yẹ́sũ̃ rụjó ĩ'di 'dịjó rá.
2 Jọ kí cénĩ-cénĩ rú, "Wó lẽ 'bã adru ụ́'dụ́ ũ̃mũ̃ drị̃ sĩ ku, 'bá kí mụ ũmbã i'dólé ku."
3 Yẹ́sũ̃ 'bã adru agá Bẽtánĩ gá lị́cọ́ ágọ́bị́ umvelé Sĩ̃mọ́nị̃ ãrí 'bã nalé rá rĩ drị́ rĩ sĩ,
ũkú ãzí amụ́ ãdu ãjẽ̃ rú ãjị́ ngũ̃lépi vĩrĩ umvelé nádĩ la trũ cụ́pã gá tré. Nzị̃ tị la ũsũ
dó ĩ'di Yẹ́sũ̃ 'bã drị̃ gá.
4 'Bá ãzí rilépi ĩ'di trũ méjã 'bã tị gá rĩ i'dó kí unulé jọ kí, "Ũkú 'dĩ iza dó ãdu ãjẽ̃
rú 'dĩ íni ã'du ị́jọ́ sĩ?
5 Ícó tá ãdu 'dĩ ĩ̃tũ̃ndãlé ãjẽ̃ ĩyõ la sĩ sĩ̃língĩ túrú na séndẽ la fẽjó 'bá lẽmẽrí rĩ 'baní."
'Dĩ vúlé gá uzá kí dó ũkpõ sĩ ũkû drị̃ gá.
6 Yẹ́sũ̃ umvi ĩ'baní, "Ĩmi a'be ũkú 'dĩ cã. Ĩmi ĩcãndĩ ĩ'di ku. Idé mání ị́jọ́ mũkẽ
ũniyambamba la.
7 'Bá lẽmẽrí rĩ kí ụ́'dụ́ pírí sĩ ĩmi abe, ĩmi icó ĩ'baní ãko fẽlé sáwã cí ĩminí lẽlé rĩ
agá. Wó má icó mụlé u'álé ĩmi abe ụ́'dụ́ pírí ku.
8 Idé ị́jọ́ ĩ'di 'bã lẽlé mání rĩ 'bo, ĩ'di 'bã ãdu ũsũjó áma ụrụ'bá gâ sĩ áma itújó bábá
sĩ áma ĩ̃sĩ̃jó rĩ sĩ.
9 Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã jọ, ãngũ pírí ũ̃nọ́kụ́ drị̃ gá 'dâ ála sĩ ị́jọ́ mgbã rĩ ũlũjó rĩ kí agá,
ála ị́jọ́ ũkú 'dĩ 'bã idélé rĩ ũlũ ĩndĩ sĩ ĩ'di 'bã ị́jọ́ ũrãjó."

Yẹ́sũ̃ na ũ̃mũ̃ alịjó 'bá drị̃ gâ sĩ rĩ 'bá ĩ'di bã imbálé rĩ abe
(Mãtáyõ 26:14-25; Lụ́kã 22:3-14, 21-23; Yõhánã 13:21-30)

10 Yụ́dãsị̃ Ị̃sĩ̃kãrị́yọ́tị̃ 'bá Yẹ́sũ̃ 'bã imbálé mụdrị́ drị̃ ĩrị̃ 'dĩ 'bã ãzí ru rĩ, mụ ãtalo
ãmbogo rĩ 'ba rũ̃lé sĩ mụjó Yẹ́sũ̃ mẹ́lẹ́ mbejó.

---

† **13:33** Bụ́kũ̃ Ãdróŋá drị́ ídu rĩ 'bã ãzí rĩ ũ'bã kí ị́jọ́ sĩ̃lé *Ãdróŋá zịŋá trũ* 'dĩ nĩ. * **14:1** *Ũ̃mũ̃ alịjó 'bá drị̃ gâ sĩ rĩ* ĩ'di ũ̃mũ̃ ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã ándrá 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ kí anzéjó Mị̃sị́rị̃ gá rĩ 'bã ị́jọ́ ũrãjó rĩ 'i.

11 Ãtalo ãmbogo 'dĩ u'á kí ãyĩkõ sĩ ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ sĩ, azị kí dó ĩ'diní sĩlíngĩ fẽjó
rá. 'Dãá Yụ́dãsị̃ i'dó dó sáwã múké sĩ ĩ'di rụjó rĩ kí ndrụ̃lé ãngũ la abe sĩ ĩ'di fẽjó 'bá
Yãhụ́dị̃ rú 'dĩ 'badrị.
12 Ụ'dụ́ drị̃drị̃ ụ̃mụ̃ mũkátĩ ãkụ́kị́ kóru rĩ najó sĩ ụ̃mụ̃ alịjó 'bá drị̃ gâ sĩ rĩ 'bã kãbĩlõ
kí ụlị́jó ídétáŋá ru rĩ sĩ, 'bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé rĩ zị kí ĩ'di, "Ílẽ ãmụ ụ̃mụ̃ alịjó 'bá drị̃ gâ
sĩ rĩ idélé míní íngõlé?"
13 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Yẹ́sụ̃ pẽ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí tị ĩ̃rị̃ jọ ĩ'baní, "Ĩminí fi agá táwụ̃nị̃
ãmbógó rĩ agâlé ĩdrĩ drị̃ ụfụ ágọ́bị́ ãzí úmvú ĩ̃yị́ drị̃ trũ drị̃ gá la abe, ĩ'de vú la gâ sĩ.
14 Jó ĩ'di 'bã fijó rĩ gá, ĩzị jó 'dị́pị 'i, 'Ímbápị jọ jó ãmụ́ 'badrị gá mání sĩ ụ̃mụ̃ alịjó
'bá drị̃ gâ sĩ rĩ najó 'bá mání imbálé rĩ abe rĩ íngõlé yã?'
15 Jó 'dị́pị la mụ jó 'a mmgbọ gõrófã agá idélé bábá ãko pírí trũ la i'dalé ĩminí, ĩmi
idé dó ãmaní ãkónã ala gá 'dãá."
16 'Bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé 'dĩ ko kí dó drị̃ mụlé táwụ̃nị̃ ãmbógó 'dã agâlé, ịsụ́ kí ị́jọ́ kí
cécé tá Yẹ́sụ̃ 'bã jọlé ĩ'baní rĩ áni. Idé kí dó ãkónã ụ̃mụ̃ alịjó 'bá drị̃ gâ sĩ rĩ drị̃ 'dãá.
17 Ĩ'di mụ calé ĩndró sĩ, Yẹ́sụ̃ acá kí dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé mụdrị́ drị̃ ĩ̃rị̃ 'dĩ kí abe.
18 Yẹ́sụ̃ 'bã kí ri agá méjã tị gá ãkónã na agá, jọ ímbá'bá 'baní, "Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã
jọ, 'bá ãzí ãlu ĩmi agá 'dâ la mụ áma mẹ́lẹ́ mbelé nĩ, 'bá ãmã sĩ ãkónã najó ĩ'di be
ãngũ ãlu gá rĩ 'i."
19 Ị́jọ́ 'dĩ fẽ kí ásị́ acá dó ũcõgõ rú, i'dó kí Yẹ́sụ̃ ụzịlé "Adru ma 'i ku yã?"
20 Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'baní, "Ĩ'di adru ĩmi mụdrị́ drị̃ ĩ̃rị̃ 'dĩ 'bã ãzí ãma sĩ íná najó ĩ'di be
bãkụ́lẹ̃ ãlu agá rĩ 'i.
21 Ngọ́tị́ 'Bádrị̃ la mụ drãlé rá cécé ị́jọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ áni. Wó ĩ'di mụ adrulé andre
ũnzĩ ãmbógó la rú 'bá Ngọ́tị́ 'Bádrị̃ 'bã mẹ́lẹ́ mbelépi rĩ nî. Údrĩ ándrá 'bá íni rĩ tị
agá ku la ándrá múké."

Ãkónã Úpí drị̃ gá rĩ
(Mãtáyõ 26:26-30; Lụ́kã 22:14-20; 1 Kọ̃rĩnị̃tọ̃ 11:23-25)

22 Ĩ'bã kí ãkónã na agá, Yẹ́sụ̃ 'dụ mũkátĩ fẽ ãwã'dĩfô drị̃ la gá, anu 'a la rá, fẽ dó
ĩ'di 'bá ĩ'di ĩ'baní jọ, "Ĩna ụrụ'bá mádrị́ gá rĩ 'i."
23 'Dụ dó kópõ fẽ ãwã'dĩfô Ãdróŋá ní drị̃ la gá, ãzíla fẽ dó ĩ'badrị̃lé, nga kí dó pírí
mvụlé la.
24 Yẹ́sụ̃ jọ ĩ'baní, "Kópõ 'dĩ ãrí mádrị́ mụlépi asulépi 'bá wẽwẽ rú kí sĩ rĩ, ãzíla ĩ'di
tị icíma Ãdróŋá ní 'bá ĩ'didrị̃ abe rĩ 'i.
25 Ájọ ĩminí ị́jọ́ mgbã, má icó zãbíbũ ífí sụ́ 'dĩ mvụlé ĩ̃dị́ ku kpere mání mụ agá ú'dí
rĩ mvụ agá Sụ́rụ́ Ãdróŋá drị̃ agá."
26 Kí dó mụ úngó ngolé sĩ Ãdróŋá ịcụ́jó 'bo, ko kí dó drị̃ mụlé 'Bé Mĩ̃zẹ̃yị́tụ̃ gá.

Yẹ́sụ̃ i'da ĩ̃jọ́ Pétẽrõ 'bã mụjó ĩ'di gãjó úmgbé rĩ
(Mãtáyõ 26:31-35; Lụ́kã 22:31-34; Yõhánã 13:36-38)

27 Yẹ́sụ̃ jọ ímbá'bá ĩ'didrị́ gá rĩ 'baní, "Ĩmi pírí la mụ áma a'belé á'dụ̃sĩ ĩmi apá rá.
Ị́jọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ 'bã áni,
" 'Ma mụ 'bá kãbĩlõ ucélépi rĩ 'dịlé rá;
ãzíla kãbĩlõ kí mụ irélé pírí rá.' †
28 Wó má angá jõ ídri rú 'bo, ma mụ mụlé ĩmi drị̃lẹ́ gá Gãlị́lĩ̃ gâlé."
29 Pétẽrõ angá ụrụgá jọ, "'Bá pírí drĩ kí táni mụ ími a'belé á'dụ̃sĩ, má icó ku."
30 Yẹ́sụ̃ jọ Pétẽrõ ní, "Ájọ míní mgbã ịnị́ ãndrũ 'dĩ sĩ ã'ụ́gọ́ 'be drĩ cẽ̃rẹ́ pâlé ĩ̃rị̃ † ku,
mi jọ la ími tị sĩ pâlé na ínĩ̃ ma ku."

---

† **14:27** Zãkãríyã 13:7 † **14:30** Bụ́kụ̃ Ãdróŋá drị ídu rĩ 'bã ãzí rĩ sĩ kí *pâlé ĩ̃rị̃* 'dĩ ku.

31 Wó Pétẽrõ umvi ị́jọ́ tị ũkpó sĩ, “Má icó ị́jọ́ 'dĩ 'bã áni la jọlé áma tị sĩ ku, jõ táni
ãmaní mụjó ũdrãjó mí be, má ã'ḭ́ rá.” Ímbá'bá ãzí rĩ jọ kí pírí 'dĩ 'bã áni.

Yẹ́sṹ 'bã Ãdróŋá zịjó Gẽtẽsẽmánĩ gá rĩ
(Mãtáyõ 26:36-46; Lṹkã 22:39-46)

32 Yẹ́sṹ kí dó mụ calé 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí abe ãngũ umvelé Gẽtẽsẽmánĩ 'i rĩ gá,
jọ ĩ'baní, “Ĩri áma tẽlé 'dâ, ma drĩ mụ Ãdróŋá zịlé.”
33 'Dụ Pétẽrõ 'i, Yãkó'bõ 'i ãzíla Yõhánã 'i isé ru ĩ'ba abe drḭ́ gá were, ãzíla i'dó dó
u'álé cãndí sĩ ãzíla ũcõgõ ãmbógó la sĩ,
34 ãzíla jọ ĩ'baní, “Ũcõgõ afí áma ásḭ́ gá ĩ'di áma ásḭ́ lị ambamba ãni rú drã tị gá.
Ĩtẽ ma 'dâ, ĩmi adru mịfḭ́ mmgbọ.”
35 Ĩ'di mụ ru isélé drḭ́lẹ́ gá were 'bo, tḭ́ ãja vṹrṹ Ãdróŋá ã'ḭ́jó jọ, “Drĩ tá icó rá sáwã
drḭ́ cịjó rĩ drĩ tá alị áma drḭ́ gâ sĩ alị-alị la múké.”
36 Jọ vâ, “Bãbá! Má Átẹ́pị, ãko pírí icó kí rá la mî sĩ. Í'dụ kópõ ãzá tajó rĩ má rṹ
'dâ rá adru mâ lẽlé rĩ áni ku, wó mî lẽlé rĩ áni.”
37 Yẹ́sṹ la mụ ãgõlé ímbá'bá 'ba rṹ 'dõlé, ịsṹ kí ṹ'dṹ ko agá. Umve Sḭ́mọ́nḭ́ Pétẽrõ
'i jọ ĩ'diní, “Ĩmi ṹ'dṹ ko yã? Ĩmi icó tẽlé mịfḭ́ trũ mmgbọ sáwã ãlu ku yã?”
38 Jọ ĩ'baní, “Ĩmi adru mịfḭ́ trũ mmgbọ, ĩzị Ãdróŋá 'i ĩmi mụ filé ṹ'bḭ́táŋá agá ku.
Úríndí lẽ rá wó ụrụ'bá ũkpó kóru.”
39 Yẹ́sṹ uja vâ ru gõlé vúlé Ãdróŋá zịlé tá ĩ'di 'bã zịlé drḭ́drḭ́ rĩ áni.
40 Ĩ'di vâ mụ ru ujalé ĩ'ba rṹlé, ịsṹ vâ kí ṹ'dṹ ko agá, ã'dusĩku mịfḭ́ la kí ãnzị ru
ṹ'dṹ sĩ, ãzíla nḭ́ kí kí ã'du ị́jọ́ jọ ĩ'diní yã rĩ gá ku.
41 Ĩ'di mụ gõlé ĩ'ba rṹlé pâlé na la sĩ, jọ ĩ'baní, “Ĩmi drĩ kpere ṹ'dṹ ko ãzíla avḭ́ yã?
Ca rá! Sáwã sĩ Ngọ́tḭ́ 'Bádrḭ́ mẹ́lẹ́ mbejó ĩ'di fẽjó 'bá ũnzí 'badrḭ́ rĩ acá 'bo.
42 Ĩmi angá ãmụ kî! Ĩndre, 'bá áma mẹ́lẹ́ mbelépi rĩ la amṹ 'dĩ!”

Yẹ́sṹ rụjó rĩ
(Mãtáyõ 26:47-56; Lṹkã 22:47-53; Yõhánã 18:3-12)

43 Yẹ́sṹ 'bã drĩ ị́jọ́ jọ agá 'dâ, cọtị Yṹdãsḭ́ 'bá ĩ'di imbálé mụdrḭ́ drḭ́ ĩrḭ́ rĩ 'bã ãzí ãlu
rĩ acá. 'Bá ũ'bí amṹlépi ĩ'di trũ rĩ kí túré trũ ãzíla ménéŋá abe drḭ́ gá. 'Dĩ kí 'bá ãtalo
ãmbogo, imba'ba ãzḭ́táŋá Mṹsã drḭ́ kí imbálépi, ãzíla 'bá ĩyõ rĩ 'bã kí tị ãpẽlé nĩ rĩ kî.
44 Yṹdãsḭ́ i'da tá ĩ'baní ị́jọ́ ícétáŋá ru la 'bá 'dĩ abe ídu rú: “Ágọ́bḭ́ mání mụlé zịlé
amvuŋá sĩ rĩ bãsĩ ĩ'di 'i, ĩrụ ĩ'di, ãsĩkárĩ 'bã rụ kí dó ĩ'di agụlé drḭ́ gá.”
45 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Yṹdãsḭ́ mụ dó cọtị pịrị Yẹ́sṹ rṹlé jọ, “Rábḭ́!” zị dó ĩ'di amvuŋá sĩ.
46 Rụ kí dó ĩ'di mgbemgbe cí.
47 Wó 'bá ãzí pá tulépi ãni rú 'dãá la anzé ménéŋá ga átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ 'bã
ãtí'bó 'bã bḭ́lẹ́ wẹ́ vṹrṹ.
48 Yẹ́sṹ jọ ũ'bí 'baní, “Ĩmi amṹ áma rụlé túré, ãzíla ménéŋá ã'dḭ́ drḭ́ trũ má iza 'bã
rĩ ị́jọ́ ũnzí la áni ã'du sĩ yã?
49 Ma ṹ'dṹ pírí sĩ ĩmi abe 'bá kí imbá agá lḭ́cọ́ Ãdróŋá drḭ́ agá 'dãá, ĩrụ jõ ma ku.
Wó ị́jọ́ sĩlé bṹkṹ Ãdróŋá drḭ́ agá rĩ 'bã idé ru nĩ.”
50 Ị́jọ́ 'dã 'bã ũngúkú gá 'bá pírí a'be kí ĩ'di á'dṹsĩ apá kí rá.
51 'Bá ãzí kãrḭ́lẹ́ rú 'delépi Yẹ́sṹ vú gâ sĩ la cí, sṹ bõngó ku wó 'be ru ụrụ'bá sókã sĩ.
'Bá ũ'bí tá Yẹ́sṹ rụlépi 'dĩ ṹ'bḭ́ kí tí ĩ'di rụlé,
52 mvu apálé pílílí ru a'be bõngó sókã rú 'dĩ kí drḭ́ gá 'dãá.

Yẹ́sṹ 'i 'bá ị̃jọ́ amálépi rĩ kí drḭ́lẹ́ gá
(Mãtáyõ 26:57-68; Lṹkã 22:54-55, 63-71; Yõhánã 18:13-14, 19-24)

53 Ị́jọ́ 'dã 'bã ũngúkú gá 'bá 'dĩ agụ kí dó Yẹ́sṹ 'i átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ drị́ jó agâlé.
'Bá pírí ãtalo ãmbogo, imba'ba ãzị́táŋá Mṹsã drị́ kí imbálépi rĩ kí ãzíla 'bá ĩyõ rĩ kí
abe tra kí ru ĩ'didrị́ko gá 'dãá.
54 Pétẽrõ bĩ Yẹ́sṹ vú rá-rá ru kpere lị́cọ́ 'a átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ drị́ 'dã agâlé. Ri
kí dó vṹrṹ ãsĩkárĩ jó Ãdróŋá drị́ andre tẽlépi rĩ abe ãcí yulé.
55 Ãtalo ãmbogo rĩ kí 'bá ị́jọ́ amálépi rĩ kí abe pírí, ri kí ị́jọ́ ãzí ĩnzõ rú la ndrṹlé
Yẹ́sṹ ụrụ'bá gâ sĩ ĩ'di 'dịjó wó ịsṹ kí ku.
56 'Bá wẽwẽ rú nze kí ị́jọ́ ĩnzõ rú la kí vú Yẹ́sṹ ụrụ'bá gá, wó ị́jọ́ ĩ'bã kí jọlé rĩ icí kí
ru ku.
57 Ãgọbị ãzí tu kí pá ị́jọ́ ĩnzõ rú la vú nzelé Yẹ́sṹ ụrụ'bá gá jọ kí,
58 “Ãma are ĩ'di 'bã ị́jọ́ 'dĩ jọ agá, ‘Ma mụ jó Ãdróŋá drị́ 'bá 'bã kí sịlé 'dĩ andilé rá.
Ṹ'dṹ na vúlé gá ma vâ mụ sịlé la rá.’ ”
59 Ị́jọ́ ĩ'bã kí jọlé 'dĩ icí kí ru pírí ku.
60 Átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ angá pá tulé ụrụgá 'bá kí drị̃lẹ́ gá 'dãá zị Yẹ́sṹ 'i, “Mí icó
tị apelé sĩ ị́jọ́ umvijó ku yã? Ị́jọ́ 'bá 'dĩ 'bã kí vú nze lé mí rṹ 'dĩ kí ã'du?”
61 Wó Yẹ́sṹ ĩyãŋã tútú ape tị sĩ ị́jọ́ umvijó ku. Átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ zị vâ ĩ'di ị̃dị́,
“Mi Kúrísĩtõ Ãdróŋá 'bã Ngọ́pị 'i yã?”
62 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, “Ma ĩ'di 'i. Ĩmi Ngọ́tị́ 'Bádrị́ ndre ri agá Ãdróŋá Ũkpó 'Dị́pị 'bã
drị́ ãndá rĩ gá, ãzíla amṹ agá ṹrṹ'bṹ 'bṹ gá rĩ abe!”
63 Ũmbã sĩ átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ asi dó kánzũ ĩ'di ụrụ'bá gá ri kí ũmbã sĩ rá ãzíla
jọ, “Sãdínĩ ãmaní ndrṹlé ĩ'diní ị̃dị́ rĩ íngõ 'i?
64 Ĩmi are ú'dáŋá ĩ'di 'bã sĩ Ãdróŋá 'dajó rĩ 'bo. Ĩmĩ ũrã ị́jọ́ íngoní?”
Nga kí pírí ị́jọ́ lịlé drị́ la gá jọ kí ị́jọ́ ndẽ ĩ'di 'bo lẽ 'bã drã rá.
65 'Bá ãzí rĩ i'dó kí sṹsṹ uwílé Yẹ́sṹ ụrụ'bá gá ãzí rĩ umbé kí ĩ'di 'bã mị́fị́ kí cí, adị
kí ĩ'di ãzíla jọ kí, “Ílũ ãmaní, mí ũrã ã'di dị mi nĩ!” Ãsĩkárĩ 'dụ kí dó ĩ'di colé.

Pétẽrõ 'bã tujó ínị̃ Yẹ́sṹ 'i ku rĩ
(Mãtáyõ 26:69-75; Lṹkã 22:56-62; Yõhánã 18:15-18, 25-27)

66 Pétẽrõ 'bã ri agá vṹrṹ lị́cọ́ agá 'dãá, ĩzóŋá ãtí'bó ru átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ drị́
gá rĩ 'bã ãzí ãlu amṹ 'dãá.
67 Ĩ'di mụ Pétẽrõ ndrelé ãcí yu agá 'dãá, Ifí ĩ'di ãni rú lọ́lọ́ jọ ĩ'diní, “Mi vâ 'bá Yẹ́sṹ
Nãzẽ̱rẹ́tĩ̱ gá rĩ drị́ rĩ 'bã ãzí.”
68 Wó Pétẽrõ tu rá, jọ, “Ánĩ̱ ĩ'di ku. Ánĩ̱ vâ ĩmi ị́jọ́ jọ ã'du drĩ̱ gá yã rĩ ku.” Ãfũ dó
ãmvé pãráta gá. Cọtị ã'ṹgọ́ 'be cẽ̱rẹ́.
69 Ĩzóŋá tá ãtí'bó ru rĩ ndre vâ Pétẽrõ ị̃dị́ jọ 'bá pá utulépi 'dãá rĩ 'baní, “Ágọ́bị 'dĩ
bãsĩ ĩ'bã ãzí.”
70 Pétẽrõ tu vâ ị̃dị́.
Sáwã were vúlé gá, 'bá pá utulépi 'dãá rĩ jọ kí Pétẽrõ ní, “Mí icó tulé ku ã'dusĩku
mi 'bá Gãlị́lĩ̱ gá la.”
71 Pétẽrõ i'dó ru alṹlé, na ũyõ kí drĩ̱lẹ́ gá 'dãá jọ, “Ánĩ̱ 'bá ĩmi ị́jọ́ jọjó drĩ̱ la gá 'dĩ
ku.”
72 Cọtị ã'ṹgọ́ 'be dó cẽ̱rẹ́ pâlé ĩ̱rĩ̱ rĩ 'i. Ị́jọ́ Yẹ́sṹ 'bã jọlé Pétẽrõ ní, “Mi áma gã úmgbé
pâlé na 'dĩ sĩ ã'ṹgọ́ 'be drĩ cẽ̱rẹ́ ku rĩ” agá dó ĩ'diní. Ị́jọ́ 'dĩ fi dó ásị́ la gá ãzákírílí ru
kpẽ̱ dó awálé.

15

Âgụ Yẹ́sṹ 'i Pĩlátõ drĩ̱lẹ́ gá
(Mãtáyõ 27:1-2, 11-14; Lṹkã 23:1-5; Yõhánã 18:28-38)

1 Ṷ'bṷ́tịnḭ́nḭ́ ṷ́'dṷ́ ãzí rĩ sĩ ãtalo ãmbogo rĩ kí, 'bá ĩyõ rĩ kí abe, imba'ba ãzḭ́táŋá Mṷ́sã
drḭ́ kí imbálépi rĩ kí, ãzíla 'bá Yãhṷ́dḭ́ rú ḭ́jọ́ amálépi rĩ kí abe, itú kí ḭ́jọ́. Umbé kí Yẹ́sṷ̃
'i agṷlé fẽlé Pĩlátõ * drḭ́.
2 Wó Pĩlátõ zḭ Yẹ́sṷ̃ 'i, “Mi Úpí 'bá Yãhṷ́dḭ́ rú rĩ 'badrḭ́ gá rĩ 'i yã?” Yẹ́sṷ̃ umvi ĩ'diní,
“Ãndá, Ĩ'di cécé míní jọlé 'dĩ 'bã áni.”
3 Ãtalo ãmbogo 'dĩ tõ kí ĩ'di ḭ́jọ́ wẽwẽ rú sĩ.
4 Pĩlátõ uja vâ ĩ'di zḭlé ḭ̃dḭ́, “Mí icó ḭ́jọ́ ãzí umvilé ḭ́jọ́ 'dĩ kí agá ku yã? Mí are ḭ́jọ́ 'bá
'dĩ 'bã kí ũtrãlé ími ṵrṵ'bá gá wẽwẽ rú mí idé 'bã kí mi 'i 'dĩ kí ku yã?”
5 Wó Yẹ́sṷ̃ umvi ḭ́jọ́ ãzí ku, ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ Pĩlátõ drḭ́ iza ru rá.

Úlḭ ḭ̂jọ́ Yẹ́sṷ̃ drḭ́ gá ĩ'di 'dijó rá
(Mãtáyõ 27:15-26; Lṷ́kã 23:13-25; Yõhánã 18:39—19:16)

6 Ṷ'dṷ́ ṷ̃mṷ̃ alijó 'bá drḭ́ gâ sĩ rĩ drḭ́ sĩ, Pĩlátõ la jõ 'bá mãbṷ́sṷ̃ rú 'bá 'bã kí lẽlé la
trũ ãlu mãbṷ́sṷ̃ gâlé rá.
7 Ḭ̃tṷ́ 'dã sĩ 'bá ãzí 'bãlé mãbṷ́sṷ̃ gá la cí rṷ́ la Bãrábã 'i, úrṵ ĩ'di ĩ'bã kí 'bá 'dijó ã'dḭ́
gá rĩ sĩ. †
8 'Bá ũ'bí 'dĩ mṵ kí Pĩlátõ rṷ̂lé, zḭ kí ĩ'di 'bá ãzí mãbṷ́sṷ̃ rú la trũjó ãlu rá jõ ĩ'di 'bã
idélé údu rĩ 'bã áni.
9 Pĩlátõ zḭ kí, “Ĩlẽ má a'be ĩminí Úpí 'bá Yãhṷ́dḭ́ rú rĩ 'badrḭ́ gá rĩ 'i yã?”
10 Ĩ'di 'bã nḭ̃jó la cé ãtalo ãmbogo rĩ fẽ kí ĩ'di ĩ'di drḭ̂lé ãjã sĩ rĩ sĩ.
11 Ãtalo ãmbogo rĩ usú kí 'bá kí bḭ́lẹ́ jọjó la Pĩlátõ ní 'bã a'be ĩ'baní Bãrábã áyṵ.
12 Pĩlátõ zḭ ũ'bí kí, “Ĩlẽ má idé 'bá ĩmĩ umvelé Úpí 'bá Yãhṷ́dḭ́ rú rĩ 'badrḭ́ rĩ ã'du
rú?”
13 Ũ'bí uzá kí, “Mí ipa ĩ'di mũsãlá'bã sḭ́ gá.”
14 Pĩlátõ zḭ kí, “Ḭ́jọ́ ũnzí ĩ'di 'bã idélé rĩ ã'du?” Uzá kí dó ṷ́'dṷ́kọ́ ṵrṵgá sĩ ḭ̃dḭ́-ḭ̃dḭ́, “Mí
ipa ĩ'di mũsãlá'bã sḭ́ gá!”
15 Pĩlátõ 'bã lẽjó rṷ́kṵma ịsṷ́jó ũ'bí 'badrḭ́ rĩ sĩ, a'be dó Bãrábã 'i rá ĩ'bã kí lẽlé rĩ áni.
Ĩ'di dó mṵ Yẹ́sṷ̃ fẽlé colé ãsĩkárĩ 'badrḭ̂lé 'bo, fẽ dó ĩ'di ĩ'badrḭ́ mṵlé ipalé mũsãlá'bã
sḭ́ gá.

Ãsĩkárĩ ide kí Yẹ́sṷ̃ 'i
(Mãtáyõ 27:27-31; Yõhánã 19:2-3)

16 Ãsĩkárĩ 'dṵ kí dó Yẹ́sṷ̃ agṷlé lḭ́cọ́ ãzíla ãngũ gávũnã 'bã sĩ ḭ́jọ́ lijó rĩ gá, ãzíla umve
kí dó ãsĩkárĩ 'bã ãzí 'dãá rĩ kí pírí ãngũ ãlu gá.
17 Su kí dó Yẹ́sṷ̃ ní bõngó ãzí kọ̃ñḭ̃kọ̃ñḭ́ rú la. Idé kí dó kẹ́rịŋá ṷ̃cḭ́kḭ́ sĩ sulé drḭ̃kã gá
tãgíyã ũpĩ drḭ́ rú.
18 I'dó kí ĩ'di ịcṷ́lé ĩnzõ rú sĩ ĩ'di idejó úzáŋâ trũ, “Háyẹ̃, Úpí 'bá Yãhṷ́dḭ́ rú rĩ 'badrḭ́
rĩ.”
19 Gbã kí ĩ'di kẹ̃lḭ́ká sĩ drḭ̃kã gá, uwí kí sṷ̃sṷ́ ṵrṵ'bá la gá, tḭ́ kí ãja vṷ̃rṷ́ ĩ'di drḭ̃lẹ́ gá
ãrútáŋá idemará ãni la fẽjó ĩ'di nî.
20 Ĩ'baní dó Yẹ́sṷ̃ idejó 'bo rĩ 'bã vúlé gá, trũ kí bõngó kọ̃ñḭ̃kọ̃ñḭ́ 'dã 'i, su kí dó bõngó
ĩ'didrḭ́ ídu rĩ kí ĩ'di ṵrṵ'bá gâlé, agṵ kí dó ĩ'di ipalé mũsãlá'bã sḭ́ gá.

Yẹ́sṷ̃ ipajó mũsãlá'bã sḭ́ gá rĩ
(Mãtáyõ 27:32-44; Lṷ́kã 23:26-43; Yõhánã 19:17-27)

---

* **15:1** *Pĩlátõ* ĩ'di ándrá gávũnã 'bá Rṷ́mḭ́ gá rĩ 'badrḭ́ sáwã 'dã sĩ rĩ 'i. 'Bá 'dĩ agṵ kí Yẹ́sṷ̃ 'i ĩ'di rṷ̂lé ã'dusĩku ĩ'di
'bá sáwã 'dã sĩ icólépi ḭ́jọ́ lḭlépi 'bá drḭ́ gá ú'dḭ sĩ ĩ'di rá rĩ 'i. † **15:7** Ã'dḭ́ 'dĩ *Bãrábã* kí ándrá 'dḭ agá la sĩ lẽjó
gãmétẽ 'bá Rṷ́mḭ́ gá rĩ 'badrḭ́ 'bejó.

21 Ĩ'bã kí mụ agá gẽrị̃ gá 'dãá, ụfụ kí drị̃ ágọ́bị́ umvelé Sị̃mọ́nị̃ angálépi táwụ̃nị̃
Kụ̃rẹ́nị̃ gá ĩ'di 'bã anzị kí sĩ adrujó Ãlẽkĩzéndã kí Rũfúsĩ be rĩ trũ, ũŋmĩ kí ĩ'di ũkpó
sĩ mũsãlá'bã mụjó Yẹ́sụ̃ ipajó rĩ 'dụjó.
22 Ãsĩkárĩ agụ kí dó Yẹ́sụ̃ 'i ãngũ umvelé Gõlõgótã 'i (ífí la ãngũ drị̃kã ụ́rụ́kụ́ 'i) rĩ
gá.
23 'Dãá ụ̃'bị̃ kí ĩ'diní wáyĩnĩ usalé írúwá umvelé mírã rĩ trũ rĩ fẽlé mvụlé, wó Yẹ́sụ̃
gã mvụlé la úmgbé.
24 Ipa kí dó Yẹ́sụ̃ mũsãlá'bã sị́ gá, 'be kí bõngó ĩ'didrị́ gá rĩ kí jẽgê sĩ, sĩ kí awajó
ã'di la íngõ 'dụ nĩ.
25 Îpa Yẹ́sụ̃ 'i mũsãlá'bã sị́ gá sáwã na ụ̃'bụ́tị drị́ gá rĩ sĩ.
26 Îpa ị́jọ́ ĩ'di tõjó rĩ ĩ'di drị̃lẹ́ gá 'dãá úsĩ, "'DĨ ÚPÍ 'BÁ YÃHỤ́DỊ̃ RÚ RĨ 'BADRỊ̂."
27 'Bá ụ̃gụ'ba rú la kí ị̃rị̃ îpa kí Yẹ́sụ̃ be mũsãlá'bã sị́ gá ĩndĩ, ãlu rĩ drị́ ãndá rĩ gá,
ãzí rĩ drị́ ị̃jị́ rĩ gá. [
28 Ị́jọ́ sĩlé bụ́kụ̃ Ãdróŋá drị́ agá rĩ áni, "Úlã ĩ'di 'bá ị́jọ́ izalépi 'dĩ kí 'bã ãzí ru."†] ‡
29 'Bá alị́lépi gẽrị̃ 'dã gâ sĩ rĩ ide kí Yẹ́sụ̃ 'i, drị̃kã ayaŋâ trũ jọ kí, "Háyẹ̃! Ị́jọ́ ándrá
mi jó Ãdróŋá drị́ 'dĩ andi rá, mi sị la ị̃dị́ ụ́'dụ́ na agá rá ku yã?
30 Mí asị́ vụ̃rụ́ mũsãlá'bã sị́ gâlé sĩ ími ãmgbã rĩ pajó."
31 Ãtalo ãmbogo rĩ kí, imba'ba ãzị́táŋá Mụ́sã drị̃ kí imbálépi rĩ kí ãzíla 'bá ĩyõ rĩ abe
ide kí vâ Yẹ́sụ̃ gẽrị̃ ãlu 'dĩ sĩ, jọ kí, "Ĩ'di jõ vâ 'bá ãzí kí pa rá, pa ru ku íngoní-íngoní
ru! 32 Drĩ adru Kúrísĩtõ Úpí 'bá Ị́sị́rayị́lị̃ drị́ gá rĩ 'i, 'ba asị́ mũsãlá'bã sị́ gâlé rĩ sĩ vụ̃rụ́
'dõlé ãma dó sĩ ndre la ãzíla ãma dó sĩ ĩ'di ã'ị̃."
'Bá ụ̃gụ'ba rú ị̃rị̃ ipalé ĩ'di be 'dã ide kí vâ ĩ'di ĩndĩ.

Yẹ́sụ̃ 'bã drãjó rĩ
(Mãtáyõ 27:45-56; Lụ́kã 23:44-49; Yõhánã 19:28-30)

33 Ĩ'di dó mụ calé sáwã ázíyá ị̃tụ́ ãni, ãngũ nị kpákpá kpere sáwã úrômĩ.
34 Sáwã la dó mụ calé úrômĩ 'bo, Yẹ́sụ̃ za ụ́'dụ́kọ́ ụrụgá sĩ ũkpó sĩ, "Ẽlóyĩ, Ẽlóyĩ,
lama sãbãkĩtánĩ?" Ífí la, "Ãdróŋá mádrị̃, Ãdróŋá mádrị̃, mí a'be ma rá ã'du sĩ yã?" †
35 'Bá ãzí pá utulépi ãni rú rĩ are kí ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ jọ kí, "Ĩmi are, ĩ'di Ĩlíyã umve."
36 'Bá ãzí ãlu ãcẹ̃ ãko ãzí vónõ áni la trũ, su ĩ'di wáyĩnĩ ũká la agá, umbé ĩ'di ũzú
sị́ gá sulé Yẹ́sụ̃ tị gá. 'Bá ãzí kí agá 'dãá jọ, "Úndre drĩ Ĩlíyã la nõ amụ́ ĩ'di ãtrũlé
mũsãlá'bã sị́ gá vụ̃rụ́ 'dõlé rá yã áni."
37 Yẹ́sụ̃ za ụ́'dụ́kọ́ sĩ re, drã dó rá.
38 Bõngó jó Ãdróŋá drị̃ 'a alijó rĩ asi ru ị̃rị̃ i'dójó ụrụgá kpere vụ̃rụ́.
39 Ãmbógó ãsĩkárĩ Rụ́mị̃ gá rĩ drị́ 'dĩ sĩ tu pá Yẹ́sụ̃ drị̃lẹ́ gá 'dãá cí, ndre Yẹ́sụ̃ 'bã drã
agá cé, jọ, "'Dĩ ãndá-ãndá ru Ãdróŋá 'bã Ngọ́pị 'i."
40 Ũkú ãzí kí cí utu kí pá rá-rá ru ị́jọ́ ru idélépi 'dĩ kí ndrelé, Mãgãdẽlénã 'i,
Mãríyámũ Yãkó'bõ ĩmbíráŋá rĩ 'bã andre Yósẽ be rĩ 'i ãzíla Sãlómẽ 'i.
41 Ũkú 'dĩ kí ándrá acị́lépi Yẹ́sụ̃ vú gâ sĩ angájó ãngũ Gãlị́lị̃ gá ãzíla ĩ'di ãzãkolépi ị́jọ́
ĩ'di 'bã lẽlé rĩ kí agá rĩ kí. Ũkú ãzí wẽwẽ rú ándrá amụ́lépi ĩ'di trũ angájó Yẹ̃rụ́sãlẹ́mụ̃
gá rĩ kí vâ 'dãá cí.

Yẹ́sụ̃ 'bã ãvũ ị̃sị̃ŋá
(Mãtáyõ 27:57-61; Lụ́kã 23:50-56; Yõhánã 19:38-42)

42 Ĩndró acá ãni rú 'dĩ sĩ ụ́'dụ́ Sãbátũ drị́ gá rĩ acá drĩ ku rú.

---

† **15:28** Ĩsáyã 53:12 ‡ **15:28** Vásĩ 28 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tị sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí ĩ'di "fụ́tị̃-nôtĩ" rú, ã'dusĩku ĩ'di ándrá bụ́kụ̃ Ãdróŋá drị́ Gị̃rị́kị̃ tị sĩ ídu drị̃drị̃ rĩ kí agá 'dáyụ. † **15:34** Zãbụ́rị̃ 22:1

43 Yũsúfũ angálépi Ãrĩmãtéyã gá, 'bá ãzí Yãhúdį̃ 'bã ukutáŋá gá rilépi ĩndĩ, 'bá 'bã
kí į̃nzį̃lé į̃nzį̃, Súrú Ãdróŋá drį̃ amúlépi rĩ 'bã drį̃ tẽlépi rĩ 'i, mụ ũrį̃ kóru Pĩlátõ rũlé
Yẹ́sũ 'bã ãvũ a'ĩ́lé.
44 Pĩlátõ 'bã drį̃ iza ru rá ĩ'di 'bã arejó la Yẹ́sũ drã 'bo rĩ sĩ, umve ãmbógó ãsĩkárĩ
'badrĩ́ gá rĩ sĩ ĩ'dĩ zijó Yẹ́sũ drã ídu yã rĩ nį̃jó.
45 Pĩlátõ la mụ ĩ́jọ́ ãsĩkárĩ 'bã ãmbógó tị gá rĩ arelé 'bo, fẽ Yẹ́sũ 'bã ãvũ Yũsúfũ drį̃
rá.
46 Ĩ́jọ́ 'dĩ sĩ, Yũsúfũ mụ bõngó ĩgbãlé, ãtrũ dó Yẹ́sũ 'bã ãvũ mũsãlá'bã sĩ́ gâlé vṹrú
'dõlé, umbé ĩ'di bõngó ú'dí la sĩ, 'dụ dó ĩ'di į̃sį̃lé 'bú galé írã agá la agá, gũ dó írã
ãmbógó kpakụ la tị la gá cí.
47 Mãríyámũ Mãgãdẽlénã kí Mãríyámũ Yósẽ 'bã ãndrẽ be ndre kí ãngũ sĩ Yẹ́sũ į̃sį̃jó
rĩ cé.

16

Yẹ́sũ 'bã angájó ídri rĩ
(Mãtáyõ 28:1-8; Lúkã 24:1-12; Yõhánã 20:1-10)

1 Ụ'dú Sãbátũ 'bá Yãhúdį̃ 'badrĩ́ Ãdróŋá į̃nzį̃jó rĩ drĩ́ rĩ la mụ ukólé 'bo, Mãríyámũ
Mãgãdẽlénã, Sãlómẽ ãzíla Yãkó'bõ 'bã ãndrẽ trũ ĩgbã kí ãdu ãjĩ́ ngũ̃lépi vĩrĩ la kí sĩ
mụjó Yẹ́sũ 'bã ãvũ ifíjó.
2 Ụ'dú ãzĩ́ rĩ 'bã ũ'bútịnĩ́nĩ́, į̃tú 'bã ãfũjó 'bo rĩ sĩ, mụ kí į̃nádrį̃ gâlé.
3 Ĩ'bã kí mụ agá gẽrį̃ gá 'dãá ụzị kí ru ãyá-ãyá, “Ã'di la mụ ãmaní írã 'bú tị gá 'dãá
gũlé nĩ yã?”
4 Wó kí mụ acálé ãni rú 'bo, ndre kí ãngũ kí drį̃lẹ́ gâlé, ndre kí írã ãmbógó kpakụ
'bú tị gá rĩ úgũ rá.
5 Ĩ'bã kí fi agá 'bú agâlé, ndre kí 'bá ãzí ru sulépi bõngó imve sĩ la ri 'bú 'bã wókõ
ãndá gá rĩ gá, wó idé kí dó ũrį̃ sĩ.
6 'Bá 'dã jọ ĩ'baní, “Ĩmi idé ũrį̃ sĩ ku. Ánį̃ rá ĩmi Yẹ́sũ Nãzẽrẹ́tį̃ gá ándrá ipalé
mũsãlá'bã sĩ́ gá rĩ ndrũ, ĩ'di 'dộ yụ, angá ídri rú 'bo. Ĩndre ãngũ ándrá sĩ ĩ'di 'bãjó rĩ
gápi 'dĩ.
7 Ĩmụ dó ĩ́jọ́ 'dĩ lũlé 'bá ĩ'diní imbálé rĩ 'banî vâ Pétẽrõ ní. Ĩ'di mụ ĩmi drį̃lẹ́ gá Gãlĩ́lį̃
gâlé 'dĩ, ĩmi mụ ĩ'di ndrelé ándrá ĩ'di 'bã jọlé ĩminí rĩ áni.”
8 Ũkú 'dĩ amvú kí apálé angájó į̃nádrį̃ agâlé ụ́ngṹlẹ́ sĩ ũrį̃ trũ ãzíla ụrụ'bá la kí dį̃
yã sĩ, jọ kí ĩ́jọ́ 'bá ãzí ní ku ã'dusĩku ũrį̃ fi kí ásĩ́ gá ambamba.

[Bĩbĩlíyã ándrá sĩlé ídu rĩ kí 'bã ãzí ujalé rĩ kí agá Mãrákõ 'bã ãsį̃ŋá 16:9-20 'dĩ ĩ'di 'dáyụ]

9 Yẹ́sũ la mụ angálé ụ́'dú Sãbátũ drĩ́ gá rĩ sĩ 'bo, i'da ru Mãríyámũ Mãgãdẽlénã
ándrá ĩ'di bãsĩ úríndí ũnzí ázį̃rį̃ kí adrójó ala gá rĩ nĩ.
10 Mụ dó ĩ́jọ́ 'dĩ vú nzelé ímbá'bá Yẹ́sũ drĩ́ ũcõgõ-ũcõgõ rú awalépi rĩ 'banî.
11 Mãríyámũ ní táni ĩ́jọ́ 'dĩ lũjó 'bá 'dĩ 'baní, Yẹ́sũ angá ídri rá ãzíla índre ĩ'di rá tí,
ã'į̃ kí ĩ́jọ́ ĩ'didrĩ́ ku.
12 'Dã 'bã ũngúkú gá, Yẹ́sũ i'da ru 'bá į̃rį̃ angálépi Yẽrṹsãlẹ́mũ gá mụlépi gẽrį̃ gá
'dã ãngũ ãzí gá rĩ 'banî, wó drį̃drį̃ rĩ sĩ nį̃ kí ĩ'di ã'di 'i yã rĩ gá ku, i'dá ndú ĩ'banî
ã'dusĩku uja ru gbíyã rá.
13 'Bá 'dĩ kí mụ Yẹ́sũ nį̃lé 'bo, uja kí dó ru vúlé ĩ́jọ́ 'dĩ vú nzelé 'bá acelépi rĩ 'banî,
wó 'bá 'dĩ ã'į̃ kí ĩ́jọ́ 'bá 'dĩ 'bã kí jọlé ĩ'baní 'dĩ ku.

Yẹ́sũ 'ba azijó 'bá mụdrį̃ drį̃ ãlu rĩ 'baní rĩ
(Mãtáyõ 28:16-20; Lúkã 24:36-49; Yõhánã 20:19-23; 'Etáŋá 1:6-8)

14 'Dã 'bã vúlé gá, Yẹ́sṹ i'da dó ru ímbá'bá mụdrḭ drḭ̃ ãlu 'dĩ 'baní ĩ'bã kí ãkónã na
agá. Uzá kí drḭ̃ gá ã'ḭtáŋá ãkõ sĩ ãzíla ásḭ ĩ'ba ãni mbalépi rĩ sĩ, ã'dusĩku ĩ'bã kí ḭjọ́
'bá ĩ'di ndrelépi cé angá ídri rú rá rĩ 'badrḭ̃ kí ã'ḭjó ku rĩ sĩ.
15 Jọ dó ĩ'baní, "Ĩmụ ãzíla ĩmi ũlũ ḭjọ́ mgbã rĩ 'bá pírí ṹnọ́kṹ drḭ̃ gá 'dâ rĩ 'banî, 'bá
áma ã'ḭlépi ãzíla bãbṹtḭzḭ̃ bĩlépi rá rĩ la ru pa rá. Wó 'bá ã'ḭlépi ku rĩ ḭjọ́ lḭlé rĩ la ĩ'di
ndẽ rá.
16 'Bá ḭjọ́ 'dĩ ã'ḭlépi ãzíla bãbṹtḭzḭ̃ bĩlépi rá rĩ la ru pa rá, wó 'bá ḭjọ́ 'dĩ ã'ḭlépi ku rĩ
ála ḭjọ́ lḭ drḭ̃ la gá rá.
17 'Bá pírí áma ã'ḭlépi rĩ kí ála ĩ'baní ũkpõ fẽ sĩ tálí kí idéjó, kí úríndí ũnzí kí adro
áma rṹ sĩ, kí tḭ ú'dí jọ.
18 Drĩ kí ḭ̃nḭ̃ rụ ãzíla ãdrákĩ mvụ, icó kí kí idélé ũnzí ku, drĩ kí drḭ̃ ṹtḭ̃ 'bá ãyánĩ rú
rĩ kí drḭ̃ gá kí adrí rá."

Yẹ́sṹ 'dụjó 'bṹ gâlé rĩ
(Lṹkã 24:50-53; 'Etáŋá 1:9-11)

19 Úpí Yẹ́sṹ la mụ ḭjọ́ 'dĩ kí jọlé ímbá'bá 'baní 'bo, ú'dụ dó ĩ'di ụrụgá 'bṹ gâlé ãzíla
îri dó ĩ'di Ãdróŋá 'bã drḭ̃ ãndá rĩ gá.
20 Ímbá'bá iré kí dó ḭjọ́ ũlũ trũ ãngũ pírí agá ãzíla Úpí nga dó ãzḭ̃ ĩ'ba abe. Tálí ĩ'bã
kí idélé ãzíla ícétáŋá ĩ'bã kí idélé rĩ i'da kí ḭjọ́ mgbã ĩ'bã kí ũlũlé rĩ kí nĩ.

Ị́jọ́ Mgbã
Lṵ́kã
'bã sĩlé rĩ

1 'Bá ũ'bí sĩ kí ị́jọ́ ru idélépi ãma drĩdríŋĩ gá rĩ kí drĩ́ gá.
2 Sĩ kí 'bá ándrá ị́jọ́ 'dĩ kí ndrelépi i'dóŋá gá cé vâ ũlũlépi la rĩ 'bã kí jọlé ãmanî rĩ kî.
3 Téfũlõ mi 'bá rulé rũrũ rĩ, ị́jọ́ 'dĩ sĩ mâ ị́jọ́ kí ĩndṵ́ ndrṵ̃ agá i'dóŋá gâlé rĩ sĩ, má ũrã ĩ'di múké lẽ ásĩ ị́jọ́ ãlu-ãlu ru idélépi 'dĩ kí míní rá.
4 Má idé ị́jọ́ 'dĩ íni mínî sĩ ị́jọ́ mgbã 'bání imbálé míní rĩ ñ̃jó.

Tịŋá Yõhánã Bãbṵ̃tị̃zĩ̃ fẽlépi rĩ drĩ́ icéjó rĩ

5 Sáwã Hẽródẽ 'bã ũpĩ najó Yṵ̃dí́yã gá rĩ sĩ, átáló ãzí rṵ́ la Zãkãríyã 'i angájó amṵtị́ 'bá ídétáŋá idélépi Ãbíyã drĩ́ agá rĩ kí agá. Ũkû rṵ́ Ị̃lĩ̃zãbẹ̃́tĩ́ 'i vâ amṵtị́ 'bá ídétáŋá idélépi Ãrọ̃́ñ̃ drĩ́ agá.
6 'Bá 'dĩ kí ĩ̃rĩ́ trá ãlá ru Ãdróŋâ mị̃fĩ́ gá ãzíla ri kí ãzĩ́táŋá Úpí Ãdróŋá drĩ́ kí tãmbalé kí vú ũbĩ̃jó pírí.
7 'Bá ĩ̃rĩ́ 'dĩ ri kí u'álé ngọ̃́tĩ́ŋâ kóru Ị̃lĩ̃zãbẹ̃́tĩ́ 'bã adrujó úndó rĩ sĩ wó de kí ĩ̃rĩ́ trá rá.
8 Ṵ'dṵ́ ãlu Zãkãríyã la ãzĩ́ átáló drĩ́ ínátị́ ĩ'didrĩ́ abe rĩ nga agá jó Ãdróŋá drĩ́ agá.
9 Pẽ kí ĩ'di filé jó Ãdróŋá drĩ́ agâlé jẽgê 'beŋá sĩ jõ ĩ'bã kí idélé lã'bĩ ĩ'badrĩ́ ãtalo drĩ́ sĩ, mṵlé ãko ãjĩ́ trũ vĩrĩ rĩ ivélé Úpí nî.
10 Sáwã ãko ãjĩ́ trũ vĩrĩ 'dã ivéjó Ãdróŋá ní rĩ la mṵ acálé 'bo, 'bá ru atrálépi atrá rĩ ri kí Ãdróŋâ ĩ̃nzĩ̃lé ãmvé 'dãá.
11 Mãlãyíkã Úpí Ãdróŋá drĩ́ i'da ru ĩ'diní tu pá ãngũ sĩ ídétáŋá idejó ãlĩtárĩ 'bã wókõ ãko ãjĩ́ trũ ngṵ̃lépi vĩrĩ ivélé rĩ 'bã wókõ ãndá gá rĩ gá.
12 Zãkãríyã la mṵ ĩ'di ndrelé 'bo, drĩ́ la sã nũrũ idé vâ ṵ̃rĩ́ sĩ.
13 Wó mãlãyíkã jọ ĩ'diní, “Mí idé ṵ̃rĩ́ sĩ ku Zãkãríyã! Ãdróŋá are mî zị́táŋá rá, mí ũkû Ị̃lĩ̃zãbẹ̃́tĩ́ la mṵ míní ngọ̃́tĩ́ ágọ́bĩ́ tị́lé. Mi rṵ́ la 'da Yõhánã 'i.
14 Ãyĩ̃kõ la dó mṵ ími fṵlé mi dô sĩ mṵ ími ũnũlé ambamba! Ãyĩ̃kõ la vâ mṵ 'bá ũ'bí kí fṵlé ĩ'di tị́jó rĩ sĩ!
15 Ĩ'di mṵ adrulé 'bá ãmbógó la Ãdróŋâ drĩ̃lẹ́ gá, lẽ 'bã mvṵ íwá ku. I'dójó ĩ'di 'bã tĩ̃ŋá gá Úríndí Ãlá rĩ la ru tõ ĩ'di agá tré.
16 Ĩ'di rú 'bá Ị̃sị̃rayí́lĩ̃ drĩ́ kí ají vúlé Úpí Ãdróŋá ĩ'badrĩ́ rṵ́ 'dõlé.
17 Ĩ'di mṵ mṵlé Úpí drĩ̃lẹ́ gá, úríndí agá ũkpó nábĩ̃ Ĩlíyã drĩ́ sĩ, ĩ'di anzị́ kí ásĩ́ icí átẹ̃́pị̃ka abe ãlu ĩ̃dĩ́. Ĩ'di 'bá drĩ́ ũnzí ị́jọ́ arelépi ku 'dĩ kí uja ị́jọ́ kpị́ rĩ ũrãjó, ãzíla ĩ'di 'bá Úpí drĩ́ kí itú bábá ĩ'dinî.”
18 Zãkãríyã jọ mãlãyíkã ní, “Má ícó 'dĩ ñ̃lé ĩ'di mṵ adrulé 'dĩ áni la íngoní ru? Ma dó ãmbá mâ ũkû vâ ãmbá ru.”
19 Mãlãyíkã umvi ĩ'diní, “Ma Gãbĩ̃rĩ́yẹ́lĩ̃ 'i, ma pá tu Ãdróŋá áma tị́ ãpẽlépi mí rṵ́ ị́jọ́ mgbã 'dĩ vú nzelépi rĩ drĩ̃lẹ́ gá.
20 Wó mí ã'ĩ́ ị́jọ́ mâ ajílé míní ãndá mṵlépi ru idélépi sáwã la gá rá 'dĩ ku. Mî ị́jọ́ 'dĩ ã'ĩ́jó ku rĩ sĩ, mí icó ị́jọ́ jọlé ĩ̃dĩ́ ku; mi ĩyãŋã tú kpere ị́jọ́ mâ ajílé 'dĩ 'bã ru idé agá ãndá.”
21 Wó íni 'dĩ sáwã 'dã agá 'dãá 'bá ri kí Zãkãríyã tẽlé ũrãtáŋâ trũ 'dṵ sáwã jó Ãdróŋá drĩ́ agâlé íni la ã'du sĩ.

22 Ĩ'di mụ ãfũlé ãmvé 'dõlé 'bo, icó ĩ'baní ị́jọ́ jọlé ku, nį̃ kí dó rá mãlãyíkã i'da ru
ĩ'diní jó Ãdróŋá drį̃ agâlé. Jọ ị́jọ́ ãluŋá la ku, i'da dó ĩ'baní ị́jọ́ kí drị́ sĩ.
23 Sáwã ĩ'didrị́ ãzị́ ngajó jó Ãdróŋá drį̃ agá rĩ la mụ ukólé 'bo, Zãkãríyã gõ dó vúlé
lị́cọ́ gâlé.
24 'Dã 'bã vúlé gá were Į̃lį̃zãbẹ́tį̃ ị́sụ́ 'a, u'á dó sĩ jó agá jó agá ru ĩmbá tõwú.
25 Jọ dó, “Úpí Ãdróŋâ ásị́ ndrĩ dó mání 'dã áni yã! Wų̃ dó drį̃nzá áma drį̃ gá ngọ́tį̃
ãkõ sĩ rĩ rá.”

Yẹ́sų̃ 'bã tị́ŋá icéjó

26 Į̃lį̃zãbẹ́tį̃ la mụ calé 'a trũ ĩmbá ázíyá 'bo, Ãdróŋá ãpẽ mãlãyíkã Gãbį̃rị́yẹ́lį̃ tị
Nãzę̃rẹ́tį̃ gá ãngũ Gãlị́lį̃ gá,
27 ĩzóŋá ágó rụlépi ku Yų̃sụ́fų̃ Dãwụ́dį̃ 'bã ũri rú lẽlépi ĩ'di ĩgbãlépi nĩ rĩ rụ́. Ĩzóŋâ
rụ́ la Mãríyámũ 'i.
28 Mãlãyíkã amụ́ ĩ'di rụ́ 'dõlé jọ ĩ'diní, “Ázị́ mi cící, mi 'bá lẽlé ambamba rĩ, Úpí
Ãdróŋá 'bã adru mí be!”
29 Ásị́ la acá ũrãtáŋá ru, ri ị́jọ́ ũrãlé ĩ'di ásị́ gá ị́jọ́ mãlãyíkã 'bã jọlé rĩ drį̃ gá.
30 Mãlãyíkã jọ ĩ'diní, “Mí idé ũrį̃ sĩ ku Mãríyámũ, ã'dusĩku Ãdróŋá wi sų̃sụ́ míní
'bo.
31 Mi adru 'a trũ mi ngọ́tị́ ágọ́bį̃ tị mi rụ́ la 'da Yẹ́sų̃ 'i.
32 Ĩ'di adru 'bá ãmbógó la ãzíla ála ĩ'di umve Ãdróŋá Ãmbógó Ụrụgá Ãndânĩ rĩ 'bã
Ngọ́pị 'i. Úpí Ãdróŋá la ĩ'di 'bã ãmbógó ru cécé ándrá áyị́pį̃ Dãwụ́dį̃ drį̃ áni,
33 ĩ'di vâ adru úpí ũri Yãkó'bõ drį̃ ãni jã 'dâ; Ũpĩ ĩ'didrị́ rĩ icó ukólé ku!”
34 Mãríyámũ zị mãlãyíkã 'i jọ, “Ma drĩ ĩzóŋá ágó rụlépi ku la, ị́jọ́ 'dĩ icó ru idélé
íngoní ru?”
35 Mãlãyíkã umvi ĩ'diní, “Úríndí Ãlá Ãdróŋá Ãmbógó Ụrụgá Ãndânĩ rĩ drį̃ la adru
ími drį̃ gá, ĩ'di ũkpó fẽ míní ngọ́tị́ ị́sụ́jó, ị́jọ́ 'dĩ sĩ ngọ́tį̃ŋá ãlápítí míní mụlé tị́lé rĩ ála
ĩ'di umve Ãdróŋá Ngọ́pị 'i.
36 Índre drĩ mî kãká Į̃lį̃zãbẹ́tį̃ jõ 'bá 'baní jọlé úndó 'dâ rĩ ĩ'di ú'dî'da 'a trũ ca dó
ĩmbá ázíyá 'bo drĩ táni de 'bo rá tí.
37 Ãko ãzí Ãdróŋá 'bã icólé idélé ku la 'dáyụ.”
38 Mãríyámũ jọ, “Ma ãtí'bó Úpí ãni, ị́jọ́ 'dĩ 'bã idé ru áma ụrụ'bá gá cécé mî jọlé rĩ
áni.” 'Dĩ 'bã ũngúkú gá mãlãyíkã a'be dó ĩ'di rá.

Mãríyámũ mụ Į̃lį̃zãbẹ́tį̃ andrélé

39 'Dã 'bã ũngúkú gá were Mãríyámũ itú dó ru bábá ãzíla mụ táwų̃nį̃ 'bé agá Yụ́dã
gá rĩ gá,
40 mụ filé lị́cọ́ Zãkãríyã drị́ gá rĩ gá ãzíla zị Į̃lį̃zãbẹ́tį̃ 'i cící.
41 Į̃lį̃zãbẹ́tį̃ la mụ Mãríyámũ 'bã zị́táŋá arelé 'bo, ngọ́tị́ 'a la gá 'dã umvú umvû.
Į̃lį̃zãbẹ́tį̃ agá Úríndí Ãlá rĩ tõ dó ru tré,
42 za dó ụ́'dụ́kọ́ ụrụgá sĩ, “Ãdróŋá wi sų̃sụ́ míní ãmbógó ãndânĩ ndẽ ũkú kí rá,
ngọ́tị́ ími agá 'dĩ ní úwi vâ sų̃sụ́ ĩndĩ!
43 “Ãrútáŋá ãmbógó Úpí mádrį̃ 'bã ãndrẽ ní amụ́jó áma andréjó 'dĩ dó íngõ 'i?
44 Ma mụ ími arelé áma zị agá 'bo, ngọ́tị́ áma agá rĩ umvú ãyĩkõ sĩ.
45 Mi drį̃lẹ́ba rú míní ã'ị́jó la ị́jọ́ Úpí 'bã jọlé rĩ la ru idé rá rĩ sĩ.”

Mãríyámũ 'bã úngó ịcụ́ŋá drį̃

46 Mãríyámũ jọ,
“Áma ásị́ ịcụ́ Úpí 'i;
47 áma úríndí ĩ'di ãyĩkõ sĩ Ãdróŋá áma Palépi rĩ nî,

48 ã'dusĩku ũrã ị́jọ́ ãtí'bó ĩ'didrḭ̃ ĩzóŋá ru rĩ drḭ̃ gá rá!
I'dójó ú'dî'da drḭ̃lẹ́ gâlé ru
sṵ́rṵ́ pírí kí áma umve drḭ̃lẹ́ba 'i,
49 ã'dusĩku ị́jọ́ Ãdróŋá Ũkpó 'Dḭ́pḭ 'bã idélé mání ãmbógó ru 'dĩ kî sĩ.
Rṵ́ la ãlá ru 'i.
50 I'dójó áyḭ́pḭ ãlu gá trũ mṵjó ãzí rĩ gá
fẽ ásḭ́ ḭ̃gbẹ̃ 'bá ĩ'di rulépi rĩ nî.
51 Idé ị́jọ́ drḭ́ ũkpó ĩ'didrḭ̃ sĩ!
Iré 'bá ãfó trũ rĩ kí ũrãtáŋá kpékpé.
52 A'dṵ́ 'bá ũpi rú 'dĩ kí úmvúke sḭ́ gâlé 'bãlé vṵ̃rṵ́,
wó inga 'bá ãjḭ́ nzelé rá rĩ kí ṵrṵgá.
53 Fẽ 'bá ãbḭ́rḭ́ 'bã fṵlé rĩ 'baní agâlé tré ãko múké rĩ kî sĩ,
wó pẽ 'bá kṵ́rẹ́ńḭ́ rĩ kí tḭ drḭ́drḭ́ ru.
54 Ãdróŋá ko ãti'bo ĩ'didrḭ́ 'bá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ rú rĩ kí ãzã rá
ãzíla 'bã ásḭ́ ḭ̃gbẹ̃ ĩ'baní ṵ́'dṵ́ pírí;
55 Ãdróŋá azḭ ándrá ãmã áyḭ́pḭka 'baní á'bḭ́ ãmadrḭ́ Ḭbṵrahḭ́mṵ̃ ní anzḭ ĩ'didrḭ́ mṵlé tḭlé drḭ̃lẹ́ gâlé rĩ kí abe,
azḭ́ŋá ukólépi ku la."
56 Mãríyámũ u'á dó Ḭ̃lḭ̃zãbẹ́tḭ̃ be ãni la ĩmbá na 'dĩpí gõ dó ĩ'didrḭ́ kogâlé ĩndõ.

Yõhánã Bãbṵ̃tḭ̃zḭ̃ fẽlépi rĩ tḭjó rĩ

57 Ḭ̃tṵ́ acá dó Ḭ̃lḭ̃zãbẹ́tḭ̃ ní ĩ'di 'bã ngọ́tḭ̃ tĩjó, tĩ dó sĩ ngọ́tḭ́ ágọ́bḭ́.
58 Ḭ́jọ́ 'dĩ kṵ 'bá ĩ'di 'bã jĩránĩ rú 'dĩ 'baní kãká abe gbõŋáŋá ru Úpí Ãdróŋá i'da ĩ'diní ásḭ́ ḭ̃gbẹ̃, 'bá mṵ kí dó sĩ ãyĩkõ idélé ĩ'di trũ.
59 Ngọ́tḭ̃ la mṵ calé ṵ́'dṵ́ ãrõ kãká atrá kí ru wọ̃rḭ́ka kî trũ ĩ'di ĩtãrãŋá (sĩ acájó 'bá Ãdróŋâ ãni la rú rĩ) ndrejó. Lẽ kí rṵ́ la 'dalé Zãkãríyã 'i átẹ́pḭ̃ 'bã rṵ́ sĩ.
60 Ḭ̃lḭ̃zãbẹ́tḭ̃ jọ, "Yṵ! Rṵ́ la Yõhánã 'i!"
61 Jọ kí ĩ'diní, "Mî kãká ãzí rṵ́ 'dã trũ la 'dáyṵ!"
62 Ṵ'bḭ̃ kí dó ị́jọ́ átẹ́pḭ̃ ní drḭ́ sĩ ngọ́tḭ̃ 'bã rṵ́ la adru ã'di 'i yã rĩ zḭjó.
63 A'ḭ́ dó ãko ãzí sĩ ãko sĩjó la sĩ, "Rṵ́ la Yõhánã 'i." 'Bá pírí acá kí ṵ̃sṵ̃táŋá sĩ.
64 Sáwã 'dã sĩ Zãkãríyã i'dó ị́jọ́ jọlé cọtḭ i'dó dó Ãdróŋâ rṵ́ ḭcṵ́lé.
65 Jĩránĩ acá kí dó ṵ̃sṵ̃táŋá sĩ ị́jọ́ ru idélépi 'dĩ kí sĩ, ãzíla ị́jọ́ ru idélépi 'dĩ kṵ kí dó mmgbọrú sṵ́rṵ́ 'bé 'a rú Yṵ̃dḭ́yã gá pírí.
66 'Bá pírí ị́jọ́ 'dĩ arelépi rĩ ũrã kí ị́jọ́ drḭ̃ la gá uja kí zḭlé la "Ngọ́tḭ́ 'dĩ la mṵ adrulé íngoní?" Ĩ'di ị́jọ́ ãzí tọndọlọ la, ã'dusĩku Úpí Ãdróŋá drḭ́ ũkpó rĩ drḭ̃ la gá cí.

Úngó Zãkãríyã drḭ̃

67 Zãkãríyã Yõhánã átẹ́pḭ Úríndí Ãlá rĩ tõ dó ru ĩ'di agá tré jọ dó sĩ ị́jọ́ Ãdróŋá drḭ́ drḭ̃ gâlé rĩ kî;
68 "Ḭcṵ́ kí Ãdróŋá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ 'bã rṵ́,
ã'dusĩku amṵ́ 'bá ĩ'didrḭ́ kí imílé 'bo
ãzíla amṵ́ 'bá ĩ'didrḭ́ kí unzelé ãjẹ̃ ãmbógó sĩ.
69 Ãpẽ ãmaní 'bá ãma palépi ũkpó trũ rĩ
angájó sṵ́rṵ́ ũpĩ * ãni ãtí'bó ĩ'didrḭ́ Dãwṵ́dḭ̃ drḭ́ agá,
70 cécé ándrá ĩ'di 'bã azḭlé nãbḭya ãlá ĩ'di drḭ́ údu 'dĩ kí tḭ gâ sĩ rĩ áni.
71 Ú'dî'da rĩ gá ãma dó ãma pa mẹ́rọ́'bá ãmadrḭ̃ kí drḭ́ gá
ãzíla 'bá ãma ngṵ̃lépi ũnzí 'dĩ 'badrḭ́ rá.
72 Ri u'álé ásḭ́ ḭ̃gbẹ̃ sĩ ãma áyḭ́pḭka 'baní agá

* **1:69** Ãdróŋá fẽ *sṵ́rṵ́ ũpĩ* ãrĩ Dãwṵ́dḭ̃ drḭ́ sṵ́rṵ́ agá nĩ.

vâ tị icíma ãlá ándrá ĩ'di 'bã azịlé ĩ'banî rĩ 'bã ị́jọ́,
73 ũyõ ándrá ĩ'di 'bã nalé ĩ'di 'bã ị́jọ́ azịlé ãma áyị́pị Ịbụrahị́mṵ̃ nî rĩ.
74 Úpa ãma mẹ́rọ́'bá ãmadrị̃ kí drị́ agá rá,
ãzíla ãma dó sĩ ãzị́ nga Ãdróŋ́á ãmadrị́ rĩ ní ṵ̃rị̃ kóru,
75 ãlã sĩ ãzíla adrujó kpị ṵ́'dṵ́ ãmã u'ájó ídri rĩ kí agâ sĩ jã 'dâ.
76 Mi mâ ngọ́pị ĩmbíráŋ́á 'dĩ, ála ími umve nábị̃ Ãdróŋ́á Ãmbógó Ụrụgá Ãndânĩ rĩ drị́ gá rĩ;
ã'dusĩ̃ku mi mụ gẽ̃rị̃ idélé Úpí nî.
77 Mi 'bá ĩ'didrị̃ 'baní gẽ̃rị̃ patáŋ́á ịsṵ́jó rĩ lũ
trũtáŋ́á ị́jọ́ ũnzí drị̃ agâ sĩ.
78 Ásị̃ ĩ̃gbẽ̃kĩ̃tĩ̃ Ãdróŋ́á drị̃ sĩ,
ãngũ imve Ãdróŋ́á drị́ 'bṵ̃ agâlé rĩ la ugó ụwị́lé ãmaní 'dĩ.
79 Ĩ'di ãngũ jijó 'bá u'álépi ãngũ ịnị agá 'dĩ 'baní
ãzíla 'bá acị́lépi drã 'bã índríléndri agá 'dĩ 'banî,
ãzíla ĩ'di vâ ãma drị̃ 'de gẽ̃rị̃ ásị̃ ĩ̃gbẽ̃ drị̃ agâ sĩ.”
80 Yõhánã zo úmgbó trũ ụrụ'bá ãlá sĩ úríndí agá, wó mụ dó sĩ u'álé ásé agá ãngũ 'bá kóru rĩ gá kpere ĩ'di 'bã ãzị́ ĩ'didrị́ 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ drị̃ 'banî rĩ i'dó agá.

2

Tịŋ́á Yẹ́sṵ̃ drị̃ rĩ 'i
(Mãtáyõ 1:18-25)

1 Ṵ́'dṵ́ 'dã sĩ úpí ãmbógó 'bá Rṵ́mĩ̃ gá rĩ 'badrị́ umvelé Kãyĩ̃sárĩ̃* Ãgṵ́sĩ̃tõ azị ãzị́táŋ́á 'bá ĩ'didrị́ ãngũ gá rĩ kí lãjó pírí.
2 ('Dĩ lãtáŋ́á 'bá kí lãjó drĩ̃drĩ̃ ịsṵ́ úpí Kṵ̃rĩ̃ńĩ̃yõ ĩ'di ãmbógó 'bá Sị́rĩ̃yã gá rĩ 'badrị́ rĩ 'i.)
3 'Bá pírí gõ kí mụlé ru rṵ́ sĩlé ãngũ ĩ'badrị́ ĩ'bã kî sĩ angájó rĩ gá.
4 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, Yṵ̃sṵ́fṵ̃ 'bã angájó ũri úpí Dãwṵ́dĩ̃ drị̃ agá rĩ sĩ, mụ dó sĩ mụlé ru rṵ́ sĩlé Bẽ̃tẽ̃lẽ̃hẹ́mṵ̃ gá 'dĩ Yṵ̃dĩ́yã gá, lị́cọ́ á'bị́ ĩ'didrị́ Dãwṵ́dĩ̃ drị̃ gá. Mụ Bẽ̃tẽ̃lẽ̃hẹ́mṵ̃ gâlé angájó Nãzẽ̃rẹ́tĩ̃ gá 'dĩ Gãlị́lĩ̃ gá.
5 'Dụ ĩ'di 'bã ũkú ándrá ĩ'di 'bã lẽlé ĩ̃gbãlé 'a trũ Mãríyámũ trũ mụjó rṵ́ sĩ̃jó ĩ'di be ĩndĩ.
6 Kí mụ adrulé 'dã 'bo, sáwã ĩ'diní ngọ́tị́ tĩ̃jó rĩ ca dó rá,
7 tĩ dó sĩ ngọ́tị́ ĩ'didrị́ kãjãnĩ ágọ́bị́ ru rĩ. Umbé ĩ'di bõngó ũrekeŋ́á umbéjó rĩ kî sĩ la dó ĩ'di ãkójó tị́ 'bã kí sĩ ãngũ najó rĩ agá, ã'dusĩ̃ku jó ãmṵ́ 'baní kojó tõ̃rọ́mẹ́ 'dã agá 'dãá la 'dáyụ.

'Bá kãbĩ̃lõ ucélépi rĩ kí mãlãyíkã abe

8 Ị̃nị́ 'dã sĩ 'bá kãbĩ̃lõ ucélépi rĩ kí ĩ'bã kãbĩ̃lõ ũ'bí rĩ kí andre tẽ agá ásé agâlé.
9 Rṵ̃gbṵ́gbṵ́, mãlãyíkã Úpí drị̃ i'da kí agá 'dãá, dĩ̃zã Ãdróŋ́á drị̃ ji ãngũ kí agá 'dãá. Idé kí ṵ̃rị̃ sĩ,
10 wó mãlãyíkã imbá kí ásị̃. Jọ ĩ'baní, “Ĩmi idé ṵ̃rị̃ sĩ ku, má ají ĩminí ị́jọ́ mgbã ãyĩ̃kõ rú 'bá pírí nî rĩ!
11 Ị̃nị́ ãndrũ rĩ sĩ Bẽ̃tẽ̃lẽ̃hẹ́mṵ̃ gá tõ̃rọ́mẹ́ Dãwṵ́dĩ̃ drị̃ agá útị ĩminí 'Bá 'bá Palépi rĩ; ĩ'di Kúrísĩ̃tõ Úpí 'i!
12 Ĩmi mụ nĩ̃lé la ícétáŋ́á 'dĩ sĩ: ĩmi ũrekeŋ́á ịsṵ́ úla ĩ'di ãkójó tị́ 'bã kí ĩ̃rẹ́bị́ najó rĩ agá úmbé ĩ'di bõngó ngọ́tĩ̃ŋ́á umbéjó rĩ sĩ!”

---

* **2:1** *Kãyĩ̃sárĩ̃* 'bã ífí úpí ãmbógó.

13 Rṹgbṵ́gbṵ́ gbõrú mãlãyíkã ũ'bí Ãdróŋá drı̨ 'bṹ agá 'dĩ icí kí ru tá vṹrṵ́ 'dĩ abe
Ãdróŋâ rṵ́ ịcṵ́lé:
14 “Dĩzã 'bã adru Ãdróŋá ní 'bṹ agâlé
ãzíla ásı̨ ĩgbę̃ 'bã adru ṹnǫ́kṵ́ drį̃ gá 'bá Ãdróŋá 'bã lẽlé 'dĩ 'banî.”
15 Mãlãyíkã kí dó mụ gõlé 'bṹ gâlé 'bo, 'bá kãbĩlõ ucélépi rĩ jọ kí ı́jọ́ kí drĩdríŋĩ gá,
“Ĩmi angá ãma amṵ́ kí mụlé Bẽt̃ẽlẽ̃hẽ́mṹ gá andre kí sĩ ı́jọ́ ru idélépi ṹsṹtáŋá ru Úpí
Ãdróŋá 'bã lũlé ãmanî 'dĩ 'i.”
16 Cę̃ kí dó tõrǫ́mẹ́ agâlé ịsṵ́ kí Mãríyámũ kí Yṹsṵ́fṹ be. La kí dó ũrekeŋâ 'i ãkójó tı̨́
'bã kí sĩ ĩrẹ́bı̨́ najó rĩ agá. 17 'Bá kãbĩlõ ucélépi 'dĩ nze kí ı́jọ́ ru idélépi 'dĩ vú 'bá pírí
'banî ãzíla ı́jọ́ tá mãlãyíkã 'bã jọlé ũrekeŋá 'dĩ drį̃ gá rĩ.
18 'Bá pírí ı́jọ́ 'bá kãbĩlõ ucélépi 'dĩ kí jọlé rĩ arelépi rĩ drį̃ la iza kí ru rá,
19 wó Mãríyámũ mba ı́jọ́ 'dĩ kí tã ĩ'di ásı̨ gá ri vâ ı́jọ́ ũrãlé kí drį̃ gá ṵ́'dṵ́ pírí.
20 'Bá kãbĩlõ ucélépi 'dĩ gõ kí vúlé ásé agâlé ĩ'bã kãbĩlõ 'ba rṵ́ Ãdróŋâ rṵ́ ungoŋâ trũ
ãzíla ịcṵ́ŋá la trũ ı́jọ́ mãlãyíkã 'bã vú nzelé ĩ'baní 'dã sĩ ãzíla ĩ'bã kí ngǫ́tı̨́ŋá ndrejó
cécé tá mãlãyíkã 'bã jọlé ĩ'baní rĩ áni rĩ sĩ.
21 Ît̃ãrã ũrekeŋâ ṵ́'dṵ́ ãrõ vúlé gá ú'da dó sĩ rṵ́ la Yẹ́sṹ 'i, 'dĩ rṵ́ ándrá mãlãyíkã 'bã
lũlé 'dĩ sĩ ã'bã drĩ ru ku rĩ 'i.
22 Ṵ́'dṵ́ ũkú drĩ tĩ 'bo ĩ'di 'bã sĩ ru 'bãjó ãlá ru ãzı̨́táŋá Mṵ́sã drį̃ 'bã azı̨lé rĩ áni rĩ
la mụ ukólé rá, Yṹsṵ́fṹ kí Mãríyámũ be 'dụ kí ngǫ́tı̨́ agụlé Yẽrṵ́sãlẹ́mṹ gá ĩ'di fẽjó Úpí
Ãdróŋá nî.
23 Ãzı̨́táŋá úpí drį̃ jọ, “Ngǫ́tı̨́ ũkú ãni kãjãní rĩ drĩ adru ágǫ́bı̨́ lẽ úfẽ ĩ'di úpí ní.” †
24 Fẽ kí dó ídétáŋá ãzı̨́táŋá Úpí drį̃ 'bã lẽlé rĩ áni ãko la kí ãlĩ'bõ kí ĩrį̃ jõku ãmámũ
ãráŋá la kí ĩrį̃. †

Íjọ́ Sĩmǫ́nį̃ 'bã jọlé rĩ

25 Ṵ́'dṵ́ 'dã sĩ ágǫ́bı̨́ ãlu rṵ́ la Sĩmǫ́nį̃ 'i ri u'álé Yẽrṵ́sãlẹ́mṹ gá, ĩ'di 'bá múké ãvá ru
ı́jọ́ Ãdróŋá drį̃ sĩ la. Ri ı́jọ́ Ịsịrayı̨́lį̃ kí pajó rĩ tẽlé, ãzíla Úríndí Ãlá rĩ ga ala gá tré.
26 Úríndí Ãlá rĩ i'da ĩ'diní icó drãlé ku kpere ĩ'di 'bã Kúrísĩtõ Úpí Ãdróŋá drį̃ ndre
agá ráká.
27 Ṵ́'dṵ́ 'dã sĩ Úríndí agụ ĩ'di lı̨́cǫ́ Ãdróŋá drį̃ agâlé. Kí mụ amṵ́lé ũrekeŋá Yẹ́sṹ fẽlé
Úpí ní ãzı̨́táŋá 'bã lẽlé rĩ áni,
28 Sĩmǫ́nį̃ dó vâ 'dãá cí, 'dụ dó ũrekeŋá Yẹ́sṹ 'i ĩ'didrı̨́ gá ịcṵ́ dó Ãdróŋá 'i jọ dó,
29 “Úpí ma dó icó drãlé ásı̨ ĩgbę̃ sĩ
mî ándrá azı̨lé mání rĩ 'bã áni.
30 Ándre dó 'Bá 'bá kí Palépi rĩ
31 mî itúlé 'bá pírí kí drį̃lẹ́ gá rĩ 'bo.
32 Ĩ'di dĩzã ãngũ jilépi Ãdróŋâ i'dajó sṵ́rṵ́ pírí 'bá Yãhṵ́dį̃ rú ku rĩ 'baní rĩ,
ĩ'di vâ 'dĩzã 'bá mídrı̨́ Ịsịrayı̨́lį̃ 'badrı̨́ rĩ.”
33 Yṹsṵ́fṹ kí Mãríyámũ be ṹsṹ kí ṹsṹ-ṹsṹ ı́jọ́ jọlé Yẹ́sṹ drį̃ gá 'dĩ kí sĩ.
34 'Dã 'bã ũngúkú gá Sĩmǫ́nį̃ wi sṹsṵ́ ĩ'baní jọ ãndrẽ Mãríyámũ ní, “Ngǫ́tı̨́ 'dĩ la adru
'bá ũ'bí Ịsịrayı̨́lį̃ gá rĩ 'bã a'déŋá ãzíla ĩ'bã ángáŋá, ĩ'di vâ adru ícétáŋá ĩ'bã kí ı́jọ́ jọjó
ụrụ'bá la gá ũnzí rĩ.
35 Ĩ'di ũrãtáŋá 'bá kí ásı̨ gá zı̨́lé álı̨ 'dã kí iyá rá. Ũcõgõ la ími ásı̨ sõ ãzákírílí ru
ménéŋá 'bã 'bá sõlé rĩ áni.”

Íjọ́ Ánã 'bã jọlé rĩ

† **2:23** Ãfũŋá 13:2, 12 † **2:24** Lẹ́vį̃ 12:8

36 Ánã nábį̃ rú Fanṵ́wẹ́lį̃ į̃zẹ́pi̧ ãwṵ́zi̧ ru angálépi ínáti̧ Ásę̃rį̃ drį̃ agá rĩ ĩ'di dó 'dĩ sĩ
ĩdránígó ru. U'á kí ágô be ílí ázį̃rį̃ į̃gbãŋá ĩ'badrį̃ agá gbõgbõ ágô drã rá.
37 Ri dó u'álé lị́cọ́ Ãdróŋá drį̃ agá Ãdróŋá ã'į̃lé, ị́cṵ́lé ãzíla į̃nzį̃lé į̃tṵ́ kí ị́ni̧ be íná
naŋâ kóru, ílí la ca dó kãlị́ ãrõ drį̃ la sṵ.
38 Amṵ́ 'dĩ sĩ Sį̃mọ́nį̃ la ị́jọ́ jọ agá Yų̃sṵ́fų̃ kî abe, i'dó Ãdróŋâ rṵ́ ị́cṵ́lé. Jọ ị́jọ́ Yẹ́sų̃ drį̃
gá rĩ 'bá pírí ị́jọ́ azi̧lé Úpí la amṵ́ Yę̃rṵ́sãlẹ́mų̃ unzelé rĩ tẽlépi rĩ 'banî.
39 Yų̃sṵ́fų̃ kí Mãríyámũ be kí dó mṵ ị́jọ́ ãzị́táŋá Úpí 'bã lẽlé rĩ kí delé idé agá 'bo, gõ
kí dó vúlé lị́cọ́ gá Nãzę̃rẹ́tį̃ gâlé 'dĩ Gãlị́lį̃ gá.
40 Ngọ́tį̃ zo úmgbó trũ ṵrṵ'bá ãlá sĩ. Ãdróŋá wi ĩ'diní sų̃sṵ́ ãlá rĩ ãzíla ga vâ ũndũwã
sĩ tré.

Yẹ́sų̃ jọ į̃jọ́ 'bá ĩyõ abe

41 Ílí ãlu-ãlu sĩ 'bá Yẹ́sų̃ ti̧lépi 'dĩ kí mṵ ų̃mṵ̃ ali̧jó 'bá drį̃ gâ sĩ rĩ ándrá Ãdróŋá 'bã
sĩ 'bá Į̣si̧rayị́lį̃ drį̃ rĩ kí anzéjó Mį̃sị́rį̃ gá rĩ nalé Yę̃rṵ́sãlẹ́mų̃ gá.
42 Yẹ́sų̃ ílí la mṵ calé mṵdrį̃ drį̃ į̃rį̃ 'bo, mṵ vâ ų̃mṵ̃ 'dã naŋá gâlé ĩndĩ.
43 Ãwí la mṵ ukólé 'bo, i'dó kí ãcį̃ gõjó lị́cọ́ gá Nãzę̃rẹ́tį̃ gâlé wó íni 'dĩ Yẹ́sų̃ ace ru
vúlé Yę̃rṵ́sãlẹ́mų̃ gâlé, 'bá ĩ'di ti̧lépi 'dĩ nį̃ kí ku.
44 Ũrã kí 'bãngá ĩ'di 'bá kí agá 'dĩ, ị́jọ́ 'dĩ sĩ acį̃ kí ṵ́'dṵ́ ãlu ndi̧. Ĩtrį̃kã kí ĩ'di 'dáyṵ,
i'dó kí ĩ'di ndrų̃lé kãká kí agâ sĩ ãzíla wǫ̃rị́ka kí agâ sĩ.
45 Į̣sṵ́ ĩ'di ku, gõ kí vúlé mṵlé ĩ'di ndrų̃ trũ Yę̃rṵ́sãlẹ́mų̃ gá.
46 Ṵ́'dṵ́ 'bã na la sĩ į̣sṵ́ kí ĩ'di lị́cọ́ Ãdróŋá drį̃ agá ri 'bá Yãhṵ́dį̃ rú ãzị́táŋá imbálépi
'dĩ abe, ị́jọ́ arejó kí ti̧ gá ãzíla kí ṵzi̧ agá.
47 'Bá pírí ị́jọ́ arelépi ĩ'di ti̧ gá rĩ ų̃sų̃ kí ų̃sų̃-ų̃sų̃ ĩ'di 'bã ũndũwã sĩ.
48 'Bá ĩ'di ti̧lépi 'dĩ kí drį̃ iza ru rá. Ãndrẽ jọ, “Mâ ngọ́tį̃, mí idé dó ãma íni ã'du sĩ?
Ãma į̣sṵ́ ũcõgõ mí átẹ́pi̧ be ími ndrų̃ agá ãngũ pírí agá.”
49 Umvi ĩ'baní, “Ĩmi tí ĩmi ngá áma ndrų̃ agá ã'du sĩ? Ĩnį̃ ma u'á agá mâ átẹ́pi̧ drį̃
jó agá rĩ gá ku yã?”
50 Wó nį̃ kí ị́jọ́ ĩ'di 'bã umvilé 'dã 'bã ífí ku.
51 Yẹ́sų̃ gõ dó ĩ'ba abe vúlé Nãzę̃rẹ́tį̃ gâlé, ãrútáŋá ru kí ṵrṵ'bá gá. Ãndrẽ mba ị́jọ́
'dĩ kí tã ĩ'di ási̧ gá cí.
52 Yẹ́sų̃ zo úmgbó trũ, ãzíla ũndũwã trũ Ãdróŋá lẽ ĩ'di, 'bá ĩ'di nį̃lépi rá rĩ lẽ kí vâ
ĩ'di ĩndĩ.

3

Ị́jọ́ Yõhánã 'bã ũlũlé rĩ
(Mãtáyõ 3:1-12; Mãrákõ 1:1-8; Yõhánã 1:19-28)

1 Ílí mṵdrį̃ drį̃ tõwú ãmbógó Kãyį̃sárį̃ Tį̃bẹ́rį̃yọ̃ 'bã ãngũ najó úpí ãmbógó ru rĩ sĩ;
Pọ̃nį̃ti̧yọ̃ Pĩlátõ 'dĩ sĩ úpí ru Yų̃di̧yã gá, Hẽródẽ Ãnį̃ti̧pã 'dĩ sĩ úpí ru Gãlị́lį̃ gá, ádrị́pį̃
Fị́lị́pọ̃ 'dĩ sĩ úpí ru Į̣tṵ́rį̃yã gá ãzíla Trãkọ̃nị́tọ̃ gá, Lũsánĩyã úpí ru Ãbĩlénẽ gá.
2 Ánãsĩ kí Kãyị́fã be ãtalo ãmbógó ãndânĩ sáwã 'dã sĩ rĩ kî, į̃tṵ́ 'dã sĩ ị́jọ́ Ãdróŋá drį̃
acá Yõhánã Zãkãríyã ngọ́pi̧ rṵ́ kõtórõ agá ásé agâlé.
3 Yõhánã acį̃ ãngũ į̃yị́ti̧ Yõrĩdánĩ drį̃ agâ sĩ pírí, ị́jọ́ Ãdróŋá drį̃ 'dĩ ũlũ trũ 'bá 'banî
sĩ ási̧ ujajó bãbų̃ti̧zį̃ bĩjó sĩ ị́jọ́ ũnzí ĩ'badrį̃ kí a'bejó.
4 Sĩlé bṵ́kų̃ nábį̃ Ĩsáyã drį̃ agá rĩ áni:
“Ṵ́'dṵ́kọ́ 'bá ãzí uzálépi ãngũ kõtórõ rú rĩ agá rĩ jọ,
‘Ĩmi itú gę̃rį̃ Úpí ní,
ĩmi idé ĩ'di kpi̧mgbi̧lị́ki̧ ĩ'diní sĩ acį̃jó.
5 Ĩkų̃ á'bṵ 'a kî mĩlĩ-mĩlĩ,

'bé kí túpũ kí abe íré kí trũtrũ,
gẽ̃rị̃ gõ̃gõ̃lị̃cã rĩ kí ítú kí kpị,
ãngũ gũlúgũlú rĩ kí ú'bã kî trũtrũ ũré ru!
6 'Bá pírí kí sĩ patáŋá angálépi Ãdróŋá drị̃ rĩ ndre!' " †
7 Jọ 'bá ũ'bí amṵ́lépi bãbṵ̃tị̃zị̃ bĩlépi ĩ'di rṵ́ 'dõlé rĩ 'baní, "Ĩmi ị̃nị̃ gala'bá ru 'dĩ! Ã'di lũ ĩminí apájó ũmbã Ãdróŋá ãni amṵ́lépi rĩ sĩ nĩ yã?
8 Ĩka ífí ru ajílépi ásị́ ujaŋá ũnzĩ a'bejó rá rĩ be rĩ kî. Lẽ ĩ̃jọ 'Ãma anzị́ŋá Ịbụrahị̃mṵ̃ ãni Ãdróŋá icó dó sĩ ãmaní drị̃-árṵ́ma fẽlé ku,' íni la ĩmi ásị́ gá ku. Ájọ ĩminí Ãdróŋá icó írãmvá 'dĩ kí ujalé Ịbụrahị̃mṵ̃ ní anzị́ŋá ru rá.
9 Nekeŋâ ĩ'di bábá ife 'bã ĩ̃ndṵ́ gá, ãzíla ife pírí ífí mgbã rĩ kalépi ku rĩ kí ála mụ kí galé vṵ̃rṵ́ ãzíla ála kí u'bé ãcí gá."
10 Ũ'bí ru tralépi 'dã zị kí ĩ'di, "Lẽ ãma idé tátí dó ã'du?"
11 Yõhánã umvi kí, "'Bá ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá adrulépi bõngô trũ ĩ̃rị̃ rĩ 'bã fẽ ãlu rĩ 'bá bõngô kóru rĩ nî ãzíla 'bá ãkónã trũ rĩ 'bã idé vâ cécé 'dĩ 'bã áni."
12 'Bá mṵ̃sọ́rọ̃ tralépi rĩ amṵ́ kí vâ bãbṵ̃tị̃zị̃ bĩlé wó zị kí ĩ'di, "Ímbápị, ãma rú rĩ lẽ ãma idé ã'du?"
13 Umvi kí, "Lẽ ĩtra mṵ̃sọ́rọ̃ 'ba alị tá gãmétẽ 'bã lũlé ĩminî rĩ rá ku."
14 Ãsĩkárĩ ãzí zị kí vâ ĩ'di, "Wó ãma rú rĩ? Ãma ã'du idé?" Jọ ĩ'baní, "Lẽ ĩra 'bá ãzí 'bã sĩlíngĩ ũkpó sĩ ku jõku ĩmbe 'bá ãzí 'bã mẹ́lẹ̃ ĩnzõ sĩ ku. Lẽ ũyá ĩmidrị̃ 'bã ca ĩminí rá."
15 'Bá ri kí ásị́ 'bãlé Kúrísĩtõ ũtẽjó, ri kí ị́jọ́ ũrãlé kí ásị́ gá nĩ̃jó la Yõhánã icó adrulé Kúrísĩtõ 'i yã áni.
16 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Yõhánã jọ ĩ'baní pírí, "Ma bãbṵ̃tị̃zị̃ fẽ ĩminí ĩ̃yị́ sĩ, wó 'bá ãzí áma ndẽlépi ũkpõ sĩ rá rĩ la amṵ́ 'dĩ, ãzíla má icó átã adrulé ĩ'di 'bã ãtí'bó vúlé gá ãsĩ̃jó la rú ku. Ĩ'di bãbṵ̃tị̃zị̃ fẽ ĩminí Úríndí Ãlá rĩ sĩ vâ ãcí sĩ.
17 Ĩ'di bábá 'bá múké rĩ kí drĩdríŋĩ̃ cojó 'bá ũnzí rĩ abe cécé 'bá ãná * ṵ́yṵ́rṵ́'bị kí drĩdríŋĩ̃ colépi ãná mgbã rĩ be rĩ áni. Ĩ'di 'bá múké rĩ kí 'bã ãngũ múké rĩ agá cécé 'bá 'bã ãná mgbã rĩ 'bãlé ĩrá agá rĩ áni. Wó ĩ'di 'bá ũnzí rĩ kí ivé ãcí sĩ cécé 'báni ãná ṵ́yṵ́rṵ́'bị ivélé ãcí 'bá ãzí 'bã icólé anṵ́lé ku rĩ sĩ."
18 Yõhánã ũlũ ị́jọ́ mgbã Ãdróŋá drị̃ gẽ̃rị̃ ndú-ndú sĩ 'bá 'baní jọ vâ ĩ'baní lẽ 'ba uja kí ru ásị́ ị́jọ́ 'dã ã'ĩ̃jó.
19 Wó 'dã 'bã ũngúkú gá Yõhánã a'dá ị́jọ́ úpí Hẽródẽ drị̃ gá mmgbọ rú ĩ'di 'bã ị́jọ́ ũnzí idéjó Ãdróŋâ mẹ́lẹ̃tị gá ĩ'di ádrị̃pị̃ 'bã ũkû Hẽrõdíyãsĩ 'dụjó ĩ'diní ũkú ru rĩ sĩ. A'dá vâ ị́jọ́ ũnzí ãzí Hẽródẽ 'bã idélé rĩ kí ĩndĩ.
20 Hẽródẽ idé vâ ị́jọ́ ũnzí ãzí ndẽlépi rá rĩ: fẽ ãzị́táŋá ãsĩkárĩ ĩ'didrị̃ 'baní Yõhánã sujó mãbṵ́sṵ̃ gá.

Yõhánã 'bã bãbṵ̃tị̃zị̃ fẽjó Yẹ́sṵ̃ nî rĩ
(Mãtáyõ 3:13-17; Mãrákõ 1:9-11)

21 Úsu drĩ Yõhánã 'i mãbṵ́sṵ̃ gá ku rú, fẽ bãbṵ̃tị̃zị̃ Yẹ́sṵ̃ ní sáwã ĩ'di 'bã bãbṵ̃tị̃zị̃ fẽjó 'bá ásị́ ujalépi rá rĩ 'banî rĩ sĩ. Yẹ́sṵ̃ 'bã Ãdróŋá zị agá 'bṵ̃ nzị̃ ru mmgbọ,
22 Úríndí Ãlá rĩ asị́ drị̃ la gá 'dõlé ụrụ'bá trũ cécé ãlĩ'bõ áni. Ṵ'dṵ́kọ́ angá 'bṵ̃ gâlé jọ, "Mi mâ Ngọ́pị mâ lẽlé ambamba rĩ 'i, ma ãyĩkõ sĩ ími ị́jọ́ sĩ."

Ãwí Yẹ́sṵ̃ drị̃ 'i
(Mãtáyõ 1:1-17)

23 Yẹ́sṵ̃ 'bã ílí ca sáwã ĩ'di ãzị́ ĩ'didrị̃ i'dójó rĩ sĩ kãlị́ na. Ála Yẹ́sṵ̃ umve Yṵ̃sṵ́fṵ̃ 'bã ngọ́pị 'i,

---

† **3:6** Ĩsáyã 40:3-5 * **3:17** Bṵ́kṵ̃ Ãdróŋá drị́ Gĩrị́kị̃ tị sĩ rĩ agá ála umve la *ngánũ.*

Yũsụ́fũ ĩ'di Hẹ́lĩ ngọ́pị 'i,
24 Hẹ́lĩ 'bã átẹ́pị Mãtátĩ 'i,
Mãtátĩ 'bã átẹ́pị Lẹ́vĩ 'i,
Lẹ́vĩ 'bã átẹ́pị Mẽlḭ́kĩ 'i,
Mẽlḭ́kĩ 'bã átẹ́pị Yãnáyĩ 'i,
Yãnáyĩ 'bã átẹ́pị Yũsụ́fũ 'i,
25 Yũsụ́fũ 'bã átẹ́pị Mãtãtíyãsĩ 'i,
Mãtãtíyãsĩ 'bã átẹ́pị Ámõsĩ 'i,
Ámõsĩ 'bã átẹ́pị Nãhụ́mĩ 'i,
Nãhụ́mĩ 'bã átẹ́pị Ĩsílĩ 'i,
Ĩsílĩ 'bã átẹ́pị Nãgáyĩ 'i,
26 Nãgáyĩ 'bã átẹ́pị Mátĩ 'i,
Mátĩ 'bã átẹ́pị Mãtãtíyãsĩ 'i,
Mãtãtíyãsĩ 'bã átẹ́pị Sẽmẽyḭ́nĩ 'i,
Sẽmẽyḭ́nĩ 'bã átẹ́pị Yõsékĩ 'i,
Yõsékĩ 'bã átẹ́pị Yódã 'i,
27 Yódã 'bã átẹ́pị Yõwãnánĩ 'i,
Yõwãnánĩ 'bã átẹ́pị Résã 'i,
Résã 'bã átẹ́pị Zẽrũ̃bãbẹ́lĩ 'i,
Zẽrũ̃bãbẹ́lĩ 'bã átẹ́pị Sĩyãlĩtḭyẹ́lĩ 'i,
Sĩyãlĩtḭyẹ́lĩ 'bã átẹ́pị Nẹ́rĩ 'i,
28 Nẹ́rĩ 'bã átẹ́pị Mẽlḭ́kĩ 'i,
Mẽlḭ́kĩ 'bã átẹ́pị Ádĩ 'i,
Ádĩ 'bã átẹ́pị Kõsámũ 'i,
Kõsámũ 'bã átẹ́pị Ĩlĩmádãmũ 'i,
Ĩlĩmádãmũ 'bã átẹ́pị Ḭrĩ 'i.
29 Ḭrĩ 'bã átẹ́pị Yósũwã 'i,
Yósũwã 'bã átẹ́pị Ĩlĩyãzárõ 'i,
Ĩlĩyãzárõ 'bã átẹ́pị Yõrímũ 'í,
Yõrímũ 'bã átẹ́pị Mãtátĩ 'i,
Mãtátĩ 'bã átẹ́pị Lẹ́vĩ 'i,
30 Lẹ́vĩ 'bã átẹ́pị Sĩmọ́nĩ 'i,
Sĩmọ́nĩ 'bã átẹ́pị Yụ́dã 'i,
Yụ́dã 'bã átẹ́pị Yũsụ́fũ 'i,
Yũsụ́fũ 'bã átẹ́pị Yõnámũ 'i,
Yõnámũ 'bã átẹ́pị Ĩlĩyãkímũ 'i,
31 Ĩlĩyãkímũ 'bã átẹ́pị Mẽléyã 'i,
Mẽléyã 'bã átẹ́pị Ménã 'i,
Ménã 'bã átẹ́pị Mãtátã 'i,
Mãtátã 'bã átẹ́pị Nãtánĩ 'i,
Nãtánĩ 'bã átẹ́pị Dãwụ́dĩ 'i.
32 Dãwụ́dĩ 'bã átẹ́pị Yésẽ 'i,
Yésẽ 'bã átẹ́pị Ụ̃bẹ́dĩ 'i,
Ụ̃bẹ́dĩ 'bã átẹ́pị Bõwázĩ 'i,
Bõwázĩ 'bã átẹ́pị Sãlĩmónĩ 'i,
Sãlĩmónĩ 'bã átẹ́pị Násõnĩ 'i,
33 Násõnĩ 'bã átẹ́pị Ãmĩnãdábũ 'i,

Ãmĩnãdábũ 'bã átẹ́pị Rámũ 'i, †
Rámũ 'bã átẹ́pị Hẽzĩrónĩ 'i,
Hẽzĩrónĩ 'bã átẹ́pị Pẽrẹ́zį̃ 'i,
Pẽrẹ́zį̃ 'bã átẹ́pị Yṵ́dã 'i,
34 Yṵ́dã 'bã átẹ́pị Yãkó'bõ 'i,
Yãkó'bõ 'bã átẹ́pị Ĩsákã 'i,
Ĩsákã 'bã átẹ́pị Ịbụrahḭmṵ̃ 'i,
Ịbụrahḭmṵ̃ 'bã átẹ́pị Térã 'i,
Térã 'bã átẹ́pị Nãhọ́rį̃ 'i,
35 Nãhọ́rį̃ 'bã átẹ́pị Sẽrṵ́gį̃ 'i,
Sẽrṵ́gį̃ 'bã átẹ́pị Rẹ́wṵ̃ 'i,
Rẹ́wṵ̃ 'bã átẹ́pị Pẽlégĩ 'i,
Pẽlégĩ 'bã átẹ́pị Ị̃bẹ́rį̃ 'i,
Ị̃bẹ́rį̃ 'bã átẹ́pị Sélã 'i,
36 Sélã 'bã átẹ́pị Kãyĩnánĩ 'i,
Kãyĩnánĩ 'bã átẹ́pị Ãrĩfãsádĩ 'i,
Ãrĩfãsádĩ 'bã átẹ́pị Sẹ́mį̃ 'i,
Sẹ́mį̃ 'bã átẹ́pị Núwã 'i,
Núwã 'bã átẹ́pị Lãmékĩ 'i,
Lãmékĩ 'bã átẹ́pị Mẽtũsélã 'i,
37 Mẽtũsélã 'bã átẹ́pị Ínõkã 'i,
Ínõkã 'bã átẹ́pị Yãrẹ́dį̃ 'i,
Yãrẹ́dį̃ 'bã átẹ́pị Mãhãlãlẹ́lį̃ 'i,
Mãhãlãlẹ́lį̃ 'bã átẹ́pị Kãyĩnánĩ 'i,
38 Kãyĩnánĩ 'bã átẹ́pị Ínõsĩ 'i,
Ínõsĩ 'bã átẹ́pị Sẹ́tį̃ 'i,
Sẹ́tį̃ 'bã átẹ́pị Ádãmũ 'i,
Ádãmũ 'bã átẹ́pị Ãdróŋá 'i.

4

Yẹ́sṵ̃ ṵ̃'bĩjó rĩ
(Mãtáyõ 4:1-11; Mãrákõ 1:12-13)

1 Yẹ́sṵ̃ la mụ ãgõlé į̃yị̃ Yõrĩdánĩ gâlé 'bo, ga Úríndí Ãlá rĩ sĩ tré, Úríndí agụ ĩ'di ãngũ
kõtórõ rú ásé agâlé,
2 mụjó ĩ'di ṵ̃'bĩjó Sĩtánĩ drḭ, ṵ̃'bį̃ ĩ'di ulélé ṵ́'dṵ́ kãlḭ sụ tí. Ṵ́'dṵ́ 'dã kí dó mụ ukólé
rá, na íná ku, ãbḭ́rḭ ndẽ dó ĩ'di rá.
3 Sĩtánĩ jọ ĩ'diní, “Ídrĩ adru Ãdróŋá Ngọ́pị 'i, íjọ írã 'dĩ ní, 'bã uja ru mũkátĩ rú.”
4 Yẹ́sṵ̃ umvi ĩ'diní, “Ị̃jọ́ sĩ ru bṵ́kṵ̃ Ãdróŋá drḭ agá 'bo, ‘'Bá icó lú adrulé ídri rú
ãkónã sĩ á'dṵ̃sĩ ku.’†”
5 Sĩtánĩ agụ ĩ'di ụrụgá pâlé į̃rḭ̃ rĩ sĩ i'da ĩ'diní sṵ́rṵ́ pírí ṵ̃nọ́kṵ́ drḭ̃ gá 'dâ 'dĩ kî gbõrú
jọ ĩ'diní,
6 “Ma mụ ũkpõ ãko 'dĩ 'badrḭ̃ kí fẽlé pírí míní dḭ̃zã ala gá rĩ kí abe, ã'dusĩku úfẽ kí
pírí mádrḭ 'bo, má icó kí fẽlé 'bá áma ásḭ 'bã lẽlé rĩ ní rá.
7 Ãko 'dĩ kí adru pírí mínî, ídrĩ dó áma į̃nzḭ̃ rá rĩ gá.”
8 Yẹ́sṵ̃ umvi, “Ị̃jọ́ sĩlé rĩ jọ, ‘Mí į̃nzḭ̃ Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ 'i ãzíla ínga ãzḭ ĩ'diní á'dṵ̃sĩ.’†”

† **3:33** Bṵ́kṵ̃ Ãdróŋá drḭ rĩ 'bã ãzí kí agá, úsĩ, *Ãmĩnãdábu 'bã átẹ́pị Ãdĩmínĩ 'i, Ãdĩmínĩ 'bã átẹ́pị Ãrínĩ 'i* ãzí rĩ co kí ĩsélé 'dĩ gá 'dâ ambamba. † **4:4** Ãzḭ́táŋá Amviŋá 8:3 † **4:8** Ãzḭ́táŋá Amviŋá 6:13

9 Sĩtánĩ agụ vâ ĩ'di Yẹ̃rụ́sãlẹ́mụ̃ gá, 'bã ĩ'di pá tulé ãbi jó Ãdróŋá drı̨̃ 'bã drı̨̃ wı̨́lı̨́wı̨́lı̨́
rĩ gá,* jọ ĩ'diní, "Ídrĩ adru Ãdróŋá Ngọ́pı̨ 'i, í'be mi vũrụ̃lé,
10 ã'dusĩku sĩ ru bụ́kụ̃ Ãdróŋá drı̨̃ agá rá,
" 'Ãdróŋá la mãlãyíkã ĩ'didrı̨̃ kí azı̨
ími tãmbajó,'
11 ãzíla
'kí ími rụ ụrụgá 'dãá drı̨ ĩ'badrı̨̃ kí sĩ,
ı̨́jọ́ 'dĩ sĩ mí icó dó ími pá sı̨̃lé írã gá ku.'†"
12 Yẹ́sụ̃ umvi jọ, "Ḭjọ́ sĩlé rĩ jọ, 'Mí ụ̃'bı̨̃ Úpí Ãdróŋá mídrı̨̃ ku.'†"
13 Sĩtánĩ la mụ úlétáŋá Yẹ́sụ̃ uléjó tí rĩ delé 'bo, a'be dó ĩ'di were rá.

Yẹ́sụ̃ i'dó ãzı̨̃ ĩ'didrı̨̃ gá rĩ Gãlı̨́lı̨̃ gá
(Mãtáyõ 4:12-17; Mãrákõ 1:14-15)

14 Yẹ́sụ̃ ãgõ dó Gãlı̨́lı̨̃ gá ũkpó Úríndí Ãlá rĩ drı̨̃ ĩ'di be cí, ı̨́jọ́ ĩ'didrı̨́ gá rĩ kụ dó tọ̃rọ́mẹ́
kí agá wọyı̨ pírí.
15 Ri dó 'bá kí imbálé ãngũ ĩ'badrı̨̃ Ãdróŋá ı̨̃nzı̨̃jó rĩ kí agá, ãzíla 'bá pírí ı̨cụ́ kí ĩ'di
ı̨cụ́-ı̨cụ̂.

Yẹ́sụ̃ gãjó úmgbé Nãzẹ̃rẹ́tı̨̃ gá rĩ
(Mãtáyõ 13:53-58; Mãrákõ 6:1-6)

16 'Dã 'bã ũngúkú gá Yẹ́sụ̃ mụ dó Nãzẹ̃rẹ́tı̨̃ gá ãngũ ĩ'di ándrá sĩ zojó rĩ gá. Sãbátũ†
sĩ mụ ãngũ Ãdróŋá ı̨̃nzı̨̃jó rĩ gá, tu pá ụrụgá ı̨́jọ́ sĩlé rĩ lãlé.
17 Úfẽ ĩ'diní ı̨́jọ́ nábı̨̃ Ĩsáyã 'bã sĩlé rĩ lãlé, áyụ bụ́kụ̃ tralé cí 'dã ı̨sụ́ ãngũ sĩjó la:
18 "Úríndí Úpí drı̨́ gá rĩ ĩ'di áma drı̨̃ gá,
ã'dusĩku ãpẽ ma
ı̨́jọ́ mgbã múké rĩ ũlũlé 'bá lẽmẽrí rĩ 'banî.
Ãpẽ áma tı̨ 'bá mãbụ́sụ̃ gá rĩ 'baní ı̨́jọ́ trũtáŋá drı̨́ rĩ ũlũjó,
'bá mı̨́fı̨́ kóru rĩ 'dĩ 'baní ãngũ ndrejó,
'bá ĩkpãlé ĩkpã 'dĩ kí ayụjó rá 'bá kí ĩkpãlépi rĩ kí drı̨́ gá,
19 ı̨́jọ́ ụ́'dụ́ Úpí 'bã lẽtáŋá drı̨́ rĩ lũjó ĩ'baní rĩ acá 'bo." †
20 Yẹ́sụ̃ tra bụ́kụ̃ fẽlé 'bá tã la mbalépi rĩ drı̨́, ri dó vũrụ́. 'Bá pírí ãngũ Ãdróŋá ı̨̃nzı̨̃jó
rĩ gá 'dãá rĩ sõ kí mı̨́fı̨́ ĩ'di drı̨̃ gá.
21 Jọ ĩ'banî, "Wókõ bụ́kụ̃ 'dĩ 'bã sĩlé mâ lãlé 'dĩ ãndrũ rĩ gá idé ru ãndá-ãndá ru ĩmi
drı̨̃lẹ́ gá 'dĩ."
22 'Bá pírí jọ kí ı̨́jọ́ ãlá ru ĩ'di drı̨̃ gá, ãzíla ri kí ụ̃sụ̃lé ụ̃sụ̃ ı̨́jọ́ ãfũlépi ĩ'di tı̨ gá ásı̨́ ı̨̃gbẹ́
sĩ rĩ sĩ, zı̨ kí, "'Dĩ ãmgbã rĩ gá Yụ̃sụ́fụ̃ ngọ́pı̨ 'i ku yã?"
23 Jọ ĩ'baní, "Ánı̨̃ cé ĩmi mání ı̨́jọ́ u'béŋá 'dĩ jọ, 'Ídrĩ adru újógó mgbã rĩ mí adrí ími
ãmgbã rĩ áyụ! Ĩmi vâ jọ la má idé ı̨́jọ́ Kãpẹ̃rẹ̃nãwụ́mı̨̃ gâlé rĩ kí ĩminí tọ̃rọ́mẹ́ 'dĩ gá
'dâ.'
24 Ájọ ĩminî ı̨́jọ́ mgbã, ícó nábı̨̃ rulé ĩ'badrı̨́ko gá ku.
25 Ĩmi are ma 'i! Ĩ'di ı̨́jọ́ ãndá la sáwã ándrá Ĩlíyã drı̨́ 'dã sĩ, ãwụzı̨ kí ãngũ Įsı̨rayı̨́lı̨̃
drı̨̃ gá wẽwẽ rú, uzogó 'dı̨ ándrá ãngũ drı̨̃ gá ku ílí na nụ́sụ̃, rílẽ 'de dó sĩ ũnzíríkãnã
rú.
26 Wó tí úpẽ Ĩlíyã tı̨ Įsı̨rayı̨́lı̨̃ gá 'dâ ãwụzı̨ ãzí rụ́ ku. 'Bãngá lú ãwụ́zı̨́ táwụ̃nı̨̃ ãzí
Zãrãfátĩ rĩ gá ãngũ Sı̨̃dọ́nı̨̃ gá.

---

* **4:9** Índre í'dá Mãtáyõ 4:5 gá rĩ 'i. † **4:11** Zãbụ́rı̨̃ 91:1, 12 † **4:12** Ãzı̨́táŋá Amviŋá 6:16 † **4:16** Ụ́dụ́ 'bá Yãhụ́dı̨̃ rú rĩ 'bã kí Ãdróŋá ı̨̃nzı̨̃jó rĩ ĩ'di ụ́'dụ́ ázíyá 'i kí umve la *Sãbátũ.* 'Dĩ vâ ụ́'dụ́ 'bá Yãhụ́dı̨̃ rú rĩ 'badrı̨́ sĩ avı̨́jó rĩ. † **4:19** Ĩsáyã 61:1-2

27 Sáwã nábḩ̃ Ĩlísã drḩ̃ gá 'bá ãrí 'bã nalé rá drḩ̃ cịlépi ándrá rĩ kí ũ'bí ru Ịsịrayḩ́lḩ̃
gá; kí agá 'dâ ãzí ãlu adrílépi rá la 'dáyụ, wó 'bãngá lú Nãmánĩ 'bá sṵ́rṵ́ ãmḩ́yọ́ŋá ru
Sḩ̃rḩ̃yã gá rĩ 'i.”
28 'Bá ãngũ Ãdróŋá ḩ̃nzḩ̃jó rĩ gá 'dãá rĩ kí pírí mụ ḩ́jọ́ 'dĩ kí arelé 'bo, ala dra kí ĩ'diní.
29 Angá kí ĩ'di ụrụ'bá gá rụ kí ĩ'di selé tọ̃rọ́mẹ́ agá 'dãá ãmvé, agụ kí ĩ'di 'bé ĩ'bã kí
tọ̃rọ́mẹ́ sḩ̃jó rĩ sḩ́ gá ụrụgâlé. Lẽ kí tí ĩ'di a'bélé sḩ́ la gâlé vṵ̃rṵ́ 'dõlé káyĩ.
30 Wó nze ru alḩ́lé 'bá kí agâ sĩ mụlé wókõ ĩ'didrḩ́ gá.

Yẹ́sṵ̃ dro úríndí ũnzí
(Mãrákõ 1:21-28)

31 Mụ dó Kãpẹ̃rẹ̃nãwṵ́mḩ̃ gá 'dĩ táwṵ̃nḩ̃ Gãlḩ́lḩ̃ gá la agá, ri dó 'bá kí imbálé Sãbátũ
sĩ.
32 Ímbátáŋá ĩ'didrḩ́ sĩ 'bá ri kí ṵ̃sṵ̃lé ṵ̃sṵ̃-ṵ̃sṵ̃, ã'dusĩku jọ ḩ́jọ́ Ãdróŋá drḩ́ ũkpõ sĩ.
33 Ãngũ Ãdróŋá ḩ̃nzḩ̃jó rĩ gá 'dãá 'bá ãzí ãlu úríndí ũnzí trũ la cí, ri uzálé rere.
34 Za, “Háyí! Yẹ́sṵ̃ 'bá Nãzẹ̃rẹ́tḩ̃ gá rĩ, ílẽ ãma rṵ́ ã'du? Mí amṵ́ dó ãma ḩ̃lḩ̃kḩ̃lé yã?
Ánḩ̃ rá mi 'bá ãlápítí Ãdróŋá drḩ́ 'i.”
35 Yẹ́sṵ̃ angá drḩ̃ la gá trụ jọ, “Mí ĩyãŋã tú! Mí ãfũ ĩ'di agá 'dâ ãmvé!” Úríndí ũnzí
'dụ ĩ'di 'belé vṵ̃rṵ́, ãfũ dó ala gâlé adrá ĩ'di ku.
36 'Bá pírí ri kí ṵ̃sṵ̃lé ṵ̃sṵ̃-ṵ̃sṵ̃ jọ kí, “Ḩ́jọ́ imbálé 'dĩ ã'du? 'Bá 'dĩ ũkpó trũ ãzíla
ãmbõgõ ĩ'didrḩ́ sĩ ĩ'di ãzḩ́táŋá 'bã, úríndí ũnzí kí tḩ́ la are ãfũjó ãmvé.”
37 Ḩ́jọ́ Yẹ́sṵ̃ drḩ́ gá rĩ kụ ãngũ 'dã gá 'dãá mmgbọ rú pírí.

Yẹ́sṵ̃ adrí 'bá ũ'bí
(Mãtáyõ 8:14-17; Mãrákõ 1:29-34)

38 Yẹ́sṵ̃ la mụ ãngũ Ãdróŋá ḩ̃nzḩ̃jó rĩ a'belé 'bo, mụ Sḩ̃mọ́nḩ̃ Pétẽrõ drḩ́ko gá ịsṵ́ Sḩ̃mọ́nḩ̃
'bã ĩdrâ la drḩ̃ cḩ́ agá ãyánĩ sĩ, ụrụ'bá la ko sĩ tḩ̃rḩ̃-tḩ̃rḩ̃, nze kí vú la Yẹ́sṵ̃ nî a'ḩ́ kí ĩ'di
ũkú 'dã adríjó.
39 Yẹ́sṵ̃ mụ pá tulé mgbọ́lọ́ ĩ'didrḩ́ andre gá, jọ ãyánĩ 'ba a'be ĩ'di rá. Ãyánĩ a'be
gbõgbõ ĩ'di rá, imbá ru ụrụgá i'dó íyóŋá iyólé ĩ'banî.
40 Ḩ́tṵ́ 'bã 'de agâlé ru 'dĩ, 'bá ĩ'bã wọ̃rḩ́ka 'bã kí adrujó ãyánĩ ũví ndú-ndú ri kí ájí
kí Yẹ́sṵ̃ rṵ́ 'dõlé, ṵ̃tḩ̃ drḩ́ kí ụrụ'bá gá, adrí kí pírí.
41 Úríndí ũnzí ãfũ 'bá ũ'bí kí agâlé ṵ̃lṵ́lṵ́ u'béŋâ trũ “Mi Ãdróŋá Ngọ́pḩ́ 'i!” Yẹ́sṵ̃ 'bã
úríndí ũnzí 'baní ãzḩ́táŋá 'bã jọ kí ḩ́jọ́ ku, are kí rá ã'dusĩku nḩ̃ kí ĩ'di Kúrísĩtõ 'i rĩ gá
rá.

Yẹ́sṵ̃ imbá 'bá kî
(Mãrákõ 1:35-39)

42 Ṵ'bṵ́tḩ́ ãzí rĩ sĩ Yẹ́sṵ̃ a'be táwṵ̃nḩ̃ 'dã 'i mụ ãngũ 'bá kóru la gá. 'Bá ru tralépi
wẽwẽ rú 'dĩ ri kí ĩ'di ndrṵ̃lé. Kí dó mụ ĩ'di ịsṵ́lé 'bo, a'ḩ́ kí ĩ'di kí a'bejó ku.
43 Wó umvi ĩ'baní, “Lẽ má ũlũ ḩ́jọ́ mgbã Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá‡ drḩ́ gá rĩ ãngũ ãzí ri kí agá
ĩndĩ, 'dĩ bãsĩ ḩ́jọ́ áma tḩ́ ãpẽjó rĩ 'i.”
44 Ri acḩ́lé ḩ́jọ́ ũlũlé ãngũ Ãdróŋá ḩ̃nzḩ̃jó rĩ kí agâ sĩ ãngũ Yṵ̃dḩ́yã drḩ́ agá pírí.

5

Yẹ́sṵ̃ ãpẽ 'bá ĩ'di 'bã imbálé drḩ̃drḩ̃ rĩ kî
(Mãtáyõ 4:18-22; Mãrákõ 1:16-20)

1 Ṵ'dṵ́ ãlu Yẹ́sṵ̃ 'bã pá tu agá mĩrĩ Gẹ̃nẹ̃sãrẹ́tḩ̃ tḩ́ gá, ũ'bí tra kí ru andre la gá ḩ́jọ́
Ãdróŋá drḩ́ arelé,

‡ **4:43** *Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá drḩ̃* ĩ'di ũkpõ Ãdróŋá drḩ́ ĩ'di 'bã sĩ 'bá pajó rĩ 'i.

2 ndre ĩyḭ 'bã gǫ́rõ̰tḭyõ̰ gá 'dãá í'bó kí ĩrḭ̃ 'bá ḭ̃'bḭ 'belépi rĩ 'bã kí a'belé 'dĩ sĩ kí ĩ'bã
ímbá kí ũjĩ agá rĩ.
3 Fi í'bó ãlu rĩ 'bã ãzí agá 'dĩ Sḭ̃mǫ́nḭ̃ drḭ́ rĩ 'i, jọ 'bã pẽ ĩ'di were agâlé ru angájó
gǫ́rõ̰tḭyõ̰ gá 'dãá. 'Dã 'bã ũngúkú gá ri í'bó agá 'dãá 'bá kí imbálé gǫ́rõ̰tḭyõ̰ tḭ gá 'dãá.
4 Ĩ'di mụ ḭjọ́ jọ̃ná delé 'bo, jọ Sḭ̃mǫ́nḭ̃ nî, "Ípẽ í'bó 'i ĩyḭ kḭ́rḭ́ rĩ gá, í'be ímbá ḭ̃'bḭ 'bejó
ala gá 'dãá."
5 Sḭ̃mǫ́nḭ̃ umvi, "Ãmbógó ãnga ãzḭ́ ḭ̃nḭ́-ãrã tí ãma a'bé ḭ̃'bḭ ãluṇá la ku, wó ãma dó
ímbá kí 'be rá la ḭjọ́ mî jọ̃lé 'dĩ sĩ."
6 'Bá 'dĩ kí dó mụ idélé la ĩ'di 'bã jọ̃lé rĩ áni 'bo, ḭ̃'bḭ 'de dó ĩ'baní wẽwẽ rú ímbá i'dó
kí dó asilé asî.
7 Umve kí dó 'bá kí andre gá 'dã kí kí ãzãkolé, amṵ́ kí rá í'bó ĩrḭ̃ 'dã ga kí tré i'dó
kí dó 'delé ĩyḭ ĩndṵ́.
8 Sḭ̃mǫ́nḭ̃ Pétẽrõ la mụ ndrelé la 'dĩ 'bã áni, 'be ru Yẹ́sṵ̃ pálé gá jọ ĩ'diní, "Mí ĩdã mi
áma andre gá 'dâ Úpí, ma 'bá ũnzí la!"
9 'Bá ĩ'di andre gá 'dâ ri kí ĩ'di trũ pírí aru kí aru-arû ḭ̃'bḭ ĩ'bã kí rụlé 'dã sĩ.
10 'Bá ãzí ngalépi ĩ'di abe Zĩbĩdáyõ̰ 'bã ngǫ́pḭka Yãkó'bõ kí Yõhánã be aru kí vâ ĩndĩ.
Yẹ́sṵ̃ jọ Sḭ̃mǫ́nḭ̃ ní, "Mí idé ṵ̃rḭ̃ sĩ ku, i'dójó ãndrũ kpere drḭ̃lẹ́ gâlé mi adru 'bá 'bá kí
atrálépi áma nḭ̃jó rĩ 'i."
11 Anzé kí dó í'bó kí ĩyḭ 'bã gǫ́rõ̰tḭyõ̰ gá 'dõlé, a'be kí ãko pírí kí cã bĩ kí Yẹ́sṵ̃ vú áyụ.

Yẹ́sṵ̃ adrí 'bá ãrí 'bã nalé rá rĩ
(Mãtáyõ 8:1-4; Mãrákõ 1:40-45)

12 Ṵ́'dṵ́ ãlu Yẹ́sṵ̃ ĩ'di táwṵ̃nḭ̃ ãzí agá, 'bá ãrí 'bã nalé rá la 'dãá cí. Ĩ'di mụ Yẹ́sṵ̃ ndrelé
'be ru vũ gá su drḭ̃ vṵ̃rṵ́ i'dó mãmálá 'bãlé, "Ãmbógó, ídrĩ lẽ la rá, mí icó áma adrílé
rá."
13 Yẹ́sṵ̃ su drḭ́ ĩ'di rṵ̃lé ãzíla aló dó sĩ ágǫ́bḭ̃ jọ ĩ'diní, "Álẽ rá. Mí adru ãlá ru." Cọtḭ
ãrí abe ĩ'di rá.
14 'Dãá Yẹ́sṵ̃ azḭ ĩ'diní ũkpó ru, "Lẽ ílũ ḭjọ́ 'dĩ 'bá ãzí ní ku, Wó ímụ ími ụrụ'bá i'dalé
átáló ídétáṇá idélépi rĩ 'banî, ãzíla ífẽ ãko ándrá fẽtáṇá ru Mṵ́sã 'bã azḭlé 'bá ãrí 'bã
nalé adrílépi rá rĩ 'baní sĩ ḭjọ́ vú nzejó rĩ ĩ'badrḭ́."
15 Wó ḭjọ́ Yẹ́sṵ̃ drḭ̃ gá rĩ kụ ḭ̃dḭ́-ḭ̃dḭ́ mmgbọ rú, 'bá ũ'bí amṵ́ kí ḭjọ́ arelé ĩ'di tḭ gá ãzíla
'bá kí agá 'dãá ãyánĩ rú rĩ adrí kí ãyánĩ kí rụlépi rĩ kí sĩ.
16 Ĩ'di vâ ru nze mụlé ãngũ 'bá kóru rĩ gá Ãdróṇá a'ḭlé cící.

Yẹ́sṵ̃ adrí 'bá acálépi rá la
(Mãtáyõ 9:1-8; Mãrákõ 2:1-12)

17 Ṵ́'dṵ́ ãlu Yẹ́sṵ̃ 'bã ḭjọ́ ũlũ agá 'dâ, 'bá Fãrĩsáyĩ rú la ãzíla imba'ba ãzḭ́táṇá Mṵ́sã
drḭ̃ kí imbálépi rĩ kí abe angálépi táwṵ̃nḭ̃ ãzí Gãlḭ́lḭ̃ gá rĩ kí agá, Yẹ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá ãzíla
táwṵ̃nḭ̃ Yṵ̃dḭ́yã gá rĩ kí ãzí agá 'dãá rĩ kí ĩndĩ. Ũkpõ Ãdróṇá drḭ́ gá rĩ Yẹ́sṵ̃ ní cí sĩ
ãyánĩ 'baní adríjó.
18 'Bá ãzí amṵ́ kí ágǫ́bḭ́ ãzí ãcá trũ la 'dụlé bḭ̃rḭ̃sḭ̃ sĩ ãzíla ṵ̃'bḭ̃ kí ĩ'di agụlé jó agâ sĩ
ĩ'di 'bãjó Yẹ́sṵ̃ drḭ̃lẹ́ gá.
19 Wó 'bá 'baní ru trajó tré rĩ sĩ, ịsṵ́ kí gḛ̃rḭ̃ sĩ fijó jó agâlé ku. Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, tụ kí ụrụgá
jó drḭ́ gá, unze kí tégũlã 'bã ãzí kí, ịsḭ́ kí ĩ'di vṵ̃rṵ́ Yẹ́sṵ̃ drḭ̃lẹ́ gá 'dõlé ala gâ sĩ ĩ'di 'bã
bḭ̃rḭ̃sḭ̃ trũ pírí.
20 Yẹ́sṵ̃ la mụ ĩ'bã ã̰ḭ̃táṇá íngõpí yã rĩ ndrelé 'bo, jọ, "Mâ wõ̰rḭ́, ḭjọ́ ũnzí mídrḭ́ kí
útrũ kí rá."
21 'Bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ kí imba'ba ãzḭ́táṇá Mṵ́sã drḭ́ kí imbálépi 'dĩ kí abe ũrã kí ḭjọ́ kí
agâlé cénĩ-cénĩ rú jọ kí, "Ágǫ́bḭ́ ru 'bãlépi Ãdróṇâ rú 'dĩ ã'di 'i? Ãdróṇâ 'i á'dṵ̃sĩ icó
ḭjọ́ ũnzí trũlé rá rĩ gá nĩ."

22 Wó Yẹ́sṵ̃ nḩ́ ḭjọ́ ĩ'bã kí ũrãlé kí ásḭ gâlé rĩ cé, zḭ kí, “Ĩmi ḭjọ́ 'dĩ kí ũrã ĩmi ásḭ gâlé íni ã'du ḭjọ́ sĩ?
23 Ḭjọ́ íngõ áŋmátrẽ rú la nĩ yã, jọjó la Ḭjọ́ ũnzí mídrḩ́ kí útrũ kí rá rĩ 'i, jõku jọjó la ‘Mí angá ṵrṵgá ãzíla ímṵ rĩ 'i yã?’
24 Wó ḭjọ́ 'dĩ dó fẽ ĩmi dó sĩ nḩ́ la Ngọ́tḭ́ 'Bádrḩ́ 'bã ũkpõ cí ṵ̃nọ́kṵ́ drḩ́ gá 'dâ sĩ ḭjọ́ ũnzí trũjó.” Yẹ́sṵ̃ jọ dó 'bá ãcá trũ rĩ ní, “Mí angá ṵrṵgá, í'dṵ mî bḭ́rḩ́sḩ́ ãzíla ímṵ lḭ́cọ́ gá.”
25 Cọtḭ ágọ́bḩ́ angá ṵrṵgá 'bá pírí kí mḭfḩ́ trũ, 'dṵ ĩ'di 'bã bḭ́rḩ́sḩ́ ĩ'di sĩ ru lajó rĩ, mṵ dó lḭ́cọ́ gá Ãdróŋâ ḭcṵ́ŋâ trũ.
26 'Bá pírí u'á kí ṵ̃sṵ̃táŋá sĩ. Ṵ̃rḩ́ fi kí ásḭ gá ũkpõ Ãdróŋá drḩ́ sĩ, ḭcṵ́ kí Ãdróŋá 'i, jọ kí, “Ãndre ãko ãzí ṵ̃sṵ̃táŋá ru la kí ãndrũ.”

Yẹ́sṵ̃ 'bã Lẹ́vḩ́ umvejó rĩ
(Mãtáyõ 9:9-13; Mãrákõ 2:13-17)

27 Ḭjọ́ 'dĩ 'bã vúlé gá, Yẹ́sṵ̃ a'be tọ̃rọ́mẹ́ 'dã 'i, ĩ'di 'bã mṵ agá, ndre 'bá mṵ̃sọ́rọ̃ tralépi la ãngũ 'bá kí sĩ mṵ̃sọ́rọ̃ 'bejó rĩ gá, rṵ́ la Lẹ́vḩ́ 'i. * Yẹ́sṵ̃ jọ ĩ'diní, “Mí ãbĩ áma vú.”
28 Lẹ́vḩ́ a'be ãko pírí kî, angá ṵrṵgá, bĩ dó Yẹ́sṵ̃ vú.
29 Lẹ́vḩ́ 'bã ṵ̃mṵ̃ ãmbógó la lḭ́cọ́ ĩ'didrḩ́ agá Yẹ́sṵ̃ nî, 'bá ãzí ĩndĩ rĩ kí 'bá mṵ̃sọ́rọ̃ tralépi rĩ kí 'bá ãzí 'dĩ abe.
30 Wó 'dã 'bã ũngúkú gá, 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ kí imba'ba ãzḭ́táŋá Mṵ́sã drḩ́ kí imbálépi rĩ abe unu kí 'bá Yẹ́sṵ̃ 'bã imbálé rĩ kí bḭ́lẹ́ gá zḭ kí, “Ĩmi íná na ãzíla ãko mvṵ 'bá mṵ̃sọ́rọ̃ tralépi 'dĩ abe vâ 'bá ũnzí 'dĩ abe la ã'du ḭjọ́ sĩ?”
31 Yẹ́sṵ̃ umvi kí, “'Bá ídri rĩ lẽ kí írúwá ku wó 'bá ãyánĩ rú rĩ kí mṵ írúwá gá nĩ.
32 Má amṵ́ ṵ̃nọ́kṵ́ gá 'dõlé 'bá múké rĩ 'baní lũlé la 'ba uja kí ásḭ íni ku. Má amṵ́ 'bá ũnzí rĩ kí umvelé ásḭ ujajó ḭjọ́ ũnzí ĩ'badrḩ́ kî sĩ.”

Ãko ú'dí rĩ usa kí ru ṵ̃kṵ rĩ be ku
(Mãtáyõ 9:14-17; Mãrákõ 2:18-22)

33 'Bá ãzí rĩ jọ kí Yẹ́sṵ̃ ní, “'Bá Yõhánã 'bã imbálé rĩ kí íná gã nalé úmgbé sĩ Ãdróŋá a'ḭjó, 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ 'bã kí imbálé rĩ kí vâ 'dĩ áni ĩndĩ. Wó 'bá mídrḩ́ mî imbálé 'dĩ gã kí 'bãngá íná sáwã were ãni ku la ã'du sĩ?”
34 Yẹ́sṵ̃ umvi ĩ'baní, “Ãmṵ́ ḭzḭ́gọ́ drḩ́ 'bã kí drĩ adru agá ĩ'di andre gá 'dĩ, ícó ãmṵ́ kí a'belé u'álé ãko ãzí naŋâ kóru ḭzḭ́gọ́ 'bã adru agá ĩ'ba abe cí rĩ gá rá yã? 'Dĩ áni la 'dáyṵ!
35 Wó ṵ́'dṵ́ ãzí la amṵ́ lé 'dĩ, ála mṵ ḭzḭ́gọ́ 'dṵlé ĩ'ba rṵ́ 'dâ rá. Ṵ́'dṵ́ 'dã kí dó ĩ'di 'bã wọ̃rḭ́ka 'bã kí íná gãjó najó rĩ 'i.”
36 Yẹ́sṵ̃ jọ vâ ĩ'baní ḭjọ́ ḭjọ́ u'bélé 'dĩ sĩ: “'Bá icó bõngó ú'dí rĩ ṵrṵ'bá gá úkõ la ãsĩlé sĩ ṵ̃kṵ rĩ ḭgbẹjó la ku. Drĩ kí idé la 'dĩ 'bã áni rá yã áni, kí bõngó ú'dí 'dã iza, bõngó tá vâ ĩ'bã kí ãsĩlé ú'dí 'dã ṵrṵ'bá gá rĩ icó kí ru ajílé bõngó ṵ̃kṵ rĩ be ku.
37 Ĩmi icó ímbátáŋá mádrḩ́ kí icílé lã'bĩ ĩmi ãni ídu rĩ abe ku. †
38 'Bá kí bãsĩ rá la wáyĩnĩ ṵ̃sṵ̃ ínírikó ú'dí rĩ kí agá.
39 'Bá lẽ kí vâ wáyĩnĩ ú'dí rĩ ku drĩ kí angá ṵ̃kṵ rĩ mvṵlé rĩ gá, ã'dusĩku ũrã kí wáyĩnĩ ṵ̃kṵ rĩ múké sĩ ndẽ ú'dí rĩ rá.”

6

Yẹ́sṵ̃ ĩ'di úpí Sãbátũ drḩ́ 'i
(Mãtáyõ 12:1-8; Mãrákõ 2:23-28)

---

* **5:27** *Lẹ́vḩ́* 'bã rṵ́ ãzí rĩ *Mãtáyõ 'i.* † **5:37** Tḭ 'bá Gḭ́rḭ́kḩ́ rú rĩ 'badrḩ́ sĩ, sĩ kí, *'Bá icó kí vâ wáyĩnĩ ú'dí rĩ ũsũlé ínírikó ṵ̃kṵ agá ku, drĩ kí ũsũ la rá yã áni, wáyĩnĩ 'dã la ínírikó ṵ̃kṵ icólépi ru 'a selépi ku 'dã asi rá. Wáyĩnĩ dó uja asulé vṵ̃rṵ́ ãzíla ínírikô dó ru iza rá.*

1 Yẹ́sų̃ kí 'bá ĩ'di imbálé rĩ abe alị agá ámvụ́ ãná * ãni la agâ sĩ Sãbátũ sĩ. 'Bá ĩ'di
'bã imbálé rĩ i'dó kí ãná drı̨̃kã ũndĩlé. Ani kí ãná 'dã kí kí drı̨́ gá, na kí kí rá.
2 'Bá Fãrĩsáyĩ rú la zị kí kî, "Ĩmi ı́jọ́ ãzı̨́táŋá 'bã ã'ı̨̃lé idé Sãbátũ sĩ ku rĩ idé Sãbátũ
sĩ ã'du ı́jọ́ sĩ?" †
3 Yẹ́sų̃ umvi ĩ'baní, "Ĩlã ı́jọ́ ándrá úpí Dãwụ́dı̨̃ 'bã idélé 'bá ĩ'didrı̨̃ abe sáwã ĩ'bã kí
adrujó ãbı̨́rı̨́ sĩ rĩ ku yã?
4 Fi jó Ãdróŋá drı̨̃ agâlé, a'dụ́ mũkátĩ fẽlé Ãdróŋá nî, na wókõ la fẽ vâ wókõ ãzí rĩ
ãgọbı̨ ĩ'didrı̨́ 'dĩ 'banî. Wó ãzı̨́táŋá Yãhụ́dı̨̃ drı̨̃ ã'ı̨̃ ãtalo ãzí ní ãko 'dã nalé ku pẽ lú
'bá ídétáŋá idélépi rĩ 'i á'dụ̃sĩ."
5 Yẹ́sų̃ jọ ĩ'baní, "Ngọ́tı̨ 'Bádrı̨̃ ĩ'di Úpí Sãbátũ drı̨́ gá rĩ 'i."

Yẹ́sų̃ 'bã ágọ́bı̨̃ drı̨̃ acálépi rá rĩ adríjó rĩ
(Mãtáyõ 12:9-14; Mãrákõ 3:1-6)

6 Sãbátũ ãzí rĩ sĩ Yẹ́sų̃ mụ filé ímbátáŋá imbálé ãngũ Ãdróŋá ı̨̃nzı̨̃jó rĩ gá. Ágọ́bı̨̃ ãzí
drı̨́ la ãndá rĩ 'bã sĩ acájó rá la 'dãá cí.
7 'Bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ kí imba'ba ãzı̨́táŋá Mụ́sã drı̨̃ kí imbálépi 'dĩ abe ri kí jõ kí Yẹ́sų̃
tị gá ı́jọ́ ịsụ́ sĩ ĩ'di drı̨̃ gá ı́jọ́ lịjó ĩ'di ĩ'bã ãzı̨́táŋá izajó rĩ sĩ íngoní ru yã rĩ ndrų̃lé. Į́jọ́
'dĩ sĩ, 'bã kí mı̨fı̨́ Yẹ́sų̃ rụ́ múké-múké ndrejó la ĩ'di nõ 'bá adrí Sãbátũ sĩ rá yã áni.
8 Wó Yẹ́sų̃ nı̨̃ ı́jọ́ ĩ'bã kí ũrãlé kí ásı̨́ gâlé rĩ kí cé, jọ ágọ́bı̨́ drı̨́ ãcá trũ rĩ ní "Mí amụ́
ãzíla ítu pá 'bá pírí kí drı̨̃lẹ́ gá 'dâ." Idé ĩ'di Yẹ́sų̃ 'bã jọlé ĩ'dinî rĩ áni.
9 'Dĩ 'bã ũngúkú gá Yẹ́sų̃ zị 'bá 'dĩ kî, "Ãzı̨́táŋá ãmadrı̨́ Yãhụ́dı̨̃ drı̨̃ ã'ı̨̃ 'bá 'baní ı́jọ́
íngõ idélé Sãbátũ sĩ? Į́jọ́ múké rĩ idéjó rĩ yã jõku ı́jọ́ ũnzí rĩ idéjó rĩ yã; 'bá ídri pajó
yã jõku 'bá 'dịjó?"
10 Undré ãngũ kí mı̨fı̨́ gâ sĩ pírí, jọ dó ágọ́bı̨̃ ní, "Mí ĩjũ ími drı̨́ 'dĩ 'i." Ágọ́bı̨̃ idé ı́jọ́
'dã cécé Yẹ́sų̃ 'bã jọlé rĩ áni, ãzíla drı̨̃ itú ru ãlápítí ru.
11 Į́jọ́ ru idélépi 'dĩ sĩ acá kí ũmbájírílí, i'dó kí ı́jọ́ jọlé kí drĩdríŋĩ gá kí ã'du idé Yẹ́sų̃
ụrụ'bá gá yã rĩ gá.

Yẹ́sų̃ 'bã 'bá imbálé mụdrı̨̃ drı̨̃ ı̨̃rı̨̃ kí ũpẽjó ų̃pı̨̃gọ́ŋá ru rĩ
(Mãtáyõ 10:1-4; Mãrákõ 3:13-19)

12 Ụ̃'dụ́ 'dã 'bã vúlé gá cọtị, Yẹ́sų̃ mụ tụlé 'bé ãzí sı̨́ gá Ãdróŋá zı̨lé zị Ãdróŋá ı̨́nı̨́-ãrã.
13 Ụ̃'bụ́tị la sĩ umve 'bá ĩ'diní imbálé rĩ kí amụ́lé ĩ'di rụ́ 'dõlé. Ũpẽ 'bá ĩ'diní imbálé
'dĩ kí agá 'bá mụdrı̨́ drı̨̃ ı̨̃rı̨̃ 'dĩ kí adrujó ĩ'di 'bã ų̃pı̨gọŋa ru.
14 'Bá 'dĩ kí rụ́: Sı̨̃mọ́nı̨̃ (Yẹ́sų̃ 'bã umvelé Pétẽrõ 'i rĩ) kí ádrı̨́pı̨̃ Ãndẽríyã be, Yãkó'bõ
kí ádrı̨́pı̨̃ Yõhánã be, Fı̨̃lı̨́pọ̃ 'i Bãrĩtõlõmáyõ 'i,
15 Mãtáyõ 'i, Tómãsĩ 'i, Yãkó'bõ Ãlĩfáyõ ngọ́pı̨ 'i, Sı̨̃mọ́nı̨̃ angálépi amụtı̨ 'bá ã'dı̨́
'dı̨lépi lẽjó adrujó 'bá Rụ́mı̨̃ rú rĩ kí pálé gá ku rĩ 'i,
16 Yụ́dãsı̨̃ ‡ Yãkó'bõ 'bã ngọ́pı̨ 'i ãzíla Yụ́dãsı̨̃ Į̃sı̨̃kãrı̨́yọ́tı̨̃ acálépi vúlé vúlé ru 'bá Yẹ́sų̃
'bã mẹ́lẹ́ mbelépi rĩ 'i.

Yẹ́sų̃ imbá 'bá kî adrí vâ kî
(Mãtáyõ 4:23-25)

17 Yẹ́sų̃ la mụ ası̨́lé 'bé sı̨ gâlé vų̃rụ́ 'dõlé ĩ'di 'bã 'bá ų̃pı̨gọ́ŋá ru rĩ abe 'bo, tu kí
pá 'bá ĩ'didrı̨̃ ĩ'di 'bã imbálé ũ'bí 'dĩ kí abe ãngũ ule la agá. 'Bá ũ'bíkãnã ru tralépi
angálépi Yų̃dı̨́yã agá vâ Yę̃rụ́sãlẹ́mų̃ gá ãzíla táwų̃nı̨̃ ı̨̃yı̨́tı̨ gá Tụ́rọ̃ gá ãzíla vâ Sı̨̃dọ́nı̨̃
gá.

---

* **6:1** Gı̨̃rı̨́kı̨̃ tị sĩ ãzíla Mũndú tị sĩ ála *ãná* 'dĩ umve ngánũ. † **6:2** 'Bá Yãhụ́dı̨̃ rú rĩ ã'ı̨ kí únga ãzı̨́ *Sãbátũ sĩ* ku.
‡ **6:16** *Yụ́dãsı̨̃ Yãkó'bõ* ngọ́pı̨ ála ĩ'di umve Mãtáyõ 10:3 agá *Tãdáyõ 'i.*

18 'Bá 'dĩ amụ́ kí Yẹ́sṹ rụ́ 'dõlé ị́jọ́ ĩ'di tị gá rĩ arelé, ãzíla amụ́ kí vâ ru fẽlé adrílé
ãyánĩ ĩ'bã rĩ kí agá. 'Bá vâ úríndí ũnzí 'bã sĩ ĩ'baní ũcõgõ fẽjó 'dĩ amụ́ kí ĩndĩ, adrí
kí vâ rá.
19 'Bá pírí ũ'bĩ́ kí Yẹ́sṹ ụrụ'bá alólé, ã'dusĩku ũkpõ Ãdróŋá drĩ́ ri ãzị́ ngalé ĩ'di rṹ sĩ
'bá kí adríjó pírí.

Sṹsụ́ wiŋá kí 'bá triŋá be
(Mãtáyõ 5:1-12)

20 Yẹ́sṹ ndre ãngũ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'ba rṹlé jọ,
"Ĩmi drĩ́lẹ́ba ru ĩmi 'bá lẽmẽrí 'dĩ,
ã'dusĩku Sụ́rụ́ Ãdróŋá drị́ 'bṹ gá rĩ ĩmi ãni!
21 Ĩmi Drĩ́lẹ́ba rú ĩmi 'bá ãbị́rị́ 'bã fụlé ú'dî'da 'dĩ 'banî,
ã'dusĩku ĩmi mụ agalé rá!
Ĩmi drĩ́lẹ́ba rú ĩmi 'bá áwáŋá awálépi ú'dî'da 'dĩ,
ã'dusĩku ĩmi drụ́zị́ vúlé vúlé ru gụgṹ!
22 Ĩmi Drĩ́lẹ́ba rú 'bá drĩ kí ĩmi ngṹ ũnzí,
drĩ kí ĩmi gã úmgbé, drĩ kí ĩmi u'dá,
drĩ kí ĩmi gã jọjó la ĩmi 'bá ũnzí la Ngọ́tị́ 'Bádrĩ́ 'bã ị́jọ́ sĩ!
23 "Ĩmi u'á ãyĩkõ sĩ sáwã ị́jọ́ 'dĩ 'bã kí ru idéjó rĩ sĩ, ã'dusĩku ĩ'bã áyị́pịka fẽ kí ándrá
vâ ũcõgõ nãbịya 'baní 'dĩ 'bã áni. Ĩmi umvú ãyĩkõ sĩ ã'dusĩku Ãdróŋá mba ĩminí ũyá
ãzí tã ãmbógó la 'bṹ gâlé 'dã.
24 "Ĩmi drĩ́lẹ́ ũnzí ĩmi 'bá ãko trũ wẽwẽ rú 'dĩ;
ãyĩkõ ĩmidrĩ́ ĩmi ịsụ́lé 'dĩ ãsĩ́ 'bãngá ãndrũ 'bo.
25 Ĩmi drĩ́lẹ́ ũnzí ĩmi 'bá ãko nalépi 'a gá tré ãndrũ 'dĩ;
ãbị́rị́ la drụ́zị́ 'de ĩmi drị́ko gá nĩ.
Ĩmi drĩ́lẹ́ ũnzí ĩmi 'bá sị́ imve iyálépi gụjó ãndrũ 'dĩ;
ĩmi vúlé vúlé ru drụ́zị́ mị́ndrẹ mvụ áyụ.
26 Ĩmi drĩ́lẹ́ ũnzí ími 'bá 'bá pírí 'bã kí ịpị́lé ịpị́-ịpĩ́ 'dĩ;
ĩ'bã áyị́pịka ịpị́ kí ándrá vâ nãbịya ĩnzõ rú rĩ kí cécé 'dĩ 'bã áni."

'Bá Yẹ́sṹ drĩ́ 'bã lẽ kí ĩ'bã mẹ́rọ́'bá kí lẽlẽ
(Mãtáyõ 5:38-48; 7:12a)

27 Yẹ́sṹ mụ ĩ'di 'bã ímbátáŋâ trũ drĩ́ gá jọ, "Wó álũ ĩminí ĩmi 'bá áma arelépi 'dĩ:
ĩlẽ mẹ́rọ́'bá ĩmidrĩ́ kí lẽlẽ, ĩmi idé ị́jọ́ múké 'bá ĩmi ngṹlépi ũnzí rĩ kí ụrụ'bá gá.
28 Ĩwi sṹsụ́ 'bá ĩmi alụ́lépi rĩ 'banî, ĩzị Ãdróŋá 'bá ĩmi idélépi ũnzí rĩ 'banî.
29 'Bá ãzí drĩ ími nábí úkõ ãlu rĩ gá rĩ sa, mí uja vâ úkõ ãzí rĩ salé ĩndĩ. 'Bá ãzí drĩ
mî kọ́tị́ pa, ífẽ 'bã 'dụ sátĩ ĩndĩ.
30 Ífẽ ãko 'bá pírí ãko a'ị́lépi mídrị́ rĩ nî, mí a'ị́ 'bá ãko a'ị́lépi mídrị́ rĩ drị́ ãrígó la
ku.
31 Mí idé ị́jọ́ 'bá kí ụrụ'bá gá cécé tá mî lẽlé 'ba idé kí míní rĩ 'bã áni.
32 "Ĩdrĩ 'bá ĩmi lẽlépi 'dĩ kí lẽ á'dụ̃sĩ, ãzãkoma la dó adru ĩminí íngoní? Átã 'bá
ũnzí rĩ lẽ kí vâ 'bá kí lẽlépi rĩ kí rá.
33 Ĩdrĩ mũkẽ 'dĩ áni rĩ idé 'bá mũkẽ idélépi ĩminí rĩ 'baní á'dụ̃sĩ, ãzãkoma la ĩminí
íngoní? Átã 'bá ũnzí rĩ kí vâ mũkẽ 'dĩ áni rĩ idé ĩndĩ.
34 Ĩdrĩ mõrị́ fẽ lú 'bá icólépi ũfẽlépi la rá rĩ ní á'dụ̃sĩ, ãzãkoma la ĩminí íngoní? Átã
'bá ũnzí rĩ kí vâ mõrị́ fẽ 'bá ũnzí rĩ 'baní kí vâ ásị́ 'bã ĩ'baní ãrígó tị la ũfẽjó vúlé.
35 "'Bo ĩlẽ mẹ́rọ́'bá ĩmidrĩ́ kí cí, ĩmi idé mũkẽ kí ụrụ'bá gá, ĩfẽ ĩ'baní mõrị́ ũfẽŋâ
kóru. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ũyá ĩmi ãni la ãmbógó ru ãzíla ĩmi dó adru Ãdróŋá Ãmbógó Ụrụgá
Ãndânĩ rĩ 'bã anzị, ã'dusĩku ĩ'di ásị́ ị̃gbẹ́ ru 'bá ãwã'dĩfô kóru ãzíla ũnzí 'dĩ 'banî.

36 Ĩmi ásį̣ 'bã adru į̃gbę̣ ru cécé ĩmĩ Átę̣́pį̣ Ãdróŋ́á ásį̣ 'bã adrujó į̃gbę̣ ru rĩ sĩ.”

Ĩlį̣ ị́jọ́ 'bá ãzí drį̃ gá ku
(Mãtáyõ 7:1-5)

37 “Ĩlį̣ ị́jọ́ 'bá ãzí drį̃ gá ku, Ãdróŋ́á la mụ ị́jọ́ lį̣lé ĩmi drį̃ gá ku. Ãzíla ĩlį̣ ị́jọ́ 'bá drį̃ gá ĩ'di ndẽjó la ku, Ãdróŋ́á la mụ ị́jọ́ lį̣lé ĩmi drį̃ gá ĩmi ndẽjó ku. Ĩmi a'be ị́jọ́ ũnzí 'bá 'bã ãni ála vâ sĩ ị́jọ́ ũnzí ĩmidrį̃ kí a'be rá.

38 Ĩfẽ ãko 'bá 'banî, 'bá kí vâ sĩ ĩminí ãko fẽ ĩndĩ. Ãdróŋ́á la ĩminí ãko fẽ ĩndrã kóru drĩ ndre la ĩmi 'bá 'baní fẽ la ĩndrã kóru ásį̣ pírí sĩ rĩ gá. Gẹ̃rį̃ ĩmĩ ãko fẽjó 'bá 'baní rĩ Ãdróŋ́á la vâ fẽ la ĩminí 'dã 'bã áni.”

39 Yẹ́sų̃ jọ ĩ'baní Į̣jọ́ u'bélé 'dĩ 'i, “'Bá mį̣fį̃ kóru rĩ icó vâ 'bá ãzí mį̣fį̃ kóru rĩ drį̃ 'delé ku; drĩ 'de la rá, kí į̃rį̃ trá a'dé 'bụ́ agá.

40 'Bá imbálé imbâ rĩ ndẽ ímbápį̣ ĩ'didrį̃ ku; wó 'bá imbálé imbâ rĩ drĩ ímbátáŋ́á ĩ'di imbájó rĩ de 'bo, ĩ'di adru cécé 'bá ĩ'di imbálépi rĩ áni.

41 “Mi ife fú mí ádrị́pį̣ mį̣fį̃ gá rĩ ndre rá, wó mí icó ásį̣ 'bãlé ũgórókó'bõ ími mgbã rĩ mį̣fį̃ gá rĩ drį̃ gá ku ã'du sĩ?

42 Mí icó jọlé la, ‘Má ádrị́pį̣, mí ají má ãpẽ ife fú ími mį̣fį̃ gá rĩ 'i,’ wó mi icó ũgórókó'bõ ími mgbã rĩ mį̣fį̃ gá rĩ ndrelé ku íngoní ru? Ĩmi 'bá ru 'bãlépi ĩnį̃ ị́jọ́ cé 'dĩ! Drį̃drį̃ la mí ãpẽ ũgórókó'bõ ími mgbã rĩ mį̣fį̃ gá rĩ ráká ị́jọ́ 'dĩ sĩ, mi dó sĩ ãngũ ndre ãlá ru ife fú mí ádrị́pį̣ mį̣fį̃ gá rĩ ãpẽjó ĩndõ.”

Ife ãka la be
(Mãtáyõ 7:16-20; 12:33-35)

43 “Ife múké rĩ ka ífí ũnzí la ku, jõku ife ũnzí rĩ ka ífí múké la ku.

44 Ála ife ãlu-ãlu nį̃ ífí ĩ'di 'bã kalé rĩ sĩ; ícó wọ̃mbẹ̃ ãtĩlé ĩlá ụrụ'bá gá jõku úlúgó ãka ãtĩlé ụ́cịkị́ ụrụ'bá gá ku.

45 'Bá múké rĩ la 'bé ị́jọ́ múké rĩ ají angájó ásį̣ ĩ'di ãni galépi tré ũnĩ sĩ rĩ agá; wó 'bá ũnzí rĩ la ị́jọ́ ũnzí rĩ ají angájó ásį̣ ĩ'di ãni galépi tré ũnzĩkãnã sĩ rĩ agá. Tị la ị́jọ́ galépi ásį̣ agâlé tré rĩ jọ áyụ.”

'Bá į̃rį̃ jó sį̣lépi rĩ kî
(Mãtáyõ 7:24-27)

46 “Ĩmi áma umve, Úpí Úpí, wó ĩmi idé ị́jọ́ mâ lũlé ĩminí rĩ kí ku ã'du sĩ?

47 'Bá amụ́lépi má rụ́ ãzíla ị́jọ́ mádrį̃ kí arelépi rĩ ãzíla tã la mbalépi rĩ, ma ĩminí lũ la ĩ'di cécé 'dĩ 'bã áni.

48 Ĩ'di 'bá ĩ'di 'bã jó sį̣lépi, 'bụ́ galépi mgbi į̃ndụ́ la ãtį̃lépi írã sĩ rĩ áni. Į̃yį̣ la adį̣ jó ụrụ'bá gâ sĩ icó ĩ'di ayalé ku, ã'dusĩku ĩ'di sį̣jó ũkpó ru múké-múké rĩ sĩ.

49 Wó 'bá ị́jọ́ mádrį̃ arelépi la rá tã la mbalépi ku rĩ ĩ'di 'bá jó sį̣lépi į̃ndụ́ la ãrį̃lépi vũ̃rụ́ lé írã sĩ ku rĩ áni; į̃yį̣ drĩ dị ụrụ'bá la gâ sĩ ĩ'di gbõgbõ a'dé rá a'déŋ́á la 'bã rõyõ ĩ'di 'bã sĩ andijó 'dã 'i ũnzí.”

7

Yẹ́sų̃ 'bã ãtí'bó ãsĩkárĩ 'bã ãmbógó drį̃ adríjó rĩ
(Mãtáyõ 8:5-13)

1 Yẹ́sų̃ la mụ ị́jọ́ 'dĩ kí delé jọlé pírí 'bá 'baní 'bo, mụ dó Kãpẹ̃rẹ̃nãwụ́mį̃ gá.

2 Ãsĩkárĩ ãmbógó Rụ́mį̃ rú 'dãá la 'bã ãtí'bó ĩ'di 'bã lẽlé ambamba la cí, ĩ'di ãyánĩ rú ũnzí-ũnzí lẽ drãlé drã-drã.

3 Ãmbógó 'dĩ la mụ ị́jọ́ arelé Yẹ́sų̃ drį̃ gá 'bo, pẽ 'bá ĩyõ 'bá Yãhụ́dį̃ rú la kí tị ĩ'di a'į̣lé amụ́lé ĩ'di 'bã ãtí'bó 'dã adrílé.

4 'Bá 'dĩ amų̣ kí Yę̣sų̃ rų̣ 'dõlé. A'į̣ kí ĩ'di ásį̣ pírí sĩ, “Ágǫ̣bį̣ 'dĩ ãndá-ãndá ru lẽ mî
ãzãkoma rá.
5 Lẽ 'bá ãmadrį̣̃ kí rá ãzíla sị vâ ãmaní ãngũ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ rá.”
6 Yę̣sų̃ mụ 'bá ĩyõ Yãhų̣dĩ̃ drį̣ 'dĩ abe. Kí dó mụ acálé ãni rú lịcǫ̣ tị gá 'bo, ãsĩ̃kárĩ
ãmbógó pẽ ĩ'di 'bã wõ̃rį̣ka ãzí kí tị į̣jǫ̣ 'dĩ jọlé Yę̣sų̃ nî, “Ãmbógó, ífẽ míní ũcõgõ íni
ku. Icó míní afíjó mádrį̣ jó agá 'dõlé ku,
7 ã'dusĩ̃ku má adru 'bá múké la ku amų̣jó ími drĩ̃į̣lę̣ gá. Wó íjọ lú į̣jǫ̣ tị sĩ ãtí'bó
mádrį̣̃ dó sĩ adrí rá.
8 Wó ma mâ ngá 'bá ãzį̣táŋá pálé gá la, ãsĩ̃kárĩ áma pálé gá la kí vâ cí. Ádrĩ jọ la
'dĩ ní, ímụ ĩ'di mụ rá, ãzíla ãzí 'dã ní, mí amų̣, ĩ'di amų̣ rá. Ádrĩ jọ la ãtí'bó mádrį̣̃
ní, 'ba idé íni ĩ'di idé la rá.”
9 Yę̣sų̃ ũ̃sų̃-ũ̃sų̃, ĩ'di mụ į̣jǫ̣ ágǫ̣bį̣ 'dĩ 'bã jọlé rĩ arelé 'bo, uja tị 'bá ũ'bí ĩ'di vú ãbĩ̃lépi
'dĩ 'ba rų̣ 'dõlé jọ, “Ájọ ĩminí, má ịsų̣ drĩ ã'į̣táŋá ãmbógó 'dĩ 'bã áni la ku, Ịsịrayį̣l̃į̣
ãmgbã agá 'dâ vâ yu!”
10 'Dã 'bã ũngúkú 'bá tá tị ãpẽlé 'dã gõ kí dó vúlé ãmbógô drį̣ko gâlé, ịsų̣ kí dó
ãtí'bô múké.

Yę̣sų̃ inga ũkú ãwų̣zį̣ ru rĩ 'bã ngǫ̣pį̣ 'i

11 'Dã 'bã vúlé gá were rú, Yę̣sų̃ mụ tõ̃rǫ̣mę̣ umvelé Nãyį̣ñ̃į̣ 'i rĩ gá, 'bá ĩ'di 'bã imbálé
rĩ bĩ kí ĩ'di vú 'bá ru tralépi wẽwẽ rú rĩ abe ĩndĩ.
12 Yę̣sų̃ kí mụ acálé ãni rú tõ̃rǫ̣mę̣ 'dã 'bã kẽ̃jį̣tị gá 'bo, 'bá ãvũ trũ la kí ãfũ agá ãmvé
'dõlé. Ágǫ̣bį̣ drãlépi 'dã ĩ'di lú ngǫ̣tį̣ ágǫ̣bį̣ ũkú ãwų̣zį̣ ru 'dã ãni la rú nĩ, 'bá tõ̃rǫ̣mę̣
'dã agá 'dãá rĩ kí pírí atrá kí ru awálé ũkû andre gá.
13 Úpí Yę̣sų̃ la mụ ĩ'di ízákĩzã ndrelé 'bo, ásį̣ la gá ũcõgõ fi cí, jọ ĩ'diní, “Mí awá ku.”
14 Mụ sãndų̣kų̃ ãvũ 'dụjó rĩ alólé, gbõgbõ 'bá ãvũ 'dụlépi rĩ tu kí pá cí. Yę̣sų̃ jọ,
“Kãrį̣l̃ę̣ ájọ míní mí angá ụrụgá!”
15 Cọtị ágǫ̣bį̣ tá drãlépi rá 'dĩ angá rilé ĩ̃ndų̣ sĩ, ãzíla i'dó į̣jǫ̣ jọlé. Yę̣sų̃ fẽ dó ĩ'di
ãndrẽ drĩ̃į̣lé.
16 'Bá tá wẽwẽ rú 'dĩ acá kí ũ̃rĩ̃ sĩ, ịcų̣ kí Ãdróŋâ rų̣ jọ kí, “Nábĩ̃ ãmbógó la angá
ãma drĩdríŋĩ̃ gá 'bo! Ãndre Ãdróŋá 'bã drį̣ 'bá kí upajó rĩ 'bo!”
17 Į̣jǫ̣ Yę̣sų̃ 'bã idélé ų̣'dų̣ 'dã sĩ rĩ kụ sų̣rų̣ Yũ̃dį̣yã drį̣ 'dã agá pírí, ãzíla fũ vâ kpere
sų̣rų̣ andre la gá 'dãá rĩ gá ĩndĩ.

Yę̣sų̃ kí Yõhánã Bãbũ̃tį̣zĩ̃ fẽlépi rĩ be
(Mãtáyõ 11:2-19)

18 'Bá Yõhánã Bãbũ̃tį̣zĩ̃ fẽlépi rĩ 'bã imbálé rĩ nze kí ĩ'diní į̣jǫ̣ pírí Yę̣sų̃ 'bã idélé 'dĩ
kí vú. Umve 'bá ĩ̃rĩ̃ kí drĩdríŋĩ̃ gá.
19 Pẽ kí tị Úpí rũ̃lé ĩ'di zį̣jó, “Mi 'bá jọlé ĩ'di amų̣ rĩ 'i yã, jõku ãtẽ 'bá ãzí ndú la yã?”
20 'Bá tá ĩ̃rĩ̃ tị ãpẽlé 'dĩ kí mụ acálé Yę̣sų̃ rũ̃lé 'bo, jọ kí ĩ'diní, “Yõhánã Bãbũ̃tį̣zĩ̃ fẽlépi
rĩ ãpẽ ãma tị mí rų̣ 'dõlé ími zį̣jó, ‘Mi 'bá jọlé ĩ'di amų̣ rĩ 'i yã, jõku ãtẽ 'bá ãzí ndú la
yã?’ ”
21 Sáwã 'dã agá 'dãá, Yę̣sų̃ adrí 'bá wẽwẽ rú ãyánĩ ũví ndú-ndú trũ 'dĩ kí, adro
úríndí ũnzí kí, ãzíla nzĩ̃į̣ vâ 'bá jõ ãngũ ndrelépi ku 'dĩ kí mį̣fį̣.
22 Umvi dó 'bá Yõhánã 'bã imbálé 'dĩ kí jọ, “Ĩ̃gõ vúlé Yõhánã rũ̃lé ãzíla ĩlũ ĩ'diní į̣jǫ̣
ĩminí arelé ãzíla ĩminí ndrelé 'bo 'dĩ kî: 'bá mį̣fį̣ kóru rĩ kí ãngũ ndre rá, 'bá ãcá trũ
rĩ kí acį̣ rá, 'bá ãrí 'bã nalé rá rĩ adrí kí rá, 'bá bį̣lę̣ kóru rĩ kí į̣jǫ̣ are rá, 'bá drãlépi rá
rĩ angá kí ídri rú rá, ãzíla ála į̣jǫ̣ mgbã rĩ ũlũ 'bá lẽmẽrí rĩ 'banî.
23 Drĩ̃į̣lę̣ba 'bá ãbãlépi áma į̣jǫ̣ sĩ ku rĩ nî!”

24 'Bá Yõhánã 'bã tị ãpẽlé 'dĩ kí mụ mụlé 'bo, Yẹ́sũ̃ i'dó ịjọ́ jọlé ũ'bí 'baní Yõhánã drı̨̃
gá: “Ĩfũ ándrá mụlé Yõhánã rụ́ ãngũ kõtórõ rú rĩ gâlé ã'du gá? 'Bá ịjọ́ ĩ'didrı̨̃ kí ru
ujajó ujâ cécé ũzú ãlụ́kụ́kũ̃ 'bã ayalé rĩ áni rĩ ndrelé yã?
25 Wó Drĩ adru 'dĩ 'bã áni ku, ĩfũ ándrá ãmvêlé ã'du ndrelé yã? 'Bá bõngó
ũniyambamba ãjẽ̃ rú rĩ sũ̃lépi rĩ ndrelé yã? Yụ, 'bá bõngó ãjẽ̃ rú rĩ kí sũ̃lépi ãzíla
u'álépi ídri áŋmátrẽ agá rĩ kí ála kí ịsụ́ ãngũ ũpi 'bã kí sĩ u'ájó rĩ agá.
26 Wó ĩfũ ándrá ãmvêlé mụlé ã'du ndrelé yã? Nábı̨̃ ndrelé yã? Ãndá, ájọ ĩminí, ndẽ
nábı̨̃ rá.
27 'Dĩ 'bá ịjọ́ sĩjó drı̨̃ la gá bụ́kũ̃ Ãdróŋá drı̨̃ agá jọlépi la:
“ ‘Índre drĩ! Ma mụ mâ 'bá ịjọ́ ujílépi la tị pẽlé ími drı̨̃lẹ́ gâlé 'dĩ,
ĩ'di mụ gẽ̃rı̨̃ idélé míní ími drı̨̃lẹ́ gâlé.’ †
28 Álũ ĩminí, 'bá ũkú 'bã tịlé 'dĩ kí drĩdríŋĩ̃ gá, 'bá ãzí Yõhánã ndẽlépi rá la 'dáyụ. Wó
'bá ĩmbíráŋá ru Sụ́rụ́ Ãdróŋá drı̨̃ agá rĩ ndẽ ĩ'di rá.”
29 Kí mụ ịjọ́ 'dĩ arelé 'bo, 'bá pírí kí 'bá mũ̃sọ́rõ̃ tralépi rĩ kí abe ã'ı̨̃ kí gẽ̃rı̨̃ Ãdróŋá drı̨̃
kpı̨̃ rĩ gá rá, ã'dusĩku Yõhánã fẽ ándrá ĩ'baní bãbũ̃tı̨̃zı̨̃ nĩ.
30 Wó 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ kí 'bá ãzı̨̃táŋá imbálépi 'dĩ abe gã kí ịjọ́ Ãdróŋá 'bã itúlé ĩ'banî
rĩ úmgbé, ã'dusĩku ã'ı̨̃ kí Yõhánã ní ĩ'baní bãbũ̃tı̨̃zı̨̃ fẽlé ku.
31 Yẹ́sũ̃ zı̨̃, “Ma 'bá áyi 'dĩ agá rĩ kí ũ̃'bı̨̃ ã'du sĩ ãzíla kí indré ã'du áni?
32 Kí cécé anzı̨̃ rilépi ãngũ ĩ'ba ãni avájó rĩ kí agá ãzíla ĩ'bã ãzí kí umvelépi,
“ ‘Ãngo ĩminí úngó ũkú ĩgbãŋá drı̨̃ kí,
wó ĩtu úngôlé kí ku!
Ãngo vâ ĩminí úngó ũcõgõ ãrĩ kî,
wó ĩmi adru vâ ũcõgõ sĩ ku,’ rĩ kí áni.
33 Yõhánã Bãbũ̃tı̨̃zı̨̃ fẽlépi rĩ amụ́ mvụ wáyĩnĩ ku, na vâ íná ku wó ĩjọ, ‘Ĩ'di úríndí ũnzí
trũ!’
34 Wó Ngọ́tı̨̃ 'Bádrı̨̃ amụ́, na ãkónã rá, mvụ vâ wáyĩnĩ rá, wó ĩjọ, ‘Ĩndre ĩ'di! Ĩ'di 'bá
ãngũ nalépi rõ̃mmgbọ́ ru la ãzíla ĩmẽrãlépi íwá sĩ la, ĩ'di wõ̃rı̨̃ 'bá mũ̃sọ́rõ̃ tralépi rĩ
'bã ãni 'bá drolẹ́ ãmvé rĩ abe la!’
35 Wó ũndũwã Ãdróŋá drı̨̃ la i'dá pịrı̨̃ rá la 'bá ã'ı̨̃lépi la rá rĩ 'ba rụ̃ sĩ.”

Yẹ́sũ̃ 'bã adrujó Sı̨̃mọ́nı̨̃ Fãrĩsáyĩ rú rĩ drı̨̃ jó agá rĩ

36 'Bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ kí drĩdríŋĩ̃ gá Sı̨̃mọ́nı̨̃ umve Yẹ́sũ̃ 'i íná nalé ĩ'di be ĩ'didrı̨̃kogâlé,
Yẹ́sũ̃ ã'ı̨̃ ĩ'di 'bã umveŋá 'dã rá, ri dó vũ̃rụ́ ĩ'didrı̨̃ jó agá 'dãá sĩ íná najó.
37 Ũkú ãzí ãwụ́ la táwũ̃nı̨̃ 'dã agá 'dãá cí. Ĩ'di mụ arelé la Yẹ́sũ̃ la íná na Sı̨̃mọ́nı̨̃
Fãrĩsáyĩ rú rĩ drı̨̃ jó agá, a'dụ́ cụ́pã ãdu ngũ̃lépi vĩrĩ ãjẽ̃ nalépi ãmbógó la trũ afíjó jó
agá 'dõlé.
38 Ãvũ̃ vũ̃rụ́ Yẹ́sũ̃ 'bã pá kí andre gá. Áwáŋâ trũ ũ̃sũ̃ mı̨̃ndrẹ Yẹ́sũ̃ 'bã pá gá. Li
mı̨̃ndrẹ 'dã kí drı̨̃'bı̨̃ ĩ'di drı̨̃kã gá rĩ sĩ, ndru pá la ãzíla ũ̃sũ̃ ãdu ngũ̃lépi ãjı̨̃ trũ vĩrĩ 'dã
pá la gá.
39 Ágọ́bı̨̃ tá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ la mụ ịjọ́ ru idélépi 'dĩ kí ndrelé ãzíla ũkú 'dĩ nı̨̃lé ĩ'di ã'di
'i yã rĩ gá 'bo, ũrã ịjọ́ ĩ'di ásı̨̃ gá cénĩ-cénĩ rú, “Ịjọ́ 'dĩ i'da Yẹ́sũ̃ adru nábı̨̃ ku. Ãdróŋá
drĩ ájẹ́ ãndá-ãndá ru tị la ãpẽ nĩ, ĩ'di tá nı̨̃ la ũkú 'î alólépi 'dĩ ĩ'di ũkú íngoní la yã rĩ
gá cé. Ĩ'di ũkú ịjọ́ ũnzí idélépi la.”
40 'Dã 'bã vúlé gá Yẹ́sũ̃ jọ ịjọ́ ãzíla umvi Sı̨̃mọ́nı̨̃ 'i ũrãtáŋá tá ĩ'di 'bã ũrãlé 'dã sĩ jọ,
“Sı̨̃mọ́nı̨̃, álẽ ịjọ́ ãzí jọlé mínî.” Sı̨̃mọ́nı̨̃ jọ ĩ'diní, 'dã múké, Ímbápı̨̃, íjọ ịjọ́ mî lẽlé jọlé
mánî rĩ 'i.
41 Yẹ́sũ̃ ũlũ ĩ'diní á'dígó 'dĩ 'i, “Ágọ́bı̨̃ ãzí ándrá ãlu fẽ ĩ'di séndẽ tãmbalé ãgọbı̨̃ ĩrı̨̃
'badrı̨̃; fẽ ãlu rĩ drı̨̃ séndẽ ífí-ífí túrú tõwú fẽ vâ ãzí rĩ drı̨̃ séndẽ ífí-ífí kãlı̨̃ tõwú.

† **7:27** Mãlákĩ 3:1

42 Wó 'bá į̃rį̃ 'dĩ kí drĩdríŋĩ gá 'bá ãzí ãlu ágǫ́bı̨ 'dĩ 'bã séndẽ ũfẽlépi rá la yụ, ı̨́jǫ́ 'dĩ
sĩ uja dó kí trũlé ásı̨ pírí sĩ rá mõrı̨ ĩ'bã kí 'dụlé 'dã kî sĩ. Míní ũrãjó la rĩ sĩ, 'bá į̃rį̃ 'dĩ
kí drĩdríŋĩ gá íngõ la ĩ'di lẽ ãndânĩ la nĩ?”
43 Sį̃mǫ́nį̃ umvi, “Ma ũrã ágǫ́bı̨ mõrı̨ ãmbógó ãndânĩ trũlé rá rĩ 'i.” Yẹ́sų̃ jọ ĩ'diní,
“Į́jǫ́ mî jọlé 'dĩ ĩ'di ãndá.”
44 Uja tı̨ ũkû rụ̃lé, jọ Sį̃mǫ́nį̃ ní, “Índre drĩ ũkú ãvų̃lépi vų̃rụ́ 'dĩ 'i mání afíjó mídrı̨́ko
gá 'dâ 'bo rĩ sĩ, ífẽ mání į̃yı̨ mání sĩ pụ́trụ́ áma pá gá 'dĩ kí ũjĩ jó ku, wó ũkú 'dĩ ũjĩ
áma pá kí mı̨́ndrẹ ĩ'di mı̨fį̃ gá rĩ sĩ ãzíla li vâ kí drį̃'bı̨ ĩ'di drį̃kã gá rĩ sĩ kí 'bãjó ã'í ru.
45 Mí a'ı̨ ma mídrı̨́ko gá 'dõlé zı̨lé amvuŋá sĩ ku wó i'dó tá áma pá ndrulé mâ tá
amụ́ agá kpere ú'dî'da. *
46 Ísũ ãdu áma drį̃kã gá ku wó ũkú 'dĩ ų̃sų̃ ãdu ĩ'di ãni ngų̃lépi ndrį̃-ndrį̃ rĩ áma pá
kí agá
47 Álũ míní íni, ũkú 'dĩ lẽ ma ambamba. 'Dĩ icé átrũ ĩ'di ı̨́jǫ́ ũnzí ĩ'di 'bã idélé wẽwẽ
rú rĩ kí agá rá.”
48 'Dã 'bã ũngúkú gá Yẹ́sų̃ jọ ĩ'diní “Útrũ mi ı̨́jǫ́ ũnzí mî rĩ kí agá rá.”
49 'Bá ãzí íná nalépi ĩ'di be 'dãá rĩ i'dó kí ı̨́jǫ́ jọlé kí drĩdríŋĩ gá cénĩ-cénĩ, “Ágǫ́bı̨ 'dĩ
ũrã ĩ'di ã'di 'i mụlépi ı̨́jǫ́ ũnzí ũtrũ trũ rĩ?”
50 Wó Yẹ́sų̃ jọ ũkû ní, “Ã̃ı̨́táŋá mídrı̨ pa mi 'bo; ímụ ásı̨ į̃gbę̃ sĩ.”

8

Ũkú ãzí mụlépi Yẹ́sų̃ trũ rĩ kî

1 Ụ'dụ́ ãzí sĩ Yẹ́sų̃ ri acı̨́lé tõrǫ́mẹ́ kí agâ sĩ ı̨́jǫ́ mgbã Sụ́rụ́ Ãdróŋá drı̨ rĩ ũlũ trũ.
Ímbá'bá mụdrı̨ drį̃ į̃rį̃ 'dĩ mụ kí ĩ'di trũ,
2 ũkú ãzí ándrá ĩ'di 'bã úríndí ũnzí adrójó ãzíla ĩ'di 'bã adrílé ãyánĩ sĩ 'dĩ mụ kí vâ
ĩ'di abe ĩndĩ; Mãríyámũ, (umvelé Mãgãdẽlénã rĩ), úríndí ũnzí ázı̨̂rį̃ adrojó ala gá rĩ.
3 Jũwánã ágô rụ́ la Cụ́zã ándrá 'bá ãzı̨ ngalépi Hẽródẽ drı̨́ko gá rĩ; ãzíla Sũzánã,
ũkú ãzí ũ'bí la abe ãko ĩ'badrı̨ kí fẽlépi Yẹ́sų̃ kí ãzã kojó ímbá'bá ĩ'didrı̨ abe rĩ.

Į́jǫ́ u'bélé 'bá ũri kpę̃lépi rĩ drı̨ rĩ
(Mãtáyõ 13:1-9; Mãrákõ 4:1-9)

4 'Bá ri kí amụ́lé Yẹ́sų̃ rụ́ 'dõlé angájó tõrǫ́mẹ́ kí agâlé, 'bá kí mụ calé ũ'bí ru 'bo,
Yẹ́sų̃ jọ ĩ'baní ı̨́jǫ́ u'béŋá 'dĩ 'i.
5 “Ụ'dụ́ ãzí sĩ ágǫ́bı̨ ãzí fũ mụlé ũri kpę̃lé, ĩ'di 'bã ũri kpę̃ agá ámvụ́ agá 'dâ, ãzí rĩ
'de kí gę̃rį̃ tı̨ gá, âtu kí pá sĩ, ãriŋa 'bų̃ gá rĩ ti kí kí rá.
6 Ãzí rĩ u'de kí ãngũ írãkí ru rĩ agá, kí mụ angálé 'bo, uja kí 'ilé rá ãngũ ãcí sĩ.
7 “Ũri ãzí rĩ u'de kí ãvúkí ų̃cı̨́kı̨ trũ rĩ agá, zo kí ãvúkí ų̃cı̨́kı̨ trũ rĩ abe ãlu inzí kí
ízókí la kí vu kí kí ra.
8 Ãzí rĩ u'de kí ų̃nǫ́kụ́ vũ ĩzá trũ rĩ agá, zo kí rá ka kí ífí túrú ãlu.” Yẹ́sų̃ de ı̨́jǫ́ jọ
agá, “'Bá bı̨́lẹ́ trũ ı̨́jǫ́ arelépi rĩ 'bã are ı̨́jǫ́ 'dĩ 'i.”

Į́jǫ́ u'bélé 'dĩ kí 'bã ífí
(Mãtáyõ 13:10-17; Mãrákõ 4:10-12)

9 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ zı̨ kí Yẹ́sų̃ ı̨́jǫ́ u'bélé 'dĩ 'bã ífí íngoní yã rĩ sĩ.
10 Umvi kí, “Úfẽ nı̨́táŋá ı̨́jǫ́ zı̨̃lé zı̨̃-zı̨̃ Sụ́rụ́ Ãdróŋá drı̨ 'bų̃ gá rĩ drı̨ ĩminî, wó 'bá ãzí
rĩ 'baní ĩ'di amụ́ ı̨́jǫ́ u'béŋá agâ sĩ,
“ ‘Mı̨fį̃ la kí adru mmgbọ ndre kí ãngũ ku,
kí are la rá vã kí ífí la ku.’ †

* **7:45** Ũkú 'dĩ amụ́ Yẹ́sų̃ pá ndrulé ícétáŋá ru sĩ ãwã'dĩfô fẽjó ĩ'di nî. † **8:10** Ĩsáyã 6:9

Yẹ́sũ icé ĩjọ́ u'béŋá 'bã ífí
(Mãtáyõ 13:18-23; Mãrákõ 4:13-20)

11 "Ị́jọ́ u'bélé rĩ 'bã ífí íni: ũri ĩ'di ị́jọ́ Ãdróŋá drị̃ 'i.
12 Ũri 'delépi gẹ̃rị̃ tị gá rĩ icé 'bá ị́jọ́ 'dĩ arelépi rá 'bo, Sĩtánĩ 'bã amụ́jó 'dụjó la kí ásị́ gá 'dâ rá, kí ụtrị́jó 'bã ã'ị̃ kí ku 'bã pa kí vâ sĩ ru ku rĩ.
13 Ũri 'delépi írãkí agá rĩ kí 'bá ị́jọ́ 'dĩ arelépi ã'ị̃lépi la ãyĩkõ sĩ wó fi kí ásị́ la agâlé álị́ ku rĩ kî; kí ã'ị̃ la sáwã wereŋá sĩ wó ị́jọ́ drĩ kí ụ̃'bị̃ 'bo kí a'dé rá.
14 Ũri 'delépi ụ̃cị́kị́ agá rĩ icé 'bá ị́jọ́ 'dĩ arelépi rá, 'bo ũrãtáŋá ãzíla málĩ ãyĩkõ ụ̃nọ́kụ́ 'dĩ agá rĩ la kí inzí, 'bo ũri kí agá rĩ la ãfũ mũnímũní ru.
15 Ũri 'delépi ụ̃nọ́kụ́ múké rĩ agá rĩ kí 'bá ị́jọ́ 'dĩ arelépi rá, tã la mbalépi ásị́ múké ãzíla mgbã rĩ agá kpere ĩ'di 'bã ífí ka agá rĩ 'i.

Tárã akulé ãkójó sĩ rĩ
(Mãrákõ 4:21-25)

16 "'Bá kí tárã tị 'bã adru tị akulé ãkójó sĩ jõku zị̃jó la mgbọ́lọ́ ị̃ndụ́ gá ku. Kí ĩ'di 'bã rá la ãngũ ĩ'diní sĩ ãngũ jijó rĩ agá, 'bá drĩ kí sĩ afí jó agá 'dõlé kî sĩ ãngũ ndre.
17 Ãko zị̃lé zị̃-zị̃ rĩ ála drụ́zị́ ĩ'di i'da tọndọlọ, jõku ãko a'bólé a'bô rĩ kí ála kí drị̃ gá ị́jọ́ nị̃ rá ãzíla ála ĩ'di 'bã ãngũ ule gá.
18 Ĩmi adru mịfị̃ trũ ị́jọ́ ĩmĩ arelé rĩ sĩ, ã'dusĩku 'bá adrulépi ãko trũ rĩ ní ála ãzíla ũ'bã drị̃ la gá, wó 'bá ãko kóru rĩ drị́ ĩ'di ũrãlé trũ adrujó ĩmbíráŋá rĩ ála 'dụ la ĩ'di drị́ 'dâ rá."

Yẹ́sũ ãndrẽ kí ádrị̃pịka abe
(Mãtáyõ 12:46-50; Mãrákõ 3:31-35)

19 Yẹ́sũ 'bã ãndrẽ kí ádrị́pịka abe amụ́ kí ĩ'di rụ́, wó icó kí ĩ'di ndrelé ku ã'dusĩku 'bá kí ũ'bí-ũ'bí.
20 'Bá ãzí jọ ĩ'diní, "Mî ãndrẽ kí mí ádrị́pịka abe utu kí pá ãmvé 'dõ, lẽ kí ími ndrelé."
21 Yẹ́sũ umvi, "Mâ ãndrẽ ãzíla má ádrị́pịka kí 'bá ị́jọ́ Ãdróŋá drị́ rĩ arelépi vâ ãzị́ la ngalépi rá rĩ kî."

Yẹ́sũ atrị ãlụ́kụ́kũ
(Mãtáyõ 8:23-27; Mãrákõ 4:35-41)

22 Ụ'dụ́ ãlu Yẹ́sũ jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní, "Ãza kí mĩrĩ 'bã 'á 'dã sĩ." Fi kí dó í'bó agá i'dó kí dó mụlé.
23 Ĩ'bã kí mụ agá ụ́'dụ́ 'be Yẹ́sũ rá. Gbõgbõ ãlụ́kũ ũkpó la i'dó lilé mĩrĩ agá 'dãá, ị̃yị́ i'dó ru gbãlé í'bó agá, i'dó dó sĩ 'delé ị̃yị́ ị̃ndụ́ ị́jọ́ acá dó ũnzí.
24 Ímbá'bá, mụ kí Yẹ́sũ ingalé jọ kí "Ãmbógó la! Ãmbógó la! Ãma úgólé ịmvụ́lé 'dõ fô!" Yẹ́sũ angá ụrụgá, angá ãlụ́kũ drị̃ gá ãzíla ị̃yị́ ungalépi tũlãtũlã rĩ drị̃ gá uri rá ãzíla ãngũ ịgbẹ dó ndrú.
25 Jọ dó 'bá ĩ'di bã imbálé rĩ 'baní, "Ã'ị̃táŋá ĩmidrị́ rĩ íngõlé yã?" Wó ri kí ụ̃sụ̃lé ụ̃sụ̃ ãzíla idé kí vâ ụ̃rị̃ sĩ ụzị kí ru kí drĩdríŋĩ gá, "'Bá 'dĩ ãmgbã rĩ gá ã'di 'i? Uzálépi ãlụ́kũ drị̃ gá ãzíla ị̃yị́ ungalépi tũlãtũlã 'dĩ 'bã kí tị la arejó rá rĩ?"

Yẹ́sũ adrí 'bá úríndí ũnzí trũ azalépi aza-azâ rĩ
(Mãtáyõ 8:28-34; Mãrákõ 5:1-20)

26 Yẹ́sũ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe za kí ãngũ Gẽrãsénĩ gá angájó Gãlị́lị̃ gá 'dĩ ru ndrelépi ãlu 'á 'dã sĩ rĩ be rĩ.
27 Yẹ́sũ la mụ asị́lé í'bó agá ị̃yị́tị gá 'dãá, ágọ́bị́ úríndí ũnzí trũ rĩ amụ́ drị̃ ụfụlé ĩ'di be angájó tọ̃rọ́mẹ́ 'dã agâlé. Ágọ́bị́ 'dã ri u'álé pílílí ru, jó kóru ụ́'dụ́ ãzo rú, wó rá la ị̃nádrị̃ 'bã ụ̃jị́gọ́ agâ sĩ.

28 Ĩ'di mṵ Yẹ́sṹ ndrelé 'bo, i'dó uzálé 'be ru Yẹ́sṹ pálé gá jọ, “Yẹ́sṹ Ãdróŋá ṵrṵgá
ãndânĩ rĩ 'bã Ngọ́pị, ílẽ má rṵ́ ã'du yã? Má a'ị́ mi áma idéjó ũnzí ku.”
29-31 Pâlé ũ'bí úríndí ũnzí ri ĩ'di ĩcãndĩlé ũkpó sĩ mãbṵ́sṹ rú táni ĩ'di pá umbéjó drị́
abe ímve sĩ tí, ĩ'di kí ayṵ rá, kí vâ ĩ'di dro ãngũ kõtórõ rú ásé agá 'dã gâlé. Yẹ́sṹ zị
ágọ́bị́ 'dĩ 'i, “Ími rṵ́ ã'di 'i?” Umvi ĩ'di, “Áma rṵ́ wẽwẽ rú 'i” ã'dusĩku úríndí ũnzí
wẽwẽ rú fi kí ĩ'di drị̃kã gá nĩ. Ágọ́bị́ jọ ị́jọ́ 'dĩ íni la ã'dusĩku Yẹ́sṹ lẽ úríndí ũnzí ĩ'di
drị̃kã gá rĩ 'bã fũ kí ándrá rá. Úríndí ũnzí 'dã a'ị́ kí Yẹ́sṹ siri-siri 'bã pẽ kí tị 'bṵ́ kị́rị́
'dã agâlé ku.
32 Úríndí ũnzí 'bã kí mãmálá Yẹ́sṹ 'bã a'be kí mṵlé filé ĩzõgó kí agá, ã'ị́ ĩ'baní rá.
33 Úríndí ũnzí ãfũ kí ágọ́bị́ agâlé, mṵ kí filé ĩzõgó kí agâlé, ĩzõgó ũ'bí 'dĩ kpẹ̃ kí rị́
cẹ̃lé 'bé 'bã ãngũ cḭ́kḭ́cḭ́kḭ́ 'dã gâ sĩ u'delé ịmvṵ́lé mĩrĩ agâlé.
34 Ãgọbị ĩzõgó kí ucélépi rĩ kí mṵ ị́jọ́ ru idélépi 'dã kí ndrelé 'bo, ce kí ru ṵ́ngṵ́ sĩ
mṵlé ị́jọ́ 'dĩ lũlé tọ̃rọ́mẹ́ gâlé ãzíla 'bá andre la gá 'dãá rĩ 'banî.
35 'Bá 'dã ãfũ kí amṵ́lé ị́jọ́ ru idélépi 'dã kí ndrelé, kí mṵ amṵ́lé Yẹ́sṹ rṵ́ 'dõlé 'bo,
ịsṵ́ kí ágọ́bị́ úríndí ũnzí 'bã kî sĩ ãfũjó ĩ'di rṵ́ rá rĩ ri Yẹ́sṹ 'bã pálé gá bõngó trũ ãzíla
úŋmĩ ị́jọ́ ũrãlépi múké rĩ agá, wó idé kí pírí ṹrị́ sĩ.
36 'Bá ị́jọ́ ru idélépi 'dã ndrelépi cé rĩ nze kí ị́jọ́ ágọ́bị́ úríndí ũnzí trũ 'dĩ adrí íngoní
ru yã rĩ vú 'bá 'baní nĩ.
37 'Bá Gẽrãsénĩ gá 'dãá rĩ a'ị́ kí Yẹ́sṹ 'i ãngũ a'bejó rá ã'dusĩku ṹrị́ fi kí ásị́ gá
ambamba. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Yẹ́sṹ fi dó í'bó agá a'be dó sĩ ãngũ 'dã rá.
38 Ágọ́bị́ úríndí ũnzí 'bã kí a'belé rá 'dĩ a'ị́ Yẹ́sṹ 'i jọ, “Lẽ ámṵ mí be ĩndĩ.” Wó Yẹ́sṹ
pẽ ĩ'di tị jọ,
39 “Ígõ vúlé lḭ́cọ́ gâlé, ãzíla ínze 'bâ 'baní ị́jọ́ Ãdróŋâ 'bã idélé mínî 'dĩ vú.” Ágọ́bị́
mṵ dó rá ãzíla nze dó ị́jọ́ Yẹ́sṹ 'bã idélé ĩ'diní 'dĩ kí vú táwṹnṹ agá 'dãá pírí.

Yáyĩrõ ĩzẹ́pị kí ũkú Yẹ́sṹ 'bã bõngó tị alólépi rĩ be
(Mãtáyõ 9:18-26; Mãrákõ 5:21-43)

40 Yẹ́sṹ la mṵ gõlé ĩyị́ 'bã gọ́rõ̃tḭyõ ãzí rĩ gâlé 'bo, 'bá 'dãá 'dĩ a'ị́ kí ĩ'di ãyĩkõ sĩ
ã'dusĩku ri kí pírí lú ĩ'di ũtẽlé.
41 Ágọ́bị́ ãzí rṵ́ la Yáyĩrõ 'i acá dô; ĩ'di ándrá ãmbógó ãngũ Ãdróŋá ĩnzĩjó rĩ ãni la.
Amṵ́, 'be ru Yẹ́sṹ pálé gá ãzíla a'ị́ Yẹ́sṹ 'i 'bã mṵ 'í drḭko gâlé.
42 Ã'dusĩku ĩzẹ́pị́ lú ãlu-mgbí ílí trũ mṵdrị́ drị̃ ĩrị́ rĩ lẽ drãlé drã-drã. Yẹ́sṹ 'bã mṵ
agá 'dâ, 'bá ũ'bíkãná 'de kí ĩ'di vú gâ sĩ ãzíla mṵ kí ĩ'di ũŋmĩ trũ kũtrú-kũtrú.
43 Ũkú ãzí ãrí 'bã rajó ĩ'di ṵrṵ'bá gá drị̃ cḭlépi ílí mṵdrị́ drị̃ ĩrị́ la cí, ũkú 'dĩ iza ãko
ĩ'di trũ adrujó rĩ kí pírí sĩ írúwá ndrṹjó wó 'bá írúwá fẽlépi ĩ'diní sĩ adríjó rá la ãluŋá
la 'dáyṵ.
44 Afí 'bá ũ'bí 'dã kí agâ sĩ Yẹ́sṹ ũngúkú gá 'dãá, aló ĩ'di 'bã bõngó tị cọtị ãrí ralépi
'dã tu pá cí.
45 Yẹ́sṹ zị, “Ã'di aló ma nĩ?” 'Bá pírí ã'ị́ kí ku wó Pétẽrõ jọ, “'Bá pírí kí ími andre
gá 'dĩ ãzíla kí vâ ími ũŋmĩ sĩ ru aséjó ãni rú 'dĩ.”
46 Wó Yẹ́sṹ umvi, “'Bá ãzí aló ma rá, ánṹ ị́jọ́ 'dĩ 'i áma ũkpõ 'bã fũjó rĩ sĩ.”
47 Ũkú 'dĩ la mṵ ndrelé la icó dó ru nzelé ũní ku, akó drị̃ amṵ́lé ṵrṵ'bá yãŋâ trũ
kpãkpã 'be ru Yẹ́sṹ pálé gá. 'Dãá 'bá pírí kí mẹ́lẹ́tị gá, nze ĩ'diní ị́jọ́ 'í aló ĩ'di ã'du sĩ
yã rĩ vú ãzíla ãrí ika a'be 'i cọtị rá 'î Yẹ́sṹ 'bã bõngó tị alójó rĩ sĩ.
48 Yẹ́sṹ jọ ĩ'diní, “Mâ ĩzẹ́pị, ã'ĩtáŋá mídrị́ fẽ míní adrílé nĩ. Ímṵ ásị́ ĩgbẹ́ sĩ.”
49 Yẹ́sṹ 'bã drĩ ị́jọ́ jọ agá 'dâ, ágọ́bị́ ãzí ị́jọ́ ujílépi la angá Yáyĩrõ drḭko gâlé jọ ĩ'diní
“Mí ĩcõcõŋã 'bá 'bá imbálépi rĩ ĩdị́ ku, ã'dusĩku mî ĩzẹ́pị drã 'bo.”

50 Wó Yẹ́sṹ are ị́jọ́ 'dĩ 'i jọ Yáyĩ̃rõ̃ ní, “Mí idé ũ̃rĩ̃ sĩ ku mí ã'ĩ̃ mî ĩ̃zẹ́pị̃ la acá múké rá.”
51 Ĩ̃'di mụ acálé jó tị gá ãni rú 'bo, ã'ĩ̃ 'bá ãzí 'bã fi îvú gâ sĩ ku pẽ lú Pétẽrõ̃ 'i, Yõhánã 'i, Yãkó'bõ̃ 'i ãzíla ĩzóŋâ 'bã átẹ́pị̃ kí ãndrẽ be.
52 'Bá pírí 'dãá rĩ kí dó awá agá ĩzóŋâ 'bã drãŋá sĩ. Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, “Ĩ̃mi ĩyãŋã áwáŋâ trũ. Ĩ̃zóŋâ drã ku. Ĩ̃'di ụ́'dụ́ ko.”
53 'Bá 'dĩ kí pírí gụ kí ị́jọ́ Yẹ́sṹ 'bã jọlé rĩ sĩ gũ̃gũ̃ ã'dusĩ̃ku ĩ'bã kí nĩ̃jó la ĩzóŋâ drã 'bo rĩ sĩ.
54 Wó Yẹ́sṹ arụ́ ĩ'di (ĩzóŋâ 'i) drị̃ gá jọ “Mí angá ụrụgá 'dõlé, ĩzóŋá 'dĩ!”
55 Ĩ̃zóŋá 'dĩ acá ídri rú ĩ̃dị́, cọtị angá ụrụgá. Yẹ́sṹ jọ ĩzóŋâ 'bã átẹ́pị̃ 'baní ãndrẽ be 'bã fẽ kí ĩ'diní ãko ãzí nalé.
56 Ĩzóŋâ 'bã átẹ́pị̃ kí ãndrẽ be idé kí ũ̃rĩ̃ sĩ wó Yẹ́sṹ fẽ ĩ'baní ãzị́táŋá jọ, “Ĩ̃lũ jõ̃ 'bá ãzí ní ị́jọ́ ru idélépi 'dĩ ku.”

9

Yẹ́sṹ pẽ ímbá'bá mụdrĩ̃ drĩ̃ ĩ̃rĩ̃ kí tị
(Mãtáyõ 10:5-15; Mãrákõ 6:7-13)

1 Yẹ́sṹ umve 'bá ĩ'di 'bã imbálé mụdrĩ̃ drĩ̃ ĩ̃rĩ̃ 'dĩ kí ãngũ ãlu gá, fẽ ĩ'baní ũkpó, úríndí ũnzí pírí kí adrojó ãzíla ãyánĩ̃ pírí kí adríjó.
2 Pẽ kí tị ãmvêlé Sụ́rụ́ Ãdróŋá drĩ̃ * 'bã ị́jọ́ ũlũjó, ãzíla 'bá ãyánĩ̃ rú rĩ kí adríjó.
3 Jọ ĩ'baní, “Ĩ̃'dụ jõ̃ ãko ãzí ãcĩ̃ 'dĩ gá túré, jũrúwã, íná, sĩlíngĩ̃ jõ̃ku sátĩ̃ áni la ku.
4 Údrĩ̃ ĩmi a'ĩ̃ lị́cọ́ ãzí agá rá, ĩmi u'á ala gá 'dãá kpere ĩminí ãngũ 'dã a'be agá;
5 údrĩ̃ ĩmi a'ĩ̃ ku, ĩmi a'be tõ̃rõ̃mẹ́ 'dã 'i ĩmi ụtụ́ pụ́trụ́ ĩmi pá gá rĩ ị́jọ́ vú nzejó kí ụrụ'bá gá.”
6 Ímbá'bá ko kí dó drĩ̃, mụ kí ị́jọ́ mgbã Ãdróŋá drị̃ rĩ ũlũ trũ lị́cọ́ agâ sĩ ãzíla 'bá kí adrî trũ ãngũ pírí agá.

Hẽródẽ drĩ̃ iza ru rá
(Mãtáyõ 14:1-12; Mãrákõ 6:14-29)

7 Hẽródẽ úpí Gãlị́lĩ̃ drị̃ rĩ la mụ ị́jọ́ ru idélépi 'dĩ kí arelé 'bo, drĩ̃ la iza ru rá, ã'dusĩ̃ku 'bá ãzí rĩ jọ kí Yõhánã Bãbũ̃tị́zĩ̃ fẽlépi rĩ angá ídri.
8 'Bá ãzí rĩ jọ kí Ĩ̃líyã i'da ru nĩ, wó ãzí rĩ jọ kí nãbịya ándrá údu rĩ 'bã ãzí angá kí ídri rú nĩ.
9 Hẽródẽ jọ, “Áfẽ ándrá Yõhánã drĩ̃kã lị́lé rá, wó 'bá mání sĩ ị́jọ́ arejó drĩ̃ la gá 'dĩ ã'di 'i?” Ũ̃'bĩ̃ ásị́ pírí sĩ Yẹ́sṹ ndrũ̃lé ndrelé.

Yẹ́sṹ fẽ ãkónã 'bá álĩ̃fũ tõwú nî
(Mãtáyõ 14:13-21; Mãrákõ 6:30-44; Yõhánã 6:1-14)

10 Ũ̃pị̃gọ̃ŋa ãgõ kí ãzíla ũlũ kí ị́jọ́ ĩ'bã kí idélé rĩ kí ĩ'diní pírí. 'Dụ kí ĩ'di be mụ kí dó á'dũ̃sĩ táwũ̃nĩ̃ umvelé Bẽtẽsãyídã rĩ gá.
11 'Bá ũ'bí kí mụ ị́jọ́ la arelé 'bo, bĩ kí ĩ'di vú. A'ị́ kí rá, jọ ĩ'baní ị́jọ́ Sụ́rụ́ Ãdróŋá drĩ̃ drĩ̃ gá ãzíla adrí vâ 'bá adríŋá lẽlépi rĩ kî.
12 Ĩ̃tụ́ la mụ i'dólé 'delé 'bo 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ amụ́ kí ĩ'di rụ́ 'dõlé jọ kí, “Ípẽ 'bá kí tị mụlé tõ̃rõ̃mẹ́ kí agâlé ãzíla ãngũ ãma andre gá rĩ kí agâlé sĩ ãngũ ụ́'dụ́ kojó la ịsụ́jó ãzíla mụjó íná ndrũ̃ trũ ĩgbãlé ĩ'baní nalé.”
13 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, “Ĩ̃fẽ bãsĩ ĩ'baní ãkónã nalé.” Umvi kí ĩ'diní “Ãko ãmadrị̃ 'dâ pírí cí rĩ kí mũkátĩ̃ tõwú ãzíla ĩ̃'bị ĩ̃rĩ̃ abe. Ílẽ ãmụ ãkónã ĩgbãlé 'bá ũ'bí 'dĩ 'baní yã?”

* **9:2** *Sụ́rụ́ Ãdróŋá drĩ̃* ĩ'di ũkpõ Ãdróŋá drị̃ ĩ'di 'bã sĩ 'bá pajó rĩ 'i.

14 ('Bá ãgọbị rú rĩ kí ándrá ĩtụ́ 'dã sĩ álĩfũ tõwú 'dĩpí.) Yẹ́sụ̃ jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ
'baní, “Ĩfẽ 'bá 'dĩ 'bã ri kí vụ̃rụ́ amụtị gá kãlị́ tõwú kãlị́ tõwú ngúlú ru ngúlú ru.”
15 Ímbá'bá kí mụ 'bá kí irilé íni 'bo,
16 Yẹ́sụ̃ 'dụ mũkátĩ tõwú 'dĩ kí ãzíla ĩ'bị ĩrị̃ 'dĩ kî abe, ndre ãngũ ụrụgá 'bụ̃ gâlé, fẽ
dó ãwã'dĩfô Ãdróŋá ní ãzíla anu dó kí rá. 'Dã 'bã vúlé gá, fẽ dó kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé
rĩ 'badrị awalé 'bá 'banî.
17 Nga kí pírí nalé la 'bá aga kí dó sĩ rá, ãzíla 'bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé rĩ tra kí dó ḭmbḭ
la acelépi ũnũlépi 'dĩ kí gụ́fá tré-tré mụdrị drị̃ ĩrị̃.

Pétẽrõ jọ Yẹ́sụ̃ ĩ'di Kúrísĩtõ 'i
(Mãtáyõ 16:13-19; Mãrákõ 8:27-29)

18 Ụ'dụ́ ãzí sĩ Yẹ́sụ̃ la Ãdróŋá ã'ḭ agá á'dụ̃sĩ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí ĩ'di andre gá 'dâ
zị kí, “Ũ'bí jọ kí ma ãmgbã rĩ gá ã'di 'i?”
19 Ãzí rĩ umvi kí mi Yõhánã Bãbụ̃tḭzḭ̃ fẽlépi rĩ 'i, ãzí rĩ umvi kí “Mi Ĩlíyã 'i, ãzí rĩ jọ
kí nábḭ̃ ándrá údu rĩ 'bã ãzí angá ídri rú nĩ.”
20 Zị vâ kí, “Wó ĩmi rú rĩ gá ĩmi jọ la ma ã'di 'i yã?” Pétẽrõ umvi, “Mi Kúrísĩtõ
angálépi Ãdróŋá drị rĩ 'i!”

Yẹ́sụ̃ nze ḭjọ́ cãndí ĩ'diní ḭsụ́lé ãzíla drã ĩ'didrḭ rĩ drị̃ gá
(Mãtáyõ 16:20-28; Mãrákõ 8:30—9:1)

21 Yẹ́sụ̃ itré kí ũkpó ru 'bã lũ kí ḭjọ́ 'dĩ 'bá ãzí ní ku.
22 Jọ vâ ĩ'baní, “Ngọ́tḭ 'Bádrḭ la mụ ũcõgõ ḭsụ́lé ḭjọ́ wẽwẽ rú kí sĩ, ãzíla 'bá ĩyõ drḭ̃lẹ́
ru rĩ kí, ãtalo ãmbogo, ãzíla imba'ba ãzḭ́táŋá Mụ́sã drḭ kí imbálépi rĩ kí mụ ĩ'di gãlé
úmgbé. Kí ĩ'di 'dị rá wó ụ́'dụ́ na la sĩ ála ĩ'di inga ídri rú.”
23 Jọ ĩ'baní pírí, “'Bá ãzí drĩ lẽ áma vú bĩlé rá, lẽ 'bã gã ru úmgbé, 'bã 'dụ mũsãlá'bã
ĩ'didrḭ gá rĩ ụ́'dụ́ pírí, ãzíla 'bã ãbĩ áma vú.
24 Ã'dusĩku 'bá drĩ lẽ ídri ĩ'didrḭ gá rĩ palé nĩ, ĩ'di ãvi la rá, wó 'bá ídri ĩ'didrḭ gá rĩ
ãvĩlépi áma ḭjọ́ sĩ rĩ ĩ'di ídri ĩ'didrḭ rĩ pa rá.
25 'Bá la ũyá íngõ rĩ ḭsụ́ drĩ ũ̃nọ́kụ́ 'dụ pírí ĩ'di 'bã ãko rú, drĩ dó ídri ĩ'didrḭ gá rĩ
ãvĩ rá? Mgbã rĩ gá ũyá la 'dáyụ.
26 'Bá u'álépi drḭ̃nzá sĩ mâ sĩ ãzíla ḭjọ́ mádrḭ sĩ rĩ, Ngọ́tḭ 'Bádrḭ vâ drụ́zḭ u'á drḭ̃nzá
sĩ ĩ'di sĩ, ụ́'dụ́ ĩ'di 'bã ãgõjó dḭ̃zã ĩ'didrḭ agá rĩ sĩ ãzíla dḭ̃zã Átẹ́pị drḭ ãzíla mãlãyíkã
ãlá 'badrḭ agá rĩ 'i.
27 Ájọ ĩminí ḭjọ́ mgbã, ĩmi ãzí pá tulépi ú'dî'da 'dâ 'dĩ icó kí drã ãjḭ 'bḭ̃lé ku, kí Sụ́rụ́
Ãdróŋá drḭ ndre agá ráká.”

Yẹ́sụ̃ 'bã ru ujajó ndú rĩ
(Mãtáyõ 17:1-8; Mãrákõ 9:2-8)

28 Yẹ́sụ̃ 'bá ḭjọ́ 'dĩ kí jọjó 'bo rĩ vúlé gá cajó Sãbátũ ãlu 'dĩpí, 'dụ Pétẽrõ, Yãkó'bõ,
ãzíla Yõhánã ĩ'di be sĩ tụjó 'bé sḭ gâlé Ãdróŋá ã'ḭjó.
29 Ĩ'di 'bã Ãdróŋá ã'ḭ agá 'dãá, Mẹ́lẹ́tị la uja ru ndú ãzíla bõngó la uja kí mvelé
imvesílílí ãvi 'bã ãcí áni.
30 'Dãá cọtị 'bá ĩrị̃ kí ḭjọ́ jọ agá ĩ'di be. 'Bá 'dĩ kí Mụ́sã kí Ĩlíyã be,
31 indré kí dḭ̃zã 'bụ̃ gá 'dã 'bã i'dáŋá sĩ, ri kí ḭjọ́ jọlé Yẹ́sụ̃ trũ gẽ̃rḭ̃ ĩ'di 'bã mụjó ḭjọ́
Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ idéjó drãŋá ĩ'didrḭ Yẽ̃rụ́sãlẹ́mũ̃ gá rĩ drị̃ gá.
32 Pétẽrõ kí 'bá tá ãzí 'dã abe 'be kí ụ́'dụ́ káyĩ, wó kí mụ angálé 'bo, ndre kí dḭ̃zã
Yẹ́sụ̃ drḭ ãzíla 'bá ĩrị̃ pá tulépi ĩ'di be 'dĩ kî.

33 Ĩ'bã kí Yẹ́sṵ̃ a'be agá 'dãá, Pétẽrõ jọ, “Ãmbógó ĩ'di múké ãmaní u'ájó 'dâ! Lẽ ãsị̃
bṵ́rṵ́jọ́ ãzí kí na, ãlu rĩ míní, ãzí ãlu rĩ Mṵ́sã ní, ãzíla ãzí ãlu rĩ Ĩlíyã nî.” (Mgbã rĩ gá
nḩ́ ḭ́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ ku.)
34 Pétẽrõ 'bã drĩ ḭ́jọ́ jọ agá 'dĩ agá 'dâ ṵ̃rṵ́'bṵ̃ angá aku kí cí, idé kí dó ṵ̃rḩ́ sĩ ĩ'bã kí
fijó ṵ̃rṵ́'bṵ̃ agá rĩ sĩ.
35 Ṵ́'dṵ́kọ́ ãfũ ṵ̃rṵ́'bṵ̃ agâlé jọ, “'Dĩ mâ Ngọ́pị̃ mání pẽlé pẽ-pẽ rĩ, ĩmi are ĩ'di tị.”
36 Ṵ́'dṵ́kọ́ la mụ ĩyãŋãlé 'bo, Yẹ́sṵ̃ ace ru á'dṵ̃sĩ, Ímbá'bá ĩyãŋã kí pírí tútú ḭ́jọ́ 'dĩ
drḩ́ gá, nze kí vâ ḭ́jọ́ ĩ'bã kí ndrelé 'dĩ vú sáwã la abe 'bá ãzí ní ku.

Yẹ́sṵ̃ adrí ngọ́tḩ́ŋá úríndí ũnzí trũ la
(Mãtáyõ 17:14-18; Mãrákõ 9:14-27)

37 Ṵ́'dṵ́ ãzí rĩ sĩ Yẹ́sṵ̃ asḩ́ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé na 'dã abe 'bé sḩ́ gâlé vṵ̃rṵ́ 'dõlé, ũ'bí
amṵ́ kí drḩ́ ụfụlé ĩ'ba abe.
38 Ágọ́bḩ́ ãzí azá ũ'bí kí agâlé, “Ímbápị, má a'ḩ́ mi 'i, índre mâ ngọ́tḩ́ ãlu kílímgbí 'dĩ
'i!
39 Úríndí ũnzí ãzí la ĩ'di ĩcãndĩ, ĩ'di ĩ'di irú úzáŋâ trũ, ãzíla ĩ'di ĩ'di 'be vṵ̃rṵ́ ụrụ'bá
la la rõ, ĩzá la la ru ase ĩdí-ĩdí, ĩ'di mgbâ nzi kọ̃bṵ́tọ̃ trũ tị gá tré, ĩ'di ĩ'di ĩcãndĩ ḩ́dḩ́-ḩ́dḩ́,
icó dó ĩ'di a'belé acḩ́jó ku!
40 Má a'ḩ́ 'bá míní imbálé 'dĩ kí úríndí ũnzí 'dĩ drolé rá, wó icó kí ku.”
41 Yẹ́sṵ̃ umvi ĩ'baní, “Ĩmi 'bá ã'ḩ́táŋâ kóru 'dĩ! Ĩlẽ má u'á ĩmi abe ṵ́'dṵ́ íngõpí, ĩlẽ
áta ĩmi ṵ́'dṵ́ íngõpí? Ĩlẽ áta ĩmi ṵ́'dṵ́ sḩ́ yã? Mí ají mî ngọ́pị̃ 'dõlé.”
42 Mgbâ 'bã amṵ́ agá 'dâ, úríndí ũnzí 'be ĩ'di vṵ̃rṵ́ ru acoŋâ trũ. Yẹ́sṵ̃ za úríndí ũnzí
drḩ́ gá ũkpó sĩ, ãzíla adrí ĩ'di rá, fẽ dó ngọ́tḩ́ átẹ́pḩ́ drḩ́lé vúlé.
43 'Bá pírí ṵ̃sṵ̃ kí ṵ̃sṵ̃ ũkpõ ãmbógó Ãdróŋá drḩ́ 'dĩ sĩ.

Yẹ́sṵ̃ nze vâ ḭ́jọ́ drãŋá ĩ'didrḩ́ drḩ́ gá ḩ́dḩ́
(Mãtáyõ 17:22-23; Mãrákõ 9:30-32)

'Bá 'bã kí drĩ ṵ̃sṵ̃ agá ḭ́jọ́ pírí Yẹ́sṵ̃ 'bã idélé 'dĩ kî sĩ, uja jọlé la 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ
'baní,
44 “Ḭ́jọ́ mâ jọlé 'dĩ 'bã ãvĩ jõ ĩminí ku! Ála mụ Ngọ́tḩ́ 'Bádrḩ́ fẽlé 'bá kí drḩ́ alé gá.”
45 'Bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ nḩ́ kí ḭ́jọ́ 'dã 'bã ífí ku. Úzḩ́ ḭ́jọ́ 'dĩ ĩ'baní 'bã nḩ́ kí rú sĩ ífí la
ku, idé kí vâ ṵ̃rḩ́ sĩ ĩ'di zḭ́jó.

Ã'di ãmbógó ru ãndânĩ la nĩ yã
(Mãtáyõ 18:1-5; Mãrákõ 9:33-37)

46 Ãgátã 'de 'bá Yẹ́sṵ̃ 'bã imbálé rĩ kí drĩdríŋĩ gá, ã'di kí agá 'dãá ãmbógó ru ãndânĩ
la nĩ yã rĩ drḩ́ gá.
47 Yẹ́sṵ̃ nḩ́ ḭ́jọ́ ĩ'bã kí ũrãlé kí ásḩ́ gâlé rĩ rá, a'dṵ́ ngọ́tḩ́ŋá, ĩmbíráŋá la pá tulé ĩ'di
bṵ́lṵ́ gá.
48 Jọ ĩ'baní, “'Bá ngọ́tḩ́ŋá 'dĩ ã'ḩ́lépi áma rṵ́ sĩ rĩ, ã'ḩ́ ma 'i, ãzíla 'bá áma ã'ḩ́lépi rĩ ã'ḩ́
'bá áma tị ãpẽlépi rĩ 'i. Ã'dusĩku 'bá ĩmi agá 'dâ vúlé dọ́dọ́ rĩ ĩ'di bãsĩ 'bá ãmbógó
ãndânĩ rĩ 'i.”

'Bá ĩmi idélépi ũnzí ku rĩ bãsĩ ĩmidrḩ́ rĩ 'i
(Mãrákõ 9:38-40)

49 Yõhánã jọ, “Ãmbógó ãndre vâ 'bá ãzí kí úríndí ũnzí adro agá ími rṵ́ sĩ, ãma ũ'bĩ
kí atrḩ́lé cí, ã'dusĩku adru kí ãmã ãzí ku.”
50 Yẹ́sṵ̃ jọ, “Ĩmi ụtrḩ́ kí ku, ã'dusĩku 'bá ĩmi idélépi ũnzí ku rĩ bãsĩ 'bá ĩmidrḩ́ rĩ 'i.”

'Bá tọ̃rọ́mẹ́ Sãmãríyã gá la gã kí Yẹ́sṵ̃ a'ḩ́lé úmgbé

51 Sáwã Ãdróŋá 'bã lẽjó Yẹ́sṹ 'dụjó 'bṹ gá rĩ la mụ acálé ãni rú, Yẹ́sṹ umbé dó ru ásị́ ko dó drị̃ mụlé Yẽ̗rṵ́sãlẹ́mṹ gá.
52 Pẽ dó 'bá kí tị ĩ'di drị̃lẹ́ gá, mụ kí tõ̗rõ̗mẹ́ Sãmãríyã gá 'dã agâ sĩ ị́jọ́ kí itúlé ĩ'diní ãzíla 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ 'bã ãzí abe bábá.
53 Wó 'bá ãngũ 'dã agá 'dãá rĩ a'ị́ kí ĩ'di ku, ã'dusĩku i'da ru tọndọlọ ĩ'di 'bãngá ĩ'di 'bã gẽ̗rị̃ gá mụjó Yẽ̗rṵ́sãlẹ́mṹ gá.
54 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé Yãkó'bõ kí Yõhánã be kí mụ ị́jọ́ 'dĩ kí ndrelé 'bo jọ kí, "Úpí, ílẽ ãma umve ãcí 'bṹ gâlé rĩ vṹrṵ́ 'dõlé amṵ́lé kí ĩ̗lĩ̗k̃ĩ̗lé rá yã?"
55 Yẹ́sṹ uja ru uzálé kí drị̃ gá.
56 Yẹ́sṹ mụ kí dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe tõ̗rõ̗mẹ́ ãzí gá.

Ãjẽ̗ Yẹ́sṹ vú bĩ̗jó rĩ
(Mãtáyõ 8:19-22)

57 Ágọ́bị́ ãzí ãlu jọ Yẹ́sṹ ní ĩ'baní mụ agá gẽ̗rị̃ gá 'dãá, "Ma ími vú bĩ kpere ãngũ mî sĩ mụjó rĩ gá."
58 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, "Ũbálígó kí 'bã 'bṹ kí cí, ãzíla ãríŋá 'bṹ gá 'dĩ 'bã jõrõvũ kí cí, wó Ngọ́tị́ 'Bádrị̃ 'bã ãngũ sĩ ru lajó sĩ drị̃kã ãtĩ̗jó la 'dáyụ."
59 Jọ 'bá ãzí rĩ ní, "Mí amṵ́ áma vú gâ sĩ." Wó 'bá 'dã jọ, "Ãmbógó, mí ají ágõ vúlé mụlé má átẹ́pị ĩ̗sĩ̗lé ráká."
60 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, "Mí a'be 'bá drãlépi úríndí agá rá rĩ 'bã ĩ̗sĩ̗ kí 'bá ĩ'ba ãni drãlépi rá rĩ kí nĩ ãyá-ãyá. Ímụ Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá drị́ rĩ 'bã ị́jọ́ ũlũlé áyụ."
61 'Bá ãzí jọ vâ, "Ma ími vú bĩ rá, wó mí ájí ámụ azịlé 'bá mádrị́ lị́cọ́ gá rĩ 'baní ráká."
62 Yẹ́sṹ jọ ĩ'diní, "'Bá ãzí drĩ i'dó áma vú bĩlé drĩ ru ásị́ 'bã ị́jọ́ ãzí ndú drị̃ gá, 'bá 'dĩ 'bã áni rĩ ĩ'di ãzĩ̗ kóru Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá drị̃ agá."

10

Yẹ́sṹ pẽ 'bá ĩ'di vú bĩlépi kãlị́ ázĩ̗rĩ̗ drĩ̗ ĩ̗rĩ̗ la kí tị ãmvé

1 'Dĩ 'bã ũngúkú gá Yẹ́sṹ ũpẽ 'bá ĩ'di vú bĩlépi la ãzí kí kãlị́ ázĩ̗rĩ̗ drĩ̗ ĩ̗rĩ̗, pẽ kí tị ĩ̗rĩ̗ ĩ̗rĩ̗ mụjó ãngũ ĩ'di drị̃lẹ́ gá ĩ'di 'bã sĩ lẽjó mụjó kí agá rá rĩ kí agá pírí.
2 Jọ ĩ'baní, "Ãkónã ka rá wó 'bá kí ũkũnãlépi rĩ kí were rú. Ĩzị Úpí ãkónã fẽlépi kalépi rĩ tị gá, sĩ 'bá ãzĩ̗ ngalépi rĩ kí tị pẽjó ãkónã ũkũnãjó ámvṹ agâlé.
3 Ĩmụ! Ĩndre, ma ĩmi tị pẽ cécé kãbĩlõ mvá kí áni u'ájó ṹbõ̗gõ̗ kí drĩdríŋĩ gá.
4 Ĩ'dụ jũrúwã sĩlíngĩ ãni la yã, jõku ŋĩlâ sulé pá gá 'bã ãzí ku; ĩtu pá 'bá kí zịlé gẽ̗rị̃ agá 'dâ ku.
5 "Ĩdrĩ fi lị́cọ́ ãzí gá, drị̃drị̃ rĩ sĩ ĩjọ 'Ásị́ ĩ̗gbẽ̗ 'bã adru lị́cọ́ 'dĩ drị̃ gá.'
6 Lị́cọ́ 'dị́pị drĩ ĩmi a'ị́ ásị́ ĩ̗gbẹ́ sĩ, ĩwi ĩ'diní sṹsṹ ásị́ ĩ̗gbẽ̗ drị́ rĩ ĩ'di drị̃ gá. Wó drĩ ĩmi a'ị́ ku, ásị́ ĩ̗gbẽ̗ ĩmidrị́ rĩ 'bã uja ru vúlé.
7 Ĩminí u'á agá lị́cọ́ 'dã agá 'dãá, ĩna ãko cí fẽlé ĩminí nalé nãnã rĩ kí ĩminí mvụlé mvṹ-mvṹ rĩ abe, ã'dusĩku 'bá ãzĩ̗ ngalépi rĩ, lẽ ûfẽ ĩ'di 'bã ũyá rá. Ĩmi acĩ̗ ngara lị́cọ́ tị pi trũ ku.
8 "Ĩdrĩ fi tõ̗rõ̗mẹ́ ãzíla agá, á'ị́ jõ ĩmi rá ĩna ãko 'bãlé ĩmi drị̃lẹ́ gá rĩ kí nãnã.
9 Ĩmi adrí 'bá ãyánĩ rú tõ̗rõ̗mẹ́ 'dã agá rĩ kí, ãzíla ĩlũ ĩ'baní Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá drị́ rĩ acá ãni rú 'bo.
10 Wó ĩdrĩ fi tõ̗rõ̗mẹ́ ãzí agá drĩ kí ĩmi a'ị́ ku, ĩfũ gẽ̗rị̃ agâlé ĩjọ ĩ'baní,
11 'Átã pṵ́trṵ́ ĩbĩlépi ãma pá gá ĩmidrị́ táwṹnị̃ gá 'dâ rĩ, ãma ụtṵ́ la sĩ ị́jọ́ vú nzejó ĩmi drị̃ gá, lẽ ĩnị̃ rá ĩdrĩ táni ãma gã úmgbé, Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá drị́ 'bṹ gá rĩ acá ãni rú.'

12 Ájọ ĩminí, ụ́'dụ́ Ãdróŋá 'bã drụ́zị́ ị́jọ́ lijó rĩ sĩ ĩ'di ị́jọ́ lị 'bá Sõdómũ gá rĩ kí drị̃ gá ásị́ ị̃gbẹ̃ sĩ ndẽ 'bá tọ̃rọ́mẹ́ 'dã agá rĩ kí rá.

Táwụ̃nị̃ ị́jọ́ Ãdróŋá drị̃ ã'ị̃lépi ku rĩ kî (Mãtáyõ 11:20-24)

13 "Ũcõgõ ĩmidrị̃ ĩmi 'bá Kõrãzínĩ gá 'dĩ! Ũcõgõ ĩmidrị̃ ĩmi 'bá Bẽtẽsãyídã gá 'dĩ! Ã'dusĩku tálí ru idélé ĩmi agá 'dĩ kí údrĩ ándrá kí idé agá Tụ́rọ̃ gá ãzíla Sị̃dọ́nị̃ gá, 'bá ãngũ 'dã agá rĩ kí tá ri vụ̃rụ́, uja kí tánõ ásị́ údu, sụ̃ kí tá ụrụ'bá gá kõlĩ-ĩbá ãzíla fu kí tá ru úfóró sĩ i'dajó la uja kí dó ásị́ ị́jọ́ ũnzí sĩ mgbãmgbã rú.

14 Ãdróŋá la ásị́ ị̃gbẹ̃ 'bã 'bá Tụ́rọ̃ ãzíla Sị̃dọ́nị̃ gá rĩ kí drị̃ gá ụ́'dụ́ ị́jọ́ lijó rĩ sĩ ndẽ ĩmi rá.

15 Ãzíla mi 'i Kãpẽrẽ̃nãwụ́mị̃, ála mụ ími ingalé ụrụgá yã? Yụ. Ãdróŋá la ími a'bé 'bá drãlépi rĩ kí drĩdríŋĩ gá 'bụ́ gâlé."

16 Yẹ́sụ̃ jọ 'bá ĩ'di vú bĩlépi 'dĩ 'baní, "'Bá ị́jọ́ ĩminí jọlé rĩ arelépi rá rĩ are ị́jọ́ mání jọlé rĩ 'i, ãzíla 'bá ĩmi gãlépi úmgbé rĩ gã ma 'i, wó 'bá áma gãlépi úmgbé rĩ gã 'bá áma tị ãpẽlépi rĩ 'i."

'Bá kãlị́ ázị̃rị̃ drị̃ ị̃rị̃ 'dĩ 'bã kí ãgõjó rĩ

17 'Bá kãlị́ ázị̃rị̃ drị̃ ị̃rị̃ 'dĩ ãgõ kí vúlé 'dõlé ãyĩkõ sĩ jọ kí "Úpí, átã úríndí ũnzí are kí vâ ãma tị ãmã ĩ'baní ãzị́táŋá fẽjó rụ́ mídrị̃ sĩ rĩ sĩ ĩndĩ!"

18 Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'baní, "Ándre ándrá Sĩtánĩ 'bã a'dé agá vụ̃rụ́ 'dõlé cécé ãvi nĩlépi 'bụ̃ gâlé némé rĩ áni.

19 Ĩmi are drĩ! Áfẽ ĩminí ũkpõ ĩminí sĩ acị́jó ị̃nị̃ kí drị̃ gâ sĩ ítóniŋâ abe vâ ũkpõ ĩmĩ sĩ mẹ́rọ́'bá ĩmidrị̃ kí ũkpõ ndẽjó rá rĩ 'bo, ãko ãzí ãlu icólépi ĩmi idélépi ũnzí la yụ.

20 Wó ĩmi adru ãyĩkõ sĩ úríndí ũnzí 'bã kí ĩmi tị arejó rĩ sĩ la ku, rá la ĩmi adru ãyĩkõ sĩ ála ĩmi rụ́ sĩ̃jó bụ́kụ̃ gá 'bụ̃ gâlé 'bo rĩ sĩ."

Yẹ́sụ̃ 'bã adrujó (u'ájó) ãyĩkõ sĩ rĩ (Mãtáyõ 11:25-27; 13:16-17)

21 Ụ́'dụ́ 'dã sĩ ãyĩkõ ga Yẹ́sụ̃ ásị́ gá tré Úríndí Ãlá rĩ sĩ jọ, "Má Átẹ́pị, ma ími ịcụ́, mi Úpí 'bụ̃ 'badrị̃ ụ̃nọ́kụ́ be rĩ 'i, ã'dusĩku ị́jọ́ 'dĩ kí ízị̃ kí 'bá ũndũwã rú rĩ 'baní ãzíla 'bá ụ̃nị̃táŋâ trũ rĩ abe cí ãzíla mí i'da kí anzị níri 'banî. Ãndá-ãndá ru, mâ Átẹ́pị, ã'dusĩku 'dĩ ị́jọ́ múké míní lẽlé rĩ 'i

22 "Mâ Átẹ́pị fẽ ãko pírí kí mádrị̃ 'bo. 'Bá ãzí ãlu Ngọ́pị̃ nị̃lépi ĩ'di ã'di 'i cé la yụ pẽ lú Átẹ́pị̃ 'i, 'bá ãzí ãlu vâ Átẹ́pị̃ nị̃lépi ĩ'di ã'di 'i cé la yụ pẽ lú Ngọ́pị̃ 'i, ãzíla 'bá Ngọ́pị̃ 'bã ũpẽlé sĩ Átẹ́pị̃ i'dajó la ĩ'banî rĩ 'i."

23 Yẹ́sụ̃ uja tị 'dã 'bã ũngúkú gá 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'ba rụ́ jọ ĩ'baní ị́jọ́ yõkõlé sĩ, "Ĩmi drị̃lẹ́ba rú ĩmi mịfị̃ 'bã ãko 'dĩ kí ndrejó rĩ sĩ!

24 Álũ ĩminí nãbịya wẽwẽ rú ãzíla ũpi kí lẽ kí tị́ ị́jọ́ ĩmĩ ndrelé 'dĩ kí ndrelé, wó ndre kí kí ku, lẽ kí ị́jọ́ ĩmĩ arelé 'dĩ kí arelé wó are kí kí ku."

Ị́jọ́ u'bélé 'bá Sãmãríyã rú múké rĩ drị̃ gá rĩ

25 Ụ́'dụ́ ãzí ãlu 'bá ãzị́táŋá imbálépi rĩ tu pá ụrụgá Yẹ́sụ̃ zị́jó zị́táŋá 'dĩ sĩ, "Ímbápị, má idé ã'du mánî sĩ ídri ukólépi ku rĩ ịsụ́jó?"

26 Yẹ́sụ̃ zị vâ ĩ'di zị́táŋá sĩ, "Bụ́kụ̃ Ãdróŋá drị̃ jọ ị́jọ́ ãzị́táŋá míní zị́lé 'dĩ drị̃ gá íngoní? Wó mi ífí la uja íngoní?"

27 Ágǫ́bḩ̃ umvi, “Bṵ́kṵ̃ Ãdróŋá drḩ̃ jǫ, ‘Ílẽ Úpí Ãdróŋá mídrḩ̃ ími ásḩ̃ pírí sĩ, ími ídri pírí sĩ, ími ũkpó pírí sĩ ãzíla ími ũndũwã pírí sĩ.† Ílẽ mî jĩránĩ cécé míní ími lẽlé rĩ áni.’†”

28 Yẹ́sṵ̃ jǫ, “Ḩ́jǫ́ míní umvilé 'dĩ ãndá, ímba ãzḩ́táŋá 'dĩ tã mi dô sĩ u'á ídri.”

29 Ágǫ́bḩ̃ ãzḩ́táŋá imbálépi rĩ 'bã ru 'bá kí mḩ́fḩ̃ gá ĩ'di 'bá ãlá kpḩ̃ la, ḩ́jǫ́ 'dĩ sĩ zḩ̃ Yẹ́sṵ̃ 'i, “'Bá áma andre gá rĩ wó ĩ'di ã'di 'i?”

30 Yẹ́sṵ̃ umvi ĩ'di á'dígó ãzí zãŋá sĩ. Jǫ, “Ágǫ́bḩ̃ ãzí ándrá cí angá Yẽ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá ĩ'di mṵ agá Yẽ̃rḩ́kõ̃ gá. Ĩ'di 'bã mṵ agá 'dâ, ṵ̃gṵ'ba ãzí amvú kí gẽ̃rḩ̃ agá cí, ra kí ĩ'di 'bã séndẽ kí ãko ĩ'didrḩ́ 'dãá cí rĩ kî trũ vâ ĩ'di 'bã bõngó kî trũ. Co kí ĩ'di ãni rú drã tḩ́ gá, a'be kí dó ĩ'di gẽ̃rḩ̃ tḩ́ gá 'dãá.

31 “'Dã 'bã vúlé gá átáló ídétáŋá idélépi la mṵ vâ gẽ̃rḩ̃ ãlu 'dã agâ sĩ. 'Bá ídétáŋá idélépi rĩ la mṵ ágǫ́bḩ̃ 'dĩ ndrelé gẽ̃rḩ̃ agá 'dâ 'bo, alḩ́ gẽ̃rḩ̃ 'bã wókõ ãzí rĩ gâlé ru mṵjó ĩ'di 'bã ãcḩ̃ trũ drḩ̃ gá, tu pá ágǫ́bḩ̃ 'dĩ ãzã kolé ku.

32 Ũngúkú la gá cǫtḩ́ 'bá Lẹ́vḩ́ rú * la amṵ́ vâ gẽ̃rḩ̃ ãlu 'dã agâ sĩ. Acá ãngũ tá ágǫ́bḩ̃ 'dĩ 'bã adrujó rĩ gá, ndre ĩ'di mḩ́fḩ̃ sĩ alḩ́ mṵlé gẽ̃rḩ́ 'bã mgbã rĩ gâ sĩ tu vâ pá ágǫ́bḩ̃ 'dĩ ãzã kolé ku.

33 'Dã 'bã ũngúkú gá 'bá Sãmãríyã rú la vâ mṵ agá gẽ̃rḩ̃ tá ãlu ágǫ́bḩ̃ ãzá talépi 'dĩ 'bã adrujó rĩ agâ sĩ. Ĩ'di mṵ ágǫ́bḩ̃ 'dĩ ndrelé 'bo, ízákĩzã la fi ĩ'di ásḩ̃ gá.

34 Cǫtḩ́ se ru ĩ'di drḩ̃ gâlé, ũ'bã ãkõzá 'dã kí mḩ́fḩ̃ gá írúwá, † uja dó kí umbélé bõngó ãlá la sĩ. 'Bã ágǫ́bḩ̃ 'dĩ ĩ'didrḩ́ kãyĩnõ rĩ drḩ̃ gá, 'dṵ ĩ'di agṵlé jó sḩ́lé 'bá acḩ́lépi acḩ̃ rĩ 'banî sĩ ṵ́'dṵ́ kojó rĩ agá ãzíla fẽ ĩ'diní ãzãkoma 'dãá. 35 'Bá ḩ̃rḩ̃ 'dĩ ko kí ṵ́'dṵ́ 'dãá. Ṵ̃'bṵ́tḩ́ ṵ́'dṵ́ ãzí rĩ sĩ 'bá Sãmãríyã rú 'dĩ su drḩ́ jábã gá anzé séndẽ icólépi ágǫ́bḩ̃ tá 'báni colé 'dã 'bã tãmbalépi ṵ́'dṵ́ ḩ̃rḩ̃ rá la fẽlé ãmbógó jó 'dã gá rĩ drḩ́. Jǫ ãmbógó ní, ‘Ãmbógó, ímba mání ágǫ́bḩ̃ 'dĩ 'bã tã. Ãko mî izalé rĩ drĩ kí 'dĩ alḩ́ rá, ma kí ũfẽ sáwã mâ ãgõjó rĩ sĩ rá.’ ”

36 Yẹ́sṵ̃ zḩ́ dó ágǫ́bḩ̃ ãzḩ́táŋá imbálépi 'dĩ 'i, “Mî ũrãjó la rĩ sĩ, ãgǫbḩ́ na 'dĩ kí drĩdríŋĩ gá ḩ́jǫ́ idélépi cécé 'bá múké rĩ 'bã idélé ágǫ́bḩ̃ ṵ̃gṵ'ba 'baní ralé ãzíla colé 'dĩ ṵrṵ'bá gá rĩ íngõ 'i?”

37 Ágǫ́bḩ̃ ãzḩ́táŋá imbálépi rĩ umvi, “Ágǫ́bḩ̃ ḩ́jǫ́ idélépi jĩránĩ múké rĩ rú rĩ ĩ'di ásḩ̃ ḩ̃gbẽ̃ icélépi ágǫ́bḩ̃ 'dĩ 'bã ãzãkoŋá sĩ rá rĩ 'i.” Yẹ́sṵ̃ lũ ĩ'diní, “Ími ãmgbã rĩ 'bã idé ḩ́jǫ́ 'dĩ 'bá kí ṵrṵ'bá gá cécé ágǫ́bḩ̃ Sãmãríyã rú 'dĩ 'bã ḩ́jǫ́ idéjó ágǫ́bḩ̃ ṵ̃gṵ'ba 'bã kí colé ãzíla ralé rĩ rṵ́ rĩ áni.”

Yẹ́sṵ̃ 'bã Mãrḩ́tã kí andréjó Mãríyámũ be rĩ

38 Yẹ́sṵ̃ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ abe mṵ kí ãcḩ̃ trũ kpere Yẽ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá, acá kí tõ̃rõ̃mẹ́ ãzí gá. 'Dãá ũkú umvelé Mãrḩ́tã 'i rĩ a'ḩ́ kí amṵ́jó ĩ'didrḩ́ jó agá.

39 Mãrḩ́tã 'bã ámvǫ́pḩ̃ Mãríyámũ ri ḩ́jǫ́ arelé Úpî tḩ́ gá ĩ'diní ĩ'di imbá agá 'dãá.

40 Wó Mãrḩ́tã ásḩ̃ umvú ã'dusĩku ũrã ĩ'di ásḩ̃ gâlé ãzḩ́ 'î ngalé sĩ íná a'díjó rĩ ambamba, ḩ́jǫ́ 'dĩ sĩ sáwã ca dó ĩ'diní sĩ rijó ḩ́jǫ́ arejó Yẹ́sṵ̃ tḩ́ gá ku. Mãrḩ́tã mṵ Yẹ́sṵ̃ rṵ̃lé jǫ ĩ'diní, “Úpí, ílũ mâ ámvǫ́pḩ̃ ní 'ba amṵ́ áma ãzã kolé! Ḩ́jǫ́ má ámvǫ́pḩ̃ la áma a'bejó ãzḩ́ ngajó á'dṵ̃sĩ 'dĩ ãzá la míní 'dáyṵ rõ?”

41 Yẹ́sṵ̃ umvi ĩ'diní, “Mãrḩ́tã, ími ásḩ̃ la umvú ãzḩ́ ambamba rĩ kî sĩ.

42 Wó ḩ́jǫ́ ãzí lú ãlu múké 'dĩ kí ndẽlépi rá la. Mãríyámũ pẽ bãsĩ ĩ'didrḩ́ gá ḩ́jǫ́ múké ãndânĩ 'dã idélé áyṵ, má icó vâ ĩ'di atrḩ́lé idéŋá la gá ku.”

---

† **10:27** Ãzḩ́táŋá Amviŋá 6:5 † **10:27** Lẹ́vḩ́ 19:18 * **10:32** *'Bá Lẹ́vḩ́ rú* rĩ kí ándrá 'bá ãzḩ́ ngalépi jó Ãdróŋá drḩ̃ agá la kî. † **10:34** Bṵ́kṵ̃ Lúgbãrã tḩ́ sĩ ãzíla Mũndú tḩ́ sĩ rĩ jǫ *ũ'bã ãkõzá 'dã kí mḩ́fḩ̃ gá ãdu kí wáyĩnĩ be.*

11

Yẹ́sṹ 'bã 'bá kí imbájó Ãdróŋá ã'ĩŋá drį̃ gá rĩ
(Mãtáyõ 6:9-13; 7:7-11)

1 Ṵ'dṵ́ ãlu Yẹ́sṹ la Ãdróŋá ã'į̃ agá ãngũ ãzí gá, ĩ'di mụ delé la 'bo, 'bá ĩ'di 'bã imbálé
rĩ 'bã ãzí jọ ĩ'dinî, "Úpí, mí imbá ãma Ãdróŋá ã'ĩŋá sĩ cécé Yõhánã 'bã ándrá 'bá
ĩ'didrį̃ kí imbálé rĩ áni."
2 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, "Ĩmi jõ Ãdróŋá ã'į̃, ĩjọ íni:
" 'Ãmã Átẹ́pį̣ 'bṹ gá rĩ,
ími rṵ́ 'bã adru į̃nzį̃táŋá ru,
Sṵ́rṵ́ mídrį̃ 'bã amṵ́. *
3 Mí ãfẽ ãmaní íná ṵ́'dṵ́ ãlu-ãlu sĩ rĩ.
4 Mí a'be į̃jọ́ ũnzí ãmaní idélé rĩ kî,
cécé ãma vâ 'bá ãzí ãma idélépi ũnzí rĩ 'badrį̃ kí a'belé rĩ áni.
Ífẽ ãfi ṹ'bį̃táŋá agá ku.' " †
5 Yẹ́sṹ jọ vâ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní, "'Bá ãzí ĩmi agá 'dâ la drĩ mụ wǫ̃rį̃ drį̃ko
gâlé į̃nį̃ ágágá drĩ jọ la, 'Mâ wǫ̃rį̃, mí ãfẽ mání mũkátĩ kí na.
6 Mâ wǫ̃rį̃ ãzí ãcį̃ gá la acá má rṵ́ 'dõ, mádrį̃ 'dãá íná fẽlé ĩ'diní la 'dáyụ.'
7 Wó mî wǫ̃rį̃ drĩ ími umvi ĩ'didrį̃ jó agâlé, 'Mí ĩcãndĩ ma ku! Má ṹpį̃ kẹ̃j́ṭį̣ 'bo, ãzíla
mâ anzị kí má trũ, ãla ãma vṹrṵ́ 'bo. Má icó angálé míní ãko ãzí fẽlé ku.'
8 Ájọ ĩminî drĩ táni angá míní mũkátĩ fẽlé ku, ĩ'di 'bã adrujó mî wǫ̃rį̃ rĩ sĩ; ĩ'di angá
ãko mî lẽlé rĩ kí fẽlé pírí, ã'dusĩku la mí icó adrulé drį̃nzá sĩ ĩ'di zị́jó biri-biri ku.
9 "Ãzíla ájọ vâ ĩminí, ĩzị ála ĩminí fẽ la rá, ĩndrṹ ĩmi į̣sṵ́ la rá, ãzíla ĩpã kẹ̃j́ṭį̣ ála
ĩminí nzį̃ la rá.
10 Ã'dusĩku 'bá pírí zị́lépi la rĩ ála fẽ la rá, 'bá ãko ndrṹlépi rĩ la į̣sṵ́ la rá, ãzíla ála
kẹ̃j́ṭį̣ nzį̃ 'bá pãlépi la rĩ ní rá.
11 Ĩmi átẹ́pịka rú 'dĩ kí drĩdríŋĩ gá 'dâ, ngọ́tį̣ŋá mídrį̃ drĩ į̃'bị a'ị́ kẹ̃j́ la gá mi į̃nį̃ fẽ
rĩ ã'di 'i?
12 Ĩmi ítóniŋá fẽ drĩ kí ã'ṹgbẹ́ a'ị́ yã?
13 Ĩnį̃ ãko múké rĩ kí fẽ agá anzį̣ŋá ĩmidrį̃ rĩ 'baní rá, ĩdrĩ táni adru agá 'bá ũnzí la.
Ĩmĩ átẹ́pį̣ 'bṹ gá rĩ la ĩminí mũkẽ ĩ'didrį̃ sĩ Úríndí Ãlá rĩ fẽ íngõpí ĩdrĩ ĩ'di zị́jó rá rĩ
gá!"

Yẹ́sṹ tõjó ĩnzõ sĩ rĩ
(Mãtáyõ 12:22-30; Mãrákõ 3:20-27)

14 Ṵ'dṵ́ ãlu Yẹ́sṹ la úríndí ũnzí fẽlépi la 'bã jọ sĩ į̃jọ́ ku rĩ dro agá 'bá ãzí agá; úríndí
ũnzí la mụ ĩ'di a'belé 'bo, ágọ́bį̃ i'dó į̃jọ́ jọlé ãzíla 'bá ũ'bí ṹsṹ kí ṹsṹ.
15 'Bá ãzí rĩ jọ kí, "Ĩ'di kí adro ũkpó Bẹ̃lį̃zẹ̃bṵ́lṹ úpí úríndí ũnzí 'badrį̃ 'bã fẽlé rĩ sĩ."
16 Ãzí rĩ lẽ kí Yẹ́sṹ ṹ'bį̃lé, zị kí dó sĩ ĩ'di 'ba idé tálí ãzí angálépi 'bṹ gá la sĩ nį̃jó la
angá Ãdróŋá drį̃.
17 Wó Yẹ́sṹ nį̃ į̃jọ́ ĩ'bã kí ũrãlé kí ásį̃ gâlé rĩ rá, jọ ĩ'baní, "Sṵ́rṵ́ 'bá la ĩ'didrį̃ rĩ 'bã
kí ru awajó ndú-ndú vâ ru 'dį̣lépi 'dį̃-'dį̃ rĩ icó u'álé álį̃ ku, lį̃cọ́ 'bá la 'bã kí ru awajó
ndú-ndú rĩ ĩ'di iré rá.
18 Į̃jọ́ 'dĩ sĩ Sĩtánĩ drĩ ru 'a awa cénĩ-cénĩ rú sĩ ã'dį̣ 'dį̣jó, ũpĩ ĩ'didrį̃ rĩ la pá tu íngoní
ru? Ĩjọ ma úríndí ũnzí kí adro ũkpõ Bẹ̃lį̃zẹ̃bṵ́lṹ bã fẽlé mání ãzį̃ idéjó rĩ sĩ.
19 Ú'dî'da ádrĩ dó úríndí ũnzí kí adro ũkpó Bẹ̃lį̃zẹ̃bṵ́lṹ drį̃ sĩ, 'bá ĩmĩ imbálé rĩ kí dó
adro la ũkpó íngõ sĩ? Į̃jọ́ 'bá ĩmidrį̃ 'bã idélé rĩ lị kí į̃jọ́ ĩmi drį̃ gá nĩ.

---

* **11:2** Ãdrĩ kí Ãdróŋá ã'į̃, *Sṵ́rṵ́ mídrį̃ 'bã amṵ́* ãma ĩ'di a'ị amṵ́lé ũpĩ nalé cécé ĩ'di ũpĩ najó 'bṹ gâlé rĩ áni. † **11:4** Bṵ́kṹ Ãdróŋá drį̃ rĩ 'bã ãzí kí agá *wó ípa ãma 'bá ũnzí rĩ drį̃ gá.*

20 Wó ádrĩ úríndí ũnzí kí adro ũkpó Ãdróŋá drı̨̃ sĩ, ı̨́jọ́ 'dĩ 'bã ífí Sụ́rụ́ Ãdróŋá drı̨̃
acá ĩmi rụ́ 'bo.
21 “Ágọ́bı̨́ ũkpó la drĩ ru itú ãko ĩ'di sĩ ru tãmbajó rĩ abe bábá, ãko ĩ'didrı̨́ rĩ kí ru
pa 'bá ãzí aló kí ku.
22 'Bá ãzí ũkpó trũ ãndânĩ la drĩ amụ́ ĩ'di tı̨ celé nĩ ndẽ jõ ĩ'di rá, ĩ'di ãko ĩ'didrı̨́ ã'dı̨́
drı̨́ ĩ'di 'bã sĩ ásı̨́ 'bãjó rĩ kí wụ̃ rá, ãko ĩ'di 'bã arálé rĩ kí ĩ'di kí awa rá.
23 “'Bá adrulépi má be ku rĩ bãsĩ mẹ́rọ́'bá mádrı̨̃ 'i, 'bá ãko tralépi má be ku rĩ ĩ'di
'bá ãko mádrı̨̃ kí irélépi irê la.”

Úríndí ũnzí 'bã ãgõŋá vúlé rĩ
(Mãtáyõ 12:43-45)

24 “Úríndí ũnzí drĩ dó fũ 'bá agá 'dâ ãmvé 'bo, ĩ'di mụ acı̨́ trũ ãngũ ı̨̃yı̨́ kóru rĩ kí
agâ sĩ ãngũ ndrı̨̃jó sĩ avı̨́jó drĩ dó ı̨sụ́ la ku. Drĩ dó ı̨sụ́ la ku, ĩ'di jọ la ĩ'diní cénĩ-cénĩ
rú, ‘Ma gõ vúlé mâ jó ídu rĩ agâlé.’
25 Į́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩ'di dó ãgõ vúlé jó agá 'dõlé ĩ'di jô ı̨sụ́ úwe bábá ãlá ru ãko ãzí kóru.
26 Ĩ'di dó mụ úríndí ũnzí ázı̨̃rı̨̃ ĩ'di ndẽlépi ũnzĩkãnã sĩ rá rĩ kí atrálé ĩ'di rụ́ 'dõlé kí
dó amụ́ u'álé 'bá 'dã agá. Į́jọ́ 'dĩ sĩ, kí dó u'á 'dãá 'bá 'dã 'bã gbíyã vúlé rĩ dó ũnzĩkãnã
sĩ ándrá drı̨̃drı̨̃ rĩ ndẽ rá.”
27 Yẹ́sụ̃ la mụ ı̨́jọ́ 'dĩ kí delé jọ agá 'bo, ũkú ãzí ayú ũ'bí kí agá jọ ĩ'diní, “Andre ími
tı̨lépi ãzíla ími undrulépi rĩ drı̨̃lẹ́ba rú!”
28 Yẹ́sụ̃ umvi, “Drı̨̃lẹ́ba rú la 'bá ı̨́jọ́ Ãdróŋá drı̨̃ arelépi tã la mbalépi rá rĩ nî.”

'Bá lẽ kí ícétáŋá
(Mãtáyõ 12:38-42)

29 'Bá ũ'bí 'bã kí ru tra agá Yẹ́sụ̃ andre gá 'dãá, mụ ı̨́jọ́ jọŋâ trũ drı̨̃ gá, “'Bá ụ́'dụ́ 'dĩ
agá 'dĩ kí 'bá ũnzí la! Kí ícétáŋá 'bá 'bã icólé idélé ku la kí zı̨, 'bá ãzí icó ĩ'baní idélé
la ku, cí la ícétáŋá ándrá Yónã drı̨́ rĩ 'i.
30 Gẹ̃rı̨̃ ãlu 'dĩ sĩ Yónã ándrá ícétáŋá ru 'bá Nı̨̃nẹ́vẹ̃ gá rĩ 'banî, Ngọ́tı̨́ 'Bádrı̨̃ la vâ
adru ícétáŋá ru 'bá ụ́'dụ́ 'dĩ agá rĩ 'banî.
31 Ụ́'dụ́ Ãdróŋá 'bã drụ́zı̨́ ı̨́jọ́ lijó 'dã sĩ, ũkú úpí ru Sébã gá rĩ la mụ pá tulé ãzíla
'bá ụ́'dụ́ ú'dî'da 'dĩ agá rĩ kí tõlé, ‡ ã'dusĩku akó drı̨̃ angájó sụ́rụ́ ĩ'didrı̨̃ agâlé amụ́jó
ímbátáŋá ũndũwã rú úpí Sũlũmánĩ 'bã imbálé rĩ kî arejó rĩ sĩ. Ãzíla ú'dî'da, 'bá ãzí
ãmbõgõ sĩ Sũlũmánĩ ndẽlépi rá la 'dâ cí.
32 'Bá Nı̨̃nẹ́vẹ̃ gá 'dĩ kí drụ́zı̨́ pá tu ụ́'dụ́ Ãdróŋá 'bã ı̨́jọ́ lijó 'dã sĩ ĩmi tõlé ĩmi á'bı̨́
anzı̨ ú'dî'da 'dĩ, ã'dusĩku uja kí ándrá ásı̨́ ı̨́jọ́ ũnzí a'bejó rá ı̨́jọ́ Yónã 'bã ũlũlé ĩ'banî
rĩ sĩ; § ájọ ĩminí 'bá ãzí ãmbógó sĩ Yónã ndẽlépi rá la 'dã cí!”

Tárã mgbã Ãdróŋá drı̨̃ rĩ
(Mãtáyõ 5:15; 6:22-23)

33 Yẹ́sụ̃ jọ vâ “'Bá ãzí tárã tı̨ 'bãlépi akulépi la cí jõku zı̨̃lépi la ãkójó agá la 'dáyụ,
rá la ĩ'di 'bã la méjã drı̨̃ gá, 'bá kí sĩ ãko jó agá 'dãá rĩ kí undré ĩ'bã kí afí agá jó agá.
34 Ími mı̨fı̨́ ĩ'di tárã ụrụ'bá mídrı̨̃ drı̨́ gá rĩ. Ími mı̨fı̨́ drĩ adru múké, ími ụrụ'bá la
adru pírí ule rú, wó ími mı̨fı̨́ drĩ adru múké ku ími ụrụ'bá la adru mụ́dẹ́ agá, mí icó
ãngũ ndrelé ku.
35 Lẽ índre múké-múké ãcí ími agá rĩ 'bã anụ́ míní sĩ adrujó mụ́dẹ́ agá ku.
36 Į́jọ́ 'dĩ sĩ, ími ụrụ'bá drĩ adru ule rú ãcí agá, wókõ ãzí ı̨́nı̨́ agá la kóru, mi adru
ule rú ãcí sĩ pírí cécé tárã 'bã ãngũ jijó ími drı̨̃ gá ulepete rĩ áni.”

---

‡ **11:31** *Ũkú úpí ru Sébã* gá 'dã tõ 'bá ụ́'dụ́ 'dã agá rĩ kí rá la ã'dusĩku gã kí Yẹ́sụ̃ Sũlũmánĩ ní ãndânĩ rĩ ı̨cụ́lé
úmgbé. § **11:32** 'Bá ụ́'dụ́ 'dĩ agá rĩ gã kí ásı̨́ ujalé ı̨́jọ́ Yẹ́sụ̃ 'bã ũlũlé rĩ sĩ úmgbé.

Ị́jọ́ ázíyá Ãdróŋá 'bã sĩ 'bá ĩyõ dị̃ñ̃ 'bã drị̃lẹ́ 'dĩ kí drị̃ arụ́jó rĩ
(Mãtáyõ 23:1-36; Mãrákõ 12:38-40)

37 Yẹ́sụ̃ la mụ ị́jọ́ jọŋá delé 'bo, 'bá Fãrĩsáyĩ rú la umve ĩ'di íná nalé ĩ'di be; mụ dó
rá ri vụ̃rụ́ íná nalé.
38 'Bá Fãrĩsáyĩ rú 'dã la mụ ndrelé la Yẹ́sụ̃ ũjĩ ru drị́ ráká ku, u'á ụ̃sụ̃táŋá sĩ.
39 Úpí jọ ĩ'diní, "Ĩmi 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ ĩmi ị́rẹ̃jẹ́ ũngúkú ãmvé rĩ ũjĩ ãlá ru, wó agâlé
ru ĩga tré rọ̃mmgbọ́ sĩ ãzíla ũnzĩkãnã sĩ.
40 Ĩmi 'bá azalépi azâ 'dĩ! Ãdróŋá idé ãko 'bã 'a kí ũngúkú la ãmvé rĩ abe nĩ ku yã?
41 Wó lẽ ĩfẽ ãko ĩmidrị́ ị́rẹ̃jẹ́ agá rĩ kí sãánĩ agá rĩ abe 'bá lẽmẽrí rĩ 'banî ãko pírí kí
dó sĩ adru ĩmi ãni ãlá ru.
42 Ũcõgõ ĩmidrị́ 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ! Ĩmi ãko pírí ĩmidrị́ mụdrị́ agá ãlu rĩ fẽ Ãdróŋá
ní rá, wó ĩmi lẽtáŋá Ãdróŋá lẽjó ãzíla ị́jọ́ mgbã 'bá ũcõgõ agá rĩ kí ãzã kojó rĩ kí abe
a'be cã, múké la ĩdrĩ ándrá ị́jọ́ 'dĩ kí ide agá pírí ãzí rĩ kí a'beŋâ kóru.
43 Ũcõgõ ĩmidrị́ ĩmi 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ, ã'dusĩku ĩlẽ kụ́rụ̃sị̃ ãmbogo drị̃lẹ́ gá ãngũ
Ãdróŋá ị̃nzĩjó rĩ kí agâ sĩ ĩmi rujó rũrũ rĩ kî, ãzíla ĩlẽ úzị ĩmi ãrútáŋá sĩ ĩmi acị́ agá
sụ̃ agâ sĩ.
44 Ũcõgõ ĩmidrị́, ã'dusĩku ĩmi ãmvélé ãmvélé ru ãlá ru, wó ĩŋma agá agá ru rá cécé
ị̃nádrị̃ sị̃lépi rá ndrelé ku 'bá 'baní acị́jó drị̃ la gâ sĩ nị̃ŋâ kóru rĩ áni."
45 Ímbá'bá ãzị́táŋá imbálépi rĩ 'bã ãzí ãlu rĩ jọ ĩ'diní, "Ímbápị, ị́jọ́ mî jọlé 'dĩ kí sĩ
mi vâ ãma u'dá ĩndĩ!"
46 Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'baní, "Ũcõgõ ĩmidrị́ 'bá ãzị́táŋá imbálépi 'dĩ ã'dusĩku ĩminí tẹ́rị́ ãnzị
ũ'bãjó 'bá kí drị̃ gá ĩ'baní icólé 'dụlé ku rĩ. Átã ĩmi ãmgbã 'dĩ gã kí vâ drị́ sulé sĩ kí
ãzã kojó 'dụjó úmgbé.
47 Ũcõgõ ĩmidrị́ ĩminí nãbịya 'bã ị̃nádrị̃ kí sị̃jó ãlá ru, wó íni 'dĩ ĩmi áyị́pịka ụ'dị́ kí
ándrá 'bá 'dĩ kí nĩ.
48 Ĩmi ã'ị̃ ị́jọ́ ándrá ĩmĩ áyị́pịka 'bã kí idélé 'dĩ rá, ụ'dị́ kí ándrá nãbịya kí ĩsị́ dó
ị̃nádrị̃ la kí.
49 ''Dĩ bãsĩ ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã jọlé ũndũwã ĩ'didrị̃ sĩ ĩmi drị̃ gá rĩ, ma rú nãbịya kí tị pẽ
ụ̃pịgọŋa abe ĩmi rú, ĩmi ãzí rĩ kí ụ'dị́ rá, ĩmi ãzí 'dĩ kí ĩcãndĩ!'
50 "Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ụ́'dụ́ 'dĩ agá 'dĩ kí ála rú ãrí nãbịya 'badrị́ kí ụ'dị́jó rĩ 'bã ãrígọ́tị
ũfẽ kí ụrụ'bá gá, angájó ụ̃nọ́kụ́ ị̃ndụ́ 'bãŋá gá,
51 i'dójó Hãbị́lĩ 'bã 'dịŋá gá kpere Zãkãríyã 'bã 'dịŋá gá drĩdríŋĩ ãlĩtárĩ 'bã ãni ãngũ
ãlápítí Ãdróŋá drị̃ be rĩ gá rĩ ị́jọ́ la ála lị la ĩmi drị́ gá ãndá-ãndá ru.
52 Ũcõgõ ĩmidrị̃ la rú adru íngõpí ĩmi 'bá ãzị́táŋá imbálépi 'dĩ ã'dusĩku ĩmi atrị 'bá
'baní gẹ̃rị̃ Ãdróŋâ nị̃jó rĩ cí ĩmi mgbã rĩ icó kí vâ filé Sụ́rụ́ 'Bụ̃ gá rĩ gâlé ku, ã'dusĩku
ĩmi uga 'bá ãzí rĩ 'baní filé úmgbé."
53 Yẹ́sụ̃ la mụ ãngũ 'dã a'belé 'bo, 'bá Fãrĩsáyĩ rú ãzíla imba'ba ãzị́táŋá Mụ́sã drị̃ kí
imbálépi 'dĩ abe ngụ̃ kí ãjị́ la ũnzí, i'dó kí ĩ'di ụzịlé zịtáŋá ũ'bí sĩ,
54 lẽjó ĩ'di rụjó ị́jọ́ ãfũlépi ĩ'di tị gá ĩ'di 'bã jọlé ũnzí rĩ sĩ.

12

Úzáŋá 'bá kí drị̃ gá 'bá ũnzãŋá sĩ rĩ
(Mãtáyõ 10:26-27)

1 'Bá ũ'bí wẽwẽ rú 'bã kí ru tra agá ãngũ ãlu gá, i'dó kí ru ũŋmĩlé ũŋmĩ, Yẹ́sụ̃ jọ
'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní drị̃drị́, "Ĩmi adru mịfị́ trũ ãkụ́kị́ 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ 'badrị̃
sĩ ífí la mũlũmbẽ ĩ'badrị̃ sĩ.
2 Ãko drị̃ akulé cí rĩ ála drụ́zị́ ĩ'di i'dá tọndọlọ rá, jõku ãko a'bólé a'bô rĩ kí ála kí
drị́ gá ị́jọ́ nị́ rá.

3 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ị́jọ́ ĩminí jọlé ãngũ ịnị agá rĩ la ru are ị̃tṵ́ sĩ, ị́jọ́ mî jọlé yõkõlé sĩ jó gṵ́rṵ́ agá rĩ ála rú mụ ĩ'di iwálé jó drị̃ gá.

'Bá idéjó ĩ'di sĩ ụ̃rị̃ sĩ rĩ
(Mãtáyõ 10:28-31)

4 "Má wọ̃rị́kâ, álũ ĩminí, ĩmi idé ụ̃rị̃ sĩ 'bá ụrụ'bá 'dĩ 'dị̣lépi áyụ wó vúlé vúlé ru icólépi ãko ãzí idélépi ãlá ku rĩ sĩ ku.

5 'Bá idéjó ụ̃rị̃ sĩ mâ i'dalé ĩminí rĩ Ãdróŋá 'i, drĩ 'bá 'dị rá, ĩ'di 'bã ũkpó vâ cí sĩ ími 'bejó ãcí ukólépi ku rĩ agá. Ĩmi ã'ị̃ ị́jọ́ mâ jọlé 'dĩ 'i, ĩmi idé ụ̃rị̃ sĩ la ĩ'di sĩ.

6 "Ícó ãriŋa nírí tõwú kí ị̃tụ̃ndãlé ãjẹ̃ were sĩ ku yã? Wó ãlu la 'bã ãzí ị́jọ́ ãvĩ Ãdróŋá ní ku.

7 Táni drị̃'bị́ ífí ĩmi drị̃ gá 'dĩ nị̃ kí kãlãfe rá. Ĩmi idé ụ̃rị̃ sĩ ku, ĩmi ãjẹ̃ ãmbógó ru ndẽ ãriŋa ũ'bí 'dĩ kí rá!

Drị̃nzá 'bã rụ mi Yẹ́sụ̃ ị̃jọ́ sĩ ku
(Mãtáyõ 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

8 "Ãlu ĩminí, 'bá ĩ'di i'dalépi 'bá kí drị̃lẹ́ gá rĩ, Ngọ́tị̣ 'Bádrị̃ lã mụ ĩ'di i'dalé mãlãyíkã Ãdróŋá drị̃ kí drị̃lẹ́ gá rá.

9 Wó 'bá áma gãlépi ũ'bí kí drị̃lẹ́ gá rĩ, ma vâ mụ ĩ'di gãlé mãlãyíkã Ãdróŋá drị̃ kí drị̃lẹ́ gá.

10 'Bá ãzí drĩ ị́jọ́ ũnzí jọ Ngọ́tị̣ 'Bádrị̃ ụrụ'bá gá, Ãdróŋá la ĩ'di trũ rá, wó 'bá ãlu Úríndí Ãlá rĩ u'dálépi rĩ Ãdróŋá icó ĩ'di trũlé ku.

11 "Údrĩ ĩmi agụ ãngũ Ãdróŋá ị̃nzị̃jó rĩ kí drị̃lẹ́ gá, 'bá ũpi rú 'dĩ kí drị̃lẹ́ gá, 'bá ĩyõ abe, ĩmi ásị̣ 'bã umvú ị́jọ́ ĩmĩ mụlé umvilé rĩ sĩ jõku jọlé rĩ sĩ ku.

12 Sáwã 'dã sĩ Úríndí Ãlá rĩ la ĩmi imbá ị́jọ́ ĩmĩ mụlé jọlé rĩ sĩ."

Ị́jọ́ u'bélé 'bá málĩ trũ azalépi aza-azâ rĩ drị̃ gá rĩ

13 Ágọ́bị̣ ãzí ajọ́ ị́jọ́ Yẹ́sụ̃ ní ũ'bí kí agâlé, "Ímbápị, íjọ má ádrị́pị ní 'bã awa ãko má átẹ́pị 'bã a'belé rĩ kí ãmanî."

14 Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'dinî, "Mâ wọ̃rị̃, ã'di fẽ mání ũkpõ ị́jọ́ lịjó jõku ãko awajó ĩminí nĩ yã?"

15 Mụ vâ ị́jọ́ jọŋá ĩ'baní rĩ trũ drị̃ gá, "Ĩmi adru mị́fị̣ trũ ãzíla ĩmba ĩmi tã rọ̃mmgbọ́ sĩ wókõ pírí sĩ, ã'dusĩku 'bá 'bã ídri mgbã rĩ adru ãko ĩ'di trũ adrujó 'dĩ kí agá ku, drĩ táni adru málĩ trũ íngõpí."

16 Yẹ́sụ̃ jọ ĩ'baní ị́jọ́ u'bélé 'dĩ 'i, "Ụ'dụ́ ãlu ágọ́bị̣ ãzí málĩ abe la 'bã ãngũ ámvṵ́ ala gá rĩ ka ũri múké.

17 I'dó ị́jọ́ ũrãlé ĩ'di agâlé, 'Ãko ãzí mâ sĩ icójó mâ ãkónã 'dĩ kí tãmbajó la yụ. Ma dó ã'du idé yã?'

18 Jọ dó ĩ'di agâlé, 'Ma dó idé la íni, ma ĩrá ú'dí ãmbógó la kí co, ma dó sĩ mâ ãkónã kí 'bã ala gá mâ ãko ãzí 'dĩ kí abe, ma dó ídu 'dĩ kí andi rá.

19 Ma dó sĩ jọ la áma agâlé, ími andre múké! Mi dó ãko múké mî lẽlé icólépi ími agụlépi ílí wẽwẽ rú rĩ kí abe, ị́jọ́ ídri 'bã lẽlé rĩ kí adru míní ĩpé ru, ína, ímvụ ãzíla mí idé dó ãyĩkõ!'

20 Wó Ãdróŋá jọ ĩ'diní, 'Mi aza-azâ! Ị̃nị̃ ãndrũ 'dĩ sĩ ma ími ídri 'dụ rá. Ã'di la dó ãko mî tãmbalé míní 'dĩ kí 'dụ nĩ?' "

21 Yẹ́sụ̃ de dó ị́jọ́ íni, "Ị́jọ́ 'dĩ cécé 'bá málĩ tralépi wẽwẽ rú ụ̃nọ́kṵ́ drị̃ gá 'dâ, wó adrulépi málĩ kóru Ãdróŋá rụ̃lé rĩ áni."

Í'bã ásị̣ Ãdróŋâ drị̃ gá
(Mãtáyõ 6:25-34)

22 Yẹ́sũ̃ jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní, “Ájọ ĩminî, ĩmi ásị̃ 'bã umvú ídri ĩmi agá rĩ sĩ ku, ĩmi dó ã'du na, ã'du mvụ, jõku ĩmi ụrụ'bá 'bã ị́jọ́ sĩ, ĩmi dó ã'du sũ̃ yã rĩ sĩ ku.
23 Ídri 'bã ị́jọ́ ãmbógó ru ndẽ ãkónã rá, ãzíla ụrụ'bá 'bã ị́jọ́ ãmbógó ru ndẽ bõngó rá.
24 Ĩndre drĩ kúrúke kí: kpẽ̃ kí ũri ku, ũkũnã kí vâ ku, kí vâ ĩrá kóru; wó Ãdróŋ́á la ĩ'baní íná fẽ nĩ! Ĩmi ị́jọ́ ãmbógó ru ãndânĩ ndẽ ãriŋa 'badrị̃ rá!
25 “Ã'di ĩmi ĩsélé gá icó sáwã ĩ̃drĩ̃lé ãlu ídri ĩ'didrị̃ agâ sĩ u'ájó ãzo rú ũrãtáŋ́á sĩ rá la nĩ yã?
26 Ĩdrĩ dó icó ãko ãzí ĩmbíráŋ́á 'dĩ áni la idélé ku, ĩmi dó ị́jọ́ ũrã ãko ãzí kí drị̃ gá ã'du sĩ yã?
27 “Ĩndre drĩ ũjó ásé agá 'dĩ 'bã zoŋ́á kî: nga kí ãzị̃ ku, jõku idé kí bõngó ĩ'baní ku. Wó ájọ ĩminî úpí Sũlũmánĩ málĩ ĩ'didrị́ wẽwẽ rú 'dĩ kí sĩ bõngó ĩ'di ãni ũniyambamba rĩ ca kí mãwụ́wã ũjó 'dĩ 'badrị̃ 'bã ũnĩ kí agá ku.
28 Ãdróŋ́á drĩ dó ãko ásé agá rĩ kí ũsũ̃ bõngó sĩ 'dĩ 'bã áni, 'dĩ kí ãko adrulépi ãndrũ cí wó drũ̃sị̃ ála kí 'be ãcí gá rĩ kî, ĩ'di dó ĩmi ũsũ̃ ku la íngoní yã? Ĩmi 'bá ã'ị̃táŋ́á were 'dĩ!
29 Ĩ'bã ĩmi ásị̃ gá ãma ã'du na yã jõku mvụ yã rĩ drị̃ gá ku, ĩmi ásị̃ 'bã umvú ị́jọ́ la sĩ ku.
30 Wó ĩmi adru 'bá Ãdróŋ́á nĩ̃lépi ku, ãko ũnọ́kụ́ drị́ rĩ vu adrolépi áyụ 'dĩ kí áni ku, ã'dusĩku ĩmĩ Átẹ́pị 'bũ̃ gá rĩ nĩ̃ ĩlẽ ãko 'dĩ kí rá rĩ gá rá.
31 Wó ĩndrũ̃ Sụ́rụ́ Ãdróŋ́á drị́ áyụ, ãzíla ãko ãzí ĩminí lẽlé 'dĩ kí ála kí fẽ ĩminí ĩndĩ.”

Málĩ tãmbajó 'bũ̃ gá rĩ
(Mãtáyõ 6:19-21)

32 “Ĩmi idé ũrị̃ sĩ ku 'bá má ãni wereŋ́á kãbĩlõ áni 'dĩ, ĩmĩ Átẹ́pị ĩ'di ãyĩkõ sĩ ãko múké sụ́rụ́ ĩ'didrị́ gá rĩ gá rĩ kí fẽjó ĩminí rá.
33 Ĩmi ĩ̃tũ̃ndã ãko ĩmidrị̃ kí pírí rá ĩfẽ séndẽ la 'bá lẽmẽrí rĩ 'banî. Ĩmi ịsụ́ dó ĩminí bõngó delépi ku (ĩmi ịsụ́ dó ĩminí málĩ 'bũ̃ gá ukólépi ku) la kî ãzíla ĩmba málĩ ĩmidrị̃ kí tã 'bũ̃ gá, ũ̃gụ́'bá icó vâ sĩ kî ũ̃gũ̃lé ku ãzíla ũ̃dũ̃dũ̃ icó sĩ kí izalé ku.
34 Ã'dusĩku ãngũ málĩ mídrị̃ 'bã kí sĩ adrujó rĩ gá, ími ásị̃ la vâ mụ adrulé ala gá 'dãá.”

Ĩmi adru mịfị̃ trũ

35 Yẹ́sũ̃ jọ, “Ĩmi adru bábá ị́jọ́ ru idélépi rĩ kí drị̃ tẽjó, ãcí ĩmidrị̃ lámbãŋ́á agá rĩ 'ba anụ́ ku,
36 cécé ãti'bo ãmbógó ĩ'badrị̃ drị̃ tẽlépi ĩ'di 'bã angájó ũ̃mũ̃ ũkú ĩgbãŋ́á gá rĩ áni. Drĩ amụ́ kẽ̃jị́tị pãlé 'bo, kí kẽ̃jị́tị nzị̃ pâlé drị̃drị̃ 'dã sĩ ĩ'diní mmgbọ.
37 Ãti'bo 'dã kí drị̃lẹ́ba rú ãmbógó ĩ'badrị̃ 'bã kí ịsụ́jó mịfị̃ mmgbọ rĩ sĩ ã'dusĩku kí bábá ĩ'di 'bã ãgõŋ́á drị̃ tẽjó! Ájọ ĩminí ị́jọ́ mgbã, ãmbógô dó kọ́tị̃ trũ rá, ĩ'di dó kí iri vũ̃rụ́ ĩ'baní ãkónã fẽjó.
38 Ĩ'di adru ãtí'bó 'dã 'baní drị̃lẹ́ba rú ãmbógó ĩ'badrị̃ drĩ amụ́ drĩ kí ịsụ́ bábá rĩ gá, drĩ táni amụ́ ịnị́-ágágá jõku ã'ụ́gọ́ 'bá kí cẽ̃rẹ́ 'be agá 'dĩ!
39 Ĩmi are ị́jọ́ múké-múké, lịcọ́ 'dịpị drĩ tá sáwã ũ̃gụ́'bá 'bã amụ́jó rĩ nĩ̃ cé, a'be tá jó ĩ'didrị́ gá rĩ 'bã tị ũ̃gụ́'bá ní nũlé ku.
40 Ĩmi ãmgbã rĩ gá, ĩmi adru bábá, ã'dusĩku ĩnĩ̃ sáwã ãzíla ĩ̃tụ́ Ngọ́tị̃ 'Bádrị̃ 'bã amụ́ŋ́á sáwã ĩmĩ tátí ásị̃ 'bãjó ku rĩ gá ku.”

Ụ̃pĩ̃gọ́ŋ́á aritáŋ́â trũ rĩ kí aritáŋ́â kóru rĩ be
(Mãtáyõ 24:45-51)

41 Pétẽrõ zị, “Úpí, íjọ ịjọ́ u'bélé 'dĩ ãmaní á'dụ̃sĩ yã?”
42 Úpí zị “Ã'di 'bá ãko tãmbalépi ãrútáŋâ trũ ãzíla 'bá ãkónã fẽlépi sáwã múké rĩ agá la nĩ yã?
43 Ụ̃pịgọ́ŋá 'dĩ drĩ̃lẹ́ba rú úpí ĩ'didrị̃ drĩ ĩ'di ịsụ́ ãzị 'dĩ nga agá ĩ̃tụ́ ĩ'di 'bã ãgõjó rĩ sĩ.
44 Ájọ ĩminí ịjọ́ mgbã, ĩ'di ụ̃pịgọ́ŋá 'dã 'bã ãmbógó ru ãko ĩ'didrị̃ rĩ kí drĩ̃lẹ́ gá pírí.
45 Wó ụ̃pịgọ́ŋá drĩ dó 'bã la ĩ'di ásị gá, ‘Ãmbógó mádrị̃ la ụ́'dụ́ 'dụ ãgõŋá gá ãzo rú,’ wó i'dó dó ãti'bo ãzí ãgọbị rú 'dĩ kí colé ũkú ru rĩ kí abe cõ-cõ, ĩ'di na la ãzíla íwá mvụ sĩ ĩmẽrãjó.
46 Ãmbógó ãtí'bó 'dã drị rĩ ụ́'dụ́ ãzí ãlu ĩ'di ãgõ ĩ'diní nĩ̃ŋá la kóru. Ĩ'di mụ ãtí'bó 'dã ụlị́lé nírí-nírí, ãzíla ĩ'di mụ ĩ'di 'bãlé 'bá ã'ĩ̃táŋâ kóru rĩ abe.
47 “Ụ̃pịgọ́ŋá ịjọ́ ãmbógó ĩ'didrị rĩ 'bã lẽlé rĩ nĩ̃lépi rá, wó itú ru bábá idéjó la ku rĩ ála ĩ'di co túré sĩ.
48 Wó 'bá ịjọ́ Ãdróŋá ĩ'didrị rĩ 'bã lẽlé rĩ nĩ̃lépi ku, ịjọ́ izalépi tátí sĩ ĩ'diní drĩ̃rịma fẽjó rĩ, ála ĩ'di co were. 'Bá ãko fẽjó ĩyõ rĩ drị ála a'ị la ĩyõ rú, ãzíla 'bá ãko fẽjó ĩ'didrị ĩyõ rú ãndânĩ rĩ drị ála a'ị la ĩyõ rú ãndânĩ.”

Ịjọ́ Yẹ́sũ 'bã imbálé 'bá kí fẽlépi kî sĩ ru arejó ku rĩ (Mãtáyõ 10:34-36)

49 Yẹ́sũ jọ, “Má amụ́ ãcí ajílé ũ̃nọ́kụ́ drĩ̃ gá! Wó áma ásị gâlé má ũrã ãcí 'dĩ drĩ ájẹ́ i'dó 'bo íni.
50 Wó bãbũ̃tịzĩ̃ mání mụlé bĩ̃lé la cí, ịjọ́ 'dĩ fi áma ásị gá ãzá ru kpere ịjọ́ 'dĩ 'bã idéŋá 'bã ukó agá!
51 Ĩmi ũrã ĩmi ásị gá ịjọ́ mâ amụ́jó rĩ ĩ'di ásị ĩ̃gbẽ̃ ajíjó 'bá ũ̃nọ́kụ́ gá 'dĩ 'banî yã? Yụ! Má ají 'bá 'baní ásị ĩ̃gbẽ̃ ku wó rá la awaŋá.
52 I'dójó sáwã 'dĩ sĩ, 'bá tõwú lị́cọ́ ãlu agá rĩ kí ru awa amụtị sĩ ĩ̃rĩ̃; 'bá ĩ̃rĩ̃ amụtị ãlu rĩ gá ãzíla 'bá na amụtị ãzí rĩ gá, kí dó sĩ ãgátã ga kí drĩdríŋĩ̃ gá áma ịjọ́ sĩ.
53 Kí ru awa átẹ́pị kí ngọ́pĩ̃ be ãzíla ngọ́pị kí átẹ́pĩ̃ be, andre kí ĩ̃zẹ́pĩ̃ be ãzíla ĩ̃zẹ́pị kí ãndrẽ be, ĩdrá kí ũkû be ãzíla ũkú kí ĩdrâ be.”

Ịjọ́ Yẹ́sũ 'bã idélé 'bo rĩ 'bã ífí vãjó (Mãtáyõ 16:2-3)

54 'Dã 'bã ũngúkú gá Yẹ́sũ jọ 'bá pírí 'banî, “Ĩdrĩ ũ̃rụ́'bũ̃ uzogó drĩ̃ ndre ru 'bã agá ãngũ ĩ̃tụ́ 'bã 'de agâlé ru 'bo, ĩtẽ ku rú ĩmi jọ la, ‘Uzogó la amụ́ 'dịlé 'dĩ̃-'dĩ̃,’ wó ĩ'di ru idé rá.
55 Wó ũlíríkã angá jõ lilé ándrâlé ru, ĩmi jọ la, ‘Ãngũ la mụ adrulé ãcí ru,’ wó ãngũ la adru ãcí ru rá.
56 Ĩmi ũ̃nọ́kụ́ ndre ũ̃rụ́'bũ̃ trũ wó ĩmi ụ́'dụ́ ãndrũ rĩ agá ã'du la ru idé nĩ yã rĩ nĩ̃ cé. Wó ĩvã ịjọ́ mâ idélé 'dĩ kí ífí ku, ã'dusĩku ĩ'bã ĩmi ĩnĩ̃ Ãdróŋá cé wó ĩnĩ̃ ĩ'di ku!

Ĩmi icí tị 'bá ĩmi tõlépi rĩ trũ (Mãtáyõ 5:25-26)

57 “Ĩmi amá ịjọ́ múké rĩ ĩminí áyụ ku ã'du sĩ?
58 'Bá ãzí drĩ ími tõ kẹ́sĩ̃ gá, ĩmi mụ agá ĩ'di be gẽ̃rĩ̃ agá 'dâ, lẽ ĩmi icí tị ĩ'di be ịsụ́ ĩca drĩ jájĩ drĩ̃lẹ́ gá ku. Ídrĩ idé la 'dĩ áni ku, ĩ'di ími agụ 'bá ịjọ́ lịlépi rĩ drĩ̃lẹ́ gá ĩ'di dó ími 'dụ fẽlé ãmbógó drị, kí dó ími 'dụ 'bãlé mãbụ́sũ̃ gá.
59 Ájọ míní, mí icó ãfũlé mãbụ́sũ̃ gâlé ku kpere míní séndẽ ãsĩ̃lépi rĩ de agá ũfẽ agá.”

13

Ásị ujaŋá jõku drã

1 Sáwã 'dã sĩ 'bá ãzí kí ándrá cí, jọ kí ị́jọ́ 'bá Gãlị́lį̃ rú Pĩlátõ 'bã ụ'dị́lé ãrí la kí usajó
ídétáŋ́á idéjó ĩ'bã ãdroŋa 'baní rĩ kí drį̃ gá Yẹ́sų̃ nî.
2 Yẹ́sų̃ umvi ĩ'baní jọ, "Ĩmĩ ũrãjó la rĩ sĩ 'bá Gãlị́lį̃ rú ụ'dị́lé rá 'dĩ kí ndẽ kí 'bá ãzí
Gãlị́lį̃ rú 'dĩ kí ũnzĩkãnã sĩ rá yã?
3 Adru 'dĩ 'bã áni ku, ájọ ĩminí ãndá-ãndá ru, ĩdrĩ ásị́ uja ku ĩmi ũdrã pírí 'dĩ 'bã
áni.
4 Ĩmi ũrã 'bá mụdrị́ drį̃ ãrõ jó 'bã a'déjó kí drį̃ gá Sĩlówámũ gá ũdrãlépi pírí 'dã ndẽ
kí ũnzĩkãnã sĩ pírí 'bá u'álépi ãngũ Yẹ̃rụ́sãlẹ́mų̃ gá 'dĩ kí rá yã?
5 Ájọ ĩminí, yụ! Wó ájọ ĩminí, ĩdrĩ ásị́ uja ku, ĩmi ũdrã cécé ĩ'badrị́ 'dã 'bã áni."
6 Yẹ́sų̃ jọ ĩ'baní ị́jọ́ u'béŋ́á 'dĩ sĩ, "Ágọ́bị́ ãzí ándrá ãlu ĩ'di 'bã úlúgó ife zo ĩ'didrị́
ámvụ́ agá, mụ ãka la kí ndrelé ịsụ́ ãko ãzí ala gá ãluŋ́á la ku.
7 Jọ 'bá ámvụ́ aga tẽlépi rĩ ní, 'Índre, ári acị́lé ílí na 'dĩpí má ịsụ́ ife ífí kalépi ãluŋ́á
la ife 'dĩ 'bã ụrụ'bá gá 'dâ ku, íga ĩ'di vų̃rụ́. Ife 'dĩ la dó ri ų̃nọ́kụ́ ayúlé į̃sálị́ íngoní
ru?'
8 "Wó ágọ́bị́ ámvụ́ andre tẽlépi rĩ umvi ĩ'diní, 'Mí a'be ĩ'di ílí ãlu į̃dị́, álẽ aga la sõlé
pírí, ma wórõ ũ'bã į̃ndụ́ la gá.
9 Drį̃ dó ífí ka ílí drų̃sį̃ rĩ gá rá, ĩ'di adru múké; jõ dó 'dĩ áni ku, ma dó ĩ'di ga vų̃rụ́
ĩndõ.' "

Yẹ́sų̃ 'bã ũkú acálépi rá ãgãlépi vų̃rû sĩ rĩ adríjó Sãbátũ sĩ rĩ

10 Sãbátũ ãzí ãlu la sĩ Yẹ́sų̃ ri ímbátáŋ́á imbálé ãngũ Ãdróŋ́á į̃nzį̃jó rĩ 'bã ãzí ãlu la
agá.
11 Ũkú ãzí ãlu 'dãá cí acálépi úríndí ũnzí sĩ ílí mụdrị́ drį̃ ãrõ 'dĩpí la, icó ru ĩdrẽlé
ụrụgá múké-múké ku.
12 Yẹ́sų̃ la mụ ĩ'di ndrelé 'bo, umve ĩ'di ĩ'di drį̃lẹ́ gá 'dõlé jọ, "Ũkû, átrũ mi ãyánĩ
mídrị́ 'dĩ sĩ rá."
13 'Bã dó drị́ kí ĩ'di drį̃ gá, gbõgbõ ũkú 'dĩ ĩdrẽ ru ụrụgá ãzíla ịcụ́ dó Ãdróŋ́â rụ́.
14 Ãmbógó ãngũ Ãdróŋ́á į̃nzį̃jó 'dã gá rĩ acá ũmbã sĩ Yẹ́sų̃ 'bã ũkú 'dã adríjó ụ́'dụ́
Sãbátũ drį̃ sĩ rĩ sĩ, jọ 'bá 'baní, "Ụ́'dụ́ kí ázíyá sĩ ãzị́ ngajó Sãbátũ ãlu 'dĩ agá. Lẽ ĩmi
amụ́ adríŋ́á gá ụ́'dụ́ ãzí 'dĩ kí agá, adru Sãbátũ sĩ ku."
15 Yẹ́sų̃ jọ ãmbógó ãngũ Ãdróŋ́á į̃nzį̃jó rĩ gá rĩ ní 'bá ĩ'didrį̃ abe, "Ĩmi pírí 'bá
mũlũmbẽ rú 'dĩ! Ĩmi ãlu-ãlu icó ụ́'dụ́ Sãbátũ drį̃ sĩ kãyĩnõ ĩ'didrį̃ kí jõku tị́ ĩ'didrį̃
kî trũlé agụlé į̃yị́ mvụlé ku la nĩ yã?
16 Ú'dî'da ũkú Ịbụrahị́mų̃ 'bã ũri rú Sĩtánĩ 'bã umbélé ílí mụdrị́ drį̃ ãrõ 'dĩ 'bã ịsụ́
adríŋ́á Sãbátũ sĩ ku yã?"
17 Umvitáŋ́á ĩ'didrį̃ fẽ drį̃nzá 'bá ĩ'di 'bã mẹ́rọ́'bá ru 'dĩ 'banî, wó 'bá ãzí 'dĩ acá kí
dó ãyĩkõ sĩ ị́jọ́ Yẹ́sų̃ 'bã idélé ũniyambamba 'dĩ kí sĩ.

Ị́jọ́ u'bélé ũri umvelé hãrãdálį̃ sĩ rĩ
(Mãtáyõ 13:31-32; Mãrákõ 4:30-32)

18 Yẹ́sų̃ zị́ 'bá kí pírí, "'Bá Sụ́rụ́ Ãdróŋ́á drį̃ agá rĩ kí i'dá íngõ áni? Ma ĩ'di ų̃'bį̃ ã'du
sĩ?
19 Ĩ'di i'dá cécé hãrãdálį̃ áni, ágọ́bị́ ãzí 'bã agụlé salé ĩ'didrị́ ámvụ́ gá rĩ áni. Zo rá
acá dó ife rú, ãzíla ãriŋa 'bų̃ gá rĩ ũ'bã kí jõrõvũ̃ kénĩ la kí agá."

Ị́jọ́ u'bélé ãkụ́kị̃ drį̃ gá rĩ
(Mãtáyõ 13:33)

20 Yẹ́sų̃ zị́ vâ kí į̃dị́, "Ma dó Sụ́rụ́ Ãdróŋ́á drị́ rĩ ų̃'bį̃ ã'du be yã?
21 Ĩ'di cécé ãkụ́kị̃ ũkú ãlu ní 'dụlé usalé ãnáfóró ãmbógó la trũ rĩ áni, kpere ĩ'diní
ų̃pį̃ agá."

Kę̃j̨ĩtị lṵ́rṵ́ŋá rĩ
(Mãtáyõ 7:13-14, 21-23)

22 Yẹ́sṵ̃ mụ táwṵ̃nḭ̃ kí agâ sĩ ãzíla tõrṍmẹ́ kí agâ sĩ, 'bá kí imbá trũ, ĩ'di mụ agá
Yę̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gâlé.
23 'Bá ãzí zị ĩ'di, “Úpí, 'bá kí mụ ru palé wereŋá ru yã?”
24 Yẹ́sṵ̃ umvi ĩ'baní pírí, “Ĩmi ṵ̃'bḭ̃ ásḭ pírí sĩ ũkpõ 'bãjó fijó kę̃j̨ĩtị síríŋá rĩ gâ sĩ.
Ã'dusĩku 'bá ũ'bí kí lẽ ãndá-ãndá ru filé ala gâ sĩ rá. Wó icó kí ku.
25 Ãmbógó jó 'dḭpị la angá ụrụgá ĩ'di kę̃j̨ĩtị ṵ̃pḭ̃, wó ĩmi pá utu ãmvé kę̃j̨ĩtị pãŋâ trũ
ãzíla mãmálá 'bãŋâ trũ, ‘Úpí, ínzḭ̃ ãmaní kę̃j̨ĩtị.’ Wó ĩ'di umvi la, ‘Ánḭ̃ ĩmi angá íngõlé
yã rĩ ku.’
26 “Ĩmi dó umvi la, ‘Ãma ándrá na agá, mvụ agá mî trũ, ãzíla íri 'bá kí imbálé
táwṵ̃nḭ̃ ãmadrḭ agá 'dâ!’
27 Wó ĩ'di ĩmi umvi, ‘Ánḭ̃ ĩmi angá íngõlé yã rĩ gá ku, ĩmi ĩdã ĩmi má rṵ́ 'dâ rĩ sĩ rá,
ĩmi 'bá ḭ́jọ́ ũnzí idélépi 'dĩ.’
28 “Ãngũ 'dã gá 'dãá áwáŋá kí adru sḭ naŋá be cí ĩminí Ịbụrahḭ́mṵ̃, Ĩsákã, Yãkó'bõ,
ãzíla nãbịya kí ndrejó Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá drḭ rĩ agá 'dãá rĩ sĩ. Wó íni 'dĩ ú'bé dó ĩmi ãmvé
'bo.
29 'Bá kí rú amṵ́ angájó į̃tṵ́ 'bã agá agâlé ru, į̃tṵ́ 'bã 'de agâlé ru, ṵ́rṵ́ ãzíla ándrâlé
ru, kí dó ri vṵ̃rṵ́ ṵ̃mṵ̃ nalé Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá drḭ rĩ agá.
30 Wó 'bá wẽwẽ rú drḭ̃drḭ̃ rĩ kí drṵ́zḭ acá 'bá vúlé rĩ kî rú, ãzíla 'bá vúlé rĩ kí acá 'bá
drḭ̃drḭ̃ rĩ kî rú.”

Yẹ́sṵ̃ 'bã mãmálá Yę̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ sĩ
(Mãtáyõ 23:37-39)

31 Sáwã 'dã sĩ 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ ãzí amṵ́ kí Yẹ́sṵ̃ rṵ́ jọ kí ĩ'dinî, “Mí a'be ãngũ 'dĩ,
ímụ ãngũ ãzí ndú la gá. Hẽródẽ lẽ ími 'dḭlé rá.”
32 Yẹ́sṵ̃ umvi kí, “Ĩmụ lũlé la nãrãgã 'dã ní, ma úríndí ũnzí kí adro ãmvé, ãzíla 'bá
kí adrí ãndrũ ãzíla drṵ̃sḭ̃ drĩ dó ca ṵ́'dṵ́ na la gá 'bo ma ãzḭ́ mádrḭ́ rĩ de rá.
33 Ḭjọ́ íngõ drḭ̃ táni ru idé nĩ tí, lẽ ámụ mâ ãzḭ́ trũ ãndrũ, drṵ̃sḭ̃ ãzíla drṵ́zḭ́ drḭ̃ gá,
ã'dusĩku nábḭ̃ icó drãlé ãngũ ãzí gá ku, lú Yę̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ agá.
34 “Wọ́gọ̃ Yę̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃, ĩmi 'bá Yę̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá 'dĩ ĩmi 'bá nãbịya rú Ãdróŋá 'bã tị
ãpẽlé 'dĩ kí ụ'dḭ́, ĩmi vâ kí u'bé írã sĩ. Pâlékó sḭ mâ lẽjó áma drḭ́ 'bãjó anzḭŋá ĩmidrḭ́
kí drḭ̃ gá, kí tãmbajó cécé ã'ṵ́ andre 'bã ĩ'di 'bã mvaka kí atrájó ĩ'di rṵ́ ṵ́pṵ́pḭ́ agá rĩ
áni! Wó ĩmi ã'ḭ̃ ku.
35 Índre Ãdróŋá a'be dó jó ĩmi sĩ ĩ'di rṵ́ ịcṵ́jó 'dĩ ándrú ru. Wó ájọ ĩminí, ĩmi icó
áma ndrelé į̃dḭ́ ku kpere ĩmĩ jọ agá la, ‘Ịcṵ́ 'bá amṵ́lépi Úpí 'bã rṵ́ sĩ rĩ ịcṵ́-ịcṵ̂!’†”

14

Yẹ́sṵ̃ 'bã ágọ́bḭ̃ ãyánĩ rú adríjó rĩ

1 Ṵ́'dṵ́ ãlu Sãbátũ ãzí sĩ Yẹ́sṵ̃ mụ íná nalé Fãrĩsáyĩ ãzí ãmbógó rú la drḭ́ ko gá. 'Bá
ri kí ĩ'di ndrelé gõgõ̃ ĩ'di ã'du idé ḭ́jọ́ ãzḭ́táŋá 'bã lẽlé ku rĩ drḭ̃ gá.
2 Ágọ́bḭ́ ãzí pá la kí ãvõjó drḭ́ abe la amṵ́ Yẹ́sṵ̃ rṵ́.
3 Yẹ́sṵ̃ zị 'bá Fãrĩsáyĩ rú ãzíla 'bá ãzḭ́táŋá 'bã drḭ̃lẹ́ ru 'dĩ kî, “Ãzḭ́táŋá Mṵ́sã drḭ̃ ã'ḭ̃
'bá adríjó Sãbátũ sĩ rá yã jõku yụ?”
4 Wó ĩyãŋã kí tútú. Yẹ́sṵ̃ 'dụ 'bá 'dã 'i, adrí ĩ'di, pẽ tị la rá.

† **13:35** Zãbṵ́rḭ̃ 118:26

5 Jọ ĩ'baní, “Ĩmi drĩdríŋĩ gá 'bá ãzí drĩ adru ngǫ́tị̃ trũ, jõku mánĩ̃gǫ́ trũ, wó drĩ a'dé
'bụ́ ĩ̃yị́ trũ la gá Sãbátũ sĩ, icó ĩ'di anzélé ãmvé cọtị ụ́'dụ́ Sãbátũ drị́ 'dã sĩ ku rĩ ã'di 'i
yã?”
6 'Bá 'dã icó kí vâ ĩ'di umvilé ku.

Í'bã mi ãmbógó ru cénĩ̃ ku

7 Yẹ́sũ̃ ndre 'bá ũ̃mũ̃ gá umvelé umvê rĩ kí ãngũ ũniyambamba drĩ̃lẹ́ gá rĩ kí ũpẽ
agá, jọ ĩ'baní ị́jǫ́ u'bélé 'dĩ 'i,
8 “'Bá ãzí umve jõ mi ũ̃mũ̃ ũkú ũgbãjó rĩ gá, ĩmụ rilé ãngũ ãlá drĩ̃lẹ́ gá ri kí agá ku.
Icó ru idélé 'dĩ 'bã áni 'bá ãzí ãmbõgõ sĩ ími ndẽlépi rá la ûmve ĩ'di ũ̃mũ̃ 'dã gá ĩndĩ,
9 wó 'bá tá ĩmi umvelépi ĩ̃rĩ̃ trá nĩ rĩ la amụ́ jọlé la, ‘Ínga rá 'bã ri ãngũ mídrị́ mî tá
sĩ rijó 'dĩ gá 'dâ.’ Ị́jǫ́ 'dĩ la míní drĩ̃nzá fẽ ála ími agụjó rijó vúlé ãngũ dǫ́dǫ́ rĩ gá rĩ sĩ.
10 “Wó údrĩ ími umve, íri ãngũ vúlé 'dã gâlé, 'bá ími umvelépi rĩ drĩ dó acá mí
rụ́ 'dõlé, ĩ'di dó jọ la, ‘Mâ wõ̃rĩ̃, mí amụ́ rilé ãngũ múké 'dõ gá.’ Ị́jǫ́ 'dĩ la dó míní
ãrútáŋá ají ãmụ́ 'dĩ kí drĩ̃lẹ́ gá pírí.
11 'Bá pírí ru 'bãlépi ãmbógó ru kí drĩ̃ sĩ 'dĩ kí ála kí isé vũ̃rụ́, wó 'bá ru malépi fụ́
'dĩ kí ála kí 'bã ãmbógó ru.”
12 Yẹ́sũ̃ jọ lị́cǫ́ 'dị́pị́ ní, “Ídrĩ 'bá umve ãkónã ũ̃mũ̃ drĩ̃ gá, mí umve jõ mî wõ̃rị́ka kí
áyụ ku, mí ádrị́pịka kí ku jõku 'bá ími bụ́lụ́ gá málĩ trũ rĩ kí áyụ ku, ã'dusĩku kí drụ́zị́
ími umve vúlé gẽ̃rĩ̃ ãlu 'dĩ sĩ ãrígó la ũfẽjó.
13 Ídrĩ ũ̃mũ̃ 'bã mí umve ala gá 'bá lẽmẽrí, 'bá acálépi rá ãzíla mịfị́ kóru 'dĩ kî.
14 'Bá 'dĩ kí míní sũ̃sụ́ wi, ã'dusĩku icó kí ími ũfẽlé ku. Ãdróŋá la rú ími ũfẽ nĩ drụ́zị́
ụ́'dụ́ 'bá 'bã kí angájó ídri rú 'dã sĩ.”

Ị́jǫ́ u'bélé ũ̃mũ̃ ãmbógó rĩ drĩ̃ rĩ
(Mãtáyõ 22:1-10)

15 'Bá ãzí ãlu rilépi Yẹ́sũ̃ be íná tị gá 'dãá ĩndĩ rĩ la mụ ị́jǫ́ 'dĩ arilé jọ Yẹ́sũ̃ ní, “'Bá
drụ́zị́ rilépi ũ̃mũ̃ Sụ́rụ́ Ãdróŋá drị́ 'dã agá rĩ kí ãyĩkõ la kí fụ trẽ̃yị́!”
16 Yẹ́sũ̃ umvi ĩ'diní, “Ụ́'dụ́ ãlu ágǫ́bị́ ãzí 'bã ũ̃mũ̃ ãmbógó la umve dó sĩ 'bá ala gá
wẽwẽ rú.
17 Sáwã ũ̃mũ̃ drĩ̃ la mụ calé 'bo, pẽ ũ̃pị́gǫ́ŋá ĩ'didrĩ̃ kí tị lũlé la ãmụ́ 'baní, ‘Ĩmi amụ́,
ãko pírí kí dó bábá!’
18 Wó i'dó kí pírí ru ũtrũlé ãlu-ãlu, 'bá ãzí rĩ jọ ‘Má ĩgbã drĩ mâ ámvụ́ lẽ ámụ drĩ
ndrelé la, ítrũ ma rá.’
19 'Bá ãzí rĩ jọ, ‘Ma ĩgbã mâ mãnịgọ ámvụ́ sõlépi rĩ kí mụdrị́, ma dó mụ kí ũ̃'bĩ̃lé,
ítrũ ma rá fô!’
20 'Bá ãzí rĩ jọ, ‘Má ĩgbã ũkú ú'dí, ị́jǫ́ 'dĩ sĩ má icó mụlé ku.’
21 “Ãtí'bó ãgõ vúlé 'dõlé, ãzíla ũlũ ị́jǫ́ 'bá 'baní jọlé 'dĩ kí ãmbógó lị́cǫ́ 'dị́pị́ nî.
Ãmbógó lị́cǫ́ 'dị́pị́ ásị́ iza ru, pẽ dó ãtí'bó tị, ‘Ímụ mbẽlẽ-mbẽlẽ gẽ̃rĩ̃ agâ sĩ ãzíla gẽ̃rĩ̃
táwũ̃nĩ̃ agá rĩ kí agâ sĩ, mí umve mání 'bá lẽmẽrí ri kí, 'bá mịfị́ kóru 'dĩ kí, ãzíla 'bá
acálépi rá 'dĩ kî trũ.’
22 'Dã 'bã ũngúkú gá, ãtí'bó ãgõ jọ, ‘Ãmbógó, ị́jǫ́ mî jọlé mání rĩ idé kí ru rá, wó
ãngũ ace drĩ jó agá 'dõlé cí.’
23 Ãmbógó jọ ãtí'bó ĩ'didrĩ̃ ní, ‘Ímụ gẽ̃rĩ̃ agâ sĩ táwũ̃nĩ̃ 'bã ãngũ ãmvélé ru ri kí agá,
mí a'ị́ 'bá ala gá ri kí amụ́jó ũ̃mũ̃ gá 'dõlé 'bã ga rú sĩ tré.
24 Ájọ míní, 'bá drĩ̃drĩ̃ umvelé 'da 'bã ãzí ãlu la icó afílé ũ̃mũ̃ 'dĩ gá ku.’ ”

Ãjẽ̃ Yẹ́sũ̃ vú bĩ̃jó rĩ
(Mãtáyõ 10:37-38)

25 Ụ́'dụ́ ãlu 'bá ũ'bí ri kí mụlé Yẹ́sũ̃ trũ, uja ru tị ĩ'ba rụ́ 'dõlé jọ,

26 “'Bá ãzí drĩ amụ́ má rụ́ 'dõlé drĩ átẹ́pị̃ ãzíla ãndrẽ 'i, ũkú 'i, ãzíla anzịŋá kí,
ádrị́pịka kí ãzíla ámvọ́pịka kí abe, drĩ vâ ídri ĩ'di mgbã rĩ drị́ gá rĩ gã úmgbé ku, icó
ĩ'diní adrujó 'bá mání imbálé la rú ku.
27 'Bá mũsãlá'bã ĩ'didrị̃ 'dụlépi ãzíla áma vú ãbĩlépi ku rĩ icó adrulé 'bá mání imbálé
rĩ rú ku.
28 “Ícétáŋá sĩ, ĩmi ãzí ãlu drĩ lẽ jó ãmbógó la sịlé, drị̃drị̃ rĩ sĩ icó rilé vũ̃rụ́ jó 'bã ãjẹ̃
itúlé sĩ nị̃jó la icó ãjẹ̃ nalé íngõpí ĩ'diní sĩ ukójó.
29 Drĩ dó bõrõ sị rá, wó sĩlíngĩ drĩ adru ĩ'didrị́ 'dáyụ drị̃ la dejó, 'bá pírí jô ndrelépi
rá rĩ kí ĩ'di gụgụ̃.
30 Kî jọ la, ‘Ĩndre drĩ ágọ́bị́ 'dĩ 'i! I'dó jó sịlé wó ũkpó la ca sĩ icójó jô dejó ku.’
31 “Ícétáŋá sĩ úpí ãlu drĩ ru itú sĩ mụjó ã'dị́ gá ãsĩkárĩ 10,000 be sĩ ã'dị́ 'dịjó úpí ãzí
ãsĩkárĩ trũ álĩfũ kãlị́ ĩrị̃ la be, ĩ'di ri vũ̃rụ́ ru itúlé, ũkpó mádrị̃ ca ã'dị́ 'dijó úpí ãsĩkárĩ
trũ wẽwẽ rú rĩ be rá yã?
32 Drĩ icó ku, ĩ'di ũ̃pị́gọ́ŋá kí tị pẽ drĩ fụjó úpí ãzí 'dã be sĩ ásị́ ĩ̃gbẹ̃ ajíjó kí drĩdríŋĩ
gá, ịsụ́ íni 'dĩ kí drĩ álị́-álị́ ru.
33 Ũví ãlu 'dĩ sĩ ĩmi ãzí ãlu drĩ lẽ adrulé 'bá mání imbálé la rĩ rú, 'bã a'be ãko pírí
ĩ'di abe ri kí.”

Ã'ị̃ sị̃ kóru ru rĩ
(Mãtáyõ 5:13; Mãrákõ 9:50)

34 Yẹ́sũ̃ jọ, “Ã'ị́ ĩ'di ãjị́ fẽ. Wó sị́ la jõ yụ, ícó ĩ'di ujalé ã'ị́ ru ũgũgõ íngoní ru?
35 'Ba kí ã'ị́ sị́ kóru rĩ sũ ásé gá ĩ'di 'bã adrujó ũ̃rọ̃drị́ kóru rĩ sĩ. 'Bá ãlu-ãlu icólépi
ịjọ́ 'dĩ arelépi rá rĩ 'bã are.”

15

Kãbĩlõ ãvĩlépi rá rĩ
(Mãtáyõ 18:12-14)

1 Ụ'dụ́ ãlu 'bá mũ̃sọ́rọ̃ tralépi rĩ kí 'bá ịjọ́ ũnzí idélépi ãzí rĩ kí abe amụ́ kí ịjọ́ Yẹ́sũ̃
'bã imbálé rĩ arelé.
2 'Bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ kí imba'ba ãzị́táŋá Mụ́sã drị̃ kí imbálépi rĩ kí abe i'dó kí unulé,
“Ágọ́bị́ 'dĩ la 'bá ịjọ́ ũnzí idélépi 'dĩ kí a'ị́, ĩ'di vâ íná na ĩ'ba abe ĩndĩ!”
3 Yẹ́sũ̃ jọ ĩ'baní ịjọ́ ịjọ́ u'béŋá sĩ:
4 “'Bá ãzí ãlu ĩmi agá 'dâ la 'bã kãbĩlõ túrú ãlu agá ãlu rĩ drĩ ãvĩ rá, ĩ'di dó ã'du idé?
Ĩ'di kãlị́ úrômĩ drị̃ la úrômĩ 'dĩ kí a'be mụjó ãvĩlépi ãlu 'dã ndrụ̃ trũ kpere ĩ'di 'bã ịsụ́
agá la ku yã?
5 Drĩ ĩ'di ịsụ́ rá, ĩ'di a'dụ́ la kọ́trọ́ sĩ trũ gõjó lị́cọ́ gá lé ãyĩkõ sĩ.
6 Drĩ acá lị́cọ́ gá 'bo, ĩ'di wõ̃rị́ka kí umve, 'bá ĩ'di 'bã bụ́lụ́ gá rĩ kí abe ãngũ ãlu gá.
Ĩ'di jọ la ĩ'baní, ‘Má u'á ãyĩkõ sĩ ma mâ kãbĩlõ ịsụ́jó rĩ sĩ, ãma idé kí dó ãyĩkõ la 'i’
7 Ájọ ĩminí ãndá-ãndá ru ãyĩkõ la ga 'bũ̃ gâlé tré 'bá ãlu 'bã ásị́ ujajó rĩ sĩ ndẽ 'bá
kãlị́ úrômĩ drị̃ úrômĩ ru 'bãlépi ãlá ru lẽlépi ásị́ ujalépi ku 'dĩ kí rá.”

Sĩlíngĩ ãvĩlépi rĩ

8 “Jõku ũkú ãzí sĩlíngĩ ífí trũ mụdrị́ ífí ãlu rĩ 'bã ãvĩjó rá rĩ la ã'du idé yã? Ĩ'di
lámbãŋá tị 'bã, ĩ'di jó 'a we, ĩ'di ndrụ̃ la jãjã rú kpere ĩ'di 'bã ịsụ́ agá la.
9 Drĩ ịsụ́ la 'bo, ĩ'di wõ̃rị́ka kí umve jĩránĩ abe ãngũ ãlu gá, ĩ'di jọ la ĩ'baní, ‘Ma
ãyĩkõ sĩ ma mâ sĩlíngĩ ãvĩlépi rĩ ịsụ́jó rá rĩ sĩ. Ãma idé kí ãyĩkõ la 'i’
10 Ájọ ĩminí, ĩ'di cécé 'dĩ 'bã áni, mãlãyíkã Ãdróŋá drị̃ kí ãyĩkõ idé 'bũ̃ gâlé 'bá ũnzí
ãlu la 'bã ásị́ ujajó rĩ sĩ.”

Mgbá ãvĩlépi rĩ

11 Yẹ́sų̃ mụ ı̨jọ́ jọŋâ trũ drı̨̃ gá jọ, “Ágọ́bı̨ ãlu ĩ'di 'bã anzı̨ kí ı̨̃rı̨̃.
12 Vúléŋá rĩ jọ ĩ'diní, ‘Má átẹ́pı̨, mí ãfẽ ãko mádrı̨ wókõ gá rĩ kî.’ Įjọ́ 'dĩ sĩ, ágọ́bı̨ awa dó ãko kí anzı̨ ı̨̃rı̨̃ 'dĩ 'banî.
13 Ụ́'dụ́ were vúlé gá mgbá vúlé rĩ ı̨̃tų̃ndã ãko ĩ'didrı̨ rĩ kí pírí, ko dó drı̨̃ mụlé séndẽ ĩ'didrı̨ abe ãngũ álı̨ gá iza dó séndẽ ĩ'didrı̨ kí pírí.
14 Iza ãko ĩ'didrı̨ kí pírí, gbõgbõ rílẽ a'dé ãngũ 'dã gá ika, ãbı̨́rı̨ i'dó dó filé ụrụ'bá la gá.
15 Mụ dó sĩ ãzı̨ ngalé 'bá ãngũ 'dã gá 'dãá la drı̨, pẽ tı̨ la ĩzõgó kí ucélé ĩ'didrı̨ ámvụ́ agâlé.
16 Lẽ ru 'a tõlé ãkónã ĩzõgó kí nalé rĩ 'bã ı̨́mbı̨́lı̨́kọ́ kî sĩ, wó 'bá ãzí fẽ ĩ'diní ãko ãzí nalé nãnã la ku.
17 “Ãsı̨̃jó i'dó dó ı̨jọ́ ũrãlé, ‘'Bá ãzı̨ ngalépi má átẹ́pı̨ drı̨ rĩ kí ãkónã na tí kí a'be la cí, wó ãbı̨́rı̨ la fi má rụ́ ĩ'di úgólé áma colé 'dĩ!
18 Ma mâ ngá gõ vúlé má átẹ́pı̨ drı̨́ko gâlé, ma jọ la ĩ'diní: Má átẹ́pı̨, má iza ı̨jọ́ Ãdróŋâ drı̨̃lẹ́ gá vâ ími drı̨̃lẹ́ gá ĩndĩ.
19 Mgbã la sı̨ tá áma umvejó mî ngọ́tı̨́ ru ı̨̃dı̨́ ku; dũbã rá la í'bã dó ma 'bá mí ãni ãzı̨ ngalépi 'dĩ 'bã ãzí ru.’
20 Gbõgbõ angá ụrụgá gõ dó átẹ́pı̨̃ drı̨́ko gâlé. Ĩ'di drĩ adru agá rá-rá ru 'dĩ gá 'dĩ átẹ́pı̨̃ ndre ĩ'di, ízákĩzã la fi dó átẹ́pı̨̃ ásı̨ gá, cẹ̃ dó mụlé ĩ'di amvulé, ni kí dó ru ĩ'di be.
21 Ngọ́pı̨̃ jọ dó átẹ́pı̨̃ nî, ‘Má átẹ́pı̨, má iza dó ı̨jọ́ Ãdróŋâ drı̨̃lẹ́ gá ãzíla ími drı̨̃lẹ́ gá. Lẽ tátí ûmve dó ma mî ngọ́tı̨́ ru ı̨̃dı̨́ ku.’
22 “Wó átẹ́pı̨̃ umve ų̃pı̨́gọ́ŋá kî, ‘Gbõrú! Ĩmi ají bõngó ú'dí la kí sulé ụrụ'bá la gá, ĩsų̃ vâ drǫ̃ŋọ́ drı̨́mváŋá la gá ãzíla gézĩmã pá la gá.
23 Ĩmi ají kãjóŋá mũlũkũdũ la, ĩlı̨ ĩ'di vų̃rụ́. Ãma amụ́ kí dó nalé la ãyĩkõ idéjó.
24 Ngọ́tı̨́ mádrı̨ 'dĩ ãvĩ jõ rá; ı̨sụ́ dó ru rá. Drã jõ rá; adrî dó rá.’ I'dó kî dó ãyĩkõ idélé.
25 “Įjọ́ 'dĩ kí ru idé 'dĩ ı̨sụ́ 'dĩ sĩ mgbá kãyúŋá rĩ drĩ ámvụ́ agâlé. Ĩ'di mụ acálé lı̨́cọ́ tı̨ gá ãni rú, are úngó ãzíla 'bá kí dı̨̃ tu sĩ la.
26 Umve ų̃pı̨́gọ́ŋá ãzí ãlu la zı̨lé ã'du la ru idé nĩ.
27 Umvi, ‘Mî ádrı̨́pı̨ amụ́ 'bo, ãzíla mî átẹ́pı̨ lı̨ ĩ'diní kãjóŋá mũlũkũdũ 'dâ rĩ, ã'dusĩku ãgõ vúlé 'dõlé múké ãzíla ãlá ru.’
28 “Ádrı̨́pı̨̃ kãyú rĩ 'a ve ũmbã sĩ, gã dó filé jó agâlé úmgbé. Átẹ́pı̨̃ ãfũ dó ĩ'di rụ́ ãmvé 'dõlé sĩ mãmálá 'bãlé 'bã fi jó agâlé.
29 Umvi átẹ́pı̨̃ ní jọ, ‘Índre drĩ! Ílí 'dĩ kí pírí ári ãzı̨ ngalé míní ų̃pı̨́gọ́ŋá ru, ágã vâ ími tı̨ ku. Ãko mî fẽlé mánî rĩ ã'du? Átã táni ı̨̃ndrı̨́mváŋá ífẽ mání sĩ ãyĩkõ idéjó mâ wǫ̃rı̨́ka abe ku.
30 Wó mî ngọ́tı̨́ ãko mídrı̨ kí izalépi pírí ãwụ́'bá abe 'dĩ la mụ amụ́lé lı̨́cọ́ gá 'bo, mí uja ĩ'diní kãjóŋá mũlũkũdũ la lı̨lé íngoní ru?’
31 “Átẹ́pı̨̃ jọ, ‘Índre mâ ngọ́pı̨, ãma ụ́'dụ́ pírí mí be, ãzíla ãko mádrı̨ kí pírí mí ãni.
32 Wó lẽ ãma idé ãyĩkõ rá, ã'dusĩku mí ádrı̨́pı̨ drãjó rá; adrî dó ı̨̃dı̨́. Ãvĩ̃jó rá; ı̨sụ́ dó ru rá.’ ”

16

'Bá ãko tãmbalépi mũlũmbẽ sĩ rĩ

1 Yẹ́sų̃ jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní, “Ágọ́bı̨ ãzí ãlu kụ́rẹ́ŋı̨ la 'bã 'bá ãko tãmbalépi rĩ, útõ ĩ'di kápa 'dı̨́pı̨ tı̨ gá ĩ'di ĩ'di 'bã kápa kí izajó izâ rĩ sĩ.
2 Umve dó 'bá 'bãlé 'dã 'i ĩ'di rụ́ 'dõlé zı̨ ĩ'di, ‘Įjọ́ mâ arelé ími ụrụ'bá gá rĩ ã'du? Ínze mâ kápa kí vú, ã'dusĩku mí icó dó mâ ngá kí tãmbalé ı̨̃dı̨́ ku.’

3 “'Bá ãko tãmbalépi rĩ jọ dó ĩ'diní cénĩ-cénĩ rú, ‘Ma dó ú'dî'da ã'du idé? Ãmbógó mádrı̨̃ la áma dro ãzı̨́ gá rá, ma vâ ũkpõ kóru ámvụ́ sõjó, ãzíla ma vâ drı̨̃nzá sĩ ãko a'ı̨́ŋá a'ı̨́jó.
4 Ánı̨̃ dó ma mụ ã'du idélé yã rĩ gá rá, 'bá kí mụ áma a'ı̨́lé ĩ'badrı̨́ko gá rá ãzı̨́ drĩ dó ukó mání rá rĩ gá.’
5 “Umve dó 'bá ãmbógó ĩ'didrı̨̃ 'bã mõrı̨́ trũ rĩ kí ĩ'di rụ́ 'dõlé. Zı̨ drı̨̃drı̨̃ rĩ 'i, ‘Mõrı̨́ ãmbógó mádrı̨̃ drı̨́ mídrı̨́ lé rĩ sı̨́?’
6 Umvi ĩ'diní, ‘Dé'bẽ túrú ãrõ ãdu nalé nãnã rĩ ãni.’ 'Bá ãko tãmbalépi rĩ umvi ĩ'diní, ‘Íri vũ̃rụ́, mí asi dẹ́nõ̃ 'dĩ rá, ísĩ túrú sụ.’
7 “Ãtí'bó 'dĩ umve ágọ́bı̨́ námbã ı̨̃rı̨̃ sĩ rĩ 'i, ĩ'di mụ afílé 'bo, zı̨ ĩ'di, ‘Ãmbógó mádrı̨̃ 'bã mõrı̨́ mídrı̨́ íngõpí?’ Umvi, ‘Mõrı̨́ mádrı̨̃ ĩ'di ãnáfóró gũ̃tı̨́yã álĩfũ ãlu ãni.’ Ãtí'bô jọ ágọ́bı̨́ 'dĩ ní, ‘'Dĩ kãrãtásĩ ándrá drı̨̃drı̨̃ ĩmi sĩ ı̨́jọ́ itújó ĩ'di be rĩ 'i. Ísĩ kãrãtásĩ ú'dí la ãjẽ̃ ũfẽjó gũ̃tı̨́yã túrú ãrõ ãnáfóró ãni.’ *
8 “Ãmbógó ı̨cụ́ 'bá ĩ'di 'bá ãko tãmbalépi rĩ ĩ'di 'bã ı̨́jọ́ 'dĩ idéjó íni ũndũwã sĩ rĩ sĩ. Ã'dusĩku 'bá ũ̃nọ́kụ́ drı̨̃ gá 'dĩ kí ũndũwã rú ı̨́jọ́ ĩ'badrı̨̃ kí idé ndẽ 'bá dı̨̃zã drı̨́ 'dĩ kí rá.
9 Ájọ ĩminî, ĩmi ayú málĩ ũ̃nọ́kụ́ gá 'dĩ kî sĩ wõrı̨́ ı̨sụ́jó ĩminî, drĩ dó ukó 'bo, ála dó drụ́zı̨́ ĩmi a'ı̨́ lı̨́cọ́ Ãdróŋá drı̨́ jã 'dâ rĩ gá.
10 “'Bá ásı̨́ dı̨̃lı̨̃ ãko ĩmbíráŋá sĩ rĩ, ásı̨́ la vâ adru dı̨̃lı̨̃ ãko ãmbógó sĩ. 'Bá ásı̨́ dı̨̃lı̨̃ ãko ĩmbíráŋá sĩ ku rĩ, ásı̨́ la icó vâ adrulé dı̨̃lı̨̃ ãko ãmbógó sĩ.
11 Ími ásı̨́ drĩ adru dı̨̃lı̨̃ málĩ ũ̃nọ́kụ́ drı̨̃ gá 'dâ rĩ kí tãmbaŋá sĩ ku, ícó dó ásı̨́ 'bãlé ími drı̨̃ gá málĩ Ãdróŋá drı̨́ mgbã rĩ sĩ íngoní ru?
12 Ĩdrĩ adru ásı̨́ dı̨̃lı̨̃ sĩ 'bá ãzí 'bã ãko sĩ ku, ã'di la dó míní ãko mî trũ adrujó rĩ fẽ nĩ?
13 “Ãtí'bó ãzí icólépi ãzı̨́ ngalépi ãmbogo ı̨̃rı̨̃ kí pálé gá la 'dáyụ. Ĩ'di ãlu rĩ ngũ̃ ũnzí ĩ'di ãzí rĩ lẽ áyụ, jõku ĩ'di ãzí rĩ ru rá, ĩ'di ãzí rĩ ide-idê. Ĩmi icó ãzı̨́ ngalé Ãdróŋá nî ãzíla séndẽ ní ku.”

Ímbátáŋá Yẹ́sũ̃ drı̨̃ ãzı̨̃táŋá drı̨̃ rĩ
(Mãtáyõ 11:12-13; 5:31-32; Mãrákõ 10:11-12)

14 'Bá Fãrĩsáyĩ rú sĩlíngĩ lẽlépi ambamba 'dĩ kí mụ ı̨́jọ́ 'dĩ arelé 'bo, utru kí mẹ́lẹ́tı̨ sĩ ĩ'di idejó.
15 Yẹ́sũ̃ jọ ĩ'baní, “Ĩmi ĩmi 'bã 'bá múké la ru 'bá kí mẹ́lẹ́tı̨ gá cénĩ, wó Ãdróŋá nı̨̃ ĩmi ásı̨́ rá. Ãko 'bá 'bã kí ı̨́jọ́ 'bãlé ũkpó 'dĩ kí, Ãdróŋá drı̨̃lẹ́ gá ãko ãzí ngũ̃lé ũnzí la.
16 “Ãzı̨́táŋá Mụ́sã drı̨̃ ãzíla ı̨́jọ́ nãbıya 'bã kí sĩlé 'dĩ kí abe ûlũ kí kpere sáwã Yõhánã Bãbũ̃tı̨́zı̨̃ fẽlépi rĩ drı̨̃ agá; i'dójó ụ́'dụ́ 'dã sĩ ı̨́jọ́ mgbã Sụ́rụ́ Ãdróŋá drı̨́ 'bũ̃ gá rĩ ála ı̨́jọ́ la ũlũ, 'bá pírí kí ru afụ filé ala gâlé ũkpõ sĩ.
17 Ĩ'di ı̨́jọ́ ãzí áŋmátrẽ la 'bũ̃ kí ũ̃nọ́kụ́ be kí ukó rá wó ı̨́jọ́ ífí Ãdróŋá ãni ĩmbíráŋá ãzı̨́táŋá agá rĩ ãvĩ ku.
18 “'Bá ãzí drĩ ĩ'di 'bã ũkú dro rá drı̨̃ ndú la ĩgbã, ĩ'di ãwũ̃ nga; ágọ́bı̨́ ũkú drolé rá rĩ ĩgbãlépi rĩ ĩ'di ãwũ̃ nga.”

Lázãrõ kí ágọ́bı̨́ málĩ trũ rĩ be

19 “Ágọ́bı̨́ ãzí málĩ trũ la ãlu ĩ'di ru sũ̃ bõngó ãjẽ̃ rú rĩ kí agá, ãzíla ĩ'di u'á jó ãjẽ̃ ãni la agá ãzíla íná na ãlá ru ụ́'dụ́ pírí.
20 Ágọ́bı̨́ ãzí ãlu lẽmẽrí ụrụ'bá la pírí ãkõzá ru, rụ́ la Lázãrõ 'i, ála ĩ'di ají 'bãlé ágọ́bı̨́ málĩ trũ 'dĩ drı̨̃ kẹ̃jı̨́tı̨ gá 'dãá,

* **16:7** Ụ̃pı̨́gọ́ŋá 'dĩ idé ı̨́jọ́ 'dĩ 'i 'bá pírí *mõrı̨́* nalépi ãmbógó ĩ'didrı̨̃ drı̨́ rá 'dĩ abe.

21 ãkónã ayilépi méjã sị́ gá 'dã kí ũtẽlé nalé. Ũcogo kí amụ́ ãkõzá ĩ'di ụrụ'bá gá 'dĩ kí ũndrãlé.
22 “Ágọ́bị́ lẽmẽrí 'dã drã dó rá, mãlãyíkã amụ́ kí ĩ'di agụlé 'bãlé rilé Ịbụrahị́mũ̃ andre gá. Ágọ́bị́ málĩ trũ rĩ drã vâ îsị̃ vâ ĩ'di.
23 Fi dó ãcí ukólépi ku rĩ agá, ri drị̃ cịlé ãcí 'bã ãzá sĩ, ndre ãngũ ụrụgá, ndre Ịbụrahị́mũ̃ 'i álị́ 'dáni, Lázãrõ ĩ'di bụ́lụ́ gá 'dâ.
24 Umve dó Ịbụrahị́mũ̃ 'í, ‘Bãbá Ịbụrahị́mũ̃! Índre áma ízákĩzã, mí ãpẽ Lázãrõ tị tĩndrímváŋá sulé ĩ̃yị́ agâ sĩ áma ụ́lị́ ụdụ́jó, ã'dusĩku ma drị̃ cị ãzá ãmbógó la sĩ ãcí 'dõ agá 'dõ!’
25 “Wó Ịbụrahị́mũ̃ umvi ĩ'dinî, ‘Mâ ngọ́pị mí ũrã drĩ ị́jọ́ ándrá mî adrujó ídri ũ̃nọ́kụ́ drị̃ gâlé rĩ sĩ, mí ịsụ́ ãyĩkõ rá, wó Lázãrõ ịsụ́ ándrá 'bãngá ũcõgõ áyụ. Ú'dî'da ĩ'di dó drĩ vâ ĩ'diní ãyĩkõ ịsụ́, wó mí adru drĩ vâ ãngũ ũcõgõ ịsụ́jó 'dĩ agá 'dãá.
26 Ị́jọ́ 'dĩ agá 'dâ 'bụ́ ãzí mgbi la ãma drĩdríŋĩ gá cí, 'bá ãzí drĩ dô sĩ lẽ alịlé ãma rụ́ 'dõlé ãzíla ĩmi rụ̃lé icó dó sĩ ku, 'bá ãzí icó vâ alịlé ĩmi rụ̃lé ãma rụ́ 'dõlé ku.’
27 “Umvi, ‘Má a'ị́ mi bãbá, ípẽ Lázãrõ tị má átẹ́pị drị́ko gâlé,
28 má ádrị́pịka kí tõwú cí. 'Bã mụ kí bị́lẹ́ ĩndụ́ lilé 'ba amụ́ kí rû sĩ ãngũ sĩ drị̃ cịjó 'dõ gá 'dõlé ku.’
29 “Ịbụrahị́mũ̃ umvi, ‘Mụ́sã kí nãbịya abe 'dãá cí; 'ba are kí ị́jọ́ kí tị gá rĩ 'i.’
30 Jọ, ‘Yụ, bãbá Ịbụrahị́mũ̃, 'bá angálépi 'bá drãlépi rá rĩ kí drĩdríŋĩ gá la drĩ tá mụ nĩ kí tá ásị́ uja rá.’
31 Jọ ĩ'diní, ‘Drĩ kí Mụ́sã kí tị are nãbịya abe ku, icó kí vâ 'bá angálépi 'bá drãlépi rá rĩ kí drĩdríŋĩ gá rĩ 'bã ị́jọ́ arelé ku.’ ”

17

Ị́jọ́ ũnzí kî trũtáŋá be
(Mãtáyõ 18:6-7, 21-22; Mãrákõ 9:42)

1 Yẹ́sũ̃ jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní, “Ãko fẽlépi la 'bá 'baní ị́jọ́ ũnzí idéjó rĩ kí amụ́ 'dĩ, wó 'bá fẽlépi la ị́jọ́ 'dĩ 'ba amụ́ kí ĩ'di rụ́ sĩ rĩ ní ũcõgõ.
2 Ĩ'di tá múké la 'bá íni rĩ imbe gá írã ãná 'ị́jó ãmbógó kpakụ rĩ umbéjó trũ ĩ'di 'bejó mĩrĩ agá, ndẽ ĩ'diní fẽjó la anzị níríŋá 'dĩ 'baní ị́jọ́ izajó.
3 Ĩ̀nzị̃ mịfị̃ ĩmi sĩ.
“Mí ádrị́pị drĩ ị́jọ́ iza mí rụ́, íza drị̃ la gá; drĩ ru ásị́ uja rá, ítrũ ĩ'di rá.
4 Drĩ ị́jọ́ iza mí rụ́ pâlé ázị̃rị̃ ụ́'dụ́ ãlu agá, amụ́ vâ mí rụ́ 'dõlé pâlé ázị̃rị̃ trũtáŋá a'ị́lé jọjó la, ‘Má uja ásị́ rá,’ lẽ ítrũ ĩ'di rá.”
5 Ũ̃pịgọ̃ŋa jọ kí Úpí nî, “Mí ĩ̃drị̃ ã'ĩ̃táŋá ãmadrị̃ ãmbógó ru.”
6 Úpí umvi ĩ'baní, “Ĩ̃drĩ tá adru ã'ĩ̃táŋâ trũ wereŋá ru hãrãdálị̃ ífí áni, ĩmi icó jọlé la ife 'dĩ ní, ‘Mí anzé mi ízókî trũ kpítã ímụ ími salé mĩrĩ agá!’ Ĩ'di ĩmi tị are rá.
7 “Ĩ̃mi ãzí ãlu la 'bã ũ̃pị́gọ́ŋá ãzí drĩ angá ámvụ́ sõ agá jõku kãbĩlõ ucé agá, drĩ amụ́ lịcọ́ gá angájó ámvụ́ agâlé, mi ĩ'diní jọ la 'bã afụ ru gbõgbõ mụlé íná ĩ'didrị̃ nalé yã?
8 Adru íni ku! Kẹ̃jị́ la gá mi jọ la ĩ'diní, ‘Ímụ íná mádrị́ ĩndró drị̃ idélé bábá, ísụ̃ bõngó ãlá rĩ kí mi sĩ amụ́ mání íná fẽlé nalé, ãzíla ãko mvụlé mvụ̃-mvụ̃ rĩ kí abe, 'dã bã ũngúkú gá mi dô sĩ mụ íná mídrị̃ nalé ĩndõ.’
9 Ũ̃pị́gọ́ŋá 'dã ní úfẽ ãwã'dĩfô ĩ'di 'bã ãzị́táŋá vú ũbĩjó ãzíla idéjó 'dã sĩ rá yã?
10 Ĩ̃mi vâ 'dĩ 'bã áni; údrĩ ĩminí ị́jọ́ ĩmi idélé rĩ kí ũlũ ĩdrĩ kí idé 'dĩ áni 'bo, ĩ̃jọ, ‘Ãma ãmã ngá ũ̃pị́gọ́ŋá jõ údu 'dâ rĩ kî, ãnga 'bãngá ãzị̃ jõ ãma ãni údu rĩ 'i.’ ”

'Bá mụdrị̃ ãrí 'bã nalé rá rĩ kí adríjó rĩ

11 Yẹ́sũ̃ 'bã mụ agá Yẽ̃rụ́sãlẹ́mũ̃ gâlé mụ lõkókõrí Sãmãríyã 'bã ãni Gãlḭ́lḭ̃ be rĩ agâ sĩ.
12 Ĩ'di 'bã fi agá tõ̃rṍmẹ́ ãzí ãlu la agá, 'bá mụdrḭ́ ãrí 'bã nalé rá la amụ́ kí drḭ̃ ụfụlé ĩ'di trũ. Tu kí pá rá-rá ru.
13 Ayú kí ụ́'dụ́kọ́ ụrụgá sĩ, “Úpí Yẹ́sũ̃, íko ãma ãzã fô!”
14 Ĩ'di mụ kí ndrelé 'bo jọ, “Ĩmụ ĩmi i'dalé ãtalo ídétáŋá idélépi 'baní ími ụrụ'bá undréjó.” Ĩ'bã kí mụ agâ, ãrí kí ụrụ'bá gá rĩ ukó rá.
15 Kí ãzí ãlu ĩ'di mụ ndrelé la 'í adrí 'bo, ãgõ vúlé Yẹ́sũ̃ rụ́ 'dõlé Ãdróŋâ rụ́ ungoŋâ trũ rere ụ́'dụ́kọ́ sĩ.
16 'Be ru Yẹ́sũ̃ pálé gá fẽ ãwã'dĩfô ĩ'dinî, wó 'bá 'dĩ 'bá Sãmãríyã rú la.
17 Yẹ́sũ̃ zị, “'Bá mụdrḭ́ 'dĩ adrí kí tá pírí ku yã? 'Bá úrômĩ rĩ kí dó íngõlé?
18 'Bá ãmḭ́yọ́ŋá ru 'dĩ ãgõ dó 'bãngá amụ́lé Ãdróŋá rụ́ ịcụ́lé ãwã'dĩfô fẽjó á'dụ̃sĩ la ã'du ḭ́jọ́ sĩ?”
19 Jọ ĩ'dinî, “Mí angá ímụ; ã'ḭ̃táŋá mídrḭ́ idé mi múké.”

Sụ́rụ́ Ãdróŋá drḭ́ 'bã amụ́ŋá
(Mãtáyõ 24:23-28, 37-41)

20 Ụ́'dụ́ ãlu 'bá Fãrĩsáyĩ rú la zị kí Yẹ́sũ̃ 'i, “Sụ́rụ́ Ãdróŋá drḭ́ la amụ́ ã'dụtụ́ rĩ?” Yẹ́sũ̃ umvi kí, “Sụ́rụ́ Ãdróŋá drḭ́ amụ́ gẽ̃rḭ́ ĩmi ásḭ́ 'bãjó undréjó la 'dĩ áni la ku.
21 'Bá ãzí ní sĩ jọjó la, ‘Ĩ'di 'dõnu,’ jõku, ‘Ĩ'di 'dãnu’ la 'dáyụ, ã'dusĩku Sụ́rụ́ Ãdróŋá drḭ́ rĩ ĩ'di ĩmi agá 'dĩ.”
22 Jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní, “Ụ́'dụ́ ãzí la amụ́ lé 'dĩ, ĩmi sĩ lẽjó Ngọ́tḭ́ 'Bádrḭ́ 'bã ụ́'dụ́ ndrejó rĩ, wó ĩmi icó ndrelé la ku.
23 'Bá kí ĩminí lũ la, ‘Ĩ'di 'dõnu!’ Jõku, ‘Ĩ'di 'dãnu!’ Lẽ ĩmụ ụ̃cẽ̃ trũ kí vú gâ sĩ ndrụ̃ trũ la ku.
24 Ĩndre drĩ, Ngọ́tḭ́ 'Bádrḭ́ 'bã ụ́'dụ́ ãgõjó rĩ ĩ'di cécé ãvi áni, ĩ'di nĩ némé ĩ'di 'bụ̃ ji i'dójó wókõ ãzí rĩ gá kpere ãzí rĩ gá.
25 Wó drḭ̃drḭ́ rĩ gá, lẽ 'bã ịsụ́ cãndí ráká, ãzíla 'bá ĩ'didrḭ́ áyi gá rĩ 'bã gã kí sĩ ĩ'di úmgbé.
26 “Cécé ĩ'di 'bã ándrá adrujó ụ́'dụ́ Núwã ngárĩ rĩ sĩ rĩ áni, ụ́'dụ́ Ngọ́tḭ́ 'Bádrḭ́ 'bã amụ́jó rĩ la vâ adru 'dã áni.
27 'Bá kí ándrá ãngũ na agá, íwá mvụ agá, ãzíla kí ũkú ĩgbã agá, kí vâ ĩ'bã izonzi kí fẽ agá ágó gá ụ́'dụ́ Núwã ngárĩ rĩ sĩ kpere ĩ'di 'bã fi agá í'bó ãmbógó rĩ agâlé. Ḭ̃yḭ́ ãmbógó 'bá ịmvụ́lépi rĩ 'bã amụ́ agá kí ịmvụ́ agá pírí.
28 “Ĩ'di ándrá vâ cécé 'dĩ 'bã áni ụ́'dụ́ Lọ́tḭ́ drḭ́ sĩ. 'Bá kí ãngũ na agá ãzíla mvụ agá, ãko ĩgbã agá ãzíla ãko ḭ̃tụ̃ndã agá, ãkónã sa agá ãzíla jó sị agá.
29 Wó ụ́'dụ́ Lọ́tḭ́ 'bã Sõdómũ a'bejó rĩ sĩ, ãcí ri 'dịlé angájó 'bụ̃ gâlé bãrụ́tḭ́ trũ ḭ̃lḭ̃kḭ́ kí pírí.
30 “Ĩ'di vâ adru cécé 'dĩ 'bã áni ụ́'dụ́ Ngọ́tḭ́ 'Bádrḭ́ 'bã amụ́jó ru i'dajó rĩ sĩ.
31 Ụ́'dụ́ 'dã sĩ 'bá tụlépi ĩ'didrḭ́ jó sḭ́ rĩ lẽ 'bã asḭ́ vụ̃rụ́ 'dõlé filé ãko ĩ'didrḭ́ kí a'dụ́lé ku. 'Bá ámvụ́ agá rĩ 'bã ãgõ vâ ãko ãzí gá lḭ́cọ́ gá 'dõlé ku.
32 Ĩmi ũrã ḭ́jọ́ Lọ́tḭ́ 'bã ũkû drḭ́! *
33 'Bá drĩ lẽ ru ídri ĩ'didrḭ́ tãmbalé nĩ, ĩ'di ãvĩ la rá; wó 'bá ídri ĩ'didrḭ́ gá rĩ ãvĩlépi rá rĩ la tã la mba rá.
34 Ájọ ĩminî, ḭ́nḭ́ 'dã sĩ 'bá ḭ̃rḭ́ kí ru la mgbọ́lọ́ ãlu sḭ́ gá, ála ãlu rĩ 'dụ, ála ãzí rĩ a'be.
35 Ũkú ḭ̃rḭ́ kí ãná 'ị ãngũ ãlu gá, ála ãlu rĩ 'dụ rá, ála ãzí rĩ a'be. [

---

* **17:32** *Lọ́tḭ́ 'bã ũkû* drã ĩ'di 'bã ándrá ãngũ andréjó vúlé rĩ sĩ.

36 Ãgọbị ĩrĩ̃ kí mụ ámvụ́ sõlé ãngũ ãlu gá, ála ãlu rĩ 'dụ, ála ãzí rĩ a'be.]” †
37 Zị kí, “Íngõlé yã, Úpí?” Umvi, “Ãngũ ãko ãzí 'bã ãvũ la adrujó cí rĩ gá, 'dã bãsĩ
ãngũ núgúnúke 'bã kí ru trajó rĩ.”

18

Ị́jọ́ u'bélé ũkú ãwụ́zị̃ ru ãzãkoma lẽlépi rĩ drị̃ gá rĩ

1 Yẹ́sụ̃ jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní ị́jọ́ u'béŋá 'dĩ sĩ kí imbájó, lẽ 'bã ãndẽ kí Ãdróŋá
zịŋá sĩ ku.
2 Yẹ́sụ̃ jọ, “'Bá 'bá ị́jọ́ lịlépi la ãzí ãlu táwũ̃nị̃ ãzí gá Ãdróŋá nị̃lépi ku la, ãzíla asílépi
'bá kí sĩ ku la.
3 'Dãá ũkú ãzí ãwụ́zị̃ ru la cí, ụ́'dụ́ pírí ĩ'di amụ́ mãmálá 'bãlé 'bá 'bá ị́jọ́ lịlépi rĩ
drị̃lẹ́ gá, ‘Íko áma ãzã 'bá mâ mẹ́rọ́'bá ru rĩ sĩ!’
4 Ụ́'dụ́ ũ'bíkãnã rú 'bá 'bá ị́jọ́ lịlépi rĩ ko ũkú ãwụ́zị̃ ru 'dã ãzã ku, vúlé vúlé ru jọ
ĩ'diní cénĩ-cénĩ rú, ‘Ádrĩ táni ãrútáŋá fẽ Ãdróŋá ní ku jõku así 'bá kî sĩ ku,
5 álẽ ndrelé la ị́jọ́ ũkú ãwụ́zị̃ ru 'dĩ 'bã lẽlé rĩ kí ịsụ́ kí rá, ã'dusĩku ãwụ́zị̃ 'dĩ la áma
ĩcãndĩ ụ́'dụ́ pírí, ádrĩ idé la ku, ĩ'di ri amụ́lé áma ĩcãndĩlé jã 'dâ, ma dô sĩ ãndẽ rá!’ ”
6 Ãzíla Yẹ́sụ̃ jọ, “Ĩmi are ị́jọ́ 'bá 'bá ị́jọ́ lịlépi pịrị ku rĩ ní jọlé rĩ.
7 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá ícó ị́jọ́ lịlé múké 'bá ĩ'di 'bã ũpẽlé rá rĩ 'baní ku yã? Ãdróŋá icó
'bá awálépi ĩ'di rụ́ ị̃tụ́ kí ị́nị́ be rĩ a'belé ãmvé ku.
8 Álũ ĩminí, Ãdróŋá la mũkẽ idé ĩminí gbõŋáŋá ru. Wó Ngọ́tị́ 'Bádrị̃ drĩ drụ́zị̃ ãgõ
rá, ĩ'di 'bá ã'ị̃táŋá agá rĩ kí ịsụ́ ũnọ́kụ́ drị̃ gá 'dâ sị́ yã?”

Ị́jọ́ u'bélé 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ drị̃ gá ãzíla 'bá mũsọ́rõ̃ tralépi rĩ be

9 Yẹ́sụ̃ jọ ị́jọ́ ị́jọ́ u'bélé 'dĩ sĩ 'bá ru 'bãlépi Ãdróŋá drị̃lẹ́ gá kpị 'bá ãzí 'dĩ 'baní ãndânĩ
rĩ kí drị̃ gá.
10 “'Bá ĩrĩ̃ mụ kí Ãdróŋá ã'ị̃lé lịcọ́ Ãdróŋá drị̃ agá, 'bá ãlu rĩ ĩ'di 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ,
ãzí rĩ 'bá mũsọ́rõ̃ tralépi rĩ 'i.
11 “Ágọ́bị́ Fãrĩsáyĩ rú rĩ angá tu pá ụrụgâ sĩ, ã'ị̃ Ãdróŋá ĩ'didrị̃ jọ, ‘Ãdróŋá, áfẽ míní
ãwã'dĩfô mání adrujó cécé 'bá ãzí ũgụ́'bá ru, ị́jọ́ ũnzí idélépi, ãwụ́'bá ru rĩ kí áni ku
rĩ sĩ. Má vâ adrujó cécé 'bá mũsọ́rõ̃ tralépi 'dĩ kí áni ku rĩ sĩ.
12 Ma u'á íná naŋâ kóru ụ́'dụ́ ĩrĩ̃ sãbị́tĩ̃ ãlu agá, sĩ ími rụ́ ịcụ́jó, ãzíla ma ãko mání
ịsụ́lé ãlu mụdrị agá rĩ fẽ mínî.’
13 “Wó ágọ́bị́ mũsọ́rõ̃ tralépi rĩ tu pá ágọ́bị́ Fãrĩsáyĩ rú rĩ rụ́ rĩ sĩ álị́. Ndre ãngũ 'bũ̃
gâlé ku, wó 'bã drị́ drị̃ gá jọ, * ‘Ãdróŋá, í'bã ásị́ ị̃gbẹ́ áma drị̃ gá ma 'bá ũnzí idélépi
la.’ ”
14 Yẹ́sụ̃ jọ, “Álũ ĩminí, sáwã Ãdróŋá ã'ị̃jó rĩ la mụ ukólé 'bo, Ãdróŋá 'dụ ágọ́bị́
mũsọ́rõ̃ tralépi rĩ 'bãlé ãlá ru ndẽ ágọ́bị́ Fãrĩsáyĩ rú rĩ rá. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ru ịpị́lépi
cénĩ-cénĩ rĩ, ála ĩ'di isé vũ̃rụ́. Wó 'bá ru 'bãlépi vũ̃rụ́ rĩ ála ĩ'di 'bã ãmbógó ru.”

Yẹ́sụ̃ 'bã sũ̃sụ́ wijó anzị níríŋá kí drị̃ gá rĩ
(Mãtáyõ 19:13-15; Mãrákõ 10:13-16)

15 'Bá ri kí ándrá ĩ'bã anzị níríŋá kí ajílé Yẹ́sụ̃ rụ́, sĩ sũ̃sụ́ wijó kí drị̃ gá. 'Bá ĩ'di 'bã
imbálé 'dĩ kí mụ ị́jọ́ 'dĩ ndrelé 'bo, uzá kí 'bá 'dã kí drị̃ gá.
16 Wó Yẹ́sụ̃ umve anzị kí amụ́lé ĩ'di rụ́ 'dõlé, ãzíla jọ, “Ĩmi a'be anzị nírí 'bã amụ́ kí
má rụ́ 'dõlé, ĩmi atrị kí amụ́ŋá gá ku, ã'dusĩku Sụ́rụ́ Ãdróŋá drị̃ 'bá 'dĩ 'bã ãni.

---

† **17:36** Vásĩ 36 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tị sĩ rĩ̃ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí ĩ'di “fụ́tị̃-nôtĩ” rú, ã'dusĩku ĩ'di ándrá bụ́kụ̃ Ãdróŋá drị Gĩ̃rị́kị̃ tị sĩ ídu drị̃drị̃ rĩ kí agá 'dáyụ. * **18:13** Bụ́kụ̃ Ãdróŋá drị Gĩ̃rị́kị̃ tị sĩ rĩ agá úsĩ *jụ́jụ́ adị́lé* 'dĩ ĩ'di lã'bĩ 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'badrị ĩ'bã kí sĩ ũcõgõ i'dajó rĩ.

17 Ájọ ĩminí ịjọ́ mgbã, ĩmi ãzí drĩ Sụ́rụ́ Ãdróŋá drḭ rĩ a'ḭ cécé ngọ́tḭ́ŋá ĩmbíráŋá rĩ
áni ku, icó filé Sụ́rụ́ Ãdróŋá drḭ agá ku.”

Ãmbógó kụ́rẹ́nḭ ru rĩ
(Mãtáyõ 19:16-30; Mãrákõ 10:17-31)

18 Ãmbógó Yãhụ́dḭ rú la zḭ Yẹ́sụ̃ 'i jọ, “Ímbápḭ múké rĩ, ma ã'du idé sĩ ídri ukólépi
ku rĩ ịsụ́jó?”
19 Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'di, “Mi áma umve 'bá múké la ã'du ịjọ́ sĩ? 'Bá ãzí múké la yụ pẽ lú
Ãdróŋá 'i.
20 Ínḭ̃ ãzḭ́táŋá kí rá: ‘Ínga ãwụ̃ ku, í'dḭ 'bá ku, mí ụ̃gụ̃ ụ̃gụ̃ ku, mí alḭ́ ĩnzõ 'bá ãzí
ụrụ'bá gá ku, íru mî átẹ́pḭ kí mî ãndrẽ be.’†”
21 Ágọ́bḭ̃ umvi ĩ'diní, “Ḭjọ́ 'dĩ kí bãsĩ mání ngalé i'dójó ãnzḭ̃rḭ̃ŋã sĩ rĩ kî.”
22 Yẹ́sụ̃ la mụ ịjọ́ 'dĩ arelé 'bo, jọ ĩ'diní, “Ḭjọ́ ãzí ace drĩ míní ãlu cí, lẽ mí ụzḭ ãko
mídrḭ kí pírí, ífẽ séndẽ la kí 'bá lẽmẽrí rĩ 'baní mi dó sĩ adru málĩ trũ 'bụ̃ gâlé, 'dã
'bã vúlé gá, mí amụ́ dó sĩ áma vú bĩlé ĩndõ.”
23 Ágọ́bḭ̃ la mụ ịjọ́ 'dĩ arelé 'bo, u'á cãndí sĩ, ã'dusĩku ĩ'di 'bã málĩ wẽwẽ rú 'dã kî
sĩ.
24 Yẹ́sụ̃ ndre ágọ́bḭ̃ 'bã cãndí, jọ, “'Bá málĩ trũ rĩ ní fijó Sụ́rụ́ Ãdróŋá drḭ agá rĩ ũkpõ
la 'dõ ni yã?
25 Ã'dusĩku, ngãmíyã ní fijó sĩndánĩ ḭndụ́ gâ sĩ rĩ ĩ'di gbõŋá ru ndẽ 'bá málĩ trũ rĩ
ní fijó Sụ́rụ́ Ãdróŋá drḭ agá rĩ rá.”
26 'Bá ĩ'di arelépi rĩ zḭ kí, “Ã'di la ru pa rá rĩ gá nĩ?”
27 Yẹ́sụ̃ umvi, “Ḭjọ́ 'bá 'baní mbalépi ũkpó rĩ Ãdróŋá ní áŋmátrẽ rú.”
28 Pétẽrõ jọ Yẹ́sụ̃ ní, “Índre, ãma a'be lḭcọ́ ãmadrḭ kí sĩ u'dejó ími vú gâ sĩ!”
29 Yẹ́sụ̃ jọ ĩ'baní, “Ájọ ĩminí ịjọ́ mgbã, 'bá ãzí drĩ lḭcọ́ jõku ũkú ĩ'didrḭ 'i jõku ádrḭ́pḭka
kí 'bá ĩ'di tḭlépi rĩ kí jõku anzḭ́ŋá ĩ'didrḭ kí a'be Sụ́rụ́ Ãdróŋá drḭ 'bã ịjọ́ sĩ,
30 ĩ'di ũyá ãmbógó la ịsụ́ ụ́'dụ́ 'dĩ agá ãzíla ídri Ãdróŋá drḭ ukólépi ku jã 'dâ rĩ ịsụ́
ụ́'dụ́ drḭ̃lẹ́ gá rĩ agá.”

Yẹ́sụ̃ nze drã ĩ'didrḭ vú pâlé na rĩ gá
(Mãtáyõ 20:17-19; Mãrákõ 10:32-34)

31 Yẹ́sụ̃ 'dụ 'bá ĩ'di 'bã imbálé mụdrḭ drḭ̃ ĩrḭ̃ 'dã kí bụ́lụ́ gá jọ ĩ'baní, “Ĩmi are! Ãma
kí mụ Yẽ̃rụ́sãlẹ́mụ̃ gá ịjọ́ ándrá nãbḭya 'bã kí sĩlé Ngọ́tḭ 'Bádrḭ drḭ gá rĩ 'baní ru idéjó
ãndá-ãndá ru rĩ gâlé 'dĩ.
32 ‘Ála ĩ'di fẽ 'bá Yãhụ́dḭ rú ku rĩ 'badrḭ, kí mụ ĩ'di idelé, kí ĩ'di u'dá, ãzíla sụ̃sụ́ uwí
ụrụ'bá la gá.
33 Kí ĩ'di co, ãzíla kí ĩ'di 'dḭ rá. Wó ụ́'dụ́ na la sĩ, ĩ'di angá ídri rú ḭ̃dḭ́.’ ”
34 'Bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ nḭ̃ kí ịjọ́ ĩ'di 'bã jọlé 'dĩ kí ífí ku, ã'dusĩku ífí la a'bó ru ĩ'baní
cí nḭ̃ kí dó sĩ Yẹ́sụ̃ la ịjọ́ jọ ã'du drḭ̃ gá yã rĩ ku.

Yẹ́sụ̃ adrí 'bá mḭfḭ kóru á'ḭ̃ŋá a'ḭ̃lépi rĩ
(Mãtáyõ 20:29-34; Mãrákõ 10:46-52)

35 Yẹ́sụ̃ la mụ acálé ãni rú Yẽ̃rḭ́kõ̃ tḭ gá, 'bá ãzí ãlu mḭfḭ kóru la ri gẽ̃rḭ̃ tḭ gá ãko a'ḭ́lé.
36 Ĩ'di mụ 'bá ũ'bí alḭlépi 'dĩ kí arelé zḭ, “Íni 'dĩ kí ã'du?”
37 Jọ kí ĩ'diní, “Yẹ́sụ̃ 'bá Nãzẽ̃rẹ́tḭ̃ gá rĩ la alḭ nĩ.”
38 Azá re, “Yẹ́sụ̃ Dãwụ́dḭ̃ ngọ́pḭ, mí andré áma ízákĩzã fô!”
39 'Bá drḭ̃lẹ́ gá rĩ jọ kí ĩ'diní 'bã ĩyãŋã tú. Wó ri dó uzálé rere ḭ̃dḭ́-ḭ̃dḭ́, “Yẹ́sụ̃ Dãwụ́dḭ̃
ngọ́pḭ, mí andré áma ízákĩzã fô!”

† **18:20** Ãfũŋá 20:12; Ãzḭ́táŋá Amviŋá 5:16-20

40 Yẹ́sṹ tu pá jọ ậjí 'bá mịfị̃ kóru 'dĩ 'í rụ́ 'dõlé. Ĩ'di mụ acálé ãni rú, Yẹ́sṹ zị ĩ'di,
41 “Ílẽ má idé míní ã'du?” Umvi ĩ'diní, “Ãmbógó, álẽ ãngũ ndrelé ị̃dị́ fô!”
42 Yẹ́sṹ jọ ĩ'diní “Ã'ị̃táŋ́á mídrị̃ pa mi rá, índre ãngũ.”
43 Ndre dó ãngũ gbõgbõ ndrẽ-ndrẽ, 'de dó Yẹ́sṹ vú gâ sĩ, fẽ dó ãwã'dĩfô Ãdróŋ́á nî. Ũ'bí kí mụ ị́jọ́ 'dĩ ndrelé, ịcụ́ kí Ãdróŋ́á rụ́ ịcụ́-ịcụ̂.

19

Ị́jọ́ Zãkáyõ drị̃ rĩ

1 Yẹ́sṹ ca Yẽ̗ŕ́kõ̗ gá alị ala gâ sĩ.
2 Ágọ́bị̃ ãzí ãlu ãmbógó mṹsọ́rõ̗ tralépi la, rụ́ la Zãkáyõ 'i, ĩ'di 'bá málĩ trũ la.
3 Lẽ Yẹ́sṹ ndrelé ĩ'di ã'di 'i yã rĩ, wó 'bá kí adrujó ambamba rĩ sĩ, icó Yẹ́sṹ ndrelé ku ĩ'di 'bã adrujó ãlị́pị́tị́ ru rĩ sĩ.
4 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, cẽ̗ drị̃lẹ́ gá mụlé tụlé ife ãmbógó sị́ gá Yẹ́sṹ ndréjó ĩ'di 'bã mụ agá alị agá ife 'dã ị̃ndụ́ gâ sĩ.
5 Yẹ́sṹ la mụ acálé ife ị̃ndụ́ gá 'bo, ndre ãngũ ife sị́ gâlé, jọ Zãkáyõ ní, “Zãkáyõ, mí asị́ vṹrụ́ 'dõlé gbõrú, ãndrũ rĩ gá álẽ u'álé mídrị̃ko gá.”
6 Zãkáyõ asị́ vũ gá 'dõlé gbõrú. Yẹ́sṹ a'ị́lé mụlé ĩ'didrị̃ko gâlé ãyĩkõ sĩ.
7 'Bá pírí ị́jọ́ 'dĩ ndrelépi rá rĩ i'dó kí unulé, “Yẹ́sṹ mụ ãmṹ ru ágọ́bị̃ ị́jọ́ ũnzí idélépi 'dĩ drị̃ko gá íngoní ru?”
8 Wó Zãkáyõ angá ụrụgá, jọ Úpí ní, “Úpí, mí are drĩ! Ma ãko mádrị̃ nụ́sṹ rĩ kí fẽ 'bá lẽmẽrí rĩ 'banî, ádrĩ ándrá 'bá ãzí 'bã ãko na rá, ma ĩ'di ngâ 'bã ãrígó ũfẽ pâlé sụ.”
9 Yẹ́sṹ jọ ĩ'diní, “Ãndrũ patáŋ́á acá jó 'dĩ agá 'bo, ã'dusĩku ágọ́bị̃ 'dĩ vâ Ị̣bụrahị̃mṹ 'bã ngọ́pị̣.
10 Ngọ́tị́ 'Bádrị̃ amṹ 'bá ãvĩlépi rá rĩ kí ndrṹlé ãzíla kí upalé.”

Ị́jọ́ u'bélé sĩlíngĩ ífí-ífí mụdrị̃ gólũdĩ rú rĩ drị̃ gá rĩ
(Mãtáyõ 25:14-30)

11 'Bá 'bã kí ị́jọ́ Yẹ́sṹ 'bã jọlé 'dĩ kí are agá 'dãá, lũ ĩ'baní ị́jọ́ ị́jọ́ u'béŋ́á sĩ, ĩ'di 'bã adrujó ãni rú Yẽ̗rụ́sãlẹ́mṹ andre gá rĩ sĩ 'bá ũrã kí Sụ́rụ́ Ãdróŋ́á drị̃ rĩ ĩ'di ãni rú i'dájó.
12 Jọ, “Ágọ́bị̃ ãzí ãlu rulé rũrũ la, mụ sụ́rụ́ ãzí álị́ la gá acájó úpí ru, ãzíla ãgõjó vúlé.
13 Mụ drĩ ku rú, umve ṹpị́gọ́ŋ́á ĩ'didrị̃ mụdrị̃ 'dĩ kí, fẽ ṹpị́gọ́ŋ́á ãlu-ãlu drị̃ sĩlíngĩ ífí-ífí gólũdĩ rú la, jọ ĩ'baní, ‘Ĩnga ãzị́ sĩlíngĩ 'dĩ sĩ kpere mâ ãgõ agá.’
14 Wó 'bá ĩ'di ãmgbã drị̃ sụ́rụ́ gá rĩ ngṹ kí ĩ'di ũnzí, pẽ kí 'bá ãzí kí tị ĩ'di vú gâ sĩ mụlé lũlé la úpí ãmbógó sụ́rụ́ 'dã gá rĩ ní, ‘Ãlẽ ágọ́bị̃ 'dĩ 'bã adru ãmã úpí ru ku.’
15 “Ú'bã ĩ'di úpí ru rá táni ĩ'bã kí gã agá úmgbé 'dĩ gá 'dâ, ãzíla ãgõ vâ vúlé 'dõlé rá. 'Dã 'bã ũngúkú gá umve ṹpị́gọ́ŋ́á ĩ'didrị̃ mụdrị̃ 'dã kî lẽjó nị̃jó la ịsṹ kí ṹrõ̗drị̃ séndẽ ĩ'diní 'dã kí drị̃ gá rá yã áni.
16 Ṹpị́gọ́ŋ́á drị̃drị̃ rĩ amṹ jọ, ‘Úpí, má ịsṹ ṹrõ̗drị̃ séndẽ ífí-ífí ándrá míní fẽlé ãlu 'dã drị̃ gá mụdrị̃’
17 Úpí jọ, ‘Múké, mí idé ãlá ru, mi ṹpị́gọ́ŋ́á múké la. Míní ásị́ 'bãjó ãko ĩmbíráŋ́á tãmbajó rá rĩ sĩ, ma ími 'bã ãmbógó ru táwṹnị̃ mụdrị̃ kí drị̃lẹ́ gá.’
18 Ṹpị́gọ́ŋ́á námbã ị̃rị̃ sĩ rĩ amṹ vâ jọ, ‘Úpí, má ịsṹ séndẽ ífí-ífí ándrá míní fẽlé ãlu rĩ drị̃ gá tõwú.’
19 Úpí jọ, ‘Mi adru ãmbógó ru táwṹnị̃ tõwú kí drị̃lẹ́ gá.’
20 “'Dã 'bã ũngúkú gá, ṹpị́gọ́ŋ́á ãzí rĩ amṹ vâ jọ, ‘Úpí, mî séndẽ ándrá míní fẽlé rĩ 'dĩ. Má umbé ĩ'di bõngó sĩ, ázị̃ ĩ'di cí tã la mbajó múké-múké ãngũ ãzí gá.

21 Ári idélé ũrĩ sĩ, ã'dusĩku ílẽ mî ũpị́gọ́ŋá 'bã nga kí ãzị́ ũkpó sĩ. Mi ũrõdrị́ 'bá ãzí
ãni ĩ'bã kí sĩ ãzị́ ngajó ásị́ pírí sĩ 'dụ rá.'
22 Úpí ĩ'didrị́ umvi, 'Ma ị́jọ́ lị ími drĩ́ gá ị́jọ́ ãfũlépi ími ãmgbã rĩ tị gá rĩ sĩ, mi ũpị́gọ́ŋá
múké ku la! Ínĩ́ rá álẽ mâ ũpị́gọ́ŋá 'bã nga kí ãzị́ ũkpó sĩ ásị́ pírí sĩ rĩ gá rá, ínĩ́ vâ rá
ma ũrõdrị́ ịsụ́ ãko má ãni ku rĩ agá, ãzíla ãko ịsụ́ ãngũ mâ ũri kpẽjó ku rĩ gá rá.
23 Í'bã tá séndẽ mádrị́ ãzị́ ngajó ụ́'dụ́ mâ ãgõjó rĩ sĩ ma tá sĩ a'dụ́ la ũrõdrị́ trũ ku
la ã'du sĩ?'
24 "Jọ 'bá pá tulépi aga la gá 'dãá rĩ 'baní, 'Ĩ'dụ séndẽ 'dĩ drị́ la gá 'da fẽlé 'bá tá
ũrõdrị́ ịsụ́lépi séndẽ mụdrị́ rĩ drị́.'
25 'Bá pá utulépi 'dã jọ kí, 'Úpí, séndẽ ágọ́bị́ 'dã drĩ́ kí dó mụdrị́ cí!'
26 Umvi, 'Ájọ ĩminí, 'bá ãko trũ rĩ drĩ́ drĩ́ gá ála ãzíla ũ'bã ŋotro, wó 'bá ãko kóru
rĩ drị́ ĩ'di táni trũ adrujó ĩmbíráŋá rĩ ála 'dụ la ĩ'di drị́ 'dâ rá.
27 Wó 'bá mâ mẹ́rọ́'bá ru ándrá lẽlépi la má adru ĩ'bã úpí ru ku 'dã kí, ĩmi ají kí
'dâ ãzíla ĩmi ụ'dị́ kí áma drĩ́lẹ́ gá 'dâ.' "

Yẹ́sṹ fi Yẽrụ́sãlẹ́mṹ gá ãrútáŋá ru
(Mãtáyõ 21:1-11; Mãrákõ 11:1-11; Yõhánã 12:12-19)

28 Yẹ́sṹ la mụ ị́jọ́ 'dĩ kí delé jọ agá 'bo, mụ kí dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe drĩ́ gá
Yẽrụ́sãlẹ́mṹ gâlé ru.
29 Ĩ'di mụ acálé ãni rú Bẽtẽfágĩ gá Bẽtánĩ be, túpũ umvelé 'Bé Mĩ́zẽ́yị́tṹ 'i rĩ gá, pẽ
'bá ĩ'di 'bã imbálé ĩ̃rĩ́ rĩ kí tị, jọ ĩ'baní,
30 "Ĩmụ tõrọ́mẹ́ ĩmi drĩ́lẹ́ gá 'dã gá, ĩfi ala gâlé, ĩmi kãyĩnõ mváŋá 'bá ãzí 'bã drĩ
ũcẽjó ĩ'di sĩ ku la ịsụ́ úgĩ ĩ'di 'dãá cí. Ĩmi ãtrũ ĩ'di, ĩmi ají ĩ'di 'dõlé.
31 'Bá ãzí drĩ ĩmi zị, 'Ĩmi trũ la ã'du sĩ?' Ĩjọ ĩ'diní, 'Úpí lẽ rá.' "
32 'Bá tá tị pẽlé drĩ́ gâlé 'dã mụ kí, ịsụ́ kí ị́jọ́ kí cécé tá lũlé ĩ'baní 'dã 'bã áni.
33 Ĩ'bã kí kãyĩnõmvâ ãtrũ agá 'dĩ gá 'dâ, 'dị́pịka la zị kí, "Ĩmi kãyĩnõ trũ ã'du sĩ?"
34 Umvi kí, "Úpí lẽ ĩ'di nĩ."
35 Ají kí ĩ'di Yẹ́sṹ rụ́ 'dõlé, u'bé kí bõngó ĩ'badrĩ́ kí drĩ́ la gá, 'bã kí Yẹ́sṹ drĩ́ la gá.
36 Yẹ́sṹ 'bã mụ agá 'dĩ gá 'dâ, 'bá aja kí bõngó ĩ'badrĩ́ kí gẽ̃rĩ́ agá kãyĩnõ ní sĩ mụjó
drĩ́ la gâ sĩ.
37 Ĩ'di mụ acálé ãni rú gẽ̃rĩ́ 'bã ilú agá 'Bé Mĩ́zẽ́yị́tṹ drĩ́ pá gá 'dãá, ũ'bí ĩ'di 'bã imbálé
'dĩ i'dó kí Ãdróŋá ịcụ́lé ãyĩkõ sĩ ụ́'dụ́kọ́ ụrụgá sĩ, tálí ándrá ĩ'bã kí ndrelé 'dĩ kî sĩ.
38 "Ị́cụ́ úpí amụ́lépi Úpí Ãdróŋá 'bã rụ́ sĩ rĩ ịcụ́-ịcû! †
Lẽ ásị́ ĩ̃gbẽ̃ 'bã adru 'bá kí drĩdríŋĩ gá Ãdróŋá be,
lẽ ãma ịcụ́ Ãdróŋá ãmbógó 'bṹ gá 'dĩ̃zã rú rĩ 'i!"
39 'Bá Fãrĩsáyĩ rú la ajọ́ ũ'bí kí agâlé Yẹ́sṹ ní, "Ímbápị, íjọ 'bá míní imbálé 'dĩ 'bã
ĩyãŋã kí tú."
40 Umvi ĩ'baní, "Ájọ ĩminí, drĩ kí ĩyãŋã tú, írã kí uzá nĩ."
41 Ĩ'di mụ acálé Yẽrụ́sãlẹ́mṹ gá, ndre táwũ̃nĩ́ 'i, awá ĩ'di sĩ ãzíla 'bá ala gá 'dĩ kí sĩ
ũcõgõ sĩ.
42 Jọ, "Ĩdrĩ tá ãko ĩminí ásị́ ĩ̃gbẽ̃ ajílépi rĩ nĩ́ táni vúlé vúlé ru ãndrũ, Ãdróŋá la tá
ĩminí ásị́ ĩ̃gbẽ́ fẽ rá. Wó Ãdróŋá a'bó ĩminí ị́jọ́ 'dĩ nĩ́ŋá cí, ã'dusĩku ĩgã ma úmgbé.
43 Ụ́'dụ́ ãzí la amụ́ ĩmi drĩ́ gâlé 'dĩ drụ́zị́ mẹ́rọ́'bá ĩmidrĩ́ kí amụ́ ĩmi celé rị́, kí ĩminí
ãngũ kí atrị́ wókõ pírí agá cí, ĩmi apá sĩ ku.
44 Kí táwũ̃nĩ́ 'dĩ andi, kí 'bá ala gá rĩ kí ụ'dị́ pírí, bõrõ 'bã írã ace ru ụrụgá ãluŋá la
ku, ã'dusĩku ĩnĩ́ ụ́'dụ́ Ãdróŋá 'bã amụ́jó ĩmi pajó rĩ ku."

† **19:38** Zãbụ́rĩ 118:26

Yẹ́sṹ iyá 'bá kí jó Ãdróŋá drı̃ agá
(Mãtáyõ 21:12-17; Mãrákõ 11:15-19; Yõhánã 2:13-22)

45 Yẹ́sṹ fi lı́cọ́ Ãdróŋá drı̃ agá adro 'bá ãko ı̃tṹndãlépi rĩ kî.
46 Jọ ĩ'baní, “Ḭjọ́ Ãdróŋá drı̃ sĩ́lé rĩ jọ, ‘Jó mádrı̃ la adru jó áma ã'ḭjó rĩ 'i.’ † Wó ĩmi uja dó ĩ'di ‘ṹjı́gọ́ ṹgụ'ba 'bã kí sĩ ru ṹzḭjó rĩ rú.’ †”
47 Ụ́'dụ́ pírí Yẹ́sṹ imbá 'bá kí lı́cọ́ Ãdróŋá drı̃ agá 'dãá, wó ãtalo ãmbogo 'dĩ kí imba'ba ãzḭ́táŋá Mụ́sã drı̃ kí imbálépi rĩ kí ãzíla drı̃lẹ́ Yãhụ́dı̃ 'badrı̃ abe ũ'bı̃ kí gẹ̃rı̃ pírí sĩ ĩ'di 'dı̨lé rá.
48 Wó ı̨sụ́ kí gẹ̃rı̃ la ĩ'di 'dı̨jó ũní la ku, ã'dusĩku 'bá ri kí ḭjọ́ arelé tı̨ la gá, lẽ kí ḭjọ́ ãluŋá la 'bã alı̨ areŋâ kóru ku.

20

Ũkpõ Yẹ́sṹ 'bã sĩ ãzı̃ ngajó rĩ zı̨jó rĩ
(Mãtáyõ 21:23-27; Mãrákõ 11:27-33)

1 Ụ́'dụ́ ãlu Yẹ́sṹ 'bã 'bá kí imbá agá ãzíla Ḭjọ́ Mgbã Ãdróŋá drı̃ ũlũ agá lı́cọ́ Ãdróŋá drı̃ agá, ãtalo ãmbogo 'dĩ kí, imba'ba ãzḭ́táŋá Mụ́sã drı̃ kí imbálépi 'dĩ kí abe ãzíla 'bá ĩyõ dı̨́nı̃ 'bã drı̃lẹ́ ru 'dĩ kí abe amụ́ kí ĩ'di rụ́.
2 Zı̨ kí, “Ílũ ãmaní mi ãzḭ́ 'dĩ kí nga ũkpó íngõ sĩ, ãzíla ã'di fẽ míní ũkpó 'dĩ nĩ yã?”
3 Umvi ĩ'baní, “Ma vâ ĩmi zı̨ zı̨táŋá sĩ. Ĩlũ mání,
4 bãbṹtı́zı̃ Yõhánã 'bã fẽlé rĩ angá Ãdróŋá drı̃ 'bṹ gá yã jõku angá 'bá drı̃?”
5 I'dó kí ãgátã galé kí drĩdríŋı̃ gá, “Ãma dó umvi la íngoní? Ãdrĩ jọ la, angá 'bṹ gá, ĩ'di zı̨ la, wó ĩmi ã'ḭ Yõhánã ku ã'du sĩ?
6 Wó ãdrĩ jọ la, ‘Angá 'bá drı̃’ ũ'bí 'dĩ kí pírí ãma u'bé írã sĩ, ã'dusĩku ã'ḭ kí Yõhánã 'i nábı̃ rĩ gá rá.”
7 Umvi kí dó, “Ãnı̃ angá íngõlé yã rĩ ku.”
8 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Má icó vâ ĩminí ũkpó mâ sĩ ãzḭ́ ngajó rĩ angá íngõlé yã rĩ lũlé ku.”

Ḭjọ́ u'bélé 'bá ãko tãmbalépi rĩ kí drı̃ gá rĩ
(Mãtáyõ 21:33-46; Mãrákõ 12:1-12)

9 Yẹ́sṹ mụ ḭjọ́ u'béŋá jọŋâ trũ drı̃ gá: “Ágọ́bı̃ ãzí sa ándrá zãbíbĩ ĩ'di drı̃ ámvụ́ agá, fẽ ĩ'di 'bá ãzí ámvụ́ sõlépi la 'badrı̃ pãngísã rú, mụ ãcı̃ ãzí gá ụ́'dụ́ ãzo rú.
10 Sáwã zãbíbũ ũtĩjó rĩ la mụ calé 'bo, pẽ ãtí'bó ãzí tı̨ mụlé ãka la ajílé 'bá tã la mbalépi 'dã 'badrı̃lé ĩ'dinî. Wó 'bá tã la mbalépi 'dã co kí ĩ'di, ãpẽ kí tı̨ la drı́drı̃ ru.
11 Pẽ vâ ãtí'bó ãzí rĩ tı̨, co kí vâ 'dã 'i, ãzíla fẽ kí ĩ'diní drı̃nzá, ãpẽ kí vâ tı̨ la drı́drı̃ ru.
12 Pẽ vâ ãzí námbã na sĩ rĩ tı̨ ı̃dı́, co kí ĩ'di, 'bã kí 'ébí ụrụ'bá la gá, a'bé kí ĩ'di ãmvé.
13 “Ámvụ́ 'dı́pı̨ jọ dó, ‘Ma dó mụ ã'du idélé? Ánı̃ dó 'bo, ma dó mâ ngọ́pı̨ mgbã mâ lẽlé ambamba rĩ tı̨ pẽ áyụ. Kí dó ĩ'di ru rá!’
14 “Kí dó mụ ámvụ́ 'dı́pı̨ 'bã ngọ́pı̨ mgbã rĩ ndrelé 'bo, jọ kí ḭjọ́ kí drĩdríŋı̃ gá, ‘Mgbá 'dĩ bãsĩ drụ́zı̨ acá ámvụ́ 'dı́pı̨ rú nĩ. Lẽ ã'dı̨ kí ĩ'di rá! Ãma dó sĩ ámvụ̂ 'dụ pírí ãma ãni la rú.’
15 A'bé kí ĩ'di ámvụ́ agâlé rĩ sĩ ãmvé, 'dı̨ kí dó ĩ'di rá.”
Yẹ́sṹ zı̨ kí, “Ĩmĩ ũrãjó la rĩ sĩ, ámvụ́ 'dı́pı̨ la ã'du idé yã?
16 Ájọ ĩminí, ámvụ́ 'dı́pı̨ la amụ́, ĩ'di 'bá ámvụ́ agá 'dã kí ụ'dı́ pírí rá, ĩ'di ámvụ̂ fẽ 'bá ãzí ndú la 'banî.”
'Bá kí mụ ḭjọ́ 'dĩ arelé 'bo, jọ kí, “Ḭjọ́ 'dĩ 'bã idé ru ku!”
17 Yẹ́sṹ ndre ãngũ ĩ'ba rṹlé pı̨rı̨-pı̨rı̨, jọ, “Ḭjọ́ sĩ́lé jọlépi la,

† **19:46** Ĩsáyã 56:7 † **19:46** Yẽrẽmíyã 7:11

“ ‘Írã 'bá jó sịlépi rĩ 'bã kí gãlé úmgbé rĩ
acá adrujó írã ũkpó ṹrõdrị́ ru sĩ jó 'bã kónã sịjó rĩ rú 'dĩ 'bã ífí íngoní’? †
18 'Bá pírí írã 'bã sĩ a'déjó drị̃ la gá rĩ la anu nírí-nírí, wó 'bá írã 'dĩ 'bã a'déjó drị̃ la gá rĩ la andi kpékpé.”

Ãma mũsọ́rọ̃ 'be ã'di ní yã?
(Mãtáyõ 22:15-22; Mãrákõ 12:13-17)

19 Ãtalo ãmbogo 'dĩ kí imba'ba ãzị́táŋá Mụ́sã drị̃ kí imbálépi rĩ abe nị̃ kí Yẹ́sụ̃ la ị́jọ́ u'béŋá jọ agá kí ụrụ'bá gá rĩ gá cé. Lẽ kí tí ĩ'di rụlé 'dãá cọtị, wó idé kí ũrị̃ sĩ 'bá kí sĩ.
20 Mẹ́rọ́'bá Yẹ́sụ̃ drị̃ ri kí ĩ'di undrélé gõgõ, ã'dusĩku lẽ kí ĩ'di fẽlé úpí Rụ́mị̃ gá rĩ drị́. Pẽ kí dó sĩ 'bá ãzí ru 'bãlépi 'bá múké ru la kí tị, wó íni 'dĩ kí 'bá ị́jọ́ ỉndụ́ ndrụ̃lépi ũní-ũníŋá ru la kî. Lẽ kí Yẹ́sụ̃ tị gá ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé ũnzí la rụlé.
21 'Bá ũní-ũníŋá gá 'dĩ jọ kí ĩ'diní, “Ímbápị, ãnị̃ cé mi ị́jọ́ mgbã Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ imbá 'bá 'banî áyụ. Mí uya vâ 'bá ku 'bá pírí kí míní trũtrũ, úmgbó ĩ'badrị̃ 'bã vúŋá sĩ.
22 Ílũ ãmaní, ãzị́táŋá lẽ ã'be mũsọ́rọ̃ úpí Rụ́mị̃ gá rĩ ní yã jõku yụ?”
23 Yẹ́sụ̃ nị̃ cé lẽ kí 'î ulélé, jọ ĩ'baní,
24 “Ĩmi i'da drĩ mání dị̃nárị̃.” Zị dó, “Í'dá ãzíla rụ́ sĩlé drị̃ la gá 'dĩ kí ã'di ãni yã?” Umvi kí, “Úpí Kãỹị̃sárị̃ ãni.”
25 Jọ dó ĩ'baní, “Ĩfẽ ãko Úpí Kãỹị̃sárị̃ drị̃ Úpí Kãỹị̃sárị̃ drị́, ãzíla ãko Ãdróŋá drị́ rĩ Ãdróŋá drị́.”
26 Mẹ́rọ́'bá Yẹ́sụ̃ drị̃ icó kí ĩ'di rụlé ũ'bí kí drị̃lẹ́ gá ị́jọ́ ãzí ĩ'di 'bã jọlé ũnzí la sĩ ku. Ri kí pírí ũsụ̃lé ũsụ̃ ị́jọ́ ĩ'di 'bã umvilé rĩ sĩ ĩyãŋã kí pírí tútú.

Ũkû la adru ã'di ãni ụ́'dụ́ angájó rĩ sĩ?
(Mãtáyõ 22:23-33; Mãrákõ 12:18-27)

27 'Dãá 'bá Sãdũkáyõ rú jọlépi la 'bá angá ídri rú ku rĩ 'bã ãzí amụ́ kí zị́táŋâ trũ Yẹ́sụ̃ rú, jọ kí,
28 “Ímbápị, Mụ́sã sĩ ándrá ãmanî, 'bá ãzí 'bã ádrị́pị drĩ drã rá drĩ ũkú a'be anzị kóru, lẽ ádrị́pị̃ 'bã fi ãwụ́zị́ 'dã sĩ anzị tịjó ádrị́pị̃ drãlépi rá 'dã nî.
29 Ụ́'dụ́ ãlu 'bá ãzí kí ázị̃rị̃ ádrị́pị gá, ĩ'bã ádrị́pị kãyú rĩ ĩgbã ũkú cọtị uja drãlé rá, anzị kóru.
30 Ĩ'bã ádrị́pị námbã ị̃rị̃ sĩ rĩ fi dó únerê 'i, drã vâ rá.
31 Ĩ'bã ádrị́pị námbã na sĩ rĩ vâ íni, kpere námbã ázị̃rị̃ sĩ rĩ rụ́, ri kí ũkú 'dĩ filé wó ũdrã kí pírí a'be kí drị̃lẹ́ ku.
32 Ãsị̃jó ũkú 'dĩ drã dó vâ rá.
33 Ú'dî'da ụ́'dụ́ 'bá drãlépi rá rĩ 'bã kí angájó ídri rĩ sĩ ũkú 'dã la adru ã'di ãni? Ã'dusĩku anzị ázị̃rị̃ ádrị́pịka rú 'dĩ 'bã kí pírí ĩ'di alejó ũkú ru rá rĩ sĩ.”
34 Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'baní, “'Bá ụ́'dụ́ 'dĩ agá rĩ kí ũkú ĩgbã kí vâ ágó rụ ĩndĩ.
35 Wó 'bá lãlé ị́jọ́ kpị idélépi ãgọbị rú ãzíla ũkú rú angálépi ụ́'dụ́ drụ́zị́ 'dã sĩ 'bá ũdrãlépi rá rĩ kí agá ídri rú rĩ ĩgbã kí ru ku.
36 Kí adru cécé mãlãyíkã kí áni, ãzíla ũdrã kí ị̃dị̃ ku, kí anzị Ãdróŋá ãni, ã'dusĩku ĩ'bã kí angájó 'bá drãlépi rá rĩ kí drĩdríŋĩ̃ gá ídri ru rĩ sĩ.
37 Wó Mụ́sã i'da ị́jọ́ 'bá drãlépi rá rĩ 'bã angájó ídri rú ị̃dị̃ rĩ rá, Ãdróŋá 'bã ru i'dajó ĩ'diní mị̃rị̃ velépi vẽvẽ rĩ agá rĩ sĩ, umve ĩ'di Ãdróŋá Ịbụrahị́mụ̃ drị̃ 'i, Ĩsákã drị̃ 'i, ãzíla Yãkó'bõ drị̃ 'i. †
38 Ĩ'di Ãdróŋá 'bá ídri rĩ 'bã ãni, adru 'bá drãlépi rá rĩ 'bã ãni ku, ĩ'diní rĩ gá 'bá pírí kî ngá ídri.”

† **20:17** Zãbụ́rị̃ 118:22 † **20:37** Ãfũŋá 3:6

39 Ímbá'bá ãzḭ́tãŋá Mụ́sã drḭ̃ kí imbálépi 'dĩ 'bã ãzí jọ, “Ímbápḭ, íjọ ãndá.”
40 'Dĩ 'bã ũngúkú gá 'bá ãzí ásḭ imbálépi ĩ'di zḭlépi ḭ́jọ́ ãzí sĩ ḭ̃dḭ́ la 'dáyụ.

Kúrísĩtõ 'i ĩ'di ã'di 'bã Ngọ́pḭ 'i
(Mãtáyõ 22:41-46; Mãrákõ 12:35-37)

41 Yẹ́sṵ̃ zḭ kí, “Ĩ'di adru íngoní-íngoní ru Kúrísĩtõ la adru drḭ̃lẹ́ Dãwṵ́dḭ̃ drḭ̃ 'i?
42 Dãwṵ́dḭ̃ 'bã ãmgbã rĩ jọ vâ bṵ́kṵ̃ Zãbṵ́rḭ̃ drḭ̃ agá,
“ ‘Úpí Ãdróŋá jọ Úpí mádrḭ̃ nî:
“Íri áma drḭ́ ãndá gá 'dâ,
43 kpere mání mẹ́rọ́'bá mídrḭ̃ kí 'bã agá ími pálé gá.” ’ †
44 Dãwṵ́dḭ̃ umve Kúrísĩtõ 'i ‘Úpí 'i,’ wó icó adrulé drḭ̃lẹ́ Dãwṵ́dḭ̃ ãni íngoní ru?”

Yẹ́sṵ̃ tre 'bá kí 'bá ãzḭ̃tãŋá imbálépi rĩ kí ḭ́jọ́ sĩ
(Mãtáyõ 23:1-36; Mãrákõ 12:38-40)

45 'Bá pírí 'bã kí ḭ́jọ́ are agá ĩ'di tḭ gá 'dâ, Yẹ́sṵ̃ jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálépi rĩ 'banî,
46 “Ḭ̃nzḭ̃ mḭfḭ̃ 'bá ãzḭ́tãŋá imbálépi 'dĩ kî sĩ. 'Bá 'dĩ lẽ kí ru ácḭ̃ŋá kánzũ ãzo 'dĩ kî trũ ụrụ'bá gá rĩ sĩ, lẽ kí úzḭ kí ãrútãŋá sĩ sṵ̃ agá. Lẽ kí vâ ru kṵ́rṵ̃sḭ̃ ãlá ãngũ Ãdróŋá ḭ̃nzḭ̃jó rĩ 'dĩ kí agá 'dĩ kî sĩ, lẽ kí vâ ru ãngũ drḭ̃lẹ́ gá ṵ̃mṵ̃ najó 'dĩ kí sĩ ĩndĩ.
47 Kí vâ fi ãwụzḭ 'badrḭ́ jó agá kí najó, kí ru i'da Ãdróŋá ã'ḭ̃lé ãzo rĩ sĩ ũnzĩkãnã drḭ̃ zḭjó, Ḭ́jọ́ lḭlé kí drḭ̃ gá rĩ ĩ'di ndẽ ãmbõgõ sĩ pírí!”

21

Ũkú ãwṵ́zḭ́ ru rĩ 'bã fẽtãŋá
(Mãrákõ 12:41-44)

1 Yẹ́sṵ̃ ndre 'bá málĩ trũ rĩ 'bã kí ãwã'dĩfô 'be agá sãndṵ́kṵ̃ séndẽ 'bejó rĩ agá jó Ãdróŋá drḭ̃ agá.
2 Ndre vâ ũkú ãwṵ́zḭ ru lẽmẽrí la 'be vâ séndẽ ífí-ífí níríŋá la kí ḭ̃rḭ̃ sãndṵ́kṵ̃ séndẽ 'bejó 'dã agâlé.
3 'Dã 'bã ũngúkú gá jọ ĩ'baní, “Ájọ ĩminí ḭ́jọ́ mgbã, ũkú ãwṵ́zḭ ru 'dĩ 'be séndẽ 'bá ãzí tá 'belépi la 'dĩ 'baní ãndânĩ.
4 Ũkú 'dĩ 'bã adru agá lẽmẽrí 'dĩ agá 'dâ, fẽ ãko ĩ'di trũ adrujó rĩ kí pírí, séndẽ tá vâ ĩ'di sĩ adrujó ídri rú rĩ trũ. Wó 'bá ãzí 'dĩ fẽ kí lú séndẽ acelépi ace acê rĩ kí áyụ.”

Ícétãŋá ṵ́'dṵ́ ãsḭ̃jó rĩ drḭ̃ kî
(Mãtáyõ 24:1-14; Mãrákõ 13:1-13)

5 'Bá Yẹ́sṵ̃ 'bã imbálé 'dĩ 'bã ãzí kí ḭ́jọ́ jọ agá írã ũniyambamba lḭcọ́ Ãdróŋá drḭ̃ 'bã ãbi u'béjó rĩ kí drḭ̃ gá, ãzíla ndre kí vâ ãko 'bá 'bã kí fẽlé ũniyambamba jó Ãdróŋá drḭ̃ u'béjó rĩ kî. Wó Yẹ́sṵ̃ jọ ĩ'baní,
6 “Ṵ́'dṵ́ ãzí vúlé gá, 'bá kí ãko ĩmĩ ndrelé 'dĩ kí andi rá. Kí írã ãlu-ãlu kí ṵ̃pḭ̃ vṵ̃rṵ́ kí ãko pírí kí andi rá!”
7 'Dã 'bã ũngúkú gá 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ zḭ kí ĩ'di, “Ímbápḭ, ḭ́jọ́ 'dĩ kí ru idé ã'dụtṵ́ rĩ yã? Wó ícétãŋá íngõ la ãmaní i'da la ṵ́'dṵ́ 'dĩ acá ḭ́jọ́ 'dĩ 'baní ru idéjó 'bo nĩ yã?”
8 Jọ ĩ'baní, “Ĩmi adru mḭfḭ̃ trũ 'bá ãzí 'bã ulé ĩmi ku. 'Bá ũ'bí kí amṵ́ áma rṵ́ sĩ, jọjó la, ‘Ma Kúrísĩtõ 'i,’ ãzíla ‘Sáwã ace ãni rú.’ Ĩbĩ kí vú ku.
9 Ĩdrĩ ã'dḭ́ 'dḭŋá 'bã ḭ́jọ́ are ãlî trũ, ĩmi idé ṵ̃rḭ̃ sĩ ku. Ḭ́jọ́ 'dĩ kí ru idé drḭ̃drḭ̃ ráká, wó 'dĩ adru drĩ ḭ́jọ́ ãsḭ̃jó rĩ kî ku.”
10 Jọ vâ ĩ'baní, “Sṵ́rṵ́ kí angá ru 'dḭlé sṵ́rṵ́ ãzí be, ũpi kí vâ ru 'dḭ ũpi ãzí kí abe.

† **20:43** Zãbṵ́rḭ̃ 110:1

11 Ũyãkĩyã la mụ ãngũ ayalé ũkpó sĩ, rílẽ la a'dé ãngũ drı̃ gá, ãyánĩ ũví ndú-ndú
'dĩ kí ãfũ 'bá ụfụlé ãngũ ndú-ndú gá, ãzíla ı̨jọ́ ũnzíríkãnã ãmbogo-ãmbogo 'dĩ kí ru
idé ícétáŋ́á ru 'bũ̃ gâlé fẽlépi la 'bá kí sĩ idé ũ̃rı̃ sĩ ı̨jọ́ ru idélépi drụ́zı̨ 'dĩ 'bã vúlé gá
rĩ sĩ.
12 Įjọ́ 'dĩ idé kí drĩ ru ku rú, 'bá kí ĩmi ụrụ kí ĩmi ĩcãndĩ, kí vâ ĩmi agụ ãngũ Ãdróŋ́á
ı̃nzı̃jó rĩ kí agá ı̨jọ́ lı̨lé ũ'bí kí drı̃lẹ́ gá, ĩmi 'bejó mãbụ́sũ̃ gá, ãzíla kí vâ ĩmi agụ ũpi kí
drı̃lẹ́ gá, 'bá ĩyõ ãmbõgõ nalépi ĩmi drı̃lẹ́ gá 'dĩ kí mẹ́lẹ́tı̨ gá, áma rụ́ sĩ.
13 Įjọ́ 'dĩ la fẽ ĩminí adrujó mâ sãdínĩ rú ı̨jọ́ má drı̃ vú nzejó ĩ'banî.
14 Ĩmi ásı̨ 'ba umvú ũ̃rı̃ sĩ ı̨jọ́ ĩmĩ mụlé umvilé rĩ ũrãjó drı̃drı̃ ku,
15 ã'dusĩku ma mụ ĩminí ũndũwã fẽlé sĩ ı̨jọ́ jọjó, ı̨jọ́ 'dĩ sĩ mẹ́rọ́'bá ĩmidrı̃ rĩ icó kí
ĩmi tı̨ ndẽlé jõku drı̃ arụ́lé ãgátã gaŋ́á sĩ ku.
16 'Bá ĩmi mẹ́lẹ́ mbelépi rĩ kí angá ĩmi drı̃ko gá, 'bá ĩmi tı̨lépi rĩ kí ĩmĩ ádrı̃pı̨ka kí
ãzíla ĩmĩ wõ̃rı̃ka kí abe. Kí ĩmi ãzí kí ụ'dı̃ı̨ rá.
17 'Bá pírí kí ĩmi ngũ̃ ũnzí áma ı̨jọ́ sĩ.
18 Drı̃'bı̃ı̨ ífí ãlu ĩmi drı̃kã gá la icó ãvĩlé ku.
19 Ásı̨ tẽŋ́á ĩmidrı̃ ã'ı̨táŋ́á sĩ rĩ la ĩmi pa nĩ.”

Yẽ̃rụ́sãlẹ́mũ̃ la andi rá
(Mãtáyõ 24:15-21; Mãrákõ 13:14-19)

20 Yẹ́sũ̃ jọ vâ, “Ĩdrĩ dó ndre la ãsĩkárĩ mẹ́rọ́'bá 'badrı̃ ce kí Yẽ̃rụ́sãlẹ́mũ̃ aga trõ̃kı̃lı̨rı̨,
ĩmi dó nı̃ la rá ĩ'di 'bã andiŋ́á dó ãni rú.
21 'Bá Yũ̃dı̃yã gá 'dãá rĩ 'ba apá kí 'bé agâlé ru ụ́'dụ́ 'dã sĩ, 'bá táwũ̃nı̃ agá rĩ 'bã ĩdã
kí ru rá, 'bá tõ̃rõ̃mẹ́ agâlé rĩ 'ba afí kí táwũ̃nı̃ agá 'dõlé ku.
22 Lẽ ĩnı̃ dó rá 'dĩ ụ́'dụ́ ı̨jọ́ lı̨jó sĩlé bụ́kũ̃ Ãdróŋ́á drı̃ agá ĩ'di ru idé ãngũ la gá rá rĩ 'i.
23 Ũkú 'a trũ rĩ kí ũkú ngọ́tı̨ undrulépi ụ́'dụ́ 'dã sĩ rĩ kí abe drụ́zı̨ drı̃ cı̨ íngoní?
Ã'dusĩku ũcõgõ ãmbógó la mụ a'dé ãngũ 'dĩ drı̃ gá, ũmbã Ãdróŋ́á drı̃ la adru sụ́rụ́
Įsı̨rayı̨́lı̃ drı̃ drı̃ gá.
24 Kí ũdrã ménéŋ́á sĩ, ála kí wũ̃ mãbụ́sũ̃ rú sụ́rụ́ pírí agá; 'bá Yãhụ́dı̃ rú ku 'dĩ kí
'bá Yẽ̃rụ́sãlẹ́mũ̃ gá 'dĩ kí drı̃ atu kpere ụ́'dụ́ kí drı̃ atujó rĩ 'bã ukó agá.”

Ãko i'dalépi la Ngọ́tı̨ 'Bádrı̃ la ãgõ rá rĩ kî
(Mãtáyõ 24:29-31; Mãrákõ 13:24-27)

25 Yẹ́sũ̃ jọ vâ, “Ícétáŋ́á kí adru cí ı̃tụ́ kí ụrụ'bá gá ĩmbá trũ lẽlẽgó abe i'dajó la ı̨jọ́ la
mụ ru idélé nĩ. 'Bá ũ̃nõ̃kụ́ gá 'dĩ kí ásı̨ la mvu rá, ãzíla mĩrĩ 'bã nuŋ́á sĩ, vâ ĩ'di 'bã
úmvúŋ́á sĩ, icó kí kí ã'du idé yã rĩ nı̃lé ku.
26 Ũ̃rı̃ sĩ 'bá kí drụ́zı̨ acá 'bá ãvũ áni, ãzíla kí ũrãtáŋ́á agá kí ũrã la ı̨jọ́ ũnzíkãnã la
mụ ru idélé ũ̃nõ̃kụ́ drı̃ gá nĩ. 'Dĩ la adru íni la ã'dusĩku, Ãdróŋ́á la fẽ ãko 'bũ̃ gá 'dĩ
kí pírí ru aya-ayâ.
27 Ụ́'dụ́ 'dã sĩ 'bá kí Ngọ́tı̨ 'Bádrı̃ ndre amụ́ agá ũ̃rụ́'bũ̃ agá ũkpõ trũ, ãzíla dı̃zã
ãmbógó la trũ.
28 Įjọ́ 'dĩ 'baní i'dó agá ru idé agá, ĩmi 'bá mâ imbálé 'dĩ ĩtu pá ũkpó ru. Ĩmi ásı̨ 'bã
mba vâ ũkpó ru, ãzíla ĩmi adru ãyĩkõ sĩ, ã'dusĩku ı̨jọ́ 'dĩ ífí la kí Ãdróŋ́á dó ãni rú
amụ́jó ĩmi unzejó.”

Ímbátáŋ́á ı̨sụ́lé úlúgó ife sĩ rĩ
(Mãtáyõ 24:32-35; Mãrákõ 13:28-31)

29 Yẹ́sũ̃ jọ ĩ'baní ı̨jọ́ ı̨jọ́ u'béŋ́á 'dĩ sĩ, “Ĩndre drĩ úlúgó ife kí ife ãzí 'dĩ abe pírí.
30 Bı̃ı̨ la ú'dí rĩ drĩ kí ãrũ 'bo, ĩmi dó ndre la ĩmi mı̨fı̃ı̨ sĩ ụ́'dụ́ ãkónã 'bã kí kajó rĩ acá
ãni rú 'bo.

31 Cécé gẽ̃rị̃ ãlu 'dĩ 'bã áni 'dĩ sĩ, ĩdrĩ vâ ı́jọ́ 'dĩ kí ndre ru idé agá, lẽ ĩnị̃ rá Sṵ́rṵ́
Ãdróŋá drị̃ acá ãni rú 'bo.
32 Ájọ ĩminî ı́jọ́ mgbã, 'bá 'dĩ icó kí ũdrãlé pírí ku, ịsṵ́ ı́jọ́ 'dĩ idé kí drĩ ru ku rú.
33 Ɩ́jọ́ pírí 'bṵ̃ agá rĩ kí ṵ̃nọ́kṵ́ gá rĩ abe kí ãsị̃ rá, wó ı́jọ́ mádrị̃ icó ãsị̃lé ku.

Ĩmi adru mifị̃ trũ

34 "Ĩdrĩ adru mịfị̃ trũ, lẽ ĩmi ũrã ı́jọ́ 'dĩ kí ĩmi ásị̃ gá ãnzị rú sĩ ĩmẽrãjó íwá sĩ, ãzíla
ı́jọ́ ũrãjó ũcõgõ rú ãko ĩminí lẽlé ídri 'dĩ agá rĩ kí drị̃ gá ku, ã'dusĩku ṵ́'dṵ́ mâ ãgõjó
'dã la mụ acálé ĩmi drị̃ gá rṵ̃gbṵ́gbṵ́ ãnãkpá i'béjó gbúngũ sĩ rĩ áni ku.
35 Ɩ́jọ́ 'dĩ la acá 'bá ṵ̃nọ́kṵ́ drị̃ gá 'dâ 'dĩ kí drị̃ gá pírí.
36 Ṵ́'dṵ́ pírí sĩ ĩmi adru mịfị̃ trũ vâ bábá, ĩzị Ãdróŋá 'i ĩmi sĩ ũkpó ịsṵ́ sĩ apájó ı́jọ́
pírí lẽlépi ru idélépi 'dĩ kî sĩ ãzíla ĩmi sĩ icó pá tulé Ngọ́tị̃ 'Bádrị̃ 'bã drị̃lẹ́ gá ũkpó ru."
37 Ṵ́'dṵ́ pírí sĩ Yẹ́sṵ̃ ri 'bá kí imbálé lı́cọ́ Ãdróŋá drị̃ agá, wó ı́nı́ ãlu-ãlu sĩ ĩ'di fũ
ãmvé angájó Yẽ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá 'dãá, ĩ'di mụ ṵ́'dṵ́ kolé túpũ umvelé 'Bé Mĩ̃zẽ̃yı́tṵ̃ 'i rĩ drị̃
gá.
38 'Bá pírí ı́jọ́ ĩ'didrị̃ arelépi 'dĩ kí ãfũ amṵ́lé lı́cọ́ Ãdróŋá drị̃ agá amṵ́jó ı́jọ́ arejó ĩ'di
tị gá ṵ̃'bṵ́tịnı́nı̃ ṵ́'dṵ́ ãlu-ãlu sĩ.

22

Ɩ́jọ́ itújó Yẹ́sṵ̃ ụrụ'bá gá rĩ
(Mãtáyõ 26:1-5; Mãrákõ 14:1-2; Yõhánã 11:45-53)

1 Ṵ̃mṵ̃ nalé mũkátĩ ãkṵ́kı̃ kóru umvelé ṵ̃mṵ̃ alịjó 'bá drị̃ gâ sĩ rĩ * 'bã ṵ́'dṵ́ acá dó
ãni rú.
2 Ãtalo ãmbogo 'dĩ kí imba'ba ãzı̃táŋá Mṵ́sã drị̃ kí imbálépi 'dĩ abe ndrṵ̃ kí gẽ̃rị̃
Yẹ́sṵ̃ 'dịjó, idé kí ṵ̃rị̃ sĩ 'bã kí ı́jọ́ sĩ.

Yṵ́dãsị̃ ã'ị̃ Yẹ́sṵ̃ 'bã mẹ́lẹ́ mbelé rá
(Mãtáyõ 26:14-16; Mãrákõ 14:10-11)

3 Sĩtánĩ fi Yṵ́dãsị̃ umvelé Ɩ̃sị̃kãrı́yọ́tị̃ rĩ agá, ĩ'di 'bá Yẹ́sṵ̃ 'bã imbálé mụdrı́ drị̃ ị̃rị̃ 'dĩ
'bã ãzí ãlu rĩ 'i.
4 Mụ ı́jọ́ jọlé ãtalo ãmbogo 'dĩ abe ãzíla 'bá ãsĩkárĩ drị̃lẹ́ gá ãmbogo rú lı́cọ́ Ãdróŋá
drị̃ andre tẽlépi 'dĩ abe 'i kí ãzã ko Yẹ́sṵ̃ rụjó rá rĩ drị̃ gá.
5 'Bá 'dĩ u'á kí ãyĩkõ sĩ, ã'ị̃ kí ĩ'diní sĩlíngĩ fẽlé rá.
6 Yṵ́dãsị̃ ã'ị̃ rá, i'dó gẽ̃rị̃ ndrṵ̃lé Yẹ́sṵ̃ fẽjó rụjó, 'dĩ sĩ 'bá ũ'bí 'bã kí adru agá yụ 'dĩ
gá 'dĩ.

Yẹ́sṵ̃ 'bã ṵ̃mṵ̃ alịjó 'bá drị̃ gâ sĩ rĩ najó
'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe rĩ
(Mãtáyõ 26:17-25; Mãrákõ 14:12-21; Yõhánã 13:21-30)

7 Ṵ́'dṵ́ ṵ̃mṵ̃ mũkátĩ ãkṵ́kı̃ kóru rĩ drị̃ acá rá, ṵ́'dṵ́ 'dã sĩ ála vâ kãbĩlõ ṵ̃mṵ̃ alịjó 'bá
drị̃ gâ sĩ rĩ drı́ rĩ lị ídétáŋá ru rá.
8 Yẹ́sṵ̃ pẽ Pétẽrõ kí tị Yõhánã be, jọ ĩ'baní, "Ĩmụ ãmaní ãkónã ṵ̃mṵ̃ alịjó 'bá drị̃ gâ
sĩ rĩ drı́ rĩ idélé."
9 Zị kí ĩ'di, "Ílẽ ãmụ idélé la íngõlé yã?"
10 Yẹ́sṵ̃ jọ ĩ'baní, "Ĩmĩ fi agá táwṵ̃nị̃ Yẽ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ drị̃ agâlé, ĩdrĩ drị̃ ụfụ ágọ́bı̃ ãzí
úmvú ị̃yı́ drị̃ trũ drị̃ gá la abe, ĩ'de vú la gâ sĩ kpere jó ĩ'diní fijó rĩ agá.
11 Ĩjọ jó 'dı́pị ní, 'Ímbápị jọ, ãngũ 'i sĩ ĩ'diní amṵ́jó ṵ̃mṵ̃ alịjó 'bá drị̃ gâ sĩ rĩ najó 'bá
ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe rĩ íngõlé yã?'

---

* **22:1** *Ṵ̃mṵ̃ alịjó 'bá drị̃ gâ sĩ rĩ* ĩ'di ṵ̃mṵ̃ ı́jọ́ Ãdróŋá 'bã ándrá 'bá Ịsịrayı́lị̃ drị̃ kí anzéjó Mị̃sı́rị̃ gá rĩ 'bã ı́jọ́ ũrãjó
rĩ 'i.

12 Jó 'dı̨́pı̨ la mụ jó 'a mmgbọ gõrófã agá idélé bábá ãko pírí trũ la i'dalé ĩminí, ĩmi
idé dó ãkónã 'dãá.”
13 Mụ kí rá, ı̨sṵ́ kí ãko kí cécé ta jọlé ĩ'baní rĩ áni, idé kí dó ãkónã ṵ̃mṵ̃ alı̨jó 'bá drı̨̃
gâ sĩ rĩ drı̨̃ 'dãá.

Ãkónã Úpí drı̨̃ rĩ
(Mãtáyõ 26:26-30; Mãrákõ 14:22-26; 1 Kọ̃rı̨̃nı̨̃tọ̃ 11:23-25)

14 Sáwã la mụ acálé ṵ̃mṵ̃ alı̨jó 'bá drı̨̃ gâ sĩ rĩ najó 'bo, Yẹ́sṵ̃ kí ṵ̃pı̨gọnạ abe ri kí
vṵ̃rṵ́ méjã tı̨ gá. 15 Jọ ĩ'banî, “Álẽ ásı̨́ pírí sĩ ṵ̃mṵ̃ alı̨jó 'bá drı̨̃ gâ sĩ 'dĩ nalé ĩmi abe,
má ı̨sṵ́ drĩ 'dĩ sĩ ũcõgõ ku rú.
16 Ájọ ĩminí, má icó ṵ̃mṵ̃ 'dĩ nalé ı̨̃dı̨́ ku kpere ĩ'di 'bã ru idé agá Sṵ́rṵ́ Ãdróṇá drı̨̃
agá.”
17 Yẹ́sṵ̃ la mụ kópõ 'dụlé ĩ'didrı̨́ gá 'bo, fẽ ãwã'dĩfô, ãzíla jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ
'baní, “Ĩ'dụ kópõ 'dĩ 'i, ĩmi ale ĩ'di ĩmi drĩdríṇĩ gá.
18 Ájọ ĩminí, má icó zãbíbũ ífí sṵ́ 'dĩ mvụlé ı̨̃dı̨́ ku kpere Sṵ́rṵ́ Ãdróṇá drı̨̃ 'bã acá
agá.”
19 'Dã 'bã ũngúkú gá Yẹ́sṵ̃ 'dụ mũkátĩ fẽ ãwã'dĩfô drı̨̃ la gá, anu 'a la rá, fẽ dó ĩ'di
ĩ'baní jọ, “'Dĩ ụrụ'bá mádrı̨́ mâ fẽlé ĩmi sĩ rĩ, ĩmi idé 'dĩ jã 'dâ sĩ áma ı̨́jọ́ ũrãjó.”
20 Gẹ̃rı̨̃ ãlu 'dĩ sĩ, ĩ'baní ãkónã ṵ̃mṵ̃ alı̨jó 'bá drı̨̃ gâ sĩ rĩ najó 'bo rĩ vúlé gá, Yẹ́sṵ̃ 'dụ
kópõ jọ, “Kópõ 'dĩ tı̨ icíma ú'dí rĩ drı̨́ áma ãrí mụlépi asulépi ĩmi ı̨́jọ́ sĩ rĩ 'i.
21 'Bá mụlépi áma mẹ́lẹ́ mbelépi rĩ drı̨́ la áma drı̨́ be méjã ãlu rĩ drı̨̃ gá 'dĩ.
22 Ngọ́tı̨́ 'Bádrı̨̃ la mụ mụlé cécé ãzı̨́táṇá 'bã lẽlé rĩ áni, ũcõgõ 'bá ágọ́bı̨́ 'dĩ mẹ́lẹ́
mbelépi rĩ nî!”
23 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ i'dó kí ru ụzı̨lé ãyá-ãyá ã'di la mụ ĩ'di mẹ́lẹ́ mbelé nĩ yã rĩ
sĩ.

Ãmbõgõ afụṇá

24 Ãgátã ãfũ 'bá Yẹ́sṵ̃ 'bã imbálé rĩ kí drĩdríṇĩ gá, nı̨̃jó la ã'di ãmbógó ru ãndânĩ yã
rĩ sĩ.
25 Yẹ́sṵ̃ jọ ĩ'baní, “Ũpi 'bá Yãhṵ́dı̨̃ rú ku 'dĩ 'badrı̨̃ kí ũkpó trũ 'bá ĩ'badrı̨̃ kí drı̨̃ gá
ãzı̨́táṇá 'bãjó, kí vâ ru 'bã 'bá 'baní wọ̃rı̨́ ru.
26 Wó lẽ ĩmi adru 'bá 'baní 'dã 'bã áni ku, be la, 'bá ãndânĩ rĩ 'bã adru 'bá ru 'bãlépi
ngọ́tı̨́ṇá áni ṵ̃pı̨́gọ́ṇá ru rĩ.
27 Mgbã rĩ gá ã'di ãndânĩ la nĩ yã; 'bá rilépi íná tẽlépi tẽtẽ rĩ 'i, jõku 'bá íyóṇá iyólépi
rĩ 'i? Adru 'bá tẽlépi la tẽtẽ rĩ 'i ku yã? Wó ma bãsĩ 'bá ĩmi drĩdríṇĩ gá 'dâ iyólé iyó
rĩ 'i.
28 Ĩmi 'bá ı̨́jọ́ áma ṵ̃'bı̨̃jó rĩ kí ndrelépi pírí cé vâ pá tulépi ma be ũkpó ru i'dóṇá
gâlé rĩ 'i.
29 Ãzíla áfẽ ĩmidrı̨́ ũpĩ cécé má átẹ́pı̨ 'bã fẽjó la mádrı̨́ rĩ 'bã áni.
30 Į́jọ́ 'dĩ sĩ, má azı̨ dó ĩminí ĩna ãzíla ĩmvụ, ĩri dó sĩ úmvúke ũpĩ drı̨̃ drı̨̃ gá, ĩmi dó
sĩ ı̨́jọ́ lı̨ Sṵ́rṵ́ mụdrı̨́ drı̨̃ ı̨̃rı̨̃ Ịsịrayı̨́lı̨̃ drı̨ 'dĩ kí drı̨̃ gá.”

Yẹ́sṵ̃ i'da ı̨́jọ́ Pétẽrõ 'bã mụjó ĩ'di gãjó úmgbé rĩ
(Mãtáyõ 26:31-35; Mãrákõ 14:27-31; Yõhánã 13:36-38)

31 Yẹ́sṵ̃ jọ, “Mí are, Sı̨̃mọ́nı̨̃! Sĩtánĩ lẽ ími ụ'bı̨́lé cécé ãná 'dı̨́pı̨ 'bã ãná 'bã drẹ̃j́kọ̃
ndrıjó ãná ífí be rĩ áni.
32 Wó á'bã mãmálá Ãdróṇá zıjó ími ı̨́jọ́ sĩ 'bo, ã'ı̨̃táṇá mídrı̨̃ 'ba a'dé sĩ ku. Ídrĩ ãgõ
ı̨́jọ́ mádrı̨̃ gá vúlé 'dõlé 'bo, mí imbá mî ádrı̨́pı̨ka kí ásı̨́ ũkpó ru.”
33 Wó Pétẽrõ umvi, “Úpí, ma bábá mụjó mãbṵ́sṵ̃ gá mí be, ãzíla ma vâ bábá drãjó
mí be.”

34 Yẹ́sų̃ jọ ĩ'diní, “Pétẽrõ, pâlékó na mi jọ la ími tị sĩ ínį̃ ma ku ịsụ́ ã'ụ́gọ́ 'be drĩ cẽrẹ́ ku rú.”
35 'Dã 'bã ũngúkú gá, Yẹ́sų̃ zị 'bá ĩ'didrį̣ ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ kí, “Mâ ándrá ĩmi tị pẽjó ị́jọ́ mádrį̃ ũlũ trũ sĩlíngĩ kóru, jũrúwã ãcį̃ drį̃ kóru ãzíla ãko pá gá kóru rĩ sĩ, ãko ãzí ị́jọ́ ndẽ ándrá ĩmi rá yã?” Umvi kí “Yụ.”
36 Yẹ́sų̃ jọ ĩ'baní, “Wó ú'dî'da rĩ gá ídrĩ adru sĩlíngĩ trũ, í'dụ ĩ'di ĩndĩ, ãzíla ídrĩ adru jũrúwã ãcį̃ drį̃ trũ, í'dụ ĩ'di ĩndĩ. Wó ídrĩ adru ménéŋâ kóru, mí ụzị bõngó mídrị́ kọ́tį̃ rú rĩ rá sĩlíngĩ la sĩ mí ĩgbã míní ménéŋá 'dụlé ĩndĩ.
37 Ájọ ĩminí, ị́jọ́ ándrá sĩlé áma drį̃ gá rĩ 'bã idé ru áma ụrụ'bá gá jǫ̣jó la, ‘Úlã ĩ'di 'bá ị́jọ́ izalépi 'dĩ kí 'bã ãzí ru.’ † Ãndá-ãndá ru ị́jọ́ sĩlé 'dĩ 'bã idé dó ru nĩ.”
38 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ jọ kí, “Índre drĩ, Úpí, ménéŋá kí ãmadrį̣ 'dõ į̃rį̃ cí!” Yẹ́sų̃ jọ ĩ'baní, “Ĩjọ ị́jọ́ ménéŋá drį̃ gá į̃dị́ ku.”

Yẹ́sų̃ 'bã Ãdróŋá zį̣jó Gẽtẽsẽmánĩ gá rĩ
(Mãtáyõ 26:36-46; Mãrákõ 14:32-42)

39 Yẹ́sų̃ fũ ãmvé 'Bé Mį̃zę̃ỵ́į̃tų̃ drį̃ drį̃ gâlé jõ ĩ'di 'bã idélé údu rĩ áni, 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ 'de kí ĩ'di vú gâ sĩ ĩndĩ.
40 Kí mụ acálé ãngũ 'dã gá 'bo, Yẹ́sų̃ jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ 'banî, “Ĩzị Ãdróŋá 'i ũkpó ịsụ́jó, ĩmi mụ filé ị́jọ́ ũnzí agá ku.”
41 Yẹ́sų̃ nze ru ĩ'ba rụ́ 'dãá rĩ sĩ were tį̃ ãja vų̃rụ́ Ãdróŋá zį̣jó.
42 Jọ, “Mâ Átẹ́pị, 'dĩ drĩ adru ị́jọ́ mî itúlé mi 'i rĩ 'i yã áni, í'dụ kópõ ãzá tajó rĩ má rụ́ 'dâ rá, adru mâ lẽlé rĩ áni ku, adru ị́jọ́ mâ lẽlé rĩ 'i ku.”
43 Mãlãyíkã Ãdróŋá drį̃ i'da ru ĩ'diní ũkpó fẽlé.
44 Ũcõgõ fi ĩ'di ásị́ gá, zị Ãdróŋâ 'i ásị́ pírí sĩ alị tá drį̃drį̃ rĩ rá. Ụ́rị́ ralépi ĩ'di rụ́ rĩ la indré agá cécé ãrí ralépi rá u'delépi vų̃rụ́ rĩ áni.
45 Yẹ́sų̃ la mụ Ãdróŋá zịŋá delé 'bo, gõ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'ba rų̃lé. Ũcõgõ ĩ'badrį̃ sĩ, ãndẽ kí rá, ịsụ́ kí ụ́'dụ́ ko agá.
46 Inga kí, ãzíla jọ ĩ'baní, “Ĩmi ĩmĩ ngá ụ́'dụ́ ko ã'du ị́jọ́ sĩ? Ĩmi angá ụrụgá, ĩzị Ãdróŋá 'i ũkpó ịsụ́jó, ĩmi mụ filé ị́jọ́ ũnzí agá ku.”

Mẹ́rọ́'bá kí Yẹ́sų̃ rụjó rĩ
(Mãtáyõ 26:47-56; Mãrákõ 14:43-50; Yõhánã 18:3-11)

47 Yẹ́sų̃ 'bã drĩ ị́jọ́ jọ agá 'dâ, cọtị 'bá ũ'bí acá kî, wó íni 'dĩ Yụ́dãsį̃ 'bá mụdrị́ drį̃ į̃rį̃ Yẹ́sų̃ 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí a'dé kí drį̃ nĩ. Ĩ'di mụ ru asélé ãni rú, zị ĩ'di kpõlókõ ndruŋá sĩ.
48 Wó Yẹ́sų̃ zị ĩ'di, “Yụ́dãsį̃, mi Ngọ́tị́ 'Bádrį̃ mẹ́lẹ́ mbe mẹ́rọ́'bá 'baní kpõlókõ ndruŋá sĩ yã?”
49 'Bá 'delépi Yẹ́sų̃ vú gâ sĩ rĩ kí mụ nį̃lé la ã'du la mụ ru idélé nĩ yã rĩ gá 'bo, zị kí, “Úpí, lẽ ã'dị ã'dị́ ménéŋá kí sĩ yã?”
50 Kí ãzí ãlu la ga ãtí'bó átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ drį̃ 'bã bį̃lẹ́ ãndá gá rĩ wẹ́ vų̃rụ́.
51 Yẹ́sų̃ jọ ĩ'baní, “'Bã adru 'dĩ áni ku.” Aló ágọ́bį̃ 'bã bį̃lẹ́ idé rú údu rĩ 'bã áni.
52 Yẹ́sų̃ jọ ãtalo ãmbogo rĩ 'baní, ãsĩkárĩ drį̃lẹ́ ãmbogo lį̃cọ́ Ãdróŋá drį̃ andre tẽlépi 'dĩ abe, ãzíla 'bá ĩyõ amụ́lépi ĩ'di rụlépi rĩ 'banî, “Ma mẹ́rọ́'bá yã? Ĩmi amụ́ áma rụlé túré, ãzíla ménéŋá ã'dị́ drį̃ trũ má iza 'bã rĩ ị́jọ́ ũnzí la rĩ áni ã'du sĩ yã?
53 Ma ụ́'dụ́ pírí ĩmi abe lį̃cọ́ Ãdróŋá drį̃ agá 'dĩ, ĩrụ jõ ma ku la ã'du sĩ yã? Wó 'dĩ dó į̃tụ́ ĩmidrį̃ 'i, sáwã ũkpõ ị́jọ́ ũnzí 'bã sĩ ãmbõgõ najó rĩ 'i.”

---

† **22:37** Ĩsáyã 53:12

Pétẽrõ 'bã Yẹ́sũ̃ gãjó rĩ
(Mãtáyõ 26:57-58, 69-75; Mãrákõ 14:53-54, 66-72; Yõhánã 18:12-18, 25-27)

54 Kí mụ ĩ'di rụlé 'bo, 'dụ kí ĩ'di agụlé átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ drı̨ jó agá. Pétẽrõ bĩ
vú la rá-rá ru.
55 'Bá filépi jó agâlé rĩ ri kí ãcí ũdũlé lı̨cọ́ 'a mmgbọ rĩ agá ágágá rĩ yulé, ri kí dó
ngúlú ru ãlu. Pétẽrõ ri vâ ĩ'ba abe ĩndĩ.
56 Ĩzóŋá ãtí'bó ru rĩ ndre ĩ'di ri agá 'dãá ãcí 'bã ãngũ jiŋá sĩ. Ifí ĩ'di ãni rú lọ́lọ́ jọ,
"Ágọ́bı̨ 'dĩ jõ ĩ'di be."
57 Wó tu rá jọ, "Ũkû, ánı̨ mâ ngá ĩ'di ku."
58 Wereŋá ru gbõgbõ 'bá ãzí andré vâ ĩ'di jọ, "Mi vâ 'bá 'dĩ 'bã ãzí." Pétẽrõ umvi
jọ, "'Bá 'dĩ, má adru ĩ'bã ãzí ku."
59 Sáwã alı̨ ãlu 'dĩpí ágọ́bı̨ ãzí jọ vâ ĩdı̨, "Ágọ́bı̨ 'dĩ bãsĩ 'bá Yẹ́sũ̃ 'bã imbálé rĩ 'bã
ãzí, ã'dusĩku ĩ'di 'bá Gãlı̨́lı̨ gá la."
60 Pétẽrõ umvi jọ, "'Bá 'dĩ, ánı̨ ĩmi ı̨́jọ́ jọ ã'du drı̨ gá yã rĩ ku!" Ĩ'di drĩ ı̨́jọ́ 'dĩ jọ agá
'dâ, gbõgbõ ã'ụ́gọ́ 'be cẹ̃rẹ́.
61 Úpí Yẹ́sũ̃ ajá tı̨ ndre Pétẽrõ 'i kpere mı̨fı̨ gá. Į́jọ́ ándrá Úpí Yẹ́sũ̃ 'bã jọlé Pétẽrõ ní,
"Ã'ụ́gọ́ 'be drĩ cẹ̃rẹ́ ku rú mi áma gã pâlé na" rĩ agá dô.
62 Fũ dó mụlé awá trũ ãzákírílílí ru ãmvêlé.

Ãsĩkárĩ inzá kí Yẹ́sũ̃ drı̨
(Mãtáyõ 26:67-68; Mãrákõ 14:65)

63-64 Ãsĩkárĩ Yẹ́sũ̃ andre tẽlépi rĩ inzá kí ĩ'di drı̨, ãzṹ kí mı̨fı̨ la bõngó sĩ cí, ãzíla co
kí vâ ĩ'di. Jọ kí, "Ílũ ãmaní, mí ũrã ã'di dı̨ mi nĩ yã?"
65 Ujọ́ kí dó ı̨́jọ́ wẽwẽ rú sĩ ĩ'di u'dájó.

Âgụ dó Yẹ́sũ̃ dũwánĩ Yãhụ́dı̨ 'bã rĩ drı̨lẹ́ gá
(Mãtáyõ 26:59-66; Mãrákõ 14:55-64; Yõhánã 18:19-24)

66 Ãngũ la mụ ụwı̨́lé 'bo, dũwánĩ 'bá ĩyõ Yãhụ́dı̨ 'badrı̨ ri kí dó, ãtalo ãmbogo rĩ
kí, ãzíla ímbá'bá ãzı̨́táŋá Mụ́sã drı̨ imbálépi rĩ abe rĩ kí ãngũ ãlu gá. Âjí kí Yẹ́sũ̃ 'i kí
drı̨lẹ́ gá.
67 Jọ kí ĩ'diní, "Ídrĩ adru Kúrísĩtõ 'i, ílũ ãmanî." Yẹ́sũ̃ umvi ĩ'baní, "Ádrĩ ĩminí lũ la
rá, ĩmi ã'ı̨ ma ku;
68 ãzíla ádrĩ vâ ĩmi zı̨, ĩmi umvi vâ ma ku.
69 Wó i'dójó ú'dî'da kpere drı̨lẹ́ gá, Ngọ́tı̨ 'Bádrı̨ ála mụ ĩ'di irilé drı̨ ándá Ãdróŋá
Ũkpó 'Dı̨pı̨ drı̨ gá."
70 Nga kí pírí ĩ'di zı̨lé, "Mi dó sĩ íni la Ãdróŋá Ngọ́pı̨ 'i yã?" Umvi ĩ'baní, "Ĩmi jọlé
mání 'dĩ ãndá."
71 Jọ kí, "Ãma dó drĩ vâ sãdínĩ ãzí ndrṹ ĩdı̨ ã'du idéjó? Ãma mgbã are kí ı̨́jọ́ ãfũlépi
ĩ'di tı̨ gá rĩ 'bo."

23

Âgụ dó Yẹ́sũ̃ Pĩlátõ kí drı̨lẹ́ gá Hẽródẽ be
(Mãtáyõ 27:1-2, 11-14; Mãrákõ 15:1-5; Yõhánã 18:28-38)

1 Ũ'bí ru tralépi 'dã angá kí Yẹ́sũ̃ agụlé Pĩlátõ * drı̨lẹ́ gá.
2 I'dó kí ı̨́jọ́ ũsõlé ụrụ'bá la gá ĩ'di tõjó íni, "Ãma ı̨sụ́ ĩ'di 'bá ãmadrı̨ kí bı̨lẹ́ usú agá
jọ, 'bã 'be kí mũsọ́rọ̃ úpí ãmbógó ní ku, ãzíla 'bã vâ ru 'i Kúrísĩtõ Úpí 'i."

* **23:1** *Pĩlátõ* ĩ'di ándrá ãmbógó 'bá Rụ́mı̨ gá rĩ 'bã kí 'bãlé gávũnã ru ãngũ Yṹdı̨yã gá rĩ 'i.

3 Pĩlátõ zị ĩ'di, “Mi Úpí 'bá Yãhṵ́dḩ rú rĩ 'bã drḩ rĩ 'i yã?” Yẹ́sṵ umvi, “Ĩ'di cécé míní jọlé 'dĩ 'bã áni.”
4 Pĩlátõ uja tị ãtalo ãmbogo rú 'dĩ 'ba rṵ́ 'bá ũ'bí rĩ abe jọ, “Má ịsṵ́ ḭjọ́ 'bá 'dĩ ndẽlépi rá la ku.”
5 Wó ri kí 'bãngá ḭjọ́ jọlé ũkpõ sĩ siri-siri, “Ímbátáŋá ĩ'didrḩ sĩ, fẽ 'bá acá kí drḩ ũnzĩ rú ãngũ Yṵ́dḩyã gá rĩ gá pírí. I'dó Gãḭ́ḩ gá acá dó ãndrũ kpere 'dĩ gá 'dĩ.”
6 Pĩlátõ la mụ ḭjọ́ 'dĩ arelé 'bo zị, “Ágọ́bḩ 'dĩ 'bá Gãḭ́ḩ gá la?”
7 Ĩ'di mụ nḩ́lé la Yẹ́sṵ 'i 'bá ãngũ úpí Hẽródẽ 'bã nalé nĩ rĩ gá la, pẽ tị la ĩ'didrḩ́lé, ịsṵ́ 'dĩ sĩ Hẽródẽ ĩ'di Yẽrṵ́sãlẹ́mṵ gá ḩ̃tṵ́ 'dã sĩ cí.
8 Hẽródẽ u'á ãyĩkõ sĩ ĩ'di 'bã Yẹ́sṵ ndrejó rĩ sĩ, ã'dusĩku are ḭjọ́ drḩ la gá rá, 'bã ásḩ ṵ́'dṵ́ ãzo rú ĩ'di ndrelé ãzíla tálí Yẹ́sṵ 'bã idélé rĩ kî ndrejó.
9 Hẽródẽ ụzị Yẹ́sṵ 'i zịtáŋá wẽwẽ rú sĩ, wó Yẹ́sṵ umvi ḭjọ́ ku.
10 Ãtalo ãmbogo 'dĩ kí ímbá'bá ãzḩtáŋá Mṵ́sã drḩ imbálépi rĩ kí abe amvú kí drḩ gá, ãzíla i'dó kí ḭjọ́ ũsõlé Yẹ́sṵ ụrụ'bá gá ũkpó ru.
11 Hẽródẽ kí ãsĩkárĩ ĩ'didrḩ abe inzá kí Yẹ́sṵ drḩ, ide kí ĩ'di ũnzíríkãnã; su kí ụrụ'bá la gá bõngó ũpĩ ãrĩ 'i, pẽ kí dó tị la vúlé Pĩlátõ drḩlé.
12 Hẽródẽ kí Pĩlátõ be ándrá jõ mẹ́rọ́'bá ru, ṵ́'dṵ́ 'dã sĩ acá kí dó wọ̃rḩ ru.

Úlị dó ḩjọ́ Yẹ́sṵ drḩ gá ĩ'di 'dijó rá
(Mãtáyõ 27:15-26; Mãrákõ 15:6-15; Yõhánã 18:39—19:16)

13 Pĩlátõ umve dó ãtalo ãmbogo rĩ kí, 'bá drḩlẹ́ ru rĩ kí ãzíla 'bá ãzí kí abe ãngũ ãlu gá,
14 jọ ĩ'baní, “Ĩmi ají ágọ́bḩ 'dĩ áma drḩlẹ́ gá ĩjọ ĩ'di 'bá kí drḩ iza. Ú'dî'da ándrṵ́ ḭjọ́ ĩ'didrḩ ḩndṵ́ ĩmi drḩlẹ́ gá 'dâ, má ịsṵ́ ḭjọ́ ĩmĩ ũsõlé Yẹ́sṵ tõjó 'dĩ gá 'dâ ĩ'di ndẽlépi rá la ku.
15 Ãzíla Hẽródẽ ịsṵ́ vâ ḭjọ́ ĩ'di ndẽlépi rá la ku, ĩ'di bãsĩ tị la ãpẽjó ãma rṵ́ 'dõlé 'dĩ. Ḭjọ́ ãzí 'bá 'dĩ 'bã idélé 'bã drã sĩ 'bãngá rá la 'dáyụ.
16 Ma ĩ'di fẽ colé ma dó sĩ ĩ'di abe mụlé.” [
17 Ṵ́'dṵ́ ãmbógó ṵ̃mṵ̃ drḩ 'dĩ sĩ ála 'bá ãzí ãlu la ãtrũ a'belé rá, ú'dị ĩ'di ku.] †
18 Ũ'bí uzá kí rere, “Í'dị ĩ'di rá! Mí ãtrũ ãmaní Bãrábã áyụ!”
19 (Ú'bã ándrá Bãrábã mãbṵ́sṵ gá la ĩ'di 'bã adrujó 'bá ã'dḩ́ lẽlépi táwṵ̃nḩ 'dã agá gãmétẽ Rṵ́mḩ gá rĩ drḩ be, ala gá ĩ'di 'bã 'bá 'dijó rĩ sĩ.)
20 Pĩlátõ lẽ tí Yẹ́sṵ a'belé rá, 'bã mãmálá ũ'bí 'badrḩ sĩ ĩ'di a'bejó.
21 Wó uzá kí ũkpó sĩ, “Mí ipa ĩ'di mũsãlá'bã sḩ gá! Mí ipa ĩ'di mũsãlá'bã sḩ gá!”
22 Pĩlátõ jọ ĩ'baní ḭjọ́ pâlé na rĩ gá, “Wó ḭjọ́ ĩ'di 'bã izalé ũnzí rĩ ã'du? Má ịsṵ́ ḭjọ́ ũnzí ĩ'di 'bã izalé ĩ'di sĩ icójó drãjó rá la ku. Ma ĩ'di fẽ colé ímbátáŋá ru, ma dó sĩ ĩ'di a'be mụlé ĩndõ.”
23 Wó 'bá 'dĩ ri kí uzálé ũkpó sĩ rere, lẽ ípa ĩ'di mũsãlá'bã sḩ gá, úzáŋá 'dã ndẽ dó ĩ'di rá.
24 Pĩlátõ lị dó ḭjọ́ Yẹ́sṵ drḩ gá ĩ'bã kí lẽlé rĩ áni.
25 Trũ dó ágọ́bḩ tá ĩ'bã kí lẽlé â'be rĩ, 'dĩ 'bá 'bãlé mãbṵ́sṵ gá 'bá kí drḩ izaŋá sĩ, ãzíla ãlí 'bá 'dijó ala gá rá rĩ sĩ rĩ 'i. Fẽ dó Yẹ́sṵ kí drḩ gá, 'ba idé kí dó ḭjọ́ ĩ'di ụrụ'bá gá ĩ'bã kí lẽlé rĩ áni.

Îpa Yẹ́sṵ mũsãlá'bã ụrụ'bá gá
(Mãtáyõ 27:32-44; Mãrákõ 15:21-32; Yõhánã 19:17-27)

† **23:17** Vásĩ 17 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tị sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí ĩ'di “fṵ́tḩ-nôtĩ” rú, ã'dusĩku ĩ'di ándrá bṵ́kṵ̃ Ãdróŋá drḩ Gḩrḩ́kḩ tị sĩ ídu drḩdrḩ rĩ kí agá 'dáyụ.

26 Ãsĩkárĩ agụ kí Yẹ́sụ̃ ãmvé, ĩ'bã kí mụ agá 'dãá, ụfụ kí drı̃ Sı̃mọ́nı̃ 'bá Kũrẹ́nı̃ gá
rĩ trũ ĩ'di 'bã afí agá táwũ̃nı̃ agá angájó sụ́rụ́ ãzí agâlé. Rụ kí ĩ'di, 'bã kí mũsãlá'bã sĩ
Yẹ́sụ̃ ipajó rĩ drı̃ la gá, 'dụ dó ĩ'di trũ 'dejó Yẹ́sụ̃ vú gâ sĩ.
27 'Bá ũ'bí 'de kí vú la gâ sĩ, kí agá ũkú ãzí kí mụ awá trũ, ãzíla ũ̃lụ́lụ́ u'bé trũ ĩ'di
ı̨jọ́ sĩ.
28 Yẹ́sụ̃ ajá tı̨ ĩ'ba rụ́ 'dõlé jọ ĩ'banî, “Ĩmi ũkú Yẽrụ́sãlẹ́mũ̃ gá 'dĩ, ĩmi awá mâ sĩ ku,
ĩmi awá ĩmi sĩ ãzíla anzı̨ŋá ĩmidrı̃ kî sĩ!
29 Ụ́'dụ́ ãzí kí amụ́ lé 'dĩ 'bá 'bã kí amụ́jó jọjó la, ‘Ũkú úndó jõ drĩ údu tı̨lépi ku vâ
ngọ́tı̨ undrulépi ku rĩ 'bã drı̃lẹ́ba.’
30 Įjọ́ 'dã 'bã ũngúkú gá,
“ ‘‘Dã dó bãsĩ adru sáwã 'bá 'bã kí jọjó la 'bé ãmbogo rĩ 'banî, “Ĩmi a'dé ãma drı̃ gá!”
Ãzíla 'bé níríŋá rĩ 'baní, “Ĩzı̃ ãma 'i!” ’ †
31 Įjọ́ 'dĩ áni rĩ drĩ kí ru idé ı̨sụ́ ãngũ drĩ 'dĩ sĩ áyi, ã'du la dó ru idé drụ́zı̨ ílí sĩ nĩ yã?”
‡
32 'Bá ãzí kí ı̃rı̃ iza kí ı̨jọ́ ũnzí âgụ vâ kí mụlé 'dı̨lé Yẹ́sụ̃ trũ ĩndĩ.
33 Kî mụ calé ãngũ umvelé Drı̃ Ụ́rụ́kụ́ rĩ gá, îpa Yẹ́sụ̃ mũsãlá'bã sı̨ gá 'dãá, 'bá ı̃rı̃ tá
ı̨jọ́ ũnzí izalépi 'dã abe mũsãlá'bã ĩ'badrı̃ kí sí gá; ãlu rĩ drı̨ ãndá gá, ãzí rĩ drı̨ ı̃jı̨ gá.
34 Yẹ́sụ̃ jọ, “Bãbá, ítrũ kí rá, ĩ'bã kí ı̨jọ́ ĩ'bã kí idélé 'dĩ nı̃jó ku rĩ sĩ!”
Ãsĩkárĩ awa kí bõngó ĩ'didrı̃ kí kí drĩdríŋĩ gá jẽgê 'beŋá sĩ.
35 'Bá utu kí pá ĩ'di ndrejó, 'bá ãmbogo Yãhụ́dı̃ rú 'bá kí drı̃ celépi rĩ inzá kí ĩ'di drı̃,
jọ kí, “Pa ándrá 'bá ãzí kí rá 'bá 'dĩ drĩ dó adru Kúrísĩtõ Ãdróŋá 'bã pẽlé rĩ 'i, 'bã pa
dó ru mgbãŋá rĩ 'i.”
36 Ãsĩkárĩ ide kí vâ ĩ'di ĩndĩ. Asé kí ru ĩ'di rụ́ 'dõlé fẽ kí ĩ'diní wáyĩnĩ ũká la mvụlé.
37 Jọ kí ĩ'diní, “Ídrĩ adru úpí 'bá Yãhụ́dı̃ rú rĩ 'badrı̨ rĩ 'i, ípa ími ãmgbã rĩ 'i.”
38 Ĩ'di drı̃lẹ́ gá ụrụgá 'dãá úsĩ ı̨jọ́ 'dĩ 'i: “'DĨ ÚPÍ 'BÁ YÃHỤ́DĨ RÚ RĨ 'BADRĨ.”
39 Mãbụ́sụ̃ ipalé ĩ'di be rĩ 'bã ãzí ãlu rĩ ide vâ ĩ'di, “Mi Kúrísĩtõ 'i ku yã? Ípa mi 'i
ãma abe.”
40 Ãzí ãlu rĩ angá drı̃ la gá trụ jọ, “Íru mî ngá Ãdróŋá ku, mi vâ 'bá ı̨jọ́ lı̨jó drı̃ la gá
ĩndĩ rĩ 'i ku yã?
41 Wó jõ 'bãngá ãma 'i, úlı̨ ãma drı̃ gá ı̨jọ́ pı̨rı̨, ãma ı̨sụ́ ũyá ı̨jọ́ ũnzí ãma idélé rĩ drı̨
gá rĩ 'i, wó idé 'bãngá ı̨jọ́ ũnzí ku.”
42 Jọ, “Yẹ́sụ̃, mî mụ agá Sụ́rụ́ mídrı̃ agá, mí ũrã jõ áma ı̨jọ́ be!”
43 Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'diní, “Ájọ míní ı̨jọ́ mgbã, ãndrũ ãma adru mí be ãngũ ãyĩkõ rú
Ãdróŋá drı̃ gá.”

Drã Yẹ́sụ̃ drı̃
(Mãtáyõ 27:45-56; Mãrákõ 15:33-41; Yõhánã 19:28-30)

44-45 Ĩ'di dó ãni rú sáwã ázíyá 'dĩpí, ãngũ nı̨ kpákpá kpere sáwã úrômĩ. Bõngó jó
Ãdróŋá drı̃ 'a alı̨jó rĩ asi ru ı̃rı̃.
46 Yẹ́sụ̃ za ụ́'dụ́kọ́ sĩ re, “Bãbá, má a'be áma úríndí ími drı̨ agá.” Jọ ı̨jọ́ 'dĩ gbõgbõ
drã dó rá.
47 Ãsĩkárĩ ãmbógó ndre ı̨jọ́ ru idélépi 'dĩ kí, ı̨cụ́ Ãdróŋá 'i jọ, “Ãndá-ãndá ru, 'bá
'dĩ 'bá múké ı̨jộ kóru la.”
48 'Bá ũ'bí ru tralépi ãngũ ãlu gá ı̨jọ́ 'dã ndrelépi cé rĩ kí mụ ı̨jọ́ ru idélépi rĩ ndrelé
rá, gõ kí vúlé lı̨cọ́ gâlé, 'bã kí drı̨ drı̃ gá § ũcõgõ-ũcõgõ rú.

---

† **23:30** Hõséyã 10:8 ‡ **23:31** Jõku *'Bá ı̨jộ kóru rĩ drĩ dó drı̃ cı̨ 'dĩ áni, 'bá ı̨jọ́ ũnzí idélépi rĩ la dó drı̃ cı̨ íngoní yã?*
§ **23:48** Bụ́kũ̃ Ãdróŋá drı̨ Gı̃rı̨́kı̃ tı̨ sĩ rĩ agá úsĩ *jụ́jụ́ adı̨lé* 'dĩ ĩ'di lã'bĩ 'bá Yãhụ́dı̃ rú rĩ 'badrı̨ ĩ'bã kí sĩ ũcõgõ i'dajó rĩ.

49 'Bá pírí Yẹ́sũ̃ nĩ̃lépi ụrụ'bá sĩ rĩ kí ũkú ĩ'di vú ãbĩ̃lépi angájó Gãlı̨́lį̃ gá rĩ kí abe
utu kí pá rá-rá ru ı́jọ́ 'dã kî ndrejó.

Yẹ́sũ̃ į̃sĩ̃jó rĩ
(Mãtáyõ 27:57-61; Mãrákõ 15:42-47; Yõhánã 19:38-42)

50-51 Ágọ́bı̨́ ãzí ãlu rụ́ la Yũ̃sụ́fũ̃ 'i angájó táwũ̃nį̃ Yũ̃dı̨́yã gá umvelé Ãrĩmãtéyã 'i
rĩ gá, ĩ'di 'bá múké ãzíla rulé rũrũ la, ĩ'di vâ 'bá Sụ́rụ́ Ãdróŋá drį̃ tẽlépi la. Ĩ'di 'bã
adrujó 'bá ı́jọ́ Yẹ́sũ̃ drį̃ lı̨lépi rĩ 'bã ãzí tí, su tı̨ ı́jọ́ 'dã agá lı̨jó la ĩndĩ ãzíla idéjó la ku.
52 Mụ Pĩlátõ drį̃lẹ́ gâlé Yẹ́sũ̃ 'bã ãvũ a'ı́lé.
53 A'dụ́ dó Yẹ́sũ̃ 'bã ãvũ ife ụrụ'bá gâlé vũ gá, umbé ĩ'di bõngó ú'dí la sĩ, agụ ĩ'di
mụlé į̃sį̃lé 'bụ́ galé írã agá drĩ sĩ 'bá ãzí į̃sį̃jó ku la agá.
54 Ụ́'dụ́ sĩ ru idéjó bábá rĩ dó ukó agá, Sãbátũ acá dó ãni rú.
55 Ũkú amụ́lépi Yẹ́sũ̃ abe angájó Gãlı̨́lį̃ gá rĩ mụ kí Yũ̃sụ́fũ̃ vú gâ sĩ, ndre kí 'bụ́ sĩ
Yẹ́sũ̃ ãvũ į̃sį̃jó ala gá rĩ rá.
56 Gõ kí dó vúlé lı̨́cọ́ gâlé mụlé ãdu ngũ̃lépi vĩrĩ la kí idélé ãvũ la iníjó. Ụ́'dụ́ Sãbátũ
drı̨́ gá rĩ sĩ avı̨́ kí dó áyụ, ãzı̨́táŋá 'bã ã'ı̨́lé rĩ áni.

24

Yẹ́sũ̃ 'bã angájó ídri rú rĩ
(Mãtáyõ 28:1-10; Mãrákõ 16:1-8; Yõhánã 20:1-10)

1 Ụ́'dụ́ drį̃drį̃ Sãbátũ 'bá Yãhụ́dį̃ rú rĩ 'badrį̃ 'bã vúlé gá, ũkú mụ kí į̃nádrį̃ gâlé
ũ'bụ́tı̨nı̨́nı̨́, 'dụ kí ãdu ngũ̃lépi ãj̨́ trũ vĩrĩ ĩ'bã kí idélé la kí ĩndĩ.
2 Įsụ́ kí írã 'bụ́ tı̨ ãzũ̃jó rĩ úgũ ĩ'di bụ́lụ́ gá.
3 Fi kí dó 'bụ́ agâlé, ı̨sụ́ kí Úpí Yẹ́sũ̃ 'bã ãvũ 'dãá yụ.
4 Drį̃ la iza kí ru rá ĩ'bã kí drĩ ı́jọ́ ũrã agá 'dâ, ã'du icó ru idélé ĩ'di ụrụ'bá gá nĩ yã
rĩ gá. Gbõŋáŋá ru 'bá į̃rį̃ i'da kí ru ĩ'baní bõngó imve dį̃lépi dį̃-dį̃ la trũ.
5 Ũkú 'dĩ idé kí ũ̃rį̃ sĩ, ãvũ̃ kí su kí drį̃ vũ̃rụ́ 'bá į̃rį̃ 'dã kí drį̃lẹ́ gá 'dãá, 'bá 'dã zı̨ kí,
“Ĩmi 'bá ídri rĩ ndrũ̃ į̃nádrį̃ agá íngoní ru yã?
6 Ĩ'di 'dâ 'dáyụ, angá ídri rú 'bo, ı́jọ́ ándrá ĩ'di 'bã jọlé ĩminí Gãlı̨́lį̃ gá rĩ agá ĩminí
ku yã? 7 Íni la, ‘Ngọ́tı̨́ 'Bádrį̃ ála ĩ'di fẽ 'bá ũnzí kí drı̨́ gá, kí ĩ'di ipa mũsãlá'bã sı̨́ gá,
ĩ'di angá ídri rú ụ́'dụ́ na la sĩ.’ ”
8 Agá kí dó ı́jọ́ ĩ'di 'bã ándrá jọlé ĩ'banî rĩ rá.
9 'Dãá afụ kí dó ru gõlé vúlé angájó į̃nádrį̃ gâlé mụlé ı́jọ́ 'dĩ kí ũlũlé 'bá Yẹ́sũ̃ 'bã
imbálé mụdrı̨́ drį̃ ãlu 'dã 'baní 'bá 'dãá rĩ abe pírí.
10 Ũkú mụlépi į̃nádrį̃ gâlé rĩ kí; Mãríyámũ Mãgãdẽlénã 'i, Jũwánã 'i, Mãríyámũ
Yãkó'bõ 'bã ãndrẽ 'i ãzíla ũkú ãzí kí abe. Nze kí ı́jọ́ ru idélépi rĩ kí vú ũ̃pı̨gọŋa 'baní.
11 Į́jọ́ vú nzelé 'dã i'dá ĩ'baní ífí kóru, ã'ı̨́ kí dó sĩ ku.
12 Táni 'dĩ 'bã áni tí, Pétẽrõ cẹ̃ į̃nádrį̃ gâlé. Undré ala, ãzíla ndre bõngó ãvũ umbéjó
rĩ į̃sálı̨, gõ dó lı̨́cọ́ gâlé ũrãtáŋâ trũ ı́jọ́ ru idélépi rĩ drį̃ gá.

Yẹ́sũ̃ i'da ru 'bá mụlépi Į̃máwũ̃ gá rĩ 'banî
(Mãrákõ 16:12-13)

13 Ụ́'dụ́ ãlu 'dã sĩ 'bá į̃rį̃ Yẹ́sũ̃ vú bĩ̃lépi 'dã 'bã ãzí kí mụ agá tǫ̃rǫ̃mẹ́ Į̃máwũ̃ gá, álı̨́
kí drį̃drı̨́ŋĩ gá rĩ kı̨́lǫ̃mítã mụdrı̨́ drį̃ ãlu Yę̃rụ́sãlẹ́mũ̃ be.
14 Ĩ'bã kí mụ agá 'dâ, kí dį̃ ı́jọ́ jọ sĩ ı́jọ́ ru idélépi rĩ kí drį̃ gá.
15 Ĩ'bã kí ı́jọ́ jọ agá ãzíla ala uya agá 'dâ, Yẹ́sũ̃ asé ru ãni rú ĩ'ba rụ́, mụ dó ĩ'ba abe
ãlu;
16 ndre kí ĩ'di rá 'bo, ãko ãzí uga kí ĩ'di nį̃lé ĩ'baní úmgbé, amá kí ĩ'di ã'di 'i yã rĩ
gá ku.

17 Yẹ́sṵ̃ jọ ĩ'baní, “Ĩmi mụ ĩmi drĩdríŋĩ gá 'dâ ã'du ị́jọ́ jọ trũ yã?”
Tu kí pá dríŋá, mẹ́lẹ́tị la kí ũcõgõ rú.
18 Kí ãzí ãlu rṵ́ la Kḷḭyọ́pã 'i zị ĩ'di, “Mi 'bá ãlu ãmṵ́ ru ị́jọ́ ru idélépi Yẹ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá ṵ́'dṵ́ alḭlépi were 'dĩ gá 'dâ rĩ kí nḭ̃lépi ku rĩ 'i yã?”
19 Zị, “Ã'du idé ru nĩ?”
Umvi kí, “Ị́jọ́ ru idélépi Yẹ́sṵ̃ 'bá Nãzẹ̃rẹ́tḭ̃ gá rĩ ụrụ'bá gá rĩ, 'bá 'dĩ ándrá nábḭ̃ ũkpó ru ị́jọ́ jọŋá sĩ ãzíla ãzḭ́ idéŋá sĩ Ãdróŋâ drḭ̃lẹ́ gá 'bá kí drḭ̃lẹ́ gá ĩndĩ la.
20 Ãtalo ãmbogo rĩ kí 'bá ãma drḭ̃lẹ́ gá ãmbogo rĩ abe fẽ kí ĩ'di ị́jọ́ lịjó drḭ̃ la gá 'bã drã rá, îpa dô sĩ ĩ'di mũsãlá'bã sḭ́ gá.
21 Ã'bã ásḭ́ ĩ'di ándrá amṵ́ agá Ịsịrayḭ́lḭ̃ unzelé sĩ drḭ̃wãlã ịsṵ́jó. 'Dĩ 'bã agâ sĩ pírí tí, ca dó ãndrũ ṵ́'dṵ́ na 'bo ị́jọ́ 'dĩ 'bã kí ru idé agá.
22 Ũkú ãma agá 'dâ rĩ 'bã ãzí fẽ kí ãma arulé aru-arû. Mụ kí 'bṵ́ gâlé ãngũ sãrã sĩ,
23 ịsṵ́ kí ĩ'di 'bã ãvũ ku. Ãgõ kí vúlé, jọ kí, ‘Ãndre urobí mãlãyíkã 'bã ãni la, jọ kí ãmaní ĩ'di ídri.’
24 Ãma ãzí mụ kí ḭ̃nádrḭ̃ gâlé, ịsṵ́ kí ị́jọ́ kí cécé ũkú 'dã 'bã kí jọlé rĩ 'bã áni, wó ịsṵ́ kí ĩ'di mgbã ndrelé ku.”
25 Yẹ́sṵ̃ jọ dó ĩ'banî, “Ĩmi 'bá úŋmĩ kóru la ã'du sĩ? Ĩmi 'bá ị́jọ́ nãbịya 'bã kí jọlé ĩminí rĩ kí ã'ḭ̃lépi mbẽlẽ rú ku 'dĩ yẹ̃!
26 Ĩ'di ãndá Kúrísĩtõ 'bã ịsṵ́ cãndí ráká 'bã fi dó sĩ ũpĩ nalé ũkpõ ãmbógó rĩ gá ĩndõ.”
27 Yẹ́sṵ̃ icé dó ĩ'baní ị́jọ́ sĩlé ĩ'di drḭ̃ gá i'dójó Mṵ́sã sĩ ãzíla sĩtáŋá nãbịya 'bã sĩlé rĩ trũ.
28 Ĩ'baní acá agá ãni rú tọ̃rọ́mẹ́ Ḭ̃máwṵ̃ tá ĩ'bã kí mụjó ala gá rĩ gá, Yẹ́sṵ̃ 'bã ru ĩ'di 'bã rĩ alḭ drḭ̃ gá rĩ áni.
29 Wó jọ kí ĩ'diní, “Mí u'á ãma abe 'dâ, ãngũ la dó úgólé nḭlé nḭ̃nḭ̃.” Mụ dó u'álé ĩ'ba abe.
30 Ri íná nalé ĩ'ba abe, a'dṵ́ mũkátĩ, fẽ ãwã'dĩfô drḭ̃ la gá, andi ĩ'di fẽlé ĩ'baní nalé.
31 Mị la nzḭ̃ kí ru, nḭ̃ kí dó ĩ'di cé, wó ãvĩ dó kí mẹ́lẹ́tị gá 'dãá rá.
32 Jọ kí ị́jọ́ kí drĩdríŋĩ gá, “Ị́jọ́ 'dĩ aló tá ãma ásḭ́ ãyĩkõ sĩ ĩ'di 'bã ãmaní ị́jọ́ sĩlé rĩ ífí icé agá ãmaní amṵ́ agá gẹ̃rḭ̃ agá 'dâ rĩ sĩ ku yã?”
33 Gbõgbõ angá kí gõlé vúlé Yẹ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá. Ịsṵ́ kí 'bá Yẹ́sṵ̃ 'bã imbálé mụdrḭ drḭ̃ ãlu 'dã tra kí ru ngúlú ru 'bá ãzí kí abe.
34 Jọ kí, “Úpí angá tá rá ãndá-ãndá ru 'dĩ! I'da vâ ru Sḭ̃mọ́nḭ̃ ní rá.”
35 'Bá tá ḭ̃rḭ̃ 'dã nze kí ĩ'baní ị́jọ́ tá ru idélépi gẹ̃rḭ̃ agá kí ụrụ'bá gá, ĩ'baní Úpî nḭ̃jó ĩ'di 'bã mũkátĩ andijó najó rĩ 'bã vú.

Yẹ́sṵ̃ i'da ru 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'banî
(Mãtáyõ 28:16-20; Mãrákõ 16:14-18; Yõhánã 20:19-23; 'Etáŋá 1:6-8)

36 'Bá ḭ̃rḭ̃ 'dã 'bã kí drĩ ị́jọ́ vú nze agá 'dâ, Yẹ́sṵ̃ indré kí drĩdríŋĩ gá jọ, “Ásḭ́ ḭ̃gbẹ̃ 'bã adru ĩmi drḭ̃ gá.”
37 Ásḭ́ la mvu kí rá idé kí ṵ̃rḭ̃ sĩ, ũrã kí ĩndre úríndí.
38 Wó jọ ĩ'baní, “Ĩmi ásḭ́ la mvu ã'du sĩ? Ĩmi ũrãtáŋá acá pịrị ku ã'du sĩ?
39 Ĩndre áma drḭ́ kí pá abe, 'dĩ áma mgbã rĩ 'i. Ĩmi ụmvḭ́ ma, ĩmi dó sĩ nḭ̃ la úríndí adru ĩfãkã trũ ãzíla ĩzánáká abe ĩmĩ ndrelé mâ trũ adrujó 'dĩ 'bã áni ku.”
40 Ĩ'di mụ jọlé la 'dĩ áni, i'da ĩ'baní ru drḭ́ kí pá abe.
41 Ĩ'bã kí drĩ ã'ḭ́ agá la ãyĩkõ drḭ́ ku rĩ gá, Yẹ́sṵ̃ zị kí, “Ãko ãzí nalé nãnã la ĩmidrḭ́ 'dâ cí yã?”
42 Fẽ kí ḭ̃'bị ĩzá a'dílé rá la,
43 'dụ ĩ'di nalé kí drḭ̃ gâ sĩ.

44 Jọ ĩ'baní, “Ị́jọ́ ándrá mâ jọlé ĩminí ma drĩ 'dĩ sĩ ídri ĩmi abe rĩ: ị́jọ́ pírí sĩlé áma
drị̃ gá ãzị́táŋá Mụ́sã drị̃ agá, nãbịya ãzí rĩ 'bã kí sĩlé ãzíla Zãbụ́rị̃ agá rĩ idé dó ru
ãndá-ãndá ru.”
45 Nzị̃ dó kí ásị́sị́ŋá sĩ ị́jọ́ sĩlé bụ́kụ̃ Ãdróŋá drị̃ agá rĩ kí vãjó.
46 Jọ ĩ'baní, “Ị́jọ́ sĩlé rĩ ĩ'di íni, Kúrísĩtõ la ũcõgõ ịsụ́, ĩ'di angá drã agá ídri rú ụ́'dụ́
na la sĩ rá.
47 Ĩ'di rụ́ sĩ ála ị́jọ́ ásị́ ujajó, ãzíla ị́jọ́ 'bá trũjó ị́jọ́ ũnzí agá rĩ ũlũ sụ́rụ́ pírí nî, i'dójó
Yẹ̃rụ́sãlẹ́mụ̃ gá.
48 Ĩmi dó sãdínĩ má ãni ị́jọ́ 'dĩ ãrĩ.
49 Ma ị́jọ́ mâ Átẹ́pị 'bã azịlé rĩ tị ãpẽ ĩminí rá. Ĩtẽ táwụ̃nị̃ ãmbógó 'dĩ agá 'dâ kpere
ũkpõ angálépi 'bụ̃ gá rĩ 'bã acá agá ĩmi drị̃ gá.”

Yẹ́sụ̃ tụ dó 'bụ̃ gá
(Mãrákõ 16:19-20; 'Etáŋá 1:9-11)

50 Agụ dó kí ãmvé cajó Bẽtánĩ gá ãni rú; inga dó drị̃ ụrụgá sụ̃sụ́ wijó ĩ'banî.
51 Ĩ'di 'bã sụ̃sụ́ wi agá 'dĩ gá 'dâ, awa kí dó ru ĩ'ba abe, ú'dụ dó ĩ'di ụrụgá 'bụ̃ gâlé.
52 Ị̃nzị̃ kí ĩ'di 'i, gõ kí dó vúlé Yẹ̃rụ́sãlẹ́mụ̃ gá ãyĩkõ ãmbógó la abe.
53 Ãzíla ri kí dó u'álé lị́cọ́ Ãdróŋá drị̃ agá ãwã'dĩfô fẽjó Ãdróŋá nî.

Ị́jọ́ Mgbã Yõhánã 'bã sĩlé rĩ

Ị́jọ́ bãsĩ Yẹ́sṹ 'i

1 20I'dóŋá gâlé rĩ sĩ, 'bá umvelé Ị́jọ́ 'i rĩ 'bãngá cí, Ĩ'di ándrá Ãdróŋá be, Ĩ'di ándrá
vâ Ãdróŋá 'i.
2 Ãko pírí 'bã kí ándrá i'dó agá 'dãá, 'bá umvelé Ị́jọ́ 'i rĩ ándrá Ãdróŋá be.
3 Ãzíla Ãdróŋá ũ'bã ãko pírí kí Ĩ'di sĩ, ãko ãzí ándrá 'bãlé Ĩ'di kóru la yụ.
4 Ãko pírí ũ'bãlé rĩ ịsụ́ kí ídri Ĩ'di sĩ, ídri ĩ'didrḭ́ fẽ dḭ̃zã 'bá pírí nî.
5 Dḭ̃zã ri dḭ̃lé ãngũ ịnị agá, wó ịnḭ́ icó ĩ'di anụ́lé ku.
6 Ãdróŋá ãpẽ 'bá ãzí ị́jọ́ ujílépi ĩ'di ãni la tị, rụ́ la Yõhánã 'i,
7 amụ́ ị́jọ́ dḭ̃zã 'dĩ drḭ́ gá rĩ vú nzelé, 'bá pírí 'bã are kí dó sĩ ị́jọ́ 'dĩ 'i, 'bã ã'ḭ́ kí dó sĩ
dḭ̃zã 'dĩ 'i.
8 Yõhánã adru ándrá dḭ̃zã 'dã 'i ku, amụ́ ándrá 'bãngá lú ị́jọ́ la vú nzelé.
9 Dḭ̃zã mgbã dḭ̃lépi 'bá pírí kí drḭ́ gá rĩ, ándrá amụ́ agá ũ̃nọ̃́kụ́ drḭ́ gá 'dõlé nĩ.
10 'Bá umvelé Ị́jọ́ 'i rĩ ándrá ũ̃nọ̃́kụ́ drḭ́ gá 'dâ cí, Ãdróŋá drĩ kí ándrá táni ãko pírí
ũ̃nọ̃́kụ́ drḭ́ gá 'dâ 'dĩ kí ũ'bã agá ĩ'di be rá tí, wó 'bá ã'ḭ́ kí ĩ'di ku.
11 Amụ́ 'bá ĩ'di 'bã sụ́rụ́ ru rĩ 'ba rụ́, gã kí ĩ'di ã'ḭ́lé úmgbé.
12 Wó 'bá ĩ'di ã'ḭ́lépi rá, ãzíla ásḭ́ 'bãlépi rụ́ ĩ'didrḭ́ gá rĩ drḭ́ gá rá rĩ 'baní fẽ, ũkpó sĩ
acájó anzị Ãdróŋá ãni la rú.
13 Acá kí Ãdróŋá 'bã anzị rú adru 'bá 'bá ru rĩ 'bã kí tịjó nĩ rĩ sĩ la ku, wó acá kí
Ãdróŋá 'bã anzị rú la ĩ'di 'bã lẽjó la nĩ rĩ sĩ.
14 Ị́jọ́ Ãdróŋá drḭ́ 'dĩ, útị ĩ'di 'bá ru, u'á ãma abe sáwã were. Ãndre ĩ'di 'bã ãmbõgõ
rá, 'dĩ ãmbõgõ Ãdróŋá 'bã Ngọ́pị angálépi ĩ'di rụ̃lé rĩ drḭ́. Ĩ'di rụ̃ sĩ ãma ịsụ́ lẽtáŋá
uyaŋâ kóru rĩ 'i ãzíla ị́jọ́ mgbã pịrị rĩ 'i.
15 Yõhánã jọ ị́jọ́ 'bá 'dĩ drḭ́ gá ụ́'dụ́kọ́ re sĩ, "'Dĩ bãsĩ 'bá ándrá mání jọlé ĩ'di amụ́ 'dĩ
rĩ 'i, ndẽ ma ãmbõgõ sĩ rá, ã'dusĩku ĩ'di ándrá mání ídu drḭ̃drḭ́ 'dĩ sĩ Ãdróŋá 'bã drĩ
'bṹ kí ũ̃nọ̃́kụ́ be ku."
16 Lẽtáŋá uyaŋâ kóru ĩ'didrḭ́ rĩ sĩ, wi ãmaní sṹsụ́ drḭ̃lẹ́ba drḭ́ ḭ̃dḭ́-ḭ̃dḭ́.
17 Ãdróŋá fẽ ándrá ãzḭ́táŋá kí Mụ́sã drḭ́ sĩ, wó Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ ají dó ãmaní lẽtáŋá
uyaŋâ kóru rĩ kí ị́jọ́ mgbã rĩ be.
18 'Bá ãzí Ãdróŋá ndrelépi rá la 'dáyụ. Wó Ngọ́tḭ́ŋá ĩ'di ãni ãlu, Ãdróŋâ rú rĩ ãzíla
ĩ'di andre gá ãníŋá rĩ i'da dó ãmaní Ãdróŋá la i'dá ã'di áni yã rĩ gá nĩ.

Ị́jọ́ Yõhánã Bãbṹtḭ́zḭ́ fẽlépi rĩ 'bã vú nzelé rĩ
(Mãtáyõ 3:1-12; Mãrákõ 1:1-8; Lụ́kã 3:1-18)

19 Ị́jọ́ Yõhánã 'bã vú nzelé 'bá ãtalo rú ídétáŋá idélépi, ãzíla 'bá Lẹ́vḭ́ drḭ́ ãzḭ́ ngalépi
jó Ãdróŋá drḭ́ agá, drḭ̃lẹ́ 'bá Yãhụ́dḭ́ rú Yẽ̃rụ́sãlẹ́mṹ gá 'dĩ 'bã ãni umvelé Fãrĩsáyĩ rú
rĩ 'bã kí tị pẽlé mụjó Yõhánã zịjó, ĩ'di ãmgbã rĩ gá ã'di 'i yã rĩ 'dĩ.
20 Yõhánã ucí ĩ'baní ị́jọ́ 'i ã'di yã rĩ gá ku, umvi ĩ'baní tọndọlọ, "Má adru Kúrísĩtõ 'i
ku."
21 Zị kí ĩ'di, "Wó mi dó ã'di 'i? Mi nábḭ̃ Ĩlíyã 'i yã?" Umvi, "Yụ, ma Ĩlíyã 'i ku." Zị kí
ĩ'di, "Mi dó nábḭ̃ ándrá mụlé tị ãpẽlé rĩ 'i yã?" † Umvi, "Yụ, ma ĩ'di 'i ku."

† **1:21** Ãzḭ́táŋá Amviŋá 18:18

22 Jọ kí, “Ílũ dó bãsĩ ãmaní mi ã'di 'i yã rĩ. Ínze ãmaní ími vú, ãma dó sĩ ịjọ́ míní
umvilé rĩ agụ 'bá ãma tị ãpẽlépi rĩ 'banî.”
23 Yõhánã umvi ịjọ́ angájó ịjọ́ nábỹ̃ Ĩsáyã 'bã sĩlé rĩ agá:
“Ma 'bá uzálépi ãngũ kõtórõ rú rĩ agá jọlépi la,
‘Ĩmi idé dó Úpí ní gẽrỹ̃ kpịmgbịlḭkị.’ ” †
24 'Bá tá 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ 'bã kí tị pẽlé Yõhánã rụ̃lé 'dĩ,
25 zị kí ĩ'di, “Mi dó bãbỹ̃tḭzỹ̃ fẽ ã'du ịjọ́ sĩ ídrĩ adru Úpí Kúrísĩtõ 'i, jõku Ĩlíyã 'i, jõku
nábỹ̃ jọlé rĩ 'i ku rĩ gá?”
26 Yõhánã umvi kí, “Ma bãbỹ̃tḭzỹ̃ fẽ 'bá 'baní ỹ̃yḭ sĩ, wó 'bá ãzí ĩminí nỹ̃lé ku la ĩ'di
ĩmi drĩdríŋ̃ĩ gá 'dĩ.
27 Ádrĩ táni amụ́ agá ĩ'diní drỹ̃drỹ̃ tí, má icó átã adrulé ĩ'di 'bã ãtí'bó vúlé gá ãsỹ̃jó
la rú ku.” †
28 Ịjọ́ 'dĩ idé kí ru pírí Bẽtánĩ gá, ỹ̃yḭ Yõrĩdánĩ 'bã wókõ ỹ̃tụ́ 'bã ãfũjó rĩ gá, 'dĩ ãngũ
Yõhánã 'bã sĩ bãbỹ̃tḭzỹ̃ fẽjó rĩ gá.

Yẹ́sỹ̃ ĩ'di Kãbĩlõmvá Ãdróŋ́á drỹ̃

29 Ụ́'dụ́ ãzí rĩ sĩ, Yõhánã ndre Yẹ́sỹ̃ amụ́ agá ĩ'di rụ́ 'dõlé, jọ, “Ĩndre Kãbĩlõmvá
Ãdróŋ́á drỹ́ gá ịjọ́ ũnzí 'bá ỹ̃nọ́kụ́ drỹ̃ gá 'dĩ 'badrỹ̃ idélépi rĩ.
30 'Dĩ bãsĩ 'bá ándrá mání ịjọ́ jọjó drỹ̃ la gá, ‘'Bá ãzí la amụ́ áma ũngúkú gâlé 'dĩ,
ndẽ ma ãmbõgõ sĩ rá, ã'dusĩku ála áma tị 'dĩ ĩ'di dó 'bãngá Ãdróŋ́á be ídu cí.’
31 Wó áma ãmgbã rĩ nỹ̃ tí ĩ'di Kúrísĩtõ 'i rĩ gá ku, ánỹ̃ dó ú'dî'da ĩ'di Kúrísĩtõ 'i rĩ
gá cé. Ma bãbỹ̃tḭzỹ̃ fẽ 'bá 'baní ỹ̃yḭ sĩ, ịjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá Ịsịrayḭ́lỹ̃ rú 'dĩ 'bã amá kí rú sĩ ĩ'di
ãzíla 'bã nỹ̃ kí dó sĩ ĩ'di cé.”
32 'Dã 'bã ũngúkú gá, Yõhánã nze dó ịjọ́ Ãdróŋ́á 'bã i'dalé ĩ'diní Yẹ́sỹ̃ drỹ̃ gá rĩ 'bã
vú tọndọlọ, jọ, “Ándre Úríndí Ãdróŋ́á drỹ̃ 'bã asḭ agá 'bỹ̃ gâlé cécé ãlĩ'bõ áni. Úríndí
Ãlá 'dĩ ri dó Yẹ́sỹ̃ drỹ̃ gá.
33 Ánỹ̃ ándrá Yẹ́sỹ̃ 'i drỹ̃drỹ̃ rĩ gá ku wó Ãdróŋ́á áma tị ãpẽlépi mání bãbỹ̃tḭzỹ̃ fẽjó ỹ̃yḭ
sĩ rĩ lũ mání ĩ'di nĩ, jọ, ‘'Bá míní mụlé ndrelé Úríndí Ãlá 'bã sĩ asḭjó rijó drỹ̃ la gá rĩ la
amụ́ bãbỹ̃tḭzỹ̃ fẽlé Úríndí Ãlá rĩ sĩ.’ ”
34 Yõhánã jọ, “Ándre ịjọ́ ru idélépi rĩ rá, ma ĩminí ịjọ́ mgbã vú nze, Yẹ́sỹ̃ ĩ'di Ãdróŋ́á
Ngọ́pị 'i.”

'Bá Yẹ́sỹ̃ 'bã umvelé drỹ̃drỹ̃ rĩ kî

35 Ụ́'dụ́ ãzí rĩ sĩ Yõhánã Bãbỹ̃tḭzỹ̃ fẽlépi rĩ kí vâ 'bá ĩ'di 'bã imbálé ỹ̃rỹ̃ 'dã abe, ãngũ
ãlu ĩ'di 'bã bãbỹ̃tḭzỹ̃ fẽjó rĩ gá 'dãá ỹ̃dḭ.
36 Ĩ'di mụ Yẹ́sỹ̃ ndrelé alị agá, lũ ãngũ ĩ'di rụ̃lé jọ, “Ĩndre Kãbĩlõmvá Ãdróŋ́á drỹ́ ịjọ́
ũnzí 'bá ỹ̃nọ́kụ́ drỹ̃ gá 'dĩ 'badrỹ̃ idélépi rĩ gápi 'dã.”
37 'Bá Yõhánã 'bã imbálé ỹ̃rỹ̃ 'dã kí mụ ịjọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ arelé 'bo, ko kí dó drỹ̃ 'delé
Yẹ́sỹ̃ vú gâ sĩ.
38 Yẹ́sỹ̃ la mụ ru ugoró ndrelé, ndre 'bá Yõhánã 'bã imbálé ỹ̃rỹ̃ 'da kí amụ́ agá ĩ'di
vú gâ sĩ, ãzíla zị kí, “Ĩlẽ ã'du?” Umvi kí ĩ'diní, “Rábỹ̃ (ífí la ímbápị), ími ãmgbã rĩ mi
u'á íngõlé?”
39 Yẹ́sỹ̃ umvi jọ ĩ'baní, “Ĩmi amụ́ ãma amụ́ kí mụlé ãngũ mâ sĩ u'ájó rĩ ndrelé.” Ịjọ́
'dĩ idé kí ru ĩndró sĩ ãni rú sáwã mụdrỹ̃. 'Dãá ko kí dó drỹ̃ mụlé ĩ'di trũ ãngũ ĩ'di 'bã
sĩ u'ájó rĩ ndrelé, de kí dó ỹ̃tụ́ 'bã ịmbỹ̃ acelépi ụ́'dụ́ 'dã drỹ̃ u'ájó ĩ'ba abe 'dãá.
40 Ãgọbị ỹ̃rỹ̃ 'dã 'bã ãzí ãlu tá ịjọ́ Yõhánã 'bã jọlé rĩ arelépi cé mụlépi Yẹ́sỹ̃ vú gâ sĩ
rĩ ĩ'di Ãndẽríyã Sỹ̃mọ́nỹ̃ Pétẽrõ 'bã ádrḭpị 'i.

† **1:23** Ĩsáyã 40:3 † **1:27** Lụ́kã 3:16

41 Ị́jọ́ Ãndẽríyã 'bã idélé drḭ̃drḭ̃ rĩ mụjó ádrḭ́pḭ̃ Sḭ̃mọ́nḭ̃ ịsụ́jó ị́jọ́ 'dĩ lũjó ĩ'dinî. “Ãma ịsụ́ dó Mãsíyã 'bo,” (ífí la Kúrísĩtõ 'i).
42 Ãndẽríyã kí Sḭ̃mọ́nḭ̃ be mụ kí dó Yẹ́sṵ̃ rṵ̃lé, ĩ'di mụ Sḭ̃mọ́nḭ̃ ndrelé amṵ́ agá ĩ'di rṵ́ 'dõlé, jọ ĩ'diní, “Mi Sḭ̃mọ́nḭ̃ Yõhánã ngọ́pị, ála dó mụ ími umvelé Kéfã 'i” (Pétẽrõ 'i ífí la írã 'i).
43 Ṵ'dṵ́ ãzí rĩ sĩ, Yẹ́sṵ̃ ko drḭ̃ lẽjó mụjó Gãlḭ́lḭ̃ gá, ụfụ kí drḭ̃ Fḭ́lḭ́pọ̃ be, jọ ĩ'diní, “Mí amṵ́ áma vú gâ sĩ, mi mụ adrulé 'bá mâ imbálé la 'bã ãzí ru.”
44 Fḭ́lḭ́pọ̃ 'i 'bá angálépi táwṵ̃nḭ̃ umvelé Bẽtẽsãyídã 'i rĩ gá, 'dĩ táwṵ̃nḭ̃ lḭ́cọ́ Pétẽrõ 'badrḭ̃ Ãndẽríyã be ĩ'bã kí sĩ u'ájó ala gá rĩ 'i.
45 Fḭ́lḭ́pọ̃ cécé Ãndẽríyã áni, mụ vâ Nãtãnḭ́yẹ́lḭ̃ ịsṵ́lé, jọ ĩ'diní, “Ãma ịsṵ́ 'bá mgbã Mṵ́sã 'bã sĩ ándrá ị́jọ́ sĩjó drḭ̃ la gá bṵ́kṵ̃ Ãdróŋá drḭ̃ agá ãzíla nãbịya 'bã kí vâ sĩ ị́jọ́ sĩjó ĩ'di drḭ̃ gá ĩndĩ rĩ 'bo. 'Dĩ Yẹ́sṵ̃ angálépi Nãzẽ̗rẹ́tḭ̃ gá, Yṵ̃sṵ́fṵ̃ 'bã ngọ́pị rú rĩ 'i.”
46 Nãtãnḭ́yẹ́lḭ̃ zị Fḭ́lḭ́pọ̃ 'i jọ, “Nãzẽ̗rẹ́tḭ̃ gá! Mí ũrãjó la rĩ sĩ, ị́jọ́ ãzí múké la icó ãfũlé Nãzẽ̗rẹ́tḭ̃ gá rá yã?” Fḭ́lḭ́pọ̃ jọ ĩ'diní, “Mí amṵ́ ndrelé la ími mḭfḭ̃ sĩ.”
47 Yẹ́sṵ̃ la mụ Nãtãnḭ́yẹ́lḭ̃ ndrelé amṵ́ agá ĩ'di rṵ́ 'dõlé jọ, “'Dĩ 'bá ũri Ịsịrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ mgbã rĩ, ulé 'bãngá 'bá ku.”
48 Nãtãnḭ́yẹ́lḭ̃ zị Yẹ́sṵ̃ 'i, “Ínḭ̃ ma íngõlé?” Yẹ́sṵ̃ umvi ĩ'diní, “Ándre mi ri agá úlúgó ḭ̃ndṵ́ gá 'dãá cé 'dĩ sĩ Fḭ́lḭ́pọ̃ umve drĩ mi ku rú.”
49 Nãtãnḭ́yẹ́lḭ̃ jọ dó tọndọlọ, “Rábḭ̃, mi Ãdróŋá Ngọ́pị 'i! Úpí Ịsịrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ gá ándrá tẽlé rĩ 'i.”
50 Yẹ́sṵ̃ umvi jọ ĩ'diní, “Mí ã'ḭ́ ị́jọ́ mádrḭ̃ gá rĩ kí 'dĩ áni la mâ jọjó la ándre mi cé úlúgó ḭ̃ndṵ́ gá mî adrujó á'dṵ̃sĩ rĩ sĩ yã? Wó ájọ míní, mi mụ ãko ị́jọ́ 'dĩ kí ndẽlépi rá rĩ kí ndrelé rá.”
51 Yẹ́sṵ̃ umvi kí jọ ĩ'baní, “Ájọ ĩminí ị́jọ́ mgbã, ĩmi mụ 'bṵ̃ ndrelé ru nzḭ̃ agá mmgbọ ĩmi mãlãyíkã Ãdróŋá drḭ̃ rĩ kí ndre tụ agá ãzíla asḭ agá Ngọ́tḭ 'Bádrḭ̃ drḭ̃ gá.”

2

Yẹ́sṵ̃ 'bã mụjó ũkú bĩŋá gá Kána gá rĩ

1 Ṵ'dṵ́ na la agá, Yẹ́sṵ̃ 'bã ãndrẽ ĩ'di ándrá ãjẹ̃ ãzí ũkú ĩgbãjó la naŋá gá ĩndĩ tọ̃rọ́mẹ́ Kána gá, 'dĩ ãngũ Gãlḭ́lḭ̃ drḭ̃ agá.
2 Yẹ́sṵ̃ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe ûmve vâ kí ãjẹ̃ ũkú ĩgbãjó 'dã gá ĩndĩ.
3 Wáyĩnĩ awalé 'bá 'baní rĩ la mụ ukólé pírí rá, Yẹ́sṵ̃ ãndrẽ amṵ́ ĩ'di rṵ́ 'dõlé, jọ ĩ'diní, “Wáyĩnĩ ukó ĩ'baní rá.”
4 Yẹ́sṵ̃ umvi, “Má ãndrẽ, ílẽ áma sulé ị́jọ́ 'dĩ agá ĩndĩ la ã'du sĩ yã? Ṵ'dṵ́ mádrḭ̃ ãzḭ́ Ãdróŋá drḭ̃ ngajó rĩ acá drĩ ku.”
5 Wó Yẹ́sṵ̃ 'bã ãndrẽ jọ 'bá íyóŋá iyólépi rĩ 'baní, “Ĩmi idé ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé ĩminí rĩ vúŋá áyụ.”
6 Úmvú ḭ̃yẹ́lẹ́mvṵ́ idélé írã sĩ ázíyá la kí ãngũ sĩ ãjẹ̃ najó 'dã gá 'dãá cí, 'dĩ kí 'bá Yãhṵ́dḭ̃ rú 'dĩ kí ḭ̃yḭ́ lã'bĩ ãni ru ũjĩjó ãlá rĩ kí ũsũjó rĩ kí. Úmvú ãlu-ãlu la ḭ̃yḭ́ sũ lítã túrú ãlu kãlḭ́ ḭ̃rḭ̃ 'dĩpí.
7 Úpí Yẹ́sṵ̃ jọ 'bá íyóŋá iyólépi rĩ 'bã ũsũ kí úmvú 'dĩ kí ḭ̃yḭ́ sĩ tré-tré.
8 Jọ dó ĩ'baní, “Ĩmi ãbĩ ãzí la agụlé ãmbógó ãjẹ̃ drḭ̃lẹ́ gá rĩ nî.” 'Bá íyóŋá iyólépi rĩ idé kí cécé ĩ'di 'bã jọlé rĩ áni.
9 Ãmbógó ãjẹ̃ drḭ̃lẹ́ gá rĩ 'bḭ̃ ḭ̃yḭ́ ru ujalépi wáyĩnĩ rú rĩ. Wó nḭ́ angá íngõlé yã rĩ gá ku, 'bá íyóŋá gá rĩ nḭ́ kí cé. Umve ị́zḭ́gọ́ ãjẹ̃ 'dḭ́pị bṵ́lṵ́ gá,
10 jọ, “Wáyĩnĩ ãjḭ́ ambamba rĩ, ála sáwã pírí sĩ fẽ la mvụlé drḭ̃drḭ̃. 'Bá drĩ kí dó aga 'bo, ĩ'di dó ãzí ãjḭ́ gã rĩ kí fẽ mvụlé ĩndõ. Wó ímba mî ngá wáyĩnĩ ãjḭ́ ambamba rĩ tã kpere ị́jọ́ 'bã kí ukóŋá gá.”

11 'Dĩ tálí Yẹ́sṹ 'bã idélé drį̃drį̃ Kána ãngũ Gãlı̨́lį̃ gá rĩ 'i. Yẹ́sṹ i'da ũkpõ ĩ'didrį̃, ãzíla
'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'bã kí ĩ'bã ã'į̃táŋ́á ĩ'di agá.
12 Yẹ́sṹ mụ kí dó ãndrẽ trũ, ádrı̨́pı̨ka abe, ãzíla 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí abe táwṹnį̃
Kãpę̃rę̃nãwṹmį̃ gâlé sĩ ṹ'dṹ ãzí kí u'ájó were.

Yẹ́sṹ uga tũjárĩ jó Ãdróŋ́á drį̃ agá
(Mãtáyõ 21:12-13; Mãrákõ 11:15-17; Lṹkã 19:45-46)

13 Ṹ'dṹ ṹmṹ ándrá Ãdróŋ́á 'bã sĩ 'bá Yãhṹdį̃ rú rĩ 'badrį̃ kí anzéjó Mį̃sı̨́rį̃ gá, umvelé
ṹmṹ alı̨jó 'bá drį̃ gâ sĩ rĩ la mụ acálé ãni rú, Yẹ́sṹ mụ Yę̃rṹsãlẹ́mṹ gá.
14 Lı̨́cọ́ Ãdróŋ́á drį̃ 'bã ãngũ ãmvélé-ãmvélé ru rĩ gâ sĩ, ı̨sṹ 'bá kí tı̨́, kãbĩlõ, ãzíla
ãmámũ kí į̃tṹndã. 'Bá ãzí rĩ ri kí méjã ĩ'baní sĩ séndẽ ujajó rĩ agagá.
15 Yẹ́sṹ idé íníríkó kę̃lı̨́ká ru, i'dó dó sĩ 'bá pírí kí adrolé ĩ'bã tı̨́ kí abe, kãbĩlõ kî trũ
lı̨́cọ́ Ãdróŋ́á drį̃ agá 'dãá. Iré vâ 'bá séndẽ ujalépi rĩ 'bã séndẽ kí kpékpé, uze vâ méjã
kí u'de kí ṹlı̨-ṹlı̨ rú.
16 Yẹ́sṹ jọ 'bá ãmámũ į̃tṹndãlépi 'dã 'baní, "Ĩmi iyá ĩmĩ ãmámũ 'dĩ kí 'dâ rá! Ĩmi
a'be jó má Átẹ́pı̨ drį̃ gá rĩ ujajó sṹ rú rĩ cã."
17 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ agá kí ı̨́jọ́ sĩlé bṹkṹ Ãdróŋ́á drį̃ agá jọlépi la, "Lẽtáŋ́á áma
ásı̨́ gá 'bá 'bã ru kí jó mídrı̨́ gá rĩ rũrũ rĩ, la ve áma ásı̨́ gá ãcí'bíríto rú cécé ãcí áni,"
† rĩ 'i.
18 'Bá Yãhṹdį̃ rú rĩ 'bã drį̃lẹ́ ru 'dĩ zı̨ kí Yẹ́sṹ 'i, "Mi ãmaní tálí íngoní la idé, sĩ ũkpõ
míní ãko 'dĩ kí idéjó rĩ icéjó angá kí Ãdróŋ́á drı̨́?"
19 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, "Ĩdrĩ jó Ãdróŋ́á drı̨́ 'dĩ andi rá, ma ĩ'di sı̨ ú'dí ru ṹ'dṹ na agá."
20 'Bá Yãhṹdį̃ rú rĩ 'bã drį̃lẹ́ ru 'dĩ umvi kí, "Jó 'dĩ sı̨jó 'dụ ílí kãlı̨́ sụ drį̃ ázíyá, mí
icó ĩ'di sı̨lé ṹ'dṹ na agá íngoní ru?"
21 Wó ı̨́jọ́ Yẹ́sṹ 'bã jọlé 'dĩ jọ ĩ'di ụrụ'bá ĩ'didrı̨́ ĩ'di 'bã 'bãlé cécé jó Ãdróŋ́á drį̃ áni
rĩ drį̃ gá.
22 Ãdróŋ́á la dó mụ ĩ'di ingalé ídri rú ṹ'dṹ na agá 'bo, 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní
ı̨́jọ́ ándrá ĩ'di 'bã jọlé rĩ agá dó rá. 'Bã kí ã'į̃táŋ́á ı̨́jọ́ Yẹ́sṹ drį̃ drį̃ gá, ãzíla ã'į̃ kí ı̨́jọ́ sĩlé
bṹkṹ Ãdróŋ́á drį̃ agá rĩ kí rá.

Yẹ́sṹ nį̃ į̃jọ́ 'bá kí agá rĩ cé

23 Yẹ́sṹ 'bã adrujó ṹmṹ alı̨jó 'bá drį̃ gâ sĩ rĩ najó Yę̃rṹsãlẹ́mṹ gá 'dãá rĩ sĩ, 'bá ũ'bí
'bã kí ĩ'bã ã'į̃táŋ́á rṹ ĩ'di drį̃ agá, ã'dusĩku ndre kí tálí ĩ'di 'bã idélé rĩ kí rá.
24 Wó Yẹ́sṹ 'bã ı̨́jọ́ kí agá rĩ nį̃jó cé rĩ sĩ, 'bã ásı̨́ kí drį̃ gá ku.
25 Ĩ'diní ı̨́jọ́ 'bá ásı̨́ agá rĩ kí nį̃jó pírí cé rĩ sĩ, lẽ 'bá ãzí 'bã lũ ĩ'diní ı̨́jọ́ ãzí ku.

3

Į́jọ́ Yẹ́sṹ 'bã kí jọlé Nı̨́kǫ̃dẹ́mṹ be rĩ

1 Ágọ́bı̨́ ãzí ándrá ãlu rṹ la Nı̨́kǫ̃dẹ́mṹ 'i, ĩ'di ãmbógó 'bá Yãhṹdį̃ rú la, 'dĩ amụtı̨ 'bá
Fãrĩsáyĩ rú rĩ 'badrį̃ gá rĩ.
2 Amṹ ı̨́nı̨́ sĩ Yẹ́sṹ rṹ jọ, "Rábį̃, ãnį̃ rá Ãdróŋ́á ãpẽ ími tı̨ amṹlé ãma imbálé. Mí icó
tá tálí 'dĩ kí idélé ku Ãdróŋ́á drĩ tá adru mí be yụ rĩ gá."
3 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, "Ájọ míní ı̨́jọ́ mgbã, údrĩ ími tı̨ ú'dí ru ku, mí icó filé Sṹrṹ Ãdróŋ́á
drį̃ agá ku."
4 Nı̨́kǫ̃dẹ́mṹ zı̨, "'Bá mbalépi rá rĩ icó filé ãndrẽ agâlé sĩ ĩ'di tı̨jó į̃dı̨́ ú'dí ru íngoní
ru?"
5 Yẹ́sṹ umvi jọ, "Ma ĩminí ı̨́jọ́ mgbã jọ, údrĩ 'bá tı̨ į̃yı̨́ sĩ ãzíla Úríndí sĩ ku, icó filé
Sṹrṹ Ãdróŋ́á drį̃ agá ku.

† **2:17** Zãbṹrį̃ 69:9

6 'Bá la 'bãngá 'bá tị, wó Úríndí Ãdróŋá drị̃ la ími uja acájó Ãdróŋá 'bã ngọ́tị́ŋá ru nĩ.
7 Ími ásị 'bã mvu ịjọ́ mání jọlé míní, útị ĩmi ú'dí ru ị̃dị́ rĩ sĩ ku.
8 Úríndí Ãdróŋá drị̃ la ídri ú'dí fẽ nĩ. Úríndí ĩ'di dó sĩ cécé ãlụ́kụ́kụ̃ áni, ĩ'di li ãngũ ĩ'di 'bã ásị 'bã lẽlé rĩ gá. Mi ãlụ́kụ́kụ̃ 'bã ụ́'dụ́kọ́ are rá, wó ínị̃ angá íngõlé yã ãzíla ĩ'di mụ íngõlé yã rĩ gá ku."
9 Nị́kõ̃dẹ́mũ̃ zị, "Ịjọ́ míní jọlé 'dĩ 'bã ífí íngoní?"
10 Yẹ́sũ̃ umvi ĩ'diní, "Mi ímbápị ãmbógó nị̃lé cé Ịsịrayị́lĩ̃ gá 'dâ la, mí icó ịjọ́ mání jọlé 'dĩ 'bã ífí nị̃lé ku la íngoní ru?
11 Ájọ míní ịjọ́ mgbã, ma míní ịjọ́ ãmã nị̃lé cé ãzíla ndrelé rá rĩ kí vú nze, wó ĩmi icó ã'ị̃lé la ku.
12 Ĩdrĩ dó ịjọ́ ũnọ́kụ́ drị́ mání jọlé ĩminí 'dĩ kí ã'ị̃ ku, ádrĩ dó ĩminí ịjọ́ 'bũ̃ drị́ gá rĩ kí jọ, ĩmi dó icó kí ã'ị̃lé íngoní ru?
13 "'Bá ãzí tụ drĩ 'bũ̃ gâlé ku, pẽ lú Ngọ́tị 'Bádrị̃ 'i.
14 Cécé Mụ́sã 'bã ándrá ị̃nị̃ idélé aya sĩ rĩ ingajó ife sị gá kõtórõ agâlé sĩ 'bá ị̃nị̃ 'bã agalé rĩ kí pajó drã sị gá rĩ áni. Ngọ́tị 'Bádrị̃ ála drụ́zị ĩ'di ipa mũsãlá'bã sị gá ingalé vâ 'dã 'bã áni,
15 'bá pírí ĩ'di ã'ị̃lépi rĩ kí ídri ukólépi ku rĩ ịsụ́ rá.
16 "Ãdróŋá 'bã 'bá ũnọ́kụ́ gá 'dĩ kí lẽjó ambamba rĩ sĩ, ãpẽ ĩ'di 'bã Ngọ́pị kílímgbí ãlu rĩ tị, 'bá pírí ãlu-ãlu ĩ'di ã'ị̃lépi rĩ 'bã ja kí drị̃ ku, wó 'ba ịsụ́ kí sĩ ídri ukólépi ku rĩ 'i.
17 Ãdróŋá ãpẽ Ngọ́pị̃ tị amụ́lé 'bá ũnọ́kụ́ gá 'dĩ kí ịjọ́ lịjó la ku, be la rá la kí pajó.
18 "'Bá ĩ'di ã'ị̃lépi rĩ kí drị̃ gá úlị ịjọ́ ku. Wó 'bá ịjọ́ ĩ'didrị̃ ã'ị̃lépi ku rĩ kí drị̃ gá úlị ịjọ́ 'bo, ĩ'baní Ãdróŋá 'bã Ngọ́pị kílímgbí 'dĩ rụ́ ã'ị̃jó ku rĩ sĩ.
19 Ịjọ́ lịŋá kí drị̃ gá rĩ ĩ'di ịjọ́ 'dĩ sĩ, dị̃zã ịjọ́ Ãdróŋá drị̃ 'bã ajílé 'bũ̃ gâlé ũnọ́kụ́ drị̃ gá rĩ amụ́ rá, wó 'bá lẽ kí ãndânĩ la ịjọ́ ũnzí ịnị́ drị̃ kí áyụ ndẽ dị̃zã rá, ã'dusĩku ịjọ́ ĩ'bã kí idélé rĩ kí adrujó ịjọ́ ũnzí rĩ kí rĩ sĩ.
20 Ngũ̃ kí ịjọ́ dị̃zã drị́ ãngũ jilépi ule rĩ ũnzí, ã'dusĩku lẽ kí ịjọ́ ũnzí rĩ kí idélé ịnị́ agá, kí dó sĩ rá-rá ru dị̃zã be, ũrị̃ ála mụ ịjọ́ ũnzí ĩ'bã kí idélé rĩ kí i'dalé rá, ãzíla ála mụ pángá fẽlé ĩ'baní rá rĩ sĩ.
21 Wó 'bá pírí ịjọ́ mgbã idélépi 'dĩ kí amụ́ dị̃zã rụ́ 'dõlé rá, ã'dusĩku lẽ kí 'bá ãzí 'bã nị̃ kí Ãdróŋá ãmgbã rĩ la ịjọ́ ĩ'bã idélé 'dĩ kí idé nĩ."

Yẹ́sũ̃ kí Yõhánã Bãbũ̃tị̃zị̃ fẽlépi rĩ be

22 Ịjọ́ 'dĩ 'bã vúlé gá, Yẹ́sũ̃ mụ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe ãngũ̃ Yũ̃dị́yã gá, 'dãá u'á kí were, ãzíla fẽ bãbũ̃tị̃zị̃ 'bá 'baní 'dãá.
23 Yõhánã la vâ 'dĩ sĩ bãbũ̃tị̃zị̃ fẽ agá Ãyẽnónĩ gá ãni rú Sãlímũ be, ã'dusĩku ị̃yị́ 'dãá ĩyõ rú, ãzíla 'bá ri kí amụ́lé biri bãbũ̃tị̃zị̃ bĩlé.
24 Ịjọ́ 'dĩ idé kí ru 'dĩ sĩ ú'bã drĩ Yõhánã mãbụ́sũ̃ gá ku.
25 'Bá Yõhánã 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí i'dó kí ãgátã galé 'bá Yãhụ́dị̃ rú la abe lã'bĩ ũjĩŋá drị́ sĩ ru 'bãjó Ãdróŋá ị̃nzĩjó rĩ drị̃ gá.
26 'Bá Yõhánã 'bã imbálé rĩ amụ́ kí ĩ'di rụ́ 'dõlé ãzíla jọ kí Yõhánã ní, "Rábị̃, 'bá ándrá ãmã ịsụ́lé mĩrĩ Yõrĩdánĩ tị gá 'á 'dã sĩ míní i'dalé ãmaní rĩ, ĩ'di vâ bãbũ̃tị̃zị̃ fẽ 'bá 'banî. 'Bá wẽwẽ rú kí dó mụ ĩ'di rụ̂lé."
27 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, Yõhánã umvi ĩ'baní jọ, "'Bá la ịjọ́ angálépi Ãdróŋá drị́ 'bũ̃ gâlé rĩ idé.
28 Ĩmi ãmgbã sãdínĩ mádrị́ ịjọ́ mâ jọlé rĩ vú nzelépi rĩ kí, 'Má adru Kúrísĩtõ 'i la ku, wó ma 'bá tị ãpẽlé ĩ'di drị̃lẹ́ gá rĩ 'i.'
29 Ãmụ́rụ́gọ́ la mụ ágó be, ágó 'bã wõrị̃ dó ãyĩkõ idé ĩ'ba abe. Ma bãsĩ ãmụ́rụ́gọ́ 'bã ágô 'bã wõrị̃ 'i ãzíla ãyĩkõ la áma fụ ĩ'di 'bã amụ́ŋá sĩ.

30 Ị́jọ́ ĩ'didrị́ gá rĩ 'bã tụ ụrụgá, ị́jọ́ mâ rĩ 'bã asị́ vũ̃rụ́.”

'Bá angálépi Ãdróŋá drị́ 'bũ̃ gâlé rĩ

31 'Bá angálépi 'bũ̃ gá ụrụgá Ãdróŋá drị̃lé rĩ ĩ'di ãmbógó ru ãndânĩ ãko pírí 'banî. 'Bá vũ̃rụ́ ũ̃nọ́kụ́ gá 'dộ rĩ, ĩ'di ũ̃nọ́kụ́ ãni, ĩ'di vâ ị́jọ́ ũ̃nọ́kụ́ drị́ kí jọ áyụ. Wó 'bá angálépi ụrụgá 'bũ̃ gâlé rĩ ĩ'di ãko pírí ũ̃nọ́kụ́ gá 'dâ rĩ kí drị̃lẹ́ gá nĩ.

32 Ĩ'di ị́jọ́ jọ ãko ĩ'di 'bã ndrelé rá, ĩ'di 'bã arelé rĩ jọ, wó 'bá ãzí ãluŋá la ĩ'di 'bã ị́jọ́ ã'ị̃lépi rá la 'dáyụ.

33 Wó 'bá pírí ĩ'di 'bã ị́jọ́ ã'ị̃lépi rá rĩ kí i'da la Ãdróŋá ĩ'di ãndá-ãndá ru.

34 'Bá Ãdróŋá 'bã tị ãpẽlé rĩ la ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã jọlé rĩ kí jọ, ã'dusĩku Ãdróŋá fẽ ũkpó Úríndí drị́ rĩ ĩ'didrị́ pírí.

35 Átẹ́pị̃ 'bã ngọ́pị lẽjó rá rĩ sĩ, fẽ ũkpõ ãko pírí 'badrị́ gá rĩ kí ĩ'didrị́ gá.

36 'Bá ngọ́pị̃ 'bã ị́jọ́ ã'ị̃lépi rá rĩ ĩ'di ídri ukólépi ku rĩ trũ, 'bá ị́jọ́ ngọ́pị̃ drị́ gá rĩ ã'ị̃lépi ku rĩ ídri ĩ'di agá 'dáyụ, wó ĩ'di ace ũcõgõ Ãdróŋá 'bã mụlé fẽlé rĩ agá.

4

Yẹ́sũ̃ kí ũkú Sãmãríyã rú rĩ be

1 'Bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ are kí 'bá ĩ'di vú bĩlépi ãzíla bãbũ̃tị́zị̃ bĩlépi rĩ kí ũ'bĩkãnã sĩ ndẽ kí Yõhánã drị́ rĩ kí rá.

2 Ị́jọ́ mgbã sĩ rĩ gá, Yẹ́sũ̃ fẽ bãbũ̃tị́zị̃ ku, 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí fẽ agá la nĩ.

3 Ị́jọ́ 'dĩ kí mụ akụ́lé ĩ'di bị́lẹ́ gá 'dĩ 'bã áni 'bo, a'be Yũ̃dị́yã rá, gõ dó vúlé Gãlị́lĩ gá.

4 Ĩ'diní gõ agá vúlé Gãlị́lĩ gâlé, pẽ alị́lé ãngũ̃ Sãmãríyã agâ sĩ.

5 Acá dó táwũ̃nĩ Síkã 'dĩ ãngũ̃ Sãmãríyã drị́ agá. 'Dĩ ãni rú ãngũ̃ ándrá Yãkó'bõ 'bã fẽlé ngọ́pị̃ Yũ̃sụ́fũ̃ ní rĩ. †

6 Yẹ́sũ̃ acá dó kídí ándrá Yãkó'bõ 'bã galé rĩ tị gá, ãndẽ dó ácị̃ sĩ rá. Ri dó ĩyị́tị gá 'dãá vũ̃rụ́. 'Dĩ dó ãni rú sáwã ázíyá ĩtụ́ sĩ.

7 Ũkú ãzí Sãmãríyã rú la amụ́ dó ĩyị́ kolé, Yẹ́sũ̃ jọ ĩ'diní, “Ífẽ mání ĩyị́ mvụlé.”

8 Ịsụ́ íni 'dĩ 'bá Yẹ́sũ̃ 'bã imbálé rĩ mụ kí ãkónã ĩgbãlé táwũ̃nĩ agâlé, 'dĩ sĩ Yẹ́sũ̃ ace dó ru 'dãá á'dụ̃sĩ.

9 Ũkû acá ũ̃sũ̃táŋá sĩ 'bá Yãhụ́dĩ rú rĩ kí jõ ãko kí alejó kí drĩdríŋĩ gá 'bá Sãmãríyã gá rĩ abe ku rĩ sĩ, jọ, “Mi mî ngá Yãhụ́dĩ, wó ma mâ ngá 'bá Sãmãríyã gá la, ãzíla ma vâ ũkú. Ízị ma ĩyị́ mvụlé mvũ̃-mvũ̃ la sĩ ã'du ị́jọ́ sĩ?”

10 Yẹ́sũ̃ umvi ĩ'diní, “Ídrĩ tá ãko Ãdróŋá 'bã fẽlé míní rĩ nĩ̃ cé, ãzíla ma ị́jọ́ jọlépi míní 'dĩ ã'di 'i yã rĩ nĩ̃ rá, mi tá áma zị, ma tá sĩ míní ĩyị́ ídri drị́ gá rĩ fẽ.”

11 Ũkû jọ, “Ãmbógó, ãko ãzí ími drị́ gá 'dâ sĩ ĩyị́ akójó la 'dáyụ, ĩyị́ 'dĩ vâ mgbi vũ̃rụ́lé 'dã. Mi ĩyị́ ídri drị́ gá rĩ ịsụ́ íngõlé?

12 Ãmã áyị́pị Yãkó'bõ ga ándrá ĩyị́ 'dĩ nĩ, anzị ĩ'didrị́ kí ãnãkpá abe ĩyị́ mvụ ala gá 'dâ, ĩmi Yãkó'bõ be 'bá ãndânĩ rĩ ã'di 'i?”

13 Yẹ́sũ̃ umvi ĩ'diní, “'Bá pírí ĩyị́ 'dĩ mvụlépi rĩ kí ĩyị́ vị́ la kí fụ ú'dí ru.

14 Wó ĩyị́ mâ mụlé fẽlé mvụlé 'bá 'banî rĩ, ĩ'di fẽ ĩyị́ vị́ fụ kí ĩdị́ ku, ĩ'di mụ adrulé kídí agálépi agâ rĩ rú, ĩ'di dó sĩ ĩ'baní ídri ukólépi ku rĩ fẽ.”

15 Ũkû umvi ĩ'diní, “Ãmbógó, ífẽ mání ĩyị́ 'dĩ mvụlé, ĩyị́ vị́ 'bã fụ rú sĩ ma ku, ãzíla má amụ́ dó sĩ ĩyị́ 'dĩ kolé ĩdị́ ku.”

16 Yẹ́sũ̃ jọ ĩ'diní, “Ímụ mî ágô umvelé.”

17-18 Ũkû umvi jọ Yẹ́sũ̃ ní, “Ma ágó kóru.” Yẹ́sũ̃ jọ ĩ'diní, “Ị́jọ́ míní jọlé mi ágó kóru 'dĩ ĩ'di ị́jọ́ mgbã la, írụ ágó kí tõwú la gápi mí sĩ adrujó ala gá 'dĩ, wó ágó mî sĩ adrujó ala gá ú'dî'da 'dĩ adru mí ãni ku.”

---

† **4:5** Í'dóŋá 33:19; 48:22

19 Ũkû jọ, “Ãmbógó, ãndá-ãndá ru ánḭ̃ dó rá mi nábḭ̃.
20 Ãmã áyḭ́pḭka kí ándrá jõ Ãdróŋá ḭ̃nzḭ̃ 'bé 'dĩ drḭ̃ gá, wó ĩmi 'bá Yãhṵ́dḭ̃ rú 'dĩ ĩjọ ãngũ pḭrḭ 'bá pírí 'bã kí sĩ Ãdróŋá ḭ̃nzḭ̃jó rĩ ĩ'di Yẽ̗rṵ́sãlẹ̗́mṵ̃ gá.”
21 Yẹ́sṵ̃ jọ ĩ'diní, “Ũkú 'dĩ, mí ã'ḭ́ ḭ́jọ́ mání jọlé 'dĩ 'i. Sáwã ãzí la amṵ́ lé 'dĩ drṵ́zḭ́ 'bá icó kí sĩ Ãdróŋá ḭ̃nzḭ̃lé 'bé 'dõ drḭ̃ gá, jõku Yẽ̗rṵ́sãlẹ̗́mṵ̃ gá ku.
22 Ĩmi 'bá Sãmãríyã gá 'dĩ, ĩnḭ̃ ḭ́jọ́ mgbã sĩ ĩmi ã'di ḭ̃nzḭ̃ yã rĩ gá ku, wó ãma 'bá Yãhṵ́dḭ̃ rú 'dĩ ãnḭ̃ ãma ã'di ḭ̃nzḭ̃ yã rĩ gá rá, ã'dusĩku patáŋá amṵ́ Yãhṵ́dḭ̃ 'bã rṵ̃ sĩ.
23 Wó ájọ míní, ṵ́'dṵ́ amṵ́lépi rĩ, acá dó bãsĩ bábá ú'dî'da 'bo. 'Dĩ ṵ́'dṵ́ 'bá ḭ̃nzḭ̃táŋá ru rĩ kí Bãbá ḭ̃nzḭ̃jó úríndí sĩ, ãzíla ḭ́jọ́ mgbã rĩ sĩ. Bãbá la 'bá ĩ'di ḭ̃nzḭ̃lépi gẽ̗rḭ̃ kpḭ 'dĩ sĩ rĩ kí ndrṵ̃.
24 Ãdróŋá ĩ'di Úríndí, 'bá ĩ'di ḭ̃nzḭ̃lépi rĩ 'bã ḭ̃nzḭ̃ kí ĩ'di úríndí ĩ'badrḭ̃ agá ãzíla ḭ́jọ́ mgbã sĩ, ã'dusĩku ĩ'di 'bã adrujó Úríndí rĩ sĩ.”
25 Ũkû jọ Yẹ́sṵ̃ ní, “Má ã'ḭ́ rá Mãsíyã la drṵ́zḭ́ amṵ́ rá.” (Mãsíyã 'dĩ umvelé Kúrísĩtõ 'i rĩ.) “Drĩ amṵ́ 'bo, ĩ'di ãmaní ḭ́jọ́ pírí kí vú nze rá.”
26 Yẹ́sṵ̃ jọ ĩ'diní, “Ma ḭ́jọ́ jọlépi mí be ú'dî'da 'dĩ bãsĩ ĩ'di 'i.”
27 Cọtḭ 'dãá 'bá Yẹ́sṵ̃ 'bã imbálé rĩ acá kí dó rá, ụrụ'bá la ũdrã kí dó tõyĩ ĩ'bã kí ĩ'di ḭsṵ́jó ḭ́jọ́ jọjó ũkú be rĩ sĩ. Wó 'bá ãzí kí drĩdríŋĩ̃ gá ḭ́jọ́ ãzí zḭlépi, ḭ́jọ́ ĩ'di 'bã idélé íni rĩ ã'du la yụ, jõku kí ḭ́jọ́ jọ agá ã'du drḭ̃ gá la 'dáyụ.
28 Ũkû a'be dó kére ĩ'di bãsĩ ḭ̃yḭ́ kojó rĩ ḭ̃yḭ́tḭ gá 'dãá ũgũgõ, ko dó drḭ̃ mụlé vúlé táwṵ̃nḭ̃ gâlé 'bá 'baní ḭ́jọ́ ru idélépi rĩ kí vú nzelé. Jọ ĩ'baní,
29 “Ĩmi amṵ́ 'bá ḭ́jọ́ pírí mâ idélé rĩ kí vú nzelépi mání rĩ ndrelé, ĩ'di nõ dó Kúrísĩtõ 'i yã áni!”
30 'Bá ãkpẽ̗ kí dó táwṵ̃nḭ̃ agâlé amṵ́lé Yẹ́sṵ̃ ndrelé.
31 Ḭ́jọ́ 'dĩ 'bã kí ru idé agá 'dĩ gá 'dâ, 'bá Yẹ́sṵ̃ 'bã imbálé rĩ jọ kí ĩ'diní, “Rábḭ̃, í'bḭ̃ drĩ ãko ãzí nalé ráká.”
32 Yẹ́sṵ̃ umvi ĩ'baní, “Ãkónã mâ nalé ĩmĩ ḭ́jọ́ nḭ̃jó drḭ̃ la gá ku la cí.”
33 'Bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ i'dó kí ru undrélé mḭfḭ́ gá mḭfḭ́ gá, jọ kí kí drĩdríŋĩ̃ gá, “'Bá ãzí ndú ĩ'diní ãkónã ajílépi la cí yã?”
34 Yẹ́sṵ̃ jọ ĩ'baní, “Ãkónã mádrḭ́ gá rĩ ĩ'di ḭ́jọ́ 'Bá áma tḭ ãpẽlépi rĩ 'bã lẽlé rĩ idéjó ãzíla dejó rĩ 'i.
35 Ĩmi adru 'bá áyi nḭ̃lépi cé, jọlépi la ace ĩmbá sụ ãkónã kí ũkũnãjó rĩ kí ku yã? Ájọ ĩminí, ḭ̃nzḭ̃ mḭfḭ́, ĩndre drĩ ãngũ ámvṵ́ agâlé ãkónã kí dó ãni rú bábá sĩ kí ũkũnãjó.
36 'Bá ãkónã ũkũnãlépi rĩ kí ála kí ũfẽ ĩ'baní ãkónã kí tralé ídri ukólépi ku rĩ gá rĩ sĩ. 'Bá ũri kí salépi ãzíla tralépi rĩ kí dó sĩ u'á ãyĩkõ sĩ ãngũ ãlu gá.
37 Ḭ́jọ́ jọlé 'bá ãzí rĩ la ũri sa ãzí rĩ la ũkũnã la rĩ 'bãngá ḭ́jọ́ mgbã.
38 Ápẽ ĩmi tḭ ãkónã ĩmĩ ãzḭ́ ngalé ĩmi 'i ku la gá, 'bá ãzí nga kí ãzḭ́ la nĩ. Ĩmi dó mụ ũkũnãlé la vâ ũyá la ḭsṵ́lé.”
39 'Bá wẽwẽ rú Sãmãríyã gá táwṵ̃nḭ̃ agá 'dãá rĩ ã'ḭ́ kí Yẹ́sṵ̃ rá, ã'dusĩku ũkú 'dã jọ ĩ'baní, “Ágọ́bḭ́ 'dã nze mání ḭ́jọ́ jõ mâ idélé rĩ vú pírí.”
40 'Bá Sãmãríyã rú rĩ kí mụ acálé Yẹ́sṵ̃ rṵ́ 'dõlé 'bo, 'bã kí dó mãmálá ĩ'didrḭ́ sĩ u'ájó ĩ'ba abe. Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, Yẹ́sṵ̃ u'á dó sĩ ĩ'ba abe ṵ́'dṵ́ ḭ̃rḭ̃.
41 'Bá wẽwẽ rú Sãmãríyã gá rĩ 'bã ãzí ã'ḭ́ kí Yẹ́sṵ̃ 'i ḭ́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé ĩ'baní rĩ kí sĩ.
42 'Bá Sãmãríyã rú ĩ'di ã'ḭ̃lépi rá rĩ jọ kí ũkû ní, “Ãma ã'ḭ́ ĩ'di 'bã ḭ́jọ́ rá la adru mî lũjó la ãmaní mi 'i rĩ sĩ la ku, wó ãma ã'ḭ́ ĩ'di 'bã ḭ́jọ́ rá la, ã'dusĩku ãma are dó ḭ́jọ́ ĩ'di tḭ gá rĩ ãmã bḭ̃lẹ̗́ sĩ, ḭ́jọ́ 'dĩ ĩ'di dó ãndá-ãndá ru, 'dĩ 'Bá 'bá ṵ̃nọ́kṵ́ gá rĩ kí Palépi rĩ 'i.”

Yẹ́sṵ̃ adrí ãmbógó 'bã ngọ́tḭ̃ŋá

43 Ṵ́'dṵ́ ḭ̃rḭ̃ ĩ'di 'bã u'álé Sãmãríyã gá rĩ kí vúlé gá, ko dó drḭ̃, mụ dó Gãlḭ́lḭ̃ gá.

44 Yẹ́sṹ jọ ándrá vâ tị ĩ'didrḩ sĩ, “Úfẽ nábḩ̃ ní ḩnzḩ̃táną̃ ãngũ ĩ'di 'bã sĩ ãfũjó rĩ gá ku.”
45 Ḩ̃'di mụ calé Gãlḩ́lḩ̃ gâlé 'bo, 'bá Gãlḩ́lḩ̃ gá rĩ a'ḩ́ kí ĩ'di ãyĩkõ sĩ, ã'dusĩku mụ kí ándrá ĩ'di trũ ṹmṹ alijó 'bá drḩ̃ gâ sĩ rĩ nalé Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ gâlé, ãzíla ndre kí tálí ĩ'di 'bã idélé 'dãá rĩ kí pírí rá.
46 Yẹ́sṹ gõ vúlé Kána Gãlḩ́lḩ̃ gâlé ḩ̃dḩ́, 'dĩ ãngũ ándrá ĩ'di 'bã sĩ ḩ̃yḩ́ ujajó wáyĩnĩ rú rĩ gá. 'Bá ãmbógó gãmétẽ gá Kãpẹ̃rẹ̃nãwṹmḩ̃ gá la 'bã ngọ́pḩ ãyánĩ rú 'dĩ sĩ 'dãá cí.
47 Ãmbógó la mụ arelé la Yẹ́sṹ ĩ'di Gãlḩ́lḩ̃ gá 'dĩ angájó Yṹdḩ́yã gá rĩ sĩ, mụ kpere ĩ'di rṹlé, mãmálá 'bãjó Yẹ́sṹ drḩ sĩ amṹjó ĩ'di 'bã ngọ́pḩ ãyánĩ rú rĩ adríjó, ĩ'di 'bã úgólé drãjó drã-drã rĩ sĩ.
48 Yẹ́sṹ jọ ĩ'diní, “Ḩ̃drĩ ícétą̃ná kí ndre tálí abe ku, ĩmi icó drĩ ḩjọ́ mádrḩ ã'ḩ̃lé ku.”
49 Ãmbógó umvi, “Úpí, mí amṹ drĩ 'dĩ sĩ mâ ngọ́pḩ drã drĩ ku rú fô!”
50 Yẹ́sṹ jọ dó ĩ'diní, “Mí uja mi vúlé lḩ́cọ́ gâlé, mî ngọ́pḩ la acá múké rá.”

Ágọ́bḩ ã'ḩ ḩjọ́ Yẹ́sṹ 'bã jọlé rĩ rá mụ rá.
51 Drṹsḩ̃ íni ãmbógô 'bã gõ agá vúlé lḩ́cọ́ gâlé, ụfụ kí drḩ̃ ãti'bo ĩ'didrḩ abe, jọ kí ĩ'diní, “Mî ngọ́pḩ adrí rá.”
52 Ãmbógó zḩ kí, “Ngọ́tḩ adrí dó sáwã íngõ agá?” Umvi kí ĩ'diní, “Ájẹ̃ ḩ̃tọ́lọn̨á sĩ sáwã ázḩ̃rḩ̃.”
53 Ḩjọ́ 'dĩ agá dó átẹ́pḩ̃ ní, jọ dó 'dĩ bãsĩ ájẹ̃ sáwã Yẹ́sṹ 'bã jọjó la ĩ'diní, “Mî ngọ́pḩ la adrí rá” rĩ 'i. Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, ãmbógó kí 'bá ĩ'didrḩ lḩ́cọ́ gá rĩ abe ã'ḩ dó ḩjọ́ Yẹ́sṹ drḩ gá rĩ rá.
54 'Dĩ tálí pâlé ḩ̃rḩ̃ Yẹ́sṹ 'bã idélé Gãlḩ́lḩ̃ gá ĩ'di 'bã ãgõjó angájó Yṹdḩ́yã gâlé rĩ 'bã vúlé gá rĩ 'i. *

5

Yẹ́sṹ 'bã ágọ́bḩ acálépi rá rĩ adríjó ḩ̃yḩ̃tḩ gá rĩ

1 Ḩjọ́ 'dĩ vúlé gá, Yẹ́sṹ uja ru vúlé Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ gâlé mụlé ṹmṹ 'bá Yãhṹdḩ̃ rú 'dĩ 'bã ãni la ãzí nalé.
2 Kẹ̃jḩ̃tḩ ãzí ãlu 'bání fijó Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ agâlé umvelé Kẹ̃jḩ̃tḩ Kãbĩlõ rĩ gá 'dãá, ḩ̃yḩ ãzí 'bání umvelé tị Yãhṹdḩ̃ drḩ̃ sĩ Bẽtẽzádã 'i rĩ, ãzíla pãráta tõwú co kí andre la cí.
3 'Bá ãyánĩ rú wẽwẽ rú mḩfḩ kóru, ãzíla acálépi rá, 'dĩ tra kí ru pírí ulalé ḩ̃yḩ 'dã tị gá 'dãá. [Ãzíla kí tẽ 'bá ãzí ní ḩ̃yḩ 'a usa agá.
4 Mãlãyíkã Úpí drḩ̃ la amṹ ḩ̃yḩ usalé pâlé ãlu-ãlu. 'Bá sulé ḩ̃yḩ gâlé drḩ̃drḩ̃ ĩ'di usajó 'bo rĩ 'bã vúlé gá rĩ la adrí ãyánĩ ũví íngõ ĩ'di rụlépi rĩ sĩ rá.] *
5 Ágọ́bḩ ãzí ãlu acálépi rá u'álépi ãyánĩ ĩ'didrḩ̃ trũ ílí kãlḩ na drḩ̃ ãrõ la la vâ ru ḩ̃yḩ Bẽtẽzádã tị gá 'dãá ĩndĩ.
6 Yẹ́sṹ la mụ ágọ́bḩ 'dĩ ndrelé ru ula agá ḩ̃yḩ 'dã tị gá 'dãá, ãzíla ála mụ ĩ'diní lũlé la ágọ́bḩ 'dĩ ri adrulé ãyánĩ ĩ'didrḩ̃ trũ 'dĩ 'bã áni ílí ãzo rú 'bo, zḩ ĩ'di, “Ílẽ adrílé rá yã?”
7 Ágọ́bḩ acálépi rá 'dã umvi ĩ'diní, “Úpí, mâ 'bá ãzí 'dọ̃ mání áma 'dụlépi 'bãlépi ḩ̃yḩ agâlé la 'dáyụ údrĩ dó ḩ̃yḩ usa 'bo rĩ gá. Mání ṹ'bḩ̃ agá ca agá ḩ̃yḩ agâlé, 'bá ãzí ndú la alḩ mání ru 'belé ḩ̃yḩ agâlé drḩ̃drḩ̃.” †
8 Yẹ́sṹ jọ ĩ'diní, “Mí angá ụrụgá, í'dụ mî bḩ́rḩ̃sḩ̃, ímụ.”
9 Cọtḩ ágọ́bḩ 'dĩ 'bã ãyánĩ wa rá, a'dṹ ĩ'di 'bã bḩ́rḩ̃sḩ̃ ĩ'di sĩ ru lajó rĩ, ko dó drḩ̃ mụlé. Ḩjọ́ 'dĩ idé kí ru ṹ'dṹ Sãbátũ‡ drḩ gá rĩ sĩ.

---

* **4:54** *Tálí … Yẹ́sṹ 'bã idélé Gãlḩ́lḩ̃* gá drḩ̃drḩ̃ rĩ idé ĩ'di Kána gá ĩ'di 'bã ḩ̃yḩ ujajó wáyĩnĩ rú rĩ 'i. * **5:4** Vásĩ 4 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tị sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí ĩ'di “fṹtḩ̃-nôtĩ” rú, ã'dusĩku ĩ'di ándrá bṹkṹ̃ Ãdróṇá drḩ Gḩ̃rḩ́kḩ̃ tị sĩ ídu drḩ̃drḩ̃ rĩ kí agá 'dáyụ. † **5:7** 'Bá ru 'belépi ḩ̃yḩ agâlé drḩ̃drḩ̃ ru la adrí nĩ. ‡ **5:9** *Sãbátũ* ĩ'di ṹ'dṹ 'bá Yãhṹdḩ̃ rú 'bã kí sĩ Ãdróṇá ḩnzḩ̃jó kí sĩ ãzḩ ngajó ku rĩ 'i.

10 'Bá Yãhụ́dį̃ rú rĩ 'bã drį̃lẹ́ ru rĩ kí mụ ágọ́bį̣ 'dĩ ndrelé bį̣rį̃sį̃ ĩ'di 'bã sĩ lajó rĩ trũ
drį̃ gá, jọ kí ĩ'diní, "'Dĩ ụ́'dụ́ Sãbátũ ãni! Ãzį̣táŋá ãmadrį̃ ã'į̃ 'bá ãzí ní acį̣jó bį̣rį̃sį̃ ĩ'di
sĩ ru lajó rĩ trũ drį̃ gá ku."
11 Wó ágọ́bį̣ tá ãyánĩ rú rĩ umvi ĩ'baní, "'Bá áma adrílépi rĩ jọ mání, á'dụ mâ bį̣rį̃sį̃
mâ sĩ áma lajó rĩ, ámụ trũ rĩ gá nĩ."
12 Zį̣ kí, "'Bá jọlépi la í'dụ mî ãko sĩ ru lajó rĩ, ímụ trũ rĩ ĩ'di ã'di 'i?"
13 Wó ágọ́bį̣ tá adrílé 'dã nį̃ Yẹ́sų̃ ĩ'di ã'di 'i yã rĩ gá ku, ã'dusĩku Yẹ́sų̃ 'bã kí ru umújó
ũ'bí abe rĩ sĩ.
14 Vúlé vúlé ru, Yẹ́sų̃ mụ ágọ́bį̣ 'dã į̣sụ́lé lį̣cọ́ Ãdróŋá drį̃ agá, jọ ĩ'diní, "Índre, mí
adrí 'bo 'dĩ, mí idé dó ị́jọ́ ũnzí į̃dį̃ ku, jõku ị́jọ́ ãzí ũnzíkãnã la mụ ru idélé ími ụrụ'bá
gá nĩ."
15 Ágọ́bį̃ ko dó drį̃ mụlé 'bá Yãhụ́dį̃ rú rĩ 'bã drį̃lẹ́ ru rĩ 'ba rų̃lé lũjó la ĩ'baní 'bá 'î
adrílépi rĩ ĩ'di Yẹ́sų̃ 'i.

Ála ídri į̣sụ́ Ãdróŋá Ngọ́pį̣ rų̃ sĩ

16 'Dã 'bã ũngúkú gá, 'bá Yãhụ́dį̃ rú rĩ 'bã drį̃lẹ́ i'dó kí Yẹ́sų̃ ĩcãndĩlé ĩ'diní ị́jọ́ 'bá
adríjó 'dĩ idéjó Sãbátũ sĩ rĩ sĩ.
17 Yẹ́sų̃ umvi ĩ'baní, "Má Átẹ́pį̣ la ãzį̣ nga ụ́'dụ́ pírí, wó ma vâ nga la ụ́'dụ́ pírí cécé
'dĩ 'bã áni."
18 Ị́jọ́ Yẹ́sų̃ 'bã umvilé ĩ'di 'bã jọjó la Ãdróŋá 'í Átẹ́pį̣, ĩ'di 'bã ru 'bãjó Ãdróŋá be
trũtrũ, ãzíla ĩ'di 'bã ãzį̣táŋá Sãbátũ drį̃ į̃nzį̃jó ku, 'dĩ 'de 'bá Yãhụ́dį̃ rú 'dĩ 'bã drį̃lẹ́ kí
ásį̣ gá ãzá-ãzá, lẽ kí dó sĩ ĩ'di 'dį̣lé rá.
19 Yẹ́sų̃ jọ ĩ'baní, "Ájọ ĩminí ị́jọ́ mgbã, má icó ị́jọ́ ãzí idélé áma drį̃ sĩ ku. Wó be la
rá la ma ị́jọ́ pírí má Átẹ́pį̃ 'bã idélé rĩ kí vúŋá andré idélé áyụ.
20 Má Átẹ́pį̣ lẽ ma rá, i'da mání ãko pírí ĩ'di 'bã idélé rĩ kí rá. Ĩ'di mụ mání tálí mâ
mụlé idélé 'dĩ kí ndẽlépi rá rĩ kí i'dalé, ĩmi drụ́zį̣ ų̃sų̃-ų̃sų̃ tálí mâ idélé rĩ kí sĩ.
21 Cécé má Átẹ́pį̣ 'bã 'bá drãlépi rá rĩ kí ingajó ídri fẽjó ĩ'baní rĩ áni, ma vâ ídri
ukólépi ku rĩ fẽ 'bá áma ásį̣ 'bã lẽlé rĩ 'baní rá.
22 Má Átẹ́pį̣ lį̣ 'bãngá 'bá ãzí 'bã ị́jọ́ ku, fẽ ũkpõ 'bá kí ị́jọ́ lį̣jó rĩ mádrį̃,
23 ã'dusĩku lẽ 'bá 'bã idé kí ãrútáŋá má rụ́, cécé ĩ'bã kí idéjó la ĩ'di rụ́ rĩ áni. 'Bá
ãzí drĩ ãrútáŋá idé má rụ́ ku, ífí la ru kí vâ má Átẹ́pį̣ áma tį̣ ãpẽlépi rĩ ku.
24 Ájọ ĩminí ị́jọ́ mgbã, 'bá ị́jọ́ mádrį̃ kí arelépi rá, ãzíla má Átẹ́pį̣ áma tį̣ ãpẽlépi rĩ
ã'į̃lépi rá rĩ, ĩ'di ídri ukólépi ku jã 'dâ rĩ trũ, ícó ị́jọ́ ũnzí lį̣lé drį̃ la gá ku. Ĩ'di alį̣ drã
úríndí drį̃ agâ sĩ, ĩ'di dó sĩ mụ u'álé Ãdróŋá be ídri ukólépi ku rĩ agá jã 'dâ.
25 "Ájọ ĩminí ị́jọ́ mgbã, ụ́'dụ́ ãzí la mụ drụ́zį̣ acálé rá, ãzíla sáwã la bãsĩ gápi 'dĩ,
drụ́zį̣ 'bá pírí ũdrãlépi rá 'dĩ kí Ãdróŋá Ngọ́pį̣ ụ́'dụ́kọ́ arejó rĩ. 'Bá dó arelépi la rá rĩ
kí adru ídri rú jã 'dâ.
26 Má Átẹ́pį̣ 'bã adrujó ídri 'dį̣pį̣ rĩ sĩ, fẽ ũkpõ mání vâ sĩ ídri 'dĩ fẽjó rá.
27 Fẽ vâ mání ũkpõ sĩ 'bá pírí kí ị́jọ́ lijó, ã'dusĩku ma Ngọ́tį̃ 'Bádrį̃ 'i.
28 "Ĩmi ų̃sų̃ ị́jọ́ 'dĩ sĩ ku, ụ́'dụ́ ãzí la amụ́ lé 'dĩ, 'bá pírí ũdrãlépi rá 'dĩ kí áma ụ́'dụ́kọ́
are,
29 ãzíla kí angá į̃nádrį̃ gá rĩ sĩ rá. 'Bá ị́jọ́ múké idélépi rĩ kí angá adrujó ídri rú, wó
'bá ị́jọ́ ũnzí idélépi 'dĩ kí angá rá, ála ị́jọ́ lį̣ kí drį̃ gá kí umbéjó rá.
30 "Má icó ị́jọ́ ãzí idélé áma ũkpõ sĩ ku. Ma ị́jọ́ lį̣ ị́jọ́ Ãdróŋá áma tį̣ ãpẽlépi rĩ 'bã
lũlé mání rĩ sĩ, ị́jọ́ lį̣ŋá mádrį̃ kí dó sĩ kpį̣, ã'dusĩku ị́jọ́ mâ ngalé rĩ kí má Átẹ́pį̣ 'bã
lẽlé rĩ kî."

Ị́jọ́ vú nzejó Yẹ́sų̃ drį̃ gá rĩ

31 Yẹ́sṹ mụ ị́jọ́ jọ̃ŋâ trũ drḩ gá jọ, “Ádrĩ ị́jọ́ vú nze áma drḩ gá ma 'i, ĩmi icó kí ã'ḩlé ku.
32 Ájọ ĩminí má Átẹ́pị la vâ ị́jọ́ vú nze áma drḩ gá nĩ, ị́jọ́ ĩ'di 'bã vú nzelé rĩ ĩ'di ị́jọ́ mgbã la.
33 Ĩpẽ vâ 'bá kí tị mụlé ị́jọ́ Yõhánã Bãbṹtḩzḩ fẽlépi rĩ 'bã vú nzelé áma drḩ gá mgbã rĩ arelé rá.
34 Wó adru 'bá la tá ị́jọ́ vú nze áma drḩ gá nĩ la ku, má igá ĩmi 'i ị́jọ́ Yõhánã 'bã vú nzelé áma drḩ gá 'dĩ i'dajó rá la, álẽ ĩpa sĩ ĩminí ĩmi rá.
35 Ḩjọ́ Yõhánã 'bã jọlé rĩ ji ãngũ ĩmi ásḩ gá dḩzã rú tárã áni, fẽ ĩminí adrujó ãyĩkõ sĩ ṹ'dṹ were rú.
36 Ḩjọ́ mání vú nzelé ímbátáŋá ãzíla tálí mání idélé 'dĩ ndẽ kí ãnzị sĩ Yõhánã drḩ gá rĩ rá, má Átẹ́pị fẽ ị́jọ́ mání idélé 'dĩ kí nĩ, ãzíla i'da kí má Átẹ́pị ãpẽ áma tị nĩ.
37 Má Átẹ́pị áma tị ãpẽlépi rĩ nze ị́jọ́ vú áma drḩ gá rá. Ĩmi are ĩ'di ṹ'dṹkọ́ ku, ãzíla ĩndre drĩ vâ mẹ́lẹ́tị la ku,
38 ãzíla ĩmi ã'ḩ ị́jọ́ ĩ'didrḩ ĩmi ásḩ gá ku, ã'dusĩku ĩminí ma 'i ĩ'di 'bã tị ãpẽlé ĩmi rṹ 'dõlé rĩ ã'ḩjó ku rĩ sĩ.
39 “Ĩmi ị́jọ́ sĩlé bṹkṹ Ãdróŋá drḩ agá rĩ kí lã, ĩmi ị́jọ́ ala gá rĩ kí ndrṹ, ĩmi ũrã dó sĩ ĩmi ídri ukólépi ku rĩ ịsṹ rá íni. Ḩjọ́ sĩlé ala gá 'dĩ kí pírí áma drḩ gá.
40 Wó ĩgã amṹlé má rṹ 'dõlé ídri ukólépi ku ĩmĩ ndrṹlé bṹkṹ Ãdróŋá drḩ agá 'dĩ ịsṹlé úmgbé sĩ.
41 “Ándrṹ ãrútáŋá ãzíla ãtḩŋá ị́jọ́ vú nzejó áma drḩ gá múké rĩ 'bá drḩ la ku,
42 ã'dusĩku ánḩ ĩmi agá 'dâ lẽtáŋá ĩminí sĩ Ãdróŋá lẽjó la 'dáyụ.
43 Má amṹ má Átẹ́pị 'bã ũkpõ sĩ, ĩgã áma a'ḩlé úmgbé. Wó 'bá ãzí drĩ kí amṹ ĩ'bã ũkpõ sĩ, ĩmi kí a'ḩ rá.
44 Ĩmi jõ ĩmi ịcṹ ãyá-ãyá ĩmi drĩdríŋĩ gá, ĩmi u'á ãyĩkõ sĩ, wó ĩmi así ịcṹŋá angálépi Ãdróŋá drḩ rĩ sĩ ku. Ĩmi icó dó áma ã'ḩlé íngoní ru?
45 “Lẽ ĩ'bã ĩmi ásḩ gá ma mụ ĩmi tõlé Ãdróŋá drḩlẹ́ gâlé ma 'i íni la ku, wó Mṹsã ĩmi sĩ ĩmi ásḩ 'bãjó drḩ la gá ándrá ĩminí ãzḩtáŋá Ãdróŋá drḩ kí ajílépi rĩ, la mụ ĩmi tõlé nĩ.
46 Ĩdrĩ ándrá ị́jọ́ Mṹsã 'bã sĩlé rĩ kí ã'ḩ agá rá, ĩmi tá vâ áma ã'ḩ rá, ã'dusĩku sĩ ị́jọ́ 'dĩ kí áma drḩ gá.
47 Wó ĩmi dó ị́jọ́ ĩ'di 'bã sĩlé áma drḩ gá rĩ kí ã'ḩjó ku rĩ sĩ, ĩmi icó dó ị́jọ́ mání jọlé rĩ ã'ḩlé íngoní ru?”

6

Yẹ́sṹ fẽ ãkónã 'bá álĩfũ tõwú nî
(Mãtáyõ 14:13-21; Mãrákõ 6:30-44; Lṹkã 9:10-17)

1 Ṹ'dṹ ãzí vúlé gá, Yẹ́sṹ za 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ abe mĩrĩ Gãlḩlḩ 'bã 'á 'dã sĩ. (Ála ándrá vâ mĩrĩ 'dĩ umve mĩrĩ Tḩbẹ́rḩyã 'i.)
2 'Bá ũ'bí wẽwẽ rú tálí ĩ'di 'bã idélé 'bá kí adríjó rĩ kí ndrelépi cé 'dĩ, ri kí ĩ'di vú ũbĩlé ĩ'di 'bã acḩ agá 'dĩ gá 'dâ ĩndĩ.
3 Yẹ́sṹ tụ kí 'bá ĩ'diní imbálé 'dĩ abe 'bé sḩ, ri kí vṹrṹ ĩ'diní sĩ kí imbájó.
4 Ịsṹ íni 'dĩ ṹ'dṹ 'bá Yãhṹdḩ rú rĩ 'bã ãni ṹmṹ alḩjó 'bá drḩ gâ sĩ rĩ drḩ acá dó ãni rú.
5 Yẹ́sṹ la mụ ãngũ ndrelé ụrụgâlé, ãzíla ndre 'bá ũ'bí 'bã kí amṹ agá ĩ'di rṹ 'dõlé ru, zị Fḩlḩpõ̃ 'i jọ, “Fḩlḩpõ̃, ãma mụ íná ĩgbãlé calépi 'bá ũ'bí 'dĩ 'baní nalé íngõlé?”
6 Zị ị́jọ́ 'dĩ 'i, lú sĩ Fḩlḩpõ̃ ṹ'bḩjó, ã'dusĩku ĩ'di ásḩ gâlé nḩ imụ ã'du idélé 'bá 'dĩ 'baní yã rĩ gá rá.

7 Fį̰lį̰pǫ̃ umvi Yę̣sų̃ 'i jọ, “Ãdrĩ táni jọ la ãma ã'du idé, átã 'bá ãzí 'bã mũsárã ĩ'di 'bã
ngalé ĩmbá ãrõ rĩ icó vâ calé ãkónã ĩgbãlé nalé 'bá pírí amų̰lépi 'dĩ 'baní rá la ku.”
8 'Bá Yę̣sų̃ 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí Ãndẽríyã Sį̃mǫ̣ñ̨ Pétẽrõ ádrį̰pḭ nga į̰jọ́ jọlé jọ,
9 “Ngọ́tį̰ŋá ãzí wereŋá mũkátĩ ífí tõwú ãzíla į̰'bḭ nírí į̰rį̰ la kî trũ la 'dõ. Wó ãko 'dĩ
kí 'bá wẽwẽ rú 'dĩ 'baní ã'du idé?”
10 Yę̣sų̃ jọ, “Ĩfẽ 'bá 'dĩ 'bã ri kí vų̰rṵ́.” Sáwã 'dã sĩ į̰sṵ́ ásé dụ kí ú'dí. Į̰jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá
ũ'bí 'dã ri kí dó pírí vũ gá. 'Bá rilépi ũ'bí 'dã kí agá 'dãá ãgọbḭ rú rĩ kí ũgũgõ álĩfũ
tõwú 'dĩpí.
11 Yę̣sų̃ 'dụ mũkátĩ kí, fẽ ãwã'dĩfô Ãdróŋá ní, awa dó kí 'bá rilépi vų̰rṵ́ 'dã 'baní
kpere 'bá pírí 'baní na agá la ĩ'baní sĩ agajó tré-tré. Idé vâ ãlu 'dĩ 'bã áni į̰'bḭ kí sĩ.
12 'Bá kí mụ agalé 'bo, Yę̣sų̃ jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ 'baní, “Ĩtra mũkátĩ fúfú acelépi
'dĩ kí į̰'bḭ acelépi rĩ abe pírí ãngũ ãlu gá, îza sĩ ãkónã ku.”
13 Į̰jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá Yę̣sų̃ 'bã imbálé 'dĩ tra kí ãkónã į̰mbį̰ acelépi 'dĩ kí pírí. Ãkónã 'bá
'bã kí a'belé rĩ tõ kí ru gṵ́fá tré-tré mụdrḭ drį̰ į̰rį̰.
14 Ũ'bí ru tralépi 'dãá 'dĩ kí mụ tálí Yę̣sų̃ 'bã idélé 'dĩ ndrelé 'bo, ĩ'bã ãzí rĩ jọ kí,
“Ãndá ãma ã'į̰ rá 'dĩ icó adrulé nábį̰ ándrá Ãdróŋá 'bã į̰jọ́ azḭlé ĩ'di mụ amṵ́lé ṵ̃ṇọ́kṵ́
gá 'dõlé rĩ 'i.”
15 Yę̣sų̃ nį̰ į̰jọ́ kí ásį̰ gâlé ĩ'bã kí lẽjó ĩ'di 'bãjó ĩ'bã úpí ru ũkpõ sĩ rĩ rá. Į̰jọ́ 'dĩ sĩ, nze
ru ũní kí agá 'dãá mụlé u'álé 'bé agâlé á'dṵ̂sĩ.

Yę̣sų̃ 'bã acį̰jó į̰yį̰ drį̰ gâ sĩ rĩ
(Mãtáyõ 14:22-33; Mãrákõ 6:45-52)

16 Ĩ'di mụ calé ĩndró sĩ, 'bá Yę̣sų̃ 'bã imbálé 'dĩ mụ kí mĩrĩ tḭ gâlé.
17 Kpere sáwã 'dã agá Yę̣sų̃ acá ĩ'ba rṵ́ ku. Fi kí dó í'bó agâ sĩ zajó vúlé táwṵ̃ñį̰
Kãpẽrẽ̃ñãwṵ́mį̰ gâlé, ĩ'bã kí za agá 'dâ, ãngũ nḭ dó rá.
18 'Dãá ãlṵ́kṵ́kṵ̃ lilépi ãmbógó la i'dó lilé ũkpó sĩ, ãzíla į̰yį̰ i'dó ungalé tũlãtũlã.
19 'Bá Yę̣sų̃ 'bã imbálé 'dĩ kí mụ í'bó pẽlé ũgũgõ máyį̰lį̰ na jõku sụ 'dĩpí 'bo, ndre kí
Yę̣sų̃ 'bã amṵ́ agá į̰yį̰ drį̰ gâ sĩ ĩ'ba rṵ́ í'bó gá 'dõlé ru. Ĩ'di dó mụ í'bô ũŋmĩlé ãni rú,
'bá 'dĩ idé kí ṵ̃rį̰ sĩ.
20 Yę̣sų̃ jọ ĩ'baní, “'Dõ ma 'i, ĩmi idé ṵ̃rį̰ sĩ ku.”
21 'Bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ a'į̰ kí ĩ'di ásį̰ pírí sĩ fijó ĩ'ba rṵ́ í'bó agâlé, 'dã 'bã ũngúkú
gá cọtḭ ca kí í'bó trũ į̰yį̰tḭ ĩ'bã kí tá sĩ lẽjó mụjó táwṵ̃ñį̰ Kãpẽrẽ̃ñãwṵ́mį̰ gá 'dã gâlé.

Yę̣sų̃ ĩ'di íná ídri drį̰

22 Ṵ'dṵ́ ãzí rĩ sĩ, ũ'bí ru tralépi mĩrĩ 'bã wókõ ãzí rĩ gá rĩ, amá kí í'bó 'dãá cí rĩ lú
ãlu. Nį̰ kí cé Yę̣sų̃ fi ala gá 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe ĩndĩ ku, wó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ
mụ kí á'dṵ̂sĩ Yę̣sų̃ kóru.
23 Í'bó ãzí angálépi Tį̰bẹ́rį̰yã gá la amṵ́ kí ãni rú į̰yį̰tḭ ãngũ ũ'bí 'bã kí sĩ íná Úpí 'bã
sĩ ãwã'dĩfô fẽjó drį̰ la gá rĩ najó rĩ gá.
24 'Bá ũ'bí kí mụ ndrelé la Yę̣sų̃ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe 'dãá yụ, tõ kí ru í'bó 'dã
kí agá, mụ kí dó sĩ Kãpẽrẽ̃ñãwṵ́mį̰ gá ĩ'di ndrṵ̃ trũ.
25 'Bá ũ'bí kí mụ Yę̣sų̃ į̰sṵ́lé mĩrĩ 'bã wókõ ãzí rĩ gá 'bo, zḭ kí ĩ'di, “Rábį̰, mí acá 'dõlé
íngoní ru?”
26 Yę̣sų̃ umvi ĩ'baní, “Ma ĩminí į̰jọ́ mgbã jọ, ĩmi ngá áma ndrṵ̃ ágbárį̰ ĩmi íná najó
agajó mgbemgbe rĩ sĩ, adru ĩminí tálí mání idélé rĩ kí ífí nį̰jó cé rĩ sĩ la ku.
27 Ĩnga ãzį̰ íná ru izalépi izâ rĩ sĩ ku, rá la ĩnga ãzį̰ íná fẽlépi la ĩmi sĩ u'á ídri ru jã
'dâ rĩ sĩ. Íná 'dĩ bãsĩ Ngọ́tį̰ 'Bádrį̰ 'bã fẽlé ĩminí rĩ 'i, ã'dusĩku Ãdróŋá ãmã Átẹ́pḭ fẽ
mání ũkpõ sĩ į̰jọ́ 'dĩ idéjó rá.”
28 'Bá zḭ kí ĩ'di, “Ãdróŋá lẽ pḭrḭ rĩ gá ãma idé ã'du?”

29 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ḭjọ́ Ãdróŋá 'bã lẽlé ĩmi idé rĩ, ĩmi ã'ḭ 'bá ĩ'di 'bã tị ãpẽlé rĩ 'bã ḭjọ́ kí rá.”
30 Zị kí ĩ'di, “Tálí ãzí míní icólé idélé rá ãma dó ndre la, ãma sĩ ími ã'ḭ rĩ ã'du? Mi mụ ã'du idélé?
31 Ãmã áyḭpḭka na kí ándrá mãnã ásé agá ãngũ kõtórõ rú rĩ gâlé. Ḭjọ́ 'dĩ idé ru cécé ḭjọ́ sĩlé bṹkṹ Ãdróŋá drḭ agá rĩ 'bã jọlé rĩ áni, ‘Fẽ ĩ'baní íná nalé angájó 'bṹ gâlé.’†”
32 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, “Ma ĩminí ḭjọ́ mgbã jọ, Mṹsã adru ándrá 'bá ĩmĩ áyḭpḭka 'baní íná angálépi 'bṹ gâlé rĩ fẽlépi rĩ 'i ku. Mâ Átẹ́pị fẽ ĩ'baní íná mgbã 'bṹ gâlé rĩ nĩ.
33 Íná Ãdróŋá 'bã fẽlé angálépi 'bṹ gâlé amṹlépi vṹrṹ 'dõlé rĩ, ĩ'di íná ídri fẽlépi 'bá ṹnọ́kṹ drḭ gá 'dâ rĩ 'baní rĩ 'i.”
34 'Bá jọ kí, “Úpí, ífẽ ãmaní íná 'dĩ jã 'dâ.”
35 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, “Ma cécé íná ídri fẽlépi rĩ áni. 'Bá amṹlépi áma vú bĩlépi rĩ, ãbḭrḭ fụ ĩ'di ku. 'Bá ã'ḭtáŋá ĩ'didrḭ 'bãlépi áma drḭ gá rĩ, ḭyḭvḭ ndẽ ĩ'di ku.
36 Álũ ándrá ĩminí, ĩndre ma 'bo, wó ĩmi icó áma ḭjọ́ ã'ḭlé ku.
37 'Bá pírí má Átẹ́pị 'bã fẽlé mádrḭ rĩ kí amṹ má rṹ 'dõlé rá, ãzíla má icó kí drolé ãmvé ku.
38 Má amṹ angájó 'bṹ gâlé ḭjọ́ áma ásḭ 'bã lẽlé rĩ idélé ku, wó má amṹ ḭjọ́ má Átẹ́pị 'bã áma tị ãpẽjó rĩ idélé.
39 Ãdróŋá lẽ 'bá ĩ'di 'bã fẽlé mádrḭ 'dĩ 'bã ãzí 'bã ãvĩ ku, wó lẽ má inga kí ídri rú ṹ'dṹ 'bá kí ḭjọ́ lịjó rĩ sĩ.
40 Ḭjọ́ má Átẹ́pị 'bã lẽlé rĩ, 'bá pírí Ãdróŋá Ngọ́pị ndrelépi rá, ãzíla ĩ'bã ã'ḭtáŋá 'bãlépi ĩ'di agá rĩ 'bã ịsṹ kí ídri ukólépi ku rĩ. Ma dó sĩ kí inga ídri rú ṹ'dṹ 'bá kí ḭjọ́ lịjó rĩ sĩ.”
41 'Bá Yãhṹdḭ rú 'dĩ i'dó kí unulé Yẹ́sṹ 'bã jọjó la, 'i íná angálépi 'bṹ gâlé asḭlépi vṹrṹ 'dõlé rĩ 'i rĩ sĩ.
42 Ụzị kí ru ãyá-ãyá, “'Dĩ adru Yẹ́sṹ Yṹsṹfṹ 'bã ngọ́pị 'i ku yã? Ãnḭ átẹ́pḭ kí ãndrẽ be cé. Icó dó jọlé la 'í angá 'bṹ gâlé asḭlé vṹrṹ 'dõlé la íngoní ru?”
43 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, “Ĩmi a'be unununŋá ĩmi drĩdríŋĩ gá rĩ cã.
44 'Bá ãzí icólépi amṹlépi má rṹ 'dõlé la yụ, má Átẹ́pị áma tị ãpẽlépi rĩ drĩ kí ají nĩ ku rĩ gá. Ma dó sĩ drṹzḭ kí inga ídri rú ṹ'dṹ 'bá kí ḭjọ́ lịjó rĩ sĩ.
45 Ḭjọ́ nábḭ ãzí 'bã sĩlé rĩ jọ, ‘Ãdróŋá la drṹzḭ 'bá pírí kí imbá nĩ.’ † Ãzíla 'bá pírí má Átẹ́pị tị arelépi ãzíla ḭjọ́ ṹnḭlépi ĩ'didrḭ rĩ kí amṹ má rṹ 'dõlé rá.
46 'Bá ãzí ãlu má Átẹ́pị ndrelépi rá la 'dáyụ, pẽ lú 'Bá angálépi Ãdróŋá rṹ 'bṹ gâlé rĩ ndre ĩ'di cé la nĩ.
47 Ájọ ĩminí ḭjọ́ mgbã, 'bá pírí áma ã'ḭlépi rá rĩ kí ídri ukólépi ku rĩ ịsṹ nĩ.
48 Ma cécé íná ídri 'dã fẽlépi rĩ áni.
49 Ĩmĩ áyḭpḭka drĩ kí táni ándrá mãnã na agá ãngũ kõtórõ rĩ agâlé rá tí, wó 'dã ũngúkú gá ũdrã kí ándrá 'bãngá rá.
50 Wó ma íná angálépi 'bṹ gâlé asḭlépi vṹrṹ 'dõlé rĩ 'i. 'Bá áma nalépi rĩ icó drãlé úríndí agá ḭdḭ ku.
51 Ma íná ídri drḭ angálépi 'bṹ gâlé rĩ 'i. 'Bá pírí íná 'dĩ nalépi rá rĩ kí mụ u'álé ídri rú jã 'dâ. Íná mâ fẽlé ĩminí 'dĩ 'i, ĩ'di ụrụ'bá mádrḭ mâ fẽlé 'bá ṹnọ́kṹ drḭ gá 'dĩ 'bã adru kí ídri rĩ 'i.”
52 Ḭjọ́ 'dĩ ají 'bá Yãhṹdḭ rú 'dĩ kí drĩdríŋĩ gá ãgátã ũmbá la, zị kí, “Ágọ́bḭ 'dĩ icó ãmaní ĩ'di 'bã ụrụ'bá fẽlé nalé íngoní ru?”
53 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ma ĩminí ḭjọ́ mgbã jọ, ĩdrĩ Ngọ́tḭ 'Bádrḭ 'bã ụrụ'bá na, ãzíla ãrí la mvụ ku, ĩmi icó adrulé ídri ku.

† **6:31** Ãfũŋá 16:4, 15; Zãbṹrḭ 78:24-25 † **6:45** Ĩsáyã 54:13

54 'Bá áma ụrụ'bá nalépi ãzíla áma ãrí mvụlépi rĩ, la adru ídri ukólépi ku rĩ trũ,
ãzíla ma ĩ'di inga ídri rú ụ́'dụ́ 'bá kí ịjọ́ lịjó rĩ sĩ,
55 ã'dusĩku áma ụrụ'bá kí áma ãrí be, kí íná mgbã ídri ukólépi ku rĩ fẽlépi 'bá ní rĩ
kí.
56 'Bá áma ụrụ'bá nalépi ãzíla áma ãrí mvụlépi rĩ kí adru áma agá Úríndí sĩ, ãzíla
ma vâ adru kí agá Úríndí sĩ.
57 Má Átẹ́pị ãko pírí 'bã ídri 'bã 'dịpị rú rĩ, ãpẽ áma tị nĩ, fẽ mání u'álé ídri rú nĩ.
'Bá pírí áma ụrụ'bá nalépi ãzíla áma ãrí mvụlépi rĩ, la adru ídri rú áma ịjọ́ sĩ úríndí
agá.
58 Íná angálépi 'bũ̃ gâlé asịlépi vũ̃rụ́ 'dõlé rĩ, adru íná ándrá ĩmĩ áyịpịka 'bã kí nalé
ũngúkú la gá ĩ'bã kí ũdrãjó rĩ 'i ku. Wó 'bá íná 'dĩ nalépi rĩ kí mụ u'álé ídri rú jã 'dâ.”
59 Yẹ́sũ̃ jọ ịjọ́ 'dĩ kí ĩ'diní 'bá kí imbá agá ãngũ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó Kãpẽ̃rẽ̃nãwụ́mĩ̃ gá rĩ
gá.

Ịjọ́ ídri ukólépi ku rĩ drĩ̃

60 'Bá ũ'bí Yẹ́sũ̃ 'bã imbálé 'dĩ are kí ịjọ́ tá ĩ'di 'bã jọlé drĩ̃drĩ̃ 'dã kí, jọ kí, “Ímbátáŋá
'dĩ ũkpó-ũkpó, ã'di la ífí la nĩ̃ nĩ yã?”
61 Yẹ́sũ̃ nĩ̃ 'bá ĩ'diní imbálé rĩ kí unu unû rĩ gá cé, zị kí, “Ịjọ́ ĩmĩ arelé 'dĩ iza kí ĩmi
ásị rá yã?
62 Ĩmi dó drụ́zị́ ịjọ́ íngõ ũrã ĩdrĩ Ngọ́tị́ 'Bádrĩ̃ ndre tụ agá vúlé ãngũ ĩ'di bã sĩ angájó
rĩ gâlé?
63 Úríndí Ãdróŋá drị́ rĩ la ídri ukólépi ku rĩ fẽ nĩ, 'bá 'bã ũkpó fẽjó la 'dáyụ. Ịjọ́ mâ
jọlé 'dĩ kí bãsĩ Úríndí Ãdróŋá drị́ ídri ukólépi ku rĩ fẽ ĩmi agá nĩ.
64 Wó 'bá ãzí kí ĩmi agá 'dĩ, ã'ĩ́ kí ịjọ́ mádrĩ̃ kí ku.” Yẹ́sũ̃ jọ ịjọ́ 'dĩ íni la nĩ̃ 'bá ĩ'di
ã'ĩ̃lépi ku rĩ kí rá, ã'dusĩku nĩ̃ kí cé i'dóŋá gâlé 'bá ãzí ã'ĩ́ kí ĩ'di ku, ãzíla kí ãzí ãlu la
mụ mụlé ĩ'di mẹ́lẹ́ mbelé nĩ.
65 Mụ ịjọ́ jọŋâ trũ drĩ̃ gá, jọ, “Ásịsịŋá mání ịjọ́ 'dĩ jọjó rĩ, má Átẹ́pị drĩ fẽ la 'bá ãzí
ní amụ́jó má rụ́ 'dõlé nĩ ku, 'bá 'dĩ icó ịjọ́ mâ jọlé rĩ ã'ĩ̃lé ku.”
66 Ịjọ́ Yẹ́sũ̃ 'bã jọlé 'dĩ sĩ 'bá ũ'bí ĩ'diní imbálé 'dĩ a'be kí ĩ'di vú bĩ̃ŋá rá, atrị kí drĩ̃
sĩ gõjó vúlé ãzíla mụ dó ĩ'di trũ drĩ̃ gá ĩ̃dị́ ku.
67 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, Yẹ́sũ̃ uja dó tị 'bá ĩ'di 'bã imbálé mụdrị́ drĩ̃ ĩ̃rĩ̃ 'dĩ 'bã rụ́, zị kí, “Ĩmi vâ
áma a'be ĩndĩ yã?”
68 Sĩ̃mọ́nĩ̃ Pétẽrõ umvi ĩ'diní, jọ, “Úpí, ãma dó mụ ã'di rụ́? Ịjọ́ ídri ukólépi ku rĩ
fẽlépi rĩ kí mídrị́.
69 Ãma ã'ĩ́ rá ãzíla ãnĩ̃ rá, mi Ãdróŋá 'bã ngọ́tị́ ãlápítí angálépi ĩ'di rụ̃lé rĩ 'i.”
70 Yẹ́sũ̃ umvi, jọ ĩ'baní, “Má ũpẽ ándrá ĩmi 'bá mụdrị́ drĩ̃ ĩ̃rĩ̃ 'dĩ kí ma 'i ku yã? Wó
'bá ãzí ĩmi agá 'dĩ ãlu ũnzí la úríndí ũnzí trũ!”
71 Yẹ́sũ̃ la ịjọ́ 'dĩ kí jọ agá, Yụ́dãsĩ̃ Sĩ̃mọ́nĩ̃ Ĩ̃sĩ̃kãrĩ́yọ́tĩ̃ ngọ́pị drĩ̃ gá. 'Dĩ 'bá ĩ'di 'bã
imbálé mụdrị́ drĩ̃ ĩ̃rĩ̃ 'dã 'bã ãzí ãlu ru ujalépi ĩ'di mẹ́lẹ́ mbelépi nĩ rĩ 'i.

7

Yẹ́sũ̃ 'bã ádrĩ̃pịka ã'ĩ́ kí ĩ̃jọ́ ĩ'didrĩ̃ ku

1 Ịjọ́ 'dĩ kí vúlé gá, Yẹ́sũ̃ mụ dó u'álé Gãlĩ̃lĩ̃ gá. Mụ dó acị́ trũ tõrọ́mẹ́ kí agâ sĩ, lẽ
ándrá u'álé Yũ̃dĩ́yã gâlé ku, ã'dusĩku 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú rĩ 'bã drĩ̃lẹ́ ru rĩ 'bã kí lẽjó ĩ'di
'dijó rá rĩ sĩ.
2 'Dĩ ãni rú sáwã 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú rĩ 'bã kí lẽjó ũ̃mũ̃ nalé hémã agá rĩ najó rĩ sĩ.
3 Yẹ́sũ̃ 'bã ádrĩ̃pịka jọ kí ĩ'diní, “Mí a'be ãngũ 'dĩ sĩ mụjó Yũ̃dĩ́yã gâlé ku ã'du ịjọ́ sĩ
yã? Ímụ Yũ̃dĩ́yã gâlé, 'bá míní imbálé 'dĩ 'bã mụ kí rú sĩ tálí míní idélé rĩ kí ndrelé.

4 'Bá drĩ lẽ kụlé ãngũ drį̃ gá 'dâ, 'bã a'bó ị́jọ́ ĩ'didrį̃ kí a'bó a'bô ku. Míní dó tálí 'dĩ
kí idéjó rĩ sĩ, lẽ dó ímụ 'bá ũ̃nọ́kụ́ drį̃ gá 'dĩ 'bã nį̃ kí mi tọndọlọ.”
5 Átã Yẹ́sũ̃ 'bã ádrı́pịka mgbã 'dĩ ã'į̃ kí drĩ vâ ị́jọ́ ĩ'didrı́ kí 'dĩ sĩ ku.
6 Yẹ́sũ̃ umvi ĩ'baní jọ, “Ụ́'dụ́ mádrı́ mgbã rĩ acá drĩ ku, wó ĩminí ụ́'dụ́ pírí kí 'bãngá
múké.
7 'Bá ũ̃nọ́kụ́ drį̃ gá 'dĩ ngũ̃ kí ĩmi ũnzí ku, be la rá la ngũ̃ kí ma 'i, ã'dusĩku mâ ị́jọ́
ũnzí ĩ'badrı́ kí a'dájó rá-rá rĩ sĩ.
8 Ĩmụ ũ̃mũ̃ gâlé, mâ rú rĩ gá, má icó mụlé ũ̃mũ̃ 'dã gâlé ku, ã'dusĩku ụ́'dụ́ mádrı́ gá
rĩ acá drĩ ku.”
9 Yẹ́sũ̃ la mụ ị́jọ́ 'dĩ kí jọlé 'bo, ace u'álé Gãlı́lį̃ gá 'dãá ụ́'dụ́ were.

Yẹ́sũ̃ 'bã adrujó ũ̃mũ̃ nalé hémã agá rĩ gá rĩ

10 'Dã 'bã ũngúkú gá, Yẹ́sũ̃ 'bã ádrı́pịka kí mụ mụlé ũ̃mũ̃ gá drį̃ gâlé 'bo, nze ru ũní
mụlé ũ̃mũ̃ gâlé, 'bá ãzí 'bã nį̃ŋâ kóru.
11 Ũ̃mũ̃ gá 'dãá, 'bá Yãhụ́dį̃ rú rĩ 'bã drį̃lẹ́ ru rĩ ri kí Yẹ́sũ̃ ndrũ̃lé ụziŋâ trũ 'bá kí tị
gá, “Ágọ́bı́ 'dĩ íngõlé?”
12 Ãgátã ãfũ ũ'bí kí drĩdríŋĩ gá, ãzí rĩ jọ kí, “Yẹ́sũ̃ ĩ'di 'bá múké la.” Ãzí rĩ jọ kí, “Yụ,
ĩ'di 'bá 'bá kí ulélépi la.”
13 Wó 'bá ãzí ị́jọ́ jọlépi Yẹ́sũ̃ rụ́ sĩ tọndọlọ la 'dáyụ, ã'dusĩku 'bá kí idé agá ũ̃rį̃ sĩ 'bá
Yãhụ́dį̃ rú rĩ 'bã drį̃lẹ́ ru rĩ kí sĩ.
14 Ũ̃mũ̃ dó mụ calé ãni rú ágágá, Yẹ́sũ̃ fi dó lı́cọ́ Ãdróŋá drį̃ agâlé 'bá kí imbálé. *
15 'Bá Yãhụ́dį̃ rú rĩ 'bã drį̃lẹ́ ru rĩ u'á kí ũ̃sũ̃táŋá sĩ ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ kí sĩ ãzíla zị kí,
“Ágọ́bı́ 'dĩ ịsụ́ ũ̃nį̃táŋá 'dĩ 'bã áni 'dĩ íngõlé sũ̃kụ́lũ̃ lãŋâ kóru?”
16 Yẹ́sũ̃ umvi ĩ'baní jọ, “Ímbátáŋá mání imbálé 'dĩ angá kí mádrı́ la ku, wó angá kí
'Bá áma tị ãpẽlépi rĩ drı́.
17 'Bá lẽlépi Ãdróŋá tị arelépi rá rĩ la nį̃ la rá, ị́jọ́ mání imbálé 'dĩ kí angá kí Ãdróŋá
drı́ adru ũkpõ mádrį̃ sĩ ku.
18 Ádrĩ tá lẽ rụ́kụma ịsụ́lé ũkpõ mádrį̃ sĩ, ma tá áma ịpı́ cénĩ-cénĩ sĩ rụ́kụma ndrũ̃jó,
wó álẽ rụ́kụma ajílé 'Bá áma tị ãpẽlépi rĩ nî. Ị́jọ́ 'dĩ kí bãsĩ fẽlépi la ma ị́jọ́ mgbã rĩ
jọjó ĩnzõ kóru 'dĩ.
19 Mụ́sã lũ ándrá ĩminí ãzı̨́táŋá Ãdróŋá drį̃ 'i ku yã? Ĩmi ãzí ãzı̨́táŋá Mụ́sã 'bã lũlé
rĩ kí tãmbalépi rá la 'dáyụ! Ĩlẽ dó gẽ̃rį̃ ndrũ̃lé áma 'dịjó rá la ã'du ị́jọ́ sĩ?”
20 'Bá ũ'bí kí agá 'dãá rĩ umvi kí ĩ'diní, “Mi úríndí ũnzí trũ. Ã'di la lẽ ími 'dịlé nĩ
yã?”
21 Yẹ́sũ̃ umvi ĩ'baní, “Tálí mání idélé ãlu 'bá adrı́jó Sãbátũ sĩ 'dĩ sĩ, ĩmi ásı̨́ iza ru
mání ã'du ị́jọ́ sĩ yã?
22 Wó ĩmi ãzı̨́ nga Sãbátũ sĩ ĩndĩ ĩdrĩ ãzı̨́táŋá Mụ́sã 'bã ándrá lũlé ĩminí 'dĩ kí ũbĩ
rá rĩ gá. Mụ́sã lũ ándrá ĩminí ãzı̨́táŋá sĩ ũrekeŋá ĩmidrı́ ãgọbı̨ rú rĩ kí ĩtãrãjó rá. (Ị́jọ́
lã'bĩ ãni sĩ 'bá ĩtãrãjó 'dĩ ĩ'di ị́jọ́ ãzí ídu drį̃drį̃ 'dĩ sĩ ãzı̨́táŋá Mụ́sã 'bã lẽlé 'bá 'baní rĩ
idé drĩ ru ku rú, 'dĩ á'bı́ ĩmidrı́ Ịbụrahı̨́mũ̃ ngá rĩ.)
23 Ụ́'dụ́ múké sĩ anzı̨ ĩmidrį̃ kí ĩtãrãjó rĩ drĩ 'de Sãbátũ sĩ, † ĩmi idé la rá 'bã anu
rú sĩ ãzı̨́ ãzı̨́táŋá Mụ́sã drı́ gá rĩ ku, wó ĩmi ũmbã rụ mání mâ ngá 'bá adrı́jó ãlá ru
Sãbátũ sĩ rĩ sĩ la ã'du ị́jọ́ sĩ?
24 Ĩmi a'be ị́jọ́ lịŋá 'bã adru ãko ĩmĩ ndrelé rĩ sĩ ku, rá la ị́jọ́ uyaŋá mgbã rĩ sĩ.”

Yẹ́sũ̃ ĩ'di Kúrísĩtõ 'i yã?

---

* **7:14** *Ũ̃mũ̃* nalé hémã agá rĩ la u'á ụ́'dụ́ ázı̨́rį̃. † **7:23** 'Bá Yãhụ́dį̃ rú rĩ kí anzı̨ ĩ'badrį̃ kí ĩtãrã ngọ́tı̨́ŋâ drĩ dó ca ụ́'dụ́ ãrõ rĩ gá.

25 'Bá ãzí Yẽrṹsãlẹ́mṹ gá 'dãá la ri kí ịjọ́ jọlé kí drĩdríŋĩ gá, jọ kí, “'Dĩ adru ágọ́bị̃
'bá Yãhṹdĩ̃ rú rĩ 'bã drĩ̃lẹ́ 'bã kí lẽlé 'dịlé rĩ 'i ku yã?
26 Ĩ'di ịjọ́ 'dĩ kí jọ ũ'bí kí drĩ̃lẹ́ gá mmgbọ rú, wó 'bá ãmbogo Yãhṹdĩ̃ rú 'dĩ angá kí
ịjọ́ ãzí jọlé ịjọ́ 'dĩ kí agá ũnzí ku. 'Bá 'dĩ nĩ̃ kí Yẹ́sṹ ãndá-ãndá ru Kúrísĩtõ 'i rĩ gá rá
yã?
27 Wó icó adrulé Kúrísĩtõ 'i ku, ã'dusĩku ãnĩ̃ ágọ́bị̃ 'dĩ angá íngõlé yã rĩ gá cé. Ṹ'dṹ
Kúrísĩtõ 'bã drṹzị́ amṹjó rĩ sĩ, 'bá ãzí ãluŋá la icó nĩ̃lé la ãfũ íngõlé yã rĩ gá ku.”
28 Yẹ́sṹ 'bã 'bá kí imbá agá lịcọ́ Ãdróŋá drĩ̃ agá 'dãá, jọ ịjọ́ ṹ'dṹkọ́ mmgbọ sĩ, “Ãndá-
ãndá ru, ĩmi ũrã ĩnĩ̃ ma ã'di 'i ãzíla má angá íngõlé yã rĩ gá cé yã? Má amṹ 'dõlé
áma ũkpõ sĩ la ku, be la rá la Ãdróŋá 'bã ãmgbã rĩ ãpẽ áma tị nĩ. Wó ĩnĩ̃ vâ ĩ'di ku.
29 Wó ánĩ̃ 'Bá áma tị ãpẽlépi rĩ cé, ã'dusĩku má amṹ angájó ĩ'di rṹlé.”
30 'Dã 'bã ũngúkú gá, 'bá ãzí 'dãá 'dĩ lẽ kí tị ĩ'di rụlé ịjọ́ ĩ'di 'bã jọlé 'í angá Ãdróŋá
drĩ̃ 'bṹ gâlé rĩ sĩ. Wó 'bá ãzí ãlu drĩ̃ 'bãlépi ĩ'di ụrụ'bá gá la yụ, ã'dusĩku sáwã Yẹ́sṹ
'bã drãjó rĩ acá drĩ ku.
31 'Bá wẽwẽ rú ũ'bí kí agá 'dãá rĩ 'bã ãzí ã'ĩ̃ kí ịjọ́ ĩ'didrĩ̃ ĩ'di 'bã jọlé, “Má angá
Ãdróŋá drĩ̃lé,” rĩ rá, jọ kí, “Ṹ'dṹ Kúrísĩtõ 'bã drṹzị́ amṹjó rĩ sĩ, icó tálí ãzí kí idélé
ágọ́bị̃ 'dĩ drĩ̃ kí ndẽlépi rá la ku!”

Ãsĩkárĩ kí tị pẽjó Yẹ́sṹ rụjó rĩ

32 'Bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ kí mụ ũ'bí kí arelé ãgátã ga agá Yẹ́sṹ drĩ̃ gá, atrá kí ru ãtalo
ãmbogo ídétáŋá idélépi rĩ abe, pẽ kí ãsĩkárĩ kí tị mụlé Yẹ́sṹ rụlé.
33 Yẹ́sṹ jọ ũ'bí 'baní, “Má icó u'álé ĩmi abe ṹ'dṹ ãzo rú ku, wó ma mụ gõlé vúlé 'Bá
áma tị ãpẽlépi rĩ rṹlé.
34 Ĩmi drṹzị́ mụ áma ndrṹlé rá, wó ĩmi icó áma ịsṹlé ku, ã'dusĩku ĩmi icó calé ãngũ
mání mụjó rĩ gá ku.”
35 'Bá Yãhṹdĩ̃ rú 'dĩ 'bã drĩ̃lẹ́ ri kí ịjọ́ jọlé kí drĩdríŋĩ gá, jọ kí, “Ĩ'di ãmgbã rĩ gá mụ
gbõrú ãmaní sĩ icójó ĩ'di ịsṹjó ku rĩ gá íngõlé? Ĩ'di mụ mụlé 'bá ãmadrĩ̃ 'bã rṹ ãngũ
'bá Yãhṹdĩ̃ rú ku 'dĩ 'badrĩ̃ gá, sĩ 'bá Yãhṹdĩ̃ rú ku rĩ kí imbájó yã?
36 Ĩ́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé, ãma mụ 'î ndrṹlé, ãma icó 'î ịsṹlé ku, ãzíla ãma icó mụlé ãngũ
ĩ'di 'bã sĩ mụjó u'ájó rĩ gá ku, 'dĩ 'bã ífí íngoní?”
37 Ṹ'dṹ ãsĩ̃jó ãmbógó ũ̃mṹ drĩ̃ sĩ, Yẹ́sṹ tu dó pá ụrụgá ṹ'dṹ ũ̃mṹ drĩ̃ 'dã sĩ, jọ ịjọ́
ṹ'dṹkọ́ mmgbọ sĩ re, “'Bá ĩ̃yĩ́vĩ́ 'bã ndẽlé rá rĩ 'bã amṹ ĩ̃yĩ́ mvụlé má rṹ 'dõlé. ‡
38 Ĩ'bã ĩmi ã'ĩ̃táŋá áma drĩ̃ gá, ĩmi sĩ ĩ̃yĩ́ ídri fẽlépi adĩ́lépi angájó kídí ĩmi agâlé cécé
ịjọ́ sĩlé bṹkṹ Ãdróŋá drĩ̃ agá rĩ 'bã jọlé rĩ áni.” †
39 Yẹ́sṹ la ịjọ́ jọ agá Úríndí Ãlá drṹzị́ mụlé fẽlé 'bá pírí ĩ'bã ã'ĩ̃táŋá 'bãlépi ĩ'di drĩ̃ gá
rĩ drĩ̃ gá. Úríndí 'dã, úfẽ drĩ ĩ'di 'bá ãzí ní ku, ã'dusĩku înga drĩ Yẹ́sṹ 'i dĩ̃zã ĩ'diní sĩ
ãrútáŋá ịsṹjó pírí rĩ gá ku.

'Bá awa kí ru ndú-ndú ĩjọ́ Yẹ́sṹ drĩ̃ sĩ

40 'Bá ũ'bí ru tralépi 'dĩ kí mụ ịjọ́ Yẹ́sṹ 'bã jọlé rĩ kí arelé 'bo, jọ kí, “Ãndá-ãndá
ru ãma ã'ĩ̃ rá ágọ́bị̃ 'dĩ ĩ'di nábĩ̃ cécé nábĩ̃ Mṹsã ándrá Ãdróŋá 'bã ịjọ́ azịlé imụ tị la
ãpẽlé ũ̃nọ́kṹ drĩ̃ gá 'dõlé rĩ 'i!”
41 Ãzí rĩ jọ kí, “'Dĩ Kúrísĩtõ 'i.” Wó ãzí rĩ 'bã kí nĩ̃jó la útị ĩ'di Gãlĩ́lĩ̃ gá rĩ sĩ, jọ kí vâ,
“Kúrísĩtõ icó ãfũlé Gãlĩ́lĩ̃ gá la ku!
42 Ĩ́jọ́ Ãdróŋá drĩ̃ sĩlé rĩ jọ Kúrísĩtõ la angá ũri Dãwṹdĩ̃ drĩ̃ agá, ála vâ ĩ'di tị
Bẹ̃tẹ̃lẹ̃hẹ́mṹ gá 'dĩ ãngũ úpí Dãwṹdĩ̃ 'bã ándrá sĩ u'ájó rĩ gá.”

‡ **7:37** *Ṹmṹ* nalé hémã agá rĩ 'bã ṹ'dṹ ázĩ̃rĩ̃ 'dã agá pírí, átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ la ĩ̃yĩ́ ũsũ ãlĩtárĩ drĩ̃ gá, 'bá kí igájó ịjọ́ ándrá Ãdróŋá 'bã ĩ'baní ĩ̃yĩ́ fẽjó ãngũ kõtórõ rú rĩ gá rĩ sĩ. † **7:38** Lẹ́vĩ̃ 23:36; Ẹ̃zẹ̃kẹ́lĩ̃ 47:1; Zãkãríyã 14:8

43 Ị́jọ́ 'bá 'dĩ 'bã kí ũrãlé Yẹ́sṹ drḭ́ gá 'dĩ fẽ awa kí ru ndú-ndú.
44 Ĩ'bã ãzí rĩ lẽ kí tí ĩ'di rụlé cí, wó 'bá ãzí ãlu drḭ́ 'bãlépi ĩ'di ụrụ'bá gá la yụ.

'Bá Yãhụ́dḭ́ 'bã drḭ́lẹ́ ru 'dĩ gã kí Yẹ́sṹ ã'ḭ́lé úmgbé

45 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãsĩkárĩ lḭ́cọ́ Ãdróŋá drḭ́ aga tẽlépi rĩ kí mụ gõlé vúlé 'bá kí tḭ ãpẽlépi, ãtalo ãmbogo rĩ kí 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ kí abe ĩ'ba rṹlé 'bo, zḭ kí kí, "Ĩmi arṹ Yẹ́sṹ ajílé ĩndĩ ku la ã'du ḭ́jọ́ sĩ?"
46 Ãsĩkárĩ 'dĩ umvi kí 'bá 'dĩ kí, "'Bá ãzí jõ drĩ ãmaní arelé ḭ́jọ́ jọlépi ágọ́bḭ́ 'dã 'bã áni 'dáyụ!"
47 'Bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ zḭ kí kí, "Ágọ́bḭ́ 'dĩ ulé vâ ĩmi ĩndĩ yã?
48 'Bá ãmbogo Yãhụ́dḭ́ ru jõku 'bá Fãrĩsáyĩ rú ĩminí ndrelé ĩ'di ã'ḭ́lépi la kí cí yã?
49 'Bá 'dĩ áni la yụ. Wó rá la 'bá ru tralépi ḭ́jọ́ arelépi ĩ'di tḭ gá 'dĩ 'bã ãzí rĩ ã'ḭ́ kí ĩ'di nĩ, ã'dusĩku 'bá ĩ'di ã'ḭ́lépi 'dĩ nḭ́ kí ḭ́jọ́ ãzḭ́táŋá Mṹsã drḭ́ drḭ́ gá ku! Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, kí mụ mụlé pírí ãcí gá!"
50 Nḭ́kọ̃dẹ́mṹ 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ 'bã ãzí, ándrá mụlépi Yẹ́sṹ rṹ ḭ́nḭ́ sĩ rĩ jọ 'bá Yãhụ́dḭ́ 'bã drḭ́lẹ́ ru ãzíla Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ 'baní,
51 "Ãzḭ́táŋá ãmadrḭ́ ã'ḭ́ ãmaní 'bá ãzí drḭ́ gá ḭ́jọ́ lḭlé, ḭsṹ ãma are kí drĩ ḭ́jọ́ ĩ'di tḭ gá rĩ ku rú ku. Ãdrĩ kí ḭ́jọ́ ĩ'di 'bã idélé rĩ ḭsṹ 'bo, ãma kí dó ḭ́jọ́ lḭ ĩ'di drḭ́ gá ĩndõ."
52 Umvi kí ḭ́jọ́ Nḭ́kọ̃dẹ́mṹ ní, jọ kí, "Nḭ́kọ̃dẹ́mṹ, mi vâ 'bá angálépi Gãlḭ́lḭ́ gá la yã? Ílã drĩ ḭ́jọ́ sĩlé bṹkṹ Ãdróŋá drḭ́ agá rĩ, mí icó nábḭ́ la 'bã angá Gãlḭ́lḭ́ gá la ḭsṹlé ãluŋá la ku."

[Bṹkṹ ándrá ídu drḭ́drḭ́ 'báni sĩlé tḭ Gḭ̃rḭ̃kḭ́ drḭ́ sĩ rĩ kí agá Yõhánã 7:53—8:11 ándrá yụ]

Ũkú rụlé ãwṹ sĩ rĩ

53 Ị́jọ́ 'dĩ 'bã ũngúkú gá, kí pírí a'be kí dó ãngũ 'dã 'i, mụ kí dó ĩ'badrḭ́ko gá.

8

1 Wó Yẹ́sṹ mụ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe 'Bé Mḭ̃zẹ̃yḭ́tṹ drḭ́ gâlé.
2 Ṹ'bṹtḭ ṹ'dṹ ãzí rĩ drḭ́ gá rĩ sĩ, Yẹ́sṹ uja kí ru vúlé lḭ́cọ́ Ãdróŋá drḭ́ agâlé. 'Bá ũ'bí tra kí ru ĩ'di andre gá, ãzíla i'dó dó kí imbálé.
3 Imba'ba ãzḭ́táŋá Mṹsã drḭ́ imbálépi rĩ kí 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ abe, ají kí ũkú ãzí ĩ'bã kí rụlé ãwṹ gá la Yẹ́sṹ rṹ 'dõlé. Fẽ kí ũkú 'dĩ tu pá 'bá pírí amṹlépi ḭ́jọ́ arelépi Yẹ́sṹ tḭ gá 'dĩ kí drḭ́lẹ́ gá.
4 Zḭ kí Yẹ́sṹ 'i, "Ímbápḭ, ãrụ ũkú 'dĩ ãwṹ nga agá ágọ́bḭ́ ãzí be.
5 Ãzḭ́táŋá Mṹsã 'bã fẽlé ãmaní rĩ agá, jọ, ũkú rụlé 'dĩ 'bã áni rĩ lẽ úvú ĩ'di írã sĩ, 'bã drã rá. Wó ú'dḭ̃'da mḭ̃ rú rĩ mi ḭ́jọ́ jọ ũkú 'dĩ 'bã ḭ́jọ́ sĩ íngoní?"
6 'Bá 'dĩ zḭ kí Yẹ́sṹ 'i zḭtáŋá 'dĩ sĩ la lú sĩ ĩ'di ṹ'bḭ̃jó 'bã fi rú sĩ ḭ́jọ́ agá benĩ íni.
Wó Yẹ́sṹ atú vũ gá, i'dó ãko sĩlé ĩ'didrḭ́mváŋá sĩ vṹrṹ 'dãá.
7 'Bá 'dĩ ri kí Yẹ́sṹ ụzḭlé zḭtáŋá sĩ ũkú 'dã 'bã ḭ́jọ́ sĩ. Ị́jọ́ 'dĩ fẽ Yẹ́sṹ tu pá ụrụgá jọ ĩ'baní, "'Bá ĩmi drĩ̃drḭ́ŋĩ̃ gá 'dâ i'dójó ãnzḭ̃rḭ̃ŋã sĩ ḭ́jọ́ ũnzí idélépi ku rĩ, 'bã a'dṹ írãmváŋá ĩ'di vujó drḭ̃drḭ́ rĩ gá nĩ."
8 Yẹ́sṹ atú vâ vũ gâlé ḭ̃dḭ́, i'dó vâ ãko sĩlé drḭ́mváŋá sĩ vṹrṹ 'dãá.
9 'Bá 'dĩ kí mụ ḭ́jọ́ Yẹ́sṹ 'bã jọlé 'dĩ arelé 'bo, iré kí ãlu-ãlu ĩ'bã kí nḭ̃jó la rá kí ãzí ãlu ḭ́jọ́ ũnzí idélépi ku, i'dójó ãnzḭ̃rḭ̃ŋã sĩ la 'bã adrujó yụ rĩ sĩ. 'Bá ĩyõ ko kí drḭ́ mụlé drḭ̃drḭ́, ãzíla 'bá kãrḭ́lẹ́ rú rĩ mụ kí ãsḭ̃jó. A'be kí Yẹ́sṹ kí ũkú tá ĩ'bã kí arṹlé ajílé ĩ'di rṹ 'dõlé rĩ be á'dṹsĩ.
10 Yẹ́sṹ angá ũkú 'dĩ rṹ ụrụgá 'dõlé, jọ ĩ'diní, "'Bá tá ími arṹlépi rĩ kí dó íngõlé yã? 'Bá ãzí acelépi ãlu ími tõlépi la cí yã?"

11 Ũkû umvi Yẹ́sṹ ní, “Yụ ãmbógó, 'bá ãzí ãluŋá la yụ.”
Yẹ́sṹ jọ ĩ'diní, “Múké, álẽ vâ ị́jọ́ lịlé ími drḩ̃ gâ sĩ drãjó rá 'bá 'dã 'badrḩ̃ áni ku. Ígõ vúlêlé, wó lẽ mí idé ị́jọ́ ũnzí ãzí ḩ̃dḩ̃ ku.”

Yẹ́sṹ ĩ'di cécé dḩ̃zã áni ṹnọ́kṹ nî

12 Ḩ̃jọ́ 'dĩ 'bã ũngúkú gá, Yẹ́sṹ i'dó vâ 'bá Yãhṹdḩ̃ rú rĩ kí imbálé ḩ̃dḩ̃, “Ma dḩ̃zã ṹnọ́kṹ drḩ̃ gá rĩ. 'Bá áma vú bĩlépi rĩ icó acḩ̃lé ãngũ ịnị agá ku, ĩ'di dḩ̃zã ãngũ ídri drḩ̃ jilépi rĩ ịsṹ rá.”
13 'Bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ umvi kí ĩ'diní, “Ḩ̃jọ́ mî jọlé rĩ adru kí ị́jọ́ mgbã ku, míní ị́jọ́ mídrḩ̃ rĩ kí vú nzejó cénĩ-cénĩ rú mi 'i rĩ sĩ.”
14 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ádrĩ táni ị́jọ́ vú nze áma drḩ̃ gá cénĩ-cénĩ rú, ma ị́jọ́ mgbã jọ, ã'dusĩku ánḩ̃ ãngũ mání angájó ãzíla mání mụjó rĩ rá. Wó ĩnḩ̃ má angá íngõlé jõku ma mụ íngõlé yã rĩ gá ku.
15 Ĩmi ị́jọ́ lị ũndũwã 'bádrḩ̃ sĩ, wó má amṹ ị́jọ́ lịlé 'bá ãzí drḩ̃ gá la ku.
16 Ádrĩ tá amṹ ị́jọ́ lịlé, ị́jọ́ lịŋá mádrḩ̃ rĩ tá adru kpị, ã'dusĩku má adru ị́jọ́ 'dĩ gá 'dâ á'dṹsĩ ku, má átẹ́pị áma tị ãpẽlépi rĩ ĩ'di má be ĩndĩ.
17 Ãzḩ̃táŋá ĩmidrḩ̃ gá rĩ lẽ 'bá sãdínĩ rú rĩ 'bã adru kí 'bá ḩ̃rḩ̃, ála dó sĩ ị́jọ́ ĩ'badrḩ̃ gá rĩ ã'ḩ̃ ị́jọ́ mgbã rú rá.
18 Ma ị́jọ́ vú nze áma drḩ̃ gá rá, ãzíla má Átẹ́pị áma tị ãpẽlépi rĩ ĩ'di sãdínĩ ị́jọ́ mádrḩ̃ 'bã vú nzelépi rĩ 'bã ãzí.”
19 Zị kí ĩ'di 'i, “Mî átẹ́pị íngõlé?”
Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ĩnḩ̃ ãma mâ átẹ́pị be ã'di 'i yã rĩ gá ku, ĩdrĩ tá ma ã'di 'i yã rĩ nḩ̃ agá cé, ĩmi tá má átẹ́pị nḩ̃ cé.”
20 Yẹ́sṹ jọ ị́jọ́ 'dĩ kí pírí ĩ'diní drĩ ímbátáŋá imbá agá lḩ̃cọ́ Ãdróŋá drḩ̃ agá 'dĩ ãni rú ãngũ sĩ ãwã'dĩfô kí tãmbajó rĩ gá 'dãá. 'Bá ãzí ãlu ĩ'di rụlépi la 'dáyụ, ã'dusĩku sáwã ĩ'didrḩ̃ cãndí ịsṹjó ãzíla drãjó rĩ 'bã drĩ cajó ku rĩ sĩ.

Ĩmi icó mụlé ãngũ mâ sĩ mụjó rĩ gá ku

21 Yẹ́sṹ jọ vâ 'bá Yãhṹdḩ̃ 'bã drḩ̃lẹ́ ru rĩ 'baní ḩ̃dḩ̃, “Ma mụ mụlé 'dâ rá, ĩmi icó mụlé ãngũ mâ mụjó rĩ gá ku, ĩmi mụ áma ndrṹlé tí, wó ĩmi ũdrã ị́jọ́ ũnzí ĩmidrḩ̃ kí agá, útrũ ĩmi ku rú.”
22 'Bá Yãhṹdḩ̃ rú rĩ 'bã drḩ̃lẹ́ ru 'dĩ undré kí ru mịfḩ̃ gá mịfḩ̃ gá jọ kí, “Ĩ'di dó mụ ru 'dịlé cénĩ-cénĩ yã! Ḩ̃jọ́ ĩ'di 'bã jọlé ‘Ãngũ mâ mụjó rĩ gá ĩmi icó mụlé ku,’ 'dĩ 'bã ífí íngoní?”
23 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, “Ĩmi 'bá ṹnọ́kṹ drḩ̃ kí, wó má angá 'bṹ gá, ũri ĩmidrḩ̃ angá ṹnọ́kṹ gá 'dâ, wó ũri mádrḩ̃ angá 'bṹ gá.
24 Ájọ tá ĩminí rá, ĩmi mụ ũdrãlé ị́jọ́ ũnzí ĩmidrḩ̃ trũlé ku 'dĩ kí agá ĩdrĩ ị́jọ́ mání jọlé ma, ma 'i rĩ ã'ḩ̃ ku rĩ gá.”
25 Zị kí, “Mí ũrã, mi ãmgbã rĩ gá ã'di 'i?”
Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ánze tá áma vú ĩminí ma ã'di 'i yã rĩ í'dóŋá gá 'dãá 'bo.
26 Má icó tá ị́jọ́ lịlé ĩmi drḩ̃ gá ãzíla ũnzĩkãnã ĩmi idélé wẽwẽ rú 'dĩ kí sĩ, kẹ̃jḩ̃ la gá, ma lú ĩminí ị́jọ́ 'bá áma tị ãpẽlépi rĩ 'bã lũlé mání rĩ kí jọ. Ĩ'di 'bá ị́jọ́ mgbã idélépi rĩ ãzíla ma 'bá ṹnọ́kṹ gá 'dâ rĩ 'baní ị́jọ́ mâ arelé ĩ'di tị gá rĩ jọ.”
27 'Bá ãzí kí agá 'dâ ị́jọ́ nḩ̃lépi Yẹ́sṹ la ị́jọ́ jọ agá ĩ'baní Átẹ́pḩ̃ 'bṹ gá rĩ drḩ̃ gá la 'dáyụ.
28 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, “Ĩdrĩ dó Ngọ́tḩ̃ 'Bádrḩ̃ ipa ingalé ụrụgá mũsãlá'bã sĩ gá rá, ĩmi dó nḩ̃ la, ma ã'di 'i yã rĩ gá rá. Ĩmi vâ nḩ̃ la ị́jọ́ ãzí mâ idélé áma drḩ̃ sĩ la 'dáyụ. Ma ị́jọ́ mâ Átẹ́pị 'bã sĩ áma imbájó rĩ kí vúŋá idé.
29 Ṹ'dṹ pírí sĩ ma ị́jọ́ ĩ'diní ãyĩkõ fẽlépi rĩ idéjó rĩ sĩ, 'bá áma tị ãpẽlépi rĩ a'be ma á'dṹsĩ ku, ĩ'di má be.”

30 Yẹ́sṹ la mụ ị́jọ́ 'dĩ kí jọlé 'bo, 'bá ũ'bí ĩ'di arelépi rĩ ã'ḭ kí ĩ'di rá

Yẹ́sṹ kí Ịbụrahḭ̂mṹ be

31 Yẹ́sṹ jọ ị́jọ́ 'bá Yãhṹd̃ḭ rú ĩ'di ã'ḭ̃lépi rá 'dĩ 'baní, "Ĩdrĩ ímbátáŋá mádrḭ̃ kí ã'ḭ rá, ĩmi adru 'bá áma vú ũbĩlépi rĩ kí ãndá-ãndá ru.

32 Ĩmi dó ị́jọ́ mgbã rĩ nḭ̃ cé, ãzíla ị́jọ́ mgbã rĩ la dó ĩmi trũ rá."

33 'Bá 'dĩ umvi kí ị́jọ́ jọ kí, "Ãma drḭ̃lẹ́ Ịbụrahḭ́mṹ drḭ̃ kí, ãma adru drĩ ṹnọ́kṹ drḭ̃ gá 'dâ 'bá ãzí 'bã ãtí'bó ru ãluŋá la ku. Ḭ́jọ́ míní jọlé, ála mụ ãma trũlé rá 'dĩ 'bã ífí íngoní?"

34 Yẹ́sṹ umvi Yãhṹd̃ḭ ru tralépi 'dãá 'dĩ 'baní pírí, "Ájọ ĩminí ị́jọ́ mgbã, 'bá pírí mụlépi ị́jọ́ ũnzí idéŋâ trũ drḭ̃ gá rĩ kí adru ị́jọ́ ũnzí pálé gá cécé ãtí'bó 'bã adrujó ãmbógó ĩ'didrḭ̃ 'bã pálé gá rĩ áni.

35 Ãtí'bó adru lḭ́cọ́ 'dḭ́pḭ rú nĩ jã 'dâ la ku, wó ngọ́tḭ́ŋá tḭlé lḭ́cọ́ agá 'dãá rĩ, ĩ'di lḭ́cọ́ 'dḭ́pḭ rú nĩ.

36 Ngọ́tḭ́ŋá Lḭ́cọ́ 'Dḭ́pḭ rú rĩ drĩ ĩmi trũ nĩ, ĩ'di ĩmi trũ ãndá-ãndá ru.

37 Ánḭ̃ ĩmi ãfũ ũri Ịbụrahḭ́mṹ drḭ̃ agá rĩ gá rá. Wó ĩmi gẹ̃rḭ̃ pírí ndrṹ lẽjó áma 'dḭjó rá, ã'dusĩku ị́jọ́ mádrḭ̃ fi kí ĩmi agá ku.

38 Ma ĩminí ị́jọ́ má Átẹ́pḭ 'bã i'dalé mánî rĩ kí jọ, wó ĩmi ị́jọ́ ĩmĩ átẹ́pḭ Sĩtánĩ 'bã sĩ ĩmi imbájó rĩ kí idé."

39 Jọ kí ĩ'diní, "Ãmã átẹ́pḭ ĩ'di Ịbụrahḭ́mṹ 'i!" Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, "Ĩdrĩ tá adru Ịbụrahḭ́mṹ 'bã ũri kí la, ĩmi tá ị́jọ́ ándrá ĩ'di 'bã idélé Ãdróŋá ní ãyĩkõ fẽjó rĩ kí vúŋá idé áyụ.

40 Wó kẽjḭ́ la gá, ĩmi gẹ̃rḭ̃ pírí ndrṹ sĩ lẽjó áma 'dḭjó rá, mâ ĩminí ị́jọ́ pḭrḭ Ãdróŋá drḭ̃ lũjó rĩ sĩ. Ịbụrahḭ́mṹ idé ándrá ị́jọ́ ĩmĩ idélé 'dĩ 'bã áni 'dĩ kí ku.

41 Wó ĩmi ị́jọ́ ĩmĩ átẹ́pḭ Sĩtánĩ 'bã idélé rĩ kí vúŋá idé."

Jọ kí, "Ãdróŋâ lú ãmã Átẹ́pḭ rú nĩ ãzíla ãma ũri mgbã ãfũlépi ĩ'di rṹ rĩ kí."

42 Yẹ́sṹ umvi kí jọ, "Ãdróŋá 'bã ãmgbã rĩ drĩ tá adru ĩmĩ Átẹ́pḭ 'i, ĩmi tá áma lẽ rá, ã'dusĩku má angá Ãdróŋá rṹlé. Má amṹ 'dõlé áma ũkpõ sĩ ku, wó ãpẽ áma tḭ nĩ.

43 Ḭ́jọ́ mání jọlé ĩminí rĩ, fi ĩmi drḭ̃ gá ku la, ĩmĩ lẽjó ị́jọ́ mání jọlé ĩminí rĩ ã'ḭ́jó ku rĩ sĩ.

44 Ĩmi ũri ĩmĩ átẹ́pḭ Sĩtánĩ ãni la kí, ãzíla ĩmi ị́jọ́ ĩ'di 'bã idélé rĩ kí vúŋá idé. Ándrá i'dójó 'dã, ĩ'di 'bãngá 'bá 'bá ụ'dḭ́lépi la, ãzíla ĩ'di ĩnzó'bá, ã'dusĩku ị́jọ́ mgbã 'bã adrujó ĩ'di agá yụ rĩ sĩ. Drĩ lẽ ĩnzõ alḭ́lé, ĩ'di jọ la tḭ ĩ'didrḭ́ gá ị́jọ́ 'dĩ 'bã kí ĩ'di sḭjó rá rĩ sĩ, ã'dusĩku ĩ'di ĩnzó'bá, átẹ́pḭ ĩnzõ drḭ́ rĩ.

45 Ḭ́jọ́ pírí mání jọlé ĩminí rĩ kí ị́jọ́ mgbã rĩ kí, wó tí ĩmi ã'ḭ ma ku.

46 'Bá ãzí ĩmi drĩdríŋĩ gá 'dâ icólépi i'dalépi la ũ'bí kí drḭ̃lẹ́ gá, má idé ũnzí rá rĩ ã'di 'i? Ḭ́jọ́ mání jọlé ĩminí rĩ kí ị́jọ́ mgbã la kí, wó ĩmi ã'ḭ dó ma ku la ã'du ị́jọ́ sĩ yã?

47 'Bá Ãdróŋá 'bã 'bá ru rĩ, ĩ'di ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã jọlé ĩ'diní rĩ are rá. Wó ĩmi adrujó Ãdróŋá 'bã 'bá ku rĩ sĩ, ĩgã ị́jọ́ ĩ'didrḭ̃ ã'ḭ́lé úmgbé."

Yẹ́sṹ jọ 'i Ịbụrahḭ́mṹ ní drḭ̃drḭ

48 'Bá Yãhṹd̃ḭ rú ru tralépi 'dãá 'dĩ jọ kí ĩ'diní, "Ḭ́jọ́ ãmã jọlé mi ị́jọ́ ĩnzõ rú rĩ kí ã'ḭ, cécé 'bá Sãmãríyã rú ãzḭ̃ kóru 'dĩ 'bã kí ã'ḭ́lé rĩ áni, ãzíla mi úríndí ũnzí trũ rĩ, ĩ'di ị́jọ́ ãndá la."

49 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, "Ájọ ĩminí, úríndí ũnzí áma agá 'dáyụ. Áru má Átẹ́pḭ rũrũ, wó ĩgã ĩ'di rulé úmgbé, ĩmĩ áma ã'ḭ́jó ku rĩ sĩ.

50 Ándrṹ ãrútáŋá mání cénĩ-cénĩ rú ku. Wó má Átẹ́pḭ Ãdróŋá lẽ úfẽ mání ãrútáŋá rá rĩ gá nĩ (ãzíla ĩ'di 'bá ị́jọ́ lḭlépi mgbã rĩ 'i).

51 Ájọ ĩminí ị́jọ́ mgbã, 'bá ị́jọ́ mâ jọlé rĩ kí arelépi ãzíla kí ã'ḭ́lépi rá rĩ, icó drãlé ku."

52 'Bá Yãhụ́dḩ rú 'dĩ kí mụ ịjọ́ Yẹ́sụ̃ 'bã jọlé 'dĩ arelé 'bo, jọ kí, “Ãma ã'ḩ dó rá mi
úríndí ũnzí trũ. Ịbụrahḩmụ̃ ũdrã kí nãbịya abe ándrá ídu, wó íjọ 'bá drĩ ịjọ́ mídrḩ gá
rĩ ã'ḩ rá, icó drãlé ku íngoní-íngoní ru?
53 Ílẽ jọlé la mi ãma áyḩpị Ịbụrahḩmụ̃ ní drḩdrḩ yã? Ũdrã kí ándrá nãbịya abe ídu.
Ḩjọ́ míní jọlé 'dĩ áni 'dĩ sĩ, mí ũrã mi dó ã'di 'i?”
54 Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'baní, “Ádrĩ tá ãrútáŋá fẽ agá mání cénĩ-cénĩ rú la, ĩ'di tá adru mání
ífí kóru. Má Átẹ́pị Ãdróŋá fẽ mání ãrútáŋá nĩ. Ĩ'di Ãdróŋá ĩminí jọlé ĩ'di ĩmi ãni rĩ 'i.
55 Ĩdrĩ táni jọ la ĩ'di ĩmĩ Ãdróŋá tí, ĩnḩ ĩ'di ku, wó ánḩ ĩ'di cé. Ádrĩ tá jọ la ánḩ ĩ'di
ku, ma tá adru ĩnzó'bá ru cécé ĩmĩ áni. Wó ánḩ ĩ'di rá ãzíla má ũbĩ ĩ'di 'bã ãzḩtáŋá kí
vú rá.
56 Ĩmĩ áyḩpị Ịbụrahḩmụ̃ 'bã ándrá ásḩ, sĩ lẽjó ụ́'dụ́ mání amụ́jó rĩ ndrejó. Ndre ma
rá ãzíla u'á dó ãyĩkõ sĩ.”
57 'Bá Yãhụ́dḩ rú 'dĩ jọ kí ĩ'diní, “Mi drĩ ngọ́tḩŋá, ími ílí ca drĩ vâ átã kãlḩ tõwú ku.
Wó Ịbụrahḩmụ̃ drã ándrá ídu, índre ĩ'di íngoní ru?”
58 Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'baní, “Ájọ ĩminí ịjọ́ mgbã, útị drĩ Ịbụrahḩmụ̃ ụ̃nọ́kụ́ drḩ gá 'dâ ku rú,
má Ãdróŋá be cí ãzíla má Ãdróŋá 'i.”
59 Ḩjọ́ Yẹ́sụ̃ 'bã jọlé 'dĩ 'de 'bá 'dĩ kí agá ãzá-ãzá. Ụ'dụ kí írã drḩ gá, tí sĩ lẽjó ĩ'di
u'béjó káyĩ rá, wó Yẹ́sụ̃ ãvĩ kí drĩdríŋĩ gá, lḩcọ́ Ãdróŋá drḩ agá 'dãá rĩ sĩ rá.

9

Yẹ́sụ̃ adrí 'bá tịlé mịfḩ kóru rĩ 'bã mịfḩ

1 Yẹ́sụ̃ 'bã mụ agá ácḩ trũ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe, ndre ágọ́bḩ ãzí tịlé mịfḩ kóru la.
2 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ zị kí ĩ'di, “Rábḩ, ịjọ́ ũnzí ã'di drḩ gá rĩ fẽ ágọ́bḩ 'dĩ tịlé mịfḩ
kóru la nĩ? Ḩjọ́ ũnzí ãndrẽ 'bã kí idélé átẹ́pḩ be rĩ 'i yã, jõku ĩ'di 'bã idélé rĩ 'i?”
3 Yẹ́sụ̃ umvi, “Ḩjọ́ ágọ́bḩ 'dĩ 'bã tịŋá mịfḩ kóru rĩ adru ịjọ́ ũnzí 'bá ĩ'di tịlépi rĩ 'badrḩ
sĩ jõku ịjọ́ ũnzí ĩ'di 'bã idélé rĩ sĩ la ku. Útị ĩ'di mịfḩ kóru íni la 'bá 'bã ndre kí rú sĩ
ũkpõ Ãdróŋá drḩ ãzḩ nga agá ĩ'di ụrụ'bá gá 'dâ benĩ.
4 Ãnga kí ãzḩ 'bá áma tị ãpẽlépi rĩ drḩ gá rĩ, ãngũ drĩ adru agá ule rú ḩtụ́ sĩ 'dĩ. Ḩnḩ
drĩ acá 'bo, 'bá ãzí ãzḩ ngalépi ḩnḩ sĩ la 'dáyụ.
5 Ma dḩzã ụ̃nọ́kụ́ 'dĩ drḩ gá rĩ 'i, ma drĩ adrujó ụ̃nọ́kụ́ drḩ gá 'dâ cí rĩ sĩ.” *
6 Yẹ́sụ̃ la mụ ịjọ́ 'dĩ kí jọlé 'bo, wi sụ̃sụ́ vụ̃rụ́ sĩ ũdrí anzájó, trị dó sĩ ágọ́bḩ 'dã 'bã
mịfḩ kí,
7 ãzíla jọ ĩ'diní, “Ímụ ũdrí ími mịfḩ gá 'dĩ kí ũjĩlé ḩyḩ Sĩlõwámũ † gá rĩ sĩ.” Ágọ́bḩ 'dĩ
mụ rá, ũjĩ ru mịfḩ kí rá, ĩ'di ãgõ agá ĩ'di dó dḩ ãngũ ndre sĩ.
8 'Bá ágọ́bḩ 'dã 'bã jĩránĩ rú ãzíla vâ 'bá jõ ĩ'di ndrelépi ãko a'ḩ agá cé 'dĩ zị kí ru,
“'Dĩ adru ágọ́bḩ jõ rilépi ãko a'ḩlépi 'bá 'badrḩ 'dâ rĩ 'i ku yã?”
9 'Bá ãzí rĩ jọ kí, “'Dĩ bãsĩ ĩ'di 'i,” wó ãzí rĩ jọ kí, “Ají kí ru ají ajî.” Ágọ́bḩ 'bã ãmgbã
rĩ jọ ĩ'baní ĩ'di tị sĩ, “'Bâ bãsĩ ma 'i.”
10 Zị kí ĩ'di, “Ími mịfḩ nzḩ kí ru sĩ ãngũ ndrejó íngoní-íngoní ru?”
11 Umvi ĩ'baní, “Ágọ́bḩ umvelé Yẹ́sụ̃ 'i rĩ anzá ũdrí, trị sĩ áma mịfḩ kî. Jọ mání, ‘Ímụ
ḩyḩ umvelé Sĩlówámũ 'i rĩ gá ũdrí ími mịfḩ gá rĩ kí ũjĩlé.’ Ámụ rá ãzíla má ũjĩ ũdrí
áma mịfḩ gá rĩ kí rá mání sĩ ãngũ ndrejó 'dĩ!”
12 Zị kí ĩ'di, “Ágọ́bḩ 'dĩ íngõlé?” Umvi, “Ánḩ ku.”

* **9:5** Yẹ́sụ̃ 'bã ándrá *adrujó ụ̃nọ́kụ́ drḩ gá* rĩ sĩ, 'bá ndre kí ũkpõ ĩ'didrḩ gá rĩ rá, ãma ú'dî'da ũkpõ ĩ'didrḩ gá rĩ ndre Úríndí Ãlá rĩ agâ sĩ. † **9:7** *Sĩlõwámũ* 'bã ífí tị la pẽjó.

'Bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ ndrṹ kí ĩjọ́ 'bá mịfị́ kóru
rĩ 'bã ãngũ ndrejó rá rĩ 'bã ĩndṹ

13-14 Ṹ'dṹ Yẹ́sṹ 'bã ándrá ũdrí anzájó sĩ ágọ́bị̃ 'bã mịfị́ trịjó ĩ'diní sĩ ãngũ ndrejó rĩ ĩ'di Sãbátũ sĩ. Âjí dó ágọ́bị́ tá mịfị́ kóru rĩ 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ kí drị̃lẹ́ gá 'dõlé.

15 Ĩjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ zị kí dó sĩ ĩ'di, "Ími mịfị́ adrí kí sĩ ãngũ ndrejó íngoní-íngoní ru?" Umvi ĩ'baní, "'Bá umvelé Yẹ́sṹ 'i rĩ anzá ũdrí, trị sĩ áma mịfị́ kî. Ma dó mụ ũjĩlé la 'bo, má i'dó dó ãngũ ndrelé."

16 'Bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ ãzí jọ kí, "Ágọ́bị́ Yẹ́sṹ 'dĩ angá Ãdróŋá drị̃lé ku. Drĩ tá adru agá 'dĩ 'bã áni, icó tá ãzḭ́táŋá Sãbátũ drị̃ kí nũlé ku."

Wó ãzí rĩ jọ kí, "'Bá ḭjọ́ ũnzí idélépi rĩ icó ícétáŋá 'dĩ 'bã áni rĩ kí idélé íngoní-íngoní ru?" Ĩjọ́ 'dĩ fẽ awa kí ru ndú-ndú.

17 Uja kí vâ ru ágọ́bị́ 'dĩ zịlé ĩ̃dị́, "Ĩjọ́ míní jọlé adrí ími mịfị́ kí nĩ rĩ drị̃ gá mi jọ la ĩ'di ã'di 'i?"

Ágọ́bị́ umvi kí, "Ĩ'di nábĩ̃."

18 'Bá Yãhṹdị̃ rú drị̃lẹ́ rú rĩ ã'ị̃ kí ḭjọ́ ándrá jọlé ágọ́bị́ 'dã 'bã ándrá mịfị́ kóru rĩ ku, kpere ĩ'bã kí ágọ́bị́ 'dĩ 'bã ãndrẽ kí umve agá átẹ́pị̃ be.

19 Zị kí kí, "'Dĩ ĩmĩ ngọ́pị 'i yã? Útị ándrá ĩ'di mịfị́ kóru ãndá-ãndá ru yã? Drĩ adru 'dĩ 'bã áni, ĩ'di ú'dî'da ãngũ ndre íngoní-íngoní ru?"

20 'Bá ágọ́bị́ 'dã tịlépi rĩ umvi kí, "'Dĩ ãmã ngọ́pị 'i, ãndá útị ándrá ĩ'di mịfị́ kóru.

21 Wó ãnị̃ mịfị́ la adrí kí sĩ ãngũ ndrejó rá íngoní-íngoní yã rĩ gá ku, jõku ã'di fẽ mịfị́ la 'baní adríjó sĩ ãngũ ndrejó nĩ yã rĩ gá ku. Mba 'bo, icó dó ḭjọ́ jọlé ĩ'di 'bã tị sĩ rá, ĩzị ĩ'di 'bã mgbã rĩ 'i."

22 Ãndrẽ kí átẹ́pị̃ be jọ kí ḭjọ́ 'dĩ kí íni rá la, ṹrị̃ 'bá Yãhṹdị̃ rú rĩ 'badrị̃ sĩ, ã'dusĩku 'bá Yãhṹdị̃ rú rĩ jọ kí 'bá ãzí drĩ jọ la Yẹ́sṹ ĩ'di Kúrísĩtõ 'i ála ĩ'di adró ãngũ Ãdróŋá ĩ̃nzị̃jó rĩ agâlé ãmvé rĩ sĩ.

23 'Dĩ bãsĩ ḭjọ́ ãndrẽ kí átẹ́pị̃ be ĩ'bã kí jọjó la, "Mba 'bo, ĩzị ĩ'di 'bã mgbã rĩ 'i," rĩ.

24 'Bá drị̃lẹ́ ru rĩ umve kí ágọ́bị̃ vúlé ĩ'ba rṹ 'dõlé, jọ kí, "Ísõ ũyõ Ãdróŋá rṹ sĩ ḭjọ́ mgbã rĩ vú nzejó! Ãnị̃ rá Yẹ́sṹ ĩ'di 'bá ḭjọ́ ũnzí idélépi la."

25 Ágọ́bị́ umvi ĩ'baní, "Ánị̃ mâ ngá ĩ'di 'bá ũnzí la yã jõku 'bá ũnzí ku la yã rĩ gá ku. Mâ nị̃lé rĩ ma ándrá mịfị́ kóru wó ú'dî'da íni áma mịfị́ kí ídri, ma ãngũ ndre rá."

26 Zị kí ĩ'di, "Ĩjọ́ ĩ'di 'bã idélé mgbã rĩ gá míní rĩ ã'du sĩ fẽlépi la ími mịfị́ kí sĩ adríjó?"

27 Umvi ĩ'baní, "Ánze tá ĩminí ḭjọ́ 'dĩ vú 'bo, wó ĩgã tá arelé la úmgbé. Ĩlẽ ánze ĩminí ḭjọ́ 'dĩ 'bã vú ĩ̃dị́ la ã'du ḭjọ́ sĩ? Ĩlẽ tí dó sĩ acálé 'bá ĩ'di vú bĩlépi rĩ kí rú yã?"

28 Ĩjọ́ 'dã 'bã vúlé gá, 'bá 'dĩ u'dá kí ĩ'di, jọ kí ĩ'diní, "Mi 'bá ĩ'di vú bĩlépi la! Wó ãma ãmã ngá 'bá Mṹsã vú bĩlépi rĩ kî.

29 Ãnị̃ rá Ãdróŋá jọ ándrá ḭjọ́ Mṹsã rṹ sĩ, wó ágọ́bị́ 'dĩ ãnị̃ angá ãzíla ịsṹ ũkpõ ĩ'di ãni 'dĩ kí íngõlé yã rĩ gá ku."

30 Ágọ́bị́ umvi ĩ'baní, "Ĩjọ́ ĩminí jọlé 'dĩ kí mání ṹsṹtáŋá ru! Ĩjọ ĩnị̃ ḭjọ́ ĩ'di drị̃ gá ku, wó nzị̃ áma mịfị́ kí rá!

31 Ĩjọ́ ãma nị̃lé rĩ Ãdróŋá are 'bá ũnzí rĩ kí tị ku. Ĩ'di rá la 'bá ĩ'di tị arelépi rá ãzíla ḭjọ́ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ kí idélépi rĩ kí tị are áyụ.

32 'Bá ãzí ándrá údu ḭjọ́ arelépi 'bá ãzí tịlé mịfị́ kóru rĩ 'bã mịfị́ la ru nzị̃ rá la 'dáyụ.

33 'Bá 'dĩ drĩ tá angá Ãdróŋá drị̃lé ku, icó tá ãko ãzí idélé ku."

34 Umvi kí ĩ'diní, "'Bá ími tịlépi rĩ kí 'bá ũnzí la ãzíla izó kí vâ mi ũnzĩkãnã agá. Mi dó sĩ ã'di 'i icólépi ãma imbálépi rĩ?" Adró kí dó sĩ ĩ'di ãngũ Ãdróŋá ĩ̃nzị̃jó rĩ agâlé ãmvé.

Mịfị́ ãkõ úríndí drị̃ gá rĩ

35 Yẹ́sũ̃ la mụ ị́jọ́ ru idélépi rĩ kí arelé 'bo, ịsụ́ ágọ́bị̃ mịfị̃ la 'bã sĩ adríjó rá 'dã 'i, zị̃
ĩ'di, “Mí ã'ị̃ Ngọ́tị̃ 'Bádrị̃ rá yã?”
36 Ágọ́bị̃ umvi, “Ãmbógó, ílũ mání ĩ'di ãmgbã rĩ gá ã'di 'i ma dó sĩ ĩ'di ã'ị̃.”
37 Yẹ́sũ̃ umvi ĩ'diní, “'Bá míní ndrelé ị́jọ́ jọlépi mí be 'dĩ bãsĩ ĩ'di 'i.”
38 Ágọ́bị̃ tị̃ ãja vũ̃rụ́ Yẹ́sũ̃ drị̃lẹ́ gá jọ, “Úpí, má ã'ị̃ mi rá.”
39 Yẹ́sũ̃ umvi ĩ'diní, “Má amụ́ ũ̃nọ́kụ́ drị̃ gá ị́jọ́ lịlé, má amụ́ 'bá ị́jọ́ Ãdróŋá drị̃ mgbã
rĩ nị̃lépi ku rĩ kí mịfị̃ nzị̃lé fẽjó la 'bã nị̃ kí rú sĩ ị́jọ́ ĩ'didrị̃ cé. Wó 'bá ru 'bãlépi nị̃ kí
ị́jọ́ Ãdróŋá drị̃ mgbã rĩ cé 'dĩ, 'bã nị̃ kí rú sĩ ku, 'bã adru kí sĩ cécé 'bá mịfị̃ kóru rĩ áni
jã 'dâ.”
40 'Bá Fãrĩsáyĩ rú ĩ'di abe 'dãá ĩndĩ rĩ 'bã ãzí kí mụ ị́jọ́ 'dĩ arelé, zị̃ kí ĩ'di, “Ị́jọ́ míní
jọlé 'dĩ sĩ, mí ũrã dó sĩ ãma mịfị̃ kóru yã?”
41 Yẹ́sũ̃ umvi ĩ'baní, “Ĩdrĩ tá ĩmi lã ĩnị̃ drĩ ị́jọ́ Ãdróŋá drị̃ mgbã rĩ ku wó ĩlẽ tá nị̃lé
la cé, ĩmi tá adru 'bá mịfị̃ kóru lẽlépi ãngũ ndrelépi rĩ áni. Ĩmi dó ĩmi 'bãjó ĩnzõ sĩ
ĩnị̃ dó ị́jọ́ Ãdróŋá drị̃ mgbã rĩ cé rĩ sĩ, ĩmi dó sĩ 'bá mịfị̃ kóru ị́jọ́ mgbã Ãdróŋá drị̃
ndrelépi ku rĩ áni, Ãdróŋá icó dó sĩ ĩmi trũlé ị́jọ́ ũnzĩ ĩmidrị̃ kí agá ku.”

10

Yẹ́sũ̃ ĩ'di 'Bá kãbĩlõ ĩ'didrị̃ kí ucélépi mgbã rĩ 'i

1 Yẹ́sũ̃ jọ 'bá Yãhụ́dị̃ 'bã drị̃lẹ́ ru 'dĩ 'baní, “Ájọ ĩminí ị́jọ́ mgbã, 'bá filépi jó kãbĩlõ
'bã kí sĩ kojó rĩ agâlé kẹ̃jị́tị gâ sĩ ku, wó filépi bụ́lụ́ gâlé sĩ rĩ, ĩ'di ũ̃gụ́'bá.
2-3 Wó 'bá kãbĩlõ kí ucélépi rĩ ní, ãsĩkárĩ kẹ̃jị́tị tẽlépi rĩ la ĩ'diní kẹ̃jị́tị nzị̃ sĩ fijó kãbĩlõ
'ba rụ̃lé. Kãbĩlõ nị̃ kí 'bá kí ucélépi rĩ 'bã ụ́'dụ́kọ́ cé. Ĩ'di kí umve rụ́ sĩ ãlu-ãlu, ãzíla
ĩ'di dó kí drị̃ 'de, trũ fũjó mụjó ị̃rẹ́bị̃ gá ãmvêlé.
4 Drĩ dó kí iyá ĩ'badrị̃ jó agá rĩ sĩ ãmvé 'bo, ĩ'di dó drị̃ ko mụlé ĩ'ba abe ị̃rẹ́bị̃ gâlé,
ã'dusĩku kãbĩlõ 'bã kí ĩ'di nị̃jó cé rĩ sĩ.
5 Kãbĩlõ icó kí 'delé 'bá ĩ'bã kí nị̃lé ku la vú gâ sĩ ku, ãzíla kí ĩ'di sĩ apá-apá ĩ'bã kí
ĩ'di nị̃jó ku rĩ sĩ.”
6 Yẹ́sũ̃ jọ ị́jọ́ u'bélé u'bé-u'bé kãbĩlõ drị̃ 'dĩ 'i 'bá Yãhụ́dị̃ 'bã drị̃lẹ́ ru 'dĩ 'baní, wó ị́jọ́
'dĩ fi kí drị̃ gá ku.
7 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Yẹ́sũ̃ jọ ĩ'baní, “Ájọ ĩminí ị́jọ́ mgbã, ma bãsĩ cécé kẹ̃jị́tị kãbĩlõ 'bã kí sĩ fijó
jó gá, ãzíla kí sĩ ãfũjó ãmvé mụjó ị̃rẹ́bị̃ gá rĩ áni, ã'dusĩku ma 'bá kí ã'ị̃ filé Ãdróŋá
rụ̃lé ma 'i.
8 'Bá pírí ĩmĩ drị̃lẹ́ rú, amụ́lépi áma drị̃lẹ́ gá drị̃drị̃, ru 'bãlépi 'bá mgbã rú, 'dĩ kí
pírí ũ̃gụ'ba, wó kãbĩlõ ãzí ãluŋá kí tị arelépi, sĩ 'dejó kí vú gâ sĩ la 'dáyụ.
9 Ma cécé kẹ̃jị́tị áni. 'Bá pírí amụ́lépi má rụ̃ sĩ cécé kãbĩlõ 'bã kí fijó kẹ̃jị́tị gâ sĩ rĩ
áni rĩ kí, Ãdróŋá la kí pa rá. Kí fi ãzíla kí fũ mụlé má rụ̃ sĩ, ma dó sĩ kí tãmba ãzíla
ĩ'baní ãko ĩ'bã kí nalé nãnã rĩ kí fẽ.
10 Ũ̃gụ́'bá la lú amụ́ ãko ũ̃gụ̃lé, 'bá 'dịlé ãzíla ãko kí andilé. Wó má amụ́ 'bá 'baní
ídri ukólépi ku rĩ fẽlé, 'bã ịsụ́ kí rú sĩ ãko ĩ'bã kí lẽlé ídri ĩ'badrị̃ kí agá rĩ kí benĩ.
11 “Ma cécé 'bá kãbĩlõ ucélépi mgbã rĩ áni. Má a'be áma ídri 'bá áma ã'ị̃lépi rá rĩ
kí ị́jọ́ sĩ cécé 'bá kãbĩlõ ucélépi mgbã rĩ la ru ídri a'bejó kãbĩlõ kí ị́jọ́ sĩ rĩ áni.
12 'Bá iyólé kãbĩlõ kí ucélépi séndẽ sĩ kí 'dụlépi ĩ'di 'bã ãko rú ku rĩ, drĩ ũ̃bõ̃gũ̃ ndre
amụ́ agá kãbĩlõ 'bã rụ́ 'dõlé kí ucíjó, ĩ'di ru ce ụ́ngụ́lẹ́ gá, ĩ'di dó sĩ kãbĩlõ kí a'be
á'dụ̃sĩ. 'Dã 'bã ũngúkú gá, ũ̃bõ̃gũ̃ la ãlu la pẽ cilé, ĩ'di dó sĩ ãzí rĩ kí iré kpékpé.
13 'Bá iyólé séndẽ sĩ rĩ la mvu apálé ũ̃bõ̃gũ̃ sĩ rá la, ã'dusĩku ĩ'di 'bã adrujó kãbĩlõ
kí 'bã 'bá kí ucélépi mgbã rĩ 'i ku rĩ sĩ.
14 “Ma cécé 'bá kãbĩlõ ucélépi mgbã rĩ áni. Ánị̃ 'bá áma ã'ị̃lépi rá rĩ kí cé cécé 'bá
kãbĩlõ ucélépi mgbã rĩ 'bã kãbĩlõ ĩ'didrị̃ kí nị̃jó cé rĩ áni. 'Bá mádrị̃ nị̃ kí vâ ma cé.

15 Ị́jọ́ 'dĩ ĩ'di cécé má Átẹ́pị 'bã áma nĩ̃jó cé, mâ vâ ĩ'di nĩ̃jó cé rĩ áni, ãzíla má a'be
áma ídri 'bá áma ã'ĩ̃lépi rá rĩ kí ị́jọ́ sĩ.
16 Mâ kãbĩ̃lõ ãzí má ãni rú adrulépi kãbĩ̃lõ 'bã jó 'dĩ agá ku la kí cí. Lẽ má ají kí jó
'dĩ agá 'dõlé, drĩ kí áma ṵ'dṵ́kọ́ are rá rĩ gá. Kí dó sĩ acá kãbĩ̃lõ ãlu 'bá ãlu 'bã ucélé
nĩ la rú.
17 "Má Átẹ́pị lẽ ma rá, ã'dusĩ̃ku mâ ã'ĩ̃jó áma ídri a'bejó drãjó, ma vâ sĩ amṵ́ ĩ'di
ịsṵ́lé vúlé ĩ̃dị́ rá rĩ sĩ.
18 'Bá ãzí ãluŋá la icó ídri mádrị́ rĩ 'dụlé áma drị́ gá rĩ sĩ ku. Áma 'dịjó rĩ má ị́jọ́ la
lẽ ma 'i. Ĩ'di ị́jọ́ má ãni mání áma fẽjó drãjó rá, ãzíla ĩ'di vâ ị́jọ́ má ãni mání angájó
ídri rú ĩ̃dị́, ã'dusĩ̃ku 'dĩ ãzị́táŋá má Átẹ́pị 'bã lẽlé má idé ĩ'di rĩ 'i."
19 'Bá Yãhṵ́dĩ̃ rú 'dĩ kí mụ ị́jọ́ Yẹ́sṵ̃ 'bã jọlé 'dĩ arelé 'bo, awa kí ru ndú-ndú.
20 'Bá ũ'bí kí drĩ̃drínĩ̃ gá rĩ jọ kî, "Ĩ'di úríndí ũnzí trũ! Ĩ'di aza-azâ! Ĩmi ị́jọ́ ĩ'di tị gá
rĩ are sĩ ã'du idéjó?"
21 Wó 'bá ãzí rĩ jọ kí, "'Bá úríndí ũnzí trũ rĩ icó ị́jọ́ jọlé 'dĩ 'bã áni ku! 'Bá úríndí
ũnzí trũ rĩ icó 'bá mịfị́ kóru rĩ fẽlé ãngũ ndrelé ĩ̃dị́ ku."

Yãhṵ́dĩ̃ 'bã kí Yẹ́sṵ̃ 'i Ãdróŋá Ngọ́pị rĩ gãjó úmgbé rĩ

22 Áyi ãngũ 'bã ịgbẹjó sí áni rĩ sĩ, Yẹ́sṵ̃ mụ ṵ̃mṵ̃ Yãhṵ́dĩ̃ 'bã kí sĩ jó Ãdróŋá drị́ 'bãjó
ãlá ru rĩ ĩ̃nzĩ̃lé Yẽrṵ́sãlẹ́mṵ̃ gâlé.
23 Ṵ'dṵ́ ãlu Yẹ́sṵ̃ ri acị́lé lịcọ́ Ãdróŋá drị́ 'bã pãráta umvelé Pãráta Sũlũmánĩ drị́ 'i
rĩ gá 'dãá.
24 'Bá Yãhṵ́dĩ̃ rú rĩ 'bã drĩ̃lẹ́ ru 'dĩ atrá kí ru ĩ'di andre gá, zị kí ĩ'di, "Mi mụ ãma
a'belé ị́jọ́ 'dĩ nĩ̃ŋâ kóru kpere ṵ'dṵ́ sị́? Ílũ ãmaní ị́jọ́ mgbã rĩ 'i: mi Kúrísĩ̃tõ 'i yã?"
25 Yẹ́sṵ̃ umvi kí, "Álũ ĩminí ma ã'di 'i yã rĩ gá 'bo, wó ĩmi ã'ĩ̃ ma ku. Tálí mání ngalé
ũkpõ má Átẹ́pị drị́ gá rĩ sĩ rĩ kí ĩminí i'da la ma ã'di 'i yã rĩ gá nĩ.
26 Wó ĩmĩ adrujó kãbĩ̃lõ má ãni la ku rĩ sĩ, ĩmi ã'ĩ̃ ị́jọ́ mádrĩ̃ kí ku.
27 Kãbĩ̃lõ mádrĩ̃ nĩ̃ kí áma ṵ'dṵ́kọ́ cé, ánĩ̃ vâ kí cé, ãzíla kí 'de áma vú gâ sĩ.
28 Ma ĩ'baní ídri ukólépi ku rĩ fẽ, ãzíla icó kí drãlé ku. 'Bá ãzí icó kí palé áma drị́
gá 'dâ ku.
29 Má Átẹ́pị ũkpõ 'dịpị ãko pírí kí ndẽlépi rá rĩ fẽ mání kí nĩ. 'Bá ãzí icó dó sĩ kí
palé áma drị́ gá 'dâ ku.
30 Ãma má Átẹ́pị be 'bá ãlu rĩ kí."
31 'Bá Yãhṵ́dĩ̃ rú rĩ 'bã drĩ̃lẹ́ ru 'dĩ a'dṵ́ kí írã ĩ̃dị́, tí sĩ Yẹ́sṵ̃ u'béjó káyĩ.
32 Yẹ́sṵ̃ jọ ĩ'baní, "Tálí mání idélé ãmbógó wẽwẽ rú ĩmi drĩ̃lẹ́ gá má átẹ́pị 'bã fẽlé
mání idélé 'dĩ kí sĩ, ĩminí sĩ lẽjó áma u'béjó írã sĩ rĩ dó íngõ 'i?"
33 'Bá Yãhṵ́dĩ̃ rú 'dĩ umvi kí ĩ'diní, "Ãlẽ ími u'bélé írã sĩ ị́jọ́ míní idélé ũniyambamba
'dĩ kí ãzí sĩ ku, ãlẽ ími u'bélé, ã'dusĩ̃ku ílẽ ími 'bãlé Ãdróŋá ru, wó íni 'dĩ mi mî ngá
'bá, 'dĩ bãsĩ ị́jọ́ ũnzíkãnã míní idélé rĩ."
34 Yẹ́sṵ̃ umvi ĩ'baní, "Ị́jọ́ sĩlé bṵ́kṵ̃ Ãdróŋá drị́ agá rĩ jọ íni, 'Ĩmi ãdroŋa.' †
35 Ãnĩ̃ cé ị́jọ́ sĩlé bṵ́kṵ̃ Ãdróŋá drị́ agá rĩ ĩ'di ị́jọ́ mgbã ru ujalépi ku jã 'dâ rĩ, ãzíla
umve 'bá 'dã kí ãdroŋa, 'dĩ kí 'bá ĩ'di sĩ ị́jọ́ ĩ'didrị́ gá rĩ ĩ̃drĩ̃jó kí tị gá rĩ sĩ kî.
36 Ĩmi dó ị́jọ́ jọ má rṵ́ má idé 'bã ị́jọ́ ũnzíkãnã la mání jọjó la ma Ãdróŋá Ngọ́pị 'i rĩ
gá ã'du ị́jọ́ sĩ? Ị́jọ́ mgbã rĩ sĩ, má Átẹ́pị itú ma bábá ãzị́ 'dĩ nî. Ãpẽ áma tị ṵ̃nọ́kṵ́ drị́
gá 'dõlé nĩ.
37 Ádrĩ tá tálí má átẹ́pị 'bã lũlé mání rĩ kí idé ku, ĩmi icó tá áma ã'ĩ̃lé ku.
38 Wó ádrĩ ị́jọ́ má Átẹ́pị 'bã idélé rĩ kí idé, ĩdrĩ táni áma ã'ĩ̃ agá ku, ĩmi ã'ĩ̃ dó tálí
mání idélé 'dĩ kí áyụ, ĩmi dó sĩ nĩ̃ la rá má Átẹ́pị ĩ'di áma agá, ma mâ Átẹ́pị agá."

† **10:34** Zãbṵ́rĩ̃ 82:6

39 Lẽ kí tị Yẹ́sų̃ rụlé į̃dị́, wó nze ru kí drị̃ gá 'dâ rá.
40 Yẹ́sų̃ gõ vúlé, za į̃yị́ Yõrĩdánĩ agâ sĩ mụlé ãngũ Yõhánã 'bã sĩ ándrá bãbų̃tị̃zį̃ fẽjó drį̃drį̃ 'dã gâlé u'álé sáwã were sĩ.
41 'Bá ũ'bí amụ́ kí ĩ'di rụ́ 'dõlé jọ kí, “Yõhánã idé ándrá 'bãngá tálí ku, wó ị́jọ́ pírí Yõhánã 'bã jọlé ágọ́bị́ 'dĩ 'bã drį̃ gá rĩ kí 'bãngá ị́jọ́ mgbã la.”
42 Ãzíla 'bá ũ'bí amụ́lépi ĩ'di rụ́ 'dõlé rĩ ã'į̃ kí Yẹ́sų̃ rá.

11

Drã Lázãrõ drį̃

1 'Bá ãzí ãlu umvelé Lázãrõ 'i u'álépi Bẽtánĩ gá rĩ ĩ'di ãyánĩ rú. Bẽtánĩ 'dĩ táwų̃nį̃ ámvọ́pį̃ Mãríyámũ 'bã kí u'ájó Mãrị̃tã be rĩ.
2 Mãríyámũ Lázãrõ 'bã ámvọ́pị rú 'dĩ ándrá ãdu ãjị́ trũ ngų̃lépi vĩrĩ ũsũlépi Yẹ́sų̃ drį̃ gá ãzíla pá la lilépi drį̃'bị́ ĩ'didrị́ gá rĩ sĩ rĩ. *
3 Lázãrõ 'bã ámvọ́pịka 'dĩ fẽ kí ụ́'dụ́kọ́ Yẹ́sų̃ ní jọ kí, “Úpí, mî wǫ̃rị́ míní lẽlé ambamba rĩ ĩ'di ãyánĩ rú.”
4 Yẹ́sų̃ la mụ ị́jọ́ 'dĩ arelé 'bo, jọ, “Ãyánĩ 'dĩ icó drã fẽlé ku, ãyánĩ 'dã la ũkpõ Ãdróŋá drị́ gá rĩ icé ãzíla Ãdróŋá Ngọ́pị la vâ sĩ rụ́kụma ịsụ́ ũkpõ 'dĩ sĩ.”
5 Yẹ́sų̃ lẽ Mãrị̃tã kí ámvọ́pį̃ be ãzíla ádrị̃pį̃ Lázãrõ trũ.
6 Wó ĩ'diní ụ́'dụ́kọ́ 'dĩ ịsụ́ agá Lázãrõ ĩ'di ãyánĩ rú rĩ gá 'bo, u'á ãngũ ĩ'di 'bã sĩ u'ájó 'dã gâlé ụ́'dụ́ į̃rį̃ į̃dị́.
7 Jọ dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ 'baní, “Lẽ ãgõ kí vúlé Yų̃dị̃yã gâlé.”
8 'Bá Yẹ́sų̃ 'bã imbálé rĩ jọ kí ĩ'diní, “Rábį̃, 'bá Yãhụ́dį̃ rú 'dã lẽ kí ándrá ími u'bélé káyĩ, ílẽ gõlé vúlê lé ã'du ị́jọ́ sĩ?”
9 Yẹ́sų̃ umvi ĩ'baní, “Ụ́'dụ́ ãlu agá sáwã kí mụdrị́ drį̃ į̃rį̃ ku yã? 'Bá drĩ acị́ į̃tụ́ sĩ icó ru pá sį̃lé ku, ã'dusĩku į̃tụ́ sĩ ų̃nọ́kụ́ la adru dį̃zã rú.
10 Wó 'bá drĩ kí acị́ ị́nị́ sĩ, kí ru pá ų̃sį̃ rá, ã'dusĩku ị́nị́ sĩ ãngũ la adru dį̃zã kóru.”
11 Yẹ́sų̃ mụ ị́jọ́ jọŋâ trũ drį̃ gá, jọ ĩ'baní, “Ãmã wǫ̃rị́ Lázãrõ 'be ụ́'dụ́ 'bo, wó ma mụ ĩ'di ingalé ụ́'dụ́ gâlé rá.”
12 'Bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ umvi kí ĩ'diní, “Úpí, ĩ'di jõ ụ́'dụ́ ko yã áni, ĩ'di angá múké rá.”
13 Ị́jọ́ Yẹ́sų̃ 'bã jọlé mgbã rĩ ífí la Lázãrõ drã rá, 'bá ũrã kí 'bãngá ĩ'di ị́jọ́ jọ ụ́'dụ́ koŋá mgbã rĩ drį̃ gá.
14 Yẹ́sų̃ jọ dó ĩ'baní tọndọlọ, “Lázãrõ drã 'bo.
15 Má u'á ãyĩkõ sĩ mání adrujó yụ sáwã ĩ'di 'bã drãjó rĩ sĩ, ĩmi dó sĩ áma ã'į̃, ãmụ kí dó ĩ'di rụ̂lé.”
16 Tómãsĩ Dį̃dį̃mã † 'i rĩ jọ 'bá Yẹ́sų̃ 'bã imbálé 'dĩ 'bã ị́mbị́ ãzí 'dĩ 'baní, “Ãma amụ́ kí mụlé ímbápị trũ, ãma dó sĩ mụ ũdrãlé ĩ'di trũ.”

Yẹ́sų̃ ũŋmĩ Lázãrõ 'bã ámvọ́pịka kí ásį̃

17 Yẹ́sų̃ la mụ calé Bẽtánĩ gá 'bo, ịsụ́ ĩsį̃ Lázãrõ ca dó 'bụ́ gâlé ụ́'dụ́ sụ 'bo.
18 Bẽtánĩ ĩ'di ãni rú máyį̃lį̃ į̃rį̃ angájó Yę̃rụ́sãlẹ́mų̃ gâlé.
19 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá Yãhụ́dį̃ rú ũ'bí la amụ́ kí angájó Yę̃rụ́sãlẹ́mų̃ gâlé amụ́lé Mãrị̃tã kí ásị̃ ũŋmĩlé Mãríyámũ be ádrị̃pị 'bã drãjó rĩ sĩ.
20 Mãrị̃tã la mụ ị́jọ́ 'dĩ arelé Yẹ́sų̃ la amụ́ ĩ'ba rụ́ 'dõlé 'dĩ 'bo, ko drį̃ mụlé ĩ'di tẽlé sĩ ĩ'di a'ị́jó, wó Mãríyámũ ace jó agá 'dãá ũgũgõ.
21 Mãrị̃tã jọ Yẹ́sų̃ ní, “Úpí, ídrĩ ándrá adru agá 'dâ cí la, má ádrị̃pị drã ándrá ku.

---

* **11:2** Ị́jọ́ Lázãrõ 'bã ámvọ́pị ãdu ãjị́ trũ ngų̃lépi vĩrĩ ũsũjó Yẹ́sų̃ drį̃ gá ãzíla pá la lijó ĩ'di 'bã drį̃'bị́ sĩ rĩ la mụ ru idélé cápĩtã mụdrị́ drį̃ į̃rį̃ gá drį̃lẹ́ gá 'dĩ. † **11:16** *Dį̃dį̃mã* 'bã ífí 'bá ãwų̃lé į̃rį̃ rĩ 'i.

22 Wó ú'dî'da íni ánĩ rá ị́jọ́ míní a'ị́lé Ãdróŋá drĩ́lé íngõ rĩ ĩ'di fẽ la rá.”
23 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, “Mí ádrị́pị la mụ angálé ídri rú.”
24 Mãrị́tã umvi ĩ'diní, “Ṹ'dṹ drṹzị́ ãsĩ́jó 'bá pírí drãlépi rá rĩ 'bã kí angájó ídri rú 'dã sĩ, má ádrị́pị la angá ídri rú ĩ'ba abe rá.”
25 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, “Ma 'bá drãlépi rá rĩ kí inga ĩ'baní ídri fẽjó ma 'i. 'Bá áma ã'ĩ́lépi rá drĩ táni drã rá tí, ĩ'di u'á ídri rú.
26 'Bá u'álépi ídri rú úríndí ĩ'didrĩ́ agá ĩ'di 'bã áma ã'ĩjó rĩ sĩ rĩ, úríndí ĩ'didrị́ gá rĩ icó drãlé ku. Mí ã'ĩ́ ị́jọ́ 'dĩ rá yã?”
27 Umvi, “Má ã'ĩ́ rá, Úpí, mi Kúrísĩtõ Ãdróŋá Ngọ́pị 'i. 'Bá 'bã kí ásị́ 'bãjó ĩ'di amṹ ũnọ́kṹ drĩ́ gá 'dõlé rĩ.”
28 'Dĩ 'bã ũngúkú gá, Mãrị́tã la mụ ị́jọ́ 'dĩ jọlé 'bo, gõ vúlé mụlé ámvọ́pĩ́ Mãríyámũ umvelé bṹlṹ gá. Jọ ĩ'diní, “Ímbápị ĩ'di 'dõ, lẽ ími ndrelé.”
29 Mãríyámũ la mụ ị́jọ́ 'dĩ arelé 'bo, afụ ru ãfũlé ãmvêlé mụlé drĩ́ fụlé Yẹ́sṹ be.
30 Ịsṹ 'dĩ sĩ Yẹ́sṹ afí drĩ tõrọ́mẹ́ agá 'dõlé ku, wó ĩ'di drĩ ãngũ tá ĩ'baní drĩ ru ịsṹjó Mãrị́tã be 'dã gâlé.
31 'Bá Yãhṹdĩ́ rú ũ'bí amṹlépi Mãríyámũ ásị́ ũŋmĩlépi rĩ kí mụ ndrelé la angá kpí gbõrú fũlé ãmvêlé, 'de kí vú la gâ sĩ. Ũrã kí ĩ'di mụ ĩ́nádrĩ́ gâlé awálé íni.
32 Mãríyámũ la mụ calé ãngũ Yẹ́sṹ 'bã adrujó rĩ gá, ĩ'di mụ ĩ'di ndrelé 'bo, 'be ru pálé la gá jọ, “Úpí, ídrĩ ándrá adru agá 'dãá cí la, má ádrị́pị icó ándrá drãlé ku.”
33 Yẹ́sṹ la mụ ndrelé 'bá Yãhṹdĩ́ rú amṹlépi awá trũ ĩ'di abe 'dĩ kî trũ 'bo, ị́jọ́ 'dĩ aló ásị́ la ãzákírílí ru u'á dó cãndí sĩ.
34 Zị kí, “Îsĩ́ ãvũ la íngõlé?” Umvi kí, “Úpí, mí amṹ ndrelé la.”
35 Yẹ́sṹ 'be vâ ru áwáŋá gá.
36 'Bá Yãhṹdĩ́ rú 'dã jọ kí, “Ĩndre drĩ lẽ Lázãrõ íngõpí yã rĩ!”
37 'Bá ãzí rĩ jọ kí, “Adrí ándrá vâ la ágọ́bị́ mịfĩ́ kóru rĩ rá yã, icó tátí Lázãrõ atrịlé drã agá ku yã?”

Lázãrõ 'bã adríjó ídri rĩ

38 Yẹ́sṹ 'bã ásị́ drĩ azá agá azâ 'dãá, mụ ĩ́nádrĩ́ gâlé, 'bṹ 'dã galé írã agá la. Úgũ írã sĩ tị la ṹpĩ́jó cí.
39 Yẹ́sṹ jọ 'bá 'dã 'bã gũ kí írã 'dã rá. Wó Mãrị́tã ágọ́bị́ drãlépi rĩ 'bã ámvọ́pị jọ, “Úpí, ínĩ́ rá Lázãrõ ko dó 'bṹ gâlé ṹ'dṹ sụ 'bo, ĩŋmã la dó mụ ngṹlé ambamba.”
40 Yẹ́sṹ jọ ĩ'diní, “Ájọ tá míní ídrĩ ị́jọ́ mâ jọlé 'dĩ ã'ĩ́ rá, mi ũkpõ Ãdróŋá drị́ rĩ ndre rá la ku yã?”
41 Kí dó mụ írã gũlé bṹlṹ gá 'bo, Yẹ́sṹ ndre ãngũ 'bṹ agâlé, jọ, “Má Átẹ́pị, míní ãwã'dĩfô, míní áma ã'ĩ́táŋá arelé rá rĩ sĩ.
42 Ánĩ́ mi ṹ'dṹ pírí sĩ mâ zịtáŋá are rá rĩ gá rá. Wó ájọ dó 'dĩ íni la 'bá 'dĩ kí ị́jọ́ sĩ. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, kí dó ã'ĩ́ la mí ãpẽ áma tị mi 'i rĩ gá rá.”
43 Yẹ́sṹ la mụ Ãdróŋá ã'ĩ́ŋá delé 'bo, umve Lázãrõ ṹ'dṹkọ́ sĩ re, “Lázãrõ, mí ãfũ ãmvé.”
44 'Bá tá drãlépi rá 'dĩ ãfũ ãmvé, drị́ la kí pá abe úmbé kí bõngó ãvũ ĩ́sĩ́jó rĩ drĩ́ kí sĩ, bõngó ãzí rĩ aku mẹ́lẹ́tị la cí. Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, “Ĩmi ũtrũ bõngó ãvũ drĩ́ ụrụ'bá la gá 'dĩ kí, ĩmi a'be 'bã mụ.”

Ị́jọ́ itújó lẽjó Yẹ́sṹ 'dijó rĩ
(Mãtáyõ 26:1-5; Mãrákõ 14:1-2; Lṹkã 22:1-2)

45 'Bá Yãhṹdĩ́ rú ũ'bí amṹlépi Mãríyámũ rṹ áwáŋá gá 'dĩ ndre kí ị́jọ́ Yẹ́sṹ 'bã idélé Lázãrõ adríjó 'dĩ kí, ã'ĩ́ kí ĩ'di rá.
46 'Bá ãzí rĩ nzu kí ru mụlé 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ 'baní ị́jọ́ Yẹ́sṹ 'bã idélé 'dĩ kí ũlũlé.

47 Ãtalo ãmbogo 'dĩ kí 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ abe, umve kí ru rilé ngúlú ru ị́jọ́ itújó, zị
kí ru, “Ãma kí dó ã'du idé? Ágọ́bị́ 'dĩ la tálí wẽwẽ rú kí idé 'dĩ 'bá!
48 Ãdrĩ kí ĩ'di a'be mụjó drị̃ gá ị́jọ́ ĩ'di ãni 'dĩ kî trũ, drị̃ la ụtrị́ŋâ kóru, 'bá pírí kí
ĩ'di ã'ị̃ áyụ, ãzíla ũpi 'bá Rụ́mị̃ drị gá 'dĩ kí amụ́ jó ãma ãni Ãdróŋá drị 'dĩ andilé rá
ãzíla sụ́rụ́ ãmadrị̃ abe.”
49 Kãyị́fã ĩ'di 'bá tá ru tralépi 'dã 'bã ãzí, ĩ'di vâ ílí 'dã sĩ átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ 'i,
jọ, “'Bá 'dĩ, ĩmi drị̃kã kóru! 50 Ĩnị̃ drĩ vâ ku yã, ĩ'di múké la 'bá ãlu ní drãjó 'bá kí kẽjị́
gá ndẽ sụ́rụ́ ãmadrị̃ ní ị̃lị̃kị̃jó pírí rĩ rá?”
51 Kãyị́fã jọ ị́jọ́ 'dĩ ĩ'di drị̃ sĩ ku, wó rá la ĩ'di 'bã adrujó átáló ãmbógó ãndânĩ ílí 'dã
drị gá rĩ 'i rĩ sĩ. Ĩ'di ị́jọ́ drị̃lẹ́ gâlé mụlépi ru idélépi Yẹ́sụ̃ 'bã sĩ mụjó drãjó 'bá Yãhụ́dị̃
rú rĩ kí kẽjị́ gá rĩ jọ agá.
52 Adru 'bá Yãhụ́dị̃ rú 'dã 'baní á'dụ̃sĩ ku, wó 'bá Ãdróŋá ãni ru irélépi ãngũ drị̃ gá
'dâ 'dĩ kí atrájó ãngũ ãlu gá 'bá ãlu rú.
53 I'dójó ụ́'dụ́ 'dã sĩ drị̃lẹ́ gâlé ru, drị̃lẹ́ 'bá Yãhụ́dị̃ 'badrị̃ ri kí ị́jọ́ itúlé sĩ Yẹ́sụ̃ 'dịjó.
54 Ị́jọ́ itúlé Yẹ́sụ̃ ụrụ'bá gá 'dĩ sĩ, Yẹ́sụ̃ a'be acị́ŋá tọndọlọ 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ kí drĩdrị́ŋĩ
gá Yụ̃dị́yã gá rĩ rá. Ko dó drị̃ mụlé táwụ̃nị̃ Ịfụrayị́mụ̃ gá 'dĩ ãni rú ãngũ kõtórõ rú rĩ
gá, ãzíla ri kí dó u'álé 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe 'dãá.
55 Ụ́'dụ́ ụ̃mụ̃ alịjó 'bá drị̃ gâ sĩ 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'badrị̃ acá dó ãni rú. 'Bá ũ'bí ãfũ kí
dó ĩ'badrị̃ tọ̃rọ́mẹ́ gâlé amụ́jó Yẹ̃rụ́sãlẹ́mụ̃ gâ sĩ ru itújó ídu rú ãlá ru bábá ụ̃mụ̃ 'dã
nî.
56 'Bá ri kí Yẹ́sụ̃ ndrụ̃lé lị́cọ́ Ãdróŋá drị̃ agá 'dãá, zị kí ru kí drĩdrị́ŋĩ gá, “Ĩmi ũrã
ãmgbã rĩ gá íngoní? Ãndá-ãndá ru ĩ'di íni gá amụ́ ụ̃mụ̃ alịjó 'bá drị̃ gâ sĩ rĩ gá 'dõlé
rá yã?”
57 Ãtalo ãmbogo rĩ kí 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ abe, fẽ kí ãzị́táŋá 'bá 'baní, 'bá ãzí drĩ Yẹ́sụ̃
ndre rá jõku nị̃ ãngũ la cé, 'bã lũ ĩ'baní kí dó sĩ ĩ'di rụ.

12

Yẹ́sụ̃ drị̃ gá ãdu ũsũjó Bẽtánĩ gá rĩ
(Mãtáyõ 26:6-13; Mãrákõ 14:3-9)

1 Ace ụ́'dụ́ ázíyá ụ̃mụ̃ alịjó 'bá drị̃ gâ sĩ rĩ ní acájó, Yẹ́sụ̃ gõ kí vúlé Lázãrõ ándrá ĩ'di
'bã ingalé ídri rú ị̃dị̃ rĩ drị́ko gá, 'dĩ Bẽtánĩ gá.
2 Lị́cọ́ 'dĩ agá 'dâ a'dí kí Yẹ́sụ̃ ní íná nalé. Mãrị́tã fẽ ĩ'baní íná méjã tị gâlé nĩ. Ádrị́pị̃
Lázãrõ ĩ'di 'bá rilépi íná tị gá Yẹ́sụ̃ abe 'dã kí agá 'dâ ĩndĩ.
3 Mãríyámũ a'dụ́ ãdu * ãjị́ ngụ̃lépi vĩrĩ ãjẽ̃ nalépi ãmbógó la, ũsũ ĩ'di Yẹ́sụ̃ pá gá
ãzíla li ãdu kí ĩ'di 'bã drị̃'bị́ sĩ. Ãdu 'dã 'bã ngụ̃ŋá vĩrĩ rĩ 'dụ jó 'a ĩ'bã kí rijó 'dã pírí.
4 'Bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé rĩ kí 'bã ãzí ãlu umvelé Yụ́dãsị̃ Ị̃sị̃kãrị́yọ́tị̃ 'i rĩ ĩ'ba abe 'dãá
ĩndĩ, wó ĩ'di vâ 'bá mụlépi Yẹ́sụ̃ 'bã mẹ́lẹ́ mbelépi rĩ 'i. Jọ,
5 “Ãdu ngụ̃lépi vĩrĩ 'dĩ úzị́ tá ĩ'di ãjẽ̃ ĩyõ † sĩ, séndẽ la fẽjó 'bá lẽmẽrí rĩ 'baní ku la
ã'du ị́jọ́ sĩ?”
6 Yụ́dãsị̃ jọ ị́jọ́ 'dĩ íni la adru 'bá lẽmẽrí rĩ kí 'bã ãzá la fijó ĩ'di ásị́ gá rĩ sĩ ku, wó
rá la ĩ'di 'bã adrujó 'bá ụ̃gụ́'bá ru la rĩ sĩ. Ĩ'di jõ séndẽ ãfẽlé Yẹ́sụ̃ 'baní 'bá ĩ'di 'bã
imbálé rĩ abe rĩ kí tãmba nĩ, wó ri jõ séndẽ ãzí rĩ kí ayúlé ị́jọ́ ĩ'di ãni la kí agá ụ̃gụ̃ rú.
7 Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'diní, “Ĩmi a'be 'dĩ cã! Mba ãdu ngụ̃lépi vĩrĩ ãjẽ̃ nalépi ãmbógó 'dĩ tã
cí la, sĩ ụ́'dụ́ drụ́zị́ áma ị̃sị̃jó rĩ tẽjó.
8 Ĩmi ri u'álé 'bá lẽmẽrí rĩ kí abe kí ãzã kojó ụ̃nọ́kụ́ drị̃ gá 'dâ jã 'dâ, wó má icó u'álé
ĩmi abe ụ̃nọ́kụ́ drị̃ gá 'dâ jã 'dâ la ku.”

* **12:3** *A'dụ́ ãdu* umvelé nárãdị̃ rĩ nụ́sụ̃ lítã.
† **12:5** *Ãjẽ̃ ĩyõ* 'dĩ ĩ'di dị̃nárị̃ túrú na sáwã Yẹ́sụ̃ drị 'dã sĩ ũyá 'bá ãlũ ãni ílí ãlu pírí rĩ 'i.

'Bá Yãhụ́dḭ̃ 'bã drḭ̃lẹ́ ru rĩ 'bã kí lẽjó Lázãrõ 'dijó rĩ

9 'Bá Yãhụ́dḭ̃ rú ũ'bí amụ́lépi 'dĩ, kí mụ arelé la Yẹ́sụ̃ ĩ'di Bẽtánĩ gá 'dãá cí. Amụ́ kí
lú Yẹ́sụ̃ ndrelé la ku, wó amụ́ kí vâ Lázãrõ Yẹ́sụ̃ 'bã ingalé ídri rú ḭ̃dḭ́ rĩ ndre trũ.
10 Ãtalo ãmbogo rĩ itú kí ḭ́jọ́ lẽjó Lázãrõ 'dijó ĩndĩ,
11 ã'dusĩku 'bá Yãhụ́dḭ̃ rú ũ'bí i'dó kí kí a'belé rá, sĩ mụjó Yẹ́sụ̃ rụ́, ãzíla vâ sĩ ḭ́jọ́
ĩ'didrḭ́ gá rĩ kí ã'ḭ̃jó, ĩ'bã kí ḭ́jọ́ ru idélépi Lázãrõ ụrụ'bá gá rĩ ndrejó cé rĩ sĩ.

Yẹ́sụ̃ 'bã fijó Yẽrụ́sãlẹ́mụ̃ gá ḭ̃nzḭ̃táŋá ãmbógó la trũ rĩ
(Mãtáyõ 21:1-11; Mãrákõ 11:1-11; Lụ́kã 19:28-40)

12 Drụ̃sḭ̃ íni 'bá ũ'bí wẽwẽ rú, amụ́lépi Yẽrụ́sãlẹ́mụ̃ gá ụ́'dụ́ ụ̃mụ̃ alijó 'bá drḭ̃ gâ sĩ rĩ
ḭ̃nzḭ̃jó rĩ are kí 'bá 'baní jọ agá la Yẹ́sụ̃ la amụ́ Yẽrụ́sãlẹ́mụ̃ gá ụ́'dụ́ ụ̃mụ̃ 'dã drḭ̃ ḭ̃nzḭ̃ŋá
gá ĩndĩ rĩ sĩ.
13 Agá kí káci 'bã bḭ́ kí rụlé drḭ́ gá cící, fũ kí táwụ̃nḭ̃ agá 'dãá rĩ sĩ mụlé Yẹ́sụ̃ a'ḭ́lé.
Ri kí uzálé ụ́'dụ́kọ́ ụrụgá sĩ,
"Hõsánã!
Ḭcụ́ 'bá amụ́lépi Úpí 'bã rụ́ sĩ rĩ ḭcụ́-ḭcụ̂! †
Ḭcụ́ Úpí Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ ḭcụ́-ḭcụ̂!"
14 Yẹ́sụ̃ la mụ acálé ãni rú Yẽrụ́sãlẹ́mụ̃ gá 'bo, ḭsụ́ kãyĩnõ mváŋá, tụ drḭ̃ la gâ sĩ mụjó
táwụ̃nḭ̃ Yẽrụ́sãlẹ́mụ̃ drḭ̃ agâlé. Ḭjọ́ ĩ'di 'bã idélé 'dĩ fẽ kí ḭ́jọ́ nábḭ̃ 'bã sĩlé rĩ 'bã acá kí
dó sĩ ãndá-ãndá ru,
15 "Ĩmi 'bá táwụ̃nḭ̃ Zḭyọ́nḭ̃ gá 'dĩ, ĩmi idé ụ̃rḭ̃ sĩ ku!
Ĩndre drĩ! Úpí ĩmidrḭ̃ la amụ́ 'dĩ!
Ĩ'di amụ́ kãyĩnõmvá sĩ!" †
16 Drḭ̃drḭ̃ rĩ gá, 'bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé 'dĩ vã kí ḭ́jọ́ ru idélépi 'dĩ kí ku. Wó vúlé vúlé ru,
Yẹ́sụ̃ la mụ angálé dḭ̃zã rú 'bá ũdrãlépi rá rĩ kí drĩdríŋĩ gá rĩ sĩ tụlé 'bụ̃ gâlé 'bo, ḭ́jọ́
nãbḭya 'bã kí sĩlé bụ́kụ̃ Ãdróŋá drḭ̃ agá Yẹ́sụ̃ drḭ̃ gá rĩ, agá kí dó ĩ'baní pírí.
17 'Bá ũ'bí ándrá Yẹ́sụ̃ trũ ĩ'di ndrelépi Lázãrõ ingaŋá gá ídri rú ḭ̃dḭ́ cé rĩ, ri kí ḭ́jọ́
'dã vú nzelé 'bá 'banî.
18 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ḭ́jọ́ tálí ru Yẹ́sụ̃ 'bã idélé rĩ kí arelépi rá 'dĩ, fũ kí mụlé Yẹ́sụ̃ a'ḭ́lé nĩ.
19 'Bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ jọ kí ḭ́jọ́ kí drĩdríŋĩ gá, "Ãzḭ́ ãma kí ngalé rĩ kí úgólé acálé ífí
kóru! Ĩndre drĩ, 'bá pírí ụ̃nọ́kụ́ gá 'dĩ 'de kí ú'dî'da Yẹ́sụ̃ vú gâ sĩ!"

Yẹ́sụ̃ jọ ḭ̃jọ́ drã ĩ'didrḭ̃ drḭ̃ gá

20 Ụ́'dụ́ 'bá Yãhụ́dḭ̃ rú rĩ 'bã kí ru trajó Yẽrụ́sãlẹ́mụ̃ gá ãwã'dĩfô fẽjó Ãdróŋá ní ụ̃mụ̃
umvelé ụ̃mụ̃ alijó 'bá drḭ̃ gâ sĩ rĩ sĩ, 'bá Yãhụ́dḭ̃ rú ku 'dĩ mụ kí Yẽrụ́sãlẹ́mụ̃ gâlé Ãdróŋá
ḭ̃nzḭ̃lé ĩndĩ.
21 Fḭ́lḭ́pọ̃ 'bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí angálépi Bẽtẽsãyídã gá, 'dĩ ãngũ Gãlḭ́lḭ̃ gá
rĩ 'dãá cí. 'Bá Yãhụ́dḭ̃ rú ku 'dĩ mụ kí ĩ'di rụ́, jọ kí, "'Bá ãmbógó, ãlẽ tá ãmaní Yẹ́sụ̃
ndrelé."
22 Fḭ́lḭ́pọ̃ lũ ḭ́jọ́ 'bá Yãhụ́dḭ̃ rú ku 'dĩ 'bã kí lẽjó Yẹ́sụ̃ ndrejó 'dĩ ĩ'bã ãzí ãlu Ãndẽríyã
nî. Mụ kí dó ḭ̃rḭ̃ trá ḭ́jọ́ 'dĩ lũlé Yẹ́sụ̃ nî.
23 Yẹ́sụ̃ umvi ḭ́jọ́ ĩ'baní jọ, "Sáwã acá dó 'bo Ngọ́tḭ 'Bádrḭ̃ ní dḭ̃zã ĩ'didrḭ̃ rĩ i'dajó rĩ.
24 Ma ĩminí ḭ́jọ́ mgbã jọ, ma cécé ũri áni, údrĩ sa la 'bụ́ gá ĩ'diní sĩ angájó ku, ĩ'di
'bãngá ace ãná ífí ru ãlu. Drĩ dó angá kalé 'bo, ĩ'di ífí ka ũ'bí ru.
25 'Bá ídri ĩ'didrḭ̃ lẽlépi ambamba rĩ la ãvĩ la rá, wó 'bá ídri ĩ'didrḭ̃ ngụ̃lépi áma ḭ́jọ́
sĩ ụ̃nọ́kụ́ 'dĩ drḭ̃ gá 'dâ rĩ la tã la mba ídri ukólépi ku rĩ ḭsụ́jó rá.

---

† **12:13** Zãbụ́rḭ̃ 118:25-26 † **12:15** Zãkãríyã 9:9

26 Ĩdrĩ lẽ ãzị̃ ngalé mání rá, ĩmi a'dé áma vú gâ sĩ. 'Bá lẽlépi ãzị̃ ngalépi mání rá rĩ,
ĩ'di mụ adrulé ãngũ mání sĩ u'ájó rĩ gá. Má Átẹ́pị la mụ 'bá ãzị̃ ngalépi mání rĩ 'baní
ĩnzĩ̃tãŋá ãmbógó la fẽlé.
27 "Áma ásị̃ ga tré cãndí sĩ, ánĩ̃ dó ma ã'du ịjọ́ jọ yã rĩ gá ku. Wó lẽ ázị̃ má Átẹ́pị 'i
áma trũjó cãndí 'dĩ agá 'dâ rá la ku, má amụ́jó ũ̃nọ́kụ́ 'dĩ drĩ̃ gá 'dâ cãndí 'dĩ ịsụ́jó rĩ
sĩ.
28 Má Átẹ́pị, ífẽ dó ími rụ́ 'bã kụ-kũ̃."
Ĩ'di dó mụ ịjọ́ 'dĩ delé jọ agá 'bo, ụ́'dụ́kọ́ angá dó 'bũ̃ gâlé jọ, "Má ají mání rụ́ kụŋá
'bo ma vâ mụ idélé la 'dĩ 'bã áni ĩ̃dị̃."
29 Ũ'bí kí mụ ụ́'dụ́kọ́ 'dã arelé 'bo, ũrã kí 'bãngá ĩ'di ãvi. Ãzí rĩ ũrã kí mãlãyíkã jọ
ịjọ́ Yẹ́sũ̃ ní nĩ.
30 Yẹ́sũ̃ jọ ũ'bí 'baní, "Ụ́'dụ́kọ́ ĩminí arelé 'dĩ 'i, újọ ĩ'di ángírí ĩmi ịjọ́ sĩ, adru áma
ịjọ́ sĩ ku.
31 Ụ́'dụ́ 'bá ũ̃nọ́kụ́ drĩ̃ gá 'dĩ kí ịjọ́ lịjó rĩ acá ãni rú 'bo, ãzíla ãmbógó ũ̃nọ́kụ́ 'dĩ drị̃
gá Sĩtánĩ ála ĩ'di ndẽ rá.
32 'Bá drĩ kí dó áma ipa mũsãlá'bã sị̃ gá ingajó vũ̃rụ́ 'dâ ụrụgâlé 'bo, ma dó 'bá pírí
'baní gẽ̃rĩ̃ nzĩ̃ amụ́jó má rụ́ 'dõlé."
33 Yẹ́sũ̃ jọ ịjọ́ 'dĩ 'i ũví ĩ'di 'bã mụjó drãjó rĩ i'dajó.
34 Ũ'bí zị kí Yẹ́sũ̃ 'i, "Ịjọ́ sĩlé bụ́kũ̃ Ãdróŋá drị̃ agá rĩ jọ, Kúrísĩtõ la u'á ídri rú jã 'dâ.
Ịjọ́ míní jọlé, Ngọ́tị̃ 'Bádrị̃ ála ĩ'di ipa mũsãlá'bã sị̃ gá ingalé ụrụgâlé ri ífí la íngoní?
Ngọ́tị̃ 'Bádrị̃ 'dĩ ĩ'di ã'di 'i?"
35 Yẹ́sũ̃ umvi ĩ'baní, "Ịjọ́ mádrị̃ la ãngũ ji cécé dĩ̃zã áni, ma mụ u'álé ĩmi drĩdríŋĩ̃
gá 'dâ ụ́'dụ́ were. Ĩmi acị̃ ãngũ 'bã drĩ adru agá dĩ̃zã rú ule rú 'dĩ gá 'dĩ, ãngũ 'bã nị
sĩ ĩmi drĩ̃ gá ku, ã'dusĩku ãngũ ịnị sĩ úndre ãngũ ku.
36 Ĩmi ã'ĩ̃ ịjọ́ mádrị̃ ãngũ jilépi cécé dĩ̃zã áni 'dĩ 'i, mâ drĩ adru agá ĩmi abe cí 'dĩ gá
'dĩ, ĩmi dó sĩ adru anzị dĩ̃zã ãni la rú." Yẹ́sũ̃ la mụ ịjọ́ 'dĩ delé 'bo, a'be ãngũ 'dã 'i zĩ̃
ru ĩ'baní cí.

'Bá gã kí Yẹ́sũ̃ ã'ĩ̃lé úmgbé

37 Yẹ́sũ̃ 'bã tálí wẽwẽ rú 'dĩ kí idé gá 'bá kí mẹ́lẹ́tị gá 'dâ tí, 'bá ã'ĩ̃ kí ịjọ́ ĩ'didrị̃ kí ku.
38 Ịjọ́ 'dĩ idé kí ru íni la ịjọ́ ándrá nábĩ̃ Ĩsáyã 'bã jọlé rĩ 'bã adru kí sĩ ãndá:
"Úpí, ã'di ã'ĩ̃ ịjọ́ ãmã ũlũlé rĩ nĩ yã?
Ãzíla Ãdróŋá ũkpõ mídrị̃ ãmbógó rĩ i'da ru ã'di ní yã?" †
39 Ịjọ́ 'dĩ sĩ 'bá ã'ĩ̃ kí Yẹ́sũ̃ 'bã ịjọ́ ku, cécé ịjọ́ nábĩ̃ Ĩsáyã 'bã jọlé rĩ áni,
40 "Ãdróŋá ãzũ̃ 'bá 'dĩ kí mịfị̃ cí,
fẽ vâ ásị̃ la mba kí ũkpómgboroto.
Ãdróŋá idé ịjọ́ 'dĩ íni la kí mịfị̃ 'bã ndre rú sĩ ãngũ ku,
jõku 'bã vã kí rû sĩ ịjọ́ kí ásị̃ sĩ ku,
'bã uja kí rú sĩ ru Úpí rụ́ ĩ'diní rú sĩ kí adríjó ku." †
41 Ĩsáyã jọ ịjọ́ 'dĩ, ã'dusĩku ndre ịjọ́ icélé dĩ̃zã Yẹ́sũ̃ drị̃ gá ĩ'diní sĩ ịjọ́ la jọjó drĩ̃drị̃ 'dĩ
sĩ idé drĩ ru ku rú 'dĩ.
42 Ịjọ́ 'dĩ agá 'dãá, 'bá ũ'bí ãzíla 'bá ãmbogo Yãhụ́dĩ̃ rú rĩ kî trũ ã'ĩ̃ kí ịjọ́ Yẹ́sũ̃ drị̃
rá. Lẽ kí ru i'dalé tọndọlọ ku, ã'dusĩku nĩ̃ kí ịjọ́ 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ 'bã kí lẽjó 'bá Yẹ́sũ̃
ã'ĩ̃lépi rá rĩ kí adrojó ãngũ Ãdróŋá ĩnzĩ̃jó rĩ kí agá rĩ sĩ rá rĩ rá.
43 'Bá 'dĩ lẽ kí ĩnzĩ̃tãŋá 'bá 'badrị̃ ndẽ ĩ'baní ĩnzĩ̃tãŋá ịsụ́jó Ãdróŋá drị̃ rĩ rá.
44 Yẹ́sũ̃ jọ ụ́'dụ́kọ́ ụrụgá sĩ, "'Bá ịjọ́ mádrị̃ gá rĩ ã'ĩ̃lépi rá rĩ ã'ĩ̃ ma á'dụ̃sĩ ku, ã'ĩ̃ vâ
'bá áma tị ãpẽlépi rĩ ĩndĩ.

† **12:38** Ĩsáyã 53:1 † **12:40** Ĩsáyã 6:10

45 'Bá áma ndrelépi rĩ ndre vâ 'bá áma tị ãpẽlépi rĩ ĩndĩ.
46 Má amụ́ ũnọ́kụ́ drị̃ gá 'dõlé ãngũ jilé cécé dĩzã áni, 'bá áma ã'ị̃lépi rá rĩ 'bã u'á
rú sĩ ịnị agá ku.
47 'Bá drĩ kí ịjọ́ mádrị́ rĩ are rá, ãzíla ã'ị̃ kí ĩ'di tãmbalé rá, má icó kí ịjọ́ lịlé ku. Má
amụ́ 'bá kí ịjọ́ lịlé ku, wó rá la 'bá kí pajó.
48 'Bá ịjọ́ mádrị̃ kí gãlépi úmgbé ãzíla áma ã'ị̃lépi ku rĩ, 'bá ịjọ́ lịlépi kí drị̃ gá la cí.
Ịjọ́ mání jọlé 'dĩ kí drụ́zị́ ịjọ́ lị drị̃ la gá ụ́'dụ́ ịjọ́ pírí 'bã kí ãsĩjó rĩ sĩ.
49 Ájọ ịjọ́ áma drị̃ sĩ ku, ma ịjọ́ mâ Átẹ́pị áma tị ãpẽlépi rĩ 'bã ũkpõ fẽlé mání rá rĩ
kí jọ.
50 Ánị̃ dó sĩ cé, ịjọ́ ĩ'di 'bã ũkpõ fẽlé azịlé rĩ la ídri ukólépi ku rĩ fẽ. Ịjọ́ mání jọlé rĩ
dó sĩ ịjọ́ má Átẹ́pị 'bã lũlé mání ájọ rĩ 'i.”

13

Yẹ́sụ̃ ũjĩ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí pá

1 Ụ́'dụ́ ũmụ̃ alịjó 'bá drị̃ gâ sĩ acá drĩ ku rú, † Yẹ́sụ̃ nị̃ dó cé sáwã ĩ'di sĩ mụjó ũnọ́kụ́ 'dĩ
a'bejó gõjó Átẹ́pị̃ Ãdróŋá rụ́ 'bụ̃ gâlé rĩ acá 'bo. Lẽ 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ kí ambamba,
i'da vâ ĩ'baní lẽtáŋá ĩ'di 'bã kí lẽjó 'dã ãsĩŋâ kóru.
2 Yẹ́sụ̃ 'bã kí íná ĩndró sĩ rĩ na agá 'bá ĩ'di 'bã ĩ'di imbálé rĩ abe 'dĩ gá 'dâ, Sĩtánĩ
fi Yụ́dãsĩ̃ Sĩmọ́nĩ̃ Ịsĩ̃kãrị́yọ́tĩ̃ ngọ́pị ásị́ gá Yẹ́sụ̃ 'bã mẹ́lẹ́ mbejó, ĩ'di 'bã mẹ́rọ́'bá 'baní
ĩ'di rụjó.
3 Wó Yẹ́sụ̃ nị̃ cé 'î amụ́ angájó Ãdróŋá drị́ 'bụ̃ gâlé ãzíla 'i vâ mụ gõlé ĩ'di rụ́ vúlé
'bụ̃ gâlé. Nị̃ vâ Átẹ́pị̃ Ãdróŋá fẽ ĩ'diní ũkpõ ịjọ́ pírí ru idélépi ĩ'di rụ́ 'dĩ kí ndẽjó rá rĩ
rá.
4 Sáwã ĩ'bã kí íná najó rĩ sĩ, Yẹ́sụ̃ angá ụrụgá, ãtrũ ĩ'di 'bã bõngó sulé ụrụ'bá gá
ãmvé sĩ rĩ rá, ali táwụ̃lọ̃ ụ́pị́cẹ́ gá.
5 'Dã 'bã ũngúkú gá, ũsũ ĩyị́ báfũ agá. I'dó dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí pá ũjĩlé ãzíla
ri kí lilé táwụ̃lọ̃ tá ĩ'di 'bã alilé ụ́pị́cẹ́ gá 'dã sĩ.
6 Wó Yẹ́sụ̃ la mụ acálé Sĩmọ́nĩ̃ Pétẽrõ rụ́ 'bo, Pétẽrõ zị ĩ'di, “Úpí, ílẽ vâ ími irilé vụ̃rụ́
áma pá kí ũjĩlé ĩndĩ yã?”
7 Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'diní, “Ívã ịjọ́ mání idélé ĩminí ú'dî'da 'dĩ 'bã ífí ku, wó mi amụ́ vãlé
la vúlé vúlé ru rá.”
8 Pétẽrõ jọ ĩ'diní, “Má icó ã'ị̃lé míní áma pá kí ũjĩlé mi 'i ku!”
Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'diní, “Ídrĩ ã'ị̃ má ũjĩ ími pá ma 'i ku, mí icó adrulé 'bá mâ imbálé 'dĩ
kí 'bã ãzí ru ku.”
9 Sĩmọ́nĩ̃ Pétẽrõ jọ ĩ'diní, “Úpí, ịjọ́ 'dĩ sĩ, mí ũjĩ dó lú áma pá kí áyụ ku. Lẽ mí ũjĩ
áma drị́ kí áma drĩ̃kã trũ ĩndĩ!”
10 Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'diní, “'Bá ru ũjĩlépi ãlá ru pírí 'bo rĩ, lẽ kí ũjĩŋá sĩ ru ụrụ'bá ũjĩjó
pírí ĩ̃dị́ rĩ ku. Be la rá la kí ru pá kí ũjĩ áyụ. Ĩmi ãndá la kí ãlápítí ru, pẽ lú 'bá ãlu
ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá 'dâ la 'bã ãzí.”
11 Yẹ́sụ̃ nị̃ ĩ'di mụ ĩ'di 'bã mẹ́lẹ́ mbelé rĩ yã rĩ gá cé. Ịjọ́ 'dĩ bãsĩ fẽlépi la ĩ'di 'bã sĩ
jọjó la, “Ĩmi pírí kí ãlá ru pẽ lú 'bá ãlu ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá 'dâ la 'bã ãzí” 'dĩ.
12 Yẹ́sụ̃ la mụ 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ kí pá delé ũjĩlé 'bo, ãzíla ĩ'di mụ ĩ'di 'bã bõngó
'belé ụrụ'bá gá ãmvé sĩ rĩ alilé vúlé 'bo, gõ dó rilé ãngũ ĩ'didrị́ ĩ'di tá sĩ rijó íná najó
rĩ gá vúlêlé. Ĩ'di mụ rilé 'bo, zị kí, “Ĩvã kí ịjọ́ mání idélé ĩmi ụrụ'bá gá 'dĩ 'bã ífí rá
yã?
13 Ĩmi áma umve ‘Ímbápị’ ãzíla ‘Úpí,’ 'dĩ ịjọ́ mgbã la, ã'dusĩku 'dĩ bãsĩ ma ã'di 'i yã
rĩ.

† **13:1** Mãrákõ 14:1

14 Ma ĩmĩ Úpí ru ãzíla Ímbápị rú 'dĩ drĩ dó ĩmi pá kí ũjĩ 'dĩ 'bã áni rá, lẽ ĩnga vâ ãzị́
kí ĩmi ãlu-ãlu ní cécé mání ĩmi pá ũjĩjó 'dĩ 'bã áni.
15 Á'bã ĩminí ị́jọ́ 'dĩ ícétáŋá ru, lẽ dó sĩ ĩmi idé ị́jọ́ kí 'bá ãzí 'baní cécé mání idélé
ĩminí 'dĩ 'bã áni.
16 Ĩmi are ị́jọ́ 'dĩ múké-múké: 'bá ãti'bo rú rĩ ndẽ kí ĩ'bã ãmbogo kí rá la ku, ãzíla
'bá tị pẽlé pẽ-pẽ rĩ ndẽ kí 'bá kí tị pẽlépi rĩ kí ku.
17 Ĩminí ị́jọ́ 'dĩ kí nĩ̃jó cé rĩ sĩ, Ãdróŋá la ĩminí sũsṹ wi rá ĩdrĩ ị́jọ́ 'dĩ kí 'bã ídétáŋá
agá rĩ gá!
18 "Ị́jọ́ mání jọlé 'dĩ adru ĩmi pírí ní la ku. Ánĩ̃ 'bá mání ũpẽlé rĩ kí cé. Wó ị́jọ́ sĩlé
bṹkũ agá rĩ 'bã idé ru nĩ, ''Bá drị́ usúlépi ãkónã nalépi má be ãlu rĩ, uja ru mání
mẹ́rọ́'bá ru,' † rĩ ní ru idéjó ãndá-ãndá ru.
19 Ma ĩminí ị́jọ́ 'bá ãzí 'bã mụjó áma mẹ́lẹ́ mbejó 'dĩ lũ idé drĩ ru ku rú íni la, drĩ
dó amṹ ru idélé 'bo, ĩmi dó sĩ amṹ ã'ĩ̃lé la ma Kúrísĩtõ 'i.
20 Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã rĩ jọ: 'bá 'bá mání tị pẽlé rĩ ã'ĩ̃lépi rá rĩ, ã'ĩ̃ ma 'i, ãzíla 'bá
áma ã'ĩ̃lépi rĩ ã'ĩ̃ 'bá áma tị ãpẽlépi rĩ 'i."
21 Yẹ́sũ̃ la mụ ị́jọ́ 'dĩ jọlé 'bo, ásị́ la azá trẽ̃yị́ jọ, "Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã jọ, 'bá ãzí ãlu
ĩmi agá 'dâ la mụ áma mẹ́lẹ́ mbelé nĩ."
22 'Bá Yẹ́sũ̃ 'bã imbálé 'dĩ undré kí ru mị́fị́ gá mị́fị́ gá, drĩ̃ la iza kí ru ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé
'dĩ sĩ rá.
23 'Bá Yẹ́sũ̃ 'bã imbálé la 'bã ãzí ĩ'di 'bã lẽlé ambamba rĩ ri ãni rú Yẹ́sũ̃ rṹ sĩ.
24 Sĩ̃mọ́ñĩ̃ Pétẽrõ i'da 'bá Yẹ́sũ̃ 'bã imbálé ĩ'di 'bã lẽlé ambamba rĩ ní drị́ sĩ jọ ĩ'diní,
"Ízị ĩ'di pị́rị la ị́jọ́ jọ ã'di drĩ̃ gá."
25 'Bá Yẹ́sũ̃ 'bã imbálé 'dã asé dó ru Yẹ́sũ̃ rṹ ãníŋágá zị ĩ'di, "Úpí, 'bá ãmgbã rĩ gá
ã'di 'i?"
26 Yẹ́sũ̃ umvi, "Ma íná ãtĩ dũlé tẹ́bị́ gá, ma fẽ la ĩ'dinî, 'bá dó bãsĩ gápi 'dĩ!" Yẹ́sũ̃
ãtĩ dó íná 'i, dũ dó ĩ'di, fẽ dó ĩ'di Yṹdãsĩ̃ Ị̃sĩ̃kãrị́yọ́tĩ̃ Sĩ̃mọ́ñĩ̃ ngọ́pị nî.
27 Yṹdãsĩ̃ la mụ íná nalé 'bo, gbõgbõ Sĩtánĩ̃ fi dó ala gá drĩ̃ la ujílé nĩ.
Yẹ́sũ̃ jọ Yṹdãsĩ̃ nî, "Ị́jọ́ tá míní lẽlé idélé rĩ mí idé mbẽlẽ."
28 'Bá Yẹ́sũ̃ 'bã imbálé rilépi ĩ'di trũ íná tị gá 'dĩ vã kí ị́jọ́ Yẹ́sũ̃ 'bã jọlé ĩ'diní 'dĩ 'bã
ífí ku.
29 Yṹdãsĩ̃ 'bã séndẽ kí tãmbajó nĩ rĩ sĩ, 'bá Yẹ́sũ̃ 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí rĩ ũrã kí pẽ nõ
tị la mụlé ãko ũ̃mũ̃ drĩ̃ kí ĩgbãlé jõku 'bã fẽ séndẽ ãzí 'bá lẽmẽrí rĩ 'banî.
30 Yṹdãsĩ̃ la dó mụ ínâ a'ị́lé tilé 'bo, inga dó ru cọtị fũlé ãmvé. Ãngũ nị dó 'dĩ sĩ rá.

Yẹ́sũ̃ azị ãzị̃táŋá ú'dí rĩ

31 Yṹdãsĩ̃ la mụ mụlé 'bo, Yẹ́sũ̃ jọ, "Ú'dî'da ála dó mụ Ngọ́tị́ 'Bádrĩ̃ ní ũkpõ fẽlé,
ãzíla Ãdróŋá dó mụ rṹkụma ịsṹlé ĩ'di sĩ."
32 Ãdróŋá drĩ dó rṹkụma ịsṹ ĩ'di sĩ 'bo, Ãdróŋá dó vâ ũkpõ fẽ ĩ'dinî. Ãdróŋá la dó
idé la gbõrú.
33 "Anzị mádrị́ 'dĩ, má icó dó u'álé ĩmi abe ṹ'dṹ ãzo rú ku. Ĩmi mụ áma ndrũ̃lé rá,
wó ájọ ĩminí ú'dî'da, ĩmi icó mụlé ãngũ mání mụjó rĩ gá ku, 'dĩ jõ ị́jọ́ mání jọlé 'bá
Yãhṹdĩ̃ rú rĩ 'bã drĩ̃lẹ́ 'baní rĩ.
34 Ma dó mụ ĩminí ãzị̃táŋá ú'dí la fẽlé: ĩlẽ ĩmi ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá lẽlẽ. Mání ĩmi lẽjó
'bo rĩ áni, ĩlẽ ĩmi lẽlẽ.
35 Ĩdrĩ ĩmi lẽ ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá lẽlẽ, 'bá pírí kí nĩ̃ la ĩmi 'bá mání imbálé rĩ kî."

Yẹ́sũ̃ i'da ị̃jọ́ Pétẽrõ 'bã mụjó ĩ'di gãjó rĩ
(Mãtáyõ 26:31-35; Mãrákõ 14:27-31; Lṹkã 22:31-34)

36 Sĩ̃mọ́ñĩ̃ Pétẽrõ zị, "Úpí, mi mụ íngõlé yã?"

† **13:18** Zãbṹrĩ̃ 41:9

Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, “Mí icó mụlé ú'dî'da má be ãngũ mâ mụjó rĩ gá ku, wó vúlé vúlé ru mi mụ rá.”

37 Pétẽrõ umvi, “Úpí, má icó mụlé ú'dî'da mí be ku la ã'du sĩ? Ma bábá drãjó ími ị́jọ́ sĩ!”

38 Yẹ́sṹ zị ĩ'di, “Mi íni gá mụ drãlé áma ị́jọ́ sĩ ãndá-ãndá ru yã? Ájọ míní ị́jọ́ mgbã, ã'ṹgọ́ 'be drĩ cẽrẹ́ ku rú, mi jọ la ími tị sĩ pâlé na, ínį̃ ma ku.”

14

Yẹ́sṹ ĩ'di gẽrį̃ mụjó Ãdróŋá rṹlé rĩ

1 Yẹ́sṹ jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ 'baní, “Ĩmi ásị́ 'bã umvú ku! Ĩmi Ãdróŋá ã'į̃ rá, ĩmi ã'į̃ ị́jọ́ mádrį̃ kí ĩndĩ.

2 Lị́cọ́ má Átẹ́pị 'bã sĩ u'ájó rĩ gá, jó kí wẽwẽ rú. Drĩ tá adru agá íni ku, má icó tá jọlé la ma mụ ĩminí ãngũ idélé mâ Átẹ́pị drį̃ kogâlé la ku.

3 Áde jõ ãngũ idé agá 'bo, ma amṹ ĩmi 'dụlé má rṹlé, ãma kí dó sĩ mụ u'álé ĩmi abe ãngũ mání sĩ u'ájó rĩ gá.

4 Ĩnį̃ ãngũ mání mụjó rĩ 'bã gẽrį̃ cé.”

5 Tómãsĩ jọ, “Úpí, ãma icó gẽrį̃ nį̃lé íngoní ru, ã'dusĩku ãnį̃ mi mụ íngõlé yã rĩ gá ku.”

6 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, “Ma gẽrį̃ rú ma 'i, ma ị́jọ́ mgbã rĩ rú ma 'i, ma vâ ídri fẽ ma 'i. 'Bá ãzí icó calé má Átẹ́pị Ãdróŋá rṹlé ku, ĩ'di alị kpere má rṹ sĩ ráká.

7 Ĩdrĩ tá áma nį̃ agá ma ã'di 'i yã rĩ gá rá, ĩmi tá mâ Átẹ́pị nį̃ agá cé. Wó i'dójó ú'dî'da mụjó drį̃ gá, ĩnį̃ dó ĩ'di 'bo, ãzíla ĩndre vâ ĩ'di 'bo.”

8 Fị́lị́pǫ̃ jọ ĩ'diní, “Ị́jọ́ ãmaní lẽlé rĩ, Úpí, mí i'da ãmaní mí Átẹ́pị 'i. 'Dã la ca ãmaní rá”

9 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, “Fị́lị́pǫ̃, ṹ'dṹ ãzo ma u'ájó ĩmi abe 'dĩ gá 'dâ, ĩnį̃ ma ã'di 'i yã rĩ gá ku yã? 'Bá áma ndrelépi 'bo rĩ, ndre má Átẹ́pị 'bo. Ị́jọ́ dó míní jọjó la má i'da ĩminí má Átẹ́pị 'i rĩ ã'du?

10 Mí ã'į̃ drĩ vâ ma má Átẹ́pị agá ãzíla mâ Átẹ́pị vâ áma agá ãma dó sĩ 'bá ãlu rĩ gá ku yã? Ị́jọ́ mání jọlé rĩ kí ájọ kí áma drį̃ sĩ ku. Má Átẹ́pị u'álépi áma agá rĩ la ãzị́ 'dĩ kí idé nĩ.

11 Ĩmi ã'į̃ dó sĩ ị́jọ́ mání jọlé ãma mâ Átẹ́pị be 'bá ãlu rĩ kí 'dĩ 'i. Wó jõ íni ku, ĩmi ã'į̃ dó ma 'i ị́jọ́ mání idélé rĩ kí sĩ.

12 Ájọ míní ị́jọ́ mgbã, 'bá áma ã'į̃lépi rĩ kí ãko mání idélé rĩ kí idé rá. Ãndá-ãndá ru kí vâ ị́jọ́ ãmbõgõ sĩ 'dĩ kí ndẽlépi rá rĩ kí idé rá, ã'dusĩku ma dó mụ mâ Átẹ́pị rṹlé.

13 Ma ãko pírí ĩminí zị́lé áma rṹ sĩ rĩ kí idé rá. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, má Átẹ́pị dó sĩ ãrútáŋá ịsṹ Ngọ́pį̃ rú sĩ.

14 Ãko pírí ĩminí a'ị́lé áma rṹ sĩ rĩ ma idé la rá.”

Yẹ́sṹ 'bã ị̂jọ́ Úríndí Ãlá rĩ drį̃ rĩ azijó rĩ

15 Yẹ́sṹ jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní, “Ĩdrĩ áma lẽ rá, ĩmi ãzị́táŋá mádrį̃ kí vú ũbĩ rá.

16 Ma mụ má Átẹ́pị zị́lé, ĩminí Úríndí Ãlá amṹlépi ĩmi ãzã kolépi, ãzíla amṹlépi u'álépi ĩmi abe jã 'dâ rĩ tị ãpẽlé.

17 Úríndí Ãlá 'dĩ la ĩminí ị́jọ́ mgbã rĩ vú nze. 'Bá ṹnọ́kṹ 'dĩ drį̃ gá Ãdróŋá ã'į̃lépi ku 'dĩ icó kí ĩ'di ã'į̃lé ku, ã'dusĩku ndre kí ĩ'di ku, ãzíla nį̃ kí vâ ĩ'di ku. Wó ĩnį̃ ĩ'di rá, ã'dusĩku ĩ'di 'bã u'ájó ĩmi abe rĩ sĩ, ãzíla ĩ'di mụ u'álé ĩmi agá jã 'dâ.

18 “Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ádrĩ mụ rá, má icó mụlé ĩmi a'belé ĩmvú ru ku. Ádrĩ dó Úríndí Ãlá rĩ
tị ãpẽ ĩmi rụ́ 'dõlé 'bo, ĩ'di dó cécé mâ ãgõjó ĩmi rụ́ 'dõlé rĩ áni.
19 Ace were 'bá ṹnọ́kụ́ gá 'dĩ icó kí áma ndrelé ku, wó ĩmi áma ndre rá. Mání adrujó
ídri rĩ sĩ ĩmi vâ mụ adrulé ídri.
20 Ụ́'dụ́ 'dã sĩ ádrĩ angá ídri rú 'bo, ĩmi nḩ la ma má Átẹ́pị agá, ĩmi áma agá, ma vâ
ĩmi agá Úríndí sĩ rĩ gá rá.
21 'Bá ãzḭ́táŋá mádrḩ kí vú ũbĩlépi rĩ kí 'bá áma lẽlépi rá rĩ kí. Ĩ'bã kí ãma lẽjó rá rĩ
sĩ, má Átẹ́pị la kí lẽ rá, ma vâ kí lẽ ĩndĩ, ãzíla ma áma ãmgbã rĩ i'da ĩ'baní rá.”
22 Yụ́dãsḩ (adrulépi Ḩsḩkãrḭ́yọ́tḩ 'i ku rĩ) jọ ĩ'diní, “Úpí, ị́jọ́ míní jọlé mi mụ ími ãmgbã
rĩ i'dalé ãmaní á'dụ̂sĩ, adru 'bá ṹnọ́kụ́ gá 'dĩ 'baní pírí ku, 'dĩ 'bã ífí íngoní?”
23 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, jọ, “'Bá áma lẽlépi rá rĩ, kí ị́jọ́ mâ jọlé rĩ are rá. Má Átẹ́pị la kí
lẽ rá, ãzíla ãma má Átẹ́pị be amụ́ ĩ'ba rụ́ 'dõlé, ãma dó sĩ u'á ĩ'ba abe.
24 'Bá áma lẽlépi ku rĩ, are kí ị́jọ́ mâ jọlé ĩ'baní rĩ kí ku. Ḩjọ́ mâ jọlé 'dĩ angá kí má
Átẹ́pị áma tị ãpẽlépi rĩ drḩ.
25 “Ma ĩminí ị́jọ́ 'dĩ kí ũlũ ú'dî'da mâ drĩ adru agá ĩmi abe cí 'dĩ gá 'dĩ.
26 Wó Úríndí Ãlá má Átẹ́pị 'bã mụlé tị ãpẽlé amụ́lépi ĩmi ãzã kolépi áma kẽjḩ gá rĩ,
ĩ'di mụ ĩminí ị́jọ́ pírí imbálé, ãzíla ĩ'di mụ ĩmi igálé ị́jọ́ pírí ándrá mání jọlé rĩ kí sĩ.
27 “Áfẽ ĩminí ásḩ ḩgbẽ́ mádrḩ 'bá ṹnọ́kụ́ drḩ gá 'dĩ 'bã kí icólé fẽlé ĩminí nĩ ku rĩ 'i.
Ĩmi ásḩ 'bã umvú ku, ãzíla idé ṹrḩ sĩ ku.
28 Ĩmi are ándrá ị́jọ́ mání jọlé ĩminí, ma mụ 'dâ rá, wó ma mụ ãgõlé ĩmi rụ́ 'dõlé ḩdḩ
rĩ rá. Ĩdrĩ áma lẽ ãndá-ãndá ru rá, ĩmi mụ u'álé mání ãyĩkõ sĩ, ã'dusĩku mání mụjó
má Átẹ́pị mání ãndânĩ rĩ rụ̂lé rĩ sĩ.
29 “Ánze ĩminí ị́jọ́ 'dĩ kí vú drḩdrḩ 'dĩ sĩ idé kí drĩ ru ku íni la, ĩmi dó sĩ drụ́zḩ kí ã'ḩ
ḩtụ́ ĩ'bã kí ru idéjó rĩ sĩ.
30 Sáwã ãzí mání ãzo rú ị́jọ́ jọjó ĩmi abe la 'dáyụ, ã'dusĩku Sĩtánĩ úpí ṹnọ́kụ́ 'dĩ drḩ
gá rĩ 'bã amụ́jó ã'dḩ 'dịjó ma be rĩ sĩ. Ĩ'di 'bã ũkpõ áma drḩ gá 'dáyụ.
31 Wó ma mụ ị́jọ́ má Átẹ́pị 'bã lẽlé ánga kí rĩ kí idélé áyụ, 'bá ṹnọ́kụ́ gá 'dĩ 'bã nḩ kí
dó sĩ cé álẽ má Átẹ́pị rá. Ĩmi angá ãma amụ́ kí mụlé, ãma a'be kí ãngũ 'dĩ rá.”

15

Yẹ́sṹ jọ 'i zãbíbũ ife mgbã rĩ 'i

1 Yẹ́sṹ mụ ímbátáŋâ trũ drḩ gá, jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní, “Ma cécé zãbíbũ ife
mgbã rĩ áni, má Átẹ́pị ĩ'di cécé 'bá ámvụ́ sõlépi rĩ áni. Ĩmi 'bá ị́jọ́ mádrḩ ã'ḩlépi rá 'dĩ,
ĩmi cécé zãbíbũ ife 'bã kénĩ kí áni.
2 Má Átẹ́pị Ãdróŋá la kénĩ agbẹ́lépi áma ụrụ'bá gá, kalépi ku rĩ kí aga rá. Wó ĩ'di
kénĩ agbẹ́lépi áma ụrụ'bá gá 'dâ kalépi múké-múké rĩ kí upí, 'bã ka kí rú sĩ rõnzõ
múké.
3 Ĩmi dó ãlá ru cécé kénĩ má Átẹ́pị 'bã upílé rá rĩ áni, ã'dusĩku ĩminí ị́jọ́ mání jọlé
ĩminí rĩ ã'ḩjó rá rĩ sĩ.
4 Ĩmi tá cécé kénĩ áni agbẹ́lépi áma ụrụ'bá gá 'dĩ, ĩmi ace áma ụrụ'bá gá 'dâ ũgũgõ,
ma dó sĩ ace ĩmi abe Úríndí sĩ. Kénĩ ãzí ífí kalépi ĩ'di vúŋá sĩ mgbọ́ngị kóru la 'dáyụ,
pẽ lú ĩ'di 'bã acejó mgbọ́ngị rụ́ ũgũgõ rĩ sĩ. Ĩmi 'bá áma ã'ḩlépi 'dĩ, ĩmi vâ cécé 'dĩ
áni, ĩdrĩ ace áma agá Úríndí sĩ ku, ĩmi icó ị́jọ́ múké idélé Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ áni ku.
5 “Ma cécé zãbíbũ ife mgbã rĩ áni, ĩmi 'bá ị́jọ́ mádrḩ kí ã'ḩlépi rá 'dĩ ĩmi cécé zãbíbũ
'bã kénĩ kí áni. Ĩdrĩ ace áma ụrụ'bá gá, ãdrĩ ace ĩmi abe ãlu, ĩmi ị́jọ́ ífí trũ ãlá Ãdróŋá
'bã lẽlé rĩ kí idé rá. Ĩmi icó ị́jọ́ múké Ãdróŋá 'bã lẽlé la idélé mâ kóru ku.

6 Ĩmi 'bá ị́jọ́ mádrı̨̃ ã'ı̨̃lépi rá 'dĩ, ĩdrĩ adru áma agá Úríndí sĩ ku, ála ĩmi 'be ásé gá.
Ĩmi dó adru cécé kénĩ 'ilépi rá rĩ kí áni, ála ĩmi tra ngúlú ru, ãzíla ála ĩmi ãcí su velé
rá.
7 "Ájọ ĩminí, ĩdrĩ ace má be, ímbátáŋá mádrı̨̃ kí tãmbajó múké-múké, ãko ãzí ĩminí
a'ı̨́lé Ãdróŋá drı̨́ íngõ 'i, Ãdróŋá la ĩminí fẽ la rá.
8 Gẽrı̨̃ má Átẹ́pı̨ rụ́ ní kụjó rĩ, ĩ'di bãsĩ ị́jọ́ múké ĩminí idélé ãyĩkõ fẽlépi ĩ'diní rĩ,
ĩminí i'dájó ĩmi 'bá áma vú bĩlépi rĩ kí rĩ 'i rĩ sĩ.
9 Lẽtáŋá mádrı̨̃ ĩminí rĩ ĩ'di má Átẹ́pı̨ 'bã áma lẽjó rĩ áni. Ĩmi u'á dó sĩ gẽrı̨̃ múké
'bá mâ lẽlé rá rĩ 'badrı̨́ gá rĩ sĩ.
10 Ãzı̨́táŋá mâ fẽlé ĩminí ímbátáŋá ru 'dĩ kí ĩdrĩ kí tãmba rá, ĩmi are áma tı̨ rá, ĩmi
u'á lẽtáŋá mádrı̨̃ agá cécé mâ u'ájó lẽtáŋá má Átẹ́pı̨ drı̨̃ agá, mâ ĩ'di tı̨ arejó rá rĩ sĩ rĩ
áni.
11 "Ásı̨́sı̨́ŋá mání ĩminí ị́jọ́ 'dĩ kí jọjó pírí íni rá rĩ, ãyĩkõ mádrı̨̃ 'bã adru rú sĩ ĩmi
agá, ãzíla ãyĩkõ ĩmidrı̨̃ 'bã ga dó sĩ ĩmi agá tré.
12 Ãzı̨́táŋá mâ fẽlé ĩminí rĩ 'dĩ, ĩlẽ jõ ĩmi ĩmi drĩdríŋĩ gá lẽlẽ, cécé mâ ĩmi lẽjó rĩ 'bã
áni.
13 Míní lẽtáŋá icéjó mî wọ̃rı̨́ka 'baní rĩ, ĩ'di míní ã'ı̨́jó drãjó kí kẽjı̨́ gá rá, sĩ kí pajó
rĩ.
14 Ĩdrĩ ãzı̨́táŋá mádrı̨̃ kí tãmba rá, ĩmi adru mâ wọ̃rı̨́ka kî rú.
15 Ị́jọ́ ĩmi adrujó 'bá ị́jọ́ mádrı̨̃ kí nı̨̃lépi cé rĩ kí sĩ, má umve dó ĩmi ãtí'bó ru ku,
ã'dusĩku ãti'bo nı̨̃ kí ị́jọ́ ãmbógó ĩ'badrı̨̃ 'bã itúlé idélé rĩ kí ku. Ĩmi dó sĩ mâ wọ̃rı̨́ka
kí, ã'dusĩku mâ ị́jọ́ má Átẹ́pı̨ 'bã jọlé mání rĩ kí vú nzejó ĩminí pírí rá rĩ sĩ.
16 Ĩpẽ ándrá acájó 'bá mání imbálé rĩ kí rú ĩmi 'i la ku, rá la ápẽ ĩmi ma 'i, ãzíla
ápẽ ĩmi tı̨ mụlé ífí mgbã ãsı̨̃ŋâ kóru rĩ kalé. Má Átẹ́pı̨ dó sĩ mụ ĩminí ãko pírí ĩminí
zı̨́lé ĩ'di tı̨ gá áma rụ́ sĩ rĩ kí fẽlé rá.
17 Ãzı̨́táŋá mání fẽlé ĩminí rĩ 'dĩ 'i: ĩlẽ ĩmi pírí lẽlẽ.

Ụ̃nọ̃kụ́ 'bã 'bá Yẹ́sũ 'bã imbálé rĩ kí ngũjó ũnzí rĩ

18 "'Bá ụ̃nọ̃kụ́ 'dĩ drı̨̃ gá Ãdróŋá nı̨̃lépi ku 'dĩ drĩ kí ĩmi ngũ̃ ũnzí, lẽ ĩnı̨̃ rá ngũ̃ kí
ándrá ma drı̨̃drı̨̃.
19 Ĩdrĩ tá adru 'bá ụ̃nọ̃kụ́ 'dĩ ãni la kí, 'bá ala gá Ãdróŋá gãlépi úmgbé 'dĩ kí ĩmi lẽ
rá. Wó ĩmi dó adrujó 'bá ụ̃nọ̃kụ́ 'dĩ ãni la ku rĩ sĩ, má ũpẽ ĩmi adrujó ndú 'bá ụ̃nọ̃kụ́
'dĩ ãni rú 'dĩ kí abe, ị́jọ́ 'dĩ bãsĩ fẽlépi la kí ĩmi ngũ̃jó ũnzí 'dĩ.
20 Ĩmi ũrã drĩ ị́jọ́ ándrá mání jọlé ĩminí: 'Bá ãti'bo ru rĩ ndẽ kí ĩ'bã ãmbogo kí rá la
ku. † 'Bá Ãdróŋâ gãlépi úmgbé 'dĩ drĩ kí dó mání ũcõgõ fẽ rá, kí vâ mụ ĩminí ũcõgõ
fẽlé rá. Drĩ ándrá áma tı̨ are agá rá, kí tá vâ mụ ĩmi tı̨ arelé rá.
21 'Bá 'dĩ kí mụ ị́jọ́ kí idélé ĩmi ụrụ'bá gá, cécé ĩ'bã kí ándrá idélé áma ụrụ'bá gá rĩ
áni. Kí mụ ị́jọ́ 'dĩ kí idélé íni rá la, ã'dusĩku ĩmi má ãni, ãzíla nı̨̃ kí 'bá áma tı̨ ãpẽlépi
nĩ rĩ ku.
22 Ádrĩ ájẹ́ amụ́ ĩ'baní ị́jọ́ Ãdróŋá drı̨́ mgbã 'dĩ lũlé ku, icó kí tá ị́jọ́ ũnzí amálé kí ásı̨́
gá ku. Wó mání dó amụ́jó ĩ'ba rụ́ 'dõlé ị́jọ́ Ãdróŋá drı̨́ mgbã 'dĩ lũjó rá rĩ sĩ, icó kí dó
ru trũlé ala gá 'dâ ku.
23 'Bá pírí áma ngũ̃lépi ũnzí rĩ ngũ̃ kí vâ má Átẹ́pı̨ Ãdróŋá ũnzí ĩndĩ.
24 Ádrĩ ájẹ́ tálí mání idélé kí drĩdríŋĩ gá 'bá ãzí ndú la 'bã idélé ku 'dĩ kí idé agá ku,
icó kí tá nı̨̃lé kí ị́jọ́ ũnzí agá rĩ gá ku. Drĩ kí táni áma ndre tálí 'dĩ idé agá rá tí, wó
ngũ̃ kí ãma má Átẹ́pı̨ be ũnzí.

---

† **15:20** Yõhánã 13:16

25 Ị̃jọ́ 'dĩ idé ru cécé ịjọ́ Ãdróŋá drị̃ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ áni, ‘'Bá ngṹ kí ma ịjọ́ ífí kóru.’ †

26 “Ma mụ ĩminí Úríndí 'bá ãzã kolépi angálépi Ãdróŋá drị̃, ịjọ́ mgbã Ãdróŋá drị̃ i'dalépi tọndọlọ rĩ tị ãpẽlé. Úríndî la mụ ĩmi ãzã kolé ãzíla ĩ'di mụ ĩminí ịjọ́ jọlé áma drị̃ gá.

27 Wó ĩmi 'bá mání imbálé 'dĩ, lẽ ĩlũ dó vâ ịjọ́ mádrị̃ gá rĩ 'bá 'baní rá, ã'dusĩku ĩri u'álé má trũ mání ịjọ́ 'bání sĩ áma tị ãpẽjó rĩ i'dó agá.”

16

1 “Ájọ ĩminí ịjọ́ 'dĩ kí íni rá la ĩmi a'be rú sĩ ã'ị̃táŋá ĩmidrị̃ gá rĩ ku.

2 Ála mụ ĩmi adrolé ãngũ Ãdróŋá ị̃nzị̃jó rĩ kí agâ sĩ rá, ãzíla ṹ'dṹ ãzí la amṹ drị̃lẹ́ gâlé 'dĩ, 'bá 'baní amṹjó ĩmi ụ'dị́jó ũrãtáŋá ĩ'badrị̃ rĩ agá, kí 'bã la kí ãzị̃ Ãdróŋá drị̃ nga íni.

3 'Bá 'dĩ kí ịjọ́ 'dĩ kí idé ĩmi rṹ íni la ĩ'baní ãma nị̃jó má Átẹ́pị be ku rĩ sĩ.

4 Álũ dó ĩminí ịjọ́ 'dĩ kí ú'dî'da 'bo, ịjọ́ 'dĩ drĩ kí dó sĩ drṹzị̃ ru idé ĩmi ụrụ'bá gá, ịjọ́ ándrá mâ jọlé ĩminí drị̃drị̃ rá 'dã kí dó sĩ agá.

Ãzị̃ Úríndí Ãlá rĩ 'bã ngalé rĩ

5 “Ájọ ĩminí ma dó ãni rú mụ gõlé má Átẹ́pị Ãdróŋá áma tị ãpẽlépi rĩ rṹlé, wó 'bá ãzí ãlu ĩmi drĩdríŋĩ gá 'dâ asílépi áma zịlépi ma mụ íngõlé yã la 'dáyụ.

6 Ị̃jọ́ mání jọlé ĩminí 'dĩ kí sĩ, ándre ĩmi ásị̃ acá ãnzị rú, ãzíla ĩmi mẹ́lẹ́tị ũcõgõ rú.

7 Ájọ ĩminí ịjọ́ mgbã, ĩ'di mụ adrulé ĩminí múké ádrĩ mụ 'dâ rá rĩ gá, ã'dusĩku ádrĩ mụ ku, Úríndí Ãlá ĩmi ãzã kolépi rĩ icó amṹlé ĩmi rṹ 'dõlé ku. Wó ádrĩ mụ rá, ma mụ ĩ'di tị ãpẽlé ĩmi rṹ 'dõlé rá.

8 Drĩ dó drṹzị̃ amṹ rá, ĩ'di amṹ 'bá pírí ṹnọ́kṹ gá 'dĩ kí ịjọ́ ũnzí i'dalé, ãzíla vâ ịjọ́ mgbã Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ kí abe. Ĩ'di dó amṹ ịjọ́ Ãdróŋá 'bã mụjó ịjọ́ lịjó 'bá kí drị̃ gá ịjọ́ ũnzí ĩ'badrị̃ kí sĩ rĩ i'dalé ĩndĩ.

9 Úríndí Ãlá rĩ la ĩ'baní izatáŋá ĩ'badrị̃ ũnzíkãnã rĩ kí i'da íni la, ã'dusĩku ĩ'baní áma ã'ị̃jó ku rĩ sĩ.

10 Úríndí Ãlá rĩ la ĩ'baní ịjọ́ mgbã Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ kí i'da nĩ, ã'dusĩku ádrĩ gõ má Átẹ́pị Ãdróŋá rṹlé 'bo, ĩmi icó áma ndrelé ị̃dị̃ ku.

11 Ĩ'di mụ i'dalé la ĩ'baní, ịjọ́ lịjó 'bá drị̃ gá rĩ ĩ'di cí, ã'dusĩku úlị Sĩtánĩ, ãmbógó ṹnọ́kṹ 'dĩ drị gá rĩ drị̃ gá ịjọ́ 'bo, ĩ'di dó ĩ'di 'bã pángá tẽ.

12 “Ị̃jọ́ áma agá 'dộ mâ lẽlé jọlé ĩminí rĩ kí drĩ wẽwẽ rú, wó kí mụ adrulé ĩminí ambamba kí tãmbajó ú'dî'da.

13 Úríndí Ãlá rĩ drĩ amṹ 'bo, ĩ'di mụ ĩmi drị̃ celé ịjọ́ mgbã rĩ agá nĩ. Icó ịjọ́ jọlé ũkpõ ĩ'di drị̃ sĩ ku, ĩ'di ịjọ́ angálépi mádrị̃ rĩ kí jọ ayụ, ãzíla ĩ'di vâ amṹ ịjọ́ drṹzị̃ ru idélépi ĩndõ rĩ kí lũlé ĩminí.

14 Ĩ'di mání rṹkụma ají, ĩ'diní ĩminí ịjọ́ áma tị gá mâ jọlé ĩ'diní rĩ kí ajíjó, ũlũjó ĩminí rĩ sĩ.

15 Ãko pírí má Átẹ́pị 'bã trũ adrujó rĩ kí, kí má ãni. Ị̃jọ́ 'dĩ bãsĩ mâ jọjó la ĩminí Úríndí Ãlá rĩ la ịjọ́ mâ jọlé rĩ kí ají ũlũlé ĩminí áyụ 'dĩ.”

Ũcõgõ 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ 'bã drị̃ la drṹzị̃ ru uja ãyĩkõ rú

16 Yẹ́sṹ jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'banî, “Ṹ'dṹ were agá, ĩmi icó áma ndrelé ku, wó ṹ'dṹ were vúlé gá ĩmi ãma ndre rá.”

---

† **15:25** Zãbṹrị̃ 35:19; 69:4

17 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí rĩ ụzị kí ru kí drĩdríŋĩ gá ãyá-ãyá, “Ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé,
‘Ṹ'dṹ were agá, ĩmi icó áma ndrelé ku, ṹ'dṹ were vúlé gá, ĩmi áma ndre rá,’ ãzíla
ĩ'di 'bã jọlé, ‘Ã'dusĩku ma mụ mâ Átẹ́pị rṹ,’ 'dĩ 'bã ífí íngoní?”
18 Ri kí ị́jọ́ 'dĩ ụzị́lé, “Ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé ṹ'dṹ were 'dĩ 'bã ífí íngoní? Ãnį̃ ĩ'di ị́jọ́ jọ ã'du
drį̃ gá yã rĩ gá ku.”
19 Yẹ́sṹ nį̃ 'bá 'dĩ lẽ kí tí ĩ'di ụzị́lé rĩ gá rá, jọ dó ĩ'baní, “Ị́jọ́ ĩminí ĩmi ụzị́jó ĩmi
drĩdríŋĩ gá rĩ mâ jọjó la, ‘Ṹ'dṹ were ĩmi icó áma ndrelé ku, wó ṹ'dṹ were vúlé gá ĩmi
áma ndre rá,’ rĩ 'i.
20 Ájọ ĩminí ị́jọ́ mgbã, ĩmi mụ awálé ãzíla ĩmi mụ ṹlṹlṹ u'bélé, wó 'bá ṹnọ́kṹ gá 'dĩ
kí u'á ãyĩkõ sĩ. Ĩmi u'á cãndí sĩ, wó cãndí ĩmidrị́ rĩ la drṹzị́ ru uja ãyĩkõ rú rá.
21 Ngọ́tị́ ãzá drĩ dó ũkú i'dó lẽjó tĩjó 'bo, ĩ'di ãzá ãmbógó la ta; ĩ'di u'á cãndí sĩ, wó
drĩ dó ngọ́tị́ŋá tĩ 'bo, ị́jọ́ tá ĩ'di 'bã ãzá tajó rĩ dó ĩ'diní ãvĩ rá, ã'dusĩku ãyĩkõ la dó ĩ'di
fụ ĩ'di 'bã ngọ́tị́ ágọ́bị́ tĩjó ṹnọ́kṹ drį̃ gá 'bo rĩ sĩ.
22 Ị́jọ́ 'dĩ bãsĩ ú'dî'da ru idélépi ĩmi abe ĩmi sĩ u'ájó cãndí sĩ 'dĩ. Wó ma drṹzị́ ĩmi
ndre rá, ĩmi ásị́ la ga tré ãyĩkõ sĩ, ãyĩkõ 'bá ãzí 'bã amṹlé palé ĩmidrị́ gá ku la.
23 Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã jọ, má Átẹ́pị la ãko ĩminí a'ị́lé áma rṹ sĩ kí rĩ fẽ pírí rá. Ṹ'dṹ
'dã drĩ dó drṹzị́ acá rá, ãko ãzí ĩminí sĩ lẽjó áma zị́jó la la adru 'dáyụ.
24 Acájó kpere ú'dî'da, ĩmi a'ị́ drį̃ áma rṹ sĩ ãko ãzí ku, ĩmi a'ị́ dó, ĩmi dó mụ ịsṹlé
la rá, ãyĩkõ dó sĩ ĩmi fụ calépi rĩ sĩ.

Yẹ́sṹ ndẽ ũkpõ ị̃jọ́ ũnzí ṹnọ́kṹ gá rĩ drį̃ 'bo

25 “Ári ĩminí ị́jọ́ mání jọlé rĩ kí u'bélé u'bê. Wó ṹ'dṹ ãzí la amṹ lé 'dĩ mání ĩminí
ị́jọ́ kí u'béjó ku, mání ĩminí ị́jọ́ má Átẹ́pị drị́ gá rĩ kí jọjó ĩminí tọndọlọ.
26 Ṹ'dṹ 'dã drĩ dó acá rá, ĩmi dó má Átẹ́pị zị́ áma rṹ sĩ ĩmi 'i. Ázị́ dó ĩ'di ị́jọ́ ĩmidrị̃
sĩ ma 'i ku.
27 Ã'dusĩku má Átẹ́pị lẽ ĩmi rá ĩminí áma lẽjó rĩ sĩ, ãzíla ĩmi ã'ị̃ vâ rá má angá ĩ'di
rṹlé.
28 Má angá má Átẹ́pị rṹlé amṹlé ṹnọ́kṹ gá 'dõlé, ma ṹnọ́kṹ 'dĩ a'be gõjó vúlé má
Átẹ́pị rṹlé.”
29 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ jọ kí ĩ'diní, “Mi dó ú'dî'da ị́jọ́ kí jọ tọndọlọ kí u'béŋâ kóru.
30 Ãnį̃ dó ú'dî'da rĩ gá cé ínį̃ ị́jọ́ pírí kí rá, ílẽ 'bá ãzí 'bã zị́ kí dó mi ị́jọ́ ãzí kí sĩ ku.
Ãma ã'ị̃ dó ú'dî'da rá ãndá-ãndá ru, mí angá dó Ãdróŋá rṹlé rĩ gá rá.”
31 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ĩmi ã'ị̃ dó ú'dî'da ma rá yã?
32 Ṹ'dṹ ãzí la amṹ lé 'dĩ, acá dó 'bo, ála mụ ĩmi irélé, ĩmi ãlu-ãlu la mụ apálé
ĩmidrị́ko gá ĩmidrị́ko gá, ĩmi áma a'be á'dṹsĩ. Wó má adru mgbã rĩ gá á'dṹsĩ ku,
ã'dusĩku má Átẹ́pị la adru má be.
33 Ájọ ĩminí ị́jọ́ 'dĩ kí íni la ĩmi dó sĩ ásị́ ĩ̃gbẹ̃ ịsṹ má agá. Ṹnọ́kṹ la ĩminí ũcõgõ fẽ
rá, wó lẽ ĩmi ásị́ 'bã adru ũkpó ru! Ándẽ ṹnọ́kṹ 'bo.”

17

Yẹ́sṹ 'bã Ãdróŋá ã'ĩjó rĩ

1 Yẹ́sṹ la mụ ị́jọ́ 'dĩ kí delé jọ agá 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní 'bo, inga tị 'bṹ gâlé ru
Ãdróŋá ã'ĩjó jọ, “Má Átẹ́pị, sáwã mádrị́ gá rĩ ca dó rá mání drį̃ cị́jó ãzíla drãjó. Ífẽ
dó áma rṹ 'bã kụ ị́jọ́ mâ mụlé idélé 'dĩ sĩ, ma dó vâ sĩ fẽ ími rṹ ní kụjó.
2 Míní ũkpõ 'bá pírí ími ã'ị̃lépi má be rá 'dĩ 'badrị́ kí fẽjó mádrị́ rĩ sĩ, ma dó sĩ mụ
ídri ukólépi ku mî fẽlé mádrị́ rĩ fẽlé ĩ'banî.
3 Ídri ukólépi ku rĩ ĩ'di ị́jọ́ 'bá 'bã kí ími nį̃jó mi Ãdróŋá mgbã rĩ ídri rĩ 'i, ãzíla mí
ãpẽ ma mî Ngọ́pị Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ tị mi 'i rĩ 'i.

4 Má ají dó míní rụ́kụma ṹnọ́kụ́ drę̃ gá 'dâ 'bo, ị́jọ́ mî fẽlé mádrę̃ má idé kí rĩ kí sĩ.
5 Má Átẹ́pẹ́ ú'dî'da, mí uja dó ma ãmbógó ándrá údu áma rụ́ 'bã sĩ kụjó mí be 'dĩ sĩ í'bã drĩ ṹnọ́kụ́ ku rĩ.
6 "'Bá míní fẽlé mádrę̃ angájó ṹnọ́kụ́ drę̃ gá 'dâ mání imbálé 'dĩ kí, nę̃ kí dó mi ã'di 'i yã rĩ gá rá, ĩ'bã kí ándrá adrujó ídu míní rĩ sĩ. Mi dó kí fẽjó mádrę̃ rĩ sĩ, nga kí dó ị́jọ́ míní azę̣lé ĩ'baní áma tę̣ gâ sĩ rĩ kí rá.
7 Ú'dî'da ị́jọ́ mání idélé ãzíla imbálé 'dĩ kí, nę̃ kí dó kí rá angá kí Ãdróŋá mídrę̃.
8 Má imbá kí ị́jọ́ míní jọlé mání rĩ kí sĩ, ã'ę̃ kí kí rá. Nę̃ kí tọndọlọ cé má angá mí rụ́, ã'ę̃ kí dó sĩ rá mí ãpẽ áma tę̣ mi 'i, má Átẹ́pẹ́.
9 Ma ími ã'ę̃ 'bá míní fẽlé mádrę̃ 'dĩ kí ị́jọ́ sĩ, kí ãzã kojó, kí mí ãni. Má ã'ę̃ mi 'bá ími ã'ę̃lépi ku ṹnọ́kụ́ gá 'dĩ 'baní ku.
10 'Bá pírí áma vú bĩlépi áma ã'ę̃lépi rá 'dĩ kí mí ãni, ãzíla 'bá pírí mí ãni rú rĩ kí vâ má ãni. Ị́jọ́ 'dĩ idé kí ru íni la sĩ ãmbõgõ mádrę̃ íngõpí yã rĩ nę̃jó.
11 Má icó mụlé u'álé ṹnọ́kụ́ drę̃ gá 'dâ į̃dę̃ ku, ma mụ gõlé vúlé mí rụ̃lé. Wó 'bá pírí áma vú bĩlépi, vâ áma ã'ę̃lépi rá 'dĩ kí mụ acelé u'álé 'bá ị́jọ́ mídrę̃ ã'ę̃lépi ku 'dĩ kí abe ṹnọ́kụ́ gá 'dâ. Má Átẹ́pẹ́ Ãlá rĩ, ímba 'bá mádrę̃ 'dĩ kí tã ũkpõ rụ́ mídrę̃ ándrá míní fẽlé mání, 'bã icí kí rú sĩ ru ãlu ãmã adrujó ãlu rĩ sĩ.
12 Mání drĩ adrujó ĩ'ba abe rĩ sĩ, ámba kí tã múké-múké ũkpõ rụ́ mídrę̃ ándrá míní fẽlé mání rĩ sĩ. Ĩ'bã ãzí ãlu ãvĩlépi mádrę̃ rá la yụ, pẽ lú mụlépi filépi ãcí gá rĩ 'i. Ị́jọ́ 'dĩ idé ru cécé 'dĩ 'bã áni la, Ị́jọ́ Sĩlé bụ́kụ̃ Ãdróŋá drę̃ agá rĩ 'bã acá rú dó sĩ ị́jọ́ ãndá la. †
13 "Ú'dî'da áko dó ãcę̃ mádrę̃ má sĩ mụjó mí rụ̃lé rĩ 'bo. Wó ájọ ị́jọ́ 'dĩ kí ịsụ́ ma drĩ ṹnọ́kụ́ drę̃ gá 'dâ íni rá la, 'bá ị́jọ́ mádrę̃ kí ã'ę̃lépi rá ãzíla kí vú ũbĩlépi rĩ 'bã ga kí rú sĩ ãyĩkõ mádrę̃ sĩ tré.
14 Álũ ĩ'baní ị́jọ́ mídrę̃ gá rĩ rá. Wó 'bá ṹnọ́kụ́ 'dĩ gá 'dĩ ngũ̃ kí kí ũnzí, ã'dusĩku ĩ'bã kí ru icíjó ṹnọ́kụ́ trũ ku, cécé mâ áma icíjó ṹnọ́kụ́ trũ ku rĩ áni rĩ sĩ.
15 "Má Átẹ́pẹ́, ázę̣ mi 'bá áma ã'ę̃lépi rá 'dĩ kí 'dụjó ṹnọ́kụ́ drę̃ gá rá íni la ku, wó rá la ímba kí tã múké mẹ́rọ́'bá ṹnọ́kụ́ gá 'dĩ sĩ.
16 Icí kí ru ṹnọ́kụ́ 'bã 'bá ũnzí 'dĩ kí abe ku, cécé mání vâ áma icíjó 'bá ími gãlépi úmgbé ṹnọ́kụ́ gá 'dĩ kí abe ku rĩ áni.
17 Ị́jọ́ mídrę̃ gá rĩ ĩ'di ị́jọ́ mgbã rĩ 'i. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ífẽ 'bã acá kí 'bá mí ni la rú ãlá ru ị́jọ́ mgbã sĩ.
18 Cécé ándrá míní áma tę̣ ãpẽjó ṹnọ́kụ́ 'dĩ drę̃ gá rĩ áni, ma dó vâ mụ kí tę̣ pẽlé ṹnọ́kụ́ drę̃ acę̣lé pírí.
19 Áfẽ áma ídri pírí kí ị́jọ́ sĩ, 'bã adru kí rú ị́jọ́ mgbã sĩ 'bá mí ãni la rú pírí.
20 "Ãdróŋá ázę̣ lú mi 'bá áma ã'ę̃lépi rá vâ áma vú ũbĩlépi 'dĩ kí sĩ á'dụ̃sĩ ku. Ma vâ ími zę̣ 'bá mụlépi ị́jọ́ mádrę̃ ã'ę̃lépi ĩ'bã kí mụjó ị́jọ́ arejó 'bá áma ã'ę̃lépi 'bo 'dĩ kí tę̣ gá rĩ kí sĩ.
21 Má Átẹ́pẹ́, álẽ 'bá 'dĩ 'bã icí kí ru tę̣ ị́jọ́ kí agá ãlu, cécé ãmaní ãma icíjó mí be ãlu rĩ áni. Álẽ vâ 'bã icí kí ru ãma abe ãlu, 'bá ṹnọ́kụ́ 'dĩ drę̃ gá rĩ kí dó sĩ ã'ę̃ ãndá-ãndá ru mí ãpẽ áma tę̣ mi 'i.
22 "Áfẽ 'bá áma vú bĩlépi 'dĩ 'baní ũkpõ, cécé míní mání ũkpõ fẽjó rĩ áni, ĩ'baní sĩ ru icíjó pírí ãlu, cécé ãmaní ãma icíjó mí be ãlu rĩ áni.
23 Ma ĩ'ba abe ãlu, ãzíla ãma vâ mí be ãlu, kí dó sĩ ru icí 'bá ãlu rú 'bá ṹnọ́kụ́ 'dĩ drę̃ kí dó sĩ nę̃ la mí ãpẽ áma tę̣ mi 'i. Kí dó vâ sĩ nę̃ la ílẽ 'bá áma ã'ę̃lépi rá 'dĩ kí ambamba cécé míní áma lẽjó rĩ áni.

---

† **17:12** Zãbụ́rę̃ 41:9; Yẽrẽmíyã 13:18

24 “Má Átẹ́pị, álẽ 'bá pírí míní fẽlé mádrị̃ 'dĩ kí 'bã mụ kí u'álé má trũ ãngũ mání
sĩ mụjó u'ájó rĩ gá, kí dó sĩ mụ mụlé ãmbõgõ mádrị ándrá míní fẽlé mání rĩ ndrelé,
ã'dusĩku ílẽ ándrá ma ídu 'dĩ sĩ ú'bã drĩ ũ̃nṍkụ́ 'dĩ ku.
25 “Má Átẹ́pị mgbã pịrị rĩ! 'Bá ũ̃nṍkụ́ 'dĩ drị̃ nị̃ kí mi ku, wó ánị̃ mi rá ãzíla 'bá áma
ã'ĩlépi rá 'dĩ nị̃ kí vâ mí ãpẽ áma tị mi 'i rĩ gá rá.
26 Álũ ĩ'baní mi ã'di 'i yã rĩ, ma drĩ vâ mụ ĩ'baní lũlé la ĩ̃dị́. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, lẽtáŋá míní
áma lẽjó ambamba 'dĩ dó vâ sĩ adru kí ásị́ gá, ãzíla áma mgbã rĩ dó vâ sĩ mụ adrulé
ĩ'ba abe.”

18

Yẹ́sũ rụjó rĩ
(Mãtáyõ 26:47-56; Mãrákõ 14:43-50; Lụ́kã 22:47-53)

1 Yẹ́sũ la mụ Ãdróŋá zịŋá delé 'bo, ĩ'di 'i 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí abe alị kí á'bụ
Kídrõnĩ drị̃ agâ sĩ, mụlé ámvụ́ 'a ife mĩ̃zẽ̃yị́tũ̃ drị̃ 'bã zojó rĩ gá.
2 Yụ́dãsĩ̃ nị̃ ãngũ 'dã rá, ã'dusĩku pâlé wẽwẽ rú Yẹ́sũ la jõ u'á 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ
abe 'dãá.
3 Yụ́dãsĩ̃ 'dụ 'bá ãtalo ãmbogo ãzíla 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ 'bã kí tị ãpẽlé ãsĩkárĩ 'bá
Rụ́mĩ̃ rú rĩ 'badrị gá rĩ kí, ãsĩkárĩ jó Ãdróŋá drị̃ andre tẽlépi rĩ kí abe; 'bá 'dĩ 'dụ kí
ãko ã'dị́ drị gá rĩ kí, ãcí ãgãlãká drị̃ gá velépi vẽvẽ rĩ trũ, tárã abe, mụ kî trũ ámvụ́
Yẹ́sũ 'bã adrujó rĩ gâlé.
4 Yẹ́sũ 'bã nĩ̃jó la ã'du la mụ ru idélé ĩ'di ụrụ'bá gá nĩ cé rĩ sĩ, mụ ĩ'ba rụ̃lé, zị kí,
“Ĩmi ã'di ndrũ̃ yã?”
5 Umvi kí ĩ'diní, “Yẹ́sũ 'bá Nãzẽ̃rẹ́tĩ̃ gá rĩ 'i.”
Yẹ́sũ umvi ĩ'baní, “Ma gápi 'dõ.” Yẹ́sũ 'bã ru i'da agá kí drĩ̃lẹ́ gá, Yụ́dãsĩ̃ tu pá ĩ'ba
abe 'dãá ĩndĩ.
6 Yẹ́sũ la mụ jọlé la ĩ'baní, “Ma gápi 'dõ,” gõ kí ĩ̃ndụ́-ĩ̃ndụ́ ru vúlêlé, ãzíla u'de kí
pírí vũ̃rụ́.
7 Yẹ́sũ zị kí ĩ̃dị́, “'Bá ĩminí ndrũ̃lé rĩ ã'di 'i yã?”
Umvi kí ĩ'diní, “Yẹ́sũ 'bá Nãzẽ̃rẹ́tĩ̃ gá rĩ 'i.”
8 Yẹ́sũ umvi ĩ'baní, “Ájọ tá ĩminí ma gápi 'dõ. Ĩdrĩ áma ndrũ̃ yã áni, ĩmi a'be 'bá
ãzí 'dĩ 'bã mụ kî.”
9 Yẹ́sũ jọ ị́jọ́ 'dĩ íni la ị́jọ́ ándrá ĩ'di 'bã jọlé rĩ 'bã idé dó sĩ ru mgbã-mgbã rú: “'Bá
míní fẽlé mádrị rĩ kí agá 'bá ãzí ãlu la ãvĩ ku,” † rĩ 'bã ị́jọ́ sĩ.
10 Cọtị Sĩ̃mṍnĩ̃ Pétẽrõ ménéŋâ trũ rĩ anzé ĩ'di rãwũ, ga ãtí'bó átáló ãmbógó ãndânĩ
rĩ drị̃ 'bã bĩ̃lẹ́ drị ãndá gá rĩ wẹ́ vũ̃rụ́. (Ãtí'bô rụ́ Mãĩ̃kõ̃ 'i.)
11 Wó Yẹ́sũ jọ Sĩ̃mṍnĩ̃ Pétẽrõ ní, “Ísu mî ménéŋá 'dĩ ãngũ míní tá sĩ anzéjó la rĩ gá
vúlé. Ílẽ áta ũcõgõ má Átẹ́pị 'bã lẽlé mání rĩ ku yã?”

Yẹ́sũ agụjó Ánãsĩ drĩ̃lẹ́ gá rĩ

12 Ãmbógó ãsĩkárĩ 'badrị̃ ãsĩkárĩ abe, ãsĩkárĩ 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'badrị jó Ãdróŋá drị̃
aga tẽlépi rĩ abe, rĩ rụ kí dó Yẹ́sũ 'i, umbé kí dó ĩ'di cí.
13 Drĩ̃drị̃ rĩ sĩ, agụ kí ĩ'di Ánãsĩ ándrá átáló ãmbógó ãndânĩ úmvúke a'belépi rá 'dĩ
Kãyị́fã átáló ãmbógó ãndânĩ ílí 'dã sĩ rĩ 'bã ándrị́pị rụ́ rĩ 'bã drĩ̃lẹ́ gá.
14 Kãyị́fã 'dĩ ándrá jọlépi la 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'bã drĩ̃lẹ́ ru rĩ 'baní, “Ĩ'di múké 'bá ãlu
'bã drã 'bá pírí kí kẽjị́ gá,” rĩ 'i. †

Pétẽrõ 'bã Yẹ́sũ gãjó rĩ
(Mãtáyõ 26:69-70; Mãrákõ 14:66-68; Lụ́kã 22:55-57)

† **18:9** Yõhánã 6:39 † **18:14** Yõhánã 11:49-50

15 Sĩmọ́ɳ̃ Pétẽrõ kí 'bá Yẹ́sũ̃ 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí ãlu la be, 'de kí Yẹ́sũ̃ vú gâ sĩ. 'Bá
Yẹ́sũ̃ 'bã imbálé 'dã 'i átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ nḭ̃ ĩ'di cé, ã'ḭ̃ dó ĩ'diní filé Yẹ́sũ̃ rṵ́ ãngũ
ĩ'didrḭ ĩ'di sĩ ḭ́jọ́ lijó rĩ gâlé.
16 Wó Pétẽrõ tu pá kẽ̃jḭ́tḭ gá ãmvé ãmvélé ru. 'Bá Yẹ́sũ̃ 'bã imbálé átáló ãmbógó
ãndânĩ rĩ 'bã nḭ̃lé rá tá ã'ḭ̃lé filé agâlé rĩ jọ ḭ́jọ́ ĩzóɳ́á kẽ̃jḭ́tḭ tẽlépi rĩ ní, ãzíla fẽ dó sĩ
Pétẽrõ fi agâlé.
17 Ĩzóɳ́á kẽ̃jḭ́tḭ aga tẽlépi rĩ zḭ Pétẽrõ 'i, “Mí adru 'bá Yẹ́sũ̃ 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí ku
yã?”
Pétẽrõ umvi ĩ'diní, “Yṵ, má adru 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'i ku.”
18 Ãngũ 'bã adrujó ḭ̃gbẽ̃ rú rĩ sĩ, 'bá ãtí'bó ru ãzíla ãsĩ̃kárĩ̃ jó Ãdróɳ́á drḭ̃ aga tẽlépi
rĩ kí abe ũdũ kí ãcí yulé, Pétẽrõ tu vâ pá ãcí yulé ĩ'ba abe ĩndĩ.

Átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ 'bã Yẹ́sũ̃ ṵzḭjó rĩ
(Mãtáyõ 26:59-66; Mãrákõ 14:55-64; Lṵ́kã 22:66-71)

19 Átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ zḭ Yẹ́sũ̃ 'i 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí ḭ́jọ́ sĩ ãzíla ḭ́jọ́ ĩ'di 'bã
imbálé rĩ abe.
20 Yẹ́sũ̃ umvi ĩ'diní, “Ṵ'dṵ́ pírí sĩ ma ḭ́jọ́ kí jọ tọndọlọ ũ'bí kí agá, ma ímbátáɳ́á kí
fẽ ãngũ Ãdróɳ́á ḭ̃nzḭ̃jó rĩ kí agâ sĩ, ãzíla lḭ́cọ́ Ãdróɳ́á drḭ̃ agá, 'bá Yãhṵ́dḭ̃ rú wẽwẽ rú
are kí ḭ́jọ́ máni jọ̃lé rĩ kí cé ãngũ pírí agá, ãzíla ḭ́jọ́ ãzí máni a'bólé a'bô 'bá ũ'bí 'bã kí
nḭ̃lé ku la 'dáyṵ.
21 Mi áma ṵzḭ zḭtáɳ́á 'dĩ kí sĩ ã'du ḭ́jọ́ sĩ? Mí ṵzḭ 'bá ḭ́jọ́ máni jọ̃lé rĩ kí arelépi rá rĩ
kí tḭ gá, nḭ̃ kí ḭ́jọ́ máni jọ̃lé rĩ kí rá.”
22 Yẹ́sũ̃ la mṵ ḭ́jọ́ 'dĩ umvilé 'dĩ 'bã áni, ãsĩ̃kárĩ̃ ãzí ãlu ãngũ agá tẽlépi rĩ sa Yẹ́sũ̃ 'i,
jọ ĩ'diní, “Ála átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ tḭ gá ḭ́jọ́ umvi íni yã?”
23 Yẹ́sũ̃ umvi ĩ'diní, “Ádrĩ tá ḭ́jọ́ ãzí ũnzí la jọ, ílũ 'bá pírí 'baní ḭ́jọ́ la ũnzí rĩ ã'du yã
rĩ. Wó ḭ́jọ́ máni jọ̃lé rĩ drĩ adru pḭrḭ, ísa ma ã'du ḭ́jọ́ sĩ?”
24 Ánãsĩ fẽ Yẹ́sũ̃ agṵlé Kãyḭ́fã átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ drḭ̃lé, ḭsṵ́ 'dĩ sĩ úmbé drĩ drḭ
la kí cí.

Pétẽrõ 'bã Yẹ́sũ̃ gãjó ḭ̃dḭ̃ rĩ
(Mãtáyõ 26:71-75; Mãrákõ 14:69-72; Lṵ́kã 22:58-62)

25 Sĩmọ́ɳ̃ Pétẽrõ 'bã drĩ pá tu agâ sĩ ru uyujó ãcí tḭ gá 'dâ, 'bá ãcí tḭ gá 'dãá rĩ 'bã
ãzí zḭ ĩ'di, “Mí adru íni rĩ gá 'bá Yẹ́sũ̃ 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí ku yã?”
Wó Pétẽrõ tu rá jọ, “Yṵ, ma ĩ'di ku.”
26 Ãtí'bó átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ drḭ̃ 'bã ãzí ãlu la 'dãá cí, ĩ'di kãká ãtí'bó tá Pétẽrõ
'bã bḭ̃lẹ́ galé rĩ ãni, zḭ, “Ándre tá mí ĩ'di be ámvṵ́ mḭ̃zẽ̃yḭ́tṵ̃ gá 'dãá ĩndĩ ku yã?”
27 Pétẽrõ tu vâ ḭ̃dḭ̃ jọ, “Ánḭ̃ ĩ'di ku.” Gbõgbõ ã'ṵ́gọ́ 'be cẽ̃rẹ́ rá.

Yẹ́sũ̃ 'i Pĩlátõ drḭ̃lẹ́ gá
(Mãtáyõ 27:1-2, 11-14; Mãrákõ 15:1-5; Lṵ́kã 23:1-5)

28 Ṵ'bṵ́tḭnḭ́nḭ̃ ãngũ trã sĩ, 'bá Yãhṵ́dḭ̃ ru rĩ agṵ kí Yẹ́sũ̃ lḭ́cọ́ gávũnã Pĩlátõ 'bá Rṵ́mḭ̃
rú 'bã sĩ u'ájó rĩ gá. 'Bá Yãhṵ́dḭ̃ 'bã drḭ̃lẹ́ ru 'dĩ fi kí gávũnã drḭ lḭ́cọ́ agâlé ku, ĩ'bã kí
lẽjó ru tãmbajó ãlá ru ãndḭ́ kóru lã'bĩ ĩ'badrḭ gá rĩ sĩ rĩ sĩ, sĩ ṵ̃mṵ̃ alḭjó 'bá drḭ̃ gâ sĩ rĩ
najó. *
29 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, Pĩlátõ fũ dó sĩ mṵlé ĩ'ba rṵ́ ãmvêlé. Zḭ kí, “Ĩmi ají ágọ́bḭ́ 'dĩ tõlé áma
drḭ̃lẹ́ gá ã'du ḭ́jọ́ sĩ?”
30 Umvi kí ĩ'diní, “Ágọ́bḭ́ 'dĩ drĩ tá ḭ́jọ́ ũnzí idé agá ku, ãma icó tá ĩ'di ajílé ími drḭ̃lẹ́
gá ku.”

---

* **18:28** 'Bá Yãhṵ́dḭ̃ rú filépi lḭ́cọ́ 'bá Yãhṵ́dḭ̃ ru ku rĩ 'badrḭ kí agá rĩ kí acá ãndḭ́ ru Ãdróɳ́á mẹ́lẹ́tḭ gá. Icó kí dó sĩ *ṵ̃mṵ̃ alḭjó 'bá drḭ̃ gâ sĩ rĩ* nalé ku.

31 Pĩlátõ jọ ĩ'baní, “Ĩ'dụ ĩ'di mụlé ịjọ́ amálé ãzịtáŋá ĩmidrị̃ kí vú sĩ.”
Ũ'bí umvi kí ĩ'diní, “Ãzịtáŋá ãmadrị 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'badrị ã'ị̃ ãmaní ịjọ́ lịjó 'bá 'dịjó ku.” †
32 Ịjọ́ 'dĩ idé kí ru íni la ịjọ́ ándrá Yẹ́sụ̃ 'bã jọlé drã ĩ'didrị́ gá rĩ sĩ rĩ 'bã idé kí ru ãndá-ãndá ru.
33 Pĩlátõ gõ dó vúlé ĩ'didrị́ jó agâlé, umve dó Yẹ́sụ̃ ụzịlé jọ, “Mi Úpí 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'badrị́ gá rĩ 'i yã?”
34 Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'diní, “Zịtáŋá míní sĩ áma ụzịjó 'dĩ angá kí ími agá jõku 'bá ãzí lũ míní ịjọ́ áma drị̃ gá nĩ?”
35 Pĩlátõ umvi ĩ'diní, “Mí ũrã ma 'bá Yãhụ́dị̃ rú la yã? 'Bá mídrị̃ kí ãtalo ãmbogo rú rĩ abe, ají kí mi má rụ́ 'dõlé nĩ. Ịjọ́ míní idélé rĩ ĩ'di ã'du?”
36 Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'diní, “Sụ́rụ́ mádrị̃ rĩ adru ũ̃nọ́kụ́ 'dõ drị̃ 'i ku. Ũpĩ naŋá mádrị́ gá rĩ drĩ tá adru ũ̃nọ́kụ́ 'dõ ãni la, 'bá áma vú bĩlépi rĩ kí tánõ ã'dị́ 'dị agâ sĩ áma ụtrị́jó fẽ jó 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'bã drị̃lẹ 'badrị̃lé. Ũpĩ naŋá mádrị́ gá rĩ ĩ'di ãngũ ãzí gá.”
37 Pĩlátõ zị ĩ'di, “Mi Úpí?”
Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'diní, “Ịjọ́ míní jọlé ma Úpí 'dĩ ĩ'di ịjọ́ ándá la. Útị bãsĩ ma ũ̃nọ́kụ́ drị̃ gá 'dâ ịjọ́ ãlu 'dĩ sĩ, sĩ ịjọ́ mgbã rĩ vú nzejó. 'Bá ịjọ́ mgbã arelépi rĩ la ịjọ́ mádrị̃ are rá.”
38 Pĩlátõ zị Yẹ́sụ̃ 'i, “Ịjọ́ mgbã rĩ ã'du?” Ịjọ́ 'dĩ 'bã vúlé gá, ãfũ ãmvé 'bá Yãhụ́dị̃ rú 'dĩ 'ba rụ́ 'dõlé, jọ ĩ'baní, “Má ịsụ́ ịjọ́ ãzí sĩ ĩ'di 'dịjó rá la ku.
39 Wó lã'bĩ ĩmidrị̃ sĩ, ma jõ ĩminí 'bá trũ ãlu ụ́'dụ́ ũ̃mụ̃ alịjó 'bá drị̃ gâ sĩ rĩ gá. Ĩlẽ átrũ ĩminí Úpí ĩmidrị́ 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'badrị́ rĩ 'i yã?”
40 Umvi kí ĩ'diní ịjọ́ úzáŋá sĩ, jọ kí, “Yụ-yụ, ĩ'di 'i ku! Ãlẽ ítrũ ãmaní Bãrábã 'i.” (Bãrábã ándrá 'bá 'bá 'dịlépi 'bá Rụ́mị̃ gá rĩ abe la.)

19

Yẹ́sụ̃ 'bã ĩjọ́ lịjó 'bã drã rá rĩ

1 Ịjọ́ Pĩlátõ 'bã jọlé 'bá Yãhụ́dị̃ rú 'dĩ abe rĩ 'bã ũngúkú gá, fẽ ãsĩkárĩ 'baní ãzịtáŋá sĩ Yẹ́sụ̃ cojó kũrũbáyĩ sĩ.
2 Ãsĩkárĩ co kí ife ũ̃cịkị́ trũ la kẹ́rịŋá ru sulé ĩ'di drị̃kã gá, kõfíyã ũpĩ drị́ rú. 'Dã 'bã ũngúkú gá, sụ̃ kí ĩ'diní bõngó kọ̃ñ̃kọ̃ñ̃ ũpĩ drị́ gá rĩ. 3 Ri kí amụ́lé ĩ̃dị́-ĩ̃dị́ ãvũ̃lé ĩ'di drị̃lẹ gá idemará ru, jọjó la ĩ'diní, “Ãmbógó, Úpí 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'badrị́ rĩ, ími rụ́ 'bã kụ jã 'dâ.” Ri kí vâ ĩ'di asalé.
4 Pĩlátõ ãfũ amụ́lé 'bá Yãhụ́dị̃ rú ru tralépi ãmvé 'dã 'bã rụ́ 'dõlé ĩ̃dị́ jọ ĩ'baní, “Ála mụ Yẹ́sụ̃ ajílé ĩmi rụ́ ãmvé 'dõlé, ĩmi dó sĩ amụ́ ndrelé la ĩmi mịfị̃ sĩ, má ịsụ́ ĩ'di ụrụ'bá gá ịjọ́ ãzí ũnzí ĩ'di 'bã idélé la ku.”
5 Yẹ́sụ̃ ãfũ amụ́lé ãmvé 'dõlé kõfíyã tá idélé ũ̃cịkị́ sĩ 'dã trũ drị̃kã gá, ãzíla bõngó tá kọ̃ñ̃kọ̃ñ̃ ũpĩ drị́ 'dã trũ ụrụ'bá gá. Pĩlátõ jọ dó ũ'bí 'baní, “Ĩmĩ ãmbógô dó 'dĩ.”
6 Ãtalo ãmbogo ídétáŋá idélépi rĩ kí ãsĩkárĩ jó Ãdróŋá drị̃ andre tẽlépi rĩ abe, kí mụ Yẹ́sụ̃ ndrelé 'bo, i'dó kí uzálé ụ́'dụ́kọ́ ụrụgá sĩ, “Mí ipa ĩ'di mũsãlá'bã sị́ gá! Mí ipa ĩ'di mũsãlá'bã sị́ gá!”
Pĩlátõ jọ ĩ'baní, “Ĩ'dụ ĩ'di, ĩmụ ĩ'di ipalé mũsãlá'bã sị́ gâlé ĩmi 'i! Má ịsụ́ mâ ngá ịjọ́ ũnzí ĩ'di ụrụ'bá gâ sĩ ĩ'di 'dịjó rá la ku.”
7 'Bá Yãhụ́dị̃ rú ũ'bí 'dĩ umvi kí, “Lẽ ru 'bãlé Ãdróŋá Ngọ́pị rú! Ãzịtáŋá ãmadrị́ Yãhụ́dị̃ drị̃ sĩ, lẽ 'bá 'dĩ 'bã áni rĩ, ú'dị ĩ'di rá.”
8 Pĩlátõ la mụ ịjọ́ 'dĩ arelé 'bo, ũ̃rị̃ ãmbógó la fi ĩ'di ásị́ gá cí.
9 Gõ vúlé ĩ'didrị́ jó agâlé ãzíla zị Yẹ́sụ̃ 'i, “Mí angá íngõlé?” Wó Yẹ́sụ̃ ĩyãŋã tútú.

† **18:31** Drã 'bá ipajó mũsãlá'bã sị́ gá rĩ ãzịtáŋá 'bá Rụ́mã gá rĩ 'badrị́ gá rĩ la fẽ la nĩ.

10 Pĩlátõ zị vâ ĩ'di ĩdị́, “Ílẽ zịtáŋá mání ími zịjó rĩ umvilé ku ã'du ịjọ́ sĩ? Ínį̃ ũkpõ
ími trũjó ịjọ́ 'dĩ agá rĩ kí ũkpõ ími ipajó mũsãlá'bã sị́ gá rĩ abe kí pírí áma drị́ alé gá
rĩ ku yã?”
11 Yẹ́sų̃ umvi ĩ'diní, “Ãdróŋá drĩ ájẹ́ míní ũkpõ 'dĩ fẽ angájó 'bų̃ gá lé nĩ ku la, mí
icó tá ãko ãzí idélé áma ụrụ'bá gá ãluŋá la ku. Wó 'bá áma ajílépi fẽlépi mídrị́ rĩ, idé
kí ịjọ́ ũnzĩkãnã sĩ ndẽ dó 'dĩ rá.”
12 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, Pĩlátõ lẽ tí kẹ̃jị́ ndrų̃lé ásị́ pírí sĩ Yẹ́sų̃ a'bejó rá. Wó 'bá Yãhụ́dį̃ rú 'dĩ
ri kí uzálé ụ́'dụ́kọ́ ụrụgá sĩ jọ kí, “Ídrĩ ágọ́bị́ 'dĩ a'be rá yã áni, mí adru úpí ãmbógó
Kãyį̃sárį̃ 'bã wõrị́ ku. 'Bá ru 'bãlépi 'i úpí rĩ ĩ'di mẹ́rọ́'bá úpí ãmbógó Kãyį̃sárį̃ ãni la.”
13 Pĩlátõ la mụ ịjọ́ 'dĩ arelé 'bo, ají Yẹ́sų̃ 'i ãmvé 'dõlé, ri úmvúke ĩ'didrị́ ĩ'di 'bã sĩ 'bá
kí ịjọ́ lịjó rĩ drį̃ gá ãngũ umvelé írã ų̃tį̃lé ų̃tį̃-ų̃tį̃ rĩ drį̃ gá. ('Dĩ tị Yãhụ́dį̃ drį̃ sĩ umvelé
Gãbátã 'i.)
14 Į̃tụ́ ca dó ãni rú sáwã ázíyá 'dĩpí, ace ụ́'dụ́ ãlu ų̃mų̃ alịjó 'bá drį̃ gâ sĩ rĩ ní acájó,
'dĩ ụ́'dụ́ 'bá Yãhụ́dį̃ rú rĩ 'bã kí ru itújó ų̃mų̃ 'dã ní rĩ 'i. Pĩlátõ jọ 'bá Yãhụ́dį̃ rú 'dã
'baní, “Ĩndre, Úpí ĩmidrị́ gá rĩ 'dĩ!”
15 'Bá Yãhụ́dį̃ rú 'dĩ uzá kí ụ́'dụ́kọ́ ụrụgá sĩ, “Í'dị ĩ'di rá! Í'dị ĩ'di rá! Mí ipa ĩ'di
mũsãlá'bã sị́ gá!”
Pĩlátõ zị kí, “Ĩlẽ má ipa úpí ĩmidrį̃ mũsãlá'bã sị́ gá yã?”
Ãtalo ãmbogo ídétáŋá idélépi rĩ jọ kí, “Úpí ãmadrį̃ 'bãngá lú úpí ãmbógó Kãyį̃sárį̃
'i.”
16 'Dã 'bã ũngúkú gá, Pĩlátõ fẽ dó Yẹ́sų̃ 'i mụlé ipalé mũsãlá'bã sị́ gá.

Yẹ́sų̃ ipajó mũsãlá'bã sị́ gá rĩ
(Mãtáyõ 27:32-44; Mãrákõ 15:21-32; Lụ́kã 23:26-43)

Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ãsĩkárĩ 'dụ kí Yẹ́sų̃ agụlé ãmvêlé.
17 Yẹ́sų̃ ri mũsãlá'bã sĩ mụjó ĩ'di ipajó rĩ 'dụlé nĩ, mụ trũ ãngũ umvelé Drį̃ Ụ́rụ́kụ́
(umvelé tị Yãhụ́dį̃ drį̃ sĩ Gõlõgótã) 'i rĩ gâlé.
18 Ipa kí dó Yẹ́sų̃ mũsãlá'bã sị́ gá 'dãá, ãzíla ipa kí vâ ãgọbị ãzí kí į̃rį̃ mũsãlá'bã sị́
gá ĩ'di be ĩndĩ, îpa ãlu wókõ la ãzí rĩ gá, ãzíla ãlu ãzí rĩ gá, wó Yẹ́sų̃ dó ágágá.
19 Pĩlátõ fẽ ãzị́táŋá ãsĩkárĩ 'baní ịjọ́ kí Yẹ́sų̃ ipajó mũsãlá'bã sị́ gá rĩ ã'du yã rĩ sĩjó
ãko ãzí drį̃ gá, ipalé ĩ'di drį̃lẹ́ gá ụrụgá mũsãlá'bã drį̃ gá 'dãá. Ịjọ́ sĩlé rĩ ĩ'di íni, “Yẹ́sų̃
'BÁ NÃZĘ̃RẹTį̃ GÁ RĨ, 'DĨ ÚPÍ 'BÁ YÃHỤ́DĮ̃ RÚ RĨ 'BADRį̃.”
20 'Bá Yãhụ́dį̃ rú ũ'bí lã kí ịjọ́ sĩlé 'dĩ rá, ã'dusĩku ãngũ Yẹ́sų̃ ipajó mũsãlá'bã sị́ gá
'dã ĩ'di ãni rú táwų̃nį̃ Yę̃rụ́sãlẹ́mų̃ drị́ Yãhụ́dį̃ 'bã kí sĩ ru atrájó ų̃mų̃ alịjó 'bá drį̃ gâ
sĩ rĩ najó rĩ andre gá. Lã kí vâ ịjọ́ sĩlé 'dĩ íni rá la, ã'dusĩku úsĩ ĩ'di tị Yãhụ́dį̃ drį̃ sĩ,
Látĩnĩ tị sĩ, ãzíla vâ Gį̃rị́kį̃ tị sĩ.
21 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ãtalo ãmbogo ídétáŋá idélépi rĩ mụ kí Pĩlátõ rų̃lé ununuŋá 'dĩ trũ, jọ
kí ĩ'diní, “Ĩ'di tá adru múké la ídrĩ tá ịjọ́ 'dĩ sĩ agá ‘Úpí 'bá Yãhụ́dį̃ rú rĩ 'badrị́ rĩ 'i’
ku. Be la rá la mi tá sĩ la, ‘Ágọ́bị́ 'dĩ 'bã ru 'i Úpí 'bá Yãhụ́dį̃ rú rĩ 'badrị́ rĩ 'i.’ ”
22 Pĩlátõ jọ ĩ'baní, “Ịjọ́ mâ sĩlé 'bo rĩ, ásĩ ĩ'di 'bo.”
23 Ãsĩkárĩ kí mụ Yẹ́sų̃ ipalé mũsãlá'bã sị́ gá 'bo, 'dụ kí ĩ'di 'bã bõngó kí awalé ĩsélé
sụ sĩ, 'bá ãlu-ãlu sĩ ãlu-ãlu. Wó ĩ'di 'bã bõngó 'belé 'bẽ-'bẽ rĩ, úcã lú ĩ'di ãlu, kéyĩ 'bã
pámvú ala gá ãluŋá la yụ.
24 Ãsĩkárĩ jọ kí ịjọ́ kí drĩdríŋĩ̃ gá jọ kí, “Lẽ ãma asi kí bõngó 'dĩ ku. Lẽ rá la ã'be kí
jẽgê, ã'di la 'dụ la nĩ yã rĩ nį̃jó.” Ịjọ́ 'dĩ idé kí ru íni la ịjọ́ ándrá nãbịya 'bã kí sĩlé rĩ
'bã idé sĩ ru cécé sĩlé 'dĩ 'bã áni,
“Awa kí mâ bõngó kí kí drĩdríŋĩ̃ gá,
ãzíla 'be kí mâ bõngó ãmvé sĩ rĩ jẽgê sĩ.” †

† **19:24** Zãbụ́rį̃ 22:18

'Dĩ dó ịjọ ãsĩkárĩ 'bã kí idélé rĩ 'i.
25 Yẹ́sụ̃ 'bã ãndrẽ tu kí pá ándrípĩrî 'i, Mãríyámũ Kịlịyọ́pã 'bã ũkû 'i, ãzíla Mãríyámũ
Mãgãdẽlénã trũ mũsãlá'bã ĩ'didrị̃ andre gá 'dãá ũgũgõ.
26 Yẹ́sụ̃ la mụ ãndrẽ kí ndrelé 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí ãlu ĩ'di 'bã lẽlé ambamba
rĩ be 'bo, jọ ãndrẽ ní, "Má ãndrẽ, * mî ngọ́pị dó bãsĩ gápi 'dĩ 'i."
27 'Dã 'bã ũngúkú gá uja tị 'bá ĩ'di 'bã imbálé ĩ'di lẽlé ambamba rĩ rụ̃lé jọ ĩ'diní,
"Mí ãndrẽ dó 'dĩ." I'dójó sáwã 'dã sĩ, 'bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé ĩ'di 'bã lẽlé ambamba 'dã
'dụ dó Yẹ́sụ̃ 'bã ãndrẽ mụlé tãmbalé ĩ'didrị̃ko gá.

Yẹ́sụ̃ 'bã drãjó rĩ
(Mãtáyõ 27:45-56; Mãrákõ 15:33-41; Lụ́kã 23:44-49)

28 Ịjọ́ 'dĩ kí ũngúkú gá, Yẹ́sụ̃ nị̃ dó ãzị́ ándrá Átẹ́pị̃ Ãdróŋá 'bã sĩ ĩ'di tị ãpẽjó rĩ ukó
kí dó rá. Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ịjọ́ sĩlé bụ́kụ̃ Ãdróŋá drị̃ agá 'dĩ 'bã idé dó ru ãndá-ãndá ru, Yẹ́sụ̃
jọ, "Ỉyịvị́ ndẽ ma rá." †
29 Wáyĩnĩ ãzí ũká la ịrẽ̃cẹ́ agá ãni rú 'dãá cí. 'Bá ãzí ãlu la su ãko ãzí cécé vónõ áni
la ala gá, umbé ĩ'di ife sị́ gá sulé Yẹ́sụ̃ tị gá mũsãlá'bã sị́ gâlé.
30 Yẹ́sụ̃ la mụ wáyĩnĩ tá ũká 'dã 'bỉ̃lé 'bo, jọ, "Ịjọ̃ ukó dó rá." Cọtị ilú dó ru drị̃ vụ̃rụ́,
drã dó rá.

Yẹ́sụ̃ lúmã sõjó ãjụ́ sĩ rĩ

31 Ụ́'dụ́ Yẹ́sụ̃ ipajó mũsãlá'bã sị́ gá 'dã 'bã drỉ̃lẹ́ gá rĩ, ĩ'di ụ́'dụ́ 'bá Yãhụ́dị̃ rú 'dĩ 'bã
kí sĩ Ãdróŋá ỉnzỉ̃jó rĩ, ãzíla ĩ'di vâ ụ́'dụ́ ũmụ̃ alịjó 'bá drị̃ gâ sĩ rĩ ỉnzỉ̃jó rĩ 'i. Ụ́'dụ́ 'dã
'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'bã kí ĩ'di ndú, ịjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá 'dĩ ã'ị̃ kí Yẹ́sụ̃ kí 'bá tá ipalé ĩ'di trũ 'dĩ
abe, lẽ 'bã ko kí ịnị́-ãrã mũsãlá'bã 'dã kí sị́ gá 'dãá ku. Mụ kí Pĩlátõ rụ̃lé, zị kí ĩ'di,
lẽ 'bã fẽ ãzị́táŋá sĩ 'bá ipalé mũsãlá'bã sị́ gá 'dĩ kí pá kí anujó rá, 'bã drã kí sĩ gbõrú
benĩ, ãzíla lẽ 'bã fẽ vâ ãzị́táŋá sĩ kí ãvũ ịsị́jó mũsãlá'bã sị́ gá rĩ sĩ vụ̃rụ́ drĩ kí dó ũdrã
'bo rĩ gá.
32 Pĩlátõ la mụ ịjọ́ ĩ'bã kí jọlé 'dĩ ã'ị̃lé 'bo, ãsĩkárĩ i'dó kí 'bá 'dĩ kí pá anulé. Drị̃drị̃
rĩ gá, anu kí ãgọbị tá ỉrị̃ ipalé Yẹ́sụ̃ be 'dĩ kí pá.
33 Wó kí mụ acálé Yẹ́sụ̃ rụ́ 'bo, ịsụ́ kí gá drã 'bo, anu kí dó sĩ pá la kí gẽ̃rị̃ sĩ ku.
34 Be la rá la, ãsĩkárĩ ãzí ãlu rĩ sõ Yẹ́sụ̃ 'bã lúmã ãjụ́ sĩ, ãjụ́ 'bã bị́lẹ́mị gâ sĩ ãrí adị̃
kí ỉyị́ benĩ.
35 'Bá ịjọ́ 'dĩ sĩlépi rĩ nị̃ ịjọ́ 'dĩ ĩ'di ịjọ́ mgbã pịrị la rĩ gá cé, ã'dusĩku ĩ'di 'bá ándrá
ịjọ́ 'dĩ kí ndrelépi ĩ'bã kí ru idé agá cé rĩ 'i. Ịjọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ĩmi ã'ị̃ dó vâ sĩ Yẹ́sụ̃ 'i.
36 Ịjọ́ 'dĩ kí pírí idé kí ru íni la ịjọ́ ándrá sĩlé bụ́kụ̃ Ãdróŋá drị̃ agá rĩ 'bã idé kí sĩ ru
cécé ándrá sĩlé rĩ áni jọlépi la, "Ícó ĩ'di 'bã ĩfãkã ãzí ãlu la anulé ku." †
37 Ịjọ́ sĩlé bụ́kụ̃ Ãdróŋá drị̃ agá rĩ 'bã ãzí jọ vâ, "'Bá kí mụ 'bá ĩ'bã kí lúmã sõlé ãjụ́
sĩ rĩ ndrelé." †

Yẹ́sụ̃ 'bã ãvũ ỉsỉ̃jó rĩ
(Mãtáyõ 27:57-61; Mãrákõ 15:42-47; Lụ́kã 23:50-56)

38 Ịjọ́ ru idélépi 'dĩ kí ũngúkú gá, Yụ̃sụ́fụ̃ angálépi Ãrĩmãtéyã gá 'bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé
rĩ 'bã ãzí ru ũní-ũní ru rĩ, ri idélé 'bá Yãhụ́dị̃ rú 'dĩ 'bã drỉ̃lẹ́ kí sĩ ụ̃rị̃ sĩ. Zị Pĩlátõ Yẹ́sụ̃
ãvũ fẽjó ĩ'didrị̃. Pĩlátõ ã'ị̃ ĩ'diní Yẹ́sụ̃ 'bã ãvũ 'dụjó rá. Ịjọ́ 'dĩ sĩ, mụ kí dó 'bá ãzí kí
abe, ãtrũ kí Yẹ́sụ̃ 'bã ãvũ mũsãlá'bã sị́ gâlé rĩ sĩ rá.
39 Nị̃kọ̃dẹ́mụ̃ ándrá ru nzelépi Yẹ́sụ̃ rụ́ ịnị́ sĩ rĩ, mụ Yụ̃sụ́fụ̃ be ĩndĩ. Ĩgbã ãdu ãjị́
ngụ̃lépi vĩrĩ, ãjẹ̃ nalépi ãmbógó la, ãzíla kị̃lọ̃ la ãni rú kãlị́ na drị̃ tõwú 'dĩpí amụ́lé
ũsũlé Yẹ́sụ̃ 'bã ãvũ drị̃ gá.

---

* **19:26** Gĩrị̃kị̃ tị sĩ údrĩ umve la *ũkú* 'dĩ rụ́ umvelé ỉnzỉ̃táŋá ru ũkú 'baní la. † **19:28** Zãbụ́rị̃ 69:21; 22:15
† **19:36** Ãfũŋá 12:46; Kãlãfe 9:12; Zãbụ́rị̃ 34:20 † **19:37** Zãkãríyã 12:10; Ícétáŋá 1:7

40 Ãgọbị ĩrị̃ 'dĩ ifí kí Yẹ́sụ̃ 'bã ãvũ ãdu tá ngụ̃lépi vĩrĩ 'dã sĩ, umbé kí ãvũ la bõngó
ãvũ umbéjó rĩ sĩ, 'dĩ gẹ̃rị̃ 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'bã kí 'bá drãlépi 'bo rĩ umbéjó ị̃sị̃jó rĩ.
41 Ãngũ sĩ Yẹ́sụ̃ ipajó mũsãlá'bã sị́ gá 'dã gá 'dãá, ámvụ́ ãzí kí cí, 'bụ́ ãzí galé írã
agá ú'dí drĩ sĩ 'bá ãzí 'bã ãvũ ị̃sị̃jó ku la cí.
42 Ụ́'dụ́ 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'badrị́ sĩ ru itújó Sãbátũ drị́ rĩ ca rá, mụ kí dó Yẹ́sụ̃ 'bã ãvũ
ị̃sị̃lé 'bụ́ 'dã agá 'dãá, ã'dusĩku 'bụ́ 'dã 'bã adrujó ãni rú rĩ sĩ.

20

Yẹ́sụ̃ 'bã angájó ídri rĩ
(Mãtáyõ 28:1-8; Mãrákõ 16:1-8; Lụ́kã 24:1-12)

1 Ụ́'dụ́ drị̃drị̃ Sãbátũ drị̃ sĩ ụ̃'bụ́tịnị́nị́, Mãríyámũ Mãgãdẽlénã fũ mụlé ị̃nádrị̃ Yẹ́sụ̃
ị̃sị̃jó rĩ ndrelé, ndre úgũ írã 'bụ́ tị ụ̃pị̃jó † rĩ rá.
2 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, uja ru cẹ̃lé vúlêlé ụ́ngụ́lẹ́ sĩ, Sị̃mọ́nị̃ Pétẽrõ rụ́ 'bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé ĩ'di
'bã lẽlé ambamba rĩ be, jọ ĩ'baní, "'Bá ãzí nze kí ãmaní Úpí 'bã ãvũ ị̃nádrị̃ gá 'dãá rá!
Ánị̃ dó 'dụ kí ĩ'di íngõlé yã rĩ gá ku!"
3 Pétẽrõ cẹ̃ kí 'bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé ĩ'di 'bã ándrá lẽlé ambamba rĩ be ụ́ngụ́lẹ́ sĩ ị̃nádrị̃
gâlé.
4 'Bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé ãzí rĩ ndẽ Pétẽrõ ụ́ngụ́lẹ́ sĩ rá, ca ị̃nádrị̃ gâlé drị̃drị̃.
5 Ãvụ̃ vụ̃rụ́, ndre bõngó imve sĩ ãvũ umbéjó rĩ 'bụ́ agá 'dãá á'dụ̂sĩ, wó gẹ̃rị̃ sĩ fi 'bụ́
agâlé ku.
6 Sị̃mọ́nị̃ Pétẽrõ dó mụ acálé 'bo, alị cọtị filé 'bụ́ agâlé, ị́sụ́ bõngó imve sĩ Yẹ́sụ̃
umbéjó rĩ kí 'dãá á'dụ̂sĩ,
7 ãzíla bõngó sĩ Yẹ́sụ̃ 'bã drị̃kã umbéjó rĩ útra ĩ'di ngúlú ru bụ́lụ́ gá á'dụ̂sĩ.
8 'Bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé tá calépi drị̃drị̃ rĩ fi dó vâ Pétẽrõ rụ́ 'bụ́ agâlé, ndre dó bõngó
'dã kí, ã'ị̃ dó rá.
9 Wó ị́jọ́ sĩlé, Yẹ́sụ̃ la angá ídri drã agá rá rĩ agá 'bá 'dĩ 'baní ku.
10 'Bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé ị̃rị̃ 'dĩ inga kí dó ru gõlé vúlé lị́cọ́ gá.

Yẹ́sụ̃ i'da ru Mãgãdẽlénã nî
(Mãtáyõ 28:9-10; Mãrákõ 16:9-11)

11 Mãríyámũ ru ujalépi vúlé 'bụ́ tị gâlé rĩ tu pá awálé ãmvé 'dãá, ĩ'di 'bã awá agá
ũcõgõ sĩ, ãvụ̃ ãngũ ãlụ̃lé 'bụ́ agâlé.
12 Ndre mãlãyíkã ru sulépi bõngó imve agá la kí ị̃rị̃, ri kí ãngũ sĩ Yẹ́sụ̃ 'bã ãvũ 'bãjó
rĩ gá, ãlu rĩ drị̃ gâlé ru ãzí rĩ ándrá pá gâlé ru.
13 Mãlãyíkã zị kî ĩ'di, "Ũkú 'dĩ, mi awá ã'du sĩ?" Umvi ĩ'baní jọ, "'Bá ãzí 'dụ kí mání
Úpí mádrị̃ 'bã ãvũ rá, wó ánị̃ dó mụ kí 'bãlé la íngõlé yã rĩ gá ku!"
14 Mãríyámũ la mụ ị́jọ́ 'dĩ kí delé jọ agá 'bo, uja ru ãngũ ndrelé ĩ'di 'bã ũngúkú
gâlé, ndre Yẹ́sụ̃ tu pá ĩ'di ũngúkú gá 'dãá, wó nị̃ 'dĩ Yẹ́sụ̃ 'i yã rĩ gá ku.
15 Yẹ́sụ̃ zị ĩ'di, "Ũkú 'dĩ, mi awá ã'du sĩ? Mi ã'di ndrụ̃?" Ũrã Yẹ́sụ̃ 'i 'bá ámvụ́ sõlépi
la, umvi ĩ'diní, "Úpí, ídrĩ 'dụ la mi 'i yã áni, ílũ mání ãngũ la ma sĩ mụ a'dụ́lé la
benĩ."
16 Yẹ́sụ̃ umve ĩ'di 'i, "Mãríyámũ!"
Uja ru ãngũ ndrelé Yẹ́sụ̃ rụ̃lé, jọ ĩ'diní Yãhụ́dị̃ tị sĩ, "Rãbọ́nị̃." (Ífí la Ímbápị.)
17 Yẹ́sụ̃ jọ ĩ'diní, "Mí aló áma ụrụ'bá ku, ã'dusĩku átụ drĩ mâ Átẹ́pị rụ́ 'bụ̃ gâlé ku.
Wó ímụ mâ ádrị́pịka 'ba rụ̃lé, ílũ ĩ'baní ị́jọ́ 'dĩ 'i. Ma mụ tụlé mâ Átẹ́pị rụ́ vâ Átẹ́pị
ĩmidrị̃ 'i, Ãdróŋá mâ rĩ 'i, ãzíla Ãdróŋá ĩmidrị̃ 'i."

† **20:1** Mãrákõ 15:46

18 Mãríyámũ Mãgãdẽlénã mụ dó 'bá Yẹ́sũ̃ 'bã imbálé rĩ 'ba rų̃lé ị́jọ́ 'dĩ trũ, jọ ĩ'baní,
"Ándre Úpí 'i áma mịf̃ị sĩ rá." Ãzíla nze dó ị́jọ́ Úpí 'bã jọlé ĩ'diní rĩ kí vú ĩ'baní.

Yẹ́sũ̃ i'da ru 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'banî
(Mãtáyõ 28:16-20; Mãrákõ 16:14-18; Lṹkã 24:36-49)

19 Sãbátũ 'bã ĩndró sĩ, 'bá Yẹ́sũ̃ 'bã imbálé rĩ tra kí ru jó agá, icí kí kẽ̃jị́tị cí ũ̃rĩ̃ 'bá
ãmbogo 'bá Yãhṹdĩ̃ rú rĩ 'badrĩ̃ sĩ. Yẹ́sũ̃ afí jó agá 'dõlé, tu pá kí drĩ̃drínỹĩ gá! Jọ ĩ'baní,
"Ásị ĩ̃gbẽ̃ 'bã adru ĩminî."

20 Ĩ'di mụ ị́jọ́ 'dĩ kí delé jọlé 'bo, i'da ru drị kí lúmã abe. Ãyĩkõ fụ dó 'bá ĩ'di 'bã
imbálé rĩ kí ĩ'bã kí Úpî ndrejó rĩ sĩ.

21 Yẹ́sũ̃ jọ vâ ĩ'baní ĩ̃dị́, "Ásị ĩ̃gbẽ̃ 'bã adru ĩminî. Mâ Átẹ́pị 'bã áma tị ãpẽ̃jó rĩ áni,
ápẽ vâ ĩmi tị."

22 Vu ãvẽ̃vĩ̃ kí drĩ̃ gá, jọ ĩ'baní, "Ĩmi a'ị́ Úríndí Ãlá 'dĩ 'i.

23 'Bá ĩmĩ ị́jọ́ ũnzí la trũjó ũ̃nọ́kụ́ gá 'dâ rá rĩ, ála ĩ'di trũ 'bũ̃ gâlé rá. Wó 'bá ĩmĩ ị́jọ́
ũnzí la trũjó ũ̃nọ́kụ́ gá 'dâ ku rĩ, útrũ ĩ'di 'bũ̃ gâlé ku."

Yẹ́sũ̃ i'da ru Tómãsĩ nî

24 Tómãsĩ Dĩ̃dị́mã 'i rĩ, ándrá 'bá Yẹ́sũ̃ 'bã imbálé mụdrị drĩ̃ ĩ̃rĩ̃ 'dã 'bã ãzí. Ụ'dụ́
Yẹ́sũ̃ 'bã ru i'dajó 'bá ĩ'di 'bã imbálé ãzí rĩ 'baní rĩ sĩ ĩ'di 'dáyụ.

25 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá Yẹ́sũ̃ 'bã imbálé ãzí rĩ jọ kí ĩ'diní, "Ãndre Úpí 'i rá."

Tómãsĩ umvi ĩ'baní, "Ándre jõ drĩ lũsũmárĩ̃ 'bã pámvú kí ku ãzíla ásu jõ drĩ áma
tĩndrímváŋá lũsũmárĩ̃ 'bã pámvú 'dã gá ku, ãzíla áma drị lúmã la sõlé ãjụ́ sĩ rĩ gá ku,
má icó ị́jọ́ ĩmĩ jọlé 'dĩ kí ã'ĩ̃lé ku."

26 Sãbị́tĩ̃ ãlu 'bã vúlé gá, 'bá Yẹ́sũ̃ 'bã imbálé rĩ tra kí vâ ru ãngũ ãlu 'dã gá, Tómãsĩ
dó kí drĩ̃drínỹĩ gá 'dãá cí, icí kí vâ 'dĩ sĩ kẽ̃jị́tị cí. Cécé ándrá drĩ̃drĩ̃ rĩ áni, Yẹ́sũ̃ tu pá
kí drĩ̃drínỹĩ gá, jọ ĩ'baní, "Ásị ĩ̃gbẽ̃ 'bã adru ĩminî."

27 Jọ dó Tómãsĩ ní, "Índre áma drị kí, ísu ími tĩndrímváŋá kí agá 'dâ ãzíla mí ĩ̃jũ
ími drị sulé áma lúmã sõlé ãjụ́ sĩ rĩ gá. Mí adru ã'ĩ̃táŋâ kóru ku, mí ã'ĩ̃ ị́jọ́ mádrĩ̃ 'i."

28 Tómãsĩ umvi Yẹ́sũ̃ ní jọ, "Mi Úpí mádrĩ̃ 'i ãzíla Ãdróŋá mádrĩ̃ 'i."

29 Yẹ́sũ̃ umvi ĩ'diní, "Mí ã'ĩ̃ ma mî áma ndrejó mịf̃ị sĩ rá rĩ sĩ. Drĩ̃lẹ́ba 'bá áma
ndrelépi ku, wó ị́jọ́ mádrĩ̃ ã'ĩ̃lépi rá rĩ 'banî."

Ásị̃sị̃ŋá ãmbógó Yõhánã 'bã bṹkũ̃ 'dĩ sĩ̃jó rĩ

30 Yẹ́sũ̃ idé tálí kí ũ'bí ru 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'bã kí ndrelé cé rĩ kí, ãzí rĩ kí vâ ũ'bí
ru wó sĩ̃lé vũ̃rụ́ bṹkũ̃ 'dĩ agá ku rĩ kí.

31 Wó úsĩ ị́jọ́ 'dĩ kí míní sĩ ã'ĩ̃jó la Yẹ́sũ̃ ĩ'di Kúrísĩtõ 'i, Ãdróŋá Ngọ́pị 'i, ãzíla míní
ĩ'di ã'ĩ̃jó rĩ sĩ, mi dó sĩ adru ídri mgbã rĩ trũ ĩ'di rụ́ sĩ.

21

Yẹ́sũ̃ 'bã ru i'dajó 'bá ĩ'di 'bã imbálé ãzí rĩ 'baní rĩ

1 Ụ'dụ́ ãzí sĩ, Yẹ́sũ̃ i'da vâ ru 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní mĩrĩ Tĩ̃bẹ́rĩ̃yã * tị gá, ị́jọ́ 'dĩ
idé kí ru 'dĩ 'bã áni.

2 Ị́sụ́ Sĩ̃mọ́nĩ̃ Pétẽrõ 'i, Tómãsĩ Dĩ̃dị́mã 'i, Nãtãnị́yẹ́lĩ̃ angálépi Kána Gãlị́lĩ̃ gá rĩ, anzị
Zĩbĩdáyõ drĩ̃ kí, ãzíla 'bá Yẹ́sũ̃ 'bã imbálé ĩ̃rĩ̃ 'dĩ kí abe ãngũ ãlu gá.

3 Sĩ̃mọ́nĩ̃ Pétẽrõ jọ 'bá Yẹ́sũ̃ 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí rĩ 'baní, "Ma mụ ĩ̃'bị 'belé."

'Bá Yẹ́sũ̃ 'bã imbálé ãzí rĩ jọ kí, "Ãma mụ mí trũ." Tụ kí dó pírí filé í'bó agâlé sĩ ĩ̃'bị
'bejó ị́nị́-ãrã, wó a'bé kí ĩ̃'bị ãluŋá la ku.

---

* **21:1** Mĩrĩ 'dĩ ála vâ ĩ'di umve *mĩrĩ Gãlị́lĩ̃ 'i.*

4 Ãngũ 'bã ụwį̣ agá ũ'bũtį̣ sĩ, Yẹ́sų̃ tu pá túpũ gá į̃yị́tį̣ gá 'dãá, wó 'bá ĩ'di 'bã imbálé
rĩ nį̃ kí 'bá 'dã ĩ'di 'i rĩ gá ku.
5 Yẹ́sų̃ umve kí, zị kí, “Mâ wǫ̃rį̣kâ, į̃'bị ĩmi rụ́ 'dâ cí yã?”
Umvi kí ĩ'diní, “'Dáyụ!”
6 Yẹ́sų̃ jọ ĩ'baní, “Ĩ̃'be bóyí ĩmidrį̣ 'dĩ kí í'bó 'bã wókõ ãndá gá rĩ gâlé ru, ĩmi ú'dî'da
į̃'bị a'bé rá.” 'Be kí bóyí kí į̃yį̣ agâlé, ų̃'bį̃ kí bóyî asélé tí į̃'bị 'bã 'dejó bóyí agá wẽwẽ
rú rĩ sĩ.
7 'Bá Yẹ́sų̃ 'bã imbálé ĩ'di 'bã lẽlé rĩ jọ Pétẽrõ ní, “'Bá ĩ'di Úpí 'i!” Sį̃mǫ̣́nį̃ Pétẽrõ la
mụ arelé la 'bá ĩ'di Úpí 'i, umbé ru ụrụ'bá bõngó sĩ ĩ'di 'bã tá u'ájó pílílí ru rĩ sĩ. Mvu
dó į̃yį̣ agâlé į̃yį̣ wẽlé į̃yį̣ 'bã gọ́rǫ̃tị́yǫ̃ gâlé.
8 'Bá Yẹ́sų̃ 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí acelépi í'bó agá 'dĩ kí asé kí dó į̃'bị ãnzị 'dĩ kí bóyí
trũ į̃yị́tį̣ gá 'dõlé, ã'dusĩku ace cajó į̃yị́tį̣ gâlé mítã túrú ãlu 'dĩpí.
9 'Bá Yẹ́sų̃ 'bã imbálé rĩ kí mụ ãfũlé í'bó agâlé į̃yị́tį̣ gá 'dõlé 'bo, ndre kí ãcí ũdũlé
velépi 'bo rĩ drį̃ gá į̃'bị kí ũ'bĩ agá nĩ, ãzíla mũkátĩ trũ.
10 Yẹ́sų̃ jọ ĩ'baní, “Ĩmi ají į̃'bị ĩminí a'bélé rĩ kí 'bã ãzí kî.”
11 Sį̃mǫ̣́nį̃ Pétẽrõ tụ filé í'bó agâlé mụlé ĩ'ba abe bóyî asélé cínákí drį̃ gá 'dõlé, ala
gá į̃'bị ãmbogo use-use rĩ kí túrú ãlu kãlį̣ tõwú drį̃ na. Į̃'bị 'baní táni adru agá wẽwẽ
rú tí, bóyí ce ku.
12 Yẹ́sų̃ umve dó kî, jọ ĩ'baní, “Ĩmi amụ́, ãma amụ́ kí ãkónã ų̃'bũtį̣ drį̃ nalé!” Wó
'bá ãzí 'bá Yẹ́sų̃ 'bã imbálé rĩ kí agá 'dãá ĩ'di zį̣lépi “Mi ã'di 'i?” la yụ, ã'dusĩku nį̃ kí
ĩ'di cé.
13 Yẹ́sų̃ a'dụ́ mũkátĩ ĩ'di 'bã drį̣ gá, fẽ ãzí rĩ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní nalé, idé
vâ į̃'bị kí sĩ cécé 'dĩ 'bã áni.
14 'Dĩ palé na Yẹ́sų̃ 'bã ru i'dajó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní ĩ'di 'bã angájó ídri drã
agá 'bo rĩ sĩ rĩ 'i.

Yẹ́sų̃ 'bã azijó Pétẽrõ ní rĩ

15 'Bá 'dĩ kí mụ ãkónã delé na agá 'bo, Yẹ́sų̃ zị Pétẽrõ 'i, “Sį̃mǫ̣́nį̃ Yõhánã ngọ́pị, ílẽ
ma ãndá ãni ndẽ 'bá ãzí 'dĩ kí rá yã?”
Pétẽrõ umvi ĩ'diní, “Ãndá Úpí, ínį̃ cé álẽ mi rá.”
Yẹ́sų̃ jọ ĩ'diní, “Ífẽ mâ kãbĩlõmvaka 'baní ãkónã.”
16 Yẹ́sų̃ zị Pétẽrõ pâlé į̃rį̃ rĩ sĩ, “Sį̃mǫ̣́nį̃ Yõhánã ngọ́pị, ílẽ ãndá-ãndá rú ma rá yã?”
Pétẽrõ umvi, “Wõyí Úpí, ínį̃ cé álẽ mi 'i rá!”
Yẹ́sų̃ jọ ĩ'diní, “Ímba mâ kãbĩlõ kí tã.”
17 Yẹ́sų̃ zị Pétẽrõ pâlé na rĩ sĩ, “Sį̃mǫ̣́nį̃ Yõhánã ngọ́pị, ílẽ ma rá yã?”
Pétẽrõ u'á dó cãndí sĩ Yẹ́sų̃ 'bã ĩ'di zį̣jó pâlé na, “Ílẽ ma rá yã?” rĩ sĩ. Umvi dó Yẹ́sų̃
ní, “Úpí ínį̃ ị́jọ́ pírí, ínį̃ álẽ mi rá yã rĩ gá cé.”
Yẹ́sų̃ umvi ĩ'diní, “Ífẽ ãkónã mâ kãbĩlõ 'banî.
18 Ájọ míní ị́jọ́ mgbã, mi ándrá drĩ adrujó kãrį̣lẹ̃ rú rĩ sĩ, mi ími ų̃sų̃, mi drį̃ ko mụlé
ãngũ ími ásį̣ 'bã lẽlé rĩ gá. Wó ídrĩ dó drụ́zį̣ de 'bo, mi dó ími drį̃ kí ĩjũ, 'bá ãzí kí dó
ími umbé nĩ, ãzíla kí dó ími drį̃ ce agụlé ãngũ ími ásį̣ 'bã lẽlé ku rĩ gá.”
19 Yẹ́sų̃ jọ ị́jọ́ 'dĩ íni la lũjó la Pétẽrõ ní drãŋá drụ́zį̣ ĩ'di 'bã drãjó rĩ la rụ́kụma ají
Ãdróŋá ní íngoní yã rĩ drį̃ gá. Yẹ́sų̃ jọ dó Pétẽrõ ní, “Íbĩ áma vú!”

Yẹ́sų̃ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé lẽlé ambamba rĩ be

20 Pétẽrõ uja tị ĩ'di 'bã ũngúkú gâlé, ndre 'bá Yẹ́sų̃ imbálé ĩ'di 'bã lẽlé ambamba rĩ
'i ĩ'di 'bã kí vú ãbĩ agá. 'Bá Yẹ́sų̃ 'bã imbálé 'dĩ ándrá ru ãtį̃lépi Yẹ́sų̃ ụrụ'bá gá ĩ'baní
íná ãsį̃jó rĩ najó rĩ sĩ, zį̣lépi la, “Ã'di la mụ ími mẹ́lẹ́ mbelé nĩ?” yã rĩ 'i.

21 Pétẽrõ la mụ 'bá Yẹ́sų̃ 'bã imbálé ĩ'di 'bã lẽlé ambamba 'dã ndrelé 'bo, zị Yẹ́sų̃ 'i,
“Ã'du la mụ ru idélé ĩ'di rụ́ nĩ?”
22 Yẹ́sų̃ umvi ĩ'diní, “Ádrĩ lẽ 'bã adru ídri kpere mâ ãgõ agá, ími ị́jọ́ ala gá cí yã?
Mí ãbĩ áma vú áyụ!”
23 Ị́jọ́ 'dĩ iré dó 'bá Yẹ́sų̃ ã'į̃lépi rá rĩ 'bã ãzí kí bị́lẹ́ gá, 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ icó dó
drãlé ku. Wó ị́jọ́ Yẹ́sų̃ 'bã jọlé rĩ adru 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ mụ drãlé ku íni ku. Jọ
'bãngá, “Ádrĩ lẽ 'bã u'á ídri, 'bã drã ku kpere mâ ãgõ agá ími ị́jọ́ ala gá cí yã?”
24 'Bá Yẹ́sų̃ 'bã imbálé 'dĩ bãsĩ 'bá ị́jọ́ 'dĩ kí vú nzelépi, ãzíla kí sĩlépi nĩ rĩ 'i, ãnį̃ cé
ị́jọ́ ĩ'di 'bã sĩlé rĩ kí ị́jọ́ mgbã la.
25 Ị́jọ́ ãzí Yẹ́sų̃ 'bã idélé wẽwẽ rú la kí cí. Ị́jọ́ ĩ'di 'bã idélé wẽwẽ rú 'dĩ kí údrĩ tá kí
sĩ pírí bụ́kų̃ kí agá la, mání ndrejó la rĩ sĩ ų̃nọ́kụ́ icó tá calé sĩ kí tãmbajó pírí ku.

'Etáŋá
'Bá tị ũpẽlé rĩ 'badrị̃

Yẹ́sṹ ní tụjó 'bṹ gá rĩ
(Mãrákõ 16:19-20; Lṹkã 24:50-53)

1 Ãmbógó Téfũlõ, bṹkṹ mádrị́ mâ sĩlé drị̃drị̃ rĩ agá, ásĩ ị́jọ́ Yẹ́sṹ 'bã idélé, ãzíla ĩ'di
'bã imbálé rĩ kí drị̃ gá, sáwã ĩ'di i'dójó ãzị́ ĩ'didrị̃ ngajó rĩ sĩ,
2 kpere ĩ'di 'dụ agá 'bṹ gâlé. Ú'dụ drĩ ĩ'di 'bṹ gâlé ku rú, azị ị́jọ́ 'dĩ ímbá'bá ĩ'di ãni
ĩ'di 'bã ũpẽlé ṹpịgọna rú 'dĩ 'baní ũkpó Úríndí Ãlá rĩ drị̃ sĩ.
3 Ṹ'dṹ kãlị́ sụ 'dĩpí ĩ'di 'bã drãŋá 'bã vúlé gá, i'da ru pâlé wẽwẽ rú, 'bã ndre kí 'i
ídri rú rĩ, jọ kí ị́jọ́ ĩ'ba abe Sṹrṹ Ãdróŋá drị́ rĩ 'bã drị̃ gá.
4 Ṹ'dṹ ãlu kí mụ amṹlé ãngũ ãlu agá 'bo, jọ ĩ'baní ị́jọ́ 'dĩ 'i, "Ĩmi a'be Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ
ku. Ĩtẽ 'dâ kpere fẽtáŋá ándrá mâ ị́jọ́ jọlé ĩminí má átẹ́pị 'bã ũyõ sõlé 'bo rĩ fẽ agá
ĩminî.
5 Yõhánã fẽ ándrá bãbṹtị́zị̃ ỉyị́ sĩ, wó ṹ'dṹ were vúlé gá, ála ĩminí bãbṹtị́zị̃ fẽ Úríndí
Ãlá rĩ sĩ."
6 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé 'dĩ kí mụ ru tralé ãngũ ãlu gá ĩ'di trũ ỉ̃dị́ 'bo, zị kí ĩ'di, "Úpí,
mi dó ú'dî'da mụ ũpĩ fẽlé vúlé Ịsịrayị́lĩ̃ 'badrị́ yã?"
7 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, "Sáwã kí ṹ'dṹ la abe má Átẹ́pị Ãdróŋá ũ'bã kí ũkpó ĩ'didrị́ gá rĩ
sĩ. Adru dó sĩ ị́jọ́ ĩmi ãni la ku kí ñjó kí ru idé ã'dụtṹ rĩ yã rĩ.
8 Wó ĩdrĩ Úríndí Ãlá rĩ ịsṹ 'bo, ĩmi dó gá tré ũkpõ sĩ, ĩmi dó adru mâ sãdínĩ rú
Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ gá, Yṹdị́yã gá, Sãmãríyã gá, ãzíla kpere ṹnọ́kṹ ỉ̃ndṹ 'bã ãsỉ̃ agá."
9 Yẹ́sṹ la mụ ị́jọ́ 'dĩ delé jọ agá 'bo, ú'dụ dó ĩ'di ụrụgá 'bṹ gâlé, ĩ'bã kí drĩ ĩ'di ndre
agá 'dâ, cọtị ṹrṹ'bṹ atrị ĩ'di kí mẹ́lẹ́tị gá 'dãá cí.
10 Wó ĩ'bã kí ãngũ ndre agá ụrụgâlé Yẹ́sṹ 'bã mụ agá 'dĩ gá 'dâ, cọtị 'bá ãzí ỉ̃rị̃ bõngó
sṹlépi imvesílílí la tu kí pá kí andre gá 'dâ,
11 jọ kí, "Ĩmi 'bá Gãlị́lĩ̃ gá 'dĩ, ĩtu pá ãngũ ndrelé 'bṹ gâlé íni la ã'du sĩ yã? Yẹ́sṹ ĩmĩ
ndrelé 'dụlé ụrụgâlé 'dĩ 'i, ĩ'di drṹzị́ ãgõ cécé ĩmĩ vâ ĩ'di ndrejó mụ agá 'bṹ gâlé 'dĩ
'bã áni."

'Bá pẽjó Yṹdãsỉ̃ 'bã kẽjị̃ gá rĩ
(Mãtáyõ 27:3-10)

12 'Dã 'bã ũngúkú gá ṹpịgọna Yẹ́sṹ drị́ 'dĩ gõ kí dó vúlé Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ gâlé angájó
túpũ umvelé 'Bé Mĩzẽỹị́tṹ drị̃ 'i rĩ drị̃ gá. 'Bé 'dĩ ĩ'di ãni rú la kị́lọ̃mítã ỉ̃rị̃ 'dĩpí angájó
táwṹnị̃ agâlé.
13 'Bá 'dĩ kí mụ filé táwṹnị̃ agâlé 'bo, mụ kí dó tụlé jó ĩ'bã kî sĩ u'ájó rĩ agâlé.
'Bá mụlépi rĩ kí; Pétẽrõ 'i, Yõhánã 'i, Yãkó'bõ 'i, Ãndẽríyã 'i, Fị́lị́pṍ 'i, Tómãsĩ 'i,
Bãrĩtõlõmáyõ 'i, Mãtáyõ 'i, Yãkó'bõ Ãlĩfáyõ ngọ́pị 'i, Sĩ̃mọ́nị̃ 'bá ã'dị́ 'dịlépi 'bá Rṹmị̃
gá 'dĩ 'ba abe rĩ 'i, ãzíla Yṹdãsỉ̃ Yãkó'bõ ngọ́pị 'i.
14 'Bá 'dĩ kí ru tra ṹ'dṹ pírí sĩ Ãdróŋá zịlé ãngũ ãlu agá, ũkú ĩ'ba abe 'dãá rĩ kî trũ,
Mãríyámũ Yẹ́sṹ 'bã ãndrẽ trũ, ãzíla Yẹ́sṹ 'bã ádrị́pịka abe.
15 Ṹ'dṹ were vúlé gá, 'bá ãni rú túrú ãlu kãlị́ ỉ̃rị̃ Yẹ́sṹ ã'ỉ̃lépi rá 'dĩ tra kí ru ãngũ
ãlu gá, Pétẽrõ angá pá tulé ụrụgá jọ,
16 "Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka, ị́jọ́ ándrá sĩlé bṹkṹ Ãdróŋá drị̃ agá Úríndí Ãlá
'bã lũlé Dãwṹdĩ̃ ní ĩ'di 'bã ị́jọ́ nzejó Yṹdãsỉ̃ ú'dî'da acálépi 'bá Yẹ́sṹ rụlépi 'dĩ 'bã ãzí
ru rĩ drị̃ gá rĩ, 'bã idé ru cécé 'dĩ áni.

17 Yụ́dãsı̃ ándrá 'bá ãma ãzí ru la, ĩ'di ándrá vâ ãzı́ nga ãma abe.”
18 (Sĩlíngĩ Yụ́dãsı̃ 'bã ısụ́lé ádrízã ĩ'didrı̨ ũnzí 'dĩ sĩ rĩ sĩ, ayú kí ĩ'di sĩ ámvụ́ ĩgbãjó.
Yụ́dãsı̃ drã ámvụ́ 'dã agá 'dãá, a'dé vũrụ́, ala kpẽ rá, ãzíla ífí la ãlĩ kí ru ãmvé. *
19 'Bá pírí u'álépi Yẽrụ́sãlẹ́mũ gá 'dãá 'dĩ nı̃ kí ı́jọ́ ı́jọ́ ru idélépi 'dĩ drı̃ gá rá, are kí
vâ ı́jọ́ drı̃ la gá rá. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãngũ 'dã umve kí ĩ'di tı ĩ'badrı́ gá rĩ sĩ Ãkẽlĩdámã 'i ífí la
Ámvụ́ Ãrí drı̨ rĩ 'i.)
20 Pétẽrõ jọ, “Bụ́kũ Zãbụ́rı̃ drı̃ agá úsĩ ı́jọ́ 'dĩ 'i,
“ ‘Lẽ jó ĩ'didrı́ gá rĩ 'bã acá ándrú ru;
'bá ãzí 'bã u'á vâ ala gá ku.’ †
Úsĩ vâ ı́jọ́ 'dĩ íni,
“ ‘'Bá ãzí ndú la 'bã 'dụ ãngũ ĩ'diní sĩ ãzı́ ngajó rĩ nĩ.’ †
21-22 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ãzí ndú la 'bã afí dó ãma agá sãdínĩ rú ángáŋá Yẹ́sũ 'bã angájó ídri
rĩ icéjó; 'bá íni rĩ 'bã adru 'bá u'álépi ãma abe i'dójó ụ́'dụ́ Yõhánã 'bã bãbũtı̨zı̃ fẽjó
Yẹ́sũ nî rĩ gá, Yẹ́sũ 'bã ácı̨́ŋá ãma abe rĩ agá pírí la, kpere acájó ĩ'di 'bã 'dụŋá ĩ'di 'dụjó
'bũ gâlé rĩ ndrelépi cé rĩ 'i.”
23 'Bá 'dĩ pẽ kí dó 'bá kí ı̃rı̃: Yũsụ́fũ umvelé Bãrĩsábã 'i vâ umvelé Jụ́sı̃tõ̃ 'i rĩ kí
Mãtíyã be.
24 'Dã 'bã ũngúkú gá, zı kí Ãdróŋá, jọ kí, “Úpí, ínı̃ ãma pírí 'dâ 'dĩ kí ásı̨ cé, ílũ
ãmaní 'bá mî pẽlé ı̃rı̃ 'dĩ kí agá,
25 'bá icólépi ãzı́ ngalépi ũpı̨́gọ́ŋá ru Yụ́dãsı̃ ãma a'belépi drãlépi 'bo rĩ 'bã kẽjı̨́ gá
rĩ 'i.”
26 Ãdróŋá zıŋá 'dã 'bã ũngúkú gá, 'be kí dó jẽgê 'bá ı̃rı̃ 'dĩ kí ũpẽjó, jẽgê 'de dó
Mãtíyã drı̃ gá. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bã kí dó ĩ'di 'bá mụdrı́ drı̃ ãlu 'dã abe ãzı́ ngajó ũpı̨gọ́ŋa
Yẹ́sũ drı̃ 'bã ãzí ru.

2

Amụ́ŋá Úríndí Ãlá rĩ drı̨ rĩ

1 Ụ́'dụ́ ũmũ Pẽndẽkósĩtõ * drı̨ rĩ la mụ acálé 'bo, 'bá Yẹ́sũ vú bĩlépi 'dĩ tra kí ru pírí
ãngũ ãlu gá.
2 Gbõŋáŋá ru ụ́'dụ́kọ́ ãzí angá ụrụgâlé cécé wãbáŋá nulépi ũkpó sĩ rĩ áni, ga jó ĩ'bã
kî sĩ rijó 'dã agá tré.
3 'Dã 'bã ũngúkú gá ndre kí ãko ãzí i'dálépi ãcí 'bã idrakátı̨ áni la awa ru ndú-ndú,
ãzíla u'de kí 'bá ãlu-ãlu drı̃ gá pírí. 4 'Bá 'dĩ ga kí dó Úríndí Ãlá rĩ sĩ tré, i'dó kí dó ı́jọ́
jọlé tı ndú-ndú sĩ, Úríndí 'bã fẽlé 'bã jọ kí rĩ 'bã áni.
5 'Dãá 'bá Yãhụ́đı̃† rú angálépi sụ́rụ́ ndú-ndú gá 'bũ ı̃ndụ́ gá Ãdróŋá rulépi 'dĩ, atrá
kí ándrá ru ũmũ 'dã gá Yẽrụ́sãlẹ́mũ gá 'dãá.
6 Kí mụ ụ́'dụ́kọ́ nulépi 'dĩ arelé 'bo, ãcẽ kí ụ́ngụ́ sĩ ã'du la ru idé nĩ yã rĩ ndrelé. 'Bá
'dĩ ũsũ kí ũsũ-ũsũ, ã'dusĩku are kí 'bá Yẹ́sũ vú bĩlépi 'dĩ ãlu-ãlu kí ı́jọ́ jọ agá tı ĩ'badrı́
gá rĩ sĩ.
7 'Bá 'dĩ acá kí ũsũtáŋá sĩ jọ kí kí drĩdríŋĩ gá cénĩ-cénĩ rú, “Mgbã rĩ gá 'bá ı́jọ́ jọlépi
'dĩ adru kí 'bá Gãlı́Ĩı̨ gá la ku yã?
8 Wó ãma are kí ı́jọ́ jọ tı ãmadrı́ lı́cọ́ gá rĩ kî sĩ cé íngoní-íngoní ru?
9 Ãma angá kí Pátĩyã gá, Mẹ́đı̃ gá, Ĩlámũ gá, Mẽsõpõtámĩyã gá, Yũdı̨yã gá,
Kãpãdókĩyã gá, Põ̃nı̃tásı̃ gá, Ásĩyã gá,

* **1:18** Mãtáyõ 27:5 jọ, *Yụ́dãsı̃ nzi ru cénĩ-cénĩ rú.* Ĩ'di 'bã a'déŋá 'dã ãzí sĩ acé ĩbáká 'dã trũ acé-acê. † **1:20** Zãbụ́rı̃ 69:25 † **1:20** Zãbụ́rı̃ 109:8 * **2:1** *Pẽndẽkósĩtõ* ĩ'di ũmũ ụ́'dụ́ kãlı̨ tõwú Yẹ́sũ 'bã drãŋá vúlé gá rĩ 'i.
† **2:5** *Yãhụ́đı̃* 'dĩ vâ rụ́ ãzí 'bá Ísırayı́Ĩı̨ rú rĩ 'badrı̨.

10 Fĩrĩgĩyã gá, Pãmũfílĩyã gá, Mĩsĩrĩ gá, ãma ãzí 'dĩ angá kí Lĩbĩyã 'bã wókõ táwũnĩ
Kũrẽnĩ gá, ãmũ ãzí 'dĩ angá kí Rũmĩ gá
11 (ãma ãzí Yãhũdĩ rú vâ 'bá Yãhũdĩ rú ku ru ujalépi ã'ĩtáŋá Yãhũdĩ drĩ agá) rĩ angá
kí Kũrẽtĩ gá ãzíla Ãrábũ 'bã ãngũ gá, wó ãma are kí 'bá 'dĩ kí ĩjọ́ Ãdróŋá 'bã idélé
ũsũtáŋá ru 'dĩ kí jọ agá tị ãmadrĩ sĩ, ãzíla ãma are kí ãma bĩlẹ sĩ!”
12 'Bá 'dĩ kí drĩ iza ru, ri kí ru ụzĩlé kí drĩdríŋĩ gá cénĩ-cénĩ rú, “Ĩjọ́ 'dĩ 'bã ífí íngoní?”
13 'Bá ãzí rĩ ri kí kí gụlé gũgũ jọ kí, “'Bá 'dĩ mvụ kí 'bãngá íwá!”

Ĩjọ́ Pétẽrõ 'bã nzelé rĩ 'i

14 Pétẽrõ asé ru pá tulé drĩlẹ gá ũpĩgọ́ŋá mụdrĩ drĩ ãlu 'dĩ abe i'dó ĩjọ́ jọlé ụ́'dụ́kọ́
ụrụgá sĩ jọ, “Mâ ádrĩpịka 'bá Yãhũdĩ rú ãzíla 'bá pírí u'álépi Yẽrũsãlẹ́mũ gá 'dĩ, ĩmi
are ĩjọ́ mâ mụlé jọlé ĩjọ́ ru idélépi ú'dî'da 'dĩ drĩ gá rĩ múké-múké.
15 'Bá 'dĩ ĩmẽrã kí cécé ĩminí ũrãlé 'dĩ 'bã áni la ku ãngũ drĩ ũ'bụ́tị.
16 Be la ịsụ́ kí ũkpó Úríndí Ãlá rĩ drĩ ándrá nábĩ Yọ́wẽĩ 'bã jọlé rĩ 'i:
17 “ ‘Ãdróŋá jọ, ụ́'dụ́ ãsĩjó rĩ sĩ,
ma Úríndí mádrĩ ũsũ 'bá kí drĩ gá pírí.
Anzị ĩmidrĩ kí ãzíla izonzi ĩmidrĩ abe kí ĩjọ́ kí ũlũ,
kãrĩlẽ ĩmidrĩ kí mụ ícétáŋá ndú-ndú ndrelé,
'bá ãmbá 'dĩ kí urobí la kí ũbĩ.
18 'Bo ma vâ Úríndí ũsũ ãtí'bó mádrĩ ãgọbị rú,
ãzíla ũkú ru rĩ kí drĩ gá;
ụ́'dụ́ 'dã sĩ ĩndĩ, kí vâ sĩ ĩjọ́ kí ũlũ ĩndĩ.
19 Ma vâ ĩjọ́ ãzí ũsũtáŋá ru la kí i'da 'bũ gâlé,
ãzíla ícétáŋá ãzí kí idé ũnọ́kụ́ gá 'dâ,
ãrí, ãcí ãzíla ãcíkã kụngụdẹ la.
20 Ĩtụ́ la mụ adrulé ĩnĩ rú, ĩmbâ la mụ adrulé ãrí ru.
Ĩjọ́ 'dĩ kí ru idé ráká, ụ́'dụ́ ãmbógó
Úpí drĩ ĩjọ́ lijó rĩ la mụ acálé ĩndõ.
21 'Bá Úpî rụ́ umvelépi rĩ la patáŋá ịsụ́ rá.’ †
22 “Ĩmi 'bá mádrĩ Ịsịrayĩlĩ rú 'dĩ, ĩmi are ĩjọ́ 'dĩ 'i, Yẹ́sũ Nãzẽrẹ́tĩ rú 'dĩ bãsĩ 'bá ándrá
Ãdróŋâ 'bã ũkpó fẽjó ĩ'diní 'bá kí adríjó ãzíla ícétáŋá ndú-ndú kí idéjó ĩmi drĩdríŋĩ
gá 'dâ rĩ 'i. Ĩnĩ ĩjọ́ 'dĩ kí pírí cé.
23 Ãdróŋá itú ándrá ĩjọ́ 'dĩ ídu fẽ Yẹ́sũ ĩmidrĩ. Ĩmi itú dó sĩ ĩmi 'bá ũnzí 'dĩ abe ĩ'di
'dụjó mụlé 'dịlé rá ĩ'di ipaŋá mũsãlá'bã sị gá rĩ sĩ.
24 Ãdróŋá fẽ ndẽ drã rá, inga dó sĩ ĩ'di ídri rú, drã icó dó sĩ ũkpõ 'bãlé ĩ'di drĩ gá
ku.
25 Úpí Dãwụ́dĩ jọ ĩjọ́ ĩ'di drĩ gá,
“ ‘Ụ́'dụ́ pírí ma Úpí mádrĩ ndre áma drĩlẹ́ gá,
ĩ'di áma drĩ ãndá rĩ gá mání ũkpõ fẽjó,
má icó dó sĩ idélé ũrĩ sĩ ku.
26 Ĩjọ́ 'dĩ sĩ, ãyĩkõ fi áma ásị gá, ãzíla ĩjọ́ mání jọlé rĩ kí ãyĩkõ rú ĩndĩ.
Ádrĩ táni adru ụrụ'bá ãrí trũ rĩ trũ tí, ma ásị 'bã ĩjọ́ mádrĩ kí tẽjó jã íni.
27 Ã'dusĩku Úpí mí icó áma a'belé 'bụ́ gâlé ku,
ãzíla mí icó 'bá mí ãni ãlá rĩ a'belé ŋmalé 'bụ́ gâlé ku.
28 Úpí, mí i'da mání gẽrĩ ídri drĩ gá rĩ 'bo,
ma dó u'á ãyĩkõ sĩ mî adrujó áma andre ga cí rĩ sĩ.’ †

† **2:21** Yọ́wẽĩ 2:28-32 † **2:28** Zãbụ́rĩ 16:8-11

29 “Má ádrı́pıka, ma ĩminí ı́jǫ́ mgbã jǫ ãma áyı́pı Dãwṵ́dı̃ drı̃ gá, Dãwṵ́dı̃ drã ándrá
rá, ı̃sı̃ ĩ'di rá, ı̃nádrı̃ la kpere ú'dî'da ãma andre gá 'dâ cí.
30 Wó ĩ'di 'bã ándrá adrujó nábı̃ rú rĩ sĩ, ãzíla vâ ĩ'di 'bã nı̃jó la rá Ãdróŋá azı ándrá
ĩ'diní, drı̃lę́ ĩ'didrı̃ kí agá 'dâ, ĩ'di ngǫ́tı́ŋá ãzí inga ãlu ĩ'di mụ ãmbõgõ rụlé nĩ.
31 Dãwṵ́dı̃ 'bã ı́jǫ́ 'dĩ kí ndrejó ídu rĩ sĩ, jǫ vâ ı́jǫ́ Kúrísĩtõ 'bã angájó 'bá ũdrãlépi rá
rĩ kí drĩdríŋĩ gá rĩ 'i, jǫ Ãdróŋá a'be ĩ'di 'bã ụrụ'bá ŋmalé 'bṵ́ gâlé ku.
32 Ãdróŋá inga Yę́sṵ̃ 'dĩ rá, ãma dó sĩ ı́jǫ́ mgbã rĩ sĩ pírí sãdínĩ ĩ'di ãni.
33 Ãdróŋá 'dụ ĩ'di ụrụgá 'bãlé ĩ'di 'bã drı̃ ándá rĩ gá, ãzíla ĩ'diní Úríndí Ãlá rĩ ı̣sṵ́jó
Átę́pı̃ drı̃ 'bo rĩ sĩ, ũsũ dó ãma pírí Úríndí Ãlá ándrá ĩ'di 'bã ı́jǫ́ azı̣lé rĩ sĩ, ĩminí sĩ ı́jǫ́
ru idélépi 'dĩ kí ndrejó ãzíla arejó 'dĩ.
34 Dãwṵ́dı̃ tụ ándrá 'bṵ̃ gâlé ku, wó jǫ vâ,
“ ‘Úpí Ãdróŋá jǫ Úpí mádrı̃ nî:
“Íri áma drı̃ ándá gá 'dâ,
35 kpere mání mę́rǫ́'bá mídrı̃ kí 'bã agá ími pálé gá.” ’ †
36 “Ĩmi 'bá pírí Ịsı̣rayı́lı̃ gá 'dĩ 'bã nı̃ kí rá, Ãdróŋá inga Yę́sṵ̃ ándrá ĩmĩ ipalé
mũsãlá'bã sı gá rĩ adrujó Úpí ru ãzíla Kúrísĩtõ rú.”
37 'Bá kí mụ ı́jǫ́ 'dĩ arelé 'bo, ı́jǫ́ 'dĩ fi álı́ kí ásı gá ãzákírílílí, jǫ kí Pétẽrõ ní ṵ̃pı̣gǫŋa
ãzí 'dĩ abe, “Má ádrı́pıka ãma dó ã'du idé ãma ní sĩ ãma pajó?”
38 Pétẽrõ umvi ĩ'ba nî, “Ĩmi uja ásı, ĩmi pírí 'bã bĩ kí bãbṵ̃tı́zı̃ rṵ́ Yę́sṵ̃ Kúrísĩtõ drı̃
sĩ, ı́jǫ́ ũnzí ĩmidrı̃ 'dĩ kî sĩ ru trũ rá, ĩmi vâ sĩ ũkpó Úríndí Ãlá rĩ 'bã fẽlé rĩ ı̣sṵ́ ĩndĩ.
39 Ị́jǫ́ Ãdróŋá 'bã azı̣lé 'dĩ bãsĩ ĩminí anzı ĩmidrı̃ abe, ãzíla 'bá Ãdróŋá 'bã mụlé
umvelé ĩ'di rṵ́ 'dõlé ãngũ álı́ gá 'dĩ kí abe.”
40 Jǫ vâ ĩ'baní ı́jǫ́ wẽwẽ rú kí bı́lę́ ı̃ndṵ́ lijó 'bã mãmálá ĩ'ba rṵ́ jǫ, “Ĩpa ĩminí ĩmi 'bá
ú'dî'da ru izalépi rá 'dĩ kí agá 'dâ.”
41 'Bá ı́jǫ́ Pétẽrõ drı̃ ã'ı̃lépi rá rĩ bĩ kí bãbṵ̃tı́zı̃ rá. Kãlãfe 'bá ã'ı̃lépi rá rĩ 'badrı̃ ũ'bã
dó ru álĩfũ na sĩ ı̃dı́.

Ídri 'bá ã'ı̃lépi rá rĩ 'badrı̃ 'i

42 'Bá Yę́sṵ̃ ã'ı̃lépi rá 'dĩ fẽ kí ru ásı pírí ímbátáŋá ṵ̃pı̣gǫŋa Yę́sṵ̃ drı̃ rĩ kí 'bã imbálé
rĩ drı̃ gá vâ tı icíma drı̃ gá, vâ ãkónã naŋá gá, ãzíla Ãdróŋá zı̣ŋá gá.
43 'Bá pírí kí ándrá ṵ̃sṵ̃táŋá sĩ tálí wẽwẽ rú ándrá ṵ̃pı̣gǫŋa 'bã kí idélé rĩ kî sĩ.
44 'Bá Yę́sṵ̃ ã'ı̃lépi rá 'dĩ ri kí u'álé ãngũ ãlu gá tı icíma kí agá, ãzíla ri kí vâ ru ãzã
kolé ãko pírí ĩ'badrı̃ kî sĩ.
45 Ãzí rĩ nga kí vâ ĩ'bã ãko kí ı̃tṵ̃ndãlé, awa kí séndẽ la kí kí drĩdríŋĩ gá 'bá ãlu-ãlu
'bã lẽŋá la rĩ 'bã vú sĩ.
46 Ṵ'dṵ́ ãlu-ãlu sĩ kí ru tra lı́cǫ́ Ãdróŋá drı̃ agá. Kí íná ĩ'badrı̃ kogâlé rĩ kí ají nalé
ãngũ ãlu gá ĩndrã kóru ãyĩkõ sĩ, ásı ãlu sĩ
47 Ãdróŋá ı̣cṵ́ŋâ trũ. 'Bá pírí lẽ kí kí ãvá sĩ. Ṵ'dṵ́ ãlu-ãlu sĩ Úpí Ãdróŋá ũ'bã 'bá ĩ'di
ã'ı̃lépi ĩ'diní palé rá 'dĩ kí kãlãfe ĩ'badrı̃ gá.

3

Pétẽrõ adrí 'bá acálépi rá ãko a'ı̃lépi rĩ

1 Ṵ'dṵ́ ãlu Pétẽrõ mụ kí Yõhánã be lı́cǫ́ Ãdróŋá drı̃ agá sáwã úrômĩ ı̃tǫ́lǫŋá sĩ, 'dĩ
sáwã Ãdróŋá zijó rĩ 'i.

† **2:35** Zãbṵ́rı̃ 110:1

2 Ịsṵ kí ágọ́bị̃ ãzí tịlé ãcá trũ la kẽjḭ́tị̃ lịcọ́ Ãdróŋá drḭ̃ gá ĩ'bã kí umvelé Kẽjḭ́tị̃
Ũniyambamba rĩ gá 'dãá. Ṵ'dṵ́ pírí 'bá kí ágọ́bị̃ 'dĩ 'dụ agụlé kẽjḭ́tị̃ gâlé sĩ séndẽ
a'ḭ́jó 'bá filépi lịcọ́ Ãdróŋá drḭ̃ agâlé rĩ 'badrḭ̃.
3 Ĩ'di mụ Pétẽrõ kí ndrelé Yõhánã be fi agá, ã'bã drḭ̃ ãko a'ḭ́jó ĩ'badrḭ̃.
4 Pétẽrõ kí Yõhánã be ndre kí ĩ'di biri, ãzíla Pétẽrõ jọ, "Mí andré ãngũ ãma rṵ́
'dõlé."
5 Cọtị ndre ãngũ ĩ'ba rṵ́ ụrụgâlé, ũrãtáŋá 'i dó ãko ãzí ịsṵ́ ĩ'ba rṵ́ rá íni rĩ trũ.
6 Wó Pétẽrõ jọ ĩ'diní, "Séndẽ mádrḭ̃ 'dáyụ, wó ma míní ãko má be cí rĩ fẽ. Yẹ́sṵ̃
Kúrísĩtõ Nãzẽ̗rẹ́tḭ̃ gá rĩ 'bã rṵ́ sĩ ájọ, mí angá ụrụgá ãzíla ímụ!"
7 Cọtị rụ ĩ'didrḭ̃ ãndá rĩ gá, ãzíla ko ãzã la inga ĩ'di ụrụgá. Ḭ́jọ́ ãlu 'dĩ sĩ ágọ́bị̃ 'dĩ
'bã pá ãzíla ímgbíliŋá ịsṵ́ kí ũkpó rá.
8 Mvu ụrụgá, tu pá ĩ'di pá sĩ, ãzíla i'dó acḭ́lé. 'Dã 'bã ũngúkú gá, ácḭ́ŋá, umvúŋá
ãzíla Ãdróŋâ rṵ́ ịcṵ́ŋâ trũ, mụ dó Pétẽrõ kí abe lịcọ́ Ãdróŋá drḭ̃ agâlé.
9 'Bá 'dãá rĩ ndre kí ĩ'di mụ agá Ãdróŋá ịcṵ́ŋâ trũ.
10 Ãzíla kí mụ ĩ'di ĩtrĩkãlé ágọ́bị̃ jõ rilépi ãko a'ḭ́lépi kẽjḭ́tị̃ lịcọ́ Ãdróŋá drḭ̃ gá ĩ'bã kí
umvelé Kẽjḭ́tị̃ Ũniyambamba 'dã gá rĩ 'i 'bo, acá kí ṹsṹtáŋá sĩ ãzíla ṹrḭ̃ sĩ ḭ́jọ́ ru idélépi
ĩ'di rṵ́ rĩ sĩ.

Ḭ́jọ́ Pétẽrõ 'bã jọlé lịcọ́ Ãdróŋá drḭ̃ agá rĩ

11 Ágọ́bị̃ 'dĩ 'bã drĩ u'de agá Pétẽrõ kí vú gâ sĩ Yõhánã be ãngũ ĩ'bã kí umvelé Pãráta
Sũlũmánĩ drḭ̃ 'i rĩ gá 'dãá, 'bá pírí 'dãá 'dĩ ãcẽ̗ kí pá utulé kí andre gá 'dãá, wó ṹsṹ kí
ḭ́jọ́ ru idélépi 'dĩ sĩ ṹsṹ-ṹsṹ.
12 Pétẽrõ la mụ 'bá 'dĩ kí ndrelé 'bo, jọ ĩ'baní, "Mâ ádrḭ́pịka Ịsịrayḭ́lḭ̃, ĩmi ṹsṹ ḭ́jọ́ 'dĩ
sĩ ã'du sĩ, ãzíla ĩmi ãngũ andré ãma rṵ́ 'dõlé biri íni la ã'du sĩ? Ĩmi ũrã ḭ́jọ́ 'dĩ idé ru
ũkpõ ãmadrḭ̃ gá rĩ sĩ yã, jõku ãmaní Ãdróŋá rujó rĩ fẽ ágọ́bị̃ 'dĩ ní acḭ́jó nĩ?
13 Ãdróŋá Ịbụrahḭ́mṹ drḭ̃ 'i, Ĩsákã drḭ̃ 'i ãzíla Yãkó'bõ drḭ̃ 'i, Ãdróŋá ãmã áyḭ́pịka
'badrḭ̃ fẽ dḭ̃zã ĩ'di 'bã Ṹpḭ́gọ́ŋá Yẹ́sṹ drḭ̃. Wó ĩfẽ ándrá ĩ'di 'bá ãzḭ́táŋá gá rĩ 'badrḭ̃, ĩgã
ĩ'di Pĩlátõ drḭ̃lẹ́ gá, átã kpere Pĩlátõ 'bã ḭ́jọ́ ũrãjó ĩ'di a'bejó rá rĩ gá.
14 Ĩ'di ándrá 'bá Ãlá ãzíla ḭ́jọ́ mgbã rĩ jọlépi rĩ 'i, wó ĩmi uja ĩ'di gãlé úmgbé, ĩmi
uja ĩ'di kẽjḭ́ gá Pĩlátõ zḭlé 'bá 'bá 'dḭlépi rĩ a'bejó áyụ.
15 Ĩ'dị 'bá 'bá drḭ̃ 'delépi ídri gá rĩ rá, wó Ãdróŋá inga ĩ'di drã agá rĩ sĩ rá, ãzíla ãma
dó sĩ ḭ́jọ́ 'dĩ 'bã sãdínĩ.
16 Ũkpõ rṵ́ ĩ'didrḭ̃ gá rĩ drḭ̃ fẽ ãvẽ̗vḭ̃ ágọ́bị̃ acálépi rá 'dĩ ní nĩ. Ágọ́bị̃ ĩminí ndrelé
ãzíla nḭ̃lé cé 'dĩ adrí ã'ḭ́táŋá ĩ'diní rṵ́ Yẹ́sṹ drḭ̃ ã'ḭ́jó rĩ sĩ; ã'ḭ́táŋá rṵ́ Yẹ́sṹ drḭ̃ ã'ḭ́jó rĩ 'bã
ágọ́bị̃ 'dĩ acálé múké, cécé ĩmi pírí 'bã ndrelé 'dĩ áni nĩ.
17 "Wó ú'dĩ'da, mâ ádrḭ́pịka Ịsịrayḭ́lḭ̃ rú 'dĩ, ánḭ̃ rá ḭ́jọ́ ĩmĩ ãzíla 'bá ãmbogo Yãhṹdḭ̃
rú ĩmĩ ãni 'dĩ 'bã kí idélé Yẹ́sṹ ụrụ'bá gá 'dĩ kí ándrá ĩmĩ ḭ́jọ́ nḭ̃jó ku rĩ sĩ.
18 Ãdróŋá uyú ándrá ĩ'di 'bã nãbịya 'ba rṵ́ sĩ jọ, Kúrísĩtõ ĩ'didrḭ̃ la rú jõ ũcõgõ ịsṵ́,
wó fẽ ḭ́jọ́ 'dĩ uja ru idélé ãndá-ãndá ru gẽ̗rḭ̃ 'dĩ 'bã áni rĩ sĩ.
19 Ĩmi uja ásḭ̃, ãzíla ĩmi uja tị Ãdróŋá rṵ́, ĩ'di dó sĩ ũnzĩkãnã ĩmĩ idélé 'dĩ kí trũ rá.
20 Ĩdrĩ idé la rá, Ãdróŋá la ĩminí ũkpó Úríndí drḭ̃ fẽ rá, ãzíla ĩ'di Kúrísĩtõ ĩ'di 'bã
pẽlé ĩminí 'bo rĩ tị ãpẽ ḭ̃dḭ̃.
21 Ĩ'di ace 'bṹ gâlé kpere sáwã ãko pírí kí 'bãjó ú'dí rĩ 'bã acá agá cécé ándrá Ãdróŋá
'bã uyúlé ĩ'di 'bã nãbịya ãlá údu 'dĩ kí tị gâ sĩ rĩ áni.
22 Mṹsã jọ ándrá, 'Úpí Ãdróŋá la ĩminí nábḭ̃ ãzí inga cécé mâ áni angájó ĩmi drĩdríŋĩ
gá 'dâ. Lẽ ĩnga ãzíla ĩmi are ḭ́jọ́ pírí ĩ'di 'bã lũlé ĩminí rĩ kî.

23 'Bá ãzí nábį̃ 'dĩ tị arelépi ku rĩ ála ĩ'di awa 'bá Ãdróŋá drį̣ rĩ abe ndú-ndú rá ãzíla
ála ĩ'di 'dị rá.' †
24 "Ãzíla nãbịya pírí ándrá ụ́'dụ́kọ́ Ãdróŋá drį̣ arelépi Sámų̃wę̃lį̃ áni ãzíla vâ
amụ́lépi ĩ'di vúlé gá rĩ uyú kí amụ́ŋá Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ drị́ gá rĩ 'i ãzíla ị́jọ́ ú'dî'da ru
idélépi 'dĩ kî.
25 Ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã azį̣lé nãbịya 'ba rų̃ sĩ rĩ kí ĩminí ãzíla ĩmi ale tị icítáŋá ándrá ĩmĩ
áyị́pịka 'baní icílé Ãdróŋá be rĩ kî. Cécé Ãdróŋá 'bã jọlé Ịbụrahị́mų̃ ní rĩ áni, 'Ma rú
sų̃sụ́ wi 'bá ų̃nọ́kụ́ drį̣ gá 'dĩ 'baní anzị mídrị́ mụlé tį̣lé drį̣lẹ́ gâlé rĩ 'ba rų̃ sĩ.' †
26 Ãzíla Ãdróŋá ãpẽ vâ ĩ'di 'bã Ụ́pị́gọ́ŋá tị drį̣drį̣ la ĩmi rụ́, wi ĩminí sų̃sụ́, ĩmi a'be
rú sĩ gę̃rį̣ ị́jọ́ ũnzĩkãnã drị́ rĩ kí rá."

4

Pétẽrõ kí adrujó Yõhánã be kẹ́sį̣ drį̣lẹ́ gá rĩ

1 Pétẽrõ kí Yõhánã be ĩ'bã kí drĩ ị́jọ́ jọ agá 'bá abe 'dĩ gá 'dâ, 'bá ãzí ũ'bí acá kí cọtị
cí. 'Bá 'dĩ kí agá ĩndĩ rĩ kí ãtalo lị́cọ́ Ãdróŋá drį̣ agá rĩ kí, ãsĩkárĩ ãmbógó lị́cọ́ Ãdróŋá
drį̣ aga tẽlépi rĩ 'i ãzíla 'bá Sãdũkáyõ rú ãgátã galépi 'dĩ kí abe.
2 Kí ásị́ iza ru, ã'dusĩku ímbá'bá į̃rį̃ 'dĩ kí 'bá kí imbá agá jọjó la, Yẹ́sų̃ angá drã agá
rĩ sĩ rá, i'da dó sĩ ru mmgbọ rú 'bá drãlépi rá rĩ la angá ídri rú rá.
3 'Dãá, úrụ dó Pétẽrõ kí Yõhánã be úsu kí mãbụ́sų̃ gá, ã'dusĩku į̃tụ́ 'bã 'dejó 'dẽ-'dẽ
rĩ sĩ tẽjó la ãngũ 'ba ụwị́ ráká.
4 Wó 'bá ãndá la ị́jọ́ 'dĩ arelépi rá 'dĩ ã'į̃ kí rá, ãzíla ãgọbį̣ 'bã kãlãfe tụ ãni rú álĩfũ
tõwú.
5 Ụ́'dụ́ ãzí rĩ sĩ, 'bá ãmbogo Yãhụ́dį̃ rú rĩ, kí 'bá ĩyõ, ãzíla imba'ba ãzị́táŋá Mụ́sã drį̣
kí imbálépi rĩ abe tra kí ru Yę̃rụ́sãlẹ́mų̃ gá.
6 Ịsụ́ kí ru átáló ãmbógó ãndânĩ Ánãsĩ kí Kãyị́fã be, Yõhánã 'i, Ãlẽkĩzéndã 'i, ãzíla
vâ 'bá ãzí angálépi átáló ãmbógó ãndânĩ 'dã drį̣ lị́cọ́ gá rĩ kí abe.
7 Fẽ kí ímbá'bá į̃rį̃ 'dĩ 'baní pá tulé kí drį̣lẹ́ gá, ãzíla i'dó kí kí ụzį̣lé, "Ĩmi idé ị́jọ́ 'dĩ
ũkpõ íngõ sĩ jõku rụ́ ã'di drị́ gá rĩ sĩ?"
8 Pétẽrõ, galépi Úríndí Ãlá rĩ sĩ tré rĩ, umvi kí, "Ĩmi drį̣lẹ́ 'bá 'badrį̣ ãzíla 'bá ĩyõ 'dĩ.
9 Údrĩ tá ãma ụzį̣ ãndrũ ị́jọ́ ũniyambamba rú idélépi ágọ́bị́ acálépi rá 'dĩ drị́ gá adrí
íngoní-íngoní ru yã rĩ sĩ,
10 wó lẽ ĩmi pírí ãzíla 'bá pírí Ịsịrayị́lį̃ gá 'dĩ 'bã nį̃ kí rá, ágọ́bị́ 'dĩ tu pá ĩmi drį̣lẹ́
gá ãlá ru íni la ũkpó rụ́ Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ Nãzę̃rẹ́tį̃ rú ĩminí ipalé mũsãlá'bã sị́ gá ãzíla
Ãdróŋâ 'bã ingalé angájó 'bá drãlépi rá ri kí drĩdríŋĩ gá rĩ sĩ.
11 Ĩ'di
" 'Írã ĩmi 'bá jó sį̣lépi rĩ 'bã kí gãlé úmgbé rĩ 'i,
acá adrujó írã ũkpó ų̃rǫ̃drị́ ru sĩ jó 'bã kónã sịjó rĩ rú.' †
12 Patáŋá la ru ịsụ́ rá la lú rụ́ Yẹ́sų̃ drį̣ sĩ; ų̃nọ́kụ́ 'dĩ drį̣ gá 'dâ 'bá ãzí rụ́ Ãdróŋá 'bã
ãfẽlé ála sĩ ru pa rá la yụ."
13 'Bá dũwánĩ gá 'dĩ acá kí ų̃sų̃táŋá sĩ ndrejó la Pétẽrõ kí Yõhánã be kí táni ų̃nį̃táŋâ
kóru tí, tu kí pá ų̃rį̃ kóru. Ĩtrĩkã kí cọtị Pétẽrõ kí Yõhánã be 'bá Yẹ́sų̃ vú bĩlépi la.
14 Wó ị́jọ́ ãzí ĩ'baní jọlé la 'dáyụ, ã'dusĩku ndre kí ágọ́bị́ adrílé rá rĩ 'bã pá tu agá
Pétẽrõ kî trũ Yõhánã trũ kí drĩdríŋĩ gá 'dãá rá.
15 Gbõgbõ iyá kí 'bá 'dĩ kí dũwánĩ agá rĩ sĩ ãmvé 'dãá i'dó kí lų̃kụ́dų̃mẹ́ jọlé kí
drĩdríŋĩ gá.

† **3:23** Ãzị́táŋá Amviŋá 18:15, 18-19 † **3:25** Í'dóŋá 22:18; 26:4 † **4:11** Zãbụ́rį̃ 118:22

16 Zị kí ru, “Ãma kí ãgọbị 'dĩ kí idé ã'du rú? 'Bá pírí Yẽrụ́sãlẹ́mũ̃ agá rĩ nĩ̃ kí tálí ru
idélépi 'dĩ idé kí ru ĩ'badrị́, ãzíla ãma icó ãgátã la galé ku.
17 Wó ãmaní ịjọ́ 'dĩ 'bã iréŋá 'bá kí drĩdríŋĩ gá rĩ atrịjó, lẽ ãma uzá kí 'bá 'dĩ kí drĩ̃
gá 'bã jọ kî sĩ ịjọ́ 'bá ãzí ní Yẹ́sũ̃ rụ́ sĩ ku.”
18 Cọtị umve kí kí vúlé, ãzíla jọ kí ĩ'baní, “Ãzị́táŋá yụ ĩminí ịjọ́ jọjó ãzíla 'bá kí
imbájó rụ́ Yẹ́sũ̃ drĩ̃ gá rĩ sĩ.”
19 Wó Pétẽrõ kí Yõhánã be umvi kí, “Ịjọ́ Ãdróŋá mẹ́lẹ́tị múké rĩ íngõ 'i, ãmaní ĩmi
rujó yã jõku Ãdróŋá rujó yã?
20 Wó jõ ãma sĩ rĩ gá ãma icó ĩyãŋãlé tú ịjọ́ ãmaní ndrelé ãzíla arelé 'dĩ kî sĩ ku.”
21 'Dãá 'bá ãzị́táŋá gá 'dĩ li kí Pétẽrõ kí bị́lẹ́ ĩndụ́ ĩdị́-ĩdị́ ũkpómgboroto rú a'be kí dó
kí mụlé. Ndre kí ĩ'di ũkpó-ũkpó 'bá 'dĩ 'baní drĩ̃rịma fẽjó, ã'dusĩku 'bá pírí kí Ãdróŋâ
rụ́ ịcụ́ agá ịjọ́ ru idélépi 'dĩ kî sĩ.
22 Ágọ́bị̃ ãcâ trũ tálí sĩ adrílépi rá 'dã 'bã ílí ndẽ dó kãlị́ sụ rá.

'Bá Ãdróŋá agá rĩ kí ũkpõ ịsụ́jó rĩ

23 Ála mụ Pétẽrõ kí a'belé Yõhánã be 'bo, mụ kí 'bá ĩ'badrĩ̃ 'ba rụ́, ũlũ kí ịjọ́ ãtalo
ãmbogo ãzíla 'bá ĩyõ 'bã kí jọlé ĩ'baní rĩ kí pírí.
24 Kí mụ ịjọ́ 'dĩ arelé 'bo, inga kí ru ụ́'dụ́kọ́ ãlu Ãdróŋá zịjó, jọ kí, “Ãdróŋá ãmbógó
rĩ, mi ãko pírí 'bũ̃ gá, ũ̃nọ́kụ́ gá, mĩrĩ agá ãzíla ãko ala gá 'dĩ kí ũ'bãlépi mi 'i rĩ 'i.
25 Íjọ ándrá ịjọ́ Úríndí Ãlá rĩ agâ sĩ ãmã áyị́pị mî ũ̃pị́gọ́ŋá Dãwụ́dĩ̃ tị gâ sĩ, ĩ'diní jọjó
la:
“ ‘'Bá Yãhụ́dĩ̃ rú ku 'dĩ acá kí ũmbájírílí íni ã'du sĩ,
ãzíla 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú 'dĩ kí ịjọ́ ãzĩ̃ kóru 'dĩ kí itú ã'du ịjọ́ sĩ?
26 Ũpi ũ̃nọ́kụ́ drĩ̃ gá rĩ itú kí ru
ãzíla 'bá drĩ̃lẹ́ ru rĩ icí kí tị
ã'dị́ 'dịlé Ãdróŋá be ãzíla Kúrísĩtõ ĩ'didrĩ̃ be!’ †
27 “Wó ãndá-ãndá ru, Hẽródẽ kí Põ̃ñ̃tị́yõ̃ Pĩlátõ be amụ́ kí ru icílé táwũ̃ñ̃ 'dĩ agá
'bá Yãhụ́dĩ̃ rú ku 'dĩ kí 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ rú 'dĩ abe mî ũ̃pị́gọ́ŋá ãlápítí Yẹ́sũ̃ mî ãdu ũsũjó
drĩ̃ la gá rĩ ụrụ'bá gá.
28 'Bá 'dĩ tra kí ru ịjọ́ míní itúlé ũkpõ mídrị́ gá rĩ sĩ ãzíla mî ásị́sị́ŋá 'bã ũrãlé ĩ'di rú
ru idé rá rĩ idélé.
29 Ú'dî'da Ãdróŋá, mi drĩ ịjọ́ mgbọ́rọ́kõ̃ ĩ'bã kí idélé ãma ụrụ'bá gá 'dĩ kí drĩ̃ gá,
ãzíla ífẽ mî ũ̃pị́gọ́ŋá 'dĩ 'baní ịjọ́ mídrị́ gá rĩ ũlũjó ũ̃rĩ̃ kóru vâ mmgbọ rú.
30 Mí ĩjũ ími drị́ sĩ 'bá adríjó, ãzíla ífẽ ícétáŋá ũ̃sũ̃táŋá ru rĩ 'bã idé kí ru rụ́ mî
Ũ̃pị́gọ́ŋá Ãlápítí Yẹ́sũ̃ drĩ̃ gá rĩ sĩ.”
31 Kí mụ Ãdróŋâ zịŋá delé 'bo, ãngũ ĩ'bã kî sĩ ru trajó 'dã aya ru aya-ayâ, Úríndí
Ãlá rĩ fi kí agá, 'dãá i'dó kí dó ịjọ́ Ãdróŋá drị́ rĩ ũlũlé ũ̃rĩ̃ kóru.

'Bá Ãdróŋá agá rĩ kí ĩ'bã ãko kí alejó ãlu rĩ

32 'Bá pírí Ãdróŋâ ã'ĩ̃lépi rá 'dĩ 'bã ásị́ ãlu ãzíla ũrãtáŋá ãlu. Ĩ'bã ãzí ãlu jọlépi la,
“Ãko ãzí 'dõ má ãni á'dụ̃sĩ,” la yụ, wó ri kí ãko pírí ĩ'ba abe cí rĩ kí alelé ãlu.
33 Pétẽrõ kí ũ̃pịgọŋa ãzí 'dĩ abe ũkpõ ãmbógó la sĩ i'da kí ángáŋá Úpí Yẹ́sũ̃ drị́ gá
rĩ ãzíla Ãdróŋá ũsũ ásị́ ĩ̃gbẽ̃ kí drĩ̃ gá pírí.
34 'Bá ãzí kí drĩdríŋĩ gá ãlu ãko ãzí lẽlépi la yụ. 'Bá ámvũ̂ trũ rĩ kí jõku jó trũ rĩ kí
kí ụzị rá,
35 kí séndẽ la ịsụ́lé rĩ kí ají fẽlé ũ̃pịgọŋa 'badrị́, ãzíla ũ̃pịgọŋa 'dĩ kí séndẽ 'dĩ awa
'bá ãlu-ãlu ní ĩ'di 'bã lẽlé rĩ vú sĩ.

† **4:26** Zãbụ́rĩ̃ 2:1-2

36 Yũsúfũ Lévĩ rú tịlé Kũpórõ gá, ũpịgọŋa 'bã kí umvelé Bãrãnábã 'i (ífí la 'bá 'bá ásị imbálépi rĩ 'i),
37 ụzị ámvụ́ ĩ'di ãni rú la, ají séndẽ la, ãzíla fẽ dó vâ ĩ'di ũpịgọŋa 'badrị.

5

Ãnãníyã kí Sãfírã be

1 Ágọ́bị ãzí rụ́ la Ãnãníyã 'i kí ũkû Sãfírã be ụzị kí ámvụ́ ĩ'ba ãni la 'bã ãzí.
2 Wó 'bá 'dĩ itú kí ịjọ́ séndẽ 'bã ịmbị tãmbajó cí dó vâ sĩ ịmbị la fẽjó ũpịgọŋa 'badrị. Ãnãníyã amụ́ jọ ũpịgọŋa 'baní, "Séndẽ ãmaní ịsụ́lé ámvụ́ ãmã ĩtũndãlé rĩ gá rĩ kí pírí 'dĩ."
3 Pétẽrõ jọ Ãnãníyã, "Ãnãníyã, mí a'be mi ásị ulélé Sĩtánĩ drị míní ĩnzõ alịjó Úríndí Ãlá rĩ ní ãzíla mí uja vâ séndẽ míní ịsụ́lé ámvụ́ míní ĩtũndãlé rĩ agá rĩ 'bã ịmbị kpõlé cí ã'du sĩ?
4 Mî drĩ ámvụ́ 'dĩ ĩtũndãjó ku rĩ sĩ, ĩ'di mí ãni, mi vâ mụ ĩ'di ụzịlé 'bo, séndẽ la vâ mí ãni. Mí amụ́ drĩ vâ lẽlé ásị fẽlé ịjọ́ 'dĩ idéjó ã'du sĩ? Mí alị ĩnzõ 'bá 'bá ru 'dĩ ní la ku, mí alị ĩnzõ Ãdróŋá nî!"
5 Ãnãníyã la mụ ịjọ́ 'dĩ arelé, cọtị a'dé vũ gá káyĩ drã rá, ãzíla 'bá pírí ịjọ́ 'dĩ arelépi rá rĩ acá kí ũrị sĩ.
6 Kãrịlẹ̃ ãzí afí kí umbé kí ãvũ la bõngó sĩ, 'dụ kí ĩ'di ãmvêlé ĩsị kí ĩ'di rá.
7 Sáwã na 'bã vúlé gá ĩ'di 'bã ũkû afí jó agá 'dõlé ịjọ́ ru idélépi 'dĩ kí nĩŋâ kóru.
8 Pétẽrõ zị ĩ'di, "Ílũ mání, ãndá-ãndá ru 'dĩ séndẽ ĩminí ịsụ́lé mí ágô be ámvụ́ gá rĩ 'i yã?" Ũkû umvi, "Wõyí, 'dĩ bãsĩ séndẽ pírí ãmaní ịsụ́lé rĩ 'i."
9 'Dãá Pétẽrõ jọ ĩ'diní, "Ĩmi uja Úríndí Úpí drị ũ'bĩlé mí ágô be ũ'bĩ-ũ'bĩ la ã'du sĩ? Ãgọbị mí ágô ĩsĩlépi rĩ kí gápi kẽjịtị gá 'dã, kí vâ ú'dî'da ími 'dụ ãmvélé ĩsĩlé ĩndĩ."
10 'Dã 'bã ũngúkú gá cọtị a'dé vũrụ́ uja drãlé rá. Ãgọbị tá be 'dĩ afí kí, kí mụ Sãfírã ndrelé drã rá, 'dãá 'dụ kí vâ ĩ'di ãmvé ãzíla ĩsĩ kí ĩ'di ágô Ãnãníyã andre gá 'dãá.
11 'Bá ịjọ́ 'dĩ arelépi ãzíla 'bá Yẹ́sũ ã'ĩlépi rá 'dĩ abe acá kí ũrị sĩ.

Tálí kí ĩjọ́ ũsũtáŋá ru rĩ abe

12 Tálí ri kí ru idélé ịjọ́ ũsũtáŋá ru wẽwẽ rú 'dĩ 'ba abe 'bá kí drĩdríŋĩ gá ũpịgọŋa 'dĩ 'badrị. 'Bá pírí Yẹ́sũ ã'ĩlépi rá 'dĩ atrá kí ru ãlu Pãráta Sũlũmánĩ drị Ãdróŋâ zịjó rĩ gá.
13 'Bá ãzí Yẹ́sũ ã'ĩlépi ku 'dĩ gã kí ru icílé ũpígọ́ŋá 'ba abe úmgbé, ĩ'baní táni ịjọ́ jọjó ũkpómgboroto rú múké kí drị gá rá tí.
14 Wó 'bá ũ'bí ãgọbị rú ãzíla ũkú ru Yẹ́sũ ã'ĩlépi rá ụ́'dụ́ 'dã sĩ rĩ ĩjãlã kí dó ru ũ'bí ru.
15 Ĩjọ́ ru idélépi 'dĩ kî sĩ, 'bá ají kí 'bá ãyánĩ rú rĩ kí 'bãlé gẽrị agá mgbọ́lọ́ ãzíla bịrĩsĩ drị gá, sĩ fẽjó la Pétẽrõ 'bã índríléndri 'ba alị kí drị gá ĩ'di 'bã alị agá 'dãá.
16 'Bá táwũnĩ Yẽrụ́sãlẹ́mũ andre gá rĩ ají kí ĩ'bã 'bá ãyánĩ rú ãzíla 'bá úríndí ũnzí trũ rĩ kí ũpígọ́ŋá 'dĩ 'ba rụ́, wó 'bá 'dĩ adrí kí pírí rá.

Ũpịgọŋa kí ĩcõcõŋãjó rĩ

17 Átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ kí 'bá ãzị ngalépi ĩ'di abe angálépi amụtị 'bá Sãdũkáyõ rú rĩ 'badrị agá 'dĩ kî, acá kí ãjã sĩ ũpígọ́ŋá kî sĩ; 'dãá uja kí dó ru itúlé ịjọ́ ãzí idéjó.
18 Ĩjọ́ 'dĩ sĩ, rụ kí ũpịgọŋa 'dĩ kí, ãzíla 'bã kí dó kí mãbụ́sũ gá.
19 Wó ịnị 'dã sĩ, mãlãyíkã Ãdróŋá drị gá rĩ nzĩ kẽjịtị jó 'dã drị gá rĩ rá, a'dé ũpígọ́ŋá 'dĩ kí drị trũ ãfũjó ãmvé, ãzíla jọ ĩ'baní,
20 "Ĩmụ pá tulé lịcọ Ãdróŋá drị gá rĩ 'bã ãngũ ãmvélé-ãmvélé ru rĩ agá, ãzíla ĩmi ũlũ ídri ú'dí 'dĩ 'bá pírí 'baní."

21 Ṹpịgọŋa 'dĩ ã'ị̃ kí rá, ãzíla ĩ'di mụ calé ãngũsãrã sĩ fi kí lịcọ́ Ãdróŋá drị̃ 'bã ãngũ
ãmvélé-ãmvélé ru rĩ agá, i'dó kí 'bá kí imbálé.
Átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ kí 'bá kí ãzị́ ngajó ĩ'ba abe rĩ trũ umve kí 'bá ĩyõ Ịsịrayị́lị̃ rú
rĩ kí pírí sĩ amṹjó ị́jọ́ itújó 'bá 'dĩ kí ụzị́jó. 'Dãá pẽ kí ãsĩkárĩ kí tị ṹ'dṹkọ́ ũkpómgboroto
rú trũ ṹpị́gọ́ŋá jó agá 'dã kí ajíjó kí drị̃lẹ́ gá.
22 Wó ãsĩkárĩ kí mụ acá trũ 'dĩ, ịsṹ kí ṹpị́gọ́ŋá kí mãbṹsṹ gá 'dãá ku, cọtị gõ kí vúlé
ãmbogo 'baní ṹ'dṹkọ́ 'dĩ trũ.
23 Jọ kí ĩ'baní, "Ãma mụ calé 'bo, ãma ịsṹ ṹpị̃ kẽjị́tị 'dã mgbemgbe ãzíla 'bá jó andre
tẽlépi rĩ utu kí pá kẽjị́tị gá 'dãá, wó ãmaní kẽjị́tị nzị̃ agá, ãma ịsṹ 'bá ãzí 'dãá ku."
24 Ãtalo ãmbogo rĩ kí mụ ị́jọ́ 'dĩ arelé ãsĩkárĩ ãmbógó ru lịcọ́ Ãdróŋá drị́ 'dã andre
tẽlépi rĩ abe 'bo, kí drị̃ 'be ru ã'du icó ru idélé ṹpị́gọ́ŋá 'dĩ 'ba rṹ nĩ yã rĩ sĩ rá.
25 'Dãá, ágọ́bị́ ãzí afí, jọ ĩ'baní, "Ĩmi are! Ãgọbị ĩminí 'bãlé mãbṹsṹ gá rĩ kí 'bá kí
imbá lịcọ́ Ãdróŋá drị́ gá rĩ 'bã ãngũ ãmvélé-ãmvélé ru rĩ gá 'dã."
26 Cọtị ãsĩkárĩ ãmbógó mụ kí ãgọbị ĩ'didrị́ gá rĩ abe ṹpị́gọ́ŋá kí ajílé vúlé, ayú kí
gẹ̃rị̃ sĩ ũkpõ ku, ã'dusĩku 'bá icó kí kí u'bélé írã sĩ rá idé kí dó ṹrị̃ sĩ.
27 Ají kí ṹpị́gọ́ŋá 'dĩ kí jó agá, 'bã kí kí pâ tulé kí drị̃lẹ́ gá, ãzíla átáló ãmbógó ãndânĩ
rĩ ụzị́ dó kí.
28 "Ãli ándrá ĩmi bị́lẹ́ ĩndṹ, lẽ ĩmi imbá 'bá kí ágọ́bị́ 'dĩ rṹ sĩ ku, wó ĩndre dó drĩ ị́jọ́
ĩmi idélé 'dĩ 'i! Ĩmi iré ú'dî'da ĩmĩ ímbátáŋá 'dĩ Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ agâ sĩ pírí, ãzíla ĩlẽ vâ
ãma pá umbélé ĩ'di 'bã drã 'bã ị́jọ́ dãjó ãma ụrụ'bá gá!"
29 Pétẽrõ kí ṹpịgọŋa ãzí 'dĩ kí abe umvi kí, "Lẽ ãma are Ãdróŋâ tị áyụ, adru 'bá ku.
30 Ãdróŋá ãmã áyị́pịka 'badrị̃ inga Yẹ́sṹ drã agá ĩminí ĩ'di 'dịjó ĩ'di ipaŋá mũsãlá'bã
sị́ gá rĩ sĩ.
31 Ãdróŋá inga ĩ'di, 'bã ĩ'di ĩ'didrị́ ãndá rĩ gá Úpí ru ãzíla 'Bá 'bá Palépi rĩ rú, sĩ ãma
Ịsịrayị́lị̃ rú rĩ 'baní kẽjị́ ịsṹjó ásị́ ujajó ãzíla ũnzĩkãnã ĩ'badrị̃ kí trũjó rá.
32 Ãma dó sĩ sãdínĩ ị́jọ́ 'dĩ 'bã rĩ, Úríndí Ãlá rĩ be 'dĩ fẽtáŋá Ãdróŋá 'bã fẽlé 'bá ĩ'di
ị́jọ́ arelépi rá rĩ 'baní rĩ 'i."
33 'Bá 'dĩ kí mụ ị́jọ́ 'dĩ arelé 'bo, ala dra kí ũmbã sĩ, lẽ kí dó vâ ṹpị́gọ́ŋá 'dĩ kí ụ'dị́lé
rá.
34 Wó kí ãzí ãlu Fãrĩsáyĩ rú ãzíla ímbápị ãzị́táŋá drị́ 'bá 'baní ĩ̃nzĩ̃lé ĩ̃nzĩ̃ umvelé
Gãmãlị́yẹ́lĩ̃ 'i rĩ tu pá ụrụgá 'bá kí drĩ̃lẹ́ gá. Fẽ ãzị́táŋá ṹpị́gọ́ŋá 'dĩ kí 'dụjó ãmvé sáwã
were ãni.
35 Ãzíla jọ 'bá 'baní, "Mâ ádrị́pịka Ịsịrayị́lị̃ rú 'dĩ, ĩmi adru múké-múké ị́jọ́ ĩmĩ lẽlé
idélé 'bá 'dĩ 'ba rṹ 'dĩ kî sĩ.
36 Ĩmi ũrã drĩ Tẽyũdásĩ ãfũ ándrá ídu ílí ãzí sĩ, 'bã ándrá ru 'bá kẹ́jẹ́ŋ́ la rú, ãzíla
'bá ũgũgõ túrú sụ la fi kí ándrá ĩ'di rṹ. Wó ú'dị ándrá ĩ'di rá, 'bá pírí ĩ'di vú bĩlépi rĩ
iré kí rá, ãzíla ị́jọ́ ĩ'di 'bã i'dólé rĩ drã ándrá rá.
37 'Dã vúlé gá, Yṹdãsị̃ Gãlị́lị̃ gá rĩ ãfũ sáwã 'bá kí lãjó rĩ sĩ, 'bá wẽwẽ rú 'de kí vú la
gâ sĩ, 'bá Rṹmị̃ rú rĩ 'dị kí ĩ'di rá, ãzíla 'bá vú la bĩlépi rĩ iré kí rá.
38 Ị́jọ́ ú'dî'da 'dĩ sĩ álẽ lũlé la ĩminí, lẽ ĩ'dụ ị́jọ́ ãzí 'bá 'dĩ 'ba rṹ ũnzí ku, ĩmi a'be kí
cã! Ị́jọ́ ĩ'bã kí itúlé ãzíla idélé 'dĩ drĩ kí adru 'bá 'bá la, kí rú jõ ãvĩ rá.
39 Wó drĩ kí angá Ãdróŋá drị́, ĩmi icó kí ndẽlé ku. Ĩmi rú jõ ĩmi ịsṹ ã'dị́ 'dị agá
Ãdróŋá be!"
'Bá ãzị́táŋá gá 'dĩ bĩ kí ị́jọ́ Gãmãlị́yẹ́lĩ̃ 'bã jọlé 'dĩ vú.
40 Umve kí ṹpịgọŋa 'dĩ kí jó agá co kí kí, ãzíla jọ kí ĩ'baní, lẽ 'bã jọ kí ị́jọ́ Yẹ́sṹ 'bã
rṹ sĩ ĩ̃dị́ ku. 'Dãá a'be kí dó kí rá.
41 Ṹpịgọŋa 'dĩ kí mụ 'bá ãzị́táŋá gá 'dĩ kí a'belé 'bo, ãyĩkõ fụ kí, ã'dusĩku Ãdróŋá lã
kí 'bá múké ru kí cojó Yẹ́sṹ ị́jọ́ sĩ rĩ sĩ.

42 Ṵ'dṵ́ ãlu-ãlu sĩ lịcọ́ Ãdróŋá drị̃ 'bã ãngũ ãmvélé-ãmvélé ru rĩ gá ãzíla 'bá 'bã lịcọ́ kí agâ sĩ ri kí 'bá kí imbálé ịjọ́ mgbã Yẹ́sṵ̃ ĩ'di Kúrísĩtõ 'i rĩ ũlũlé.

6

'Bá ázị̃rị̃ ũpẽlé ãzãkoma fẽlépi rĩ kî

1 'Bá Yẹ́sṵ̃ ã'ị̃lépi rá rĩ 'bã kãlãfe la mụ tụlé ũkpõ sĩ 'dãá, 'bá Yãhṵ́dị̃ rú Gị̃rị́kị̃ tị jọlépi rĩ kí drĩdríŋĩ̃ gá ununuŋá fi 'bá Yãhṵ́dị̃ rú tị lịcọ́ gá rĩ jọlépi rĩ abe. 'Bá Yãhṵ́dị̃ rú Gị̃rị́kị̃ tị jọlépi rĩ jọ kí, úfẽ ãwụzị ĩ'badrị̃ 'baní ãkónã awalé ṵ'dṵ́ pírí rĩ múké-múké ku.

2 Cọtị 'bá Yẹ́sṵ̃ 'bã imbálé mụdrị̃ drị̃ ị̃rị̃ 'dĩ tra kí 'bá Yẹ́sṵ̃ ã'ị̃lépi rá 'dĩ kí pírí ítútáŋá itújó, jọ kí, "Ãma ṵ̃pị̃gọŋa 'dĩ, lẽ ãma ayú kí sáwã ãmadrị̃ ịjọ́ Ãdróŋá drị́ gá rĩ imbájó ãzíla ũlũjó, adru ịjọ́ íná awajó rĩ 'i la ku.

3 Má ádrị̃pị̃ka ãzíla má ámvọ́pị̃ka ã'ị̃táŋá agá 'dĩ, ĩndre drĩ ãngũ ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá 'dâ, ãzíla ĩmi ũpẽ 'bá ázị̃rị̃ kẹ́jẹ́ŋ́ ru, ãzíla galépi tré Úríndí Ãlá rĩ sĩ ãzíla vãtáŋâ trũ la kí, ãma mụ kí 'bãlé ịjọ́ 'dĩ kí drị̃lẹ́ gá.

4 Ãma kî dó sĩ sáwã ãmadrị̃ ayú ịjọ́ Ãdróŋá drị́ gá rĩ imbájó, Ãdróŋá zịjó ãzíla ịjọ́ ĩ'didrị́ gá rĩ ũlũjó."

5 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá 'dĩ unzí kí ãyĩkõ sĩ, ũpẽ kí dó 'bá 'dĩ kí: Sĩtéfũnõ ágọ́bị̃ ã'ị̃táŋá ũkpó galépi Úríndí Ãlá rĩ sĩ tré rĩ 'i, Fị̃lị̃pọ̃ 'i, Põrõkõrósĩ 'i, Nị̃kị̃nọ́rã 'i, Tị̃mọ́nị̃ 'i, Pãménã 'i ãzíla Nị̃kṵ̃lã Ãnĩ̃tĩ̃yọ́kị̃ rú 'bá Yãhṵ́dị̃ rú ku ru ujalépi Yãhṵ́dị̃ 'bã ã'ị̃táŋá gá dó acálépi 'bá Kúrísĩtõ vú bĩ̃lépi rĩ rú rĩ 'i.

6 Úfẽ 'bá 'dĩ kí ṵ̃pị̃gọŋa 'dĩ 'badrị́ 'bã kí drị́ kí drị̃ gá zị kí dó Ãdróŋá ĩ'ba nî.

7 Ịjọ́ Ãdróŋá drị́ gá rĩ iré ru, kãlãfe 'bá Yẹ́sṵ̃ ã'ị̃lépi rá rĩ 'badrị́ rĩ̃ ị̃drị̃ ru rá gbõŋáŋá ru Yẹ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá, ãzíla ãtalo ũ'bí ã'ị̃ kí ịjọ́ Ãdróŋá drị́ gá rĩ rá.

Sĩtéfũnõ 'bã rụŋá

8 Sĩtéfũnõ galépi tré ásị̃ ị̃gbẹ̃ sĩ, ãzíla ũkpõ Ãdróŋá drị́ gá rĩ sĩ rĩ idé ịjọ́ tálí áni la kí ãzíla ícétáŋá ndú-ndú abe 'bá kí drĩdríŋĩ̃ gá.

9 Wó ãgọbị angálépi ãngũ Ãdróŋá ị̃nzĩ̃jó rĩ gá, ãzíla ãngũ 'bá kí imbájó 'bá 'baní umvelé 'bá trũlé 'bo rĩ 'badrị̃ 'i rĩ gá, i'dó kí ãgátã galé ĩ'di trũ. 'Bá Yãhṵ́dị̃ rú ãzí angálépi Kṵ̃rẹ́ṇ̃ gá, Ãlẽkĩzéndrĩyã gá, Sĩlísĩyã gá ãzíla Ásĩyã gá la ga kí ãgátã ĩ'di be.

10 Kí agá 'bá ãzí ãlu pá tulépi sĩ ịjọ́ jọjó nị̃táŋá ãzíla Úríndí Sĩtéfũnõ la sĩ ịjọ́ jọjó rĩ drị̃ gá la yụ.

11 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ũcĩ kí ãgọbị ãzí kí ĩnzõ alịjó Sĩtéfũnõ ụrụ'bá gá jọjó la, "Ãma are ĩ'di Mṵ́sã ide agá, ãzíla vâ Ãdróŋá ide agá."

12 Wó ịjọ́ 'dĩ usa 'bá kí 'a 'bá ĩyõ rĩ kí ãzíla imba'ba ãzị̃táŋá Mṵ́sã drị̃ kí imbálépi rĩ kí abe. Rụ kí Sĩtéfũnõ 'i ãzíla ají kí ĩ'di 'bá ãzị̃táŋá imbálépi rĩ kí drị̃lẹ́ gá.

13 Sãdínĩ̃ ĩnzõ rú la kí abe jọ kí, "Ágọ́bị̃ 'dĩ la ngá ṵ'dṵ́ pírí ịjọ́ ũnzí rĩ kí jọjó ãngũ ãlá Ãdróŋá drị́ gá rĩ drị̃ gá, ãzíla ãzị̃táŋá Mṵ́sã drị́ gá rĩ kí drị̃ gá.

14 Ãma are ĩ'di jọ la Yẹ́sṵ̃ Nãzẹ̃rẹ́tị̃ rú rĩ la rú jó Ãdróŋá drị́ gá 'dĩ andi rá, ãzíla ĩ'di ịjọ́ Mṵ́sã 'bã ajílé vṵ̃rṵ́ 'dõlé 'dĩ kí uja rá!"

15 'Dĩ gá 'dâ 'bá pírí dũwánĩ gá 'dĩ su kí mị̃fị̃ Sĩtéfũnõ ụrụ'bá gá ĩ'di ndrejó múké-múké, ãzíla ndre kí mẹ́lẹ́tị la uja ru dị̃lé cécé mãlãyíkã drị̃ ãni.

7

Ịjọ́ Sĩtéfũnõ ní ị̃ndṵ́ nzelé rĩ 'i

1 Átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ zị Sĩtéfũnõ 'i, "Ịjọ́ 'dĩ ãndá-ãndá ru yã?"

2 Sĩtéfũnõ umvi, “Má átẹ́pịka ãzíla má ádrı̨́pịka, ĩmi are drĩ ma 'i. Ãdróŋá Ũkpó
'Dı̨́pı̨ rulé rũrũ rĩ i'da ándrá ru ãmã áyı̨́pı̨ Ịbụrahı̨́mụ̃ ní Mẽsõpõtámĩyã gá ĩ'di 'bã drĩ
mụ agá Hãránĩ gá ku 'dĩ gá 'dĩ.
3 Ãdróŋá jọ Ịbụrahı̨́mụ̃ nî, ‘Mí a'be ãngũ 'dĩ 'i 'bá mídrı̨̃ kí abe, ímụ ãngũ mâ mụlé
lũlé míní rĩ gá.’ †
4 “Ịbụrahı̨́mụ̃ a'be ãngũ Kãlı̃dı̨́yã rá, mụ dó sĩ u'álé Hãránĩ gá. 'Dã 'bã ũngúkú gá,
átẹ́pı̨̃ drã rá. Ãdróŋá fẽ ĩ'diní mụlé u'álé ãngũ ú'dî'da ãmã kí u'ájó 'dĩ gá 'dâ.
5 Sáwã 'dã sĩ Ãdróŋá fẽ ãngũ ãzí Ịbụrahı̨́mụ̃ ní á'dụ̃sĩ la ku, átã 'belé pá sĩ 'dõpí
'dãá la yụ. Ị́jọ́ 'dĩ ịsụ́ ándrá Ịbụrahı̨́mụ̃ ngọ́tı̨́ŋâ kóru, wó Ãdróŋá azı̨ vâ 'i mụ ãngũ
'dĩ fẽlé ĩ'diní ãzíla anzı̨ ĩ'didrı̨̃ abe rĩ rá.
6 Ãdróŋá jọ dó ĩ'diní, ‘Anzı̨ mídrı̨̃ kí mụ u'álé ãmı̨́yọ́ŋá 'bã ãngũ gá, kí mụ adrulé
ãtí'bó, kí mụ ũcõgõ ịsụ́lé 'bá 'badrı̨́ ílí túrú sụ 'dĩpí.
7 Wó Ãdróŋá jọ, ma mụ ı́jọ́ lı̨lé 'bá ĩminí ũcõgõ fẽlépi 'dĩ 'banî, 'dĩ 'bã ũngúkú gá
anzı̨ mídrı̨̃ kí dó ãfũ sụ́rụ́ 'dã gâlé rĩ sĩ, amụ́jó áma ı̃nzı̃jó ãngũ 'dĩ gá 'dâ.’†
8 Ãdróŋá azı̨ ándrá ı́jọ́ Ịbụrahı̨́mụ̃ ní anzı̨ ãgọbı̨ ĩ'didrı̨̃ kí ĩtãrãjó rá ícétáŋá ĩ'badrı̨̃
Ãdróŋá be tı̨ icíma drı̨̃ icéjó. Wó Ĩsákã la mụ calé sãbı̨́tı̨̃ ãlu sáwã ĩ'di tı̨jó 'bo rĩ 'bã
vúlé gá 'bo, Ịbụrahı̨́mụ̃ ĩtãrã dó ĩ'di rá. Vúlé vúlé ru Ĩsákã ĩtãrã dó vâ ngọ́pı̨̃ Yãkó'bõ
'i rá, Yãkó'bõ ĩtãrã vâ anzı̨ ĩ'didrı̨́ mụdrı̨́ drı̨̃ ı̃rı̨̃ sụ́rụ́ Ịsịrayı́lı̨̃ drı̨ 'bã áyı̨́pịka rú 'dĩ kî.
9 “Anzı̨ Yãkó'bõ drı̨́ ãzí rĩ acá kí ãjã sĩ ĩ'bã ádrı̨́pı̨ Yụ̃sụ́fụ̃ sĩ, ụzı̨ kí ĩ'di ãtí'bó ru 'bá
Mı̃sı̨́rı̨̃ gá rĩ 'banî, wó Ãdróŋâ ándrá ĩ'di be cí.
10 Ãdróŋá mba tã la ũniyambamba rú ũcõgõ ĩ'didrı̨́ gá rĩ kí agá. Yụ̃sụ́fụ̃ la mụ
acálé Fãráwũ úpí Mı̃sı̨́rı̨̃ drı̨ drı̃lẹ́ gá 'bo, Ãdróŋá fẽ ĩ'diní ídri ãzíla úŋmĩ múké la, úpí
Mı̃sı̨́rı̨̃ drı̨ uja dó sĩ ĩ'di 'bãlé ãmbógó ru 'bá Mı̃sı̨́rı̨̃ rú rĩ kí drı̃lẹ́ gá ãzíla lı̨́cọ́ ĩ'didrı̨̃
drı̃lẹ́ gá ĩndĩ.
11 'Dã 'bã ũngúkú rílẽ a'dé ãngũ Mı̃sı̨́rı̨̃ 'badrı̨́ Kãnánĩ be rĩ gá ũnzí, ají ũcõgõ
ãmbógó ãmã áyı̨́pịka 'bã kî sĩ icójó íná ịsụ́jó ku la.
12 Yãkó'bõ la mụ arelé la ãná ãngũ Mı̃sı̨́rı̨̃ drı̨ gá cí 'bo, pẽ anzı̨ ĩ'didrı̨̃ kí tı̨ mụlé ãná
ĩgbãlé ãngũ Mı̃sı̨́rı̨̃ drı̨ gâlé.
13 Ãcı̨ pâlékó ı̃rı̨̃ rĩ sĩ Yụ̃sụ́fụ̃ fẽ ru nı̨lé ádrı̨́pịka 'banî, ãzíla fẽ ádrı̨́pịka kí nı̨lé
Fãráwũ úpí Mı̃sı̨́rı̨̃ drı̨ ní ĩndĩ.
14 'Dãá Yụ̃sụ́fụ̃ fẽ ụ́'dụ́kọ́ átẹ́pı̨̃ Yãkó'bõ ní lũjó la 'bã amụ́ kí 'bá ĩ'didrı̨́ lı̨́cọ́ gá ũgũgõ
kãlı̨ ázı̃rı̨̃ drı̨ tõwú 'dĩpí 'dĩ abe Mı̃sı̨́rı̨̃ gá 'dõlé.
15 Yãkó'bõ ko dó drı̨ mụlé Mı̃sı̨́rı̨̃ gâlé, ãngũ ĩ'bã kí ũdrãjó anzı̨ ĩ'didrı̨̃ abe rĩ gá.
16 Agụ kí ãvũ la kí ı̃sı̃lé Sẹ̃kẹ́mụ̃ gá 'dĩ ãngũ ándrá Ịbụrahı̨́mụ̃ 'bã ĩgbãlé 'bá Hãmọ́rı̨̃
rú rĩ 'badrı̨́ séndẽ sĩ Kãnánĩ gá rĩ agá.
17 “Sáwã ándrá Ãdróŋá 'bã ı́jọ́ azıjó Ịbụrahı̨́mụ̃ ní rĩ la mụ acálé ãni rú 'bo, 'bá
ãmadrı̨̃ kí kãlãfe tụ wẽwẽ rú Mı̃sı̨́rı̨̃ gá 'dãá.
18 Íni kpere úpí ãzí Yụ̃sụ́fụ̃ nı̨lépi ku la 'bã Mı̃sı̨́rı̨̃ rụ agá.
19 Úpí 'dĩ ri 'bá ãmadrı̨̃ kí ulélé ulê, ãzíla ĩkpã kí, lẽ vâ 'ba u'bé anzı̨ŋá ĩ'badrı̨̃ kí
ásé gá 'bã ũdrã kí rú 'bã sĩ rá benĩ.
20 Sáwã 'dĩ ándrá dó bãsĩ Mụ́sã zolépi ũniyambamba rĩ tı̨jó rĩ 'i. Átẹ́pı̨̃ ri kí ãndrẽ
be tã la mbalé lı̨́cọ́ gâ sĩ ĩmbá na.
21 Ála mụ Mụ́sã zı̃lé ásé gá 'bo, úpí Fãráwũ ı̃zẹ́pı̨ mụ ĩ'di ịsụ́lé, 'dụ ĩ'di tãmbalé
ngọ́tı̨́ŋá ĩ'di ãni la rú.
22 Ímbá ĩ'di ũndũwã 'bá Mı̃sı̨́rı̨̃ gá rĩ 'badrı̨̃ sĩ. Ĩ'di ı́jọ́ jọ ũkpó ru vâ ãzı̨́ nga ũkpó ru
ũ'bí kí drı̃lẹ́ gá.

† **7:3** Í'dóŋá 12:1 † **7:7** Í'dóŋá 15:13, 14

23 “Mṵsã ílí la mụ calé kãlị̃ sụ 'bo, i'dó ála 'bá ĩ'didrị̃ Ịsịrayị́lị̃ rú rĩ kí tãmba íngoní
yã rĩ ndrṵ̃lé.
24 Ĩ'di mụ ndrelé la ála 'bá ãzí Ịsịrayị́lị̃ rú la ní ũcõgõ fẽ ambamba 'bo, ko drị̃ mụlé
ĩ'di ãzã kolé, uja ágọ́bị̃ Mị̃sị́rị̃ rú 'dã 'dịlé rá.
25 Mṵsã ũrã 'bãngá 'bá ĩ'didrị̃ kí 'bã la Ãdróŋá la ĩ'di ayú sĩ 'bá Ịsịrayị́lị̃ rú 'dĩ kí
pajó íni, wó vã kí ku.
26 Ṵ'bṵ́tị̃ ãzí rĩ sĩ Mṵsã ịsṵ́ 'bá ĩ̃rị̃ Ịsịrayị́lị̃ rú la kí ru co agá, ṵ̃'bị̃ tí kí awalé sĩ tị
icíma ajíjó kí drĩdríŋĩ̃ gá, jọ, ‘Má ádrị̃pịka, ĩmi pírí 'bá ãlu Ịsịrayị́lị̃ rú la kî, ãko ĩmi
lẽjó ĩmi ụ'díjó rá rĩ ã'du?’
27 Ágọ́bị̃ ãzí tá lẽlépi ãzí rĩ 'dịlépi rá rĩ ze Mṵsã tẽndẽrẽ bṵ́lṵ́ gá jọ, ‘Ã'di 'bã Mṵsã
mi 'i, úpí ru ãma drĩ̃lẹ́ gá ị̃jọ́ lijó mgbã la nĩ yã?
28 Ílẽ vâ áma 'dịlé cécé míní áje̋ ágọ́bị̃ Mị̃sị́rị̃ rú rĩ 'dịlé rĩ áni yã?’ †
29 Mṵsã la mụ ị̃jọ́ 'dĩ arelé 'dĩ 'bã áni 'bo, apá mụlé u'álé ãngũ Mị̃dị́yáñị̃ gá. 'Dãá tị
anzị ãgọbị kí ĩ̃rị̃.
30 “Ílí kãlị̃ sụ la mụ alịlé 'bo, Mãlãyíkã i'da ru Mṵsã ní mị̃rị́ velépi ãcí trũ lẹ̃kṵ̃-lẹ̃kṵ̃
ãngũ kõtórõ rú 'bé Sĩnáyĩ andre gá rĩ agá.
31 Mṵsã u'á ṵ̃rị̃ sĩ ĩ'di ãcí 'dã ndrejó rĩ sĩ, se ru jãjã rú ãni rú ndrejó la múké-múké.
Cọtị are Úpí Ãdróŋá 'bã ṵ'dṵ́kọ́ jọ,
32 ‘Ma Ãdróŋá mî áyị̃pịka 'badrị̃ 'i, Ãdróŋá Ịbụrahị́mṵ̃ drị̃ 'i, Ĩsákã drị̃ 'i, ãzíla
Yãkó'bõ drị̃ 'i.’ † Mṵsã ụrụ'bá yã kpĩrí-kpĩrí ṵ̃rị̃ sĩ, lẽ ãngũ 'dã ndrelé ị̃dị̃ ku.
33 'Dãá Úpí Ãdróŋá jọ Mṵsã nî, ‘Ítrũ kámúka ími pá gá 'dĩ kí rá, ã'dusĩ̃ku ãngũ mî
pá tujó 'dĩ ĩ'di ãngũ ãlá la.
34 Ãndá-ãndá ru ándre dó ũcõgõ 'bá má ãni Mị̃sị́rị̃ gá 'dĩ 'bã kí ịsṵ́lé rĩ rá, má are
vâ ãzá ĩ'baní talé rĩ rá, má amṵ́ dó bãsĩ ĩ'baní drị̃lẹ́mmgbọ fẽlé. Mṵsã, mí amṵ́, ma
mụ ími tị pẽlé Mị̃sị́rị̃ gá.’ †
35 “Mṵsã 'dĩ ándrá 'bá Ịsịrayị́lị̃ rú rĩ 'bã kí gãlé úmgbé ĩ'bã kí jọjó la, ‘Ã'di 'bã Mṵsã
mi adrujó úpí ru ãma drị̃lẹ́ gá ãzíla ị̃jọ́ lijó ãma drị̃ gá nĩ yã’ rĩ 'i. Wó Mṵsã 'dĩ ándrá
'bá Ãdróŋá 'bã tị pẽlé 'bá kí drị̃ celépi rĩ 'i, ãzíla ĩ'baní drị̃lẹ́mmgbọ fẽjó mãlãyíkã ru
i'dalépi mị̃rị́ velépi ãcí trũ rĩ sĩ rĩ 'i.
36 Mṵsã ce 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ kí drị̃ angájó Mị̃sị́rị̃ gá tálí idéŋâ trũ, ícétáŋá kî trũ, mĩrĩ
ika rĩ agâ sĩ ãzíla ãngũ kõtórõ rú rĩ agâ sĩ ílí kãlị̃ sụ.
37 “Mṵsã 'dĩ ándrá jọlépi la 'bá Ịsịrayị́lị̃ rú 'dĩ 'baní, ‘Úpí Ãdróŋá la ĩminí nábị̃ ãzí
inga cécé mâ áni angájó ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá 'dâ’ rĩ 'i. †
38 Mṵsã 'dĩ ándrá 'bá Ịsịrayị́lị̃ rú ru tralépi ãngũ kõtórõ rú 'dã kí drĩdríŋĩ̃ gá ĩndĩ
vâ ãmã áyị̃pịka kí abe sáwã mãlãyíkã 'bã ị̃jọ́ jọjó ĩ'di be 'bé Sĩnáyĩ drị̃ gâlé rĩ sĩ rĩ 'i,
ají ándrá ị̃jọ́ Ãdróŋá drị̃ ídri ukólépi ku rĩ drị̃ ũlũlé ãmanî.
39 “Wó ãmã áyị̃pịka gã kí ándrá Mṵsã 'bã ị̃jọ́ arelé úmgbé, ũrã kí ásị̃ gá gõjó vúlé
Mị̃sị́rị̃ gâlé.
40 Jọ kí Ãrọ́ñị̃ ní, ‘Mí idé ãmaní ãdroŋa kí, kî sĩ ãma drị̃ ce ị̃jọ́ ãmadrị̃ múké rĩ kí
agá. Ãñị̃ ã'du idé ru Mṵsã ãma ajílépi angájó ãngũ Mị̃sị́rị̃ drị̃ gâlé 'dõlé rĩ benĩ yã rĩ
ku.’ †
41 Ṵ'dṵ́ 'dã ándrá dó bãsĩ ĩ'baní í'dá kãjóŋá áni rĩ sịjó rĩ, ri kí ídétáŋá kí idélé sĩ
í'dá ĩ'baní idélé ĩ'bã drị̃ sĩ rĩ ĩ̃nzị̃jó.
42 'Dãá Ãdróŋá uja ru tị ĩ'baní bṵ́lṵ́ gá, Ãdróŋá a'be dó kí lẽlẽgó 'bṵ̃ gá 'dĩ kí ĩ̃nzị̃lé,
'bá ní sĩ̃lé bṵ́kṵ̃ nábị̃ 'badrị̃ agá rĩ 'bã áni:
“ ‘'Bá Ịsịrayị́lị̃ rú 'dĩ, ĩmĩ ándrá ãnãkpá kí ulị̃jó sĩ ídétáŋá kí idéjó

† **7:28** Ãfũŋá 2:14 † **7:32** Ãfũŋá 3:6 † **7:34** Ãfũŋá 3:5, 7, 8, 10 † **7:37** Ãzị̃táŋá Amviŋá 18:15 † **7:40** Ãfũŋá 32:1

ílí kãlị̃ sụ ãngũ kõtórõ rú rĩ agâlé rĩ adru ándrá mánî ku.
43 Ĩ'dụ ándrá jó ãdróŋá Mõlékĩ drị̃ ĩ'di į̃nzį̃jó rĩ 'i ãzíla vâ Réfãnĩ 'i,
ĩmĩ ãdróŋá lẽlẽgó ru rĩ 'i 'dĩ kí,
ándrá í'dá ĩminí idélé ĩmidrị̃ sĩ ĩminí į̃nzį̃lé į̃nzį̃-į̃nzį̃ rĩ kî.
Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ma dó ĩmi nze agụlé' † álị̃ ãngũ Bãbũ̃lọ́nĩ̃ gá rĩ gá.
44 "Ãmã áyị́pịka kí ándrá hémã Ãdróŋá 'bã ãzị́táŋá kî trũ rĩ trũ ãngũ kõtórõ rú rĩ gá 'dãá idé kí ándrá ĩ'di cécé lũlé Mụ́sã ní ãzí la vâ ĩ'diní ndrelé rĩ 'bã áni.
45 Vúlé vúlé ru ãmã áyị́pịka ándrá hémã ịsụ́lépi ĩ'bã átẹ́pịka 'badrị̃ rĩ 'dụ kí hémã ĩndĩ sáwã Yósũwã 'bã kí drị̃ cejó Sụ́rụ́ Ãdróŋá 'bã ĩ'baní ũkpõ fẽjó kí ndẽjó rá rĩ agá, ãzíla hémã u'á ãngũ 'dã gá 'dãá kpere Dãwụ́dị̃ 'bã sáwã gá.
46 Dãwụ́dị̃ ásị́ į̃gbẹ́ ịsụ́lépi Ãdróŋá drị́ rĩ zị, 'Ífẽ má ịsụ́ ũkpõ sĩ jó sịjó Ãdróŋá Yãkó'bõ drị́ rĩ nî.'
47 Wó ngọ́pĩ̃ Sũlũmánĩ sị ándrá ĩ'diní jó nĩ.
48 "Wó Ãdróŋá Ãmbógó Ụrụgá Ãndânĩ rĩ u'á jó 'bá 'baní sịlé drị̃ sĩ rĩ agá ku cécé nábĩ̃ 'baní jọlé rĩ 'bã áni.
49 " 'Úpí Ãdróŋá jọ,
"'Bũ̃ ĩ'di úmvúke má ãni ãmbõgõ drị̃ 'i,
ũ̃nọ́kụ́ ĩ'di ãngũ mání sĩ áma pá 'bãjó rĩ 'i.
Jó ĩminí mụlé sịlé mání rĩ gbẽtí la íngoní ru yã?
Jõku ãngũ mání mụjó avị́jó rĩ la mụ adrulé íngõlé yã?
50 Adru ándrá ma 'i Ãdróŋá 'i ãko 'dĩ kí ũ'bãlépi rĩ 'i ku yã?" '†"
51 Sĩtéfũnõ jọ, "Ĩmi 'bá imbe ũkpó 'dĩ, ĩmi ásị́ mba íni ã'du ị́jọ́ sĩ? Ĩmi bị́lẹ́ dịrịmgba ị́jọ́ Ãdróŋá drị̃ sĩ íni ã'du ị́jọ́ sĩ? Ĩmi cécé ĩmĩ áyị́pịka kî áni, ĩmi ụ́'dụ́ pírí sĩ Úríndí Ãlá rĩ gã úmgbé.
52 Ĩmi áyị́pịka fẽ kí vâ ũcõgõ nãbịya 'baní pírí, ụ'dị́ kí vâ 'bá amụ́lépi ị́jọ́ Ãdróŋá Ngọ́pị izatáŋâ kóru rĩ drị̃ ũlũlépi rĩ kí rá, ãzíla ĩmi uja Ãdróŋá Ngọ́pị mẹ́lẹ́ mbelé ĩ'dị vâ ĩ'di rá.
53 Ĩmi 'bã sĩ vâ 'bá ãzị́táŋá Ãdróŋá drị̃ kí ịsụ́lépi mãlãyíkã 'badrị̃ sĩ rĩ 'i, kpere ĩmi ã'ị̃ drĩ vâ ku!"

Drã Sĩtéfũnõ drị̃ 'i

54 'Bá ị́jọ́ amálépi rĩ kí mụ ị́jọ́ 'dĩ arelé Sĩtéfũnõ tị gá íni 'bo, na kí trị́trị̃ ĩ'diní.
55 Sĩtéfũnõ galépi Úríndí Ãlá Ãdróŋá drị̃ sĩ tré rĩ ndre ãngũ Ãdróŋá rụ́ 'bũ̃ gá, ndre dó sĩ ãcí 'bã ãlámã imve Ãdróŋá drị̃, ãzíla cọtị ndre Yẹ́sũ̃ 'bã pá tu agá Ãdróŋá 'bã drị́ wókõ ãndá gá rĩ gâlé ru.
56 Jọ, "Ĩndre drĩ, ándre 'bũ̃ tị nzį̃ ru mmgbọ, Ngọ́tị́ 'Bádrị̃ tu vâ pá Ãdróŋá ãmgbã rĩ 'bã drị́ wókõ ãndá gá rĩ gâlé ru 'dã!"
57 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãzũ̃ kí ru bị́lẹ́ cí i'dó kí cẹ̃lé úzáŋâ trũ ũkpó sĩ Sĩtéfũnõ rụ̃lé ru.
58 A'bé kí ĩ'di táwũ̃nĩ̃ ãmbógó rĩ agâlé rĩ sĩ ãmvé, i'dó kí dó ĩ'di uvúlé írã sĩ, 'bá 'dĩ ũtrũ kí bõngó ĩ'badrị̃ kí fẽlé tãmbalé Sáwũ̃lõ̃ kãrị́lẹ̃ ru rĩ drị́.
59 'Bá 'dã 'bã kí Sĩtéfũnõ uvú agá írã sĩ 'dã gá, 'dãá Sĩtéfũnõ i'dó Ãdróŋá zịlé, "Úpí Yẹ́sũ̃, í'dụ áma úríndí fô!"
60 Sĩtéfũnõ a'dé ãjãgõrõ sĩ áwáŋâ trũ, "Úpí, í'bã izatáŋá 'dĩ kí drị̃ gá ku!" 'Bo ĩ'di 'bã ị́jọ́ 'dĩ jọjó 'bo rĩ sĩ, 'de dó rá.

8

1 Sáwũ̃lõ̃ ándrá vâ 'bá ã'ị̃lépi la ú'dị Sĩtéfũnõ rá rĩ 'bã ãzí ru ĩndĩ.

† **7:43** Ámõsĩ 5:25 † **7:50** Ĩsáyã 66:2

Sáwṹlṍ 'bã 'bá Yẹ́sṹ ã'ḭlépi rĩ 'baní ũcõgõ fẽjó rĩ

Ḭtṹ 'dã sĩ cõcóŋá ãmbógó la acá 'bá Yẹ́sṹ ã'ḭlépi u'álépi Yẽ̗rṹsãlẹ́mṹ gá 'dã kí ụrụ'bá gá. 'Bá Yẹ́sṹ ã'ḭlépi rá 'dĩ iré kí ndú-ndú ãngũ Yṹdḭyã 'badrḭ Sãmãríyã be rĩ agá pẽ lú ṹpḭgọŋa kî.

2 Ãgọbḭ Ãdróŋá rulépi rũrũ rĩ 'dụ kí Sĩtéfũnõ ḭsḭ̃lé rá, awá kí ĩ'di káyĩ.

3 Wó 'dĩ gá 'dâ Sáwṹlṍ i'dó 'bá Yẹ́sṹ ã'ḭlépi rĩ 'baní ũcõgõ fẽlé ãzíla acḭjó jó ãlu-ãlu agâ sĩ, ãgọbḭ kí arṹjó ũkú abe sulé mãbṹsṹ gá.

Fḭlḭ̂pṍ 'bã adrujó Sãmãríyã gá rĩ

4 'Bá irélé 'dĩ mụ kí ḭjọ́ mgbã rĩ ũlũ trũ drḭ gá drḭ gá ãngũ ĩ'bã kí mụjó rĩ gá.

5 Fḭlḭ́pṍ mụ táwṹnḭ Sãmãríyã gá la gá, nze ḭjọ́ Kúrísĩtõ drḭ gá rĩ 'dãá.

6 'Bá ru atrálépi wẽwẽ rú 'dĩ kí mụ ḭjọ́ 'dĩ arelé ãzíla tálí Fḭlḭ́pṍ 'bã idélé 'dĩ kí ndrelé 'bo, 'bã kí bḭ́lẹ́ ḭjọ́ Fḭlḭ́pṍ 'bã jọlé rĩ kí arejó.

7 Úríndí ũnzí ũfũ 'bá wẽwẽ rú kí agá úzáŋâ trũ, ãzíla 'bá acálépi rá rĩ i'dó kí vâ acḭ́lé rá.

8 Táwṹnḭ 'dã agá ãyĩkõ ãmbógó la ãfũ dó sĩ nĩ.

Sḭ̃mọ́nḭ̃ újógó ru rĩ

9 Ágọ́bḭ ãzí ãlu ri ándrá u'álé 'dãá rṹ la Sḭ̃mọ́nḭ̃ 'i, 'bã ándrá ru 'bá ãzí ãmbógó la rú ḭjọ́ ĩ'di 'bã idélé ũlẽgõ rú 'bá Sãmãríyã gá rĩ 'baní indrélépi ṹsṹtáŋá ru rĩ kî sĩ.

10 'Bá táwṹnḭ 'dã agá 'dãá cí rĩ ri kí ḭjọ́ arelé ĩ'di tḭ gá, jọ kí vâ ḭjọ́ ĩ'di drḭ gá, “Ĩ'di ũkpõ Ãdróŋá ãni umvelé Ũkpó Ãmbógó rĩ 'i!”

11 'De kí ĩ'di vú gâ sĩ, ã'dusĩku Sḭ̃mọ́nḭ̃ ri ĩ'baní ḭjọ́ ṹrḭ fẽlépi ṹsṹtáŋá ru rĩ kí idélé ṹ'dṹ ãzo rú.

12 Wó kí mụ ḭjọ́ Fḭlḭ́pṍ 'bã imbálé ḭjọ́ mgbã Sṹrṹ Ãdróŋá drḭ̂ drḭ gá ãzíla rṹ Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ drḭ gá 'dĩ arelé ãzíla ã'ḭlé 'bo, fẽ bãbṹtḭzḭ̃ ãgọbḭ ãzíla ũkú 'banî.

13 Sḭ̃mọ́nḭ̃ mgbã rĩ ã'ḭ rá bĩ bãbṹtḭzḭ̃ ĩndĩ, ã'dusĩku ṹrḭ fi ásḭ la gá tálí ãzíla ícétáŋá wẽwẽ rú Fḭlḭ́pṍ 'bã idélé 'dĩ kî sĩ, bĩ dó vâ sĩ Fḭlḭ́pṍ vú ãngũ ĩ'dĩ 'bã mụjó rĩ kí agá ĩndĩ tálí ãzíla ícétáŋá 'dĩ kî 'bã ḭjọ́ sĩ.

14 Ṹpḭgọŋa Yẹ́sṹ drḭ Yẽ̗rṹsãlẹ́mṹ gá 'dã kí mụ arelé la 'bá Sãmãríyã gá 'dã ḭsṹ kí ḭjọ́ Ãdróŋá drḭ̂ 'bo íni, pẽ kí Pétẽrõ kí tḭ Yõhánã be ĩ'ba rṹlé mụjó ḭjọ́ 'dĩ ãndá yã rĩ ḭsṹlé.

15 'Bá ḭ̃rḭ̃ 'dĩ kí mụ calé 'bo, zḭ kí Ãdróŋá ĩ'baní jọlé la lẽ 'ba ḭsṹ kí Úríndí Ãlá rĩ 'i.

16 Ã'dusĩku Úríndí Ãlá rĩ asḭ jõ drĩ kí ãzí ãlu la drḭ gá ku, lú ḭsṹ kí drĩ bãbṹtḭzḭ̃ rṹ Yẹ́sṹ drḭ gá rĩ sĩ.

17 'Dãá Pétẽrõ kí Yõhánã be tḭ̃ kí drḭ kí drḭ gá, ãzíla ḭsṹ kí dó sĩ Úríndí Ãlá rĩ rá.

18 Sḭ̃mọ́nḭ̃ la mụ ndrelé la Úríndí Ãlá rĩ asḭ 'bá ã'ḭlépi rá rĩ kí drḭ gá 'dõlé drḭ tḭ̃ŋá ṹpḭgọŋa 'badrḭ̂ sĩ, lẽ séndẽ fẽlé Pétẽrõ 'baní Yõhánã be sĩ ũkpõ 'dĩ ĩgbãjó.

19 Jọ Pétẽrõ 'baní Yõhánã be, “Ĩfẽ mání ũkpõ 'dĩ ĩndĩ 'bá mâ vâ sĩ drḭ tḭ̃jó drḭ la gá rĩ la sĩ Úríndí Ãlá rĩ ḭsṹ ĩndĩ.”

20 Pétẽrõ umvi Sḭ̃mọ́nḭ̃ nî, “Lẽ mi 'i, mî séndẽ 'dĩ abe ímụ ãcí gá míní ũrãjó la mí icó fẽtáŋá Ãdróŋá drḭ̂ ĩgbãlé séndẽ sĩ rá rĩ sĩ.

21 Ãzḭ ãzí mí ãni ãma abe la 'dáyụ, ã'dusĩku ími ásḭ adru Ãdróŋâ mḭfḭ gá múké ku.

22 Mí uja ásḭ, ízḭ Úpí 'i ími trũjó ḭjọ́ ũnzí míní ũrãlé 'dĩ kí agá rá.

23 Ándre íni ími 'a ũnzí ãjã sĩ, ãzíla ḭjọ́ ũnzí umbé mi cí.”

24 Sḭ̃mọ́nḭ̃ jọ Pétẽrõ 'baní Yõhánã be, “Ãndá-ãndá ru ĩzḭ mání Úpí 'i, ḭjọ́ ĩminí jọlé 'dĩ 'bã ãzí ãlu la 'ba idé ru áma ụrụ'bá gá ku fô.”

25 Pétẽrõ kí Yõhánã be mụ ịjọ́ jọŋá delé ãzíla ịjọ́ mgbã Úpí drị́ gá rĩ ũlũŋá delé 'bo,
gõ kî dó vúlé Yẽ̗rụ́sãlẹ́mũ̗ gá. Ĩ'bã kí gõ agá 'dâ, mụ kí ịjọ́ ú'dí Úpí Yẹ́sũ̗ drị́ gá rĩ ũlũ
trũ tõ̗rõ̗mẹ́ wẽwẽ rú Sãmãríyã gá 'dĩ kí agâ sĩ.

Fị̃lị̃põ̗ kí ágọ́bị̃ angálépi Ị̃tĩyọ́pĩ̃yã gá rĩ be

26 Ụ'dụ́ ãlu mãlãyíkã Úpí Ãdróŋá drị́ gá rĩ jọ Fị̃lị́põ̗ nî, "Mí adru bábá mụjó ándrâlé
ru gẽ̗rĩ̗ i'dólépi Yẽ̗rụ́sãlẹ́mũ̗ gá mụlépi kpere Gázã gá 'dã gá." *

27 Fị̃lị́põ̗ i'dó dó ãcĩ̗ mụjó rá 'bo, íni 'dĩ ágọ́bị̃ angálépi Ị̃tĩyọ́pĩ̃yã gá la ĩ'di mụ agá
ĩ'didrị̃ko gâlé, ĩ'di ándrá vâ 'bá ãzí rulé rũrũ, ĩrá 'dị́pị́ úpí ũkú ru Ị̃tĩyọ́pĩ̃yã gá rĩ pálé
gá la, ágọ́bị̃ angá ándrá Yẽ̗rụ́sãlẹ́mũ̗ gá Ãdróŋâ ĩ̃nzĩ̗lé.

28 Ĩ'di 'bã ãcẽ̗ agá gárĩ ĩ'di ãni kãyĩnõ 'bã selé nĩ rĩ sĩ 'dĩ gá 'dâ, ri bụ́kũ̗ nábĩ̗ Ĩsáyã
drị́ gá rĩ lãlé.

29 Úríndí Ãlá rĩ jọ Fị̃lị́põ̗ ní, "Ímụ adrulé gárĩ 'dã andre gá 'dãá ãni rú."

30 Fị̃lị́põ̗ cẽ̗ rá are ágọ́bị̃ tá Ị̃tĩyọ́pĩ̃yã rú 'dĩ la bụ́kũ̗ nábĩ̗ Ĩsáyã drị́ gá rĩ la agá, zị̃ ĩ'di,
"Ínĩ̗ ịjọ́ míní lãlé 'dĩ kí ífí rá yã?"

31 Ágọ́bị̃ Ị̃tĩyọ́pĩ̃yã rú 'dĩ umvi Fị̃lị́põ̗ ní, jọ, "Má icó ịjọ́ 'dĩ 'bã ífí nĩ̗lé íngoní-íngoní
ru 'bá ãzí drĩ ífí la icé mání ku rĩ gá?" Umve dó sĩ Fị̃lị́põ̗ 'i amụ́lé rilé ĩ'di bụ́lụ́ gá
'dãá.

32 Ị̃jọ́ bụ́kũ̗ Ãdróŋá drị́ ágọ́bị̃ Ị̃tĩyọ́pĩ̃yã rú rĩ 'bã lãlé rĩ ándrá íni:
"'Dụ kí ándrá ĩ'di agụlé cécé kãbĩ̃lõ agụlé lị̃lé lĩ̗l̃ĩ̗ rĩ 'bã áni,
ãzíla 'dị̃ kí ĩ'di cécé kãbĩ̃lõ lị̃lé,
ru tị nzĩ̗lé ku rĩ 'bã áni.

33 Úfẽ ĩ'diní drĩ̗nzá, úlị̃ ịjọ́ ĩ'didrị̃ múké-múké ku.
'Bá ãzí ãlu icólépi ịjọ́ nzelépi drĩ̗lẹ́ ĩ'didrị̃ kí drĩ̗ gá rá la 'dáyụ,
ã'dusĩ̃ku ídri ĩ'didrị̃ ũ̗nọ́kụ́ gá 'dâ rĩ ãsĩ̗ 'bo." †

34 Ãmbógó Ị̃tĩyọ́pĩ̃yã rú rĩ zị̃ Fị̃lị́põ̗ 'i, "Ílũ mání, nábĩ̗ la ịjọ́ 'dĩ jọ ĩ'di drĩ̗ gá yã jõku
'bá ãzí ndú la drĩ̗ gá?"

35 'Dãá Fị̃lị́põ̗ i'dó dó ịjọ́ jọlé ịjọ́ tá Ãdróŋá drị́ ĩ'di 'bã lãlé rĩ drĩ̗ gá, ãzíla ũlũ ịjọ́
mgbã Yẹ́sũ̗ drị́ gá rĩ.

36 Ĩ'bã kí mụ agá gẽ̗rĩ̗ gá 'dâ, ca kí ãngũ ĩ̗yị̃ trũ la gá, ãmbógó Ị̃tĩyọ́pĩ̃yã rú rĩ jọ, "Ị̃yị̃
ãzí 'dĩ, ã'du icó fẽlé la má ịsụ́ bãbũ̗tĩ̗zĩ̗ ku rĩ gá nĩ?" [

37 Fị̃lị́põ̗ jọ, "Mí icó bãbũ̗tĩ̗zĩ̗ ịsụ́lé rá ídrĩ Yẹ́sũ̗ ã'ị̃ ími ásị̃ pírí sĩ rĩ gá." Ãmbógó
umvi má ã'ị̃ dó rá Kúrísĩtõ ĩ'di Ãdróŋá Ngọ́pị̃ 'i.] †

38 Atrị̃ kãyĩnõ gárĩ selépi rĩ kí drĩ̗, fi kí Fị̃lị́põ̗ be ĩ̗rĩ̗ trá ĩ̗yị̃ agâlé, 'dãá Fị̃lị́põ̗ fẽ ĩ'diní
bãbũ̗tĩ̗zĩ̗ rá.

39 Kí mụ ãfũlé ĩ̗rĩ̗ trá ĩ̗yị̃ agâlé rĩ sĩ ãmvé 'dõlé 'bo, Úríndí Úpí drị́ 'dụ Fị̃lị́põ̗ 'i ũní rá,
ãmbógó Ị̃tĩyọ́pĩ̃yã rú 'dã ndre ĩ'di ĩ̗dị́ ku, wó mụ ĩ'di 'bã ãcĩ̗ trũ drĩ̗ gá ãyĩ̃kõ ãmbógó
íni la trũ.

40 Fị̃lị́põ̗ mụ ru ịsụ́lé Ãzótũ gá, ĩ'di 'bã mụ agá, ri mụlé ịjọ́ mgbã Yẹ́sũ̗ drị́ gá rĩ ũlũ
trũ táwũ̗nĩ̗ ãmbogo-ãmbogo rĩ kí agâ sĩ íni, íni kpere ĩ'di 'bã ca agá Kãyĩsárĩyã gá.

9

Sáwũ̗lõ̗ 'bã ásị̃ ujajó rĩ
('Etáŋá 22:6-16; 26:12-18)

---

* **8:26** Gẽ̗rĩ̗ 'dĩ mụ ándrá ãngũ kõtórõ rú rĩ agâ sĩ. † **8:33** Ĩsáyã 53:7-8 † **8:37** Vásĩ 37 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tị sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí ĩ'di "fụ́tĩ̗-nôtĩ" rú, ã'dusĩ̃ku ĩ'di ándrá bụ́kũ̗ Ãdróŋá drị́ Gĩ̗rị́kĩ̗ tị sĩ ídu drĩ̗drĩ̗ rĩ kí agá 'dáyụ.

1 Ụ'dụ́ 'dã kî sĩ Sáwṵ̃lõ̰ 'bã drĩ adrujó ũmbã ĩ'diní 'bá Yẹ́sṵ̃ ã'ḭ̃lépi rá rĩ kí ụ'dḭ́jó rĩ
trũ ásḭ́ gá rĩ sĩ, mụ átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ rụ́.
2 Jọ 'bã ãfẽ drĩ ĩ'diní wárágã mụjó Dãmãsḭ̃kḭ́yã gá ãngũ Ãdróŋá ḭ̃nzḭ̃jó rĩ kí agâ sĩ,
'bá táni ãgọbḭ rú jõku ũkú ru Yẹ́sṵ̃ ã'ḭ̃lépi rĩ kí rụjó ũkpó sĩ agụjó sujó mãbụ́sṵ̃ gá
Yḛ̃rụ́sãlẹ́mṵ̃ gâlé.
3 Sáwṵ̃lõ̰ 'bã mụ agá ãni rú táwṵ̃nḭ̃ Dãmãsḭ̃kḭ́yã drḭ̃ gá 'dãá, rṵ̃gbụ́gbụ́ ãcí imve
angájó 'bṵ̃ gâlé ji ãngũ ĩ'di andre gá 'dãá trõ̰kḭ̃lḭrḭ.
4 Sáwṵ̃lõ̰ a'dé vṵ̃rụ́, are ụ́'dụ́kọ́ ãzí ḭ́jọ́ jọ agá ĩ'diní, “Sáwṵ̃lõ̰! Sáwṵ̃lõ̰! Mi áma
ĩcõcõŋã íni ã'du ḭ́jọ́ sĩ yã?”
5 Sáwṵ̃lõ̰ zḭ, “Mi ã'di 'i, Úpí?” Ụ'dụ́kọ́ umvi, “Ma Yẹ́sṵ̃ mî ĩcõcõŋãlé rĩ 'i.
6 Wó be la ínga, ímụ táwṵ̃nḭ̃ agâlé, ãngũ mání sĩ mụjó lũjó la míní mi mụ ã'du idélé
yã rĩ gá.”
7 'Bá tá be acḭ́lépi Sáwṵ̃lõ̰ abe 'dĩ tu kí pá ḭ́jọ́ jọŋâ kóru, are kí ụ'dụ́kọ́ 'dã rá, wó
ndre kí 'bá ãzí ífí ãlu ku.
8 'Dãá Sáwṵ̃lõ̰ angá vṵ̃rṵ̃lé nzḭ̃ ru mḭfḭ, wó ndre ãngũ gḛ̃rḭ̃ sĩ ku, ã'dusĩku mḭfḭ la
ãsã cí. 'Bá tá mụlépi ĩ'di be 'dĩ rụ kí ĩ'di drḭ gá drḭ gá agụlé Dãmãsḭ̃kḭ́yã gâlé.
9 Dãmãsḭ̃kḭ́yã gá 'dãá Sáwṵ̃lõ̰ u'á ụ'dụ́ na ndre ãngũ ku, na ãko ãzí ku, mvụ vâ ãko
ãzí ku ĩndĩ.
10 'Bá Yẹ́sṵ̃ ã'ḭ̃lépi rá la ándrá Dãmãsḭ̃kḭ́yã gá 'dãá cí rụ́ la Ãnãníyã 'i. Ḭ́jọ́ ãzí ícétáŋá
ru la i'da ándrá ru ĩ'diní, ala gá Úpí Yẹ́sṵ̃ umve ĩ'di, “Ãnãníyã!” Ãnãníyã umvi, “Ma
'dõnu, Úpí.”
11 Úpí Yẹ́sṵ̃ jọ ĩ'diní, “Mí itú mi bábá, ímụ gḛ̃rḭ̃ umvelé Kpḭ 'dã agá, jó Yụ́dãsḭ̃ drḭ̃
agá, ízḭ 'bá angálépi Tãrãsḭ́sḭ̃ gá umvelé Sáwṵ̃lõ̰ 'i rĩ 'i. Ĩ'di Ãdróŋá zḭ.
12 Ãzíla áfẽ ndre ícétáŋá ru ágọ́bḭ́ ãzí umvelé Ãnãníyã 'i rĩ 'bã amụ́ agá jó agá 'dõlé,
drḭ tḭ agá ĩ'di drḭ gá 'bã ndre sĩ ãngũ ḭ̃dḭ́.”
13 Ãnãníyã umvi, “Úpí, ũ'bí nze kí mání ḭ́jọ́ ágọ́bḭ́ 'dĩ drḭ gá rá ãzíla ḭ́jọ́ ũnzíríkãnã
ĩ'dĩ 'bã idélé 'bá ãlá mídrḭ Yḛ̃rụ́sãlẹ́mṵ̃ gá 'dĩ 'ba rụ́ rĩ kí drḭ̃ gá ĩndĩ.
14 Ãzíla amụ́ vâ ũkpõ ãtalo ãmbogo 'dã 'badrḭ sĩ Dãmãsḭ̃kḭ́yã gá 'dõlé amụ́jó 'bá ími
rụ́ umvelépi rĩ kí rụjó cí.”
15 Wó Úpí Yẹ́sṵ̃ jọ ĩ'diní, “Ímụ, ã'dusĩku ĩ'di mâ ãnájó ṵ̃pḭ́gọ́ŋá mání pẽlé ḭ́jọ́ mádrḭ̃
kí ujílépi 'bá Yãhụ́dḭ rú ku rĩ 'baní, ũpi 'baní ãzíla 'bá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ gá 'dĩ 'baní rĩ 'i.
16 Ãzíla ma vâ mụ ḭ́jọ́ ĩ'di 'bã sĩ mụjó ũcõgõ ḭsụ́jó ḭ́jọ́ má drḭ̃ ũlũŋá sĩ rĩ kí i'dalé
ĩ'diní rá.”
17 'Dãá Ãnãníyã mụ rá, fi Sáwṵ̃lõ̰ drḭ̃ gâlé, tḭ drḭ Sáwṵ̃lõ̰ drḭ̃ gá jọ, “Má ádrḭ́pḭ Sáwṵ̃lõ̰,
Úpí Yẹ́sṵ̃ ándrá ru i'dalépi míní gḛ̃rḭ̃ gâlé míní amụ́jó 'dõlé rĩ sĩ, rĩ ãpẽ áma tḭ íni la
mi sĩ ãngũ ndre ḭ̃dḭ, ãzíla Úríndí Ãlá rĩ 'bã ga sĩ ími agá tré benĩ.”
18 Cọtḭ ãko ãzí a'dé Sáwṵ̃lõ̰ mḭfḭ agâlé cécé ũgórókó'bõ áni, 'dâ ndre dó ãngũ ḭ̃dḭ
rá. Tu pá ụrụgá sĩ bãbṵ̃tḭ́zḭ ḭsụ́jó.
19 Sáwṵ̃lõ̰ la mụ íná nalé 'bo, ḭsụ́ ũkpõ ú'dí ru.

Sáwṵ̃lõ̰ 'bã ḭ́jọ́ ũlũjó Dãmãsḭ̃kḭ́yã gá rĩ

Sáwṵ̃lõ̰ u'á ụ'dụ́ were 'bá Yẹ́sṵ̃ ã'ḭ̃lépi rá 'dĩ 'ba abe Dãmãsḭ̃kḭ́yã gá 'dãá.
20 Mụ dó pḭrḭ ḭ́jọ́ ũlũlé ãngũ Ãdróŋá ḭ̃nzḭ̃jó rĩ kí agá jọjó la, Yẹ́sṵ̃ ĩ'di Ãdróŋá Ngọ́pḭ
'i.
21 'Bá ḭ́jọ́ 'dĩ arelépi rá 'dĩ u'á kí ṵ̃sṵ̃táŋá sĩ, ãzíla jọ kí, “Ágọ́bḭ́ 'dĩ adru ándrá
Yḛ̃rụ́sãlẹ́mṵ̃ gâlé 'bá kí ụ'dḭ́lépi rụ́ Yẹ́sṵ̃ 'dĩ umveŋá sĩ rĩ 'i ku yã? Amụ́ vâ ínĩ ngá ḭ́jọ́
ĩ'di ãni ãlu 'bá kí trajó agụjó mãbụ́sṵ̃ gá 'bá ãtalo ãmbogo rĩ kí drḭ̃lḭ́ gá rĩ gá ku yã?
Wó uja ru íni la ã'du sĩ?”

22 Wó 'dãá ịjọ́ Sáwṹlọ̃ 'bã jọlé rĩ acá kí ũkpó trũ, ãzíla 'bá Yãhṹdḩ̃ rú Dãmãsḩ̃kḩ́yã gá
'dĩ icó kí ĩ'di umvilé ku, ã'dusĩku ịjọ́ ĩ'di 'bã jọlé Yẹ́sṹ ĩ'di Kúrísĩtõ 'i rĩ i'da ru mmgbọ
rú Yẹ́sṹ ĩ'di Ãdróŋá 'bã tị ãpẽlé ãma pajó rĩ 'i.

Sáwṹlọ̃ 'bã ru apájó 'bá Yãhṹdḩ̃ rú rĩ kí drḩ̃ gá rĩ

23 Ṹ'dṹ wẽwẽ rú 'dĩ kí vúlé gá, 'bá Yãhṹdḩ̃ rú 'dĩ ri kí ru tralé ãlu ịjọ́ itújó sĩ Sáwṹlọ̃
mbãjó 'dịjó rá.
24 Wó 'bá ãzí lũ Sáwṹlọ̃ ní ịjọ́ itúlé ĩ'di ụrụ'bá gá 'dĩ kí rá. Ḩ̃tṹ kí ḩ́nḩ́ be 'bá 'dĩ ri kí
ĩ'di tẽlé 'dịlé jó tị bõrõ táwṹnḩ̃ celépi cí rĩ drḩ́ gá rĩ kí agá.
25 Wó ḩ́nḩ́ ãzí ãlu 'bá ịjọ́ ĩ'didrḩ̃ ã'ḩ̃lépi rá rĩ 'dụ kí ĩ'di gṹfá sĩ mụlé sulé dẹ̃rḩ́sã bõrõ
agá rĩ gâ sĩ ãmvélé apá dó sĩ rá.
26 Sáwṹlọ̃ mụ Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ gá ṹ'bḩ̃jó ru icíjó 'bá Yẹ́sṹ ã'ḩ̃lépi rá 'dĩ abe pâlé wẽwẽ rú,
wó 'bá Yẹ́sṹ ã'ḩ̃lépi rá 'dĩ ã'ḩ̃ kí ĩ'di ĩ'bã ãzí ru ku, ãzíla idé kí dó vâ ĩ'di sĩ ṹrḩ̃ sĩ.
27 Wó Bãrãnábã amṹ Sáwṹlọ̃ ãzã kolé ĩ'di agụjó ṹpịgọŋa 'ba rṹlé lũjó la ĩ'baní
Sáwṹlọ̃ ndre Úpí Yẹ́sṹ 'i gẹ̃rḩ̃ gá, ãzíla Úpí jọ ịjọ́ ĩ'di be rá. Nze vâ ĩ'baní ịjọ́ Sáwṹlọ̃
'bã ịjọ́ ũlũjó ṹrḩ̃ kóru Yẹ́sṹ drḩ̃ gá Dãmãsḩ̃kḩ́yã gá 'dãá rĩ 'i.
28 Ãzíla Sáwṹlọ̃ u'á dó sĩ ṹpḩ́gọ́ŋá abe, acḩ́ Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ agá pírí ịjọ́ ũlũ trũ ṹrḩ̃ kóru
Úpí Yẹ́sṹ drḩ̃ gá.
29 Ri vâ ãgátã galé 'bá Yãhṹdḩ̃ rú Gḩ̃rḩ́kḩ̃ tị jọlépi rĩ abe, mbã kí tí vâ ĩ'di 'dịlé rá.
30 'Bá Yẹ́sṹ ã'ḩ̃lépi rá 'dĩ kí mụ ịjọ́ 'dĩ ịsṹlé 'bo, 'dụ kí Sáwṹlọ̃ agụlé Kãyĩsárĩyã gá tị
la pẽjó Tãrãsḩ́sḩ̃ gá.
31 'Dã 'bã vúlé gá 'bá Yẹ́sṹ ã'ḩ̃lépi rá Yṹdḩ́yã gá, Gãlḩ́lḩ̃ gá ãzíla Sãmãríyã gá 'dĩ îcõcõŋá
kí ku, ịsṹ kî dó sĩ ásḩ́ ḩ̃gbẹ̃. Kí kãlãfe tụ ásḩ́ ũŋmĩŋá Úríndí Ãlá rĩ drḩ́ gá rĩ sĩ ĩ'bã kí
Úpí Yẹ́sṹ ní ãzḩ́ ngajó rĩ sĩ.

Pétẽrõ 'bã adrujó ãngũ Lṹdã gá ãzíla Yópã gá rĩ

32 Pétẽrõ 'bã acḩ́ agá ãngũ pírí gá, ṹ'dṹ ãlu mụ drḩ̃ fụlé 'bá ãlá u'álépi Lṹdã gá 'dĩ
'ba abe.
33 'Dãá ịsṹ ágọ́bḩ́ ãzí u'álépi mgbọ́lọ́ sḩ́ ílí ãrõ ãcá sĩ pá kóru umvelé Ãyĩnéyã 'i.
34 Pétẽrõ jọ Ãyĩnéyã ní, "Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ adrí mi ãlá ru 'bo, mí angá ụrụgá, í'dụ mî
bḩ́rḩ̃sḩ̃ 'i." Cọtị Ãyĩnéyã angá ụrụgá.
35 'Bá pírí u'álépi Lṹdã gá ãzíla Sãrónĩ gá 'dãá rĩ ndre kí Ãyĩnéyã 'bã ácḩ́ŋá rá, cọtị
ã'ḩ̃ kí Yẹ́sṹ Úpí kí palépi rĩ rú rá.
36 Yópã gá 'dãá ũkú ãzí ándrá Yẹ́sṹ ã'ḩ̃lépi rá la cí rṹ la Tã'bḩ́tã 'i, * ũkú Yẹ́sṹ ã'ḩ̃lépi
rá la, ri sáwã ĩ'didrḩ̃ kí izalé ịjọ́ múké idéjó ãzíla 'bá lẽmẽrí rĩ kí ãzã kojó.
37 Sáwã 'dã agá 'dãá ãyánĩ rụ ĩ'di uja drãlé rá. 'Bá ũjĩ kí ãvũ la ãzíla agụ kí 'bãlé
gõrófã agá ụrụgâlé ĩ'di ḩ̃sḩ̃ŋá tẽjó.
38 Ãngũ Yópã 'i rĩ ándrá Lṹdã andre gá 'dãá ãni rú, 'bo 'bá Yẹ́sṹ ã'ḩ̃lépi rá 'dĩ kí mụ
ịjọ́ 'dĩ arelé Pétẽrõ ĩ'di Lṹdã gá íni, pẽ kí ãgọbḩ́ kí tị ḩ̃rḩ̃ ịjọ́ Tã'bḩ́tã drã rá rĩ trũ mãmálá
'bãjó ĩ'di drḩ̃lẹ́ gá, "Mí amṹ gbõrú ãma rṹ 'dõlé."
39 Pétẽrõ angá amṹlé 'bá 'dĩ abe. Ĩ'di mụ acálé 'bo, agụ kí ĩ'di gõrófã agâlé, ũkú
ãwụzḩ́ rú rĩ atrá kí ru ĩ'di andre gá áwáŋâ trũ jó ãvũ 'bãjó rĩ agá. Ũkú 'dĩ kí dḩ̃ Pétẽrõ
ní sátĩ ãzíla kọ́tḩ̃ ándrá Tã'bḩ́tã 'bã sõlé rĩ kí i'da sĩ.
40 Pétẽrõ iyá kí jó agâlé rĩ sĩ ãmvé, tḩ̃ ãjã vṹrṹ zḩ́ Ãdróŋá, ĩ'di mụ zḩ́lé la 'bo uja tị
ãvũ rṹlé jọ, "Tã'bḩ́tã, mí angá ụrụgá!" Ũkú 'dĩ nzḩ̃ ru mḩ́fḩ́, ĩ'di mụ Pétẽrõ ndrelé 'bo
uja rilé rĩ rĩ.

---

* **9:36** Gḩ̃rḩ́kḩ̃ tị sĩ ála ĩ'di umve *Dõrõkásĩ 'i.*

41 Pétẽrõ se ru ãni rú ĩjũ drị̃ ãzã la kojó ĩ'di ingajó. Umve 'bá Yẹ́sṵ̃ ã'ĩ̃lépi rá 'dĩ kí
ũkú ãwụzị rú 'dĩ kí abe amṵ́jó ĩ'di fẽjó ĩ'badrị́ ídri rú.
42 Ị́jọ́ 'dĩ acị̃ ãngũ Yópã drị̃ agâ sĩ pírí 'bá wẽwẽ rú uja kî sĩ ásị́ Yẹ́sṵ̃ ã'ĩjó 'bá kí
palépi rĩ rú.
43 'Dĩ gá 'dâ, Pétẽrõ u'á Sĩ̃mọ́ñ̃ gọ́bẹ́rẹ́ idélépi rĩ drị́ko gá Yópã gá 'dãá ṵ́'dṵ́ ãzo rú.

10

Kṵ̃rṵ̃nálĩ̃yọ̃ kí Pétẽrõ be

1 Ágọ́bị̃ ãzí ándrá cí u'álépi Kãyĩsárĩyã gá rṵ́ la Kṵ̃rṵ̃nálĩ̃yọ̃ 'i, ĩ'di ãsĩ̃kárĩ̃ túrú ãlu
Rṵ́mĩ̃ drị̃ kí 'bã ãmbógó. *
2 Ĩ'di ándrá 'bá Rṵ́mĩ̃ rú Ãdróŋá rulépi 'bá ĩ'didrị̃ abe ambamba la, ri vâ 'bá ándrá
Yãhṵ́dĩ̃ rú lẽmẽrí rĩ kí ãzã kolé, ĩ'di vâ Ãdróŋá zị agá ṵ́'dṵ́ pírí.
3 Ũgũgõ sáwã úrômĩ̃ ĩ̃tọ́lọŋá sĩ ndre ándrá mãlãyíkã Ãdróŋá drị̃ ícétáŋá agâ sĩ ĩ́jọ́
jọ agá ĩ'di be, umve ĩ'di, “Kṵ̃rṵ̃nálĩ̃yọ̃!”
4 Su mị́fị̃ drị̃ la gá ṵ̃rị̃ trũ umvi, “Úpí, ãko ã'du?” Mãlãyíkã umvi, “Ãdróŋá u'á ãyĩ̃kõ
sĩ, ã'dusĩ̃ku ã'ĩ̃táŋá mî ĩ'di ã'ĩ̃jó ãzíla ãko mî fẽlé 'bá lẽmẽrí Yãhṵ́dĩ̃ rú rĩ 'banî rĩ ca kí
ĩ'di rṵ̃lé rá, ĩ'di dó sĩ bábá ími umvijó.
5 Ãzíla ú'dî'da ípẽ 'bá ãzí kí tị mụlé ágọ́bị̃ Sĩ̃mọ́ñ̃ Pétẽrõ rĩ umvelé ãngũ Yópã gá.
6 Mụ ãmṵ́ ru ágọ́bị̃ gọ́bẹ́rẹ́ idélépi umvelé Sĩ̃mọ́ñ̃ 'i, lị́cọ́ trũ ãni rú la mĩrĩ̃ tị gá rĩ
drị́ko gá ĩ'di amṵ́ míní ĩ́jọ́ patáŋá drị̃ lũlé.”
7 Mãlãyíkã la mụ mụlé 'bo, Kṵ̃rṵ̃nálĩ̃yọ̃ umve 'bá ãzị̃ ngalépi ĩ'didrị̃ la kí ĩ̃rị̃, ala gá
ãsĩ̃kárĩ̃ ãzị̃ ngalépi 'dãá Ãdróŋá rulépi ambamba la ãzí ãlu.
8 Nze ĩ'baní ĩ́jọ́ ru idélépi 'dĩ kí vú, uja dó kí tị pẽlé Yópã gá.
9 Drṵ̃sĩ̃ ĩ'baní acá agá ãni rú Yópã gá sáwã ázíyá gá 'dĩ, Pétẽrõ mụ tụlé jó drị̃ gá
Ãdróŋá zịlé.
10 Ãbị́rị̃ ndẽ ĩ'di rá, lẽ tí ãko ãzí nalé, 'dĩ sĩ íná la drĩ a'dí agá a'dî ndre ícétáŋá ãzí.
11 Ndre ala gá 'bṵ̃ tị nzĩ̃ ru mmgbọ, ndre vâ ãko ãzí cécé bõngó ũgĩ̃lé kónã la sụ rĩ
kí agá a'bélé vṵ̃rṵ́ 'dõlé rĩ 'bã áni la.
12 Ala gá 'dãá ãnãkpá ũví ndú-ndú lẽlé úna kí ku 'dĩ kí pírí cí; ãko ãgãlépi 'a drị̃ sĩ
ãzíla ãríŋá ungalépi ụrụgâ sĩ 'dĩ kî trũ.
13 Ṵ́'dṵ́kọ́ angá ala gâlé jọ, “Ínga ụrụgá, Pétẽrõ, mí ụlị́ ãko 'dĩ kí ãzíla ína kí rá.”
14 Wó Pétẽrõ umvi, “Yụ, Úpí, ána jõ drĩ ãko ãzí ãndị́ ru la ku.”
15 'Dãá are vâ ṵ́'dṵ́kọ́ 'dĩ 'bṵ̃ gâlé ĩ̃dị́, “Ãdróŋá drĩ jọ la ãko 'dĩ míní múké, lẽ íjọ
ũnzí rĩ gá ku.”
16 Ị́jọ́ 'dĩ idé kí ru íni pâlékó na, 'dãá ú'dụ dó ãko bõngó áni 'dĩ 'bṵ̃ gâlé vúlé.
17 Pétẽrõ 'bã drĩ ĩ́jọ́ ĩ'di 'bã ndrelé 'dĩ ífí ndrṵ̃ agá 'dâ, ndre 'bá Kṵ̃rṵ̃nálĩ̃yọ̃ 'bã tị
ãpẽlé 'dĩ kí pá tu agá Sĩ̃mọ́ñ̃ drị̃ jó tị gá 'dãá.
18 'Dãá zị kí, “Ãmṵ́ ãzí rṵ́ sĩ umvelé Sĩ̃mọ́ñ̃ Pétẽrõ 'i rĩ 'dâ cí yã?”
19 Pétẽrõ drĩ ĩ'di 'bã ĩ́jọ́ 'dĩ ífí ũrã agá, Úríndí jọ ĩ'diní, “Mí are! 'Bá ãgọbị rú la kí
na kí ími ndrṵ̃.
20 Mí asị́ vṵ̃rṵ́ ími itúlé bábá, ígã jõ mụlé 'bá ãmĩ́yọ́ŋá ru 'dĩ 'bã abe ku, ã'dusĩ̃ku
má ãpẽ kí tị ma 'i.”
21 Cọtị Pétẽrõ asị́ vṵ̃rṵ́ jọ ãgọbị 'dã 'baní, “Ma bãsĩ ágọ́bị̃ ĩmi ndrṵ̃lé rĩ 'i, ĩmi amṵ́
ã'du ĩ́jọ́ sĩ?”
22 Ãgọbị na 'dã umvi kí, “Ãmbógó Kṵ̃rṵ̃nálĩ̃yọ̃ ãsĩ̃kárĩ̃ Rṵ́mĩ̃ gá rĩ ãpẽ ãma tị nĩ. Ĩ'di
'bá ãzí Ãdróŋá rulépi rũrũ vâ 'bá múké, ãzíla 'bá Yãhṵ́dĩ̃ rú 'dĩ 'bã kí rulé rũrũ íni

* **10:1** Ĩ'di ándrá ãmbógó ru ãsĩ̃kárĩ̃ 'bá Rṵ́mĩ̃ rú rĩ 'bã ãni umvelé “Ãsĩ̃kárĩ̃ Ítãlĩ̃ 'badrị̃ rĩ 'badrị̃ 'i.”

la. Mãlãyíkã ãlá Ãdróŋá drı̨ jọ ı́jọ́ ĩ'di be, jọ 'bã umve mi 'i ĩ'didrı̨ kogâlé, ĩ'di sĩ ı́jọ́ mî mụlé jọlé ĩ'diní rĩ are."
23 Pétẽrõ 'bã mãmálá a'ı̨ ãgọbı̨ na 'dã kí ụ́'dụ́ kojó 'dãá.

Pétẽrõ 'bã adrujó Kũrũnálı̨yọ̃ drı̨ jó agá rĩ

Ụ́'bụ́tı̨ ãzí rĩ sĩ Pétẽrõ itú ru bábá mụjó ĩ'ba abe, ãzíla 'bá Yẹ́sũ ã'ı̨lépi rá Yópã gá 'dã ãzí rĩ mụ kí ĩndĩ.
24 Drũsı̨ íni ca kí lı̨cọ́ Kũrũnálı̨yọ̃ drı̨ ĩ'di 'bã sĩ ĩ'di tẽjó 'bá ĩ'didrı̨ kí abe ãzíla ĩ'di 'bã wõrı̨́ka umvelé umve-umve rĩ abe Kãyĩsárĩyã gá 'dãá.
25 Pétẽrõ 'bã lẽ agá fi agá jó agâlé 'dĩ gá 'dĩ, Kũrũnálı̨yọ̃ ụfụ kí drı̨ ĩ'di be, 'be ru pálé la gá 'dãá vũrụ́ ĩ'di ı̨̃nzı̨̃jó.
26 Pétẽrõ fẽ ĩ'diní angálé ụrụgá jọ, "Ítu pá ụrụgá, Kũrũnálı̨yọ̃, ma mâ ngá lú 'bá cécé mí áni."
27 Pétẽrõ mụ kí ı́jọ́ jọ trũ Kũrũnálı̨yọ̃ be kpere ĩ'baní ca agá jó 'bá 'baní ru trajó wẽwẽ rú rĩ agâlé.
28 Jọ ĩ'baní, "Ĩmi pírí nı̨̃ kí rá ãzı̨́táŋá ãmadrı̨ 'bá Yãhụ́dı̨̃ rú rĩ drı̨ dı̨́nı̨̃ drı̨ ã'ı̨ ãmaní u'ájó sụ́rụ́ ndú 'bá Yãhụ́dı̨̃ rú ku 'dĩ abe vâ adrujó ãmụ́ ru ĩ'badrı̨́ko gá ãndrũ 'dĩ 'bã áni ku. Wó Ãdróŋá jọ mání, lẽ má umve 'bá ãzí ãluŋá la mẹ́rọ́'bá ru jõku ãndı̨ ru íni ku.
29 Bãsĩ gápi mâ amụ́jó kpílo gbõrú míní 'bá tı̨ pẽjó má rụ́ 'bo rĩ sĩ 'dĩ. Ázı̨ dó mi 'i, ípẽ 'bá kí tı̨ má rụ̂lé ã'du ı́jọ́ sĩ?"
30 Kũrũnálı̨yọ̃ umvi ĩ'diní, "Alı̨ ụ́'dụ́ na 'bo, ándrá cécé sáwã úrômĩ sĩ ãndrũ 'dĩ 'bã áni, ma Ãdróŋá zı̨ agá ı̨̃tọ́lọŋá sĩ mádrı̨ jó agá, rũgbụ́gbụ́ ándre 'bá ãzí bõngó sũlépi imvesílílí la pâ tu agá áma drı̨̃lẹ́ gá 'dãá.
31 Jọ mání, 'Kũrũnálı̨yọ̃! Ãdróŋá are zı̨táŋá mídrı̨ rá ãzíla ndre vâ ãzãkoma míní fẽlé 'bá 'baní rĩ kí rá, ãvĩ ı́jọ́ kí drı̨ gá ku.'
32 Jọ vâ mání, 'Ípẽ 'bá ãzí tı̨ mụlé Yópã gá ágọ́bı̨ umvelé Sı̨̃mọ́nı̨̃ Pétẽrõ 'i rĩ rụ́, ĩ'di ãmụ́ ágọ́bı̨ gọ́bẹ́rẹ́ idélépi umvelé Sı̨̃mọ́nı̨̃ 'i rĩ drı̨́ko gá mĩrĩ tı̨ gá 'dã.'
33 'Dĩ gá 'dâ ápẽ 'bá tı̨ mí rụ̂lé cọtı̨ mí idé vâ múké amụ́jó. Ú'dî'da ãma dó pírí Ãdróŋâ drı̨̃lẹ́ gá 'dâ ı́jọ́ Úpí 'bã azı̨lé ími tı̨ gá rĩ arejó."

Pétẽrõ jọ ı̂jọ́ 'bá Yãhụ́dı̨̃ rú ku rĩ 'banî

34 Pétẽrõ i'dó ı́jọ́ jọlé, jọ, "Ánı̨̃ dó rá ãndá Ãdróŋá uya 'bá kí uya-uyâ ku.
35 Sụ́rụ́ wẽwẽ rú 'dĩ kí agá 'dâ, ã'ı̨ 'bá ĩ'di rụ́ ı̨cụ́lépi ãzíla 'bá ı́jọ́ mgbã ngalépi rĩ kí rá.
36 Ĩmi are ándrá ı́jọ́ mgbã Ãdróŋá 'bã tı̨ ãpẽlé 'bá Įsı̨rayı̨́lı̨̃ rú rĩ 'baní ásı̨ ı̨̃gbę̃ Ãdróŋá drı̨ ajílépi Yẹ́sũ Kúrísĩtõ Úpí ru sụ́rụ́ pírí 'baní rĩ rụ̂ sĩ rĩ rá.
37 Ĩmi are ı́jọ́ Yẹ́sũ 'bã idélé i'dójó Gãlı̨́lı̨̃ gá ãngũ Yũdı̨yã drı̨ gá sáwã Yõhánã 'bã ı́jọ́ bãbũtı̨́zı̨̃ drı̨ ũlũjó rĩ 'bã ũngúkú gá rĩ rá.
38 Ĩnı̨̃ vâ ı́jọ́ Yẹ́sũ 'bá Nãzę̃rẹ́tı̨̃ rú Ãdróŋá 'bã adrujó ĩ'di be, ĩ'di vâ Úríndí Ãlá rĩ ũsũjó drı̨ la gá, ũkpõ trũ, acı̨́lépi ı́jọ́ múké idé trũ, ãzíla 'bá Sĩtánĩ 'bã umbélé cí 'dĩ kí adrı́jó rá rĩ rá.
39 "Ãma ũpı̨́gọ́ŋá ru 'dĩ kí dó sĩ pírí ı́jọ́ ĩ'di 'bã ngalé ãngũ 'bá Yãhụ́dı̨̃ rú rĩ 'badrı̨ agá ãzíla Yę̃rụ́sãlẹ́mũ agá 'dĩ 'bã sãdínĩ rú. 'Dã 'bã ũngúkú gá, ipa kí ĩ'di mũsãlá'bã sı̨ gá.
40 Wó ụ́'dụ́ na Yẹ́sũ 'bã drãjó 'bo rĩ 'bã ũngúkú gá, Ãdróŋá inga ĩ'di ídri, i'da ru ú'dí ru

41 adru 'bá pírí 'banî la ku, wó lú 'bá ándrá ị́jọ́ ĩ'didrḭ̃ ndrelépi cé, Ãdróŋá 'bã ándrá
pẽlé 'bo 'dĩ 'banî, ãma ándrá ãko nalépi ãzíla mvụlépi ĩ'di trũ sáwã ĩ'di 'bã angájó
drã agá rĩ sĩ 'bo rĩ kî.
42 Ãzíla azḭ ãmaní ị́jọ́ ĩ'didrḭ̃ ĩ̃ndụ́ nzejó 'bá 'banî i'dajó la 'i bãsĩ 'bá Ãdróŋá 'bã tḭ
ãpẽlé, ị́jọ́ lijó 'bá ídri rĩ kí drḭ̃ gá 'bá ũdrãlépi rá rĩ abe rĩ 'i.
43 Nãbḭya pírí ũlũ kí ị́jọ́ ĩ'di drḭ̃ gá, jọ kí, 'bá pírí ĩ'di ã'ḭ̃lépi rá rĩ ála ị́jọ́ ũnzí ĩ'didrḭ̃
kî trũ rá ũkpó rụ́ ĩ'didrḭ gá rĩ sĩ.”

Úríndí Ãlá rĩ 'bã asḭ̃jó 'bá Yãhụ́dḭ̃ rú ku rĩ kí drḭ̃ gá rĩ

44 Pétẽrõ 'bã drĩ ị́jọ́ jọ agá jõjõ 'dĩ gá 'dĩ, Úríndí Ãlá rĩ asḭ vũ̃rụ́ 'dõlé 'bá tá ị́jọ́ ĩ'didrḭ̃
arelépi 'dĩ kí drḭ̃ gá.
45 'Bá Yãhụ́dḭ̃ rú ĩtãrãlé rá Yẹ́sũ̃ ã'ḭ̃lépi rá angálépi Yópã gá Pétẽrõ be 'dĩ acá kí
ũ̃sũ̃táŋá sĩ, ã'dusĩku Ãdróŋá 'bã fẽtáŋá ĩ'di ãni Úríndí Ãlá rĩ ãsũjó vâ 'bá Yãhụ́dḭ̃ rú
ku 'dĩ kí drḭ̃ gá ĩndĩ rĩ sĩ.
46 'Dĩ fẽ i'dó kí ị́jọ́ jọlé tḭ ndú-ndú sĩ Ãdróŋâ ḭcụ́ŋâ trũ cọtḭ Pétẽrõ jọ,
47 “'Bá 'dĩ ḭsụ́ kí Úríndí Ãlá rĩ 'bo, cécé ándrá ãmaní ḭsụ́lé rĩ 'bã áni. 'Dâ 'bá ãzí icó
dó kí ugalé úmgbé bãbũ̃tḭ̃zḭ̃ ḭsụ́jó ĩ̃yḭ sĩ la ku.”
48 'Dã 'bã ũngúkú gá, fẽ dó ĩ'baní bãbũ̃tḭ̃zḭ̃ rụ́ Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ drḭ gá rĩ sĩ. 'Bá 'dãá 'dĩ
zḭ kí Pétẽrõ 'i u'ájó ĩ'ba abe ụ́'dụ́ were rú ĩ̃dḭ̃.

11

Ị́jọ́ Pétẽrõ 'bã vú nzelé rĩ

1 Ũ̃pḭgọŋa Yẹ́sũ̃ drḭ 'dĩ kí, 'bá Yũ̃dḭyã gá ã'ḭ̃táŋâ trũ 'dĩ abe, are kí 'bá Yãhụ́dḭ̃ rú ku
rĩ ã'ḭ̃ kí ị́jọ́ Ãdróŋá drḭ rĩ rá.
2 Wó Pétẽrõ la mụ gõlé vúlé Yẽ̃rụ́sãlẹ́mũ̃ gá 'bo, 'bá Yãhụ́dḭ̃ rú ru ĩtãrãlépi rá Yẹ́sũ̃
ã'ḭ̃lépi lã'bĩ ĩ'badrḭ Yãhụ́dḭ̃ drḭ̃ drĩ sĩ adrujó kí drḭ̃ gá cí 'dĩ inzá kí ĩ'di drḭ̃, jọ kí,
3 “Ífi 'bá ãzí 'bá Yãhụ́dḭ̃ rú ku la 'badrḭ jó agá, ãzíla mí uja íná nalé ĩ'ba abe.”
4 'Dãá Pétẽrõ nze ĩ'ba ní ị́jọ́ ru idélépi 'dĩ kí vú pírí ĩ'ba ní ru idéjó 'dã 'bã áni.
5 “Ụ́'dụ́ ãlu Yópã gá mání Ãdróŋá ã'ḭ̃ agá, ícétáŋá ãzí i'da ru mání, ándre ãko ãzí
cécé bõngó ũgĩlé kónã la sụ asḭ agá angájó 'bũ̃ gâlé má rụ́ 'dõlé.
6 Ma mụ ala ndrelé, ándre ãko gbẽtí ndú-ndú lẽlé úna kí ku ũ'bí ãnãkpá ásé agá rĩ
kí, ãko ãgãlépi kũ̃bũ̃drḭ̃ sĩ rĩ kí ãzíla ãriŋa 'bũ̃ gá kí abe.
7 Ãzíla má are ụ́'dụ́kọ́ ị́jọ́ jọ agá, ‘Ínga ụrụgá, Pétẽrõ, mí ụlḭ ãko 'dĩ kí, ãzíla ína kí
rá.’
8 Má umvi, ‘Yụ Úpí ãndá, ãko ãzí ãndḭ ru jõku ũnzíkãnã la fi áma tḭ gá ku.’
9 Wó má are vâ ụ́'dụ́kọ́ 'dĩ 'bũ̃ gâlé ĩ̃dḭ̃, ‘Ãdróŋá drĩ jọ la ãko 'dĩ míní múké, lẽ íjọ
ũnzí rĩ gá ku.’
10 'Dĩ idé ru ũgũgõ pâlé na 'dĩpí 'dĩ sĩ sáwã ãko 'dĩ ãzíla ị́jọ́ ala gá 'dĩ kí úse drĩ kí
'bũ̃ gâlé ku rú.
11 “Cọtḭ ãgọbḭ na tḭ ãpẽlé angájó Kãyĩsárĩyã gá la acá kí jó mâ sĩ u'ájó rĩ agá cí.
12 Úríndí Ãlá rĩ lũ mání mụjó ĩ'ba abe, ãzíla ũ̃rḭ̃ 'bã rụ jõ ma ĩ'bã kí adrujó ãmḭ́yọ́ŋá
rĩ sĩ ku. Ámụ mâ ádrḭ́pḭka ázíyá angálépi Yópã gá 'dâ cí 'dĩ kí abe, ụ́'dụ́ ãzí rĩ sĩ ãma
acá ágọ́bḭ́ tá 'bá tḭ ãpẽlépi ãma rụ́ rĩ drḭ́ko gá.
13 Ũlũ ãmaní ị́jọ́ mãlãyíkã 'bã ru i'dajó ĩ'diní, ãzíla nze ị́jọ́ mãlãyíkã 'bã jọlé ĩ'diní
rĩ kí vú, ‘Ípẽ 'bá ãzí kí tḭ Yópã gá mụlé ágọ́bḭ́ umvelé Sĩ̃mọ́ñḭ̃ Pétẽrõ 'i rĩ rụ́.
14 Ĩ'di míní, mi 'i, ãzíla 'bá pírí mídrḭ́ko gá 'dĩ kí ru pa íngoní-íngoní ru yã rĩ lũ rá!’
15 Ma dó mụ i'dólé ĩ'baní ị́jọ́ jọlé 'bo, Úríndí Ãlá rĩ asḭ kí drḭ̃ gá cécé ĩ'di 'bã a'déjó
ãma drḭ̃ gá ụ́'dụ́ drḭ̃drḭ̃ rĩ sĩ rĩ 'bã áni.

16 Ị́jọ́ ándrá Úpí Yẹ́sṹ 'bã jọlé ãmaní rĩ agá mánî, ‘Yõhánã fẽ ándrá bãbṹtị́zį̃ į̃yị́ sĩ,
wó ála mụ ĩminí bãbṹtị́zį̃ fẽ lé Úríndí Ãlá rĩ sĩ.’ †
17 Wó Ãdróŋá drĩ ĩ'baní Úríndí Ãlá ãlu 'dĩ fẽ ãmaní ĩ'ba abe ã'ị̃táŋá Úpí Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ
agá rĩ sĩ, ma dó ã'di 'i ị́jọ́ Ãdróŋá drį̃ drį̃ ụtrị́jó?”
18 'Bá kí mụ arelé la 'dĩ 'bã áni 'bo, ị́jọ́ 'dã umvi ãgátã ĩ'badrį̃ kí pírí, i'dó kí Ãdróŋá
ịcṹlé jọ kí, “Ãdróŋá fẽ vâ drį̃lẹ́mmgbọ 'bá Yãhṹdį̃ rú ku 'dĩ 'baní ásị́ ujajó ũnzĩkãnã
a'bejó ídri ukólépi ku rĩ ịsṹjó.”

'Bá Yẹ́sṹ ã'ị̃lépi rá Ãnį̃tį̃yọ́kį̃ gá rĩ kî

19 'Bá Yẹ́sṹ ã'ị̃lépi rá ándrá apálépi angájó Yẽrṹsãlẹ́mṹ gá į̃tṹ kí ĩcõcõŋãjó 'dĩ sĩ
Sĩtéfũnõ drã 'bo rĩ vúlé gá rĩ, iré kí kpere Fõyĩnísĩya gá, Kũpórõ gá ãzíla Ãnį̃tį̃yọ́kį̃
Sị́rį̃yã gá rĩ gá, ũlũ kí ị́jọ́ mgbã Yẹ́sṹ drį̃ gá rĩ 'i, lú 'bá Yãhṹdį̃ rú 'dĩ 'baní á'dṹsĩ.
20 Wó íni 'dĩ 'bá ãzí Yẹ́sṹ ã'ị̃lépi rá angálépi Kũpórõ gá ãzíla Kṹrẹ́nį̃ gá rĩ mụ kí
Ãnį̃tį̃yọ́kį̃ gá kí iréjó Yẽrṹsãlẹ́mṹ gâlé rĩ sĩ i'dó kí ị́jọ́ mgbã ũlũlé 'bá Yãhṹdį̃ rú ku 'dĩ
'baní Úpí Yẹ́sṹ drį̃ gá.
21 Ũkpõ Ãdróŋá drį̃ gá rĩ ĩ'bã abe cí, ãzíla ũ'bí Ãdróŋá ã'ị̃lépi rá rĩ 'bã kãlãfe tụ
ụrụgá.
22 Ị̃tṹ 'bá Yẹ́sṹ ã'ị̃lépi rá Yẽrṹsãlẹ́mṹ gá rĩ kí mụ ã'du idé ru nĩ yã rĩ arelé 'bo, pẽ kí
Bãrãnábã tị Ãnį̃tį̃yọ́kį̃ gá.
23 Ĩ'di mụ acálé 'bo, ndre ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã idélé lẽtáŋá ĩ'didrį̃ uyaŋâ kóru rĩ sĩ 'dĩ kí,
ãyĩkõ fụ dó ĩ'di rá, ãzíla imbá 'bá Yẹ́sṹ ã'ị̃lépi rá 'dĩ kí ásị́ jọjó la lẽ 'bã u'á kí ị́jọ́ mgbã
rĩ sĩ Yẹ́sṹ ụrụ'bá gá.
24 Bãrãnábã ĩ'di ándrá 'bá ãlá, galépi tré Úríndí Ãlá rĩ sĩ, ãzíla ĩ'di 'bá ãzí ã'ị̃táŋá
agá ũkpómgboroto íni la. Wó âjí 'bá ũ'bí kí Yẹ́sṹ rṹ.
25 Cọtị Bãrãnábã mụ dó Sáwṹlõ ndrṹ trũ Tãrãsị́sị̃ gá.
26 Ĩ'di mụ Sáwṹlõ ịsṹlé 'bo, agụ ĩ'di Ãnį̃tį̃yọ́kį̃ gá. Ílí ãlu pírí ri kí drį̃ fụlé kãnị́sã 'dãá
rĩ kî trũ ãzíla imbá kí 'bá 'dãá rĩ kî. (Ĩ'di ándrá Ãnį̃tį̃yọ́kį̃ gá ĩ'baní 'bá Yẹ́sṹ ã'ị̃lépi rá
rĩ kí umvejó Kũrĩsĩtíyánĩ rú rĩ.)
27 Sáwã 'dĩ agá, nãbịya ãzí mụ kí angájó Yẽrṹsãlẹ́mṹ gá rĩ sĩ mụjó Ãnį̃tį̃yọ́kį̃ gá.
28 Ĩ'ba ãzí ãlu umvelé Ãgábã 'i rĩ tu pá ụrụgá, ãzíla Úríndí Ãlá rĩ i'da ĩ'diní, ace
wereŋá ru rílẽ la mụ a'délé ṹnọ́kṹ drį̃ gá rá. (Ị́jọ́ 'dĩ idé ru áyi Kị̃lãwṹdį̃yã 'bã adrujó
úpí ru rĩ sĩ.)
29 'Bá Yẹ́sṹ ã'ị̃lépi rá rĩ jọ kí ị́jọ́ kí drĩdríŋĩ gá ãko cící rĩ kí fẽjó ŋãnã sĩ 'bá Yẹ́sṹ
ã'ị̃lépi rá Yṹdį̃yã gá rĩ kí ãzã kojó.
30 Idé kí ị́jọ́ 'dĩ 'i ãzíla pẽ kí Sáwṹlõ kí tị Bãrãnábã be séndẽ 'dĩ trũ 'bá drį̃lẹ́ ru Yẹ́sṹ
ã'ị̃lépi rá Yẽrṹsãlẹ́mṹ gâlé rĩ 'ba rṹlé.

12

Pétẽrõ 'bã ãfũŋá ṹsṹtáŋá ru rĩ

1 Ĩ'di dó ãni rú cé į̃tṹ ándrá Hẽródẽ * 'bã adrujó úpí ru ãzíla ĩ'di 'bã 'bá Yẹ́sṹ ã'ị̃lépi
rĩ 'bã kí rụjó vâ lẽjó kí ĩcõcõŋãjó rĩ sĩ.
2 'Dị ándrá Yãkó'bõ Yõhánã 'bã ádrị́pị, lị ĩ'di drį̃kã ménéŋá sĩ.
3 Ĩ'di mụ ndre la ị́jọ́ 'dĩ sĩ ãyĩkõ fụ 'bá Yãhṹdį̃ rú 'dĩ kí ambamba, rụ Pétẽrõ 'i, ị́jọ́
'dĩ idé ru ṹmṹ mũkátĩ ãkṹkị́ kóru alịjó † 'bá drį̃ gâ sĩ rĩ najó rĩ sĩ.

---

† **11:16** 'Etáŋá 1:5 * **12:1** *Hẽródẽ* 'dĩ ándrá umvelé “Ãgį̃rị́pã námbã ãlu Ãnį̃tį̃pásį̃ ngọ́pị 'i.” † **12:3** Ṹmṹ 'dĩ vâ umvelé ṹmṹ alịjó 'bá drį̃ gâ sĩ rĩ 'i.

4 Ĩ'di mụ Pétẽrõ rụlé 'bo, su ĩ'di mãbụ́sụ̃ gá, fẽ ĩ'di andre tẽlé 'bá ãsĩkárĩ amụ́lépi
ĩ'di andre tẽlépi járã sĩ járã sĩ tị ndú-ndú sụ ãsĩkárĩ trũ sụ sụ rĩ 'badrị́. Hẽródẽ itú tí
ru ĩ'di ajíjó kẹ́sị̃ drị̃lẹ́ gá ụ́'dụ́ ụ̃mụ̃ alịjó 'bá drị̃ gâ sĩ 'dã drị̃ drĩ alị 'bo rĩ gá tí sĩ lẽjó
ĩ'di 'dịjó rá.
5 Ú'bã Pétẽrõ 'i u'álé mãbụ́sụ̃ gá, wó íni 'dĩ 'bá Yẹ́sụ̃ ã'ị̃lépi rá rĩ ri kí Ãdróŋâ ã'ị̃lé
ãndẽŋâ kóru ĩ'di ị́jọ́ sĩ.
6 Ịnị́ Hẽródẽ 'bã lẽjó ĩ'di iyájó ụ̃'bụ́tị la sĩ rĩ sĩ, Pétẽrõ ri ụ́'dụ́ kolé ãsĩkárĩ ị̃rị̃ la kí
drĩdríŋĩ̃ gá. Úmbé ĩ'di nõróro ị̃rị̃ sĩ, ící drị la ãlu rĩ ãsĩkárĩ ãzí drị ãndá gá rĩ rụ́, drị
ãzí rĩ ãsĩkárĩ drị ị̃jị gá rĩ rụ́. Ãsĩkárĩ ãzí ị̃rị̃ rĩ kí ú'bã kí kẹ̃jị́tị mãbụ́sụ̃ jó Pétẽrõ 'bãjó
rĩ andre tẽlé.
7 Gbõŋáŋá ru, mãlãyíkã Ãdróŋá drị gá rĩ tu pá 'dãá, ãzíla dị̃zã (ãcí) ji ãngũ jó agá
'dãá tárá-tárá. Mãlãyíkã rụ Pétẽrõ 'i kọ́trọ́ gá, aya ĩ'di kĩnzí-kĩnzí, ãzíla inga dó ĩ'di,
jọ ĩ'diní, "Ínga ụrụgá gbõrú!" 'Dã 'bá ũngúkú gá nõróro tá Pétẽrõ 'bã drị umbéjó 'dĩ
ayụ kí a'délé vũ gá.
8 'Dãá mãlãyíkã jọ ĩ'diní, "Ísụ̃ mî bõngó kí ãko pá gá rĩ abe." Pétẽrõ idé cécé
mãlãyíkã 'bã jọlé 'dã áni. Mãlãyíkã jọ vâ ĩ'diní, "Í'be mî bõngó ãmvé rĩ ími ụrụ'bá
gá, mí ãbĩ áma vú."
9 Pétẽrõ ãbĩ vú la kpere ãmvé 'dõlé. Wó ị́jọ́ ãzí Pétẽrõ 'bã 'bãlé ĩ'di drị̃ gá 'dãá ị́jọ́
mãlãyíkã 'bã idélé 'dĩ kí ãndá la yụ. Ũrã ĩ'dĩ gá ĩ'di ícétáŋá ãzí ndre agá íni.
10 Alị kí ãsĩkárĩ ãlu rĩ rụ̂ sĩ ị̃rị̃ rĩ be rá, ãzíla acá kí dó kẹ̃jị́tị aya rú sĩ ãfũjó táwụ̃nị̃
agá rĩ gá. Kẹ̃jị́tị 'dã nzị̃ ru ĩ'baní cénĩ, ãzíla fũ kí dó ala gâ sĩ. Kí mụ mụlé wereŋá ru,
mãlãyíkã a'be ĩ'di ũní.
11 'Dãá Pétẽrõ mịfị̃ kpẹ̃ dó, jọ dó, "Ú'dî'da ánị̃ dó rá ãndá-ãndá ru, Ãdróŋá ãpẽ ĩ'dĩ
'bã mãlãyíkã tị áma pajó Hẽródẽ drị́lẹ́ gá ãzíla angájó ị́jọ́ pírí 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'baní
ũrãlé ĩ'di ru idé rá 'dĩ kí agá."
12 Pétẽrõ la dó mụ ị́jọ́ kí nị̃lé 'dĩ 'bã áni 'bo, mụ dó lịcọ́ Mãríyámũ Yõhánã Mãrákõ
'bã ãndrẽ drị́ gá 'bá kî sĩ ru trajó wẽwẽ rú Ãdróŋá ã'ị̃jó rĩ gá.
13 Pétẽrõ pã kẹ̃jị́tị ãmvélé-ãmvélé ru rĩ, ãzíla ụ̃pị́gọ́ŋá umvelé Ródã 'i rĩ amụ́ dó
kẹ̃jị́tị 'dã nzị̃lé.
14 Ĩ'di mụ Pétẽrõ 'bã ụ́'dụ́kọ́ arelé 'bo, ãyĩkõ drị́ cẹ̃ vúlé kẹ̃jị́tị nzị̃ŋâ kóru, jọ, "'Bá
'dĩ, Pétẽrõ ĩ'di kẹ̃jị́tị gá 'dã!"
15 Jọ kí ĩ'diní, "Ími úŋmĩ mgbã rĩ gá 'dáyụ!" Ĩ'di 'bã ị́jọ́ 'dã vú gajó ị̃dị́-ị̃dị́ rĩ sĩ, jọ kí
ĩ'diní, "Lẽ 'dã 'bã adru mãlãyíkã ĩ'didrị́ ĩ'di tãmbalépi rĩ 'i yã áni."
16 'Bá 'dĩ kí drĩ ị́jọ́ jọ agá 'dâ, Pétẽrõ ri kẹ̃jị́tị 'dã pãlé biri-biri, kí mụ kẹ̃jị́tị 'dã nzị̃lé
ãzíla ĩ'di ndrelé 'bo, acá kí ụ̃sụ̃táŋá sĩ.
17 Pétẽrõ i'da ĩ'baní drị́ sĩ ĩyãŋãjó tú, ãzíla nze ĩ'baní Ãdróŋá iyá ĩ'di ãmvé mãbụ́sụ̃
gâlé íngoní ru yã rĩ vú. Jọ ĩ'baní, "Ĩlũ jõ ị́jọ́ 'dĩ Yãkó'bõ ‡ ní ãzíla 'bá Yẹ́sụ̃ ã'ị̃lépi rá
'dĩ 'baní rá." 'Dã 'bã ũngúkú gá, a'be ãngũ 'dã mụjó ãngũ ãzí gá.
18 Ĩ'di mụ calé ụ̃'bụ́tị sĩ, ụ̃rị̃ afí ãsĩkárĩ kí agá ã'du ị́jọ́ idé ru Pétẽrõ benĩ yã rĩ sĩ.
19 Hẽródẽ fẽ ãzị́táŋá ĩ'di ndrụ̃jó, wó ịsụ́ kí ĩ'di ku. 'Dã 'bã ũngúkú gá, lị ị́jọ́ ãsĩkárĩ
'dĩ kí drị̃ gá, ãzíla fẽ dó ũkpõ sĩ kí ụ'dị́jó rá. 'Dã 'bã ũngúkú gá, Hẽródẽ mụ angájó
Yụ̃dị́yã gá rĩ sĩ mụlé u'álé Kãyĩsárĩyã gâlé.

Hẽródẽ 'bã drãŋá

20 Hẽródẽ ri jõ u'álé 'bá Tụ́rọ̃ gá vâ 'bá Sị̃dọ́nị̃ gá rĩ abe ũmbã sĩ. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá Tụ́rọ̃
gá ãzíla Sị̃dọ́nị̃ gá 'dĩ pẽ kí 'bá kí tị mụlé ásị́ ị̃gbẹ̃ ịsụ́lé ĩ'didrị́, ã'dusĩku 'bá 'dĩ ri kí

‡ **12:17** *Yãkó'bõ* 'dĩ ĩ'di Yẹ́sụ̃ 'bã ádrípị rú rĩ. Ĩ'di ándrá kãnị́sã 'bã drị̃lẹ́ Yẹ̃rụ́sãlẹ́mụ̃ gá la.

ãkónã ịsụ́lé ĩ'didrị̃. 'Bã kí dó wõrị̃ Bĩlásĩtõ úpí Hẽródẽ 'bã ãzã kolépi rĩ trũ, ãzíla ítútáŋá ĩ'ba ãni Hẽródẽ trũ rĩ ã'ị̃ dó ru rá.
21 Sáwã Hẽródẽ 'bã 'bãlé sĩ drị̃ ụfụjó 'bá angálépi Tụ́rõ gá ãzíla Sĩ̃dọ́nị̃ gá rĩ abe rĩ dó mụ acálé 'bo, sũ dó ĩ'di 'bã bõngó ũpĩ drị gá rĩ. Ri dó úmvúke ĩ'didrị ũpĩ drị̃ drị̃ gâ sĩ ũ'bí 'baní ịjọ́ jọjó.
22 'Dãá ũ'bí uzá kí, "'Dĩ ụ́'dụ́kọ́ 'bá ãni la ku, 'dĩ ụ́'dụ́kọ́ ãdróŋá ãzí ãni la."
23 Hẽródẽ 'bã Ãdróŋâ rụ́ ịcụ́jó áyụ ku rĩ sĩ, mãlãyíkã Ãdróŋá drị gá rĩ fẽ acá ãyánĩ rú vũrụ́ sĩ, ãzíla ũ'bụ na kí dó ĩ'di ífí kpere ĩ'di 'bã drã agá.
24 Wó ịjọ́ Ãdróŋá drị gá rĩ ri irélé drị̃ gá, ãzíla 'bá Yẹ́sũ ã'ị̃lépi ú'dí 'dĩ 'bã kãlãfe ri tụlé drị̃ gá drị̃ gá.
25 Bãrãnábã kí mụ Sáwũlõ be ãzị̃ ĩ'badrị Yẽrụ́sãlẹ́mũ gá rĩ delé 'bo, gõ kí dó vúlé Ãnĩ̃tị́yọ́kĩ gá, 'dụ kí ĩ'ba abe Yõhánã vâ umvelé Mãrákõ 'i rĩ ĩndĩ.

13

Bãrãnábã kí tị pẽjó Sáwũlõ be rĩ

1 'Bá Yẹ́sũ ã'ị̃lépi rá Ãnĩ̃tị́yọ́kĩ gá rĩ kí agá 'dãá, nãbịya ãzí kí ándrá ímbá'bá ãzí kí abe cí. 'Dĩ kí ándrá Bãrãnábã 'i, Sĩ̃mọ́nị̃ (umvelé 'bá ịnị rú rĩ 'i), Lṹkị́yã Kũrẹ́nị̃ gá rĩ 'i, Mãnãyẹ́nị̃ ándrá ãnzĩ̃nĩrĩ̃ŋã zolépi Hẽródẽ Ãnĩ̃tị́pã be rĩ 'i ãzíla Sáwũlõ 'i.
2 Ĩ'baní Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃ agá ãko ãzí naŋâ kóru, 'dĩ gá 'dâ, Úríndí Ãlá rĩ jọ ĩ'baní, "Ĩpẽ mání Sáwũlõ kí Bãrãnábã be bụ́lụ́ gá, kî sĩ ãzị̃ mání kí umvejó rĩ nga."
3 Kí mụ Ãdróŋá zịlé íná naŋâ kóru 'bo, tị̃ kí drị Bãrãnábã kí drị̃ gá Sáwũlõ be, 'dĩ 'bã vúlé gá pẽ kí dó kí tị rá.

Bãrãnábã 'baní adrujó Sáwũlõ be Kũpórõ gá rĩ

4 Úríndí Ãlá rĩ 'bã kí tị pẽjó nĩ rĩ sĩ, Bãrãnábã kí Sáwũlõ be mụ kí Sẽlẽwúkĩyã gá ãzíla mụ kí mẹ́lị̃ sĩ ãngũ ĩ̃yị́ 'bã celé trõkị́lịrị umvelé Kũpórõ rĩ gá.
5 'Dụ kí ándrá Yõhánã Mãrákõ 'bá kí ãzã kolé ãzị̃ sĩ rĩ ĩndĩ. Kí mụ acálé Sãlãmị́sĩ̃ gá 'dãá 'bo, imbá kí ịjọ́ Ãdróŋá drị̃ ãngũ 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú rĩ 'bã ĩ'di ĩ̃nzĩ̃jó rĩ kí agá, ãzíla ímbátáŋá imbájó rĩ agá 'dãá.
6 Ĩ'baní acị agá ãngũ ru lịlépi ĩ̃yị́ agá rĩ gá 'dãá, ca kí Páfõsĩ gá, ịsụ́ kí nábĩ̃ ĩnzõ rú ãndrị́kẹ ndrịlépi umvelé Bãrã-Yẹ́sũ 'i 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú, ru 'bãlépi ịjọ́ Ãdróŋá drị̃ ũlũlépi ĩnzõ sĩ la.
7 Ĩ'di ándrá wõrị̃ Sẽrẽ̃gị́yõ̃ Páwũlõ ãmbógó ãngũ ĩ̃yị́ 'bã celé trõkị́lịrị rĩ drị̃ 'i, vâ ãmbógó ãzí úŋmĩ trũ íni la, pẽ 'bá tị mụlé Bãrãnábã kí umvelé Sáwũlõ be ĩ'di drị̃lẹ́ gâ sĩ ịjọ́ Ãdróŋá drị̃ arejó.
8 Wó Ĩlĩmásĩ ('dĩ rụ́ ĩ'didrị̃ Gĩ̃rị́kĩ̃ tị sĩ ífí la 'bá ãndrị́kẹ ndrịlépi rĩ 'i) ga ãgátã ĩ'ba abe, ũ'bĩ̃ ásị́ pírí sĩ lẽjó ãmbógô ásị́ ujajó ã'ị̃táŋá Yẹ́sũ ã'ị̃jó rĩ agá rĩ sĩ rá.
9 'Bo Sáwũlõ umvelé Páwũlõ 'i rĩ agá Úríndí Ãlá rĩ ga tré, ndre Ĩlĩmásĩ tõtõ.
10 Ãzíla jọ, "Mi ngọ́tị̃ŋá Sĩtánĩ ãni ãzíla mẹ́rọ́'bá ịjọ́ pírí múké rĩ drị̃ gá rĩ 'i, ími 'a ga tré ĩnzõ sĩ ãzíla úlétáŋá ũnzíríkãnã Sĩtánĩ drị̃ sĩ. Ãzíla mi vâ ịjọ́ Ãdróŋá drị ãndá 'dĩ kí lẽ ujalé ĩnzõ rú!
11 Úpí Ãdróŋá 'a ve dó míní 'bo, ími mịfị la mụ ãzũ̃lé cí, índre ãngũ ule ĩ̃tụ́ 'bã jilé rĩ ku cajó áyi ãzí agá."
Cọtị Ĩlĩmásĩ mịfị gá áŋmí agá cí, mịfị mụ́gụ́ ru, i'dó dó ĩ̃bãrĩ̃lé 'bá ãzí 'bã rụ rũ̂ sĩ ĩ'didrị sĩ ĩ'di drị̃ cejó íni.
12 Ãmbógó la mụ ịjọ́ ru idélépi 'dĩ kí ndrelé 'bo, ã'ị̃ dó rá, ã'dusĩku acá ũsũ̃táŋá sĩ ịjọ́ imbálé Ãdróŋá drị̃ gá rĩ sĩ.

Páwṹlọ̃ ũlũ ĩjọ́ táwṹnṹ̃ Ãnṹ̃tĩyọ́kṹ̃ gá 'dĩ ãngũ Pṹ̃sṹ̃dĩyã gá

13 I'dójó Páfõsĩ gá 'dãá, Páwṹlọ̃ kí 'bá acṹ́lépi ĩ'di abe 'dĩ kî trũ mụ kí táwṹnṹ̃ Pẽrṹ́gã drṹ̃ agá 'dĩ ãngũ Pãmũfílĩyã drṹ̃ gá. 'Dãá Yõhánã Mãrákõ a'be kí gõjó vúlé Yẽrṹ́sãlẹ́mṹ̃ gá.

14 I'dójó Pẽrṹ́gã gá, Páwṹlọ̃ mụ kí Bãrãnábã be táwṹnṹ̃ Ãnṹ̃tĩyọ́kṹ̃ ãngũ Pṹ̃sṹ̃dĩyã drṹ̃ rĩ gá. Ãzíla Sãbátũ sĩ, mụ kí ãngũ Ãdróŋá ṹ̃nzṹ̃jó rĩ gá, ri kí gá 'dãá vṹ̃rṹ́.

15 Ĩjọ́ Mṹ́sã 'bã sĩlé ãzíla nãbĩya 'bã kî sĩlé Ãdróŋá drṹ̃ 'dĩ kí 'bã ãzí lã agá 'bo 'dĩ gá 'dâ, ãmbogo ãngũ Ãdróŋá ṹ̃nzṹ̃jó rĩ drṹ̃ jọ kí Bãrãnábã 'baní Páwṹlọ̃ be, "Ãmã ádrṹ́pĩka, ãma a'ṹ ĩmi 'i ĩjọ́ jọjó 'bá 'baní, ĩjọ́ ãzí drĩ adru ĩmi ásṹ ga 'dâ 'bá kí ásṹ ũŋmṹ̃jó cí rĩ gá."

16 Páwṹlọ̃ nga pá tulé ụrụgá, atrṹ 'bá kí drṹ̃ drṹ sĩ, jọ, "Ĩmi 'bá Ịsĩrayṹ́lṹ̃ rú 'dĩ ãzíla 'bá Yãhṹ́dṹ̃ rú ku Ãdróŋá ṹ̃nzṹ̃lépi 'dĩ, ĩmi are ĩjọ́ áma tṹ gá!

17 Ãdróŋá 'bá Ịsĩrayṹ́lṹ̃ 'badrṹ gá rĩ pẽ ãmã áyṹ́pĩka kí, wi ándrá ĩ'baní sṹ̃sṹ sĩ acájó sṹ́rṹ ũkpó la rú, ãzíla sĩ adrujó málĩ trũ, kí u'ájó ãngũ Mṹ̃sṹ́rṹ̃ gá rĩ sĩ. Anzé kí angájó sṹ́rṹ Mṹ̃sṹ́rṹ̃ drṹ̃ agá ũkpõ ĩ'didrṹ̃ sĩ,

18 ta vâ ídri ĩ'badrṹ ũnzíkãnã rĩ ãngũ kõtórõ rú ṹ̃yṹ kóru 'dã agá ílí kãlṹ sụ.

19 'Dṹ ã'dṹ sṹ́rṹ ázṹ̃rṹ̃ Kãnánĩ gá 'dãá rĩ kí abe ndẽ kí rá, uja dó ãngũ ĩ'badrṹ 'dã fẽlé 'bá ĩ'didrṹ Ịsĩrayṹ́lṹ̃ rú 'dĩ 'baní (ãko ĩ'ba ãni la rú).

20 Ĩjọ́ 'dĩ 'dụ kí ãni rú ílí túrú sụ kãlṹ tõwú.

"'Dĩ 'bã ũngúkú gá, Ãdróŋá inga ĩ'baní 'bá ĩjọ́ lṹlépi * rĩ kí ãlu-ãlu kpere ṹ'dṹ nábṹ̃ Sámṹ̃wẽlṹ̃ drṹ̃ rĩ gá.

21 Wó 'bá lẽ kí úpí, Ãdróŋá fẽ dó ĩ'baní úpí Sáwṹlọ̃ Kṹ́sṹ̃ ngọ́pṹ 'i angájó sṹ́rṹ Bénzãmĩnĩ drṹ̃ agá, na ũpĩ ílí kãlṹ sṹ.

22 Ãdróŋá la mụ Sáwṹlọ̃ nzelé ũpĩ gá rĩ sĩ 'bo, 'bã dó Dãwṹ́dṹ̃ adrujó ĩ'bã úpí ru. 'Dĩ ĩjọ́ Ãdróŋá 'bã jọlé ĩ'di drṹ̃ gá rĩ 'i, 'Má ṹ́sṹ Dãwṹ́dṹ̃ Yésẽ ngọ́pṹ 'i 'bá áma ásṹ 'bã lẽlé rá rĩ rú, ĩ'di ĩjọ́ pírí mâ lẽlé 'ba idé kí rá rĩ kí idé rá.'

23 "Ágọ́bṹ 'dĩ 'bã drṹ̃lẹ́ kí agá Ãdróŋá ãpẽ 'Bá 'bá Palépi Yẹ́sṹ̃ 'i sṹ́rṹ Ịsĩrayṹ́lṹ̃ drṹ̃ rĩ 'baní ándrá ĩ'di 'bã azṹ̃lé rĩ 'bã áni.

24 Yẹ́sṹ̃ i'dó drĩ ãzṹ ku rú, Yõhánã ũlũ ĩjọ́ ásṹ ujajó rĩ 'bá pírí Ịsĩrayṹ́lṹ̃ gá 'dĩ 'baní, ãzíla 'bá pírí 'bã ṹ́sṹ kî sĩ bãbṹ̃tṹ́zṹ̃ sĩ ĩjọ́ ũnzí a'bejó.

25 Yõhánã de dó ĩjọ́ ũlũ agá, zṹ dó 'bá kí, 'Ĩmi ũrã ma ã'di 'i yã? Má adru Kúrísĩtõ ĩminí tẽlé rĩ 'i ku. Ĩmi are! Ĩ'di amṹ́ áma vúlé gá 'dĩ, ndẽ ma ãmbõgõ sĩ rá, má icó dó sĩ ŋĩlâ ĩ'di pá gá rĩ trũlé ku wó ma vâ ũkpó kóru adrujó ĩ'di 'bã ãtí'bó ru.'

26 "'Bá mádrṹ Ịsĩrayṹ́lṹ̃ rú drṹ̃lẹ́ Ịbụrahṹ́mṹ̃ drṹ̃ 'dĩ, ãzíla 'bá Yãhṹ́dṹ̃ rú ku Ãdróŋá ṹ̃nzṹ̃lépi 'dĩ, ĩjọ́ patáŋá drṹ̃ 'dĩ Ãdróŋá ãpẽ bãsĩ tṹ la ãmaní.

27 'Bá u'álépi Yẽrṹ́sãlẹ́mṹ̃ gá 'dã kí 'bá drṹ̃lẹ́ ru ĩ'badrṹ̃ rĩ kí abe, nṹ̃ kí Yẹ́sṹ̃ 'i ku. Nṹ̃ kí vâ ĩjọ́ nãbĩya 'bã kî sĩlé lãlé Sãbátũ ãlu-ãlu sĩ rĩ 'bã ífí ku. Wó tí ĩjọ́ nãbĩya 'bã kî sĩlé rĩ idé ru ĩ'di kẽjṹ́ gá ĩ'bã kí Yẹ́sṹ̃ drṹ̃ gá ĩjọ́ lĩjó ĩ'di 'dĩjó rĩ sĩ.

28 Ĩ'bã kí táni ĩjọ́ ṹ́sṹ́jó ĩ'di ụrụ'bá gá ĩ'di 'dĩjó rá ku tí, ũŋmĩ kí Pĩlátõ sĩ ĩ'di 'dĩjó siri.

29 Kí dó mụ ĩjọ́ sĩlé ĩ'di drṹ̃ gá bṹ́kṹ̃ agá 'dĩ kí idélé pírí 'bo, ãtrũ kí ĩ'di mũsãlá'bã sṹ gá rĩ sĩ mụlé ṹ̃sṹ̃lé 'bṹ gá.

30 Wó Ãdróŋá inga ĩ'di ídri rú 'bá drãlépi rá rĩ kí drĩdríŋĩ gá rá.

31 Ṹ'dṹ wẽwẽ rú agá ri ru i'dalé 'bá ándrá amṹ́lépi ĩ'di trũ angájó Gãlṹ́lṹ̃ gá mụjó Yẽrṹ́sãlẹ́mṹ̃ gá 'dĩ 'banî. Kí dó 'bá ĩjọ́ ĩ'didrṹ̃ vú nzelépi 'bá ãmadrṹ Ịsĩrayṹ́lṹ̃ rú rĩ 'baní rĩ kî.

---

* **13:20** *'Bá ĩjọ́ lṹlépi* 'dĩ kí ándrá 'bá Ãdróŋá 'bã ingalé ãlu-ãlu 'bá Ịsĩrayṹ́lṹ̃ gá 'dĩ kí upajó ĩ'bã mẹ́rọ́'bá kí drṹ̃ gá rĩ sĩ rĩ kí. Ílã bṹ́kṹ̃ 'bá ĩjọ́ lṹlépi 'dĩ 'badrṹ̃.

32 “Wó ãma ĩminí ị́jọ́ mgbã Yẹ́sṹ drị́ gá ãlá rĩ vú nze, ándrá Ãdróŋá 'bã azịlé ãmã
áyị́pịka 'banî rĩ 'i.
33 Ãma tá gápi anzị ĩ'badrị̃ rú 'dĩ, Ãdróŋá nga ãmaní ãzị́ ĩ'di 'bã Yẹ́sṹ ingajó ídri rú
drã agá rĩ sĩ cécé sĩlé Zãbṹrị̃ cápĩtã ỉrị̃ rĩ agá 'dãá rĩ áni:
“ ‘Mi mâ Ngọ́pị 'i,
ãndrũ má acá mî Átẹ́pị rú.’ †
34 Ãzíla 'dĩ dó ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã jọlé Yẹ́sṹ drị̃ gá ĩ'di 'bã ĩ'di ingajó ídri drã agá rĩ sĩ, icó
ŋmalé ỉnádrị̃ agâlé ku rĩ 'i:
‘Ma mụ ĩminí ị́jọ́ ũniyambamba ãzíla ãlá mání azịlé Dãwṹdị̃ ní rĩ kí fẽlé.’ †
35 Úsĩ vâ ĩ'di Zãbṹrị̃ ãzí rĩ agá:
‘Mí icó 'bá mí ãni ãlá rĩ a'belé ŋmalé 'bṹ gâlé ku.’ †
36 “Dãwṹdị̃ 'bã ãzị́ Ãdróŋá drị̃ 'bã ngaŋá dejó sáwã ĩ'didrị̃ agá 'bo rĩ sĩ, drã dó rá,
ỉsị̃ ĩ'di áyị́pịka abe, ãzíla ãvũ la ŋma ỉnádrị̃ agá rá.
37 Wó ị́jọ́ 'dĩ idé ru 'bá Ãdróŋá 'bã ingalé ídri drã agá rá rĩ rṹ gẹ̃rị̃ sĩ ku.
38 “'Dĩ sĩ, má ádrị́pịka, álẽ lũlé la ĩminí, Yẹ́sṹ sĩ izatáŋá ĩmidrị̃ kí ru trũ rá.
39 Ãzíla 'bá Yẹ́sṹ ã'ỉlépi rá 'dĩ kí 'bã ị́jọ́ ũnzí pírí kí ru trũ Yẹ́sṹ rṹ sĩ rá ándrá ru
icólépi trũlé ku ãzị́táŋá Mṹsã drị̃ sĩ rĩ kí.
40 Ỉnzị̃ mịfị̃ ndrejó la ị́jọ́ ándrá nãbịya 'bã kí jọlé rĩ 'bã idé ru ĩmi abe ku benĩ:
41 “ ‘Ĩmi are, ĩmi 'bá idemará ru ị́jọ́ idélépi ãfó sĩ 'dĩ!
Ĩmi idé ṹrị̃ sĩ, ĩmi mụ ũdrãlé rá!
Ị́jọ́ mání idélé ãndrũ 'dĩ, ĩ'di ị́jọ́ ãzí ĩminí mụlé ã'ỉlé ku íni la,
átã 'bá ãzí drĩ táni ĩminí lũ la rá tí.’†”
42 Páwṹlọ̃ 'baní ãngũ Ãdróŋá ỉnzỉjó rĩ a'be agá Bãrãnábã be 'dĩ ga 'dâ, 'bá a'ị́ kí kí
ãgõjó ị́jọ́ 'dã 'bã áni rĩ kí jọjó Sãbátũ ãzí amṹlépi rĩ sĩ ỉdị́.
43 'Bá ru tralépi ãngũ 'dã gá 'dãá 'dĩ kí mụ irélé 'bo, 'bá Yãhṹdị̃ rú wẽwẽ rú ãzíla 'bá
Yãhṹdị̃ rú ku ãrútáŋá ru, ru ujalépi Yãhṹdị̃ rú 'dĩ abe, bĩ kí Páwṹlọ̃ kí vú Bãrãnábã
be. Ímbá'bá ỉrị̃ 'dĩ jọ kí ĩ'baní ị́jọ́ sĩ kí ásị́ imbájó sĩ adrujó ásị́ ỉgbẹ̃ Ãdróŋá drị̃ agá.
44 Sãbátũ ãzí rĩ sĩ, ãni rú la 'bá pírí táwṹnị̃ agá 'dãá 'dĩ, amṹ kí ị́jọ́ Úpí Ãdróŋá drị̃
arelé.
45 'Bá Yãhṹdị̃ rú rĩ kí mụ 'bá ru tralépi wẽwẽ rú rĩ kí ndrelé 'bo, ãjã fi kí ásị́ gá cí.
Ri kí ãgátã galé ị́jọ́ Páwṹlọ̃ 'bã jọlé rĩ kí drị̃ gá ĩ'di u'dáŋâ trũ ĩndĩ.
46 Wó Páwṹlọ̃ kí Bãrãnábã be i'dó kî dó bãsĩ vâ ị́jọ́ jọlé ṹ'dṹkọ́ ụrụgá sĩ ṹrị̃ kóru
jọ kí, “Ĩ'di ãndá-ãndá ru ị́jọ́ Ãdróŋá drị́ rĩ ũlũjó ĩminí drỉdrỉ. Wó ĩlẽ dó ku, ãzíla ĩlị
dó ĩmi ídri ukólépi ku rĩ agá ãmvé 'bo, ãma dó ĩmi a'be rá, ãma ãma uja ị́jọ́ jọlé 'bá
Yãhṹdị̃ rú ku rĩ 'baní.
47 Úpí fẽ ãmaní ãzị́táŋá íni:
“ ‘Á'bã ĩmi dỉlé ãcí ru 'bá Yãhṹdị̃ ru ku 'dĩ 'baní,
ala gá 'bá pírí ṹnọ́kṹ drị̃ gá 'dâ rĩ 'bã ịsṹ kí rú sĩ patáŋá ĩndĩ íni.’†”
48 'Bá Yãhṹdị̃ rú ku 'dĩ kí mụ ị́jọ́ 'dĩ arelé 'bo, u'á kí ãyĩkõ sĩ ãzíla ịcṹ kí Úpî rṹ, 'bá
ũpẽlé ídri ukólépi ku rĩ gá rĩ acá kí 'bá ị́jọ́ úpí drị́ 'dĩ ã'ỉlépi rá rĩ kî rú.
49 Ị́jọ́ Úpí drị́ gá rĩ iré ru ãngũ 'dã agá 'dãá pírí.
50 Wó 'bá Yãhṹdị̃ rú 'dĩ mụ kí ãgọbị drỉlẹ́ ru ãzíla ũkú ãmbogo-ãmbogo Ãdróŋâ
ỉnzỉlépi 'dĩ kí bỉlẹ́ usúlé sĩ Páwṹlọ̃ kí ngṹjó Bãrãnábã be ũnzí. I'dó kí Páwṹlọ̃ 'baní
ũcõgõ fẽlé Bãrãnábã be, dro kí dó kí ãngũ ĩ'badrị̃ 'dã agá rĩ sĩ rá.
51 'Bá 'dĩ ụtṹ kí pṹtrṹ kí pá gá rĩ kí 'bá Yãhṹdị̃ rú 'dĩ kí drỉlẹ́ gá 'dãá, mụ kí dó
Ĩkónĩyãmũ gá.

† **13:33** Zãbṹrị̃ 2:7 † **13:34** Ĩsáyã 55:3 † **13:35** Zãbṹrị̃ 16:10 † **13:41** Hãbãkṹkị̃ 1:5, 6-11 † **13:47** Ĩsáyã 49:6

52 'Bá Yẹ́sṹ ã'ḭlépi rá angájó Ãnḭ̃tḭ́yọ́kḭ̃ gá rĩ ga kí ãyĩkõ sĩ ãzíla Úríndí Ãlá rĩ sĩ tré.

14

Páwṹlọ̃ 'baní adrujó Bãrãnábã be Ĩkónĩyãmũ gá rĩ 'i

1 Ḭjọ́ ãlu 'dĩ vúŋá idé ru Ĩkónĩyãmũ gá, Páwṹlọ̃ 'bã kí mụ agá Bãrãnábã be ãngũ
Ãdróŋá ḭ̃nzḭ̃jó rĩ gá, ãzíla 'bá wẽwẽ rú Yãhṹdḭ̃ rú rĩ kí 'bá Yãhṹdḭ̃ rú ku rĩ abe ã'ḭ kí
rá.
2 Wó 'bá Yãhṹdḭ̃ rú gãlépi ã'ḭ̃lépi la sĩ 'dĩ úsú kí 'bá Yãhṹdḭ̃ rú ku rĩ kí bḭ́lẹ́ sĩ 'bá
ãma ádrḭ́pḭka rú Yẹ́sṹ ã'ḭ̃lépi rá 'dĩ kí ngṹjó ũnzí vâ sĩ kí ĩcõcõŋãjó.
3 Ímbá'bá ḭ̃rḭ̃ 'dĩ u'á kí 'dãá ãzo rú ḭjọ́ Ãdróŋá drḭ̃ imbálé ũkpõ sĩ ãzíla ṹrḭ̃ kóru.
Ãdróŋá i'da ĩ'baní ḭjọ́ ĩ'didrḭ́ lẽtáŋá uyaŋâ kóru rĩ ãndá la ĩ'di ĩ'baní ũkpõ fẽjó tálí kí
idéjó ḭjọ́ ṹsṹtáŋá ru rĩ abe rĩ kî sĩ.
4 'Bá táwṹnḭ̃ agá 'dãá rĩ awa kí dó ru awa-awâ, ãzí rĩ kí ándrá 'bá Yãhṹdḭ̃ rú rĩ
'banî, ãzí rĩ kí ándrá ṹpḭgọŋa 'dã 'banî.
5 'Bá Yãhṹdḭ̃ rú ãzíla 'bá Yãhṹdḭ̃ rú ku 'dĩ kí drḭ̃lẹ́ ĩ'badrḭ̃ abe itú kí ḭjọ́ sĩ ímbá'bá
'dĩ kí ĩcõcõŋãjó ãzíla kí uvújó írã sĩ.
6 Páwṹlọ̃ kí mụ ḭjọ́ 'dĩ nḭ̃lé Bãrãnábã be 'bo, apá kí ãngũ Lḭ̃kọ́nḭ̃yã drḭ̃ gá, táwṹnḭ̃
ala gá ḭ̃rḭ̃ Lḭ́sḭ̃trã kí Dábẽ be ãzíla ãngũ andre la gá 'dãá rĩ kí agá.
7 'Dãá ũlũ kí ḭjọ́ mgbã Yẹ́sṹ drḭ̃ 'i.

Páwṹlọ̃ kí adrujó Bãrãnábã be Lḭ́sḭ̃trã gá rĩ

8 Lḭ́sḭ̃trã gá 'dãá, ágọ́bḭ̃ ãzí ándrá acálépi rá, i'dójó ĩ'di tḭ agá acḭ́ ku la cí.
9 Ri ḭjọ́ Páwṹlọ̃ ní jọlé rĩ kí arelé, 'dãá Páwṹlọ̃ ndre ágọ́bḭ̃ 'dã 'bã ã'ḭtáŋá ca rá, wó
ICÓ tá vâ adrílé rá. Páwṹlọ̃ ndre ãngũ kpḭ ĩ'di rṹ 'dã gâlé.
10 Ãzíla jọ ũkpó sĩ, "Ínga, ítu pá kpḭ. Ágọ́bḭ̃ 'dã mvu ṵrụgá ãzíla i'dó dó acḭ́lé."
11 Ũ'bí kí mụ ḭjọ́ Páwṹlọ̃ 'bã idélé 'dĩ ndrelé 'bo, i'dó kí dó uzálé tḭ ĩ'badrḭ́ Lḭ̃kọ́nḭ̃yã
drḭ́ gá rĩ sĩ, "Ãdroŋa uja kí dó ru 'bá ru, asḭ́ kí dó vṹrṹ ãma rṹ 'dõnu."
12 Fẽ kí dó rṹ Bãrãnábã ní Zẹ̃wṹ 'i, Páwṹlọ̃ drḭ̃ Hãmésĩ 'i, ã'dusĩku Páwṹlọ̃ 'bã ḭjọ́
ũlũjó sáwã 'dã sĩ nĩ rĩ sĩ.
13 Ãngũ Zẹ̃wṹ ḭ̃nzḭ̃jó rĩ ĩ'di táwṹnḭ̃ gá 'dãá ãmvélé ru. Átáló Zẹ̃wṹ drḭ́ rĩ ají mánḭ̃gọ́
kí imbe gá mãwṹwã ũgḭ̃jó cí rĩ kí kẹ̃jḭ́tḭ ãmbógó rĩ gá, lẽ kî sĩ ũ'bí abe ídétáŋá idélé
ímbá'bá ḭ̃rḭ̃ 'dĩ 'banî.
14 Sáwã ṹpḭgọŋa Bãrãnábã 'baní Páwṹlọ̃ be ḭjọ́ ũ'bí 'baní lẽlé idélé 'dĩ ã'du yã rĩ
arejó 'bo rĩ sĩ, uce kí bõngó kí ṵrụ'bá gá 'dĩ kí, mbe kí ru cẹ̃lé ũ'bí kí agâlé úzáŋâ trũ,
15 "Ĩmi 'dĩ kí idé íni la ã'du ḭjọ́ sĩ? Ãma ãmã ngá 'bá ĩmi áni la kî! Ãma 'dâ íni la
ĩminí ḭjọ́ mgbã rĩ ũlũ ĩmi sĩ ḭjọ́ ĩmi ãni ífí kóru 'dĩ kí a'be, sĩ amṹjó Ãdróŋá ídri 'bṹ kí
'bãlépi ṹnọ́kṹ be, mĩrĩ trũ ãko ala gá 'dĩ kí abe pírí rĩ rṹ 'dõlé.
16 Ándrá údu rĩ sĩ, Ãdróŋá a'be 'bá pírí kí acḭ́lé mḭ́rḭ̃ rú ĩ'baní lẽlé rĩ 'bã áni.
17 Wó ĩ'di vâ ngá ícétáŋá ĩ'diní adrujó cí rĩ kí i'da ḭjọ́ múké ĩ'diní idélé rĩ kî sĩ. Ĩ'di
ĩminí uzogó ãfẽ angájó 'bṹ gâlé, ãkónã kî ka sáwã múké rĩ agá, ĩ'di ĩminí íná fẽ, ãzíla
ĩmi ásḭ́ fẽ adrulé ãyĩkõ sĩ ĩndĩ."
18 Ḭjọ́ 'dĩ kî sĩ, ímbá'bá ḭ̃rḭ̃ 'dĩ uga kí ũkpõ sĩ ũ'bí ru tralépi 'dã 'baní ídétáŋá idélé
úmgbé.
19 'Bá Yãhṹdḭ̃ rú angálépi Ãnḭ̃tḭ́yọ́kḭ̃ 'dĩ ãngũ Pḭ́sḭ́dḭ̃yã gá ãzíla Ĩkónĩyãmũ gá rĩ, usú
kí ũ'bí ru tralépi 'dĩ kí bḭ́lẹ́ sĩ Páwṹlọ̃ u'béjó írã sĩ. Kí dó mụ ĩ'di u'bélé 'bo, se kí ĩ'di
táwṹnḭ̃ gá 'dãá rĩ sĩ 'belé ãmvé. Ũrã kí 'bãngá drã dó 'bo íni.
20 Wó 'bá Yẹ́sṹ ã'ḭ̃lépi rá 'dĩ kí mụ ru tralé Páwṹlọ̃ andre gá 'dãá 'bo, angá ṵrụgá,
gõ vúlé táwṹnḭ̃ agâlé. Drṹsḭ́ íni, Páwṹlọ̃ kí Bãrãnábã be mụ kí Dábẽ gá.

Páwṹlṍ kí ru ujajó Bãrãnábã be Ãnĩtĩyọ́kị̃ Sị̃rĩyã gá rĩ

21 Páwṹlṍ kí Bãrãnábã be ũlũ kí ị́jọ́ mgbã Yẹ́sṹ drị̃ táwṹnị̃ 'dã gá, ãzíla 'bá wẽwẽ rú
uja kí ru 'bá Yẹ́sṹ ã'ị̃lépi rĩ kî. 'Bá 'dĩ gõ kí dó vúlé Lị́sị̃trã gá, Ĩkónĩyãmũ gá, Ãnĩtĩyọ́kị̃
ãngũ Pị̃sĩ́dị̃yã drị̃ gá,
22 ũkpõ fẽjó 'bá Yẹ́sṹ ã'ị̃lépi rá rĩ 'baní, ãzíla kí ásị̃ ũŋmĩjó adrujó ũkpó ru ã'ị̃táŋá
agá. Jọ kí, "Lẽ ãma ị́sṹ kí ũcõgõ wẽwẽ rú ráká, ãma kî sĩ fi Sṹrṹ Ãdróŋá drị̃ 'bṹ gá
rĩ gá ĩndõ."
23 Kãnĩ́sã ãlu-ãlu agá, ũpẽ kí 'bá drị̃lẹ́ ru Yẹ́sṹ ã'ị̃lépi rá la kí, fẽ kí kí Úpí Ãdróŋá
ĩ'baní ásị̃ 'bãjó drị̃ la gá rĩ drị̃ ĩ'di ã'ị̃ŋá sĩ ãzíla íná naŋâ kóru.
24 Ácĩ́ŋá Pị̃sĩ́dị̃yã agâ sĩ rĩ vúlé gá, amṹ kí dó Pãmũfílĩyã gá.
25 'Dãá imbá kí ị́jọ́ Pẽr̃ị̃gã gá, 'dã 'bã vúlé gá mụ kí Ãtálĩyã gá.
26 'Dãá gõ kí mẹ́lị̃ sĩ vúlé Ãnĩtĩyọ́kị̃, 'dĩ ãngũ ándrá kí fẽjó ásị̃ ị̃gbẹ̃ Ãdróŋá drị̃ agâ
sĩ mụjó ãzĩ́ Ãdróŋá drị̃ ngajó ĩ'baní delé 'bo rĩ gá.
27 Kí mụ acálé Ãnĩtĩyọ́kị̃ gá 'bo, tra kí 'bá kãnĩ́sã drị̃ kí ãngũ ãlu gá, ũlũ kí ĩ'baní ị́jọ́
pírí Ãdróŋá 'bã ngalé ĩ'ba abe, ãzíla ĩ'diní gẽr̃ị̃ nzị̃jó 'bá Yãhṹdị̃ rú ku 'dĩ 'baní Yẹ́sṹ
ã'ị̃jó rĩ kí.
28 Páwṹlṍ kí Bãrãnábã be u'á kí dó 'bá Yẹ́sṹ ã'ị̃lépi rá 'dĩ abe ṹ'dṹ ãzo rú.

15

Ị́jọ́ itúlé Yẽr̃ṹsãlẹ́mṹ gá rĩ

1 Páwṹlṍ kí drĩ adrujó Bãrãnábã be Ãnĩtĩyọ́kị̃ Sị̃r̃ĩyã gá rĩ gá rĩ sĩ, ãgọbị̃ ãzí angálépi
Yṹdị̃yã gá la acá kí Ãnĩtĩyọ́kị̃ gá, ãzíla i'dó kí 'bá Yẹ́sṹ ã'ị̃lépi rá Yãhṹdị̃ rú ku 'dĩ kí
imbálé, jọ kí, "Lẽ ĩmi ĩtãrã ĩmi cécé ãzĩ́táŋá Mṹsã drị̃ gá rĩ 'bã jọlé rĩ áni. Jõ íni ku,
ĩmi icó ĩmi palé ku."
2 Ị́jọ́ 'dĩ fẽ Páwṹlṍ kí Bãrãnábã be ga kí ãgátã 'bá 'dĩ kí abe. 'Dãá kãnĩ́sã pẽ dó
Páwṹlṍ kí Bãrãnábã be 'bá ãzí kí abe mụjó ũ̃pị̃gọ̃ŋa Yẹ́sṹ drị̃ 'bá drị̃lẹ́ ru Yẹ́sṹ ã'ị̃lépi
rá Yẽr̃ṹsãlẹ́mṹ gá 'dĩ kí abe zị́táŋá 'dĩ trũ.
3 Wó kãnĩ́sã la mụ kí tị pẽlé 'bo, alị kí ãngũ Fõyĩnísĩya drị̃ agâ sĩ ãzíla ãngũ Sãmãríyã
drị̃ agâ sĩ, tu kí pá ị́jọ́ 'bá Yãhṹdị̃ rú ku ru ujalépi Ãdróŋá ã'ị̃lépi 'dĩ 'badrị̃ gá rĩ ũlũlé
'bá 'baní. Ṹ'dṹkọ́ ú'dí 'dĩ fẽ 'bá Yẹ́sṹ ã'ị̃lépi rá 'dĩ kí ásị̃ gá ãyĩ̃kõ ãmbógó la.
4 Kí mụ acálé Yẽr̃ṹsãlẹ́mṹ gá 'bo, kãnĩ́sã a'ị́ kí kí ũ̃pị̃gọ̃ŋa kî trũ, ãzíla 'bá ĩyõ kãnĩ́sã
drị̃ kí abe ãlá ru, Páwṹlṍ kí Bãrãnábã trũ uja kí dó ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã idélé ĩ'ba rṹ sĩ 'dĩ
kí ũlũlé ĩ'baní.
5 'Bá ãzí ã'ị̃táŋá agá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ tu kí pá ụrụgá, jọ kí, "'Bá Yãhṹdị̃ rú ku Yẹ́sṹ
ã'ị̃lépi rá 'dĩ kí lẽ ĩtãrã kí rá ãzíla lẽ 'bã ũbĩ kí ãzĩ́táŋá Mṹsã drị̃ vú áyụ."
6 Ṹ̃pị̃gọ̃ŋa Yẹ́sṹ drị̃ 'dĩ kí 'bá ĩyõ kãnĩ́sã drị̃ rĩ abe, icí kí tị zị́táŋá 'dĩ umvijó.
7 Tị icítáŋá 'dã agá 'dãá, jọ kí ị́jọ́ ãzo rú. Pétẽrõ angá ụrụgá jọ ĩ'baní, "Má ádr̃ị̃pị̃ka,
ĩnị̃ pírí cé Ãdróŋá pẽ ándrá ma ĩmi agá 'dâ mụlé ị́jọ́ ĩ'didrị̃ ũlũlé 'bá Yãhṹdị̃ rú ku 'dĩ
'baní, kí dó sĩ ị́jọ́ mgbã 'dĩ are vâ sĩ ã'ị̃jó la.
8 Ãdróŋá 'bá ndrelépi ásị̃ gá rĩ i'da ị́jọ́ ã'ị̃ 'bá 'dĩ kí rá rĩ ĩ'di ĩ'baní Úríndí Ãlá rĩ fẽjó
rĩ sĩ, cécé ĩ'di 'bã idélé ãmaní rĩ 'bã áni.
9 Awa ãma drĩdríŋĩ̃ ĩ'ba abe ku, ã'dusĩ̃ku trũ kí ị́jọ́ ũnzí agá rá ã'ị̃táŋá ĩ'badrị̃ gá rĩ
sĩ.
10 Ĩmi gẽr̃ị̃ Ãdróŋá drị̃ 'dĩ ṹ'bị̃ íni la ã'du sĩ, ĩminí ãzĩ́táŋá Mṹsã drị̃ ãnzị 'dĩ kí 'bãjó
'bá Yẹ́sṹ ã'ị̃lépi rá 'dĩ kí drị̃ gá tẹ́r̃ị̃ ru, wó íni 'dĩ ãma kí ãmã áyị́pị̃ka abe ãma icó kí
ingalé la ku?
11 Yụ! Ãma ã'ị̃ Yẹ́sṹ pa ãma lẽtáŋá ĩ'didrị̃ uyaŋâ kóru rĩ sĩ cécé vâ 'bá 'dĩ kí áni."

12 Ũ'bí ru tralépi 'dĩ ĩyãŋã kí tú ĩ'bã kí ịjọ́ Bãrãnábã 'bã kí vú nzelé Páwṹlọ̃ be 'dĩ
arelé tálí ãzíla ícétáŋá ṹsṹtáŋá ru Ãdróŋá 'bã idélé 'bá Yãhṹdḩ rú ku 'dĩ kí drĩdríŋĩ
gá ĩ'ba rṹ sĩ rĩ sĩ.
13 Kí mụ ịjọ́ delé 'bo, Yãkó'bõ * jọ, "Má ádrḩpḩka, ĩmi are ma 'i.
14 Sĩmọ́nḩ Pétẽrõ nze ịjọ́ vú ãmaní Ãdróŋá 'bã sĩ ásḩ 'bãjó 'bá ãzí kí ãpẽjó ĩ'di ãni la
rú 'bá Yãhṹdḩ rú ku 'dĩ kí agá rĩ.
15 Ḩjọ́ 'bá Yãhṹdḩ rú ku 'dĩ 'bã kí Ãdróŋá ã'ḩjó rĩ icí kí ru ịjọ́ nãbịya 'bã kí jọlé rĩ abe,
cécé sĩlé 'dĩ áni:
16 " ''Dĩ 'bã ũngúkú gá, ma drṹzḩ ãgõ,
ãzíla ma amṹ jó hémã rú Dãwṹdḩ drḩ andilépi rá 'dĩ sḩlé ú'dí ru.
Ma ĩ'di sḩ ú'dí ru izaŋá ĩ'didrḩ 'dĩ agá 'dâ,
ma fẽ ĩ'di pá tu rá.
17 Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ḩmbḩ acelépi (Yãhṹdḩ rú) 'dĩ kî sĩ amṹ avḩlé Úpî pálé gá
ãzíla 'bá Yãhṹdḩ rú ku mâ umvelé má ãni rú 'dĩ kí abe ĩndĩ,
Úpí jọ ịjọ́ 'dĩ nĩ' †
18 ĩ'di ịjọ́ 'dĩ kí fẽlépi nĩjó údu rĩ 'i. †
19 "Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, ịjọ́ mâ amálé rĩ 'dĩ, lẽ ãma ĩcãndĩ kí 'bá Yãhṹdḩ rú ku Yẹ́sṹ ã'ḩlépi ru
ujalépi Ãdróŋá rú 'dĩ kí ku.
20 Ãmaní u'ájó ĩ'ba abe múké rá, ãsĩ kí ĩ'baní wárágã jọjó la 'bã a'be kí ãwṹ cã, 'bã
a'be kí íná ãdroŋa ĩnzõ rú rĩ kí uwijó rĩ kí cã, 'bã na kí ãnãkpá ru nzilépi nzĩ-nzĩ rĩ
kí ku, ãzíla 'bã na kí ãrí ku.
21 Ãzḩtáŋá Mṹsã drḩ gá 'dĩ kí úri kí ũlũlé Sãbátũ ãlu-ãlu sĩ táwṹnḩ ãlu-ãlu agá drḩlẹ́
pírí 'baní ãngũ Ãdróŋá ḩnzḩjó rĩ kí agá."

Wárágã sĩlé 'bá Yãhṹdḩ rú ku Yẹ́sṹ ã'ḩlépi rá 'dĩ 'baní rĩ

22 Cọtḩ ṹpḩgọŋa Yẹ́sṹ drḩ kí ãzíla 'bá ĩyõ kãnḩsã agá 'dĩ abe pírí ũrã kí ịjọ́ sĩ 'bá ĩ'baní
ru la kí tḩ pẽlé mụjó Páwṹlọ̃ kí abe Bãrãnábã trũ mụlé Ãnḩtḩyọ́kḩ gá. Ũpẽ kí dó sĩ
Yṹdãsḩ (vâ umvelé Bãrĩsábã 'i rĩ) kí Sílã be. 'Dĩ kí 'bá ḩrḩ drḩlẹ́ ru 'bá Yẹ́sṹ ã'ḩlépi rá rĩ
kí drĩdríŋĩ gá 'dâ rĩ kí.
23 Uja kí dó sĩ wárágã 'dĩ fẽlé ĩ'badrḩ:

Ãma ṹpḩgọŋa Yẹ́sṹ ãni rú ãzíla 'bá ĩyõ ĩmĩ ádrḩpḩka rú Yẹ́sṹ ã'ḩlépi rá 'dĩ, zḩ kí
ĩmi 'bá Yãhṹdḩ rú ku Yẹ́sṹ ã'ḩlépi rá Ãnḩtḩyọ́kḩ gá 'dĩ Sḩrḩyã gá, ãzíla Sĩlísĩyã gá 'dĩ
pírí cící.
24 Ãma are 'bá ãzí ãma drĩdríŋĩ gá la mụ kí ãma tḩ kóru, ĩmi rṹ drḩ ḩgbẹ́ fẽlé
ũcõgõ ajíjó ĩmi ásḩ gá ịjọ́ ĩ'baní jọlé ĩminí rĩ kî sĩ.
25 'Bo ãma ã'ḩ dó ú'dî'da 'bá ãzí kí tḩ pẽjó ĩmi rṹlé ãma wọ̃rḩka ãmaní lẽlé Bãrãnábã
kí Páwṹlọ̃ be,
26 ãgọbḩ 'dĩ kí ru ídri fẽlépi kpítã drã ní rṹ Úpí Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ drḩ gá rĩ sĩ rĩ kí.
27 Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, ãpẽ Yṹdãsḩ kí tḩ Sílã be mụjó ịjọ́ ãmaní sĩlé wárágã gá 'dĩ kí ífí i'dajó
ĩminí kí tḩ sĩ ĩndĩ.
28 Ĩ'di adru ũniyambamba rú Úríndí Ãlá rĩ mẹ́lẹ́tḩ gá ãzíla ãmaní, ãdrĩ ĩmi drḩ gá
ãnzḩ ĩmi ndẽlépi rá la 'bã ịjọ́ tá ĩmĩ lẽlé rĩ kí drḩ gâ sĩ tũkãnã ku rĩ gá.
29 Lẽ ĩna jõ íná fẽlé ídétáŋá ru ãdroŋa ĩnzõ rú 'dĩ 'baní rĩ kí ku, ĩna jõ ãrí ku,
ãnãkpá ru nzilépi nzĩ-nzĩ 'dĩ kí ku ãzíla ĩmi iza jõ 'bá ãzí 'bã ĩzóŋá ãzíla ũkú drḩ ku.
Ĩmi rú adru múké ĩdrĩ ịjọ́ 'dĩ kí a'be rá rĩ gá. Ãwã'dĩfô, ĩmi u'á múké.

---

* **15:13** *Yãkó'bõ* 'dĩ ĩ'di Yẹ́sṹ 'bã ádrḩpḩ rú rĩ. Ĩ'di ándrá kãnḩsã 'bã drḩlẹ́ Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ gá la. † **15:17** Ámõsĩ 9:11, 12 † **15:18** Bṹkṹ Ãdróŋá drḩ ídu rĩ 'bã ãzí kí agá, úsĩ *Ãko nḩlé ílí wẽwẽ rú Úpí drḩ rĩ ĩ'di ãzḩ ĩ'didrḩ 'i.*

30 Ála mụ 'bá 'dĩ kí tị pẽlé 'bo, mụ kí Ãnį̃tį̃yọ́kį̃ gâlé, tra kí 'bá Yẹ́sų̃ ã'į̃lépi rá 'dĩ kí
pírí, fẽ kí dó wárágã 'dĩ ĩ'badrį̃.
31 Kí mụ wárágã 'dĩ lãlé 'bo, ãyĩkõ fụ kí ị́jọ́ sĩlé ũniyambamba 'bá ásį̃ imbájó 'dã kî
sĩ.
32 Yụ́dãsį̃ kí Sílã be kí adrujó nábį̃ rĩ sĩ, jọ kí ị́jọ́ ãlápítítí ru sĩ 'bá Yẹ́sų̃ ã'į̃lépi rá 'dĩ
'baní ũkpõ fẽjó.
33 Kí mụ ụ́'dụ́ ãzí kí u'álé were rú 'bo, 'bá Yẹ́sų̃ ã'į̃lépi rá 'dĩ ãpẽ kí kí tị ásį̃ į̃gbę̃ sĩ
ãgõjó 'bá ándrá kí tị ãpẽlépi rĩ 'ba rụ́. [
34 Wó Sílã ũrã ị́jọ́ acejó vúlé Ãnį̃tį̃yọ́kį̃ gâlé ũgũgõ.] ‡
35 Wó Páwų̃lǫ̃ ace kí Bãrãnábã be Ãnį̃tį̃yọ́kį̃ gá 'bá ãzí kí abe 'bá kí imbá agá ãzíla
ị́jọ́ mgbã Ãdróŋá drį̃ gá rĩ ũlũ agá.

Awaŋá Páwų̃lǫ̃ 'bã ãni Bãrãnábã be rĩ

36 Ụ́'dụ́ ãzí vúlé gá, Páwų̃lǫ̃ jọ Bãrãnábã ní, “Lẽ ãgõ vúlé ãzíla ãmụ mụlé ãma
ádrį̃pịka pírí ãmaní ándrá ị́jọ́ Ãdróŋá drį̃ gá rĩ ũlũjó ĩ'baní táwų̃nį̃ ãlu-ãlu kí agá rĩ
kí undré trũ sĩ kí mụ íngoní yã rĩ nį̃jó.”
37 Bãrãnábã lẽ tí Yõhánã umvelé Mãrákõ 'i rĩ 'dụlé ĩ'ba abe ĩndĩ.
38 Wó Páwų̃lǫ̃ gã ị́jọ́ ĩ'di 'dụjó 'dĩ úmgbé, ã'dusĩku Yõhánã ándrá kí a'bejó ãngũ
Pãmũfílĩyã gá, ĩ'diní gẽrį̃ sĩ ãzį̃ ngajó ĩ'ba abe ku rĩ sĩ.
39 Ị́jọ́ 'dĩ acá ãgátã rú, fẽ dó sĩ iré kí ru rá; Bãrãnábã 'dụ Mãrákõ 'i sĩ mụjó ĩ'di be,
fi kí mẹ́lį̃ agá mụjó zajó Kũpórõ gá,
40 wó Páwų̃lǫ̃ pẽ ĩ'didrį̃ gá Sílã 'i trũ mụjó ĩ'di be. 'Bá Yẹ́sų̃ ã'į̃lépi rá 'dĩ a'be kí kí
mụlé ásį̃ į̃gbę̃ Ãdróŋá drį̃ gá rĩ sĩ.
41 Páwų̃lǫ̃ acį̃ kí Sį̃rį̃yã agâ sĩ ãzíla Sĩlísĩyã agâ sĩ, 'bá Yẹ́sų̃ ã'į̃lépi rá 'dĩ kí ásį̃ imbá
trũ.

16

Páwų̃lǫ̃ 'baní Sílã be Tį̃mį̃tį̃yǫ̃ asújó ĩndĩ rĩ

1 'Dã 'bã ũngúkú gá, Páwų̃lǫ̃ mụ dó Dábẽ gá, ãzíla Lį̃sį̃trã gá, 'dĩ ãngũ 'bá Yẹ́sų̃
ã'į̃lépi rá umvelé Tį̃mį̃tį̃yǫ̃ 'i rĩ 'bã u'ájó rĩ gá. Tį̃mį̃tį̃yǫ̃ ãndrẽ ándrá 'bá Yãhụ́dį̃ rú la,
ĩ'di 'bá Yẹ́sų̃ ã'į̃lépi rá la, 'bo átẹ́pị ĩ'di ándrá 'bá Gį̃rį̃kį̃ rú la.
2 'Bá pírí Yẹ́sų̃ ã'į̃lépi rá Lį̃sį̃trã gá ãzíla Ĩkónĩyãmũ gá rĩ, ri kí ị́jọ́ jọlé drį̃ la gá múké.
3 Páwų̃lǫ̃ lẽ tí ĩ'di 'dụlé trũ mụjó ĩndĩ, ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩtãrã dó ĩ'di rá. Idé ị́jọ́ 'dĩ íni la 'bá
Yãhụ́dį̃ rú 'dã kí ị́jọ́ sĩ, ã'dusĩku nį̃ kí ándrá pírí Tį̃mį̃tį̃yǫ̃ átẹ́pį̃ ĩ'di Gį̃rį̃kį̃ rĩ gá cé.
4 Kí acį̃jó táwų̃nį̃ ãlu-ãlu agâ sĩ rĩ sĩ, i'da kí ítútáŋá ãsį̃jó ũ̃pịgọŋa 'baní itúlé, 'bá
ĩyõ Yę̃rụ́sãlẹ́mų̃ gá 'dĩ 'baní vú ũbĩlé rĩ kí.
5 'Dãá 'bá Yẹ́sų̃ ã'į̃lépi rá 'dĩ kí pá umba dó ã'į̃táŋá agá, ãzíla kí kãlãfe ri tulé ụ́'dụ́
pírí sĩ.

Páwų̃lǫ̃ la ágọ́bį̃ Mãkẽdónĩyã rú rĩ ndrejó urobí agá rĩ

6 Páwų̃lǫ̃ acį̃ kí 'bá ĩ'diní acį̃jó ĩ'ba abe 'dã kî trũ ãngũ umvelé Fį̃rį̃gį̃yã 'i, rĩ agâ sĩ
ãngũ Gãlãtį̃yã agá. Ĩ'baní acį̃ agá 'dâ Úríndí Ãlá rĩ uga ĩ'baní ị́jọ́ Ãdróŋá drį̃ gá rĩ
ũlũjó ãngũ Ásĩyã drį̃ rĩ gá úmgbé.
7 Sáwã ĩ'bã kí acájó drĩdríŋĩ Mísĩyã drį̃ gá rĩ sĩ, ũ̃'bį̃ kí tí filé Bį̃tį̃nį̃yã gá, wó Úríndí
Yẹ́sų̃ drį̃ gá rĩ a'be ĩ'baní kę̃jį̃ sĩ fijó ku.
8 'Dãá alị kí Mísĩyã agâ sĩ, dó sĩ ilújó ándrá Trõwásĩ gá.

‡ **15:34** Vásĩ 34 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tị sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí ĩ'di “fụ́tį̃-nôtĩ” rú, ã'dusĩku ĩ'di
ándrá bụ́kų̃ Ãdróŋá drį̃ Gį̃rį̃kį̃ tị sĩ ídu drį̃drį̃ rĩ kí agá 'dáyụ.

9 Ị́nị́ 'dã sĩ Páwṹlọ̃ ndre urobí agá ágọ́bị́ ãzí Mãkẽdónĩyã rú la ní pá tu agá drị́ ã'bãŋâ trũ, “Mí azá Mãkẽdónĩyã gá 'á 'dõlé ãma ãzã kojó.”
10 Páwṹlọ̃ la mụ ícétáŋá 'dĩ ndrelé 'bo, jọ cọtị ãma angá bábá drĩ̃ kojó mụjó Mãkẽdónĩyã gá, ãma ásị́ gá rĩ dó, Ãdróŋá umve ãma ị́jọ́ mgbã ĩ'didrị́ gá rĩ ũlũjó ĩ'baní íni.

Lṹdỉyã 'bã ásị́ ujajó rĩ

11 Ãza í'bó sĩ angájó Trõwásĩ gá rĩ sĩ cajó Sãmõtrákẽ gá, drṹsĩ̃ la sĩ, ãca dó Nę̃yãpọ́lĩ̃ gá.
12 'Dã 'bã vúlé gá, ãmụ dó Fĩ̃ḷíṗĩ̃ gá, Fĩ̃ḷíṗĩ̃ ĩ'di táwṹnĩ̃ ãzí Mãkẽdónĩyã gá 'dãá ndẽlépi ãmbõgõ sĩ nĩ vâ ãngũ 'bá Rṹmĩ̃ rú rĩ 'bã kí 'dụlé ĩ'ba ãni la rú rĩ 'i, ãma u'á 'dãá ṹ'dṹ wẽwẽ rú.
13 Sãbátũ sĩ ãfũ táwṹnĩ̃ agá rĩ sĩ ãmvé mụjó ĩ̃yị́ ãzí tị gá, sĩ ãngũ ãzí ịsṹjó Ãdróŋâ ã'ĩ̃jó íni. Ãri vũ gá, ãzíla ãma i'dó ị́jọ́ jọlé ũkú ru tralépi 'dãá rĩ 'baní.
14 Ũkú ị́jọ́ arelépi 'dĩ kí ãzí ãlu umvelé Lṹdỉyã 'i ũkú ãzí bõngó ũniyambamba la kí ĩ̃tṹndãlépi Fĩ̃ḷíṗĩ̃ gá angálépi Tãỹĩ̃tị̃rã gá rĩ 'i, ĩ'di 'bá Ãdróŋâ rṹ ĩ̃nzĩ̃lépi la. Ãdróŋá nzĩ̃ ásị́ la sĩ ị́jọ́ Páwṹlọ̃ 'bã ũlũlé 'dĩ arejó ãzíla ã'ĩ̃jó la rá.
15 Ṹ'dṹ ĩ'di ãzíla 'bá ĩ'didrị́ko gá 'dãá rĩ 'baní bãbṹtị̃zĩ̃ fẽjó rĩ sĩ, Lṹdỉyã umve ãma ĩ'didrị́ko gâlé, jọ ãmaní, “Ĩdrĩ áma ã'ĩ̃ 'bá Ãdróŋá ã'ĩ̃lépi la rú rá, ĩmi amṹ drĩ vâ u'álé mádrị́ jó agá.” Ri ị́jọ́ 'dĩ jọlé kpere ãmã ã'ĩ̃ agá rá.

Páwṹlọ̃ kí sujó mãbṹsṹ gá Sílã be rĩ

16 Ṹ'dṹ ãlu ãmaní mụ agá ãngũ Ãdróŋá ã'ĩ̃jó rĩ gá, ãma ụfụ drĩ̃ ĩzóŋá ãzí úríndí ũnzí ãzí ị́jọ́ mụlépi ru idélépi drĩ̃ gâlé rĩ i'dalépi rá la be, ĩ'di ĩzóŋá ãzí ajílé ãzị́ ngalépi la. Ị́jọ́ ĩ'di 'bã i'dalé cé-cé rĩ sĩ, ịsṹ dó 'bãngá sĩlíngĩ ĩyõ rú 'bá ĩ'didrị́ ãmbogo rú rĩ 'banî.
17 Ĩzóŋá 'dĩ bĩ ãma vú Páwṹlọ̃ trũ úzáŋâ trũ, “Ãgọbị 'dĩ kí ṹpịgọ̃ŋa Ãdróŋá ụrụgá ãndânĩ rĩ drị́ gá rĩ kî, kí ĩminí gę̃rĩ̃ sĩ ru pajó rĩ ũlũ.”
18 Ĩzóŋá 'dĩ idé ị́jọ́ 'dĩ 'dĩ 'bã áni ṹ'dṹ wẽwẽ rú. Ãsĩ̃jó Páwṹlọ̃ acá ũcõgõ sĩ ãndẽ vâ ị́jọ́ la sĩ rá, uja tị jọ úríndí ũnzí 'dã ní, “Rṹ Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ drị́ gá rĩ sĩ, ájọ míní, mí ãfũ ĩzóŋá 'dĩ agâlé rĩ sĩ ãmvé.” Úríndí 'dã a'be kí dó ĩ'di ititi rá.
19 'Bá ĩzóŋá 'dĩ 'bã sĩ ãzị́ ngajó ĩ'baní rĩ kí mụ ndrelé la ĩzóŋá 'dĩ adrí rá, ị́jọ́ ĩ'baní ásị́ 'bãjó ĩ'di drĩ̃ gá séndẽ ịsṹŋá sĩ rĩ ukó rá. Rụ kí Páwṹlọ̃ kí Sílã be agụlé ãngũ sṹ rú rĩ agâlé pá tulé 'bá ãmbogo rú rĩ kí drĩ̃lẹ́ gá.
20 Ají kí kí ãmbogo ị́jọ́ amálépi rĩ kí drĩ̃lẹ́ gá jọ kí, “Ãgọbị 'dĩ kí 'bá Yãhṹdĩ̃ rú la kí, ãzíla lẽ kí ị́jọ́ ajílé 'bá ãmadrị́ gá rĩ kí drĩdríŋĩ̃ gá.
21 Kí ãma Rṹmĩ̃ rú 'dĩ 'baní ị́jọ́ ãmaní icólé ngalé ku rĩ kí i'dajó, ãzíla kí lẽjó la ãma ã'ĩ̃ kî ãzíla ãnga kî rĩ sĩ.”
22 'Bá ru tralépi wẽwẽ rú 'dĩ atrá kí ru gbõrú tị icílé Páwṹlọ̃ kí ụrụ'bá gá Sílã be, kí idéjó ũnzí, ãzíla ãmbogo ị́jọ́ amálépi rĩ fẽ kí ãzị́táŋá ĩ'bã bõngó kí ũtrũjó ãzíla kí cojó kę̃lị́ká sĩ.
23 Ála dó mụ kí colé ũnzíríkãnã rú 'bo, úsu dó kí mãbṹsṹ gá, ãzíla úfẽ ãzị́táŋá ãsĩkárĩ kí andre tẽlépi rĩ ní kí ucéjó múké-múké.
24 Ãzị́táŋá ũkpómgboroto 'dĩ sĩ, ãsĩkárĩ su dó kí jó ágágá ãndânĩ rĩ agá, ãzíla icí dó vâ kí pá ife sĩ cí.
25 Ị́nị́ ágágá 'dĩ gá 'dĩ, Páwṹlọ̃ i'dó kí Sílã be Ãdróŋâ rú ịcṹlé úngó ngoŋá sĩ ãzíla Ãdróŋá zịŋá sĩ, wó íni 'dĩ 'bá ãzí ĩ'ba abe rĩ ri kí úngó 'dĩ kí arelé. 26 Rṹgbṹgbṹ ũyãkĩyã ãzí ũkpómgboroto la i'dó jó tá be Páwṹlọ̃ kí sujó Sílã be 'bá ãzí 'dã kí abe 'dĩ

ayalé pírí-pírí. Kẽjịtị ũnzĩ̃ kí ru pírí ãzíla ímve tá Páwũlõ kí pá gá ãzíla 'bá mãbụ́sṹ jó gá 'dãá rĩ kí pá gá 'dĩ ayụ kí pírí cénĩ.

27 Ãsĩkárĩ angá ụ́'dụ́ gâlé rĩ sĩ ụrụgá, ãzíla ĩ'di mụ kẽjịtị 'dĩ kí ndrelé mmgbọ, anzé ménéŋá ĩ'didrị́ ụ́pụ́cẹ́ gá rĩ, lẽ dó sĩ ru sõlé rá, ã'dusĩku ũrã 'bá mãbụ́sṹ gá 'dĩ apá kí dó rá íni.

28 Wó Páwũlõ za jọ, "Í'dị mi ku! Ãma pírí 'dõ cí!"

29 A'ị ãcí, afụ ru jó agâlé, a'dé ụrụ'bá yãŋâ trũ Páwũlõ kí pálé gá Sílã be.

30 Ãsĩkárĩ ají kí ãmvé, uja kí zịlé, "Ãmbogo 'dĩ, lẽ má idé ã'du ká mání sĩ áma pajó?"

31 Umvi kí, "Mí ã'ị̃ Úpí Yẹ́sṹ 'i mi dó sĩ ími pa. Mi 'i ãzíla 'bá mídrị́ko gá rĩ kî trũ."

32 Uja kí dó ịjọ́ Ãdróŋá drị́ gá rĩ ũlũlé ĩ'diní ãzíla 'bá jó agá 'dâ rĩ 'baní pírí ĩndĩ.

33 Sáwã ịnị́ drị́ gá 'dĩ agá 'dãá ũgũgõ ãsĩkárĩ 'dụ kí, ãzíla ũjĩ dó ĩ'bã ãkõzá kí 'dãá cọtị úfẽ dó ĩ'diní ãzíla 'bá ĩ'didrị́ko gá rĩ abe bãbṹtị́zị̃.

34 Ãsĩkárĩ 'dĩ ají Páwũlõ kí Sílã be íná nalé ĩ'didrị́ jó agá. Ãyĩkõ fụ dó ĩ'di ã'dusĩku ã'ị̃ kí Ãdróŋá 'i 'bá ĩ'didrị́ko gá rĩ abe rá.

35 Ĩ'di mụ calé ị̃tụ́ sĩ, ãmbógó ịjọ́ amálépi rĩ pẽ 'bá ãzị́ ngalépi ĩ'di be la tị ãsĩkárĩ Páwũlõ kí andre tẽlépi rĩ rụ́ ãzị́táŋá 'dĩ trũ jọjó la, "Mí iyá 'bá 'dĩ 'bã mụ kî."

36 Ãsĩkárĩ jọ Páwũlõ 'baní Sílã be, "Ãmbogo ịjọ́ amálépi rĩ fẽ kí ũkpõ sĩ ĩmi iyájó Sílã be rá. Ú'dî'da ĩmi dó mụ rá. Ĩmụ ásị̃ ị̃gbẽ̃ sĩ."

37 Wó Páwũlõ jọ ãmbogo tá tị ãpẽlé 'dĩ 'baní, "Co kí ãma 'bá ĩyõ kí drị̃lẹ́ gá ãma ụzịnâ kóru, ãmaní táni adrujó 'bá Rụ́mị̃ gá rĩ kí rá tí, ãzíla su kí ãma mãbụ́sṹ gá. Wó lẽ kí dó ú'dî'da ãma iyálé ũní 'bá 'baní nĩ̃ŋâ kóru yã? 'Dĩ áni la 'dáyụ! Lẽ 'bã amụ́ kí bãsĩ ãma iyálé ãmvêlé nĩ."

38 Ãmbogo tá tị ãpẽlé 'dĩ gõ kí ụ́'dụ́kọ́ 'dĩ trũ ãmbogo ịjọ́ amálépi rĩ 'ba rụ̃lé, ãmbogo 'dĩ kí mụ arelé la Páwũlõ kí Sílã be 'bá Rụ́mị̃ gá la kí, acá kí ũrị̃ sĩ.

39 Amụ́ kî trũtáŋá a'ịlé ĩ'badrị́ ãzíla iyá kí dó kí ãmvé, a'ị kí Páwũlõ kí Sílã be táwũ̃nị̃ 'dã a'bejó rá.

40 Páwũlõ kí Sílã be mụ ãfũlé mãbụ́sṹ gá rĩ sĩ 'bo, mụ kí dó Lũ̃dịyã drị́ko gá, ịsụ́ kí 'bá Yẹ́sṹ ã'ị̃lépi rá rĩ kí, kí mụ kí ásị̃ ũŋmĩlé 'bo, a'be kí dó táwũ̃nị̃ 'dã rá.

17

Ịjọ́ ru idélépi Tẹ̃sãlõ̃nị̃kị̃ gá rĩ

1 Páwũlõ kí mụ alịlé Sílã be Ãmũfĩpólĩsĩ gâ sĩ ãzíla Ãpõ̃lọ́nị̃yã gâ sĩ 'bo, ca kí Tẹ̃sãlõ̃nị̃kị̃ gá. 'Dãá ãngũ Yãhụ́dị̃ 'bã ãni Ãdróŋá ị̃nzĩ̃jó la cí.

2 Páwũlõ 'bã gbíyã údu rĩ sĩ, fi 'bá 'dã 'ba rụ́ ãngũ Ãdróŋá ị̃nzĩ̃jó rĩ agâlé, 'dãá ri kí ãgátã galé ũgũgõ Sãbátũ na 'dĩpí ịjọ́ Ãdróŋá drị́ sĩlé bụ́kṹ agá rĩ drị̃ gá.

3 I'dajó la Kúrísĩtõ 'bã ịsụ́ ũcõgõ, 'bã angá drã agá rĩ sĩ rá. Jọ vâ, "Yẹ́sṹ 'dĩ mání ịjọ́ la ũlũjó ĩminí ú'dî'da rĩ 'i, ĩ'di Kúrísĩtõ 'i."

4 Ãzí rĩ kí ásị̃ gá ịjọ́ 'dĩ fi rá, 'de kí Páwũlõ kí vú gâ sĩ Sílã be ũkú ĩyõ ũkú kí drị̃ celépi rĩ abe, ãzíla amụtị ãmbógó Gĩ̃rị̃kị̃ drị́ Ãdróŋâ ị̃nzĩ̃lépi rĩ kî trũ.

5 Wó 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ acá kí ãjã sĩ, tra kí 'bá ãzí ũnzí la kí sũ̃ tị gâ sĩ ãngũ ãlu gá, mụjó uzâ trũ táwũ̃nị̃ agâ sĩ, mụ kí lịcọ́ Yásõnĩ drị̃ celé sĩ lẽjó Páwũlõ kí ajíjó Sílã be ũ'bí kí drị̃lẹ́ gá.

6 Wó kí mụ kí ịsụ́lé ku 'bo, ají kí Yásõnĩ kí 'bá ãzí Yẹ́sṹ ã'ị̃lépi rá 'dĩ abe 'bá ãmbogo táwũ̃nị̃ 'bã drị̃lẹ́ ru rĩ kí drị̃lẹ́ gá, úzáŋâ trũ, "'Bá 'dĩ kí dó bãsĩ ũcõgõ fẽlépi ãngũ pírí agá rĩ kî! Kí ãndrũ acálépi 'dĩ,

7 ãzíla Yásõnĩ mba kí tã ĩ'didrı̨ jó agá 'dãá, amụ́ kí vâ ãzı̨́táŋá Kãyį̃sárį̃ drį̃ kí andı̨́lé
jọjó la, úpí ãzí cí rụ́ la Yẹ́sụ̃ 'i íni."
8 Ũ'bí ru tralépi ãzíla ãmbogo táwụ̃nį̃ drį̃ celépi 'dĩ kí mụ ı̨́jọ́ 'dĩ arelé 'bo, kí ásı̨ ri
azálé azâ.
9 'Bá ı̨́jọ́ 'dĩ drį̃lẹ́ gá 'dĩ jọ kí Yásõnĩ 'bã fẽ séndẽ lẽlé kí kẹ̃jı̨ gá rĩ 'i, ãzíla a'be kí dó
sĩ kí mụlé rá.

Páwụ̃lõ kí wõrį̃ be Bẽréyã gá

10 Ḭnı̨ la mụ acálé 'bo, gbõgbõ 'bá Yẹ́sụ̃ ã'į̃lépi rá 'dĩ pẽ kí Páwụ̃lõ kí tı̨ Sílã be Bẽréyã
gá. Kî mụ acálé 'bo, mụ kí filé ãngũ Ãdróŋá į̃nzį̃jó rĩ rú rĩ agá.
11 'Bá Yãhụ́dį̃ rú Bẽréyã gá rĩ kí ndẽ kí dó 'bá Tẹ̃sãlǫ̃nı̨́kį̃ gâlé rĩ kí ásı̨ į̃gbę̃ sĩ rá. 'Bã
kí bı̨́lẹ́ ásı̨ káyĩ sĩ ı̨́jọ́ jọlé rĩ arejó, ãzíla ụ́'dụ́ ãlu-ãlu sĩ ri kí vâ ı̨́jọ́ sĩ̃lé bụ́kụ̃ gá rĩ lãlé
ndrejó la ı̨́jọ́ Páwụ̃lõ 'bã jọlé rĩ kí ãndá-ãndá ru yã áni.
12 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá Yãhụ́dį̃ rú ũ'bí ã'į̃ kí rá; ũkú ãzíla ãgọbı̨ Gį̃rı̨́kį̃ rú rĩ ã'į̃ kí vâ ĩndĩ.
13 Wó 'bá Yãhụ́dį̃ rú drį̃lẹ́ rú Tẹ̃sãlǫ̃nı̨́kį̃ gá 'dĩ kí vâ mụ are la Páwụ̃lõ imbá ı̨́jọ́
Ãdróŋá drı̨́ gá rĩ Bẽréyã gá 'dãá ĩndĩ íni 'bo, amụ́ kí 'dãá ũ'bí ru tralépi rĩ kí drį̃ andı̨́lé
kí ásı̨ ingajó 'bá 'dĩ kí ụrụ'bá gá.
14 'Dãá cọtı̨ 'bá Yẹ́sụ̃ ã'į̃lépi rá 'dĩ pẽ kí Páwụ̃lõ tı̨ į̃yı̨́tı̨ gâlé, wó Sílã kí Tį̃mį̃́tı̨́yõ be
ãsį̃ kí Bẽréyã gá 'dãá.
15 Ãgọbı̨ Páwụ̃lõ agụlépi rĩ agụ kí ĩ'di kpere Ãténĩyã gá. Páwụ̃lõ la mụ jọlé la 'bã jọ
kí Sílã 'baní Tį̃mį̃́tı̨́yõ be 'ba amụ́ kí 'í rụ́ 'dõlé mbẽlẽŋá ru 'bo, 'bá 'dĩ gõ kí dó vúlêlé.

Páwụ̃lõ 'bã adrujó Ãténĩyã gá rĩ

16 Páwụ̃lõ 'bã drĩ Sílã kí tẽ agá Tį̃mį̃́tı̨́yõ be Ãténĩyã gá 'dãá 'dĩ, ásı̨ la iza ru ãdroŋa
ĩnzõ rú ũví ndú-ndú 'bá 'dĩ 'bã kí į̃nzį̃lé táwụ̃nį̃ 'dĩ agá rĩ sĩ.
17 'Dãá ga ãgátã ãngũ Ãdróŋá į̃nzį̃jó 'dã gá 'dãá 'bá Yãhụ́dį̃ rú ãzíla 'bá Gį̃rı̨́kį̃ rú
Ãdróŋá į̃nzį̃lépi 'dĩ abe, vâ ụ́'dụ́ ãlũ ãlu sĩ sụ̃ tı̨ gá 'bá alı̨lépi 'dã sĩ rĩ abe.
18 Imba'ba ãzí ũndũwã rú Ḭpį̃kọ́rį̃yã rú ãzíla Sį̃tọ́kį̃ rú * rĩ ga kí ãgátã ĩ'di trũ rá.
Ãzí rĩ zı̨ kí, "Mgbã la ágọ́bı̨ sụ̃kụ́lụ̃ lãlépi ku ru i'dalépi 'dĩ lẽ ã'du ı̨́jọ́ jọlé?" Ãzí rĩ jọ
kí, "Ĩndre ĩ'di ı̨́jọ́ jọ ãdroŋa jụ́rụ́ ru 'dĩ kí drį̃ gá." Jọ kí ı̨́jọ́ 'dĩ íni la, ã'dusĩku Páwụ̃lõ
ri ándrá ı̨́jọ́ mgbã Yẹ́sụ̃ drį̃ gá rĩ imbá agá ãzíla ángáŋá ĩ'didrı̨́ drã agá ídri rĩ drį̃ gá.
19 Umve kí Páwụ̃lõ agụlé tratáŋá ĩ'bã kí ru trajó umvelé Ãrĩyõpágã 'i rĩ gá, ãmbogo
táwụ̃nį̃ gá rĩ kí drį̃lẹ́ gá, ãzíla zı̨ kî, "Ãlẽ tá drĩ nį̃lé la, ímbátáŋá ú'dí mi sĩ ı̨́jọ́ jọjó drį̃
la gá 'dĩ íngõ 'i yã?
20 Ãko ãzí mî jọlé 'dĩ kí 'ụ ãma bı̨́lẹ́ gâlé ũrãtáŋá ndú ú'dí la rú ãlẽ tá dó sĩ nį̃lé la
ífí la kí íngoní?"
21 ('Bo 'bá pírí Ãténĩyã gá ãzíla 'bá ãmı̨́yọ́ŋá ru u'álépi 'dâ rĩ lẽ kí tá Sáwã izaŋá ı̨́jọ́
jọŋá sĩ ãzíla ı̨́jọ́ amụ́lépi ú'dí 'dĩ kí areŋá sĩ.)
22 Páwụ̃lõ nga dó pá tulé Ãrĩyõpágã gá 'dãá jọ, "Ĩmi 'bá Ãténĩyã gá 'dĩ, ándre ĩmi
gẽrį̃ pírí sĩ 'bá dı̨́nį̃ ãni la rú.
23 Mâ acı̨ agá táwụ̃nį̃ agá 'dâ, má undré ãko pírí ãngũ ĩmi sĩ į̃nzį̃táŋá į̃nzį̃jó 'dĩ gá
'dâ, má ı̨sụ́ ĩsĩ ãngũ ĩmi sĩ ídétáŋá idéjó ãlĩtárĩ rú rĩ gá 'dãá, ÃDRÓŊÁ NĮ̃LÉ KU RĨ NÎ.
Ú'dî'da Ãdróŋá ĩmĩ į̃nzį̃lé ĩmĩ nį̃lé ku rĩ, ma mụ ĩminí ı̨́jọ́ ũlũlé drį̃ la gá.
24 "Ãdróŋá ũ̃nọ́kụ́ 'bãlépi ãko pírí ala gá 'dĩ abe rĩ, ĩ'di Úpí 'bụ̃ 'bã ãni ũ̃nọ́kụ́ be rĩ
'i, u'á jó 'bá 'bã kí sı̨lé drı̨́ sĩ rĩ agá ku.

---

* **17:18** 'Bá *Ḭpį̃kọ́rį̃yã rú* 'dĩ jọ kí Ãdróŋá yụ. 'Bá 'bã na kí ãyĩkõ ídri 'dĩ agá rĩ ĩ'bã kí lẽlé rĩ áni. Ãzíla 'bá *Sį̃tọ́kį̃ rú* 'dĩ jọ kí lẽ â'be ãyĩkõ ídri 'dĩ drı̨́ gá rĩ cã ála ru ásı̨ ũŋmĩ (imbá).

25 Ãdróŋá lẽ 'bá ãzí 'bã idé ĩ'diní ãko ãzí nĩ la ku, ã'dusĩku fẽ 'bá pírí 'baní ídri ãzíla ũlí ãzíla ãko pírí ĩ'bã kí lẽlé rĩ kí rá.
26 Sṵ́rṵ́ pírí ṵ̃ŋ́ọ́kṵ́ drḭ̃ gá 'dĩ kí Ãdróŋá idé kí 'bá ãlu rṵ̃ sĩ, itú ĩ'baní ṵ́'dṵ́ ãzíla ãngũ pírí ĩ'bã kí rijó u'ájó rĩ abe.
27 Ãdróŋá idé ḭjọ́ 'dĩ íni la 'bá 'bã ndrṵ̃ kí rú sĩ 'i, 'bã ca kí rú vâ sĩ 'î ḭsṵ́jó rá, ĩ'di 'bã táni adrujó ãma rṵ́ 'dâ álḭ́ ku tí.
28 Ĩ'di ãmaní ũkpó fẽ sĩ u'ájó, acḭ́jó ãzíla ãmaní sĩ adrujó 'dĩ 'bã áni, ĩminí ngolé úngó ĩmidrḭ́ rĩ kî sĩ rĩ áni, 'Ãma vâ ĩ'dĩ 'bá ũri.'
29 "Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ãma adrujó Ãdróŋá 'bã anzḭ rĩ sĩ lẽ ãma ũrã kí Ãdróŋá ĩ'di cécé gólũdĩ jõku sílĩvã jõku írã 'bá 'bã kí idélé drḭ́ sĩ ãzíla ãlḭ̃gọ̃ ĩ'badrḭ́ sĩ rĩ áni la ku.
30 Ãdróŋá 'bã ándrá ásḭ́ ḭjọ́ 'bá 'bã kí ĩ'di nḭ̃jó ku rĩ drḭ̃ gá ku, wó ú'dî'da rĩ gá Ãdróŋá jọ dó tọndọlọ 'bá 'baní ãngũ pírí gá 'bá 'bã uja kí ásḭ́.
31 Ã'dusĩku 'bã ṵ́'dṵ́ ãzí ĩ'di sĩ amṵ́jó ḭjọ́ lḭjó 'bá ṵ̃ŋ́ọ́kṵ́ drḭ̃ gá 'dĩ kí drḭ̃ gá pírí ḭjọ́ mgbã sĩ 'bá ãlu ĩ'di 'bã pẽlé rĩ rṵ̃ sĩ. Icé ḭjọ́ 'dĩ 'bá pírí 'baní ĩ'di 'bã ágọ́bḭ́ 'dĩ ingajó ídri 'bá drãlépi rá rĩ kí drĩdríŋ̃ gá rĩ sĩ."
32 Kí mụ ḭjọ́ Páwṵ̃lọ̃ 'bã jọlé 'bá drãlépi rá rĩ la angá ídri rĩ arelé 'bo, 'bá ãzí rĩ gụ kí gṵ̃gṵ̃, wó 'bá ãzí rĩ jọ kí, "Ãma amṵ́ ḭjọ́ ími tḭ gá 'dĩ arelé ḭ̃dḭ́ ĩndõ."
33 'Dãá Páwṵ̃lọ̃ a'be kí rá.
34 'Bá ãzí rĩ 'de kí Páwṵ̃lọ̃ vú gâ sĩ, ã'ḭ́ kí ḭjọ́ ĩ'di 'bã ũlũlé rĩ rá, kí agá 'dãá ĩndĩ rĩ Dãyọ̃násḭ̃yọ̃ 'bá angálépi amụtḭ ru tralépi umvelé Ãrĩyõpágã 'i rĩ gá ãzíla ũkú umvelé Dãmárĩ 'i 'bá ãzí kí abe.

18

Páwṵ̃lọ̃ 'bã adrujó Kọ̃rḭ̃ṇḭ̂tọ̃ gá rĩ

1 'Dĩ 'bã vúlé gá, Páwṵ̃lọ̃ a'be Ãténĩyã rá sĩ mụjó Kọ̃rḭ̃ṇḭ́tọ̃ gá.
2 'Dãá ḭsṵ́ kí ru 'bá ãzí Yãhṵ́dḭ̃ rú umvelé Ãkúwílã tḭlé Pọ̃ṇ̃ḭ́tásḭ̃ gá rĩ be angá ándrá Ítãlĩ gâlé ú'dí ĩ'di 'bã ũkû Pĩrĩsílã be, ã'dusĩku ãmbógó Kḭ̃lãwṵ̃dḭ́yã ní ãzḭ́táŋá 'bãjó 'bá Yãhṵ́dḭ̃ rú rĩ 'bã fũ kí Rṵ́mḭ̃ gá 'dãá rá rĩ 'bã ḭjọ́ sĩ. Páwṵ̃lọ̃ mụ ándrá kî ndrelé.
3 U'á 'dãá ãzíla nga vâ ãzḭ́ ĩ'ba abe, ã'dusĩku ĩ'di vâ 'bá hémã idélépi la cécé ĩ'baní idélé rĩ 'bã áni.
4 Sãbátũ ãlu-ãlu sĩ ri ḭjọ́ nzelé ãngũ Ãdróŋá ḭ̃nzḭ̃jó rĩ agá 'bá Yãhṵ́dḭ̃ rú ãzíla 'bá Gḭ̃rḭ́kḭ̃ rú rĩ abe.
5 Sílã kí mụ acálé Tḭ̃mḭ̃tḭ́yọ̃ be Mãkẽdónĩyã gâlé 'bo, Páwṵ̃lọ̃ fẽ ru pírí ḭjọ́ ũlũjó 'bá Yãhṵ́dḭ̃ rú rĩ 'baní, jọ Yẹ́sṵ̃ ĩ'di Kúrísĩtõ 'i.
6 Kí mụ ĩ'di gãlé úmgbé ãzíla ĩ'di u'dálé u'dâ 'bo, ụtṵ́ pṵ́trṵ́ bõngó ĩ'didrḭ̃ ụrụ'bá gá rĩ, jọ, "Ĩdrĩ dó ãvĩ rá yã áni, ĩmi ãrí 'bã adru ĩmi drḭ̃ gá, ma dó sĩ ala gá 'dâ yụ. I'dójó ãndrũ ma dó mụ 'bá Yãhṵ́dḭ̃ rú ku rĩ 'ba rṵ́."
7 Nga dó mụlé filé 'bá Yãhṵ́dḭ̃ rú ku umvelé Tḭ́tọ̃ Jṵ́sḭ̃tọ̃ 'i rĩ drḭ́ jó agá, ĩ'di 'bá Ãdróŋá rulépi ambamba la, ãngũ Ãdróŋá ḭ̃nzḭ̃jó rĩ agá la.
8 Kũrísĩpõ ãngũ Ãdróŋá ḭ̃nzḭ̃jó rĩ 'bã ãmbógô kí 'bá ĩ'didrḭ́ lḭ́cọ́ gá rĩ abe ã'ḭ́ kí Yẹ́sṵ̃ 'i rá, ãzíla 'bá wẽwẽ rú Kọ̃rḭ̃ṇḭ́tọ̃ gá ḭjọ́ Páwṵ̃lọ̃ drḭ́ arelépi rá 'dĩ ã'ḭ́ kí vâ Yẹ́sṵ̃ rá, ḭsṵ́ kî sĩ bãbṵ̃tḭ́zḭ̃ ĩndĩ.
9 Ḭṇḭ́ ãzí ãlu urobí ũbĩ Páwṵ̃lọ̃ 'i, ala gá Úpí jọ ĩ'diní, "Lẽ mí idé ṵ̃rḭ̃ sĩ ku, ímụ ḭjọ́ jọŋâ trũ drḭ̃ gá, mí ĩyãŋã vâ ku.
10 Ma mí be, 'bá ãzí ãlu icó ími ĩpẽŋãlé ku, 'bá mádrḭ́ kí wẽwẽ rú táwṵ̃ṇḭ̃ 'dĩ agá 'dĩ."
11 'Dãá Páwṵ̃lọ̃ u'á ílí ãlu nṵ́sṵ̃ 'dĩpí ḭjọ́ imbálé ḭjọ́ Ãdróŋá drḭ́ drḭ̃ gá.

12 Wó Gãlı̨yọ̃ 'bã acájó ãmbógó Ãkáyã gá rĩ rú rĩ sĩ, 'bá Yãhụ́dı̃ı̨ rú rĩ tra kí ru gbõrú,
rụ kí Páwụ̃lọ̃ 'i agụlé kẹ́sı̃ı̨ drı̨́lẹ́ gá.
13 Jọ kí, "Ágọ́bı̨ 'dĩ 'i, ĩ'di 'bá kí imbá Ãdróŋá ı̃nzı̃jó ũví ndú ru ajílépi ãzı̨́táŋá ãmadrı̨
abe ku la sĩ."
14 Páwụ̃lọ̃ 'bã lẽ agá ı̨́jọ́ jọ agá 'dĩ gá 'dâ, Gãlı̨yọ̃ jọ 'bá Yãhụ́dı̃ı̨ rú rĩ 'banî, "'Dĩ drĩ tá
'bã rĩ adru ı̨́jọ́ ãzí izatáŋá ru la, jõku ı̨́jọ́ ãzí ũnzí izalé la, ĩ'di tá adru ífí trũ mání ĩmi
tı̨ arejó.
15 Wó ĩ'diní adrujó ãgátã gaŋá drı̨́ gá, rụ́ kí drı̨́ gá ãzíla ãzı̨́táŋá ĩmidrı̨́ kí drı̨́ gá rĩ
sĩ, ĩmi vúŋá 'dĩ 'bã de kí ı̨́jọ́ 'dĩ 'i, álẽ ı̨́jọ́ 'dĩ lı̨lé ma 'i ku!"
16 Dro dó kí ãngũ ı̨́jọ́ lı̨jó rĩ gá 'dãá ãmvé.
17 'Bá pírí rụ kí Sõsĩténõ, ãmbógó ãngũ Ãdróŋá ı̃nzı̃jó rĩ gá rĩ 'bã drı̨́lẹ́ co kí ĩ'di
ãngũ kẹ́sı̃ı̨ lı̨jó rĩ gá 'dãá. 'Dĩ kî sĩ pírí Gãlı̨yọ̃ así 'bãngá ku.

Páwụ̃lọ̃ 'bã mụjó Ãnı̃ı̨tı̨yọ́kı̃ı̨ gá rĩ

18 Páwụ̃lọ̃ u'á ụ́'dụ́ wẽwẽ rú 'bá Yẹ́sụ̃ ã'ı̃ı̨lépi rá rĩ 'ba abe Kọ̃rı̨́nı̨́tọ̃ gá 'dãá, 'dã 'bã
ũngúkú gá, a'be kí rá. Mụ Kẽnĩkẽríyã gá, fẽ ru drı̨́'bı̨́ ufálé kpamgbala rú, ã'dusĩku
ũyõ ándrá ĩ'diní sõlé rĩ 'bã ı̨́jọ́ sĩ. Tụ kí í'bó sĩ mụjó Sı̨́rı̨́yã gá Pĩrĩsílã abe Ãkúwílã trũ.
19 Acá kí Ẽfésõ gá ãngũ Páwụ̃lọ̃ 'bã sĩ mụjó Pĩrĩsílã kí a'bejó Ãkúwílã be rĩ gá. Fi
ãngũ Ãdróŋá ı̃nzı̃jó rĩ gâlé ı̨́jọ́ jọlé 'bá Yãhụ́dı̃ı̨ rú rĩ kí abe.
20 'Bá a'ı̨́ kí ĩ'di u'ájó ĩ'ba abe ı̃dı̨́, wó ã'ı̨́ u'álé ĩ'ba abe ı̃dı̨́ ku.
21 Wó ĩ'diní lẽ agá mụ agá 'dĩ gá 'dâ, jọ ĩ'baní, "Ãdróŋá drĩ lẽ la rá, ma ãgõ vúlé
'dõlé rá." Fi dó í'bó agá angájó Ẽfésõ gâlé rĩ sĩ.
22 Páwụ̃lọ̃ 'bã cajó Kãyĩsárĩyã gá 'bo rĩ sĩ, mụ dó Yẹ̃rụ́sãlẹ́mụ̃ gâlé (pá sĩ) 'bá Yẹ́sụ̃
ã'ı̨́lépi rá 'dĩ kí zı̨lé cící, ãgõ dó mụlé Ãnı̃ı̨́tı̨́yọ́kı̃ı̨ 'dĩ Sı̨́rı̨́yã gá.
23 Sáwã Páwụ̃lọ̃ 'bã izalé Ãnı̃ı̨́tı̨́yọ́kı̃ı̨ gá 'dã kí ũngúkú gá, a'be dó ãngũ 'dã rá mụjó
ãngũ Gãlãtı̨yã 'bã ãni Fı̨́rı̨́gı̃ı̨yã be rĩ kí agá acı̨́lé táwụ̃nı̨́ kí agâ sĩ ũkpõ fẽjó 'bá Yẹ́sụ̃
ã'ı̨́lépi rá rĩ 'baní pírí.

Ãpọ́lọ̃ 'bã ı̨́jọ́ nzejó Ẽfésõ gá rĩ

24 Wó íni 'dĩ ágọ́bı̨́ ãzí 'bá Yãhụ́dı̃ı̨ rú umvelé Ãpọ́lọ̃ 'i tı̨lé Ãlẽkĩzéndrĩyã gá la ándrá
cí, amụ́ Ẽfésõ gá 'dãá, ĩ'di 'bá sụ̃kụ́lụ̃ lãlépi rá, ı̨́jọ́ nı̨́lépi cé vâ bụ́kụ̃ Ãdróŋá drı̨́ nı̨́lépi
lã sĩ lọ́lọ́ la.
25 Ángá ĩ'di imbálé gẹ̃rı̨́ Úpí Yẹ́sụ̃ drı̨́ gá rĩ sĩ. Ri ı̨́jọ́ jọlé ũkpó ru Úríndí sĩ, ãzíla
ímbá vâ ı̨́jọ́ Yẹ́sụ̃ drı̨́ ãlápítítí ru, táni ĩ'diní bãbụ̃tı̨́zı̃ı̨ Yõhánã drı̨́ rĩ nı̨jó á'dụ̃sĩ rá tí.
26 I'dó dó ı̨́jọ́ jọlé tọndọlọ ụ̃rı̨́ kóru ãngũ Ãdróŋá ı̃nzı̃jó rĩ gá 'dãá, Pĩrĩsílã kí mụ
ĩ'di arelé Ãkúwílã be 'bo, umve kí Ãpọ́lọ̃ ĩ'badrı̨́ko gâlé sĩ ĩ'diní gẹ̃rı̨́ Ãdróŋá drı̨́ nzejó
múké-múké ı̃dı̨́.
27 'Bo Ãpọ́lọ̃ ní lẽjó mụjó Ãkáyã gá rĩ sĩ, 'bá Yẹ́sụ̃ ã'ı̨́lépi rá Ẽfésõ gá 'dĩ fẽ kí ĩ'diní
ãvá, sĩ kí wárágã 'bá Yẹ́sụ̃ ã'ı̨́lépi rá 'dĩ 'badrı̨́ sĩ ĩ'di a'ı̨́jó. Ĩ'di mụ acálé 'bo, ko 'bá
Yẹ́sụ̃ ã'ı̨́lépi lẽtáŋá uyaŋâ kóru Ãdróŋá drı̨́ sĩ rĩ kí ãzã.
28 Ã'dusĩku ndẽ 'bá Yãhụ́dı̃ı̨ rú rĩ kí pírí ãgátã gaŋá sĩ ũ'bí kí drı̨́lẹ́ gá tọndọlọ i'dajó
la ı̨́jọ́ sĩlé bụ́kụ̃ agá rĩ sĩ Yẹ́sụ̃ ĩ'di Kúrísĩtõ 'i.

19

Páwụ̃lọ̃ ní adrujó Ẽfésõ gá rĩ sĩ

1 Ãpọ́lọ̃ 'bã drĩ adru agá Kọ̃rı̨́nı̨́tọ̃ gá 'dãá, Páwụ̃lọ̃ rụ gẹ̃rı̨́ ụ́rụ̃lé ru rĩ sĩ fijó Ẽfésõ
gá. 'Dãá ı̨sụ́ 'bá Yẹ́sụ̃ ã'ı̨́lépi rá la 'bã ãzí kí,

2 zị kí, “Ĩmi ịsṹ Úríndí Ãlá rĩ ĩminí ã'ĩjó la rĩ sĩ rá yã?” Umvi kí, “Yụ! Ãma are drĩ
átã ịjọ ãzí Úríndí Ãlá rĩ drĩ gá la ku.”
3 Cọtị Páwṹlọ̃ zị kí, “Wó bãbṹtịzĩ ĩminí ịsṹlé rĩ íngõ 'i?” Umvi kí, “Yõhánã 'bã fẽlé
rĩ 'i.”
4 Páwṹlọ̃ jọ, “Yõhánã fẽ bãbṹtịzĩ ásị ujajó rĩ 'i. Jọ ándrá 'bá 'bã ã'ĩ kí 'bá amṹlépi
vúlé gá 'dĩ 'i, 'bá 'dã ĩ'di Yẹ́sṹ 'i.”
5 'Bá kí mụ ịjọ 'dĩ arelé 'bo, bĩ kí bãbṹtịzĩ rṹ Yẹ́sṹ drị gá rĩ sĩ.
6 Páwṹlọ̃ la drị 'bãjó kí drĩ gá rĩ sĩ, Úríndí Ãlá rĩ asị kí drĩ gá, ãzíla jọ kí ịjọ tị
ndú-ndú sĩ ãzíla ũlũ kí ịjọ cécé ṹpịgọ́ŋá kí áni.
7 'Dãá ãgọbị kí ándrá ãni la mụdrị drĩ ĩrĩ pírí rĩ gá.
8 Páwṹlọ̃ ri filé ãngũ Ãdróŋá ĩnzĩjó rĩ gá ãzíla jọ ịjọ 'dãá ṹrĩ kóru ãzíla
ũkpómgboroto rú ĩmbá na 'dĩpí, ĩbáká sejó ãzíla 'bá kí aséjó Sṹrṹ Ãdróŋá drĩ agá
íni.
9 Wó 'bá ãzí rĩ kí ásị mba mbã, gã kí ịjọ 'dĩ kí ã'ĩlé úmgbé, ãzíla gã kí gẽrĩ Yẹ́sṹ 'dĩ
'bá kí drĩ gâ sĩ úmgbé. Ịjọ 'dĩ sĩ, Páwṹlọ̃ a'be dó kí rá. 'Dụ 'bá Yẹ́sṹ ã'ĩlépi rá 'dĩ kí
ĩ'di be ĩndĩ, ãzíla ri kí ĩ'bã ịjọ kí imbálé ãzíla ũlũlé ṹ'dṹ pírí jó 'a mmgbọ Tãyĩránã
drĩ agá.
10 'Dĩ mụ íni ílí ĩrĩ 'dĩpí íni la 'bá Yãhṹdĩ rú ãzíla 'bá Gĩrịkĩ rú pírí u'álépi ãngũ
Ásĩyã drĩ agá 'dãá rĩ are kî sĩ ịjọ Ãdróŋá drĩ rá.
11 Ãdróŋá idé ịjọ ṹsṹtáŋá ru la kí wẽwẽ rú gẽrĩ Páwṹlọ̃ rṹ rĩ gâ sĩ.
12 Cécé kĩtãmbálã jõku bõngó Páwṹlọ̃ ụrụ'bá alólépi rá rĩ ú'dụ kî sĩ 'bá ãyánĩ trũ
rĩ kí ụrụ'bá alólé adrí kí ãyánĩ ĩ'badrĩ kí agâ sĩ rá, úríndí ũnzí ãfũ kí vâ apálé ĩndĩ.
13 'Bá Yãhṹdĩ rú ãzí acịlépi táwṹnĩ ãlu-ãlu agâ sĩ úríndí ũnzí kí ũfũ trũ 'bá kí agâ
sĩ la ṹ'bĩ kí tí Úpí Yẹ́sṹ 'bã rṹ ayúlé 'bá úríndí ũnzí trũ 'dĩ kí drĩ gá úríndí ũnzí 'dã kí
ũfũjó. Ri kí jọlé la, “Rṹ Yẹ́sṹ Páwṹlọ̃ 'bã ũlũlé rĩ drĩ sĩ, ájọ mí ãfũ ãmvé!”
14 Sĩkévã átáló ãmbógó 'bá Yãhṹdĩ rú rĩ 'badrị gá rĩ 'bã ngọ́pịka ázĩrĩ 'dĩ ri kí ịjọ 'dĩ
kí idélé nĩ.
15 Ṹ'dṹ ãlu ĩ'baní ịjọ 'dĩ ṹ'bĩ agá ágọ́bị ãzí úríndí ũnzí 'bã rụlé nĩ la ụrụ'bá gá.
Úríndí ũnzí 'dã umvi kí, “Yẹ́sṹ ãnĩ ĩ'di cé, ãma are vâ ịjọ Páwṹlọ̃ drĩ gá rá, wó ĩmi dó
ĩmi ngá ã'di kî?”
16 'Dãá ágọ́bị úríndí ũnzí trũ 'dĩ zõ kí drĩ gá, ãzíla ndẽ kí ũkpõ sĩ pírí rá. Co kí,
ãcóŋá 'dã fẽ apá kí jó 'dã agá 'dãá rĩ sĩ pílílí ru ãzíla ãrí trũ.
17 'Bá Yãhṹdĩ rú ãzíla 'bá Gĩrịkĩ rú u'álépi Ẽfésõ gá rĩ kí mụ ịjọ 'dĩ arelé 'bo, ṹrĩ
ãmbógó la rụ kí, ãzíla rṹ Yẹ́sṹ drị gá rĩ 'bã kí dó ĩ'di ụrụgá ĩnzĩtáŋá ãmbógó la sĩ.
18 'Bá ịjọ Yẹ́sṹ drị gá rĩ ã'ĩlépi rá rĩ amṹ kí dó ṹrĩ kóru ịjọ ĩ'bã kí jõ idélé ũnzíkãnã
rú rĩ kí i'dalé tọndọlọ ũ'bí kí drĩlẹ́ gá.
19 'Bá ãzí ãndrịkẹ gá rĩ ají kí bṹkṹ ãndrịkẹ ndrịjó rĩ kî, ãzíla ivé kí dó kí ũ'bí kí drĩlẹ́
gá 'dãá. Amṹ kí ịsṹlé la bṹkṹ ivélé 'dã kí tá ãjẹ̃ na ũgũgõ sĩlíngĩ álĩfũ-álĩfũ 'dĩpí.
20 Gẽrĩ 'dĩ sĩ ịjọ Ãdróŋá drị gá rĩ iré ru ãzíla zo dó ũkpómgboroto rú.
21 Ịjọ 'dĩ kí mụ ru idélé pírí 'bo, Páwṹlọ̃ itú ru ásị gá ũkpó Úríndí Ãlá drị sĩ mụjó
Mãkẽdónĩyã gá ãzíla Ãkáyã gá 'dĩ sĩ mụ drĩ Yẽrṹsãlẹ́mṹ gâlé ku rú. Uja jọlé la, “Ádrĩ
mụlé 'bo, lẽ áca vâ Rṹmĩ gâlé ĩndĩ.”
22 Páwṹlọ̃ pẽ dó 'bá ĩrĩ ĩ'di ãzã kolépi, Tĩmĩtịyọ̃ kí tị Ĩrásĩtõ be, Mãkẽdónĩyã gá drị
gâlé, ĩ'diní lẽjó u'ájó Ásĩyã gá were ĩdị rĩ sĩ.

Ũmbã Ẽfésõ gá rĩ

23 Sáwã 'dã agá 'dãá ũmbã ãzí ãmbógó tẽté la ãfũ gẽrĩ Yẹ́sṹ drị 'dĩ drĩ gá.

24 Ágǫ́bị̃ ãzí umvelé Dĩ̃mĩ̃tẹ́rĩ̃yǫ̃ 'bá úká dịlépi rĩ idé ãdróŋá Gĩ̃rị́kĩ̃ 'bã ãni Ãtẹ́mĩ̃ *
ní jó sílĩvã sĩ sĩ ĩ'di ĩ̃nzĩ̃jó, 'bá ãlịgọ rú úká dịlépi rĩ ịsụ́ kí málĩ ĩyõ rú táwũ̃nĩ̃ Ẽfésõ
drĩ̃ agá 'dãá úká dịŋá sĩ.
25 Dĩ̃mĩ̃tẹ́rĩ̃yǫ̃ atrá 'bá ãlịgọ rú rĩ kí 'bá ãzí tũjárĩ ndú-ndú gá 'dĩ abe jọ ĩ'baní, "'Bá
'dĩ, ĩ̃nĩ̃ rá ãma ịsụ́ kí málĩ kí múké-múké la tũjárĩ 'dĩ sĩ.
26 Ãzíla ĩndre vâ Páwũ̃lǫ̃ ũcĩ 'bá ũ'bí kí mụjó ị́jọ́ ndú gá wó lú ãngũ Ẽfésõ drĩ̃ gá
á'dụ̃sĩ ku vâ ãngũ Ásĩyã drĩ̃ agá pírí rá ru. Jọ ãdróŋá 'bá 'bá ru 'dĩ 'bã idélé drị́ sĩ rĩ
adru Ãdróŋá mgbã rĩ 'i ku.
27 Wó ũnzĩkãnã adru dó lú ị́jọ́ ãmã sụ̃ la mụ a'délé rĩ sĩ ku, wó jó ãma sĩ ãdróŋá
ũkú ru umvelé Ãtẹ́mĩ̃ 'i idélé drị́ sĩ 'dã 'bãjó rĩ 'bá ĩ̃nzĩ̃ kí drụ́zị́ ĩ'di ku, kí drụ́zị́ ĩ'di
'bã ápãrákã rú. Átã vâ ãdróŋá ũkú ru umvelé Ãtẹ́mĩ̃ 'i ịcụ́lé Ásĩyã gá ũ̃nǫ̃kụ́ drĩ̃ gá
'dãá, ãzíla jó ĩ'didrị́ ũniyambamba ãzíla ũkpõ ĩ'didrị́ gá rĩ kí acá ãzĩ̃ kóru."
28 'Bá kí mụ ị́jọ́ 'dĩ arelé 'bo, ũmbã rụ kí, ãzíla i'dó kí uzálé, "Ãdróŋá ãmadrị́ ũkú
ru Ãtẹ́mĩ̃ Ẽfésõ gá rĩ ãmbógó tẽté ru!"
29 Táwũ̃nĩ̃ ãmbógó 'dĩ 'a pírí ũmbã rú. 'Bá cę̃ kí ãngũ áváŋá avájó 'dã agâlé ãko
ãlu rú. 'Bá 'dĩ arụ́ kí ãgọbị Mãkẽdónĩyã rú acị́lépi Páwũ̃lǫ̃ be Gáyõ kí Ãrĩsĩtãríkõ be
agụlé ãngũ 'dã gâlé.
30 Páwũ̃lǫ̃ lẽ tí filé 'bá wẽwẽ rú 'dã kí agâlé, wó 'bá Yẹ́sũ̃ ã'ĩ̃lépi rá 'dĩ ã'ĩ̃ kí ĩ'diní
ku.
31 Átã 'bá ãzí ãmbogo rú Ẽfésõ gá Páwũ̃lǫ̃ 'bã wǫ̃rị́ka rú la kí, ĩ̃drĩ̃ kí ĩ'diní ụ́'dụ́kǫ̃
'bã fi jõ 'bá kí agâlé ku.
32 'Bá ru tralépi 'dĩ kí drĩ̃ 'be ru rá; ãzí rĩ ri kí uzálé ị́jọ́ ãzí sĩ, ãzí rĩ ri kí uzá ị́jọ́ ãzí
ndú la trũ. 'Bá ãndá la rĩ nĩ̃ kí átã mụ kí lé ã'du idélé yã rĩ gá ku.
33 'Bá Yãhụ́dĩ̃ rú rĩ ŋmĩ kí Ãlẽkĩzéndã drĩ̃lẹ́ gá, ãzíla 'bá ãzí 'dĩ uzá kí ĩ'diní ị́jọ́ lẽlé
'bã idé kí rĩ kî trũ. Jọ 'bá 'bã ĩyãŋã kí tú sĩ lẽjó ũkpõ ịsụ́jó 'bá kí drĩ̃lẹ́ gá 'dãá.
34 Wó ũ'bí kí mụ ĩtrĩkãlé la ĩ'di 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú la, uzá kí ụ́'dụ́kǫ̃ ãlu sĩ ũgũgõ sáwã
ĩ̃rĩ̃ 'dĩpí. "Ãdróŋá ũkú ru Ãtẹ́mĩ̃ Ẽfésõ gá rĩ ãmbógó tẽté ru!"
35 Ágǫ́bị̃ ãmbógó kãránĩ rú táwũ̃nĩ̃ drị́ rĩ la mụ 'bá kí 'bãlé ĩyãŋãlé tú 'bo, jọ ĩ'baní,
"'Bá Ẽfésõ gá 'dĩ, ã'di nĩ̃ ku la rĩ gá nĩ, táwũ̃nĩ̃ Ẽfésõ ĩ'di ãngũ jó ãdróŋá ũkú ru Ãtẹ́mĩ̃
ãmbógó rĩ drị́ ãzíla írã ĩ̃nzĩ̃lé ĩ̃nzĩ̃ a'délépi 'bũ̃ gá vũ̃rụ́ 'dõlé rĩ tãmbajó rĩ 'i ku yã?
36 Wó íni 'bá ãzí icó ãgátã galé ị́jọ́ 'dĩ sĩ ku, cĩkã ãma ĩyãŋã kí drĩ tú, lẽ ãma idé kí
ị́jọ́ kí kpõkpõ sĩ ku.
37 Wó ĩmi ají ãgọbị 'dĩ kí 'dõlé 'dĩ, ũ̃gũ̃ kí drĩ vâ ãko ãzí jó agá ku jõku u'dá kí drĩ
vâ ãdróŋá ũkú ru Ãtẹ́mĩ̃ 'i ku.
38 Wó Dĩ̃mĩ̃tẹ́rĩ̃yǫ̃ kí 'bá ãlịgọ rú 'dĩ kí abe drĩ adru 'bá 'dĩ kí abe ị́jọ́ trũ, ụ́'dụ́ sĩ ị́jọ́
amájó rĩ ãndrũ cí ãzíla 'bá Rụ́mĩ̃ rú ị́jọ́ amálépi rĩ kí cí, icó kí ị́jọ́ 'dĩ amálé rá.
39 'Bo ĩdrĩ adru kẹ́sĩ̃ trũ ĩ'ba rụ́ cí, ícó kí ajílé ĩ̃tụ́ 'bá kẹ́sĩ̃ lịlépi rĩ kí ru trajó ị́jọ́ kí
amájó rĩ sĩ.
40 Cécé ĩ'di 'bã adrujó ãndrũ 'dĩ 'bã áni, ãma kí fi ũnzĩkãnã agá 'bá Rụ́mĩ̃ gá rĩ drĩ
kí ãma zị ị́jọ́ ụ́'dụ́ ãndrũ 'dĩ drĩ̃ sĩ, ãma kí mụ acelé tị kóru úzáŋá ãma kí uzálé 'dĩ sĩ,
ị́jọ́ ífí 'bã adrujó ala gá yụ rĩ sĩ."
41 Ĩ'di mụ ị́jọ́ delé 'bo, iré dó 'bá ru tralépi 'dĩ kí rá.

20

Páwũ̃lǫ̃ 'bã mụjó Mãkẽdónĩyã gá ãzíla Gĩ̃rị́kĩ̃ gá rĩ

* **19:24** Ãdróŋá *Ãtẹ́mĩ̃* ála ĩ'di umvelé Látĩnĩ tị sĩ *Dãyáná 'i.*

1 Ũmbã 'bá kí ásị gá rĩ la mụ ukólé 'bo, Páwṹlọ̃ umve 'bá Yẹ́sṹ ã'ị̃lépi rá 'dĩ kí, ĩ'di
mụ kí ásị imbálé 'bo, azị dó ĩ'bã abe rá, sĩ mụjó Mãkẽdónĩyã gá.
2 Ĩ'di 'bã mụ agá gẽ̃rị̃ agá 'dãá, ri mụlé 'bá Yẹ́sṹ ã'ị̃lépi rá 'dĩ kí ásị imbá trũ táwṹnị̃
ãlu-ãlu ĩ'di 'bã sĩ alijó ala gâ sĩ 'dĩ kí agâ sĩ pírí, 'dã 'bã ũngúkú gá, ca dó Gĩ̃rị́kị̃ * gá.
3 U'á 'dãá ĩmbá na. Ĩ'di 'bã ru itú agâ sĩ gõjó vúlé Sị́rĩ̃yã gâlé, amṹ ịsṹlé la 'bá
Yãhṹdị̃ rú la 'bã ãzí itú kí ru lẽjó ịjọ́ ũnzí idéjó ĩ'di ụrụ'bá gá. Ịjọ́ 'dĩ sĩ, uja ru úŋmĩ
gõjó vúlé mụjó Mãkẽdónĩyã agâ sĩ Sị́rĩ̃yã gâlé.
4 'Bá mụlépi ĩ'di trũ rĩ kí Sõpátã Pũrásĩ angálépi Bẽréyã gá rĩ 'bã ngọ́pị 'i; Ãrĩsĩtãríkõ
kí Sẹ̃kṹndṹ be angájó ãngũ Tẹ̃sãlọ̃nị́kị̃ drị̃ agá; Gáyõ 'i angájó táwṹnị̃ Dábẽ gá; Tṹkị́kọ̃
kí Trọ̃fị̃mọ̃ be angájó ãngũ Ásĩyã drị̃ agá; ãzíla Tị̃mị̃tị̃yọ̃ 'i.
5 'Bá 'dĩ mụ kí ãma † drị̃lẹ́ gá ãzíla tẽ kí ãma Trõwásĩ gá 'dãá.
6 Ṹ'dṹ ṹmṹ alịlépi 'bá drị̃ gâ sĩ rĩ drị̃ la mụ ukólé 'bo, ãma i'dó ãcị̃ angájó Fị̃lị́pị̃ gá
'dĩ ãngũ Mãkẽdónĩyã drị̃ agâ sĩ mụjó í'bó sĩ 'dụ ãma ṹ'dṹ tõwú sĩ cajó Trõwásĩ gá.
Ãma ịsṹ dó Páwṹlọ̃ kí 'bá tá ĩ'di sĩ amṹjó ĩ'ba abe rĩ kí 'dãá, ãma u'á 'dãá Sãbị̃tị̃ ãlu.

Páwṹlọ̃ 'bã ãcị̃ ãsĩjó Trõwásĩ gá rĩ

7 Ṹ'dṹ Sãbátũ drị̃ sĩ ãma atrá ãma ãngũ ãlu gá Ṹmṹ Úpí drị̃ nalé. Páwṹlọ̃ ũlũ ịjọ́
'bá 'baní, wó drṹsị̃ íni ĩ'di 'bã lẽjó mụjó mṹ-mṹ rĩ sĩ, jọ ịjọ́ ĩ'ba abe kpere sáwã ịnị́
drị́ ázíyá (ịnị́ ágágá).
8 Jó ụrụgá gõrófã rú ãma sĩ ãma trajó 'dã agá û'bã ãcí dị̃lépi sĩ ãngũ jijó rĩ kí wẽwẽ
rú.
9 Kãrị́lẹ̃ ãzị́ rú la Ỵwṹtị́kọ̃ 'i. Páwṹlọ̃ 'bã ịjọ́ ũlũ agá ãzo rú ỵ̃dị́-ỵ̃dị́ 'dĩ gá 'dâ, ṹ'dṹ i'dó
ĩ'di 'belé were-were, ṹ'dṹ 'bã ĩ'di 'be agá kpítã. 'Dã 'bã ũngúkú gá, a'dé angájó gõrófã
námbã na rĩ 'bã dẹ̃rị́sã gá ụrụgâlé kpere vṹrṹ káyĩ. 'Bá kí mụ ĩ'di ingalé ụrụgâlé, ịsṹ
kí drã rá.
10 Wó Páwṹlọ̃ asị́ vṹrṹ 'dõlé, amvu kãrị́lẹ̃ drãlépi rá 'dĩ 'i, jọ 'bá 'baní, "Ĩmi awá ku,
drã drĩ ku ĩ'di ídri."
11 'Dã 'bã ũngúkú gá Páwṹlọ̃ la mụ gõlé vúlé gõrófã sị́ gâlé 'bo, na dó Ṹmṹ Úpí drị̃
ãma abe ãngũ ãlu agá. Ĩ'di mụ ịjọ́ jọlé 'bá kí abe sáwã ãzo rú kpere ṹ'bṹtị sĩ 'bo, a'be
dó kí, mụ dó rá.
12 'Dãá 'bá 'dụ kí dó kãrị́lẹ̃ tá 'dĩ 'i, agụ kí ĩ'di lịcọ́ gá ídri rú. 'Bá pírí u'á kí ãyĩkõ sĩ.

Ịjọ́ Páwṹlọ̃ 'bã jọlé 'bá ĩyõ kãnị̃sã Ẽfésõ gá rĩ abe rĩ

13 Páwṹlọ̃ itú ịjọ́ mụjó Ãsọ́sị̃ gá pá sĩ 'dĩ ãngũ ãma sĩ mụjó ĩ'di 'dụjó rĩ, wó ãmụ drị̃
gâlé í'bó sĩ.
14 Ịsṹ ãma Ãsọ́sị̃ gá 'dãá, ãzíla ãza dó ĩ'ba abe Mị̃tṹlẹ́nị̃ gâlé í'bó sĩ ãngũ ãlu gá.
15 Ṹ'dṹ 'dã 'bã ũngúkú gá rĩ sĩ, ãma alị Kị̃yọ́sị̃ 'bã bṹlṹ gâ sĩ, drṹzị́ íni ãca Sãmósĩ
gá, ṹ'dṹ 'dã 'bã ũngúkú gá ãca Mị̃lẹ́tṹ gá.
16 Páwṹlọ̃ ũrã ĩ'di ásị́ gá alijó Ẽfésõ agâ sĩ alị-alị, ã'dusĩku lẽ sáwã izalé ãmbógó
ru ãngũ Ásĩyã drị̃ agá ku. Ri sáwã afụlé drĩ icó rá sĩ cajó Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ gâlé ṹ'dṹ ṹmṹ
Pẽndẽkósĩtõ drị́ gá rĩ sĩ.
17 Páwṹlọ̃ la mụ acálé Mị̃lẹ́tṹ gá 'bo, umve 'bá ĩyõ kãnị̃sã Ẽfésõ gá rĩ kí amṹjó drị̃
fụjó ĩ'ba abe.
18 'Bá ĩyõ 'dã kí mụ acálé 'bo, jọ ĩ'baní, "Ĩmi pírí nị̃ kí ári u'álé i'dójó ṹ'dṹ drị̃drị̃
mâ acájó ãngũ Ásĩyã drị̃ gá rĩ sĩ íngoní yã rĩ gá cé.
19 Ánga ãzị́ Ãdróŋá ní ásị́ ỵ̃gbẹ̃ sĩ ãzíla mị́ndrẹ inzíŋâ trũ mání adrujó ṹpị́gọ́ŋá
Ãdróŋá ãni la rĩ sĩ mání táni ṹ'bị̃táŋá ịsṹ agá 'bá Yãhṹdị̃ rú rĩ 'bã ítútáŋá kî sĩ rá tí.

---

* **20:2** *Gĩ̃rị̃kị̃* ála vâ ĩ'di umve *Ãkáyã 'i.* 'Dĩ pírí ãngũ ãlu rĩ 'i, adru kí ndú-ndú ku. † **20:5** Ãngũ 'bání sĩjó la *ãma* rĩ ĩ'di sáwã Lṹkã la adrujó Páwṹlọ̃ abe ãngũ ãlu gá rĩ 'i.

20 Ĩnį̃ rá má ĩyãŋã ị́jọ́ Ãdróŋá drị́ gá ĩmi ãzã kolépi 'dĩ ũlũŋâ trũ tú ku, 'bo má imbá
ĩmi ãngũ ũ'bí kî sĩ ru trajó rĩ agâ sĩ ãzíla lị́cọ́ ãlu-ãlu agâ sĩ.
21 Álũ vâ ĩ'di 'bá Yãhụ́dį̃ rú rĩ 'baní 'bá Yãhụ́dį̃ rú ku 'dĩ abe mmgbọ rú sĩ ãgõjó
Ãdróŋá rú ãzíla ásị́ ujajó sĩ ã'ị̃táŋá ĩ'badrị́ gá rĩ 'bãjó ãmã Úpí Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ drį̃ gá.
22 "'Bo ú'dî'da, ma mụ Yẽrụ́sãlẹ́mų̃ gá Úríndí Ãlá rĩ 'bã áma tị pẽjó rĩ sĩ, wó ánį̃ ã'du
la mụ ru idélé má benĩ yã rĩ gá ku.
23 Ị́jọ́ lú mání nį̃lé rĩ Úríndí Ãlá rĩ 'bã lũlé mání táwų̃nį̃ pírí gá ũcõgõ, fijó mãbụ́sų̃
gá rĩ be, kí áma tẽ áma drį̃lẹ́ gâlé nĩ.
24 Wó mání rĩ gá, ídri mádrị́ gá rĩ adru ị́jọ́ ãmbógó la ku, ãzíla álã ĩ'di ãko ãję̃ trũ
ãmbógó la rú ku. Ị́jọ́ lú mâ lẽlé rĩ ãzị́ má ãni 'dĩ dejó ãyĩkõ sĩ, ãzíla ị́jọ́ Úpí Yẹ́sų̃ 'bã
fẽlé mádrị́ ị́jọ́ mgbã ĩ'didrị̃ ũlũjó lẽtáŋá uyaŋâ kóru rĩ sĩ.
25 "Má acị́ ĩmi drĩdríŋĩ̃ gâ sĩ pírí Sụ́rụ́ Ãdróŋá drị́ rĩ 'bã ị́jọ́ ũlũ trũ ĩminî, wó ánį̃ rá
ĩmi icó dó áma ndrelé į̃dị́ ku.
26 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, álẽ dó ãndrũ icélé la ĩminî má ũjĩ áma drị́ rá. 'Bá drĩ dó ãvĩ ị́jọ́ Ãdróŋá
drị́ gá rĩ sĩ rá, ãrí la adru ãma drį̃ gá ku.
27 Ã'dusĩku má ĩyãŋã ị́jọ́ Ãdróŋá ní lẽlé rĩ ũlũŋâ trũ ĩminí tú ku.
28 Ĩmi adru mị́fị́ trũ ĩmi sĩ, ĩmba kãbĩlõ Úríndí Ãlá rĩ 'bã fẽlé ĩmidrị́ alé gá 'dĩ kí
tã. Ĩmi adru 'bá kãnị́sã Ãdróŋá drį̃ ucélépi rĩ, 'dĩ kí 'bá ĩ'di 'bã ĩgbãlé ĩ'di ãni rú ãrí
ĩ'didrị́ gá rĩ sĩ rĩ kî.
29 Ánį̃ rá ádrĩ ĩmi a'be 'bo, imba'ba ĩnzõ rú cécé ũ̃bõ̃gũ̃ áni la kí ãfũ kãbĩlõ kí drĩdríŋĩ̃
gá cí, icó kí kãbĩlõ ãzí a'belé ídri ku.
30 Átã ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá 'dâ, 'bá ãzí kí ãfũ ị́jọ́ mgbã 'dĩ ujalé rá sĩ 'bá Yẹ́sų̃ ã'ị̃lépi rá rĩ
kí usejó ĩ'ba rụ́ kí vú bĩjó ị́jọ́ ĩ'ba ãni ĩnzõ rú 'dã agá.
31 'Bo ị̃nzị̃ dó mị́fị́! Ĩmi ũrã drĩ ị́jọ́ mâ ĩmi imbájó ãzíla tãmbajó ị́nị́ kí į̃tụ́ be ílí na
mị́ndrẹ trũ mị́fị́ gá rĩ 'i.
32 "Má a'be ú'dî'da ĩmi Ãdróŋâ drị́ alé gá ị́jọ́ ĩ'didrị́ ásị́ į̃gbę̃ ãni icólépi ĩmi ĩzõlépi
ãzíla ĩminí fẽtáŋá ĩ'didrị́ sų̃sụ́ wijó rĩ fẽlépi 'bá pírí Ãdróŋá 'bã 'bãlé ĩ'di ãni rú 'dĩ
'baní rĩ.
33 Má a'ị́ drĩ vâ 'bá ãzí 'bã ãko; málĩ yã, jõku bõngó yã ku.
34 Ĩmi ãmgbã nį̃ kí vâ rá, ánga ãzị́ áma drị́ 'dĩ kî sĩ ãko mâ lẽlé mâ wõ̃rị́ka abe 'dĩ
kí ị̃sụ́jó.
35 Má i'da ĩminí ãko pírí mání idélé rĩ kí agá, lẽ ãzị́táŋá ru ĩko 'bá ũkpó kóru 'dĩ
kí ãzã ãzị́ ũkpómgboroto ĩminí ngalé rĩ sĩ. Ĩmi ũrã ị́jọ́ ándrá Yẹ́sų̃ 'bã jọlé, ''Bá ãko
fẽlépi rĩ la sų̃sụ́ múké rĩ ị̃sụ́ ndẽ 'bá ãko a'ị̃lépi rĩ rá' rĩ ĩndĩ."
36 Ĩ'di mụ ị́jọ́ 'dĩ jọlé 'bo, tį̃ ãja vũ̃rụ́ 'bá ãzí 'dĩ kí abe Ãdróŋá ã'ĩ̃jó.
37 Awá kí pírí mị́ndrẹ sĩ ĩ'bã kí ru jụ́jụ́ ũ̃tį̃ agá Páwų̃lõ̃ trũ 'dĩ gá 'dĩ, ãzíla ndru kí
vâ ĩ'di 'bã nábí.
38 Ị́jọ́ ĩ'baní ũcõgõ rú ãndânĩ rĩ Páwų̃lõ̃ 'bã jọlé icó kí 'î mẹ́lẹ́tị ndrelé į̃dị́ ku rĩ 'i.
'Dãá agụ kí dó ĩ'di vú a'belé í'bó agâlé.

21

Ãcį̃ Páwų̃lõ̃ drį̃ mụjó Yẽrụ́sãlẹ́mų̃ gá rĩ

1 Ãma mụ azị̃lé ĩ'ba abe 'bo, ãko drį̃ filé mẹ́lį̃ agá mụjó ãngũ ru lị̃lépi į̃yị́ agá Kósĩ
gá. Drũ̃sį̃ íni, ãca Rõdésĩ gá ãmụ dó sĩ Pãtárã gá.
2 'Dãá ãma ị̃sụ́ mẹ́lį̃ mụ̃lépi Fõyĩnísĩya gá la ãfi ala gâ sĩ mụjó.
3 Ãma mụ Kũpórõ ndrelé 'bo, ãma alị́ ándrálé la gâ sĩ, ãmụ dó sĩ pá tulé į̃yị́tị Tụ́rõ̃
gá 'dĩ ãngũ mẹ́lį̃ 'bã sĩ mụjó tẹ̃rị́ ĩ'di agá rĩ kí iyájó rĩ gá 'dĩ Sị̃rį̃yã gá.

4 Ãma ịsṹ 'bá Yẹ́sṹ ịjọ́ ã'ḭlépi rĩ kí ãma u'á ĩ'ba abe ṹ'dṹ ázḭ̃rḭ̃. 'Bá Yẹ́sṹ ã'ḭlépi rá 'dĩ jọ kí ịjọ́ Úríndí Ãlá rĩ sĩ lẽ Páwṹlọ̃ 'bã mụ Yẽ̗rṹsãlẹ́mṹ gâlé ku.
5 Ãma mụ Sãbḭ́tḭ́ delé ãlu 'bo, ḭ̃tṹ ãmadrḭ́ fijó mẹ́lḭ́ agâ sĩ kí a'bejó sĩ mụjó rá rĩ acá dó rá. 'Bá Yẹ́sṹ ã'ḭlépi 'dĩ kí ũkúka abe ãzíla anzḭ̃ŋá ĩ'badrḭ̃ kî trũ ají kí dó ãma vú ḭ̃yḭ́tḭ gá 'dõlé angájó táwṹnḭ̃ agâlé, 'dãá ãma ṹtḭ̃ ãja vṹrṹ Ãdróŋá ã'ḭ̃jó.
6 Ãma dó mụ azḭlé 'bo, ãfi dó mẹ́lḭ́ agá 'bo gõ kí dó lḭ́cọ́ gá.

7 Ãko dó drḭ̃ angájó Tṹrọ̃ gá ãmụ dó Pĩtõlẽmáyã gá, 'dãá ãzḭ 'bá Yẹ́sṹ ã'ḭlépi rá 'dĩ kí ãma u'á ĩ'ba abe ṹ'dṹ ãlu.
8 Drṹsḭ̃ la sĩ ãca táwṹnḭ̃ Kãyĩsárĩyã gá. 'Dãá ãma u'á Fḭ́lḭ́pọ̃ 'bá ịjọ́ Ãdróŋá drḭ́ rĩ ũlũlépi rĩ drḭ́ko gá ĩ'di 'bá ãlu ándrá ũpẽlé ázḭ̃rḭ̃ Sĩtéfũnõ abe íná fẽjó Yẽ̗rṹsãlẹ́mṹ gá rĩ 'bã ãzí.
9 Ĩ'di 'bã izonzi kí sụ, drĩ ágó rụlépi ku la kí cí. Ãdróŋá fẽ ĩ'baní ịjọ́ jọlé nábḭ̃ 'bã kí jọlé rĩ áni.

10 Ãma mụ ṹ'dṹ ãzí kí u'álé 'dãá 'bo, nábḭ̃ ãzí umvelé Ãgábã 'i rĩ amṹ angájó Yṹdḭ́yã gâlé.
11 Ĩ'di mụ acálé ãma rṹ 'dõlé 'bo, 'dụ sẹ́rḭ̃ Páwṹlọ̃ drḭ́ rĩ 'i umbé sĩ ru drḭ́ kí pá abe cí jọ, "Úríndí Ãlá rĩ jọ sẹ́rḭ̃ 'dĩ 'bã 'dḭ́pḭ 'bá Yãhṹdḭ̃ 'bã drḭ̃lẹ́ ru Yẽ̗rṹsãlẹ́mṹ gá 'dã gã kí ĩ'di úmbé cécé 'dĩ 'bã áni kí ĩ'di fẽ ãmḭ́yọ́ŋá 'bá Yãhṹdḭ̃ rú ku 'dĩ 'badrḭ́."

12 Ãma mụ ịjọ́ 'dĩ arelé 'bo, ã'bã mãmálá Páwṹlọ̃ 'bã mụ Yẽ̗rṹsãlẹ́mṹ gâlé ku.
13 Páwṹlọ̃ umvi, "Ĩmi awá áma ásḭ́ ní nũjó íni ã'du sĩ? Ma bábá adru úmbéŋá ní á'dṹsĩ ku, ma vâ bábá drãjó Yẽ̗rṹsãlẹ́mṹ gá Úpí mádrḭ́ Yẹ́sṹ 'bã rṹ sĩ."
14 Ãma dó mụ ĩ'di ásḭ́ ṹ'bḭ̃lé tí, ãma abe dó ĩ'di ãjọ, "Ḭjọ́ Úpí Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ 'bã idé dó ru nĩ."
15 'Dĩ 'bã ũngúkú gá ãma itú ãma bábá mụjó Yẽ̗rṹsãlẹ́mṹ gá.
16 'Bá Yẹ́sṹ ã'ḭlépi rá Kãyĩsárĩyã gá rĩ 'bã ãzí afí kí ãma agụlé Mũnásõnĩ drḭ́ko gá, ãngũ ĩ'bã kî sĩ u'ájó rĩ gá. Mũnásõnĩ ándrá 'bá angálépi Kũpórõ gá vâ 'bá ándrá ịjọ́ Yẹ́sṹ drḭ́ ã'ḭlépi drḭ̃drḭ́ údu rĩ 'bã ãzí.

Páwṹlọ̃ acá dó Yẽ̗rṹsãlẹ́mṹ gá

17 Ãma mụ calé Yẽ̗rṹsãlẹ́mṹ gá 'bo, 'bá Yẹ́sṹ ã'ḭlépi rá 'dĩ a'ḭ́ kí ãma gũnãgũnã.
18 Drṹsḭ̃ íni Páwṹlọ̃ mụ ãma abe mụlé Yãkó'bõ ndrelé, 'dĩ sĩ 'bá ĩyõ kãnḭ́sã drḭ́ kí 'dãá cí.
19 Páwṹlọ̃ zḭ dó kí cící, nze dó ịjọ́ Ãdróŋá 'bã ĩ'diní sĩ ãzḭ́ ngajó 'bá Yãhṹdḭ̃ rú ku rĩ kí drĩdríŋĩ gá rĩ kí vu pírí-pírí.

20 Kí mụ ịjọ́ 'dĩ kí arelé 'bo, ịcṹ kí Ãdróŋâ rṹ jọ kí Páwṹlọ̃ ní, "Ãmã ádrḭ́pḭ ínḭ̃ vâ rá ãzíla índre vâ rá 'bá Yãhṹdḭ̃ rú álĩfũ-álĩfũ 'dĩ ã'ḭ́ kí Yẹ́sṹ rá wó 'bã kí ásḭ́ ũkpó ru ãzḭ́táŋá Mṹsã drḭ́ rĩ vú ũbĩjó.
21 Újọ 'bá Yẹ́sṹ ã'ḭlépi rá Yẽ̗rṹsãlẹ́mṹ gá 'dĩ 'baní mi 'bá Yãhṹdḭ̃ rú Yẹ́sṹ ã'ḭlépi rá u'álépi 'bá Yãhṹdḭ̃ rú ku rĩ kí agá 'dĩ kí imbá, 'ba a'be kí ãzḭ́táŋá Mṹsã drḭ́ cã. Ãzíla jọ kí vâ íjọ 'bã ĩtãrã kí vâ anzḭ̃ŋá ĩ'badrḭ́ kí ku íni.
22 'Bá 'dĩ drĩ kí are la mí amṹ 'dâ 'bo, ãma dó ã'du idé yã?
23 Mí idé ịjọ́ ãmã lũlé míní 'dĩ 'i. 'Bá ãzí kí sụ ãma agá 'dĩ na kí ũyõ ãzíla kí ru itú drḭ́'bḭ́ ufálé.
24 Ímụ ĩ'bã jó Ãdróŋá drḭ́ agá, mí icí mi ĩ'ba abe ítúŋá ru ụrụ'bá 'bãjó ãlá ru rĩ idéjó, mí ũfẽ ãjẹ̃ sĩ kí drḭ́'bḭ́ ũfãjó rĩ. 'Bá pírí kí dó sĩ nḭ́ la ịjọ́ jọlé mí rṹ 'dĩ adru kí ịjọ́ mgbã ku, mi ãrútáŋá ru ãzḭ́táŋá Mṹsã drḭ́ gá rĩ kí agá.

25 'Bá Yãhụ́dḭ̃ rú ku Yẹ́sṵ̃ ã'ḭ̃lépi rĩ 'baní ḭjọ́ ãmã amálé rĩ kí, lẽ 'bã gã kí íná fẽlé
ídétáŋá ru ãdroŋa ĩnzõ rú rĩ 'baní rĩ sĩ, 'bã na kí ãrí ku, 'bã na kí ãnãkpá ru nzilépi
nzĩ-nzĩ rĩ 'bã ĩzá ku ãzíla 'bã idé kí ãwṵ̃ ku."
26 Drṵ̃sḭ̃ íni Páwṵ̃lọ̃ 'dụ 'bá 'dĩ kí idé kí kũkâ ru 'bãjó ãlá ru rĩ ĩ'ba abe mụ kí dó lḭcọ́
Ãdróŋá drḭ̃ agâlé ṵ́'dṵ́ ru idéjó ãlá ru rĩ 'bã ãsḭ̃ŋá icéjó vâ sĩ ãnãkpá ídétáŋá idéjó rĩ
kí idéjó kí ãlu-ãlu ní ṵ́'dṵ́ ãsḭ̃jó 'dã sĩ.

Páwṵ̃lọ̃ rụjó rĩ

27 Ṵ́'dṵ́ ázḭ̃rḭ̃ 'dã kí dó ãni rú ukó agá ukó-ukô, 'bá Yãhụ́dḭ̃ rú angálépi Ásĩyã gá la
ndre kí Páwṵ̃lọ̃ lḭcọ́ Ãdróŋá drḭ̃ agá usú kí ũ'bí kí bḭ́lẹ́ ĩ'di ụrụ'bá gá. Rụ kí ĩ'di,
28 kí dḭ̃ uzá sĩ "'Bá Ịsḭrayḭ́lḭ̃ gá 'dĩ ĩko ãma ãzã! Ágọ́bḭ́ 'dĩ bãsĩ 'bá acḭ́lépi ngara
ãngũ pírí gá ḭjọ́ ũnzí jọlépi sṵ́rṵ́ ãmadrḭ̃ ụrụ'bá gá ãzḭ́táŋá Mṵ́sã drḭ̃ drḭ̃ gá, ãzíla lḭcọ́
Ãdróŋá drḭ́ 'dĩ ụrụ'bá gá rĩ 'i. Ají vâ drḭ̃nzá ãngũ ãlá Ãdróŋá drḭ́ 'dĩ agá ĩndĩ ĩ'di 'bã
'bá Yãhụ́dḭ̃ rú ku 'dĩ kí fẽjó fijó ala gá rĩ sĩ."
29 'Bá ndre kí kí Trọ̃fḭ̃mọ̃ 'bá Yãhụ́dḭ̃ rú ku Ẽfésõ gá rĩ be acḭ́ agá táwṵ̃nḭ̃ ãmbógó rĩ
agá 'dãá ãlu, ũrã Páwṵ̃lọ̃ ují ĩ'di lḭcọ́ Ãdróŋá drḭ̃ agâ sĩ rá íni.
30 Ḭjọ́ tá ũsõlé Páwṵ̃lọ̃ ụrụ'bá gá 'dĩ iré ru táwṵ̃nḭ̃ 'dã agá 'dãá pírí wó 'bá ala gá rĩ
kí ásḭ́ acá ũmbã rú, cẹ̃ kí pírí ãngũ Páwṵ̃lọ̃ 'bã adrujó rĩ gâlé, rụ kí ĩ'di ũkpõ sĩ, asé
kí ĩ'di ãmvé angájó lḭcọ́ Ãdróŋá drḭ̃ agâlé. Gbõgbõ ṵ̃pḭ̃ kí kẽjḭ́tḭ cí.
31 'Bá 'dĩ lẽ kí Páwṵ̃lọ̃ 'dḭlé rá wó 'dḭ kí drĩ ĩ'di ku rú, ṵ́'dṵ́kọ́ ca ãmbógó ãsĩkárĩ
Rṵ́mḭ̃ gá rĩ 'bã bḭ́lẹ́ gá újọ ĩ'diní táwṵ̃nḭ̃ Yẹ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ drḭ̃ iza ru rá.
32 Cọtḭ a'dṵ́ ãsĩkárĩ ãzí kí ãmbogo kí abe cẹ̃ kí ãngũ ũ'bí 'bã kí ru trajó rĩ gâlé. 'Bá
ũmbã rú Páwṵ̃lọ̃ colépi 'dã kí mụ ndrelé la ãmbógó acá ãsĩkárĩ abe 'bo, a'be kí ĩ'di
coŋá rá.
33 Ãsĩkárĩ 'bã ãmbógô fẽ úmbé Páwṵ̃lọ̃ drḭ́ kí nõrórõ ḭ̃rḭ̃ sĩ cí. Zḭ dó 'bá tá ũ'bí ru
tralépi 'dĩ kí, "'Bá 'dĩ ĩ'di ã'di 'i, wó idé ã'du sĩ ĩ'di cojó?"
34 'Bá ãzí rĩ ri kí uzálé ḭjọ́ ndú sĩ wó ãzí rĩ kí vâ uzá agá ḭjọ́ ndú sĩ, icí kí ru ku. Ḭjọ́
'dĩ sĩ, ãsĩkárĩ ãmbógó ịsṵ́ ḭjọ́ pịrị la ku, fẽ dó Páwṵ̃lọ̃ agụlé ãngũ ãsĩkárĩ 'bã kí u'ájó
rĩ gá.
35 Kí mụ calé ãngũ tụjó gõrófã gá rĩ gâlé, ãsĩkárĩ 'dụ kí ĩ'di ụrụgá sĩ ũ'bí 'bã kí
ũmbã sĩ ãndrú lẽjó ku rĩ sĩ.
36 Ũ'bí ĩ'di vú bĩlépi 'dã ri kí uzálé "Ĩ'dḭ ĩ'di rá! Ĩ'dḭ ĩ'di rá."

Páwṵ̃lọ̃ jọ ḭjọ́ ũ'bí 'banî

37 Ála dó mụ lẽlé Páwṵ̃lọ̃ agụlé ãngũ ãsĩkárĩ 'badrḭ̃ agâlé, Páwṵ̃lọ̃ zḭ ãmbógó 'i, "Má
icó ḭjọ́ jọlé míní rá yã?"
Ãmbógó zḭ ĩ'di, "Ínḭ̃ Gḭ̃rḭ́kḭ̃ tḭ íngoní ru?
38 Mí adru 'bá Mḭ̃sḭ́rḭ̃ rú ándrá 'bá álĩfũ sụ kî trũ mvulépi ásé gá, sĩ 'bá ụ'dḭjó ãngũ
kõtórõ rú rĩ agâlé rĩ 'i ku yã?"
39 Páwṵ̃lọ̃ umvi, "Yụ, ma 'bá Yãhụ́dḭ̃ rú angájó táwṵ̃nḭ̃ Tãrãsḭ́sḭ̃ gá 'dĩ ãngũ umvelé
Sĩlísĩyã 'i rĩ gá. Má a'ḭ́ mi 'i, ífẽ mání ḭjọ́ jọlé ũ'bí 'dĩ 'banî."
40 Ãmbógó lã mụ ã'ḭ̃lé rá, Páwṵ̃lọ̃ tu pá ãngũ ụḷḭ́lé ụḷḭ́ sĩ tụjó gõrófã gá rĩ sḭ́ gá, 'bã
drḭ́ 'bá 'baní 'bã ĩyãŋã kî sĩ tú. Ãngũ la mụ filé ndrú-ndrú 'bo, i'dó dó ḭjọ́ jọlé ĩ'baní
tḭ ĩ'badrḭ́ gá Yãhụ́dḭ̃ drḭ̃ sĩ.

22

1 Páwṵ̃lọ̃ jọ, "Má ádrḭ́pḭka, má átẹ́pḭka, ĩmi are drĩ ḭjọ́ mâ lẽlé vú nzelé ĩminí ú'dî'da
'dĩ 'i!"
2 Kí mụ ḭjọ́ ĩ'di 'bã jọlé ĩ'baní tḭ ĩ'badrḭ́ Yãhụ́dḭ̃ drḭ̃ sĩ 'dĩ arelé 'bo, ĩyãŋã kí tútú.

'Dã 'bã ũngúkú gá Páwṹlọ̃ jọ,
3 “Ma 'bá Yãhṹdḭ̃ rú la, útị ma Tãrãsḭ̃sḭ̃ gá 'dĩ ãngũ umvelé Sĩlísĩyã 'i rĩ agá, wó ázo
táwṹnḭ̃ Yẽrṹsãlẹ́mṹ drḭ́ 'dĩ agá 'dâ Gãmãlḭyẹ́lḭ̃ pálé gá. Ímbá ma ãzḭ́táŋá ãma áyḭ́pḭka
'badrḭ́ gá rĩ kî sĩ múké-múké, á'bã ándrá áma ásḭ́ pírí ḭ́jọ́ Ãdróŋá drḭ́ gá rĩ sĩ cécé ĩmi
pírí vũ gá 'dĩ 'baní 'bãlé ãndrũ rĩ 'bã áni.
4 Áfẽ ándrá ũcõgõ 'bá Yẹ́sṹ vú bĩlépi rĩ 'baní kpere kí ụ'dḭ́ŋâ trũ, ãgọbị kí ũkú abe
kí ụrụjó tõjó mãbṹsṹ gá rĩ trũ.
5 Átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ kí dũwánĩ 'bá ĩyõ Yãhṹdḭ̃ 'badrḭ́ 'dĩ icó kí ĩminí ḭ́jọ́ jọlé áma
drḭ́ gá rá. Má ịsṹ wárágã ĩ'bã kî sĩlé mání ĩ'bã ádrḭ́pḭka Dãmãsḭ̃kḭ́yã gá rĩ 'baní sĩ ũkpõ
fẽjó mání 'bá Yẹ́sṹ ã'ḭ̃lépi rá Dãmãsḭ̃kḭ́yã gá 'dĩ kí ũgĩjó nõrórõ sĩ, ajḭ́jó Yẽrṹsãlẹ́mṹ gá
mãbṹsṹ rú sĩ ĩ'baní drḭ̃rḭma fẽjó rĩ rá.

Páwṹlọ̃ jọ ḭ̃jọ́ ĩ'diní ásḭ́ ujajó rĩ
('Etáŋá 9:1-19; 26:12-18)

6 “Mání mụ agá gẽrḭ́ agá 'dãá, áca ãni rú Dãmãsḭ̃kḭ́yã gá 'dĩ ũgũgõ sáwã ázíyá, cọtị
dḭ̃zã ãngũ jilépi imve tárá-tárá angálépi 'bṹ gá la ji ãngũ áma andre gâ sĩ pírí.
7 Má a'dé vũ gá 'bṹrṹ, ãzíla má are ṹ'dṹkọ́ ãzí 'bã ḭ́jọ́ jọ agá mání, ‘Sáwṹlọ̃! Sáwṹlọ̃!
Mi mání ũcõgõ fẽ íni ã'du sĩ yã?’
8 “Ázị, ‘Mi ã'di 'i, Úpí?’ Uja áma umvilé, ‘Ma, Yẹ́sṹ Nãzẽrẹ́tḭ́ gá, míní ĩ'diní ũcõgõ
fẽjó rĩ 'i.’
9 'Bá ãma mụjó ĩ'ba abe rĩ ndre kí dḭ̃zã ãngũ jilépi imve tárá-tárá 'dã rá, wó are kí
ṹ'dṹkọ́ 'bá ḭ́jọ́ jọlépi má be rĩ drḭ́ 'dã ku.
10 Ázị ĩ'di, ‘Úpí, ma dó ã'du idé yã?’ Úpí umvi ma 'i, jọ, ‘Ínga ụrụgá, ãzíla ímụ
Dãmãsḭ̃kḭ́yã gá. 'Dãá ála míní ḭ́jọ́ pírí tá lẽlé ídé kí rĩ kí lũ rá.’
11 Mâ wõrḭ́ka rụ kí ma drḭ́ gá selé Dãmãsḭ̃kḭ́yã gâlé, ã'dusĩku áma mịfḭ́ 'bã ãzṹjó
dḭ̃zã ãngũ jilépi imve tárá-tárá 'dã sĩ cí rĩ sĩ.
12 “Ágọ́bḭ́ ãzí u'álépi táwṹnḭ́ 'dã agá ãzḭ́táŋá Mṹsã 'bã sĩlé 'dĩ kí vú ũbĩlépi pírí la,
rṹ la Ãnãníyã 'i. 'Bá Yãhṹdḭ̃ rú 'dĩ kí pírí ḭ̃nzḭ̃ kí ĩ'di 'bã ḭ́jọ́ kí ḭ̃nzḭ̃-ḭ̃nzḭ̃.
13 Afí má rṹ 'dõlé, tu pá áma andre gá 'dâ, ãzíla jọ, ‘Mâ ádrḭ́pḭ Sáwṹlọ̃, índre ãngũ
ḭ̃dḭ́!’ 'Dãá cọtị, ándre ãngũ rá, ándre dó vâ ĩ'di cé.
14 “Jọ mání, ‘Ãdróŋá ãma áyḭ́pḭka 'badrḭ́ ãpẽ mi ḭ́jọ́ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ nḭ̃jó, Ṹpḭ́gọ́ŋá ĩ'di
ãni ãlápítí Yẹ́sṹ 'i rĩ ndrejó, ãzíla ḭ́jọ́ ĩ'di tị gá rĩ arejó.
15 Lẽ mí agụ dó ḭ́jọ́ míní ndrelé, ãzíla arelé 'dĩ ũlũlé 'bá pírí ṹnọ́kṹ gá 'dâ rĩ 'banî.
16 Wó ú'dî'da mí iza sáwã ku. Mí angá ụrụgá, ãzíla íbĩ bãbṹtḭ́zḭ̃, mí ũjĩ ḭ́jọ́ ũnzí
mídrḭ́ kí, mî ĩ'di rṹ umvejó Úpí 'i rĩ sĩ.’
17 “Má ãgõ vúlé Yẽrṹsãlẹ́mṹ gá 'dõlé, mání Ãdróŋá zị agá lḭcọ́ Ãdróŋá drḭ́ gá rĩ agá
'dãá, ándre ícétáŋá ãzí.
18 Ándre Úpí Yẹ́sṹ 'i ĩ'di 'bã mání ḭ́jọ́ jọ agá, jọ mání, ‘Mí a'be Yẽrṹsãlẹ́mṹ mbẽlẽ
rú, ã'dusĩku 'bá 'dĩ icó kí ḭ́jọ́ míní ũlũlé áma drḭ́ gá 'dĩ ã'ḭ̃lé ku.’
19 “Ma umvi, ‘Úpí, ãgọbị 'dĩ nḭ́ kí ácḭ́ŋá mâ jõ sĩ acḭ́jó ãngũ Ãdróŋá ḭ̃nzḭ̃jó rĩ kí agá,
sĩ 'bá ími ã'ḭ̃lépi rĩ kí ụrụjó, kí cojó, ãzíla kí tõjó mãbṹsṹ gá rĩ rá.
20 'Bá kí mî 'bá ãlá Sĩtéfũnõ 'bã ãrí asujó rĩ sĩ, átu pá ĩ'di 'bã 'dḭ́ŋá ãtḭ̃lé ĩndĩ, ãzíla
ámba vâ bõngó 'bá ĩ'di 'dḭlépi rĩ 'badrḭ́ kí tã ma 'i.’
21 Úpí jọ mání, ‘Ímụ, ma ú'dî'da ími tị pẽ 'bá ãngũ álḭ́ gá ãmḭ́yọ́ŋá ru rĩ 'ba rṹlé.’ ”
22 Ũ'bí are kí ḭ́jọ́ Páwṹlọ̃ 'bã jọlé rĩ kí kpere ĩ'di 'bã ḭ́jọ́ 'dĩ jọ agá. Wó 'dãá i'dó kí dó
uzálé ṹ'dṹkọ́ ụrụgá sĩ, “Ĩ'dị ĩ'di, 'bã ãvĩ sĩ ṹnọ́kṹ gá 'dâ rá! Lẽ 'bã adru ídri vũ drḭ́ gá
'dâ ku.”
23 'Bá 'dĩ ri kí uzálé ĩ'bã bõngó kí u'béŋâ trũ, vâ pṹtrṹ yĩŋá ụrụgá rĩ trũ.

24 Ãsĩkárĩ ãmbógó fẽ ũkpõ sĩ Páwṹlọ̃ agụjó ãngũ ãsĩkárĩ 'bã kî sĩ u'ájó rĩ gâlé. Jọ
vâ ĩ'baní 'bã co kí ĩ'di 'bã nze sĩ ịjọ́ ĩ'di 'bã izalé 'bá kî sĩ uzájó ĩ'di drḩ gá íni rĩ ã'du
yã rĩ ḩndụ́ múké-múké.
25 Kí dó mụ ĩ'di umbélé lalé vṹrụ́ sĩ lẽjó ĩ'di cojó 'bo, Páwṹlọ̃ jọ 'bá ãsĩkárĩ túrú ãlu
kí drḩlẹ́ gá pá tulépi ĩ'di rú ãníŋá rĩ ní, "Ãzḩtáŋá ã'ḩ ĩminí 'bá Rṹmḩ rú la cojó ịsṹ ĩmi
amá ịjọ́ drḩ la gá rĩ ku rú rĩ gá rá yã?"
26 'Bá ãsĩkárĩ túrú ãlu kí drḩlẹ́ gá rĩ la mụ zịtáŋá 'dĩ arelé 'bo, mụ ãsĩkárĩ ãmbógó,
kí drḩlẹ́ gá ãndânĩ rĩ rṹ jọ, "Mi mụ ã'du idélé yã? Ágọ́bḩ 'dã ĩ'di 'bá Rṹmḩ gá la."
27 Ãsĩkárĩ ãmbógó mụ Páwṹlọ̃ rṹlé, zị ĩ'di, "Ílũ mání, mi 'bá Rṹmḩ gá la yã?" Páwṹlọ̃
umvi, "'Ẽ, ma 'bá Rṹmḩ gá la."
28 Ãsĩkárĩ 'bã drḩlẹ́ jọ, "Má acá Rṹmḩ 'bã 'bá 'dĩ áni la, mâ ãjẹ̃ ãmbógó la ũfẽjó rĩ
sĩ." Wó Páwṹlọ̃ umvi, "Útị ma Rṹmḩ 'bã 'bá ru."
29 Ãsĩkárĩ tá lẽlépi Páwṹlọ̃ ụzịlépi 'dĩ se kí ru vúlé. Ãsĩkárĩ 'bã ãmbógó la mụ nḩlé
la ãndá-ãndá ru Páwṹlọ̃ 'i 'bá Rṹmḩ gá la, ṹrḩ rụ ĩ'di, ã'dusĩku fẽ úmbé Páwṹlọ̃ nõrórõ
sĩ cí sĩ lẽjó ĩ'di cojó cõ-cõ.

Páwṹlọ̃ 'bã pá tujó 'bá Yãhṹdḩ rú rĩ kí drḩlẹ́ gá kẹ́sḩ gá rĩ

30 Ṹ'dṹ ãzí rĩ sĩ, ãsĩkárĩ 'bã ãmbógô lẽ ịsṹjó la ịjọ́ ĩ'bã kí ũtrãlé Páwṹlọ̃ ụrụ'bá gá
'dĩ kí ãndá yã rĩ nḩjó fẽ âyụ ĩ'di rá. Umve ãtalo ãmbogo rĩ kí 'bá Yãhṹdḩ rú ãzḩtáŋá
gá 'dĩ kí abe ru trajó ãngũ ãlu gá. Cọtị fẽ ájí Páwṹlọ̃ 'i pá tulé 'bá 'dĩ kí drḩlẹ́ gá.

23

1 Páwṹlọ̃ ndre 'bá ịjọ́ lịlépi kẹ́sḩ gá 'dĩ kí mịfḩ pírí jọ, "Má ádrḩpịka, ánga ịjọ́ mádrḩ
Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ 'bo ásḩ ãlá sĩ kpere ú'dî'da."
2 Átáló ãmbógó ãndânĩ Ãnãníyã la mụ ịjọ́ 'dĩ arelé 'bo, jọ 'bá ãni rú Páwṹlọ̃ andre
gá rĩ 'baní 'bã sa kí tị la.
3 Páwṹlọ̃ jọ ĩ'diní, "Ãdróŋá la ími tị sa nĩ, mi bõrõ gbãlé ḩmvḩ sĩ imve rĩ áni, wó
agâlé ãndḩ ru! Íri 'dâ ịjọ́ lịlé áma drḩ gá ãzḩtáŋá Mṹsã drḩ gá rĩ sĩ, wó mí uja vâ ãzḩtáŋá
anulé mi 'i fẽjó la áma tị sajó 'dĩ áni la ã'du sĩ?" †
4 'Bá pá tulépi Páwṹlọ̃ andre gá ãníŋá rĩ jọ kí ĩ'diní, "Gbíyã 'dĩ mi sĩ ịjọ́ umvijó
Ãdróŋá 'bã átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ tị gá rĩ 'i yã?"
5 Páwṹlọ̃ umvi, "Má ádrḩpịka, ánḩ tá ĩ'di átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ 'i la ku, ã'dusĩku
sĩ ru bṹkṹ Ãdróŋá drḩ agá rá, 'Lẽ íjọ ịjọ́ ũnzí ãmbógó 'bá mídrḩ ụrụ'bá gá ku.'†"
6 Páwṹlọ̃ la mụ nḩlé la 'bá ãzí rĩ kí 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ kí wó ãzí rĩ kí 'bá Sãdũkáyõ
rú rĩ kî, jọ ịjọ́ ṹ'dṹkọ́ mmgbọ sĩ, "Má ádrḩpịka, ma Fãrĩsáyĩ i'dójó má áyḩpịka kî sĩ,
útị ma Fãrĩsáyĩ rú, átu pá kẹ́sḩ drḩlẹ́ gá íni la ịjọ́ mâ ásḩ 'bãjó 'bá drãlépi rá rĩ la angá
ídri rá rĩ sĩ."
7 Páwṹlọ̃ la mụ ịjọ́ 'dĩ delé jọ agá 'bo, 'bá tá kẹ́sḩ gá Fãrĩsáyĩ rú ãzíla Sãdũkáyõ rú
'dĩ i'dó kí dó ãwãlé kí drĩdríŋĩ gá, ãzíla awa kí ru ndú-ndú amụtị sĩ amụtị sĩ.
8 ('Bá Sãdũkáyõ rú 'dĩ ã'ḩ kí 'bá drãlépi rá rĩ la angá ídri jõku mãlãyíkã ãzíla úríndí
kí cí íni la ku, wó 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ ã'ḩ kí ịjọ́ 'dĩ kí pírí rá.)
9 Úzáŋá ũkpó la angá nĩ, imba'ba ãzḩtáŋá Mṹsã drḩ kí imbálépi 'bã ãzí Fãrĩsáyĩ rú
rĩ amvú kí ãgátã galé ũkpó sĩ jọ kí, "Ãma ịsṹ ịjọ́ ũnzí la ágọ́bḩ 'dĩ ụrụ'bá gá ku, wó
úríndí jõku mãlãyíkã drĩ kí ĩ'diní jọ la nĩ ãma kí ãgátã ga Ãdróŋá be ã'du ịjọ́ sĩ?"
10 Úzáŋâ uja ru ãgọ̃bḩ rú, ãmbógó ãsĩkárĩ drḩ idé ṹrḩ sĩ, ũrã 'bá kí Páwṹlọ̃ uzejó rĩ
sĩ, kí ĩ'di ĩzá andi nírí-nírí rá íni. Ịjọ́ 'dĩ sĩ, pẽ ãsĩkárĩ kí tị 'bá 'ba rṹ vṹrṹlé ĩ'di a'dṹlé
ũkpõ sĩ ajílé ĩ'badrḩ kõróŋá agá 'dõlé.

† **23:3** Lẹ́vḩ 19:15 † **23:5** Ãfũŋá 22:28

11 Ịnị̃ 'dã 'bã ũngúkú gá rĩ sĩ, Úpí Ãdróŋá tu pá Páwṹlọ̃ andre gá jọ, “Ími ásị̃ 'bã adru ũkpó! Ínze ịjọ́ mádrị̃ vú 'bá 'baní Yẽ̗rṹsãlẹ́mṹ gá 'dâ 'bo, mi vâ mụ vú la nzelé Rṹmị̃ gá.”

Ítú ĩjọ́ Páwṹlọ̃ 'dijó

12 Ṹ'bṹtị̃ ãzí rĩ sĩ 'bá Yãhṹdị̃ rú rĩ ãzí itú kí ru na kí ũyõ íná najó ku ãzíla ĩyị́ mvụjó ku kpere ĩ'baní Páwṹlọ̃ 'dị agá.

13 'Bá ru itúlépi rĩ kí alị kí kãlị́ sụ drị̃lẹ́ gá.

14 'Bá 'dĩ mụ kí ãtalo ãmbogo rĩ 'ba rṹ 'bá ĩyõ Yãhṹdị̃ drị̃ abe, jọ kí, “Ãna ũyõ íná najó ku vâ ĩyị́ mvụjó ku kpere ãmã Páwṹlọ̃ 'dị agá.

15 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi 'bá kẹ́sị̃ lịlépi 'dĩ abe, ĩmi a'ị́ ãmbógó ãsĩkárĩ 'badrị́ rĩ Páwṹlọ̃ ajíjó drṹsị̃, cécé ĩmi 'bã rĩ mụ ĩ'di ụzịlé ụzị̃ rĩ áni, ãma dó sĩ ĩ'di tẽ 'dịlé gẽ̗rị̃ agá 'dĩ sĩ acá drị̃ ãni rú ku rú.”

16 Páwṹlọ̃ 'bã ãdrõmvâ la mụ ịjọ́ itúlé 'dĩ arelé 'bo, mụ kõróŋá ãsĩkárĩ 'badrị̃ agâlé, nze ịjọ́ 'dĩ vú Páwṹlọ̃ nî.

17 Páwṹlọ̃ umve ãsĩkárĩ ãmbógó ãzí ãlu jọ ĩ'diní, “Mí agụ kãrị́lẹ̃ 'dĩ ãmbógó ĩmi drị̃lẹ́ gá rĩ rṹlé ịjọ́ ãzí ũkpó la jọlé ĩ'diní.”

18 Ãsĩkárĩ 'dã agụ dó ĩ'di ãmbógó rṹlé jọ, “Páwṹlọ̃ mãbṹsṹ gá 'dã umve ma tị ãpẽlé kãrị́lẹ̃ 'dĩ ajíjó mí rṹ, ã'dusĩku lẽ míní ịjọ́ ãzí lũlé.”

19 Ãmbógó 'dụ ĩ'di bṹlṹ gá, zị ĩ'di, “Ílẽ mání ã'du ịjọ́ lũlé?”

20 Páwṹlọ̃ ãdrõmvâ jọ ĩ'diní, “'Bá Yãhṹdị̃ rú la lẽ kí ími zịlé Páwṹlọ̃ ajíjó kẹ́sị̃ ĩ'badrị́ ãmbógó rĩ drị̃lẹ́ gá drṹsị̃ úlétáŋá ru lẽjó ịjọ́ mgbã ịsṹjó drị̃ la gá íni.

21 Lẽ mí ã'ị̃ ku! 'Bá kãlị́ sụ drị̃lẹ́ gá la kí ru zị̃ gẽ̗rị̃ gá bábá ĩ'di tẽjó 'dijó rá. Na kí ũyõ íná najó ãzíla ĩyị́ mvụjó ku kpere ĩ'baní Páwṹlọ̃ 'dị agá. Kí ịjọ́ ãfũlépi ími tị gá mí ã'ị̃ ịjọ́ ĩ'di agụjó kẹ́sị̃ drị̃lẹ́ gá 'dĩ rá yã rĩ tẽ.”

22 Ãmbógó ãsĩkárĩ tre kãrị́lẹ̃, jọ ĩ'diní, “Ílũ 'bá ãzí ní ánị̃ ịjọ́ ịjọ́ 'dĩ drị̃ gá rá la ku.” Pẽ dó kãrị́lẹ̃ tị la gõlé rá.

Páwṹlọ̃ agụjó Fẽ̗lị́cẹ̃ drị̃ rĩ

23 Ãsĩkárĩ ãmbógó umve ãmbogo ĩ'di vúlé gá rĩ kí ĩ̗rị̃, jọ ĩ'baní, “Ĩmĩ itú mání ãsĩkárĩ túrú ĩ̗rị̃, kãlị́ ázị̃rị̃ cẽ̗lépi kãyĩnõ sĩ rĩ kí, ãzíla túrú ĩ̗rị̃ ãjṹ trũ rĩ kí bábá mụjó Kãyĩsárĩyã gá sáwã na ịnị̃ ãndrũ 'dĩ sĩ.

24 Ĩfẽ Páwṹlọ̃ ní kãyĩnõ sĩ cẽ̗jó, ĩmi agụ ĩ'di rũwẽ gávũnã Fẽ̗lị́cẹ̃ drị̃lẹ́.”

25 Sĩ wárágã 'dĩ 'bã áni:

26 Kĩ̗lãwṹdị́yã Lúsĩyã,
Ãmbógó rulé rũrũ Gávũnã Fẽ̗lị́cẹ̃ ní,
Ázị mi cící.

27 Ágọ́bị́ 'dĩ 'bá Yãhṹdị̃ rú 'dĩ rụ kí ĩ'di nĩ mgbã la apá kí ĩ'di 'dị sĩ rá. Má amṹ ãsĩkárĩ mádrị̃ abe ĩ'di palé, ã'dusĩku má are ĩ'di 'bá Rṹmị̃ gá la.

28 Má agụ ĩ'di kẹ́sị̃ ĩ'badrị́ ãmbógó rĩ drị̃lẹ́ gá nĩ̗jó la idé ã'du yã rĩ.

29 Má ịsṹ kí ãgátã ga ãzị́táŋá ĩ'badrị̃ drị̃ gá, má ịsṹ ịjọ́ ãzí ãlu sĩ ĩ'di tõjó 'bã drã sĩ rá jõku ĩ'di sujó mãbṹsṹ gá la ku.

30 Ma mụ ịjọ́ lẽjó ĩ'di 'dijó rĩ ịsṹlé 'bo, ápẽ tị la gbõgbõ mí rṹlé. Áfẽ ãzị́táŋá 'bá ĩ'di tõlépi rĩ 'baní mụjó ĩ'di tõjó ími drị̃lẹ́ gá.

31 Ịnị̃ 'dã sĩ ãsĩkárĩ ũbĩ kí ãzị́táŋá 'dã vú, 'dụ kí Páwṹlọ̃ agụlé táwṹnị̃ Ãnĩtĩpátrĩsĩ gá.

32 Ãsĩkárĩ acı̨́lépi pá sĩ rĩ ãgõ kí ṹ'bṹtı̨ sĩ vúlé kõróŋá agá 'dõlé, a'be kí cę̃lépi kãyĩnõ
sĩ rĩ kí ĩ'di agụlé táwṹnı̨̃ Kãyĩsárĩyã gâlé.
33 Kí mụ calé Kãyĩsárĩyã gá 'bo, fẽ kí Páwṹlọ̃ wárágã be Gávũnã Fę̃lı̨́cę̃ drı̨̃lé.
34 Gávũnã lã wárágã 'i, zı̨ Páwṹlọ̃ angá ãngũ íngõ gá. Páwṹlọ̃ umvi, “Sĩlísĩyã gá.”
35 Gávũnã jọ, “Ma kẹ́sı̨ mídrı̨̃ are ma 'i, 'bá ími tõlépi rĩ drĩ kí acá rá rĩ gá.” Fẽ dó
ĩ'di tãmbalé lı̨́cọ́ ándrá ãmbógó Hẽródẽ 'bá u'ájó rĩ agá.

24

Páwṹlọ̃ ajı̨́jó ı̨́jọ́ amájó Fę̃lı̨́cę̃ drı̨̃lẹ́ gá rĩ

1 Ṹ'dṹ tõwú vúlé gá, átáló ãmbógó ãndânĩ umvelé Ãnãníyã 'i rĩ mụ ándrá 'bá ĩyõ
Yãhṹdı̨̃ 'bã ãni ãzí kí abe táwṹnı̨̃ Kãyĩsárĩyã gá ágọ́bı̨ jájĩ rú umvelé Tãtũlásĩ 'i rĩ abe
ãzíla ají kí ĩ'bã ununuŋá Páwṹlọ̃ ụrụ'bá gá rĩ kí i'dalé gávũnã Fę̃lı̨́cę̃ drı̨̃lẹ́ gá.
2 'Dãá ají kí Páwṹlọ̃ 'i Fę̃lı̨́cę̃ drı̨̃lẹ́ gá, Tãtũlásĩ i'dó dó ı̨́jọ́ ũtrãlé ĩ'di ụrụ'bá gâ sĩ ĩ'di
tõjó,
“Ãmbógó ãma ãni ı̨̃nzı̨̃lé ı̨̃nzı̨̃ ũniyambamba 'dĩ, drı̨̃ ceŋá mí ãni vãtáŋâ trũ 'dĩ ají
ãmaní ásı̨ ı̨̃gbę̃ aga ílí ãzo rú, ãzíla uja ı̨́jọ́ ndú-ndú jõ ru idélépi ũnzíríkãnã rú rĩ kí
múké, sĩ sṹrṹ ãmadrı̨̃ 'dĩ itújó.
3 Ãma a'ı̨ tátí Fę̃lı̨́cę̃ lẽlé rĩ, ı̨́jọ́ 'dĩ 'bã idé ru ãngũ pírí gá sáwã pírí sĩ, ãzíla ãyĩkõ
fụ ãma káyĩ míní ı̨́jọ́ 'dĩ sĩ.
4 Álẽ mî sáwã izalé ku, má a'ı̨ mi adrujó ásı̨ ı̨̃gbẹ́ sĩ ı̨́jọ́ ãmaní mụlé i'dalé 'dĩ kí arejó.
5 Ãma ı̨sṹ ágọ́bı̨ 'dĩ ĩ'di 'bá ãzí ũnzí íni la, i'dó ãgǫ̃bı̨̃ 'bá Yãhṹdı̨̃ rú rĩ kí drĩdríŋĩ gá
vâ ṹnọ́kṹ drı̨̃ gá 'dâ pírí rá ru. Ĩ'di drı̨̃lẹ́ 'bá Nãzę̃rẹ́tı̨̃ gá ru pẽlépi ndú rĩ 'badrı̨̃ 'i.
6 Ṹ'bı̨̃ vâ ándrá lı̨́cọ́ Ãdróŋá drı̨ gá 'dã izalé ũnzĩkãnã sĩ rá, wó ãrụ dó ĩ'di cí. [Ãzíla
ãlẽ ándrá ı̨́jọ́ lı̨lé ĩ'di drı̨̃ gá ãzı̨́táŋá ãmadrı̨̃ sĩ.
7 Wó ãmbógó ãsĩkárĩ drı̨ Lúsĩyã amṹ ĩ'di palé ãmadrı̨ gá 'dâ ũkpõ sĩ,
8 ãzíla fẽ ãzı̨́táŋá 'bá ĩ'di tõlépi rĩ 'baní amṹjó ími drı̨̃lẹ́ gá.]* Ídrĩ ĩ'di ụzı̨ jãjã rú mi
'i, mi ú'dî'da ı̨́jọ́ mgbã ãmaní jọlé drı̨̃ la gá 'dĩ kí ı̨sṹ cécé ãmaní jọlé 'dĩ áni.”
9 'Bá Yãhṹdı̨̃ rú 'dĩ ãtĩ kí cọtı̨ ı̨́jọ́ jọlé 'dĩ ũngúkú, ãzíla jọ kí ı̨́jọ́ 'dĩ kí pírí ãndá.
10 Gávũnã Fę̃lı̨́cę̃ la mụ kę̃jı̨ a'belé Páwṹlọ̃ ní ı̨́jọ́ jọjó 'bo, Páwṹlọ̃ umvi, “Ánı̨̃ rá, mí
angá ı̨́jọ́ amálé sṹrṹ 'dĩ drı̨̃ gá 'dâ ílí ũ'bí 'bo, ãzíla ma dó sĩ ãyĩkõ sĩ ı̨́jọ́ nzejó áma drı̨̃
gá míní.
11 Cécé míní ı̨sṹlé mî sĩ rĩ áni, ca drĩ ṹ'dṹ mụdrı̨ drı̨̃ ı̨̃rı̨̃ ku ma mụjó Ãdróŋá ı̨̃nzı̨̃jó
Yę̃rṹsãlẹ́mṹ gâlé rĩ 'bã vúlé gá.
12 'Bá Yãhṹdı̨̃ rú 'dĩ ı̨sṹ kí ma ãgátã ga agá lı̨́cọ́ Ãdróŋá drı̨̃ agá ku. Įsṹ kí vâ ma 'bá
kí bı̨̃lẹ́ usú agá jõku kí drĩdríŋĩ awa agá ãngũ Ãdróŋá ı̨̃nzı̨̃jó rĩ 'bá kî sĩ ru trajó rĩ kí
agá ãzíla ãngũ ãzí íni yã la ku.
13 Jõ drĩ ĩnzõ, 'bã ṹ'bı̨̃ kí drĩ míní ãko ãzí icélépi la ı̨́jọ́ ĩ'bã kí alı̨́lé má rṹ 'dĩ kí ãndá
la ãfẽlé.
14 Álẽ lũlé la míní, ma Ãdróŋá ãmã áyı̨́pı̨ka 'bã kí ándrá ı̨̃nzı̨̃lé ı̨̃nzı̨̃, 'dĩ gę̃rı̨̃ ĩ'bã kí
umvelé ndú rĩ. Má ã'ı̨ vâ ı̨́jọ́ Ãdróŋá drı̨ gá Mṹsã 'bã sĩlé nãbı̨ya abe 'dĩ kí pírí rá.
15 Ásı̨ 'bãŋá mádrı̨ Ãdróŋâ drı̨̃ gá rĩ vâ cécé 'bá 'dĩ 'badrı̨̃ áni 'bá ãlápítí 'dĩ kí 'bá
ũnzí 'dĩ abe kí drṹzı̨ angá pírí ídri rú ı̨̃dı̨ rá.
16 Į́jọ́ 'dĩ sĩ, ma dó áma itú bábá ṹ'dṹ pírí sĩ ı̨́jọ́ ãlá mání icólé idélé rĩ idéjó Ãdróŋâ
drı̨̃lẹ́ gá ãzíla 'bá 'bá ru rĩ drı̨̃lẹ́ gá.

---

* **24:8** Vásĩ 8 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tı̨ sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí ĩ'di “fṹtı̨̃-nôtĩ” rú, ã'dusĩku ĩ'di ándrá
bṹkṹ̃ Ãdróŋá drı̨ Gı̨̃rı̨́kı̨̃ tı̨ sĩ ídu drı̨̃drı̨̃ rĩ kí agá 'dáyụ.

17 “Máni u'ájó ãmvé ílí wẽwẽ rú 'bo rĩ 'bã vúlé gá, má ãgõ vúlé Yẽrṹsãlẹ́mṹ gá
'dõlé. Má ají séndẽ 'bá mádrḭ̃ 'baní, ãzíla má amṹ ídétáŋá idélé Ãdróŋá nî.
18 'Bá áma tõlépi ími drḭ̃lẹ́ gá 'dĩ ndre kí ma lḭcọ́ Ãdróŋá drḭ̃ 'bã ãngũ ãmvélé-ãmvélé
ru rĩ agá sáwã mâ áma ụrụ'bá 'bãjó ãlá ru rĩ de agá. Ũ'bí kí áma andre gá 'dãá yụ,
ãzíla ḭjọ́ ãzí ãfũlépi ala gá la gẽrḭ̃ sĩ 'dáyụ.
19 Wó rá la 'bá Yãhṹdḭ̃ ãzí angálépi Ásĩyã gá la kí sáwã 'dã sĩ cí, lẽ tá tí 'bã adru kí
'dâ cí áma tõlé ími drḭ̃lẹ́ gá, ḭjọ́ ãzí ũnzí la jõ cí, 'ba amṹ kí míní ḭjọ́ 'dã i'dalé la 'dâ.
20 Jõku lẽ 'bá 'dĩ 'bã lũ kí míní ũnzĩkãnã mádrḭ̃ ĩ'bã kí ḭsṹlé sáwã mâ pá tujó 'bá ḭjọ́
amálépi rĩ kí drḭ̃lẹ́ gá rĩ 'i,
21 wó lú ḭjọ́ ándrá máni jọlé 'bá kí drḭ̃lẹ́ gá, ‘Ĩmi áma ṹ'bḭ̃ ãzíla ĩtõ ma ãndrũ máni
ã'ḭjó la 'bá drãlépi rá rĩ la angá ídri rú ḭ̃dḭ́’ rĩ sĩ.”
22 'Dãá, Fẽḭ́cẽ ḭjọ́ nḭ̃lépi 'bá gẽrḭ̃ Yẹ́sṹ drḭ̃ drḭ̃ gá lọ́lọ́ rĩ uja dó ḭjọ́ 'dã tḭ ṹpḭ̃lé cí jọ,
“Ĩtẽ kpere ãsĩkárĩ ãmbógó Lúsĩyã 'bã acá agá, ma dó mụ ḭjọ́ ĩmidrḭ̃ 'dĩ lḭlé ĩndõ.”
23 Fẽ dó ũkpõ ãsĩkárĩ a'belé Páwṹlọ̃ andre tẽlépi rĩ ní Páwṹlọ̃ tãmbajó, wó 'bã a'be
jõ ĩ'diní drḭ̃ mmgbọ fẽjó la ĩ'di 'bã wọ̃rḭ́ka 'baní amṹjó ĩ'di ãzã kojó ḭjọ́ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ
kî sĩ be.

Páwṹlọ̃ 'bã pá tujó Fẽḭ́cẽ kí drḭ̃lẹ́ gá Drṹsḭ̃lã be rĩ

24 Ṹ'dṹ were vúlé gá Fẽḭ́cẽ amṹ kí ũkû Drṹsḭ́lã 'bá Yãhṹdḭ̃ rú rĩ be, pẽ 'bá tḭ mụlé
Páwṹlọ̃ umvelé ajílé ĩ'ba rṹ 'dõlé. Are kí ḭjọ́ Páwṹlọ̃ tḭ gá ĩ'di 'bã ḭjọ́ ũlũ agá ã'ḭ̃táŋá
Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ drḭ̃ gá rĩ drḭ̃ gá.
25 Wó Páwṹlọ̃ 'bã ḭjọ́ jọ agá mũkẽ drḭ̃ gá, ḭjọ́ tajó ásḭ́ jã sĩ rĩ drḭ̃ gá, ãzíla ṹ'dṹ ãsḭ̃jó
'bá pírí kí ḭjọ́ lijó rĩ drḭ̃ gá rĩ drḭ̃ gá, Fẽḭ́cẽ 'bã ásḭ́ mvu cãlṹ, idé dó ṹrḭ̃ sĩ, ãzíla jọ, “Mí
icó dó gõlé vúlé ú'dî'da rĩ gá rá. Ádrĩ sáwã ãzí ḭsṹ rá, ma ími umve ḭ̃dḭ́ rá.”
26 Fẽḭ́cẽ 'bã ásḭ́ sáwã 'dã agá 'dãá, Páwṹlọ̃ la tá ĩ'diní séndẽ fẽ ĩ'di ĩgbãjó rá íni. Ḭjọ́
'dĩ sĩ, ri Páwṹlọ̃ umvelé gbõrú-gbõrú sĩ ḭjọ́ jọjó ĩ'di be.
27 Ílí ḭ̃rḭ̃ vúlé gá, Põrĩkásĩ Fésĩtõ acá dó ãmbógó ru Fẽḭ́cẽ kẽjḭ́ gá. Wó Fẽḭ́cẽ 'bã
ándrá lẽjó mũkẽ ḭsṹjó 'bá Yãhṹdḭ̃ rú rĩ 'badrḭ̃ rĩ sĩ, a'be Páwṹlọ̃ mãbṹsṹ jó gá 'dãá
ũgũgõ.

25

Páwṹlọ̃ 'bã pá tujó ãmbógó Fésĩtõ drḭ̃lẹ́ gá rĩ

1 Ṹ'dṹ na Fésĩtõ 'bã acájó ãzḭ́ ĩ'didrḭ̃ ãmbõgõ drḭ̃ agá 'bo rĩ sĩ, ko dó drḭ̃ mụlé
Yẽrṹsãlẹ́mṹ gá angájó Kãyĩsárĩyã gá,
2 sĩ mụjó ãngũ ãtalo ãmbogo rĩ 'bã kí ru trajó, 'bá Yãhṹdḭ̃ rú rĩ 'bã drḭ̃lẹ́ kí abe rĩ
gá, mụlé ḭjọ́ ĩ'bã kí usúlé Páwṹlọ̃ ụrụ'bá gá rĩ kí arelé.
3 'Bá 'dĩ a'ḭ́ kí Fésĩtõ 'i lẽtáŋá i'dajó ĩ'baní Páwṹlọ̃ ujajó vúlé Yẽrṹsãlẹ́mṹ gá, wó íni
'dĩ itú kí ḭjọ́ amṹjó ĩ'di 'dḭjó gẽrḭ̃ agá 'dãá rá.
4 Fésĩtõ umvi ĩ'baní, “Ú'bã Páwṹlọ̃ 'i mãbṹsṹ gá Kãyĩsárĩyã gá, wó áma ãmgbã rĩ
bãsĩ vâ lẽ gõlé vúlêlé mbẽlẽŋá ru rá.
5 'Bá ĩmĩ drḭ̃lẹ́ ru 'dĩ 'bã ãzí 'bã mụ kí má be Kãyĩsárĩyã gâlé mụlé Páwṹlọ̃ tõlé drĩ
ájẹ́ ḭjọ́ ãzí idé ũnzí rĩ gá.”
6 Fésĩtõ u'á 'bá 'dĩ kí abe ũgũgõ ṹ'dṹ mụdrḭ̃ 'dĩpí, 'dã 'bã ũngúkú gá, inga dó ru
gõlé Kãyĩsárĩyã gâlé vúlé. Drṹsḭ̃ íni ri úmvúke ĩ'didrḭ́ ḭjọ́ lijó rĩ drḭ̃ gá, fẽ âjí Páwṹlọ̃
'i pá tulé ĩ'di drḭ̃lẹ́ gá amṹjó ḭjọ́ ĩ'didrḭ́ gá rĩ jọjó.
7 Páwṹlọ̃ la mụ afílé jó sĩ kẹ́sḭ́ jọjó rĩ agá 'dõlé 'bo, drḭ̃lẹ́ 'bá Yãhṹdḭ̃ rú rĩ 'bã ãni
angálépi Yẽrṹsãlẹ́mṹ gâlé 'dĩ utu kí pá ĩ'di andre gâ sĩ trọ̃kḭ́lḭrḭ, ãzíla i'dó kí dó ḭjọ́
ũsõlé ĩ'di ụrụ'bá gá. Ḭjọ́ ĩ'bã kí ũsõlé 'dĩ kí pírí ĩnzõ rú.

8 Wó Páwũlõ ga ị́jọ́ 'dã kí ãgátã rá, jọ, “Má idé ị́jọ́ ũnzí ãzí ãluŋá la ãzị́táŋá 'bá
Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'badrị̃ drị̃ gá ku, átã lị́cọ́ Ãdróŋá drị̃ ụrụ'bá gá, jõku úpí ãmbógó Rụ́mị̃
gá rĩ ụrụ'bá gá la ku.”
9 Fésĩtõ ru 'bãlépi 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ kí drị̃lẹ́ gá múké rĩ zị Páwũlõ 'i, “Mi mụ
Yẽrụ́sãlẹ́mũ̃ gâlé mî sĩ cénĩ mụlé pá tulé áma drị̃lẹ́ gá ị́jọ́ 'dĩ kí vú nzejó rá yã?”
10 Páwũlõ umvi ĩ'di, “Yụ! Ámụ lé ku, ã'dusĩku átu pá ú'dî'da íni la ãngũ Kãyĩsárị̃
Rụ́mị̃ gá rĩ 'bã sĩ 'bá kí ị́jọ́ lịjó rĩ gá, lẽ dó bãsĩ úlị ị́jọ́ mádrị́ gá rĩ 'dâ ũgũgõ. Átã ími
ãmgbã rĩ nị̃ vâ cé, má idé ị́jọ́ ũnzí la 'bá Yãhụ́dị̃ rú 'dĩ 'ba rụ́ ku.
11 Ádrĩ ị́jọ́ ũnzí ãzí idé icólépi fẽlépi la ma sĩ drã rá yã áni, adru álẽ apálé drã sĩ la
ku. Wó ị́jọ́ ĩ'bã kí ũtrãlé áma ụrụ'bá gá 'dĩ drĩ kí adru ĩnzõ rú, nõ mi 'i yã, jõku 'bá
ãzí yã, icólépi áma fẽlépi 'bá 'dĩ 'badrị̃ kî sĩ áma 'dị rá la yụ. Ị́jọ́ mádrị̃ 'bã mụ úpí
ãmbógó Rụ́mị̃ gá rĩ 'bã drị̃lẹ́ gá.”
12 'Dã 'bã ũngúkú gá Fésĩtõ la mụ ị́jọ́ jọlé 'bá ĩ'didrị́ kî sĩ ị́jọ́ lịjó 'dĩ abe 'bo, jọ Páwũlõ
ní, “Múké! Ị́jọ ị́jọ́ mídrị̃ 'bã mụ úpí ãmbógó Rụ́mị̃ gá rĩ 'bã drị̃lẹ́ gá 'bo, mi dó mụ
úpî drị̃lẹ́ gâlé rá.”
13 Ụ́'dụ́ were vúlé gá, úpí Ãgĩrị́pã kí ámvọ́pĩ Bẽrĩnị́kẽ be acá kí Kãyĩsárĩyã gá amụ́lé
Fésĩtõ ã'ĩlépi acá múké rĩ jọjó.
14 'Bá 'dĩ kí mụ u'álé ụ́'dụ́ were Fésĩtõ drị́ko gá 'dãá 'bo, Fésĩtõ nze ĩ'baní ị́jọ́ Páwũlõ
drị́ 'dĩ kí vú úpí nî, jọ, “Ágọ́bị́ ãzí ãlu Fẽlị́cẽ 'bã a'belé mãbụ́sũ̃ gá la 'dâ cí.
15 Wó ụ́'dụ́ ándrá mâ mụjó Yẽrụ́sãlẹ́mũ̃ gâlé rĩ sĩ, ãtalo ãmbogo rĩ kí drị̃lẹ́ 'bá ĩyõ
'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'badrị̃ abe ũtrã kí ị́jọ́ ĩ'di ụrụ'bá gá, lẽ kí álị sĩ ị́jọ́ ĩ'di drị̃ gá íni.
16 “Wó álũ ĩ'baní, ãzíla ájọ mmgbọ rú, ‘Ãzị́táŋá ãmadrị́ Rụ́mị̃ drị̃ ã'ĩ ãmaní ị́jọ́ lịlé
'bá ãzí drị̃ gá ịsụ́ tu pá ị́jọ́ ĩ'didrị̃ vú nzejó ku la ku. Ála ĩ'baní drị̃lẹ́mmgbọ fẽ sĩ ị́jọ́
jọjó mịfị́ gá mịfị́ gá 'bá kí tõlépi rĩ kí abe ráká.’
17 'Bá 'dĩ kí mụ amụ́lé ị́jọ́ lịŋá 'dĩ gá 'bo, má iza sáwã ãzí ku. Cọtị drũsĩ̃ íni ãma mụ
rilé jó ị́jọ́ lịjó rĩ agá 'bo, ápẽ 'bá tị ágọ́bị́ 'dĩ ajíjó jó agá 'dõlé.
18 Wó 'bá ĩ'di tõlépi 'dĩ tõ kí ĩ'di ị́jọ́ ífí kóru mání ũrãlé icó kí tá sĩ ĩ'di tõlé ku la kî
sĩ.
19 Ị́jọ́ pírí ĩ'bã kí jọlé rĩ kí ị́jọ́ dị́nĩ̃ ĩ'badrị̃ drị̃ gá la, ãzíla ágọ́bị́ ãzí umvelé Yẹ́sũ̃ 'i
drãlépi rá wó Páwũlõ 'bã jọlé ĩ'di ídri rĩ drị̃ gá.
20 Áma úŋmĩ tu pá ma ị́jọ́ ịsụ́ ị́jọ́ 'dĩ drị̃ gá íngoní yã rĩ sĩ cí, ázị tí dó sĩ ĩ'di 'i ĩ'di
nõ sĩ mụ pá tulé ị́jọ́ 'dĩ kí jọjó, ãzíla kí lịjó Yẽrụ́sãlẹ́mũ̃ gâlé rá yã íni.
21 Wó Páwũlõ lẽ ị́jọ́ ĩ'didrị́ gá rĩ 'bã ca úpí ãmbógó Rụ́mị̃ gá rĩ 'bã drị̃lẹ́ gá. Ị́jọ́ 'dĩ
sĩ, áfẽ dó sĩ ãzị́táŋá, lẽ úmba tã la mãbụ́sũ̃ gá 'dâ kpere mání kẽjị́ ịsụ́ agá ĩ'di tị pẽjó
úpí ãmbógó Rụ́mị̃ gá rĩ rụ̃lé.”
22 Ãgĩrị́pã jọ Fésĩtõ ní, “Álẽ ị́jọ́ arelé ágọ́bị́ 'dĩ tị gá mâ sĩ cénĩ.” Fésĩtõ umvi ĩ'diní,
“Mi ị́jọ́ ĩ'di tị gá rĩ are drũsĩ̃ rá.”

Páwũlõ 'bã pá tujó úpí Ãgĩrị́pã drị̃lẹ́ gá rĩ

23 Drũsĩ̃ íni, ãmbogo ãsĩkárĩ 'bã rĩ kí, 'bá ãmbogo 'dãá la kí abe, ají kí Ãgĩrị́pã kí
Bẽrĩnị́kẽ be, afí kí ãngũ 'bá 'bã kî sĩ ru trajó ị́jọ́ arejó rĩ gá ĩ̃nzĩ̃táŋá ãmbógó la sĩ.
Fésĩtõ jọ, lẽ ájí Páwũlõ ĩ'ba rụ́ 'dõlé.
24 Fésĩtõ jọ, “Úpí Ãgĩrị́pã ãzíla ũ'bí jó agá 'dâ 'dĩ, ágọ́bị́ ĩminí ndrelé 'dĩ bãsĩ drị̃lẹ́
'bá Yãhụ́dị̃ rú 'dĩ 'badrị̃ 'dâ, ãzíla Yẽrụ́sãlẹ́mũ̃ gá 'dĩ 'bã kí unununŋá ajíjó má rụ́ tré,
lẽ 'ba u'á ídri ku rĩ 'i.
25 Wó mání ị́jọ́ ĩ'didrị̃ ĩndụ́ ndrũ agá, má ịsụ́ ị́jọ́ ãzí ãlu fẽlépi la úlị sĩ ị́jọ́ ĩ'di drị̃ gá
'bã drã sĩ rá la yụ. Wó ĩ'di lẽjó la ị́jọ́ 'í drị́ gá rĩ 'bã ca úpí ãmbógó Rụ́mị̃ gá rĩ drị̃lẹ́
gá rĩ sĩ, má ũrã ị́jọ́ ĩ'di tị pẽjó rá.

26 Wó ánį̃ átã ma úpí ãmbógó Rṵmį̃ gá rĩ ní ã'du ị́jọ́ sĩ ĩ'di drį̃ gá yã la ku. Ị́jọ́ 'dĩ
fẽ dó bãsĩ mání ĩ'di ajíjó ĩmi drį̃lẹ́ gá 'dĩ, ambamba la úpí Ãgį̃rị́pã mi 'i! Údrĩ dó ị́jọ́
ĩ'didrị́ gá rĩ į̃ndṵ́ ndrṵ̃ 'bo, ma dó sĩ icó wárágã sĩlé úpí ãmbógó Rṵmį̃ gá rĩ ní múké.
27 Indré mání múké ku 'bá mãbṵ́sṵ̃ gá rĩ tị pẽjó úpí ãmbógó Rṵmį̃ gá rĩ rṵ̃lé ị́jọ́
ũnzí ĩ'di 'bã idélé rĩ icéŋâ kóru rĩ gá."

26

1 Úpí Ãgį̃rị́pã jọ Páwṵ̃lõ ní, "Rṵ́kṵ̃sã míní cí icójó ị́jọ́ ími drį̃ gá rĩ jọjó." Ị́jọ́ 'dĩ sĩ,
Páwṵ̃lõ 'bã drị́, i'dó dó ị́jọ́ ĩ'di drį̃ gá rĩ jọlé jọ,
2 "Úpí Ãgį̃rị́pã, áma drį̃lẹ́ba mání ãndrũ pá tujó ími drį̃lẹ́ gá, mání ị́jọ́ 'bá Yãhṵ́dį̃
rú 'dĩ 'bã kí áma tõjó rĩ nzejó míní rĩ sĩ.
3 Ínį̃ ị́jọ́ ã'į̃táŋá ãmadrį̃ 'bã lã'bĩ kí drį̃ gá ị́jọ́ ãma 'bá Yãhṵ́dį̃ rú 'dĩ 'bã kí ãgátã gajó
drį̃ la gá rĩ abe cé. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, má a'ị́ dó mi ị́jọ́ mâ jọlé rĩ arejó ásị́ jã sĩ.
4 "'Bá Yãhṵ́dį̃ rú 'dĩ nį̃ kí gbíyã mádrį̃ i'dójó ãnzį̃rį̃ŋã sĩ rĩ rá. Nį̃ kí ídri mádrị́ ãndânĩ
rĩ ári u'álé sṵ́rṵ́ ãmadrį̃ agá 'dâ, dó vâ vúlé vúlé ru ãngũ Yę̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gâlé rĩ gá rá.
5 Nį̃ kí ma ílí ãzo rú, drĩ kí tá lẽ la rá, icó kí ị́jọ́ nzelé áma drį̃ gá rá, ma ándrá 'bá
Fãrĩsáyĩ rú, 'bá ãzị́táŋá tãmbalépi ũkpómgboroto íni la.
6 Ú'dî'da átu pá kẹ́sį̃ drį̃lẹ́ gá íni la ị́jọ́ ma ásị́ 'bãjó drį̃ la gá Ãdróŋá 'bã ándrá azị́lé
má áyị́pị́ka 'baní rĩ sĩ.
7 Ị́jọ́ azị́lé 'dĩ bãsĩ ínátị mâ sṵ́rṵ́ mụdrị́ drį̃ į̃rį̃ 'dĩ 'bã kí ásị́ 'bãjó drį̃ la gá 'bã idé ru
ãzíla ĩ'bã kî sĩ Ãdróŋá į̃nzį̃jó ị́nị́ kí į̃tṵ́ be 'dĩ. Úpí Ãgį̃rị́pã, ị́jọ́ mâ ásị́ 'bãjó drį̃ la gá
'dĩ bãsĩ ị́jọ́ 'bá Yãhṵ́dį̃ rú 'dĩ 'bã kî sĩ áma tõjó 'dĩ.
8 Ĩmi ịsṵ́ ĩ'di ũkpó ru ã'į̃jó la Ãdróŋá icó 'bá drãlépi rá rĩ ingalé ídri rú rá la ã'du
sĩ?
9 "Á'dụ ũrãtáŋá ãzíla ũkpó mádrį̃ sĩ 'bá rṵ́ Yẹ́sṵ̃ Nãzę̃rẹ́tį̃ gá rĩ ã'į̃lépi 'dĩ kí drį̃ ụtrị́jó.
10 "'Dĩ bãsĩ ị́jọ́ mâ idélé Yę̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gâlé rĩ 'i. Ánga ị́jọ́ 'dĩ ũkpõ ãtalo ãmbogo 'dĩ
'badrį̃ sĩ, má ũ'bã 'bá ãlá Yẹ́sṵ̃ ã'į̃lépi 'dĩ kí mãbṵ́sṵ̃ gá, ãzíla ma vâ 'bá ị́jọ́ lị́lépi ãzí
rĩ kí drį̃ gá 'bã drã kí rá rĩ kí drĩdríŋĩ gá ĩndĩ.
11 Pâlé wẽwẽ rú ári acị́lé ãngũ Ãdróŋá į̃nzį̃jó ãlu-ãlu gâ sĩ ĩ'baní ũcõgõ fẽlé, ári vâ
kí ũŋmĩlé ũkpó sĩ ã'į̃táŋá ĩ'badrį̃ a'bejó rá. Ũmbã 'bã áma najó ĩ'baní ũnzí rĩ sĩ, ári
kí vú ũbĩlé kpere sṵ́rṵ́ ãzí kí agá kí ĩcãndĩjó táwṵ̃nį̃ kí agâ sĩ.

Páwṵ̃lõ jọ į̃jọ́ ĩ'diní ásị́ ujajó rĩ
('Etáŋá 9:1-19; 22:6-16)

12 "Ãcį̃ ãzí 'dĩ ãni la gá ma mụ agá Dãmãsį̃kị́yã gá ũkpõ ãtalo ãmbogo rĩ 'badrį̃ sĩ.
13 Úpí, į̃tṵ́kã íríkíri sĩ gę̃rį̃ agá 'dãá, andré dį̃zã angálépi 'bṵ̃ gâlé la ji ãngũ áma
andre gá vâ 'bá tá ãmã sĩ mụjó ĩ'ba abe 'dĩ kí andre gá imve tárá-tárá.
14 Ãma u'de pírí vṵ̃rṵ́, má are ṵ́'dṵ́kọ́ jọ mání ị́jọ́ tị Yãhṵ́dį̃ drį̃ sĩ, 'Sáwṵ̃lõ, Sáwṵ̃lõ,
mi áma ĩcãndĩ íni ã'du sĩ? Ĩ'di míní ũkpó-ũkpó ã'dị́ 'dị́jó má be.'
15 "Ázị́, 'Mi ã'di 'i, Úpí?' Umvi, 'Ma Yẹ́sṵ̃ mî ĩcãndĩlé rĩ 'i.
16 Mí angá, ítu pá ụrụgá. Má i'da ma míní ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ápẽ mi ndú ãtí'bó ru ãzị́ má
drį̃ ngalé, ãzíla vâ adrujó mâ sãdínĩ rú ị́jọ́ míní ndrelé ú'dî'da 'dĩ kí, ãzíla mâ mụlé
i'dalé drṵ́zị́ 'dĩ kí vú nzelé 'bá ãzí rĩ 'banî.
17 Ma ími pa 'bá mídrị́ Yãhṵ́dį̃ rú, ãzíla 'bá Yãhṵ́dį̃ rú ku 'dĩ kí drį̃ gá rá. Ma ími tị
pẽ ĩ'ba rṵ̃lé
18 kí mị́fį̃ nzį̃jó, kí ujajó ị́nị́ agá rĩ sĩ ãngũ ulé gá, ũkpó Sĩtánĩ drį̃ gãjó sĩ adrujó
Ãdróŋá 'bã 'bá ru. Ị́jọ́ ũnzí kí umbélépi rĩ ála sĩ kí trũ rá, kí dó vâ sĩ ãngũ ịsṵ́ 'bá
mání pẽlé ãlá ã'į̃táŋá sĩ 'dĩ kí abe ĩndĩ.'

19 “Úpí Ãgĩrı̨́pã ı̨́jǫ́ 'dĩ sĩ, ágã ı̨́jǫ́ mâ ndrelé angálépi Ãdróŋá drı̨́ 'bũ gá rĩ ku, má ã'ı̨ tı̨ la arelé rá.
20 Má i'dó ı̨́jǫ́ 'dĩ ũlũlé drı̨̃drı̨̃ la Dãmãsı̨̃kı̨́yã gá, vâ Yẽrı̨́sãlẹ́mũ̃ gá, 'dĩ Yũdı̨́yã gá pírí, ãzíla 'bá Yãhı̨́dı̨̃ rú ku 'dĩ 'baní, 'ba uja kí ásı̨́, 'bã ãgõ kí Ãdróŋá rı̨́ 'dõlé uja kí ásı̨́ rá rĩ i'dajó ı̨́jǫ́ múké ĩ'bã kí idélé rĩ sĩ.
21 'Bá Yãhı̨́dı̨̃ rú 'dĩ rı̨ kí bãsĩ ma lı̨́cǫ́ Ãdróŋá drı̨̃ 'bã ãmvélé-ãmvélé ru rĩ agá 'dãá lẽjó áma 'dı̨jó rá la ı̨́jǫ́ 'dĩ sĩ.
22 Ãdróŋá ko áma ãzã kpere ãndrũ pá tujó ı̨́jǫ́ vú nzejó 'bá pírí 'baní, 'bá ãmbogo 'baní, 'bá nírí rĩ abe trũtrũ. Ánze lú ı̨́jǫ́ nãbı̨ya 'bã kí jǫlé Mı̨́sã abe ĩ'di ru idé rá,
23 Kúrísĩtõ la ũcõgõ ı̨sı̨́, ĩ'di drã rá, ĩ'di vâ angá drı̨̃drı̨̃ ídri 'bá drãlépi rá rĩ kí drĩdrı̨́ŋĩ gá, ãngũ jijó 'bá ı̨́nı̨́ agá ı̨́jǫ́ ũnzí sĩ Yãhı̨́dı̨̃ rú rĩ 'baní 'bá Yãhı̨́dı̨̃ rú ku 'dĩ abe.”
24 Páwũ̃lõ̃ 'bã drĩ ı̨́jǫ́ ĩ'di drı̨̃ gá rĩ vú nze agá 'dĩ, Fésĩtõ za re, “Páwũ̃lõ̃, ími drı̨̃ 'be ru rá. Ũnı̨̃táŋá mí ãni ambamba 'dĩ sĩ mi úgólé azalé aza-azâ!”
25 Páwũ̃lõ̃ umvi, “Gávũnã Fésĩtõ, má aza ku. Į́jǫ́ mâ jǫlé 'dĩ kí ı̨́jǫ́ mgbã ãzíla ífí trũ.
26 Úpí Ãgĩrı̨́pã nı̨̃ ı̨́jǫ́ mâ jǫlé 'dĩ kí drı̨̃ gá ı̨́jǫ́ ce, ma dó sĩ ı̨́jǫ́ jǫ ĩ'diní tǫndǫlǫ má ã'ı̨ vâ rá ı̨́jǫ́ mâ jǫlé 'dĩ nga kí bı̨́lẹ́ la gâ sĩ hãwũ̃ ku, ã'dusĩku ı̨́jǫ́ 'dĩ idé kí ru ũní la ku.
27 Úpí Ãgĩrı̨́pã, mí ã'ı̨ ı̨́jǫ́ nãbı̨ya 'badrı̨̃ kí rá yã? Ánı̨̃ rá, mí ã'ı̨ rá.”
28 Úpí Ãgĩrı̨́pã umvi Páwũ̃lõ̃ ní, “Sáwã wereŋá 'dĩ sĩ mi áma uja acájó Kũrĩsĩtíyánĩ rú rá yã?”
29 Páwũ̃lõ̃ umvi ĩ'diní, “Drĩ táni adru sáwã were jõku ãzo rú, ma Ãdróŋá ã'ı̨ adru mi 'i á'dı̨̃sĩ ku, 'bá pírí áma arelépi ãndrũ 'dĩ kí, 'ba acá kí tá mâ áni pẽ lú adrujó nõrórõ trũ 'dĩ áni rĩ.”
30 Úpí 'i, gávũnã 'i, Bẽrı̨̃nı̨́kẽ̃ 'i, ãzíla 'bá ãmbogo pírí rilépi 'dãá rĩ angá kí ụrụgá.
31 Fũ kí jó agá 'dãá rá, ĩ'bã kí mụ agá ı̨́jǫ́ jǫ trũ kí drĩdrı̨́ŋĩ gá 'dãá, jǫ kí, “Ágǫ́bı̨́ 'dĩ idé ı̨́jǫ́ ãzí icójó ĩ'di 'dı̨jó rá jõku ĩ'di umbéjó mãbı̨́sũ̃ gá la ku.”
32 Úpí Ãgĩrı̨́pã jǫ Fésĩtõ ní, “Ágǫ́bı̨́ 'dĩ drĩ tá jǫ la âgụ ı̨́jǫ́ 'í drı̨̃ úpí Rı̨́mı̨̃ gá rĩ 'bã drı̨̃lẹ́ gá ku la, ãma tá ĩ'di fẽ ãfũlé rá.”

27

Páwũ̃lõ̃ 'bã mụjó Rı̨́mı̨̃ gá rĩ

1 Ála mụ ı̨́jǫ́ ãmaní mụjó mẹ́lı̨̃ sĩ Ítãlĩ gá rĩ amálé 'bo, úfẽ Páwũ̃lõ̃ kí mãbı̨́sũ̃ ãzí kí abe ãmbógó ãsĩkárĩ ãni umvelé Jı̨́lı̨́yãsĩ úpí ãmbógó 'bá Rı̨́mı̨̃ gá rĩ 'bã ãsĩkárĩ 'bã drı̨̃lẹ́ ru rĩ drı̨ gá.
2 Ãfi mẹ́lı̨̃ ãfũlépi Ãdrãmı̨̃tı̨́mũ̃ gá mụlépi táwũ̃nı̨̃ ı̨̃yı̨́tı̨ gá ãngũ Ásĩyã gá rĩ kí agâ sĩ. Ãrĩsĩtãríkõ 'bá Mãkẽdónĩyã gá 'dĩ táwũ̃nı̨̃ Tẽsãlõ̃nı̨́kı̨̃ gá rĩ mụ ãma abe ĩndĩ.
3 Drũ̃sı̨̃ íni, ãca Sı̨̃dǫ́nı̨̃ gá. Jı̨́lı̨́yãsĩ mba Páwũ̃lõ̃ tã ásı̨́ ı̨̃gbẹ́ sĩ, fẽ ĩ'diní mụlé wõ̃rı̨́ka 'ba rı̨́, ĩ'baní sĩ ĩ'di ãzã kojó.
4 Ãmụ vâ ãcı̨̃ trũ drı̨̃ gá, ãlı̨́kı̨́kũ̃ 'bã alíjó drı̨̃lẹ́ gâlé ru ũkpó ru ãma rı̨́ 'dõlé ru rĩ sĩ, ãma alı̨ Kũpórõ ãngũ ã'í ru lı̨lépi ı̨̃yı̨́ agá rĩ 'bã wókõ ãlı̨́kı̨́kũ̃ 'bã lijó ũkpó ru ku rĩ agâ sĩ.
5 Ãma mụ alı̨lé mĩrĩ gbayi rĩ agâ sĩ ı̨̃yı̨́tı̨ Sĩlísĩyã gá rĩ gâ sĩ, ãzíla Pãmũfílĩyã gâ sĩ 'bo, ãma acá Múrã gá 'dĩ Lũ̃kı̨́yã gá.
6 'Dãá ãsĩkárĩ ãmbógó Jı̨́lı̨́yãsĩ ı̨sı̨́ mẹ́lı̨̃ angálépi Ãlẽkĩzéndrĩyã gá mụlépi Ítãlĩ gá la, tõ ãma ala gá.

7 Ãma acị jãjã rú ụ'dụ́ wẽwẽ rú, ãma ịsụ́ vâ ĩ'di ũkpó-ũkpó cajó Kũ̃ńḍõ gá. Ãlụ́kụ́kũ̃
wãbáŋá ru rĩ uga ãmaní mụlé pịrị úmgbé. Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ãma apí dó ãma Kũ̃rẹ́tḭ 'bã bụ́lụ́
ãlụ́kụ́kũ̃ atrịlépi cí rĩ gâ sĩ, ãma alị dó Sãlĩmónĩ agâ sĩ.
8 Ãmaní mụ agá ḭ̃yḭ́tị gâ sĩ ũcõgõ-ũcõgõ rú, ãmụ dó calé Ḭ̃yḭ́ Tị Múké gá 'dĩ táwṹnḭ̃
Lãséyã gá.
9 Ãma iza ãcḭ̃ 'dĩ gá ụ'dụ́ wẽwẽ rú ácḭ̃ 'bã adrujó ũnzí-ũnzí rĩ sĩ, wó 'dĩ sĩ ụ'dụ́ ãkónã
naŋá gãjó rĩ, ru 'bãjó ãlá ru rĩ ukó rá, 'dĩ ĩmbá áyi 'bã adrujó ũnzí-ũnzí rĩ. Ḭjọ́ 'dĩ sĩ,
Páwṹlõ i'dó kí bḭ́lẹ́ ḭ̃ndụ́ lilé jọ,
10 “'Bá 'dĩ, ándre ãcḭ̃ ãmadrḭ́ mẹ́lḭ̃ sĩ 'dĩ la mụ adrulé ũnzíkãnã rú, ãma kí mụ tẹ́rḭ́
mẹ́lḭ̃ agá 'dĩ kí, ãzíla mẹ́lḭ̃ abe kí ãvĩlé rá. Ĩ'di vâ ãmã ídri ãmgbã rĩ gá ũcõgõ fẽ ĩndĩ.”
11 Wó ãsĩkárĩ ãmbógó ní Páwṹlõ tị arejó rĩ kẽjḭ́ gá, ri ḭjọ́ arelé dẽrébã mẹ́lḭ̃ drḭ̃ tị gá,
mẹ́lḭ̃ 'dḭ́pị be áyụ.
12 Ḭ̃yḭ́ Tị Múké 'dĩ 'bã adrujó múké ku mẹ́lḭ̃ ní, áyi ãngũ 'bã ịgbẹ̣jó sí áni rĩ sĩ, 'bá ũ'bí
ũrã kí ĩ'di múké la fũjó 'dâ rá, mụjó Fõyĩníkĩ gâ sĩ ãngũ ḭ̃gbẹ̣ ãlụ́kụ́kũ̃ lilépi wãbáŋá
ru rĩ tẽjó lé 'dĩ ḭ̃yḭ́tị Kũ̃rẹ́tḭ̃ gá.

Ãlụ́kụ́kũ̃ wãbáŋá ru mĩrĩ agá rĩ

13 Ãlụ́kụ́kũ̃ ándrâlé ru rĩ la mụ alílé jãjã rú sḭ̃sḭ́ íni, 'bá 'dĩ ũrã kí 'ĩyi icó dó mụlé
rá, anzé kí dó ãko mẹ́lḭ̃ 'bã sĩ pá tujó rĩ, i'dó kí dó mụlé ãni ru ḭ̃yḭ́tị gâ sĩ ḭ̃yḭ́tị Kũ̃rẹ́tḭ̃
drḭ̃ gá.
14 Mụ kí drĩ álḭ ku, ãlụ́kụ́kũ̃ wãbáŋá ru la acé ũkpó ru angájó ụ́rụ̃lé ru.
15 Mẹ́lḭ̃ icó drḭ̃ jalé ãlụ́kụ́kũ̃ gâlé ru ku, ri dó mẹ́lḭ̃ drolé ãngũ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ gâ sĩ ḭ̃yḭ́
agâlé.
16 Ãma ịsụ́ ãngũ ru lịlépi ḭ̃yḭ́ agá umvelé Kãyụ́dã pa ãma were ãma alijó wókõ la
ándrálé ãlụ́kụ́kũ̃ 'bã alólé ku rĩ gâ sĩ rĩ sĩ. 'Dãá ḭjọ́ kí ũkpó ru ãma ṹ'bḭ̃ í'bó were sĩ
ru pajó rĩ asélé ãni rú mẹ́lḭ̃ rụ́ 'dõlé bábá.
17 Asé kí í'bó were rĩ mẹ́lḭ̃ agá, usú kí ĩbáká mẹ́lḭ̃ ụrụ'bá gá, umbé kí mẹ́lḭ̃ ágá ĩbáká
sĩ mgbemgbe. Idé kí ṹrḭ̃ sĩ, ũrã kí mẹ́lḭ̃ la mụ ãrḭ̃lé ḭ̃yḭ́tị cene cínákí ru Sãrãtḭ́sḭ̃ gá. Ḭjọ́
'dĩ sĩ, ũtrũ kí bõngó ãlụ́kụ́kũ̃ 'bã sĩ mẹ́lḭ̃ drojó rĩ kí rá, a'be kí dó mẹ́lḭ̃ ungalé ãlụ́kụ́kũ̃
sĩ.
18 Ãlụ́kụ́kũ̃ wãbáŋá ru 'dã ri adrulé ũkpó ru, drṹsḭ̃ íni, u'bé kí ãko mẹ́lḭ̃ 'bã 'dụlé rĩ
'bã ãzí kí ḭ̃yḭ́ agá.
19 Ṹ'dụ́ 'dã 'bã ũngúkú gá, u'bé kí ãko mẹ́lḭ̃ tãmbajó ãzíla idéjó la rĩ kí rá.
20 Ṹ'dụ́ wẽwẽ rú ãndre ḭ̃tụ́ mḭfḭ́ ku, ãzíla lẽlẽgó kí abe, wãbáŋá rĩ lilé ũkpõ sĩ ḭ̃dḭ́-ḭ̃dḭ́.
Ã'bã ásḭ́ ãma dó sĩ ãma pa rá rĩ drḭ̃ gá ku.
21 'Bá mẹ́lḭ̃ agá 'dĩ 'bã kí íná najó ku ụ'dụ́ ũ'bí ru rĩ sĩ, Páwṹlõ tu pá kí drĩdríŋĩ gá.
Jọ ĩ'baní, “'Bá mádrḭ́ 'dĩ, ĩdrĩ ájẹ́ áma tị are agá ãmaní drḭ̃ akójó Kũ̃rẹ́tḭ̃ gá rĩ sĩ la,
ãma ãvĩ kí tá sĩ adrájó 'dĩ 'bã áni ku.
22 Wó álẽ dó ĩmi imbá ásḭ́, ã'dusĩku la 'bá ãzí ãlu la icó ãvĩlé ĩmi agá 'dâ ku, wó mẹ́lḭ̃
la mụ andilé nĩ.
23 Ḭ́nḭ́ ájẹ́ rĩ sĩ, mãlãyíkã Ãdróŋá mádrḭ́ mâ adrujó ĩ'di ãni, mání ḭ̃nzḭ̃lé rĩ, tu pá áma
andre gá,
24 jọ, ‘Páwṹlõ, mí idé ṹrḭ̃ sĩ ku, ã'dusĩku mi mụ pá tulé kẹ́sḭ̃ gá úpí ãmbógó Rụ́mḭ̃
drḭ̃ drḭ̃lẹ́ gá. Ãdróŋá 'bã ásḭ́ ḭ̃gbẹ̣ sĩ azị vâ 'bá pírí mụlépi mí be 'dĩ kí pajó ídri ími ḭjọ́
sĩ.’
25 Ími ásḭ́ 'bã adru ũkpó ru, má ã'ḭ́ ḭjọ́ Ãdróŋá 'bã jọlé 'dĩ la ru idé cécé ĩ'di 'bã azịlé
rĩ 'bã áni.
26 Wó drḭ̃drḭ̃ rĩ gá, ãma mụ ãrḭ̃lé ãngũ ru lịlépi ḭ̃yḭ́ agá la 'bã ãzí gá rá.”

27 Ṵ'dṵ́ mụdrı̨ drı̃ sụ ı̨nı̨ kí ı̃tṵ́ be, wãbáŋá ri drı̃ ãma lilé mı̃rı̃ Ãdríyã agá 'dâ. Wó ı̃'di mụ calé ãni rú sáwã ázíyá ı̨nı̨ drı̨ sı̃, 'bá ãzı̨ ngalépi mẹ̃lı̨ agá rı̃ ı̃trı̃kã kí ãma úgó calé ãni rú ãngũ ã'í gá.

28 'Be kí ı̃báká sı̃ ı̃yı̨ 'bã mgbi ṵ̃'bı̃jó, ı̨sṵ́ kí ı̃'di mítã kãlı̨ sụ. Se kí ru drı̨ gá were, 'be kí ı̃bákâ ı̃dı̨, ı̨sṵ́ kí ı̃'di mítã kãlı̨ na.

29 'Bá ãzı̨ ngalépi mẹ̃lı̨ agá 'dı̃ idé kí ṵ̃rı̨ sı̃, kí mụ ru sı̨lé írã ụrụ'bá gá 'dı̃ yã íni, 'be kí kı̃lı̨mmgbõrõ mẹ̃lı̨ ní pá tujó rı̃ kí sụ, ã'ı̃táŋá ı̃'badrı̨ gá, lẽ kí ı̃tṵ́ 'ba agá ráká.

30 'Bá ãzı̨ ngalépi mẹ̃lı̨ agá rı̃ 'bã ãzí lẽ kí apálé rá, a'bé kí í'bó ru pajó rı̃ ı̃yı̨ agá, 'bã kí ru kí 'bã rı̃ kı̃lı̨mmgbõrõ ãzí a'bé mẹ̃lı̨ drı̨lẹ́ gâlé ru rı̃ áni.

31 Páwṵ̃lõ jọ ãmbógó ãsı̃kárı̃ drı̨ 'baní ãsı̃kárı̃ abe, "'Bá mẹ̃lı̨ 'bã ãzı̨ ngalépi 'dı̃ drı̃ kí adru mẹ̃lı̨ agá 'dâ ũgũgõ ku, 'bá ãzí pa ru ku."

32 Ãsı̃kárı̃ ụlı̨ kí í'bó ru pajó rı̃ 'bã ı̃báká kí rá, a'be kí ı̃'di a'délé ı̃yı̨ agâlé.

33 Ãngũ 'bã lẽ agá ụwı̨ agá 'dı̃, Páwṵ̃lõ imbá kí ásı̨ ásı̨ pírí sı̃ íná najó. Jọ, "Ṵ'dṵ́ mụdrı̨ drı̨ sụ 'dı̃ agá, ı̃ri ı̃mi ulalé ãko ãzí naŋâ kóru.

34 Má a'ı̨ ı̃mi ú'dı̂'da ãkónã nalé sı̃ adrujó ídri. Ĩmi ãzí icó adrálé ku, átã drı̨'bı̨ ífí ãzí ãlu la icó anzélé 'bá ãzí 'bã drı̨kã gá ku."

35 Ĩ'di mụ ı̨jọ́ jọlé 'dı̃ 'bã áni 'bo, Páwṵ̃lõ a'dṵ́ mũkátı̃, * fẽ ãwã'dı̃fô Ãdróŋá ní, andi ala nalé kí drı̨lẹ́ gá 'dãá.

36 Ásı̨ la mba kí dó rá, nga kí dó pírí ãkónã nalé rá.

37 'Bá mẹ̃lı̨ agá 'dãá rı̃ 'bã kãlãfe pírí rı̃ gá túrú ı̃rı̨ kãlı̨ ázı̨rı̨ drı̨ ázíyá.

38 Kí dó mụ pírí ãkónã ı̃'baní lẽlé nalé rı̃ kí nalé 'bo, u'bé kí dó ãkónã 'bã ı̨mbı̨ kí ı̃yı̨ agá fẽjó la mẹ̃lı̨ 'bã ãnzı̨ rú sı̃ ı̃yı̨ agâlé ku.

39 Ĩtṵ́ lã mụ ãfũlé 'bo, nı̨ kí ãngũ 'dã ku, rá la ndre kí mı̃rı̃ 'bã tı̨ kúrúŋá cínákí ru írã kóru la, 'bã kí dó ásı̨ mẹ̃lı̨ agụjó ala gá drı̃ tá icó rá rı̃ gá.

40 Ụlı̨ kí ı̃báká kı̃lı̨mmgbõrõ mẹ̃lı̨ 'bã sı̃ pá tujó rı̃ kí, a'be kí dó kí u'delé ı̃yı̨ ı̨ndṵ̃lé. Sáwã ãlu 'dã agá, ayụ kí vâ ı̃báká ãko mẹ̃lı̨ drı̨ ujíjó rı̃ rụlépi rı̃ kî. Inga kí bõngó mẹ̃lı̨ 'bã sı̃ acı̨jó drı̨lẹ́ gâlé rı̃ kí, a'be kí mẹ̃lı̨ ãlṵ́kṵ́kṵ̃ ní ı̃'di drojó mı̃rı̃ 'bã tı̨ gâlé.

41 Wó mẹ̃lı̨ 'bu ru cínákí gá, ũmvõrõkõ la ãrı̨ cí icó mụlé ku, ı̨ndṵ́ la i'dó andilé ı̃yı̨ 'bã mvuŋá tũlá-tũlá ũkpõ sı̃ rı̃ sı̃.

42 Ãsı̃kárı̃ itú kí tı̨ 'bá mãbṵ́sṵ̃ rú rı̃ kí ụ'dı̨jó rá, kí ãzí 'bã wẽ rú ı̃yı̨ sı̃ apájó rá ku.

43 Wó Jṵ́lı̨yãsı̃ ãmbógó ãsı̃kárı̃ 'badrı̨ gá rı̃ lẽ Páwṵ̃lõ 'bã adru ídri, ã'ı̨ dó sı̃ ı̃'baní mãbṵ́sṵ̃ kí ụ'dı̨lé ku. Kẽjı̨ la gá, jọ 'bá pírí ı̃yı̨ nı̨lépi wẽ sı̃ cé rı̃ 'bã mvu kí ı̃yı̨ wẽlé, mụjó ãngũ ã'í rı̃ gá.

44 Įmbı̨ la ãzí rı̃ 'bã bı̃ kí 'bá ãzí rı̃ kí vú báwũ andilépi mẹ̃lı̨ ụrụ'bá gá 'dı̃ kî sı̃. 'Dı̃ bãsı̃ ı̨jọ́ 'bá pírí 'bã kí ru pajó cajó ãngũ ã'í rı̃ gá rá rı̃ 'i.

28

Páwṵ̃lõ 'bã adrujó Mãlátã gá rı̃

1 Ãma mụ acálé ãngũ ru lı̨lépi ı̃yı̨ kóru rı̃ gá rũwẽ 'bo, ãma ı̨sṵ́ ṵ̃nı̨lé la ãngũ 'dã 'bã rṵ́ Mãlátã 'i.

2 'Bá ãngũ 'dã agá rı̃ kí 'bá múké, ásı̨ ı̃gbẹ́ la kî. Ãngũ ri adrulé uzogó ru, ãzíla vâ ı̃gbẹ́kı̨tı̨tı̨ ru, wó 'bá 'dı̃ a'ı̨ kí ãma ãvá sı̃, ũdũ kí vâ ãmaní ãcí yulé yũyũ.

3 Páwṵ̃lõ atrá ijijá ãzí kí yı̃lé ãcí gá. Ĩ'di 'bã kí yı̃ agá 'dâ, ı̃nı̨ ãzí ãfũ ijijá 'dı̃ kí agâlé ãcí 'bã yṵ̃ sı̃, ı̃kãlã ru Páwṵ̃lõ 'bã drı̨ gá, ãzíla ga drı̨ la.

4 'Bá ãngũ 'dã agá rı̃ ndre kí ı̃nı̨ 'bã ru ãgı̃ agá kı̃lõkı̃lõ rú Páwṵ̃lõ 'bã drı̨ gá, ãzíla ga ı̃'di rá rı̃ gá rá, wó uja kí tı̨, i'dó kí ı̨jọ́ jọlé kí drı̃drı̨ŋı̃ gá cénı̃-cénı̃ rú, "Mgbã rı̃ gá,

* **27:35** 'Dı̃ adru *mũkátı̃* nalé Ṵmṵ̃ Úpí drı̨ agá rı̃ 'i ku.

ágǫ́bı̨ 'dĩ 'dı̨ 'bá! Ĩ'di táni ru apájó mĩrĩ agâlé rá tí, ı́jǫ́ lı̨lé ĩ'di drı̨̃ gá pı̨rı̨ rĩ ã'ı̨́ ĩ'diní adrujó ídri ku.”

5 Páwũlõ yã ı̨̃nı̨̃ 'dã ãcí agâlé, wó ãko ãzí ĩ'di idélépi ũnzí la yụ.

6 'Bá 'dĩ i'dó kí Páwũlõ ũtẽlé ndrelé drı̨ la nõ 'bã rĩ i'dó ãvõlé 'dĩ, jõku ĩ'di nõ a'dé vũrụ́ drãlé 'dĩ. Wó kí mụ tẽlé la sáwã ãzo rú tí, ãzíla ãko ãzí ũnzí la la mụ ru idélé ĩ'di ụrụ'bá gá ku 'bo, uja kí vâ ru úŋmĩ jǫjó la, “Ágǫ́bı̨ 'dĩ ĩ'di ãdróŋá ãzí.”

7 Pũbı̨̃lı̨́yã 'bá ãmbógó ru ãngũ ru lı̨lépi mĩrĩ agá 'dãá rĩ drı̨ 'bã ámvụ́ 'dãá ãni rú. A'ı̨́ ãma ãyĩkõ sĩ ĩ'didrı̨́ko gâlé, ãzíla ri ãmaní ãkónã fẽlé nalé ụ́'dụ́ na 'dĩpí.

8 Ãmbógó 'dã 'bã átẹ́pı̨ ĩ'di sáwã 'dã sĩ ãyánĩ rú, ri drı̨̃ cı̨lé ãyánĩ 'bá 'bã ụrụ'bá 'bã sĩ kojó kõ-kõ rĩ sĩ, ãzíla ri ãrí ika sũlé. Páwũlõ fi ĩ'di rụ́ ãngũ ĩ'di 'bã sĩ ụ́'dụ́ kojó rĩ gâlé, tı̨̃ drı̨ ĩ'di drı̨̃ gá, ãzíla zı̨ ĩ'diní Ãdróŋá. Cọtı̨ ágǫ́bı̨ tá 'bá ãmbá ru 'dĩ adrí ãyánĩ tá 'dã sĩ rá.

9 'Dĩ 'bã ũngúkú gá, 'bá pírí ãyánĩ trũ ãngũ ru lı̨lépi ı̨̃yı̨ agá 'dã gá 'dãá 'dĩ amụ́ kí, ãzíla ãyánĩ kí ụrụ'bá gá rĩ wa kí pírí rá.

10 Įjǫ́ 'dĩ sĩ, 'bá 'dĩ fẽ kí ãmaní ı̨̃nzı̨̃táŋá ãmbógó ru, wó sáwã ãmadrı̨ lẽjó mụjó rĩ la mụ acálé 'bo, 'bá 'dĩ 'bã kí ãmaní ãko ãcı̨̃ ãni ãmaní icólé ayúlé gẽ̃rı̨̃ agá rĩ kí ĩndĩ.

Páwũlõ 'bã acájó Rụ́mı̨̃ gá rĩ

11 Ĩmbá na ãma ãrı̨̃jó 'bo rĩ 'bã vúlé gá, ãko drı̨̃ mụlé mẹ́lı̨̃ ãzí ĩ'bã kí umvelé ãdróŋá ĩju rú Kásĩtõ kí Põlúkĩsĩ be Ãlẽkĩzéndrĩyã gá la sĩ, mẹ́lı̨̃ 'dĩ â'be ĩ'di ãngũ ı̨̃yı̨ 'bã lı̨lé 'dã gá 'dãá sáwã ãngũ 'bã adrujó ı̨̃gbẹ́ ru rĩ sĩ.

12 Ãma acá táwũnı̨̃ Sı̨̃rãkụ́sı̨̃ gá, ãma u'á ala gá 'dãá ụ́'dụ́ na.

13 'Dãá rĩ sĩ, ãko drı̨̃ ácı̨̃ trũ drı̨̃ gá, ãma acá táwũnı̨̃ Rı̨̃gı̨̃yǫ́mı̨̃ gá. Drũsı̨̃ íni, ũlíríkã ãmbógó la i'dó lilé angájó ándrâlé ru, ĩ'di mụ calé ụ́'dụ́ ãzí rĩ sĩ, ãma acá táwũnı̨̃ Pũtẽyǫ́lı̨̃ gá.

14 'Dãá ãma ı̨sụ́ 'bá Yẹ́sũ ã'ı̨̃lépi rá la kí, a'ı̨́ kí ãma u'álé ĩ'ba abe ụ́'dụ́ ázı̨̃rı̨̃. 'Dã 'bã ũngúkú gá, ãma acá dó Rụ́mı̨̃ gá.

15 'Bá Yẹ́sũ ã'ı̨̃lépi rá Rụ́mı̨̃ gá 'dĩ are kí ı́jǫ́ ãma drı̨̃ gá, amụ́ kí drı̨̃ ụfụlé ãma abe táwũnı̨̃ 'bá 'baní ãko kí ĩgbãjó ãzíla ı̨̃tũndãjó Ápı̨̃yã gá, ãzíla ãzí rĩ amụ́ kí drı̨̃ ụfụlé ãma abe Ụ̃mụ́ jó na rĩ kí agá. Páwũlõ la mụ 'bá 'dĩ kí ndrelé 'bo, fẽ ãwã'dĩfô Ãdróŋá nî, ãzíla ásı̨́ la acá ũkpó ru.

Páwũlõ 'bã ı̨jǫ́ ũlũjó Rụ́mı̨̃ gá rĩ

16 Ãma mụ acálé Rụ́mı̨̃ gá 'bo, â'be Páwũlõ u'álé ĩ'di sĩ ãsĩkárĩ ãzí ãlu andre la tẽlépi la be.

17 Ụ́'dụ́ na ãmã acájó 'bo rĩ 'bã vúlé gá, Páwũlõ umve 'bá drı̨̃lẹ́ ru 'bá Yãhụ́dı̨̃ rú rĩ 'badrı̨ kí, jọ ĩ'baní, “Mâ sụ́rụ́ Isı̨rayı́lı̨̃, mání ı́jǫ́ ũnzí idéjó 'bá Isı̨rayı́lı̨̃ rú 'dĩ kí ụrụ'bá gá ku, vâ ãzı̨̃táŋá ándrá ãmã kí ı̨sụ́lé ãmã áyı́pı̨ka 'badrı̨ 'dĩ kí drı̨̃ gá ku rá tí, úrụ ma sulé mãbụ́sũ gá Yẽ̃rụ́sãlẹ́mũ gá, ãzíla ûja áma 'dụlé fẽlé 'bá Rụ́mı̨̃ gá rĩ 'badrı̨́.

18 'Bá Rụ́mı̨̃ rú 'dĩ kí mụ áma ụzı̨lé zı̨táŋá sĩ 'bo, lẽ kí tí áma a'belé rá, ı̨sụ́ kí ı́jǫ́ ála sĩ áma 'dı̨ rá la ku.

19 Wó 'bá Yãhụ́dı̨̃ rú 'dĩ kí mụ gãlé sĩ, ı́jǫ́ 'dĩ fẽ mání úpí ãmbógó Rụ́mı̨̃ gá rĩ drı̨̃lẹ́ gá ı́jǫ́ vú nzejó, ádrĩ táni adru ı́jǫ́ ãzí trũ ásı̨́ gâ sĩ 'bá mádrı̨̃ kí tõjó la ku tí.

20 Įjǫ́ 'dĩ bãsĩ fẽlépi la mâ sĩ ĩmi umvejó ndrejó, ãzíla ı́jǫ́ jǫjó ĩmi abe 'dĩ, ı́jǫ́ mgbã sĩ, úmbé ma nõrórõ sĩ Kúrísĩtõ 'bá Isı̨rayı́lı̨̃ 'bã kî sĩ ásı̨́ 'bãjó ĩ'di tẽjó rĩ 'bã ı́jǫ́ sĩ.”

21 Jọ kí ĩ'diní, “Ãma are drĩ ı́jǫ́ ãzí ũnzí la ími drı̨̃ gá ku. Ãma ı̨sụ́ vâ wárágã angálépi Yũdı́yã gá 'bá Yẹ́sũ ã'ı̨̃lépi rá 'dĩ kí sĩlé ími drı̨̃ gá la kí ku, átã 'bá ãzí la nõ vâ sĩ amụ́ angájó Yũdı́yã gâlé, amụ́lé ı́jǫ́ ãzí ũnzí la kí ũlũlé ími drı̨̃ gá la ku.

22 Wó ãlẽ tátí ı́jǫ́ míní ũrãlé ími ásı̨́ gá rĩ arelé, ã'dusĩku ı́jǫ́ ãmã nı̨̃lé rĩ ãngũ pírí gá 'bá kí ı́jǫ́ jọ ũnzí 'bá Yẹ́sũ ã'ı̨̃lépi rá 'dĩ kí ụrụ'bá gá.”

23 'Bá 'dĩ 'bã kí ụ́'dụ́ ãzí Páwṹlṍ trũ. Wó ụ́'dụ́ 'dã la mụ acálé 'bo, amụ́ kí wẽwẽ rú
jó Páwṹlṍ 'bã u'ájó rĩ agá. Ũlũ ĩ'baní ịjọ́ Sụ́rụ́ Ãdróŋá drḭ́ patáŋá drḭ́ drḭ́ gá, i'dójó
ṹ'bụ́tḭ sĩ kpere ḭ̃tụ́ 'bã 'de agá, ãzíla ũlũ ịjọ́ Yẹ́sṹ drḭ́ gá rĩ, angájó ãzḭ́táŋá Mụ́sã 'bã
sĩ̃lé rĩ kí agá, bụ́kṹ nãbḭya 'bã kí sḭ̃lé rĩ agá.
24 'Bá ãzí rĩ ã'ḭ́ kí ịjọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ kí rá, wó 'bá ãzí rĩ ã'ḭ́ kí ku.
25 Kí dó mụ ãgátã galé kí drĩdríŋĩ gá álḭ́ 'bo, a'be kí dó ãngũ 'dã 'i, ịjọ́ ãfũlépi Páwṹlṍ
tḭ gá 'dĩ 'bã vúlé gá. "Úríndí Ãlá rĩ jọ ándrá ịjọ́ mgbã la, ĩ'di 'bã jọjó la ĩmĩ áyḭ́pḭka
'baní nábḭ̃ Ĩsáyã tḭ gâ sĩ,
26 " 'Ímụ, ãzíla ílũ 'bá mádrḭ́ 'baní:
"Ĩmi ịjọ́ are rá,
wó ĩmi icó ífí la vãlé ku;
ĩmi ãko 'dĩ kí ãlṹ rá,
wó ĩmi icó kí ndrelé ku."
27 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá 'dĩ kí ásḭ́ mba ũkpómgboroto rú cécé írã áni,
ãzṹ kí ru bḭ́lẹ́ ịjọ́ arejó cí,
ṹpḭ́ kí ru mḭfḭ́ kí cí.
Jõ íni ku, kí ãngũ ndre kí mḭfḭ́ sĩ,
ịjọ́ are kí bḭ́lẹ́ sĩ,
kí ịjọ́ vã kí ásḭ́ sĩ,
sĩ ru ásḭ́ ujajó mání sĩ kí adríjó rá ku.' †
28 "Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, álẽ lũlé la ĩminí, lẽ ĩnḭ́ rá ịjọ́ Ãdróŋá drḭ́ patáŋá drḭ́ ĩ'di vâ 'bá Yãhụ́dḭ́
rú ku 'dĩ 'baní cí, kí ã'ḭ́ la rá." [
29 Páwṹlṍ la mụ ịjọ́ 'dĩ delé jọ agá 'bo, 'bá Yãhụ́dḭ́ rú 'dĩ ko kí drḭ́ mụlé ĩ'badrḭ́ko
gâlé unununŋá ãmbógó la trũ kí drĩdríŋĩ gá.] *
30 Páwṹlṍ ri u'álé 'dãá ílí ḭ̃rḭ́ jó ĩ'di 'bã ũfẽlé ũfẽ rĩ agá. A'ḭ́ 'bá pírí amụ́lépi ĩ'di
ndrelépi rĩ kí ãvá sĩ.
31 Ãzíla ri ĩ'baní ịjọ́ Sụ́rụ́ Ãdróŋá drḭ́ patáŋá drḭ́ ũlũlé, imbá vâ ịjọ́ Úpí Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ
drḭ́ gá tọndọlọ 'bá ãzí 'bã ĩ'di uganâ kóru.

---

† **28:27** Ĩsáyã 6:9-10 * **28:29** Vásĩ 29 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tḭ sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí ĩ'di "fụ́tḭ́-nôtĩ" rú, ã'dusĩku ĩ'di ándrá bụ́kṹ Ãdróŋá drḭ́ Gḭ̃rḭ́kḭ́ tḭ sĩ ídu drḭ̃drḭ́ rĩ kí agá 'dáyụ.

Wárágã Páwṹlọ̃ 'bã sĩlé 'bá Rụ́mḩ̃ gá rĩ 'banî rĩ

Páwṹlọ̃ zị 'bá Rụ́mḩ̃ gá rĩ kí cící

1 Wárágã 'dĩ angá ma Páwṹlọ̃ ãtí'bó Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ drḩ̃ Ãdróŋá 'bã pẽlé ndú ṹpḩ́gọ́ŋá
ru, umvelé tị pẽlé ḩjọ́ mgbã rĩ ũlũjó rĩ drḩ̃.
2 Ḩjọ́ mgbã 'dĩ ándrá Ãdróŋá 'bã azḩ̃lé nãbḩya kí tị gâ sĩ ídu sĩlé bṹkṹ ĩ'didrḩ̃ ãlá rĩ
agá rĩ 'i.
3 Ḩjọ́ mgbã 'dĩ ngọ́pḩ̃ Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ Úpí ãmadrḩ̃ drḩ̃ gá, ĩ'di tḩjó 'bá ru úpí Dãwṹḍḩ̃ 'bã
drḩ̃lẹ́ rú rĩ,
4 Ãdróŋá i'da Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ 'i ĩ'di 'bá Ngọ́pị rú la ĩ'di 'bã Yẹ́sṹ ingajó drã agá ũkpõ
Úríndí Ãlá rĩ drḩ̃ sĩ rĩ sĩ.
5 Kúrísĩtõ rṹ sĩ, Ãdróŋá fẽ ãmaní drḩ̃lẹ́ba adrujó ṹpḩ́gọ́ŋá ru, ãzíla ũkpõ sĩ 'bá Yãhṹḍḩ̃
rú ku 'dĩ 'baní ḩjọ́ ĩ'diní idélé ĩ'baní rĩ kí lũjó ãngũ pírí agá, kí sĩ ḩjọ́ la are ãzíla ã'ḩ̃ sĩ
rṹkụma ajíjó Yẹ́sṹ nî.
6 Ĩmi bãsĩ 'bá umvelé Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ 'bã 'bá ru 'dĩ 'bã ãzí.
7 Má ádrḩ́pḩ̃ka ãzíla má ámvọ́pḩ̃ka ã'ḩ̃táŋá agá Rụ́mḩ̃ gá 'dĩ, Ãdróŋá lẽ ĩmi ambamba,
umve ĩmi adrujó ĩ'di 'bã 'bá ru.

Lẽtáŋá uyaŋâ kóru ãzíla ásḩ̃ ḩ̃gbẹ̃ Ãdróŋá ãma Átẹ́pị ãzíla Úpí Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ drḩ̃ 'bã
adru ĩmi abe.

Páwṹlọ̃ fẽ ãwã'dĩfô Ãdróŋá ní 'bá Rụ́mḩ̃ gá rĩ kí sĩ

8 Álẽ i'dólé la íni, ma ãwã'dĩfô fẽ Ãdróŋá mádrḩ̃ ní Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ sĩ, 'bá pírí nî,
ã'dusĩku ã'ḩ̃táŋá ĩmidrḩ̃ 'bã ḩjọ́ ní kụjó ṹnọ́kṹ drḩ̃ gá 'dâ pírí rĩ sĩ.
9 Ãdróŋá mání ãzḩ̃ ngajó ĩ'diní ásḩ̃ pírí sĩ ḩjọ́ mgbã ngọ́pḩ̃ drḩ̃ ũlũjó rĩ ĩ'di mâ sãdínĩ
rú nĩ, Ãdróŋá nḩ̃ sáwã pírí sĩ ma ĩmi ḩjọ́ ũrã
10 mání ĩ'di ã'ḩ̃ agá ĩminí rĩ gá rá. Ma Ãdróŋá ã'ḩ̃ gẹ̃rḩ̃ nzḩ̃jó mání amṹjó ĩmi ndrejó.
11 Álẽ tá ĩmi ndrelé ásḩ̃ pírí sĩ, ḩjọ́ úríndí drḩ̃ ásḩ̃ ḩ̃gbẹ̃ drḩ̃ kí alejó ĩmi abe, ĩmi 'bãjó
ũkpó ru.
12 Ḩjọ́ 'dĩ 'bã ífí ãma kí sĩ ãma ásḩ̃ imbá ã'ḩ̃táŋá agá cénĩ-cénĩ rú ĩmi abe.
13 Má ádrḩ́pḩ̃ka ãzíla má ámvọ́pḩ̃ka, álẽ ĩnḩ̃ ḩjọ́ 'dĩ, má itú ma pâlé ũ'bí ru mụlé ĩmi
ndrelé, (wó ṹtrḩ̃ áma drḩ̃ cí kpere ú'dî'da) tátí mání ḩjọ́ ũlũjó sĩ 'bá kí ḩsṹjó ĩmi agá
'dâ, cécé mání 'bá kí ḩsṹjó 'bá Yãhṹḍḩ̃ rú ku 'dĩ kí agá rĩ áni.
14 Ã'dusĩku úfẽ mání ãzḩ̃ ngalé 'bá Gḩ̃rḩ́kḩ̃ rú ãzíla 'bá Gḩ̃rḩ́kḩ̃ rú ku 'dĩ kí abe, ãzíla
'bá ṹnḩ̃táŋâ trũ rĩ kí ṹnḩ̃táŋâ kóru 'dĩ kí abe.
15 Ḩjọ́ 'dĩ bãsĩ mání adrujó bábá sĩ ḩjọ́ mgbã rĩ ũlũjó ĩmi 'bá u'álépi Rụ́mḩ̃ gá 'dĩ 'bã
áni 'dĩ.
16 Drḩ̃nzá rụ ma ḩjọ́ mgbã Kúrísĩtõ drḩ̃ gá 'dĩ sĩ ku. Ã'dusĩku ĩ'di ũkpó Ãdróŋá 'bã sĩ
'bá pírí ã'ḩ̃táŋá agá 'dĩ kí pajó rĩ, drḩ̃drḩ̃ la 'bá Yãhṹḍḩ̃ rú rĩ kí ãzíla 'bá Yãhṹḍḩ̃ rú ku
rĩ 'dĩ kí.
17 Ã'dusĩku ḩjọ́ mgbã 'dĩ la ãma adrujó 'bá ãlá ru Ãdróŋá drḩ̃lẹ́ gá rĩ i'da nĩ. Ḩjọ́
adrujó ãlá ru 'dĩ la angá ã'ḩ̃táŋá sĩ i'dóŋá ga kpere ãsḩ̃ŋá gá, ḩjọ́ sĩlé bṹkṹ Ãdróŋá drḩ̃
agá rĩ 'bã jọlé rĩ áni, "'Bá ãlá rĩ la u'á ídri rú ã'ḩ̃táŋá sĩ." †

† **1:17** Hãbãkṹkḩ̃ 2:4

Âdrã Ãdróŋá drḩ ịjọ́ ũnzí drḩ gá rĩ

18 Âdrã Ãdróŋá drḩ angálépi 'bṹ gâlé rĩ i'da ru 'bá ru 'bãlépi ãmbõgõ rú Ãdróŋá rulépi ku 'dĩ 'ba rụ́, 'bá ịjọ́ ũnzí 'dĩ 'ba rụ́ ĩndĩ, ĩ'bã kí ịjọ́ mgbã rĩ ugajó ịjọ́ ũnzĩ ĩ'badrḩ sĩ rĩ sĩ.
19 Ãdróŋá la ĩ'baní drḩịrịma fẽ ã'dusĩku, ịjọ́ mgbã Ãdróŋá drḩ gá rĩ nḩ kí tọndọlọ cé, Ãdróŋá 'bã mgbã rĩ 'bã nḩtáŋá 'dĩ kí ásḩ gá nĩ.
20 I'dójó Ãdróŋá 'bã ṹnọ́kṹ 'bã agâlé, i'da gbíyã ĩ'didrḩ 'bá 'baní ndrelé ku rĩ kí ḩrḩ trá, ũkpó ĩ'didrḩ ukólépi ku rĩ ãzíla ịjọ́ ĩ'di 'bã adrujó Ãdróŋá rú rĩ be rá. Fẽ kí nḩlé ãko ĩ'di 'bã ũ'bãlé 'dĩ kí sĩ. Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá 'dĩ icó kí ịjọ́ umvilé Ãdróŋá tḩ gá ĩnḩ ĩ'di ku la ku.
21 'Bá 'dĩ 'baní Ãdróŋâ nḩjó rá tí, ru kí ĩ'di Ãdróŋá ru jõku ãwã'dĩfô fẽjó ĩ'diní la ku. Kẽjḩ la gá, ịjọ́ ĩ'baní ũrãlé rĩ kí ífí kóru, ãzíla ásḩ ĩ'badrḩ aza rú 'dĩ acá kí ịnịbịrịcịcị rú.
22 Kí jọ la kí 'bá ũndũwã rú la, wó kí aza-azâ,
23 ãzíla uja kí dḩzã Ãdróŋá icólépi drãlépi ku rĩ ḩnzḩlé ku, kí ãdroŋa ãzí kí ḩnzḩ, 'bá mgbã ũdrãlépi ũdrã 'dĩ kí abe, jõku ãriŋa kí, ãnãkpá kí ãzíla ãnãkpá ãgãlépi vṹrṹ sĩ 'dĩ kí abe.
24 Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá a'be kí ịjọ́ ũnzĩkãnã kí ásḩ 'bã lẽlé rĩ kí idéjó, ịjọ́ drḩnzá ru 'dĩ kí idéjó, kí ụrụ'bá gá kí drĩdríŋĩ gá.
25 'Bá 'dĩ uja kí ịjọ́ mgbã Ãdróŋá drḩ kí ĩnzõ rú, kí ãko ĩ'di 'bã 'bãlé rĩ kí ḩnzḩ ãzíla ãzḩ nga ĩ'baní Ãdróŋá mgbã ãko 'dĩ kí 'bãlépi rĩ kẽjḩ gá, tátí Ãdróŋá ịcṹjó ãrútáŋá ru jã 'dâ áyụ rĩ 'i. Ámĩnã!
26 Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá a'be kí ãvá ịjọ́ ũnzíkãnã drḩnzá ru 'dĩ agá. Ũkú uja kí ịjọ́ u'ájó ágó be rĩ u'ájó ũkú kí ũkú be.
27 Ãgọbị kí 'dĩ 'bã áni, a'be kí vâ ịjọ́ u'ájó ũkú be mgbã rĩ rá, kí ụrụ'bá ko ãvá ũnzíkãnã ãgọbị kí ãgọbị abe ru ulajó ãyá-ãyá ịjọ́ ũnzíkãnã drḩnzá ru 'dĩ idéjó rĩ sĩ, ãzíla ịsṹ kí pángá ịjọ́ ũnzíkãnã ĩ'baní idélé rĩ drḩ kí ụrụ'bá gá ĩ'baní lẽlé rĩ áni.
28 'Bá 'dĩ 'baní ásḩ 'bãjó ịjọ́ ĩ'baní Ãdróŋá nḩjó cé rĩ drḩ gá ku rĩ sĩ, a'be dó kí mụlé ũrãtáŋá ĩ'ba ãni ũnzíkãnã rĩ trũ drḩ gá, ịjọ́ tátí 'bã idé kí ku rĩ idéjó.
29 Ídri ĩ'badrḩ ga kí tré ịjọ́ ũnzíkãnã rĩ sĩ, ịjọ́ ũnzí sĩ, rọ̃mmgbọ́ sĩ, ãzíla 'bá ãzí 'bã ãko ndrejó mị ũnzí sĩ rĩ sĩ. Ga kí tré ãjã sĩ, 'bá 'dịŋá sĩ, ãwãŋá sĩ, ĩnzõ sĩ, 'bá ngṹŋá sĩ, ãzíla 'bá ndroŋá sĩ.
30 Kí vâ 'bá 'bá kí usúlépi rĩ kí, 'bá Ãdróŋá ngṹlépi ũnzĩ rĩ kí, 'bá ásḩ ũká rĩ kí, 'bá ásḩ ãfó ru 'dĩ kí ãzíla ru ịpḩlépi ãfó sĩ 'dĩ kí, 'bá gẽrḩ ndrṹlépi ịjọ́ ũnzí ú'dí idéjó rĩ, are kí 'bá kí tḩlépi rĩ kí tḩ sĩ kí ḩnzḩjó ku.
31 Kí ũndũwã kóru, mba kí ịjọ́ ĩ'baní azḩlé rĩ tã ku, ãzíla ndre kí 'bá ãzí 'bã ízákĩzã ku, ãzíla ta kí 'bá ãzá ku.
32 Ĩ'baní ãzḩtáŋá Ãdróŋá drḩ kí nḩ agá cé jọlépi 'bá ịjọ́ 'dĩ áni rĩ kí idélépi rĩ lẽ 'bãngá 'bã drã rá tí, kí mụ drḩ gá kí idéŋâ trũ áyụ, ũnzíkãnã trẽyḩ rĩ kí vâ 'bá ãzí kí ásḩ imbá ịjọ́ 'dĩ kí idéjó ĩndĩ.

2

Ãdróŋá 'bã ịjọ́ lịjó ịjọ́ ũnzí drḩ gá rĩ

1 Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, ịjọ́ ãzí mi ími trũ rá la 'dáyụ, mi 'bá ịjọ́ lịlépi 'bá ãzí kí drḩ gá rĩ. Ídrĩ ịjọ́ lị 'bá drḩ gá, mi 'dã ịjọ́ lị ími drḩ gá, ã'dusĩku mi 'bá ịjọ́ lịlépi 'bá ãzí drḩ gá rĩ la vâ ịjọ́ ũnzí ãlu 'bá 'dã 'bã idélé rĩ kí vúŋá idé.
2 Ãnḩ rá, Ãdróŋá la ịjọ́ lịŋá ĩ'didrḩ pịrị rĩ sĩ, ịjọ́ lị 'bá ịjọ́ 'dĩ 'bã áni rĩ kí idélépi rĩ kí drḩ gá rá.

3 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, mi 'bá ị́jọ́ lịlépi 'bá kí drį̃ gá ị́jọ́ ĩ'badrį̃ kí sĩ rĩ, mí ũrã mi apá ị́jọ́ lịŋá
Ãdróŋá drį̣ ĩ'di 'bã lịlé pịrị rĩ gâ sĩ rá yã?
4 Mí ũrã Ãdróŋá 'bã ásį̣ ndrĩ míní íngõpí, ĩ'di ími ta mba ãzíla mi tẽ ásį̣ į̃gbẹ́ sĩ
íngoní yã rĩ gá rá yã? Lẽ ínį̃ rá, Ãdróŋá la ími ta ásį̣ jã sĩ íni la ã'dusĩku lẽ mí uja ími
ásį̣ sĩ ị́jọ́ ũnzí a'bejó, sĩ ãgõjó ĩ'di rụ́ vúlé 'dõlé.
5 Wó drį̃ adru ũnzĩkãnã mídrį̣ gá rĩ sĩ ãzíla ásį̣ mbaŋá mídrį̣ ásį̣ ujajó ku rĩ sĩ, mi
drį̃rịma ị́jọ́ lịjó rĩ tãmba ími drį̃ gá ụ́'dụ́ Ãdróŋá 'bã amụ́jó 'bá kí ị́jọ́ lịjó rĩ sĩ.
6 Ãdróŋá "la mụ drụ́zį̣ 'bá kí ũfẽlé ãko ĩ'bã kí idélé rĩ vú sĩ." †
7 Ĩ'di mụ 'bá rilépi ị́jọ́ mgbã idélépi rĩ 'baní dį̃zã fẽlé, ãrútáŋá fẽlé ãzíla ídri drãjó
ku rĩ fẽlé. Ãdróŋá la mụ ĩ'baní ídri ukólépi ku rĩ fẽlé.
8 Wó 'bá filépi ĩ'baní, gãlépi ị́jọ́ mgbã rĩ idélépi úmgbé rĩ 'baní Ãdróŋá la drį̃rịma
ãmbógó ndẽlépi rá la fẽ rá.
9 Drį̃ cịŋá la acá ãzá talé rĩ trũ 'bá pírí ị́jọ́ ũnzí 'dĩ kí idélépi rĩ kí drį̃ gá. Ị́jọ́ drį̃ cịjó
'dĩ la ru i'dó 'bá Yãhụ́dį̃ rú rĩ kí sĩ, ãzíla ĩ'di vâ ca 'bá Yãhụ́dį̃ rú ku rĩ 'ba rụ́.
10 Wó Ãdróŋá la dį̃zã sĩ ãrútáŋá ịsụ́jó rĩ fẽ, ãzíla ásį̣ į̃gbę̣ fẽ 'bá pírí ị́jọ́ mgbã pịrị rĩ
kí idélépi rĩ nî. Ĩ'di ị́jọ́ 'dĩ idé i'dójó 'bá Yãhụ́dį̃ rú rĩ kí sĩ cajó kpere 'bá Yãhụ́dį̃ rú ku
rĩ kí sĩ.
11 Ãdróŋá la ị́jọ́ lịŋá 'dĩ lị uyaŋâ kóru.
12 'Bá Yãhụ́dį̃ rú ku 'dĩ drĩ kí ị́jọ́ ũnzí idé, Ãdróŋá la kí drį̃ gá ị́jọ́ lị rá, drĩ kí táni
ãzį̣táŋá Ãdróŋá drį̣ ándrá ĩ'di 'bã fẽlé Mụ́sã drį̣ rĩ kí nį̃ ku tí. 'Bá Yãhụ́dį̃ rú 'dĩ drĩ
kí ị́jọ́ ũnzí idé, Ãdróŋá la ị́jọ́ lị kí drį̃ gá ãzį̣táŋá ándrá ĩ'di 'bã fẽlé Mụ́sã drį̣ rĩ kí sĩ
ã'dusĩku nį̃ kí ãzį̣táŋá 'dĩ kí rá.
13 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ála lú 'bá lã ãlá ru la ĩ'di 'bã ãzį̣táŋá Ãdróŋá drį̃ kí nį̃jó rĩ sĩ la ku, wó
'bá lãlé 'bá ãlá ru rĩ kí 'bá ãzį̣táŋá kí vú ũbĩlépi rĩ kî.
14 'Bá Yãhụ́dį̃ rú ku 'dĩ kí ãzį̣táŋá Ãdróŋá drį̃ kí kóru, wó drĩ kí dó ị́jọ́ kí idé ãzį̣táŋá
sĩ rĩ áni, kí ĩ'bã ãzį̣táŋá ru nĩ.
15 Ídri ĩ'badrį̣ u'ájó rĩ la ãzį̣táŋá Ãdróŋá drį̣ rĩ kí úsĩ kí kí ásį̣ gá rĩ i'da nĩ. Kí ásį̣sį̣ŋá
la vâ ĩ'baní ị́jọ́ ĩ'bã kí idélé rĩ ị́jọ́ múké la yã jõku ũnzí la yã rĩ i'da nĩ, ã'dusĩku ị́jọ́ ĩ'bã
kí ũrãlé rĩ la kí ị́jọ́ lị nĩ, ãzíla ĩ'di vâ ĩ'baní lũ la ị́jọ́ ĩ'bã kí idélé 'dĩ múké jõku ũnzí rĩ
gá nĩ.
16 Ị́jọ́ mgbã Ãdróŋá drį̣ sĩlé bụ́kų̃ agá rĩ 'bã jọlé rĩ áni, ị́jọ́ 'dĩ la amụ́ ru idélé ụ́'dụ́
Ãdróŋá 'bã amụ́jó ị́jọ́ lịjó ũrãtáŋá 'bá pírí 'bã rĩ kí drį̃ gá Kúrísĩtõ Yẹ́sų̃ rụ̃ sĩ rĩ sĩ.

'Bá Yãhụ́dį̃ rú rĩ kí ĩ'bã ãzį̣táŋá kí abe

17 Wó mí rú rĩ, mi ími umve 'bá Yãhụ́dį̃ rú la; mí ãtį̃ mi ãzį̣táŋá kí sĩ ãzíla mi ími
ũnũ kãkã mí drį̣ Ãdróŋá be rĩ sĩ;
18 ínį̃ Ãdróŋá lẽ mí idé ã'du yã rĩ gá rá, ãzíla ãzį̣táŋá 'bã ími imbájó rá rĩ sĩ, ínį̃ ị́jọ́
múké rĩ kí uya sĩ ị́jọ́ ũnzí rĩ trũ rá.
19 Ínį̃ vâ ími ásį̣ gá rá mi 'bá mịfį̣ kóru 'dĩ kí 'bã mịfį̣, mi 'bá ãngũ ịnį̣ agá 'dĩ 'bã
imve,
20 mi 'bá ị́jọ́ nį̃lépi ku 'dĩ 'bã ímbápị, ãzíla mi anzį̣ níríŋá kí imbá ị́jọ́ Ãdróŋá drį̣ kí
sĩ, ã'dusĩku ínį̃ rá ãzį̣táŋá Ãdróŋá drį̣ kí agá mi ũndũwã trũ ãzíla ị́jọ́ mgbã rĩ trũ cí.
21 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, mi 'bá ãzí rĩ kí imbá rá, mí imbá mi cénĩ-cénĩ rú ku la ã'du ị́jọ́ sĩ? Mi
ị́jọ́ ũlũ 'bá 'bã ũgų̃ kí ũgų̃ ku, wó mi ũgų̃ ũgų̃ ĩndĩ yã?
22 Mi jọ la 'bá 'bã idé kí ãwų̃ ku, wó mi ãwų̃ idé ĩndĩ yã? Íngų̃ ãdroŋa ĩnzõ rú idélé
drį̣ sĩ 'dĩ kí ũnzí, wó mi ãko fẽlé ãdroŋa ĩnzõ rú 'dĩ 'baní jó kí į̃nzį̃jó rĩ agâlé rĩ kí ũgų̃
ĩndĩ yã?

† **2:6** Zãbụ́rį̃ 62:12; Ị́jọ́ U'béŋá 24:12

23 Mi ími ũnũ ãzḩ́táŋá Ãdróŋá drḩ rĩ kí sĩ, wó mi Ãdróŋá ní drḩ̃nzá fẽ míní ãzḩ́táŋá ĩ'didrḩ 'dĩ kí vú ũbĩjó rĩ sĩ.
24 Ḩjọ́ sĩ̃lé bụ́kṹ Ãdróŋá drḩ agá rĩ áni, "'Bá Yãhụ́dḩ rú ku rĩ kí Ãdróŋá u'dá íni la ĩmi 'bá Yãhụ́dḩ rú ḩjọ́ ũnzí idélépi 'dĩ 'badrḩ." †
25 Ídrĩ ãzḩ́táŋá Mụ́sã drḩ 'dĩ kí vú ũbĩ ḩjọ́ la ala gá rĩ kí idéjó rá, ĩtãrãŋá míní ími ĩtãrãjó rĩ la adru mídrḩ ṹrõdrḩ ru rá. Wó ídrĩ ãzḩ́táŋá 'dĩ kí vú ũbĩ ku, mí ají dó mi 'bá ĩtãrãlé ku rĩ be ãlu.
26 'Bá Yãhụ́dḩ rú ku ĩtãrãlé ku rĩ drĩ kí ãzḩ́táŋá Ãdróŋá drḩ 'dĩ kí vú ũbĩ rá, Ãdróŋá icó kí lãlé 'bá ĩ'di ãni la rú ku yã?
27 Ḩjọ́ mgbã sĩ, 'bá Yãhụ́dḩ rú ku ĩtãrãlé ku rĩ la mụ ḩjọ́ lḩlé ími drḩ gá nĩ, ã'dusĩku míní ãzḩ́táŋá Ãdróŋá drḩ gá rĩ kí vú ũbĩjó ku rĩ sĩ, míní táni kí sĩjó vṹrṹ rá ãzíla míní táni ími ĩtãrãjó rá tí. Wó 'bá 'dĩ ũbĩ kí ãzḩ́táŋá Ãdróŋá drḩ 'dĩ kí vú rá táni 'bání kí ĩtãrãjó ụrụ'bá sĩ ku rá tí.
28 Ḩjọ́ mgbã sĩ rĩ gá, 'bá Yãhụ́dḩ rú mgbã rĩ ru ĩtãrãlépi ụrụ'bá sĩ rá rĩ 'i yã? Ãko fẽlépi la Ãdróŋá la 'bá ã'ḩ ĩ'di 'bã 'bá ru rĩ adru ru ĩtãrãjó ụrụ'bá sĩ cécé 'bá Yãhụ́dḩ rú rĩ 'badrḩ áni rĩ 'i ku.
29 Be la rá, 'bá Yãhụ́dḩ rú mgbã rĩ ĩ'di 'bá ru ásḩ 'bãlépi Ãdróŋá drḩ gá rĩ 'i. Ĩtãrãŋá ru ĩtãrãjó mgbã rĩ ĩ'di ru ásḩ lḩjó Úríndí Ãdróŋá drḩ 'bã 'bá ásḩ ujajó nĩ rĩ 'i adru ru ụrụ'bá lḩjó rĩ 'i ku. 'Bá ru ásḩ ujalépi 'dĩ 'bã áni rĩ la ḩ̃nzḩ́táŋá ḩsụ́ Ãdróŋá drḩ, adru 'bádrḩ la ku.

3

Ásḩ ḩ̃gbẽ Ãdróŋá drḩ gá rĩ

1 Ḩjọ́ múké rú sĩ adrujó 'bá Yãhụ́dḩ rú † jõku ṹrõdrḩ ĩtãrãŋá drḩ ã'du?
2 Ḩjọ́ adrujó 'bá Yãhụ́dḩ rú rĩ 'bã mũkẽ kí ũ'bí ru wókõ pírí sĩ. Drḩ̃drḩ rĩ sĩ, Ãdróŋá a'ḩ kí adrujó 'bá ḩjọ́ ĩ'didrḩ gá jọlé ĩ'baní rĩ kí tãmbalépi rĩ kî rú.
3 'Bá ãzí ã'ḩ́táŋâ kóru 'dĩ 'badrḩ gá rĩ la adru íngoní? Ã'ḩ́táŋá ãkõ ĩ'badrḩ gá rĩ dô sĩ ḩjọ́ mgbã Ãdróŋá ní ã'ḩ́táŋá drḩ uja adrujó ṹrõdrḩ kóru yã?
4 Ãluŋá la yụ! 'Bá pírí kí 'bá ĩnzõ alḩlépi rĩ kî. Ãdróŋá ĩ'di 'bãngá mgbã-mgbã rú. Sĩ̃lé bụ́kṹ agá 'bo rĩ 'bã áni:
"Ála ími lã 'bá mgbã rú ḩjọ́ ãfũlépi ími tḩ gá rĩ sĩ.
Mi dó sĩ aga ụ́'dụ́ ími ḩjọ́ lḩjó rĩ sĩ benĩ." †
5 Wó ḩjọ́ ũnzí ãmadrḩ gá rĩ drĩ dó ãmaní ḩjọ́ mgbã Ãdróŋá drḩ gá rĩ i'da, ḩjọ́ 'dĩ sĩ ãma jọ la íngoní yã? Ãma icó jọlé la Ãdróŋá idé ũnzí ĩ'di 'bã ãmaní drḩ̃rḩma fẽjó rĩ sĩ yã? (Ájọ ḩjọ́ 'dĩ 'bá 'bá.)
6 Ãluŋá la yụ! Drĩ tá adru 'dĩ 'bã áni Ãdróŋá tá 'bá ṹnọ́kụ́ drḩ gá rĩ kí ḩjọ́ lḩ íngoní-íngoní ru?
7 Wó ĩnzõ mádrḩ gá rĩ drĩ dó ḩjọ́ mgbã Ãdróŋá drḩ dḩ̃zã rú rĩ 'bã pá tujó rĩ i'da rĩ gá, ála dó ḩjọ́ lḩ áma drḩ gá 'bá ũnzí ru ã'du ḩjọ́ sĩ yã?
8 Ãzí rĩ sĩ mí icó jọlé la, "Ãma idé kí ḩjọ́ ũnzí la ḩjọ́ múké rĩ 'bã ãfũ rú sĩ benĩ." 'Bá ãzí rĩ ã'ḩ kí vâ ãma u'dájó vâ ḩjọ́ 'dĩ 'bã áni rĩ kí jọjó 'dĩ 'bã áni ĩndĩ. * Ãdróŋá la ḩjọ́ lḩ kí drḩ gá ĩ'bã kí lẽlé rĩ áni.

'Bá ãzí ḩjọ́ ũnzî kóru la yụ

9 Ḩjọ́ 'dĩ 'bã ãmgbã rĩ 'bã ífí la ãmaní ã'du ḩjọ́ i'da? Ãndá-ãndá ru 'bá Yãhụ́dḩ rú rĩ kí 'bá Yãhụ́dḩ rú ku rĩ abe pírí, ḩjọ́ ũnzí la kí drĩ ují nĩ mání jọlé rĩ 'bã áni.

---

† **2:24** Ĩsáyã 52:5; Ḩzẽḩḩ́lĩ 36:22 † **3:1** Rụ́mḩ 9:4-5 † **3:4** Zãbụ́rḩ 51:4 * **3:8** Ḩjọ́ vásĩ 3:1-8 gá 'dĩ umvitáŋá la Rụ́mḩ 6 gá.

10 Ị́jọ́ sĩlé bụ́kų̃ agá rĩ 'bã jọlé rĩ 'bã áni,
"'Bá ãzí ãlá ru ị́jọ́ ũnzî kóru la 'dáyụ 'dã sĩ lé.
11 'Bá ị́jọ́ mgbã rĩ vãlépi la yụ, 'bá ãzí vâ Ãdróŋá ndrų̃lépi la 'dáyụ.
12 'Bá pírí kí Ãdróŋá be rá-rá ru, acá kí pírí ãzį̃ kóru,
'bá ãzí ãlu ị́jọ́ múké idélépi la 'dáyụ ãluŋá la yụ." †
13 "Ĩ'bã ụ́'dụ́kọ́ mmgbọ ãndá la sĩ ị́jọ́ ĩnzõ rú rĩ kí jọjó,
kí vâ ãndá la mũlũmbẽ rú." †
"Ị́jọ́ ãfũlépi kí tị gá rĩ ĩ'di cécé ũjũ gala'bá 'badrį̃ áni." †
14 "Ị́jọ́ ãfũlépi kí tị gá rĩ kí ũmbã rú sĩ 'bá wãjó rĩ kî." †
15 "Pá la ci kí mụjó 'bá ãrí asujó ãzíla 'bá 'dịjó.
16 Ãngũ ĩ'bã kí mụjó rĩ gá 'bá 'dịŋá ãzíla ũcõgõ 'dãá cí,
17 ãzíla ásị̃ ĩ̃gbę̃ kí agá 'dáyụ." †
18 "Idé kí ų̃rį̃ sĩ Ãdróŋá sĩ ku." †
19 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ị́jọ́ pírí ãzį̃táŋá 'bã jọlé rĩ kí ĩ'di kí jọ 'bá ãzį̃táŋá pálé gá 'dĩ kí tị gá, 'ba umbé rú sĩ 'bá ų̃nọ́kụ́ gá 'dĩ kí tị cí, 'ba ají ru sĩ 'bá pírí wụ́drį̃kụ́rų̃ gá 'dĩ kí ị́jọ́ lịŋá Ãdróŋá drį̃ gá rĩ 'bã pálé gá.
20 Ị́jọ́ 'dĩ Ãdróŋá icó dó sĩ 'bá ãzí lãlé ãlá ru ĩ'di drį̃lẹ́ gá ị́jọ́ ãzį̃táŋá idéjó rĩ sĩ ku. Ãzį̃táŋá la fẽ ị́jọ́ ũnzí ãmadrį̃ rĩ kí i'dá tọndọlọ.

Ãlátáŋá ã'į̃táŋá sĩ rĩ

21 Ú'dî'da gę̃rį̃ Ãdróŋá 'bã ãma ã'į̃jó 'bãjó ãlá ru ĩ'di be rĩ i'da ĩ'di ãmaní 'bo, ị́jọ́ ãzí ĩ'diní ãzį̃táŋá be la 'dáyụ, ãzį̃táŋá Mụ́sã drį̃ ãzíla nábį̃ abe rĩ nze kí ị́jọ́ drį̃ la gá rá.
22 Ãlátáŋá 'dĩ angá Ãdróŋá drį̃ ã'į̃táŋá Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ agá rĩ sĩ, 'dĩ 'bá pírí ĩ'di ã'į̃lépi rá 'dĩ 'baní, uyaŋâ kóru.
23 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá pírí idé kí ũnzí rá, ãzíla icó kí calé dį̃zã Ãdróŋá drį̃ gá rĩ gá ku.
24 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, lẽtáŋá uyaŋâ kóru Ãdróŋá ãni ĩ'di 'bã fẽlé į̃sálị Kúrísĩtõ Yẹ́sų̃ sĩ rĩ la ãma unze drį̃lẹ́mmgbọ fẽjó ãmaní nĩ.
25-26 Ãdróŋá fẽ ĩ'di ãmaní ídétáŋá ru ị́jọ́ ũnzí idéjó, ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãrí ĩ'didrį̃ gá rĩ 'bã adru rú sĩ gę̃rį̃ 'bá 'bã ị́jọ́ ũnzí kî trũjó rĩ rú, ĩ'bã kí ã'į̃táŋá 'bãjó ĩ'di agá rĩ sĩ. Ãdróŋá idé ị́jọ́ 'dĩ íni la sĩ i'dajó la 'bá 'baní 'i ãlá ru. Ụ́'dụ́ ándrá alịlépi 'bo 'dã kí sĩ Ãdróŋá nzį̃ ándrá tị ku, ãzíla 'bã ándrá ásị́ ị́jọ́ ũnzí 'bádrį̃ gá rĩ kí drį̃ gá ku. Wó ú'dî'da íni mịfį̃ la dó mmgbọ sĩ ãzį̃ ngajó 'bá ũnzí idélépi 'dĩ kí drį̃ gâ sĩ ãlãpĩtĩ ĩ'didrį̃ gá rĩ i'dajó. Gę̃rį̃ 'dĩ sĩ Ãdróŋá la i'da la ãmaní 'i Ãdróŋá 'i, 'i ãlá ru, ãzíla 'i 'bá pírí Yẹ́sų̃ ã'į̃lépi rá rĩ kí 'bã ãlá ru ãrí ĩ'didrį̃ gá rĩ sĩ.
27 Ãko ãma dó sĩ ãma ịpị́jó ãfó sĩ rĩ ã'du yã? Ãko ãzí yụ. Ásị́sị́ŋá ị́jọ́ 'dĩ drį̃ gá rĩ ífí íngoní? Lẽ ãma ũbĩ kí ãzį̃táŋá 'bã vú yã? Yụ, rá la lẽ ã'bã ásị́ ã'į̃táŋá drį̃ gá.
28 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãma jọ la Ãdróŋá lã ãma ãlá ru 'bá ĩ'di ãni la rú ã'į̃táŋá sĩ adru ãzį̃táŋá vú ũbĩjó rĩ sĩ la ku.
29 Ãdróŋá ĩ'di Ãdróŋá 'bá Yãhụ́dį̃ rú rĩ 'bã ãni á'dụ̃sĩ yã? Adru Ãdróŋá 'bá Yãhụ́dį̃ rú ku rĩ 'bã ãni ĩndĩ ku yã? Ẽ, ĩ'di 'bá Yãhụ́dį̃ rú ku rĩ 'bã ãni ĩndĩ.
30 Ãdróŋá ĩ'di ãlu, 'bá ĩtãrãlé rá rĩ kí lãlépi ãlá ru ã'į̃táŋá sĩ rĩ 'i, ãzíla 'bá ĩtãrãlé ku rĩ kí lãlépi ãlá ru ã'į̃táŋá sĩ rĩ 'i.
31 Ãma dó ãzį̃táŋá anu ã'į̃táŋá sĩ rá yã? 'Dĩ 'bã áni ku. Be la rá la ãma ãzį̃táŋá inga ụrụgá sĩ ĩ'diní ũkpó fẽjó.

---

† **3:12** Zãbụ́rį̃ 14:1-3; 53:1-3; Ẹ̃kĩ̃lĩzę̃sĩ̃tĩ̃ 7:20 † **3:13** Zãbụ́rį̃ 5:9 † **3:13** Zãbụ́rį̃ 140:3 † **3:14** Zãbụ́rį̃ 10:7 † **3:17** Ĩsáyã 59:8 † **3:18** Zãbụ́rį̃ 36:1

4

Ịbụrahḭ́mṹ lãjó 'bá ãlá ru ã'ḭ̃tãŋá sĩ rĩ

1 Ãma kí jọ la ãmã áyḭ́pḭ Ịbụrahḭ́mṹ sĩ íngoní yã? Ḭ́jọ́ ĩ'di 'bã idélé rĩ kí ándrá ã'du?
2 Údrĩ ájẹ́ Ịbụrahḭ́mṹ lã agá 'bá mgbã rú la ãzḭ́ ĩ'di 'bã ngalé rĩ sĩ, ĩ'di ájẹ́ ru ịpḭ́ agá
ãfó sĩ 'bá 'bá ru rĩ nî, wó adru Ãdróŋá drḭ̃lẹ́ gá ku.
3 Ḭ́jọ́ sĩlé bṹkṹ Ãdróŋá drḭ́ agá rĩ jọ, "Ịbụrahḭ́mṹ ã'ḭ́ Ãdróŋá 'i rá, lã dó sĩ ĩ'di 'bá
mgbã rú." †
4 'Bá drĩ ãzḭ́ nga, ála ĩ'diní sĩlíngĩ ũyá ru sĩ ĩ'di ũfẽjó rĩ fẽ, adru úfẽ ĩ'diní sĩlíngĩ 'dĩ
ĩsá ru la ku wó ĩ'di 'bã ãzḭ́ ngajó rĩ sĩ.
5 Wó 'bá ãzí drĩ ãzḭ́ nga ku, drĩ ru ásḭ́ 'bã Ãdróŋá 'bá ũnzí rĩ trũlépi rá rĩ drḭ́ gá,
ã'ḭ̃tãŋá ĩ'didrḭ́ gá rĩ sĩ ála ĩ'di lã 'bá ãlá la rú.
6 Dãwṹdḭ́ sĩ vâ bṹkṹ Zãbṹrḭ́ drḭ́ agá, drḭ̃lẹ́ba 'bá Ãdróŋá 'bã lãlé 'bá ãlá ru ãzḭ́ ngaŋá
sĩ ku rĩ drḭ́ gá:
7 "Drḭ̃lẹ́ba 'bá ḭjọ́ ũnzí ĩ'didrḭ́ rĩ kí
trũjó rá rĩ ní,
ãzíla vâ sĩ ḭjọ́ ũnzí ĩ'didrḭ́ rĩ kí drḭ́ akujó cí rĩ nî.
8 Drḭ̃lẹ́ba 'bá Ãdróŋá 'bã sĩ
ḭjọ́ ũnzí ĩ'didrḭ́ rĩ kí lãjó ĩ'di drḭ́ gá ḭ̃dḭ́ ku rĩ nî." †
9 Drḭ̃lẹ́ba 'dĩ 'bá ĩtãrãlé rá rĩ 'baní á'dṹsĩ yã, jõku 'bá ĩtãrãlé ku rĩ 'baní ĩndĩ yã? 'Dã
ḭjọ́ ãmã jọlé rĩ, Ãdróŋá lã dó sĩ Ịbụrahḭ́mṹ 'i 'bá mgbã rú ã'ḭ̃tãŋá ĩ'didrḭ́ sĩ.
10 Ãdróŋá lã ándrá Ịbụrahḭ́mṹ 'i 'bá ãlá ru la ĩtãrã 'dĩ sĩ ĩ'di 'bo yã jõku ĩtãrã drĩ
ĩ'di 'dĩ sĩ ku? Úlã Ịbụrahḭ́mṹ 'i 'bá ãlá ru la 'dĩ sĩ ĩtãrã drĩ ĩ'di ku.
11 Ĩtãrã ĩ'di vúlé vúlé ru, ãzíla ĩ'didrḭ́ ĩtãrãŋá rĩ ĩ'di ícétãŋá ru i'dajó la ĩ'di 'bã
ã'ḭ̃tãŋá sĩ Ãdróŋá lã ĩ'di 'bá ãlá la rú 'dĩ sĩ ĩtãrã drĩ ĩ'di ku rĩ sĩ. Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, Ịbụrahḭ́mṹ
dó sĩ átẹ̃pḭ rú 'bá pírí Ãdróŋá ã'ḭ̃lépi rá ĩtãrãlé ku rĩ 'baní, ála dó sĩ kí lã 'bá ãlá la kí
rú.
12 Ãzíla Ịbụrahḭ́mṹ vâ átẹ̃pḭ 'bá ĩtãrãlé rá rĩ 'bã ãni, lú kí ru ĩtãrãjó rá rĩ sĩ la ku,
wó ĩ'bã kí acḭ́jó ã'ḭ̃tãŋá Ịbụrahḭ́mṹ drḭ́ ándrá Ãdróŋá 'bã sĩ ĩ'di lãjó 'bá ãlá ru ịsṹ 'dĩ
sĩ ĩtãrã drĩ ĩ'di ku rĩ agá rĩ sĩ.
13 Ãdróŋá azḭ ḭjọ́ Ịbụrahḭ́mṹ ní drḭ̃lẹ́ ĩ'didrḭ́ abe ṹnọ́kṹ fẽjó ĩ'badrḭ́ adru ĩ'bã kí
ãzḭ́tãŋá Ãdróŋá drḭ́ vú ũbĩjó rĩ sĩ ku, wó rá la ĩ'di 'bã Ãdróŋá ã'ḭ́jó rĩ sĩ, lã dó sĩ ĩ'di
ãlá ru ã'ḭ̃tãŋá sĩ.
14 Ḭ́jọ́ Ãdróŋá 'bã azḭ́lé rĩ údrĩ dó ịsṹ la ãzḭ́tãŋá Ãdróŋá drḭ́ tãmbajó rĩ sĩ, ífí la ã'ḭ̃tãŋá
dó ãzḭ́ kóru, ḭjọ́ 'dĩ sĩ azḭ́ŋá Ãdróŋá drḭ́ ĩ'di vâ ãzḭ́ kóru.
15 Ãzḭ́tãŋá la âdrã Ãdróŋá drḭ́ gá rĩ ají, wó ãzḭ́tãŋá drĩ adru yụ 'bá ãzí ãzḭ́tãŋá nũlépi
la yụ.
16 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ḭjọ́ azḭ́lé rĩ la ru idé rá la ã'ḭ̃tãŋá sĩ, ḭjọ́ azḭ́lé 'dĩ tu pá ũkpó ru la lẽtãŋá
uyaŋâ kóru Ãdróŋá drḭ́ rĩ sĩ drḭ̃lẹ́ Ịbụrahḭ́mṹ drḭ́ 'baní. Adru 'bá ãzḭ́tãŋá fẽjó ĩ'baní
rĩ 'baní á'dṹsĩ ku, wó 'bá ã'ḭ̃tãŋá Ịbụrahḭ́mṹ drḭ́ agá 'dĩ 'baní pírí ĩ'di 'bã adrujó átẹ̃pḭ
ãmadrḭ́ gá úríndí agá rĩ 'i rĩ sĩ.
17 Ḭ́jọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ 'bã áni, "Á'bã mi adrujó átẹ̃pḭ sṹrṹ ũ'bí 'dĩ 'bã ãni." † Ĩ'di
ãmã átẹ̃pḭ Ãdróŋá ĩ'di 'bã ã'ḭ̃lé rĩ drḭ̃lẹ́ gá Ãdróŋá 'dĩ ĩ'di 'bã ã'ḭ̃lé rĩ vâ 'bá drãlépi rá
rĩ kí adrílépi, ãzíla ũkpõ ĩ'didrḭ́ gá rĩ sĩ ãko 'dáyụ rĩ agá ãko ãzí cí la 'bãlépi rá rĩ 'i.

† **4:3** Í'dóŋá 15:6 † **4:8** Zãbṹrḭ́ 32:1-2 † **4:17** Í'dóŋá 17:5

18 Ãdróŋ́á la mụ azį̣lé Į̣bụrahį̰mụ̃ ní, “Mi mụ adrulé átę̣́pį̣ sụ́rụ́ ũ'bí ụ̃n̥ǫ̣́kụ́ drị̃ gá 'dĩ
'bã ãni,” Į̣bụrahį̰mụ̃ 'bã ásį̰ ãzíla ã'ị̃ ḭ́jọ́ ĩ'di 'bã jǫ̣lé rĩ rá. Ãdróŋ́á jọ ándrá vâ ĩ'diní,
“Anzį̣ mį̣drį̰ mụlé tį̣lé drị̃lę̣ gâlé rĩ kí mụ adrulé cécé 'dã 'bã ãni, ícó kí lãlé ku.” †
19 Į̣bụrahį̰mụ̃ 'bã ã'ị̃táŋ́á a'dé ku, ĩ'di 'bã ílí ní ca agá túrú ãlu, ĩ'diní n̥ị̃jó la rá 'i
ụrụ'bá drã dó 'bo ãzíla ũkú ĩ'di ãni Sárã de dó rá rĩ sĩ.
20 Azį̣ŋá Ãdróŋ́á 'bã azį̣lé Į̣bụrahį̰mụ̃ ní rĩ sĩ ĩ'di 'bã ã'ị̃táŋ́á uja ru ku, ã'ị̃táŋ́á ĩ'di
agá rĩ zo ũkpó ru ị̃dḭ́-ị̃dḭ́, ḭ́jọ́ ĩ'di 'bã idélé 'dĩ fẽ dó Ãdróŋ́á ní dị̃zã.
21 'Bã ĩ'di ásį̰ gá ũkpó ru Ãdróŋ́á ĩ'di ũkpó trũ ḭ́jọ́ ĩ'di 'bã azį̣lé rĩ idéjó.
22 Ḭ́jọ́ 'dĩ bãsĩ, Ãdróŋ́á 'bã Į̣bụrahį̰mụ̃ lãjó 'bá mgbã rú ã'ị̃táŋ́á sĩ 'dĩ.
23 Cécé ãma kí lãlé ḭ́jọ́ sĩlé rĩ agá rĩ áni “úlã ĩ'di 'bá ãlá ru,” wó ḭ́jọ́ sĩlé 'dĩ kí úsĩ kí
Į̣bụrahį̰mụ̃ 'bã mgbã ní á'dụ̃sĩ ku
24 vâ ãmaní ĩndĩ, ã'dusĩku ãdrĩ ã'ị̃táŋ́á ãmadrį̰ gá rĩ 'bã Ãdróŋ́á agá, ĩ'di ãma lã ãlá
ru ã'ị̃táŋ́á sĩ. Inga Yę̣́sụ̃ Úpí ãmadrį̰ ídri drã agá rá.
25 Úfẽ ĩ'di drãlé ḭ́jọ́ ũnzí ãmadrį̰ kí tį̣ gá inga ĩ'di ídri ru sĩ ãma 'bãjó ãlá ru.

5

Ásį̰ ị̃gbẹ̃ ãzíla ãyĩkõ

1 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ála ãma lãjó 'bá trũlé ḭ́jọ́ ũnzí agá rá rĩ rú ã'ị̃táŋ́á sĩ rĩ sĩ, ásį̰ ị̃gbẹ̃ ãma
drĩdríŋ̃ĩ gá Ãdróŋ́á be cí 'dĩ ãmã Úpí Yę̣́sụ̃ Kúrísĩtõ sĩ,
2 Yę̣́sụ̃ 'bã ḭ́jọ́ sĩ ãma į̣sụ́ drị̃lę̣́ba ndẽlépi rá rĩ ã'ị̃táŋ́á sĩ 'dĩ lẽtáŋ́á uyaŋ̂á kóru ãma
sĩ pá tujó ú'dî'da ala gá rĩ 'i. Ãzíla ãma dó ãyĩkõ idé dị̃zã Ãdróŋ́á ní ãma ásį̰ 'bãjó drị̃
la tẽjó rĩ sĩ.
3 Adru 'dĩ 'i á'dụ̃sĩ la ku, wó lẽ ãma u'á vâ ãyĩkõ sĩ ũcõgõ ãmã į̣sụ́lé rĩ kí agá,
ã'dusĩku ãn̥ị̃ rá ũcõgõ į̣sụ́jó rĩ la ãmaní ḭ́jọ́ tį̣ taŋ́á fẽ,
4 ḭ́jọ́ tį̣ taŋ́á la gbíyã múké rĩ fẽ, gbíyã múké ḭ́jọ́ ní 'bá sį̣ jó rĩ fẽ, ḭ́jọ́ ní 'bá sį̰jó rĩ la
ásį̰ 'bãŋ́á ḭ́jọ́ drị̃lę̣ gá rĩ tẽjó rĩ fẽ.
5 Ãzíla ásį̰ 'bãŋ́á ḭ́jọ́ drị̃lę̣ gá rĩ tẽjó rĩ fẽ 'bání drị̃nzá ku, ã'dusĩku Ãdróŋ́á 'bã lẽtáŋ́á
ĩ'didrį̰ gá rĩ ũsũlé ãma ásį̰ gá Úríndí Ãlá ĩ'di 'bã fẽlé ãmaní rĩ sĩ.
6 Ãmaní u'á gá ũkpó kóru sĩ ãma pajó, Kúrísĩtõ drã ḭ́jọ́ ũnzí ãmadrį̰ kí sĩ sáwã múké
Ãdróŋ́á ní pẽlé rĩ gá.
7 Ĩ'di ḭ́jọ́ ũkpó la 'bá ãzí į̣sụ́jó drãjó 'bá ãlá la kẽj̨ḭ́ gá. Wó 'bá ãzí icó ásį̰ imbálé ã'ị̃jó
sĩ drãjó 'bá múké rĩ kẽj̨ḭ́ gá nĩ.
8 Wó Ãdróŋ́á i'da lẽtáŋ́á ĩ'di 'bã ãma lẽjó rĩ sáwã ãma adrujó ũnzí agá 'dã sĩ Kúrísĩtõ
drã ãma sĩ.
9 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ãrí ĩ'didrį̰ gá rĩ ní ãma trũjó ḭ́jọ́ ũnzí agá 'bo rĩ sĩ, ãma ãmã pa ũmbã
Ãdróŋ́á drį̰ rĩ agá ĩ'di rụ́ sĩ.
10 Ãma ándrá adrujó Ãdróŋ́á 'bã mẹ́rọ́'bá ru rĩ sĩ, icí tį̣ ãma abe ĩ'diní ĩ'di 'bã ngǫ̣́pị̃
fẽjó drãjó ãma sĩ rĩ sĩ. 'Dĩ ãzį̰ ãmbõgõ sĩ ndẽlépi rá ãmaní sĩ acájó ĩ'di 'bã kãká ru rĩ.
Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ãma dó adrujó ásį̰ ị̃gbẹ̃ Ãdróŋ́á drį̰ agá rĩ sĩ, ãma ãmã pa ídri Kúrísĩtõ drį̰
sĩ.
11 Adru 'dĩ 'i á'dụ̃sĩ ku, wó ãma vâ ãyĩkõ į̣sụ́ Ãdróŋ́á rụ̃lé ãmã Úpí Yę̣́sụ̃ Kúrísĩtõ rụ̃
sĩ, 'dĩ 'bá ãma tį̣ icílépi Ãdróŋ́á be kãká ru rĩ 'i.

Drã ĩ'di Ádãmũ rụ̃ sĩ ídri ĩ'di Kúrísĩtõ agá

12 Drã 'bã afíjó ụ̃n̥ǫ̣́kụ́ gá 'bá ãlu rụ̃ sĩ rĩ áni, ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ ḭ́jọ́ ũnzí sĩ drã afí nĩ, drã rụ
dó 'bá pírí kí ã'dusĩku ĩ'bã kí ḭ́jọ́ ũnzí idéjó rá rĩ sĩ.

† **4:18** Í'dóŋ́á 15:5

13 Drḭ̃drḭ̃ 'dĩ sĩ úfẽ drĩ ãzḭ́tãŋ́á ku rú, ḭ́jọ́ ũnzí ándrá ṹnọ́kṹ drḭ̃ gá 'dâ cí. Wó 'bá ãzí 'bã ándrá ásḭ́ ḭ́jọ́ ũnzí drḭ̃ gá ku, ã'dusĩku ãzḭ́tãŋ́á fẽjó ku rĩ sĩ.

14 Wó angájó Ádãmũ ngá rĩ cajó Mṹsã ngá rĩ, drã ándrá úpí ru 'bá pírí kí drḭ̃lẹ́ gá, vâ 'bá pírí ḭ́jọ́ ũnzí idélépi Ádãmũ áni ku ĩ'di 'bã Ãdróŋ́á tḭ gãjó úmgbé rĩ áni 'dĩ kî trũ pírí. Ádãmũ ándrá ícétãŋ́á ru 'bá mụlépi amṹlépi rĩ 'i.

15 Wó fẽtãŋ́á Ãdróŋ́á 'bã fẽlé rĩ adru ḭ́jọ́ ũnzí rĩ áni ku. Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá wẽwẽ rú drĩ kí táni ũdrã agá ḭ́jọ́ ũnzí 'bá ãlu drḭ̃ sĩ rá tí, wó lẽtãŋ́á Ãdróŋ́á drḭ́ uyaŋâ kóru rĩ ndẽ rá, ãzíla fẽtãŋ́á ĩ'di ãni 'bá ũ'bí 'baní lẽtãŋ́á ĩ'di ãni uyaŋâ kóru 'bá ãlu rṹ sĩ 'dĩ Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ sĩ rḭ̃ ndẽ vâ rá.

16 Fẽtãŋ́á Ãdróŋ́á 'bã fẽlé rĩ adru ḭ́jọ́ ũnzí 'bá ãlu 'bã idélé rĩ 'bã ḭ́jọ́ ajílé rĩ áni ku. Ã'dusĩku ḭ́jọ́ lḭŋ́á bĩ ḭ́jọ́ ũnzí vú ají ḭ́jọ́ lḭjó drã ru 'bá nî, wó fẽtãŋ́á ãjẹ̃ kóru ḭ́jọ́ ũnzí wẽwẽ rú 'dĩ vú ãbĩlépi rĩ ají dó trũtãŋ́á.

17 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ḭ́jọ́ ũnzí 'bá ãlu drḭ́ gá rĩ sĩ, drã acá úpí ru 'bá pírí kí drḭ̃lẹ́ gá. Wó ícó ḭ́jọ́ 'dã ṹ'bḭ̃lé ḭ́jọ́ Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ 'bã ngalé rĩ be ku. Ãdróŋ́â ásḭ́ gá lẽtãŋ́á uyaŋâ kóru rĩ ãmaní cí, ãzíla ã'ḭ ãma Yẹ́sṹ 'bã ḭ́jọ́ sĩ rá. Ãma dó u'á ãlá ru ãzíla ãngũ na úpí ru.

18 Cécé ḭ́jọ́ ũnzí ãlu 'bã ḭ́jọ́ lḭŋ́á ajíjó 'bá pírí kí drḭ̃ gá rĩ áni, ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ ídétãŋ́á 'bá ãlu ãlá rĩ drḭ̃ fẽ trũtãŋ́á ídri ajíjó 'bá pírí 'banî.

19 Wó aritãŋ́á ãko ándrá 'bá ãlu drḭ̃ sĩ fẽ úlã dó sĩ 'bá pírí kí 'bá ḭ́jọ́ ũnzí idélépi la rú, aritãŋ́á 'bá ãlu drḭ̃ sĩ 'bá wẽwẽ rú kí acálé ãlá ru Ãdróŋ́á drḭ̃lẹ́ gá.

20 Ãzḭ́tãŋ́á Ãdróŋ́á drḭ̃ fẽ ĩ'di 'bá 'bã ndre kí rú sĩ ḭ́jọ́ ũnzí ĩ'badrḭ́ gá rĩ kî. Wó 'bá 'bã kí mụjó ḭ́jọ́ ũnzí idéŋ̂ trũ drḭ̃ gá rĩ sĩ, lẽtãŋ́á uyaŋâ kóru Ãdróŋ́á drḭ́ rĩ la vâ tụ drḭ̃ gá drḭ̃ gá.

21 Ḭ́jọ́ ũnzí 'bã ãngũ najó 'bá pírí kí drḭ̃lẹ́ gá drã fẽjó rĩ áni, wó lẽtãŋ́á uyaŋâ kóru Ãdróŋ́á drḭ́ rĩ la ãngũ na ḭ́jọ́ pḭrḭ rĩ agâ sĩ, sĩ ãmaní ídri ukólépi ku Úpí ãma ãni Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ agá rĩ fẽjó.

6

Drãjó rá ḭ̂jọ́ ũnzí sĩ wó adrujó ídri Kúrísĩtõ be

1 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ãma dó ã'du jọ, lẽ ãma idé kí ḭ́jọ́ ũnzí jã 'dâ, lẽtãŋ́á uyaŋâ kóru Ãdróŋ́á drḭ́ rĩ 'bãngá dó sĩ ḭ̃dḭ́-ḭ̃dḭ́ yã?

2 Ãluŋá la 'dáyụ! Ãmaní ũdrãjó ḭ́jọ́ ũnzí sĩ 'bo rĩ sĩ, ḭ́jọ́ ũnzí 'bã ũkpó dó ãma drḭ̃ gá yụ, ãzíla ãma icó dó u'álé pálé la gá ḭ̃dḭ́ ku.

3 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ãnḭ̃ kí rá ãndá ãma 'bá bãbṹtḭzḭ̃ bĩlépi sĩ acájó Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ agá 'dĩ, ãbĩ kí bãbṹtḭzḭ̃ fijó drã agá rĩ gá ku yã?

4 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, îsḭ̃ dó ãma ĩ'di trũ bãbṹtḭzḭ̃ sĩ fijó drã agá icéjó la ãmaní cécé Kúrísĩtõ ingajó ídri drã agá rá ũkpó dḭ̃zã rú Átẹ́pḭ̃ drḭ́ gá rĩ sĩ rĩ ãmã mgbã dó vâ sĩ u'á ídri ú'dí la agá.

5 Ãma dó ãma icíjó ĩ'di trũ drã ĩ'didrḭ̃ agá 'dĩ 'bã áni rĩ sĩ ãma vâ ãma icí ĩ'di trũ ãlu ídri ú'dí rĩ agá ángáŋ́á ĩ'di 'bã angájó rĩ sĩ.

6 Ãnḭ̃ dó rá ádrízã ãmadrḭ́ ṹkụ rĩ îpa ĩ'di mũsãlá'bã sḭ́ gá ĩ'di be, ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ ụrụ'bá ãmaní ḭ́jọ́ ũnzí trũ rĩ 'bã ḭ́jọ́ 'bã ukó dó rá, ãma adru ru dó sĩ ãtí'bó ḭ́jọ́ ũnzí ãni ku.

7 Ã'dusĩku 'bá drãlépi 'bo rĩ útrũ ĩ'di ḭ́jọ́ ũnzí agá rĩ sĩ 'bo.

8 Ú'dî'da ãdrĩ drã Kúrísĩtõ be, ãma ã'ḭ rá ãma mụ u'álé ĩ'di trũ ãngũ ãlu gá.

9 Ánḭ̃ dó rá Kúrísĩtõ 'bã angájó ídri drã agá rá rĩ áni, icó dó drãlé ḭ̃dḭ́ ku, drã 'bã ũkpõ ãzí ĩ'di drḭ̃ gá ḭ̃dḭ́ la 'dáyụ.

10 Kúrísĩtõ drã pâlé ãlu sĩ ḭ́jọ́ ũnzí ndẽjó icó drãlé ḭ̃dḭ́ ku, wó ĩ'di ú'dî'da íni ídri rú Ãdróŋ́á be.

11 Gẹ̃rẽ̃ ãlu 'dĩ sĩ ĩlã ĩmi ị́jọ́ ũnzí sĩ 'bá drãlépi rá rĩ rú, ị́jọ́ ũnzí 'bã ũkpó dó ĩmi drẽ̃
gá yụ, wó ĩmi dó sĩ u'á ídri rú Ãdróŋá be Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ sĩ.
12 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, ị́jọ́ ũnzí 'bã adru úpí ru ụrụ'bá ĩmi ãni icólépi drãlépi rá rĩ 'bã drẽ̃lẹ́ gá
ĩ'diní dó sĩ ĩmi drẽ̃ cejó ị́jọ́ ũnzí ĩ'di 'bã lẽlé rĩ kí agá ku.
13 Ĩfẽ ĩmi ụrụ'bá 'bã wókõ ãzí rĩ kí sĩ ị́jọ́ ũnzí idéjó ãzíla cécé ãkójó ị́jọ́ ũnzí ãni la
rú ku, wó be la rá la ĩfẽ ĩmi ãmgbã rĩ pírí Ãdróŋá ní cécé 'bá ajílé angájó drã agá
ufílé ídri agá rĩ áni ãzíla ĩfẽ ĩmi ụrụ'bá adrujó ãkójó ãlá ru sĩ Ãdróŋá 'bã ãzẹ́ ngajó la
rú.
14 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, ị́jọ́ ũnzí 'bã adru ĩmi drẽ̃lẹ́ gá úpí ru ku, ã'dusĩku ĩmi adru ãzẹ́táŋá pálé
gá ku, wó rá la Ãdróŋá 'bã lẽtáŋá uyaŋâ kóru rĩ agá.

Ãtí'bó ị̂jọ́ mgbã drẽ̃ gá rĩ

15 Ãdróŋá 'bã ãma trũjó ãzẹ́táŋá agá 'bo rĩ sĩ, lẽ ãma idé ị́jọ́ ũnzí yã? 'Dĩ 'bã áni ku,
ãma adru ãzẹ́táŋá pálé gá ku ã'dusĩku ãma adrujó ĩ'didrẹ́ lẽtáŋá uyaŋâ kóru rĩ agá rĩ
sĩ.
16 Ĩnẽ̃ ĩminí ĩmi fẽjó 'bá ãzí 'bã tẹ arejó rĩ la ĩmi 'bã adrujó ĩ'di 'bã ãtí'bó ru rĩ ku yã?
Ĩminí táni adrujó ãtí'bó ị́jọ́ ũnzí 'bá drẽ̃ celépi drã agá rĩ ãni la rú tí, jõku ẽ̃nzẹ́táŋá ru
Ãdróŋá rụ́, ẽ̃nzẽ̃táŋá 'dĩ la ĩmi drẽ̃ ce adrujó 'bá ãlá ru.
17 Wó ma ãwã'dĩfô fẽ Ãdróŋá ní, ĩminí táni ándrá adru agá ãtí'bó ị́jọ́ ũnzí ãni rá tí,
ĩfẽ ĩmi ásẹ́ pírí ímbátáŋá fẽlé ĩminí rĩ arejó.
18 Útrũ dó ĩmi ị́jọ́ ũnzí agá rĩ sĩ rá, ãzíla ĩmi acá dó ãtí'bó ị́jọ́ ãlá rĩ ãni.
19 Ma ị́jọ́ 'dĩ jọ tẹ ĩmĩ nẽ̃lé cé rĩ sĩ íni la, ã'dusĩku ũrãtáŋá ĩmidrẹ́ 'bádrẹ́ gá rĩ ũkpõ
kóru. Cécé jõ ĩmĩ ĩmi ụrụ'bá 'bã ĩsélé ãzí rĩ kí ayújó ị́jọ́ ũnzĩ̃kãnã ãndẹ́ ru, ãzíla ãko
ĩmi 'bãlépi ũkpó kóru sĩ ĩmi ã'ẹ̃táŋá sĩ zojó ku 'dĩ kí agá. Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi angá ala gá rĩ
sĩ ĩmi fẽjó ãtí'bó ị́jọ́ ãlá rĩ kí idéjó sĩ ĩmi drẽ̃ cejó adrujó ãlá ru.
20 Sáwã ĩminí u'ájó ãtí'bó ị́jọ́ ũnzí ãni 'dã sĩ, ãzẹ́táŋá ãzí ándrá ĩmi drẽ̃ gá ĩmi idé sĩ
ị́jọ́ múké Ãdróŋá drẹ́ rĩ kí la yụ.
21 Ụ̃rõ̃drẹ́ ĩminí ẹ̃sụ́lé ala gá rĩ ã'du sáwã ĩminí ị́jọ́ 'bání drẽ̃nzá fẽlépi 'dĩ kí idéjó rĩ
sĩ yã? Ãko 'dã kí ãmaní drã ají.
22 Wó ú'dî'da dó ĩmi unzejó ị́jọ́ ũnzí agá 'bo rĩ sĩ, ĩmi dó ãtí'bó Ãdróŋá ãni, ụ̃rõ̃drẹ́
ĩmi ẹ̃sụ́lé rĩ ĩminí ĩmi ídri ãlá rĩ fẽjó pírí ĩ'didrẹ́ rĩ 'i. Ụ̃rõ̃drẹ́ la ĩ'di ídri ukólépi ku rĩ 'i.
23 Ã'dusĩku ũyá ị́jọ́ ũnzí drẹ́ gá rĩ ĩ'di drã, wó fẽtáŋá ãjẹ̃ kóru Ãdróŋá 'bã fẽlé rĩ ĩ'di
ídri ukólépi ku Úpí ãma ãni Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ agá rĩ 'i.

7

Ị̃jọ́ i'dalé ũkú ĩgbãŋá sĩ rĩ

1 Má ádrẹ́pẹ́ka ãzíla má ámvọ́pẹ́ka, ĩnẽ̃ ma ị́jọ́ jọ 'bá ãzẹ́táŋá nẽ̃lépi cé 'dĩ 'baní, ãzẹ́táŋá
la 'bá umbé cí la 'bá drẽ̃ adru agá ídri drã drĩ ku 'dĩ gá 'dĩ rĩ gá ku yã?
2 Ũkú ágó rụlépi 'bo rĩ ícétáŋá sĩ ãzẹ́táŋá umbé ĩ'di cí ágô be ĩ'di 'bã adru agá ídri
'dĩ, ágô drĩ dó drã rá útrũ dó ĩ'di ãzẹ́táŋá ágô drẹ́ agá rá.
3 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, ũkú drĩ mụ ágó ãzí gá ẹ̃sụ́ 'dĩ sĩ ĩ'di 'bã ágọ́bẹ́ kãyú rĩ drĩ ídri, ála ĩ'di
umve ãwụ́'bá. Wó ágó drẹ̃drẹ́ rĩ drĩ dó drã rá, ãzẹ́táŋá ãzí umbé ĩ'di ku, adru vâ
ãwụ́'bá ku drĩ táni ágó ãzí ndú la rụ agá rĩ gá
4 Má ádrẹ́pẹ́ka ãzíla má ámvọ́pẹ́ka, ị́jọ́ bãsĩ gápi 'dĩ ãzẹ́táŋá sĩ rĩ gá, ĩmi ũdrã vâ
'bãngá rá, ĩminí adrujó ụrụ'bá Kúrísĩtõ drẹ́ 'i rĩ sĩ, ĩmi dó sĩ adru 'bá ndú ingalé ídri
drã agá rá rĩ áni, ãma dó sĩ ị́jọ́ mgbã Ãdróŋá drẹ́ ãzẹ́ nga áyụ.

5 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãmaní ándrá u'á agá ị́jọ́ ũnzí ụrụ'bá 'bã lẽlé rĩ kí agá, ĩlí ũnzĩkãnã drị̃
ãzị́táŋá 'bã ingalé rĩ ri ãzị̃ idélé ãma ụrụ'bá gá, ị́jọ́ ãmaní idélé rĩ kí pírí ají kí dó
ãmaní drã.
6 Wó ú'dî'da ãzị́táŋá 'bã ũkpõ dó ãma drị̃ gá 'dáyụ, ã'dusĩku âdrã dó ãko ãma
umbélépi mãbụ́sụ̃ gá rĩ drị́ 'bo. Ãma icó dó sĩ ãzị̃ ngalé Ãdróŋá ní gbíyã ũ̃kụ ãzị́táŋá
drị́ sĩlé rĩ vú ũbĩjó rĩ sĩ ku, be la rá la gẽrị̃ ú'dí Úríndí drị́ gá rĩ sĩ.

Ã'dị̃ 'dịjó ĩjọ́ ũnzí be

7 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãma dó ã'du jọ yã? Ãzị́táŋá ĩ'di ị́jọ́ ũnzí yã? Yụ! Má icó ándrá ị́jọ́ ũnzí
nj̃lé ku ãzị́táŋá drĩ ándrá i'da la ku rĩ gá. Má icó ándrá vâ mgbã rĩ gá ĩlí nj̃lé ãzị́táŋá
drĩ ándrá jọ la, “Mí idé ĩlí ku” † rĩ gá.
8 Wó ị́jọ́ ũnzí ịsụ́ gẽrị̃ ãzị́táŋá agâ sĩ sĩ ị́jọ́ gãlé úmgbé ĩlí ãni 'dĩ kí ingajó áma agâlé.
Ãzị́táŋá 'bã adrujó yụ rĩ sĩ, ị́jọ́ ũnzí ándrá ãko ãzí ũkpó kóru la.
9 Ma ándrá ãzị́táŋá nj̃jó ku rĩ sĩ, ma ándrá ídri. Wó ãzị́táŋá dó mụ amụ́lé 'bo, ị́jọ́
ũnzí amvú dó tọndọlọ ídri.
10 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãzị́táŋá múké ándrá lẽlé 'bã ají mání ídri rĩ ají dó mání ị́jọ́ lịŋá drã drị̃.
11 Ị́jọ́ ũnzí ịsụ́ gẽrị̃ ãzị́táŋá agâ sĩ, ulé dô sĩ ma rá ãzíla 'dị dó ma rá.
12 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãzị́táŋá ĩ'di 'bãngá ãlá ru, ãzíla pịrị-pịrị ãzíla múké ũniyambamba rú,
ị́jọ́ pírí ĩ'di 'bã jọlé rĩ kí abe.
13 Ị́jọ́ 'dĩ 'bã ífí íngoní; ífí la ị́jọ́ múké rĩ ají mání drã nĩ yã? Ãluŋá la 'dáyụ! Ị́jọ́ ũnzí
idé ị́jọ́ 'dĩ nĩ; ĩ'diní ãko múké rĩ ayújó rĩ sĩ. Ị́jọ́ ũnzí ají mání drã, ĩ'di 'bã ádrízã mgbã
ũnzí rĩ 'bã i'dá rú sĩ nĩ. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãzị́táŋá i'da ị́jọ́ ũnzí.
14 Ãnj̃ kí ãzị́táŋá ĩ'di múké úríndí nî, wó má mâ ngá 'bá ũnzí ru ma 'i, îtũ̃ndã ma
ãtí'bó ru ị́jọ́ ũnzí nî.
15 Ánj̃ ma ã'du idé yã rĩ gá ku, ã'dusĩku ị́jọ́ mání lẽlé idélé rĩ má idé ĩ'di ku, be la
rá la ma ị́jọ́ tá mání gãlé idélé úmgbé rĩ idé áyụ.
16 Mání ị́jọ́ mâ lẽlé idélé ku rĩ idéjó áyụ rĩ sĩ, má ã'ị̃ dó sĩ rá ãzị́táŋá ĩ'di ị́jọ́ múké la.
17 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, adru dó ma ị́jọ́ 'dĩ idé ma 'i la ku, wó ĩ'di ị́jọ́ ũnzí u'álépi áma agá rĩ 'i.
18 Ị́jọ́ mání nj̃lé rĩ ị́jọ́ múké la áma agá 'dáyụ ị́jọ́ ụrụ'bá drị́ gá rĩ sĩ, ã'dusĩku áma
ũrãtáŋá agá álẽ tá ị́jọ́ mgbã múké rĩ idélé áyụ. Wó má icó dó i'dalé la ãmvé tọndọlọ
la ku.
19 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ị́jọ́ mání idélé rĩ adru dó ị́jọ́ tá múké mání ũrãlé idélé rĩ 'i ku, ĩ'di ị́jọ́
ũnzí mání lẽlé idélé ku rĩ mání idélé áyụ rĩ 'i.
20 Ádrĩ dó ú'dî'da ị́jọ́ mání lẽlé idélé ku rĩ idé, adru dó ma 'i ị́jọ́ la idélépi rĩ 'i ku,
wó ĩ'di ị́jọ́ ũnzí u'álépi áma agá rĩ la ị́jọ́ 'dĩ kí idé nĩ.
21 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãzị́táŋá i'da mání ị́jọ́ ũnzí áma agá rĩ, ádrĩ lẽ ị́jọ́ múké idélé, ị́jọ́ ũnzí la
áma atrị ị́jọ́ múké 'dã idéŋá gá cí.
22 Má u'á ãyĩkõ sĩ áma ásị́ gá ãzị́táŋá Ãdróŋá drị̃ kí sĩ,
23 wó má ịsụ́ áma ụrụ'bá 'bã wókõ ãzí kí ã'dị̃ 'dị ãzị́táŋá áma agá rĩ be áma umbéjó
ãtí'bó ru ị́jọ́ ũnzí ní ị́jọ́ mání idélé rĩ kí sĩ.
24 Ma áma idé ã'du rú yã! Ã'di la áma pa ũcõgõ ụrụ'bá mádrị́ 'dõ drị̃ agá nĩ yã?
25 Ãwã'dĩfô Ãdróŋá ní Úpí ãma ãni Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ ní áma pajó ị́jọ́ 'dĩ agá rĩ sĩ.

Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ũrãtáŋá áma ásị́ gá rĩ sĩ, ma lẽ ị́jọ́ ãzị́táŋá Ãdróŋá drị́ gá rĩ 'bã lẽlé rĩ kí
ngalé, wó ị́jọ́ ụrụ'bá drị́ gá rĩ sĩ, ma ị́jọ́ ãzị́táŋá ị́jọ́ ũnzí drị́ gá rĩ 'bã lẽlé rĩ kí nga.

8

Ídri u'ájó Úríndí Ãlá rĩ agá rĩ

† **7:7** Ãfũŋá 20:17; Ãzị́táŋá Amviŋá 5:21

1 Ú'dî'da, 'bá u'álépi Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ agá rĩ kí drị̃ gá ị́jọ́ lịŋá 'dáyụ,
2 ã'dusĩku Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ rụ̃ sĩ ãzị́táŋá Úríndí ídri drị́ gá rĩ trũ ãma ãzị́táŋá ị́jọ́ ũnzí
ãni drã drị̃ agá rĩ sĩ 'bo.
3 Ị́jọ́ 'dĩ ãzị́táŋá Mụ́sã drị̃ 'bã icólé idélé ku rĩ, ã'dusĩku ị́jọ́ ũnzí ãma ụrụ'bá drị̃ 'bã
ãzị́táŋá ũkpõ kóru. Wó Ãdróŋâ trũ ãma ĩ'diní ĩ'di 'bã Ngọ́pị̀ tị̀ ãpẽjó ụrụ'bá sĩ 'bá
ru, cécé ãma 'bá ị́jọ́ ũnzí trũ 'dĩ kí ãni, ãzíla adrujó ídétáŋá ru ị́jọ́ ũnzí ãmadrị̃ kí sĩ.
Ãdróŋá ayú Kúrísĩtõ drị́ gá 'dĩ 'i sĩ ị́jọ́ lịjó ị́jọ́ ũnzí drị̃ gá.
4 Idé ị́jọ́ 'dĩ íni la ị́jọ́ ãlá ãzị́táŋá 'bã lẽlé rĩ 'bã idé kí ru ãma 'bá acị́lépi ị́jọ́ ụrụ'bá
drị̃ kí vú gâ sĩ ku, wó Úríndí 'bã drị̃ celé nĩ 'dĩ 'baní.
5 'Bá acị́lépi ị́jọ́ ũnzí ụrụ'bá drị̃ kí vú gâ sĩ ĩ'bã ásị́ fẽlépi ị́jọ́ ụrụ'bá 'dõ 'bã lẽlé rĩ kí
vú bĩjó rĩ, kí ásị́ 'bã ị́jọ́ ĩ'bã kí lẽlé rĩ kí drị̃ gá. Wó 'bá acị́lépi ị́jọ́ Úríndí 'bã lẽlé rĩ kí
vú gâ sĩ rĩ kí ásị́ 'bã ị́jọ́ Úríndí 'bã lẽlé rĩ kí drị̃ gá.
6 Ị́jọ́ ásị́ 'bãjó ị́jọ́ ụrụ'bá drị̃ drị̃ gá rĩ la drã ají, wó ásị́sị́ŋá 'bãjó ị́jọ́ Úríndí drị̃ drị̃ gá
rĩ la ídri fẽ ásị́ ĩ̃gbẹ̃ be.
7 'Bá ásị́ 'bãlépi ị́jọ́ ụrụ'bá drị̃ drị̃ gá rĩ ĩ'di mẹ́rọ́ ru Ãdróŋá be, 'bã ásị́ ũnzí rĩ fẽ
ãrútáŋá ãzị́táŋá Ãdróŋá drị̃ ní tị̀ la arejó ku.
8 'Bá ị́jọ́ ụrụ'bá 'bã lẽlé rĩ kí vú ũbĩlépi rĩ icó kí ãyĩkõ fẽjó Ãdróŋá ní ku.
9 Wó Úríndí Ãdróŋá drị̃ drĩ u'á ĩmi agá nĩ, ị́jọ́ ụrụ'bá drị́ rĩ icó ĩmi drị̃ celé nĩ ku,
rá la Úríndí Ãlá 'dĩ 'i. Wó 'bá ãzí drĩ adru Úríndí Kúrísĩtõ drị̃ kóru, icó adrulé 'bá
Kúrísĩtõ ãni la rú ku.
10 Wó Kúrísĩtõ drĩ adru ĩmi agá nĩ, ĩmi ụrụ'bá kí mụ ũdrãlé rá ị́jọ́ ũnzí sĩ, wó úríndí
ĩmi agá rĩ la adru ídri ã'dusĩku ú'bã ĩ'di ãlá ru.
11 Úríndí Ãdróŋá drị́ Yẹ́sụ̃ ingalépi ídri drã agá rĩ drĩ adru ĩmi agá nĩ, Ãdróŋá
Kúrísĩtõ ingalépi drã agá rĩ la ídri fẽ ụrụ'bá ĩmi ãni mụlépi drãlépi rá rĩ ní ĩndĩ, 'dĩ
Úríndí ĩ'di ãni u'álépi ĩmi agá rĩ sĩ.
12 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka, ãma mõ̀rị̀ trũ, adru sĩ ị́jọ́ ũnzí ụrụ'bá
drị́ gá rĩ idéjó la ku.
13 Ĩmi ní u'á agá ị́jọ́ ũnzí ụrụ'bá 'bã lẽlé rĩ kí agá, ĩmi ũdrã rá, wó ĩdrĩ u'á Úríndí sĩ
ĩmi ídétáŋá ũnzíkãnã ụrụ'bá drị́ gá rĩ kí gã úmgbé ĩmi dó sĩ adru ídri.
14 'Bá Úríndí Ãdróŋá drị́ gá rĩ 'bã drị̃ celé nĩ rĩ kí ála kí umve anzị̀ Ãdróŋá ãni.
15 Ã'dusĩku ĩmi a'ị́ ándrá Úríndí Ãdróŋá drị́ gá rĩ sĩ ũ̃rị̃ fẽjó ĩminí, ãzíla ĩmi 'bãjó
ãtí'bó ru ku, wó ĩmi a'ị́ ándrá Úríndí Ãdróŋá Ngọ́pị̀ drị́ gá rĩ sĩ ĩ'di umvejó “Bãbá”
ãmã Átẹ́pị̀.
16 Úríndí Ãdróŋá drị̃ 'bã mgbã rĩ la ị́jọ́ jọ Úríndí ãma agá rĩ ní i'dajó la ãma anzị̀
Ãdróŋá ãni.
17 Ãmaní adrujó anzị̀ Ãdróŋá drị̃ kí rĩ sĩ, ãma dó mụ drị̃lẹ́ba Ãdróŋá 'bã tãmbalé 'bá
ĩ'di ã'ị̃lépi rá, ãzíla ãmbõgõ Ãdróŋá 'bã fẽlé Kúrísĩtõ ní rĩ ịsụ́lé ãdrĩ ũcõgõ Kúrísĩtõ
'bã ịsụ́lé rĩ ale ĩ'di be ãma dó vâ sĩ dĩ̃zã ĩ'didrị́ 'dĩ ale ĩ'di be.

Dĩ̃zã ãma ãni drụ́zị̀ rĩ

18 Mâ ũrãjó la rĩ sĩ ãma icó ũcõgõ ãmã ịsụ́lé ú'dî'da rĩ kí ũ̃'bị̃lé dĩ̃zã ãmã mụlé ịsụ́lé
ĩndõ rĩ be ku.
19 Ãko pírí Ãdróŋá 'bã 'bãlé 'dĩ kí ícétáŋá Ãdróŋá 'bã drụ́zị̀ anzị̀ ĩ'didrị́ mgbã rĩ kí
i'dajó rĩ drị̃ tẽ vị́ sĩ.
20 Ãko pírí Ãdróŋá 'bã 'bãlé 'dĩ kí wã kí rá, icó kí ị́jọ́ itúlé ĩ'baní rĩ kí ịsụ́lé ku, adru
ị́jọ́ ĩ'bã kí lẽjó la nĩ rĩ sĩ ku, wó ã'dusĩku Ãdróŋá lẽ ĩ'di 'dã 'bã áni nĩ, kí dó sĩ ásị́ 'bã
tẽjó la sĩ ịsụ́jó la.

21 Ị́jọ́ 'dĩ íni la Ãdróŋá la ụ́'dụ́ ãzí pẽ sĩ ãko pírí ĩ'diní 'bãlé rĩ kî trũjó umbéŋá ĩ'baní
ŋmajó rĩ agá, ãzíla kí ajíjó dĩzã agâ sĩ drĩ̃lẹ́mmgbọ fẽjó anzị Ãdróŋá drĩ̃ 'banî.
22 Ãnĩ̃ kí rá ãko pírí Ãdróŋá 'bã 'bãlé rĩ kí drĩ̃ cị, áwáŋâ trũ ũkú 'bã ngọ́tị̃ tĩ̃ŋá 'bã
ãzá tajó rĩ áni, ãzíla ãzá ĩ'di ãzá ta kpere acájó ãndrũ.
23 Adru ãko Ãdróŋá 'bã 'bãlé 'dĩ kí á'dụ̃sĩ la ku, wó ãma vâ 'bá ĩ'di 'bã ũri rú Úríndí
ĩ'didrĩ̃ trũ 'dĩ, ãma ãzá ta 'a 'a rú ãmaní ụ́'dụ́ ãma 'dụjó ĩ'di 'bã anzị rú ãzíla ãma
unzejó ụrụ'bá sĩ rĩ drĩ̃ tẽ.
24 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãma dó ãma pa ãmaní ásị́ 'bãjó rĩ sĩ. Wó ásị́ 'bãŋá ãko ãma ndrelé rá
'dĩ drĩ̃ gá rĩ adru ásị́ 'bãŋá mgbã la ku. Ã'di la ásị́ 'bã ãko ú'dî'da ĩ'didrị́ cí rĩ drĩ̃ gá
nĩ yã?
25 Wó ãdrĩ ásị́ 'bã ãko drĩ ãma ịsụ́lé ku rĩ drĩ̃ gá, ãma tẽ la ásị́ jã sĩ.
26 Gẹ̃rĩ̃ ãlu 'dĩ sĩ Úríndí Ãlá rĩ la ã'ị̃táŋá ãkõ ãmadrị́ gá rĩ ãzã ko nĩ, ãma nĩ̃jó Ãdróŋá
zịjó ãzíla ãma ĩ'didrĩ̃lé ã'du a'ị́ yã rĩ gá ku rĩ sĩ, wó Úríndí Ãlá rĩ 'bã mgbã rĩ la ãmaní
Ãdróŋá zị mãmálá 'bãjó nĩ, ĩ'di ãko ãzí ãmaní icólé jọlé tị sĩ ku la.
27 Ãdróŋá ĩ'di ị́jọ́ 'bá ásị́ gá rĩ ndrelépi rĩ, nĩ̃ ị́jọ́ Úríndí 'bã ũrãlé rĩ cé ã'dusĩku Úríndí
la Ãdróŋá zị 'bá ãlá rĩ 'baní ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã ũrãlé rĩ áni.

U'ájó 'bá ĩ̀jọ́ ũnzí ndẽlépi rá rĩ rú

28 Ãnĩ̃ kí ãko pírí kí agá Ãdróŋá la ãzị́ nga múké 'bá ĩ'di lẽlépi rá ĩ'di 'bã umvelé ị́jọ́
ĩ'didrị́ gá rĩ sĩ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ áni,
29 ĩ'di 'bã nĩ̃lé ídu cé, vâ ĩ'di 'bã ũpẽlé lãlé ndú 'dĩ kí rá, 'bã i'dá kí rú cécé ĩ'di 'bã
Ngọ́pị áni, 'bã adru rû sĩ Ngọ́tị̃ ĩ'di ãni kãyú rĩ rú, 'bá ĩ'di ã'ị̃lépi rá 'dĩ kí drĩdríŋĩ̃ gá.
30 'Bá Ãdróŋá 'bã ũpẽlé lãlé ndú 'dĩ kí umve vâ kî, 'bã kí ãlá ru ĩ'di 'bã 'bá ru, ãzíla
azị ĩ'baní dĩzã ĩ'didrị́ gá rĩ najó ĩ'ba abe.
31 Wó 'dâ rĩ gá ãma dó ã'du ị́jọ́ jọ? Ãdróŋá drĩ dó adru ãma ãni, 'bá ãzí icó dó ã'dị́
'dịlé ãma abe ku.
32 Ãdróŋá drĩ dó ĩ'di 'bã Ngọ́tị̃ ãlu rĩ gã fẽlé pírí ãmaní ku, ĩ'di rú rĩ icó dó ãmaní
ãko pírí kí fẽlé cécé ĩ'di 'bã Kúrísĩtõ fẽjó ãmaní lẽtáŋá uyaŋâ kóru rĩ sĩ ku yã?
33 Ã'di la 'bá Ãdróŋá ãni ũpẽlé 'dĩ kí tõ nĩ yã? Ãdróŋá 'bã mgbã lã kí 'bá ị́jọ́ ũnzî
kóru rĩ gá nĩ.
34 'Bá icólépi ị́jọ́ lịlépi 'bá 'dĩ kí drĩ̃ gá ị́jọ́ la kí ndẽ rá rĩ ã'di 'i? Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ drã
rá, Ãdróŋá inga ĩ'di ídri rú, ri dó Ãdróŋá 'bã drị́ ãndá rĩ gá, ĩ'di mãmálá 'bã Ãdróŋá
drĩ̃lẹ́ gá ãma ị́jọ́ sĩ nĩ.
35 Ã'du la ãma drĩdríŋĩ̃ co lẽtáŋá Kúrísĩtõ drĩ̃ benĩ yã? Ũcõgõ yã, jõku ị́jọ́ ũkpó
cãndí fẽlépi la yã jõku ụ'dị́ŋá 'bá ulị́jó ménéŋá sĩ rĩ 'i yã jõku ãbị́rị́ yã jõku lẽmẽrĩ yã
jõku adrujó ãni rú drã sị́ gá rĩ 'i yã jõku ã'dị́ drã trũ rĩ 'i yã?
36 Cécé sĩlé bụ́kụ̃ Ãdróŋá drĩ̃ agá rĩ áni:

"Ími ị́jọ́ sĩ ãma drã agá ụ́'dụ́ pírí sĩ,
'bá kí mịfị́ gá ãma i'dá cécé kãbĩlõ mụlé ụlị́lé ụlị́-ụlĩ̃ rĩ kí áni." †

37 Yụ, ị́jọ́ 'dĩ kí agâ sĩ pírí ãma kí ndẽ lẽtáŋá Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ 'bã ãma lẽjó rĩ sĩ.
38 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ánĩ̃ dó ãndá-ãndá ru drã, ĩdrĩ, jõ táni mãlãyíkã 'bụ̃ gá rĩ kî, úríndí ũnzí
ãngũ drĩ̃ gá rĩ kî, ị́jọ́ ãndrũ rĩ jõku ị́jọ́ drĩ̃lẹ́ gâlé ru amụ́lépi rĩ kî trũ, ãzíla ũkpõ ị́jọ́
ru idélépi rĩ abe,
39 ãngũ ụrụgâlé ru rĩ, ãngũ vũ̃rũ̂lé ru, ãzíla ãko pírí Ãdróŋá 'bã ũ'bãlé 'dĩ kí abe
icó kí ãma drĩdríŋĩ̃ colé lẽtáŋá Ãdróŋá drĩ̃ ãma ãni Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ agá rĩ be ku.

† **8:36** Zãbụ́rĩ̃ 44:22

9

Ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã Ịsịrayị́lį̃ pẽjó rĩ

1 Ma ị́jọ́ mgbã jọ, ma Kúrísĩtõ ãni ãzíla má alị́ ĩnzõ ku, ũrãtáŋá mádrį̃ Úríndí Ãlá rĩ
la drį̃ la ce nĩ, imbá áma ásị́ ájọ ĩnzõ ku.
2 Áma ásị́ gá ũcõgõ ãmbógó ru, ãzíla ma ãzá walépi ku la ta 'bá mádrị́ ãrí ãzíla ĩzá
ãlu 'dĩ kí ị́jọ́ sĩ.
3 Ị́jọ́ 'bá mádrị́ Yẹ́sų̃ ã'į̃lépi rá rĩ 'badrį̃ sĩ, álẽ tá Ãdróŋá 'bã wã ma rá, ãzíla 'bã lã
ma Kúrísĩtõ be ku, ị́jọ́ 'dĩ drĩ tá icó kí palé rá rĩ gá.
4 'Dĩ kí 'bá Ịsịrayị́lį̃ rú Ãdróŋá 'bã pẽlé ĩ'di 'bã anzị rú rĩ kí, i'da ru dį̃zã rú ĩ'baní
rá. Tị icíma ĩ'di ãni ĩ'ba abe rĩ, ĩ'diní ĩ'baní ãzị́táŋá kí fẽjó rĩ, ĩ'diní ĩ'baní drį̃lẹ́ba sĩ
ĩ'di į̃nzį̃jó jó ĩ'di į̃nzį̃jó rĩ agá rĩ, ãzíla ị́jọ́ azịŋá ĩ'didrị́ gá rĩ kí ã'į̃jó.
5 Á'bị́ ĩ'badrį̃ kí ándrá 'bá ĩyõ Ãdróŋá drį̃ kî, Kúrísĩtõ 'bã ízókí bãsĩ ãfũjó 'bá ru rĩ
angá ĩ'ba rų̃ sĩ, ĩ'di Ãdróŋá ãko pírí kí drį̃lẹ́ gá Úpí ịcụ́lé rulé rũrũ jã 'dâ rĩ 'i. Ámĩnã.
6 Adru ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã azịlé rĩ ĩcẽ rá íni ku. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, anzị pírí Ịsịrayị́lį̃ rú 'dĩ adru
kí 'bá Ãdróŋá ãni la ku.
7 Ã'dusĩku adru ĩ'bã kí adrujó Ịbụrahị́mų̃ 'bã drį̃lẹ́ rĩ sĩ kí dó pírí 'bá Ãdróŋá ãni la
íni ku. Ãdróŋá jọ, "Drį̃lẹ́ mídrį̃ kí ãfũ Ĩsákã rų̃ sĩ." †
8 Adru anzị Ịbụrahị́mų̃ 'bã tịlé rĩ kí pírí mụ adrulé anzị Ãdróŋá ãni íni la ku, wó rá
la anzị Ịbụrahị́mų̃ drị́ Ãdróŋá 'bã ị́jọ́ azịlé ãzí rĩ kî.
9 Ị́jọ́ ándrá Ãdróŋá 'bã azịlé rĩ jọ, "Sáwã pẽlé rĩ agá, ma ãgõ rá ãzíla Sárã la ngọ́tị́
ágọ́bị́ tĩ rá." †
10 Adru 'dĩ 'i á'dų̃sĩ la ku, Rẽbékã ãwų̃ anzị kí į̃rį̃ ãmã áyị́pị Ĩsákã nî.
11-12 Âwų̃ drĩ anzị 'dĩ kí ku rú, idé kí drĩ vâ ị́jọ́ ũnzí jõku ị́jọ́ múké la ku rú. Ãdróŋá
jọ Rẽbékã ní, "Ngọ́tị́ kãyú rĩ la mụ adrulé vúlé rĩ pálé gá." † Ãdróŋá jọ ị́jọ́ 'dĩ íni la sĩ
i'dajó la ĩ'di ị́jọ́ ĩ'didrį̃ kí pẽ nĩ adru ãzị́ 'bá ní idélé rĩ sĩ ku, be la umveŋá ĩ'didrį̃ sĩ.
13 Cécé ị́jọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ áni, "Álẽ Yãkó'bõ rá, wó ángų̃ Ị́sãwų̃ 'i." †
14 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãma jọ la íngoní yã? Ãdróŋá lị ị́jọ́ pịrị ku yã? Ãluŋá la yụ!
15 Ã'dusĩku Ãdróŋá jọ ándrá Mṹsã ní,
"Ma ásị́ į̃gbę̃ i'da 'bá mání sĩ lẽjó ásị́ į̃gbę̃ i'dajó rĩ ní rá,
ãzíla ma 'bá mâ pẽlé rĩ 'bã ízákĩzã ndre rá." †
16 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, adru dó ũrãtáŋá 'bádrį̃ agá jõku ũkpõ 'bádrį̃ sĩ ku, wó rá la ásị́ į̃gbę̃
Ãdróŋá drį̃ sĩ.
17 Ị́jọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé Fãráwũ ní rĩ áni, "Á'bã ándrá mi úpí ru la ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ma dó sĩ ũkpõ
mádrị́ gá rĩ i'da ími agâ sĩ, sĩ rụ́kụma ajíjó mání ũ̃nọ́kụ́ drį̃ gá 'dâ pírí." †
18 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá drĩ lẽ ásị́ į̃gbę̃ fẽlé 'bá ĩ'di 'bã lẽlé rĩ ní ĩ'di fẽ la rá ãzíla 'bá ĩ'di
'bã lẽlé 'ba are ị́jọ́ ku drį̃ ũkpó rĩ ní ĩ'di drį̃ ũkpõ fẽ.
19 Ĩmi ãzí ãlu icó jọlé la mání, "Ãdróŋá la ị́jọ́ ndrų̃ ãma ụrụ'bá gá ã'du ị́jọ́ sĩ? Ã'di
la drį̃ la atrị ị́jọ́ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ gá nĩ yã?"
20 Wó mi gápi 'bá ru 'dĩ, mi ã'di 'i icójó ị́jọ́ umvijó Ãdróŋá ní 'dĩ 'bã áni yã? "Úmvú
sịlé rĩ icó jọlé la 'bá ĩ'di sịlépi rĩ ní, 'Ísị ma íni ã'du ị́jọ́ sĩ yã rĩ gá rá yã?' " †
21 'Bá úmvú sịlépi rĩ icó ũdrí ãlu 'dĩ sĩ ãko ĩ'di 'bã lẽlé rĩ kí sịlé rá ãzị́ ãmbógó la
ngajó, ãzíla ãzị́ ụ́'dụ́ pírí rĩ ngajó.

---

† **9:7** Í'dóŋá 21:12 † **9:9** Í'dóŋá 18:10, 14 † **9:11-12** Í'dóŋá 25:23 † **9:13** Mãlákĩ 1:2-3 † **9:15** Ãfũ̃ŋá 33:19
† **9:17** Ãfũ̃ŋá 9:16 † **9:20** Ĩsáyã 29:16; 45:9

22 Ãdróŋá 'bã ũkpõ cí sĩ ḭjọ́ ĩ'di 'bã lẽlé idélé rĩ idéjó, lẽ ũmbã ĩ'didrḩ̃ gá rĩ i'dajó
ãzíla ũkpõ ĩ'didrḩ̃ únḩ̃ cé. Ri vâ ḭjọ́ 'bá ĩ'di 'bã sĩ ũmbã najó ĩ'baní 'dĩ kí talé jãjã rú
táni ĩ'baní adrujó ãko mụ́lépi drḩ̃ jalépi rá la rú tí.
23 Wó Ãdróŋá idé ḭjọ́ 'dĩ íni la dḩ̃zã ĩ'didrḩ̃ ãmbógó rĩ i'dajó, 'dĩ ándrá ũsũlé ãma drḩ̃
gá 'bá ĩ'di 'bã ásḩ̃ ḩ̃gbḩ̃ agá rĩ, ãma 'bá ĩ'di 'bã itúlé dḩ̃zã ĩ'didrḩ̃ ḩ̃sụ́lépi rĩ 'banî.
24 Ãma 'bá tá ĩ'di 'bã umvelé angájó 'bá Yãhụ́dḩ̃ rú 'dĩ kí agâlé á'dụ̃sĩ ku, wó vâ
angájó 'bá Yãhụ́dḩ̃ rú ku rĩ kí agá ĩndĩ 'dĩ.
25 Ḭjọ́ ĩ'di 'bã jọlé bụ́kṹ Hõséyã drḩ̃ agá rĩ áni,
"'Bá ándrá má ãni ku 'dĩ kí ma kí umve 'bá má ãni,
ãzíla sụ́rụ́ ándrá lẽlé ku rĩ ma kí umve 'bá mání lẽlé lẽlẽ rĩ kî;" †
26 ãzíla
"Ḭjọ́ 'dĩ la ru idé ĩ'di 'bã kẽjḩ̃ gá cécé ándrá jọlé rĩ áni,
'Ĩmi adru mâ 'bá ku,'
ála dó ĩmi umve 'Ãdróŋá ídri rĩ 'bã anzḩ̃ kî.' " †
27 Ĩsáyã awá 'bá Ḩsḩ̃rayḩ́lḩ̃ drḩ̃ gá rĩ kí ḭjọ́ sĩ:
"Ĩ'bã kãlãfe drĩ táni adru agá cínákí mĩrĩ tḩ̃ gá rĩ áni tí,
ḩ̃mbḩ́lḩ́kọ́ la kí ru pa nĩ.
28 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, Úpí la mụ ḭjọ́
ĩ'didrḩ̃ gá rĩ lḩ̃lé ṹnọ́kụ́ drḩ̃ gá kpí gbõrú ãzíla ḭjọ́ pírí kí ukójó rá." †
29 Ándrá Ĩsáyã 'bã jọlé údu 'bo rĩ áni:
"Úpí Ũkpó 'Dḩ́pḩ̃
drĩ ándrá ãmaní drḩ̃lḩ̃ a'be agá ku la,
ãma tánõ dó cécé 'bá táwṹnḩ̃ Sõdómũ gá rĩ kí áni,
ãma tánõ dó cécé 'bá táwṹnḩ̃ Gõmórã gá rĩ kí áni." †

Ã'ḩ̃táŋá ãkõ 'bá Ḩsḩ̃rayḩ́lḩ̃ rú rĩ 'badrḩ̃ gá rĩ

30 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ãma dó ã'du jọ? 'Bá Yãhụ́dḩ̃ rú ku Ãdróŋá 'bã lãlé 'bá ãlá ru ku rĩ, úlã
kí ãlá ru ã'ḩ̃táŋá sĩ.
31 Wó 'bá Ḩsḩ̃rayḩ́lḩ̃ rú, ãzḩ́táŋá kí vú ũbĩlépi sĩ ru lãjó 'bá ãlá ru Ãdróŋá drḩ̃lḩ̃ gá rĩ
ḩ̃sụ́ kí ĩ'di ku.
32 Ã'du ḭjọ́? Ã'dusĩku ũbĩ kí vú la ã'ḩ̃táŋá sĩ ku, wó ĩ'baní rĩ gá ĩ'di ãzḩ̃ ngajó rĩ sĩ íni.
Sḩ̃ kí ru pá 'bá cécé írã 'bá pá ṹsḩ̃lépi rĩ áni rĩ ụrụ'bá gá.
33 Ḭjọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ 'bã áni:
"Índre drĩ, á'bã írã kúmũ rú 'bá kí pá ṹsḩ̃lépi rĩ ãngũ Zḩ̃yọ́nḩ̃ drḩ̃ gá,
ãzíla írã fẽlépi la 'bá 'bã kí sĩ u'dejó rĩ 'i.
Wó 'bá ásḩ̃ 'bãlépi drḩ̃ la gá rĩ icó drḩ̃nzá ḩ̃sụ́lé ku." †

10

1 Má ádrḩ́pḩ̃ka ãzíla má ámvọ́pḩ̃ka ḭjọ́ ãmbógó áma ásḩ̃ gá Ãdróŋá a'ḭjó 'bá Ḩsḩ̃rayḩ́lḩ̃
rú rĩ 'baní rĩ lẽ tá 'bã pa kí ru rá.
2 Ma ĩminí ḭjọ́ mgbã jọ ánḩ̃ 'bá 'dĩ 'bã kí ásḩ̃ ãzḩ̃ ngajó Ãdróŋá ní ũkpó sĩ rĩ gá rá, wó
ásḩ̃ 'bãŋá ĩ'badrḩ̃ nḩ̃táŋâ kóru.
3 Ã'dusĩku nḩ̃ kí ḭjọ́ Ãdróŋá 'bã 'bá 'bãjó ãlá ru rĩ ku, kẽjḩ̃ la gá kí gẽrḩ̃ ndrṹ sĩ ru
'bãjó ãlá ru Ãdróŋá drḩ̃lḩ̃ gá ãzḩ́táŋá Mụ́sã drḩ̃ kí vú ũbĩŋá sĩ, lẽ kí sĩ gẽrḩ̃ Ãdróŋá drḩ̃
ku.
4 Ã'dusĩku Kúrísĩtõ de ãzḩ̃ ãzḩ́táŋá drḩ̃ gá rĩ 'bo, 'bá ĩ'di ã'ḩ̃lépi rĩ kí 'bãjó 'bá ãlá ru
Ãdróŋá drḩ̃lḩ̃ gá.

† **9:25** Hõséyã 2:23 † **9:26** Hõséyã 1:10 † **9:28** Ĩsáyã 10:22-23 † **9:29** Ĩsáyã 1:9 † **9:33** Ĩsáyã 8:14; 28:16

Patáŋá ĩ'di 'bá pírí 'banî

5 Mụ́sã sĩ ị́jọ́ gẽrị̃ 'bání ru 'bãjó ãlá ru ãzị́táŋá sĩ rĩ drị̃ gá jọ, “Ídrĩ lẽ adrulé ídri míní
ãzị́táŋá kí vú ũbĩjó rĩ sĩ, lẽ mí ũbĩ ị́jọ́ ala gá rĩ kí vú idélé pírí.” †
6 Wó 'dĩ ị́jọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé 'bá lãjó ãlá ru ã'ị̃táŋá sĩ rĩ jọ, “Mi ũrã la ími ásị́ gâlé, ‘Ã'di
la tụ ãmaní 'bũ gâlé nĩ yã?’†” (Ã'di la Kúrísĩtõ ají 'bũ gâlé ãmaní vṹrụ́ 'dõlé nĩ yã?)
7 “Jõku ‘Ã'di la fi vṹrụ́ ũ̃nọ́kụ́ ĩ̃ndụ́ gâlé nĩ yã?’†” (wó Kúrísĩtõ angá 'bá drãlépi rá
rĩ kí drĩdríŋĩ̃ gá 'bụ́ gâlé rá).
8 Ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ ĩ'di íni, “Ị́jọ́ Ãdróŋá drị́ gá rĩ ĩ'di ãni rú ími andre gá 'dĩ, ími tị
gá ãzíla ími ásị́ gá,” † 'dĩ ị́jọ́ ã'ị̃táŋá drị́ gá ãmaní ũlũlé rĩ 'i.
9 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ídrĩ i'da la Yẹ́sũ̃ ĩ'di Úpí 'i ími tị sĩ, ãzíla mí ã'ị̃ ími ásị́ gá Ãdróŋá inga
ĩ'di ídri 'bá drãlépi rá rĩ kí drĩdríŋĩ̃ gá rá íni, mi ími pa rá.
10 Ásị́ sĩ 'bá la ị́jọ́ ã'ị̃ rá sĩ adrujó 'bá ãlá ru Ãdróŋá drị̃lẹ́ gá, wó tị sĩ ĩ'di i'da la sĩ
patáŋá ịsụ́jó.
11 Ị́jọ́ sĩlé ri jọ tọndọlọ “'Bá ásị́ 'bãlépi drị̃ la gá rĩ, icó drị̃nzá ịsụ́lé ku.” †
12 'Bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ kí 'bá 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku rĩ kí abe adru kí ndú-ndú ku, Úpí ãlu
'dĩ 'bã vúŋá ĩ'di Úpí ru 'bá pírí 'banî, ãzíla ĩ'di drị̃lẹ́ba fẽ 'bá pírí ĩ'di rụ́ umvelépi rĩ
'banî.
13 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ị́jọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ áni, “'Bá pírí Úpí 'bã rụ́ umvelépi rĩ kí ru pa rá.” †
14 Wó 'bá ĩ'di ã'ị̃lépi ku rĩ kí ĩ'di rụ́ umve íngoní-íngoní ru? 'Bá kí 'bá ĩ'bã kí sĩ ị́jọ́
arejó drị̃ la gá ku rĩ ã'ị̃ íngoní-íngoní ru? Ãzíla 'bá kí ị́jọ́ are drị̃ la gá ị́jọ́ ĩ'didrị̃ ũlũŋâ
kóru íngoní-íngoní ru?
15 'Bá ãzí la icó mụlé 'bá 'ba rụ̃lé ị́jọ́ ũlũlé íngoní-íngoní ru údrĩ tị la pẽ ku rĩ gá?
Ãzíla ị́jọ́ Ãdróŋá drị́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ 'bã áni, “'Bá ị́jọ́ mgbã rĩ ajílépi rĩ pámvú ũnĩ 'dã
áni yã?” †
16 Wó 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ rú rĩ nga kí pírí ị́jọ́ mgbã rĩ ã'ị̃lé la ku. Ĩsáyã jọ rá, “Úpí, ã'di ã'ị̃
ị́jọ́ ãmã ũlũlé rĩ nĩ yã?”†
17 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ã'ị̃táŋá la amụ́ 'bã kí ị́jọ́ arejó rĩ sĩ, ãzíla 'bá kí ị́jọ́ are ị́jọ́ Kúrísĩtõ drị́ gá
rĩ ũlũjó rĩ sĩ.
18 Wó ádrĩ 'bá kí zị, are kí ị́jọ́ ku yã? Mgbã rĩ gá are kí rá.
“Ị́jọ́ Ãdróŋá drị́ gá rĩ iré ru ãngũ drị̃ gá pírí 'bo,
ụ́'dụ́kọ́ ĩ'badrị́ gá rĩ ca kpere ũ̃nọ́kụ́ drị̃ gá 'dâ pírí rá.” †
19 Ázị vâ ĩ̃dị́, “Ịsịrayị́lĩ̃ nĩ̃ kí ị́jọ́ ku yã?” Mụ́sã umvi jọ,
“Ma mụ 'bá mâ sụ́rụ́ ru 'dĩ kí fẽlé u'álé ãjã sĩ 'bá mâ sụ́rụ́ ru ku 'dĩ kí ị́jọ́ sĩ.
Ma fẽ la ũmbã 'bã ga ĩmi agá sụ́rụ́ ị́jọ́ nĩ̃lépi ku 'dĩ kí sĩ.” †
20 Ĩsáyã jọ ị́jọ́ tọndọlọ:
“'Bá ándrá áma ndrũ̃lépi ku rĩ ịsụ́ kí ma rá,
má i'da vâ ma 'bá ándrá áma ndrũ̃lépi ku rĩ 'baní rá.” †
21 Wó Ịsịrayị́lĩ̃ 'bã ị́jọ́ sĩ, Ãdróŋá jọ:
“Ụ́'dụ́ pírí sĩ ma áma drị́ aja 'bá áma gãlépi,
áma arelépi ku ãzíla kí ãgátã ga má be 'dĩ 'ba rụ̃lé.” †

11

'Bá Ịsịrayị́lĩ̃ drị̃ 'bã ịmbị̃ kî

† **10:5** Lẹ́vĩ̃ 18:5 † **10:6** Ãzị́táŋá Amviŋá 30:13 † **10:7** Ãzị́táŋá Amviŋá 30:13 † **10:8** Ãzị́táŋá Amviŋá 30:14
† **10:11** Ĩsáyã 28:16 † **10:13** Yọ́wẹ̃lĩ̃ 2:32 † **10:15** Ĩsáyã 52:7 † **10:16** Ĩsáyã 53:1 † **10:18** Zãbụ́rĩ̃ 19:4 † **10:19**
Ãzị́táŋá Amviŋá 32:21 † **10:20** Ĩsáyã 65:1 † **10:21** Ĩsáyã 65:2

1 Ị́jọ́ mâ zịlé rĩ: Ãdróŋá gã dó 'bá ĩ'didrị́ rĩ kí úmgbé yã? Ãluŋá la 'dáyụ! Áma
mgbã rĩ bãsĩ 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ rú rĩ 'i, drĩ̃lẹ́ Ịbụrahị́mũ̃ ãni sụ́rụ́ Bénzãmĩnĩ drị́ rĩ.
2 Ãdróŋá gã 'bá ĩ'di ãni ándrá ĩ'di 'bã nĩ̃lé ídu cé 'dĩ kí ku. Ĩlã drĩ ị́jọ́ sĩlé bụ́kũ̃ agá
'dã 'i, ị́jọ́ sĩlé Ĩlíyã drĩ̃ gá ĩ'di 'bã sĩ unujó Ãdróŋá drĩ̃lẹ́ gá 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ drĩ̃ kí ị́jọ́ sĩ rĩ:
3 "Úpí, 'bá 'dĩ ụ'dị́ kí 'bá mí ãni nãbịya rú 'dĩ kí rá, ãzíla andi kí ãlĩtárĩ kí rá, má
ace ma á'dụ̃sĩ, lẽ kí vâ gẽ̃rĩ̃ ndrũ̃lé sĩ áma 'dịjó rá." †
4 Ãdróŋá umvi ĩ'diní íngoní yã? "'Bá ãzí mâ tãmbalé álĩfũ ázĩ̃rĩ̃ la kí cí 'dĩ kí 'bá
ãja tĩ̃lépi sĩ Bãálĩ ĩ̃nzĩ̃jó ku rĩ kî." †
5 Ĩ'di vâ cécé 'dĩ 'bã áni acájó ụ́'dụ́ ãndrũ 'dõ sĩ, 'bá ị́mbị́lị́kọ́ acelépi Ãdróŋá 'bã
ũpẽlé ásị́ ĩ̃gbẽ̃ ĩ'didrị́ gá rĩ sĩ rĩ kí cí.
6 'Dĩ drĩ dó adru ásị́ ĩ̃gbẽ̃ Ãdróŋá drị́ gá rĩ sĩ, ífí la adru ãzị́ ngajó rĩ sĩ la ku, drĩ
ándrá adru 'dĩ 'bã áni, ị́jọ́ jọlé ásị́ ĩ̃gbẽ̃ sĩ rĩ adru tá ásị́ ĩ̃gbẽ̃ ku.
7 Ã'du yã? Ãko 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ rú rĩ 'bã kí ndrũ̃lé ásị́ pírí rĩ sĩ rĩ ịsụ́ kí ku, wó 'bá ũpẽlé
rĩ ịsụ́ kí rá la nĩ. Ị́mbị́ la 'bã ásị́ mba kí mbã-mbã.
8 Cécé ị́jọ́ sĩlé 'bo rĩ 'bã jọlé rĩ áni,
"Ãdróŋá fẽ ĩ'baní úŋmĩ sĩ ị́jọ́ ũrãjó ku la,
mịfị́ sĩ ãngũ ndrejó ku rĩ,
bị́lẹ́ ĩ'bã kí sĩ icójó ị́jọ́ arejó ku la, kpere ãndrũ." †
9 Dãwụ́dĩ̃ 'bã mgbã jọ vâ rá,
"Lẽ ũ̃mũ̃ ĩ'badrĩ̃ 'bã uja kí ru ĩ'baní ímbá kí 'belépi la rú.
Gẽ̃rĩ̃ 'bã ãzũ̃ ĩ'baní cí, ãzíla 'bã ịsụ́ kí pángá cí.
10 Lẽ mịfị́ la 'bã ãzũ̃ kí cí, 'bã ndre kí rú sĩ ãngũ ku benĩ.
Ụ̃gụ la 'bã lị kí ũcõgõ ĩ'badrĩ̃ kí sĩ jã 'dâ." †

Mĩ̃zẽ̃yị̃tũ̃ ásé agá rĩ 'bã kénĩ icílé mĩ̃zẽ̃yị̃tũ̃ lị̃cọ́ gá rĩ be rĩ

11 Ma zị la ĩ̃dị́: sĩ̃ kí ru pá sĩ a'déjó angájó ĩ̃dị́ ku yã? Ãluŋá la 'dáyụ! Ã'dusĩku ị́jọ́
ũnzí ĩ'bã kí idélé rĩ sĩ, patáŋá úfẽ dó 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú ku rĩ 'banî, ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá Ịsịrayị́lĩ̃
drĩ̃ acá kí dó ãjã rú ị́jọ́ la sĩ.
12 Wó ị́jọ́ ũnzí Ịsịrayị́lĩ̃ 'badrĩ̃ drĩ dó adru ũ̃rõ̃drị́ ru 'bá ũ̃nọ́kụ́ gá rĩ 'banî, ãzíla ãvĩ̃ŋá
ĩ'badrị́ gá rĩ sĩ ĩ'di dó drĩ̃lẹ́ba rú 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú ku rĩ 'banî, ĩ'di dó ũ̃rõ̃drị́ ãmbógó la
ají ĩ'baní íngõpí!
13 Ma jọ la ĩminí ĩmi 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú ku 'dĩ, áma pẽjó 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú ku 'dĩ 'baní
ũ̃pị́gọ́ŋá ru rĩ sĩ, má u'á ãfó sĩ ãzị́ mádrị́ 'dĩ agá,
14 ị́jọ́ mání ásị́ 'bãjó drĩ̃ la gá ãmbógó ru rĩ sĩ 'bá mádrĩ̃ kí ásị́ ingajó 'bã idé kí rú sĩ
ãjã sĩ kí ãzí 'baní ru pajó ĩndĩ.
15 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩ'bã kí ị́jọ́ la gãjó úmgbé rĩ drĩ dó tị icíŋá ají ũ̃nọ́kụ́ ní Ãdróŋá be, ị́jọ́
ĩ'bã kí ã'ĩ̃lé rĩ la ã'du ají? Ĩ'di ídri fẽ 'bá drãlépi rá rĩ ní angájó drã agá.
16 'Bá drĩ Ãdróŋá ní ãwã'dĩfô fẽ ãkónã sĩ, ífí la ãkónã 'dã tá pírí Ãdróŋá ãni, ãzíla
ife ízókí kí drĩ̃ kí adru ãlá ru, ífí la ife 'bã kénĩ kí vâ pírí ãlá ru.
17 Kénĩ la ãzí rĩ kí údrĩ táni kí ũnũ agá rá tí, mi gápi ife ásé agá nalé ku 'dĩ 'bã kénĩ
rú agbẹ́lépi 'dĩ, ágá mi amụ́lé icílé ãzí rĩ kí abe sĩ ife ãlu 'dã 'bã sụ́ nzụlé angájó ízókí
la gâlé.
18 Mí ũnũ mi kénĩ 'dĩ kí sĩ ku. Ídrĩ idé la 'dĩ 'bã áni rá yã áni, íko ízókí la kí ãzã ku
be la rá la ízókí la kí bãsĩ ími izó nĩ.
19 Mi dó sĩ jọ la, únũ kénĩ la kí ící rú sĩ ĩ'di ife 'bã mgbã rĩ ụrụ'bá gá 'dãá ĩndĩ.
20 Ị́jọ́ mgbã sĩ rĩ gá, únũ kí rá la ã'dusĩku ã'ĩ̃táŋá ãkõ ĩ'badrĩ̃ sĩ. Ĩmi pá tu ã'ĩ̃táŋá sĩ,
ĩmi adru ãfó sĩ ku wó rá la ũ̃rĩ̃ 'bã rụ ĩmi nĩ.

† **11:3** 1 Ũpĩ 19:10, 14 † **11:4** 1 Ũpĩ 19:18 † **11:8** Ãzị́táŋá Amviŋá 29:4; Ĩsáyã 29:10 † **11:10** Zãbụ́rĩ̃ 69:22-23

21 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá drĩ ájẹ́ ife 'bã mgbã kí tãmba agá cí ku, ícó tá ĩmi tãmbalé ãzí
rĩ sĩ ku.
22 Mí ṹ'bĩ́ dó drĩ ásị̃ ĩ̃gbẹ̃ ãzíla ásị̃ ãcĩ̃ Ãdróŋá drĩ̃ ndrelé, 'bá ị́jọ́ izalépi rĩ 'baní
Ãdróŋá ásị̃ ãcí-ãcí, wó ĩ'di u'á ásị̃ ĩ̃gbẹ́ sĩ míní rá la míní adrulé ásị̃ ĩ̃gbẹ̃ ĩ'didrĩ̃ agá
rĩ sĩ, drĩ adru íni ku ála vâ ími ga ala gá 'dâ vṹrṹ.
23 Drĩ kí pá tu ã'ĩ̃táŋá ãkõ agá jã 'dâ ku, ála kí a'ị̃ icílé ĩndĩ rá, ã'dusĩ̃ku Ãdróŋá icó
vâ kí icílé ĩ̃dị̃ rĩ gá nĩ.
24 Ị̃jọ́ mgbã sĩ rĩ gá, údrĩ tá ími agâ agá mĩ̃zẽ̃ỵ́ịtṹ ife zolépi ásé agá gbíyã ásé 'a drĩ̃
abe rĩ trũ, gbíyã 'dĩ trũ icí mi salé sãsã ámvṹ agá mĩ̃zẽ̃ỵ́ịtṹ ife mgbã rĩ rú rĩ be rá, ĩ'di
bábá íngõpí sĩ kénĩ 'dĩ kí icíjó ife ãlu-ãlu ndú-ndú 'dĩ kí ụrụ'bá gá!

Ịsịrayị̃lĩ̃ pírí kí ru pa rá

25 Álẽ ĩmi adru nĩ̃táŋâ kóru ị́jọ́ ru idélépi 'dĩ kí sĩ ku, má ádrị̃pịka ãzíla má
ámvọ́pịka, ĩmi icó dó sĩ adrulé 'bá ị́jọ́ nĩ̃lépi ambamba la rú ĩmi ịpị́jó ku, Ịsịrayị̃lĩ̃
'bã ãzí ásị̃ acá kí ũkpó ru 'bo, ị́jọ́ 'dĩ kí mụ adrulé 'dĩ 'bã áni kpere ṹ'dṹ pẽlé 'bá
Yãhṹdĩ̃ rú ku rĩ 'bã kãlãfe 'baní ca agá.
26 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, Ịsịrayị̃lĩ̃ pírí kí ru pa rá cécé sĩlé bṹkṹ Ãdróŋá drĩ̃ agá 'bo rĩ áni:
"'Bá kí palépi rĩ 'bã mụjó ãfũjó Zĩ̃yọ́nĩ̃ gá rĩ sĩ,
ĩ'di mụ ásị̃ ũkpõ Yãkó'bõ agâ sĩ Ãdróŋá gãjó rĩ nzelé rá.
27 'Dĩ tị̃ icíma má ãni ĩ'ba abe rĩ,
máni mụjó ị́jọ́ ũnzí ĩ'badrĩ̃ kí wṹjó rá rĩ sĩ." †
28 Ị̃jọ́ mgbã Yẹ́sṹ drị́ gá rĩ sĩ, 'bá 'dĩ kí Ãdróŋá 'bã mẹ́rọ́'bá ru ĩmi ị́jọ́ sĩ, wó wókõ
'bá pẽŋá drị́ gá rĩ sĩ, ála kí lẽ rá la, á'bị̃ ĩ'badrĩ̃ gá rĩ kí ị́jọ́ sĩ.
29 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, fẽtáŋá Ãdróŋá drĩ̃ kí umveŋá abe uja kí ru ku.
30 Cécé ĩmi ándrá Ãdróŋá tị̃ arejó ku rĩ áni, ĩmi ịsṹ ásị̃ ĩ̃gbẹ̃ ị́jọ́ ĩ'bã kí Ãdróŋá tị̃
arejó ku rĩ sĩ.
31 'Bá 'dĩ 'bã mgbã acá kí vâ areŋâ kóru, 'bã ịsṹ kí rú vâ sĩ ú'dî'da ásị̃ ĩ̃gbẹ̃ Ãdróŋá
'bã ásị̃ ĩ̃gbẹ̃ fẽjó ĩminí rĩ sĩ ĩndĩ.
32 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá umbé dó ãko pírí kí tị̃ cí tị̃ areŋá ãko ĩ'badrĩ̃ sĩ, 'bá 'bã ịsṹ kí rú
sĩ ásị̃ ĩ̃gbẹ̃ ĩ'didrĩ̃ gá 'bá pírí 'baní rĩ 'i.

Ãdróŋá ịcṹjó

33 Ũndũwã Ãdróŋá drĩ̃ 'bã málĩ la ala gá rĩ abe, ãzíla ị́jọ́ nĩ̃ŋá, ị́jọ́ vãŋâ trũ rĩ kị́rị̃ la
'dã áni!
'Bá ãzí icó ị́jọ́ ĩ'di 'bã lị̃lé rĩ ndrṹlé ku.
'Bá ãzí icó vâ gẹ̃rĩ̃ ĩ'didrĩ̃ kí vú ũbĩ̃lé ku.
34 "Ã'di nĩ̃ ị́jọ́ Úpí ásị̃ gá rĩ cé la nĩ yã?
Jõku ã'di la icó ĩ'diní ị́jọ́ amálé nĩ yã?" †
35 "Ã'di fẽ Ãdróŋá ní ãko
sĩ ĩ'diní ãrígọ́tị̃ la ũfẽjó ĩ'diní rá la nĩ yã?" †
36 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, angájó ĩ'di rṹlé, ĩ'di rṹ sĩ ãzíla ãko pírí kí ĩ'di ãni.
Dĩ̃zã 'bã adru kí ĩ'diní jã 'dâ! Ámĩnã.

12

Ídétáŋá Ãdróŋá ní ãyĩkõ fẽlépi rĩ

† **11:27** Ĩsáyã 59:20-21; 27:9; Yẽrẽmíyã 31:33-34 † **11:34** Ĩsáyã 40:13 † **11:35** Yọ́'bṹ 41:11

1 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Má ádrı̨́pı̨ka ãzíla má ámvọ́pı̨ka ã'ı̨́táŋ́á agá 'dĩ, ma mãmálá 'bã ĩmi rụ́
Ãdróŋ́á 'bá ásı̨́ ı̨̃gbẹ̃ ndrṹlépi rĩ sĩ, ĩfẽ ĩmi ụrụ'bá pírí ídétáŋ́á ru ídri rú ãlá ru ãko
ãyĩkõ fẽlépi Ãdróŋ́á ní rá ri rú, 'dĩ ãzı̨́ ĩminí ngalé ĩ'di ı̨̃nzı̨̃jó úríndí sĩ rĩ 'i.
2 Lẽ ĩmi adru 'bá ũ̃nọ́kụ́ ú'dĩ'da 'dĩ drı̨̃ gá rĩ kí áni ku, wó ĩmi uja ĩmi ásı̨́ ĩ'bã ĩmi
ádrízã ú'dí ru. Ĩmi dó sĩ icó ı̨́jọ́ Ãdróŋ́á 'bã lẽlé rĩ nı̨̃jó ãzíla ı̨́jọ́ múké Ãdróŋ́á 'bã lẽlé
rĩ amájó.
3 Lẽtáŋ́á uyaŋ̂á kóru Ãdróŋ́á 'bã fẽlé mání rĩ sĩ, ma jọ la ĩmi ãlu-ãlu ní 'dĩ 'bã áni:
ĩmi ũrã ı̨́jọ́ ĩmidrı̨́ gá rĩ kí ãmbógó ru ndẽ 'bá ãzí kí ı̨́jọ́ rá la ku, wó be la rá la ĩmi ũrã
drĩ ı̨́jọ́ ĩmidrı̨̃ 'bã adru amáŋ́á múké la trũ, ã'ı̨́táŋ́á Ãdróŋ́á 'bã fẽlé ĩminí rĩ sĩ.
4 Cécé ụrụ'bá 'bã ĩsélé ndú-ndú 'dĩ 'bã kí ụrụ'bá ãlu idélé rĩ 'bã áni, ĩsélé ãlu-ãlu
'dĩ nga kí pírí ãzı̨́ ãlu la áyụ ku.
5 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãma gápi 'bá ũ'bí ru Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ agá 'dĩ, ící ãma ụrụ'bá ãlu rú. Ãma
dó sĩ 'bá pírí ãni.
6 Lẽtáŋ́á uyaŋ̂á kóru fẽlé ãma ní rĩ sĩ, fẽtáŋ́á ãmadrı̨̃ kí ndú-ndú. 'Bá fẽtáŋ́á ı̨́jọ́
nábı̨̃ drı̨̃ jọjó rĩ drı̨́ rĩ fẽjó rĩ 'bã ayú ĩ'di cécé fẽlé ã'ı̨́táŋ́á ĩ'didrı̨̃ vú sĩ rĩ áni.
7 Drĩ adru 'bá íyóŋ́á ãni, lẽ 'bã nga ãzı̨́ la ásı̨́ pírí sĩ, jõ 'bá imbájó, lẽ 'bã imbá
ímbátáŋ́á ásı̨́ pírí sĩ.
8 Drı̨̃ adru 'bá 'bã ãvá ingajó, 'bã nga ĩ'di ũkpó sĩ, jõku drĩ adru ãko fẽjó 'bá ı̨́jọ́ 'bã
ndẽlé rá rĩ kí ãzã kojó, lẽ 'bã fẽ ásı̨́ mgbã sĩ, drĩ adru adrujó drı̨̃lẹ́ ru, lẽ 'bã ce 'bá kí
drı̨̃ ásı̨́ mgbã sĩ, ãzíla jõku ásı̨́ ı̨̃gbẹ̃ i'dajó, 'bã i'da ĩ'di ãyĩkõ sĩ.

Lẽtáŋ́á

9 Lẽtáŋ́á 'bã adru mũlũmbẽ kóru. Ĩngṹ ı̨́jọ́ ũnzí rĩ ũnzí, ĩmi ĩbĩ ĩmi ı̨́jọ́ múké rĩ vú
gá.
10 Ĩ'bã ásı̨́ ĩmi ãlu-ãlu drı̨̃ gá lẽtáŋ́á ádrı̨́pı̨ rú rĩ sĩ. Ĩru ĩmi ĩmi drĩdríŋ̃ĩ gá.
11 Ĩmi adru ũvú ku, wó ãvá ĩmi ãni úríndí drı̨̃ gá rĩ 'bã adru ũkpó ru sĩ ãzı̨́ ngajó
Úpí nî.
12 Ĩmi adru ãyĩkõ sĩ ásı̨́ 'bãŋ́á ĩmidrı̨́ gá rĩ sĩ, ĩ'bã ĩmi ásı̨́ ũkpó ru ũcõgõ agá, ã'ı̨́táŋ́á
sĩ Ãdróŋ́á zı̨́jó.
13 Ĩmi ale ãko ĩmĩ sĩ adrujó rĩ kí 'bá Ãdróŋ́á drı̨́ ãko lẽlépi rĩ kí abe. Ĩmi adru ĩndrã
kóru ĩmi drĩdríŋ̃ĩ gá.
14 Ĩwi sṹsụ́ múké rĩ 'bá ĩminí ũcõgõ fẽlépi rĩ 'banî. Ĩwi ĩ'baní sṹsụ́ múké rĩ áyụ,
ĩwã kí ku.
15 Ĩmi u'á ãyĩkõ sĩ 'bá u'álépi ãyĩkõ sĩ rĩ kí abe, ĩmi awá 'bá awálépi rĩ kí abe.
16 Ásı̨́sı̨́ŋ́á ĩmi u'ájó rĩ 'bã ají kí ru ãlu, ĩmi u'á ãfó sĩ ku, wó ĩmi ã'ı̨̃ ĩmi icíjó 'bá
vṹrụ́lẹ́ rĩ kí abe ãlu. Ĩmi ı̨́pı̨́ ĩmi sĩ ĩmi 'bãjó ụrụgá ĩmi drı̨̃ sĩ ku.
17 'Bá ãzí drĩ ĩmi idé ũnzí, ĩmi umvi ãrígọ́tı̨ la vâ sĩ ĩ'di idéjó ũnzí ku. Ĩmi ũ'bı̨̃ ı̨́jọ́
kí idélé ũndũwã sĩ 'bá pírí kí mẹ́lẹ́tı̨ gá.
18 Drĩ icó rá wókõ mídrı̨́ sĩ mí ũ'bı̨̃ u'álé 'bá pírí kí abe ásı̨́ ı̨̃gbẹ̃ sĩ.
19 Mâ wọ̃rı̨́ka, ĩmi ũfẽ ãrígọ́tı̨ ku, wó kẹ̃jı̨́ la gá ĩmi a'be ũmbã Ãdróŋ́á drı̨̃ 'bã de ı̨́jọ́
pírí kí nĩ. Ị́jọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ áni, “Ma ãrígọ́tı̨ la ũfẽ ma 'i, ãrígọ́tı̨ ũfẽjó rĩ ı̨́jọ́ la má
ãni,” † Úpí jọ nĩ.
20 'Dĩ 'bã kẹ̃jı̨́ gá:
“Mî mẹ́rọ́'bá drĩ adru ãbı̨́rı̨́ sĩ, lẽ ífẽ ĩ'diní ãko nalé;
ı̨̃yı̨́vı̨́ ndẽjó ĩ'di rá, lẽ ífẽ ĩ'diní ı̨̃yı̨́ mvụlé.
Ị́jọ́ míní idélé ĩ'diní 'dĩ 'bã áni rĩ sĩ mi drı̨̃nzá fẽ ĩ'dinî.” †
21 Ị́jọ́ ũnzí 'bã ndẽ jõ ĩmi ku, wó rá la ĩndẽ ı̨́jọ́ ũnzí rĩ ı̨́jọ́ múké rĩ sĩ.

† **12:19** Ãzı̨́táŋ́á Amviŋ́á 32:35 † **12:20** Ị́jọ́ U'béŋ́á 25:21-22

13

'Bá drị̃lẹ́ ru 'dĩ kí ị̃nzĩjó

1 'Bá pírí 'bã ị̃nzị̃ kí ịjọ́ 'bá ũpi rú 'dĩ 'bã kí jọlé rĩ, ã'dusĩku ãzịtáŋá ãzí ru 'bãlépi
Ãdróŋá 'bã tị kóru la 'dáyụ ãzíla ãmbógó pírí kí Ãdróŋá ũ'bã kí nĩ.
2 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ãzịtáŋá ãmbógó sụ́rụ́ drị̃ celépi rĩ drị̃ kí gãlépi úmgbé rĩ, gã Ãdróŋá
tị úmgbé, wó kí pángá ịsụ́ rá.
3 'Bá ũpi rú ũ̃rị̃ fẽlépi 'bá ịjọ́ idélépi múké la 'baní la yụ, wó rá la kí ũ̃rị̃ fẽ 'bá ịjọ́
izalépi rĩ 'banî. Ĩlẽ adrulé 'bá ũpi rú 'dĩ kí abe ịjộ kóru, drị̃lẹ́mmgbọ agá ũ̃rị̃ kóru yã?
Lẽ ĩmi idé ịjọ́ ãzịtáŋá 'bã lẽlé rĩ 'i ála ĩmi ịjọ́ 'bã ãmbógó ru rá.
4 Ã'dusĩku ĩ'di ãtí'bó Ãdróŋá drị́ ĩmi ãni ịjọ́ múké idélépi rĩ 'i. Wó ĩdrĩ ịjọ́ iza rá,
ĩmi u'á ũ̃rị̃ sĩ adru ménéŋá ĩ'didrị́ ũpũ drị́ ĩ'di 'bã drị́ gá rĩ ãzị̃ kóru la ku. Ĩ'di ãtí'bó
Ãdróŋá drị̃, drị̃lẹ́ pángá Ãdróŋá drị́ 'bã ãzị́ ngalépi 'bá ịjọ́ ũnzí idélépi rĩ 'baní pángá
fẽjó rĩ.
5 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ĩ'di ịjọ́ pịrị la ãmaní ãzịtáŋá 'bá ũpi rú 'dĩ 'badrị́ gá rĩ kí arejó, adru ũ̃rị̃
pángá Ãdróŋá drị́ gá rĩ sĩ la ku, wó vâ ịjọ́ ãma ásị́ 'bã lũlé ãmaní rĩ sĩ.
6 'Dĩ bãsĩ ịjọ́ ĩmĩ sĩ mũ̃sọ́rõ̃ 'bejó rĩ 'i, 'bá ãzịtáŋá drị̃lẹ́ ru 'dĩ kí ãtí'bó Ãdróŋá ãni la
kî, kí ru fẽ pírí ãzị́ la ngajó.
7 Ĩfẽ 'bá drị̃lẹ́ ru rĩ 'baní ãko ãlu-ãlu ĩmi trũ adrujó ĩ'baní rú rĩ ĩ'badrị́, drĩ adru
mũ̃sọ́rõ̃ ĩfẽ ĩ'di, drĩ adru ãrútáŋá ĩfẽ ãrútáŋá, drĩ adru ị̃nzị̃táŋá, ĩfẽ ị̃nzị̃táŋá.

Ĩmi u'á lẽtáŋá sĩ ụ́'dụ́ ãsị̃jó rĩ dó ãni rú

8 Ĩmi adru ịjọ́ trũ 'bá ãzí abe ku, ndẽlépi pírí rá rĩ lẽtáŋá ĩminí ĩmi lẽjó rĩ 'i: 'bá ĩ'di
'bã kãká lẽlépi rĩ idé ịjọ́ pírí ãzịtáŋá 'bã lẽlé rĩ 'bo.
9 Ãzịtáŋá jọ íni, “Ínga ãwũ̃ ku, Í'dị 'bá ku, Mí ũ̃gũ̃ ũ̃gũ̃ ku, Íta 'bá ãzí 'bã ãko vị́ ku,”
ãzíla ãzịtáŋá ãzí drĩ adru cí yã áni, tra kí ru pírí ãzịtáŋá ãlu lẽtáŋá drị́ 'dĩ ụrụ'bá gá,
jọ dó, “Ílẽ mî jĩránĩ cécé míní ími lẽlé rĩ áni.”†
10 'Bá lẽtáŋá Ãdróŋá drị̃ trũ rĩ ĩ'di 'bã ịjọ́ 'bá ãzí be la 'dáyụ, ịjọ́ 'dĩ sĩ lẽtáŋá ĩ'di ịjọ́
pírí ãzịtáŋá drị́ gá rĩ 'bã ãsị̃ŋá.
11 Ĩmi idé ịjọ́ 'dĩ 'i ã'dusĩku ĩnị̃ ú'dî'da áyi sĩ adrujó ala gá 'dĩ rá, 'dĩ dó sáwã ĩminí
sĩ angájó ụ́'dụ́ gá rĩ 'i, ĩminí nị̃jó la rá ụ́'dụ́ ãmadrị́ Ãdróŋá 'bã sĩ amụ́jó ãma pajó
ũcõgõ ãmadrị̃ kí agá rĩ acá dó ãni rú 'bo, ndẽ dó ụ́'dụ́ ándrá ãmaní ã'ị̃táŋá ãmadrị̃
i'dójó rĩ rá.
12 Ịní la dó ukó-ukô ãngũ la lẽ ụwị́lé ụwị̃, ịjọ́ 'dĩ sĩ ãma u'bé kí ịjọ́ ịní drị́ gá rĩ kí
ãmvé ãma rụ́ 'dộ rá, ãma ũ̃sụ̃ ãma ụrụ'bá gá ãko ã'dị́ drị́ gá ũmbã drị́ Ãdróŋá drị́ rĩ
kí áyụ.
13 Ịjọ́ ãmaní idélé rĩ 'bã adru kí ịjọ́ ãngũ ule drị́ gá rĩ kî 'bã adru kí ũ̃mũ̃ sĩ ãná
mvụjó ãwũ̃ idéjó ãzíla ĩmẽrãjó íwá sĩ, adrujó ãwụ́'bá ru, ãwãŋá ãzíla u'ájó ãjã sĩ rĩ
kí ku.
14 Ĩ'dụ ãko ã'dị́ drị́ gá Úpí Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ drị́ gá rĩ kî, ãzíla lẽ ĩmi a'be ịjọ́ ũrãŋá ịjọ́
ũnzí ụrụ'bá drị́ gá rĩ drị̃ gá ịjọ́ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ kí abe rĩ cã.

14

'Bá ã'ị̃táŋá agá ũkpó kóru rĩ kí 'bá ã'ị̃táŋâ trũ ũkpó rĩ abe

1 Ĩmi a'ị́ 'bá ã'ị̃táŋá agá ũkpó kóru 'dĩ kí, ãzíla ĩlị ịjọ́ kí drị̃ gá ũrãtáŋá ĩ'ba ãni múké
yã jõku ũnzí yã rĩ sĩ ku.

† **13:9** Ãfũŋá 20:13-15, 17; Ãzịtáŋá Amviŋá 5:17-19, 21; Lẹ́vị̃ 19:18

2 'Bá ãzí rĩ 'bã ã'ḭ̃táŋ́á 'bãngá ru ãko pírí kí najó. Wó 'bá ã'ḭ̃táŋ́á ĩmbíráŋ́á rĩ la
'bãngá ĩ'didrḭ̃ sĩ tẹ́bḭ́ ịnị rĩ kí na áyụ ũrãtáŋ́á ĩ'didrḭ́ gá rĩ sĩ.
3 'Bá ãko pírí nalépi rĩ 'bã ide 'bá nalépi la ku rĩ ku, wó 'bá ãko kí ũpẽlépi ũpẽ-ũpẽ
rĩ 'bã lị vâ 'bá ãko pírí nalépi rĩ 'bã ḭ́jọ́ ku, ã'dusĩku Ãdróŋ́á ã'ḭ̃ ĩ'di rá.
4 Mi ã'di 'i 'bá ãzí Ãdróŋ́á 'bã ãtí'bó ru rĩ kí ḭ́jọ́ lḭ́jó? Ḭ́jọ́ ĩ'badrḭ̃ Ãdróŋ́á be. 'Bã lũ
ĩ'baní kí ḭ́jọ́ ũnzí jõku múké idé rĩ gá nĩ. Ũkpõ ĩ'didrḭ̃ la kí ãzã ko ḭ́jọ́ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ
idéjó nĩ.
5 Gẽrḭ̃ ãlu 'dĩ sĩ 'bá ãzí rĩ 'baní ũrãjó la ụ́'dụ́ ãzí rĩ ãlá ru ndẽ ụ́'dụ́ ãzí rĩ kí rá rĩ
áni, ãzí rĩ kí jọ la ụ́'dụ́ kí 'bãngá trũtrũ, ḭ́jọ́ 'dĩ drḭ̃ gá 'bá ãlu-ãlu 'bã nḭ̃ ḭ́jọ́ ĩ'di ásḭ́ 'bá
adrujó ala gá rĩ 'i.
6 'Bá ụ́'dụ́ ãlu 'bãlépi ụ́'dụ́ ãmbógó ru rĩ ĩ'di 'bã la sĩ Úpî ḭ̃nzḭ̃jó, ãzíla 'bá ĩzá nalépi
rĩ la ãwã'dĩfô fẽ Ãdróŋ́á ní ãkónã 'dã sĩ, 'bá vâ ĩzá nalépi ku rĩ la ãwã'dĩfô fẽ Ãdróŋ́á
nî.
7 Ãma u'á ídri sĩ rụ́kụma fẽjó Ãdróŋ́á nî ãzíla ãma ãzí drĩ drã rá, drã ĩ'di vúŋ́á sĩ
ku.
8 Ãmaní u'á agá ĩdrĩ sĩ, ãma u'á ãyĩkõ fẽjó Úpí nî ãzíla ãdrĩ drã rá ãma sĩ mụ Úpí
rụ́, ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ ĩdrĩ kí drã be kí Úpí ãni.
9 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, Kúrísĩtõ drã rá, angá ídri rú ãzíla ĩ'di dó sĩ adru Úpí ru 'bá ídri rĩ kí drḭ̃lẹ́
gá 'bá drãlépi rá rĩ abe.
10 Mi ḭ́jọ́ lị mí ádrḭ́pị drḭ̃ gá ã'du ḭ́jọ́ sĩ yã? Mi mịfḭ̃ su mí ádrḭ́pị ụrụ'bá gá ã'du ḭ́jọ́ sĩ
yã? Lẽ ãnḭ̃ kí rá 'bá ãlu-ãlu la drụ́zḭ́ mụ pá tulé úmvúke Ãdróŋ́á sĩ ḭ́jọ́ lḭ́jó rĩ drḭ̃lẹ́ gá
rá.
11 Ḭ́jọ́ sĩlé rĩ jọ,
“ ‘Ãndá mâ adrujó Ãdróŋ́á ídri rĩ áni,’ Úpí jọ rá,
‘'Bá pírí kí mụ drụ́zḭ́ ãja tḭ̃lé áma drḭ̃lẹ́ gá
ãzíla 'bá ãlu-ãlu la mụ ḭ́jọ́ vú nzelé Ãdróŋ́á 'bã mũkẽ drḭ̃ gá ĩ'di 'bã tị sĩ.’[†]”
12 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ãma kí ãlu-ãlu mụ pá tulé ḭ́jọ́ vú nzejó Ãdróŋ́á drḭ̃lẹ́ gá ãma drḭ̃ gá.
13 Lẽ ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ ãlị kí ḭ́jọ́ ãma drḭ̃ gá ku. Ḭ́jọ́ múké rĩ lẽ ãndre ácḭ́ŋ́á ãmadrḭ́ ãma
drĩdríŋ̃ĩ gá rĩ 'bã atrị ãmã ádrḭ́pị ãzí ní gẽrḭ̃ ã'ḭ̃táŋ́á drḭ́ gá rĩ ku.
14 Ánḭ̃ rá ãzíla ãndá-ãndá ru, ma 'i ãzḭ́táŋ́á Úpí Yẹ́sṵ̃ drḭ́ gá rĩ sĩ ãko ãzí nalé nãnã
ĩ'di agá ũnzí la 'dáyụ. Wó 'bá ãzí drĩ ã'ḭ̃ la ĩ'diní rĩ gá ãko 'dã ũnzí, 'bá 'dã áni rĩ gá
ãko 'dã ĩ'diní ũnzi ãndá.
15 Ãko míní nalé rĩ drĩ mî ádrḭ́pị ní ũcõgõ fẽ ásḭ́ gá rá, ḭ́jọ́ míní idélé 'dĩ adru lẽtáŋ́á
drḭ́ gá rĩ 'i ku. Ãko míní nalé rĩ 'bã fẽ a'déŋ́á mí ádrḭ́pị Kúrísĩtõ 'bã sĩ drãjó ĩ'di ḭ́jọ́ sĩ
rĩ ní ku.
16 Ífẽ ãko míní ũrãlé ĩ'di múké rĩ ḭ́jọ́ jọjó drḭ̃ la gá ũnzí ku.
17 Ã'dusĩku ḭ́jọ́ Sụ́rụ́ Ãdróŋ́á drḭ́ agá rĩ adru lú ãko nalé nãnã rĩ ãni ãzíla mvų̣lé
mvṵ̃-mvṵ̃ rĩ 'bã áni ku, wó ĩ'di adrujó ḭ́jọ́ ũnzî kóru ásḭ́ ḭ̃gbẹ̃ sĩ ãzíla ãyĩkõ Úríndí Ãlá
rĩ 'bã fẽlé rĩ sĩ.
18 Ã'dusĩku 'bá ãzḭ́ ngalépi Kúrísĩtõ drḭ́ gẽrḭ̃ 'dĩ sĩ rĩ, ĩ'di ãyĩkõ fẽ Ãdróŋ́á nî, ãzíla
'bá kí ḭ́jọ́ ĩ'didrḭ̃ kí ã'ḭ̃ ãzíla ãtḭ̃ rá.
19 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ã'bã kí ũkpõ ḭ́jọ́ ásḭ́ ḭ̃gbẹ̃ ajílépi rĩ kí idéjó, ãzíla ḭ́jọ́ icólépi ãmaní
ũkpõ fẽlépi ã'ḭ̃táŋ́á ãmadrḭ̃ agá 'dĩ kí idéjó.
20 Lẽ ã'dị kí ãzḭ́ Ãdróŋ́á drḭ́ 'dĩ ãko ãma nalé nãnã rĩ sĩ ku; ãkónã pírí kí ãlá ru. Wó
adru múké ku míní ãko mî ádrḭ́pị 'bã nalé ku rĩ najó sĩ ĩ'diní fẽjó a'déjó ḭ́jọ́ ũnzí gá.
21 Ĩ'di múké ãndânĩ míní ĩzá najó ku, íwá mvụjó ku ãzíla ãko ãzí ndú míní idélé
fẽlépi la mî ádrḭ́pị ní sĩ a'déjó rĩ.

† **14:11** Ĩsáyã 45:23

22 Ídrĩ adru ã'į̃táŋ̨â trũ ãko nalé nãnã rĩ kí sĩ, 'bã adru ĩmi drĩdríŋ̨ĩ gá Ãdróŋ̨á be,
'bá drĩ ru ị́jọ́ lị cénĩ ị́jọ́ ĩ'di 'bã idélé rĩ sĩ, 'bá 'dĩ áni rĩ ĩ'di drį̃lẹ́ba rú.
23 Wó ásị́ la drĩ ãbã ãko ĩ'di bã nalé rĩ sĩ, Ãdróŋ̨á lị ị́jọ́ ĩ'di drį̃ gá rĩ 'bo, ĩ'di 'bã najó
la rá rĩ sĩ, ã'dusĩku ị́jọ́ ĩ'di 'bã idélé rĩ adru ã'į̃táŋ̨á sĩ ku. Ãko pírí idélé ã'į̃táŋ̨â kóru
rĩ ĩ'di ị́jọ́ ũnzí.

15

Gbíyã múké u'ájó 'bá abe rĩ

1 Ãma 'bá ã'į̃táŋ̨â trũ ũkpó ru 'dĩ, lẽ ãko 'bá ã'į̃táŋ̨á agá ũkpõ kóru 'dĩ kí ãzã sĩ pá
tujó ũkpó ru ã'į̃táŋ̨á ĩ'badrį̃ agá, lẽ ãma ị́pị́ kí ãma ku.
2 Lẽ ãfẽ kí ãyĩkõ 'bá ãma jĩránĩ rú ã'į̃táŋ̨á agá 'dĩ 'baní ị́jọ́ ĩ'baní idélé múké rĩ sĩ,
ála sĩ kí sị ũkpó ru ã'į̃táŋ̨á agá.
3 Ã'dusĩku Kúrísĩtõ fẽ ándrá ĩ'diní ãyĩkõ cénĩ-cénĩ rú ku, cécé ị́jọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ
áni, "Ú'dáŋ̨á 'bá kí ĩmi u'dájó rĩ, ri kí áma u'dálé." †
4 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ị́jọ́ ándrá sĩlé údu rĩ úsĩ ĩ'di sĩ ãma imbájó ãmaní sĩ ị́jọ́ tajó, ãzíla ásị́
'bãjó ị́jọ́ sĩlé rĩ 'bã ãma ásị́ imbájó tẽjó la rĩ áni.
5 Lẽ Ãdróŋ̨á ásị́ tẽŋ̨á ãzíla ásị́ imbáŋ̨á 'dị́pị́ 'bã fẽ ĩminí úríndí ĩminí sĩ ĩmi icíjó ĩmi
drĩdríŋ̨ĩ gá, ĩminí sĩ Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ vú bĩjó.
6 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi dó sĩ Ãdróŋ̨á ní dị̃zã fẽ ásị́ ãlu sĩ ãzíla tị ãlu sĩ, 'dĩ Ãdróŋ̨á Úpí ãma
ãni Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ 'bã Átẹ́pị 'i.

Ị́jọ́ mgbã 'bá Yãhụ́dį̃ rú ku rĩ 'baní rĩ

7 Ĩmi a'ị́ ĩmi ĩmi drĩdríŋ̨ĩ gá cécé Kúrísĩtõ 'bã ĩmi a'ị́lé rĩ áni, ĩmi dó sĩ dị̃zã fẽ Ãdróŋ̨á
ní.
8 Ĩmi ũrã drĩ ị́jọ́ Kúrísĩtõ 'bã amụ́jó ãtí'bó ru 'bá Yãhụ́dį̃ rú rĩ 'baní sĩ i'dajó la 'bá
'baní Ãdróŋ̨á 'bã ị́jọ́ ĩ'di 'bã azị́lé ĩ'bã áyị́pịka 'baní rĩ ĩ'di ãndá, uja ĩ'di ku.
9 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá Yãhụ́dį̃ rú ku rĩ 'bã fẽ kí rú sĩ Ãdróŋ̨á ní dị̃zã ĩ'di 'bã ásị́ į̃gbę̃ sĩ. Ị́jọ́
sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ áni,
"Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ma ími rụ́ ịcụ́ 'bá 'bá Yãhụ́dį̃ rú ku 'dĩ kí drĩdríŋ̨ĩ gá;
Ma vâ úngó ími rụ́ ịcụ́jó 'dĩ kí ngo." †
10 Jọ vâ į̃dị́,
"Ãyĩkõ 'bã fụ ĩmi 'bá Yãhụ́dį̃ rú ku 'dĩ 'bá ĩ'didrį̃ kí abe." †
11 Jọ vâ į̃dị́,
"Ĩmi ịcụ́ Úpí 'i, ĩmi pírí 'bá Yãhụ́dį̃ rú ku 'dĩ,
ĩngo úngó ị́cụ́ŋ̨á drį̃ ĩmi 'bá pírí ũ̃nọ́kụ́ gá 'dĩ." †
12 Ãzíla nábį̃ Ĩsáyã jọ vâ į̃dị́,
"Drį̃lẹ́ Yésẽ drị́ gá rĩ la ãfũ amụ́lé adrulé Úpí ru sụ́rụ́ kí drį̃lẹ́ gá;
'bá Yãhụ́dį̃ rú ku rĩ kí ásị́ 'bã ĩ'di drį̃ gá." †
13 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋ̨á ãmaní sĩ ásị́ tį̃jó drį̃ la gá rĩ 'bã fẽ ãyĩkõ ãzíla ásị́ į̃gbę̃ ĩmi ásị́
gá, ĩminí ã'į̃táŋ̨á 'bãjó drį̃ la rĩ sĩ ĩmi dó sĩ ga tré, ĩminí ásị́ 'bãjó ĩ'di agá ũkpõ Úríndí
Ãlá rĩ drị́ rĩ sĩ rĩ 'i.

Ãzį̃ Páwũ̃lǫ̃ 'bã ngalé 'bá Yãhụ́dį̃ rú ku rĩ 'baní rĩ

14 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'į̃táŋ̨á agá 'dĩ áma ãmgbã ũrã ãndá, ị́jọ́ múké
ĩmi agá tré cí, ĩmi nį̃táŋ̨á ca rá ãzíla ĩmi icó rá ĩminí ĩmi imbájó ĩmi drĩdríŋ̨ĩ gá
cénĩ-cénĩ.

---

† **15:3** Zãbụ́rį̃ 69:9 † **15:9** 2 Sámũ̃wę̃lį̃ 22:50; Zãbụ́rį̃ 18:49 † **15:10** Ãzị́táŋ̨á Amviŋ̨á 32:43 † **15:11** Zãbụ́rį̃ 117:1 † **15:12** Ĩsáyã 11:10

15 Wó wárágã 'dĩ agá 'dâ ásĩ ḭjọ́ ãzí rĩ kí tọndọlọ ĩmi rụ̃lé sĩ ĩmi igájó ḩdḭ, ã'dusĩku
Ãdróŋá fẽ mání lẽtáŋá uyaŋâ kóru rĩ sĩ adrujó ĩ'di 'bã ãtí'bó ru rĩ gá nĩ.
16 Pẽ ma adrujó ãtí'bó Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ ãni 'bá Yãhụ́dḩ rú ku rĩ 'baní ãzḭ ngajó átáló ru
ḭjọ́ mgbã Ãdróŋá drḭ rĩ ũlũjó. Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá Yãhụ́dḩ rú ku 'dĩ 'ba acá kí ídétáŋá Ãdróŋá
'bã ã'ḭlé rá rĩ rú Úríndí Ãlá rĩ 'bã kí 'bãjó ãlá ru rĩ sĩ.
17 Ḭjọ́ mání áma icíjó Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ be rĩ sĩ, má icó dó sĩ áma ḭpḭ́lé ãzḭ mání ngalé
Ãdróŋá ní rĩ sĩ rá.
18 Má icó idélé ụ̃rḩ sĩ ḭjọ́ ãzí jọjó ku, pẽ lú ḭjọ́ Kúrísĩtõ 'bã idélé má rụ̃ sĩ, sĩ 'bá Yãhụ́dḩ
rú ku 'dĩ kí drḭ cejó Ãdróŋâ ñḭjó rĩ 'i. Idé ḭjọ́ 'dĩ gẹ̃rḩ mání ḭjọ́ jọjó rĩ agâ sĩ ãzíla ãko
mání idélé rĩ kí sĩ ĩndĩ.
19 'Dĩ ũkpó ícétáŋá ãni ãzíla ḭjọ́ tálí ru 'dĩ 'badrḭ ũkpõ Úríndí Ãlá rĩ drḭ gá rĩ sĩ. Ḭjọ́
'dĩ sĩ, mání acḭ agá angájó Yẹ̃rụ́sãlẹ́mụ̃ gá kpere Ḭlḭrḩkámụ̃ gá, má ũlũ ḭjọ́ mgbã Yẹ́sụ̃
Kúrísĩtõ drḭ gá rĩ 'i.
20 Ḭjọ́ ãmbógó áma ásḭ gá ụ́'dụ́ pírí sĩ rĩ ḭjọ́ mgbã rĩ ũlũjó ãngũ sĩ ḭjọ́ Kúrísĩtõ drḭ gá
rĩ arejó ku rĩ gá, adru sĩ jó ãzí ú'dí la 'bã ḩndụ́ 'bãjó sḭjó 'bá ãzí 'bã sḭlé nĩ la drḩ gá ku.
21 Cécé ḭjọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ 'bã áni,
"'Bá 'baní drĩ ĩ'baní ḭjọ́ ĩ'di drḩ gá rĩ ũlũjó ku rĩ kí mụ ndrelé la rá,
ãzíla 'bá ḭjọ́ arelépi drḩ la gá ku rĩ kí mụ ífí la nḩlé rá." †
22 Ḭjọ́ 'dĩ fẽlépi la, pâlé ũ'bí ru âtrḭ áma drḩ mụjó ĩmi rụ̃lé cí 'dĩ.

Ãcḩ Páwụ̃lọ̃ 'bã itúlé mụjó Rụ́mḩ gá rĩ

23 Wó ú'dî'da rĩ gá ãzḭ ãzí mání ngalé ãngũ 'dõ gá 'dọ̃ la yụ, ãzíla ílí ũ'bí alḭlépi 'dĩ
kí agá á'bã áma ásḭ lẽjó mụjó ĩmi andréjó.
24 Á'bã ásḭ álẽ ĩmi ndrelé mání mụ agá Sḩpẹ́yḩnḩ gá, ĩmi dó sĩ áma ãzã ko gẹ̃rḩ gá 'dâ
mání mụ agâlé, 'dĩ mání ú'áŋá ĩmi abe rĩ ãjḭ 'bḩjó were 'bo rĩ 'bã vúlé gá.
25 Wó ú'dî'da ma mụ mụlé Yẹ̃rụ́sãlẹ́mụ̃ gá mụjó ãzí ngajó 'bá ãlá Ãdróŋá ãni rĩ kí
abe.
26 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá kãnḭsã ãngũ Mãkẽdónĩyã gá ãzíla Ãkáyã gá 'dĩ u'á kí ãyĩkõ sĩ, tra kí
ãko 'bá ãlá Yẹ̃rụ́sãlẹ́mụ̃ gá ãzí lẽmẽrí rĩ kí ãzã kojó.
27 U'á kí ãyĩkõ sĩ ĩ'bã kí ḭjọ́ 'dĩ idéjó rĩ sĩ, ã'dusĩku fẽ kí ãko ĩ'bã kí adrujó ĩ'ba abe
rĩ kí cénĩ. Ã'dusĩku 'bá Yãhụ́dḩ rú 'dĩ drḩ kí ãko múké Úríndí Ãdróŋá drḩ kí ale 'bá
Yãhụ́dḩ rú ku 'dĩ kí abe rá, 'bá ã'ḭtáŋá agá Yãhụ́dḩ rú ku 'dĩ kí lẽ 'bã ko kí 'bá Yãhụ́dḩ
rú 'dĩ kí ãzã ãko ayúlé ụ́'dụ́ pírí rĩ kí sĩ.
28 'Dã 'bã vúlé gá ádrĩ ãzḭ 'dĩ de 'bo, ãzíla áfẽ dó séndẽ tralé rĩ kí pírí ĩ'badrḩ 'bo,
ma dó mụ mụlé Sḩpẹ́yḩnḩ gá ãzíla ma dó mụ ĩmi undré trũ gẹ̃rḩ 'dã gâ sĩ.
29 Ánḩ rá mání mụ agá ĩmi rụ̃lé, ma mụ mụlé ásḭ ḩgbẹ̃ Kúrísĩtõ drḭ calépi rá rĩ trũ.
30 Má ádrḭpḭka ãzíla má ámvọ́pḭka ã'ḭtáŋá agá 'dĩ, ma mãmálá 'bã ĩmi rụ́ Úpí ãma
ãni Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ sĩ ãzíla lẽtáŋá Úríndí Ãlá rĩ drḩ sĩ, ĩmi icí ĩmi mání Ãdróŋá zḭjó ũkpõ
sĩ.
31 Ĩzḭ mání Ãdróŋá sĩ áma pajó 'bá ã'ḭlépi ku Yụ̃dḭyã gá 'dĩ kí drḭ gá ãzíla ãzḭ mání
mụlé idélé Yẹ̃rụ́sãlẹ́mụ̃ gá, 'bá ãlá 'dãá rĩ abe rĩ 'bã ã'ḭ kí rú sĩ rá.
32 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ma dó sĩ mụ amụ́lé ĩmi rụ́ 'dõlé ãyĩkõ sĩ ãzíla u'á ĩmi abe sĩ avḭjó Ãdróŋá
ní lẽlé rĩ 'bã áni.
33 Ú'dî'da Ãdróŋá ásḭ ḩgbẹ̃ 'dḭpḭ 'bã adru ĩmi abe pírí. Ámĩnã.

16

Páwụ̃lọ̃ zḭ 'bá pírí kí cící

† **15:21** Ĩsáyã 52:15

1 Álẽ jọlé la ĩminí ãmã ámvọ́pị Fı̨̃bį̃ 'bá ãzı̨ ãzã kolépi kãnı̨sã Kẽnĩkẽríyã gá rĩ 'i, ĩ'di
'bá múké la.
2 Įjọ́ 'dĩ sĩ, ma ĩmi zı̨ ĩ'di a'ı̨jó Úpí agá 'bá ãlá 'dĩ 'bã ãzí ru ãzíla ĩ'di ãzã kojó ãko
ãzã koma rú ĩ'di 'bã a'ı̨lé ĩmidrı̨ 'dĩ kí sĩ, ri ándrá adrulé ãzã koma rú 'bá ũ'bí 'banî
ãzíla mání ĩndĩ.
3 Ĩzı̨ mání Pĩrĩsílã kí Ãkúwílã be cící, 'dĩ kí 'bá ãma sĩ ãzı̨ ngajó ĩ'ba abe Kúrísĩtõ
Yẹ́sũ agá rĩ kî.
4 Nze kí ru ídri ãjı̨ áma ı̨jọ́ sĩ. Adru ma 'i á'dụ̃sĩ ku, wó kãnı̨sã pírí 'bá Yãhụ́dį̃ rú ku
'dĩ 'badrı̨ gá rĩ kí vâ sĩ ãyĩkõ sĩ kí ı̨jọ́ sĩ.
5 Ĩzı̨ vâ 'bá pírí ru tralépi kãnı̨sã ĩ'badrı̨ lı̨cọ́ gá rĩ agá rĩ kí cící, ĩzı̨ mâ wǫ̃rı̨ mání
lẽlé ambamba Ĩpãyĩnétõ ándrá 'bá drı̨̃drı̨̃ acálépi 'bá Kúrísĩtõ ãni la rú Ásĩyã gá rĩ 'i
cící.
6 Ĩzı̨ mání Mãríyámũ ãzı̨ ngalépi ũkpó sĩ ĩminí rĩ ní ĩndĩ.
7 Ĩzı̨ mání Ãndrõníkã kí Yũníyã * be cící, kí mâ kãká ru ãzíla má be mãbụ́sũ gá rĩ
kî. 'Bá ũ̃pı̨gọ́ŋá rú rĩ nı̨̃ kí kí lọ́lọ́, ãzíla kí ándrá Kúrísĩtõ agá mání drı̨̃drı̨̃.
8 Ĩzı̨ Ãmũfũlíyátõ mání lẽlé Úpí agá rĩ ní cící.
9 Ĩzı̨ vâ mání Ũrĩbánõ, ãma sĩ ãzı̨ Kúrísĩtõ drı̨̃ ngajó ĩ'di trũ ãzíla Sĩtãkúsĩ 'bá mâ
lẽlé mâ wǫ̃rı̨ ru rĩ 'baní cící.
10 Áfẽ vâ zı̨táŋá Ãpẽlésĩ ní, 'bá ũ̃'bı̨̃lé ãzíla ã'ı̨̃lé Kúrísĩtõ agá rá rĩ ní cící, ãzíla ĩzı̨
vâ 'bá lı̨cọ́ Ãrĩsĩtõbúlõ drı̨̃ agá rĩ kí cící ĩndĩ.
11 Ĩzı̨ vâ Hẽrõdĩyánõ 'bá kí mâ kãká ru rĩ ãzíla 'bá Kũrĩsĩtíyánĩ rú Nãrĩkísõ drı̨́ko
gá rĩ abe cící.
12 Ãzíla áfẽ vâ zı̨táŋá Trũfénã 'baní Trũfósã be cící, 'dĩ kí ũkú ãzı̨ ngalépi Úpí drı̨
ũkpó sĩ rĩ kî, ãzíla ĩzı̨ vâ mâ wǫ̃rı̨ mání lẽlé ambamba Pẽrĩsísĩ ũkú vâ ãzı̨ ngalépi Úpí
ní ambamba rĩ cící ĩndĩ.
13 Ázı̨ Rũfúsĩ pẽlé ndú ãzı̨ Úpí drı̨̃ agá rĩ cící, ãzíla ĩ'di 'bã ãndrẽ áma tãmbalépi
ụ́'dụ́ pírí sĩ ĩ'di 'bã ngọ́pı̨ ru rĩ cící.
14 Ázı̨ Ãsũnĩkũrítõ 'i, Fĩlẽgónĩ 'i, Hãmésĩ 'i, Pãtrõbásĩ 'i, Hẽrĩmásĩ 'i ãzíla
Kũrĩsĩtíyánĩ ĩ'ba abe 'dĩ kí cící.
15 Ázı̨ Fĩlõlõgásĩ 'i ãzíla Jụ́lı̨yã 'i, Nẽríyã kí ĩ'di 'bã ámvọ́pı̨ be, Ũlĩmbásĩ 'i, ãzíla 'bá
pírí Ãdróŋá ãni ĩ'ba rụ́ 'dãá rĩ abe cící.
16 Ĩzı̨ ĩmi ĩmi drĩdríŋĩ gá ãlu-ãlu ásı̨ pírí sĩ, kãnı̨sã pírí Kúrísĩtõ ã'ı̨̃lépi rĩ fẽ kí ĩ'bã
zı̨táŋá ĩminí pírí.

Páwų̃lǫ̃ 'bã ímbátáŋá ãsĩjó rĩ

17 Má ádrı̨́pı̨ka ãzíla má ámvọ́pı̨ka ã'ı̨táŋá agá 'dĩ, ma mãmálá 'bã ĩmi rụ́, ĩmi adru
mı̨fı̨ trũ 'bá 'bá kí awalépi 'dĩ kí sĩ, kí 'bá kí ã'ı̨táŋá uja sĩ mụjó ímbátáŋá ã'ı̨lé 'bo rĩ
ujajó, ĩmi ĩdã ĩmi ĩ'ba rụ́ 'dâ rá.
18 Įjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá 'dĩ 'bã áni 'dĩ nga kí ãzı̨ Úpí ãma ãni Kúrísĩtõ drı̨ rĩ ku, kí así rá la
kũ̃bũ̃ ĩ'badrı̨̃ sĩ, ı̨jọ́ ãfũlépi ãlápítí ru ãzíla ũré 'dĩ kí sĩ, kí 'bá ı̨jọ̃ kóru 'dĩ kí ásı̨ ulé.
19 'Bá pírí are kí ı̨jọ́ ĩminí 'bá tı̨ arejó rĩ 'bã ı̨jọ́ rá, ãyĩkõ fụ ma ĩmi ı̨jọ́ sĩ ambamba.
Wó álẽ ĩmi adru nı̨̃táŋâ trũ ı̨jọ́ 'dĩ agá 'dâ mũkẽ ĩ'didrı̨̃ agá, ãzíla ĩmi adru ı̨jọ́ ũnzî
kóru.
20 Ãdróŋá ásı̨ ĩ̃gbẽ̃ 'bã 'dı̨́pı̨ la Sĩtánĩ aco vũ̃rụ́ ĩmi pálé gá. Lẽtáŋá uyaŋâ kóru Úpí
ãma ãni Yẹ́sũ Kúrísĩtõ drı̨ gá rĩ 'bã adru ĩmi abe.
21 Tı̨̃mı̨̃tı̨yǫ̃ ãzı̨ ngalépi má be rĩ zı̨ ĩmi pírí cící, Lũ̃kı̨́yã 'i, Yásõnĩ 'i ãzíla Sõsĩpãtérõ
'i mâ kãká ru rĩ abe zı̨ kí ĩmi pírí cící.

---

* **16:7** *Yũníyã* bụ́kũ̃ ãzí rĩ kí agá ála umve la *Jụ́lı̨yã 'i.*

22 Ma 'i Tẹ̃rị̃tị́yọ̃ wárágã 'dĩ sĩlépi rĩ zị ĩmi 'bá Úpí agá 'dĩ kí pírí cící.
23 Gáyõ ãmụ́ a'ị́lépi ma trũ ãzíla kãnị́sã 'dộ cí rĩ 'bã sĩ ãyĩkõ ịsụ́jó ĩ'di agá rĩ, fẽ vâ zịtáŋá ĩmi zịjó pírí cící.
Ĩrásĩtõ drị̃lẹ́ ãzị́ ngalépi 'bá abe ĩrá tãmbajó táwụ̃nị̃ ãmbógó rĩ drị́ gá rĩ ãzíla ãma ádrị́pị Kõwãrítõ ãma lẽlépi ambamba rĩ fẽ vâ ĩminí zịtáŋá ĩndĩ. [
24 Ásị́ ị̃gbẹ̃ ãmã Úpí Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ drị̃ 'bã adru ĩmi pírí abe. Ámĩnã.] †
25 Ĩmi ị̃nzị̃ Ãdróŋâ rụ́ ĩ'di 'bã icójó ĩmi 'bãjó ũkpó ru ị́jọ́ mgbã Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ drị̃ gá mání ũlũlé rĩ sĩ, ãzíla úri ándrá ị́jọ́ zị̃lẹ́ zị̃-zị̃ 'dĩ zị̃lé údu ílí ũ'bí ru.
26 Wó ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ú'dî'da ị́jọ́ mgbã 'dĩ ají dó ĩ'di tọndọlọ ãmvé ị́jọ́ nãbịya 'bã kí sĩlé ãzị́táŋá Ãdróŋá u'álépi jã 'dâ rĩ drị́ gá rĩ sĩ, ị́jọ́ 'dĩ sĩ sụ́rụ́ pírí 'bã ã'ị̃ dó sĩ ĩ'di 'i, ãzíla 'bã are kí sĩ tị la benĩ.
27 Ãdróŋá ũndũwã 'dị́pị ní dị̃zã 'bã adru jã 'dâ Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ agâ sĩ. Ámĩnã.

† **16:24** Vásĩ 24 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tị sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí ĩ'di “fụ́tị̃-nôtĩ” rú, ã'dusĩku ĩ'di ándrá bụ́kụ̃ Ãdróŋá drị́ Gị̃rị́kị̃ tị sĩ ídu drị̃drị̃ rĩ kí agá 'dáyụ.

Wárágã Páwũlọ̃ 'bã sĩlé 'bá Kọ̃rĩnịtọ̃ gá rĩ 'baní drĩdrĩ rĩ

Páwũlọ̃ zị Kũrĩsĩtíyánĩ táwũnĩ Kọ̃rĩnịtọ̃ gá rĩ kí cící

1 Wárágã 'dĩ angá mádrị, ma Páwũlọ̃ Ãdróŋá 'bã pẽlé lẽtáŋá ĩ'didrĩ sĩ ũpịgọ́ŋá
Kúrísĩtõ Yẹ́sũ drĩ áni rĩ drị, ãzíla Sõsĩténõ ãmã ádrịpị rú rĩ drị.
2 Ásĩ wárágã 'dĩ 'bá Ãdróŋá ãni kãnịsã Kọ̃rĩnịtọ̃ gá rĩ 'banî. 'Bá 'dĩ kí Kúrísĩtõ Yẹ́sũ
'bã ũpẽlé ndú Ãdróŋá nî, ãzíla umvelé 'bãlé ãlá ru 'bá pírí ãngũ pírí gá Kúrísĩtõ Yẹ́sũ
ãmã Úpí ru 'dĩ ĩnzĩlépi 'dĩ kî.
3 Lẽtáŋá uyaŋâ kóru, ãzíla ásị ĩgbẽ Ãdróŋá ãmã Átẹ́pị ãzíla Úpí ãma ãni Yẹ́sũ
Kúrísĩtõ drị rĩ 'bã adru ĩmi abe.

Páwũlọ̃ fẽ ãwã'dĩfô Ãdróŋá nî

4 Ma ụ́'dụ́ pírí sĩ ãwã'dĩfô fẽ Ãdróŋá ní lẽtáŋá uyaŋâ kóru ĩ'diní fẽlé ĩminí Kúrísĩtõ
Yẹ́sũ sĩ rĩ sĩ.
5 Ã'dusĩku ĩminí ĩmi icíjó Kúrísĩtõ Yẹ́sũ be rĩ sĩ ĩmi acá dó málĩ 'dịpị gẹ̃rĩ pírí sĩ, ịjọ́
ĩminí jọlé rĩ kí agá ãzíla nĩtáŋá pírí sĩ.
6 Ã'dusĩku ịjọ́ ãmaní vú nzelé Kúrísĩtõ drĩ gá rĩ i'da dó ru ĩmi agâ sĩ 'bo.
7 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmĩ ĩcẽ fẽtáŋá Úríndí Ãdróŋá drĩ 'bã ãzí fẽlé ĩminí la ku, ĩminí ásị tĩ agá
ásị pírí sĩ Úpí ãma ãni Yẹ́sũ Kúrísĩtõ 'bã i'daŋá tẽjó.
8 Ĩ'di ĩmi 'bã ũkpó ru kpere ãsĩŋá gá, ĩmi dó sĩ adru ịjọ̃ kóru ụ́'dụ́ Úpí ãma ãni Yẹ́sũ
Kúrísĩtõ 'bã ãgõjó rĩ sĩ.
9 Ãdróŋá ĩmi umvelépi sĩ tị icíjó Ngọ́pĩ Úpí ãma ãni Yẹ́sũ Kúrísĩtõ be rĩ ĩ'di ã'ĩtáŋâ
trũ ịjọ́ 'dĩ idéjó rá ĩcẽŋâ kóru.

Awaŋá Kũrĩsĩtíyánĩ Kọ̃rĩnịtọ̃ gá rĩ 'badrĩ

10 Má ádrịpịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ĩtáŋá agá 'dĩ ma mãmálá 'bã ĩmi rụ́ Úpí ãma
ãni Yẹ́sũ Kúrísĩtõ rụ́ sĩ, ĩmi pírí ĩjọ ịjọ́ tị ãlu sĩ. Ĩmi awa dó sĩ ĩmi ku, ãzíla ĩmi dó sĩ
tị icí ásị ãlu sĩ ãzíla ũrãtáŋá ãlu sĩ ịjọ́ kpị sĩ.
11 Má ádrịpịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ĩtáŋá agá 'dĩ, 'bá ãzí Kĩlọ́yĩ drịko gá la lũ kí
mání, ĩmi ãwã ĩmi drĩdríŋĩ gá ãwã-ãwã.
12 Ịjọ́ mání jọlé rĩ ĩ'di íni: 'bá ãzí kí jọ la, “Ãma Páwũlọ̃ ãni,” ãzí rĩ kí jọ la, “Ãma
Ãpọ́lọ̃ ãni,” ãzí rĩ kí jọ la, “Ãma Kéfã ãni,” ãzíla ãzí rĩ kí jọ la, “Ãma Kúrísĩtõ ãni.”
13 Âwa dó Kúrísĩtõ 'bo yã? Ĩpa Páwũlọ̃ mũsãlá'bã sị gá ĩmi ịjọ́ sĩ rá yã? Ĩbĩ bãbũtịzĩ
Páwũlọ̃ rụ́ sĩ rá yã?
14 Má u'á ãyĩkõ sĩ mání 'bá ãzí ní bãbũtịzĩ fẽjó ku rĩ sĩ, pẽ lú Kũrísĩpõ kí Gáyõ be.
15 'Bá ãzí icó dó sĩ jọlé la ĩbĩ bãbũtịzĩ áma rụ́ sĩ la ku.
16 (Ãndá, áfẽ vâ bãbũtịzĩ rá la 'bá Sĩtéfãnãsĩ drịko gá rĩ 'banî, 'dã 'bã drĩ gâ sĩ má
igá dó áfẽ bãbũtịzĩ 'bá ãzí ní rá la ku.)
17 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, Kúrísĩtõ pẽ áma tị bãbũtịzĩ fẽlé la ku, wó ịjọ́ mgbã ũlũjó adru ịjọ́ ũndũwã
'bá drĩ sĩ ku, fẽjó la drãŋá Kúrísĩtõ drị gá mũsãlá'bã sị gá rĩ 'bã acá sĩ ũkpõ kóru ku.

Kúrísĩtõ ĩ'di ũndũwã ãzíla ũkpõ Ãdróŋá drĩ

18 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, drã Kúrísĩtõ drị gá mũsãlá'bã sị gá rĩ ĩ'di i'dá aza rú 'bá ĩlĩkĩlépi ĩlĩkĩ rĩ
'banî, wó ãma tá gápi palé rá 'dĩ 'baní ĩ'di ũkpõ Ãdróŋá drị rĩ.

19 Ị́jǫ́ sĩlé rĩ 'bã jǫlé rĩ áni,
“Ma ũndũwã 'bá ũndũwã rú rĩ drị̃ andi rá,
ãzíla ma nị̃táŋá 'bá nị̃táŋâ trũ rĩ 'bã bụ́lụ́ gá.” †
20 Ị́jǫ́ 'dĩ sĩ, 'Bá ũndũwã rú rĩ kí dó íngõlé yã? 'Bá nị̃táŋâ trũ rĩ kí dó íngõlé yã? Jõku 'bá nị̃táŋâ trũ ị́jǫ́ ũkpó ụ́'dụ́ 'dĩ agá rĩ kí íngõlé yã? Ãdróŋá 'bã ũndũwã ũ̃nǫ̃kụ́ drị́ gá rĩ aza rú ku yã?
21 Ị́jǫ́ 'dĩ sĩ, ũndũwã Ãdróŋá drị́ rĩ sĩ, 'bá nị̃ kí Ãdróŋá ũndũwã ĩ'badrị́ 'bádrị̃ sĩ ku. Kẽjị́ la gá Ãdróŋá pẽ ị́jǫ́ 'bá 'baní umvelé aza rú ãmaní ũlũlé rĩ ayúlé sĩ 'bá ĩ'di ã'ị̃lépi rĩ kí pajó.
22 'Bá Yãhụ́dĩ̃ rú rĩ lẽ kí ícétáŋá, ãzíla 'bá Gĩ̃rị́kĩ̃ * rú rĩ kí ũndũwã ndrũ̃.
23 Wó ãma Kúrísĩtõ ipalé mũsãlá'bã sị́ gá rĩ ị́jǫ́ ũlũ, ĩ'di kúmũ rú 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú rĩ 'banî, ãzíla aza rú 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú ku rĩ 'banî.
24 Wó 'bá Ãdróŋá 'bã umvelé 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú ãzíla 'bá Gĩ̃rị́kĩ̃ rú rĩ 'baní Kúrísĩtõ ĩ'di ũkpó ãzíla ũndũwã Ãdróŋá drị́ rĩ 'i.
25 Ị́jǫ́ i'dálépi Ãdróŋâ 'bã rĩ aza rú rĩ, ĩ'di ũndũwã rú ndẽ 'bá 'bã ũndũwã rá, ị́jǫ́ i'dálépi Ãdróŋá 'bã rĩ ũkpó ãkõ rú rĩ ndẽ ũkpõ sĩ 'bá 'bã ũkpõ rá.
26 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvǫ́pịka ã'ị̃táŋá agá 'dĩ, ĩmi ũrã drĩ ĩmi ándrá íngoní Ãdróŋá 'bã ĩmi umvejó rĩ sĩ. Ĩmi ũ'bí adru kí ándrá ũndũwã rú, rụ̃kụma trũ ãzíla ũkpó trũ 'bá kí mịf̃ị gá ku.
27 Ãdróŋá ũpẽ 'bá 'bá ũ̃nǫ̃kụ́ gá rĩ 'baní 'bãlé ífí kóru rĩ kí drĩ̃nzá fẽjó 'bá ũndũwã rú rĩ 'banî, Ãdróŋá ũpẽ vâ 'bá ũkpõ kóru rĩ kí drĩ̃nzá fẽjó 'bá ũkpó trũ rĩ 'banî.
28 Ãdróŋá ũpẽ 'bá 'bá ũ̃nǫ̃kụ́ gá 'dĩ 'bã kí sũ̃sụ́ wilé rá, ãzíla idelé ide-idê ãzíla ĩ'baní ũrãlé ãzị̃ kóru 'dĩ kí, sĩ 'bá 'bá ũ̃nǫ̃kụ́ gá 'dĩ 'bã kí ị́jǫ́ 'bãlé ũkpó 'dĩ kí anujó.
29 Ị́jǫ́ 'dĩ sĩ, 'bá ãzí icó dó sĩ ru ũnũlé Ãdróŋâ drĩ̃lẹ́ gá ku.
30 Ãdróŋá ají ị́jǫ́ ĩminí ĩmi icíjó Kúrísĩtõ Yẹ́sũ̃ be rĩ nĩ, ãzíla fẽ vâ Kúrísĩtõ ãmaní ũndũwã rú nĩ. Ị́jǫ́ ĩ'didrị́ rĩ sĩ, 'bã ãma 'bá mgbã rú, ãma acá dó sĩ 'bá Ãdróŋá drị́ ãlá ãzíla unzelé drĩ̃lẹ́mmgbọ trũ rĩ kí rú.
31 Ị́jǫ́ 'dĩ sĩ, ị́jǫ́ sĩlé rĩ 'bã jǫlé rĩ áni, “'Bá ru ũnũlépi rĩ, 'bã ũnũ ru ị́jǫ́ Úpí 'bã ngalé rĩ sĩ.” †

2

1 Ĩnĩ̃ cé má ádrị́pịka ãzíla má ámvǫ́pịka ã'ị̃táŋá agá 'dĩ, mání amụ́jó ĩmi rụ́ 'dõlé ị́jǫ́ Ãdróŋá drị́ gá rĩ vú nzejó rĩ sĩ, má amụ́ ị́jǫ́ jǫlé ãjị́ ambamba ãzíla ũndũwã 'bádrị́ rĩ sĩ íni la ku.
2 Ị́jǫ́ 'dĩ sĩ, á'bã áma ásị́ gá ị́jǫ́ ãzí mání nĩ̃lé ndú la yụ mání adrujó ĩmi abe rĩ sĩ, rá la ị́jǫ́ Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ drị́ gá ĩ'di ipajó mũsãlá'bã sị́ gâ sĩ ãma pajó ị́jǫ́ ũnzí agá rĩ 'i.
3 Má amụ́ ĩmi rụ́ 'dõlé ũkpó kóru, ũ̃rĩ̃ trũ ãzíla ụrụ'bá yãŋá ãmbógó la trũ.
4 Ị́jǫ́ mání ũlũlé ãzíla mání jǫlé rĩ adru kí ị́jǫ́ ũndũwã 'bá ãni ãzíla sĩ 'bá ásị́ aséjó la ku, rá la Úríndí Ãlá rĩ icé ĩminí ũkpó ĩ'didrị̃ sĩ ị́jǫ́ mání ũlũlé rĩ ĩ'di ị́jǫ́ ãndá la rĩ gá nĩ.
5 Ị́jǫ́ 'dĩ sĩ, ã'ị̃táŋá ĩmidrị́ gá rĩ 'bã tu pá ũndũwã 'bádrị̃ drĩ̃ gá ku, wó ũkpó Ãdróŋá drị́ gá rĩ drĩ̃ gá.

Ũndũwã angálépi Ãdróŋá drị̃lé rĩ

† **1:19** Ĩsáyã 29:14 * **1:22** 'Bá *Gĩ̃rị́kĩ̃* rú rĩ kí ándrá 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú ku rĩ kí 'bã ãzí. † **1:31** Yẽrẽmíyã 9:24

6 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ị́jọ́ ãma jọlé ũndũwã rú rĩ, ĩ'di 'bá úríndí agá mbalépi rá rĩ 'banî, wó
adru ũndũwã 'bá sáwã ú'dî'da 'dĩ 'badrị̃ sĩ, jõku ũndũwã 'bá 'bá kí drị̃ celépi sáwã
ú'dî'da 'dĩ sĩ mụlépi drụ́zị̃ ãsĩ̃lépi rá 'dĩ 'badrị́ gá rĩ sĩ ku.
7 Wó ãma ũndũwã Ãdróŋá ãni zĩ̃lé zĩ̃-zĩ̃ rĩ 'bã ị́jọ́ jọ. 'Dĩ dĩ̃zã Ãdróŋá ãni zĩ̃lé zĩ̃-zĩ̃,
ĩ'di 'bã tãmbalé údu sĩ ídri ukólépi ku rĩ fẽjó ãmaní 'dĩ sĩ ú'bã drĩ ãko ãzí ku rĩ 'i.
8 'Bá 'bá drị̃ celépi ú'dî'da 'dĩ 'bã ãzị́ ị́jọ́ 'dĩ 'bã ífí nĩ̃lépi cé la 'dáyụ, drĩ kí ándrá ị́jọ́
nĩ̃ agá drị̃ la gá cé la icó kí ájẹ́ Úpí dĩ̃zã drị́ gá rĩ ipalé mũsãlá'bã sị́ gá ku.
9 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ị́jọ́ sĩ̃lé 'bo rĩ 'bã jọlé rĩ 'bã áni,
“Ãko Ãdróŋá 'bã idélé 'bá ĩ'di lẽlépi rĩ 'baní rĩ,
'Bá ãzí ndre drĩ mịfị̃ sĩ ku,
'Bá ãzí are drĩ bị̃lẹ́ sĩ ku,
'Bá ãzí 'bã ásị́ drị̃ la gá ku.” †
10 Wó Ãdróŋá i'da ãmaní ị́jọ́ 'dĩ 'i Úríndí ĩ'didrị̃ sĩ. Úríndí Ãdróŋá drị́ rĩ la ãko pírí kí
'a ndrũ̃ nĩ jõ táni ị́jọ́ álị́ Ãdróŋá 'bã ásị́ gá rĩ.
11 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá kí agá 'dâ ã'dị́ nĩ̃ ũrãtáŋá 'bá agá rĩ cé la nĩ, adru úríndí 'bá 'dã agá rĩ
'i á'dụ̂sĩ ku yã?
Gẹ̃rĩ̃ ãlu 'dĩ 'bã vúŋá sĩ 'bá ãzí ũrãtáŋá Ãdróŋá drị́ gá rĩ kí nĩ̃lépi cé la 'dáyụ, be la
Úríndí Ãdróŋá drị́ gá rĩ 'i á'dụ̂sĩ.
12 Ãma ịsụ́ úríndí ũ̃nọ́kụ́ 'dõ drị́ gá rĩ 'i ku, wó Úríndí angálépi Ãdróŋá drĩ̂lé rĩ drị́
gá rĩ 'i, ị́jọ́ 'dĩ sĩ ãma dó sĩ fẽtáŋá ãjẹ̃ kóru Ãdróŋá 'bã fẽlé ãmaní 'dĩ ífí nĩ̃ rá.
13 Ị́jọ́ ãmaní jọlé rĩ ĩ'di íni, adru ị́jọ́ imbálé ũndũwã 'bá drị́ gá rĩ sĩ rĩ 'i ku, wó ị́jọ́
Úríndí 'bã i'dalé nĩ ị́jọ́ mgbã Úríndí Ãdróŋá drị́ gá rĩ drị̃ 'bã ífí i'dalé nĩ rĩ ũ'bĩ̃jó rĩ 'i.
14 'Bá Úríndí 'dĩ kóru rĩ ã'ị̃ ị́jọ́ Úríndí angálépi Ãdróŋá drĩ̂lé rĩ 'bã jọlé rĩ kí ku, kí
i'dá ĩ'diní ị́jọ́ sĩ azajó azâ la rú, icó kí ífí nĩ̃lé ku, ã'dusĩku ála kí ífí vãjó úríndí sĩ rĩ sĩ.
15 'Bá Úríndí Ãdróŋá drị́ rĩ trũ rĩ la ị́jọ́ lị ãko pírí kí drị̃ gá, wó 'bá ãzí ãlu ị́jọ́ lị́lépi
ĩ'di drị̃ gá la 'dáyụ.
16 Ị́jọ́ sĩ̃lé bụ́kũ̃ agá rĩ 'bã jọlé rĩ áni;
“Ã'di nĩ̃ ị́jọ́ Úpí ásị́ gá rĩ cé la nĩ
sĩ ĩ'di imbájó yã?” †
Wó ãma ásị́ Kúrísĩtõ drị́ rĩ trũ.

3

Ãzị̃ ãlu Páwũ̃lõ 'bã kí ngalé Ãpọ́lõ be Ãdróŋá nĩ rĩ

1 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ị̃táŋá agá 'dĩ, ma ándrá ĩminí ị́jọ́ jọ 'bá ũ̃nọ́kụ́
gá úríndí kóru rĩ 'baní rĩ áni, ãzíla ĩmi ándrá ã'ị̃táŋá Kúrísĩtõ drị̃ agá cécé anzị́ níríŋá
kí áni.
2 Áfẽ ándrá ĩminí lẹ́sụ́, adru íná ũkpó la ku, ã'dusĩku ĩmi ándrá drĩ bábá íná najó
la ku. Ĩmi drĩ vâ ãtá ú'dî'da bábá íná najó la ku.
3 Ĩmi drĩ u'á cécé 'bá ũ̃nọ́kụ́ 'dĩ drị́ gá rĩ 'bã kí u'ájó rĩ áni. Ĩdrĩ adru ãjã rú, ãzíla
ĩmi vâ ãwã ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá, ĩmi adru 'bá ũ̃nọ́kụ́ 'dĩ ãni ị́jọ́ la ala gá rĩ kí idéjó rĩ gá ku
yã?
4 Ĩmi ãzí drĩ jọ la, “Ma Páwũ̃lõ vú bĩ,” wó ãzí rĩ drĩ jọ la, “Ma Ãpọ́lõ vú bĩ,” 'dĩ adru
ĩmi ị́jọ́ kí idé 'bá ũ̃nọ́kụ́ 'dĩ drị̃ 'bã kí idélé rĩ áni ku yã?
5 Ị́jọ́ mgbã sĩ rĩ gá, Ãpọ́lõ kí Páwũ̃lõ be kí ã'du? Ãma ãma gá lú Ãdróŋá 'bã ãtí'bó
ĩmi fẽlépi la ĩminí Ãdróŋá ã'ị̃jó rĩ kî. Ãma Ãpọ́lõ be 'bá ãlu-ãlu la ãzị́ Ãdróŋá 'bã fẽlé
ĩ'didrị́ rĩ nga.

† **2:9** Ĩsáyã 64:4 † **2:16** Ĩsáyã 40:13

6 Ása ũri 'bụ́ gâlé, Ãpọ́lọ̃ ũsũ ĩyị́ drị̃ la gá, wó Ãdróŋá fẽ ĩ'di zolé nĩ.
7 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ũri salépi rĩ 'i yã jõku 'bá ĩyị́ ũsũlépi drị̃ la gá rĩ 'i yã adru kí ịjọ́ ãmbógó la ku. Wó rá la Ãdróŋá fẽlépi ũri 'dã 'bã zo rĩ 'bã ịjọ́ ãmbógó ru la nĩ.
8 'Bá ũri salépi rĩ kí 'bá ĩyị́ la ũsũlépi rĩ be ãzị́ ĩ'bã kí ngalé rĩ ĩ'di lú ãlu. Ãdróŋá la 'bá ãlu-ãlu ní ũrọ̃drị́ fẽ ãzị́ ĩ'di 'bã ngalé rĩ vú sĩ.
9 Ãma ãma gá lú ãtí'bó ru Ãdróŋá ãni ãzị́ ĩ'di 'bã fẽlé ãmadrị́ rĩ kí ngajó. Ĩmi 'bá Yẹ́sụ̃ ã'ĩlépi rá Kọ̃rĩnịtọ̃ gá 'dĩ, ĩmi Ãdróŋá ãni cécé ámvụ́ 'bã adrujó 'dịpĩ̀ ãni rĩ áni.
Ĩmi vâ cécé jó Ãdróŋá ãni ĩ'di 'bã sịlé rĩ áni.
10 Lẽtáŋá uyaŋâ kóru Ãdróŋá drị́ ĩ'di 'bã fẽlé mání rĩ sĩ, á'bã jó ĩndụ́ cécé 'bá jó sịlépi mgbã rĩ áni, ãzíla 'bá ãzí ndú la dó jó sị drị̃ la gá nĩ. 'Bá jó sịlépi jó 'bã ĩndụ́ 'bãlé 'dĩ drị̃ gá rĩ 'bã adru mịfị́ trũ ĩ'di jó sị jó 'dĩ drị̃ gá íngoní-íngoní ru yã rĩ sĩ.
11 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ãzí icó jó ndú ú'dí la 'bã ĩndụ́ 'bãlé ku, pẽ lú jó ĩndụ́ Ãdróŋá 'bã 'bãlé 'bo Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ 'i á'dụ̃sĩ.
12 'Bá ãzí drĩ jó sị jó ĩndụ́ 'bãlé 'bo 'dĩ drị̃ gá gólũdĩ sĩ yã, sílĩvã sĩ yã, írã ãjẹ̃ nalépi ambamba la sĩ, báwũ sĩ yã, ásé sĩ yã jõku ũzú sĩ yã,
13 ãzị́ ĩ'di 'bã ngalé rĩ ála mụ ĩ'di i'dalé ĩ'di íngoní yã rĩ gá rá, ã'dusĩku ụ́'dụ́ ịjọ́ lịjó rĩ la amụ́ ĩ'di i'dalé ãngũ ule gá rá. Ála mụ ĩ'di i'dalé ãcí sĩ, ãzíla ãcî la mụ ãzị́ 'bá ãlu-ãlu drị̃ ụ̃'bĩ̀lé nĩ.
14 Ãzị́ ĩ'di 'bã ngalé jó ĩndụ́ 'bãlé 'bo rĩ drị̃ gá rĩ drĩ ru pa rá, ĩ'di mụ ũyá ĩ'didrị́ gá rĩ ịsụ́lé rá.
15 Wó jó drĩ ve rá, ĩ'di ĩ'di ãvĩ rá; wó ĩ'di rú rĩ la ru pa rá, cécé 'bá apálépi ãcí agâ sĩ rĩ áni.
16 Ĩnĩ̀ ĩmi ãmgbã rĩ kí cécé jó Ãdróŋá ãni ãzíla Úríndí Ãdróŋá drị̃ rĩ la u'á ĩmi agá rĩ gá ku yã?
17 'Bá ãzí drĩ jó Ãdróŋá drị̃ rĩ andi, Ãdróŋá la ĩ'di andi rá, ã'dusĩku jó Ãdróŋá drị̃ rĩ ĩ'di ãlá ru, ãzíla ĩmi bãsĩ jó Ãdróŋá ãni 'dã 'i.
18 Lẽ ĩmi ule ĩmi drị̃ ku. Ĩmi ãzí ãlu la drĩ ũrã la ĩ'di ásị́ gâlé 'i ũndũwã rú ũnọ́kụ́ 'dĩ drị̃ gá 'dâ, lẽ 'ba acá 'bá azalépi aza-azâ rĩ rú, ịjọ́ 'dĩ sĩ ĩ'di dó sĩ acá 'bá ũndũwã rú rĩ rú.
19 Ịjọ́ ũnọ́kụ́ 'dĩ 'bã lãlé ũndũwã rú rĩ ĩ'di ịjọ́ aza rú la Ãdróŋá drị̃lẹ́ gá. Cécé sĩlé bụ́kụ̃ Ãdróŋá drị̃ agá rĩ áni, “Ãdróŋá la 'bá ũndũwã rú rĩ kí rụ ũndũwã ĩ'badrị̃ agá 'dâ;” †
20 úsĩ vâ bụ́kụ̃ Ãdróŋá drị̃ 'dĩ gá ĩdị́, “Úpí Ãdróŋá nĩ̀ ịjọ́ 'bá ũndũwã rú rĩ 'bã ũrãlé ĩ'di agâlé rĩ kí ũnzí rĩ gá cé.” †
21 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, lẽ 'bá ãzí 'bã ũnũ ru ịjọ́ 'bá 'bá ru rĩ 'bã idélé rĩ sĩ ku. Ãko pírí kí mí ãni,
22 ma Páwụ̃lọ̃ 'i yã, jõku Ãpọ́lọ̃ 'i yã, jõku Kéfã 'i yã, ũnọ́kụ́ 'dĩ yã, ídri yã jõku drã yã, ịjọ́ ú'dî'da rĩ kí jõku drụ́zị́ rĩ kí yã, ãko 'dĩ kí pírí mí ãni,
23 ãzíla ĩmi Kúrísĩtõ ãni, ãzíla Kúrísĩtõ ĩ'di Ãdróŋá ãni.

4

Ụ̃pĩgọ́ŋá Kúrísĩtõ drị̃ kí

1 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá 'bã lã kí ãma ãti'bo Kúrísĩtõ ãni la rú, ãzíla vâ 'bá ịjọ́ mgbã zĩ̀lé zĩ̀-zĩ̀ Ãdróŋá drị̃ gá rĩ 'bã ũkpõ fẽjó ĩ'badrị̃ rĩ kî rú.
2 Ú'dî'da ịjọ́ lẽlé 'bá ãtí'bó ru 'dĩ 'ba rụ́ rĩ lẽ 'bã adru kí ã'ĩtáŋâ trũ ịjọ́ mgbã ũkpõ fẽjó ĩ'badrị̃ rĩ agá.

† **3:19** Yọ́'bụ̃ 5:13 † **3:20** Zãbụ́rĩ̀ 94:11

3 Má así ĩmbíráŋá ru ku ĩdrĩ táni ịjọ́ lị áma drĩ gá, jõku 'bá ãzí lị ịjọ́ áma drĩ gá nĩ
ku; álị vâ ịjọ́ áma drĩ gá cénĩ-cénĩ rú ku.
4 Áma ũrãtáŋá agá ịjọ́ ãzí mání idélé ũnzí la 'dáyụ, wó ịjọ́ 'dĩ sĩ ma dó sĩ ịjộ kóru
la ku. Úpí la ịjọ́ lị áma drĩ gá rá la nĩ.
5 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ĩlị ịjọ́ ãzí 'bá ãzí drĩ gá 'dĩ sĩ sáwã la múké rĩ acá drĩ ku rú ku. Ịjọ́ lịŋá
ãsĩjó rĩ 'bã tẽ kpere Úpí 'bã amụ́ŋá ĩ'di ịjọ́ zį̃lé zį̃-zį̃ ịnị agá rĩ kí ají 'bãlé pírí 'dį̃zã agá,
ãzíla ịjọ́ zį̃lé zį̃-zį̃ 'bá ásị gá rĩ kí i'da. Ụ́'dụ́ 'dã sĩ 'bá ãlu-ãlu la į̃nzį̃táŋá ĩ'didrị gá rĩ
ịsụ́ Ãdróŋá drị.

6 Má ádrị̃pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'į̃táŋá agá 'dĩ, má a'dụ́ ịjọ́ 'dĩ 'bãlé ãma drĩ gá
Ãpọ́lọ̃ be íni la ĩminí ícétáŋá ru, ĩmi dó sĩ ịjọ́ jọlé, “Ĩmi alị ịjọ́ sĩ̃lé 'bo rĩ drĩ gâ sĩ ku,”
'dĩ 'bã ífí vã ãma rụ̃ sĩ. Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi icó dó sĩ ĩmi ịpị́lé ãfó sĩ 'bá ãlu rĩ sĩ wó ãzí rĩ
idejó idê la ku.
7 Ã'di 'bã mi ãmbógó ru 'bá ãzí kí drį̃lẹ́ gá nĩ yã? Ãdróŋá fẽ míní ãko mí trũ adrujó
rĩ kí nĩ ku yã? Wó ãko Ãdróŋá 'bã fẽlé 'dĩ kí sĩ mi dó sĩ ími ịpị́ ãfó sĩ ínga 'bã rĩ kí
mi 'i íngoní-íngoní ru yã?

8 Ú'dî'da ĩmi ũrã dó ãko ĩminí lẽlé rĩ kí dó pírí cí! Ĩmi ũrã ĩmi acá dó kụ́rẹ́ńị ru 'bo,
ĩmi ũrã ĩmi acá dó vâ ũpi rú ãma kóru 'bo. Ĩdrĩ tá acá ũpi rú mgbã-mgbã rú la, ãma
tá dó adru ũpi rú ĩmi abe.
9 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ĩ'di indré mání rĩ gá Ãdróŋá 'bã ãma ũpị́gọ́ŋá ru ãngũ vúlé rĩ gá, cécé
'bá ịjọ́ lijó kí drĩ gâ sĩ drãjó ũ'bí agá rĩ kí áni. Ú'bã ãma 'bá ndrelé áváŋá gá rĩ kí áni,
'bá ũ'bí ũ̃ńọ́kụ́ drĩ gá 'dâ 'dĩ 'baní ndrelé mãlãyíkã abe.
10 Ĩmi ũrã ãma Kúrísĩtõ 'bã ịjọ́ ũlũjó rĩ sĩ, ãma aza-azâ wó ĩmi ũrã ĩmi ũndũwã rú
ĩminí Kúrísĩtõ ã'į̃jó rĩ sĩ. Ĩmi ũrã ãma ũkpó kóru, wó ĩmi ũrã ĩmi ũkpó trũ! Ĩmi ũrã
ála ĩmi į̃nzį̃-į̃nzį̃ wó ĩmi ũrã ínzį̃ ãma ku íni.
11 Kpere ú'dî'da ãma u'á ãbị́rị́ sĩ ãzíla į̃yị́vị́ sĩ, ãma ũyóró sụ̃, ála ãmaní ũcõgõ fẽ,
ãzíla ãma lị́cọ́ kóru.
12 Ãma ãzị́ nga ũkpó ru ãmadrị́ sĩ. Údrĩ ãma wã, ãma sụ̃sụ́ wi ĩ'baní múké, údrĩ
ãmaní cãndí fẽ, ãma ta la.
13 Údrĩ táni ãma u'dá agá, ãma ĩ'baní ịjọ́ umvi ásị į̃gbẹ̃ sĩ acájó kpere ãndrũ ãma
i'dá kórõná ru, ãzíla ãma 'bá ũ̃ńọ́kụ́ 'dĩ gãlépi úmgbé rĩ kî.

14 Mâ anzị mání lẽlé ambamba 'dĩ, ásĩ wárágã 'dĩ sĩ ĩminí drį̃nzá fẽjó la ku, wó sĩ
ĩmi bị́lẹ̃ į̃ndụ́ lijó.
15 'Bá ĩmi tãmbalépi rĩ drĩ kí táni adru agá Kúrísĩtõ agá 10,000 sĩ tí, ĩmĩ átẹ̃pị adru
kí wẽwẽ rú la ku. Ã'dusĩku má acá dó ĩminí átẹ̃pị rú Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ agá ịjọ́ mgbã rĩ sĩ.
16 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, má a'ị́ ĩmi ịjọ́ mádrį̃ kí vú ũbĩjó áyụ.
17 Ásị́sị́ŋá mâ Tį̃mį̃tị́yọ̃ tị pẽjó ĩmi rụ̃lé 'dĩ, 'dĩ mâ ngọ́pị mání lẽlé ambamba ã'į̃táŋâ
trũ Úpí agá rĩ 'i. Ĩ'di mụ ĩmi igálé ídri mádrị́ adrujó Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ agá, ru icílépi ịjọ́
mání imbálé rĩ kí abe ãngũ ãzíla kãńị́sã pírí agá rĩ abe rĩ sĩ.

18 'Bá ãzí ĩmi agá 'dâ acá kí ãfó ru cécé áca 'bã rĩ amụ́lé ĩmi rụ́ 'dõlé ku rĩ 'bã áni.
19 Wó Úpí drĩ lẽ rá, ma mụ mụlé ĩmi rụ̃lé mbẽlẽ rú ịjọ́ 'bá ru 'bãlépi ãfó ru 'dĩ 'bã
kí jọlé rĩ kí ịsụ́lé rá, ãzíla ũkpõ ĩ'bã kí sĩ adrujó rĩ íngõ 'i.
20 Ã'dusĩku Sụ́rụ́ Ãdróŋá drị́ rĩ la ru i'da ịjọ́ 'bá 'bã kí jọlé rĩ sĩ la ku ĩ'di ũkpõ Ãdróŋá
'i.
21 Ịjọ́ ĩminí lẽlé rĩ íngõ 'i? Ĩlẽ má amụ́ ĩmi rụ́ 'dõlé kẹ̃lị́ká trũ yã jõku lẽtáŋá sĩ ãzíla
úríndí ásị į̃gbẹ̃ drį̃ sĩ yã?

5

Ũlẽ ũkú ãni kãnḩsã agá rĩ

1 Álẽ vâ ú'dî'da ĩminí ịjọ́ ãzí jọlé, ịjọ́ mání arelé rĩ agá, 'bá ãzí ũlẽ ũkú ãni la trũ la
ĩmi agá 'dĩ cí, ãko ãzí 'bá Ãdróŋá nj̃lépi ku rĩ 'bã kí vâ icólé idélé ku íni la. Úlũ mání
'bá ãzí ĩmi agá 'dĩ ĩ'di ru ula ụ́kụ́pj̃ sĩ.
2 Wó Ĩmi ịjọ́ 'dĩ sĩ ãfó sĩ! Ĩmi icó tá u'álé ũcõgõ sĩ ĩmi ásḩ gá ịjọ́ 'dĩ sĩ sĩ 'bá 'dĩ 'bã
áni rĩ drojó ĩmi drĩdríŋĩ gá rĩ sĩ ãmvé ku yã?
3 Ádrĩ táni adru ĩmi abe ụrụ'bá sĩ ku rá tí, úríndí sĩ ma ĩmi abe cí. Ãzíla áliḩ ịjọ́ 'bá
ịjọ́ ãwụ̃ ãni 'dĩ idélépi rĩ drḩ gá 'bo, cécé mâ tá adrujó ĩmi abe ụrụ'bá sĩ rĩ áni.
4 Ĩdrĩ ĩmi tra rụ́ Úpí ãma ãni Yẹ́sụ̃ drḩ gá rĩ sĩ, ma ĩmi abe úríndí sĩ, ãzíla ũkpó Úpí
ãma ãni Yẹ́sụ̃ drḩ gá rĩ ĩ'di ĩmi abe cí.
5 Ĩfẽ ágọ́bḩ ịjọ́ ũnzí ãwụ̃ ãni 'dĩ idélépi rĩ Sĩtánĩ drḩ, ịjọ́ ũnzí ĩ'di agá 'dã Sĩtánĩ 'ba
andi sĩ ĩ'di rá, ãzíla ídri ĩ'didrḩ 'bã pa rú sĩ ru ụ́'dụ́ Úpí ãma ãni Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ 'bã
ãgõjó rĩ sĩ rá.
6 Ũnũ̃ŋá ĩminí ĩmi ũnũjó rĩ adru múké ku. Ĩnj̃ ịjọ́ ũnzí wereŋá ĩmi drĩdríŋĩ gá rĩ la
ĩmi iza cécé ãkụ́kḩ wereŋá rĩ 'bã ãnáfóró fẽjó ụ̃pj̃jó ãmbógó rĩ áni ku yã?
7 Lẽ ĩnze ịjọ́ ũnzí rĩ ĩmi agá 'dâ rá, ĩmi dó sĩ adru ú'dí cécé ĩminí adrujó ịjọ́ mgbã
agá 'dĩ 'bã áni. Ã'dusĩku Kúrísĩtõ ụ̃mụ̃ alịjó 'bá drḩ gâ sĩ * ãmadrḩ gá rĩ úfẽ ĩ'di ídétáŋá
ru ãmaní 'bo.
8 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ãna kí ụ̃mụ̃ 'dĩ 'i ãkụ́kḩ údu ngụ̃ŋá ãni ịjọ́ ũnzí trũ rĩ sĩ ku, wó rá
la ãnáfóró ãkụ́kḩ kóru, ịjọ́ mgbã ãzíla pịrḩ rĩ drḩ gá rĩ sĩ cécé 'bá Yãhụ́dj̃ rú rĩ 'bã kí
ándrá ãnáfóró ãkụ́kḩ kóru rĩ najó rĩ áni.
9 Wárágã mání sĩlé ĩminí rĩ agá, ájọ ĩminí lẽ ĩmi icí ĩmi 'bá ũlẽ ũkú ãni ĩmi agá 'dĩ
abe ku.
10 Ịjọ́ mání jọlé rĩ adru ĩmi icí ĩmi 'bá Ãdróŋá ã'j̃lépi ku mḩ-ãcí trũ, jõku rọ̃mmgbọ́
ru, jõku ụ̃gụ́ 'dĩ kí, jõku ãdroŋa ĩnzõ rú rĩ kí j̃nzj̃lépi rĩ kí abe ku íni ku. Ĩminí lẽjó
drḩ fụjó ĩ'ba abe ku lẽ ĩmi a'be ụ̃nọ́kụ́ 'dĩ rá.
11 Ịjọ́ mání jọlé rĩ 'bã ífí, lẽ ĩmi icí ĩmi 'bá ru 'bãlépi 'i 'bá Yẹ́sụ̃ ã'j̃lépi rá rĩ rú wó
mḩ-ãcí trũ, jõku rọ̃mmgbọ́ ru, jõku ãdroŋa ĩnzõ rú rĩ kí j̃nzj̃lépi, jõku 'bá kí u'dálépi,
jõku 'bá ãná mvụlépi la, jõku 'bá ụ̃gụ́ la rĩ trũ ku. 'Bá 'dĩ 'bã áni rĩ trũ lẽ ĩna íná ãngũ
ãlu gá ku.
12-13 Ịjọ́ 'bá ãmvé kãnḩsã agá ku rĩ kí ịjọ́ lịjó rĩ adru ịjọ́ ãma ãni la ku. Ãdróŋá la mụ
kí ịjọ́ lịlé nĩ. Wó adru ĩmi 'bá ĩmi drĩdríŋĩ gá kãnḩsã agá 'dĩ kí ịjọ́ lḩ ĩmi 'i la ku yã?
Cécé ịjọ́ Ãdróŋá drḩ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ áni, “Lẽ ĩmi iyá 'bá ịjọ́ ũnzí idélépi ĩmi drĩdríŋĩ
gá 'dâ rĩ rá.” †

6

Kũrĩsĩtíyánĩ 'baní ru tõjó 'bá ã'j̃táŋá agá ku rĩ kí drj̃lẹ́ gá rĩ

1 Ĩdrĩ ịjọ́ ịsụ́ ĩmi drĩdríŋĩ gá, ĩmi dó vâ agụ la lịlé 'bá ã'j̃táŋá agá ku rĩ 'badrḩ, ĩmi
agụ 'bá ã'j̃táŋâ trũ rĩ kí drj̃lẹ́ gá ku ã'du ịjọ́ sĩ yã?
2 Ĩnj̃ 'bá ãlá ã'j̃táŋâ trũ 'dĩ kí drụ́zḩ ụ̃nọ́kụ́ 'bã ịjọ́ lḩ nĩ rĩ gá ku yã? Wó ĩdrĩ dó drụ́zḩ
ụ̃nọ́kụ́ 'bã ịjọ́ lḩ ĩmi 'i, ĩmi icó dó ịjọ́ wereŋá 'dĩ 'bã áni 'dĩ kí amálé lịlé ku yã?
3 Ĩnj̃ ãma drụ́zḩ mãlãyíkã kí ịjọ́ lḩ ãma 'i rĩ gá ku yã? Ãma icó ịjọ́ ídri 'dĩ drḩ gá rĩ
lịlé ndẽ rá rĩ ku yã?

---

* **5:7** *Ụ̃mụ̃ alịjó 'bá drj̃ gâ sĩ* rĩ ĩ'di ụ̃mụ̃ ịjọ́ Ãdróŋá 'bã ándrá 'bá Ịsịrayíl̃ drḩ kí anzéjó Mḩsḩrj̃ gá rĩ 'bã ịjọ́ ũrãjó rĩ 'i. † **5:12-13** Ãzḩtáŋá Amviŋá 17:7; 19:19; 21:21; 22:21, 24; 24:7

4 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩdrĩ adru ị́jọ́ trũ ĩmi drĩdríŋĩ gá, lẽ ĩmi ũpẽ 'bá ãzí kí ĩmi drĩdríŋĩ gá 'dâ
drĩ kí táni adru 'bá ũnĩ̃táŋâ trũ were la kí tí, sĩ ị́jọ́ ĩmidrị́ kí lịlé ndẽ ĩminí kí agụjó
lịjó 'bá ị́jọ́ nĩ̃lépi kãnị́sã drĩ́ gá ku rĩ kí drĩ̃lẹ́ gá rĩ rá.
5 Ájọ ị́jọ́ 'dĩ kí ĩminí sĩ drĩ̃nzá fẽjó. 'Bá ãzí ãlu ĩmi agá 'dâ ũndũwã rú icólépi ị́jọ́
ĩmidrị́ gá Kũrĩsĩtíyánĩ 'badrị́ kí lịlépi la yụ yã?
6 Wó kẽjị́ la gá Kũrĩsĩtíyánĩ ãlu la mụ ádrị́pĩ̃ tõlé 'bá ã'ĩ̃táŋâ kóru rĩ drĩ̃lẹ́ gá.
7 Ị́jọ́ mgbã rĩ sĩ tõŋá ĩminí ĩmi tõjó ĩmi drĩdríŋĩ gá ãyá-ãyá rĩ la i'da la ị́jọ́ ndẽ dó
ĩmi rá. Ĩmi ã'ĩ́ ị́jọ́ ũnzí idéjó ĩmi rụ́ ku la ã'du ị́jọ́ sĩ yã? Ĩlẽ ĩmi ũnzãlé ku la ã'du ị́jọ́
sĩ yã?
8 Kẽjị́ la gá ĩmi 'bá kí ũnzã, ĩmi ị́jọ́ ũnzí idé ĩ'ba rụ́, ãzíla ĩmi vâ ĩmĩ ádrị́pịka
Kũrĩsĩtíyánĩ rú rĩ kí ũnzã.
9 Ĩnĩ́ 'bá ị́jọ́ ũnzí idélépi rĩ icó kí Sụ́rụ́ Ãdróŋá drĩ́ gá filé ku rĩ ku yã? Lẽ 'bá ãzí 'bã
ulé ĩmi ku. 'Bá ãwụ́'bá ru 'dĩ kí jõku 'bá ãdroŋa ĩnzõ rú 'dĩ kí ĩ̃nzĩ́lépi 'dĩ abe, ũkú
ãwụ́ rĩ kí abe, jõku ãgọbị ãgọbị 'dụlépi ũkú ru rĩ kí abe,
10 jõku ũgụ'ba kí abe, 'bá rõ̃mmgbọ́ ru rĩ kí, 'bá ĩmẽrãlépi íwá sĩ rĩ kí abe, 'bá ũlẽ
'bãlépi 'bá ãzí 'bã ãko sĩ 'dĩ kí abe, jõku 'bá 'bá ãzí 'bã ãko vú rịlépi ĩnzõ sĩ 'dĩ kí abe
pírí icó kí Sụ́rụ́ Ãdróŋá drĩ́ nalé ĩ'bã ãko rú ku.
11 Ĩmĩ ãzí kí ándrá 'dã 'bã áni. Wó Ãdróŋá ũjĩ dó ĩmi ị́jọ́ ũnzí ĩmidrị́ kí agá 'bo,
ã'ĩ́ dó sĩ ĩmi acájó ị́jọ́ ũnzî kóru, lã ĩmi ãlá ru rụ́ Úpí Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ drị́ gá rĩ sĩ ãzíla
Ãdróŋá ãmadrị́ gá rĩ 'bã Úríndí sĩ.

Ĩmi iza ĩmi ụrụ'bá ãwṹ sĩ ku

12 Ĩmi ãzí icó jọlé la, "Â'ĩ́ mání ị́jọ́ pírí kí idélé rá," wó ãko pírí adru kí ũrõ̃drị́ ru
ku. Ãzị́táŋá ã'ĩ́ mání ị́jọ́ pírí kí idélé rá, wó má ã'ĩ́ áma drĩ́ celé ãko ãzí ní ku.
13 Ína ĩ'di kũbũ̃ ãni ãzíla kũbũ̃ vâ ína ãni, wó Ãdróŋá la ãko 'dĩ kí ĩ̃lĩ̃kĩ̃ ĩ̃rĩ́ trá rá,
ụrụ'bá adru sĩ ãwũ̃ ngajó ku, wó ụrụ'bá ĩ'di Úpí ãni ãzíla Úpí ĩ'di ụrụ'bá ãni.
14 Ũkpõ ĩ'didrị́ gá rĩ sĩ Ãdróŋá inga Úpí Yẹ́sṹ ídri drã agá rá, ãzíla ĩ'di vâ mụ ãma
ingalé ídri rú ĩndĩ.
15 Ĩnĩ́ ụrụ'bá ĩmidrị́ gá rĩ ĩ'di ụrụ'bá Kúrísĩtõ drị́ gá rĩ 'bã ãzí rĩ gá ku yã? Ị́jọ́ 'dĩ sĩ,
má icó ụrụ'bá ĩsélé Kúrísĩtõ drị́ gá rĩ sĩ ãwũ̃ ngajó rá yã? Ãluŋá la yụ!
16 Ĩnĩ́ ágọ́bị́ ru icílépi ũkú ãwụ́ rĩ be rĩ kí acá ĩ'di be ụrụ'bá ãlu rú rĩ gá ku yã?
Ã'dusĩku jọlé 'bo rĩ 'bã áni, "Kí ĩ̃rĩ́ trá ru icí acájó ụrụ'bá ãlu rú." †
17 Wó 'bá ru icílépi Úpí be rĩ ĩ'di úríndí agá ãlu.
18 Ĩmi apá ị́jọ́ ũnzí ãwũ̃ drĩ́ sĩ rá. Ị́jọ́ ũnzí ãzí 'bá 'bã kí idélé 'dĩ kí ãmvê sĩ, wó 'bá
ãwũ̃ idélépi rĩ la ị́jọ́ ũnzí idé ĩ'di 'bã mgbã rĩ 'bã ụrụ'bá sĩ.
19 Ĩnĩ́ ụrụ'bá ĩmidrị́ 'dĩ ĩ'di jó Ãdróŋá drị́ Úríndí Ãlá rĩ 'bã sĩ u'ájó ala gá, ĩminí ịsụ́lé
Ãdróŋá drị́ rĩ 'i rĩ gá ku yã? Ĩmi adru ĩmi ãni ku, ĩmi Ãdróŋá ãni,
20 îgbã ĩmi ãjẹ̃ sĩ. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ụrụ'bá ĩmidrị́ sĩ ĩmi ĩ̃nzĩ́ Ãdróŋá 'i.

7

Ị́jọ́ ũkú ĩgbãŋá drĩ́ gá rĩ

1 Ú'dî'da ị́jọ́ ĩmĩ ãsĩlé rĩ kí drĩ́ gá: ĩ'di múké ágọ́bị́ ní adrujó ũkú kóru.
2 Wó ãwũ̃ 'bã adrujó ambamba rĩ sĩ, ágọ́bị́ ãlu-ãlu 'bã adru ũkú trũ ãzíla ũkú ãlu-ãlu
'bã adru ágó trũ.
3 Ágọ́bị́ ãlu-ãlu 'bã nga ãzị́ ĩ'di ãni ágọ́bị́ drị́ ũkú ĩ'didrị́ rĩ ní rĩ rá, ãzíla ũkú 'dĩ 'bã
áni ágọ́bî be.

† **6:16** Í'dóŋá 2:24

4 Ũkú 'bã ụrụ'bá adru ĩ'di ãni á'dụ̃sĩ ku wó ĩ'di 'bã ágọ́bị̃ ãni, cécé 'dĩ 'bã áni, ágọ́bị̃
'bã ụrụ'bá adru ĩ'di ãni á'dụ̃sĩ ku ĩ'di ũkú ĩ'didrị̃ gá rĩ ãni.
5 Ĩmi uga ĩmi ĩminí ku, be la rá la ĩminí ị́jọ́ la itújó ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá sáwã were sĩ rĩ
sĩ, ị́jọ́ 'dĩ sĩ ĩmi dó sĩ ásị̃ 'bã Ãdróŋá ã'ĩ̃jó. Be la ĩmi icí ĩmi ú'dí ru gẹ̃rẹ̃ 'dĩ sĩ ĩmi dó sĩ
gẹ̃rẹ̃ Sĩtánĩ̃ 'bã sĩ ĩmi uléjó rĩ atrị cí. Ĩminí icójó ĩmi tãmbajó ĩmi sĩ cénĩ̃ ku rĩ sĩ.
6 Ájọ ị́jọ́ 'dĩ ígátáŋá ru, adru ãzị́táŋá ru la ku.
7 Ũrãtáŋá mádrị̃ sĩ 'bá drĩ kí tá adru cécé mâ áni la múké. Wó Ãdróŋá fẽ 'bá ãlu-ãlu
'bã gbíyã u'ájó rĩ kí ndú-ndú, fẽ ãzí rĩ 'baní 'dĩ 'i ãzí rĩ 'baní 'dã 'i.
8 Ú'dî'da 'bá drĩ ru ĩgbãlépi ku rĩ 'baní ãzíla 'bá ãwụ́zị̃ ru rĩ abe ma jọ la íni, ĩ'di
adru múké ĩ'baní drĩ kí ru ĩgbã ku rĩ gá, cécé mâ áni.
9 Wó drĩ kí icó ru tãmbalé ku, lẽ 'bã ĩgbã kí ru rá, ã'dusĩku ĩ'di ũniyambamba rú
ãndânĩ ĩ'baní ru ĩgbãjó rá ndẽ ĩ'baní ũkú vị̃ ãzíla ágó vị̃ tajó rĩ rá.
10 'Bá ru ĩgbãlépi rá 'dĩ 'baní, ma ãzị́táŋá fẽ íni (adru ma 'i ku wó Úpí 'i). Ũkú 'bã
iré ágó be ku.
11 Wó drĩ kí iré rá yã áni, lẽ 'bã ace u'álé ágó kóru jõku 'bã gõ ru icílé ágó ĩ'didrị̃
be ú'dí ru. Ãzíla ágọ́bị̃ 'bã dro ũkú ĩ'didrị̃ ku.
12 'Bá ãzí acelépi 'dĩ 'baní ma jọ la 'dĩ 'bã áni (ma 'i má adru Úpí 'i la ku). Kũrĩsĩtíyánĩ
ãzí drĩ adru ũkú ã'ĩ̃táŋâ kóru rĩ trũ, wó drĩ ã'ĩ̃ u'álé ĩ'di be rá, lẽ 'bã dro ũkú 'dĩ ku.
13 Ũkú ãzí drĩ adru ágọ́bị̃ ã'ĩ̃táŋâ kóru rĩ 'bã ũkú ru, wó ágô drĩ ã'ĩ̃ u'álé ĩ'di be rá,
lẽ 'bã dro ágô ku.
14 Ã'dusĩku ágọ́bị̃ ã'ĩ̃táŋâ kóru 'dĩ Ãdróŋá la ĩ'di ã'ĩ̃ rá la ũkú ĩ'didrị̃ 'dĩ sĩ, ãzíla ũkú
ã'ĩ̃táŋâ kóru 'dĩ Ãdróŋá la ĩ'di ã'ĩ̃ rá la ágọ́bị̃ ĩ'didrị̃ ã'ĩ̃táŋá agá 'dĩ sĩ.
Ị́jọ́ mgbã sĩ anzị ĩmidrị̃ 'dĩ kí tá adru ãndị̃ ru. Wó ị́jọ́ mgbã rĩ sĩ Ãdróŋá la dó kí ã'ĩ̃
rá.
15 Wó 'bá ã'ĩ̃táŋâ kóru rĩ drĩ lẽ ũkû jõku ágô Kũrĩsĩtíyánĩ rú rĩ drolé, icó ị́jọ́ 'dĩ idélé
ĩ'di 'bã lẽlé rĩ áni rá. Ágọ́bị̃ jõku ũkú ã'ĩ̃táŋâ trũ rĩ ị́jọ́ ãzí kí umbélépi ị́jọ́ 'dĩ agá la
'dáyụ, Ãdróŋá umve ãma u'álé ásị̃ ĩ̃gbẹ̃ sĩ.
16 Ũkú ínĩ̃ íngoní-íngoní ru mi mî ágô pa rá? Jõku ágọ́bị̃ ínĩ̃ íngoní-íngoní ru mi
mî ũkú pa rá?

Ĩmi u'á Ãdróŋá 'bã ĩmi umvejó rĩ áni

17 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ãlu-ãlu 'bã u'á gbíyã Úpí ní fẽlé ĩ'diní rĩ sĩ ãzíla cécé ándrá Ãdróŋá
'bã ĩ'di umvejó rĩ áni. 'Dĩ ị́jọ́ mání azịlé kãnị́sã pírí kí agá rĩ 'i.
18 Údrĩ ándrá ágọ́bị̃ umve ịsụ́ ĩtãrã ĩ'di lã'bĩ 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'badrị̃ sĩ 'bo, lẽ 'bã acá
'bá ĩtãrãlé ku rĩ áni ku. Údrĩ ándrá ágọ́bị̃ umve 'dĩ sĩ ĩtãrã drĩ ĩ'di ku, lẽ 'bã ĩtãrã ru
ku.
19 'Bá ĩtãrãjó rá jõku ĩtãrãjó ku rĩ kí ãko ãzí ũ̃rõ̃drị̃ kóru la kî. Ãzị́táŋá Ãdróŋá drị̃
kí tãmbajó rĩ ĩ'di ũ̃rõ̃drị̃ ru la nĩ.
20 'Bá ãlu-ãlu 'bã ace ũví ĩ'didrị̃ ídu ándrá Ãdróŋá 'bã sĩ ĩ'di umvejó rĩ agá.
21 Ími umvejó rĩ sĩ mi 'dĩ sĩ ãtí'bó yã? Ị́jọ́ 'dĩ 'bã fẽ míní ũcõgõ ku, ídrĩ icó
drĩ̃lẹ́mmgbọ ịsụ́lé rá, mí icó mụlé rá.
22 Ã'dusĩku 'bá umvelé 'dĩ sĩ ĩ'di ãtí'bó ru rĩ, ĩ'di 'bá drĩ̃lẹ́mmgbọ fẽjó ĩ'diní adrujó
Úpí agá rĩ 'i, cécé 'bá ándrá umvelé ịsụ́ 'dĩ sĩ ĩ'di ãtí'bó ru ku rĩ, ĩ'di ãtí'bó Kúrísĩtõ
ãni.
23 Îgbã ĩmi ãjẹ̃ sĩ, lẽ ĩmi acá dó ãtí'bó 'bá 'bã ãni la ru ku.
24 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ĩ̃táŋá agá 'dĩ ĩmi adrujó Ãdróŋá ãni rĩ sĩ, lẽ
ĩmi ace gbíyã ándrá Ãdróŋá 'bã ĩmi umvejó rĩ sĩ.

Ị́jọ́ umvilé 'bá ru ĩgbãlépi ku rĩ drị̃ gá ãwụ́zị̃ kí abe rĩ

25 Ú'dî'da íni 'bá drĩ ru ĩgbãlépi ku 'dĩ 'baní: ãzĩ́táŋá ãzí mâ ịsụ́lé Úpí rụ̃lé la yụ, wó rá la ma ị́jọ́ 'dĩ lị 'bá Úpí 'bã sĩ ásị́ ĩ̃gbẹ́ 'bãjó drị̃ la gá rá rĩ rụ́.
26 Ú'dî'da ị́jọ́ ru usalépi 'dĩ kí sĩ, ĩ'di múké ãndânĩ ĩminí acejó cécé ĩmĩ adrulé rĩ 'bã áni.
27 Mí ĩgbã ũkú 'bo yã? Lẽ índrụ̃ ũkú droŋá ku. Mí ĩgbã drĩ ũkú ku yã? Lẽ índrụ̃ ũkú ku.
28 Wó ídrĩ ũkú ĩgbã rá, ị́jọ́ ũnzí ãzí míní idélé la 'dáyụ, ãzíla ĩzóŋá ágó rụlépi ku rĩ drĩ mụ ágó gá rá, idé drị̃ ị́jọ́ ãzí ũnzí la ku. Wó 'bá ru ĩgbãlépi 'bo rĩ kí mụ drị̃ cịlé ũcõgõ ndú-ndú sĩ ídri 'dĩ agá 'dâ, álẽ ị́jọ́ 'dĩ sĩ ĩmi tãmbalé.
29 Má ádrị̃pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ị̃táŋá agá 'dĩ ị́jọ́ mání jọlé rĩ 'bã ífí íni, sáwã acá dó ãlị̃ŋá ru. I'dójó ú'dî'da mụjó drị̃lẹ́ gâlé ru 'bá ũkú trũ 'dĩ 'bã u'á kí cécé kí 'bã rĩ ũkú kóru rĩ áni,
30 'bá awálépi 'dĩ kí cécé 'bá awálépi ku rĩ kí áni, 'bá u'álépi ãyĩkõ sĩ 'dĩ kí cécé kí 'bã rĩ ãyĩkõ kóru rĩ 'bã áni, 'bá ãko ĩgbãlépi rĩ kí cécé ãko ĩ'bã kí tãmbalé rĩ adru kí 'bã rĩ ĩ'ba ãni ku rĩ áni,
31 'bá ãko ũ̃nọ́kụ́ 'dĩ drị̃ gá rĩ kí ayúlépi rĩ kí cécé ãko ĩ'bã kí ayúlé ku la rú. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ũ̃nọ́kụ́ ú'dî'da 'dĩ ãko ala gá 'dĩ kí abe kí alị-alị̃.
32 Álẽ tá ĩmi adru ala gá drị̃lẹ́mmgbọ trũ. 'Bá ũkú kóru rĩ 'bã 'bã ásị́ ị́jọ́ Úpí drị̃ drị̃ gá, ĩ'di icó ãyĩkõ fẽlé Úpí ní íngoní ru.
33 Wó 'bá ũkú trũ rĩ la ásị́ 'bã ị́jọ́ ũ̃nọ́kụ́ 'dõ drị̃ kí drị̃ gá, ãzíla ĩ'di ãyĩkõ fẽ ũkû ní íngoní-íngoní ru yã rĩ drị̃ gá,
34 ãzíla ĩ'di 'bã ásị́sị́ŋá kí ru awa-awâ. Ũkú mụlépi ágó gá ku jõku ĩzóŋá ágó rụlépi ku rĩ la ru ásị́ 'bã ị́jọ́ Úpí 'bã lẽlé rĩ kí drị̃ gá, ĩ'di 'bã ásị́sị́ŋá ãmbógó rĩ ru ụrụ'bá ãzíla úríndí fẽjó pírí Úpí nî. Wó ũkú mụlépi ágó gá 'bo rĩ ĩ'di 'bã ásị́sị́ŋá ãmbógó rĩ ị́jọ́ ũ̃nọ́kụ́ drị̃ kí drị̃ gá, ãzíla ĩ'di ãyĩkõ fẽ ágọ́bị́ ĩ'didrị̃ ní íngoní-íngoní ru yã rĩ drị̃ gá.
35 Ma ị́jọ́ 'dĩ kí jọ ĩminí sĩ adrujó múké sĩ ĩmi drị̃ ụtrĩ́jó la ku, wó rá la ĩmi dó sĩ u'á gẹ̃rị̃ pírí icólépi ĩmi drĩdríŋĩ colépi ị́jọ́ Úpí drị̃ be ku rĩ sĩ.
36 'Bá ãzí drĩ ũrã la mba ĩ̃zẹ́pị̃ tã pịrị ku, wó ĩ̃zẹ́pị̃ 'bã ílí drĩ dó sĩ alị-alị̃, drĩ lẽ mụlé ágó gá rá, 'bã idé ĩ'di 'bã lẽlé rĩ áni. Idé ị́jọ́ ũnzí ãzí ku. Lẽ 'bã fẽ ĩ̃zẹ́pị̃ 'bã mụ ágó gá rá.
37 Wó ágọ́bị́ ị́jọ́ 'dĩ 'bã áni 'dĩ itúlépi ĩ'di ásị́ gá, 'bá ãzí 'bã ũŋmĩlé nĩ ku, ị́jọ́ ĩ'di 'bã ũrãlé rĩ drị̃ ụtrĩ́lépi rá rĩ, ãzíla ru ásị́ 'bãlépi ĩzóŋá ágó rụlépi ku 'dĩ ĩgbãjó ku rĩ, ágọ́bị́ 'dĩ idé ị́jọ́ mgbã la.
38 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ágọ́bị́ ĩzóŋá ágó rụlépi ku rĩ ĩgbãlépi rĩ, idé ị́jọ́ múké la, wó ágọ́bị́ ũkú ĩgbãlépi ku rĩ idé vâ ị́jọ́ múké ãndânĩ.
39 Ũkú ágó 'bã drĩ sĩ adrujó ídri rĩ umbé drĩ ĩ'di cí ĩ'di 'bã ĩdrĩ sĩ pírí. Wó ágô drĩ drã rá, ĩ'di 'bã drị̃lẹ́mmgbọ ágó cí rĩ rujó ĩ'di 'bã lẽlé rĩ áni, wó 'bã adru 'bá Úpí agá la.
40 Ũrãtáŋá mádrị̃ agá, ĩ'di adru ĩ'diní ãyĩkõ rú ãndânĩ drĩ ace u'álé á'dụ̃sĩ ágó kóru, ãzíla ájọ ị́jọ́ 'dĩ íni la Úríndí Ãdróŋá drị̃ rĩ 'bã áma drị̃ cejó nĩ rĩ sĩ.

8

Ína fẽlé ãdroŋa ĩnzõ rú idélé drị̃ rĩ sĩ 'baní rĩ

1 Ú'dî'da ị́jọ́ ĩmĩ sĩlé ína fẽlé ídétáŋá ru ãdroŋa ĩnzõ rú idélé drị̃ sĩ rĩ 'baní rĩ drị̃ gá: ãma pírí kí nĩ̃táŋâ trũ ĩ'bã kí jọlé rĩ 'bã áni. Ũndũwã sĩ 'bá kí ru ịpị̃ ãfó sĩ, wó lẽtáŋá la 'bá sị ụrụgá nĩ.

2 'Bá ãzí drĩ ũrã la ínḩ ịjọ́ cé, 'bá 'dĩ 'bã áni rĩ nḩ drĩ ịjọ́ ĩ'di 'bã ũrãlé rĩ áni ku.
3 Wó 'bá Ãdróŋâ lẽlépi rá rĩ Ãdróŋá nḩ ĩ'di cé.
4 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, íná fẽlé ídétáŋá ru ãdroŋa idélé idé idê drị́ sĩ 'dĩ 'baní rĩ najó rĩ sĩ. Ãma pírí nḩ kí rá ãzíla ã'ḩ kí rá ãdroŋa idélé idé idê drị́ sĩ 'dĩ kí ãko ãzí mgbã 'dáyụ ṹnọ́kụ́ drḩ gá 'dâ la kî ãzíla Ãdróŋá 'bãngá ãlu ãzí ndú la yụ.
5 Ãko ãzí drĩ kí táni adru agá umvelé ãdroŋa rú la cí, nõ 'bṹ gá yã jõku ṹnọ́kụ́ gá yã, (cécé ãndá "Ãdroŋa" wẽwẽ rú 'bã kí adrulé rĩ áni ãzíla ũpi wẽwẽ rú 'bã kí adrulé ṹnọ́kụ́ drḩ gá 'dâ rĩ 'bã áni),
6 wó ãma ní rĩ gá Ãdróŋá ĩ'di ãlu ãmã Átẹ́pị rú rĩ 'i, ãko pírí kí 'bãlépi rĩ, ãzíla ãma sĩ adrujó ídri ĩ'diní rĩ, ãzíla Úpí ĩ'di vâ ãlu Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ 'i, ãko pírí 'bãjó ĩ'di sĩ rĩ, ãzíla ãma sĩ adrujó ĩ'di ni rú rĩ 'i.
7 Adru 'bá pírí nḩ kí ịjọ́ 'dĩ cé la ku. 'Bá ãzí rĩ kí drĩ kpere ru icí ãdroŋa ĩnzõ rú 'dĩ 'bã áni rĩ kí vú ũbĩlé, drĩ kí íná la kí na 'bo kí ịjọ́ ũrã íná 'dĩ úfẽ ĩ'di ídétáŋá ru ãdroŋa 'dĩ 'bã áni rĩ 'banî, ãzíla ĩ'bã ũrãtáŋá 'bã adrujó ũkpó kóru rĩ sĩ, ĩ'di dó sĩ kí iza rá.
8 Wó íná ají ãma Ãdróŋá rṹ ãni rú nĩ la ku ãmaní íná najó ku rĩ 'bã ãma adrujó ũnzí ãndânĩ ku, ãzíla ãdrĩ na la rá 'bã ãma múké ãndânĩ la nĩ ku.
9 Lẽ ĩmi adru kí mịfḩ trũ drḩlẹ́mmgbọ ĩmĩ ịsṹlé rĩ 'bã adru ĩminí gẽrḩ atrịjó 'bá ã'ḩtáŋâ trũ were 'dĩ 'baní ku.
10 Ã'dusĩku 'bá drĩ mi 'i nḩtáŋâ trũ 'dĩ ndre ãkónã na agá jó ãdroŋa idélé idé idê drị́ sĩ rĩ 'badrị́ rĩ agá, icó 'bá ã'ḩtáŋá ũkpó kóru rĩ drḩ selé icójó ãkónã 'dã najó ĩndĩ ku yã?
11 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, mí ádrḩpị ũkpõ kóru Kúrísĩtõ 'bã sĩ drãjó ĩ'di ịjọ́ sĩ rĩ 'bã ã'ḩtáŋá la ru iza nḩtáŋá mídrḩ sĩ.
12 Ĩdrĩ ịjọ́ iza ĩmi ádrḩpị rṹ, ãzíla ĩmi adrá ĩ'di 'bã ã'ḩtáŋá rá, ĩmi idé ịjọ́ ũnzí Kúrísĩtõ ụrụ'bá gá.
13 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ãko mání nalé rĩ drĩ fẽ la má ádrḩpị ní a'déjó ịjọ́ ũnzí agá, lẽ ána ĩzá ḩdḩ ku, áfẽ sĩ ĩ'diní a'déjó ịjọ́ ũnzí agá ku.

9

Drḩlẹ́mmgbọ ṹpḩgọ́ŋá 'bã kí sĩ ãzḩ ngajó rĩ

1 Má adru 'bá drḩlẹ́mmgbọ trũ ịjọ́ mání lẽlé rĩ ngajó la ku yã? Má adru ṹpḩgọ́ŋá ku yã? Ándre Úpí ãmadrḩ Yẹ́sṹ 'i áma mịfḩ sĩ ku yã? Ĩmi adru 'bá mání ũfũlé ãzḩ Úpí 'bã ngalé ịjọ́ mání ũlũlé rĩ sĩ rĩ kí ku yã?
2 Ádrĩ táni adru agá ṹpḩgọ́ŋá ru 'bá ãzí 'bã ãni ku, ma ĩmi ãni, ã'dusĩku ĩmi drḩmvṹ mádrḩ mání sĩ adrujó ṹpḩgọ́ŋá Úpí agá rĩ kí.
3 'Dĩ ịjọ́ mání umvilé 'bá ịjọ́ lịlépi áma drḩ gá 'dĩ 'bã áni rĩ kî.
4 Ãmã drḩlẹ́mmgbọ cí sĩ ãmaní ãkónã fẽjó najó ãzíla ãko fẽjó mvụjó la ku yã?
5 Ãmã drḩlẹ́mmgbọ vâ cí sĩ ũkú ã'ḩtáŋá agá 'dĩ kí 'dụjó acḩjó ãma abe, cécé 'bá ṹpḩgọ́ŋá ru rĩ 'bã ãzí 'bã kí idélé rĩ 'bã áni, ãzíla Úpí 'bã ádrḩpịka kí ãzíla Kéfã abe ku yã?
6 Ĩ'di lú ãma Bãrãnábã be ãzḩ ngalépi sĩ u'ájó ídri rĩ kí yã?
7 'Bá adrulépi ãsĩkárĩ rú ru ũfẽlépi cénĩ-cénĩ rĩ ã'di 'i? 'Bá zãbíbũ ámvṹ salépi na ãka la ku rĩ ã'di 'i? 'Bá ãnãkpá ucélépi lé la mvụlépi ku rĩ ã'di 'i?
8 Ịjọ́ mání jọlé 'dĩ ĩ'di ịjọ́ 'bá 'bá rĩ 'i yã? Ãzḩtáŋá jọ vâ ịjọ́ ãlu 'dĩ vúŋá ku yã?
9 Ã'dusĩku úsĩ ãzḩtáŋá Mṹsã drḩ agá, "Mí umbé mánḩgọ́ ãná tulépi rĩ 'bã tị cí ĩ'di atrịjó ãná naŋá gá ku." † Ịjọ́ Ãdróŋá 'bã ásḩ 'bãjó ãmbógó rĩ mánḩgọ́ 'i yã?

† **9:9** Ãzḩtáŋá Amviŋá 25:4; 1 Tḩmḩtḩyọ̃ 5:18

10 Ãndá-ãndá ru jọ ịjọ́ 'dĩ ãmanî, adru 'dĩ 'bã áni ku yã? Wõyí, úsĩ ịjọ́ 'dĩ ãmaní
ã'dusĩku 'bá ámvụ́ sõlépi rĩ la ámvụ́ sõ ãzíla 'bá ãná colépi rĩ la ãná co, kí ịjọ́ 'dĩ idé
íni la kí ásị 'bã alejó la naŋá gá ĩndĩ.
11 Ãdrĩ ũri Úríndí drị́ gá rĩ rĩ ĩmi drĩdríŋĩ gá, ĩ'di ĩminí adru ambamba ãdrĩ ãko
ãmã ãzã kojó rĩ kí ịsụ́ ĩmi rụ́ 'dâ rĩ gá?
12 'Bá ãzí rĩ drĩ kí dó drį̃lẹ́mmgbọ ịsụ́ ĩmi kí ãtį̃jó rĩ sĩ, ãma icó dó ịsụ́lé la ndẽ 'dĩ
rá rĩ gá ku yã?
Wó ãma ayú ándrá drį̃lẹ́mmgbọ 'dĩ 'bã áni rĩ ku. Kę̃jị́ la gá ãri ịjọ́ pírí talé ãma atrị
rú sĩ ịjọ́ mgbã Kúrísĩtõ drị́ gá rĩ 'bã ũlũŋá drį̃ ku.
13 Ĩnį̃ ku yã, 'bá ãzị́ ngalépi jó Ãdróŋá drį̃ agá rĩ kí ãkónã ĩ'badrị́ gá rĩ ịsụ́ ala gá
'dãá, ãzíla 'bá ãzị́ ngalépi ãlĩtárĩ gá rĩ kí ãko fẽlé ídétáŋá ru ãlĩtárĩ gá 'dãá rĩ kí ãzí
ịsụ́ rĩ gá ku yã?
14 Gę̃rį̃ ãlu 'dĩ 'bã vúŋá sĩ, Úpí azị 'bá ịjọ́ mgbã rĩ ũlũlépi rĩ 'bã ịsụ́ kí ãko ĩ'badrį̃ kí
ịjọ́ mgbã ĩ'bã kí ũlũlé rĩ sĩ.
15 Wó áma ãmgbã má ayú drį̃lẹ́mmgbọ sĩ ịjọ́ 'dĩ kí idéjó ku. Ásĩ wárágã 'dĩ adru
ma dó sĩ ásị 'bã ĩmi idé ịjọ́ 'dĩ kí mání la ku. Mâ drãjó rá rĩ ĩ'di múké ndẽ 'bá ãzí ní
drį̃lẹ́mmgbọ mádrị́ mání sĩ áma ũnũjó ịjọ́ ũlũjó ĩsá ru rĩ ujajó ãzį̃ kóru rĩ rá.
16 Má icó áma ịpị́lé mání ịjọ́ mgbã rĩ ũlũjó rĩ sĩ ku, ã'dusĩku úfẽ mání ãzị́táŋá sĩ ịjọ́
ũlũjó. Cãndí mádrị́ ádrĩ ịjọ́ mgbã rĩ ũlũ ku rĩ gá.
17 Ádrĩ ũlũ la ĩsá ru ma ũyá ịsụ́, drĩ adru ĩsá ru ku, ma íni la ãzį̃ mgbã fẽlé mádrị́
rĩ nga.
18 Ũyá mádrị́ rĩ dó ã'du? Bãsĩ gápi 'dĩ, mání ịjọ́ mgbã rĩ ũlũ agá 'dâ, ma ĩ'di fẽ ĩsá
ru ãję̃ kóru, má ayú dó sĩ ũkpó mádrį̃ kí mání ũlũjó la rĩ sĩ ku.
19 Ádrĩ táni adru agá drį̃lẹ́mmgbọ trũ ãzíla adrujó 'bá ãzí pálé gá ku, á'bã ma adrujó
ãtí'bó ru 'bá pírí 'banî sĩ 'bá kí aséjó ũ'bí ru drĩ icó rá.
20 Ádrĩ fi 'bá Yãhụ́dį̃ rú rĩ kí drĩdríŋĩ gá, ma acá Yãhụ́dį̃ rú 'bá Yãhụ́dį̃ rú rĩ kí aséjó.
'Bá ãzị́táŋá pálé gá 'dĩ kí abe, ma acá 'bá ãzị́táŋá pálé gá 'dĩ kí áni, táni áma ãmgbã
rĩ 'bá adrujó ãzị́táŋá pálé gá ku tí sĩ 'bá ãzị́táŋá pálé gá 'dĩ kí aséjó.
21 'Bá ãzị́táŋâ kóru rĩ 'ba rụ́ ma acá adrujó 'bá ãzị́táŋâ kóru rĩ áni (ádrĩ táni adru
agá drį̃lẹ́mmgbọ kóru, ãzị́táŋá Ãdróŋá drị́ agá wó ma ãzị́táŋá Kúrísĩtõ drį̃ pálé gá)
ma dó sĩ 'bá ãzị́táŋâ kóru rĩ kí asé.
22 'Bá ũkpó kóru 'dĩ 'ba rụ́ ma acá ũkpó kóru sĩ 'bá ũkpó kóru rĩ kí aséjó, ma acá
adrujó ãko pírí ru 'bá pírí 'banî, ịjọ́ 'dĩ sĩ gę̃rį̃ pírí cí rĩ kí agâ sĩ ma dó sĩ ĩ'bã ãzí kí
upa.
23 Ma ịjọ́ 'dĩ kí idé pírí íni la ịjọ́ mgbã rĩ 'bã ịjọ́ sĩ, ma dó sĩ sų̃sụ́ wiŋá 'dã ịsụ́ alelé
ĩndĩ.
24 Ĩnį̃ drĩ ãbálá ụ́ngụ́lẹ drį̃ agá 'bá pírí ụ́ngụ́lẹ cę̃lépi rĩ kí cę̃ ĩndĩ wó 'bá ãlu la mụ
ũyá ịsụ́lé nĩ rĩ gá ku yã? Ĩmi u'á vâ gę̃rį̃ ãlu 'dĩ sĩ ĩdrĩ lẽ ũyá ịsụ́lé Ãdróŋá drị́ rá rĩ
gá, cécé 'bá ụ́ngụ́lẹ cę̃lépi sĩ ũyá ịsụ́jó rĩ áni.
25 'Bá pírí áváŋá ãbálá ru rĩ gá rĩ kí ímbátáŋá ũkpó la ịsụ́. Kí ịjọ́ 'dĩ idé íni la kí sĩ
ũyá ukólépi ukô rĩ ịsụ́, wó ãma ịjọ́ 'dĩ kí idé íni la ãma sĩ ũyá ukólépi ku rĩ ịsụ́.
26 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, cécé 'bá ụ́ngụ́lẹ cę̃lépi ãbálá gá, jõku ãcóŋá colépi ãį̃gǫ̃ sĩ ũyá ịsụ́jó rĩ
áni, ma vâ ãzị́ nga ũkpõ sĩ Ãdróŋá ní sĩ ũyá 'dã ịsụ́jó.
27 Yụ, ma áma ụrụ'bá adị ãzíla ĩ'di dó acá mâ ãtí'bó ru, ã'dusĩku ádrĩ dó ịjọ́ 'dĩ sĩ
ịjọ́ mgbã rĩ ũlũ 'bá ãzí rĩ 'baní 'bo, áma mgbã 'bã ĩcẽ rú dó sĩ ũyá 'dã ku.

10

Bị̃lẹ̃ ĩndụ́ liŋá ĩjọ́ ãdroŋa ĩnzõ rú rĩ kí ĩnzį̃ŋá sĩ rĩ

1 Má ádrı́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ı̃táŋá agá 'dĩ, álẽ ĩmi adru ı́jọ́ mgbã 'dĩ nı̃ŋâ
kóru ku, ãmã áyı́pịka Yãhụ́dı̃ rú rĩ kí ándrá pírí ũrụ́'bũ ı̃ndụ́ gá ãzíla za kí pírí mĩrĩ
ika rĩ agâ sĩ.
2 Bĩ kí pírí bãbũtı̃zı̃ ũrụ́'bũ agâ sĩ ãzíla mĩrĩ agá 'dãá acájó 'bá Mụ́sã vú bĩlépi rĩ kí
rú.
3 Na kí pírí íná úríndí drı̃ ãlu 'dã 'i,
4 ãzíla mvụ kí ãko mvụlé úríndí drı̃ 'i, ã'dusĩku mvụ kí ı̃yı̃ agbẹ́lépi írã úríndí drı̃
ụrụ'bá gá a'délépi kí vú gâ sĩ rĩ 'i, ãzíla írã 'dã ĩ'di Kúrísĩtõ 'i.
5 Wó ĩ'bã ãndá kí sĩ Ãdróŋá u'á ãyĩkõ sĩ ku, 'bá wẽwẽ rú 'bã ãzí ũdrã kí ãngũ kõtórõ
agá 'dãá.
6 Ú'dî'da íni ı́jọ́ 'dĩ kí idé kí ru ícétáŋá ru sĩ ãma bı́lẹ́ ı̃ndụ́ lijó ã'bã rú sĩ ásı̃ ı́jọ́ ũnzí
ándrá ĩ'bã kí idélé rĩ kí drı̃ gá ku.
7 Ĩmi adru 'bá ãdroŋa 'bá 'bã kí idélé nĩ 'dĩ kí ı̃nzı̃lépi rĩ rú ku, ãzí rĩ 'bã kí ándrá
idélé rĩ áni, cécé sĩlé rĩ 'bã áni, "'Bá ri kí vũrụ́ íná nalé ãzíla ãko mvụlé, ãzíla nga kí
dó ụrụgá úngó tulé ãyĩkõ idéjó 'bá ı́jọ́ Ãdróŋá drı̃ nı̃lépi ku rĩ kí áni." †
8 Lẽ ãma idé kí ãwũ ku, ándrá ĩ'bã kí idélé rĩ 'bã áni, ala gá ụ́'dụ́ ãlu 'bá ũdrã álĩfũ
kãlı̃ ı̃rı̃ drı̃ la na.
9 Lẽ ãma ũ'bı̃ kí Úpí 'i sĩ ndrejó la ĩ'di ãmaní pángá fẽ ı́jọ́ ũnzí idéŋá sĩ ĩ'bã ãzí 'bã
kí ándrá ĩ'di ũ'bı̃lé rĩ áni ku, ãzíla ũdrã kí ándrá ı̃nı̃ 'bã kí ucíjó rĩ sĩ.
10 Lẽ ãma unu kí ku ãzí rĩ 'bã kí ándrá unulé rĩ 'bã áni, ĩ'bã ãzí rĩ kí mãlãyíkã
Ãdróŋá 'bã tı̃ ãpẽlé rĩ ụ'dı́ ándrá kí rá.
11 Íjọ́ 'dĩ idé kí ru ĩ'ba rụ́ ícétáŋá ru ãzíla úsĩ kí vũrụ́ sĩ ãma bı́lẹ́ ı̃ndụ́ lijó, ã'dusĩku
ãma u'á sáwã ụ́'dụ́ ãsı̃jó rĩ 'bã kí acájó ãni rú rĩ gá.
12 Íjọ́ 'dĩ sĩ, ídrĩ ũrã la ítu pá ũkpó ru, mí adru mı́fı̃ trũ, mi a'dé sĩ ku.
13 Ụ́'bı̃táŋá ãlu-ãlu ĩminí amálé 'dĩ kí, sáwã pírí sĩ amụ́lépi 'bá 'ba rụ́ rĩ kî. Ãzíla
Ãdróŋá la ı́jọ́ ĩ'di 'bã azı̃lé ã'ı̃táŋá sĩ rĩ kí tãmba rá, icó ĩmi a'belé ũ'bı̃táŋá ĩmi ũkpõ
ndẽlépi rá rĩ agá ku. Wó údrĩ ĩmi ũ'bı̃ rá, ĩ'di gẹ̃rı̃ fẽ ĩminí fũjó ũ'bı̃táŋá 'dã agâ sĩ ĩmi
dó sĩ pá tu tajó la rá.

Ụ́mũ ãdroŋa ĩnzõ rú rĩ 'badrı̃ ãzíla Ụ́mũ Úpí drı̃ rĩ

14 Íjọ́ 'dĩ sĩ, mâ wọ̃rı́ka mání lẽlé ambamba 'dĩ, ĩmi apá ãdroŋa ĩnzõ rú 'dĩ kí ı̃nzı̃ŋá
gá rá.
15 Ma ı́jọ́ 'dĩ jọ 'bá ı́jọ́ nı̃lépi cé rĩ 'banî, ĩmi amá ı́jọ́ mání jọlé ĩminí 'dĩ kî.
16 Kópõ ãmaní ayúlé Ụ́mũ Úpí drı̃ gá, ãmaní sĩ ãwã'dĩfô fẽjó Ãdróŋá ní rĩ, ãdrĩ sĩ
ãko mvụ, ãma 'dĩ ãrí Kúrísĩtõ drı̃ gá rĩ ale. Ãzíla mũkátĩ ãmaní anulé rĩ ãdrĩ na la
ãma 'dĩ ụrụ'bá Kúrísĩtõ drı̃ rĩ ale.
17 Íjọ́ 'dĩ sĩ, mũkátĩ 'bã adrujó ãlu rĩ sĩ, ãdrĩ táni adru 'bá wẽwẽ rú tí ãma ụrụ'bá
ãlu agá, ãma pírí kí dó mũkátĩ ãlu 'dã ale.
18 Ĩmi ũrã drĩ 'bá Ísırayı́lı̃ drı̃ 'dĩ kí ı́jọ́. Adru kí 'bá ãko fẽlé ídétáŋá Ãdróŋá ní rĩ kí
nalépi, ãzí ãlĩtárĩ gá rĩ alelépi ngalépi rĩ kí ku yã?
19 Ífí la ãko ídétáŋá ru ãdróŋá ĩnzõ rú idélé drı̃ sĩ 'dĩ ní rĩ kí ãko ãzí ífí trũ la yã,
jõku ãdróŋá ĩnzõ rú 'dĩ ãko ãzí ífí trũ la yã?
20 Ãluŋá la yụ! Wó ídétáŋá 'bá Ãdróŋâ nı̃lépi ku 'dĩ 'badrı̃ kí kí idé úríndí ũnzí
'banî adru Ãdróŋá ní ku, ãzíla álẽ vâ ĩmi adru 'bá tı̃ icílépi ı́jọ́ úríndí ũnzí ãni la gá
la ku.
21 Ĩmi icó ãko mvụlé kópõ Úpí drı̃ sĩ ãzíla vâ kópõ úríndí ũnzí drı̃ sĩ la ku. Ĩmi icó
vâ rilé ãkónã nalé méjã Úpí drı̃ tı̃ gá ãzíla méjã úríndí ũnzí drı̃ tı̃ gá la ku.

† **10:7** Ãfũŋá 32:6

22 Ãdrĩ kí ịjọ́ 'dĩ idé 'dĩ 'bã áni ãma ũmbã inga Úpí agâlé rĩ gá ku yã? Ãma kí ũkpó
ru ãndẽ kí ĩ'di rá yã?

'Bá ã'ĩtáŋá agá rĩ 'bã drĩlẹ́mmgbọ

23 "Â'ị̃ ãmaní ãko pírí kí rá," wó ãko pírí adru kí múké ku. "Â'ị̃ ãmaní ãko pírí kí
rá," wó ãko pírí izó kí 'bá nĩ ku.
24 'Bá ãzí 'bã ndrũ̃ ĩ'diní ịjọ́ múké idéjó ku wó rá la mũkẽ idéjó 'bá ãzí 'banî.
25 Ĩna ãko pírí ĩ̃tũ̃ndãlé sũ̃ ĩzá ĩ̃tũ̃ndãjó rĩ agá rĩ kí, ịjọ́ ụziŋâ kóru ũrãtáŋá ĩmidrị́
gá rĩ 'bã ịjọ́ sĩ,
26 ã'dusĩku, "Ụ̃nọ́kụ́ ãzíla ãko pírí ala gá 'dĩ kí abe kí Úpí ãni." †
27 'Bá ã'ĩ̃táŋâ kóru rĩ drĩ ĩmi umve ãkónã gá ĩ'didrị̃lé, wó ĩlẽ mụlé rá, ĩna ãko ĩ'di
'bã 'bãlé ĩmi drị̃lẹ́ gá rĩ zịtáŋá ụziŋâ kóru.
28 Wó 'bá ãzí drĩ jọ la ĩminí, "Ãko 'dĩ úfẽ ĩ'di ídétáŋá ru" lẽ ĩna ĩ'di ku, 'bá ĩminí ịjọ́
la lũlépi rĩ 'bã ịjọ́ sĩ ãzíla ũrãtáŋá ĩmidrị́ gá rĩ 'bã ịjọ́ sĩ,
29 adru ũrãtáŋá ĩmidrị̃ sĩ ku wó 'bá ĩminí ịjọ́ 'dã lũlépi rĩ drị̃ sĩ. Ícó drị̃lẹ́mmgbọ
mádrị́ rĩ 'bã ịjọ́ amálé 'bá ãzí 'bã ũrãtáŋá sĩ íngoní-íngoní ru?
30 Ádrĩ ãkónã mání nalé 'dã drị̃ gá Ãdróŋá ní ãwã'dĩfô fẽ, ála ịjọ́ jọ má rụ́ ãko mání
sĩ ãwã'dĩfô fẽjó Ãdróŋá nî rĩ sĩ ã'du sĩ?
31 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, ãko ĩminí nalé jõku ĩminí mvụlé jõku ịjọ́ ĩminí idélé rĩ, ĩmi idé ĩ'di sĩ
ãmbõgõ Ãdróŋá drị́ rĩ i'dajó.
32 Ĩmi adru 'bá 'baní kúmũ rú ku, jõ táni 'bá Yãhụ́dị̃ rú, Gị̃rị̃́kị̃ rú, jõku kãnị́sã
Ãdróŋá drị̃ ní ku.
33 Ĩmi idé cécé mání idélé rĩ áni; ma ũ̃'bị̃ ásị́ pírí sĩ 'bá pírí 'baní ãyĩkõ fẽlé gẽ̃rị̃ pírí
gâ sĩ, wó ịjọ́ múké idéjó 'bá ũ'bí 'baní 'bã pa kí rú sĩ ru benĩ.

11

1 Ĩmi ũbĩ ịjọ́ mání idélé rĩ kí vú cécé mání ịjọ́ Kúrísĩtõ 'bã idélé rĩ kí vú ũbĩjó rĩ áni.

Ãzị̃́táŋá ĩ̃nzị̃́táŋá drị̃ cejó rĩ kî

2 Ma ĩmi ịcụ́ íni la ã'dusĩku ĩminí áma ịjọ́ ũrãjó ịjọ́ pírí kí agá rĩ sĩ, ãzíla ĩminí vâ
ímbátáŋá mání imbálé ĩminí rĩ kí vú ũbĩjó cécé mání kí imbájó ĩminí rĩ áni rĩ sĩ.
3 Wó álẽ ú'dî'da lẽ ĩn̄ị rá ágọ́bị́ ãlu-ãlu 'bã drị̃lẹ́ ĩ'di Kúrísĩtõ 'i, ãzíla ũkú 'bã drị̃lẹ́
ĩ'di ágọ́bị́ 'i, ãzíla Kúrísĩtõ 'bã drị̃lẹ́ ĩ'di Ãdróŋá 'i.
4 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, ágọ́bị́ Ãdróŋá ã'ị̃lépi jõku ịjọ́ Ãdróŋá drị́ gá rĩ ũlũlépi ru drị̃kã umbélépi
cí rĩ la 'dã drị̃nzá fẽ Kúrísĩtõ nî.
5 Wó ũkú Ãdróŋá ã'ị̃lépi jõku ịjọ́ Ãdróŋá drị́ gá rĩ ũlũlépi ru drị̃kã umbélépi ku rĩ
la 'dã drị̃nzá fẽ ágô nî; ají kí ru ũkú ru drị̃'bị́ falépi rá rĩ be ãlu.
6 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, ũkú drĩ ru drị̃kã umbé ĩ'diní Ãdróŋá ã'ị̃ agá jõku ĩ'diní ịjọ́ Ãdróŋá drị́ gá
rĩ ũlũ agá cí ku, lẽ 'bã fẽ ru drị̃'bị́ lị̣lé rá. Wó ũkú 'baní ĩ'di drị̃nzá ru ĩ'baní ru drị̃'bị́
lị̣jó rá jõku ru drị̃'bị́ ufájó rá. Lẽ 'bã umbé kí ru drị̃kã cí.
7 Ị̃jọ́ ãzí ágọ́bị́ 'bã umbé ru drị̃kã cí drĩ mụ ịjọ́ Ãdróŋá drị́ gá rĩ ũlũlé la yụ, ã'dusĩku
ĩ'di Ãdróŋá 'bã wụ́rá ãzíla dị̃zã Ãdróŋá drị́ gá rĩ 'i. Wó ũkú la dị̃zã ágọ́bị́ drị́ gá rĩ
i'da.
8 Ị̃jọ́ 'dĩ íni la ã'dusĩku ídé ágọ́bị́ angájó ũkú ru la ku, wó rá la ũkú angá ágọ́bị́ rụ́.
9 Ãdróŋá 'bã ándrá vâ ágọ́bị́ ũkú ãzã kolé íni la ku, wó rá la Ãdróŋá 'bã ándrá ũkú
ágọ́bị́ ãzã kolé.
10 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, ãzíla ịjọ́ mãlãyíkã 'badrị̃ sĩ, ũkú 'bã umbé ru drị̃kã cí ícétáŋá ru icéjó
la ĩ'di ãzị̃́táŋá pálé gá.

† **10:26** Zãbụ́rị̃ 24:1

11 Ídri ãmadrị́ Úpí agá rĩ sĩ, ũkú adru ĩ'di sĩ á'dụ̃sĩ la ku, ágọ́bị́ adru vâ ĩ'di sĩ á'dụ̃sĩ la ku.
12 Ũkú idéjó angájó ágọ́bị́ rụ́ rĩ sĩ, ĩ'di dó vâ ágọ́bị́ tị nĩ. Wó ãko pírí ágọ́bị́ kí ũkú be ala gá angá kí Ãdróŋá drị́.
13 Ílị dó drĩ ị́jọ́ 'dĩ mî sĩ cénĩ-cénĩ rú: ĩ'di múké ũkú ní Ãdróŋá ã'ĩ̃jó ru drĩ̃kã umbéŋâ kóru yã?
14 Ị́jọ́ 'bá 'bá mgbã rĩ imbá ĩmi ágọ́bị́ drĩ adru drĩ̃'bị́ trũ ãzo rú, ĩ'di ĩ'diní drĩ̃nzá ru ku yã?
15 Wó ũkú drĩ adru drĩ̃'bị́ trũ ĩ'di ĩ'diní ũnĩ ru, ã'dusĩku Ãdróŋá fẽ ĩ'diní drĩ̃'bị́ ãzo sĩ ru drĩ̃kã atrịjó.
16 Wó 'bá ãzí drĩ lẽ ãgátã galé ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ị́jọ́ mání jọlé ala gá rĩ jõ nõ ãma 'i yã, jõku kãnị́sã Ãdróŋá drị́ gá rĩ kí yã, ị́jọ́ ãzí ãmaní ujalé gẽ̃rĩ̃ ĩ̃nzĩ̃táŋá drĩ̃ ceŋá gá la yụ.

Ụ̃mũ̃ Úpí drĩ̃ 'bã naŋá
(Mãtáyõ 26:26-29; Mãrákõ 14:22-25; Lụ́kã 22:14-20)

17 Ị́jọ́ mání lẽlé jọlé ĩminí 'dĩ agá, má ịcụ́ ĩmi ku, ã'dusĩku traŋá ĩminí ĩmi trajó Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ la ị́jọ́ iza ĩ̃dị́-ĩ̃dị́ adru múké ru la ku.
18 Drĩ̃drĩ̃ rĩ sĩ, úlũ mání ĩdrĩ ĩmi atrá ãngũ ãlu gá kãnị́sã rú Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃lé, ĩmi ĩmi awa amụtị sĩ amụtị sĩ. Má ã'ĩ̃ ị́jọ́ 'dĩ icó adrulé ị́jọ́ ãndá la rĩ gá rá.
19 Ị́jọ́ pịrị rĩ sĩ, lẽ awaŋá 'bã adru ĩmi drĩdríŋĩ gá 'dâ cí i'dajó la Ãdróŋá ã'ĩ̃ ĩmi ĩsélé 'ba pịrị íngõ kí.
20 Ĩdrĩ ĩmi atrá ãngũ ãlu gá, ãko ĩminí nalé rĩ adru Ụ̃mũ̃ Úpí drị́ rĩ 'i ku.
21 Wó ĩdrĩ jõ na la yã áni, ĩmi ãlu-ãlu kí mụ drĩ̃ gá íná ĩ'badrĩ̃ kí naŋâ trũ tẽ kí 'bá ãzí rĩ kí ku. 'Bá ãzí rĩ la u'á ãbị̃rị́ sĩ, ãzí rĩ la ru mvụ tré.
22 Ĩmi lị́cọ́ kóru sĩ íná najó ãzíla ãko mvụjó yã? Jõku ĩmi kãnị́sã Ãdróŋá drị́ gá rĩ ide ãzíla 'bá lẽmẽrí rĩ 'baní drĩ̃nzá fẽ yã? Ĩlẽ má ịcụ́ ĩmi ị́jọ́ ĩminí idélé 'dĩ 'bã áni rĩ sĩ yã? Má icó ĩmi ịcụ́lé ị́jọ́ ĩminí idélé 'dĩ sĩ ku.
23 Ị́jọ́ mání lũlé ĩminí 'dĩ kí mání ịsụ́lé Úpí drị́ rĩ kî: Úpí Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ 'i ị́nị́ 'bání ĩ'di mẹ́lẹ́ mbejó rĩ sĩ, 'dụ ándrá mũkátĩ.
24 Ĩ'di mụ ãwã'dĩfô fẽlé Ãdróŋá ní 'bo, anu 'a la rá ãzíla jọ, "'Dĩ áma ụrụ'bá mání fẽlé ĩmi ị́jọ́ sĩ rĩ 'i. Ĩna ĩ'di ị́jọ́ mádrị́ gá rĩ ũrãjó."
25 Gẽ̃rĩ̃ ãlu 'dĩ sĩ, ĩ'bã kí ãkónã najó 'bo rĩ 'bã vúlé gá, 'dụ kópõ jọ, "Kópõ 'dĩ tị icíma ú'dí rĩ drị́ áma ãrí mụlépi asulépi 'bá wẽwẽ rú kí sĩ rĩ 'i. Ĩmvụ ĩ'di sáwã pírí ị́jọ́ mádrị́ mání áma ãrí asujó ĩmi ị́jọ́ sĩ rĩ ũrãjó.
26 Ĩdrĩ mũkátĩ 'dĩ na ãzíla kópõ sĩ ãko mvụ, ĩmi 'dĩ drã Úpí drị́ gá rĩ 'bã ị́jọ́ ũlũ kpere ĩ'diní ãgõ agá."
27 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá mũkátĩ 'dĩ nalépi jõku kópõ Úpí drị́ 'dĩ 'bã ãko mvụlépi ịsụ́ ádrízã la adru múké ku rĩ, ị́jọ́ ĩ'di Úpí 'bã ụrụ'bá kí izajó ãrí ĩ'didrĩ̃ be rĩ la adru ĩ'di drĩ̃ gá.
28 'Bá ãlu-ãlu 'bã amá ru 'i 'dĩ múké yã rĩ gá ráká na drĩ mũkátĩ Úpí drị́ gá rĩ ãzíla mvụ drĩ kópõ ĩ'didrĩ̃ sĩ ãko ku rú.
29 Ã'dusĩku 'bá drĩ na la ãzíla mvụ la ụrụ'bá Úpí drĩ̃ 'bã ífí vãŋâ kóru, ĩ'di ĩ'di ụrụ'bá gá ị́jọ́ lịŋá na ãzíla mvụ.
30 Ị́jọ́ 'dĩ bãsĩ fẽlépi la ĩmi drĩdríŋĩ gá 'dâ 'bá ũ'bí kí ũkpó kóru ãzíla ãyánĩ rú ãzíla ãzí rĩ ũdrã kí rá 'dĩ.
31 Wó ãdrĩ ị́jọ́ ãmadrĩ̃ amá cénĩ-cénĩ rú, Ãdróŋá icó tá ị́jọ́ lịlé ãma drĩ̃ gá 'dĩ 'bã áni ku.
32 Ãdróŋá drĩ ị́jọ́ lị ãma drĩ̃ gá 'dĩ 'bã áni, ĩ'di 'dĩ ãma co ímbátáŋá ru ũ̃nọ́kụ́ icó dó sĩ ị́jọ́ lịlé ãma drĩ̃ gá ku.

33 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ĩ̃táŋá agá 'dĩ, ĩdrĩ amụ́ ãngũ ãlu gâ
sĩ mũkátĩ Úpí drị́ gá rĩ najó ãzíla wáyĩnĩ mvụjó, ĩtẽ ĩmi pírí ráká.
34 'Bá drĩ adru ãbị́rị́ ru, lẽ 'bã na íná ĩ'didrị́ kogâlé ráká, ị́jọ́ 'dĩ sĩ ĩdrĩ dó sĩ ĩmi tra
ãngũ ãlu gá, Ãdróŋá icó dó sĩ ị́jọ́ lịlé 'bá ãzí drĩ̀ gá ku. Ãzíla ádrĩ mụ amụ́lé Kọ̃rĩ̀nịtọ̃
gá 'dõlé 'bo, ma dó mụ ĩminí ãzị́táŋá Ụ̃mụ̃ Úpí drị́ gá rĩ drĩ̀ fẽlé rá.

12

Fẽtáŋá Úríndí drĩ̀ gá rĩ kî

1 Ú'dî'da má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ĩ̃táŋá agá 'dĩ, fẽtáŋá Úríndí drĩ̀ kí sĩ ma
jọ la álẽ tá ĩmi adru nĩ̃táŋâ kóru ku.
2 Ĩnĩ̃ cé sáwã ĩminí adrujó 'bá Ãdróŋá nĩ̃lépi ku 'dã sĩ rĩ sĩ, úce ándrá ĩmi drĩ̀ ũnzí
ĩmi imbájó sĩ ãdroŋa ídri kóru 'dĩ kí ĩ̃nzĩ̃jó.
3 Álẽ ĩnĩ̃ cé 'bá ãzí Úríndí Ãdróŋá drị́ 'bá drĩ̀ celépi rĩ icó ị́jọ́ jọlé Yẹ́sụ̃ drĩ̀ gá ku,
ãzíla 'bá ãzí icó jọlé la, "Yẹ́sụ̃ 'i Úpí 'i," Úríndí Ãlá rĩ drĩ drĩ̀ la ce nĩ ku.
4 Fẽtáŋá 'bã ĩsélé kí ndú-ndú, wó Úríndí ãlu 'dã la kí fẽ nĩ.
5 Gẹ̃rĩ́ íyóŋá iyójó rĩ kí ndú-ndú, wó ála ãzị́ nga Úpí ãlu 'dĩ drị́.
6 Ãzị́ ngaŋá 'bã ũví kí ndú-ndú, wó Ãdróŋá ãlu 'dĩ la ãzị́ nga 'bá pírí kí agâ sĩ nĩ.
7 Ú'dî'da Úríndí 'bã i'daŋá 'bá ãlu-ãlu ní rĩ úfẽ ĩ'di mũkẽ 'bá pírí ní rĩ idéjó.
8 'Bá ãlu rĩ ní Úríndí fẽ ị́jọ́ ũndũwã sĩ rĩ 'i, 'bá ãlu rĩ ní fẽ nĩ̃táŋá ị́jọ́ nĩ̃jó pírí Úríndí
ãlu 'dã sĩ,
9 'bá ãzí rĩ ní Úríndí ã'ĩ̃táŋá drĩ̀ Úríndí ãlu 'dã sĩ, 'bá ãzí rĩ ní fẽtáŋá 'bá adríjó rĩ
Úríndí ãlu 'dã sĩ,
10 'bá ãzí rĩ ní úfẽ ũkpó tálí idéjó rĩ 'i, ãzí rĩ ní ị́jọ́ nábĩ̃ drị́ gá rĩ, ãzí rĩ ní úríndí kí
drĩdríŋĩ̃ cojó, 'bá ãzí rĩ ní Úríndí ị́jọ́ jọjó tị ndú sĩ rĩ 'i, 'bá ãzí rĩ ní ị́jọ́ jọlé tị ndú sĩ rĩ
ífí ujajó rĩ 'i.
11 Ị́jọ́ 'dĩ kí pírí ru idé Úríndí ãlu ĩ'di 'bã fẽlé 'bá ãlu-ãlu ní ĩ'di 'bã lẽlé rĩ áni rĩ sĩ.
12 Ụrụ'bá ĩ'di ãlu, wó ĩsélé ĩ'didrị́ gá rĩ kí ndú-ndú, drĩ kí táni adru agá ndú-ndú rá
tí, icí kí ru sĩ ụrụ'bá ãlu idéjó, Kúrísĩtõ bãsĩ 'dĩ áni.
13 Gẹ̃rĩ́ ãlu 'dĩ sĩ, ãbĩ pírí bãbũ̃tị́zĩ́ Úríndí ãlu ụrụ'bá ãlu 'dĩ agá, Úríndí ãlu agá jõ
táni 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú rĩ kí, 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú ku rĩ kí, ãtí'bó jõku drĩ̃lẹ́mmgbọ 'dĩ kí, úfẽ
ãmaní ĩ'di Úríndí ãlu 'dã ũsũjó ãma drĩ̀ gá rĩ sĩ.
14 Ụrụ'bá adru ãko ãzí ngúlú ru ãlu la ku, wó ĩ'di 'bã ĩsélé kí wẽwẽ rú.
15 Ícétáŋá sĩ pá drĩ jọ la, "Má adrujó drị́ 'i ku rĩ sĩ, má adru ụrụ'bá 'bã ĩsélé ãzí ku."
Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩ'di dó sĩ gã adrulé ụrụ'bá 'bã ĩsélé ãzí ru ku la ku.
16 Wó bị́lẹ́ drĩ jọ la, "Má adru mịfị́ ku, álẽ adrulé ụrụ'bá 'bã ĩsélé ãzí ru ku." Ị́jọ́ 'dĩ
sĩ, icó dó sĩ adrulé ụrụ'bá 'bã ĩsélé ãzí ru ku la ku.
17 Ụrụ'bá drĩ tá adru pírí mịfị́ 'i, ála tá ị́jọ́ are ã'du sĩ? Ụrụ'bá drĩ tá adru pírí bị́lẹ́
'i, ála tá ãko ãjị́ ngụ̃ ã'du sĩ?
18 Wó ị́jọ́ mgbã sĩ Ãdróŋá ũ'bã ãko ĩsélé ụrụ'bá drị́ gá 'dĩ kí ãlu-ãlu cécé ĩ'di 'bã lẽlé
'bã adru kí rĩ áni.
19 Ãko 'dĩ drĩ kí tá nga pírí adrulé ụrụ'bá 'bã wókõ ãlu rú, ụrụ'bá tá adru íngõlé?
20 Ị́jọ́ mgbã sĩ, ụrụ'bá ĩ'di ãlu wó ĩ'di 'bã ĩsélé kí wẽwẽ rú.
21 Mịfị́ icó jọlé la drị́ ní, "Álẽ mi ku la ku," ãzíla drĩ̃kã icó jọlé la pá ní, "Álẽ mi ku
la ku."
22 Kẹ̃jị́ la gá ụrụ'bá 'bã ĩsélé ãmã ũrãlé kí ũkpó kóru 'dĩ kí ị́jọ́ ũkpó ru,
23 ãzíla ĩsélé la ãzí 'bá 'bã kí ĩ̃nzĩ̃lé 'dĩ kí ála kí tãmba ĩ̃nzĩ̃táŋá sĩ. Ãzíla ụrụ'bá 'bã
ĩsélé ndrelé ku 'dĩ kí ála kí tãmba múké-múké.

24 Ã'dusĩku ụrụ'bá ãmaní ndrelé rá 'dĩ 'bã ĩsélé ãzí lẽ kí ịjọ́ ãzí tãmbaŋá ndú la ku. Wó Ãdróŋá 'bã ãmgbã rĩ icí ụrụ'bá 'bã ĩsélé kí ãlu nĩ, ãzíla fẽ ãrútáŋá ãmbógó la ụrụ'bá ĩsélé ãrútáŋá ĩcẽlépi rá rĩ 'banî.
25 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, awaŋá 'bã adru rû sĩ ụrụ'bá gá 'dâ 'dáyụ, kí sĩ ru ãzã ko trũtrũ.
26 Ụrụ'bá 'bã ĩsélé ãlu rĩ drĩ ãzá ta, ãzí 'dĩ kí pírí nga ãzá talé, ãzí rĩ drĩ ãrútáŋá ịsụ́ ãzí rĩ kí vâ nga pírí ãrútáŋá ịsụ́lé.

27 Ĩmi ụrụ'bá Kúrísĩtõ drḭ 'i, ãzíla ĩmi ãlu-ãlu dó ĩsélé ụrụ'bá ĩ'didrḭ gá rĩ kî.
28 Kãnḭsã agá 'dãá Ãdróŋá ũpẽ drḭdrḭ rĩ sĩ ũpḭgọ́ŋá kî, ḭ̃rḭ rĩ sĩ nãbḭya kî, na rĩ sĩ ímbá'bá kî, 'bá tálí idélépi rĩ kî, 'bá fẽtáŋá fẽjó 'bá adríjó rĩ kî, 'bá 'bá kí ãzã kolépi rĩ kî, 'bá 'bá kí drḭ celépi rĩ kî ãzíla 'bá ịjọ́ jọlépi tḭ ndú-ndú sĩ rĩ kî.
29 'Bá pírí kí 'bá Ũpḭgọ́ŋá yã? 'Bá pírí kí nábḭ̃ yã? 'Bá pírí kí ímbá'bá ru yã? 'Bá pírí kí tálí idé yã?
30 'Bá pírí kí fẽtáŋá 'bá adríjó rĩ trũ yã? 'Bá pírí kí ịjọ́ jọ tḭ ndú-ndú sĩ yã? 'Bá pírí kí ịjọ́ jọlé rĩ kí ífí uja rá yã?
31 Wó lẽ ĩndrṵ́ ásḭ pírí sĩ fẽtáŋá ãmbógó Úríndí drḭ kî.

Ú'dî'da ma ĩminí gẽ̃rḭ mgbã pịrị rĩ lũ.

13

Lẽtáŋá ndẽ nĩ

1 Ádrĩ ịjọ́ jọ tḭ ndú-ndú sĩ ãzíla mãlãyíkã tḭ sĩ tí, wó lẽtáŋâ kóru ma cécé ũlángí colé ngọlọ-ngọlọ rĩ áni, jõku aya colé cãyĩ-cãyĩ rĩ áni.
2 Ádrĩ adru fẽtáŋá ịjọ́ ũlũjó nábḭ̃ rú rĩ trũ ãzíla ádrĩ ịjọ́ pírí ru zḭ̃lépi ĩnzõ rĩ kí nḭ̃ cé ũndũwã pírí abe, ádrĩ adru ã'ḭ̃táŋá sĩ 'bé kí unzejó ḭ̃ndṵ́ trũ rĩ abe wó lẽtáŋâ kóru ma ãzḭ̃ kóru.
3 Ádrĩ ãko mání trũ adrujó rĩ kí awa pírí 'bá lẽmẽrí rĩ 'banî, ãzíla ádrĩ áma ãmgbã rĩ ụrụ'bá fẽ ivélé ãcí sĩ tí, wó lẽtáŋâ kóru, má icó ãko ãzí ịsụ́lé ku.
4 Lẽtáŋá la ịjọ́ ta, lẽtáŋá 'bã ásḭ ḭ̃gbẹ́ ru, lẽtáŋá ĩ'di ãjã kóru, lẽtáŋá ĩ'di ịpḭ́ŋâ kóru, ĩ'di vâ ãfó kóru.
5 Lẽtáŋá ĩ'di drḭ ũnzî kóru, áfi mání lẽtáŋá agá 'dáyụ, rụ ũmbã gbõrú ku, 'bã ịjọ́ ũnzí ásḭ gá ku.
6 Lẽtáŋá u'á ãyĩkõ sĩ ịjọ́ ũnzí sĩ ku wó rá la ĩ'di u'á ãyĩkõ sĩ ịjọ́ mgbã rĩ sĩ.
7 Lẽtáŋá ṵ'dṵ́ pírí sĩ ĩ'di 'bá tãmba rá, ĩ'di ṵ'dṵ́ pírí sĩ ásḭ 'bãŋâ trũ, ĩ'di ṵ'dṵ́ pírí sĩ ã'ḭ̃táŋâ trũ, ĩ'di ṵ'dṵ́ pírí sĩ ịjọ́ pírí kí ta tã.
8 Lẽtáŋá ukó ku. Wó ịjọ́ jọlé tḭ nábḭ̃ drḭ sĩ rĩ kí ãsḭ̃ rá, ịjọ́ jọlé tḭ ndú-ndú 'bádrḭ sĩ rĩ kí ãsḭ̃ rá, ṹnḭ̃táŋá la ãvĩ rá.
9 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ãma ịjọ́ 'bã ĩsélé ãzí rĩ kí nḭ́ áyụ, ãzíla ãma vâ ịjọ́ 'bã ĩsélé nábḭ̃ drḭ kí nḭ́ áyụ.
10 Wó ịjọ́ mgbã rĩ drĩ dó drṵ́zḭ amṵ́ rá, ịjọ́ pírí mgbã rú ku 'dĩ kí dó ãvĩ rá.
11 Mání adrujó ngọ́tḭ́ŋá ru rĩ sĩ, ma ịjọ́ ãnzḭ̃rḭ̃ŋã drḭ kí jọ áyụ, ma ịjọ́ ũrã ngọ́tḭ́ŋâ áni, ma ịjọ́ uya ngọ́tḭ́ŋâ áni. Ma dó mụ zolé ãmbógó ru 'bo, má a'be dó ịjọ́ ãnzḭ̃rḭ̃ŋã drḭ kí áma ũngúkú gá.
12 Ú'dî'da ãma ãngũ ndre rá pịrị kóru cécé í'dá mãráyã agá rĩ áni, wó drṵ́zḭ ãma mụ ãma ndrelé mịfḭ gá mịfḭ gá. Ú'dî'da ánḭ drĩ wókõ la, ṵ'dṵ́ ãsḭ̃jó 'dã sĩ ma mụ ịjọ́ pírí kí nḭ̃lé cécé 'bá 'bã áma nḭ̃lé 'bo rĩ áni.
13 Wó ú'dî'da íni ãko na 'dĩ ace kí nĩ 'dĩ 'bã áni: ã'ḭ̃táŋá, ásḭ 'bãŋá ãzíla lẽtáŋá. Wó ãko ndẽlépi rá rĩ ĩ'di lẽtáŋá.

14

Fẽtáŋá ĩjọ́ ũlũŋá ãzíla tị ndú-ndú jọjó rĩ

1 Ĩbĩ gẽrĩ̃ lẽtáŋá drĩ̃ vú, ãzíla ĩ'bã ásị́ fẽtáŋá Úríndí drĩ̃ drĩ̃ gá, ambamba la fẽtáŋá
ĩjọ́ nábĩ̃ drĩ̃ ũlũjó rĩ drĩ̃ gá.
2 Wó 'bá ãzí drĩ ĩjọ́ jọ tị ndú sĩ, jọ ĩjọ́ 'dã 'bá 'baní ku be la rá la Ãdróŋá nî. Ĩjọ́ mgbã
sĩ 'bá ĩ'di tị arelépi rá la 'dáyụ. Ĩ'di ĩjọ́ ũsũ̃táŋá ru la kí i'da úríndí ĩ'didrĩ̃ gá rĩ sĩ.
3 Wó 'bá pírí ĩjọ́ jọlépi tị nábĩ̃ drĩ̃ sĩ rĩ kí jọ la 'bá 'baní sĩ ĩ'baní ũkpó fẽjó, ãvá fẽjó
ãzíla kí ásị́ ũŋmĩjó.
4 'Bá ĩjọ́ jọlépi tị ndú sĩ rĩ la ru ãzã ko. Wó 'bá ĩjọ́ Ãdróŋá drĩ̃ gá rĩ ũlũlépi rĩ ĩ'di
kãnĩ̃sã ãzã ko.
5 Álẽ ĩmi ãlu-ãlu 'bã jọ ĩjọ́ tị ndú-ndú sĩ rá 'bo, wó ma tá jọ la rá la ĩmi ũlũ ĩjọ́ Ãdróŋá
drĩ̃ áyụ. 'Bá ĩjọ́ ũlũlépi rĩ 'bã ĩjọ́ ãmbógó ru ãndânĩ ndẽ 'bá ĩjọ́ jọlépi tị ndú-ndú sĩ rĩ
rá, pẽ lú drĩ ĩjọ́ ĩ'di 'bã jọlé 'dã 'bã ífí uja ĩndĩ rĩ gá, ĩjọ́ 'dĩ sĩ, ĩ'di dó sĩ kãnĩ̃sã ní ãzã
koma fẽ.
6 Ú'dî'da Má ádrĩ̃pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ĩ̃táŋá agá 'dĩ, ádrĩ amụ́ ĩmi rụ́ 'dõlé, ĩjọ́
jọjó ĩminí tị ndú-ndú sĩ, ma adru ĩminí múké la ã'du sĩ, rá la ádrĩ ĩminí ícétáŋá kí ají
jõku nĩ̃táŋá, jõku ĩjọ́ ũlũŋá ají, jõku ĩjọ́ ímbátáŋá ru la kî?
7 Drĩ táni adru agá ãko ídri kóru awálépi ụ́'dụ́kọ́ trũ 'dĩ kí tí, cécé gũká, jaligó, jõku
ã'dụ́ngụ́ ã'di la nĩ̃ la ála ĩ'di co ụ́'dụ́kọ́ 'dĩ sĩ rĩ gá nĩ, rá la 'bá nĩ̃táŋâ trũ drĩ̃ la gá rĩ 'i
ku yã?
8 Gũká drĩ vâ áwáŋá mgbã sĩ 'bá umvejó rĩ i'da ku, ã'di la ru itú ã'dĩ́ drĩ̃ tẽjó nĩ yã?
9 Míní ĩjọ́ jọ agá tị ndú sĩ 'bá kí ĩjọ́ míní jọlé rĩ nĩ̃ íngoní-íngoní ru? Ĩ'di adru cécé
míní ĩjọ́ jọjó ũlí agá rĩ 'bã áni.
10 Ĩjọ́ pịrị rĩ sĩ tị ũnọ́kụ́ drĩ̃ gá 'dĩ drĩ kí táni adru agá ũ'bí ru tí, ãzí ífí kóru la 'dáyụ.
11 Ádrĩ ĩjọ́ 'bá ãzí 'bã jọlé rĩ ífí vã ku, ma adru ãmĩ́yọ́ŋá ru 'bá ĩjọ́ jọlépi rĩ nî, ĩ'di
vã adru mání ãmĩ́yọ́ŋá ru.
12 Ĩ'di ĩjọ́ míní la, mî lẽjó fẽtáŋá Úríndí drĩ̃ kí ịsụ́jó vĩ̃ sĩ rĩ sĩ, mí ũ'bĩ̃ ásị́ pírí sĩ
fẽtáŋá 'dĩ kí sĩ kãnĩ̃sã izójó.
13 Ĩjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ĩjọ́ jọlépi tị ndú sĩ rĩ 'bã ã'ĩ̃ Ãdróŋá 'i sĩ ĩ'diní ĩjọ́ mgbã ĩ'di 'bã jọlé
rĩ 'bã ífí ujajó áyụ.
14 Mání Ãdróŋá ã'ĩ̃ agá tị ndú sĩ, áma úríndí la ã'ĩ̃ la 'dĩ 'bã áni, wó ãko ãzí áma ásị́
gá ífí trũ la 'dáyụ.
15 Ĩjọ́ 'dĩ sĩ, ma dó ã'du idé? Ma Ãdróŋá ã'ĩ̃ áma úríndí sĩ, wó ma vâ Ãdróŋá ã'ĩ̃
áma ásĩ̃sĩ̃ŋá sĩ, ma vâ úngó ngo úríndí sĩ, wó ma vâ úngó ngo ũrãtáŋá sĩ.
16 Ĩdrĩ Ãdróŋá ịcụ́ úríndí sĩ, wó 'bá u'álépi ĩmi drĩdríŋĩ gá 'dâ nĩ̃lépi la ku rĩ la dó
"Ámĩnã" jọ ãwã'dĩfô míní fẽlé rĩ sĩ íngoní-íngoní ru, 'dĩ sĩ nĩ̃ ĩjọ́ míní jọlé rĩ 'bã ífí
ku?
17 Mi ãzí sĩ ãwã'dĩfô fẽ Ãdróŋá ní múké, wó 'bá ãzí rĩ ịsụ́ kí ãzã koma ku.
18 Ma ãwã'dĩfô fẽ Ãdróŋá ní mání ĩjọ́ jọjó tị ndú-ndú sĩ ndẽ ĩmi pírí rá rĩ sĩ.
19 Wó kãnĩ̃sã agá ádrĩ tá ĩjọ́ ífí tõwú nĩ̃lé cé rĩ kí jọ 'bá kí imbájó ayụ la ndẽ ĩjọ́ jọlé
tị ndú sĩ 10,000 rĩ kí rá.
20 Má ádrĩ̃pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ĩ̃táŋá agá 'dĩ, ĩmi a'be ũrãtáŋá ĩmi ãni ãnzĩ̃rĩ̃ŋã
drĩ̃ rĩ kí rá. Ĩjọ́ ũnzí sĩ, lẽ ĩmi uja ĩmi ũrekeŋá áni, wó ĩjọ́ ũrãŋá ĩmidrĩ̃ agá lẽ ĩmi
adru 'bá mbalépi 'bo rĩ áni.
21 Bụ́kũ̃ Ãdróŋá drĩ̃ agâ sĩ ru íni: Úpí Ãdróŋá jọ,
"'Bá tị ndú-ndú jọlépi rĩ 'ba rũ̂ sĩ,
ãzíla ló'bíyõ 'bá ãmĩ́yọ́ŋá ru rĩ 'badrĩ̃ gâ sĩ,
ma ĩjọ́ jọ 'bá mádrĩ̃ 'banî,

wó icó kí vâ áma arelé ku.” †
22 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, tị ndú-ndú jọjó ĩ'di ícétáŋá ru, adru 'bá ã'ị̃táŋâ trũ rĩ 'bã ãni ku, wó 'bá ã'ị̃táŋâ kóru rĩ 'banî. Ị́jọ́ ũlũjó tị nábị̃ drị̃ sĩ rĩ 'bá ã'ị̃lépi rá rĩ 'baní adru 'bá ã'ị̃táŋâ kóru rĩ 'banî ku.
23 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá kãnị́sã drị̃ drĩ kí ru atrá ãngũ ãlu gá, 'bá pírí drĩ kí ị́jọ́ jọlé tị ndú-ndú sĩ, wó 'bá ị́jọ́ vãlépi ku rĩ drĩ kí amụ́ 'bá ã'ị̃táŋâ kóru rĩ abe ala gá ĩndĩ, icó kí ĩmi lãlé ĩmi aza-azâ rĩ gá ku yã?
24 Wó 'bá ã'ị̃táŋâ kóru jõku ị́jọ́ nị̃lépi ku la drĩ dó afí ịsụ́ 'dĩ sĩ 'bá pírí kí dó ị́jọ́ ũlũ nábị̃ tị sĩ, ála ị́jọ́ ũnzí ĩ'didrị̃ rĩ amá ị́jọ́ ĩ'di bã arelé rĩ sĩ, ála vâ ị́jọ́ lị ĩ'di drị̃ gá lú ị́jọ́ pírí ĩ'di 'bã arelé ri kí sĩ,
25 ãzíla ị́jọ́ ĩ'di 'bã ásị́ gá ru zị̃lépi rĩ kí ru i'da tọndọlọ. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩ'di dó ãja tị̃ vụ̃rụ́ Ãdróŋá ị̃nzị̃jó ĩ'di jọ la, “Ãndá-ãndá ru Ãdróŋá ĩ'di ãma agá 'dâ cí.”

Gẹ̃rị̃ Ãdróŋá ị̃nzị̃jó kãnị́sã agá rĩ

26 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ị̃táŋá agá 'dĩ, ãma dó ã'du ị́jọ́ jọ yã? Ĩdrĩ amụ́ ãngũ ãlu gá Ãdróŋá ị̃nzị̃lé, 'bá ãlu-ãlu la adru úngô trũ, jõku ị́jọ́ ímbátáŋá ru rĩ trũ, ị́jọ́ ícétáŋá ru la trũ, ị́jọ́ jọjó tị ndú-ndú sĩ la trũ, jõku ị́jọ́ jọlé tị ndú-ndú sĩ rĩ ífí ujajó. Ị́jọ́ 'dĩ kí pírí lẽ idé kí sĩ ũkpõ fẽjó kãnị́sã nî.
27 'Bá ãzí drĩ ị́jọ́ jọ tị ndú sĩ, 'bá ị̃rị̃ jõku ambamba la 'bá na 'bã jọ kí ãlu-ãlu nĩ, 'bá ãzí ãlu 'bã adru ífí la ujalé cí.
28 'Bá ífí la ujalépi rĩ drĩ adru yụ, 'bá ị́jọ́ jọlépi rĩ 'bã ĩyãŋã kãnị́sã agá 'dâ tú, ãzíla 'bã jọ ị́jọ́ ĩ'di nî ãzíla Ãdróŋá nî.
29 Nãbịya ị̃rị̃ jõku na 'bã jọ kí ị́jọ́ nĩ, ãzíla 'bá ãzí rĩ 'bã adru kí 'bá ị́jọ́ ũlũlépi rĩ amálépi rĩ kî.
30 Wó ícétáŋá drĩ ru i'da 'bá rilépi vụ̃rụ́ ị́jọ́ arelépi la 'bã ãzí ní, 'bá ị́jọ́ ũlũlépi drị̃drị̃ rĩ 'bã tu drĩ pá cí, ãzíla 'bã fẽ 'bá 'dã ní ị́jọ́ jọlé.
31 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi pírí icó ị́jọ́ ũlũlé rá, ĩmi ãlu-ãlu pírí 'bã ịsụ́ rú sĩ ímbátáŋá ãzíla ásị́ ũŋmĩŋá.
32 'Bá nábị̃ rú rĩ 'bã adru 'bá úríndí ĩ'di agá rĩ drị̃ celépi nĩ ị́jọ́ ĩ'di 'bã ũlũlé rĩ agá nĩ rĩ 'i.
33 Ã'dusĩku Ãdróŋá adru 'bá ị́jọ́ ngalépi mị́rị̃ rú rĩ 'i ku, ĩ'di Ãdróŋá ásị́ ị̃gbẹ̃ drị̃.
Kãnị́sã pírí 'bá ãlá rĩ 'badrị̃ kí agá,
34 ũkú 'bã ĩyãŋã kí kãnị́sã agá tú, úfẽ ĩ'baní ị́jọ́ jọlé ku, rá la 'bã are kí ị́jọ́ ãzị́táŋá Mụ́sã drị̃ 'bã lẽlé rĩ.
35 Drĩ kí lẽ ị́jọ́ ãzí zịlé ãko ãzí drị̃ gá yã áni, lẽ 'bã zị kí ĩ'bã ágóka kí lịcọ́ gâlé, ã'dusĩku ĩ'di drị̃nzá ru ũkú 'baní ị́jọ́ jọjó kãnị́sã agá.
36 Ị́jọ́ Ãdróŋá drị̃ gá rĩ i'dó ándrá ru ĩmi sĩ yã? Jõku ĩmi 'bá lú ị́jọ́ 'bã sĩ cajó ĩ'ba rụ̃lé rĩ kí á'dụ̃sĩ yã?
37 'Bá ãzí drĩ ũrã la ĩ'di agâlé ĩ'di 'bá nábị̃ rú la, jõku fẽtáŋá Úríndí drị̃ trũ, lẽ 'bã nị̃ rá ị́jọ́ mání sĩlé ĩminí 'dĩ kí kí ãzị́táŋá Úpí drị̃ kî.
38 Drĩ ásị́ 'bã drị̃ la gá ku, úca vâ ásị́ 'bãlé ĩ'di drị̃ gá ku.
39 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ị̃táŋá agá 'dĩ, ĩmi u'á ã'ị̃táŋá agá ãyĩkõ sĩ ị́jọ́ Ãdróŋá drị̃ ũlũjó, ãzíla ĩmi uga vâ 'bá ị́jọ́ jọlépi tị ndú-ndú sĩ rĩ ku.
40 Wó ĩmi idé ị́jọ́ pírí kí ĩ'bã kí icójó rá rĩ áni ãzíla gẹ̃rị̃ kpị sĩ.

15

Kúrísĩtõ angá ídri

† **14:21** Ĩsáyã 28:11-12

1 Má ádrı̨́pịka ãzíla má ámvǫ́pịka ã'ı̨́táŋ́á agá 'dĩ ú'dî'da álẽ ĩmi igálé ı̨́jǫ́ mgbã mání
ũlũlé ĩminí rĩ sĩ ĩminí ã'ı̨́lé ãzíla ĩminí 'dụlé sĩ pá tujó ũkpó rĩ sĩ.
2 Į́jǫ́ mgbã 'dĩ sĩ ĩmi ĩmi pa rá, ĩdrĩ ı̨́jǫ́ mání ũlũlé ĩminí 'dĩ rụ mgbemgbe rĩ gá. Drĩ
adru 'dĩ 'bã ãni ku, ã'ı̨́táŋ́á ĩmidrı̨́ gá rĩ ãzı̨́ kóru.
3 Į́jǫ́ 'dĩ sĩ, ı̨́jǫ́ mání ã'ı̨́lé rĩ ma ĩ'di ı̨́drı̨́ ĩminî. Į́jǫ́ ãmbógó mání lũlé ĩminí rĩ ĩ'di 'dĩ
'i, Kúrísĩtõ drã ı̨́jǫ́ ũnzí ãmadrı̨́ gá rĩ kí sĩ cécé ı̨́jǫ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ 'bã áni, †
4 ísı̨́ ándrá ĩ'di rá, angá ídri rú ụ́'dụ́ na vúlé gá ı̨́jǫ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ 'bã áni. †
5 I'da ru Pétẽrõ nî, vúlé la gá i'da ru ímbá'bá mụdrı̨́ drı̨́ ĩrı̨́ rĩ 'banî.
6 'Dã 'bã vúlé gá, i'da vâ ru 'bá túrú tõwú drı̨́lẹ́ gá ĩ'di vú bĩlépi la 'baní rá, sáwã
ãlu 'dã agá 'dãá, ĩ'bã ãzí ace kí drĩ ídri ãzí rĩ drĩ kí táni ũdrã agá rá tí.
7 Vúlé la gá i'da ru Yãkó'bõ nî ãzíla ũ̃pı̨gǫ̣ŋa 'banî.
8 Wó ãsı̨́jó i'da dó vâ ru mánî, cécé ngǫ́tı̨́ŋá tı̨lé pı̨rı̨ ku rĩ áni.
9 Į́jǫ́ 'dĩ sĩ, ma dó ũ̃pı̨́gǫ́ŋá vúlé dǫ́dǫ́ rĩ 'i, ı̨́jǫ́ mgbã sĩ ícó tá áma umvelé ũ̃pı̨́gǫ́ŋá rĩ
'bã ãzí ru ku ã'dusĩku áfẽ ándrá ũcõgõ kãnı̨́sã Ãdróŋ́á drı̨́ gá rĩ ní ambamba.
10 Wó lẽtáŋ́á uyaŋâ kóru Ãdróŋ́á drı̨́ rĩ sĩ Mâ dó sĩ adrujó Mâ áni 'dĩ, ãzíla lẽtáŋ́á
uyaŋâ kóru ĩ'didrı̨́ mání rĩ adru yã 'dâ ku. Wó, ánga ãzı̨́ ĩ'baní pírí ũkpó sĩ ãndânĩ,
adru ma 'i ku, wó lẽtáŋ́á uyaŋâ kóru Ãdróŋ́á drı̨́ rĩ sĩ.
11 Į́jǫ́ 'dĩ sĩ, drĩ táni adru ma 'i wó jõku kî, 'dĩ bãsĩ ı̨́jǫ́ ãmaní ũlũlé rĩ 'i, ãzíla 'dĩ bãsĩ
ı̨́jǫ́ ĩminí ã'ı̨́lé rĩ 'i.

'Bá drãlépi rá rĩ 'bã angájó ídri rĩ

12 Ú'dî'da údrĩ ũlũ la Kúrísĩtõ angá ídri ĩ'di 'bã drãjó 'bo rĩ sĩ rá, wó ĩmi ãzí kí dó
vâ jọ la 'bá drãlépi rá rĩ angá ídri rú ku íngoní-íngoní ru yã?
13 'Bá drãlépi rá rĩ drĩ angá ídri ku, ífí la Kúrísĩtõ angá ándrá vâ ídri ku.
14 Wó údrĩ ándrá Kúrísĩtõ inga ídri ku, ı̨́jǫ́ ãmaní ũlũlé rĩ ãzíla ã'ı̨́táŋ́á ĩmidrı̨́ rĩ la
adru ãzı̨́ kóru.
15 'Dã 'bã drı̨́ gâ sĩ ála vâ ãma ịsụ́ sãdínĩ ĩnzõ rú Ãdróŋ́á drı̨́ kî, ã'dusĩku ãmaní ı̨́jǫ́
vú nzejó Ãdróŋ́â drı̨́ gá jọjó la inga Kúrísĩtõ 'i ídri rá rĩ sĩ. Wó icó ándrá ĩ'di ingalé
ku ı̨́jǫ́ mgbã rĩ sĩ 'bá drãlépi rá rĩ drĩ kí angá ku rĩ gá.
16 Į́jǫ́ 'dĩ sĩ, 'bá drãlépi rá rĩ drĩ kí angá ku, ínga ándrá vâ Kúrísĩtõ 'i ku.
17 Wó údrĩ dó ándrá Kúrísĩtõ inga ku, ã'ı̨́táŋ́á ĩmidrı̨́ dó ãzı̨́ kóru, ĩmi drĩ kpere ı̨́jǫ́
ũnzí ĩmidrı̨́ kí agá ũgũgõ.
18 Ãdróŋ́á drĩ ándrá Kúrísĩtõ inga ídri ku, 'bá vâ ũdrãlépi Kúrísĩtõ agá 'dĩ ja kí drı̨́
'bo.
19 Ásı̨́ 'bãŋ́á ãmadrı̨́ Kúrísĩtõ drı̨́ gá rĩ drĩ adru lú ídri 'dĩ agá rĩ 'i á'dụ̂sĩ, ãma dó
adru 'bá ndrelé ũcõgõ agá ízákĩzã rú ndẽ 'bá pírí kí rá ũ̃nǫ́kụ́ drı̨́ gá 'dâ rĩ kî rú.
20 Wó ãndá-ãndá ru inga Kúrísĩtõ 'i ídri drã agá rá, ı̨́jǫ́ 'dĩ sĩ, ãnı̨́ dó cé 'bá ũdrãlépi
Kúrísĩtõ agá 'dĩ kí drụ́zı̨́ angá ídri rú rá, ã'dusĩku ĩ'di 'bá angálépi ídri drı̨́drı̨́ 'bá
drãlépi rá 'dĩ kí drĩdríŋ̃ gá rĩ 'i.
21 Į́jǫ́ 'dĩ sĩ, drã 'bã afíjó 'bá rú sĩ rĩ áni, angájó ídri drã agá rá rĩ ãfũ vâ 'bá rụ̂ sĩ.
22 Į́jǫ́ 'dĩ sĩ, Ádãmũ agá 'bá pírí ũdrã kí rá, wó Kúrísĩtõ agá 'bá pírí kí mụ adrulé
ídri rú.
23 Wó 'bá ãlu-ãlu la mụ angálé ídri rú rá ĩ'di sĩ: Kúrísĩtõ ĩ'di bãsĩ 'bá angálépi drı̨́drı̨́
rĩ 'i, drĩ dó amụ́ rá, vúlé la gá 'bá ĩ'di ãni rú 'dĩ kí dó angá nĩ.
24 Ụ'dụ́ ãsı̨́jó rĩ drĩ dó acá, Kúrísĩtõ drĩ dó ũpĩ, ãzı̨́táŋ́á ãzíla ũkpõ ũ̃nǫ́kụ́ 'dĩ drı̨́ gá
rĩ kí andi pírí 'bo, ĩ'di dó Ũpĩ naŋá 'dụ fẽlé Ãdróŋ́á Átẹ́pı̨ rú rĩ drı̨́.
25 Wó ĩ'di mụ Ũpĩ nalé kpere ĩ'di 'bã mẹ́rǫ́'bá ĩ'didrı̨́ kí 'bã agá ĩ'di 'bã pálé gá.
26 Mẹ́rǫ́'bá ãsı̨́jó ĩ'di 'bã mụlé ı̨́lı̨́kı̨́lé rĩ ĩ'di drã 'i.

† **15:3** Ĩsáyã 53:5-12 † **15:4** Zãbụ́rı̨́ 16:8-10; Mãtáyõ 12:40; 'Etáŋ́á 2:24-32

27 Ã'dusĩku “Ãdróŋá 'bã ãko pírí kí ĩ'di pálé gá.” † Ú'dî'da údrĩ dó jọ la ú'bã ãko pírí kí ĩ'di pálé gá, ĩ'di ị́jọ́ pịrị la Ãdróŋá ãko pírí kí 'bãlépi ĩ'di pálé gá rĩ ala gá yụ.
28 Wó drĩ dó ãko pírí kí 'bã Kúrísĩtõ pálé gá 'bo, Ngọ́pị̃ la adru Ãdróŋá ãko pírí kí 'bãlépi rĩ pálé gá, ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá dó adru pírí ãko pírí kí agâ sĩ.
29 Ú'dî'da angáŋá angájó drã agá ídri rĩ drĩ dó adru 'dáyụ, 'bá ãzí 'dĩ kí dó ã'du idé bãbṵ̃tị́zị̃ bĩjó 'bá drãlépi rá 'dĩ kí kẹ̃jị́ gá?
30 Wó ãmaní rĩ gá ãma dó drị̃ cị ṵ́'dṵ́ pírí sĩ ã'du ị́jọ́ sĩ?
31 Ị́jọ́ mání jọlé rĩ 'bã ífí íni: ma drã sị́ gá ṵ́'dṵ́ pírí sĩ, má ádrị̃pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ị̃táŋá agá 'dĩ, ãfó mání 'bãlé ĩmi sĩ rĩ, ĩ'di ídri tị icíma ãmaní Kúrísĩtõ Yẹ́sṵ̃ Úpí ãmadrị̃ agá rĩ 'i.
32 Ã'dị́ ándrá mání 'dịlé ṵ̃bõ̃gṵ̃ ásé agá * rĩ abe Ẽfésõ gá rĩ sĩ, ĩ'di lú ị́jọ́ 'bá 'bá rĩ sĩ, wó má ịsṵ́ ala gá ã'du? 'Bá drãlépi rá rĩ drĩ kí dó angá ku cécé sĩlé bṵ́kṵ̃ Ãdróŋá drị̃ agá rĩ áni,
“Lẽ ãna kí ãzíla ãmvụ kî,
ã'dusĩku drṵ̃sị̃ ãma ũdrã rá.” †
33 'Bá ãzí 'bã ulé ĩmi ku: “Tị icíjó 'bá ũnzí kí abe rĩ la gbíyã mídrị̃ múké rĩ iza rá.”
34 Lẽ ĩmi ãgõ drĩ vúlé ũrãtáŋá ĩmidrị̃ agá, ĩmi idé ị́jọ́ ũnzí ị̃dị́ ku, ã'dusĩku 'bá ãzí rĩ nị̃ kí drĩ ị́jọ́ Ãdróŋá drị̃ gá ku. Ájọ ị́jọ́ 'dĩ íni la drị̃nzá ĩmidrị̃ sĩ.

Ụrụ'bá angálépi rĩ 'bã gbíyã

35 Wó 'bá ãzí icó zịlé la, “'Bá drãlépi rá rĩ kí angá íngoní-íngoní ru yã? Kí angá ụrụ'bá íngoní rĩ trũ?”
36 Mi 'bá ãzí ũndũwã kóru la, ãko míní salé rĩ la drã ráká ĩ'di angá ídri rú ĩndõ.
37 Ídrĩ ũri sa ãko míní salé rĩ adru ụrụ'bá ĩ'di sĩ mụjó adrujó rĩ 'i ku, wó ãná 'bã ífí jõku ãko ãzí ndú la kí.
38 Wó Ãdróŋá la ĩ'diní ụrụ'bá fẽ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ áni, ãzíla ũri ũví ãlu-ãlu ní ĩ'di ụrụ'bá ĩ'didrị̃ 'dã 'bã vúŋá fẽ.
39 Ĩzá pírí ají kí ru ãlu ku, 'bá 'bã ĩzá ĩ'di ãlu, ãnãkpá 'bã ĩzá vâ ndú, ãríŋá 'bã ĩzá vâ ndú ãzíla ị̃'bị drị̃ vâ ndú.
40 Ụrụ'bá 'bṵ̃ drị̃ kí cí, ãzíla ụrụ'bá ṵ̃nọ́kṵ́ drị̃ kí vâ cí, wó ũnĩ 'bṵ̃ gá rĩ 'bã ũvítáŋá lú ãlu, ãzíla ṵ̃nọ́kṵ́ gá rĩ kí vâ ndú.
41 Ị̃tṵ̃ 'bã ũnĩ ndú ĩmbá 'bã ũnĩ vâ ndú, lẽlẽgó 'badrị̃ kí vâ ndú, ãzíla lẽlẽgó 'bã ãngũ jiŋá ají kí ru ãzí rĩ drị̃ be ku.
42 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ụrụ'bá angáŋá drị̃ 'bã sĩ cécé 'dĩ 'bã áni. Ụrụ'bá ị̃sị̃lé rĩ ĩ'di ãko ŋmalépi ŋmã-ŋmã rĩ 'i, ĩ'di dó angá ãko ŋmalépi ku la rú.
43 Ála ĩ'di ị̃sị̃ ị̃nzị̃táŋâ kóru ála ĩ'di inga dị̃zã rú, ála ĩ'di ị̃sị̃ ũkpó kóru, ĩ'di angá ũkpó trũ.
44 Ị̃sị̃ ĩ'di ụrụ'bá 'bádrị̃ rĩ rú, wó angá ụrụ'bá úríndí ru rĩ rú. Ụrụ'bá 'bádrị̃ rĩ drĩ adru cí, ụrụ'bá úríndí drị̃ vâ cí.
45 Ị́jọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ 'bã áni, “'Bá drị̃drị̃ rĩ Ádãmũ 'i acá 'bá ídri trũ rĩ rú,” † Ádãmũ ãsị̃jó rĩ ĩ'di úríndí ídri fẽlépi rĩ 'i.
46 Ụrụ'bá úríndí ru rĩ amṵ́ drị̃drị̃ ku, wó ãko 'bá ru rĩ, 'dĩ 'bã vúlé gá dó ụrụ'bá úríndí ru rĩ 'i.
47 'Bá drị̃drị̃ rĩ ãfũ ṵ̃nọ́kṵ́ gá ĩ'di pṵ́trṵ́, 'bá ị̃rị̃ rĩ angá 'bṵ̃ gâlé.
48 'Bá ṵ̃nọ́kṵ́ drị̃ gá 'dâ 'dĩ ají kí 'bá ándrá idélé pṵ́trṵ́ ṵ̃nọ́kṵ́ gá rĩ sĩ rĩ 'i, cécé 'bá 'bṵ̃ drị́ gá rĩ 'bã kí 'bá angálépi 'bṵ̃ gá rĩ ajílé rĩ áni.

---

† **15:27** Zãbṵ́rị̃ 8:6 * **15:32** *Ụbõ̃gṵ̃ ásé agá* 'dĩ kí ándrá 'bá Páwṵ̃lõ ãjị́ lẽlépi ku Ẽfésõ gá rĩ kî. † **15:32** Ĩsáyã 22:13 † **15:45** Í'dóŋá 2:7

49 Ãzíla cécé ãma kí 'bá ãma tịlépi rĩ 'bã gbíyã ũnǫ́kụ́ gá rĩ ajílé rĩ 'bã áni, ãma vâ drụ́zị́ gbíyã 'bá 'bũ gá rĩ drị́ gá rĩ ají ĩndĩ.
50 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvǫ́pịka ã'ị̃táŋá agá 'dĩ, ma lũ la ĩminí tǫndǫlǫ íni: ụrụ'bá ãrí trũ 'dĩ icó filé Sụ́rụ́ Ãdróŋá drị́ 'bũ gá rĩ agâlé jõku ãko drãlépi ŋmalépi ŋmã-ŋmã rĩ icó ãko ŋmalépi ku rĩ gá filé ku.
51 Ĩmi are drĩ, ma ĩminí ị́jǫ́ ũsũ̃táŋá ru la lũ 'dĩ: ãma icó kí pírí ũdrãlé ku, wó ãma pírí kí mụ ãma ujalé ndú,
52 némé mịfị̃ bĩlé kámị́ rĩ áni, ụ́'dụ́ gũká ãsĩ̃jó rĩ sĩ. Ã'dusĩku gũká la dó mụ awálé 'bá drãlépi rá rĩ kí dó angá ídri ŋmaŋâ kóru, ãzíla ála dó ãma uja ndú.
53 Ị̃jǫ́ 'dĩ sĩ, ụrụ'bá ŋmalépi ŋmã-ŋmã rĩ kí dó mụ ụrụ'bá ŋmalépi ku rĩ sũ̃lé, ãzíla ụrụ'bá drãlépi drã-drã rĩ la dó mụ ụrụ'bá drãlépi ku rĩ sũ̃lé.
54 Ụrụ'bá ŋmalépi ŋmã-ŋmã rĩ drĩ dó ụrụ'bá ŋmalépi ku rĩ sũ̃ 'bo, ãzíla ụrụ'bá drãlépi drã-drã rĩ drĩ dó ụrụ'bá drãlépi ku rĩ sũ̃ 'bo, wó ị́jǫ́ sĩlé rĩ dó acá ãndá, "Ị̃lĩ̃kĩ̃ dó drã rá, úndẽ dó ĩ'di kpítã." †
55 "Drã ũkpõ míní sĩ 'bá ndẽjó rĩ dó íngõlé yã?
Drã la ãzá míní sĩ 'bá ũzãjó rĩ dó íngõlé yã?" †
56 Drã la ũkpó 'bá zãjó rĩ ịsụ́ ị́jǫ́ ũnzí drị́, ãzíla ị́jǫ́ ũnzí la ũkpó ĩ'didrị́ rĩ ịsụ́ ãzị́táŋá drị́.
57 Wó ãwã'dĩfô Ãdróŋá ní ĩ'diní ãmaní ũkpó fẽlé sĩ drã ndẽjó Úpí ãma ãni Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ sĩ rĩ sĩ.
58 Ị̃jǫ́ 'dĩ sĩ, má ádrị́pịka ãzíla má ámvǫ́pịka ã'ị̃táŋá agá mání lẽlé 'dĩ, ĩtu pá ũkpó ru. Ãko ãzí 'bã aya ĩmi ku. Lẽ ĩnga ãzị́ Úpí ní ụ́'dụ́ pírí sĩ, ã'dusĩku ĩminí nĩ̃jó la rá ĩmi ĩcãndĩ ĩmi ãzị́ Úpí drị̃ sĩ úyé ku rĩ sĩ.

16

Ãko trajó 'bá Ãdróŋá ãni drị̃ rĩ 'banî rĩ

1 Ú'dî'da ãko traŋá 'bá Ãdróŋá drị rị̃ 'baní rĩ 'bã drị̃ gá, ĩmi idé ị́jǫ́ ándrá mání lũlé 'bá kãnị́sã ãngũ Gãlãtị́yã gá rĩ 'bã idé kí rĩ 'i.
2 Ụ́'dụ́ drĩ̃drị̃ sãbị́tị̃ ãlu-ãlu drị́ rĩ sĩ, ĩmi ãlu-ãlu 'bã mba kí ãko ãzí ĩmi ịsụ́lé rĩ kí vú sĩ, ĩmba tã la kí sáwã mání ãgõjó rĩ sĩ, ĩmi icó dó sĩ ãko tralé ku.
3 Wó ádrĩ dó sĩ acá rá ma wárágã fẽ ị́jǫ́ i'dajó 'bá ĩminí amálé ĩmi icó tị la pẽlé ãko ĩminí fẽlé rĩ kí abe Yẹ̃rụ́sãlẹ́mũ̃ gâlé rĩ drị́.
4 Drĩ vâ adru mání icójó mụjó ĩndĩ rá ãma dó mụ ĩ'ba abe ãlu.
5 Mání mụjó alijó Mãkẽdónĩyã gâ sĩ rĩ 'bã vúlé gá, ma amụ́ ĩmi rụ́, ã'dusĩku ma mụ alịlé Mãkẽdónĩyã gâ sĩ.
6 Ma ãzí rĩ sĩ mụ u'álé ĩmi abe sáwã were sĩ rá, jõku ma vâ ãzí rĩ sĩ mụ áyi ĩ̃gbẹ̃ drị́ gá rĩ izalé ĩmi abe, ĩmi dó sĩ áma ãzã ko ácị̃ mádrị̃ agá 'dãá mání mụ agá.
7 Álẽ ú'dî'da mụlé ĩmi ndrelé kãwũ̃ ãcị̃ mádrị́ mání alijó alị-alị̃ rĩ sĩ ku, wó rá la á'bã áma ásị́ gá sáwã ãzí izajó ĩmi rụ́ 'dãá were Úpí drĩ ã'ị̃ la rá rĩ gá.
8 Wó ma mụ u'álé ãzo rú rá la Ẽfésõ gá kpere ụ́'dụ́ ũmũ̃ Pẽndẽkósĩtõ drị́ rĩ tẽjó.
9 Ã'dusĩku kẹ̃jị̃tị ãmbógó ãzị́ ũkpó ãni la nzị̃ ru mání ãzíla 'bá áma lẽlépi ku ala gá rĩ kí ũ'bí ru.
10 Tĩmĩ̃tị́yõ drĩ amụ́ rá, lẽ ĩndre ĩ'di múké-múké 'bã idé ũrị̃ sĩ ku ĩ'diní u'á agá ĩmi abe 'dâ ã'dusĩku ĩ̃nị̃ ĩ'di ãzị́ Úpí drị́ gá rĩ nga cécé mání ngalé rĩ 'bã áni.
11 Ị̃jǫ́ 'dĩ sĩ, 'bá ãzí 'bã gã ĩ'di 'bã tị ku. Ĩpẽ ĩ'di tị gẹ̃rị̃ ĩ'didrị̃ gá ásị́ ĩ̃gbẹ̃ sĩ gõjó vúlé má rụ̃lé. Ma 'dã áni drị̃ la tẽ agá má ádrị́pịka ãzíla má ámvǫ́pịka ã'ị̃táŋá agá 'dĩ abe.

† **15:54** Ĩsáyã 25:8 † **15:55** Hõséyã 13:14

12 Wó ú'dî'da ãmã ádrị́pị Ãpọ́lọ̃ drị̃ gá, má imbá ĩ'di ásị́ ũkpó ru mụjó ĩmi rụ̂lé
ádrị́pịka abe. Ásị́ la fi lẽjó mụjó lé rĩ gá ku, wó ĩ'di mụ rá drĩ drị̃lẹ́ba ãzí ịsụ́ rá rĩ gá.
13 Lẽ ĩmi adru mịfị́ trũ ị̃tụ́ pá ũkpó ru ã'ị̃táŋá agá, ĩtu pá ágọ́bị́ ru, ĩmi adru vâ ũkpó
ru ĩmi idé ị́jọ́ pírí lẽtáŋá sĩ.
14 Ĩmi idé ị́jọ́ pírí kí lẽtáŋá sĩ.
15 Ĩnị̃ rá 'bá drị̃drị̃ ãngũ Ãkáyã drị́ agá 'dâ acálépi Kũrĩsĩtíyánĩ rú rĩ kí Sĩtéfãnãsĩ kí
'bá ĩ'didrị́ko gá rĩ abe, fẽ kí ru pírí ãzị́ 'bá Ãdróŋá drị́ rĩ 'banî rĩ gá. Ma mãmálá 'bã
ĩmi rụ́ ma má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ị̃táŋá agá 'dĩ,
16 ĩminí ĩmi fẽjó ãzị́ 'dĩ 'bã áni rĩ kí agá cécé 'dĩ 'bã áni ãzíla 'bá pírí filépi ãzị́ 'dĩ
gá rĩ kí, 'bá ãzị́ la ngalépi rĩ rú.
17 Má u'á ãyĩkõ sĩ Sĩtéfãnãsĩ 'baní, Fõrĩtũnátõ trũ, ãzíla Ãkãyíkõ trũ ĩ'bã kí acájó rĩ
sĩ ã'dusĩku fẽ kí mání ãko mádrị́ 'dộ yụ rĩ kí rá.
18 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, inga kí áma úríndí ú'dí ru ãzíla vâ ímidrị́ gá rĩ abe ĩndĩ. 'Bá 'dĩ 'bã áni
rĩ 'bã ị́jọ́ lẽ ĩ'bã ĩ'di ãmbógó ru.

Zịtáŋá ãsĩ̃jó rĩ

19 Kãnị́sã ãngũ Ásĩyã gá rĩ agá rĩ zị kí ĩmi cící Úpí Yẹ́sụ̃ 'bã rụ́ sĩ. Ãkúwílã kí Pĩrĩsílã
be ãzíla kãnị́sã ru tralépi tị icítáŋá gá ĩ'badrị́ jó agá rĩ abe.
20 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ị̃táŋá agá áma andre gá 'dộ rĩ zị kí ĩmi pírí
cící. Ĩzị ĩmi ãlu-ãlu pírí cící vị́ sĩ amvuŋá sĩ.
21 Ma Páwụ̃lọ̃ 'i ásĩ zịtáŋá 'dĩ kí áma drị́ sĩ.
22 'Bá ãzí drĩ Úpî lẽ ku, úwã 'bá 'dĩ 'bã áni rĩ 'bo. Úpí mí amụ́!
23 Lẽtáŋá uyaŋâ kóru Úpí ãma ãni Yẹ́sụ̃ agá rĩ 'bã adru ĩmi abe.
24 Mâ lẽtáŋá ĩmi rụ́ vị́ sĩ rĩ 'bã adru Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ agá. Ámĩnã.

Wárágã Páwų̃lǫ̃ 'bã sĩlé 'bá Kǫ̃rĩnı́tǫ̃ gá rĩ 'baní ı̨rı̨ rĩ

Zı̨táŋá 'bá zı̨jó cící rĩ

1 Wárágã 'dĩ angá mádrı̨ ma Páwų̃lǫ̃ ũpı́gǫ́ŋá Kúrísĩtõ Yẹ́sũ drı̨ Ãdróŋá 'bã lẽtáŋá
sĩ rĩ drı̨, ãzíla ãmã ádrı̨pı̨ Tı̨mı̨̃tı̨yǫ̃ ĩ'di má be 'dǫ̃ ĩndĩ.
Ásĩ ĩ'di 'bá Ãdróŋá ãni kãnı̨sã Kǫ̃rĩnı́tǫ̃ gá rĩ 'baní ãzíla 'bá pírí Ãdróŋá ãni ãlá ãngũ
Ãkáyã drı̨ agá rĩ 'banî.
2 Lẽtáŋá uyaŋâ kóru ãzíla ásı̨ ı̨̃gbẹ̃ Ãdróŋá ãmã Átẹ́pı̨ ãzíla Úpí ãma ãni Yẹ́sũ
Kúrísĩtõ drı̨ rĩ 'bã adru ĩmi abe.

Páwų̃lǫ̃ ní ãwã'dĩfô fẽjó Ãdróŋá ní ĩ'di 'bã 'bá kí ásı̨ ũŋmĩ̃jó rĩ sĩ

3 Lẽ ı̨́cṵ kí Ãdróŋá 'i, 'dĩ Átẹ́pı̨ ãmã Úpí Yẹ́sũ Kúrísĩtõ drı̨ rĩ 'i, 'bá 'bã ízákĩzã ndrelépi
cé rĩ, Ãdróŋá ãzã koma pírí 'badrı̨ rĩ 'i,
4 ãma ásı̨ ũŋmĩlépi ũcõgõ pírí kí agá, ı̨jǫ́ 'dĩ sĩ, ãma icó dó sĩ 'bá ũcõgõ agá rĩ kí ásı̨
ũŋmĩlé ásı̨ ũŋmĩ̃ŋá ãmaní ı̨sṵ́lé angálépi Ãdróŋá drı̨̃lé rĩ sĩ.
5 Ã'dusĩku ũcõgõ Kúrísĩtõ drı̨̃ 'bã galé ãma ídri agá rĩ sĩ, ı̨jǫ́ 'dĩ sĩ Kúrísĩtõ rṵ̃ sĩ ásı̨
ũŋmĩ̃ŋá ãmadrı̨̃ vâ 'dĩ 'bã áni.
6 Údrĩ ãmaní ũcõgõ fẽ, ĩ'di bãsĩ ĩminí ásı̨ ũŋmĩ̃ŋá ı̨sṵ́jó patáŋá be; údrĩ ãma ásı̨
ũŋmĩ rá ĩ'di ásı̨ ũŋmĩ̃ŋá ĩmidrı̨̃ ı̨sṵ́jó rĩ 'i, ĩ'di ásı̨ ũkpõ sĩ ı̨jǫ́ tajó rĩ fẽ ĩminî, 'dĩ drı̨̃cı̨́rı̨̃
ãma vúŋá 'bã sĩ drı̨̃ cı̨jó rĩ 'i.
7 Ásı̨ 'bãŋá ãmadrı̨ ĩmi drı̨̃ gá rĩ ĩ'di ũkpó ru, ã'dusĩku ãma nı̨̃jó la rá drı̨̃cı̨́rı̨̃ ãma
cı̨lé rĩ agá ĩri drı̨̃cı̨ŋá alelé ãma abe, ı̨jǫ́ 'dĩ sĩ ĩmi ı̨sṵ́ dó sĩ ásı̨ ũŋmĩ̃ŋá ãmaní ı̨sṵ́lé rĩ
'i.
8 Ãmã ádrı̨pı̨ka ãzíla ãmã ámvǫ́pı̨ka ã'ı̨́táŋá agá 'dĩ, ãlẽ ı̨jǫ́ ũkpó ru idélépi ãma rṵ́
ãngũ Ásĩyã gá rĩ kî sĩ ĩmi igálé. Ãma ándrá drı̨̃cı̨́rı̨̃ ãzí ũkpó ãmã icólé tı̨ talé ku rĩ
agá, ı̨jǫ́ 'dĩ sĩ, ã'bã ándrá ãma ásı̨ gá ãma adru ídri rá la ku.
9 Įjǫ́ mgbã sĩ, ãma ásı̨ gá rĩ gá ãma ãjı̨ dó ngṵ̃ agá 'bá drã ãni la rú. Wó ı̨jǫ́ 'dĩ 'bã
kí ru idéjó 'dĩ 'bã áni rĩ sĩ, ã'bã dó ásı̨ ãma drı̨̃ gá ku, wó Ãdróŋá 'bá drãlépi rá rĩ kí
ingalépi ídri rĩ drı̨̃ gá.
10 Pa ãma drã ika rĩ 'bã sı̨ gá rá ãzíla ĩ'di mụ ãma palé rá. Ã'bã ãma ásı̨ ĩ'di drı̨̃ gá
jǫjó la ĩ'di mụ ãma upaŋâ trũ drı̨̃ gá,
11 ĩmi ãma ãzã kojó Ãdróŋá ã'ı̨́ŋá sĩ rĩ áni. Įjǫ́ 'dĩ sĩ, 'bá wẽwẽ rú 'bã fẽ kí rú dó sĩ
ãwã'dĩfô Ãdróŋá ní, fẽtáŋá lẽtáŋá uyaŋâ kóru fẽlé ãmadrı̨ 'bá wẽwẽ rú 'baní Ãdróŋá
zı̨jó rĩ sĩ rĩ.

Páwų̃lǫ̃ lũ ĩ'baní ı̨jǫ́ uja ãcı̨̃ ĩ'didrı̨̃ rá ã'du ı̨jǫ́ sĩ yã rĩ

12 Ú'dî'da ı̨jǫ́ ãma sĩ ãma ũnũjó rĩ 'dĩ 'i: ı̨jǫ́ ãma 'bãlé ãma ásı̨ gâ sĩ ı̨jǫ́ vú nzejó
acı̨́ŋá ãma ãni ṵ̃nǫ́kṵ́ drı̨̃ gá, ambamba la kãkã ãma ãni ĩmi trũ ãlá rĩ agá ãzíla ı̨jǫ́
mgbã angálépi Ãdróŋá drı̨̃ rĩ 'i. Ãma idé ı̨jǫ́ 'dĩ adru ũndũwã ṵ̃nǫ́kṵ́ 'dõ drı̨̃ sĩ ku, wó
lẽtáŋá uyaŋâ kóru Ãdróŋá drı̨̃ sĩ.
13 Ã'dusĩku ı̨jǫ́ ãmaní sĩlé ĩminí rĩ adru ãko ãzí ĩmĩ lãlé jõku vãlé ku la ku. Ãzíla
á'bã áma ásı̨ gá,

14 ĩmi drĩ ịjọ́ nĩjó ãma drị̃ gá were rĩ áni, ĩmi amụ́ ịjọ́ nį̃lé pịrị-pịrị ĩndõ, jǫ̣jó la ĩmi
icó ĩmi ũnũlé ãma sĩ cécé ãmã drụ́zị̃ ãma ãma ũnũjó ĩmi sĩ ụ'dụ́ Úpí Yẹ́sũ̃ drị̃ sĩ rĩ
áni.
15 Áma ã'ị̃táŋ́á agá ịjọ́ 'dĩ cí, ã'dusĩku má itú ma drị̃drị̃ rĩ sĩ mụjó ĩmi rụ́ ĩmi dó sĩ
ũrõdrị̃ máni mụjó ĩmi andréjó ĩ̃rị̃ rĩ ịsụ́ benĩ.
16 Má itú áma ásị̃ gá mụjó ĩmi rụ̃lé máni mụ agá Mãkẽdónĩyã gâlé ãzíla ãgõjó ĩmi
rụ́ 'dã sĩ máni ãgõ agá vúlé Mãkẽdónĩyã gâlé rĩ sĩ ãzíla ĩminí ãma tị pẽjó máni mụ
agá gẽ̃rị̃ gá 'dâ Yũ̃dịyã gâlé.
17 Ĩmi icó áma zị̃lé má uja ịjọ́ máni itúlé rĩ ã'du sĩ. Ĩmi ũrã ma ịjọ́ mádrị̃ kí itú
ũrãtáŋ́â kóru yã? Ĩmi ũrã ma 'bá ũ̃nọ́kụ́ drị̃ gá rĩ kí áni jǫ̣lépi la "'Ẽ" wó íni 'dĩ ĩ'di
gá "Yụ"?
18 Wó Ãdróŋ́á 'bã adrulé 'bá ịjọ́ mgbã idélépi rĩ 'i rĩ sĩ, ịjọ́ ãma jǫ̣lé ĩminí "'Ẽ" rĩ ĩ'di
"'Ẽ" ãzíla "Yụ" rĩ ĩ'di "Yụ."
19 Ã'dusĩku Ãdróŋ́á Ngọ́pị Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ ándrá ma Páwũ̃lọ̃, Sílã ãzíla Tĩ̃mĩ̃tị́yọ̃ 'bã
kí sĩ ịjọ́ la ũlũjó ĩmi tị gá rĩ adru "'Ẽ" kí "Yụ" be íni la ku, wó ĩ'di agâ sĩ ịjọ́ pírí kí
'bãngá "'Ẽ."
20 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, ịjọ́ Ãdróŋ́á drị̃ azị̃lé rĩ drĩ kí táni adru agá wẽwẽ rú tí, ịjọ́ ãzí 'dáyụ,
Kúrísĩtõ agâ sĩ kí ru idé rá. Ãzíla ĩ'di rụ̃ sĩ ãma dó sĩ jọ la "Ámĩnã" sĩ dĩ̃zã fẽjó Ãdróŋ́á
nî.
21 Ú'dî'da íni ĩ'di Ãdróŋ́á 'i ãma 'bãlépi ĩmi trũ pá tujó ũkpó ru Kúrísĩtõ agá rĩ 'i.
Ũpẽ ãma ãzíla 'bã ãma ndú nĩ,
22 'bã ãlámã ícétáŋ́á ru ĩ'didrị̃ ãmaní sĩ adrujó ĩ'di 'bã ãko rú rĩ ãma drị̃ gá ãzíla
'bã Úríndí ĩ'didrị̃ adrujó ãma ásị̃ gá ĩ̃sálị ịjọ́ azị̃lé jã 'dâ ịjọ́ múké pịrị rĩ sĩ rĩ 'i.
23 Má umve Ãdróŋ́á adrujó mâ sãdínĩ rú, ịjọ́ 'dĩ íni la sĩ ĩmi tãmbajó ágõ rú sĩ
Kọ̃rĩnịtọ̃ gâlé ku.
24 Adru ãma ịjọ́ ũdrõ ĩmi drị̃ gá la ku, ã'dusĩku pá tuŋ́á ĩmidrị̃ gá rĩ ũkpó ru la
ã'ị̃táŋ́á sĩ, wó ãma ãzị̃ nga ĩmi abe ãyĩkõ 'bã ga rú sĩ ĩmi agá tré benĩ.

2

1 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, á'bã áma ásị̃ gá má icó ãcị̃ ãzí itúlé sĩ mụjó ĩmi andréjó ĩ̃dị̃ ĩminí cãndí
fẽjó la ku.
2 Ã'dusĩku ádrĩ ĩminí ũcõgõ fẽ, ã'di la ace máni ãyĩkõ fẽlé nĩ, wó adru ĩmi 'i máni
sĩ ĩ'baní ũcõgõ fẽjó rĩ kí ku yã?
3 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, ásĩ wárágã ĩmi rụ̃lé, álẽ amụ́lé ĩmi rụ̃lé ĩminí sĩ mụjó máni cãndí fẽjó
ku, ĩmi tá vâ máni icólépi ãyĩkõ fẽlépi nĩ 'dĩ kî. Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, á'bã áma ásị̃ gá ádrĩ u'á
ãyĩkõ sĩ, ĩmi pírí kí vâ u'á ãyĩkõ sĩ ĩndĩ.
4 Ã'dusĩku ásĩ ĩminí wárágã 'dĩ ũcõgõ ãmbógó la trũ, ásị̃ ãzá trũ ãzíla mị̃ndrẹ trũ
mịfị̃ gá, sĩ ĩminí cãndí fẽjó ku, wó rá la lẽjó lũjó la ĩminí álẽ ĩmi íngõpí yã rĩ 'i.

'Bá ịjọ́ ũnzí idélépi rĩ 'bã trũŋ́á

5 'Bá ãzí drĩ ĩminí ũcõgõ fẽ rá, fẽ ũcõgõ 'dĩ máni ku, wó mgbã rĩ gá fẽ ũcõgõ 'dĩ
ĩminí pírí gẽ̃rị̃ ãzí sĩ álẽ ịjọ́ 'bãlé ũkpó ĩ'di drị̃ gá ku. *
6 Drị̃rịma ĩmi ũ'bí 'bã kí fẽlé ĩ'diní rĩ ca ĩ'diní rá.
7 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, ú'dî'da lẽ ĩtrũ ĩ'di rá, ãzíla ĩmi imbá ĩ'di ásị̃ sĩ ĩ'di tãmbajó, ũcõgõ ãmbógó
la ní sĩ ĩ'di ndẽjó ku.
8 Ma mãmálá 'bã ĩmi rụ̃lé ãndá-ãndá ru lẽ ĩlẽ ĩ'di rá.

* **2:5** 'Bá ũ'bí ũrã kí ágọ́bị́ 'dĩ ĩ'di Páwũ̃lọ̃ 'bã sĩ ịjọ́ jǫ̣jó drị̃ la gá 1 Kọ̃rĩnịtọ̃ 5:1-2 rĩ 'i.

9 Ásịsịŋá mání wárágã 'dĩ sĩjó ĩminí rĩ sĩ ndrejó la ĩmi icó ṵ'bĩ̃táŋá agalé rá yã ãzíla
ĩmi ịjọ́ pírí sĩ ĩ̃nzĩ̃táŋá ru má rṵ́ yã rĩ.
10 Ĩdrĩ 'bá 'dĩ trũ ịjọ́ ũnzí ĩ'didrị̃ sĩ rá, ma vâ ĩ'di trũ rá. Ãzíla ãko mání trũlé 'bo rĩ,
ãko ãzí trũlé trũtrũ la drĩ adru trũlé cí rĩ gá, ma ĩ'di trũ Kúrísĩtõ mẹ́lẹ́tị gá ĩmi ịjọ́ sĩ,
11 Sĩtánĩ 'bã ulé rû sĩ ãma ásị́ ku. Ã'dusĩku ãnị̃ ịjọ́ ĩ'di 'bã itúlé ãma sĩ rĩ kí ku la
ku, ãnị̃ kí rá.

Agajó ũkpõ Kúrísĩtõ drị̃ sĩ

12 Ma mụ calé Trõwásĩ gâ sĩ ịjọ́ mgbã Kúrísĩtõ drị́ gá rĩ ũlũjó 'bo, má ịsṵ́ Úpí nzị̃
mání kẽjịtị ãzị́ drị̃ 'dãá.
13 Wó áma ásị́ tu pá ku, ã'dusĩku má ịsṵ́ má ádrịpị Tịtọ̃ 'dãá ku. Ịjọ́ 'dĩ sĩ, má azị
dó 'bá 'dã 'baní ãzíla ámụ dó Mãkẽdónĩyã gá.
14 Wó ãwã'dĩfô Ãdróŋá nî, ã'dusĩku ĩ'di 'bã ãma drị̃ cejó Kúrísĩtõ sĩ ịjọ́ pírí kí ndẽjó
rá, ãzíla ãngũ pírí kí agá ịjọ́ ĩ'didrị́ ũniyambamba rĩ iréjó ãma agâ sĩ rĩ sĩ.
15 Ã'dusĩku ãma Ãdróŋá ní ãdu ãjị́ ngṹlépi vĩrĩ rĩ áni. Kúrísĩtõ sĩ wó ãdu 'bã ngṹŋá
vĩrĩ rĩ ĩ'di ngṹ 'bá 'baní ndú-ndú, 'bá palé rá rĩ 'baní ãzíla 'bá mụlépi ĩ̃lĩ̃kĩ̃lépi ĩ̃lĩ̃kĩ̃ rĩ
abe.
16 'Bá mụlépi ĩ̃lĩ̃kĩ̃lépi ĩ̃lĩ̃kĩ̃ rĩ 'baní ịjọ́ ãmã ũlũlé rĩ la ngṹ ĩ̃rị́ drã ãjị́ ru, wó 'bá palé
rá rĩ 'baní ĩ'di ngṹ vĩrĩ ãdu ngṹlépi ũniyambamba rĩ rú ã'dusĩku ãma ũlũ la ĩ'baní kí
mụ u'álé ídri ukólépi ku jã 'dâ rĩ gá Ãdróŋâ trũ. Ã'di icó dó ịjọ́ 'dĩ 'bã áni 'dĩ kí sĩ rá
rĩ gá nị̃ yã?
17 Ãma adru 'bá ũ'bí ịjọ́ Ãdróŋá drị̃ ũlũlépi sĩ ṹrọ̃drị́ ṹnọ́kṹ drị̃ ịsṹjó 'dĩ kí áni ku,
wó Ãdróŋá 'bã ãma tị ãpẽjó nĩ rĩ sĩ ãma ịjọ́ pịrị jọ ĩ'di drị̃lẹ́ gá cécé ãtí'bó Kúrísĩtõ
drị̃ kí áni.

3

'Bá ãzị̃ tị icítáŋá ú'dí rĩ drị̃ ngalépi rĩ kî

1 Ãma i'dó ịjọ́ jọlé mũkẽ ãmadrị́ gá rĩ icéjó ĩ̃dị́ yã? Jõku ãlẽ vâ wárágã 'bá ãzí rĩ 'bã
kí lẽlé rĩ áni angájó ãmadrị́ sĩ ãma vú nzejó ĩminí yã jõku angájó ĩmidrị́ ĩminí sĩlé rĩ
kí yã?
2 Ĩmi ãmgbã rĩ kí bãsĩ wárágã ãmadrị́ rĩ kî, sĩlé ásị́ ãmadrị̃ kí agá, 'bá pírí 'bã kí
nị̃lé cé ãzíla lãlé rĩ kî.
3 Ĩmi i'dá wárágã angálépi Kúrísĩtõ drị́ rĩ rú cé, ãzị́ ãmadrị̃ 'bã pámvú, úsĩ ĩ'di vínõ
sĩ ku, wó Úríndí Ãdróŋá ídri rĩ drị́ gá rĩ sĩ, adru írã 'bara rĩ drị̃ gá ku, wó rá la ásị́ 'bá
drị̃ agá.
4 Ãma ịjọ́ 'dĩ jọ ásị́ ũkpõ sĩ la ã'dusĩku ãtị̃ ásị́ Ãdróŋá drị̃ gá Kúrísĩtõ rṹ sĩ.
5 Adru ãma icó ãma sĩ rá ịjọ́ ãzí ũrãjó angá ãmadrị́ íni la ku, wó ịjọ́ ãmã icójó rá rĩ
angá Ãdróŋá drị́.
6 Fẽ ãmaní adrujó 'bá icólépi ãzị́ tị icítáŋá ú'dí 'dĩ drị́ gá rĩ ãzã kolépi rĩ kî rú,
wárágã sĩ ku wó Úríndí sĩ; wárágã la 'bá 'dị-'dị̃, wó Úríndí la ídri fẽ.

Dị̃zã tị icítáŋá ú'dí rĩ drị̃

7 Ú'dî'da ãzị́táŋá drã ajílépi sĩlé írã 'bara drị̃ gá rĩ drĩ ándrá amṹ dị̃zã trũ anzị
Ịsịrayị́lị̃ drị́ gá rĩ 'ba rṹ sĩ icójó ãngũ ndrejó Mṹsã mẹ́lẹ́tị gá ku, táni ĩ'diní anṹjó anṹ
tí,
8 ãzị́ Úríndí drị́ gá rĩ icó adrulé dị̃zã rú ãndânĩ ku yã?
9 Ãzị́táŋá Mṹsã drị́ 'bá ịjọ́ lijó rĩ drĩ dó adru dị̃zã rú, ãzị́ tị icítáŋá ú'dí rĩ drị́ 'bá lãjó
'bá mgbã rú Ãdróŋá mẹ́lẹ́tị gá rĩ dó adru dị̃zã rú ãndânĩ íngõpí yã!
10 Ịjọ́ mgbã sĩ, tị icítáŋá ú'dí rĩ ndẽ ũnĩ sĩ rá ú'dî'da ãzị́táŋá dó sĩ dị̃zã kóru.

11 Dĩzã anụ́lépi anụ̃ rĩ drĩ ándrá amụ́ dĩzã rú, ãmbõgõ dĩzã u'álépi jã 'dâ rĩ drĩ la
dó adru íngõpí!
12 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãmaní adrujó ásị́ 'bãŋâ trũ rĩ sĩ, ãma ị́jọ́ jọ ũ̃rĩ kóru.
13 Ãma adru Mụ́sã áni ru mẹ́lẹ́tị 'belépi bõngó sĩ 'bá Ịsịrayị́lĩ drĩ 'baní cí, 'bã ndre
kí sĩ dĩzã dĩlépi lẽrẽlẽrẽ mẹ́lẹ́tị la gá anụ́lépi anụ̃ 'dã ku rĩ áni ku.
14 'Bá 'dĩ kí ásị́sị́ŋá ũ̃pĩ kí ru cí, ãzíla bõngó ãlu 'dã 'be kí mẹ́lẹ́tị cí kpere ãndrũ drĩ
kí bụ́kũ̃ tị icíma drĩ ũ̃kụ rĩ lã rĩ gá. Úwị drĩ ĩ'di ku, ã'dusĩku ála ĩ'di wị rá la 'bání
Kúrísĩtõ ã'ĩjó rĩ sĩ.
15 Acájó kpere ãndrũ údrĩ ãzị́táŋá Mụ́sã drĩ lã, bõngó 'dã la kí ásị́ 'be cí.
16 Wó 'bá drĩ ru uja ị́jọ́ Úpí Yẹ́sũ̃ drĩ ã'ĩlé 'bo, ála bõngô wị rá.
17 Ú'dî'da Úpí dó Úríndí 'i, ãzíla ãngũ Úríndí Úpí drĩ 'bã adrujó cí rĩ gá 'dãá
drĩlẹ́mmgbọ cí.
18 Ãma pírí mẹ́lẹ́tị 'belé bõngó sĩ ku dĩzã Úpí drĩ i'dalépi 'dĩ, ãma acá kí ĩ'di áni
dĩzã tụlépi tũ̃-tũ̃ ụ́'dụ́ pírí sĩ drĩ gá angálépi Úpí drĩ rĩ sĩ, 'dĩ Úríndí 'i.

4

Málĩ Úríndí drĩ úmvú idélé ũdrí sĩ rĩ agá rĩ

1 Ãdróŋá fẽ ãmaní ãzị́ ĩ'didrĩ gá rĩ ngalé ásị́ ĩ̃gbẽ̃ ĩ'didrĩ sĩ, ị́jọ́ 'dĩ sĩ ãma ásị́ yã ku.
2 Ãma ị́jọ́ jọ ị́jọ́ zĩ̃lé zĩ̃-zĩ̃ drĩ̃nzá ru 'dĩ kí drĩ gá ũnzí, ãnga ãzị́ úlétáŋá sĩ yã, jõku
ãma ũlũ ị́jọ́ Ãdróŋá drĩ̃ ĩnzõ sĩ cécé 'bá ũnzí 'dĩ 'bã kí ujalé ũlũlé rĩ áni ku. Be la rá
la, ãma ị́jọ́ mgbã jọ Ãdróŋá mẹ́lẹ́tị gá, wó 'bá pírí ị́jọ́ mgbã agá 'dĩ nĩ̃ kí ị́jọ́ 'dĩ cé.
3 Ị́jọ́ mgbã ãmaní ũlũlé rĩ drĩ táni ru zĩ̃ agá zĩ̃-zĩ̃, zĩ̃ ru 'bá ĩ̃lĩ̃kĩ̃lépi ĩ̃lĩ̃kĩ̃ rĩ 'banî.
4 Sĩtánĩ ãmbógó ũ̃nọ́kụ́ 'dõ drĩ gá rĩ ũ̃pĩ 'bá ã'ĩtáŋâ kóru 'dĩ kí mịf̃ ásị́ gá cí. Ndre
kí dĩzã ị́jọ́ mgbã Kúrísĩtõ Ãdróŋá 'bã wụ́rá ru rĩ drĩ gá rĩ ku.
5 Ã'dusĩku ị́jọ́ ãmaní ũlũlé rĩ adru ãma ãni ku, wó Úpí ãma ãni Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ drĩ
gá rĩ 'i, ãzíla ãma bãsĩ ãti'bo ĩmi ãni ĩ'di 'bã ị́jọ́ sĩ rĩ kî.
6 Ãdróŋá jọlépi la, "Lẽ dĩzã 'bã dĩ̃ ãngũ ịnị agá rĩ," † fẽ ĩ'di 'bã dĩzã ní dĩlé ãma ásị́
gâ sĩ ị́jọ́ nĩ̃jó nĩ̃táŋá dĩzã Ãdróŋá drĩ drĩ gá, Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ mẹ́lẹ́tị gá.
7 Wó málĩ ãma ãni ị́jọ́ mgbã drĩ gá 'dĩ ĩ'di úmvú sị́lé ũdrí sĩ rĩ agá, i'dajó ũkpõ
ãmbógó 'dĩ angá Ãdróŋá drĩ adru ãmadrĩ ku.
8 Úfẽ ãmaní ũcõgõ wókõ pírí agâ sĩ rá, wó andi kí ãma ku, sáwã ãmaní ị́jọ́ ãmã
idélé rĩ nĩ̃jó ku rĩ agá, ãma uja tị vúlé ku,
9 fẽ kí ãmaní ũcõgõ rá, wó Ãdróŋá a'be ãma ku, u'bé kí ãma vũ̃rụ́ rá, wó ụ'dị́ kí
ãma ku.
10 Ãma ụ́'dụ́ pírí sĩ acị́ drã Yẹ́sũ̃ drĩ trũ ãma ụrụ'bá gá, ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ídri Yẹ́sũ̃ drĩ gá rĩ
la dó sĩ i'dá ãma ụrụ'bá gá benĩ.
11 Ã'dusĩku ãma gápi 'bá ídri 'dĩ, ụ́'dụ́ pírí sĩ, ála ãma fẽ drã ní Yẹ́sũ̃ 'bã ị́jọ́ sĩ, ị́jọ́
'dĩ sĩ, ídri ĩ'di agá rĩ dó sĩ ru i'da ụrụ'bá ãmadrĩ 'dĩ agá benĩ.
12 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, drã la ãzị́ nga ãma agá wó ídri la ãzị́ nga ĩmi agá.
13 Sĩlé bụ́kũ̃ Ãdróŋá drĩ agá rĩ áni, "Ma ị́jọ́ jọ rá la mání Ãdróŋá ã'ĩjó rá rĩ sĩ." †
Úríndí ãlu ã'ĩtáŋá drĩ 'dĩ sĩ, ãma ã'ĩ Ãdróŋá rá ãzíla ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãma dó sĩ ị́jọ́ jọ rá,
14 ã'dusĩku ãmaní nĩ̃jó la rá Ãdróŋá Úpí Yẹ́sũ̃ ingalépi ídri drã agá rá rĩ la vâ ãma
inga Yẹ́sũ̃ trũ ãma i'dajó ĩmi abe ĩ'di 'bã drĩ̃lẹ́ gá rá.
15 Ị́jọ́ 'dĩ idé kí ru pírí íni la ĩmi ị́jọ́ sĩ, ásị́ ĩ̃gbẽ̃ Ãdróŋá ãni 'bá ũ'bí kí ajílépi Kúrísĩtõ
ã'ĩjó rĩ sĩ, kí dó sĩ ãwã'dĩfô fẽ Ãdróŋá nî ãzíla ĩ'di 'bã dĩzã dó sĩ tụ-tũ̃ benĩ.

† **4:6** Í'dóŋá 1:3 † **4:13** Zãbụ́rĩ 116:10

16 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãma ãndẽ ku. Ãma táni ụrụ'bá ãmvé rĩ sĩ lẽ agá drã agá drã-drã tí, ụrụ'bá ãma ãni úríndí ru agâlé rĩ Ãdróŋá la ĩ'di 'bã ú'dí ru ụ́'dụ́ ãlu-ãlu sĩ.
17 Wó ũcõgõ ãmaní sáwã were sĩ 'dĩ kí ãmaní dị̃zã ukólépi ku ũcõgõ ãmadrị̃ 'dĩ 'bã kí ndẽlé ku rĩ fẽ.
18 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ã'bã dó sĩ mị́fị̃ ãko ndrelé rá 'dĩ kí drị̃ gá ku, wó rá la ãko ndrelé ku 'dĩ kí drị̃ gá. Ã'dusĩku ãko ãma ndrelé rá 'dĩ kí ãko u'álépi jã 'dâ ku la kî, wó ãko ndrelé ku rĩ ĩ'di ãko u'álépi ãsị̃ŋâ kóru la.

5

Ãma ụrụ'bá ú'dí 'bụ̃ gâlé rĩ kî

1 Ú'dî'da ãnị̃ rá jó hémã rú ụrụ'bá ụ̃nọ́kụ́ ru ãma sĩ u'ájó ala gá 'dĩ drĩ andi rá, jó ãma ãni Ãdróŋá 'bã sị́lé nĩ 'dĩ ụrụ'bá ãma ãni ú'dí jã 'dâ 'bụ̃ gâlé rĩ cí.
2 Wó ãma ává se ãmbógó, ãlẽ jó ãma ãni 'bụ̃ gá rĩ sụ̃lé áyụ,
3 Ãdróŋá drĩ ãmaní ãma ụrụ'bá ú'dí rĩ kí fẽ 'bo, ãma úríndí kí u'á ụrụ'bá u'álépi jã 'dâ rĩ kí agá.
4 Wó ãmaní drĩ adru agá jó hémã rú 'dĩ agá 'dâ, ãma ává se ãmbógó, ãzíla drị̃ cị ã'dusĩku ãlẽ bõngó ũtrũlé ku, be la ãlẽ bõngó ú'dí 'bụ̃ gá rĩ kí sulé áyụ, ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ídri 'bã ti ãko drãlépi rá rĩ rá.
5 Ú'dî'da Ãdróŋá 'bã ãma ásị́sị́ŋá ãlu 'dĩ sĩ, ãzíla fẽ ãmaní Úríndí ĩ'didrị́ gá rĩ ãwítã rú ãko ĩ'di 'bã azị́lé rĩ kí drị̃ tẽjó.
6 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãma ásị́ la adru ụ́'dụ́ pírí sĩ ũkpó ru ãzíla ãnị̃ rá ãma adru agá lị́cọ́ 'dõ agá 'dọ̃ ụrụ'bá sĩ ãma rá-rá ru Úpí trũ.
7 Ãma u'á ã'ị̃táŋá sĩ, wó adru ị́jọ́ ãma ndrelé rĩ sĩ ku.
8 Ã'bã ị́jọ́ 'dĩ ãma ásị́ gá ũkpó ru, ĩ'di ãmaní múké ãndânĩ lị́cọ́ ụrụ'bá 'dĩ drị́ gá rĩ a'bejó rá mụjó adrujó lị́cọ́ Úpí drị̃ agá.
9 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ã'bã ĩ'di ị́jọ́ ãmbógó la rụ́ ãma ásị́ gá Úpí ní ãyĩkõ fẽjó, ãdrĩ táni adru agá ụrụ'bá 'dĩ agá jõku ụrụ'bá 'dĩ agá ku rá tí.
10 Ã'dusĩku ãma pírí kí mụ drụ́zị́ pá tulé úmvúke Kúrísĩtõ drị́ ị́jọ́ lịjó rĩ drị̃lẹ́ gá rá, ãma ãlu-ãlu kí mụ ị́jọ́ ándrá ãma lẽlé ãzíla idélé ụrụ'bá 'dĩ agá rĩ kí ịsụ́lé, kí ị́jọ́ múké yã jõku ũnzí yã rĩ gá.

Ãzị̃ tị icíma drị̃ gá rĩ

11 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ándrá i'dójó ídu ãmaní ãrútáŋá Úpî rujó rĩ nị̃jó 'bo rĩ sĩ, ãma ụ̃'bị̃ 'bá kí asélé ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãma i'da ãma Ãdróŋá ní tọndọlọ 'bo, ãzíla á'bã áma ásị́ gá ị̃nị̃ vâ ũrãtáŋá ĩmidrị̃ agá ĩ'di 'dĩ 'bã áni.
12 Ãma ụ̃'bị̃ ãma ịpị́lé ĩminí ị̃dị́ la ku, wó rá la ãma ĩminí drị̃lẹ́ba fẽ u'ájó ãfó sĩ ãma sĩ, ĩmi icó dó sĩ 'bá ru ịpị́lépi ị́jọ́ ndrelé rá rĩ sĩ adru ị́jọ́ ásị́ gá rĩ sĩ ku 'dĩ kí umvilé múké.
13 Ãdrĩ i'dá ãma aza-azâ, ĩ'di ị́jọ́ Ãdróŋá drị̃ sĩ; ãdrĩ adru 'bá ị́jọ́ pịrị́ idélépi la kî, ĩ'di ị́jọ́ ĩmidrị́ gá rĩ sĩ.
14 Lẽtáŋá Kúrísĩtõ drị̃ la ãma ũŋmĩ nĩ, ã'dusĩku ãnị̃ rá 'bá ãlu drã 'bá pírí kî sĩ, ãma ã'ị̃ vâ rá ãma pírí ũdrã kí rá.
15 Ãzíla drã ãma pírí kî sĩ, ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãma u'álépi ídri rĩ ãma u'á kí dó ídri ãmadrị̃ sĩ ku, wó ãma u'á kí 'bá drãlépi ãzíla angálépi ãmanî rĩ nî.
16 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ú'dî'da ãlị dó 'bá ãzí 'bã ị́jọ́ ũrãtáŋá 'bádrị̃ sĩ ku. Ãdrĩ ándrá táni Kúrísĩtõ ndre agá ũrãtáŋá 'bádrị́ ãlu 'dĩ sĩ rá tí, ãma icó dó 'dĩ idélé 'dĩ 'bã áni ị̃dị́ ku.
17 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá drĩ adru Kúrísĩtõ agá, ĩ'di 'bá ú'dí la, ị́jọ́ ụ̃kụ rĩ alị kí 'bo, ị́jọ́ ú'dí rĩ amụ́ dó nĩ.

18 Ịjọ́ 'dĩ angá kí pírí Ãdróŋá drị́, ĩ'di 'bá ãma tị icílépi ĩ'di be Kúrísĩtõ rụ̃ sĩ rĩ 'i,
ãzíla fẽ ãmaní ãzị́ 'bá kí tị icíjó rĩ.
19 Ịjọ́ ãma ũlũlé rĩ 'bã ífí Ãdróŋá ĩ'di 'bá kí tị icí ĩ'di be Kúrísĩtõ agâ sĩ, lã dó sĩ ịjọ́
ũnzí 'bá 'badrị̃ kí kí drị̃ gá ku. Ãzíla fẽ ãmaní ãzị́ ịjọ́ tị icíma drị́ gá rĩ ũlũjó.
20 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ãma dó sĩ lé'di Kúrísĩtõ drị̃ kî, cécé Ãdróŋá 'bã rĩ mãmálá 'bã ãma rụ̃ sĩ
rĩ nĩ rĩ áni. Ãma mãmálá 'bã ĩmi rụ́ Kúrísĩtõ kẽjị́ gá jọjó la ĩmi icí ĩmi tị Ãdróŋâ trũ.
21 Ãdróŋá fẽ Kúrísĩtõ ịjọ́ ũnzî kóru rĩ ní pángá 'bá ịjọ́ ũnzí idélépi rĩ áni ãma ịjọ́ sĩ,
sĩ ịjọ́ ũnzí ãmadrị̃ kí idéjó. Ịjọ́ 'dĩ sĩ, Kúrísĩtõ icó dó sĩ ãma 'bãlé ãlã Ãdróŋá drị̃ agá.

6

1 Ãmaní adrujó 'bá ãzị́ ngalépi Ãdróŋá nî rĩ sĩ, ãma mãmálá 'bã ĩmi rụ́ ĩmi a'ị́ ásị́
ĩgbẽ Ãdróŋá drị́ gá rĩ úyé ku.
2 Ã'dusĩku Ãdróŋá jọ,
“Má are ĩmi sáwã múké rĩ gá rá,
ãzíla sáwã patáŋá drị̃ agá áko ĩmi ãzã rá.” †
Ájọ ĩminí ú'dî'da 'dĩ dó sáwã Ãdróŋá 'bã lẽtáŋá ịsụ́jó rĩ, ú'dî'da 'dĩ dó ụ́'dụ́ patáŋá
drị́ rĩ.

Páwũlõ 'bã drị̃ cịjó rĩ

3 Ãlẽ 'bá ãzí 'bã ịsụ́ ịjọ́ ũnzí ãzị́ ãmaní ngalé rĩ agá ku, ịjọ́ 'dĩ sĩ ãma ã'ị́ 'bá ãzí ní
kúmũ 'bãjó gẽrị̃ agá ku.
4 Kẽjị́ la gá ịjọ́ pírí ãma idélé rĩ kí agá ãma i'da la ãma ãti'bo Ãdróŋá ãni ãmaní ịjọ́
ãmaní cãndí fẽlépi rĩ kí tajó, ịjọ́ ũkpó rĩ kí abe ãzíla ịjọ́ ũcõgõ rú rĩ kí abe rĩ sĩ.
5 Úco ãma rá, ú'be ãma mãbụ́sụ̃ gá, ũ'bí angá kí ãma drị̃ gá ũmbã sĩ rá, ãzị́ ũkpó
ngajó rĩ abe, ãzíla ụ́'dụ́ kojó ịnị́ sĩ ku, ãkónã naŋâ kóru rĩ abe.
6 Ãma i'da ãmã ãlã, ụ̃nị̃táŋâ trũ, ịjọ́ taŋá, ásị́ ĩgbẽ, ãma lẽtáŋá mgbã rĩ sĩ ãzíla ũkpõ
Úríndí Ãlá rĩ drị̃ sĩ.
7 Ãma ũlũ ịjọ́ mgbã rĩ ã'ị̃táŋá sĩ. Ũkpõ Ãdróŋá drị̃ la ãzị́ nga ãma agá nĩ. Ãma a'dụ́
ịjọ́ pịrị rĩ ãmadrị́ ãndá gá ãzíla ĩjị́ rĩ gâ sĩ ã'dị́ 'dịjó vâ sĩ ãma tãmbajó.
8 Ãma ãzị́ Ãdróŋá drị̃ nga 'bá drĩ kí táni ãmaní ĩnzĩ́táŋá fẽ rá jõku yụ, drĩ kí táni
ịjọ́ jọ ãma rụ́ ũnzí jõku ãma ịcụ́, wó kí ãma umve ĩnzó'bá, táni ịjọ́ mgbã jọ agá.
9 Únĩ́ ãma cé, wó ála ãma 'bã 'bá nĩ̃lé ku la rú, ãma ãni rú drã sị́ gá wó ãma drĩ vâ
ídri 'dõ, úco ãma ụ́'dị́ drĩ vâ ãma ku.
10 Ũcõgõ agá ụ́'dụ́ pírí sĩ ãma ãyĩkõ sĩ, lẽmẽrí, wó ãma 'bá 'baní málĩ úríndí drị̃ fẽ,
ãmadrị́ ãko ãzí yụ, wó ãma ãko pírí trũ.
11 Ãma wọ̃rị́ka ãmaní lẽlé lẽlẽ Kọ̃rĩnịtọ̃ gá 'dĩ! Ịjọ́ ãma jọlé ĩminí rĩ ĩ'di ãndá-ãndá
ru, ãma ịjọ́ jọ ĩminí tọndọlọ ásị́ mmgbọ sĩ.
12 'Bá ãzí ãma drĩdríŋĩ gá ru ásị́ ụ̃pĩ̃lépi ĩminí cí la 'dáyụ, wó ĩ'di bãsĩ ĩmi 'i ru ásị́
ụ̃pĩ̃lépi ãmaní cí rĩ.
13 Ịjọ́ mání jọlé ĩminí pírí rĩ ma jọ la mâ anzị 'baní rĩ áni. Ịnzĩ́ vâ ĩmi ásị́ ãmaní
mmgbọ rú.

Ĩmi icí ĩmi 'bá ã'ị̃lépi ku 'dĩ abe ku

14 Ĩmi icí ĩmi 'bá ã'ị̃táŋâ kóru 'dĩ abe ku. Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ịjọ́ múké rĩ kí ru umú ịjọ́ ũnzí rĩ
be ãlu rá yã? Jõku dĩ̃zã kí ru umú ịnị́ be rá yã?
15 Kúrísĩtõ icó kí tị icílé Sĩtánĩ be íngoní-íngoní ru yã? 'Bá ã'ị̃táŋâ trũ rĩ icó kí u'álé
'bá ã'ị̃táŋâ kóru rĩ be íngoní-íngoní ru yã?

† **6:2** Ĩsáyã 49:8

16 Jó Ãdróŋá drı̨̃ kí ru icí ãdroŋa 'bá 'bã kí idélé drı̨́ sĩ rĩ abe rá yã? Ã'dusĩku ãma
jó Ãdróŋá ídri rĩ ãni, cécé Ãdróŋá 'bã mgbã rĩ 'bã jǫlé rĩ áni:
"Ma u'á ĩ'ba abe,
ãzíla acı̨ kí drĩdríŋĩ gá,
ãzíla ma adru Ãdróŋá ĩ'badrı̨̃,
ãzíla kí adru 'bá mádrı̨̃ kî." †
17 Į̣jǫ́ 'dĩ sĩ, Úpí Ãdróŋá jǫ rá,
"Ĩmi ãfũ kí drĩdríŋĩ gâlé rá,
ãzíla ĩmi awa ĩmi ĩ'ba abe ndú-ndú.
Ĩmi aló ãko ãzí ãndı̨́ ru la ku,
ãzíla ma dô sĩ ĩmi a'ı̨́." †
18 "Ma dó adru ĩmĩ Átẹ́pı̨ rú
ãzíla ĩmi dó adru mâ ngǫ́pı̨ka ãzíla mâ ı̨̃zẹ́pı̨ka,
Úpí Ũkpó 'Dı̨́pı̨ jǫ nĩ." †

7

1 Mâ wǫ̃rı̨́ka ı̨jǫ́ azı̨lé 'dĩ kí âzı̨ kí pírí ãmaní, ı̨jǫ́ 'dĩ sĩ, lẽ ãnze kí ı̨jǫ́ pírí ãma
ụrụ'bá jõku úríndí 'bãlépi ãndı̨́ ru 'dĩ kí rá, ãzíla lẽ ãma u'á kí ãlá ru Ãdróŋá ãmã kí
rulé rũrũ rĩ 'bã mẹ́lẹ́tı̨ gá.

Páwų̃lǫ̃ 'bã ãyĩkõ

2 Įnzı̨̃ ãmaní ĩmi ásı̨́ mmgbǫ rú. Ãma idé drĩ 'bá ãzí ũnzí ku, iza drĩ 'bá ãzí ku, ãma
ũnzã drĩ 'bá ãzí ãluŋá la ku.
3 Ájǫ ı̨jǫ́ 'dĩ sĩ ĩmi ı̨jǫ́ lijó la ku, mâ jǫlé ídu 'bo rĩ áni, ĩmi ı̨jǫ́ ãma ásı̨́ gá ãmbógó
ru, ãmaní drãjó jõku u'ájó ídri ĩmi abe.
4 Á'bã ásı̨́ ĩmi drı̨̃ gá ãmbógó ru, ma ãfó sĩ ĩmi sĩ, ãyĩkõ fụ ma ĩmi sĩ ãmbógó ru,
ũcõgõ ãmadrı̨̃ kí agá pírí, ãyĩkõ mádrı̨̃ lõkókõrí kóru.
5 Wó ãma mụ calé Mãkẽdónĩyã gâlé 'bo, ãma ụrụ'bá li ává ku, ãmvé ãmvélé ru
cõcóŋá cí, ásı̨́ agá ũ̃rı̨̃ cí.
6 Wó Ãdróŋá 'bá ásı̨́ nũlépi rá rĩ imbálépi rĩ, imbá ãma ásı̨́ Tı̨́tǫ̃ 'bã amṹŋá sĩ.
7 Ãzíla adru lú ı̨jǫ́ ĩ'di 'bã amṹjó rĩ sĩ á'dų̃sĩ ku, wó ásı̨́ ũŋmĩŋá ĩminí fẽlé ĩ'diní rĩ
sĩ. Lũ ãmaní ı̨jǫ́ ĩmi ãma drı̨̃ ũtẽjó rĩ, ũcõgõ ãmbógó ĩmidrı̨́ gá rĩ kî, ásı̨́ ũkpõ ĩminí
'bãlé áma drı̨̃ gá rĩ abe, ãyĩkõ áma agá rĩ ãmbõgõ sĩ ndẽ ídu rĩ rá.
8 Ádrĩ táni ĩminí ũcõgõ fẽ agá wárágã mání sĩlé rĩ sĩ rá tí, má u'á cãndí sĩ ı̨jǫ́ la sĩ
ku. Ádrĩ ándrá táni u'á agá cãndí sĩ tí, mání wárágã mání sĩlé rĩ ndre agá fẽ ĩminí
ásı̨́ ãzá rá, wó rá la sáwã were sĩ.
9 Ú'dî'da íni, má u'á ãyĩkõ sĩ adru mání ĩminí ũcõgõ fẽjó rĩ sĩ ku, wó ã'dusĩku ũcõgõ
ĩmidrı̨́ gá rĩ 'bã ĩminí ásı̨́ ujaŋá fẽjó rĩ sĩ. Ãdróŋá ayú ũcõgõ ĩmidrı̨́ gá 'dã íni ãfẽ dó
sĩ ĩminí ũcõgõ gẽ̃rı̨̃ ãzí sĩ ku.
10 Ã'dusĩku ũcõgõ Ãdróŋá 'bã ajílé rĩ la 'bání ásı̨́ ujaŋá 'bá agụlépi patáŋá gá rĩ ají,
ãzíla a'be 'bá u'ájó cãndí sĩ ku! Wó ũcõgõ ũ̃nǫ́kụ́ 'bã fẽlé ásı̨́ ujaŋâ kóru rĩ la 'baní
drã ají úríndí agá.
11 Ĩndre ı̨jǫ́ Ãdróŋá 'bã idélé cãndí ĩmidrı̨̃ sĩ 'dĩ kî, idé ı̨jǫ́ ĩmi ásı̨́ gá ãvá ãmbógó
fẽlépi 'dĩ áni, ı̨jǫ́ i'dajó, 'bá ásı̨́ ní vejó, ũ̃rı̨̃ trũ, ásı̨́ 'bãjó ãvá sĩ rĩ, ãzı̨́ ngajó ãvá sĩ rĩ
abe, ı̨jǫ́ lıŋá kpı̨ rĩ ndrejó. Įjǫ́ 'dĩ kí agâ sĩ pírí ĩmi i'dá ándrá ĩmi ı̨jǫ̂ kóru.

---

† **6:16** Lẹ́vı̨ 26:12; Yẽrẽmíyã 32:38; Įzẽ̃kẹ́lı̨ 37:27 † **6:17** Ĩsáyã 52:11; Įzẽ̃kẹ́lı̨ 20:34, 41 † **6:18** 2 Sámų̃wẽ̃lı̨ 7:14; 2 Sámų̃wẽ̃lı̨ 7:8

12 Ásịsịŋá mání wárágã sĩjó rĩ adru ã'di idé ũnzí nĩ, jõku ídé ịjọ́ ũnzí ã'di rụ́ yã rĩ 'i ku. Ásĩ wárágã 'dĩ ĩminí ĩmi dó sĩ 'bã la Ãdróŋá mẹ́lẹ́tị gá ĩ'bã ásị ãma drị̃ gá íngõpí yã rĩ.
13 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ãma ịsụ́ dó ásị ũŋmĩŋá rá.

Ásị ũŋmĩŋá ãmadrị́ 'dĩ drị̃ gâ sĩ Tịtọ̃ 'bã acáŋá fẽ ãmaní ãyĩkõ rá ã'dusĩku ĩmi pírí fẽ ĩ'di 'bã úríndí ní u'álé ãyĩkõ sĩ.
14 Má ũnũ ándrá ma Tịtọ̃ drị̃lẹ́ gá ĩmi ịjọ́ sĩ rá, wó ĩfẽ drĩ mání ala gá drị̃nzá ku. Wó ịjọ́ ãmaní jọlé ĩminí ala gá rĩ kí ịjọ́ mgbã la, ịjọ́ 'dĩ sĩ ũnũŋá ãmaní ãma ũnũjó ĩ'di drị̃lẹ́ gá ĩmi ịjọ́ sĩ rĩ i'da ru ịjọ́ ãndá la rú.
15 Ãzíla ĩ'di 'bã lẽtáŋá ĩmi rụ́ rĩ ĩ'diní ịjọ́ la ũrã agá, ĩ'di ĩ'diní ãmbógó ru, ãrútáŋá ru, ĩminí ĩ'di ã'ị agá, ĩmi a'ị ĩ'di ũrị̃ trũ ãzíla ụrụ'bá yãŋâ trũ.
16 Má u'á ãyĩkõ sĩ, ã'dusĩku áma ásị ũkpó ru ĩmi ịjọ́ sĩ.

8

Ãko fẽjó ĩndrã kóru rĩ

1 Wó ú'dî'da má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ị̃táŋá agá 'dĩ, álẽ ĩnị̃ ịjọ́ ásị ị̃gbẹ̃ ãni Ãdróŋá 'bã fẽlé kãnị́sã Mãkẽdónĩyã gá rĩ 'baní rĩ.
2 Ĩ'baní táni ũ'bị̃táŋá ũkpó-ũkpó la kí ịsụ́ agá rá tí, lẽmẽrĩ ĩ'badrị̃ ambamba rĩ agâ sĩ ãzíla ãyĩkõ ĩ'badrị́ ndẽlépi rá rĩ agâ sĩ, fẽ kí ãko ĩ'badrị̃ kí pírí ĩndrã kóru.
3 Ma 'bá ịjọ́ ĩ'ba kí ãko fẽjó ásị pírí sĩ rĩ 'bã vú nzelépi rĩ 'i, ãzíla fẽ kí ãko ndẽ 'bá pírí 'bã kí ũrãlé rĩ rá, ũrãtáŋá ĩ'badrị̃ sĩ cénĩ.
4 'Bã kí mãmálá ãma rụ́ gbõrú sĩ ãma a'ịjó drị̃lẹ́ba fẽjó ĩ'baní sĩ 'bá Ãdróŋá drị̃ kí ãzã kojó Yụ̃dịyã gá.
5 Idé kí ịjọ́ ndẽ ãma ásị 'bã ũrãlé rĩ drị̃ gâ sĩ rá. Drị̃drị̃ rĩ sĩ fẽ kí ru Úpí drị́ ãzíla ịjọ́ Ãdróŋá 'bã lẽlé nĩ rĩ sĩ fẽ kí dó ru ãmaní ĩndĩ.
6 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ãfẽ dó ãvá Tịtọ̃ nî ĩ'di 'bá ándrá ãzị́ ãko trajó sĩ 'bá kí ãzã kojó 'dĩ i'dójó nĩ rĩ ní sĩ mụjó drị̃ gá, ãzíla deŋá gá 'dĩ bãsĩ ãzị́ ĩmidrị́ ásị ị̃gbẹ̃ drị́ gá rĩ 'i.
7 Wó ĩmi alịjó drị̃ gá ịjọ́ pírí agá, ã'ị̃táŋá sĩ, ịjọ́ jọŋá sĩ, nị̃táŋá sĩ ĩminí sĩ ĩmi fẽjó ĩndrã kóru sĩ ãma ãzã kojó, ãzíla lẽtáŋá ĩminí ãma rụ́ rĩ abe rĩ sĩ. Ãzíla ịjọ́ 'dĩ sĩ lẽ ĩmi adru ãvá trũ ãzị́ fẽtáŋá drị́ 'dĩ agá.
8 Ájọ ịjọ́ 'dĩ sĩ ãzị́táŋá 'bãjó ĩmi drị̃ gá la ku, wó álẽ lẽtáŋá ĩmidrị̃ ĩ'di ándá-ándá ru yã rĩ ũ'bị̃lé ãvá 'bá ãzí rĩ 'badrị̃ sĩ.
9 Ã'dusĩku ĩnị̃ ásị ị̃gbẹ̃ Úpí ãma ãni Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ drị̃ rá, ĩ'diní táni adru agá málĩ trũ, 'bã ru lẽmẽrí ru. Lẽmẽrĩ ĩ'didrị̃ 'bã ịjọ́ sĩ ĩmi dó sĩ málĩ trũ.
10 Ãzíla ũrãtáŋá mádrị̃ agá ịjọ́ ĩminí múké ịjọ́ 'dĩ agá 'dâ rĩ ĩ'di 'dĩ: ílí ájẹ́ rĩ sĩ ĩmi ándrá 'bá drị̃drị̃ adru lú ãzị́ ngaŋá sĩ rĩ ku, wó 'dĩ ĩminí lẽjó ãzị́ ngajó ásị ãlu sĩ rĩ sĩ.
11 Ú'dî'da lẽ ĩde ãzị́ 'dĩ rá, ịjọ́ 'dĩ sĩ ĩmi adru bábá ĩ'di dejó, ãzíla ĩde dó ĩ'di ãko ĩmi sĩ adrujó 'dĩ kí sĩ.
12 Ãvá ãko fẽjó rĩ drĩ adru cí Ãdróŋá la fẽtáŋá ĩmidrị̃ kí ã'ị rá ãko fẽtáŋá ru ĩmidrị́ cí rĩ sĩ adru ãko ĩmidrị́ 'dáyụ rĩ sĩ ku.
13 Ãma ígátáŋá adru tá tí sĩ ĩmi 'bá Kọ̃rĩnịtọ̃ gá 'dĩ 'baní ãzị́ ũkpó rĩ fẽjó, wó 'bá ãzí rĩ 'baní ãzị́ were fẽjó la ku, wó rá la adrujó pírí trũtrũ.
14 Sáwã ú'dî'da 'dĩ agá 'dâ ãko mídrị́ ĩyõ 'dĩ kí 'bá kí ãzã ko ãko ãkõ ĩ'badrị̃ kí agá, ịjọ́ 'dĩ sĩ ãko ĩ'badrị̃ drĩ kí drụ́zị́ ãfũ ĩyõ rú, kí vâ sĩ ĩmi ãzã ko. Gẹ̃rị̃ ãlu 'dĩ sĩ, 'bá kí dó sĩ adru trũtrũ.

15 Į̣jǫ̣ sĩlé bụ́kų̃ Ãdróŋá drį̃ agá rĩ 'bã jọlé 'bo rĩ áni, “'Bá ãko ũkũnãlépi ãmbógó rĩ 'baní ãko ĩ'badrį̃ adru kí ambamba ku, ãzíla 'bá ãko ũkũnãlépi were rĩ ní ãko la ca rá.” †

Tị̃tǫ̃ tị pẽjó Kǫ̃rĩnịtǫ̃ gá rĩ

16 Ma ãwã'dĩfô fẽ Ãdróŋá ní ị́jǫ̣ ãlu mání ũrãlé ími drį̃ gá 'dĩ ĩ'di 'bãjó la Tị́tǫ̃ ásị́ gá ĩndĩ rĩ sĩ.
17 Ã'dusĩku Tị́tǫ̃ ã'į̃ lú ị́jǫ̣ ãmaní jọlé 'bã nga rĩ 'i á'dụ̃sĩ ku, wó ĩ'di mụ mụlé ĩmi rụ̃lé vị́ ĩ'di 'bã lẽjó la nĩ rĩ sĩ.
18 Ãzíla ãma ĩ'di tị pẽ ãma ádrị́pị kãnị́sã pírí 'bã kí ịcụ́lé ịcų̃ 'dĩ ãzị́ ĩ'didrį̃ ị́jǫ̣ mgbã rĩ ũlũjó rĩ sĩ rĩ be.
19 'Dã 'bã drį̃ gâ sĩ, kãnị́sã pẽ kí ándrá ĩ'di acị́jó ãma abe ãmaní fẽtáŋá 'dĩ kí agụjó ãzí Úpî rujó rĩ ngajó, ãzíla ãvá ãlẽ ãzã koma fẽlé rá rĩ i'dajó.
20 Ãlẽ ị́jǫ̣ jọlé ũnzí ãma ụrụ'bá gá rĩ ụtrị́lé gę̃rį̃ ãmaní fẽtáŋá lẽtáŋá sĩ rĩ 'bã ãzị́ nga agá.
21 Ã'dusĩku ãma ãzị́ pịrị 'dĩ nga ãzá trũ adru lú Úpí drį̃lẹ́ gá ku wó vâ 'bá kí drį̃lẹ́ gá.
22 Ũ'bãjó la 'dã drį̃ gá, ãma ãmã ádrị́pị ãmaní ų̃'bį̃lé gę̃rį̃ pírí sĩ ãvá sĩ ãzị́ ngajó icólépi rá rĩ tị pẽ ĩ'ba abe. Ãzíla ú'dî'da ĩ'di 'bã ásị́ 'bãjó ĩmi drį̃ gâ sĩ lẽjó ĩmi ãzã kojó rĩ sĩ.
23 Tị́tǫ̃ rú rĩ 'i rĩ gá, ĩ'di 'bá ãma sĩ ãzị́ ngajó ĩ'di be ãlu ĩmi drĩdríŋĩ gá rĩ ãma ádrị́pịka ãzí mụlépi ĩ'di abe 'dĩ kí pá tulépi kãnị́sã kę̃jị́ gá rĩ kî, ãzíla kí 'bá ãrútáŋá ajílépi Kúrísĩtõ nî rĩ kî.
24 Į̣jǫ̣ 'dĩ sĩ, mí i'da 'bá 'dĩ 'baní ãko lẽtáŋá mídrį̃ icélépi ãzíla ásị́sị́ŋá ãma sĩ u'ájó ãfó sĩ mî sĩ rĩ kãnị́sã 'bã ndre kí rú sĩ benĩ.

9

Ãko trajó 'bá ã'ị̃táŋá agá ãko lẽlépi 'dĩ 'banî rĩ

1 Į̣jǫ̣ ãko trajó ãzã koma rú tị pẽlé 'bá Ãdróŋá ãni Yę̃rụ́sãlẹ́mų̃ gá rĩ 'banî rĩ drį̃ gá rĩ 'bã ị́jǫ̣ sĩ, ị́jǫ̣ ãzí mání sĩlé ĩminí drį̃ la gá la 'dáyụ.
2 Ánį̃ rá ĩmi ãvá trũ sĩ ãzã koma idéjó, ãzíla ma áma ũnũ ĩmi sĩ 'bá Mãkẽdónĩyã gá 'dĩ 'banî. Ájọ, “'Bá ã'ị̃táŋá agá Ãkáyã gá 'dĩ kí, kí bábá sĩ ãzã koma fẽjó i'dójó ílí ájẹ̃ rĩ sĩ.” Ĩmi adrujó bábá rĩ inga kí ásị́ sĩ ị́jǫ̣ idéjó rá.
3 Wó ma ãma ádrị́pịka 'dĩ kí tị pẽ íni la ị́jǫ̣ ãmaní ãma ũnũjó ĩmi ị́jǫ̣ sĩ 'dĩ 'bã adru rú úyé ku, wó mání jọlé 'bo rĩ áni ĩmi adru sĩ bábá.
4 Wó 'bá Mãkẽdónĩyã gá rĩ 'bã ãzí drĩ kí mụ amụ́lé má be ịsụ́ kí ĩmi bábá ku, drį̃nzá la áma rụ ị́jǫ̣ la sĩ rá. Wó drį̃nzá la ĩmi rụ ãndânĩ.
5 Į̣jǫ̣ 'dĩ sĩ, má ũrã Tị́tǫ̃ kí zijó 'bá Yẹ́sų̃ ã'ị̃lépi rá rĩ 'bã ãzí kí abe mụjó sáwã ãzí kí izajó ĩmi abe 'dĩ sĩ má acá drĩ ku. Gę̃rį̃ 'dĩ sĩ kí dó sĩ séndẽ ĩmi į̣jǫ̣ azịlé itúlé rĩ kí atrá. 'Dĩ la ĩminí gę̃rį̃ fẽ fẽtáŋá fẽjó rá, ĩmi lẽjó la rá rĩ sĩ, wó i'da dó sĩ ų̃ŋmĩ ĩmi ų̃ŋmĩ-ų̃ŋmĩ la ku.
6 Ĩmi ũrã drĩ ị́jǫ̣ ị́jǫ̣ 'dĩ drį̃ gá! 'Bá ũri kpę̃lépi were rĩ ĩ'di vâ ĩ'di 'bã kpę̃lé were rĩ ũkũnã áyụ, ãzíla 'bá kpę̃lépi la ĩyõ rú rĩ la vâ ũkũnã la ĩyõ rú.
7 'Bá ãlu-ãlu 'bã fẽ ãko ĩ'di 'bã ũrãlé ĩ'di 'bã ásị́ gâlé fẽlé rĩ 'bã áni, adru cãndí sĩ ku, jõku ų̃ŋmĩ̃ŋá sĩ ku, ã'dusĩku Ãdróŋá lẽ 'bá ãko fẽlépi ãvá sĩ cénĩ rĩ 'i.
8 Ãzíla Ãdróŋá icó ásị́ į̃gbę̃ pírí ũsũlé ĩmi drį̃ gá, ị́jǫ̣ 'dĩ sĩ ãko pírí kí agá, sáwã pírí sĩ, ĩminí adrujó ãko pírí ĩminí lẽlé rĩ kî trũ, sĩ ãzị́ pírí múké rĩ kí ngajó.
9 Sĩlé bụ́kų̃ Ãdróŋá drį̃ agá rĩ áni,

† **8:15** Ãfų̃ŋá 16:18

“Awa fẽtáŋá ĩ'didrı̨ kí ãmvé 'bá lẽmẽrĩ rĩ 'banî,
ịjọ́ múké ĩ'didrı̨̃ la adru jã 'dâ.” †
10 Ãdróŋá la ũri fẽ 'bá ámvṵ́ sõlépi rĩ 'banî ãzíla ĩ'di 'bá pírí 'baní ãkónã fẽ nalé. Ĩ'di
vâ ĩminí ũri kí fẽ kalé sĩ kí ũkũnãjó ĩyõ rú, ĩmi dó sĩ 'bá ịjọ́ 'bã ndẽlé rá rĩ kí ãzã ko.
11 Ṵ'dṵ́ pírí sĩ Ãdróŋá la ĩminí sṵ̃sṵ́ wi ãko pírí kí agá ĩmidrı̨ dó sĩ adru mmgbọ, ịjọ́
'dĩ sĩ, 'bá kí dó sĩ Ãdróŋá ní ãwã'dĩfô fẽ fẽtáŋá ĩminí fẽlé ãmaní ajílé ĩ'baní rĩ kî sĩ.
12 Ã'dusĩku ãzı̨ ĩminí ngalé 'dĩ ko 'bá Ãdróŋá drı̨̃ kí ãzã á'dṵ̃sĩ ku, wó ĩ'di vâ alı̨ kpere
'bá 'baní ãwã'dĩfô fẽjó Ãdróŋá ní.
13 Ãzı̨ ĩminí 'bá ãzã kojó 'dĩ 'bã i'dájó cé rĩ sĩ, ĩ'di dĩzã fẽ Ãdróŋá ní ĩminí ĩ̃nzĩ̃táŋá ịjọ́
mgbã Kúrísĩtõ drı̨̃ i'dajó rĩ sĩ, ãzíla fẽtáŋá ĩminí fẽlé 'bá 'baní ãzíla 'bá pírí ní vı̨ sĩ rĩ
sĩ,
14 Ãdróŋá ĩ'baní ã'ı̨̃lé ĩminí rĩ sĩ, kí ásı̨ fi pírí ĩmi drı̨̃ gá, ã'dusĩku ásı̨ ĩ̃gbẽ̃ Ãdróŋá ãni
ndẽlépi rá ĩ'di 'bã fẽlé ĩminí rĩ sĩ.
15 Ãfẽ ãwã'dĩfô Ãdróŋá ní fẽtáŋá ĩ'di ãni ãmaní ṵ̃sṵ̃táŋá ru rĩ sĩ!

10

Páwṵ̃lõ̃ 'bã ĩjọ́ vú nzejó ãzı̨ ĩ'didrı̨ Kúrísĩtõ drı̨̃ drı̨̃ gá rĩ

1 Ma Páwṵ̃lõ̃, ma mãmálá 'bã ĩmi rṵ́ cécé tá Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ 'bã 'bãlé rĩ áni. Wó ĩmi
ãzí kí jọ la, “Páwṵ̃lõ̃ 'bã wárágã kí ũkpó-ũkpó, wó ĩ'di jõ ĩmi abe ĩ'di idé ṵ̃rı̨̃ sĩ.”
2 Má a'ı̨ ĩmi ãma ũŋmĩjó ũkpó sĩ ịjọ́ idéjó drı̨̃ ũkpó sĩ mání amṵ́jó rĩ sĩ ku, ã'dusĩku
á'bã áma ásı̨ gá ịjọ́ idéjó drı̨̃ ũkpó sĩ 'bá jọlépi la ãma ịjọ́ kí idé gbíyã ṵ̃nọ́kṵ́ drı̨̃ sĩ rĩ
kí drı̨̃ gá rá.
3 Ĩ'di ãndá ãma u'á ṵ̃nọ́kṵ́ 'dĩ gá 'dĩ, wó ã'dı̨ ã'dı̨́ ṵ̃nọ́kṵ́ drı̨̃ áni ku.
4 Ṵ́sṵ ã'dı̨́ drı̨ ãmadrı̨ gá rĩ adru kí ṵ́sṵ ã'dı̨ drı̨ ṵ̃nọ́kṵ́ drı̨̃ kî ku, wó rá la ṵ́sṵ Ãdróŋá
drı̨ ã'dı̨́ ãni ũkpó trũ 'dĩ kî ãma kí ayú sĩ ãko ũkpó 'dĩ kí anujó.
5 Ãma ãgátã galé ũkpó sĩ 'dĩ kí anu, ãzíla ãma ãko pírí ru 'bãlépi ụrụgá ĩnzõ sĩ ịjọ́
Ãdróŋá nĩ̃jó cé rĩ ụrụ'bá gá 'dĩ kí anu, ãzíla ãma ũrãtáŋá 'bá 'bã kí ũrãlé kí ásı̨ gá 'dĩ
kí umbé cí sĩ Kúrísĩtõ tı̨ arejó.
6 Ịjọ́ ĩminí Ãdróŋá tı̨ arejó rĩ drĩ dó ru idé pírí 'bo, ãma dó bábá 'bá acelépi Yẹ́sṵ̃
Kúrísĩtõ tı̨ arelépi ku rĩ ní drı̨̃rı̨ma fẽjó.
7 Ĩmi ãko 'bã i'dáŋá ãmvé rĩ kí ndre. 'Bá ãzí drĩ ũrã la ĩ'di dó lú Kúrísĩtõ ãni á'dṵ̃sĩ
yã áni, lẽ 'bã ũrã drĩ ịjọ́ ĩ'di drı̨̃ gá ĩ̃dı̨ ã'dusĩku ãma vâ Kúrísĩtõ ãni cécé ĩ'di 'bã adrulé
rĩ áni.
8 Má u'á drı̨̃nzá sĩ ku, ádrĩ táni áma ũnũ agá ambamba ũkpó Úpí 'bã fẽlé mání sĩ
ĩmi sịjó ụrụgá rĩ sĩ, adru sĩ ĩmi anujó rá la ku.
9 Álẽ i'dálé ma 'bã rĩ ṵ̃rı̨̃ fẽ ĩminí wárágã mádrı̨̃ kí sĩ la ku.
10 Ã'dusĩku 'bá ãzí rĩ jọ kí, “Wárágã ĩ'didrı̨̃ kí ãnzı̨ rú ãzíla ũkpó-ũkpó, wó drĩ adru
ịjọ́ ụrụ'bá drı̨̃ sĩ ĩ'di ũkpõ kóru ãzíla ịjọ́ ĩ'diní ũlũlé rĩ kí ãzı̨ kóru!”
11 'Bá 'dĩ 'bã áni rĩ 'bã nı̨̃ kí rá ịjọ́ ãzí ãma drĩdríŋĩ gá wárágã ãmaní sĩlé rĩ trũ ndú
ịjọ́ ãmã mụlé idélé rĩ abe la yụ.
12 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ãma icó dó ãma 'bãlé ụrụgá ãzíla sĩ ru ṵ̃'bĩ̃jó 'bá ru 'bãlépi ụrụgá 'dĩ
abe trũtrũ ku. Drĩ kí ru ịjọ́ ṵ̃'bĩ̃ kí sĩ cénĩ-cénĩ ãzíla ĩ'baní ru ṵ̃'bĩ̃ agá cénĩ-cénĩ rú, kí
'bá ũndũwã ãzíla nĩ̃táŋâ kóru la kî.
13 Wó ãmaní rĩ gá, ãma icó ãma ũnũlé ịjọ́ 'bãlé ãmaní rĩ drı̨̃ gâ sĩ ku, rá la ãzı̨
Ãdróŋá 'bã azı̨lé ãmaní ãnga rĩ sĩ, ãzíla ĩmi bãsĩ 'bá ala gá rĩ kî.
14 Ãma ũnũ ãma alı̨ tá tí ãmaní ãma ũnũjó rĩ rá la ku. Ịjọ́ mgbã rĩ sĩ, ãma 'bá ándrá
drı̨̃drı̨̃ ịjọ́ Kúrísĩtõ drı̨ gá rĩ ajílépi ĩmi rṵ́ 'dõlé rĩ kî.

† **9:9** Zãbṵ́rı̨̃ 112:9

15 Ãma icó ãma ũnũlé ãzị́ 'bá ãzí 'bã ngalé rĩ sĩ ku, ịjọ́ ãma ásị́ 'bãjó drị̃ la gá rĩ
ã'ĩtáŋá ĩmidrị̃ 'bã zo rá, ãma dó sĩ drị̃lẹ́ba ịsṹ ịjọ́ ũlũjó 'bá ũ'bí ĩmi aga gá 'dĩ 'banî.
16 Wó ãma icó dó sĩ ịjọ́ mgbã ũlũlé alịjó sṹrṹ ãzí kí agá rá ãzíla ãma icó dó sĩ ãma
ũnũlé ãzí 'bá ãzị́ 'bã ngalé ãngũ ãzí gá nĩ rĩ sĩ ku.
17 Wó, "'Bá ru ũnũlépi rĩ, 'bã ũnũ ru ịjọ́ Úpí 'bã ngalé rĩ sĩ." †
18 Ã'dusĩku 'bá ãlu-ãlu 'bã jọ ịjọ́ 'i múké rĩ nĩ ku, wó rá la Úpí 'bã ịjọ́ jọjó ĩ'diní ĩ'di
múké nĩ rĩ 'i.

11

Páwṹlọ̃ kí ṹpịgọŋa ĩnzõ rú rĩ abe

1 Álẽ tá ĩta drĩ ma, ádrĩ táni adru were aza rú rá tí wó ĩmi i'dó ịjọ́ 'dĩ ngalé 'bo.
2 Ma idé ĩminí ãjã sĩ cécé Ãdróŋá 'bã adrulé rĩ áni, ĩmi cécé bíkĩrã ãlá mání azịlé
ĩgbãlé ũkú ru ágọ́bị̃ ãlu ní 'dĩ Kúrísĩtõ mgbã nî rĩ áni.
3 Wó ma idé ṹrị̃ sĩ cécé ị̃nị̃ 'bã Ị̃vã uléjó ĩnzõ sĩ rĩ áni, ĩmi ásị́ icó vâ ru izalé ṹ'dṹ
ãzí sĩ ịjọ́ pịrị ĩmi sĩ ĩmi ásị́ 'bãŋá múké Kúrísĩtõ drị̃ gá rĩ gá rá.
4 Wó 'bá ãzí drĩ amṹ ĩmi rṹ 'dõlé drĩ Yẹ́sṹ ndú la ũlũ adru ãmaní ũlũlé rĩ 'i ku, jõku
ĩmi a'ị́ úríndí ndú la adru ĩminí a'ị́lé ãmadrị́ rĩ 'i ku, jõku ịjọ́ mgbã ndú la adru ĩminí
a'ị́lé ãmadrị́ rĩ 'i ku, ĩmi ãyĩkõ sĩ tajó la gbõŋáŋá ru.
5 Wó ũrãtáŋá mádrị̃ agá má adru ṹpịgọŋa ãmbógó ambamba 'dĩ kí vúlé gá ku.
6 Má icó adrulé 'bá imbálé ịjọ́ jọlépi rĩ rú ku, wó ma ũndũwã trũ, ãma i'da ĩminí
ịjọ́ 'dĩ tọndọlọ sáwã pírí sĩ gẹ̃rị̃ pírí agá.
7 Ma ũlũ ándrá ịjọ́ mgbã Ãdróŋá drị́ ĩminí ĩsá ru, má a'ị́ ĩmidrị́ ãko ãzí ku. Má iri
ma vṹrṹ sĩ ĩmi ị̃nzị̃jó. 'Dã sĩ má idé ándrá ịjọ́ ũnzí yã?
8 Mání ãzị́ nga agá ĩmi drĩdríŋĩ gá rĩ sĩ kãnị́sã ãzí ũfẽ kí ándrá mâ ũyá nĩ. Ára
kãnị́sã ãzí kí ãzã koma ịsṹjó ĩ'badrị́ sĩ ĩmi ãzã kojó.
9 Ãzíla sáwã mání adrujó ĩmi abe rĩ sĩ, ári ĩmi ĩcãndĩlé ịjọ́ mádrị́ séndẽ lẽlépi rĩ kí
sĩ ku, ã'dusĩku má ádrị́pịka angálépi Mãkẽdónĩyã gá rĩ ají kí ãko pírí mání lẽlé rĩ kí
rá, má icó adrulé ĩminí tẹ́rị́ ru gẹ̃rị̃ ãzí sĩ ku ãzíla ĩ'di mụ adrulé 'dĩ 'bã áni drị̃lẹ́ gâlé.
10 Ị̃jọ́ mgbã Kúrísĩtõ drị̃ 'bã adrujó ãma agá nĩ rĩ áni, 'bá ãzí Ãkáyã gá 'dã ịjọ́ mání
sĩ áma ũnũjó 'dĩ atrịlépi la 'dáyụ.
11 Ma ịjọ́ 'dĩ jọ íni la álẽ ĩmi ku yã? Ãdróŋá nị̃ álẽ ĩmi rá rĩ gá rá!
12 Ãzíla ma mụ ịjọ́ mání ngalé rĩ trũ drị̃ gá, sĩ ṹpịgọŋa ãzí 'dã kí ụtrị́jó ịjọ́ ĩ'bã ãni
sĩ ru ũnũjó jọjó la ãma ãzị́ ĩ'ba abe ãlu rĩ nga gẹ̃rị̃ ãlu sĩ rĩ agá.
13 Ã'dusĩku 'bá 'dĩ 'bã áni 'dĩ kí ṹpịgọŋa ĩnzõ rú 'dĩ kî, 'bá úlétáŋá ru, 'bã kí ru
ṹpịgọŋa Kúrísĩtõ 'bã tị pẽlé rĩ kî rú.
14 Ãzíla ịjọ́ ṹsṹtáŋá ru la yụ, ã'dusĩku Sĩtánĩ la ru 'bã cécé mãlãyíkã dị̃zã rú rĩ áni.
15 Ị̃jọ́ ãzí ṹsṹtáŋá ru la yụ, ãti'bo ĩ'didrị̃ drĩ kí táni ru 'bã adrujó ãti'bo ãlá la rú tí.
Ị̃jọ́ ĩ'badrị́ ãsị̃jó rĩ la ru bĩ ịjọ́ ĩ'bã kí idélé rĩ 'bã vú sĩ.

Drị̃ Páwṹlọ̃ 'bã cịlé ĩ'di 'bã adrujó ṹpị̃gọ́ŋá ru rĩ

16 Ma jọ la ị̃dị̃: 'bá ãzí 'bã ũrã ma aza-azâ la ku. Wó ídrĩ ũrã la 'dĩ 'bã áni rá yã áni,
ịjọ́ 'dĩ sĩ ĩmi a'ị́ ma cécé ĩmĩ 'bá azalépi azâ rĩ a'ịjó rĩ áni, ma dó sĩ áma ũnũ were ru.
17 Ãndá ịjọ́ mání jọlé ịjọ́ mâ sĩ áma ũnũjó 'dĩ agá rĩ ájọ ịjọ́ Úpí 'bã jọlé rĩ áni ku wó
'bá azalépi azâ rĩ áni.
18 Wó 'bá wẽwẽ rú 'bã kí ru ũnũlé ịjọ́ ĩ'bã kí idélé ṹnọ́kṹ drị̃ áni rĩ sĩ, ma vâ áma
ũnũ 'dĩ 'bã áni ĩndĩ.
19 Ĩmi 'bá azalépi aza-azâ 'dĩ kí ịjọ́ tá ãyĩkõ sĩ ĩminí adrujó ũndũwã rú rĩ sĩ.

† **10:17** Yẽrẽmíyã 9:24

20 Ịjọ́ mgbã sĩ ĩmi 'bá pírí ĩmi 'a colépi ịjọ́ sĩ 'dĩ kí ta rá, 'dõlé jõku 'bá ĩmi ũnzãlépi
'dĩ kí jõku 'bá ĩmi mbãlépi jõku 'bá ãngũ ndrelépi ĩmi drị̃ gâ sĩ jõku 'bá ĩmi mịfị̃ salépi
'dĩ kí ịjọ́ ta rá.
21 Má u'á drị̃nzá sĩ ãma ándrá ũkpó kóru sĩ ịjọ́ 'dĩ kí idéjó 'dã 'bã áni.
'Bá ãzí drĩ ru ũnũ ãko ãzí sĩ rá (ma ịjọ́ jọ 'bá azalépi azâ rĩ áni) ma vâ áma ũnũ
ãko ãzí sĩ rá.
22 Kí 'bá Yãhụ́dị̃ rú la yã? Ma vâ ĩ'bã áni, kí 'bá Ịsịrayịlị̃ rú la yã? Ma vâ ĩ'bã áni.
Kí drị̃lẹ́ Ịbụrahịmụ̃ ãni yã? Ma vâ ĩ'bã áni.
23 Kí ãtí'bó Kúrísĩtõ ãni yã? (Ma i'dá 'bá azalépi aza-azâ la rú ịjọ́ 'dĩ kí jọjó) wó ma
ãtí'bó ru ándẽ kí rá! Ánga ãzị̃ ĩ'baní ũkpó ru ãndânĩ, ú'bã ma mãbụ́sụ̃ gá pâlé wẽwẽ
rú ãndânĩ, úco ma trẽyị̃ ãndânĩ, ãzíla ma ãni rú drã sị gá ị̃dị́-ị̃dị.
24 Pâlé tõwú 'bá Yãhụ́dị̃ rú 'dĩ co kí ma kũrũbáyĩ sĩ kãlị́ na drị̃ úrômĩ.
25 Pâlé na 'bá Rụ́mị̃ drị̃ co kí ma túré sĩ. Mẹ́rọ́'bá mádrị̃ u'bé kí ma írã sĩ pâlé ãlu.
Pâlé na mẹ́lị̃ andi mâ trũ ãzíla ịnị́ kí ị̃tụ́ be ma mĩrĩ kịrị́ rĩ agá.
26 Ãcị̃ mádrị́ wẽwẽ rú 'dĩ kí agá, ma drã sị gá ị̃yị́ galépi tré 'dĩ kí sĩ, ma drã sị gá
'bá 'bá ralépi 'dĩ 'badrị́, ma drã sị gá mâ sụ́rụ́ 'badrị́, ma drã sị gá 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku
'dĩ 'badrị́, ma drã sị gá táwũ̃nị̃ agá, ma drã sị gá ásé agá, ma drã sị gá mĩrĩ agá ãzíla
ma drã sị gá 'bá ru 'bãlépi Kũrĩsĩtíyánĩ rú ĩnzõ sĩ rĩ 'badrị́.
27 Ánga ãzị́ ũkpó ãzíla ụrụ'bá azáŋâ trũ: pâlé wẽwẽ rú áko ụ́'dụ́ ku, ári u'álé ãbịrị́
sĩ ãzíla ị̃yị́ vị sĩ, ári vâ u'álé íná kóru, drị̃ cị agá ị̃gbẹ̃ sĩ bõngó pịrị ãkõ sĩ.
28 Ịjọ́ 'dĩ kí drị̃ gâ sĩ pírí, ári ịjọ́ kãnị́sã pírí 'badrị́ áma ĩkpãlépi rĩ kí ũrãlé ụ́'dụ́ pírí.
29 'Bá ãzí drĩ adru ũkpó kóru, ma vâ áma amá ũkpó kóru ĩndĩ, údrĩ 'bá ãzí fẽ filé
ịjọ́ ũnzí agá áma ásị́ la ve agá agá ru.
30 Ádrĩ áma ũnũ rá, ma áma ũnũ ãko ũkpõ ãkõ mádrị̃ i'dalépi rĩ sĩ.
31 Ãdróŋá Úpí Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ 'bã Átẹ́pị rụ́ ị̃nzị̃lé ị̃nzị̃ jã 'dâ rĩ nị̃, ánị̃ rá má alị́ ĩnzõ
ku.
32 Gávũnã Dãmãsị̃kị́yã drị́ gá sáwã úpí Ãrẽtásĩ táwũ̃nị̃ 'bã kẹ̃jị́tị kí tẽlé tẽtẽ tí sĩ áma
rụjó.
33 Wó má apá áma ilújó vũ̃rụ́ 'dõlé gụ́fá sĩ dẹ̃rị́sã táwũ̃nị̃ drị́ gá nzị̃lé mmgbọ rĩ agâ
sĩ.

12

Ịjọ́ Páwũ̃lọ̃ 'bã ndrelé ãzíla ũ̃cị̃kị̃ ĩ'di ĩzá gá rĩ

1 Lẽ ámụ áma ũnũ̃ŋâ trũ drị̃ gá. Ádrĩ táni ala gá ãko ãzí ịsụ́ ku, ma mụ drị̃ gá ịjọ́
ndreŋá ãzíla ícétáŋá angálépi Úpí drị̃ kí agá.
2 Ánị̃ 'bá ãlu Kúrísĩtõ agá 'dụlé 'bũ̃ na rĩ gâlé alị ílí mụdrị́ drị̃ sụ, ánị̃ ágọ́bị́ 'dĩ âgụ
ĩ'di ụrụ'bá trũ, jõku ụrụ'bá kóru yã rĩ gá ku Ãdróŋá nị̃ cé la nĩ.
3 Ãzíla ánị̃ ágọ́bị́ 'dĩ 'i ú'dụ ĩ'di ụrụgâlé ụrụ'bá trũ yã jõku ụrụ'bá kóru yã rĩ ku, wó
Ãdróŋá nị̃ cé la nĩ
4 ú'dụ ĩ'di kpere ãngũ ãyĩkõ rú Ãdróŋá drị̃ gá. Are ịjọ́ icólé vú nzelé tị sĩ ku 'dĩ kî,
ịjọ́ azịlé ũkpó ru 'bá 'bã lũ kí ku 'dĩ kî.
5 Ma áma ũnũ 'bá 'dã 'bã áni rĩ sĩ rá, wó má ũnũ ma mâ sĩ ku, rá la ũkpõ ãkõ mádrị̃
sĩ.
6 Ádrĩ lẽ áma ũnũ̃lé rá, má aza ku, ã'dusĩku ma ịjọ́ mgbã rĩ jọ. Wó má icó áma
ũnũ̃lé ku, ã'dusĩku álẽ ĩmi ãzí 'bã ũrã kí ịjọ́ mádrị̃ ãndânĩ ndẽ ịjọ́ ĩminí ndrelé mání
idélé ãzíla jọlé 'dĩ kí rá ku.
7 Ịjọ́ 'dĩ kî sĩ áma ụtrịjó má ũ̃pị̃ rú sĩ ãfó sĩ ícétáŋá mání ndrelé ãmbógó 'dĩ kí sĩ ku,
úfẽ mání ũ̃cị̃kị̃ áma ĩzá gá cí, 'dĩ mãlãyíkã Sĩtánĩ drị̃ 'bã sĩ áma ĩcõcõŋãjó rĩ 'i.

8 Pâlé na ári mãmálá 'bãlé Úpí rụ́ sĩ ĩ'di nzejó má rụ́ 'dâ rá.
9 Wó jọ mání, “Lẽtáŋá mádrị́ ásị́ ĩgbę̃ drị́ rĩ ca míní rá, ã'dusĩku ũkpõ mádrị̃ ĩ'di ru i'da ũkpõ ãkõ mídrị̃ agá.” Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ma dó sĩ áma ũnũ ãyĩkõ sĩ ũkpõ ãkõ mádrị̃ sĩ ĩdị́-ĩdị́ ũkpõ Kúrísĩtõ drị̃ 'bã nga dó sĩ ãzị́ áma agá nĩ.
10 Ị́jọ́ 'dĩ bãsĩ ị́jọ́ Kúrísĩtõ drị̃ sĩ mání u'ájó ãyĩkõ sĩ ũkpõ ãkõ, ú'dáŋá, ị́jọ́ ũkpó, cõcóŋá, ị́jọ́ cãndí ru 'dĩ kí agá 'dĩ. Ã'dusĩku ádrĩ adru ũkpó kóru, ma adru ũkpó ru Kúrísĩtõ sĩ.

Páwũ̃lõ ní 'bá Kọ̃rĩnịtọ̃ gá rĩ kí ị̃jọ́ ãmbógó ru

11 Ma ị́jọ́ kí idé 'bá azalépi aza-azâ rĩ áni wó ĩfẽ ĩmi 'i. Ĩmi tá bãsĩ ị́jọ́ mádrị́ gá múké rĩ kí sĩ ĩmi 'i, ã'dusĩku má adru vúlé ũ̃pị́gọ́ŋa ãmbogo 'dĩ 'baní ku ádrĩ táni adru ãzị̃ kóru.
12 Ãko ícétáŋá ru, tálí ãzíla ị́jọ́ ũ̃sũ̃táŋá ru icélépi la ma ũ̃pị́gọ́ŋá rĩ idé kí ru ĩmi drĩdríŋĩ gá ásị́ tẽŋá sĩ.
13 Ị́jọ́ ãzí ĩmi asélépi vúlé kãnị́sã kí drĩdríŋĩ gá la cí yã, pẽ lú má adru ándrá ĩminí tẹ́rị́ ru ku rĩ 'i ku yã? Ĩtrũ ma rá ĩdrĩ ũrã la má idé ị́jọ́ ũnzí ĩmi rụ́ rĩ gá!
14 Ú'dî'da ma dó bábá mụjó ĩmi andréjó pâlé na rĩ gá, ãzíla má icó adrulé ĩminí tẹ́rị́ ru ku, ã'dusĩku álẽ ĩmi ãmgbã rĩ áyụ adru ãko ĩmidrị̃ kî ku. Ị́jọ́ pịrị rĩ sĩ, anzị mba kí ãko tã átẹ́pịka 'baní ku, wó rá la anzị 'bã átẹ́pịka kí ãko tãmba anzị 'banî.
15 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ma mụ u'álé ãyĩkõ sĩ ãko mání trũ adrujó rĩ kí izajó pírí ãzíla áma ãmgbã rĩ trũ. Ádrĩ dó ĩmi lẽ ãmbógó ru 'dĩ 'bã áni, ĩmi áma lẽ were rú yã?
16 Ĩmi icó ã'ị̃lé la má be rá má adru ĩminí tẹ́rị́ ru ku, wó 'bá ãzí kí jọ la áma ũndũwã ambamba árụ dó sĩ ĩmi ĩnzõ sĩ.
17 Wó ãndá-ãndá ru 'bá ãzí mání tị pẽlé ĩmi rũ̀lé ĩmi ũnzãlépi la cí yã?
18 Má a'ị́ ándrá Tị́tọ̃ mụjó ĩmi andréjó ãzíla ãpẽ vâ ãmã ádrị́pị tị ĩ'di be ĩndĩ. Wó ánị̃ dó ku Tị́tọ̃ ũnzã dó ĩmi nĩ yã rĩ, wó Tị́tọ̃ na ĩmi ku, ã'dusĩku ãma ị̃rị̃ trá ĩ'di be úríndí ãlu agá, ãma acị́ ĩ'di be gẽ̃rị̃ ãzíla pámvú ãlu sĩ.
19 Ĩmi ũrã acájó kpere ú'dî'da ãma ị́jọ́ ãmadrị̃ vú nze ĩmi drị̃lẹ́ gá ãma sĩ ãma ụtrị́ yã? Ị́jọ́ mgbã sĩ, ãri ị́jọ́ nzelé 'bá Kúrísĩtõ vú bĩlépi rĩ kî áni Ãdróŋá drị̃lẹ́ gá. Ãzíla má wõ̃rị́ka, ãma idé ị́jọ́ 'dĩ kí íni la sĩ ĩminí ũkpó fẽjó.
20 Ma ũ̃rị̃ sĩ ádrĩ ca ĩmi rũ̀lé 'bo, má icó ĩmi ịsṹlé ndú adru ándrá mání lẽlé ĩmi adru rĩ áni ku, ãzíla ĩmi vâ áma ịsṹ ndú adru ándrá ĩminí lẽlé má adru rĩ áni ku. Ma ũ̃rị̃ sĩ ma ãzî sĩ mụ ãwãŋá ịsṹlé, ãjã trũ, ũmbã awájó rĩ trũ, ú'dáŋá, ị́jọ́ jọjó vúlé gá rĩ trũ, ãfó ãzíla gbíyã ũnzí sĩ u'ájó rĩ abe.
21 Ma ũ̃rị̃ sĩ Ãdróŋá la áma iri vũ̃rụ́ mání amṹjó ĩmi ndrejó ĩdị́ rĩ sĩ nĩ, ma mụ lẽlé awálé ã'dusĩku 'bá ũ'bí 'bã kí drị̃ ásị́ ujajó ku ị́jọ́ ãndị́ ru, ị́jọ́ ũnzí ãwũ̃ ãni ãzíla ị́jọ́ ũnzíkãnã drị̃nzá ru ĩ'bã kí fijó ala gá 'dĩ kí sĩ rĩ sĩ.

13

Bị̃lẹ́ ĩndụ́ liŋá ãsĩ̃jó rĩ

1 'Dĩ la dó mụ adrulé pâlé na mání mụjó ĩmi rũ̀lé rĩ 'i. Ị́jọ́ sĩlé bụ́kũ̃ Ãdróŋá drị̃ agá rĩ jọ, “Ị́jọ́ pírí 'bã tu pá sãdínĩ ĩ̃rị̃ jõku 'bá na 'bã kí vú nzelé rĩ sĩ.” †
2 Áli ĩmi bị̃lẹ́ ĩndụ́ mání ándrá adrujó ĩmi abe ãcị̃ mádrị́ pâlé ĩ̃rị̃ rĩ sĩ. Ma vâ umvi la ĩdị́ mání drĩ adru agá yụ 'dĩ: mání drụ́zị́ ãgõjó rĩ sĩ, má icó 'bá ãzí ị́jọ́ ũnzí idélépi ídu 'dĩ kí a'belé ku, jõku 'bá ãzí 'dĩ kí abe,
3 ĩminí lẽjó Kúrísĩtõ la ị́jọ́ jọ áma agâ sĩ nĩ yã rĩ ũ̃'bĩ̃jó rĩ sĩ. Adru ũkpõ kóru ãzị́ ngajó ĩmi abe ku, wó ĩ'di ũkpó trũ ĩmi agá.

† **13:1** Ãzị́táŋá Amviŋá 19:15

4 Ã'dusĩku ị́jọ́ pịrị sĩ îpa ĩ'di ũkpó kóru mũsãlá'bã sị́ gá, wó ũkpó Ãdróŋá drị̂ sĩ ri
u'álé ídri. Ĩ'di vâ 'dĩ 'bã áni, ãma vâ ũkpó kóru ĩ'di agá, wó ũkpõ Ãdróŋá drị̂ sĩ ãma
vâ u'á ídri ĩ'di trũ sĩ ãzị́ ngajó ĩminî.
5 Ĩmi amá ĩmi cénĩ sĩ ndrejó la ĩmi ã'ị̃táŋá agá yã, ĩmi ụ̃'bị̃ ĩmi cénĩ. Ị́jọ́ Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ
ĩmi agá 'dĩ agá ĩminí ku yã? Wó jõ íni ku, ĩmi a'dé ụ̃'bị̃táŋá agá rá.
6 Ị́jọ́ mâ ásị́ 'bãjó rĩ, ĩmi nị̃ la rá ĩmi adru 'bá ụ̃'bị̃táŋá a'délépi rá rĩ ru ku.
7 Ãma Ãdróŋá ã'ị̃ lẽ ĩmi idé ị́jọ́ ãzí ũnzí ku. Adru 'bá kí sĩ ndre la ãma aga ụ̃'bị̃táŋá
'dĩ rá la ku, wó ĩmi dó sĩ ị́jọ́ kpị nga ãdrĩ táni i'dá ãma a'dé rá rĩ áni.
8 Ã'dusĩku ãma icó ị́jọ́ ãzí idélé ị́jọ́ mgbã ụrụ'bá gá ku, wó be la rá la pá tujó ị́jọ́
mgbã rĩ agá ụ́'dụ́ pírí sĩ.
9 Ãma u'á ãyĩkõ sĩ ãdrĩ adru ũkpó kóru wó ĩmi ũkpó ru, ãzíla ãma Ãdróŋá ã'ị̃ ĩminí
sĩ zojó ị́jọ́ pịrị agá.
10 Ị́jọ́ 'dĩ bãsĩ mání wárágã 'dĩ sĩjó ĩminí ráká mání drĩ adru agá 'dáyụ 'dĩ. Ádrĩ dó
sĩ ca ĩmi rụ̂lé rá, má icó dó sĩ adrulé ũmbã sĩ ũkpõ mádrị̂ ayújó ku. Ũkpõ Úpí 'bã fẽlé
mánî rĩ sĩ ĩmi sịjó ụrụgá, adru sĩ ĩmi andijó vụ̃rụ́ la ku.

Zịtáŋá 'bá kí zịjó ãsị̃jó rĩ

11 Ãsị̃jó, má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ị̃táŋá agá 'dĩ, ĩmi u'á dó múké ãyĩkõ sĩ.
Ĩmi u'á ị́jọ́ kpị sĩ, ĩmi are mãmálá mání 'bãlé rĩ, ĩmi u'á ásị́ ãlu sĩ, ĩmi u'á ásị́ ị̃gbẹ̃ sĩ.
Ãdróŋá lẽtáŋá ãzíla ásị́ ị̃gbẹ́ 'Dị́pị 'bã adru ĩmi abe.
12 Ĩzị ĩmi ĩmi drĩdríŋĩ gá ĩminí ĩmi amvu agá jụ́jụ́ sĩ ásị́ ãlá sĩ.
13 'Bá pírí Ãdróŋá ãni ãlá 'dĩ zị kí ĩmi cící.
14 Lẽtáŋá uyaŋâ kóru Úpí ãma ãni Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ drị́ gá ãzíla lẽtáŋá Ãdróŋá drị̂ ãzíla
tị icíma Úríndí Ãlá rĩ drị̂ 'bã adru ĩmi abe pírí. *

* **13:14** Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tị sĩ rĩ 'bã ãzí rĩ sĩ kí ị́jọ́ sĩlé vásĩ 13 gá 'dĩ vásĩ 12 gá, ãzíla vásĩ 14 acá dó vásĩ 13 rú.

Wárágã Páwṹlọ̃ 'bã sĩlé 'bá Gãlãtịyã gá rĩ 'banî rĩ

Zịtáŋá angálépi Páwṹlọ̃ drị̃ rĩ

1 Wárágã 'dĩ angá mádrị̃ ma Páwṹlọ̃ ṹpịgọ́ŋá Ãdróŋá ãma Átẹ́pị rú Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ ingalépi drã agá rĩ drị̃. Ãdróŋá pẽ kí ma adrujó ĩ'bã ṹpịgọ́ŋá ru Yẹ́sṹ benĩ. Pẽŋá áma pẽjó ṹpịgọ́ŋá ru rĩ angá 'bá drị̃ jõku ũkpõ 'bádrị̃ sĩ ku.

2 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ị̃táŋá agá má rṹ 'dõ zị kí ĩmi 'bá kãnị́sã ãngũ Gãlãtịyã gá 'dĩ kí pírí cící.

3 Lẽtáŋá uyaŋâ kóru ãzíla ásị́ ị̃gbẹ̃ Ãdróŋá ãmã Átẹ́pị ãzíla Úpí ãma ãni Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ drị̃ rĩ 'bã adru ĩmi abe.

4 Kúrísĩtõ are ãma Átẹ́pị Ãdróŋá tị, fẽ ru ídétáŋá ru ị́jọ́ ũnzí ãmadrị̃ kí sĩ, sĩ ãma pajó ṹnọ́kṹ ũnzíkãnã 'dĩ agá. Ị́jọ́ 'dĩ idé ru íni la lẽtáŋá Ãdróŋá ãmã Átẹ́pị drị̃ rĩ sĩ.

5 Ị́cṹ Ãdróŋá rú jã 'dâ. Ámĩnã.

Ị́jọ́ mgbã rĩ 'bãngá lú ãlu

6 Áma drị̃ iza ru ị́jọ́ ĩmidrị̃ sĩ rá. Ĩmi mgbã rĩ gá íngoní-íngoní ru? Ĩmi Ãdróŋá ĩmi ũpẽlépi ásị́ ị̃gbẹ̃ ĩ'didrị̃ Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ sĩ rĩ a'be gbõrú ã'du sĩ? Ãma ají ĩminí ị́jọ́ mgbã Yẹ́sṹ drị̃ gá rĩ 'i, wó ĩmi uja dó vâ ị́jọ́ ndú la ã'ị̃lé áyụ.

7 'Bá ãzí kí ĩmi drị̃ andị̃ ị́jọ́ ĩnzõ rú la sĩ, lẽ kí ị́jọ́ mgbã Kúrísĩtõ drị̃ 'dĩ ujalé ndú.

8 'Bá 'dĩ 'bã áni rĩ drĩ kí adru ãma ṹpịgọ́ŋá ru 'dĩ kí ãzí, jõku mãlãyíkã angálépi 'bṹ gâlé la abe, drĩ kí ĩminí ị́jọ́ mgbã ndú 'dĩ 'bã áni rĩ kí ũlũ nĩ, ma Ãdróŋá zị drị̃rịma fẽjó ĩ'baní ị́jọ́ ĩ'bã kí imbálé ĩnzõ rú ndú 'dĩ sĩ.

9 Ájọ ándrá ĩminí ị́jọ́ 'dĩ drị̃drị̃ rá, ma vâ jọ la ĩminí ị̃dị̃. Ma Ãdróŋá zị 'bá 'dĩ 'bã áni rĩ wãjó ĩ'diní ị́jọ́ ndú la ũlũjó ị́jọ́ mgbã ĩminí ã'ị̃lé rĩ 'bã kẹ̃jị́ gá rĩ sĩ.

10 Ị́jọ́ mání jọlé 'dĩ sĩ adru álẽ ãyĩkõ fẽlé 'bá 'banî la ku. Álẽ rá la ãyĩkõ fẽlé Ãdróŋá ní ị́jọ́ mání jọlé rĩ kí sĩ. Ádrĩ tá ṹ'bị̃ lẽlé ãyĩkõ fẽlé 'bá 'banî la, má icó tá adrulé ãtí'bó Kúrísĩtõ ãni la ku.

Ũkpõ Páwṹlọ̃ drị̃ angá Ãdróŋá drị̃

11 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka, álẽ ĩminí lũlé la ị́jọ́ mgbã mání ũlũlé Yẹ́sṹ drị̃ gá 'dĩ angá 'bá drị̃ ku.

12 Má ịsṹ ị́jọ́ 'dĩ 'i 'bá ãzí drị̃ jõku ímbá vâ sĩ má imbá-imbâ la ku, ị́jọ́ 'dĩ Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ i'da ĩ'di mání nĩ.

13 'Bá lũ kí ĩminí ma ándrá jõ u'á lã'bĩ 'bá Yãhṹdị̃ rú rĩ 'badrị̃ sĩ íngoní yã rĩ gá nĩ. Jọ kí vâ ĩminí ma ándrá jõ kãnị́sã ĩcãndĩ ũkpõ mádrị̃ sĩ rĩ rá, ãzíla má ṹ'bị̃ vâ 'bá ã'ị̃táŋá agá Ãdróŋá drị̃ 'dĩ kí andilé sĩ kí iréjó kpékpé.

14 Ári ándrá lã'bĩ ãmadrị̃ Yãhṹdị̃ 'bã rĩ vú ũbĩlé ásị́ pírí sĩ. Ṹnị̃táŋá mádrị̃ drị̃ la gá rĩ kí ị́jọ́ ala gá rĩ ngaŋá abe, 'bá ãzí mâ bẹ̃rẹ́ ru calépi má rṹ la yụ.

15 Wó útị drĩ ma ku rú, Ãdróŋá pẽ ma ndú lẽtáŋá uyaŋâ kóru ĩ'di drị̃ rĩ sĩ, umve dó sĩ ma ãzị́ ĩ'didrị̃ ngajó.

16 Ãdróŋá u'á ãyĩkõ sĩ Ngọ́pị̃ i'dajó mání, ị́jọ́ 'dĩ sĩ ma dó sĩ ị́jọ́ mgbã ĩ'didrị̃ rĩ ũlũ 'bá Yãhṹdị̃ rú ku rĩ 'banî, ámụ 'bá ãzí rṹ sĩ ị́jọ́ 'dĩ ṹnị̃jó ku.

17 Ámụ vâ Yẽrụ́sãlẹ́mũ̃ gâlé sĩ ímbátáŋá ịsụ́jó ũ̃pịgọ́ŋa áma drĩ̃lẹ́ gá 'dĩ 'badrị̃ ku.
Kẽjị̃ la gá ámụ cọtị ãngũ̃ Ãrábĩyã drĩ̃ gá, 'dã 'bã ũngúkú gá ágõ Dãmãsĩ̃kịyã gá.
18 Ílí na Yẹ́sũ̃ 'bã ru i'dajó mání 'bo rĩ 'bã vúlé gá, ámụ Yẽrụ́sãlẹ́mũ̃ gá áma ũ̃nĩ̃lé
Pétẽrõ be, má u'á dó ĩ'di rụ́ 'dãá ụ́'dụ́ mụdrị̃ drĩ̃ tõwú.
19 Mání u'á agá ĩ'di rụ́ 'dãá, ũ̃pị́gọ́ŋá mání ndrelé rá rĩ ĩ'di lú Yãkó'bõ Úpí Yẹ́sũ̃ 'bã
ádrị́pị 'i.
20 Ãdróŋá nĩ̃ cé ị́jọ́ mání sĩlé ĩminí 'dĩ ĩ'di ị́jọ́ mgbã la.
21 'Dã 'bã ũngúkú gá, ámụ dó ãngũ̃ Sĩ̃rĩ̃yã ãzíla Sĩlísĩyã 'badrĩ̃ kí agá.
22 Ĩ̃tụ́ 'dã sĩ 'bá Kũrĩsĩtíyánĩ rú Yũ̃dĩ́yã gá Kúrísĩtõ agá 'dãá rĩ nĩ̃ kí drĩ ma lọ́lọ́ ku.
23 Are kí ị́jọ́ áma drĩ̃ gá, "'Bá jõ 'bá Yẹ́sũ̃ ã'ĩ̃lépi rá rĩ kí ĩcãndĩlépi rĩ dó vâ ú'dî'da
ị́jọ́ mgbã ã'ĩ̃táŋá drị́ ándrá ĩ'di 'bã lẽlé andilé rá rĩ ũlũ."
24 Ĩ̃jọ́ 'dĩ sĩ, fẽ kí ãwã'dĩfô ãzíla ịcụ́ kí Ãdróŋá 'i ị́jọ́ ru idélépi áma ụrụ'bá gá 'dĩ sĩ.

2

Ũ̃pị́gọ́ŋá Yẽrụ́sãlẹ́mũ̃ gá rĩ ã'ĩ̃ kí Páwũ̃lõ rá

1 Ílí mụdrị̃ drĩ̃ sụ 'bã vúlé gá ãmụ Yẽrụ́sãlẹ́mũ̃ gâlé ĩ̃dị̃ Bãrãnábã be, ã'dụ Tĩ̃tõ̃ 'i ãma
abe ĩndĩ.
2 Ámụ Yẽrụ́sãlẹ́mũ̃ gâlé ã'dusĩku Ãdróŋá i'da mání ị́jọ́ mání mụlé idélé rĩ nĩ. Mání
adru gá 'dãá má icé ị́jọ́ mgbã mání ũlũlé 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú ku rĩ 'baní rĩ ãmbogo kãnĩ́sã
'bã drĩ̃lẹ́ ru Yẽrụ́sãlẹ́mũ̃ gá rĩ 'baní bụ́lụ́ gá á'dũ̃sĩ. Álẽ 'bã nĩ̃ kí ị́jọ́ mání ũlũlé rĩ awa
ru ĩ'badrĩ̃ abe ku ãzị́ mání ngalé rĩ la mụ adrulé ífí kóru ku.
3 Tĩ̃tõ̃ ãmaní mụjó ĩ'di trũ rĩ 'bá ãmbogo drĩ̃lẹ́ ru Yẽrụ́sãlẹ́mũ̃ gá rĩ ã'ĩ̃ kí ĩ'di 'bá
ã'ĩ̃táŋá agá rĩ rú rá, ũŋmĩ kí ĩ'di ru ĩtãrãlé ku, táni ĩ'di 'bã adrujó 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú ku la
tí.
4 Ĩ̃jọ́ 'dĩ idé ru íni la ã'dusĩku 'bá ãzí afí kí 'bá Kúrísĩtõ ã'ĩ̃lépi rá rĩ kí agá 'dĩ, ãzíla
'bã kí ru kí 'bá ã'ĩ̃táŋá agá rĩ kî rú. Wó ị́jọ́ mgbã sĩ lẽ kí drĩ̃lẹ́mmgbọ ãma trũ adrujó
Kúrísĩtõ Yẹ́sũ̃ agá 'dĩ andilé rá sĩ ãma ujajó ãtí'bó ru ãzị́táŋá 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú rĩ 'badrĩ̃
kí pálé gá.
5 Wó ãma ã'ĩ̃ 'bá 'dĩ kí 'bã ị́jọ́ ãluŋá la ku, ã'dusĩku ãlẽ ị́jọ́ mgbã rĩ 'bã tu pá ĩmi agá
nĩ.
6 'Bá kãnĩ́sã 'bã drĩ̃lẹ́ ru 'dãá 'dĩ ũ'bã kí ị́jọ́ ãzí ndú la ị́jọ́ mání ũlũlé rĩ 'bã drĩ̃ gá ku.
Gẽrĩ̃ 'bání kí ĩ̃nzĩ̃jó ãmbõgõ ĩ'badrĩ̃ sĩ rĩ uja mání ị́jọ́ ãzí ãluŋá la ku, ã'dusĩku Ãdróŋá
uya 'bá ãmbõgõ sĩ ku.
7 'Bá 'dĩ ndre kí Ãdróŋá fẽ ãzị́ ị́jọ́ mgbã ũlũjó 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú ku rĩ 'banî rĩ mádrị̃ rĩ
gá rá, cécé ĩ'di 'bã Pétẽrõ fẽjó ị́jọ́ ũlũjó 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú rĩ 'banî rĩ áni.
8 Ãdróŋá Pétẽrõ ayúlépi ũ̃pị́gọ́ŋá ru 'bã ũlũ ị́jọ́ 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú rĩ 'banî rĩ ayú vâ ma
ũ̃pị́gọ́ŋá ru ị́jọ́ ũlũlé 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú ku rĩ 'baní nĩ.
9 'Bá kãnĩ́sã 'bã drĩ̃lẹ́ ru Yãkó'bõ 'i, Pétẽrõ 'i ãzíla Yõhánã 'i kãnĩ́sã 'bã ĩ̃dịŋa ru rulé
rũrũ 'dĩ kí mụ nĩ̃lé la Ãdróŋá fẽ mání lẽtáŋá uyaŋâ kóru ãzị́ 'dĩ ngajó nĩ, ãzị́ dó ãma
ĩ'ba abe drị́ sĩ Bãrãnábã trũ icéjó la ãma ĩ'ba abe pírí ãzị́ ãlu rĩ nga. Imbá kí dó ãma
ásị́ ị́jọ́ ũlũlé 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú ku rĩ 'baní ãzíla ace kí dó ru ị́jọ́ ũlũlé 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú rĩ 'banî.
10 Ãzị́ ĩ'bã kí a'belé ãmaní rĩ a'ị́ kí ãma 'bá lẽmẽrí Yãhụ́dĩ̃ rú Yẽrụ́sãlẹ́mũ̃ gá rĩ kí ị́jọ́
ũrãjó sĩ kí ãzã kojó ĩndĩ. Ma mụ ị́jọ́ 'dĩ arelé 'bo, ãyĩkõ fụ ma ã'dusĩku 'dĩ bãsĩ ị́jọ́ ãzí
jõ mání lẽlé ngalé rá la.

Páwũ̃lõ̃ 'bã Pétẽrõ itújó Ãnĩ̃tĩ̃yọ́kĩ̃ gá rĩ

11 Ụ́'dụ́ ãzí ãlu Pétẽrõ la mụ amụ́lé Ãnĩ̃tĩ̃yọ́kĩ̃ gá 'dõlé 'bo, ájọ ị́jọ́ drĩ̃ la gá tọndọlọ
ũ'bí kí drĩ̃ gâ sĩ ị́jọ́ ĩ'di 'bã idélé rĩ ũnzí.

12 Ĩndre drĩ, 'bá ãzí Yãhụ́dḭ rú la 'bã kí drĩ angájó Yãkó'bõ rụ̃lé ku rĩ sĩ, Pétẽrõ
ri u'álé ãzíla íná nalé 'bá ã'ḭ̃tãŋá agá 'bá Yãhụ́dḭ rú ku rĩ kí abe ãlu. Wó 'bá 'dĩ kí
mụ acálé 'bo, a'be u'áŋá ãzíla íná naŋá 'bá ã'ḭ̃tãŋá agá 'bá Yãhụ́dḭ rú ku rĩ abe rĩ rá,
ã'dusĩku idé ũrḭ̃ sĩ 'bá ĩtãrãŋá lẽlépi 'dĩ kí ḭ́jọ́ sĩ.
13 'Bá ã'ḭ̃tãŋá agá 'bá Yãhụ́dḭ rú Ãnḭ̃tḭ́yọ́kḭ̃ gá 'dãá rĩ 'de kí Pétẽrõ vú gâ sĩ, sĩ u'áŋá
ãzíla íná naŋá 'bá ã'ḭ̃tãŋá agá Yãhụ́dḭ rú ku rĩ abe rĩ a'bejó cã rĩ gá ĩndĩ ũrḭ̃ sĩ.
Bãrãnábã idé vâ 'dĩ 'bã áni ĩndĩ.
14 Wó ma mụ ndrelé la 'bá 'dĩ idé kí ḭ́jọ́ mgbã Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ drḭ́ gá rĩ kí ku, ájọ ḭ́jọ́
Pétẽrõ drḭ̃ gá tọndọlọ ũ'bí kí drḭ̃ gâ sĩ, “Míní táni adru agá Yãhụ́dḭ rú, mi dó ú'dî'da
u'á 'bá Yãhụ́dḭ rú ku rĩ kí áni. Mi dó 'bá Yãhụ́dḭ rú ku rĩ kí ũŋmĩ ãzḭ́tãŋá 'bá Yãhụ́dḭ
rú rĩ 'badrḭ̃ kí vú ũbĩlé u'ájó Yãhụ́dḭ kí áni íngoní ru?
15 Ḭ́jọ́ 'dĩ ãndá útḭ ãma mí be Yãhụ́dḭ rú, ímbá vâ ãma ãzḭ́tãŋá Yãhụ́dḭ drḭ̃ kí vú ũbĩjó
adru 'bá ãzḭ́tãŋá lê kí nḭ̃lépi ku ãma kí umvelé 'bá Yãhụ́dḭ rú ku 'bá ũnzí 'dĩ kí áni ku.
16 Wó ãnḭ̃ rá Ãdróŋá la ãma lã 'bá ãlá ru la adru ãzḭ́tãŋá idéjó rĩ sĩ ku, wó ãmaní
Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ ã'ḭ́jó 'Bá ãma Palépi rĩ rú rĩ sĩ. Ḭ́jọ́ 'dĩ bãsĩ fẽlépi la ãma 'bá Yãhụ́dḭ
rú 'dĩ kí sĩ ĩ'di ã'ḭ́jó 'dĩ, Ãdróŋá la dó sĩ ãma 'bã ãlá ru ã'ḭ̃tãŋá Yẹ́sụ̃ ã'ḭ́jó rĩ sĩ, adru
ãzḭ́tãŋá Yãhụ́dḭ 'bã rĩ kí vú ũbĩjó rĩ sĩ ku. Ḭ́jọ́ mgbã sĩ, Ãdróŋá icó 'bá ãzí lãlé ãlá ru
ãzḭ́tãŋá Yãhụ́dḭ 'bã rĩ kí tãmbaŋá sĩ ku.
17 “Ãdróŋá 'bã ãma ãlá ru la ãmaní ásḭ́ 'bãjó Kúrísĩtõ drḭ̃ gá rĩ sĩ, 'bá ãzí Yãhụ́dḭ rú
rĩ 'bã kí ãma 'bá ũnzí ru ãmaní ãzḭ́tãŋá 'bá Yãhụ́dḭ rú rĩ 'badrḭ̃ 'bãjó bụ́lụ́ gá rĩ sĩ. Ḭ́jọ́
'dĩ sĩ, Kúrísĩtõ fẽ ãma adrulé ḭ́jọ́ ũnzí trũ nĩ yã? Adru 'dĩ 'bã áni ku!
18 Ádrĩ gõ vúlé mụlé ḭ́jọ́ ándrá ãzḭ́tãŋá Yãhụ́dḭ ãni mání a'belé rá rĩ kí i'dó ngalé
ú'dí ru, ma dó ũnzĩkãnã idé ḭ̃dḭ.
19 Mání amájó la má icó mũkẽ Ãdróŋá drḭ̃ ịsụ́lé mání ãzḭ́tãŋá kí vú ũbĩjó rĩ sĩ ku rĩ
sĩ, ãzḭ́tãŋá 'bã ũkpõ dó áma drḭ̃ gá yụ. Kúrísĩtõ dó mụ áma trũlé rá, ma dó u'á ídri
rú Ãdróŋá nî.
20 Ídri mádrḭ ándrá drḭ̃drḭ̃ rĩ îpa ĩ'di mũsãlá'bã sḭ́ gá Kúrísĩtõ be. Má u'á dó sĩ
ándrá ụrụ'bá drḭ̃ áni ku, wó Kúrísĩtõ la u'á áma agá nĩ. Ídri mání u'ájó rĩ dó ã'ḭ̃tãŋá
sĩ Ãdróŋá Ngọ́pḭ agá, ĩ'diní ándrá áma lẽjó ãzíla sĩ ru ídri fẽjó mání rĩ sĩ.
21 Má uja áma ũngúkú Ãdróŋá lẽtãŋá uyaŋâ kóru rĩ drḭ́ rĩ sĩ ku, ã'dusĩku Ãdróŋá
la ãma lã 'bá ãlá ru la lẽtãŋá uyaŋâ kóru ĩ'di drḭ́ rĩ sĩ, adru ãzḭ́tãŋá 'bá Yãhụ́dḭ rú rĩ
'badrḭ̃ kí vú ũbĩŋá sĩ la ku. Údrĩ tá 'bá lã ãzḭ́tãŋá vú ũbĩjó rĩ sĩ la, drãŋá Kúrísĩtõ drḭ́
gá rĩ la tá adru ífí kóru.”

3

Ála 'bá lã 'bá mgbã rú ã'ḭ̃tãŋá sĩ

1 Ĩmi 'bá Gãlãtịyã gá azalépi azâ 'dĩ! Má i'da ándrá ĩminí ḭ́jọ́ Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ 'bã drãjó
mũsãlá'bã sḭ́ gá rĩ mmgbọ rú ũ'bí kí agá pịrị-pịrị rá. Ã'di iza ĩmi drḭ̃ cécé úndrị 'bã
rĩ ĩmi ndrḭ̃-ndrḭ̃ rĩ áni nĩ?
2 Álẽ ḭ́jọ́ ãlu 'dĩ nḭ̃lé angájó ĩmidrḭ́. Ĩmi ịsụ́ ándrá Úríndí Ãlá Ãdróŋá drḭ́ gá rĩ ĩminí
ãzḭ́tãŋá kí vú ũbĩjó rĩ sĩ yã jõku ĩminí ḭ́jọ́ Yẹ́sụ̃ drḭ́ gá rĩ ã'ḭ́jó ãzíla arejó rĩ sĩ?
3 Ĩmi aza-azâ yã? Ĩmi i'dó ándrá ḭ́jọ́ Úríndí Ãlá rĩ drḭ̃ kí vú ũbĩlé rá, wó ĩlẽ dó delé
la ũkpõ ụrụ'bá drḭ̃ sĩ 'bá 'bá yã?
4 Ĩminí Yẹ́sụ̃ ã'ḭ́jó 'bo rĩ 'bã vúlé gá, ĩmi ịsụ́ cãndí ambamba. Ĩmi dó ĩmi ĩcãndĩ úyé
yã?

5 Ãdróŋá 'bã ándrá Úríndí Ãlá rĩ fẽjó ãzíla tálí kí idéjó ĩmi drĩdríŋĩ gá rĩ sĩ, idé
ándrá kí ĩminí ãzịtáŋá 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'badrị̃ kí vú ũbĩjó rĩ sĩ yã? Yụ! Idé ịjọ́ 'dĩ íni
la ĩminí ịjọ́ mgbã Yẹ́sũ̃ drị̃ gá rĩ ã'ĩjó rĩ sĩ.
6 Cécé ịjọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ áni, "Ịbụrahịmũ̃ ã'ị̃ Ãdróŋá 'i rá, lã dó sĩ ĩ'di 'bá mgbã
rú." †
7 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ĩnĩ̃ rá 'bá ásị́ 'bãlépi Ịbụrahịmũ̃ áni Ãdróŋá drị̃ gá rĩ, kí acá ã'ị̃táŋá sĩ
Ịbụrahịmũ̃ 'bã anzị rú.
8 Ịjọ́ sĩlé bụ́kũ̃ Ãdróŋá drị̃ agá ídu rĩ jọ, Ãdróŋá la 'bá ãngũ drị̃ gá 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku
'dĩ kí lã 'bá ãlá ru la ã'ị̃táŋá sĩ. Ịjọ́ 'dĩ nị̃ ru ụ́'dụ́ ándrá Ãdróŋá 'bã ịjọ́ mgbã rĩ kí lũjó
Ịbụrahịmũ̃ nî rĩ sĩ: "Ma rú sũ̃sụ́ wi 'bá pírí ũ̃nọ́kụ́ drị̃ gá 'dĩ 'baní mí rụ̃ sĩ." †
9 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá pírí ásị́ 'bãlépi Kúrísĩtõ drị̃ gá rĩ 'baní Ãdróŋá la sũ̃sụ́ wi cécé ĩ'di 'bã
ándrá wilé Ịbụrahịmũ̃ ní ã'ị̃táŋá ĩ'didrị̃ sĩ rĩ áni.
10 'Bá ásị́ 'bãlépi Ãdróŋá la kí lã 'bá múké ru ãzịtáŋá 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'badrị̃ kí
vú ũbĩ̃ŋá sĩ rĩ, úwã ĩ'di rá. Ịjọ́ sĩlé bụ́kũ̃ Ãdróŋá drị̃ agá rĩ jọ, "'Bá ãzịtáŋá 'dĩ kí vú
ũbĩlépi ãzíla ịjọ́ ala gá rĩ kí idélépi pírí ku rĩ, úwã ĩ'di rá." †
11 Ãndá-ãndá ru, Ãdróŋá ã'ị̃ 'bá ãzí ãluŋá la 'bãlé 'bá ãlá ru ĩ'di drị̃lẹ́ gá ĩ'diní
ãzịtáŋá vú ũbĩjó rĩ sĩ ku, ájọ ịjọ́ 'dĩ íni la ã'dusĩku ịjọ́ sĩlé bụ́kũ̃ Ãdróŋá drị̃ agá rĩ jọ,
"'Bá ãlá rĩ la u'á ídri rú ã'ị̃táŋá sĩ." †
12 Wó 'bá u'álépi ãzịtáŋá 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'badrị̃ kí sĩ rĩ ã'ị̃táŋá ĩ'diní ãzí kóru, 'bã
ásị́ ãzã koma Ãdróŋá drị́ rĩ drị̃ gá ku. Kẹ̃jị́ la gá ĩ'di ásị́ 'bã ịjọ́ pírí ãzịtáŋá 'bã lẽlé rĩ
ngalé. Ịjọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ áni, "Ídrĩ lẽ adrulé ídri míní ãzịtáŋá kí vú ũbĩjó rĩ sĩ, lẽ
mí ũbĩ ịjọ́ ala gá rĩ kí vú idélé pírí." †
13 Kúrísĩtõ unze ãma áwãtáŋá ãzịtáŋá drị̃ pálé gá ĩ'diní ã'ĩjó áwãtáŋá ãmadrị̃ 'dụjó
ĩ'di 'bã ụrụ'bá gá sĩ drãjó ãma kẹ̃jị́ gá rĩ sĩ, ã'dusĩku ịjọ́ sĩlé bụ́kũ̃ Ãdróŋá drị̃ agá rĩ
jọ, "'Bá ipalé drãlépi mũsãlá'bã ife sị́ gá rĩ ĩ'di 'bá wãlé rá la." †
14 Unzeŋá Kúrísĩtõ Yẹ́sũ̃ 'bã ãma unzejó rĩ sĩ, Ãdróŋá wi sũ̃sụ́ 'bá pírí 'bá Yãhụ́dị̃ rú
ku ũ̃nọ́kụ́ drị̃ gá rĩ 'baní cécé ándrá ĩ'di 'bã azịlé Ịbụrahịmũ̃ nî rĩ áni. Ãma 'bá Yẹ́sũ̃
ã'ị̃lépi rá 'dĩ ãma ịsụ́ Úríndí Ãlá Ãdróŋá drị́ ĩ'di 'bã azịlé rĩ ã'ị̃táŋá sĩ.

Ãzịtáŋá kí ịjọ́ azịlé rĩ be

15 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka, álẽ drĩ ĩminí ícétáŋá ịjọ́ ãma kí idélé ụ́'dụ́ pírí
la i'dalé 'dĩ. 'Bá drĩ ịjọ́ ãsĩjó rĩ azị 'bo, 'bá ãzí uja ịjọ́ ĩ'di 'bã azịlé 'bo 'dã ĩdị́ ku.
16 Ãdróŋá azị ịjọ́ ĩ'didrị̃ kí Ịbụrahịmũ̃ ní drị̃lẹ́ ĩ'didrị̃ be. Ịjọ́ Ãdróŋá drị́ sĩlé bụ́kũ̃
agá rĩ adru jọ "drị̃lẹ́ Ịbụrahịmũ̃ drị̃ kí," † ífí la 'bá ũ'bí kî la ku, wó rá la jọ, "drị̃lẹ́
Ịbụrahịmũ̃ drị̃ nî," ífí la lú 'bá ãlu, drị̃lẹ́ 'dĩ bãsĩ Kúrísĩtõ 'i.
17 Ịjọ́ mání jọlé rĩ 'bã ífí, ãzịtáŋá icó azịŋá Ãdróŋá drị́ gá ĩ'di 'bã azịlé Ịbụrahịmũ̃
ní ílí 430 'dĩ sĩ fẽ drĩ ãzịtáŋá Mụ́sã drị́ ku rĩ ujalé ku.
18 Ãdróŋá la sũ̃sụ́ wi ĩminí adru ĩminí ãzịtáŋá vú ũbĩjó rĩ sĩ ku, wó ĩ'di fẽ la rá la
ĩ'diní ịjọ́ la azịjó 'i fẽ la rá rĩ sĩ. Ãdróŋá la ịjọ́ idé ãma abe cécé ĩ'di 'bã ándrá idélé
Ịbụrahịmũ̃ be rĩ áni: ĩ'di 'bã ịjọ́ sũ̃sụ́ wijó 'dĩ azịjó Ịbụrahịmũ̃ ní 'bo rĩ sĩ, wi dó ĩ'diní
sũ̃sụ́ 'dĩ lẽtáŋá uyaŋâ kóru rĩ sĩ.
19 Ásị́sịŋá ándrá Ãdróŋá 'bã ãzịtáŋá fẽjó Mụ́sã drị́ gá rĩ ã'du? Ásị́sịŋá ándrá ãzịtáŋá
fẽjó rĩ ĩ'di 'bá 'dĩ kí tãmbajó ádrízã ĩ'baní ịjọ́ ũnzí idéjó siri rĩ sĩ. Úfẽ ĩ'di u'álé ụ́'dụ́
were kpere drị̃lẹ́ Ịbụrahịmũ̃ drị́ azịjó ĩ'diní rĩ 'bã amụ́ agá. Ãdróŋá iyó mãlãyíkã kí

† **3:6** Í'dóŋá 15:6 † **3:8** Í'dóŋá 12:3; 18:18; 22:18 † **3:10** Ãzịtáŋá Amviŋá 27:26 † **3:11** Hãbãkụ́kị̃ 2:4 † **3:12** Lẹ́vị̃ 18:5 † **3:13** Ãzịtáŋá Amviŋá 21:23 † **3:16** Í'dóŋá 12:7; Í'dóŋá 13:15; Í'dóŋá 24:7

ãzḭ́tãŋá 'dĩ kí ajílé Mṵ́sã rṵ́ 'dõlé, Mṵ́sã acá dó lé'di rú 'bá Ịsịrayḭ́lḭ̃ rú rĩ kí drĩdríŋĩ̃ gá Ãdróŋâ be.

20 'Bá lé'di rú rĩ la adru cí la 'bá ḭ̃rḭ̃ drĩ kí lẽ tị icílé rĩ gá, wó Ãdróŋá tu ándrá pá ĩ'di sĩ á'dṵ̃sĩ sáwã ĩ'di 'bã ḭ́jọ́ azịjó Ịbụrahḭ́mṵ̃ ní rĩ sĩ.

21 Ãzḭ́tãŋá Ãdróŋá 'bã ándrá fẽlé Mṵ́sã drḭ́ rĩ uja kí dó vâ ḭ́jọ́ ándrá ĩ'di 'bã azịlé rĩ kí rá yã? Yụ, adru 'dĩ 'bã áni ku! Ãzḭ́tãŋá drĩ ándrá ídri ukólépi ku rĩ fẽ nĩ la, Ãdróŋá icó ándrá 'bá kí 'bãlé ãlá ru la ĩ'bã kí ãzḭ́tãŋá kí vú ũbĩjó rĩ sĩ.

22 Ḭ́jọ́ sĩlé bṵ́kṵ̃ Ãdróŋá drḭ̃ agá rĩ jọ ãmaní, ḭ́jọ́ ũnzí rụ 'bá pírí, ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ ḭ́jọ́ azịlé ídri ukólépi ku rĩ drḭ̃ ĩ'di 'bãngá lú Yẹ́sṵ̃ sĩ ídrĩ ã'ḭ̃tãŋá mídrḭ́ gá rĩ 'bã Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ drḭ̃ gá rĩ gá.

Ãma anzị Ãdróŋá ãni ã'ḭ̃tãŋá sĩ

23 Ãma 'bá Yãhṵ́dḭ̃ rú 'dĩ ãzḭ́tãŋá Mṵ́sã drḭ̃ umbé ándrá ãma mãbṵ́sṵ̃ gá kpere sáwã ãmaní ãmã ã'ḭ̃tãŋá 'bãjó Kúrísĩtõ amṵ́lépi rĩ agá rĩ sĩ.

24 Ãzḭ́tãŋá ri ãma tãmbalé kpere Kúrísĩtõ 'bã amṵ́ agá. Ḭ́jọ́ 'dĩ dó mụ ru idélé 'bo, Ãdróŋá icó dó ú'dî'da ãma lãlé 'bá ãlá ru rá ãmaní ásḭ́ 'bãjó Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ drḭ̃ gá rĩ sĩ.

25 Ãmaní dó ãma ásḭ́ 'bãjó Yẹ́sṵ̃ drḭ̃ gá rĩ sĩ, ãma adru dó ãzḭ́tãŋá Mṵ́sã drḭ́ rĩ pálé gá ku.

26 Ĩmi dó pírí anzị Ãdróŋá ãni ĩminí ĩmi ã'ḭ̃tãŋá 'bãjó Kúrísĩtõ Yẹ́sṵ̃ drḭ̃ gá rĩ sĩ.

27 Ĩmi pírí 'bá bãbṵ̃tḭ́zḭ̃ bĩlépi sĩ ru icíjó Kúrísĩtõ be ãlu 'dĩ, ĩsṵ̃ dó ídri ú'dí Kúrísĩtõ drḭ́ rĩ cécé bõngó ú'dí sṵ̃lé rĩ áni.

28 Ã'ḭ̃tãŋá Yẹ́sṵ̃ agá rĩ sĩ, ḭ́jọ́ ãzí ĩmi awalépi ndú-ndú táni ĩmi 'bá Yãhṵ́dḭ̃ rú la jõku 'bá Yãhṵ́dḭ̃ rú ku la, 'bá ãtí'bó ru jõku 'bá ãtí'bó ru ku la, ágọ́bḭ́ jõku ũkú la yụ, ã'dusĩku ĩmi pírí ãlu Kúrísĩtõ Yẹ́sṵ̃ agá.

29 Ĩmi dó pírí adrujó 'bá Kúrísĩtõ ãni la rĩ sĩ, ĩmi acá dó pírí Ịbụrahḭ́mṵ̃ 'bã drḭ̃lẹ́ ãzíla ĩmi dó ḭ́jọ́ Ãdróŋá 'bã azịlé Ịbụrahḭ́mṵ̃ nî rĩ kí ịsṵ́ pírí ĩndĩ.

4

1 Má i'da drḭ̃ ĩminí ḭ́jọ́ ícétãŋá 'dĩ sĩ, ngọ́tḭ́ŋá zolépi ku rĩ ĩ'di drḭ̃ cécé ãtí'bô áni. Drĩ táni adru ãko átẹ́pḭ̃ 'bã a'belé ĩ'diní rĩ 'bã 'dḭ́pị rú tí,

2 'bá ãzí la drĩ ĩ'di tãmba ãko átẹ́pḭ̃ 'bã a'belé ĩ'diní rĩ kí abe pírí nĩ kpere sáwã átẹ́pḭ̃ 'bã 'bãlé rĩ 'bã acá agá.

3 Ḭ́jọ́ 'dĩ bãsĩ ru idélépi ãma abe 'bo rĩ 'i. Yẹ́sṵ̃ 'bã drĩ amṵ́jó ku rĩ sĩ, ãma kí ándrá ãtí'bó ru ãzḭ́tãŋá ãzíla lã'bĩ ṵ̃nọ́kṵ́ drḭ́ gá rĩ kí pálé gá cécé ãzḭ́tãŋá 'bãlé anzị 'bã ũbĩ kí kí vú rĩ kí áni.

4 Ṵ'dṵ́ 'bãlé rĩ la mụ acálé 'bo, Ãdróŋá ãpẽ Ngọ́pḭ̃ tị, ãndrẽ tĩ ĩ'di 'bá ru. Ũbĩ vâ ãzḭ́tãŋá Ãdróŋá 'bã ãfẽlé Mṵ́sã drḭ́ rĩ kí vú rá,

5 sĩ ãma unzejó ãzḭ́tãŋá agá rá, ãmaní sĩ acájó Ãdróŋá 'bã anzị rú.

6 Ãmaní dó adrujó Ãdróŋá 'bã anzị rĩ sĩ, Ãdróŋá ãpẽ dó Úríndí Ãlá rĩ tị u'ájó ãma ásḭ́ gá. Úríndí Ãlá 'dĩ fẽ dó ãmaní Ãdróŋá umvelé, “Bãbá, ãma Átẹ́pị!”

7 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ãma adru dó ãtí'bó ru ku, wó rá la anzị Ãdróŋá ãni. Ãma dó adrujó anzị Ãdróŋá ãni rĩ sĩ, ãma dó ãko ĩ'di 'bã azịlé fẽlé ãmaní rĩ kí ịsṵ́ rá.

Páwṵ̃lṵ̃ 'bã ásḭ́ 'bá Gãlãtḭ̃yã gá rĩ kí drḭ̃ gá

8 Ĩmi ándrá drĩ Ãdróŋá nḭ̃jó ku rĩ sĩ, ĩri ándrá ãtí'bó ru ãdroŋa ãzí 'dáyụ la kí ḭ̃nzḭ̃lé.

9 Wó ú'dî'da ĩnḭ̃ dó Ãdróŋâ 'bo, jõku Ãdróŋá nḭ́ dó vâ ĩmi cé ĩmi icó dó ĩmi ujalé vúlê lé ãtí'bó ru ãzḭ́ ngalé ãdroŋa 'dáyụ ãzíla ũkpõ kóru 'dĩ 'badrḭ́ íngoní ru?

10 Má are ĩmi ãzịtáŋá 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'bã ãni ụ'dụ́, ĩmbá, áyi ãzíla ílí ĩ'badrị̃ ĩ'bã kí
pẽlé pẽ-pẽ rĩ kí ĩnzị̃.
11 Má u'á ũrị̃ sĩ ĩmi sĩ, má iza dó áma ũkpó ãzị́ ngajó ĩminí úyé.
12 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka Kúrísĩtõ agá 'dĩ, má a'ị́ ĩmi ĩminí ĩmi trũjó ãzịtáŋá
pálé gá rá adrujó mâ áni, ã'dusĩku má ãtrũ vâ ma ãzịtáŋá pálé gá rá adrujó ĩmi áni.
Ĩmi iza drĩ ị́jọ́ ãzí má rụ́ ku.
13 Ĩnị̃ má ũlũ ĩminí ị́jọ́ mgbã rĩ pâlé drị̃drị̃ rĩ sĩ, sáwã mání amụ́jó ĩmi rụ́ 'dõlé ãyánĩ
sĩ rĩ sĩ.
14 Gbíyã mání adrujó ãyánĩ rú 'dã sĩ, ĩmi icó ájẹ́ ãngũ ndrelé áma drị̃ gâ sĩ rá, wó
kẽjị́ la gá ĩmi a'ị́ ma mãlãyíkã Ãdróŋá drị̃ a'ị́lé rĩ áni vâ cécé ĩminí tá Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃
a'ị́lé rĩ áni.
15 Ãyĩkõ ándrá ĩmi fụlépi rĩ dó ú'dî'da rĩ gá íngõlé yã? Ánị̃ ándrá ĩlẽ ma íngõpí yã
rĩ gá rá, drĩ ájẹ́ adru ĩmi ĩmi mịfị́ kí unze fẽlé mánî, ĩmi ájẹ́ kí fẽ rá.
16 Má u'á dó cãndí sĩ, má acá dó ĩminí mẹ́rọ́'bá ru ị́jọ́ mgbã Yẹ́sụ̃ drị́ mání ũlũlé
ĩminí rĩ sĩ yã?
17 'Bá ándrá afílépi 'bá Yẹ́sụ̃ ã'ị̃lépi rá rĩ kí agá ímbátáŋá ĩnzõ rú rĩ kí imbálépi,
lẽlépi la ĩmi ũbĩ ãzịtáŋá 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'badrị̃ kí vú rĩ, lẽ kí ĩmi drị̃ ujalé sĩ ĩmi sejó
ĩ'ba rụ̃lé ru, wó ị́jọ́ 'dĩ adru ĩminí múké ku. Lẽ kí lú ĩmi atrịlé má rụ́ 'dõlé cí, ĩmi dó
sĩ kí tị are áyụ.
18 Ĩ'di múké ĩminí ĩmi ásị́ 'bãjó ị́jọ́ mgbã rĩ vú ũbĩjó áyụ, ádrĩ táni adru ĩmi abe 'dâ
yụ rĩ gá.
19 Mâ anzị̃, ma ãzá ta ĩmi sĩ kpere ĩminí pá tu agá ũkpó ru ã'ị̃táŋá sĩ Kúrísĩtõ agá.
20 Má ũrã áma ásị́ gâlé álẽ tá tí adrulé ĩmi abe ma sĩ ĩminí ị́jọ́ 'dĩ kí jọ jã ụ'dụ́kọ́
múké sĩ, ã'dusĩku ị́jọ́ ĩmidrị̃ iza kí áma drị̃ rá.

Ị́jọ́ Hãgárĩ 'badrị̃ Sárã be rĩ

21 Ĩmi are drĩ ma 'i, ĩmi 'bá lẽlépi u'álépi ãzịtáŋá Mụ́sã drị̃ pálé gá 'dĩ: ĩnị̃ ãndá-ãndá
ru ị́jọ́ ãzịtáŋá Mụ́sã 'bã sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ rá yã?
22 Ị́jọ́ sĩlé bụ́kụ̃ Ãdróŋá drị̃ agá rĩ jọ Ịbụrahị́mụ̃ ándrá anzị trũ ĩrị̃. Ãlu rĩ ĩzóŋá ãtí'bó
ru rĩ 'bã tịlé rĩ 'i, ãzí rĩ dó ũkú mgbã lị́cọ́ 'dị́pị 'bã tịlé rĩ 'i.
23 Ngọ́tị́ŋá ĩzóŋá ãtí'bó ru rĩ 'bã tịlé rĩ útị ĩ'di ị́jọ́ 'bá 'bá rĩ sĩ. Wó ngọ́tị ũkú mgbã
lị́cọ́ 'dị́pị rú rĩ 'bã tịlé rĩ útị ĩ'di ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã azịlé Ịbụrahị́mụ̃ ní rĩ sĩ.
24 Ị́jọ́ 'dĩ 'bã ífí kí íni: ũkú ĩrị̃ 'dĩ tu kí pá tị icíma ĩrị̃ sĩ. Tị icíma ãlu rĩ i'dó ru 'bé
Sĩnáyĩ drị̃ gá. Hãgárĩ tu pá tị icíma 'dĩ gá ícétáŋá ru, anzị tịlé ĩ'diní rĩ kí pírí ãtí'bó
ru.
25 Hãgárĩ tu pá ícétáŋá ru 'bé Sĩnáyĩ Ãrábĩyã gá rĩ kẽjị́ gá ãzíla vâ ícétáŋá ru táwụ̃nị̃
Yẽrụ́sãlẹ́mụ̃ drị 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'bã kí sĩ adrujó ãtí'bó ru ãzịtáŋá pálé gá rĩ 'bã kẽjị́
gá.
26 Wó ũkú mgbã lị́cọ́ 'dị́pị Sárã tu pá ícétáŋá ru táwụ̃nị̃ Yẽrụ́sãlẹ́mụ̃ ú'dí 'bụ̃ gá rĩ
kẽjị́ gá. Ĩ'di ãma 'bá pírí Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ ã'ị̃lépi rá 'dĩ 'bã andre rú.
27 Ị́jọ́ sĩlé bụ́kụ̃ Ãdróŋá drị̃ agá rĩ jọ ị́jọ́ drị̃ la gá íni:
“Mí u'á ãyĩkõ sĩ, mi ũkú úndó
icólépi anzị tịlépi ku 'dĩ!
Mí uzá ãzíla íci ãcící ãyĩkõ sĩ,
mi ngọ́tị tĩŋá ãzá ĩtrĩkãjó ku rĩ sĩ.
Ã'dusĩku mi ũkú ándrá ãjị́ nzelé rá rĩ, mi amụ́ anzị tịlé ũ'bí ru,
ĩ'di ũkú u'álépi ágó tị gá ũgũgõ rĩ ndẽ rá.” †

† **4:27** Ĩsáyã 54:1

28 Má ádrı̨́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ı̨́tãŋá agá 'dĩ, ĩmi cécé Sárã ngọ́pị Ĩsákã áni,
ã'dusĩku útị ĩmi ú'dí ru úríndí sĩ ı́jọ́ Ãdróŋá 'bã azı̨lé Ịbụrahı̨́mų̃ nî rĩ sĩ.
29 Wó ĩ'di ándrá adrujó ụ́'dụ́ 'dã sĩ vâ ãndrũ rĩ áni: 'bá tı̨lé 'bá 'bá rĩ fẽ ũcõgõ 'bá
tı̨lé Úríndí Ãdróŋá drı̨́ sĩ rĩ nî.
30 Wó ı́jọ́ sĩlé bụ́kų̃ Ãdróŋá drı̨́ agá rĩ jọ ı́jọ́ drı̨́ la gá íngoní? Jọ, “Ídro ĩzóŋá ãtí'bó
ru rĩ kí ngọ́pı̨ be rá, ã'dusĩku ngọ́tı̨ ĩzóŋá ãtí'bó ru rĩ drı̨́ icó ãko átẹ́pı̨ 'bã a'belé ngọ́tı̨
tı̨lé ı́jọ́ Ãdróŋá 'bã azı̨lé azı̨-azı̨́ ũkú mgbã lı̨́cọ́ 'dı̨́pı̨ rú rĩ drı̨́ kí ı̨sụ́lé ĩndĩ ku.” †
31 Má ádrı̨́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ı̨́tãŋá agá 'dĩ, ãma adru kí anzı̨ ĩzóŋá ãtí'bó
ru 'dã drı̨́ kí áni sĩ u'ájó ãzı̨́tãŋá pálé gá ku, wó ãma kí anzı̨ ũkú lı̨́cọ́ 'dı̨́pı̨ rú rĩ ãni
u'álépi lẽtãŋá Ãdróŋá drı̨́ uyatãŋâ kóru rĩ áni.

5

Drı̨́lẹ́mmgbọ Yẹ́sų̃ 'bã fẽlé rĩ

1 Trũŋá sĩ rĩ gá, Kúrísĩtõ trũ ãma 'bo, ãma dó sĩ u'á drı̨́lẹ́mmgbọ agá. Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, lẽ
ãtu kí pá mgbemgbe ã'ı̨́tãŋá agá ãzíla lẽ ãgõ kí mụlé ãma umbélé ĩbáká ãzı̨́tãŋá drı̨́
sĩ ãtí'bó ru ku.
2 Ĩmi are drĩ ma 'i, ma Páwų̃lǫ̃ 'i, álẽ ĩminí jọlé la ĩdrĩ ĩmi fẽ ĩtãrãlé Ãdróŋá ní sĩ
ĩmi ã'ı̨́jó, drã Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ drı̨́ gá rĩ 'bã ų̃rǫ̃drı̨́ dó ĩminí yụ.
3 Má amvi ĩminí ı́jọ́ 'dĩ ı̨́dı̨́, 'bá ãlu-ãlu ru fẽlépi ĩtãrã 'i rá rĩ 'bã mba ãzı̨́tãŋá Yãhụ́dı̨́
'bã rĩ kí tã pírí.
4 Ĩmi 'bá lẽlépi la Ãdróŋá 'bã lã ĩmi 'bá mgbã rú ãzı̨́tãŋá 'bá Yãhụ́dı̨́ 'badrı̨́ kí vú
ũbĩŋá sĩ rĩ, ĩmi anzé dó ĩmi kãkã Kúrísĩtõ drı̨́ agá rá, wó ĩmi a'dé dó lẽtãŋá uyaŋâ
kóru Ãdróŋá drı̨́ rĩ agâ sĩ ãmvé.
5 Wó ãmaní rĩ gá, Úríndí Ãlá Ãdróŋá drı̨́ rĩ lũ ãmaní tọndọlọ Ãdróŋá la ãma lã 'bá
mgbã rú la ãmaní Yẹ́sų̃ ã'ı̨́jó rĩ sĩ, 'dĩ ı̨́jọ́ ãmaní sĩ ásı̨́ ḭjó rĩ 'i.
6 Ãma gápi 'bá Kúrísĩtõ Yẹ́sų̃ ã'ı̨́lépi 'dĩ, údrĩ táni ãma ĩtãrã rá jõku ĩtãrã ãma ku,
'dĩ adru ãmaní ı́jọ́ ũkpó la ku. Ḭjọ́ ãmaní ũkpó rĩ ĩ'di ãmaní Yẹ́sų̃ ã'ı̨́jó, ã'ı̨́tãŋá ru
i'dalépi sĩ Ãdróŋá lẽjó 'bá kí abe rĩ 'i.
7 Ĩmi ándrá acı̨́ agá ã'ı̨́tãŋá agá múké. Ã'di atrı̨ ĩmi drı̨́ ı́jọ́ mgbã rĩ vú bĩŋá gá nĩ yã?
8 Ḭjọ́ ĩmi drı̨́ atrı̨lépi 'dĩ angá Ãdróŋá ĩmi umvelépi sĩ u'ájó lẽtãŋá ĩ'didrı̨́ uyaŋâ kóru
rĩ drı̨́ ku.
9 Ḭjọ́ imbálé ĩnzõ rú wereŋá rĩ la tọ̃rọ́mẹ́ iza cécé ãkụ́kı̨́ ĩmbíráŋá rĩ 'bã fẽlé íwá
mũrá gá tré rĩ la ũkã rá rĩ áni.
10 Ma Páwų̃lǫ̃ 'i, má ã'ı̨́ ı́jọ́ Ãdróŋá drı̨́ rá, á'bã vâ ásı̨́ ĩmi drı̨́ gá rá, ĩmi icó ı́jọ́ 'bá
ãzí ãni la vú ũbĩlé ku, wó ĩmi ı́jọ́ mádrı̨́ kí vú ũbĩ áyụ. Ãdróŋá la 'bá ĩmi drı̨́ ụtrı̨́lépi
rĩ drı̨́ gá ı́jọ́ lı̨ rá.
11 Má ádrı̨́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ı̨́tãŋá agá 'dĩ, ma ũcõgõ ı̨sụ́ mání ı́jọ́ ĩtãrãŋá
drı̨́ ũlũjó ku rĩ sĩ. Ádrĩ tá ı́jọ́ ũlũ ĩtãrãŋá drı̨́ gá la, ı́jọ́ Yẹ́sų̃ 'bã drãjó mũsãlá'bã sı̨́ gá
rĩ tá adru ífí kóru. 'Dĩ bãsĩ ı́jọ́ 'bá Yãhụ́dı̨́ rú 'dĩ 'bã kí ı̨sụ́lé ũkpó-ũkpó ĩ'bã kí ã'ı̨́lé ku
rĩ 'i.
12 Má ũrã áma ásı̨́ gâlé 'bá ĩminí ũcõgõ fẽlépi ĩmi ĩtãrã ĩmi rá 'dĩ kí lẽ âco kí cécé
ı̨́ndrọgọ ránágó ru rĩ kí acojó rĩ áni rá!
13 Má ádrı̨́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ı̨́tãŋá agá 'dĩ, ûmve ĩmi drı̨́lẹ́mmgbọ ı̨sụ́jó
ãzı̨́tãŋá 'bá Yãhụ́dı̨́ rú rĩ 'badrı̨́ kí agá. Ĩmi ayú drı̨́lẹ́mmgbọ 'dĩ sĩ ı́jọ́ ũnzí ụrụ'bá drı̨́
gá rĩ kí idéjó áyụ ku. Ĩmi ayú drı̨́lẹ́mmgbọ 'dĩ ĩminí sĩ ãzı̨́ ngajó ĩmi ãlu-ãlu ní lẽtãŋá
sĩ.

† **4:30** Í'dóŋá 21:10

14 Ã'dusĩku ãzḭ́tãŋá pírí tra kí ru ḭjọ́ 'dĩ agá, “Ílẽ mî jĩránĩ cécé míní ími lẽlé rĩ áni.”
†
15 Wó ĩmi adru mḭfḭ trũ! Ĩdrĩ ĩmi ucí sḭ sĩ cénĩ-cénĩ rú cécé ãnãkpá ásé agá rĩ 'bã
kí ru ucílé rĩ áni, ĩmi mụ ĩmi ụ'dḭ́lé ãyá-ãyá.

Ũkpó Úríndí Ãlá rĩ drḭ ãma ídri agá rĩ

16 Ájọ ĩminí, Úríndí Ãlá rĩ drĩ ĩmi drḭ ce nĩ, ĩmi icó ḭjọ́ ĩmi ụrụ'bá 'bã lẽlé 'dĩ kí vú
ũbĩlé ku.
17 Ájọ ĩminí ḭjọ́ 'dĩ íni la ã'dusĩku ḭjọ́ ụrụ'bá drḭ gá rĩ icí kí ru ḭjọ́ Úríndí Ãlá rĩ drḭ
be ku. Ḭjọ́ ụrụ'bá drḭ rĩ kí ḭjọ́ Úríndí Ãlá rĩ drḭ be kí ĩrḭ trá kí drĩdríŋĩ gá mẹ́rọ́'bá ru,
kí ã'dḭ 'dḭ kí drĩdríŋĩ gá mí icó dó sĩ ḭjọ́ míní pẽlé idélé rĩ idélé ku.
18 Úríndí Ãlá Ãdróŋá drḭ rĩ drĩ ĩmi drḭ ce nĩ, ĩmi adru dó ãzḭ́tãŋá pálé gá ku.
19 Ḭjọ́ ụrụ'bá drḭ gá rĩ la 'bá kí fẽ ḭjọ́ 'dĩ kí idélé: mḭ-ãcí ãwṹ drḭ, ũrãtãŋá ũnzíkãnã
rú rĩ, ḭjọ́ ãndḭ ru drḭnzá ru rĩ abe.
20 Kí ãdroŋa ĩnzõ rú rĩ kí ḭnzḭ, kí ũjõgõ ãzḭ nga, kí 'bá kí ngṹ ũnzí, kí ãwã kí drĩdríŋĩ
gá, ãko 'bá ãzí drḭ la 'de kí ásḭ gá ũnzí. Kí ala adrá ũmbã sĩ gbõrú-gbõrú, kí 'bá ãzí
rĩ kí drḭ ŋmĩ vṹrṹ sĩ ru drḭ ingajó ụrụgá ãndânĩ. Kí ru awa ínátḭ sĩ ínátḭ sĩ,
21 kí ãjã rú, kí ãná mvụ, kí ṹmṹ sĩ ãná mvụjó ãwṹ idéjó rĩ kí 'bã, ãzíla ḭjọ́ ũnzí ãzí
ndú-ndú 'dĩ 'bã áni rĩ kí idé. Álũ ĩmi mḭfḭ jõ mâ ĩmi mḭfḭ lũjó ídu rĩ áni, 'bá ḭjọ́ 'dĩ 'bã
áni rĩ kí idélépi rĩ icó kí Sṹrṹ Ãdróŋá drḭ ḭsṹlé ĩ'bã ãko rú ku.
22 Wó ífí Úríndí 'bã kalé rĩ kí lẽtãŋá, ãyĩkõ, ásḭ ḭ̃gbẽ, ḭjọ́ taŋá, ásḭ ndrĩŋá, mũkẽ,
ã'ḭ́tãŋá,
23 'bá ḭjọ́ idélépi jã rĩ, ãzíla ru ụtrḭjó ḭjọ́ ũnzí idéŋá gá rĩ. Ãzḭ́tãŋá ḭjọ́ 'dã 'bã áni rĩ
kí drḭ gá 'dáyụ.
24 'Bá Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ ãni rĩ ipa kí ĩ'bã ụrụ'bá ḭjọ́ ũnzí drḭ gá rĩ kí ḭjọ́ ala gá ụrụ'bá 'bã
lẽlé idélé rĩ kí abe mũsãlá'bã sḭ gá pírí 'bo.
25 Úríndí 'bã ãmaní ídri fẽjó rĩ sĩ, lẽ Úríndí 'bã ce vâ ãma drḭ nĩ.
26 Lẽ ãma adru kí ãfó sĩ ku, ãma iza kí 'bá ãzí 'bã ásḭ ku, ãzíla lẽ ãma idé kí 'bá ãzí
ní ãjã sĩ ku.

6

Ĩmi idé mũkẽ 'bá pírí nî

1 Má ádrḭ́pḭka ãzíla má ámvọ́pḭka ã'ḭ́tãŋá agá 'dĩ, 'bá ãzí drĩ a'dé ḭjọ́ ũnzí agá, ĩmi
'bá úríndí agá ũkpó ru 'dĩ ĩmi uja 'bá 'dã jãjã rú vúlé ã'ḭ́tãŋá agá ũgũgõ. Wó ĩmi adru
mḭfḭ trũ ĩmi vâ mụ a'délé ḭjọ́ ũnzí ãlu 'dã agá ku.
2 Ĩko ĩmi ãzã ḭjọ́ ãnzḭ ĩmi ḭsṹlépi rĩ kí agá. Ḭjọ́ ĩminí ĩmi ãzã kojó 'dĩ la fẽ ĩmi ãzḭ́tãŋá
Kúrísĩtõ drḭ kí vú ũbĩlé.
3 'Bá ãzí drĩ ũrã la 'i ãmbógó ru índẽ 'bá ãzí kí rá, wó adru ĩ'di 'bã ũrãlé 'dã 'bã áni
ku, ĩ'di ru drḭ ule.
4 'Bá ãlu-ãlu 'ba amá ru ádrízã ḭjọ́ ĩ'di 'bã idélé rĩ múké yã rĩ. Drĩ dó ru ádrízã ndre
múké, ĩ'di dó sĩ ru ũnũ ḭjọ́ ĩ'di 'bã idélé rĩ sĩ, adru ĩ'di 'bã ru ṹ'bḭ̃jó 'bá ãzí kí abe rĩ sĩ
ku.
5 Ájọ ḭjọ́ 'dĩ íni la, ã'dusĩku lẽ 'bá ãlu-ãlu 'bã tu pá ḭjọ́ ĩ'didrḭ kí agá nĩ.
6 'Bá 'bání imbálé ḭjọ́ Ãdróŋá drḭ sĩ rĩ lẽ 'ba ale kí ãko ĩ'badrḭ kí 'bá kí imbálépi rĩ
abe.
7 Lẽ 'bá ãzí 'bã ulé ĩmi ku. 'Bá ãzí icó Ãdróŋá idelé ku. Ájọ ḭjọ́ 'dĩ íni la ã'dusĩku
ũri 'bá 'bã tralé rĩ ĩ'di ũri ándrá ĩ'di 'bã salé rĩ.

† **5:14** Lẹ́vḭ 19:18

8 'Bá ị́jọ́ ũnzí ụrụ'bá drḩ kí vú ũbĩlépi áyụ rĩ ĩ'di drụ́zḩ drã ukólépi ku rĩ ịsụ́ áyụ. Wó
'bá ị́jọ́ Úríndí Ãlá rĩ drḩ kí vú ũbĩlépi rĩ la drụ́zḩ ídri ukólépi ku rĩ ịsụ́ áyụ.
9 Lẽ ãma ãndẽ kí ị́jọ́ múké rĩ idéŋá sĩ ku. Ãdrĩ kí ãndẽ ku, ãma kí drụ́zḩ ũyá la ịsụ́
rá sáwã la múké rĩ drĩ acá 'bo rĩ gá.
10 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãma idé kí ị́jọ́ múké 'bá pírí 'baní, ãdrĩ kí drḩlẹ́ba ịsụ́ rá rĩ gá. Wó
ambamba la 'bá pírí Kúrísĩtõ ã'ḩlépi rá 'dĩ 'banî.

Ị́jọ́ Páwṹlọ̃ 'bã jọlé ãsĩjó rĩ kí zịtáŋá be

11 Ĩndre drĩ áma drḩmvṹ mání wárágã sĩjó ĩminí núkũtã use sĩ áma drḩ sĩ 'dĩ 'i.
12 'Bá lẽlépi ĩmi ũŋmĩlépi ĩmi ĩtãrã ĩmi rá 'dĩ, lẽ kí ru i'dalé ãzíla ịpḩlé ị́jọ́ ụrụ'bá
drḩ gá rĩ kí sĩ. Kí ị́jọ́ 'dĩ kí idé íni la ã'dusĩku lẽ kí ũcõgõ ị́jọ́ ũlũŋá ála patáŋá ịsụ́
mũsãlá'bã Kúrísĩtõ drḩ gá rĩ sĩ adru ĩtãrãŋá sĩ ku rĩ ịsụ́lé ku.
13 'Bá jọlépi la ĩmi ĩtãrã ĩmi rá 'dĩ kí ũbĩ kí vâ ãzḩtáŋá Mụ́sã drḩ rĩ kí vú pírí ku. Lẽ
kí 'bãngá ĩtãrã ĩmi rá kí dó sĩ ru ịpḩ ĩminí ị́jọ́ ĩ'bã kí lẽlé ụrụ'bá drḩ kí vú ũbĩjó rĩ sĩ.
14 Jõ ma 'i, álẽ áma ịpḩlé ị́jọ́ ãzí sĩ ku rá la ị́jọ́ Úpí ãma ãni Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ drḩ rĩ 'i.
Ĩ'di 'bã drãŋá mũsãlá'bã sḩ gá rĩ sĩ, ị́jọ́ ṹnọ́kṹ drḩ 'dĩ kí ṹrọ̃drḩ mání 'dáyụ, ãzíla áma
ãzḩ vâ ṹnọ́kṹ ní 'dáyụ.
15 Ị́jọ́ mání ãmbógó rĩ adru 'bání ru ĩtãrãjó rá rĩ 'i jõku ĩ'diní ru ĩtãrãjó ku rĩ 'i ku.
Ị́jọ́ mání ãmbógó rĩ ĩ'di 'bá 'dĩ ịsụ́ ídri ú'dí Úríndí Ãlá Ãdróŋá drḩ gá rĩ 'bã fẽlé rĩ rá
yã rĩ 'i.
16 Ãdróŋá ásḩ 'bã ndrĩ 'bá ãzḩtáŋá 'dĩ vú ũbĩlépi rĩ 'baní pírí 'ba u'á kí sĩ ásḩ ĩ̃gbẹ̃ sĩ.
'Bá 'dĩ kí 'bá Ịsịrayḩĩ̃ rú Ãdróŋá 'bã ũpẽlé nĩ rĩ kî.
17 Mání ị́jọ́ mádrḩ 'dĩ dejó, álẽ dó 'bá ãzí 'bã ĩcãndĩ ma ĩ̃dḩ ku, ã'dusĩku ḩlṹwẹ́ áma
ụrụ'bá gá 'dĩ i'da kí ma ãtí'bó Yẹ́sṹ ãni.
18 Má ádrḩpịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ĩ̃táŋá agá 'dĩ, lẽtáŋá uyaŋâ kóru Úpí ãma ãni
Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ drḩ gá rĩ 'bã adru ĩmi drḩ gá jã 'dâ. Ámĩnã.

Wárágã Páwṹlọ̃ 'bã sĩlé 'bá Ẽfésõ gá rĩ 'banî rĩ

1 Wárágã 'dĩ angá mádrı̨ ma Páwṹlọ̃ ṹpı̨́gọ́ŋá Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ drı̨ Ãdróŋá 'bã lẽtáŋá
sĩ rĩ drı̨, ásĩ ĩ'di 'bá ãlá ã'ı̨́táŋâ trũ Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ agá Ẽfésõ gá 'dĩ 'banî.
2 Lẽtáŋá uyaŋâ kóru ãzíla ásı̨ ı̨́gbẹ̃ Ãdróŋá ãmã Átẹ́pı̨ ãzíla Úpí ãma ãni Yẹ́sṹ
Kúrísĩtõ drı̨ rĩ 'bã adru ĩmi abe.

Sṹsṹ wijó Úríndí sĩ ãmaní Kúrísĩtõ sĩ rĩ

3 Lẽ ı̨cṹ kí Ãdróŋá 'i, 'dĩ Átẹ́pı̨ ãmã Úpí Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ drı̨ rĩ 'i. Ícíŋá ãmaní Kúrísĩtõ
trũ rĩ sĩ, fẽ ãmaní drı̨̃lẹ́ba, wi ãmaní sṹsṹ pírí Úríndí drı̨ 'bṹ gâlé 'dĩ kî.
4 Ã'dusĩku ũpẽ ándrá ãma ídu Kúrísĩtõ rṹ sĩ adrujó ĩ'di 'bã 'bá ru 'dĩ sĩ 'bã drĩ
ṹnọ́kṹ ku, 'bã ãma adrujó ãlá ru ãzíla ı̨́jọ̃ kóru ĩ'di 'bã mẹ́lẹ́tı̨ gá.
5 'Bã ãma ídu acájó ĩ'di 'bã anzı̨ rú Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ agâ sĩ, ı̨́jọ́ ĩ'di 'bã lẽlé ãyĩkõ fẽlépi
ĩ'diní rĩ kí sĩ.
6 Lẽ ãma ı̨cṹ kí Ãdróŋá 'i ásı̨ ı̨́gbẹ̃ ĩ'di ãni dı̨̃zã rú ĩ'di 'bã fẽlé ãmaní ı̨̃sálı̨, ĩ'di 'bã
Ngọ́pı̨̃ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ agâ sĩ rĩ sĩ.
7 Ĩ'di agá unze ãma ãrí ĩ'didrı̨ gá rĩ sĩ, ãma trũjó ı̨́jọ́ ũnzí agá. Ásı̨ ı̨́gbẹ̃ Ãdróŋá ãni
ãmbógó rĩ sĩ,
8 ĩ'diní fẽlé ãmaní ĩyõ rú ṹ'bı̨̃ŋâ kóru ũndũwã ĩ'didrı̨, ãzíla ı̨́jọ́ nı̨̃ŋá ĩ'didrı̨ gá rĩ sĩ.
9 Ãzíla fẽ ãmaní ı̨́jọ́ ĩ'di ãni zı̨̃lé zı̨̃-zı̨̃ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ nı̨̃jó ĩ'di 'bã adrujó múké ĩ'di mı̨fı̨
gá rĩ, ĩ'di 'bã ũrãlé idélé Kúrísĩtõ agâ sĩ rĩ 'i.
10 Į́jọ́ ĩ'di 'bã itúlé rĩ sáwã pı̨rı̨-pı̨rı̨ rĩ drĩ ca 'bo, ĩ'di ãko pírí 'bṹ gá rĩ kí icí ãko
ṹnọ́kṹ gá rĩ abe Úpí ãlu pálé gá 'dĩ Kúrísĩtõ 'i.
11 Ãko pírí kí ru idé Ãdróŋá 'bã itúlé ãzíla ĩ'di 'bã ásı̨ 'bã ũrãlé rĩ áni, ãzíla Ãdróŋá
ũpẽ ãma adrujó 'bá ĩ'di ãni la rú, icíŋá Kúrísĩtõ agá rĩ sĩ, ã'dusĩku ĩ'di 'bã lẽlé rĩ sĩ 'dĩ
ı̨́jọ́ ĩ'diní 'bãlé ídu rĩ 'i.
12 Ãma gápi 'bá Yãhṹdı̨̃ rú drı̨̃drı̨̃ ásı̨ 'bãlépi Kúrísĩtõ agá 'dĩ, ũpẽ ãma ĩ'di ı̨cṹjó
ãmbõgõ ĩ'didrı̨ dı̨̃zã rú rĩ sĩ.
13 Ãzíla úsu vâ ĩmi Kúrísĩtõ agá ĩndĩ ĩminí ı̨́jọ́ mgbã rĩ arejó 'bo rĩ sĩ, 'dĩ ı̨́jọ́ mgbã
patáŋá ĩmidrı̨ gá rĩ drı̨ 'i. Ĩminí ĩ'di ã'ı̨́jó 'bo rĩ sĩ ĩbĩ dó sĩ ícétáŋá ĩmi ĩ'di ãni rĩ ĩmi
ụrụ'bá gá Úríndí Ãlá Ãdróŋá ní azı̨lé rĩ sĩ.
14 Úríndí ĩ'di ãko a'belé pá tulépi ãwítã rú kpere 'bá kí unzejó pírí 'bo, sĩ adrujó
Ãdróŋá 'bã ãko rú. Į́jọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ãma ı̨̃nzı̨̃ kí Ãdróŋá 'i dı̨̃zã ĩ'di ãni ãmbógó rĩ sĩ.

Páwṹlọ̃ 'bã Ãdróŋá zı̨jó rĩ

15 Į́jọ́ 'dĩ sĩ, ṹ'dṹ ma ı̨́jọ́ arejó ã'ı̨́táŋá ĩmi ãni Yẹ́sṹ agá rĩ drı̨ gá ãzíla lẽtáŋá ĩmi ãni
'bá ãlá rĩ 'ba rṹ pírí rĩ sĩ,
16 má a'be ãwã'dĩfô fẽŋá Ãdróŋá ní ĩmi ı̨́jọ́ sĩ rĩ ku ãzíla ma ĩmi ı̨́jọ́ ũrã mání ĩminí
Ãdróŋá zı̨ agá.
17 Ma Ãdróŋá Úpí ãma ãni Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ drı̨ Átẹ́pı̨ dı̨̃zã rú rĩ zı̨ sĩ ĩminí ũndũwã
Úríndí drı̨ gá rĩ fẽjó ãzíla ícétáŋá kí abe, ı̨́jọ́ 'dĩ sĩ ĩmi dó sĩ ĩ'di nı̨̃ ndẽ rá.

18 Ma vâ Ãdróŋá zị mịfị ĩmi ásị drị gá rĩ kí nzĩjó ĩmi dó sĩ nị̃ la rá, ãzíla ĩmi dó sĩ
ásị 'bã ãko ĩ'diní dị̃zã rú drị̃lẹ gâlé Ãdróŋá 'bã ĩmi umvejó ĩminí mụlé ịsụ́lé rĩ kí drị̃
gá,
19 ãzíla ũkpó ĩ'di ãni ãmbógó ndẽlépi rá rĩ la ãzị nga ãma 'bá ĩ'di ã'ị̃lépi 'dĩ abe nĩ.
Ũkpó 'dã cécé ũkpó ĩ'didrị ãmbógó rĩ 'bã ãzị ngajó rĩ áni.
20 Ĩ'di 'bã ayúlé sĩ Kúrísĩtõ ní, ĩ'diní sĩ ĩ'di ingajó ídri drã agá ãzíla ĩ'di irijó ĩ'di 'bã
drị ãndá rĩ gá ãngũ 'bụ̃ gá rĩ gá rĩ 'i.
21 Kúrísĩtõ Úpí ru ũkpó drị̃ ceŋá 'bụ̃ gá rĩ agá pírí, ãzị́táŋá ãzíla ũkpó ãzíla ũpi kí
drị̃lẹ gá, rụ́ ĩ'didrị gá fẽlé rĩ ndẽ ãmbõgõ sĩ ãmbogo ụ̃nọ́kụ́ ú'dî'da 'dĩ 'badrị̃ kí rá,
ãzíla ụ̃nọ́kụ́ drụ́zị amụ́lépi vúlé rĩ 'badrị̃ kí rá.
22 Ãzíla Ãdróŋá 'bã ãko pírí kí ĩ'di pálé gá, 'bã dó ĩ'di adrujó kãnị́sã drị̃lẹ ru ãko
pírí kí drị̃lẹ gá.
23 Kãnị́sã ĩ'di ụrụ'bá Kúrísĩtõ drị gá rĩ 'i, ga ũkpó Kúrísĩtõ drị̃ sĩ tré ĩ'di sĩ ãko pírí
ga kí tré gẹ̃rị̃ pírí gá.

2

Kúrísĩtõ agá ála adru ídri

1 Ándrá ídu ĩminí drĩ Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ ã'ị́jó ku rĩ sĩ, ĩmi ũdrã ị́jọ́ ũnzí ĩmidrị̃ kí agá
úríndí sĩ rá ã'dusĩku ĩgã Ãdróŋâ tị arelé úmgbé.
2 Ĩmi idé ándrá ị́jọ́ 'dĩ kí, ĩminí u'ájó gẹ̃rị̃ ụ̃nọ́kụ́ 'dĩ drị̃ kí vú ũbĩjó rĩ sĩ, ãzíla ũkpó
úpí sụ́rụ́ ũlí agá 'bụ̃ agá 'dĩ drị̃, úríndí ũnzí ú'dî'da ãzị ngalépi 'bá Ãdróŋá tị gãlépi
úmgbé 'dĩ kí agá rĩ sĩ.
3 Ụ́'dụ́ ãlu ãma pírí u'á kí ándrá ị́jọ́ ũnzí ĩ'bã kí idélé 'dĩ kí agá rá, ị́jọ́ 'dĩ kí ãmã
ũrãlé ãzíla ãmã ụrụ'bá 'bã lẽlé rĩ kî. 'Bá ãzí rĩ kí áni, ãma dó sĩ adru 'bá ándrá tátí
drị̃rịma ịsụ́lépi ũmbã ĩ'didrị̃ sĩ rĩ kî.
4 Wó lẽtáŋá ĩ'didrị ãmaní ãmbógó rĩ sĩ, Ãdróŋá ásị ĩ̃gbẹ̃ ambamba rĩ,
5 'bã ãma ídri Kúrísĩtõ be táni ãmaní ũdrã agá ị́jọ́ ũnzí agá úríndí sĩ rá. Pa lú ĩmi
ásị ĩ̃gbẹ̃ ĩ'didrị gá rĩ sĩ.
6 Ãdróŋá inga ãma Kúrísĩtõ be ãzíla fẽ ãmaní rijó ĩ'di trũ Ũpĩ Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ drị 'bụ̃
gá rĩ agá.
7 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩ̃tụ́ amụ́lépi rĩ sĩ, ásị ĩ̃gbẹ̃ ĩ'didrị ndẽlépi rá ukólépi ku rĩ 'bã i'dá dó sĩ
ãmaní Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ agâ sĩ.
8 Ã'dusĩku pa ãma ásị ĩ̃gbẹ̃ ĩ'didrị gá rĩ sĩ, 'dĩ ã'ị̃táŋá sĩ adru ị́jọ́ angálépi ĩmidrị̃ la
ku, ĩ'di ãko Ãdróŋá 'bã fẽlé nĩ rĩ 'i;
9 adru ãzị ngaŋá sĩ ku, 'bá ãzí ịpị dó sĩ ru ị́jọ́ la sĩ ku.
10 Ã'dusĩku ãma drị̃mvụ́ ĩ'di 'bã 'bãlé Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ agâ sĩ ị́jọ́ mgbã rĩ ngajó ándrá
Ãdróŋá 'bã idélé ãmaní ídu drị̃drị̃ rĩ ngajó rĩ 'i.

Kúrísĩtõ agá ãma 'bá ãlu

11 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi ũrã drĩ ị́jọ́ ándrá ĩmi tịjó ãmị́yọ́ŋá ru, 'bá Yãhụ́dị̃ rú ĩtãrãlé drị sĩ
'dĩ 'bã kí ĩmi umvejó "'Bá ĩtãrãlé ku 'dĩ kî rú" rĩ 'i (wó 'dĩ kí ị́jọ́ lú idélé ụrụ'bá gá rĩ
kî adru 'bá ĩtãrãjó ásị gá rĩ 'i ku). †
12 Ĩnị̃ rá ĩmi ándrá Kúrísĩtõ trũ ndú-ndú, úlã ándrá ĩmi 'bá Ịsịrayị́lị̃ ãni la rú ku
ãzíla ãmị́yọ́ŋá ru ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã azịlé ĩ'baní rĩ kí kóru. Ĩri u'álé ụ̃nọ́kụ́ drị̃ gá 'dâ
Ãdróŋâ kóru ãzíla ásị 'bãŋâ kóru.
13 Wó ú'dî'da ĩmi ándrá 'bá álị rá-rá ru 'dĩ, ící dó ĩmi Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ trũ ãlu, ají dó
ĩmi ãni rú ãrí Kúrísĩtõ drị̃ sĩ.

† **2:11** Ãzị́táŋá Amviŋá 10:16; 30:6; Kõlõsáyĩ 2:11; Rụ́mị̃ 2:28-29

14 Kúrísĩtõ 'bã mgbã rĩ atrị ãma ásị ũnzĩ ãmaní ãma lẽjó ku rĩ agâ sĩ ãma 'bá Yãhụ́dị̃
ru 'dĩ kí icíjó 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku 'dĩ abe ãlu. Anu bõrõ kí drĩdríŋ̃ĩ gá kí awalépi ndú-ndú
sĩ adrujó mẹ́rọ́'bá ru rĩ rá.
15 Anu ãzị́táŋá 'bá Yãhụ́dị̃ 'badrị́ cécé bõrõ áni kí drĩdríŋ̃ĩ gá rĩ ĩ'di 'bã drãŋá sĩ rá,
sĩ amụtị ĩ̃rĩ̃ 'dĩ kí icíjó 'bá ú'dí ãlu rú ĩ'di be, ají dó sĩ ásị ĩ̃gbẽ̃ gẽ̃rĩ̃ ãlu 'dĩ sĩ.
16 Ĩ'di 'bã drãŋá mũsãlá'bã sị gá rĩ sĩ, Kúrísĩtõ andi ãngũ ũnzí ĩ'badrị́ rĩ rá.
Mũsãlá'bã sĩ icí ãma ụrụ'bá ãlu agá, ãzíla ají dó sĩ kí vúlé Ãdróŋá rụ́.
17 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, Kúrísĩtõ amụ́ ḭjọ́ mgbã ásị ĩ̃gbẽ̃ drị́ gá rĩ ũlũlé 'bá pírí 'banî, ĩmi 'bá
Yãhụ́dị̃ rú ku ándrá rá-rá ru Ãdróŋá be 'dĩ, ãzíla 'bá Yãhụ́dị̃ rú ãníŋá 'dĩ 'banî. †
18 Ĩ'di Kúrísĩtõ rụ̃ sĩ ãma icó amụ́lé Úríndí Ãlá ãlu 'dĩ sĩ Ãdróŋá ãmã Átẹ́pị rú rĩ
drĩ̃lẹ́ gá rá.
19 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku 'dĩ, ĩmi adru dó ãmḭyọ́ŋá ru ĩ̃dḭ ku. Ĩmi dó Ãdróŋá
'bã 'bá ãzíla 'bá ĩ'didrị́ lḭcọ́ gá rĩ kî.
20 Úsị dó ĩmi jó ĩ̃ndụ́ 'bá ũ̃pḭgọ̃ŋa rú ãzíla 'bá nãbḭya rú 'dĩ 'bã kí 'bãlé 'dĩ ḭjọ́ ĩ'bã
kí imbálé rĩ drị́ gá. Ãzíla írã kónã gá jó 'bã sĩ pá tujó rĩ ĩ'di Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ 'bã ãmgbã
rĩ 'i.
21 Ĩ'di agá jó icí dó ru ãlu ãzíla tu pá jó Ãlá Úpí ĩ̃nzĩ̃jó rĩ rú.
22 Ícíŋá ĩmi ãni ĩ'di agá rĩ sĩ, úsị vâ ĩmi 'bá pírí abe jó ãlu rú, ãngũ Ãdróŋá 'bã sĩ
u'ájó ala gá Úríndí ĩ'didrị̃ sĩ rĩ rú.

3

Páwũ̃lõ̃ 'bá ĩ̃jọ́ ũlũlépi 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku rĩ 'baní rĩ 'i

1 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ma Páwũ̃lõ̃ 'i, ma Ãdróŋá zị ĩmi ḭjọ́ sĩ. Ma mãbụ́sụ̃ gá la ãzị́ Kúrísĩtõ
Yẹ́sụ̃ 'bã fẽlé mádrị́, sĩ ḭjọ́ mgbã rĩ ũlũjó ĩmi 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku 'dĩ 'baní rĩ sĩ.
2 Ḭjọ́ mgbã sĩ ĩmi are ḭjọ́ ãzị́ Ãdróŋá 'bã fẽlé mádrị́ ásị ĩ̃gbẽ̃ ĩ'didrị́ gá rĩ sĩ ĩmi ãzã
kojó 'dĩ rá.
3 Ãdróŋá i'da mání ḭjọ́ ĩ'di ãni itúlé zĩ̃lé zĩ̃-zĩ̃ rĩ. Ásĩ ĩminí ḭjọ́ ḭjọ́ 'dĩ drĩ̃ gá were rú
'bo.
4 Ĩminí ḭjọ́ 'dĩ lãjó 'bo rĩ sĩ, ĩmi dó ndre la rá ávã ḭjọ́ Ãdróŋá ãni zĩ̃lé zĩ̃-zĩ̃ Kúrísĩtõ
drĩ̃ gá rĩ rá.
5 Ḭjọ́ Ãdróŋá ãni ĩ'di 'bã zĩ̃lé zĩ̃-zĩ̃ 'dĩ i'da ándrá ĩ'di 'bá 'baní ku, wó ú'dî'da rĩ gá,
i'da dó ĩ'di Úríndí Ãlá rĩ sĩ. I'da ĩ'di 'bá ĩ'di ãni ĩ'di 'bã ũpẽlé ũ̃pḭgọ̃ŋa ãlá ãzíla nãbḭya
rú 'dĩ 'banî.
6 Ḭjọ́ zĩ̃lé zĩ̃-zĩ̃ rĩ 'bã ífí ḭjọ́ mgbã Yẹ́sụ̃ drị́ gá rĩ fẽ 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku 'dĩ 'baní 'bá Yãhụ́dị̃
rú 'dĩ abe drĩ̃lẹ́ba Ãdróŋá drị́ gá rĩ ḭsụ́lé, kí ụrụ'bá ãlu 'bã ĩsélé ãzíla kí ḭjọ́ Ãdróŋá
ãni ĩ'di 'bã azḭlé Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ rụ̃ sĩ rĩ awa kí drĩdríŋ̃ĩ gá ĩ'bã ã'ḭtáŋá Yẹ́sụ̃ agá rĩ sĩ.
7 Má acá ãtí'bó ḭjọ́ mgbã 'dĩ ũlũlépi rĩ rú fẽtáŋá ásị ĩ̃gbẽ̃ Ãdróŋá ãni ĩ'di 'bã fẽlé
mání ãzị́ ũkpõ ĩ'didrị́ 'bã ngalé rĩ sĩ.
8 Ma 'bá ãsĩ̃ŋá gá 'bá Ãdróŋá ãni 'dĩ kí agá pírí rĩ 'i, wó mání táni adrujó 'dĩ 'bã áni
rá tí, Ãdróŋá fẽ mání drĩ̃lẹ́ba sĩ ãzị́ ĩ'di ãni ãmbógó ḭjọ́ mgbã rĩ ũlũjó 'bá Yãhụ́dị̃ rú
ku rĩ 'baní málĩ Kúrísĩtõ drị́ ukólépi ku rĩ drĩ̃ gá.
9 Ãdróŋá fẽ vâ mání ãzị́ ḭjọ́ ándrá ĩ'di ãni zĩ̃lé zĩ̃-zĩ̃ údu rĩ i'dajó 'bá pírí 'baní tọndọlọ.
'Dĩ Ãdróŋá ãko pírí kí ũ'bãlépi nĩ rĩ 'i.
10 Idé ḭjọ́ 'dĩ íni la ú'dî'da i'dajó la úríndí 'baní, ãzíla 'bá kí drĩ̃ celépi ũkpõ trũ 'bụ̃
agá 'dĩ abe, Ãdróŋá 'bã ũndũwã ãmbõgõ íngõpí yã rĩ. Ãdróŋá i'da ĩ'baní ũndũwã
ĩ'didrị̃ ãzị́ ĩ'di 'bã ngalé kãnḭsã agá rĩ sĩ.

† **2:17** Ĩsáyã 57:19

11 Ãdróŋá itú ándrá ị́jọ́ 'dĩ ídu ị́jọ́ ĩ'di 'bã ũtĩ́lé ukólépi ku rĩ sĩ, ãzíla idé ị́jọ́ 'dĩ
Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ ãmã Úpí rṹ sĩ.
12 Ãmaní ĩ'di ã'ḭ́jó rá rĩ sĩ ãzíla ãmaní ãma icíjó ĩ'di trũ ãlu rĩ sĩ, gẽ̃rḭ̃ Ãdróŋá rṹlé
rĩ ĩ'di ãmaní mmgbọ rú, ãma dó mụ ĩ'di rṹlé ṹrḭ̃ kóru.
13 Má a'ị́ ĩmidrḭ́, ĩmi ásḭ́ 'bã ũtĩ ị́jọ́ máni ũcõgõ ịsṹjó ị́jọ́ ũlũŋá ĩminí ĩmi 'bá Yãhṹdḭ̃
rú ku 'dĩ 'baní rĩ sĩ ku, ã'dusĩku 'dĩ pírí ĩmi ị́jọ́ sĩ.

Páwṹlọ̃ 'bã Ãdróŋá zijó Kũrĩsĩtíyánĩ Ẽfésõ gá rĩ 'baní rĩ

14 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, átḭ̃ ãja vṹrṹ Ãdróŋá ãmã Átẹ́pị drḭ̃lẹ́ gá sĩ ĩminí Ãdróŋá ã'ḭ́jó.
15 Ĩ'di 'bá fẽlépi la lḭ́cọ́ 'bṹ gá ãzíla vâ ṹnọ́kṹ drḭ̃ gá 'dĩ 'baní adrujó cí rĩ 'i.
16 Ĩ'di málĩ trũ fẽlé 'bá pírí ĩ'di ãni 'dĩ 'banî. Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ázị Ãdróŋá 'i Úríndí ĩ'didrḭ̃
'bã fẽ ĩminí ũkpõ, ĩmi ásḭ́ dó sĩ adru ũkpó ru,
17 ma vâ Ãdróŋá zị lẽ Kúrísĩtõ 'bã ri ĩmi ásḭ́ gá ãsḭ̃ŋâ kóru ã'dusĩku ĩmi ã'ḭ̃ ĩ'di rá.
Ãzíla ma vâ Ãdróŋá zị lẽtáŋá ĩminí ĩ'di lẽjó ãzíla ĩminí ĩmi lẽjó ĩmi drĩdríŋĩ gá 'dĩ 'bã
fẽ ĩminí pá tujó ũkpó ru.
18 Gẽ̃rḭ̃ 'dĩ sĩ, ĩmi ãzíla 'bá pírí Ãdróŋá ãni 'dĩ kí mụ nḭ̃lé la Kúrísĩtõ lẽ ãma íngõpí
yã rĩ gá rá. Lẽ ãma ambamba, ãsḭ̃ŋâ kóru.
19 'Bá ãzí drĩ táni Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ lẽ ãma íngõpí yã rĩ nḭ̃ agá pírí ku tí, ma Ãdróŋá zị
ĩminí sĩ nḭ̃jó la, ĩmi dó sĩ adru cécé Ãdróŋá áni.
20-21 Dḭ̃zã 'bã adru Ãdróŋá ní ũkpó ĩ'di ãni ãzḭ́ ngalépi ãma agâ sĩ ãko ĩ'di 'bã icólé
idélé rĩ kí idéjó ndẽ ãmaní zịlé ĩ'didrḭ̃lé jõku ãmaní ũrãlé rĩ kí rá. Ãzíla dḭ̃zã 'bã adru
ĩ'diní kãnḭ́sã agá ãzíla Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ agá sáwã pírí sĩ, ãsḭ̃ŋâ kóru! Ámĩnã.

4

Ící ãma ụrụ'bá Kúrísĩtõ agâ sĩ

1 Mâ adrujó mãbṹsṹ rú ãzḭ́ Úpí drḭ́ gá ị́jọ́ ũlũjó rĩ ngajó rĩ sĩ, ma mãmálá 'bã ĩmi rṹ
ĩmi u'á ádrízã múké Ãdróŋá 'bã ĩmi umvejó adrujó ĩ'di 'bã 'bá ru rĩ sĩ.
2 Ḭ́jọ́ pírí míní idélé rĩ kí agá ími ásḭ́ 'bã adru jã ãzíla ḭ̃gbẹ́ ru, ími ásḭ́ 'bã ta ị́jọ́ tã-tã,
ĩmi u'á ĩmi drĩdríŋĩ gá lẽtáŋá sĩ ásḭ́ jã sĩ.
3 Ĩmi ṹ'bḭ̃ ũkpó ru u'ájó tị icítáŋá Úríndí 'bã fẽlé sĩ ĩmi umvejó adrujó ásḭ́ ḭ̃gbẹ̃ sĩ rĩ
agá.
4 Ãma 'bá ã'ḭ́táŋá agá 'dĩ, ãma ụrụ'bá ãlu agá, Úríndí vâ ãlu, cécé Ãdróŋá 'bã ándrá
ãma umvejó ásḭ́ 'bãŋá ãlu agá rĩ sĩ rĩ áni.
5 Úpí ĩ'di ãlu, ã'ḭ́táŋá ãlu, ãzíla bãbṹtḭ́zḭ̃ vâ ãlu.
6 Ãdróŋá ãlu Átẹ́pị rú rĩ ãko pírí 'badrḭ̃, ãko pírí kí drḭ̃lẹ́ gá, ãko pírí agâ sĩ ãzíla
u'álépi ãko pírí kí agá rĩ 'i.
7 Wó Kúrísĩtõ fẽ ãma ãlu-ãlu ní fẽtáŋá ndú-ndú kí ásḭ́ ḭ̃gbẹ̃ ĩ'didrḭ́ gá rĩ sĩ ĩ'di 'bã
lẽlé awalé rĩ áni.
8 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, sĩlé bṹkṹ Ãdróŋá drḭ̃ agá rĩ áni,
"Ĩ'di mụ tụlé 'bṹ gá ụrụgâlé 'bo,
'dụ 'bá mãbṹsṹ rú 'dĩ kí ĩndĩ
ãzíla fẽ dó 'bá 'baní fẽtáŋá kî." †
9 (Bṹkṹ Ãdróŋá drḭ̃ drĩ jọ la: "Tụ ãngũ ụrụgá rĩ gá" ị́jọ́ 'dĩ 'bã ífí íngoní? Ífí la sị vṹrṹ
ṹnọ́kṹ ḭ̃ndṹ gâlé ráká.
10 'Bá asḭ́lépi 'bṹ gâlé ṹnọ́kṹ drḭ̃ gá 'dõlé rĩ ĩ'di 'bá tụlépi ãngũ ụrụgá wḭ́lḭ́wḭ́lḭ́ ãndânĩ
rĩ gá pírí rĩ 'i, ãko pírí 'bã adru kí ĩ'di 'bã lẽlé rĩ áni.)

† **4:8** Zãbṹrḭ̃ 68:18

11 Ĩ'di Kúrísĩtõ 'bá 'baní ãzị́ ndú-ndú kí fẽlépi rĩ 'i, ũpẽ 'bá ãzí rĩ kí adrujó ũpị́gọ́ŋá
ru, ãzí kí adrujó nãbịya rú, ãzí rĩ kí 'bá ị́jọ́ mgbã rĩ ũlũlépi rĩ kí ru, ãzíla ũpẽ 'bá ãzí
rĩ kí 'bá ã'ị̃táŋá agá rĩ kí tãmbalé ãzíla kí imbájó.
12 Idé ị́jọ́ 'dĩ íni la sĩ 'bá Ãdróŋá drị̃ kí itújó bábá ãzị́ ngajó Kúrísĩtõ nî, sĩ ụrụ'bá ĩ'didrị́
kãnị́sã sịjó.
13 Ásị́sị́ŋá la ãmbógó rĩ sĩ ãma icíjó pírí ãlu ã'ị̃táŋá ãmaní sĩ ĩ'di nĩ̃jó Ãdróŋá Ngọ́pị
'i, ãzíla ãma dó sĩ acá 'bá zolépi 'bo la rú zojó rá cécé Kúrísĩtõ áni.
14 Ãma icó dó sĩ adrulé anzị nírí ru tulé drị̃ gá ãzíla vúlé ãlụ́kụ́kṹ ímbátáŋá ĩnzõ rú
drị̃ 'bã ujílé léru-léru rĩ rú ĩ̃dị́ ku. 'Bá ũndũwã ĩnzõ rú ãzíla ị́jọ́ ĩnzõ rú 'dĩ kí itúlépi
rĩ ícó kí ulélé ku.
15 Kẽ̃jị́ la gá, ị́jọ́ mgbã Ãdróŋá drị́ gá rĩ jọjó lẽtáŋá sĩ rĩ la ãma fẽ zojó gẽ̃rị̃ pírí sĩ
Kúrísĩtõ agá, ĩ'di drị̃lẹ́ kãnị́sã drị́ rĩ.
16 Kúrísĩtõ sĩ ụrụ'bá pírí icí ru ãlu, ru icíjó sĩ ru rụjó ãngũ ãlu gá, ị́sụ́ 'bã ũkpó fẽjó
rĩ sĩ. Fẽ ụrụ'bá ní zojó lẽtáŋá sĩ, ụrụ'bá 'bã ĩsélé ãlu-ãlu 'bã ãzị́ ĩ'didrị́ ngalé rĩ 'bã
áni.

Ídri ú'dí Kúrísĩtõ agá rĩ

17 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, ma jọ la ĩminí ãzíla ma ĩmi bị́lẹ́ ĩndụ́ li rụ́ Úpí drị́ gá rĩ sĩ, ĩmi u'á kí
cécé 'bá Ãdróŋá nĩ̃lépi ku rĩ kí áni ku. Ãko ĩ'bã kí ị́jọ́ ũrãjó drị̃ la gá rĩ kí ũrõ̃drị́ kóru
ãzíla ũnzíkãnã rú.
18 Icó kí ị́jọ́ vãlé Ãdróŋá drị̃ gá ku, ã'dusĩku ị́jọ́ vãŋá ĩ'badrị́ kí ũnzí. Ídri ú'dí Ãdróŋá
'bã fẽlé rĩ kí agá 'dáyụ, ã'dusĩku nị̃ kí ị́jọ́ ku ásị́ la 'bã kí mbajó mbã-mbã rĩ sĩ.
19 Ĩ'bã kí ị́jọ́ ũnzí idéjó rĩ sĩ, kí dó sĩ drị̃nzá kóru, fẽ kí dó ru ị́jọ́ ĩ'bã ụrụ'bá 'bã lẽlé
rĩ idéjó, ãzíla kí ị́jọ́ pírí drị̃nzá ru 'dĩ kí idé áyụ, ãzíla icó kí idélé ũrị̃ sĩ ị́jọ́ ũnzí sĩ ku.
20 Ị̃jọ́ ándrá ĩminí Kúrísĩtõ nị̃jó rĩ adru gẽ̃rị̃ 'dĩ sĩ ku.
21 Ãndá-ãndá ru ĩmi are ị́jọ́ drị̃ la gá rá ãzíla ĩmi 'bá ĩ'di vú ũbĩlépi 'dĩ 'baní ímbá
ị́jọ́ mgbã Yẹ́sũ drị́ gá rĩ rá.
22 Ímbá ándrá ĩmi sĩ ị́jọ́ idéŋá gbíyã ĩmi ãni ídu rĩ sĩ rĩ a'bejó rá, ídri ru izalépi ĩlí
ĩ'di ãni úlétáŋá ru 'dĩ 'i.
23 Ĩmi ásị́ kí 'bãjó ũrãtáŋá ĩmidrị́ abe ú'dí ru,
24 ĩsṹ dó 'bá ú'dí 'bãlé cécé Ãdróŋá áni ãzíla ru i'dálépi ídri mgbã ãlá rĩ sĩ rĩ áyụ.
25 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ĩmi alị́ ĩnzõ ĩ̃dị́ ku, lẽ dó ãjọ ị́jọ́ mgbã rĩ ãma ãlu-ãlu ã'ị̃táŋá agá 'dĩ
'banî, ãma adrujó ụrụ'bá ãlu rĩ sĩ.
26 "Ũmbã ĩmidrị́ agá lẽ ĩmi idé ị́jọ́ ũnzí la ku." † Ị̃tụ́ 'bã 'de ĩmi drị̃ gá ũmbã trũ ku.
27 Lẽ ĩmi a'be kẽ̃jị́ ãzí Sĩtánĩ ní sĩ ĩmi uléjó ku.
28 'Bá ũgụ́ rĩ lẽ 'bã ũgũ ãko ãzí ĩ̃dị́ ku, wó 'bã nga ãzị́ ũkpó sĩ ĩ'di 'bã drị́ sĩ, sĩ ru ãzã
kojó, icó dó sĩ ãko ịsụ́lé fẽjó 'bá lẽmẽrí rĩ nî.
29 Ĩ̃jọ ị́jọ́ ũnzí la kí ĩmi ãlu-ãlu ní ku, wó ĩ̃jọ ị́jọ́ mũkẽ fẽlépi 'bá kí sĩ zo ũkpó ru
ã'ị̃táŋá agá rá rĩ kí áyụ. Ãngũ pírí agá ĩ̃jọ ị́jọ́ 'bá 'bã kí sĩ ásị́ 'bãjó drị̃ la gá rá rĩ kî,
ị́jọ́ 'dĩ la 'bá ĩmi sĩ ị́jọ́ jọjó ĩ'baní rĩ kí ãzã ko zojó ã'ị̃táŋá agá rá.
30 Ĩmi ĩcãndĩ Úríndí Ãlá Ãdróŋá drị̃ ku, Úríndí Ãlá 'dĩ ícétáŋá í'dá ĩbĩlé ĩminí ụ́'dụ́
ĩmi unzejó sĩ ĩmi trũjó ị́jọ́ ũnzí agá rĩ 'i.
31 Ĩmi a'be ásị́ ũnzĩ, ũmbã ãzíla ãwókó cã, ĩmi ãwã ku, jõku ĩmi u'dá 'bá ku, ĩmi
idé ị́jọ́ ũnzí ãzí ãluŋá la 'bá ãzí rụ́ ku.
32 Wó ĩmi idé ị́jọ́ múké rĩ kí ĩmi ãlu-ãlu ní áyụ, ãzíla ĩmi i'da ásị́ ĩ̃gbẽ̃, ĩtrũ ị́jọ́ ũnzí
'bá 'bã kí idélé ĩmi rụ́ rĩ kí rá, cécé Ãdróŋá 'bã ị́jọ́ ũnzí ĩmidrị́ kî trũjó Kúrísĩtõ sĩ rá
rĩ áni.

---

† **4:26** Zãbụ́rị̃ 4:4

5

U'ájó dḭzã Ãdróŋá drḭ̃ agá

1 Ĩmi adrujó anzḭ Ãdróŋá 'bã lẽlé ambamba rĩ kí rĩ sĩ, lẽ ĩmi idé ḭjọ́ kí ĩ'didrḭ̃ rĩ áni.
2 Ṵ'dṵ́ pírí sĩ ĩmi u'á lẽtáŋá sĩ cécé Kúrísĩtõ 'bã ãma lẽlé rĩ áni ãzíla fẽ ru ídri ãma sĩ cécé ídétáŋá ũniyambamba idélé Ãdróŋá ní rĩ áni.
3 Wó ḭjọ́ ãwṵ̃ ãni jõku tḭ ũnzí ãni jõku rọ̃mmgbọ́ ãni la lẽ 'ba i'da kí ru ĩmi drĩdríŋĩ gá ku, ã'dusĩku ḭjọ́ 'dĩ adru kí múké ku 'bá ãlá Ãdróŋá drḭ̃ 'banî.
4 Adru ĩminí múké ḭjọ́ drḭ̃nzá ru 'dĩ kí jọjó ku, jõku ḭjọ́ aza rú 'dĩ kí jõku ḭjọ́ ápãrákã ãni 'dĩ kí abe, kẽjḭ la gá lẽ ĩfẽ ãwã'dĩfô Ãdróŋá ní ḭjọ́ ĩ'di 'bã idélé ĩminí 'dĩ kí sĩ.
5 Ã'dusĩku ĩnḭ̃ rá 'bá ãwṵ́'bá ru, 'bá ḭjọ́ drḭ̃nzá ru 'dĩ kí idélépi rĩ kî, 'bá rọ̃mmgbọ́ ru rĩ kí abe ('bá 'dĩ 'bã áni 'dĩ ĩ'di 'bá ãdroŋa ĩnzõ rú 'dĩ kí ḭ̃nzḭ̃lépi rĩ 'i) icó Sṵ́rṵ́ Kúrísĩtõ 'badrḭ̃ Ãdróŋá be rĩ ḭsṵ́lé ĩ'di 'bã ãwítã rú ku.
6 Lẽ 'bá ãzí 'bã ulé ĩmi ḭjọ́ jọlé tḭ sĩ ífí kóru 'dĩ kí sĩ ku, ã'dusĩku ḭjọ́ 'dĩ 'bã áni 'dĩ kí sĩ ũmbã Ãdróŋá drḭ̃ la amṵ́ 'bá ĩ'di tḭ arelépi ku 'dĩ kí drḭ̃ gá.
7 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi icí ĩmi ĩ'ba abe ku.
8 Ã'dusĩku ĩmi ándrá ḭnḭ́ ãni, wó ú'dî'da ĩmi dó anzḭ dḭzã ãni Úpí agá. Lẽ ĩmi u'á dó anzḭ dḭzã ãni la rú.
9 Wó ũri múké dḭzã 'bã kalé rĩ ĩ'di ḭjọ́ múké agá, ḭjọ́ pírí adrujó ãlá ru rĩ trũ ãzíla ḭjọ́ mgbã rĩ abe,
10 ãzíla lẽ ĩmi ḭsṵ́ ḭjọ́ Úpí ní ãyĩkõ fẽlépi rĩ ã'du yã rĩ.
11 Lẽ ĩmi idé ḭjọ́ ífí kóru 'bá ḭnḭ́ agá 'dĩ 'bã kí idélé 'dĩ kí áni ku, wó rá la ĩmi iyá kí ãmvé ãngũ ulé gá.
12 Ã'dusĩku ĩ'di drḭ̃nzá ru ḭjọ́ 'bá 'bá tḭ arelépi ku 'dĩ 'bã kí idélé ũní 'dĩ kí agájó 'bá agá.
13 'Bá ãzí drĩ ḭjọ́ 'bá 'dĩ 'badrḭ̃ kí ají tọndọlọ 'bá agá, 'bá kí nḭ̃ la 'bá 'dĩ 'bã áni rĩ ĩ'di 'bá íngoní la yã rĩ gá rá. Ã'dusĩku dḭzã ĩ'di ãko pírí kí fẽlépi i'dájó cé rĩ 'i.
14 Ḭjọ́ 'dĩ bãsĩ jọjó la,
“Mí angá mi 'bá ṵ́'dṵ́ kolépi rĩ,
mí angá 'bá drãlépi rá rĩ kí agá rĩ sĩ,
ãzíla Kúrísĩtõ la ãngũ ji ĩminí rá.”
15 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi adru mḭfḭ trũ gẽrḭ̃ ĩminí u'ájó rĩ sĩ. Ĩmi u'á 'bá ḭjọ́ nḭ̃lépi ku rĩ kí áni ku, wó 'bá ḭjọ́ nḭ̃lépi cé rĩ kí áni.
16 Ĩmi ayú drḭ̃lẹ́ba pírí ĩminí ḭsṵ́lé rĩ múké, ã'dusĩku ṵ́'dṵ́ 'bã kí adrujó ũnzí rĩ sĩ.
17 Wó ĩmi u'á 'bá azalépi aza-azâ rĩ kí áni ku, lẽ ĩnḭ̃ ḭjọ́ Úpí 'bã lẽlé rĩ áyṵ.
18 Lẽ ĩmi ĩmẽrã íwá sĩ ku, wó íwá la 'bá agṵ ḭjọ́ ũnzí gá. Be la rá la ĩfẽ Úríndí 'bã ga ĩmi agá nĩ.
19 Ĩjọ ḭjọ́ ĩmi drĩdríŋĩ gá zãbṵ́rḭ̃ sĩ, úngó sĩ ãzíla úngó úríndí drḭ̃ kí sĩ. Ĩngo úngó ásḭ́ pírí sĩ Úpí ní ĩ'di ḭcṵ́jó.
20 Ãzíla lẽ ṵ́'dṵ́ pírí sĩ ĩfẽ ãwã'dĩfô Ãdróŋá ãmã Átẹ́pḭ rú rĩ ní ãko pírí sĩ, rṵ́ Úpí ãma ãni Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ drḭ̃ sĩ.

Ḭjọ́ ũkú 'bã ãni ãgọbḭ abe rĩ

21 Ĩmi are ĩmi tḭ ĩmi drĩdríŋĩ gá cécé ĩmi Kúrísĩtõ rujó rĩ áni.
22 Ĩmi ũkû, ĩmi adru ḭ̃nzḭ̃táŋá ru ĩmĩ ãgọbḭ 'ba rṵ́ cécé Úpí ní rĩ áni.
23 Ã'dusĩku ágọ́bḭ ĩ'di drḭ̃lẹ́ ũkú drḭ̃ gá rĩ 'i, cécé Kúrísĩtõ 'bã adrujó drḭ̃lẹ́ kãnḭ́sã drḭ̃ gá 'dĩ ṵrṵ'bá ĩ'diní palé nĩ rĩ 'i.

24 Wó kãnı̨sã 'bã ı̨jọ́ Kúrísĩtõ drı̨̃ ı̨̃nzı̨̃jó rĩ áni, lẽ ĩmi ũkú ĩmi ı̨̃nzı̨̃ ĩmĩ ãgọbı̨ kí ı̨jọ́ pírí agá ĩndĩ.
25 Ĩmi ãgọbı̨, ĩlẽ ĩmi ũkúka kî cécé Kúrísĩtõ 'bã kãnı̨sã lẽjó ĩ'di 'bã ru fẽjó ĩ'di sĩ pírí rĩ áni,
26 idé ı̨jọ́ 'dĩ íni la sĩ kãnı̨sã 'bãjó ndú ãlá ı̨jọ́ ĩ'didrı̨ gá rĩ sĩ, ĩ'di 'bã ĩ'di ũjĩjó ãlá ru ı̨̃yı̨ sĩ 'bo rĩ 'bã vúlé gá.
27 Kúrísĩtõ idé ı̨jọ́ 'dĩ íni la kãnı̨sã dó sĩ adru ãlá ru, ı̨jǫ̣ kóru, jõku gbẽtí kóru, jõku ı̨lų̣wẹ́ kóru ĩ'dinî.
28 Gẽ̃rı̨ ãlu 'dĩ sĩ, lẽ ãgọbı̨ 'bã lẽ kí ĩ'bã ũkúka kí cécé ĩ'bã kí ru ụrụ'bá lẽlé rĩ áni. Ágọ́bı̨ ĩ'di 'bã ũkú lẽlépi rá rĩ lẽ ru rá.
29 Ãma ãzí ı̨jọ́ mgbã sĩ ru ụrụ'bá gãlépi úmgbé la 'dáyụ, wó ĩ'di ĩ'diní ãkónã fẽ ãzíla tã la mba cécé Kúrísĩtõ 'bã kãnı̨sã tãmbalé rĩ áni,
30 ã'dusĩku ãma ụrụ'bá ĩ'didrı̨ gá rĩ 'bã wókõ ãzí rĩ 'i.
31 Įjọ́ Ãdróŋá drı̨ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ áni, “Įjọ́ 'dĩ sĩ, ágọ́bı̨ la mụ ĩ'di 'bã átẹ́pı̨ kí a'belé ãndrẽ be ãzíla kí dó ru icí ũkú ĩ'didrı̨ be, kí ı̨̃rı̨̃ trá ru icí acájó ụrụ'bá ãlu rú.” †
32 'Dĩ ı̨jọ́ ãzí ũkpó 'bá ãzí 'bã nı̨̃lé ku la, wó ma ı̨jọ́ jọ Kúrísĩtõ drı̨̃ gá ãzíla kãnı̨sã drı̨̃ gá.
33 Įjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi ãlu-ãlu lẽ 'bã lẽ kí ĩ'bã ũkú kí cécé ĩminí ĩmi lẽlé rĩ áni ãzíla lẽ ũkú ãlu-ãlu 'bã ı̨̃nzı̨̃ kí ĩ'bã ãgọbı̨ kî.

6

Įjọ́ anzı̨ 'badrı̨̃ 'bá kí tı̨lépi rĩ kí abe rĩ

1 Anzı̨, ı̨jọ́ pı̨rı̨ rĩ gápi 'dĩ, ĩmi are 'bá ĩmi tı̨lépi rĩ kí tı̨ ã'dusĩku ĩmi Úpí ãni.
2 “Mí ı̨̃nzı̨̃ mí átẹ́pı̨ kí mí ãndrẽ be” 'dĩ ãzı̨́táŋá drı̨̃drı̨̃ ı̨jọ́ azijó drı̨̃ la gá cí rá rĩ 'i.
3 “Įjọ́ 'dĩ sĩ, ı̨jọ́ pírí mídrı̨ rĩ kí dó sĩ adru drı̨̃lẹ́ba rú, ílí mídrı̨ u'ájó ũ̃nọ́kụ́ drı̨̃ gá rĩ kí dó sĩ ru ı̨̃drı̨̃ ãzo rú.” †
4 Ĩmi anzı̨ átẹ́pı̨ka ãzíla andreka, ĩjọ ı̨jọ́ anzı̨ 'baní 'a veŋá fẽlépi rĩ kí ku, kẽ̃jı̨ la gá ĩmi imbá kí, kí izójó ı̨jọ́ Úpí drı̨ gá rĩ sĩ.

Ãti'bo kí ãmbogo ĩ'badrı̨̃ kí abe

5 Ĩmi 'bá ãti'bo rú 'dĩ, ĩmi ı̨̃nzı̨̃ 'bá ãmbogo ĩmi drı̨̃lẹ́ gá ũ̃nọ́kụ́ drı̨̃ gá 'dĩ kí ı̨̃nzı̨̃-ı̨̃nzı̨̃, ũ̃rı̨̃ trũ, ãzíla ásı̨ múké sĩ cécé ĩminí tá Kúrísĩtõ ı̨̃nzı̨̃jó rĩ áni.
6 Ĩmi ı̨̃nzı̨̃ kí lú ĩ'baní sĩ ãyĩkõ fẽjó ĩ'baní mı̨fı̨ 'bãjó ĩmi drı̨̃ gá rĩ sĩ ku, wó cécé ãtí'bó Kúrísĩtõ drı̨ ı̨jọ́ Ãdróŋá drı̨̃ idélépi ĩ'di 'bã angájó ĩ'di 'bã ásı̨ gá rĩ áni.
7 Ĩnga ãzı̨ ãyĩkõ sĩ cécé ĩmi 'bã rĩ nga la Úpí ní rĩ áni, adru 'bání rĩ áni ku.
8 Ã'dusĩku ĩminí nı̨̃jó la rá Úpí la 'bá pírí ãzı̨ múké ngalépi 'dĩ kí ũfẽ ı̨jọ́ múké ĩ'bã kí idélé rĩ sĩ drĩ kí táni adru ãtí'bó jõku 'bá drı̨̃lẹ́ mmgbọ trũ la.
9 Ĩmi 'bá ãmbogo rú ãti'bo kí drı̨̃lẹ́ gá 'dĩ, ĩmi idé ı̨jọ́ kí 'bá ãti'bo rú 'dĩ 'ba rụ́ gẽ̃rı̨̃ ãlu 'dĩ sĩ, ĩfẽ ĩ'baní ũ̃rı̨̃ ku, ã'dusĩku ĩmi nı̨̃jó la rá 'bá ãmbógó ãti'bo 'dĩ kí drı̨̃lẹ́ gá ãzíla ĩmi drı̨̃lẹ́ gá la cí 'bũ̃ gâlé rĩ sĩ, ãzíla ĩ'di agá uyaŋá 'dáyụ.

Ãko ã'dı̨ drı̨̃ Ãdróŋá drı̨̃ 'dĩ kî

10 Įjọ́ ãsı̨jó rĩ, ĩmi adru ũkpó ru Úpí agá ãzíla ũkpõ ĩ'didrı̨ ãmbógó rĩ sĩ.
11 Ĩsũ̃ ãko Ãdróŋá drı̨ ã'dı̨ drı̨̃ kí pírí ĩmi ụrụ'bá gá, ĩmi dó sĩ pá tu ũkpó ru ı̨jọ́ Sĩtánĩ 'bã lẽlé itúlé rĩ kí ndẽjó. 12 Ã'dusĩku ã'dı̨ ãmaní 'dı̨lé rĩ adru ụrụ'bá ãrí trũ 'dĩ be ku, wó rá la drı̨̃lẹ́ ndú-ndú úríndí ũnzí kí drı̨̃ celépi 'dĩ kí abe, ũkpó ũ̃nọ́kụ́ ı̨jọ́ ũnzí ãngũ ı̨nı̨ drı̨ 'dĩ kí abe ãzíla úríndí ũnzí ũ'bí ãngũ 'bũ̃ gá rĩ agá 'dĩ kî trũ.

---

† **5:31** Í'dóŋá 2:24 † **6:3** Ãzı̨́táŋá Amviŋá 5:16

13 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩsṹ ãko ã'dị́ drị̃ Ãdróŋá drị̃ 'dĩ kí pírí ụrụ'bá gá, ĩmi icó dó sĩ mẹ́rọ́'bá drị̃ arṹlé ṹ'dṹ ũnzí rĩ sĩ, ãzíla ĩdrĩ dó ị́jọ́ 'dĩ kí de pírí 'bo, ĩtu pá cí.
14 Ĩtu pá ũkpó ru, ĩmi icí ĩmi ṹpị́cẹ́ sẹ́rị̃ ị́jọ́ mgbã drị̃ sĩ, ĩmi amvu ĩmi ágá ínírikó ị́jọ́ pịrị rĩ sĩ,
15 ãzíla ĩsṹ ĩmi pá gá kámúka sĩ adrujó bábá ị́jọ́ mgbã ásị̃ į̃gbẽ drị̃ gá rĩ ũlũjó rĩ 'i.
16 Ũ'bãjó la 'dĩ drị̃ gá pírí ĩ'dụ gọ́bẹ́rẹ́ ã'ĩ̃táŋá drị̃ gá rĩ, ĩmi sĩ 'é ãcí'bíríto Sĩtánĩ 'bã agbẹ́lé ĩmi rṹ 'dõlé rĩ kí anṹ benĩ.
17 Ĩ'dụ kõfíyã aya rú Ãdróŋá drị̃ patáŋá drị̃ gá rĩ sulé ĩmi drị̃ gá, ãzíla ménéŋá Úríndí drị̃ 'i 'dĩ ị́jọ́ Ãdróŋá drị̃ gá rĩ 'i.
18 Ĩri Ãdróŋá ã'ĩ̃lé sáwã pírí sĩ Úríndí sĩ ị́jọ́ pírí kí agá, ĩ'di zị̃jó mãmálá 'bãjó ị́jọ́ pírí sĩ, ãzíla ị́jọ́ ĩmi ásị̃ 'bã lẽlé rĩ kí sĩ. Ũrãtáŋá ĩmidrị̃ kí agá, ĩmi adru mịf̃ị trũ ãzíla ĩmi ã'ĩ̃ Ãdróŋá 'bá ãlá rĩ 'banî pírí.
19 Ĩmi ã'ĩ̃ vâ mání Ãdróŋá ĩndĩ mání áma tị nzĩ̃ agâ sĩ ị́jọ́ ũlũjó, ị́jọ́ ãfũlépi áma tị gá fẽlé ũlũlé rĩ lẽ ájọ sĩ ĩ'di ṹrĩ̃ kóru sĩ ị́jọ́ mgbã zĩ̃lé zĩ̃-zĩ̃ rĩ fẽjó ñĩ̃jó,
20 ã'dusĩku 'dĩ ị́jọ́ mgbã mâ sĩ adrujó lé'di la rú sĩ áma umbéjó nõrórõ sị̃ gá rĩ 'i. Ĩmi ã'ĩ̃ mání Ãdróŋá má ũlũ sĩ ị́jọ́ tọndọlọ ṹrĩ̃ kóru cécé Ãdróŋá 'bã lẽlé ánga rĩ áni.

Zị̃táŋá ãsĩ̃jó rĩ

21 Tṹkị́kọ̃ mâ ádrị́pị má lẽlé ambamba ãtí'bó Úpí drị̃ ã'ĩ̃táŋâ trũ rĩ la mụ ĩminí ị́jọ́ pírí kí ũlũlé rá, ĩmi dó sĩ gbíyã mádrị̃ kí íngoní yã rĩ nĩ̃ ãzíla ma dó ã'du idé yã rĩ abe.
22 'Dĩ bãsĩ ị́jọ́ mání tị la pẽjó ĩmi rṹlé i'dajó la ĩminí ãma 'dõlé íngoní ãzíla 'bã ũŋmĩ rû sĩ ĩmi ásị̃ benĩ.
23 Ãdróŋá ãmã Átẹ́pị ãzíla Úpí ãma ãni Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ 'bã fẽ ĩminí ásị̃ į̃gbẽ, ĩmi 'bá ã'ĩ̃táŋá agá 'dĩ, ãzíla 'bã fẽ ĩminí ĩmi lẽjó ãzíla vâ mụjó Kúrísĩtõ ã'ĩ̃ŋâ trũ drị̃ gá.
24 Lẽtáŋá uyaŋâ kóru rĩ 'bã adru 'bá pírí Úpí ãma ãni Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ lẽlépi rĩ 'ba rṹ lẽtáŋá ukólépi ku rĩ abe.

Wárágã Páwũlõ 'bã sĩlé 'bá Fị̃lípị̃ gá rĩ 'banî rĩ

Páwũlõ zị 'bá kí cící

1 Wárágã 'dĩ angá mádrị́ ma Páwũlõ 'i ãzíla Tị̃mĩ̃tíyõ be ãti'bo Kúrísĩtõ Yẹ́sũ drị̃ kî.
Ãsĩ ĩ'di 'bá ãlá ã'ĩ̃tãŋá Kúrísĩtõ Yẹ́sũ drị̃ agá táwũ̃nĩ̃ Fị̃lípị̃ gá 'dĩ 'baní 'bá kãnị́sã 'bã drĩ̃lẹ́ ru rĩ kí ãzíla dị̃kõ̃nĩ̃ * kí abe.
2 Lẽtãŋá uyaŋâ kóru ãzíla ásị́ ĩ̃gbẽ̃ angálépi Ãdróŋá ãmã átẹ́pị ru rĩ drĩ̃lé ãzíla Úpí Yẹ́sũ Kúrísĩtõ drị̃ rĩ 'bã adru ĩmi abe.

Ãwã'dĩfô fẽjó ãzíla Ãdróŋá ã'ĩ̃jó

3 Ma ãwã'dĩfô fẽ Ãdróŋá mádrị́ gá rĩ nî sáwã pírí sĩ mání ĩmi ị́jọ́ ũrã agá.
4 Ãdróŋá zịŋá mádrĩ̃ kí agá pírí, ma Ãdróŋá ã'ĩ̃ ĩmi pírí 'baní ãyĩkõ sĩ ụ́'dụ́ pírí sĩ,
5 ã'dusĩku tị icíma ĩmidrị́ ị́jọ́ mgbã rĩ sĩ angájó ụ́'dụ́ drĩ̃drĩ̃ 'dã sĩ kpere ú'dî'da rĩ sĩ.
6 Ãma ásị́ ũkpó ru ị́jọ́ 'dĩ sĩ ã'dusĩku má a'ị́ Ãdróŋá ãzị́ múké 'dĩ i'dólépi ĩmi agá rĩ ĩ'di ĩmi agụ tị la deŋá gá rá ụ́'dụ́ Kúrísĩtõ Yẹ́sũ drĩ̃ sĩ.
7 Ĩ'di mání rĩ gá gẽ̃rĩ̃ pịrị la ị́jọ́ pírí mâ ũrãlé ĩmi drĩ̃ gá 'dĩ kí sĩ ã'dusĩku á'bã ĩmi ị́jọ́ áma ásị́ gá mání adrujó mãbụ́sũ gá ãzíla ị́jọ́ mgbã rĩ ụtrị́jó ãzíla ífí la mgbã rĩ i'dajó, ĩmi pírí 'bã kí ásị́ ĩ̃gbẽ̃ Ãdróŋá drị́ 'dĩ alejó má trũ rĩ sĩ.
8 Ãdróŋá ĩ'di mâ sãdínĩ rú nĩ̃ álẽ ĩmi íngõpí yã rĩ gá rá, nĩ̃ vâ ma ĩmi tãmba íngoní yã rĩ gá rá gẽ̃rĩ̃ ãlu Kúrísĩtõ Yẹ́sũ ní ị́jọ́ 'dĩ idéjó rĩ sĩ.
9 Ãdróŋá ã'ĩ̃jó ĩminí lẽ lẽtãŋá ĩmidrĩ̃ 'bã zo ĩ̃dị̃-ĩ̃dị̃ nĩ̃tãŋâ trũ ãzíla ị́jọ́ vãŋâ trũ.
10 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi icó dó sĩ ãko múké ãndânĩ rĩ pẽjó benĩ. Ĩmi dó sĩ adru ãlá ru ị́jọ́ ũnzî kóru, ãzíla ị́jộ kóru ụ́'dụ́ Kúrísĩtõ drị̃ gá rĩ sĩ.
11 Ídri ĩmi agá rĩ dó sĩ ga tré ị́jọ́ mgbã múké 'dĩ kí sĩ, ídri 'dĩ angálépi Yẹ́sũ Kúrísĩtõ drị́ sĩ dĩ̃zã ãzíla ĩ̃nzĩ̃tãŋá fẽjó Ãdróŋá nî rĩ.

U'ájó ídri rĩ Kúrísĩtõ sĩ

12 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ĩ̃tãŋá agá 'dĩ, álẽ ĩnĩ̃ ị́jọ́ 'dĩ 'i, ị́jọ́ ru idélépi áma ụrụ'bá gá 'dĩ idé kí ru ị́jọ́ mgbã rĩ 'bã iré rú sĩ ru.
13 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãsĩkárĩ pírí úpí ãmbógó 'bá Rụ́mĩ̃ gá rĩ drị́ ãngũ ãga tẽlépi 'dĩ kí 'bá ãzí 'dãá 'dĩ kî trũ nĩ̃ kí ma mãbụ́sũ gá la mání adrujó ãtí'bó Kúrísĩtõ drị́ gá rĩ 'i rĩ sĩ.
14 Mání adrujó mãbụ́sũ gá rĩ fẽ má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ãndá la Úpí agá 'dĩ 'baní ásị́ ũkpó sĩ ị́jọ́ Ãdróŋá drị́ gá rĩ ũlũjó ũ̃rĩ̃ kóru.
15 Ĩ'di ị́jọ́ ãndá 'bá ãzí rĩ kí ị́jọ́ Kúrísĩtõ drĩ̃ ũlũ ãjã sĩ, wó 'bá ãzí rĩ kí ũlũ la ásị́ mgbã sĩ.
16 'Bá 'dĩ idé kí ị́jọ́ 'dĩ íni la lẽtãŋá sĩ, ã'dusĩku nĩ̃ kí rá Ãdróŋá fẽ ãzị́ 'dĩ mádrị́ sĩ ị́jọ́ mgbã rĩ ụtrị́jó.
17 'Bá ándrá drĩ̃drĩ̃ rĩ kí ũlũ kí ị́jọ́ Kúrísĩtõ drĩ̃ ãjã sĩ ũkpó sĩ adru ị́jọ́ pírí sĩ ku. Lẽ kí ị́jọ́ fẽlé mánî, mání adru agá mãbụ́sũ gá 'dộ.
18 Wó 'dãá ị́jọ́ ãzí 'dáyụ. Ị́jọ́ ãmbógó rĩ 'bá 'bã kí ị́jọ́ Kúrísĩtõ drị́ gá rĩ ũlũjó drĩ táni adru ĩnzõ agá jõku ị́jọ́ mgbã ãni rĩ 'i, 'dĩ ị́jọ́ fẽlépi mání sĩ u'ájó ãyĩkõ sĩ rĩ 'i.
Ma u'á ãyĩkõ sĩ ĩ̃dị̃-ĩ̃dị̃.

---

* **1:1** Índre gbíyã 'bá *dị̃kõ̃nĩ̃* rú rĩ 'badrĩ̃ kí 1 Tị̃mĩ̃tíyõ 3:8-13 agá.

19 Wó ánị̃ ịjọ́ 'dĩ Ãdróŋá ã'ị̃ŋá ĩmidrị̃ sĩ ãzíla ãzã koma Úríndí Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ drị̃ 'bã
fẽlé rĩ sĩ, ịjọ́ ru idélépi má rṵ́ rĩ kí sĩ kí ru uja sĩ mání áma ãtrũjó ịjọ́ agá nĩ.
20 Ịjọ́ ãmbógó áma ásị́ 'bã lẽlé ãzíla ásị́ 'bãjó drị̃ la ga rĩ, lẽ má u'á drị̃nzá sĩ gẽ̃rị̃
ãzí sĩ ku, wó ma dó sĩ adru ũ̃rị̃ kóru ú'dî'da cécé jõ ídu rĩ áni, ínzị̃ dó sĩ Kúrísĩtõ 'i
ídri mádrị̃ sĩ, jõ táni ĩdrĩ sĩ jõku drã sĩ.
21 Ịjọ́ 'dĩ sĩ ádrĩ adru ídri ĩ'di Kúrísĩtõ 'i, ãzíla drãjó rá rĩ ĩ'di drị̃lẹ́ba rú.
22 Ádrĩ mụ u'áŋá trũ drị̃ gá ídri ru, ma ãzị́ ífí trũ la nga. Wó ánị̃ ma mụ ã'du pẽlé
yã rĩ gá ku.
23 Ịjọ́ ĩ̃rị̃ 'dĩ kí sĩ álẽ tá ãngũ 'dĩ a'belé rá sĩ mụjó u'ájó Kúrísĩtõ be, ĩ'di ịjọ́
ũniyambamba ndẽlépi rá rĩ 'i
24 Wó ịjọ́ ndẽlépi rá rĩ, lẽ má adru ídri ụrụ'bá sĩ ĩmi ịjọ́ sĩ.
25 Ịjọ́ 'dĩ fi áma ásị́ gá rá, ánị̃ rá ma mụ acelé ịjọ́ 'dĩ agá, ãzíla lẽ ámụ ĩmi trũ drị̃ gá
ĩmi zoŋá ã'ị̃táŋá agá ãyĩkõ sĩ rĩ trũ,
26 ịjọ́ 'dĩ sĩ, ma u'áŋá ĩmi abe 'dĩ la fẽ ãyĩkõ ĩminí ãni Kúrísĩtõ Yẹ́sṵ̃ agá rĩ la ga tré
ĩmi ịjọ́ sĩ.
27 Ịjọ́ ndẽlépi rá rĩ, gẽ̃rị̃ ĩminí u'ájó rĩ 'bã adru ịjọ́ mgbã Kúrísĩtõ drị̃ 'bã lẽlé rĩ áni,
ịjọ́ 'dĩ sĩ, ádrĩ táni mụ ĩmi ndrelé rá jõku táni ĩmi ndrelé ku, ma dó sĩ nị̃ la cé ãzíla
are la ĩtu pá ũkpó ru úríndí ãlu agá 'bá ãlu rú ã'dị́ 'dịjó ịjọ́ mgbã ã'ị̃táŋá drị̃ sĩ.
28 Ĩmi idé ũ̃rị̃ sĩ mẹ́rọ́'bá ĩmidrị̃ kí sĩ ku, ṵ́'dṵ́ pírí sĩ ĩtu pá ũkpó ru. Ịjọ́ 'dĩ la adru
ĩ'baní ícétáŋá ru i'dajó la kí mụ ĩlị̃kị̃lé rá ãzíla 'dĩ la Ãdróŋá la ĩmi pa nĩ rĩ i'da.
29 Ã'dusĩku úfẽ ĩminí ãzí ngajó Kúrísĩtõ ní adru lú ĩminí ĩ'di ã'ị̃jó rĩ sĩ la ku, wó vâ
ĩminí ũcõgõ ịsṵ́jó ĩ'di 'bã ịjọ́ sĩ rĩ sĩ.
30 Ĩmi ãzã kojó ã'dị́ 'dịjó ịjọ́ ãlu 'dĩ sĩ, ĩmi ũrã drĩ ịjọ́ ĩminí ándrá áma ndrejó drị̃cịjó
sáwã mání adrujó ĩmi abe rĩ sĩ rĩ ãzíla ĩmi are vâ kpere ú'dî'da ma drĩ drị̃cị rĩ gá rá.

2

Mí adru cécé Kúrísĩtõ áni

1 Ĩdrĩ ásị́ imbáŋá ru icíjó Kúrísĩtõ be rĩ ịsṵ́ rá ĩdrĩ ásị́ ũŋmĩŋá ịsṵ́ lẽtáŋá Kúrísĩtõ
drị́ ĩminí rĩ sĩ rá, ĩdrĩ tị icí Úríndí ĩ'didrị̃ be rá, ĩdrĩ ásị́ áŋmátrẽ ãzíla sĩ 'bá kí ízákĩzã
ndrejó rĩ ịsṵ́ rá,
2 ịjọ́ 'dĩ sĩ, ĩfẽ ãyĩkõ mádrị̃ 'bã ga tré ĩmi ũrãtáŋá 'bã kí ru ajíjó ãlu rĩ sĩ. Ĩminí u'álé
lẽtáŋá ãlu agá, Úríndí ãlu agá ãzíla ásị́sị́ŋá ãlu agá rĩ sĩ.
3 Ĩmi idé ịjọ́ kí ásị́sị́ŋá ĩndrã rú rĩ sĩ, jõ ku ãfó sĩ ku, wó lẽ ĩ'bã ĩmi vṵ̃rṵ́, 'bá ãzí rĩ
kí ịjọ́ 'bãjó ãmbógó ru ndẽ ĩmidrị̃ kí rá.
4 Ĩmi ãlu-ãlu 'bã ũrã ịjọ́ ĩmi drị̃ gá á'dṵ̂sĩ ku, wó 'bá ãzí kí drị̃ gá ĩndĩ.
5 Ịjọ́ ĩminí ũrãlé rĩ 'bã adru kí cécé Kúrísĩtõ Yẹ́sṵ̃ drị̃ gá rĩ áni.
6 Kúrísĩtõ Yẹ́sṵ̃ ní ándrá táni adrujó Ãdróŋá 'i tí,
'bã ru adrujó Ãdróŋá be trũtrũ la ku.
7 Wó a'be ãko ĩ'didrị̃ kí pírí,
ĩ'di 'bã gbíyã ãtí'bó drị̃ 'dụjó rĩ sĩ,
útị ĩ'di ãzíla i'da ru gbíyã 'bá drị̃ sĩ.
8 Ĩ'di mụ gbíyã acájó 'bá ru rĩ 'dụlé 'bo,
'bã ru vṵ̃rṵ́lẹ́, are Ãdróŋá tị kpere drã tị gá,
'dĩ ĩ'di 'bã drãjó mũsãlá'bã sị gá rĩ 'i.
9 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá inga ĩ'di 'bãlé ãngũ wị́lị́wị́lị́ ãndânĩ rĩ gá,
ãzíla úfẽ dó ĩ'diní rṵ́ 'dĩ rṵ́ pírí kí drị̃lẹ́ gá rĩ 'i,
10 rṵ́ Yẹ́sṵ̃ drị̃ sĩ 'bá pírí 'bṵ̃ gá,

ũnọ́kṵ́ drı̃ gá, ãzíla ũnọ́kṵ́ ı̃ndṵ́ gá 'dĩ 'bã tı̃ kí ãja vũrṵ́,
11 ãzíla ĩdra pírí 'bã jọ kí Yẹ́sũ Kúrísĩtõ ĩ'di Úpí 'i,
sĩ dı̃zã fẽjó Ãdróŋá Átẹ́pị rú rĩ nî.

I'dájó dı̃zã rú ũnọ́kṵ́ gá 'dâ rĩ

12 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, mâ wõrı̃ka mání lẽlé 'dĩ, cécé ĩminí ṵ́'dṵ́ pírí sĩ ịjọ́ arejó áma tị gá adru lú mání adrujó ĩmi abe círí sĩ rĩ la ku, wó ndẽlépi rá rĩ áma vúlé gá rĩ 'i. Ĩmụ drı̃ gá ãzı̃ patáŋá drı̃ ngajó ũrı̃ trũ ãzíla ụrụ'bá yãŋâ trũ,
13 ã'dusĩku Ãdróŋá ãzı̃ ngalépi ĩmi agá rĩ la fẽ ĩminí ãzı̃ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ ngalé ásı̃ ãlu sĩ nĩ, ãzíla ĩ'di ĩmi fẽ ãzı̃ ĩ'di 'bã lẽlé múké rĩ ngajó.
14 Ĩmi idé ịjọ́ kí pírí unuŋá jõku ãgátã kóru,
15 ĩmi dó sĩ adru ịjọ́ ĩnzõ kóru ãzíla ãlá ru anzı̃ Ãdróŋá ní izatáŋâ kóru ũnọ́kṵ́ ru izalépi rá ãzíla ịjọ́ ũnzí sĩ 'dĩ agá 'dâ ĩmi dó sĩ dı̃ cécé lẽlẽgó áni,
16 ĩminí ịjọ́ ídri drı̃ rụjó rĩ sĩ, ma dó sĩ áma ũnũ ṵ́'dṵ́ Kúrísĩtõ drı̃ amṵ́jó rĩ sĩ, má icó dó sĩ áma ĩcãndĩlé ãzî sĩ úyé ku.
17 Ã'ı̃táŋá ĩmidrı̃ Úpí agá rĩ ãzíla ãzı̃ ĩmidrı̃ kí cécé ãko fẽlé ídétáŋá ru ĩ'diní rĩ kí áni. Ãzíla ãzî sĩ ála mụ áma ãrí asulé ãko fẽlé ídétáŋá ru 'dĩ kí abe. 'Dĩ drĩ ru idé rá yã áni, ma mụ adrulé ãyĩkõ sĩ ãzíla ãyĩkõ idélé ĩmi abe.
18 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi ãmgbã rĩ 'bã u'á kí ãyĩkõ sĩ má trũ ãzíla ĩmi ũnũ dó ĩmi mâ sĩ.

Tı̃mı̃tı̃yọ̃ kí Ĩpãfúrã be

19 Úpí Yẹ́sũ drĩ lẽ rá á'bã ásı̃ Tı̃mı̃tı́yọ̃ tị pẽjó ĩmi rụ̃lé gbõrú, ma dó sĩ u'á ãyĩkõ ịjọ́ ĩmi drı̃ gá rĩ kí nı̃jó rĩ sĩ.
20 'Bá ãzí mâ ịsụ́lé icólépi ĩmi tãmbalépi ãsı̃lépi ịjọ́ ĩmidrı̃ kí 'dụlépi ĩ'di áni la 'dáyụ.
21 Ã'dusĩku 'bá pírí ãzí 'dĩ kí ịjọ́ ĩ'bã kí lẽlé ĩ'badrı̃ kí ndrũ, adru ịjọ́ Yẹ́sũ Kúrísĩtõ drı̃ 'i ku.
22 Wó ĩnı̃ ịjọ́ Tı̃mı̃tı́yọ̃ 'bã ãzı̃ ịjọ́ mgbã rĩ drı̃ ngajó má be ngọ́tı̃ŋá ãzı̃ ngalépi átẹ́pı̃ be rĩ áni rĩ rá.
23 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, á'bã áma ásı̃ ĩ'di tị pẽjó gbõrú, mání ịjọ́ ru idélépi áma ụrụ'bá gá áma agá 'dọ̃ rĩ kí nı̃jó rĩ sĩ.
24 Ãzíla á'bã áma ásı̃ ũkpó ru Úpí drı̃ gá, wó áma ásı̃ gá áma ãmgbã rĩ la ca ĩmi rụ̃lé gbõrú rá.
25 Wó má ũrã áma ásı̃ gá ịjọ́ mgbã sĩ, 'bá ãzı̃ ngalépi má be ãsĩkárĩ rú vâ má ádrı̃pị Kúrísĩtõ agá Ĩpãfũrãdı̃tọ̃ tị pẽjó ĩmi rụ̃lé, ĩ'di vâ 'bá ĩmi tị ãpẽlé áma ãzã kolépi ịjọ́ mání lẽlé rĩ kí agá rĩ 'i.
26 Wó ĩ'di vı̃ sĩ lẽjó ĩmi pírí ndrejó ãzíla u'á cãndí sĩ ĩ'di 'bã arejó la ĩmi are ĩ'di ãyánĩ rú rĩ sĩ.
27 Ĩ'di ándrá ãyánĩ rú ãndá ãzíla apá drã sĩ. Wó Ãdróŋá 'bã ásı̃ ı̃gbẽ̃ ĩ'di drı̃ gá cí ãzíla adru ĩ'di 'i á'dụ̃sĩ ku vâ áma drı̃ gá ĩndĩ ãzíla pa ma ũcõgõ ịsụ́ŋá drı̃ gá drı̃ gá rĩ agá.
28 Ịjọ́ 'dĩ sĩ áma ásı̃ lẽ vı̃ sĩ ĩ'di tị pẽjó ĩmi rụ̃lé, ĩmi dó sĩ ĩ'di ndre ı̃dı̃ ãyĩkõ la dó sĩ ĩmi fụ ãzíla ũrãtáŋá áma ásı̃ gá rĩ dó adru were.
29 Ĩmi a'ı̃ ĩ'di ãyĩkõ ãmbógó la sĩ Úpí agá ãzíla ĩru 'bá cécé ĩ'di áni rĩ,
30 ã'dusĩku ĩ'di 'bã ándrá apájó drã sĩ ãzı̃ Kúrísĩtõ drı̃ agá 'dâ rĩ sĩ, fẽ ru ídri drã nî sĩ áma ãzã kojó ịjọ́ ĩminí icólé idélé mání ku rĩ kí dejó.

3

Ĩ'bã ásı̃ ı̃jọ́ ụrụ'bá drı̃ drı̃ gá ku

1 Ị́jọ́ ãsį̃jó rĩ 'dĩ, má ádrı̨́pı̨ka ãzíla má ámvọ́pı̨ka ã'ı̨́táŋ́á agá 'dĩ, ĩmi u'á ãyĩ̃kõ sĩ Úpí
agá! Adru mání ũcõgõ rú ku sĩ ı̨́jọ́ ãlu 'dĩ 'bã vúŋ́á kí sį̃jó ĩminí ı̨́dı̨́ ãzíla ĩ'di ĩminí sĩ
ĩmi tãmbajó.
2 Ĩmi adru mı̨fı̨́ trũ 'bá ı̨́jọ́ idélépi ũcogo kí áni 'dĩ kí sĩ, kí 'bá ũnzí la ı̨́jọ́ ũnzí ĩ'bã
kí idélé 'dĩ kí sĩ, ãzíla kí ı̨́jọ́ ũnzí idé sĩ 'bá ụrụ'bá ụlı̨́jó, lẽ kí 'bá acálépi Kũrĩsĩtíyánĩ
rú ãgọbı̨ rú rĩ kí ît̃ãrã kí ráká.
3 Wó ãma 'bá mgbã ĩt̃ãrãlé rá rĩ kí, ãma 'bá Ãdróŋ́á ı̨́nzı̨́lépi Úríndí sĩ 'dĩ kí, ãma
'bá ãyĩ̃kõ idélépi Kúrísĩtõ Yẹ́sũ agá 'dĩ kí ãzíla ãma 'bá ásı̨́ 'bãlépi ı̨́jọ́ ụrụ'bá drı̨́ kí drı̨́
gá ku 'dĩ kî.
4 Má icó tá áma ásı̨́ 'bãlé ı̨́jọ́ 'dĩ kí drı̨́ gá rá. 'Bá ãzí drĩ ũrã la 'i ásı̨́ 'bã ı̨́jọ́ ụrụ'bá
drı̨́ drı̨́ gá yã áni ándẽ ma 'i.
5 Ã'dusĩ̃ku ît̃ãrã ma ụ́'dụ́ ãrõ 'bã vúlé gá, útı̨ ma Ịsı̨rayı̨́lı̨́ rú sụ́rụ́ Bénzãmĩnĩ drı̨́ agá,
ma Yãhụ́dı̨́ 'bã ãmgbã rĩ. Ãzı̨́táŋ́á sĩ rĩ gá ma ándrá Fãrĩsáyĩ, 'bá ãzı̨́táŋ́á 'bá Yãhụ́dı̨́
drı̨́ kí vú ũbĩlépi ãndânĩ rĩ 'i.
6 Áma ásı̨́ 'bã vejó ı̨́jọ́ ãzı̨́táŋ́á drı̨́ sĩ rĩ sĩ, áfẽ ũcõgõ kãnı̨́sã ní ambamba, ãzı̨́táŋ́á sĩ
rĩ gá ma ı̨́jǫ̣ kóru.
7 Wó ãko pírí mádrı̨́ ų̃rǫ̣́drı̨́ ru mání ándrá trũ adrujó rĩ kí álã kí ãko ãzí ų̃rǫ̣́drı̨́
kóru la rú Kúrísĩtõ 'bã ı̨́jọ́ sĩ.
8 Ị́jọ́ ndẽlépi rĩ, ãko pírí kí álã kí ãko ãvĩlépi 'bo la rú, ı̨́jọ́ mání Úpí mádrı̨́ Kúrísĩtõ
Yẹ́sũ ñı̨jó rĩ 'bã alı̨jó drı̨́ gá ãmbõgõ sĩ rá rĩ sĩ. Ĩ'di ı̨́jọ́ sĩ má ãvĩ ãko mádrı̨́ kí pírí rá
álã kí ãko ãzí ãvĩlépi rá la rú, ma dó sĩ Kúrísĩtõ ı̨sụ́ ų̃rǫ̣́drı̨́ mádrı̨́ rĩ rú,
9 ãzíla má ı̨sụ́ dó sĩ ĩ'di agá ı̨́jọ́ adrujó ãlá ru rĩ ãzı̨́táŋ́á agá ku, wó ı̨́jọ́ adrujó ãlá
ı̨sụ́lé ã'ı̨́táŋ́á agá Kúrísĩtõ agá rĩ sĩ, ı̨́jọ́ kpı̨ angálépi Ãdróŋ́á drı̨́ sĩ 'bá lãjó 'bá kpı̨ rú
ã'ı̨́táŋ́á sĩ rĩ 'i.
10 Ị́jọ́ pírí mání lẽlé ñı̨́lé rĩ Kúrísĩtõ 'i ãzíla ũkpó ĩ'di ingajó ídri rĩ, ũcõgõ ĩ'di 'bã
ı̨sụ́lé rĩ alejó ĩ'di be ãzíla drãlé cécé ĩ'di áni.
11 Ãzíla ı̨́jọ́ 'dĩ sĩ, á'bã ásı̨́ ála mụ áma ingalé ídri ı̨́dı̨́ ádrĩ drã 'bo rĩ gá.

Cẹ̃jó drı̨́ gá ı̨́jọ́ sĩ ásı̨́ 'bãjó rĩ gá

12 Adru má ı̨sụ́ dó 'bo jõku ú'bã dó ma ãlá ru 'bo la ku, wó á'bã ásı̨́ ũkpó ru sĩ ãko
Kúrísĩtõ Yẹ́sũ 'bã sĩ áma rụjó 'bo rĩ drı̨́ gá.
13 Má ádrı̨́pı̨ka ãzíla má ámvọ́pı̨ka ã'ı̨́táŋ́á agá 'dĩ, adru má ı̨sụ́ 'bo la ku, wó á'bã
áma ásı̨́ gá lẽjó ãko 'dã rụjó rá. Wó ãko ãlu mání sĩ ásı̨́ 'bãjó drı̨́ la gá rĩ ı̨́jọ́ vúlé rĩ kí
a'bejó rá, ãngũ ndrejó ı̨́jọ́ drı̨́lẹ́ gá rĩ kí agá.
14 Ma cẹ̃ drı̨́ gâ sĩ ũyá azı̨lé fẽlé mání rĩ ndẽjó, 'dĩ umveŋ́á Ãdróŋ́á 'bã sĩ áma umvejó
'bų̃ gâlé ru Kúrísĩtõ Yẹ́sũ agâ sĩ rĩ 'i.
15 Ãma pírí mbalépi 'bo 'dĩ, ã'bã kí ı̨́jọ́ 'dĩ ãma ásı̨́ gá. Lẽ ãnı̨́ kí rá ãdrĩ ı̨́jọ́ ãzí ndú
la kí ũrã ãma ásı̨́ gá Ãdróŋ́á la ı̨́jọ́ 'dĩ i'da ĩminí tọndọlọ.
16 Lẽ ãma u'á kí ı̨́jọ́ ãmaní ñı̨́lé rá ı̨sụ́lé 'bo 'dĩ kí agá 'dâ ũgũgõ.
17 Má ádrı̨́pı̨ka ãzíla má ámvọ́pı̨ka ã'ı̨́táŋ́á agá 'dĩ, ĩmi ũbĩ ı̨́jọ́ mádrı̨́ kí vú ãzíla ĩmi
ų̃nı̨́ ı̨́jọ́ 'bá ãzí ı̨́jọ́ ãmaní 'bãlé ĩmi drı̨́lẹ́ gá 'dĩ kí vú ũbĩlépi rĩ 'ba rụ́.
18 Ã'dusĩ̃ku ı̨́jọ́ mání jọlé ĩminí drı̨́drı̨́ 'bo rĩ áni rá, ú'dî'da ma vâ ĩminí ı̨́jọ́ la jọ
mı̨́ndrẹ trũ ı̨́dı̨́, 'bá ũ'bí u'á kí mẹ́rọ́'bá ru mũsãlá'bã Kúrísĩtõ drı̨́ rĩ sĩ.
19 Ĩ'bã ãsį̃ŋ́á ĩ'di lı̨́kı̨́ ĩ'badrı̨́ 'i, ãdróŋ́á ĩ'badrı̨́ ĩ'bã kų̃bų̃ ãzíla ı̨́pı̨́ŋ́á ĩ'badrı̨́ ı̨́jọ́ drı̨́nzá
ru ĩ'bã kí idélé rĩ kî, kí ásı̨́ 'bã ı̨́jọ́ ų̃nọ́kụ́ drı̨́ kí drı̨́ gá.
20 Ãma 'bá Sụ́rụ́ 'Bų̃ gá rĩ drı̨́ kí. Ãzíla ãma 'bá ãma Palépi rĩ tẽ ũkpó ru angájó 'bų̃
gâ lé, 'dĩ Úpí Yẹ́sũ Kúrísĩtõ 'i.

21 Ĩ'di 'bá ũkpó ĩ'didrı̨ icólépi rá rĩ sĩ ãko pírí kí ají ĩ'di pálé gá rá, ĩ'di mụ ụrụ'bá
ãmadrı̨ ũkpó kóru 'dĩ kí ujalé dı̃zã rú ú'dí ru ĩ'didrı̨ áni.

4

1 Ịjọ́ 'dĩ sĩ má ádrı̨́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ı̃táŋá agá mání lẽlé ambamba 'dĩ, ĩmi
vı̨ 'bã áma fụjó rĩ sĩ ãzíla ãyĩkõ ãzíla kõfíyã mádrı̨ abe, 'dã bãsĩ ı́jọ́ ĩmi sĩ pá tujó ũkpó
Úpí agá 'dĩ, ĩmi 'bá mání lẽlé ambamba 'dĩ.

Ásı̨ ũŋmĩŋá

2 Ma mãmálá 'bã Įwũ̃dı́yã 'ba rụ́ ãzíla Sãnĩtụ́kẽ be 'bã icí kí ru tı̨ ãlu Úpí agá.
3 Má a'ı̨ mi 'i, mâ wõ̃rı̨ mání lẽlé ambamba ãzı̨ ngalépi má be 'dĩ ũkú ı́jọ́ mgbã rĩ
'bã ãzı̨ ngalépi má be 'dĩ kí ãzã kojó, Kĩlémẽnĩtĩ trũ ãzíla 'bá ãzı̨ ngalépi má trũ ı́jọ́
mgbã agá mání sĩ ãzı̨ ngajó ĩ'ba abe rụ́ sĩlé bụ́kũ̃ ídri drı̨ agá 'dĩ abe.
4 Ĩmi u'á ãyĩkõ sĩ Úpí agá ụ́'dụ́ pírí sĩ. Ájọ ı̃dı́ ĩmi: u'á ãyĩkõ sĩ!
5 'Bá pírí 'bã nı̃ ásı̨ ı̃gbẽ̃ mídrı̨ rá, Úpí la amụ́ ãníŋá 'dĩ.
6 Ĩmi ásı̨ 'bã umvú ı́jọ́ ãzí sĩ ku, ĩmi ã'ı̃ Ãdróŋá 'i ı́jọ́ pírí ĩminí lẽlé rĩ kí sĩ, ĩfẽ ĩ'diní
ãwã'dĩfô.
7 Ãzíla ásı̨ ı̃gbẽ̃ Ãdróŋá ãni ı́jọ́ nı̃ŋá 'bá drı̨ gá rĩ ndẽlépi rá rĩ la ĩmi ásı̨ ãzíla ásı̨́sı̨́ŋá
tãmba múké tı̨ icítáŋá ĩmidrı̨ Kúrísĩtõ Yẹ́sũ agá rĩ sĩ.
8 Má ádrı̨́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ı̃táŋá agá 'dĩ, ı́jọ́ ãsı̃jó rĩ ĩmi ũrã ı́jọ́ múké ãzíla
ịcụ́ŋá ajílépi rĩ kí, ãko mgbã kụlépi kũ̃kũ̃, ãko lẽlé rá, ãzíla rulé rũrũ 'dĩ kí drı̨ gá ı́jọ́.
9 Ĩ'bã ásı̨ ı́jọ́ ĩminí ũ̃nı̨́lé, ĩminí arelé ãzíla ĩminí a'ı́lé mádrı̨ 'dĩ kí drı̨ gá, ĩ'bã kí ãzı̨
ngaŋá agá. Įjọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá 'bã ásı̨ ı̃gbẽ̃ la adru ĩmi drı̨ gá rá.

Ãwã'dĩfô Páwũ̃lõ̃ 'bã fẽlé 'bá Fịlípị̃ gá rĩ 'baní rĩ

10 Má u'á ãyĩkõ ãmbógó la sĩ Úpí agá ĩminí áma ı́jọ́ ũrãjó ı̃dı́ rĩ sĩ. Įjọ́ mgbã sĩ ánı̨
rá ĩmi ụ́'dụ́ pírí ı́jọ́ ũrã agá áma drı̨ gá, wó ĩmi ịsụ́ ándrá drı̨́lẹ́ba sĩ áma ãzã kojó ku.
11 Ájọ ı́jọ́ 'dĩ 'i adru mání ãko lẽjó rĩ sĩ la ku, ã'dusĩku má ũ̃nı̨ ãko mání trũ adrujó
rĩ 'bã cajó mání rá rĩ rá.
12 Ánı̨ adrujó ãko kóru rĩ rá ãzíla adrujó ãko ũ'bí trũ rĩ rá. Má ũ̃nı̨ ı́jọ́ ı́jọ́ ru zı̨́lépi
zı̨́-zı̨́ ãko pírí 'bã cajó mání rá rĩ rá, má ũ̃nı̨ ı́jọ́ ru najó tré jõku adrujó ãbı̨́rı̨ sĩ rĩ rá,
jõku adrujó ãko trũ jõku adrujó ãko kóru rĩ rá.
13 Áma ũkpó cí ı́jọ́ pírí kí idéjó ũkpó Kúrísĩtõ 'bã fẽlé mání rĩ sĩ.
14 Wó ĩ'di múké ĩmi áma ãzã kojó ũcõgõ mádrı̨ kí agá rĩ sĩ.
15 Ĩmi 'bá Fịlípị̃ gá 'dĩ ĩmi ãmgbã nı̃ rá ma mụ Mãkẽdónĩyã a'belé sáwã mání ı́jọ́
mgbã rĩ ũlũjó ĩminí drı̨́drı̨ rĩ sĩ 'bo, kãnı̨́sã ãzí ãlu tı̨ icílépi má be séndẽ fẽjó mání la
'dáyụ pẽ lú ĩmi 'i,
16 ã'dusĩku mání adrujó Tẹ̃sãlọ̃nı̨́kı̨ gá rĩ sĩ, ãko mání lẽlé áma ãzã kojó rĩ kí ĩmi
ı̨drı̨ mání kí pâlé ũ'bí ru.
17 Adru ma ãko ndrũ̃ ĩmidrı̨ la ku, wó rá la ma ũyá 'bãlé ĩmidrı̨ ĩrá gá rĩ ndrũ̃.
18 Wó ĩmi ũfẽ ma ãko pírí sĩ 'bo, ma dó sĩ ãko trũ ũ'bí ru, 'dĩ kí ãko ĩminí fẽlé mání
vı̨ sĩ Ĩpãfũrãdı́tọ̃ drı̨ sĩ ĩ'di 'bã ajílé mání 'dĩ kî. Kí ãko ídétáŋá ru ãjı̨ ngũ̃lépi vĩrĩ ã'ı̨́lé
rá ãyĩkõ fẽlépi Ãdróŋá ní 'dĩ kî.
19 Wó Ãdróŋá mádrı̨ la mụ ĩmi ãzã kolé ãko ãkõ ĩmidrı̨ kí agá rá málĩ ĩ'di ãni dı̃zã
rú Kúrísĩtõ Yẹ́sũ agá rĩ kí sĩ.
20 Dı̃zã 'bã adru Ãdróŋá ãmã Átẹ́pı̨ rú rĩ ní jã 'dâ. Ámĩnã.

Páwũ̃lõ̃ 'bã zı̨táŋá ãsı̃jó rĩ

21 Ĩzị mání 'bá ãlá ã'ị̃táŋá agá Kúrísĩtõ Yẹ́sũ agá 'dĩ kí pírí cící. Má ádrı́pịka ãzíla
má ámvọ́pịka ã'ị̃táŋá agá má be 'dọ̃ rĩ zị kí ĩmi rá.
22 'Bá ãlá rĩ kí pírí zị kí ĩmi cící, ambamba la 'bá Kãỹ̃sárı̃ drı́ lı́cọ́ gá rĩ kî.
23 Lẽtáŋá uyaŋâ kóru Úpí Yẹ́sũ Kúrísĩtõ drı̃ 'bã adru úríndí ĩmidrı̃ abe.

Wárágã Páwũlõ 'bã sĩlé 'bá Kõlõsáyĩ gá rĩ 'banî rĩ

1 Wárágã 'dĩ angá mádrı̨ ma Páwũlõ ũpı̨gǫ̃ŋá Kúrísĩtõ Yẹ́sũ drı̨ Ãdróŋá 'bã lẽlé nĩ,
ãzíla ádrı̨pı̨ ãma ãni Tı̨mı̨̃tı̨yǫ̃ be.
2 Ásĩ wárágã 'dĩ ãmã ádrı̨pı̨ka ãzíla ãmã ámvǫ̃pı̨ka ãlá ã'ı̨táŋâ trũ Kúrísĩtõ agá
táwũnı̨ Kõlõsáyĩ gá 'dĩ 'banî.
Lẽtáŋá uyaŋâ kóru ãzíla ásı̨ ı̨̃gbę̃ Ãdróŋá ãmã Átẹ́pı̨ ãzíla Úpí ãma ãni Kúrísĩtõ drı̨
rĩ 'bã adru ĩmi abe.

Ãwã'dĩfô fẽjó Ãdróŋá ã'ı̨̃ŋâ trũ

3 Ãma ụ́'dụ́ pírí sĩ ãwã'dĩfô fẽ Ãdróŋá Úpí ãma ãni Yẹ́sũ Kúrísĩtõ 'bã Átẹ́pı̨ ní, ãmaní
ĩ'di ã'ı̨ agá ĩmi ı̨jọ́ sĩ.
4 Ã'dusĩku ı̨jọ́ ãmaní arelé ã'ı̨táŋá ĩmi ãni Kúrísĩtõ Yẹ́sũ agá, ãzíla lẽtáŋá ĩmi ãni
'bá ãlá 'dĩ 'ba rụ́ rĩ drı̨̃ gá rĩ 'bã ı̨jọ́ sĩ,
5 ı̨jọ́ ĩmĩ ã'ı̨táŋá ãzíla lẽtáŋá 'bã angájó ũkpó ru rĩ ĩ'di ĩminí ásı̨ 'bãjó ãko 'bũ gá
Ãdróŋá 'bã tãmbalé ĩminí rĩ kí drı̨̃ gá rĩ sĩ. Įjọ́ 'dĩ idé ru íni la ĩminí ı̨jọ́ mgbã Yẹ́sũ drı̨̃
gá ajílé ũlũlé rĩ arejó rá rĩ sĩ.
6 Įjọ́ mgbã 'dĩ ĩ'di mụ ífí kaŋâ trũ ãzíla zoŋâ trũ drı̨̃ gá ũnǫ̃kụ́ drı̨̃ gá 'dâ pírí, ãzı̨
ngajó ĩmi drĩdríŋĩ gá i'dójó ĩminí arejó la rĩ sĩ, ãzíla lẽtáŋá uyaŋâ kóru Ãdróŋá drı̨ rĩ
nı̨jó ı̨jọ́ mgbã rĩ agá.
7 Ĩmi ũnı̨̃ ı̨jọ́ mgbã 'dĩ Ĩpãfúrã drı̨, 'dĩ ãtí'bó Úpí ãni ãmaní lẽlé ambamba ã'ı̨táŋâ
trũ, ãzíla ãzı̨ ngalépi Kúrísĩtõ drı̨ ãma kẽjı̨ gá rĩ 'i,
8 ãzíla ĩ'di vâ 'bá ãmaní lẽtáŋá ĩmi ãni 'bá kí lẽjó Úríndí Ãdróŋá drı̨̃ 'bã ĩmi ãzã
kojó nĩ rĩ drı̨̃ gá ı̨jọ́ lũlépi rĩ 'i.
9 Įjọ́ 'dĩ sĩ, i'dójó ụ́'dụ́ ãmaní ı̨jọ́ arejó ĩmi drı̨̃ gá rĩ sĩ, ãma a'be Ãdróŋá ã'ı̨ŋá ĩminí
ku. Ãma ĩ'di zı̨ 'bã fẽ ĩga nı̨̃táŋá ĩ'didrı̨ ı̨jọ́ ĩ'di 'bã lẽlé ní rĩ sĩ tré, ũndũwã pírí trũ,
ãzíla nı̨̃táŋá ı̨jọ́ vãjó Úríndí ĩ'didrı̨̃ 'bã fẽlé rĩ sĩ.
10 Ãma Ãdróŋá ã'ı̨ ĩminí íni la ĩmi u'á rû sĩ ídri Úpí 'bã lẽlé rĩ sĩ, ĩmi sĩ ụ́'dụ́ pírí ı̨jọ́
pírí ĩ'diní ãyĩkõ fẽlépi rĩ kí idé áyụ, ĩmi dó sĩ zo nı̨̃táŋá Ãdróŋâ nı̨jó rĩ agá.
11 Ma Ãdróŋá ã'ı̨ 'bã fẽ ĩmi adru ũkpó ru, ãmbõgõ ũkpõ ĩ'didrı̨ dı̨̃zã rú rĩ sĩ, ĩmi ásı̨
dó sĩ adru ı̨̃dụ́ ru ãzíla sĩ ı̨jọ́ tajó ãyĩkõ sĩ.
12 Ĩmi dó sĩ ãwã'dĩfô fẽ ãmã Átẹ́pı̨ Ãdróŋá ní, ĩ'di fẽlépi la ĩminí icójó rá, sĩ ãko
ĩ'didrı̨ Sụ́rụ́ drı̨ gá ĩ'di 'bã azı̨lé rĩ kí najó 'bá ãlá ãmbõgõ ĩ'didrı̨ dı̨̃zã rú rĩ agá rĩ abe.
13 Įjọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá apá ãma angájó ũkpõ Sĩtánĩ drı̨ ãngũ ı̨nı̨ drı̨̃ agá, ãzíla ají ãma
ũpĩ ĩ'didrı̨ Ngǫ̃pı̨̃ ĩ'di 'bã lẽlé ambamba rĩ drı̨̃ agá,
14 ĩ'di agá unze ãma trũjó ı̨jọ́ ũnzí agá rá.

Yẹ́sũ ĩ'di ãmbógó ãko pírí 'bã rĩ

15 Yẹ́sũ Ãdróŋá Ngǫ̃pı̨ ĩ'di Ãdróŋá ndrelé ku rĩ 'bã wụ́rá, ĩ'di ãmbógó ãko pírí
Ãdróŋá 'bã 'bãlé 'dĩ kí drı̨̃lẹ́ gá rĩ 'i.
16 Ã'dusĩku Ãdróŋá ũ'bã ãko kí pírí ĩ'di sĩ: ãko 'bũ gá ãzíla ũnǫ̃kụ́ gá, ãko ndrelé rá
ãzíla ndrelé ku 'dĩ kí, jõ táni ũpĩ yã, jõku ãmbõgõ yã, jõku drı̨̃ ceŋá jõku 'bá ãzı̨táŋá
drı̨̃lẹ́ gá 'dĩ kí yã, ãko 'dĩ kí pírí û'bã kí ĩ'di sĩ ãzíla ĩ'dinî.

17 Yẹ́sṹ ándrá cí ịsṹ 'dĩ sĩ Ãdróŋá 'bã drĩ ãko ãzí ku, ãzíla fẽ ãko pírí 'baní adrujó
ãngũ ãlu gá nĩ.
18 Yẹ́sṹ ĩ'di drḭ̃kã kãṇ́sã drḭ̃ cécé drḭ̃kã 'bã ụrụ'bá ujílé vâ tã la mbalé rĩ áni. Ĩ'di 'bá
ídri fẽlépi 'bá ĩ'di ã'ḭ̃lépi rá rĩ 'baní nĩ rĩ 'i, ã'dusĩku ĩ'di 'bá ándrá Ãdróŋá 'bã ingalé
angálépi 'bá drãlépi rá rĩ kí agá drḭ̃drḭ̃, sĩ adrujó ãko pírí kí 'bã ãmbógó ru rĩ 'i.
19 Ã'dusĩku Ãdróŋá itú ḭ́jọ́ Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ ní ĩ'diní táni acájó 'bá ru rá tí, lẽ 'bã adru
ĩ'di be trũtrũ gẹ̃rḭ̃ pírí sĩ.
20 Ãzíla Kúrísĩtõ sĩ Ãdróŋá ãlu 'dĩ icí ãko pírí ĩ'diní 'bãlé 'dĩ kí ĩ'di be, ãko ṹnọ́kṹ
drḭ̃ gá rĩ kí ãzíla 'bṹ gá rĩ kí abe. Idé ḭ́jọ́ 'dĩ íni la gẹ̃rḭ̃ Ngọ́pḭ̃ 'bã ãrí ní asujó ĩ'diní
drãjó mũsãlá'bã sḭ́ gá rĩ sĩ.
21 Ĩmi 'bá ã'ḭ̃táŋá agá Kõlõsáyĩ gá 'dĩ, ĩminí ándrá drĩ Yẹ́sṹ ã'ḭ́jó ku rĩ sĩ, ĩmi
ándrá Ãdróŋá abe ndú-ndú, ãzíla ĩmi ándrá Ãdróŋá 'bã mẹ́rọ́'bá ru ĩmĩ ũrãtáŋá
agá, ã'dusĩku ĩmĩ ádrízã ándrá ũnzí.
22 Wó ú'dî'da ĩ'diní ãma tḭ icíjó ĩ'di be rĩ sĩ, Ãdróŋá ají ásḭ́ ḭ̃gbẹ̃ ĩ'diní fẽjó la Ngọ́pḭ̃
Kúrísĩtõ 'bã acá ụrụ'bá trũ 'bá ru ãzíla drã ĩ'didrḭ̃ rĩ sĩ. Ãdróŋá idé ḭ́jọ́ íni la sĩ ĩmi
'bãjó ãlá ru, ḭ́jọ́ ũnzî kóru ãzíla 'bá ãzí icó ĩmi tõlé ḭ́jọ́ ãzí sĩ ku benĩ.
23 Ḭ́jọ́ 'dĩ ḭ́jọ́ ãndá la ĩdrĩ pá tu ã'ḭ̃táŋá ĩmidrḭ̃ agá, 'dĩ ĩmĩ ã'ḭ̃táŋá 'bá ãzí 'bã icólé
ujalé ku rĩ 'i, 'dĩ ásḭ́ 'bãŋá ĩmi ãni ḭ́jọ́ mgbã rĩ drḭ̃ gá rĩ 'i. 'Dĩ ḭ́jọ́ mgbã ĩminí arelé
'bo rĩ 'i, ḭ́jọ́ ũlũlé ãko pírí ṹnọ́kṹ drḭ̃ gá 'dĩ 'baní rĩ 'i. Ma 'i Páwṹlọ̃ 'i má acá 'bá ãzḭ́
ngalépi ḭ́jọ́ 'dĩ ũlũŋá gá 'bá pírí 'baní rĩ rú.

Ãzḭ́ Páwṹlọ̃ 'bã ngalé ḭ̂jọ́ Ãdróŋá drḭ̃ ũlũjó kãṇ́sã nî rĩ

24 Ma ú'dî'da ãyĩkõ sĩ mání ũcõgõ ịsṹjó ĩmi ḭ́jọ́ sĩ rĩ sĩ. Ĩ'di ĩminí drḭ̃lẹ́ba rú, ãzíla álẽ
ũcõgõ ịsṹlé pírí íni la Kúrísĩtõ 'bã lẽjó má ịsṹ ũcõgõ ụrụ'bá sĩ ĩ'di kẹ̃jḭ́ gá, sĩ kãṇ́sã
ĩ'di drḭ̃ ãzã kojó.
25 Má acá Ãdróŋá 'bã ãtí'bó ru sĩ ãzḭ́ ngajó ĩmi ãzã kojó, ã'dusĩku ãpẽ ma ḭ́jọ́ Ãdróŋá
drḭ̃ gá rĩ ũlũjó pírí,
26 Ãdróŋá mba ḭ́jọ́ ĩ'di 'bã zḭ̃lé zḭ̃-zḭ̃ 'dĩ tã 'bá ándrá ídu rĩ 'baní cí, wó ú'dî'da fẽ ḭ́jọ́
ĩ'di 'bã itúlé rĩ nḭ̃lé 'bá ãlá ĩ'di ã'ḭ̃lépi rá 'dĩ 'banî.
27 'Bá pírí Ãdróŋá ãni 'dĩ 'baní pẽ ḭ́jọ́ ĩ'di ãni zḭ̃lé zḭ̃-zḭ̃ rĩ i'dajó ĩ'baní rá. Lẽ 'bá
Yãhṹdḭ̃ rú ku 'dĩ kí pírí 'bã nḭ̃ kí ḭ́jọ́ ĩ'di 'bã itúlé rĩ 'bã ãmbõgõ. Ḭ́jọ́ ĩ'di 'bã itúlé 'dĩ
Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ 'bã ḭ́jọ́, 'bã fi rú sĩ u'álé ĩmi agá ĩmi sĩ ásḭ́ 'bã ásḭ́ pírí sĩ dḭ̃zã Ãdróŋá 'bã
ḭ́jọ́ azḭ̃lé rĩ ịsṹjó.
28 Ãma ḭ́jọ́ Kúrísĩtõ drḭ̃ gá rĩ ũlũ 'bá pírí 'banî, ãma kí bḭ̃lẹ́ ḭ̃ndṹ li sĩ Kúrísĩtõ ã'ḭ́jó,
ãzíla ãma kí imbá ũndũwã sĩ ãmaní icólé rĩ áni. Ã'dusĩku ãlẽ 'bã adru kí kpḭ Ãdróŋá
drḭ̃lẹ́ gá kãkã ĩ'ba ãni Kúrísĩtõ trũ rĩ sĩ.
29 Ḭ́jọ́ 'dĩ bãsĩ mání sĩ ãzḭ́ ngajó ũkpó sĩ 'dĩ. Kúrísĩtõ la ãzḭ́ nga áma agá ũkpõ sĩ,
ãzíla ma ũkpõ ĩ'di 'bã fẽlé mání 'dĩ ayú sĩ ḭ́jọ́ mgbã rĩ ũlũjó.

2

1 Álẽ ḭ̃nḭ̃ rá ma drĩ cḭ ásḭ́ pírí sĩ ĩmi ãzã kojó ĩmi Kũrĩsĩtíyánĩ Kõlõsáyĩ gá 'dĩ, ãzíla
Kũrĩsĩtíyánĩ táwṹnḭ̃ Lãwũdíkĩyã gá 'dĩ kí abe, ãzíla 'bá pírí Kũrĩsĩtíyánĩ rú áma nḭ̃lépi
ku 'dĩ abe.
2 Ma ḭ́jọ́ kî nga ũkpó sĩ íni la ĩminí ũkpõ fẽjó úríndí agá, ĩmi sĩ ĩmi lẽ ĩmi drĩdríŋĩ
gá ḭ̃dḭ́-ḭ̃dḭ́, ãzíla gẹ̃rḭ̃ 'dĩ sĩ ĩmi dó sĩ ĩmi icí 'bá ãlu rú. Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi dó sĩ adru ãyĩkõ
ãmbógó la sĩ, ãzíla ásḭ́ ãlu sĩ nḭ̃jó la rá ḭ́jọ́ Ãdróŋá ãni zḭ̃lé zḭ̃-zḭ̃ 'dĩ ĩ'di ḭ́jọ́ mgbã la 'dĩ
Kúrísĩtõ 'i.

3 Ã'dusĩku Kúrísĩtõ lú 'bá icólépi fẽlépi ĩminí adrujó ũndũwã rú, ãzíla ị́jọ́ ñĩjó cé
ị́jọ́ Ãdróŋá drị́ cécé málĩ áni rĩ drị́ gá nĩ rĩ 'i.
4 Ájọ ĩminí ị́jọ́ 'dĩ íni la 'bá ãzí 'bã ulé rú sĩ ĩmi ímbátáŋá ãzí ĩnzõ rú, ĩ'bã kí imbálé
indrélépi ĩminí kí 'bã rĩ ị́jọ́ mgbã la rĩ kí sĩ ku.
5 Ã'dusĩku mání táni adrujó ĩmi abe ụrụ'bá sĩ ku rá tí, ma ị́jọ́ ũrã ĩmi drị́ gá ụ́'dụ́
pírí sĩ. Wó ma vâ ãyĩkõ sĩ arejó la ícíŋá ĩminí ĩmi icíjó ãngũ ãlu gá rĩ trũ ĩmi mụ drị́
gá, ãzíla ĩmi vâ mụ ã'ị̃táŋá ĩmi ãni Kúrísĩtõ agá rĩ trũ drị́ gá rĩ sĩ.

Drị̃lẹ́mmgbọ ịsụ́lé ãzị̃táŋá kí agá ídri ú'dí Kúrísĩtõ drị́ rĩ sĩ rĩ

6 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩminí Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ ã'ị̃jó ĩmĩ Úpí ru rĩ áni, lẽ ĩmi idé ị́jọ́ kí ụ́'dụ́ pírí sĩ
ĩ'di lẽlé rĩ áni, ĩminí ĩmi icíjó ĩ'di trũ ãlu rĩ sĩ.
7 Lẽ ĩtu pá ũkpó ru ã'ị̃táŋá ĩmidrị́ agá cécé ife 'bã ízókí sulé vũ gá rĩ áni, ãzíla ị́jọ́
ĩminí ásị́ 'bãjó ĩ'di drị́ gá rĩ 'bã mụ sĩ drị́ gá. Lẽ ị́jọ́ Ĩpãfúrã 'bã imbálé ĩminí Kúrísĩtõ
drị́ gá rĩ ĩ'bã ĩ'di ũkpó ru, ãzíla ị́jọ́ 'dĩ la ĩmi fẽ ãwã'dĩfô fẽlé Ãdróŋá ní ụ́'dụ́ pírí.
8 Ĩmi adru mịf̃ị trũ! 'Bá ãzí 'bã ũŋmĩ ĩmi ị́jọ́ ĩnzõ rú ĩ'bã kí imbálé Ãdróŋá drị́ gá rĩ
kí ã'ị̃jó ku. Ị́jọ́ ĩ'bã kí imbálé rĩ icólé i'dálé ị́jọ́ mgbã rú, wó ĩ'di ĩnzõ ãzíla ífí kóru. Ị́jọ́
ĩ'bã kí imbálé rĩ kí ị́jọ́ 'bá 'bã kí itúlé nĩ rĩ kî, ãzíla kí fẽ 'bá 'baní ãzị́táŋá ũ̃ŋ́ọ́kụ́ 'dĩ
drị́ gá rĩ kí vú ũbĩlé ndẽ ị́jọ́ imbálé Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ drị́ mgbã rĩ rá.
9 Ã'dusĩku Kúrísĩtõ ní acájó ụrụ'bá trũ 'bá ru rá tí, ĩ'di Ãdróŋá 'i.
10 Ãzíla ĩminí ĩmi icíjó Kúrísĩtõ trũ ãlu ã'ị̃táŋá sĩ rĩ sĩ, ãko pírí ĩminí lẽlé rĩ kí ĩmi
ịsụ́ kí rá. Kúrísĩtõ ãmgbã rĩ la ũpĩ na, ãzíla ĩ'di 'bã ũkpõ úríndí 'bá kí drị́ celépi rĩ kí
drị́ gá, ãzíla ũkpõ ĩ'badrị́ kí abe pírí cí.
11 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩminí ĩmi icíjó Kúrísĩtõ trũ ãlu rĩ sĩ, ĩmi acá dó cécé 'bá ĩtãrãlé rá rĩ kí
áni, ãzíla útrũ ĩmi ũkpõ lẽtáŋá ị́jọ́ ũnzí drị́ agá rá. Ị́jọ́ 'dĩ kí idé kí ru 'bání ĩmi ĩtãrãjó
ụrụ'bá sĩ rĩ sĩ ku, wó Kúrísĩtõ trũ ĩmi ị́jọ́ ũnzí agá.
12 Ĩminí bãbũ̃tị́zị̃ bĩjó rĩ sĩ, ĩ'di ándrá cécé ĩdrã 'bã rĩ rá, ãzíla ị̃sị̃ 'bã rĩ ĩmi Kúrísĩtõ
trũ, ãzíla înga ĩmi angájó ídri ú'dí rĩ agá rá rĩ áni. Ị́jọ́ 'dĩ idé ru ĩmi rụ́ 'dĩ 'bã áni la,
ã'dusĩku ĩmi ã'ị̃ Ãdróŋá Kúrísĩtõ ingalépi ídri rĩ 'bã ũkpó cí sĩ ị́jọ́ ĩ'di angájó 'dĩ idéjó.
13 Ĩmi 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku 'dĩ, ĩminí ándrá drĩ Kúrísĩtõ ã'ị̃jó ku rĩ sĩ, ĩmi ũdrã ándrá
úríndí agá rá, ã'dusĩku ĩmi ándrá ị́jọ́ ũnzí agá, ãzíla ĩmĩ drị̃lẹ́mmgbọ ándrá yụ ũkpó
ị́jọ́ ũnzí drị́ ĩmi agá rĩ drị́ gá. Wó Ãdróŋá inga ĩmi u'ájó ídri ú'dí agá Kúrísĩtõ trũ.
Ãdróŋá trũ ãma ị́jọ́ ũnzí ãmadrị́ kí agá pírí rá.
14 Idé ị́jọ́ 'dĩ 'i ĩ'di 'bã ị́jọ́ ũnzí ãmadrị́ kí ịní́jó bụ́kụ̃ sĩ ị́jọ́ ãmadrị́ ũnzí rĩ kí sĩjó rĩ
agâlé rá rĩ sĩ. Nze bụ́kụ̃ 'dã 'i rá ĩ̃tụ́ 'bání Kúrísĩtõ ipajó mũsãlá'bã sị́ gá, ãzíla ĩ'di 'bã
drãjó 'dã sĩ.
15 Ãdróŋá fẽ Ngọ́pị̃ Kúrísĩtõ ndẽ ũpĩ ãzíla úríndí ũnzí Sĩtánĩ drị́ 'bá kí rụlépi rĩ 'bã
ũkpõ, i'da ĩ'di tọndọlọ 'bá pírí ní ụ́'dụ́ ĩ'di ipajó mũsãlá'bã sị́ gá, ãzíla ĩ'di 'bã drãjó
'dã sĩ.
16 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ãzí 'bã 'bã ãzị́táŋá ĩmi drị́ gá ị́jọ́ jọjó ĩminí íná ãzí kí najó ku, jõku
ãko ãzí mvụlé mvụ̃-mvụ̃ rĩ 'bã ãzí kí mvụjó ku, ãzíla jõku ụ́'dụ́ ĩ'bã kí 'bãlé sĩ Ãdróŋá
ĩ̃nzĩ̃jó 'dĩ kî, jõku ĩminí ãyĩkõ idéjó ĩ'ba abe sáwã ĩ'bã kí ĩmbá agálépi ú'dí rĩ ĩ̃nzĩ̃jó rĩ
sĩ ku, jõku ĩminí Sãbátũ tãmbajó cécé ĩ'bã kí tã la mbajó rĩ áni rĩ sĩ ku.
17 Lẽ ĩmi are ị́jọ́ kí tị gá ku, ã'dusĩku ãzị́táŋá 'dĩ kí pírí índríléndri, Kúrísĩtõ Ãdróŋá
'bã tị ãpẽlé rĩ drị́ gá rĩ. Kúrísĩtõ sĩ ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã azị́lé rĩ idé kí ru pírí, ị́jọ́ 'dĩ sĩ
ãzị́táŋá 'dĩ kí dó ãzị̃ kóru.
18 Ĩfẽ 'bá ãzí 'bã 'bã ãzị́táŋá ĩmi drị́ gá ĩminí sĩ ĩmi irijó vụ̃rụ́ sĩ mãlãyíkã kí ĩ̃nzĩ̃jó
cécé ĩ'bã kí idélé rĩ áni la ku. Ĩdrĩ ị́jọ́ ĩ'bã kí imbálé rĩ kí 'dụ, ĩmi ũyá Ãdróŋá 'bã azị́lé
'i fẽ la ĩminí rĩ ãvĩ rá. 'Bá ị́jọ́ 'dĩ ãni rĩ kí imbálépi rĩ la ị́jọ́ ĩ'didrị́ ĩ'di 'bã imbálé 'dã

ũngúkú ãtḭ̃ urobí ĩ'di 'bã jọlé ũbĩ 'i rĩ sĩ. Ũrãtáŋ́á 'dĩ 'bã áni rĩ kí angá ĩ'di ásḭ gá, ãzíla kí ĩ'di fẽ acálé ãfó ru. Wó ḭ́jọ́ ãzí tá tí ĩ'diní sĩ adrujó ãfó sĩ la 'dáyụ.

19 'Bá 'dĩ 'bã áni rĩ ãsḭ̃ ḭ́jọ́ ãzíla ímbátáŋ́á Kúrísĩtõ drḭ̃lẹ́ Kũrĩsĩtíyánĩ drḭ̃ ã'ḭ̃ŋ́á sĩ rá. Drḭ̃kã 'bã ụrụ'bá tãmbalé rĩ 'bã áni, Kúrísĩtõ la 'bá pírí ĩ'di ã'ḭ̃lépi rá 'dĩ kí drḭ̃ ce sĩ ru icíjó ãlu cécé ḭ́sụ́ kí ĩzánáká abe ãma ụrụ'bá rụlé ãlu rĩ áni, 'dĩ bãsĩ gẽ̃rḭ̃ Ãdróŋ́á 'bã lẽjó kãnḭ́sã 'bã zo úríndí sĩ rĩ.

20 Ḭjọ́ 'dĩ cécé ĩminí drãjó Kúrísĩtõ trũ rĩ áni, ãzḭ́táŋ́á ũ̃nọ̃́kụ́ 'dĩ drḭ́ gá rĩ icó kí ãzḭ́ ngalé ĩmi drḭ̃ gá ku. Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi dó vâ ãzḭ́táŋ́á 'dĩ kí vú ũbĩ ũ̃nọ̃́kụ́ 'bã rĩ drĩ ĩmi drḭ̃ ce nĩ rĩ áni ã'du sĩ?

21 'Dĩ kí ãzḭ́táŋ́á jọlépi la, “Ĩrụ ãko 'dĩ ku! Ĩ'bḭ̃ íná 'dĩ ku! Ĩmi aló ãko 'dĩ ku!” rĩ kî.

22 Ãzḭ́táŋ́á 'dĩ kí ḭjọ́ jọ ãko u'álépi álḭ́ ku rĩ kí drḭ̃ gá. Ãdrĩ kí ayú 'bo, ála kí a'be rá. Lẽ ĩ'bã ásḭ ãzḭ́táŋ́á 'dĩ kí vú ũbĩlé ku, ã'dusĩku kí lú ãzḭ́táŋ́á, ãzíla ḭ́jọ́ 'bá 'bã ũrãlé nĩ rĩ kî.

23 Ãzḭ́táŋ́á 'dĩ kí ũndũwã i'dá, ímbátáŋ́á ĩ'ba ãni ḭ̃nzḭ̃táŋ́á drĩ ũkpó sĩ 'dĩ abe, kí ru iri vũ̃rụ́ ĩnzõ sĩ, ãzíla kí ru ụrụ'bá fẽ cãndí ḭsụ́lé ã'dusĩku kí ũrã la kí ãyĩkõ fẽ Ãdróŋ́á nî. Wó ḭ́jọ́ mgbã sĩ ãzḭ́táŋ́á 'dĩ atrḭ 'bá kí ḭ́jọ́ ũnzí idé agá ku.

3

Ĩ'bã ĩmi ásḭ̂ ḭ̂jọ́ 'bũ̃ gá rĩ kí drḭ̃ gá

1 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ú'dî'da Ãdróŋ́á ní ĩmi ingajó úríndí sĩ Kúrísĩtõ be ídri 'bo rĩ sĩ, ĩ'bã dó ĩmi ásḭ ḭjọ́ 'bũ̃ gá rĩ kí drḭ̃ gá, ãngũ Kúrísĩtõ 'bã sĩ rijó Ãdróŋ́á 'bã drḭ ãndá gá rĩ gá.

2 Ĩ'bã ĩmĩ ũrãtáŋ́á ḭ́jọ́ úríndí drḭ́ 'bũ̃ gá rĩ kí drḭ̃ gá, adru ḭ́jọ́ ũnzí ũ̃nọ̃́kụ́ ãni vũ drḭ̃ gá 'dĩ kí drḭ̃ gá ku.

3 Ã'dusĩku ĩmi ũdrã úríndí sĩ rá, ãzíla ú'dî'da ídri ĩmidrḭ́ gá rĩ úzḭ̃ ĩ'di Kúrísĩtõ be Ãdróŋ́á agá.

4 Wó Kúrísĩtõ ízókí ídri ĩmidrḭ́ ú'dî'da 'dĩ drḭ́ gá rĩ drḭ̃, drĩ i'dá tọndọlọ 'bá pírí ũ̃nọ̃́kụ́ 'dĩ drḭ̃ gá rĩ 'baní ụ́'dụ́ ĩ'diní ãgõjó 'dã sĩ 'bo, ĩmi i'dá ĩ'di trũ dḭ̃zã ĩ'didrḭ̃ agá, 'bá ĩ'di ãni ãlá kpḭ rĩ kí rú.

5 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ĩ'dḭ ụrụ'bá ḭ́jọ́ ũnzí ũ̃nọ̃́kụ́ ãni 'dĩ drḭ́ gá rĩ rá. Lẽ ĩnga ãwũ̃ ku, lẽ ĩmi idé ḭ́jọ́ ãndḭ́ ru ũnzíkãnã 'dĩ kí ku, ãzíla lẽ ĩta ḭ́jọ́ ũnzí vḭ́ sĩ idéjó la ku. Lẽ ĩmi adru rõ̃mgbọ̃́ kóru. Rõ̃mmgbọ̃́ ĩ'di cécé ĩminí ãdroŋa ĩnzõ rú rĩ kí ḭ̃nzḭ̃jó rĩ áni.

6 Ã'dusĩku ḭ́jọ́ ũnzí 'dĩ 'bã áni rĩ kí sĩ, Ãdróŋ́á 'bã âdrã a'dé 'bá ĩ'di tḭ gãlépi úmgbé 'dĩ kí drḭ̃ gá drḭ̃rḭma rú.

7 Ĩmi ãmgbã 'bã kí ándrá drĩ Kúrísĩtõ ã'ḭ̃jó ku rĩ sĩ, ĩri ándrá vâ u'álé ídri ḭ́jọ́ ũnzí ãlu 'dĩ 'bã áni rĩ kí idéŋ́á gá.

8 Wó ú'dî'da ĩmi acá dó 'bá Yẹ́sụ̃ ã'ḭ̃lépi rá rĩ kî rú, ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ lẽ ĩmi a'be ḭ́jọ́ ũnzí 'dĩ kí idéŋ́á pírí rá: lẽ ũmbã 'bã rụ ĩmi ku, jõku ĩfẽ ũmbã ĩmidrḭ́ gá rĩ 'bã ují ĩmi drḭ̃ nĩ ku, ãzíla ḭ́jọ́ ĩminí idélé jõku jọlé rĩ 'bã iza 'bá ãzí ásḭ ku, ãzíla ḭ́jọ́ tḭ ũnzí ãni la 'bã ãfũ ĩmi tḭ gá ku.

9 Ĩmi alḭ́ ĩnzõ ĩmi drĩdríŋ̃ĩ gá ku, ã'dusĩku ĩmi a'be ádrízã ĩmi ãni ũnzí ũ̃kụ rĩ kí 'bo, ãzíla gẽ̃rḭ̃ pírí ándrá ĩminí sĩ u'ájó ala gá rĩ abe.

10 Ãzíla ú'dî'da ĩmi ã'ḭ̃ Kúrísĩtõ 'bo, ĩmi acá dó sĩ 'bá ú'dí la kî rú. Ãdróŋ́á 'bã dó ádrízã ú'dí 'dĩ ĩmi agá, ãzíla ĩ'di ĩmi fẽ acálé ĩ'di áni ḭ̃dḭ́-ḭ̃dḭ́, ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi dó ĩ'di nḭ̃ rá.

11 Ã'dusĩku Ãdróŋ́á 'bã dó ĩmi 'bá ú'dí ru 'bo, ḭ́jọ́ ĩmi 'bá Yãhụ́dḭ̃ rú yã jõku 'bá Yãhụ́dḭ̃ rú ku yã rĩ adru ũkpó ru ku, táni îtãrã ĩmi rá yã jõku yụ yã rĩ adru ḭ́jọ́ ũkpó ru ku. Ḭjọ́ ãzí ĩmi ãmḭ́yọ́ŋ́á yã jõku ĩmi angá 'bá ḭ́jọ́ nḭ̃lépi ku la kí agá, ãzíla ĩmi ãtí'bó ru yã jõku ãtí'bó ru ku yã rĩ adru kí ḭ́jọ́ ũkpó la ku. Kúrísĩtõ ĩ'di dó lú ãmbógó ḭ́jọ́ ũkpó ãndânĩ rĩ 'i, ãzíla ĩ'di u'á 'bá ĩ'didrḭ̃ kí agá pírí.

12 Ãdróŋá ũpẽ ĩmi 'bá ãlá ru ndú ĩ'di ãni, ãzíla lẽ ĩmi ambamba, ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ma
mãmálá 'bã ĩmi rṹ u'ájó ádrízã 'dĩ kí sĩ: ĩko 'bá ũcõgõ gá 'dĩ kí ãzã, ĩmi adru ásḭ̃ ḭ̃gbę̃
sĩ, ĩmi ásḭ̃ 'bã ndrĩ-ndrĩ, ĩmi iri ĩmi ị́jọ́ sĩ vṹrṹ, ĩmi idé ị́jọ́ jã, ĩta ị́jọ́ tã-tã.
13 Ĩta jõ ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá tã-tã ãzíla ĩtrũ vâ 'bá ị́jọ́ ũnzí idélépi ĩmi rṹ rĩ kí rá cécé
Úpí 'bã ị́jọ́ ũnzí ĩmidrḭ̃ kî trũjó rĩ áni.
14 Ḭ́jọ́ 'dĩ kí drḭ̃ gâ sĩ pírí, ị́jọ́ ãmbógó lẽlé ĩmi idé rĩ ĩ'di lẽtáŋá ĩminí ĩmi lẽjó ĩmi
drĩdríŋĩ̃ gá rĩ 'i. Ã'dusĩku lẽtáŋá ĩminí ĩmi lẽjó ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá rĩ la fẽ ĩmi adru tḭ
icíma múké rĩ agá.
15 Lẽ ásḭ̃ ḭ̃gbę̃ Kúrísĩtõ 'bã fẽlé ĩminí 'dĩ 'bã ce ĩmi drḭ̃ ị́jọ́ pírí ĩminí igálé rĩ kí agá.
Lẽ ĩmi idé ị́jọ́ 'dĩ kí íni la Ãdróŋá 'bã ĩmi ãlu-ãlu ũpẽjó sĩ u'ájó, ãzíla ãzḭ̃ ngajó ãngũ
ãlu gá ásḭ̃ ḭ̃gbę̃ sĩ 'bá ãlu rú rĩ sĩ 'dĩ ụrụ'bá Kúrísĩtõ drḭ̃ gá rĩ 'i. Lẽ ĩfẽ ãwã'dĩfô Ãdróŋá
ní ṹ'dṹ pírí sĩ.
16 Ĩmi ũrã ị́jọ́ Kúrísĩtõ drḭ̃ gá rĩ ṹ'dṹ pírí sĩ, ĩ'di dó sĩ ĩmi drḭ̃ ce ị́jọ́ ĩminí idélé rĩ kí
agá ị́jọ́ ĩminí ũrãlé rĩ abe. Ĩmi imbá 'bá kí ãzíla ĩmi uzá kí drḭ̃ gá ị́jọ́ Kúrísĩtõ drḭ̃ gá rĩ
sĩ ũndũwã sĩ. Ĩngo zãbṹrḭ̃, ĩngo úngó Ãdróŋá drḭ̃ kí, ãzíla úngó Ãdróŋá ịcṹjó úríndí
'bã imbálé rĩ kí abe. Ĩminí úngó 'dĩ kí ngo agá, ĩfẽ ãwã'dĩfô Ãdróŋá ní ị́jọ́ pírí ĩ'di 'bã
idélé ĩminí 'dĩ kí sĩ.
17 Ḭ́jọ́ ĩminí idélé rĩ kí ãzíla jọlé rĩ kí abe, lẽ ĩnga kí rṹ Úpí Yẹ́sṹ drḭ̃ sĩ, ãzíla ĩfẽ
ãwã'dĩfô ãmã Átẹ́pị Ãdróŋá ní ĩ'di rṹ sĩ.

Ímbátáŋá 'bá Kũrĩsĩtíyánĩ̃ rú rĩ 'baní lḭ́cọ́ ĩ'badrḭ̃ kí agá rĩ

18 Ĩmi ũkú ã'ḭ̃táŋá agá 'dĩ, lẽ ĩmi are ĩmĩ ágóka kí tị, ã'dusĩku 'dĩ ãzḭ̃ ĩminí adrujó
Kũrĩsĩtíyánĩ̃ rú rĩ.
19 Wó ĩmi ãgọbị ã'ḭ̃táŋá agá 'dĩ, lẽ ĩlẽ ĩmĩ ũkúka kí lẽlẽ, ĩfẽ ĩ'baní ũcõgõ ku.
20 Anzị, ĩmi are 'bá ĩmi tḭlépi rĩ kí tị ị́jọ́ pírí kí agá, ã'dusĩku ị́jọ́ ĩminí idélé 'dĩ la
ãyĩkõ fẽ Úpí Yẹ́sṹ nî.
21 Ĩmi átẹ́pịka rú 'dĩ, lẽ ĩmi uzá ĩmĩ anzị kí drḭ̃ gá ị́jọ́ ãlu-ãlu ĩ'bã kí idélé múké ku
rĩ sĩ ku, ã'dusĩku ĩdrĩ idé la 'dĩ 'bã áni, ị́jọ́ kí adru ĩ'baní vḭ̃ kóru, kí u'á cãndí sĩ icó kí
dó sĩ ị́jọ́ pịrị idélé ku.
22 Ĩmi 'bá ãti'bo rú 'dĩ, lẽ ĩmi are ãmbogo ĩmidrḭ̃ ṹnọ́kṹ gá 'dâ rĩ kí tị ṹ'dṹ pírí. Ĩmi
are kí tị adru lú ĩmi lẽjó 'bã jọ kí ĩminí ị́jọ́ múké rĩ sĩ la ku, wó rá la ĩnga ãzḭ̃ ásḭ̃ pírí
sĩ ã'dusĩku ĩminí Ãdróŋá rujó rĩ sĩ.
23 Ãzḭ̃ pírí ĩminí ngalé rĩ kí, lẽ ĩnga kí ásḭ̃ pírí sĩ cécé ĩmi nga la Úpí Yẹ́sṹ ní rĩ áni
adru 'báni rĩ áni ku.
24 Ĩ'bã ĩmi ásḭ̃ gá Úpí la mụ ĩminí ũyá ĩ'di 'bã azḭlé fẽlé 'bá pírí ní rĩ ịsṹlé rá. Ã'dusĩku
ị́jọ́ mgbã sĩ ĩmi íyóŋá iyó Kúrísĩtõ Úpí nî.
25 Wó ĩmi ãzí drĩ kí ị́jọ́ ũnzí idé siri, Ãdróŋá la drḭ̃rịma fẽ ũnzĩkãnã ĩ'ba ãni 'dã sĩ
ádrízã ĩ'badrḭ̃ 'bã lẽlé rĩ áni, ã'dusĩku Ãdróŋá la ị́jọ́ lị uyaŋâ kóru.

4

1 Ĩmi ãmbogo ãti'bo 'badrḭ̃ 'dĩ, ĩmba ãti'bo kí tã, ãzíla ĩmi idé kí múké-múké
ã'dusĩku ĩ'bã ĩmi ásḭ̃ gá ĩmi vâ íyóŋá iyó ãmbógó ĩmidrḭ̃ 'bṹ gá rĩ nî.

Páwṹlọ̃ a'ḭ̃ 'bá Kõlõsáyĩ gá 'dĩ kí ĩ'diní Ãdróŋá ã'ḭ̃jó

2 Ĩminí rĩ gá, ĩfẽ ĩmi ásḭ̃ pírí Ãdróŋá ã'ḭ̃ŋá drḭ̃ gá. Wó ĩminí Ãdróŋá ã'ḭ̃ agá, ĩmi adru
mịfḭ̃ trũ, ãzíla ĩfẽ ãwã'dĩfô Ãdróŋá ní ṹ'dṹ pírí.

3 Ĩminí Ãdróŋá ã'ĩ agá, ĩmi ã'ĩ vâ ãmaní ĩndĩ, 'bã nzĩ ãmaní kẽjĩ sĩ mụjó ĩjọ́ Kúrísĩtõ drĩ ándrá ĩ'di 'bã i'dalé 'bá 'baní ídu tọndọlọ ku rĩ, 'bã ũlũŋâ trũ drĩ gá. Wó ma ú'dî'da mãbụ́sũ gá íni la mání ĩjọ́ ĩ'didrĩ gá 'dĩ ũlũjó rĩ sĩ.

4 Ĩmi ã'ĩ mání Ãdróŋá ma sĩ ĩjọ́ ĩ'didrĩ gá 'dĩ ũlũ 'bá pírí 'baní tọndọlọ ũrĩ kóru, mání tá ũrãlé ma nga la rĩ áni.

5 Ĩmi u'á ũndũwã sĩ 'bá Úpí Yẹ́sũ ã'ĩlépi ku 'dĩ kí abe. Ĩmi ayú gẽrĩ pírí cí rĩ sĩ kí ãzã kojó.

6 Ụ'dụ́ pírí sĩ ĩjọ ĩ'baní ĩjọ́ ásĩ ĩgbẹ́ sĩ, kí dó sĩ adru ãvá trũ ĩjọ́ ĩminí jọlé rĩ arejó. Ĩjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ãzí drĩ ĩmi zị ĩjọ́ mgbã Yẹ́sũ drĩ sĩ ĩmi dó sĩ nĩ kí umvi agá ũndũwã sĩ cé.

Páwũlõ 'bã ímbátáŋá ãsĩjó rĩ kí ĩ'di 'bã zịtáŋá ãsĩjó rĩ be

7 Tũkĩkõ la ĩminí ĩjọ́ ru idélépi má rụ́ 'dọ̃ rĩ kí vú nze pírí. Ĩ'di má ádrĩpị Kúrísĩtõ agá mání lẽlé ambamba rĩ 'i. Ĩ'di 'bá ã'ĩtáŋâ trũ ãzĩ ngalépi ãzíla ãtí'bó drĩ Úpí má be ãlu rĩ 'i.

8 Ásĩsĩŋá mání ĩ'di tị pẽjó ĩmi rũlé rĩ, ĩmi dó sĩ ĩjọ́ ru idélépi ãma rụ́ 'dõlé rĩ kí ũnĩ ĩ'di rũ sĩ, ãzíla ĩ'di vâ sĩ ĩmi ásĩ ũŋmĩ ũkpõ fẽjó ĩminí ã'ĩtáŋá ĩmidrĩ agá.

9 Tũkĩkõ kí mụ Ũnésẽmũ be. Ũnésẽmũ 'dĩ ĩminí nĩlé cé 'bá Yẹ́sũ ã'ĩlépi rá angálépi ĩmi rũlé rĩ 'i. Ĩ'di 'bá ãmaní ásĩ 'bãjó drĩ la gá rá rĩ 'i, ãzíla ãmaní lẽlé rá rĩ 'i. Kí ĩrĩ trá, kí mụ ĩminí ĩjọ́ ru idélépi ãma rụ́ 'dọ̃ rĩ kí vú nzelé pírí nĩ.

10 Ãrĩsĩtãríkõ ã'ĩtáŋá agá, mãbụ́sũ gá má be rĩ zị ĩminí cící. Mãrákõ Bãrãnábã * 'bã kãká ru rĩ, zị ĩminí cící. Ĩmi ịsụ́ wárágã Mãrákõ drĩ gá 'bo, drĩ ca ĩmi rụ́ Kõlõsáyĩ gâlé rá, ĩmi a'ị ĩ'di ãzíla ĩmba tã la múké-múké.

11 Yẹ́sũ umvelé Jụ́sĩtõ̃ 'i rĩ zị vâ ĩminí cící. 'Dĩ kí lú 'bá Yãhụ́dĩ rú na ã'ĩtáŋá agá, ãzĩ ngalépi má be 'bá kí imbájó ĩjọ́ Sụ́rụ́ Ãdróŋá drĩ sĩ rĩ kî. Imbá kí áma ásĩ ũkpó ru.

12 Ĩpãfúrã ĩmi ãzí ru ãtí'bó Kúrísĩtõ Yẹ́sũ drĩ gá rĩ zị ĩminí cící. Ĩ'di ĩminí Ãdróŋá ã'ĩ ãndẽŋâ kóru ụ́'dụ́ pírí sĩ. Ĩ'di ĩminí Ãdróŋá ã'ĩ ĩminí sĩ adrujó úríndí agá ũkpó ru, ãzíla ĩmi dó sĩ ĩjọ́ pírí Ãdróŋá 'bã lẽlé ĩnga kí rĩ kí nga ásĩ ãlu sĩ.

13 Ĩpãfúrã ĩ'di má be 'dọ̃ cí, ánĩ ĩ'di 'bã ãzĩ ngaŋá ĩmi ĩjọ́ sĩ, ãzíla Kũrĩsĩtíyánĩ u'álépi táwũnĩ Lãwũdíkĩyã gá ãzíla Hĩrãpọ́lĩsĩ gá rĩ 'baní ũkpó ru rĩ cé.

14 Ãmã wõrĩ Lụ́kã, dãkĩtárĩ rú rĩ kí Dẽmásĩ be zị kí ĩmi vâ pírí cící.

15 Ĩzị ãmã ádrĩpịka ãzíla ãmã ámvọ́pịka ã'ĩtáŋá agá Lãwũdíkĩyã gá 'dĩ 'baní cící, ãzíla ĩzị vâ ãmã ámvọ́pị ã'ĩtáŋá agá Nĩmúfã ní, Kũrĩsĩtíyánĩ tị icílépi ĩ'didrĩko gá 'dĩ abe pírí cící.

16 Ĩmi Kũrĩsĩtíyánĩ Kõlõsáyĩ gá 'dĩ, ĩminí wárágã mání sĩlé ĩminí 'dĩ lãjó 'bo rĩ 'bã vúlé gá, lẽ ĩpẽ 'bá ãzí tị 'bã mụ vâ ĩ'di lãlé Kũrĩsĩtíyánĩ Lãwũdíkĩyã gá rĩ 'baní rá. Lẽ ĩzị ãzíla ĩlã vâ wárágã ándrá mání sĩlé Kũrĩsĩtíyánĩ Lãwũdíkĩyã gá rĩ 'banî rĩ rá.

17 Ĩjọ Ãrĩkĩpõ ní, “Lẽ íde ãzĩ Úpí Yẹ́sũ 'bã fẽlé mídrĩ rĩ rá.”

18 Ma Páwũlõ 'i, áde wárágã mání sĩlé ĩminí sĩ ĩmi zĩjó cící 'dĩ 'i áma ãmgbã rĩ 'bã drĩ sĩ la, ĩmi dó sĩ nĩ la rá wárágã 'dĩ angá mádrĩ. Ĩmi ũrã ĩjọ́ áma drĩ gá, ãzíla ĩzị mání Ãdróŋá mání adru agá mãbụ́sũ gá 'dọ̃ ĩndĩ.

Lẽtáŋá uyaŋâ kóru Úpí ãma ãni Yẹ́sũ Kúrísĩtõ drĩ 'bã adru ĩmi abe.

---

* **4:10** Gĩrĩkĩ tị lũ pịrị-pịrị *Mãrákõ* 'i *Bãrãnábã 'bã* ádrĩpị átịdrĩ 'bã ngọ́pị rú rĩ 'i yã, jõku ádrĩpĩ ádrọ́pĩ ngọ́pị rú rĩ 'i yã rĩ gá ku.

Wárágã Páwṵ̃lẹ̃ 'bã sĩlé 'bá Tẹ̃sãlẹ̃ṇ́ḳ̣ gá rĩ 'baní drḭ̃drḭ̃ rĩ

1 Ma Páwṵ̃lẹ̃ 'i, Sílã 'i, ãzíla Tḭ̃mḭ̃tḭ́yẹ̃ 'i ãzḭ ĩmi pírí cící ĩmi 'bá Yẹ́sṵ̃ ã'ḭ̃lépi rá Tẹ̃sãlẹ̃ṇ́ḳ̣ gá, acálépi Ãdróŋá ãmã Átẹ́pḭ 'bã 'bá ru rĩ, ãzíla Úpí Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ 'bã 'bá ru 'dĩ. Lẽtáŋá uyaŋâ kóru ãzíla ásḭ ḭ̃gbẹ̃ Ãdróŋá drḭ́ gá rĩ 'bã adru ĩmi abe.

Ãwã'dĩfô Páwṵ̃lẹ̃ 'bã fẽlé ídri ãzíla ã'ḭ́táŋá 'bá Tẹ̃sãlẹ̃ṇ́ḳ̣ gá rĩ 'badrḭ́ sĩ rĩ

2 Ṵ'dṵ́ pírí sĩ ãma ĩminí Ãdróŋá zḭ, ãma vâ ãwã'dĩfô fẽ Ãdróŋá ní ĩmi ḭ́jọ́ sĩ ãndẽŋâ kóru.
3 Ãmaní ãmã Átẹ́pḭ Ãdróŋá zḭ agá ĩmi ḭ́jọ́ sĩ, ãma ḭ́jọ́ ũrã gẹ̃rḭ̃ ĩminí ãzḭ́ ngajó Ãdróŋá ní ũkpó ru rĩ drḭ̃ gá, ã'dusĩku ĩminí Úpí Yẹ́sṵ̃ ã'ḭ́jó rá rĩ sĩ, ĩminí vâ ãzḭ́ ngajó 'bá ãzí 'baní ũkpó ru ĩminí kí lẽjó rá rĩ sĩ rĩ drḭ̃ gá, ãzíla ĩminí ásḭ 'bãjó Úpí Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ 'bã ãgõŋá vúlé ḭ̃dḭ́ rĩ 'bã drḭ̃ gá rĩ sĩ. Ĩtu pá ũkpó ru ũcõgõ fẽlé ĩminí rĩ kí agá rá.
4 Ãmã ádrḭ́pḭka ãzíla ãmã ámvọ́pḭka Ãdróŋá 'bã lẽlé 'dĩ, ãfẽ ãwã'dĩfô Ãdróŋá ní ã'dusĩku ãnḭ̃ rá pẽ ĩmi adrujó ĩ'di 'bã 'bá ru 'bo,
5 ã'dusĩku ḭ́jọ́ mgbã Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ drḭ́ ãmaní ũlũlé rĩ amṵ́ lú tḭ sĩ ku, wó rá la ũkpó sĩ vâ Úríndí Ãlá rĩ trũ, ãzíla ãma ã'ḭ́ ãma ásḭ gâlé ḭ́jọ́ ãmaní ũlũlé rĩ kí ḭ́jọ́ mgbã la kî rĩ gá rá. Ĩnḭ̃ vâ rá ãmaní ándrá u'ájó ĩmi abe rĩ sĩ, ãri u'álé lú ĩmi ãzã kojó.
6 Ĩminí ándrá ḭ́jọ́ Yẹ́sṵ̃ drḭ́ ãmaní ũlũlé rĩ ã'ḭ́jó 'bo rĩ sĩ, ĩmi ũbĩ ándrá ḭ́jọ́ ãmaní idélé rĩ kí vú, vâ ḭ́jọ́ Úpí Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ 'bã idélé rĩ kí vú. 'Bá ãzí drĩ kí táni ĩminí ũcõgõ fẽ trẽyḭ́ ĩminí ḭ́jọ́ ãmaní ũlũlé rĩ ã'ḭ́jó rĩ sĩ rá tí, ĩmi ã'ḭ́ ḭ́jọ́ 'dĩ ãyĩkõ Úríndí Ãlá rĩ 'bã fẽlé ĩminí rĩ sĩ.
7 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá Úpí Yẹ́sṵ̃ ã'ḭ́lépi rá ãngũ Mãkẽdónĩyã drḭ́ agá, ãzíla ãngũ Ãkáyã drḭ́ agá 'dĩ 'bã kí ĩmi ícétáŋá ru.
8 'Bá ãngũ ĩmi andre gá 'dãá rĩ are kí ḭ́jọ́ Úpí Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ drḭ́ ĩmi rṵ̃ sĩ. 'Bá Mãkẽdónĩyã gá ãzíla Ãkáyã gá 'dĩ ãngũ Gḭ̃rḭ́ḳ̣ drḭ́ agá 'dĩ are kí lú ḭ́jọ́ Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ drḭ́ á'dṵ̃sĩ la ku, wó ḭ́jọ́ ã'ḭ́táŋá ĩmidrḭ́ gá rĩ iré ãngũ pírí gá. Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ãma icó ḭ́jọ́ ãzí jọ́lé drḭ́ la gá ku.
9 Be la rá la 'bá pírí ri kí ḭ́jọ́ jọ́lé mũkẽ ĩmĩ ãma a'ḭ́jó rĩ kí drḭ́ gá. Ũlũ kí 'bá pírí 'baní ḭ́jọ́ ĩminí ãdroŋa ĩnzõ rú ĩmi ãni ídri kóru, 'dĩ kí a'bejó rá sĩ ãzḭ́ ngajó Ãdróŋá ídri rĩ nî rĩ kî.
10 Ũlũ kí vâ ḭ́jọ́ ĩminí ĩmi itújó Ãdróŋá Ngọ́pḭ drḭ́ tẽjó, ṵ'dṵ́ ĩ'di rú drṵ́zḭ́ ãgõjó vúlé ṵ̃nọ́kṵ́ drḭ́ gá 'dõlé angájó 'bṵ̃ gâlé rĩ sĩ rĩ 'bá pírí 'banî. Ĩ'di Yẹ́sṵ̃ ãlu 'dĩ 'i Ãdróŋá 'bã ingalé drã agá rá, ãzíla 'bá ãma apálépi Ãdróŋá 'bã ũmbã ĩ'di 'bã sĩ 'bá ḭ́jọ́ ũnzí idélépi rĩ kí cojó rĩ agá rá rĩ 'i.

2

Ãzḭ́ Páwṵ̃lẹ̃ 'bã ngalé Tẹ̃sãlẹ̃ṇ́ḳ̣ gá rĩ

1 Ãmã ádrḭ́pḭka ãzíla ãmã ámvọ́pḭka, ĩmi ãmgbã rĩ nḭ̃ kí rá, amṵ́ŋá ándrá ãmã amṵ́jó ĩmi rṵ́ Tẹ̃sãlẹ̃ṇ́ḳ̣ gá 'dõlé rĩ adru ándrá úyé ku, 'bá wẽwẽ rú ã'ḭ́ kí ándrá Úpí Yẹ́sṵ̃ 'i rá.

2 Cécé ĩminí nę̃lé 'bo rĩ áni, 'bá Fį̃lḭpę̃ gá Yẹ́sų̃ ã'ḭ̃lépi ku 'dĩ fẽ kí ãmaní ũcõgõ, ãzíla
u'dá kí ãma 'dĩ sĩ ãma acá drĩ ĩmi rṵ́ Tẹ̃sãlẹ̃ǹḭkę̃ gá 'dõlé ku rú. Wó ãma amṵ́ ĩmi rṵ́
Tẹ̃sãlẹ̃ǹḭkę̃ gá 'dõlé, ĩminí ḭ́jọ́ mgbã Ãdróŋá drḭ́ gá rĩ ũlũlé ũrḭ̃ kóru ãzã koma ĩ'didrḭ́
sĩ, 'bá ũ'bí drĩ kí ándrá táni ãmaní ũcõgõ fẽ agá rá tí.
3 Ãma ũlũ ándrá ĩminí ḭ́jọ́ mgbã Úpí Yẹ́sų̃ drḭ́ ĩnzõ kóru, ḭ́jọ́ ãmaní jọlé rĩ tu kí pá
ũrãtáŋá pḭrḭ rĩ drḭ́ gá, ãzíla ãma ulé 'bá ãzí ãluŋá la ku.
4 Be la rá la ãma ṵ́'dṵ́ pírí sĩ ḭ́jọ́ Ãdróŋá drḭ́ ũlũ 'bá ĩ'di 'bã pẽlé ásḭ́ 'bãjó kí drḭ́ gá
ḭ́jọ́ ĩ'didrḭ́ ḭ́jọ́ mgbã rĩ ũlũjó rĩ kí áni. Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ũlũtáŋá ãmadrḭ́ adru sĩ ãyĩkõ fẽjó 'bá
nî la ku, wó rá la ãyĩkõ fẽjó Ãdróŋá ãma ásḭ́ ndrṵ̃lépi ṵ́'dṵ́ pírí sĩ rĩ drḭ́.
5 Ĩnḭ̃ vâ rá ṵ́'dṵ́ ãma adrujó ĩmi abe rĩ sĩ, ãjọ ḭ́jọ́ ũniyambamba rĩ kí ĩmi drḭ́ gá lú
ĩminí ãyĩkõ fẽjó yã la ku. Ĩnḭ̃ vâ rá ãri ḭ́jọ́ kí ngalé sĩ ãmã rọ̃mmgbọ́ drḭ́ zḭ̃jó (atrḭjó) íni
la ku, ã'dusĩku ãma adru 'bá rọ̃mmgbọ́ gá la ku. Ãdróŋá nḭ̃ ḭ́jọ́ ãmaní idélé rĩ kí rá.
6 Ãndrṵ̃ ándrá ãrútáŋá ĩmi ãni la jõku 'bá ãzí 'bã ãni la ku. Wó ãmaní adrujó
ṵ̃pḭgọŋa Kúrísĩtõ ãni rĩ sĩ, ãma ájẹ́ lẽ la ĩmi ãma tãmba cécé 'bá ãmbõgõ lẽlépi rĩ kí
áni.
7 Be la rá la ṵ́'dṵ́ ãmaní u'ájó ĩmi abe rĩ sĩ, ã'dụ ĩmi cécé andre la ĩ'di 'bã anzḭ kí
'dụlé tãmbajó rĩ áni.
8 Ãmaní ĩmi lẽjó ambamba rĩ sĩ, fẽ ándrá ãma ũlũ ĩminí ḭ́jọ́ mgbã Ãdróŋá drḭ́ á'dṵ̃sĩ
ku, wó ãma ándrá vâ ãyĩkõ sĩ ḭ́jọ́ pírí ãmaní icólé idélé rá rĩ kí idé agá ĩmi ãzã kojó.
9 Ãmã ádrḭ́pḭka ãzíla ãmã ámvọ́pḭka, ĩmi icó igálé la rá ãmaní adrujó ĩmi abe
Tẹ̃sãlẹ̃ǹḭkę̃ gá rĩ sĩ, ãnga ãzḭ́ ãmadrḭ́ sĩ ũkpó ru. Ḭ́jọ́ mgbã sĩ, ãnga ándrá ãzḭ́ ḭ̃tṵ́
kí ḭ́nḭ́ be sĩ séndẽ ḭsṵ́jó sĩ ãko ãmaní ayúlé rĩ kí ĩgbãjó, ãfẽ sĩ ĩminí ḭ́jọ́ ũrãlé ãma drḭ́
gá ṵ́'dṵ́ ándrá ãmaní ḭ́jọ́ Ãdróŋá drḭ́ mgbã rĩ ũlũjó ĩminí 'dã sĩ ku.
10 Ĩmi ãmgbã rĩ la ḭ́jọ́ ãma drḭ́ gá rĩ vû nze Ãdróŋá be ĩmi 'i jọjó la ãma u'á ándrá
ḭ́jọ́ pḭrḭ sĩ ĩmi 'bá ã'ḭ̃táŋá agá 'dĩ abe. 'Bá ãzí icó dó sĩ ãbãlé ãzíla zḭtáŋá zḭlé ú'áŋá
ãmaní u'ájó ĩmi abe ḭ́jọ́ pḭrḭ sĩ ãzíla ḭ́jộ kóru rĩ sĩ.
11 Ãndá-ãndá ru ĩnḭ̃ rá ãri ándrá ĩmi tãmbalé cécé átẹ́pḭ la ĩ'di 'bã anzḭ kí tãmbalé
rĩ áni.
12 Ãma imbá ándrá ĩmi ásḭ́ sĩ ĩminí ũkpó fẽjó, ãzíla ãma ũŋmĩ vâ ĩmi ásḭ́ sĩ ḭ́jọ́ idéjó
ídri icólépi ãyĩkõ fẽlépi Ãdróŋá ní rá rĩ sĩ, ã'dusĩku ĩ'di 'bá ãlu ĩmi umvelépi acájó
ĩ'di 'bã 'bá ru sĩ fijó Sṵ́rṵ́ ĩ'didrḭ́ dḭ̃zã ru 'bṵ̃ gá rĩ gá rĩ 'i.
13 Ĩminí ḭ́jọ́ Ãdróŋá 'bã jọlé ãma tḭ gâ sĩ rĩ arejó sáwã ãmaní ĩminí ĩ'di ũlũjó rĩ sĩ rĩ
sĩ, ĩmi ã'ḭ̃ ĩ'di ḭ́jọ́ Ãdróŋá drḭ́ rĩ rú adru 'bá drḭ́ rĩ áni ku, wó cécé ĩ'di 'bã adrulé pḭrḭ
rĩ áni. 'Dĩ bãsĩ ḭ́jọ́ ãmaní ãwã'dĩfô fẽŋá Ãdróŋá ní rĩ a'bejó ku rĩ 'i. Wó ḭ́jọ́ angálépi
Ãdróŋá drḭ́ 'dĩ ĩ'di ãzḭ́ nga ĩmi 'bá Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ ã'ḭ̃lépi rá 'dĩ kí ídri agá kpere ãndrũ.
14 Ãmã ádrḭ́pḭka ãzíla ãmã ámvọ́pḭka, ãko ḭ́jọ́ Ãdróŋá drḭ́ la ãzḭ́ nga ĩmi ídri agá 'dĩ
rĩ icélépi rĩ ĩ'di ḭ́jọ́ ándrá ru idélépi 'bá Kúrísĩtõ Yẹ́sų̃ ã'ḭ̃lépi rá ãngũ Yṵ̃dḭyã drḭ́ agá
rĩ 'ba rṵ́ rĩ 'bã ru idéjó ĩmi ụrụ'bá gá ĩndĩ rĩ 'i. Ḭ́jọ́ ándrá ru idélépi 'dĩ ĩ'di ḭ́jọ́ ándrá
'bá ĩmĩ kãká ru Yẹ́sų̃ ã'ḭ̃lépi ku ĩminí ũcõgõ fẽlépi cécé 'bá Yãhṵ́dḭ̃ rú rĩ 'bã kí ándrá
ũcõgõ fẽjó ĩ'bã 'bá kãká ru Yẹ́sų̃ ã'ḭ̃lépi rá rĩ 'banî rĩ áni.
15 'Bá Yãhṵ́dḭ̃ rú 'dĩ kí ándrá bãsĩ Úpí Yẹ́sų̃ ãzíla Ãdróŋá 'bã nãbḭya ãzí kí ụ'dḭ́lépi
rĩ kî. Ĩ'di ándrá vâ 'bá Yãhṵ́dḭ̃ rú 'dĩ kí vúŋá ándrá ãma adrolépi ãngũ pírí ãmaní sĩ
ḭ́jọ́ ũlũjó rĩ kí agâ sĩ rá rĩ kî. Ḭ́jọ́ 'bá Yãhṵ́dḭ̃ rú 'dĩ 'bã idélé 'bá Yẹ́sų̃ ã'ḭ̃lépi rá 'dĩ 'ba
rṵ́ rĩ kí sĩ Ãdróŋá 'a ve ĩ'baní rá. 'Bá 'dĩ ã'ḭ̃ kí ḭ́jọ́ 'bá ãzí ãni la ku,
16 ṵ̃'bḭ̃ kí ásḭ́ pírí sĩ ãma atrḭlé ḭ́jọ́ ãmaní lẽlé lũlé 'bá Yãhṵ́dḭ̃ rú ku 'dĩ 'baní, Ãdróŋá
icó kí palé íngoní ru ḭ́jọ́ ũnzí ĩ'badrḭ́ kí agá. 'Bá Yãhṵ́dḭ̃ rú 'dĩ 'bã kí ḭ́jọ́ ũnzí idéjó
ḭ̃dḭ́-ḭ̃dḭ́ rĩ sĩ, Ãdróŋá la ĩ'baní drḭ̃rḭma fẽ ĩcẽŋâ kóru.

Ãvá Páwṹlọ̃ 'bã lẽjó 'bá Tẹ̃sãlọ̃ṇḭkḭ̃ gá rĩ kí ndrejó ĩdḭ̃ rĩ

17 Ãmã ádrḭ́pḭka ãzíla ãmã ámvọ́pḭka, sáwã were vúlé gá, ála mụ ãma irélé ĩmi abe ndú-ndú ụrụ'bá sĩ (ãmaní táni ḭ́jọ́ ũrã agá ĩmi drḭ̃ gá ũgũgõ) rá tí, ãlẽ tá gõlé ĩmi ndrelé ásḭ́ pírí sĩ ĩdḭ́ rá.
18 Ḭ́jọ́ 'dĩ ándrá íni la ãlẽ ándrá tí gõlé ĩmi rṹlé ĩdḭ́, wó ma Páwṹlọ̃ 'i, má ṹ'bḭ̃ pâlékó wẽwẽ rú gõlé ĩmi rṹlé wó Sĩtánĩ uga ãma ní úmgbé.
19 Wó ĩmi 'bá ãma sĩ ásḭ́ 'bãjó, vâ ãyĩkõ idéjó, ãzíla 'bá ãma fẽlépi adrujó ãfó sĩ ãzḭ́ ãmadrḭ́ Úpí Yẹ́sṹ 'bã drḭ̃lḭ́ gá drṹzḭ́ ṹ'dṹ ĩ'di 'bã ãgõjó rĩ sĩ kî. Ĩ'di ãndá, ĩ'di ĩmi 'i 'bá ãmaní sĩ ásḭ́ 'bãjó, ãyĩkõ idéjó ãzíla ãzḭ́ ngajó ãfó sĩ rĩ kî.
20 Ãndá-ãndá ru, ĩfẽ ãmaní adrujó ãfó sĩ ãzíla ãyĩkõ sĩ ĩmi ḭ́jọ́ sĩ.

3

1 Ãmaní icójó ḭ́jọ́ ãma kí adrujó ĩmi trũ ndú-ndú rĩ tajó ĩdḭ́ ku rĩ sĩ, ãma ũrã acejó ãma sĩ á'dṹsĩ táwṹnḭ̃ Ãténĩyã gá.
2 Ãpẽ Tḭ̃mḭ̃tḭ́yọ̃ ãmã ádrḭ́pḭ Yẹ́sṹ agá ãzḭ́ Ãdróŋá drḭ̃ ngalépi, ḭ́jọ́ mgbã Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ drḭ̃ ũlũlépi 'bá 'baní rĩ tḭ ĩmi rṹlé. Ãpẽ ĩ'di tḭ ĩmi rṹlé mụlé ĩmi ãzã kolé ã'ḭ̃táŋá ĩmidrḭ́ Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ agá rĩ 'bã adru rú sĩ ũkpó ru, ãzíla ĩmi ásḭ́ imbájó sĩ ã'ḭ̃táŋá ĩmidrḭ́ Yẹ́sṹ agá rĩ a'bejó ku,
3 'bá ãzí 'bã ḭgbẹ́ rú sĩ ĩmi ásḭ́ ã'ḭ̃táŋá ĩmidrḭ́ Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ agá rĩ a'bejó rá ku, drĩ kí táni ĩminí ṹ'bḭ̃táŋá fẽ 'dĩ áni rá tí. Wó lẽ ĩnḭ̃ lọ́lọ́ 'dĩ ḭ́jọ́ Ãdróŋá ãni fẽjó la ãmaní ṹ'bḭ̃táŋá ḭsṹjó 'dĩ 'bã áni 'dĩ.
4 Ĩnḭ̃ ḭ́jọ́ 'dĩ rá la ã'dusĩku ãri ándrá ĩminí ḭ́jọ́ 'bá kí rú ãmaní ũcõgõ fẽ rá 'dĩ i'dalé. Cécé ĩmĩ nḭ̃lé 'bo rĩ áni ḭ́jọ́ 'dĩ uja ru idélé 'dã 'bã áni.
5 Mâ ĩminí ála ũcõgõ fẽ íngoní yã rĩ nḭ̃jó cé rĩ sĩ, mâ vâ icójó ĩmi u'á íngoní yã rĩ nḭ̃jó ku rĩ tajó ĩdḭ́ ku rĩ sĩ, ápẽ Tḭ̃mḭ̃tḭ́yọ̃ tḭ mụlé ḭ́jọ́ ĩtu pá ã'ḭ̃táŋá Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ agá rĩ ũkpó ru yã rĩ ndrelé. Má idé ḭ́jọ́ 'dĩ íni la ã'dusĩku ṹrḭ̃ fi áma ásḭ́ agá, má ũrã Sĩtánĩ 'bá 'bá kí ulélépi rĩ, ulé ãzî sĩ ĩmi ã'ḭ̃táŋá ĩmi ãni Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ ã'ḭ̃jó rĩ a'bejó rá íni. Má ũrã vâ ãzḭ́ ándrá ãmaní ngalé fẽlépi la ĩminí Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ ã'ḭ̃jó rĩ la mụ adrulé ṹrọ̃drḭ́ kóru.

Ṹ'dṹkọ́tḭ Tḭ̃mḭ̃tḭ́yọ̃ 'bã ajílé angájó 'bá Tẹ̃sãlọ̃ṇḭkḭ̃ gá rĩ 'badrḭ́ rĩ

6 Wó Tḭ̃mḭ̃tḭ́yọ̃ 'bã ãgõjó ãma rṹ 'dõlé angájó ĩmi rṹlé rĩ sĩ, ũlũ ãmaní ḭ́jọ́ mgbã ã'ḭ̃táŋá ĩmidrḭ́ Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ agá rĩ drĩ ũkpó ru, ãzíla lẽtáŋá ĩminí 'bá lẽjó rĩ drḭ̃ gá. Ũlũ vâ ãmaní ũrãtáŋá ĩmi ãni ãma drḭ̃ gá rĩ 'bã adrujó ãmbógó ru rĩ drḭ̃ gá ḭ́jọ́, ãzíla ũlũ vâ ãmaní ḭ́jọ́ ĩmi lẽjó ãma ndrejó ĩdḭ́ cécé ãmã lẽjó ĩmi ndrejó ĩdḭ́ rĩ drḭ̃ gá.
7 Ḭ́jọ́ Tḭ̃mḭ̃tḭ́yọ̃ 'bã ũlũlé ãmaní ĩmi drḭ̃ gá rĩ sĩ, má ádrḭ́pḭka ãzíla má ãmvọpḭka, ãdrĩ táni ũcõgõ ḭsṹ 'bá 'badrḭ́ rá tí, Tḭ̃mḭ̃tḭ́yọ̃ ũŋmĩ ãma ásḭ́ rá, ãma acá ũkpó ru ã'ḭ̃táŋá agá ĩmi ḭ́jọ́ sĩ.
8 Ãma dó nḭ̃jó la ĩtu pá ũkpó ru ã'ḭ̃táŋá ĩmi ãni ĩminí Úpí Yẹ́sṹ ã'ḭ̃jó rĩ agá rĩ sĩ, ãma ásḭ́ dó ũkpó ru.
9 Ãma dó ãwã'dĩfô fẽ Ãdróŋá ní íngõpí ãmaní ĩ'di zḭ agá ãyĩkõ ĩminí ajílé ãma ásḭ́ gá rĩ sĩ?
10 Ãma Ãdróŋá zḭ ḭ̃tṹ kí ḭ́nḭ́ be lẽ 'bã fẽ ãmaní ũkpõ sĩ ĩmi ndrejó ĩdḭ́. Wó ãdrĩ dó ĩmi ndre ĩdḭ́ rá yã áni, ãma dó icó ĩmi ãzã kolé sĩ ã'ḭ̃táŋá ĩmi ãni Úpí Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ ã'ḭ̃jó rĩ 'bãjó 'bã adru rú sĩ ũkpó ru.

11 Ãma Ãdróŋá ãmã Átẹ́pị rú ãzíla Úpí ãma ãni Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ zị gẹ̃rḭ̃ nzḭ̃jó ãmaní sĩ mụjó ĩmi ndrejó ḭ̃dḭ́.

12 Ãma vâ Úpí zị 'bã fẽ lẽtáŋá ĩminí ĩmi lẽjó ĩmi drĩdríŋĩ gá, ãzíla 'bá pírí kí lẽjó rĩ 'bã zo ãmbógó ru, ãzíla 'bã ĩjãlã ru ḭ̃dḭ́ cécé lẽtáŋá ãmaní ĩmi lẽjó rĩ 'bã zojó ãmbógó ru, ãzíla ĩ'di 'bã ru ĩjãlãjó ḭ̃dḭ́ rĩ áni.

13 Ãma Ãdróŋá zị 'bã fẽ ĩminí ũkpõ ĩmi ásḭ́ gá, sĩ adrujó ḭ́jọ́ ũnzî kóru Ãdróŋá ãmã Átẹ́pị rú rĩ 'bã drḭ̃lẹ́ gá ṵ'dṵ́ Úpí ãma ãni Yẹ́sṹ 'bã ãgõjó ṹnọ́kṵ́ gá 'bá ãlá ĩ'di drḭ́ rĩ abe rĩ sĩ.

4

Ídri ãyĩkõ fẽlépi Ãdróŋá nĩ rĩ

1 Ãmã ádrḭ́pḭka ãzíla ãmã ámvọ́pḭka, ãma imbá ándrá ĩmi ṵ'dṵ́ ãmaní adrujó ĩmi abe rĩ sĩ ĩmi ídri la Ãdróŋá ní ãyĩkõ fẽ íngoní yã rĩ sĩ, wó 'dĩ dó bãsĩ gẹ̃rḭ̃ ĩminí sĩ u'ájó rĩ 'i. Ãmaní táni nḭ̃jó la ĩmi idé la ú'dî'da 'dĩ 'bã áni rá tí, ãma a'ḭ ĩmi 'bá Úpí Yẹ́sṹ ã'ḭ̃lépi rá 'dĩ, ãyĩkõ fẽjó Ãdróŋá ní ḭ̃dḭ́-ḭ̃dḭ́.

2 Ãma a'ḭ ĩmi ãyĩkõ fẽjó Ãdróŋá ní 'dĩ áni la, ã'dusĩku ĩnḭ̃ ḭ́jọ́ ándrá Úpí Yẹ́sṹ 'bã ũkpõ la fẽjó ãmaní, ãmã imbálé ĩminí 'dĩ sĩ ãma drĩ adrujó ĩmi abe rĩ sĩ rĩ kí rá.

3 Ḭ́jọ́ Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ lẽ, ĩmi adru ãlá ru lẽ ĩnga ãwṹ ku.

4 Ḭ́jọ́ ãmbógó rĩ, lẽ 'bá ãlu-ãlu 'bã ṹnḭ̃ ru ụrụ'bá tãmbajó gẹ̃rḭ̃ ãlá sĩ ãrútáŋá ru.

5 Ĩfẽ ãvá ḭ́jọ́ ụrụ'bá drḭ̃ 'bã adru ĩmĩ úpí ru cécé 'bá Ãdróŋá nḭ̃lépi ku rĩ kí áni ku,

6 ãzíla lẽ 'bá ãzí 'ba iza ádrḭ́pḭ̃ 'bã ũkú drḭ̃ ku. Ãmaní ándrá lũjó la ĩminí ũkpó ru ãmaní drĩ adrujó ĩmi abe rĩ sĩ rĩ áni, Úpí Yẹ́sṹ la drḭ̃rḭma fẽ 'bá pírí ḭ́jọ́ 'dĩ 'bã áni rĩ kí idélépi rĩ 'baní rá.

7 Ã'dusĩku Ãdróŋá umve ándrá ãma sĩ ḭ́jọ́ ũnzí idéjó ku, wó ãma u'á sĩ ídri ãlá sĩ.

8 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ãzí drĩ ḭ́jọ́ ãmaní imbálé 'dĩ gã sĩ, adru gã ḭ́jọ́ 'bá 'bá ru rĩ 'bã imbálé rĩ 'i la ku, wó ĩ'di ḭ́jọ́ Ãdróŋá 'bã jọlé rĩ gã, ã'dusĩku Ãdróŋá 'i ĩ'di 'bá ĩminí Úríndí Ãlá rĩ fẽlépi rĩ 'i.

9 Ãdróŋá 'bã ãmgbã rĩ 'bã ĩmi imbájó 'bá lẽŋá sĩ nĩ rĩ sĩ, ãma icó dó ḭ́jọ́ ãzí sĩlé ĩminí ĩlẽ ĩmĩ ádrḭ́pḭka ãzíla ĩmĩ ámvọ́pḭka Ãdróŋá agá 'dĩ kí íngoní ru yã rĩ gá ku.

10 Ḭ́jọ́ mgbã sĩ rĩ gá, ĩlẽ ĩmĩ ádrḭ́pḭka ãzíla ĩmĩ ámvọ́pḭka Úpí Yẹ́sṹ agá u'álépi ãngũ Mãkẽdónĩyã drḭ̃ agá rĩ kí rá. Wó Ãmã ádrḭ́pḭka ãzíla ãmã ámvọ́pḭka Yẹ́sṹ agá 'dĩ, lẽ ĩlẽ ĩmi 'bã ndẽ 'dĩ rá.

11 Ãma a'ḭ vâ ĩmi 'i ásḭ́ pírí sĩ u'ájó gẹ̃rḭ̃ múké icólépi 'bá ãzí ní ũcõgõ fẽlépi ku rĩ sĩ, ĩfi 'bá ãzí 'bã ḭ́jọ́ gá ágá sĩ ku, ãzíla lẽ ĩnga ãzḭ́ ĩmidrḭ́ sĩ ĩmi sĩ ãko ĩmi rĩ kí ịsṹ. Ṵ'dṵ́ ãmaní ándrá adrujó ĩmi abe rĩ sĩ, ãma imbá ándrá ĩmi ḭ́jọ́ 'dĩ kí idéjó pírí,

12 'bá Úpí Yẹ́sṹ ã'ḭ̃lépi ku 'dĩ 'bã ndre kí rú sĩ ĩmi u'á ṵ'dṵ́ pírí íngoní yã rĩ, kí rú sĩ ĩminí ãrútáŋá fẽ. Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi ãtḭ́ rú sĩ ĩmi 'bá ãzí 'bã ụrụ'bá gá ku.

Páwṹlõ sĩ ḭ́jọ́ ãgõŋá Úpí Yẹ́sṹ drḭ̃ ḭ̃dḭ́ rĩ drḭ̃ gá

13 Ãmã ádrḭ́pḭka ãzíla ãmã ámvọ́pḭka, ãlẽ ĩnḭ̃ ã'du ḭ́jọ́ la drṹzḭ́ mụ ru idélé 'bá ándrá ũdrãlépi Úpí Yẹ́sṹ ã'ḭ̃lépi rá 'dĩ 'ba rṹ nĩ yã rĩ. Ãlẽ ĩmi awá 'bá ũdrãlépi Yẹ́sṹ agá 'dĩ kí cécé 'bá Yẹ́sṹ ã'ḭ̃lépi ku 'dĩ 'bã kí 'bá ũdrãlépi Yẹ́sṹ agá ku 'dĩ kí awálé rĩ áni ku, ã'dusĩku 'bã kí ásḭ́ drĩ kí drã 'bo, icó kí drṹzḭ́ angálé ídri rú ḭ̃dḭ́ ku.

14 Ãma ã'ḭ kí rá Yẹ́sṹ drã ándrá rá, angá vâ ándrá ídri rú ḭ̃dḭ́ rá. Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ãnḭ̃ rá ṵ'dṵ́ drṹzḭ́ Yẹ́sṹ 'bã ãgõjó ṹnọ́kṵ́ drḭ̃ gá ḭ̃dḭ́ rĩ sĩ, Ãdróŋá la drṹzḭ́ 'bá pírí ándrá ũdrãlépi Yẹ́sṹ agá, 'dĩ kí fẽ angálé amṹlé adrulé Yẹ́sṹ trũ ãngũ ãlu gá.

15 Ḭjọ́ ãmaní jọlé ĩminí 'dĩ ándrá ḭjọ́ Úpí Yẹ́sũ̃ 'bã ãmgbã rĩ 'bã jọlé ãmaní rĩ 'i. Jọ
ándrá ãma 'bá drĩ ídri rú ṵ'dṵ́ Úpí Yẹ́sũ̃ 'bã drṵ́zḭ ãgõjó ḭ̃dḭ rĩ sĩ rĩ, icó kí drḭ̃ ṵfṵlé ĩ'di
trũ ku ḭsṵ́ 'bá ándrá ũdrãlépi ĩ'di ã'ḭ̃lépi ráká 'dĩ ṵfṵ kí drĩ drḭ̃ ĩ'di trũ ku rú ku.
16 Ḭjọ́ mgbã sĩ ḭjọ́ drṵ́zḭ ru idélépi rĩ ĩ'di íni, Úpí Yẹ́sũ̃ la drṵ́zḭ asḭ 'bṵ̃ gâlé rĩ sĩ vṵ̃rṵ́
'dõlé, 'bá kí ĩ'di are ãzḭ́tãŋ́ã fẽ agá ṵ'dṵ́kọ́ ṵrṵgá sĩ, kí vâ mãlãyíkã 'bã drḭ̃lẹ́ are ḭjọ́
jọ agá, ãzíla kí mãlãyíkã Ãdróŋ́ã drḭ̃ are gũká vu agá. 'Dã 'bã ũngúkú gá, 'bá ándrá
ũdrãlépi Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ agá 'dĩ kí angá ídri rú ḭ̃dḭ. 17 'Dĩ 'bã ũngúkú gá, Ãdróŋ́ã la ãma
'bá drĩ ídri rú 'dĩ kí atrá ĩ'ba abe, ĩ'di ãma agṵ kî trũ pírí ṵrṵgá ũlí agâlé drḭ̃ fṵlé Úpí
Yẹ́sũ̃ trũ, sáwã 'dã sĩ ãma kí dó mṵ acelé Úpí Yẹ́sũ̃ trũ ãsḭ̃ŋ̂ã kóru.
18 Lẽ ĩmi imbá ĩmi ãlu-ãlu 'bã ásḭ, sĩ ru igájó ḭjọ́ mání jọlé ĩminí 'dĩ kí sĩ.

5

1 Ãmã ádrḭ́pḭka ãzíla ãmã ámvọ́pḭka, adru dó ḭjọ́ ãzí ũkpó ru la ku ãmaní ĩminí ḭjọ́
sĩjó ã'ḭ̃tãŋ́ã ḭjọ́ lũjó ṵ'dṵ́ Úpí Yẹ́sũ̃ la rú ãgõjó ḭ̃dḭ rĩ ã'dṵtṵ́ rĩ yã rĩ drḭ̃ gá.
2 Ãjọ ḭjọ́ 'dĩ íni la ã'dusĩku ĩnḭ̃ cé ṵ'dṵ́ Úpí Yẹ́sũ̃ 'bã rú drṵ́zḭ ãgõjó ḭ̃dḭ rĩ ĩ'di adru
rṵ̃gbṵ́, cécé ṵ̃gṵ́'bá 'bã afíjó ḭnḭ sĩ ãko kí ṵ̃gṵ̃jó jó 'dḭ́pḭ ní nḭ̃ŋ̂ã kóru sáwã ĩ'di 'bã ṵ'dṵ́
kojó rĩ sĩ rĩ áni.
3 Ṵ'dṵ́ 'bá 'bã kí ḭjọ́ ũrãjó ãzíla jọjó la, "Ṵ̃nọ́kṵ́ dó ú'dî'da ḭ̃gbẹ́ ru ãko ãzí ũnzí la
dó yṵ," rĩ bãsĩ ṵ'dṵ́ ĩ'bã kí ũcõgõ ãmbógó la ḭsṵ́jó kí ídri agá rĩ 'i. Ũcõgõ 'dã la i'dó
rṵ̃gbṵ́ cécé ũkú 'a trũ rĩ ngọ́tḭ ãzá 'bã ĩ'di a'dṵ́jó rĩ áni, wó 'bá icó kí apálé ũcõgõ
ãmbógó 'dã sĩ ku.
4 Wó ĩmi ãmã ádrḭ́pḭka ãzíla ãmã ámvọ́pḭka, ĩmi adru ãngũ ḭnḭ agá ku, ḭjọ́ 'dĩ sĩ ṵ'dṵ́
drṵ́zḭ Úpí Yẹ́sũ̃ 'bã ãgõjó rĩ icó dó sĩ ĩmi ḭsṵ́lé rṵ̃gbṵ́ cécé ṵ̃gṵ́'bá 'bã jó 'dḭ́pḭ ĩrũgbũjó
rĩ áni ku.
5 Ájọ ḭjọ́ 'dĩ íni la ã'dusĩku ĩmi pírí 'bã adrujó 'bá u'álépi múké, ãzíla ḭjọ́ mgbã rĩ kí
idélépi áyṵ rĩ kí rĩ sĩ, 'dĩ bãsĩ cécé adrujó ãngũ imve agá ãzíla adrujó ḭ̃tṵ́ agá rĩ áni.
Ãma 'bá Úpí Yẹ́sũ̃ ã'ḭ̃lépi rá 'dĩ, ãma adru kí 'bá ḭjọ́ ũnzí idélépi ãzíla u'álépi gẽ̃rḭ̃ ḭjọ́
ũnzí ãrĩ kí agá rĩ kí la ku, 'dĩ cécé adrujó ḭnḭ agá ãzíla adrujó 'bá ṵ̃nọ́kṵ́ ḭjọ́ ũnzí trũ
'dĩ 'bã 'bá ru rĩ áni.
6 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ãma adru kí 'bá Úpí Yẹ́sũ̃ ã'ḭ̃lépi ku ṵ'dṵ́ gá, ã'du ḭjọ́ la mṵ ru idélé
nĩ yã rĩ nḭ̃lépi ku rĩ kí áni ku. Be la rá la ãma adru kí 'bá angálépi ṵ'dṵ́ gá rĩ sĩ
rá adrulépi bábá Úpí Yẹ́sũ̃ 'bã ãgõŋ́ã ḭ̃dḭ rĩ tẽlépi rĩ kí áni, ãzíla lẽ ãmba kí ãma tã
cénĩ-cénĩ,
7 ã'dusĩku 'bá kí ṵ'dṵ́ ko ḭnḭ sĩ nḭ̃ kí dó ã'du ḭjọ́ la mṵ ru idélé ĩ'ba abe nĩ yã rĩ gá
ku, ãzíla kí adru 'bá ĩmẽrãlépi íwá sĩ nḭ̃lépi la ã'du la ru idé ĩ'di ṵrṵ'bá gá nĩ yã ku rĩ
áni.
8 Wó ãmã kí adrujó 'bá ḭjọ́ mgbã rĩ kí idélépi ḭ̃tṵ́ agá rĩ kí rĩ sĩ, lẽ ãmba kí ãma tã
cénĩ-cénĩ rú. Lẽ ã'ḭ̃tãŋ́ã ãmadrḭ́ Úpí Yẹ́sũ̃ agá rĩ, ãzíla ãmã lẽtãŋ́ã 'bá 'baní rĩ 'bã mba
ãma tã cécé ãsĩkárĩ 'bã ru tãmbajó gọ́bẹ́rẹ́ * sĩ, ru atrḭjó ã'dḭ gá rĩ sĩ rĩ áni. Lẽ ã'bã
kí ásḭ Yẹ́sũ̃ la ãma pa rá rĩ gá rá, 'dĩ la ãma tãmba cécé kõfíyã ãsĩkárĩ 'bã sulé drḭ̃kã
gá ĩ'di drḭ̃ tãmbajó rĩ áni.
9 Ḭjọ́ 'dĩ kí íni la Ãdróŋ́ã ũpẽ ãma adrujó ĩ'di 'bã 'bá ru, amṵ́jó ḭjọ́ ũnzí lḭjó ãma drḭ̃
gá 'bá ĩ'di 'bã amṵ́jó drḭ̃rḭma fẽjó ĩ'baní rĩ kí áni ku. Be la rá la fẽ ãmaní drḭ̃lẹ́ba sĩ ru
pajó rá ḭjọ́ Úpí Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ 'bã idélé ãmaní rĩ sĩ adru drḭ̃rḭma ḭsṵ́jó ku.

---

* **5:8** *Gọ́bẹ́rẹ́* ĩ'di ándrá jõ ídu rĩ gá ãko 'é 'bá ãzí 'bã agbẹ́lé rĩ atrḭjó rĩ 'i.

10 Úpí Yẹ́sụ̃ drã ãzíla angá ándrá ídri rú ãma kẹ̃j́ ̣ gá ãdrĩ táni adru ídri jõku ãma
ũdrã kí táni sáwã ĩ'di rú drṹzí ̣ ãgõjó ̃ḭd́ ̣ rĩ sĩ rá tí, ãma drṹzí ̣ mụ u'álé ĩ'di trũ ãngũ
ãlu gá.
11 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ĩmi imbá ĩmi ásí ̣ ãzíla lẽ ĩko ĩmi ãzã ĩmi drĩdríŋĩ gá cénĩ-cénĩ rú, pá
tujó Yẹ́sụ̃ agá ũkpó ru ̃ḭd́ ̣-̃ḭd́ ̣ cécé ĩminí ĩmi ásí ̣ imbájó ãzíla ĩminí ĩmi ãzã kojó ĩmi
drĩdríŋĩ gá 'dĩ 'bã áni.

Ḭjọ́ Páwụ̃lọ̃ 'bã sĩlé ímbátáŋá ru ãsĩ̃jó rĩ

12 Ãmã ádrḭ́pḭka ãzíla ãmã ámvọ́pḭka, ãma a'ḭ ̣ ĩmi ãrútáŋá fẽjó 'bá drḭ̃lẹ́ ru ãzí ̣
ngalépi ásí ̣ pírí sĩ ĩmi Úpí Yẹ́sụ̃ ã'ḭ̃lépi rá rĩ kí drḭ̃lẹ́ gá lũjó la ĩminí ĩmi idé ḭjọ́ ũnzí ku
rĩ 'banî.
13 Ĩfẽ ĩ'baní ̃ḭnzḭ̃táŋá ãzíla ĩlẽ kí ásí ̣ pírí sĩ ḭjọ́ ĩ'bã kí idélé ĩminí rĩ kí sĩ, lẽ ĩmi u'á
'bá pírí kí abe ásí ̣ ̃ḭgbẹ̃ sĩ.
14 Ãmã ádrḭ́pḭka ãzíla ãmã ámvọ́pḭka, ãma ĩmi a'ḭ, lẽ ĩtre 'bá ũvú Yẹ́sụ̃ ã'ḭ̃lépi rá
lẽlépi ãzí ̣ ngalépi ku 'dĩ kí. Lẽ 'bã nga kí ãzí ̣, ĩmi ũŋmĩ 'bá ṹrḭ ̣ 'dĩ kí ásí ̣, ĩko 'bá ũkpõ
kóru ã'ḭ̃táŋá agá rĩ kí ãzã, ãzíla ĩta ḭjọ́ 'bá pírí 'bã rĩ kí ásí ̣ ̃ḭgbẹ̃ sĩ.
15 Lẽ ĩfẽ ĩmi ãzí ãlu la 'bã umvi ḭjọ́ ũnzí 'bá ãzí 'bã idélé ĩ'di ụrụ'bá gá rĩ 'bã tị ḭjọ́
ũnzí sĩ ku. Be la rá la, ĩmi ṹ'bḭ̃ ásí ̣ pírí sĩ 'bã Yẹ́sụ̃ ã'ḭ̃lépi rá, ãzíla 'bá pírí kí 'dụlé ásí ̣
̃ḭgbẹ̃ sĩ.
16 Ĩmi adru ãyĩkõ sĩ ṹ'dṹ pírí sĩ.
17 Ĩzị Ãdróŋá 'i sáwã pírí sĩ ãndẽŋâ kóru.
18 Ĩfẽ ṹ'dṹ pírí sĩ Ãdróŋá ní ãwã'dĩfô ḭjọ́ múké jõku ũnzí ru idélépi ĩmi rṹ rĩ kí sĩ,
ã'dusĩku ḭjọ́ 'dĩ kí pírí ḭjọ́ Ãdróŋá 'bã lẽlé ĩmi idé kí Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ rṹ sĩ rĩ kí.
19 Ĩmi atrị Úríndí Ãdróŋá drḭ ̣ ãzí ̣ ngalépi ĩmi drĩdríŋĩ gá rĩ ku.
20 Ḭjọ́ ndẽlépi nĩ rĩ, lẽ ĩmi ide ḭjọ́ Úríndí Ãlá rĩ 'bã lũlé 'bá Yẹ́sụ̃ ã'ḭ̃lépi rá rĩ kí tị gâ
sĩ rĩ kí ku.
21 Wó rá la lẽ ĩmi are ãzíla ĩco ḭjọ́ jọlé 'dã 'bã drĩdríŋĩ, sĩ nḭ̃jó la ãndá-ãndá ru ḭjọ́
'dã angá Úríndí Ãlá rĩ drḭ ̣ yã jõku yụ. Kí jõ ḭjọ́ mgbã pịrị la, lẽ ĩmi ã'ḭ ̣ kí.
22 Drĩ kí adru ḭjọ́ ũnzí la yã íni, lẽ ĩgã kí úmgbé.
23 Ma Ãdróŋá ásí ̣ ̃ḭgbẹ̃ fẽlépi 'bá ĩ'di drḭ ̣ rĩ 'banî rĩ zị 'bã fẽ rú ĩminí acájó ãlá ru, 'ba
atrị ĩmi úríndí, ãzíla ĩmi ụrụ'bá pírí ḭjọ́ ũnzí idéŋá gá cí, kpere ṹ'dṹ drṹzí ̣ ãmã Úpí
Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ 'bã ãgõŋá ̃ḭd́ ̣ rĩ drḭ ̣ gá.
24 Ḭjọ́ Ãdróŋá 'bã jọlé 'bo rĩ a'be ĩ'di idéŋâ kóru ku. Ĩ'di idé la rá ĩ'di 'bã adrujó
ã'ḭ̃táŋâ trũ rĩ sĩ.
25 Ãmã ádrḭ́pḭka ãzíla ãmã ámvọ́pḭka, lẽ ĩzị ãmaní Ãdróŋá ĩndĩ.
26 Ĩzị ãmaní 'bá Yẹ́sụ̃ ã'ḭ̃lépi rá 'dĩ kí pírí cící.
27 Ãlẽ ĩlã wárágã 'dĩ 'bá pírí Yẹ́sụ̃ ã'ḭ̃lépi rá 'dĩ 'baní rá.
28 Lẽtáŋá uyaŋâ kóru Úpí ãma ãni Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ drḭ ̣ 'bã adru ĩmi abe.

Wárágã Páwṵ̃lọ̃ 'bã sĩlé 'bá Tẹ̃sãlọ̃ṇḭkḭ̃ gá rĩ 'baní ḭ̃rḭ̃ rĩ

1 Ãma Páwṵ̃lọ̃, Sílã ãzíla Tḭ̃mḭ̃tḭyọ̃ trũ ãzḭ ĩmi 'bá Úpí Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ ã'ḭ̃lépi rá Tẹ̃sãlọ̃ṇḭkḭ̃ gá acálépi Ãdróŋá ãmã Átẹ́pḭ rú rĩ 'bã 'bá ru, ãzíla Úpí Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ 'bã 'bá ru 'dĩ pírí cící.

2 Lẽtáŋá uyaŋâ kóru ãzíla ásḭ́ ḭ̃gbẹ̃ Ãdróŋá ãmã Átẹ́pḭ ãzíla Úpí ãma ãni Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ drḭ́ rĩ 'bã adru ĩmi abe.

Yẹ́sṵ̃ la drṵ́zḭ̃ ãgõ amṵ́ 'bá ũfẽlé ãzḭ̃ ĩ'bã kí ngalé rĩ vú sĩ

3 Ãmã ádrḭ́pḭka ãzíla ãmã ámvọ́pḭka, lẽ ãfẽ ãwã'dĩfô Ãdróŋá ní ṵ́'dṵ́ pírí sĩ ĩmi ḭ́jọ́ sĩ. Ĩ'di ãmaní múké ḭ́jọ́ 'dĩ idéjó ã'dusĩku ĩmĩ ã'ḭ̃táŋá ĩmidrḭ́ Úpí Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ agá rĩ ḭ̃drḭ̃jó ãzíla lẽtáŋá ĩminí ĩmi lẽjó ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá rĩ 'bã zojó ḭ̃dḭ́-ḭ̃dḭ́ rĩ sĩ.

4 Ḭ́jọ́ 'dĩ bãsĩ fẽlépi la ãngũ pírí ãmaní mṵjó rĩ gá, ãma ḭ́jọ́ jọ ĩmi drḭ́ gá múké, 'bá Ãdróŋá drḭ́ 'baní lũjó la 'bá drĩ kí táni ĩminí ũcõgõ fẽ gẹ̃rḭ́ ndú-ndú sĩ, fẽjó la ĩminí drḭ́ cḭjó ḭ́jọ́ ĩminí Úpí Yẹ́sṵ̃ ã'ḭ́jó rĩ sĩ rá tí. Ĩmi drĩ ta la ásḭ́ ḭ̃gbẹ́ sĩ, ãzíla ĩmĩ ã'ḭ̃táŋá ĩ'di drḭ́ gá rĩ fũ drĩ ku.

5 Ḭ́jọ́ 'dĩ kí pírí i'da la 'bá 'baní tọndọlọ ḭ́jọ́ Ãdróŋá 'bã lḭlé rĩ ĩ'di pḭrḭ, ãzíla ḭ́jọ́ 'dĩ kí sĩ, Ãdróŋá la drṵ́zḭ́ ĩmi lã pírí 'bá sṵ́rṵ́ ĩ'didrḭ́ agá ĩ'di 'bã drḭ́ celé nĩ rĩ kí rú. Ḭ́jọ́ 'dĩ bãsĩ ĩminí sĩ drḭ̃cḭjó 'dĩ.

6 Ãdróŋá 'bã ṵ́'dṵ́ pírí sĩ ḭ́jọ́ lḭjó 'bá kí drḭ́ gá ídétáŋá ĩ'badrḭ́ vú sĩ rĩ sĩ, ĩ'di vâ ũcõgõ fẽ 'bá ándrá ũcõgõ fẽlépi ĩminí rĩ 'banî.

7 Ĩ'di vâ drṵ́zḭ́ 'bá ũcõgõ fẽlépi ĩminí rĩ kí atrḭ ũcõgõ ĩ'bã kí fẽlé ĩminí rĩ kí agá cí, ãzíla ĩ'di vâ kí atrḭ ũcõgõ fẽŋá ãmaní rĩ sĩ cí. Ḭ́jọ́ 'dĩ kí drṵ́zḭ́ ru idé sáwã Úpí Yẹ́sṵ̃ 'bã ru i'dajó ũlí agá ṵ́'dṵ́ ĩ'di 'bã ãgõjó ṵ̃ŋọ́kṵ́ gá ḭ̃dḭ́ rĩ sĩ. Mãlãyíkã ĩ'di ãni ũkpó trũ rĩ kí adru ĩ'di trũ, ãzíla ãcí dḭ̃lépi dḭ́-dḭ́ rĩ la kí andre ce pírí cí.

8 Ĩ'di drḭ̃rḭma fẽ 'bá Ãdróŋá 'bã ũkpõ sĩ 'bá kí drḭ́ cejó rĩ ã'ḭ̃lépi ku rĩ 'baní, 'dĩ kí 'bá ḭ́jọ́ mgbã Úpí Yẹ́sṵ̃ drḭ́ ã'ḭ̃lépi ku rĩ kí.

9 Úpí Yẹ́sṵ̃ la ĩ'baní drḭ̃rḭma fẽ ãcí ukólépi ku rĩ sĩ. Ĩ'di kí dro ĩ'di mẹ́lẹ́tḭ gá rĩ sĩ rá, icó kí filé rilé dḭ̃zã, ĩ'didrḭ́ agá ku.

10 Ḭ́jọ́ 'dĩ kí pírí ru idé sáwã Úpí Yẹ́sṵ̃ 'bã amṵ́jó 'bá kí sĩ ĩ'di ḭcṵ́jó ḭ́jọ́ ĩ'di 'bã idélé 'bá ĩ'di ã'ḭ̃lépi rá rĩ 'banî rĩ sĩ, ãzíla 'bá ĩ'di ã'ḭ̃lépi rá 'dĩ kí drṵ́zḭ́ ṵ̃sṵ́-ṵ̃sṵ́ ḭ́jọ́ ĩ'di 'bã idélé rĩ kí sĩ. Ĩmi drṵ́zḭ́ adru 'bá Yẹ́sṵ̃ ãni la rú, ãzíla 'bá ĩ'di ã'ḭ̃lépi rá 'dĩ kí drĩdríŋĩ̃ gá ĩndĩ ã'dusĩku ĩmi ã'ḭ́ ándrá ḭ́jọ́ ãmaní ndrelé ãzíla ãmaní lũlé ĩminí ĩ'di drḭ́ gá rĩ kí rá.

11 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩminí drṵ́zḭ́ adrujó 'bá Úpí Yẹ́sṵ̃ ḭcṵ́lépi ṵ́'dṵ́ ĩ'di 'bã ãgõjó ṵ̃ŋọ́kṵ́ gá ḭ̃dḭ́ rĩ sĩ rĩ kí drĩdríŋĩ̃ gá ĩndĩ rĩ sĩ, ãma ṵ́'dṵ́ pírí sĩ Ãdróŋá zḭ ĩminí. Ṵ́'dṵ́ Yẹ́sṵ̃ 'bã ãgõjó rĩ sĩ, Ãdróŋá ãmadrḭ́ gá rĩ la drṵ́zḭ́ ĩmi lã 'bá mgbã ándrá u'álépi gẹ̃rḭ́ múké ĩ'di 'bã sĩ ĩmi umvejó ala gá nĩ rĩ kî rú. Ãma vâ Ãdróŋá zḭ 'bã ko ĩmi ãzã ũkpõ sĩ ḭ́jọ́ múké ĩminí lẽlé idélé rĩ kí idéjó, ãzíla ḭ́jọ́ pírí ã'ḭ̃táŋá ĩmidrḭ́ Yẹ́sṵ̃ agá rĩ 'bã fẽlé ĩmi idé kí rĩ kí idéjó.

12 Ãma Ãdróŋá zḭ íni la 'bá 'ba ḭcṵ́ kí rú Úpí ãma ãni Yẹ́sṵ̃ 'bã rṵ́ ḭ́jọ́ ĩ'di 'bã idélé ĩminî rĩ kí sĩ, 'ba ḭcṵ́ kí rú vâ ĩmi. Ãdróŋá ãma ãni, ãzíla ãmã Úpí Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ 'bã umvi kí rú sĩ Ãdróŋá ãmaní zḭlé 'dĩ gẹ̃rḭ́ múké ásḭ́ ḭ̃gbẹ̃ ĩ'didrḭ́ rĩ sĩ.

2

'Bá Sĩtánĩ 'bã tị ãpẽlé nĩ rĩ la ãfũ 'bá kí izalé
ịsụ́ Úpí Yẹ́sụ̃ ãgõ ụ̃nọ́kụ́ gá �somethingị̃ ku rú

1 Ãlẽ ú'dî'da ĩminí ịjọ́ sĩlé ụ́'dụ́ drụ́zị́ Úpí ãma ãni Úpí Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ 'bã ãgõjó ụ̃nọ́kụ́ gá ỹdị́ rĩ drỹ gá, ãzíla ịjọ́ drụ́zị́ Ãdróŋá la ãma atrájó ãngũ ãlu gá drỹ ụfụjó ĩ'di trũ rĩ drỹ gá. Ỵjọ́ 'dĩ drỹ gá ãmã ádrịpịka ãzíla ãmã ámvọ́pịka, ãma ĩmi a'ị

2 'bá ãzí 'bã ĩbãbãŋã ĩmi sĩ ịjọ́ 'bá 'bã kí jọlé, jõku sĩlé ĩminí jọjó la ụ́'dụ́ Úpí Yẹ́sụ̃ 'bã sĩ ãgõjó ụ̃nọ́kụ́ drỹ gá ỹdị́ rĩ acá 'bo rĩ angá ãmadrỹ rĩ sĩ ku.

3 Lẽ ĩfẽ 'bá ãzí 'ba ulé ĩmi gẹ̃rỹ ãzí sĩ fẽjó la ĩminí ịjọ́ ũrãjó ĩmi ásỵ gá jọjó la ịjọ́ 'dĩ ãndá rĩ gá ku, ã'dusĩku ịsụ́ Úpí Yẹ́sụ̃ ãgõ drĩ ụ̃nọ́kụ́ gá ỹdị́ ku, sáwã ãzí la adru cí, 'bá ũ'bí 'bã kí fũjó Ãdróŋá rụ́ rĩ sĩ ãmvé ĩ'di gãjó úmgbé la. Ỵjọ́ 'dã drĩ dó ru idé 'bo, 'bá Sĩtánĩ 'bã tị ãpẽlé nĩ rĩ la drụ́zị́ ãfũ nĩ. Ỹ'di 'bá drỹ kolépi mụlépi ãcí ukólépi ku rĩ gá la.

4 Ỹ'di drụ́zị́ ịjọ́ Ãdróŋá drỹ gá rĩ gã úmgbé, ãzíla ãko pírí 'bá 'bã kí umvelé Ãdróŋá ru ỹnzỹ́lé ỹnzỹ rĩ drỹ gá, ĩ'di vâ ru 'bã índẽ Ãdróŋâ ũkpõ sĩ rá. Ỵjọ́ 'dĩ la fẽ ĩ'di ri jó Ãdróŋá drỹ agá vụ̃rụ́ 'bá kí uléjó ru 'bãjó ĩ'baní 'i Ãdróŋá 'i.

5 Ỹ'di ãndá, ĩmi icó vâ ịjọ́ 'dĩ igálé rá, sáwã ándrá mâ amụ́jó ĩmi abe rĩ sĩ, álũ ándrá ĩminí ịjọ́ 'dĩ rá.

6 Wó ĩnỹ ã'du la 'bá Sĩtánĩ 'bã tị ãpẽlé rĩ atrị amụ́ŋá gá kpere sáwã Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ gá nĩ yã rĩ gá rá.

7 Sĩtánĩ la ú'dî'da íni 'bá kí ulé ụ̃nọ́kụ́ drỹ gá 'dĩ, kí drỹ ịcịjó sĩ Ãdróŋá gãjó úmgbé. Wó 'bá ãzí Ãdróŋá ãni la cí ĩ'di 'bá Sĩtánĩ 'bã tị ãpẽlé 'bá kí ụtrỹ́lépi ịjọ́ Ãdróŋá drỹ rĩ gãjó úmgbé rĩ atrị 'bá kí ụtrỹ́ŋá gá cí, ãzíla ĩ'di vâ mụ kí atrịŋâ trũ drỹ́lẹ́ gá drỹ́lẹ́ gá kpere Ãdróŋá 'bã drụ́zị́ ĩ'di nze agá ãngũ 'dã agá 'dãá rĩ sĩ rá.

8 Ãdróŋá 'bã ĩ'di anzéjó 'bo rĩ 'bã ũngúkú gá, 'bá Sĩtánĩ 'bã tị ãpẽlé rĩ la dó ãfũ. Wó ụ́'dụ́ Úpí Yẹ́sụ̃ 'bã ãgõjó rĩ sĩ, ĩ'di 'bá Sĩtánĩ 'bã tị ãpẽlé rĩ andi ãvẹ̃vỹ Ỹ'di tị gá rĩ sĩ, ãzíla Ỹ'di vâ 'bá Sĩtánĩ 'bã tị ãpẽlé rĩ andi dỹ̃zã Ỹ'di 'bã ãgõjó rĩ drỹ sĩ.

9 Ụ́'dụ́ 'bá Sĩtánĩ 'bã tị ãpẽlé rĩ 'bã amụ́jó 'bo rĩ sĩ, ĩ'di amụ́ ũkpõ Sĩtánĩ drỹ gá rĩ sĩ. Ỹ'di sĩ tálí ĩnzõ rú wẽwẽ rú kí idé, ãzíla ĩ'di ãko ụ̃sụ̃táŋá ru fẽlépi la 'bá kí sĩ icójó ũrãjó la ịjọ́ 'dĩ kí Ãdróŋá la kí idé nĩ rĩ kí idé.

10 Ỹ'di vâ gẹ̃rỹ ndú-ndú pírí ũnzí 'dĩ kí ayú 'bá drỹ kolépi sĩ mụjó ãcí ukólépi ku rĩ gá rĩ kí uléjó, ã'dusĩku ĩ'ba kí ịjọ́ mgbã Úpí Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ drỹ kí tá sĩ ru pa rá rĩ lẽjó ku rĩ sĩ, ála kí ivé ãcí sĩ rá.

11 Ỵjọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá la drụ́zị́ ũkpõ ịjọ́ ũnzí drỹ a'be kí uléjó 'bã ã'ỹ kí rú sĩ ịjọ́ ĩnzõ rú 'bá Sĩtánĩ 'bã tị ãpẽlé rĩ 'bã jọlé rĩ kí.

12 Ãdróŋá la drụ́zị́ ịjọ́ lị kí drỹ gá ĩ'baní ịjọ́ mgbã Úpí Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ drỹ gá rĩ ã'ỹjó ku, ãzíla ĩ'bã kí gẹ̃rỹ ĩ'ba ãni ịjọ́ ũnzí ãrĩ kí lẽjó áyụ rĩ sĩ.

'Bá Yẹ́sụ̃ ã'ỹlépi rá 'dĩ 'bã tu kí pá ũkpó ru

13 Ãmã ádrịpịka ãzíla ãmã ámvọ́pịka Yẹ́sụ̃ agá ĩ'di ã'ỹlépi rá 'dĩ, lẽ ụ́'dụ́ pírí sĩ ãfẽ ãwã'dĩfô Ãdróŋá ní ĩmi ịjọ́ sĩ, Ãdróŋá lẽ ĩmi rá, ãzíla ũpẽ ĩmi 'bá drỹdrỹ ĩ'di 'bã palé rá rĩ kí rú. Ũkpõ Úríndí Ãlá rĩ drỹ fẽ ĩminí ịjọ́ mgbã rĩ ã'ỹlé, ãzíla lẽ ĩfẽ ĩmi ásỵ Ãdróŋâ drỹ gá.

14 Ãdróŋá umve ĩmi gẹ̃rỹ ịjọ́ mgbã ándrá ãmaní ũlũlé ĩminí rĩ sĩ. Umve ándrá ĩmi ĩminí dỹ̃zã fẽjó cécé ĩ'di 'bã ándrá dỹ̃zã fẽjó Úpí ãma ãni Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ ní rĩ áni.

15 Ỵjọ́ 'dĩ sĩ, ãmã ádrịpịka ãzíla ãmã ámvọ́pịka Yẹ́sụ̃ agá 'dĩ, ĩtu pá ũkpó ru ãzíla ĩrụ ịjọ́ ándrá ãmaní imbálé ĩminí tị sĩ, ãzíla sĩlé wárágã sĩ 'dĩ kí tã mgbemgbe.

16 Ãdróŋá ãmã Átẹ́pę̣ 'i, ãzíla Úpí ãma ãni Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ, ãma lẽlépi, ãzíla ásį̰ į̃gbę̃
ĩ'didrį̰ sĩ ãmaní ásį̰ imbáŋá ukólépi ku rĩ fẽlépi ásį̰ 'bãŋá ũkpó rĩ be rĩ,
17 'bã imbá ĩmi ásį̰, ãzíla 'bã ũŋmĩ ĩmi ásį̰ ḭ́jọ́ múké rĩ kí jọjó, ãzíla idéjó ṵ'dṵ́ pírí
sĩ.

3

'Bá Yẹ́sų̃ ã'ḭ̃lépi rá rĩ kí a'ḭ́jó Ãdróŋá zį̰jó rĩ

1 Ãmã ádrḭ́pḭka ãzíla ãmã ámvọ́pḭka, ĩzį̰ ãmaní Ãdróŋá ḭ́jọ́ mgbã Úpí Yẹ́sų̃ drį̰ gá rĩ
ûlũ ĩ'di, 'bã iré sĩ ru ãngũ pírí gá, ãzíla 'bá 'bã a'į̰ kí ĩ'di ḭ̃nzḭ̃táŋá sĩ cécé ándrá ĩminí
a'ḭ́lé rĩ áni.
2 Ĩzį̰ vâ ãmaní Ãdróŋá 'ba apá rú sĩ ãma 'bá ũnzí rĩ kí drį̰ gá rĩ sĩ, 'bã idé kí sĩ ãma
ũnzí ku, ã'dusĩku adru 'bá pírí ã'ḭ̃ kí ḭ́jọ́ mgbã Úpí Yẹ́sų̃ drḭ̃ rá la ku.
3 Wó Úpí Yẹ́sų̃ la ṵ'dṵ́ pírí sĩ ḭ́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé 'bo rĩ idé rá, ĩ'di ĩmi 'bã adrujó ã'ḭ̃táŋá
agá ũkpó ru, ãzíla ĩ'di ĩmi tãmba 'bá ũnzí Sĩtánĩ 'bã tḭ ãpẽlé ĩmi fẽjó u'dejó ḭ́jọ́ ũnzí
agá rĩ sĩ rĩ drį̰ gá rá.
4 Ã'bã ásį̰ Úpî ḭ́jọ́ sĩ ĩmi drḭ̃ gá rá, ãma ã'ḭ̃ rá ĩmi ḭ́jọ́ ándrá ãmaní lũlé ãzíla sĩlé ĩminí
rĩ kí idé 'dĩ, ãzíla ĩmi vâ mụ kí idéŋâ trũ drḭ̃lẹ́ gá drḭ̃lẹ́ gá.
5 Úpí Yẹ́sų̃ 'bã i'da ĩmi ásį̰ gá Ãdróŋá lẽ ĩmi íngõpí yã rĩ, ãzíla 'bã i'da ĩminí ĩmi
ũcõgõ 'bá 'bã kí fẽlé ĩminí rĩ ta íngoní yã rĩ, cécé ándrá Kúrísĩtõ 'bã talé rĩ áni.

Páwṵ̃lọ̃ 'bã 'bá ũvú rĩ kí trejó ũvũ sĩ rĩ

6 Ãmã ádrḭ́pḭka ãzíla ãmã ámvọ́pḭka Yẹ́sų̃ agá 'dĩ, ũkpõ Úpí Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ drį̰ ĩ'di
'bã fẽlé ãmaní rĩ sĩ, ãfẽ ĩminí ãzį̰táŋá lẽ ĩmi icí ĩmi 'bá ãzí Yẹ́sų̃ ã'ḭ̃lépi rá wó ũvú ãzį̰
ngalépi ku, vâ ḭ́jọ́ ándrá ãmã imbálé ĩminí 'bo rĩ kí vú ũbĩlépi ku 'dĩ kí abe ku.
7 Ĩmi ãmgbã rĩ nḭ̃ vâ lọ́lọ́, lẽ ĩmi idé ḭ́jọ́ kí cécé ándrá ãmaní idélé rĩ áni. Ṵ'dṵ́ ãmã
ándrá adrujó ĩmi abe rĩ sĩ, ãma adru ándrá ũvú ku.
8 Ãna ándrá 'bá ãzí 'bã ãkónã ãzį̰ la ngaŋâ kóru ku la ku. Be la rá la ãnga ándrá
ãzį̰ ḭ̃tṵ́ kí ḭ́nḭ́ be, ãfẽ ándrá sĩ 'bá ãzí ní ũcõgõ ku.
9 Ãnga ándrá ãzį̰ ũkpó ru ãmadrį̰ sĩ íni la adru ãmã ũkpõ ándrá ĩmi a'ḭ́jó ãmaní
íná fẽjó yụ la ku, wó ãlẽ ándrá ĩminí ícétáŋá múké rĩ a'belé vú bĩlé.
10 Ãmã ándrá vâ adrujó ĩmi abe rĩ sĩ, ãjọ ándrá ĩminí, “Lẽ 'bá ũvú ãzį̰ ngalépi ku
rĩ, úfẽ ĩ'diní íná nalé ku.”
11 Wó ãmaní ḭ́jọ́ 'dĩ jọ agá 'dĩ 'bã áni rá tí, ãma are 'bá ãzí kí ĩmi agá 'dĩ kí ũvú nga
kí ãzį̰ ku, rá la kí mụ 'bá kí drį̰ ḭcį̰ trũ ãzį̰ ĩ'bã ãrĩ kí tḭ gá.
12 Ũkpõ Úpí Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ drį̰ ĩ'di 'bã fẽlé ãmaní rĩ sĩ, ãfẽ 'bá 'dĩ 'baní ãzį̰táŋá 'ba
i'dó kí ãzį̰ ngalé kí drį̰ sĩ kí sĩ ãkónã ĩ'bã kí nalé sĩ adrujó ídri rĩ kí ḭsṵ́.
13 Ãmã ádrḭ́pḭka ãzíla ãmã ámvọ́pḭka ãzí 'dĩ, ájọ ĩminí lẽ ĩmi ãndẽ ãzį̰ múké rĩ
ngaŋá sĩ ku.
14 Lẽ ĩnḭ̃ 'bá ḭ́jọ́ ãmã sĩlé wárágã 'dĩ agá rĩ kí gãlépi úmgbé rĩ kí cé (lọ́lọ́). Ĩmi icí ĩmi
ĩ'ba abe ãluŋá la ku, drḭ̃nzá 'bã rụ rú sĩ kí, 'ba uja kí rú sĩ ru ídri múké benĩ.
15 Ĩ'dụ kí mẹ́rọ́ ru ku wó rá la ĩjọ ĩ'baní ḭ́jọ́ kí trejó ádrḭ́pḭ rú.

Páwṵ̃lọ̃ zḭ Ãdróŋá ãzíla fẽ zḭtáŋá 'bá Tẹ̃sãlọ̃ṇḭkę̃ gá rĩ 'banî

16 Úpí Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ 'bã fẽ ĩminí ásį̰ į̃gbę̃, ãzíla 'bã mba ĩmi tã ṵ'dṵ́ pírí.
17 Ma Páwṵ̃lọ̃ 'i, ásĩ ĩminí ḭ́jọ́ 'dĩ kí zḭtáŋá ĩmi zḭjó cící rĩ abe áma ãmgbã rĩ 'bã drį̰
sĩ. Ma wárágã pírí mání sĩlé ma 'i rĩ kí de drį̰ tḭ̃ŋá 'dĩ sĩ 'bá pírí kí sĩ nḭ̃ la wárágã 'dã
angá má drį̰.
18 Lẽtáŋá uyaŋâ kóru Úpí ãma ãni Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ drį̰ 'bã adru ĩmi pírí abe.

Wárágã Páwũ̃lọ̃ 'bã sĩlé Tị̃mị̃tịyọ̃ ní drị̃drị̃ rĩ

1 Wárágã 'dĩ angá ma 'i Páwũ̃lọ̃ ũ̃pịgọ̃ŋá Kúrísĩtõ Yẹ́sũ̃ drị̃ rĩ drị̃, 'bá pẽlé ãzị̃táŋá
Ãdróŋá 'bá Palépi rĩ drị̃ sĩ, ãzíla Kúrísĩtõ Yẹ́sũ̃ 'Bá ãma Palépi ãmaní sĩ ásị̃ tị̃jó rĩ 'i.
2 Ásĩ ĩ'di mâ ngọ́pị̃ ã'ị̃táŋá agá mgbã Tị̃mị̃tịyọ̃ nî: má a'ị̃ Ãdróŋá ãmã Átẹ́pị̃ ãzíla
Kúrísĩtõ Yẹ́sũ̃ Úpí ãmadrị̃ 'bã fẽ míní lẽtáŋá uyaŋâ kóru, ásị̃ ị̃gbẹ̃ ími ãzã 'bã agájó
ĩ'diní rĩ 'i.

Ĩmi adru mịfị̃ trũ imba'ba ĩnzõ rú ãzị̃táŋá Mṹsã drị̃ imbálépi rĩ kí sĩ

3 Mâ ándrá lẽjó mụjó Mãkẽdónĩyã gá rĩ sĩ, má azị̃ ándrá mí adru jõ Ẽfésõ gá 'dâ,
mi sĩ 'bá ãzí lã'bĩ ĩnzõ rú 'dĩ kí imbálépi rĩ kí igá.
4 'Bã 'bã kí ásị̃ ị́jọ́ ãzí ífí kóru 'dĩ kí drị̃ gá, ãwí nzeŋá sĩ á'bị̃ ũlãjó ãzo rú 'dĩ kí drị̃
gá ku. Ị́jọ́ 'dĩ 'bã áni 'dĩ kí fẽ 'bá 'baní ãgátã gajó alị ị́jọ́ Ãdróŋá drị̃ rĩ tãmbajó ã'ị̃táŋá
sĩ rĩ rá, mání sĩ ị́jọ́ la i'dajó 'dĩ.
5 Ãzị̃táŋá 'dĩ 'bã ásị̃sị̃ŋá ãmbógó rĩ ĩ'di, lẽtáŋá angálépi ásị̃ ãlá agá, ãzíla ũrãtáŋá
kpị la agá ã'ị̃táŋá mgbã rĩ sĩ rĩ.
6 'Bá ãzí rĩ a'be kí ị́jọ́ mgbã 'dĩ rá, uja kí ru ị́jọ́ jọlé ífí kóru rĩ kí agá.
7 'Bá 'dĩ lẽ kí adrulé imba'ba ãzị̃táŋá Mṹsã drị̃ kí imbálépi rĩ kî rú, wó nị̃ kí ị́jọ́ ĩ'bã
kí jọlé rĩ ku, jõku ị́jọ́ ĩ'bã kí ã'ị̃lé mgbã rĩ ku.
8 Ãnị̃ rá údrĩ ãzị̃táŋá ayú gẹ̃rị̃ pịrị̃ sĩ ĩ'di múké.
9 Ãnị̃ rá ú'bã ãzị̃táŋá 'bá mũkẽ idélépi rĩ 'baní ku, be la rá la 'bá ãzị̃táŋá ũnũlépi,
'bá Ãdróŋá gãlépi úmgbé, 'bá ũnzí, 'bá 'bá kí ụ'dị̃lépi, átẹ́pị̃ kí ụ'dị̃lépi andre trũ,
ãzíla 'bá u'álépi ũnzĩkãnã sĩ rĩ 'banî.
10 Ú'bã ãzị̃táŋá 'bá ãwụ́'bá ru, ágọ́bị̃ ru lalépi ágọ́bị̃ ãzí sĩ, 'bá 'bá kí ị̃tũ̃ndãlépi 'bá
ãzí 'baní, 'bá ĩnzó'bá ru, ãzíla 'bá ímbátáŋá pịrị̃ rĩ usalépi rĩ 'baní.
11 Ị́jọ́ mgbã dị̃zã rú fẽlé mádrị̃ ũlũlé rĩ angá Ãdróŋá dị̃zã rú ãzíla ịcụ́lé ịcũ̃ rĩ drị̃.

Lẽtáŋá uyaŋâ kóru Ãdróŋá 'bã fẽlé Páwũ̃lọ̃ ní rĩ

12 Áfẽ ãwã'dĩfô Úpí ãmadrị̃ Kúrísĩtõ Yẹ́sũ̃ ní. Fẽ mání ũkpõ ãzị̃ mádrị̃ ngajó,
ã'dusĩku pẽ ma 'bã ásị̃ áma drị̃ gá rá.
13 Ári ándrá ị́jọ́ ujọ́lé ũnzí ú'dáŋâ trũ ụrụ'bá la gá, áma ásị̃ ándrá ũnzí. Wó ásị̃ la
ndrĩ mání rá ã'dusĩku ánị̃ ándrá ị́jọ́ mâ idélé rĩ kí ku, ãzíla á'bã ándrá ã'ị̃táŋá drị̃ la
gá ku.
14 Úpí ãmadrị̃ rĩ ũsũ lẽtáŋá uyaŋâ kóru rĩ mâ drị̃ gá ĩyõ rú, wi sũ̃sụ́ ã'ị̃táŋá mádrị̃
drị̃ gá, lẽ dó sĩ ma 'bá ĩ'di ãni la rú Kúrísĩtõ Yẹ́sũ̃ agá.
15 Kúrísĩtõ Yẹ́sũ̃ amụ́ ũ̃ŋọ́kụ́ gá 'bá ũnzí kí palé. Ị́jọ́ ru jọlépi 'dĩ ị́jọ́ mgbã la lẽ 'bá
pírí 'bã ã'ị̃ kí ĩ'di rá. Ma dó ala gá 'dâ 'bá ị́jọ́ izalépi ũnzi ãndânĩ rĩ 'i!
16 Mâ dó adrujó 'bá izalépi ãndânĩ rĩ sĩ, Ãdróŋá ásị̃ ndrĩ dó mání, ãzíla fẽ ma adrujó
ícétáŋá ru ásị̃ teŋá Kúrísĩtõ Yẹ́sũ̃ drị̃ ukólépi ku rĩ i'dajó, 'bá ĩ'di ã'ị̃lépi rá rĩ 'ba ịsụ́
kí sĩ ídri ukólépi ku rĩ ĩ'di sĩ.
17 Ãrútáŋá ãzíla ị̃nzị̃táŋá 'bã adru Ãdróŋá ní jã 'dâ, Úpí ãma ãni ídri ukólépi ku rĩ
agá, drãlépi ku, ndrelé mịfị̃ sĩ ku, ĩ'di Ãdróŋá ru nĩ á'dũ̃sĩ. Ámĩnã.

18 Mâ ngọ́pị Tĩmĩtíyọ̃, 'dĩ kí ịjọ́ mâ azịlé míní rĩ kí, ịjọ́ ándrá ru jọlépi ídu nábį̃ tị sĩ
ími ịjọ́ sĩ rĩ drį̃ gá. Ịjọ́ 'dĩ 'bã fẽ míní ásį̣ ũkpó sĩ ã'dị́ Úpí drį̃ kí 'dịjó ãlá ru.
19 Mí ĩbĩ mi ã'ị̃tấŋá mî Yẹ́sų̃ ã'ị̃jó rĩ agá, ími úŋmĩ 'bã adru ũrãtấŋá múké sĩ. 'Bá
ãzí rĩ gã kí ịjọ́ mgbã rĩ ã'ị̃lé úmgbé ã'ị̃tấŋá ĩ'badrį̃ ãrį̃ kí mẹ́lį̃ 'bã ãrį̃lé į̃yị́ agá írã sĩ rĩ
áni.
20 Hãyĩméná kí Ãlẽkĩzéndã be į̃rį̃ trá ícétấŋá la rú. Áfẽ dó kí Sĩtánĩ drị́ 'bã ũ̃nį̃ kí
ịjọ́ sĩ Ãdróŋá u'dájó ku.

2

Ímbátấŋá Ãdróŋá rujó rĩ

1 Má a'ị́ mi drį̃drį̃ la Ãdróŋá ã'ị̃jó 'bá pírí 'banî, 'bã wi sų̃sṹ 'bá pírí 'baní, ífẽ vâ
ãwã'dĩfô Ãdróŋá ní 'bá kí sĩ pírí.
2 Mí ã'ị́ Ãdróŋá ũpi 'bání, ãzíla 'bá ãmbogo ũkpõ trũ 'dĩ 'baní ála dó sĩ u'á dríŋá
ídri múké sĩ, ásį̣ į̃gbẹ́ sĩ ãmaní Ãdróŋá į̃nzį̃ agá ãzíla ĩ'di rụ agá.
3 Ãrútấŋá 'dĩ áni rĩ ĩ'di múké, ãzíla ĩ'di ãyĩkõ fẽ Ãdróŋá ãma Palépi rĩ nî.
4 Ãdróŋá lẽ 'bá pírí 'bã pa kí ru rá, ãzíla 'bã nį̃ kí ịjọ́ mgbã pịrị rĩ 'i.
5 Ãdróŋá 'bãngá lú ãlu, ãzíla lé'di 'bá icílépi Ãdróŋá be rĩ lú ãlu, 'dĩ Kúrísĩtõ Yẹ́sų̃
'i,
6 fẽ ru ídri mgbã rĩ ãma unzejó pírí. Ãdróŋá i'da ịjọ́ 'dĩ ãngũ drį̃ gá 'dâ 'bá pírí ní
sáwã múké rĩ gá.
7 Má alị́ ĩnzõ ku ma ịjọ́ mgbã jọ Ãdróŋá pẽ ma ũ̃pị́gọ́ŋá ru, ãzíla 'bá ịjọ́ ũlũlépi rĩ
rú ịjọ́ 'dĩ ũlũlé 'bá Yãhụ́dį̃ rú ku 'dĩ 'baní kí imbájó ã'ị̃tấŋá agá ãzíla ịjọ́ mgbã rĩ sĩ.
8 Álẽ 'bá pírí ãngũ pírí agá ĩ'baní Ãdróŋá ã'ị́ agá, 'bã inga kí drị́ ãlá 'dĩ kí ụrụgâlé
ru ũmbã ãzíla ãgátã kóru.
9 Álẽ vâ ũkú 'bã sų̃ kí ru ãlá ru bõngó múké la kí sĩ. 'Bã sų̃ kí ru bõngó ãję̃ rú ãzíla
drį̃'bị́ cãŋá nzírí-nzírí ãfó ru, ŋálíká gólũdĩ rú ãję̃ rú 'dĩ kí agá ku,
10 wó rá la ịjọ́ idélé múké rĩ sĩ, icólépi ũkú ã'ị̃tấŋá ĩ'badrį̃ kí sĩ Ãdróŋá į̃nzį̃jó rĩ
i'dajó.
11 Ũkú 'bã are kí ịjọ́ ãzíla 'bã ũ̃nį̃ kí ịjọ́ kírí-kírí ru 'bã adru kí dríŋá.
12 Lẽ ũkú 'ba imbá kí ãgọbị kí ku, 'bã adru kí ãmbógó ru kí drį̃lẹ́ gá ku, 'ba are kí
ịjọ́ kírí-kírí ru.
13 Ú'bã ándrá Ádãmũ drį̃drį̃, vúlé la gá Ịvã 'i.
14 Úlé ándrá Ádãmũ ku, rá la ũkû Ịvã 'i kpere ĩ'diní a'dé agá ịjọ́ ũnzí agá.
15 Wó ũkú kí ru pa rá la ngọ́tị̃ tĩŋá sĩ, drĩ kí pá tu ã'ị̃tấŋá sĩ, lẽtấŋá, ásį̣ ãlá ãzíla ásį̣
į̃gbẹ́ agá jã 'dâ rĩ agá rĩ gá.

3

'Bá kãnị̃sã drį̃lẹ́ ru 'dĩ kí

1 Ịjọ́ jọlé 'dĩ ĩ'di ịjọ́ mgbã la, 'bá drĩ ru ásį̣ 'bã adrujó kãnị́sã 'bã drį̃lẹ́ ru, ĩ'di ãzị́
ãrútấŋá ru ũniyambamba la.
2 'Bá kãnị́sã 'bã drį̃lẹ́ ru rĩ 'bã adru ịjộ kóru, ịjọ́ 'bã ndẽlé ku, ũkú trũ ãlu, ásį̣ į̃gbẹ́,
ru tãmbalépi, ũndũwã rú, 'bá 'baní rụlé rũrũ la. 'Ba a'ị́ vâ ãmụ́ kí ĩ'didrị́kogá ãyĩkõ
sĩ ãzíla 'ba imbá vâ 'bá kí ĩndĩ.
3 'Bã ĩmẽrã íwá sĩ ku, 'bã co ãcóŋá ku, 'bá adru ũmbã kóru. 'Bã adru 'bá ásį̣ į̃gbẹ́
la, 'bá ũmbã lẽlépi ku la, vâ 'bá séndẽ lẽlépi ambamba ku la.
4 'Bã adru 'bá lị́cọ́ ĩ'didrį̃ drį̃ celépi múké la, anzị 'bã kí tị arelé vâ rụlé rũrũ la.
5 'Bá drĩ dó nį̃ lị́cọ́ ĩ'didrį̃ drį̃ ce sĩ ku, ĩ'di dó kãnị́sã Ãdróŋá drį̃ tãmba íngoní ru?

6 'Bá drı̃lẹ́ ru rĩ 'bã adru 'bá ã'ı̃táŋ́á agá ú'dí la ku, ã'dusĩku ĩ'di mụ acálé ãfó ru ĩ'di
pẽjó drı̃lẹ́ ru mbẽlẽ rĩ sĩ, ãzíla ĩ'di a'dé ı́jọ́ lı̨ŋ́á drı̃ gá cécé Sĩtánĩ drı̃ áni.
7 'Bã adru 'bá 'bá ã'ı̃táŋ́á agá ku rĩ 'bã kí ı́jọ́ jǫ̣jó drı̃ la gá múké íni la, 'ba a'dé rú sĩ
ímbá Sĩtánĩ drı̃ agâ sĩ ĩ'diní drı̃nzá ı̨sụ́jó ku.
8 Gẹ̃rı̃ ãlu 'dĩ sĩ, dı̨́kọ̃nı̃ 'bã adru 'bá rulé rũrũ ãzíla 'bá ı́jọ́ kpı̨ jǫ̣lépi la. 'Bã adru kí
'bá ĩmẽrãlépi íwá sĩ ku, ãzíla rọ̃mmgbọ́ ru séndẽ sĩ ku la.
9 'Bã adru kí 'bá ásı̨ 'bãlépi ı́jọ́ ã'ı̃táŋ́á ãni i'dalé ĩ'baní rĩ tãmbalépi ásı̨́sı̨́ŋ́á ãlá sĩ rĩ
rú.
10 'Bã adru kí 'bá ũ'bı̃lé icólépi rá ı́jǫ̣ kóru la kî. 'Bá ãzí drĩ ı́jọ́ ají kí ụrụ'bá gá ũnzí
ku, icó kí dó ãzı̨ drı̃lẹ́ drı̃ ngalé rá.
11 Ũkú drı̃lẹ́ ru rĩ 'bã adru kí 'bá ãrútáŋ̨â trũ la, 'bã ndro kí 'bá ãzí kí, kí rụ́ jǫ̣jó
ũnzí ku. 'Bã adru kí 'bá ru tãmbalépi ã'ı̃táŋ́á sĩ ı́jọ́ pírí ĩ'baní idélé rĩ kí agá la.
12 'Bá drı̃lẹ́ ru kãnı̨sã ãzã kolépi rĩ 'bã adru ũkú trũ ãlu, ãzíla 'bã ce 'bá ĩ'didrı̨́kogá
rĩ kí drı̃ anzı̨ ĩ'didrı̃ kí abe múké-múké.
13 Wó 'bá ãzı̨ ãzã kolépi drı̃lẹ́ ru múké rĩ ála ĩ'di ũfẽ ı̃nzı̃táŋ́á sĩ, ãzíla ásı̨ 'bãŋ́á
ĩ'didrı̃ ã'ı̃táŋ́á Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ drı̃ gá rĩ la zozõ.

Ḭjọ́ ífí mgbã ã'ı̃táŋ́á ãmadrı̃ drı̃ rĩ

14 Ásĩ ı́jọ́ 'dĩ kí míní ú'dî'da íni la táni mání ásı̨ 'bã agá cajó mí rụ̃lé mbẽlẽ rú tí,
15 ádrĩ sĩ ĩcẽ were rú rá, mi sĩ ı́jọ́ 'bá (ã'ı̃táŋ́á agá rĩ) kí u'á jó Ãdróŋ́á drı̃ agá gbíyã
íngõ sĩ yã rĩ nı̃ cé. Kãnı̨sã 'dĩ Ãdróŋ́á ídri rĩ drı̃ gá rĩ, ĩ'di ı̨́dı̨́ŋ́á ágófe rú ı́jọ́ mgbã rĩ
'bã sĩ pa tujó rĩ 'i.
16 'Bá ãzí icó ãgátã galé ı́jọ́ zı̃lé zı̃-zı̃ ãmbógó 'dĩ sĩ ku,
Yẹ́sụ̃ i'dá ándrá ụrụ'bá gá rá,
î'da ĩ'di 'bá ãlá ru la Úríndí sĩ,
mãlãyíkã ndre kí vâ ĩ'di rá.
Úlũ vâ ı́jọ́ ĩ'didrı̃ mmgbọ rú sụ́rụ́ pírí 'baní rá,
'bá ã'ı̃ kí ı́jọ́ ĩ'didrı̃ ãngũ drı̃ gá 'dâ rá,
ú'dụ dó ĩ'di ũpĩ nalé Ãdróŋ́á be 'bụ̃ gá.

4

'Bá kí drụ́zı̃ ã'ı̃táŋ́á a'be rá

1 Úríndí Ãlá rĩ lũ dó ãmaní ú'dî'da tọndọlọ 'bo, ụ́'dụ́ ãsı̃ŋ́á gâlé ru rĩ gá, 'bá kí
ã'ı̃táŋ́á a'be rá. Kí úríndí ũnzí 'bã ímbátáŋ́á are ĩnzõ ĩ'baní kí uléjó rĩ abe.
2 Ímbátáŋ́á 'dĩ kí ĩnzõ rú ãzíla mũlũmbẽ rú. Kí ru 'bã 'bá Ãdróŋ́á ãni la rú, wó íni
'dĩ ũrãtáŋ́á ĩ'badrı̃ Ãdróŋ́á drı̃ gá rĩ drã rá.
3 Kí jọ la îgbã ũkú ãzíla, ãkónã Ãdróŋ́á 'bã 'bãlé ãzí rĩ kí 'bá ã'ı̃táŋ̨â trũ ı́jọ́ mgbã
nı̃lépi cé rĩ 'bã na kí kí ku.
4 Wó ãko pírí Ãdróŋ́á 'bã 'bãlé 'dĩ kí múké, lẽ ãgã kí ãzí ku. Ãma ã'ı̃ kí nalé la ãyĩkõ
sĩ, ãmaní Ãdróŋ́á ní ãwã'dĩfô fẽ agá ãma ásı̨ gá,
5 ã'dusĩku ãnı̃ rá ı́jọ́ Ãdróŋ́á drı̃ 'bã ĩ'di ãlá ru ãzíla Ãdróŋ́á ã'ı̃ŋ́á sĩ.

'Bá kãnı̨sã drı̃ celépi múké rĩ

6 Ídrĩ ı́jọ́ 'dĩ vú nze mí ádrı̨́pı̨ka 'baní mí ámvọ́pı̨ka abe, mi íni la ãzı̨ míní adrujó
Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ 'bã ũpı̨́gọ́ŋ́á ru ãlá rĩ nga, mi 'bá izólé ı́jọ́ mgbã ã'ı̃táŋ́á drı̃ 'bã ímbátáŋ́á
vú ũbĩlépi rĩ 'i.
7 Mí iza sáwã ãgátã gajó ı́jọ́ Ãdróŋ́á drı̃ sĩ ku, ãzíla ı́jọ́ ũnzí ũkú delépi rá 'dĩ 'bã kí
ujọ́lé rĩ agá ku. Mí ímbá mi ũkpó ru úríndí agá ádrízã Ãdróŋ́á rujó rĩ sĩ.

8 Ụrụ'bá imbájó ũkpó ru rĩ ĩ'di ũrõdrị̃ ru rá, wó ru imbájó ũkpó ru úríndí sĩ Ãdróŋá
ĩnzĩjó rĩ ĩ'di ũrõdrị̃ ru ịjọ́ pírí agá, ịjọ́ azịlé ídri ú'dî'da rĩ agá ídri rú amụ́lépi ĩndõ rĩ
agá rĩ 'bã ũyá ũfẽjó.
9 Ḭjọ́ jọlé 'dĩ ĩ'di ịjọ́ mgbã la, ãzíla lẽ 'bá pírí 'bã ã'ḭ kí ásị́ pírí sĩ.
10 Ãma ãma ĩcãndĩ ãzị́ ngalé ũkpõ sĩ ịjọ́ 'dĩ sĩ, ãmaní ãma ásị́ 'bãjó ḭ̃dụ́ ru Ãdróŋá
ídri rĩ drḭ̃ gá ambamba 'Bá 'bá pírí ã'ḭtáŋâ trũ rĩ kí upalépi rĩ drḭ̃ gá.
11 Mí imbá ịjọ́ 'dĩ, mí azị vâ ĩ'di ãzḭ́táŋá ru ĩndĩ.
12 'Bá ãzí 'bã avá rú sĩ mî adrujó kãrḭ́lẹ̃ ru rĩ sĩ ku, mí adru 'bá ã'ḭlépi rá 'dĩ 'baní
ícétáŋá ru ịjọ́ jọŋá sĩ, lẽtáŋá sĩ, ã'ḭtáŋá sĩ, ásị́ ãlá sĩ, ãzíla ádrízã ãlá sĩ.
13 Má amụ́ drĩ ku rú, í'bã ími ásị́ bụ́kṵ̃ Ãdróŋá drḭ̃ lãjó, ũlũjó la, ãzíla 'bá kí imbájó
ĩndĩ.
14 Mí ãvĩ ịjọ́ úríndí ãni fẽlé míní ími agá míní ịsụ́lé nábḭ̃ kí tị gâ sĩ, 'bá kãṇísã 'bã
drḭ̃lẹ́ ru 'dĩ 'bã kí míní ãmbõgõ fẽjó ãzíla drị ṭ̃ḭjó ími drḭ̃ gá rĩ sĩ rĩ ku.
15 Í'bã ími ásị́ pírí ịjọ́ 'dĩ kí drḭ̃ gá, ífẽ mi pírí ala gá, 'bá pírí 'bã ndre kí sĩ ịjọ́ zojó
rĩ.
16 Ímba ími ídri tã, ímbátáŋá mî ịsụ́lé rĩ kí sĩ, mí adru kí agá jã 'dâ. Míní ịjọ́ 'dĩ kí
nga agá 'dâ, mi ími ãmgbã rĩ pa 'bá ími tị arelépi 'dĩ kí abe.

5

Ḭjọ́ jọlé 'bá ĩyõ, ãwụzị ãzíla ãtí'bó kí ĩjọ́ sĩ rĩ

1 Mí uzá 'bá ãmbá drḭ̃ gá ku, be la rá la íjọ ĩ'diní ịjọ́ jãjã rú cécé mî jọlé mí átẹ́pị ní
rĩ áni, íjọ vâ kãrḭ́lẹ̃ 'baní ịjọ́ cécé mî jọlé mí ádrḭ́pị ní rĩ áni.
2 Ũkú ãmbá 'dĩ kí í'dụ kí mî ãndrẽ áni, ũkú ú'dí 'dĩ kí í'dụ kí mî ámvọ́pịka kí áni
ádrízã ãlá sĩ.
3 Kãṇísã 'bã mba ãwụ́zị́ mgbã lḭ́kḭ́cọ́ ru rĩ kí tã.
4 Wó drĩ adru anzị trũ jõku anzị 'bã anzị kí abe, ãzị́ ĩ'badrḭ́ drḭ̃drḭ̃ rĩ ĩ'di ru kí Ãdróŋá
rá rĩ i'dajó, 'bá kí tịlépi rĩ kí tãmbajó, áyḭ́pḭ̃ kí ḭ̃dẹ́pḭ̃ abe. Ḭjọ́ 'dĩ la Ãdróŋá ní ãyĩkõ fẽ
ambamba.
5 Ũkú ãwụ́zị́ ru mgbã rĩ ĩ'di lḭ́kḭ́cọ́ ru ásị́ 'bãlépi Ãdróŋá drḭ̃ gá ịjọ́ pírí sĩ, ịnḭ́ kí ḭ̃tụ́
be Ãdróŋá zịlépi ãzãkoma ĩ'didrḭ̃ kí sĩ, ãzíla sáwã fẽlépi ãndá la Ãdróŋá ã'ḭjó rĩ.
6 Ãwụ́zị́ ásị́ 'bãlépi ãyĩkõ ụrụ'bá drḭ̃ drḭ̃ gá á'dụ̃sĩ rĩ, drã rá úríndí agá.
7 Ĩfẽ ímbátáŋá 'dĩ kí kãṇísã 'baní újọ rú sĩ ãwụ́zị́ ĩ'baní tãmbalé rĩ kí ụrụ'bá gá ịjọ́
ũnzí la ku.
8 'Bá kãká ĩ'badrḭ̃ kí tãmbalépi ku, ambamba la 'bá ĩ'badrḭ̃ kogá 'dĩ kí gã kí ã'ḭtáŋá
mgbã rĩ úmgbé, ũnzĩkãnã sĩ ndẽ kí 'bá ã'ḭtáŋâ kóru rĩ kí rá.
9 Ãwụ́zị́ rụ́ sĩlé 'bá ãzãkolé rĩ kí agá rĩ 'bã adru ũkú ílí calépi kãḷḭ́ ázíyá rá íni la,
ándrá vâ ágô ã'ḭlépi rá la.
10 'Bã adru 'bá 'bá pírí 'baní ḭ̃nzḭ̃lé ḭ̃nzḭ̃ ịjọ́ múké ĩ'diní idélé rĩ sĩ la. Anzị ĩ'didrḭ̃ kí
izólépi ídri mgbã sĩ la, ásị́ ḭ̃gbẹ́ 'bá ã'ḭtáŋá agá rĩ kí ãzã kolépi, 'bá 'bá ịjọ́ 'bã ịsụ́lé rĩ
kí ãzã kolépi, ãzíla ụ́'dụ́ pírí sĩ bábá ịjọ́ múké rĩ idélépi rĩ.
11 Ãwụ́zị́ ãráŋá 'dĩ kí lẽ úsĩ kí rụ́ ãwụ́zị́ ru ku, ã'dusĩku ịjọ́ ágó lẽjó rĩ drĩ angá rá,
ĩ'di ũkpõ ịjọ́ Kúrísĩtõ ã'ḭjó rĩ drḭ̃ uga rá, kí dó sĩ lẽ ágó rụlé áyụ.
12 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, kí ịjọ́ lịŋá ají kí drḭ̃ gá cénĩ-cénĩ rú, ĩ'baní ã'ḭtáŋá ĩ'badrḭ́ drḭ̃drḭ̃ rĩ a'bejó
rá rĩ sĩ.
13 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, kí acá ũvũ rú acḭjó ngara 'bá 'bã lḭ́cọ́ tị pi trũ, mụjó ịjọ́ jọ trũ 'bá 'ba rụ́,
ufíjó ịjọ́ gá mḭ́rḭ̃ rú vâ sĩ ịjọ́ tá lẽlé újọ ku rĩ kí ujọ́ trũ.
14 Ḭjọ́ mâ jọlé ãwụ́zị́ ãráŋá 'dĩ 'baní rĩ, lẽ 'bã rụ kí ágó, 'bã tị kí anzị, 'bã mba kí sĩ
lḭ́cọ́ ĩ'badrḭ̃ kí tã, lẽ 'bã fẽ kí mẹ́rọ́'bá (Sĩtánĩ) ní kẽjḭ́ sĩ ịjọ́ jọjó kí ụrụ'bá gá ku.
15 Áma ásị́ mvu rá 'bá ãzí rĩ uja kí ru vúlé Sĩtánĩ vú bĩjó.

16 'Bá ã'ĩtáŋ́á agá ãgọbị rú ãzíla ũkú ru ĩ'bã kãká kí sĩ adrujó ãwṹzị́ ru 'dĩ, 'bã gũ
kí ịjọ́ kí tãmbajó rĩ kãnị́sã drị́ gá ku. Kãnị́sã dó sĩ ãwṹzị́ mgbã lị́kị́cọ́ rĩ kí tãmba áyụ.
17 'Bá Yẹ́sṹ ã'ĩlépi rá 'dĩ 'bã fẽ kí ãrútáŋ́á 'bá ãmbogo kãnị́sã 'bã drị̃lẹ́ ru ãzị́ ngalépi
múké ịjọ́ Ãdróŋ́á drị́ ũlũlépi, ãzíla kí imbálépi sĩ ịjọ́ Ãdróŋ́á drị́ tãmbajó 'dĩ 'banî.
18 Ịjọ́ sĩlé bṹkṹ Ãdróŋ́á drị́ agá rĩ jọ, "Mí umbé mánĩ̃gọ́ ãná tulépi rĩ 'bã tị cí ĩ'di
atrịjó ãná naŋ́á gá ku." *† Ịjọ́ ãzí vâ sĩlé bṹkṹ 'dĩ agá rĩ, "'Bá drĩ ãzị́ nga 'bo, lẽ ûfẽ
ĩ'di 'bã ũyá rá." †
19 Mí ã'ĩ́ ịjọ́ 'bá ãlu 'bã jọlé 'bá kãnị́sã 'bã drị̃lẹ́ ru rĩ ụrụ'bá gá iza ịjọ́ ũnzí rĩ cọtị
ku, kpere 'bá ĩrĩ́ jõku 'bá na 'bã kí jọ agá la ĩndre 'bá drị̃lẹ́ ru 'dã ũnzí idé gá cé rĩ gá.
20 'Bá ãzí ãlu Yẹ́sṹ ã'ĩlépi rá la drĩ ịjọ́ ũnzí idé, mí uzá ĩ'di drĩ́ gá kãnị́sã agá 'bá kí
drĩ́ gâ sĩ. Mi ịjọ́ 'dĩ idé íni la 'bá ãzí 'dĩ 'bã idé kí rú sĩ ịjọ́ ũnzí Ãdróŋ́á mẹ́lẹ́tị gá ku.
21 Má azị míní ịjọ́ 'dĩ 'i Ãdróŋ́á mẹ́lẹ́tị gá, ãzíla Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ mẹ́lẹ́tị gá ãzíla vâ
mãlãyíkã pẽ lé ãlápítí 'dĩ kí mẹ́lẹ́tị gá ịjọ́ 'bá kí trejó 'dĩ ngajó ásị́ pírí sĩ uyaŋ́â kóru.
Íli ịjọ́ ĩndṹ la ndrũ̃ŋâ kóru ku.
22 Íyã drị́ tĩ̃ŋ́á ãmbõgõ fẽjó 'bá ũpẽlé kãnị́sã 'bã drị̃lẹ́ ru rĩ 'baní rĩ sĩ gbõrú ku. Ífi
'bá ãzí 'bã ịjọ́ ũnzí agá ku. Ímba ími tã adrujó ãlá ru ịjọ́ ũnzî kóru.
23 Ímvụ lú ĩyị́ á'dṹsĩ ku, wó rá la, ímvụ wáyĩnĩ were írúwá ru ími ífí azálépi ṹ'dṹ
pírí 'dĩ ịgbẹjó.
24 Ịjọ́ mâ jọjó la lẽ íyã drị́ tĩ̃ŋ́á ãmbõgõ fẽjó 'bá ũpẽlé kãnị́sã 'bã drị̃lẹ́ ru rĩ 'baní rĩ
sĩ ku rĩ, ã'dusĩku ịjọ́ ũnzí 'bá ãzí rĩ 'bã rĩ kí indré mmgbọ rú cé, ãzíla 'bá kí vâ nị̃ la
ála mụ ịjọ́ lịlé kí drị́ gá rá rĩ gá rá. Wó ịjọ́ ũnzí 'bá ãzí rĩ 'bã rĩ kí amṹ ru i'dalé vúlé
vúlé ru.
25 Ĩ'di vâ cécé 'dĩ 'bã áni, ịjọ́ múké 'bá ãzí rĩ 'bã kí idélé rĩ, 'bá pírí kí nị̃ la cé, wó
ịjọ́ múké 'bá ãzí rĩ 'ba kí idélé ndrelé ku rĩ ĩ'di amṹ ru i'dalé vúlé vúlé ru rá.

6

1 'Bá pírí Yẹ́sṹ ã'ĩlépi rá, ãzị́ ngalépi 'bá ãzí drị́ ãti'bo rú rĩ, 'bã ĩ̃nzĩ́ kí ãmbogo
ĩ'badrĩ́ kí sáwã pírí sĩ ĩ̃nzĩ́-ĩ̃nzĩ́. 'Bã idé kí ịjọ́ 'dĩ íni la, 'bá Yẹ́sṹ ã'ĩlépi ku rĩ 'bã jọ kí
rú sĩ ịjọ́ Ãdróŋ́á rṹ drĩ́ gá ũnzí ku, ãzíla 'bã jọ kí rú vâ sĩ ímbátáŋ́á ãmaní fẽlé 'dĩ ĩ'di
ũnzí la ku.
2 Ãti'bo ĩ'bã ãmbogo kí sĩ adrujó 'bá Yẹ́sṹ ã'ĩlépi rá rĩ kí rĩ, lẽ 'bã 'bã kí kí idemará
ru ku. Be la rá la, lẽ 'bã nga kí ãzị́ ũkpó sĩ ásị́ pírí sĩ, ã'dusĩku ịjọ́ ĩ'baní idélé íni rĩ
sĩ, kí 'bá Yẹ́sṹ ã'ĩlépi rá rĩ kí ãzã ko ãzị́ ĩ'baní ngalé ũkpó sĩ rĩ sĩ.

Páwṹlǫ̃ sĩ ịjọ́ ímbátáŋ́á ĩnzõ rú rĩ kí drị́ gá ãko 'baní cajó míní rá rĩ be

Tị̃mĩtíyǫ̃, mí imbá ịjọ́ mâ lũlé míní 'dĩ 'bá pírí Yẹ́sṹ ã'ĩlépi rá 'dĩ 'banî, ãzíla mí imbá
kí ásị́ ịjọ́ 'dĩ kí idéjó.
3 'Bá ãzí ímbátáŋ́á ĩnzõ rú imbálépi rĩ, icó kí ịjọ́ Ãdróŋ́á drị́ mgbã 'dĩ kí ã'ĩlé ku, wó
ịjọ́ mání lũlé míní 'dĩ kí ímbátáŋ́á kpị Úpí Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ drị́ kî, ãzíla ímbátáŋ́á 'dĩ kí
vâ sĩ 'bá imbájó u'ájó ídri Ãdróŋ́á drị́ agá rĩ kí.
4 'Bá ímbátáŋ́á ĩnzõ rú 'dĩ kí imbálépi rĩ kí 'bá ãfó ru, vâ ịjọ́ nị̃lépi ku la kî. 'Bá 'dĩ
áni rĩ lẽ kí ru ãgátã gaŋ́á ịjọ́ sĩlé bṹkṹ Ãdróŋ́á drị́ agá rĩ kí sĩ ambamba. Ịjọ́ 'dĩ áni 'dĩ
la kí drĩdríŋ̃ĩ gá ãgátã gaŋ́á sĩ ru u'dájó, ru cojó, ru ngũ̃jó ũnzí, ãzíla ịjọ́ ũrãjó ũnzí
'bá ãzí drị́ gá rĩ ají.

---

* **5:18** Ịjọ́ sĩlé 'dĩ 'bã ífí *"'Bá drĩ mî ũyá sõ, ífẽ ĩ'diní íná nalé cí."* † **5:18** Ãzị́táŋ́á Amviŋ́á 25:4 † **5:18** Lṹkã 10:7

5 'Bá 'dĩ kí ụ́'dụ́ pírí sĩ ịjọ́ ũcõgõ fẽjó 'bání rĩ kí i'dó. Kí úŋmĩ ga tré pírí ĩnzõ sĩ,
ãzíla kí tị jọ ịjọ́ mgbã kpị rĩ ku. Ũrãtáŋá ĩ'badrị̃ agá, dịnị̃ sĩ, ála acá kụ́rẹ́nị́ ru.
6 Ãdróŋá tị arejó rĩ la fẽ mi acá kụ́rẹ́nị́ ru, ãko mí trũ adrujó were rĩ drĩ kí ca míní
rá rĩ gá.
7 Ãmaní ándrá amụ́jó ũnọ́kụ́ drị̃ gá rĩ sĩ, ãma amụ́ kí ándrá ãko ãzí kóru, ãma kí
jõ vâ drụ́zị́ gõ Ãdróŋá rụ̂lé, ãma gõ drị́ drị́ ru.
8 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, íná drĩ kí adru ãmaní bõngó trũ cí, ca ãmaní rá.
9 'Bá lẽlépi acálépi kụ́rẹ́nị́ ru rĩ kí a'dé ũ'bị̃táŋá agá ãzíla kí gbã mãtégõ gá, ịjọ́ ũnzí
ĩ'ba ãni aza rú ĩ'baní lẽlé 'dĩ kí kí agụ drã gá ãzíla ịlị̃kị̃jó.
10 Lẽtáŋá séndẽ lẽjó rĩ ĩ'di ízókí ịjọ́ ũnzí pírí 'badrị́ rĩ 'i. 'Bá séndẽ lẽlépi ịsụ́lépi
ambamba rĩ kí ndrũ la gẹ̃rị̃ ũnzí sĩ. Ịjọ́ 'dĩ fẽ a'be kí ã'ị̃táŋá Yẹ́sũ agá rĩ rá, ũcõgõ la
kí ásị́ lị, kí dó ú'dî'da drị̃ cị ịjọ́ ũnzí drị́.

Ịjọ́ Páwũ̃lọ̃ 'bá azịlé Tịmĩtịyõ ní ãsĩjó rĩ

11 Wó mi 'i, Tịmĩtịyõ, 'bá Ãdróŋá ãni 'dĩ, lẽ mí apá ịjọ́ ũnzí 'dĩ kî sĩ pírí apá-apâ.
Be la rá la, lẽ mí adro ịjọ́ mgbã rĩ vú, ídri u'ájó Ãdróŋá 'bã 'bá ru rĩ abe, ã'ị̃táŋâ trũ,
lẽtáŋá 'bá lẽjó rĩ trũ, ịjọ́ kí tajó ásị́ ĩgbẹ́ sĩ rĩ trũ, ãzíla vâ 'bá 'baní ịjọ́ kí jọjó ásị́ ĩgbẹ́
sĩ.
12 Í'dị ã'dị́ ã'ị̃táŋá drị́ rĩ. Írụ ịjọ́ ídri ukólépi ku, ándrá Ãdróŋá 'bã sĩ ími umvejó
ala gá 'bá wẽwẽ rú kí drị̃lẹ́ gá, ụ́'dụ́ mî ịjọ́ mídrị́ múké rĩ kí vú nzejó 'bá wẽwẽ rú kí
drị̃lẹ́ gá rĩ mgbemgbe.
13 Má azị mi Ãdróŋá ídri fẽlépi ãko pírí 'baní rĩ drị̃lẹ́ gá, ãzíla Kúrísĩtõ Yẹ́sũ ịjọ́
mgbã ĩ'didrị́ gá rĩ vú nzelépi Pọ̃nị̃tịyõ Pĩlátõ drị̃lẹ́ gá rĩ drị̃lẹ́ gá,
14 ímba ịjọ́ Ãdróŋá drị̃ tã ịjọ́ ũnzî kóru. 'Bá ãzí icó sĩ ịjọ́ ũnzí ãzí ịsụ́lé ími ụrụ'bá
gá ú'dî'da cajó kpere ụ́'dụ́ Úpí ãma ãni Yẹ́sũ Kúrísĩtõ 'bã ãgõjó drụ́zị́ ĩdị́ rĩ gá ku.
15 Ãdróŋá ásị́ ĩgbẹ̃ fẽlépi ãzíla Ãdróŋá ãlu ịcụ́lé ịcụ́ Úpí ru, Úpí ũpi 'bã drị̃, la rú
amụ́ Yẹ́sũ i'dalé 'bũ gá 'dãá sáwã múké ĩ'di 'bã idélé ĩ'diní rĩ agá.
16 Ĩ'di Ãdróŋá icólépi drãlépi ku u'álépi jã 'dâ rĩ 'i, ĩ'di u'á dị̃zã 'bá ãzí 'bã sĩ cajó
ala gá ku íni rĩ agá. 'Bá ãzí ãlu ĩ'di ndrelépi rá la yụ. Ị̃nzị̃táŋá 'bã adru ĩ'diní ũkpõ
ukólépi ku rĩ trũ. Ámĩnã.
17 Íjọ 'bá ũnọ́kụ́ drị̃ gá 'dâ kụ́rẹ́nị́ ru 'dĩ 'baní, 'ba u'á kí ãfó sĩ ku, ãzíla 'bã 'bã kí
ásị́ málĩ ĩ'ba ãni drụ́zị́ ukólépi rá rĩ kí drị̃ gá ku. Wó 'bã 'bã kí ru ásị́ Ãdróŋá ídri rú,
ãko pírí ãmaní lẽlé rĩ kí fẽlépi ãmaní sĩ ãyĩkõ idéjó rĩ 'bã ịjọ́ arejó.
18 Mí imbá kí ịjọ́ mgbã múké rĩ idéjó, málĩ ĩ'badrị̃ kí ayújó gẹ̃rị̃ múké Ãdróŋá 'bã
ã'ị̃lé rá rĩ sĩ, 'bã adru kí 'bá ãko fẽlépi ãvá sĩ, ãzã koma fẽlépi 'bá ãzãkoma lẽlépi rĩ
nî.
19 Ịjọ́ ĩ'bã kí idélé 'dĩ áni rĩ sĩ, kí málĩ ĩ'badrị̃ kí tãmba ãngũ drụ́zị́ kí sĩ mụjó kí ịsụ́jó
ĩndõ rĩ agá, kí dó sĩ mụ ídri mgbã u'ájó jã 'dâ rĩ ịsụ́lé.
20 Tịmĩtịyõ, ímba ãko Ãdróŋá 'bã fẽlé mídrị́ rĩ kí tã múké-múké. Mí uná mi 'bá ru
'bãlépi kí nị̃táŋâ trũ ãgátã galépi ífí kóru 'dĩ kí sĩ uná-unâ.
21 'Bá ãzí rĩ 'bã kí ásị́ pírí ịjọ́ ũnọ́kụ́ drị́ imbálé ĩnzõ rú 'dĩ kí drị̃ gá, a'be kí gẹ̃rị̃
Ãdróŋá drị́ ã'ị̃táŋá drị̃ rá.
Lẽtáŋá uyaŋâ kóru Ãdróŋá drị̃ 'bã adru ĩmi abe pírí.

Wárágã Páwụ̃lọ̃ 'bã sĩlé Tị̃mị̃tị́yọ̃ ní ị̃rị̃ rĩ

1 Wárágã 'dĩ angá ma Páwụ̃lọ̃ Ãdróŋá 'bã pẽlé ụ̃pị́gọ̃ŋá Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ ãni la rú, sĩ
ị́jọ̃ mgbã Ãdróŋá 'bã azị́lé 'bá pajó ídri ị́sṹjó Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ agá rĩ drị́.
2 Mâ ngọ̃́pị Tị̃mị̃tị́yọ̃, mâ lẽlé ambamba rĩ: má a'ị́ Ãdróŋá ãmã Átẹ́pị ãzíla Kúrísĩtõ
Yẹ́sụ̃ Úpí ãmadrị̃ 'bã fẽ míní lẽtáŋá uyaŋâ kóru, ásị́ ị̃gbẹ̃ ími ãzã 'bã agájó ĩ'diní rĩ 'i.

Ãwã'dĩfô fẽjó ãzíla Tị̃mị̃tị́yọ̃ ásị́ imbájó

3 Tị̃mị̃tị́yọ̃, ma ãwã'dĩfô fẽ Ãdróŋá ní mî sĩ, Ãdróŋá mání ãzị́ ngajó ĩ'diní ásị́sị́ŋá ãlá
pírí sĩ, cécé ándrá má áyị́pịka 'bã kí idélé ĩ'diní rĩ ní rĩ nî. Ma ụ́'dụ́ pírí sĩ Ãdróŋá ã'ị̃
ími ị́jọ̃ sĩ ị̃tụ́ kí ị́nị́ be.
4 Álẽ tí ími ndrelé gbõrú ị̃dị́, ã'dusĩku má igá ị́jọ̃ ándrá mî mị́ndrẹ ũsũjó ãmaní ãma
awajó mí be rĩ sĩ rĩ 'i, ãyĩkõ la mụ galé áma ásị́ gá tré ãdrĩ dó ãma ị́sṹ mí be ị̃rị̃ trá
ãngũ ãlu gá ị̃dị́ rĩ gá.
5 Ã'dusĩku ánị̃ í'bã ími ásị́ Úpí Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ drị̃ gá ã'ị̃táŋá mgbã la sĩ ãndá-ãndá ru
rĩ gá rá. Ã'ị̃táŋá mídrị̃ 'dĩ ĩ'di ã'ị̃táŋá mí ãndrẽ Yụ́nẹ̃kẹ̃ drị̃ áni ãzíla mí ị̃dẹ́pị Lṍyĩsị̃
drị̃ áni rĩ 'i.
6 Ị́jọ̃ 'dĩ sĩ, má igá mi 'i, lẽ í'bã ãcí úríndí drị́ gá Ãdróŋá 'bã fẽlé míní, ándrá mâ sĩ
drị́ tị̃jó ími drị̃ gá rĩ 'bã kokõ.
7 Ãdróŋá fẽ ãmaní úríndí sĩ idéjó ụ̃rị̃ sĩ ku la, wó fẽ ãmaní úríndí adrujó ũkpó ru,
lẽtáŋá ãvá sĩ rĩ, ãzíla ru tãmbajó ásị́ ị̃gbẹ́ sĩ rĩ 'i.
8 Ị́jọ̃ 'dĩ sĩ, mí idé drị̃nzá sĩ ị́jọ̃ Úpí drị̃ lũjó 'bá 'baní ku, ãzíla mí idé vâ ụ̃rị̃ sĩ áma
ị́jọ̃ sĩ ku ádrĩ táni adru mãbụ́sụ̃ gá ị́jọ̃ Úpí Yẹ́sụ̃ drị̃ sĩ. Kẹ̃jị́ la gá, mí ã'ị̃ ũcõgõ ị́sụ́lé
ị́jọ̃ mgbã rĩ sĩ, Ãdróŋá 'bã ũkpó la fẽjó míní rĩ sĩ.
9 Ĩ'di Ãdróŋá ãma palépi rĩ, ũpẽ ãma adrujó 'bá ĩ'di ãni la rú, adru ị́jọ̃ ãmaní idélé
rĩ sĩ ku, wó ị́jọ̃ ĩ'di 'bã lẽlé nĩ ásị́ ị̃gbẹ̃ ĩ'didrị́ gá rĩ sĩ rĩ sĩ. Fẽ ãmaní ásị́ ị̃gbẹ̃ 'dĩ gẹ̃rị̃
Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ rụ̃ sĩ údu i'dóŋá gâlé 'dã.
10 Wó ú'dî'da, i'da dó ãmaní ị́jọ̃ 'dĩ kí gẹ̃rị̃ 'Bá 'bá Palépi Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ 'bã drã 'bã
ũkpó ndẽjó rá rĩ sĩ, i'da dó sĩ ãmaní gẹ̃rị̃ ídri ukólépi ku rĩ drị́ rĩ ị́jọ̃ mgbã ĩ'didrị́ gá
rĩ sĩ.
11 Ị́jọ̃ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá ãpẽ ma adrujó ĩ'di 'bã ụ̃pị́gọ̃ŋá ru, ãzíla 'bá 'bá imbálépi ị́jọ̃
mgbã 'dĩ ũlũlépi rĩ rú.
12 Ma bãsĩ ũcõgõ ị́sụ́ ị́jọ̃ 'dĩ kí sĩ. Wó tí, má u'á drị̃nzá sĩ ku, ã'dusĩku ánị̃ 'bá mání
ã'ị̃lé rĩ rá, ãzíla má ã'ị̃ rá icó ídri mádrị̃ tãmbalé rá kpere ụ́'dụ́ ĩ'diní ãgõjó rĩ gá.
13 Ímbátáŋá pịrị́ míní arelé mádrị̃ 'dĩ ímba tã la cécé mání imbálé míní rĩ áni ã'ị̃táŋá
sĩ, ãzíla lẽtáŋá sĩ Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ agá.
14 Ímba ị́jọ̃ mgbã Ãdróŋá drị̃ ãlápítítí 'dĩ tã ũkpó Úríndí Ãlá u'álépi ãma agá rĩ drị̃
sĩ.
15 Mî nị̃lé 'bo rĩ áni, 'bá Ásĩyã gá rĩ a'be kí ma rá, ala gá Fĩgẽlásĩ kí Hãmũgénĩ be
mụ kí rá.
16 Lẽ ásị́ ị̃gbẹ̃ Ãdróŋá drị̃ 'bã adru lị́cṍ Ũnẽsẽfórõ drị̃ ní 'bá ĩ'didrị́ko gá rĩ abe, ri
amụ́lé áma ndrelé, áma ásị́ imbájó, drị̃nzá rụ vâ ĩ'di ku táni mání adrujó mãbụ́sụ̃ gá
tí.

17 Ĩ'di 'bã amụ́jó Rụ́mĩ gá rĩ sĩ, i'dó áma ndrṹlé kpere ĩ'di 'bã áma ịsụ́ agá.
18 Lẽ Ãdróŋá 'bã i'da ĩ'diní ásị ĩgbẽ ụ́'dụ́ Yẹ́sũ 'bã ãgõjó rĩ sĩ. Ínĩ vâ ko áma ãzã Ẽfésõ gá íngõpí yã rĩ gá rá.

2

Ãsĩkárĩ Yẹ́sũ drị̃ ũkpó rĩ

1 Mâ ngọ́pị Tĩmĩtịyõ, mí adru ũkpó ru ásị ĩgbẽ Ãdróŋá 'bã fẽlé míní Kúrísĩtõ Yẹ́sũ agá rĩ sĩ.
2 Ị́jọ́ míní arelé mâ imbálé míní ũ'bí wẽwẽ rú kí drị̃lẹ́ gá 'dĩ kí, mí imbá kí 'bá mgbã icólépi kí imbálépi 'bá ãzí 'baní ĩndĩ rá rĩ 'banî.
3 Mí ã'ị ũcõgõ ịsụ́lé má be ãsĩkárĩ ũkpó Kúrísĩtõ Yẹ́sũ drị̃ áni.
4 Ãsĩkárĩ ãzí filépi ị́jọ́ 'bá ídri ãsĩkárĩ rú ku rĩ 'badrị̃ kí agá la yu, ã'dusĩku icó ãyĩkõ fẽlé ãmbógó ĩ'di sĩlépi ãsĩkárĩ rú rĩ ní ku, ĩ'di tị la are sĩ ãyĩkõ fẽjó ĩ'dinî.
5 Mí ũbĩ ãzị́táŋá Úpí drị̃ kí vú cécé 'bá ụ́ngụ́lẹ́ cẹ̃lépi ãbálá gá rĩ 'bã áni. Drĩ ãzị́táŋá nũ rá icó agalé ku, ịsụ́ vâ ũyá 'bãlé rĩ ku.
6 Ámvụ́ 'dị́pị ãzị́ ngalépi ũkpó sĩ rĩ, lẽ 'bã i'dó ũri ãfũlépi drị̃drị̃ rĩ kí nalé nĩ.
7 Mí ũrã ị́jọ́ mâ jọlé míní 'dĩ kí múké-múké. Ãdróŋá la míní úŋmĩ fẽ sĩ kí ífí nĩ̃jó nĩ.
8-9 Mí ãvĩ Yẹ́sũ Kúrísĩtõ ãfũlépi úpí Dãwụ́dị̃ 'bã ũri rú, angálépi ídri, 'bá drãlépi rá rĩ kí drĩdríŋĩ gá rĩ 'bã ị́jọ́ ku. Ị́jọ́ mgbã Yẹ́sũ drị̃ mání ũlũlé 'dĩ bãsĩ mání ũcõgõ ịsụ́jó, áma umbéjó nõrórõ sĩ 'bá ị́jọ́ ũnzí idélépi mãbụ́sũ rú rĩ áni 'dĩ. Wó ị́jọ́ Ãdróŋá drị̃ rĩ ícó umbélé la nõrórõ sĩ ku.
10 Má ã'ị dó sĩ ị́jọ́ pírí talé drĩ patáŋá ají, ãzíla dị̃zã ukólépi ku Kúrísĩtõ Yẹ́sũ drị̃ fẽlé 'bá Ãdróŋá 'bã ũpẽlé rĩ 'baní rĩ gá.
11 Ị́jọ́ jọlé 'dĩ ĩ'di ị́jọ́ mgbã la:
Ãdrĩ drã ĩ'di be,
ãma vâ u'á ídri rú ĩ'di be.
12 Ãdrĩ ị́jọ́ ũkpó rĩ kí ta ĩ'di be,
ãma ũpĩ na ĩ'di be.
Ãdrĩ ĩ'di gã úmgbé,
ĩ'di vâ ãma gã úmgbé.
13 Ãdrĩ adru ã'ị̃táŋâ kóru,
ĩ'di ace ã'ị̃táŋâ trũ,
icó ru gãlé úmgbé ku.

'Bá ãzị̃ ngalépi múké rĩ

14 Tĩmĩtịyõ, íri 'bá kí igálé ị́jọ́ 'dĩ kí sĩ, mí azị ĩ'baní Ãdróŋá rụ́ sĩ, ãwãjó ị́jọ́ ífí kóru rĩ kí sĩ ku. Ãwãŋá 'dĩ áni 'dĩ kí ífí kóru, ĩ'di 'bá kí arelépi rĩ kí iza rá.
15 Ínga ãzị́ ũkpó sĩ Ãdróŋá la dó sĩ ími ã'ị rá. Mí adru 'bá ãzị́ ngalépi múké, 'bá ãzí ĩ'diní drị̃nzá fẽjó ku la, ãzíla 'bá ị́jọ́ mgbã rĩ 'bã ífí icélépi rĩ.
16 Mí uná mi ị́jọ́ jọlé 'bá 'bá 'dĩ kí sĩ, ãgátã gâlé ífí kóru 'dĩ kí 'bá drị̃ se ị́jọ́ ũnzí anzújó.
17 Ị́jọ́ jọlé 'dĩ áni rĩ kí iré 'bá ụrụ'bá gá cécé ãkõzá gbãnákã rú celépi 'bá ụrụ'bá gá rĩ áni. Hãyĩménã kí Fĩlétõ be ícétáŋá ị́jọ́ 'dĩ drị̃ kí.
18 A'be kí gẹ̃rị̃ ị́jọ́ mgbã rĩ drị̃ rá, jọ kí, ángáŋá 'bá drãlépi rá rĩ 'bã angájó ídri rĩ idé ru 'bo, ãzíla iza kí 'bá ãzí 'bã ã'ị̃táŋá rá.
19 Wó ị́jọ́ mgbã Ãdróŋá drị̃ tu pá mgbemgbe cécé bõrõ ĩndụ́ írã sĩ rĩ áni, ị́jọ́ sĩlé 'dĩ trũ: “Ãdróŋá nĩ̃ 'bá ĩ'didrị̃ kí rá,” ãzíla “'Bá jọlépi la kí Úpí ãni rĩ 'bã a'be kí ị́jọ́ ũnzí idéŋá cã.”

20 Jó ãmbógó agá, ãkójó adru ãlu idélé gólũdĩ sĩ ãzíla sílĩvã sĩ la ku, ãzí rĩ kí ídé kí
báwũ sĩ ãzíla ũdrí sĩ. Ãkójó ãję̃ rú rĩ kí ála kí ayú ị́jọ́, ãzíla ụ́'dụ́ ãmbogo-ãmbogo rĩ
kí agá. Tá ãję̃ were rĩ kí ála kí ayú ị́jọ́ ụ́'dụ́ pírí rĩ drị̃ kí agá.
21 Ídrĩ ími tãmba ãlá ru, mi adru ãkójó Ãdróŋá 'bã ayúlé ị́jọ́ ĩ'didrị̃ kí agá rĩ 'i. Mi
adru ãlá ru, ãzíla mi adru bábá iyólé iyô ãzị̃ Úpí drị̃ pírí múké rĩ kí agá.
22 Mí apá ĩlí ũnzí kãrị́lę̃ drị̃ ndú-ndú 'dĩ kí sĩ rá, índrų̃ ị́jọ́ fẽlépi mi mũkẽ idé áyụ rĩ
kî. Índrų̃ ã'ị̃táŋá, lẽtáŋá ãzíla ásị̃ į̃gbę̃, u'ájó ãlu 'bá Úpí ã'ị̃lépi ásị̃ ãlá sĩ 'dĩ abe.
23 Ájọ míní ífi ãgátã gâlé aza rú ãzíla ũndũwã kóru ãcóŋá fẽlépi 'dĩ kí agá ku.
24 Ãtí'bó Úpí drị̃ ãwã 'bá kí abe ku, ĩ'di rá la u'á ásị̃ į̃gbę̃ sĩ 'bá pírí abe. Ĩ'di 'bá
imbá múké ásị̃ į̃gbę̃ sĩ, ĩ'di vâ 'bá drị̃-ũnzĩ rú 'dĩ kí ta.
25 Ãtí'bó Úpí drị̃ la 'bá ị́jọ́ mgbã gãlépi úmgbé 'dĩ kí imbá jãjã rú, Ãdróŋá nõ vâ kí
ásị̃ uja sĩ ị́jọ́ mgbã rĩ ã'į̃jó rá íni.
26 Drĩ kí ị́jọ́ mgbã rĩ ũrã rá, ãzíla kí sĩ apá mãtégõ Sĩtánĩ 'bã 'bãlé ĩ'baní sĩ kí rụjó
ngúlú ru sĩ kí 'bãjó mãbụ́sų̃ gá rĩ agá rá.

3

Ádrízã 'bá 'bã ãni ụ́'dụ́ ãsį̃jó rĩ sĩ rĩ

1 Tị̃mị̃tỉyǫ̃, lẽ ínị̃ ị́jọ́ 'dĩ kí cé, ụ́'dụ́ drụ́zị̃ ãsį̃jó 'dã kí sĩ, ị́jọ́ kí adru ũkpó-ũkpó.
2 'Bá kí ru vúŋá lẽ áyụ, ãzíla kí vâ adru rǫ̃mmgbọ́ ru séndẽ sĩ. Kí vâ ru ị̃pị́ ãfó sĩ,
kí ru lẽ ú'dáŋá sĩ, ru kí 'bá kí tị̃lépi rĩ kí ku, ị́jọ́ múké rĩ sĩ fẽ kí ãwã'dĩfô ku, ãzíla kí
ásị̃ ãlá kóru.
3 Kí adru 'bá lẽtáŋâ kóru, 'bá 'bá trũlépi ku, 'bá 'bá kí usúlépi rĩ rú, 'bá ru tãmbalépi
cénĩ ku, ãzíla 'bá ásị̃ ũnzí, vâ ị́jọ́ múké lẽlépi ku 'dĩ kî.
4 Kí ĩ'bã wǫ̃rị́ka kí mẹ́lę̣ mbe sĩ kí ụ'dị́jó, kí 'bá bị́lę̣ kóru asílépi ị́jọ́ sĩ ku, 'bá ãfó ru,
ãyĩkõ ũ̃nǫ̃kụ́ drị̃ lẽlépi áyụ wó ị́jọ́ Ãdróŋá drị̃ ã'ị̃lépi ku 'dĩ kî.
5 Kí ị́jọ́ idé cécé lẽ kí 'bã rĩ Ãdróŋá 'bã ị́jọ́ rá rĩ áni, wó gã kí ũkpó ĩ'didrị̃ kí sĩ adrujó
Ãdróŋá 'bã 'bá ru rĩ úmgbé. Lẽ mí u'á 'bá 'dĩ áni rĩ kí abe ãni rú ku.
6 'Bá 'dĩ áni 'dĩ kí acị́ lịcọ́ tị pi trũ, kí sĩ mụ ũkú ulélé ĩnzõ sĩ gbõrú, ĩlí ũnzí 'bã drị̃
celé nĩ 'dĩ kí ụ'dụ trũ.
7 Ũkú 'dĩ kí ụ́'dụ́ pírí sĩ mvu ị́jọ́ ú'dí ũ̃nị̃lé, wó icó kí ị́jọ́ mgbã rĩ nị̃lé ku.
8 Yánẽ kí Yámbẽrẽ be ĩ'bã kí Mụ́sã drị̃ arụ́lé ãgátã sĩ rĩ áni, ímbá'bá 'dĩ áni 'dĩ kí
ãgátã ga sĩ ị́jọ́ mgbã rĩ drị̃ ụtrị́jó. Ị́jọ́ ĩ'bã kí ũrãlé rĩ kí ũnzí-ũnzí, jõ wókõ ã'ị̃táŋá sĩ
rĩ gá, úgã kí úmgbé.
9 Icó kí mụlé ị́jọ́ ĩ'ba ãni 'dĩ trũ álị́ ku, ã'dusĩku ụ́'dụ́ ãzí sĩ, 'bá pírí kí amụ́ ãzá
ĩ'badrị̃ nị̃lé cécé ándrá Yánẽ 'badrị̃ Yámbẽrẽ be rĩ áni.

Páwũ̃lǫ̃ 'bã azị̃jó Tị̃mị̃tỉyǫ̃ ní ãsį̃jó rĩ

10 Mi Tị̃mị̃tỉyǫ̃, ínị̃ ímbátáŋá mâ imbálé rĩ rá, ídri mádrị̃, ị́jọ́ mâ ásị̃ 'bã lẽlé idélé rĩ
abe, índre ã'ị̃táŋá mádrị̃, ásị̃ teŋá, lẽtáŋá ãzíla ị́jọ́ taŋá jã rĩ.
11 Ínị̃ ũcõgõ mádrị̃ kí pírí ãzíla cãndí mâ ịsụ́lé vâ mâ talé ru idélépi mání Ãnị̃tỉyọ́kị̃
gá, Ĩkónĩyãmũ gá ãzíla Lị́sị̃trã gá rĩ kí pírí, Úpí pa ma ala gá pírí nĩ.
12 'Bá pírí lẽlépi u'álépi Ãdróŋá 'bã 'bá ru, ídri Kúrísĩtõ Yẹ́sų̃ drị̃ sĩ rĩ, kí ũcõgõ ịsụ́
rá.
13 Wó 'bá ũnzí ãzíla ĩnzó'bá ru 'dĩ kí mụ ũnzĩ trũ drị̃ gá, kí 'bá kí ulé ãzíla ála vâ
kí ulé ĩndĩ.
14 Wó mî rú rĩ, ítu pá ũkpó ru ị́jọ́ míní arelé, ãzíla ã'ị̃lé ími ásị̃ mgbã sĩ 'bo rĩ agá,
míní 'bá ími imbálépi rĩ kí nĩ̃jó kí ã'di kí yã rĩ gá cé rĩ sĩ.

15 Ímbá míní ịjọ́ Ãdróŋá drị̃ sĩlé ãlá rĩ i'dójó ãnzĩrĩ̃ŋã sĩ, ãzíla fẽ kí míní ũndũwã sĩ
patáŋá amụ́lépi ã'ṭáŋá sĩ Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ rụ́ sĩ rĩ ịsụ́jó.
16 Ḭjọ́ sĩlé ãlá 'dĩ angá ãvá Ãdróŋá 'bã vulé drḭ la gá nĩ rĩ sĩ, ĩ'di ṵrõdrḭ ru 'bá imbájó
ịjọ́ mgbã rĩ sĩ, uzájó 'bá drḭ gá ịjọ́ ũnzí sĩ, 'bá itújó ịjọ́ izalé rĩ agá ãzíla 'bá imbájó ịjọ́
u'ájó ádrízã Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ sĩ.
17 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá Ãdróŋá drḭ rĩ 'bã adru bábá ãko pírí trũ sĩ ãzḭ́ pírí múké rĩ kí ngajó.

4

1 Má azḭ mi Ãdróŋá drḭ̃lẹ́ gá, ãzíla Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ drụ́zḭ́ amụ́lépi 'bá ídri rĩ kí ịjọ́ lịlépi
'bá drãlépi rá rĩ abe, ãzíla drụ́zḭ́ i'dálépi Úpí ru ũpĩ ĩ'didrḭ̃ agá rĩ drḭ̃lẹ́ gá.
2 Mí ũlũ ịjọ́ Ãdróŋá drḭ̃, mí itú mi bábá, 'bá drĩ kí táni lẽ la arelé la rá, jõku drĩ kí
táni lẽ la arelé ku, mí ũlũ ĩ'baní ịjọ́ mgbã rĩ, íza kí drḭ̃ gá, mí itú kí, ãzíla mí imbá kí
ásḭ́ jãjã rú ásḭ́ ḭ̃gbẹ̃ sĩ.
3 Ṵ'dụ́ ãzí la amụ́ lé 'dĩ, 'bá kí drụ́zḭ́ ímbátáŋá mgbã rĩ gã úmgbé. Kí ịjọ́ ĩ'baní lẽlé
rĩ kí idé áyụ, ãzíla kí ímbá'bá ịjọ́ ĩ'bã kí lẽlé arelé rĩ kí ũlũlépi áyụ rĩ kí tra wẽwẽ rú.
4 Kí ịjọ́ mgbã rĩ gã úmgbé, be la kí ru uja ãwí ĩnzõ rú 'dĩ kí arelé.
5 Wó mi 'i Tḭ̃mḭ̃tḭ́yõ, ímba ími tã ịjọ́ pírí agá, íta ũcõgõ, ínga ãzḭ́ ịjọ́ Ãdróŋá drḭ mgbã
rĩ ũlũjó rĩ, íde ãzḭ́ fẽlé mídrḭ ngalé rĩ rá.
6 Drĩ adru ma 'i, ídri mádrḭ̃ úsũ ĩ'di ídétáŋá ru Ãdróŋá ní 'bo. Ṵ'dụ́ mádrḭ mâ ími
a'bejó rĩ acá rá.
7 Á'dḭ ã'dḭ́ ịjọ́ mgbã rĩ drḭ̃ 'bo, áde ãbálá ụ́ngụ́lẹ́ ídri drḭ̃ 'bo, ámba vâ ã'ṭáŋá ídri
mádrḭ̃ drḭ̃ tã 'bo.
8 Úpí ịjọ́ lịlépi pịrị-pịrị rĩ mba ú'dî'da mání ũyá ịjọ́ kpḭ drḭ́ gá rĩ tã 'bṵ̃ gâlé 'dã. Ĩ'di
mụ mání fẽlé la ṵ́'dụ́ 'dã sĩ, adru mání á'dṵ̃sĩ ku, wó vâ 'bá pírí ĩ'di drḭ̃ tẽlépi ṵ́'dụ́
ĩ'di 'bã ru i'dajó 'dã sĩ rĩ 'baní ĩndĩ.

Páwṵ̃lõ umve Tḭ̃mḭ̃tḭ̂yõ 'i, zḭ vâ 'bá kí cící

9 Tḭ̃mḭ̃tḭ́yõ, mí ũbĩ drĩ ásḭ́ pírí sĩ amụ́lé má rụ́ 'dõlé mbẽlẽ rú,
10 ã'dusĩku Dẽmásĩ a'be ma ĩ'di 'bã ịjọ́ ṵ̃nọ́kụ́ 'dõ drḭ̃ lẽjó áyụ rĩ sĩ, mụ Tẹ̃sãlọ̃ṇḭ́kḭ̃
gá 'bo. Kẽrẽsénĩ mụ Gãlãtḭ́yã gá, ãzíla Tḭ́tọ̃ mụ Dãlãmãtḭ́yã gá.
11 'Bá acelépi má be rĩ dó lú Lụ́kã 'i á'dṵ̃sĩ. Mí ají Mãrákõ 'i mí be ĩndĩ, ã'dusĩku
ĩ'di amụ́ áma ãzã kolé ãzḭ́ Ãdróŋá drḭ̃ sĩ.
12 Ápẽ Tṵ̃kḭ́kọ̃ tị Ẽfésõ gá.
13 Mî amụ́ agá, mí ají mâ bõngó ụrụ'bá 'bejó ḭ̃gbẹ̃ sĩ mâ a'belé Kãrḭ́pọ̃ drḭ̃ Trõwásĩ
gá rĩ ĩndĩ, ãzíla mâ bṵ́kṵ̃ kí, íníríkó tralé kãrãtásĩ sĩ wárágã sĩjó rĩ kí ĩndĩ.
14 Ãlẽkĩzéndã ãlḭ́gọ́ ru úká dịlépi rĩ idé ma ũnzí trẹ̃yḭ́. Úpí Yẹ́sụ̃ la dó ĩ'di ũfẽ ịjọ́
ĩ'diní idélé má rụ́ 'dĩ kí sĩ nĩ.
15 Ínzḭ̃ mịfḭ ĩ'di sĩ, ã'dusĩku ga ãgátã ũkpó ru ịjọ́ ãmaní jọlé rĩ kí sĩ.
16 Mâ pá tujó kẹ́sḭ̃ drḭ̃lẹ́ gá drḭ̃drḭ̃, mâ ịjọ́ áma tõjó rĩ kí umvijó rĩ sĩ, 'bá pírí Yẹ́sụ̃
ã'ḭ̃lépi rá 'dĩ a'be kí ma á'dṵ̃sĩ. Lẽ Ãdróŋá 'bã lã ịjọ́ 'dĩ kí drḭ̃ gá ịjọ́ ũnzí ru ku.
17 Wó Úpí tu pá má benĩ, fẽ vâ ũkpó mání sĩ ịjọ́ mgbã Ãdróŋá drḭ̃ ũlũjó mmgbọ rú
'bá Yãhṵ́dḭ̃ rú ku 'dãá rĩ 'baní sĩ arejó la, pa vâ ma drã sḭ́ gá rá.
18 Úpí la mụ áma palé ịjọ́ ũnzí rĩ kí agá, ãzíla ĩ'di vâ áma tãmba fijó Sṵ́rṵ́ ĩ'didrḭ̃
'bṵ̃ gá rĩ gá rá. Dḭ̃zã 'bã adru Ãdróŋá ní jã 'dâ. Ámĩnã.
19 Ízḭ mání Pĩrĩsílã kí Ãkúwílã be, ãzíla 'bá Ũnẽsẽfórõ drḭko gá ri kí abe.
20 Ĩrásĩtõ ace ándrá Kọ̃rḭ̃ṇḭ́tọ̃ gá, ãzíla má a'be ándrá Trọ̃fḭ́mọ̃ 'i ãyánĩ rú Mḭ̃lẹ́tṵ̃ gá.

21 Mí ũ'bĩ ásị́ pírí sĩ acájó 'dĩ sĩ ãngũ ĩgbẹ́ kị́lị́mmgbọ́rõ̃ŋá drĩ̀ acá drĩ ku rú. Yũbụ́lõ̃
'i, Pũdénĩ 'i, Lị́nõ̃ 'i, Kĩlãwũ̃dị́yã 'i ãzíla ãmã ádrị́pịka kí ãmã ámvọ́pịka abe pírí, zị kí
míní cící.
22 Úpí 'bã adru mí be, 'bã mba ími úríndí tã. Lẽtáŋá uyaŋâ kóru Ãdróŋá drĩ̀ 'bã
adru mí be.

Wárágã Páwṹlọ̃ 'bã sĩlé Tịtọ̃ nî rĩ

Wárágã Páwṹlọ̃ 'bã sĩlé Tịtọ̃ nî rĩ

1 Wárágã 'dĩ angá mádrı̨ ma Páwṹlọ̃ 'i ãtí'bó Ãdróŋá drı̨ ãzíla ṹpı̨́gọ́ŋá Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ drı̨ rĩ. Yẹ́sṹ pẽ áma tı̨ ã'ı̨́táŋá patáŋá ı̨sṹjó rĩ agụlé 'bá Ãdróŋá 'bã ũpẽlé rĩ 'banî, sĩ kí imbájó ı̨́jọ́ mgbã rĩ lũjó ãzíla ídri Ãdróŋá 'bã lẽlé u'ájó ãlá rĩ i'dajó ĩ'banî.

2 Ḭjọ́ mgbã 'dĩ la fẽ ĩ'baní ásı̨ 'bãlé ídri ukólépi ku, Ãdróŋá 'bã ı̨́jọ́ azı̨lé ĩ'baní 'dĩ sĩ ú'bã drĩ ṹnọ́kṹ ku rĩ drı̨ gá, Ãdróŋá alı̨ ala gá ĩnzõ ku.

3 I'da ı̨́jọ́ mgbã ĩ'didrı̨ 'dĩ sáwã múké rĩ agá, 'dĩ ãzı̨́táŋá Ãdróŋá ãma Palépi rĩ 'bã fẽlé mádrı̨ ũlũjó la rĩ 'i.

4 Ásĩ wárágã 'dĩ mâ ngọ́tı̨ mgbã ãma sĩ adrujó ã'ı̨́táŋá agá ãlu Tịtọ̃ nî!

Lẽtáŋá uyaŋâ kóru ãzíla ásı̨ ı̨gbẹ̃ Ãdróŋá ãmã Átẹ́pı̨ rú ãzíla Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ 'Bá ãma Palépi rĩ.

Ãzı̨ Tịtọ̃ 'bã ngalé Kṹrẹ́tı̨ gá rĩ

5 Ḭjọ́ mání ími a'bejó Kṹrẹ́tı̨ gá rĩ, mi rú sĩ ı̨́jọ́ Kṹrẹ́tı̨ gá 'dãá itúlé ãzíla delé ku 'dãá rĩ kí itú, 'bá kãnı̨sã 'bã drı̨lẹ́ ru rĩ kí ũpẽjó táwṹnı̨ ãlu-ãlu gâ sĩ, cécé ándrá mâ míní lũlé rĩ áni.

6 'Bá kãnı̨sã 'bã drı̨lẹ́ ru rĩ 'bã adru kí 'bá ãzí ı̨́jọ́ ũnzí jọjó kí ụrụ'bá gá ku la, ũkú trũ ãlu, ãzíla anzı̨ ĩ'didrı̨ 'bã adru kí 'bá Ãdróŋá ã'ı̨lépi la, drı̨-ũnzĩ kóru ãzíla bı̨́lẹ́ trũ.

7 'Bá kãnı̨sã 'bã drı̨lẹ́ ru ãzı̨ Ãdróŋá drı̨ fẽjó ĩ'didrı̨, undrélépi la rĩ 'bã adru ı̨́jọ́ ũnzî kóru. 'Bã adru 'bá ãfó ru ku, ũmbã rú ku, ĩmẽrãlépi íwá sĩ ku, ásı̨ ũnzíkãnã ku, ãzíla rọ̃mmgbọ́ ru séndẽ sĩ ku íni la.

8 Be la rá la, 'bã adru 'bá ãmṹ ã'ı̨lépi múké íni la, 'bá ı̨́jọ́ múké Ãdróŋá drı̨ kí lẽlépi idélépi la, 'bá ásı̨ ı̨gbẹ́ vâ ı̨́jọ́ mgbã idélépi áyụ la, adrulépi ı̨́jọ́ ũnzî kóru, ru tãmbalépi ı̨́jọ́ pírí agâ sĩ gẹ̃rı̨ pírí sĩ rĩ 'i.

9 Lẽ 'bã rụ ı̨́jọ́ ĩ'diní imbálé mgbã 'dĩ mgbemgbe, 'ba uja ĩ'di ku, 'ba imbá sĩ 'bá kí ásı̨ ímbátáŋá kpı̨ rĩ sĩ, 'ba i'da dó sĩ ı̨́jọ́ ũnzí 'bá ãgátã galépi ı̨́jọ́ Ãdróŋá drı̨ sĩ 'dĩ 'badrı̨ rĩ kî.

10 Ájọ ı̨́jọ́ 'dĩ íni la ã'dusĩku 'bá idemará ũnzí rĩ kí wẽwẽ rú, 'bá ı̨́jọ́ sĩ 'bá uléjó rĩ jọlépi 'dĩ kî trũ, ambamba la 'bá ru ĩtãrãlépi rá lã'bĩ Yãhṹdı̨ drı̨ trũ 'dĩ kí.

11 Ímbátáŋá ĩnzõ rú rĩ sĩ, kí 'bá kí uja sĩ ã'ı̨́táŋá mgbã rĩ a'bejó, ímbá'bá 'dĩ 'bã áni rĩ lẽ kí lú séndẽ ĩmidrı̨ gá rĩ kí áyụ, lẽ ĩfẽ 'bã ĩyãŋã kí tú.

12 'Bá ãzí ãlu kí agá 'dãá ĩ'bã kí ũrãlé nábı̨ rú la jọ, "'Bá Kṹrẹ́tı̨ gá rĩ kí ṹ'dṹ pírí sĩ ĩnzó'bá, ũmbã rú cécé ãnãkpá ásé agá rĩ kí áni, ãzíla kí ũvú'bá, vâ 'bá rọ̃mmgbọ́ ru la kî."

13 Ḭjọ́ jọlé 'dĩ ĩ'di ı̨́jọ́ mgbã la, Tịtọ̃. Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, mí uzá 'bá 'dĩ kí drı̨ gá ũkpó sĩ 'bã tu kí rú sĩ pá ã'ı̨́táŋá agá ũkpó ru.

14 'Bã 'bã kí rú sĩ ásı̨ ãwí 'bá Yãhṹdı̨ rú 'dĩ 'bã kí nzelé ãzíla ãzı̨́táŋá ãfũlépi 'bá 'badrı̨ sĩ ı̨́jọ́ mgbã rĩ gãjó úmgbé 'dĩ kí drı̨ gá ku.

15 'Bá ásı̨ ãlá rĩ ní ı̨́jọ́ múké rĩ ĩ'di ngá múké, wó 'bá ásı̨ ũnzí rĩ ní ı̨́jọ́ ãlá rĩ icó ã'ı̨lé la ku, ã'dusĩku ásı̨ ĩ'badrı̨ kí ũrãtáŋá ĩ'badrı̨ abe kí ru iza rá.

16 'Bá 'dĩ kí ru 'bã nı̨ kí Ãdróŋâ cé, wó ı̨́jọ́ ĩ'bã kí idélé rĩ la i'da la nı̨ kí Ãdróŋá ku rĩ gá nĩ. Kí 'bá ngṹ ũnzí, ãzíla are kí ı̨́jọ́ ku, icó kí dó sĩ ı̨́jọ́ múké la idélé ku.

2

Mí imbá ímbátáŋá mgbã rĩ

1 Wó Tịtọ̃ mî rú rĩ gá, mí itú ú'áŋá ru icílépi ímbátáŋá ã'ḭtáŋá drḭ i'dalépi rĩ áyụ.
2 Mí imbá ãgọbị mbalépi 'bo 'dĩ kí ru tãmbajó ḭjọ́ pírí ũnzí rĩ kí sĩ, 'bá 'bã ḭ̃nzḭ kí
ḭ̃nzḭ-ḭ̃nzḭ, 'bã adru kí ã'ḭtáŋâ trũ ũkpó ru, lẽtáŋâ trũ, ãzíla 'bá ḭjọ́ talépi ásḭ ḭ̃gbḕ sĩ la
kî.
3 Mí imbá vâ ũkú mbalépi 'bo 'dĩ kí cécé 'dĩ 'bã áni, 'bã adru kí ãrútáŋá ru gbíyã
ĩ'badrḭ agá, 'bã adru kí 'bá 'bá rụ́ jọlépi ũnzí ku, ãzíla 'bá ĩmẽrãlépi íwá sĩ rĩ kí rú ku.
Kḕjḭ la gá 'ba imbá kí 'bá ãzí rĩ kí ḭjọ́ múké rĩ sĩ.
4 Ũkú mbalépi 'bo rĩ 'ba imbá kí ũkú ú'dí 'dĩ kí ĩ'bã ágó kí lẽjó ĩ'bã anzḭ́ŋá kí abe,
5 'bã mba kí ru tã lḭcọ́ ĩ'badrḭ abe ãlá ru, 'bã nga kí ãzḭ́ lḭcọ́ gá rĩ kí ũkpó sĩ, ásḭ la
'bã adru kí ḭ̃gbḕ ru, ãzíla 'bã ru kí vâ sĩ ĩ'bã ágó kí ḭjọ́ ĩ'bã kí jọlé rĩ kí abe cí. Ḭjọ́ 'dĩ
sĩ, 'bá ãzí 'bã u'dá dó sĩ ḭjọ́ Ãdróŋá drḭ kí ḭjọ́ sĩ ku.
6 Mí imbá ãgọbị ú'dí 'dĩ kí 'bã mba kí ru tã cénĩ.
7 Mí adru ĩ'baní ícétáŋá ru ḭjọ́ pírí múké mî idélé rĩ kí sĩ. Ímbátáŋá mídrḭ rĩ 'bã
adru ĩnzõ kóru ãzíla ũkpó ru,
8 'bá ãzí 'bã ide ḭjọ́ mî jọlé rĩ ku, 'bá ãgátã galépi mí be rĩ 'bã ịsṵ́ kí rú sĩ drḭ̃nzá,
ã'dusĩku ĩ'baní ḭjọ́ ũnzí icójó jọjó ãma ụrụ'bá gá ku rĩ sĩ.
9 Mí imbá ãti'bo kí ãrútáŋá idéjó ãmbogo ĩ'badrḭ kí ụrụ'bá gá ḭjọ́ pírí sĩ, ãyĩkõ fẽjó
ĩ'banî, ḭjọ́ ụ'dụjó ãmbogo kí tị gá ku.
10 'Bã ṵ̃gṵ̃ kí ãmbogo ĩ'badrḭ 'bã ãko kí ku. Wó 'ba i'da kí ru 'bá mgbã múké la,
ãzíla 'bá ásḭ ṭḭjó kí drḭ̃ gá rá la rú, 'dĩ la dó sĩ ímbátáŋá múké Ãdróŋá ãma Palépi rĩ
drḭ gá rĩ fẽ adrulé ãjḭ trũ 'bá pírí 'banî.
11 Ásḭ ḭ̃gbḕ Ãdróŋá drḭ lẽtáŋá ĩ'di 'bã lẽjó 'bá pajó rĩ, i'da dó ru 'bá pírí ní 'bo.
12 Ĩ'di ãma imbá ḭjọ́ ũnzí ṵ̃nọ́kṵ́ drḭ kí gãjó ũlẽ ĩ'didrḭ abe úmgbé, ãma sĩ ãma tãmba
pá tujó ũkpó ru ḭjọ́ kpḭ sĩ ḭjọ́ ṵ̃nọ́kṵ́ ú'dî'da 'dĩ drḭ kí agá,
13 ãmaní drĩ drḭ̃lẹ́ba ásḭ 'bãjó drḭ la gá rĩ tẽ agá 'dĩ ṵ'dṵ́ ḭjọ́ dḭ̃zã, rú drṵ́zḭ Ãdróŋá
ãmadrḭ ãmbõgõ Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ 'Bá 'bá Palépi rĩ, 'bã ru i'dajó rĩ sĩ.
14 Fẽ ru ãma unzejó ḭjọ́ ũnzí pírí agá, ãma ũjĩjó ãlá ru, ãma 'bãjó ĩ'di 'bã 'bá ru
ãmaní sĩ ãma 'bãjó ḭjọ́ kpḭ idéjó.
15 Lẽ mí imbá 'bá kí ásḭ ḭjọ́ 'dĩ kí idéjó, kí itújó ḭjọ́ ítúŋá lẽlépi rĩ sĩ ãzḭ́táŋá 'bã lẽlé
rĩ áni. 'Bá ãzí 'bã avá rú sĩ ũkpõ mídrḭ rĩ sĩ ku.

3

Ádrízã múké rĩ

1 Tịtọ̃, mí igá 'bá mídrḭ 'dĩ kí ãrútáŋá idéjó 'bá kí drḭ̃lẹ́ gá rĩ kí ụrụ'bá gá, ãzḭ́táŋá
ĩ'badrḭ kí ḭ̃nzḭjó sĩ adrujó bábá sĩ ḭjọ́ múké rĩ idéjó.
2 Ílũ ĩ'baní 'bã jọ kí ḭjọ́ ũnzí 'bá ãzí ụrụ'bá gá ku, 'bã ãwã kí 'bá kí abe ku, 'bã ndre
kí 'bá 'bã ízákĩzã ãzíla 'bã rụ kí 'bá kí ḭjọ́ jã sĩ.
3 Ãma ándrá aza sĩ ḭjọ́ ũnzí kí idé agá drḭ ũnzí sĩ, ãma acá dó ãtí'bó ru ũlẽ ḭjọ́ ũnzĩ
idéjó rĩ áni. Ãri sáwã izalé ídri ãmadrḭ agá 'bá kí ngṵ̃jó ãzíla 'bá kí ndrejó mḭfḭ ũnzí
sĩ. Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ãzí rĩ ngṵ̃ kí ãma ũnzí ãngũ vâ kí ũnzí.
4 Wó ásḭ ḭ̃gbḕ ãzíla lẽtáŋá Ãdróŋá ãma Palépi rĩ drḭ rĩ la mụ ru i'dalé 'bo,
5 pa ãma rá, adru ãmaní ḭjọ́ múké idélé rĩ sĩ ku, wó ásḭ ḭ̃gbḕ ĩ'didrḭ gá rĩ sĩ. Ũjĩ ḭjọ́
ũnzí ãmadrḭ kí ãzíla fẽ ãmaní ídri ú'dí Úríndí Ãlá rĩ sĩ.
6 Ãdróŋá ũsũ Úríndí Ãlá 'dĩ ãma drḭ gá Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ 'Bá ãma Palépi rĩ sĩ.

7 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bã dó ãma ãlá ru ásị́ į̃gbẹ̃ ĩ'didrị̃ ãmbógó rĩ sĩ, ã'bã ásị̃ ãma dó mụ ídri
ukólépi ku rĩ nalé ĩ'di trũ ãlu.
8 Ị́jọ́ mâ jǫ̣lé míní 'dĩ kí ị́jọ́ mgbã la, álẽ íjọ ị́jọ́ 'dĩ kí ũkpó ru, 'bá ásị̃ 'bãlépi ị́jọ́
Ãdróŋá drị̃ drị̃ gá rĩ 'bã adru kí mịfị̃ trũ, sĩ ru ásị̃ 'bãjó pírí ị́jọ́ múké rĩ kí idéjó. Ị́jọ́
'dĩ kí múké ãzíla ũrõdrị̃ ru 'bá pírí 'banî.
9 Ífi ãgátã galé, ãzíla ãwí ífí kóru á'bị̃ ũlãjó, jõku ãwãŋá ãzíla ãcóŋá cojó, ãzị̃táŋá
'bá Yãhụ́dĩ̃ rú 'dĩ 'badrị̃ kí agá ku. Ị́jọ́ 'dĩ 'bã áni 'dĩ kí ãzị̃ kóru ãzíla kí sáwã iza.
10 'Bá 'bá kí awalépi rĩ íli bị́lẹ́ ị̃ndụ́ la pâlé ị̃rị̃, 'dã 'bã ũngúkú gá drĩ gã úmgbé, mí
a'be ĩ'di cã.
11 Lẽ ínĩ̃ cé 'bá 'dĩ 'bã áni rĩ iza kí ru ị́jọ́ ũnzí sĩ rá, ũnzĩkãnã ĩ'badrị̃ gá rĩ la ị́jọ́ lị kí
drị̃ gá nĩ.

Páwũlõ azị Tịtọ̃ ní ãsĩjó

12 Má itú ma Ãtémã 'i jõku Tũkị́kõ tị pẽlé mí rụ̃lé, kí ãzí drĩ acá mí rụ́ 'dâ 'bo, mí
ũ'bĩ̃ ásị́ pírí sĩ calé má rụ́ táwũ̃ñ̃ Nĩ̃kõ̃pọ́lĩ̃ gâlé gbõŋáŋá ru, ã'dusĩku ápẽ ãngũ į̃gbẹ́
rĩ tẽjó 'dãá.
13 Mí ũ'bĩ̃ Zénã jájĩ rú rĩ kí ãzã kolé Ãpọ́lõ be ãko pírí sĩ ãcĩ̃ ĩ'badrị̃ agá 'bã ĩcẽ kí
ãko ãzí ĩ'ba kí lẽlé la sĩ ku.
14 'Bá ãmadrị̃ 'bã ũñ̃ kí ru fẽjó pírí ị́jọ́ múké idéjó, sĩ ãko fẽjó ị́jọ́ lẽlé idélé ụ́'dụ́ pírí
rĩ kí ãzã kojó, 'bã adru kí ũvũ rú ku.
15 'Bá pírí má rụ́ 'dõlé rĩ zị kí ĩmi pírí cící ãzíla 'bá ãma lẽlépi ã'ị̃táŋá 'dĩ agá 'dĩ kí
ĩzị kí cící.
Lẽtáŋá uyaŋâ kóru Ãdróŋá drị̃ 'bã adru ĩmi abe pírí.

Wárágã Páwũ̃lõ̃ 'bã sĩlé Fị̃lị̃mọ̃nã nî rĩ̃

1 Wárágã 'dĩ angá mádrı̨ ma Páwũ̃lõ̃ umbélé mãbṹsũ̃ gá ı̨jọ́ Kúrísĩtõ Yẹ́sũ̃ drı̨ ũlũ̃ŋá sĩ rĩ 'i, ãzı̨ ĩmi ãmã ádrı̨́pı̨ Tı̨̃mı̨̃tı̨́yõ̃ be cící. Ásĩ wárágã 'dĩ Fị̃lị̃mọ̃nã ãmã ádrı̨́pı̨ ãmã lẽlé ambamba ãzı̨́ ngalépi ãma abe rĩ nî,

2 ãmã ámvọ́pı̨ Ãfíyã, ãzíla Ãrı̨̃kı̨́põ̃ ãsĩkárĩ rú ãma abe rĩ, ãzíla 'bá Yẹ́sũ̃ ã'ı̨̃lépi rá, ru tralépi mí drı̨́ko gá 'dĩ 'banî.

3 Lẽtáŋá uyaŋâ kóru ãzíla ásı̨́ ı̨̃gbẹ̃ Ãdróŋá ãmã Átẹ́pı̨ ãzíla Úpí ãma ãni Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ drı̨́ rĩ 'bã adru ĩmi abe.

Páwũ̃lõ̃ 'bã ãwã'dĩfô fẽjó ãzíla Ãdróŋá zı̨jó rĩ

4 Ma ũ'dṹ pírí sĩ Ãdróŋá ní ãwã'dĩfô fẽ mání ĩ'di zı̨ agá míní Fị̃lị̃mọ̃nã,

5 ã'dusĩku ári ı̨jọ́ arelé ã'ı̨́táŋá mí ãni Úpí ãma ãni Yẹ́sũ̃ drı̨́ gá ãzíla mî lẽtáŋá 'bá pírí Ãdróŋá ãni 'dĩ kí ụrụ'bá gá rĩ drı̨́ gá.

6 Ma Ãdróŋá zı̨, tı̨ icíma ãma ãni ĩmi abe ĩmi 'bá ã'ı̨́táŋâ trũ̃ 'dĩ 'badrı̨́ 'bã zo drı̨́ gá drı̨́ gá ı̨jọ́ idélé múké rĩ agâ sĩ. Įjọ́ idélé íni 'dĩ 'bã fẽ dı̨zã Kúrísĩtõ nî.

7 Áma ãmgbã ı̨sṹ ãyĩkõ ãmbógó, ãzíla ásı̨́ ũŋmĩŋá mgbã la, lẽtáŋá mídrı̨́ sĩ, má ádrı̨́pı̨, ásı̨́ ı̨̃gbẹ̃ mídrı̨́ fẽ ãyĩkõ 'bá Ãdróŋá drı̨́ kí ásı̨́ gá rá.

Páwũ̃lõ̃ 'bã mãmálá Ũnésẽmũ̃ sĩ

8 Įjọ́ 'dĩ sĩ, má icó tá míní ı̨jọ́ jọlé drı̨́ ũkpó sĩ, mî ádrı̨́pı̨ Kúrísĩtõ agá rĩ áni, ãzíla fẽjó la mí idé ãko mâ lẽlé mí idé rĩ.

9 Wó má a'ı̨́ dó mi áma tı̨ arejó ı̨jọ́ 'dĩ gá 'dâ lẽtáŋá sĩ, ma Páwũ̃lõ̃, ãmbá ru, sáwã 'dĩ sĩ mãbṹsũ̃ gá ı̨jọ́ Kúrísĩtõ Yẹ́sũ̃ drı̨́ gá rĩ sĩ rĩ 'i.

10 Má a'ı̨́ mi 'i adrujó mâ ngọ́pı̨ Ũnésẽmũ Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ agá rĩ ní ásı̨́ ı̨̃gbẹ́ sĩ, ã'dusĩku ĩ'di dó mâ ngọ́tı̨́ mgbã Yẹ́sũ̃ agá rĩ 'i, má acá ĩ'diní átẹ́pı̨ rú úríndí sĩ mání adrujó mãbṹsũ̃ gá rĩ sĩ.

11 Ũnésẽmũ ándrá míní ãzı̨́ kóru, wó ú'dî'da acá dó 'bá múké ãzı̨́ ãni la rú ãmaní mí be ı̨̃rı̨́ trá.

12 Ma ĩ'di tı̨ pẽ mí rų̃lé 'dĩ, nze áma ásı̨́ 'dụlé ĩndĩ.

13 Álẽ tí ĩ'di tãmbalé má rụ́ 'dõlé ũgũgõ, ĩ'di dó sĩ áma ãzã ko ími kẽjı̨́ gá, mâ drĩ adru agá mãbṹsũ̃ gá nõrórõ trũ̃ drı̨́ gá ı̨jọ́ mgbã Yẹ́sũ̃ drı̨́ ũlũ̃ŋá sĩ rĩ gá.

14 Wó álẽ ı̨jọ́ idélé ími tı̨ kóru ku, ãzãkoma mî fẽlé mání rĩ 'bã adru ími ũŋmĩŋá sĩ ku, rá la 'ba angá ími ásı̨́ gá mî lẽtáŋá sĩ.

15 Ũnésẽmũ apá nõ bãsĩ mí rų̃lé íni rá la, mí ı̨sṹ rú sĩ mî ngá vúlé jã 'dâ íni.

16 Adru dó ú'dî'da rĩ gá ãtí'bó ru íni á'dų̃sĩ ku, wó alı̨ 'dĩ drı̨́ gâ sĩ rá, ĩ'di dó ãmã ádrı̨́pı̨ lẽlé Yẹ́sũ̃ agá rĩ, mání rĩ gá ı̨jọ́ la ãmbógó ru, ĩ'di ı̨jọ́ la adru míní ãmbógó ru adru ĩ'di 'bã adrujó ãtí'bó ru rĩ sĩ á'dų̃sĩ ku, wó ĩ'di 'bã adrujó mí ádrı̨́pı̨ ãzí ru Úpí Yẹ́sũ̃ agá rĩ sĩ.

17 Ídrĩ áma ã'ı̨́ ími ãzí ru rá, mí a'ı̨́ vâ ĩ'di cécé mî tá áma a'ı̨́lé mídrı̨́ko gá rĩ 'bã áni.

18 Drĩ ı̨jọ́ ãzí iza mí rụ́ rá, jõku ų̃gų̃ mí ãko ãzí yã áni, mí a'ı̨́ ĩ'di mádrı̨́, ma ũfẽ la ma 'i.

19 Ma Páwṹlọ̃ 'i, ásĩ wárágã 'dĩ áma mgbã rĩ 'bã drị́ sĩ, ma tị la ũfẽ rá. Ádrĩ ájẹ́ ími
ãzã ko agá ku, mí icó ájẹ́ ídri ú'dí Yẹ́sṹ agá 'dĩ ịsṹlé ku, ịjọ́ 'dĩ sĩ, ími ídri ĩ'di mâ ãko
rú.
20 Má ádrị́pị, mí ã'ị́ mání ịjọ́ ãlu 'dĩ idélé, Úpí 'bã ịjọ́ sĩ, ísũ ỹyị́ ỹgbẹ́ áma ásị́ gá
Kúrísĩtõ sĩ.
21 Áma ásị́ ũkpó ru mâ wárágã 'dĩ sĩ agá, ã'dusĩku ánỹ́ rá mi ịjọ́ mâ a'ịlé 'dĩ idé ĩ'di
ịjọ́ má a'ịlé 'dĩ ndẽ rá.
22 Má a'ị́ mí idé mání ịjọ́ 'dĩ 'i, mí idé jõ mání ãngũ sĩ ũmvu sujó la rá, ã'dusĩku
á'bã áma ásị́ gá, Ãdróŋá la mî zịtáŋá umvi áma ujajó mí rṹlé gbõrú rá.
23 Ĩpãfúrã mâ mãbṹsṹ ãzí Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ agá rĩ, zị mi cící,
24 ãzíla 'bá ãmã ãzị́ ngajó ĩ'ba abe Mãrákõ 'i, Ãrĩsĩtãríkõ kí Dẽmásĩ trũ ãzíla Lṹkã
'i, zị kí mí ĩndĩ.
25 Lẽtáŋá uyaŋâ kóru Úpí ãma ãni Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ drỹ́ 'bã adru ĩmi drỹ́ gá pírí.

Wárágã sĩlé 'bá
Ĩbũrãníyã
gá rĩ 'banî rĩ

Yẹ́sụ̃ ndẽ mãlãyíkã kí ãmbõgõ sĩ rá

1 Ándrá ídu rĩ sĩ Ãdróŋá jọ ị́jọ́ pâlé wẽwẽ rú gẹ̃rị̃ ndú-ndú sĩ ãma áyị́pịka 'baní
nãbịya 'bã rụ̂ sĩ,
2 wó ụ́'dụ́ ãsị̃ŋá gá 'dĩ kí agâlé ru ri ị́jọ́ jọlé ĩ'di 'bã Ngọ́pị rụ̂ sĩ, 'dĩ Ngọ́pị̃ ĩ'di 'bã
pẽlé adrujó ãko pírí 'bã drị̃lẹ́ ru rĩ 'i, ãzíla ĩ'di rụ̂ sĩ Ãdróŋá 'bã ãko pírí ụ̃nọ́kụ́ gá 'dĩ
kî.
3 Ãdróŋá Ngọ́pị 'dĩ ĩ'di dị̃zã lẽrẽlẽrẽ Ãdróŋá drị̂ i'dalépi rĩ 'i, i'da Ãdróŋá ãmgbã 'bã
gbíyã, ãzíla ĩ'di ãko pírí kí tãmbalépi ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé ũkpõ ĩ'didrị́ gá rĩ sĩ 'i. Ãdróŋá
Ngọ́pị 'dĩ ĩ'diní ị́jọ́ ũnzí trũjó 'bo rĩ vúlé gá ri dó Ãdróŋá Ũkpó 'Dị́pị ị̃nzị̃lé ị̃nzị̃ 'bụ̃ gá
rĩ 'bã drị́ ãndá rĩ gá.
4 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, acá dó ãmbógó ru ãndânĩ ndẽ mãlãyíkã kí rá cécé rụ́ Ãdróŋá 'bã ị̃drị̃lé
ĩ'diní rĩ 'bã ndẽlé ãmbõgõ sĩ rá rĩ áni.
5 Ĩlũ mání, Ãdróŋá jọ ándrá mãlãyíkã íngõ ní ị́jọ́ 'dĩ rá la nĩ:
“Mi mâ Ngọ́pị 'i,
ãndrũ má acá mî Átẹ́pị rú?” †
Jõku jọ vâ,
“Ma adru ĩ'di 'bã Átẹ́pị,
ãzíla ĩ'di dó mụ adrulé mâ Ngọ́pị?” †
6 Ãdróŋá la mụ ĩ'di 'bã Ngọ́pị Kãyú rĩ tị ãpẽlé ụ̃nọ́kụ́ gá 'dõlé 'bo, jọ,
“Lẽ mãlãyíkã pírí Ãdróŋá drị̂ 'bã ị̃nzị̃ kí ĩ'di 'i.”
7 Wó ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé mãlãyíkã kí drị̃ gá rĩ jọ,
“Má idé mãlãyíkã kí ãlụ́kụ́kụ̃ áni,
ãzíla ãtí'bó ĩ'didrị̂ kí ãcí 'bã idrakátị áni.” †
8 Wó Ngọ́pị̃ drị̃ gá jọ,
“Ãdróŋá, úmvúke mídrị̂ la mụ adrulé jã 'dâ,
ãzíla ị́jọ́ lịŋá kpị rĩ la adru gbéréke ũpĩ ãni míní sĩ Sụ́rụ́ mídrị̂ drị̃ cejó rĩ áni.
9 Ílẽ ị́jọ́ kpị rĩ áyụ ãzíla ígã ị́jọ́ ũnzí rĩ úmgbé,
ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá, Ãdróŋá mídrị̂ ũ'bã mi 'bá míní adrujó ĩ'ba abe 'dĩ kí drị̃lẹ́ gá,
ĩ'di 'bã ími drị̃ gá ãdu ãyĩkõ drị̂ ũsũjó rĩ sĩ.” *†
10 Ãdróŋá jọ vâ,
“Í'dóŋá gâlé, Úpí la, í'bã ándrá ụ̃nọ́kụ́ ị̃ndụ́ mi 'i,
ãzíla 'bụ̃ ĩ'di ãzị́ drị́mvụ́ mídrị́ gá rĩ 'bã idélé rĩ 'i.
11 Kí ị̃lị̃kị̃ rá, wó mi ace mi 'i,
kí de rá cécé bõngó sụ̃lé sụ̃sụ̃ rĩ áni.
12 Mi mụ kí tralé cécé bõngó áni,
mi mụ kí 'belé ásé gá cécé bõngó delépi rá rĩ 'bejó ásé gá rĩ áni.
Wó mi ace ími vúŋá sĩ,
ãzíla mi mụ u'álé jã 'dâ.” †

---

† **1:5** Zãbụ́rị̃ 2:7 † **1:5** 2 Sámụ̃wẹ̃lị̃ 7:14; 1 Ị́jọ́ Sụ́rụ́ drị̂ 17:13 † **1:7** Zãbụ́rị̃ 104:4 * **1:9** Ị́jọ́ jọlé *ĩ'di 'bã ími drị̃ gá ãdu ãyĩkõ drị̃ ũsũjó rĩ sĩ* rĩ 'bã ífí, “Ãdróŋá fẽ Ngọ́pị̃ ní ãrútáŋá sĩ u'ájó ãyĩkõ sĩ.” † **1:9** Zãbụ́rị̃ 45:6-7 † **1:12** Zãbụ́rị̃ 102:25-27

13 Ãdróŋá jọ mãlãyíkã íngõ ní,
“Íri áma drı̨ ãndá gá 'dâ,
kpere mání mẹ́rọ́'bá mídrı̨ kí 'bã agá
ími pálé gá”? †
14 Mãlãyíkã pírí adru kí úríndí tı̨ ãpẽlé amụ́lépi ãzı̨ ngalépi 'bá Ãdróŋá 'bã mụlé palé
rĩ 'banî ku yã?

2

Bı̨lẹ́-ı̨ndụ́ liŋá sĩ ı̨jọ́ arejó

1 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ã'bã ãma ásı̨ ũkpó ru ı̨jọ́ arejó, ı̨jọ́ mgbã ãmaní arelé 'bo rĩ drı̨ gá, ı̨jọ́
'bã agba rú sĩ ãma ku.
2 Ã'dusĩku ı̨jọ́ ándrá mãlãyíkã 'bã kí jọlé rĩ drĩ adru mgbã ũkpó ru, wó ı̨jọ́ 'dĩ izajó
ãzíla arejó la ku rĩ drĩ ándrá drı̨ı̨ma mgbã la ı̨sụ́,
3 ãma icó apálé íngoní-íngoní ru ãdrĩ ı̨jọ́ patáŋá ãmbógó 'dĩ 'bã áni rĩ 'bã ı̨jọ́ 'bã
ápãrákã rú? 'Dĩ patáŋá Úpí 'bã ándrá ı̨jọ́ la azı̨jó drı̨drı̨ nĩ rĩ 'i, ãzíla acá ãma rụ́ 'dõlé
'bá ándrá ı̨jọ́ 'dĩ arelépi Úpí tı̨ gâ sĩ rĩ 'bã rụ̂ sĩ.
4 Ãdróŋá nze vâ ãmaní vú la ícétáŋá kî sĩ, ı̨jọ́ ũsų̃táŋá ru 'dĩ kî sĩ, ãzíla tálí wẽwẽ
rú 'dĩ kí abe ãzíla fẽtáŋá Úríndí Ãlá rĩ drı̨ ĩ'di 'bã awalé ĩ'di 'bã lẽtáŋá sĩ rĩ sĩ.

Yẹ́sų̃ ĩ'di ãma drı̨ ce ídri gá nĩ

5 Ãdróŋá ũ'bã mãlãyíkã kí ų̃nọ́kụ́ ãmaní ı̨jọ́ jọjó drı̨ la gá amụ́lépi 'dĩ 'bã drı̨lẹ́ ru
ku.
6 Wó ı̨jọ́ sĩlé rĩ 'bã ãzí gá 'bá ãzí nze ı̨jọ́ vú,
“'Bá ĩ'di ã'di 'i míní ı̨jọ́ ũrãjó drı̨ la gá,
ngọ́tı̨ 'bádrı̨ ĩ'di íngoní ru míní tã la mbajó?
7 Í'bã Yẹ́sų̃ vų̃rụ́lẹ́ mãlãyíkã kí vúlé gá sáwã were sĩ,
ífẽ ĩ'diní dı̨zã Ũpĩ drı̨ gá rĩ 'i ãzíla ı̨̃nzı̨̃táŋá drı̨ gá rĩ,
8 ãzíla í'bã ãko pírí kí ĩ'di pálé gá.” †
Ãdróŋá ní ãko pírí kí 'bãjó ĩ'di pálé gá rĩ sĩ, ãko ãzí Ãdróŋá 'bã a'belé ĩ'didrı̨ ku la
'dáyụ. Wó ú'dî'da ãndre kí ãko pírí kí ĩ'di pálé gá rĩ gá ku.
9 Wó Yẹ́sų̃ ãma ndrelé rĩ Ãdróŋá 'bã ándrá ĩ'di vų̃rụ́lẹ́ mãlãyíkã kí vúlé gá, ú'dî'da
úsu ĩ'di drı̨ gá dı̨zã Ũpĩ drı̨ 'i, ı̨̃nzı̨̃táŋâ trũ ã'dusĩku ı̨sụ́ ũcõgõ drã sĩ rá, ı̨jọ́ 'dĩ sĩ ásı̨
ı̨̃gbẹ̃ Ãdróŋá drı̨ sĩ Yẹ́sų̃ 'bã ų̃'bı̨ drã 'bã ãjı̨ 'bá pírí 'bã ı̨jọ́ sĩ.
10 Ãko pírí kí Ãdróŋá ãni, ãzíla ũ'bã ãko pírí kí ĩ'di 'bã ũkpó sĩ. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá
idé ı̨jọ́ ũniyambamba la ĩ'di 'bã Yẹ́sų̃ 'bãjó ãlá ru ĩ'diní ũcõgõ ı̨sụ́jó rĩ sĩ rĩ sĩ, cécé
Yẹ́sų̃ 'bã anzı̨ wẽwẽ rú Ãdróŋá drı̨ kí ajíjó dı̨zã ĩ'didrı̨ agá ãzíla kí pajó rĩ áni.
11 Yẹ́sų̃ 'bá kí 'bãlépi ãlá ru rĩ ãzíla 'bá ĩ'di 'bã 'bãlé ãlá ru rĩ kí abe ãfũ kí 'bá ãlu
rú, Átẹ́pı̨ ĩ'di pírí ãlu. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, idé dó sĩ drı̨ı̨nzá sĩ 'bá kí umvejó ĩ'di 'bã ádrı̨́pı̨ka rú
ku.
12 Jọ vâ Ãdróŋá ní,
“Ma mụ ími rụ́ ũlũlé mâ ádrı̨́pı̨ka 'dĩ 'banî,
ãzíla ma mụ úngó ími rụ́ ı̨cụ́jó rĩ kí ngolé ũ'bí ru tralépi rĩ kí drı̨̃lẹ́ gá.” †
13 Jọ vâ,
“Ma mụ áma ásı̨ 'bãlé Ãdróŋá drı̨ gá.” †
Ãzíla jọ vâ,
“Ma 'dõ, anzı̨ Ãdróŋá míní fẽlé mádrı̨ rĩ kí abe.” †

† **1:13** Zãbụ́rı̨ 110:1 † **2:8** Zãbụ́rı̨ 8:4-6 † **2:12** Zãbụ́rı̨ 22:22 † **2:13** Ĩsáyã 8:17 † **2:13** Ĩsáyã 8:18

14 Anzị 'bã kí adrujó ụrụ'bá ãzá trũ ãzíla ãrí trũ rĩ sĩ, Yẹ́sụ̃ acá vâ ĩ'bã ãzí ru, uja
dó sĩ 'bá ũkpõ drã drị́ gá rĩ rụlépi rĩ ũkpó kóru 'dĩ Sĩtánĩ 'bá ịjọ́ ũsõlépi rĩ 'i,
15 ãzíla ũtrũ 'bá pírí ũ̃rị̃ drã drị̃ 'bã umbélé ãtí'bó ru ídri ĩ'badrị̃ agá 'dĩ kî.
16 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, mgbã rĩ gá Yẹ́sụ̃ amụ́ mãlãyíkã kí ãzã kolé la ku wó drḭ̃lẹ́ Ịbụrahḭ́mụ̃ drị̃
kî.
17 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ú'bã dó ĩ'di adrujó cécé ĩ'di 'bã ádrḭ́pịka ãzíla ámvọ́pịka kí áni ḭ̃nzḭ̃táŋá
ru gẽrḭ̃ pírí sĩ, 'bã acá dó sĩ átáló ãmbógó ãndânĩ ásị́ ḭ̃gbẽ̃ ãni ãzíla ã'ḭ̃táŋá drị́ ãzị́
Ãdróŋá drị̃ ngalépi, ãzíla ịjọ́ ũnzí 'bá 'badrị̃ kí idélépi rĩ rú.
18 Ã'dusĩku Yẹ́sụ̃ 'bã mgbã rĩ 'bã alijó ũcõgõ agâ sĩ sáwã ĩ'di ụ̃'bḭ̃jó rĩ sĩ rá rĩ sĩ, icó
dó 'bá ụ̃'bḭ̃lé rĩ kí ãzã kolé rá.

3

Yẹ́sụ̃ ndẽ ãmbõgõ sĩ Mụ́sã rá

1 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ãmã ádrḭ́pịka ãzíla ámvọ́pịka ãlá Ãdróŋá 'bã umvelé sụ́rụ́ ĩ'didrị́ 'bụ̃ gá
rĩ alelépi 'dĩ, ĩ'bã ã'ḭ̃táŋá ĩmidrị̃ Yẹ́sụ̃ Ụ̃pḭ́gọ́ŋá ru rĩ drị̃ gá ãzíla átáló ãmbógó ãndânĩ
ãmaní i'dalé ãma tị sĩ rĩ 'i.
2 Ã'dusĩku, Yẹ́sụ̃ are ándrá Ãdróŋá ĩ'di tị ãpẽlépi rĩ tị rá, cécé Mụ́sã 'bã Ãdróŋá tị
arejó sĩ ãzị́ ngajó jó Ãdróŋá drị̃ agá pírí rĩ áni.
3 Yẹ́sụ̃ ịsụ́ rụ́kụma ndẽ Mụ́sã rá, cécé 'bá jó sịlépi rĩ 'bã rụ́kụma ịsụ́lé ndẽ jó 'bã
mgbã ĩ'diní sịlé nĩ rĩ rá rĩ áni.
4 Ã'dusĩku jó pírí kí ãko 'bá 'bã sịlé nĩ, wó ãko pírí kí Ãdróŋá 'bã kí nĩ.
5 Mụ́sã ándrá ãtí'bó Ãdróŋâ tị arelépi jó Ãdróŋá drị̃ agá pírí rĩ, ãzíla ri ịjọ́ vú nzelé
ịjọ́ Ãdróŋá 'bã mụlé jọlé drḭ̃lẹ́ gâlé rĩ kí drị̃ gá.
6 Wó Kúrísĩtõ ĩ'di cécé Ngọ́tḭ ã'ḭ̃táŋâ trũ 'bá Ãdróŋá drị̃ 'bã 'dḭ́pị rú rĩ, ãma dó bãsĩ
'bá ĩ'didrị̃ kî, ãdrĩ ásị́ 'bã ũkpó ru, ãma dó sĩ ãma ũnũ ãfó sĩ ãma ásị́ 'bãjó ĩ'di drị̃ gá
rĩ sĩ.

'Bá bḭ̃lẹ́-ḭ̃ndụ́ lijó ã'ḭ̃táŋá ãkõ sĩ rĩ

7 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, cécé Úríndí Ãlá rĩ 'bã jọlé ịjọ́ sĩ̃lé rĩ agá rĩ áni,
“Ãndrũ ĩdrĩ Ãdróŋá 'bã ụ́'dụ́kọ́ are rá,
8 ĩ'bã ĩmi ásị́ ũkpó ru
cécé ĩminí idélé ụ́'dụ́ ĩminí Ãdróŋá tị gajó úmgbé rĩ sĩ rĩ áni ku,
ụ́'dụ́ sáwã ụ̃'bḭ̃táŋá drị̃ ãngũ kõtórõ rú rĩ agá 'dã sĩ rĩ áni.
9 Ãngũ ándrá ĩmi áyḭ́pịka 'bã kí áma ụ̃'bḭ̃jó,
ãzíla ndre kí ịjọ́ mání idélé ílí kãlḭ́ sụ 'dĩ agá rĩ kí rá.
10 'Dĩ bãsĩ ịjọ́ áma ásị́ 'bã azájó ũmbã sĩ anzị 'dĩ kí ịjọ́ sĩ rĩ 'bá sáwã 'dã agá rĩ abe rĩ
'i,
ãzíla ájọ rá, ‘'Bá 'dĩ 'bã kí ásị́ ịjọ́ mání jọlé rĩ kí drị̃ gá ku,
ãzíla gã kí áma tị arelé úmgbé.’
11 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ũmbã mádrị̃ sĩ ána ũyõ cí,
‘Icó kí filé ãngũ mádrḭ́ avḭ́jó rĩ agá ku.’ ” †
12 Má ádrḭ́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ḭ̃táŋá agá 'dĩ, ĩmi adru mḭf̃ḭ trũ ĩmi ãzí ãlu la
'bã adru ásị́ ũnzí, ãzíla ásị́ ã'ḭ̃táŋâ kóru sĩ ru ujajó Ãdróŋá ídri rĩ a'be jó rá la ku.
13 Wó ĩmi ũŋmĩ ĩmi ásị́ ụ́'dụ́ pírí cécé ĩ'di adrulé ụ́'dụ́ umvelé Ãndrũ rĩ 'bání, 'bá
ãzí 'bã ásị́ 'bã mba rú ịjọ́ ũnzí sĩ ku.
14 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ãdrĩ adru ã'ḭ̃táŋâ trũ kpere ãsḭ̃ŋá gá, ásị́ 'bãjó ũkpó ru Ãdróŋá drị̃ gá
ándrá ãmaní ã'ḭjó la drḭ̃drị i'dóŋá gá rĩ áni ãma mụ pírí ãko Kúrísĩtõ drị̃ kí alelé.
15 Cécé tá ịjọ́ sĩ̃lé rĩ 'bã jọlé rĩ áni,

† **3:11** Zãbụ́rḭ̃ 95:7-11

“Ãndrũ, ídrĩ Ãdróŋá 'bã ụ́'dụ́kọ́ are rá,
ĩ'bã ĩmi ásị́ ũkpó ru,
cécé ándrá ĩmi áyị́pịka 'bã kí Ãdróŋá tị gajó úmgbé rĩ sĩ rĩ áni ku.” †
16 'Bá ándrá ụ́'dụ́kọ́ Ãdróŋá drị̃ arelépi rá ãzíla Ãdróŋá tị galépi úmgbé rĩ kí ándrá ã'di kí yã? Adru kí 'bá pírí ándrá Mụ́sã 'bã iyálé angájó ãngũ Mĩsị́rĩ̃ drị̃ agâlé rĩ kí ku yã?
17 Ãdróŋá ti ándrá ũmbã ílí kãlị́ sũ̃ ã'di abe yã? Adru 'bá ị́jọ́ ũnzí idélépi Ãdróŋá 'bã ụ'dị́lé ĩ'bã ãvũ kí sĩ u'dejó ãngũ kõtórõ rú rĩ agá rĩ kí ku yã?
18 Ãzíla Ãdróŋá na ũyõ ũkpó ru ã'di be ĩ'baní sĩ fijó ãngũ ĩ'didrị̃ avị́jó rĩ gá ku, adru kí 'bá ĩ'di tị gãlépi rĩ kî ku yã?
19 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãndre kí rá icó kí ándrá filé ku ã'ĩ̃táŋá ãkõ ĩ'badrị̃ sĩ.

4

Ávĩ̃ŋá Ãdróŋá 'bã azị́lé azị-azị rĩ

1 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá azị ãmaní fijó ãngũ ĩ'didrị̃ avị́jó rĩ agá rĩ tu drĩ pá cí 'dã 'baní, lẽ ãma adru kí mị́fị́ trũ 'bá ãzí 'bã ĩcẽ sĩ fijó ãngũ ĩ'didrị̃ avị́jó rĩ agá ku.
2 Ã'dusĩku úlũ vâ ãmaní ị́jọ́ mgbã rĩ rá, cécé lũlé ĩ'baní rĩ áni, wó ị́jọ́ ándrá ĩ'baní arelé rĩ 'bã kí ĩ'di ũ̃rõ̃drị́ kóru ã'dusĩku 'bá ị́jọ́ 'dã arelépi rĩ ã'ĩ̃ kí ĩ'di ã'ĩ̃táŋá sĩ ku.
3 Ú'dî'da ãma 'bá ã'ĩ̃táŋâ trũ 'dĩ ãma mụ filé ãngũ Ãdróŋá drị́ avị́jó 'dã agá ãma 'i cécé Ãdróŋá 'bã jọlé rĩ áni,
“Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ũmbã mádrị̃ sĩ ána ũyõ cí,
‘Icó kí filé ãngũ mádrị́ avị́jó rĩ agá ku.’ ” †
Ãzíla ãzị́ ĩ'di 'bã 'bũ kí 'bãjó ũ̃nõ̃kụ́ be rĩ ukó ándrá nĩ.
4 Ã'dusĩku ị́jọ́ sĩlé rĩ agá Ãdróŋá jọ ị́jọ́ ụ́'dụ́ ázĩ̃rĩ̃ rĩ drị́ gá ị́jọ́ 'dĩ kí sĩ, “Ãzíla ụ́'dụ́ ázĩ̃rĩ̃ rĩ sĩ avị́ dó ãzị́ ĩ'di 'bã 'bũ kí 'bãjó ũ̃nõ̃kụ́ be rĩ vúlé gá.” †
5 Ãzíla jọ vâ ị́jọ́ ãlu 'dĩ 'bã vúŋá ĩ̃dị́, “Icó kí filé ãngũ mádrị́ avị́jó rĩ agá ku.” †
6 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Ị́jọ́ 'dĩ ace 'bã gá 'dã 'bã áni, ãngũ Ãdróŋá drị́ avị́jó rĩ ace drĩ 'bá ãzí 'baní sĩ fijó rá, wó 'bá ị́jọ́ mgbã rĩ arelépi drĩ̃drĩ̃ rá rĩ ĩcẽ kí fijó ala gâlé rá ã'dusĩku ĩ'bã kí Ãdróŋá tị arejó ku rĩ sĩ.
7 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá pẽ ụ́'dụ́ ãzí ĩ̃dị́, umve ĩ'di Ãndrũ, ụ́'dụ́ ãzí vúlé gá alị́lépi 'bo 'dã kí agâlé jọ ị́jọ́ Dãwụ́dĩ̃ tị gâ sĩ, ĩ'di 'bã jọlé bụ́kũ̃ ĩ'didrị̃ agá rĩ áni,
“Ãndrũ, ídrĩ Ãdróŋá 'bã ụ́'dụ́kọ́ are rá,
ĩ'bã ĩmi ásị́ ũkpó ru ku.” †
8 Yósũwã drĩ ándrá ĩ'baní ávĩ̃ŋá fẽ rá, Ãdróŋá icó ị́jọ́ ãzí jọlé vúlé vúlé ru ụ́'dụ́ ãzí avị́jó rĩ drị́ gá ĩ̃dị́ ku.
9 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ụ́'dụ́ Sãbátũ drị́ avị́jó rĩ ace drĩ 'bá Ãdróŋá drị̃ 'baní cí.
10 Ã'dusĩku 'bá filépi ãngũ ávĩ̃ŋá drị́ Ãdróŋá drị̃ agá 'bo rĩ, ĩ'di vâ avị́ ãzị́ ĩ'didrị̃ kí agá cécé Ãdróŋá 'bã ándrá avị́lé ãzị́ ĩ'didrị̃ kí vúlé gá rĩ áni.
11 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Lẽ ãma ũ̃'bĩ̃ kí ásị́ pírí sĩ fijó ãngũ ávĩ̃ŋá drị́ 'dĩ agá, ãma ãzí 'bã ĩcẽ ã'ĩ̃táŋá ãko sĩ mụjó ala gâlé rĩ sĩ, cécé 'bá 'dã 'bã ãzí kí ándrá idélé drĩ̃-ũnzĩ ĩ'badrị̃ sĩ rĩ áni ku.
12 Ã'dusĩku ị́jọ́ Ãdróŋá drị́ gá rĩ ĩ'di ídri ãzíla ũkpó trũ sị́ la ci cécé ménéŋá sị́ trũ ĩ̃rĩ̃ rĩ drị̃ áni, ĩ'di ídri kí drĩdríŋĩ̃ awa úríndí be álụ ãzíla úsã ĩfãkã agá rĩ trũ, ĩ'di ũrãtáŋá 'bá ásị́ agâlé rĩ kí nĩ̃ ị́jọ́ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ abe cé.

† **3:15** Zãbụ́rĩ̃ 95:7-8 † **4:3** Zãbụ́rĩ̃ 95:11 vâ vásĩ 5 gá ụrụgá 'dĩ † **4:4** Í'dóŋá 2:2 † **4:5** Zãbụ́rĩ̃ 95:11 vâ vásĩ 3 gá ụrụgá 'dĩ † **4:7** Zãbụ́rĩ̃ 95:7-8

13 Ãko ãzí zį̃lé Ãdróŋá drį̃lẹ́ gá la 'dáyụ. Ãko pírí kí i'dá ĩ'di mį̣fį̃ gá tọndọlọ, ĩ'di 'bá
ãma sĩ ị́jọ́ ãmadrį̃ kí vú nzejó ĩ'di drį̃lẹ́ gá rĩ 'i.

Yẹ́sų̃ ĩ'di átáló ãmbógó ãndânĩ ndẽlépi rá rĩ

14 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãma adrujó átáló ãmbógó ãndânĩ ndẽlépi rá 'dĩ Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ Ãdróŋá
Ngọ́pị 'i, ĩ'di 'bã fijó 'bų̃ gá 'bo rĩ sĩ, lẽ ãrụ kí ã'į̃táŋá ãmã kí i'dalé rĩ mgbemgbe.
15 Átáló ãmbógó ãndânĩ ndẽlépi rá ãma ãni 'dĩ nį̃ ũkpó ãkõ ãmadrį̃ kí ị́jọ́ rá,
ã'dusĩku alị ị́jọ́ ãma ų̃'bį̃jó 'dĩ kí agâ sĩ pírí rá, wó idé ị́jọ́ ũnzí ku.
16 Lẽ ãma asé kí ãma úmvúke Ãdróŋá drị́ ásị́ į̃gbę̃ drį̃ gá ásị́ ũkpó sĩ, ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãma
dó sĩ ásị́ į̃gbę̃ ịsụ́ ãzíla ãma dó sĩ ãma ãzã ko ụ́'dụ́ ãma ĩ'di drį̃ tẽjó rĩ agá.

5

1 Átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ kí ála kí ãpẽ angájó 'bá kí agá ãzíla ála kí pẽ 'bá kí kẽj̨ị́
gá ị́jọ́ 'bá kí drĩdríŋĩ gá Ãdróŋá be rĩ agá, kí pá tu ãwã'dĩfô kí fẽjó Ãdróŋá nî ãzíla
ídétáŋá idéjó ị́jọ́ ũnzí 'bádrį̃ kí sĩ.
2 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩ'di 'bã vâ adrujó ũkpó kóru gę̃rį̃ wẽwẽ rú kí sĩ rĩ sĩ, icó adrulé ásị́ į̃gbę̃
sĩ 'bá ị́jọ́ nį̃lépi ku ãzíla 'bá ãvĩlépi gę̃rį̃ sĩ rá 'dĩ 'baní rá.
3 'Dĩ bãsĩ ị́jọ́ ĩ'di 'bã ị́jọ́ ũnzí ĩ'didrį̃ kí idéjó ãzíla ị́jọ́ ũnzí 'bá ãzí rĩ 'badrį̃ kí idéjó
ídétáŋá sĩ rĩ 'i.
4 'Bá ãzí icó į̃nzį̃táŋá 'dụlé 'bãlé ĩ'di drį̃ gá ku, lẽ Ãdróŋá 'bã umve ĩ'di nĩ cécé ĩ'di
'bã ándrá Ãrọ́nį̃ umvejó rĩ áni.
5 Gę̃rį̃ ãlu 'dĩ sĩ, Kúrísĩtõ 'dụ ándrá d̨ĩzã 'bãlé ĩ'di drį̃ sĩ acájó átáló ãmbógó ãndânĩ
rĩ rú cénĩ-cénĩ ku. Wó Ãdróŋá jọ ĩ'diní,
"Mi mâ Ngọ́pị 'i,
ãndrũ má acá mî Átẹ́pị rú." †
6 Ãdróŋá jọ vâ ị́jọ́ sĩ̃lé rĩ 'bã ãzí gá rá,
"Mi átáló jã 'dâ rĩ 'i,
cécé Mę̃lę̃k̨ĩzę̃dẹ́k̨į̃ áni." †
7 Ụ́'dụ́ Yẹ́sų̃ 'bã adrujó ų̃nọ́kụ́ gá ídri rĩ sĩ ri Ãdróŋá zį̣lé mãmálá 'bãjó áwáŋâ trũ,
mį̃ndrẹ trũ 'bá ãlu icólépi ĩ'di palépi drã agá rá rĩ drị́, ru ándrá Ãdróŋá ásị́ pírí sĩ
ãzíla Ãdróŋá are ĩ'di rá.
8 Yẹ́sų̃ 'bã táni ándrá adrujó Ãdróŋá Ngọ́pị 'i tí, cãndí ĩ'didrį̃ agâ sĩ ų̃nį̃ Ãdróŋá tị
arejó rá ị́jọ́ ĩ'di 'bã drį̃c̨ijó rĩ kí agá.
9 Ĩ'di mụ ị́jọ́ 'dĩ kí 'bãlé múké 'bo, Yẹ́sų̃ acá dó 'bá ídri fẽlépi 'bá kí sĩ ru pa jã 'dâ rĩ
rú drĩ kí pírí ĩ'di ti are,
10 ãzíla Ãdróŋá 'bã dó Yẹ́sų̃ acájó átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ rú cécé Mę̃lę̃k̨ĩzę̃dẹ́k̨į̃ áni.

'Bá bį̃lẹ́-į̃ndụ́ lijó 'bã a'be kí rú sĩ ã'į̃táŋá ku

11 Ma ị́jọ́ trũ wẽwẽ rú jọlé Mę̃lę̃k̨ĩzę̃dẹ́k̨į̃ drį̃ gá, wó ífí la icéjó ĩ'di ị́jọ́ ãzí ũkpó la,
ã'dusĩku ĩmi ị́jọ́ nį̃ŋá 'bã adrujó jã íni rĩ sĩ.
12 Ị́jọ́ mgbã sĩ sáwã 'dĩ sĩ lẽ ĩmi adru 'bá 'bá kí imbálépi rĩ rú wó ĩlẽ drĩ vâ 'bá ãzí
'bã imbá ĩmi ị́jọ́ Ãdróŋá drį̃ sĩ į̃dị́ yã? Ĩmi cécé anzị níríŋá kí áni, ĩlẽ lẹ́sụ́ ãzíla ĩminí
íná ũkpó rĩ najó rĩ kẽj̨ị́ gá ĩlẽ lẹ́sụ́ mvụlé áyụ.
13 'Bá u'álépi lẹ́sụ́ sĩ rĩ ĩ'di drĩ ngọ́t̨į̃ŋá, ịsụ́ drĩ ímbátáŋá acájó 'bá kpị rĩ rú rĩ drį̃
ku.
14 Wó íná ũkpó rĩ ĩ'di 'bá mbalépi rá rĩ 'bã ãni, 'dĩ kí 'bá ị́jọ́ múké rĩ kí nį̃lépi awa
sĩ ị́jọ́ ũnzí rĩ be rá rĩ kî.

† **5:5** Zãbụ́rį̃ 2:7 † **5:6** Zãbụ́rį̃ 110:4

6

1 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ãma ãsį̃ kí ímbátáŋ̨á ãmaní ịsṵ́lé drį̃drį̃ Kúrísĩtõ drį̃ gá rĩ kî sĩ ku, ãzíla
lẽ ãmụ kí ímbátáŋ̨á fẽlépi la ãma sĩ zo mbajó ũkpó ru úríndí agá 'dĩ kî trũ drį̃ gá.
Lẽ ãma adru kí 'bá lẽlépi la 'bá ãzí 'bã imbá ãma, ị́jọ́ ásị́ ujajó ị́jọ́ ũnzí a'bejó ãzíla
ã'į̃táŋ̨á 'bãjó Ãdróŋ̨á agá rĩ kí sĩ nĩ ku,
2 ímbátáŋ̨á bãbṵ̃tị́zį̃ drį̃ gá, drị́ tį̃ŋ̨á 'bá drį̃ gá, angáŋ̨á ídri drã agá rĩ ãzíla ị́jọ́ lį̣ŋ̨á
ukólépi ku drį̃lẹ́ gâlé rĩ ku.
3 Ãzíla ãmụ kí drį̃ gá, ị́jọ́ 'dĩ ãma mụlé idélé rĩ, Ãdróŋ̨á drĩ ã'į̃ la rá.
4 Ĩ'di ị́jọ́ ãzí ũkpó la 'bá ị́jọ́ Ãdróŋ̨á drį̃ nį̃lépi rá, ãzíla fẽtáŋ̨á Ãdróŋ̨á drį̃ 'bṵ̃ gá rĩ
'bã ãjị́ ṵ̃'bį̃lépi rá vâ Úríndí Ãlá rĩ alelépi ã'ị́lépi la rá,
5 ãzíla 'bá ị́jọ́ Ãdróŋ̨á drį̃ 'bã ãjị́ múké rĩ ṵ̃'bį̃lépi ráká, ãzíla ũkpõ ị́jọ́ ílí amṵ́lépi rĩ
'badrį̃ abe.
6 'Bá 'dĩ 'bã áni rĩ drĩ a'dé rá, ĩ'di ũkpó-ũkpó kí ajíjó vúlé ásị́ ujajó ã'dusĩku ị́jọ́ ĩ'bã
ãvĩjó rĩ sĩ kí Ãdróŋ̨á Ngọ́pị fẽ ipalé mũsãlá'bã sị́ gá į̃dị́-į̃dị́ ãzíla ĩ'bã kí drį̃nzá fẽjó
ĩ'diní ũ'bí kí drį̃lẹ́ gá rĩ sĩ.
7 Ṵ̃nọ́kṵ́ uzogó 'bã 'dį̣jó drį̃ la gá rĩ mvụlépi ãkónã sĩ ka múké rĩ áni, ĩ'di ṵ̃rọ̃drị́ ru
'bá ámvṵ́ sõlépi rĩ nî ã'dusĩku ĩ'di ásị́ į̃gbẹ̃ Ãdróŋ̨á drį̃ ịsṵ́.
8 Wó ṵ̃nọ́kṵ́ drĩ dụ ṵ̃cị́kị́ ru ãzíla ãváŋ̨á ru, ṵ̃rọ̃drị́ la 'dáyụ. Ĩ'di fi ũcõgõ agá ị́jọ́ ĩ'di
wãjó rá rĩ sĩ. Ãsį̃ŋ̨á gá ála mụ ĩ'di ivélé ãcí sĩ.
9 Wó mâ wọ̃rị́kâ mání lẽlé ambamba 'dĩ, ãdrĩ táni ị́jọ́ jọ 'dĩ 'bã áni, ã'bã ásị́ ĩmi drį̃
gá. Ãma ásị́ ũkpó ru ãmã nį̃jó la rá patáŋ̨á 'bã adrujó ĩmi ãni rĩ sĩ.
10 Ãdróŋ̨á 'bá ị́jọ́ lį̣lépi pį̣rį̣ ku la ku icó sĩ ãzí mídrį̃ ãvĩlé ku, ãzíla lẽtáŋ̨á míní i'dalé
ị́jọ́ ĩ'didrį̃ agâ sĩ 'bá ãlá rĩ kí ãzã kojó, kpere míní idélé ú'dî'da rĩ áni mụjó drį̃ gâlé ru.
11 Álẽ ĩmi i'da ũndũwã 'bá lẽjó 'dĩ kpere ãsį̃ŋ̨á gá ã'dusĩku ị́jọ́ ĩminí sĩ ásị́ 'bãjó rĩ
dó sĩ ru i'da ãndá-ãndá ru.
12 Álẽ ĩmi adru ũvú ku, wó lẽ ĩmi ũbĩ 'bá ándrá ã'į̃táŋ̨á agá ãzíla ásị́ tẽŋ̨â trũ 'dĩ kí
vú ịsṵ́ kí ãko ándrá Ãdróŋ̨á 'bã azį̣lé ĩ'baní rĩ rá.

Ị́jọ́ Ãdróŋ̨á 'bã azį̣lé rĩ ĩ'di ãndá

13 Ãdróŋ̨á la mụ azį̣ŋ̨á azį̣lé Į̣bụrahị́mṵ̃ ní 'bo, na ũyõ ị́jọ́ ĩ'di 'bã azį̣lé rĩ kí idéjó rá.
'Bá ãzí 'bã adrujó ĩ'di drį̃lẹ́ gá ĩ'diní ãndânĩ yụ rĩ sĩ, na dó sĩ ũyõ ĩ'didrį̃ kí ĩ'di 'bã rṵ́
sĩ.
14 Ãdróŋ̨á jọ, “Ána ũyõ ma míní sṵ̃sṵ́ wi ma míní drį̃lẹ́ kí fẽ wẽwẽ rú cécé lẽlẽgó
ụrụ gá rĩ kî áni jõku cínákí mĩrĩ tị gá rĩ áni.” †
15 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Į̣bụrahị́mṵ̃ tẽ dó ásị́ į̃gbẹ́ sĩ, ãzíla ịsṵ́ dó ị́jọ́ Ãdróŋ̨á 'bã azį̣lé ĩ'diní rĩ rá.
16 'Bá kí ũyõ na 'bá ĩ'baní ãndânĩ rĩ kí rṵ́ sĩ, ãzíla ũyõ la ị́jọ́ jọlé rĩ fẽ pá tulé ũkpó
ru ãzíla ĩ'di ãgátã pírí kí fẽ ukólé rá.
17 Ã'dusĩku Ãdróŋ̨á lẽ ándrá ũkpõ ĩ'di ãni ru ujalépi ku rĩ 'bã ãzị́ 'bãlé tọndọlọ rú
'bá ĩ'di 'bã sĩ ị́jọ́ azį̣jó rĩ 'banî, icé ị́jọ́ la ũyõ sĩ.
18 Ãdróŋ̨á idé ị́jọ́ 'dĩ íni la ã'dusĩku ị́jọ́ į̃rį̃ 'dĩ icó kí ru ujalé ku ãzíla Ãdróŋ̨á icó ĩnzõ
alị́lé kí agá ku. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãma gápi apálépi ĩ'di rṵ́ ásị́ 'bãŋ̨á fẽlé ãmaní 'dĩ 'dụlépi ãma
ãni rú 'dĩ kî dó sĩ ásị́ ũŋmĩŋ̨á ịsṵ́.
19 Ásị́ 'bãŋ̨á 'dĩ dó ãmaní cécé kį̃lį̃mmgbọ̃rọ̃ áni ãzíla ĩ'di ãma úríndí rụ ũkpó sĩ pá
tujó ṵ̃rį̃ kóru. Yẹ́sṵ̃ 'bá ãmaní sĩ ásị́ 'bãjó rĩ mụ ãngũ ãlápítí Ãdróŋ̨á drį̃ gá cécé átáló
ãmbógó ãndânĩ rĩ 'bã mụjó bõngó jó 'a alį̣jó rĩ 'bã ũngúkú gá agâlé ãngũ Ãdróŋ̨á
į̃nzį̃jó rĩ gá,

† **6:14** Í'dóŋ̨á 22:17

20 Yẹ́sũ̃ fi drĩ̃lẹ́ gâlé ãma ị́jọ́ sĩ. Acá dó átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ rú jã 'dâ cécé
Mẹ̃lẹ̃kĩ̃zẹ̃dẹ́kĩ̃ áni.

7

Mẹ̃lẹ̃kĩ̃zẹ̃dẹ́kĩ̃ átáló ru rĩ

1 Mẹ̃lẹ̃kĩ̃zẹ̃dẹ́kĩ̃ 'dĩ ándrá úpí Sãlẹ́mũ̃ drị́ gá rĩ 'i, ãzíla átáló Ãdróŋá Ụrụgá Ãndânĩ
ndẽlépi ãmbõgõ sĩ nĩ rĩ drị́ gá rĩ 'i. Ịbụrahịmũ̃ ụfụ kí drĩ̃ ĩ'di be ĩ'diní ãgõ agá ũpi kí
ndẽjó rĩ gâlé, ãzíla wi dó Ịbụrahịmũ̃ ní sũ̃sụ́, †
2 ãzíla Ịbụrahịmũ̃ fẽ ĩ'diní ãko pírí ĩ'didrĩ̃ 'bã ãzí ãlu mụdrị́ drĩ̃ kî. Drĩ̃drĩ̃ rĩ sĩ rụ́
Mẹ̃lẹ̃kĩ̃zẹ̃dẹ́kĩ̃ 'dĩ 'bã ífí, “Úpí ị́jọ́ kpị drị́ gá rĩ 'i,” ãzíla úpí Sãlẹ́mũ̃ drị́ gá rĩ 'bã ífí, “Úpí
ásị́ ĩ̃gbẽ̃ drị́ gá rĩ 'i.”
3 Mẹ̃lẹ̃kĩ̃zẹ̃dẹ́kĩ̃ ĩ'di átẹ́pị kóru jõku andre kóru ãwí kóru, ụ́'dụ́ ĩ'di tịjó ãzíla drãjó rĩ
kóru, ãzíla ídri la 'bã ãsĩ̃ŋá 'dáyụ cécé Ãdróŋá Ngọ́pị 'bã acelé átáló rú jã 'dâ rĩ áni.
4 Ĩmi ũrã drĩ 'bá 'dĩ 'bã áni rĩ 'bã ãmbõgõ íngõpí yã? Táni Ịbụrahịmũ̃ ãmã áyị́pị rú
ãko ãlu mụdrị́ drị́ ĩ'di 'bã apálé ã'dị́ gâlé rĩ fẽjó ĩ'diní rĩ.
5 Ú'dî'da ãzị́táŋá lẽ drĩ̃lẹ́ 'bá Lẹ́vĩ̃ drị́ acálépi átáló rú 'dĩ 'baní 'bá ãko ãlu mụdrị́
drị́ rĩ trajó ĩ'badrị́ 'dĩ ĩ'bã ádrị́pịka 'badrị́ drĩ kí táni adru drĩ̃lẹ́ ãfũlépi Ịbụrahịmũ̃ rú
rĩ kî.
6 Mẹ̃lẹ̃kĩ̃zẹ̃dẹ́kĩ̃ 'bã táni adrujó Lẹ́vĩ̃ 'bã ílá ku tí, Ịbụrahịmũ̃ fẽ ĩ'diní ãko ãlu mụdrị́
drĩ̃ rá, ãzíla Mẹ̃lẹ̃kĩ̃zẹ̃dẹ́kĩ̃ wi sũ̃sụ́ Ịbụrahịmũ̃ Ãdróŋá 'bã azịjó ĩ'diní rĩ nî.
7 Ãzíla ãbãŋâ kóru 'bá ĩmbíráŋá rĩ la 'bá ãmbógó rĩ ní sũ̃sụ́ wi nĩ.
8 Ãtalo ãko ãlu mụdrị́ drị́ gá rĩ tralépi 'dĩ kí 'bá drãlépi drã-drã 'dĩ kî, wó
Mẹ̃lẹ̃kĩ̃zẹ̃dẹ́kĩ̃ ĩ'di ĩ'baní ãmbógó ru ãndânĩ ã'dusĩku ĩ'di 'bã ngá ídri.
9 Ãma icó vâ jọlé la 'dĩ 'bã áni 'bá Lẹ́vĩ̃ drị́ ãko ãlu mụdrị́ drĩ̃ tralépi 'dĩ kí fẽ kí ãko
ãlu mụdrị́ drĩ̃ ĩ'bã áyị́pị Ịbụrahịmũ̃ 'bã ãko ãlu mụdrị́ drĩ̃ fẽjó Mẹ̃lẹ̃kĩ̃zẹ̃dẹ́kĩ̃ ní rĩ sĩ,
10 ã'dusĩku Mẹ̃lẹ̃kĩ̃zẹ̃dẹ́kĩ̃ la mụ drĩ̃ ụfụlé Ịbụrahịmũ̃ be 'bo, ịsụ́ 'dĩ sĩ Lẹ́vĩ̃ ãfũ drĩ
ũri Ịbụrahịmũ̃ drĩ̃ agá ku.

Yẹ́sũ̃ ĩ'di cécé Mẹ̃lẹ̃kĩ̃zẹ̃dẹ́kĩ̃ áni

11 Ãdróŋá drĩ ándrá 'bá lã 'bá kpị rú ãzị́ ãtalo angálépi ínátị Lẹ́vĩ̃ drĩ̃ agá rĩ 'bã
kí ngalé rĩ sĩ ãzị́táŋá Mụ́sã drĩ̃ 'bã jọlé rĩ áni, ị́jọ́ ĩ'di 'bã lẽjó átáló ndú la 'bãjó
Mẹ̃lẹ̃kĩ̃zẹ̃dẹ́kĩ̃ áni adru angájó ínátị Ãrọ́nĩ̃ drĩ̃ agá ku rĩ ã'du ị́jọ́? *
12 Ujatáŋá drĩ adru ãzị́ ãtalo 'badrĩ̃ kí agá cí, lẽ vâ ujatáŋá 'bã adru ãzị́táŋá ãtalo
'badrĩ̃ kí agá cí.
13 'Bá ị́jọ́ 'dĩ kí jọjó drĩ̃ la gá rĩ ĩ'di 'bá sụ́rụ́ ndú gá la, ãzíla 'bá ãzí ãlu sụ́rụ́ 'dã agá
ãzị́ ngalépi ãlĩtárĩ gá átáló ru la 'dáyụ.
14 Ã'dusĩku i'da tọndọlọ Úpí ãmadrĩ̃ 'bã drĩ̃lẹ́ angá Yụ́dã agá, ãzíla ị́jọ́ sụ́rụ́ 'dã drị́
gá rĩ sĩ Mụ́sã jọ ị́jọ́ ãtalo kí ãfũ sụ́rụ́ 'dã agá la drĩ̃ gá ku.
15 Ị́jọ́ ãma jọlé rĩ ĩ'di tọndọlọ rú, átáló cécé Mẹ̃lẹ̃kĩ̃zẹ̃dẹ́kĩ̃ áni la ãzí drĩ ru i'da rá rĩ
gá.
16 'Bá acá átáló rú ãzị́táŋá lã'bĩ ĩ'di 'bã á'bị́ drĩ̃ sĩ ku, wó rá la gẽ̃rĩ̃ ũkpõ ídri icólépi
andilépi ku rĩ drị́ gá rĩ sĩ.
17 Ã'dusĩku ị́jọ́ ĩ'di drĩ̃ gá rĩ únze vú la íni,
“Mi átáló jã 'dâ rĩ 'i,
cécé Mẹ̃lẹ̃kĩ̃zẹ̃dẹ́kĩ̃ áni.” †
18 Ãzị́táŋá ándrá ídu 'dĩ kí â'be dó kí bụ́lụ́ gá, ã'dusĩku acá kí ũkpó kóru,

---

† **7:1** Í'dóŋá 14:17-20 * **7:11** *Lẹ́vĩ̃* ĩ'di ándrá ínátị 'bání ãtalo kí ũpẽjó ala gá rĩ 'i. *Ãrọ́nĩ̃* ĩ'di ándrá átáló 'bání ãpẽlé ala gá drĩ̃drĩ̃ rĩ 'i. † **7:17** Zãbụ́rĩ̃ 110:4

19 ã'dusĩku ãzḭ́tãŋ́á 'bã ãko ãzí ãlá ru ku, ãzíla ásḭ́ 'bãŋ́á mgbã rĩ i'da ru 'bo, ãmaní
sĩ ãma aséjó Ãdróŋ́á rṵ́ ãni rú.
20 Ãdróŋ́á na ándrá ũyõ 'bá ãzí rĩ 'bã kí acájó ãtalo rú rĩ sĩ ku,
21 wó Yḛ́sṵ̃ acá átáló ũyõ Ãdróŋ́á 'bã nalé rĩ sĩ, ĩ'di 'bã jọ́jó la ĩ'diní,
“Úpí na ũyõ 'bo, ãzíla icó ru úŋmĩ ujalé ku.
‘Mi átáló jã 'dâ rĩ 'i.’ ” †
22 Ã'dusĩku ũyõ naŋ́á 'dĩ sĩ Yḛ́sṵ̃ acá dó 'bá tḭ icíma ãlá ndẽlépi rá rĩ 'bã sĩ pá tujó rĩ.
23 Ãtalo 'dã 'bã áni rĩ kí ándrá wẽwẽ rú, ã'dusĩku drã uga ĩ'baní ãzḭ́ trũ mṵjó drḭ̃
gá rĩ úmgbé,
24 wó Yḛ́sṵ̃ 'bã adrujó ídri jã 'dâ rĩ sĩ, ĩ'di dó átáló jã 'dâ rĩ 'i.
25 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, icó dó 'bá pírí amṵ́lépi Ãdróŋ́á rṵ́ 'dõlé ĩ'di rṵ̃ sĩ 'dĩ kí palé rá, ã'dusĩku
Yḛ́sṵ̃ la ṵ́'dṵ́ pírí sĩ mãmálá 'bã ĩ'ba sĩ.
26 Átáló ãmbógó ãndânĩ 'dĩ icó ḭjọ́ ãmadrḭ̃ kí sĩ rá la nĩ, ĩ'di 'bá ãzí ãlu ãlá, ḭjọ́ ũnzî
kóru, 'bá mgbã, pẽlé ndú 'bá ũnzí kí agá rĩ, úfẽ ĩ'diní ãngũ ãrútãŋ́á ãni ãndânĩ ṵrṵgá
'bṵ̃ gâlé 'dã.
27 Yḛ́sṵ̃ adru 'bã ngá cécé átáló ãmbógó ãndânĩ ídétãŋ́á idélépi ṵ́'dṵ́ pírí 'dĩ kí áni
ku. Kí ḭjọ́ 'dĩ kí idé íni la ḭjọ́ ũnzí ĩ'badrḭ̃ kí sĩ ãzíla 'bá ãzí 'badrḭ kí sĩ, wó idé ḭjọ́ 'dĩ
pâlé ãlu ĩ'diní ru fẽjó ídétãŋ́á ru mũsãlá'bã sḭ gá 'dãá rĩ sĩ.
28 'Bá ándrá pẽlé átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ rú ãzḭ́tãŋ́á Mṵ́sã drḭ̃ sĩ 'dĩ kí ándrá ũkpó
kóru, wó ũyõ Ãdróŋ́á 'bã nalé ãzḭ́tãŋ́á vúlé gá rĩ sĩ pẽ Ngọ́pḭ̃ adrujó 'bá kpḭ rĩ rú jã
'dâ.

8

Átáló ãmbógó ãndânĩ tḭ icíma ú'dí rĩ drḭ̃

1 Ḭjọ́ ífí ãmaní ḭjọ́ jọjó drḭ̃ la gá rĩ 'dĩ: ãmã átáló ãmbógó ãndânĩ la cí rilépi úmvúke
Ãdróŋ́á Ũkpó 'Dḭ́pḭ drḭ̃ 'bã wókõ drḭ́ ãndá gá 'bṵ̃ gâlé rĩ gá,
2 ãzíla ãzḭ́ ngalépi ãngũ ãlápítí Ãdróŋ́á drḭ̃ agá 'dĩ hémã Ãdróŋ́á ḭ̃nzḭ̃jó mgbã Úpí
'bã sḭlé nĩ adru 'bá 'bã sḭlé nĩ ku rĩ 'i.
3 Átáló ãmbógó ãndânĩ 'dĩ kí pírí ála kí pẽ ãko ãwã'dĩfô rú rĩ kí fẽlé ãzíla ãko
ídétãŋ́á ru 'dĩ kí abe, ãzíla átáló 'dĩ 'bã adru vâ ãko ĩ'di 'bã fẽlé rĩ trũ cí.
4 Drĩ tá u'á agá ṵ̃nọ́kṵ́ gá 'dâ la, icó tá adrulé átáló la rú ku, ã'dusĩku 'bá átáló ru
ãko ãwã'dĩfô rú ãzḭ́tãŋ́á 'bã lẽlé rĩ áni la kí cí.
5 Ãtalo 'dĩ kí ãzḭ́ nga agá ãngũ ãlápítí Ãdróŋ́á drḭ̃ agá ícétãŋ́á ru ãzíla i'dá 'bṵ̃ gá
rĩ 'badrḭ̃ kî. 'Dĩ bãsĩ ḭjọ́ Mṵ́sã bḭ́lḛ ḭ̃ndṵ́ lijó 'bã sḭ jõ hémã Ãdróŋ́á ḭ̃nzḭ̃jó rĩ 'i. Ĩ'diní
lẽ agá ãngũ Ãdróŋ́á ḭ̃nzḭ̃jó rĩ sḭ agá, Ãdróŋ́á jọ ĩ'diní, “Mí idé jõ ãko 'dĩ kí pírí gbíyã
i'dalé míní 'bé drḭ̃ gâlé rĩ kí vú sĩ.” †
6 Wó ãzḭ́ fẽlé Kúrísĩtõ ní rĩ ndẽ ãmbõgõ sĩ ãtalo 'dã 'badrḭ̃ kí rá cécé tḭ icíma ú'dí
Yḛ́sṵ̃ 'bã 'bá kí tḭ icíjó Ãdróŋ́á be rĩ la ĩ'badrḭ̃ kí ndẽjó rá rĩ áni, ãzíla tu pá ḭjọ́ azḭlé
múḳé rĩ kí sĩ.
7 Ã'dusĩku ḭjọ́ ũnzí drĩ ájḛ adru agá tḭ icíma drḭ̃drḭ̃ rĩ agá yṵ, tḭ icíma ḭ̃rḭ̃ rĩ icó ájḛ
ãngũ ḭsṵ́lé ku.
8 Wó Ãdróŋ́á ḭsṵ́ ḭjọ́ ũnzí 'bá 'ba rṵ́ ãzíla jọ,
“Ṵ́'dṵ́ ãzí la amṵ́ rá,
ma mṵ tḭ icíma ú'dí la icílé 'bá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ 'badrḭ̃ abe,
ãzíla 'bá Yṵ́dã drḭ̃ abe.
9 Tḭ icíma ú'dí 'dĩ icó adrulé ándrá mâ icílé ĩmĩ áyḭ́pḭka abe
mâ kí rṵjó drḭ́ gâ sĩ kí drḭ̃ acéjó ãfũjó ãmvé ãngũ Mḭ̃sḭ́rḭ̃ drḭ̃ gâlé rĩ áni ku,

† **7:21** Zãbṵ́rḭ̃ 110:4 † **8:5** Ãfũŋ́á 25:40

ã'dusĩku 'bã kí ándrá ásį̣ tị icíma mádrį̣ ĩ'ba abe rĩ drį̣ gá ku,
ị́jọ́ 'dĩ sĩ, má a'be dó kí rá,
Úpí jọ rá.
10 'Dĩ tị icíma mâ mụlé icílé 'bá Ịsịrayị́lį̃ drį̣ abe
ụ́'dụ́ drį̃lẹ́ gá rĩ agá rĩ, Úpí jọ rá.
Ma ãzị́tãŋ́á mádrį̣ kí 'bã kí ũrãtãŋ́á gá,
ãzíla kí sĩ kí ásį̣ gá.
Ma adru Ãdróŋ́á ĩ'badrį̣ 'i,
ãzíla kí adru 'bá mádrį̣ kî.
11 'Bá ãzí icó dó ĩ'di 'bã jĩránĩ imbálé
jõku ĩ'di 'bã ádrị́pį̣ 'i, sĩ jọ́jọ́ la ĩ'diní, lẽ ínį̃ Ãdróŋ́á 'i íni la ku;
ã'dusĩku kí pírí áma nį̃ cé,
i'dójó 'bá nírí kí sĩ cajó 'bá ãmbogo rĩ 'bã rụ́.
12 Ã'dusĩku mâ mụjó ị́jọ́ ũnzí ĩ'badrį̣ kî trũjó rá rĩ sĩ,
ãzíla má icó ị́jọ́ ũnzí ĩ'badrį̣ kí ị́jọ́ agálé į̃dį̣ ku.” †
13 Ĩ'diní tị icíma 'dĩ umvelé ú'dí rĩ sĩ, Ãdróŋ́á 'bã dó tị icíma drį̃drį̃ rĩ ų̃kụ rú 'bo, ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãko delépi 'bo ãzíla acálépi ų̃kụ rú 'bo rĩ ĩ'di mụ ãvĩlé mbẽlẽ rú rá.

9

Ãdróŋ́á į̃nzį̃jó hémã ĩ'didrį̣ ãlá ų̃nọ́kụ́ gá 'dâ rĩ agá rĩ

1 Ú'dî'da tị icíma drį̃drį̃ rĩ agá ãzị́tãŋ́á sĩ Ãdróŋ́á į̃nzį̃jó la kí ándrá cí ãzíla ãngũ ãlá ãndânĩ Ãdróŋ́á drį̣ vâ ų̃nọ́kụ́ gá 'dọ́ cí.
2 Úsį̣ dó sĩ hémã Ãdróŋ́á į̃nzį̃jó rĩ rá. Hémã 'bã 'a alį̣lé drį̃drį̃ rĩ ála umve la Ãngũ Ãlá, ala gá ãngũ sĩ tárã 'bãjó rĩ, méjã ãzíla mũkátĩ 'bãlé ndú Ãdróŋ́á ní rĩ kî.
3 Bõngó jó 'a alijó rĩ 'bã ũngúkú gâlé ru jó 'a ãzí umvelé Ãngũ Ãlá Ãndânĩ rĩ 'i.
4 Ala gâlé, ãlĩtárĩ * gólũdĩ rú sĩ ãko ngų̃lépi ãj̨į̣ trũ vĩrĩ rĩ † kí ivéjó rĩ 'i, sãndụ́kų̃ ụrụ'bá aselé gólũdĩ sĩ umvelé sãndụ́kų̃ tị icíma drį̣ rĩ 'i, jágĩ idélé gólũdĩ sĩ mãnã 'bãjó ala gá rĩ, túré Ãrọ́ñ̨ drį̣ i'dálépi ĩ'di 'bã rĩ bį̣ trũ rĩ 'i, ãzíla írã 'bara į̃rį̃ sĩ Ãzị́tãŋ́á Mụdrį̣ rĩ kí sĩjó drį̃ la gá rĩ kî.
5 Sãndụ́kų̃ 'bã drį̃ gá Kę̃rụ́bį̃ dį̃zã drį̣ gá rĩ índríkã fẽjó ãngũ ãlá Ãdróŋ́á 'bã sĩ ị́jọ́ ũnzí trũjó rĩ akujó rĩ. Wó ãma icó ị́jọ́ icélé ãko 'dĩ kí drį̃ gá ú'dî'da tị gá la ku.
6 Ála mụ ãko pírí kí ų̃tį̃lé 'dĩ 'bã áni 'bo, ãtalo 'dĩ kí fi hémã Ãdróŋ́á į̃nzį̃jó rĩ 'bã wókõ la ãmvélé-ãmvélé rĩ gá ụ́'dụ́ pírí sĩ ãzį̣ ĩ'badrį̣ átáló drį̣ ngajó.
7 Wó lú átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ la fi ãngũ agâlé ru 'dã gá nĩ á'dụ̂sĩ pâlé ãlu ílí ãlu agá, ãzíla fi ãrí kóru ku, ãri ĩ'di 'bã fẽlé ídétãŋ́á ru ị́jọ́ ũnzí ĩ'didrį̣ kí sĩ, ãzíla ị́jọ́ ị́jọ́ ũnzí 'bá 'bã kí idélé ị́jọ́ nį̃ŋ́á ãkõ sĩ rĩ kí sĩ.
8 Úríndí Ãlá rĩ la ándrá ị́jọ́ 'dĩ i'da agá 'dĩ 'bã áni la gę̃rį̃ mụjó Ãngũ Ãlá Ãndânĩ rĩ gâlé rĩ 'bã ándrá drĩ i'dájó ku hémã Ãdróŋ́á į̃nzį̃jó drį̃drį̃ rĩ 'bã drĩ adrujó cí rĩ sĩ.
9 Į̣jọ́ 'dĩ ícétãŋ́á ru ú'dî'da icéjó la ídétãŋ́á ãzíla fẽtãŋ́á abe icó kí ándrá ị́jọ́ ũnzí 'bá Ãdróŋ́á į̃nzį̃lépi rĩ 'badrį̣ kí į̣nị́lé ku.
10 'Dĩ kí ị́jọ́ ãkónã ãni ãzíla ãko mvų̣lé mvų̃-mvų̃ ãzị́tãŋ́á lã'bĩ ãni sĩ ụrụ'bá ãmvé rĩ ũjį̃jó 'bání azį̣lé 'dĩ sĩ sáwã ị́jọ́ ú'dí rĩ drį̣ acá drĩ ku rĩ.

Ãrí Kúrísĩtõ drį̣

---

† **8:12** Yẽrẽmíyã 31:31-34 * **9:4** *Ãlĩtárĩ* 'dĩ ĩ'di ãngũ sĩ ídétãŋ́á idéjó Ãdróŋ́á ní rĩ 'i. † **9:4** *Ãko ngų̃lépi ãj̨į̣ trũ vĩrĩ rĩ* 'dĩ cécé ãko ãmaní umvelé *lũbánĩ* rĩ áni.

11 Kúrísĩtõ 'bã amṹjó átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ rú ãko múké bábá 'dâ 'dĩ kí sĩ 'bo rĩ
sĩ, fi hémã Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó ãmbógó ndẽlépi rá ãzíla mgbã ãndânĩ adru 'bá 'bã kí sị̃lé
drị̃ sĩ nĩ ku, sĩ jọjó la, adru ãko Ãdróŋá 'bã 'bãlé 'dĩ 'bã ãzí ku rĩ agá sĩ rĩ 'i.
12 Yẹ́sṹ fi ala gâlé adru ĩ̃ndrị̃ ãrí sĩ ku, ãzíla kãjóŋá ãrí sĩ ku, wó fi Ãngũ Ãlá Ãndânĩ
rĩ gâlé pâlé ãlu ĩ'di 'bã mgbã rĩ 'bã ãrí sĩ, sĩ ãma unzejó jã 'dâ.
13 Ándrá ídu rĩ sĩ, ĩ̃ndrị̃ ãrí jõku mánĩ̃gọ́ ãrí ãzíla úfóró kãjóŋá ãni ayilé 'bá ãlá ru
ku ḭjọ́ lã'bĩ drị̃ sĩ rĩ kí drị̃ gá rĩ, idé ĩ'bã ḭjọ́ ũnzí ku rá la ĩ'di kí 'bã ãlá ru ụrụ'bá ãmvé
rĩ gá.
14 Kúrísĩtõ ḭjọ́ ũnzî kóru ru rĩ fẽ ru Ãdróŋá ní ídétáŋá ru ũkpó Úríndí Ãlá ukólépi
ku rĩ drị̃ sĩ, ãrí ĩ'didrị̃ gá rĩ ĩ'di ũkpó trũ ãmã ũrãtáŋá ḭjọ́ ũnzí trũ drã fẽlépi 'dĩ kí
'bãjó ãlá ru, ãma dó sĩ ãzḭ̃ nga Ãdróŋá ídri rĩ nî!
15 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, Kúrísĩtõ dó 'bá ãma icílépi Ãdróŋá be tị icíma ú'dí rĩ sĩ rĩ 'i, 'bá umvelé
ú'dî'da 'dĩ 'bã ịsṹ kí dó sĩ aziŋá ídri jã 'dâ rĩ drị̃ benĩ. Kúrísĩtõ fẽ ru ídri 'bá ũ'bí kí
unzejó ḭjọ́ ũnzí ĩ'bã kí idélé sáwã tị icíma drị̃drị̃ rĩ drị̃ gá rĩ sĩ.
16 Drĩ adru ḭjọ́ 'bá drãlépi rá rĩ 'bã azḭlé ịsṹ drã drĩ ku rú rĩ sĩ, ĩ'di ḭjọ́ ũkpó lẽjó nĩ̃jó
la 'bá 'dĩ drã rá yã rĩ 'i,
17 ã'dusĩku ḭjọ́ ĩ'di 'bã azḭlé rĩ la adru ũkpó ru la lú 'bá la drĩ dó drã 'bo rĩ gá, aziŋá
'dĩ 'bã áni rĩ icó ãzḭ̃ ngalé ku 'bá la azḭlépi la rĩ 'bã drĩ adru agá ídri 'dĩ gá 'dĩ.
18 'Dĩ dó bãsĩ vâ ḭjọ́ ífí tị icíma drị̃drị̃ rĩ 'bãjó ãzḭ̃ ngajó ãrí kóru ku rĩ 'i.
19 Mṹsã la mụ ḭjọ́ ãzḭ́táŋá drị̃ kí ũlũlé 'bá 'baní ãzḭ́táŋá 'bã lẽlé rĩ áni 'bo, 'dụ dó ãrí
kãjóŋá drị̃ ĩ̃yḭ be, bõngó ika la trũ ãzíla ũdúgó bḭ trũ ũyã dó kí bṹkṹ tralé rĩ drị̃ gá
ãzíla 'bá pírí kí drị̃ gá.
20 Mṹsã jọ, "'Dĩ ãrí tị icíma drị gá Ãdróŋá 'bã azḭlé ĩminí ĩmba tã la rĩ 'i." †
21 Gẹ̃rị̃ ãlu 'dĩ 'bã vúŋá sĩ, Mṹsã ũyã ãrí 'dĩ hémã Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ gá ãzíla ãko pírí
ayúlé ṹmṹ 'dã agá rĩ kí drị̃ gá.
22 Ḭjọ́ mgbã ãzḭ́táŋá 'bã jọlé rĩ sĩ, lẽ ú'bã ãko pírí kí ãlá ru ãrí sĩ, ãzíla ãrí asuŋâ
kóru trũtáŋá ḭjọ́ ũnzí ãni la 'dáyụ.

Kúrísĩtõ 'bã ídétáŋá la ḭjọ́ ũnzí wṹ rá

23 Ãko 'bṹ gá rĩ kí 'bã í'dá vṹrṹ ṹnọ́kṹ gá 'dõlé 'dĩ kí, ú'bã ándrá kí ãlá ru ídétáŋá
ãnãkpá ãrí sĩ rĩ sĩ, wó 'bṹ gâlé rĩ kí lẽ idé kí ídétáŋá ãrí ãnãkpá drị̃ ndẽlépi álḭ rá rĩ
sĩ.
24 Ã'dusĩku Kúrísĩtõ fi ándrá ãngũ ãlápítí Ãdróŋá drị 'bá 'bã sị̃lé drị̃ sĩ í'dá ru mgbã
rĩ agá ku, ú'dî'da fi 'bṹ 'bã mgbã rĩ gá mụlé ru i'dalé Ãdróŋá mẹ́lẹ́tị gá ãma ḭjọ́ sĩ.
25 Jõku fi 'bṹ gâ sĩ ru fẽjó ídétáŋá ru ĩ̃dḭ-ĩ̃dḭ la ku, cécé átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ 'bã
fijó Ãngũ Ãlá Ãndânĩ rĩ gá ílí vú sĩ ãrí trũ adru ãrí ĩ'didrị̃ sĩ ku rĩ áni.
26 Drĩ ájẹ́ adru 'dĩ 'bã áni, Kúrísĩtõ tá drị̃ cị pâlé wẽwẽ rú ándrá i'dójó ṹnọ́kṹ ĩ̃ndṹ
'bãjó rĩ sĩ. Wó ú'dî'da i'da ru pâlé ãlu kpere ṹnọ́kṹ 'bã ãsḭ̃ agá, ĩ'di 'bã mgbã fẽ ru
ídétáŋá ru sĩ ḭjọ́ ũnzí wṹjó.
27 Cécé 'bání drãjó pâlé ãlu sĩ fijó ḭjọ́ lịŋá gá rĩ áni,
28 gẹ̃rị̃ ãlu 'dĩ sĩ, Kúrísĩtõ fẽ ru ídétáŋá ru pâlé ãlu sĩ 'bá wẽwẽ rú 'bã ḭjọ́ ũnzí kí
wṹjó, ãzíla ĩ'di 'bã í'dáŋá pâlé ĩ̃rị̃ rĩ amṹjó patáŋá fẽjó 'bá ĩ'di drị̃ tẽlépi 'dĩ 'banî
adrujó ḭjọ́ ũnzí 'bã ḭjọ́ sĩ ku.

10

Kúrísĩtõ idé ídétáŋá pálé ãlu

† **9:20** Ãfũŋá 24:8

1 Ãzı̨́tãŋ́ã́ Mṵ́sã drı̨̃ ĩ'di lú índréléndri ãko mgbã amṵ́lépi rĩ drı̨̃ 'i, adru ãko 'bã mgbã
rĩ drı̨ gá rĩ 'i ku. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ídétãŋ́ã́ idélé ı́jọ́ ãlu 'dĩ sĩ ị̃dı̨́ ílí vú sĩ ílí vú sĩ ukóŋ̂ã kóru
'dĩ sĩ ícó dó 'bá ru asélépi ãni rú Ãdróŋ́ã́ ĩ̃nzĩ̃jó 'dĩ kí 'bãlé kpı̨mgbı̨l̨ı̨́kı̨ ku.
2 Ídétãŋ́ã́ 'dã drĩ ándrá icó agá rá, icó kí tá ãsị̃lé idéŋ́ã́ sĩ ku yã? Ã'dusĩ̃ku 'bá ándrá
Ãdróŋ́ã́ ĩ̃nzĩ̃lépi 'dã kí ála ándrá kí 'bã ãlá ru pâlé ãlu ãzíla icó kí tá ı́jọ́ ũnzí ĩ'badrı̨̃
kí ũrãlé ị̃dı̨́ ku.
3 Wó ídétãŋ́ã́ 'dã kí ándrá ílí vú sĩ íni la sĩ 'bá kí igájó ı́jọ́ ũnzí sĩ,
4 ã'dusĩ̃ku ãrí mãn̄ı̨gọ́ ãni ãzíla ị̃ndrı̨ ãrí icó ı́jọ́ ũnzí 'bádrı̨̃ kí ũjĩ̃lé ku.
5 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Kúrísĩ̃tõ 'bã amṵ́jó ũ̃nọ́kṵ́ gá 'dõlé rĩ sĩ jọ Ãdróŋ́ã́ ní:
"Ídétãŋ́ã́ kí ãwã'dĩ̃fô abe ílẽ kí ku,
wó ụrụ'bá míní idélé mání ídétãŋ́ã́ ru rĩ 'i,
6 ã'dusĩ̃ku mí u'á ãyĩ̃kõ sĩ ídétãŋ́ã́ ivélé ivê rĩ sĩ
ãzíla ídétãŋ́ã́ sĩ ı́jọ́ ũnzí idéjó rĩ kí sĩ ku.
7 Ájọ dó sĩ, 'Ma dó 'dõ, úsĩ ı́jọ́ áma drı̨̃ gá bṵ́kṵ̃ tralé trã rĩ agá.
Má amṵ́ ı́jọ́ míní azı̨lé rĩ idélé, Úpí Ãdróŋ́ã́.' " †
8 Drı̨̃drı̨̃ rĩ sĩ Kúrísĩ̃tõ jọ, "Ídétãŋ́ã́ kí ãwã'dĩ̃fô be, ídétãŋ́ã́ ivélé ivê ãzíla ídétãŋ́ã́ sĩ
ı́jọ́ ũnzí idéjó 'dĩ kí ílẽ kí ku, mí u'á ãyĩ̃kõ sĩ kí sĩ ku," (ãzı̨́tãŋ́ã́ Mṵ́sã drı̨̃ táni ándrá
lẽjó 'bá 'bã idé kí ru rá rĩ gá rá tí).
9 Jọ dó sĩ, "Ma dó 'dõ, má amṵ́ ı́jọ́ míní azı̨lé rĩ idélé." Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, lı̨ ídétãŋ́ã́ ándrá
drı̨̃drı̨̃ rĩ rá, kẽjı̨́ la gá 'bã dó ídétãŋ́ã́ ĩ'didrı̨̃ gá rĩ áyụ.
10 Ị́jọ́ Ãdróŋ́ã́ 'bã azı̨lé rĩ sĩ, ú'bã dó ãma ãlá ru ụrụ'bá Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩ̃tõ drı̨́ ĩ'di 'bã fẽlé
ídétãŋ́ã́ ru pâlé ãlu rĩ sĩ.
11 Ṵ'dṵ́ ãlu-ãlu vú sĩ átáló la pá tu ãzı̨́ ĩ'didrı̨́ ídétãŋ́ã́ drı̨̃ ngajó; ĩ'di ídétãŋ́ã́ 'dĩ kí
idé ị̃dı̨́-ị̃dı̨́, wó icó kí ı́jọ́ ũnzí ũjĩ̃lé ku.
12 Wó Kúrísĩ̃tõ la mụ ru fẽlé pâlé ãlu ídétãŋ́ã́ ru ı́jọ́ ũnzí sĩ 'bo, ri dó Ãdróŋ́ã́ 'bã drı̨̃
ãndá rĩ gá.
13 I'dójó sáwã 'dã sĩ, ĩ'di mẹ́rọ́'bá ĩ'didrı̨̃ kí tẽ Ãdróŋ́ã́ 'bã kí 'bã agá ĩ'di pálé gá.
14 Ã'dusĩ̃ku ídétãŋ́ã́ ĩ'di 'bã idélé pâlé ãlu 'dĩ sĩ 'bã dó sĩ 'bá kí adrujó kpı̨ ãzíla ãlá
ru jã 'dâ.
15 Úríndí Ãlá rĩ nze vâ ãmaní ı́jọ́ ı́jọ́ 'dĩ drı̨̃ gá drı̨̃drı̨̃ rĩ gá jọ:
16 " ''Dĩ tı̨ icíma mâ mụlé icílé 'bá Ị́sı̨rayı̨́lị̃ drı̨̃ abe
ṵ́'dṵ́ drı̨̃lẹ́ gá rĩ agá rĩ,' Úpí jọ rá.
'Ma ãzı̨́tãŋ́ã́ mádrı̨̃ kí 'bã kí ásı̨́ gá,
ãzíla kí sĩ kí ũrãtãŋ́ã́ gá.' " †
17 Ũ'bãjó la drı̨̃ la gá jọ,
"Ị́jọ́ ũnzí ĩ'badrı̨̃ kí ãzíla ı́jọ́ ĩ'ba kí áma tı̨ gãjó úmgbé rĩ abe,
má icó ı́jọ́ agálé kí drı̨̃ gá ị̃dı̨́ ku." †
18 Údrĩ ı́jọ́ ũnzí trũ rá, ídétãŋ́ã́ ı́jọ́ ũnzí idéjó la ị̃dı̨́ 'dá yu.
19 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, má ádrı̨́pı̨ka ãzíla má ámvọ́pı̨ka ãma ásı̨́ la adru ũkpó ru la ãrí Yẹ́sṵ̃ drı̨̃
rĩ sĩ, sĩ fijó Ãngũ Ãlá Ãndânĩ rĩ agá.
20 Ã'dusĩ̃ku 'dĩ gẹ̃rı̨̃ nzı̨́lé ãmaní ú'dí, ãzíla gẹ̃rı̨̃ ídri, ãmaní fijó ala gá bõngó jó 'a alı̨jó
ụrụ'bá Kúrísĩ̃tõ drı̨́ gá rĩ,
21 ãmaní adrujó átáló ãmbógó ndẽlépi rá 'bá Ãdróŋ́ã́ drı̨̃ kí drı̨̃lẹ́ gá rĩ trũ rĩ sĩ.
22 Lẽ ãma asé kí ãma ãni rú Ãdróŋ́ã́ rṵ́ 'dõlé ásı̨́ mgbã galépi tré ã'ị̃tãŋ̂ã trũ rĩ sĩ, 'dĩ
ãma ũyãjó ãrí Kúrísĩ̃tõ drı̨́ gá rĩ sĩ sĩ ãma ụrụ'bá 'bãjó ãlá ru, ãzíla ãma ũrãtãŋ́ã́ ũjĩ̃jó
ị̃yı̨́ mgbã sĩ ãlá ru.

† **10:7** Zãbṵ́rı̨̃ 40:6-8 † **10:16** Yẽrẽmíyã 31:33 † **10:17** Yẽrẽmíyã 31:34

23 Lẽ ãrụ kí ásį̣ 'bãŋá ãmadrį̣ ãmaní ã'ị̃lé rĩ mgbemgbe, ã'dusĩku Ãdróŋá la ị́jọ́ ĩ'di 'bã azį̣lé rĩ nga rá,
24 ãzíla lẽ ã'bã kí ị́jọ́ ãmã ádrị́pį̣ka kí ásį̣ imbájó rĩ ãma ásį̣ gá ãmbógó ru, ãmaní sĩ ãma ãzã kojó ãma drĩdríŋĩ gá lẽtáŋá i'dajó ãzíla ị́jọ́ múké rĩ idéŋá sĩ.
25 Lẽ ãma a'be kí traŋá ãmaní ãma trajó ãngũ ãlu gâ sĩ tị icíjó Ãdróŋá ị̃nzĩjó rĩ ku, cécé 'bá ãzí rĩ 'bã kí idélé rĩ áni, wó lẽ ãma ũŋmĩ kí ãma ásį̣ ãma drĩdríŋĩ gá. Ã'dusĩku ndẽlépi rá rĩ ĩ'di ĩminí ndrejó la Ụ'dụ́ Úpí 'bã amụ́jó rĩ 'bã acájó ãni rú rĩ sĩ.
26 Ãdrĩ kí mụ ị́jọ́ ũnzí idéŋâ trũ drị̃ gá círí ru ãmaní ị́jọ́ mgbã rĩ nj̃jó 'bo rĩ vúlé gá ídétáŋá ị́jọ́ ũnzí trũjó rĩ ace ị̃dị́ ku,
27 kẽjị́ la gá ãko acelépi drĩ tẽlé rĩ ũrị̃ ị́jọ́ lịŋá drị́ amụ́lépi rĩ ãzíla ãcí ukólépi ku 'bá Ãdróŋá 'bã idélépi rĩ kí ivélépi rĩ.
28 'Bá ãzị́táŋá Mụ́sã drị̃ kí vú ũbĩlépi ku rĩ ála ĩ'di 'dị ásį̣ ị̃gbę̃ kóru ị́jọ́ vú nzeŋá 'bá sãdínĩ rú ị̃rị̃ jõku na rĩ kí tị gá rĩ sĩ.
29 Mí ũrã 'bá Ãdróŋá Ngọ́pį̣ 'bãlépi pâlé ru, ãrí ĩ'didrị́ tị icíma drị́ ĩ'di 'bãlépi ãlá ru rĩ 'bãlépi ũnzĩkãnã ru, ãzíla Úríndí Ãlá ãmaní ásį̣ ị̃gbę̃ fẽlépi rĩ u'dálépi rĩ la mụ drị̃rịma ịsụ́lé íngõpí yã?
30 Ã'dusĩku ãnị̃ Ãdróŋá jọlépi la, “Ma ãrígọ́tį̣ ũfẽ ma 'i, ãrígọ́tį̣ ũfẽjó rĩ ị́jọ́ la má ãni,” † rĩ cé. Ãzíla Ãdróŋá jọ vâ ị̃dị́, “Úpí la 'bá ĩ'didrị̃ kí ị́jọ́ lị rá rĩ nĩ.” †
31 A'déjó Ãdróŋá ídri rĩ drị́ alé gá rĩ ĩ'di ị́jọ́ ãzí ũrị̃ rú trę̃yị́ la.
32 Ĩmi ũrã drĩ ị́jọ́ ándrá ĩmĩ ị́jọ́ Yẹ́sũ̃ drị̃ ịsụ́jó 'dã 'i, ĩminí ándrá sĩ pá tujó ũkpó ru sáwã ĩminí ũcõgõ ịsụ́jó 'dã sĩ rĩ 'i.
33 Sáwã ãzí sĩ u'dá ándrá ĩmi ãzíla úfẽ ĩminí ũcõgõ ũ'bí kí drị̃lẹ́ gá, sáwã ãzí sĩ ĩtu ándrá pá ũkpó ru 'bá ũcõgõ ịsụ́lépi 'dĩ kí bụ́lụ́ gá.
34 Ĩcị ándrá drị̃ 'bá mãbụ́sũ̃ gá 'dĩ kí abe, ãzíla ĩmi u'á ándrá ãyĩkõ sĩ ãko ĩmidrị̃ kí rajó rĩ sĩ ã'dusĩku ĩnị̃ cé ãko ĩminí trũ adrujó rĩ kí ãko ndẽlépi mũkẽ sĩ rá adrulépi jã 'dâ rĩ kî.
35 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ĩmi ãvĩ ásį̣ ũkpõ ĩmidrị̃ gá rĩ ku, ã'dusĩku ásį̣ ũkpõ ĩmidrị̃ la ĩminí ũyá ãmbógó la ají.
36 Lẽ ĩta ị́jọ́ tã ã'dusĩku ĩdrĩ dó ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ idé 'bo, ĩmi dó ị́jọ́ ĩ'di 'bã azį̣lé rĩ ịsụ́ rá.
37 Ị́jọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ áni:
“Ace sáwã were Ãdróŋá la amụ́ rá ãzíla icó ru drị̃ ịcị́lé ku.
38 Wó 'bá má ãni ãlá rĩ la u'á ídri rú la ã'ị̃táŋá sĩ.
Ãzíla drĩ ĩtrĩ gõjó vúlé ị́jọ́ ũnzí idélé,
má u'á ãyĩkõ sĩ ĩ'di 'bã ị́jọ́ sĩ ku.” †
39 Ãma adru 'bá ĩtrĩlépi gõlépi vúlé, ãzíla mụlépi lị́kị̃ gá rĩ kî ku, wó 'bá ã'ị̃táŋâ trũ ãzíla ru palépi rá 'dĩ kî.

11

'Bá ándrá ã'ị̃táŋâ trũ rĩ kî

1 Ã'ị̃táŋá ĩ'di ãko ãma ásį̣ 'bãlépi ũkpó ru ị́jọ́ ãmaní ásį̣ 'bãjó rĩ la ru idé rá rĩ 'i, ãzíla ĩ'di ãma ásį̣ imbá ãko ãmaní ndrelé ku 'dĩ kí drị̃ gá ásį̣ 'bãjó rá.
2 Ị́jọ́ 'dĩ bãsĩ Ãdróŋá 'bã 'bá ándrá ãma áyị́pį̣ka rú rĩ kí vú nzejó ũniyambamba rú ã'ị̃táŋá ĩ'badrị̃ sĩ 'dĩ.
3 Ã'ị̃táŋá sĩ ãnị̃ rá Ãdróŋá 'bã 'bũ̃ kí ũ̃nọ́kụ́ be ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé tị sĩ rĩ sĩ. Ã'dusĩku ãko i'dalépi cé 'dĩ kí idé kí ãko i'dalépi ku la kí agá.

† **10:30** Ãzị́táŋá Amviŋá 32:35 † **10:30** Ãzị́táŋá Amviŋá 32:36; Zãbụ́rị̃ 135:14 † **10:38** Hãbãkụ́kị̃ 2:3-4

4 Ã'ĩtáŋá sĩ Hãbịlĩ fẽ Ãdróŋá ní ãko ídétáŋá ru ndẽ Kãyịnĩ 'bã fẽlé rĩ rá. Ã'ĩtáŋá sĩ
únze Hãbịlĩ vú 'bá kpị la ru, Ãdróŋá ní ịjọ́ jọjó fẽtáŋá ĩ'di 'bã fẽlé rĩ drĩ gá rĩ sĩ. Ãzíla
ã'ĩtáŋá sĩ Hãbịlĩ drĩ táni drã agá rá tí, ĩ'di drĩ kpere ịjọ́ ũlũ.
5 Ã'ĩtáŋá sĩ ú'dụ Ínõkã 'i ídri rú, ịjọ́ 'dĩ sĩ, 'bĩ drã ãjị́ ku, úndre vâ ĩ'di ĩdị́ ku, ã'dusĩku
Ãdróŋá 'bã ĩ'di 'dụjó nĩ rĩ sĩ. Ã'dusĩku ú'dụ drĩ ĩ'di ku rú, únze ĩ'di 'bã ịjọ́ vú ĩ'di 'bá
ãlu ãyĩkõ fẽlépi Ãdróŋá ní rá rĩ rú.
6 Wó ã'ĩtáŋâ kóru 'bá ãzị́ icó ãyĩkõ fẽlé Ãdróŋá ní ku, ã'dusĩku 'bá amụ́lépi Ãdróŋá
rụ́ 'dõlé rĩ lẽ 'bã ã'ĩ ĩ'di cí ãzíla ĩ'di ũyá ũfẽ 'bá ĩ'di ndrũlépi ásị́ pírí sĩ rĩ 'baní rá.
7 Ã'ĩtáŋá sĩ Ãdróŋá 'bã Núwã bịlẹ́-ĩndụ́ li agá ịjọ́ ndrelé ku rĩ kí sĩ, ũrĩ ãlá rĩ sĩ Núwã
sị́ í'bó sĩ 'bá ĩ'didrị́ lịcọ́ gá rĩ kí pajó. Núwã 'bã ã'ĩtáŋá sĩ lị́ ịjọ́ ũnọ́kụ́ drĩ rá, ãzíla acá
dó 'bá kpị azijó ĩ'diní rĩ rú ã'ĩtáŋá sĩ.
8 Ã'ĩtáŋá sĩ Ịbụrahịmũ Ãdróŋá la mụ ĩ'di umvelé 'bo, mụ ãngũ ĩ'di 'bã mụlé ịsụ́lé
ãwítã rú rĩ gá, ã'ĩ rá, ãzíla mụ rá, ĩ'diní táni nĩ agá ĩ'di mụ íngõlé yã rĩ gá ku rĩ gá.
9 Ã'ĩtáŋá sĩ Ịbụrahịmũ sị́ lịcọ́ ĩ'didrị́ gá rĩ ãngũ azị́lé ĩ'diní rĩ gá cécé 'bá amụ́lépi
ãngũ ãzí gá ãmịyọ́ŋá ru sụ́rụ́ ãzí gá rĩ áni, ri u'álé jó hémã rú rĩ kí agá, cécé Ĩsákã
ãzíla Yãkó'bõ 'bã kí adrujó ĩ'di 'bã drĩlẹ́ rú ịjọ́ azị́lé ĩ'baní ãlu 'dĩ sĩ rĩ sĩ.
10 Ã'dusĩku ri ãngũ ndrelé drĩlẹ́ gá lịcọ́ táwũnĩ ãmbógó Ãdróŋá 'bã ĩndụ́ 'bãlé ãzíla
sị́lé nĩ rĩ drĩ gá.
11 Ã'ĩtáŋá sĩ Ịbụrahịmũ 'bã ílí drĩ táni alị agá rá tí ãzíla Sárã 'bã mgbã drĩ táni tị
ku, ịsụ́ ngọ́tị́ Ịbụrahịmũ be rá fẽjó la Ịbụrahịmũ ní acájó átẹ́pị ru ã'dusĩku ĩ'di 'bã ásị́
'bãjó ã'ĩtáŋá sĩ Ãdróŋá ándrá azịŋá 'dĩ azị́lépi rĩ drĩ gá rĩ sĩ.
12 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, angájó 'bá ãlu 'dĩ rũ sĩ 'bá drãlépi rá rĩ áni tí drĩlẹ́ ãfũ kí ĩ'di rũ sĩ wẽwẽ
rú cécé lẽlẽgó 'bũ gá 'dĩ kí áni ãzíla cécé cínákí kãlãfe lãlé ku mĩrĩ tị gá rĩ áni.
13 'Bá 'dĩ ri kí u'álé ídri ã'ĩtáŋá agá kpere drã tị gá. 'Bá 'dĩ ịsụ́ kí ãko Ãdróŋá 'bã
azị́lé ĩ'baní rĩ kí ku, ndre kí kí ãzíla ã'ĩ kí ịjọ́ 'dĩ kí rá-rá ru. Ãzíla ã'ĩ kí rá kí 'bá
ãmịyọ́ŋá amụ́lépi amũ ãzíla ũnọ́kụ́ gá 'dâ.
14 'Bá ịjọ́ 'dĩ 'bã áni rĩ jọlépi rĩ kí i'dá tọndọlọ kí sụ́rụ́ ĩ'bã kí umvelé ĩ'ba ãni rĩ ndrũ.
15 Drĩ kí ándrá ịjọ́ ũrã agá sụ́rụ́ ĩ'ba kí a'belé rĩ drĩ gá, ịsụ́ kí tá nõ drĩlẹ́ba gõjó
vúlêlé rá.
16 Kẽjị́ la gá ri kí ásị́ 'bãlé sụ́rụ́ múké la drĩ gá 'dĩ Sụ́rụ́ 'Bũ gá rĩ gá. Ịjọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá
u'á dó sĩ drĩnzá sĩ ĩ'di umvejó ĩ'bã Ãdróŋá ru ku. Ã'dusĩku idé ĩ'baní táwũnĩ ãmbógó
la.
17 Ã'ĩtáŋá sĩ Ịbụrahịmũ 'i Ãdróŋá la mụ ĩ'di ũ'bĩlé ã'ĩ Ĩsákã fẽjó ídétáŋá ru rá.
Ịbụrahịmũ ịsụ́ ịjọ́ azịŋá ĩ'di ãni rú rĩ ĩ'di 'bã lẽ agá ngọ́tị́ ĩ'di ãni ãlu ãzíla kílímgbí rĩ
fẽ agá ídétáŋá ru 'dĩ gá 'dĩ.
18 Táni Ãdróŋá 'bã jọ agá Ịbụrahịmũ ní, ịjọ́ azịŋá Ãdróŋá ãmadrị́ Ịbụrahịmũ mí be
rĩ gá, “Drĩlẹ́ mídrị́ kí ãfũ Ĩsákã rũ sĩ.” †
19 Ịbụrahịmũ ũrã ịjọ́ Ãdróŋá la 'bá drãlépi rá rĩ ínga ídri, ịjọ́ jọlé 'dĩ 'bã ífí ándá á'ị́
Ĩsákã vúlé ídri angájó drã agá.
20 Ã'ĩtáŋá sĩ Ĩsákã wi sũsụ́ Yãkó'bõ 'baní Ịsãwũ be, azị ịjọ́ drĩlẹ́ gá rĩ kí.
21 Ã'ĩtáŋá sĩ Yãkó'bõ 'bã lẽ agá drã agá, wi sũsụ́ Yũsụ́fũ ngọ́pịka 'banî, ãzíla ĩnzĩ
Ãdróŋá 'i kpere ĩ'diní acị agá gbẽlẹ́kẹ sĩ.
22 Ã'ĩtáŋá sĩ Yũsụ́fũ la mụ ndrelé la ụ́'dụ́ ĩ'didrị́ drãjó rĩ kí ãni rú, nze ịjọ́ drụ́zị
Ãdróŋá 'bã sĩ 'bá Ịsịrayịlĩ drĩ kí ũfũjó Mĩsịrĩ gá rĩ drĩ gá, ãzíla azị ịjọ́ ĩfãkã ĩ'didrị́ kí
drĩ gá.

† **11:18** Í'dóŋá 21:12

23 Ã'ĩtáŋá sĩ 'bá Mụ́sã tịlépi rĩ ũzĩ́ kí ĩ'di ĩmbá na ĩ'di tịjó 'bo rĩ vúlé gá, ĩ'bã kí ndrejó
la ĩ'di ngọ́tị́ ãzí ndrĩlépi ambamba la rĩ sĩ, idé kí ṹrĩ́ sĩ úpí 'bã ãzị́táŋá kí sĩ ku.
24 Ã'ĩtáŋá sĩ Mụ́sã la mụ zolé 'bo, gã ru umvelé Fãráwũ 'bã ĩzépị 'bã ngọ́tị́ ru úmgbé.
25 Mụ́sã pẽ ũcõgõ ịsụ́jó 'bá Ãdróŋá drị́ Ịsịrayị́lĩ́ rú rĩ abe ndẽ ãyĩkõ ịsụ́lé ị́jọ́ ũnzí sĩ
sáwã were agá 'dĩ rá.
26 Ndre ãngũ drĩ́ gâlé ĩ'di múké drĩ́nzá ịsụ́jó Kúrísĩtõ sĩ ĩ'di ṹrṍdrị́ ãzí ãmbógó la
ndẽ málĩ Mĩ́sị́rĩ́ gá rĩ kí rá, ã'dusĩku ĩ'di ãngũ ndre agá drĩ́lẹ́ gâlé ṹrṍdrị́ ịsụ́jó.
27 Ã'ĩtáŋá sĩ Mụ́sã a'be ãngũ Mĩ́sị́rĩ́ drị́ gá rĩ rá, idé ṹrĩ́ sĩ ku, Mụ́sã 'bã ị́jọ́ 'dĩ ũkpó
ru ĩ'di ásị́ gá ã'dusĩku ĩ'di 'bã Ãdróŋá ndrelé ku rĩ ndrejó rá rĩ sĩ.
28 Ã'ĩtáŋá sĩ mba ị́jọ́ azịŋá ṹmṹ alịjó 'bá drĩ́ gâ sĩ ãzíla ãrí ũyãjó rĩ tã, ị́jọ́ 'dĩ sĩ,
mãlãyíkã drã drị́ 'bá kãjãní rĩ kí ụ'dị́lépi 'bã aló rú anzị 'bá Ịsịrayị́lĩ́ rú rĩ 'badrĩ́ kí ku
benĩ.
29 Ã'ĩtáŋá sĩ 'bá Ịsịrayị́lĩ́ drĩ́ alị kí mĩrĩ ika rĩ agâ sĩ cécé ãngũ ã'í gâ sĩ rĩ áni, wó 'bá
Mĩ́sị́rĩ́ gá rĩ kí mụ ũ'bĩ́lé afílé kí vú gâ sĩ, ịmvụ́ kí rá.
30 Ã'ĩtáŋá sĩ bõrõ Yẽ́rị́kṍ drĩ́ a'dé rá 'bá Ịsịrayị́lĩ́ drĩ́ 'bã kí acị́jó ãga la gâ sĩ trṍkị́lịrị
pâlé ázĩ́rĩ́ rĩ sĩ.
31 Ã'ĩtáŋá sĩ ũkú ãwụ́'bá ru Rãhábṹ pa ru drã agá 'bá Ãdróŋâ tị gãlépi úmgbé rĩ kí
agá rá la ĩ'di 'bã 'bá Ịsịrayị́lĩ́ drị́ ãngũ undrélépi rĩ kí ã'ĩjó tãmbajó rĩ sĩ.
32 Ị́jọ́ ãzí mâ jọlé ĩ́dị́ rĩ íngõ 'i? Sáwã mání 'dáyụ, ị́jọ́ nzejó Gị́dĩ́yṍnĩ́ 'i, Bãrákĩ 'i,
Sámísõnĩ 'i, Yéfĩtã 'i, Dãwụ́dĩ́ 'i, Sámṹwẽ́lĩ́ 'i ãzíla nãbịya kí drĩ́ gá.
33 Ã'ĩtáŋá sĩ 'dị kí ã'dị́ ndẽ kí kí sụ́rụ́ abe rá, rụ kí 'bá kí ị́jọ́ kpị sĩ ãzíla ịsụ́ kí ị́jọ́
azịlé rĩ rá ãzíla amvu kí kẽ́mĩ́ 'bã tị kí cí,
34 anụ́ kí ãcí idraká velépi bẽ́kṹ-bẽ́kṹ rĩ ãzíla pa kí ru ménéŋá sị́ gá, ũkpó ãkõ
ĩ'badrĩ́ uja ru ĩ'baní ũkpõ rú, ãzíla acá kí ũkpó ru ã'dị́ gá ãzíla iré kí ãmị́yọ́ŋá 'bã
ãsĩkárĩ kí rá.
35 Ã'ĩtáŋá sĩ ũkú kí ĩnga ĩ'bã 'bá drãlépi rá rĩ kí vúlé kí ídri rú ĩ́dị́. Ãzí rĩ kí îcãndĩ
kí rá ã'ĩ́ kí ru trũlé ku, ĩ'baní sĩ angáŋá ídri rú múké ãndânĩ rĩ ịsụ́jó benĩ.
36 'Bá ãzí rĩ ịsụ́ kí îde kî, ãzí rĩ kí úgụ kí ãzíla úco kí, úmbé ãzí rĩ kí nõrórõ sĩ ãzíla
úsú kí mãbụ́sṹ gá.
37 'Bá ãzí rĩ kí ú'bé kí írã sĩ, ãzí rĩ kí âsi kí mũsũménõ sĩ ĩ́rĩ́ ãzí rĩ kí ụ́'dị́ kí ménéŋá
sĩ. Ãzí rĩ kí ãko ãkõ sĩ ri kí kãbĩlõ íníríkó sṹ ãzíla ĩ́ndrị́ íníríkó trũ, kí lẽmẽrĩ ĩ'badrĩ́
kí sĩ ĩ'baní ũcõgõ ãzíla idé ị́jọ́ ũnzí la kí kí ụrụ'bá gá,
38 ṹnọ́kụ́ 'bã mũkẽ ĩ'baní 'dáyụ. 'Bá 'dĩ ri kí acị́lé ru ṹzĩ́lé ãngũ kõtórõ rú rĩ agâ sĩ,
'bé agâ sĩ, ãzíla ṹjị́gọ́ kí agâ sĩ ãngũ 'bụ́ ru vũ gá rĩ kí agâ sĩ.
39 'Bá 'dĩ kí pírí Ãdróŋá nze ị́jọ́ ĩ'badrĩ́ kí vú múké la ã'ĩtáŋá ĩ'badrĩ́ sĩ. Wó ĩ'bã ãzí
ãlu ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã azịlé 'dĩ ịsụ́lépi rá la 'dáyụ.
40 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá itú ãmaní ãko ãzí múké la rá, ĩ'di dó sĩ kí 'bã kpị ãma abe ãngũ
ãlu gá.

12

Ímbátáŋá Ãdróŋá 'bã fẽlé anzị ĩ'didrĩ́ gá rĩ 'baní rĩ

1 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ú'dî'da 'bá ũ'bí sãdínĩ rú wẽwẽ rú ã'ĩtáŋá ĩ'badrĩ́ kí vú nzelépi 'dĩ 'bã kí
ándrá ãma andre cejó trṍkị́lịrị rĩ sĩ, lẽ ãma u'bé kí ãko pírí ãma ugalépi úmgbé 'dĩ
kí, ị́jọ́ ũnzí ãma umbélépi cí 'dĩ kí abe rá, ãzíla ãcẽ́ kí ụ́ngụ́lẹ́ ásị́ teŋá sĩ ãbálá 'bãlé
ãma drĩ́lẹ́ gá 'dĩ 'i kpere deŋá gá.
2 Lẽ ã'bã kí mịfị́ ãmadrị́ gá rĩ Yẹ́sṹ drĩ́ gá ĩ'di 'bá ã'ĩtáŋá ãmadrị́ 'bã ĩndụ́ i'dólépi
ãzíla 'bãlépi la pịrị-pịrị rĩ 'i, ãyĩkõ 'bãlé ĩ'di drĩ́lẹ́ gá rĩ sĩ 'dụ ũcõgõ ĩ'di ipajó mũsãlá'bã

sị́ gá rĩ ásị́ teŋá sĩ rá así vâ drį̃nzá la 'bã ị́jọ́ sĩ ku ãzíla ri vų̃rụ́ úmvúke Ãdróŋá drį̃ 'bã wókõ ãndá gá rĩ gá.
3 Ĩmi ũrã drĩ ị́jọ́ 'bá ũnzí 'bã kí Yẹ́sų̃ ngų̃jó ĩ'di 'bã talé 'dĩ 'i, Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ĩmi ásị́ 'bã ãndẽjó sĩ a'déjó ku.
4 Ĩminí ã'dị́ 'dị agá ị́jọ́ ũnzí be, ĩ'dị drĩ ã'dị́ ị́jọ́ ũnzí drį̃ ụtrị́jó kpere ĩmi ãrí ní asu agá ku.
5 Ĩmi ãvĩ ãzî sĩ ị́jọ́ sĩlé sĩ ĩmi ásị́ imbájó jọlépi la ĩminí,
“Má anzị 'dĩ, lẽ ĩ'dụ ị́jọ́ Úpí 'bã ĩmi cojó ímbátáŋá ru rĩ ị́jọ́ ápãrákã rú ku,
ãzíla drĩ uzá ĩmi drį̃ gá ị́jọ́ 'dĩ 'bã fẽ ĩminí ãvá ãkõ ásị́ gá ku.
6 Ã'dusĩku Úpí la 'bá ĩ'di 'bã lẽlé rá 'dĩ kí į̃ndụ́ co ímbátáŋá ru lẽtáŋá sĩ,
ãzíla 'bá ĩ'di 'bã ã'į̃lé ĩ'di bã anzị rú rá 'dĩ kí ĩ'di ĩ'baní drį̃rịma fẽ rá.” †
7 Ĩta ị́jọ́ ũkpó 'bání sĩ ĩmi cojó ímbátáŋá ru 'dĩ 'i, Ãdróŋá la ĩmi idé cécé anzị ĩ'didrį̃ kí áni. Ã'dusĩku ngọ́tị́ŋá átẹ́pį̃ 'bã į̃ndụ́ colé ímbátáŋá rụ ku rĩ íngõ 'i?
8 Údrĩ ĩmi co ímbátáŋá ru ku (ãzíla 'bá ãlu-ãlu la ali coŋá ímbátáŋá ru rĩ agâ sĩ rá) ífí la ĩmi anzị tị́lé ãzị́táŋá 'bã lẽlé rĩ áni ku rĩ kî, ĩmi adru anzị mgbã rĩ kí ku.
9 Ị́jọ́ 'dĩ 'bã drį̃ gâ sĩ, ãmã átẹ́pị ãma tị́lépi ụrụ'bá sĩ 'dĩ kí vâ ãma co ímbátáŋá ru rá, ãma vâ kí į̃nzį̃ ị́jọ́ la sĩ rá. Lẽ tá ị́jọ́ mgbã sĩ ãfẽ į̃nzį̃táŋá ãmaní ãma fẽjó pírí Átẹ́pị ãma ãni úríndí drį̃ ãzíla sĩ adrujó ídri rĩ ní íngõpí yã?
10 Ãmã átẹ́pịka co kí ãma ímbátáŋá ru sáwã were sĩ cécé ĩ'ba kí ũrãlé ĩ'baní múké rĩ áni, wó Ãdróŋá la ãma co ímbátáŋá ru ãmaní sĩ adrujó múké. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãma dó sĩ icó ídri ĩ'didrį̃ ãlá rĩ alelé benĩ.
11 Coŋá ãma cojó ímbátáŋá ru rĩ adru ãmaní sáwã ú'dî'da 'dĩ agá 'dâ múké ku, wó ãzá-ãzá. Wó vúlé vúlé ru ĩ'di ífí ị́jọ́ kpị ãzíla ị́jọ́ ásị́ į̃gbẹ̃ drį̃ ka 'bá imbálé ị́jọ́ 'dĩ sĩ rĩ 'badrį̃ kí agá.
12 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi imbá ĩmidrį̃ ĩzíŋá ũkpõ kóru 'dĩ kí ũkpó ru, ãzíla ĩmi ãja ũkpõ kóru 'dĩ kí ũkpó ru.
13 “Ĩmi idé gẽrį̃ kpị ĩminí sĩ acị́jó.” † 'Bá ãcá trũ rĩ 'bã acá kí rú sĩ ku, wó rá la 'bã adrí kí rú sĩ adrí adrî.

'Bá kí bị̃lẹ̃ į̃ndụ́ lijó Ãdróŋá gãŋá úmgbé rĩ sĩ rĩ

14 Lẽ ĩndrų̃ ásị́ pírí sĩ u'ájó ásị́ į̃gbẹ̃ sĩ 'bá pírí abe, ãzíla adrujó ãlá ru; ã'dusĩku ásị́ ãlá kóru 'bá ãzí icó Úpí ndrelé ku.
15 Lẽ ĩndre múké-múké 'bá ãzí 'bã ĩcẽ jõ ásị́ į̃gbẹ̃ Ãdróŋá drị́ 'dĩ ku, ãzíla ĩndre ị́jọ́ ũnzí 'bã ízókí 'bã agbẹ́ zolé sĩ ũnzĩkãnã ajíjó sĩ ũ'bí kí 'a usajó ku.
16 Lẽ ĩndre ĩmi ãzí 'bã adru ãwụ́'bá ru ku, ị́jọ́ Ãdróŋá drį̃ ã'į̃lépi ku cécé Ị́sãwų̃ áni ị́jọ́ ĩ'di 'bã adrujó 'bã kãyú ru rĩ į̃tų̃ndãlépi lú íná nalé pâlé ãlu 'dĩ sĩ rĩ áni ku.
17 Wó 'dã 'bã vúlé gá ínį̃ rá ĩ'diní lẽ agá ị́jọ́ ásị́ į̃gbẹ̃ kãyú drį̃ ịsụ́ agá, úgã ĩ'di úmgbé. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Ị́sãwų̃ icó ị́jọ́ ĩ'di 'bã idélé 'dã ujalé ku, ĩ'diní táni lẽ agá ásị́ į̃gbẹ̃ ịsụ́ agá áwáŋá sĩ ãzíla mį̃ndrẹ trũ tị́.
18 Ĩmi amụ́ drĩ 'bé Sĩnáyĩ icólé alólé rá, velépi ãcí sĩ, ų̃rụ́'bų̃ ịnịbịrịcịcị, ãngũ nị̃lépi kpákpá, ãzíla ãlụ́kụ́kų̃ ãmbógó rĩ abe cécé 'bá Ị́sịrayį̃lį̃ drį̃ 'bã kí ándrá amụ́jó rĩ áni ku.
19 Ĩmi are gũká 'bã áwáŋá jõku ụ́'dụ́kọ́ Ãdróŋá drị́ ị́jọ́ jọlépi rĩ ku, 'bá arelépi la rá rĩ a'ị́ kí ĩ'di ĩ'baní ị́jọ́ jọjó 'dã 'bã ãni ku,
20 ã'dusĩku icó kí ị́jọ́ jọlé ĩ'baní 'dã kí talé ku: “Drĩ táni adru ãnãkpá aló 'bé 'dã 'bã ụrụ'bá nĩ ála ĩ'di u'bé írã sĩ káyĩ.” †

† **12:6** Ị́jọ́ U'béŋá 3:11-12 † **12:13** Ị́jọ́ U'béŋá 4:26 † **12:20** Ãfũŋá 19:12-13

21 Ãko 'bá 'dã 'bã kí ndrelé rĩ i'dá kí mẹ́lẹ́tị gá ũ̃rị̃ rú trẽ̃yị́ Mụ́sã jọ, “Áma ụrụ'bá la
yã-yã ũ̃rị̃ sĩ.” †
22 Wó ĩmi acá dó 'bé Zị̃yọ́nị̃ gá 'bo, 'dĩ Yẽ̃rụ́sãlẹ́mũ̃ 'bũ̃ gá rĩ, táwũ̃nị̃ ãmbógó Ãdróŋá
ídri rĩ 'bã sĩ u'ájó rĩ 'i. Ĩmi amụ́ ãngũ Mãlãyíkã álĩfũ-álĩfũ 'bã kí ru trajó 'bo ãyĩkõ sĩ
rĩ gá.
23 'Dĩ kãnĩ́sã 'bá kãjãní rĩ 'badrĩ́ gá rĩ, 'dĩ kí 'bá rụ́ sĩlé 'bũ̃ gâlé rá rĩ kî. Ĩmi amụ́
Ãdróŋá ru, Ãdróŋá 'bá pírí kí ị́jọ́ lị́lépi rĩ 'i ãzíla ĩ'di úríndí 'bá mgbã rĩ 'badrị̃ kí
'bãlépi kpị rĩ 'i.
24 Ĩmi amụ́ Yẹ́sũ̃ 'bá ãma icílépi Ãdróŋá be tị icíma ú'dí rĩ sĩ, ãzíla ãrí ĩ'didrị̃ ũyãlé
rĩ 'bã ị́jọ́ jọjó múké ndẽ ãrí Hãbị́lị̃ drị̃ rá rĩ rú.
25 Ĩndre múké-múké lẽ ĩgã jõ Ãdróŋá ị́jọ́ jọlépi rĩ 'bã tị ku. 'Bá ándrá ị́jọ́ Ãdróŋá
drĩ́ Mụ́sã 'bã jọlé rĩ gãlépi úmgbé ũ̃nọ́kụ́ gá 'dâ rĩ drĩ kí ándrá icó apálé ku, wó ãma
icó dó apálé íngoní ru ãdrĩ dó 'bá angálépi 'bũ̃ gá rĩ tị gã arelé úmgbé rĩ gá?
26 Ụ́'dụ́ 'dã sĩ ụ́'dụ́kọ́ Ãdróŋá drị̃ aya ũ̃nọ́kụ́ rá, wó ú'dî'da Ãdróŋá azị vâ, “Ace pâlé
ãlu ma vũ aya á'dũ̃sĩ ku wó ma 'bũ̃ aya ĩndĩ.” †
27 Ị́jọ́ jọlé, “Ace pâlé ãlu,” rĩ icé ãko icólé ayalé rá 'dĩ kí ã'du? 'Dĩ kí ãko 'bãlé 'bã
'bã 'dĩ kí ị́jọ́ 'dĩ sĩ ãko icólé ayalé ku 'dĩ kí mụ acelé nĩ.
28 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ãfẽ kí ãwã'dĩfô Ãdróŋá ní ãzíla ãma ĩ̃nzị̃ kí ĩ'di ãyĩkõ fẽjó ĩ'diní
ãrútáŋá sĩ ãzíla ũ̃rị̃ trũ, ã'dusĩku Sụ́rụ́ ĩ'di 'bã fẽlé ãmaní rĩ 'bã icójó ru ayajó ku rĩ sĩ.
29 Ãma ị́jọ́ 'dĩ idé íni la ã'dusĩku “Ãdróŋá ãmadrị̃ ĩ'di ãcí ãngũ ivélépi 'i.” †

13

Ị́jọ́ Ãdróŋá ní ãyĩkõ fẽlépi rĩ

1 Lẽ ĩlẽ ĩmi ĩmi drĩdríŋĩ gá cécé ádrị́pị rú ãzíla ámvọ́pị ru.
2 Ĩmi ũrã ị́jọ́ ãmụ́ a'ị́jó ĩmidrị̃ ko gá rĩ ãmbógó ru. Ị́jọ́ ãmụ́ a'ị́jó idélé 'dĩ 'bã áni rĩ
sĩ 'bá ãzí a'ị́ kí ándrá mãlãyíkã ĩ'baní nĩ̃ŋá la kóru.
3 Ĩmi ũrã 'bá mãbụ́sũ̃ gá rĩ kí ị́jọ́ cécé ĩmi 'bã rĩ mãbụ́sũ̃ gá ĩ'ba abe rĩ áni, 'bá 'bání
ũcõgõ fẽjó rĩ kí cécé ĩmi 'bã rĩ ũcõgõ 'dã agá ĩndĩ rĩ áni.
4 Ị́jọ́ ũkú ĩgbãjó rĩ 'bã adru ãrútáŋá ru 'bá pírí 'banî, ãzíla ãgọbị kí ũkú kí abe 'bã
ã'ị́ kí 'bã u'á kí ã'ị̃táŋá sĩ kí drĩdríŋĩ gá, ã'dusĩku Ãdróŋá la ị́jọ́ lị ãwụ́'bá kí drị̃ gá 'bá
mi ãcí idélépi rĩ abe rá.
5 Ĩmba ídri ĩmidrị̃ tã ị́jọ́ sĩlíngĩ lẽjó ambamba rĩ sĩ, lẽ ãko ĩmi trũ adrujó rĩ 'bã ca
kí ĩminí rá. Ã'dusĩku Ãdróŋá jọ rá,
“Má icó ĩmi a'belé ku,
ãzíla má icó ĩmi ãzã kolé ku la ku.” †
6 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ma jọ la drĩ ũkpó sĩ,
“Úpí ĩ'di 'bá áma ãzã kolépi rĩ 'i, má icó idélé ũ̃rị̃ sĩ ku.
'Bá icó má rụ́ ã'du idélé?” †
7 Ĩmi ũrã ị́jọ́ 'bá ándrá ĩmi drị̃lẹ́ ru ị́jọ́ Ãdróŋá drị̃ ũlũlépi 'dĩ kí ị́jọ́. Ĩmi ũrã drĩ ị́jọ́
vúlé ándrá ĩ'bã kí sĩ u'ájó ãzíla adrujó rĩ ĩmi andré ã'ị̃táŋá ĩ'badrị̃ 'dã 'i.
8 Ã'dusĩku Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ uja ru ku i'dójó ájẹ̃, ãndrũ kpere jã 'dâ.
9 Lẽ ĩfẽ ĩmi drị̃ celé ímbátáŋá ndú-ndú sĩ ku, ĩminí sĩ gẽ̃rị̃ mgbã pịrị rĩ a'bejó ku.
Ĩ'di múké ãndânĩ ãma ásị́ ní ũkpõ ịsụ́jó ásị́ ĩ̃gbẽ̃ Ãdróŋá drị̃ sĩ ndẽ ãmaní ãzị̃táŋá íná
najó rĩ kí vú ũbĩ̃jó, wó íni 'dĩ 'bá ãzị̃táŋá 'dĩ kí vú ũbĩ̃lépi rĩ ãzị̃táŋá 'dĩ ko kí kí ãzã
ku.

---

† **12:21** Ãzị̃táŋá Amviŋá 9:19 † **12:26** Hãgáyĩ 2:6 † **12:29** Ãzị̃táŋá Amviŋá 4:24 † **13:5** Ãzị̃táŋá Amviŋá 31:6
† **13:6** Zãbụ́rị̃ 118:6-7

10 Ãtalo ãzı́ ngalépi jó hémã rú Ãdróŋá ı̃nzı̃jó rĩ agá rĩ 'baní ãzı́táŋá ã'ı́ ãko fẽlé ídétáŋá ru ãlĩtárĩ ãmadrı̃ drı̃ gá rĩ kí nalé ku.
11 Átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ la ãrí ãnãkpá drı̃ agụ Ãngũ Ãlá Ãndânĩ rĩ gá fẽlé ídétáŋá ı́jọ́ ũnzí idéjó rĩ rú, wó ála ĩzá la ivé ãngũ kámbĩ gá ãmvé rĩ gá.
12 Gẽrı̃ ãlu 'dĩ sĩ, Yẹ́sũ drã ándrá vâ táwũ̃nı̃ ãmbógó rĩ 'bã kẽjı́tı gá ãmvé, sĩ 'bá kí 'bã jó ãlá ru ãrí ĩ'di 'bã mgbã rĩ drı̃ sĩ.
13 Lẽ dó ãmụ kí sĩ ãmvé kámbĩ gá 'dâ rĩ sĩ Yẹ́sũ rũ̀lé, drı̃nzá ĩ'di 'bã ı̣sṹlé rĩ ı̣sṹlé.
14 Ã'dusĩku táwũ̃nı̃ ãmaní mụjó u'ájó rĩ adru ũ̃nọ́kụ́ gá 'dâ ku, wó ãma ãngũ ndre drı̃ gá táwũ̃nı̃ drṹzı́ ãmaní mụjó u'ájó ala gá jã 'dâ amṹlépi ĩndõ rĩ gá.
15 Íjọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ãfẽ kí ídétáŋá sĩ Ãdróŋá ı̣cṹjó rĩ Yẹ́sũ rũ̀ sĩ 'dĩ ífí ãma tı 'bã sĩ i'dajó la Ãdróŋá ĩ'di Úpí 'i.
16 Wó lẽ ĩmi ãvĩ ı́jọ́ múké idéjó ãzíla ãko ĩmĩ trũ adrujó rĩ kí alejó 'bá ãzí kí abe rĩ ku. Íjọ́ 'dĩ 'bã áni rĩ kí ãyĩkõ fẽ Ãdróŋá ní cécé ídétáŋá idejó ĩ'diní rĩ áni.
17 Ĩmi are 'bá ĩmi drı̃lẹ́ ru rĩ kí tı ãzíla ĩmi ũbĩ ãzı́táŋá ĩ'badrı̃ kí vú. Kí ĩmi tãmba ãndẽŋâ kóru ã'dusĩku kí drṹzı́ ı́jọ́ vú nze Ãdróŋá drı̃lẹ́ gá rá. Ĩmi are kí tı ãzı́ ĩ'baní ngalé rĩ la sĩ adru ãyĩkõ rú, 'bã adru ĩ'baní tẹ́rı́ ru ku, icó kí sĩ adrulé ĩminí ũ̃rõ̃drı́ ru ku.
18 Ĩzı ãmaní Ãdróŋá 'i. Ãma ásı̣ gá ãndá-ãndá ru ãma ásı̣́sı̣́ŋá ãlá ru, ãzíla ãlẽ u'álé ı́jọ́ kpı ĩ gẽrı̃ pírí sĩ.
19 Ma mgbã rĩ a'ı́ ĩmi Ãdróŋá zıjó mání sĩ mâ ujajó ĩmi rũ̀lé vúlé gbõrú.
20 Ãdróŋá ásı́ ı̃gbẽ̃ 'dı́pı, Úpí ãmadrı́ Yẹ́sũ 'bá ãmbógó kãbĩlõ ucélépi rĩ ingalépi drã agá rá, ãzíla azıŋá ĩ'didrı̃ ãrí ĩ'di ãni tı icíma drı́ ukólépi ku rĩ ajílépi rĩ,
21 'bã fẽ ĩminí ãko pírí múké sĩ ãzı́ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ ngajó ãzíla 'bã nga ãzı́ ãma agá ı́jọ́ ĩ'diní ãyĩkõ fẽlépi Yẹ́sũ Kúrísĩtõ agá rĩ sĩ, dı̃zã 'bã adru ĩ'diní jã 'dâ. Ámĩnã.
22 Má ádrı̃pı̣ka ãzíla má ámvọ́pı̣ka ã'ı̣́táŋá agá 'dĩ, má a'ı́ ĩmi ásı́ 'bãjó ı́jọ́ mâ sĩlé ĩminí ĩmi ásı́ imbájó 'dĩ drı̃ gá, ã'dusĩku ásĩ lú ĩminí wárágã ãlı̃ŋá ru.
23 Álẽ ĩnı̃ rá ãma ádrı̃pı̣ Tı̃mı̃tı́yõ̃ útrũ ĩ'di 'bo, drĩ amṹ gbõrú rá ma mụ mụlé ĩ'di be ĩmi ndrejó rá.
24 Ĩzı 'bá ĩmi drı̃lẹ́ ru 'dĩ kí pírí cící ãzíla 'bá Ãdróŋá drı́ 'dĩ kí abe. 'Bá pírí Ítãlĩ gá rĩ zı kí ĩmi pírí cící.
25 Lẽtáŋá uyaŋâ kóru Ãdróŋá drı̃ 'bã adru ĩmi abe.

Wárágã Yãkó'bõ 'bã sĩlé rĩ

1 'Dĩ wárágã angálépi Yãkó'bõ Ụ̃pị̃gọ̃ŋá Ãdróŋá ãni ãzíla Úpí Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ drị̃ rĩ,
zị sĩ sụ́rụ́ mụdrị̃ drị̃ ị̃rị̃ 'bá Yẹ́sụ̃ ã'ị̃lépi rá, ru irélépi ụ̃nọ̃kụ́ drị̃ gá 'dĩ kí pírí cící.

Ã'ị̃táŋá ị̃jọ́ tajó rĩ

2 Má ádrị̃pịka ãzíla má ámvọ́pịka, ĩdrĩ táni ũcõgõ ịsụ́ ĩmĩ Yẹ́sụ̃ ã'ị̃jó rĩ sĩ gẹ̃rị̃ ndú-
ndú sĩ rá tí, ĩmi adru ãyĩkõ sĩ,
3 ĩnị̃ rá ã'ị̃táŋá ĩmidrị̃ gá rĩ sĩ, ĩdrĩ ụ̃'bị̃táŋá ĩmi ụ̃'bị̃jó rĩ 'bã ũkpõ ndẽ rá, ĩmi ásị̃
ị̃gbẹ̃ ị̃jọ́ tajó rĩ ịsụ́ rá.
4 Ĩfẽ ásị̃ ị̃gbẹ̃ ĩmi sĩ ị̃jọ́ tajó rĩ 'bã nga ãzị̃ ĩmi agá ãsị̃ŋâ kóru, ĩmi ĩcẽ rú sĩ ãko ãzí
ãlu la sĩ ku benĩ.
5 Wó 'bá ãzí ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá la drĩ ũndũwã ndrụ̃ sĩ ị̃jọ́ Ãdróŋá 'bã lẽlé 'bã idé rĩ nị̃jó,
'bã zị Ãdróŋá ãko pírí fẽlépi 'bání ĩndrã kóru, ãzíla vâ ị̃jọ́ mî zị̃lé rĩ ngụ̃lépi ũnzí ku
rĩ 'i, ĩ'di fẽ la 'bá pírí ní rá.
6 Wó 'bã zị ã'ị̃táŋá sĩ ãbãŋâ kóru, ásị̃sị̃ŋá ãbãŋâ trũ rĩ ĩ'di cécé mĩrĩ̃ 'bã ị̃yị̃ umvúlépi
ãlụ́kụ́kụ̃ sĩ agbalépi agba-agbâ rĩ áni.
7 'Bá 'dĩ 'bã áni rĩ 'bã ũrã ĩ'di 'bã ásị̃ gá, ĩ'di ãko ãzí ịsụ́ Úpí drị̃ rá íni la ku,
8 ã'dusĩku ĩ'di 'bã ásị̃ la ru awajó ũrãtáŋá ị̃rị̃ trũ rĩ sĩ.
9 'Bá Yẹ́sụ̃ ã'ị̃lépi rá lẽmẽrí ru Ãdróŋá 'bã ingalé ụrụgá rĩ 'bã u'á kí ãyĩkõ sĩ, Ãdróŋá
'bã kí ingajó ụrụgá rĩ sĩ.
10 Ãzíla 'bá Yẹ́sụ̃ ã'ị̃lépi rá, málĩ trũ rĩ 'bã u'á kí ãyĩkõ sĩ Ãdróŋá drĩ kí iri vụ̃rụ́ rĩ
gá. 'Bá málĩ trũ rĩ kí drụ́zị̃ zõ vũ gâlé cécé ife fũ 'bã zõjó rĩ áni.
11 Ị̃tụ̃ drĩ ãfũ ãcí ru 'bo, ĩ'di fẽ ife fũ kí nụ rá, kí zõ vụ̃rụ́, ũnĩ ĩ'badrị̃ gá rĩ la ãvĩ rá.
Wó 'bá málĩ trũ rĩ kí mụ ị̃lị̃kị̃lé ácị̃ŋá ĩ'badrị̃ málĩ ndrụ̃jó rĩ agá cécé 'dĩ 'bã áni.
12 'Bá ụ̃'bị̃táŋá ndẽlépi ã'ị̃táŋá sĩ rĩ, kí drị̃lẹ́ba rú, ã'dusĩku drĩ kí ụ̃'bị̃táŋá sĩ kí ụ̃'bị̃jó
rĩ ndẽ 'bo, ála ĩ'baní ídri ukólépi ku Ãdróŋá 'bã azị̃lé 'bá ĩ'di lẽlépi rĩ 'baní rĩ fẽ.
13 Ị̃jọ́ 'dĩ 'bã áni 'dĩ drĩ kí 'bá kí ụ̃'bị̃ ị̃jọ́ ũnzí idéjó, lẽ 'bã jọ kí, "Ị̃jọ́ ãma ụ̃'bị̃jó 'dĩ
angá Ãdróŋá drị̃," íni la ku. Ã'dusĩku ãko ãzí ụ̃'bị̃ Ãdróŋá ị̃jọ́ ũnzí sĩ ku, ãzíla Ãdróŋá
ụ̃'bị̃ 'bá ãzí sĩ ị̃jọ́ ũnzí idéjó ku.
14 Wó ũlẽ 'bá ãlu-ãlu drị̃ rĩ la ĩ'di bị̃lẹ́ iwí, sĩ ĩ'di sejó ị̃jọ́ ũnzí gá nĩ.
15 Ũlẽ ị̃jọ́ ũnzí drị̃ drĩ mba 'bá ãrí gá 'bo, ĩ'di 'bá agụ ị̃jọ́ ũnzí idélé, wó ị̃jọ́ ũnzí idéjó
rĩ la dó drã ají.
16 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, má ádrị̃pịka ãzíla má ámvọ́pịka mání lẽlé 'dĩ, 'bá ãzí 'bã ulé ĩmi ku.
17 Ãko pírí múké fẽtáŋá ru 'dĩ angá kí Ãdróŋá drị̃ 'bụ̃ gâlé, 'dĩ Ãdróŋá dị̃zã rú ãko
pírí kí ũ'bãlépi nĩ, ru ujalépi ujâ índríléndri áni ku rĩ 'i.
18 Ĩ'di 'bã ásị̃ 'bã lẽjó la nĩ rĩ sĩ, pẽ ãma ị̃jọ́ mgbã sĩ, adrujó ĩ'di 'bã 'bá ũri rú, ãko
ĩ'di 'bã 'bãlé 'dĩ kí drị̃lẹ́ gá pírí.

Ị̃jọ́ arejó ãzíla ị̃jọ́ idéjó

19 Má ádrị̃pịka ãzíla má ãmvọpịka mání lẽlé 'dĩ, lẽ ĩnị̃ ị̃jọ́ 'dĩ 'i, ĩmi pírí 'bã adru kí
'bá ị̃jọ́ arelépi mbẽlẽ rú, wó gbágbá kóru, ãzíla idélépi ũmbã sĩ mbẽlẽ ku íni la kî.
20 Ũmbã ĩmidrị̃ gá rĩ icó ị̃jọ́ Ãdróŋá 'bã lẽlé idélé múké rĩ ajílé nĩ ku.
21 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi a'be ị̃jọ́ ãndị̃ ru ãzíla ũnzíkãnã ĩmi agá rĩ kí pírí rá. Be la rá la, ĩmi
ã'ị̃ ị̃jọ́ mgbã 'bání sĩlé ĩmi ásị̃ gá icólépi úríndí ĩmi agá rĩ palépi rá rĩ 'i.

22 Ĩmi adru 'bá ị́jọ́ arelépi bị́lẹ́ sĩ á'dụ̃sĩ, ru ulélépi ĩnzõ sĩ 'dĩ 'bã ãzí ru ku, be la rá
la, ĩmi adru 'bá ị́jọ́ idélépi rĩ kî rú.
23 'Bá drĩ adru 'bá ị́jọ́ arelépi bị́lẹ́ sĩ á'dụ̃sĩ wó idélépi la ku rĩ, ĩ'di cécé 'bá ru mẹ́lẹ́tị
ndrelépi mãráyã agá rĩ áni.
24 Drĩ ru mẹ́lẹ́tị ndre 'bo, ĩ'di mụ rá cọtị mẹ́lẹ́tị la tá i'dá agá íngoní yã rĩ la uja ãvĩlé
ĩ'diní rá.
25 Wó ĩdrĩ ãzị́tãŋ́á pịrị Ãdróŋ́á drị́, 'bá trũlépi rĩ tãmba múké-múké, ãzíla ĩnga vâ
ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ kí áyụ, ĩmi drị̃ ãvĩ vâ ị́jọ́ ĩmĩ arelé rĩ kí sĩ ku, Ãdróŋ́á la ĩminí sụ̃sụ́
wi ị́jọ́ ĩmĩ idélé rĩ kí agá pírí.
26 'Bá ãzí drĩ ũrã la 'i dị́nị̃ mgbã rĩ agá, mba jõ ru ĩdra tã ku, ĩ'di ru vúŋ́á 'dĩ ulé,
dị́nị̃ ĩ'didrị́ gá rĩ ífí kóru.
27 Dị́nị̃ Ãdróŋ́á ãmã átẹ́pị 'bã ã'ị̃lé rá ãlá, ãzíla ị́jọ́ ũnzî kóru ĩ'diní ãyĩkõ fẽlépi rĩ ĩ'di
'dĩ 'i: ĩmvú kí tãmbajó ãwụzị kí abe, kí ãzã kojó ị́jọ́ kí ndẽlépi rĩ kí agá, ãzíla ĩ'diní
ru tãmbajó ị́jọ́ ũnọ́kụ́ drị́ ũnzí 'dĩ kí sĩ rĩ 'i.

2

Uyaŋ́á a'bejó cã

1 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka, ã'ị̃táŋ́á ĩmĩ Úpí Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ dị̃zã rú rĩ ã'ị̃jó rá
rĩ sĩ, ĩmi uya 'bá kí índréŋ́á ĩ'badrị̃ sĩ ku.
2 'Bá ãzí drĩ afí ãngũ ũ'bí 'bã kí ru trajó Ãdróŋ́á ị̃nzị̃jó rĩ agá, sụ̃ bõngó ãlápítítí
ũniyambamba la, drõ̃nọ́ ãjẽ̃ rú drị́mváŋ́á gá la trũ, wó 'bá lẽmẽrí la drĩ afí bõngó
ãndị́ ru la trũ 'dãá,
3 ĩmi 'bá bõngó ũniyambamba rĩ sụ̃lépi 'dĩ a'ị́ mgbãmgbã rú, ĩmi ĩ'diní jọ la, “Mí
amụ́ rilé ãngũ múké 'dõ gá 'dọ̃,” wó 'bá lẽmẽrí rĩ ní ĩmi jọ la, “Ítu pá 'dâ, jõku mí
ámụ rilé vũ gá áma andre gá 'dọ̃.”
4 'Dĩ adru drĩ ĩmi 'bá uya-uyâ la ku yã? Ĩmi acá drĩ 'bá ị́jọ́ lịlépi ásị́ ũnzĩ sĩ rĩ kí rú
ku yã?
5 Ĩmi are má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka, Ãdróŋ́á ũpẽ̃ 'bá lẽmẽrí rĩ kí ũnọ́kụ́ gá
'dâ íni adrujó kụ́rẹ́ńị́ ru ã'ị̃táŋ́á agá, vâ Sụ́rụ́ ĩ'didrị́ 'bụ̃ gá rĩ najó, ĩ'di 'bã azịlé 'bá
ĩ'di lẽlépi rĩ 'baní rĩ áni.
6 Wó ĩmi a'dụ́ 'bá lẽmẽrí 'dĩ kí idemará ru. Adru 'bá kụ́rẹ́ńị́ ru rĩ kí ĩmi ĩkpã ãmbõgõ
sĩ ãko ĩmidrị́ rĩ kí najó ũkpó sĩ, ãzíla kí vâ ĩmi ují kẹ́sị̃ drị̃lẹ́ gá nĩ ku yã?
7 'Bá 'dĩ áni 'dĩ u'dá kí rụ́ Yẹ́sụ̃ drị́ kụlépi kụ̃kụ̃ múké sĩ ĩmi umvejó rĩ ní ku yã?
8 Ĩdrĩ ãzị́tãŋ́á sụ́rụ́ Úpí ãmadrị̃ drị́ rĩ tãmba múké-múké, ị́jọ́ sĩlé sĩ-sĩ rĩ agá jọlépi
la, “Ílẽ mî jĩránĩ cécé míní ími lẽlé rĩ áni,” † ị́jọ́ míní idélé 'dĩ múké la.
9 Wó ĩdrĩ uyaŋ́á idé 'bá kí 'bã índréŋ́á ãmvé ãmvélé ru rĩ sĩ, ĩmi ị́jọ́ ũnzí idé ãzíla
ị́jọ́ ndẽ ĩmi 'bo, ĩminí ãzị́tãŋ́á nũjó rĩ sĩ.
10 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ãzí drĩ ãzị́tãŋ́á tãmba pírí múké, drĩ mụ ãlu la nũlé rá, 'bá 'dĩ 'bã
áni rĩ acá 'bá ị́jọ́ izalépi rĩ rú.
11 Ã'dusĩku Ãdróŋ́á jọlépi la “Ínga ãwụ̃ ku rĩ,” † jọ vâ “Í'dị 'bá ku.” † Ídrĩ ãwụ̃ nga
ku, wó ídrĩ 'bá 'dị rá, mi acá 'bá ãzị́tãŋ́á nũlépi rĩ rú.
12 Ĩjọ ị́jọ́ kí ãzíla idé kí cécé 'bá Ãdróŋ́á 'bã sĩ mụjó ị́jọ́ lịjó kí drị̃ gá, ãzị́tãŋ́á ĩ'di ãni
ãma trũlépi rá rĩ sĩ rĩ áni,
13 ã'dusĩku Ãdróŋ́á icó ásị́ ĩ̃gbẽ̃ i'dalé ĩ'diní ị́jọ́ lị agá 'bá ásị́ ĩ̃gbẽ̃ kóru rĩ ní ku. Wó
ásị́ ĩ̃gbẽ̃ ndẽ ị́jọ́ lịŋ́á rá.

Ã'ị̃táŋ́á ãzíla ídétáŋ́á

† **2:8** Lẹ́vị̃ 19:18 † **2:11** Ãfũŋ́á 20:14; Ãzị́tãŋ́á Amviŋ́á 5:18 † **2:11** Ãfũŋ́á 20:13; Ãzị́tãŋ́á Amviŋ́á 5:17

14 Má ádrı̨́pı̨ka ãzíla má ámvǫ́pı̨ka, múké rĩ íngõ 'i, 'bá ãzí drĩ ru 'bã 'i ã'ı̨́tãŋâ trũ
wó ĩ'di 'bã 'etãŋá 'dáyụ, mũkẽ ĩ'didrı̨́ gá rĩ íngõlé yã? Ã'ı̨́tãŋá icó kí palé rá yã?
15 Ícétãŋá sĩ, mî ádrı̨́pı̨ jõku mî ámvǫ́pı̨ ãzí drĩ adru bõngó kóru, ãkónã kóru ụ́'dụ́
pírí.
16 Ĩmi ãzí drĩ jọ la ĩ'diní, "Ímụ, mí acı̨́ múké, ímụ ími ụrụ'bá imilé ãcí gá, mí aga
vâ ãkónã sĩ," wó mí idé ı̨́jǫ́ múké ĩ'di 'bã ụrụ'bá ãzã kolépi la ku, ı̨́jǫ́ múké míní idélé
rĩ íngõ 'i yã?
17 Ã'ı̨́tãŋá á'dũsĩ ídétãŋâ kóru rĩ ĩ'di cécé ãko ãzí drãlépi rá rĩ áni.
18 Wó 'bá ãzí icó jọlé la, "Ma ã'ı̨́tãŋâ trũ," ãzí rĩ la jọ la, "Ma ı̨́jǫ́ mádrı̨́ kí nga ídétãŋá
sĩ." Į́jǫ́ mâ umvilé rĩ, "Mí i'da mání ã'ı̨́tãŋá mídrı̨́ ídétãŋâ kóru rĩ. Ma míní ã'ı̨́tãŋá
mádrı̨́ i'da ı̨́jǫ́ mání ã'ı̨́lé rĩ kí ngaŋá sĩ."
19 Mí idé múké míní ã'ı̨́jó la Ãdróŋá ĩ'di ãlu rĩ sĩ, úríndí ũnzí ã'ı̨́ kí vâ cécé 'dĩ 'bã
áni, ụrụ'bá la kí vâ yã-yã.
20 Mi 'bá azalépi azâ 'dĩ, ínı̨́ ã'ı̨́tãŋá ídétãŋâ kóru rĩ ĩ'di ãko ãzí ũrõdrı̨́ kóru la ku
yã?
21 Úlã ándrá ãmã áyı̨́pı̨ Ịbụrahı̨́mũ̃ 'i 'bá mgbã rú ídétãŋá ĩ'didrı̨́ sĩ, ĩ'di 'bã ngǫ́pı̨́
Ĩsákã fẽjó Ãdróŋá ní ídétãŋá ru ãlĩtárĩ drı̨́ gá rĩ sĩ ku yã?
22 Índre ã'ı̨́tãŋá ĩ'didrı̨́ nga ãzı̨́ pírí ãlu ídétãŋá ĩ'didrı̨́ abe, ã'ı̨́tãŋá ĩ'didrı̨́ sĩ ı̨́jǫ́ ĩ'di
'bã idélé rĩ acá dó pı̨rı̨-pı̨rı̨.
23 Wó ı̨́jǫ́ sĩlé rĩ jọ, "Ịbụrahı̨́mũ̃ ã'ı̨́ Ãdróŋá 'i rá, lã dó sĩ ĩ'di 'bá mgbã rú." † Į́jǫ́ 'dĩ
idé ru 'dĩ 'bã áni ãndá ãzíla ûmve dó sĩ ĩ'di Ãdróŋá 'bã wõrı̨́ ru.
24 Índre ála ãma lã 'bá mgbã rú Ãdróŋá drı̨́lẹ́ gá ı̨́jǫ́ ãmã idélé rĩ kí sĩ, adru ã'ı̨́tãŋá
sĩ á'dũsĩ ku.
25 Rãhábũ̃ ũkú ãwụ́'bá ru rĩ, úlã ĩ'di 'bá mgbã rú la ĩ'di 'bã ándrá 'bá ũní-ũníŋá gá
rĩ kí tãmbajó vâ kí tı̨ pẽjó gẽrı̨́ ãzí gâ sĩ rĩ sĩ.
26 Ụrụ'bá úríndí kóru rĩ 'bã drãlé rá rĩ áni, ı̨́jǫ́ 'dĩ sĩ ã'ı̨́tãŋá ãzí ngaŋâ kóru rĩ drã
vâ rá.

3

Ĩdra tãmbajó rĩ

1 Má ádrı̨́pı̨ka ãzíla má ámvǫ́pı̨ka, adru ĩmi pírí lẽ 'bã adru kí ímbá'bá ru íni la ku,
ã'dusĩku 'bá ímbá'bá ru 'dĩ kí ála kí ı̨́jǫ́ lı̨ ũkpó ru ãndânĩ ndẽ 'bá ímbá'bá rú ku 'dĩ
kí rá.
2 Ãma kí pírí ı̨́jǫ́ iza gẽrı̨́ ũ'bí sĩ. Wó 'bá drĩ ĩdra tãmba múké rá, ĩ'di vâ icó ru
ụrụ'bá tãmbalé gẽrı̨́ pírí sĩ múké rá.
3 Ãma kí aya su kãyĩnõ tı̨ gá cí la, 'bã nga kí rú sĩ ı̨́jǫ́ ãmaní lẽlé 'bã nga kí kí rĩ kí,
ãzíla ãma sĩ kí drı̨́ ụtrı̨́ 'bã mụ kí sĩ ãngũ ãmaní lẽlé rĩ gá.
4 Índre ú'dụ drĩ mẹ́lı̨́ ícétãŋá ru, ĩ'di ãko ãzí ãmbógó mmgbọ íni la, wó ãlụ́kụ́kũ̃
ũkpó la drĩ táni ĩ'di dro agá nĩ tí, dẽrébã la drı̨́ la ují ı̨́yẹ́gọ́ ĩmbíráŋá la sĩ, ãngũ ĩ'di
'bã lẽjó 'bã mụ rĩ gá.
5 Ĩdra ĩ'di ụrụ'bá 'bã wókõ ãzí ĩmbíráŋá la, ĩ'di ru ı̨́pı̨́ ũkpó ru ãfó sĩ. Índre jõ drĩ,
mı̨́rı̨́ ãmbógó 'dĩ la akó velé ãcíkúlú ĩmbíráŋá 'dĩ drı̨́.
6 Ĩdra ĩ'di cécé ãcí áni, ĩ'di ụrụ'bá 'bã wókõ galépi ı̨́jǫ́ ũnzí sĩ tré rĩ 'i, ĩ'di 'bá 'bã
mgbã rĩ iza pírí. Ĩ'di 'bá 'bã ídri ãcí su ãcí ukólépi ku rĩ sĩ rá.
7 'Bá icó ãnãkpá ũví pírí; ãriŋa, ãko ãgãlépi kũbũ̃drı̨́ sĩ, ãzíla ãko pírí u'álépi ı̨́yı̨́
agá rĩ kí abe, tãmbalé rá.

† **2:23** Í'dóŋá 15:6

8 Wó 'bá ãzí ãlu icólépi ĩdra tãmbalépi rá la 'dáyụ, ĩ'di ũnzí, ícó drḭ̃ la ụtrḭ́lé ku,
ĩ'di ãdrákĩ ũnzí la.
9 Ãma kí ĩ'di sĩ Úpí Ãdróŋá ãmã Átẹ́pḭ rụ́ ḭcụ́, ãma vâ sĩ 'bá Ãdróŋá 'bã 'bãlé ĩ'di
'bã gbíyã sĩ 'dĩ kí alụ́.
10 Tḭ ãlu 'dĩ agâ sĩ ḭ́cụ́ŋá kí ãfũ álụ́ŋâ trũ. Má ádrḭ́pḭka ãzíla má ámvọ́pḭka, lẽ ḭ́jọ́ 'dĩ
'bã idé ru íni ku.
11 Kídí ãlu agá ḭ̃yḭ́ ãlá rĩ icó kí agálé ḭ̃yḭ́ ũká ã'ḭ́ ru rĩ be ãngũ ãlu gá ku.
12 Má ádrḭ́pḭka, úlúgó icó ụ́cḭkḭ́ kalé ku, wọ̃mbẹ̃ icó úlúgó kalé ku, ãzíla ḭ̃yḭ́ ã'ḭ́ ru
ũká rĩ icó ru ujalé ãlá ru ḭ̃lḭ́-ḭ̃lḭ́ ru ku.
13 'Bá ãzí ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá ũndũwã ru ḭ́jọ́ Ãdróŋá drḭ̃ sĩ rĩ ã'di 'i? 'Ba i'da ĩ'di gbíyã
ĩ'di 'bã ru majó fụ́, ḭ́jọ́ idéjó ũndũwã sĩ rĩ sĩ.
14 Wó ĩmi ásḭ drĩ dra ũká ru ãjã sĩ ãzíla ĩndrã sĩ, lẽ ĩmi ḭpḭ́ ĩmĩ ũndũwã sĩ, ḭ́jọ́ mgbã
rĩ atrḭjó ĩnzõ sĩ ku.
15 Ũndũwã 'dĩ 'bã áni rĩ angá 'bṵ̃ gá Ãdróŋá drḭ̃lé ku, ĩ'di ḭ́jọ́ ũnzí ṵ̃nọ́kṵ́ ãni úríndí
ũnzí 'bã kí fẽlé nĩ la.
16 Ã'dusĩku ãngũ ãjã 'bã kí fijó ãwãŋâ trũ rĩ gá, 'bá kí ãwã kí drĩdríŋĩ̃ gá, ãzíla kí
ḭjọ́ ũnzí pírí kí idé 'dãá.
17 Ũndũwã angálépi Ãdróŋá drḭ 'bṵ̃ gâlé rĩ ĩ'di ndú, 'bá ũndũwã 'dĩ trũ rĩ ídri la
adru ũnzí ku. Ĩ'di adru 'bá ásḭ ḭ̃gbẹ̃ lẽlépi rĩ, ĩ'di u'á dríŋá, ĩ'di lẽtáŋá ru, ásḭ la ḭ̃dṵ́
ru. Ĩ'di ḭ́jọ́ múké idé áyụ, jọ 'bání ḭ́jọ́ vúlé gá ku, ãzíla ĩ'di mũlũmbẽ kóru.
18 'Bá ásḭ ḭ̃gbẹ̃ ajílépi 'bá kí drĩdríŋĩ̃ gá rĩ, kí ũri ásḭ ḭ̃gbẹ̃ drḭ̃ rĩ, ãzíla kí drṵ́zḭ́ ḭ́jọ́
múké ásḭ ḭ̃gbẹ̃ drḭ̃ kí lã ãná áni Ãdróŋá mẹ́lẹ́tḭ gá.

4

Ru aséjó Ãdróŋá rṵ́ ãni rú

1 Ã'du la ã'dḭ́ ãzíla ãwãŋá ají ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá nĩ yã? Angá kí ũlẽ ã'dḭ́ 'dḭlépi ĩmi agá
rĩ kí sĩ ku yã?
2 Ĩmi ãko ãzí lẽ rá, wó ĩmi icó ḭsṵ́lé la ku. Ĩmi ũlẽ la ãgã ãzíla ĩmi lẽ ĩmi ụ'dḭ́lé ãko
ãzí sĩ, ĩmi icó ãko ĩmi lẽlé 'dã ḭsṵ́lé ku. Ĩ'di fẽ ĩmi dó sĩ ãwã-ãwã vâ ãcóŋá co, wó ĩmi
ḭsṵ́ ãko la ku, ã'dusĩku ĩmi a'ḭ́ Ãdróŋá drḭ̃lé ásḭ mgbã sĩ ku.
3 Ĩdrĩ táni a'ḭ́ la rá, ĩmi icó ḭsṵ́lé la ku, ã'dusĩku ĩmi a'ḭ́jó la ũrãtáŋá gọ́'dọ́ la trũ rĩ
sĩ, ĩmi lẽjó la ãko ĩmĩ ḭsṵ́lé rĩ kí ayújó ãyĩkõ ĩmi ãni ĩminí lẽlé rĩ kí agá rĩ sĩ.
4 Ĩmi 'bá Ãdróŋá ã'ḭ́lépi ásḭ pírí sĩ ku 'dĩ, ĩnḭ̃ cé ṵ̃nọ́kṵ́ 'dĩ lẽjó rĩ la fẽ ĩmi Ãdróŋá
ngṵ̃ ũnzí. 'Bá wọ̃rḭ̃ 'bãlépi ṵ̃nọ́kṵ́ be rĩ la acá Ãdróŋá 'bã mẹ́rọ́'bá ru.
5 Wó ĩmi ũrã ḭ́jọ́ sĩlé jọlépi la, "Úríndí Ãdróŋá 'bã 'bãlé u'álépi ãma agá rĩ ĩ'di ãjã sĩ
ḭjọ́ ãma idélé rĩ sĩ," lẽ ãma adru ã'ḭ̃táŋâ trũ.
6 Wó ĩ'di ãmaní ásḭ ũkpó sĩ pá tujó ũkpó ru ḭ́jọ́ ũnzí ndẽjó rĩ fẽ. Ḭ́jọ́ 'dĩ bãsĩ ḭ́jọ́ sḭ̃lé
sĩ rĩ 'bã jọlé rĩ áni:
"Ãdróŋá la 'bá ãfó ru rĩ ḭsḭ́ vṵ̃rṵ́,
wó ĩ'di ásḭ ḭ̃gbẹ̃ fẽ 'bá ru irilépi vṵ̃rṵ́ rĩ nî." †
7 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩfẽ ĩmi Ãdróŋá ní pírí, ĩmi atrḭ Sĩtánĩ ãzíla ĩ'di dó sĩ apá ĩmi rṵ́ 'dâ rá.
8 Ĩmi asé ĩmi Ãdróŋá rṵ́ 'dõlé ãni rú, ãzíla Ãdróŋá vâ sĩ ru asé ĩmi rṵ́ 'dõlé ãni rú,
ĩmi 'bá ḭ́jọ́ ũnzí idélépi 'dĩ, ĩmi itú ĩmi ídri ãlá ru, ãzíla ĩmi idé ĩmi ásḭ ãlá ru ĩmi 'bá
ásḭ ḭ̃rḭ̃ trũ 'dĩ.
9 Mḭndrẹ 'bã ra ĩmi mḭfḭ́ gá ḭ́jọ́ ũnzí ĩmi idélé rĩ kí sĩ, ĩmi ásḭ 'bã adru ãnzḭ rú ũcõgõ
sĩ, ãgṵ́ŋá ĩmidrḭ̃ 'bã uja ru áwáŋá ru, ãyĩkõ ĩmidrḭ̃ 'bã uja ru mḭndrẹ ũsũŋá ru.
10 Ĩ'bã ĩmi vṵ̃rṵ́ Úpî mẹ́lẹ́tḭ gá ásḭ ḭ̃gbẹ́ sĩ, ĩ'di ĩmi ĩdrẽ ụrụgá rá.

† **4:6** Ḭjọ́ U'béŋá 3:34

11 Má ádrı́pıka, ĩndro ĩmi ĩmi vúlé gá ku. 'Bá ádrı́pĩ rụ́ ndrolépi vúlé gá rĩ vâ ı́jọ́ lı ̨ drĩ la gá, jọ ı́jọ́ ũnzí ãzı́táŋá drĩ gá, lı ̨ vâ ı́jọ́ drĩ la gá ĩndĩ. Wó ídrĩ ı́jọ́ 'bá ãzí drĩ lı ̨, mí adru 'bá ãzı́táŋá vú ũbĩlépi rĩ 'i ku, wó rá la 'bá ı́jọ́ lı ̨lépi rĩ 'i.
12 Ãdróŋá la lú ãzı́táŋá fẽ nĩ, ãzíla ı́jọ́ lı ̨ kpı ̨ la nĩ, ĩ'di icólépi 'bá palépi rá ãzíla 'bá 'dı ̨lépi nĩ rĩ 'i. Wó mi dó ã'di 'i ı́jọ́ lı ̨lépi mî ádrı́pı ̨ drĩ gá rĩ?

Mí ı ̨pĩ mi ĩjọ́ drũsĩ rĩ sĩ ku

13 Ĩmi are, ĩmi 'bá jọlépi la, “Ãndrũ jõku drũsĩ ãma mụ táwũ̃nĩ 'dã gá, jõku ãzı́ 'dã gá u'ájó cajó ílí ãlu tũjárĩ idéjó sĩ séndẽ ı ̨sụ́jó,” 'dĩ.
14 Ĩmi icó nĩ̃lé la drũsĩ ã'du la mụ ru idélé ídri ĩmidrĩ gá nĩ yã rĩ gá ku. Ídri ĩmi agá 'dĩ ã'di ãni yã? Ĩmi cécé ũfú 'delépi i'dalépi sáwã wereŋá sĩ ãzíla ãvĩlépi rá rĩ áni.
15 Kẽjı ́ la gá, lẽ tá ĩjọ, “Úpí drĩ lẽ la rá, ãdrĩ adru ídri ãma icó dó ãko 'dĩ kí idélé 'dã abe.”
16 Cécé 'dĩ áni, ĩmi ĩmi ũnũ ãzíla ı ̨pı ́ ãfó sĩ, ı ́pı ́ŋá 'dĩ 'bã áni rĩ ı ́jọ́ ũnzí drĩ 'i.
17 'Bá ı ́jọ́ múké rĩ nĩ̃lépi rá tá tí 'bã idé rá, wó idélépi la ku rĩ, idé ı ́jọ́ ũnzí.

5

'Bá málĩ trũ rĩ kí bı ̨́lẹ́-ı ̨́ndụ́ lijó

1 Ĩmi are ĩmi 'bá málĩ trũ 'dĩ, ĩmi awá ãzíla ĩ'be ũ̃lụ́lụ́, ũcõgõ drụ́zı ́ amụ́lépi ĩmi drĩ gá rĩ sĩ.
2 Málĩ ĩmidrĩ ŋma kí rá, ãzíla ũ̃dụ́dụ́ mbe vâ bõngó ĩmidrĩ kí rá.
3 Gólũdĩ ĩmidrĩ kí sílĩvã abe uka kí rá. Ukaŋá ĩ'badrĩ la ı ́jọ́ vú nze ĩmi ụrụ'bá gá, ãzíla málĩ ĩmĩ tralé 'dĩ kí abe kí ĩmi ĩzá ivé ãcí áni ụ́'dụ́ ãsĩjó rĩ sĩ.
4 Ĩmi are áwáŋá 'bá ãzı ́ ngalépi ĩmidrı ́ ámvụ́ agá, ĩminí ũnzãlé 'dĩ 'badrı ́ ĩminí sĩ kí ũfẽjó ku, 'dĩ la fi ími ụrụ'bá gá. Áwáŋá 'bá ãzı ́ ngalépi ĩmidrı ́ ámvụ́ agá ãkónã kí ũkũnãlépi rĩ 'badrĩ Ãdróŋá Ũkpó 'Dı ́pı ̨ are dó 'bo.
5 Ĩmi u'á ándrá ũ̃nọ́kụ́ drĩ gá 'dâ ãyĩkõ agá ı ́jọ́ ĩmĩ ásı ́ 'bã lẽlé rĩ kí agá kí idéjó, ı ́jọ́ ĩmi lẽlé rĩ kí abe, ú'dî'da ĩmi ásı ́ acá dó múké ãzíla ĩmi use dó úsã sĩ bábá mánĩ̃gọ́ lẽlé lı ̨lé lĩı ̨lĩı ̨ rĩ áni.
6 Ĩlı ̨ ándrá ı ́jọ́, ĩmi ụ'dı ́ vâ ándrá 'bá múké 'dĩ kí, ãzíla ũkpõ kóru icólépi ru palépi ĩmidrı ́ gá ku 'dĩ kí rá.

Ásı ́ ũkpõ ũcõgõ tajó rĩ

7 Má ádrı́pıka ãzíla ma ámvọ́pıka, ĩmi adru ásı ́ ı ̨́gbẹ́ sĩ cajó kpere ụ́'dụ́ Úpí ní ãgõjó rĩ agá. Ĩndre drĩ 'bá ámvụ́ sõlépi rĩ 'bã kí uzogó áyi drĩ tẽ agá ásı ́ ı ̨́gbẹ́ sĩ. Kí dó sĩ ũri kalépi ãjẽ ãmbógó ajílépi rĩ tẽ ka agá.
8 Ĩtu pá ũkpó ru vâ ásı ́ ı ̨́gbẹ́ sĩ ĩndĩ, ã'dusĩku Úpí 'bã ãgõŋá ace ãni rú.
9 Má ádrı́pıka, ĩmi unu ĩmi drĩdrı ́ŋĩ gá ku, ĩdrĩ unu rá Ãdróŋá la ı ́jọ́ lı ̨ ĩmi drĩ gá rá, ĩndre ãmbógó ı ́jọ́ lı ̨lépi rĩ la amụ́ 'dĩ, acá ãni rú 'bo.
10 Má ádrı́pıka ãzíla má ámvọ́pıka, ĩndre ásı ́ ũkpõ, ũcõgõ ãzíla drı ́cı ́ŋá taŋá, nãbıya ı ́jọ́ Úpí drĩ ũlũlépi rĩ 'badrı ́.
11 Ĩndre drĩ, ãma 'bá ũcõgõ ı ̨sụ́lépi ásı ́ ũkpó trũ rĩ, umve 'bá drı ́lẹ́ba rú. Ĩmi are ı ́jọ́ ũcõgõ Yọ́'bũ̃ drı ́ gá rĩ 'bã ı ́jọ́ rá, ãzíla ásı ́ ı ̨́gbẹ̃ ĩ'didrı ́ sĩ ũcõgõ 'dã tajó rĩ rá. Ĩndre vâ ı ́jọ́ Úpí 'bã idélé ãsĩjó icéjó la Úpí 'bã ásı ́ ı ̨́gbẹ̃ ambamba, ĩ'di vâ 'bá 'bã ízákĩzã ndre ĩndĩ rĩ.
12 Wó má ádrı́pıka, 'dĩ kí drı ́lẹ́ gâ sĩ pírí, ĩna ũyõ 'bũ̃ sĩ jõku ũ̃nọ́kụ́ sĩ, jõku ı ́jọ́ pírí ãzí 'dĩ kí sĩ ku. I ́jọ́ ĩmĩ ã'ı ̨́lé rá rĩ 'bã adru ı ́jọ́ ĩmĩ ã'ı ̨́lé rá rĩ, ãzíla ı ́jọ́ ĩmĩ ã'ı ̨́lé ku rĩ 'bã adru ı ́jọ́ ĩmĩ ã'ı ̨́lé ku rĩ, ĩmi mụ filé ı ́jọ́ lı ̨ŋá agá ku.

13 'Bá ãzí ĩmi agá 'dâ ũcõgõ trũ la cí yã? Lẽ 'bã ã'ị̃ Ãdróŋá 'i. 'Bá ãzí ásị̃ ãyĩkõ rú
la cí yã? Lẽ 'bã ngo úngó Ãdróŋá ịcụ́jó rĩ kî.
14 'Bá ãzí ĩmi agá 'dâ ãvũ rú la cí yã? Lẽ 'bã umve 'bã drị̃lẹ́ ru kãnị́sã drị́ gá rĩ kî
ĩ'diní Ãdróŋá zịjó, ãzíla 'bã uní kí ĩ'di ãdu sĩ Úpí 'bã rụ́ sĩ.
15 Ãdróŋá zịŋá ã'ị̃táŋá sĩ rĩ la 'bá ãvũ rú rĩ adrí rá. Ãdróŋá vâ 'bá 'dã trũ ịjọ́ ũnzí
gá rá. Ãdróŋá la ĩ'di inga rá, drĩ táni ịjọ́ ũnzí idé agá rá tí.
16 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi i'da ịjọ́ ũnzí ĩmidrị̃ kí ĩmi drĩdríŋĩ gá, ĩzị vâ Ãdróŋá ĩmi ãlu-ãlu
'baní, ãyánĩ ĩmidrị̃ 'baní sĩ icójó wajó, Ãdróŋá ã'ị̃ŋá 'bá ãlá ịjọ́ ũnzî kóru rĩ 'bã kí ã'ị̃lé
rĩ, ĩ'di ũkpõ trũ, ãzíla ĩ'di ãzị́ nga rá.
17 Ĩlíyã ándrá 'bá ãma áni la, wó zị Ãdróŋá ũkpó ru uzogó ní 'dịjó ku, cajó ílí na
drị̃ la gá ĩmbá ázíyá uzogó 'dị ũ̃nọ́kụ́ drị̃ gá ku.
18 Vúlé la gá á'ị Ãdróŋá 'i 'bũ̃ tị nzĩ̃jó uzogó fẽjó, ũ̃nọ́kụ́ ní ãkónã kajó.
19 Má ádrị́pịka, 'bá ãzí ĩmi drĩdríŋĩ gá 'dâ la drĩ ãvĩ ịjọ́ mgbã rĩ a'bejó, lẽ ájí ĩ'di
vúlé.
20 Ĩmi ũrã ịjọ́ ịjọ́ 'dĩ drị̃ gá, 'bá 'bá ũnzí ãbãlépi rĩ ajílépi vúlé rĩ, pa úríndí ĩ'didrị̃
drã agá, ãzíla ají trũtáŋá Ãdróŋá 'bã sĩ 'bá trũjó ịjọ́ ũnzí ũ'bí agá pírí rĩ 'i.

Wárágã Pétẽrõ 'bã sĩlé drı̨drı̨ rĩ

Ízı̨ mi cící angálépi Pétẽrõ drı̨ rĩ

1 Wárágã 'dĩ angá Pétẽrõ ũpı́gǫ́ŋá Yę́sũ Kúrísĩtõ drı̨ rĩ drı̨.

Ásĩ wárágã 'dĩ 'bá Ãdróŋá 'bã ũpẽlé u'álépi ãmı́yǫ́ŋá ru Põñı̨tásı̨̃ gá, Gãlãtı̨́yã gá, Kãpãdókĩyã gá, Ásĩyã gá, ãzíla Bı̨̃tı̨́ñı̨yã gá rĩ 'banî.

2 Ãdróŋá ãmã átę́pı̨ ũpẽ ándrá ĩmi údu, Úríndí Ãlá rĩ 'bã dó sĩ ĩmi ndú ãlá ru. Į́jǫ́ 'dĩ sĩ, ĩmi are Úpí Yę́sũ Kúrísĩtõ tı̨ rá, ũjĩ dó sĩ ĩmi ãlá ru ãrí ĩ'didrı̨̃ sĩ.

Lẽtáŋá uyaŋâ kóru ãzíla ásı̨́ ı̨̃gbẽ̃ Úpí ãmaní Yę́sũ drı̨́ gá rĩ 'bã adru ĩmi abe ãmbógó ru.

Ásı̨́ tı̨́jó ídri ukólépi ku rĩ drı̨̃ gá rĩ

3 Lẽ ı̨́cṵ́ kí Ãdróŋá 'i, 'dĩ Átę́pı̨ ãmã Úpí Yę́sũ Kúrísĩtõ drı̨́ rĩ 'i, ã'dusĩku ĩ'di 'bã ásı̨́ ı̨̃gbẽ̃ ãmbógó rĩ sĩ, fẽ ãmaní drı̨̃lę́ba ãmaní ãma ujajó ú'dí ru, ásı̨́ tı̨̃ŋá ãmadrı̨̃ ãma adru ídri ru rá la Yę́sũ Kúrísĩtõ 'bã angájó ídri drã agá rá rĩ sĩ.

4 Ãdróŋá mba ãwítã ãzí tã 'bũ gâlé anzı̨ ĩ'didrı̨̃ 'baní ãlá ru, ũnzõ ru ku, ícó calé ĩ'di ujajó ku, ãzíla ŋma vâ ku.

5 Ãdróŋá la tã la mba ũkpõ ĩ'didrı̨́ ãmbógó rĩ sĩ ĩminí kpere ĩmĩ patáŋá 'dĩ ı̨sṵ́ agá, ĩminí ásı̨́ tı̨́jó drı̨̃ la gá rĩ sĩ. Ála ĩ'di i'da ṵ́'dṵ́ ãsı̨́jó rĩ sĩ, 'bá pírí kí ĩ'di ndre rá.

6 Ĩmi u'á ãyĩkõ sĩ ı̨́jǫ́ 'dĩ sĩ, ãyĩkõ ãzí ãmbógó ru drı̨̃lę́ gâlé 'dĩ, ĩdrĩ táni mụ drı̨̃ cı̨lé ı̨́jǫ́ mụlépi ĩmi ṵ̃'bı̨̃lépi 'dĩ kí sĩ ṵ́'dṵ́ were rá tí.

7 Ṵ̃'bı̨̃táŋá 'dĩ kí ã'ı̨́táŋá ĩmidrı̨̃ kí uyajó, i'dajó la ĩ'di ũkpó ru ãzíla ãlá ru yã rĩ. Ála ĩ'di ṵ̃'bı̨̃ cécé gólũdĩ ṵ̃'bı̨̃jó, ãzíla uyajó la rĩ 'bã áni, ã'ı̨́táŋá ĩmidrı̨̃ ndẽ ãjẽ̃ sĩ gólũdĩ ṵ̃'bı̨̃lé ãcí sĩ rĩ rá. Ã'ı̨́táŋá ĩmidrı̨̃ drĩ pá tu ũkpó ru ṵ̃'bı̨́táŋá ãcí ru 'dĩ kí agá, ĩ'di rṵ́kụma fẽ, ãzíla ı̨̃nzı̨́táŋá dı̨̃zã rú, ãrútáŋá ãmbógó ru rĩ ají ṵ́'dṵ́ Yę́sũ Kúrísĩtõ i'dajó wṵ́drı̨̃kṵ́rṵ̃ pírí ní rĩ sĩ.

8 Ĩdrĩ táni ĩ'di ndre agá ku, ĩlẽ ĩ'di rá. Ĩminí táni ĩ'di ndrejó ku rá tí, ĩmi ã'ı̨ ĩ'di rá, ĩmi vâ ãyĩkõ ãzí dı̨̃zã ru ãmbógó jõ drĩ ĩmĩ ĩtrĩkãlé ku la trũ ĩyõ rú.

9 Ã'dusĩku ṵ̃rṵ̃́drı̨́ ĩminí ı̨sṵ́lé ã'ı̨́táŋá ĩmidrı̨̃ sĩ rĩ, ĩ'di patáŋá ĩmĩ úríndí ní ru pajó rĩ 'i.

10 Patáŋá 'dĩ ándrá ãko ãzí nãbı̨ya 'bã kí lẽlé ı̨́jǫ́ nı̨̃jó drı̨̃ la gá ĩyõ rú la. Ũlũ kí ı̨́jǫ́ lẽtáŋá uyaŋâ kóru 'dĩ 'bã amṵ́jó ĩmi rú rĩ, ndrṵ̃ kí ĩ'di ásı̨́ pírí sĩ, ãzíla ũkpó ãmbógó la sĩ.

11 Ṵ̃'bı̨̃ kí ı̨́jǫ́ Úríndí Kúrísĩtõ 'bã jǫlé kí agâ sĩ drı̨̃lę́ gâlé ru, Kúrísĩtõ 'ba ı̨sṵ́ cãndí ráká, 'bã fi dó ũnĩ dı̨̃zã rú rĩ gâlé ĩndõ rĩ drı̨́ gá rĩ ndrṵ̃lé ásı̨́ pírí sĩ. Ĩ'di ru idé ã'dụtṵ́, wó ĩ'di ru idé ã'di ụrụ'bá gá yã rĩ ı̨sṵ́jó.

12 Úlũ ĩ'baní ı̨́jǫ́ 'dĩ idé kí ru sáwã ĩ'badrı̨̃ gá ku, rá la kí ru idé ílí ũ'bí vúlé gá sáwã ĩmidrı̨̃ agá. Ú'dî'da ı̨́jǫ́ mgbã 'dĩ úyú ĩ'di 'bo, 'bá ı̨́jǫ́ la ũlũlépi ĩminí rĩ, ı̨sṵ́ kí ũkpó Úríndí Ãlá rĩ 'bã fẽlé ĩ'baní angájó 'bṵ̃ gâlé rĩ 'i. Ĩ'di vâ ı̨́jǫ́ ãmbógó ṵ̃sṵ̃táŋá ru la, átã mãlãyíkã lẽ kí vâ ı̨́jǫ́ ru idélépi 'dĩ kí ndrelé ásı̨́ pírí sĩ.

Ĩmi adru ãlá ru

13 Į́jǫ́ 'dĩ sĩ, ĩmi itú ĩmi ásı̨́sı̨́ŋá sĩ ãzı̨́ ngajó, ĩtı̨̃ ásı̨́ pírí ásı̨́ ı̨̃gbẽ̃ Ãdróŋá 'bã mụlé fẽlé ĩminí ṵ́'dṵ́ Yę́sũ Kúrísĩtõ i'dajó rĩ sĩ rĩ drı̨́ gá.

14 Anzị 'bá tị arelépi rĩ kí áni, ĩmi andị̃ ĩmi ũlẽ fẽlépi la ĩminí ị́jọ́ ũnzí lẽjó, ĩmi sĩ
adrujó ala gá rĩ sĩ ku.
15 'Bá ĩmi umvelépi rĩ 'bã adrujó ãlá ru rĩ áni, ĩmi adru vâ ãlá ru, ị́jọ́ pírí ĩmĩ idélé
rĩ kí agá.
16 Ị́jọ́ sĩlé 'bo rĩ áni, “Ĩmi adru ãlá ru ã'dusĩku ma ãlá ru.” †
17 'Bá ĩmĩ umvelé átẹ́pị rú rĩ 'bã 'bá kí ị́jọ́ lịjó uyaŋâ kóru rĩ sĩ, lẽ ĩmi u'á gbíyã 'bá
amụ́lépi amụ̃ rĩ drị̃ áni rĩ sĩ, ãrútáŋá sĩ ãzíla vâ ũrị̃ sĩ.
18 Lẽ ĩnị̃ rá ûnze ándrá ĩmi ãko ãzí ru izalépi izâ cécé sílĩvã jõku gólũdĩ áni la kí sĩ,
angájó ádrízã ífí kóru, ĩmĩ á'bị́ 'bã kí imbálé rĩ kí agá la ku,
19 rá la ãrí Kúrísĩtõ drị̃ gá ãjẹ̃ ãmbógó rĩ sĩ, cécé kãbĩlõmvá gbẽtí kóru rĩ sĩ.
20 Úpẽ ándrá ĩ'di údu 'dĩ sĩ ú'bã drĩ ũnọ́kụ́ ị̃ndụ́ ku, wó î'da ĩ'di ụ́'dụ́ vúlé ãsị̃jó 'dĩ
kí sĩ la ĩmi ị́jọ́ sĩ.
21 Ĩmi adru ĩ'di sĩ ã'ị̃táŋá sĩ Ãdróŋá ĩ'di ingalépi 'bá drãlépi rá rĩ kí agá rá ĩ'diní dị̃zã
fẽlépi rĩ rụ́, ã'ị̃táŋá ĩmidrị̃ kí ásị́ tị̃ŋá abe 'bã adru kí dó sĩ Ãdróŋâ drị̃ gá.
22 Ú'dî'da ĩmi idé ĩmi ãlá ru 'bo, ĩminí ị́jọ́ mgbã rĩ arejó rĩ sĩ, lẽtáŋá ádrị́pị lẽjó rĩ
'bã adru úlétáŋâ kóru, ĩlẽ dó sĩ ĩmi ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá vị́ sĩ, ãzíla ásị́ pírí sĩ.
23 Ị́jọ́ Ãdróŋá drị́ ídri vâ jã 'dâ rĩ sĩ, útị dó sĩ ĩmi ú'dí ũri ŋmalépi rá rĩ sĩ ku, wó
ŋmalépi ku rĩ sĩ.
24 Ị́jọ́ mgbã Ãdróŋá drị̃ 'bã jọlé rĩ áni,
“'Bá pírí 'bá ru 'dĩ kí 'bãngá cécé ásé áni,
ũnĩ ĩ'didrị̃ pírí cécé ásé fũ áni,
ásê la nụ rá, ãzíla fũ la la zõ rá,
25 wó ị́jọ́ Úpí drị́ rĩ 'bãngá adru jã 'dâ.” †
Ị́jọ́ 'dĩ bãsĩ ị́jọ́ mgbã ũlũlé ĩminí rĩ 'i.

2

1 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi a'be ásị́ ũnzí pírí cã, ĩnzõ abe, mũlũmbẽ trũ, ãjã ãzíla 'bá kí rụ́ jọjó
ũnzí rĩ abe pírí.
2 Lẽ ĩlẽ lẹ́sụ́ ãlá úríndí drị́ rĩ, ĩmi sĩ zo ãmbógó ru patáŋá ĩmidrị̃ gá. Ĩmi awá dó sĩ
ũrekeŋá kí awájó lẹ́sụ́ sĩ rĩ áni,
3 ú'dî'da ĩmi Úpí 'bã ãjị́ ị̃lị́-ị̃lị́ 'bị̃jó 'bo rĩ sĩ.

Írã ídri jó Ãdróŋá drị̃ sịjó rĩ kî

4 Ĩmi amụ́ Yẹ́sụ̃ rụ́ 'dõlé, ĩ'di írã ídri jó Ãdróŋá drị̃ 'bã kónã sịjó rĩ. 'Bá gã kí ándrá
ĩ'di úmgbé, wó Ãdróŋá pẽ ĩ'di írã ãjẹ̃ trũ ãmbógó rĩ rú.
5 Ãdróŋá la dó ú'dî'da ĩmi írã ídri 'dĩ kí sĩ ĩ'di 'bã jó úríndí ru rĩ sị, ĩmi dó sĩ ĩ'di
'bã átáló ãlá ídétáŋá idélépi rĩ rú, ĩmi ãtalo ãlá ídétáŋá idélépi úríndí sĩ, ãyĩkõ fẽlépi
ĩ'diní Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ sĩ rĩ kí.
6 Ị́jọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ áni:
“Índre drĩ, á'bã írã ãngũ Zị́yọ́nị̃ drị̃ gá,
írã pẽlé kónã sịjó ãjẹ̃ ãmbógó la.
'Bá ásị́ 'bãlépi drị̃ la gá rĩ,
icó drị̃nzá ịsụ́lé ku.” †
7 Ĩmi 'bá ã'ị̃táŋâ trũ 'dĩ 'baní írã 'dĩ ãjẹ̃ rú. Wó 'bá ã'ị̃táŋâ kóru rĩ 'baní:
“Írã 'bá jó sịlépi rĩ 'bã kí gãlé úmgbé rĩ,
acá adrujó írã ũkpó ũrõdrị̃ ru sĩ jó 'bã kónã sịjó rĩ rú.” †
8 Ãzíla vâ,

† **1:16** Lẹ́vị̃ 11:44-45; 19:2; 20:7 † **1:25** Ĩsáyã 40:6-8 † **2:6** Ĩsáyã 28:16 † **2:7** Zãbụ́rị̃ 118:22

“Írã kúmũ rú 'bá kí pá ũsĩ́lépi rĩ 'i,
ãzíla írã fẽlépi la 'bá 'bã kí sĩ u'dejó rĩ 'i.” †
Kí ru pá ũsĩ́ írã kúmũ rú 'dĩ gá 'dá la ĩ'bã kí gãjó ı̨́jọ́ arejó úmgbé rĩ sĩ, kí sĩ mụ drį̃ ụfụlé ı̨́jọ́ ru itúlépi ĩ'baní rĩ abe.

9 Wó ĩmi 'bá pẽlé pẽ-pẽ rĩ kî, ĩmi ãtalo Úpí drį̃ rĩ kí. Ĩmi sụ́rụ́ ãlá Ãdróŋá 'bã 'bá ru rĩ kî. Ĩmi dó sĩ Ãdróŋá ĩmi umvelépi ãngũ ı̨nı̨ agá rĩ rụ́ ı̨cụ́, sĩ ĩ'di 'bã d̨ĩzã ũsų̃táŋá ru rĩ 'bã ũnĩ i'dajó tọndọlọ.

10 Úlã ándrá jõ ĩmi 'bá mgbã rú ku, wó ú'dî'da ĩmi dó 'bá mgbã Ãdróŋá drį̃ kî, ĩmi ı̨sụ́ ándrá jõ ásį̃ į̃gbę̃ Ãdróŋá drį̃ ku, wó ú'dî'da ĩmi ı̨sụ́ dó ásį̃ į̃gbę̃ ĩ'didrį̃ 'bo.

11 Má ádrı̨́pı̨ka ãzíla má ámvọ́pı̨ka mání lẽlé ambamba 'dĩ, ãma kí 'bá amụ́lépi amų̃ ãmı̨́yọ́ŋá ru la, ma mãmálá 'bã ĩmi rụ́, lẽ ĩgã ũlẽ ụrụ'bá drį̃ gá ã'dį̃ 'dı̨lépi úríndí 'bá agá rĩ be 'dĩ kí úmgbé.

12 Lẽ ĩmi u'á ídri ãlá sĩ, 'bá Ãdróŋâ nį̃lépi ku 'dĩ kí drĩdríŋĩ gá, drĩ kí táni ı̨́jọ́ jọ ĩminí ũnzíkãnã rú ĩmi idé 'bã rĩ ı̨́jọ́ ũnzí la rĩ áni tí, kí rú ı̨́jọ́ múké ĩmi idélé 'dĩ kí ndre, ãzíla kí sĩ Ãdróŋâ rụ́ ı̨cụ́ ụ́'dụ́ drụ́zį̃ ĩ'di 'bã amụ́jó ãma andréjó rĩ sĩ.

Ĩru 'bá drį̃lẹ́ ru 'dĩ kî

13 Ĩmi are 'bá ĩmi drį̃lẹ́ gá 'dĩ kí tı̨ ı̨́jọ́ Úpí drį̃ sĩ, drĩ adru úpí sụ́rụ́ drį̃lẹ́ gá ãmbógó rĩ 'i, ã'dusĩku ĩ'di 'bá kí drį̃lẹ́ gá pírí,

14 'bá ĩyõ ĩ'di pálé gá gávũnã rú 'dĩ kí ĩmi are kí tı̨, ã'dusĩku Úpí la kí tı̨ pẽ mụlé 'bá ı̨́jọ́ izalépi rĩ kí drį̃ arụ́jó, ãzíla vâ 'bá mũkẽ idélépi 'dĩ kí rụ́ ı̨kụ́jó ãrútáŋá sĩ.

15 Ãdróŋá lẽ bãsĩ rá la ı̨́jọ́ ĩmi idélé múké 'dĩ 'bã umbé 'bá ı̨́jọ́ jọlépi nį̃táŋâ kóru, ãzíla azalépi azâ 'dĩ kí tı̨ cí.

16 Ĩmi u'á 'bá drį̃lẹ́mmgbọ ı̨́jǫ̣ kóru rĩ kí áni. Wó lẽ drį̃lẹ́mmgbọ ĩmidrį̃ 'bã adru sĩ ı̨́jọ́ ũnzí idéjó ku, be la rá la ĩmi adru ãtí'bó Ãdróŋá ãni.

17 Ĩru 'bá pírí rũrũ, ĩlẽ ĩmĩ ádrı̨́pı̨ka ãzíla ĩmĩ ámvọ́pı̨ka ã'ı̨́táŋá agá 'dĩ kí, ĩmi idé ũrį̃ sĩ Ãdróŋâ sĩ, ĩru úpî rũrũ.

18 Ĩmi 'bá ãtí'bó ru 'dĩ, ĩmi are ãmbogo ĩmidrį̃ kí tı̨. Ĩmi idé ı̨́jọ́ ĩ'bã kí lũlé ĩminí rĩ kî, adru ĩ'bã kí ĩmi idéjó múké rĩ sĩ á'dų̃sĩ ku, drĩ kí táni ĩmi idé ũnzí.

19 Ãdróŋá la u'á ãyĩkõ sĩ ĩdrĩ ũcõgõ ı̨sụ́ ı̨́jọ́ ífí kóru la sĩ, ĩ'bã ásį̃ ı̨́jọ́ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ kí idéjó áyụ.

20 Į́jọ́ ũrǫ̃drį̃ ru rĩ íngõ 'i údrĩ ĩmi co ı̨́jọ́ ũnzí idéŋá sĩ, ĩdrĩ ta la rá? Wó údrĩ ĩminí ũcõgõ fẽ ĩminí ı̨́jọ́ múké rĩ idéjó rĩ sĩ, ĩta ĩ'di ásį̃ ũkpõ sĩ rá, Ãdróŋá la ĩminí u'á ãyĩkõ sĩ.

21 Į́jọ́ drį̃ cı̨jó 'dĩ bãsĩ ı̨́jọ́ Ãdróŋá 'bã ĩmi umvejó ala gá rĩ 'i, Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ na ándrá ũcõgõ ícétáŋá a'bejó ãmaní. Ĩmi ũbĩ pámvú ĩ'didrį̃.

22 “Idé ı̨́jọ́ ũnzí ãluŋá la ku,
ı̨sụ́ vâ ı̨́jọ́ ĩnzõ rú la ĩ'di tı̨ gá ãlu la ku.” †

23 Umvi ú'dáŋá ĩ'di u'dájó rĩ 'bã ãrígó ku. Ĩ'diní ũcõgõ ı̨sụ́ agá, ı̨gbẹ́ 'bá ĩ'di ĩcãndĩlépi rĩ kí ásį̃ ku, kẽj̨į̃ la gá, a'be ru ı̨́jọ́ ĩ'didrį̃ kí abe pírí Ãdróŋá ı̨́jọ́ lı̨lépi pı̨rı̨ rĩ drį̃ gá.

24 Yẹ́sų̃ 'dụ ı̨́jọ́ ũnzí ãmadrį̃ 'bã pángá ĩ'di ụrụ'bá gá, fẽ ru ipalé mũsãlá'bã sį̃ gâ sĩ ãma trũjó ũkpõ ı̨́jọ́ ũnzí idéjó rĩ agá, ãmaní sĩ ı̨́jọ́ Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ kí idéjó. Ãkõzá ĩ'di ụrụ'bá gá 'dĩ fẽ kí ãma adrílé nĩ.

25 Ĩmi ãvĩ ándrá kãbĩlõ áni, gẽr̨į̃ kóru, wó ú'dî'da ĩmi ãgõ dó 'bá kãbĩlõ ucélépi ãzíla vâ 'bá úríndí ĩmidrį̃ tãmbalépi rĩ rụ́ 'dõlé 'bo.

---

† **2:8** Ĩsáyã 8:14 † **2:22** Ĩsáyã 53:9

3

Ũkû ãzíla ãgọbị

1 Ũkú, ĩmi ĩnzĩ ãzị́táŋá ãgọbị ĩmidrị̃ 'badrị̃ kí gẽ̃rị̃ ãlu 'dĩ sĩ, drĩ kí táni gã ịjọ́ mgbã
rĩ ã'ị̃lé úmgbé. Ídri ĩmidrị́ gá Ãdróŋá rujó rĩ la ịjọ́ jọ ũnĩ sĩ ndẽ jọlé tị sĩ rĩ rá,
2 drĩ kí ídri ãlá ãzíla ádrízã ĩmidrị́ ũniamba rĩ kí ndre, kí ásị́ uja ịjọ́ 'dĩ kí sĩ.
3 Ĩmi idé ĩmi ụrụ'bá ãmvé rĩ sĩ, drị̃'bị́ cãŋá sĩ, ŋálí ãjẽ̃ rú jõ ku bõngó ãjẽ̃ rú sĩ ru
'bãjó ãfó ru 'dĩ kí sĩ ku.
4 Lẽ únĩ̃ ĩmi ũnĩ angálépi ĩmi agâlé ru ịnị́lé ku, úríndí ịjọ́ idélépi jã rĩ 'bã idélé nĩ,
ãfó kóru, Ãdróŋá 'bã mẹ́lẹ́tị gá ãjẽ̃ ãmbógó ru rĩ sĩ rĩ sĩ.
5 Ũkú ãlápítí ándrá ru ásị́ 'bãlépi Ãdróŋâ drị̃ gá ásị́ tẽlépi rá rĩ, idé kí ándrá ru 'dĩ
áni ĩnzĩ kí ịjọ́ ãgọbị ĩ'badrị̃ 'bã rĩ kí rá.
6 Sárã ĩnzĩ ándrá ágọ́bị́ ĩ'didrị́ Ịbụrahị́mũ̃ 'i rá, umve sĩ ándrá ĩ'di úpí 'i, ĩmi adru
ĩ'di 'bã ĩzẹ́pịka kí la ĩdrĩ ịjọ́ pịrị rĩ idé ũ̃rị̃ kóru ĩmĩ ágóka drĩ kí táni ã'du idé.
7 Ĩmi ãgọbị, gẽ̃rị̃ ãlu 'dĩ sĩ ĩmi ĩnzĩ ũkú ĩmidrị̃ kî. Ĩmba kí tã nĩ̃táŋá sĩ ĩminí u'á
agá ãlu 'dĩ gá 'dâ. Drĩ kí táni adru ũkpó trũ were tí, Ãdróŋá fẽ ĩminí ídri ú'dí lẽtáŋá
uyaŋâ kóru rĩ ĩ'ba abe trũtrũ. Ĩdrĩ dó sĩ kí tãmba múké ku, icó kí fẽlé la ịjọ́ ĩminí
Ãdróŋá ã'ị̃jó rĩ ní fijó ku.

'Bá ã'ị̃táŋá agá 'dĩ kí pírí

8 Ịjọ́ ãsĩ̃jó rĩ 'dĩ, ĩmi pírí 'bã adru kí ásị́ ãlu sĩ, ĩlẽ ĩmi ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá ádrị́pị rú, ásị́
ndrĩ̃ŋá sĩ, ãfó kóru.
9 Ĩmi ũfẽ ịjọ́ ũnzí ãrígó tị ịjọ́ ũnzí sĩ ku, ú'dáŋá ãrígó tị ú'dáŋá sĩ ku, be la kẽ̃jị́ la
gá, ĩwi ĩ'baní sũ̃sụ́ ãlá rĩ áyụ, 'dã bãsĩ ịjọ́ Ãdróŋá 'bã lẽlé ĩmi idé rĩ 'i. Ĩ'di ĩminí sũ̃sụ́
ãlá rĩ wi ịjọ́ 'dĩ sĩ.
10 Ịjọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ áni:
"Ĩdrĩ ídri ãyĩkõ rú
ãzíla ụ́'dụ́ múké la lẽ rá,
ĩmi ụtrị́ ími ĩdra,
'bã jọ ịjọ́ ũnzí ku.
11 Ĩmi uja ásị́ ịjọ́ ũnzí a'bejó, ĩmi idé ịjọ́ múké rĩ áyụ.
Ĩmi ũ̃'bĩ̃ ásị́ pírí sĩ u'ájó 'bá abe ásị́ ĩ̃gbẹ́ sĩ ịjộ kóru.
12 Úpí 'bã mịfị́ la 'bá ịjọ́ pịrị idélépi rĩ kí undré,
ãzíla bị́lẹ́ la mmgbọ ã'ị̃táŋá ĩ'badrị̃ kí arejó.
Wó Úpí 'bã mịfị́ la adru ũmbã rú 'bá ịjọ́ ũnzí idélépi 'dĩ kí drị̃ gá." †

Ũcõgõ ịsụ́jó mũkẽ idéŋá sĩ rĩ

13 Ã'di la mgbã rĩ gá ĩminí lẽ ũcõgõ fẽlé ịjọ́ ĩmĩ idélé múké rĩ sĩ nĩ yã?
14 Wó údrĩ ĩminí ũcõgõ fẽ ịjọ́ múké ĩmĩ idélé rĩ sĩ, Ãdróŋá la ĩminí drị̃lẹ́ba fẽ rá.
"Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi idé ũ̃rị̃ sĩ kí sĩ ku, ãzíla ĩmi ásị́ 'bã umvú ku." †
15 Kẽ̃jị́ la gá, ĩru Kúrísĩtõ, ĩ'bã ĩ'di Úpí ru ĩnzĩ́táŋá ru ĩmi ásị́ gá. Ĩmi itú ĩmi bábá
ịjọ́ umvijó 'bá pírí ịjọ́ ĩmĩ ásị́ 'bãjó drị̃ la gá ásị́ pírí sĩ 'dĩ icéjó,
16 ĩmi jõ ịjọ́ 'dĩ idé, ĩmi idé ĩ'di ásị́ ĩ̃gbẹ́ sĩ, ãzíla ãrútáŋá sĩ. Ĩ'bã ĩmi ásị́ ịjọ́ Ãdróŋá
'bã lẽlé rĩ kí drị̃ gá. 'Bá drĩ kí dó sĩ ịjọ́ ũnzí ũtrã ĩmi rụ́, kí sĩ drĩ̃nzá ịsụ́ drĩ kí ídri
ĩmidrị́ ãlá 'dĩ ndre, ã'dusĩku ĩmĩ adrujó Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ áni rĩ sĩ.
17 Ĩminí ũcõgõ ịsụ́jó ịjọ́ múké idéŋá sĩ rĩ, ĩ'di múké drĩ adru ịjọ́ Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ
'i rĩ gá, ndẽ ĩminí ũcõgõ ịsụ́jó ịjọ́ ũnzí sĩ rĩ rá.

† **3:12** Zãbụ́rị̃ 34:12-16 † **3:14** Ĩsáyã 8:12

18 Kúrísĩtõ ịsṵ ũcõgõ, drã ịjọ ũnzí ãmadrị̃ kí sĩ pírí pâlé ãlu. Ĩ'di 'bá ãlá ịjọ ũnzí
idélépi ku rĩ, drã 'bá ịjọ ũnzí idélépi rĩ kí kẽjị gá, sĩ kí ajíjó lịcọ gá Ãdróŋá rṵ 'dõlé.
Drã 'bá 'bá ru rĩ 'bã drãjó ụrụ'bá sĩ rĩ áni rĩ sĩ rá, wó înga ĩ'di ídri rú Úríndí sĩ.
19 Ịjọ 'dĩ sĩ, mụ ịjọ ũlũlé úríndí 'bá ũdrãlépi rá, mãbṵsṵ gá 'bṵ gâlé Yẹsṵ nĩ̃lépi ku
rĩ 'banî,
20 'bá ándrá Ãdróŋá tị arelépi ku, ĩ̃tṵ Ãdróŋá 'bã kí tẽjó ásị jã sĩ, ṵ'dṵ Núwã 'bã
í'bó ãmbógó rĩ sịjó rĩ sĩ rĩ kí. 'Bá ãrõ pa kí ru ĩ̃yị ãmbógó 'dã agá í'bó sĩ nĩ á'dṵ̂sĩ.
21 Ịjọ 'dĩ bãsĩ ícétáŋá bãbṵ̃tị̃zị̃ drị gá rĩ, 'bání ru pajó ú'dî'da ũkpõ Yẹsṵ Kúrísĩtõ
'bã angájó ídri ru rĩ sĩ rĩ 'i. Bãbṵ̃tị̃zị̃ adru ãndị ụrụ'bá gá rĩ ũjĩjó rĩ 'i ku, rá la ĩ'di ịjọ
azịjó Ãdróŋá ní ásị mgbã ãlá rĩ sĩ rĩ 'i.
22 Ú'dî'da Kúrísĩtõ tụ dó 'bṵ̃ gâlé 'bo. Ri dó ãngũ ãrútáŋá ãni Ãdróŋá 'bã drị̃ ãndá
gá rĩ gá, ãzíla mãlãyíkã kí pírí ũkpó ãzíla ãmbõgõ 'bṵ̃ gá rĩ kí pírí ĩ'di pálé gá.

4

Ífẽ mi pírí Ãdróŋá nî

1 Ịjọ 'dĩ sĩ, Yẹsṵ̃ Kúrísĩtõ drĩ ũcõgõ ịsṵ ãzá tajó rá, lẽ ãma itú ãma bábá ásị̃sị̃ŋá
ĩ'didrị̃ áni rĩ sĩ, vâ sĩ ũcõgõ ịsṵjó. Ã'dusĩku 'bá ãzá talépi ụrụ'bá sĩ Yẹsṵ̃ sĩ, rĩ ndẽ ịjọ
ũnzí 'bo.
2 I'dójó ãndrũ kpere drị̃lẹ gâlé, ĩmi u'á ídri Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ sĩ, ĩfẽ ĩmi ũlẽ ụrụ'bá
drị gá rĩ kí idélé áyụ ku.
3 Ĩmi iza ándrá sáwã ịjọ ũnzí 'dĩ kí idéjó, 'bá Ãdróŋâ nĩ̃lépi ku ịjọ 'dĩ kí idélépi rĩ
kí áni, u'ájó ídri ũlẽ ụrụ'bá drị, ĩmẽrãjó íwá sĩ rĩ, úngó tujó rĩ abe, ãzíla uwiŋá uwijó
ãdroŋa ĩnzõ rú 'dĩ 'baní rĩ trũ.
4 'Bá Ãdróŋâ nĩ̃lépi ku 'dĩ kí u'á ṵ̃sṵ̃táŋá sĩ ịjọ ĩminí ĩmi icíjó ịjọ ũnzíkãnã drị̃nzá
ru 'dĩ kí idéjó ĩ'ba abe ãlu ku rĩ sĩ, kí dó sĩ ĩmi u'dá ũnzíkãnã rú.
5 'Bá 'dĩ kí mụ ịjọ vú nzelé Ãdróŋá drị̃lẹ gá, ĩ'di 'bã ịjọ lịjó 'bá ídri rĩ kí drị gá 'bá
drãlépi rá rĩ abe rĩ sĩ.
6 Ịjọ 'dĩ bãsĩ ásị̃sị̃ŋá Yẹsṵ̃ 'bã sĩ ịjọ mgbã rĩ ũlũjó 'bá drãlépi rá rĩ 'baní rá 'dĩ, drĩ
kí táni ándrá ịjọ lịlé kí adrujó ụrụ'bá trũ rĩ 'bã ũyá ịsṵ agá drã sĩ rá tí, kí úríndí agá
ídri rú, Ãdróŋá 'bã adrulé úríndí ru ídri rĩ áni.
7 Ịjọ ṵ'dṵ ãko pírí 'bã kí ãsị̃jó rĩ acá ãni rú 'bo. Ịjọ 'dĩ sĩ, ĩmba ĩmi tã, ĩmi adru mịf̃ị
trũ sĩ Ãdróŋá zịjó.
8 Ndẽlépi pírí rá rĩ, lẽtáŋá ĩminí ĩmi lẽjó rĩ 'bã adru vị̃vị ru jã 'dâ, ã'dusĩku lẽtáŋá
la ịjọ ũnzí ũ'bí 'dĩ kí drị̃ zị̃ cí.
9 Ĩmi a'ị ãmṵ kí ĩmidrị lịcọ gá lẽtáŋá ãmbógó la sĩ ununuŋâ kóru.
10 'Bá ãlu-ãlu 'ba ayú fẽtáŋá ndú-ndú Ãdróŋá 'bã fẽlé ĩ'diní rĩ sĩ 'bá ãzí kí ãzã kojó,
íyóŋá iyójó ásị ãlu sĩ, ịjọ idéjó lẽtáŋá uyaŋâ kóru Ãdróŋá 'bã ũnĩ i'dajó rĩ sĩ.
11 'Bá ãzí drĩ ịjọ ũlũ, 'bã ũlũ ĩ'di cécé Ãdróŋá 'bã tá jọjó la ĩ'di tị gâ sĩ rĩ áni, 'bá
íyóŋá iyólépi rĩ 'bã nga kí Ãdróŋá 'bã ũkpõ la fẽjó ĩ'baní rĩ áni. Ịjọ 'dĩ kí sĩ pírí ịcṵ
sĩ Ãdróŋâ rṵ dị̃zã rú Yẹsṵ̃ Kúrísĩtõ 'bã ịjọ sĩ. Ãrútáŋá 'bã adru ĩ'diní dị̃zã ãzíla ũkpõ
abe jã 'dâ. Ámĩnã.

'Bá Yẹsṵ̃ ã'ĩ̃lépi rĩ 'bã ũcõgõ

12 Má ádrị̃pịka mâ lẽlé 'dĩ, ĩmi ásị 'ba umvú ịjọ ĩmi ṵ̃'bĩ̃jó ãzákírílí 'dĩ kí sĩ 'bã rĩ ịjọ
ãzí ndú la idé ru ĩmi rṵ nĩ íni la ku.
13 Kẽjị la gá, ĩmi u'á ãyĩkõ sĩ ã'dusĩku ĩminí ũcõgõ Kúrísĩtõ drị̃ alejó rĩ sĩ, ãzíla ĩmi
drṵ̃zị̃ adru ãyĩkõ ãmbógó la agá dị̃zã ĩ'didrị rĩ 'bã ru i'dajó rĩ sĩ.

14 Údrĩ ĩmi u'dá rụ́ Kúrísĩtõ drị́ gá rĩ sĩ, ĩmi drį̃ḷẹ́ba rú, ã'dusĩku Úríndí dį̃zã rú
Ãdróŋá drị́ 'bã rijó ĩmi drį̃ gá rĩ sĩ.
15 Ĩdrĩ ũcõgõ ịsụ́, 'bã adru ĩmĩ 'bá 'dijó, jõku ų̃gų̃ ų̃gų̃jó rĩ sĩ ku, jõku ị́jọ́ ũnzí idéjó
rĩ sĩ ãzíla ĩminí ufíjó 'bá ãzí 'bã ị́jọ́ gá rĩ sĩ la ku.
16 Ĩdrĩ ũcõgõ ịsụ́ ĩmĩ adrujó 'bá Yẹ́sų̃ ã'į̃lépi rĩ sĩ, drį̃nzá 'bã rụ ĩmi ku, wó lẽ ĩmi
ịcụ́ Ãdróŋâ rụ́, ála ĩmi umvejó rụ́ Yẹ́sų̃ drị́ kụlépi kų̃kų̃ 'dĩ sĩ rĩ sĩ.
17 Į̃tụ́ ị́jọ́ lịŋá i'dójó rĩ acá 'bo, 'bá Ãdróŋá 'bã 'bá ru 'dĩ kí ála kí ị́jọ́ lị drį̃drị́. Į̃jọ́ lịŋá
drĩ dó i'dó drį̃drị́ la ãma sĩ, 'bá Ãdróŋá ã'į̃lépi ku ãzíla ị́jọ́ mgbã ĩ'didrị́ gãlépi úmgbé
'dĩ kí dó drụ́zị́ ru idé ã'du rú?
18 Į̃jọ́ sĩlé rĩ jọ,
"'Bá ãlá pịrị ã'į̃táŋá agá rĩ 'bã paŋá drĩ adru ũkpó ru 'dĩ 'bã áni,
wó 'bá Ãdróŋâ gãlépi úmgbé ãzíla 'bá ũnzí idélépi rĩ la dó adru íngoní yã?" †
19 Į̃jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ũcõgõ ịsụ́lépi ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ agá rĩ, 'bã fẽ kí ru ídri múké sĩ
pírí Ãdróŋá kí 'bãlépi ãzíla ị́jọ́ ĩ'di 'bã azịlé rĩ tãmbalépi rá rĩ drị́.

5

Į̃jọ́ jọlé 'bá ĩyõ drį̃ḷẹ́ ru rĩ 'baní kãrį̃ḷẹ̃ abe rĩ

1 Ma mãmálá 'bã 'bá ĩyõ drį̃ḷẹ́ ru ĩmi drĩdríŋĩ gá, 'dĩ 'baní mâ trũ, ma 'bá Yẹ́sų̃
Kúrísĩtõ 'bã ị́jọ́ vú nzelépi rĩ, ũcõgõ ĩ'di 'bã nalé rĩ ndrelépi cé ãzíla drụ́zị́ filépi dį̃zã
ĩ'didrị́ alelépi, ũpĩ najó ĩ'di be drĩ drụ́zị́ ru i'da 'bo rĩ gá rĩ 'i.
2 Ĩmi 'bá kãnị́sã 'bã drį̃ḷẹ́ ru 'dĩ ĩmi ucé kãbĩlõ Ãdróŋá drị́ fẽlé ĩmidrị́ 'dĩ kí, ãzíla
ĩmba kí tã, ĩmi undré kí undrê, adru ĩmi ũŋmĩjó ũŋmĩ rĩ sĩ ku, wó ĩminí ĩmi ásị́ 'bãjó
lẽjó la rá rĩ sĩ, vâ Ãdróŋá ní lẽlé rĩ áni. Kí ucéjó ũyá sĩ ku, wó ásị́ ãyĩkõ rú la sĩ vâ ásị́
į̃gbę̃ ãyĩkõ rú rĩ sĩ.
3 Wó ĩ'bã ĩmi úpí ru 'bá fẽlé ĩmidrị́ gá 'dĩ kí drį̃ḷẹ́ gá ku, be la rá la, ĩmi adru ícétáŋá
ru kí drį̃ cejó.
4 Ãzíla ĩmi drụ́zị́ kõfíyã ũpĩ drị́ gụlépi pãrã-pãrã la ịsụ́, ụ́'dụ́ drį̃ḷẹ́ ãmbógó 'bá kãbĩlõ
ucélépi rĩ 'badrį̃ 'bã amụ́jó rĩ sĩ.
5 Ĩmi kãrį̃ḷẹ̃ rú 'dĩ, ĩmi are 'bá ĩyõ ãmbogo rú ĩmi drį̃ḷẹ́ gá rĩ kí tị. Ĩmi pírí 'bã nį̃ kí
u'á sĩ ásị́ į̃gbę̃ sĩ ĩmi drĩdríŋĩ gá ã'dusĩku,
"Ãdróŋá la 'bá ãfó ru rĩ ịsị́ vų̃rụ́,
wó ĩ'di ásị́ į̃gbę̃ fẽ 'bá ru irilépi vų̃rụ́ rĩ nî." †
6 Ĩmi iri ĩmi vų̃rụ́ Ãdróŋá drį̃ḷẹ́ gá, ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩ'di dó ĩmi inga ụrụgá drị́ ĩ'di ãni ũkpó
trũ rĩ sĩ, ụ́'dụ́ la 'bã acá agá.
7 Ĩmi a'be ị́jọ́ pírí ĩmi ásị́ 'bã sĩ umvújó ãnzị rĩ kí ĩ'didrị́ gá, ã'dusĩku ĩ'di 'bã ãma
tãmbajó vâ ị́jọ́ ũrãjó ãmbógó ru rĩ sĩ.
8 Ĩmi adru bábá mịfị̃ trũ sĩ ĩmi tãmbajó cénĩ. Mẹ́rọ́'bá ĩmidrị́ Sĩtánĩ la acị́ kẹ̃mį̃ áni,
áwáŋâ trũ sĩ 'bá ndrų̃jó najó.
9 Ĩtu pá ũkpó ru ã'į̃táŋá sĩ, sĩ ĩ'di ụtrị́jó ã'dusĩku ĩnį̃ rá, ĩmĩ ádrị́pịka ãzíla ĩmĩ
ámvọ́pịka ų̃nọ́kụ́ drį̃ gá rĩ kí vâ ũcõgõ ĩmidrị́ ãlu 'dĩ kí vúŋá ta.
10 Ĩminí drĩ ũcõgõ ta agá sáwã were vúlé gá, Ãdróŋá lẽtáŋá uyaŋâ kóru rĩ trũ ĩmi
umvelépi dį̃zã ĩ'didrị́ ukólépi ku Kúrísĩtõ drį̃ agá rĩ 'bã mgbã rĩ, la ĩmi ĩdrẽ sĩ pá tujó
ũkpó ru nĩ.
11 Ũkpõ 'bã adru kí pírí ĩ'di ãni jã 'dâ! Ámĩnã.
12 Wárágã ãlị́ŋá mání sĩlé 'dĩ 'i ásĩ ĩ'di ãzãkoma Sílã drį̃ sĩ, ĩ'di mâ ádrị́pị ã'į̃táŋá
agá rĩ 'i. Ásị́sị́ŋá mání ĩminí wárágã 'dĩ sĩjó rĩ, ĩ'di sĩ ĩmi ásị́ imbájó ãzíla sĩ ị́jọ́ mgbã

† **4:18** Į̃jọ́ U'béŋá 11:31 † **5:5** Į̃jọ́ U'béŋá 3:34

'dĩ vú nzejó 'dĩ ásị̃ ị̃gbẹ̃ Ãdróŋá drị́ gá rĩ, ị́jọ́ íngõ drĩ táni sĩ ru idé ĩmi ụrụ'bá gá, ĩtu
pá ala gá 'dãá ũkpó ru.
13 Ĩmĩ ádrị́pịka ãzíla ĩmĩ ámvọ́pịka pẽlé ã'ị̃táŋá agá Bãbụ̃lọ́nị̃ * gá 'dĩ kí, mâ ngọ́pị
Mãrákõ abe, zị kí ĩmi pírí cící ĩndĩ.
14 Ásị̃ ị̃gbẹ̃ 'bã adru 'bá Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ ã'ị̃lépi rá rĩ 'bã abe, ĩzị dó ĩmi pírí cící lẽtáŋá
sĩ.

* **5:13** *Bãbụ̃lọ́nị̃* ĩ'di ándrá táwụ̃nị̃ Rụ́mị̃ drị́ ị̃tụ́ 'bá Yẹ́sụ̃ ã'ị̃lépi rá rĩ kí iréjó kpékpé ãmị́yọ́ŋá ru sáwã Pétẽrõ drị̃
sĩ rĩ 'i.

Wárágã Pétẽrõ 'bã sĩlé ĩrĩ rĩ

Pétẽrõ zị 'bá kí cící

1 Wárágã 'dĩ angá mádrị ma Sĩmọ́nĩ Pétẽrõ ãtí'bó ãzíla ũpígọ́ŋá Yẹ́sũ Kúrísĩtõ drị rĩ drị.
Ásĩ ĩ'di ĩmi 'bá ãlu ã'ĩtáŋá ãjẽ ãmbógó 'dĩ alelépi ãma abe 'dĩ 'banî. Ã'ĩtáŋá 'dĩ úfẽ ĩminí mũkẽ ãzíla íjọ́ lịŋá múké Yẹ́sũ Kúrísĩtõ Ãdróŋá ãmadrị ãzíla 'Bá ãma Palépi rĩ drị sĩ.
2 Lẽ Ãdróŋá 'bã fẽ ĩminí lẽtáŋá uyaŋâ kóru ãzíla ásị ĩgbẽ 'bã adru ĩminí ãmbógó ru nĩtáŋá ĩminí Ãdróŋá nĩjó Úpí ãmaní Yẹ́sũ be rĩ trũ.

Umveŋá ãzíla pẽŋá Ãdróŋá drị

3 Ũkpó Ãdróŋá drị fẽ ãmaní ãko pírí ãmaní lẽlé sĩ u'ájó ídri Ãdróŋá ĩnzĩjó rĩ agá ãzíla gẽrị ãmaní nĩjó la 'bá ãma umvelépi rĩ lẽ dĩzã ãzíla ũnĩ ĩ'didrị alelé ãma abe rĩ sĩ.
4 Ĩjọ́ 'dĩ kí agâ sĩ Ãdróŋá fẽ ãmaní íjọ́ ãmbógó ãzíla ũrõdrị ru ĩ'di 'bã azịlé rĩ kî, íjọ́ 'dĩ sĩ ãma icó dó sĩ acá ĩ'di áni ãzíla ãma dó sĩ apá íjọ́ ũnzí ũnọ́kụ́ agá ũnzĩkãnã fẽlépi 'dĩ kî sĩ rá.
5 Ĩjọ́ 'dĩ sĩ, ĩ'bã ũkpó ã'ĩtáŋá ĩmidrị drị gá ũnĩ ũ'bãjó, ũnĩ drị gá nĩtáŋá,
6 ãzíla nĩtáŋá drị gá íjọ́ ụrụ'bá drị gãjó rĩ, íjọ́ ụrụ'bá drị gãjó rĩ drị gá íjọ́ taŋá, íjọ́ taŋá drị gá ĩmi ũ'bã ídri Ãdróŋá ĩnzĩjó rĩ,
7 ídri Ãdróŋá ĩnzĩjó rĩ drị gá ásị ĩgbẽ u'ájó ádrịpị rú ãzíla ámvọ́pị rú rĩ, ãzíla ásị ĩgbẽ u'ájó ádrịpị ru ãzíla ámvọ́pị rú rĩ drị gá lẽtáŋá.
8 Ã'dusĩku ĩdrĩ adru íjọ́ 'dĩ kî trũ cajó rá kí ĩmi tãmba adrujó ãzị trũ ãzíla ífí trũ nĩtáŋá Úpí ãma ãni Yẹ́sũ Kúrísĩtõ drị agá.
9 Wó 'bá ãzí drĩ adru íjọ́ 'dĩ kí kóru ĩ'di ãngũ ndre ãníŋá ãzíla mịfị kóru ãzíla ãvĩ íjọ́ ĩ'di ũjĩjó íjọ́ ũnzí ĩ'didrị ídu rĩ kî sĩ rĩ rá.
10 Ĩjọ́ 'dĩ sĩ, má ádrịpịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ĩtáŋá agá 'dĩ, ĩmi ũ'bĩ ásị pírí sĩ umveŋá ĩmi pẽjó rĩ 'bãjó ãbãŋâ kóru. Wó ĩdrĩ íjọ́ kí idé 'dĩ 'bã áni ĩmi icó a'délé ku,
11 ãzíla ála mụ ĩmi a'ịlé ásị ãlu sĩ Sụ́rụ́ ukólépi ku Úpí ãma ãni Yẹ́sũ Kúrísĩtõ 'Bá 'bá Palépi rĩ drị agá.
12 Ĩjọ́ 'dĩ sĩ, ma ĩmi igá ụ́'dụ́ pírí íjọ́ 'dĩ kî sĩ, ãzíla ĩdrĩ táni pá tu agá íjọ́ mgbã ĩminí ã'ĩlé 'dĩ kí agá mgbemgbe tí.
13 Má ũrã íjọ́ pịrị la ĩmi igájó mání drĩ adru agá ụrụ'bá hémã rú 'dĩ agá 'dâ íjọ́ 'dĩ kî sĩ,
14 ã'dusĩku ma mụ ụrụ'bá 'dõ trũlé 'bãlé bụ́lụ́ gá, cécé Úpí ãma ãni Yẹ́sũ Kúrísĩtõ 'bã i'dajó la mání tọndọlọ rĩ áni.
15 Ãzíla ma mụ ũkpó pírí 'bãlé sĩ ndrejó la áma vúlé gá 'dâ ụ́'dụ́ pírí sĩ ĩmi igá íjọ́ 'dĩ kí rá.

'Bá Kúrísĩtõ 'bã dĩzã ndrelépi mịfị sĩ rĩ kî

16 Ãma ũ'bĩ á'dígó ãzí itúlé ũndũwã 'bá drị sĩ ãzo 'dĩ kí vú nzelé ĩminí ũkpó ãzíla amụ́ŋá Úpí ãma ãni Yẹ́sũ Kúrísĩtõ drị drị gá ku, wó ãma ándrá 'bá sãdínĩ rú ũkpó ĩ'didrị ndrelépi ãma mịfị sĩ rá rĩ kî.

17 Kúrísĩtõ ịsṵ ãrútáŋá ãzíla dị̃zã angájó Ãdróŋá Átẹ̃pị rú rĩ drị̃ 'dĩ ṵ'dṵ́kọ́ angálépi
Ũkpó 'Dị̃pị dị̃zã rú rĩ drị̃ jọlépi la, "'Dĩ mâ Ngọ́pị mání lẽlé ambamba rĩ, má u'á ãyĩkõ
sĩ ĩ'di ị́jọ́ sĩ." †
18 Ãma ãmgbã are ṵ'dṵ́kọ́ angálépi 'bṵ̃ gâlé 'dĩ 'i ãmaní adrujó ĩ'di trũ 'bé Ãlá 'dã
sị gâlé rĩ sĩ.
19 Ị́jọ́ nábị̃ 'bã kí sĩlé Yẹ́sṵ̃ drị̃ gá rĩ ĩ'di ị́jọ́ ãndá la ĩ'di adru ĩminí múké ĩdrĩ ásị 'bã
drị̃ la gá rá rĩ gá, ã'dusĩku ĩ'di cécé tárã ãngũ jilépi ị́nị́ agá kpere ãngũ 'bã ụwị́ agá
rĩ áni ãzíla lẽlẽgó agálépi ṵ̃'bṵ́tị sĩ rĩ dó sĩ ãngũ ji ĩmi ásị gá.
20 Ị́jọ́ 'dĩ kí drị̃ gâ sĩ pírí lẽ ĩmi ũrã ị́jọ́ 'dĩ 'i, ị́jọ́ Ãdróŋá drị̃ sĩlé rĩ idé ru ị́jọ́ nábị̃ 'bã
kí ífí icélé rĩ sĩ ku.
21 Ã'dusĩku ị́jọ́ nábị̃ 'bã kí ũlũlé rĩ angá kí ásị gá ku, 'bá kí ándrá ị́jọ́ angálépi Ãdróŋá
drị̃ rĩ jọ Úríndí Ãlá rĩ 'bã kí drị̃ cejó nĩ rĩ sĩ.

2

Nãbịya ĩnzõ rú 'dĩ kí ãzíla lị̃kị̃ ĩ'badrị̃ gá rĩ

1 Wó nãbịya ĩnzõ rú la kí ándrá 'bá kí drĩdríŋĩ gá cí, cécé vâ ímbá'bá ĩnzõ rú 'bã kí
mụlé adrulé ĩmi drĩdríŋĩ gá cí rĩ áni. Kí mụ ímbátáŋá ĩnzõ rú sĩ ĩ̃l̃ị̃kị̃jó rĩ kí imbálé
ũní-ũní ru ãzíla kí mụ Úpí kí ĩgbãlépi ãjẽ̃ ãmbógó sĩ pírí rĩ gãlé úmgbé, kí sĩ lị̃kị̃ ají
kí drị̃ gá mbẽlẽŋá ru.
2 'Bá ũ'bí kí mụ gẽ̃rị̃ ĩ'badrị̃ drị̃nzá ru rĩ kí vú ũbĩlé ãzíla ị́jọ́ ĩ'bã kí idélé rĩ sĩ, 'bá
ãzí kí ị́jọ́ ũnzí jọ gẽ̃rị̃ ị́jọ́ mgbã rĩ drị̃ drị̃ gá.
3 Ímbá'bá ĩnzõ rú 'dĩ kí rọ̃mmgbọ́ ĩ'badrị̃ sĩ kí ĩmi ayú sĩ ãko ịsṵ́jó á'dígó ĩnzõ rú
ĩ'bã kí itúlé 'dĩ kí zãŋá sĩ. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá 'bã ị́jọ́ lịŋá kí drị̃ gá rĩ ídu bábá ãzíla
Ãdróŋá kí ĩ̃l̃ị̃kị̃lépi rĩ ko ṵ́'dṵ́ ku.
4 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá a'be ándrá mãlãyíkã ị́jọ́ ũnzí izalépi 'dĩ kí ku. Wó umbé kí nõrórõ
sĩ cí ãngũ ịnị sĩ drị̃cịjó rĩ agâ sĩ Ṵ'dṵ́ ị́jọ́ Lịŋá drị̃ tẽjó.
5 Ãdróŋá a'be ándrá ũ̃nọ́kṵ́ ídu rĩ ku, ị́mvṵ́ ándrá 'bá ị́jọ́ ũnzí idélépi 'dĩ kí ĩ̃yị́ sĩ,
pa lú Núwã 'bá ị́jọ́ kpị rĩ ũlũlépi rĩ 'i, ãzíla 'bá ãzí ázị̃rị̃ 'dĩ kí abe.
6 Ãdróŋá lị ị́jọ́ táwũ̃nị̃ Sõdómũ ãzíla Gõmórã kí drị̃ gá kí ivéjó ãcí sĩ, ãzíla 'bã kí
ícétáŋá ru 'bá ị́jọ́ ũnzí idélépi 'dĩ 'banî,
7 ãzíla drĩ ándrá Lọ́tị̃ 'bá ị́jọ́ kpị idélépi rĩ pa ĩ'diní ũcõgõ ịsṵ́ agá ídri 'bá ị́jọ́ ũnzĩkãnã
idélépi 'dĩ 'badrị̃ rĩ agá rá
8 (Lọ́tị̃ 'bá ị́jọ́ kpị idélépi rĩ ri u'álé 'bá 'dã kí drĩdríŋĩ gá, ri ũcõgõ ịsṵ́lé ĩ'di ásị gá
ị́jọ́ ũnzí ĩ'di 'bã ndrelé ãzíla arelé ṵ́'dṵ́ pírí 'bá 'dã kí idélé 'dã kî sĩ.)
9 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá nị̃ 'bá u'álépi ídri ĩ'di ĩ̃nzị̃jó rĩ trũ 'dĩ kí upajó rá ị́jọ́ kí ṵ̃'bị̃jó rĩ
kí agá rá, ãzíla 'bá ũnzí 'dĩ kí tãmbajó ṵ́'dṵ́ ị́jọ́ lijó rĩ tẽjó.
10 Ị́jọ́ 'dĩ ãndá 'bá acị́lépi ị́jọ́ ụrụ'bá drị̃ vú ũbĩlépi ĩlí ũnzíkãnã 'bá izalépi 'dĩ abe
ãzíla 'bá ũkpó Ãdróŋá drị̃ idelépi idê 'dĩ kî.

Ímbá'bá ĩnzõ rú 'dĩ kí drị̃ ũkpõ rú ãzíla ãfó ru, idé kí ṵ̃rị̃ sĩ ãko dị̃zã rú 'bṵ̃ gá 'dĩ
kí u'dáŋá sĩ ku.
11 Táni mãlãyíkã kí adrujó ũkpó sĩ kí ndẽjó rá tí, ají kí ú'dáŋá 'bá 'dĩ kí tõjó Úpî
drị̃lẹ́ gá ku.
12 Wó ímbá'bá ĩnzõ rú 'dĩ kí cécé ãnãkpá ásé agá ị́jọ́ ũrãlépi ku, tị̃lé lú ụrụlé ụ'dị́lé
rá 'dĩ kí áni. Kí ị́jọ́ ĩ'baní nị̃lé ku rĩ kí u'dá u'dâ ãzíla ála mụ kí ụ'dị́lé cécé ãnãkpá kí
áni kí ĩ̃l̃ị̃kị̃ rá.

† **1:17** Mãtáyõ 17:5; Mãrákõ 9:7; Lṵ́kã 9:35

13 Ála mụ ĩ'baní drį̃rį̣ma fẽlé ị́jọ́ ũnzí ĩ'bã kí idélé rĩ sĩ. Ị́jọ́ ĩ'baní ãyĩkõ fẽlépi rĩ ĩ'di
ị́jọ́ ũnzí idéjó į̃tụ́ sĩ rĩ 'i. Kí u'á ãyĩkõ sĩ rijó ĩmi abe ãkónã tị gá gbíyã ĩ'badrį̃ 'dĩ kî trũ.
Ị́jọ́ 'dĩ sĩ kí ĩmi rụ́ iza sĩ drį̃nzá ajíjó ĩmi drį̃ gá.
14 Mị́fį̃ la ci kí ãwų̃ sĩ ambamba, a'be kí ị́jọ́ ũnzí idéŋá ku, kí 'bá pá tulépi ásį̃ gá
ũkpó ru ku 'dĩ kí bị́lẹ́ iwí, rǫ̃mmgbọ́ sĩ ndẽ kí nĩ, kí 'bá wãlé rá la kî.
15 Ãvĩ kí gę̃rį̃ pį̣rį̣ rĩ rá, drį̃ la iza kí ru rá ĩ'bã kí gę̃rį̃ Bãlámũ Bę̃yọ́rį̃ ngọ́pį̣ ándrá
ũyá į̣sụ́lépi ị́jọ́ ũnzí sĩ lẽlépi rĩ vú bį̃jó rĩ sĩ. *
16 Wó kãyĩnõ ãnãkpá ru ị́jọ́ jọlépi ku rĩ uzá drį̃ la gá 'bâ áni ụ́'dụ́kọ́ sĩ, ãzíla ụtrį̣
aza nábį̃ drį̣ gá rĩ.
17 'Bá 'dĩ kí cécé kídí į̃yį̣ kóru ãzíla ũfú ãlụ́kụ́kų̃ 'bã drolé rĩ áni. Ãngũ į̣nį̣bį̣rį̣cį̣cį̣ rĩ
úmba tã la kí tẽjó.
18 Kí ị́jọ́ ãfó ru ãzíla ị́jọ́ azajó aza-azâ 'dĩ kí jọ ãzíla kí tị ũnzí ĩlí ụrụ'bá drį̣ 'dĩ kí ayú
sĩ 'bá i'dólépi apálépi angájó 'bá u'álépi ĩlí ũnzíkãnã ụrụ'bá drį̃ gá 'dĩ kí ụrụjó.
19 Kí 'bá 'baní drį̃lẹ́mmgbọ azį̣ íni 'dĩ kí ãtí'bó ị́jọ́ ũnzí ãni, ã'dusĩku 'bá la adru
ãtí'bó ru la ãko ĩ'di drį̃lẹ́ gá úpí ru rĩ sĩ.
20 Wó 'bá drĩ ru pa rǫ̃mmgbọ́ ų̃nọ́kụ́ 'dõ drį̃ agá ĩ'di 'bã Úpí ãma ãni 'Bá 'bá Palépi
Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ nį̃jó rĩ sĩ ãzíla drĩ a'dé ị́jọ́ ũnzí 'dĩ kí agá į̃dį̣ sĩ ĩ'di ndẽjó rá, 'bá 'dĩ 'bã
áni rĩ 'bã ị́jọ́ ĩ'di 'bã idélé vúlé rĩ kí dó ũnzĩkãnã sĩ drį̃drį̃ rĩ kí ndẽ rá.
21 Ĩ'di adru ĩ'baní múké gę̃rį̃ ị́jọ́ kpį̣ rĩ drį̃ nį̃jó ku ndẽ ĩ'baní nį̃jó la cé ãzíla ĩ'baní
ũngúkú ujajó ãzį̣táŋá fẽlé ĩ'baní ãlá į̃drį̃lé 'dĩ a'bejó rá rĩ rá.
22 Ị́jọ́ ru idélépi kí ụrụ'bá gá rĩ sĩ, ị́jọ́ u'bélé rĩ dó ãndá, “Ũcógó gõ vúlé ĩ'di 'bã ụ́gbẹ́
mbelé,” † ãzíla “Ĩzõgó andre ũjĩlé rá rĩ gõ vúlé ru ũlĩlé kócõ agá.”

3

Ụ́'dụ́ Úpí 'bã ãgõjó rĩ

1 Mâ wǫ̃rị́ka mání lẽlé ambamba 'dĩ, 'dĩ wárágã mání sĩlé ĩminí į̃rį̃ rĩ 'i. Wárágã į̃rį̃
'dĩ kí sĩ álẽ ĩmi igálé ị́jọ́ ĩminí nį̃lé cé rĩ kí drį̃ gá, ĩmi ũrã sĩ ị́jọ́ kpį̣ la.
2 Álẽ ĩmi igálé ị́jọ́ ándrá 'bá nábį̃ rú ãlá 'dĩ 'bã kí jọlé rĩ kí sĩ, ãzíla ãzį̣táŋá Úpí ãzíla
'Bá ãma Palépi rĩ 'bã jọlé 'bá ų̃pį̣gọŋa rú 'dĩ 'ba rụ̃ sĩ rĩ kî sĩ.
3 Drį̃drį̃ rĩ sĩ lẽ į̃nį̃ rá ụ́'dụ́ ãsį̃jó rĩ kí sĩ, 'bá ũnzí kí ãfũ rá ĩlí ĩ'badrį̃ la kí drį̃ ují nĩ,
kí mụ acį̣ ị́jọ́ ũnzí idé trũ ãzíla ị́jọ́ ĩ'bã kí lẽlé rĩ kí vú ũbĩ trũ.
4 Kí jọ la, “Ị́jọ́ ĩ'di 'bã azį̣lé ĩ'di 'bã ‘ãgõ’ rá rĩ dó íngõlé yã? I'dójó ándrá ụ́'dụ́ ãmã
áyị́pį̣ka 'bã kí ũdrãjó 'dã sĩ kpere ãndrũ ãko pírí kí mụ drį̃ gá ándrá ų̃nọ́kụ́ i'dójó
'bãjó rĩ sĩ rĩ áni.”
5 Wó círí ru drį̃ la ãvĩ kí Ãdróŋá idé 'bų̃ ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé ãzį̣táŋá ru rĩ sĩ ãzíla ají vũ
angájó į̃yį̣ agá ãzíla ce andre la į̃yį̣ sĩ.
6 Į̣yį̣ 'dĩ 'bã vúŋá sĩ ãko ándrá ų̃nọ́kụ́ drį̃ gá 'dĩ į̣mvụ́ kí į̃yį̣ galépi tré 'dã sĩ.
7 Ị́jọ́ Ãdróŋá drį̣ ãlu 'dĩ sĩ 'bų̃ ãzíla ų̃nọ́kụ́ ú'dî'da 'dĩ kí úmba kí tã ãcí nî, úmba kí
tã sĩ 'bá Ãdróŋá gãlépi úmgbé 'dĩ kí ị́jọ́ lijó ãzíla kí į̃lį̃kį̃jó.
8 Mâ wǫ̃rị́ka mání lẽlé ambamba 'dĩ, ĩmi ãvĩ ị́jọ́ ãlu 'dĩ ku. Úpí ní ụ́'dụ́ ãlu ĩ'di cécé
ílí álĩfũ ãlu rĩ áni, ãzíla ílí álĩfũ ãlu ĩ'di cécé ụ́'dụ́ ãlu rĩ áni.
9 Úpí į̣cį̣ ru drį̃ ị́jọ́ ĩ'di 'bã azį̣lé rĩ kí idéjó ku, 'bá ãzí rĩ 'bã kí ũrãlé rĩ áni. Ãdróŋá
'bã ásį̃ į̃gbẹ́ ru mî sĩ, lẽ 'bá ãzí ãlu la 'bã į̃lį̃kį̃ ku, wó 'bá pírí 'bã amụ́ kí ásį̃ ujalé.
10 Wó ụ́'dụ́ Úpí 'bã ãgõjó rĩ la amụ́ cécé ų̃gụ́'bá áni. 'Bų̃ la ãvĩ nuŋâ trũ, ãko ala gá
rĩ kí ve ãcí sĩ, ãzíla ų̃nọ́kụ́ ãko ala gá rĩ kí abe kí mụ velé pírí rá. *

---

* **2:15** Ị́jọ́ *Bãlámũ* drį̣ gá rĩ ála ĩ'di į̣sụ́ bụ́kų̃ Kãlãfe drį̣ cápĩtã 22 agá. † **2:22** Ị́jọ́ U'béŋá 26:11 * **3:10** Bụ́kų̃ Ãdróŋá drį̣ ídu rĩ 'bã ãzí kí agá, úsĩ *ų̃nọ́kụ́ ãko ala gá rĩ kí abe kí mụ* ãvĩlé rá jõku *ála mụ ị́jọ́ ũnzí ĩ'bã kí idélé rĩ kí i'dalé rá.*

11 'Bá ní ãko pírí kí ĩĺị̃kị̃jó 'dĩ 'bã áni rĩ sĩ, lẽ dó ĩmi adru dó 'bá gbíyã íngõ ní rĩ kî?
Lẽ ĩmi u'á ídri ãlá ãzíla ásị̃ ãlá Ãdróŋá ị̃nzị̃jó rĩ sĩ.
12 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, ĩminí ụ́'dụ́ Ãdróŋá drị̃ rĩ drị̃ tẽ agá, 'bã amụ́ rú sĩ mbẽlẽ, ụ́'dụ́ 'dã sĩ 'bụ̃
la tị ko velé ãcí sĩ ãzíla ãko ala gá rĩ kí aká ãcí 'bã ũkpó sĩ rá.
13 Wó Ãdróŋá azị ãmaní 'bụ̃ ú'dí ãzíla ụ̃nọ́kụ́ ú'dí ãngũ ị̃jọ́ lịŋá pịrị rĩ 'bã sĩ ãngũ
najó nĩ rĩ 'i. Ãma ãngũ ndre drị̃ gá ị̃jọ́ Ãdróŋá 'bã azị̃lé 'dã gá.
14 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, mâ wọ̃rị̃ka mání lẽlé ambamba 'dĩ, ĩminí ãngũ ndre agá drị̃ gá, ĩ'bã
ũkpó pírí lẽ ụ́'dụ́ 'dã 'bã ịsụ́ ĩmi ị̃jọ́ ũnzî kóru, ãzíla ásị̃ ị̃gbẹ̃ agá ĩ'di be.
15 Lẽ ã'bã ãma ásị̃ gá ásị̃ teŋá Úpí ãmadrị̃ drị̃ gá rĩ drị̃, ífí la patáŋá. 'Dĩ ị̃jọ́ ãma
ádrị̃pị ãmaní lẽlé ambamba Páwụ̃lọ̃ 'bã sĩlé ĩminí ũndũwã Ãdróŋá 'bã fẽlé ĩ'diní rĩ sĩ
rĩ 'i.
16 Sĩ ị̃jọ́ 'dĩ kí gẹ̃rị̃ ãlu sĩ wárágã ĩ'didrị̃ kí agá pírí jọ ị̃jọ́ ị̃jọ́ 'dĩ kí drị̃ gá. Wárágã
ĩ'didrị̃ kí agá ị̃jọ́ ãzí kí ũkpó-ũkpó, 'bá nị̃táŋâ kóru ãzíla pá tulépi pịrị ku 'dĩ kí ífí la
uja ndú cécé ĩ'bã kí idélé ị̃jọ́ sĩlé Ãdróŋá drị̃ ãzí 'dĩ kí abe rĩ áni. Kí lị̃kị̃ ají kí drị̃ gá
cénĩ.
17 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, mâ wọ̃rị̃ka, ĩminí ị̃jọ́ ímbá'bá ĩnzõ rú 'dĩ 'bã kí imbálé rĩ nị̃jó cé rĩ sĩ
ĩmba ĩmi tã 'bá ãbãlépi 'dĩ kí sĩ, 'bá ị̃jọ́ ũnzí idélépi 'dĩ 'bã agụ rû sĩ ĩmi ãmvé ãzíla
ĩmi a'dé rû sĩ ãngũ ĩminí sĩ pá tujó ãlá 'dĩ kí agá ku be nĩ.
18 Wó ĩzo ásị̃ ị̃gbẹ̃ ãzíla nị̃táŋá Úpí ãma ãni 'Bá 'bá Palépi 'dĩ Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ drị̃ agá.
Dị̃zã 'bã adru ĩ'diní i'dójó ãzíla jã 'dâ. Ámĩnã.

Wárágã
Yõháná
'bã sĩlé drị̃drị̃ rĩ

Ị́jọ́ ídri fẽlépi rĩ

1 Ị́jọ́ máni sĩlé ĩminí 'dĩ ĩ'di 'bá ándrá umvelé Ị́jọ́ 'i, ídri ukólépi ku rĩ fẽlépi ándrá
ídu cí ãko pírí 'bã kí i'dóŋá gá rĩ drị̃ gá. Ãma are ị́jọ́ Ĩ'di 'bã jọlé rĩ ãma bị́lẹ́ sĩ rá,
ãndre ĩ'di ãma mịfị́ sĩ, ãzíla ãma aló vâ ĩ'di ãmadrị́ sĩ rá.
2 'Bá 'dĩ ĩ'di ídri angálépi Ãdróŋá drị́ ru i'dalépi ãmaní rĩ 'i, ãndre ĩ'di rá, ãma ị́jọ́
vú nze drị̃ la gá, ãzíla ãma lũ la ĩminí ĩ'di ídri ukólépi ku jã 'dâ rĩ 'i. Ĩ'di ándrá Átẹ́pị̃
Ãdróŋá be ãzíla Ãdróŋá i'da dó ĩ'di ãmaní nĩ.
3 'Bá ãma ndrelé ãma mịfị́ sĩ, ãzíla ãma ị́jọ́ la arejó ãma bị́lẹ́ sĩ 'dĩ bãsĩ 'bá ãmã
vú nzelé ĩminí 'dĩ 'i. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi dó sĩ tị icí ãma abe tị icítáŋá ãmã icílé ãmã Átẹ́pị
Ãdróŋâ trũ ãzíla Ngọ́pị̃ Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ trũ rĩ agá.
4 Ásĩ ị́jọ́ 'dĩ kí ĩminí íni la ãyĩkõ ãma kí tị icíjó ĩmi abe rĩ 'bã ga ãma agá tré benĩ.

U'ájó dị̃zã Ãdróŋá drị̃ agá rĩ

5 Ị́jọ́ Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ 'bã lũlé ãmaní vâ ãmã ũlũlé ĩminí rĩ ĩ'di 'dĩ, Ãdróŋá ĩ'di ãlá ru
cécé dị̃zã áni, ĩ'di agá ị́nị́ 'dáyụ.
6 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãdrĩ dó jọ la ãma icí tị ĩ'di trũ ãlu, wó ãma vâ u'á ị́nị́ agá, ãma alị́ ĩnzõ
ị́jọ́ ãmaní idélé rĩ kí sĩ ãzíla ị́jọ́ mgbã la ãma agá 'dá yu.
7 Wó ãdrĩ kí adru dị̃zã Ãdróŋá drị̃ agá cécé ĩ'di 'bã adrujó dị̃zã rĩ áni, ãma kí dó tị
icíma trũ ãma drĩdríŋĩ gá, ãzíla ãrí Yẹ́sṹ Ãdróŋá Ngọ́pị drị̃ la ãma ũjĩ ị́jọ́ ũnzí ãmadrị̃
kí agá pírí nĩ.
8 Ãdrĩ jọ la ãma ị́jọ́ ũnzî kóru, ãma ãma vúŋá 'dĩ ulé, ãzíla ị́jọ́ mgbã rĩ ãma agá
'dáyụ.
9 Wó ãdrĩ ãma ásị́ uja sĩ ị́jọ́ ũnzí ãmadrị̃ kí i'dajó Ãdróŋá ní rá, ĩ'di ã'ị̃táŋâ trũ sĩ
ãma ũtrũjó ị́jọ́ ũnzí ãmaní idélé 'dã kí agá pírí rá, ĩ'di vâ ị́jọ́ ũnzí 'dã kí sĩ ãma ũjĩ ãlá
ru, ã'dusĩku ĩ'di 'bã adrujó 'bá ị́jọ́ pịrị rĩ idélépi ãzíla lịlépi rĩ 'i rĩ sĩ.
10 Ãdrĩ jọ la ãma idé ị́jọ́ ũnzí ku, ãma Ãdróŋá 'bã ĩnzó'bá ru, ãzíla ị́jọ́ 'dĩ la i'da la
ị́jọ́ ĩ'didrị́ gá mgbã rĩ ãma agá 'dáyụ.

2

1 Anzị mádrị́ máni lẽlé ambamba ã'ị̃táŋá agá 'dĩ, ásĩ ĩminí wárágã 'dĩ ĩmi idé rú sĩ
ị́jọ́ ũnzí ku, wó 'bá ãzí drĩ ị́jọ́ ũnzí idé rá, 'bá pá tulépi mãmálá 'bãjó Ãdróŋá drị̃lẹ́ gá
ãma kẽjị́ gá rĩ ĩ'di Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ 'bá ãlápítí rĩ 'i.
2 Kúrísĩtõ ĩ'di kãbĩlõmvá sĩ ị́jọ́ ũnzí ãmadrị́ gá rĩ kí idéjó rĩ áni rĩ 'i, ãzíla 'bá pírí
ṹnọ́kṹ drị̃ gá rĩ abe.
3 Ãma icó nị̃lé la ãndá-ãndá ru ãnị̃ Ãdróŋá rá la ãmaní ãzị́táŋá ĩ'didrị̃ kí tãmbajó
rĩ sĩ.
4 'Bá jọlépi la ínị̃ Ãdróŋá cé, wó ãzị́táŋá Ãdróŋá drị̃ kí tãmbalépi ku rĩ, ĩ'di ĩnzó'bá
ãzíla ị́jọ́ mgbã rĩ ĩ'di agá 'dáyụ.
5 Wó 'bá ãzí drĩ ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ kí vú ũbĩ, ĩ'di 'bã lẽtáŋá Ãdróŋá lẽjó rĩ ĩ'di
adru ãndá-ãndá ru. Ãko i'dalépi la ãma icí ãma Ãdróŋâ trũ rĩ ĩ'di 'dĩ:
6 'bá drĩ jọ la 'i Ãdróŋá agá, 'bã acị́ cécé ándrá Yẹ́sṹ 'bã acị́jó rĩ áni.

Ãzĩtáŋá ú'dí Ãdróŋá drĩ gá rĩ kî

7 Má ádrĩpĩka ãzíla má ámvõpĩka, ásĩ ĩminí ãzĩtáŋá ú'dí la ku, wó údu ĩmĩ nĩlé cé ĩlẽ jõ ĩmi lẽlẽ i'dóŋá gâlé 'dã 'i. Ãzĩtáŋá údu 'dĩ ĩ'di jõ ĩmĩ ĩjõ arelé 'bo rĩ 'i.
8 Ásĩ vâ ĩminí ãzĩtáŋá ú'dí la, ĩjõ la mgbã rĩ ĩ'di Yẹ́sũ agá ãzíla ĩmi agá, ã'dusĩku ĩnĩ la alĩ-alĩ ãzíla dĩzã mgbã ru i'dalépi ã'ĩtáŋá mídrĩ sĩ rĩ i'dó ãngũ jilé 'bo.
9 'Bá jõlépi la 'i u'á dĩzã agá wó ádrĩpĩ ngũlépi ũnzí rĩ, ĩ'di drĩ ĩnĩ agá.
10 'Bá ádrĩpĩ lẽlépi rĩ, la u'á dĩzã agá, ãko ãzí ĩ'di agá ĩ'diní sĩ fẽjó 'bá ãzí la a'dé ĩjõ ũnzí agá la 'dáyụ.
11 Wó 'bá drĩ ádrĩpĩka ãzíla ámvõpĩka ãzí rĩ kí ngũ ũnzí, ĩ'di ĩnĩ agá, ãzíla ĩ'di acĩ ĩnĩ agá, nĩ 'i mụ íngõlé yã rĩ gá ku, ã'dusĩku ĩnĩ ãsã ĩ'di 'bã mĩfĩ cí.
12 Mâ anzĩ mání lẽlé ambamba 'dĩ, ma ĩminí wárágã 'dĩ sĩ i'dajó la ĩminí ĩjõ ũnzí ĩmidrĩ gá rĩ kí trũjó Kúrísĩtõ sĩ 'bo rĩ sĩ.
13 Ásĩ wárágã 'dĩ ĩminí ĩmi 'bá átẹ̃pĩka rú 'dĩ, ĩminí Yẹ́sũ ándrá i'dóŋá gâlé rĩ nĩjó cé rĩ sĩ. Ásĩ kãrĩlẽ ĩminí ĩjõ 'dĩ ĩminí Sĩtánĩ ndẽjó 'bo rĩ sĩ, ãzíla ĩminí vâ ãmã Átẹ̃pĩ nĩjó cé rĩ sĩ.
14 Mâ anzĩ mání lẽlé ambamba 'dĩ, ásĩ ĩjõ 'dĩ ĩminí íni la ã'dusĩku ĩminí Ãdróŋá ãmã Átẹ̃pĩ rú rĩ nĩjó cé rĩ sĩ. Ásĩ wárágã 'dĩ ĩminí ĩmi 'bá átẹ̃pĩka rú 'dĩ, ĩminí Yẹ́sũ ándrá i'dóŋá gâlé rĩ nĩjó cé rĩ sĩ. Ásĩ ĩjõ 'dĩ ĩminí kãrĩlẽ ĩmĩ adrujó ũkpó ru ĩjõ Ãdróŋá drĩ u'álépi ĩmi ásĩ gá, ĩminí sĩ ã'dĩ Sĩtánĩ be rĩ ndẽjó rá rĩ agá rĩ sĩ.

Ĩlẽ ĩjõ ũnõkú drĩ ku

15 Ĩjõ 'dĩ sĩ, ájọ ĩminí, lẽ ĩlẽ ũnõkú 'dĩ ku, jõku ãko la ala gá ũnzí 'dĩ kí abe pírí. 'Bá ãzí drĩ ũnõkú lẽ ĩjõ ala gá 'dĩ kí abe, lẽtáŋá Ãdróŋá lẽjó rĩ ĩ'di agá 'dáyụ.
16 Ĩjõ 'dĩ sĩ, ĩjõ pírí ũnõkú 'dĩ agá rĩ kí, ĩjõ ũnzíkãnã 'bá 'bã kí lẽlé 'dĩ kí, ĩlí ụrụ'bá drĩ gá rĩ trũ, ãfó sĩ ru ĩpĩjó ãko ụrụ'bá 'dõ drĩ rĩ sĩ rĩ abe. Ãko 'dĩ angá kí Ãdróŋá ãmã Átẹ̃pĩ rú rĩ drĩlẽ ku, 'dĩ kí ãko ũnõkú ũnzí 'dõ ãni.
17 Ũnõkú la alĩ-alĩ ãko pírí ala gá 'bá 'bã kí lẽlé rĩ kí abe, wó 'bá ĩjõ Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ kí idélépi rĩ la u'á jã 'dâ.

Mẹ́rõ'bá Kúrísĩtõ drĩ 'i

18 Mâ anzĩ mání lẽlé ambamba 'dĩ, ụ́'dụ́ ãsĩjó rĩ acá dó ãni rú. Úlũ ándrá ĩminí mẹ́rõ'bá Kúrísĩtõ drĩ rĩ la drụ́zĩ amụ́ rá, ú'dî'da íni mẹ́rõ'bá Kúrísĩtõ drĩ rĩ ãfũ kí dó wẽwẽ rú. 'Dĩ dó bãsĩ gbíyã ãmã ụ́'dụ́ ĩjõ 'bã kí ãsĩjó rĩ nĩjó rĩ 'i.
19 'Bá ru ujalépi Kúrísĩtõ 'bã mẹ́rõ'bá ru 'dĩ fũ kí ãma rụ́ 'dâ rá ĩ'bã kí adrujó ãma ãzí ku rĩ sĩ. Wó drĩ kí tá adru agá ãma ãzí, kí tá ace agá ãma abe.
20 Wó ĩnĩ ĩjõ mgbã rĩ 'bo, ála ĩminí Úríndí Ãlá rĩ ũsũjó ĩmi drĩ gá 'bo rĩ sĩ.
21 Ásĩ ĩminí ĩjõ 'dĩ áni rá la, adru ĩminí ĩjõ mgbã rĩ nĩjó ku rĩ sĩ ku, ã'dusĩku ĩminí ĩjõ mgbã rĩ nĩjó cé, ãzíla ĩminí nĩjó la cé ĩjõ mgbã rĩ agá ĩnzõ 'dáyụ rĩ sĩ.
22 'Bá ĩnzó rĩ ã'di 'i? Ĩ'di 'bá Yẹ́sũ ã'ĩlépi ku, jọlépi la adru Kúrísĩtõ 'i ku rĩ 'i. 'Bá 'dĩ 'bã áni 'dĩ bãsĩ mẹ́rõ'bá Kúrísĩtõ drĩ gá rĩ 'i, ĩ'di 'bã Ãdróŋá gãjó Ngṍpĩ be úmgbé rĩ sĩ.
23 'Bá Ãdróŋá Ngṍpĩ gãlépi úmgbé rĩ, gã Ãdróŋá Átẹ̃pĩ rú 'i. Wó 'bá Ãdróŋá Ngṍpĩ ã'ĩlépi rá rĩ ã'ĩ Ãdróŋá 'i rá.
24 Lẽ ĩmba ĩjõ ĩminí arelé ímbátáŋá i'dóŋá gâlé rĩ 'bã tã ĩmi ásĩ gá. Ĩdrĩ ímbátáŋá 'dĩ tãmba rá, ĩmi ace tĩ icíma ĩmi icílé Ãdróŋá Ngṍpĩ trũ ãzíla Ãdróŋá Átẹ̃pĩ rú rĩ trũ rĩ agá.
25 Ĩjõ 'dĩ sĩ, ãma ĩjõ ĩ'di 'bã azĩlé ãmaní ídri ukólépi ku rĩ ĩsũ rá.
26 Ásĩ ĩminí ĩjõ 'dĩ kí 'bá lẽlépi ĩmi drĩ celépi ũnzí 'dĩ kí sĩ.

27 Wó ĩmi rú rĩ, Kúrísĩtõ ũsũ Úríndí ídri drı̨ gá rĩ ĩmi drı̨̃ gá 'bo. Úríndí ĩ'didrı̨̃ 'bã
u'ájó ĩmi agá rĩ sĩ, 'bá ãzí 'bã ímbá dó ĩmi nĩ ku. Úríndí ĩ'didrı̨̃ dó ĩmi imbá ı̨jọ́ pírí kí
sĩ nĩ, ãzíla ı̨jọ́ ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí ı̨jọ́ pı̨rı̨ la, ĩnzõ ala gá 'dáyụ. Ĩmi are ı̨jọ́ Úríndí 'bã
imbálé rĩ 'i, ãzíla ĩmi ace dó sĩ tı̨ icílé Kúrísĩtõ be.

Anzı̨ Ãdróŋá drı̨̃ kí 'bã u'áŋá

28 Įjọ́ 'dĩ sĩ, mâ anzı̨ mání lẽlé ambamba 'dĩ, ãma adru kí Kúrísĩtõ agá jã 'dâ, drĩ dó
sĩ drı̨́zı̨́ ãgõ vúlé 'dõlé ı̨̃dı̨́ rá, ãma ásı̨́ dó sĩ adru ũkpó ru ãzíla ãma icó kí dó sĩ idélé
drı̨̃nzá sĩ ĩ'di drı̨̃lẹ́ gá ku, ụ́'dụ́ ĩ'di 'bã amụ́jó rĩ sĩ.
29 Ĩnı̨̃ rá Kúrísĩtõ 'i 'bá ãlápítí la. Įjọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ĩnı̨̃ vâ rá 'bá ĩmi drĩdríŋĩ gá 'dâ pírí ı̨jọ́
mgbã pı̨rı̨ rĩ kí idélépi rĩ kí anzı̨ Ãdróŋá ãni ã'dusĩku ídri ãmadrı̨́ gá ũ̃nọ́kụ́ 'dĩ drı̨̃ gá
'dâ rĩ ĩ'di cécé ídri Kúrísĩtõ drı̨́ rĩ áni.

3

1 Ĩndre lẽtáŋá Ãdróŋá ãni ãmbógó ãma rụ́ 'dĩ 'i, lẽtáŋá ĩ'di bãsĩ ãma umvejó ĩ'di
'bã anzı̨ rú 'dĩ 'i, ãma bãsĩ 'dĩ 'bá áni. 'Dĩ bãsĩ ı̨jọ́ ũ̃nọ́kụ́ 'bã ãma nı̨̃jó ku rĩ 'i, ã'dusĩku
ũ̃nọ́kụ́ nı̨̃ ĩ'di ku.
2 Mâ wõ̃rı̨́ka mání lẽlé ambamba 'dĩ, ãma kí ú'dî'da anzı̨ Ãdróŋá ãni, ãnı̨̃ kí drı̨́zı̨́
ãma kí adru íngoní yã rĩ gá ku, ụ́'dụ́ Kúrísĩtõ 'bã ãgõjó rĩ sĩ. Wó drĩ drı̨́zı̨́ ãgõ rá,
ãma dó adru cécé ĩ'di ãni, ã'dusĩku ãma dó ĩ'di 'bã mgbã rĩ ndre ãma mı̨fı̨́ sĩ.
3 'Bá pírí ásı̨́ 'bãlépi Kúrísĩtõ drı̨̃ gá acájó ĩ'di ãni rĩ 'bã adru kí cécé Kúrísĩtõ áni ı̨jọ́
ũnzî kóru.
4 'Bá ı̨jọ́ ũnzí idélépi rĩ ĩ'di 'bá ãzı̨́táŋá Ãdróŋá drı̨́ gá rĩ kí ũnũlépi rĩ 'i, ã'dusĩku ı̨jọ́
ũnzí idéjó rĩ ĩ'di ãzı̨́táŋá Ãdróŋá drı̨́ gá rĩ kí ũnũjó rĩ 'i.
5 Ĩnı̨̃ rá Yẹ́sụ̃ amụ́ ı̨jọ́ ũnzí ãmadrı̨́ gá rĩ kí wụ̃lé, wó ĩ'di agá ı̨jọ́ ãzí ũnzí la ãluŋá la
'dáyụ.
6 Ãdrĩ ace u'álé ĩ'di agá, ãma icó ı̨jọ́ ũnzí idélé ku. 'Bá rilépi ı̨jọ́ ũnzí idélépi rĩ ndre
ĩ'di ku, jõku nı̨̃ vâ ĩ'di ku.
7 Anzı̨ mádrı̨́ mání lẽlé ambamba 'dĩ, 'bá ãzí 'bã ulé ĩmi ku. 'Bá ı̨jọ́ pı̨rı̨ rĩ idélépi
rĩ, ĩ'di 'bá ãlá la, cécé Kúrísĩtõ 'bã adrujó ãlá ru rĩ 'bã áni.
8 'Bá ı̨jọ́ ũnzí idélépi rĩ ĩ'di 'bá Sĩtánĩ drı̨̃, ã'dusĩku Sĩtánĩ i'dó ũnzĩkãnã idélé i'dóŋá
gâlé kpere ãndrũ. Įjọ́ ãmbógó Ãdróŋá 'bã Ngọ́pı̨ tı̨ ãpẽjó rĩ ĩ'di amụ́jó ı̨jọ́ Sĩtánĩ drı̨́ rĩ
kí anujó.
9 'Bá Ãdróŋá 'bã anzı̨ rú rĩ icó kí ı̨jọ́ ũnzí idélé ku, ã'dusĩku kí adrujó ádrízã Ãdróŋá
drı̨̃ trũ rĩ sĩ, icó kí ı̨jọ́ ũnzí idélé drı̨̃ gá ku, ã'dusĩku Ãdróŋá 'bã adrujó ĩ'bã Átẹ́pı̨ rú
rĩ sĩ.
10 Ãma anzı̨ Ãdróŋá drı̨̃ kí drĩdríŋĩ awa anzı̨ Sĩtánĩ drı̨̃ abe ı̨jọ́ 'dĩ sĩ. 'Bá ı̨jọ́ mgbã
Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ idélépi ku, jõku drĩ 'bá ãzí kí lẽ ku, adru ngọ́tı̨́ŋá Ãdróŋá ãni la ku.

Ĩlẽ ĩmi ĩmi drĩdríŋĩ gá lẽlẽ

11 'Dĩ ı̨jọ́ ũlũlé ĩminí ĩmĩ arelé i'dóŋá gâlé rĩ 'i. Jọ ãmaní ãlẽ kí ãma lẽlẽ ãma drĩdríŋĩ
gá.
12 Lẽ ãma adru kí Kãyı̨́nı̨̃ áni ku, ĩ'di 'bã adrujó ngọ́tı̨́ŋá Sĩtánĩ ãni rĩ sĩ, 'dı̨ dó sĩ ándrá
ádrı̨́pı̨̃ Hãbı̨́lı̨̃ káyĩ rá. Kãyı̨́nı̨̃ 'dı̨ ádrı̨́pı̨̃ ã'du ı̨jọ́ sĩ yã? Kãyı̨́nı̨̃ 'dı̨ ádrı̨́pı̨̃ 'i ã'dusĩku ı̨jọ́
ĩ'di 'bã ãmgbã rĩ 'bã idélé rĩ kí ũnzí-ũnzí wó ı̨jọ́ ádrı̨́pı̨̃ Hãbı̨́lı̨̃ 'bã idélé rĩ kí 'bãngá
pı̨rı̨ ãlá rú.
13 Má ádrı̨́pı̨ka ãzíla má ámvọ́pı̨ka, ĩmi idé ũ̃rı̨̃ sĩ ku ũ̃nọ́kụ̂ drĩ táni ĩmi ngụ̃ ũnzí.

14 Ãnį̃ rá ãma alı̨ drã agâ sĩ fijó ídri ukólépi ku rĩ agá 'bo. Ãnį̃ ı̨jọ́ 'dĩ íni la ã'dusĩku
ãmaní ãma lẽjó ãmã ádrı̨́pı̨ka ãzíla ámvọ́pı̨ka kí abe lẽlẽ rĩ sĩ. 'Bá 'bá lẽlépi ku rĩ ĩ'di
drĩ u'á ũkpõ drã drı̨̃ agá.
15 'Bá ĩ'bã ádrı̨́pı̨ka kí ngų̃lépi ĩ'bã ámvọ́pı̨ka kí abe ũnzí rĩ, kí 'bá 'bá kí ụ'dı̨́lépi la
kî, ãzíla ĩnį̃ rá 'bá 'bá ụ'dı̨́lépi rĩ agá ídri ukólépi ku rĩ 'dáyụ.
16 Ãma lẽtáŋá nį̃ ı̨jọ́ 'dĩ sĩ: Kúrísĩtõ fẽ ru ídri ãma ı̨jọ́ sĩ. Įjọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ãfẽ ãma ídri
ãmã ádrı̨́pı̨ka ãzíla ámvọ́pı̨ka kí ı̨jọ́ sĩ.
17 Wó 'bá ãzí drĩ adru málĩ ų̃nọ́kụ́ drı̨́ kî trũ, drĩ ádrı̨́pı̨ ãzíla ámvọ́pı̨ ı̨jọ́ 'bã ndẽlé
rá ndrelé cé rĩ ãzã ko ku, Ãdróŋá 'bã lẽtáŋá la dó adru ĩ'di ásı̨́ gá íngoní-íngoní ru
yã?
18 Mâ anzı̨ mání lẽlé ambamba 'dĩ, ãlẽ kí ãma tı̨ sĩ jõku ı̨jọ́ jọŋá sĩ á'dụ̂sĩ ku, wó
'etáŋá sĩ ãzíla ı̨jọ́ mgbã rĩ sĩ.
19 Įjọ́ 'dĩ sĩ, ı̨jọ́ 'dĩ la i'da la ãmaní ãma ı̨jọ́ mgbã agá, ãzíla ãma ı̨jọ́ mgbã ãni, ãma
vâ ásı̨́ 'bã Ãdróŋá ãma abe cí rĩ drı̨̃ gá.
20 Ãma ásı̨́sı̨́ŋá drĩ ãma ı̨jọ́ lı̨ cénĩ, lẽ ãnį̃ rá Ãdróŋá ndre ãma ásı̨́ rá, ãzíla nį̃ ı̨jọ́ pírí
kí rá.
21 Mâ wǫ̃rı̨́ka, ãdrĩ ãma ı̨jọ́ lı̨ ãma ásı̨́ gâ sĩ ãma ndẽjó cénĩ ku, ãma adru ų̃rı̨̃ kóru
Ãdróŋá sĩ.
22 Įjọ́ 'dĩ sĩ, ãma dó ãko ãma zı̨lé ĩ'didrı̨́ rĩ kí ı̨sụ́ rá, ã'dusĩku ãma ı̨jọ́ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ
kí vú ũbĩjó rá, ãzíla vâ kí idéjó rá rĩ sĩ.
23 Ãzı̨́táŋá ĩ'di 'bã fẽlé ãmaní rĩ ĩ'di íni: lẽ ãma ã'ı̨̃ rụ́ ĩ'di 'bã Ngǫ̣́pı̨ Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ
drı̨̃ 'i, ãzíla ãlẽ ãma ãma drĩdríŋĩ gá cécé Kúrísĩtõ 'bã lũlé ãmaní rĩ áni.
24 'Bá Ãdróŋá 'bã ãzı̨́táŋá kí vú ũbĩlépi rĩ kí u'á Ãdróŋá agá, ãzíla Ãdróŋá la u'á
ĩ'bã abe. Ãma nį̃ la ĩ'di u'á ãma agá la ã'dusĩku Úríndí Ãlá rĩ la u'á ãma agá nĩ.

4

Ĩmi ũ'bį̃ úríndí kí ráká

1 'Bá mání lẽlé ambamba 'dĩ, ĩmi ã'ı̨̃ ı̨jọ́ ãfũlépi 'bá jọlépi la 'i 'bá kí imbá ı̨jọ́ Úríndí
Ãdróŋá drı̨̃ 'bã fẽlé nĩ rĩ sĩ rĩ ku. Ĩmi amá úríndí pírí kí ráká, sĩ nį̃jó la úríndí 'dĩ angá
Ãdróŋá drı̨, ã'dusĩku nãbı̨ya ĩnzõ rú ũ'bí 'dĩ mụ kí ų̃nọ́kụ́ gâlé 'dĩ.
2 Gẹ̃rı̨̃ ĩminí Úríndí Ãdróŋá drı̨́ rĩ nį̃jó rĩ ĩ'di 'dĩ: 'bá ã'ı̨̃lépi la Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ amụ́
ụrụ'bá 'bádrı̨̃ trũ rĩ ĩ'di úríndí angálépi Ãdróŋá drı̨́ rĩ trũ.
3 Wó 'bá ã'ı̨̃lépi la Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ amụ́ ų̃nọ́kụ́ gá 'bá ru ku rĩ, ĩ'di úríndí angálépi
Ãdróŋá drı̨́ rĩ kóru. Úríndí ĩ'di agá rĩ angá mẹ̃rọ́'bá Kúrísĩtõ drı̨́ rĩ drı̨́. Ĩmi are ándrá
ĩ'di mụ amụ́lé rá, wó ú'dî'da ĩ'di íni cí ų̃nọ́kụ́ gá 'dĩ.
4 Anzı̨ mádrı̨́ mání lẽlé ambamba 'dĩ, ĩmi Ãdróŋá ãni. Ĩndẽ 'bá ĩnzõ rú 'dĩ kí rá,
ã'dusĩku Úríndí Ãdróŋá drı̨́ u'álépi ĩmi agá rĩ ndẽ ũkpõ sĩ úríndí ĩnzõ rú u'álépi ų̃nọ́kụ́
'dĩ agá rĩ rá.
5 Nábı̨̃ ĩnzõ rú 'dĩ kí ų̃nọ́kụ́ ũnzí 'dĩ ãni, kí ı̨jọ́ ų̃nọ́kụ́ 'dĩ drı̨̃ kí jọ áyụ, ų̃nọ́kụ́ la kí tı̨
are.
6 Wó ãma 'bá Ãdróŋá ãni. Įjọ́ 'dĩ bãsĩ 'bá Ãdróŋá nį̃lépi cé rĩ 'bã kí sĩ ãma tı̨ arejó
'dĩ. Wó 'bá Ãdróŋâ ãni ku rĩ are ãma tı̨ ku. Įjọ́ 'dĩ la fẽ ãmaní nį̃jó la 'bá 'dĩ Úríndí
ı̨jọ́ mgbã rĩ drı̨́ trũ, jõku ĩ'di úríndí ĩnzõ rú rĩ trũ rĩ gá nĩ.

Ãlẽ kí ãma lẽlẽ

7 Mâ wǫ̃rı̨́ka mání lẽlé ambamba 'dĩ, lẽ ãmụ kí ãma lẽŋâ trũ drı̨̃ gá, ã'dusĩku lẽtáŋá
angá Ãdróŋá drı̨́. 'Bá 'bá lẽlépi rĩ ĩ'di ngǫ̣́tı̨́ŋá Ãdróŋá ãni, ãzíla ĩ'di 'bá Ãdróŋá nį̃lépi
cé rĩ 'i.

8 'Bá 'bá lẽlépi ku rĩ nį̃ Ãdróŋá ku, ã'dusĩku Ãdróŋá ĩ'di lẽtáŋá.
9 Ãdróŋá i'da lẽtáŋá ĩ'didrı̨ gá rĩ ĩ'diní ĩ'di 'bã Ngǫ́pı̨ kílímgbí ãlu-ãlu rĩ tı̨ ãpẽjó ų̃nǫ́kṵ́ gá 'dõlé, ãmaní sĩ ídri ukólépi ku rĩ ı̨sṵ́jó ĩ'di rų̃ sĩ rĩ sĩ.
10 Lẽtáŋá dó bãsĩ gápi 'dĩ: adru ãlẽ Ãdróŋá 'i íni la ku, wó rá la lẽ ãma 'i, ãpẽ Ngǫ́pı̨̃ tı̨ ãmaní gẽ̃rı̨̃ rú sĩ ı́jǫ́ ũnzí ãmadrı̨̃ kí idéjó ãzíla trũjó.
11 Mâ wõ̃rı̨́ka mání lẽlé ambamba 'dĩ, Ãdróŋá drĩ dó ãma lẽ káyĩ 'dĩ 'bã áni, lẽ dó ãlẽ kí ãma lẽlẽ.
12 'Bá ãzí jõ drĩ Ãdróŋá ndrelépi mı̨fı̨̃ sĩ rá la yṵ. Ãdrĩ kí ãma lẽ rá, Ãdróŋá la u'á ãma agá, lẽtáŋá ĩ'didrı̨̃ la ru i'da tǫndǫlǫ ãma agâ sĩ.
13 Ãnį̃ dó tǫndǫlǫ ãma icí ãma Ãdróŋâ trũ ãlu, ãzíla icí ru u'ájó ãma abe ãlu, ã'dusĩku fẽ ãmaní Úríndí ĩ'didrı̨ gá rĩ 'i.
14 Ãndre dó ãma mı̨fı̨̃ sĩ, ãzíla ãma dó ı́jǫ́ la vú nze ãndá-ãndá ru, Bãbá ãpẽ Ngǫ́pı̨̃ Yẹ́sṹ 'Bá ãma Palépi rĩ tı̨ amṵ́lé 'bá ų̃nǫ́kṵ́ drı̨̃ gá 'dĩ kí palé.
15 'Bá ãlu-ãlu jǫlépi la Yẹ́sṹ ĩ'di Ãdróŋá Ngǫ́pı̨ 'i rĩ, Ãdróŋá la u'á ĩ'di agá, ãzíla ĩ'di u'á Ãdróŋá agá.
16 Ãma ãmgbã rĩ nį̃ ãzíla ãma ã'ı̨̃ lẽtáŋá Ãdróŋá ãni ãmaní rĩ rá.

Ãdróŋâ ĩ'di lẽtáŋá. 'Bá u'álépi lẽtáŋâ trũ rĩ, ĩ'di u'á Ãdróŋá agá, Ãdróŋá la u'á ĩ'di agá.
17 Ãmaní u'á agá Ãdróŋá agá, lẽtáŋá ãmadrı̨̃ la zo mmgbǫ rú. Ãma icó dó sĩ idélé ų̃rı̨̃ sĩ ṵ́'dṵ́ ı́jǫ́ lijó 'dã sĩ ku, ãma drı̨̃ la tẽ ásı̨ ũkpõ sĩ, ã'dusĩku ãma cécé Yẹ́sṹ áni ų̃nǫ́kṵ́ 'dĩ drı̨̃ gá.
18 Lẽtáŋá agá ų̃rı̨̃ 'dáyṵ. Lẽtáŋá mgbã rĩ la ų̃rı̨̃ dro ãma agá rĩ sĩ ãmvé, ã'dusĩku 'bá la idé ų̃rı̨̃ sĩ la pángá fẽŋá sĩ, 'bá idélépi ų̃rı̨̃ sĩ rĩ lẽtáŋá mgbã la ĩ'di agá 'dáyṵ.
19 Ãma ĩ'di lẽ ĩ'diní ãma lẽjó drı̨̃drı̨̃ rĩ sĩ.
20 'Bá ãzí drĩ jǫ la, “Álẽ Ãdróŋâ rá,” wó ngṹ ádrı́pı̨̃ ũnzí, ĩ'di ĩnzó'bá. 'Bá ádrı́pı̨̃ ĩ'di 'bã ndrelé rá 'dĩ lẽlépi ku rĩ la Ãdróŋá ĩ'diní ndrelé ku rĩ lẽ íngoní-íngoní ru?
21 Ãdróŋá 'bã mgbã rĩ fẽ ãmaní ãzı́táŋá, lẽ ãlẽ 'i á'dų̃sĩ ku, lẽ ãlẽ ãmã ádrı́pı̨ka ãzíla ãmã ámvǫ́pı̨ka ã'ı̨́táŋá agá 'dĩ kí ĩndĩ.

5

Ã'ı̨́táŋá Ãdróŋá Ngǫ́pı̨ agá rĩ

1 'Bá ã'ı̨́lépi la Yẹ́sṹ ĩ'di Kúrísĩtõ 'i rĩ ĩ'di Ãdróŋá 'bã ngǫ́tı̨́, ãzíla 'bá pírí átẹ́pı̨ lẽlépi rá rĩ, kí vâ ĩ'di 'bã anzı̨ kí lẽ ĩndĩ.
2 Íjǫ́ 'dĩ sĩ, ãma nį̃ la ãlẽ anzı̨ Ãdróŋá drı̨ rĩ kí rá la ãmaní Ãdróŋâ lẽjó, ãzíla ãmaní ãzı́táŋá ĩ'didrı̨̃ kí vú ũbĩjó rĩ sĩ.
3 Lẽtáŋá ãmaní Ãdróŋá lẽjó rĩ ãmaní ãzı́táŋá ĩ'didrı̨̃ kí tãmbajó rĩ 'i, ãzíla ãzı́táŋá Ãdróŋá drı̨ 'dĩ adru kí ũkpó ru ku.
4 Íjǫ́ 'dĩ sĩ, anzı̨ pírí Ãdróŋá drı̨ rĩ kí ũkpõ cí icójó ų̃nǫ́kṵ́ ũnzí 'dĩ ndẽjó ã'ı̨́táŋá sĩ.
5 'Bá ų̃nǫ́kṵ́ ũnzí 'dĩ ndẽlépi rá rĩ kí lú 'bá ã'ı̨́lépi la Yẹ́sṹ ĩ'di Ãdróŋá 'bã Ngǫ́pı̨ 'i rĩ kî.
6 Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ ĩ'di 'bá amṵ́lépi į̃yı̨ ĩ'didrı̨ bãbų̃tı̨́zı̨̃ drı̨ gá rĩ trũ, ãzíla ãrí ĩ'didrı̨ drã drı̨̃ trũ rĩ 'i. Amṵ́ lú į̃yı̨ trũ á'dų̃sĩ ku, wó į̃yı̨ kí ãrí be, ãzíla Úríndí 'bã mgbã rĩ nze ı́jǫ́ 'dĩ ãndá rĩ vú nĩ.
7 Íjǫ́ 'dĩ sĩ, ı́jǫ́ ícétáŋá ru ãmaní sĩ ı́jǫ́ mgbã rĩ nį̃jó Yẹ́sṹ drı̨ gá rĩ kí na.
8 Úríndí 'i, į̃yı̨ 'i, ãzíla ãrí 'i; ãzíla ãko na 'dĩ kí pírí nze kí ı́jǫ́ ı́jǫ́ ãlu drı̨ gá.

9 'Bá ãzí drĩ ãmaní ịjọ́ vú nze, ãma ã'ị́ kí rá. Ịjọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ãma ã'ị́ kí ịjọ́ Ãdróŋá 'bã
i'dalé ãmaní 'dĩ kí rá, ã'dusĩku ịjọ́ ĩ'di 'bã lũlé ãmaní rĩ ndẽ 'bá 'bã lũlé ãmaní nĩ rĩ
rá, ãzíla ĩ'di Ãdróŋá 'i ịjọ́ vú nzelépi Ngọ́pị̃ drị̃ gá nĩ rĩ 'i.
10 'Bá drĩ adru ã'ị̃táŋâ trũ Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ Ãdróŋá Ngọ́pị agá, ĩ'di nị̃ la ĩ'di ásị́ gâlé rá
ịjọ́ Ãdróŋá 'bã lũlé ĩ'diní 'dĩ kí ịjọ́ mgbã ĩnzõ kóru la, wó 'bá drĩ Ãdróŋá ã'ị̃ ku, ĩ'di
Ãdróŋâ 'bã ĩnzó'bá ru, ã'dusĩku gã ịjọ́ Ãdróŋá 'bã vú nzelé ĩ'diní Ngọ́pị̃ Yẹ́sṹ drị̃ gá rĩ
úmgbé.
11 Ịjọ́ vú nzelé rĩ ĩ'di 'dĩ: Ãdróŋá fẽ ãmaní ídri ukólépi ku rĩ 'i, ãzíla ídri 'dĩ angá
Ngọ́pị Yẹ́sṹ agá.
12 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá drĩ adru Ãdróŋá 'bã Ngọ́pị agá, ĩ'di ídri 'dĩ trũ. Wó 'bá Ãdróŋá
Ngọ́pị ã'ị̃lépi ku rĩ, ĩ'di ídri 'dĩ kóru.

Ídri ukólépi ku rĩ

13 Ãsĩ ịjọ́ 'dĩ kí ĩminí ĩmi 'bá Ãdróŋá 'bã Ngọ́pị rṹ ã'ị̃lépi rá 'dĩ, ĩmi dó sĩ nị̃ la ĩmi
ídri ukólépi ku rĩ trũ.
14 Ãma ásị́ ũkpó ru ã'dusĩku ãdrĩ Ãdróŋá ã'ị̃, ĩ'di ãma are rá, ãdrĩ ãko ãmã lẽlé rĩ
kí zị ĩ'di tị gâlé, ĩ'di 'bã lẽlé rĩ áni rĩ gá.
15 Ãnị̃ rá ĩ'di ãma are rá ịjọ́ ãmaní zịlé ĩ'didrị́ rĩ kí sĩ, ãzíla ãnị̃ vâ rá ĩ'di ãko ãmaní
a'ị̃lé ĩ'didrị̃lé rĩ kí fẽ rá.
16 'Bá ãzí drĩ ádrị́pị̃ jõku ámvọ́pị̃ ã'ị̃táŋá agá rĩ ndre ịjọ́ ũnzí sĩ drãjó ku la idé agá,
'bã zị Ãdróŋá 'i 'bã fẽ ídri ĩ'didrị́ gá rĩ 'bá 'dĩ nî, Ãdróŋá zịŋá 'dĩ la adru múké la 'bá
ịjọ́ ũnzí sĩ drãjó ku rĩ idélépi rĩ nî. Wó ịjọ́ ũnzi idélé sĩ drãjó rá rĩ cí, ịjọ́ 'dĩ sĩ, má icó
jọlé la úzị Ãdróŋá 'bá 'dĩ 'bã áni rĩ nî íni la ku.
17 Ịjọ́ ũnzí pírí idéjó rĩ ĩ'di ịjọ́ ũnzí, wó ịjọ́ ũnzí ãzí 'bá agụlépi drã agá ku la cí.
18 Ãnị̃ rá Ãdróŋá 'bã anzị mụ kí ịjọ́ ũnzí idéŋâ trũ drị̃ gá ku, ã'dusĩku Ãdróŋá Ngọ́pị
Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ la kí tãmba nĩ. Ịjọ́ 'dĩ sĩ, Sĩtánĩ icó kí adrálé ku.
19 Ãnị̃ rá ãma anzị Ãdróŋá ãni ṹnọ́kṹ drĩ táni adru Sĩtánĩ pálé gá tí.
20 Ãnị̃ rá Ãdróŋá Ngọ́pị amṹ ṹnọ́kṹ 'dĩ drị̃ gá rá, ãzíla fẽ ãmaní ịjọ́ vãŋá ãmaní sĩ
Ãdróŋá 'bã mgbã rĩ nị̃jó cé. Ãmã dó Ãdróŋá 'bã mgbã rĩ agá, ã'dusĩku ãmã adrujó
Ngọ́pị̃ Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ agá rĩ sĩ. 'Dĩ Ãdróŋá mgbã rĩ ãzíla ĩ'di ídri ukólépi ku rĩ 'i.
21 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, mâ anzị mání lẽlé ambamba 'dĩ, ĩmi ĩdã ĩmi ãdroŋa ĩnzõ rú 'dĩ 'ba rú
rá.

Wárágã Yõháṇã 'bã sĩlé ḭrḭ rĩ

U'ájó lẽtáṇá agá ãzíla ḭjọ́ mgbã agá

1 Wárágã 'dĩ angá ma Yõháṇã 'bá ĩyõ kãṇ́sã drḭ̃lẹ́ ru rĩ drḭ. Ásĩ ĩ'di ũkú pẽlé pẽ-pẽ
rĩ ní, * anzḭ ĩ'didrḭ mání lẽlé ásḭ mgbã sĩ rĩ abe. † Álẽ ĩ'di ma 'i á'dṳ̃sĩ la ku, wó 'bá
pírí ḭjọ́ mgbã rĩ nḭ̃lépi cé rĩ lẽ kí vâ ĩmi ĩndĩ,
2 ã'dusĩ̃ku ḭjọ́ mgbã rĩ 'bã u'ájó ãma agá cí rĩ sĩ ãzíla ĩ'di dó ri u'álé ãma ásḭ gá jã
'dâ.
3 Má a'ḭ́ Ãdróṇá ãma Átẹ́pḭ rú rĩ 'i, ãzíla Ngọ́pḭ̃ Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩ̃tõ 'bã fẽ ãmaní lẽtáṇá
uyaṇâ kóru rĩ 'i, ásḭ ḭ̃gbẹ̃ ãma ãzã 'bã sĩ agájó ĩ'diní rĩ 'i, 'bã adru kí ãma ãni ḭjọ́ mgbã
sĩ ãzíla lẽtáṇá sĩ.
4 Má u'á ãyĩ̃kõ sĩ mání ḭsṵ́jó la anzḭ mídrḭ 'dĩ 'bã ãzí kí u'á ḭjọ́ mgbã agá, cécé Ãdróṇá
ãma Átẹ́pḭ rú rĩ 'bã ándrá ãzḭ́táṇá la fẽlé ãmaní rĩ áni rĩ sĩ.
5 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ũkú rulé rũrũ 'dĩ, ásĩ míní ãzḭ́táṇá ãzí ú'dí la ku, wó ãzḭ́táṇá ándrá ãma
sĩ adrujó ala gá i'dóṇá gâlé rĩ 'i. Má a'ḭ́ ãma, lẽ ãlẽ kí ãma lẽlẽ.
6 Lẽtáṇá mání ḭjọ́ jọjó drḭ̃ la gá 'dĩ 'bã ífí, ãmaní acḭ́jó ãzḭ́táṇá Ãdróṇá drḭ̃ kí agá
ãrútáṇá sĩ. Ĩminí ándrá ãzḭ́táṇá arejó í'dóṇá gâlé 'bo rĩ áni, ãzḭ́táṇá ĩ'didrḭ̃ ĩmi u'á
pírí lẽtáṇá sĩ.
7 'Bá 'bá kí ulélépi rĩ ãfũ kí ṵ̃nọ́kṵ́ drḭ̃ gá 'dâ wẽwẽ rú. 'Bá 'dĩ ã'ḭ́ kí Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩ̃tõ
amṵ́ ṵ̃nọ́kṵ́ drḭ̃ gá 'bá ru la ku, 'bá 'dĩ 'bã áni rĩ ĩ'di ĩnzó'bá, ãzíla mẹ́rọ́'bá Kúrísĩ̃tõ
ãni.
8 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi adru mḭfḭ trũ, lẽ ĩmi ídri ukólépi ku ĩmĩ ãzḭ́ ngalé 'bo rĩ 'bã ãvĩ kí
ĩminí ku, wó ĩmi dó sĩ ũyá ĩmidrḭ gá rĩ ḭsṵ́ ĩyõ rú.
9 'Bá ímbátáṇá Kúrísĩ̃tõ drḭ̃ a'belépi rá rĩ kí Ãdróṇâ kóru kí ásḭ gá. Wó 'bá ímbátáṇá
Kúrísĩ̃tõ drḭ̃ kî trũ mṵlépi drḭ̃ gá rĩ, Ãdróṇá ãma Átẹ́pḭ kí Ngọ́pḭ̃ be ĩ'di be cí.
10 'Bá ãzí drĩ amṵ́ ĩmi rṵ́ 'dõlé ímbátáṇá 'dĩ kóru, lẽ ĩ'dṵ ĩ'di ĩmidrḭ lḭcọ́ gá ku, ĩmi
a'ḭ́ vâ ĩ'di ku.
11 'Bá 'bá 'dĩ 'bã áni rĩ a'ḭ́lépi rĩ icí kí ru ĩ'di trũ ãlu ḭjọ́ ũnzí ĩ'didrḭ 'dã kí idélé.

Zḭtáṇá ãsĩ̃jó rĩ

12 Ḭjọ́ kí áma agá 'dọ̃ wẽwẽ rú lẽlé sĩ̃lé ĩminí, wó álẽ kí sĩ̃lé kãlámũ sĩ kãrãtásĩ drḭ̃
gá ku. Á'bã ásḭ mṵlé ḭjọ́ jọlé ĩmi abe mḭfḭ gá mḭfḭ gá, ḭjọ́ 'dĩ sĩ ãyĩ̃kõ ãmadrḭ̃ ĩmi abe rĩ
'bã ga rú sĩ ãma ásḭ gá tré.
13 Anzḭ ĩmi ámvọ́pḭ ĩminí lẽlé lẽlẽ Ãdróṇá 'bã pẽlé 'bá ĩ'didrḭ̃ kí agá 'dọ̃ rĩ zḭ kí ĩminí
pírí cící.

---

* **1:1** *Ũkú pẽlé pẽ-pẽ* Yõháṇã 'bã sĩ wárágã 'dĩ sĩ̃jó rĩ ĩ'di kãṇ́sã Kúrísĩ̃tõ drḭ gá rĩ 'i. † **1:1** *Anzḭ* ũkú 'dĩ drḭ Yõháṇã 'bã lẽlé ásḭ mgbã sĩ 'dĩ kí 'bá ã'ḭ́táṇá Kúrísĩ̃tõ drḭ rĩ agá rĩ kî.

Wárágã
Yõhánã
'bã sĩlé na rĩ

Ị́jọ́ ídri fẽlépi rĩ

1 Wárágã 'dĩ angá ma Yõhánã 'bá ĩyõ kãnị́sã drị̃lẹ́ ru rĩ drị́, ásĩ ĩ'di mâ wọ̃rị́ Gáyõ
mání lẽlé ambamba ị́jọ́ mgbã sĩ rĩ nî.
2 Mâ wọ̃rị́ mání lẽlé ambamba 'dĩ, ma Ãdróŋá ã'ị̃ míní ími ụrụ'bá 'bã adru ị̃vị́ ru,
ãzíla ị́jọ́ pírí 'bã adru kí dó sĩ míní múké cécé ị́jọ́ ími úríndí agá rĩ 'bã kí adrujó múké
rĩ 'bã áni.
3 Ị́jọ́ mání u'ájó ãyĩkõ sĩ rĩ, ãma ádrị́pịka ã'ị̃táŋá agá angálépi mí rụ̃lé 'dĩ, lũ kí mání
ị́jọ́ ã'ị̃táŋá mídrị́ míní ị́jọ́ mgbã rĩ ã'ị̃jó rĩ drị̃, ãzíla míní u'ájó ị́jọ́ mgbã agá rĩ.
4 Ãko ãzí mání ãyĩkõ fẽlépi cécé mâ arejó la mâ anzị ã'ị̃táŋá agá rĩ kí u'á ị́jọ́ mgbã
agá 'dĩ 'bã áni la 'dáyụ.

'Bá acị̃lépi ị̃jọ́ Ãdróŋá drị̃ ũlũ trũ rĩ 'bã ãzã kojó

5 Mâ wọ̃rị́ mání lẽlé ambamba rĩ, ị́jọ́ míní idélé ã'ị̃táŋá sĩ mî ádrị́pịka Kũrĩsĩtíyánĩ
rú rĩ 'baní 'dĩ múké drĩ kí táni adru mî kãká ku tí.
6 'Bá 'dĩ i'da kí lẽtáŋá mídrị̃ 'bã ị́jọ́ kãnị́sã ní rá. Mi kí tị pẽ ãcị̃ ĩ'badrị́ gá gẹ̃rị̃ múké
sĩ Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ áni.
7 'Bá 'dĩ 'bã kí fũjó mụjó ị́jọ́ Yẹ́sụ̃ drị̃ ũlũ trũ ri sĩ, ịsụ́ kí ãzã koma 'bá Ãdróŋá nị̃lépi
ku 'dĩ 'badrị́ ku.
8 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, lẽ dó ãfẽ ãko 'bá íni 'dĩ 'baní ãma 'i, ãma dó sĩ ãzị́ ị́jọ́ mgbã rĩ drị́ gá rĩ
nga ãlu.
9 Ásĩ wárágã kãnị́sã mídrị́ ãngũ gá 'dĩ 'baní ní rá, wó ágọ́bị́ umvelé Dĩyõtrẽfínõ 'i
ru 'bãlépi drị̃lẹ́ ru rĩ are áma tị ku.
10 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ádrĩ amụ́ rá, ma ị́jọ́ ĩ'di 'bã ãma rụ́ izajó ífí kóru 'dĩ kí i'da. Adru 'dã
'i á'dụ̃sĩ ku, gã vâ 'bá ãmã ádrị́pịka ã'ị̃táŋá agá 'dĩ kí a'ị́lé úmbé. Ĩ'di vâ 'bá lẽlépi kí
a'ị́lépi 'dĩ kí drị̃ ụtrị́ ãzíla ĩ'di vâ kí adró kãnị́sã agâlé ãmvé.
11 Mâ wọ̃rị́ mání lẽlé ambamba 'dĩ, mí andré jõ gbíyã ĩ'diní ị́jọ́ ũnzí ãni 'dĩ ku, rá
la mí andré ị́jọ́ múké rĩ áyụ. 'Bá pírí ị́jọ́ múké idélépi 'dĩ angá kí Ãdróŋá drị́ wó 'bá
pírí ị́jọ́ ũnzí idélépi 'dĩ ndre kí drĩ Ãdróŋá ku.
12 'Bá pírí kí ị́jọ́ jọ ágọ́bị́ umvelé Dị̃mị̃tẹ́rị̃yọ̃ 'i rĩ drị̃ gá múké ãzíla ị́jọ́ ĩ'di 'bã mgbã
rĩ la ị́jọ́ vú nze ĩ'di drị̃ gá ĩndĩ. Ãma vâ ị́jọ́ ĩ'didrị̃ vú nze múké, ãzíla ĩnị̃ rá ị́jọ́ ãmã
vú nzelé rĩ ĩ'di ị́jọ́ mgbã rĩ 'i.
13 Ma ị́jọ́ trũ tré sĩlé míní, wó álẽ sĩlé la míní kãlámũ sĩ ãzíla kãrãtásĩ sĩ ku.
14 Á'bã tí ásị́ sĩ ími ndrejó gbõrú ãzíla ãma tá tí sĩ ị́jọ́ jọ mí be mịfị́ gá mịfị́ gá.
15 Ásị́ ị̃gbẹ̃ Ãdróŋá drị̃ 'bã adru mí be. Mî wọ̃rị́ka 'dộ rĩ zị kí míní cící ãzíla ízị vâ
ãma wọ̃rị́ka 'dãá rĩ kí pírí cící rụ́ sĩ rụ́ sĩ.

Wárágã
Yụ́dã
'bã sĩlé rĩ

Zịtáŋá angálépi Yụ́dã drị̃ rĩ

1 Wárágã 'dĩ angá ma Yụ́dã ãtí'bó Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ drị rĩ drị ãzíla Yãkó'bõ 'bã ádrị̃pị
rú rĩ 'i. Ásĩ ĩ'di 'bá pírí Ãdróŋá Átẹ̃pị rú rĩ 'bã umvelé, ĩ'di 'bã lẽlé lẽlẽ ãzíla ĩ'dĩ
tãmbalépi Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ agá rĩ 'banî.
2 Ásị ĩ̃gbẹ̃, ásị ndrĩ̃ŋá ãzíla lẽtáŋá Ãdróŋá drị̃ 'bã adru ĩminí ãmbógó ru.

Ị́jọ́ ũnzí 'bá Ãdróŋá gãlépi úmgbé
'dĩ 'bã kí ĩ̃lị̃kĩ̃jó rĩ

3 Mâ wõ̃rị́ka mání lẽlé ambamba 'dĩ, táni mání adrujó ãyĩ̃kõ sĩ wárágã sĩ̃jó ĩminí
patáŋá ãmaní alelé ĩmi abe 'dĩ drị̃ gá, má ũrã ĩminí wárágã sĩ̃jó ãzíla ĩmi ásị imbájó
ũkpó ru sĩ ã'ị̃táŋá pâlé ãlu ujalé ku Ãdróŋá 'bã ándrá fẽlé 'bá ãlá ã'ị̃táŋá agá 'dĩ 'badrị
rĩ tãmbajó.
4 Ã'dusĩ̃ku 'bá ándrá kí drị̃ gá ị́jọ́ lịjó ídu ị́jọ́ sĩ̃jó kí drị̃ gá bụ́kụ̃ agá 'dĩ ãtõ kí ru ĩmi
agá 'dĩ. Kí 'bá Ãdróŋá gãlépi úmgbé ásị ĩ̃gbẹ̃ Ãdróŋá drị̃ ujalépi sĩ mị ãcí idéjó ãzíla
Úpí ãma ãni Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ gãlépi úmgbé 'dĩ kî.
5 Ĩdrĩ táni ị́jọ́ nĩ̃ agá pírí kí drị̃ gá rá, álẽ ĩmi igálé ị́jọ́ Úpí * 'bã 'bá ĩ'didrị̃ kí anzéjó
ãngũ Mĩ̃sị́rĩ̃ gá rĩ sĩ rĩ drị̃ gá wó vúlé-vúlé ru ĩ̃lĩ̃kĩ̃ 'bá ĩ'di ị́jọ́ ã'ị̃lépi ku 'dĩ kí rá.
6 Ãzíla mãlãyíkã ãngũ ĩ'badrị̃ ãzị̃ ãmbõgõ drị̃ tãmbalépi ku a'belépi rá ãzíla lị́cọ́
ĩ'badrị̃ kí a'belépi rá 'dĩ kí Ãdróŋá umbé kí nõrórõ celépi ku jã 'dâ rĩ sĩ, mba kí tã
ãngũ ịnị agá, sĩ Ụ'dụ́ ãmbógó sĩ ị́jọ́ lịjó 'dã tẽjó.
7 Gẹ̃rĩ̃ ãlu 'dĩ sĩ Sõdómũ, Gõmórã ãzíla táwụ̃nĩ̃ kí aga gá 'dĩ kî trũ fẽ kí ru mị ãcí,
ãwụ̃ ãzị̃ ngajó ĩlí ndú-ndú 'dĩ kí idéjó. 'Bá 'dĩ ịsụ́ kí drĩ̃rịma ãcí ukólépi ku rĩ sĩ ícétáŋá
ru 'bá pírí 'banî.
8 Gẹ̃rĩ̃ ãlu 'dĩ sĩ, 'bá 'dĩ kí urobí la kí ũbĩ sĩ ãngũ ndrejó drĩ̃lẹ́ gá ị́jọ́ ũnzí idéjó kí
ụrụ'bá ãmgbã rĩ gá, gã kí ũkpõ Ãdróŋá drị̃ úmgbé, kí mãlãyíkã dĩ̃zã rú Ãdróŋá drị
'bụ̃ gá rĩ kí u'dá u'dâ.
9 Wó mãlãyíkã ãmbógó Mĩ̃kãyị́lĩ̃ 'bã kí ãwã agá Sĩtánĩ be ã'di la Mụ́sã 'bã ãvũ 'dụ
nĩ yã rĩ drị̃ gá tõ ĩ'di ú'dáŋâ trũ ku, wó jọ ĩ'diní, “Úpí 'bã uzá ími drị̃ gá nĩ!”
10 Wó 'bá 'dĩ 'bã áni 'dĩ kí ị́jọ́ jọ ú'dáŋâ trũ ị́jọ́ ĩ'bã kí nĩ̃lé ku rĩ kí áni cécé ãnãkpá
ị́jọ́ nĩ̃lépi ku rĩ áni ãko ãlu 'dĩ kí vúŋá la kí ĩ̃lĩ̃kĩ̃ nĩ.
11 Ũcõgõ ĩ'badrị̃ ã'dusĩ̃ku 'dụ kí gẹ̃rĩ̃ Kãyị́nĩ̃ drị̃ ĩ'di 'bã ádrị̃pĩ̃ 'dịjó rĩ 'i. Séndẽ sĩ
fẽ kí ị́jọ́ ũnzí ándrá Bãlámũ 'bã idélé rĩ idéjó. Gã kí Ãdróŋá tị úmgbé cécé Kórã áni,
ãzíla ĩ̃lĩ̃kĩ̃ kí ĩ'di áni rá.
12 'Bá 'dĩ kí ĩminí Ụ̃mụ̃ Úpí drị̃ lẽtáŋá drị̃ na agá ĩ'ba abe cécé írã kúmũ rú 'bá pá
ụ̃sĩ̃lépi rĩ áni, kí ru na mgbemgbe ụ̃rĩ̃ kóru cécé 'bá kãbĩ̃lõ ucélépi ru kụ̃bụ̃ nĩ̃lépi áyụ
rĩ áni. Kí ụ̃rụ́'bụ̃ ãlụ́kụ́kụ̃ 'bã ujílé uzogô kóru rĩ áni, kí ife kalépi ku 'ilépi rá unzelé
ízókî trũ ũdrãlépi rá rĩ kí áni.
13 Kí cécé ĩ̃yị́ mĩrĩ drị̃ ungalépi tũlãtũlã rĩ áni. Kí cécé ị́jọ́ ĩ'baní drĩ̃nzá ru rĩ kí sĩ
kõ̃bụ́tõ̃ mĩrĩ drị́ gá rĩ áni. Kí lẽlẽgó acị́lépi gẹ̃rĩ̃ kóru rĩ áni, Ãdróŋá mba ĩ'baní ãngũ
ãzí tã ãngũ ịnịbịrịcịcị rĩ agá jã 'dâ.

---

* **1:5** Bụ́kụ̃ Ãdróŋá drị ídu rĩ 'bã ãzí kí agá, úsĩ *Yẹ́sụ̃ 'i.*

14 Ínõkã ĩ'di drị̃lẹ́ námbã ázị̂rị̃ sĩ angálépi Ádãmũ rụ̂lé rĩ 'i, jọ ándrá ị́jọ́ ídu rĩ sĩ 'bá
'dĩ kí drị̃ gá rá jọ, “Ĩndre! Úpí la amụ́ mãlãyíkã ãlá ĩ'didrị́ álĩfũ-álĩfũ rĩ abe,
15 'bá pírí 'bã ị́jọ́ lịjó ãzíla amụ́jó ị́jọ́ lịjó ị́jọ́ ũnzí pírí ĩ'bã kí idélé 'dĩ kí drị̃ gá ãzíla
ị́jọ́ ũnzí pírí 'bá Ãdróŋá lẽlépi ku 'dĩ 'bã kí jọlé ũnzí Ãdróŋá ụrụ'bá gá rĩ kí drị̃ gá.”
16 'Dĩ kí 'bá unulépi ãzíla ị́jọ́ ndrụ̃lépi 'bá ãzí kí ụrụ'bá gá 'dĩ kî, 'bá 'dĩ kí acị́ ị́jọ́
ũnzí ĩ'badrị̂ kí vú sĩ, kí ru ịpị́ ãfó sĩ ãzíla 'bá ãzí kí ịcụ́ ĩnzõ sĩ ãko ĩ'bã kí lẽlé rĩ ịsụ́jó.

Ĩmi ásị̂ 'bã adru ũkpó ru

17 Wó mâ wọ̃rị́ka mání lẽlé ambamba 'dĩ, ĩmi ũrã drĩ ị́jọ́ ụ̃pịgọŋa Úpí Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ
drị̂ 'bã kí jọlé ĩminí ídu rĩ kî.
18 Jọ kí ándrá ĩminí, “Ụ́'dụ́ ãsị̃jó rĩ sĩ, 'bá ú'dáŋá u'dálépi 'dĩ kí 'bá ị́jọ́ ũnzí ĩ'bã kí
lẽlé 'dĩ kí vú ũbĩlépi 'dĩ kî.”
19 'Bá 'dĩ kí 'bá ĩmi awalépi rĩ kî, 'bá ị́jọ́ ĩ'badrị̂ ụ̃nọ́kụ́ drị̂ kí ũrãlépi Úríndí Ãdróŋá
drị̂ sĩ adrujó kí agá yụ 'dĩ kî.
20 Wó mâ wọ̃rị́ka mání lẽlé ambamba 'dĩ, ĩsị ĩmi ã'ị̃táŋá ãlá rĩ drị̃ gá ãzíla ĩmi ã'ị̃
Ãdróŋá 'i ũkpõ Úríndí Ãlá drị̂ agá.
21 Ĩmba ĩmi tã lẽtáŋá Ãdróŋá drị̂ agá, ĩminí ásị́ ị̃gbẹ̃ Úpí ãma ãni Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ drị́
rĩ sĩ ĩmi ajíjó ídri ukólépi ku rĩ agá rĩ tẽjó.
22 Ĩmi adru ásị́ ị̃gbẹ̃ sĩ 'bá ãbãlépi ãbã 'dĩ kî sĩ,
23 ĩmi apá 'bá ãzí 'dĩ kí ĩminí kí anzéjó ãcí ị́jọ́ lịŋá drị̂ agâlé rá, 'bá ãzí rĩ 'baní ĩmi
i'da ásị́ ị̃gbẹ̃ ru usalépi ụ̃rị̃ ĩminí sĩ ị́jọ́ ãndị́ ru ụrụ'bá drị̂ kí ngụ̃jó rĩ trũ.

Ãdróŋá ịcụ́jó

24 Dị̃zã 'bã adru pírí Ãdróŋá ní ĩ'di 'bá icólépi ĩmi tãmbalépi ĩminí sĩ a'déjó ị́jọ́ ũnzí
agá ku rĩ 'i, ãzíla ĩ'di mụ ĩmi i'dalé dị̃zã ĩ'didrị́ ãlá 'dã agá ãyĩkõ ãmbógó la trũ ị́jọ́
ũnzî kóru rá.
25 Ãdróŋá ãlu ãma Palépi Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ Úpí ãmadrị́ rĩ rụ̂ sĩ rĩ ní dị̃zã, ãmbõgõ,
ũkpõ ãzíla drị̃ceŋá abe 'bã adru kí ĩ'di nî, i'dójó ílí ándrá i'dóŋá gá 'dã kí agâlé pírí,
ãndrũ ãzíla kpere jã 'dâ ãsị̃ŋâ kóru! Ámĩnã.

Ị̃jọ́ icélé Yõhánã ní rĩ
Ícétáŋá

1 Ị̃jọ́ Ãdróŋá 'bã icélé Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ ní, kí drṵ́zị̃ ru idé mbẽlẽ rú ĩndõ, Yẹ́sṵ̃ 'bã icélé
mãlãyíkã ní, ĩ'di 'bã ĩ'di tị ãpẽjó amṵ́jó kí i'dajó ṵ̃pị̃gọ́ŋá ĩ'didrị̃ Yõhánã ní, Yõhánã
'bã i'da kí 'bá pírí Yẹ́sṵ̃ ã'ị̃lépi rá 'dĩ 'baní rĩ.
2 Yõhánã nze ị̃jọ́ vú ĩ'diní ndrelé 'dĩ kí pírí ị̃jọ́ Ãdróŋá drị̃ drị̃ gá, ãzíla ị̃jọ́ Yẹ́sṵ̃
Kúrísĩtõ drị̃ gá.
3 Drị̃lẹ́ba 'bá ị̃jọ́ Yẹ́sṵ̃ 'bã jọlé mâ sĩlé 'dĩ lãlépi rĩ nî, ãzíla drị̃lẹ́ba 'bá ị̃jọ́ lê arelépi
ãzíla ị̃jọ́ sĩlé rĩ 'dụlépi tãmbalépi ĩ'di ásị̃ gá rĩ drị́, ã'dusĩku ị̃tṵ́ la acá ãni rú.

Zị̃táŋá jó Ãdróŋá drị̃ ázị̃rị̃ kí zị̃jó cící rĩ

4-6 Wárágã 'dĩ angájó Yõhánã drị́ kãnị́sã Ãdróŋá drị́ ázị̃rị̃ ãngũ Ásĩyã gá 'dĩ 'banî.
Lẽtáŋá uyaŋâ kóru angálépi Ãdróŋá ándrâ, ãndrũ ãzíla amṵ́lépi ĩndõ rĩ drị́, Yẹ́sṵ̃
Kúrísĩtõ, ị̃jọ́ vú nzelépi ã'ị̃táŋá sĩ sãdínĩ rú, 'bá kãyú ru angájó drã agá, ãzíla Úpí ru
'bá ũpi rú ṵ̃nọ́kṵ́ drị̃ gá 'dĩ kí drị̃lẹ́ gá rĩ drị́, ãzíla angájó Úríndí Ãlá úmvúke Ãdróŋá
drị̃ drị̃lẹ́ gá rĩ drị́ rĩ 'bã adru ĩmi ãni la rú.
Yẹ́sṵ̃ 'bá ãma lẽlépi ãzíla ãma ũtrũlépi ị̃jọ́ ũnzí agá ãrí ĩ'didrị̃ sĩ rĩ ní, ãrútáŋá 'bã
adru ĩ'diní ãzíla ũkpõ abe jã 'dâ! 'Bã ãma ĩ'di 'bã 'bá Sṵ́rṵ́ ru ãzíla ãtalo rú ãzị̃ ngajó
Ãdróŋá ĩ'di 'bã Átẹ́pị rú rĩ ní. Ámĩnã.
7 Índre, ĩ'di amṵ́ ṵ̃rṵ́'bṵ̃ trũ,
ãzíla mị́fị̃ pírí kí ĩ'di ndre rá,
átã 'bá ándrá ĩ'di sõlépi ãjṵ́ sĩ rĩ kî trũ;
ãzíla 'bá pírí ṵ̃nọ́kṵ́ drị̃ gá 'dĩ kí amṵ́ awálé ĩ'di sĩ.
Ĩ'di adru 'dĩ 'bã áni rá! Ámĩnã.
8 Úpí Ãdróŋá jọ, "Ma Ãlífã 'i ãzíla Ũmégã 'i, * ma ándrá cí, ma vâ ãndrũ cí ãzíla
ma vâ drṵ́zị̃ amṵ́lépi rĩ, ma Ũkpó 'Dị́pị."

Yẹ́sṵ̃ ndrejó ícétáŋá agá rĩ

9 Ma mí ádrị́pị Yõhánã 'i, Yẹ́sṵ̃ vú bĩlépi ũcõgõ ị̃sṵ́lé Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá drị̃ sĩ rĩ talépi ásị̃
ĩ̃gbẽ̃ sĩ rĩ 'bã ãzí. Ú'bã ándrá ma ãngũ ru lị̃lépi ĩ̃yị́ agá Pãtómũ gá mání ị̃jọ́ Ãdróŋá
drị̃ ũlũjó rĩ sĩ ãzíla ị̃jọ́ kpị Yẹ́sṵ̃ drị̃ icéjó rĩ sĩ.
10 Ṵ'dṵ́ Sãbátũ drị̃ sĩ, mání Ãdróŋá ị̃cṵ́ agá Úríndí sĩ, má are áma vúlé gâlé ṵ'dṵ́kọ́
re cécé gũká áni,
11 jọ, "Ísĩ ị̃jọ́ míní ndrelé 'dĩ kí bṵ́kṵ̃ agá ípẽ kí tị kãnị́sã Ãdróŋá drị́ ázị̃rị̃ 'dã kí
agâlé: Ẽfésõ gá, Sĩmũrínã gá, Pãgãmámũ gá, Tãyĩ̃tị̃rã gá, Sãrãdị́sĩ̃ gá, Fĩlãdéfĩyã gá,
ãzíla Lãwũdíkĩyã gá."
12 Má uja ma kị̃lị̃rị̃ ãngũ ndrelé ṵ'dṵ́kọ́ ị̃jọ́ jọlépi mání 'dã gâlé. Ãzíla ándre tárã kí
ázị̃rị̃ ife la gólũdĩ rú kí sĩ pá tujó rĩ kí sị́ gá. 13 Tárã 'dĩ kí drĩdríŋĩ gâ sĩ, ándre 'bá ãzí
ãlu cécé ngọ́tị́ 'bádrị̃ áni † su ru bõngó ãzo la agá kpere pá gá, ali ru ágá sẹ́rị̃ gólũdĩ
rú la sĩ.
14 Drị̃'bị́ la kí imve rú cécé wãrũ áni, vâ imve rú cécé sí áni, ĩ'di 'bã mị́fị̃ ri kí dị̃lé
ãcí áni.
15 Ĩ'di 'bã pá kí cécé aya kalépi ãcí úká rĩ sĩ rĩ áni, ṵ'dṵ́kọ́ la cécé ĩ̃yị́ 'delépi ũkpó
sĩ rĩ áni.

---

* **1:8** Ị̃jọ́ jọlé *"Ma Ãlífã 'i ãzíla Ũmégã 'i"* 'dĩ 'bã ífí: Ma ị̃jọ́ pírí 'bã í'dóŋá ãzíla ị̃jọ́ pírí 'bã ãsĩ̃ŋá. † **1:13** Dáníyẽ̃lĩ̃ 7:13

16 Drı̨ ãndá sĩ rụ lẽlẽgó kí ázı̨̂rı̨̃, ãzíla tı̨ la gâ sĩ ménéŋá sı̨ ı̨̃rı̨̃ ãcí'bíríto la ãfũ nĩ.
Mẹ́lẹ́tı̨ la 'bã dı̨̃ŋá indré cécé ı̨̃tụ́ 'bã dı̨̃jó rĩ áni.
17 Ma mụ ĩ'di ndrelé 'bo, má a'dé pá la gá cécé 'bá drãlépi rá rĩ áni. 'Bã ĩ'didrı̨ ãndá
rĩ áma drı̨̃ gá ãzíla jọ: "Mí idé ũ̃rı̨̃ sĩ ku. Ma drı̨̃drı̨̃ rĩ 'i ãzíla ãsı̨̃jó rĩ 'i.
18 Ádrã ándrá rá, wó ma ú'dî'da rĩ gá ídri rú jã 'dâ! Ãzíla árụ fũ̃ngụ́wã drã drı̨̃ kí
ãngũ 'bá drãlépi rá rĩ drı̨̃ be áma drı̨ alé gá.
19 "Įjọ́ 'dĩ sĩ, ísĩ ãko míní ndrelé ú'dî'da ãzíla ı̨jọ́ drụ́zı̨ mụlépi ru idélépi ĩndõ 'dĩ kí
vũ̃rụ́.
20 Įjọ́ nı̨̃lé ku lẽlẽgó ázı̨̂rı̨̃ míní ndrelé áma drı̨ ãndá rĩ gá rĩ drı̨̃ ãzíla tárã céke gólũdĩ
rú ázı̨̂rı̨̃ 'badrı̨̃: lẽlẽgó ázı̨̂rı̨̃ 'dã kí mãlãyíkã † kãnı̨sã Ãdróŋá drı̨ ázı̨̂rı̨̃ 'badrı̨̃ kí, ãzíla
tárã céke rú ázı̨̂rı̨̃ 'dã kí jó Ãdróŋá drı̨ ázı̨̂rı̨̃ kî rĩ."

2

Įjọ́ sĩlé jó Ãdróŋá drı̨̃ Ẽfésõ gá rĩ 'banî rĩ

1 "Ísĩ wárágã mãlãyíkã kãnı̨sã Ãdróŋá drı̨̃ Ẽfésõ gá rĩ ní íni:

Yẹ́sũ̃ lẽlẽgó ázı̨̂rı̨̃ rụlépi drı̨ ãndá gá rĩ ãzíla acı̨́lépi tárã céke gólũdĩ rú ázı̨̂rı̨̃ * kí
drı̨̃drı̨́ŋı̨̃ gâ sĩ rĩ jọ íni:
2 Ánı̨̃ ı̨jọ́ mî idélé rĩ kí rá, ãzı̨ ũkpó míní ngalé rĩ abe, ãzíla ı̨jọ́ tajó ásı̨ ũkpó sĩ
rĩ abe. Ánı̨̃ rá mí icó 'bá ı̨jọ́ ũnzí idélépi rĩ 'bã ı̨jọ́ talé ku, míní vâ 'bá ru 'bãlépi
ũ̃pı̨gọ́ŋá ru 'dĩ kí ũ̃'bı̨̃jó rĩ áni, wó mí ı̨sụ́ kí ĩnzõ rú, adru kí ũ̃pı̨gọ́ŋá ku.
3 Áma rụ́ sĩ mí ı̨sụ́ ũcõgõ rá, íta ásı̨ ı̨̃gbẹ sĩ, wó mí ãndẽ drĩ vâ ku 'dĩ.
4 Įjọ́ mâ ı̨sụ́lé ími ụrụ'bá gá ũnzí rĩ íni, mí a'be ãzíla ãvĩ lẽtáŋá mí ãni ándrá
drı̨̃drı̨̃ rĩ rá.
5 Mí ũrã drĩ ãngũ wı̨́lı̨́wı̨́lı̨ míní a'déjó rĩ 'bã ı̨jọ́; mí uja ími ásı̨, ãzíla ígõ ı̨jọ́ mí
ãni ándrá drı̨̃drı̨̃ 'dã kí idélé áyụ. Ídrĩ ásı̨ uja ku, ma ãgõ amụ́lé tárã céke mídrı̨ 'dĩ
'dụlé rá.
6 Wó ı̨jọ́ míní idélé múké rĩ 'dĩ, íngũ̃ ı̨jọ́ 'bá Nĩkõlãyítĩ gá 'dĩ 'bã kí idélé rĩ kí ũnzí
cécé mání ngũ̃lé rĩ 'bã áni.
7 'Bá bı̨́lẹ̃ trũ rĩ 'bã are ı̨jọ́ Úríndí 'bã jọlé kãnı̨sã Ãdróŋá drı̨̃ ní 'dĩ 'i. 'Bá agalépi
nĩ rĩ 'bã drı̨̃lẹ mmgbọ, ma ĩ'diní ife ífí ídri drı̨ gá rĩ fẽ nalé ãngũ ãyĩkõ rú Ãdróŋá
drı̨̃ agá.

Įjọ́ sĩlé 'bá jó Ãdróŋá drı̨̃ Sĩmũrínã gá rĩ 'baní rĩ

8 "Ísĩ wárágã mãlãyíkã kãnı̨sã Ãdróŋá drı̨̃ Sĩmũrínã gá rĩ ní íni:

'Dĩ kí ı̨jọ́ 'bá ándrá drı̨̃drı̨̃ ãzíla ı̨jọ́ pírí kí ukólépi rĩ drı̨ rĩ, drã ándrá rá, wó ú'dî'da
ĩ'di ídri rĩ jọ íni:
9 Ánı̨̃ ı̨jọ́ mî drı̨̃ cıjó rĩ rá, ãzíla lẽmẽrĩ mídrı̨̃ abe, wó mi málĩ trũ ũ'bí, ánı̨̃ 'bá
jọlépi la kí 'bá Yãhụ́dı̨̃ rú Ãdróŋá ãni la rú ĩnzõ sĩ ú'dáŋá u'dálépi 'dĩ kí rá, adru kí
'dĩ 'bã áni ku; kí 'bá Sĩtánĩ 'bã atrálé nĩ 'dĩ kí.
10 Mí idé ũ̃rı̨̃ sĩ ı̨jọ́ mụjó ĩminí ũcõgõ fẽjó rĩ sĩ ku. Álũ ĩminí mẹ́rọ́'bá Sĩtánĩ la mụ
ĩmi ãzí kí usúlé mãbụ́sũ̃ gá, sĩ ĩminí ũcõgõ fẽjó ụ́'dụ́ were. Ĩmi ásı̨ 'bã adru ũkpó ru
ã'ı̨táŋá sĩ. Ĩta ĩ'di ásı̨ mgbã sĩ kpere drã tı̨ gá. Ma míní ũyá agajó rá ídri ukólépi ku
rĩ drı̨̃ fẽ.

---

† **1:20** *Mãlãyíkã* 'dĩ kí jó Ãdróŋá drı̨̃ 'bã drı̨̃lẹ kí, adru kí mãlãyíkã mgbã angálépi Ãdróŋá drı̨̃lé rĩ kí la ku. * **2:1** Tárã céke ázı̨̂rı̨̃ 'dĩ kí jó Ãdróŋá drı̨ ázı̨̂rı̨̃ rĩ kí.

11 'Bá bı̨lẹ̃ trũ rĩ 'bã are ı̨jọ́ Úríndí 'bã jọlé kãnı̨sã Ãdróŋá drı̨ ní rĩ, 'bá agalépi rĩ
icó drãlé drã ı̨rı̨ rĩ sĩ ku.

Įjọ́ sĩlé 'bá jó Ãdróŋá drı̨ Pãgãmámũ gá rĩ 'baní rĩ

12 “Ísĩ wárágã mãlãyíkã kãnı̨sã Ãdróŋá drı̨ Pãgãmámũ gá rĩ ní íni:

'Dĩ ı̨jọ́ ágọ́bı̨ ménéŋá sı̨ cilépi ãcí ı̨rı̨̃lé-ı̨rı̨̃lé ru rĩ 'bã jọlé rĩ jọ íni:
13 Ánı̨̃ mi u'á ãngũ íngõ gá yã rĩ rá, 'dĩ ãngũ Sĩtánĩ 'bã úmvúke ĩ'di sĩ rijó u'ájó
ũpĩ najó rĩ. Wó tí mí ace ã'ı̨táŋá agá áma rụ́ sĩ mâ 'bá ru. Mí a'be ã'ı̨táŋá mî áma
ã'ı̨jó rĩ ku, táni ụ́'dụ́ Ãnı̨̃tı̨̃pásı̨̃ 'bá áma ã'ı̨lépi ı̨jọ́ mádrı̨ vú nzelépi rĩ 'dı̨jó táwũ̃nı̨̃
Sĩtánĩ 'ba rụlé nĩ 'dĩ gá 'dâ rá tí.
14 Wó ínı̨̃ rá má ı̨sụ́ ı̨jọ́ ãzí kí ími ụrụ'bá gá cí. 'Bá ãzí kí ĩmi agá 'dĩ, rụ kí ímbátáŋá
ũnzí sĩ ãwũ̃ idéjó, ãzíla íná fẽlé ãdroŋa ĩnzõ rú rĩ 'baní ídétáŋá ru rĩ najó, Bãlámũ
'bã ándrá imbálé Bãlákĩ ní sĩ 'bá Įsı̨rayı̨́lı̨̃ drı̨ 'baní Ãdróŋá tı̨ arejó ku rĩ vú.
15 Ají vâ ru cécé ímbátáŋá 'bá Nĩkõlãyítĩ gá rĩ drı̨ ũnzĩkãnã ãlu 'dĩ idéjó rĩ abe.
16 Ĩmi uja ásı̨́, jõ íni ku, ma amụ́ ã'dı̨ 'dı̨lé ĩmi abe gbõŋáŋá ru, ı̨jọ́ ãfũlépi áma tı̨
gá ãcí ru ménéŋá áni rĩ sĩ.
17 'Bá bı̨lẹ̃ trũ rĩ 'bã are ı̨jọ́ Úríndí 'bã jọlé kãnı̨sã Ãdróŋá drı̨ ní 'dĩ 'i. 'Bá agalépi
rá rĩ ní ma mụ mãnã zı̨̃lé ĩnzõ rĩ fẽlé, ãzíla írã imve fẽlé 'bá ãlu-ãlu ní sĩ rụ́ ú'dí
sı̨̃jó drı̨ la gá rĩ, 'bá ã'ı̨lépi la rĩ 'bã rụ́ 'dã nı̨̃jó nĩ á'dụ̃sĩ rĩ drı̨.

Įjọ́ sĩlé jó Ãdróŋá drı̨ Tãyı̨̃tı̨̃rã gá rĩ 'baní rĩ

18 “Ísĩ wárágã mãlãyíkã kãnı̨sã Ãdróŋá drı̨ Tãyı̨̃tı̨̃rã gá rĩ ní íni:

Įjọ́ 'dĩ angá kí Ãdróŋá Ngọ́pı̨ drı̨, mı̨fı̨ la ãngũ ndrejó rĩ la dı̨̃ cécé ãcí kolépi bẹ̃kũ̃-
bẹ̃kũ̃ rĩ áni, pá la 'bã lẽrẽlẽrẽ dı̨̃jó rĩ cécé aya akálépi ãcí sĩ rĩ 'bã ãcí 'bã dı̨̃lé rĩ
áni.
19 Ánı̨̃ ãzı̨́ mî ngalé rĩ kí rá, lẽtáŋá mídrı̨ kí ã'ı̨táŋá be, íyóŋá mídrı̨ kí ı̨jọ́ taŋá be.
Įjọ́ míní idélé ú'dî'da rĩ ndẽ kí ándrá mî idélé drı̨̃drı̨̃ rĩ kí rá.
20 Įjọ́ mâ ı̨sụ́lé ími ụrụ'bá gá rĩ 'dĩ: mí ã'ı̨ ũkú ru 'bãlépi nábı̨̃ rú Yẹ̃zẹ̃bẹ́lı̨̃ 'bã ı̨jọ́
rá. Ímbátáŋá ĩ'didrı̨ fẽ ãtí'bó mádrı̨ kí ãwũ̃ idé ãzíla íná fẽlé ídétáŋá ru ãdroŋa
ĩnzõ rú rĩ 'banî rĩ kî na.
21 Áfẽ ĩ'diní sáwã sĩ ásı̨ ujajó ı̨jọ́ ũnzí ĩ'di ãni 'dĩ kí agá, wó lẽ ásı̨ ujalé ku.
22 Įjọ́ 'dĩ sĩ, ma ĩ'di 'be mgbọ́lọ́ ĩ'diní ãzá tajó rĩ sı̨ gá, kí ũcõgõ ãmbógó la ı̨sụ́ rá
'bá ãwũ̃ idélépi ĩ'di trũ rĩ kí abe, ı̨jọ́ múké rĩ drĩ kí ásı̨ uja ı̨jọ́ ũnzí ĩ'baní idélé ĩ'di trũ
rĩ kí a'bejó rá rĩ gá.
23 Ma 'bá ĩ'di vú bĩlépi rĩ kí ụ'dı̨ rá, 'bá kãnı̨sã Ãdróŋá drı̨ agá rĩ kí sĩ nı̨̃ la ánı̨̃
ũrãtáŋá 'bá ásı̨ gá rĩ kí pírí cé, ı̨jọ́ ĩ'baní lẽlé rĩ abe. Ma 'bá ãlu-ãlu ũfẽ ı̨jọ́ ĩ'diní idélé
rĩ vú sĩ.
24 Ájọ ĩminí ĩmi 'bá ı̨mbı̨ acelépi Tãyı̨̃tı̨̃rã gá, ímbátáŋá ũkú 'dĩ drı̨ gá rĩ ã'ı̨lépi ku
'dĩ, ãzíla ı̨jọ́ Sĩtánĩ ní zı̨̃lé zı̨ 'dĩ kí ã'ı̨lépi ku 'dĩ, á'bã ãnzı̨ ãzí ĩmi drı̨ gá ku.
25 Ĩrụ ı̨jọ́ ĩmĩ adrujó ala gá, ã'ı̨táŋá drı̨ gá rĩ mgbemgbe kpere mání ãgõ agá.
26 'Bá agalépi rá ãzíla ı̨jọ́ mâ lẽlé rĩ idélépi kpere ãsı̨̃ŋá gá rĩ, ma ũkpõ 'bá ãngũ
drı̨̃ gá rĩ 'badrı̨ fẽ pírí ĩ'banî.
27 ‘Ĩ'di 'bá kí tãmba drı̨ ũkpó aya rú la sĩ,
ĩ'di 'bá kí andi úmvú 'bã andilé rĩ áni.’ †
Ma ĩ'baní ũkpõ mâ ı̨sụ́lé má átẹ́pı̨ drı̨ rĩ 'bã vúŋá fẽ.
28 Ma vâ ĩ'baní fẽ dı̨̃lé lẽlẽgó ũ'bụ́tı̨ sĩ rĩ áni.

† **2:27** Zãbụ́rı̨̃ 2:9

29 'Bá bį̰lę̣ trũ rĩ 'ba are ḭjọ́ Úríndí 'bã jọlé kãnį̰sã Ãdróŋá drį̰ ní rĩ.

3

Ḭjọ́ sĩlé jó Ãdróŋá drį̰ Sãrãdį̰sį̰ gá rĩ 'baní rĩ

1 "Ísĩ wárágã mãlãyíkã kãnį̰sã Ãdróŋá drį̰ Sãrãdį̰sį̰ gá rĩ ní íni:

Ḭjọ́ 'dĩ ángá 'bá Úríndí Ãlá Ãdróŋá drį̰ rĩ drį̰ trũ, ãzíla lẽlẽgó ázį̰rį̰ kí rụlépi drį̰ gá rĩ drį̰. Ánį̰ ḭjọ́ mî idélé rĩ kí rá. Ími rụ́ kụ mi 'bã ídri, wó ịsụ́ ídrã rá.

2 Mí angá, ínzį̰ mḭfį̰. Ífẽ ũkpõ ãko acelépi, lẽlépi drãlépi drã-drã rĩ nî. Ã'dusĩku má ịsụ́ ḭjọ́ ãzí míní idélé múké Ãdróŋá drį̰lę̣ gá la ku.

3 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, mí ũrã ḭjọ́ ándrá imbálé míní mî arelé rĩ, ímba tã la ãzíla mí uja ásį̰. Ídrĩ adru mḭfį̰ trũ ku, ma amụ́ cécé ṵgụ́'bá 'bã amụ́jó rĩ áni, mí icó sáwã mâ sĩ amụ́jó mí rụ́ 'dõlé rĩ nį̰lé ku.

4 Ĩmi ãzí kí Sãrãdį̰sį̰ gá 'dâ cí bõngó ĩ'badrį̰ kí andį̰lépi ku rĩ kî, kí drụ́zį̰ acį̰ má be bõngó imve sĩ, ĩ'baní icójó rá rĩ sĩ.

5 'Bá agalépi rá rĩ kí, ála kí ṵsṵ bõngó imve sĩ 'dĩ 'bã áni, ãzíla má icó kí rụ́ ịnį̰lé bụ́kṵ ídri drį̰ agá ku. Wó ma mụ kí rụ́ umvelé má Átę̣pį̰ drį̰lę̣ gá mãlãyíkã ĩ'didrį̰ kí abe, 'dĩ kí 'bá má ãni.

6 'Bá bį̰lę̣ trũ rĩ 'ba are ḭjọ́ Úríndí 'bã jọlé kãnį̰sã Ãdróŋá drį̰ ní rĩ.

Ḭjọ́ sĩlé 'bá jó Ãdróŋá drį̰ Fĩlãdéfĩyã gá rĩ 'baní rĩ

7 "Ísĩ wárágã mãlãyíkã kãnį̰sã Ãdróŋá drį̰ Fĩlãdéfĩyã gá rĩ ní íni:

Ḭjọ́ 'dĩ angá kí 'bá ãlá, ḭjọ́ mgbã idélépi, fṵ̃ngụ́wã úpí Dãwụ́dį̰ drį̰ kí rụlépi rĩ drį̰. Ãko ĩ'di 'bã tḭ nzį̰lé 'bo rĩ 'bá ãzí ṵ̃pį̰ tḭ la ḭ̃dį̰ ku, ãko ĩ'di 'bã tḭ ṵ̃pį̰lé 'bo rĩ 'bá ãzí nzį̰ vâ tḭ la ḭ̃dį̰ ku.

8 Ánį̰ ḭjọ́ míní idélé rĩ kí rá, ími ũkpó drĩ vâ were cí sĩ ḭjọ́ mâ imbálé míní rĩ kí tãmbajó, ãzíla mí ã'į̰ drĩ vâ ḭjọ́ mádrį̰ kí rá. Ánzį̰ míní kę̣jį̰tḭ ími drį̰lę̣ gá 'bá ãzí 'bá icólé ṵ̃pį̰lé ku la.

9 Ma 'bá Sĩtánĩ drį̰ ru tralépi, ãzíla ru 'bãlépi 'bá Yãhụ́dį̰ rú 'bá Ãdróŋá ãni la rú ĩnzõ sĩ, 'dĩ kí fẽ amụ́lé a'délé ími pálé gá, i'dajó la ĩ'baní pírí álẽ mi rá.

10 Míní ḭjọ́ máni azį̰lé míní rĩ kí tãmbajó, ãzíla ḭjọ́ kí tajó ásį̰ jã sĩ rĩ sĩ, ma ími tãmba ũcõgõ drụ́zį̰ amụ́lépi 'bá ṵ̃nọ́kụ́ drį̰ gá 'dĩ kí ṵ̃'bį̰jó pírí rĩ sĩ rá.

11 Ma amụ́ gbõrú. Ímba ãko mî trũ adrujó rĩ tã, 'bá ãzí 'bã pa jõ sĩ ũyá mî ịsụ́lé agajó rĩ ku.

12 Ma 'bá agalépi rá rĩ 'bã ḭdį̰ŋá jó Ãdróŋá mádrį̰ ãni la rú, icó kí a'belé la ku, kí ụrụ'bá gá ma rụ́ Ãdróŋá mádrį̰ drį̰ sĩ, rụ́ Yẽ̃rụ́sãlę̣mṵ̃ táwṵ̃nį̰ ú'dí Ãdróŋá mádrį̰ drį̰ be, angálépi ĩ'di rụ́ 'bṵ̃ gâlé rĩ, ma dó vâ sĩ áma rụ́ ú'dí rĩ sĩ kí ụrụ'bá gá.

13 'Bá bį̰lę̣ trũ rĩ 'ba are ḭjọ́ Úríndí 'bã jọlé kãnį̰sã Ãdróŋá drį̰ ní rĩ.

Ḭjọ́ sį̰lé jó Ãdróŋá drį̰ Lãwũdíkĩyã gá rĩ 'baní rĩ

14 "Ísĩ wárágã mãlãyíkã kãnį̰sã Ãdróŋá drį̰ Lãwũdíkĩyã gá rĩ ní íni:

'Dĩ kí ḭjọ́ angálépi 'bá ḭjọ́ 'dį̰pį̰ 'bã adru 'dĩ 'bã áni rĩ drį̰, ã'į̰táŋá ãzíla ḭjọ́ mgbã rĩ 'bã sãdínĩ rú, ãko Ãdróŋá 'bã ũ'bãlé 'dĩ kí drį̰ celépi rĩ drį̰ rĩ.

15 Ánį̰ ḭjọ́ mî idélé rĩ kí pírí rá, mí adru ãcí ru jõku ḭ̃gbę̣ ru ku. Álẽ tátí mí adru ḭ̃gbę̣ ru jõku ãcí ru!

16 Míní adrujó yṹ-ṹ ã'ĩtáŋá mídrı̨ agá, ĩgbẹ́ ru jõku ãcí ru ku rĩ sĩ, ma mụ ími wilé
áma tı̨ gá rĩ sĩ vṹrṹ.
17 Íjọ ími tı̨ sĩ, ‘Ma málĩ trũ, má ịsṹ ãko 'bo, álẽ dó sĩ ãko ãzí ku.’ Wó íni 'dĩ mi
ũcõgõ agá ízákĩzã rú, lẽmẽrí, pílílí ru, ãzíla ími mı̨fı̨ ãsã kí cí.
18 Ma ími ásı̨ ũŋmĩ gólũdĩ ṹ'bį̃lé ãlá ru ãcí sĩ rĩ ĩgbãjó mádrı̨, mi dó sĩ adru málĩ
'dı̨pı̨. Mí ĩgbã bõngó imve la sṹlé ãlá ru cí, sĩ pílílí mí ãni drį̃nzá ru rĩ atrı̨jó. Mí ĩgbã
vâ ãdu ãzí kí írúwá, ĩtĩlé ími mı̨fı̨ gá ími mı̨fı̨ la sĩ ãngũ ndre.
19 Ma 'bá mâ lẽlé rá 'dĩ kí tre ãzíla ma kí imbá. Lẽ kí ásı̨ 'bã ve ásı̨ ujajó sĩ ı̨jọ́
ũnzí a'bejó.
20 Índre átu pá kẽjı̨́tı̨ gá kẽjı̨́tı̨ pãlé, 'bá ãzí drĩ áma ṹ'dṹkọ́ are rá, ãzíla kẽjı̨́tı̨ nzį̃
mání rá, ma fi ĩ'didrı̨ jó agá ãngũ najó ĩ'di be ãlu.
21 'Bá agalépi rá rĩ ma ĩ'di a'ı̨ rijó má be úmvúke mádrı̨ ũpĩ najó rĩ drį̃ gá, cécé
ma rijó má átẹ́pı̨ be úmvúke ĩ'didrı̨ ũpĩ ãrĩ drį̃ gá mâ agajó rá rĩ sĩ rĩ áni.
22 'Bá bı̨́lẹ̃ trũ rĩ 'ba are ı̨jọ́ Úríndí 'bã jọlé kãnı̨́sã Ãdróŋá drį̃ ní rĩ.”

4

Ãdróŋá į̃nzį̃jó 'bṹ gâlé rĩ

1 Įjọ́ 'dĩ kî ũngúkú gá, ándre ãngũ, ándre áma drį̃lẹ́ gá kẽjı̨́tı̨ ru nzį̃lépi mmgbọ 'bṹ
gâlé la. Ãzíla ṹ'dṹkọ́ ándrá mání arelé cécé gũká áni rĩ jọ mání, “Mí amṹ 'dõlé, ãzíla
mâ mụ ã'du ı̨jọ́ la mụ ru idélé 'dĩ 'bã ũngúkú gá nĩ yã rĩ i'dalé míní.”
2 'Dĩ gá 'dâ cọtı̨, Úríndí Ãdróŋá drį̃ acá dó áma drį̃ gá, ma i'dó dó Ãdróŋá ı̨cṹlé
úríndí sĩ, ándre úmvúke ũpĩ ãni la 'bṹ gâlé 'bá ãzí ri drį̃ la gá cí.
3 'Bá rilépi úmvúke 'dã drį̃ gá rĩ ĩ'di indré cécé yãsípẽ áni ãzíla kãrĩnẽlíyã áni. Gẹ́rı̨
indrélépi cécé fézã * áni la ce úmvúke 'dã andre trṹkı̨́lı̨rı̨.
4 Úmvúke ãzí kãlı̨ į̃rį̃ drį̃ sụ la ce kí úmvúke tá 'dã 'bã andre trṹkı̨́lı̨rı̨, ãzíla úmvúke
'dĩ kí drį̃ gá pírí 'bá ĩyõ kãlı̨ į̃rį̃ drį̃ sụ la uri kí nĩ. Su kí pírí bõngó imve rú, ãzíla su
kí kí drį̃kã gá kõfíyã gólũdĩ rú la kí cí sĩ ũpĩ Ãdróŋá drį̃ i'dajó.
5 Úmvúke 'dã agâlé, ãvi 'bã nį̃ŋá ndrí-ndrí rĩ ãfũ ṹkpę̃ŋá la ndṹrṹ-ndrṹrṹ rĩ trũ.
Úmvúke 'bã drį̃lẹ́ gá tárã ázį̃rį̃ ri kí kolé nĩ. 'Dĩ kí Úríndí ázį̃rį̃ Ãdróŋá ãlá rĩ drį̃ kî.
6 Úmvúke drį̃lẹ́ gá 'dãá ãko ãzí i'dá cécé į̃yı̨ mĩrĩ drį̃ áni tọndọlọ rú cécé mãráyã
áni.
Ãko ãzí ídri rú sụ ụrụ'bá pírí mı̨fı̨ ru drį̃lẹ́ gá ãzíla vúlé gá rĩ ce kí úmvúkê ágágá
trṹkı̨́lı̨rı̨.
7 Ãko drį̃drį̃ rĩ i'dá cécé kẽmį̃ áni, į̃rį̃ rĩ i'dá mánį̃gọ́ áni, na rĩ 'bã mẹ́lẹ́tı̨ 'bádrį̃ áni,
sụ rĩ i'dá yṹkṹ ngalépi ngã-ngã rĩ áni.
8 Ãko sụ ídri 'dã kí pírí ãlu-ãlu ṹpṹpı̨ trũ ázíyá, ázíyá ãzíla kí ụrụ'bá gá mı̨fı̨ wókõ
pírí agá kpere ṹpṹpı̨ kí agâ sĩ. Įnı̨ kí į̃tṹ be ĩyãŋã kí úngó 'dĩ ngo agá ku, ngojó la:

“Ãlá ru, Ãlá ru, Ãlá ru,
Úpí Ãdróŋá Ũkpó 'Dı̨pı̨,
ándrá cí, ú'dî'da cí, drṹzį̃ amṹlépi rĩ.”

9 Ãko ídri sụ 'dĩ drĩ kí úngó dį̃zã, ãrútáŋá ãzíla ãwã'dĩfô fẽjó 'bá rilépi úmvúke drį̃
gá u'álépi ídri rú jã 'dâ rĩ nî 'dĩ ngo 'bo,
10 'bá ĩyõ kãlı̨ į̃rį̃ drį̃ sụ 'dã kí drį̃ 'bã vṹrṹ, 'bá rilépi úmvúke drį̃ gá u'álépi ídri jã 'dâ
rĩ į̃nzį̃jó, unze kí kõfíyã kí drį̃ gá rĩ kí 'bãlé úmvúke drį̃lẹ́ gá vṹrṹ úngó ngoŋâ trũ,
11 “Úpí Ãdróŋá ãmadrį̃, íca rá dį̃zã
ãzíla ãrútáŋá ãzíla ũkpó ı̨sṹjó ãmadrį̃.

* **4:3** Bṹkṹ Ãdróŋá drį̃ Gį̃rı̨́kį̃ tı̨ sĩ rĩ agá ála umve la *į̃mãrãlı̨dẹ̃.*

Mí ũ'bã ãko pírí kí mi 'i,
ãzíla ĩ'di míní ãyĩkõ rú mî lẽtáŋá agá,
ndrejó la 'bã adru kí cí.”

5

Bṵ́kṹ tralé trã-trã rĩ kí Kãbĩlõmvá be

1 Ándre bṵ́kṹ tralé trã-trã rĩ 'bá rilépi úmvúke drĩ́ gá rĩ 'bã drị́ ãndá gá rĩ gá, úsĩ
wókõ la kí pírí rá ru, îbĩ tị la pâlé ázị̃rị̃.
2 Ãzíla ándre mãlãyíkã ũkpó trũ la ị́jọ́ uyú agá ṵ́'dṵ́kọ́ ụrụgá sĩ rere, “Ã'di icó bṵ́kṹ
tralé trã-trã tị ĩbĩlé cí 'dĩ tị nzị̃lé mmgbọ nĩ yã?”
3 'Bá ãzí ịsṵ́lé 'bṹ gâlé yã jõku ṹnọ́kṵ́ drĩ́ gá 'dâ la jõku ṹnọ́kṵ́ ị̃ndṵ́ gâlé icólépi
bṵ́kṹ 'dĩ tị nzị̃lépi mmgbọ sĩ ala ndrejó la yụ.
4 Má awá ãzákírílí ru, ã'dusĩku 'bá ãzí ãlu ịsṵ́lé icólépi bṵ́kṹ 'dã tị nzị̃lépi, sĩ ị́jọ́ ala
gá rĩ kí ndrejó la yụ.
5 'Bá ĩyõ rĩ 'bã ãzí ãlu rĩ jọ mání, “Mí awá ku, índre kẽmị̃ sṵ́rṵ́ Yṵ́dã drĩ́ drị̃lẹ́ Dãwṵ́dị̃
drĩ́ agá ãmbógó sĩ ị́jọ́ pírí ndẽlépi rá rĩ, icó lú bṵ́kṹ tị ĩbĩlé cí pâlé ázị̃rị̃ 'dĩ tị ụwị́jó,
ãzíla nzị̃jó rá la nĩ.”
6 Índre Kãbĩlõmvá ní pá tu agá úmvúke gá ágágá, ãnãkpá sụ 'dã kí 'bá ĩyõ 'dã abe,
ce kí ĩ'di aga rị. Kãbĩlõmvá i'dá ándrá ú'dị 'bã rĩ ĩ'di rá rĩ áni. Újé la kí ázị̃rị̃ ãzíla
mị́fị la kí ázị̃rị̃, 'dĩ kí mãlãyíkã Ãdróŋá ãni ázị̃rị̃ ĩ'diní tị ũpẽlé ṹnọ́kṵ́ gâlé rĩ kî.
7 Mụ bṵ́kṹ 'dã a'dṵ́lé 'bá rilépi úmvúke drĩ́ gá rĩ 'bã drị́ ãndá gá rĩ gá.
8 Ĩ'di mụ bṵ́kṹ tralé cí 'dã a'dṵ́lé 'bo, ãko ãzí ídri rú sụ 'dã kí 'bá ĩyõ 'dã abe, tĩ́ kí
ãja, su kí tị vṹrṵ́ Kãbĩlõmvá drị̃lẹ́ gá. Kí ãlu-ãlu drị́ gá ṹ'dị́ cí, ãzíla bãkṵ́lẹ́ gólũdĩ ru
galépi tré ãdu ngṹlépi ãjị́ trũ vĩrĩ rĩ trũ, 'dĩ kí Ãdróŋá ã'ị̃ŋá 'bá ãlá rĩ 'badrị́ rĩ.
9 Ngo kí úngó ú'dí la:
“Mí icó rá bṵ́kṹ tralé trã-trã rĩ 'dụjó,
ãzíla tị la ụwị́jó sĩ nzị̃jó la.
Ú'dị ándrá mi rá,
drã mídrị́ ími ãrí 'bã asujó ídétáŋá idéjó rĩ sĩ,
mí ĩgbã 'bá Ãdróŋá ãni sṵ́rṵ́ tị pírí agá,
tị ndú-ndú jọlépi 'dĩ kí, ãzíla 'bá ṹnọ́kṵ́ drĩ́ gá 'dĩ kí abe pírí.”
10 Ífẽ acá kí Sṵ́rṵ́ ru ãzíla ãtalo Ãdróŋá ãmadrị́ rĩ 'bã ãzí ngalé pi rĩ,
ãzíla kí dó sĩ drṵ́zị́ ãngũ rụ nalé.
11 Ándre ãngũ ị̃dị́, má are ṵ́'dṵ́kọ́ mãlãyíkã álĩfũ wẽwẽ rú icólé lãlé ku la 'bã ãni
la, ce kí úmvúke aga ãko ãzí ídri rú, ãzíla 'bá ĩyõ rĩ kí abe rị́,
12 kí úngó ngo agá ṵ́'dṵ́kọ́ ụrụgá sĩ íni:
“Mi Kãbĩlõmvá ándrá 'dị́lé rá 'dĩ,
mí icó rá ũkpõ ịsṵ́jó, málĩ ịsṵ́jó, ũndũwã ịsṵ́jó ãzíla ãvẹ̃vị̃ ịsṵ́jó,
ãrútáŋá ịsṵ́jó, dị̃zã ãzíla rṵ́ ịcṵ́ŋá ịsṵ́jó!”
13 Má are ãko pírí ídri 'bṹ gâlé, ãzíla ṹnọ́kṵ́ drĩ́ gá rĩ kí abe, ṹnọ́kṵ́ ị̃ndṵ́ gá, mĩrĩ
agá ãzíla ãko pírí ala gá 'dĩ kí abe, kí úngó ngo agá:
“Ịcṵ́ŋá, rṵ́ kụma, ãrútáŋá, dị̃zã,
ãzíla ũkpõ 'bã adru 'bá rilépi úmvúke drĩ́ gá rĩ ní,
ãzíla Kãbĩlõmvá ní jã 'dâ!”
14 Ãko ídri sụ 'dã ã'ị̃ kí pírí Ámĩnã, ãzíla 'bá ĩyõ 'dã tĩ́ kí ãja tị sujó vṹrṵ́ Ãdróŋá ị̃nzị̃jó.

6

Kãbĩlõmvá 'bã ãko sĩ bṵ́kṵ̃ tị ĩbĩjó ázíyá drị̃drị̃
rĩ kí tị ṵ̃nzĩjó rĩ

1 Ándre Kãbĩlõmvá 'bã ãko sĩ bṵ́kṵ̃ tị ĩbĩjó ázị̃rị̃ rĩ 'bã ãzí ãlu drị̃drị̃ rĩ tị nzị̃ agá. Ị́jọ́ 'dã 'bã ũngúkú gá, má are ṵ́'dṵ́kọ́ ãko ãzí ídri rú sụ 'dã 'bã ãzí ãlu 'ụ agá ãvi áni, jọ, “Mí amṵ́!”

2 Ándre áma drị̃ḷẹ́ gá 'dãá fãrásĩ imve rú. 'Bá rilépi drị̃ la gá rĩ ĩ'di ṵ́sụ trũ, úsu drị̃ la gá kõfíyã ãmbõgõ drị̃, ãzíla fũ dó sĩ 'bá ã'dḭ́ ndẽlépi rá rĩ áni, ĩ'di dó sĩ mụ mẹ́rọ́'bá ĩ'didrị̃ kí ndẽlé rá.

3 Kãbĩlõmvá la mụ ãko sĩ bṵ́kṵ̃ tị ĩbĩjó ị̃rị̃ rĩ nzị̃lé 'bo, má are ãko ãzí ídri rú sụ 'dã 'bã ãzí ị̃rị̃ rĩ jọ, “Mí amṵ́!”

4 'Dã 'bã ũngúkú gá, fãrásĩ ãzí rĩ ãfũ ika rú ũmbã rú. Úfẽ ũkpõ 'bá rilépi drị̃ la gá rĩ ní, ásḭ́ ị̃gbẹ̃ izajó ṵ̃nọ́kṵ́ drị̃ gá 'dâ rá ãzíla fẽjó la 'bá 'bã ụ'dḭ́ kí ru ãyá-ãyá íni. Úfẽ drị̃ la gá ménéŋá ãmbógó ã'dḭ́ ãni la.

5 Kãbĩlõmvá la mụ ãko sĩ bṵ́kṵ̃ tị ĩbĩjó na rĩ nzị̃lé 'bo, má are ãko ãzí ídri rú sụ 'dã 'bã ãzí na rĩ jọ, “Mí amṵ́!” Ándre, ãzíla áma drị̃ḷẹ́ gá 'dãá fãrásĩ ãzí ịnị la. 'Bá rilépi drị̃ la gá rĩ rụ kḭ́lõ̰ ãko ṵ̃'bị̃jó rĩ ĩ'didrḭ́ gá cí.

6 'Dãá má are ãko ãzí akṵ́lépi ṵ́'dṵ́kọ́ áni la angájó ãko ãzí ídri rú sụ 'dã kí drĩdríŋĩ gâlé jọ, “Ãkónã kí ãjḛ̃ la mụ adrulé ambamba. Ngánũ kḭ́lõ̰ ãlu ãjḛ̃ la adru ũyá ṵ́'dṵ́ ãlu drị̃ pí, ãzíla lógõŋá na rĩ 'bã ãjḛ̃ la adru ũyá ṵ́'dṵ́ ãlu drị̃ pí, 'bo lẽ ĩmi iza ãdu kí wáyĩnĩ trũ ku!”

7 Kãbĩlõmvá la mụ ãko sĩ bṵ́kṵ̃ tị ĩbĩjó sụ rĩ nzị̃lé 'bo, má are ṵ́'dṵ́kọ́ ãko ãzí ídri rú sụ 'dã 'bã ãzí sụ rĩ drị̃ jọ, “Mí amṵ́!”

8 Ándre áma drị̃ḷẹ́ gá 'dãá fãrásĩ foro ãvḛ̃vị̃ kóru la. 'Bá rilépi drị̃ la gá rĩ ú'da rṵ́ la Drã 'i, ãzíla ú'da ãzí rĩ rṵ́ ị̃nádrị̃ 'i, 'de vú la gâ sĩ ãni rú. Úfẽ ĩ'baní ũkpõ sĩ 'bá ãlu sụ drị̃ gá ṵ̃nọ́kṵ́ drị̃ gá 'dâ rĩ kí ulḭjó ménéŋá sĩ, kí acojó ãbḭ́rḭ́ sĩ, ãyánĩ sĩ, ãzíla ṵ̃bõ̰gṵ̃ ní kí naŋá sĩ.

9 Kãbĩlõmvá la mụ ãko sĩ bṵ́kṵ̃ tị ĩbĩjó tõwú rĩ nzị̃lé 'bo, ándre ãlĩtárĩ ị̃ndṵ́ gá úríndí 'bá ándrá ụ'dḭ́lé ḭ́jọ́ Ãdróŋá drị̃ vú nzeŋá sĩ, ãzíla ã'ị̃táŋá ĩ'badrḭ́ Ãdróŋá agá ĩ'bã kí sĩ pá tujó ala gá mgbemgbe rĩ 'badrị̃ kí.

10 Za kí re, jọ kí, “Ãdróŋá ũkpó 'dḭ́pị, mi ãlá ru ãzíla mí alḭ́ ĩnzõ ku! Ĩ'di ṵ́'dṵ́ 'dụ sḭ́ míní amṵ́jó 'bá ãma ụ'dḭ́lépi ṵ̃nọ́kṵ́ gá 'dĩ 'badrḭ́ ḭ́jọ́ rĩ lijó ãzíla ĩ'baní drị̃rị̣ma fẽjó?”

11 Ị́jọ́ 'dĩ 'bã ũngúkú gá, úfẽ ĩ'ba ãlu-ãlu ní bõngó imve sṵ̃lé, ãzíla újọ ĩ'baní 'bã tẽ kí ásḭ́ ị̃gbẹ̃ sĩ, kpere ĩ'bã ãzí ãtí'bó rú, ãzíla 'bá Yẹ́sṵ̃ ã'ị̃lépi rá 'dĩ 'bã kãlãfe ụ'dḭ́lé 'dĩ 'baní ca agá.

12 Ándre Kãbĩlõmvá nzị̃ ãko sĩ bṵ́kṵ̃ tị ĩbĩjó ázíyá rĩ 'bã tị. 'Dãá ũyãkĩyã ãmbógó la ũyã ãngũ, ị̃tṵ́ uja ru ịnịbịrịcịcị rú cécé ḭ́nḭ́ áni, ãzíla ĩmbá uja ru ika rú ãrí áni.

13 Lẽlẽgó 'bṵ̃ agá 'dĩ ri kí zõlé vṵ̃rṵ́ 'dõlé cécé wọ̃mbẹ̃ ãráŋá mbalépi ku rĩ 'bã zõlé ãlṵ́kṵ́kṵ̃ ũkpó la 'bã kí ayajó rĩ sĩ rĩ áni.

14 'Bṵ̃ tra ru cécé kãrãtásĩ tralé rĩ áni, ãzíla 'bé kí ãngũ ru lịlépi ị̃yḭ́ agá rĩ trũ ãvĩ kí ãngũ ĩ'bã kí jõ sĩ adrujó rĩ gá rá.

15 'Bá ḭ́jọ́ Ãdróŋá drị̃ ã'ị̃lépi ku ũpi rú ãngũ drị̃ gá 'dĩ kí, ũpi ãnzị abe, ãmbogo ãsĩkárĩ 'badrị̃ trũ, 'bá málĩ trũ, 'bá ũkpó ru 'dĩ kî trũ, ãzíla ãti'bo kí abe, 'bá ãti'bo rú ku 'dĩ kí abe, ṵ̃zị̃ kí ru ṵ̃jḭ́gọ́ agá, ãzíla írã ị̃ndṵ́ 'bé agâlé.

16 Jọ kí 'bé 'baní írã abe, “Ĩmi a'dé ãma drị̃ gá, ĩmi atrị ãma 'bá rilépi úmvúke drị̃ gá 'dã mẹ́lẹ́tị gá, ãzíla âdrã Kãbĩlõmvá drị̃ agá.

17 Ṵ́'dṵ́ ãmbógó âdrã ũmbã rú ĩ'badrị̃ acá 'bo, ã'di icó pá tulé drị̃ la tẽjó nĩ yã?”

7

Ãdróŋá la 'bá ĩ'di ãni ãlá 'dĩ kí tị ũpị̃ cí

1 Ị̃jọ́ 'dã 'bã ũngúkú gá, ándre mãlãyíkã sụ tu kí pá wókõ ũnọ́kụ́ ãni sụ 'dĩ kí agá.
Rụ kí ãlụ́kụ́kũ sụ ũnọ́kụ́ drị̃ gá 'dĩ kí, umbé kí kí ãngũ li agá vũ drị̃ gá, ĩ̃yị̃ ãmbógó
'dĩ kí agá, jõku ife kí agâ sĩ cí.
2 Ándre vâ mãlãyíkã ãzíla angá amụ́lé ĩ̃tụ́ 'bã ãfũ agâlé ru, drị̃ la gá ícétáŋá Ãdróŋá
ídri rú rĩ drị̃ cí. Umve mãlãyíkã sụ ĩ'baní ũkpó fẽjó sĩ vũ kí izajó mĩrĩ be rĩ kí ụ́'dụ́kọ́
ụrụgá sĩ.
3 "Ĩmi iza drĩ vũ kí mĩrĩ abe ãzíla ife kî trũ ku, kpere ãmaní ícétáŋá ĩbĩ agá 'bá
ãtí'bó ru Ãdróŋá ãni 'dĩ kí androko gá."
4 Má are dó kãlãfe 'bá sĩ ícétáŋá Ãdróŋá drị̃ 'dã ĩbĩjó kí androko gá cí rĩ 'badrị̃ ĩ'di
144,000 * angájó sụ́rụ́ mụdrị̃ drĩ ĩ̃rĩ̃ Ịsịrayị́lĩ̃ drị̃ kí agá.
5-8 Sụ́rụ́ ãlu-ãlu agá 'bá 12,000: sụ́rụ́ Yụ́dã drị̃, Rụ́bẹ̃ñ̃ drị̃, Gádĩ drị̃, Ásẹ̃rĩ̃ drị̃,
Nãfũtálĩ drị̃, Mãnásẽ drị̃, Sĩ̃mọ́ñ̃ drị̃, Lẹ́vĩ̃ drị̃, Ĩsãkárĩ drị̃, Zãbũ̃lọ́ñ̃ drị̃, Yũ̃sụ́fũ̃ drị̃,
ãzíla Bénzãmĩnĩ drị̃ agá pírí.

'Bá ũ'bí Ãdróŋá ịcụ́lépi rĩ kî

9 Ị̃jọ́ 'dã 'bã ũngúkú gá, ándre áma drĩ̃lẹ́ gá 'dâ 'bá ũ'bí wẽwẽ rú, 'bá ãzí 'bã icólé
lãlé ku, angájó sụ́rụ́ tị ndú-ndú gá, ínátị ndú-ndú gá, 'bá, ãzíla 'bá tị ndú-ndú jọlépi,
'dĩ 'baní pá tu agá bõngó imve trũ úmvúke ãmbõgõ ãni Ãdróŋá drị̃ andre gá, ãzíla
Kãbĩlõmvá drĩ̃lẹ́ gá káci bị̃ trũ drị̃ gá.
10 Ngo kí úngó ụ́'dụ́kọ́ ụrụgá sĩ;
"Patáŋá la angá Ãdróŋá ãmadrị̃,
rilépi úmvúke drị̃ gá rĩ drị̃,
ãzíla Kãbĩlõmvá drị̃."
11 Mãlãyíkã pírí utu kí pá, ce kí úmvúke ãmbõgõ ãrĩ andre 'bá ĩyõ, ãzíla ãko ãzí ídri
rú sụ 'dã kí abe trộ̃kị́lịrị. Tĩ̃ kí ãja vũ̃rụ́ úmvúke ãmbõgõ ãrĩ drĩ̃lẹ́ gâ sĩ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó,
12 jọjó la:
"Ámĩnã!
Ãdróŋá ịcụ́ŋá, dĩ̃zã, ũndũwã,
ãwã'dĩfô fẽŋá, ãzíla ũkpõ
'bã adru kí Ãdróŋá ãmadrị̃ gá rĩ ni jã 'dâ.
Ámĩnã!"
13 'Bá ĩyõ ãlu zị ma, "'Bá bõngó imve trũ 'dã kí ã'di kî, ãzíla angá (ãfũ) kí íngõlé?"
14 Má umvi, "Ãmbógó, ánĩ̃ kí ku, ínĩ̃ kí rá la mi 'i."
Ãmbógó jọ, "'Dĩ kí 'bá angálépi ũcõgõ ãmbógó kí ĩcãndĩjó rĩ kí agâ sĩ rĩ kí. Ũjĩ kí
ĩ'bã bõngó kí Kãbĩlõmvá 'bã ãrí sĩ imve rú.
15 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ,
"Tu kí pá úmvúke ãmbõgõ ãni Ãdróŋá drị̃ drĩ̃lẹ́ gá,
ãzíla ri kí ĩ'diní ãzị̃ ngalé ĩ̃tụ́ kí ịnị̃ be jó ĩ'didrị̃ agá;
ãzíla Ãdróŋá rilépi úmvúke ũpĩ ãni 'bũ̃ gâlé 'dã 'bã drị̃ gá rĩ
la kí drị̃ gá hémã ãsõ nĩ.
16 Ãbị́rị̃ icó kí fụlé ĩ̃dị́ ku,
ĩ̃yị̃ vị̃ icó kí fụlé ĩ̃dị́ ku.
Ĩ̃tụ́ icó kí ivélé ku,
ĩ̃tụ́kã icó vâ kí zãlé ku.
17 Ã'dusĩku Kãbĩlõmvá pá tulépi úmvúke ãmbõgõ ãni rĩ 'bã drĩ̃lẹ́ gá rĩ,

* **7:4** 'Bá *144,000* 'dã 'bã ífí 'bá wẽwẽ rú.

la adru 'bá kí tãmbalépi rĩ rú nĩ;
ĩ'di kí agụ ĩyị́ ídri drị́ kídí ru rĩ mvụlé.
Ãzíla Ãdróŋá la mị́ndrẹ kí mịfị́ gá rĩ kí ịnị́ nĩ.”

8

Kãbĩlõmvá nzĩ̀ ãko sĩ bụ́kũ̀ tị ĩbĩjó ázĩ̀rĩ̀ rĩ tị

1 Kãbĩlõmvá la mụ ãko sĩ bụ́kũ̀ tị ĩbĩjó ázĩ̀rĩ̀ rĩ nzĩ̀lé 'bo, ãngũ ĩyãŋã 'bũ̀ gâlé tútú
sáwã were.
2 'Dã 'bã ũngúkú gá, ándre mãlãyíkã ázĩ̀rĩ̀ pá utulépi Ãdróŋá drĩ̀lẹ́ gá rĩ kí. Kí
ãlu-ãlu drị́ gá úfẽ gũká.
3 Mãlãyíkã ãzí ãlu bãkụ́lẹ̃ idélé gólũdĩ sĩ rĩ trũ rĩ amụ́, ãzíla tu pá ãngũ ídétáŋá
idéjó ãlĩtárĩ rú rĩ gá. Úfẽ ĩ'diní ãko ãjị́ trũ vĩrĩ ivélé Ãdróŋá ní la ĩyõ rú, úlẽ 'bã usa
kí ã'ĩ̀táŋá 'bá Ãdróŋá ã'ĩ̀lépi rá rĩ 'badrĩ̀ abe, kí fẽjó ídétáŋá ru ãngũ ídétáŋá idéjó
ãlĩtárĩ idélé gólũdĩ sĩ rĩ gá Ãdróŋá drĩ̀lẹ́ gá.
4 Ãcíkã ãko ãjị́ trũ vĩrĩ ivélé Ãdróŋá ní 'dã drĩ̀ kí ã'ĩ̀táŋá 'bá Ãdróŋá ã'ĩ̀lépi rá rĩ
'badrĩ̀ abe, tụ kí mãlãyíkã rụ̀ sĩ 'bũ̀ gá Ãdróŋá rụ̀lé angájó ãngũ sĩ ídétáŋá idéjó gólũdĩ
sĩ 'dã gâlé.
5 'Dã 'bã ũngúkú gá, mãlãyíkã 'dụ bãkụ́lẹ̃ tá sĩ ãko ãjị́ trũ vĩrĩ ivélé Ãdróŋá ní 'dĩ,
a'dụ́ ãcí ãlĩtárĩ gá rĩ 'bãlé ala gá, ãzíla ãsũ ĩ'di vũ̀rụ́ ũ̀nọ́kụ́ drĩ̀ gá 'dõlé. 'Dãá ãvi 'bã
nĩŋá ndrí-ndrí rĩ ãfũ ũ̀kpẽ̀ŋá la ndũ̀rũ̀-ndrũ̀rũ̀ rĩ trũ ãzíla ũyãkĩyã trũ nĩ.

'Bá Yẹ́sũ̀ ã'ĩ̀lépi ku rĩ kí ĩjọ́ lijó rĩ

6 'Dã 'bã ũngúkú gá, mãlãyíkã ázĩ̀rĩ̀ gũkâ trũ drị́ gá cí 'dĩ itú kí ru bábá kí vujó.
7 Mãlãyíkã drĩ̀drĩ̀ rĩ vu gũká ĩ'didrị́ gá rĩ 'i, 'dãá sí i'dó zõlé vũ̀rụ́ 'dõlé, ãcí ru usalépi
ãrí trũ rĩ ûsũ kí vũ̀rụ́ ũ̀nọ́kụ́ drĩ̀ gá 'dõlé. Ũ̀nọ́kụ́ 'bã wókõ ãlu na drĩ̀ gá rĩ ve ife, ãzíla
ásé ĩ̀'bị ala gá rĩ abe pírí rá.
8 Mãlãyíkã ĩ̀rĩ̀ rĩ vu gũká ĩ'didrị́ gá rĩ 'i. Ãko ãzí indrélépi 'bé ãmbógó ãcî trũ la áni
la, ú'be ĩ'di ĩyị́ mĩrĩ drĩ̀ agâlé. Mĩrĩ 'bã wókõ ãlu na drĩ̀ gá rĩ uja ru ãrí ru.
9 Ãko pírí mĩrĩ agá ídri rĩ 'bã ãlu na drĩ̀ gá rĩ ũdrã kí rá, ãzíla mẹ́lĩ̀ mĩrĩ drĩ̀ gá rĩ
'bã ãlu na drĩ̀ gá rĩ andi kí rá.
10 Mãlãyíkã na rĩ vu gũká ĩ'didrị́ gá rĩ. Lẽlẽgó ãmbógó ãngũ jilépi tọ́cĩ̀ áni la a'dé
'bũ̀ gâlé, i'bé kídí ãzíla ĩyị́ dịlépi dĩ̀-dĩ̀ rĩ 'bã ãzí ãlu na drĩ̀ gá rĩ kí drĩ̀ cí.
11 Lẽlẽgó 'dã 'bã rụ́ ũ̀jĩ̀kĩ̀rĩ̀lĩ̀ 'i. 'Bá wẽwẽ rú ĩyị́ 'dã mvụlépi rĩ ũdrã kí rá, ã'dusĩku
ĩyị́ 'bã ãlu na drĩ̀ gá rĩ 'bã ru ujajó ũmbájírílí ru rĩ sĩ.
12 Mãlãyíkã sụ rĩ vu gũká ĩ'didrị́ gá rĩ rá. Ĩ̀tụ́ kí ĩmbá be ãzíla lẽlẽgó kî trũ anụ́ kí
rá, ĩ'bã wókõ ãlu na drĩ̀ gá rĩ uja kí ru ịnị́ ru, ãzíla wókõ ãlu na drĩ̀ gá rĩ ĩ̀tụ́ drị́ gá rĩ
acá ịnị ru, ãzíla wókõ ãlu na drĩ̀ gá rĩ ịnị́ drĩ̀ acá ịnịbịrịcịcị rú ĩ̀dị́-ĩ̀dị́.
13 Mâ ãngũ ndre agá 'bũ̀ gâlé ru, ándre yụ́kụ́ ãlu unga agá wị́lị́wị́lị́ ru áwáŋâ trũ,
“Wọ́gọ̃! Wọ́gọ̃! Ũcõgõ 'bá ũ̀nọ́kụ́ gá rĩ 'banî, ã'dusĩku ã'du ị́jọ́ la mụ ru idélé gũká
ụ́'dụ́kọ́ mụlépi akụ́lépi mãlãyíkã na vúlé 'dĩ 'bã kí mụlé vúlé rĩ kî sĩ nĩ yã?”

9

1 Mãlãyíkã tõwú rĩ la mụ gũká vúlé 'bo, ándre lẽlẽgó a'délépi 'bũ̀ gâlé vũ̀rụ́ 'dõlé
rĩ, úfẽ drị́ la gá fũ̀ngụ́wã 'bụ́ ãsĩ̀ŋâ kóru rĩ drị́ gá rĩ 'i.
2 Lẽlẽgó la mụ 'bụ́ ãsĩ̀ŋâ kóru rĩ tị nzĩ̀lé 'bo, ãcíkã ãfũlépi ala gâlé rĩ mẽnú 'bã ãcíkã
áni, ãzíla ãcíkã la atrị ĩ̀tụ́ kí mịfị́ 'bũ̀ be cí.
3 Ãcíkã agâlé úmbí ãfũ kí asị́lé vũ̀rụ́ ũ̀nọ́kụ́ drĩ̀ gá, úfẽ ĩ'baní ũkpõ cécé ítóniŋá
ãngũ drĩ̀ gá rĩ 'badrĩ̀ áni.

4 Újọ ĩ'baní 'ba iza kí ásé ãzíla ife ãngũ drĩ gá rĩ kí ku, rá la 'bá 'bání sĩ ícétáŋá
Ãdróŋá drĩ ĩbĩjó androko la gá ku 'dĩ kî.
5 Ûga ĩ'baní 'bá kí ụ'dḭlé úmgbé, 'bã ĩcõcõŋã kí kí ĩmbá tõwú, ãzá ĩ'baní ịsṹlé rĩ
'bã ũcõgõ cécé ítóniŋá 'bã 'bá ũzãjó rĩ 'bã azájó rĩ 'bã áni.
6 Ĩmbá tõwú 'dã kí agá 'bá kí drã ndrṹ mịfḭ ika sĩ, icó kí ịsṹlé la ku. Wó kí lẽ drãlé
rá, drã la apá kí sĩ apá-apâ.
7 Úmbí 'dã i'dá kí cécé fãrásĩ ã'dḭ ãni itúlé bábá rĩ kí áni, mẹ́lẹ́tị la kí 'bádrḭ́ áni, sṹ
kí drḭ̃kã gá kõfíyã gólũdĩ rú la kí.
8 Drḭ̃'bḭ la kí drḭ̃'bḭ ũkú drḭ́ áni, ãzíla sḭ la kí kẽmḭ̃ drḭ́ áni.
9 Ãko ĩ'bã kí sṹlé sĩ ru ágá atrḭjó rĩ kí aya rú, ụ́pụ́pḭ la kí 'ụ ãsĩkárĩ wẽwẽ rú cẹ̃lépi
fãrásĩ sĩ, ãzíla gárĩ ã'dḭ drḭ́ gá rĩ drḭ́ áni.
10 Kótẽ la ãzíla ãko la ĩ'baní sĩ 'bá zãjó rĩ cécé ítóniŋá 'badrḭ́ áni. Úfẽ ĩ'baní ũkpõ
sĩ 'bá 'baní cãndí fẽjó cajó ĩmbá tõwú 'dĩpí.
11 Úpí kí drḭ̃lẹ́ gá rĩ mãlãyíkã angálépi 'bṹ ãsḭ̃ŋâ kóru rĩ agá rụ́ umvelé tị Yãhụ́dḭ̃ drḭ́
sĩ Ãbãdónĩ 'i, ãzíla Gḭ̃rḭ́kḭ̃ tị sĩ Ãpõ̃lọ́nḭ́yọ̃ 'i rĩ. *
12 Ũcõgõ drḭ̃drḭ̃ rĩ alị 'bo, índre ãzíla kí ḭ̃rḭ́ kí amụ́ 'dĩ.
13 Mãlãyíkã ázíyá rĩ vu gũká ĩ'didrḭ́ gá rĩ rá, má are ụ́'dụ́kọ́ angájó ãlĩtárĩ gólũdĩ rú
kónã sụ Ãdróŋá drḭ̃lẹ́ gá rĩ agâlé jọ,
14 “Mí ũtrũ mãlãyíkã sụ umbélé ḭ̃yḭ́ ãmbógó Ũfũrátĩ agá 'dã kí rá.”
15 Mãlãyíkã sụ ũtrũlé 'dã kí dó bábá ílí, ĩmbá ụ́'dụ́ ãzíla sáwã itúlé sĩ 'bá ãlu na drḭ́
gá, lẽlé ụ'dḭlé ṹnọ́kụ́ drḭ́ gá 'dâ rá rĩ tẽjó. †
16 Kãlãfe ãsĩkárĩ ãni mâ arelé itúlé rá rĩ 200,000,000 † lãlé tí ĩyé áni la.
17 Ícétáŋá mâ ndrelé rĩ agá, ándre fãrásĩ kí 'bá rilépi drḭ́ la gá rĩ kí abe, 'bá 'dã sṹ
kí aya 'bara dḭ̃lépi lẽrẽlẽrẽ ika rú, kọ̃nḭ̃ kọ̃nḭ̃ rú, ãzíla yẹ́lọ̃ rú la kí jụ́jụ́ gá cí. Fãrásĩ
'bã drḭ̃kã kí indré cécé kẽmḭ̃ drḭ́ áni, tị la kí agá ãcí ãfũ kí ãcíkã trũ gbũ'dí ngṹnâ trũ
ḭ̃rḭ́ ã'dḭ drḭ́ gá rĩ áni.
18 'Bá 'bã wókõ ãlu na drḭ̃ gá rĩ ũdrã kí jụ́wẹ̃ ũcõgõ fẽlépi na 'dĩ kí sĩ ãcí, ãcíkã
ãzíla ĩŋmá ngṹlépi ḭ̃rḭ́ ãfũlépi fãrásĩ kí tị gá rĩ sĩ.
19 Ũkpó fãrásĩ 'dã 'badrḭ́ kí kí tị gá, ãzíla kótẽ ĩ'badrḭ́ kí agá. Kótẽ la kí drḭ̃kã trũ
cécé ḭ̃nḭ̃ drḭ́ gá rĩ áni, ũjũ trũ sĩ 'bá ụ'dḭjó.
20 'Bá ḭ́mbḭ ũdrãlépi jụ́wẹ̃ 'dĩ sĩ ku rĩ, lẽ kí ásḭ ujalé ku ãko ĩ'baní idélé drḭ́ sĩ 'dĩ kí
a'bejó. A'be kí úríndí ũnzí kí ãdroŋa idélé gólũdĩ sĩ, sílĩvã sĩ, drọ̃nọ́ sĩ, írã sĩ, ãzíla
ife sĩ, ãngũ ndrelépi ku, ḭjọ́ arelépi ku vâ acḭlépi ku 'dĩ kí ḭ̃nzḭ̃ŋá ku.
21 Lẽ kí ásḭ ujalé ku 'bá ụ'dḭ́ŋá sĩ, ãndrḭ́kẹ sĩ, ãwṹ sĩ, ãzíla ṹgṹ sĩ.

10

Mãlãyíkã bụ́kṹ wereŋá trũ rĩ

1 Ḭjọ́ 'dã 'bã ũngúkú gá, ándre mãlãyíkã ãzí ũkpó ru la 'bã asḭ agá vṹrụ́ 'dõlé angájó
'bṹ gâlé. Bõngó ĩ'di 'bã sulé rĩ imve rú cécé ṹrụ́'bṹ áni ãzíla drḭ̃kã la gá 'dãá dḭ̃zã ãzí
ãlápítí cécé gẹ́rḭ́ áni la; mẹ́lẹ́tị la indré cécé ḭ̃tụ́ áni ãzíla pá la kí cécé ãcí áni.
2 Rụ ĩ'didrḭ́ gá bụ́kṹ wereŋá tị nzḭ̃lé mmgbọ la. 'Bã ru pá ãndá rĩ ḭ̃yḭ́ drḭ́ gá, ãzíla pá
ḭ̃jḭ́ rĩ ṹnọ́kụ́ drḭ́ gá,
3 za re ụ́'dụ́kọ́ ụrụgá 'ụlépi cécé kẽmḭ̃ ụ́'dụ́kọ́ áni la sĩ. Ĩ'di mụ zalé 'bo, ãvi ázḭ̃rḭ́ rĩ
ã'ḭ́ kí tị la nĩ.

* **9:11** *Ãbãdónĩ* ãzíla *Ãpõ̃lọ́nḭ́yọ̃* 'bã ífí 'bá “'bá kí ḭ̃lḭ̃kḭ̃lépi rĩ 'i.” † **9:15** Zãbụ́rḭ́ 2:9 † **9:16** *200,000,000* ĩ'di ãko lãlé tí cécé cínákî áni la.

4 Ãvi 'dã kí mụ ị́jọ́ delé jọ agá 'bo, ma tí ãni rú lẽ agá ị́jọ́ ị́jọ̃ lịŋá drị̃ 'dã kí sĩ agá vũ̃rụ́. Wó má are ụ́'dụ́kọ́ angájó ụrụgâlé la jọ mání, “Ísĩ ị́jọ́ 'dĩ kí bụ́kũ̃ agá ku, mí a'bó kí cí.”
5 Ị́jọ́ 'dĩ 'bã ũngúkú gá, mãlãyíkã tá mání ndrelé pá 'bãlépi ĩ̃yị́ drĩ̃ gá, ãzíla ũ̃nọ́kụ́ drĩ̃ gá rĩ, inga ru drị̃ ãndá rĩ sulé 'bũ̃ gâlé.
6 Ãzíla sõ ũyõ Ãdróŋá u'álépi ídri jã 'dâ, 'bũ̃ kí 'bãlépi ũ̃nọ́kụ́ trũ, ĩ̃yị́ trũ, ãzíla ãko ala gá 'dĩ kí abe pírí rĩ 'bã rụ́ sĩ. Mãlãyíkã jọ, “Ãdróŋá icó sáwã izalé ãzo rú ĩ̃dị́ ku!
7 Wó mãlãyíkã ázĩ̃rĩ̃ rĩ drĩ dó gũká ĩ'didrị̃ rĩ vu 'bo, 'dã 'bã ũngúkú gá, Ãdróŋá la dó ị́jọ́ ĩ'di 'bã itúlé ãzíla ĩ'di 'bã zĩ̃lé zĩ̃-zĩ̃ rĩ kí tị de, cécé ándrá ĩ'di 'bã lũlé nãbịya 'baní rĩ áni.”
8 'Dã 'bã ũngúkú gá, má are vâ ụ́'dụ́kọ́ tá mání ị́jọ́ jọlépi angájó 'bũ̃ gâlé rĩ ĩ̃dị́, jọ, “Ímụ, mí a'dụ́ bụ́kũ̃ wereŋá tị nzĩ̃lé mmgbọ mãlãyíkã pá ãndá rĩ 'bãlépi ĩ̃yị́ drĩ̃ gá, ãzíla ĩ̃jị́ rĩ 'bãlépi ũ̃nọ́kụ́ drĩ̃ gá 'dã drị̃ gá 'dã 'i.”
9 Ámụ mãlãyíkã rũ̃lé, má a'ị̃ 'bã ãfẽ mání bụ́kũ̃ wereŋá rĩ 'i. Jọ mání, “Í'dụ ãzíla ína ĩ'di. Ĩ'di ru 'bĩ̃ ími tị gá 'dâ ĩ̃lĩ́-ĩ̃lĩ́ ru cécé ãnụ́ áni, wó ĩ'di dra ími agâlé ũmbájírílí ru.”
10 Má a'dụ́ bụ́kũ̃ wereŋá 'dĩ mãlãyíkã drị̃ gâlé, ána ĩ'di. Ãjị̃ la áma tị gá 'dâ ĩ̃lĩ́-ĩ̃lĩ́ ru cécé ãnụ́ áni, wó ma mụ ĩ'di nalé tilé 'bo, áma 'a dra ũmbájírílí ru.
11 Mãlãyíkã jọ mání, “Mí ũlũ ị́jọ́ 'dĩ kí 'bá pírí tị ndú-ndú jọlépi rĩ 'baní, sụ́rụ́ ndú-ndú 'baní, ãzíla ũpi ndú-ndú 'banî.”

11

'Bá sãdínĩ rú Ãdróŋá ãni ĩ̃rĩ̃ ĩ̃jọ́ vú nzelépi rĩ kî

1 Úfẽ mání ĩbáká sĩ ãngũ 'bejó rĩ, ãzíla újọ mání, “Ímụ jó Ãdróŋá drị̃ rĩ ũ̃'bĩ̃lé ãlĩtárĩ be, ílã 'bá Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃lépi rĩ kí 'dãá pírí.
2 Wó lẽ mí ũ̃'bĩ̃ wókõ la ãmvé rĩ ku, ã'dusĩku úfẽ ãngũ 'dĩ 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú ku rĩ 'banî. Kí mụ táwũ̃nĩ̃ ãlá Ãdróŋá drị̃ 'dĩ atulé sáwã were sĩ ĩmbá kãlị̃ sụ drĩ̃ ĩ̃rĩ̃.
3 Ma mụ 'bá má ãni sãdínĩ rú ĩ̃rĩ̃ 'dĩ 'baní ũkpó fẽlé sĩ ị́jọ́ uyújó ụ́'dụ́ 1,260, * kí ru sũ̃ ũcõgõ i'dajó bõngó ũyóró gũ̃tị́yã rú la sĩ.”
4 'Bá sãdínĩ rú ĩ̃rĩ̃ 'dĩ kí ife mĩ̃zẽ̃yị́tũ̃ rú rĩ kî, ãzíla kí tárã ife ĩ̃rĩ̃ pá tulépi Ãdróŋá ũ̃nọ́kụ́ 'dĩ ũ'bãlépi pírí nĩ̃ rĩ drĩ̃lẹ́ gá rĩ kî.
5 'Bá ãzí drĩ lẽ kí adrálé, kí mẹ́rọ́'bá lẽlépi kí adrálépi 'dã kí ivé ãcí ãfũlépi kí tị gá rĩ sĩ. 'Dĩ dó bãsĩ gẽ̃rĩ̃ mẹ́rọ́'bá ĩ'badrĩ̃ kí ụ'dị́jó rĩ.
6 'Bá 'dĩ kí ũkpõ trũ sĩ uzogó ugajó, 'bã 'dị ku kpere ĩ'baní ị́jọ́ Ãdróŋá drị̃ ũlũ agá. Kí vâ ũkpõ trũ ĩ̃yị́ kí ujajó ãrí ru, ãzíla ãngũ drĩ̃ gá jụ́wẽ̃ ũví ndú-ndú ajíjó sáwã cí rĩ gá ĩ'baní lẽlé rĩ áni.
7 'Bá 'dĩ drĩ kí ị́jọ́ ĩ'baní ũlũlé rĩ de 'bo, ũ̃bõ̃gũ̃ ãfũlépi 'bụ́ ãsĩ̃ŋâ kóru rĩ agâlé rĩ la ãfũ ã'dị́ 'dịlé ĩ'ba abe. Ĩ'di kí ndẽ rá ãzíla ĩ'di kí ụ'dị́ rá.
8 Ãvũ la kí mụ ru ulalé gẽ̃rĩ̃ ãmbógó táwũ̃nĩ̃ ĩ̃yõ 'dã drị̃ agá, ãngũ sĩ Úpí ĩ'badrĩ̃ ipajó mũsãlá'bã sị̃ gá rĩ gá, táwũ̃nĩ̃ 'dã 'bã rụ́ ícétáŋá ru rĩ kí Sõdómũ jõku Mĩ̃sị̃rĩ̃ 'i.
9 Ụ́'dụ́ na nụ́sũ̃ 'dĩ̃pí, 'bá ũví ndú-ndú, sụ́rụ́ ndú-ndú gá, tị ndú-ndú jọlépi 'dĩ amụ́ kí ãvũ la kí nĩ̃lé ãzíla uga kí kí ĩ̃sĩ̃lé úmgbé.
10 'Bá ãngũ drĩ̃ gá 'dĩ u'á kí pírí ãyĩkõ sĩ 'bá sãdínĩ rú ĩ̃rĩ̃ 'dĩ kí 'bã ũdrãŋá sĩ. 'Bá ri kí ãyĩkõ idélé ãzíla ãko ũfẽlé kí drĩdríŋĩ̃ gá ãwã'dĩ̃fô rú, ã'dusĩku nãbịya ĩ̃rĩ̃ 'dĩ fẽ kí ándrá ũcõgõ 'bã ãngũ drĩ̃ gá 'dĩ 'baní ambamba.

---

* **11:3** *Ĩmbá kãlị̃ sụ drĩ̃ ĩ̃rĩ̃,* ãzíla *ụ́'dụ́ 1,260* 'dĩ ají kí ru ílí na nụ́sũ̃ be pírí ãlu.

11 Wó ụ'dụ́ na nụ́sṹ vúlé gá ãvę̃vį̃ ídri fẽlépi angálépi Ãdróŋá drị̃ rĩ tõ ru kí agá,
ãvũ 'dã angá kí ụrụgá pá tulé pá ĩ'badrị̃ sĩ, 'bá pírí ị́jọ́ 'dã ndrelépi ru idé agá cé rĩ
ṹrị̃ ãmbógó la rụ kí nĩ.
12 'Bá sãdínĩ rú į̃rį̃ 'dĩ are kí ụ'dụ́kọ́ re 'bṹ gâlé ru, “Ĩmi amụ́ 'dõlé!” Íni 'dĩ mẹ́rọ́'bá
ĩ'badrị̃ kí dį̃ kî ndre sĩ, ĩ'baní tụ agá ṹrụ́'bṹ agâ sĩ 'bṹ gâlé.
13 Sáwã ãlu-ãlu 'dã agá 'dãá, ũyãkĩyã ãmbógó la andi táwṹnį̃ 'dã 'bã wókõ ãlu
mụdrị̃ drị̃ gá rĩ rá, ãzíla 'bá ũdrã álĩfũ ázį̃rį̃. 'Bá ị́mbị́ ru palépi ídri ũyãkĩyã 'dã agá
rĩ, idé kí ṹrį̃ sĩ ãzíla fẽ kí dį̃zã Ãdróŋá 'bṹ gá rĩ nî.
14 Ũcõgõ į̃rį̃ rĩ ukó rá, 'bo ũcõgõ na rĩ la amụ́ gbõrú.

Gũká ázį̃rį̃ rĩ

15 Mãlãyíkã ázį̃rį̃ rĩ vu gũká ĩ'didrị̃. 'Dã 'bã ũngúkú gá, ụ'dụ́kọ́ uzálépi rere la are
ru 'bṹ gâlé jọ agá la,
“Sụ́rụ́ pírí ṹnọ́kụ́ drị̃ gá rĩ acá kí sụ́rụ́ Úpí ãmadrị̃ ãni la rú,
ãzíla Kúrísĩtõ ĩ'didrị̃ ãni rú, ĩ'di dó sĩ mụ kí drị̃ celé jã 'dâ!”
16 'Bá ĩyõ kãlị́ į̃rį̃ drị̃ sụ rilépi Ãdróŋá drį̃lẹ́ gá úmvúke ĩ'badrị̃ drị̃ gá ri, su kí mị́fị́ vṹrụ́
Ãdróŋá į̃nzį̃jó,
17 jọ kí:
“Úpí Ãdróŋá Ũkpó 'Dį̃pị́,
ú'dî'da cí, ãzíla ándrá cí rĩ!
Ãfẽ míní ãwã'dĩfô míní ũkpõ mídrị̃ 'dụjó
ãzíla i'dójó ãma drị̃ cejó rĩ sĩ.
18 Ũmbã na ándrá 'bá Yẹ́sṹ ã'į̃lépi ku 'dĩ kí mínî,
wó ũmbã mídrị̃ 'bã sáwã acá ú'dî'da 'bo.
'Dĩ sáwã ị́jọ́ lijó 'bá ũdrãlépi rá rĩ kí drị̃ gá,
ãzíla míní mî ãti'bo kí ũfẽjó rĩ 'i.
Mi amụ́ 'bá mí ãni nãbị́ya rú rĩ kí ũfẽlé,
'bá mí ãni ãlápítí ị́jọ́ ũnzî kóru rĩ kí abe,
'bá pírí ími rụ́ į̃nzį̃lépi į̃nzį̃-į̃nzį̃,
i'dójó anzị kí sĩ kpere 'bá ĩyõ rĩ kî trũ.
Ãzíla mi amụ́ 'bá pírí ándrá ị́jọ́ ũnzí idélépi ṹnọ́kụ́ drị̃ gá rĩ kí į̃lį̃kį̃lé rá.”
19 'Dã 'bã ũngúkú gá, jó Ãdróŋá drị̃ 'bṹ gâlé rĩ únzį̃ tị la mmgbọ, ala gá 'dãá úndre
sãndụ́kṹ tị icíma drị̃ rĩ 'i. 'Dãá ãvi nĩ ndrí, ṹkpę̃ ndṹrṹ-ndṹrṹ, uzogó sí trũ ãmbógó
la a'dé ãzíla ṹnọ́kụ́ pírí aya ru ũyãkĩyã ãmbógó ũkpó la sĩ.

12

Ũkú kí ṹbǫ̃gṹ be

1 Ándre ícétáŋá ãmbógó ṹsṹtáŋá ru la i'da ru 'bṹ gá 'dãá; ũkú ãzí ru sṹlépi bõngó
sĩ pãrã-pãrã cécé į̃tụ́ áni, 'bã pá ĩmbá drị̃ gá, ãzíla kõfíyã lẽlẽgó trũ mụdrị̃ drị̃ į̃rį̃ la
drį̃kã gá cí.
2 Ũkû ándrá 'a trũ, ngọ́tị́ la mụ ãzá tį̃ŋá drị̃ a'dụ́lé ũkpó ru 'bo, ri awálé awâ.
3 'Bo 'dã 'bã ũngúkú gá ícétáŋá ãzí rĩ i'da ru 'bṹ gá 'dãá. Ṹbǫ̃gṹ ãzí ãmbógó ika
la, drį̃kã trũ ázį̃rį̃, ãzíla újé trũ mụdrị́, ãzíla su kõfíyã ázį̃rį̃ ãmbõgõ ãrĩ kí drį̃kã 'dã
kí agá cí.
4 Lẽlẽgó 'bṹ gá rĩ 'bã wókõ ãlu na drị́ gá rĩ alí kí asélé ayilé vṹrụ́ 'dõlé kótẽ ĩ'didrị̃
sĩ. Ṹbǫ̃gṹ 'dĩ ri ũkú lẽlépi tĩlépi tĩ-tĩ 'dĩ ũmbãlé sĩ lẽjó ĩ'di 'bã ngọ́tị́ najó rá drị̃ dó tĩ
'bo rĩ gá.

5 Tĩ ngǫ́tị́ ágǫ́bị́ úpí ru, ĩ'di amụ́ drụ́zị́ ũpĩ rụlé 'bá ãngũ drị̃ gá 'dĩ kí drị̃ gá pírí drị́
ũkpó aya áni rĩ sĩ. Ú'dụ ĩ'di 'bã ngǫ́tị́ kpílo gbõrú Ãdróŋá rụ́ ụrụgâlé kpere úmvúke
ãmbõgõ ãrĩ gâlé.
6 Ũkû apá dó ãngũ kõtórõ rú Ãdróŋá 'bã idélé ĩ'diní 'dã gâlé, Ãdróŋá ní mụjó u'ájó
ĩ'di tãmbajó ĩmbá kãlị́ sụ drị̃ ị̃rị̃ rĩ gá.
7 Ã'dị́ ãfũ 'bụ̃ gâlé. Ãmbógó mãlãyíkã 'badrị́ Mị̃kãyị́lị̃ kí mãlãyíkã ĩ'didrị̃ abe 'dị kí
ã'dị́ ụ̃bọ̃gụ̃ trũ úríndí ũnzí ĩ'didrị̃ abe.
8 Wó úndẽ Sĩtánĩ kí úríndí ũnzí ĩ'didrị̃ abe ã'dị́ gâlé rá, ádró dó kí 'bụ̃ gâlé rá.
9 Á'bé ụ̃bọ̃gụ̃ ãmbógó umvelé 'bá ị́jǫ́ ũsõlépi vâ Sĩtánĩ 'i 'bá ụ̃nǫ́kụ́ drị̃ gá 'dĩ kí
ulélépi rĩ, 'dõlé mãlãyíkã ĩ'didrị́ kí abe.
10 Má are ụ́'dụ́kǫ́ ị́jǫ́ ajǫ́lépi re la 'bụ̃ gâlé jọ,
“Patáŋá Sụ́rụ́ Ãdróŋá drị̃ acá 'bo!
Ãdróŋá i'da ũkpõ ĩ'di 'bã adrujó Úpí ru rĩ 'bo,
ãzíla ũkpõ ngǫ́pị̃ Kúrísĩtõ drị̃ 'bo!
Ã'dusĩku 'bá 'bá ã'ị̃táŋá agá
rĩ kí tõlépi ị̃tụ́ kí ị́nị́ be Ãdróŋá drị̃lẹ́ gá rĩ ádró ĩ'di 'bụ̃ gâlé rá.
Á'bé ĩ'di 'bụ̃ gâlé rĩ sĩ ụ̃nǫ́kụ́ gá.
11 Ndẽ kí Sĩtánĩ
ãrí Kãbĩlõmvá drị̃ sĩ
vâ ị́jǫ́ mgbã vú nzeŋá sĩ, lẽ kí ru ídri mgbã rĩ gá ku
ãzíla ĩ'bã kí ã'ị̃jó drãjó rá rĩ sĩ.
12 Ị́jǫ́ 'dĩ sĩ, 'bụ̃, mí u'á ãyĩkõ sĩ,
ãzíla 'bá pírí u'álépi ími agá 'dĩ kí abe!
Wó ũcõgõ ãmbógó la ụ̃nǫ́kụ́ drị́ ãzíla mĩrĩ drị́,
ã'dusĩku ú'be Sĩtánĩ 'i ụ̃nǫ́kụ́ drị̃ gá vụ̃rụ̣ lé ũmbã ãmbógó la trũ
ãzíla nị̃ rá ụ́'dụ́ ĩ'didrị̃ acá kí ãni rú 'bo.”
13 Ụ̃bọ̃gụ̃ la mụ ndrelé la á'bé 'i ụ̃nǫ́kụ́ drị̃ gá vụ̃rụ́ 'dõlé 'bo, i'dó ũkú ngǫ́tị́ ágǫ́bị́
tị́lépi 'dĩ adrolé.
14 Úfẽ ũkú 'dĩ ní úpụ́pị́ cécé yụ́kụ́ ãmbógó la ãni la kí ị̃rị̃, sĩ ngajó apájó ru zị̃jó ãngũ
Sĩtánĩ 'bã sĩ icójó cajó ala gá ku rĩ gá, sĩ icójó ĩ'di tãmbajó ílí na nụ́sụ̃ 'dĩpí Sĩtánĩ 'ba
aló rú sĩ ĩ'di ụrụ'bá ku.
15 Wó Sĩtánĩ wi ị̃yị́ ãmbógó la ũkú 'dĩ vú gâ sĩ, ị̃yị́ 'bã wụ̃ rú sĩ ĩ'di rá íni.
16 Wó ụ̃nǫ́kụ́ ko ũkú 'dĩ 'bã ãzã, nzị̃ ru tị mmgbọ ị̃yị́ tá ụ̃bọ̃gụ̃ 'bã wilé 'dĩ nzụjó rá.
17 Ị́jǫ́ 'dĩ 'bã ũngúkú gá, ụ̃bọ̃gụ̃ acá dó ũmbájírílí ũkú 'dĩ nĩ, ãzíla inga dó ru mụlé
ã'dị́ 'dị́lé ĩ'di 'bã anzị kí abe; 'dĩ kí 'bá pírí ãzị́táŋá Ãdróŋá drị̃ kí tãmbalépi ãzíla ru
ĩbĩlépi ị́jǫ́ Yẹ́sụ̃ 'bã i'dalé ĩ'baní rĩ kí agá rĩ kí.
18 'Dĩ 'bã ũngúkú gá, Sĩtánĩ tu pá * avị́lé ị̃yị́tị gá.

13

Ụ̃bọ̃gụ̃ ãfũlépi ị̃yị̃ agâlé rĩ

1 Ị́jǫ́ 'dĩ 'bã ũngúkú gá, ándre ụ̃bọ̃gụ̃ ãzí 'bã ãfũ agá ị̃yị́ ãmbógó la agá ãmvé 'dõlé.
Drị̃kã la kí ázị̃rị̃ ãzíla újé la kí mụdrị́, újé ãlu-ãlu sị́ gá kõfíyã ũpĩ ãrĩ cí. Ãzíla drị̃kã
ãlu-ãlu drị̃ gá úsĩ ị́jǫ́ Ãdróŋá u'dájó la.
2 Ụ̃bọ̃gụ̃ mání ndrelé rĩ indré ũ'dú áni, wó pá la kí ãmbógó ru únúkâ trũ ãsámbílí
ru, ãzíla tị la cécé kẹ̃mị̃ ãrĩ áni. Sĩtánĩ fẽ ụ̃bọ̃gụ̃ 'dĩ ní ũkpõ ĩ'didrị̃, ãzíla úmvúke
ĩ'didrị́ ũpĩ ãrĩ sĩ 'bá kí drị̃ cejó.

* **12:18** Bụ́kụ̃ Ãdróŋá drị́ ãzí rĩ kí agá ị́jǫ́ sĩlé *Sĩtánĩ tu pá* 'dĩ 'i *ítu pá,* vásĩ 'dĩ kí icíjó ị́jǫ́ amụ́lépi 'dĩ ũngúkú gá rĩ trũ.

3 Ṹbǫ̃gṹ 'dã 'bã drį̃kã ãzí ãlu rĩ gá ı̨lṹẃę̣ ãkõzá ãmbógó la ãni la ace nĩ. 'Bá ũ'bí ṹnǫ̃kṹ drį̃ gá rĩ u'á kí ãkõzá ãmbógó drį̃kã la gá 'dã 'bã jaŋá rá rĩ sĩ ṹsṹtáŋá sĩ, ãzíla bĩ kí ṹbǫ̃gṹ vú.

4 'Bá pírí į̃nzį̃ kí Sĩtánĩ 'i ã'dusĩku fẽ ũkpõ ĩ'didrı̨́ gá rĩ ṹbǫ̃gṹ ní, ãzíla į̃nzį̃ kí vâ ṹbǫ̃gṹ ĩndĩ, jọ kí, “Ã'di cécé ṹbǫ̃gṹ áni nĩ yã? Ã'di icó ĩ'di be ã'dı̨́ 'dı̨lé rá la nĩ yã?”

5 Ãdróŋá ã'į̃ ṹbǫ̃gṹ ní ı̨́jọ́ jọjó idemará ru, ãfó sĩ, vâ Ãdróŋá u'dájó ãzíla fẽ ĩ'diní ũkpõ sĩ ı̨́jọ́ 'dĩ kí idélé lú ĩmbá kãlı̨́ sụ drį̃ į̃rį̃.

6 Nzį̃ dó tı̨ i'dójó Ãdróŋá rṹ u'dájó ãzíla ãngũ ĩ'didrı̨́ u'ájó rĩ be, ı̨́jọ́ ũnzíkãnã kí jọjó ĩ'di ụrụ'bá gá, ãzíla vâ 'bá pírí ĩ'di ã'į̃lépi rá, u'álépi 'bṹ gá 'dĩ kí abe.

7 Úfẽ ĩ'diní ũkpó ã'dı̨́ 'dı̨jó 'bá ã'į̃táŋá agá 'dĩ kí abe, ãzíla kí ndẽjó rá. Úfẽ vâ ĩ'diní ũkpõ ãmbõgõ najó 'bá ãngũ drį̃ gá, sṹrṹ, ãzíla tı̨ ndú-ndú 'dĩ kí drį̃ gá pírí.

8 'Bá ũri ndú-ndú ũ'bí ṹnǫ̃kṹ drį̃ gá 'dâ 'dĩ kí į̃nzį̃ kí ṹbǫ̃gṹ 'dĩ 'i, 'dĩ kí 'bá rṹ sĩlé bṹkṹ ídri drı̨́ 'dĩ sĩ ú'bã drĩ ṹnǫ̃kṹ į̃ndṹ ku rĩ kí. Bṹkṹ ídri drı̨́ 'dĩ ĩ'di Kãbĩlõmvá ándrá 'dı̨lé rá rĩ drį̃.

9 'Bá bı̨́lę̃ trũ rĩ 'bã are ı̨́jọ́ 'dĩ 'i.

10 'Bá arṹlé ã'dı̨́ gá rĩ kí ála kí agụ mãbṹsṹ gá,
'Bá lẽlé ụ'dı̨́lé ménéŋá ã'dı̨́ drį̃ sĩ rĩ kí,
ála kí ụ'dı̨́ ménéŋá ã'dı̨́ drį̃ sĩ rá.
Į́jọ́ 'dĩ lẽ ásı̨́ ı̨́jọ́ tajó jã rĩ kí ã'į̃táŋá be 'bá Ãdróŋá drį̃ 'badrı̨́.

Ṹbǫ̃gṹ ãfũlépi vũ gá rĩ

11 Ándre vâ ṹbǫ̃gṹ ãzí ãfũ agá vũ agâlé, újé la kí į̃rį̃ cécé kãbĩlõ drį̃ áni, wó ĩ'di ı̨́jọ́ jọ cécé Sĩtánĩ áni.

12 Ri vâ ũkpó pírí ṹbǫ̃gṹ drį̃drį̃ 'dã drį̃ ayúlé ĩ'di kę̃jı̨́ gá, 'bã dó sĩ 'bá pírí ãngũ drį̃ gá rĩ kí ṹbǫ̃gṹ tá drį̃drį̃ 'dã į̃nzį̃lé, ãkõzá la tá ãmbógó rĩ sĩ jajó rá 'dĩ 'i.

13 Ṹbǫ̃gṹ 'dĩ idé ícétáŋá ãmbogo-ãmbogo tálí ndú-ndú tré, fẽ ãcí a'dé angájó 'bṹ gâlé ṹnǫ̃kṹ drį̃ gá 'bá pírí kí drį̃ gâ sĩ.

14 Ã'dusĩku ícétáŋá 'dã kí sĩ, úfẽ ĩ'diní ũkpõ tálí idéjó ṹbǫ̃gṹ drį̃drį̃ 'dã kę̃jı̨́ gá, úlé dó sĩ 'bá ãngũ drį̃ gá rĩ kî. Fẽ ĩ'baní ãzı̨́táŋá sĩ í'dá į̃nzį̃táŋá ru la idéjó ṹbǫ̃gṹ sõlé ménéŋá sĩ, ãkõzâ trũ, ãzíla drĩ vâ u'álépi ídri 'dã nî.

15 Úfẽ ṹbǫ̃gṹ 'dã ní ũkpõ ãvę̃vį̃ sĩ ídri fẽjó í'dá ãnãkpá kãyú 'dã ní sĩ icójó ı̨́jọ́ jọjó fẽjó la 'bá í'dá 'dã į̃nzį̃lépi ku rĩ kí ụ'dı̨́jó rá.

16 Ãzíla ũŋmĩ 'bá pírí kí ũkpó sĩ, 'bá nírí, 'bá ĩyõ trũ, 'bá málĩ trũ, 'bá lẽmẽrí, ãzíla 'bá drį̃lę̣́mmgbọ, 'bá ãtí'bó ru rĩ kí abe, ícétáŋá ũ'bãjó kí drı̨́ ãndá rĩ gá jõku ãndrõkõ gá.

17 Â'į̃ ĩ'baní ãko į̃tṹndãlé jõku ĩgbãjó ku, drĩ kí adru ícétáŋá 'dã kóru rĩ gá, 'dĩ rṹ ãnãkpá 'dã drį̃ jõku námbã rṹ ĩ'didrı̨́ gá rĩ 'i.

18 Į́jọ́ 'dĩ lẽ ũndũwã sĩ nį̃jó la. 'Bá ũndũwã trũ rĩ 'bã ı̨sṹ námbã ṹbǫ̃gṹ drı̨́ 'dĩ 'bã ífí, ĩ'di námbã 'bá ãni. Námbã ĩ'didrı̨́ rĩ 666.

14

Kãbĩlõmvá kí 'bá álĩfũ túrú ãlu kãlı̨́ sụ drį̃ sụ rĩ abe

1 Ándre Kãbĩlõmvá pá tu agá 'bé Zį̃yọ́nį̃ sı̨́ gá, 'bá trũ álĩfũ túrú ãlu kãlı̨́ sụ drį̃ sụ ĩ'di ru rṹ sĩjó Átę̣́pį̃ drį̃ be kí androko gá cí rĩ kî.

2 Má are ṹ'dṹkọ́ 'bṹ agâlé cécé į̃yı̨́ 'delépi kṹrṹ 'ụlépi ãvi 'bã nuŋá ĩ'di 'bã kpę̃jó 'bo rĩ sĩ rĩ áni. Ṹ'dṹkọ́ mâ arelé 'dã cécé 'bá ṹ'dı̨́ colépi rĩ 'bã ṹ'dı̨́ 'baní 'ụlé rĩ áni.

3 'Bá álĩfũ túrú ãlu kãlị sụ drị̃ sụ 'dĩ tu kí pá úmvúke drị̃lẹ́ gá, ãnãkpá ídri sụ ãzíla
'bá ĩyõ kãlị ĩrị drị̃ sụ 'dĩ kí drị̃lẹ́ gá, ri kí úngó ú'dí la ngolé, ĩ'baní nị̃lé nĩ á'dụ̃sĩ la. Kí
lú 'bá Ãdróŋá 'bã unzelé 'bá ũnọ́kụ́ drị̃ gá rĩ kí agá rĩ kî.
4 'Bá 'dĩ kí 'bá mịfị ãcí idélépi ku, Kãbĩlõmvá vú ũbĩlépi ãngũ pírí ĩ'diní mụjó rĩ gá
rĩ kî. Kí 'bá unzelé drị̃drị̃ ũri 'bá 'badrị̃ kí agá fẽlé fẽtáŋá ãlá ru Ãdróŋá ní Kãbĩlõmvá
be rĩ kî.
5 Ísụ́ kí tị gá ĩnzó ku, kí vâ íjọ́ kóru.

Íjọ́ mãlãyíkã na 'dĩ 'bã kí ũlũlé rĩ

6 Ándre mãlãyíkã ãzí 'bã nga agá 'bũ agá ágágá 'dãá, íjọ́ mgbã Yẹ́sũ drị́ jã 'dâ rĩ
ũlũ agá 'bá ũnọ́kụ́ gá 'dĩ 'banî, sụ́rụ́ pírí, 'bá pírí ãzíla tị pírí ũnọ́kụ́ drị̃ gá rĩ 'banî.
7 Jọ íjọ́ ụ́'dụ́kọ́ mmgbọ sĩ re, "Ĩru Ãdróŋá 'i, ãzíla ĩmi ĩnzĩ ĩ'di ãmbõgõ ĩ'didrị́ gá rĩ
sĩ! Ã'dusĩku sáwã ĩ'didrị́ 'bá pírí kí íjọ́ lijó rĩ acá 'bo. Ĩmi ĩnzĩ 'bá 'bũ kí 'bãlépi vũ be,
mĩrĩ ãzíla kídí ĩyị́ 'bã sĩ agájó rĩ abe rĩ ĩnzĩ-ĩnzĩ."
8 Mãlãyíkã ãzí ĩrị̃ rĩ bĩ vú la 'bũ agá 'dãá, jọ, "Bãbũlọ́nĩ ãmbógó rĩ a'dé rá, a'dé
vũ̃rụ́ 'bo, ĩ'di ándrá sụ́rụ́ pírí ĩjọ̃tọ̃lépi íwá sĩ aza rú, ãzíla mịfị ãcí ãwũ idéjó rĩ sĩ rĩ
'i."
9 Mãlãyíkã na rĩ bĩ tá drị̃drị̃ 'dã kí vú jọ ụ́'dụ́kọ́ mmgbọ sĩ, "'Bá ãzí drĩ ũbõgũ ĩnzĩ
rá, ĩ'di 'bã í'dá be, ãzíla drĩ kí ãlámã ĩ'didrị̃ ụlị kí androko gá, ãzíla drị́ gá,
10 kí ịmvụ́ ũmbã Ãdróŋá drị́ dralépi íwá ru rĩ sĩ, ũsũlé kópõ Ãdróŋá drị́ ũmbã drị̃
agá ũkpõ sĩ tré rĩ sĩ. Ála kí ĩcãndĩ ãcí anụ́lépi ku rĩ sĩ, mãlãyíkã ãlá rĩ kí drị̃lẹ́ gá,
ãzíla Kãbĩlõmvá drị̃lẹ́ gá.
11 Ãcí kí ivéjó rĩ 'bã ãcíkã la tụ gbũ'dí ụrụgâlé jã 'dâ. 'Bá ũbõgũ ĩnzĩlépi í'dá ĩ'didrị̃
be rĩ, avị́ kí ku ĩtụ́ kí ịnị́ be, ãzíla 'bá ĩ'di 'bã ãlámã ãzíla rụ́ ã'ĩlépi rá rĩ, avị́ kí vâ ku
ĩtụ́ kí ịnị́ be."
12 Ịjọ́ 'dĩ 'ba imbá 'bá Ãdróŋá ãni ãlá 'dĩ kí ásị́ sĩ íjọ́ tajó, ãzĩtáŋá Ãdróŋá drị̃ tãmbajó,
ãzíla ã'ĩtáŋá ĩ'badrị̃ 'bãjó Yẹ́sũ agá.
13 Má are ụ́'dụ́kọ́ angájó 'bũ agâlé jọ, "Ísĩ íjọ́ 'dĩ cí, drị̃lẹ́ba 'bá ũdrãlépi ãzị́ Úpí drị̃
agá ú'dî'da kpere drị̃lẹ́ gá rĩ 'banî."
"Wõyí ãndá," Úríndí jọ rá, "Kí mụ avị́lé ãzị́ ũkpó ru ĩ'badrị̃ kí vúlé gá, íjọ́ ĩ'bã kí
idélé múké rĩ la kí vú bĩ."

Íjọ́ ndrelé îjọ́ lịŋá ụ́'dụ́ ãsĩjó rĩ drị̃ rĩ

14 Ándre áma drị̃lẹ́ gá 'bá cécé ngọ́tị́ 'bádrị̃ † ri áni ri agá ũrụ́'bũ imve la drị̃ gá. Su
drị̃ gá kõfíyã gólũdĩ rú la, ĩ'didrị́ gá ílịŋá ãcí la.
15 'Dãá mãlãyíkã ãfũ jó Ãdróŋá drị́ 'bũ gá rĩ agâlé, jọ ụ́'dụ́kọ́ ụrụgá sĩ re 'bá rilépi
ũrụ́'bũ drị̃ gá rĩ ní, "Mí i'dó dó ũri lãlé ménéŋá sĩ, ã'dusĩku ũri ũnọ́kụ́ drị̃ gá rĩ mba
kí dó 'dãá rá."
16 'Bá rilépi ũrụ́'bũ drị̃ gá rĩ, 'dụ dó ménéŋá sĩ ũri kalépi ũnọ́kụ́ drị̃ gá rĩ lajó, útra
dó sĩ ũri ũnọ́kụ́ drị̃ gá rĩ kí rá.
17 Mãlãyíkã ãzí rĩ ãfũ vâ jó Ãdróŋá drị́ 'bũ 'dã agâlé, ĩ'di vâ ménéŋá ãcí la trũ drị́
gá.
18 Mãlãyíkã ãzí ãcí 'bã drị̃lẹ́ gá rĩ ãfũ ãlĩtárĩ gâlé, jọ ụ́'dụ́kọ́ mmgbọ sĩ re 'bá ménéŋá
ãcí 'dã trũ rĩ ní, "Í'dụ ménéŋá mí ãni ãcí 'dĩ 'i, mí ụlị zãbíbũ ífí kalépi rõnzõ nịlépi
ũnọ́kụ́ drị̃ gá 'dĩ kî."
19 Mãlãyíkã 'dụ ménéŋá ĩ'didrị́ gá rĩ, i'dó zãbíbũ ífí kí tralé, ũsũ kí ãngũ ãmbógó
sĩ kí nzijó ũmbã Ãdróŋá drị́ rĩ agá.

† **14:14** Dánĩyẹ̃lị 7:13

20 Tu kí kí ãngũ sĩ zãbíbũ sṵ́ nzijó rĩ gá, 'dĩ táwṵ̃nṵ̃ agá 'dãá ãmvé ãmvélé ru, ãzíla
ãrí ãfũ dịlé ãko sĩ sṵ́ la nzijó rĩ gâ sĩ, mgbi la mítã ãlu nṵ́sṵ̃, ãzo la ĩ'di 'bã dịjó rĩ
máỹĩlị̃ túrú ị̃rị̃.

15

Mãlãyíkã ázị̃rị̃ jṵ́wẹ̃ ázị̃rị̃ abe rĩ kî

1 Ándre 'bṵ̃ gâlé ícétáŋá ãzí ãmbógó ṵ̃sṵ̃táŋá ru la, mãlãyíkã ázị̃rị̃ rụ kí jṵ́wẹ̃ ázị̃rị̃
ũmbã Ãdróŋá drị́ sĩ 'bá kí drị̃ arṵ́jó rĩ 'bã ukójó rĩ.
2 Áma drị̃lẹ́ gá, ándre ãko ãzí i'dálépi mĩrĩ gĩlásĩ áni pãrã-pãrã, ru usalépi ãcí trũ
la. 'Bá pá tulépi mĩrĩ tị gá rĩ kí, 'bá ṵ̃bõ̃gṵ̃ ndẽlépi rá, í'dá ĩ'didrị́ kí abe, ãzíla námbã
ĩ'di i'dalépi rĩ abe la kî. Kí drị́ gá pírí ṵ̃'dị́ Ãdróŋá 'bã fẽlé ĩ'baní colé úngó ngoŋâ trũ
la kí cí.
3 Kí úngó Mṵ́sã ãtí'bó Ãdróŋá drị́ rĩ drị̃ ngo agá Kãbĩlõmvá drị̃ be:
"Úpí Ãdróŋá Ũkpó 'Dị́pị,
ị́jọ́ mî idélé rĩ kí ãmbógótẽté ru ãzíla ṵ̃sṵ̃táŋá ru,
mi Úpí sṵ́rṵ́ pírí 'badrị̃,
gẽ̃rị̃ mídrị̃ kí ũniyambamba rú ãzíla pịrị-pịrị.
4 Úpí, 'bá pírí kí ími ị̃nzị̃
ãzíla kí idé mî sĩ ṵ̃rị̃ sĩ, ã'dusĩku mi ũkpó 'dị́pị, dị̃zã rú,
ãzíla mi ãlá ru ndú á'dṵ̃sĩ,
sṵ́rṵ́ pírí kí
amṵ́ ị̃nzị̃táŋá idélé ími drị̃lẹ́ gá,
ã'dusĩku ị́jọ́ kpị míní idélé rĩ 'bá pírí ndre kí rá."
5 'Dã 'bã ũngúkú gá, má inga tị ụrụgá, ándre jó Ãdróŋá drị́ 'dĩ jó hémã rú sĩ ị́jọ́
ĩ'didrị̃ kí vú nzejó rĩ únzị̃ tị la mmgbọ 'bṵ̃ gâlé.
6 Jó Ãdróŋá drị̃ agâlé, mãlãyíkã ázị̃rị̃ ãfũ kí jṵ́wẹ̃ ázị̃rị̃ trũ drị́ gá nĩ, sṵ̃ kí ru bõngó
ãlá imve gụlépi gólũdĩ rú la sĩ.
7 Ãko ídri rú sụ 'dã 'bã ãzí ãlu rĩ fẽ mãlãyíkã ãlu-ãlu ázị̃rị̃ 'dã 'badrị́ bãkṵ́lẹ̃ gólũdĩ
rú tõlé tré-tré ũmbã Ãdróŋá u'álépi jã 'dâ rĩ drị̃ sĩ rĩ.
8 Jó Ãdróŋá drị̃ aga tré ãcíkã ãfũlépi dị̃zã Ãdróŋá Ũkpó 'Dị́pị drị́ rĩ sĩ, 'bá ãzí icó sĩ
filé jó Ãdróŋá drị̃ agâlé ku, kpere mãlãyíkã ázị̃rị̃ 'dã kí bãkṵ́lẹ̃ ázị̃rị̃ ũmbã ãni 'dã kí
de agá ũsũ agá.

16

Bãkṵ́lẹ̃ ázị̃rị̃ galépi tré ũmbã Ãdróŋá drị̃ sĩ rĩ kí

1 Má are ṵ́'dṵ́kọ́ ị́jọ́ jọlépi ũkpó ru re, angálépi jó Ãdróŋá drị́ 'bṵ̃ gá rĩ agá rĩ jọ
mãlãyíkã ázị̃rị̃ 'dã 'baní, "Ĩmụ ũmbã Ãdróŋá drị́ galépi bãkṵ́lẹ̃ ázị̃rị̃ agá tré 'dĩ kí
ũsũlé ṵ̃nọ́kṵ́ drị̃ gá."
2 Mãlãyíkã drị̃drị̃ rĩ mụ sũ ũmbã bãkṵ́lẹ̃ ĩ'didrị̃ agá rĩ ṵ̃nọ́kṵ́ drị̃ gá, bị́ ũnzíkãnã
ãzákírílí la ce 'bá ãlámã ṵ̃bõ̃gṵ̃ drị́, ãzíla í'dá ĩ'didrị̃ kí ị̃nzị̃lépi rĩ kí ụrụ'bá gá.
3 Mãlãyíkã ị̃rị̃ rĩ ũsũ ũmbã ĩ'didrị́ bãkṵ́lẹ̃ agá rĩ mĩrĩ agá, ị̃yị́ uja ru ãrí 'bá ãvũ rĩ
drị́ gá rĩ drị̃ áni, ãko pírí mĩrĩ agá ídri rĩ ũdrã kí rá.
4 Mãlãyíkã na rĩ ũsũ ũmbã bãkṵ́lẹ̃ ĩ'didrị́ rĩ agá rĩ ị̃yị́ dịlépi dị̃-dị̃ rĩ kí agá, ị̃yị́ kídí
ru rĩ kí abe, ị̃yị́ uja kí ru pírí ãrí ru.
5 Má are mãlãyíkã ũkpó trũ ị̃yị́ drị́ gá rĩ jọ,
"Mi 'bá ãlá ru ndú rĩ 'i, ị́jọ́ lịŋá mídrị́ 'dĩ kí kpị,
mi ándrá cí,

mi vâ ụ'dụ́ pírí sĩ cí.”
6 'Bá 'dĩ asu kí ándrá mî 'bá ãlá rĩ kí ãrí nãbịya kí abe,
ífẽ dó sĩ ĩ'baní ãrí mvụlé ĩ'bã kí lẽlé rĩ 'bã áni.
7 Má are ụ'dụ́kọ́ ãlĩtárĩ gâlé jọ,
“Ãndá-ãndá ru, Úpí Ãdróŋá Ũkpó 'Dịpị,
ịjọ́ lịŋá mídrị́ kí kpị, ãzíla pịrị-pịrị.”
8 Mãlãyíkã sụ rĩ sũ ũmbã bãkụ́lẽ ĩ'didrị́ agá rĩ ĩtụ́ drị́ gá, fẽ dó ũkpõ ĩtụ́ 'bá sị́ ní kojó ãcí ru sĩ 'bá kí zãjó.
9 Ĩtụ́ 'bã sị́ ãcí'bíríto 'dã ivé dó kí, alụ́ kí dó sĩ Ãdróŋá 'i, ũkpõ jụ́wẽ drị́ kí sĩ adru jó drị́ la gá rĩ 'i, gã kí ásị́ ujalé sĩ dĩzã fẽjó ĩ'di nî úmgbé.
10 Mãlãyíkã tõwú rĩ sũ ũmbã ĩ'didrị́ bãkụ́lẽ agá rĩ úmvúke ũbõ̃gũ̃ drị́ drị́ gá, ãngũ ĩ'didrị́ ũpĩ najó ri uja ru pírí ịnịbịrịcịcị rú, 'bá ĩ'didrị́ ucí kí ru ĩdra ãzá la sĩ,
11 alụ́ kí Ãdróŋá 'bṹ gá rĩ ãkõzá kí ụrụ'bá gá rĩ sĩ, ãzíla ãzá ĩ'bã kí talé rĩ sĩ lẽ kí ásị́ ujalé ku ịjọ́ ũnzí ĩ'bã kí idélé rĩ kí sĩ.
12 Mãlãyíkã ázíyá rĩ sũ ũmbã bãkụ́lẽ ĩ'didrị́ agá rĩ ĩyị́ dĩlépi dĩ-dĩ ãmbógó Ũfũrátĩ agá, ĩyị́ ala gá rĩ nzụ rá, ãngũ ã'í a'bejó sĩ gẽrĩ nzĩjó ũpi ĩtụ́ 'bã ãfũ agâlé rĩ 'baní sĩ alịjó ãsĩkárĩ ĩ'badrị́ kí abe.
13 Ándre úríndí ũnzí na i'dálépi cécé ụ́drụ́gọ́ áni la kí ãfũ agá Sĩtánĩ 'bã tị gá, ũbõ̃gũ̃ tị gá, ãzíla nábĩ̃ ĩnzõ rú 'dĩ ũbõ̃gũ̃ ãfũlépi vũ agá agâlé rĩ 'i rĩ tị gá Nábĩ̃ ĩnzõ rú 'dĩ ĩ'di ũbõ̃gũ̃ ãfũlépi vũ agâlé rĩ 'i.
14 'Dĩ kí úríndí ũnzí Sĩtánĩ drị́ gá tálí ũsũ̃táŋá ru rĩ kí idélépi rĩ kí. Mụ kí ũpi ũnọ́kụ́ drĩ̃ gá 'dĩ 'ba rụ́ pírí, kî trajó sĩ amụ́jó ã'dị́ 'dịjó ụ'dụ́ ãmbógó Ãdróŋá Ũkpó 'Dịpị 'bã ịjọ́ lịjó 'dã sĩ.
15 Yẹ́sṹ jọ, “Ĩmi adru mịfị́ trũ, ma amụ́ ũgụ́'bá áni, drĩ̃lẹ́ba 'bá mịfị́ mmgbọ, ãzíla bõngó ĩ'badrị́ kí tãmbalépi ĩ'ba be kí ụrụ'bá gá rĩ 'banî, ịsụ́ rú sĩ kí acị́ agá pílílí ru, drĩ̃nzá ịsụ́jó ũ'bí agá ku.”
16 Úríndí ũnzí 'dã tra kí dó ũpi kí ãsĩkárĩ ĩ'badrị́ kí abe pírí ãngũ umvelé tị Yãhụ́dĩ̃ drị́ sĩ Ãmãgẽdónĩ 'i rĩ gá.
17 Ĩjọ́ 'dĩ 'bã ũngúkú gá, mãlãyíkã ázĩ̃rĩ̃ rĩ la mụ ũmbã bãkụ́lẽ ĩ'didrị́ agá rĩ sũlé ũlí agá 'bo, ụ'dụ́kọ́ zalépi re la angá úmvúke jó Ãdróŋá drị́ 'bṹ gá 'dã agâlé jọ, “Idé dó ru 'bo.”
18 Ãvi nĩlépi lẽrẽlẽrẽ ũkpẽ̃lépi ụ'dụ́kọ́ trũ ndũ̃rũ̃-ndũ̃rũ̃ rĩ ãzíla ũyãkĩyã ãmbógó ũnzí ũkpó jõ drĩ údu ru idélépi ku angájó ándrá vũ drĩ gá 'da 'bá 'bã agá la.
19 Táwũ̃nĩ̃ ãmbógó Bãbũ̃lọ́nĩ̃ drị́ 'dã asi ru wókõ na sĩ, táwũ̃nĩ̃ sụ́rụ́ ãzí rĩ 'badrị́ gá rĩ andi kí rá. Ãdróŋá agá ịjọ́ Bãbũ̃lọ́nĩ̃ ãmbógó 'dã drị́, fẽ dó ĩ'diní kópõ galépi ũmbã ĩ'didrị́ ũká íwá áni rĩ trũ rĩ mvụlé.
20 Ãngũ ru lịlépi ã'í ru ĩyị́ agá rĩ kí 'bé abe ãvĩ kí rá.
21 Sí zõ angájó 'bṹ gâlé ãnzị-ãnzị rú, kịlọ̃ kãlị́ tõwú u'delé 'bá kí drị́ gá vũ̃rụ́ 'dõlé. Alụ́ kí dó sĩ Ãdróŋá 'i jụ́wẽ sí drị́ sĩ, ã'dusĩku jụ́wẽ 'dĩ ũnzíkãnã rú trẽ̃yị́.

17

Ũkú rụ́ kụlépi ãwũ̃ sĩ rĩ

1 Mãlãyíkã ázĩ̃rĩ̃ bãkụ́lẽ ázĩ̃rĩ̃ trũ drị́ gá 'dĩ 'bã ãzí ãlu rĩ amụ́ jọ mání, “Mí amụ́, ma mụ míní drĩ̃rịma fẽlé ũkú ndẽlépi ãwũ̃ sĩ rá rilépi ĩyị́ drị́ gá rĩ drị́ kí i'dalé.
2 Ũpi ãngũ drị́ gá 'dĩ idé kí ãwũ̃ ũkú 'dĩ be, 'bá ãmvé 'dĩ ĩmẽrã kí íwá ĩ'di ãni dralépi ũká 'dĩ sĩ, kí pírí idé kí dó sĩ ãwũ̃ ĩ'di sĩ.”

3 Mãlãyíkã 'dụ dó ma agụlé Úríndí sĩ ãngũ kõtórõ rú rĩ gâlé. Ándre ũkú rilépi ụ̃bõ̰gụ̃
ikamgberete la drị̃ gá rĩ, ụrụ'bá la gâ sĩ pírí rụ́ Ãdróŋá u'dájó la kí, ãzíla ụ̃bõ̰gụ̃ 'bã
drị̃kã kí ázị̂rị̃, újéke la kí mụdrị́.
4 Ũkú 'dã sụ̃ bõngó gbẽtí trũ kõ̰nị̃-kõnị̃ rú, wãrã-wãrã rú dị̃lépi gólũdĩ rú pãrã-pãrã,
ãzíla ŋálí ãjḛ̃ rú la abe. Rụ drị́ gá kópõ galépi tré ãko ngụ̃lé ũnzí, ãndị́ ru ãwụ̃ ĩ'didrị́
gá rĩ drị́ kí abe.
5 Ãndrõkõ la gá úsĩ rụ́ ãzí ífí nị̃lé ku la,

BÃBỤ̃LỌ̃NỊ̃ ÃMBÓGÓ RĨ,
ANDRE ÃWỤ́'BÁ 'BÃ RĨ,
ÃZÍLA ŨNZĨ̃KÃNÃ Ụ̃NỌ̃KỤ́ PÍRÍ RỤLÉPI RĨ.

6 Ándre ũkú 'dã ĩmẽrã rá ĩ'di 'bã ãrí 'bá Ãdróŋá drị́ rĩ drị́ kí mvụjó rĩ sĩ, 'dĩ kí 'bá
ándrá ụ'dị̃lé ã'dusĩku ĩ'bã kí Yẹ́sụ̃ ã'ị̃jó rĩ sĩ.
Má u'á ụ̃sụ̃táŋá sĩ ma ĩ'di ndrejó rĩ sĩ.
7 Mãlãyíkã jọ mání, “Mi ụ̃sụ̃ ã'du ị́jọ́ sĩ? Ma mụ míní ị́jọ́ ífí nị̃lé ku ũkú 'dã drị́
ụ̃bõ̰gụ̃ ĩ'di ujílépi drị̃kã trũ ázị̂rị̃ újéke mụdrị́ 'dã 'bã drị́ ífí i'dalé.
8 'Bá ãngũ drị̃ gá rụ́ sĩlé bụ́kụ̃ ídri drị́ agá ku, i'dójó ãngũ 'bã agá rĩ kí drụ́zị́ ụ̃sụ̃-ụ̃sụ̃
drĩ kí ụ̃bõ̰gụ̃ 'dã ndre, ã'dusĩku ĩ'di ándrá ídri, ú'dî'da 'dáyụ, wó drị̃ drụ́zị́ ãfũ 'bụ́
ị̃ndụ́ ãsị̃lépi ku rĩ gâlé 'bo, ála dó mụ ĩ'di ị̃lị̃kị̃lé (drị̃ jalé) rá.
9 “Ị̃jọ́ 'dĩ lẽ ũndũwã ãzíla nị̃táŋá. Drị̃kã ázị̂rị̃ 'dĩ kí 'bé ázị̂rị̃ ũkú 'dĩ 'bã rijó drị̃ la gá
rĩ kî.
10 Kí vâ ũpi ázị̂rị̃ 'dĩ kî; kí ãzí tõwú rĩ a'dé kí rá, ãlu rĩ drĩ vâ cí, ãzí rĩ amụ́ drĩ vâ
ku; drĩ amụ́ rá, ĩ'di lú u'á ụ́'dụ́ were.
11 Ụ̃bõ̰gụ̃ ándrá ídri cí, ú'dî'da yụ 'dĩ, ĩ'di bãsĩ úpí ázị̂rị̃ 'dĩ 'bã ãzí, amụ́ ãngũ rụlé
vúlé vúlé ru ị̃dị́, ko drị̃ mụlé ị̃lị̃kị̃lé.
12 “Újé mụdrị́ míní ndrelé 'dĩ kî, kí ũpi mụdrị́ drĩ ũkpõ ịsụ́lépi ku, i'dólépi ũpĩ rụlépi
ku 'dĩ kî, ála nga ĩ'baní ũkpõ fẽ sĩ ãngũ rụjó úpí ru ụ̃bõ̰gụ̃ be sáwã wereŋá ru.
13 Ũpi mụdrị́ 'dĩ icí kí ásị́ pírí ãlu, ãzíla ã'ị̃ kí pírí ũkpõ ĩ'badrị́ fẽlé ụ̃bõ̰gụ̃ nî.
14 Kí sĩ lẽ ã'dị́ 'dị̃lé Kãbĩlõmvá be, wó Kãbĩlõmvá 'bã 'bá ĩ'diní umvelé, ũpẽlé ãzíla
ã'ị̃táŋá sĩ ĩ'di vú bĩlépi 'dĩ abe, kí kí ndẽ rá, ã'dusĩku ĩ'di adrujó Úpí ũpi 'bã drị̃ 'i,
ãzíla ãmbógó ãmbogo 'bã drị̃ 'i rĩ sĩ.”
15 Mãlãyíkã jọ mání, “Ị̃yị́ míní ndrelé ũkú ãwụ́'bá ru 'dĩ 'bã sĩ rijó drị̃ la gá 'dĩ, kí
'bá ũ'bí kí, sụ́rụ́ pírí kí, ãzíla 'bá tị ndú-ndú jọlépi 'dĩ kí.
16 Ụ̃bõ̰gụ̃ ãzíla újé mụdrị́ míní ndrelé 'dĩ kí ãwụ́'bá 'dĩ ngụ̃ ũnzí. Kí ĩ'di ũtrũ a'belé
pílílí ru, kí ĩzá la na rá, kí ĩ'di ivé ãcí sĩ, ãzíla kí ĩ'di ị̃lị̃kị̃lé rá.
17 Ã'dusĩku Ãdróŋá 'bã ị́jọ́ 'dĩ kí ásị́ gâlé sĩ ị́jọ́ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ idéjó, ĩ'baní ã'ị̃jó la
ũkpó ĩ'badrị́ ũpĩ drị́ fẽjó ụ̃bõ̰gụ̃ ní sĩ ãngũ rụjó kpere ị́jọ́ Ãdróŋá drị́ kí ru idé agá.
18 Ũkú míní ndrelé 'dã ĩ'di táwụ̃nị̃ ãmbógó ũpi ãngũ drị̃ gá rĩ kí drị̃ celépi rĩ 'i.”

18

Bãbụ̃lọ̃nị̃ 'bã a'déŋá

1 'Dĩ 'bã ũngúkú gá, ándre mãlãyíkã ãzí asị́ agá 'bụ̃ gâlé vụ̃rụ́ 'dõlé ũkpó ãmbógó
la trũ, ji ãngũ vũ drị̃ gá 'dâ imve tárá-tárá.
2 Za ụ́'dụ́kọ́ ụrụgá sĩ re jọ,
“A'dé dó 'bo! Bãbụ̃lọ̃nị̃ ãmbógó rĩ a'dé dó 'bo!
Acá dó ụ̃jị́gọ́ úríndí ũnzí pírí ãndị́ ru rĩ 'bã kí sĩ ru zị̃jó rĩ rú,
ãzíla jõrõvũ ãriŋa ũví ãndị́ ru
ũnzíkãnã ngụ̃lé ũnzí rĩ 'bã kí sĩ u'ájó rĩ rú.
3 Ũkú 'dĩ ulé ũpi ãzíla 'bá ụ̃nọ̃kụ́ gá 'dĩ kí pírí

Ãdróŋâ gãlé úmgbé sĩ ãdroŋa ídri kóru rĩ kí į̃nzį̃jó
cécé ũkú ãwṵ'bá rĩ 'bã 'bá kí fẽlé azalé ãwṵ̃ ĩ'di ãni azajó aza rĩ sĩ rĩ áni,
ãzíla 'bá ṵ̃nọ́kṵ́ drį̃ gá tũjárĩ idélépi málĩ trũ 'dĩ,
acá kí ãko trũ ĩ'di 'bã ú'áŋá ãję̃ rú málĩ sĩ rĩ sĩ.”
4 Má are ṵ́'dṵ́kọ́ ãzí angájó 'bṵ̃ gâlé jọ,
“'Bá mádrį̃ 'dĩ, ĩmi ãfũ ala gâlé rá fô!
Ĩfi ḭjọ́ ũnzí ĩ'di ãni 'dã agâlé ku,
ãzíla ĩmi ḭsṵ́ rú sĩ drį̃rḭma ĩ'di 'bã mṵlé ḭsṵ́lé rĩ kí ĩndĩ ku.
5 Ã'dusĩku ḭjọ́ ũnzí ĩ'didrį̃ ũdrõ kí ru ãmbógó ru kpere 'bṵ̃ gâlé 'dã,
ãzíla gę̃rį̃ ĩ'di ãni ũnzí rĩ 'bã ḭjọ́ agá kí Ãdróŋá ní rá.
6 Ĩmi ũfẽ ũnzĩkãnã ĩ'di 'bã idélé ĩmi rṵ́
rĩ 'bã ãrígó tḭ pâlé į̃rį̃, ḭjọ́ ĩ'di 'bã idélé rĩ kí vú sĩ.
Bãkṵ́lę̃ ĩ'didrį̃ agá, ĩmi usa ãko ũká ru pâlé į̃rį̃ cécé ĩ'di 'bã usalé fẽlé ĩminí rĩ áni.
7 Ĩ'di 'bã ándrá ru ḭpḭ́jó, ãzíla ãfó 'bãjó málĩ ĩ'didrį̃ kí sĩ rĩ áni,
ĩmi ĩcõcõŋã ĩ'di, ĩfẽ ĩ'diní cãndí calépi ásḭ la alólépi rá la ã'dusĩku;
'bã ru ásḭ gá,
‘Ma ĩzóŋá úpí ru la, má adru ãwṵ́zḭ ku,
má icó sĩ ũcõgõ ḭsṵ́lé ãluŋá la ku.’
8 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ṵ́'dṵ́ ãlu jṵ́wę̃ 'dĩ kí amṵ́ ũcõgõ fẽlé 'dejó drį̃ la gá,
drã, drã áwáŋá ãzíla ãbį̰rį̰ rílẽ rú rĩ,
ũkú 'dĩ la ve ãcí sĩ kící-kící,
ã'dusĩku ḭjọ́ Úpí Ãdróŋá 'bã lḭlé ĩ'di drį̃ gá rĩ sĩ.”
9 Ũpi ãngũ drį̃ gá ándrá ãwṵ̃ idélépi ĩ'di sĩ, ru ũnũlépi málĩ ĩ'didrį̃ kí sĩ 'dĩ kí kí drṵ́zḭ awá ãzíla ṵ̃lṵ́lṵ́ u'bé ĩ'baní ãcí ĩ'di ivélépi rĩ 'bã ãcíkã ndrejó rĩ sĩ.
10 Ĩ'di 'bã drį̃ cḭŋá 'bã ṵ̃rį̃ sĩ, utu kí pá rá-rá ru, ṵ̃lṵ́lṵ̃ trũ,
“Wáwọ̃! Wáwọ̃!
Mi táwṵ̃nḭ̃ ãmbógó Bãbṵ̃lọ́nḭ̃ la, táwṵ̃nḭ̃ ãvę̃vį̰ trũ rĩ!
Ími ḭjọ́ ãvĩ ũní 'dĩ áni yã?”
11 'Bá tũjárĩ idélépi ṵ̃nọ́kṵ́ drį̃ gá 'dĩ kí u'bé kí ṵ̃lṵ́lṵ́ áwáŋâ trũ, ã'dusĩku 'bá ãzí ãlu ãko ĩ'bã kí ajílé rĩ kí ĩgbãlépi la 'dáyụ.
12 Ãko ĩ'bã kí ajílé ḭ̃tṵ̃ndãlé rĩ kí, gólũdĩ wẽwẽ rú, sílĩvã, írã gṵlépi pãrã-pãrã la kí, ímve, ŋálí, bõngó mḭfį̰ cãlé níríŋá rĩ, rángi ãko u'béjó kọ̃nḭ̃kọ̃nḭ̃ rú, bõngó gṵlépi lẽrẽlẽrẽ, ãzíla ika rú, ife ngṵ̃lépi ãjį̰ trũ vĩrĩ, ãko idélé ĩwá sḭ sĩ, ãkójó idélé báwũ ãję̃ ãmbógó sĩ 'dĩ kí, drọ̃nọ́, aya, ãzíla írã gbẽtí trũ ndú-ndú rĩ abe.
13 Ãko pírí ãjį̰ fẽlépi, ãdu ngṵ̃lépi vĩrĩ sĩ ụrụ'bá ifíjó, ãzíla ãdu nalé nãnã rĩ abe, ife sṵ́ sĩ ĩmẽrãjó, ãnáfóró ngánõ ãni, tḭ, kãbĩlõ, fãrásĩ, gãlĩgãlĩ ã'dḭ drį̰ fãrásĩ 'bã selé, ãzíla 'bá ḭ̃tṵ̃ndãlé ãti'bo rú rĩ kí abe.
14 'Bá tũjárĩ idélépi rĩ jọ kí, “Ãko pírí míní lẽlé mî ími ḭpḭ́jó ãfó sĩ rĩ ukó kí rá. Ãyĩkõ ãzíla ũnĩ míní lẽlé ambamba 'dĩ kí dó mí ãni ku, ãvĩ kí dó kpítã, ãgõ kí dó ku.”
15 'Bá tũjárĩ idélépi ãko 'dĩ kí sĩ ĩ'bã kí sĩ málĩ ḭsṵ́jó Bãbṵ̃lọ́nḭ̃ gá rĩ, tu kí pá rá-rá ru ṵ̃rį̃ sĩ drḭ̃cḭ́rį̃ 'bá Bãbṵ̃lọ́nḭ̃ gá rĩ 'bã kí cḭlé 'dã ndrejó, u'bé kí dó ṵ̃lṵ́lṵ́ áwáŋâ trũ.
16 Jọ kí,
“ ‘Wáwọ̃! Wáwọ̃! Táwṵ̃nḭ̃ ãmbógó Bãbṵ̃lọ́nḭ̃,
'bá ala gá ru sṵ̃lépi bõngó kĩríkĩrí ãję̃ rú rĩ kí agá, kọ̃nḭ̃kọ̃nḭ̃ rú rĩ abe,
ãko dḭ̃lépi gólũdĩ rú kí ụrụ'bá gá, ngílíngílí, ŋálí ãję̃ rú 'dĩ abe rĩ kí yẹ̃!
17 Málĩ mídrį̰ wẽwẽ rú 'dĩ ãvĩ kí ũní 'dã áni yã!’
“Dẽrébã mẹ́lḭ̃ tḭ ujílépi, 'bá pírí acį̰lépi ḭ̃yį̰ agá mẹ́lḭ̃ sĩ ãzíla 'bá ãzḭ́ ngalépi mẹ́lḭ̃ agá rĩ utu kí pá rá-rá ru,

18 za kí ụ́'dụ́kọ́ ụrụgá sĩ ĩ'bã kí ãcíkã ãcí ĩ'di ivéjó rĩ ndre agá jọ kí, ‘Táwṹnṹ ru
ajílépi táwṹnṹ ãmbógó 'dõ be rĩ íngõ 'i yã?’
19 “Umvú kí úfóró kí drṹ gá, ṹlụ́lụ́, úzáŋá, ãzíla áwáŋâ trũ,
“ ‘Wáwọ̃! Wáwọ̃! Táwṹnṹ ãmbógó Bãbṹlọ́nṹ yẹ̃!
Ãngũ ándrá 'bá pírí mẹ́lṹ trũ ṹyṹ agá rĩ 'bã kí sĩ
acájó málĩ trũ ĩ'di 'bã málĩ kí sĩ rĩ
kí ṹlṹkṹ kí sáwã ãlu agá 'dã áni yã?
20 'Bṹ la, mí u'á ãyĩkõ sĩ ḭjọ́ ĩ'di ịsụ́lépi 'dĩ sĩ,
ãyĩkõ 'bã fụ ĩmi 'bá Ãdróŋá drṹ 'dĩ,
'bá ṹpḭgọ́ŋá ru, ãzíla nãbịya abe.
Ãdróŋá lị ḭjọ́ ĩ'di drṹ gá
gẽrṹ ándrá ĩ'di 'bã ĩminí ũcõgõ fẽjó rĩ drṹ gá rĩ 'bo.’ ”
21 Mãlãyíkã ãlu ũkpó trũ la a'dụ́ írã kpakụ ãmbõgõ sĩ cécé írã ãná 'ḭjó rĩ api la, 'be
ĩ'di mĩrĩ agá úzáŋâ trũ jọ,
“Ála drụ́zṹ Bãbṹlọ́nṹ ãmbógó rĩ
'be vṹrụ́ ũmbã ãmbógó la sĩ
ãzíla ícó ĩ'di ndrelé ṹdṹ ku,
22 ícó ími agá ụ́'dụ́kọ́ úngó ãni arelé, 'bá ṹ'dṹ colépi
jõku 'bá gũká vulépi rĩ abe ṹdṹ ku.
'Bá úká dịlépi rĩ kí
ịsụ́ kí ími agá ṹdṹ ku,
ãzíla írã ãná 'ḭjó rĩ
'bã áwáŋá arelé ími agá ṹdṹ ku.
23 Ãcí tárã drṹ icó kolé ími agá ṹdṹ ku,
ụ́'dụ́kọ́ ãyĩkõ idéjó ḭzḭgọ́ 'bã ãni ḭzḭnáká be rĩ
ícó arelé la ṹdṹ ku,
ã'dusĩku 'bá ándrá míní tũjárĩ idélépi 'dĩ kí ándrá ãmbogo ṹnọ́kụ́ drṹ gá rĩ kî.
Ulé kí ándrá 'bá ṹnọ́kụ́ drṹ gá rĩ kí ãndrḭkẹ mídrṹ sĩ.
24 Ími agá ịsụ́ mí asu ándrá ãrí nábṹ 'badrṹ kí, 'bá ãlá rĩ 'badrṹ kí abe,
ãzíla 'bá Ãdróŋá ãni míní ụ'dḭlé ṹnọ́kụ́ drṹ gá 'dĩ kí pírí.”

19

Ãlẽlụ́yã ã'dṹ ndẽjó 'bṹ gâlé rá rĩ

1 'Dĩ 'bã ũngúkú gá, má are ụ́'dụ́kọ́ ũ'bí lãlé ku rĩ 'bã ãni 'bṹ gâlé úngó ngo agá,
“Ãlẽlụ́yã!
Patáŋá ãzíla dṹzã, ũkpõ kî trũ kí Ãdróŋá ãmadrṹ ãni,
2 ã'dusĩku ḭjọ́ ĩ'di 'bã lịlé ándá-ándá ru ãzíla kpṹ rĩ sĩ!
Lị ḭjọ́ ãwụ́'bá ãmbógó 'bá ãngũ drṹ gá 'dĩ kí ulélépi
sĩ Ãdróŋá gãjó úmgbé sĩ ãdroŋa ídri kóru 'dĩ kí ṹnzṹjó
cécé ũkú ãwụ́ rĩ 'bã 'bá ṹnọ́kụ́ gá rĩ kí uléjó rĩ áni rĩ drṹ gá 'bo,
ãzíla ũfẽ vâ ãrí ãtí'bó ĩ'didrṹ gá rĩ 'badrṹ kí ãrígó tị ụrụ'bá la gá 'bo.”
3 Ngo kí vâ,
“Ãlẽlụ́yã ṹdṹ-ṹdṹ!
Ãcíkã ĩ'di 'bã sĩ vejó rĩ tụ ụrụgâlé biri jã 'dâ.”
4 'Bá ĩyõ kãlṹ ṹrṹ drṹ sụ, ãzíla ãko sụ ídri 'dã u'bé kí ru vṹrụ́ Ãdróŋá rilépi úmvúke
ũpĩ drṹ drṹ gá rĩ ṹnzṹlé jọ kí,
“Ámĩnã. Ãlẽlụ́yã!”
5 Ụ́'dụ́kọ́ ãfũ angájó ãngũ úmvúke ũpĩ drṹ rĩ gâlé jọ,

“Ị̃cṵ́ kí Ãdróŋá ãmadrị̃ rĩ 'i,
'Bá ĩ'di 'bã ãti'bo rú i'dójó 'bá nírí sĩ cajó 'bá ĩyõ rĩ kí abe,
'bá ĩ'di rulépi 'dĩ kî.”
6 Má are ṵ́'dṵ́kọ́ 'ụlépi 'bá ũ'bí 'badrị̃ cécé ĩ̃yị́ kṵ̃rṵ̃ rĩ 'bã ṵ́'dṵ́kọ́ ru ãzíla ãvi ṵ̃kpẽ̃lépi
ndṵ̃rṵ̃-ndṵ̃rṵ̃ rĩ 'bã nujó rĩ áni:
“Ãlẽ̃lṵ́yã!
Úpí ãma ãni Ãdróŋá Ũkpó 'Dị́pị ãngũ rụlépi nĩ rĩ nî.
7 Lẽ ãma ũnũ kí ãma ãyĩkõ sĩ,
ãzíla ãfẽ kí ĩ'diní dị̃zã,
ã'dusĩku ṵ̃mṵ̃ ũkú bĩjó Kãbĩlõmvá drị̃ acá 'bo,
ãzíla ãmṵ́rṵ́gọ́ ĩ'didrị́ gá rĩ idé ru bábá 'bo.
8 Úfẽ ĩ'diní bõngó ãlápítí,
dị̃lépi lẽrẽlẽrẽ la sṵ̃lé.”
('Dĩ ídétáŋá ũniyambamba 'bá Ãdróŋá ãni ãlá rĩ 'badrị̃ gá rĩ 'i.)
9 Mãlãyíkã jọ mání, “Ĩsĩ! ‘Drị̃lẹ́ba 'bá umvelé ṵ̃mṵ̃ ũkú bĩjó Kãbĩlõmvá drị̃ gá rĩ gá
rĩ 'banî,’ ” ãzíla jọ vâ, “'Dĩ kí ị́jọ́ mgbã ãfũlépi Ãdróŋá drị́ gá rĩ kî.”
10 'Dâ má a'dé dó ĩ'di pálé gâ sĩ ĩ'di ĩ̃nzĩ̃jó, wó jọ mání, “Mí idé íni ku! Ma 'bá ãtí'bó
ru Ãdróŋá ãni cécé mî áni la, ãzíla 'bá mî ádrị́pịka rú ị́jọ́ Yẹ́sṵ̃ drị́ rĩ vú nzelépi rĩ kî
áni, mí ĩ̃nzĩ̃ Ãdróŋâ áyụ, ã'dusĩku ị́jọ́ Yẹ́sṵ̃ 'bã i'dálé kpị rĩ fẽ úríndí nãbịya 'baní ị́jọ́
vú nzejó ĩ'di drị̃ gá nĩ.” Ándre 'bṵ̃ nzĩ̃ ru tị mmgbọ, ala gá 'dãá ándre fãrásĩ imve la
tu pá 'dãá. 'Bá ṵ̃cẽ̃lépi ĩ'di sĩ rĩ ála umve la, Ã'ĩ̃táŋá 'i, ị́jọ́ mgbã 'i, ĩ'di ị́jọ́ lị ị́jọ́ kpị sĩ
ãzíla ĩ'di vâ ã'dị́ 'dị ị́jọ́ mgbã rĩ sĩ.

'Bá cẽ̃lépi fãrásĩ imve sĩ rĩ

11 Ándre 'bṵ̃ nzĩ̃ ru tị mmgbọ, ala gá 'dãá ándre fãrásĩ imve la tu pá 'dãá. 'Bá
ṵ̃cẽ̃lépi ĩ'di sĩ rĩ ála umve la, Ã'ĩ̃táŋá 'i, ị́jọ́ mgbã 'i, ĩ'di ị́jọ́ lị ị́jọ́ kpị sĩ ãzíla ĩ'di vâ ã'dị́
'dị ị́jọ́ mgbã rĩ sĩ.
12 Ĩ'di 'bã mị́fị́ kí dị̃ cécé ãcí 'bã idrakátị áni, su kõfíyã ũpĩ drị̃ kí wẽwẽ rú ĩ'di drị̃
gá, úsĩ ụrụ'bá la gá rṵ́ 'bá ãzí 'bã ífí nĩ̃lé ku la, wó nĩ̃ ĩ'di ngá kí nĩ á'dṵ̃sĩ.
13 Su bõngó ãzo rú ru ũnzõlépi mẹ́rọ́'bá ĩ'didrị̃ 'bã ãrí sĩ la, rṵ́ ĩ'didrị́ gá rĩ ị́jọ́ Ãdróŋá
drị́ 'i.
14 Ãsĩkárĩ ũ'bí 'bṵ̃ gá rĩ bĩ kí vú la, su kí ru bõngó imve ãlápítí la kí sĩ, ri kí cẽ̃lé
fãrásĩ imve la kí sĩ.
15 Tị la gá ménéŋá ã'dị́ ãni sị́ ãcí la ãfũ nĩ, sṵ́rṵ́ ṵ̃nọ́kṵ́ drị̃ gá 'dĩ kí ũsõjó. “Ĩ'di kí
drị̃ ce túré aya rú la sĩ,” † tu pá ãngũ sĩ ũmbã Ãdróŋá Ũkpó 'Dị́pị drị́ ũká íwá áni rĩ
nzijó rĩ gá.
16 Úsĩ rṵ́ la bõngó ĩ'didrị̃ ụrụ'bá ãzíla ĩ̃lị́ la gá.

Úpí ũpi 'BÃ RĨ ÃZÍLA ÃMBÓGÓ ÃMBOGO 'BÃ RĨ.

17 Ándre mãlãyíkã pá tulépi ĩ̃tṵ̃ agá ãriŋa ungalépi 'bṵ̃ agá ágágá 'dãá rĩ kí umve
agá ṵ́'dṵ́kọ́ mmgbọ sĩ re, “Ĩmi amṵ́ ĩmi tralé ukutáŋá ãmbógó Ãdróŋá 'bã 'bãlé rĩ gá.
18 Ĩmi amṵ́ ĩzá 'bá 'dĩ 'badrị́ kí tilé, ãvũ ũpi 'badrị́ kí tilé ãmbogo ãsĩkárĩ 'badrị̃ trũ
ãsĩkárĩ abe, ĩzá fãrásĩ 'badrị́ ãsĩkárĩ cẽ̃lépi fãrásĩ sĩ rĩ 'bã rĩ abe, ĩzá 'bá pírí ãti'bo rú
ãzíla ãti'bo rú ku rĩ 'badrị̃ abe, ãzíla 'bá ĩyõ, 'bá nírí 'badrị̃ kî trũ.”
19 Ándre ṵ̃bõ̃gṵ̃, ãzíla ũpi ṵ̃nọ́kṵ́ drị̃ gá rĩ kí ãsĩkárĩ ĩ'badrị̃ kí abe tra kí ru ã'dị́ 'dịjó
'bá cẽ̃lépi fãrásĩ sĩ, ãzíla ãsĩkárĩ ĩ'didrị̃ kí abe rĩ kí abe.

† **19:15** Zãbṵ́rị̃ 2:9

20 Úndẽ dó ũbõgũ 'i nábį̃ ĩnzõ rú ĩ'didrı̨ tálí idélépi ĩ'di drį̃lę̣ gâ sĩ 'bá kí uléjó ãlámã
ũbõgũ drı̨ rĩ ũ'bãjó kí ụrụ'bá gá, ãzíla í'dá ĩ'didrį̃ į̃nzį̃jó rĩ be rá. Ú'be dó ũbõgũ kí
nábį̃ ĩ'didrı̨ ĩnzõ rú rĩ be į̃rį̃ trá ídri rú ãcí į̃yı̨ mĩrĩ drį̃ áni, anụ́lépi ku rĩ agá.
21 Ụ'dı̨ ãsĩkárĩ ĩ'badrį̃ kí ménéŋá ã'dı̨ drı̨ ãcí ãfũlépi 'bá cę̣lépi fãrásĩ imve sĩ rĩ 'bã
tı̨ gá rĩ sĩ. Ãriŋa pírí ti kí dó ru ĩzá sĩ ĩ'ba kí lẽlé rĩ 'bã áni.

20

Ílí álĩfũ ãlu rĩ

1 Ándre mãlãyíkã ãzí ãlu ası̨ agá vũrụ́ 'dõlé angájó 'bũ gâlé, ĩ'didrı̨ gá fũ̃ngụ́wã 'bụ́
ãsį̃ŋâ kóru rĩ drı̨ gá rĩ 'i ãzíla nõrórõ ãnzı̨ la drı̨ la gá cí.
2 Rụ ũbõgũ ándrá umvelé Sĩtánĩ 'i rĩ, úpí úríndí ũnzí 'badrį̃, umbé ĩ'di nõrórõ sĩ ílí
álĩfũ ãlu.
3 Mãlãyíkã 'dụ ĩ'di 'belé 'bụ́ ãsį̃ŋâ kóru rĩ agá, ũpį̃ 'bụ́ tı̨ cí, icí Sĩtánĩ tı̨ cí 'ba ulé rû
sĩ sụ́rụ́ ũ̃nọ́kụ́ drį̃ gá 'dĩ kí į̃dı̨ ku benĩ kpere ílí álĩfũ ãlu 'dã kí ukó agá. 'Dã vúlé gá,
ála mụ ĩ'di ayụlé sáwã were sĩ.
4 Ándre úmvúke ũpi 'badrį̃ kí 'bá rilépi drį̃ la gá rĩ kí abe, úfẽ ĩ'baní ũkpõ sĩ ı̨́jọ́ lijó
rĩ. Ándre vâ úríndí 'bá ándrá ụ'dı̨́lé ĩ'bã kí ı̨́jọ́ Ãdróŋá drı̨ mgbã Yẹ́sũ agá rĩ vú nzejó
rĩ sĩ rĩ kí, 'bá ũbõgũ į̃nzį̃lépi ku, ã'į̃ kí í'dá ĩ'di ãni ũ'bãlé ãndrõkõ gá, ãzíla drı̨ gá ku
rĩ kî. Angá kí pírí ídri rú ũpĩ nalé Yẹ́sũ Kúrísĩtõ be ílí álĩfũ ãlu.
5 'Dĩ angáŋá 'bá drãlépi rá rĩ 'badrı̨ drį̃drį̃ rĩ 'i. 'Bá pírí ũdrãlépi rá rĩ icó kí angálé
ídri rú ku kpere ílí álĩfũ ãlu 'dã 'bã ukó agá.
6 Drį̃lę̣ba ãzíla ãyĩkõ ãmbógó ru 'bá ãlá ãngũ ı̨sụ́lépi ángáŋá drį̃drį̃ rĩ agá rĩ gá rĩ
'banî. Wó drã į̃rį̃ rĩ 'bã ũkpõ icó kí rụlé ku, kí adru ãtalo Ãdróŋá 'bã ãni Yẹ́sũ Kúrísĩtõ
be, ãzíla kí ũpĩ na ĩ'di trũ ílí álĩfũ ãlu.

Sĩtánĩ 'bã ndẽŋá

7 Ílí álĩfũ ãlu rĩ drĩ kí ukó rá, mãlãyíkã la dó mụ Sĩtánĩ ayụlé mãbụ́sũ gâlé rá.
8 Sĩtánĩ dó mụ sụ́rụ́ ũ̃nọ́kụ́ drį̃ gá wókõ sụ 'dĩ kí tralé, 'dĩ kí sụ́rụ́ umvelé Gọ́gį̃ kí
Mãgọ́gį̃ be sĩ ã'dı̨ 'dijó. Ũ'bĩkãnã ĩ'badrį̃ cécé cínákí mĩrĩ tı̨ gá rĩ áni.
9 Iré kí ru ũ̃nọ́kụ́ drį̃ gâ sĩ pírí, ce kí ãngũ 'bá Ãdróŋá drį̃ 'badrį̃ kí rı̨́, táwũ̃nį̃ ãmbógó
ĩ'diní lẽlé rĩ abe. Wó ãcí a'dé angájó 'bũ gâlé, ivé kí rá.
10 Sĩtánĩ ándrá 'bá kí ulélépi rĩ, ú'be dó ĩ'di ãcí į̃yı̨ mĩrĩ drį̃ áni anụ́lépi ku ándrá sĩ
ũbõgũ kí u'béjó nábį̃ ĩnzõ rú rĩ kí abe rĩ agá, kí mụ ũcõgõ ı̨sụ́lé į̃tụ́ kí ı̨́nı̨́ be jã 'dâ.

'Bá drãlépi 'bo rĩ kí ı̨́jọ́ lijó rĩ

11 Ándre úmvúke ãmbógó imve la, Ãdróŋá ri drį̃ la gá. Ụ̃nọ́kụ́ kí 'bũ be apá kí ĩ'di
'bã drį̃lę̣ gá rá, i'dá kí į̃dı̨ ku.
12 Ándre 'bá ũdrãlépi rá, 'bá ĩyõ rú, ãzíla níríŋá rĩ kí abe, pá tu agá úmvúke Ãdróŋá
drı̨ drį̃lę̣ gá. Únzį̃ bụ́kũ kí tı̨; bụ́kũ tı̨ nzį̃lé 'dã kí agá rĩ ĩ'di bụ́kũ ídri drı̨ gá rĩ, úlı̨ ı̨́jọ́
'bá ũdrãlépi rá rĩ 'badrį̃ kí ı̨́jọ́ ĩ'bã kí idélé sĩlé bụ́kũ kí agá rĩ kí vú sĩ.
13 'Bá ı̨mvụ́lépi į̃yı̨ sĩ rĩ kí angá kí ídri rú, ãzíla 'bá ũdrãlépi rá į̃sį̃lé į̃nádrį̃ gá rĩ angá
vâ ídri rú, úlı̨ 'bá kí ı̨́jọ́, ı̨́jọ́ ĩ'ba kí idélé rĩ kí vú sĩ.
14 Drã kí į̃nádrį̃ be u'bé dó kí ãcí į̃yı̨ mĩrĩ drį̃ áni rĩ gá, 'dĩ dó drã į̃rį̃ rĩ.
15 Ụ'dụ́ 'bá kí ı̨́jọ́ lijó 'dã sĩ, 'bá rụ́ sĩlé bụ́kũ ídri drį̃ agá ku rĩ, ála mụ ĩ'di 'belé ãcí
į̃yı̨ mĩrĩ drį̃ áni rĩ agá.

21

'Bũ ú'dí rĩ kí ũ̃nọ́kụ́ ú'dí rĩ be

1 Ándre 'bṹ ándrá údu drḩdrḩ rĩ kí ṹnǫ́kṹ údu drḩdrḩ rĩ trũ, mĩrĩ ala gá rĩ kî trũ ãvĩ
kí rá, ándre dó 'bṹ ú'dí rĩ kí ṹnǫ́kṹ ú'dí rĩ be ũ'bã kí dó ru.
2 Ándre táwṹnḩ ãmbógó ãlá, Yẽrṹsãlẹ́mṹ ú'dí rĩ asḩ agá 'bṹ gá Ãdróŋá rṹlé bábá
ãmṹrṹgǫ́ ru sṹlépi nzírí nzírí ágô drḩ tẽlépi rĩ áni.
3 Má are ṹ'dṹkǫ́ ḩjǫ́ jǫlépi re la ãfũ úmvúke agâlé jǫ, “I'dójó ãndrũ drḩlẹ́ gâlé, Ãdróŋá
la dó u'á 'bá abe ã'dusĩku lḩcǫ́ ĩ'didrḩ dó 'bá kí drĩdríŋĩ gá 'dĩ, Ãdróŋá la dó u'á 'bá
abe 'bá kí dó adru ĩ'di 'bã 'bá ru.
4 Ãdróŋá la ũcõgõ ĩ'badrḩ kí de rá, ĩ'di kí mḩndrẹ ḩnḩ rá. Drã, ũcõgõ, áwáŋá, jõku
ãzá taŋá la adru 'dáyṵ, ã'dusĩku ḩjǫ́ ṹkṵ rĩ ukó kí rá.”
5 Úpí Ãdróŋá rilépi úmvúke drḩ gá rĩ jǫ, “Ísĩ ḩjǫ́ 'dĩ kí vṹrṹ, ma ãko pírí kí 'bã ú'dí
ru, ã'dusĩku ḩjǫ́ ma jǫlé 'dĩ kí mgbã la kí vâ sĩ ásḩ 'bãjó drḩ la gá rá la.”
6 Jǫ mání, “Ḩjǫ́ 'dĩ idé kí ru 'bo, ma Ãlífã 'i ãzíla Ũmégã 'i ífí la í'dóŋá ãzíla ãsḩŋá.
'Bá ḩyḩvḩ 'bã ndẽlé rá rĩ ní ma ḩyḩ kídí ru ídri ukólépi ku rĩ fẽlépi rĩ drḩ gá rĩ fẽ mvṵlé
ḩsáli ãjẽ kóru.
7 'Bá agalépi ã'ḩtáŋá sĩ rá rĩ la mṵ ãko 'dĩ kí ḩsṹlé ĩ'di 'bã ãko rú mádrḩ, ma adru
Ãdróŋá ĩ'didrḩ, ĩ'di dó adru ngǫ́tḩ má ãni.
8 Wó 'bá idélépi ṹrḩ sĩ ku, 'bá ã'ḩtáŋâ kóru, 'bá ḩjǫ́ ũnzí idélépi, 'bá 'bá kí ṵ'dḩlépi,
'bá ãwṹ'bá ru, 'bá tálí ĩnzõ rú idélépi, 'bá úlé ru, 'bá ãdroŋa ĩnzõ rú rĩ kí ḩnzḩlépi rĩ kí
abe, ãzíla 'bá pírí ĩnzó'bá ru 'dĩ kí abe ãngũ ĩ'badrḩ gá rĩ ãcí ḩyḩ mĩrĩ drḩ áni anṹlépi
ku rĩ 'i. 'Dĩ drã ḩrḩ rĩ 'i.”

Yẽrṹsãlẹ́mṹ ú'dí rĩ

9 Mãlãyíkã ándrá ázḩrḩ bãkṹlẹ́ ázḩrḩ galépi tré-tré jṹwẹ́ ãsḩjó ázḩrḩ sĩ rĩ bã ãzí ãlu rĩ
jǫ mání, “Mí amṹ, ma mṵ míní ãmṹrṹgǫ́ ũkú ru ãrṹsṹ Kãbĩlõmvá drḩ rĩ i'dálé.”
10 Mãlãyíkã 'dṵ ma Úríndí agâ sĩ 'bãlé 'bé ãzo la sḩ gá, i'da mání Yẽrṹsãlẹ́mṹ táwṹnḩ
ãmbógó ãlá angálépi 'bṹ gá Ãdróŋá rṹlé rĩ 'i,
11 ãzíla ri dḩlé ãcí imve jõku dḩzã Ãdróŋá drḩ sĩ pãrã-pãrã, ĩ'di 'bã lẽrẽlẽrẽ cécé írã
ãjẽ rú rĩ 'bã dḩlé ãzíla gĩlásĩ 'bã gṵlé pãrã-pãrã rĩ áni.
12 Bõrõ la mére rú rĩ ãmbógó ru ãzo rú, kẽjḩtḩ trũ mṵdrḩ drḩ ḩrḩ ãzíla mãlãyíkã
mṵdrḩ drḩ ḩrḩ kẽjḩtḩ kí andre tẽlépi rĩ kí, ãzíla úsĩ rṹ ínátḩ sṹrṹ mṵdrḩ drḩ ḩrḩ Ḩsḩrayḩlḩ
'badrḩ gá rĩ kî.
13 Kẽjḩtḩ kí agá kẽjḩtḩ na rĩ kí ḩtṹ 'bã ãfũ agâlé ru, kẽjḩtḩ na rĩ kí ṹrṹlé ru, kẽjḩtḩ na rĩ
kí ándrálé ru ãzíla kẽjḩtḩ na rĩ kí ḩtṹ 'bã 'de agâlé ru.
14 Írã bõrõ 'dĩ ḩndṹ ãrḩlépi rĩ kí mṵdrḩ drḩ ḩrḩ, drḩ la gá úsĩ rṹ 'bá ṹpḩgǫ́ŋá ru
Kãbĩlõmvá drḩ mṵdrḩ drḩ ḩrḩ 'dĩ kí rṹ.
15 Mãlãyíkã ḩjǫ́ jǫlépi má be rĩ drḩ gá ĩbáká gólũdĩ rú sĩ táwṹnḩ ṹ'bḩjó, kẽjḩtḩ la kî trũ
ãzíla vâ ãbĩ la abe rĩ.
16 Táwṹnḩ 'dã 'bã wókõ sṵ 'dĩ kí pírí trũtrũ, mmgbǫ la kí ãzo la abe pírí kî trũtrũ.
Mãlãyíkã ṹ'bḩ dó táwṹnḩ 'dã 'i ĩbáká ĩ'didrḩ gá rĩ sĩ, ḩsṹ ĩ'di 'bã ãzo, mmgbǫ la 'i, ãzíla
ãzo la ṵrṵgâlé ru rĩ wókõ pírí sĩ máyḩlḩ álĩfũ ãlu túrú sṵ.
17 Mãlãyíkã ṹ'bḩ bõrõ 'bã tḩ dẹngṵ la fḩtḩ túrú ḩrḩ mṵdrḩ drḩ ázíyá, ṹ'bḩ ĩ'di ãko 'bá
kí sĩ ãko ṹ'bḩjó rĩ sĩ.
18 Úsḩ bõrõ 'dã fézã umvelé yãsípẽ rĩ sĩ, wó táwṹnḩ 'dã ídé ĩ'di pírí gólũdĩ mgbã
ãndḩ kóru rĩ sĩ, ĩ'di i'dá ulepete cécé gĩlásĩ áni.
19 Írã sĩ bõrõ ḩndṹ ãrḩjó rĩ kí ú'bé kí írã gbẽtí trũ ãjẽ rú 'dĩ kí sĩ. Írã drḩdrḩ rĩ yãsípẽ
'i, ḩrḩ rĩ sãpírẽ 'i, na rĩ kãlẽsédónĩ 'i, sṵ rĩ ḩmãrãlḩdẹ̃ 'i,
20 tõwú rĩ kãrãdõníkẽ 'i, ázíyá rĩ kãrĩnẽlíyã 'i, ázḩrḩ rĩ kũrũsõlótẽ 'i, ãrõ rĩ bẽrílẽ 'i,
úrômĩ rĩ Tõpázĩ 'i, mṵdrḩ rĩ kũrĩsõpásẽ 'i, mṵdrḩ drḩ ãlu rĩ jãsḩnḩtḩ 'i, mṵdrḩ drḩ ḩrḩ rĩ
ãmẽtẽyĩsítĩ 'i.

21 Kẽjịtị mụdrị drĩ ĩrĩ 'dã kí ídé kí ŋálíká ãjẽ rú la sĩ, kẽjịtị ãlu-ãlu ŋálíká ũví ãlu sĩ.
Gẽrĩ táwũnĩ 'dã drị kí gólũdĩ mgbã pílílí i'dálépi lẽrẽlẽrẽ gĩlásĩ áni rĩ sĩ.
22 Ándre jó Ãdróŋá drị táwũnĩ 'dã agá 'dãá ku, ã'dusĩku jó ĩ'didrị Úpí Ãdróŋá Ũkpó
'Dịpị kí Kãbĩlõmvá be.
23 Táwũnĩ 'dã lẽ 'bãngá ĩmbá kí ĩtụ́ be dĩlé ĩ'di drĩ gá ku, ã'dusĩku dĩzã Ãdróŋá drị
ĩ'di 'bã ãcí ru nĩ, tárã ĩ'didrị dó Kãbĩlõmvá 'i.
24 'Bá ãngũ drĩ gá 'dĩ kí dó acị ãcí ĩ'didrị 'dã sĩ, ãzíla ũpi ãngũ drĩ gá 'dâ rĩ kí dó
málĩ ĩ'badrị kí ají ala gá 'dõlé.
25 Kẽjịtị táwũnĩ 'dã drị kí adru ĩtụ̃rụ̃ mmgbọ, ícó kí ũpĩlé ãluŋá la ku, ã'dusĩku ịnị
la adru ala gá 'dáyụ.
26 'Bá ãngũ drĩ gá rĩ kí pírí ãrútáŋá ĩ'badrị kí ají málĩ ĩ'badrị abe táwũnĩ agá 'dõlé.
27 Ãko ãzí ũnzí la icó filé ala gá ku, jõku 'bá ãzí ịjọ́ drĩnzá ru 'dĩ kí idélépi la ãzíla
'bá ĩnzõ alịlépi 'dĩ kí abe, icó kí filé ala gá ku, wó rá la 'bá rụ́ sĩlé bụ́kũ Kãbĩlõmvá drị
ídri drị gá rĩ agá rĩ kí fi táwũnĩ 'dã agâlé cálícálí nĩ.

22

Ĩyị ídri drị gá rĩ

1 Mãlãyíkã tá ãlu 'dĩ i'da dó vâ mání ĩyị ídri fẽlépi ulepete tandala cécé gĩlásĩ áni
rĩ, adị angájó úmvúke Ãdróŋá 'badrị Kãbĩlõmvá be rĩ agâlé,
2 dị gẽrĩ táwũnĩ ú'dí Yẽrụ́sãlẹ́mũ drị 'dã 'bã ágágâ sĩ. Ĩyị 'bã gọ́rọ̃tịyọ̃ wókõ ãlu-ãlu
rĩ gá ife ídri fẽlépi, ífí kalépi pâlé mụdrị drĩ ĩrĩ pâlé ãlu ĩmbá ãlu-ãlu sĩ rĩ angá zolé
nĩ, ãzíla bị la írúwá ru, 'bá ãyánĩ rú 'bá ãngũ drĩ gá rĩ kí sĩ adrí.
3 Ãko ãzí Ãdróŋá 'bã wãlé rá la ícó ịsụ́lé la táwũnĩ 'dã agá 'dãá ku.
Úmvúke ũpĩ drị Ãdróŋá 'badrị Kãbĩlõmvá be rĩ la adru táwũnĩ 'dã agá jã 'dâ ãzíla
'bá ãtí'bó ru rĩ kí dó sĩ ĩ'di ĩnzĩ.
4 Kí ĩ'di mẹ́lẹ́tị ndre, rụ́ la adru kí ãndrõkõ gá.
5 Ịnị la adru 'dáyụ, icó kí tárã 'bã ãcí ãzíla ĩtụ́ lẽlé ku, ã'dusĩku Úpí Ãdróŋá la adru
ĩ'bã ãcí ru ãzíla kí dó ũpĩ na jã 'dâ.
6 Mãlãyíkã jọ mání, "Ịjọ́ mâ jọlé míní 'dĩ kí ịjọ́ mgbã la, vâ sĩ ásị́ tĩjó drị la gá rá
la, Úpí Ãdróŋá ịjọ́ lũlépi úríndí sĩ nábĩ ĩ'didrị 'baní rĩ vâ ịjọ́ drị gá rĩ kí nĩlépi rĩ, ãpẽ
mãlãyíkã ĩ'didrị tị amụ́jó ịjọ́ ru idélépi mbẽlẽ 'dĩ kí i'dajó ãti'bo ĩ'didrị 'banî."
7 Yẹ́sụ̃ jọ, "Mí are! Ma amụ́ gbõrú 'bá ịjọ́ nábĩ 'bã kí jọlé bụ́kũ 'dĩ agá rĩ tãmbalépi
rá rĩ, ĩ'di drĩlẹ́ba rú."
8 Ma 'i Yõhánã, ma 'bá ịjọ́ 'dĩ kí arelépi ãzíla kí ndrelé pírí rĩ 'i. Ma mụ ịjọ́ 'dĩ kí
delé are agá ãzíla ndrelé pírí 'bo, má a'dé mãlãyíkã tá mání ịjọ́ 'dĩ kí i'dalépi rĩ pálé
gá vũrụ́, ãzíla ma dó ãni rú ĩ'di ĩnzĩjó.
9 Jọ mání, "Mí idé íni ku! Ma ãtí'bó mî áni la ãzíla mî ádrĩpịka nábĩ rú ãzíla 'bá
pírí ịjọ́ bụ́kũ 'dĩ agá 'dĩ kí ã'ĩlépi rá rĩ kí áni. Mí ĩnzĩ Ãdróŋá áyụ."
10 Jọ vâ mání, "Ízĩ ịjọ́ Yẹ́sụ̃ 'bã kí i'dalé bụ́kũ 'dĩ agá 'dĩ kí ĩnzõ ku, ã'dusĩku ĩtụ́ la
acá ãni rú ịjọ́ 'dĩ 'baní ru idéjó.
11 'Bá ịjọ́ ũnzí idélépi rĩ 'bã mụ ịjọ́ ũnzí trũ drị gá, 'bá ũnzĩkãnã idélépi rĩ 'bã mụ
vâ ũnzĩkãnã trũ drị gá, 'bá ịjọ́ múké idélépi rĩ 'bã mụ mũkẽ idéŋâ trũ drị gá, 'bá ãlá
rĩ 'bã adru vâ ãlá ru jã 'dâ."
12 Yẹ́sụ̃ jọ, "Índre ma amụ́ gbõrú! Ma ũyá mádrị ají ĩndĩ, ma 'bá ãlu-ãlu ũfẽ gbíyã
ĩ'di 'bã ịjọ́ idéjó rĩ vú sĩ.
13 Ma Drĩdrị rĩ ãzíla Ãsĩjó rĩ, ma Í'dóŋá ãzíla Ukóŋá, Ãlífã ãzíla Ũmégã.
14 'Bá bõngó ĩ'badrị rĩ kí ũjĩlépi rá rĩ kí drĩlẹ́ba rú, kí ife ífí ídri fẽlépi rĩ drị gá rĩ
na, kí sĩ fi kẽjịtị gâ sĩ táwũnĩ agâlé.

15 Wó táwṹnḩ agá ãmvélé ru 'bá cécé ũcogo áni la kí, 'bá úlé 'dĩ kí, 'bá ãwṹ'bá ru 'dĩ
kí, 'bá 'bá ụ'dḭlépi 'dĩ kí, 'bá ĩnzõ lẽlépi alḭlépi 'dĩ kí, 'bá ãdroŋa ĩnzõ rú rĩ kí ḩnzḩlépi
rĩ kí abe.
16 “Ma Yẹ́sṹ 'i, má ãpẽ mãlãyíkã mádrḩ tị mụlé ḭjọ́ 'dĩ kí vú nzelé ĩminí kãnḭsã
Ãdróŋá drḩ kí agâlé. Ma drḩlẹ́ ãzíla ũri angálépi úpí Dãwṹdḩ drḩ agá, Kúrísĩtõ ándrá
nãbḭya 'bá kí ḭjọ́ jọjó drḩ la gá rĩ 'i, ma cécé lẽlẽgó dḩlépi ãngũsãrã sĩ ṹ'dṹ ú'dí rĩ 'bã
i'dójó rĩ áni rĩ 'i.”
17 Úríndí kí ãrṹsṹ be jọ kí, “Ĩmi amṹ!” 'Bá pírí ḭjọ́ 'dĩ arelépi rá rĩ 'bã jọ kí, “Ĩmi
amṹ ĩmi 'bá ḩyḭvḭ 'bã ndẽlé rá 'dĩ ĩminí ḩyḭ ídri fẽlépi fẽlé ĩminí ḩsálḭ ãjẹ̃ kóru 'dĩ a'ḭlé.”
18 Ma 'bá ḭjọ́ nábḩ 'bã kí jọlé bṹkṹ 'dĩ agá 'dĩ arelépi rá 'dĩ 'baní jọ la mgbã, 'bá ãzí
drĩ ḭjọ́ ĩ'di ãni la ũ'bã ḭjọ́ 'dĩ kí drḩ gá, Ãdróŋá la mụ jṹwẹ̃ sĩlé bṹkṹ 'dĩ agá rĩ kí fẽlé
ĩ'diní drḩrḭma rú.
19 'Bá ãzí drĩ ḭjọ́ nábḩ 'bã kí jọlé sĩlé bṹkṹ 'dĩ agá rĩ 'bã ãzí nze rá, Ãdróŋá la mụ
ãngũ ĩ'didrḩ gá ife ídri fẽlépi rĩ ãzíla ãngũ ĩ'diní táwṹnḩ ãlá rĩ gá rĩ nzelé rá ḭjọ́ sĩlé
bṹkṹ 'dĩ agá rĩ 'bã jọlé rĩ áni.
20 Yẹ́sṹ ḭjọ́ 'dĩ kí jọlépi rĩ jọ, “Ḭjọ́ 'dĩ kí 'dĩ 'bã áni ãndá, ma amṹ gbõrú.” Má umvi,
wõyí! 'Bã adru 'dĩ 'bã áni, mí amṹ Úpí Yẹ́sṹ.
21 Ásḭ ḩgbẹ̃, lẽtáŋá uyaŋâ kóru Úpí Yẹ́sṹ drḩ gá rĩ 'bã adru ĩmi abe pírí ĩmi 'bá Ãdróŋá
ãni ĩ'di ã'ḩlépi rá 'dĩ.